

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

R
714

Digitized by Google

R
324

Digitized by Google

R 7.14

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Die nieuvve vveerelt der Landt-

schappen ende Eylanden / die tot hier toe allen ouden weerelt beschrijuerē onbekent geweest sijn. Maer nv onlancx vandē Portugaloiseren eñ Hispanierē, inder nedergankelijcke zee geuondē Midtsgaders den zeeden, manieren, ghewoonten ende vsantien der inwoonenden volcken. Ock wat goeden ende waeren, men by henlieden gheuonden, ende in onse landen ghebracht heeft oft hebben, daer by vintmen ock den oorspronck eñ ouder hercomen, der vermaersten, machtichsten, eñ geweldichste volcken, der ouder bekender weerelt, ghelijck daer sijn die Tartaren, Muscouitē, Ruyssen, Pruyssen, Hongeren, Slauen, etc.

Naet wt wijsen ende inhout des omghekerden blats.

Habet & musca splenem.

Wat onberijpt

Sijnt sonder mijn.

Et *formicæ sua bilis inest.*

Met gratie ende Priuilegie voor den tijt van vj. iaren

Ghedruckt Thantwerpen in die Cammerstrate inden Arent tsegen Scarabeum by my Jan vander Loe.

Anno M. D. LXIII.

Digitized by Google

Opt verſueck gedaen in den raede van Brabant/Van wegen Jan vander Loe gheſworen boeckdrucker bynnen der ſtadt van Antwerpē: Enterēde ten eynde dz hē toegelatē eñ gepermittert worde te mogē druckē, eñ vercopen, een boeck geintituleert de Nieuwe Werelt reſpectie geuiſiteert eñ geapprobeert, By meeſter Petrus Curſio paſtoor van S. Peeters kercke tot Louē, gecommitteert totter viſitatie vandē boeckē. Onſen Heere die Coninck als Hertoge van Brabant, na dien hē vande voorſchreuē viſitatie gblekē is, dz dit voorſchreuē boeck goet is, nz quaets begrypende. Heeft toegelatē, geoorlooft, geconſenteert, ende gepermitteert. Laet toe, oorloof, cōſenteert, eñ permitteert by deſen, dē voorgenoemdē Jan vāder Loe ſuppliāt dz hy dat voorſeyde boeck, nauolghende die correctie daer op ghedaen, ſoo verre daer eenighe gheſchiet is, ſal moghen drucken, vercoopen, ende diſtribueeren, allomme binnen deſen onſen lande van Brabant, daert hem goetduncken ende believen ſal. Sonder daer omme tegen die voorſchreuen ſoo ons oft ſyne ordinantien verboden ende placcaten te miſdoene. Behoudelijck dat die voorſeyde ſuppliant ſal ſchuldich ſijn hem in deſen te reguleren nauolgēde der ordinantien Opt ſtuck vanden printeryen gemacet is. Interdiceren ende verbiedende die ſelue Maieſtayt allen anderen printers oft librariers dit voorſchreuē boeck geintituleert als bouen, in ſeſſe iarē naeſtcomende nz na te printen, opten pene vanden confiſcatie vandē ſelue. Ende daerenbouen te incurreren, tot behoeft vanden voorſeyde Co. Ma. die amende van twintich Carolus gulden, by elcken vanden ghenen die contrarie daer af doen ſal. Gedaen inde ſtadt van Bruſſele den xvj. Junij Anno M. D. LXJ.

Digitized by Google

Dat inhout deſes boecx der nieuvver weerelt/ende die beſcrijuers oft Auctores daer van.

Eene voorreden aen den doorluchtighen hoochgeboren heere, Heer Guilhelm Prince van Oraengien ende Graue van Naſſouwen etc.

Waerachtighe ende neerſtelijke beſcrijuinghen, der plaetſen inden Heyligher lande gheleghen doer broeder Burcardum den moninck beſcreuen. fol.i.

Drye boecken Marcus Pauwels des Venetſchen Raedtſheeren vanden Morghen landen, van het innnecomen, grootmachticheyt, ende landen des grootē Chams een Keyſer aller Tartaren, ende meer andere landen, vanden ſeluen door wandelt. fol.xxvij.

Een boecxken Haythons des Conincks broeder van Armenia vanden Tartarē van haere macht, oock vandē landē eñ liedē die ſy beſtreeden eñ gewonnen hebbē. fo.C iiij.

Twee boecxkens Mathijs van Michauw van beide die Sarmatien in Aſia eñ Europa gelegen, ende vanden Tartaren, ende oock van die verdeſtrueringhe der Ruyſen, Pruyſen, Sleſien, Polen, Hongaryen, ende meer andere landen, Als vanden Gotthen, Juhri, Slauonē, Wandalē, Alanē, Swauē, Lattouwē, Moſcouien, Scyten etc. fol.cliij.

Een boecxken Pauli Jouij van Nouocomen vander Muſcouitiſche Ambaſſaderye. fol.cxciij.

Twee boecxkens Eraſmi Stelle van het oude afcomen der Pruyſſen ende Ruyſſen. fol.ccvj.

Een boecxken Petri Aliaris van ſijnen ſchipuaerden met diuerſche cooplieden brieuē, ende vander ſtadt Callicoeten. fol.ccxvj.

Een boecxken der ſchipuaerden Joſephi des Indianers vander ſtadt Caranganora, hoe dat hy in Portugael, tot Romen ende tot Venegien gecomen is. fol.ccxxvj.

Eenen Miſſibrief des Conincks Emanuel van Portugael aen den Paus Leo den tienſten vanden geſchiedeniſſe eñ victorie in India ende Malacha gecregen. fol.ccxxxv.

Die ſchipuaert Chriſtophori Columbi, inden welcker hy veel landen, die tot noch toe onbekent ſijn gheweeſt, geuondē heeft. Ende daer na wt beuel des Conincks van Portugaels gebout ende bewoont ſijn geworden. fol.ccxxxviij.

Die ſchipuaert Petri Alonſi tot den vremden eylanden. fol.cclix.

Die ſchipuaert Vincentiani Pinzoni tot den vremden eylanden. fol.cclx.

Die ſchipuaert Aloyſij Cadamuſti tot den vremden eñ onbekende landē. fol.cclxij.

Twee hiſtorien vanden nieuwe Hiſpanien oft Indien door Ferdinando Corteſio, aen Carolo V. Roōſche Keyſer, eñ door ſijn beueel gebout eñ bewōt ſijn wordē. fol.ccxxxiiij.

Een nieuwe hiſtorie van Canaria ende Camaria van wien deſe landen gheuonden ſijn ende meer andere landen in India. fol.ccccciiij.

Dertich boecken in drie thienden ghedeylt Petri Martyris van Angleria daerin alle den handel vanden nieuwen geuonden eylanden begrepen is. fol.ccccxxij.

Noch een boecxkēs vandē ſelue, van nieuwē eylandē eñ vandē inwoonderē. fol.Dclxi.

Drie boecxkens vander Ambaſſaderyen tot Babilonien vanden Coninck Ferdinando ende der Coninginne Eliſabet van Spanien aen die Venetianen ende den Soudaen Petri Martyris. fol.dclxxviij.

Een becortinge drie ſchipuaerdē Alberici Veſputij vanden vremdē landen. fol.decx.

Vier ſchipuaerden Alberici, oft Americi Veſputij tot vremden landen ende volcken. fol.decxvij.

Seuen boecken Lodowijcx Vartomans des Roomſchen Raedtſheeren vanden ſchipuaerden in Ethiopiam, Egipten, beide Arabien, Perſien, Syrien, Indien, inwendich eñ wtwendich des waters Ganges. fol.decxxxv.

Eynde des inhouts.

Digitized by Google

Den doorluchtighen hoogeborenen heere/Heer Guilhelm byder gratien godts/Prince van Oraengien/ende Graue van Nassouwen etc.

Mijnen ghenadighen heeren, vorrede, Prologe, oft Prohemium.

OFt my by auontueren (genadige heere) yemant verarghert en oft my voor eenen hoochmoet reken̄ wilde dz ick uwer genaden die welcke met grootere eñ swardere saekē beermert is, mz desen boeck vermoeye oft beswaere, dwelck die Nieuwe weerelt der lestgeuondenen eylanden ghenoemt is, dwelck ick Cornelis Ablyn openbaer notarius residerende inder vermaerder coopstadt van Antwerpen, door bede van sommige vriendē, wt der Hoochduytscher in deser Nederduytscher oft Brabātser taelen getranslateert ende ouerghesedt hebbe. Den seluen wil ick een mael voor al geantwoort hebben, dattē wt grunt hoochmoet, ia wt wel bedachten voorsetten wille gheschiet is. Hoe wel dat ick dat niet geloochēnen en can, dat uwe ghenade met grootere ernstachtigher handelen ende affairen beladen is. Soo is nochtans van noode, dz uwe genade somtijts, sijn ghemoet ende sinnen vanden grooten affairen ende ghedachten af trecke, ende wat lustichs voor die handt neme, darmede dat die vermoeyde gedachten ende sinnen, weder lustich gemaect worden, eñ in wat rusten gestelt wordē. Want uwe genade en is soo hart niet als diamāt. Dat sy met onophouwelijcker arbeyt ghebruyet mach worden. Soo en isser oock niet gedurichs, dat syne ruste tot syner tijt nz eerst heeft. Dock hebbe ickt daerōme getranslateert, op dz die gene die der Hoochduyscher spraekē oncondich ende niet geleert en sijn, oock dese lustighe ongehoorde boecken vāder Nieuwer werelt, ende lest geuondenen eylanden hebben ende lesen mogen. Ende die gene die desen boeck mz verstande lesen sullen, die sullē daerinne leeren, alle manierlischeyt eñ geschickelicheyt ende sal grootelijck tot haren profijte reijcken, eñ hare memorie stercken, etc.

Hier inne salmen oock vinden, wat groter anext, noot, moeyte, arbeyt, hōger, dorst, hitte ende coude, dat die Portegaloisers gheleden hebben, eer sy die landen die verborghen waren tot dier tijt toe, gheuonden, ende gewonnen hebben. Ock vanden waren ende goeden dier landen, ghelijck vanden goudtberch wercken, vander peerlen vischerijen, oock vanden costelijcken gheesteenten, waer dat die gheuonden worden. Ock salmen hierinne vinden, menigerley gelooue, liefde, ende hopen. Ock des ongeleerden volck (dwelck geenen anderen meester en heeft gehadt dan die natuere) te weten vanden eersten nieuwen geuondē volcken, die welcken daer te vorē alder werelt embekent sijn geweest. Hoe verde dz sy immer vā ons gelegē sijn, soo sijn sy doch wat in haer gelooue geleert worden, ende hebbē oock haer papen, die welcke sy noch daghelicx meer verleyden ende vervueren.

Gelijck daer sijn, die Tartaren, eñ veel volcken, die van hen bestreden ende tonder bracht sijn. Ock die Gotthen, Huynē, Alanier, ende dyer gelijckē volcken. Vanden welcken in sommige boecxkens hierinne begrepen, sonderlinge veel geseet wort. Van haeren heerecomen ende gewonten, welcken vanden seluē, Godt den schepper aller dingen bekennen. Die sijn den meesteē deel vanden schandelijcken Machemet eñ van sijnen nacomenden papen verleyt worden. Maer die welcke dz stracx den duyuel dienen, gelijck die van Callicoeten. Die en connē haers geloofs geen andere oorsacke geuē, dan gelijck die in Hispaniola ofte Cuba. Want dat sy haere papen alsoo leeren ende onderwijsen. Noch soo leent die duyuel sijn apostelē oock haerē arbeyt, gelijck uwe genaden wel lesen sal, by der religion des Conincks vā Callicoetē, hoe grouwelijc dat hem die papen voor den duyuel oock pynigen ende plagen moeten, haere eygen lijf door hauwen ende wonden, ende eens verbarnen sy hen, tot dat sy den boosen duyuel inder menschen herten planten mogen

ghen, door haere gheueysde religien. Maer hoe wel dat die religien des Conincks van Callicoeten die grouwelickste ende vreesselicste is, die in alle dese werelt gheuonden wort. Noch is daer wat inne, daer af een reyn verstant hem beteren mach te wetene. Die stantachticheyt der gheenre die daer ane hanghen, want het is ia een iammerlijck ende ontfermelijck leuen. Dat die groote machtighe Coninck van Callicoten vueren moet, den welcken schier gene menschelijcke spijsse toe gelaten en wort te eten. Ende tgene dat hem toe gelaten wort, dat moet, voor al den duyuel geoffert worden.

Ende hoe wel dat sulcx een swaer ende grouwelijck dinck is, nochtans soo cleeft die dolinge soo hart. Alsoo dz ooc die machtige Coninck niet anders ghedencken en darf, ende hem gheschiet effen, gelijck ons lange geschiet is. Want die sommige hebben ons van spijsse, ende dranck gheboden. Dwelck sy selue niet ghehouden en hebbē gelijck die papen des Conincks van Callicoeten die verbieden hem te eten, alle tgene dat geleeft heeft, ende spijsen hem met rys ende broot, midtsgaders sommighe cruydē ende aerden gewasch. Maer sy eten tgene dat hen lust. Noch is hem een sulcker Coninck ghehoorsaem, hoe wel dz hy wel weet dat hy alleenlijck den duyuel daer mede dient, ende na dit leuen en heeft hy geene hope der salicheyt. Als nv sulcx een ryen herte hoort, soo en wordet dat daer af niet verarghert, ia het wort verbetert, ende het straft hem seluen. Om dattet die geboden sijns Gods, niet soo gehoorsaem en is vanden welcken hy dat eewige leuē hopede is. Gelijck deser Coninck die gheboden sijner papen, daer af hem nz goets te hopē en is. Ende die hem oock swaerlijck te houdē sijn, want alle die gheboden die ons Godt ghegeuen heeft ende geboden.

Wie nv met sulcken verstādt dit boeck lesen sal, ende gelijcke ene reyne bye, vandē venynige bloemē costelijcke honich maeckt dyen sal alsoo nut sijn, in desen boeckē te lesen, als in veel andere boeckē, die by onsen tijde vanden gelooue gheschreuen worden. Want het moet noch een sulck verstandt oock inden seluen boecken profijte scheppen. Ende waer dat niet een Christelijcke volcomen verstant daer ouer en coemt, so ist haest met eenen cranckgheloouinghen mensche gedaen, soo veel scherper houtkēs maect die duyuel tot desen tijden.

Het en is oock niet wel te segghen, wat profijt wt dit boeck tot dē leser comē mach. Want het en is nauwelicx cē geslachte der menschen, dat hem niet wt desen boecke verbeteren en mach. Vorstē ende heeren moegen daer wt menigerley leeren, dwelck een regent der stadt behoort te weten, het sy in oorlogen oft in vreden, het sy met gehoorsamen oft met ongehoorsamen volcke oock in onuersinnelijcke toe vallen.

Cooplieden ende den genē die haere hātieringhe in andere landen doē, dien mocht principalijck hooch dienstelijck wesen, Ten eersten wanneer sy leeren van waer dat elcke waere compt, ende oock hoe dat sy vander eender plaetsen tot der anderē vervuert wort. Daer by oock hoe dz eene waere tegē der anderen te vermangelen is. Oock waer by datmen die goeden gekennē mach, voor ende by die verlegene ende vervalschte.

Dat gemeyn volck mach daer wt leeren huys houden na die maniere syns landts, ende daer mede te vreden te syne, wanneer dat nv eener leest, wat gerechticheyt, ia gehoorsaemheyt byden Heydenē tegen haerer ouerheyt is, en soude hy hem dan niet seere ontsetten ende daer af schamen, dz die Christen oock somtijts, soo cleyne achten tgene, dat hen van haerer ouerheyt gehoorsaem te syne, die hen noch van godt ghecoordineert ende gegeuen is gelijck dese volcken soo ghetrouwelijck by haeren heere staen, die hen dat gheluck, ia somtijts dat onghelucx geeft.

Christlieden hebben daer oock eenen rechten spiegelen inne, om te weten wat getrouwelijck te strijden voor haerē heere sye, als sy hooren hoe dorstelijck ende mannelijck dat die Hispanier soo groote perijckelen onderstaen hebben, om des beuels wille, dat hen van haeren Coninck gheghcuen was. Hoe geheelijck dat sy hen niet gespaert en hebben in moyte, in arbeyt, in coude, in hitē in honger ende dorst, ia oock tot sterucns toe op dat sy haere heere gelijck gehoorsaeme lieden dienden. Het worden oock noch eenighe, sommige goeden exempelen daerinne vinden. Die ghene die wel ende getrouwelijck dienden, ende noch ten lesten, quadē loon daer af ontfangen, gelijcmē openbaerlijck merck. Dat den hochlooffelijcken eñ

treffelijcken man Chriſtophoro Columbo geſchiet is, die ghene die noch een beginner ende vinder aller deſer dinghen is geweeſt. Ende ſoo dickwils ſijn lijf ende leuen daer om in perikele om ſijns heeren wille gheſtelt heeft. Die ſelue gheereech voor ſijnen loon, dat men hem na ſoo veel dienſten ende goeder arbeyt int dijſere heeft gheſmedet, eñ hem geuangen gelijck eenē miſdadigen in Hiſpaniam ſchicte.

Vaſchus Nunnez, die noch onmēſchelijcke dingen geleden heeft met ſijnen Darieneren, tot dat hy ten leſten noch ouer dat gheberchte tuſſchē twee zeen, den Coninck eenen wech maeckte, van waer dz hem gouts ende edel gheſteente ghenoech ghebracht wort. Maer wat gereech die elēdege Vaſchus voor ſijnen loon. Dat hooft wart hem afgheſlaghen, op dat hy hen der herſchappye niet aen en name, Ende op dat een ander aldaer regeerde, die ghenen arbeyt daer omme gedaē en hadde. Alſoo moegen alle ſtaetē der menſchen, nuttelijc in deſen boecke leſen, een yegelijck na ſijnen verſtande, ende alle int ghemeyne hen ſeer verwonderē, ende danckbaer ſijn. Dat Godt in deſen leſten tijdē, een ſulcks groot getal der menſchē, eerſt bekēt heeft laē wordē. Die welcke altijt gemēt hebbē, dz ſy alleenne op aerden woonden, daer af hen ende ons, groot proofijt comē mach. Hen, om dz ſy waerachtich verſtant van Godt ende Goddelijcke dingen vanden onſen leeren mogen. Ende dat ſy bekennen moghen, van waer dat ſy ende alle dinghen hercomen. Daer af ſy te voren wonderlijcke fabelwerckē onder malcanderen ghelooft hebben.

Maer wy moghen voordane tot grooter goet by hen comen, om goudt, peerlen, ende coſtelijck gheſteente, oock menigerley ſpeecerye, ende cruyden tot ghemeynen ghebruyck ende oock tot medecynen. Noch is altijt tgrootſte profijt by hen, want door datte, dat ſy van ons hebben, moeghen ſy kinderen Gods wordē. Soo wy door tgene dat van hen tot ons compt, alſo gebruyckē mochten, dat wy daer doore (ſoo het te beſorgen is) kinderen des duyuels worden mochten. Want die werelt is daer henen gericht, dat ſy alle dinghen misbruyckt. Dock die gauē die Godt alleenlijck tot nut ende profijt geſchapen heeft. Ende hoe dz wel alle dinghen tot des menſchen behoef geſchapē ſijn, ſo ſijnder noch onder danderē vele, die ooc dē menſche tot quade rijſen eñ comen moeghen. Want daer ſijn veel dingen geſchapen, die maeke vanden menſchē nemē, na die oordinantie Gods. Maer die ſelue alle achtergeſtelt. Hoe grouwelijc miſbruyckē wy nv alle dingē, die welcke Godt alleenlijck tot goet geſchapen heeft, gelijck ſpijſe, ende dranck, cleedinge, ende alle dat goet is. Int welcke die ongeleerde godlooſe Heydenē ons oordelē ſullen, by den welcken gants geen alſulck miſbruyck der gauen Gods geſien en wort. Wat ſouden die goede liedē in Hiſpaniola ſeggen, den welcken die aerde wortelen genoech tot broot eñ ſpijſe geeft. Dock die bergen hen drinckens genocch geuen, daer mede ſijn ſy te vreden, wanneer dat ſy die ghene ſien (die hen eens Gods beroemen) in dronckenſchap, etens ende drinkens hen alſoo verdiepen ia verdrincken, alſo dat ſy oock niet en weten, oft ſy menſchen dan oft ſy beeſten ſijn.

Het ſoude vrylijck eenen ſijn leuen lāck by dyen volcken ſijn, eer dat hy eenē vindē ſoude, die hem ſeluen, ick verſwijghe eenen anderē, ſchade doē ſoude wt dronkenſchap. Soo wy noch dz dagelicx ſien, hoe dz ſommige by ons, nz alleenlijck hen ſeluē ſonder oock anderen ſchaden ende den doot toevoegen, door ouertollicheyt etens ende drinkens. Daer mede ſy hen ſeluē dickwils alles verſtandts eñ menſelijcken ſinnē beroueē. Alſo dz ſy ſelue malcanderē gelijck die onredelijcke dieren herworgen ende vermoorden. Maer dz quaet wort met hen ſelfs geſtraft, ende daer en is geen laſter, dat niet ſyne eygene ſtraffinge met hem en brengt. Alſoo willet Godt hebben, ghelijckmē ſiet in allen ſtaten. Die Coninck van Callicoeten dient den duyuel openbaerlijck. Maer hoe veel beter is hy noch, dā ſommige veele Vorſten, die hen des Chriſtelijckē geloofs met woorden aennemen, waert datmē die grouwelijcken miſbruyken weghen wilde, dyē ſy gebruykē, tegē hen ſeluē eñ tegē haere onderſatē. Hy ſal ooc ſonder twyfel, aen den ionſte dach, lichtere ſtraffinge verwachtende ſijn, dan deſe. Dit ſeegghe ick al daeromme, op dat een yegelijck mercken conde met wat profijt dit boeck geleſen mach wordē vā alle ſtaetē der weerelt. Die deſe Nieuwe werelt, tegen haer leuen houden willen.

Daer toe heeft die Leſer in deſen boeck,

ſchier

schier die gantse werelt beschreuē. Men rekene teghen opganck oft nederganck, tegē middach oft middernacht. Soo wordē oock schier alle volcken, manieren ende gewonten te kennen gegeuen. Daer aen hem een goet Christen altijt beteren mach. Want hy vindt selden een volck soo boos eñ grouwelijck, men en vint oock daer by sommige duechden, daer door hy weder gestieht ende herbouwen mach worden.

Dit boeck geeft oock den genen, geenen cleynen verstandt in veel stucken, die hen der vier constē aennemen. Den eerstē den werelt beschrijueren, eñ sterren kykers oft astrologien, die vinden hierinne daermede sy hen verlustighen.

Door dese voorgedachte redenen so hope ick, dz uwe genaden geen misuallen hebben en sal, noch hem laten verdrieten, om dat ick (als uwer genaden onbekender williger diener) v dit boeck toe scrijue, So hebbe ick die eere deses boecks, onder uwer genaden naemē (als eenen hoochloffelijcken heeren) laetē wtgaen. Het is oock altijt tot noch toe, die ghewoonte ende vsantie by den geleerden gheweest (waer voor ick my geensins en achte noch oock en ben) dat sy haren boecken altijt, machtighe ende mogēde Patroonen ghesocht hebben. Op dat sy gehantgaeft, beschut ende beschermt moghen worden, teghen der booser menschen nijdt. Daeromme is mijne onderdanighe bede, dz uwe ghenade dit mijn voornemen, wille in genade opnemen, ende daer voore houden wat ic uwer genadē in aller onderdanicheyt gedoen can, daerinne wil ick my altijt gehoorsaemlijck vinden laten, uwer genaden.

Willighen dienaer

Cornelis Ablijn.

Digitized by Google

Digitized by Google

Neerstige beschrijuinge der plaetsen

Steden ende Vlecken int Heylighe landt ghe-leghen / dwelck is beschreuen door broeder Burcardum eenen monick.

Voorrede oft Prologhe aen den Leser / in die neerstelicke beschrijuinghe der plaetsen des heylighen landts, deur Burcardum den monick beschreuen.

HIer sult ghi mercke neerstelicke Leser, wat oordinantie die monick Burcardus gehouden heeft, die welcke dz heylich lãt neerstelick bespiet ende doorwandelt heeft, dat hebben wy v te vooren int corte willen te kennen gheuen, dan wy en twijffelẽ niet, het sal den Leser niet weynich verstandts gheuen, het en heeft den aert ende maniere der weerelt beschrijuers, gelijc als Ptolomei ende andere, niet naghenoleht, die welcke alle plaetsen, lẽgde eñ breedde, na dijsen dat sy onder den Hemel gheleghen zijn, hebben connẽ metẽ, die selue die connen het onderscheet, tusschẽ twee plaetsen gewislick eñ sekerlic mercken, dã als sijt door mijlen, leuken, oft stadien dat onderstaen te doene, dan alsmen alsoo een maet die wortelen heeft gheuonden, soe machmen dan alle wijde vã twee plaetsen van malcanderen gheleghen (hoe groot ende verre dat sy zijn) lichteliken gheuinden.

Maer dese Burcardus is aen het ghemeyn meten te vreden gheweest, Ende hy heeft die stadt Acon (aen die zee ghelegen teghen den nederganck) voor een middel punct gheset, ende heeft hem daer af vier lijnien inghedruct ende voor ghenomen, teghen die vier hoecken der weerelt, ende heeft dan eẽ yeghelic vierendeel in drijen ghedeylt, na den twelf windẽ des hemels. Ende hy heeft alsoo die dachreijsen door dat Heylich lant beschreuen, Ende heeft alle plaetsen, die onder sulcke lijnẽ begrepen worden, na de oude ende teghenwoordige narmẽ geteeckent, voor al die welcke ghenoempt wordẽ inder heyliger Scrift als die voorneempste ende principaelste. Ende by eender leuken verstaet soo veel weerhs, als eener manierlick op ender vren gaen mach.

DAt landt datmen Heylich noempt, dat onder die twelf gheslachtẽ van Jsrahel is ghedeylt worden, dat is na der tijdt Coninck Salamons in twee rijcken ghedeylt worden, dat een hiet dat rijck Jude, onder dat selue wart twee geslachten Juda ende Beniamin, dat ander hiet dat rijck Samarie, vãder hooftstadt Samaria (die nv Sebaste heet) genoempt, dat hadde die andere thien geslachtẽ, dese beyde rijckẽ midtsgaders der Palestina waren eẽ deel van Syriẽ, gheliick Tuscia oft Lombardijen deelen sijn van Italia, dan Syria wort gheliick andere groote landen in veel deelen gedeylt. Ende heeft die gheheele landtschap beginnende van die Ryuiere Tigro aen, tot in Egypten den naem Syria, maer dat deel dat tusschen den twee heerlijcken waterẽ Euphrates ende Tigris dat noemen die Hebreeusche ארם נהרים dat is, dat Syria der wateren, dwelck die Griecken Mesopotamia noemen, daeromme dattet tusschen den wateren leet, Ende heeft een vermaemde heerlijcke stadt Edessa ghenoempt, die was voortijdt Rages ende nu Rase genoempt, daer na is een ander deel Syrie, dat heet Cole, dat begint aen den vloet Euphrates, ende eyndet aen het water Valanie, dwelck vlietende is, onder dat slot Valat, Ende vlietet in die groote zee, by den dorpe Valanie, dwelck leet eene leukẽ vã het voorß. slot. In dese Cole Syria is die edele stadt Anthiochia midtsgaders mer andere steden, als Leodicea,

Syria Phenicie

Ayamia ende dijer gelijcken, daer is oock een Syria Phenicē, dāt begint van middernacht aen dz water Valanie, eñ strect hem tot den berch Carmelo, daer is een plaetse dat noemptmen nv ter tijt, der pelgrims slot. In dit Syria sijn veel steden, gelijck Tripolis, Berithus, Sydon, Tyrus, Acon, Capernaum, eñ andere meer, daer behoort oock toe den berch Libanus (ghelijck sommige meijnen) daermē den wieroock vergaert. Maer het heet Syria Phenicen vā dē sone Agenoris, die welcke Tyrum weder op ghebout heeft, ende sy tot eender hooftstadt in der lantscap ghemaeckt, daer is oock noch eē deel Syrie,

Syria Damasci

dz heet Syria Damasci, daer inne leet die hooftstadt Damascus, dat heet ooc Syria Libani vā den berch Libano. Nae Syria Phenicē leet Palestina, dat is ooc een

Syria Palestina

deel Syrie, ende is in drije deelē gedeijlt, dat een heet Palestina sonder eenich toesetten, in der welcker is Jherusalem die hooftstadt, dat strect hē tot aen dat doode meer oft zee, eñ tot aen die woestijne Cades Barnee, dz ander heet Palestina Cæsaree, dat heeft Cesaream (aen de zee ghelegen) tot eender hooftstadt, eñ begint van het slot der pelgrims, ende streckt hem tegen middach tot Gaza toe, dat derde heet Palestina Galilee, Syria neempt oock een deel van Arabia, dan daer is eē Arabia, daer in is Bastrū die hooftstadt, die welcke nv heet Busrit, voortijden Osra ghenaempt, dat stoot teghen nederganck aen die landen Traconitē ende Jturcam, ende tegē middernacht aen Damascum, daerō heetet ooc Syria Damasci, dwelck voortijts hiet Arabia. Noch isser Arabia Petrea, daer in is Petra die hooftstadt voortijts Rabath ghenoempt, die leet aen die becke Arnon. In desen lande woondē eertijts die Amonitē, hoe wel Ar d' Moabiter stadt is gheweest, daer inne regeerde die Coninck Seon, ende die Coninck Og in Basā, dz derde Arabia heeft Coninckberch tot eēder hooftstadt, dat hiet eertijts Petra Deserti, eñ leet op het doode meer oft zee, eñ sluijt oock in den berch Moab, eñ heet eijgentlick Syria Sobal in sijne grentzen oft frontierē wort Idumea oock inne gesloten, datmē ooc den berch Seyr noempt, daerom alle dlādt op deser sijden des doodē meers tot Cades Barnee toe, ende die waterē der wderspannicheyt tegen die Roode zee eñ dooz die wilderniſſe tot aē dz water Euphrates, dz is al te mae le dat groote Arabia. Eñ sluijt ooc in die stadt Mecha, daer sy seggē dz Māchommet begrauen leet, alsoo veele sy van den wtgangen eñ eyndē des Heyligen landts geseet. Nv willen wy onderscheijdelijcken vā besundere plaetsen wat seggen, eñ ons begintsel nemen van der zee stadt Acon.

Beschrijuinghe der stadt Acon.

Acon ouds Ptolomais.

ACon heeft by dē ouders Ptolomais geheeten/ eñ en is den heyligē lande niet toegerckēt gheweest. Ock niet vanden kinderen Jsrahels beseté, hoe wel dat sy den geslachte Aser int lotē toegeuallen is. Sy leet in der landtscap Phenicen, ende heeft tegē middach den berch Carmel, die leet vier leuken daer af, daer die propheet Helias, op gheen sijde der beken Cison die priesters Baals ombracht, oft doodde: dese stadt Acō, is wel gesterckt met mueren ende bolwerckē wel besorcht, ock met thoornen ende grauen gesciert, ende is drijcantich ghelijck eenen schilt, daer gaen die twee sijden aen die zee, de derde zijde gaet aen dat vaste aertrijck, dat veldt daeromme is seer vruchtbaer, daer is landt, beempden, eñ weijden, wijnbergen ende schoone houen ende bogaerden, daerinne mē veelderley vruchtē pergaert ende inbrengt, dese stadt is gesciert met een heerlick hospitael oft gasthuijs eens duijtschen huijses, midtsgaders sommige waerachtige sloten. Soo geeft oock die edele hauene der zee, veel ouervloedicheyt, ende die tegen middach veel schepen behouden mach, van daer tegen middernacht is dat dorp Lamberti, dat leet vier leuken vā der stadt Acon, onder dē berge Sarō aen die zee, daer heeftet veel wijngaerdē, wateren ende beken. Alsmen van desen berge aen dē oeuer der zee drije leuken voort gaet, daer comptmen tot dz slot Sandalido, dat is die plaetse, vā daer die groote Alexander die stadt Tyrum bestreden heeft, doen dit slot verualle was, doen richtedet die Coninck Bauduwijn van Jherusalē weder op. Ende hy gaft sommigen edelen lieden te besitten, dan het is

een

een wter maeten lustighe plaetse vā weij-
den, visghen, olijfboomen, ende wateren.
Wunderbare schöne fontein. Vā daer op een duytsche mijle daer is die
wonderlijcke Fonteijne der leuenden wa-
teren, niet verde van den wege, daermen
na Tyro gaet, daer af seet Salomon in
sijn hooge liedt, die wateren die met ge-
welt vlieten van den berge Libano: daer
sijn vier Fonteijnen, Doch is die eene die
voortreffelickste, in die lengde ende breede
veertich ellenbogē wijt, alsoo heb ick hem
aen beijde zijdē gheметē, die andere drije
sijn viercant, ende heeft elcke zijde vijun-
twintich ellenbogen, die sijn alle in harde
rootsen gehouwen, ende met ghedueriger
arbeijt beuestiget, daer wt worden veel
waterkens ende beecxkens gheleijt, ende
wort schier die gheheele pleijne van Tyro
daer wt ghewatert, daerom draecht het
ooc so rijckelijck veel vruchten. Dese fon-
teynen staen op eenen goeden bogē schoot
nae vander zee, eñ in die cleyne breede, so
drijft dz water ses molen raedē. Van de-
ser fonteynen, op eē halue duytsche mijle
Tyrus. daer leet die stadt Tyrus, in der weerliker
ende heyliger schrift vernaempt, daer siet-
men noch veel oude teekenē van haerder
ouder cierheyt. Men seet dat Tigra, die
Ja Japhet gebauwt. sone van Japhet sy aldereerst ghebout
heeft, maer Phœnix heeft sy ghebetert.
Sy heeft eenen grooten muer om haer
gaē. Ende soo my dunct, soo is sy grooter
dan die stadt Acō. Sy is rondt, eñ sy leet
Licht aff riuier hafen op eene seer harde rootse. Eñ die zee gaet
daer rontsomme, sonder alleenlic dat tegē
3 Armen. opganck eenē wech daer in gaet, dē wel-
cken ten eerstē Nabugodonosor ende daer
nae die groote Alexander ghemaect heb-
Brsch hē, op dat sy die stadt den vasten aertrijck
aenhinghen, die selue inganck is nv met
vier dubbele mueren besorcht, die welcke
dick ende hooge sijn, daer op liggē tweelf
thoornen ende bolwercken. Aen dit starck
ghebouwe hangt dat starcke weerachtige
slot Aer, dat leet op eender rootsen, mid-
den in der zee, dat is ghetuijnt met thoor-
nen, ende met schoonen palleysen gebout:
die ghene die dat selue siet, die meijnt, dat
het met gheen ghewelt en waere te ghe-
winnen.
Hat einen Ertzbischoff In deser stadt sidt eē eertz bisschop, die
heeft onder hem die kercken te Sidon,
Acon, Paneas, eñ Berytho, van der poor-
te die teghen den opganck leet
boochschooten, daer wijstmen een pla
daer Christus gepredict soude hebben
een wijf met luijder stemmen ghesproke
Salich is dat lichaem dat v ghedraghen
heeft, ende die borsten die ghy ghesoghen
hebt. Vā Tyro op drije leukē tegen mid-
dernacht, daer loopt dat water Eleuthe- Wasser ein
rus in dat hooghe meer oft zee, dat compt wās.
wt Iturea, oft den heijdenschen Galilea,
daer af int boeck der Machabeer ghe-
schreuen staet. Vā daer op drije leukē leet
Sarepta een stadt der Sydonier: aldaer Sarepta.
heeft die propheet Elias eender weduwen
haren sone vā der doot verwect. Daer en
sijn op den dach vā hedē aldaer niet ouer
acht huysen, maer men siet aldaer veel
veruallen Edificien die der ouden stadt
ghetuyghenisse geuen haerder voorgaen-
der machticheyt. Vā daer sijn drije leukē,
tot aen die groote stadt Sydō in Phenī- Sydon
cia ghelegen, die is nv oock tgrootste deel
veruallen. Sy leet vast onder den berghe
Antilibano ende heeft op beyde syden slo-
ten, die sijn van constē ende van natueren
seer sterck: dan dat een slot tegen midder-
nacht leet op eender rootsē inder zee, ende
is vanden duytschen pelgrims ghebout:
dat ander teghen middach, dat leet op een
houelkē, daerin ende in der stadt woonen Tempel Ridder
die tempel Ridders, dat omliggēde veldt
dat is seer vruchtbaer, eñ draecht hoeuich
rieten. Dē berch Antilibanus leet vā Si-
don eene leukē tegē opganck der sonnen,
ende hy begint van den water Eleuthe-
ro, ende strecht hem tegen Tripolim vijf
leuken verde, ende en compt niet van der
zee ouer drije leuken, maer tot veel plaet-
sen gaet hy tot aē de zee, hy heeft veel goe-
de wijnbergen: op gene zijde van Sidon Statt
op negen leuken, daer leet die stadt Be- Berithus sta
rithus, daer woont een bisschop. Van daer ein Bischoff
ouer ses leukē, daer leet die stadt Bibliū,
die is onder den Patriarchen van Antio-
chia, daer af die propheet Ezechiel ver-
maninge ghedaen heeft, nv ist een cleyn
stedeken, ende heet Gibles, Vā daer sijn
ses leuken tot aen die stadt Botrum, dat
is een seer rijcke stadt gheweest, eer dat sy
de tempel meester ghebroken heeft. Al-
daer wascht den besten wijn, diemen in
dat ghewest gheuinden can. Van daer
ouer drije leuken daer leet dat slot Neu-

is, dat leet schier gheheelick inder zee, ende heeft dertich stercke thoornen. Ende s onder den vorsten van Antiochia, van daer sijn drije leuken tot Tripolim in die heerlijcke stadt, die leet ghelijck Tyrus schier gheheelijck inder zee, daerinne woonnen Latijnen, Jodē, Armenier, Marrhanen, Saracener, Nestorianer, ende ander veel menigherley volck. Aldaer maecktmen alle iaer veel sijdene lakenen, ende een ontallijck volck dat hem alleenlijck met sijde te spinnen gheneert, dat omliggende veldt mochtmen met rechte wel een Paradijs noemē, soo lustich ende vruchtbaer isst van wijnberghen, olijfboomen, vijghen, ende andere boomen, den berch Libanus, leet drije leuken van deser stadt, onder aen den seluē berch ontspringt der bogaerden fonteyne, die welcke met ghewelt van den berch Libano vlietet, ghelijc in dat hooge liedt Salomonis gheschreuen staet, die selue heeft een cleyne adere, maer sy neempt terstont ouerhandt, ende wort een groote vloet, die welcke watert alle bogaerden ende houen, ende maeckt dat gheheele landt vruchtbaer, welck tusschen den berch Libano ende der stadt Tripoli leet. Vā Tripoli ouer twee leukē is der Leopaerden berch, die is rondt ende hooghe, ende leet eene leuken van den Libano. Onder aen dē berch tegen middernacht, daer is een hol, daerin sietmen een graf sessentwintich voeten lanck, dat besoeken die Saracenē seer neerstelijck, die meynē dat Josue daer begrauē leet. Van daer comptmen tot het slot Araches, ende tot der stadt Sycon, daer nae tot Arad, dat noemptmen ooc Antheradum, die leet rontsomme in der zee, eñ het is vijf dachreysen van Tyro. Men seet dat Aradius de sone van Canaan dese stadt nae der diluuie ghebout heeft, ghelijck oock Sydon die een sone van Cham was Sydonem gebout heeft: eñ Aratheus, Arathā. Syneus: Synechen, die in die selue bleuē sijn. Ende hebben Columnen ende een wonderlijcke begraueniſſe achter hen gelaten, die heeft twintich elleboghen in de hoochde ende lengde, die selue Columnen sietmen eene leuken van Antherado, ende sy sijn van wtermaten groote steenen te samen ghemaeckt, daer af die sommighe grooter sijn, dā een mensch hooch is. Aen der zijden Antheradi tegen opganck sijn sommighe cleyne bergen, eñ heet dat selue aertrijck, der Asisiner aertrijck.

Clemens schrijft hoe dat sinte Peeter een tijt lanck dat Euāgelium tot Antherado gheprædickt heeft, als hy na Anthiochien trecken wilde. Van Antiochia ouer seuen leuken leet dat slot Margach, eene leuken vāder zee, dat is seer weerachtich, ende het leet op eenen hoogen berch, ende heeft na ontrent haer die stadt Valaniā, daerin woonen die broeders van sinte Johannes hospitael, maer dat bisdom dat in Valania gheweest is, dat is van weghen des ouerlasts der Sarracenen in dit slot gheleet worden.

Tot daer streckt hem dat Jherosolomitamsch rijck, ende begint aen die heerschappije Antiochie, die ōderscheijt eē water Valania geheeten, dwelck ontspringt van sōmighe berghen niet verde van daer van den rijcke des Heylighen landts.

Dit is mijn eerste reyse beschrijuinghe, die ick ghedaen hebbe int Heylich landt van der stadt Acon aene, tot aen dē vloet Valania, dat mach eener in acht daghen maetelijck gaende doorwandelen. Maer van Valania tot Antiochia sijn viere dachreysen.

Den wech van Acon teghen Noordtoost.

WY comen wy weder tot der stadt Acon, ende willen eenen anderen wech beschrijuen, die teghen noordtoost toe gaet. Alsmen nv van Acō wt reyst, soo comptmen tot eē slot dat heet Monsferet, dat leet vier leukē van Acō. Aldaer hebbē eertijts die duytsche Broeders ghewoont, maer nv so staet het leech. Maer daer nae ouer vier leuken, soo compt ghy aen dat weerachtige slot Thoron, dat leet seuen leuken van Tyro, dat heeft eē heere te Tyberias tegen die stadt Tyrum ghebouwen, van daer sijn vier leuken tot Antiochia toe: die selue stadt hiet voortijts Assor, ende heeft voortijden die Coninck Jabin daerin ghewoont. Tegen den welcken ende den anderen vierentwintich Coninghen, Josue door Gods beuel ghestreden heeft, van deser stadt is gheschreuen Josue int seuende Capittel. *Antiochia oder Assor Josue 7.*

Dat

Digitized by Google

Dat die eenighe weerachtighe ſtadt Aſſor metten viere verdoruen is worden, dat blijckt by die oude veruallen ſtucken van muerē wat een heerlijcke ſtadt dattet voortijts gheweeſt is, ſy leet vā Tyro acht leuken teghen opganck, van daer ſes leuken tegen middernacht, daer leet die ſtadt Bellena, onder aen den berch Libano, die ſelue heeft eertijts Lachis geheeten, ghelijckmen wt dat boeck der Richterē mercken can. Ende doen ſy die kinderen dan ghewonnen hadden, doen gauen ſy haer den naeme Leſedam, hoe wel datmenſe ſomwijlen ſlechtelijck Dan noempt, ghelijck gheſchreuen ſtaet, Iſrahel is vergadert worden van Dan tot Berſabea.

Bellona oder Laſidan.

Dan.

Die ſtadt Dan is cē eynde des Heylige landts tegen middernacht, maer Berſabee tegen dē middach. Als nv Philippus een vierſt was tot Iturea, ende inder landtſchap Traconitis, doen noemde hy die ſtadt Bellenam, na hem Ceſaream Philippi, die Hebben die Griecke voortijden Pameas ghenoempt. Niet verde bouen deſer ſtadt, daer ontſpringhen twee fonteynen Jor ende Dan, die commē onder aen den berch Libano voor der ſtadt poortē te ſamen, ende ſy maken den Jordaen drooch ſo meynen die ſommige, dat die Jordane eenen anderen oorſpronck heeft, want ſy ſegghen, datter een water vanden opganck her compt, onder der aerden, dat ſelfde heeft een fonteyne, die leet van deſer plaetſen, hondert ende vijf en twintich ſtadia, die heetet Syala, die is altijt vol, ende en loopt nummermeer al wte, dā ſoo veel waters als hy vā zijnder aderen heeft, alſoo veele ſchiet hy onder der aerden in Dan, dat heeftmen met linſen gheproeft, diemen daer in ghegworpen heeft. Maer die Sarracener en heeten die fonteyne niet Syalam, ſondes Medā, dat is dat water Dan, Dan na in haerder ſpraken (die welcke eene ghelijckeniſſe met der Hebreeuſcher heeft) heet water, maer Matheus heet die plaetſe Magedon, ende Marcus Dalmanuta, eñ is in der landtſchap Traconitis, maer den Jordaen (alſmē ſeet) vergaert hē voor die ſtadt Bellene, van den twee fonteynen. Een leſten na langhe tromme omloopen die ſy maeckt, ſoo vlietet ſy in die Galileeſche zee, tuſſchen die ſteden Capharnaum ende Corozaim. Ende tuſſchen der ſtadt Bellena ende der Galileeſcher zee, daer vergaderet hem in een dal, ende maeckt een zee, voor af als die ſneeuw op den Libano afgaet, dat ſelfde heetmen nv dat water Marō. Aldaer heeft hier voortijts Joſua met den Coninck Jabin van Aſſor gheſtredē. In dē ſomer ſoo droocht deſe zee den meeſten deel wt, ende daer waſſen doornen haghen ende menigherley cruyden, waerinne dat hen verberghen Leeuwen, Beeren, ende andere wilde dieren, maer op gene zijde des Jordaens, ſijn menigerley berghen, als den berch Seyr, Hermon, Libanus, ende Galaad, die ſijn alle te ſamen eenen berch aen malcanderen, alleenlijck dat hy op andere plaetſen, andere namen ontfanct, dē berch Galaad is wttermaten hooghe, ende hy is ghelijck een hooft der anderen, om ſijnder hoochden wille. Aen den ſeluen ſtoot den berch Seyr, aldaer Eſau ghewoont heeft, ende hy is met den lote gheuallen aen dat halue gheſlachte Manaſſe. Aen den ſeluen ſtoot den berch Hermon die omvangt die landtſchap Traconitis, ende ſtreckt hem tot Damaſcum toe, daer vereenicht hy hem met den Libano, tuſſchen Bellena ende Damaſcum, die berch Libanus en is nerghens hooghor dan ouer die ſtadt. Alſoo datmen hem oock tot Tyro gheſien can, ouer veertich leukē, oft vijf dachreijſen. Onder den Libano leet der Antilibanus, daerom ſijn die daelen ontrent den Libano ſeer vruchtbaer, ende hebben veel weyden, wijnberghen, ende bogaerdē, die inwoonders deſer ſteden, ſijn Maconitē, Griecken, Armenier, Neſtorianer, Jacobiten, ende Georgianer.

Berge Hermon, Libanus, Galaad.

Soo veel ſy gheſeet van dē wech vander ſtadt Acon, teghen den noordtooſt windt, nv willen wy eenen anderen wech voor de handt nemen, van Acon teghen ooſtnoordtooſt.

Den wech van Acon tegen ooſtnoordtooſt.

Voor leukē van Acon leet dat caſteel Judi, dweetckmen Saron noempt, dat leet int gheberchte, ende het is voortijden der duytſchen Broeders huys gheweeſt. Maer nv leghet ouer

eenen hoop. Van daer ouer eene leuken, daer leet dat Coninclijcke slot, dat van alle dingen ghenoech heeft, maer nv hebbent die Sarracener inne.

Van deser plaetsen voorts op desen wech, soomen ouer vier leuken compt, soo comptmen tegen dat water Maron, dat is dz dal, daerinne Eber der Cinceer sijne hutten opgheslagen heeft, niet verde van der stadt Assor, des seluen huysvrouwe Jahel, heeft den Sisaram, die welcke een hooftman des Coninex Jabin in Assor was in der huttē ombracht eñ herwrocht, doen sy hem eenen nagel door sijn hooft sloech. Van desen daele, tot dz slot Zabul dat die Saracenen Zabul noemen, ende dat landt heet ock Zabul, sijn drije leuken. Ende alsmen van daer drije leuken teghen middach gaet, soo comptmen tot dat slot ende stadt Sephet, dat hebben voortijts die tempelheeren ingehadt: dit is een seer schoon ende weerachtich slot, eñ leet op eenen hooghen berch. Maer die Soudaen heeftet inghenomen, ende houdet noch inne tot grooter schaden eñ achterdeel der Christen. Hy heeft ock onder hem dat gantse landt Galilea, dat is die gheslachten Zabulon, Neptali, Aser, Issachar, Manasse, ende alle dlandt tot Tyrum ende Sydonem toe. Vā daer tegen middernacht op vier leuken, daer leet Cedes Neptalim, dat was eē stat der vluchtigen, in den gheslachte Neptalim, ende heeft alles dinges overvloedich. Aldaer sietmen veel oude veruallen bouwen vpt edificien, ende grauen der ouders. Vā dat slot Sephet ouer drije leuken alsmē den berch af gaet, tegen opganck der sonnen, op eenen steenworp van der Galileesche zee, daer is den berch, op den welckē Christus soo dicwils geclommen is. Aldaer hy ock die heerlijcke predicatie gedaē heeft, die Matheus beschrijft: aldaer heeft hy ock met vijf broden ende twee vischen vijfduysent menschen ghespijst.

Hy is ock op den berch gevloden, doen hem twolck tot eenen Cōninck makē wilden, hy heeft ock sijn Jongheren aldaer leeren bidden, ende hy heeft selue dicwils die gheheele nacht aldaer in sijn ghebet ghebleuen: die hooftman heeft hem ock aldaer voor sijnen knecht ghebeden. Aldaer quamen ock arme cranche lieden tot hem, ende heeft ock aldaer eenen melaetschen menschē alleenlijck met sijnen aenrueren ghesont ghemaeckt. Van desen berch machmē die gheheele Galileesche zee ouer sien, midtsgaders Iturea der landtschap Traconitis tot aen den berch Libanū, hy is twee boochschotēlanck, eñ eenē steenworp breet, hy is ock heel gruen eñ grasachtich. Onder aē desen berch nz verde van der zee, daer ontspringt een leuende fonteyne, daer droomt den sommighen dat het is een adere vanden Nylo. Maer Josephus noempt hem Capharnaum, daer af wort ock dat gantse lantschap tot aen den Jordaen, drije leuken verde, Capharnaum genoempt. Alsmen vādeser fonteynen twintich seredē op die Galileesche zee gaet, daer is die plaetse, daer Christus na sijnder verrijsenisse by sijnen Jongeren ghestaen heeft. Ende tot Petro aen den oeuer gheseet: ghy kinderen en hebt ghy met te eeten. Van daer een leuke teghen den opganck leet Capharnaum het welck voortijts een loffelijcke stadt is gheweest. Maer nv ist een slecht dorp, ende en sijn nauwelijcx seuen vischers hutten daer. Alsoo sijn die woorden Christi veruult, daer hy seyde: Ende ghy Capharnaum, oft ghy schoon tot aen den Hemel climmet, ghy sult tot in die helle verstoncken worden. Van daer sijn drije leuken tot aen dē berch Sanir, daer den ingāck Ydumee is. Maer ouer drije leuken, compt ghy tot der stadt Cedar, die voortijts heerlijck was, ende leet onder aē den berch Sanir tegen opganck: door desse stadt ende door den oeuer der Galileesche zee, daer gaet eenē wech, die leidet teghen nedergang, dē selue noempt Isayas den wech der zee, die ourr gheen zijde des Jordaens in dat Heydensche Galilea aē den oeuer der zeeheenen gaet.

Joh. 21

Capharnaum Matth. 11. 23

Van der plaetsen daer die Jordaen in die zee loopt, tot Cedes Neptalim toe sijn vier leuken, ende te halfweghen sijn die wateren Maron, dat is een dal, dat heet alsoo, ende daer den Jordaen door gaet, soo lengt hy sijnen vloet teghen opganck. Daerom van der stadt Corozaim, ende dē wiganck des Jordaens tegen middernacht sijn vier leukē tot der stat Suetan, van waer Baldach Suetan gheweest is, aldaer wisstmen een columne sint Jobs.

In dit

In dit wijst veldt commen die Sarracenen te samen wt menigherley landen, Syria, Mesopothamia, Moab ende Ammon, ende houden aldaer dē gantzen somer heure merckten, daer toe lockt sy die lustigheyt des landts. Van der stadt Corozaim teghen den opganck sijn vier leuken, tot der stadt Cedar toe, die leet op eenen hooghen berch, dijen noempt Josephus Camelam, daerom dat dijen berch ghelijck is, ghelijc een Cameel, hier merct dat alle dat landt, dat op gheen syde des Jordaens is, aen den oeuer teghen opganck, dat heet alles die landtschap Traconitis: het heet dat effen veldt Libani ende Bosram tot aen den berch Libanum, den nederganckelijcken oeuer; heet dat Heydens Galilea, Iturea, Zabul, Decapolis, ende dē wech der zee. In der landtschap Traconitis, is dat landt Hus, daer voortijts sint Job inne gheregeert heeft.

Den wech van Acon teghen den opganck.

VAn Acon sijn drije leuken, tot dat stercke dal Aser, dz strect hem tot aen die Galileesche zee. Van daer sijn drije leuken, tot den dorp Nason in Neptalim, daer af int boeck Thobie geschreuen staet. Van daer sijn drije leuk̄, tot aen dat slot Dothaim, dwelck onder aen den berch Bethulie leet, dat is seer lustich, eñ daer sijn wijnberghen, olie, ende vijghen wassen daer omme, ende daer is vette weyde.

Aldaer wijstmen voe een cisterne, daerinne soude Joseph van sijnen broederen gheworpen gheweest hebben (ghelijck die landtlieden daer seggh̄) Door die plaetse gaet den wech wt Syria in Egipten, aen den berch Bethulie, door dat veldt Esdrelon, dwelck hem onder aen den berch Thabor strecht op de slincke handt, ende daer na door dat veldt Magedo, daer climmet op den berch Ephraim, eñ gaet door Ramatha Sophim: ten lesten commet in Egipten. Van Nason drije leuken teghen den opganck, ende van Dothaim drije leuken tegen middernacht, daer leet die stadt Nephtalim, van daer was Thobias, die heeft tertijt dat Jherusalē ghedestrueert is worden, Jonopa gheheeten, soomen meynt. Vā Nephtalim sijn drije leuken tot Bethsaida, die leet in eenen hoeck der Galileessen zee, eñ daer en sijn nv nauwelijck ses huysen: drije leuken vā daer tegen middach daer is dz slot Magdalum, ende leet aen den oeuer der zee, dat is van Bethanien drije leuken tegen oost noortoost. Om dese plaetsen op gene zijde der Galileeschē zee, sijn veele castelē ende stedekēs, als Suuerda, Theman, van daer dat Eliphas Themanites was: Geresa, daer af dat landt Gerasener ghenoempt is, dat leet aen den oeuer vander Galileesche zee, onder aē den berch Seyr teghen Tiberiade, hoe wel het hem wat teghen middernacht streckt. Bethsaida Matt. 11.

Alle het landt op geensyde der Galileescher zee, is berchachtich ende behoort onder dat rijck des Coninex Basan, ende sluijt in den berch Seyr, dan Seyr ende Hermō worde̅ ook onder dat gheberchte ghetelt, ende het is te deele gheuallen den haluen gheslachte Manasse. Maer nv woonen daer Sarracenen. Het is ook noch eenen berch Seyr by der woestijnen der rooder zee Pharan, daer die Coninck Cordolaomor met sommighe die Choreer gheslaghen heeft, die woonden op den berch Seyr, daer Esau ende sijne nacomelinghen gewoont heeft. Het willen ooc sommighe seggen, dat Esau heeft op bey de die berghen ghewoont, die sijn van hē genoempt worden.

Dan doen Jacob in Mesopothamien tooch, doen woonde Esau by sijnen vader te Bersabea, ende hy nam alle sijne haeue, ende tooch op gheender zijden des Jordaens, dat neemptmen daer van Genesis aent drijendertichste Capittel staet gheschreuen. Als Jacob voor Phanuel voor by quam, doen ginck hem die sonne op, ende doen hy sijn ooghen op hief, doen sach hy dat Esau quam, men wijst ook noch die plaetse Phanuel op gheen zijde des Jordaens teghen den opganck, hadde dan Esau op den anderen berch ghewoont die ook Seyr heet, soo en hadde hy Jacob sijnen broeder niet soo haest connē te vergheuen, dā den seluen berch leet verde van Phanuel, dan hy leet drije dachreisen op gheen zijde der dooder zee.

Dese verauderinghe der wooninghe is

hem comen van dies wegen, dat hy veelderhande wijfs nam wt vremdē volcken, doen hy die dochter Jsmael, die een suster Nabalath was ghenomen hadde, doen begonst hy te woonen op den berch Seyr, die by der woestijnen Pharan leet, daer ontrent daer sijn sweer Jsmael gewoont hadde, daer af Genesis geschreuen staet.

Hy is een goet schutter worden ende woonde in der woestijnē Pharā, daer nae nam hy andere wijfs van den kinderen Euei des Cananiters, die woonden ontrent den berch Gelboe, niet verde van der Galileesscher zee, daer heeft eenen berch den naem van sijnder inwooninghe ontfanghen, ende heet Seyr, dijen besat hy doen Jacob weder wt Mesopothamien tooch, dat machmen ook daer mede bewijsen, dan doen Jacob vreesde, dat hem sijn broeder soude ontmoeten, doen ontmoetteden hem die Enghelen Gods, op dat sy den beureesden troosten, die noempt hy Mahamin, dat is tenten, daer af is die plaetse Mahamin ghenoempt worden, dat leet ghewislijck aen dē berch Galaad, die den geslachte Gad, door dlot is toe geuallen, daerō is den berch Seyr, die in den gheslachte Gad is, niet verde vanden berge Gelboe, ende van der stadt Bethsan, daer die Jordane in die Galileesche zee valt, van dijer plaetsen aene, is den oeuer des Jordaens tegē opganck, tweer gheslachten ende een halue, tot aen dat veldt Moab, onder aē dē berch Abarim. Soo men voorder van daer aen den oeuer des waters teghen middach gaet, soo gaetmen door dat landt Moab, tot aen die stadt Petra in der woestijnen, die heet nv Crack. Na der seluer ist eens deels aertrijck Amon, dat reyckt tot aen die doode zee, ende van daer tot aen den berch Seyr, die aē die woestijne Pharan stoot by Cades barne, ende heeft ter zijden die woestijne Synay.

Den wech van Acon

teghen oost suijdtoost.

WIllen wy eenen anderen streeck wte, eñ weder vā Acō, na onse ghewoonheyt beginnen, eñ tegen oost suijdtoost onsen wech te richtē. Alsmen nv dit ghewest wt treckt, soo comdy eerst tot Cana Galilee, dat leet vier leuken vā Acon, van daer sijn twee leuken tegē mid dach tot den dorp Rama, dat leet onder aen eenē berch, die streckt hem tot Nazareth toe, van Rama is ander half leuken tot aē eē dorp, dz was hier voortijts groot, ende heet Abelina, dat leet van Dothain eene halue leuken tegen dē opganck, daer af wort mentie ghemaeckt int boeck Judith, van Abelina is een leuken, tot aen den berch Bethulie, daer Judith Holofernem ombracht, den seluē berch sietmē schier door heel Galileen, ende sijn noch veel gebous daer aē, maer het meeste deel is veruallē, van Bethulia is eē leukē, tot Tiberiaden toe, alsmen tusschē opganck eñ middach treckt, op die Galileesche zee, van der seluen stadt is die Galileesche zee genaempt wordē, die Tiberiades zee, voortijden hiet sy Cenereth eñ daer af die zee Cenereth. Maer doen sy Herodes weder op boude ter eeren den Keijser Tyberio, doen is sy Tyberias genoempt wordē, sy heeft een vruchtbaer vet veldt, ende daer eyndet die landtscap Decapolis, daer af seet Jacob die Patriarch van Jherusalē, int boeck dat hy vanden Heyligen lande gheschreuen heeft, die landtschap Decapolis eyndet haer aen die Galileesche zee tegen opganck, aen der grootē stadt Sydon tegen nederganck dat is sijn breede, die lengde begint van der stadt Tiberias ende treckt door den oeuer der zee teghen middernacht, tot Damascum toe, eñ heet Decapolis, van thien vermaerde stedē die daerin liggen, Tiberias, Sephet, Cedes, Neptalim, Assor, Cesarea Philippi, Capharnaū, Jonitera, Betsaida, Corozaim, eñ Bethsā, die noemptmē oock Sitopolim.

Van Tiberiade tegen nederganck, sijn ses leuken, ende van Cana Galilee drije tegen middach tot het stedeken ende slot Sephor, vā daer Joachim der vader der maghet Marien gheboren was, ghelijck sommighe meynen, eñ leet int gheslachte Aser by den daele Carmelen, vā Sephor sijn drije leuken tegen middach tot Nazareth, dat is een stadt in Gelilea, daer Christus in ontfangen, ende opghetogen is worden, ende leet van Acon op seuē leuken, buytē der seluer stadt op hōdert sreden, daer is een plaetse, die noemen sy des Heeren spronck, daer die Joden Christū afwor-

afworpen wilden, maer hy verswandt wt haeren oogen, eñ hy wart geuondē aē die andere zijde des berchs. Vā desen berghe sietmē den berch Thabor, Hermon, eñ dz dorp Endor, Naim eñ Jesrael, ooc schier dz gantze effen veldt Esdrelon. Van Nazareth twee leukē tegen opganck leet den berch Thabor, daer op hem Christus vercleert heeft. Men siet noch veel veruallen thorens, ende veel groote houen, daer en woonen nv niet anders inne dā leeuwen eñ andere wilde dieren. Onder aen desen berch tegen middach tegē dz dorp Endor, van daermen wt Syria in Egiptē treckt, daer is een plaetse daer Melchisedech broot eñ wijn Abrahe tegen droech, doen hy quam vā der slacht der vier Coningē. Maer op der zijdē teghen opganck, daer vlietet die beke Cison van bouen af, waer by dat Barack tegen Sysaram street, eñ hē in der vlucht sloech. Dese beke wascht van den regenwater dwelck vanden bergen Thabor eñ Hermō vlietet, eñ sy valt ten lesten in die Galileesche zee. Vanden berch Thabor tegen oostsuijdtoost is een leukē tot den dorpe Endor, dz leet by den berch Hermonim, hoe wel dat dz gheenē besunderen berch en is, sonder is eē leeger hoeuel van den berch Hermon, eñ streckt hē tegen den berch Thabor. Anders isser noch eē cleyne berch Hermō, die leet twee mijlen van Nazareth. Maer vā dē berch Thabor tegen middach eē weijnich meer dan een leuken, daer leet die stadt Naim, aen der zijdē tegē middernacht daeracn, aldaer heeft de Heere Christus dē eenigē sone der weduwen vander doot verweckt. Dese berch streckt hē in der lēgde op vier leuken tegen die Galileesche zee, eñ mindert nz verde vander plaetsen daer dē Jordaen weder wt die Galileesche zee vlietet.

Endor

Thabor

Gen. 14

Endor

Naim

Den wech van Acon

tegen middach oft suijden.

MEn willē wy eenē anderē wech beschrijuen, in dat vierde deel tegē opgāck, eñ willē nv voort varen van Acō tegē tsuijden. Van Acō sijn vier leuken tot aē die beke Sisō, daer Elias die priesters van Baal ombracht̄e. Dese beke vlietet ouer eenē cleynē wech, in die groote zee, op drije leukē van Acon. Maer hoe wel dat wy geseet hebbē, dat dese beke valle in die Galileesche zee, maer die wyle dat sijnen oorspronck wat hooger is, soo verdeylt sy haer in veel gewesten: eensdeels tegen opganck in die Galileesche zee, eñ eensdeels tegē nedergāck in die groote zee. Eñ alsoo sijnt twee bekē oft vloedē, die comen van eenē oorspronck, maer die tegē den nedergāck vlietet, die vergaert meer waters, dā vā dē berch Ephraim eñ ontrēt Samaria, ook vandē gantzen veldt Esdrelon, daer vergadert veel waters, dwelck al te mael compt in dese beke. Vā der plaetsen daer die papen Baals omcōmen sijn, sijn drije leukē tegē middach, tot dat slot Cain toe: eñ weder van daer sijn ses leuken tot Magedo toe, dwelck nv heet Subimbre. Aldaer is eē Coninck Josias omcomē oft gedoot, vā Pharao dē Coninc Egipti. Eñ merckt hier dz dz veldt Magedo, Esdrelon, eñ dz platte velt Galilee, dz is seer eē veldt. Maer dese naemē sijn nv alle vergaē, eñ heet nv dat veldt Sabe, na eē casteel dz heet Saba, dz leet op eenē boochschot van der stadt Apheck: dit veldt wort tegē opgāck omgeuē, met die Galileesche zee, eñ dē Jordaē. Tegen middach vā den berch Ephraim eñ Samaria. Tegen nedergāc eensdeels tegē dē berch Ephraim, eñ eensdeels tegē dē berch Carmelo. Tegen middernacht, vā bergen, velden, ende den Libano, eñ heeft na der lengden thien leukē, eñ in die breyde ses leukē. Van den berch Cain sijn twee leukē tegē opganck tot Mesra toe, eñ een leuke tegē middach tot dat casteel Saba. Aldaer op der zijdē tegē nederganck buyten den wech die tot Jesrael leet op die rechte hādt, daer siet men die oude veruallē stadt Apheck, daer die van Syriē tegen den Coninck Achab stredē, doē sy seydē, die Goden der bergen, sijn Goden bouē alle Goden, laet ons in dio daelen tegen hen strydē. Vā Apheck tegen opgāck eē leukē op die slincke hādt, buyten den wech die tot Jesrael leet, aen den berch Hermon tegē dē middach daer leet die stadt Suna, die is vernaempt wordē vandē wonderlijckē teekenē ende miraculē, die Godt door dē Prophete Helizeū gedaē heeft, doē hy dat kindt vander doot verweckte. Vā Suna sijn elf leukē tot aen die stadt Bethsan, alsmen teghen opgāck gaet, eñ een weynich op middach toe keert. Tusschē den berch Gelboe eñ den Jordaē, eñ leet eē halue leukē van dē

Magedo

Apheck.

Suna

Bethsan

Jordaen

Digitized by Google

Jordaē. Op die muerē der seluer stat, hin gē die Philistinē die doode lichamē Sauls eñ sijner sonē, die sy verslagē haddē op dē berch Gelboe. Dese stat Bethsan heet an ders ooc Sitopolis, also noempt sy Jose phus, bi deser stat leet dē berch Gelboe, die strect hē tot Jesrael op twee leuken. Vā Bethsā sijn twee leukē tegē nedergāc tot Jesrael, dz was voortijdē eē Coninclijcke stat in Jsrael. Maer nv en sijn daer nau welijcx twintich huysen, eñ heet Zararin, eñ leet ond aē den berch Gelboe tegē dē ne dergane, eermē daer in compt, daer leet dē acker Naboth. Eñ is te merkē dz die twee bergē Hermon eñ Gelboe liggen in eener middach lijnen, Gelboe tegē middach, eñ Hermō tegen middernacht, eñ het is twee leukē weechs tusschē hen beydē, haer lēgde strect haer vā opgāc tegē nedgāc, eñ eyndē haer beyde vā opgāc aē dē Jordaē, heure lēgde soude elf leukē lāc sijn. Jndē effenē velde daer tusschen, soudē veel strijden ge schiet sijn, daer af veel geschreuē is, dā Ge deō heeft daer tegē Madiā gestredē, Saul tegē die Philistinē, Achab tegē die vā Sy riē, eñ onlancx die Tartarē tegē die Sar racenē. Hier soudtmē merkē, dat bouē der lantschap Traconitis eenen anderē berch Hermonis, by dē berch Sanir dwelck die schrift tot veel plaetsē gedenct, die is veel hooger eñ grooter, dā dijē daer wy nv af schrijuē. Opt platte velt tusschē dese twee bergē, daer begint eē dal, dz selue wort om sijns lusts wil dz doorluchtich dal genoēt, eñ het streckt hē hart lācks dē Jordaē af, tot aē die doode zee. Eer dā de Heere So domā eñ Gomorrā liet vergaē, so was eē seer schijnbaerlijc dal, gelijc dat Paradijs, met waterē bevuchticht. Jesrael heeft eē lustich aensiē door geheel Galileē, tot den Carmelo toe, eñ onder aē die bergē Pheni cē, ooc die bergē Thabor eñ Galaad, voor dē berch Galaad tegē Jesrael dz aen dē berch Gelboe leet aē d zijdē tegē middach, daer gaet eenē effenē wech vandē Jordaē tot Salim daer Joānes doopte. Het en is ooc nz so die sōmige meynē, dat geenē dau oft regē op die bergē Gelboe en valt, dā ic hebbe selue dau eñ regē daer op gesiē, int iaer duysent. ij. hōdert en drijentachtētich.

Van Jesrael sijn vier leukē tegē mid dach tot dz stedckē Ginū, dz leet onder aē dē berch Ephraim, daer Samaria begint. Vā Gino sijn seuē leukē tot aē dē Jordaē tegē dē opgāc aē die selue plaetse tegē mid dach stoot dz lant Thaphue. Van Gino tegē middach sijn vier leukē tot der stadt Sebaste, die voortijts Samaria hiet, die hooftstat der geslachtē, datmē dz rijc Jsrahels hiet. Mer nv om der misdaet wille der mēschē, sijn seer luttel huysen daer, eñ eē kerke in sinte Joannes des doopers eere gebout, die hebbē nv die Sarracener in ne, het leet ooc eē ander kerke op dē berch, daer is voortijts des Conincx hof gestaē, daer inne woonē nv Griecxe moniken, die sijn Christē, die ontfingē my vriēdelijc. Je en can hier nz genoech wtsprekē, wat ver uallē edifitiē dz ic op die plaetse gesiē hebbe, dwelc ouertreft eñ gaet te bouē het ver uallē Jherusalē. Op dē berch sietmē noch marmorē colūnen eñ pijlaernē staē, die des Coninex hof eñ palleys gedragen hebben, dijer sijnder noch vele rontsōme dē berge, die hebbē die welfsels aē d straetē opgehou den. Dese stat is aē eē lustige plaetse gelegē, dā mē siet vry vā daer tot aē die zee tot Joppe, tot Cesarea in Palestina, tot aē dē berch Ephraim, eñ aē dē berch Carmel die aē die zee leet, het sijn ooc aldaer bogaerdē, fonteynē, olijfboomen, eñ alle tgeene dz dē mēsche vā noode sijn mach. Van Samaria sijn ij. leukē tegē opgāc tot der stat Thersan, die leet op eenen hoogen berch, daer hebben die Conīngē van Jsrahel eer lange gheregeert, eer dat Samaria ghebout wart, ende behoorde in dat lot Manasse. Vā Thersan tegen opgāc aen den wech die tot der Jordanē leet, daer is dat aertrijc Thaphue, eñ het is ses leukē vā Thersa, dat behoort in dat lot Manasse.

Vā Samaria tegen middach, by den wech die tot Sychē leet, sijn twee leukē tot Bethel, dz leet op eenē hoogen berch daer op Jheroboā die sone Nabath een guldē calf geset heeft, daer mede hy Jsrahel tot sundigē gebracht heeft, vā daer een halue leukē op die slincke hāt, is eē ander berch die heet Dā, bouē der stat Sychē, daer op heeft dz ander guldē calf gestaen, (gelijck sommige willē) Maer sinte Jheronymus meynt, dz het in der stat Dā gestaē heeft, die nv Belenas oft Cesarea Philippi heet. Tusschen dese twee bergen leet Sychem dwelc nv Neapolis heet, die gaet te bouen in lust eñ schoonhz alle andere stedē daer ontrēt. Niet verre vand poortē die sy tegē middach heeft, daer is die fōteyne Jacobs aen dē wech aldaer mē na Jerusalē gaet, daer de Heere op d fonteynē sat, eñ te drin

ken eyschte

eyſtche van dat Samaritaenſche wijf. Bouen der fonteynen op die rechte hādt, daer leet eenen hooghen berch die heeft twee ſpitzen, deen is den berch Garizim, dander is den berch Ebal, daer af men in Deuteronomio leeſt, aen der ſlincken zijden der fonteynen, daer syn veel verualle edifitie, eener treffelijcker ſtadt, daer sietmen noch marmorſteenen, ende ſommige heele columnen, ende andere veele bewyſinge dat voortijts ſchoone palleyſen daer gheſtaen hebben, dat veldt daeromme is wtermaten vruchtbaer, die ſtadt Neapolis leet op hondert en vijuentwintich ſcreden van daer. Ende ick achte dat, het is gheweeſt die ſtadt Thebes, by deſer fonteynen leet een meijer hof, den welcken Jacob, ſijnen ſone Joſeph ghegeue heeft, dat heeft een lanck vruchtbaer dal, van Sychen teltmen vier leuken tegen middach tot Lemna, dat is een ſchoō dorp, ende leet op de rechte handt aē dē wech ſoomen te Jheruſalem wil gaen, daer is ock noch een Lemna dat iſt, het ſtaet int gheſlachte Juda, maer dat is int gheſlachte Euphraim, van Lemna tegen middach ſijn vier leuken tot dat ſtedekē Magnas ghenoempt, daer hem dat gheſlacht Euphraim gheeyndet heeft, dz heet nv Bira, ende behoort den tempelheeren toe, van Magnas tegē middach is een leuken, tot Gabaa Sauls, daer die huyſvrow des Leuitē geſcheint wart, eñ om der ſelver miſdaet wille, wart ſchier dz gheel geſlachte Benijamin wtgheroeyt. Aldaer is Saul der ſone Kis geborē worden, die die eerſte Coninck in Iſrahel is geweeſt. Als mē vā Gabaa gaet eē leukē tegē middach, ſo cōpt men in die ſtadt Rama, dz is nv een dorp eñ leet aē den berch aē der ſlincker hādt, ſoomen tot Jheruſalem gaet, vā daer ſijn drije leukē tegē middach tot Jheruſalem toe, daer af onder breeder vercleert wort.

Hier wil ic weder tot Sichem keeren eñ den wech beſchrijuen die van daer tegē opganck gaet. Dan ſoomen van Sichem tegen opgāck tot dē Jordaē gaet, ſoo ſijnt vier leukē tot Ennō toe, dz is eē weerachtich ſtedekē, eñ heeft alles eedē ghewaſchgenoech, dat behoort tot den gheſlachte Ephraim, vā Ennon tegen opganck ſijn vier leukē tot dat dorp Phaſellum, dz leet ſoomen van den berch Ephraim af gaet drije leukē van den Jordaē op der effener aerdē daer die beke Carid vā dē berch af loopt, aldaer heeft Elias gewoont doē hē die Rauen des morgēs eñ des auonts ſijn ſpijſe brachten. Anders ſijnder ock noch meer dorpen in den Heylighen landt die Rama heetē, daer af leeter eē by Thecua ſoo men na Ebron gaet, dat ander int geſlacht Neptalim nz verde vā dē dorpe Sephet, dz derde in Silo. Alle deſe dorpē liggē in der hoochtē: dan Rama heet hooge vā Phaſello op die ſlincke handt een leuken, tegē den lande Thaphur, daer leet dz ſlot Dooch, daer Tholomus eē ſone Abochi, den Symon Machabeū verradelijck vinck. Aen die plaetſe ſietmen dat landt Gabaad, eñ der tweer geſlachtē ende des haluen geſlachts, dat lādt Eſebon, dz geberchte Moab, die bergē Abarim, Phaſga eñ Nebo, mē compt ock daer af op dz effen veldt aē dē Jordaē tot der zee Salin toe, het is ooc te wetē, dz die Jordane vā ſijnē vorſpronck ane, aen dē berch Libano tot aen die woeſtijne Pharā ſijn in die hondert mijlē, ſo heeft hy altijt aen beyde zijdē een ſchoon luſtich eñ wijt veldt, met groene weijden eñ beempden, die ſtrecken hen tot aen die hooge bergē die aen beyde zijdē liggē, die eyndē hen ooc aē die doode zee by dē Jordaē. Vā Phaſelē tegen middach ſijn vijf leukē tot Galgalam, aldaer die kinderē vā Iſrahel lāge tijt gewoont hebbē, na dat ſy ouer dē Jordaen gecomē waren. Soomē vā Galgala tot Jhericotoe gaet, ſoo leet dē berch Quarētana op die rechte handt, eē halue leukē vā Galgala tegē middach, aldaer heeft Chriſtus Jeſus veertich dagen eñ veertich nachten geuaſt, deſen berch is hooge, eñ daer en is met goet op te comē, eñ hy heeft op eener zijdē eē fonteyne, dz ſelue water heeft Elizeus ſoet gemaeckt, doē het bitter was, dat ſelue water vlietet by Galgala op der zijdē tegē middach, eñ het wort haeſtelijc ſogroot dz het molens drijft. Maer ten leſtē wordet eē beerkē, eñ het watert die houen, van Galgala eē halue leuken tegen middach, daer is dz dal Achar, daer Achā geſteenicht wart, om der dieuerije wille des verploecten gelts, van Galgala eē leuken tegen opganck daer leet Jhericō die vermaerde ſtadt voortijts, maer nv en zijnder maer acht huyſen daer, ende en is

nauwe-

Barſ Crijſ

1 Reg. 17.

Jordan.

Iwo Chriſti

Tſal Achar.

Jhericho.

nauwelijck voor een dorp te schatten, van Jericho twee leuken tegen den Jordaen, daer is een kercxken ghebout in sint Jans baptisten eere, daer (meyntmē) dat hy den heere Christum ghedoopt heeft. Sommighe andere meynē, het sy tot Salim gheschiet, van Jericho zijn twee leukē, teghen die doode zee tot Bethagla, daer die kinderen Israhels haren vader Jacob beweent hebben, doen sy hem doot wt Egipten ghedraghen hadden, ende leyt eē leuken vanden Jordaen.

Van Jericho teltmen drie leuken tot aen die doode zee, daer solffer eñ peck nv is, dat noemptmen oock die gesouten zee, dat scheijdet Arabiam ende Judeam, het eyndē haer oock daer aē dat lādt Moab ende Amon, ende den berch Seyr, daer af bouen geseyt is, ontrent het middel deser zee aen den ouer tegen opganck, daer wijstmen dat slot Mozera, dwelck eertijts Petra inder woestijnē hiet, maer nv heet Krack, ende het is seer sterck, dan Coninck Bouduwijn heeftet weder gebout, op dat hy zijn rijck vermeerderde, mer die Soudaē heuet nv, aldaer leet hy alle den schat Egypti ende Arabie.

Van Krack teltmen twee leukē (sommige schryuen twee dachreijsen) tot Arcopolim tegen oostnoordoost, die heet nv Petra, ende is een hooftstadt des gheheelen Arabie, voortijts hiet sy Ar, ende sy leet aen die beke Arnon, by der frontieren der Moabiter, Ammoniter, eñ Ammoreer, aē des seluē ouer is die plaetse, daer Balaā op dat gheberchte ghevuert wart, op dat hy die kinderen Israhels veruloecken soude.

Ar, bei Arnon.

Van Jericho zijn vijf leuken teghen middach tot dat stedekē Segor toe, dwelc leet onder aen den berch Engaddi. Tusschen den seluen berch eñ der dooder zee, staet den soutsteen, daerinne Lots huysvrouwe verandert is gheworden, dat coste my veel arbeyts, eer dat icse gesien conde, dan ic arbeydde te vergeefs, soo dreuē my die Sarracener af, ende seyden dat het sorgelick waer, om der slanghen wille, ende ander ghedierte ende ghewormte dat daer woont, maer ick beuont daer na dat het also niet en was.

Lots verlibte Saltz seulen.

Hier mercket dat die doode zee in der breedde vijf leukē heeft, dat rekentmē vā den opganck tot den nederganck toe, die breedde, maer die lengde van middach tegen middernacht, is vijf dachreijsē lanck, gelijck my die Sarracenen seyden, maer daer sijnder sommighe die gheuen hē een ander lengde, die Patriarck van Jherusalem schrijft die welcke die plaetse diewils gesien heeft, dese zee roocket altijt, ende neuelt, gelijck eenen helschen ouen, daer af dat gātsche dal (dwelc eertijts om sijn der lustigheyt wille, dat deurluchtich dal heet) een halue dachreyse verre, gantsch onvruchtbaer ende onnut geworden is, alsoo dat daer gantzlick niet en wascht vijf mijlen verre, dan alleenlijck by der stadt Jericho, aldaer die houen vā der fonteynen Elisei ghewatert worden, op beyde syden deser zee staē dorre onvruchtbare bergen, dan al waer den damp (die vander zee op gaet) henē valt, daer verdorret alles gewasch, ghelijck oft eenen Rijm op gheuallen ware, daer wort ons dat strenghe oordeel Gods voor oogen gestelt, die noch op den dach van heden, die groote sonde der Sodomiter straft.

Sodoma sumpff

Hier en schrijf ick niet, dan dat ick gesien hebbe, die Sarracenen seyden my, dat die Jordane ginck in die doode zee, ende weder daer wt, maer wordt terstont daer nae van der aerden verslict, dese zee wort somtijts groot, als dē sneeuw op den berch Libano afgaet, ende alst in Galilea seer regenet, op die bergē Galaad, Moab, Amon, ende Seyr, dat selue water loopt al te samen in den Jordaen, ende ten lesten in die doode zee, mē vindet lijm daerinne, dijen vergadertmen op den gront, daer cleeftet aen malcanderen, alst den wint beweecht, ende smijtet wt aen den ouer, daer vergaderent die lieden met hoopen, hy is hert ende is goet tot medecijnen, Ende men en cant met gheenen dinge weeck maken, dan met het manen bloet der vrouwen, Men noempt hē Joeden lijm, ende wort die zee, daeromme geheetē, die zee Asphalti, dat is die lijm zee, daer af heeft in deerste boeck Mosi, dat wilde dal dwelck nv die gesouten zee is, dat heeft veel lijm fonteynen.

Die selue fonteynen sietmen noch aen den ouer staen, ende een yegelijck heeft een opgherechte colomne, die heb ic met mijnen oogen gesien, alsoo veel van dijer zee,

zee, van Galgal teltmen drije leukē, desgelijcken oock van der fonteynen Eliſet teghen middernacht, aen der ſijden des berchs Quarētane tot aē die ſtadt Hay, die Joſue gewonnen heeft. Van Hay op een leuken tegē middernacht leet die ſtadt Bethel, die eertijts Luza hiet inden gheſlachte Benjamin, daer Jacob vliep tegē opgane, doē hy ſijnē broeder Eſau vloot, daer leyde hy eenē ſteen onder ſijn hooft, ende hy ſach in ſijnen ſlaepe een leeder op der aerdē ſtaē, die welcke reyckte met der ſpitzen aen den hemel. Aldaer rechte hy oock eenen ſteen oppe, tot eenen waerteeken, ende hy hiet die plaetſe Bethel.

Het waren ſommighe daer, die ſeyden, dat het was tot Jheruſalem geſchiet, men wijſt noch by Bethel den ſteen, dē welckē hy tot eenen teeken opgerecht heeft, oock dat graf Debore, der voeſter Rebecce. Van Bethel is een leukē ſoo men tegen middernacht gaet, teghen Rama toe, die welcke nv Sylo heet, tot der palmen Debore der huyſvrouwē Lapidoths, die welcke een Rechteresse in Iſrael geweeſt is: Ende ſciete den Barack te ſtrijden tegen den Siſaram, op den berch Thabor.

Vā Bethel op twee leukē nz verde vā Rama Benjamin, daer leet Anathoth een Papen ſtedeken, daer is die Propheet Jheremias geborē wordē. By Anathoth tuſſchen opganck ende middach, daer begint die woeſtijne, die tuſſchē Jheruſalem ende Jericho leet, dz heet nv die woeſtijne Quarentana, ende ſtreckt haer tot aē die Galileeſche zee, ende tot der woeſtijnen Thecue eñ Engaddi by der dooder zee.

Van Segor op die doode zee een leuken teghen dē berch Engaddi, aldaer eertijts Dauid verborgen lach, doē hē Saul vijandelijck na iaechde. Om deſen berch is oock den Balſam hof gheweeſt, maer ter tijt des grooten Herodes, verſettede hem die Coninginne Egipti Cleopatra Herode tot ſpijte (met verwillinghe Anthonij) te Babilonien, dwelc in Egiptē is.

Onder den berch Engaddi by die doodee zee, ſijn veel ſchoone boomen, maer alſmē die vrucht af breect, ſo is ſy inwendich vol aſchē. Die bergen Engaddi ſijn ſeer hooge, eñ wonderlijck om aē te ſiene: want ſy hebben ſoo veel ſcherpe rootſen, datmen altijt meynt, dat ſy in die daelen vallen ſullē, dat eener daer voor verſcrict, die daer voor by moeten gaen.

Van Jericho ſijn vier leuken teghen nederganck, op die ſlincke handt, ſoo men te Jheruſalem waerts gaet, tot het ſlot Adumim, daer die ond die moordenaers quam, die van Jheruſalem in Jericho reijſſen wilde, dat gheſchiet menigen noch tot deſer tijt, ende heeft daerom den name ontfanghen, dat ſoo veel bloets daer gheſtort wordt: die plaetſe is grouwelijck aen te ſiene, ende ſeer ſorghelijck, dan het en onderſtaet gheener ſonder gheleyde daer door te reijſſen.

Van Adumim een leuken teghen nederganck is Bahurim inden gheſlachte Benjamin, vā daer was Semei der ſone Jemini, die den Dauid vloecte, ende is een ſchoon ſlot op eenen hooghen berch. Van Bahurim op twee boochſchoten teghen nederganck, leet Bethania dat caſteel Marthe ende Marie, daer wijſtmen den Pelgrims noch des Simonis des melaetſchen huys, ende Lazarus graf, daer hem Chriſtus op verweckt heeft, daer op leet eenen marmorſteen, daerin ginck ick ooc, ghelijck die andere. Soomen van Bethania wech treckt, ſoo en can men Jheruſalem niet ſien, dan dē berch van Oliucten leet daer tuſſchē, maer alſmē op eē hoeuel climpt ſo ſietmē die ſtadt eenſdeels, midtſgaders den berch van Syon.

Beſchrijuinghe der ſtadt van Jheruſalem.

Jheruſalē die ſtadt des opperſten Gods, van der welcker Heerlijcke dingen geſeet ſijn, die leet in eē berchachtich lāt, dan het ſijn veel bergen daerомme, oock ſo is dz veldt daerомme goet eñ vruchtbaer, wtgenomen dat tegen den opganck, eñ tegen den Jordaē leet. Deſe ſtadt leet ſeſſendertich leuken van Acon, die leet tegen middernacht: vā Sebaſten oft Samaria, leet ſy ſeſthien leuken: van Sichem acht: vā Nazareth ſeuenentwintich. Deſe ſtedē al tſamē liggē tegen middernacht. Maer van Joppe leet ſy acht leukē tuſſchē nedergāc eñ middernacht: van Jericho ſeuen teghen opganck: van Bethlehem twee: vā Hebron acht. Deſe ſteden liggen teghen middach. Deſe ſtadt

leet tegen middach aē dē berch Syon, vā nedergāc heeft sy dē berch Gyon. Sy leet ooc noch aldaer sy altijt gelegē heeft, tegē der sommiger meyninge, dat sy nv soude staē op eē andere plaetse, dā om der sterck tē willen vander plaetsen, en heeftmense niet connen versetten. Sy is wel wat groo ter gemaeckt, maer niet langer, dan sy en tan aē der zijdē, daer dat slot eñ der berch Syon liggē, niet vermeedert wordē, dā dē berch gaet ouer die stadt, eñ is doch binnē der stadt muerē ingeslotē: hy is ooc wel so wijt, datmē wel een stadt daer op bouwē mochte, dan tegē opganc begint hy vā der water poortē, oft vā der fonteynē Sylohe, eñ maect schier eenē haluē Cirkel, als hy hem door den middach tegen nederganck streckt. Desen haluē Cirkel omgeeft een rouwe rootse, die cromte des haluen Cirkels heeft dē oudē. Coningen veel moetssels gedaen, dan mē mocht dē slote gheen bequame fondament maken, tot datment gevult hadde. Van nederganck daer den berch begint, soo gheseet is, daer leet der Thorē Dauids op eenē houel rens scharpē steenrootsen, eñ heeft achter eē crochte, die compt vandē berch Syon vā middach her, die crompt hem aen eenen hoeck des thoorns, eñ streckt hen tegē opganck, dat deylt hē, in twee diepe daelen, eñ het eene gaet tegē middernacht, dat ander teghen opganc, daer maken sy eenē anderē hoeck teghen dijen, daer op den thoren Dauids leet, daerom schiet dat dal, dat vā dē thoren Dauids her af ginck, tegē der middernachtelijcker zijden des berchs Syon, tot den berch Moria toe, eñ streckt hem weder tegen opganc, dat scheydt (seg ick) den berch Moria, daer op dz dē Tempel stōt, van den berch Syon, eñ der gantzen onderen stadt, eñ streckt hem tot aē die beke Cedrō, door die plaetse, daer nv die water poorte is, tusschē dē berch Syon eñ Salomons Palleys; dz was aē die middagelijcke zijde des berchs Moria gebout. Op dese maniere soo omgaf die crocht dē gantzē berch Syon, eñ dz was die stadt Dauids. Maer nv is dese crocht gheheelijck ghevult, doch sietmen noch sommighe litteken van den voorß crochten.

Dat and dal oft crocht, dz hē vā deser scheydt by dē thorē Dauids, dz ginck tegē middernacht, eñ maectē eē stadtgrauē na der lengde, tot aen dz gewest tegē middernacht, daer ouer was eene hooge steēroot se, dijē ndempde Josephus Arrā, daer op lach die stadtmuer, die om die stadt ginck. Vā nedergāc aē tot der poortē Ephraim toe, daer crompt hy hē tegē opgāc tot der hoeckpoortē toe, die staet aen eenen hoeck der stat, tegē dē hoeck vā middernacht eñ opganck, aldaer crompt hy hē weder van middernacht door opgāc tegē middach, wt wendich des begrijps des Tēpels dijē slotet inne, midtsgaders des Conincks huys, eñ der water poorten by dē berch Syon, Dit was dē geheelē ommegāck der stadt.

Die steenrootse daer op tegē nedergane die stadt muere gebout was, dat was seer hooge voor af aē dē hoeck, daer dz nedergangelijc deel der muere aen dat middernachtelijc stiet, daer stont die neuelachtigē oft donkerē thorē, dat was een seer sterck weerachtich bolwerck, gelijckmē noch aen dē stuckē siet, eñ vā daer machmē gantz Arabia, dē Jordaen, die doode zee, eñ noch andere veel plaetsen sien als den hemel schoō is. Aen deser rootsen tegē nedergāc hinge die daelende stadt, die ginck nv nederwaerts, dā weder opwaerts tot aen die muere tegē opganc, die op die beke Cedrō waere, daer die stadt aē dē ouer des waters ginck, aldaer was een poorte, die hiet die Mistpoorte, daer door vlote alle onreynicheyt wt der stadt in die beke Cedrō: wtwendich des dals, dz tegē nedergāc is, daer is Christus die Heere gecruyst wordē. Eñ na sijnen lijden is die crochte met aerdē gevult wordē, eñ na veel tijts is die stadt met eender andere muere omgeuen wordē. Vā dē thorn Dauids aen tot der poortē Ephraim toe, dwelck men nv sinte Steuens poorte noempt: maer die rootse vā nedergane die een deel was des berchs Syon, die hē tegē nederganck verhief, die ginck ouer die stadt, alsoo hing die gantze stadt daelwijs aē den twee bergē, dē berch Moria daer op der Tempel eñ des Conincks huys ghebouwen waren, die was een weynich hooger dan die stadt.

Maer die Romeynen hebbē den berch afgeworpen eñ hebbē hem in der bekē Cedron geworpen, met al dat gheboudte des Tēpels, eñ des voorhoofs, dwelck men op desen dach noch claerlijckē siet. Dbegrijp ders Templs is viercantich geweest, ende heeft

heeft in der lengde ende wijdde wat meer dan eenen bogenschote gehadt, den Tempel die nv daer gebout is, die hangt schier aen der stadt mueren, soo doch den ouden Tempel verde daer af gestaen heeft, dan het waren vier voorhouen daer tusschen, nv en staet hy niet dertich voeten van der stadt mueren, teghen der beken Cedron. Van der begrijp des Tempels tegē middernacht, op eenen steenworp daer is die dal poorte, al waer doore men in dat dal Josaphat gaet, dat noemptmen oock die vee poorte, dan men drijft dat vee daer doore datmen offeren wilde in den Tempel, daerom soomen tot den dal oft vee poorten inne gaet, soo compt ghy terstont aen die schaep wetten, daer inne die Nathinei die offerhanden wiesschē, die sy den Priesteren gauen in den Tempel te offeren, die selue heeft twee voorhouen ghehadt (ghelijck Joannes schrijft) daer onder die cranckē laghen, die op dat beweghen des waters wachteden, op der rechtē zijden wijst men noch een groote wetten, die hiet die inwendighe wetten, die heeft die Coninck Ezechias ghemaeckt, dan hy verstopte die fonteyne Gyon, ende richte sijn water teghen nederganck tot der stat Dauids, ende hieuwe door die steenrotse in dat dal, daer af bouen geseet is, ende vuerde alsoo dat water midden door die stadt in dese wette, op dat, oft dat volck belegert worde, gheen ghebreck waters en hadde. Maer die fonteyne der wateren Gyon, die niet verde van des walkers acker eē leet, die leyde hy in die bouenste wette, die bouē die swemmēde Silohe is, dz werck begost die Coninc Achas, maer hy en volbrachts niet. Vā deser wettē ende vā der fonteynē spreeckt die propheete Isaias. Gaet henen wte tē eynde der waters sponghen der hoochster wetten aē den wech, daer men na des walkers acker gaet, men noempt sy die bouenste wette, tegē der swemmēde Silohe te rekenē, die als die onderste wateren neempt van der fonteynen Silohe. Op dz ghy nz en doolt onder den wetten, soo merkt dat die voorneemelijcxste wette te Jherusalē dat was die schaeps wette, die hadde twee voorhouen, die selue hadde Salomon tot den dienst des Tempels gheordineert.

Die andere waer by dijer teghen middernacht die hietmen die inwendighe oft onderste, die heeft Ezechias ghemaeckt, soo gheseet is.

Die derde is die swemmēde Silohe, die was onder aen den berch van Olueten, ende aen den berge Syon, by den acker Akeldemach, die hadde haer water van der fonteynē Silohe, die heeft Ezechias ock ghemaeckt.

Die vierde dz was die hooge wette, daer af geset is, die heeft ock Ezechias ghemaeckt, die selue en was niet in der stadt, gelijc sommige meynen, dan die stat was hooger door den oorsprōnck der wette, dat was die fonteyne Silohe, ende die onder fonteyne der waterē Gyō. Dat dal Josaphats omgaf die stadt tegen opgangē, dat ginck aen de berch van Olueten af, ende hoe wel het noch seer diep is, soo is doch het meeste deel gevult worde, dan die Nathinen ghelijck Josephus seet, als sy die stadt aen die plaetse bestrede, daer vulden sy dat dal met dammen, ende olyfbōmē, die sy af hieuwē. Ose daer na, als die stat gewonnen was, doen hiet Elius Hadrianus dat gruys van der gebroke stadt des Tempels, eñ der voorhouē alles in der beken Cedron werpen, eñ den berch Moria wech doē, ende die stadt met sout besprengen, dwelck men op desen dach noch siet, certijts gheschiet te sijne.

Onser Liever Vrouwen graf wijst mē in dat dal Josaphats, midde in der diepte, sonder onder aen den berch vā Olueten, aen die hoochste plaetse des dals, dz ginck bouen dat aertrijck eer dan die stadt ghebroken wart, maer nv ist onder der aerdē, mids gaders der kercken, die omme dat graf ghebout is worde. Niet verde vande selue plaetse is een ander kercke, daer den hof Gethsemani was, daer inne die Heere ginck bidden voor sijn lijden, die hangt aen eender hooger rotsen by de berch vā Olueten daer onder die jongers saeten, doē hy sijnē hemelschē vader badt. Onder aē den berch Syon tegen Salomons huys, aen der nederganckelijcker sijdē des dals Josaphats, daer is die fonteyne Silohe, daer af door watergangē, dat water in die hooge wette, eñ die swemmende Silohe loopt, ende dat en doetet niet altijt, sonder alleenlijc als dz water groot is. Beyde die wettē sijn onder aen dē berch Syon. Die

wetten nemen ooc water vander onderen fonteynen Gyon, die onder des walkers acker ontspringt. By dese wetten eenen steenworp gheensijdts des dals tegē middach daer is den acker Akeldemach, die welcke gecocht is wordē om dertich silueren penningen, waer voor Judas Christū vercocht hadde, die is gheordineert wordē tot eender begrauinge der Pelgrimmen. Nederwaerts deser wetten, eñ des ackers Akeldemach tegē opgane, daer vlietet die beke Cedron, daer inne wordt alle dat regenwater vergadert, dz op alle die hooch-den daerontrent valt. Niet verde vanden graue Marie der maget, daer hoortmen een gerucht, dwelck hem na dijer plaetsen treckt. Hy neempt oock toe vanden wateren, die wt den voorß wetten vlieten, ende loopt in dat dal Gehennon, dat noempt men oock die plaetse Thopet, daer is die fonteyne Rogel, dē steen Zoelech. Aldaer hadde Adonias een bancket toe bereyt, doen hy onderstont te regeren, aldger seet men dat die Propheet Jsaias begrauē sy, die welcke te vooren by der fonteynē Sylohe met eender zaegē doorsneden is wor-den. Dese plaetsen sijn seer lustich met schoone gheplante bogaerden geciert, die welcke watert die beke Cedrō. Onder die plaetse daer is dē berch der ouertredinge, aldaer die afgrijselijcke bosschagie was. Aldaer die ontsinnige lieden haere kinde-ren door dat vier togen, ende sy alsoo den duyuelē offerden. Dat is ghenoech geseet vandē plaetsen, buytē der stat Jherusalē.

Nv willen wy int corte te kennē geuē, wat binnē der stadt begrepē wort, daet ge uē wy deerste plaetse, die kercke des Hey-ligē graefs, die is rondt, ende heeft in der midden een ronde openinghe, daer onder staet dat Heylich graf onghedeckt onder den hemel, die hole daerinne dat dat graf is, die is sommighe voeten lanck, ende het is wtwendich met marmor gedeckt: maer inwendich noch bloot, gelijc sy tot der tijt des lijdens Christi was, den inganck van deser holen staet teghen opgane, eñ is seer cleyn. Eñ soomen daer in compt, so staet dat graf op de rechte handt, aē der wandt der holen tegen middernacht, dat is van grauwen marmor ghemaeckt, eñ heeft in der lengde acht voeten, ghelijck die hole. In der crocht en is gheen licht vandē he-mel, sonder sy wordt verlicht met lampē, die bernen, eñ is te mercken, dat voor die hole des Heyligheh graefs is noch eē an-dere crocht, in gelijcker maten ende groot-ten, ende sijn van een geschenden met eēn wandt. In der seluen climptmen tē eerstē, daer na door een deurken der middelder wandt comptmen tot den Heyligē graue, dese doore was toe, doen die vrouwen ter tijt vander verrijsenisse ons Heeren sey-dē: Wie wil ons dē steē af wentelē vander deuren des graefs. Den berch Caluarie, daer die Heere is ghecruyst worden, die is hondert ende acht voeten vanden graeue, eñ men gaet van dat plaeyssel der kercken aen die plaetse, daer dat cruys in die steenrootse gesteken is, op achtentwintich voeten hooge. Aen der seluen steenrootsen sietmen noch, hoe dat hy ghescheurt ende gespleten is, daer Christus geleden heeft. Vā dē scheddelberch oft Caluarie op thiē voetē verde, daer wijstmē eē stuck vander colomne oft pijlaer, daer aen Christus ge-geesselt is worden, die selue is aldaer wt den huyse Pilati gecomē. Niet verde van daer, daer gaetmen achtenveertich trappē af, tot der plaetsen daer Helena dat cruys Christi gheuonden heeft.

Van der groote deser stadt schrijft heer Jacob die Patriarch vā Jherusalem in den boeck, dat hy van den Heyligheh-lande ghemaeckt heeft. Dese stadt is dic-wils genoempt, ende behoort genoempt te worden, want sy leet aē allē haeren declen op eenen hoogen berch, met eender sterker muere omgeuen, ende en is noch te enge noch te wijdt, dan het is vāder eener mue-ren tot der anderen, alsoo verde als eenen boge schieten mach, eñ heeft een bolwerck tegen nederganck van quadersteenen, die sijn alle met loot eñ yser tsamē geclampt, dat is aen gheen sijde der stadt voor eenē muer, ende heet den thoren Dauids, ende is effen den seluen, dijen sommige Antho-nius thorē heetē, die heeft dē berch Syon tegē middach, daer op hē Dauid eē woo-ninge hadde gemaeckt. Aldaer is hy oock by anderen Coningen in Juda begrauen, dat heeft hy die stadt Dauid ghenoempt.

Maer dē berch Caluarie oft scheddel-berch, daer die Heer op geruyst is wordē, die was teghen nedergane buytē der stadt muerē. Maer Elius Hadrianus heeft sy

weder

weder ghebouwen, na dien dat sy vā Tito ende Vespasiano gebroke waer worde, ende hy heeftse soo veel wijder gemaeckt, dat hy die stadt der Cruysinghe, ende dat Heylich graf binnen der mueren ingeuat heeft. Soo veel schrijft die Patriarch. Nv willē wy van der poorten seggē. Die eerste hiet die poorte Dauids, die was aen der zijden des berchs Syon tegen nederganc, aen den hoeck der ouderen stadt tegē den thoren Dauids, aen die plaetse daer die twee crochten wt eender worden, der een teghen middernacht, die andere tegen opganc gaet, daer dat ghewelfsel is gemaect ouer eē dal, daer door men door die poorte wt ende in gaet. Ter rechter handt deses ghewelfs, heeft hem Judas verhanghen aen eenen wilden vijgenboom.

Dese poorte noemptmen oock die visch poorte, dan men ginck daer door na Joppe, ende na andere zee steden, van waer men die vischen brachte. Men noempt sy oock die poorte der cooplieden, dan men ginck daer door na Bethleem, Hebron, Gazam, Egipten ende Ethiopia, dan sy leydet tot den acker des Walkers by den berch Syon, daer men op de slincke hādt tot Hebron ginck, ende op die rechte hādt na Joppe. Desen wech wort corts weder ghedeylt, ende leet op die slincke handt in dat dal Raphaim onder dat slot Bethsura teghen Philistim, ende Gaza: ende van daer in Egiptum ende Ethiopiam, van daer die cooplieden menigerhande waeren brachten. Op die rechte hādt leydet hy tot Emaus, Ramatha, ende Joppen: teghen nederganck tot der midtlandigher zee.

Die andere poorte was aen der seluer zijden der mueren, die sach teghen nederganck, ende eensdeels tegen middernacht, ende sy hiet Jebus van den Jebuseeren her. Ooc die Richter poorte, dan mē hielt tgericht daer voor, daer om wart die Heere daer voor gecruijst. Van deser poorten sietmen noch teekenen gen die oude stadt mueren: maer aen die nieuwe muerē, die dat Heylich graf in sluyt, daer staet een poorte teghen der seluē, die leydet tot Syloe ende Gabaon. Die derde poorte is tegē middernacht, eñ heet die poorte Ephaim, oft sinte Steuens poorte, die is buyten der seluen ghesteenicht worden, die selue leydet tot Sichem, Samarien, ende Galileam. Die vierde is tegen opganck aen den hoeck der stadt by der beken Cedron, die noemptmē die hoeck oft winckel poorte, dan sy was aen eenen hoeck der stadt gheset: men heeftse oock ghenoempt die poorte Benjamin, dan men ginck daer door tot Anathot, Bethel, in die woestijne, ende in andere steden des gheslachts Benjamin. Die vijfde poorte was tegen middach, eñ hiet die mistpoorte, dan dat regenwater voerde alle die vuijlnisse der stat daer door in die beke Cedrō. Die seste poorte was oock tegen middach, eñ stont by der beken Cedron, eñ hiet die vee poorte, want mē dreef dat vee daer door, dat men wilde offerē in dē Tempel. Ende die schaepwette en was niet verde daer af. Men noemptse oock die dal poorte, dan men ginck daer door in Josaphats dal.

Mē noēptse ooc die poorte des drackenfonteyne, van wegē der seluer fonteynen. Die seuende was die Gulden poorte die stont oock op der beken Cedron, ende sach teghen middach, die was meer een poorte des tempels, dan der stadt: dan sy leydet in corter tijt tot den berch van Olueten.

Die achste poorte stont op der beken Cedron teghen middach tusschen dē berch Syon, ende den berch des Tempels, die noemptmen die water poorte, dan sy leydet tot der fonteynen ende swemmende Syloche in dat dal Gehennon.

Vanden berghen die om Jherusalem ligghen.

TEghen opganck leet dē berch van Olivetē, die is hooger dā alle andere omligghende bergē, daer op is eē kerck gebout op die plaetse daer Christus ten hemel geuarē is. Tegen middach leet den berch der ouertredingen, daer Salomon dē Afgod Moloch eenē tēpel gebout heeft, daer onder staet die plaetse Tophet oft Gehennon. Tusschē opganck eñ middach leet dē acker Acheldemach, die heeft achter hem eenen redelijcken hooghen berch, die heeft oock den seluen namen. Van nederganck stoot daer aē des Walkers acker, die eyndet van nederganc aen dē berch Syon, die selue berch vā nederganck bouen der stadt, ende hy neempt al

properlijck af teghen der rechter poorten. Op geender zijden der beken Cedron aen der middernachtelijcker zijdē des berchs van Oliueten, is eenen anderen hooghen berch, die leet vijfhondert schreden van Jherusalem. Aldaer die Coninck Salomon den Afgod der Moabiter Chamos ghenoempt eenen tempel ghebout heeft. Ende tot der tijt der Machabeer wart eē slot aldaer ghebout, daer af sietmen noch op den dach van heden sommighe stucken. Twee leukē van Jherusalem inden hoeck tusschen nederganck ende middernacht, daer leet den berch Silo, dwelck mē tsinte Samuel heet, aldaer die Arke des Heerē lange tijt geweest heeft, midtsgaders der huttē des verbonts, die Moyses ghemaeckt hadde inder woestijnen. Van daer op eene leukē, leet Gabaon die stadt inden gheslachte Benjamin, ende leet op den berch, van daer die Gabaoniter waren, die zeelen aen haeren halsen werpen, eñ quamē tot Josue schalkelijck, ende wilden eenen bondt met hem makē. Van Jherusalem teltmen thien leuken teghen nederganc, tot dz casteel Emaus, aldaer die Heere int breken des broots vā sijnen Jongerē bekent wart, die selue stat heetet nv Nicopolis. Vā Jerusalem sijn twee leuken teghen nederganck tot aen donderste Bethoron, daer af mentie ghemaeckt wort in dat boeck Josue. Vā Jerusalem teghen nederganck sijn vier leuken ende een halue tot Cariathiarim, dat was der steden eene der Gabaoniter: aldaer bleef die Arke des Heeren twintich iaren, na dijē dat sy weder ghebracht wert wt den lande der Philistijnen. Van Cariathiarim tegen nederganck leet Laches dat is ooc een Gabaoniter stadt, die Senacherib belegerde, ter tijt Ezechie. Soomen twee leuken van Cariathiarim cōpt, teghen middach, soo comptmē tot Bethsames, aldaer die coeyen die Arke henen vuerden ter tijt der witten oigst, aldaer datter ooc veel storuen, die de Arke bloot ghesien hadden.

Vā Jherusalē thien leukē tegē nederganc leet Ramatha Sophim, die welcke eens deels waer des gheslachts Benjamin, ende eensdeels des gheslachts Juda, die leet op den berch Ephraim, die heeft oock Arimathia geheeten, van daer was die edele thiendener Joseph, die welcke by der begraeffenisse des Heerē gheweest is: die propheet Samuel is oock aldaer ghebooren worden, ende aldaer begrauē, ende heetet nv Ramula.

Van Ramula tegen nederganck, sijn drije leuken tot Joppē toe, aldaer Jonas in een schip ginck, doen hy voor dē Heere vlieden wilde in Tharsum, dat is in dat eylandt der zee. Tot der stadt Bethleem teghen middach ghelegen, dwelck ooc die stadt Dauids heet, sijn drije leuken, die heeft op der slincker zijden eenē wech die leydet tot Hebron, daer wijstmen eenē op die rechte handt dat graf Rachels daer op staet een schoone columne, die heeft Jacob aldaer tot een teecken der begraeffenisse opgerecht.

Bethlehem leet op eenen langen smallen hoeuel, ende heeft eenen inganck teghen nederganck van den hoeuel her af. Aldaer is oock een Cisterne aē der poorten, daer wt Dauid begeerde te drincken, als hy in der belegeringe was. Aent eynde teghen opganc onder een rootse die by der stadtmueren is, aldaer was nae der ghewoonte der plaetsen eenē stal, dz hadde een cribbe in der rootsen ghehouwē, aldaer die salichmaker der werelt Jhesus Christus, als hy van der maget Maria ghebooren was worden, hen gheleet wart, doē hy gheen bequamere stadt in der herbergen en mochte hebben dan in der cribben, aldaer die schepper der werelt ende verlosser henen gheleet wardt.

Aldaer is nv een costelijcke Capelle gebout, die is met marmor gheplaeyt, ende met marmoren pijlaerē opgericht. Alsoo datmen op dese tijt gheē plaetse en vindt, die schoonder sy, onder allen Heylighen steden. Alsoo dat oock die Soudaen van daer pijlaeren vuert eñ ander steenwerck, daer mede dat hy sijn palleys te Babilonia verciert. Maer doen die slanghe haer verthoonde ende hem verstrickte, doen moeste hy van sijn voornemen af staen. By der kercken sietmen noch het teeken eens cloosters, daer in wijstmen den pelgrims sinte Jheronymus bedde, ende sijn begraeffenisse, men wijst oock die stede, daer die onschuldighe onnoosele kinderkens ghedoot sijn worde, ooc die begraeffenisse Pauli ende Eustochij. Niet verde

van

van deser kercken, van Bethlehem op een halue leuken teghen nederganc daer leet dat dorp Bezeck, aldaer Adonibezeck gheuangen wart, ende hem handen ende voeten afghehouwen werden, aldaer wascht die beste wijn, die in alle desen lande wascht.

Bezek Jud. 1.

Van Bethlehem twee leuken. teghen den houel Achile, leet die stat Thecua op eenen berch, van waer die propheet Amos gheboren was, die welcke vā dē Coninck Ochosia ghedoot wart, ende begrauē tusschen Thecua ende Engaddi op der slincker handt teghen der woestijnen Quarentana, daer leet dat slot Herodium, vā Herodi op eener hoochden ghebout.

c Thecua.

Van Thecua twee leuken tusschē opganck ende middach, daer is dat stedeken Zoph by der woestijnē, aldaer die Zipheer te huys warē, doen Dauid om ginck, ende hem verberch. Aen dat tegen middach leet die woestijne Maon, daer inne dat dē berch Carmel leet, aldaer Nabal die boden Dauids van hem iaechde, dat is een bekende historie vā der woestijnē Maon tusschen middach eñ opganc. Vā daer en ist niet verde tot den berch Seyr oft Idumea, om welckes landt die kinderē Israhels lange tijt ghetoghen sijn. Soomen van der voorß woestijnen tegen middach gaet, so comptmē aē dat landt Amaleck, dwelck behoorde Saul wt Gods beuel te destrueren, eñ die inwoonders te dooden.

Zyph 1 Sam.

Maon.

Carmel.

Engaddi.

Amaleck

Van Amaleckiter landt teghen der dooder zee, daer leet Cades Barnea, aldaer Moyses die twelf bespieds wt sandt. Van Bethlehem sijn drije leuken tegen middach tot den hoeuel Rama, daer op sietmen gantz Arabiam, tot den berch Seyr toe, eñ alle plaetsen om der dooder zee, oock den oeuer der grooter zee. Van Joppe aen tot Gaza toe, van Rama twee leuken aen den wech die tot Hebron leydet, daer is der meijer hof Mamre, aldaer Abraham lange tijt by den eyckboom gewoont heeft. Van desen eyken boom een halue leukē op die rechte handt, daer leet die oude stadt Hebron, eertijts Cariath Arbe genoempt. Aldaer heeft Dauid seuen iaer gheregeert, eñ leet op eenē berch. Maer nv en sietmen niet aldaer dā oudt veruallen gebouwe. Maer op drije boochschoten teghen middach ende een weinich teghen opganck daer leet Hebron dat nieu ghebout is worden, aen die plaetse daer die dubbele spelonke was, aldaer Adam ende Eua, Abraham ende Sara, Isaac ende Rebecca, Jacob ende Lea begrauen ligghen, die Sarracenen hebben een bolwerck ghebout by die dubbele spelonken die in der hooftkercke was. Van der dubbele spelonken teghen nederganc op eenen boochschote, daer is den acker Damascenus ghenaempt, aldaer Adam ghescapen is worden, die heeft een root lijmen aertrijck, dwelck is taey ghelijck was, dat vuertmen met groote hoopen op Camelen in Egipten, Ethiopiam, Indiā eñ op andere plaetsen, welck aertrijck sy misbruycken tot menigerley Afgoderije. By desen acker wijstmen die plaetse, aldaer Cayn sijnen broeder Abel doodt sloech. Men seet oock een Fabele, hoe dat Adam ende Eua haeren sone Abel aē die plaetse lange tijt beweent hebbē in eenen hole eender steenrootsen tegen middach. Van Hebron drije leuken tegen middernacht, daer leet Dabir, die oock Cariath Sepher genoempt wort, dz is die stat der Letteren, daer af wort mentie ghemaeckt int boeck Josue. Van Hebron teltmen drije leuken teghen middernacht, eñ soomen een weynich tegē nederganc treckt, te Nehel Escol, dat is die vloet des druyfs, doen die bespieders die wijnranck vā daer brachten. Op die slincke hant deses dals, op een halue leuken, daer vlietet eē beecxken af, daer in Philippus dē ghesnedenen hoefmeester der Coningin Candacis ghedoopt heeft, niet verde vā Sicelech. Van Nehel Escol teltmē acht leuken tot Jherusalem tot den huyse Zacharie toe, daer inne die bevruchte maget Maria quam, als sy Elisabeth grueten wilde. Van den huyse Zacharie sijn drije leuken teghen middernacht, ende drije leuken van Nicopoli teghen oost noordtoost tot Nabe, dwelck een Papen stedeken was, dwelck nv Bochonopolis heet, aen den wech die teghen Diospolim ende Ramatha leidet, aldaer Dauid van Abimebech Goliats sweert nā. So veel sy geseet van der stat Jherusalem eñ sijne omliggēdē plaetsen.

Cades

Mamre

Hebron

Archer da Adam gheschapen is

groot saffran gewas

Wo Cain sijnen broeder Abel verslaen

Act. 8.

Den wech van Acon

teghen middach.

Digitized by Google

VAn Acon tot dz stedekē Cayphe, dwelck onder den berch Carmel leet, sijn vier leuken. Van Cayphe teltmē drije leuken dat tot slot der pelgrims, dat hoort den tempel Broederen toe, ende was voortijts seer sterck, dat leet midden in die zee, ende heeft sulcke mueren ende bolwerkē, dattet niet wel mogelijck en is, dat het gewonnen mochte worden. Van Caypha anderhalue leuken aen dē berch Carmelo, daer is die hole Elie, ende die woninghe Helizei, daer woonen nv onser vrouwē Broeder monniken. Van der Pelgrims slot sijn vier leuken tot Cesarea dz die hooftstat in Palestina is. Aldaer sadt hier voortijs eē eertz bischop, die selue stat heeft die groote Herodes ghebetert, ende heeft sy den Keyser ter eeren Cesaream ghenoempt, aldaer heeft Petrus den Cornelium ghedoopt. Van Cesarea neghen leuken tegen middach daer leet die weerachtige stadt Arssur, die heeft voortijden Antipatrida geheeten, van den Antipatre des grooten Herodes sone: die stadt heeft voortijts dē Spitael broederē sinte Joannes oorden toe behoort. Vā Arssur sijn vier leuken teghen opganck tot Manathath, die welcke nv Cato heet. Ende leet onder aē dē berch Ephraim, met verde vanden berghe Saron, daer hebbē die Sarracenē een garnisoen vā krijchsvolck teghen dat Pelgrims slot. Van Cato vier leuken tegen middach leet den berch Saron, eñ dat stedekē Sarona, daer af mentie gemaeckt wort int werck der Apostolē. Van Arssur sijn acht leuken tot Joppe, ende vā daer vier tot Geth, dat was voortijts der voornaemste steden een der Philistiner: maer nv ist eē cleyn dorpken, ende heet Ybilim ende leet op eenen hoeuel. Van Geth sijn twer leuken teghen middach tot Betsames Juda. Vā daer ouer ses leuken tegen opganck compt men tot den berch Modyn, van daer die Machabeer geboren waren, aldaer wijstmē haer graf. Van Bethsames tegen nederganck op vier leuken niet verde vander zee, daer leet Accaron ooc der voornaempste stedē eene, maer nv ist een cleyn dorpken ende heeft noch den ouden name. Van Accaron sijn vier leuken teghen middach tot Azotum, dat was ooc der voornaempster stedē eene der Philistinen, die leet eene leuke vander zee, ende is nv een cleyn dorp. Van Joppe sijn twee leukē tot Lidda oft Diospolim. Vā daer vier leukē tegen opgane eē weynich tot middernacht toe, daer leet Lobna, niet verde van Lachis die Josue ghewan ende Senacherib belegerde. Van daer drije mijlen aen den wech van Gabaon, daer liggen Aceda ende Maceda, aldaer hen die vijf Coninghen in eender holen verborghen hadden, daer af int boeck Josue. Somen van daer drije leuken teghen opganck compt, met verde van Nobe, daer leet Sochot Jude by dē Theberintē dal, aldaer die Jonge Dauid met zijnder slingeren ende eenen steen dē Goliath van Geth ombracht. Vā Nobe dat nv Bethnopolis heet, sijn drije leuken tot Emaus, die nv Nicopolis heet. Van Emaus anderhalf leuken climptmen dat dal Raphaim opwaerts aen dē huyse Zacharie hen, dat laetmen op de rechte hant liggen, so men na Jherusalem gaet. Van dit huys Zacharie teltmē derdehalue leuken op die rechte hādt, tot dat stercke slot Bethsura, dat leet aē der zijdē des berchs tegen Bezeck ende Bethlehē, dwelck ter tijt der Machabeer ghebout is worden. Ende daer na met bedroch vā dē Jongen Antiocho gewonnen. Dat slot leet bynae een leuken van Jherusalem. Van Azota vier leuken teghen middach leet Ascalon die vierde stat der Philistiner, die leet aen den oeuer der zee, ende is gheselt ghelijck eenen haluen cirkel, daer hebbē die Sarracenen haer beste sterckte die inden lande is. Van Ascalon twee leuken teghen middach, daer leet Gaza, ooc aē dē oeuer der zee, die noemptmen nv Gazara, daer doortrecktmen in Egiptē. Vā Gaza teltmen vier leukē tot Bersabea, die heet nv Giblin, endt is een eynde des Joedschen ende gheloefden landts teghen middach. In deser stadt hebbē Abraham eñ Isaac lange tijt gewoont, gelijck men int boeck Genesis leest. Dese stadt leet vā Hebron ende van Gaza op eene dachreijse oft een weynich meer. Voordaē na den Heyligen landt is die groote woestijne die haer tot in Egipten toe streckt, daerin sijn die kinderen Israhels veertich iaer om ghetogē, die lengde des Heyligē landts begint van middernacht ane, aen dē berch Libano by

Cesarea

Cesarea Philippi, ende streckt haer tegen middach tot Bersabea Juda, die tegē der woestijnen leet, ende heeft in dē streke op seuentalsestich leuken, die breede en heb ick niet soo neerstelijck gelcert: die voorß lengde en begrijpt niet meer dā die thien geslachten. Dat gheslacht Juda heeft dat ouerlandt gheeregen, dwelck sijne lengde van Egipten heeft tot Jherusalem toe, dz soude op seuē dachreijsen sijn. Maer naer die breede beginnet vander drooder zee, ende eyndet hem aē die groote zee tegen nedergang. Dat gheslacht Simeon heeft eē deel ghehadt wt dat gheslachte Juda, dat leet om Egipten by den berghen Arabie. Dat geslachte Benjamin heeft sijne besittinghe gheeregen van den Jordaē aen, tot aen die groote zee na der lengde, maer die breede gaet van Jherusalem tot Bethel op drije leuken breet. Dat gheslacht Ephraim heeft sijn deel ontfanghen van den Jordaen aē tot Gaderam, die leet by Joppe, eñ ouerdwers aen dat groot veldt, daer Galilea begint. Dat half deel Manasse begint aen den Jordaē ende eyndet aen die groote zee, ende aē die breede eyndet hem tot Bethsan.

Dat gheslacht Jsachar begint na der lengde aen den Jordaen, ende eyndet aen den Carmelo by Maggedo, die breede begint tot Bethsan tot aen dē berch Thabor. Dat geslacht Sabulon heeft sijn beginssel na der lengde aen den berch Carmelo tot aen die zee Genezareth, die breede van den berch Thabor aen tegen Nazareth sijn vijf leuken. Dat geslacht Aser heeft alle dlandt van Carmelo aē die zee, tot der grooter stadt Sydon toe, ende is twintich leuken lanck, die breede streckt haer van der grooter zee aen tot Nasyn ende Assor op negen leukē. Dat geslacht Nephtalim heeft sijn deel tegen opganck tot Damascum toe: dat hooghe Galilea van der Galileescher zee aen, tot aen den berch Libanum toe, eñ besluyt in sijnder lengde die fonteynen des Jordaens. Naē der breede gaet het van Assor tot aen dat lantschap Traconitis.

Dat geslachte Dan, heeft sijn deel in den daele aen die groote zee, ende eyndet haer van middach tot Azoto, van middernacht tot Doram, ende heeft van den geslachte Juda Azotum, Accarō, Geth: van Benjamin, Jamniam ende Ramatha tot Joppe toe.

Ende dat ick in eener somma bewijse, dat gantz Heylich landt van den Jordaē aen tot aē die groote zee toe, dat sijne breede is: van opganck tegen nedergang, daer en heeftet niet ouer sesthien leuken, maer na der lengde, dat hem van middernacht tegen middach toe streckt, dz is vā Dan, dwelck nv Bellena heet, te rekenen tot Bersabea toe, dwelck nv Giblim heet, soo heeftet by vierentsestich oft sessentsestich leuken. Dat sy ghenoech ghesect van der groote, der steden ende wateren des Heylighen landts, midtsgaders anderen plaetsen daer inne begrepen.

Breede vnnd lengde des H. landts.

Vander vruchtbaerheyt des Heylighen landts ende onderscheet der ouwoonders.

DAt Heylich landt heeft dz lof in der heylighen Schrift, dat het alle landen in goetheyt te bouē gaet: dā het wort gesect, dattet met melck eñ honich vlieet van volheyts wegen, daer by wort verstaen, alle tgene dat tot des menschen leuen noodtelijck is. Dat veldt draecht wtey maeten veel tarwen, ende en behoeft ghenen groten arbeyt te bouwen, ende het geeft veel vruchten: dan ick hebt dickwils met mijnen ooghen ghesien, datmen alleenlijck met twee ossen geackert heeft. Dat veldt en behoeft oock geen mestens, dan het is van hem seluē soo vet. Roosen, rupten, venkel, eñ saluie, die truydē wassen gen alle plaetsen des landts ongeplant.

Tarwe oder weitzen.

wird nicht gemest.

Dragt allerley Krvnder.

Daer wast oock boomwolle oft Catoen aen den haegen, dat selue saet saeytmen alle iaer in dat aertrijck, daer wāst eenen schoot af, die heeft eenen knop, daer wt men dē Catoen vergadert: daer wast ooc weeck riet, wt het welcke men suyckers maeckt. Dese Rieten hebben een vochtich marck inne, gelijck dē vlier, dat perstmen wt, ende siedet dā in ketelē, so wordt goet suijker daer af, maer dat moet ick bekennen, men vindt aldaer appelē, peeren, kerssen, noten, ende dijer ghelijcke vruchten, maer men brenghet van Damasco daer hen, die sijn alsoo van der sonnen ghebraden, datmense niet lange behoudē en can.

Baūmwolle, vnd wie sie wächset.

Kürbes, vnd wie er wächset.

Hat kleine äpffel kirssen birren vnd nüss

In dijer stedē hebben sy andere vruchten,

Digitized by Google

ten, die hanghen het gantze iaer aen die boomē, dz dicwils aen eenē boom bloeyssel ende rijpe vruchten hangen, daer af maken die inwoonders menigerley confijten, daer mede sy hare spijssen welrieckender eñ smakender maken, sy hebben groote Citronen appelen, daer wt maken sy goede Jeleyen. Anders hebben sy oock goede vreemde appelē, die noemptmen paradijs appelen, die wassen ghelijck eene groote druyue soo groot als eenen middelbaren broodtvrf, der seluē besten sijn die appelen, alsoo dat dicwils hondert appelē oft meer aen malcanderen hanghen, daer af elck alsoo groot is als een ey, ende is vuerwighen met eender dicker schorssen, die is geelverwe, maer alsmense schelt, so ist een suete lustige vrucht. Dese boomen en duren maer twee iaren, eñ als sy verdorren, soo spruyten andere taeykēs wt der wortelē. Syn bladerē sijn langer dā eē mensch lanck is, en so breet dat twee bladerē eens menschen lijf wel bedecken moegen. Dat Heylich landt heeft veel wijnbergen, ende noch meer soude hebben, waert sake dat den Sarraceneren den wijn niet verboden en waere, die selue hebben nv dat landt den meesten deel inne, ende waer dz sy wijn rancken vinden, die roeyen sy wte. Den beste wijn diemē daer inne vindt, die wast ontrent Bethlehē int dal Raphaim ende tot Nehel Escol, van daer die bespieders die wijndruyue her brachten, soomen int Ghetal boeck leset. Om Sidon ende Anterad, oock aen dē berch Libano, daer wast oock goeden wijn: ende so my die inwoonders Anteradi seyden, so vergaderen sy drijerley wijn alle iaer van eenen wijnstock, ende sy hebbē tsiaers drije herfsten, dan als in den meerte die druyuē wt commen welck hout dā gheē vrucht en heeft, dat snijdet men af, soo compt dan in den Aprīl aen den voorz wijnstock een ander rancxken wte, dat brengt oock sijn vrucht met hem, die snijdet men dan in dē Meije oock af, soo brengt hy een meuwe rancxken, dat selue brengt dā die sparde druyuen, daer van compt dat die eerste druyuē int Overmaēt rijp wordē, maer die in dē Aprīl bloeyen, die snijt men af inde Herfstmaēt, die derde in Wijnmaent: daerom vindtmen int Heylich landt rijpe druyuē te coope, van sint Jans dach tot sinte Mertens dach. Men heeft in dat landt oock vijgē, granaten, honich, olie, pfedem, concommeren, melonen, citrullen, eñ Babilonische concommeren midtsgaders andere veele dijer gheliicke vruchtē. Dat coren is oock soo goet, dat my dunckt, dz ick noyt beter brood ghegeten en hebbe, dan te Jherusalē. Wilde swijnen, reehen, hasen, velthoenderen ende haselhoenderen, dijer sijn seer veele int Heylich landt, gelijck oock leeuwen ende beeren, ende sijn oock seer veel camelen aldaer.

Wat voor een volck int Heylich landt woont.

INt Heylich landt woonen lieden wt allen Natien, so onder den hemel sijn, ende leeft een yegelijck volck na sijnder gewoonheyt, eñ dat ick die waerheyt segghe, dat ick ons tot schanden seggheu moet, soo en is gheen ruckelooser volck aldaer, dan die Christen en sijn, dat acht ick daer her te comen. Als eene in Hispania, Vranckrijck, Duytschlant oft Italie, eenich quaet stuck bedreuen heeft, met moorden, rouuen, stelen, eebrecken, berneu, oft verraden, ende vreest dat hy daerom ghestraft soude worden, so maeckt hy heim wt dē lande, ende schepet int Heylich landt, die quade stucken aldaer af te leggen. Ende als hy daer hen compt, soo heeft hy dat landt verandert, maer niet dz ghemoet oft herte, ende het gheschiet hem gheliick gheschreuen staet: Mach ooc een moor sijn huydt veranderē. Der gelijckē sijnder nv vele int Heylich landt, die berouuen die Pelgrims haere landtsteden, die tot hen op goet beirouwen commen, ende sulcx gheen soighe en hebbē. Alsulcke boose vaders verlaten noch booser kinderen, die dat Heylich landt met onsuyuere voeten betredē, die makē sy met haeren boosen leuen, dat veracht wort, alles wat Heyliths aldaer is.

Het sijn oock int Heylighe landt noch veelderley volkē, voor af Sarracener die den Machometh groot achten ende sijne wedt, die bekennen Christū als eenē groten Prophect: vanden heylighen gheest ontfanghen, ende vander ionckvrouwe Maria gheboren. Maer sy loochenē dat hy gheslotuen ende begrauen is worden: maer

maer sy seggen, doent sijnē wille was, doē voer hy ten hemel, ende sittet tot der rechterhandt sijns vaders gelijc eē soō. Maer Machometh sittet tot der slincker handt Godts, die is alleene tot hen gesonden als eē bode Godts. Dese Machometisten sijn onuysche wueste lieden, ende sy nemen soō veel wyuen als sy ghencceren moegen, sonder dat sy met Sodoma eñ Gomorra in der sonden liggen. Anders sijnt gastvrije ende vriendelijcke liedē, dat ick selue dickwils beuonden hebbe, eñ alsmen hen yet goets doet, soo loonen sijt wel.

Turcken vruchtbaer und krijgsch.

Daer sijn ooc Syrianer in dz landt, dat sijn wel Christē, maer sy en geuen den Latijnen ghcen gelooue, sy leuē elendelijc in grooter armoedē, sy sijn gierich, eñ en ghe uē nyemādt gheē aelmoessen. Die rijckste onder hē, die en leeft nz rijckelijcker dan die alder armste. Sy woonen onder den Sarracenē, sy dienē den Sarracenē ghemeynlijc. Sy en hebbē ooc nz veel onder scheets inde cleederē van den Sarracenē dā alleenlijc aē eenē wullē gordel daer aen hebbē sy wat onderscheets. Die Griecken sijn ooc Christē, maer verscheijden, eñ der Roomscher kerckē ongehoorsaem, anders sijn sy ooc met veel dwalingen behangen; wilde Godt dz die Latijnen ooc niet veel dwalingen aen genimē en haddē. Onder die Griecke sijn schier alle Prelaten nionniken, die leuen in grooter abstinentie, eñ sy wordē vandē volcke in grooter weerden eñ reuerentien gehoudē. Daer sijn ooc in dē lande Armenier, Georgianer, Nestorianer, Nubianer, Jabeaner, Chaldeer, Maroniter, Moiren, Egiptenaers, ende ander veel volck, die welcke alle Christum bekennen, eñ sy hebben haerē Patriarchen. Die sommige sijn ketters, ende van haerē lietermeesters vernaempt, gelijck die Nestorianer, Jacobiten ende dijer ghelijcken.

Maer daer sijnder veel onder den secten soo simpel eñ slecht, dz sy niet en weten wat ketterije is, de[redacted] Sy castijen haerē lichamen met vasten eñ harde cleederen, [redacted] Die Nubianer eñ Jabeaner seggē, dz haere ouders dē gelooue hebbē aengenomen vanden Euangeliste Matheo, die heeft sy gedoopt, eñ die maniere des doopsels geleert, den selue volgen sy ooc neerstelijc nae, ende sy gelooue dese woordē: Hy sal v doopen in den heyligen geest ende den viere. Dan als sy eenē doopē, so branden sy hem met eenen ghloeijenden ijser een cruys aen sijn voorhooft, oft aen dessins aen den lijue, dat sijn die deliben inder Morgenlandē. Het is ooc aldaer dz Madianer volck, die noemptmen nō Beduiner oft Euronianer, die hebbē het meeste deel inne int Heylige landt, die voeden allerhande vee, camelē dijer hebbē sy veel, sy en hebben geene seker vaste woninge, sonder daer sy goede weyde vindē, daer blijuē sy so lange met haeren huttē, tot dat sy dz gras afgeweydt hebbē, eñ dz sy andere weyde moeten soecken, dat sijn wtermatē strijdtbaer liedē, eñ sy hebbē schier gantz Syriam vervult, ende liggē aen den Jordaen, vā dē Libano aē, tot aē die woestijne Pharan: dan die bergē, die op ghern zijde des Jordaens sijn, geuen seer goede schaepen weydē, ooc den geyten, eñ andere vee. Sy hebbē hamels eñ weeders die sijn soo vet, dat vier menschen ghenoech aen den steert te eetē hebbē. Die Nestorianer woonē ontrent Berut eñ Biblium int platte landt des Libani tegē Jtures. Die Maroniterē hebbē dz gewest ingenomē, die ontrēt der hof fonteynen leet, die vandē Libano vlietet tegē Tripolim. Men seet dz sy vermogē veertich duysēt strijdtbaer mannē. Maer ontrent dat slot Arachas achter Tripoli, daer woonen Sarracener, die noēptmen Vannos. Aē die selue stooten die Asisiner Sarracenen die woonen int geberchte tot aē dz slot Antheradum, die hebbē veel vleckē eñ stedekes, eñ een goet landt inne. Men seet dz sy wt Persia sijn gecomen, eñ hebbē hen also gemeert, dz sy oock veertich duysent mannen ten stryde vermogē soudē, die hebbē hen binnē corte iaren der Roomscher kerckē willē onderdanich makē, doen verhinderden eñ beletteden hen die Tempelheerē, dz sy vā haer voornemen af stonden. Die Asisineren en heeft gheen Soudaē noyt bedwingen mogē, sy maken hen selue rechten eñ wetten, die gebruycken sy na haeren wille, ende sy sijn ontsien vā alle haere omliggēde Natien, om haere grouwelijcheyt wille.

Maer die wyle dat ick hier aen dit Morghenlanden comen ben, soo en salt niet schaeden, dat ick wat breeder daer af

Nubianer Christen von dem Euangelisten Matthäo bekeert. Jac. 24 Vier Indianer. Blat 25.

af segghe, dan daer sijnder veele die hen laten dunkē veel wetenschap te hebben, die dorren segghen, datmen gheen Christen en vindt in desen grooten landen tot in Indiam binnen, ende hoe dat die Machometisten alle dese landen inne hebben, dat selue en is niet waerachtich, dan die Heere Christus heeft sijne dienaers in allen hoecken der werelt, sonder alleen in Arabia ende Egipten, dan aldaer vindtmen selden Christenen, eñ sy sijn alle den Machomet aenhangich. Maer dat is waerachtich, dat alle Christen op gheē zijde der zee, ghelijc Armenier, Capadocier, Grieckē, Caldeer, Medier, Parthier, Indianer, Nubianer, Jabeaner, Asianer, Georgianer, midtsgaders allen Morgenlandischen volcken, die en sijn niet alle strijtbaer. Maer als sy beerijcht worden van den Saracenen oft Turkē oft Tartaren, soo maken sy hen chijsbaer, ende laten hen alle heerschappije volgē. Ende sy lijden datmense schat eñ schaeft, allenlijck om datse vrede ende eendrachtigheyt hebben moghen.

Aldaer her compt het, dat die landen daer Christen inne woonen gheacht worden voor der Sarracener landen, ende dz sy onder den selue ongheloue sijn, so sy doch alle Christen sijn, dat heb ick beuonden in Cilitia, ende in cleyn Armenia, die welcke onder den Vorsten der Tartaren sijn, ende sijn doch waerachtige Christen die in den selue landen woonen, die gaen in der kercken ende hoorē Misse, buygen die knijen ende biddē deuotelijck, so eeren sy die geestelijcken seer, dat beuant ic aen my selue, als ick eē tijt lanck daer was, die gheene die wy voor verdoempde ketters houden, als die Nestorianer, Jacobiter, Maroniten, Georgianer eñ dijer ghelijcken, die heb ick dicwils vrome slechte lieden beuonden, die welcke redelijck tegen Godt ende den menschen leefden, in grooter abstinentien, ende die geheele vasten noch visch noch olie en atē. Sy hoorē neerstelijck dat woordt Godts, dat sach ick in eener Vesperen op den Palmdach, met hoe groote hoopē dat na der predicatie liepen. Sy hebben ock haere Eertzbischoppen, Bischoppen, Abdten, eñ Prelaten, sonder die Nestorianer, die hebben eenen Prelate in des Paus stede, dijen noemē sy Jacelich, dē selue is den meestē deel der Morgenlandē gehoorsaem. Die Armenier ende Georgianer, die hebben Prelaten, die noemen sy Catholicos, die hebben onder hen Eertzbischoppen, Bischoppen, ende andere Prelaten, die den volcke met goeden leuen voorgaen, ende leeren die selue met woorden ende met wercken.

Ende hoe wel dat sy in seer stercke sloten ende steden woonen, ende hebbē daer by groote rijckdommē, so dragen sy nochtans slechte eñ elende cleederē met wyde mouwen, dat buijtenste cleedt is een grof schapen pels die is root, daer onder dragen sy eenen grauwen blooten rock, dat bouenste cleedt is eenen swarten schapelaris, dat is onachtbaer slecht ende rouw, ghelijck een Cilicium. Ick ben een mael by haeren dienst gheweest op dē dach der Botschap Marie, doē merckte ick, dat sy seer alle Ceremonien ende ghebeden ghebruyckē, die wy tot der Missen bruycken, alleenlijck dat sy haere, eñ niet die Roomsche sprake ghebruycken, het is ock te mercken, dz die Catholicus ende alle Prelaten moniken sijn, dan men en weerdiget niemandt, dan die monikē tot haerer kerckē gebruyck, die weerlijcke Priesters, hebben luttel machts, die en doen niet anders dā Misse doen, ende singhen in der kercken, tot elcker tijt gheuen sy een teeken met eener houten tafelen, dan sy en hebben gheen clockē. By der nacht staen sy op in die Metten, aldaer vermanen sy malcanderen, op dat sy alle te samē comē, ende sy en gaen niet weder slapen, tot dat haerlieden ghebet wt is: maer sy sitten in der kercken, ende leeren dat volck, tot dat den dach opgaet. Die Priesters hebbē alle wijfs, ende men en laet gheenen Priester worden, hy en hebbe te voren een echte wijf. Sy doen alleenlijck Misse des saterdaechs ende des Sondaechs, die andere daghen in der weken hebben sy haeren lust met haeren vrouwen. Als dat wijf starft soo moet die Priester voordaen in cuysheyt leuen, ende en mach gheene andere nemē: maer wordt hy in eebrekerije oft hoererije beuonden, so verliest hy sijne officie, sonder eenighe simulatie.

Eñ als dz wijf haer houwelijck breect, soo moet die Priester voordaen cuijsch leuen,

leuen, oft hy verlieſt die kercke ende officie. Maer die eebreckerinne ſuldtmen die neuſe af, ende die man die by haer gheleghen is, die wort ghelubdt, al waer ock dz hy een echte vrouwe hadde: dat heb ick eē mael met mijnen ooghen ghesien, doē ick daer was. Maer als die Prieſter ſterft, ſoo moet ſijn wijf cuyſch leuen, ende onderſtaet ſy eenen anderen man te nemen, ſoo verbrantmenſe: maer wil ſy een hoere ſijn, ſoo en doetmen haer niet: dat geſchiet ock ghemeynlijck by hen, dat houde ick ock voor die grootſte oorſaecke, dat ſoo veel hoeren daer ſijn, want als hen ſulcke vrouwen niet onthouden en connen oft en willen, ſoo worden ſy hoeren.

Dieuen die niet ſeer ſchadelijcke dingē ſtelen, ende andere misdadige, die dē doot niet verdient en hebben, die wordē alle gelubdt, op dat ſy niet haers ghelijcken kinderen en maken, dat weet ick, doen ick by den Coninck van Armenia was, doē hadde die Coninginne meer dan tſeſtich ghelubde. Die Coninck eñ alle ſijn hofgeſin, hooren dat woordt Godts neerſtelijc, dat wort hen alle daghe, ontrent die derde vre van haeren monicken (die ſy Petrapethe noemē) wt der Heyliger Schrift voorgedraghen, daer by ghebruycken ſy die wtleggingе Ioannis Chriſoſtomi, Gregorij Nanzazeni ende Cyrilli. In der kercken ſijn ſy aendachtich ende manierlijck, daer en ſietmen gheen onbehoorlijckheyt oft ontuchtighe oft onſcamele menſchen. Als die biſſchop Miſſe doet, ſoo ſtaen ſijn dieners rontſomme hem, Diacon ende Subdiacon eñ Acoliten, ſo volbrengt hy ſijnen dienſt met grootē ernſt ende dapperheyt.

Dieb. worde Kopſmitē.

Chriſten predigē in Armenia.

Beſchrijuinghe Egipti.

NA dijen dz ick Armeniam beſien hadde, doen tooch ick in Capadociam, ende van daer te Seleuciam, doen voer ick wt Cypren, vā Cypren quam ick te ſchepe tot Tyrum. Ende als ick weder van Tyro op brack, doen voer ick aen den oeuer van Paleſtina, tot aen den wtganck des Nyls, doen ſach ick die ſtercke ende gheboude ſtadt Pharma, maer daer en was niemandt in, dan ſy hadden moeten wijcken om den ſlanghen wille. Van diſer ſtadt teltmē twintich leuken tot Taphiū, dz is Thaphnis, daer af indē Pſalm geſchreuen ſtaet. Hy heeft ſijne wonderteekenen gedaen indē velde Thaphneos: die ſtadt leet int landt Geſſen, daer af int boeck der Scheppinghe veel gheſchreuen ſtaet: het was voortijts eē heerlijcke ſtadt, maer nv is ſy ghebrokē. Van Taphni tot Memphi, die men voor Damiatā houdt, dat ſijn vijfthien leuken, eñ leet twee leuken van der zee, ende leet gheheel in der aſſchen, hoe wel dat niet verre van daer een dorp gheboutt is, dz hem die ſchepen aldaer moghen onthouden, ende die waeren aldaer vergadert mogen worden.

Tot deſer plaetſen is veel corens ghelijck tot Taphni, ende ock vruchten ende al tghene dat den menſche van noode is. Van den Nylo gaet eenen arm teghen Taphne, ende van daer vlietet hy teghen Pharma, die maeckt die eerſte hauene teghen den Heyligen lande, die andere hauene maeckt den anderen arm vanden Nyl, die is grooter dan deerſte, ende gaet drije leuken van Damiata in die zee.

Die derde hauene is tot Alexandria, aldaer dat meeſte deel des Nyls in die zee valt, ende is van Pharma, daer dē eerſten arm vanden Nyl in die zee valt, tot daer toe hondert ende twintich mijlē. Ende dz is die lengde Egipti aen der zee. Vā Alexandria tot Babilonia teltmen hondert ende twintich mijlen, den Nyl opwaerts. Van Pharma ſomē door Taphiū trecke ende Damiatam, teltmen hondert mijlen tot Cayr oft Babiloniam, daer vaertmen by teghen den water. Van Babilonia tot Syenen die teghen middach dat eynde Egipti is, ſijn by twee hondert eñ veertich mijlen. Aldaer begint Ethiopia, dwelck nv Nubia heet, ende is gantz Chriſtē. Aldaer heeft ſinte Matheus gepredict ſoomē ſeet. Den Coninck wt den Ethiopien heb ick gheuangen ghesien tot Cayr, als ick van Damiatē dē Nyl opwaerts tooh, doen quam ick tot Abdela, daer nae tot Mauſoten, aldaer hem den Nyl in twee deelen deylt, ende die cleynſte vloet in die zee by Pharma. Maer by dē dorpe Semmath is dat ander deel des Nyls, eñ gaet der ſelue arm by dē dorp Phatures in die zee, maer hy en is niet ſoo ſchipryck als die ander armē vā Semmath opwaerts,

Nubia i. Æthiopia. Grieken Chriſten

eermen tot Phyton ende Rameſſe compt, daer deylt hem den vierden arm van den Nyl, die gaet in die zee by een dorp Sternon, ende van deſer deylinge des Nyls tot den dorpen Phiton eñ Rameſſe ſijn vijf leuken, ende die dorpē ſtaen teghen malcanderen aen beyde de oeuers des Nyls. Vā daer teltmen twintich mylen, tot der plaetſen die Delta heet, aldaer dē Nyl in twee armen gedeylt, ſchier gantz Egipten tot eē eylandt maeckt: alſo Δ gelijc eenen goede dryeant, ende dat grootſte deel waters tot Alexandria, ende dat minſt na Damiatam.

Van Delta tot Heliopolim ſijn dry mijlen, daer ſplijt hem ooc eenē arm van den Nyl, eñ loopt tot der ſtadt Peluſium, ende vlietet van daer door die woeſtijne teghen den Heyligen lande, ende gaet by der ſtadt Jaris in die zee. Van daer ſijn twee dachreijſen tot Ragaſam oft Gazaram eñ Berſabea. Deſe vloet hiet eygentlijck in der Schrifture die vloet Egipti, ende eyndet daer aē dz lodt des geſlachts Jude. Sommige noemē hem Binocorulā: die andere Syrō Egipti, mē en mach niet daer op met ſchepen varen. Heliopolis is eē rijck dorp, maer niet weerachtich, ghelijck oock gheen ſtadt in gantz Egipten bemuert en is, ſonder Alexandria eñ Babilonia: vā daer teltmē ſeuē leukē tot Babilonia toe. Deſe ſtadt is ſeer groot ende leet aē dē oeuer des Nyls, ende midden daer door gaet een water dat compt wt den Nyl, ende valt weder daerinne.

Van Babilonia twee leukē ſtaen ſommighe dryeante colomnen, die ſijn ſeer groot: eñ vā daer ſijn twee leukē tot Thebe toe, van daer die Legio der Thebeer was. Daeraen leet ooc die woeſtijne Thebaidos, daer in voortijts een groot ghetal der monicken was: daer merckt dat Babilonia is tot Syenē toe door tweehondert eñ deertich mijlē. Den Nyl en wort gantz niet ghedeylt, ende vlietet in eenen ſtreke daer henen.

Men en eā niet wel in dat landt Egipten comen, wāt van nedergang heeftet die groote zee: tegen Aphrica is die woeſtijne Lybie ende der Philener: teghen middach is die woeſtijne Ethiopie: tegen opganck die woeſtijne Thebaidos, tot aē die roode zee moetmen dry dachreijſen hebben, willmen door die woeſtijne, tot datmen compt aen een plaetſe, die heet Beronice, dat is een hauene Egipti, aen dē oeuer der roode zee, dat in Indiam leydet.

Teghen ooſtnoordtooſt ende tegē middernacht heeft Egiptē een groote woeſtijne tot aen dat Heylich landt, daer in die kinderen Iſraels, doen ſy wt Egiptē vloden veertich iaer lanck gewoont hebben. Egiptē heeft voor deſer tijt gebloeyet int Chriſten geloue, ende heeft veel duyſents monikē, eñ veel cloosters eñ kercken ghehadt: daerom ſeyden my die Sarracenen, dat alleen in Babilonia eñ Cayr (dat ſijn twee ſteden maer aen malcanderen) meer dan veertich kercken gheuonden worden: het heeft ſeer veel dorpen ende ontallijck volck: die Sarracener hebbent nv inne.

Tuſſchen Heliopoli ende Babilonia, daer wijſtmen die plaetſe, daer die maget Maria met dat kindeken Jeſu gewoont heeft midtſgaders haerē man Joſeph, doē ſy van Judea ghevloden waren voor den Coninck Herodes.

Aldaer is dē Balſam hof, die wort van een cleyn fonteynken gewatert, dat vlietet rijckelijck, daer inne heeft Maria haer kindt Jeſum ghewaſchen (ſoomen ſeet) daerom is die fonteyne in grooten eeren ghehouden, niet alleenlijck van den Chriſten, ſonder oock van den Sarracenen.

Die Sarracenen weſen my, hoemen den Balſam vergaderde: ſy namen een blat van eenen ſteel (want die bladerē hangen aen den block) ende ſy brakent tegen der ſonnen ſchyn, daer liep een claer ende ſeer wel rieckende druppe wt, dat is het rechte Balſam ſap, dijen vergaderen ſy in glaeſkens, ende ſchicken hem in allen eynden des werelts, hoe wel dat hy ſelden, onghevalſcht ende onghemengt tot ons compt.

Sy ſeggen oock waert datmen die bladers teghen der ſonnen ſchijn niet en brake, ſo en ſaudet gheen ſap geuen: daerom hebben die Sarracenen een ander fonteyne ghegraūen (want die eerſte fonteyne en is niet ghenoech den hof te begieten) daer wt trecken vier oſſen dwater, op dat den hof genoech gewatert mach worden.

Hier eyndet die Beſchrijuinghe des Heylighen landts.

Hier

Hier nae volghen die dry boecken

van den Morghenlanden/beschreuen door Marcus Pauwels des Veneedtschen Raedtsheere/ daer inne hy beschrijft die groote landen, Rijckdom, ende macht des grooten Chams, een Keyser aller Tarteren ꝛc.

Voorrede oft Prologhe tot den Leser.

DAer sijnder weynich tot noch toe geweest, die ons te verstaē hebben ghegeuen, wat dingen ende landtschappen tegen opganck waeren, voor af in India, sonder Quintus Curtius, die welcke die daeden des grooten Alexanders beschreuen heeft: ende sommige landtstreken des Heylighen lands. Ende sijn doch daer by altijt liedē gheweest, die neerstigheyt gebruyckt hebben Asiam te besiene, daerom en hebben sy niet gheschout in vreesen ende anxt te geuen hen lijf ende goet. Mē heeft ooc vā veel dingen in opganck goede wetentheyt op desen dach, waer dat sulcke lieden weder in haer vaderslandt haddē mogen comen, Maer die wyle dat op alsulcke reysen, soo veele verderffelijcker vreesen te bestaen sijn, want daer sijn veel roouers, oft andere quade lieden, nidtsgaders veel grimmighe wilde dieren: daer ontmoeten v wijde ende dorre woestijnē, aldaer weder mēsch noch vee yet te eeten vindt, daer sijn die sandtzeen, daer door men somtijts reijsen moet: daer sijn vergifte wateren, rasende zeen, ondrachelijcke hitte, bittere coude, ende andere dijer gelijcke ontallijcke sorgen, hoe veele meynt ghi, datter weder tot ons comē sijn, die alleenlijck wt Europa (bespieus halruen) daermne gheuaren sijn. Ende oftet schoon sommighe weder comen sijn, soo sijn sy doch alsoo wt ghemergelt geweest, van grooter moedicheyt ende arbeyt, die hen in sulcken reijsen ouergecomen sijn: dat sy gheen acht ghehadt en hebben, met der pennen te begrypen, tghene dat sy bespiet ende benonden hebben. Ende oft sijt schoon ghedaen hebben, soo hebben sijt in haere eygene spraken ghedaen, ghelijck Vartomannus ghedaen heeft, met sijnen Benedetto Bordone, Marcus Pauwels die Venetiaen, ende sommighe andere Italianen ende Hispanier: welcker gheschriften noch onder den bancken liggen (ghelijck men seet) waer dat niet sommighe goede lieden, in der Latijnschen spraken die selue ouergesedt, ende alsoo eenen ygelijcken te lesen gegeuē hadden. Ende oft Godt wilde, dat dese Marcus van Venegien, eenen beteren ouersetter ghecregen hadde: oft dat hy selue sijn boeck int Latijn gheschreuen hadde, aengesien dat hy wel Latijn gheconnē heeft, gelijckt tot veel plaetsen blijckt. Maer hy heeft lieuer veel sijnder medeborgeren tot Venegien te wille willen sijn, dan sommigen weynigen die Latijn verstaē. Dese Marcus heeft eenen vader gehadt Nicolaum Paulum eenen treffelijcken mān, die welcke na dijen dat hy drije oft vier iaer die Morgenlanden te besiene om ghetogen was, met sijnen broeder Matheo Paulo, daer na quam hy weder thuyswaert, ende hy voerde desen Marcum sijnen sone met hem, ende hy tooch weder in Indiam, ende hy bleef sommighe iaren by den grooten Cham Cublay, ende wart sijns hooffgesinds, des seluen gheschiedenissen ende reijsen werden beschreuen in den thien eersten Capittelen des eersten boecks, dat selue sal voorsaecke bewysen, hoe dat desse Marcus heeft moegen so veel landtschappen door trecken ende beuinden.

Marcus Pauwels des Venedigers eerste boeck/van den Morghenlanden.

Hoe Marcus ende Matheus Pauwels in die Morghenlanden ghecomen sijn, dat Eerste Capittel.

Als Boudewijn die doorluchtighe vorst, dat rijck tot Constantinopel inne hadde, int Jaer vander geboorte Christi ons Heere, duysent twee hondert negenentsestich, daer waren twee edele voorsichtighe mannen, ende borgeren tot Venegien, van de heerlijcken geslachte der Pauliner ghebooren, die laeden een schip met menigerhande waeren, ende sy voeren eenwedelijck te Venegie wte, ende voeren met gheluckelijcke winde in die Midtlandighe zee, en door die engde Bosphori tegen Constantinopel weerende als sy daer sommighe dagen gerust hadden, doen seylden sy weder van daer outer die Euxinische zee, ende quamen aen, aen een hauene by eener stadt in Armenia Soldadio ghenaempt, daer bereyden sy sommighe costelijcke presente, ende quamen aen eē hof eens machtigē Coninck der Tartaren, die hiet Barka. Doē sy tot hem quamen, daer gauen sy hem, wat sy goets hadden. Ende als sy nv een iaer by den selven Coninck geroont hadde, doen onderstonden sy wederom na Venegien te varen, ende doen sy sulcx met malcanderen berieden, daer stont op tusschen den Coninck Barka, ende eenen anderē Tartarschen Coninck die hiet Allau, eenen grouweliicken strijdt: ende als sy eenē tijt lanck met malcanderen ghestreden hadden, daer verviel ende verging dat heer Barka. Ende dat gheluck gaf den Coninck Allau die victorie. Alsoo wordē die voornoempde gebroeders door die onruste des strijdts verhindert, daer bedachten sy veel wegen, hoe dat sy mochtē haer leuen bergen, ende weder in haer landt comen.

Ten lestē saghen sy voor goet aē, dat sy dat rijck Barka omtogen, ende alsoo den rasenden ende verwoeden wt den handen te comen. Ende als sy dat onderstonden, doen quamen sy tot eender stadt Guthaca gendempt: van daer togen sy voorder, ende scheepten ouer den Tygrim, ende reysden seuenthien dagē in eener groter woestijnen, aldaer gheen mensch in en woont: ten lesten comen sy tot der heerlijcken stadt in Persia Bochara genoempt, aldaer regeerde eē Coninck die hiet Barach, aldaer bleuen sy drij dagen lanck.

Hoe dz sy aent hof comen des grootmachtighen Conincks der Tartaren, dat ij Capittel.

Ter selver tijt, wart een dapper treffelijck man, van den Coninck Allau geschickt tot den groo machtigē Coninck der Tartaren, die quam tot Bochara, aldaer sijn nachtleger te hebben. Ende sy vanden die twee voorghenoempde mannen daer, die hadden alreede die Tartarsche sprake gheleert. Ende doen hyse sach, daer wart hy wtermaten vrolijck. Eñ hy dachte hoe dat hyse verwilligen mochte, dat hy die mannen (van nederganck her, ende onder den Latijnen geboren) met hē tot den aldermachtighen Coninck der Tartaren brengen mochte, wel wetende dat hy hem een groot gevalle ende dienst daer mede doen soude. Ende die mannen na haerder weerden eerlijck ontfangen ende rijckelijck begaeft soudē worden: want hy hadde wt sommige haeren woorden haer vriendelijcke zeden eñ manieren wel vernomen. Maer als die voorgenoempde mannē wel merckte, dat sy niet lichtelijck ende sonder sorghe ende perijckel weder thuys en souden connen ghecomen, doen warden sy te raede, ende hinghen den Ambassaet oft Legaet aen, ende sy togen met hem tot den grootsten Coninck der Tartaren. In deser ghesel-schap hadden sy voor sommighe andere

Chri-

Christenen, die welckē sy met hen wt Venegien gevuert hadden. Ende sy voeren alsoo van Bochara wt na veel maenden, ende quamen tot dē opperſten aller Tartaren den Coninck Cublay genoempt, den welcken men oock den grooten Cham noempt, dat is dē opperſtē Coninck alder Coningen. Maer die oorſaecke waerom dat sy soo langsaem tot den grootē Cham ghecomen sijn, dat was om dat sy so veel sneeus ende waters vonden, in den alder coudtſten middernachtelijcken landen, die hen dickwils aen haeren reijſen verhinderden.

Der groſſer Cham.

Hoe vriendelijck dz sy van den grooten Cham ontfanghen sijn worden, dat iij. Capittel.

Aer als sy voor den grooten Keyſer Cham ghevuert warden, doen ontſinck hyſe seer wel ende vriendelijck, eñ bevraechde hen vā veel dingen, vanden landen in nederganck, van den Roomſchen Keyſer ende ander Coningen, ende Vorſten: hoe dat sy hen hielden in haeren regimente, eñ in haeren crijchshandelingē: hoe dat vrede ende eenicheyt ouer hen onderhouden wort, ende ooc ghe rechticheyt: wat manieren ende ghewoonheyden dat die Latijnen in haer leuē hielden. Ende voor al hoe dat het met den Chriſtelijcken gheloue ſtonde: ende hoe dat hē die Paus dat opperſte hooft hielt. Daer toe antwoorden die voorgenoemde mannē, ſonderlijck tot elcken ſtucke, eñ sy brachten den Keyſer soo verre, dat hyſe seer geerne hoorde, ende dat hyſe daerom dickwils voor hem gheboode te comen.

Hoe dat deſe voorſz mannen vanden grooten Cham, tot den Roomſchen biſſchop geſonden ſijn worden, dat iij. Capittel.

Wordē 3D Bapſt geſonden.

OP eenen dach vergaderde die groote Cham alle die Vorſtē sijns rijcx in eenen raedt. Ende hy badt die Latijnen, dz sy van sijnen tweghen tot den Paus togen, met eenen vryheeren Gogaca ghenoempt, die was een seer gheacht ende liefgetal aen sijnen hof, ende dat sy ſouden by den Paus ſo veel te wege brenghen, dat hy hem hondert ghelcerde mannen wilde ſchicken, die welcke sijnen wijſen bewijſen conden, dat der Chriſtelijck gheloue, voor allen ſecten, aen te nemen waere: ghelijck als een eenighe weeh tot der ſalicheyt. Ende dat die Goden der Tartaren duyuels waren, die welcke met haeren dienſt, die Morgenlandtſche vervuert ende bedroghen hadden: dan doen deſen Keijſer veel ghehoort hadde, vā den Chriſtelijcken gheloue, ende daer by mercte, hoe ghebeten dat sijn wijſen haeren gheloue verantwoorden. Soo wart hy in hem ſelven twijfelende, welckē deel oft partije dat hy aenhangich ſoude sijn: ende welcken wech hy voor waerachtich aennemen ſoude. Maer deſe mannen boden den Keyſer sijn behoorlijcke eere, ende gheloefden hem, ghetrouwelijck in der ſaecken te handelen. Ende die brieuē, die hy hen in handen ghegeuen hadde, den Paus neerſtelijck te brenghen, ende ouer te geuē. Doen liet die Coninck eē gulden tafel maken, ende een Coninclijck teeken daer in ſteken oft grauen, die gaf hy hen, na die ghewoonheyt sijns rijcx, die ſouden sy met hen voerē door sijn gantze rijck voor een gheleyde, op dat sy ouer al van den landtvoochden, ende regeerders sijner landtſchappen, door alle sorgelijcke ende onſekere plaetſen gheleydt ende ghevuert worden. Ende prouande, ende alle dat hen van noode waere, van hen nemen, wt beuel des Keyſers. Die Keyſer badt hen oock, dat sy hem in sijnē wederkeeren, een weynich olie ſoude brengen wt der lampē die voor theylich graf tot Jheruſalē bernt, meynende groot profijt daer mede te doen, waer Chriſtus der werelt ſalichmaker waere. Alſo beuallen sy den Keyſer te Gode. Ende sy maeckten hen op den wech, ende sy voerden die brieuen ende den gulden tafel met hen. Ende als sy nv twintich dachreijſen ghereden hadden, doen wardt Gogaca (die hen vanden Keyſer toe gegeuen was) ſeer cranck, daer waeren sy te raede, ende lieten hem aldaer, ende sy volſtreckten haeren voorgenomen wech. Eñ sy wardē ouer al (om des Keyſers teekens wille) wel eñ eerlijck ontfanghen. Maer sy moeſten tot veel plaetſen ſtille ligghen, om dat die wateren te groot waren. Alſo dat sy drij iaren lanck,

Gebruijl des Cams.

Digitized by Google

om genswaerts ende herwaerts te reysen verteerden, eer dan sy aen eene hauen quamen eener stadt van Armenia Galza ghnoempt. Van daer toghen sy rechts weechs tot Ancon, int iaer duysent tweehondert ende tweeentseuentich in den April.

Hoe dat sy wachten tot Ancona, tot datter eenen nieuwen Paus ghemaeckt wart, dat v. Capittel.

DOen sy tot Ancona quamen, daer hoorden sy, hoe dat die Paus Clemẽs de vierde corts te voren ghestoruen was, ende datter noch gheenẽ in sijn stede en was ghemaeckt: dat selfde en bedroefde sy niet weynich. Tot der seluer tijt was een Pauselijck legaet tot Ancona, Heer Thedald eẽ graue tot Placentz, die seluen ontdeckten sy alle tgheene dat hen beuolen was, ende gauen hem te kennen, hoe dat sy van den grooten Cham ghesonden waren worden, daer riedt hy hen, dat sy souden wachten, tot datter eenen nieuwen Paus ghemaeckt warde. Daer en tusschen togen sy tot Venegien, die haere te versoeckẽ, ende tot datter een ander Paus ghemaeckt warde, aldaer te verbeyden. Daer beuant Nicolaus Pauwels, dat sijn huysvrouwe gestoruen was, want hy hadse beurucht ghelaten. Maer sijn sone Marcus Pauwels, die was frisch ende ghesont, in die vijfthien iaer oudt: die selue Marcus heeft daer na dit boeck beschreuen. Die keur eens nieuwen Paus, warde twee iaer vertoghen.

Hoe dat sy weder ghecomen sijn tot den Coninck der Tartaren, dat vj. Capittel.

ALs nv twee iaren verloopen waren, na dijen dat sy weder thuys comẽ warẽ, daer sorchdẽ die twee voorschreuẽ Broeders, dat die Keyser der Tartaren soude toornich op hen sijn: want sy wisten wel dat hy haer wedercomste met groot verlangen verwachte, daerom trockẽ sy wederom tot Ancona, ende sy vuerden met hen den ionghen Marcus Pauwels, een medegheselle der langer reysen, Aldaer namen sy brieuen vanden legaten, die welckẽ sy den Keyser der Tartaren brenghen souden, daer inne warde die Keyser genoechsaemlijc onderrihtet, dijer dinghen die den Christelijcken gheloue aentreffen. Alsoo rusten sy hen weder op die vaert, om int Morgen landt te varen. Maer doen sy een weynich van Ancona wech comen waren, daer quamen boden vanden Cardinalen ghesonden, die gauen den Legaten te kennen, hoe dat hy tot eenen Paus ghecoren was worden, die heeft daer nae Gregorius gheheeten. Doen hy dat vernã, daer schickte hy haestelijck den Venetianen nae, ende beriep sy weder tot hem, eñ badt hen, dar sy niet voorder wech treckẽ en soudẽ, daer bereyde hy ander brieuen, die sy den Keyser der Tartaren souden brenghen, ende hy gaf hen twee Predikerẽ monicken toe, die waren ghelcert ende vrome mannen, den eenen hiet Nicolaus, die ander Wilhelm van Tripolen, die doen ter tijt tot Ancona woonden. Alsoo voeren sy met malcanderen daer hen, ende sy quamen aen een hauen der zee, die hiet Glacia, ende leet in Armenia. Maer die wijse dat die Soudaen van Babilonia tot der seluer tijt, die Armenier met een groote macht ende rustinghe ouervallen hadde, daer vreesden die voorghedachte monicken, ende wilden het perijckel vermijden, ende die sorghelijcheyt des weechs ende des krijchs: ende sy bleuen by den Tempelmeester in Armenia, want sy waren diewils in grooter vreesen des doots ghecomen.

Maer die Venetianen die begauẽ hen in alle sorchvuldichheyt ende perijckelen, ende sy quamen ten lesten, met veel moeyten ende arbeyt tot den Keyser der Tartaren in een stadt die hiet Clemenisu. Sy waren diewils in den winter langhe verhindert aen haren reysen van weghen der grooten wateren ende sneeus. Maer doen die Coninck Cublay hoorde dat sy quamen, daer schickte hy hen tegẽ sijn boden, doen sy noch veertich dachreysen tot hem hadden, die souden sy gheleyden ende aen alle tgheene, dat hen op der vaert van noode ware, hantreijcken.

Hoe

Hoe dat die Venetianen

van den Keyser der Tartaren ontfanghen sijn worden, dat vij. Capittel.

Vertoonen sich voor den Tartarischen Keyser.

MAer als sy aen des Conincks hof quamen, ende hem onder ooghen ghevoert wordē, daer vielen sy voor hem neder op haer aenghesicht, ende boden hem sijn ghewoonlijcke eere: doen ontfinck hyse vriendelijck, ende hy hiet sy opstaen, ende hy begeerde van hen te hooren, hoe dat sy die moeyelijcke reyse volbracht hadden. Ende wat sy met den Roomschen bisschop ghehandelt hadden. Daerom vertelden sy hem alle dinghen manierlijck, ende sy ouerleuerden hem die brieuen, die sy van den Paus ontfanghen hadden, dat verblyde den Coninck seer, loofde ende prees die mannen van haren ghetrouwen dienst. Hy ontfinck oock van hen olie, die sy ghebracht hadden wt de lampe, die by dat Heylich graf bernt, dwelck hy dede met grooter eeren bewarē. Maer doē hy merckte, dat Mārcus des ouden Nicolaes sone was, daer ontfinck hy hem met vrolijckē aensichte. Ende hy dede hē alle dry sulcke eere aen, dat sy van doen voordaen van alle den hofghesinne in weerden ende eeren ghehouden warden.

Hoe aenghenaem dat Marcus Pauwels by den Keyser der Tartaren sy ghewordē, dat viij. Capittel.

Marcus Pauwels leert wt bald vier sprake.

GEdachte Marcus leerde seer corts die manieren des hofs des grooten Chams der Tartaren, ende begreep vier besondere spraken des volcks. Alsoo dat hyse niet alleenlijck verstaen en conde, sonder hy conse oock schrijuen ende lesen. Dieshalue wart hy van eenē yegelijcken lief ghehadt, ende sonderlinghe van den Keyser, die selue op dat hy beter proeuen ende kennen dat verstant ende ghesckickelijcheyt des Marcus, soo beual hy hem een saecke wt te richten in eenen verren lande, daer henen dat hy in ses maenden nauwelijcks comen en mochte: maer Marcus hiel hem in allen dinghen wijsselijck, ende richte die saecke alsoo wt, dat hy daerom vanden Vorsten lof ende ghenade ontfinck. Ende die wijle dat hy wiste, dat die Keyser lust hadde aen nieuwē dingen, daer door besach hy neerstelijc alle landen, daer door dat hy reysde, die ghewoonheyden der inwoonderen, eygenschappen, ende natueren der dieren, dat gaf hy daer na den Keyser te kennen. Ende hy maeckte hem den Vorsten alsoo gheneycht, alsoo dat hy hem in allē grooten saken ende wichtighe handelinghen gebruyckte, die hy in sijnen rijck te handelen hadde, wel seuenthiē iaren lanck, ende hy schickte hem in veel landen sijns grooten rijcx. Maer hy, sonder dat, was neerstich des Conincks saken wt te richten. Soo nam hy oock neerstelijck acht op die eygenschap ende leger der landen, ende wat daer merckelijcke dinghen ghesehieden, die stelde hy alle in gheschrijfte. Ende sy sijn int leste ons inden nedergāc condt ghedaen worden, ghelijck dan dat ander boeck wtwijst.

Hoe dat die Venetianen

na sommighe iaren oorlof namen, ende onderstonden weder na huys te trecken, dat ix. Capittel.

Venetianer bidden wider heym.

NOen nv die Venetianen eenen tijt lanck, by den grooten Cham gewoont haddē, doen cregen sy weder lust tot haer vaderslandt, ende sy begeerdē oorlof vanden grooten Cham.

Maer die wijle dat hem haer by wooninghe seer aenghenaem was, soo en vermochten sy nauwelijck hem daer toe te beweghen. Maer het begaf sich, dat in middeler tijt, die Coninck Argon wt India dry vermaerde mannen schickte, aen des grootē Cublays hof, dijer namen waren, Culatai, Ribusca, ende Coila, die souden met hem handelen, dat hy hen een maecht van sijnen gheslachte tot eenen wijue gaue: want sijn huysvrouwe Balgana ghenoempt, die was hem afghestorben, ende sy hadde hem in een testament inghebonden, als dat hy gheenen andere en soude nemen, dan die wt haren gheslachte ware. Daer inne verwillichde die Coninck Cublay na

haerder begeerten, ende hy gaf hen een maecht, van sijnen gheslachte geboren, die was seuenthien iaer oudt, ende sy hiet Gogatim, die ordineerde hy Argõ tot eenẽ wijue. Doẽ nv die boden die Coninginne wech vueren wilden, doen merckten sy dat die Venetianen gheerne weder thuys gheweest hadden, ende baeden den Coninck Cublay, dat hy ter eeren des Coninckx Argon, die mannen met hen liet wech trecken, ende die nieuwe Coninginne in Indiam gheleyden, op dat sy van daer weder in haer vaderslandt comen mochtẽ. Wt sulcker beden der heerlijcker lieden, wart die Coninck beweecht, ende verwillichde daer inne, hoe wel ongeerne, dat die mannen wech toghen.

Hoe dat sy weder tot Venegien quamen, dat xx. Capittel.

Als sy nv van den hof Cublay wech ghetoghen waren, met veerthien bereyde ende gheruste schepen, die welcke met alderley noodruft gheladen waren: ende hadde eẽ yegelijck schip vier mastboomen, ende vier zeylẽ. Sy hadden ock vanden Coninck twee gulden tafelen ghenomen, met den Coninckliicken teekenen gheteekent, die souden sy in alle sijn landen den hooftlieden ende regeerders laten sien. Ende souden van hen geleydet worden door onsekere onveyligheplaetsen, ende al wat hen op den wech van noode waere, souden van hen ontfanghen.

Hy gaf hen ooc mede sommighe Ambassaten aen den Paus, ende aen sommighe Christenen Vorsten. Alsoo voeren sy te schepe van daer, ende comen na dry maenden tot een eylandt, dat heet Janavan daer scheepten sy door die Indische zee, ende comẽ na veel tijts, aldaer die Coninck Argon hof hiel, den welckẽ sy overleuerden die maecht, die sy gebracht hadden, die gaf hy sijnen sone tot een wijf, daer bleuender ock veel wt, van dijen, die hy tot den Coninck der Tartaren geschickt hadde die maget te halen: want sy waren ses hondert gheweest, ende het meeste deel met hier ende daer te reijsen waren omme comẽ. Die Venetianen togen van daer, met den Ambassaten vanden grooten Cham. Ende namẽ twee ander gulden tafelẽ vã des kindts stadthouder int rijck, daermede dat sy die Landtvorsten ende Regenten beuolen worden. Ende sy warden alsoo wt dat rijck met gheluck ende met eeren gheleydt. Ende na veel tijden comen sy met moeyte ende arbeyt tot Constantinopel, ende van daer met eerlijck gheselschap weder tot Venegien, int iaer Christi duysent twee hondert vijuentneghentich: ende danckten Godt, die sy wt veel perijckelen ende sorghen verlost hadde, dat sy met ghesontheyt wederom thuys geleydet hadde. Dit heb ick willen int corte int beginsel deses boeck te kennen geuẽ, op dat die Leser des te beter verstaen mach, hoe ende wt wat oorsaken Marcus Pauwels van Venegien, die dit boeck tsamẽ ghebracht heeft, hebbe moghen alle nauolgende dinghen versocken, ende bespien.

Van den cleynen Armenia, dat xj. Capittel.

Oje wijle wy nv een ghemeyne beschrijuinge onser reijsen voorgheset hebben, soo willen wy nv die sonderlijcke stucken te kennen geuen. Eñ alle landen die wy doorwandelt hebben, wederom doorsien, ende besonderlijck te kennen geuen, wat wy in eenen yeghelijcken landt ghesien ende versocht hebben. Ende dat cleyn Armenia is dat eerste daer wy ghecomen sijn, daer inne houtmen goet regiment ende gherechticheyt. Dat selue rijck heeft veel steden eñ vlecken, dat veldt daer inne is seer vruchtbaer, ende daer en ghebreeckt niet van tgheene dat den mensche van noode is. Weydwerck vã wilden dieren, ende ghevoghelt is aldaer ghenoech. Soo is ock die locht van haer selven reyn ende ghetempereert, ende niemanden schadelijck. Die inwoonders deses lãdts, sijn eertijts strenghe ende goede crijgslieden gheweest: maer nv worden sy wijuichs ende cleynmoedich, van dat ouertallich eeten ende drincken, ledich ganck, ende hoererije. In desen rijcke is een stadt aen die

die zee ghelegen, die welcke heet Glacia, die heeft wtermaten eene goede hauene, daer hen dat veele coopliedē wt menigerhande landen te samen comē. Bock van Venegien ende Genuen, van weghen der vremden coopmanschap die daer hrnen ghebracht wort; ende voor al alderley specerije ende cruyden, midtsgaders andere costelijcke dinghen, die daer hen wt den Morghelanden comē, wāt dese stadt is ghelijck als een hauene der Morghenlander.

Van Turkijen/

dat xij. Capittel.

TVrkijen dat is eene landtschap van eenen te samē ghe raepten volcke, tsamen gelesen wt Griecken, Armenien ende Turken. Sy hebbē een eyghen spracke, ende sy leuē by die schandelijcke wedt des Machomets: het is een onbeschaēt grof boerachtich volck, dwelck woonet in berch ende dal: eñ voor al verkiesen sy hen wooningen, daer goede weyde is: want sy hebben veel vees, schapen, coeyen, verkenen, ende camelē, die sijn by hen in grooter estimatien: die Griecken ende Armenier die by hen woonē, die hebben steden ende vlecken, aldaer arbeyden sy int zijden werck. Sy hebben veel steden, onder den welcken die vernaemsten sijn, Gomo, Cesarea, ende Sebasten, aldaer sinte Basilius om Christus wille gheleden heeft. Ende sy hebbē eenē Heere, die is een Coninck der Tartaren.

Van den grooten Armenia, dat xiij. Cappittel.

GRoot Armenia dat is eē wtermaten groot landt, ende het is den Tartaren chynsbaer, daer inne sijn veele steden ende vleckē. Die hooftstadt daer inne heet Arzinga, aldaer sijn wermie fonteynen, die welcke sijn goet tot ghesondē baeden. Die andere vermaerste steden sijn, Argyron ende Darzirim. In den somer comen veel Tartaren daer met haeren beesten, om der goede weyden die daer sijn. Ende in den winter trecken sy wech, om des sneeus wille. Op den bergen van deser Armenia bleef die Arke Noe staende. Aen dese landtschap stootet der Zorzanier landtschap teghen organck: teghen middernacht, daer vintmē een groote fonteyne, daer wt vlietet een nattigheyt, die is ghelijck olie, dwelc tot der spijsen niet nut en is: maer in den lampen te bernen, ende yet daer mede te smeren ist seer profijtelijck: daeromme comen aldaer wt allen aenstootende landen, die olie daer willen halen te verbernen: want die fonteyne vlietet soo rijckelijck, dat hy ooc sommighe schepen laden mach die men in andere landen wech vueren can.

Van den landtschap Zorzania, dat xiij. Capittel.

DAt lādtschap Zorzania geeft der Tartaren Coninck tribuyt, ende bekent hēm voor haerē Heere. Die Zorzanier sijn schoone lieden eñ strijdtbaer, ende gewis met haeren schieten. Sy sijn oock Christen, ende sy houden hen op die Griecxe maniere, heur haer scheerē sy cort af, ghelijck die gheestelijcke lieden teghen nederganck. Men en mach niet lichtelijck in haer landt comē, voor af teghen opganck, aldaer ist wtermaten enghe, ende heeft op deen zijde die zee, ende op der ander zijde hooghe bergen, daer ouer moetmen vier leuken verre reysen, eermē in dat landt compt, daeromme moegen haerer een weynich, eenē grooten hoop weeren in haer landt te comen. Die inwoonders hebben veel steden ende sloten, daer inne sijn sy rijck van zijden, ende sy maken aldaer veel geheele zijden lakenen: haerder sommige wercken met der handt, die anderen doen coopmanschap. Dat aertrijck is vruchtbaer genoech: een vreemdt ende wonderlijck dinck vintmen aldaer. Int selue landt is een groote zee, die loopt tsamen van den wateren der berghen, die noemē sy Chelucelam, die heeft int ronde op ses hondert mijlen. Ende sy en geeft door tgheheele iaer geenen visch, dan alleenlijc in de Vastē tot den Paesch quont toe. Dese zee leet twelf dachreysen vander ander zee. Sy seghgē ooc dat dat water Euphrates met sommighe ander wateren daer inne valt.

Van

Van dat rijck Mosul

dat xv. Capittel.

DAt rijck Mosul leet tegen op ganck, ende is eensdeels aenstootende met dat groote Armenia, daer in woonen Araber. Sy sijn Machometisten eensdeels, maer die anderen sijn Christē, van Nestorianeren ende Jacobiten, die hebben eenen grooten Patriarke, dijen noemen sy Jacelich. Men maeckt seer schoone lakenen aldaer, van goude ende van zijden. Int geberchte deses landts, daer woont een volck Cardi ghenoempt, dijer sijn sommighe Nestorianer, die anderen Jacobiten, sommighe ock Machometisten, doch soo sijn sy alle gheschicte coopers.

Van der stadt Baldach

dat xvj. Capittel.

INden landen is eene treffelijcke stadt Baldach genoēpt, die selue wort in der heyligen Schrift Susis ghenoempt, daer inne woonde die groote Prelaet der Sarracener, dijen sy Calyph noempden. Daer en is gheen heerlicker stadt in alle desen lande: daer maeckt men wter maten seer schoone lakenē van goude ende zijden, ende der seluē op mengerhande faetsoen ende manieren.

Int iaer na der geboorten Christi duysent tweehondert ende vijftich, doen belegerde die groote Coninck der Tartaren Allau ghenoempt dese stadt, ende bestredē sy soo sterckelijck, dat hyse gewan. Ter seluer tijt warē meer dā hondert duysent strijdtbarer mannen in die stadt: maer Allau was veel stercker dan sy. Die Calyphe die een heere deser stadt was, die hadde eenen thoren vol goudts, siluers, ende costelijcker gesteenten, midtsgaders anderen veel juwelen: maer hy was soo gierich ende vreck, dat hy sijnē schat niet en wilde open doen, ende dat kriegsvolck versolden ende begauen, dwelck hē midtsgaders der stadt brachte in haer verderuen: want doen Allau die stadt ghewan, doen vinck hy den Calyph, ende hy dede hem gheuangen legghen in sijnen schadt thoren, daer en ghaf hy hem noch te eeten noch te drincken, ende sprack tot hem: En waer v uwen schadt niet soo lief geweest, soo hadde ghy v ende ock die stadt wel verlost. Nv verblijt v uwes schadts. Eet ende drinckt tghene dat ghy soo seer lief ghehadt hebt. Alsoo lach die elendighe mensch by sijnen schadt, ende starf aldaer van hongere. Door dese stadt vlietet een groot water, dat gaet daer na in die Indische zee. Van desselue wiganck leet die stadt op arththien dachreijssen: daerom moghen lichtelijck sonder groote moeyte veel waeren ende coopmanschappen wt India daer henen comē. Dit water heeft sijnen oorspronck van der stadt Chisi. Noch isser ock eene stadt tusschen Baldach ende Chisi, die heet Bascia, die omgheeft eene groote palmē bosthagie, waerinne mē wtermatē veel daeynē vergadert.

Van der stadt Tauris

dat xvij. Capittel.

ONtrent dit gheweste leet ock die edel stadt Tauris, daer dvetmen vrel coopmans handelingen: want daer vintmen veel costelijcke gesteente, gulden ende zijden lakenē, midtsgaders veele andere waeren. Ende die wijle dat die stadt aen eene goede stercke plaetse gelegen is, sdo comen ooc veel coopliedē daer hen wt mengerley landen, wt India, van Baldach, van Mosulo, vā Cremosor: eñ wt sommighe landen der Latijnen comen ooc liedē daer hē, om haere coopmāschap te doen: want die coopheden worden seer rijck aldaer. Die inwoonders sijn Machometisten, hoe wel ock sommighe Nestorianer ende Jacobiter aldaer beuondē wordē. Ontrēt die stadt sijn veele schoone lustighe bogaerden ende houen, daer inne die inwoonders veel goede vruchten vergaderen.

Hoe eenen berch wonderlijck van eender platsen op een ander plaetse versedt is, dz xviij. Cap.

EEnen berch is in desen lande, niet verre van der stadt Tauris ghelegen, die is voortijts, door die cracht Godts, van sijnder stadt bewecht wordē, ende dat om deser vorsaecken wille. Het gheschie-

geschiede op eenen tijt, dat die Sarracener dat Euangelium lasteren wildē, ende die leermghe Christi als een ydel onnutte dinck verſmadē: eñ sy seydē tot den Christen, daer staet in uwe Euangelium gheschreuen: Als ghy sult hebbē een gheloue gelijck een mostaert sayken, ende dz ghy tot eenen berge sult seggen, heft v vā hier op een ander plaetse, soo sal hyt doen, ende v en sal niet onmogelijc sijn, is nv uwe geloue gerecht, soo versettet desen berch, eñ bewijst die cracht uwes Euāgeliums. Ende die wijle dat die Christenen onder die macht der ongeloouighen waren, soo warden sy bedwongen den berch te versetten, oft die wedt Machomets aē te nemē, oft te sterue. Doen wart een man vā tgheloue ende liefde Christi ontsticken, die troostede die cleynmoedige Christen. Ende doen hy met groot betrouwen sijn ghebedt ghedaen hadde, doen seyde hy totten berch: Heft v vā hier, dwelck geschiede in eenen ooghenblijck voor alle volck. Wt desen mirakel worden veel Sarracener tot Christum bekeert, ende bekenden hem voordaen.

Van dat landtschap van Persiā, dat xix. Capittel.

PErsia is een wtermaeten wijt ende groot landt, eñ was voortijts in grooter acht: maer nv hebbēt die Tartarē verwoest, ende geheel te niet ghemaect. Doch soo ist bekendt wordē, by allen aenstootende landen, alsoo dat dz landt Persia geheeten, nv acht Coninckrijckē heeft, waer af het eerste heet Chasum, dat ander Churdistā, dz derde Lor, dz vierde Cielstā, dat vijfde Instanich, dat seste Zerazi, dat seuende Socham, dz achtste Chimochami, dat leet aen die frontierē der Persier: ende sijn veel schoone groote peerden aldaer, so dat eener gelt sommijlē twee hondert Turonischer ponden. Die coopliedē voeren sy in die steden Chisi ende Churmosa, die liggen aen dē oeuer vander zee, van daer comen sy in Indiam.

Men vindet oock wtermaeten schoone goede Esels aldaer, soo dat eener dickwils om dertich ghewicht siluers gegeuē wort. Deses landts volck is wtermatē boos ende quaet, ende twistich, rooners eñ moorders onder des Machometz gelooue. Die cooplieden worden dickwils vermoort vanden rooners, tē sy dat sy wel tsestich sterck ouer dlandt trecken. Inden steden vintmen constelijcke handtwercks lieden, die connen van gout ende zijden wtermaeten schoone dinghen sticken. Sy hebben veel bommollen pft-cattoen, tarwe, ghersten, boonen ende andere graen, oock wijn ende vruchten met hoopen.

Van der stadt Jasdi dat xx. Capittel.

JAsdi is een groote stadt in desen lande, daer veel coopmās handel is, die heeft veel subtijl hādt wercks volck, die zijden laken makē. Sy eerē den Machomet ooc. Op gheenzijde vā Jasdi en woont gheen mensch in seuē dachreijsen, tot aen die stadt Crerma, sonder het is al ledige wildernisse, aldaer veel wildtbraets inne is.

Van der stadt Crerma dat xxi. Capittel.

CRerma is eē vermaerde stat, aldaer worden int geberchte veel turkoisen geuonden. Aldaer is oock een staet berchwerck. Men vint oock aldaer eedele valcken, die wtermaten snel int vliegen sijn, maer sy sijn cleynder dan donse. Tot Crerma maecktmen alderley wapenen, oock toomen, spozen, sadels, sweerden, bogen cokers ende ander ghetuych na die ghewoonte des landts. Die vrouwē arbeyden in pluijmwerck, ende maken bedden ende cussens die schoon sijn. Alsmen van Crerma voorder treckt, door een wijt plat veldt, soo compmen na seuen dachreijsen tot eenen afganck, daermē altijts nederwaerts gaet twee gantze dachreijsen. Op dat platte veldt vintmen veel veldthoenderen, oock sloten ende vlecken: maer int nederwaerts gaen, vintmen veel vruchtbare boomē: maer daer in woont niemandt dan herders. Inden winter is een onverdzachelijcke coude in desen lande.

Van

Van der stadt Camandu

dat xxij. Capittel.

MAdijen soo comptmen op een wijdt plat veldt, daer leet een stadt Camandu ghenoempt, die is voortijts groot gheweest, maer nv is sy vanden Tartaren ghebroken. Ende dat landtschap heeft van der stadt den name behouden. Aldaer vintmen veel daeyen, papegayen, Paradijs appelē, midtsgaders andere veel vruchten, die by ons niet en wassen: daer sijn ooc vogelen in desen lande, die heeten Sincoline, die sijn ghesprenkelt met wit ende swarte varwe, ende sy hebben roode becken ende voeten. Aldaer sijn oock seer groote runders oft ossen, die sijn heel wit, ende sy hebben corte stompe hoornen op die hoofden: op haeren ruggen hebben sy houelen ghelijc die cameelen, daerom sijn sy ghewoene lichtelijck sware lasten te draghen: ende alsmen hen die laste op laden wil, soo buyghen sy haere knyen, ghelijck die cameelen, ende als sy geladen sijn, soo staen sy weder op. Die weders ende hamelē deses landts en sijn niet cleynder dan die eesels, ende sy hebben lange breede steerten, daer af den steert wel weecht dertich ponden, anders sijn sy vet ende schoone ende goet te eeten. Op die effene velden deses landts sijn veel steden ende vlecken, maer sy hebben leemen mueren ende nochtans sterck: daer sijn oock veel rouers in desen lande, die hebben eenen Coninck, die ghebruyckt veel tooverijen, ende sy heet Caraone. Als sy wt trecken tot rouē, soo connen sy met haere duyuelsche consten maken, dat die locht eenē tijt lanck alsoo donker wordt, datse niemant ghesien en can, eñ hē voor hen vervaren. Dese duysterheyt doen sy durē somtijts vijf, somtijts seuen dagen lanck, daer en tusschen door loopen sy alle dlandt met groote hoopen, alsoo dat haerder altemet, op die thien duysent met malkanderē ommeloopen: dan maken sy eene krijchs ordinantie, ende breyden hen wte, ende trecken alsoo daerher, wat hen dan ontmoet lieden ende beesten, dat vangē sy, die iongē vercoopen sy dan, ende die oude doodē sy. Ick Martus die dit schrijft, ben op eē tijt in eene alsulcke duysternisse ghecomē, ende die wyle dattet seer na by eē slot was, dwelck heet Canosalim, doen ontvloot ic hen in dat slot, noch soo wordender veel van mijn ghesel schap met dijen duyuelschen nette gheuangen: daer na eensdeels vercocht, die anderen warden ghedoot.

Van dat lustich veldt/ende van der stadt Cormos

dat xxiij. Capittel.

DAt effen plat veldt, daer af wy nv ghesret hebben, strecktē in die vijf dachreijssen verde, eñ daer sy een eynde heeft, aldaer begint dē wech onderwaerts te gaene. Ende men moet wel tot in die twintich mijlen altijts nederwaerts gaen, dat is eenen seer quaden wech, ende om der rouers wille onseker: ten lesten compt men tot een wtermaeten schoon veldt, dat is twee dachreijssen läck, eñ die plaetse heet die schoone plaetse. In desen lande sijn veel water beken ende palmen boomē: daer sijn oock menigerhande vogelē met hoopē aldaer, voor al papegayē, die welcke op deser zijde der zee niet gheuonden en wordē. Van daer comptmē tot der zee Creān, daer leet aen den oeurt die stadt Cormos, die heeft eene goede haue ne, aldaer veel coopliedē te samen comē, die brenghen wt India specerije, peerlen, costelijcke ghesteente, lakenen van zijden ende gulden stucken, tanden vā oliphanten, midtsgaders andere costelijcke dingē. Dit is eene Coninckrijcke stadt, ende sy heeft veel steden ende sloten onder haer. Maer dat landtschap aen haer seluē dat is heet ende swack. Ende als een vreemdt coopman aldaer sterft, so neempt die Coninck al sijn goet. In desen lande maectmen wijn van daeyen ende anderē costelijcken specerijē. Maer die haer niet ghewoen en sijn, ende hem eerst beginnen te dincken, dijen beweecht hy den loop indē buijck: maer die gene die sijnder gewoen sijn, die worden seer vet daer af. Die inwoonders deses landts en eeten gheē tarwen broot, noch oock gheē vleesch sonder sy eeten daeyen, ayuyn, ende ghesouten visch. Sy hebben schepen die en sijn niet seer seker: want sy en nagelens met gheen ijseren nagelen, sonder met houten nagelen, eñ met zeelt: die selue sijn wt schorssen ghe-

ghemaeckt der Indische noten, die schorssen bereytmen ghelijck leder, daer wt snijdtmen daer na drayen, ende vã die selue drayen maken sy stercke zeelen, die welcke dat gewelt des waters wel lijden moghen. Elck schip en heeft maer eenen mast, een seyl, een roer, ende een decsele.

Men en smeert oock die schepen niet met peck, sonder met vischsmout. Als sy dan in Indiam varen, ende peerdē oft ander waren met hen voeren, soo verliesen sy veel schepen: want die selue zee is seer sorghelijck ende die schepen en sijn met geenē ijser verwaert. Die inwoonders dese landts sijn swart, ende Machömets wet onderworpen. In den somer alst seer heet wort, soo en woonen sy niet in dē steden, sonder in wel bewaterde houen, buyte den steden, daer leyden sy dat water met buysen oft waterlöopen hier eñ daer, aldaer woonen sy, ende ontvlyedē die hitten eē weynich. Het geschiet ooc somtijts, datter een heet bernende windt vã eender woestijnen coemt aldaer niet dã sandt en is, die waeyt soo sterck, ende waert dat die lieden niet terstont wech en vloden, so soude hyse alle verstickē met der hittē. Maer soo haest als sy gheuoelē dat dijen selue windt opstaet, soo vlieden sy snel tot den wateren, daer inne onderhoudē sy hen, tot dat den windt ouergaet, also ontwijckē sy den brandt die dz sandt brengt. Sy saeyē in desen lande in die wintermaent, endē inden meerte maeyen sy, dan sijn ooc ander vruchtē rijp, ende tijt af te lesen: want na den meerte verdorren alle boomen aen loof ende gras, eñ men en vindt den gantsen somer niet een gruen blat, ten waer aen den wateren. Het is een gewoonheyt in desen lande, wanneer dat eē huysvader sterft, so beweent hem sijn wijf vier iaren lanc, alle dage tot eender gesette tijt. Het vergaderē hen ooc des afgestorues naeste vrienden in sijnen huyse, met alle sijn gebueren, die huylen ende weenen, ende maken bittere clachten aldaer.

Van dat lantschap tusschen den steden Cremos ende Crerma, dat xxiiij. capittel.

OP dat ick ooc ander landtschappen beschrijue, so wil ick nu Indiam verlaten, ende wil wederom tot Crerma cõmen, op dat ick van daer in eender streken aen die landen come, die ick doorgeuarē heb. Daerom alsmē van Cremos teghen Crerma treckt, soo coemtmen op een groot schoō effen velt, daer en is geēs dincks ghebreck, dat den menschen dienstlick is: vooral soo is veel tarwen aldaer, nochtans en mach niemant dat broot eten datmen daer af maect, ten zy dat hijt wel gewoon is, also bitter ist vant water daer dat deech mede ghemaeckt is. Daer zijn ooc veel daeyen ende andere suete vruchten. Aldaer zijn ooc warme baden voor de schorftheyt, ende voo veel andere sieckten goet.

Van dat lantschap tusschē Crerma ende Cobina, dat xxv. capittel.

MEn treckt van Crerma tegen der stadt Cobina, so coēmen op eenen verduetelijcken wech: want hy streckt hem in de seuen dachreysen, ende en heeft daer tpe gheen water, dan een weynich, dat is bitter ende gesouten, ende het is soo gruē, al waert sap vã eenich cruyt: so wie dan een weynich daer af proeft, die en coemt daer niet af, sonder den loop te crijghen. Dat gheschiet ooc den ghenen, die dat sout proeuen, dwelckmen van dat water maeckt. Daerom die daer henen reysen wil, die moet ander water met hē voeren, en wil hy gheenē dorst lijden. Die wilde dieren verueeren hen ooc daer af, als sy drincken moeten, want het maeckt hen ooc den loop: daerom en woont aldaer noch mēsche noch beeste in der woestijnen, wtgenomen sommige wilde esels: want daer en vint gheen dier noch te eten noch te drinckē, daermede het hem onderhouden mochte.

Van die stadt Cobina/ dat xxvj. Capittel.

COBina is een groote stadt, daer is veel ijsers ende staels, men maect ooc schoone groote spieghels aldaer van stael:

D Soo

Soo maecktmē oock Tutia aldaer, dwelc tot den ooghen goet is, ende Espondium, eñ dat op dese maniere. Daer is eē berchwerck int landt daer grauen sy een aerde, die roosten sy in eenen ghloeyendē ouen, daer op leyt eenen ijseren rooster, die ontfanckt den damp, die hangt hem dā daer aen, ende wort Tutia, ende wat grouer materie int vier blyft, dat heet Espondiū. Die inwoonders deses landts sijn Machometisten.

Van dz rijck Thimochain

ende van den boom der sonnen, den welcken die Latijnen Arbor Sicca noemen, dat xxvij. Capittel.

Alsmē die stadt Cobina achter laet, soo comtmen aen een ander woestijne, die is acht dachreysen lāck, daer inne is groote drooghte, ende gheenē boom noch vrucht. Het water dat daer inne is, dat is seer bitter, alsoo dat het vee niet gedrincken en mach, ende so men gheē water met hem en voerde, soo moestē alle die ghene van dorste sterue die daer in comē. Soomen dan door die woestijne comt, so comtmen in dat rijck Thimochain, dat heeft veel steden eñ sloten. Dit rijck stoot aen Persia teghen middernacht, ende opt platte wascht eenen boom seer groot, die heet der Sonnen boom, ende vā den Latijnen Arbor Sicca genoemt, dat is eenē seer dicken boom, ende heeft bladeren die sijn op eender zijden wit, ende op die ander zijde groen.

Hy en heeft gheen vrucht, dan sommighe cleyne dinckens, die sijn geel, eñ sijn gheformeert gelijc een castanie. Dit veldt is op alle zijden veel mijlen breet, eñ men en vindt anders gheenen boom meer daer op. Men seet dat die groote Alexander aldaer met den Coninck Dario heeft gestreden.

Dat landt des ganzen rijcks Thymochaim dwelck dat bewoont is, dat is seer vruchtbaer van alle dingē, ende heeft goede locht. Het brengt ooc voort schoō volck, beyde van mannē eñ vrouwen, die hangen alle tsamen aen dē Machometschen ongheloue.

Van eenen vermaerden Tyrān ende sijnen heymelijcken moordenaers, dat xxvij. Capittel.

IN desen lande is een gheweest ende landtschap dat heet Mulete, daer regeert een boose Vorst die heet die oude vant geberchte: van den selven heb ick veel ghehoort, dwelck ick nu te kennen geuen wil, dat selfde hebben my die inwoonders des landts gheseet, op dese maniere.

Dese Vorst ende alle sijn volck waren Machometisten, doen verierde hy eē ongehoorde boosheyt, wāt hy hadde sommige heymelijcke moorders, die welcke sy gemeynlijck Assasimos hietē, tot dē selue ghelde hy hem, eñ door deser ongethembder coenheyt, vermoorde hy wien dz hy wilde. Alsoo dat in corter tijt hem een yegelijck vreesende eñ ontsiende was. Dat dede hy met desen bedroch, hy hadde in sijnen landeen seer lustich veldt, dat was met hooghen bergen omgeuen, aldaer plante hy hen eenen schoonen bogaert, den selven besette hy met veel welriekende cruyden ende bloemen.

In den selven bogaert hadde hy oock sommige schoone eñ lustighe speelhuysen gebout, die warē seer schoon gheschildert eñ verchiert, op sijn alder beste, daer inne was oock alle tgene dat tot wellustichevt dienē mochte, daer onder sommige beeckens, die vloten met water, melck, eñ honich, ende ooc met wijn. Daer was alderhande snaerspel ende ghesang, niet dan springen ende dansen, schoone ende costelijcke cleederen, ende het was in somma een groote pomperije alles wellustichevt, dies gebruyckten haer sommige ionge gesellen, die woonden in den selven bogaert, die en deden niet anders, dan dat sy een vrolijck salich leuen leyden, sonder eenige moeyte noch truerichevt. Daer was oock in den inganck des bogaerts een sterck slot, dwelck wort met neerstiger wachte bewaert, daer door ende door nergens elders en mochtmē in dē bogaert comen, noch ooc daer wt. Buytē dijer plaetse, had de die oude (die hiet Alaodim) sommighe ionge

lonige ghesellen stercke mannē, die welcke wtermaten coen ende hartneckich waren, die hiel hy daer toe, dat sy sijnen onmenschelijcken voornemen ghenoch deden en de volbrachten. Hy dedese onderwijsen in Machomets wet, die welcke den sijnen, in dat toecomende leuen, veel lusts gheloefde. Ende op dat hyse hem te gehoorsamer mochte maken, eñ onverzaecht tot alle vreesselijcke ende sorgheliscke dinghen. Als hy dan wilde, so gaf hy haerder ren, oft sommighen renen dranck, daer af werden sy onsinnich, ende sy werden hart slapende, daer en tusschen werden sy in den bogaert ghevuert, ende als sy vanden slaep ontwaeckten, ende dat sy sagen dat sy in alsulcke wellustigheyt ghecomē waren, doen meynden sy dat sy int Paradijs waren, eñ dat sy leefden by haren meester Machomet in vruechden, die hy hen gheloeft hadde. Wat wildi meer. Sy verblijdē hen dz sy wt der werelt iammer, in dat salich leuen gecomē warē, wanneer dat sy nv sommighe dagen daer inne geweest waren, soo gaf hy hen dē dranck weder, ende als sy van haren sinnen ghecomen waren, soo vuerde hyse weder wt den lustighen bogaert. Ende als sy dan weder ontwaeckten, ende bedachten wat grooten lust ende ghenoecht dgt sylieden genen cleynen tijt ghehadt hadde, so werden sy bedroest eñ truerich, om dat sy niet eeuwelijck by sulcker vruecht ghebleuen en waren: ende begeerden dan te sterven, op dat sy wt dit leuen, in dat salich leuen eeuwelijck bleuen, dwelck sy een weynich versocht ende ghesproeft hadden. So seyde dan die Tyran tot hē (die welcke hem seluen voor eenē Prophect Gods wtgaf) hoort my ende en sijt niet treurich. Sijt ghy liedē bereet om mijnder gehoorsaemheyt wille den doot onverzaecht aē te nemen, indijen dat het alsoo coemt, soo gheloue ick v, dz ghy deelachtich sult sijn van sulckē vruechden, die ghy eē tijt lanck versocht eñ gesproeft hebt. Doen meyndē die ellendige menschen dat hen niet beters en mochte geschien, dan dat sy haest sterven mochten: daerom seyden sy, mē en mochte hen niet soo grouwelijck beuelen, dz sy om des saligē leuens wille, niet geerne en wilden onderstaen. Dit volck ghebruyckte daer na die Tyran tot veel dootslaghen: want sy verachteden dat tijtelijck leuen, ende ooc den doot selue, ende tyranniseerden alsoo int landt wt beuel des Tyrans, datse een yegelijck ontsien moeste, ende niemant en coste haerder ontsinnicheyt wederstaē, daer mede heeft die Tyrā veel landen ende lieden soo verre gebracht, dat sy hem thynsbaer ghe worden sijn.

Soe dat die voorgenoemde Tyran omghecomen ende ghedoot is, dat xxix. Capittel.

IN iaer nae der gheboorte Christi duysent twee hondert ende twee en tseestich, doe belegerde Allau die Coninck der Tartaren den Tyran in sijn slot met eenen grooten heyr, ende hy wilde die ongherechticheyt in sijn landt wtroyen. Ende doen hy hem drie iaren belegert hadde, doe vuncken hy hem met alle sijn moordenaers, want hen gebrack prouād, doen destrueerde hy die plaetse vanden gront op, ende doode die menschen.

Van die stadt Sopurgam, ende haren frontieren, dat xxx. Capittel.

SOmen van daer trecken, soo coemtmē aē eē lustich landtschap, dat heeft sommighe hoochdē, eñ platte landen: ooc veel weyden eñ vruchtē, want het draecht veel vruchten van natueren, daerom heeftet van alles genoech, sonder water: want men moet vijfuch oft tseestich mijlen weechs trecken tot sommige plaetsen, eermē water vindt. Eñ waert datmen gheen water mede en voerde, so mostē die alle sterven, die daer reysen. Dat geschiet ooc somwijlen den vee, daer om moetmen metter haest door dat landt trecken, principalijc daert also dorre is. Wtwēdich deser droochten, heeft dat landt veel stedē ende vleckē, ende die inwoonders sijn alle Machometistē. Daer na coemtmē tot der stadt Sopurgā, daer is vā als ghenoecht voor al sijnderweel pepoenen aldaer, die deylē sy met draeyē, gelijck die cauwoerdē gesnedē worden, als sy dorre wordt, so vercoopē syse, in die aenstootēde landē, aldaer eetmense geerne: wāt sy sijn also soet als honich. Daer is ooc veel weydwerc in dē lande van ghevogelte eñ andere dieren.

Van die stadt Balack/

dat xxxj. Capittel.

VAn daer comen wy in een ander stadt, Balack genoemt, die was wel voortijdts groot ende marhtich, met costelijcke marmorsteenen paleysen gebout: maer nu is sy vandē Tertarē verdestrucert worden. In dese stadt soude die groote Alexāder die dochter Darij tot eenē wijue ghenomen hebben. Tegē middernacht eyndet haer die stadt aen dat lant Persia: somen van daer treckt voort aen tusschen opganck ende middernacht, soo en vintmen in twee dagen gheen wooninghe: want die inwoonders hebben soo veel ouerlasts vanden roouers ende moordenaers gheleden, dat sy bedwongen zijn worden in dat gheberchte te vlieden, om der sekerheyt wille. Men vindt veel waters ende wiltbraets aldaer, ende ooc leeuwen. Die ghene die daer door reysen willen, die moeten voor twee dagē prouande mede dragen, want sy en vindē daer niet.

Van dat Rijck Taicam

ende van synen frontieren,
dat xxxij. Capittel.

ALsmē die twee dachreysen vol brengt, so gheseyt is, so coemt men tot een slot Taicam genoemt, aldaer is veel corens ende een schoon veldt. Daer zijn oock soutberghen, die strecken hen te ghen middach, die zijn alsō groot, dat sy die gantsche werelt souts ghenoech mochten gheuen: maer dat sout is so hart, datment met ijseren hameren daer wt slaen moet. Somen voorder van dijer plaetsen treckt, tusschen opganck eñ middernacht, so coētmen na dry dachreysen totter stadt Scassem, hoewel dat oock andere vlecken optē wech liggen. Alle die inwoonders zijn Machometisten, nochtans dranckē sy wijn, dijen draecht dit landt, gelijc ooc veel andere vruchten. Sy en doen ooc dē gātschen dach nz anders, dan dat sy dranckē. Den seluē wijn is seer goet ende ghesodē. Dat volc is wtermatē boos eñ quaet, hoewel dat sy goede jagers zijn: wāt het gantsche lant is vol wilde dieren. Sy gaen alle bloots hoofts, alleenlijck dat die mans een snoer om thooft winden, dat is thien spannē lanck. Van die huyden der wilde dieren, die sy vanghen, daer af makēn sy hen cleederen, hosen eñ schoenē, anders en ghebruycken sy gheen cleederen.

Van die stadt Scassem/

dat xxxiij. Capittel.

DIe stadt Scassem leyt op effen veldt, eñ heeft op die omligghende bergen veel sloten. Daer vlietet oock een groot water midden door. In desen lande zijn veel ijsere oft doornachtige swijnen, die beschadigen somtijts honden ende lieden, alsmense vangen wil. Dan als die jaghers die honden daer op hissen, soo worden sy alsō grimmich, dat sy tsamē loopen, ende verschudden hare ruggen (daer sy die doornen in hebben) so gheweldelick, dat die doornen in die beesten ende menschen varen. Dit volck heeft een eyghen spraake: hare herders woonen op de bergē, ende sy hebben hare wooningen in die holen. Van daer trectmē dry dachreysen tot dat lant Balascia. Opten seluen wech en vintmen gheen menschelicke wooninghe, daerō moetmē prouande met hem voerē.

Van dat landtschap Balascia, dat xxxiiij. Capittel.

BAlascia is eē groot lādt, met eender eygē spraake, ende sy is van Machomets ghelooue. Hare Coningen die malcanderen inder linien nauolgen, die hebben haren oorspronck vanden grooten Alexander (soomen seyt) Dit landt brēgt costelijcke ghesteentē voort, die seer costelijc sijn: die welcke men na dē lande Balasten noemt. Daer en mach niemāt by verliesinghe des hoofts, die selue steenen graueu oft wt den lande voeren, sonder oorlof vanden Coninck: want alle dese steenen behooren den Coninck toe, die schickt eñ verschenckt hy, daer hy hē wil: oft hy betaelt tribuyt daer mede. So vermanghelt hijder oock veel teghen gout eñ siluer. Dat lant is oock deser gesteentē so vol, dat die Coninc cleyn gewin daer af soude hebbē, waert sake datse ander liedē oock grauen ende vervoeren mochten: want die steenen souden alte goedē coop worden. Eenen anderen berch in desen lande

lãde die geeft Laser steẽ, daer wt maeckt men goet lazuer, dies ghelijcken men in der werelt niet en vindt. Men grauet in berchwercken ghelijck dat ijser ertz, oock hebbẽ sy siluer ertz. Dit lãdt is seer coudt, eñ heeft veel goede peerden, die sijn groot ende snel, die hebben also harde eñ sterke clauwen, dat sy gheen beslach van ijser en behoeuen, hoe seer dat sy door die bergen ende steenrootsen loopen. Dit landt heeft oock veel weydwercks met vogelen ende andere dieren: men vindt ooc goede valcken ende blauwoeten aldaer. Soo draecht dat veldt tarwe, gersten met hoopen, olijuen en hebben sy niet, sonder sy maken olie van noten. Die inwoonders en vreesen noch en ontsien gheen omligghende volck: want die inganghen in dat landt sijn seer enge. Ende die vyanden en moghen niet wel daer inne comen, haer steden ende sloten sijn van consten ende natuerẽ sterck. So hebbẽ sy goede schutters ende iagers. Sy dragen gemeynlijck leeren cleederen, want wullen eñ lijnen cleederẽ en mogẽ sy niet dan met groote costẽ hebbẽ. Noch hebbẽ die edele vrouwẽ lijnẽ ende catoenen lakenen int ghebruyck.

Van dat landtschap Bascia, dat xxxv. Capittel.

Dat landt Bascia leet thien dachreysen van Balascia, ende het is een seer heet landt, daerom sijn die inwoonders swart, nochtans wijs eñ boesachtich. Sy hebbẽ ooc een eyghen sprake, ende draghen gulden ende silueren ooren chieraet, met perlen. Sy eeten vleesch ende rijs, ende sijn sy afgodsche tooueraers, ende sy roepen die duyuelen aen.

Van dat landtscap Chesimur, dat xxxvj. Capittel.

Chesimur leet seuen dachreysen van Bascia. Die inwoonders hebbẽ een eygen sprake, ende sijn afgodische, ende sy vragen ende nemẽ antwoorde van den duyuelen. Soo maken sy met haerder tooueruije dat die locht verduystert wort. Sy hebben bruynvarwe lijnẽ, want den hemel is getempert by hen. Sy eeten vleesch ende rijs, ende sy sijn noch wtermaten seer mager. Het sijn oock veel steden ende vlecken aldaer: harẽ Coninck en geeft niemant tribuyt, want hy en ontsiet niemandt. Alsoo is hy met woestijnen omgeuen, soo datmen niet tot hem ghecomen en can. In desen lande sijn sommighe Heremijtẽ, die dienẽ den afgoden in haren cloosteren ende sellen. Ende sy eerẽ haer Goden met grooter abstinentie van spijse ende van dranck, sy ontsien sy oock seer, ende sy wachten hen dat syse niet en verthoornen, als sy haer snoode gheboden ouertreden: daerom houden sy die Heremijten in grooter eeren.

Van dat landtschap Vocàm, ende van den hoogen berghen die daerom ligghen, dat xxxvij. Capittel.

Hier quam ick weder in Indiam, soude ick den voorghenoempden wech volstrecken. Maer die wijle ick dẽ seluen inden derden boeck beschrijuen wille, soo wil ick nv eenẽ anderẽ voor de handt nemen, ende willen weder nae Balascia toe keeren, ende van daer tusschen middernacht ende opganck reysen. Daerom alsmen twee daghen reyset, soo comptmẽ tot eẽ water, daer sijn veel slotẽ eñ dorpẽ, eñ die liedẽ aldaer sijn vroom eñ strijtbaer: maer sy eeren den Machomet.

Wederom ouer twee dachreysen, soo comptmẽ in dat landt Vocã, dz is onder dẽ Coninck Balascie, eñ is dry dachreysen lanck ende breet. Die inwoonders hebben een eygen sprake, eñ sy sijn Machometisten: het sijn oock dappere krijchslieden ende iagers, want dat gantz landt is vol wilder dieren. Alsmen van daer tegen opganck treckt, soo moetmen dry gantze dagen altijt opwaerts climmen, tot datmen op eenen hoogẽ berch compt, diser gheenẽ hoogeren in der werelt is. Aldaer vintmẽ een effen landt tusschen twee bergẽ, daer inne vlietet een schoon lustich water, dat geeft goede weyden daeromme, alsoo dat een mager peert oft rundt in thien dagen vet daer in wort.

Men vindt ooc veel wiltbraets aldaer, voor af sommige wilde weyders oft rammen, die hebben langhe hoornen, daer af maecktmen veelderley dings, dz effen velt is so lãck, datmẽ in twelf dagẽ gheẽ eynde

daer aen gheuinden en can, ende het heet Pamer: maer alsmen voorder treckt, soo wordet ghelijck een woestijne, eñ en heeft gheen menschens wooninge meer, noch gheen gruen gras meer: daeromme moeten die lieden met hen voeren tgheene dat hen tot haerer onderhoudinghe van noode is. Daer en is oock gheenen vogel om der couden wille, ende grooter hoochten der aertrijcks, dwelck den beesten gheen voeder ghedragen en can.

Alsmen een vier aldaer ontsteeckt, soo en ist niet soo claer noch soo crachtich als aen neder plaetsen, van wegen der onverdrachelijcker couden des landts. Vā daer gaet den wech door die bergen teghen opganck ende middernacht, daer vindtmen bergē, ende daelen, ende veel waters daer tusschen, maer gheen menschens woninge noch ooc eenich cruyt. Dat landt heet Belor, dat bewijst eenen eeuwighen winter: dat selue aensien eñ ghesichte duert veertich dachreijssen lanck. Voor also veel daghen moetmen ooc prouandt by hen hebben, nochtās so sietmē op dē alder hoochsten bergen hier ende daer sommiger lieden woningen: maer die sijn bouē maten quaet ende grouwelijck: soo sijn sy ooc afgodich die leuen vanden weydwerck, ende becleeden hen met den huyden vanden dieren.

Van het landtschap Cassar, dat xxxviij. Capittel.

TA dijen comptmen tot den lande Cassar, dat geeft den grooten Cham tribuyt: daer inne sijn wijnbergē, houē van vruchtbare boomē, boomwolle ende ander acker goeden. Die inwoonders hebben een eyghē spracke, ende sijn cooplieden, ende handtwercks lieden, die reysen om ghewins wille in die landen omme, ende sy sijn soo vreck ende gierich, dat sy van den haeren niet genoech eeten en dorren. Sy sijn oock Machometisten, hoe wel datmen oock aldaer sommighe Nestorianen Christen vindt, die oock haer eyghen kercken hebben. Dit landt is vijf dachreijssen wijt.

Van der stadt Samarchā ende van een mirakel oft wonderlijck teeken aen eender columne in eener kercken gheschiet, dat xxxix. Capittel.

SAmarcha is een groote treffelijcke stadt in desen lande gelegen, die geeft tribuyt des grootē Chams broeders sone. In dese stadt woonen Christē by dē Sarracenē. Daer gheschiede op eenē tijt, wt Goddelijcker cracht eē sulck wonder teekē, Cigatay des grootē Chams broeder die regeert in deser stadt, ende hy wart van den Christē soo verre gebracht, dat hy hem liet doopē. Waer af die Christenen warden seer verblyt, ende sy bouden eene groote kercke met sijnen verwilligen in der stadt, die wyden sy sinte Johannes Baptisten ter eerē: maer die werklieden bouden die kercke met sulcker conste, dat dat gheheel ghewelfsel op eene Marmorsteenen columne stont, die was in middel in der kercken. Ter seluer tijt hadden die Sarracenen eenen schoonen steen, die welcke hē wtermatē wel schickte tot dijen wercke, datmē der voorgenaemder columnen een fondament daer af had de ghemaeckt. Den seluen steen namen hen die Christen, ende leyden hem tot een fondament in dē gront onder die columne, daerom warden die Sarracenen verthoent, eñ en dorstē hē nochtās der sacke niet aennemen, wāt die Vorst hadt daer toe verwillicht. Maer het begaf hem op een tijt, dat die Vorst sterf, ende sijn sone nam dat rijck aen: maer niet den gheloouue, doen vercreghen die Sarracenen van hem, als dat die Christenen haerlieden haeren steen weder gheuen souden, den welcken sy onder die columne geleet hadden, soo boden hen die Christenen een redelijck gelt daer voore, dwelck die Sarracenen niet en wilden aennemen, oock en wilden niet anders dan haerē steen, dijen wilden sy hebbē. Dat deden sy op sulcken bedroch, ende meynden dat die Christenē daeromme souden moeten haere gantze kercke afbreken. Maer doen die Christenen sagen, dat die sacke anders met sijn en mochte, soo keerden sy hen tot Godt ende tot den heyligen sint Johan Baptiste,

tiste, dijen baden sy met weenē ende suchten. Maer doen den dach quam datmen den steen van onder der columnē wt soude doē, op dat die kercke niet langer staen en soude, daer geschiede wel wat anders, dan die godloose Sarracenen ghehoopt haddē, want die columne verhief haer op van den fondamente wel dry spanne hooghe. Ende die columne en droech dat gewelfsel niet meer, maer dat ghewelfsel droech die columne, ghelijckmen noch op desen dach siet.

Van het landtschap Carcham, dat xl. Capittel.

ALs wy van der stadt toghen, doen quamen wy in dat landt Carcham, dz leet op vijf dach reysen vander stadt Samarcha. In desen lande is vā als ghenoech, eñ is onder die macht des grootē Chams broeders sone. Die inwoonders sijn seer Machometisten, nochtans woonen ock sommige Nestorianen Christenen by hen.

Van den lande Cotam/ dat xlj. Capittel.

DAt landt Cotam leet na den lande Carcham, eñ leet tusschen opganck ende middernacht: het is ooc ond die heerschappije des grootē Chams broeders sone, ende het heeft veel steden ende vleckē. Die hooftstadt heet Cotam. Dit landtschap streckt haer acht dachreysen in die lengde, ende daer inne en is gheen ghebreck van alle dinghen, die tot den leuen des menschen van noode sijn. Daer is veel boomwollē, ende wtermaten costelijcke wijnberghen. Dat volck en is niet strijtbaer, maer sijn cōstelijcke werck lieden, ende gheschickte cooplieden, ende sy sijn Machomets ghelouende.

Van der landtschap Peim dat xlij. Capittel.

ALsmen voorder dijer streken na treckt, soo comptmen aen dat landtschap Peim, dat is vijf dachreysen lanck, eñ het is den grooten Cham onderdanich, daer inne sijn ock veel steden ende vleckē. Die hooftstadt heet Peim, aen der seluer stadt vlietet rē water, daer inne vindtmen costelijcke ghesteente, te weten Jaspis ende Calcedonē. Die inwoonders sijn Machometisten: maer gheschickte cooplieden ende hantwercks lieden.

Sy hebben ock seer veel boomwollen ende alle nootdruftigheyt ghenoech. In desen lande is alsulcke ghewoonheyt, dz als een man om eenigen noottelijcken saken wille van eender plaetsen tot der ander treckt, ende dat hy binnen twintich dagen niet weder thuys en compt, soo mach sijn wijf eenen anderen man nemen, ende den eersten verlatē. Dat is den man ock geoorlooft als hy weder thuys compt, dat hy een ander wijf tot der echte nemen mach.

Van den lande Ciartiam/ dat xliij. Capittel.

MAe dijen comptmē in eē landt Ciartia ghenoempt, dz is onder den grooten Cham, ende heeft veel steden ende sloten. Die hooftstadt, waer af dat landt den namē heeft, die heet Ciartiam. In desen lande vindtmen in den waeteren veel costelijcker ghesteente, voor af Jaspides ende Calcidonien, die selue voeren die cooplieden in dat landtschap Cathai. Dat landt Ciartiam is seer sandich, ende heeft veel bitter wateren die maken dat veldt onvruchtbaer. Ende als een vreemdt heyr door dat landt treckt, soo vlieden die inwoonders met wijf ende kinderen, ock met alle haere haue in een ander landt, dat hen naeste ghelegen is, aldaer sy weyde ende goet water vinden, aldaer blyuen sy soo lange, tot dat dat heyr door ghepasseert is. Ende als sy voor den vyanden vlieden, soo verworpt de windt haere voetstappē, die sy int sandt geduct hebben, alsoo dat hen die vyanden niet na speuren en connen.

Maer als die Tartarē daer door trecken, soo en vlieden sy niet, want sy sijn der Tartaren onderdanich: maer haerlieden vee dat vlieden sy, want die Tartaren en betalē gheen victualie oft prouāde. Soomē vā dijen lande treckt, so moetmen vijf dagen lanck int sandt gaē, daer en vindtmen gheen water dat niet bitter en is, tot datmen tot eender stadt compt Lop gheD iij noempt,

noempt. Ende het is te maken, dat alle voor ghenoempde landen, Cascar, Carcham, Cotam, Peim, ende Ciartiam tot aen die stadt Lop, die liggen alle tusschen die frontieren der grooter Turkijen.

Van die stadt Lop ende eener wtermaten groter woestijnen, dat xlüij. Capittel.

LOp is een groote stadt, ende sy leet aen den inganck der grooter woestijnen tusschen opganck ende middernacht. Die inwoōders sijn Machometisten. In dese stadt bestellen hen die cooplieden, wat hen van noode is, als sy door die woestijne reysen willen, aldaer rusten sy hen eenen tijt lanck, ende stoffeeren hen met sterke eeselen ende camelen, die hen prouande dragen. Ende als hen in der woestijnen eenighe nootdruft ghebreeckt, soo dooden sy die eesels, oft sy latense loopen: wāt sy en connē sy niet meer gheneeren. Die camelen behouden sy lieuer, want sy behoeuen luttel voeders, ende sy draghen sware lasten.

In deser woestijnen vinden die ghene die daer inne wandelen sommighe bittere wateren, maer ooc veel soete wateren, also dat sy schier alle daghe versch water hebben moghen, die dertich dagen lanck, die sy in der woestijnen reysen moeten. Maer het is dicwils soo weynich, dat het niet genoech voor alle die coopliedē en is, die met malcanderē treckē. Dese woestijne is seer berchachtich, ende waermen op het platte veldt compt, soo moetmē in sandt gaen. Duer al is sy onvruchtbaer ende dorre, ende en mach hem ghēē dier aldaer onthouden van ghebreke des voeders. Men hoort daer dach ende nacht duyuels ghespuys, daeromme moeten die cooplieden acht hebben, dat sy by malcanderen blyuen, ende datter ghēene te langhe achter en blyue: want eener verliest seer haestelinghe dat gheselschap, dat hyse om des gheberchte wille met ghesien en can, ende dan en can hy so haest met weder daer by gheraken: want men hoort daer sommige stemmen der duyuelen, die noemen eenen by sijnen name, ende maken stemmen dat eener meynt, dat hy by sijne gheselschap is, ende op den rechten wech: maer als hy vanden wech compt, soo is hy verdoruen. Men hoort daer dicwils in die locht clinkende snaerspel als trommelē ende trompetten gheluyt, daeromme so is dese woestijne vol vreesen ende dangereux.

Van die stadt Sachion, ende hoemen die doode lichamen verbrant, dat xlv. Cap.

ALsmen door die woestijne comen is, soo comptmen tot die stadt Sachion, die leet in den ingane der grootē landtschap Tanguths, daer vintmen onder den Machometisten sommighe weynighe Nestorianer Christē. Daer sijn veel afgodsche die hebben eene eyghen spraeke. Die inwooners deser stadt bruycken coopmanschap, ende sy leuē van haer aerdegewasch. Die stadt heeft ooc veel cloosters, die sy menigerhande afgodē hebben toegheeygent, daer gheschien veel offerhanden, ende dat volck doet dē duyuelen groote eere aen. Als daer yemanden een sone geboren wort, soo beueelt hijt terstont eenē Afgodt, ende ter eeren vanden selven, soo mestet hy dat iaer eenen weyr oft ram in sijn huys, ende als dat iaer om compt van der gheboerte des kindts, soo offert hy den weyr, ende dat kindt in den naesten feestdach den Afgodt, met menigherhande wonderlijcke ceremonien ende reuerentien: daer na coocktmē dat vleesch vanden weyr, ende offeret dē Afgodt, dat staet soo langhe voor den Afgodt, tot dat dat lachterlijck gebet gedaen is, dwelck sy na haer gewoonheyt voor dē Afgodt doē, die vader bidt dē Afgodt mz grooter neerstigheyt, dat hy dz kindt onderhoudē wille, ende dat hijt hem lact beuolen sijn. Soo dat offitie wt is, soo dragen sy dat vleesch dat gheoffert is wordē op eē ander plaetse, aldaer vergaderen hen alle die naeste vrienden, ende eeten dat vleesch met grooter aendacht, ende die beenen vergaderen sy neerstelijck in een vat ende verwarent alsoo.

Tot der dooden begraffenisse gebruykē sy eē sulcke maniere: Die naeste vrinden sijn neerstich dat die doode lichamen verbrant worden op dese naniere: ten eersten vragen sy eenē sterresiender, wannermen den dooden int vier worpen sal. Soo

draghen die selue in wat jaer, maent, dach ende vre, dat die afghestoruen gheboren zyn worden, ende als hy dan die sterre besiet, so gheeft hy te kennen wanneer dat men hem verbranden sal. Die andere verwaren die doode lichamen, sommighe daghen, somtijts seuen daghen, somtijts een gheheele maent, somtijdts ses maenden, daer toe bereyden sy hen een kiste, die is also toeghepect datter gheenen stanck wt en mach. Dat lichaem saluen sy ooc met goeder specerije, ende alle dághe, so lange alsmen den doodē in huys bꝛhoudt. Alst ontbijtens tijt is, soo bereytmen een tafel by der kisten, daer op sedtmen spijs ende dranck eē gheheel vre lanck, ende sy meynen dat die ziele des dooden eet vander spijsen.

Maer alsmen den dooden lichaem wtdraghen sal, soo maechtmen wederom die sterre kijkers, tot welcker plaetsen het bequaem sy: want als een poorte oft deure niet tot rechter ghelucklgher tijt ghebout en is geworde, die heeten sy vermyde, datmen die doode lichamē niet daer deur en draghe, ende sy wysen een die gheschict daer toe sy: oft sy breken een ander gat in een wandt. Maer alsmen dat lijck doꝛ die stadt draecht, soo maectmen houten hutten aen den wech, die bedectmen met gulden lakenē, eñ alsmen die doode lichamen daer voor by draecht, soo storten sy wijn ende goede spijsen op der aerdē, ende meynen dat die doode synen lust daer af hebben sal in een ander leuen. Voor dat lijck gaen oock veel snaerspelen die wter maten lieffelijck spelen. Alsmē dan comt tot der brandtstede, soo schilderen sy op pampier beelden, beyde mans ende vrouwen, oock veel gelts, dat verbrantmen al tsamen met den lichame: dan segghen sy, die doode sal soo veel knechtē, maechden, oock vee ende gelt int ander leuen hebben, alsoo veel beelden men met hen verbrant heeft: ende sal alsoo eeuwich leuen, in alsulken rijckdom ende eeren. Dese dwaesheyt houden die blinde heydenen schier ouer al in den Morghenlanden, als sy haer dooden verbranden.

Van dat lantschap Camul, dat xlvj. Capittel.

CAmul is een landtschap dat leyt in dē groote lande Tanguth, ende is onder die heerschappye des groote Chams, die heeft veel stedē ende vlecken. Dit landtschap Camul stoot aen twee woestynen, aen die groote, daer af bouen gheseyt is, ende aen een cleynder.

Dat landt heeft ghenoechsaem van al dat den menschē van noode is. Die inwoonders hebben een eyghen sprake, ende sy en sijn anders nerghens toe gheboren, dan tot spelen, dansen, ende springhen. Sy dienen den afgoden ende den duyuelen, eñ sy sijn vā hen daer toe ghebracht, dat als een vreemdelinck daer voor treet, ende tot eenen inkeert in sijn huys, soo ontfaet hy hem met grooter blyschappen, ende hy gebiet sijnder huysvrouwen ende het gantse gesinne, datmē den vreemden niet wt dryuen en soude, alsp langhe als hy by hem blyuen wille, ende souden hem oock in allen dinghen ghehoorsaem sijn.

Maer die huysvader treet wech, ende en comt niet weder, soo lange als die gast in synen huyse is. Daer en tusschen is die vrouwen den gast ghehoorsaem gheliick haren manne. Die vrouwen in desen lande sijn seer schoon: ende die mannen sijn van haren afgoden also versot worden, dattet hen eerlijc dunct te sijn, dat sy haer vrouwen den vreemden ghemeyn maken.

Ter tijdt als die groote Cham Moguth een Coninck alder Tartaren regeerde, doen hy hoorde die sotheyt des volcx in Camul, doē geboot hy hē dat sy die schandelijcke ghewoonheyt af deden, ende hader wyuer reynnicheyt bewaerden. Maer dat sy souden eyghen herberghen maken, daer die vreemden mochte inkeeren, op dat sy dat landt niet also met dijer schanden bevleckten.

Als nv die mannen van Camul dat Coninckliic ghebot vernamen, doen wardē sy truerich, ende sy schicten boden ende gheschinken tot den Coninck, ende baden hem, dat sy dat sware ghebot wilde wederroepen, ende wilde die ghewoonheyt die sy van haer voorvaders ontfanghen hadden

hadden, niet afdoen: want sy warens ghewaer worden, dat hen die Goden om der gastvrijheyts wille, dies te genadiger waren, eñ behielden hen haer aertrijck eeuwelijc in goeder vruchtbaerheyt.

Doen die Coninck Moguth alsulcke clachte hoorde, doen bewillichde hy na haer beden, dat dat ghebot wederroepen soude sijn, ende hy ontboot hen: Also veel als in my gheweest is, soo hebbe ick v gheboden, dat ghy die schandelijcke ghewoonheyt (die in alle die werelt ongehoort is) afdedet. Maer die wijl dat ghy schande voor eere hebt, soo hebt v uwe schande die ghy begeert. Als nv die boden ander brieuen brachten, die die eerste wederriepen, doen wart dat volck seer vrolijck, ende sy onderhouden haer oude ghewoonheyt tot op desen dach toe.

Van dat landtschap Chinchintalas, dat xlvij. Capittel.

MA Camul volcht dat landtschap Chinchintalas, dat leyt tegen middernacht aen eender woestijnē. Dit lantschap is sesthien dachreysen lanck, ende den grootē Cham gehoorsaem. Het sijn veel stedē ende slotē aldaer. Dz volck is in dry secten ghedeylt, haer weynich bekennen Christum, dat sijn Nestorianen: die ander sijn Machometisten: die ander dienen den afgoden.

In desen lande is eenen berch daer in vindtmen stael eertz ende Salmander, daer af maecktmen laken. Alsmen dat selue int vier worpt so en verbrandet niet. Dat lakē maecktmē vander aerdē, gelijc my eē constich man (die welcke eē Turck was Curticar ghenoempt) gheleert heeft, die selue was eē regeerder ouer dat berchwerck in desen lande.

In dit landt vindtmen een eertz, dat is een aertrijck, dat heeft draeykens gelijck wolle, die stootmē in eenē metalē mortier, daer na waschtment, op dat wat aerden, dat daer aen hangt, afgae: ten lesten als die draeykens alsoo ghereinicht sijn, soo spintmense ghelijck ander wolle, ende weeft laken daer af. Ende alsmen die lakenen wit wil hebben, soo worptmense een wijle int vier, daer in blyuen sy onbeschadicht vanden viere, ende sy worden alsoo wit als sneeuw, alsoo wasschen syse oock als sy vuyl ghemaeckt sijn.

Van den worm Salmander en hebbe ick gheen kennisse in den Morgenlandē connen ghecrygen. Men seyt dat tot Romen een dwale is van den Salmandra ghemaeckt, daer in is ghewondē des Heeren sweetdoeck, die heeft eē Coninck wt Tartaren eenen Paus toe gheschickt.

Van dat landtschap Suchur, dat xlviij. Capittel.

ALsmen dat landtschap Chinchintalas verlaet, ende tegen opganc toe treckt, so en vindtmen in thiē dachreysen gheē woninghen meer, dan aen sommige weynighe plaetsen. Ende alsmē daer voor coemt, soo coemt men dan aen dat landtschap Suchur, dat heeft veel steden ende vlecken, ende die hooftstadt heet Suchur. In desen lande vindtmen een weynich Christenen onder den Heydenen, die sijn alle den grootē Cham onderworpen: sy en doen gheen coopmanschap, ende sy leuen alleenlijck vā dat aerdegewasch. In allen bergē deser lantschap vindtmen Reubarbaren, die vervoeren daer na die coopluden in alle die werelt.

Van die stadt Campition, dat xlix. Capittel.

CAmpition is een groote stadt ende is die treffelickste in alle dē lande Tanguth. Daer in woonen Christen Machometisten, ende Heydenen. Die Heydenen hebben veel cloosters, daer in dat sy haren afgoden dienen. Die afgoden sijn ghemaeckt van hout, steen, oft leemen, ende sy sijn daer op vergult: van dijen sijnder sommighe soo groot, dz sy in der lengden thien voeten lanck sijn, die ligghen op haren rugge, ghelijck al oft sy teghen dat aertrijck ghenagelt waren. Ende daer staen cleyne afgodekens daeromme, die bieden den grooten reuerentie ende eere. Dese afgoden hebben voor haer papen ende monicken, die selue leuen wat duechdelijcker dā die anderē, want haerder sommighe houden cuysheyt, ende sy sijn neerstich, dat sy die ghegheboden haerer Goden niet en ouertredē. Dz iaer tellen sy wt

wt na den maenschijnen. Ende en hebben anders gheenen dach noch maendt, dan van der maenen gherekent. In desen maenschijnen houden sy vijf dagen aen malcanderen, daer en tusschen en dooden sy gheen dier, noch vogel, ende sy en eeten ock gheen vleesch, ock soo leuen sy eersamelijcker dā die ander tijden. Die Heydenen hebbē in deser stadt dese gewoōhz, dat eener dertich oft meer wijfs neemt, na dat hijer veel onderhouden mach, nochtās houtmen die eerste voor die eerlijckste eñ rechte echte vrouwe. Die mans en nemen gheen houwelijck goet van den vrouwen, sonder sy maeckē haer erne douwarie wt synē goede, na dat hy vermach, in vee, gelt eñ gesinne. Crycht de mā dē haet tot den wijue, soo mach hyse na synē wille verlaten. Die vrouwen nemen ock mans, die hen in dē tweedē graedt bestaen, so nemē die mans ock haer stiefmoeders. Eñ anders sijnder veel dinghen by hen recht, die by ons voor groote sonde gherekent worden. In veel stucken leuen sy ghelijck die beesten, alsoo ick dan ghenoechsaem aen haer manieren ghemerckt hebbe: want ic hebbe op een tijt met mynen vader ende met mijns vaders broeder een gantz jaer in dese stadt ghewoont, om sommige handelinghen willen, die wy wt te richten hadden.

Van die stadt Ezina ende

van eender grooter woestijnen, dat I. Capittel.

Van die stadt Campitiō treetmen twelf dachreysen tot der stadt Ezina, die stost aen die sandighe woestijne teghen middernacht. Aldaer sijn veel camelen, ende andere dieren, ock veel vremde wonderlijcke voghelen. Die inwoonders sijn Heyden, ende leuen van dat aerdeghewasch, anders en doen sy gheenen handel. Die daer reysen willen die rusten hen in deser stadt van tghene, dat hen inder woestijnen vā noode mochte sijn te bestellen. Dese woestijne gaet teghen middernacht, ende men en canse nauwelijck in veertich daghen door reysen.

In deser woestijnen en vintmen gheen groen cruyt, ock gheens menschens woninghe, dan alleenlijck in sommighe berghen, aldaer woonen ock in den somer sommighe lieden. Aen sommighe plaetsen vintmen ock wilde dieren, ghelijck wilde eesels, die loopen daer met hoopen. Alle voorghenoemde landtschappen behooren in dat groot landt Tanguth.

Van die stadt Tarocoram

ende van dbeginsel der regeringhe der Tartaren, dat II. Capittel.

Ysmen door die voorgenoemde woestijne comt, soo commē tot die stadt Tarocoram, die leyt teghen middernacht, eñ die heerschappie der Tartaren heeft haer beginsel vā daer. Want sy woonden voortijts in den velde deses landtschaps, sonder steden noch vlecken, ende sy sochten alleenlijck weyden ende water voor haer vee. Soo en hebbē sy ock gheenen Vorst onder hen, ende sy gaven eenen grooten Coninck tribuyt die hiet Vncham, den welcken men Paep Jan noemt. Maer doen sy van daghe tot daghe toenamen ende altijt sterker warden, doen begonde hen die Coninck Vncham te vreesen, dat hy yet mochte vā hen ouerwallen worden, ende dat sy niet in onghehoorsaemheyt en vielen. Op dat hy nu haer macht crencken mocht, so docht hem gheraden sijn, dat hyse deylde, ende in onderscheydelijcke landen deylde: maer sy wilden onghedeylt blyuen, ende toghen eer alle tsamen in die woestijne teghen middernacht, ende sy naemen een groot landt inne, in dwelcke sy seker mochten sijn, ende den Coninck niet vreesen, daer mede weygherden sy ock voordaen den tribuyt te gheuen.

Hoe

Hoe dat die Tartarē eenē Coninck wt henselven coſen, ende hoe dat den twist quam tusschen hem ende den Conine Vncham, dat lij. Capittel.

IN luttel jaren, ſoo coſen die Tartaren eendrachtelick wt hen eenen vromen Wijſen man Chinchis genoemt, Inde Jare Chriſti, duyſent hondert ſeuenentachtētich. Den ſelven croonden ſy, ende quamen met goeden wille tot hem van alle omligghende landen, ende gheloefden ende ſwoeren hem ghehoorſaem te zijn. Maer hy (na dijē dat hy een Wijs verſtandich man was) regeerdeſe wel. Ende hy wan in corte tijt acht landtſchappen, die nam hy tot ſynen Rijcke. Ende als hy een ſtadt oft ſlot wan, ſoo en dede hy niemant dooden, noch vanden ſynen berooven, alle die gene die hen onder ſyne macht wilden gheuen, ende met hem in ander landen trecken, daer toe was hy hen ſeer behulpelick. Met deſer vriendelickheydt brocht hijt daer toe, dat hy van een yeghelijcken werdt lief ghehadt.

Doen hy nu ſach dat hem ſoo veel eeren ende macht toe quam, ſo ſandt hy ſyne boden totten Coninck Vncham, den welcken hy voortijdts tribuyt ghegheuen hadde, ende dede hem bidden, dat hy hem ſyne dochter tot eenen wijue wilde geuen. Dat verdroot Vncham machtich ſeer, eñ ſeyde: Ick ſoude mijn dochter eer verbranden, dan dat ickſe mynen knecht tot eenen wijue wilde gheuen. Alſo dreef hy die boden Chinchis wech ende ſeyde: Segt uwē heere, dewijle dz ghy in ſoo groote hooueerdije ghewaſſen zijt, dat ghy uwes heeren dochter tot eenen wijue begheeren dorft, op dat uwen wille niet ghenoech en ghe ſchiede, ſiet ſoo ſal ickſe eenen bitterē doot doen ſterue.

Hoe dat die Coninck Vncham vanden Tartaren gheuangen werdt, dat liij. Capittel.

DOen die Coninck Chinchis die antwoorde Vnchās hoorde, doen vergaderde hy een groot heyr, eñ tooch met vyan delicken grammen moede tegen dē Coninck Vncham, ende hy ſloech ſyne tenten eñ pauliocnen op in een groot effen veldt, dwelck hiet Tanduck, daer ſchickte hy totten Coninck Vncham, ende ontboot hem, dat hy hem weren ſoude. Doen quam hy met een groot heyr, ende tooch op dat effen veldt, ende ſette ſyne tenten, beneuen die tenten der Tartaren. Doen geboot die Coninck Chinchis ſyne tooueners ende ſterrenkijkers, dat ſy hem ſouden ſegghen, hoe dat dijen ſtrijdt een eynde ſoude nemen. Doen namen die tooueners een riet, ende ſy cliefdent te langs in twee deelen, dat leyden ſy opter aerden, ende ſy noemden dat een ſtuck Chinchis, eñ dat ander Vncham: ende ſy ſeyden totten Coninck: Die wijle wy die aenroepinghe der Goden doen ſullen, ſo ſullen die twee ſtucken daerentuſſchen (door die ſchickinghe der Goden) tegen malcanderen ſtrijden: ende welc deel dat ander verwint, die ſelue Coninck ſal dat gelnck eñ die victorie wt den ſtrijt mede brenghen. Doen daer nu veel volcks vergaderde om alſulcx te ſien, doen begonſten die tooueners hare touerijē ende beſweringen te brommelen oft te leſen, doen beweechden hen terſtont die twee ſtucken riets, ende ſy ſtreden teghen malcanderen ſo langhe tot dat dat ſtuck Chinchis op Vnchams zijde quam. Doen dat die Tartaren ſaghen, doen werden ſy manlic, als die des ghelucks ſcker waren. Opten derden dach daer na ſo ghſchiede die ſlacht, ende doen daer veel op beyde zijden verſlaghen werdē, ſo bleef nochtans ten laetſten die victorie op Chinchis zijde. Ende alſo brochten die Tartaren dat Rijc Vnchams gheheel onder hen.

Chinchis leefde noch na den doot Vnchams ſes jaren, daerentuſſchen wan hy veel landts, ende ten laetſten als hy een ſlot ſtormen wilde, ende was daer te na by ghecomen, doen werdt hy met eenen pijl in een knie gheſchoten, daer af ſterf hy. Eñ hy wert begrauē opten berch Alchay, aldaer ooc alle andere Vorſten der Tartaren, die na hem gecomen zijn, ende van ſynen gheſlachte, zijn begrauen worden, al ſoudemen ſchoon die lijcken hondert dachreyſen daer henen voeren.

Die

Vertellinghe der Coninghen der Tartaren, ende van haer begraeffenisse op den berch Alchay, dat liiij. Capittel.

DJe eerste Coninck der Tartaren hiet Chinchis, die andere Chui, die derde Barchim, de vierde Allau, die vijfde Mongu, die seste Cublây, die als ny regeert, die is machtiger dan alle sijn voorsaten. Ja dat alle rijcken der Christenen, ende der Sarracenen al een rijck waren, soo en waert noch niet te ghelijcken by dat rijck der Tartarē. Dat sal condt ghedaen worden, aldaer ick sijn macht ende heerlickheyt beschrijuen sal.

Vanner datmen het lijck des grooten Chams ter begraeffenisse draecht op den berch Alchay, die welcke hem dan tötten graue gheleyden, die dooden ende herworgen alle die gene die hem ontmoeten, ende sy segghen: Gaet henen ende dient onsen heere den Coninck in dat ander leuen. Alsoo ontsinnich heeftse die duyuel ghemaeckt, als dat sy meynen, die ghene die alsoo herwocht worden, die soudē den Coninck int toecomende leuen dienē. Die ontsinnicheyt en gebruyckē sy niet alleenlijck teghen den lieden, sonder ock tegen den peerden, die dooden sy, waer sy daer by comen connen, met ock die beste peerden des Coninghs, ende sy meynē, dat hyse alsoo in dat toecomende leuen ghebruycken sal.

Doen men dat lijck des grotē Chams Mangu om te begrauen voerde op den berch Alchay, doen seydt mē dz het crychsvolck, om der voorgaender oorsaecke wille, meer dā twintich duysent menschen ombracht hebben.

Van die ghemeynen zeeden, manieren ende ghewoonheyden der Tartaren, dat lv. Capittel.

DJe wijuen der Tartaren, sijn haren mannen seer ghetrouwe, want het waer een onghehoort ende onlijdelijck laster by hen, soude eenen den anderen tot sijnen wijue gaen, daer op heeftmen groote achte, dat gheen den anderen in dijē onrecht bewese. Noch is by hen betamelijck ende eerlijck, dat eener soo veel wijfs neme, als hijer ghencerē mach, hoewel dat die eerste voor die eerlijckste ende voorneemste ghehouden wort.

Sonder haer sustereu, nemen sy alle haer ander maechschap te wijue, ooc haer stiefmoeders als de vader ghestorue is. Alsoo mach een broeder des anderē broeders afghestorue wedwe te wijue nemen. Die mans en nemen gheen toegaue vanden wijuen, sonder sy gheuen dē wijuen toegauen. Die wijl dan dat die Tartaren soo veel wijfs hebben, soo hebben sy ock veel kinderē. Doc en is die menichte der vrouwen den Tartaren niet beswaerlijck, want sy ghewinnen veel met haren handē, ende sy sijn neerstich int huyshouwen ende coken, ock al wat anders int huys te doene is.

Die mans geneerē hen met weydwerck, ende hanteren den crijch. Die Tartaren houden veel vee, daer by woonen sy in die weyden in den somer, in die berghen ende coude plaetsen, aldaer sy hout ende weyde vinden connen. Maer in den winter trecken sy aen werme plaetsen, aldaer sy ooc den vee weyde vinden. Sy hebben huyskens gelijck huttekens, die sijn met vilte ghedeckt, die voeren sy met hen al waer dat sy henen trecken, want sy connense te samen legghen, ende weder op spannen, opheffen ende nederlegghē na harē wille. Die deurkens keeren sy altijt tegen middach. Sy hebben ooc wagens die sijn met vilte ghedeckt, die trecken die camelen, daer op voeren sy wijf ende kinderē, huysraet ende alle tgene dat hen van noode is, dat wort alsoo voor den regen verwaert.

Van die wapenen ende cleedinghe der Tartaren, dat lvj. Capittel.

DJe rustinghe die die Tartaren in tijden van oorloghen aendoen, die en is niet vā yser gemaeckt, sonder int stercken vasten leer: ghelijck daer sijn buffels huyden ende andere dieren die dicke huyden hebben. Sy sijn wtermaten goede schutters, want sy ghewennen hen des vroechs van loncks oppe. Sy gebruycken ock strydthamers ende sweerden,

maer selden. Die rijcken ghebruycken cleederen van zijden ende gulden lakenen, daeronder voederen sy saechte vossevellen, armynen, oft sabelen, dwelck voor dat costelijcxte voeder ghehouden wort.

Van der spijssen der Tartaren, dat lvij. Capittel.

TArtaren die eeten groue spijssen, besonder vleesch, melck ende kaese, oock sijn sy begeerende dat wildtbraedt der reynē eñ der onreynē dieren: wāt sy eeten peerden, honden, ende andere cruypende dieren, der welcker veel by hen gheuonden worden. Sy drinckē merryen melck, die bereyden sy ghelijck al waert claren wijn, ende en is niet een qualijck smakende dranck, dat noemē sy Chumis.

Vander afgoderije ende dwalinghen der Tartaren, dat lviij. Capittel.

SY eeren voor Godt eenē Afgodt, dijen hebben sy hen seluen, ende sy noemē hem Nathagai, ende meynen dat die selue sy die Godt op aerden, die voor hen sorge draecht, voor haer kinderen, vruchten, ende vee. Desen Afgodt hebben sy in grooter eeren, ende daer en is niemant, die en heeft hem in synen huyse een beelt opgerecht. Ende die wyle dat sy meynen dat Nathagai heeft wijf ende kinderen, soo makē sy hem ooc sommighe beeldekens in huys, die sijn wijf eñ kinderē sijn, des wijfs beelt op die slincke handt, ende die kinder godekens stellen sy voor den Afgodt. Desen godekens doē sy groote eere aen, principalijck als sy tsnoenens oft tsauonts eeten willen: want eer dat sy eeten, soo smeeren sy den godekens die monden met dat vedt des ghesoden vleesschs, ende sy stellē eē deel eetens buyten tshuys, ende meynen haer godekens eeten daer af: ende als sy dat gedaen hebben, so gaen sy ter tafelen sitten eñ eeten.

Als eenen Tartarē een sone sterft, die noch gheen wijf ghehadt en heeft, ende sterft eenen anderen een dochter, die noch een maecht is, so comen beyde afghestoruen ouders tsamen, eñ sy maken een houwelijck tusschen die afghestoruen, eñ maken brieuen daer af: daer na schilderen sy den iongelinck ende die dochter op een pampier, die selue verbernen sy midtsgaders aller toegaue oft houwelijck goet in gelt ende huysraet, ende meynen alsoo, dz die dooden alsoo sijn int toecomēde leuen, in houwelijcken state tsamen ghegeuen: ende daerom houdē sy heerlijcke bruyloften, ende sy scudden sommige spijssen hier ende daer, daer af souden die bruydegom ende die bruyt eeten.

Als dat gheschiet is, soo meynen die ouders ende die vrienden des afgestorueñ, dat sy malcanderen na maechschap sijn, ghelijck al oft die bruyloft onder den leuenden ghehouden waer worden.

Van der strengicheyt ende de geschickelijckheyt der Tartaren, dat lix. Capittel.

HEt sijn die Tartarē strenge eñ strydtbaer liedē, die welcken alle arbeyt onuersaechs doruen bestaen. Sy en sijn niet wijuisch, noch teerlijck ende lackerlijck opgeuoet, sonder sy sijn wtermatē lydende in arbeyt ende honger te lyden. Het geschiet wel, dz sy een gheel maendt niet anders en eeten dan peerden melck, eñ vleesch dat sy op het weydwerck vangen. Haer peerdē oock als sy te velde liggen, soo en eeten sy niet anders, dan dz sy daer in vindē, van cruyt ende gras. Sy sitten gerust den ganzen nacht op haer peerden, diewijl weyden haer peerdē daer sy goede weyde vinden. Sy sijn oock met weynich spijssen te vreden, hoe veel eñ hoe grooten arbeyt dat sy doen. Steden ende stercten inne te nemē, daer toe gebruyckē sy sonderlinghe behendicheyt. Als sy om strydens wille eē heyr in vremde landt toe rusten, soo en voeren sy anders niet met hen, dan haer wapenē ende geweere ende cleyne tenten, daer onder liggē sy, wanner het regent. Het voert oock een yeghelijck twee flessen met hem, daer in voeren sy melck dat sy drincken, ende eenē pot, daer in sy dat vleesch cokē. Maer als sy sonder vertoeuen in verde landen comen willen, soo nemen sy melck die is tot eenen cloot ghedorret, dat brocken sy dan in water, ende dat is hen voor spijsse ende dranck goet.

Van

Van den gherichten ende gherechticheyt der Tartaren, dat lx. Capittel.

MAer quaet doenders straffen sy op dese maniere: Steelt eener yet, dz niet veel weert en is, daerom men hem niet doo den en mach, so geeftmē hem met eenē bengel oft stock seuē slagen, oft seuenthien slagē, oft seuenentwintich, oft seuenendertich oft seuenenveertich slagē daer na dz hy verdient heeft, also climptmē op tot hondert slagen toe, altijts met thienē vermeerdert. Daer steruender ooc sommige van die slagē. Maer steelt eener een peert oft yet anders, daerom mē eenē dooden mochte, soo stootmen een sweerdt in den buyck, eñ doodet hem alsō. Maer wil hy sijn leuen behoudē, soo moet hy die dieuerye negenvoudich wederkeeren. Die welcke peerden, runder oft camelen hebben, die bernen hen een teekē in dat hayr, ende latent dā sonder wachter op die weyde gaen. Den cleynen vee geuē sy herders toe. Dat sijn die eerste ghewoonheyden der Tartaren ghewest: Maer die wyl dat sy nv onder veel volck ghemengt sijn, soo hebben sy der ouden ghewoontē sommighe afghelaten, ende sijn ghelijck den volcke, by den welcken dat sy woonen.

Van den velde Bargu ende van den wtersten eylanden teghen middernacht, dat lxj. Capittel.

WY hebben ons wat versuymt oft verspaeyt aen der Tartaren ghewoonheydē ende manieren te beschrijuē: maer nv willen wy voort die resterende landtschappen der Morgenlandē doorsien, ende in der ordinantie voortvaren, ghelijck wy die andere beschreuē hebben. Soomen die stadt Caracoram verlaet, soo comtmen vanden berch Alchay teghen middernacht, tot een groot veldt Bargu ghenoemt, dat heeft in der lengdē veertich dachreysen. Die inwoonders van dit ghewestē heeten Medite, ende sijn den grooten Cham onderworpen, ende sijn ghemanuert ghelijck die Tartaren. Het sijn groue lieden, ende eeten dat vleesch dat sy met iagen vangen, voor al herten, dijer hebben sy veel by hen, die sijn alsoo tham, dat sy daer op rijden, ghelijck op peerden ende op eselen. Sy en hebben noch wijn noch coren. Inden somer sijn sy opt weydwerch met vogelē ende iagen seer ghestelt, dat selue wildtbraet eeten sy dan inden winter, wāt inden winter vliedē alle vogelen ende wilde dieren van daer, om der grooter couden wille.

Na die veertich dachreysen comtmen aen die hooghe zee, aldaer mesten in den berghen, valcken, eñ blauwoetē, die brengt men den grooten Cham te houe. Men en vindt anders gheen vogelen ontrent dese berghen dan blauwoeten, ende noch een vogelkē, daer aest hem die blauwoet aen. Inden eylanden der zee daer vallen veel griffalken, die brengtmen ooc van daer aen des grooten Chams hof. Die griffalken diemen wt der Christenheyt tot den Tartaren brengt, die en comen niet aen den hof, wāt dat landt isser te vooren vol, maer sy comen tot den Tartaren die aen die Armenier ende Cumaner stootē. Het sijn in desen middernachtelijcke landen sommighe eylanden, daer dunckt eenen dat hem die middernachtelijck Polus teghen middach staet.

Van dat landtschap Erigimul, ende van der stadt Singui, dat lxij. Capittel.

NAer moeten wy wederom keeren tot der stadt Campition, daer af bouen gheseyt is, dat wy van daer in ander landen comen mogen, die wy noch niet besten en hebben. Daerom somen van Campition vijf dachreysen treckt teghen opganck, soo hoortmen in midden op den weghe byder nacht verschrickelijcke duyuels ghescrey, tot datmen comt tot dat rijck Erigimul, ende tot den rijck Cherguth. Dese rijcken sijn onder den grooten Cham. Men vint aldaer Nestorianer Christen, Heyden ende Machometisten. Daer in sijn ooc veel steden ende sloten. Soomen van daer tusschen opganck ende middach treckt, soo comtmen tot dat landtschap Cathay, maer daer is nochtans tusschen Cathay ende den rijcke Cherguth een stadt, die heet Singui, die geeft den grooten Cham

tribuyt; daer vindtmen die dryerley secten der menschen. Men vindt oock aldaer schoon wilde ossen, die sijn soo groot als die oliphanten, die hebben swart ende wit hayr, dz is dry spannē lanck. Men temdt oock sommighe van die ossen, ende gheswoonen sy lasten te draghen, ende te aecker gaen, want sy eeren dat veldt lichtelijck om. In desen lande vindtmen den besten muschus, die inder werelt ghevonden wordt, want daer is een schoon dierken in sommighe plaetsen deses landts, dat is alsoo groot als een catte, ende heeft haer ghelijck een hert, ende clauwen aen die voeten: het heeft ooc vier tanden, twee bouen ende twee onder, die sijn dry vinger lanck. By den nauel tusschen vel ende vleesch, daer wascht hem een blase, die is vol bloets, ende dat selue bloet is muschelgiaet, dwelck sulcken lieffelijcken reuck geeft. Die inwoonders deses landts sijn Heyden, ende seer oncuysch, sy sijn vedt van lijue, ende hebben cleyne neusen, ende veel hayrs om die lippen. Die vrouwen sijn wit ende schoon. Ende als die mans wijfs willen nemen, soo soeckt hem eener een schoon, is sy rijck, eedel, arm oft oneedel. Daerom neemt diewils een rijck man een arm wijf die schoon is, welcke moeder hy die toegaue geeft.

Men vindt veel constelijcke wercklieden aldaer, ende cooplieden. Dese landtschap is vijuentwintich dachreysen lanck, ende sy is seer vruchtbaer. Aldaer sijn wtermaten groote phasanen, die hebben steerten, die sijn achtien spannen lanck. Men vindt oock veelderley voghelen aldaer met schoonen vederen van alle verwen onderscheyden.

Van dat landtschap Egrigaia, dat lxiij. Capittel.

ALsmen voorder teghen opganck treckt, ende seuē dachreysen volbrengt, soo comt men aē dz landtschap Egrigaia, daer in sijn veel steden ende dorpen, ende sloten: want het behoort in der grooten landtschap Tanguth, daer in die voornaemste stadt Colacia heet. Die inwoonders sijn Heyden, wighenomen sommighe Nestorianer Christen, die hebben dry kercken aldaer, ende sy sijn alle den grooten Cham onderworpen. Men vindt in der stadt Colacia laken, datmen camelot noemt, van witte wolle ende camel hayr gheweuen, dijer en vindtmen niet schoonder in der werelt. Maer die cooplieden voeren dat selue in allen ghewesten der werelt.

Van dat landtschap Teuduch, Gog, ende Magog, ende van die stadt der Cianganier, dat lxiij. Capittel.

VAn Egrigaia alsmen teghen opganck treckt, so leydet die wech in dz landtschap Teuduch, daer in sijn veel steden eñ sloten. Aldaer woont die groote, eñ in alle die werelt vernaemt Coninck Priester Joannes. Maer dat selue landtschap geeft nv den grooten Cham tribuyt, ende heeft eenen Coninck die is vanden gheslachte Priester Joannes.

Alle die groote Chams die ghecomen sijn na den ghenen, den welcken Thinchis in den strydt ombracht, die hebben alle haer dochteren desen Coninghen te wijuen ghegeuen. Ende hoe wel dat sommighe Heydenen aldaer woonen, oock sommighe Machometisten, soo is tochtans dat meeste deel des landts Christē: Ende dese Christen sijn die voorneemste in dese landtschap. Het is ooc een sonderlijck volck aldaer, die noemtmen Argon, die sijn cloeker ende eedelder dan die andere. Het sijn oock aldaer die landen Gog ende Magog, die noemen sy Lug ende Mungue. Men vindt oock in dit ghewesten Lazuersteen, daer af men dat alder beste lazuer maeckt. Oock maecktmen goede camelotten aldaer, van dat fijnste camel hayr: ooc andere mengerley faetsoen van zijden ende gulden stucken. Daer is eē stadt in dz landt, die heet Sindacui, daer maectmē seer schoone eñ goede wape-

wapenen ende gheweeren, op menigerley faetsoen den erychsvolck dienende. In den berghen deses landtschaps vindtmen groote siluer berchwerken, ende daer by veel weydwercks van wilde dieren, ende dit berchachtich landt heet Ydisa. Ende van deser stadt ouer dry dachreysen daer leyt een ander stadt der Cianiganier, al daer is een groot Coninclijck pallays, daer woont die groote Cham in, als hy in dese stadt comt. Hy comt ock dickwils daer hen, want daer sijn sommighe broecken oft maraschen, daer vindtmen menigerley ghevogelte als cranen, phasanen, veldthoenderen eñ dijer gelijcken, die vangtmen daer met den griffalken ende blauwoeten, daer mede heeft die Coninck synen grootsten lust. Men heeft vijfderley cranen aldaer, die sommighe sijn swart ghelijck die rauen, die andere hebben witte vederen, die hebben veel gulden ooghen, gelijck by ons die pauwen steerten: daer na soo vindtmender, die sijn gelijck de onse sijn, ende die sommighe die sijn cleyn, maer sy hebben schoone langhe vederen, met root ende swart gheschockiert. Eē vijfdē sijnder grauwe cranē aldaer, die hebbē roode ende swarte oogē, die selue sijn heer groot. By deser stadt is een dal, daer inne sijn veel hutten, daer voetmen groote hoopen veldthoender, die houdtmen voor den Coninck als hy somtijts daer comt.

Van die stadt Ciandu ende haer bosschagie, ock van sommighe sterckten der Tartaren, dat lxv. Capittel.

VAn die stadt de Cianiganier sijn dry dachreysen teghen middernacht tot die stadt Ciandu, die heeft die groote Cham Cublay ghebout, ende eenen grootē schoone pallays daer inne ghemaeckt van marmorsteen, die is met goudt op dat alder beste gechiert. By desen palleyse is een schoone warande, die is ouer al ommuert, ende sy heeft int ronde op die vijfthien mijlē. In dese warande sijn fonteynen ende beecken, daer by veel schoone weyden ende beemden; daer sijn ooc inne alderhande wilde dieren, als hertē, dammen, gemschen ende valckē, die verwaertmē tot des Conincks lust, als hy daer compt. Hy compt ooc dickwils aldaer al iagende, ende hy voert eenen tammen leopaerde met hem, dijen hist hy op die herten ende dammen, ende als hy yet vangt, soo gheeft hijt den griffalken te eeten, daer mede heeft die Vorst eenen grooten lust. Midden in die warande is een huys van riet costelijck ghemaeckt, dat is binnen ende buyten vergult, ende met menigerhande schilderije ghechiert, dat is soo constelijck ghemaeckt, dat hem gheenen reghen schaden en mach. Men can ock dat huys ghelijck een tente tsamen legghen ende weder opslaen. Want alst ouereynde staet, soo houdent op die twee hondert zijden zeelen.

Die rieten daer af dattet ghemaeckt is, sijn elck vijfthien spreden lanck, ende dry spannen dicke, daer af maecktmen columnen, tafelen, balken, ende deckscls tot daecken. Want mē deylt die manierlijck na die ghelenken: ende alsmense in midden ontwee snijdt, so geeft een stuck voor twee tichelen, die leytmen op die huysen, die bescherment voor dē regen. Die groote Cham woont dry maenden des jaers aldaer, in die Braeckmaent, Hoymaent, endē Oogstmaent: want het is redelijckē goede locht aldaer, ende het en is niet te heet aldaer. Die selue maenden staet dat huys opgherecht, maer die andere tijden verwaertment te samen gheleyt.

Op den achtentwintichsten dach des Oogst, soo vertreckt die Coninck van die stadt Ciandu op een ander plaetse, daer doet hy een heerlijcke offerhande synen Goden, van den welcken hy hoopt hem, synen vrouwen, kinderen ende vee dat leuen ende die ghesontheyt onderhouden te wordden. Want hy heeft groote cudden van witte peerden, ende witte merryen, dijer sinder (soo men meynt) thien duysent. Op desen feestdach bereytmen peerden melck in gheschickte vaten, die selue ghiet die Coninck selue hier ende daer synen Goden ter eerē, want sijn wijsen hebbē hem ghegeuen te verstaē, dz die Godē dat melck dranckē, die hy wtgestort heeft, ende sijn daer na neerstich hem ende alle dat sijn is, te onderhouden ende

te bewaren. Na dit lasterlijck offer, soo druckt die Coninck melck vanden witten merryen, ende daer en derf anders niemant op dijen dach van dit melck drincken, ten sy dz hy is van des Conincks ghe slachte, ende noch een volck in dit landt, dat noemen sy Horiach, die hebben oock dese vrijheyt, van weghen eender grooter victorie, dijen sy den grooten Cham Cinchis ghewoonen hebben. Dese ghewoonheyt wort oock eeuwelijck vanden Tartaren onderhoudē op den achtentwintichsten dach des Doxt. Daer om heeft dat volck oock die witte peerdē ende merryen in grooter weerden ende eeren. Men eet oock menschen vleesch in desen lande, van die ghene die mē ter doot verwesen heeft. Maer die ghene die van siectē oft cranckheden steruen, die en eeten sy niet.

Die grote Cham heeft sommighe constenaers, die connen met duyuelscher consten die locht verduysteren, ende dat het dan noch bouen des Conincks palleys licht blyft. Sy connen oock makē, als die Coninck ter tafelen sidt, dat die guldē bekers, die welcke daer midden in die saele op een tresoor staen, van selfs op des Coninex tafel gaen, dwelck sy houden voor een heymelijcke conste. Ende als die Coninck synen afgodē eenē feestdach houdt, so geeft hen die Coninck sommighe weyren oft rammē, die offerē sy met wieroock ende Aloes hout, als een welriekende offerhande. Ende dz gecoockt vleesch vanden weyren gheuen sy met grootē ghesanghe ende vruchden den afgoden te eeten, dat sop van dat vleesch, storten sy voor die goykens, ende sy meynen, dat sy daer mede hen haer goden ghenadich maken, ende dat sy dat landt vruchtbaer maken.

Van sommighe moniken der afgoden, dat lxvj. Capittel.

IN dit landt sijn veel moniken, tot der afgoden dienst gheordineert, die hebben een groot cloyster, dat is ghelijck een stedeken. Daer in sijn ouer twee duysent moniken, die dienē den afgoden, ende sy sijn anders gheschooren ende ghecleet dan ander lieden, want sy scheeren dat hooft ende dē baert. Sy draghen oock een gheestelijck cleet aen. Die moniken singhen met groot geschrey op den feestdaghen haerder afgoden: sy ontsteken oock veel lichten in der kercken, ende bedryuen oock veel sotte ceremonien. Daer sijn op ander plaetsen moniken, ende de menigherley afgoden dieners, waer af dat die sommighe veel vrouwen hebben, die sommighe leuen cuysch haren goden ter eeren, ende vuerē ooc anders eē streng leuen: want sy en eeten niet dan die wigesifte semelen vanden mele met water gemengt. Sy cleedē hen ooc met grof rouw laken, dwelck slecht gheverwet is, sy en ligghen oock op gheen bedde, sonder op hart stroo: nochtans sijnder ander moniken, die welcke wat milder leuen, die selue achten dese door haer strengicheyt voor ketters, ende dat sy die goden niet recht en eeren.

Marcus Pauvvels des Venedigers van den Morghenlanden/ dat Tweede boeck.

Van die macht ende heerlijckheyt Cublay des groot machtichsten Coninck der Tartaren, dat Eerste Capittel.

IN dit ander boeck heb ick my voorghenomen te schrijuen van der groot machticheyt, pomperije, ende macht, rijckdom eñ landts regeringhe Cublay, des opperſten Keysers der Tartaren, die tot onser tijt dat rijck besidt. Want dese Keyser gaet te bouen in macht alle sijn voorsaetē, wāt hy heeft sijn rijck alsoo ghewijdt ende ghemeerdert, dat hy schier alle die Morghenlandē onder sijn macht ghebracht heeft. Hy is ghebooren van den gheslachte Cinchis, des eerstē Vorste der Tartaren, ende hy is die seste Coninck in desen lande gheweest, ende hy heeft begonnen te regerē int jaer Christi duysent tweehondert sessenvijftich, ende gaet dat volck voor in grooter wijsheyt ende gheschickelijckheyt. Hy is oock een strenghe ende dapper man in crijchshandelingen, sterck van lijue, ende moedich een dinck aen te grijpen, maer nochtans met raedt. Alsoo regeert hy oock sijn volck, met grooter voorsichticheyt ende cloeckheyt. Want eer hy dat rijck vercreech, heeft hy hē dickwils eenē cloeck stout heldt bewesen in dē velde. Eñ heeft hem daer by altijt (gelijck eenen wijsen dapperen man behoort) ghehoudē. Maer sindert dat hy int rijck gecomen is, en heeft hy niet meer dan een mael, in eygen persoon ghestreden, sonder hy schickt sijnen sonē ende sijn hofghesin sulke dinghen wt te richten.

Cublay. Ao. Chri 1256.

Hoe die Coninck Cublay van Nalam sijns broeders sone, een oproer gheleden heeft, dat ij. Capittel.

DIe Coninck Cublay is een mael (ghelijck ghesecet is) in den strijdt ghetogen, van den welcken ick nv die oorsake te kennen geuen wil. Inden jaer na der gheboorten Christi duysent twee hondert sessentachentich, doen sijn neue, Nalam ghenoemt, nv dertich jaer oudt was, ende eē landtvoocht ende regeerder ouer veel landen ende lieden gesedt wart, doen verhief hy hem wt moetwillicheyt des ionckheyts, ende sette hem teghen sijnen heere Cublay, ende vergaderde een groot heyr ende macht teghen hem. Ende op dat hy des te gelucklger stryden soude, daer bewoechde hy oock eenen anderen Coninck om hem te helpen, die hiet Cayndu, ende was des Keysers Cublay broeders sone, maer hy haten hem. Die verwillichde tot den oproer, ende hy gheloefde in eygen persoon te comen, daer toe vergaderde hy hondert duysent mannē. Gelijck sy dan toegheseyt hadden, daer onderstonden sy op een effen veldt tsamen te comen, ende met malcanderen des Keysers landt te ouerualle. Daer toe bracht Nalam in sijn heyr meer dan viermael hondert duysent strydtbaer mannen int veldt.

Ao. Chri 1286

Hoe hem Cublay teghen sijn vijanden rusten, dat ij. Capittel.

NAer het was den Keyser Cublay niet verborghen, dat hen sijn naeste vrienden alsoo tegē hen rustē, eñ hoe vijandts dat sy hem waren, daerom dz sy hen openbaerlijck teghen hem hadden verbonden, daeromme soo swoer hy by synen hoofde, ende by sijnder Keyserlijcken

croone, hy soude hem met hen slaē, op dat hy haren hoochmoet strafte. Daerom vergaderde hy eē groote macht in tweeentwintich daghen, tot dry hondert duysent eñ tsestich duysent mannē te peerde, ende hondert duysent mannē te voete. Eñ dat vā den naesten gebuerē der stadt Cambalu. Eñ hoe wel dat hy wel hadde mogē eē grooter macht te samē brengē. Maer die wijle dat hy synē vyandt onversiens overvallen wilde, soo wilde hy niet langer beyden noch vertoeuen, tot dat synen hoop mochte ghemeerdert wordē, op dat synen aenslach dē vyandt Naiam niet ghеopenbaert, noch te kennen ghegeuē en werde, ende dat hy dā vlyen oft sijn heyr op eene seker plaetse vueren mochte. Die Keyser hadde oock wel andere hoopē tot dijer tijt wel gherust. Maer hy hadde die op andere plaetsen ghеschict landē inne te nemē, die en wilde hy oock niet weder om roepē, op dat den vyandt den aenslach niet en vername. Daer en tusschen dede hy alle wegen met grooter neerstichеyt bewaren, op dat sijn rustinge dē Naiam gheenssins condt ghedaen mochte worden, op dat hy sijne aencomste niet mercken en soude. Daeromme werden alle die hier eñ daer gingen, van des Conincks volck gheuanghen, op dat gheenen reuck daer af den Naiam mocht toecomē. Als die sakē alsо stonden, doen vraechde die Coninck Cublay sijn sterren sienders, wanner het ghеluckelijck ware wt te trecken, eñ op welke vre dat hy hem op den wech rustē soude. Daer seyden sy alle wt eenen monde den Coninck veel gheluck toe, ende sy seyden dat die tijt hier was, dat hy vā synen vyanden eenē triumphe ende victorie vercryghen soude.

Hoe Cublay den Naiam

verwan, dat iiij. Capittel.

ALsoo ruete die Keyser Cublay vā daer, ende hy tooch tot op dz effen veldt, aldaer Naiam alnoch den Coninck Caydu verwachtede, die welcke hem helpen wilde. Daer sloech Cublay sijn leeger op eenen hoeuel, ende hy ruste met synen heyr die selue nacht. Maer dz volck Naiams dwelck hem niet en vreesdē, ende nergens voor sorch en hadden, ende gheen arch verwachtende en waren, die spaetseerden op dat veldt hier ende daer, ende hadden eenen goeden moet. Maer als die nacht voor by was, eñ dattet weder dach gheworden was, doen tooch die Keyser Cublay op dē hoeuel, eñ deylde sijn heyr in twelf hoopē, alsо dat elckē hoop hadde dertich duysent mannen. Dat voetvolck wert oock in sulcker ordinantie onder die ruyteren ghestelt, dat in elcke lidt twee voetknechten met spiessen twee ruyteren aen beyde zijden stonden. Maer die Keyser sadt in eē slot, dwelck was wonderlijck op vier oliphanten ghebout, daer in was oock dat Coninclijck vendel. Als nv dat heyr Naiams die rustinghe ende dz heyr Cublay sagen, doen verscrickten sy seer, want sy verwachten noch meer hulpe des Conincks Caydu. Doen liepen sy haestelijck tot der tenten Naiams, daer hy sliep by sijn concubine, die hy met hē ghevuert hadde, doen weckten sy hem. Daer stelde hy sijn heyr in ordinantie soo haest als hy mocht oock in hoopen.

Nv ist een ghewoonheyt by allen Tartaren, dat sy een gheclanck maken met trompetten, ende clincken alle wapenē int heyr, daer toe singen sy met luyder stemmen, daer na als die Coninck een teeken geeft, soo vallen sy den vyandt aen. Als nv beyde die heyren haer gesanck volbracht hadden, doen hiet Cublay een teeken met der trompetten geuen, ende den vyandt aen grijpen. Daer begonnē sy te stryden, ende wart alsulcken swaren strydt daer wt, dat eener meynde, dat het pijlen ende ende gheschut van bouen af viel. Eñ doen die pesen aen die boge slap werden, doen herworchden sy malcanderen met sweerden, ende spiessen. Dese Naiam was een Naiam Christen, maer hy en dede gheen Christelijcke wercken, hy vuerde ooc sijn opperste baniere met een cruys gheteekēt, hy hadde oock veel Christenen by hem. Desen strydt duerde van smorgens aen tot den middach toe, ende daer bleuēder veel doot aen beyde zijden, tot dat den lestē Cublay te bouen quam, ende dat hy den vyandt in die vlucht sloech. Maer alsо haest als dat volck begonst te vlijen, doen wart Naiam gheuanghen, ende eene groote somme der vluchtighen herworcht ende ombracht.

Hoe

Hoe Naiam verstict ghe-worden is, dat v. Capittel.

DOen nv die Coninck Cublay synen vyandt gheuanghen hadde, doen hiet hy hem van stonden aen dooden, die welcke onderstaen hadde te oorlogen teghen synen Heere, ende een oproer te maken. Maer om dat hy van synen gheslachte was, soo en wilde hy niet dat dat Coninclijck bloet van synē stamme vergoten soude worden, ende dz dat aertrijck dat Coninclijck bloet niet en verslicte, het en soude oock die sonne noch die locht niet sien eenen omcomen oft steruen, die van den Coninclijcken geslachte waer. Daeromme hiet hy hem in een tapijt cleet winden, ende binden, ende soo langhe hier ende ginder sleepen ende rollen, stooten ende worpen, tot dat hem den adem ontginck ende alsoo versticte. Doen hy nv alsoo omcomē ende doot was, doen gaf hem alle dat volck gheuanghen die daer van ghecomen waren, waer onder veel Christenen waren, ende gauen hen ouer onder die macht ende ghehoorsaemheyt des Keysers Cublay. Hy bestreet ooc op dat mael vier landē onder sijn macht, die waren gheheeten Funotia, Cauli, Barscol, ende Sinchintingui.

Naiam grieft.

Veel Christen

Hoe dat Cublay die Joden, ende Sarracenen dede swygen, die dat cruys Christi versmaden, dat vj. Capittel.

ALs nv sulcke dinghen verlopen waren, alle die Joden ende Sarracenen die in dz heyr Cublay gheweest waren, die begonnen die Christenen, die by den Naiam gheweest waren, te verwijten, ende seyden dat Christus (wyens teecken Naiam in sijn baniere gevuert hadde) die en hadde den synen niet mogen te hulpe comen. Alsulcke smadige woorden worpen sy daghelijcx teghen den Christenen, ende verachten die macht Christi, als niet sijnde. Doē quamen die Christenen, die hen onder die ghehoorsaemheyt Cublay ghegeuen hadde, ende meynden, dat alsulcke smadelijcke woordē hen niet aen en ginghen, maer Christum selue. Ende sy clachden dat selue den Keyser. Daer dede die Keyser beroepen alle die Joden, ende Sarracenen, ende die Christenen te samen, ende keerde hem teghen den Christenen ende sprack: Dwen Godt ende sijn cruys en heeft dē Naiam gheen bystant willen doen, des en sout ghy v niet schamen: want Godt is goet ende rechtueerdich, ende en heeft niet willen der ongerechticheyt bystant doen. Naiam is een verrader gheweest sijns Heeren, ende heeft teghen alle gherechticheyt een oproer ghemaeckt, ende hy heeft die hulpe uwes Gods tot sijnder boosheyt begeert. Maer hy, die welcke goet ende rechtueerdich is, die en heeft gheen behagen in synen lasteren ghehadt. Daerom gebiet hy den Joden, ende Sarracenen, oock anderen lasters des Christelijcken naems, dat haerder gheen den Godt der Christenen oft sijn cruys onderstonde te lasteren. Alsoo warden sy ghestelt. Doen tooch Cublay met victorien ende vreuchden weder in sijn stadt Cambalu.

Christi wonderwerken

Hoe dat die groote Chant syn Ridderschap loont, als sy die victorie vercreghen hebben, dat vij. Capittel.

WAt hooftlieden, landtvooghden oft andere voortreffelijcke Ridderschap heeft, als hy dan met victorien wt den strijdt comt, soo vereert hyse op dese maniere: Die welcke te voren hondert mannen onder hē ghehadt heeft, dijen verhoocht hy, ende sedt hem duysent mannen voor: alsoo na aduenant bestelt hy alle hooftlieden in hooghere state, hy schenckt hen oock silueren ende gulden vaten, tafelen ende vryheyden. Die selue vryheyden sijn in tafelen oft in bleck ghegrauen, op der eender zijde heeftet een gheschrift aldus luydende: Van weghen der cracht des grooten Gods, ende van weghen der ghenaden die hy den grooten Keyser ghedaen heeft, soo sy den naem des grooten Chams

Belooninge der Christen ouerwinninghen volck

Thams gheseghent. Op die andere zijde staet een beelt eens leeuwen, Sonne, oft maene, oft een figuere eens griffalken, oft eens anderen diers. Maer die ghene die een tafel heeft met eenen leeuwe, Sonne, oft Maene, als die selue by den lieden gaet, soo draechtmen een decxsel bouen hem tot een teeken van grooter macht ende eeren. Maer die ghene die het teeken eens griffalken heeft, die mach van der eender stadt tot der anderen alle heyrstracht eens Vorsten vueren, alsoo sijn alle dinghen in ordene afghedeylt. Ende die tafelen gheuen te kennen, hoe verde men eenen gehoorsaem sijn moet. Maer ofter yemant na wtwijsen der tafelen niet gehoorsaem sijn en wil, ende veracht die voorghenoemde macht, die wort ghedoot, ghelijck een ongehoorsamer ende oproerder teghen den Keyser.

Van der staturen ende wesen Cublay, oock van sijnen huysvrouwen, kinderen, ende maechden, dat viij. Capittel.

DE Coninck Cublay is een schoon mensch, eender tamelijcker lengden, niet te vedt noch te mager, hy heeft oock een licht root aensicht, groote voghen, eenen schoonen neuse, ende anderssins alle leedmaten sijns lijfs wel ghe formeert. Hy heeft vier vrouwen die hy voor ghetroude hout. Ende het erft altijt dat rijck die eerste gheboren sone na den vader. Elck vanden vier vrouwen heeft eenen eyghenen Coninckelijcken hof int pallays, daer in heeft sy bouē die dry hondert wtgheleesen ioncvrouwen oft maechden, oock veel ghelubde dieners ende veel gesins. Die Coninck heeft ooc anderssins veel concubinen, want daer is eē gheslacht vnder den Tartaren die heeten Vngrat, die hebben seer schoone vrouwen, die sijn van eerlijcke tuchtighe manierē, dijer onderhout der Coninck ouer die hondert in sijnen palleyse, die alder schoonste ende hupste diemen vindē mach, dijen settet hy sommighe oude vrouwen voor, dijer officie is, dat sy die schoone vrouwen besorghen, ende neerstelijck acht nemen, waer sy sieck oft cranck worden, oft eenige ander ghebreken ontsinghen, datmense dan niet by den Coninck en liet slapen. Dese concubinen wordender ses gheordineert, om dry daghen ende dry nachten des Coninckx camer te bewaren. Ende als die Coninck des snachts slapē gaet, oft smorgens op staet, soo sijn sy by hē als dienerssen ende sy slapen in sijnder cameren. Ende aen den vierden dach ordineertmen ses ander in haerlieder plaetse, die den Coninck dienen die naeste dry daghen, ende dry nachten. Dese volgen oock ander ses nae, ende dese ordinantie wort ghehouden, tot dat sy alle hondert den Coninck ghedient hebben. Vā den vier echte vrouwen, heeft die Coninck Cublay tweentwintich sonen, ende wart der eerst gheboren van der eester huysvrouwen Chinchis ghenoemt, die selue soude hem int rijck naghevolcht hebben, en waer hy voor den vader niet ghestorven. Die selue heeft eenen sone achtergelatē, die heet Temur eenen strenghen wysen man, eñ in crychshandel wel versocht, die selue sal dē groot vader in sijns ghestorven vaders stede na comen in regeringhe des rijcx. Anderssins soo heeft die Coninck Cublay van synen maechden ende dienerssen seuenentwintich sonen, die sijn al tsamen int hof groote vryheeren.

Van synen pallays dat te Cambalu is, ende van der lustigheyt der seluer plaetsen, dat ix. Capittel.

DRy maenden int jaer dat is in December, Januarius, ende Februarius, soo woont die Coninck Cublay in der stadt Cambalu, daer heeft hy een palleys met grooter const ghebout: want het heeft vier mijlen omgaens, ende het is viercantich, alsoo dat elcke zijde een mijl weechs lanck is. Dat pallays heeft eenen dicken muer om hem, die is thien voeten hooghe, ende is van buyten wit ende root gheverwet. Aen den vier hoeken der mueren, staet altijt een groot schoon palleys, dat is voor een bolwerck. Alsoo is oock int middel der mueren een palleys ghebouwet, dijer sijn te samen acht,

acht, daer in bewaertmen die wapenen, gheruych, gheschut, ende ander crychsrustinghe, ghelijck boghen, pijlen, cokers, sporen, thoomen, spiessen, messen, peesen, ende alle dat anderssins tot den crych noodelijck is, dies leyt een yeghelijck aert in een besonder palleys. Dit palleys heeft aen der zijden teghen middach vijf poorten, daer af is die middelste grooter dan die ander, ende die en wort nummermeer gheopent, dan als die Coninck daer door sal gaen, want daer en derf niemant door gaen dan alleen die Coninck. Maer daer sijn twee cleyne poorten daer aen, aen beyde zijden, daer door gaen die ghene, die den Coninck gheleyden, die ander drij zijden, en heeft elck maer een poorte, daer door mach een yeghelijck gaen. Inwendich deses muers, is een ander muer, die gaet om den Conincklijcken palleys, die heeft oock ghelijck die eerste aen die hoecken ende middel der mueren acht palleysen, daer in heeftmen alderhande vaten ende cleynodien des Conincks. Opt middel vander plaetsen staet des Conincks woonninghe, daer in dat hy woont. Dit palleys en heeft gheen somerhuys, ende is dat pauement inwendich thien spannen hooger dan die buytenste eerde. Sijn dack is hooghe ende schoon gheschildert, die wanden der cameren die schijnen van gout ende siluer, al waer eener in gaet, daer siet hy oude gheschiedenissen des stryts gheschildert, dat schijnt van schoonen verwen ende gout. In den grooten saele, daer moeghen ses duysent menschen tot eenen maele ter tafelen sitten. Tusschen den mueren die den gheheelen palleys omgheuen, sijn schoon lustighe houen ende beempden, daer in sijn veel vruchtbare boomen gheplant. In desen houen looper oock veel wilde dieren, herten, hinden, ende die dierkens daer af men den muschelaert verghaert, ghemschen, dammen, ende diser ghelijcke dieren. Teghen middernacht sijn schoon wijuers, daer in behoutmen alderhande goede visschen, die men gheeryghen can, in dese vijuer comt een water, dat gaet oock weder daer wt, daer sijn ijseren tralien aen den inganck ende aen den wtganck ghemaeckt, alsoo dat die vischen niet daer wt en moghen comen. Een mijl buyten den palleyse is een berchsken ontrent hondert schreden hooghe, ende heeft int ronde ontrent een mijl weechs, dat is met boomen beplant die altijts gruenen. Op desen berch laet die Coninck van verren landen alderley costelijcke boomen brenghen, daer mede beswaert hy die oliphanten: want men ruckt se wt met die wortelen, ende versetten sy op desen berch. Ende om dat desen berch eeuwelijck gruenet, daerom noemtmen hem den Gruenen berch. Opt hoochste van desen berch staet een schoon palleys, dat is gruen gheverwet, daer in heeft die groote Cham dirwils eenen goeden moet, daer is oock anders noch een heerlijcke palleys oft slot, by des grooten Chams slot ghebouwet, daer in woont Temur sijns eerst ghebooren soons sone, die na hem dat rijck ontfanghen sal. Die selue vuert daer in met synen hofghesinne een Vorstelijck leuen: want hy heeft wtermaten groote macht ende des Keysers segel, maer hy is noch al den grooten Cham onderdanich, ghelijck synen heeren.

Beschrijuinghe der stadt Cambalu, dat x. Capittel.

DJe stadt Cambalu leyt aen eē groot water, in dat landtschap Cathai, ende is voortijts eē treffelijcke Conincklijcke stadt gheweest. Cambalu heetet die stadt des Heeren, dese stadt heeft die groote Cham versettet, aen den anderen oeuer des waters, want hem was te kennen ghegheuen van synen sterresienders, dat die stadt soude haer teghen den Keyser verheffen in onghehoorsaemheyt. Dese stadt is int vierkant ghebout, ende sy is aen elcke zijde ses mijlen lanck, dat maken tsamen int omgaen vierentwintich mijlen. Sy heeft witte mueren die sijn twintich schre-

screden hooghe, ende thien screden dicke, noch soo worden sy soo hooger so dunder. Elck van die vier zijden heeft dry vernaemde poorten, dat maken tsamē twelf poorten int ronde, ende heeft elcke poorte haren besonderen costelijcken palleys. In die hoeken der muerē sijn vock heerlijcke palleysen ghebout, daer in behoutmen der stadt crijchsrustinghe. Dese stadt heeft rechte, effen, groote eñ cleyne straeten, alsv dat eener vry van eender poorten tot der anderē door die gheheele stadt sien mach. Ende die straten hebben op beyde zijden Vorstelijcke huysen. Midden in die stadt is een heerlijchuys gebout, daer in hangt een groote clocke, daer mede luydtmē des auonts dry teekens, na dat selfde en derf niemant wt sijnen huyse comen tot aen den anderen morghen: het en gheschiede dan om vaders ende moeders wille, oft van cranckheyt wegen. Ende die gene die by der nacht van nootwegen op der straten gaen wilt, die moet licht met hen dragen. Aen elcker stadt poorte waeken duysent mannen, niet om der vyanden wille, sonder om die rooners eñ moorders wille: want die Coninck is neerstich dz die dieuē ende rooners wech ghedaen worden.

Van den voorsteden ende cooplieden der stadt Cambalu, dat xj. Capittel.

BYten die stadt Cambalu ligghen twelf groote voorsteden, die stooten aen die twelf poortē der stadt, daer in vintmen altijt cooplieden ende vremde lieden, want van weghen des Coninckliyckē hoofs eñ menigerhande waerē wille, comt alle dage eē ontallijck volck daer henen, die doē haer coopmanschappen in den voorstedē. Dese voorsteden en hebbē ooc nz min costelicke huysen, dā die inwendige stadt, ghelijckt op andere plaetsen gheschiet, alleen des Conincks palleys wtgenomē. Binnē dese stadt en begraftmen gheen gheslorven menschen lichaemen, sonder men verbrant der Heydenen lichamē buyten den voorsteden, ende ander secten lijcken begraftmen: maer die wijse dat altijt eyn groote menichte van volck daer woont, soo heeftmen altijt in den voorsteden ouer die twintich duysent hoeren, dijer en derf gheen in die stadt woonen. Het en is niet daer af te seggen, hoe veel goets ende coopmans waere dat daer in die stadt comt, want eener soude meynen dat die gheheele werelt genoech daer aen soude hebben. Men brengt oock daer hen costelijcke ghesteente, ende peerlen, zijde ende alderley specerije, ende cruyt wt India, Mangi, Catham, ende wt ander landen: want dese stadt is gelijck een middel punct der omliggende landtschappen, ende daer en gaet niet eenen dach int jaer voorby, datter niet duysent waghens met zijden gheladen daer hen comen, daer af maken die handtwercks lieden veel schoone constelijcke cleederen.

Hoe die groote Cham altijt veel lieden tot sijnen dienst ende bewaringhe heeft, dat xij. Capittel.

DJe groote Cham heeft aen sijnen houe altijt ouer die twelf duysent ruyteren, die noemen sy Quesitan, dat is te segghen, die ghetrouwen Ridderen des Heeren, die bewaren sijn lijf. Die selue hebben vier Hertoghen tot hooftlieden, dijer heefter elck dry duysent onder hem, dijer officie is (ghelijck gheseyt is) dach ende nacht op den Coninck te wachten, ende hem te bewaren, daerom nemen sy oock van des Conincks hof haer costē. Die wachten bestellen sy alsoo, dat elck hooftman dry daghen met dry duysent mannen by dē Coninck is op die wachte. Ende naer dry daghen comt een ander hooftman met sijnen dry duysent mannen, ende is oock dry daghen by den Coninck op die wachte: ende alsoo voordaen houden sijt dat gheheel jaer. Ende dat en gheschiet niet om dat die Coninck in so groot perijckel oft sorgen staet, maer het is alleenlijck tot eenen pomp, ende op dat sijn heerlijckheyt daer in ghesien wordet.

Van den heerlijckē pomp ende triumphe die hy bedrijft, als hy een bancket houden wil, dat xiij. Capittel.

Als

Digitized by Google

Als die Coninck een bancket houden wil, soo houtmen dese ordinancie: wanneer hy om eens feestdaechs wille, oft om ander oorsake wille een bancket houden wilt in synen groote sael, soo setmen sijn tafel hooger, dan der anderen aen een plaetse teghen middernacht, ende als die Coninck ter tafel sit, soo keert hy sijn aensicht teghen middach, ende heeft op der slincker syde die opperste Coninginne sijn opperste huysvrouwe, ende op die rechte handt sijn sonen, oomen, ende neuen, die van den Conincklijcken gheslachte sijn, nochtans soo sijn haer tafelen soo neder, dat sy den Conincke met haren hoofden tot synen voete sitten. Die ander Vryheeren ende Ridderen sitte noch neder, dijer heeft een yeghelijck sijn huysvrouwe aen sijnder slincker syden sitten. Die Vorsten ende eedelen houden haer ordinancie, dat elck aen sijnder plaetsen sidt, alsoo doen ooc haer vrouwen: want alle die eedelen die op eender feeste in des Keysers hof eeten sullen, die vueren haer vrouwe met hen. Ende als die Keyser ter tafelen sidt, soo can hyse alle sien die in den sale eeten. Wtwendich des Conincklijcken saels, sijn noch neuen salen, daer in eeten, op sommighe hoochtijde, ouer die veertich duysent menschen, waer af datter veel hofghesin sijn: die ander vernieuwen haer leeuen by den Keyser, daer sijn ooc schalck sotte sonder getal. Dacrom rechtmen een gulden vat midden in den Conincklijcken sael op, daer wt springt ghelijck wt een fonteyne wijn, oft anderssins eenen goede dranck: in vier ander onderghesette vaten, daer wt scheptmen de wijn diemen den ghenen voorset, die ter tafelen sitten. Daer en heeft ooc niemant, die in desen sael eete, ghee ander drinckvat dan van goudt. Het en is niet te segghen wat costelijckheyt eñ heerlijckheyt dat daer is van vaten, vã huysraet, wanneer die groote Cham openbaerlijck in synē Conincklijcken sael ter tafelen sidt. Die Vorsten die den Coninck ter tafelen dienē, die decken haer monden met reyn zijden doeke, om dat haren adem die Conincklijcke spijse niet aen en blaese. Ende als die Keyser den beker op heft om te drincken, soo grijpen alle herpeners haer herpen, ende alle ander speellieden haer instrumenten, ende maken daer een soet geluyt: maer dander des hofghesins buyge haer kuyen. Het en is niet van noode dat ic yet schrijue van die spijsen, hoe rijckelijck ende costelijck die bereyt, ende met wat Ceremonien ende heerlijckheyt die voor ghedragen worden. Alsmen gegeten heeft, so comen herpen slagers, sangers, guyeghelers ende touuerers, die maken een wonderlijck gheluyt ende manieren voor des Coninck tafel, daer mede sy hem vrolijck ende lichtsinnich maken.

Wat heerlijcke Ceremonien ende pomperijen datmen hout op den dach der gheboorten des Conincks, dat xiiij. Capittel.

Alle Tartaren houden dese maniere, dat sy den dach van haers Heeren gheboorte opt alder heerlijcste begaen. Nv is den dach der gheboorte des Conincks Cublay op den achtentwintichsten dach September, dijen houde sy heerlijcker dan eenich feest int jaer, sonder den eerste dach vã Februarius, aē dē welcken sy dat jaer beginnē. Die Coninck doet op synen gheboortdach een costelijck gulden cleet aen, dat hofghesin doet ooc alle sijn beste cleederen aen, dijer schenckt die Coninck eenen yeghelijcken een guldē snoer, dat costelijck is, ooc fluweelē schoenē die sijn met siluerdraet ghenaeyt. Alsoo doet een yegelijck neerstichevt, dat hy hem dē Coninck ter eeren verciere, alsoo dat een yegelijck een Conincklijck wesen aē hem neme. Dese ciragie en geschiet nv alleenlijc op dē geboort dach des Conincks, sonder ooc op ander feestdagen, die die Tartarē houdē, dijer sijnder derthiē. Dacrom geeft die Coninck sijn hofghesin alle jaer costelijcke cleederen, gheciert met goudt, perlen, ende costelijcke gesteente, eñ ander chieragie, ooc met die snoeren eñ schoenen ghelijck geseyt is. Des hofgesins cleedinge is ooc gelijck van verwen met des Conincks cleederen. Die Tartaren houden ooc dese ghewoonheyt, dat den grooten Cham alle sijn Vorsten ende eedelen ghe schenken toe seicken, als tot haren Keyser ende Heere. Die welcke ooc een bevel oft

officie van hem begeeren te verkrygen, die ouerleueren haer supplicatien den twelf Vryheeren, die daer tos gheordineert sijn, ende tgene dat die antwoorden, dz is alsoo veel, als haddet die Coninck selue gedaē. Daer sijn oock alle manierē van volcken verbonden ende schuldich het sijn Christen, Joden, Sarracenen oft Heyden, dat sy haer Goden bidden om eē lanck leuen des Conincks, ende sijn weluaert, ende gheluck.

Vant beginssel des jaers

dwelck die Tartaren alle heerlijck vieren, dat xv. Capittel.

DEn eersten dach Februarij, die den Tartaren den eersten dach int jaer is, dan hout den grooten Cham, midtsgaders alle Tartaren, eenen grooten feestdach, ende sijn neerstich alle tsamen beyde mans ende vrouwen dat sy witte cleederen aen doen, ende sy noemen dijen dach dē Witten feestdach. Want sy meynen dat dat witte cleet gheluckich is, ende dat hen dat gantze jaer te geluckiger vergaen sal, als sy op den eersten dach witte cleederen aen doen. Daerom wat landtvoochden oft officiers sijn, die gedencken dat hen beuolen is, ende schicken aē dijen dach haer Keyser geschencken van goudt ende siluer, perlen, costelijcke ghesteente, costelijcke lakenen, eñ witte peerden: alsoo dat op eenen dach dieuils dē Coninck geschenct wordē meer dan hondert duysent witte peerdē. Die Tartaren schenckē ooc onder malcanderen gauen toe, tot eenen goeden geluckelijcken jare, ende sy gelooven dz dz jaer hen dies te gheluckiger wt gaen sal. Op dese feeste wordē alle die olifanten des Conincks te houe ghevuert, dijer sijnder in die vijfduysent, al mz deessels, daer op staen alderley ghedierten eñ vogelen op geschildert. Die selue oliphantē dragen kisten vol goudē eñ siluerē vaten, daer mede men dē feestdach der Witten te heerlijcker vieren mach. Mē vuert ooc veel camelē daer hen, die sijn met schoonē lakenen bedect, die dragen wat daer anders noot is tot dē banckettē. Maer wanneer nv den dach der Witten comt, so comen tsamen aen des Conincks hof alle Coningen, Hertogen, Vryheeren, Ridderen, Medecinē, Sterrē sienders, officiers, ende hooftlieden met den anderen hofgesinne des Keysers. Ende welcke geē plaetse en mach hebben van der menichte wegē des volcks, die selue gaē in een neuē sale. Als nv een yeghelijck nae synen state ende ordinantie gheseten is, so staet daer eē in der middel op, ende roept met luyder stemmē. Knyelt eñ biddet aen. Also haest als die stemme gedaen is, soo staen sy alle haestelijcken oppe, ende knielen neder, ende slaen haer aensicht teghen der aerden, al oft sy Godt aenbaden, dz doen sy viermael, ende als dese aenbedinghe geschiet is, soo gaen sy alle in eender ordinantien tot den outaer, die midden in dē sael staet op een roode tafel, daer op is des grooten Chams naem gheschreuen. Daer nemen sy een wierookvat, ende legghen welriekende dinghen daer in, ende berieken die tafel ende den outaer den grooten Cham ter eeren, daer na gaen sy weder aen haer plaetse. Als dat godtloose rooken gedaen is, so ouerleuert een yeghelijck sijn gauen als voorgheseyt is. Ende als dat al volbracht is, soo bereytmen die tafelen, ende men heeft eenen wtermaten costelijcken imbijt, daer eeten ende drincken sy met vruechden ende met lust. Daer na soo comen daer toe speellieden ende guychelers, die verblyden dat gantze hof met haren singhen ende springē. Op desen feestdach vuertmen eenen tammen leeuwe tot den Coninck, die selue leyt aen sijn voeten, ghelijck eenen tammen hont, ende kent synen Heere.

Van den wilde dieren die

van allen landen den grooten Cham toe gheschiet worden, dat xvj. Capittel.

IN dese dry maenden die wyle dat die Coninck in der stadt Cambalu woont, dat is in December, Januarius ende Februarius, soo bruycken hen alle jagers, die de Keyser heeft in allen landtschappen ontrent Cathay ligghende, op dat weidwerck, ende ouerleueren alle groote dieren haren Amptlieden, ghelijck herten, beyren, wilde swijnen, dammen,

Digitized by Google

dammen ende dijer ghelijcken: maer liggen die selue landē min dan dertich dachreysen van des Coninckx hof, so schicken sy dat wildtbraet den Keyser toe; maer die welcke die voorder dan dertich dachreysen van des Keysers hof liggen, die schicken alleenlijck die huyden daer hen, om wapenen daer af te maken.

Hoe die groote Chā met die tamme dieren die wilde dieren vangt, dat xvij. Capittel.

DJe groote Chā houdt in sijn hof menigerley wilde dieren, ende als die selue tam gheraeckt worden, so vuert hy se met hem op dz weidwerck, dat geeft hem een groote vreuchde, wanneer hy siet een tam dier met eenen wilden stryden. Ten eersten heeft hy tamme leopaerden, die sijn wtermaten dienstlijck tot den weidwerck, eñ vangen veel wilds. Soo heeft hy ock lossen die sijn seer subtijl opt iaghen, hy heeft ock leeuwen die sijn wtermaeten groot ende schoon, grooter dan die in Babilonia sijn, die hebben aen haer hayr sommige ghespickelde strepen wit ende swart, ende root, die sijn alle op dat weidwerck gheleert: want sy sijn den iagers seer behulpelijck om swijnen, beyren, herten, reen, wilde eesels ende buffels te vanghen. Alsmē op dz weidwerck treckt, soo vuertmen twee leeuwen op een sledde, ende eenen yeghelijcken loopt een cleyn hondeken na. Die Keyser heeft voe veel tamme arens, die sijn alsoo verhit, dz sy hasen, reen, gemschen ende vossen vangen, onder die welcke sijnder sommighe die ock eenē wolf wel stoutelijck dorren aenvallen, die selue vermoeyen sy alsoo, dat sy daer nae seer lichtelijck van de menschen sonder moeyte ende arbeyt, ooc sonder groote sorghe gheuangen worden.

Weidwerck oder Jacht der Cham.

Van dat spectakel ende spel, dat de groote Cham in sijn weidwerck maeckt, dat xviij. Capittel.

DJe groote Cham heeft twee Vryheeren, die des Coninckx iager Heeren sijn, daer af elck vā hen onder hem heeft ouer die thien duysent menschen, die en doen anders niet, dan dat den weidwerck dienstlijck is: want sy houden groote honden, ende leeren sy op dz weidwerck. Ende als die groote Cham eenen lust wil hebben met den weidwerck, ende een sonderlije spectakel latē sien, so vuerē die voorghenoemde twee Vryheeren die voorgenoemde twintich duysent mannen met hen, ende eenen grooten hoope honden, dijer sijnder ghemeynlijck ouer die vijf duysent, die trecken alle met den Coninck te velde, daer hy iagen wil, ende sy schicken die sake alsoo aen: Die Coninck ende die eedelen hebben een plaetse opt effen veldt, soo staen die twee iager Heeren met haren volcke op beyde syden, ter rechter ende ter slincker syden. Ende des eenē iager Heerēs volck heeft roode cleederen aen, ende des anderen licht blauw, ende een staet aē die anderē syde in eener regelen, die nemen een sulcke lengde int veldt in, dat eener nauwelijcx in eenen geheelen dach van den eenen eynde tot den anderen comen mochte. Die selue lieden hebben die voorghenoemde honden by hen. Als sy nv alsoo in ordinancie gestelt sijn, soo laten sy die honden af te iagen, ende sy gaen in haer ordinancie also voorhenen, ende vangen een groote menichte wilde dieren: want dat landt is vol wilde dieren, ende gheen en mach hem lichtelijc voor hen ende haeren honden verbergen.

5000 Jundt Knecht.

Van dē vogelen des grooten Chams, dat xix. Capittel.

ALs die Meerte begint, soo treckt die groote Cham van die stadt Cambalu wt in dat veldt, dat tegē die zee waerts leyt, ende vuert met hem een groot getal vogelers, ouer die thien duysent, die hebben valcken, hauickē, griffalcken, ende andere roof vogelen, opt voghelen gheleert ouer die vijfhondert vogelen. Dese vogelers deylē hen in dz landt, dan laten sy haer valcken ende hauicken vliegen om voghelen te vanghen, waer af dat landt vol is. Ende die voghelen diemen alsoo vangt, die brengtmen meestendeel tot dē Coninck. Maer die Coninck sidt in een houten camer, dat dragheuyer olifanten, dat is met leeuwen huyden ghedeckt, ende is dilnen vergult, daer heeft

10000 vögel.

500 vögel

Xostbar dr. Cham.

hy sommighe Hertoghen by hem, om sijn ghenoechte, ende twelf wtghecosen hauicken. Ende rontsomme die oliphanten die des Coninckx camer draghen, rijden veel eedel lieden ende Ridders, die besorghen den Coninck. Ende waer dat die selue fasanen oft cranen sien, oft ander vogelen in die locht vliegen, soo gheuent sy den vogeleren te kennē by den Coninck, die selue gheuent den Coninck te kennen, ende sy ontdecken die Coninckliicke camer, daer na laten sy die valcken vliegen. Soo sidt die Coninck in sijn bedde, eñ siet hoe dat die vogelen met malcanderē spelē. Daer trecken vock anderssins ouer thien duysent menschen met den Coninck, so lange als dat vederspel duert, dier loopē al twee en twee met malcanderen op den velde omme, ende sy merckē waer dat die valcken ende hauicken henen vliegē, eñ waer het van noode is, soo comen sy hen te hulpen. Die selue lieden noemtmen in der Tartaren sprake Toscaor, dat is te seggen wachters oft hoeders. Die selue connē fluyten, ende den vliegenden vogelen weder locken, het en is niet van noode dat die weidman (die den vogel heeft latē vliegen) den vogel na loope, dan dese daer nv af gheseyt is, die sijn daer tve bestelt, dat sy die vogelen weder vanghen, ende draghen sorghe dat die vogelen niet ghescha-dicht oft gequets en worden, dan die welcke naeste by eenen vogel is, die selue is hē schuldich te hulpe te comē. Daer heeft voc elcke vogel, diemen alsoo laet vliegen, een cleyn siluere tafele aenhangen, die is gheteekent met sijns Heeren oft vogelers teeken, op dat als hy verloren worde, dat-men hem synē Heere weder leuerē mach. Maer en kentmen dat teeken niet, soo geeftmen den vogel eenen Vryheerē, die heet daerom Bularguci, dat is te seggen, een bewaerder der verloren voghelen, die hy behout, ende verwaert alle verloren voghelen, diemen hem brengt, soo lange, tot dat sy weder van sijn Heere gheheyscht oft begeert worden. Ende welcke yet op dat weidwerck vindt, ende dat selue niet terstont desen Vryheeren en leuert, ende ghebruycket een wijl tijts, den seluē houtmen voor eenen dief, het sijn peerden oft yet anders wat het is. Daerom houdt hem die verwaerder der verloren dinghen int weidwerck op een hooghe plaetse met synen vendelen, op datmen hem onder eenen sulcken grooten hoop volck ghekennen mach, ende die verloren dinghen hem leueren, oft van hem weder heysschē mach.

Van den Costelijcken tenten des grooten Chams, dat xx. Capittel.

MAer die wyle dat die Coninck alsoo met den vederspel int weidwerck leyt, soo comtmen op een groot effen veldt, dat heet Caciamordim, daer sijn des Coninckx ende alle sijns hofghesins tenten op gheslaghen, dijer sinder ouer die thien duysent ende sy sijn in sulcker ordinancie opgheslaghen: Ten eesten een groote tente, daer in duysent menschen bequamelijck woonen mochten, die heeft haren inganck teghen middach, daer onder woonen Vryheeren, Ridderen, ende ander eedel lieden.

Neffens die selue teghen nederganck staet en ander tente opgheslagen, daer in is des Coninckx sale ende raedtcamer, daer in gaet hy, als hy yemandt spreken wil. Aen die selue op der ander syden daer staet sijn slaepcamer, daer in die Coninck slaept. Aen dese cameren hanghen noch ander salen ende cameren. Maer des Coninckx sale, sijn slaepcamer, ende raedthuys sijn alsoo gheordineert: Eick is onderset met dry pylaeren van welriekende hout, die sijn costelijck wtghehouwen ende gheschildert, ende sy sijn ghedeckt met leeuwen huyden, die sijn swart ende rootverwich, want men vindt bonte leeuwen in dat landt. Dese tenten en moghen gheen schade ontfanghen van eenighe reghen, oft windt: want dat leyt, daer mede dat sy ghedeckt sijn, is stercker dan dattet soo lichtelijck schade nemē mochte. Van binnē sijn die tenten bedect met costelijcke hermynē eñ sabelen pelssen, hoe wel dat selue voorder in desen lande seer costelijck is, alsoo dat eener

een (nauwelijcx ghenoech voor een cleet) om twee duysent Bisantzer guldē coopen mach. Die coorden oft zeelen van die dry tenten sijn al van zijden ghemaeckt, daer sijn oock noch ander tentē op ghericht by die dry, daer in woonē des Coninckx vrou wen, kinderen ende mācchden; daer hebben oock die vederspeelders, valckē, hauicken, wlen, grifalkē, ende andere voghelen, die tot den weidwerck dienstlijck sijn, haer tenten daer sy in woonen: want aldaer sijn alsoo veel tenten, dat als eener van verde daer comt, soo meynt hy dat aldaer een schoon stadt is ghebouwē. Het comt oock dagelijcx eene groote schare liedichgaens volcx aldaer, alleenlijck om toe te sien, sonder die ghene die in des Coninckx dienst sijn, die hebbē haer plaetsen in die tenten, niet anders dan in die stadt Cambalu, als daer sijn des Coninckx meedeyns, sterrē sienders, ende waerseggers. Die Conincx blijft die geheele meerte op dat veldt, ende vangt ontallijck veel wiltbraets ende gheuogels, want daer en derf anders niemant weidtwerck drijuen in allen desen landen, die binnen twintich dachreysen liggen. Men en laet ooc gheenen toe, eenen hondt, oft vogel te hebben, sonderlijck vāt beginssel des meertē aen, tot aen die wijnmaent. Men en laet oock niemant toe, te vanghen hertē, dammen, reen, hasen oft dijer ghelijcken in wat manieren dattet sy: daer om is dit landt sulcker dierē vol, ende sijn diewils die lieden alsoo ghewoon, dat syse gantz niet en schouwen, alsmen voor by hen gact. Als dat weidwerck met dat vederspel wt is, soo treckt die Conincx weder na huys. Ende na dijen dat hy dry daghen banket ghehouden heeft, soo geeft hy oorlof alle den genē weder thuyswaert te trecken, die hy tot dat spel genoot eñ gheroepen heeft.

Chams toeber hute.

Dijer tenten

Tenten für aller hand wilt gebauwet veld.

Van den Gelde ende rijckdom des grooten Chams, dat xxj. Capittel.

Chams gelt van rinderē huyt van baumen.

DJe groote Chā en slaet sijn munte niet van siluer goudt oft andere metale, maer sy nemē die middel schorsse van eenē moerbesie boom, die stijuen sy, ende snijdē stucxkēs daer af groot ende cleyn, ende druckē des Coninckx teeken daer op, die cleynste geldē eenen cleynen Cursers pennincx, ende die grooter gelt daer eenen halucn Veneetsche groote, maer die alder grootste gelden twee Veneetsche grotē, oft vijf oft thiē. Daer sijnder oock daer eener af gelt een, twee, oft vijue Bisantzer gulden. Van dese materie doet die grvote Cham te Cambalu ontallijck gelt maken, dattet den gantzen rijcke ghenoech is. Daer en mach oock niemant by verliesinghe sijns leuens, een ander munte maken, noch dese verachten: daer en derf ooc gheene die wt vremden landen comt (dwelck niet vnder den grooten Cham en is) eenighe ander munte in des grooten Chams landt wt gheuen, daer om ghebeurt het diewils dat vremde cooplieden daer hen comen, dir brenghen goudt, siluer oft costelijcke gesteente, ende sy nemen die Coninclijcke munte daer voor. Ende die wijle datmense in haer landen niet en neemt, soo verwisselen sy se weder om eenighe ware, die sy met hen wech voeren. Die Keyser ghebiet somtijts den ghenen die in die stadt Cambalu woonen, dat alle die ghene, die goudt, siluer, oft costelijcke ghesteente hebben, dat syt sonder vertreck den officiers ouerleueren, ende der ghemeynen munte, soo veel als die dinghen weerdt sijn daer voor nemen. Alsoo houtmen die cooplieden ende borgers schadeloos, ende nochtans verrycht die Coninck alle tgout ende siluer in sijn schatcamer. Met desen gelde betaelt die Coninck oock sijn officiers ende crychsvolck, ende alle tgene datmen te houe behoeft, dat cooptmē om dat gelt. Die wyle hy nv soo veel gelts van een veracht dinck maeckt, daer voor hy goudt ende siluer verrycht, ende betaelt daer mede wat hy coopt, om het hof te onderhouden, betaelt sijn offitiers ende crychsvolck daer mede, soo mach een yeghelijck wel mercken, dat gheen Coninck in der werelt en is, die rijcker is dan hy.

Gelt [illegible]

Digitized by Google

Van den twelf landts regeerderen, ende van haer offitien, dat xxij. Capittel.

DJe grooten Cham heeft twelf vryheeren in sijn hof, die sijn regeerders ouer vierendertich landen, dijer offitie is, dat sy elck landt twee regenten ordineren, ende den Coninclijcken Heeren besorghen alle dz hen nootelijck is, in wat landt dat sy sijn: ende wat sy ordineren, dat gheuen sy den Coninck te kennen, die confirmeert tgene met syner macht, wat die ghene gheordineert hebben. Dese regenten verleenen veel vryheydē ende offitien, daerom houtse dat volck in eeren, en de een yeghelijck wil in haer vrientschap sijn. Sy woonen in eenen grooten palleyse, in der stadt Cambalu, die is tot haren behoef gheordineert, daer in hebben sy veel salen ende cameren voor hen ende voor hen ghesinne. Sy hebben ooc bysitters ende schrijuers, dijer raedt ghebruyrken sy, ende die alle dinghen neerstelijck opteeckenen.

Van den looperē/ posten/ ende boden des grooten Chams, ende hoe veel woninghen dat sy hebben, dat xxiij. Capit.

BYtē der stadt Cambalu sijn veel weghen, die in menigerley plaetsen ende landtschappen leyden, eñ op elcken wech sijn sloten ende herberghen, met schoone salen ende cameren gebout, die ligghen vijuentwintich mijlen vā der stadt Cambalu. Aldaer hebben die boden ende posten des Conincks haer nederlaghe. Die selue herbergen noemtmē Janli, dat is te segghen wooninghe der peerden, want daer staen altijt ouer die dry hondert peerden aldaer, die op des Conincks boden wachten. Ende als sy van daer wt trecken, soo vinden sy andere herberghen ouer xxv. mijlen, die sijn ghelijck die eerste. Alsoo voort worden die herbergen oft poststallen ghehouden, tot den eynde des rijcx toe: alsoo datmen int gantze rijck op den landtstraten ouer die thien duysent Coninclijcker herberghen sijn, in dē selue herberghen houtmen ouer die twee mael hondert duysent peerden, die welcke op die boden wachten. In den woestijnen ende wildernissen, daer anders geens menschen wooninghe en is, daer vindtmē die Coninclijcke herberghen, deen altijt xxx. oft xl. mijlen van der anderen staende. Maer men geeft den peerden ende boden voeder ende cost vanden stedē die den herberghen alder naeste sijn. Maer die herberghen die in der woestijnen ligghen, die verleyt die Coninck daerom, want als die Coninck nieuwe tijdinghe wt vremde landen hebben wil, soo schict hy ruyteren die hen terstont ghehoorsamen, dijer eener reyset oft posteert op eenen dach twee oft dry hondert mijlen, ende volbrenghen in corten daghen eenen grooten wech, dat gheschiet op dese maniere: Men schickt twee mans wt met peerden, die rennen op dat alder snelste op die naeste herberghe, daer laten sy die moede peerden, ende nemen gheruste, ende loopen daer op die naeste herberghe toe gelijck te vooren, alsoo doen sy van deen ten anderen tot dat sy haer bootschap volbrenghen, hier ende daer die Coninclijcke brieuen te vueren. Het sijn oock ander wooningen tusschen den voorghenoemden herberghen, die liggen al dry oft vier mijlen van malcanderē, daer in sijn luttel huysen, daer die post boden in woonen, dijer heeft een yegelijck eenen gordel vol clinkender bellē, die sijn altijts bereet, van waer dat die Coninclijcke brieuen comen, dat sy die selue tot den naesten huysen draghen, ende eer sy daer hen comen, soo hoortmen den boden van verde comen, soo sijnder andere bereet die wachten hen, ende draghense haestelijck tot den naesten huyse. Alsoo gaen die brieuen door veel handen, ende comen nochtans seer haest daer sy behooren. Alsoo ghebeuret dat die Coninck somtijts in dry daghen nieuwe tijdinghe oft nieuwe vrucht van eenen lande ontfanckt, dat thien dachreysen van sijnder woninghe leyt. Die selue loopers sijn vry van alle chijsen ende settinghen des Conincks: daer en bouen worden sy redelijck gheloont van des Conincks rentmersteren om haer volbrachte arbeyt.

Van

Van der voorsichticheyt des Keysers in den dieren tijt, dat xxiiij. Capittel.

ALle jaer soo schickt die groote Chamin alle gewesten sijns rijcx om te vernemē, ofter ceni ghe schade gheschiet sy van den spruckhanen, oft datter anders yet ghecomen is, dat dat landt onvruchtbaer ghemaeckt herft. Ende als hy vernemt dat een landt oft stadt schade gheledē heeft, so laet hy dz selue volck dat selue jaer alle chijssen ende renten nae. Ende schickt hen wt synen schuyren coren ende prouande, wāt alst seer wel wascht, coopt die Coninck veel corens op, dat behout hy een jaer oft vier in sijn schuyren, ende alst dan in een landt dier wort, soo wort het ghebreck wt des Conincks schuyren vervult, hy vercoopt ock sijn coren seer goeden coop, alsoo datmen om een maete, noch vier mael so veel soude moeten geuen, soudtment van eenen anderen coopen. Des ghelijcken als een sieete oft schelm onder dat vee comt, so laet hy hen ock dat selue jaer nae die ghewoonlijcke schattinghe, ende geeft hen ander vee ende cudden te coope. Op dat ock die boden ēn die reysende in dat landtschap Cathay niet verdolen en souden, soo heeft die Coninck door wysen raedt veel boomen niet verde van malcanderen laten planten, op dat die reysende daer af den rechten wech af nemen, ghelijck als weesdtment met den vinger. Hoe veel arms volck hy door tjaer spijst, dijen hy haer nootdruft wt synen schuyren geeft, dat is ongelooffelijck alsment segghen soude. Maer dat derf ic voor waer segghen, dat hy door dz gantze jaer, ouer die dertich duysent armen met broot versaet, ende en weygert niemant een stuck broots, daerom houden hem die armen voor eenen Godt.

Watmen voor dranken in des wijns stede in dat landtschap Cathay heeft, dat xxv. Capit.

IN dz landtschap Cathay maken sy eenen goeden dranck van rijs ende van sommighe speecerije, die smaeckt ēn rieckt beter dan wijn, ende die gene die des te veel drincken, meer dan haer nootdruft is, soo worden sy eer droncken, dan oft sy wijn droncken.

Van den Steenen die bernen ghelijck hout, dat xxvj. Capittel.

VT allen bergē des landtschap Cathay graeftmen sommighe swarte steenen, die welcke int vier bernen gelijck hout, ende als sy bernen soo houden sy dat vier zeneē tijt lanck, ghelijck alsment des auonts ontsteeckt, so houden sy dē gantzen nacht een licht vier. Dese steenen sijn in groot ghebruyck, want daer en is tot sommighe plaetsen niet veel houts.

Van der Riuiere Pulisachniz ende van syner heerlijcker bruggen, dat xxvij. Cap.

NOt noch twe hebben wy in desen anderen boeck te kennen ghegeuen den leeger, groote, ende handelinghe der stadt Cambalu, daer toe hebben wy int corte beschreuē, die macht, pomperije, heerlijckheyt ende rijckdom des grooten Chams. Nv heyscht dic oordene, dat wy ock die aenstootende landtschappen besien, ende int corte te kennen geuen, watmen daer in doet ende vindt. Daerom als die groote Cham, my Marcus Paulus in verre landen sijns rijcx eenen handel wt te richten ghesackt hadde, doen bleef ick vier maenden op die reyse. Ick mercte alle dinghen neerstelijck, wat my teghen quam int gins ende weder te reysen: want doen ick thien dachreysen van der stadt Cambalu wech quam, doen vandt ick een groot vlietende water dz heet Pulisachniz, dat loopt in die zee, ende daer gaen veel schepen ende veel waren daer in dat water opwaerts. Aen die selue plaetse is een schoon marmorsteenen brugghe, die is dry hondert schreden lanck, ende acht schredē breet, ende sy heeft vierentwintich bogen daer sy op staet, die is bouen aen beyde zijden met wtghehouwen leeuwen verziert.

Van den plaetsen op geen syde des waters Pulisachniz gheleghen, dat xxviij. Capittel.

ALsmen ouer die brugge comt, ende ontrent dertich mijlen voort treckt, soo ontmoeten v ghelijck sloten ende andere schoon huysen, schoon wijnberghen, ende vruchtbaer velden. Maer als die dertich mijlen wt sijn, soo comtmē tot die stadt Geogui die is groot ende schoon, daer sijn ooc veel Asgodsche cloosteren. Soo maecktmen oock goet laken aldaer van goudt ende zijden, ende wtermaten schoon lijnwaet, daer sijn oock veel ghemeyn herberghen in die stadt voor vremde lieden. Die borghers sijn handtwerckers ende coopliedē. Buytē die stadt scheyden twee wegen, daer gaet den eenen wech in dat landtschap Cathay, dē anderen teghen dat landtschap Mangi tegen der zee. Die gene die door dat landtschap Cathay gaet, die vindt stedē ende sloten, houen, ende costelijcke ackers, daer sijn oock veel coopliedē aldaer, eñ constelijcke handtwerkers, dat volck is seer wel sprekende ende vriendelijck.

Van den rijck Tainfu/ dat xxix. Capittel.

ALsmen thien dachreysen volbrengt, vā der stadt Geogui, soo comtmen tot den rijck Tainfu, dat is groot eñ wel ghebout, want daer sijn veel wijngaerden daer in. Maer in dat landtschap Cathay en wasch gheenen wijn, sonder men brengt hem daer wt desen lande. Men bedrijft oock groote coopmanschap in dit rijck, ende daer sijn veel constelijcke arbeyders daer in: want alle die wapenen die de groote Cham in alle sijn stryden gebruyckt die maecktmē aldaer. Alsmen van daer teghen nedergane gaet, soo comtmen in een seer lustich landtschap, dat is met veel steden ende sloten gheciert, daer in men oock groote coopmanschap bedrijft, daer nae alsmen seuen dachreysen volbrengt soo comtmen tot een groote stadt Pianfu ghenoemt, aldaer is seer veel zijde.

Van dat slot Chinchui ende van synen Coninck van den vyanden gheuanghen, dat xxx. Capittel.

WAn der stadt Pianfu sijn twee dachreysen tot een seer schoō slot Chinchui genoemt, dat heeft ghebouwen een die Darius hiet, die was een vyandt des grooten Coninck die men priester Johan noemt. Dit slot is alsoo sterck van consten ende natueren, dat sijn Heere Darius niemant en ontsach, oock gheenē Coninck hoe machtich dz hy was, dat verdroet alle omliggende landtvoochden seer, dat dijen mensche gheen en hadde connē verwinnē. Maer priester Johan hadde seuen eyene stoute iongers in sijn hof, die swoeren hem by haren gheloue, sy souden hem den Coninck Darium in synen handen leueren. Doen gheloofde hy hen wederom veel goets, waert dat sy sulcx deden. Doen toghen sy wech, ende quamen aen thof Darij ende begeerden dienst van hem. Ende en lieten hen niet quaets aen hen merckē. Maer hy en hadde gheen sorge voor hen, ende hy en nam haer subtijlicheyt ende listicheyt niet aen. Alsoo gebeurdet, dz sy in twee ganze jaerē niet volbrenghen en consten, dat sy hen voorghenomen hadden. Doen reedt die Coninck op een tijt met hen, als die gene (die hy nv twee jaren ghelijck ghetrouwe dieners beuonden hadde) een mijl weechs buyten dat slot, doē dachtē die verraders, dat die tijt gecomē was, dat sy haer voorghenomen boesheyt volbrenghen mochtē. Ende sy trockē haer sweerden wt, ende sy vuerden hem gheuanghen tot priester Johan, hem daer mede voldoende tgene dat sy hem ghelooft hadden. Doen werdt hy seer wolijck ende ordineerde hem om die beesten te hoeden, ende dede hem wel bewaren. Ende na twee jaren die de gheuanghē Coninck by den herders gewoont hadde, doē dede hem priester Johan voor hem brenghen Coninclijckē gheleet ende sprack tot hem: Nv hebt ghy bevondē, hoe gantz niet uwe macht geweest is, als ick v in uwen rijcke hebbe doen vanghen. Ende v daer na twee jaren tot den onredelijcken dieren gheordineert hebbe: soo mochte

mochte ick v nv wel dooden, waert dat ick wilde, daer en mochte v gheen mensch te hulpe comen. Doen antwoorde hy, ende sprack: Ja ghy segt waer. Doen seyde die Conincк Johan: Die wyle ghy v nv soo verootmoedicht, ende dz ghy v met tegen my en acht, soo wil ick v voordaen voor mynen vrient kennē, ende het is my victorien ghenoech, dat ick v hadde moghen dooden, hadde ick gewilt. Daerom so gaf hy hem peerden ende dieners. ende dede hem weder gheleyden tot in sijn slot. Die selue Darius alsо langhe als hy daer na leefde, hadde hy priester Johan in grooter eeren, ende hy was alleen synen gheboden ghehoorsaem.

Van een groote Riuiere Caromoram ghenoemt, ende omliggende landtschappen, dat xxxj. Capittel.

NAe dijen mē op twintich mijlen voor dat slot Chinchui henen comt, soo comtmen tot dat water Caromoram, dat selue en heeft gheen brugge, om sijnder grooter diepten ende breyden wille, dat selue loopt in die zee. Ende daer sijn aen den oeuer veel steden ende sloten ghebout, daer in bedrijftmen veel coopmanschappen. Dit landt heeft veel gengebers, zijde, ende voghelen, ende principalijck phasanen. Alsmen ouer dat water comt na twee dachreysen, so comtmen tot een treffelijcke stadt Cianfu ghenoemt, aldaer mackтmen schoon lakenen van goudt ende zijden werck. Alle die inwoonders deser stadt, ende schier der gantzen landtschap Cathay sijn alle Heyden ende afgodsche.

Van der stadt Quenquinafu, dat xxxij. Capittel.

ALsmē voorder comt ouer acht dachreysen, so vindtmen hier ende daer veel steden ende vlecken, oock schoon velden ende houen. Dat landt heeft veel zijden, wiltbraet ende voghelen. Ende alsmen noch acht dachreysen voorder treckt, soo comtmen tot die groote stadt Quenquinafu. Dat selue rijck is voortijts machtich gheweest ende vermaert, maer nv regneert aldaer des grooten Chams sone, die heet Mangala, dat selue landt geeft veel zijden, ende alle wat den mensche tot den leuen nootelijck is. Het sijn oock veel coopmanschappen aldaer, ende die inwoonders sijn alle Heyden. Buyten die stadt leyt een Conincklijcke palleys op een effen veldt, daer in woont Mangala met sijn hofghesinne, daer is oock midden in die stadt een seer heerlijcke palleys, dz is van binnē gantz vergult. Die Coninck gaet met dē weidwerck om met synen hofghesinne: want dat landt is vol wilde dieren ende voghelen.

Van dat landtschap Cunchi, dat xxxiij. Capittel.

MAer alsmen van die stadt ende palleys voor by comt op drij dachreysen, soo trecktmen door een schoon effen veldt, daer in ligghen veel schoon steden ende slotē, daer is ouervloedicheyt van zijde, tot datmen weder aen eē berchachtich landt comt, daer en vindtmen niet alleenlijck op den bergen, sonder oock in den dalen steden, ende sloten, die selue behoren alle tot dat landtschap Cunchi. Die inwoonders sijn Heyden ende bouwen dat veldt. Mē jaecht ooc in dit landt leeuwen, beyren, herten, hinden, dammen, ende dijer gelijcke dieren. Dit landtschap is twintich dachreysen breet, ende heeft berghen ende dalen, oock veel boschagiē maer men vindt tot alle plaetsen goede herberghen voor die ghene, die daer door reysen.

Van dz landtschap Achalechmangi, dat xxxiij. Capittel.

DIt voorgenoemde lādtschap heeft eē ander daer aē stoot de met naimē Achalechmangi, dz leyt tegen nederganck, ende heeft veel steden ende sloten: maer die vermaerste stadt in dat landtschap heet Achalechmangi, ende sy stoot aen dat landtschap Mangi. Dit landtschap heeft een effen veldt drij dachreysen lanck. Daer na comtmē in bergen ende dalen, oock in wildernissen, dz duert ouer die twintich dachreysen lanck. Daer tusschen ligghē veel steden ende vlecken, anders

anders en heeft sy gheen onderscheet van dat voorß landtschap: wāt sy hecft coop-lieden, handtwercks lieden, boeren, ende iagers die op dat wildt acht hebben. Het heeft oock dierkens die dat muscheliaet maken. Ende daer wasset veel gengebers in desen lande, ghelijck ooc tarwe eñ rijs.

Van dat landtschap Sindinfu, dat xxxv. Capittel.

HEt stoot dat lādtschap Sindinfu aen die voorß, eñ stoot oock aen dat landt Mangi, die hooftstadt daer in heet Sindinfu, die is voortijts wtermaten rijck ende groot gheweest, ende sy heeft int rōde ouer die twintich mijlen: daer is oock een machtige rijcke Coninck aldaer gheweest, die liet achter dry sonen erfghenamen des rijcx, die deylden die stadt in dry deelen, ende bemuerde een yegelijck sijn deel besonder, nochtās lagē sy alle dry binnen die eerste muerē. Maer die groote Cham heeft hem die stadt ende dat rijck onderdanich gemaeckt. Midden door dese stadt gaet een loopende water Quianfu, dat is een halue mijle breet, maer seer diepe ende vischrijck, aen den ouer deses waters liggen veel steden ende slotē. Synen wtganck in die zee, is negentich dachreysen vā die stadt, daer gaen veel schepen ende waren dat water af wt die zee. Daer gaet ooc een steenen brugge daer ouer in die stadt Sindinfu, die is een mijl lanck, ende acht schreden breet, des smorgens slaetmen veel huyskēs oppe op die brugghen, daer in wercken die handtwercks lieden, die breecktmen alle auont weder af. Daer is oock noch eē huys daer op ghebout daer in woonen des Conincks dienders, die den tol ende wechgelt vā den lieden heysschen. Alsmē voorder trect ouer vijf dachreysen soo trecktmen door een effen veldt, daer in ligghen veel steden, sloten, ende dorpen, aldaer heeftmē lijnwaet met groote hoopen: mē vindt ooc veel wilde dieren aldaer.

Van dat landtschap Thebeth, dat xxxvj. Capittel.

AT dat effen veldt comtmē in dat landtschap Thebeth, dat heeft die groote Cham bestreden ende ghedestrueert: want daer sijn veel ghebroken steden daer in, ende ghedestrueerde sloten. Het is twintich dachreysen lanck. Maer die wyle dat sy gheheelijck tot eener woestijnen ghemaeckt is, eñ dz niemant daer en woont, soo ist van noode den genen die daer door wandelen willen, dat sy prouande met hen vueren, die hen voor twintich daghen nootelijck is. Nae dijen dat die menschen niet meer daer gewoont en hebben, soo hebben hen die wilde dieren aldaer ghemenichfuldicht, ende den wech gantz sorghelijck ghemaeckt, principalijc by der nacht: dieshalue so hebbē die coop-lieden ende andere, die daer door reysen, eenen sulcken vondt geuondē. Daer wassen groote rieten in dat landt, die sijn vijfthien schredē lanck, eñ dry spannen dicke, ende elcken cnop staet van malcanderen dry spannen. Daerom als die reysende rusten oft slapen willen, soo nemen sy groote hoopen van die rieten, ende maken eenen grooten hoop daer af, ende onstekenē dan met dē vier. Als dan dz vier daer in comt, soo beginnet soo te tieren, gheberen ende te craken soo seer, datment ouer acht mijlen verde hoort. Als dan die dieren ende beesten dat groot gheluyt, ende dz craken hooren, soo vlyen sy soo langhe, als sy dat gheluyt hooren. Alsoo bedriechtmen die dieren, op datmen sekerlijck door dz lant comen mach. Die peerdē ende andere dieren, die de coopliedē op den wech besigen, als sy dat craken ende gheluyt hooren, soo verscricken sy alsoo, dat sy hen diewils af trecken, ende haeren meesters ontloopen. Daerom moetmen hen voetbanden aendoen, op datmense met ghewelt behouden mach, dat sy niet en onvlien.

Van een ander lādtschap Thebeth ghenoemt, ende van die schandelijcke ghewoonheyt aldaer, dat xxxvij. Capittel.

ALsmen alsoo twintich dachreysen volbrengt, ende door dat landtschap Thebeth reyset, soo ontmoeten hem veel steden, ende dorpen, daer in een quade

quade ghewoonte die ouerhandt ghenomen heeft der afgoderije haluē: want een man en neemt gheen maecht ten houwelijcke, sonder als hyse nemen wilt, soo moeten te vooren veel mans met haer te doene ghehadt hebben, want sy segghen: het en is gheen wijf ten houwelijcke state bequame, ten sy dat sy van veel mannen ghebesicht is worden. Daerom als een vremde door dit landt treckt, ende daer om rustens wille sijn hutteken op recht, soo comen die vrouwen die houbaer dochteren hebben, ende brenghen syse dē vremden mannen, somtijts twintich oft dertich tot eenen mael, nae dat die vremde veel sijn, ende bidden hen, dat een yeghelijck een maecht nemen wille, ende alsoo lange by haer slapen, als hy daer blyuen wilt. Soo laten dan die vremde hen van den vrouwen verleyden, ende een yeghelijck kiester een, die hem best behaecht, ende maken sy gheschict tot den houwelijcken state. Ende als sy weder wech trecken willen, soo en laetmen hen gheen met hen wech vueren, sonder sy ouerleueren sy weder ghetrouwelijck haren ouderen.

Die maecht is geweest, die begeert dan van den ghenen diese beslapen heeft een gheschenck, dwelck sy mach laten sien, tot een teeken haers byslapens. Die welcke dan sulcke teekenē ende schencken meest heeft, ende van meer mannen beslapen is worden, die houtmen voor die beste, ende eerlijckste, die mach ooc des te heerlijckeren man gheerygen. Ende als haer die selue ter eeren vercieren wilt, soo hangt sy aen haren hals, alle harē mans geschencken, ende hoe dat dijer meer sijn, soomense eerlijcker houdt. Maer als sy een mael eenen man haer trouwe ghelooft heeft, so moet sy hem ghetrouw blyuen, ende en derf tot gheenen anderē man meer gaen. Daer sijn ooc die mans in desen lāde seer scherp toesiende, dat gheen den anderen in dat stuck schade doen. Anders sijn sy afgodisch ende grouwelijcke lieden. Ende sy en houden noch rooueu noch moorden voor sonde. Sy hebben haer voetsel vant weidwerek, ende van den vruchten der aerden. Men vindt veel dieren by henlieden die muscus brengē, die noemtmē Gadderi. Die inwoonders vanghen die selue dieren met honden, daerom hebbē sy veel muscus. Sy hebben een eyghen sprake ende munte. Ende sy cleeden hen met de huyden der wilder dieren, oft van kempen laken. Dit landtschap behoort tot dat landtschap Thebeth, dat is seer wijt, ende dat wordt gedeylt in acht rijcken, daer in sijn veel steden ende vlecken. Dat landt is berchachtich, ende sijn sommighe plaetsen, ende wateren, daer in men goudt vindt.

Men ghebruyckt oock Coralen aldaer voor haer munte, want die selue steen is by hen in grooter estimatien, eñ die vrouwen die draghense aen haer halsen. Ende sy hangent als een costelijck dinck haren afgoden aen. In desen lande sijn wtermaten groote honden, den eeselen ghelijck, die selue die vanghen die wilde dieren. Sy hebben oock valcken ende andere tot den weidwerck dienende. Caneel ende ander specerije wascht met hoopen aldaer. Ende dit gantze landtschap is den grooten Cham onderdanich.

Van den lande Caniclu/

dat xxxviij. Capittel.

DAt landt Caniclu stoot tegen nederganck aē dz landtschap Thebeth, ende heeft eenen eygenē Coninck, maer hy geeft den grooten Cham tribuyt. Aldaer is een water, daer in sijn alsoo veel peerlen, dat sy schier voor niet gheacht en souden worden, datmense die lieden liet wech vueren. Daerom soo ist by den leuen verboden, dat gheener geen peerlen vanghen en derf, sonder consent des grooten Chams. Het sijn ooc in dat landt die dierkens Gadderi, die brenghen veel muscus. Daer sijn ooc veel vischen in dat peerlen water. Soo is ooc dat gantz landt vol wilde dieren, ghelijck leeuwen, beyren, herten, dammen, losse, reen, ende menigherley aert van voghelen. Daer en wascht gheenen wijn, maer sy maken eenen dranck die goet is, van tarwen, rijs, ende ander specerije in die plaetse van wijn.

Men

Men vindt veel groffels naghelen al-
daer, die leestmen van een boomken, dat
heeft cleyn tackxkens, ende witte bloemen,
daer af wort een peere, die heeft die nage-
len voor kernen. Daer wascht ock veel
gengebers, caneel ende ander specerije, die
in onse landen ghebracht worden. Men
vindt ock in den bergē deses lands Tur-
koisen steenen, die sijn wtermaetē schoon,
maer men en derf die sonder consent des
grooten Chams niet wech nemen. Die in-
wonders des landts sijn Heyden, die heb-
ben sy alsoo verdult, dat sy meynē, sy doen
haren afgoden eer aen, als sy haer vrou-
wen ende dochteren ander mans gheuen
te misbruyckē. Want als eē vremdt man
herberghe by hen begeert, soo roept die
vader des huysghesins alle vrouwen per-
soonen die inden huyse sijn, ende ghebiet
hen, dat sy den gast, ende alle sijn ghesel-
schap in allen dinghen souden ghehoor-
saem sijn. Daer na treckt hy wech, eñ laet
den gast ende sijn gheselschap in huys, eñ
hy en comt niet weder, alsso langhe als die
in sijn huys blyuen. Maer die gast alsoo
langhe als hy daer is, soo hangt hy synen
mantel oft een ander teekē voor die duere
des huys: wanneer nv die huysvader we-
der comt, ende dat teeken noch voor sijn
huys siet, soo en gaet hy niet binnen, son-
der hy gaet weder wech, alsso lange tot dat
de gast wt synen huyse wech treckt. Alsoo
mach die gast twee oft dry daghen in die
herberghe blyuen. Dese ghewoonte hout-
men in dat gantze lādtschap Canielu, eñ
niemant en meynt dattet hem schande is,
als hy eenen sijn wijf eñ dochter ouerlaet,
want hy doetet synen Goden ter eerē. Eñ
hy hoopt ock dat sy hen sullen te ghena-
diger sijn. Haer gelt dz sijn sommige gou
de draeykens, die hebben een seker ghe-
wicht, ende daer nae dat het swaer is, daer
na ist meer weerdt, ende dat is die groosste
munte. Sy hebben ock een cleyn, die ma
ken sy alsoo: Sy sieden sout in eenē ketel,
daer af drucken sy clootkens in formen,
ende als die selue droogh worden, soo ge-
uen syse wt voor gelt. Alsmen dit landt-
schap verlaet, ende thien dachreysen voor-
der treckt, soo vindtmen veel sloten ende
dorpen. Die inwoonders daer af hebben
ock die ghewoonheyt, ghelijck die in Ca-
niclu. Ten lesten comtmen aen een water
dz heet Brius, daer eyndet haer dz landt-
schap Caniclu. In dit water vindtmen
goudt met hoopen, dat nvemen sy Paglo-
la, ende aen den deuer wascht caneel met
groote hoopen.

Van dat landtschap Ca-
raiam, dat xxxix. Capittel.

Alsmen ouer dat water Brius
vaert, soo comtmen aen dat
lādtschap Caraiam, dat heeft
seuen Coninckrijcken, ende is
den grooten Connck-Cham
onderdanich, ende sijn sone Essentemur
regeerde by mynen tijdē aldaer. Dese in-
woonders sijn Heydenē, ende sy brengen
voort schoone ende goede peerden aldaer.
Sy hebben ock een eygen sware sprake.
Die hooftstadt daer in heet Jaci, dat is eē
heerlijcke groote stadt, eñ men doet groote
coopmanschap aldaer. Het woonen ock
sommighe weynich Nestorianer Christen
aldaer, ende veel Machometistē. Sy heb-
ben veel rijs ende tarwen, hoe wel dat sy
gheen tarwen broot en eeten, want sy en
connens sonder weede des maechs nz ver-
douwen, daerom makē sy haer broot van
rijs. Sy maken ock eenen dranck wt veel
specerijen, die maeckt eer droncken dan
wijn. In stede van gelt, ghebruycken sy
sommighe steenkēs, die sijn goudtverwich
ende wit, die vinden sy aen die zee. Men
maeckt in dese stadt veel fouts wt putwa-
ter, daer af heeft die groote Cham groot
profijt. Die mannen in dit landt sijn alsoo
sot ende dul, dat syt ganz niet en achten,
dat een ander by haer vrouwen gaet, ist
dattet die vrouwen maer doen en willen.
Dat selue water is ock seer vischrijck, en-
de heeft by die hōdert mijlē int ronde. Die
volck eet rouw vleesch, dat bereyden sy te
voren alsoo: sy stampent te voren cleyn,
daer na doen sy olie ende goede specerijen
daer in, ende eetent dan alsoo.

Van een gheweste in dat
landtschap Caraiam, daer sijn die
grootste slangen in, dat xl. Cap.

Alsmen vā die stadt Jaci wech
treet, so comtmē tot een ander
Coninckrijck, na thien dach-
reysen, daer in heet die hooft-
stadt Caraiam, daer regeert
Co-

Digitized by Google

Cogracam des Keysers Cublays sone, en de dat gantze landt wordt van die stadt ghenoemt. Die wateren geuē veel goudts aldaer, dat noemē sy Paglola. Men vint oock in den brocken oft maraschen ende inden bergen goudt, maer het is van eenē anderen aert. Die inwoonders sijn Heydē. Daer wassen ooc in desen lande groote slanghen, dijer sijnder sommighe thien streden lanck, ende thien spannen dicke, die sommighe en hebben voor gheen voeten, maer in de stede vanden voeten hebben sy clauwen ghelijck die leeuwen ende vogelgrypen. Sy hebben oock groote hoofden ende groote oogen ghelijck twee brooden, haren muyl ende keele is hen so wijt, dat sy eenen gheheelen mensche opslocken connen. Dat grouwelijcke keelgat heeft oock sijn groote scarpe tanden.

Daer een is oock gheen mensch noch dier, dat dese slanghen sonder vreese soude connen aensien, ick swijghe aengrypē. Maer men vangtse also: Die slange verbercht haer by daghe onder der aerden, in holen, oft in die crochten der berghen oft steenrootsen, ende snachts gaet sy wt, ende gaet opt dlandt, daer ander dieren woonē, daer soect sy harē cost. Sy en ontsiet oock gheen dier, hoe groot ende grouwelijck dattet is, want sy eet groote ende cleyn beyren, leeuwē ende dijer ghelijcke: als sy nv sadt is, soo gaet sy weder in haer hol, ende die wyle dat dat landt so sandich is, soo en ist niet te segghen wat dieper grauen dat sy met haer swaer lijf in dz sandt duyrt, alsoo dat eener meynē mochte, men hadde een vat vol wijns daer door gherolt. Maer die jagers die dit dier na stellen ende vangen willen, die stekē by daghe veel paelen met ijserē puncten in den sande, die bedecken sy met sandt, datse die slanghe niet gesien en can, dijer steken sy veel hier ende daer in der aerden, principalijck waer sy weten dat die slanghe te naesten verborghen leyt. Als sy nv by der nacht na haer ghewoonheyt wt comt, om sijn spijse te soeken, wanneer sy dan haer swaer lijf in den sande omwentelt, soo valt sy somwylen in eenen scherpen pael soo diepe, dat sy haer selven herwordt, ende ombrengt, oft seer swaerlijck ghewont wordt, dan soo loopen die verborghen jagers hem toe, ende dooden dat dier, leuet anders noch: ende sy nemen die galle daer wt, die vercoopen sy seer diere, want het is een groote medecijne, als eenen een rasende hont ghebeten heeft. Als hy dan niet meer dan een penninck swaer in en neemt, soo wordt hy terstont ghesont. Ende als een vrouwe in kindes arbeyt leyt, soo haest als sijs een wenich gheproeft heeft, soo gheneest sy van stonden aen. Alsoo oock als eener veyth wrattē heeft, ende dat hy hē aen die heymelijcke plaetse met der gallen smeert, soo vergaen sy haest. Het vleesch van dese slanghen vercoopē sy voor spijse, wāt sy eetent geerne.

Daer sijn oock seer veel goede peerden in dit landt, die vueren die cooplieden in Indiam, ende vercoopense aldaer. Die inwoonders nemen den peerden van den steerte twee oft dry leden beenkens, op dat dat peert den ruyter, met den steert niet en slae, dat houden sy voor leelijck. Sy ghebruycken in den strijdt schilden, ende rustinghen van buffel leyr gemaect, ende sy vergiften alle haer pijlen eñ spiessen. Eer dat die groote Cham Cublay hem dat landt onderworp, doen hadden sy een schandelijcke ghewoonheyt onder hen: want als een vremdt man by hen ouer nacht bleef die welcke hem tuchtich ende wysselijck in woorden ende in wercken hiel, dijen doodende sy by nacht, ende sy meynden dat die goetheyt ende wysheyt ende goede manieren, ia oock die siele des mans soude voordaen in dijen huyse blyuen. Dit ongheloue heeft ghemaect dat veel vrome goede lieden by hen omcomen ende ghedoot sijn worden. Maer die groote Cham, soo haest als hy hem dat rijck onderdanich ghemaect hadde, doen heeft hy die grouwelijcke sotheyt wtgheroeyt.

Van dz landtschap Arcladam, dat xlj. Capittel.

Alsmen van dat landtschap Caraiam treckt, so comtmen na vijfdachreysen in dz lādtschap Arcladam, dat is oock onder den grooten Cham, ende die hooftstadt daer in heet Vnchiam.

Die inwoonders gebruyckē een ghewicht goudts voor haer munte, wāt in dijen ende in veel andere omligghende landen en vindtmen gheē siluer. Maer die gene die siluer van elders waert daer hen brengen, die vermanghelent voor goudt, ende ghewinnen veel daer aen. Sy ghebruycken eenen ghemaecten dranck van rijs ende cruyt. In desen lāde bedeckē beyde mans ende vrouwen die tanden met guldē bleecken, die schicken sy alsoo, datmen meynt, dat die tanden staen op die bleckē. Die mans sijn alle gheleert te strijden, want sy en doen niet anders dan strijden ende jagen. Die vrouwen besorghen dat huys, ende hebben ghecochte knechten, die tot haren dienste sijn gheordineert. Daer is oock een ghewoonte in desen lande, wanneer dat een wijf baert, soo haest als sy dan mach, soo verlaet sy dat bedde, ende besorcht dat huys: ende die man legt hem int bedde veertich daghen lanck, ende verwaert dat kindt. Maer die moeder en treckt haer des kindts niet aen, dan dat sy hem te suyghen geeft die borste. Daer tusschen besoeken die naeste vrienden den man int bedde ghelijck men by ons die vrouwen int kinderbedde besoeckt.

Want sy segghen, die wyle dz die vrouwe groot ghegaen heeft, ende ghebaert heeft, dat sy lanckduerende arbeyt heeft ghehadt. Daerō soo ist billick ende recht, dat sy veertich daghen ruste hebbe vā den kinde. Maer sy brengt den man te eeten aent bedde. In desen lande en heeftmen gheenen anderen Afgodt, dan dat een yeghelijck gheslacht synen voorvader aenbidt. Sy woonen gemeynlijck in der wildernissen ende in gheberchten. Maer aen dese bergen en comt gheē wtlander: want die locht is daer alsoo vergift, dat sy hem niet lijden en mochten. Sy en hebben gheen gheschrijft, maer haer handelingen ende schultbrieuen maken sy met reken tafelen, daer af behout yeghelijcke partije een deel: ende alsmense dan weder te samen brengt, ende dz die teekenē ghelijc comen, soo geuen sy ghetuyghenisse des handels. Daer en sijn ooc in desen lande gheen medecijns, ghelijck oock in Canidu ende Caraiam. Maer als eener cranck wordt, soo beroepen sy die waerseggers, ende die knechten der afgoden, dijen geeft die crancke sijn sieete te kennen: dan beghinnen die waersegghers te danssen ende te clincken met sommighe instrumenten ter eeren van haer Goden. Ende roepen ende singhen met luyder stemmen soo langhe, tot dat eener aen den dans vanden duyuel beseeten wordt, daer na laten sy af van het danssen, ende vraghen den beseeten mensche, van waer hem die cranckheyt ghecomen is, ende watmen daer voor doen sal, op dat hy ghesont worde. Soo antwoort dan die duyuel, door den beseetenen, om dat hy dit oft datte ghedaen heeft: oft dijen oft ghenen Godt vertorent heeft, daer om is hem die cranckheyt gecomen. Dan soo bidden die waersegghers, dat hem dijen Godt sijn schult vergheuen wille, ende sy ghelouen dat die crancke hem een offerhande doen sal, van synen eyghenen bloede, als hy ghesont ghewordē sal sijn. Maer merckt die duyuel, dat hy van die cranckheyt niet opstaen en sal, soo antwoort hy. Dese heeft Godt soo seer vertorent, dat hijt met gheener offerhande versoenen en mach. Maer sal hy vander crancheyt opstaen, ende ghesont worden, soo beueelt hy, dat hy soo veel rammen met swerte hoofden offere, ende soo veelderley drancken make, soo veel tooverers ende heesen tot hem beroepe, die die offerhande doen, op dat Godt versoent worde. Soo dat dan sijn vrienden horen, soo sijn sy neerstich om te volbrenghen tghene dat die duyuel ghebeeten heeft. Soo herworgen sy die rammen, ende sprenghen dat bloet ten hemelwaert, ende sy beroepen tooverers ende heesen, die ontsteken groote lichten, ende berooken dat gantze huys, met eenen roock van Aloes hout. Dat vleesch sop sprenghen sy ooc in die locht, met ooc eenen dranck van cruyden ghemaeckt. Als dat alsoo by ordene gheschiet is, soo maken sy weder een dansken den Afgodt ter eeren, den welcken men meynt dat hy den crancken weder ghenadich sije: sy singhen ooc met verschrickelijcke tandtclappinghe oft knersen.

Daer na vragen sy den beseetenen weder, oft den Afgodt daer mede te vredē is.

Ant-

Antwoort hy dan neen, so schicken sy hen haestelijck sijn ghebodt te volbrenghen. Maer seyt hy dat daer genoech gheschiet is, soo sitten die tooverers ende onsinnigen lieden ter tafelen, eñ eeten dat vleesch met vruechden, dat den afgodt geoffert is worden, ende sy drincken dijen dranck, dz sy in des duyuels offerhande wighegoten hebben. Na den eeten so gaet een yeghelijck na huys. Ende als die crancke alsoo wt schickinghe Gods vander cranckheyt ghesont wordt, soo en danckt dat blindt volck den waerachtighen Godt niet, sonder haren duyuelen ende afgoden.

Van den grootē crijch die hen tusschen den Tartarē, ende den Coninck Mien verloopen heeft, dat xlij. Capit.

Ao Christi 1282.

INt jaer na der geboorte Christi duysent twee hondert ende tweentachentich, soo isser eenē grooten crijch opgestaen, van weghen des rijcx Caraiam, waer af int voorgaende Capittel gheseyt is, ende om des rijcx Botia wille, wāt die groote Cham schicte eenē van synē Vorsten Nescordim ghenoemt, met twelf duysent reysigers, die souden dz Coninckrijck Caraiam voor allen aenvechtinghen beschermen. Het was ooc die voors Nescordim een voorsichtiger strenger man, ende hy hadde crijchsvolck by hem dat redelijcke lieden waren, ende in crijgshandelē wel gheleert ende gheoeffent. Als nv die Coninck Mien eñ Bangala dese aencomste vernamen, doen verschricten sy seer, ende sy sorchden, dat sy ghecomen waren om haer landen te bestryden. Daerom vergaderden sy haer crijchsvolck, beyde te peerde ende te voete, ouer die tsestich duysent, ende twee duysent oliphanten die sloten droeghen, ende waren in elck slot twelf gheruste mannē, oft vijfthien oft sesthien.

Met desen heyr tooch haestelijck die Coninck Mien teghen die stadt Botia, daer der Tartaren heyr rustet, ende lach dry daghen int selue veldt stille. Maer als Nescordim hoorde, dat een sulcken heyrtocht teghen hem comen was, daer vreesde hy seer, hoe wel hy hē der vreesen niet en liet mercken, want het gaf hem eenen goeden troost, dat hy wiste, dat hy dapper stercke mannen by hem hadde, die tot den strijdt gheschict waren. Daerom tooch hy met mannelijcken herten wt om teghen den vyandt te vechten, ende hy sloech synen leger teghen een groot bosschagie, die hadde groote hooge boomen, ende hy wiste wel, dat die oliphanten met haren hoornen, niet in die bosschagie ghecomen en conden.

Maer als die Coninck Mien hoorde, dat die Tartaren daer waren, doen tooch hy hen teghen. Maer als der Tartaren peerden merckten, dat daer oliphanten waren, doen en constmense met gheender macht daer toe bedwingen, dat sy die oliphanten aengingen. Daerom mosten die Tartaren van haer peerden af staen, ende bonden sy aen die boomen in die bosschagien, ende sy toghen te voete teghen die oliphanten te stryden. Ende die wyle dat die int ghelidt niet dan staleboghen en hadden, ende dat sy ghewoon waren daer mede te schieten, daer schoten sy soo veel pijlen in die vyanden, dz die oliphanten ghewont werden. Ende doen sy dat schieten niet lijden en mochten, doen vloden sy met groote haeste na die bosschagie toe. Maer haer regeerders onderstonden met grooter neerstichcyt sy tegen die vyanden te vueren ende te hissen. Maer het was al te vergeefs, ende sy verliepen hier ende daer. Ende doen sy in die bosschagie quamen, daer verscheurden sy die thoornen die sy droeghen, ende worpen die ghewapende mannen daer wt. Als dz die Tartaren saghen, doen liepen sy tot haer peerden ende spronghen daer op, ende sy ouervielen des Conincks heyr met ghewelt, daer af verschricten die vyanden, die wyle dat die oliphanten verstroyt waren, nochtans weerden sy hen soo seer als sy mochten met den handen. Doen sy alsoo grouwelijcken aen beyde syden streden, en de aen beyde veel omquamen, doen vloot ten lesten die Coninck Mien met den synen, dijen iaechden die Tartaren nae, ende versloeghen wat sy mochten, ende sy behielden also dat veldt. Als nv die Tartaren dese verwonnen hadden, doen toghen sy in die bosschagie om die oliphanten te vanghen. Maer doen sy soo seer vloden, so en hadden sy niet eenen connen

vanghen, waert sake dat hen niet een gevanghen te hulpe en ware gecomen, doen vingen sy daer by die twee hondert. Van desen strijdt aē, so heeft die groote Cham oliphanten ghebruyckt in sijn heyr: want hy en hadde daer te voren gheenen die daer toe gheleert was. Een cleyn tijt daer nae, doen ghewan die groote Cham dat landt des Conincks Mien, ende hy brach tet onder sijn ghehoorsaemheyt.

Van den wilden ghevesten, ende van dat landtschap Mien, dat xliij. Capit.

Alsmen dat landtschap Caraiam verlaet, so comtmen aen een dellinghe, daer gaetmen schier dry gantze dagen neder waerts, ende aldaer en is nergens gheen wooninghe, hoe wel dattet aldaer een wtermaten groot effen velt is, daer hen dat alle dry daghen in der weken veel volcx comt, om yet aldaer te coopen: wāt daer comender veel vā den hooghen bergen, die brengen goudt met hen, ende vermanghelent op siluer, ende sy geuen een once goudts voor vijf oncen siluers. Daerom comen veel vremde cooplieden daer hen, die brenghen siluer aldaer, ende vueren goudt van daer. Maer op die hooghe berghen, daer die ghene woonen in groote sekerheyt, die dat goudt vergaderen, daer en can gheen vremde henen comen: want den wech is alsoo onghebaent ende verwerret, dat hem seluen yemant eer verderuen soude, dan dat hy die verborgen vinden soude. Daer na soo comtmen tot dat landtschap Mien, dat stoot teghen middach aen Indiam, ende heeft veel wildernissen, daer in loopen oliphanten, eenhoornen ende alsulcke wilde dieren, maer daer en is gheens mensschen wooninghe.

Van die stadt Mien/ ende van des Conincks graf, dat xliij. Capittel.

Na dijen datmē vijfthien dach reysen volbrengt, so comtmen tot een stadt die heet Mien, dat is een groote treffelijcke hooftstadt des rijcx, eñ is den grooten Cham onderdanich. Die inwoonders hebben een eyghen sprake, ende sijn Heydē. Daer is op een tijt een rijcke Coninck in dese stadt gheweest, doen die selue sterue soude, doen dede hy hem een graf maken op dese maniere: Aen elcken hoeck des graefs dede hy eenen thoren maken van marmorsteenen, die waren elck thien sehzeden hooghe, ende hadden oock haer dickte na aduenant. Die selue thorēs dede hy int sop oft opperste rondt maken, ende den eenen ouer al met goudt decken, ende bouen in thoochste des thorens soudmen veel cleyn gulden clockens hanghen, die souden clincken als sy van den windt beweecht souden worden. Den anderen thoren soude met siluer ghedeckt sijn, ende siluere clockens hebben, die oock clinken souden als die windt waeyen soude. Dit graf liet hy hem ter eeren maken, op dat sijn ghedenkenisse altijt by den lieden bleue. Als nv die groote Cham dit landtschap hem onderdanich maecte, doen en wilde hy niet dat men dat graf breken soude, dwelck die Coninck tot sijnder ghedenkenisse ghemaeckt hadde: want het is een ghewonte by den Tartaren, dat sy niet teghen die dooden en handelen.

In dit landtschap sijn veel oliphanten, schoon groote wilde ossen, herten, dammen, ende dijer ghelijcke veel wil de dieren.

Van dat landtschap Bangala, dat xlv. Capittel.

Bangala stoot oock tegen middach aen Indiam, dat en had de die groote Cham noch niet ghewonnen, doen ick aen sijn hof was, maer hy hadde schoon een heyr daer henen gheschict, om die selue te bestrijden. Dit landtschap heeft eenen eyghen Coninck, ende sprake. Daer sijn ooc alle die inwoonders Heyden, ende eeten vleesch, rijs, eñ melck: sy hebben oock veel boomwollē oft cattoē, daerom is veel coopmans handelinghe aldaer. Oock vindtmen veel spicken, gali-

Digitized by Google

galigaen, gengeber, ende suyker aldaer, midtsgaders veel specerijē. Daer sijn oock wtermatē groote rūders oft ossen aldaer, die sijn den oliphantē gelijck in die dicte, maer niet in die hoochde, men besnyt oock veel mannen in desen lande, die worden daer na verecht, door die cooplieden in alle landen te vueren.

Van dat landtschap Cangigu, dat xlvj. Capittel.

TEgen opganck toe volcht na dit voorß landtschap dz landt Cangigu, dat heeft eenen eygenen Coninck ende sprake. Die inwoōders sijn Heyden, ende sy geuen den grootē Cham tribuyt, haren Coninck heeft ouer de dry hondert echte wijuen. Men vindt ooc veel goudts in dese landtschap eñ specerije, maer men en cans niet wel verchierē, dā het leyt verde van der zee. Daer sijn ooc veel oliphanten aldaer ende ander wilde djeren, die inwoonders leuen van vleesch, melck, ende rijs. Sy en hebben gheenen wijn, maer sy maken eenen goedē dranck van rijs ende specerije. Daer schilderen ooc mans ende vrouwen haer aensicht met naelden, oock den hals, handen, buyck, ende beenē: daer in maken sy beelden van leeuwē, draeken ende vogelen, dat drucken sy soo vast in, dattet niet lichtelijck af en gaet, ende hoe veel eener dese beelden meer heeft, so veel te schoonder achtmen hem.

Van dz landtschap Amu/ dat xlvij. Capittel.

DAt landt Amu leyt tegen opganck, ende is den grooten Chā onderdanich. Die inwoōders sijn Heyden, ende hebben een eyghen sprake. Sy hebben veel vee ende prouande, oock veel goede peerden, die vervueren die cooplieden in Indiam. Sy hebbē ooc veel buffels, ende runders, want die weyde is goet aldaer. Beyde wijfs ende mans draghen costelijcke gulden cleynodien, ende oock silueren aen den armen.

Van dz landtschap Tholoman, dat xlviij. Capittel.

DAt landtschap Tholomā leyt achtien dachreysen tegen opganck van dat landtschap Amu, eñ is den grootē Cham onderdanich, die sijn ooc Heyden, ende hebben een eygen sprake. Daer sijn oock schoon mans ende vrouwen nochtans wat bruynachtich. Dat landt is wtermaten wel doorbout, ende het heeft veel stercke steden ende sloten. Die mans sijn tot den crych geleert. Sy verbranden haer afgestorue lichamē, eñ sy sluytē die ouerghebleuen ghebeenten in kistkens, ende begrauen sy in die crochten der ghebergten, dat sy noch van menschen noch van dieren aengeruert en wordē. Sy hebben oock veel goudts, ende ghebruycken goude clootkens voor haer munte, die selue vinden sy in die zee.

Van dat landtschap Ginsgui, dat xlix. Capittel.

VAn dat landtschap Tholoman leydet de wech tegē opganck tot dz lādtschap Ginsgui, eñ mē treckt twelf dachreysen aen een water, tot dat men tot die groote stadt Sinuglu comt, die is onder den grooten Cham, ende die inwoonders sijn Heyden. Men maeckt in dit landt schoon laken van schorssen der boomen, die draghen sy inden somer. Het sijn ooc veel leeuwen aldaer, daerom en derf niemant des snachts wt synē huysse slapen: want wien dat sy vinden, dien verschoren sy ende eeten hem. Daer gaen ooc schepen op ende af door dat water, die en derfmen om der leeuwen wille aen den oeuer niet vast maken, sonder men houtse midden int water aen den ankeren, anderssijns comen die leeuwen by nachte in die schepen, ende sy eeten wat sy leuende daer in vinden. Maer hoe wel dat dese leeuwen groot ende grim sijn, soo sijn ooc soo dapper stercke honden in dit landt, die de leeuwen aenvallen: ende het ghebeurt dicwils, dat twee honden ende een schutter op een peert, eenen leeuwe om leeghe legghen: want als die honden eenen leeuwe sporen oft weten, soo gaen sy hem met groot bassen aen, principalijck als sy mercken

dat sy lieden te hulpe hebben, ende byten altijt den leeuwe in die achterste dijen ende steerte. Eñ hoe wel die leeuwe hen dickwils die tanden biedt, ende hem hier ende daer keert op dz hysse verschoze, nochtans soo verwaren hen die honden soo wel, dat sy niet lichtelijck van hem gheschadicht en worden, wāt als hy na die hondē bydt, soo onderstaet hem die ruyter te schieten, dan so vliet de leeuwe, ende sorcht dat die honden met haren bassen, meer volck ende honden teghen hem opweckē mochten. Ende soo haest als hy eenē boom begrijpen mach, so vliet hy haestelijck daer toe, als tot een bewaringhe, daer mede beschermt hy hem van achter, eñ van voore beschermt ende weirt hem met synē muyl teghen die honden. So treckt dā die man te peerde daer toe, ende en hout niet oppe van schieten, tot dat hy den leeuwe heeft ghevelt, want die leeuwe en gheuoelt die schoten niet, tot dat hy valt, alsoo veel geuen hem die honden te doene. Dit landt heeft oock veel zijden, die vervoeren die cooplieden in menighe landen.

Van den steden Cacausu, Canglu ende Ciangli, dat l. Capittel.

Alsmen van dit landtschap treckt, soo vindtmen veel steden ende sloten, ende alsmen vier dagen treckt, so comtmē tot der heerlijcker stadt Cacausu, die hoort tot dz lādtschap Cathay, teghen middach ghelegen. Sy hebbē veel zijden aldaer, daer af maecktmē eystelijcke lakenen met goudt ondertrockē. Van dese stadt rekentmē dry dachreysen tegen middach, tot die groote stadt Canglu ghenoemt, die heeft veel souts, wāt alle dlandt is versouten, dat sout maken sy alsoo. Sy scherren dat aertrijck tsamen ghelijck een berchsken, ende schudden water daer op, dat treckt dat sout na hem. Dat selue water vergaderen sy dan weder so het onder dat berchsken wt loopt, dat sieden sy dan so langhe, tot dat sout daer af wordt. Op gheen syde der stadt Canglu ouer vijf dachreysen, daer is een ander stadt Ciangli ghenoemt, daer loopt een groot water door, daer varen die lastschepen bequamelijcken in, die die waeren vueren, want het is een groote merckt aldaer.

Van den steden Tadinfu ende Singuimatu, dat lj. Capittel.

Alsmē ses dachreysen voorder treckt tegen middach so comt men tot die groote stadt Tadinfu, die heeft eenen yegenen Coninck ghehadt, eer sy den grootē Cham onderdanich wart. Sy heeft veertich steden die haer gehoorsaem moeten sijn. Die hebbē alle schoō houen, ende soomen voorder tegē middach treckt ouer dry dachreysen, soo vindtmen een ander treffelijcke stadt Singuimatu ghenoemt, daer toe vlietet een groot water van middach her, dat hebben die inwoonders ghedeylt, ende het een deel vlietet teghen opganck Mangi toe, ende dz ander deel teghen nederganck Cathay toe, door dit water comen ontallijcke scheepkens met waren daer hen. Soo men van Singuimatu twelf dachreysen doet teghen middach, so comtmen aldoor tegen steden ende slotē, aldaer mē veel coopmanschap hanteert. Die inwoonders dese landē sijn Heydenen, ende sijn den grooten Cham onderdanich.

Van dat water Caromoran ende vanden steden Corgangui ende Caigui, dat lij. Cap.

Alsmen den voorß wech volstreckt, soo comtmen tot den grooten water Caromoran dat vlietet (soo men seyt) wt priester Johans landt, dat is een mijl breet, so ist oock soo diepe, dz ghe laden schepen op ende af moghen gaen, soo ist oock seer vischrijck. Niet verde van den wtganck deses waters daert in die zee loopt, daer staen by die vijfthien duysent schepen, die hout die groote Cham aldaer gherust, op dat, waer dat vā noode is, datmen ergens op die zee varen mocste, datmē het crychsvolck daer in vuerē mochte. Dese schepen sijn die sommighe so groot, dat sy vijfthien reysende mannē met peerden ende prouande voor hen ende haer peerden behelpen mogen, daer sijn ooc in elcken schepe twintich schipknechtē, daer

dese

dese schepen staen, daer sijn twee steden ghebouwet aē den ouer des waters, die een heet Corgangui ende die ander Caigui. Maer alsmen ouer dat water comt, so comtmē in dat eedele lādtschap Mangi, dijer lof wy int nauolghende Capittel beschrijuen willen.

Van dat landtschap Mangi, ende van der godtsalicheyt ende gherechticheyt des Coninckx, dat liij. Capittel.

MAngi dat landtschap heeft eenen Coninck gehadt Facfur ghenoemt, die was wtermaten rijck ende machtich, ende daer en wert in allē landen gheen machtiger gheuondē dan dese alleen, den grooten Cham wtghenomen. Sijn Coninckrijck was soo sterck, datment voor onwinnelijck hiel, daerom en dorft niemant onderstaen met hem te oorloghen. Daer af quam dat die Coninck midtsgaders allen synē volcke, alle erychsghebruycke oncondich werden, want alle steden waren met dieye wyde grauen om geuen. So en hiel die Coninck ooc gheen peerden, want hy en besorchde hem, voor niemant, daerom lach die Coninck altijt in luyicheyt ende wellustichēyt hy hadde aen sijn hofghesin ouer die duysent eedelinghen, die onder hiel hy, ende hadde ooc anderssins een eerlijck hofghesin, daer en dorste gheen den anderen bedroeuen, oft broederlijcke vrede breken, hy worde anders na die ghelegentheyt van der saken daerom ghestraft, want die Coninck plantede gherechticheyt, so onderstont hy vrede te onderhouden, soo hadde hy ooc een wel behagen aen die barmhertichēyt. Daerom was in sijn rijc alsulcke eenmodicheyt, dat die handtwercks lieden by der nacht haer wercksteden open lieten, daer na en onderstont niemāt daer in te gane. Een yeghelijck mochte seker door dat Coninckrijck wandelen by dage ende by nachte, want daer en was niemant dijen hy vreesen oft ontsien dorste. So was die Coninck ooc soo goedertierē ende barmhertich teghen den armē, dat hy gheenen en verliet, die met armoede ende noot begrepen waer gheweest, hy liet altijt die weghgheworpen kinderen ende vondelinghen vergaderen, dijer hadde hijer somtijts tot in die twintich duysent, die dede hy alle op sijn costen op brengen, want die arme wijuen in dijen lande, die worpē gheneynlijck haer eyghen kinderen wech, en de latense andere oplesen ende opbrengē. Maer wat dijer kinderen sijn, die de Coninck alsoo tsamen leset, die geeft hy hier ende ginder den rijcken liedē die in synen lande sijn, die selue gheen kinderen en hebben, ende ghebiet dē rijcken, dat sy die kinderē, in haer rechte kinderē stede aennemen. Maer die de Coninck selue opbrengt, die geeft hy daer na yegelijck paer ende paer tsamē, ende hy versiet hen, dat sy te leuen hebben.

Hoe Baiā die veldthooftman des grooten Chams dat landtschap Mangi bestreden ende ghewonnen heeft, dat liiij. Capittel.

IN jaer na der gheboorten Christi duysent twee hondert ende achtenseshtich, als die groote Cham Cublay dat landtschaps Mangi na stelde, doē bestreet hyse ende gewanse, ende brochtse onder sijn macht, met sulcke manieren: hy schirte eē ontallijck groot heyr te peerde ende te voete, dijen gaf hy tot eenen hooftman Baian Chinsan, dat is alsoo veel te segghen, als van hondert vogen, ghelijck al oftmen seyde Baian die hondert vogē heeft. Die selue quam mz sijn heyr in dat landtschap Mangi, ende belegerde tē eerstē die stadt Coningangui, ende begeerde van den inwoonderen, sy souden synen Keyser sweeren. Ende doen sy sulcx ontseyden ende weygerden soo tooch hy van daer, ende en dede die stadt gheen leedt. Ende hy begeerde sulcx ooc aen een ander stadt, doen sy dat selue ooc weygerdē, doen tooch hy alsoo voort tot die vierde eñ vijfste, ende beuandt ouer al sulcke antwoorde. Die seste stadt viel hy met gewelt aen, ende doen hyse ghewan, doē tooch hy voort tot den anderē, ende hy verreech in corter tijt twelf steden, wāt hy hadde dapper even volck in sijn heyr, dat waren alle rechte erychslieden, daer toe so schicte hen die groote Cham eenen gheweldighen hoop na, die niet minder en was dan den

eersten, daer af verscricten alle mannen herten in Mangi ende verstorven. Doen tooch Baian met den gheweldigen hoop voort, voor die hooftstadt Quinsay, aldaer de Coninck hof hiel. Doē nv die Coninck Mangi der Tartaren sterckheyt ende manheyt sach, doē verscricte hy hertelijckē seer, ende hy ginck met een groot gheleye sijns ghesins in een schip, ende hy tooh in sommighe onwinnelijcke eylanden der zee. Daer hadde hy by hem ouer die duysent schepen, ende hy beual die Coninginne die stadt Quinsay te bewaren, ende hy leyde daer ook een stercke garnisoen in. Doen nam die Coninginne een mannelijck herte aen haer, eñ sy hiet haer in allen dinghen gheschict, ende sy en onderliet niet van tgene dat tot beschermínghe der stadt dienen mochte. Ende doen sy hoorde dat die opperste hooftman der Tartaren Baian Chinsan hiet, dat is hondert oogich, doen verscricte sy seer eñ haer begauē alle haer crachten, wāt sy hadden vanden sterren sienders ghehoort ende van anderen tooverers, dz gheen die stadt Quinsay en mochte ghewinnen, hy en hadde dan hondert oogē. Ende die wijle dat dat tegen die natuere dunct te sijn, dat een mensch hondert oogē soude hebben. Maer des hooftmans toenaem, die gheleeck der prophetijen, daerom en wilde sy Godt niet tegen staen. Ende sy riep den hooftman der Tartaren, ende ouergaf hem die stadt met vreden ende daer toe dat gantze Coninckrijck, doen dat die borgers ende inwoonders des gantzē rijcx hoorden, doen vielen sy alle tot den grooten Cham, ende gheloofden hem gehoorsaem te sijn, wtghenomen een stadt Sanifu ghenoemt, die selue en mocht in dry jaren daer toe niet ghedwongen worden, dz sy haer opgaue. Die Coninginne tooch ook aen des grooten Chams hof, vā den welcken sy wert met grooter eeren ontfanghen. Maer haer man die Coninck Mangi die bleef tot aen sijn eynde in die eylanden der zee.

Van die stadt Conigangui, dat lv. Capittel.

DJe eerste stadt diemen aen comt alsmē in dat landtschap Mangi reyset, die heetet Conigangui, ende is eē heerlijcke groote eñ rijcke stadt, die leyt aen dat water Caromoram, daer is eē groote menichte der schepē. Mē maect ook alsoo veel souts aldaer, dat veertich steden ghenoech daer aen hebben. Daer af heeft die groote Cham seer groot profijt. Die inwoonders deser eñ aller omliggende steden sijn afgodisch, ende verbernen die doode lichamen.

Van den steden Panchi ende Chain, dat lvj. Capittel.

OP geen syde der stadt Conigangui tegen dē suydtoosten windt, ouer eē dachreyse, daer leyt eē groote heerlijcke stadt Panchi genoemt daer drijftmen veel coopmanschap, want daer is zijde ende alle tgene dat tot den leuen dienstelijck is ghenoech. Door dat landt neemtmen des grooten Chams munte, den wech die van Conigangui na Panchi leyt, die is met schoonen steenen ghe plaueyt, ende daer vlieten op beyde syden wateren daer neuen hen. Men en can anders niet in dat lādtschap Mangi comen, dā door desen wech. Vā die stadt Panchi tot Chain, is ook een dachreyse, dat is ook een machtighe stadt, ende sy heeft veel visch, wiltbraets ende ghevoghels, principalijck vindtmen veel phasanen daer.

Van die stadt Tingui/ dat lvij. Capittel.

ALsmen van daer een dachreyse voorder treckt, so comtmen tot die stadt Tingui, eñ hoe wel dat die selue niet groot en is, soo heeft hy noch van lijfneringhe te vollen ghenoech. Het sijn ook veel schepen aldaer: want sy en leyt niet verde van der zee, ende te halfwegen sijn veel soutpannen oft putten, by dien leyt die stadt Tingui. Alsmē een dachreyse van der stadt comt teghen suydtoosten wint, so comtmē noch tot eender stadt, die leyt in eē lustich gewest, eñ sy heeft onder haer ghebot xxvij ander steden. Ick Marcus ben selue wt bevel des grootē Chams

dry

dry gantze jaren een Amptman in dese stadt gheweest.

Hoe dat die stadt Sianfu met ghewelt is ghewonnen worden, dat lviij. Capittel.

TEgen nederganc is een landt dat heet Naugui, dat is rijck ende seer lustich, daer maecten men veel lakenen van goudt ende zijden, eñ is groote ouervloedicheyt van coren aldaer. Die hooftstadt deses landts heet Sianfu, eñ heeft anders noch twelf steden die haer onderworpen sijn. Dese stadt is dry jarē lanck belegert gheweest, ende die Tartaren en hebbense niet connen ghewinnen, doen dat landtschap Mangi ghewonnē wardt, want sy is met grauen ende wateren omgeuen, datmen nergens hen daer toe gecomen en can, dan alleenlijck vā middernacht her. Maer die wyle dat sy van den Tartaren belegert waer, daer gingen altijt sommighe schepen af ende toe die hen prouandt toe vuerden, dat verdroot den grooten Cham machtich seer: want ter seluer tijt waren ick ende mijn vader aen des Keysers hof, daerom soo gingē wy tot hem, ende gauen hem onsen raedt te kennen, waert sake dat hy ons volgē wilde, datmē die stadt haest eñ lichtelijc gewinnen mochte met sommige crijchstustinge, dijer sy nz gewoon en warē te gebruyckē. Doē hy nv bewillichde, doen bestelden wy Christē timmerliedē, die wy by ons haddē, eñ maecten dry groote banckvoetboghen, die warē so groot, dz elck een steen vā dry hondert ponden worpen mochte, die leyde de Coninck in schepen, ende schicte sy by sijn heyr. Doē rechtende syse by die stadt Sianfu op, ende begosten groote steenen in die stadt te worpen, doen viel dē eersten op een huys, eñ viel dat huys in stucken met synen val. Doen dz die Tartaren sagen, doen verwonderdē sy hen. Maer die in die stadt waren, doen sy sagen dat hen die vyanden also toe settende, alsoo dat sy oock achter die mueren in haren huysen nz seker en warē. Doen verscrieten sy met allē seer, ende op dat die stadt niet geheelijck gebroken en wordde, ende die lieden doot gheslagē, so gauen sy hen oppe onder die ghehoorsaemheyt des grootē Chams.

Van die stadt Singui/ende van haer groot water, dat lx. Capittel.

VAn die stadt Sianfu teltmē vijfthien mijlen tot die stadt Singui, die selue, hoe wel dz sy niet veel en is, soo heeft sy nochtans wtermatē veel schepen, eñ leyt aen den oeuer van eē vlietende water, dat is soo groot, datmen niet en meynt, datter een grooter in der werelt is, dat heet Quiam, het is aē sōmige plaetsen thien, aen sommighe acht, aen sommighe ses mijlen breet. Ende aen die lengde heeftet meer dan hondert dachreysen. In dit water swemmen schepen sonder getal, dat eener meynen mochte, daer en souden in die gheheele werelt niet so veel schepen sijn. Daer is ooc eē seer vermaerde marct in dese stadt, ende daer worden veel waeren op dz water daer hen gebracht. Daer liggen ooc andersins noch ouer die twee hondert stedē aen dat water, wāt het vlietet door sesthien landtschappen, dijer en is gheen, die niet vijf duysent schepē en vermach. Die grootste schepē in dese landen, en sijn maer met een verdiepinge gedeet, ende elck maer eenē mastboom, daer aen men het seyl hangt. Sy en gebruyckē ooc gheen kempen seelen, dan alleen tot den mastboom, ende tot dat seyl: anders hebben sy willigen, oft seelē vā riet gedraeyt. daer mede trecktmen die schepen somtijts door dat water: sy doorsnijdē die selue rieten (die sijn somtijts vijfthiē scredē lanck) ende draeyense dan tsamen, ende maken langhe seelen daer af, daer een wel dry hondert screden lanck is, die selue willigen sijn sterker dan die seelen van kemp ghedraeyt.

Van dat landtschap Caigui, dat lx. Capittel.

CAigui is een cleyn stadt, ende leyt aent voorghenoemde water tegen suydtoosten windt. Daer wascht alsoo veel corens eñ rijs, datmē van daer aen des grooten Chams hof vuert: want het sijn tusschen beyden plaentsen veel vyuers ende vlietende wateren die heeft die groote Cham te samen doen leyden meesten-

meestendeel in eenen stroom, daer in mogen die schepen bequamelijck varen, hoewel datmen dat coren noch somtijts moet wt laden, ende ouer dlandt tot een ander water voeren, daer leytment weder in die schepē eñ vuert het voorder. By die stadt Caigui daer leyt een eylandt midden int water, daer in is eē clooster vol moniken, die dienen den duyuel ende afgoden, dit clooster is een hooft bouen alle die cloosteren, daer in men den afgoden ende duyuelen dient.

Van die stadt Cingianfu/ dat lxj. Capittel.

CIngianfu is een stadt in dat landtschap Mangi gelegen, daer maecktmē veel arbeyts van goudt ende siluer. Het sijn oock daer in kercken der Nestorianer Christē die heeft Marsarcis die Nestorianer ghebout, die heeft van den grooten Cham in die stadt een Bisdom vercreghen, inden jaer na der gheboortē Christi duysent tweehondert achtentachentich.

Van die stadt Cingingui/ ende hoe die borgers daer in verslaghen sijn worden, dat lxij. Capittēl.

AL dijen alsmen van die stadt Cingianfu treckt, soo comtmen in dry dachreysen tot die stadt Cingingui, nochtans ligghen op dē wech daer tusschen veel steden ende vlecken, daer bedrijftmē veel coopmanschap, ende handtwerck. Cingingui is eē groote rijcke stadt, ende heeft alle noodruft ghenoech. Als Baian der Tartaren hooftman Mangi ghewan, doen schicte hy veel Christenen (die hieten Alani) tegen die stadt om haer te bestrijden, die brachten sy in sulcken anxt ende noot, dat hen die borgers opgeuen moesten. Doen toghen die Christenen in die stadt, ende en deden niemants leedt, want sy hadden hen vrywillichlijck den grootē Cham onderdanich gemaect. Maer als sy goeden wijn in die stadt vonden, ende des veel, daer begonsten sy toe te drincken, ende sy worden alle droncken eñ vol, alsoo dat sy die naeste nacht gheen wachte en bestelden, doen dat die borgers merckten, die sy te voren met vreden opghenomen hadden, die ouervielē sy in den slaep, ende herworchden sy alle, datter niet een af en quam. Doen dz Baian hoorde, doen schicte hy een groot heyr teghen die borghers, ende hy ghewan die stadt corts, eñ herworchde sy ook alle die in die stadt waren, ende dat tot eener wraken der ontrouwen ende verraderije, alsoo dat oock gheen daer af quam.

Van die stadt Singui/ dat lxiij. Capittel.

SIngui is een dapper groote stadt, die heeft int ronde ouer die tsestich mijlen. Sy heeft veel volcx, ghelijck oock dat gātze lādt Mangi vol volcx is, maer het en is niet strijdtbaer, maer anders heeftet cooplieden ende handtwercksvolck, oock veel medecijnen ende anderliefhebbers der constē. In die stadt Singui sijn ouer die sesduysent steenen bruggen die hebben soo hooghe bogen, dat diegroote schepen met opgherechte mastboomen daer door varen connen. Int gheberchte deser stadt wascht veel reubarbarum ende gengeber. Die stadt heeft onder haer sesthien ander stedē, daer in sijn groote handelingen met coopmanschappen ende handtwercken. Die borgers ghebruycken zijdē cleederē, want men maeckt veel zijden lakenen aldaer. Dat woordt Singui is in haer sprake alsoo veel gheseyt, als een stadt der aerden, ghelijck sy oock anders noch eē stadt hebben, die noemen sy Quinsay, dat is een stadt des hemels: want die twee steden sijn die alder treffelijcste steden in alle den Morghenlanden.

Van die eedele stadt Quinsay, dat lxiiij. Capittel.

WAn die stadt Singui op vijf dachreysen, daer leyt een ander heerlijcke stadt Quinsay ghenoemt, dat heetet die stadt des hemels, die is soo groot, datmen niet en meynt datter een grooter in die werelt is. Ick Marcus ben in die selue stadt geweest, ende hebbe alle dinghen neerstelijck ouersien, ende waerghenomen

ghenomen die ghewoonten ende manieren der inwoonders: wat ick dan aldaer ghesien hebbe, dat wil ick int corte ende ghetrouwelijck te kennē geuen. Die stadt heeft int omgaens ouer die hondert mijlen, ende heeft twelf duysent steenen brugghen, die sijn soo hooghe, dat groote schepen met opgherechte mastboomen daer door varen. Maer die stadt heeft eenen maraschen grontwerck, schier ghelijck Venegien. Daerom waert dat sy soo veel bruggen niet en hadde, soo en mochtmen van der eender straten tot der anderen niet comē. Sy heeft oock soo veel cooplieden ende handtwerck volck datmen onghelooffelijck is te segghen. Int hantwercks volck en arbeyden die meesters niet, maer sy hebben knechten die wysen sy aen.

Dat stadtvolck leeft in grooter wellustigheyt, principalijck die vrouwen, die schoonder ende lustigher sijn dan die ander. Teghen middach is een groot staende water in die stadt, dz heeft wel deertich mijlen omgaens, aen des selues oeueren staen die eedel lieden huysen, die binnen ende buyten wel gheciert. Het staen oock aldaer die afgoden tempelen. Midden in dat water daer staen twee cleyn eylanden, ende op elck eylandt staet een schoon slot oft palleys, daer in is alderhande ghereetschap om bruyloften oft bancketten te houden, want als een borger een heerlijck bancket houden wilt, so vueren sy haer gasten daerhen, ende ontfanghen sy aldaer met eerē. In dese stadt Quinsay sijn wtermaten schoon huysen, daer sijn oock veel ghemeyn thoornen in den straeten, daer in die borghers haer goet berghen, alsser onuersienlijck eē vier oft brandt opgaet, op dz dat vier hen geen schade en doe. Die borgers bidden die afgoden aen, ende eeten peerden ende honden vleesch midtsgaders andere onreyne dieren. Sy ghebruyckē die munte des grooten Chams. Die groote Cham heeft een groote wachte oft waeke in dese stadt, op dat gheen oproer comen en soude, ende om dz steelen ende moorden afghestelt mach worden: want op elcke brugghe, heeftmen dach ende nacht thien wachters oft hoeders.

Binnen dese stadt is eenen berch daer op staet eenen thoorē, die heeft int hooghste sommighe houten tafelen. Ende als een vier in die stadt opgaet, soo slaen die wachters met hameren daer aen, dat selue gheluyt hoortmē door die gantze stadt, dan soo loopen die borgers te samen, ende blusschen dat vier. Men clopt die tafelen oock, als somtijts een oproer oft gheloop onder dat volck comt. Alle straten sijn met steenen gheplaueyt, daerom is sy seer suyuer ende reyn. Men heeft oock in die dry duysent warme wildtbaden daer in, waer in hen die lieden waschen, want dat volck is seer op reynicheyt ghewoon.

Dese stadt leyt vijuentwintich mijlen van der zee teghen opganck. Aldaer aen den oeuer der zee leyt die stadt Canfu, daer is een bequame hauene, ende comen veel schepē wt India ende andere landen daerhen. Van Quinsay loopt een vlietende water tot die hauene, daer door dat veel waeren daer toe gevuert wordē. Dat landtschap Mangi, die wyle dat het soo wijdt is, soo heeft sy die groote Cham in negen Coninckrijcken ghedeylt, ende elck eenen eyghenen Coninck ghegeuen, die sijn oock alle machtich, maer den grooten Cham onderdanich, dijen moeten sy oock alle jaer wat van haren incomen gheuen, ende rekeninghe doen, dijer eener woont in die stadt Quinsay, ende heeft onder sijn macht hondert ende veertich steden. Dat gheheele landtschap Mangi heeft in als, duysent ende twee hondert steden. Ende die groote Cham heeft in elcke stede sijn garnisoen, op dat sy niet oproerich en worden, die selue wachters is een ghepuffel wt veel volcken vergadert, die comen van allen hoecken daer, om soudije te dienen.

In desen landen, voor af in dat landtschap Mangi, daer heeftmen groote achtinghe der Astronomien, want sy nemen neerstelijck waer, wat een yeghelijck kindt alst ghebooren wordt, voor een opwassende teeken heeft, sy mercken oock den dach ende die vre der gheboorten, ende welcke planete alsdan principalijck regneert: want sy rechten hen na die sterren sienders oordeel ende meyninghe in allen haren saken ende weghen, daer is oock een ghewoonheyt in dat landtschap, als eener sterft, soo doen sijn naeste vrienden swillighe sacken aen, ende dragē dz doode

lijf

lijf wt met groot ghesanck. Sy schilderen oock beelden, knechten ende maechden, oock brieuen, daer by oock peerden ende gelt, dat verbranden sy al met dat doode lichaem, ende sy gheloouen dat het den doodē al tot profijt come int ander leuen: ende dat hem alsoo veel knechten aldaer sullen dienen. Daer nae bedryuen sy veel snaerspels ende seggen dz die Goden die ontfanghen met alsulcke vruechden ende eeren, ghelijck als die vrienden int verbranden ghebruyckt hebbē. In dese stadt Quinsay is een heerlijck palleys, daer in Facfur eertijts een Coninck des landts Mangi synen hof ghehouden heeft. Die buytenste muer die om dat slot gaet, die is thien mijlen lanck, ende heeft een tamelijcke hoochde. Binnen der mueren sijn schoon gruene houen, daer in wascht liefelijck fruyt. Daer sijn oock fonteynen, eñ visch vyuers in met veel vischen. In dat midden is dat Coninclijck palleys, dat is soo groot ende schoon, datmen des ghelijcken niet haest in de werelt vinden en soude: het heeft twintich salen, die sijn gelijck van groote, ende moghen in elcke sale thien duysent menschen ter tafelen sitten. Dese salen sijn ooc alle na Coninclijcke aert toe gherust, ende gheschildert. Men achtet dat in die stadt Quinsay sijn ouer die ses hondert duysent huysghesins, ende daer en is niet meer dan een Christen kercke daer in, dat sijn Nestorianer Christen.

Daer is oock een ghewoonheyt in dese stadt, ende in dz gantze lādtschap Mangi, dat een yeghelijck huysvader synen naeme aen des huys deure schrijft, ooc die namen sijnre wijuen ende kinderen, oock des gantzen huysghesins, daer by ooc hoe veel peerden dat hy heeft, eñ als yemant van sijn gesijn sterft, oft als hy verhuyst, soo wist hy den namen des ghestoruen wt, oft des gheens die wech ghetoghen is. Ende schrijft weder daer als hem eē kindt ghebooren, oft een knecht aengenomen wordt. Daerom machmē lichtelijc weten, hoe veel volcx in die gantze stadt is. Daer schrijuen oock op die weerden ende gasthouders die namen van haer gasten, die by hen ter herberghe ligghen, ende op welcke maendt ende dach dat sy in die stadt ghecomen sijn.

Van dē Renten des grooten Chams, dat lxv. Capit.

DJe groote Cham herschattet alle jaer vā het sout, datmen tot Quinsay maect, ouer die acht hondert duysent gulden, hy neemt oock van andere waeren soo veel gelts, dattet ontallijck is. Dit landtschap heeft wtermatē veel suykers, ende ander cruyden ende specerijen. Die groote Cham die neemt ooc van elck hondert maeten cruyts, dry ende eē halue, dz selue doet hy ooc met ander coopmans goeden. Van den wijn oock, dijen sy van wijn ende specerije maken, daer heeft hy groot profijt af. Van den handtwerckslieden, die van de twelf gheslachten sijn, daer heeft hy oock sijn profijt af, van die zijden, dijer veel in dat landtschap Mangi is, daer neemt hy het thiende af. Ick Marcus hebbe somtijts die rekeninghe ghehoort, alle renten ende chijsen diemen den grooten Cham alle jaer wt dat rijck Quinsay geeft, dwelc en is niet meer dan het negenste deel des lādtschaps Mangi, dz bedroech die somme (sonder dē tol vanden soute) ouer die duysent mael duysent ende sesenvijftich hōdert duysent gulden.

Van die stadt Tampingui; dat lxvj. Capittel.

ALsmen van die stadt Quinsay treckt teghen suydtoosten windt, soo vintmen ouer al schoon houen, die sijn schoon gheplant een gheheel dachreysen verre, tot datmen comt tot die stadt Tampingui, die is wtermaten costelijck ende schoon. Eñ alsmen voorder van dese stadt treckt teghen suydtoost, so vindtmen veel steden ende sloten, die liggen soo nae by malcanderen, datmen meynen soude, dattet al een stadt ware, alsment vā verre siet. Daer is oock alle lijfneringhe genoech aldaer. Daer wassen ooc groote rieten, die sijn vijfthien screden lanck, ende vier spannen dicke.

Ende alsmen dry dagen voorder trect, soo comtmen tot die groote ende schoon stadt Gengui, van dese alsmen voorder teghen suydtoost treckt, soo vindtmē veel steden ende sloten. In desen lande sijn oock

oock veel grimmige ende groote leuwen. Maer men en vindt gheen rammen oft weyren daer in, noch oock in den gantzen lande Mangi. Anders sijnder veel runders, gemschen, bockē, eñ verkenē aldaer.

Na vier dachreysen comtmen tot een ander vermaerde stadt die heet Ciangia, die leyt op eenen berch, dijen selven berch deylt een water in twee deelen, die vlieten daer na contrarie van malcanderē. Maer alsmen noch dry dachreysen voorder trect, soo comtmen tot die stadt Cugui, dat is die leste stadt int Conincrijck Quinsay.

Van dat Conincrijck Fugui, dat lxvij. Capittel.

ALsmen die stadt Cugui achter laet, soo comtmen in dat Coninckrijc Fugui, ende alsmen ses dachreysen daer in comt, daer moetmen door berghen ende dalen gaen, nochtans heeftmē daer tusschen steden ende sloten. Dit landtschap heeft lijfneringhe ghenoech: daer is oock wildtbraet van wilde dieren ende voghelen, daer toe soo heeftet ooc veel leeuwē aldaer. Gengeber wascht aldaer met hoopen. Het wascht ooc een bloem aldaer den saffraen niet onghelijck, nochtans is sy vā eenē anderen aert, anders doet sy al wat saffraen doen mach. In desen lande eetmen menschen vleesch met groote lust, als eener niet van cranckheyt ghestorven en is. Als sy in den strijdt trecke, so brant hem een yeghelijck een teeken aen sijn voorhooft, met een gheloeyende yser, ende gheener vuert een peert in den strijdt dan die hooftman. Sy draghen spiesen ende sweerden, ende drincken het bloet van die ghene, die sy inden strijdt verslaen, ende sy eeten dz vleesch, wāt het sijn seer grouwelijcke lieden.

Van den steden Quelinfu ende Vnquen, dat lxvij. Cap.

ALsdatmen die ses dachreysen vòlbrengt (daer af gheseyt is) so comtmē tot die stadt Quelinfu ghenoemt, dat is een groote roemrijcke stadt aen een water ghelegen, dat vlietet neuen die stadt mueren henen, ende het heeft dry steenen bruggen, die sijn bouen met marmorsteenen pijlaren verchiert. Dese bruggen sijn acht screden breet, ende duysent screden lanck. In dese stadt is ouervloedicheyt aen zijde, gengeber ende galigaen. Het sijn ock wtermaten schoon mans ende vrouwē aldaer. Men vindt oock hinnen daer, die hebben hayr gelijck die catten in stede vandē pluymē, die sijn swart, ende legghen seer goede eyeren. Maer die wyle dit landt vol leeuwē is, soo ist sorchgelijck daer in te wandelē. Vā dese stadt op vijfthien mijlen leyt eē ander stadt, die heet Vnquen, aldaer wascht veel suykers, dijen brengt men van daer aen des grootē Chams hof in die stadt Cambalu.

Van die stadt Fugui/ dat lxix. Capittel.

ALsmē voordaē treckt tot vijfthien mijlen, so comtmen tot die stadt Fugui, dat is die hooftstadt des Coninckrijcx Concha, dat is een van dē negen rijcken des landtschap Mangi. In dese stadt woont een groot heyr des grooten Chams, om die steden ende landen te beschermē, eñ die oproerische te temmē, die welcke geerne oproerich tegen den Keyser souden wordē. Middē door die stadt vliet eet een wtermatē seer groot water, wijens stroom wel eender mijlen breet is. Ende die wyle dese stadt niet verre van die groote zee en leyt, daerom is een vermaerde merct aldaer, ende men brengt veel peerlen ende costelijcke gesteente daer hen wt India. Daer is oock in dese stadt suyker, eñ alderhande lijfneringhe ouervloedich.

Van den stedē Zarten ende Figui, dat lxx. Capittel.

ALsmen ouer dat water comt, soo treetmen vijf dachreysen teghen die stadt Zarten, ende men vindt daer ouer al steden eñ sloten. Dit landt heeft lijfneringhe ghenoech, ende daer sijn berghen ende wildernissen daer in, ende men vergadert daer in den bosschagien veel pecks ende harst. Zarten is eē seer groote stadt, ende heeft een goede hauene, daer in comen die gheladen scheepen wt India, en de dijer veel, dat is een vanden grootsten coopsteden die in die werelt sijn: wāt wat

truydt dat van Alexandria in die Christenheyt comt, dat brengtmen al van dese meret daer hen. Die groote Cham heeft eenen grooten tol in dese stadt, want daer en comt niet een schip daerhen, daer af hy niet wtermaten groot profijt af en heeft: want het en verschilt niet veel, men moet hem de helft geuen. In desen lande daer is een stadt die heet Figui, die is seer vermaert in dz gewest, van wegē der schoone slotelen diemē daer in maeckt. Dit landt heeft oock een eyghen sprake. Ende dit is ghenoech gheseyt van dat landtschap Mangi, hoe wel wy van den negē rijcken niet meer dan twee doorloopē en sijn. Die reste hebbe ick al willens onderlaten, ende willen voorts Indiam besien, daer in ick eenen tijt lanck ghewoont hebbe, ende hebbe veel wonderlijcke dingē daer in met ooghen ghesien, ende (dat ick alsoo segge) met den handen ghetast.

Marcus Pauvvels van Venegien dat Derde boeck van den Morghenlanden.

Hoe die schepen in India sijn/ dat Eerste Capittel.

IN desen derden boecke willen wy Indiā beschrijuen, ende aen die schepen beginnē. Die groote schepen die die Indianers op die zee ghebruycken, sijn gemeynlijck van dennen hout ghemaect, ende hebben een decsel, daer op sijn ouer die veertich camerkens voor die cooplieden toegherust. Dese schepen hebben een leydtroer, vier mastboomen ende vier seylen. Die tafelen oft berders sijn met sterken ijseren nagelen te samen ghehecht. Ende die wijle dat sy gheen peck in desen lande en hebben, soo smeeren sy die schepen met olie ende calck tsamē ghemengt. In die groote schepen sijn twee hondert mannen die in die zee met roederē varen: het vuert ooc een lastschip tot in die ses duysent peper coruē. Aen dese groote schepen hangen ander cleyn scheypkens, die ghebruyctmen tot vischen, ende alsmen die ankers wtworpt.

Van dat eylandt Zipangri, dat ij. Capittel.

ZIpangri is eē eylandt in die zee ghelegen, van den oeuer Mangi op vijfthiēhondert mijlen, ende het is seer groot. Die inwoonders sijn wit ende van tamelijcke statueren. Sy sijn Heydenen, ende hebben eenen eygenen Coninck, die en geeft niemāt tribuyt. Het is oock veel goudts aldaer, maer die Coninck en latet niet gheerne wt den eylande vueren: daerom comen oock luttel cooplieden daerhen. Die Coninck heeft een heerlijck palleys in dat eylandt, dat is met gulden blecken ghedeet, ghelijckmen by ons die costelijcke huysen met loot oft met coper deckt: daer sijn oock alle salen ende cameren met gulden bleckē ouertrocken. Men vindt wtermaten veel peerlen aldaer, die sijn rondt, dicke, ende rootverwich, die sijn veel costelijcker dan die witte. Aldaer sijn oock veel costelijcke ghesteente, die selue midtsgaders den goude, maken dat eylandt soo rijck.

Digitized by Google

Hoe die groote Cham sijn crijchsvolck wtschicte, om dat eylandt Zipangri te bestrijden, dat iij. Capittel.

DJe groote Cham Cublay, als hy hoorde dat het eylant Zipangri soo rijck was, doen dachte hy, hoe hijt onder synen macht ende ghehoorsaemheyt brenghen mochte. Ende schicte twee hooftmannē Abatan ende Monsachum met twee groote heyren, die soudent hem verwinnen. Die selue voeren wt, wt die hauenen Zarten ende Quinsui, met veel schepen, daer in hadden sy een groote rustinghe van ruyterē ende voetvolck, ende haesten hen na dat eylandt toe. Ende als sy daer in quamen, deden sy groote schade aen dorpen ende sloten, die opt effen veldt laghen. Maer eer dat sy dz eylandt gewonnen, daer stondt op een schadelijcke tweedracht tusschen hen, dat een den anderen niet meer volghen en wilde, daer om en volchde hen oock gheē gheluck na, want sy en mochtē noyt gheen stadt, ende niet meer dan een slot ghewinnen. Ende doen sy dat een slot ghewonnen hadde, doen gheboot die opperste hooftman dat ganssе garnisoen, dat die Coninck daer in gheleyt hadde, met dē sweerde te richten. Onder dijer warender acht, die hadden costelijcke ghesteenten aen haer armen ghebonden, die waren alsoo betoouert, dat sy niemant met gheē yser ghewondē, quetsen, noch dooden en conde, alsoo lange als sy die ghesteenten by hen haddē. Daerom warden sy te raede, ende sloegense met houten coluen doodt.

Hoe dz der Tartaren schepen ghebroken worden, ende haerder veel verdroncken, dat iiij. Capit.

MAer het ghebuerde op eenen dach, datter eenē grootē storm eñ onweder in die zee opstont, dat versloech der Tartaren schepen aen dat aertrijck ende oeuer der zee. Doen rieden die schiplieden, datmen die schepen vanden lande voeren soude, daer in beyde die hooftmannen der Tartaren waren: maer doen die zee soo langs soo meer gheturbeert ende verschrickelijcker wart, daer brakē veel schepen, ende die sommighe verdroncken. Maer haerder veel grepen berders ende plancken vanden schepen, ende quamen daer mede op een cleyn eylandt, dat niet verre van daer vā Zipangri en lach, daer swemden sy wt. Ende die ander schepen die noch gheheel ghebleuen warē, die voeren weder na huys. Maer die geene die van den ghebroken schepen in dat eylandt ghecomen waren, dijer was wel by dertich duysent. Ende die wyle dat sy gheen schepen en hadden, daermede dz sy van daer ghevaren conden, eñ oock gheen provande aldaer en vonden, want daer en woonde niemant in: soo en hadden sy niet meer dan den bitteren doot te verwachten.

Hoe dz die Tartaren vander doodt verlost wardē, ende weder in dat eylandt Zipangri quamen, dat v. Capittel.

MAer als die zee weder stille wardt, doen quamen die inwoonders van dat eylādt Zipangri met veel schepen, teghen die ongheruste Tartaren in dz eylandt, daer sy henen geswommen waren, ende onderstonden sy alle te herworghen, want daer en was gheē hulpe. Alsoo verlieten sy die schepen aen den oeuer, ende sy toghen in dat eylandt om die vyanden te soeken, doen verberchden sy hen wisselijck voor den Zipangeren, niet verre van den oeuer der zee, daer verwachteden sy soo lange, tot dat die ander verre van den schepen op dz landt comen waren, doen vielen sy met hoopen daer toe, ende begrepen die schepen, daer in quamen sy frisch ende ghesont, ende onbeschadicht van dat eylandt, ende sy lieten die Zipangeren daer in. Daer na toghē sy recht op Zipangri toe, ende sy hadden die vyanden vendelen, die sy in die schepen ghevonden hadden, ende sy trockē voor die vermaerste stadt des eylādts. Doen die selue borgerē sagē haers volcx vendelen, doen meyndē sy dz die haere weder quamen met victorien, ende ginghen

hen teghen, ende lieten onversienlijk die vyanden in die stadt. Als sy daer in quamen, doen jaechden sy alle die inwoonders wt, sonder sommighe vrouwen die bleuen daer in.

Hoe dat die Tartaren weder wt die stadt verdreuen werden, die sy ghewonnen hadden. dat vj. Capittel.

TDen dat die Coninck Zipangri hoorde, doen dingde hy haestelijck ander schepen, ende haelde sijn volck weder wt dat eylandt, aldaer sy in besloten waren, ende belegerde die stadt die van den Tartaren inghenomen was worden: doen dede hy die in ende wtgangen der stadt soo neerstelijck bewaren, dat niemant tot den vyanden in, noch van daer comen mochte, wāt hy wilde immers verwaren, dat die Tartaren den grooten Tham niet ontbieden en mochten, hoe dattet al gheschiet ware, anders so waert om dat geheele eylandt te doene geweest. Alsoo bleuen die vyanden besloten, ende omseten seuē maendē lanck. Maer doen sy saghen, dat sy van alle hulpe berooft waren, doen gauen sy den Coninck Zipangri die stadt weder op, ende sy trocken vry ende los weder in haer landt. Dit is ghebuert int jaer na der gheboorte Christi, duysent tweehondert negenentachentich.

Van die afgoderije ende grouwelijcheyt der mannen van Zipangri, dat vij. Capittel.

DJe inwoonders des eylandts Zipangri, die eeren menigerley afgoden, dijer hebbē sommighe ossen hoofden, sommige verkens hoofdē, hondts hoofden oft ander dieren: daer sijnder oock sommighe die hebben vier aensichten aen een hooft, sommighe dry, een op den hals, ende twee op beyde die schouderen. Daer teghen sijnder oock sommighe, die hebben vier handen, die sommighe twintich, sommighe hondert, ende hoe dat sy meer handen hebben, soo veel te waerachtigher houden syse. Maer alsmen die inwoonders vraecht, van waer dat sy die leeringhe hebben, soo segghen sy, dat sy in dat stuck haren vaderen nauolghen, ende sy en doruen anders niet gheloouen, dan dat sy van hen gheleert hebben. Die Zipangeren hebben oock een ghewoonheyt, als sy eenen vremden mensche vanghen, can hy hem dan met gelt losten, soo laten sy hem los: maer en heeft hy dat gelt niet, daer mede hy hem seluen losse, soo dooden sy hem, ende sy eetē hem ghecoockt, tot welcken banckette soo beroepen ende nooden sy alle haer vrienden ende maeghen.

Van menigerhande eylanden deses landtschap, ende van den vruchtē die daer in wassen, dat viij. Capit.

AEn den oeuer der grooter zee, daer haer dat landtschap Mangi van opganck eyndet, om dat eylandt Zipangri, daer vindtmen veel cleyn eylanden, die hebben die schiplieden ghetelt, ende bevinden datter seuen duysent, vier hondert, veertich ende acht sijn. Ende den meesten deel is van lieden bewoont, eñ daer en is geen, daer en wassen veel welriekende boomen ende houē daer in. Daer vindtmen oock specerije met hoopen, nochtans en comen gheen vremde cooplieden daer hen, sonder die gheene die in Mangi woonen, die schepen in den winter in dese eylanden, inden somer comen sy weder: want het en waeyen maer twee winden aldaer, die sijn teghen malcanderen, den eenen inden winter, ende den anderen in den somer. Ende die wyle dat ick in dese eylanden niet gheweest en ben, soo en wil ick oock niet daer af schrijuen. Ende nv wil ick die penne weder tot der hauene Zarten keeren, op dat ick nv van daer tot anderen landtschappen comen mochte.

Van dat landtscap Ciamba, dat ix. Capittel.

AA dijen datmen die hauene Zarten verlaet, ende teghen Garbinium toe scylt, so comt men tot dz landtschap Ciamba, dz leyt hondert eñ vijftich mijlen

Digitized by Google

mijlen van der hauene, ende sy is wterma ten groot ende rijck, sy sijn ooc afgodich, ende hebben een eyghen sprake. Inden jare na der gheboorten Christi duysent tweehondert achtentsestich, doen schic te die groote Cham eenen hooftman So gatu ghenoemt met eenen gheweldighen heyr, dat hy hem dat landt onderdanich maecte. Maer doen hy in dz landt quam, doen sach hy dat die steden ende die slo ten soo vast ende sterck waren, datmense niet ghewinnen en mochte, doen verbran de hy die dorpē, ende hieuwe die boomen af, ende hy dede den lande soo veel scha dens, dat die Coninck met wille hem den grootē Cham chijnsbaer maecte, alleen lijck op dat die hooftman wt dat eylandt tooch: ende maecten een sulck contract, dat die Coninck Ciamba alle jaer den grooten Cham twintich schoonder oli phanten voor dat tribuyt geuen soude. Ick Marcus ben oock selue in desen lan de geweest, eñ die Coninck hadde op dat mael veel vrouwen, met dijen hadde hy dry hondert eñ sesentwintich kinder, bey de sonen ende dochteren, dijer warē alree de hondert ende vijftich strijdtbaer ruyte ren. In dit landt sijn veel oliphanten, en de daer is oock veel Aloes hout in: oock gantze bosschagien van hebenē boomen.

Van dat eylandt Jaua/ dat x. Capittel.

Esmen dat landtschap Ciam ba verlaet, ende teghen mid dach op vijfthienhōdert mij len scheept, soo comtmen tot dat groote eylandt Jaua ge noemt, dat heeft int ronde in die dry duy sent mijlen. Die selue Coninck en geeft niemant tribuyt. Men vindt daer peper met hoopen, noten muschaten, spicken, ga ligaen ende ander specerije. Het comen veel cooplieden aldaer te samen, want sy hebben een groot ghewin van der spece rije, die daerhen comt. Die inwoonders sijn Heydenen, ende die groote Cham en heeft sy tot noch toe onder hem niet con nen ghebrenghen.

Van dat landtschap Boe ach, dat xj. Capittel.

Van Jaua vaertmen seuen hondert mijlē tot twee eylan den Sondur ende Condur ghenaemt, van daer alsmen vaert op vijf hondert mijlen, tusschen middach ende Garbinium, soo comtmen tot dat lanschap Boeach, dat is seer groot ende rijck. Sy heeft ooc eenen eyghenen Coninck, ende een eyghen spra ke, daer by soo sijn sy Heydenē. In desen landt sijn tamme beyren, die sijn so groot als die leuwen: oock sijnder veel oliphan ten aldaer, ende goudts ghenoech. Die inwoonders hebben sommighe ghouden clootkens voor hare munte. Daer comen weynich lieden van anderen landen in de sen lande, soo wreedt ende onvrindelijck sijn die inwoondes aldaer.

Van dat eylandt Petan/ dat xij. Capittel.

Esmen van Boeach vaert vijfhondert mijlē tegen mid dach, soo comtmen tot dat ey landt Petan, dat is den mee sten deel een wilderniſſe, daer in wassen wel riekende boomen, tot veel dingen profitelijc. Tusschen Boeach en de Petan, daer siedet ende gebaert die zee ouer die tsestich mijlen soo seere, alsoo dat die schiplieden haer leydtroeder op trec ken moeten, want het en is nauwelijcx vier schreden diepe. Van daer comtmē in dat Coninckrijck Maletur, daer is wter maten veel specerije, ende die inwoōders hebben een eyghen sprake.

Van dat eylandt datmen cleyn Jaua noemt, dat xiij. Capit.

Voorder van dat eylandet Pe tan te varen met suydtoosten windt op die acht hondert mij len, soo comtmen op cleyn Ja ua, dat heeft int ronde op die twee duysent mijlen weechs. Dit eylandt is ghedeylt in acht Comncrijcken ende heeft een eyghen sprake. Aldaer wascht oock menigherhande specerije, dijer ghe lijcke men in dese landen noyt ghesien en heeft, ende die inwoonders sijn Heydenē. Dit eylandt herstreet hem soo verre tegen middach, datmē den middernachtelijcken

Digitized by Google

polum met synen sterren niet meer ghesien en can. Je Marcus ben in dit eylãdt gheweest, ende ick hebbe ses rijcken daer in doorsien, te weten Ferlech, Basman, Samara, Dragoiam, Lambri, ende Fansur, in den anderen en ben ic niet geweest.

Van den Conincrijck Ferlech, dat xiiij. Capittel.

DJe inwoonders des rijcx Ferlech, die int gheberchte woonen, die en hebben gheen wet, ende sy leuen gelijck die beesten, tgene dat hen smorgens ten eersten tegen comt dat aenbidden sy. Sy eeten oock alle dieren, reyn ende onreyn, oock menschen vleesch. Maer die aen die zee woonen, dat sijn Machometisten, ende houden die wet Machomets, dwelck sy vanden cooplieden hebben gheleert die daer hen comen.

Van dat rijck Basman/ dat xv. Capittel.

BAsman heeft een eyghen sprake, ende die inwoonders leuen gheltijck die beesten, sy bekennen den grooten Cham voor haren Heere, maer sy en geuen hem gheen tribuyt, anders dan dz sy hem somtijts eenighe wilde dieren schencken. Men vindt by hen veel oliphanten ende eenhoornẽ. Ende die eenhorens sijn een weynich cleynder dan die oliphanten, ende sy hebben hayr ghelijck die buffels, voeten ghelijck die oliphanten, het hooft ghelijck een wildtswijn, ende woetet ooc geerne ghelijck die verkens in den slijck oft moyer. Midden aen haer sterre hebben sy eenen dicken swarten hoorn, ende hebben een tonghe ghelijck eenen strale, daermede schadighen sy die lieden ende beesten. Dit landt heeft ooc veel simmen, cleyn ende groot, die sijn den menschẽ seer ghelijck, die vangen die jagers, ende sy scheren hen dz hayr af ouer al, sonder aen den baert ende aent ghemacht, ende als sy doot sijn soo balsemense ende droogense, ende die cooplieden vervoeren sy in al de werelt, ende sy maken den lieden wijs, ende gheuen te verstaen, datter soo clyne lieden sijn in die eylanden der zee.

Van dat rijck Samara/ dat xvj. Capittel.

IEK Marcus ben met mynen ghesellen vijf maenden in dat rijck gheweest met groot verdriet, tot dat wy den tijt verwachtede, datmen schepen mochte, want die inwoonders leuẽ beestelijck, ende eeten geerne menschen vleesch. Daerom en wouden wy gheen ghemeinschap met hen houden, ende wy maecten ons hutten ende bewaringhen aẽ die zee, aldaer wy ons verwarẽ mochten voor den inwoonderen. In dit rijck en sietmen noch den grooten noch den cleynen beyre, soo seer leyt dat eylandt teghen middach. Die inwoonders sijn Heydenen. Het sijn oock veel goede vischẽ aldaer. Sy en hebben gheen tarwe daer wassende, sonder sy maken haer broot vã rijs. Sy en hebben oock gheenen wijn, maer sy maken eenen goeden dranck van sommighe boomen, op dese maniere: Daer sijn veel groote en de cleyne boomen in dit eylandt, die hebben elck vier tacken, daer in snijden sy op eenen ghesetten tijt des jaers, ende vergaderen dat sap dat daer wt loopt, dz vliet soo ganghelijck, dat sy in eenen dach ende nacht, een cruycke vol van dẽ tacken vergaderen, die makẽ sy dan ledich, ende doense dan weder tot den tack, also lange als hy sap geeft, dat is haren Herfst. Sy gieten oock water aen die boomen, om dz sy te rijckelijcker vlieten souden, als sy schier verdrooghen willen. Maer dat selue sap en smaect niet soo wel, als die van natuere vlietet. Dit landt heeft oock Indische noten.

Van dat rijc Dragoiam/ dat xvij. Capittel.

DAt rijck Dragoiam heeft ooc grof woest volck, die aenbidden die afgoden, ende sy hebben eenen eyghen Coninck ende sprake. By dijen is dese gewoonheyt: Als eener seer cranck wordt, soo beroepen sijn vrienden ende maghen die toouerers ende waersseggers, dijen vragen sy oft die crancke weder gesont mach worden. Soo antwoordẽ sy dan, wat hen die duyuel in geeft, segghen sy dan die

crancke

crancke en mach niet opstaen, hy moet vā die cranckheyt sterven: soo sijn terstont sommighe voorhanden, die verstoppē hen den mont, dat hy gheenen adem scheppen en can, ende versticken hem alsoo eer hem die cranckheyt doodet. Daer na houwen sy hem in stucken, coken ende eeten hem, dz doen die geene, die sijn naeste vrienden ende maechscap sijn, en segghen, soude hy verrotten, soo quamen daer wormē af, die moesten daer na van honger sterven, dat soude sijnder sielen een groot lijden sijn. Maer die ghebeenten begrauen sy in die crochten der berghen, op dat sy van geen menschen noch beesten aengheruert en worden. Maer als sy eenen vremdē mensche vanghen, mach hy dan hem seluen lossen, soo laten sy hem los gaen, can hijs niet ghedoen, soo dooden sy hem, ende eeten hem.

Van dat rijck Lambri/

dat xviij. Capittel.

DAer is oock noch een rijck in dat eylandt, dat heet Lambri, daer in wassen veel specerijē, het sijn seer veel birken aldaer, die setten sy wt als sy wassen, ende latense alsoo dry jaer in dat aertrijck staen. Daer na rucken syse wt met die wortelen: van dijen birken heb ic sommighe met my in Italien ghebracht, ende liet sy daer saeyen, maer die wyle dz sy haren warmen hemel niet en hadden, doen verdorren sy. Die inwoonders deses landts sijn Heydenen, daer sijn oock sommighe lieden daer in, die hebben steerten ghelijck die honden, die sijn een spanne lanck, die selue die woonen int geberchte, ende niet in steden. Dit landt heeft oock veel eenhoornen, ende ander dieren, van menigerley aert.

Van dat rijc Fansur/

dat xix. Capittel.

IN dz rijck Fansur wascht die beste Camphor, die wordt tegen tgout gheleken. Die inwoonders maken haer broot van rijs, want sy en hebben gheen tarwe. Haren dranck hebbē sy ooc wt den boomen, ghelijck bouen gheseyt is. In desen lande sijn sommighe dicke boomen, die hebben een dunne schorsse, daeronder is een wtermaten goet meel, daer af coocktmen goede spijse, dijer heb ick dickwils met goeden lust ghegeten.

Van dz eylandt Necuram, dat xx. Capittel.

VAn dat eylandt Jaua teltmen hondert ende vijftich mijlen tot den twee eylandē Necuram ende Anganiam. Dat volck in dz eylandt Necuram leeft seer beestelijck, ende en hebben gheenen Coninck. Wijfs ende mans gaen heel naect. Sy hebben gantze bosschagien vā root sandel oft bresilië hout. Indische noten ende groffels nagelē. Het heeft oock veel birken ende specerije.

Van dat eylandt Angania, dat xxj. Capittel.

ANgania is een groot eylandt, ende die liedē leeuen grouwelijck daer in, ende beestelijck. Sy sijn Heydenen, ende sy eetē rijs, melck, ende vleesch. Sy en onsien ooc geen menschen vleesch te eeten. Daer sijn seer leelijcke lieden, want sy hebben hoofden, tanden, ende ooghen ghelijck honden. Int selue eylandt is wtermaten veel specerije, eñ menigerhande vrucht van boomen.

Van dz groote eylandt Seilam, dat xxij. Capittel.

VAn dat voorghenoemde eylandt teltmē duysent mijlen tot dat eylandt Seilam, dat wordt gheacht voor een vanden besten eylandē die in der werelt sijn. Het heeft int ronde twee hondert ende veertijch mijlē. Het is voortijts grooter gheweest, want het is een seggen in dat landt, dat sy voortijts int ronde gehadt heeft dry duysent ses hondert mijlen, maer als die gheweldighe windt veel jaren van middernacht ghewaeyt heeft, soo heeft die zee soo gheweldichlijck aen den oeuer gheslagen, alsoo dat oock met der tijt sommighe berghen omgheuallen sijn, ende veel landts daghelycx daer af versonckē is. Dit eylandt heeft eenen Coninck die is wtermatē rijck, ende en geeft

gheen tribuyt van hem. Die inwoonders sijn Heydenen, ende sy gaen alle naect. Sy bedeckē alleenlijck haer schamelheyt met eenen doeck. Sy en hebben gheen coren, dan alleenlijck rijs aldaer, ende melck is haer spijse. Maer sy hebben veel sesam saet, daer af maken sy olie: haren dranck hebben sy oock van den boomen, ghelijck gheseyt is. Dit eylandt heeft veel costelijcke ghesteenten, principalijck robijnē, dijer en sijnder niet costelijcker in der werelt, Saphieren, Topasien, Ametistē, ende an der dijer ghelijcken. Die Coninck vā dit eylant heeft eenē robijn, die is eener spannen lanck, ende dry vingeren dicke, die is soo seer schoon sonder eenige vlecke, ende gheloeyet ghelijck een vier. Die groote Cham heeft hem een treffelijcke groote stadt daer voor willen geuen, maer die Coninck heeftet gheweygert, om des wille dz hy hem van synē ouders heeft. Dat volck in dit eylandt en heeft gheen ghewoonhz om strijden, maer als sy strijden moeten, soo bestellen sy Sarracenen, die selue dienen hen om soudije ende loon.

Van dz Coninckrijck Maabar, dat xxiij. Capittel.

WOorder trectmē van Seilam tsestich mijlen tot dat landtschap Maabar, dwelck men ooc groot Indiam noemt, eñ het is een vast landt eñ geen eylandt. Daer sijn vijf Coningē in, want het is wtermatē rijc. Int eerste rijck Var ghenoemt, daer regneert eē Coninck Senderba ghenoemt, daer vindtmen peerlen met hoopen: want tusschen den lande, ende een eylande is eenen arm oft vloet vander zee, aldaermen lichtelijck gront heeft, want het is somtijts thien sereden diepe, somtijts dry, somtijts twee, aldaer vergadertmen die peerlen. Aldaer comen veel cooplieden te samen, die brengen veel schepen groot ende cleyn, ende sy huyren lieden die hen in die zee laten, ende die zee slecken vangen, daer in men die peerlen vindt. Ende wanneer die selue vischers dz water niet meer lijden en connen, so swem men sy wt, ende vallen dan weder in die zee, dat doen sy op eenen dach diewils. Daer sijn oock groote vischen in dat water, die souden die lieden ombrengē, waert sake datmen dat perijkel niet alsoo en voorquame: Die coopliedē bestellen sommighe toouerers, die besweerē die vischen alsoo, dat sy niemant gheschaden en connen. Maer des snachts alsmen niet en vischt, soo ontlaten sy die toouerers van haer besweringhe, op datter niet in der nacht, dieuen in die zee sonder schade hen in en lieten, ende die moschelen met den peerlen stelen. Dese besweringhe en can niemādt, dan die gene die sy Abraiamim noemen. Dese vischinghe der peerlen en gheschiet niet dat gantze jaer door, sonder alleenlijck in April ende in Meye, nochtans soo worden in dijen corten tijt, een groote somme van peerlē vergadert. Die cooplieden moeten den Coninck dē thienden gheuen, ende den toouerers den twintichsten deel der peerlē: maer den vischers geeftmen haren redelijckē loon. Van het middel des Meyens en vindtmen gheen peerlen meer op dijer plaetsen, maer op een ander plaetse, die leyt dry hōdert mijlen van daer, aldaer vergadertmē in die Herfstmaent ende inde Wijnmaent. Die inwoonders van dat eylandt gaen altijt naect, ende decken alleenlijck die schamelheyt met een doecxken. Die Coninck gaet oock selue gelijck die andere al naect, ende hy heeft een gulden keten aen den hals hangen, die is met Saphierē, Smaragden, Robijnen, ende andere costelijcke steenen ghechiert. Hy heeft een zijden snoer aen den hals hanghen, daer aen sijn honderd ende vier costelijcke steenen, ghelijck sommighe groote peerlen, die vermanen hem die hondert ende vier ghebeden, die sy alle daghe haren afgoden bidden, des smorgens ende des tsauonts. Hy draecht oock aen elcken schenckel oft been, eñ aen elcken arm dry gulden ringhen, daer in sijn costelijcke ghesteenten gheset: die vingeren oock aen den handen ende voeten sijn ghechiert met onsprekelijcke costelijcke steenen, die sijn oock in goudt gheset. Dese Coninc heeft by die vijf hōdert echte vrouwē, ende hy heeft nv cortelinghen synen broeder een wijf met ghewelt ghenomen, dat moet die broeder goet laten sijn.

Van

Van dz Coninckrijck Var/ ende van menigherhande dwalinghen der inwoonders, dat xxiiij. Capit.

ALle die inwoonders des rijcx Var sijn afgodich, eñ harer veel aenbidden een rundt als eē Heylich dinck, daerom en dooden sy oock gheen. Maer als een rundt van selfs sterft, soo smeren sy haer huysen mz sijn ruet, nochtās sijnder sommighe onder hen, die selue, hoe wel dat sy gheen rundt en dooden, soo eeten sijt nochtans alst een ander gedoot heeft. Men seyt dat die Heylighe Apostel Thomas in dit landt is omcomen, ende dat sijn lijchaem noch in eender kercken verwaert wordt. In desen lande sijn veel auontuerlijcke gasten, die welcke met toouerijen ende waerseggen omgaē. Het sijn oock veel cloosteren aldaer, in dē welcken men den afgoden dienet, dijen seluē offeren die sommighe haer dochteren, die behouden sy wel in huys, ten sy dan dat die papen der afgoden haer offerhande doen willen, dan soo roepen die dochteren, die alsoo den afgodt gheoffert sijn, met den seluen danssen sy voor die afgoden, ende maken dan een groot onmanierlijck gheschrey oft ghethier. Dese macchden dragen oock spijse met haer, die sy den afgoden voor setten, ende sy meynē dat die afgoden daer af eetē, die wyle dz sy danssen ende springen, eñ voor af storten sy wt dat vleesch sop, als tgene, daer toe dat sy den grootsten lust hebbē. Maer als die feeste wt is, soo gaen die maechdē weder thuyswaert. Den afgodē dienen sy op dese maniere, tot dat sy mans nemen. In desen lande houtmen oock dese gewoonte, wanneermen den ghestoruenen Coninck wt vuert om te verbranden, soo springender veel van sijnder ridderschap selfs willichlijck tot hem in dat vier, eñ meynen oock, sy willen in dat ander leuen niet vā hem gescheyden worden: dat doē ooc die vrouwen als haer mans verbrant worden, die meynen oock, sy willen haer mans in dat ander leuen behouden. Ende welcke dat niet en dede, die en houtmen niet eerlijc in den lande. Alsmen eenen om sijnder misdaet wille ter doot verordeelen sal, soo houdet die selue voor een groote ghenade, als hem die Coninck consenteert, dat hy hem seluen eenē Afgodt ter eeren dooden mach. Ende als hem die Coninck dat selue consenteert, soo comē alle sijn vriendē eñ maegen tot hem, eñ setten hem thien oft twelf scherpe messen aen den hals, ende vuerē hem op eenē stoel sittende in die stadt om, eñ roepē met luyder stemmen: Dese mensch die wil hem seluen dooden desen oft dijen Afgodt ter eerē. Eñ als hy comt, daermen die misdadighe richtet, soo grijpt hy selue een mes in sijn handt, ende roept met luyder stemmē: Ick doode my seluen desen Afgodt ter eeren. Als hy dat gheseyt heeft, so verwondet hy hem seluē, eñ neemt dan een ander mes, ende steket oock in hem. Dijer wonden geeft hy hem seluen so veel, tot dat hy ten lesten sterft, ende hy neemt tot elcken steeke een ander mes, dā verbrandē sijn vriendē sijn lichaē mz vruechdē. Dese grouwelijcke gewoonte hebbē sy in dit landt. Dat volck is oock soo onreyn, dat sy geenderley oncuysheyt voor sonde en achten.

Van veel ende menigerhanden ghewoonheyden des rijcx Var, dat xxv. Capittel.

IN desen lande is eē gewoonheyt, dz die Coninck met alle tvolck op der aerden sidt. Eñ alsmense daer om straft, soo seggen sy, wy sijn van der aerden ghecomen, ende wordē weder tot aerde, daerom eeren wy dat aertrijck. Sy en ghebruycken gheen wapenē, ende en trecken in gheen oorloge. Sy en becleedē hen oock met geender rustinghen, sonder sy draghen schildē ende spiesen met hen. Sy en dooden gheen dier, ende wanneer dz sy vleesch eeten willen, soo maken sy dat ander lieden dat vee dooden. Sy waschen hen tweemaels daechs beyde mans ende vrouwen, ende waert dat eene dat liete te doene, soo hielmen hem voor eenen ketter. Moordt eñ dieuerije wreckē sy swaerlijc. Het gebruyck des wijns is hen verboden, ende alst openbaer is dat eener wijn ghedroncken heeft, soo wordt hy eerloos ghehouden, ende en mach gheen ghetuyghenisse int recht gheuen. So worden die oock int getuyghenisse verworpē, die gene

die

die hen in een schip op der zee wagen doruen, want men achtse voor vertwijfelde lieden.

Van sommighe ander eygenschappen deses landts, dat xxvj. Capittel.

Daer en wordt in desen lande gheē peert op gebracht, maer die Coninck Var, met den anderen vier Coninghen des landtschap Maabar, die gheuen tsiaers een groote somme gelts voor peerden wt, want sy coopen alle jaer ouer die thien duysent peerden, die hen toe ghebracht worden vanden coopliedē van den landtschappen Curmos, Chisi, Durfar, Ser ende Eden, daer af heeft die Coninc groot profijt. Mē coopt dcen jaer ander peerden dan in eē ander jaer, want die peerdē en leuē niet lāge in desen lāde, soo en weten ook die maerschalken met waer mede dat sy te helpen sijn, als sy cranck worden. Ende oft wel tot sommighe tijden die merrien ook by hen worpen, soo crygen nochtans die volens cromme voeten, oft andersins een ghebreck, alsoo dat het niet en dooch om op te rijden. In dijen lande en wascht gheen cozen, dan rijs, daerom en moghen die peerden gheen recht voeder hebben, sonder men gheeft hen te eeten ghesoden vleesch met rijs. Daer is groote hitte in desen lande, daerom gaen die lieden al naect al daer. Het en regent ook niet aldaer dan in Junio, Julio, eñ Augusto. Ende waert dat in dijen tijde niet en regende (want die locht wordt vercoelt daer af) soo en mochte gheen mensche van hitten aldaer woonen. Dit landt heeft veel ende menigerley vogelen, die by ons niet ghevonden en worden.

Van die stadt daer sint Thomas lichaem is begrauen worden, dat xxvij. Capit.

IN dat landtschap Maabar, dat is groot India, aldaer rustet dat lichaem des Heyligen Apostel sint Thomas, die heeft in dit gheweſt om Christus wille geleden. Maer hy rustet in een cleyne stadt, daer sijn veel Christen ende Sarracenen, die den lichaem des Heyligen in grooter eeren houdē. Daer comen weynich coopliedē daer hen, wāt daer en is gheen waere te vercryghen. Dat landtvolck seyt dat die Apostel een groot Prophect is gheweest, ende heeten hem Auarijam, dat is den Heyligē man. Die Christenen die van verre daerhen comen, den Heylighen lichaem te besoeken, die dragē vā dz aertrijck met hen vā daer, daer men seyt dat die Heylighe begrauen is worden, dat doen sy inden dranck, eñ gheuent den crancken, ende sy meynen dattet hen wel sal becomen, ende hem van menigerley cranckheden verlossen.

Int jaer na der gheboorte Christi, duysent twee hondert seuen en tachtentich, segghen sy, dat alsulcken wonderlijcken teeken is gheschiet. Als die Landtvorst eenen grooten Doeyt van rijs hadde, ende hy niet pickers noch solders ghenoech en hadde, daer in hy dat rijs bewarē mochte, doen nam hy die huysen ende die kercke van sint Thomas, ende leyde sijn rijs daer in teghen den danck van dē kercken regeerders. Maer het gebuerde ouer eenē cleynen tijt daer na, dat die Heylighe in eender nacht hem openbaerde, eñ hy hadde eenen ijseren strael in sijn handt, ende dreychde hem daer mede te dooden, ende hy sprack, het en sy dan dat ghy myn huysen, die ghy my met ghewelt inhoudt, niet terstont ledich en maeckt, soo moet ghy eenen quaden doot sterue. Eñ doen hy wacker werdt, doen dede hy die kercke terstont ledich maken, ghelijck hem gheheeten was, daer af werden die Christenen verblijt, ende danckten Godt ende den Heylighen.

Van die afgoderije der Heydenen deses rijcx, dat xxviij. Capit.

ALle die inwoonders des lādtschap Maabar, beyde mans ende vrouwen, sijn ghemeynlijck swert, maer die swertigheyt stryken sy hen seluen aen met consten, ende sy achtent voor een groot chieraet, als sy seer swert sijn: haer kinderen smeren sy alle weken dry

dry mael met Sesam olie, daer af worden sy wtermaten swert, want hoe swerter dat eener by hen is, soo veel schoonder men hem achtet. Die afgodtsche maken haer Goden oock seer swert, en sy seggen, die Goden met alle den Heyligheu sijn alle swert. Maer den duyuel schilderen sy wit, ende sy segghen dat die duyuelen alle wit sijn. Wanneer die gheene, die die runderen aenbidden in den crijch trecken, soo dragen sy met hen hayr vã eenen wildẽ runde, dat bijnden sy harẽ peerden aen haer hayr. Maer dat voetvolck, dat bijndet ooc aen haer hayr, ende aen haer schilden, ende meynen dat sy inden crijch van allen sorghen beschermt sijn, want sy segghen, dat een wildt rundt een wtermaten heylich dier is.

Van dẽ Coninckrijck Murfili daermen die Diamanten vindt, dat xxix. Capittel.

TAt Coninckrijc Murfili leyt duysent mijlen voorder van den rijck Maabar, ende en geeft gheen tribuyt van hem. Die inwoonders eetẽ melck, vleesch, ende rijs, soo sijnse oock Heydenen. Men vindt ooc Diamanten in sommige bergen deses rijcx, want alst regent, soo gaen die lieden wt aẽ die water beecxkens die vanden bergen loopen, daer vinden sy veel Diamanten in dat sandt. In den somer soo climmẽ sy met grooten arbeyt op die berghen, van wegẽ der bernende sonnen, ende sy begeuen hen oock in groot perijkel, van weghen der grooten slangẽ die aldaer sijn, daer soekẽ sy Diamanten in den berch crochten ende dalen. Het gebuert oock dat sijer veel vindẽ, eñ dat op dese maniere: Op die bergen woonen witte Arents die eeten die genoemde slanghen, soo worpen dan die liedẽ (die op den berghen omgaen) sommighe stucken rou vleesch op sulcke plaetsen, aldaer sy niet comen en connen, ende dat int ghesichte der Arents: wanneer dan dat die Arents dat vleesch halen, soo hanghen dan sommighe Diamanten daer aen, die crijghen dan die lieden alsoo. Sy hebben acht, waer henen dat die Arents vliegen met den vleesche, dat jaghen sy dan den Arents weder af, ende sy nemen die steenen die daer aen hangen. Maer ist dz die Arents het vleesch in den dale eeten, daer ment hem gheworpen heeft, soo mercken die steensoekers, waer die Arent den nacht ouer staet, ende sy soeken dan in des Arents mist die Diamanten, die hy met den vleesche versloct heeft. Die Coninck ende die eedelen des landts die coopen voor hen die schoonste Diamanten, die andere die laten sy den cooplieden in der werelt vervuerẽ. Dit landt heeft ouervloe dich lijfneringhe, ende voor af heeftet soo groote weyren oft rammen, alsmen in alle die werelt vinden soude moghen.

Van dz Coninckrijck Lae/ dat xxx. Capittel.

ALsmen van dat landtschap Maabar treckt tegen nederganck, soo comtmen aen dat landtschap Lae, aldaer woonen Abraiamin die schouwẽ wtermaten die logenen, die en nemen niet meer dan een echte wijf. Sy haten alle dieuerije, wijn ende vleesch en ghebruycken sy niet, ende sy en dooden gheen dier. Sy sijn Heydenen, ende als sy yet coopen willen, soo bedenken sy eerst haer schaduwe aen der sonnen. Daer na volbrengen sy haren coop, na haer dwaesheyt. Sy eeten luttel, ende hebben groote vasten. In haer spijsen ghebruycken sy een cruyt, dz helpt seer wel verdouwen. Sy en latẽ dat bloet niet wt den aderen gelijck wy doen. Soo sijnder oock sommighe Heyden onder hen, die vueren een seer gheestelijck leuen ter eerẽ van harẽ afgodẽ. Sy gaen oock naect aen al haer lijf, ende sy seggen, sy en schamen hen niet, want sy sijn sonder sonde. Ossen aenbiddẽ sy, ende sy saluen hen neerstelijck met eener saluen, die maken sy van ghestooten ossen beenen. Sy en ghebruycken gheen schotelen als sy eeten willen, ende sy legghen die spijse op sommighe dorre bladeren, die nemen sy van den boomen, die Paradijs appelen draghen, oft op andere dorre bladeren.

Sy en eeten niet op versche bladeren, soo en eeten sy oock gheen gruen cruyt oft vrucht: want sy segghen, het heeft noch

noch eē siele, tgene dat gruen is. Daerom en willen sijs niet dooden, op dat sy niet en sondighen, als sy eenighe creaturē om haer leuen brachten. Sy slapen op die bloote aerde, ende sy verbranden haer ghestoruen lichamen.

Van dz Coninckrijck Coilum, dat xxxj. Capittel.

Esmen wech treet van dat rijck Maabar, na eenen anderē streeck der weerelt, ouer die vijfthienhondert mijlen, soo comtmen aen dat rijck Coilum, daer sijn veel Christen, Joden, ende Heydenē in. Die Coninck aldaer en geeft niemandt tribuyt. Dat landt volck heeft een eyghen sprake, ende daer wast veel peyers by hen: want het staet in platten velde, ende in den bosschagien al euen vol. Dijen vergadertmen in den Maye eñ Braeckmaēt eñ Hoijmaent. Het wascht oock een cruyt aldaer, daer wt maectmen Eudick, dat leyt men ten eersten in eē water, daer na so droochtment in die sonne, ende wryuet tot poyer, ende alsoo brengtment tot ons. In dat landt ist alsoo heet, dat het seer commerlijck is aldaer te woonen. Die loopende wateren worden oock soo heet van der sonnen, datmen een ey daer in liet ligghen, soo soudet sieden, gelijck al haddet ouer twier gehangen. Men bedrijft groote coopmāschap in desen lande, van weghen des grooten ghewins, dat die cooplieden daer hebbē moegen. Men vindt oock veel dieren aldaer, die sijn onghelijck aller landen dieren: want men vindt swerte leeuwen aldaer, witte papagaeyen, die hebbē roode voeten eñ beckē, het sijn oock hinnen aldaer, den onsen gheheel onghelijck. Dese onghelijckheyt meyntmen dat zijt vā der hitten crighen, die aldaer is. Het en wascht oock gheen coren aldaer, sonder rijs. Soo maken sy eenen dranck van suyker in stede van den wijn. Sy hebben veel sterren sienders, ende medecijns, ende sy gaen alle naect beyde vrouwen ende mans, alleenlijck decken sy haer scamelheyt met een doecxken. Sy bedrijuen veel oncuysheyt, ende verbarnen van der hitten alsoo, dat sy wtermaten swert sijn, dat is een chieraet by hen. Die hen in den derdē graet bestaen, die nemen sy te houwelijcke, oock die stiefmoeders als die vader gestoruen is: oock des broeders wijf na afsteruen des broeders: dat houdtmen oock door gantz Indiam.

Van dz landt Comari/ dat xxxij. Capittel.

Comari is een landtschap in India, daer en canmen den middernachtelijcken Polum niet ghesien: maer van Jaua tot daer en machmen hē niet sien, want alle die landen daer tusschen ligghen op gheen syde des Equinoctiaels. Dit landt is seer groot ende woest, ende veel dieren daer in, die dē onsen onghelijc sijn, waer af sijn veel apen oft simmē aldaer, die den menschen seer ghelijck sijn. het loopen daer oock om veel leeuwen, ende leopaerden.

Van dat Coninckrijck Eli/ dat xxxiij. Capittel.

Van dat landtschap Comari tegen nederganck op dry hondert mijlen, daer leyt dz rijck Eli, dat heeft eenen eyghenen Coninck, ende een eygen sprake, ende dat volck is al afgodich. Die Coninck is wel rijck, eñ heeft veel schatz, maer luttel volcx, hoe wel dat dat landt van natuerē seer weerachtich is. Aldaer is veel gēgebers eñ and costelijcke specerije. Eñ als somwylen eē schip tegē den danck sijns regeerders wt noot eñ ghewelt vander zee aldaer aencomt dat gheladen is, soo nemen die inwoonders alle tgene dat sy int schip vinden, ende sy seggen tot den schip patroonen: Ghy hebt willen in een ander landt varen met uwen coopmanschappen, soo heeft v onse Godt eñ tgeluck tot ons ghevuert. Daerom nemē wy aen tgene dat ons Godt ende dat geluck verleent heeft. Daer sijn ooc in desen lande veel leeuwen ende wilde dieren.

Van dat Coninckrijck Melibar, dat xxxiij. Capittel.

Van dat rijck Eli comtmen tot dat rijck Melibar, dat leyt in groot India, teghen nederganck, daer is een Coninck, die en geeft niemādt tribuyt, ende

Digitized by Google

ende heeft een besonder sprake in landt: die inwoonders sijn Heydenen. In desen lande gheltsck ook in Gozurath, dz daer aen leyt, sijn veel zeerooners, die selue die loopen dat gantze jaer met hondert schepen in die zee al omme, ende sy worpē die coopliedē af, ende nemē hen haer waeren ende goeden. Sy vueren wijf ende kinderen met hen, ende blyuen den gantzen somer op die zee, daer verleggen sy dē coopliedē den wech, alsoo dat sy hen niet lichtelijck ontvlien en connen: want sy nemen in hondert mijlen weechs ouer dweers mz twintich schepen, voor elck vijf mijlen gerekent. Ende als sy sien dat een gheladen schip daer hen vaert met coopmanschap, soo geuen sy den naesten schepen een teeken met eenen roock, ende dat selue den derden, alsoo weten sy alle terstont, datter een gheladen schip voorhanden is, dat sy ouervallen willen. Soo comen dan alsoo veel te samen, alst van noode is, dat schip te beroouen dat teghen hen comt. Ende als sy lieden vangen, soo en doen sy hen gheen leedt, maer sy settense aē den oeuer wt, ende sy bidden hen dz sy wech trecken door haer lādt, eñ dat sy hen meer schepē brengē. In desen lande sijn wonderlijcke veel Indische noten, gengeber eñ pepers.

Van dat Coninckrijck Gozurath, dat xxxv. Capittel.

NA by den rijcke Melibar, leyt eē ander rijck Gozurath genoemt, dat heeft eenen eygenen Coninck ende een eyghen sprake. Dit rijck leyt in cleyn India tegen nedergane, der middernachtelijck Polus climt ses armen hooghe bouen dat aertrijck in dat landt, op ses oft acht hemelsche graden. In desen lande sijn veel zeerooners: als die selue sommighe coopliedē vangen, soo dwinghen syse Tamarinden met zee water te drinckē, so crijghen sy dan den stoelganck oft buyck vloet, dat doen sy daer omme: want als die coopliedē van verre sien, dat die zeerooners comen, soo verslocken sy peerlen ende costelijke steenen, op dat die rooners hen dat selue niet nemen en soude, soo sijn dan die andere soo schalck, ende doen sy die ghesteenten weder schijten. Daer is in dat landt veel endich, gengeber, peper, ende boomen, daer af men veel boomwollen vergardert. Desen boom wort ses sceden hooge, ende hy draecht twintich jaer lanck vrucht, daer na en dooch hy niet meer. In dit rijck maectmen dat beste leyr, datmen in der werelt vindt.

Van den rijcken Tana/ Cambaeth, ende sommigen anderen, dat xxxvj. Capittel.

VAnt voorschreuen rijck trectmen door die zee, tot den rijcken Tana, Cambaeth, Semenath, ende Resmacoram, die liggen tegen nederganck, ende daer in is groote handelinghe: die hebbē yegelijck een eygen Coninc eñ sprake, van den seluen en can ic nz veel schrijuen, wāt sy liggen in groot India, dwelck ick onaengevert wil laten, dan daert aen den oeuer die zee begrijpt.

1 Groote haven

2 Eigen spraeck vanden Coninc.

Van den twee eylanden/ daer die wijuen eñ mannen van malcanderen gheschevden sitten, dat xxxvij. Capittel.

ASmē vā Resmacoram comt op vijfhondert mijlen weechs tegen middach, daer ligghen twee eylandē in die hooge zee, dertich mijlē van malcanderen, daer woonen mans sonder vrouwen, dat heet der mannen eylandt: ende in dat ander, daer woonē vrouwē sonder mans, dat heet der vrouwen eylandt. Die sijn Christen eñ echte liedē met malcanderen. Die vrouwen en comen nymmermeer in der mannen eylandt: maer die mans besoeken die vrouwen, eñ sy woonen tsiaers dry gantze maendē by hen, een eygelijc by sijn wijf in synen huyse. Daer na comen sy weder in haer eylandt, daer blyuē sy die ander tijt des jaers. Die vrouwen behouden die knapelijcke kinderē by hen, tot in dz veerthiende jaer, daer na schicken syse tot den vaderen. Die vrouwē en doen anders niet, dan dat sy die kinderen besorgē, ende sommige vruchtē vergaderē. Maer die mans arbeyden eñ sorghen, hoe dat sy wijf eñ kinderen generē sullen. Sy vischē ende vangen ooc veel vischen, die vercoopen sy gedroocht eñ versch den coopliedē, daer af hebben sy groot gewin. Sy eeten

1 Mānen ofte vrouwen, vanden anderen mānen.

2 Christen

J melck,

Digitized by Google

melck, vleesch, visch, eñ rijs. Die zee heeft veel walvischen eñ andere groote vischen. Die mans en hebben geenē Coninc, sonder sy bekennē den bisschop van Scoira voor harē Heere, eñ sijn hē onderdanich.

Van dat eylandt Scoira, dat xxxviij. Capittel.

VOorder te reysen tegen middach op vijfhondert mijlen, daer leyt een ander eylandt Scoira ghenoemt, daer sijn die inwoonders Christenē, eñ sy hebben eenen eertz bisschop. In dit eylandt bedrijftmē veel handelingē, wāt het sijn veel vischē daer in eñ boomwolle: het en heeft geē corē dan rijs. Die inwoonders gaen alle naect, eñ sy eeten melck, vleesch, eñ visch. Die zeerouers brengē veel goets in dit eylandt, dat sy gerooft hebbē, ende sy vercoopent aldaer, die wetē wel dz sijt den Christenen niet brengen en souden, sonder den Sarracenen ende den Heydenen, die coopēt geerne. In dit eylādt sijn veel toouerers onder dē Christenen, die connē als sy willen, dje schepē wt der zee, weder achterwaerts tot hen brengē, al waert schoon dat sy met goedē windt voeren, so connen sy oock eenen contrariē windt met haren duyuelschen consten bewegen, die sy weder achterwaerts worpt teghen haren wille ende danck.

Van dat groote eylandt Madaigascar, dat xxxix. Capit.

ALsmen Scoiram verlaet, ende teghen middach vaert op duysent mijlen, soo comtmen tot Madaigascar, dat wordt ghetelt onder die grootste ende rijckste eylanden der werelt. Men seyt dat sy heeft int ronde vier duysent mijlen. Die inwoonders sijn Machometisten, ende en hebben gheenen Coninck, sonder sy hebben vier ouders, dijen sijn sy door tgeheel eylandt gehoorsaē. Daer en is gheen eylandt in der werelt, dat so veel oliphanten heeft als dit, daerom is een groote coopmanschap aldaer van yuoiren oft oliphanten tanden, ghelijck oock tot Cuzibeth: wāt in der werelt en vindtmē niet meer oliphanten tanden, dan in dese twee eylanden. Men eetet in dit eylant gheen vleesch dan van camelen, die sijn den inwoonderen ghesontste, der selue dieren isser oock een ontallijcke menichte in dit eylandt. Daer in sijn oock veel Sandael oft bresilien bosschagiē van root bresilien, dat maect daer groote coopmanschap. In die zee vangtmen groote walvischen, daer af men den Ambrum vergadert. So sijn daer oock veel leuwen, leoparden, herten, deinen, reen, ende ander wilde dierē. Men vindt ooc aldaer menigerhande vogelen, dijer ghelijcken men in dese landen niet gesien en heeft. Het comen van alle canten veel cooplieden aldaer, want men can lichtelijck daer hen comen, van wegen des aenvloeyens der zee: want van dat eylādt Maabar, comtmen in twintich dagen tot Madaigascar, daer toe vordert die vloet der zee die schepen, maer sy connen seer qualijcken weder van daer comen, wāt sy en moghen nauwelijcx in dry maenden te ghen die vloet ghestrijden: want den gheheelen wech streckt haer die zee ten middach toe.

Van den alder grootsten vogel Roeck ghenoemt, dat xl. Capittel.

DAer sijn ooc andere eylanden verby Madaigascar wech, maer men can swaerlijc daer hen comē om des snellē vloets wille der zee. Tot sommighe tijden des jaers, so sietmen daer eenē wonderlijckē vogel die heet Roeck, ende is ghestelt ghelijck eenen arent, maer hy is wter maten seer groot. Die geene die desen vogel ghesien hebbē, die segghen, dat hy vederen heeft wel twelf screden lanck, ende die dicte der vederē ghelijet haer wel met der lengde, ende sijn lijf is na aduenant ghelijck den vederen. Die selue vogel is soo sterck, dat hy alleen sonder eenighe hulpe eenen oliphant vangt, ende vuert hem op in die locht, dā laet hy hem op der aerden vallen, ende eet dan sijn vleesch daer af. Ick Marcus als ic int eerste van desen vogel hoorde spreken, doen meynde ick dat het was eenen griffoen, dat is een viervoetich dier met pluymē oft vederen, ghelijck sijnde eenē leuwe, alleenlijck dat het een hooft heeft ghelijck eenen arent. Maer die geene die desen vogel ghesien hadden,

hadden, die seyden voorwaer, dat die selue vogel gheene gemeynschap en hadde met eenich dier, sonder hy ginck op twee voeten, ghelijck een ander vogel. By mynen tijden hadde die groote Cham Cublay eenen bode, die was soo langhe in dat eylant ghevangen gheweest, tot dat die inwoonders te vreeden gestelt waren. Doen die selue ten lesten wederom tot huys quam, doen seyde hy wonder van der eygenschap deser landen, ende van menigher hande dieren diemen daer in vindt.

Van dat eylandt Zanzibar, dat xlj. Capittel.

1 Eyghen spraeck ende koning

ALs vindt aldaer ock een ander eylandt, dat heeft int ronde twee duysent mijlē, dz heeft eenen eygenen Coninck eñ sijn besondere sprake. Die inwoonders sijn Heydenen, ende sy sijn cort ende dick van lijue: want waert sake dat haer lengde haerder dieten geleke, soo soudēt reusen sijn, daerō sijn sy ooc sterck. Ende haerder eener draecht wel soo veel, als ander vier mochten dragen. Eñ eener eetet ooc wel so veel, als onser vijue mochten eeten. Sy sijn alle swert eñ sy gaen naect, alleenlijck hebbē sy die schamelheyt gedect. Hen hayr is so dicke eñ gecrolt, al ist datment met water weyct, soo en can mens noch nauwelijcx slichtē. Sy hebben eenen grootē mont eñ wyde neusegaten, die gaen opwaerts, ende sy hebben groote ooren, eñ verschrickelijcke oogē. Die vrouwen sijn seer leelijck, van wegē der ongesciciten mont, neusen, eñ oorē. Sy hebben haer noodruft wt melck, vleesch, rijs, ende daeyen. Sy en hebbē geenen wijn, maer sy maken eenē goeden dranck wt rijs, suyker eñ specerije. Het comē veel cooplieden daer hen, om des ammeren ende oliphanten tanden wille, wantmen heeft veel oliphanten eñ groote walvischē aldaer. Die mannē in dit eylandt sijn sterck eñ strijtbaer: ende hoe wel dat sy geen peerden en hebbē, so trecken sy nochtās met oliphanten eñ camelen ten strijde, daer maken sy houtē thoorens op die oliphantē, die sijn so groot, dat twintich mannē hen daer wt geweyren connen. Sy krijgen oft strijden met spiesen sweerdē ende steenen, die selue thoorens sijn met berderen gedect. Maer als sy eenen oliphant in dē strijdt vueren willen, soo geuen sy hem dan eenē dranck in, dijen drinkē sy voor wijn, daer af wordē sy te stouter eñ hertachtiger. Dit eylāt is vol leuwen, leopaerden ende ander wilde dieren, diemen in ander landen niet en vindt. Het is ooc een dier daer in, dz heet Graffa, dat heeft eenen seer langen hals ontrent dry scredē lanck, ende die voorste beenen sijn hem veel langer dan die achterste, sijn hooft is cleyn, ende heeft menigerley verwe op sijn lijf ghespickelt wit, root, ende roosenverwe, dit is een ghemackelijck dier, ende en beschadiget niemant.

2 Heydenen

3 Groote hōnt. hoofdlijf groot.

4 Strijtbaer.

Van der menichtē der eylanden in India, dat xlij. Capit.

SOnder die voorß sijnder anders noch veel eylandē in India, die sijn dē eerstē, als den treffelijcxsten onderworpē, die sijn om der menichten wille ontallijck. Maer soudtmen die schippers gelooven die de zee ghevaren hebben, soo sijn haerer twelf duysent ende seuen hondert, alsmense te samē rekent, die bewoonde ende onbewoonde. 12700 Jslē

Van dat landtschap Abasia, dat xliij. Capittel.

WY hebben nv int corte beschreuen die landtschappē ende eylanden van beyden Indien, dat is het cleyn ende dat grote India. Dat groot India begint van dat landt Maabar, ende eyndet haer aen dat Coninckrijck Resomorā. Maer dz clyen begint aen dat Coninerijck Ciamba, ende eyndet haer aen dz Coninerijck Murfili. Nv willen wy int corte dat middel India aengrijpen, dat heet eyghentlijck Abasia, dat is een seer groot landt, ende is in seuen Coninerijcken gedeylt, ende regeert in elck eē besonder Coninck, die selue sijn alle Christen, sonder de dry dz sijn Sarracenen. Die Christen dragen eē gulden cruys aen haer voorhooft, dat selue drucktmen hen in int doopen. Maer die Sarracenen die hebbē een teeken dz gaet hen van hen voorhooft tot op den haluen neuse. Het sijn ooc veel Joden aldaer, die sijn met eenen geloeyenden ijser door beyde die caken geteekēt. Aen dz landt stoot Vier Christen Koningrijck.

Digitized by Google

een ander, dat heet dat landtschap Aden, aldaer heeft sint Thomas den Christelijcken gheloue gepredict (gelijck men seyt) eñ hy heefter veel aldaer bekeert: daer na is hy in dz landt Maabar getogē, aldaer heeft hy om Christus wille dē doot geledē.

Van eenen bisschop der Christenē, dijen die Soudaen met gewelt dede besnijden, dat xliij. Capittel.

IN jaer na der geboorte Christi duysent tweehondert achtentseuentich doen werdt die principaelste Coninc des lādtschap Abasie beweecht wt devotien, ende wilde tot Jherusalem trecken, ende dat Heylich graf besoecken. Ende als hy dat synen raedt ende hofghesin te kennen gegeuen hadde, so ontrieden sy hem die reyse: want sy wisten wel wat perijkel ende sorgen op den wech ware. Soo moeste hy door veel landen der Sarracenen reysen. Daerom riedē sy hem, dz hy eenen bisschop in sijn stede dart sieken soude, die selue soude sijn offerhāde tot Jherusalem brengen: doen geviel den Coninck dijen goeden raet wel, ende hy sciete eenen bisschop daer henen met een Coninckliicke offerhande. Doen die selue bisschop quam in dz landt Aden, daer woonē Sarracenen, die draghen eenen onverdrachelijcken haet tegē die Christen, daer wart hy ghevangē, eñ voorden Coninck Aden gevuert. Maer doē die Coninck verstont dat hy des Conincks Abasie bode was, tot den Heyligen lande ghesonden, doen onderstont hy hem met ghewelt te dwingen, dat hy dat Christen gheloue verloochenen soude, eñ Machomets gheloue aennemen. Doen bleef die bisschop stantaehtich in dat Christen geloue, eñ seyde dat hy lieuer sterue wilde, dan Christum te verloochenen, eñ den schandelijcken Machomet aen hangē: doen hiet die Coninc den bisschop besnijden Christo ende den Coninck Abasie tot versmaethz eñ schanden, eñ sciete hē also weder tot dē Coninck Abasie. Doē dz die Coninck Abasie verstont, doē onderstont hy die versmaetheyt Christi te wreken, ende hy vergaderde een groot heyr te samen, te peerde eñ te voete, daer by hadde hy oliphantē die thoornen droegē, eñ tooch also tegē dē Coninc Adē. Doē beriep die Soudaē ander twee Coningē, eñ ontmoette dē Coninck Abasie, met eenē geweldigē hoop, doen werdender veel wt des Coninc Adens heyr verslagē in dē strijdt: eñ die Coninck Abasie behiet dz veldt, eñ hy tooch met sijn volck in dat rijck Aden, eñ destrueerde dz landt, eñ herworchde die Sarracenē, die selue rotterdē hen, eñ wildē wederstāt doē, maer het was te vergeefs: want die Coninck bleef een gantze maendt in dz rijck. Eñ na dijen dz hy hen veel schadens gedaen hadde, doen tooch hy weder nz eeren thuyswaerts, ende verblijde hē, dat hy des godlosen Soudaens trouloosicheyt gestraft hadde.

Wat vremde wonderlijcke dieren datmen in dat landtschap Abasie vindet, dat xlv. Capittel.

DIe lādtschaps Abasie inwoōders die leuen van vleesch, melck eñ rijs, eñ gebruycken olie, die is vā sesam gemaect. Dit lādt heeft veel stedē ende vleckē, daer in doetmen groote coopmanschap. Men vindt daer goet buchuracn eñ boomwollē lakenē nz hoopē. Die Abasiner hebbē veel oliphantē, die en becomē aldaer niet, maer mē brengtse hen wt andere landen eñ eylandē. Maer giraffen, leuwen, leopardē, wilde eeselē, eñ menigerley gevogelte datmē elders met en vindt, die becomē aldaer nz hoopē. Dit landtschap heeft oock wiermaten schoon hinnen, oock groote struyssen, nz cleynder dā die eesels. So heeftet oock anders veel wildtbraets ende gevogelte van dieren: het heeft oock papagayen ende alderley catten, diser hebben sommige menschen gehjckenisse.

Van dz landtschap Aden, dat xlvj. Capittel.

ADen heeft eenen eygenen Coninck, dijen nwemen sy Soudaen, die heeft Sarracenen onder hē, die haten die Christen wiermaten seer. Dit lādt heeft veel steden, sloten, ende principalijck heefse een goede hauene, daer in comen veel gheladen schepen wt India, die wetter veel specerije brenghen. Die coopluden van Alexandria die specerije daer coopen, die leggheni in cleyn scheepkens, ende

Digitized by Google

ende vuerense in een water seuen daghen lanck, daer na vueren sijt op camelen dertich dachreysen tot in dat water Egypti. Men en mach gheenen naerderen wech hebben van den Morgenlandē tot Alexandria. Die selue cooplieden vueren veel peerden met hen, als sy om handelen in Indiam reysen. Die Coninc Aden neemt grooten tol van den coopliedē, als sy door sijn landt haer waeren ende goeden vueren, daerom is hy seer rijc. Doē die Soudaen van Babilonien Acon belegerde, eñ gewan int jaer duysent twee hondert, doen schickte hem die Soudaen van Aden dertich duysent peerdē ende veertich duysent camelen, niet dat hem soo veel gheleghen was aē der weluaert des Soudaens, sonder om dat hy begeerde, dat alle Christenen wtgheroeyt souden worden. Alsmen van der hauenen Aden tegē middernacht treckt, daer leyt die stadt Escier veertich mijlen van der hauenen, die heeft veel steden ende sloten onder haer, dat is al onder die heerschappije des Conincs Adē. Daer is ooc een seer goede hauene by die stadt, van daer comen ontallijcke peerdē in Indiam. Dit landt heeft seer goeden witten wieroock, die vlietet wt sommighe cleyn boomen, die sijn den sperren ghelijck. Die inwoonders doorsnijden die schorssen van dijen boomen tot veel plaetsen, op dat sy den wieroock daer wt gecrygen moghen, hoe wel dat die hitte int landt van haer seluē veel daer wt brengt. Dit landt heeft ooc veel palmen met daeyen, maer het en draecht gheen coren, dan een weynich rijs, men moetet al daer brengen. Maer aldaer sijn wtermatē veel goede vischen, voor af Tunnē, die sijn seer goet aldaer. Sy en hebben ooc gheenen wijn, maer sy maken eenen seer goeden dranck van rijs, suyker, eñ daeyen. Die weyren in desen lande sijn cleyn ende en hebben gantz gheen oren, maer cleyn hoorenkēs. Peerden, runderen, schapen, ende camelen, dat eet al visch, dat is haer daghelijcxse spijse: want het en mach gheē cruyt noch voeder wt der aerden wassen, van weghen der grooter hittē. Dry maendē int jaer vāgtmen vischen, inden Meerte, April, ende Meye, soo vangtmen haer soo veel, datter niet te segghen en is: die selue vischen droghen sy, ende behoudē sy dat gantze jaer den vee tot een voeder: dat vee eetet lieuer dorre, dan versch. Die inwoonders maken ooc tweemaels ghebacken broot wt den vischen op dese maniere: Sy snijden die vischen cleyn, ende stotense ghelijck meel, daer na maken sy deech daer af, ende droghen alsoo aen der sonnen, daer af leuen sy ende haer vee dat gantze jaer.

Van een landtschap daer Tartaren woonen, dat xlvij. Capit.

IEK hebbe tot noch toe beschreuen van die Morgenlanden, die teghen middach ghelegen sijn, nv wil icker van sommighe vertellen, die teghen middernacht ligghen, ende die bouē inden eersten boeck niet beschreuen en sijn: ende wat ick aldaer bevonden hebbe, wil ick neerstelijck te kennen gheuen. In den inwendighen middernachtelijcken landen woonen veel Tartaren, die selue Conincke is van den geslachte des Keysers der Tartaren, ende hy hout manieren ende ghewoonten der Tartaren. Sy sijn alle afgodich, ende sy aenbidden eenen Godt dijen noemen sy Nathigai, ende meynen dz hy sy een Heere des aertrijcks, ende vā tgene dat daer wt spruyt: want Natigai heet in harer spraken een Godt der aerden. Desen Godt ter eeren makē sy veel godekēs. Sy en woonen niet in steden noch vleecken, sonder int veldt ende op die berghen. Harer is veel, ende en hebben gheen coren, maer sy leuē van melck ende vleesch. Sy leuen seer vredelijck met malcanderen, ende sijn eenmoedelijck den Coninck ghehoorsaem. Sy hebben peerden sonder ghetal, runderen, camelen, ende schapen. Daer sijn ooc by hen wtermaten groote beyren, eñ heerlijcke vossen. Het sijn ontallijcke veel wilde eesels aldaer. Onder den cleynen dierkens hebben sy een, dat is een wtermaten eedel ende costelijck voeder, dat noemtmen Sabelen. Anders sijn veel wilde dieren aldaer, daer af hebben sy veel vleesch te eeten.

Van eē ander landt / daer en canmen niet wel ghecomen om des slijcx ende ijs wille, dat xlviij. Capit.

DAer sijn oock noch ander landen teghen middernacht, die noch voorder inwaerts liggen, daer af isser eē berchachtich, ende sijn veel vremde wonderlijcke dieren aldaer, ghelijck hermynen, marderen, vossen, ende dijer ghelijck, daer wt maken die liedē saecht ende costelijck pelswerck, die brenghen die cooplieden in onsen landen. Maer peerden, runderen, eeselen, camelē, ende ander groote dieren, die en connē in dese landen niet comen, soo veel maraſſen, puttē, ende wateren sijn aldaer, dan alleenlijck in den winter, als alle dinghen vervrosen sijn. Die resterende tijt, hoe wel dz veel ijs aldaer is ende groote coude, soo en is nochtans dat ijs niet soo sterck, dat het wagen ende peerden draghen mochte, oft andere sware dinghen. Ja die liedē en connē nau welijcx in dese landen wandelen, alsoo is alle dinghen met wateren ende poelen bedeckt. Dit landt is derthien dachreysen wijt tegen middernacht, daer sijn die dieren bouen maten veel, die voorß costelije pelswerck draghen. Daer af hebbē die inwoonders groot ghewin, want die cooplieden comen tot hen, ende vueren dat voorß pelswerck met hoopen wech, maer men vueret op dese maniere in dit landt: Sy hebben groote honden ghelijck eesels, die sijn ghewoon die sledden te treckē, die selue sledden en hebben gheen raderen, ende sijn van ghelatten effenen houte ghemaect, soo groot datmen twee menschen daer op vueren mach, ende sijn soo breet, dz sy niet lichtelijck int slijck ondergaen. Wanneer dan een coopman comt, so setmen hem op een sledde, dan bijndetmen ses honden achter malcanderen aen die sledde, om die selue te trecken, ende waer henen sy die voorman (die by dē coopman sit) wyset, daer henen trecken sy die sledde door water ende slijck. Sy en mogen ooc dijen arbeyt niet langer dan eenen dachlijden, den anderen dach bijndetmen ander honden aen die sledde, wāt men vindt veel dorpen hier en daer in dē lande, daer houtmen die honden daer toe oppe. Op dese maniere mogen die cooplieden in desen lande comen. Men en leyt oock gheen sware lasten op die sledden, want die honden en mochtens niet trecken, niet dan voerman ende coopman ende een busschel des voorß pelswercks, alsoo moet die coopman alle daghe een nieuwe sledde, honden, ende voerman hebben, tot dat hy tot den berghen comt, daermē dat pelswerck vercoopt.

Van dz landt der duysternisse, dat xlix. Capittel.

VEel voorder teghen middernacht, daer leyt eē ander lādt, gheheelijck aent eynde der middernacht, dat noemtmen die duysternisse: wāt eē groot deel des jaers en schijnt gheen sonne aldaer, want het en is niet alleenlijck des snachts duyster aldaer, sonder ooc by daghe. Soo is die locht duyster, ghelijck in die morgenroot. Die inwoonders des seluen landts sijn schoon ende lijuich, maer bleeck. Sy en hebben gheenen Conincx noch Heeren, dijen sy onderdanich sijn: sy leuen ghelijck dat vee, ende sy doen wat sy willen: sy en hebben acht op goede zeden ende manieren. Die Tartaren die aē dat landt stooten, die comē diewils in dz donker landt, ende nemen hen haer vee, ende alle wat sy vinden, hoe wel dat het sorgelijck is: daerom, die wyle dat die nacht so haest toe valt, op dat sy hen seluē dan voor schade wachten moghen, soo vueren sy merrien met hen die ionghen hebben, als sy dat landt beroouen willen, ende sy laten die iongen volens op een seker plaetse staen in den inganck des landts, daer wachten sy, tot dat die Tartaren weder met den sledden comē. Ende als hen dan die nacht ouervalt int wederkeeren, so laten sy die merrien gaen, die connen den wech wel vinden by der nacht, ende sy loopen ten naesten haren iongens toe, ende alsoo vermyden sy alle sorghe ende perijkel: want sy latē den merriē by der nacht den thoom, ende sy latense gaen, waer sy selue willen, soo treckt sy die natuere weder tot haren ionghen. Ende sy brenghen alsoo die liedē met hen aē die eerste plaetse, die sy in der duysternissen niet en hadden

den moghen vinden. Die inwoonders deses landts hebben oock menigerhande dieren, daer af sy dat eedel pelswerck maken, dat vueren sy dan in ander landen, ende ghewinnen veel daer aen.

Van dat landtschap der Ruyssen, dat I. Capittel.

DJe Ruyssen woonen in een groot landt, dat streckt hem schier tot den middernachtelijcken polum: ende sy sijn Christē, na die ghewoonheyt der Grieken houden sy haer kercken Ceremonien. Sy sijn wit ende schoon, beyde mans ende vrouwen, ende hebben al geel hayr: sy geuen der Tartaren Coninck tribuyt, aen welcken sy stooten teghen opganck: daer is by hen oock veel costelijck pelswerck: soo hebben sy oock veel siluer berchwercken. Dat landt is wtermaten coudt, want het streckt hem tot aen die ghevroesen zee, nochtans sijnder sommighe eylanden in die selue zee, daer in vindtmē griffalken, blauvoeten ende valcken, ende dijer gelijcke vogelē in groter menichten, die vuertmē vā daer in veel landen te vercoopen.

Eynde der boeken van Marcus Pauwels van Venegien, vanden Morghenlanden.

Prologhe oft voorrede.

HET is desen Haithon effen gheschiet, ghelijck den Marcus Pauwels van Venegien gheschiet is: want elck heeft sijn boeck in gheweynder sprake beschreuē. Dese in Italiaenscher, die ander in Fransoyscher spraken. Daer na als die werelt gantz onghehiert is gheweest in spraken, soo heeft dijer yeghelijck eenen ongeleerden translateerder oft ouersetter ghecreghen, die hebbent grouer in die Latijnsche sprake ghebracht, dan die weeke oren eenen lust daer af hebben mochtē. Maer die waerheyt heeft een slechte ende simpel sprake. Soo behooren ooc die geene, die onchierlijcke schrijuen, sulcke eere te hebben: want sy dwinghen ander tot ondersoekinghe der waerheyt. Dese Haithon is wt Armenia gheweest, van Coninclijckē stamme gheboren, maer hy en heeft sijn eedel hoocheyt in Christo niet gheacht, ende heeft die werelt, ende wat daer in is, versmaet, ende hy is een monick gheworden, op dat hy wt der werelt Christo met vrijen ghemoet dienen mochte. Dit schrijft hy van hem seluen. Sijn translateerder heeft ghebeeten Nicolaus Salcani, die welcke dit boeck, wt bevel des Paus Clements des vijfden, te Pictauia in Fransoyscher spraken geschreuen heeft, ghelijckt hem Haithon voorghegeuen hadde. Dat heeft hy oock namaels, soo hy best gheconnen heeft, int Latijn ghebracht, int jaer Christi duysent dryhondert ende seuen.

Haithon des Armeniers des Premonstratensers oordens / van den Tartaren.

Van dat Coninckrijck Cathay, dat Eerste Capittel.

CAthay is dz grootste rijck, datmē in der werelt vint, vol volcx ende rijckdoms, ende is ligghende aen den oeuer vander hooger zee. Het sijn ooc also veel eylendē aldaer in die zee, dz sy ontallije sijn, want daer en isser noch niemant gecomē, diese al gheſiē heeft. Maer die geene die bewoont worden, die sijn wtermatē rijck. Ende het geene datmen in desen lande al der dierſte moet coopen, dat is boom olie, dat verwaren die Coningen ende groote Heeren voor een wtnemende medecijne. In dat rijck Cathay sijn veel wonderlijcke dinghen, die ick op dit pas onder wegen late. Dat landtvolck is wtermaten subtijl ende verſtandich volck. Ende in allen consten verachten sy alle Natien ende sy segghen: Sy lieden hebben alleen twee oogen, maer die Latijnē en hebben maer een ooghe. Ende alle andere Natien sijn blindt, daer by verſtaetmen, dat sy alle volcken voor ongeleert achten. Ende het is waerachtich, dat sulcke wonderlijcke dinghen, die van onwtſprekelijcke subtijlicheyt sijn (eñ nochtans met der handt ghemaeckt) wt den seluen lande comen, datmen niet lichtelijck eenen vinden soude, die hen ghelijcken soude. Alle die geene die wt desen rijck sijn, die heetmen Cathayner, eñ sijn schoone mannen ende vrouwen in den lande, nochtans hebben sy alle ghemeynlijck cleyn oogen, ende en hebben van natuere gheenen baert. Die Cathayner hebben schoon letteren, die sijn den Latijnſchen letteren in der schoonheyt ghelijck. Maer het en mocht eener nauwelijck vertellen, die seckten des volcks in desen rijcke: want die sommighe eeren godekēs van metael ghemaect: die ander eeren eenen osse die dat veldt bouwet, daer wt dat coren ende ander nootdruft comt: ander die eeren groote boomen, sommighe natuerlijcke dingen, sommighe die Aſtronomie, sommighe die sonne, sommighe die mane, die sommighe en hebben gheen gheloue noch eenighe wet, die leuen beeſtelijck ghelijck die onredelijcke dierē, hoe wel die selue in lijffelijcken dinghen wtermaten constich ende subtijl sijn, maer daer en is gheen verſtandt geeſtelijcker dinghen by hen. Dat volck deſes landts en is niet stout, ende ontsien den doot meer dant den crijchslieden betaemt, nochtans sijn sy seer verſtandich, ende ghewinnen meer van haren vyanden te watere dan te lande. Sy ghebruycken menigerhande wapenē, die dan der volck niet en hebben. Die munte die mē in desen lande wtgeeft, die maectmen van papier, ende druckent in een vierecante forme, daer in staet een Coninclijck teeken, ende na den teeken soo gelt die munte meer oft min: ende als die munte begint te breken, soo draechtse die gheene diese heeft aen des Conincks hof, soo geeftmē hem nieuwe daer voor. Van den goude ende ſiluer maken sy vaten ende cleynodien. Men seyt dat dat rijck Cathay leyt int beghin der werelt, want het leyt in den opganck met eender syden, aen der seluer plaetsen en woont gheen ander volck. Teghen nederganck ſtootet aen dat rijck Tarſe: van middernacht aen die woestijne Belgiam: teghen der zee ligghen die eylanden der zee, vanden welcken bouen gheseyt is.

Van dat rijck Tarſe, dat ij. Capittel.

In

IN dat rijck Tarsse sijn dry landtschappen, ende haer regenten laten hen Coninghen heetē. Die liedē in desen rijcke heeten Jogour, ende hebben altijt den afgoden ghedient, gheltijck oock al noch, sonder die thien gheslachten van die Coningen, die door gheleyde der sterren tot Bethlehem sijn gecomen, om die gheboorte aen te bidden. Men vindt oock noch veel eedel lieden onder dē Tartaren van den gheslachte dijer Coninghen, die welcke altijt den Christelijcken gheloue gheloouen. Die afgodsche in dese landen en sijn niet nut ten strijde, anderssins sijn sy gheschict tot constelijcken dinghen. Sy hebben eyghen letteren, ende sy onthouden hen alle van wijn ende vleesch, ende sy en dooden niet leuens in gheender manieren. Sy hebben seer lustighe steden, ende groote kercken, daer in dienen sy den afgoden. Het wascht veel graens ende corens aldaer. Sy en hebben gantz gheenen wijn, ende sy houden wijn drincken voor een sonde, gelijck die Agarener. Dat rijck Tarsse is aenstootich met den rijck Cathay teghen opganck. Tegen nederganck met den rijck Turquestan, teghen middernacht met eener woestijnen, ende teghen middach stootet aen een wtermaten rijck landtschap Sym ghenoemt, dat leyt tusschen India ende Cathay: in den seluen lande vindtmen eedel Diamanten.

Van dat rijck Turquestan, dat iij. Capittel.

TVrquestan stoot vā opganck aen dat rijck Tarse, teghen nederganck aē Persiam, van middernacht aen dz rijck Corasme, ende teghen middach aen die woestijne Indie. In desen rijcke sijn luttel goeder steden, ende heeft wijde heyden, daer wascht veel voeders voor dat vee. Daerom sijn die inwoōders gemeynlijcken herders, ende sy woonen in tenten, ende in alsulcke huysen, diemē terstont vā eender plaetsen tot der anderen brenghen can. Die grootste stadt desrs rijcx heet Oerra, daer wascht luttel corens ende gersten. Sy en hebbē gantz geenen wijn. Sy drincken bier, melck, ende ander gedranck dat sy maken. Sy eeten rijs, herten, ende ander vleesch, eñ men noemtse Turkē. Sy houdē schier alle die leeringe des godtlooſen Machomets. Daer sijnder oock sommighe onder hen, die en hebben gantz gheen wet, noch gheloue. Sy en hebben gheen eygen gheschrift, sonder sy ghebruycken dat Arabische gheschrift in haren steden ende sloten.

Van dat rijck der Corasminer, dat iij. Capittel.

DAt rijck der Corasminer is verwaert met goede steden ende dorpen: het sijn ooc veel inwoonders daer in, want het is eē vruchtbaer lustich lādt, ende men vergadert veel corens aldaer, maer het heeft luttel wijns. Dit rijck heeft sijn frontieren met eender woestijnen, die is hondert dachreysen lanck, van nederganck strecket hem tot aen die zee Caspium ghenoemt, teghen middernacht heeftet sijn frontierē met dz rijck Cumanie, teghen middach met dat rijck Turquestan, daer af boue geseyt is. Die grootste stadt deses rijcx heet Corasme, eñ die lieden heetē Corasmi, het sijn Heydenen, ende en hebben noch geschrift, noch wet, so sijnse oock in den strijdt grouwelijck, voor af die Soldini, die hebbē een eygē sprake, gheschrift, ende gewoonheyt der Grieken. Sy maken oock dat lijf Christi, na aert ende maniere der Grieken, eñ sy sijn den Patriarken te Antiochia ghehoorsaem.

Van dat rijck Cumanie, dat v. Capittel.

CVmania is eē seer groot rijc, maer om der quader lochten wille, en woonen niet veel lieden daer in: want het wort in dē winter in sommige plaetsen alsoo coudt, dat noch mensche, noch vee daer gheleuen en can. Soo wordet oock in den somer tot sommighe plaetsen alsoo heet, dat niemant die hitte ghelijden en mach, oock van weghen der vliegen. Dit rijck Cumanie is schier geheel plat landt, ende men en vindt op dat platte landt noch boomen, noch ander hout, dan by sommighe steden, die houen hebben.

dit

dit volck woont in tenten op den velde, daer brandē sy coeyen ende ander dieren mist voor hout. Dat rijck Cumanie stoot eensdeels aen dz rijck Coraſme, ende aen een woestijne: teghen nederganck heeftet die groote zee, ende die cleyne zee: van middernacht stootet aen dat rijck Caſſie, ende tegen middach strecket hem tot aen dat groot water, dat in der stadt Etil gevonden wordt, dat bevriest alle jaer, ende blijft somtijts een gantz jaer ghevrosen, alsoo dat menschen ende beesten daer op wandelen moghē, gelijck op dat aertrijck. Aen den oeuer van dit water vindtmen sommighe cleyne boomkēs. Op geen syde des waters daer woonen menigherhande volcken, die en teltmen niet tot den rijcke Cumanie, hoe wel dat sy den seluen Coninck onderworpen sijn. Daer woonē ooc sommige by den berch Cocas, die is wter maten groot ende hooge. Men vindt ooc veel witte roofvoghelē aldaer, die woonen op desen bergē. Desen berch leyt tusschen twee zeën, want teghen nederganck leyt den berch, teghen opganck die zee Caſpium, dat selue en heeft gheenen inganck in die hooge zee, sonder het staet stille gelijck eenen vyuer, ende men heetet alleenlijc die zee, om syner grooten willen: want het is dat grootste mere, dat in der werelt is, want het strect hen van den berch Caſpio, tot aen dz rijck van Perssen, eñ deylt dat gantze Asiā in twee deelen. Dat deel teghen op ganck heetmē dat diepe Asia, ende dat tegen nederganck, heet dat groote Asia, aldaer sijn veel goede vischē. Om den berch Caſpium vintmen buffels, ende andere wilde dierē. Het sijn oock veel eylanden aen dese plaetsen, daer nestelen die voghelen, voor af valken, ende ander veel voghelen, diemen anders nergens en vint. Die grootste stadt des rijcx Cumanie heet Sara, die was voortijden een seer vermaerde, stadt die hebben die Tartaren gantzelijc ghedestrueert ende ghebroken, doen syse met ghewelt ghewonnen, ghelijck onder te kennē ghegeuen wort.

Van dat rijck Indie/

dat vj. Capittel.

INdia is een lanck rijck, ende het leyt aen die hooghe zee, dat heetmen aldaer ter seluer plaetsē die Indische zee. Dat rijck begint van den frontieren der Perssen, ende strect hem door den opganck tot aen dat landt Balarem. Inden seluen lande vindtmen oock costelijcke ghesteente, dat heet Balais. Die woestijne India is teghen middernacht wtermaten lanck ende groot, aldaer heeft die groote Coninck Alexander soo menigerhande slanghen ghevonden. In dat rijck heeft die Apostel Thomas den Christelijcken gheloue ghepredict, eñ heeft veel landen ende volckē bekeert, maer om dattet soo verre van der Christenheyt leyt, so is dat gheloue ooc seer af ghegaen, ende en is niet meer dan een stadt noch aldaer die den Christelijcken gheloue hout, die andere alle sijn al afgevallen. Van middach is die langhe hooge zee, daer in liggen veel eylanden: ende die inwoonders sijn swert, ende sy gaen gheheel naect, om der hitten wille, so dienen sy den sotten godekens. In dese eylanden sijn veel eedele ghesteeten, peerlen, goudt, ende menigerhande specerijen tot medecijnen, die welcke den lieden tot groot profijt comen. Het is ooc een eylandt aldaer, dat heet Celan, daer vindtmen robijnen, ende saphieren. Die Coninck vā dijer plaetsen heeft den grootstē robijn, diemē in der werelt vindt. Ende wanneer datmen den Coninck van desen eylande croonet, soo hout hy den steen in sijn handen, ende hy sidt op een peert, ende hy rijdt in der stadt om, daer na sijn sy hem alle ghehoorsaem ghelijck eenen Coninck. India is ghelijck een eylandt, van der voorghenoemder woestijnen, ende wordt met die groote zee omgeuen, alsoo dat schier niemant daer in en mach, dan alleenlijck op eender syden, teghen Persia toe. Die cooplieden die daer in willen, die trecken ten eerstē in die stadt Hermes, die selue heeft die Philosophus Hermes na der conste ghebouwet, gelijck men seyt, daer na schepen sy ouer eenen arm der zee, tot dat sy in die stadt Combaech comē: aldaer vindtmē papegaeyen, die sijn gruen, dijer sijn aldaer soo veel ghelijck spreeuwen in onsen landen. Aen dese haueue vinden die coopliedē te coope al dat

al dat sy willen: maer willen sy voorder reysen, so mogen sijt sonder groote moeyte doen. In desen lande en hebben sy niet veel corens oft gersten, sy eeten meest rijs, erten, melck ende botere: so wassen oock veel vruchten aldaer.

Van dat Coninckrijck van Perssen, dat vij. Capittel.

PErsia wordt in twee deelen ghedeylt, ende en is noch niet meer dan een rijck, want het heeft altijt eenen Heere ghehadt. Het een deel begint van opganck aen dat rijck Turquestan, ende streckt hem teghen nederganck, tot aen dat groot water Phison, dat is dat vernaemste onder den vier wateren, die wt den Paradijsse vlieten. Teghen middernacht strecket hem tot aen die Caspijsche zee, van middach tot aen die woestijne Indie. Dz lädt is schier gantz effen oft plat, ende midden daer in ligghen twee groote machtighe steden, waer af die een heet Boctara, die andere Seonorgant. Die inwoonders heeten Persier, ende sy hebben een besondere spraake: sy leuen van haren coopmanschappen, ende vanden aerdtbouwe, maer sy en gebruycken gheenen crijch. Somtijts aenbidden sy afgoden, ende houden dat vier, voor haren oppersten Godt. Maer doen Machomets secte opstont, doen sijn sy alle Sarracenen worden, ende sy gheloouen die leugenachtiger leeringe van Machomet. Dat ander deel Persie, begint van den voorghenoemden water Phison, ende streckt hem teghen nederganck tot aen dat rijck Mediam, ende eensdeels aen dat groot Armenia. Teghen middernacht strecket hem tot aen die zee Caspium. Tegē middach ist aenstootich met eender lädtschap des rijcx Medie. In desen landtschap sijn twee groote steden, ende heetet die eē Nesabor, eñ die ander Sachen, die sijn in gheloue eñ manieren den anderē gelijck.

Van dat rijck Media/ dat viij. Capittel.

MEdia is een seer lanck ende enge landt: van opganck beginnet van dat rijck Persia, ende eensdeels vā groot India, ende streckt hem teghen nederganck tot aen dat rijck der Caldeer. Tegē middernacht beginnet aen groot Armenia, ende street hem tegē middach tot aen die stadt Aquissa, die leyt aen die hooghe zee, daer vindtmē die grootste peerlen, diemen in der werelt brengt. In dat rijck Medie sijn groote berghen eñ cleyne dalen. Daer sijn twee landen, in dat een woonen Sarracenen, in den anderen Corduis. Sy hebben oock twee groote steden, die een heet Soracet, die ander Queremon, die houden alle die wet des godloosen Machomets. Sy gebruycken Arabische gescrift, ende sy sijn goede schutters ende loopers.

Van dat rijck Armenie/ dat ix. Capittel.

IN Armenia sijn veel rijcken, dz heeft altijt een Coninck in ghehadt. Armenia begint na der lengde aen Persia, ende strect haer teghen nederganc tot aen Turkijen. Die breyde begint van der stadt Miral, dat heetet die ijseren deure, die de groote Alexander vast ghemaect heeft, om menigerhande volcken wille, die in diep Asia woonē, die en wilde hy gheenen inganck laten hebbē in groot Asiam sonder sijn ghebot. Ende die selue stadt leyt aen een enghe plaetse der zee Caspij, ende ruert aen den berch Cocas. Die breyde Armenie streckt haer tot aen Mediam. In Armenia sijn veel groote ende rijcke steden, onder dijen is Tauriſium die vernaemste, die is oock rijcker dan die anderen. In Armenia sijn oock hooge bergen, wyde dalen, ende groote wateren. Het is oock een zee aldaer van soeten ende ghesouten wateren, die heeft seer veel vischen. Die inwoonders Armenie hebben veel naemen, na den landen daer in sy woonen: het heeft oot goet crijchsvolck te peerde ende te voete. Met haren peerden, wapenen, ende cleedinghe houden sy hen ghelijck die Tartaren, die hebben sy langhe onder haer macht ghehouden. Sy gebruycken dat Armenische gescrift, ende oot die geene diemē Haloen noemt. In Armenia is den hoochsten berch, die in der werelt is, die heetet Arath, daer op is die Arke Noe na die diluuie blijuen staen.

ſtaen. Ende hoe wel dat niemant op deſen berch en can ghecomen, van weghen des ſneeus, die ouer jaer daer op leyt, ſoo ſietmen nochtans altijt yet ſwertz op deſen beth, dat heeten die inwoonders de Arke Noe.

Van dat rijck Georgie/

dat x. Capittel.

DAt rijck Georgie begint aen den berch Alboris teghen opganc, daer woont veel volcx, ende dat landtſchap daer ontrent heetet Alania, ende ſtreckt haer door nederganck tegen middernacht tot aen ſommige landtſchappen vã Turkije. Die lengde des rijcx Georgie ſtreckt tot aen die groote zee, teghen middach ſtootet tot aẽ groot Armeniam. Dit rijck wordt ook in twee deelen ghedeylt, dat een heet Georgia, dat ander Abeas: daer ſijn altijt twee Coningen gheweeſt, den eenen die is den Keyſer Aſie onderworpen, dz is die Coninck Georgie: maer die Coninck Abeas is machtich aen volck ende ſteden, dijen en heeft noyt geen Keyſer Aſie noch der Tartaren connen verwinnen. In dat rijck Georgie is alle dage een wonder te ſien, dat en hadde ick niet dorren gheloouen noch ſegghen, ick en haddet met mynen oogen gheſien. Maer die wyle dat ickt gheſien hebbe, ſoo ſegghe ick dz daer eẽ landt is, dat heet Hamſem, dat heeft int ronde drij dachreyſen, ende ſoo verre als hem dat landt ſtreckt, daer iſt al gheheel duyſter, dat niemant yet aldaer gheſien en can. Ende daer en derf niemant in dat landt comen, want hy en ſoude den weeh om wt te comen niet weder connen ghevinden. Die inwoonders ſegghen, dat ſy dickwils een gheſchrey ghehoort hebben, van menſchen, van hanen, van peerden, ende aen den wtgangen der wateren die van daer comen, daer aen merckt men dat veel volcx aldaer woont. Men vindt ook in den gheſchiedeniſſen oft Croniken der Coninghen van Armenie ende Georgie, dz een boosachtich Coninck in Perſia geweeſt is, die heeft Sauoreus gheheetẽ, die diende den afgoden, ende vervolchde die Chriſtenen ſoo ſeer als hy mochte. Ende op eenen dach gheboot hy, dat alle inwoonders Aſie comen ſouden, ende ſijn afgoden aenbidden. Ende die geene die daer toe niet gehoorſaem en waren, dijen ſoudemen verbranden, daerom waren ſommighe Chriſtenen aldaer, die wilden lieuer ſteruen, dan die afgoden aenbidden. Maer die ſommighe aenbaden ſy wt vreeſe, ende om dat ſy haren goeden niet verlieſen en ſouden: die ander verliepent int gheberchte, ende in die ſepultueren, daer in verborgen ſy hen. Sommighe goede Chriſtenen woonden int plat landt, dat heet Mogon. Doen die ſelue in gheenen wege den afgodẽ dienen en wilden, ſoo dachten ſy te vlieden, ende ſy verlieten al haer goet. Ende doen ſy in Grieken landt trecken wilden, daer ontmoette hen die booſe Keyſer op deſſẽ velt Hamſem, dat bouen ghenoemt is. Ende doen die Keyſer geboot, dat men ſe in ſtucken houwen ſoude, doen riepen ſy Chriſtum aen. Doen wart een duyſterniſſe aldaer, die omgaf hen, doen ontquamen die Chriſtenen daer af, ende die ongheloouighe bleuen in der duyſterniſſe, tot dẽ eynde der werelt toe.

Van dat rijck der Chaldeer, dat xj. Capittel.

CHaldea begint van opganck aen den berghen Medie ende ſtreet hem tot Niniue toe, tot die oude groote ſtadt aen dat water Tigris gheleghen, daer af meldet die heylighe Schrifturere. Die ſtadt is nv ter tijt gantz gedeſtrueert, maer men ſiet noch wel aen die vervallen ſtucken, dat het der grootſten ſteden een is gheweeſt, die in der werelt ſijn. Die breyde des rijcx der Chaldeer begint van middernacht aen, aen die ſtadt Maraga, ende ſtreckt haer teghen middach tot aen die hooge zee. Die grootſte ſtadt in Chaldea heet Babilonia van oudts her, daer in heeft die Coninck Nabuchodonoſor die kinderen van Iſrahel van Iheruſalem ghevanghen ghevuert. In Chaldea ſijn veel effen platte landẽ, maer luttel bergẽ eñ waterẽ. Die geene die in Chaldea woonẽ, die heetẽ Neſtorinen vã Neſtorio her, die ghebruycken Chaldeiſche ſprake. Het ſijnder ook ſommighe aldaer, die Arabiſche ſprake ghebruycken, ende ſy houden des godtloſen Machomets wet.

Van

Van dat rijck Mesopotamie, dat xij. Capittel.

DAt rijck Mesopotamie heeft sijn begin van opganck van die groote stadt Mosel, die leyt na by dat water Tigris, ende streckt hem tegen neder ganck, tot dē water Euphrates, ende aen die stadt Rohais, dat was die rijckstadt Abagari, die welcke den Veronica toeghescheyt wart, die welcke nv te Romen is. Na by Rohais is dat landt Haran, aldaer voortijts Abrahā in gewoōt heeft, doen hem die Heere gheboot, dat hy dat landt verlatē soude, ende soude hem wech maken int landt van Belooften op geen syde des Cuphraten, alsoomen voorder in den Bybelen leest. Dit landt heet in Griecxser spraken Mesopotamia, want het leyt midden tusschen dē twee wateren Tigris eñ Euphrates. Die breyde deses rijcx begint van dē berch Armenie Sanson ghenoemt, ende streckt haer teghen middach totter woestijnen van cleyn Arabien toe. Dit landt heeft veel lustige ende vruchtbare platte velden, eñ sy heeft ock twee lange bergē, die sijn ooc seer vruchtbaer: den berch die tegen opganck leyt die heet Siniar, die ander berch heet Lisson. Daer is luttel waters in dit landt. Die inwoonders drincken wt den putten ende Cisternen. Ende die sommige sijn Christen Syrianer eñ Armenier, die reste sijn Sarracenen. Maer die Christen eñ Armenier sijn goede ruyteren eñ voetknechten, maer die Syrianer eñ Sarracenen die en achten den crijch niet, sonder sy sijn handtwerkers ende bouwē dat veldt: ooc sijn die sommige schaepherders. Maer op eē plaetse die heet Meredin, daer sijn sommige Sarracenē, dz sijn seer goede schutters, die heeten in haer sprake Cordins.

Van dat rijck Turkije, dat xiij. Capittel.

TVrkije is eē groot rijck, daer veel rijckdoms in is, daer sijn rijcke berchwercken van ijser, coper, ende alluyn. Mē vindt oock alderley vruchten ende wijns ghenoech aldaer, soo heeftet oock veel vee, ende voor af goede peerden. Tegen opganck ist aenstootich met groot Armenia, ende eensdeels met dat rijck Georgie. Teghen nederganck strecket hem tot aen die stadt Natalia, die leyt aen die Griecxe zee. Teghen middernacht en stoot et aen gheen landt, sonder strect hem na der lengden aen die hooghe zee. Van den middach stootet eensdeels aen dat ander Armenia, ende eensdeels aen Cilicia, ende oock aen die Griecxe zee, ende siet aen dat eylandt van Cypren: die van dē Morghenlanden noemen dat rijck Grieken landt, want die Griecxe Keyser heeftet voortijts voor eygen gehouden, eñ wert geregeert door des Keysers officiers. Maer na dijen dat die Turken dit landt ghewonnen hebben, eñ aldaer woonden, doen coren sy hen eenen Heere, dijen noemden sy Soudaen, dat is also veel als een Coninck in duytsch: van dijer tijt her, heeft dat selue landt Turkijen ghehecten. In Turkije sijn veel landtschappen die hebben veel groote heerlijcke steden. In dat landtschap Ligonia, daer leyt die beroemde stadt Comi, dat is die grootste stadt in Turkije. In dat ander landtschap Capadocia, daer leyt dat Griecxe Cesarea: dat derde landtschap is Saurta ghenoemt, daer in leyt die stadt Seleucia: dat vierde heet Birquia, daer in leyt die Griecxe stadt Zichie: dz vijfde heet Quisitā, daer in leyt Ephesus: dat seste heet Bythynia, daer in leyt die stadt Nichor: dz seuende Paphlagonia, daer in leyt die stadt Ginapolis: dz achtste heet Genech, daer in leyt die stadt Trapezonda. Dese is voor haer selue in corten jaren tot eenen rijcke gewordē op dese maniere: Doē die Turken Turkije vercregen, doen en mochten sy die stadt Trapezonda mz haer toebehoorten niet gewinnen, van weghen der groote stercke sloten ende vastichevt die daer in lagen. Alsoo behielt die Keyser van Constantinopel, ende schiete alle jaer eenen Amptman daer in, dijen noemdemē eenen Hertoge. Op een tijt ghebuerdet, dat een van dijen Hertogen oproerich wart, ende behiel die macht ende ghewelt voor hem selue, ende maecte hem selue tot eenen Coninck: ende die ghene die nv ter tijt aldaer regeert, die wil Keyser heeten. Die inwoonders sijn Griekē in manieren, ende sprake. Wy hebben Trapezondam on

der die landen, ende niet onder die rijcken ghetelt, ghelijck wy ghleert sijn worden, wt den Historien ende geschiedenissen der Morghenlanden. Int rijck Turkije sijn vierderley volcken, dat sijn Grieken, Armenier, Jacobiner, dat sijn Christen, dat sijn coopliedē ende boeren, ende Turken, dat sijn Sarracenen, die hebbē die heerschappije deses landts wt den handen der Grieken ghewonnen. Sommige leuen van haer coopmanschappen, ende eerdtgewasch, die woonen in steden ende dorpen. Sommighe sijn altijt in wildernissen ende sy sijn somer ende winter int veldt, dat sijn schaepherders, ende seer goede schutters.

Van dat rijck Syrie/ dat xiiij. Capittel.

SYria heeft sijn beginssel vanden opganck aen den water Euphrate, ende streckt hem tegen nederganck tot die stadt Samare toe, die leyt aen die Griecxe zee, aldaer die woestijne Egipti begint. Die breyde Syrie begint vā middernacht vā die stadt Berijth, ende streckt haer tot aē die engde des Conincklijcken berchs. Teghen opganck stootet aen Mesopotamiam, tegen middernacht aen dat ander Armenia, ende eensdeels aen Turkije: van middach heeftet op der syden teghen nederganck gheenen aenstoot met gheenen lande, want dit Griecxe zee ende die woestijne Arabia strecken hen daer lancks henen. Syria is in vier landē ghedeylt, die noemtmen Coninckrijcken, van der groote weghen: ende het sijn oot Coninghen voortijden daer gheweest. Maer in den Historien der Morgenlanden, sijn sy landen genoemt. Dat eerste landtschap Syrie dat dat hooft is, dat heet Sem, in dese leyt die stadt Damascus. Dat ander landtschap heet Palestina, daer in leyt die Heylige stadt Jherusalem: dz derde heet Antiochia, daer in sijn twee groote stedē, die eē heet Halay, die ander groot Antiochia: dat vierde landtschap heet Cilicia, daer in leyt die onverwinnelijcke stadt Tharsus, van daer sinte Paulus gheboren is gheweest. Dese Cilicia is nv ter tijt Armenia geheeten, want doen die vyanden der Christenen dat landt ghewonnen hadden vān den Grieken, ende als sy dat langhe tijt in hadden, doen cregen die Armemer een hert, ende sy ghewonnen dat landt Ciliciam den Heydenen weder af, ende is noch onder die heerschappije des Conincks Armenie. In Syria woonen veelderley secten, Grieken, Armenier, Jacobini, Nestorianer ende Sarracenē: het sijn ander sommige Christen aldaer Syrianer ende Marōnianer. Die Syrianer houden hen ghelijck die Grieken, ende sy sijn lange tijt der Roomscher kerckē onderdanich gheweest: sy gebruyckē Arabische sprake, maer die Misse lesen sy in Griecxer sprake. Maer die Marōniner die houden der Jacobiter maniere, eñ gebruyckē Arabische sprake, ende geschrift. Ontrent den berch Libanum ende Jerusalem woonen dese volcken, ende sijn goede schutters, ende sy bouwē dat aertrijck: der Syrianer sijn veel, ende der Marōniner luttel. Syria is twintich dachreysen lanck, ende vijf dachreysen breet, ende ooc somtijts min, daer na dat die Griecxe zee, ende die woestijne Arabie hen vernaderen oft ververden.

Van dat rijck der Sarracener, dat xv. Capittel.

OP die tijt der geboorte Christi doen besadt die Roomsche Keyser Augustus, dz rijck der ganzer werelt alleen, ghelijcmen int Euangelie leest, daer na wart een Coninck in Persia, die hiet Cossoraſſath, die is die eerste geweest, die hem teghen het Roomsche rijck orgheworpen heeft, ende hy dede hem noemen een Keyser in Asia, ende hy gecreech met ghewelt die landen der Persier, Medier, Armenier, ende Caldeer, ende hy wert alspo machtich, dat hy alle des Keysers volck met ghewelt wt den lande dreef, ende die regeringhe des rijcx der Persier duerde ouer dry hondert ende negenentwintich jaer, daer na hebben die Sarracenen hem dat Keyserdom Asie afghewonnen, ghelijck onder claerlijcker bewesen wort, int jaer na der geboorte Christi seshondert twee en dertich, doen is dat vervloect saet des Machomets in Syriam

Syriam

Syriam gecomen, ende die Sarracenen hebben die rijcke ende machtige stadt Damascum den Grieken afghewonnen, die sy lange tijt ingehadt hebbē: daer na hebben sy in corter tijt dz gantze rijck Syrie gecregen. Daer na belegerdē sy die groote stadt Antiochiam, daer woondē ter seluer tijt Gricken in. Doen dz die Keyser Eraclius hoorde, die op dz mael dz Roomsche rijck in hadde, doē schiete hy den Grieken hulpe ende bystāt toe, op dat sy die stadt behoudē mochten tegē die godtloose Sarracenen. Ende doen des Keysers volck op deffen veldt quam Possene geheeten, doen quamen hen die Sarracenen tegen, ende deden een grouwelijcke slach teghen malcanderen: ende die Agarenen behielden dat veldt. In desen strijdt quamen om eñ werden verslagē een ontallijck volck, alsoo datmē al noch die doode beenders met hoopen siet liggē, daer af werdē die Grieken binnē der stadt cleynmoedich, ende sy gauen die stadt Antiochiam den Agareneren met sekere conditien op. Na dijen sijn die godlooſen in Ciliciam, Capadociam, eñ Licaoniam, die rijcke landen gecomen, die hebbē sy hen in corter tijt onderworpen: want het en mochte haer macht niemant werderstaen. Daerom hebbe sy hen in hooueerdijen verheuē, ende rusten toe sommige galeijen, ende schepen, ende sy scheepten op Constantinopel toe.

Maer sy quamen eerst in Cypren aen, ende ghewonnē die grootste stadt daer in die heetet Constantia, aldaer was die Apostel Barnabas begrauen. Als sy nv wter maten veel goets wt der stadt gherooft hadden, ende veel volcx ghevangen, doē verderfdē, ende destrueerdense gantz, alsoo dat daer na noyt mensch meer aldaer gewoont en heeft. Daer na so togen sy na Rodes ende plonderden aldaer, ende in veel eylandē den Romeynen onderworpen, ende sy vuerden veel volcx gevangen van daer. Ten lesten quamen sy te Constantinopel, ende belegerden die heerlijcke stadt te water ende te lande. Doen die Christen alsulcken menichte der vyanden saghen. Doen warden sy seer verschrict, ende sy hebben Godt neestelijck om ghenade ghebeden, doen verhengde Godt, hoe wel dattet inden somer was, ende die zee gantz stille, soo verhief haer nochtās alsulken tempeest in der zee, alsoo dat der godlooſen schepen schier al tsamen verdronken in die zee, ende van alle die ghene die daer in warē en ontquammer niet een. Als nv die Christen saghen dat sy door die genade Gods verlost warē, doen oordineerden sy eenen dach tot eeuwigher ghedenkenissen, daer aen men alle jaer Godt loofde ende dancte, voor die ghenade ende weldaet die hen gheschiet was aldaer: dat wort ock alle tijt tot dijer plaetsen ghehouden. Na dijen male waren die godlooſen eenen tijt lanck te vreden, daer na vergaderden sy weder een groot heyr, ende onderstonden dat rijck der Persier te ouervallen. Ende sy togen ten eersten in Mesopotamiā, daer na in Chaldeam, dat was onder die macht der Persier, die en conden den godlooſen gheenen weerstant ghedoen, daerom handelden sy aldaer na haren wille. Maer doen die Coninck der Persier Ascarioth ghenoemt, vreesde, dat hy mocht comen in handen vanden Sarracenen, soo schicte hy ambassaten ende legaten in alle landen ontrent den water Phison gheleghen, ende begeerde hulpe ende bystant van hen, eñ hy gheloofde hen goeden soudt ende vereeringhe te gheuen, waert dat sy quamen. Doen vergaderde hen wt den rijcke Turquestan, dwelck was dat naeste, ontrent ses duysent mannen, die noemdemen ter seluer tijt Turquianer, die maecten hen oppe, ende sy togen den Coninck van Persia toe. Sy trocken ooc ouer dat water Phison, ende die wyle dat haer ghewoonheyt is, dat sy haer wijfs ende kinderen mede nemē waerwaerts dat sy trecken, daeromme en condē sy niet seer snellijck ghetrecken, ende maecten cleyne dachreysen. Maer die Sarracenen die in Chaldea waren, dwelck sy hen onderdanich gemaect hadden, ghelijck gheseyt is, die vreesden waert sake dat dat heyr der Turken tot den Persien heyr quam, soo en souden sy niet moghen wtrichten dat sy hen voorghenomen hadden, daerom werden sy te rade, ende ouervielē den Conine der Persier onuersienlijck eer dat hem die hulpe toe quam. Maer doen die Coninck sach dat hy strijden moeste, doē weerde hy hem met sijn volck teghen die Sarracenen, ende quamen int veldt by

die stadt Magra, doen quammer veel om op beyde syden: maer ten lesten vloden die Persier, doen iacchden die Sarracenen der Persier Coninck manlijcken na, ende sy herworchden hem onder dandere, ende sy behielden dat veldt: dat gheschiede in den jaere na der gheboorten Christi ses hondert twee eñ dertich. Doen nv der Persier Coninck alsoo omcomen was, ende die Sarracenen nv hen Persiam ende andere veel landen onderworpen hadden, doen coren sy hen eenen Keyser, die was van den gheslachte Machomets, den selven noemden sy Caliph, ende ordineerdē hem sijn woonstadt in die machtighe stadt Baldach: ende in elck rijck dat sy ghewonnen hadden, daer setteden sy eenen Heer in, dijen noemden sy Soudaen: daer na ghewonnen sy die steden ende vlecken, tot dat sy gheheel groot Asiam ghewonnen, sonder alleenlijck dat rijck Alcas, dat in Georgia leyt, ende een landeken in Armenia, dat heet Haloen. Dese twee landen hielden hen teghen die Sarracenē, ende sy en wouden hen gantz niet onderworpen sijn, die waren daer na een toevlucht ende onthoudinge aller Christenen, die van den Sarracenē vervolcht warden, ende ghedwonghen den Machomet te ghelooven.

Nv willen wy wat int corte segghen van den Turquianen, die den Coninck van Persia te hulpe comen wilden, op dat het te bat verstaen worde, wat onder van hen gheschreuen wort. Dese Turquianer quamen tot aen dat landt Corasen, doen hoorden sy hoe dat die Coninck van Persia inden strijdt verslaghen was worden. Doen en wilden sy niet voorder trecken, sonder sy onderstonden dat landt Corasen voor den Sarracenen te beschermen ende te behouden. Doen dat die Sarracenen merckten, doen vergaderden sy een groot heyr, ende sy onderstonden in alle manieren die Turquianeren te bedwingen. Doen nv die Turquianer sagen, die groote menichte der Sarracenen, doen vertwijfelden sy aen den crijch, ende sy schicten haer boden aen den Caliph, ende sy gauen hen op onder sijn ghehoorsaemheyt, ende sy baden hem, dat hyse onder sijn beschermenisse behouden wilde. Dat was den Sarracenen aenghenaem, ende sy namense op, ende gauen hen woninghen in een ander landt, aldaermen voor die oproere niet sorghen en dorste. Sy leyden hen ook seker tribuyt op te gheuen, jaerlijcx den Caliphe te betalen, ende andere veel meer dienstbaerheyt. Alsoo sijn die Turquianer onder dat iock ende ghehoorsaemheyt der Sarracenen gheweest, tot dat die rijcken der Persier ende Chaldeer die schandelijcke wet des Machomets aennamen.

Na dijen dede dese Caliph beroepē die oudtste vanden Turquianerē voor hem, ende hy riedt hen dat sy Machomets gheloue souden aen nemen, ende so veel maken, dat ook alle die andere Turquianeren selue dat ooc deden, so gheloofde hy hen, hy soude hen in ghenaden ende eeren bedencken, waert dat sy hem in dijen te wille werden. Maer die Turquianer die ghen wet en hadden, die warden lichtelijck daer toe van dese Caliph gebracht, ende sy warden alle te samen godtloose Sarracenen, die besielden in corter tijt, dat vier ende tsestich landē der Turquianer die schandelijcke wet Machomets aennamen. Alsoo warden alle Turquianer Sarracenen, wtghenomen twee landen, die scheydē hen van dijē, die hen verkeeren wilden. Na dijen hadden die Sarracenen die Turquianer seer lief, ende sy deden hen veel goets. Daerom soo warden sy rijck aen lieden ende goet, want sy hielden hen wijsselijck onder den Sarracenen, tot dat sy tijt ende plaetse vonden der oproere: doen die quam, doen namen sy den Sarracenen die heerschappije, ghelijck hier na beschreuen wordt. Die Sarracenen hebben in Asia ghe regeert, eer dat sy die heerschappije verloren, hondert ende achtentneghentich jaeren. Maer daer ontspronck een groote tweedrachticheyt onder hen, alsoo dat die Soudanen ende andere Amptlieden, die welcke den Caliphe ghehoorsaem behoorden te sijn, die worden oproerich teghen hem. Daer door wart die macht ende tghewelt der Sarracenen seer ghecranckt.

Tot der selver tijt was eē heerlijck treffelijck eñ dapper man eē Keyser te Constantinopel die hiet Diogenes, die greep die Sarracenen met ghewelt aen, ende ghewan

ghewan veel ſteden ende ſlotē wederom, die ſy ghecregen hadden tot der tijt des Keyſers Eraclij: eñ onder andere ledichde ende verloſte hy oock die ſtadt Antiochiam, eñ ſommige ſtercke ſteden Cilicie, datmen nv Armenia noemt: ende dat rijck Meſopotamie eensdeels, ende hy gaf die heerſchappije den Chriſtenen weder. Die andere rijcken Aſie ſijn onder die heerſchappije der Sarracenen gebleuen, die hebben ſy behouden, tot dat die Turquianer die landen ouerweldicht hebben, ghelijck benedē breeder verclaert ſal worden. Die Turquianer begonſten te regneren in Aſia int jaer duyſent eenenvijftich na der gheboorte Chriſti, ende dat op deſe maniere: Doē die Turquianer rijck warden aen lieden ende goet, ende ſaghen die tweedrachticheyt tuſſchen die Sarracenen, doen bedachten ſy, dz ſy dz rijck lichtelijck ſouden ghecrijgen. Daerom maecten ſy eenen Heere onder hen, want ſy en hadden noyt gheenen Heere wt haren volcke ghehadt, die eerſte Heere dijen ſy coſen, die hiet Sadoc. Doen die ſelue Heer wart, doē greep hy die Sarracenen manlijcken aen, ende gewan in corter tijt dat gheheel groot Aſiam. Maer den Caliphо en deden ſy gheen leedt. Als nv die Turquianer dat rijck Aſie hadden ghewonnē, doē wart deſe Caliphus beweecht (meer wt vreeſen dan wt gunſte) eñordineerde haren Heer Sadoc tot eenen Keyſer ouer geheel Aſiā. Corts daer na ſterf die voorß Sadoc, dijen volchde ſijn ſone na, die hiet Dogriſſa: die ſelue begonſte te ſtrijdē tegē den Grieexen Keyſer, ende gewan hē veel ſtedē eñ ſloten af. Hy ſcicte ooc eenē van ſynen naeſten vriendē Artot ghenoemt, dat rijck Meſopotamie aen te taſtē, eñ verleende hē alle tgeene dz hy gewinnē mochte vandē Griekē. Doen tooch die ſelue Artot henen met eenen geweldigen hoop, eñ belegerde die ſtadt Rohais, die ghewan hy oock ſonder vertreck. Na dijen greep hy ander ſtedē eñ plaetſen aē, alſo dz hy dz gantze rijck Meſopotamie onder hem brachte. Maer hy hiel ſijn hof in die ſtadt Meredin, eñ hy liet hem van eenen yegelijcken Soudaen noemē. Ter ſelver tijt ſterf Dogriſſa die Keyſer Aſie, ende ſijn ſone volchde hem die hiet Aſpaſalem. Deſe Aſpaſalem hadde eenen broeders ſone, die hiet Soliman eē ſtrijdt baer man, ende hy hadde ſynen vader langhe in ſtrijden gedient, den ſelue ſcicte hy in Capadociam, eñ verleende hem alle tgeene dat hy den Grieken afghewinnen mochte. Doē tooch Soliman henen, ende ghewan veel ſtedē des Coninckrijcx Turquie, ende hy gewā die geheele heerſchappije des ſelven rijcx onder ſijn macht, ende hy liet hem oock Soudaen noemen: hy veranderde oock ſynen name, ende hy liet hem Solimanſa heeten, van den ſelven ſegghen die hiſtorien van die Wechvaert Godeuaerts van Boullion: wāt hy is die eerſte die hem tegen die Chriſtenen gheſedt heeft. Daer na ſterf die Keyſer Aſpaſalem, eñ hem volchde na ſijn ſone Meleela, die ſelue ſchicte Artot dē Soudaen in Meſopotamie, ende Solimanſa den Soudaē in Turkije, om die ſtadt Antiochiam te belegeren, die ghewonnen ſy ooc in corten dagē. Die ſelue ſtadt was wtermaten groot, ende daer waren luttel liedē daer in, die hen ter weyre hadden moghen ſtellen teghen die Sarracenen. Alſoo warden die Grieken wt Aſia verdreuen, door ghewelt der vyanden des Chriſtelijcken gheloofs: daer na ſterf die Turkſche Keyſer Meleela, ende liet achter hem twee ſonen, doen nam die eerſte gheboren dat rijck na den vader aen, die hiet Belchiarock. Maer ſijn broeder die coener was dan hy, die nam dat grootſte deel des rijcx in, tot der tijt des Wechvaert Godeuaerts van Boullion, als hy door Turkije tooch. Belchiarock was Keyſer in Perſia, ende Solimanſa Soudaen in Turkije, die heeft die Chriſtenen dickwils aengegrepen, eer dan hy in Turkijen quam. Maer na dijen dat die Chriſtenen door Turkijen quamē, doē beleger den ſy die ſtadt Anthiochiam, doen dat die Turckſe Keyſer hoorde: doen ſchicte hy die ſtadt te hulpe eenen hooftman Cerbagat ghenoemt, met eenen ontallijcken hoop crijchsvolcx. Maer eer die hulpe quam, doen hadden die Chriſtenen alreede die ſtadt belegert. Maer doen ſy quamen doen omgauen ende belegerden ſijt al. Ende die Chriſtenen warden belegert, die te voren die ſtadt belegert hadden. Ten leſten toghen die Chriſtenen met hoopen wt die ſtadt,

ende begonsten te strijden teghen die ongeloouigē, ende sy vernieldense, ende vertraden sy ghelijck stroo met der hulpen Godts: maer die geene die mz der vlucht daer van quamen, die keerden weder tot den Coninck van Persia, ende sy bevonden dz haer Heere Belchiarock gestorue was, doen wilde sijn broeder dat rijck innemen: maer sijn teghen partijen vielen op hem, ende sy hieuwen hem in stucken. Ende sy en conden oock daer na niet eens ghewordē in den keur des Keysers oft Heeren ouer hen, ende sy streden teghen malcanderē. Doē dat die Georgianer, ende die wt groot Armenia saghen, doē grepen sy die Turken dapper aen, ende sy verdreuen sy wt gheheel Persia, die selue toghen met wijf ende met kindt in Turkije om aldaer te woonen. Alsoo streckte haer die macht des Soudaens in Turkije, alsoo dat hy machtiger wart, dan sy alle. Ende hy behiel sijn rijck in vreden, tot dat die Tartaren quamen, die hebben hen daer na ter neder gheleyt, gelijck hier na gheseyt sal worden.

Het waren oock sommighe volcken in dat rijck der Corasminer, die waren strijtbaer, eñ woonden inden velden onder den tenten eñ hutten haers vees, die hoorden hoe dat dat rijck Persia nv geenē Heere en hadde, ende was van alle hulpen berooft: doen bedachten sy, hoe sy dat rijck ghecrijghen mochten. Soo waren sy te rade, ende coren eenen Heere onder hen, die hiet Jalaladinus, dijen croondē sy tot eenen Keyser in Asia, ende sy hoopten dat sy alsoo luchtelijck alle dat rijck Asie ghecrijgen souden. Na dijen dat sy die stadt Corasin in Persia sonder wederstant gewonnen hadden, dat selue landt hadden sy sonder wederstant gevonden ende aenghegrepen.

Die selue Corasminer gheuen hen seluen tot ruste ende wellustichevt, ende sy warden vervult met die rijckdommen der Persier, daerom warden sy oock hooueerdich, ende onderstonden die Turkse rijcken aen te grijpen. Maer die Soudaen in Turkije die Aladinus hiet, die vergaderde sijn volck, ende vertegende den Corasminēren int begin sijns rijcx: doen verhief hem eenen grootē strijdt tusschē hen. Ten lesten vlooden die Corasminer, eñ sy verloren haren Keyser ende Heeren, die wardt in den strijdt verslagen. Maer die geene die in die vlucht daer af quamē, die vergaderden hen op dat platte veldt Rohais, ende bedachtē hen, wat sy voordaen doen wildē, daerom togen sy in Syriam, dat wardt op dat mael van een wijf ghecregeert, ende sy hoopten dz rijck lichtelijck te ghewinnē. Doen vergaderde dat heerlijck wijf haer heyr in die stadt Halap, eñ sy legerde haer teghen die Corasminer, ende sy sloegen hen met malcanderē aen dat water Euphrates. Doen vloden die Corasminer na der woestijnē toe, daer na toghen sy ouer dat water Euphrates, by dat slot Cacabe, ende sy quamen in dat landt der Assirier, ende togen tot aen dat landtschap Palestine, in dat gheweste des rijcx te Jherusalem, aldaer deden sy den Christenen groote schade. Ten lestē wart dat Corasminer gheslacht gantz te niete in corter tijt: want doē sy haren ouersten niet ghehoorsaem sijn en wildē, doē scheyden sy met hoopen, ende die sommighe togen tot den Soudaen van Damasco, die anderen tot dē Soudaen Ames, dandere tot den Soudaen Haman, ende andere tot anderen Soudanen int rijck vā Assirien, dijer wasser daer te mael vijue, die diendē gelijck soudeniers. Die hooftman der Corasminer hiet Bartha, doē hy sach dat sijn volck van hem vloot, doen tooch hy tot den Soudaen in Babilonia, ende presenteerde hem eñ die sijnen, hē onderdanich te sijn. Doē namse die Soudaen goetwillichlijck aen, ende hy deyldese onder sijn crijchsvolck, want hy en wilde niet dat sy by malcanderen woonen souden. Haren hooftmā dede hy groote eere aen, eñ gaf hem groote chijssen ende renten, eñ al noch sijn sijn erfghenamen te Babilonia in grooter weerden ghehouden.

Door die selue Corasminer heeft die macht des Soudaens te Babilonia seer toegenomen, die daer te voren cleyn ende sleckt was. Doē die Corasminer alsoo verdeylt werden, doen werden sy ten lesten te niete. Maer na dijen dat die Corasminer alsoo onderghegaen waren, doen begonsten die Tartarē corts daer na in Asia te regneren, ghelijck onder breeder verclaert sal worden.

Van

Van dat landtschap daer te vooren die Tartaren ghewoont hebben, dat xvj, Capittel.

DAt landt daer te vooren die Tartaren ghewoont hebben, dat leyt op gheen syde des berchs Belgian, daer af mentie ghemaeckt wort in die geschiedenisse des grooten Alexanders. In den seluen lande woonden die Tartaren gelijck een beestachtich volck sonder eenighe gheschrift oft geloue. Sy weydeden haer vee, ende sy togen van eender plaetsen tot der anderen, ende sochten weyden. Tot den strijdt en waren sy niet nut, ende daerom waren sy van eenen yeghelijcken veracht, ende chijnsbaer ghemaeckt. Die Tartaren hebben voortijts veel gheslachten ghehadt, die heeten met eenen gemeynen name Moglos, die hebben soo seer toeghenomen, dat sy in seuen voornemelijcke gheslachten ghedeylt sijn worden, die werden voor eedel liedē onder hen gehoudē. Dat eerste gheslacht der Tartaren hiet Tartar, die hebben haren name vanden lande ghenomen, daer in sy met den eersten ghewoont hebben: dat ander geslacht hiet Tangoth, dz derde Cunath, dat vierde Jalair, dat vijfde Sonich, dat seste Monchi, dat seuende Tebeth. Als nv die seuen geslachten der Tartaren den naghebueren onderworpen waren, gelijck bouen gheseyt is, doen ghebeurdet dz een oudt man (die welcke eē smidt was) eenen droom hadde, ende hy sach eenen witten ruyter, die sadt op een wit peert, die selue riep hem met synē name, ende hy sprack: Changie, die onsterffelijcke Godt wil, dz ghy der Tartaren regeerder sijn sult, ende een Heere bouen die gheslachten der Moglorum, op dat ghyse verlost vander dienstbaerheyt harer naghebueren, daer onder dat sy langē gheweest sijn: so sullen sy regneren ouer haer naghebueren, den welcken sy tribuyt ghegeuen hebben, ende tgeene dat sy van tol hebben wtghegeuen, dat sullen sy voordaen seluer ontfangen. Doen wart Changius verblijt, doen hy dat woordt Godts hoorde, eñ hy seyde eenen yeghelijcken tgeene dat hem gedroomt hadde, doen en wildē die ouersten dat ghesichte niet ghelouen, ende bespoteden den ouden man. Maer die naestcomende nacht sagen die ouersten eñ hooftlieden den ruyter op sijn wit peert, gelijck die oude Changius eenen yegelijcken geseyt hadde, ende wart hen allen door Godts beuel geboden, dat sy den Changio ghehoorsaem sijn souden, eñ doen alle tgeene dat hy hen geboot. Doen vergaderden sy die seuen gheslachten der Tartaren, ende maeckten hen Changio gehoorsaem, na den beuel Godts, ende dedē hem eere aen, gelijck haren natuerlijckē Heer.

Daer na stelden sy eenen stoel int middel, ende spanden eenen swarten vildt op der aerden, ende setteden Changium daer op, daer hieuen hem die seuen opperste Vorsten op, ende setteden hem op den stoel met groot gheluyt ende vruechden, eñ sy noemden hem Cham den eersten Keyser. Sy buychden hen ooc tegē hem, ende sy boden hem sijn behoorlijcke eere. Van desen feestdach die die Tartaren met haren Heere ghemaect hebbē, eñ van dijen vildt en sal hem niemandt verwonderen: want het is moghelijck, dat sy doen geen costelijcker cleet en haddē, daer op sy hem hadden mogen setten, oft sy warē so grof, dat sy niet badt en wisten. Maer hier af mocht hem wel eener verwonderen, dz die Tartarē haer oude maniere noch niet en laten, na dijen dat sy soo veel goets ende rijckdommen vercregen hebben: want sy hebben alle die rijckē Asie in, want sy regneren tot aen Hongarien. Almoch als sy eenen Keyser kiesen ende confirmeren, soo houden sy noch die oude ghewoonte stijf, ghelijck sy ten eersten deden: wāt ick ben tweemael persoonlijck tegenwoordich geweest alsmen den Tartaren eenē Keyser geconfirmeert heeft. Maer op dat wy weder op ons voornemē comē. Doen Changius Cham eendrachtelijck tot eenē Keyser ghecosen was, eer dat hy andere saken aengreep, soo wilde hy proeuen, oft hem die Tartaren ooc ghetrouwelijck ghehoorsaem souden sijn. Ende hy dede ghebooden wtgaen, die souden van eenen yeghelijcken ghehouden worden, dat eerste ghebodt was, dat alle Tartaren den onsterffelijcken Godt ghelooven soudē, door wiens genade hy dat rijck vercregē hadde, dat deden die Tartaren, ende begonsten alsdoen den naem Godts aen te roe-

pen. Een anderen geboot hy datmen alle die strijdtbaere mannen tellen soude, ende ouer elcke thien, souder een geset sijn: eñ ouer thien duysent ooc eenen ghesedt sijn, ende ouer duysent oock eenen, ende thien duysent noemde hy eenē hoop. Hy geboot oock den seuen hoofmannen, die seuen geslachten der Tartaren, dat sy haer voorgaende weerdicheyt aflegghen souden, dz deden sy van stonden aen. Noch dede hy een wonderlijck ghebot want hy gheboot den voorß seuen Vorsten, dat een yegelijc van hen, synen eersten geboren sone brengen soude, ende hem met eygender handt dat hooft af slaen soude. Eñ hoe wel dat dit ghebot grouwelijck ende onbillick geacht mochte worden, soo en dorste hem nochtans niemant daer tegē setten: want sy wisten dz hy haer Heer was wt Godts voorsichticheyt, daerom deden sy ghelijck hy hen beuolen hadde. Als nv Changius Cham den wille der synen verstont, ende sach dat sy hem tot in den doodt toe ghehoorsaem waren, doen beteekende hy hen eenen dach, op den welcken dat sy alle tot strijden bereyt soudē sijn. Doen togen die Tartaren tegen die naestegebueren, ende ouerweldichden sy, alsoo dat sy die geene, dijen sy te voren gedient hadden, selue in grooter dienstbaerheyt leuē moestē. Van dijer tijt aen, tooch Changius Cham teghen veel volcken, die bracht hy in corter tijt alle onder hem, met cleynē volcke, wāt alle dinghen gingen gheluckelijcken aen.

Het gheviel ooc op eenen tijt, dat Changius Cham reet met sommighe weynige der synen, doen ontmoeten hem sijn vyanden met hoopen, ende sy grepen malcanderen aen. Maer als Changius Cham hem mannelijcken weyrde, doē wart hem sijn peert daer hy opsat, doorsteken. Doen nv die Tartaren sagē dat haer Heer ghevelt was, ende dz sy geenen hope meer en hadden van sijn verlossinge, doen vloden sy, ende ontliepen alsoo haren vyanden. Doen nv haer vyandē hen neerstelijck na iaechden, ende sy niet en wistē dat die Coninck omcomen ware, doē liep Changius Cham, eñ verbarch hem achter sommige hagē, op dz hy den doot ontcomē mochte. Doen sy nv wederkeerden eñ die verslagen plunderden, ende sochten die verborgenen: doē gebeurdet dat eenen wl op der hagen sadt, die den Keyser bedecte, doē nv die soekende den vogel op der hagē sagen sitten, doē en meyndē sy niet dat yemants daer af achter sadt, daerom en sochten sy aldaer niet, ende togen van daer, eñ dachten by hen selue, waert dz yemant aldaer verborghen laghe, soo en soude die vogel aldaer niet sitten.

Maer des nachts tooch Changius Cham door heymelijcke wegen, eñ quam tot den synen, eñ hy vertelde hen alle dingen, wat hem gebuert was: doen dancten sy den almachtigē Godt, ende dijen vogel wart voordaen by hen in grooter eerē gehoudē, door vijens hulpe Changius Chā daer van ghecomen was: want welcke een veder vā desen vogel hecft, die dunct hem salich te sijn, ende daerom draghen syse op haer hoofden den vogel ter eeren: dat heb ick daerom te kennen ghegeuen, op datmē wetē soude, waerom dz die Tartaren wlen vederen op haer hoofdē dragē.

Changius Cham die dancte Godt, dz hy alsoo verlost was wordē, eñ vergaderde sijn heyr te samen, ende hy viel sijn vyanden mannelijcken aen, eñ hy brachtse alle onder sijn gehoorsaemhz. Alsoo was Changius Cham eē Keyser alle der lādtschappē, die op dese syde des berchs Belgian sijn, die besadt hy met goeder rusten, soo langhe tot dat hy een ander visioen sach, als hier na gheseyt wordt.

Niemant en behoort hem te verwonderen, dat ick in desen saken geenen sckeren tijt en sette, want hoe wel dat ick neerstelijck daer na gevraecht hebbe, soo en heb ick nochtans niemant connen vinden, die my die waerheyt eygentlijck te kennen gegeuen hadde. Ende ick achte dat die tijt van deser gheschiedenisse daerom verborgen sy, dat die Tartaren met den eersten geen gheschrift gehadt en hebben, eñ dat niemant acht ghehadt en heeft, die gheschiedenissen te mercken, ende den nacomelinghen te kennen geuen.

Van Changto Cham den eersten Keyser der Tartaren, dat xvij. Capittel.

NA dijen dat Changius Cham alle landen hier op dese syde des berchs Belgian, onder sijn macht ghebracht hadde, doen

doen openbaerde hem by der nacht een visioen, ende hy sach weder synen witten ruyter, die seyde tot hem: Changi Cham, die onsterffelijcke Godt wilt, dat ghy ouer den berch Belgian treckt, teghen nederganck toe, aldaer sult ghy veel landen ende lieden onder uwe macht brenghen. Ende op dat ghy versekert moecht sijn, wat ick v hier segghe, dat het van dē eeuwighen Godt is, soo treckt hen nz uwen volcke tot dē berch Belgian, aē die plaetse daer hy aen die zee stootet, aldaer sult ghy afstaen, ende buycht uwe knyen negen mael teghen opganck der sonnen, ende aenbiddet alsoden eeuwigē Godt. So sal hy die almachtich is, v eenen wech wysen, al waer door ghy ouer den berch comen cont. Als nv Changius Cham dit visioen ghesien hadde, doen stont hy met vruechden ende blijschappen op, ende en hadde gantz gheenen twijfffel daer aen, want om dat hy dat eerste visioen waerachtich ghevonden hadde, so wert hy dies te eer beweecht, den anderen gheloove te geuē. Daerom vergaderde hy haestelijck alle sijn volck, ende geboot hen, dz sy met hem trecken souden met wijuen ende kinderē, ende alle haer haue ende goet. Doen togen sy soo langhe met malcanderen tot dat sy daer henen quamē, daer die groote zee aen dat gheberchte ginck, ende daer en vonden sy gheenen wech meer. Doen sadt Changius Cham af van synen peerde, soo hem gheboden was van den eeuwighen Godt. Dat deden oc alle die synen, ende bogen haer knyen teghen opganck ende sy aenbaden Godt negenmael, eñ begeerden genade ende bermhertigheyt van den almachtigen Godt, dz hy hen eenen wech wysen wilde, daer door sy trecken souden, daer bleuē sy die gantze nacht int gebet.

Des smorgens als sy op waren, daer saghen sy dat haer die zee neghen voeten verre van den berch gedaen hadde, ende hadde hen eenen goeden wech ghemaect. Doen verwonderden hen alle die Tartaren, doen sy dat sagen: ende sy danckten Godt met grooter deuotiē eñ ernst. Doen togen sy door den wech die hen gheopent was wordē, ende namen haren wech tegen nederganck toe. Maer men vindt in den Historiē der Tartarē: Na dijen dz Changius Cham met den Tartaren ouer den berch comen was, doen moestē sy sommige dagē honger eñ dorst lijden, wāt sy vondē een woest landt, eñ bitter versouten wateren die in geenen wege te drinckē en waren, tot dat sy ten lestē van alle dingē genoech vonden. Aldaer bleef Changius Cham een lange wyle in dat volle landt. Maer Godt gehengde, dz hy seer cranck wart, also dz die meesters aē hem vertwijfelden: daerom dede Changius Chā tot hem roepē sijn twelf sonē, eñ hy vermaende dese dat sy eendrachtich soudē sijn, eñ gaf hen eē alsulckē exempel: Hy hiet elckē vā hen eenē pijl nemen, eñ doen sy dz deden doē gaf hyse den oudstē sone al tsamen, eñ hietse hem te samen breken, dwelck hy onderstont, maer hy en vermochts niet. Daer na gaf hyse den anderen sone, ende also den eenen na den anderen, eñ daer en was niemant diese ghebreken conde, doen geboot hy datmen die pijlen van malcanderē doē soude, eñ hy seyde tot dē ionckstē sone, dat hy elck bysunder breken soude, dat dede hy oock lichtelijck. Doen keerde hem Changius Cham tot synē sonen eñ sprack: Waerom en hebt ghy die pijlen nz connen ghebrekē die ick v ghegeuen hadde. Doen seyden sy, Heere om datter veel waren: doen seyde hy wederom, waerom heeft sy dan die minste van v allen gebroken: daerom dat sy gedeylt waren. Doen seyde Changius Cham, alsoo salt oock met v lieden toe gaen. So lange als ghy eendrachtich blyuen sult, soo sal v rijck blyuen: maer alsoo hast als ghy v lieden scheyden sult, oft teghen malcanderen twistich sijn, so sal alle uwe heerschappije te niete worden. Hy gaf hen oock noch andere goede leeringhe ende onderwijs, dwelck van den Tartaren gehoudē wert, die hieten sy in haer sprake Jasack Changij Cham, dat is die ordinantie Changij Chā. Maer eer dz hy sterf, so ordineerde, eñ settede hy synen wijsten eñ redelijcsten sone tot eenen Keyser. Die selue sone hiet Hoccota Cham: na dijen sterf Changius Cham in vreden, ende sijn sone Hoccota Cham wart op den Keyserlijcken stoel sijns vaders gheset. Eer dan ick dese historie besluyte, soo moet ick te kennen gheuen, waerom dat dat negende ghetal by den Tartaren gheeert wort: want sy houden dat ghetal in eeren

van

van weghen der negen knyebuyginghen, ende van weghen der neghen voeten des weechs, daer door dat sy ghegaen waren aen den berch Belgian, ghelijck hen die witte ruyter gheboden hadde van Godts wegen. Daerom als eener den Keyser der Tartaren yet schenken wil, soo moet hy negen dinghen ghenen, wilt hy anders, dz die gifte den Heere aenghenaem sije, dat wort altijt by den Tartaren ghehouden.

Van Hoccota Cham den anderen Keyser der Tartaren, dat xviij. Capit.

HOccota Cham die synen vader int Keyserdom der Tartaren volchde, dat was een strenger voorsichtigher man, dijen haddē die Tartarē lief, ende sy waren hem ghetrouwelijck gehoorsaem. Doē gedacht Hoccota Cham hoe dat hy gheheel Asiam onder hē brengen mochte, eñ hy wilde weetē, hoe sterck dat die Coninck van Asia was. Eer dan hy persoonlijck op trecken wilde, op dz hy weetē mochte, welck dz die sterckste Vorst ware: daerom schicte hy thien duysent ruyteren ten strijde gerust sijnde, dijē gaf hy eenen hooftman, eenen strengen wysen man. Die selue tooch teghen die Turken te velde, ende sy warden van den Turken gheslagen, eñ die Tartaren quamē vluchtich daer van. Doē dat geschiet was, doen coos Hoccota Cham eenē strengen wysen hooftman die hiet Baydo, dijen gaf hy dertich duysent Tartaren, die hieten Tamachi oft vergaderde, dijen geboot hy, dz sy den rechten wech trecken souden, dijen die thien duysent ghetoghen waren (van den welcken bouen gheseyt is) ende dat sy nergens en souden stille liggen, tot dat sy in Turkije quamen: aldaer souden sy versoeken, oft sy den Soudaen der Turken wederstant mochten doē, die was geacht voor dē machtichstē Heere in Asia. Maer waert sake dat hy soo machtich ware, dz sy hem niet wederstaē en mochten, so en souden sy hen in gheenen slaech begeuen, sonder sy souden vertocuē ergens in een goet landt, eñ sy souden sulcx eenen van synen sonē ontbiedē, die hen die naeste waer, die soude hen hulpe toe schickē, op dat sy des te stoutelijcker met dē Turken slaen dorsten. Doē tooch Baydo met den dertich duysent mannen daer henen, ende hy quam tot in Turkije, daer hoorde hy dat die Soudaen ghestoruen was, die die eerste Tartaren gheslagen hadde, ende hem waer sijn sone Guiatadin int rijck nagevolcht. Doē die selue dijen roep vanden Tartarē hoorde, soo verschrickte hy seer, ende nam soldaten oft crijchsvolck aen, al wat hy vinden mochte Christenen eñ Heydenen: onder ander hadde hy twee duysent Christen die hem diendē, die hadden twee hooftmannen, den eenen hiet Joannes de Liminata, die was wt Cyprē, die ander hiet Bonfacius de Castro, die was van Genua geboorē. Die Soudaen schicte oock tot synen ghebueren, ende geloofde hen gelt ende gelts weerde, waer dz sy quamen. Alsoo vergaderde hy eenē geweldigen hoop crijchsvolcx, eñ tooch daer hen tot den Tartaren, des en verschricten die Tartaren gantz niet, ende namen den crijch mannelijcken aen, op eē plaetse die hiet Consedrack. Ten lesten creghen die Tartaren gheluck ende die victorie, ende sloegen die Turkē, ende namen haer rijck in, int jaer duysent tweehondert eñ vierenveertich na die gheboorte Christi. 1244.

Van Gino Cham dē derden Keyser der Tartaren, dat xix. Capittel.

COrts daer na sterf Hoccota Cham, ende hem volchde int rijck na sijn sone Gino Chā, die en leefde niet langhe: ende sijn naeste vriendt Mango Cham volchde hem in den Keyserdom na, dz was een geweldich machtich man, ende hy bracht veel landen ende liedē onder sijn macht. Ten lestē tooch hy als een grootmoedich man op die zee vā Cathay, om een eylandt aldaer te gewinnen, maer als hy voor dat eylandt lach, daer schicte die geene die in dat eylandt waren, gelijck subtijle lieden, sommighe van den haren, die toghen onder dē water daer henen, tot dat sy quamen onder dz schip daer Mango Cham in was, dz boorden sy onder vol gaten. Ende dat water lieper dach ende nacht in, dat en wart niemandt ghewaer, tot dat het schip geheel onderginck, ende Mango Cham verdranck. Doen toghen die

die Tartaren die met hem daer gecomen waren, weder achterwaert, ende sy coſen Cobila Tham ſynen broeder in ſijn ſtede. Deſe Cobila Chã heeft twee en veertich jaer dat Keyſerdom der Tartaren ghere-geert: hy was Chriſten, ende hy heeft een ſtadt gebouwet die heet Jons, die leyt int rijck Cathay, ende sy is grooter dan Ro-men, ghelijckmen ſeyt. Maer wy willen alſoo den Keyſer der Tartaren ruſten la-ten, eñ van den dry ſonen Hoccota Tham ſegghen, daer by oock wat van Haolono ende van ſynen erfghenamen ſchrijuen.

Van Jocht den eerſten

geboren ſone Hoccota Chams, dat xx. Capittel.

JOcht die eerſte ſone Hoccota Chams, die reet tegen neder-ganck met alle ſynen volcke, dat hem ſijn vader ghegeuen hadde, daer vant hy ſommige vruchtbare ende luſtighe landen, aldaer alle rijckdommen ghenoech waren, daer ſloegen ſy haer tenten op. Alſoo ghewan hy dat rijck Turqueſtan ende cleyn Per-ſiam, ende ſtreete ſijn macht tot aen dat water Phiſon, daer woonde hy altijt met ſynen volcke, die warden rijck aen lieden ende aen goet. Sijn erfgenamẽ ſijn noch Heeren aen die plaetſen, ende die gene die nv aldaer regeren, dat ſijn twee broeders, daer af den eenen heet Capar, dander Doar: ſy hebben dat landt onder hen ghe deylt, ende ſy beſittent met vreden.

Van Baydo den ande-ren ſone Hoccota Chams, dat xxj. Capittel.

BAydo die ander ſone Hoccota Chams, die tooch met ſynen Tartaren die hem ſijn vader ghegeuen hadde teghen mid-dernacht tot aen dat rijck Cu manie. Maer die Cumaner die hadden veel erijchsvolcx, ende ſetteden hen teghen die Tartaren, ende ſy meyndẽ haer landt te beſchermen. Maer ten leſten ſijn ſy ver wonnen worden, ende ſy vloden tot aen dat Coninckrijck van Hongarijen toe, eñ veel woonen noch aldaer. Maer doen Baydo alle die Cumaner wt haren lande verdreuen hadde, doen tooch hy in dz rijck Caſſie, dat bracht hy ooc onder hem. Hy ghewan oock dat rijck Gaczarie, ende dat rijck Bulgarie, ende door den wech daer die Cumaner door ghevloden waren, en-de quam tot in Hongarijen: daer na to-gen die Tartaren tegen dat duytſchlandt toe, ende quamen tot aen die Donauw die in Oſtenrijc vlietet, daer wouden die Tar taren ouer een brugghe trecken, die daer was, die bewaerde die Hertoge vã Oſten-rijck met ſynen ghebueren, alſoo dat die Tartarẽ niet daer ouer en mochtẽ. Doen wart Baydo toornich, ende gheboot allen den ſynen, dat ſy int water ſpringhen oft ſetten ſouden, ende ſoudẽ ouer ſwemmen, ende hy gaf hem daer mede in vreeſe des doots, want eer dat die peerden den ande-ren oeuer vanden water condẽ gecrijgen, ſoo waren ſy moede, van wegen der brey-den, ende ſnellicheyt des waters. Dacrom verdranc Baydo aldaer, die welcke alder eerſt int water gheſet hadde, met ons den grootſten deel des volcx. Maer doen die ander dat ſaghen, die noch int water niet gheſet en hadden, die moeſten ſchande tot den ſchaden hebben, ende ſy toghen alſoo elendichlijck weder in die rijcken Caſſie ende Cumanie, die ſy ghewonnen hadden ghelijck gheſeyt is. Daer na en hebbẽ die Tartaren niet meer onderſtaen in duytſch landt te comen. Die erfghenamẽ Baydo hebben daer na, na malcanderen die lan-den inghehadt, die ſy gewonnen hadden. Die nv die heerſchappije heeft, die heet Tochay, die leeft in ruſten ende vreden.

Van Gohagaday dẽ der-den ſone van Hoccota Cham, dat xxij. Capittel.

GOhagaday die derde ſone Hoccota Chams, tooch met ſynen Tartaren die hem ſijn vader ghegheuen hadde, te-ghen middach, tot aen cleyn Indiam, daer vant hy veel woeſtijnen, dorre berghen, ende dalen, die gheheel woeſt waren. Alſoo dat hy daer door niet en conde ghecomen, want hy ver-loos veel vee ende volcx, daer keerde hy hem teghen nederganck, ende nae veel moey-

moeyten ende arbeyts, quam hy by synen broeder Jochi, dijen vertelde hy wat hem op den wech ghebuert was: doen hadde Jochi medelyden met synen broeder, ende hy gaf hem willichlijck deel aen die landen die hy gewonnen hadde, ende sy woonden voordaen altijt by malcanderen, ende haer erfghenamen woonen al noch ter selver plaetsen: nochtans alsoo dat die erfgenamen des ionckſten broeders, die erfgenamen des ouditſten in eeren houden, alsoo leuen sy vreedsamelijck met malcanderē, ende een yegelijck is met sijn deel te vreden. Die nauolger Jochi die nv leeft, die heet Barachi.

Van Mango Cham den vierden Keyser der Tartaren, dat xxiij. Capittel.

In den jacre na der geboorten Christi duysent tweehondert dryenvijftich, als Ayton die Conine vā Armenia sach, dat die Tartaren schier alle rijcken onder hen ghebracht hadden, tot aen Turkije toe, soo hiel hy raedt met synen wysen, ende bedacht hoe dat hy persoonlijck totten Keyser der Tartaren comen mochte, op dz hy vrientschap by hem vinden mochte, ende eenen bandt des vrede met hem maecken: noch soo schicte hy voor henen Heer Simbaldt Conneſtabulum synen lieuen ghetrouwen vriendt des rijcx Armenie, op dat hem die Keyser der Tartaren oirloofde vry ende seker tot hem te comen. Alsoo tooch Heer Simbaldt des Coninck broeder met veel schenken ende gauen, midtsgaders een heerlijck gheselschap, tot den Keyser der Tartaren, ende richte sijn sakē eerlijcken wt die hē beuolē warē. Maer hy vertooch vier jarē, eer dat hy weder in Armeniam quam: ende doē hy weder quam, daer vertelde hy den Coninck neerstelijck alle dingen. Doē tooch die Coninck vā Armenia heymelijck wech, want hy en wilde niet bekent sijn in Turkije, daer hy door trecken moeste. Het ghehengde ooc Godt, dz effen tot dijer tijt, die Soudaen in Turkije, van eenen hooftman der Tartaren mannelijcken bestreden wart, den seluen hooftman vant die Coninck van Armenia, ende gaf hem dat te kennē. Doen nv die hooftman hoorde, dz die Coninck tot den Keyser tooch, doen ontfinck hy hem vriendelijck ende eerlijck, eñ hy dede hem gheleyden tot den rijck Cumanie, eñ ouer die ijserē duere. Maer daer na vandt die Coninck ander hooftliedē der Tartaren, die lieten hem gheleyden door landē ende steden tot dat hy tot Almalech quam, aldaer Mango Cham die Keyser der Tartaren sijn wooninghe hadde ende hiel.

Die Keyser wart vrolijc vā der compstē des Conincks vā Armenia: wāt na dijen dat Changius Cham ouer dē berch Belgian ghetogen was, en was noyt grooter Vōst tot hem gecomē. Daerom ontfinck hy den Coninck eerlijck, ende gaf hem die opperste van synē houe toe, die soudē hem gheselschap houden, eñ hem alle eere aen doen: die Keyser bewees hem oock selue veel genaden ende goetheyt.

Als nv die Coninck sommighe dagen aldaer stille ghelegen hadde, doē badt hy den Keyser, dat hy wilde hem hooren, der saken halven, daerom dat hy tot hem gecomen was, ende hem oirlof te gheuen, om wederom na huys te reysen. Doen antwoorde hem die Keyser, hy wilde hē geerne in alle dinghen te wille worden, wāt het was hem wtermatē aengenaem, dat die Coninck wt vryen eygenen wille tot hem ghecomen was: daerom gaft die Coninck in gheschrift ouer seuen wel bedachte beden aen den Keyser. Ten eersten soo badt hy den Keyser, dat hy ende alle sijn volck Christen wilde wordē, ende verlieten alle secten, ende lieten hen doopen.

Ten anderen badt hy dat tusschen den Christen ende den Tartaren eenen eeuwighen vrede ghemaect worde. Ten derden badt hy, dat alle Christenen in den landen die die Tartaren ghewonnē hadden, oft noch ghewinnen mochten, vā alle diensten ende tributē los ende ledich gekent worden. Ten vierden, dat die Keyser dat Heylich graf, midtsgaders den Heyligen lande den Sarracenen afghewinnen wilde, ende dat den Christenen weder toe stelde. Ten vijfden, dat hy onderstont den Caliph van Baldack te verdrijuen, want hy was een leerer ende beschermer der godtlooser secten des Machomets. Ten sesten begeerde hy een sonderlijcke vryheyt, dat alle die Tartaren die ontrent dat

dat rijcke van Armenia woonden, hem behulpelijck souden sijn, als hy dat een hen begheeren sal, sonder eenich verbreck.

Ten seuenden, dat alle heerlijcheden des rijcx Armenie, die hem die Sarracenen ingheuomen hadden, ende daer na aen die Tartaren gheeomen waren, dat die selue den Coninck Armenie weder tot synen handen ghestelt soude worden: maer ghheene dat die Coninck Armenie den Sarracenen afwonne, dat hy dat selue behouden mochte.

Als Mongo Cham die beden des Coninchs van Armenia hoorde ende wel verstaen hadde, doen beriep hy sijn edelen ende raeden, ende hy stelde den Coninck vã Armenia daer tegenwoordich, ende hy antwoorde voor alle omstanders wyse desse manieren: Die wyle dat die Coninck van Armenia van verren landen wt vrĳe wille tot ons gheeomen is, soo ist recht ende billich ende is behoorlijck dz Keyserlijcke Maiestaet synen bedē geneyght sije, voorts in den dinghen die billich ende eerlijck sijn. Daerom so wille ick v (Coninck van Armenia) een sulcke antwoorde ghegeuen hebben, dat wy uwe bedē aennemen, ende met der Godts hulpe willē wy onderstaen die te volbrenghen.

Cham wordt Christ. Ten eersten so wil ick Keyser der Tartaren my laten doopen, eñ ick wil my des gheloofs houden, dz nv die Christenē houden, daer by alle mijn onderseten daer toe houden ende vermanen, dat sy dat selue oock doen willen, nochtans en wil ick niemant daer toe dwinghen. Tot die ander beden geef ick dese antwoorde, dat wy willen dat een eeuwigher vrede sy tusschen den Christenen ende den Tartaren, noch alsoo, dat ghy eenen bolge oft gijseler geuen sult, dat die Christen alsoo vrede met ons houden sullen, ghelijck als wy teghen hen sullen. Wy willen ooc dz alle kercken der Christen, ende alle die der kerckē toebehoorē, sy sijn in wat standt dz sy willen, weerlijck ende geestelijck, dat die in al onsen rijcke ende landen vry sullen sijn, ende dat sy niemant en belaste in gheenen weghe.

Tot der handelinghe des Heyligen lands ts, segghen wy. Als wy dat bequaemlijcste te weghe brenghen mochten, so willen wy in eygenen persone daer hen trecken den Heere Jhesu Christo ter eren: maer die wyle dat wy soo verre in dese landen te dorne hebbē die ons aengaē, so willen wy onsen broeder Haolony beuelen, dat hy die sake ten eynde brenge, na gelegenthey der saken, ende dat hy dat selue daer nu den Christen weder in hauen hen den stelle. Des Caliphen haluē van Baldack, willen wy onsen hooftman Baydy (die ouer die Tartaren is die in Turkije ende elders sijn) beuel geuen, dz sy alle onse broeder ghehoorsaem sijn: ende dat hy den Caliph verderue eñ onderdrucke, gelijck onsen schadelijckē hooft vyandt. Waer van der vryheyt die de Coninck vã Armenia begeert om die hulpe der Tartaren, dat willen wy dat hem dat na synen wille verschreuē ende besegelt worde. So willen wy dat met goeden wille confirmeren ende bewilligen.

Ten lesten als die Coninck begeert, dat die landen ende Coninckrijcken die hem die Sarracenen afgenomen hebben, ende daer na aen die Tartaren comen sijn, daer toe verwilligen wy oock wy ende geerne twe, ende wy willen dat onse broeder Haolon, hen sulcke landen weder in handen stelle. Meer so willen ende ghebieden wy, dat van onsen landē die wy ghewonnen hebben, den Coninck die effene sloten wt beselhe minghe ende vermoe derynghe sijns rijcx, wt sonderlinger ghenaden toe ghestelt ende inghegeuen worden.

Van Mango Cham/hoe dat hy in Christo gedoopt is worden, dat xxiij. Capittel.

Na dysen dat Mango Cham de bedē des Coninchs vã Armenia wt vryen gemoet verwilliget, ende gheconfirmeert hadde, ende die vryheden die aldaer opgherieht waren gheconfirmeert hadde. Doen wilde hy terstont daer op ghedoopt worden, ende dat Sacrament ontfanghen. Alsoo doopte hem een bisschop, die was des Coninchs van Armenia Cantzelier, daer wart ooc alle zijn hofgesinde ghedoopt, ende andere veel mans ende vrouwen, edel ende oneedel.

Cham samt [illegible]

Doen ordineerde die Coninck sommighe, die met synen broeder Haolono ten Heylighen lande trecken soudē. Also reden Haolon ende die Coninck van Armenia met malcanderen, tot ouer dat groot water Phison, daer ouerviel Haolon ouer al die landen met synē geweldigen hoope. Ende eer dat ses maenden om quamen, doen hadde hy dat gantze rijck der Persier onder sijn macht ghebracht, want het en hadde gheenen Heere noch regeerder. Also nam Haolon allet landt inne sonder eenighen wederstant, tot aen dz landt der Assasiner. Dese Assasiner sijn ongelooui ghe lieden: wāt sy en hebbē noch wet, noch ghelooue, anders dan tgeene dz hen haer Vorste eñ Heere onderwyset, die hiet die Heere van ses bergen, eñ hem te lieue geuen sy hen lichtelijcken in den doot. Die selue Assasiner hadden een ongewinlijck slot, dat hiet Tigado, dat selue was met alle nootdruftigheyt besorcht, ende was so sterck, datmen aen gheender syden voor gheenen ouerual en sorchde. Doen geboot Haolon eenen hooftman, dz hy die thien duysent Tartarē neme, die hy tot eender bewaringe eñ beschermingе in Persia gelaten hadde, eñ dat hy dat slot daer mede belegeren soude, also lange tot dat hijt gewonnen hadde, eñ dat hy in geenen wege anders aftrecken en soude. Alsoo laghen die Tartaren voor dat slot, seuenentwintich jaer lanck, somer eñ winter. Ten lestē soo gauē die Assasiner dz slot op, door gebreke van cleederen, eñ niet door gebreke van victalie, oft om eenige andere oorsake wille. Die wyle dz hem Haolon also vermoeydē in beschermingе des rijcx der Persier, eñ in belegeringe des slots des Assasiner, doen nam die Coninck van Armenia oorlof vā hem, om weder thuyswaert te trecken, want hy was langhe wt synen rijcke geweest. Doē gaf Haolon den Coninck oorlof, ende begaefde hem eerlijck, ende hy geboot dē Baydo (die selue woonde in den rijcke der Turken, dwelc hy gewonnē hadde) dat hy den Coninck seker geleydē soude, tot dat hy in sijn rijck quame: den selue moeste hy in allen dingē gehoorsaem sijn. Alsoo quam die Coninck vierdehalf jaren weder frisch ende gesont in sijn landt, door ghenade ende bystandt onsers Heeren Jhesu Christi.

Van Haolon den broeder Mango Cham, die die Assiriers verdoruen heeft, ende hy tooch in dat Coninckrijck der Persier om Christus gheloofs wille, dat xxv. Capit.

Als Haolon ordinantie ghemaect hadde, om te beschermen dz rijck der Persier, alst wel billich was, doen tooch hy in een landtschap Armenie, dat heet Sorloch, aldaer ruste hy hem dē gheheelen somer. Ende doen den winter her by quam, doen belegerde hy die stadt Baldach, daer in dat Caliph was, die weleke die meester ende leeraer was der godtloosen secten des Machomets, daer vergaderde Haolon die synē ontrent dertich duysent te samen, alle Tartaren, die woonden in Turkije: ende doē hy ouer al sijn volck vergadert hadde, doē dede hy die stadt aengrijpen, ende hy ghewan sy ock: niet langhe daer na, wart Caliph gevangen, eñ leuende voor Haolon ghebracht. Daer wardē in die stadt Baldach groote rijckdommē gevonden, alsoo dz het niet gelooffelijc en soude sijn, dz also veel goets in die werelt soude sijn. Die stadt Baldach wart gewonnē indē jaer Christi duysent twee hondert ende achtenvijftich. 1258.

Hoe dat Haolon die stadt Baldach ghewan ende den Caliph den opperstен Priester der Sarracenen wtroeyde, dat xxvj. Capit.

Als nv Haolon met die stadt Baldach ghehandelt hadde, na synen wille, doen dede hy den Caliph voor hem brengē, dijen gheboot hy dat hy alle synen schat te voorschijne brachte. Doen vraechde Haolon dē Caliph ende sprack: Bekent ghy dat alle dijen schat v toeghehoort heeft, dijen ghy daer siet: doen seyde hy ja: doen seyde Haolon, waerom en hebt ghy niet met dijē schat crijchsliedē eñ uwe nagebuerē bestelt, op dz sy v eñ uwe landt beschermt haddē voor dē Tartarē. Doen antwoorde hy, ick hadde gemeynt, dz mijn volck

volck sterck genoech hadde gewrest, doen seyde Haolon tot dē Caliph. Men noemt v eenen leeraer alle der geener die onder der valscher secten des Machomets sijn, die begaefden v voelt: nv en sal alsulcks een meerster niet anders eeten. Daerom soo gelle ick v alle dese costelijcke dingen tot eener spijsen, die welcke ghy soo lief hebt ghehadt, ende die ghy soo neerstelijck bewaert hebt. Ende Haolon geboot, datmen den Caliph in een camers besloot, ende datmen hem met anders dā peerlen ende goudt te eeten gheuen en soude, ende hy hiet hem daer af eeten, alsoo veel als hy wilde, anders en soudemen hem noch spijse noch dranck gheuen. Alsoo sterf die elendighe mensche eenen ontfermelijcken doot, ende daer en is gheen Caliph meer na hem in Baldaeh gheeomen.

Caliph tot gouden hūngers

Van den doot des Caliph, dat xxvij. Capittel.

NAdijen dat Haolon die stadt Baldach onder hē ghebracht hadde, midtsgaders den omliggende landē, doē ordineerde hy hooftlieden ende regeerders ouer die landtschappen, na sijn goetduncken, eñ hy gheboot, datmen die Christenen oueral vriendelijck hielde, eñ datmense ordineren soude, steden ende sloten te verwaren: ende hy geboot dat die Sarracenen alle in dienstbaerheyt verstooten werden. Haolon hadde een wijf die was een Christinne, die hiet Doucoscaron, wt den gheslachte dijer Coningē, die van den Morgenlanden tot den Heere quamen, met gheleyde der sterren. Die selue deuote vrouwe begeerde oorlof te hebben, om alle die Tempelen der Sarracenen te destrueren, ende te verbieden, datmen voordaen gheen feeste meer en hielde in Machomets namen. Sy bracht ooc te wegen datmen die Tempelen der Sarracenen destrueerde, ende sy druete die Sarracenen alsoo neder, dat hem geener meer en dorste laten sien.

Christen wel gesint.

Van die vervolginge der papen des wet van Machomet, dat xxviij. Capittel.

Maer als Haolon eē jaer lāck gherust hadde, doen sondt hy tot den Cominck Armenie, op dat hy met synē volcke quam in die stadt Rohais, in Mesopotamia ghelegen: want hy onderstōt tot den Heyligen lande te trecken, op dat hy dat selfde den Christenen ooc weder in handen stelde. Daerom maeckte hem die Coninck Haython (hoochlooffelijcker gedachtenisse) op den wech, met eenen gheweldigen hoop vromer crijchsliedē te peer de ende te voete: want dat rijck Armenie was op datmael in eenen gheluckelijcken stande, alsoo dattet ouer die twelf duysent mans te peerde, ende veertich duysent te voete vermocht. Dat selue heb ick by mynen tijden gesien, daerom can ick met der waerheyt daer af seggē. Doen nv die Coninck Armenie gheeomen was, ghelijck hem Haolon gheboden hadde, ende doen sy met malcanderen gesproken haddē des Heyligen landts haluen, doen seyde die Coninck Armenie tot Haolon: Heere, die Soudaen Halappi, heeft dz gantze rijck Syrie in, in welcken rijcke leyt die Heylighe stadt Jherusalem, die wyle dat ghy nv inden wille hebt dat Heylich landt te winnen, so duncket my goet sijn, datmen die stadt Halappi ten eersten belegerde, die is eē hooft ende regeerderinne des gantzen landts Syrie, want als ghy die stadt Halappi hebt, soo moeght ghy dat ander stādt lichtelijck daer toe gewinnen. Dijen raedtslach des Conincks Armenie behaechde dē Haolō, eñ hy dede die selue stadt Halappi belegerē. Dat was een seer sterke stadt, wel ommuert eñ bewoōt, vol volcx eñ rijckdoms. Haolō greep die stadt dapperlijck aen, met ondergrauen, eñ met menigerley crijchsrustinge. Ende hoe wel dz die stadt ongewinnelijc scheen, so handelde hy nochtās also met haer, dz hyse in negen dagē gewan. In die selue stadt Halappi, vondē sy eenē sulckē schadt vā rijckdom, dz het niet gelooffelijc om seggen is.

Haolon belegert die stadt Halappi.

Coning Hayton van Armenien.

Midden in die stadt stont een slot, dat hiel hem noch elf dagen, na dijen dat die stadt schoon ghewonnen was. Ten lesten ghewan hijt ooc met ondergrauen. Die stadt Halappi, ende daer na dz rijck Syrie warden van Haolon ghewonnen int jaer twelfhondert veertich.

A°1240.

Hoe dat Haolon die stadt Halappi ende Damascus ghewonnen heeft, oock dat Heylich landt tot aen die woestijne Egypti, dat xxix. Capit.

Doen die Soudaen Halappi Melecnasar hoorde dat die stadt Damascus ghewonnen ware, daer hy inne woonde, met wijf ende kinderen, doen en conſt hy gheenen raet meer gheuindē, dan dat hy ghenade van Haolon begeerde, daeromme viel hy hem te voete, in goeder hope ſijnde, dat hē ſijn wijf ende kinderen weder ghegheuen ſouden worden, met oock yet om hem mede te onderhouden. Maer ſynē waen bedrooch hem, wāt Haolon ſchicte hem met wijf ende kinderen in Armeniam, op dat hy dz rijck Syrie met ruſten beſitten mochte.

Na dijen datter ſulcke dingen verloopen waren, doen gaf Haolon dē Coninck Armenie eenen grooten deel vanden goeden, die ſy in die ſtadt Halappi ghewonnen hadden: oock van den lande, gaf hy hem eenen goeden deel. Daerom gecreech die Coninck Armenie veel ſlotē, die ſynen rijcke wel gelegen warē, die dede hy ſterck maken na ſynen wille. Daer na ſchicte Haolon den Vorſten van Antiochia giften ende gauē, wāt hy was des Conincks vā Armenia dochters man, eñ hy vereerde hem grootelijck: hy gaf hem oock vryheyden, ende alle dlandt dz ſijnder heerſchappijen toe behoorde, dwelck hem die Sarracenen ingenomen hadden, ende nv onder ſijn maht ghecomen waren, dz gaf hy hem vry ende met ruſten te beſitten.

Als nv haolon geordineert hadde tgeene datter te ordineren was in ſaken der landen ende ſteden die hy gewonnen hadde, als hy hem nv voeghen wilde tot Jheruſalem te trecken, op dat hy dat Heylich landt den Heydenen weder af ghewonne, ende den Chriſtenen toe ſtelde, doen quam een bode aen den derden daghe, die vercondichde hem ſijns broeders doodt, dwelck hem bedroefde wtermaten ſeere: die bode vertelde oock, hoe dat dat rijck ledich ghelaten was, na dijen dat Mango Cham ghestorven was. Ende datmen hem alle daghe verwachtede, op dat hy op den ſtoel ſijns broeders ſate.

Doen nv Haolon vernam, hoe dz ſijn broeder ghestorven was, doen en wilde hy niet voorder trecke, ſonder hy ordineerde eenen hooftman, die hiet Guiboga, dijen liet hy met thien duyſent Tartaren tot eender verwaringhe in Syria, ende gheboot hem, dat hy dat Heylich landt ghewonne eñ dz ſelfde den Chriſtē weder tot ſtelde. Na dijen tooch Haolon haeſtelinghe weder na den Morgenlanden toe, ende hy liet ſynen ſone tot Tauriſio, ende hy tooch ſes dachreyſen voorts wech.

Van Cobila Cham den vijfden Keyſer der Tartaren, dat xxx. Capittel.

Er dā hy in Perſiam quam, daer ontmoeten hem ſommighe boden, die ſeyden hem, hoe dat alle hooftlieden ende eedelen, ſynen broeder Cobila Cham op den Keyſerlijcken ſtoel der Tartaren gheſet hadde. Doen dat Haolon ghehoort hadde, als hy in Tauriſio woonde, doen quamen boden tot hem die ſeyden hem, hoe dat Barcat met eenen grooten pompe ende macht quame, ende onderſtont hem dat rijck te eruen, oft hy mochte. Doen nv Haolon dat ooc merckte, doen vergaderde hy ſyn hoopen, ende ontmoete ſynen vyanden aen een water, dat was ghevroſen, daer ſtont op eenen grouwelijcken crijch oft ſtrijdt, ende van der menichten weghen der peerden ende lieden ſoo brack dat ijs, ende daer verdroncken aen beyde ſydē, ouer die dertich duyſent Tartaren. Alſo toghen beyde die partijen af, met trenricheyt, om tverlies vanden haren. Maer Guiboga dijen Haolon in Syriam ghelaten hadde ende in Paleſtina, die beſadt die landen met vreden, ende hy hadde die Chriſtenen ſeer lief: want hy was oock vanden gheſlachte der drij Coninghen, die quamen om die gheboorte des Heeren aen te bidden. Als nv die voorghenoemde Guiboga ſeer neerſtich was, op dat hy dat Heylich landt den Chriſtenen weder ter handt ſtelde, doen ſaeyde die duyuel ſijn ſaet aldaer, ende macckte twee-

tweedracht ende oneenicheyt tusschē hem ende den Christenen der seluē lande, ende dat wt deser oorsake. Inden lande Belforten dwelck onder die heerschappije der stadt Sydon is, daer waren veel dorpen, daer in die Sarracenē den Tartarē sommighe tribuyt gauen. Doen vergaderden hen sommighe van Sydon ende Belfortis, ende sy togen in die dorpen der Sarracenen, ende beroofden sy, oock doodeden sy haerer veel, die anderē vuerden sy ghevangen wech, met groote cudden vee ende anderen roof. Doen hadde Guiboga eens broeders soen, die woonde daer ontrent na by, die liep den Christenen na, met sommighe weynich peerdē, ende seyde hen van sijns ooms wegē, dat sy dē roof souden los ende ledich latē gaen, doē vielen sommige Christenen ouer hem, ende herworchden hem midtsgaders sommighe Tartaren, ende en wildē den roof niet weder geuen. Doen dat Guiboga hoorde, hoe dat die Christenen hem sijns broeders sone ombracht, ende ghedoot hadden, doen tooch hy haestelijcken hen, ende hy ghewan die stadt Sydon, eñ hy brack het meeste deel der mueren, hy doode oock sommighe weynich Christenen, die in dz eylandt ghevloden waren: daer na en hebben die Tartaren den Christenē in Syria, niet mz allen meer betrout, ende daer teghen die Christenen den Tartaren oock niet. Daer na sijn die Tartaren wt Syria verdreuen worden met ghewelt der Sarracenen, gelijck onder gheseyt wordt.

Van den doodt Haolon/

Ende hoe die Soudaen Syriam in Egypten weder ghewonnen heeft, dat xxxj. Capit.

Daer tusschen dat Haolon teghen Barcat streedt ghelijck bouen gheseyt is, doen vergaderde die Soudaen van Egypten sijn heyr, ende hy tooch wt Egypten in Palestinam, ende op een plaetse Henyaleck ghenoemt, daer sloech hy hem met dē Guiboga der Tartaren hooftman, doen lach Guiboga onder, ende hy wart in den strijdt verslagen, maer die Tartaren die van daer ontquamen, die toghen in Armeniam, ende op datmael is dat rijck Syrie geheelijck onder die macht der Sarracenen comē, sonder sommighe steden der Christenen aen die zee ghelegen. Doen nv Haolon hoorde van den Soudaen wt Egypten, dat hy Syriam ouervallen hadde, ende dat hy die syne veriaecht had, doen vergaderde hy sijn heyr, ende hy schiete ooc tot den Coninck Armenie, oock tot den Coninck Georgie, midtsgaders tot anderen Christenen int Morgenlandt, eñ ontboot hen dat sy gherust quamen teghen den Soudaen van Egypten ende anderen Sarracenē. Als nv Haolon sijn heyr vergadert hadde, doen viel hy in een cranckheyt, die duerde vijfthien dagē, ende Haolon sterf van der seluer cranckheyt. Also wart die sake (die om theylich landt begonnē was) teenemael achtergelaten, als Haolon gestoruen was.

Doē nv sijn sone Abaga die heerschappije sijns vaders innam, doē badt hy Cobila Cham synen oom, dat hy hem in die heerschappije vestighen wilde: dwelck hy oock geerne dede, daerom wart hy Abaga geheeten, ende begonste te regneren, int jaer na der geboorte Christi duysent twee hondert ende vierentsestich.

Van Abagadē sone Haolons, die synen vader int rijck na volchde, dat xxxij. Capit.

Abaga was eē wijs man ende hy regeerde gheluckelijckens: hy hadde ooc geluck tot allen dingen, sonder aen twee dingen: Dat eē was, dz hy gheen Christen en wilde worden, ghelijck sijn vader was, sonder hy was een Heyden, ende hy gheloofde die papen der afgoden: Dat ander was, dat hy altijt met synen nagebueren crijchde, daerom hadde die Soudaen een lange tijt rust, daer door dat die macht der Sarracenen seer toe nam, eñ alle Tartarē die hen afstelen mochten, die liepen alle tot den Soudaen, op dat sy die sware lasten (daer sy mede beswaert waren) afquamen. Daerom ghebruyte die Soudaen een groote listicheyt, ende hy schickte boden wt op die zee tot den Tartaren, in die rijcken Cumanie ende Ruyssen, ende maeckte met hen een verbont alsoo, dat wanneer Abaga

onderstont Egipten te bestrijden, soo souden sy hem in sijn landt vallen, daerom gheloofde hy hen groote gauen. Alsoo en dorste Abaga dat landt Egipten niet bestrijden: maer die Soudaen mochte sonder eenighen wederstandt die Christenen aengrijpen, eñ Syriam innemē. Daerom verloren die Christen Anthiochiam ende andere veel slotē, die sy in Syria besaten.

Van den Soudaen Egipti, hoe dat hy den Coninck Armenie bestreden heeft, ende hem eenen sone nam, ende den anderen herworchde, dat xxxiij. Capittel.

DEnedeclar die Soudaen Egipti was oock soo gheluckich dat hy daer na dat rijck Armenie onderdruckte, want het ghebuerde, dat die Coninck Armenie met eenen grooten hoop volcx tot den Tartaren ghetoghen was: doen dat die Soudaen ghewaer wert, soo onderstont hy dat rijck Armenie te ouervallen. Daerom schicte hy eenen hoofman in sijn stede, dijen beual hy sijn volck. Doen nv die sonen des Conincks Armenie der Sarracenen toecompste vernamen, doen vergaderden sy alle die geene die tot den strijdt goetwarē in haren lande, ende sy togen den Egiptenaren tegen: ende sloeghen hen mannelijcken met hen, nochtans wart ten lesten der Armenier Hoop ter neder gheleyt, ende die twee Coninex sonen: den eenen wart ghevangen, ende den anderē wart inden strijdt doorsteken: doen liepen die Sarracenen in dat rijck Armenie om, ende verdestrueerden alt platte landt met den sweerde. Ende sy brachten veel goets daer af, tot grooter schandē ende schadē der Christenē. Daer na nam der vyanden macht seer toe, ende dat vermogen des Coninex Armenie seer af. Maer doen die Coninck vā Armenia hoorde, wat oproer datter in synen lande was, doen werdt hy wtermaten seer bedroeft, want alle sijn neerstigheyt eñ vermogen was daerhenen gherícht, hoe dz hy die ongeloouighe veruolgen eñ wtroeyen mochte, ende dachte dach ende nacht, hoe dat hy die Sarracenen crencken mochte. Daerom riedt eñ beweechde hy Abagam, ende die Tartaren altijt, dat sy die schandelijcke seckte des Machomets wtroydē, ende dat sy den Christenē wilden behulpelijck sijn.

Maer Abaga ontschuldichde hem dagelijcx van wegen der strijden, die hy met sijn naghebueren vuerde. Als nv die Coninck Armenie merckte, dz hy op dien maet gheen hulpe vanden Tartarē hebben en mochte, soo schicte hy sijn boden tot den Soudaen in Egipten, ende maeckte een bestandt met hem: dat nam hy aen, ende hy dedet daerom, op dat hy synen sone wt der ghevangenisse der Sarracenen verlossen mochte: daerom soo gheloofde die Soudaen den Coninck, waert sake dat hen sijner gesellen eenē Sangolascar genoemt weder geuē wilde (die by den Tartaren ghevangen lach) ende die slotē der stadt Halappi, die ter tijt Haolon gewonnen waren gheweest, soo wilde hy hem synen sone oock weder los ende vry gheuen. Alsoo gaf die Soudaen den Coninc synē sone weder, ende hy nam sijnen gheselle daer tegen. Die Coninck gaf ooc den Soudaen dz slot Tempesack weder, ende dede twee ander sloten destrueeren ter begeertē vandē Soudaen. Also wart des Coninex sone weder wt den kercker los ende ledich. Na dese dinghen, als nv die goede Heer Coninck Haython vijfenveertich jaer dat rijck beseten hadde, ende den Christenen veel goets ghedaē hadde, doen gaf hy ouer eñ transporteerde sijn rijck ende heerschappije synen sone, Heer Tiuono, die wt dē kercker Egipti verlost was. Maer hy verachtede den lust ende pomperije deser werelt, ende ginck in een clooster, daer wart hy Macarius gheheeten, ende hy veranderde synē rechten name, na die ghewoonheyt der Armenier, die veranderen hen die namen, als sy in die clooſters comen. Na corte tijden daer na, sterf die Coninc Haythō int jaer Christi duysent twee hondert ende tseuentich. Ao. 1270.

Hoe Abaga in Egipten tooch, ende Turkije verderfde, dat xxxiiij. Capittel.

DIe voorgenoemde Coninck Armenie was een wijs voorsichtich man, ende regeerde sijn rijck voorsichtelijck, daerom wart hy seer liefghehadt van

van ſijn volck, want hy dede alle die neerſticheyt die hy mochte dat hy die Sarracenen wtroeyen mochte. Daerom gebuerdet dat Abaga met ſynen naghebueren vrede maeckte, die lange tijt ſijn vyanden gheweeſt waren. Te deſer tijt quam die Soudaen wt Egipten in dat rijck der Turcken, aldaer herwonchde hy veel Tartaren, ende hy veriaechdeſe wt veel dorpē. Wāt het was een Sarraceen Paruana genaemt in Turckijen, die was een hooftman ouer die Tartaren, die ſelue ſtont op ende verhief hem tegen Abaga, ende onderſtont alle die Tartaren te verdrijuen eñ wt te roeyen. Doen Abaga dat hoorde ſoo reedt hy ſoo ſnellijck, dat hy veertich dachreyſen in vijfthien daghen volbracht. Doen nu die Soudaen hoorde, dat die Tartaren quamē, ſo tooch hy haeſtelijck wt Turckijen, want hy en dorſte niet langher beyden.

Maer hy en conde ſoo haeſtelijck niet daer van ghecomen, die Tartaren en grepen aen die leſte van ſijn ghetuyge, int incomen des rijcx Egipti, op een plaetſe die heet Paſblanck. Alſoo vielen die Tartaren die Sarracenen aen, ende ſy vingen twee duyſent ruyteren van dē leſten, ende by dijen vonden ſy groot goet. Sy vingen oock vijf duyſent Cordiner die in den lande woonden. Doen nv Abaga quam tot op die frontieren Egipti, doen wart hem gheraden, dat hy niet voorder trecken en ſoude, van wegē der hittē, want dat landt is wtermaten heet. Soo en mochten oock die Tartaren ende haer peerden, die van ſo verre ghecomen waren, die hitte in den arbeyt niet gelijden, daerom tooch Abaga weder in Turkije, verdiſtrueerde ende verderf dat gantze landt, ende al tgene dat oproerich, ende wat tot den Soudaen geuallen was. Den verrader Paruana ende ſynen aenhanck dede hy middē van malcanderen houwen, na ghewoonheyt der Tartaren, eñ hy geboot datmen hē in alle ſpijſe, des verraders Paruane vleeſch te eeten gheuen ſoude, dat adt Abaga midtſgaders ſijn ouerſten, Alſoo wraeck hem die Coninck Abaga aen den verrader Paruana.

Hoe die Soudaen Egipti met venijn vergeuen wardt, dat xxxv. Capittel.

NA dijen dz die Coninck Abaga ſynen wille verwult hadde aen Turkije, ende dat die Tartaren nv rijck warē worden, van dat ſy den oproeriſchen Sarracenen afgewonnen hadden, doen riep hy den Coninck Armenie, ende hy boot hem Turkije aen, want hy ende ſijn vader hadden hen altijt redelijck tegen die Tartaren ghehoudē. Doē dancte die Coninck Armenie den Abaga ſeer, voor een ſulck gheſchenck: want hy was een wijs voorſichtich man, eñ hy weygerde hooffelijc die gaue, ende hy ſprack, hoe dat hy niet ghenoechſaem en ware twee Coninckrijcken te regerē, want die Soudaen Egipti ſtreckt alle ſijn vermoghen daer aen, dat hy dat rijck Armenie ouerlaſten ſoude, daerom dochte hem, dat hy ghenoech dede, dat hy Armeniam alleenlijck verwaren mochte. Nochtās riedt die Coninck Armenie dat Abaga alſoo, dat dat rijck Turkije voordaen niet oproerich werden en mochte, ende dat gheen Sarracenen die heerſchappije in Turkije en hadde. Doen liet hē Abaga des Coninck raedt wel ghevallen, ende woude dz voordaen gheen Sarracenē in den ſeluē landen regneren en ſoude, daer na badt hy den Coninck Abagam, dz hy neerſticheyt doen wilde, dat hy dat Heylich landt den Heydenē afwon. Dat geloofde hem Abaga te doen, ſoo verre als hy mochte: ende hy riedt dat die Coninck ſoude bodē ſchicken tot den Paus, ende tot ander Chriſtelijcke Vorſten, dat ſy hulpe ſchicten den Heylighen lande. Als nv Agaba gheordineert hadde in Turkije wat van node was, doen tooch hy weder in dat rijck Coroſten, aldaer hadde hy ſijn huyſgheſin ghelaten. Maer doen die Tartaren den Benedeclar ſchaden deden, doen wert hy daer toe met venijn vergheuen, ende hy ſterf alſoo haeſtelijck te Damaſco, daer af warden die Chriſten ſeer verblijt, ende die Sarracenen bedroeft: wat na die doot deſes Soudaēs, en wart hen geener meer ſoo goet, ghelijck die Sarracenē gemeynlijck ſeydē. Een van ſijn ſonē Melec Kſait

die nam na hē die heerschappije in, maer hy wart corts daer na verdreuē van sijner heerschappije, van eenen die hiet Ersi, die nam dat landt met gewelt in, ende maecte hem seluen tot eenen Soudaen.

Hoe Mangodanior der Tartaren hooftman wt vreese des doots wt den strijdt ontvloot, dat xxxvj. Capit.

DOē nv die tijt quam dz Abaga met den Soudaen van Egypten strijdē moeste, doen ordineerde hy synen broeder Mangodanior met dertich duysent Tartarē in Syriam te trecken, ende waert sake dat hem die Soudaen ter weyre stellen wilde, soo soude hy hem mannelijck ter neder slaen: waer dat niet, soo soude hy steden ende sloten innemen, ende die den Christenen te verwaren gheuen. Doen nv Mangodanior tot aen dat Armeniam quam, doen schicte hy na den Coninck, die quam haestelijcken by hem met eenen heerlijcken reysigen tuych, ende sy toghen met malcanderen in Syriam, ende verderfden dat gantze landt, tot die stadt Hames toe, die welcke nv Camella heet, ende sy is liggende midden in den rijck Syrie. Voor dese stadt is een groot plat veldt, aldaer vergaderde die Soudaen Egypti sijn macht, in willen sijnde met den Tartaren te strijden. Also togen die Sarracenen op eener syden, ende die Tartaren midtsgaders die Christenē op der anderen syden, eñ sy deden een groote slach teghen malcanderen. Die Coninck Armenie regeerde dē rechten spitzen met den Christen, ende sette met der slincker spitzen in die Sarracenen, ende sloech sy in die vlucht, tot aē die stadt Hames toe, meer dan dry dachreysen verre. Almach die ander hooftman der Tartaren street oock mannelijck met ander spitzen des Soudaens, ende jaechdese dry dachreysen achterwaerts, tot die stadt Tara genoemt toe. Doen sy nv meynden dat des Soudaens macht teenemael vernielt was, doē wardt Mangodanior vluchtich voor somighe Sarracenen (diemē in Arabischer sprake Bedinnos noemt) ende liet hen dat veldt, want hy en hadde noyt crijchs ernst ghesien, daerom vloot hy oot sonder eenighe merkelijcke oorsake, ende hy verliet den Coninck Armenie met synen ghesellen, die welcke die vluchtigē na jaechden. Doen nv die Soudaen meynde dattet al verloren was, ende vandt dat veldt ledich, doen clam hy op een berchsken, eñ stondt aldaer mz vier gewapende mannē. Maer doen die Coninck Armenie weder vā der slacht quam, ende dat hy Mangodanior inden velde niet en vandt, doen verschricte hy hem, ende dachte waerwaerts wt dat hy wesen mochte, ende volchde den hoefslach na. Almach ooc, die welcke die Sarracenen na gheiaecht hadde, die wachte twee daghen lanck, ende hy meynde dat sijn Heer Mangodanior waer achter na ghereden, op dat hy dat landt ende die vyanden onder hem brenghen mochte, vanden welcken sy die victorie ghehadt hadden. Maer doē hy die waerheyt vernam, dat Mangodanior ghevloden was, doen verliet hy oock die victorie, ende hy iaechde hem na, ende hy vandt hem aen dē ouer Euphrates verwachtende, daer na togen die Tartarē weder thuyswaerts. Die Coninck Armenie met synen volcke hadde veel gheleden onder weghen, dan om die lengde wille des weechs, ende door gebreck des voeders verdoruen schier alle die peerden der Christenē wt Armenia. Also vonden die Sarracenen diewils die Christenen in syde wegē wandelende, die versloegen sy onbermhertelijcken. Daerom warde verslagen dat grootste deel des Armenischen hoop, ende by na alle die eedelen. Dit ongheval met Mangodanior gheA. 1282
beurde int jaer Christi duysent twee hondert ende twee en tachentich.

Als nv Abaga Cham dat al vernam, doen vergaderde hy ouer al sijn volck: eñ doen hy schoon gherust was, om tegen die Sarracenen te trecken met macht, doen quam een duyuels kindt een Sarraceen tot dē Coninck in Persia, ende tot die somighe die by den Abaga seer gemeyn waren. Dijen gaf hy groote gauē, ende handelde alsoo met hen, dat op eenē dach, den Abaga ende synē broeder Mangodanior met venijn vergheuen wardt, daer af sy eylacen beyde storuen binnen acht dagen. Ende dat warden die ten eersten gewaer, die dat laster volbracht hadden. Also sterf Abaga Cham int jaer Christi duysent

twee

Digitized by Google

twee hondert twee ende tachentich.

Van Tangodor den anderen sone Haolons die na den Abaga int rijck quam, dat xxxvij. Capit.

NA die doot Abaga Cham, doe vergaderde hen die Tartarẽ, ende sy coren hen eenẽ Heere Tangodor, die was een broeder Abaga, die soude voor alle syn broeder en voorgegaen hebbẽ. Doen hy ionck was gheweest, doen was hy ghedoopt worde, maer aen sijn onderdom wart hy een boose Sarracener, van wegen der quader by wooninge, ende hy verloochende den Christen loof gheloue, daer in dz hy Nicolaes gheenorint was worden, ende na dijen dat hijt gheloue verloochẽt hadde, doen wilde hy Machomet Cham heeten, die onderstont met alder neerstigheyt, hoe dat hy alle die Tartaren mochte tot Machomet bekeeren. Ende die gheene dijen hy gheene fortse noch ghewelt gedoen en conde, die gherreech hy met giften, gauen ende officien. Ter tijt Machomets Cham doen warden ontallike veel Tartaren bekeert tot der Sarracenen gheloue, ghelijcmẽ noch wel siet. Dese duyuelsche Machomets sone geboot, datmẽ alle die kercke der Christenẽ destrueeren soude, eñ dz die Christen voordaen, haer wet ende leeringhe niet meer beroemen en souden, ende hy dede ouer al die wet Machomets openbaerlijcken prediken, ende hy bande die Christen inden elende: hy dede ock in die stadt Tauris alle die kercken afbreken. Ende hy schicte oock syne boden tot den Soudaen in Egypten, ende maecte vrede ende eenicheyt met hem, ende hy gheloofde hem, dat hy alle die Christenen die onder syne macht waren, soude hy tot den Sarracenischen gheloue dwinghen, ofte dooden. Doen warden die Sarracenen seer verblijt, ende die Christen treurich eñ bevreest, ende en hadden gheene hulpe meer, dan die ghenade Godts, die riepẽ sy aen: want sy sagen voor haren oogen, een alsulcke veruolginge, dijer ghelijckẽ voortijts noyt ghesien en was.

Die voorgenoemde duyuel Machomets, schicte ooc tot den Coninck Armenie, tot den Coninck Georgie, eñ tot anderẽ Christenen, dz sy sonder verdreck tot hem comẽ souden. Maer die Christen hadden lieuer in den strijdt te sterue, dan dz sy hem soudẽ ghehoorsaem sijn, want sy en wisten gheen ander middel te vinden. Als nv die Christen in sulcker anert begrepẽ waren, ende dat hen nv die doodt lieuer was dan dat leuen, doe schicte hen Godt eenẽ troost toe (die welcke niemandẽ en verlaet die in hem hoopt) want die Machomet hadde eenen broeder, ende eens broeders sone, die waren hem vyandt om sijnder mishandelingẽ wille, ende sy stonden tegen hem op. Sy gauen ooc Cobila Cham den grooten Keyser der Tartaren te kennẽ, hoe dz dese Machomet synen voorsaten niet na en volchde, ende hoe dat hy een snoode Sarracener was geworden. Ende hoe dz hy alle die Tartarẽ die hy conde oft mochte, bedwonghe, dat sy ooc Sarracenen mosten worden.

Doen dz Cobila Cham die groote Keyser der Tartarẽ hoorde, so wart hy geturbeert, eñ hy geboot desen Machomet, dat hy hẽ beterde eñ van sijnder boosheyt af stonde: ende ingenalle niet, so soude hy bedwongẽ sijn met ernst tegẽ hẽ te handelẽ.

Doen dese Machomet des Keysers gebodt verstondt, doe wart hy toornich, ende die wyle datter niemant en was, die hem wederstaen en dorste, sonder sijn broeder ende sijns broeders sone Argonum, doen arbeyde dese duyuelsche Machomet soo veel, dat hy synen broeder doode, ende onderstont dz selue sijns broeders sone ooc te doene. Daerom vergaderde hy eenen grooten hoop eñ een geweldich heyr volcx, ende tooch hem na om hẽ te vangẽ. Maer doen Argonus nz sterck genoech en was, dat hy tegẽ hem hadde mogen strijdẽ, doe vlode hy opt gheberchte, ende hy quam in een wtermaten sterck slot. Doen belegerde die godloose Machomet dat slot rontom, met synen heyr. Ten lesten gaf hem Argonus den Machomet op met vreden. Doen Machomet Chã den Argonũ hadde, doen gaf hy hem te verwarẽ synẽ hoefmeester eñ anderẽ van synen maechschappe. Ende doe hy weder quam tot Tauris, aldaer hy sijn wijf eñ kinderẽ gelatẽ hadde, doẽ geboot hy hen allẽ, dz sy hem al saechtelijck navolghen souden. Maer den hoefmeester eñ den anderẽ vrienden,

dijen

dijen hy betroude, dijen gheboot hy, dat sy sijns broeders sone dooden souden, ende datmen sijn hooft heymelijc tot hem bren gen soude. Doen nv alle dinghen alsso ge ordineert waren, doen gheboot hen Ma chomet te haesten, onder den genen die dz laster onderstaen hadden te volbrenghen Daer wasser een, dijen hadde Abagà op gevoet, die was een marhtich ende ghewel dich mã, eñ Argonis vader, die wart door bermhertichevt beweecht. Ende hy her worchde dẽ hofmeester met alle synẽ aen hang by der nacht, ende hy verloste alsso Argonum vanden doodt, ende hy sette de Argonum ouer alle dingẽ. Dijen warden sommighe ghehoorsaem wt vreesen, som mige wt liefden. Doen dat alsoo gheschie de, doen vervolchde Argonus dẽ Macho met haestelijck, ende eer dan hy tot Tau risium conde comen, so vinck hy hem per soonlijck, ende hy dede hem midden van een ander houwen, alsoo wart die schan delijcke Machomet gedoot, die welcke dz een vyandt des Christelijcken ghelooues was, eer dã hy twee jaer geregeert hãdde.

Van Argono dẽ sone Aba

ge, hoe hy der Tartaren Heer wor den is, na den doot Tangodes des vervloecten Sarracener, dat xxxviij. Cap.

IN jaer na der geboorte Chri sti duysent twee hondert ende vijuentachentich, na die doodt des snoodẽ Machomeths, doe quam Argonus die sone Aba ge Cham des eersten Keysers, die en wil de niet Cham heeten, tot dattet hem sijn grootste Heer ghebode. Daerom schicte Argonus boden tot dẽ grooten Cham, die selue ontfinck die groote Cham vriende lijck, ende hiel sy eerlijck, ende hy was doe verblijt dat die snoode Machomet omco men was, ende hy schicte die ouerste sijns huys, die Argonum in sijn rijck vestigen souden. Daer na wart Argonus vã eenen ieghelijcken Cham genoemt eñ gheeert. Dese Argonus was seer schoon van aen sicht, ende hy hiel hem mannelijc eñ wijs selijck in synen regimente. Die Christenẽ hadde hy lief, ende dede hen veel eerẽ aen. Die kercken die Machomet gedestrueert hadde, dede hy weder oprichten, daerom quamen tot hem die Coninck Armenie, ende die Coninck Georgie, eñ ander Chri stenen der Morgenlãdẽ, die bãdẽ hem, dat hy hulpe ende raedt- baer tot gaue, dz dat Heylich landt den Heydenen af ghe wonnen worde. Doe antwoorde Argonus soetelijck, hy wildet gaerne doen, wat den Christen ghelouue tot eeren ende vromen comẽ mochte. Daerom onderstont hy vre de te maken met synen naghebueren, op dat hy des te seckerder den Heylighen lan de te hulpe comen mochte.

Maer die wyle dese Argonus in dit goet voornemen was, doe sterf hy int vier de jaer sijnder regeringe, die nam na hem sijn broeder Negayo in, die was een on schamelijck mensch, ghelijck hier na te kennen ghegheuen wordt.

Van Negayo die na

komende Argonus dat xxxix. Capittel.

IN jaer Christi duysent twee hondert achtentachentich, na den doot Argonis Cham, doe was sijn broeder Negayo, een mensch sonder eenighe ghelooue oft wet. Een strijdet en was hy gantz niet nut; maer anders was hy in alle wellustricheyt ende sondẽ verloncken, ghelijck een onredelijck dier. Sijn leuen en was anders niet dan eeten ende drincken, dat bedreef hy ende anders niet ses jaren lanck, die hy in den regimente leefde. Daerom warẽ hem die synẽ vyandt, ende die mensche verachteden hem, ten lesten verstieten hem sijn ouerste. Na synen doot verreech sijn naeste vriendt die heerschappije, die hiet Baydo, die was een ghelouich Christen ende rechtueerdich, die dede den Christen oock groote ghenade aen, maer sijn leuen en duerde niet langhe, ge lijck onder breeder verclaert wort.

Hoe dat Baydo der Tar

taren Heer ghestoruen is, dat xl. Capittel.

NA den doot Negayo geerreech Baydo die heerschappije der Tartaren, int jaer Christi duy sent twee hondert ende negen tich. Dese Baydo dede ghe lijck een goet Christen, ende hy houde die ghe-

Digitized by Google

ghebroken kercken weder, ende gheboot dat niemāt by dē Tartarē en dorste vander wet Machomets seggen, ende die wyle datter harer seer veel was worden, die van der seeten waren, dijen verdroet dat ghebodt Baydonis, ende sy schicten heymelijck tot den Casano, dat was een sone Argonis, ende sy geloofden hem die heerschappije die Baydo hadde, waert saken dat hy den Christelijcken gelooue verlooghenen wilde. Casanus dijen luttel aent gheloue ghelegen was, ende lust hadde tot der heerschappije, die gheloofde hem, hy soude doen al dat sy hem hieten, daerom wart hy ooc oproerich. Doē vergaderde Baydo sijn volck, ende onderstont Casanum te vangen, die weleke onwetende was der verraderije, die dz volck met hem hadde: ende doen sy aen die slach plaetse quamen, alle die gheene die Machomets secte aenhingen, die verlieten Baydo ende vloden tot Casano toe. Doē Baydo sach dat hy van yegelijckē verlaten was, doen vloot hy, ende hy meynde alsoo daer van te comen, maer die vyanden iaechdē hem na, ende wart verslaghen.

Van Casano den sone Argoni, hoe hy dat rijck ghecreghen heeft, ende van synen daden, dat xlj. Capittel.

ALs Baydo omcomen was, doen wart Casanus der Tartaren Heere, ende met dē eersten en dorste hy niet daer teghen doen, van tgeene dat hy hen gelooft hadde, die hem tot eenē Heere ghemaeckt hadden, die hinghen Machomets seckt ende wet aen, daerom bewees hy hem dē Christenē seer rouwe eñ hart. Maer als hy in synen stoel gheuesticht was, doen begost hy die Christen in eeren ende liefden te hebben, ende hy dede den Christenen veel goets, soo langhe als hy leefde, ghelijck ghy hooren sult.

Tē eerstē bruyckte hy veel wils, vā die geene die hem rieden dat hy een Sarraceen wilde worden, ende die Christenē vervolghen. Daer na gheboot hy allen Tartaren die onder hem waren, dat sy hen rusten souden na aller nootdruft, wāt hy onderstont in Egypten te trecken, ende den Soudaen te verdrijuē, waert dz hy mochte, dwelck hy ontboot den Coninck Armenie, ende Georgie, ende oock anderē Christenen, die in die Morgenlandē woonden. Doen nv die Lenten aen quamen, doen vergaderde Casanus sijn heyr, ende hy tooch op Baldach toe, met eenen ghewaldigen hoop. Doen nv Casanus in Egypten quam, doen vergaderde die Soudaen Melecnasar sijn volck oock, die hadde ouer langhe ghehoort, dat die Tartaren quamen. Als hy nv sijn macht vergadert hadde, so tooch hy voor die stadt Mames met eener grooter rustinge, die selue stadt leyt midden in Syria (ghelijck men seyt) Doen Casanus merckte, dat hem die Soudaen tot wederstant rustede, doen en wilde hy die tijt niet verteiren, aen belegeringhe der steden ende sloten, sonder hy tooch recht na den Soudaen toe, eñ sloech sijn legher een dachreyse van hem, op sommighe beemden, aldaer veel voeders was, daerom gheboot Casanus allen den synen, dat sy op die beemden quamen, ende souden haer peerden aldaer laten rusten: want sy waren moede worden, int haestighe toerijden. In Casanus ghesel-schap, was een Sarraceen Calphack geheeten, die was des Soudaens knecht, ende hy was tot Casano ghevloden, wt vreesen des Soudaens, die woude hem om sijnder misdaets wille in den kercker gheleyt hebben. Dese Calphack hadde veel goets van den Casano ontfanghen, want Casanus hiel hem voor eenen ghetrouwen diener. Maer hy gaf den Soudaen ende den Sarracenen verradelijck te kennen, wat Casanus voornemen was, ende hoe dat hy onderstont eenen tijt lanck op dese beemden te blyuen, op dat sijn peerden eenen tijt lanck souden rusten, die weleke nv seer moede waren: ende hy riedt daer by den Soudaen, dz hy hem tot den stryde haesten soude, die wyle dat die peerden noch moede waren, alsoo mochte hy lichtelijck die Tartaren verwinnen. Maer die Soudaen, die die Tartarē verwachte by die stadt Hames, die volchde den verradelijcken raedt, ende haestede hem met eenen wtgheleesen hoop ruyteren, op dz hy onuersienlijc den Casanum ouervallē mochte. Doē vercondichde die

die beſpieders den Caſand die toecompſte des Soudaens. Doen ſtelde Caſanus die ſyne in ordene, dat ſy alle in eender ordinantie reden, ende den vyandt manlijck ontfinge. Maer Caſanus nam eenen truwens herte aen hem, ende reedt mede die geene die hy by hem hadde den vyanden manneliſcken te gheſtoorte, die waren alſo na by hem gecomen, dat het onghelucke niet en conde vergaen. Die andere die by dat veldt omreden ende haer peerden weyden, die ſelue en mochten niet ſoo haeſt by hem comen. Daerom gebiedt Caſanus den ruyteren die by hem waren, dat ſy van haren peerden af ſtaen ſouden, ende dat ſy hen in eenen ruſck vergaderden gheliſck eenen muer, ende dat ſy alſoo die vyanden aengrijpen ſouden met boghen ende pijlen: die ſelue liepen met ledighen thoomen tot den ſtrijdt. Doen ſtonden die Tartaren af, ende ſtelden haer peerden om hen, ende namen pijlen ende bogen in die handen, ende vertoefden alſoo langhe tot dat ſy die vyanden met den geſchutte hebben mochten. Alſoo ſchoten die Tartaren alle gheliſck af (die welcke gemeyalijck goede ſchutters ſijn) ende ſchadighden der vyandē peerden, die voor aen tegen, alſoo dat ſy voor hen neder vielen. Maer die geene die achter aen quamen, ende dat ſy ſaghen dz die erſten daer neder gheleyt ware. Nochtans vielē ſy door groote haeſticheyt op hen. Alſoo quamen luttel van ſoo veel Sarraceē daer van, die met ghehelijck ter neder en laghen, oft ten minſten van den Tartaren gheſchadicht en warden.

Die Soudaen was voor aen die ſpitze oft ordene, en tooch achterwaert ſoo haeſt als hy mochte. Doen dat Caſanus ſaeh, doen ghebiedt hy ſynen volcke, dat ſy haeſtelijck op haer peerden ſpronghen, ende die vyanden aen vielen. Hy was oock die erſte die des Soudaens ordene aengreep: doen hiel die Soudaen den ſtrijdt ſo langhe op, met ſynen cleynen hoop, ende hy verſloech ende herwrochte die vyande, tot dat die Tartarē met weyrende handt tot den ſtrijdt quamen. Doen begonſte eerſt die rechte alarme, ende die ſlacht duerde van morgens aen, tot den negende vren des daechs toe. Ten leſten en conde die Soudaen den Caſano geenē weder ſtandt doen, wāt hy bedreef wonder. Alſoo vloot die Soudaen met alle dre Sarraceneē dijē ſotcht die Soudaē na tot in die nacht ende verſloech die vyanden ſo hy mochte. Daerom werden ſo veel Sarraceē verſlaghen, dat dat gantſe landt met hoopen bedeckt was. Alſo nu de ſtrijdt gheendaen was, doen ruſte Caſanus die ſelue nacht op een plaetſe, die heet Cameum, ende was ſeer verblijt vander victorien, die hy met der hulpe Godts vanden Sarraceen verkroghen hadde. Dit gheſchiede int jaer na der gheboorte Chriſti duyſent dryhondert ende thien, des meyndaechs voor Kerſdach. Ao. 1310

Vander victorien die Caſanus van den Soudaen Egypti ghecreghen heeft, ende hoe dat hy den [illegible] dagh herſt, dat hij Cap[illegible]

DOen nu die ſaken alſoo verghaen waren, doen gheboot Caſanus den Conincx van Armenia ende eenen hooftman der Tartaren die hiet Molay, dat ſy met veertich duyſent Tartarē den Soudaen na iaghen ſouden, tot aen die woeſtijne Egypti, dat was meer dan twelf dachreyſen verre, van dry plaetſen daer die ſlach geſchiet was, ende dat ſy hē ſouden verwachten hyder ſtadt Saccara oft ſijns beuels. Die Coninck Armenie ende Molay, met den veertich duyſent Tartaren toghen daer hen, eer dat die ſonne opginck, ende ſy iaechden den Soudaen ſnellijcken na. Na dry daghen, doē ſchiete Caſanus tot den Coninck Armenie, dz hy weder quame, want hy wilde die ſtadt Damaſcum belegheren: maer Molay ſonde voort varen, ghelijck hem beuolen was, ende ſonde alle Sarraceen herworghen, die hy aen comen mochte. Maer die Soudaen vloot haeſtelijck dach ēn nacht op ſynen Dromedarien daer vā, ende quā met eener gheſelſchap der Beduiner (die hem gheleyden) te Babyloma: die andere Sarraceenen die vloden ſnellijcken deen hier wte, dander ghenſwaert wte, daer eenen yeghelijcken dat ſeckerſte dochte te ſyne, die veſe toghen den wech op Tripolim toe. Die herwrochden die Chriſten die gen den berch Libano woonde.

Maer

Maer als die Coninck Armenie weder tot Casano quam, doen vandt hy, dat die stadt Casana haer den Casano op ghegeuen hadde, ende al den schadt des Soudaens, ende sijns heyrs hebbē sy voor Casano ghebracht, die was bouen maten groot, alsoo dat alle Vorsten hen daer af verwonderden, dat die Soudaen soo veel gelts met hem ghevuert hadde, als hy onderstont te strijden. Doē nv Casanus alle dat goet te samen gebracht hadde, midtsgaders alle den roof die die Tartaren gecreghen hadden na der victorien, dz deylde hy al tsamen rijckelijcken onder die synen, daer af warden sy al tsamen rijck. Ende ick broeder Haython ben selue in allen strijden tegenwoordich gheweest, die tusschen den Tartaren ende den Soudaen gheschiet sijn, van Haolons tijden tot deser tijt toe: maer ick en hebbe noyt meer ghesien noch ghehoort, dat oyt een Heer der Tartaren, binnen twee daghen soo veel wt gherecht heeft, als dese Casanus gedaen heeft: want den eersten dach behiel hy den strijdt tegen den Soudaen, ende tegē een alsulcke menichte des volcx, soo hy niet meer dā een cleyn rot by hem en hadde. Hy heeft hē oot sijns persoons halven alsoo gehouden, dat hy met rechte voor ander crijchsliedē behoort ghepresen te worden. Men sal ook van sijnder redelijckeyt eeuwelijck by den Tartaren seggen. Den anderen dach bewees hy een sulcke heerlijcke miltheyt sijns hertēs, dz van alle den schadt ende goet. dat hy vercregen hadde, en behiel hy niet voor hem, dan een sweert, ende een sacxken, daer in was sommighe gheschrijft ouer Egypten, ende die ontallijcke rustinghe des Soudaens ende dijer ghelijcken. Alle dz ander schat eñ goet. deylde hy onder sijn crijchsvolc. Het was ook sonderlijck te verwonderē, dz in eē so cleynē lijf, so groote duechden verborgen waren, wāt ondertwintich duysent mannē, en soudmē geenen cleynderen geuonden hebbē vā persoone, noch vreesselijcker ende leelijker vā aensichte, maer in wromicheyt eñ redelijcheyt, ginck hyse alle te bouen. Ende die wyle dat dese Casanus tot onsen tijden geweest is, soo ist redene dat breeder vā hē geseyt worde. So leeft die Soudaē ook noch, dē welckē hy bestredē heeft. Het mogē ook die geene die der Sarracenē ondergāck wenschen, veel goeder leeringē wt dese geschiedenissen nemen, diet met verstant lesen sullen.

Maer na dijen dz Casanus vijf dagen lanck gerust hadde, ende den ontallijcken roof onder die synē gedeylt hadde, gelijck bouen verhaelt is, soo tooch hy ten naestē tot die stadt Damascum. Doē nv die borgers tot Damasco sijn toecomste hoordē, doen verschricten sy seer, wāt sy vreesden, gecreech haer Casanus met ghewelt, soo moesten sy alle sonder ghenade sterue.

Daerom namen sy raedt vandē wijsen, ende sy schicten eendrachtelijck haer boden aen Casano, die brachten hen veel gauen ende gheschenken, midtsgaders die sleutelen tot den stadtpoorten, ende sy baden hem om ghenade.

Als nv Casanus die gauen, eñ die sleutelen ontfanghen hadde, doen hiet hy die boden weder wech trecken, ende hiet dat sy provande ghenoech voor sijn hoopen bestellen souden, dat sy ook gheene vreese hebben en souden, want hy en wilde die stadt niet breken, sonder hy wildese hem voor een camere behouden. Alsoo toghen die bodē met grooter blijschappē daerhen. Doen reedt Casanus ouer een wyle tot dz water Damasci, ende sloech sijn tentē al daer op, aen den oeuer, eñ hy gheboot dat men die stadt niet beschadighen en soude. Doen sonden die borghers veel gauen tot Casano, ende provande genoech voor sijn hoopen. Daer bleef Casanus vijfenveertich daghen met alle die syne, sonder die veertich duysent Tartaren, die hy met Molay geschict hadde, die selue woonde by die stadt Gaccara, aldaer verwachtede hy op des Casani toecompste oft beuel.

Van den Capchick hoe hy een verrader aen Casano ghevorden is, ende den Soudaen dat landt weder ouer ghegeuen heeft, dat xliij. Capit.

Als nv Casanus also daer stille lach, ende hem tot ruste ende wellustigheyt ghestelt hadde, daer quam eenen roep van eenen sijner vriendē met namen Baydo, die was in Persiam comen, ende dede Casano groote schaden.

Ende op dat hy den Caſano niet meerder ſchade en dede, ſo wart Caſano gheraden, dat hy thuyſwaert trocke. Doen nv Caſanus die mare verſtaen hadde, doen gheboot hy ſynen opperſten veldthooftman, die hiet Cotuloſſa, dz hy met eenen deel des volcx aldaer bleue Syriam te verwaren: maer Molay ende den anderen Tartaren, die tot Baccara lagē, dijen gheboot hy, dat ſy den Cotuloſſa gehoorſaem ſoudē ſijn, dijen hadde hy ſijn ſtede aldaer gelaten. Daer na ordinerde Caſanus hooftliedē, officiers, ende regenten in den ſteden, eñ hy beual die ſtadt Damaſcum den verrader Capchick bouen ghenoemt: want Caſanus en kende den boſwicht noch niet. Na dijen riep hy den Coninck Armenie, ende vercondichde hem ſynen aftocht, ende ſeyde: wy hadden geerne dat landt dat wy ghewonnen hebben, den Chriſten beuolen, waert dat ſy comen waren, maer oft ſy noch quamen, ſo willen wy Cotuloſſa beuelen, dat hy hen alle dlandt weder gheue, dat ſy tot hier toe gehadt hebben, ende dat hy hen behulpelijck ſije die ſloten weder te bouwē. Doē nv alle dinghen alſoo gheordineert waren, doen tooch Caſanus daer van op Meſopotamiam toe. Doen hy nv aen dz water Euphraet quam, doen gheboot hy Cotuloſſam, dat hy Molay ende twintich duyſent daer liet, ende dat hy met den anderen geruych ſnellijc tot hem quam, dat dede Cotuloſſa gelijc hem geboden was: doē bleef Molay aldaer tot beſcherminghe Syrie in Caſani ſtede, doen riet hem die verrader Capchick, dz hy hem na Jheruſalem toe maken ſoude, tot eender plaetſen die hiet Gaur, daer hadde hy weyde eñ voeder voor die peerden, ende van al dat hem van noode mochte ſijn. Doē nv dē ſomer quam, doen ſchiete Capchick heymelijck tot den Soudaē (wāt hy hadde voor langhe valſcheyt tegen Caſano voorgenomē) hy wilde hem Damaſcum ende ander ſteden die de Tartaren hadden gewonnen, weder tot ſynen handen ſtellen. Doen geloofde hem die Soudaen, waert dat hy dat dede, ſoo wilde hy hem die ſtadt Damaſcum voor ſijn eyghen gheuen, eñ van ſynen ſchadt eenen grooten deel, ſoo ſoude hy hem ooc ſijn ſuſter tot eenen wijue gheuen. Alſoo wart Capchick ouer een cleyn tijt oprioerich, ende hy maeckte dat alle Tartaren oprioerich warden, want ſy vertroofteden hen op den ſomer, doen en mochten die Tartaren niet rijdē, noch den harē te hulpe comen. Doē nv Molay ſach dat dat gantſe landt oprioerich was, doen en betroude hy hem niet yet te onderſtaen met ſoo weynich volcx, ende tē eerſte dz hy mochte, ſoo maeckte hy hem op in Meſopotamiam, ende hy ontboot den Caſano, alle tgeene datter geſchiet was in Syria. Dat en mochte Caſanus op datmael niet keeren, van der hitte weghen. Maer doen den winter quam, daer ruſtede hy hem aē dat water Euphraet, ende ſchiete Cotuloſſam met dertich duyſent Tartarē te perde, ende gheboot hem, ſoo haeſt als hy te Antiochia quam, ſoo ſoude hy den Conine van Armenia ende andere Chriſtenē der Morgenlanden ende Cypren roepen, ende ſoudeſe by hem nemen: ende wanneer Caſanus met ſynen ghewildighen hoop daer hen toge, ſo ſoude hy Syriam ouervallen. Die voorgenoemde Cotuloſſa dede ghelijck hem beuolen was, ende nam dertich duyſent Tartaren, ende quam tot Antiochiam. Doen ſchiete hy tot den Coninck Armenie dat hy quame: die quā ooc met ſynen heyr: die Chriſten oock die in Cypren waren, doen ſy hoorden dat Cotuloſſa comen was, doen quamē ſy mz haeſten, ende ſy brachten haer galeyen aen dat eylādt Antheradum, het waren oock daer, die Heere vā Thirrē, des Conincks van Cypren broeder, die was een opperſte ouer den gantzen hoop, ende die Spitael ende tempelheerē midtſgaders harē broederen. Doen ſy nv alſoo bereet waren om Chriſtus wille te ſtrijdē, doen quam eenen roep dat Caſanus cranck was, alſoo dat die meeſters aen ſijn leuen vertwijfelden, daerom tooch Cotuloſſa met ſynen Tartarē weder tot Caſano: die Coninck tooch oock weder in Armeniam, die Chriſten die in dat eylandt Antheradum comen waren, togen weder in Cyprē. Alſo wart den gantzen handel vanden Heylighen lande teenenmael verlaten, dat gheſchiede int jaer duyſent dryhondert ende vijftich. Ao. 1350.

Van

Van den grooten schaden die die Tartaren ontfingē op dz plat te landt Damasci, van veelheyt der waterē, dat xliij. Cap.

Ao. 1303

INt jaer Christi duysent dry hondert ende dry, doen vergaderde Casanus wederom een groot heyr, ende quam met sijner rustinge tot aen dz water Euphraet, ende onderstōt in Syriam te comen, ende die secte des Machomets gantselijck wt te roeyen, op dat hy den Christen dat Heylich landt vry weder geuen mochte. Doē nv die Sarracenē hoorden dat Casanus quam, ende dat sy hem onghelijck waren in den strijdt, doen verbrandē sy selue alle haer landt, op dat als die Tartaren quamen, dat sy gheen prouande noch voeder en vondē. Doē Casanus hoorde wat die Agarener gedaē hādden, ende hoe dat sy alle dlandt verwoest haddē, doen dachte hy datmē die peerden in dat verwoeste landt niet onderhouden en mochte, soo wart hy te rade, dat hy den winter aen den oeuer Euphraet bleue, toē dat die Lenten weder quamen. Ende als het cruyt weder wt spruytede, so woude hy daer na sijn reyse volbrenghen: want die Tartaren hebbē meer acht op haer peerden, dan op hen selue, want sy moghen hen met luttel spijsen behelpē, daerom en achten sy op haer selue niet veel. Doen schiete Casanus na den Coninck Armenie, die quam sonder vertreck, ende ginck ligghen aen dat water: het was ock soo veel volcx aldaer, dat den hoop Casani, dry dachreysen inghenomen hadde, in der lengde, van een slot geheeten Caccabe, toē aen een ander slot Labire ghenoemt, die selue sloten waren der Sarracenen, maer sy gauen hen op in Casanus handen sonder ghewelt. Als nv Casanus op goeden tijt wachtede op dat hy synen wille aen die Sarracenen volbrengen mochte, ende dz Heylich landt hen afgewinnē mochte, daer warpt die duyuel wederom eenē haeke daer in, want die voorgenoemde Baydo tooch den Casano weder int landt, ende dede hem groote schade, ghelijckt Casano te kennen ghegeuen wardt, daerom wart Casano geraden, dz hy weder thuyswaert toghe.

Doen wardt Casanus seer onmoedich ende bedroeft, om dat die sake des Heylighen lands soo langsaem toe ginghe, ende hy beual Cotulosse, dat hy met veertich duysent Tartaren in Syriam toghe, ende Damascum ghewonne, ende alle Sarracenen aldaer ombrachte. Hem wardt ock die Coninck van Armenia toe ghegheuen. Als nv Casanus weder thuyswaert track, doen tooch Cotulossa met veertich duysent Tartaren, ende die Coninck Armenie met sijnder macht in Syriam, ende destrueerden alle dinghen tot aen die stadt Hames, daer hooptē sy een heyrtocht te vinden, ghelijck die Egyptenaers ghewoonlijck aldaer hadden.

Maer sy hoorden hoe dat die Soudaen certeinlijck binnen die stadt Gaccara lach, daer wt en soude hy niet comen, alsoo belegerden sy die stadt Hames, ende ghewonnen sy in corter tijt met ghewelt, ende herwoechden alle Sarracenen sonder onderscheet: daer vonden sy veel goets ende gherust volck, daer na togen sy voor Damascum op dat syse ock belegerden. Doen schicten die borgers haer boden tot hen, ende baden om een bestandt van dry daghen, dz verwozuen sy. Maer die gheene die in den voordraf waren by den Tartaren, die waren alreede een dachreyse voor Damascum weeh, die vinghen sommige Sarracenen, die schicten sy tot den Cotulossa, op dat hy waerachtighe tijdinghe van hen ghecreghe. Als nv Cotulossa vanden Sarracenen ghehoort hadde, hoe dat daer ontrent niet verre van daer op twee dachreysen, daer waren twelf hondert ruyteren Sarracenen, die wachtedē alle dage, wanneer dat die Soudaē quame. Doen tooch hy haestelijck daerhen op dat hyse vangē mochte. Ende doen Cotulossa met dē Coninck Armenie aen die plaetse quamen, daer die twelf hondert Sarracenen waren, doen wast alreede auont, ende die Soudaen was alreede comen. Ende doen Cotulossa, ende die Conine Armenie meynden die twelf hondert ruyteren alleen te vinden, ende doen sy saghen dat hen haren aenslach ghefaelgeert hadde, doen hielden sy stille ende berieden hen, doen sachment voor goet aē, dat Cotulossa dieselue nacht te vreden ware, ende des mor-

gens ſijn vyanden aenginghe, want het was nv alreede nacht worden. Maer Cotulossa verachte den Soudaen ende ſijn volck, daerom en woude hy gheenē raedt volghen, ende hy hiet die ordinantie haeſtelijck maken. Doen dz die Sarracenen merckten, doen hielden ſy ſtille, want ſy waren met eenen berghe ende met een zee omgheuen aen beyde ſyden verwaert, ende ſy wiſten wel dat die Tartaren ſonder ſchaden niet tot hen en mochten comen. Daerom en wildē ſy niet daer wt tē ſtrijde, ende verwachtē haer aldaer vaſtelijc. Maer als die Tartaren meynden, dat ſy die Sarracenen ſonder ſchade aengrijpen mochten, doen saghen ſy een water ken voor hen, daer ouer en conſtmen tot ſommighe plaetſen niet rijden, daerom verachterden hen die Tartaren ſeer, eer dat ſy ouer dat water comen mochten. Maer doen Cotulossa ende die Coninck Armenie met den meeſten deel van haren ouer dat water quamen, doen vielen ſy die vyanden mannelijcken aen, daer bleef die Soudaen ſtille ſtaen tuſſchen den berghe ende die zee, ende en wilde hem niet beweghen. Doen nv die macht aen quam, ende Cotulossa ſach dat die Soudaen niet ſlaen en wilde, ſoo hy ghemeynt hadde, daer vergaderde hy die ſynen, ende ruſte dijen ſelfden nacht aen dē berge. Maer het waren ontrent duyſent Tartaren, die en mochten dijen nacht ouer dat waterken niet comen, die ſelue en waren dijen nacht niet by den Tartaren aen den berghe. Doen nv den dach aen quam, doen bereyden hen die Tartaren tot den ſtrijdt, ende ſy dreyghden den Soudaen mannelijck, maer hy en wilde niet in dat veldt, ende hiel hem in ſijn ſekerheyt, ende beſchudde hem met ſynen volcke, ten beſten dat hy mochte: doen onderſtondē die Tartaren die Sarracenen daer wt te drijuen, maer ſy en vermochtens niet. Doē nv die ſcharmutſel duerde van des morgens tot die negende vre des daechs toe, ende dat ſy gheen water dijen nacht gheuondē en hadden, doen toghen ſy al properlijck af deen na den anderen, ende quamen weder opt effen platte landt Damaſci, aldaer vonden ſy veel waters ende goede weyden: ende het wart beſloten, datmen daer ſoude blyuen, tot dat die peerden wel gherust hadden, op dat ſy daer na te ſtoutelijcker teghen den Soudaen trecken mochtē. Doen die borgers Damaſci verſtonden, dat die Tartaren opt effen veldt laghen, daer lieten ſy by nacht dat water door ſommighe beeckens loopen, ende eer achte vren voor by waren, ſo was dat water ſoo hooghe gheworden, dat die Tartaren met ghewelt moeſtē wech wijcken. Maer die wyle dat die nacht ſo duyſter was, ende alle grachten vol waters waren, alſoo datmen gheenen weeh en ſach, doen verdoolde ſy alle, ende verloren op den velde veel dieren ende wapenen, daer verdroncken oock veel lieden, ende principalijck verloos die Coninck Armenie veel volcx. Maer doen den dach aen quam, doē ontquamen ſy die sorchfuldicheyt des waters: maer doen die cokers ende pijlen der Tartaren, daer mede ſy alder meeſt ſtrijdē, al nat warē geworden, datmenſe niet meer ghebruycken en conde, doen warden ſy heel verſteken, want hadden hen die vyanden na ghejaecht, ſo en waerder gheen daer af ghecomen, ia ſy hadden ſy gheuangen ghelijck die voghelen, daerom toghen die Tartarē al ſachtelijck daer hen, om die gheenen wille, die haer peerden verloren hadden, ende ſy quamen weder tot dat water Euphraet. Die vyanden en dorſten hen oock niet na iagen, want ſy waren aen een water ghecomen, daer ouer moeſtmen ſwemmen met den peerden, want dat water was droeue ende diepe ghewordē vanden regheu. Daerom verdroncken veel Armenier, Tartaren, ende Georgianer, daer verdroncken veel peerden in den water, alſoo quamen ſy met ſchande ende ſchaden weder thuyſwaert, niet van den vyanden, ſonder van der fortuynen oft ongheluck verdoruen. Dat quam daer van, dat Cotulossa gheenen raedt volghen en wilde, want hadde hy den verſtandighen in der ſake gheuolcht, ſoo hadde hy wel ſonder die ſchade moghen ſijn.

Ick broeder Haython ben in allen dyen dinghen teghenwoordich gheweeſt, oft ick daerom wat breeder daer af gheſeyt hebbe, ſoo ſalment my vergheuen, want ick doet daerom, dat ick in dijer ghelijcke saken, den Leſer ver-

vermaene, die ſorchnuldicheyt te ontcomen: want alſmē eener ſaken recht doet, ſoo eyndet ſy haer oock recht, wederom, watmen onwijſſelijck handelt, dat comt ſelden tot eenen goeden eynde. Als nv die Coninck Armenie ouer dat water Euphraet quam, niet ſonder ſchade der ſynē, doen nam hy voor hem, eerſt tot Caſano te trecken, eer dz hy weder thuyſwaert toghe: daerom tooch hy ſlechs recht op Ninive toe, aldaer Caſanus op dat mael woonde, dijen ontfinck Caſanus vriendelijck ende eerlijck, ende hadde eē medelijden met hem, van wegen des ſchadens die hem ghebeurt was. Daerom dede hy hem ſonderlinghe vereeringē aen, want hy gaf hem duyſent Tartaren toe, die op ſynen coſten, hem den Coninc dz rijck verwaerden, hy beual oock datmen den Coninck wt Turkije ſo veel gelts gaue, dz hy noch duyſent knechten daermede betalē mochte. Alſo nam die Coninck oorlof, eñ tooch weder thuyſwaerts. Caſanus beual hem oock, dat hy ſijns rijcx neerſtelijck waer neme, tot dz hy met der hulpe Godts, een mael ſelue den Heylighen lande te hulpen comen mochte.

Hoe dz Caſanus voor ſijn doot Carbagandam ſynen broeder hem tot eenen nauolgher int rijck maeckte, dat xlv. Capit.

ALſo quam die Coninck Armenie weder in ſijn landt, maer als hy ſchoon daer in quam, doen hadde hy noch luttel ruſten. Na dijen wart Caſanus ſeer ſwaerlijck cranck. Ende die wyle dat hy nv alle dingen by ſynē leuen wijſſelijck ghehandelt hadde, ſoo en wilde hy oock int leſte gheen oneere vercrijgē. Daerom maecte hy ſijn Teſtament, ende ordineerde hen eenen erfghenamen ende nacomelinck Carbagandam ſynē broeder. Doen hy nv alle dingen wijſſelijck beſchict hadde, wat ſynen rijck, ende ſynen huyſe aenginck, doen maecte hy ſchoon ordinantien ende ſtatuytē, die liet hy den ſynē tot eender ghedenckeniſſen, die wordē vaſte vanden Tartaren ghehouden.

Ter ſtont daer na ſterf Caſanus, ende ſijn broeder Carbagāda volchde hem na int rijck. Deſe Carbaganda was eener heerlijcken vrouwē ſone, die hiet Erockaton, die was eē Chriſtelijcke deuote vrouwe, eñ ſy dede haer alle dage miſſe leſen, daer toe hadde ſy eenē Chriſtelijckē prieſter ende een cappelle. Daerom was deſe Carbaganda ghedoopt eñ Niclaus ghenoempt, hy bleef ooc int Chriſtelijcke ghelooue ſoo lanīghe als ſijne moeder leefde.

Maer doen ſijn moeder ſterf, doē hadde hy luſt aent gheſelſchap der Sarracenen, daerom verliet hy het Chriſtelijc gelooue, ende hinghe der ſecten des godtlooſen Machomets aen. Die Coninck Armenie wert ſeer bedroeft, om dat Caſanus gheſtoruen was: want die vyanden bedreuē veel hoochmoets daer na, daerom wart oock die Soudaē den Coninck Armenie ende ſynen volck ſeer hatende, ende ſchiete eē gantz jaer alle maendt eenen hoop volcx die dat landt plonderden ende beroofden, die omgauen dat veldt, ende deden ſoo grooten ſchade, dat dat landt Armenia gheenen alſulcken laſt noyt geleden en hadde. Maer die almachtighe bermhertighe Godt, die die ghene niet en verlaet die op hem hopen, die ontfermde hem ouer die elendighe Chriſten, wāt het ghebeurde dz in die Hoijmaent, ſeuē duyſent Sarracenē wt den beſten huyſen des Soudaens in Armeniam quamē, die deſtrueerden alle dinghen, tot aen die ſtadt Tharſum, aldaer die Apoſtel Paulus geboren was worden, doen deſe den lande veel ſchadens ghedaen hadden, ende wederom thuyſwaerts toghen. Doen vergaderde die Coninck die Armenier, ende vertegende den rooners, ende ſloech tegē hen by die ſtadt Aiatium, daer warden die Sarracenen meer door die hulpe Godts, dan ſterckheyt der onſeren alſoo ghedempt, datter gheen dry hondert af en quamen, die niet ghevanghen oft doorſteken en worden, hoe wel dat ſy ghemeynt hadden, dat ſy dat gantze rijck Armenie midtsgaders den Chriſten daer in tot eenen maele op ghegheten ſouden hebben. Deſe ſlach geſchiede op eenen Sondach den achtienden dach des Hoijmaendts. Na deſen ſtoot en doorſten die Sarracenen niet meer in dat rijck Armenie comen, die Soudaen ſchicte

ock tot den Coninck, ende maeckte een beſtandt met hem, dijen beueſtichde hy, ende hiel het ock.

Vant begintſel ende deylinghe deſes boecks, dat xlvj. Capit.

CK broeder Haython ben perſoonlijc by den dingē geweeſt, daer af nv geſeyt is. Ick hadde voor langhen tijt voor my ghenomen eē geeſtelijck cleet aen te doene, maer van onvreedts wegen des rijcx Armenie, en hebbe ick met eeren myne namaechſchap ende vrienden niet verlaten connen. Maer na dijen dat ick van Godes ghenadē wt den lande quam, ende tot ruſten quam, doen volbracht ick myne gheloofte, ende ick nam oorlof van den Conincke ende van mynen vrienden op den velde, doen hem Godt die victorie verleent hadde, ende ick tooch in Cypren. Daer quam ic in een Premonſtratenſers clooſter, aldaer dede ick een monicks cleet aen, op dat ick die reſte mynes leuens, in Godts dienſt verteynde, ick die der werelt te vooren gedient hadde in mijnder ionckheyt. Alſulcx gheſchiede int jaer Chriſti, duyſent dryhondert en vijue. Daerom seggh ick Godt den Heere lof ende danck, dat dat rijck Armenie nv in eenen goeden vredelijcken ſtandt is, onder den Coninck Liuon. Maer Conine Theodorus ſone, die hielt in ſynen leuen ſoo redelijck ende wel, dz hy billick een ſpiegel anderer Vorſten gheacht mochte worden. Het is ock ſterckelijck te hopen, dat onder den iongen Coninc (die welcke alle ſyne voorſaten in duechden te bouen gaet) dat rijck Armenie weder in ſynen ouden ſtandt comen wart. Die dit boeck gemaeckt heeft, wat hy daer in ſchrijft, dat heeft hy wt dryerley kennijſſen: want van dbeginſſel Changy Cham, die de eerſte Keyſer by den Tartaren gheweeſt is, tot op Mango Cham die de vierde Keyſer der Tartaren gheweeſt is, aldaer vertelt hy ghetrouwelijck wat in der Tartaren Hiſtorien begrepen is. Van Mango Cham tot den doot Haolon, wat hy daer af ſchrijft, dat heeft hy van ſynen oom gehoort, want die Coninck Haython, dede al op teekenen, waer by dat hy perſoonlijck by ſynen tijden was. Daer na vertelde hy dat ſelue neerſtelijck ſynen iongeren, ende dedet op ſchrijuen tot eener gedenkeniſſe. Vā Abaga Cham tot den eynde des derden deel deſes boecks, aldaer die Hiſtorie der Tartaren een eynde nemen, daer in ſchrijft hy wat hy ſelue gheſien heeft, ende hoe wel dat wy tot noch toe gheſeyt hebben van den gheſchiedeniſſen der Tartarē, ſo iſſer noch wat van harer macht eñ heerſchappije te ſegghen die noch int leuen ſijn, op dattet dies te condelijcker worde.

Van Tamor Cham den ſeſten Keyſer der Tartaren ende van ſijner macht, ende der ſynen, dat xlvij. Capit.

De groote Keyſer der Tartaren, die nv regeert, die heet Tamor Cham, eñ is die ſeſte Keyſer, eñ hout hof int rijcke van Cathay, in eenen grooten ſtadt, die heet Jons, die heeft ſijn vader gebouwet, ghelijck bouen verclaert is. Hy heeft groote macht, eñ hy vermach meer alleen, dan alle ander Vorſten der Tartaren. Syn volck houtmen voor dz eedelſte ende rijckſte: ſy ſijn ooc beter verſorcht met nooddruftige dingen, want in dz rijck Cathay is rijckdoms ghenoech. Sonder deſen opperſten Keyſer, ſijn noch andere dry Vorſten ende Coningē der Tartaren, dijer een yegelijck een groote heerſchappije in heeft, nochtans ſijn ſy deſen Keyſer ghelijck haren natuerlijckē Hrere ghehoorſaem, ende als eenigē twiſt onder henlieden is, ſoo brengē ſijt aen des Keyſers hof, daer worden ſy geſcheyden eñ verēecht. Die eerſte Coninck heet Chapar, die ander Hochtay, de derde Carbanda. Chapar heeft ſijn regnatie in dat rijck Eutqueſtan, eñ is die naeſte aen des Keyſers lādt, die ſelue Coninck vermach vier hondert duyſent mannen in ſynen lande ten ſtrijde op te brengen, dat ſijn alle dappere coene mannē ten ſtrijde, hoe wel dat ſy niet ſoo veel peerden noch ruſtingen en hebben gelijck hen wel van noode ware. Des Keyſers volck maeckt ſy diewils onruſtich, ende ſy den Carbanda ende ſijn volck. Die heerſchappije deſes Chapar heeft voortijts gheweeſt eens Heeren die hiet Doay. Hochtay der Tartaren Coninc, hielt hem int rijck Cumanie in eener ſtadt

ſtadt die heet Sara, hy vermach oock wel ſes mael hõdert duyſent mannẽ int veldt, die en ſijn niet ſoo ſtrijdtbaer als dz volck Chapars, hoe wel dz ſy betere peerdẽ hebben. Sy ſtrijden ſommwijlen teghen dat volck Carbanda, ſomtijts tegen die Hongaren, ſomtijts en ſijn ſy oock onder malcanderen der ſaken niet eens. Die teghenwoordighe Hochtay hout ſyne dominatie ſeer ſtille ende vredelijck. Carbanda heeft ſyne regnatie in groot Aſia, ende woont tot Tauriſio, hy vermach oock drymael hondert duyſent mans te peerde int veldt, dat is al een vergadert volck, rijck eñ met alle nootſalijcke dingen beſorcht. Chapar ende Hochtay ſtrijden dicwils teghen den Carbanda. Maer hy en ſtrijdt met niemant, dan tegen den Soudaẽ van Egypten, tegen den welcken dat ſijn voorſaten dicwils gheſtreden hebben. Chapar ende Hochtay ſouden hem geerne verdrijuen, maer ſy en vermogens niet, hoe wel dz ſy machtiger aen landt ende lieden ſijn dan hy, ende dit is die oorſake waerom dz Carbanda ſynen vyanden wederſtaen, eñ ſijn landt beſchermen can: want gheheel Aſia is in twee deelen ghedeylt, waer af deen heet het diep Aſia, in dat ſelue deel woont die Keyſer, ende die twee voorghenoemde Coninghen Chapar ende Hochtay: dz ander deel heet groot Aſia, daer in woont die voorgenoemde Carbanda. Het en ſijn oock niet meer dan dry weghen wt diep Aſia, in groot Aſia: aen den eenen wech treckt men van dat rijck Turqueſtan in Perſiam, den anderen wech heet Ledorbẽt die gaet lanex der zee henen, aldaer die groote Alexander die ſtadt (ter ijſeren deuren ghenoemt) ghebouwet heeft, ghelijckmen in den Hiſtorien des rijcx Cumanie leeſt. Die derde wech gaet door die groote zee, ende door dz rijck Abcas. Door den eerſten wech en mach dat volck Chapars in dat landt Carbanda niet comen ſonder groote moeyte ende arbeyt, wãt ſy en vindẽ in veel dachreyſen gheen voeder voor die peerden, want dat landt is dorre ende onvruchtbaer. Eer ſy dan weder in een vruchtbaer wel ghebout landt mochten comen, ſoo ſouden die peerden teenemael daer neder ligghen van honger, oft ſy ſouden ten minſten ſoo moede ende laf ſijn, dat harer veel van weynich vyanden verwonnen mochten worden. Daerom en treckt niemant dijen wech henen.

Maer door Ledorbent, mochte dz volck Hochtay wel in dat landt Carbanda comen, doch maer ſes maenden int jaer, dat is in dẽ winter. Maer Abaga heeft diepe grachten doẽ makẽ ende andere ſtercten, aen een plaetſe geheeten Ciba, aldaer leyt altijt een wake, ende principalijck in den winter, die verwaren den wech teghen den vyanden, want dat volck Hochtay heeft dicwils onderſtaen daer door te reyſen, maer ſy en hebbens niet vermocht.

Dan op den effenen velde Monga genoemt, ſtaen des winters veel vogelen, gelijck die phaſanen, die hebben wtermaten ſchoone vederen, die heetẽ Syſerach, ende als een vreemdt volck in dijen velde trecken wil, ſoo vlieden die vogelen, ende trecken door die grachten ende ſterckten, ſoo mercken dan die gheene die daer op die wachte ligghen, dat die vyanden voorhanden ſijn, ende ruſten hen dan om die te wederſtaen. Maer ſy en hebben noyt onderſtaen te treckẽ den wech door die groote zee, want Abcas heeft ſijn rijck aldaer, dat is aen landt ende aen lieden weyrachtich, noch en doruẽ ſy hen niet daer op betrouwen. Alſoo hebben Carbanda ende ſijn voorſaten haer landt voor dẽ vyandẽ behouden. Voorts willẽ wy oock int corte wat ſeggẽ van die manierẽ der Tartaren.

Van tgheloove/leuẽ/manieren ende eygenſchappen der Tartaren, dat xlviij. Capittel.

DJe Tartaren hebben alſulcken onderſcheet van anderen volcken in manieren eñ Ceremonien, dattet verdrietelijc is al te vertellen, want ſy bekennen eenen onſterffelijcken Godt, ende ſy roepen den name Godts aen, anders en doen ſy niet veel goets, noch met vaſten noch met bidden, ſo en caſtijen ſy haer lijf niet om Godts wille. Sy en doen ooc anders niet goets, ſoo en laten ſy oock niet quaets om der vreeſen Godts wille onderweghen, als eener eenẽ menſche ombrengt oft ombrochte, ſo en hout hijt voor gheen ſonde, maer ſoude hy ſynen peerde den thoom inden mondt laten alſt weydẽ ſoude, ſoo ſoude hy meynen dat hy een doot-

Die Tartaren [illegible] Gott

Leben aber gar [illegible]

sonde ghedaen hadde, oneuysheyt ende
eebrekerije en is gheen sonde by hen. Sy
nemen veel wijuen, ende het is haer ghe-
woonheyt, dat die sone sijn stiefmoeder
neemt na sijns vaders doot, ende een broe
der sijns broeders wijf. Die Tartarē sijn
seer dappere ende cloecke crijchslieden,
ende sijn haer ouerheyt (bouen alle ande-
re volcken) ghehoorsaem, sy mercken ooc
van stondenaen haers hooftmans wille
inden strijdt. Dacrom worden sy sonder
moeyte geregeert, haer ouerheyt en geeft
hen gheenen soldt, sonder sy gheneeren
hen vanden roof ende vandē weydwerck.
Ende oft haer Heere wilde, so mochte hy
hen nemen al wat sy hebben.

Als die Tartaren inden crijch trecken,
soo vueren sy veel wapenen mede, sy drin-
cken het melck vanden merryē, ende eeten
dat vleesch dat dunct hen seer goet sijn, te
peerde sijn sy seer geschict, eñ goede schut-
ters, maer te voete en sijn sy niet nut, sy
sijn oock listich ende sinrijck steden ende
sloten te ghewinnen, ende sy willen altijt
voordeel aen haren vyanden hebben. Sy
en schamē hen niet te vliedē, daert in den
strijdt profijt brengen mach. Inden velde
hebben sy altijt voordeel: want als sy wil-
len soo strijden sy, ende als sy niet en wil-
len, soo en connen hen haer vyanden niet
afghewinnen, het is oock sorghelijck met
hen te strijden, want daer blyuender altijt
meer doot, van die gheene die de Tarta-
ren bestrijdē, wāt als andere Natien strij-
den, dat maect dat sy soo recht met sterche
bogen schieten connen, alsoo dattet door
alle harnasch gaet. Eñ als sy den strijdt
verliesen, soo vlieden sy alle in haer ordene
daer hen, ende het en is hen niet goet na te
iagen, want int vlieden schieten sy achter-
waerts, ende schaden alsoo mannen ende
peerden. Der Tartarē ghetuych oft tros
en heeft gheen groot aensien, wāt sy trec-
ken soo na by malcanderen, dat haerder
duysent niet voor vijfhondert gheschat en
worden.

Die Tartaren sijn seer gastvry, ende sy
deylen haer goet eñ haeue gerne met den
vremden, dat willen sy oock tegen hen ge-
houden hebbē, oft sy nement met gewelt.
Sy connen wel vremde landen ghewin-
nen, maer niet behouden. Als sy swack en-
de niet sterck en sijn, soo sijn sy gheheel
goet ende vermoedich. Maer als sy sterck
sijn, soo en is niemant in hoochmoet ende
boesheyt haers ghelijcke. Sy en moghen
niet lijden datmen hen liege, maer sy lie-
ghen wtermaten gheerne, sonder aē twee
dinghen, dat een treft dē crijch aen, want
hārer gheen en derf hen eenichs dings be
roemen, dat hy niet ghedaen en heeft, soo
en loochent hijt ooc niet als hy yet nutte-
lijcx doet, dat ander is. Als eener yet ghe-
daen heeft, daerom men hem ooc ter doot
verordeelen mochte, vraecht hem dan sijn
Heere daerom, soo bekendt hijt van ston-
den aen. Ende dat sy ghenoech vanden
Tartaren gheseet, want het soude te lan-
ghe vallen, soude ick alle haer zeden ende
manieren beschrijuen.

Van die eyghenschap die eenen toebehoort die een oorlo-ghe beginnen wilt, dat xlix. Capit.

HEt wil van noode sijn, dz een yeghelijck, die teghen sijn vy-anden strijdē wil, vier dingen wel bedencke. Ten eerstē dat hy goede redene ende oorsake hebbe, om tegen synen vyandt te oorlogē. Ten anderen soo behoort hy sijn eyghen vermoegen te kennen, te weten, oft hy ooc machtich ende vermoegende ghenoech sy den crijch te vueren, ende tē eynde te bren-ghen. Ten derden soo behoort hy neerstelijck te ondersoecken, die meyninghe ende aenslaghen der vyanden. Ten vierden so behoort hy den crijch tot bequamer tijt te beginnen. Ende ick broeder Haython, die ick wt beuel des Paus, van deser materien segghen sal, soo mach ick wel vry seggen, dat die Christenē goede oorsake hebben, teghen die kinderen Ismaels te strijden, want sy houden in haer erfdeel, dat is dat Heylich landt ende graf ons Heeren Jesu Christi, aldaer dat Christelijc geloue sijn beginsel af heeft. Ock van weghen der versmaetheyt ende onrechts dat die Agarener in voorgaende tijden den Chri-stenen met veel bloetstortens angedaen hebben. Ende oock anderssins van meni-gerley oorsaken wille.

Van die macht segghe ick alsoo, het is openbaer, dat die Roomsche kercke die-gen Heer in ende meerstersse is der gan-ser

ser werelt machtich ghenoech is, met hulpe der Christelijcker Vorsten, dat Heylich landt te verlossen, wt der dienstbaerheyt der vyanden des Christelijcken ghelooffs, die het nv doet onse misdaet inhebben. Van den staet der vyanden, ende van den bequamen tijt, daer is wat breeder af te seggen, want ghelijck een goet medecijn, die welcke een crancheyt heelen wilt, die moet te voren die oorsake kennen: alsoo behoort oock een voorsieniger crijchsman, sijnder vyanden ghelegenheyt ende stadt bespieden ende kennen leeren, op dat hy den crijch wijsselijck ende dapper beginnen mach, ende tot eenen eerlijcken eynde volvueren.

Want eenen wijsen verstandigē hooftman, en behoort sijnder vyanden macht niet verborghen te sijn, dan voorbedachte toevallende onghelück, en schadet niet so veel, als het gheene dat onverhuets toe valt. Daer af verschrictmen lichtelijck principalijck in crijchshandelinghen, aldaer men gheenen tijt noch wyle en heeft, die anert ende vreese te verteghenen: wāt in allen dinghen is een dinck eer te beteren dan inden crijch, aldaer die versuymenisse ende onwijsheyt van stondē aen sijn straffinghe ende punitie heeft. Maer op dattet des te bādt verstaen worde, dat ick segghen sal, van der rustinghe tot den Heylighen lande, soo willen wy wat verclaren vanden staet ende eygenschap des landts Egypti, van den heyrtocht te Babilonia, ende van die macht ende ghewelt des vyandts.

Van eyghenschappen des landts Egypti, ende van die macht des Soudans, dat I. Capit.

DEse Soudaen die is eē Heer Syrie ende Egypti in deser tijt, die heet Melomascar, ende hy is wt Cumania geboren. Sijn crijchsvolc is eenen vergaderden hoop, want dat landtvolck en is gantz niet nut om te strijden. Daerom moet hy hem wt anderen landen sterecken, want die macht des Soudaens die is cleyn van voetvolck, maer hy is machtich aen ruytereu. Het meeste deel des crijchsvolcx en sijn niet dan ghecochte knechten, die hem die quade Christenen brenghen om ghewins wille, oft die hy in den strijdt gewint, ende daer na bedwingt sijner sectē aen te hanghen. Maer die ghecochte sijn die liefste, ende sy worden eerlijcker dan die andere ghehouden. Die Soudaen draecht altijt suspicie op sijn volck, sorghende dat sy hem eenighe quade pitsen bewijsen souden, want die knechten hebben die natuere, dat sy die regerende heere aenvallē, dieshalue sijn veel Soudanen met den sweerde omcomen. Die Soudaen vermach ouer die twintich duysent mannen te peerde, die sijn eensdeels verfochte ende gheschicte crijchslieden, nochtans en is die meesten hoop niet veel weert. Wanneer dat die Soudaen te velde treckt, soo vuert hy eenen grooter tros met hem, met veel gheladen camelen. Ten strijde heeft hy goede peerden, ende merryen om te posteren, hoe wel dz sy niet veel arbeyt en moghen lijden, maer sy en hebben niet veel muylen. Des Soudaens tuych is haest bereet tot den dienst, want sy woonen by malcanderen in die stadt Cayr, haer verding oft soudije is alsoo, daer heeft eener alle jaer niet meer dan hondert ende twintich gulden, daer op moet hy hem onderhouden met dry peerden ende een cameel. Maer als hyse wt den lande vueren wil, so geeft hy hen wat meer wt ghenaden. Dat crijchsvolc geeft hy synen eedelen te regeren, die noemmen Amurates: den eenen geeft hy hondert, den anderen twee hondert min oft meer na sijn ghelieffte. Een sulcke Amurates heeft soo veel soudts alleen, als alle die crijchsliedē die by hem sijn, die betaelt die Soudaen oock, daerom den welcken die Soudaen een groote eere ende ghenade aen doen wil, dijen gheeft hy veel crijchsliēden onder hem. Maer die Soudaē wordt seer daer aen bedroghen, want die Amuraten coopen knechten, ende rekenen sy in die soudije ende int ghetal haers crijchsvolcx, oft sy nemen onnut volck dijen geuen sy peerden, ende harnasch, ende een cleyn soudije, ende die reste behouden sy. Daerom vindtmen onder veelen, weynich die ten strijde goet sijn.

Der Egyptische Heer vermach 20000 Ruyters

Voor 3 peerde vn 1 Cameel 120 gl. selbst ein gantz

Van

Van die macht des Soudaens int rijck Syrie, dat lj. Capit.

IN Syria vermach die Soudaen ontrēt vijf duysent mannē int veldt die leuē van haer goeden ende renten, hy heeft oock veel Beduiner eñ Turken ghemeyn vremdt volck, die doē hem groote hulpe principalijck als hy ſteden ende ſloten belegerē wilt, want ſy trecken alleenlijck met hem, op dat ſy wat gewinnen mochten: tot eenighen anderen dienſt en mochte hyſe niet ghebrenghen ſonder ſoudije: wāt wilde hy hen gewelt oft forſe doen, ſoo toghen ſy van ſtonden aen van hem, ende toghen in Turkije oft op hooghe bergen, ende die Beduiner in der woeſtijnen Arabie. Die Soudaen heeft oock ſommighe voet volck inden lande Malbeck, ontrent den berghe Libani, ende in der Aſſaſiner landt, die dienen oock wel ſteden ende ſloten te belegeren, want ſy ſijn vyanden des Chriſtelijckē geloofs, ende wtermaten gheſchict ende liſtich ſteden ende ſloten te gewinnen, met huſſen bogen, ende ſtalebogen, oock met grauen onder der aerden, ende met anderē veel behendichedē ten eryge oft orloge dienende.

Van dat rijck Egyptē hoe dattet van eener volck aen dat ander ghecomen is, dat lij. Cap.

DJe Griecxſe Keyſer hadde gemeynlijck die heerſchappije in Egypten, ende regeerde dz landt doo2 ſijn officiers, die vergaderden ende brachten in die renten, ende ſy ſchickenſe den Keyſer tot Conſtantinopolē. Die regnatie der Grieken heeft geduert tot int jaer Chriſti, duyſent twee hondert ende dry. Maer als die van Egypten die dominatie der Grieken niet lijden en mochten, want ſy werden wtermatē ſeer van hen beſwaert, doen gingen ſy ouer ende gauen hen ouer den Sarracenen, ende ſy coſen hen eenen Heere, wt den gheſlachte Machomets, dijen noemden ſy Caliph. Die ſelue hebben die heerſchappije Egypti ghehadt ontrent dry hondert ſeuenentwcertich jaer, daer na hebben ſyſe verloren. Ende die Medier die men Cordins noemt die hebbent met ghewelt inghenomen ghelijckt onder verclaert wordt.

Int jaer na der geboorte Chriſti duyſent dry ende vijftich, doen tooch Amanticus (loffelijcker gedachten) een Coninck te Jheruſalem in Egypten, met alle die Chriſtenen die hy gheeryghen conde, ende hy gewan veel ſteden ende ſlotē. Doen nv Caliph ſach, dat hy den Chriſtenen met wederſtaen en mochte, doen ſchickte hy boden tot den Soudaen Halappi, ende begeerde hulpe vā hem. Maer die wyle dat die Soudaen Halappi eener ſeeten met hem was, doen ſchickte hy hem eenen hooftman te hulpe, die hiet Xaracon, die vuerde eenen gheweldigē hoop met hem, ende hy verdreef die Chriſtenē wt Egypten, ende ghewan dat landt weder, dat die Chriſten ingenomen haddē. Daer na als hy ſach dat Egypten landt ſoo rijck was, ende dat die Caliph gheen macht en hadde, doen gecreech hy luſt tot der heerſchappije Egypti. Daerom vinck hy den Caliphum perſoonlijck, ende leydt hem in eenen kercker, eñ hy viel dat rijck Egypti aē, ende begonſtet onder ſijn heerſchappije te brenghen: hy maecte hem oock ſelue aldaer tot eenen Heere eñ Soudaen.

Deſe Xaracon was wt dat rijck van Meden van den gheſlachte der Coraſminer, die was die eerſte Heere Egypti van ſynen gheſlachte. Na ſijn doot quam ſijn ſone Saladinus aen die heerſchappije. Deſe Soudaen wart ſoo machtich, dat hy den Coninck van Jheruſalem en de die Chriſtenen beſtreet. Ende hy ghewan die Heylighe ſtadt Jheruſalem met veel omligghende landen.

Na den doot deſes Soudaens behielden ſijn broeders ende haer ſonen die heerſchappije Egypti, tot datter eē Soudaen quam, die hiet Melecſala, die ſelue regeerde in Egypten tot dijer tijt. Doen die Tartaren dat rijck Cumanie onder hen brachtē. Doen hy nv hoorde, hoe dat die Tartaren, die Cumaner goede coop vercochten die ſy ghevangē hadden, doen ſchickte hy coopluden op der zee, met eenen onſprekelijcker ſomme gelts, eñ dede veel ionghe Cumaners coopen, die warden in Egypten ghevuert. Doen ghecreech die Soudaen die Cumaner ſeer lief die hy ghecocht hadde, ende dede ſy met grooter

neer-

neerstichevt opvoeden ende leeren, rijden, schieten, ende strijden, ende hy hadde een groot betrouwen op hen, daer om hiel hy se by hem, ende dede alle andere vä hem.

Ende tot der tijt doen die heylighe Coninck Lodowijck vä Vranckrijck ouer die zee voer, ende om Christus namen wille in eenen kercker gheleyt wert, doen herworchden die ghecochte knechten haren Heer den Soudaen Melecsala, ende sy coſen eenē Heer onder hen, die hiet Turquinianus, doen warde die Coninck van Vranckrijck ende sijn broeder des te lichtelijcker verlost, die in der Sarracenē gevanghenisse waren. Alsoo begonsten die Cumaner in Egypten te regeren. Ende dat gheslacht der Cumaner heet int Morghenlande Capchac. Ouer een cleyn tijt quam een ander Cumaner Cathos ghenoemt die doorstack den Turquinianum, ende hy wart Soudaen, ende Heer in Egyptē, ende hiet Melecmees. Dese Melecmees verwan Guiboga der Tartaren hooftman, dē welckē Haolon tot beschermīnghe des rijcx Syrie ghelaten hadde. Doen nv Melecmees weder in Egypten quam, doen herworchde hem een ander Cumaner op dē wech die hiet Bendecar, ende wart Soudaen in sijn stede, ende hy dede hem Melecdaer noemen. Dat was een wtermaten verstandich man, ende in den strijdt stout, onversaecht, ende vervaren. Tot sijner tijt nam der Sarracenen macht seer toe in Egypten, ende in Syria: hy ghewan oock veel steden ende sloten die die Christen inhielden.

Dese Soudaen ghewan die heerlijcke stadt Antiochiam, int jaer duysent tweehondert ende achtensestich, daer na dede hy groote schade in Armenia. Ter tijt des Soudaens Melecdaer, doen tooch een Coninck wt Enghelandt in Syriā, dijen onderstondt die Soudaen om te brenghen door eenē Assassiner, die selue quetste den Coninck met een vergift oft venynich swcert, maer hy wart weder ghesont met der hulpen Gods. Na dyen wart den Soudaen Melecdaer met venijn verghenen ende sterf tot Damasco. Na sijn doot wart sijn sone Melecsayr Soudaen, maer een ander Cumaner Elsi genoemt, verdreef hem terstont weder van synen stoel, eñ wart selue Heer ende Soudaen, ende verdreef den anderen wt Egypten. Die voorgenoemde Soudaen Elsi, belegerde die stadt Tripolim int jaer na der gheboorten ons liefs Heer Jhesu Christi, duysent tweehondert negenentachentich, ende ghewan sy met ghewelt.

Tripolis fol. a. 1289.

Hoe die Christen die stadt Acon verloren hebben, dat liij. Capittel.

INt nauolgende jaer vergaderde die Soudaen Elsi alle sijn macht, eñ tooch wt Egypten, willens die stadt Acon te belegeren. Ende doen hy op een lustighe plaetse rustede, doen vergaf hem sijn knecht, den welcken hy ouer den gheheelen hoope gestelt hadde tot eenē hooftman ende regente. Ende doen die selue dat rijck innemen wilde, doen wart hy van den anderen in stucken ghehouwen, ende die sone Elsi wart Soudaē, die hiet Melataſſeraff, die selue ghewan die stadt Acon int jaer Christi duysent tweehondert een ende tnegentich. Maer na dijen die voorghenoemde Soudaen Malataſſeraff weder in Egypten quam, ende op eenen dach opt weydwerck gereden was, doen wart hy inde boschagie van synen knecht herworcht. Eñ doē die selue meynde dat hy Soudaen soude worden, doen sloeghen hem die ander dat hooft af, daer na maeckten sy den tegenwoordigē Soudaen, die heet Melecnasar, die is Melataſſeraffs broeder geweest. Maer die wyle die voorghenoemde Melecnasar noch seer ionck was, doen gafmen hem eenen mombaer, die hiet Guiboga eenē ghebooren Tartar, die was sijns vaders knecht gheweest. Dese Guiboga viel dat rijck aen, ende leyde den ionghen Soudaen in een slot Crack de Monreael ghenoemt, ende hy dede hem daer sijn noodruft geuē. Dese Guiboga liet hem Melecchadel noemen: onder desen Guiboga, werdet so diere in Egypten, alsoo dat alle Sarracenen van honger ghestoruen souden hebben, en waert dat hen die Christen ghē prouāde om gewins wille toe gheuoert en hadde. Doen dese Guiboga, die hē selue Soudaen gemaect hadde, vernā dz die Tartaren quamen, doen vergaderde hy sijn

1290.

Die Christē verliesen Acon. a. 1291

Antiochia ghewonnen. a. 1268

sijn hoopen, ende quam in Syriam, op dz hy dat voor die Tartaren beschermde.

Dese Guiboga hadde sijn landtslieden seer lief, daerom namen hem die Cumaner die heerschappije wt nijdt, ende sy maeckten eenē anderen wt hen seluen tot eenen Soudaen, die hiet Lachim, ende die liet hem daer na Melecnasar noemen.

Dese Lachim en wilde die Guiboga niet verderuen, die sijn gheselle ende vriendt geweest was, ia hy gaf hem eē landtschap dat hiet Sarsac, ende die stadt Hamac, nochtās verboot hy hem dz rijck Egypti. Die voorghenoemde Soudaen Lachim, was drij jaer in dat slot te Cayr, ende en dorste van vreese weghen der synen, niet daer wt comen, dan op eenen dach, doen ginck hy af op een plaetse spelen, doē viel sijn peerdt onder hem, ende hy brack sijn een been. Ten leste als hy int schaeckspel speelde, doen greep een knecht des Soudaens een sweert, ende cloofde hem dat hooft, ende doode hem. Maer dē doetslager onthoofden die anderen van stonden aen. Na dijen so warden die Sarracenen tweedrachtich, int kiesen eens Soudaēs, maer ten lesten setteden sy den ionghen Melecnaser van den welcken bouen gheseyt is, weder op den stoel, dijen Guiboga in dat slot Coninckesberg gheset hadde. Dese Melecnasar is die Soudaen, den welcken Casanus inden velde verwonnen hadde, ende hy regneert op desen dach in Egypten. Ick bidde om vergiffenisse, ist dat ick langer van den Cumaneren gheseyt hebbe, dan het wel behoorlijck is, dat sijn ghecochte ende vercochte knechtē, die haer Soudanen lichtelijck onder malcanderen herworghen, want ic hebt daerom ghedaen, dz ickt te claerlijcker te kennen gheuen soude, dat die gheene niet lanc ghe staen en mochten, die niet en dorsten wt Egypten comen, ende in ander landen trecken met haren rustinghen.

Van dz leyger ende eygenschap des landts Egypti, dat liiij. Capittel.

EGypten is een seer rijck en lustich Coninckrijck, sijn lengde streckt haer ontrent vijfthien dachreysen verre, maer die breyde niet meer dā drij dachreysen. Dit landt is ghelijck een eylandt, aen die drij syden met woestijnen ende sandt omghegeuen, eñ op der ander sydē, heeftet die Griecxse zee. Teghen opganck stootet aen dat rijck Syrie meer dan aen ander landen, nochtans so sijn acht dachreysen tusschen beyde die rijckē, daer trectmen altijt int sandt. Teghen nederganck heeftet een landtschap der Barbarijē, dat heet Bartat, maer tusschen beyde die landen is een woestijne vijfthien dachreysen lanck. Teghen middach stootet aen Nubiam, dat sijn Christen, die sijn also swart ghelijck peck, van weghen der hitte der sonnen. Tusschen beyde die landen leyt die woestijne Arane, die is twelf dachreysen lanck. In Egyptē sijn vijf landtschappen, dz eerste ende die grooste heet Sayr, dz ander Demesor, dat derde Alexādria, dat vierde Resint, dat is een eylandt met water omgeuen: dz vijfde heet Damiata. Die grootste stadt in Egypten heet Cayr, dat is eē wtermatē groote stadt, vol rijckdoms. Na daer by is een oude stadt die heet Meser. Dese twee steden ligghen op den oeuer vanden water, dwelck midden door Egypten vlietet, ende heet den Niel. In die Bibel wordet Geon ghenoemt, dz is dat profijtelijcxste water datmē vinden mach, wāt het beuochticht alle landē daer door dat het loopt, eñ het maect sy vruchtbaer ende lustich. Op dit water moghen groote schepen varen, want het is diepe, ende het heeft veel vischen die goet om eeten sijn.

Het waer in alle manieren te prijsen, waert datter gheen dieren in en woonden, die sijn ghelijck draeken gestelt, die eeten peerden ende mannen, ende anders al wat sy int water vinden, ende aen den oeuer. Dz selue dier noemtmē Cocatrix. Dit water wascht eens mael tsiaers, ende het begint te wassen int midden vande Doctmaēt, ende het wascht tot sinte Michiels dach toe, ende het neemt alle daghe toe, ende wanneer het hooghe ghenoech is, so latent die lieden eerst wtloopen, door die beken die daer toe gheordineert sijn: want soo wort alle dz vruchtbaer landt beuochticht, ende dat water staet veertich dagen op dat aertrijck, daer na beginnet weder af te nemen, ende wt te drooghen, daer na besaeytment, ende het wascht alleenlijck

vander

vander vochticheyt des vlietendē waters, want het en regent niet in dijen landen, alsoo datmē nauwelijcx den winter voor den somer kendt.

Die inwoonders Egypti hebben oock een Marmorsteenen colomne geset midden in dat water voor die stadt Meser, aen die selue columne hebben sy een teecken ghemaect, daer aen sien sy wanneer dat het water hooghe ghenoech ghewassen is, wāt wanneer dat water aent opperste teecken reyct, so sijn sy versekert, dat sy vruchten ghenoech sullen hebben. Maer alst niet so hooghe en wort, so weten sy haren afganck aen den teecken, daer na wort het oock dierder oft beter coop: dat water is seer ghesont te drincken.

In Egypten sijn twee hauenē der zee, Alexandria ende Damiata. Die stadt Alexandria is seer weyrachtich ende heeft stercke mueren. Dat water datmen tot Alexandria drinckt, dat bringhen sy wt den Nylo door een conduyt onder der aerden, daer mede vullen sy veel Cisternen in der stadt, anders en hebben sy gheen drinckwater, daerom waert dat hen water ontleyt oft afghesneden werde, soo en mochten die borghers niet langhe aldaer blijuē. Die ander stadt Alexādrie en waer niet wel te ghewinnen met ghewelt. Die stadt Damiata leyt op den Nylo, eñ sy is voortijts omgeuen geweest met mueren, maer sy is tweemael ghewonnen wordē van den Christenen: een mael van dē Coninck te Jerusalem, ende anderen Christen der morghenlanden. Ten anderen mael van Coninck Lodowijck vā Vranc rijck, ende sy daer na den Sarracenen weder ghegheuen worden, om die verlossinge Conincks Lodowijcx. Daerom braken sy die Sarracenen, ende sy bouden sy weder verre van den Nijl ende meerdere, nochtans en maecten sy gheen muerē oft ander stereten daeromme. Ende sy hieten die selue plaetse nieuw Damiata. In der ouden Damiata en woont niemāt meer. Die Soudaē neemt tsiaers groote tollen van den hauenē Alexandrie eñ Damiate vanden cooplieden ende anders. Egypten gheft allerley vruchten eñ corens genoech, het heeft ooc veel ende goede suycker, luttel wijns, maer den selue is goet eñ welrickēde. Die Sarracenē en dinckē gheenen wijn, want hy is hen inder wet Machomets verboden. Sy hebbē vleesch genoech, van geyten, schapen, hoenderen, eñ ander geuogelte, maer luttel runtvleesch, maer sy eeten camelē voor runtvleesch. In Egypten woneē sommighe Christen onder den Sarracenen, die heetē Rapti, ende sy sijn Jacobiter. Sy hebben veel Abdijen inden lande, die hebbē sy vry in, sonder tribuyt, die selue sijn die oudtste inwoonders Egypti, wāt die Sarracenen hebben begonst daer te woonen, na dien dat sy die heerschappije vercregen hebben. Daer sijn sommighe dinghen dijer groot gebreck in Egypten is, ende die Sarracenen en mogens niet gecrijgen, dan wt anderen landen, dat sijn, peck, ijser, hout, ende ghecochte knechten, daer mede sy haer crijchshoopen sterken mochten, dat moetmen altsamē op der zee tot hen brengen, die wyle dz sys niet ontbeyrē en connē. In gantz Egypten en is gheē stadt noch slot die ommuert is, dan alleenlijck die stadt Alexandria die is seer sterck, ende dz slot tot Cayr, hoe wel datmen dz selue sonder grooten arbeyt ghewinnen mochte, in dz selue slot woont die Soudaen. Dit landt Egypten wort met crijchsvolck onderhouden ende beschermt, soo haest als dat selue ter neder gheleyt waer, ende gheslagen soo waer Egypten alreede ghewonnen, sonder anderen wederstandt der inwoonders.

Christen in Egypten.

Van den bequamen tijt teghen die kinderen Jsmaels te strijden, dat lv. Capittel.

NAdien dat wy nv met oorsaken bewesen hebben, het recht ende billicheyt dat die Christen hebben, om teghen die Sarracenen te strijden, daer by ooc die macht der Roomscher kercken, soo is oock te kennen ghegeuen die gelegenheyt der rijcken Syrie ende Egypti, oock wat macht die Soudaen met synen volck vermach, soo behoortmen nv te seggen, van den bequamen tijt om den crijch te beginnen. Daer op segge ick int corte, dat wy met rechte segghen moegen: Siet nv is die aenghename tijt der salicheyts, want waerachtelijc het is nv die tijt, datmen den Heylighen lande te hulpe come,

Der Schrib... wāt man soll ... Heylig land ... Heeren wider ... winnen.

N dat

dat den godlooſen nv langhe onder den voeten gheleghen is, dit is die tijt, datmen der gheloouigen herten ontſteke, om den Heylighen lande te hulpe te trecken, op dat dat heylich graf, wt der vyanden han den verloſt worde, dwelck daer is eenen oorſpronck ende grondt onſers gheloofs. Men en can oock niet ghedencken, dz het eenen bequamceren tijt geweeſt is in voorleden jaren, ghelijck als Godt die Heere tot onſen tijden ons bewijſt.

Ten eerſten ſoo heeft ons die almachtich, bermhertich, ende goede Godt eenen herder ende goeden vader ghegheuen, die welcke dach ende nacht, die wyle dz hy op den ſtoel gheſeten is, een naghedenckens heeft, hoe hy den Heylighen lande te hulpe comen mochte, ende dat heylich graf, väder dienſtbaerheyt des Gods laſterers ende vyanden verloſſe. Daerom iſt vaſtelijck te gelooven, dat die goede Godt, ſijn ghenadige oogen tot den lande ghekeert heeft, ende eenen ſulcken Biſſchop ende vader op der aerdē vercorē, onder welckes macht dat Heylich landt weder wt der dienſtbaerhz des Machometſchen iochs verloſt, ende in ſijn oude vryheyt gheſet ſoude worden. Siet dat is die aengename tijt, den dach der ſalicheyt, daer openbaerlijck te kennen gegeuen wort, dat dz Heylich landt verloſt ſoude worden, van die macht der vyanden, want alle Chriſtelijcke Coningen ende Vorſten, oock die ghemeynten der landen ende ſteden, ſijn nv door die genade Gods vreedſaem teghen malcanderen, ende daer en is gheen tweedracht die ſy ſcheydē mochte, gelijck voortijts gheſchiet is. Daer by geeft ons die bermhertighe Godt te kennen, dat hy den Heylighen lande te hulpe wil comen. So ſijn oock alle Chriſtenen in allen landen met deuotien ontſteken ende bereet, dat cruys op haer ſchouderen ende in haer hertten te ſchrijuen, ende den Heylighen lande te hulpe, ouer die zee te varen, daer aen noch arbeyt noch coſten te ſparen, ende hen ende dat haer mannelijck ende gewillichlijck den Heeren Chriſto begeuen.

Siet dz is die aengename tijt, die Godt die Heere den Chriſtenē te kennen gegeuen heeft. So is ooc die macht der vyanden, tot deſen tijden ſeer ghemindert, van die ſtrijdē der Tartaren, vanden welcken ſy nv corts eenen grootē ſtoot gheledē hebben, doen van den Sarracenen eē ontallijcke menichte omcomen is, die noch niet ghebetert en is worden. Soo is oock deſe Soudaē die nv regeert, eē onnut menſch, daer niet goets in en is. Het ſijn oock alle Vorſten ende Soudanē, die Egypten te hulpe comen mochten, van den Tartaren gheheel onderdruct, ende te niete gemaect worden, ende daer en iſſer niet meer dan eener gebleuen, dien noemtmē Soudaen Merindi, deſſelue macht ende heerſchappije, ooc geheelijck onder die macht ende dienſtbaerheyt der Tartaren gecomē is, ende hy is perſoonlijck gevangē. Daerom machmen tot deſer tijt dz Heylich landt, ſonder groote moeyte ende arbeyt weder gewinnen, eñ die rijckē Syrie eñ Egypti oock gewinnen, eñ geheelijck deſtrueren, op dz die macht der godlooſen vyandē tot ſchandē worde, door die genade ons Heeren Jheſu Chriſti. Siet dat is die aengename tijt, den Chriſten vā Godt geopenbaert, dat die Tartaren ſullen gewillich ſijn den Chriſten behulpelijck te ſijn, met haren gantzſen vermogen, tegē die ſnoode Sarracenen. Daerom heeft oock die Coninck Carbanda eygene botſchappen geſchict, die volcht die voetſtappē ſijns broeders Caſani na, ende hy preſenteert ſijn vermoghen willichlijck, tot onderdruckinge ende verderffeniſſe der vyanden Jheſu Chriſti. Tot deſer tijt mochte dz Heylich landt ghewonnen worden, ten meeſtē door bystandt der Tartaren. Soo mocht oock dat rijck Egypti wel te gheerijghen ſijn. Daerom behooren die Chriſten haeſtelijck den Heylighen lande te hulpe te comen, want het vertreck brengt ſchade in deſen ſaken, want het mochte Carbanda der Chriſtenen vriendt ſterven, ende mogelijck eē vriendt der booſer Sarracenen hem int rijck na comen, waert dat die ſelue den Sarracenen behulpelijck wilde ſijn, ſoo ſouden die Chriſtenen daer af ſchande ende ſchade verwachtende ſijn.

Van

Van gheluck ende oock teghenspoet der vyanden des Christelijcken gheloofs, dat lvj. Capittel.

TOt eere des almachtighen Gods, ende onsers Heeren Jesu Christi, wt wijens berm hertichеyt ick hope mijn ghebreck te vervullē, so segge ick, op datmen dat Heylich landt dies te lichtelijcker ghecrege, soo ist van noode, dz die Christen dat Heylich landt, eñ die macht der vyanden aengrijpen ter tijt, als den vyanden yet tegenspoets te handen comt, want waert dat die vyanden te dijer tijt gheluck hadden, so en mochten die Christenen haer voornemen niet wel te weghe brengen. Maer wat hen voor geluck oft ongheluck te handen gaet, dat wil ick int corte te kennen gheuen. In dit staet haer geluck: als sy eenen Heer ende Soudaen hebbē die een verstandich dapper man is, die hen wachtē can voor die Turkē sijns volcx, op dat hy sijn rijck sonder oproere onderhouden eñ regeren mach. Itē wanneer die vyanden in langer tijt gheenen crijch van den Tartaren geleden en hebben. Item wanneer dat in Syria ende Egypten die vruchten wel gewassen sijn. Item wanneer datmen seker te water ende te lande wandelen mach, ende wat van noode is, wt anderē landē seker toevueren mach. Item wanneer dat sy een bestandt hebben met den Nubianerē ende Beduinеren in der woestijnen Egypti. Eñ wanneer dat sy gheen oueruallē van hen verwachtende en sijn, daer by wanneer dz die Turkē ende Bedunier, die in die landen Syria ende Egypten sijn, den Sarracenen getrouwelijck gehoorsaem sijn. Van desen welvaerdē wordt die macht der vyanden alsoo ghesterckt ende ghemeert, dz sy niet lichtelijck te bestrijden en waren.

Maer daer teghen staet hen ooc tegenspoet oock in veelderley wegē toe. Dat is wanneer dat die ongheloouighen haren Heer ende Soudaen ombrengē oft dooden, dwelck seer dickwils gheschiet is, ende noch gheschiet: want na dijen dat die ongetrouwe Cumanier begonst hebben te regeren in Egypten, sijn neghen Soudanen in Egypten ghewcest, dijer isser vier doorstekē worde, Turquinianus, Cothos, Melectasseraf, ende Lachinus: twee sijnder vergheuen worden, dz is Benedeclar, ende Elsi, die anderen Melecsait ende Guboga, die hebben hen mannelijcken gheweyrt. So is dese Melecnasar, die nv in Egypten regeert, eē mael wt den lande veriaecht worden, eñ hy staet sijns leuens noch in twijffel, ende is verwachtende een quaet eynde. Het mach den vyanden oock een ander schade toe comen, dat is, wanneer dat die Nijl niet en wascht, ende dat hy dat landt Egypti niet en watert, ghelijckt van noode is, alsdan soo moeten sy honger ende ghebreck lijden, dz en is niet langhe dattet hen ghebeurt is, want het wart alsoo diere in Egypten, dat sy alle van hongher souden ghestoruen hebben, waert dat niet die gierighe Christen, hen provande toe gheschict hadden, want tot der seluen tijt, soo wardē die crijchslieden in Egypten oock arm, alsoo dat sy peerden ende knechten vercoopen mosten, ende haer huysghesin minderen, daerom en mochten sy niet wt Egypten trecke: want als dat crijchsvolc Egypti wt trecke wilt, soo moetet ten minsten spijse ende provande voor acht daghen met hen nemen, wāt sy en vinden ghеē nootdruft in acht dachreysen, want het is gheheelijck al sandt daer sy trecken: daerom als eenen eē peert oft cameel afstaet oft sterft, soo en mach hy niet wt den lande comē. So wort dan die Soudaen alsoo ghehindert oft verachtert, dat hy niet in Syriam comen en can. Item wanneer dat die vyandē lanck duerende oorloghe hebben. Het waer den vyanden oock een seer schadelijck dinck, datmen hen den wech ter zee benam, op dat hy gheen noottelijcke dinghen gecrijghen noch tot hen ghecomen en mochte, ghelijck hout, peck, ijser, ende ghecochte knechten, daer mede sy haer macht weder vol maken, sonder die welcke sy niet blyuen en mochten.

Itē waert datse die Nubianer oft Beduiner bestreden, want op dijer manieren souden sy ghehindert worden, dat sy wt Egypten niet comen en mochten, om dat rijck Syrie te beschermen. Item waert datter eenen dieren tijt in Syria quame van onweder oft crijchs halуen, als dan daer ghеē provāde en ware, so en mochte

Digitized by Google

die Soudaen niet langē daer blyuē, want men en mach niet wt Egyptē oft anderen landen daer henen brengen, waert sake dat eenich van desen onghelucken den vyanden aen quame, soo en mochtē sy sonder twijffel dat rijck Syrie niet beschermen, noch wt Egypten trecken: daerom mochten die Christen dz rijck tot Jherusalem lichtelijck ghewinnen, steden ende sloten sonder wederstandt bouwen, eñ hen daer en tusschen alsoo verwaren, dat sy voortaen die vyanden niet meer vreesen noch ontsien en dorsten.

Vanden eersten tocht

tot den Heylighen lande, dat lvij. Capittel.

ALs nv bouen tgheluck, eñ ongheluck der vyanden niet sonder oorsake vertelt is, soo wil ick nv na mynen cleynen verstande wat te kennē gheuen, nochtans onder correctie van uwer heylicheyt. My dunct tot meerder sekerheyt ende profijt des ghemeynē tochts, datmen sommighe crijchslieden voor seicte, te peerde ende te voete wel gerust, die den vyandt aen tasten, ende sijn macht leerden kennen: ende ick achte datter daer toe ghenoech warē, op ditmael duysent ruyteren, thien galeijen, eñ dry duysent voetknechten. Daer toe soudemen eenē Legate van Roomen, ende eenen ghetrouwen dapperen hooftman mede schicken, die dz volck regeerden ende onderhieldē, ende met hen ouervoeren met der hulpen Gods, eñ dan na haren goetduncken in Cypren oft Armenia aen quamen, daer na oock sonder vertreck boden schicten (van weghen des Legaten ende hooftmans ouer den hoop) aen Carbandam den Tartarischē Heeren, ende hem om twee dingē aensoecken: ten eersten dat hy wilde bestellen in alle synē lande, datmē gantz niet dē vyanden en liet toe vueren. Ten anderen dz hy sijn crijchsvolck eensdeels schicken wilde te Meleto, die hen aen den vyanden legerden: ende dat landt des Halappi daghelijcx onrustich maecten ende plonderden, dan soo souden onse pelgrims, midtsgaders die gheloouighen in Armenia ende Cypren, den Sarracenen eenē crijch verwondighen, ende die selue te water ende te lande mannelijcken aengrijpen, voor af moesten sy die zee alsoo verwaren, dat den vyanden niet toe comen en mochte. Het mochten ooc die Christen van onsen eylanden beschermt worden, dat leyt aen eē bequame ende nuttelijcke plaetse voor die galeyen, daer wt mochtē die Christen den vyanden groote schade doen. Maer ick onderlate nv te kennen te gheuen, op wat maniere den crijch te beginnen ware, ende der vyanden landt te ouervallen: want men moet in dien dingen, den voorslach veranderen, na ghelegenheyt ende aert der vyanden, ende den versochtē volgen, die by den handel sijn sullen. Maer wat profijt dat wt desen eersten tocht volgen moghe den Christenen, wil ick onder met der hulpe Godts te kennen gheuen.

Van dz profijt des eersten

tochts, dat lviij. Capittel.

DAt eerste profijt is ditte, datmen den tocht also aensciete, met hulpe der anderen gheloouigen in Morgenlanden, ofte der Tartaren, datmen den vyanden gheen ruste en liet, sonder datmen hen schadē toe voechde daermen mochte: want als die Christen ende die Tartaren tegen den Soudaen streden, te water ende te lande, soo soude die Soudaen sijn volck moeten deylen, om dz lādt te beschermen dz aen die zee leyt. Als dan die Tartaren ende Christen aengrepen ontrent Meleto eñ Babiloniam, tot aen die stadt Halappi, die leyt vijuentwintich dachreysen daer af, soo mosten die vyanden oock daer henen comen, eñ dat landt voor den Christen ende dē Tartaren beschermen. Die welcke dan alsoo gheschiet worden, die moestē ouer een wyle soo moede ende mat worden, oock arm aen peerden ende goet, dat sy niet lange blyuen en mochten, wt veel oorsakē, die te lange waren om hoorē. Eñ wanneer dat die eerste weder thuys quamen, soo moestemen andere schicken, dat landt te bewaren. Also worden die vyanden ten lesten berooft, ende tot costen ende schaden ghebracht.

In desen eersten tocht mogē die vyandē groote schade ontfangē, alsmē met den thien galeyen des tochts, ende anderē diemen in Armenia oft Cypren tocrusten mochte,

mochte, die gheweſten aen die zee ghelegen mannelijckē aengrepe, die ſelue mochten lichtelijck verdoruen ende berooft worden, van daer mochten die Chriſten ſekerlijck weder in dat eylandt Antheradum comen, daerom moeſte die Soudaen met alle ſijnen macht in Syriam ſchicken, op dat hy crijchſvolck genoech hadde, om alle ſijn landen te behouden, die aē den oeuer der zee ligghen. Het waer den Soudaen oock ſorghelijck, dz hy ſoude wt Egypten in Syriam trecken, daer by oock ſchadelijck, ende ſorgelijc, om verraderije der ſynen wille: ſchadelijck, want die Chriſten mochten hem te dicwilder beroouen. Alſo wordt oock ſynen ſchat ghemindert, ende beſchadicht, want het en is niet te ſeggen, wat coſten dat daer op gaet, wanneer dat die Soudaen met ſijnen ruſtinge eē mael wt Egypten treckt. Soo mochten ooc alle paſſagien der zee, door die galeyen alſoo beleet worden, dat den vyandē niet toe en mochte comen, dijer dinghen die ſy nootdruftich ſijn, gelijc ijſer hout, peck, knechten, ende anders, ſonder dwelck ſijn gheruych niet onderhouden en mach worden, ſoo en cant hen nergēs elders her comen, dan door die zee. Soo gingen die tollē den vyanden oock af, die welcke groot gelt dragen, waert dan dat alſulcke toevallen den vyanden ghebuerden, dz ſy niet wt Egypten comen en conden, ende Syriam beſchermen, ſo warē die Chriſten des eerſten tochts machtich genoech, die ſtadt Tripolim weder te bouwen, want het woonē aen den berch Libano, ontrent veertich duyſēt Chriſtenen, dat ſijn alle goede ſchutters te voete, die ſouden den pelgrims gheerne hulpe ende byſtandt doen, want ſy hebben hen dicwils teghen die Sarracenen opgheworpē, ende den Soudaē groote ſchade ghedaen, waert dan dat die ſtadt Tripolis weder ghebout warde, ſo mochtenſe die Chriſten wel behouden, ende beſchermen tot den ghemeynen tocht toe. Alſoo mochten ſy dat gantze graeffſchap Tripolis ghecryghen, dat worde den gemeynen tocht een groote hulpe ſijn, want ſy ſouden daer vinden een bereyde hauene, aldaer ſy aencomen mochten.

Item waert dz die Tartaren dat rijck Syrie ghecregen, ende namaels dz Heylich landt, ſoo vondemen die Chriſten des eerſten tochts bereyt om ſteden eñ ſloten in te nemen, oft beſetten ſy met Tartaren, want ick gheloue vaſtelijck, dat die Tartaren, dat landt dat ſy gecregē, den Chriſtenen geerne ledich ouergheuen ſouden, ſonder tribuyt noch enige dienſtbaerheyt oft ſeruitūyt, want die Tartaren en mogen in die landen niet woonen, om der grooter hitten wille, daerom ſouden ſijt in dancke nemen, dat die Chriſtē die landen innamen, ende dat ſy die behielden.

Want die Tartaren en ſtrijden niet teghen den Soudaen, om dz ſy landē ende lieden gewinnen willē, want ſy hebbē al te voorē geheel Aſiam onder haer heerſchappije. Sonder ſy ſtrijden altijt tegen hem, alleenlijck om dat hy altijt haer vyandt is gheweeſt, ende hen ſchaden ghedaen heeft, als hy met den naeſten gheſetenen Tartaren gheſtreden heeft.

Daerom achte ick dat dz voorgenoemde ghetal volcx ghenoech is, om den handel te beginnen, dat is duyſent peerden, thien galeyē, ende drij duyſent voetknechten. Ende ick late my duncken, al waert datter meer volcx waer met den eerſten, ſoo en mochten ſy nochtans niet meer wtrichten, ende ten waer anders niet, dan eenen grooten verloren coſt te doen.

Voorder ſoo mochten oock noch twee profijten wt deſen tocht volghen, want als die pelgrims des eerſten tochts, eenen tijt lanck in Syria gewoont ſouden hebben, ende die ghelegentheyt des landts geleert hadden, ende dat ſy vernamen ende beſpiedē die macht des Soudaens, ende ſijn maniere van ſtrijden, ſoo mochten ſy haer gheſellen des ghemeynen tochts dat ſelue te kennēn ende te verſtaen gheuen.

Item oft ſchoon die Tartaren (om der ſtrijden wille die ſy teghen malcanderen hebben mochten) niet en wilden oft en mochten den Chriſtenen behulpelijck ſijn: ende dat die Soudaen in gheluck bleue, alſoo dattet ſeer ſwaer ſoude ſijn, dat Heylich landt den Heydenen af te winnen. Gelijck dan uwe heylicheyt die ghelegenheyt des Heylighen landts ghenoech gheleert ende gheſien heeft, oock aengeſien eñ ouerſlagē die macht des ghemeynen tochts: ſo mochte uwe heylicheyt dies te beter onderſcheydē wat beſte gedaē waer, dz is, oft den tocht voortgaen ſoude,

oft dat hy noch verspaeyt soude worden, alsoo mochte veel groote ende onnutte costen ghespaert worden. Ick segghe oock noch meer met ghunsten, dat uwe heylicheyt wilde schrijuen aen den Coninck Georgie eñ die syne (die welcke Christen sijn, ende meer gheneycht sijn ten Heylighen lande te trecken dan ander volcken) Ende dat ghy hen gheboot, dat sy den pelgrimmen inden Heylighen lande hulpe ende bystant deden: dat sullen sy geernę doen (soo ick meyne) ter eeren Godts, ende sullen uwer heylicheyt te wille sijn, want het sijn wtermaten deuote Christen. Het sijn oock dappere stoute ende coene crijchslieden, ende sy ligghen alder naest aen dat rijck Armenie.

Georgianen Paulus.

Ten anderen soo sal uwe heylichz oock schrijuen den Coninck der Nubeaner, die die Apostel sinte Thomas tot den gelooue ghebracht heeft, ende ghy sult hem gebieden, dat sy eenen strijdt teghen den Soudaen beginnen souden, daer mede dz sy sijne macht schoorden ende verachterden, dat sullen sy doen (sonder twijffel ter eeren Christi) ende om uwer heylicheyt wille te beuallen. Dese brieuen behooren den Coninck Armenie toegeschict te worden, die salse in haerlieder spraken doen translateren, ende ouersetten: ende salse daer na door ghetrouwe boden ouerleueren daer sy behooren. Dit heb ick getrouwelijck willen te kennen geuen na mijnen slechten verstande, op den eersten tocht, tot den Heylighen lande te doene, op dat ick uwer heylicheyt gehoorsaem sije. So keere ick my nv tot den anderen ende gemeynen tocht, ende wil daer af oock wat te kennen gheuen, nochtans op uwer heylicheyts verbeteringhe.

Van den ghemeynen tocht tot den Heylighen lande, dat lix. Capittel.

DEn ghemeynen tocht tot den Heylighen lande, die mach door dry straten oft weghen voorghenomen worden. Een eersten door Barbarije, daer late ick ouer raden die gheene die des landts eyghentschap ende gheleghentheyt weten. Een anderen, door Constantinopel, door dijen wech den Hertoge Godeuaert van Buillon gheloghen is, ende dat heyr mochte met vredē ende seker tot Constantinopel comen: daer na soudtmen trecken door Turkije tot in Armeniam, hoe wel dat desen wech den pelgrims niet seker sijn en sal, om die Turken wille die aldaer woonen, hoe wel dat die Tartaren den wech wel seker maken conden, ende conden wel maken, dat die pelgrims in Turkije provande genoech ende peerden, om een redelijck gelt hebben mochten. Dē derdē wech die is ouer zee, die is eenē yeghelijcken bekendt, ende waert dat die pelgrims door die zee varen wilden, soo moestmen aen allen hauenen zeeschepen bereydē, om dat heyr ouer te vuerē. Men moeste oock eenen prefixen ende ghesetten tijt ordineren, op den welcken hen alle die pelgrims aen die hauenen ende oueren der zee te samen quamen, om ouer te varen, op dat sy alle te samen ghelijck aencomen mochtē met der hulpe Godts. Die pelgrims mochten oock in Cypren aenvaren, ende aldaer mochten sy ende haer peerden eenen tijt lanck rusten. Ende als sy aldaer met der hulpe Godts quamen, ende eenen tijt lanck gherust hadden, waert dan dat die vanden eersten tocht, middeler tijdt, eenighe stadt in Syria sterck ghemaect hadden, soo mochte hen den lesten tocht, door den cortsten wech, daer henē trecken. Maer waert sake dat die vanden eersten tocht gheene stadt sterck ghemaect, noch besedt en hadden, soo moesten die leste door Armeniam treckē, mz sulcker manierē: Die pelgrims moesten verbeyden in Cypren, tot sinte Michiels dach, op datmen die schadelicheyt des effenen platten velde in Armenia in den somer ontvlien mochte: maer daer na mochten sy seker in Armeniam trecken, daer souden sy vinden alle tgeene dat hen van noode ware, nochtans mochten sy alder bequamelijcsten te Tharso blyuen, aldaer is voeders ende waters genoech: wāt wt Turkije dat daer aen leyt, ende wt Armenia, mochten sy provande ende peerden ouervloedelijck vindē. Daer na als die Lenten weder quamē, so mochte hem dat heyr ouer landt op Antiochia trecken, dat en is niet meer dan een dachreyse van Armenia. So moghen oock die schepen op der zee tot Antiochia comen.

Alsoo

Alsoo quam dat heyr te lande, ende die schepen te water tot Antiochia. Als nv dan die selue belegert wordt, soo sal sy lichtelijck mz Godts hulpe te ghewinnen sijn: alsdan so mochten die pelgrims, also langhe als sy wilden, daer in ligghen rusten, ende daer en tusschen mochten sy die vyanden landen beschadigen ende berooven, ende condtbaer daer in worden. In dijen landen sijn oock Christen, die seer goede schutters sijn, die souden sonder twijffel hen tot den onsen voegē, die mochten den heyr groote bystādt doē. Daer na tooch dat heyr wt Antiochia, ende mochte reysen op Lyciam toe, dat waer de naeste ende die beste wech, daer souden die schepen altijt seer na by den heyr sijn. Maer by dat slot Margati aen dē oeuer der zee, daer is eenen wech, die soude den grooten volcke moeyelijck sijn, ende waert dat sy daer door niet en mochten, soo mochten sy weder te Antiochia trecken, ende door dē wech Fenich op Cesaream toe trecken, altijt langs dē water opwaerts. Op desen wech vondē sy water eñ weyde ghenoech, ende rijcke landen der vyandē, aldaer veel vruchten ende provande wasset, waer af dat die Christē harē roof hebbē mochten, op dz dē heyr niet en gebrake. Also mochten sy door desen wech vā Antiochia trecken tot Haman toe, dat is een wtermaten rijcke stadt, die mochte oock lichtelijck van den heyr ghewonnen worden. Maer waert dat die Soudaen hem teghen die Christen ligghen oft setten wilde, alsoo dat sy die stadt niet gewinnen en conden. So hadden die Christē tot dijer plaetsen groot voordeel, om teghen die vyanden te slaen. Mochten sy dan den Soudaen tot dijer plaetsen ter neder legghen, soo en hadden sy daer na gheen beletsel meer: daerom mochten sy recht op Damascum toe trecken, die selue stadt soude haer den Christen geerne ouergeuē, met conditien. Want als die van Damasco hooren souden, hoe dat die Soudaen onder gelegen waer, soo en souden sy hen niet dorren weyren, sonder sy soudē hen tot den Christen ghesellen geuē, gelijck sy den Haolon ende Casano ghedaen hebben, die welcke Damascum sonder arbeyt ghecreghen hebben, na dat sy den Soudaen bestreden hadden. Wanneer dan die Christen Damascum ghecreghen, soo souden hen lichtelijck dat heel rijck te handen comen. Maer waert dat die Soudaen teghen die Christen niet strijdē en dorste, so mochten die Christen van daer tot Tripolim toe trecken, daer mochten sy comen in vier dachreysen, daer mochten die schepen oock henen comen, daer af die stadt Tripolis verbetert mochte worden, ende het mochte den Christenen hulpe toe comen, van den Christen die aen den berch Libano woonen. Op dese manieren gecreghen sy oock die stadt Tripolis, daer na mochten sy dat rijck van Jherusalem aen tasten, ende met der hulpen Godts ghewinnen.

Van dte gesellen der Tartaren ende Christen, die sy te samen hebben, dat lx. Capittel.

DAt gheselschap tusschen den Christen ende Tartaren, sie ick alsoo aen, dat thien duysent Tartaren den Christen veel profijts doen mochten, als sy met hen trocken: want gheen Beduiner noch Turken en souden hen dorren laten sien by den Christenē, door vresse ende ontsach van den Tartaren. Soo souden sy oock den heyr te wege brengen provande, ende anders wat vā noode wesen mochte. Sy souden oock lichtelijck te weghe brenghen, tgheene datmē wt verre landen coopen moeste, eñ ghewinnen daer aen. Men mochte oock door die Tartaren vernemen der vyanden aenslaghen, want sy sijn subtijl, ende sy weten heymelijcke wegen, waer in, waer wt. Sy mochten oock seer nutte sijn, die vyanden aen te tasten, eñ om steden ende sloten te ouervallen, want tot sulcken handel sijn die Tartaren wtermaten geschict. Maer oft Carbanda oft een ander in sijn stede in Egypten tooch met eenen gheweldighen hoop der Tartaren, soo moestmen hen haers geselschaps ontslaghen, want der Tartaren Heer soude hem schamen die Christenen te volghen, ia hy soude willen, dat die Christen hem volgen souden. Het sijn oock alle Tartarē te peerde, ende rijden snel daer henen: daerom en souden hen die Christen niet connen ghevolghen om haer voetvolcks wille. Soo hebbē die Tartaren oock die maniere, als sy swack

ende niet sterck en sijn, soo sijn sy seer onderdienstbaer ende ootmoedich. Maer als sy sterck sijn, soo en vintmen gheen rouwer ende hoouaerdigher volck, ende het en soude niet vergaen, sy en souden den cranckſten schaden doen, dz en souden die Christen niet moghen lijden, eñ so mochte daer tusschen twist ende tweedrachticheyt wt worden. Maer dat selue mochtmen alsoo remedieren: Dat die Tartaren voor Damascum henen toghen, ende aldaer innemen wat sy mochten, ende dat die Christen op Jherusalem toe trocken, alsoo mochte vrede ende eenicheyt tusschen hen blyuen, als sy niet by malcanderen en waren, ende die macht der vyanden Christi mochte eer door twee hoopen gebroken worden, dan door eenē. Noch moet ick een dinck uwer heylichheyt int ghedachte brenghen, datmen neerstelijc achte hebbe moet, dat der Christen aenslaghen oft voornemen, den vyanden niet te weten en comen, want het is voortijts veel ongeluck daer door ghecomen, om datmen die aenslaghen niet heymelijck ghehouden en hadde. Wederom soo sijn die vyanden veel onghelucx ontgaen, als sy den Christen voorcomen sijn, om haer aenslaghen niet te volbrenghen, ende hoe wel dijē gemeynen tocht, niet wel verswegen en mach blyuen, want hy wordt ouer al wtgeroepen, maer daer af en sal den vyanden gheen profijt comen, so en mach hen ock gheen Sarracenē Heer te hulpe comen. Soo machmen ock veel wegen hebben, dat die vyanden der Christen aenslaghen niet en vernemen. Maer dat die Tartaren haer aenslaghen niet en berghen, dat comt hen dicwils tot grooten schadē, want die Tartaren hebben dese maniere, dat sy in deerste nieuwe maene des Januarij te raedt worden, wat sy dat naestcomende jaer doen willen, daerom onderstaen sy den Soudaen te bestrijden in Egypten. Soo vernement dan die Sarracenen, die ontbiedent dan den Soudaen, wat aenslach dat die Tartaren ghemaeckt hebben, soo siet hy dan toe, hoe dat hy hem redelijcker wyse ontmoeten ende vertegenen sal. Maer die Sarracenen doen wel daer aen, dat sy haer aenslagen heymelijck houden, want het comt hen dicwils tot groot profijt.

Dit is genoech gheseyt van den heyrtocht in dat Heylich landt te doen.

Eynde des boecks Haythons van Armenien vanden Tartaren.

Prologe oft voorrede van Mathijs van Michou een Doctoor inder Medecijnen/ende Choorheer te Cracouw.

HOe wel datter veel sijn gheweest, die de werelt na harē deelen beschreuen hebben, soo hebben sy nochtans beyde die Sarmatien achterghelaten ende ouerspronghen, ende en hebben schier niet met allen daer af gheschreuen, alleenlijck datter sommighe int ghemeyn wat daer af ghemelt hebben, maer alsoo duyster datmē niet sekers daer wt ghenemen en can. Soo hebben sy ock veel loegenen daer onder ghemengt, ghelijck daer sy op gheen syde des Sarmatie aen der middernachtelijcke zee, dat veldt Eliseos setten, aldaer die saligen in woonen: ende sy schrijuen, hoe wel dz die locht aldaer ghetempert is, ende een eeuwich gherust leuen, aldaer alle vruecht ende ghenocchte is. Ende als die lieden door dē grooten ouderdom haers leuens moede worden, soo springhen sy van selfs in der zee, op dat sy dat elendich ouderdom afcomen. Sy schrijuen ock dat Ambrosia daer wasset soete van smake, ende goet van reuke, waer af die lieden, ghelijck vanden vruchten des Paradijs lanck leuen ghecrijgen: ock hoe dat dat landt veel goudts heeft ende grouwelijske vogelen, die van den roof leuen, ghelijck griffoenen ende dijer ghelijcke, die welcke eenen rijdenden man met synen peerde wech voeren moghen, ende sy beletten datmen dat goudt niet ghegrauen, noch van daer ghebrenghen en can. Sy schrijuen ock hoe dat die Sonne ende Mane midtsgaders andere sterren die eeuwelijck aldaer omher gaen, seer ghetempereerden tijt ende dagen aldaer maken. Maer dat is al versiert eñ sonder waerheyt. Die tegenwoordighe schrijuen, hoe dat die Tartaren een grouwelijck volck is, ende in dat Sarmatia in Asia ghelegē woone, die sijn voortijts in Scythia geweest, hoe wel datmen wel weet, dattet een nieuw volck is, ende niet veel meer dan voor drye hondert jaren wt den Morhenlanden ghecomen is, ende Sarmatiam in Asia ghelegen inghenomen hebben, dat is daer te voren een onbekent volck ghweest, ghelijck ick in dbeginssel dises boecks te kennen geuen sal. Sy hebben ock die bergen Alanos, Hyperboreos, ende Rypheas die in alle der werelt vernaemt sijn, in dese middernachtelijcke landen geset. Daer wt souden die vermaerde wateren Tanais, groot ende cleyn Boristhenes, eñ dat groote water die Volha comen, dwelck die dagelijxe experientie onwaerachtich maeckt. Daerom verworpen wijst niet sonder oorsake, al wat die ouders van deser bergen ende wateren oorspronck segghen. Want men weet wt dagelijcker experientie ende versoeck, dat die drye voorgenoemde wateren Tanais, Boristhenes de groote, eñ Volha harē oorspröck hebbē wt Muscouia, maer die cleyn Boristhenes, die welcke Aristoteles Diaboristhenidē noemt, heeft synē oorspronck wt hooge Ruyssen, eñ vlietet in den grooten Boristhenes. Men weet ock wel dz die voorgenoemde bergen aldaer niet en sijn, Alani, Hyperborei, ende Rypheī, eñ dz die voorgenoemde waterē, niet wt den bergen, sonder wt dz effen aertrijck ontspringen, dwelck wy in den naestvolgendē boeck openbaerlijck bewysen willen, eñ en sal niet schrijuen noch te kennen geuen, dan dat wy wt waerachtiger experientie eñ versoeck hebben, eñ tgene dat waerachtich is, het sijn wel die oude naemen vā dese landē verandert worden, gelijc ock ander landē, dat en willen wy niet onaengeruert latē, sonder wy willē te kennē geuen, wat die ouders daer af gehoudē hebbē, hoe dat sy genoemt sijn geweest, eñ hoe datmense nv heet. Die Coninck van Portugael heeft ons die kennisse gegeuē der landē eñ landtschappē in India eñ Affrica die tegē middach liggē. So openbaert ons die Coninck van Polen, die welcke aen Tartarije ende Muscouiten stootet, wat in den middernachtelijcken landen is van volcken, die aen der middernachtelijcke zee woonen oft ligghen, ende die hen teghen opganck strecken.

Mathijs

Mathijs van Michou van den Sarmatien in Asia ende Europa gheleghen/ dat Eerste Boeck.

Van beyde Sarmatien int gheмeyne, dat Eerste Capittel.

Sarmatia ligt ... deel in Asia, ... deel in Europa

Gothi.

DIe ouders hebben twee Sarmatien gheſtelt, deen in Europa, die ander in Asia, nochtans alſoo, dat ſy aen malcanderen ſtoot. In die Europiſche ligghen die landen, Ruyſſen, Lithuania, ende Moſcouiten, ende die daer aen liggen, die van opganck van den water Viſſa, ende van nederganck van Tanay beſloten wordt. Die inwoonders deſer landen, hieten voortijts Gete. In der Asiatiſſe Sarmatia woont nv menigerhãde Tartaren, van den water Don oft Tanay in nederganck, tot aen die Caſpiſche zee, in opganck gheleghen, der ſeluen Tartaren rijcke, gheſlacht, ſeden, ende manierẽ. Die breyde der lande, ende der waterẽ die daer omme gaen, worden hier na wt gheleyt, ende beweſen.

Gete.

Vanden oorſpronck ende aencoemſte der Tartaren, dat twede Capittel.

IN den jaer na der gheboorte ons Heeren Chriſti duyſent tweehondert ende elue, doen ſcheen een groote Comete in den Meye, eñ duerde achthiẽ daghen lanck. Daer na ſtrecte ſy haer ouer die Gotthen, Tanaim, eñ Ruyſſchẽ, ende ſy ſtrecte den ſteert teghen nederganck, der Tartaren toecoemſt bedieden de. Daerom ſoo quamẽ int ander jaer die Tartaren (tot den ſeluen tijden) een onbekent volck vanden geberchten Indie met eenen vergaderden grooten hoope wt menigherhande volcken vergaert. Na dien dat ſy haren Coninck herworcht hadden, ende ouervielen die Polucen, dat is een volck dat woont aen der middernachtelijcker ſyden des Euxiniſchen zee, op gheen ſyde der Meotiſcher zee, die noemen andere Gothos. Polluci heeten in Ruyſſiſcher ſpraken, iaghers oft rooucrs, die berooucn ſy dicwils, ende voeren hare goedẽ wech, ghelijck die Tartaren tot deſen tijden doẽ. Als nv die Tartaren in der Polucer lant quamen, doen badẽ ſy die Vorſten der Ruyſſen door eenen Ambaſſaet, dat ſy hen met alle haerder macht te hulpe quamen, wãt ſy waren alle beyde eens onghelucx verwachtende die Ruyſſen eñ die Polucer, het quamen ook die Ambaſſaten der Tartaren tot den Ruyſſen, ende ſy waerſchouden ſy, dat ſy hen der Polucer niet aentrecken en ſouden, ſonder dat ſy mede helpen ſouden, dat ſy wighcroeyt mochten worden, ghelijck haer vyanden. Doen volchden die Ruyſſen eenen quaden raedt, ende ſy vinghen die boden der Tartaren, ende dooden ſy: ende ſy trocken met heyrs cracht tot den Polucerẽ om hen te helpen te water ende te lande, Mſciſlaus Romanouic met der Kiouienſer ridderſchap, Mſciſlaus Mſciſlauic mz der ridderſchap der Halicien, ende andere hoofliedẽ wt Ruyſſen, Vlodomir, Rurikouicz die hooftlieden der Cirneonienſer, ende die hooftlieden der Smolnenſer, die deden hen tot den gheheelen hoop der Polucer, ende ſy quamen in Prolole, aldaer ſadt een yegelijck op een peert, ende quamen in twelf ruſten oft dachreyſen tot aen dat water Kalcza, aldaer die Tartaren haer veldtleyger gheſlagẽ hadden. Doen ouervielen ſy die Tartaren eer dat ſy hen verbiaſen oft gheruſt haddẽ, ende ſy verſaechden die Polucer, eñ verſtroyden die hoopen der Ruyſſen. Aldaer warden (na der grooter ſlachte) twee hooftmannen ghevangen, Mſciſlaus der Kiouienſer ende Cirneonienſer, die ander vloden, ende warden van den Polucerẽ haer ghefel-

Die Ruyſſen beſchicken die Polouers wider die Tartaren.

Die Ruyſſen worden von den Tartaren vberwint vnd geſchlagen.

Digitized by Google

ghesellen verslaghen, doen sy door haer landt vliedē woudē, die ruyters verslocchmen om der peerden wille, ende die voetknechten om haer clederen wille, ende sy warden int water versonckē. Op die selue tijt namen die Ruyssen eenē sulckē schadē, dat desghelijcken in haren lande noyt ghehoort en was worden. Ende dat was die eerste slach der Ruyssen ende Tartaren tegen malcanderē. Mscislaus Mscislauic der Halicenser hooftman, die soude wel in die schepen hebben ontvloden, eñ ouer die wateren gecomen, maer hy vreesde die veruolghinghe der Tartaren, ende hy gheboot datmen die schepen afvoeren soude, ende hy quam van daer tot Halic vluchtich, ende vol anexten eñde vreesen,

Maer Vladimirus Rurikouicz die quam met der vlucht daer van, ende hy quam tot Kiou, aldaer nam hy den stoel inne. Maer doē den resterenden hoop der Ruyssen, in der vlucht tot den schepen quam, ende vonden dat sy afgeuaren waren, doen warden sy bedroeft, want sy en conden ouer dat water niet geswemmen, ende sy moesten alsoo aldaer van honger steruen, wtgenomen weynich hooftlieden, ende sommighe van haren dienaers, die quamen in cleyn scheepkens ouer dz water. Het quamen oock die Tartaren met eenen gheweldigen hoop in Ruyssen int jaer Christi duysent tweehondert ende achtentwintich, ende sy destrueerden dat gantze landt Renesansca, also versloegen sy aldaer die hooftlieden, kinderen ende die ouders herworchden sy, den anderen hoop vuerden sy gheuangen wech, ende sy verbernden die sloten. Int selfde jaer inden winter doen quamen die Tartarē weder in dat Susdaler landt, ende doen sijt al verdestrueert hadden, doē herworchden sy den hertoghe Georgē, ende sijn sonen, midtsgaders sommighe Susdaler Vorsten, dat slot Rostou staken sy aen, ende vuerden die ghevangenen ende den roof na haren wille wech.

Int nauolgende jaer quamen sy in der Smolnenser ende Cirnyeouuenser landt, ende destrueerdēt met grooter dootslaginge, aldaer en wart geens ouderdoms noch gheslachts verschoont, wat sloten ende weyrachtighe plaetsen waren, daer dat crijchsvolck wt ghevloden was van vreesen, die staken sy aen, ende verbrandense, daer na toghen sy weder thuyswaert, gheladen synde met roof, ende gheuangene lieden.

Van der grouwelijcke destructie der landen Polen ende Hongarijen door die Tartaren gheschiet, dat iij. Capittel.

NV willē wy die grouwelijcke destructie der Tartaren beschrijuen, die met rechte der voorschreuene na volcht. Int jaer Christi duysent tweehondert eenenveertich, doen quamen die Tartaren in Ruyssen, ende sy raseerden die hooftstadt in Ruyssen Kiou ghenoemt tot indē grontwech. Die selue stadt hadde stercke thoornen ende poorten, ende sommighe daken daer af waren seer chierlijck vergult, ende hadde ghelijck sy oock al noch heeft eenen Eertzbisschop na der Gricken maniere, die hadde veel bisschoppē onder hem aen die Donauw, door Moldan, Wallachije, Ruyssen ende Muscouiten, nochtans en woonde hy niet tot Kiou na die destructie.

Hy hadde oock meer dan dryhondert wel gechierde kercken, dijer staender noch veel op den velde tusschen die haghen ende doornen, ende sy staē woest ende ledich, alleenlijck sijn sy maer woninghen ende huysinghe der wilder dieren.

Het sijn noch twee kercken aldaer, in onser vrouwē, ende in sinte Michiels eere ghebout, die hebben noch sommighe vergulde blecken op die daken, die noemen die Tartaren als sy om te rooven comen Altim Bassina, dat is, die een gulden hoot hebben, want dat dack is eensdeels vergult. Doen voortijden die Kiouiensер op eenen berch een weyrachtich slot hadden, doen hadden die Lithuanier als Heeren van dijer plaetsen een groot wijt bolwerck ghebout ende ghemaeckt, van sterken eykenen boomen, dat hebben sy oock in ghenomen. Alsoo is gheheel Ruyssen met haerder hooftstadt ende gantz Podolia ouer al verdestrueert worden.

Doen der Tartaren Keyser Bathus Hong-

Tartaren fallen in Polen

Hongarijen ouervallen wilde, soo schicte hy eenen hooftman die hiet Petha met eenen gheweldighen heyr, eñ hy dede Polen verdestrueren. Die Polen seggh̄e ooc, hoe dat Bathus Polē, Slesien, eñ Merheren verdoruen heeft. Maer haer ghelooffelijcxte Historien seggh̄en, ghelijck oock die Hongersse Historien wt wysen, dat Bathus in Polen niet gecom̄e en is, maer sijn hooftlieden, na dien dat sy die Vorsten ende regenten der Ruyssen herwocht hadden, ende den roof vergadert hadden in Lublin eñ Zauichost, ende omligghende ghebueren, ende hebb̄e hen weder in Ruyssen ghevuert. Daer na quamen sy haestelijck wederom, ende bestreden Sandomiriam, met dē slote. Aldaer herwochdē sy den Abdt Pockezimentē, met synen broederē, ende een groot volck, beyde vrouwen ende mans, die na Sandomiriam ghevloden waren, om haer leuen te behouden.

Van daer toghen sy door Vassicam, ende quamen tot Skarbimiriam, ende sy keerden wederom, om dē roof in Ruyssen te vueren. Maer doen sy hen rustedē aen dat water Zarna, by eenen dorpe, dwelck heet dat groot Tharsko, doen ouerviel sy Vlodomirus de Palsgraue van Cracouw, met dat Cracouwisch crijchsvolck. Doen ontvloden in der slacht alle die genanghenen, ende verbargē hen in dē wilden bosschagien. Nochtās wordender veel van den weynigeren verwonnen, eñ Vlodomirus met den synen wart vandē Tartaren gheslaghen. Maer die Tartaren waren bedroeft ende toornich om dat verlies vanden haren. Ende sy togē door die bosschagie Stremech weder in Ruyssen. Daer stercten sy hen met veel Tartaren, ende sy quamen weder in Polen met onsinnicheyt ende thoorn. Maer die wyle dz sy alsulcken grooten heyr hadden, soo deyldē sy hen, doen sy tot Sandomiriam quamen, ende schicten den cleynsten hoop in Lancitiam, Siradian, ende Kuiauiam, met den Vorste Cadano, dien noemē die Polen Caydanum, die selue destrueerden alle die selue plaetsen met moorden ende brandē sonder eenige wederstandt. Maer den grootsten hoop der Tartaren, dien Petha vuerde, een Vorste der Tartaren, die tooch op Cracouw toe, ende verwoeste ende verderf al dat hy in synen wech aenquam met dootslagen ende brandē. Doen quam hen teghen int ghemoet in den dorpe Chimelic by der stadt Sydlau, Vlodomirus die Palsgraue, Clemens die Castelleyn te Cracouw, Pocoslaus de Palsgraue, Jacob Racibrouic die Castelleyn te Sandomiria, met den Edeldom, ende Ridderlijcken lieden der stadt Cracouw ende Sandomiria. Ende als sy hen met eenen hoope der Tartaren gheslagē hadden, ende dat sy die in die vlucht gedreuen hadden, doen vlodē sy tot den grootsten hoop. Maer als die Polen moede warden vanden voorgaenden strijdt, doen warden harer weynighe van veelen deursteken, die anderen ontvloden, eñ sy quamē door bekende weghen daer af.

Polen verslagē

Jn den seluen strijdt heeftmē ghemist die aldaer omcomen waren, Christinus Sulckouic van Nyedned, Nicolaus Vitouick, Albrecht Stampotich, Zementa, Grambina, Susislaus, strenge Ridders, ende andere veel heerlijcke liedē, van welcker nederlaghe die anderen also verscricten, dz deen hier, dander ginder wech vloden: die boeren oft landtvolck tooch met wijfs ende kinderen ende oock met haer vee in die wildernissen, marassen, ende andere onweechsame plaetsen. Boleslaus Pudicus een Hertooch tot Cracouw ende Sandomiria, die vloot met sijnder moeder Gozimislaua ende met sijnder huysvrouwen Kinga na Hongarijen toe, in dz slot Pienimiden, by der stadt Sandetz, eñ van daer in Merheren, in een Cistertzer clooster.

Die Polen worden van den Tartaren verslagē.

Maer die Tartaren quamen op den Aschdach tot Cracouw, na der slacht van Chimelic, ende sy en vondē gheenē mensche daer in, want sy hadden hen alle verborgen, doen raesden sy in die huysen eñ kerckē met brandē. Sinte Andries kercke die op datmael buyten der muerē van Cracouw lach, die belegerden sy, maer sy en mochtense niet ghewinnen, want die Polen weyrden hen dapperlijck voor dat haere. Doen toghen die Tartaren weder af, ende sy quamen tot Preslauw, die vonden sy oock ledich ghelijck Cracouw ende oock verbrandt, wāt die van Preslauw verscrieten soo seer, dat sy schier alle haer goet achter lieten, ende sy namen alleenlijck

lijck in der haeſt met hen dat coſtelijcxt was, ende vloden wech: dat ſach Hertoghe Henricks volck van dat ſlot, ende ſy quamen af, ende die prouiande die ſy vonden, die vuerden ſy in dat ſlot, ende ſy verbrandeden die reſte vander ſtadt. Maer doen die Tartaren in die ſtadt niet en vonden, doen belegerden ſy dat ſlot, maer na ſommighe daghen togē ſy af, ende ſy worden verdreuen, door het ghebet ende tranen Ceſlay eens Priors vander ordenē der prekeren ende ſyner broeders, die welcke ſy tot henlieden in dat ſlot genomē hadden.

Des maendaechs na Paeſſchē quamen die Tartarē die Kuiauiam ghedeſtrueert hadden, ende ſloeghē hen by die anderen, ende ouertoghen Legnitz, want Hertooch Hēdrick die andere (ſinte Hedunijs ſone) hadde te dijer tijt crijchſvolck aengenomē edel ende onedel, wt groot Polen, ende wt der Sleſy, daer waren oock ghecomen die Vorſten Myeczlaus Kazimirides Hertoge van Opolien, Boleſlaus Marckgraue de Pals ſone die wt Merheren verdreuen was, dien noemdemē anders Syepiolcka, ende Pompo vā Hoſtern der duytſch meeſter in Pruyſſen met ſynen broederē, daer mede oock veel die met een cruyce ghetee-kent warē. Als hy nv dat heyr tot Legnitz wt vuerde, ende dat hy om dē hoope reedt, daer viel eenen ſteen van bouē neder van onſer vrouwen kercke, dien hadde ſchier Hertoghe Henricken dat hooft verſaghē, dwelck was een quaet bedietſel ende teecken. Als hy nv voor die voorſtadt van Legnitz quam, doen maecte hy vier hoopen, den eerſten van den ghenen die met den cruyce ghetecckent waren, ende van den eertz knapen vant goudtberchwerck, eñ van ander vremdt crijchſvolck: den ſeluen hoopē vuerde Boleſlaus Syepiolcka des Marckgrauē ſone wt Merherē, dander hoop was geoordineert, wt dz crijchſvolck van Cracouw ende groot Polē, den ſeluen vuerde Suliſlaus des Vlodomiri broeder, die voortijden een Palſgraue tot Cracouw was, maer by den ſlot Chimelic omcomē. Den derdē hoope regeerde Myeczlaus die Hertoge van Opolien, ende Pompo den duytſchen meeſter met ſynen Ridder broederen. Dē vierdē hoope vuerde Hertooch Henrick ſelue, die hadde die voorneemſte crijchſlieden wt der Sleſien ende groot Polen by hem.

Die Tartaren hadden ooc ſo veel hoopen, die waren ſtercker ende beter met crijchſvolck beſorcht, want een van haren hoopen hadde meer dan alle die hoopen van Polen. Alſoo quamen op den negenden dach des Aprils beyde die heyrē te ſamen op dz veldt, dwelck mē dz Goet veldt heetet. Doen greep den eerſten hoop die Tartaren dapperlijck aen, dat waren die met den cruyce gheteekent warē, ende die eertzknapen, die warden van der Tartaren gheſchut alſoo vernielt, ghelijck dat weeck ſtroo op dat veldt, daer na begonſten die twee hoopen onder den hooftlijden Suliſlay eñ Myeczlay met dry hoopen der Tartaren te vechten, ende ſy ſloeghen die Tartarē grouwelijckē ſeer hert, alſoo dat ſy achterwaert traden ende vlijden moeſtē. Doen liep eener haeſtelijcken om beyde die hoopē, ende riep, Byegayce, Byegayce, dat is, vliet vliet, ende maeckte daermede die Tartaren verſcrict.

Doen dat Myeczlaus die Hertoge van Opolien hoorde, doen verliet hy dat heyr ende vloot, ende hy tooch eenen grooten hoop crijchſvolcx met hem. Doē dat Hertooch Henrick ſach, doen verſuchte hy ende ſprack, Gorze ſe nam ſtalo, dat is, ongeluck is ons te handen comē, ende hy tooch met ſynen vierden hoop daerhen, ende hy verſtroyde dry hoopen der Tartaren met twee hoopē der Polener, ende ſloechſe in de vlucht.

Den vierden hoop der Tartaren, die de grootſte was, die quam eerſt met haren hooftman Petha, die viel hē aen met verſcrickelijcker macht. Eñ dien ſtrijdt duerde langhe tuſſchen hen beyden, doen warden die Tartaren den meeſten deel verſaghen, ende het was ſoo verre, dat ſy vliedē wilden. Doen quam daer een vaendrager der Tartaren met eener grooten vaenen oft baniere, daer in ſtont eenen Andries oft Boergoens cruys, ende bouen aen der ſpieſſen ſtont een ſwert leelijck ende verſcrickelijck hooft, met eenen langen baert, die ſelue ſchudde dat hooft ſeere ende beſwoer hem. Doen ginck een ſulcke quade ſtinckende roock ende neeuel daer wt onder die Polen, dat ſy ſchier daer af verſticten, ende heel madt ten ſtrijde.

Doen maeckten die Tartarē in haren

heyr sulcken grouwelijck geschrey, ende sy keerden hen weder teghen die Polen, ende verstroyden haer hoopen die soo lange geheel waren gheweest, ende sy deden hen wtermaten groote schaden. In den seluen strijdt warden veel weydelijcke treffelijcke lieden verslagen Boleslaus des Marckgrauen sone wt Merheren die hiet Syepiolka, ende Pompo der duytsch meester wt Pruyssen, midtsgaders anderen veel crijchslieden. Doen wardt oock Hertooch Henrick van den Tartarē omcingelt, alsoo dat sy van achter ende voore in hem sloegen: ende als die syne al ter neder ghesla-ghen waren, doen en bleuen ten lesten niet meer dan vier crijchslieden by hem.

Sulislaus wylē Vlodimiri broeder, die een Palsgraue te Cracouw was, Clemens Palsgraue der Goglouier, Conraet Konrathouicz, ende Johannes Juanouicz, die brachten Hertooch Henrick met aller macht wt den strijdt, ende sy maeckte hem plaetse om te vlieden, maer des Hertogen peert was ghewont, ende het en wilde niet voort. Maer op dat Hertooch Henrick nz daer van en quame, soo omcingelden hem die Tartaren met den dry voorghenoemde crijchslieden, na dien dat die vierde Johannes Juanouicz van hem comen was, ende sy streden alsoo een tijt lanck met hen, doe nam Johannes Juanouicz een versch peerdt van des Hertogen hofdieners eenē, die hiet Rocislaus, ende hy brack door die vyanden doore, ende hy gaft den Hertoghe.

Doen nv die Hertoghe daer op quam, doen tooch hy Johanni Juanouicz na, die maecte hem eenen wech midden door die vyanden, hy wart oock int loopē gewondt, maer hy quam noch daervan. Doen wart Hertooch Henrick achterhaelt ende ten derden maele beleegert, maer als hy wtermaten mannelijck teghen die Tartaren streedt, eñ dat hy die slincke handt op hief op dat hy eenen Tartaren treffen mothte die voor hem was. Doen doorstack hē een ander Tartar met eender spiessen onder die oxelē in, aldaer viel hy half doot vanden peerde, alsdoen maecten die Tartaren een groot gerucht, ende sy vingen hem, ende sy sleypten hem wel twee stalen boghen schoten verre vander stadt, aldaer hieuwē sy hem sijn hooft af, ende beroofden hem van sy nen cleynodien ende cyraet, ende lieten dat lichaem al naect daer ligghen. In desen strijdt quamen omme veel Polen, onder dien waren die voorneemsten, Sulislaus Vlodomiri broeder des Palsgrauen van Cracouw, Clemens Palsgraue der Goglouier, Conraedt Konrathouick, Steffaen van Virbna, ende sijn sone Andreas, Clemēs Andries vā Peltznica sone, Thomas Pyortkouick, Peeter Kussa, ende andere meer, maer Hertooch Henricks lijf, dwelck men nauwelijck aen den festen teen sijns slinckē voets ghekennē mocht, ende ten lesten op die walstadt oft veldtstrijdt ghevonden wart, dien liet syne huysvrouw Anna, midden inden Choor tot sint Jacobs by den minrebroederen tot Preslauw begrauen, het werden oock des duytschen meesters wt Pruyssen ende der andere Ridderlijcke lieden lichamen in den voorß Clooster begrauen. Maer dat lijck Boleslay des Marckgrauen sone wt Merheren dat wert tot Lubēs in der brkeerdē Clooster begrauē, die andere Christen lichamen die warden op die plaetse des strijdts begrauen, aldaer is oock eene kercke ghebout worden, die staet noch op die selue plaetse.

Als nv die Tartaren sulcken grooten victorie van Hertoghe Henricken ende den Polen vercreghen hadden, ende doen sy den roof te samen lasen ende plonderden, doen sneden sy eenen yeghelijcken (van die ghene die sy verslaghen hadden) eene ooze af, ende sy vulden neghen groote sacken vol daer mede, op dat sy weten mohten het ghetal, van die daer doot bleuen waren, doen staken sy dat hooft Hertoghe Henricks op eene langhe spiesse, ende brachtent voor dot slot Legnitz, want die stadt was wighebrant wt vreese der Tartaren. Doen heyschten sy dat slot op, om dat haer Hertoghe omcomen was, doen antwoorden die vant slot, ende spraken: Sy hadden veel Hertoghen inde stede van den ghenen die verslaghen was, die waren syne sonen. Doen verdoruen sy alle tghene dat ontrent Legnitz was, ende verbranden die dorpen.

Daer na toghen sy tot Otmouchou, aldaer rusteden sy vijfthien daghen, ende destrueerden alle tgeene dat daer ontrent was. Van daer ructen sy inde ghe-

gheweste der Ratiborienser, ende bleuen acht dagen tot Bolesisko, daer na quamen sy in Merheren. Ende als Coninck Wentzelaus wt Beheimen in sijn tenten lach, doen verwoesteden sy alle dingen aldaer, eene gheheele maendt lanck met slaghen ende brandē. Van Olmuncz togen sy in Hongarijen in die seuen berghen, aldaer gheselden sy hen, tot den grotē hoope Bathi, die welcke nv in Hongarijen ghecomen was.

Van die groote bloetstortinghe ende destructie des Hongarlandts, dat iiij. Capittel.

ALs nv Bathi Ruyssen geheel ghedestrueert ende te niete ghemaeckt hadde, doen onderstont hy in Hongarijen te trecken met vijfmael hōdert duysent mannē. Maer als hem een Palsgraue wt Hongarijen wederstandt dede, tusschen den berghen Sarmatie aen der Ruyssischē cluysen, dien hadde Bela der Hungerische Coninck daer hen gheschict met sommich volck. Doen ouerviel hem Bathi, ende verwan hem, ende alle dat hy daer vandt van steden ende slotē die verbrande hy, ende hy quam aen dat water Cisa, dat comt wt den Sarmatischen berghen, ende het vlietet teghen middach tot in die Danouwe, vandaer renden ende liepen die Tartaren, verdestrueerden eñ verbranden Vatiam, mz harer hooftkercken. Sy togen ock hier ende daer, tot Petsch ende daer van, aldaer der Hungersche Coninck sijn heyr teghen die Tartaren vergaerde, somwijlen randen sy hen toe, somwijlen vloden sy dan weder wech, ghelijck dan die Tartaren gewoon sijn indē crijch te doene. Doen nv die Coninck Bela een gheweldich heyr van edellieden eñ geestelijcken te samen ghebracht hadde teghen die Tartaren, doen tooch hy wte, ende hy legerde hem aen dat water Titiam oft Cisam, aldaer sloech hy sijn veldtleger, en de hy oordineerde duysent mannē om die brugghe te bewaren, ende hy meynde also dat die Tartaren ouer dat water niet comen en mochten, want het is seer diep ende moerachtich, so en heeftet gheen passagie. Maer die Tartaren, die welcke ouer grooter wateren ghecomen waren, die vōden gront ende passage, ende sy quamē by der nacht ouer dz water Titiam, ende als die sonne op ghinck, doen omcingelden sy den Coninck Belam met alle synē heyre, daer begonste sy te schieten met groote dicke pylen, dijer waren sonder ghetal, alsoo dat den hemel verduystert wart, ghelijck als eenen dicken haghel van den hemel valt, daer af quamē omme veel Hongarē, ende daer wert veel gewondt, maer waer dat hen die Hongaren ter weyre stellen wilden, daer wardē sy ter neder geslagen, gelijck die gene die onbereyt warē. Doen dat die sommighe saghen, soo vloden sy heymelijck van vreesen weghen daer hen.

Maer die Tartaren warē subtijl ende wijs, ende lietense middē deur hen trecken. Alsoo quamen die Coninck Bela eñ sijn broeder Colman daer vā, ghelijck die onbekenden: die andere die verhindert warden, die herworchden die Tartaren alle tsamen, also datter niet eene daer af en quam, onder die welcke waren die gheestelijcke prelaten omcomen, Mathijs een eertzbisschop te Strigon, Vgolinus, eertzbisschop tot Colocen, Bisschop Georgt van Jauria, Reynaut bisschop in Transiluania, ende die bisschop tot Nitria, Nicolaus Scibiner proost ende vicecanselier des Coninex Erady, een Archidiacon tot Bachten, meester Aelbrecht een Archidiacon tot Strigon. Maer die weerlijcken werden edel ende onedel ontallijcke veel verslaghen, die welcke schoon gheuloden waren, die werden aen de weghen ghegrepen ende herworcht. Tot Petsch quamen omme veel Pastooren, die welcke hen aldaer vergadert hadden, doen die Tartaren quamen. Die Coninck Bela die vierde, vloot haestelijck in Oostenrijck, doen vinck hem die Hertoge van Oostenrijck, maer ten lestē quam hy weder tot sijnder huysvrouwen die Coninginnen doen hy wtghelaten wart, ende hy tooch in Slauoniam, aldaer bleef hy tot der vervolginghe ende persecutie Cadan.

Als sy nv Hungarijen op der eender syden der Danouwen verdestrueert hadden: inden winter als die Danouwe ghevrosen was, doen quamen sy op der andere syden, ende sy sloeghen haer leeger tusschen Jaurin en Strigon, aldaer sietmen noch heden sdaechs grauen eñ berchskens

daer sy gewoont hebbē vā der seluer plaetsen verdoruen sy alleyndelijck met grouwelijcken moordt ende brandt, wat op gheen syde der Danouwen was. Als sy hen nv voornamen weder in Tartarijen te treckē, doen deylden sy dat heyr, ende die Vorste Cadan tooch teghen den Coninck Belam in Slauoniam, dies verscricte die Coninck seere, ende hy vloot ten lesten aen die zee, in der stadt Polam. Maer Cadan dede ghelijck hy met Bathi ouer een was worden, ende destrueerdet al daer hy quam, Bosna, Seruiam, ende Bulgariam, ende hy bleef aen die Danouwe, tot dat dz heyr Bathi daer na quam.

Maer doen Cadan wech was, doen belegerde Bathi die stadt Strigonium, ende ghewanse, dat was op die selue tijt een beroemde stadt, ende daer woonden veel coopliedē daer in, Duytschen, Franchoysen, Italianen, ende die wyle dz sy die schatten die de Tartaren sochten begrauē hadden, daerom herworchden syse alle, ende en verschoonden alsdoen gheenen ouderdom noch gheslacht. Ende als sy die stadt Strigonium ghedestrueert hadden. So togen sy hen aen die Danouwe, ende quamen tot dat heyr des Vorsten Cadan, die sy aldaer verwachte. Ten lesten togen sy den eersten wech by die zee Meotis wederom in Tartarijen, die tijt doen die Tartaren Hungaren destrueerden ende aenvochten, dat selue duerde twee jaer lanck.

Hoe die Paus Innocentius die vierde syne Ambassatē tot dē grooten Cham der Tartaren schicte, op dz hy die Christē niet also en veruolchde, ende hoe dat hy des Machomets gheloone aenghenomen heeft, dat v. Capit.

Doen nv die Tartaren wech toghen, doen beefde gheheel Europa, eñ die Christen Vorsten waren beurcest. Sy berieden hen mz malcanderē, op dz sy niet weder en quamen. Die Paus Innocentius die vierde, schicte oock wt den Concilio vā Lions, Broeder Ascelinum vā der Predikaren ordene, met veel broederen der seluer, ende andere orden tot dē Tartaren, int jaer Christi duysent twechōdert eñ sesenveertich. Die selue tooch door Duytschlandt, Behem, tot Preslau, aldaer wart hy eerlijck ontfanghen, van Boleslao den Vorsten inder Slesien ende tot Preslau.

Van daer quam hy tot Lanciciam, aldaer herberchde hem Hertoghe Coenraet wt Mazouia, daer na quam hy tot Cracouw, aldaer hebben hem Boleslaus Pudicus ende syne moeder Grimislaua ende Prandotha den Borgermeester vriendelijc ontfanghen. Aldaer sijn sy besorcht gheweest met veel reynen ende costelijcken pelswerck, bouen tghene dat sy selue cochten, want het en behoort niet, dat yemants tot eenigen Vorstē der Tartaren coempt, ende niet tot hem en brengt.

Daer was oock by auontueren, by den Vorsten Boleslao Pudico, Vasilko der Vorst wt Ruyssen, die was syner moeder broeders sone, den seluen warden sy beuolen, ende by hem door Ruyssen ghevuert tot Kiouiam. Doen sy daer hen quamen, doen namen sy peerden die bequame daer toe waren, om in Tartarijen te rijden, die welcke met haren voetē, hen seluen water ende weyde onder den sneeuw socken conden. Ten lesten toghen sy van Kiou, ende reysden door veel Vorstendommen der Tartaren, tot dat sy ten lestē tot den Keyser der Tartaren quamen. Doen sy by den seluen des Paus Legation ghedaen hadden, doen baedē sy hem, dz hy den almachtigen Godt bekennē wilde, die welcke alle dinghen ghescapen hadde, ende dat hy den seluen alleene dienen wilde in der kennisse onses Heeren Jhesu Christi. Oock dat hy dat Christē volck voerdane, niet also elendichlijck verderuen ende vermoorden en wilde, gelijck als hy in Polē, Hongerijen, ende Merheren gedaē hadde. Doē werdt hen geantwoort, die Keyser Chā, en soude die Christē in vijf jarē nz meer aengrijpē. Doen togē sy dē wech weder henen, die sy daerin getogē waren, eñ sy quamen weder tot den Paus met die brieuen des Keysers der Tartarē. Dese geschiedenisse heeftmē in dē Speculo historiali Vincenty in twee ende dertich boeckē, noch moetment wisselijck lesen, wāt het is veel ongeloofs dinges daer in. Na dien nv dz die boden der Christen wech waren, soo quamen boden van den Sarracenen, ende rieden den Tartaren dat sy souden die seckte van Machomet aennemen, dat ware die lichste

lichſte, eñ ſy verhengde veel welluſticheyt, daerom ware ſy den crijchſlieden alder bequaemſte, ende dat ſy der Chriſten wedt verachteden. Soo noemden ſyſe een wedt der kraghen ende der wijuen, ende dijer die afgoden aenbeden, wederom ſoo ware die wedt des Machomets vol welluſticheyt eñ profijts, dwelck alle andere ghelooüen beſtreedt. Op dat die hoouaerdigen verootmoedicht, ende die ootmoedighen gheeert worden. Doen beuiel den Barbaren, ende voor af den Keyſer Bathi ende anderen naemachtighen coenen ende beeſtachtighe lieden, die meyninghe der Sarracenen, daerom namen ſy haer wedt aen, ende niet dat ander, ende wanneer dz ſy ſeggē Eiſſa Rocholla, dz is, Jheſus is die geeſt Gods. Maer Machomets Roſſolay, dat is, die gherechticheyt Gods.

Alſoo hebben ſy den geeſt Gods Chriſtum Jheſum, die een geeſtelijck leuē leert niet willen aennemen, ſonder die gherechtichheyt Gods den Machomet, die welcke ghelijck eē beeſte na ſinnelijcke welluſticheyt leefde, ende van den almachtighen Godt (tot eeuwiger pijnē verdoempt aenghenomen, daerom eeren ſy van der ſelver tijt aen tot noch toe den Machomet. Sy gheuen ooc ghehoor dē vijf boeckē Moyſy, ſy beſnijden hen, ende ſy houden hen na der wedt. Sy en hebbē ooc gheen clocken, alle dage roepen ſy, Lahi illo illoloh, dat is, het en is gheen Godt meer dan eener. Sy bekennen ooc openbaerlijck, dz ſy Jſmaeliten ſijn, van den Jſmael gheboren, maer die Chriſten noemen ſy Dzintis, dat is, Heyden, ende Gaur, dat is, onghelooüige.

Die Tartaren houden dry feeſten des jaers ghelijck andere Sarracenē: dz eerſte Kuiram, dat is, dat Paeſſchen offer, tot gedenkeniſſe der offerhanden van Jſaac, doen hem Abraham een vader van veel volcken door Gods beuel doodē ende offeren wilde, op deſe feeſte, offerē ſy rammen, vogelen, ende dijer ghelijcken.

Die andere feeſte die houden ſy om der ſielen wille der afgheſtorüenen, dan ſo beſoeken ſy die grauē van haren ouders, ende ſy doen werckē der bermhertigheyt, met het ſpijſen der armē. Die derde feeſte, houdt een yeghelijck voor hem ſelüen, ende voor ſijn weluaert. Als ſy die eerſte feeſte recht houden, ſoo vaſten ſy dertich dagen lanck, voor dat ander eene maendt, ende voor dat derde twelf daghen.

Van den zeden ende manieren der Tartarē ende wat in haer landt is, dat vj. Capittel.

TArtaren dz ſijn liedē gemeynlijck middelmatighe perſoonē, breet van borſte ende ſchouderen, mz breede aenſichtē, ſtompe neuſen, van varuwen ongeſchapen ende leelijck, ſtarck van leden, die lichtelijck honger, hitte, ende coude lijden moghen, eñ die hen van iongs oppe oeffenen te rijden ende te ſchieten.

Sy vueren met hen al dat ſy hebben, en de ſy woonen met wijfs ende kinderen, ooc met alle haer vee op den velde, nv hier, morghen elders, ſy en hebbē gheen ſtedē, noch dorpen, noch huyſen, in den winter trecken ſy aen die zee Caſpium ghenoemt, op dat ſy die coude wat mogen ontvlieden, want aldaer is die locht om der zee wille ghetempereert.

In den ſomer comen ſy weder in haer landt, harer ſommighe teekenen dry oft vier ackers lengde langs henen, dat beſaeyen ſy met gerſten, dat eetē ſy dan voor moes ende broot. Sy en hebben gheen coren noch ander moes, maer ſy hebben veel ſchapen ende runderen, ende principalijck veel peerden ende merryen, die ſijn goet te rijden ende tot der neringhe. Sy verwonden en ſteken die aderen van die peerden, ende ſy eeten dat bloet met gerſten. Ende alleenlijck dat vleeſch van ſchapen, coeyen ende peerden eeten ſy ſeer gerne, al waert ooc noch rouw. Als hen een peert af ſterft van ſelfs, oft van eener ſucht oft cranckheyt, ſoo ſnijdē ſy hem die apſtumatie wte, ende ſy eeten dat vleeſch mz luſt. Sy drinken water, melck ende bier, dat is van gerſten ghebrouwen.

Die Turken eñ Tartaren, die noemen dat water Su, ende ſomtijts ſegghen die Tartaren Suha, dat is water. Dat bier dat wt gerſten ghemaeckt wordt, dat noemen ſy Buzam, dz ſelue noemē die Ruyſſen Bracha. Sy prijſen dz melck, maer alder meeſt Komitz, dat is, ſuer melck, want het ſterckt hen haer maeghen, ende het is hen een purgerende medecijne.

In bancketten ende by vremde gasten, daer drinckē sy Araka, dz is ghedistilleerde melck, dat macet eenen wonderlijcken haest droncken. Sy en stelen niet, ende en lijden oock gheenen dief onder hen, maer van den roof te leuen, dat is haren lust, eñ sy houdent voor een goddelijc dinck. Daer en is gheen handtwerck by hen, noch geen gelt, sonder sy gheuen eene waere voor die andere. Maer den hoop der Zauolhenser heeft nv begost te nemen Asperlin, dat sijn silueren penningxkens der Turken. Die vergaderinghe der Precopenser, die nemen nv ducaten. Maer in der vergaderinghe Nohaisca, daer gheeftmē waere om waere, den buyten landeren ende vremden sijn sy onghetrouw ende hinderlistich, maer sy sijn onder malcanderen seer ghetrouwe. Sy draghen ghemeynlijck cleedren van grouen slechten laken die maken sy van slechter wollen, Oponce heet een mantel, die is dick ende sonder naet, dien hebben sy seer gerne, om reghē ende windt af te keeren, daer toe is hy oock goet. Sy hebben een effen landt sonder bergen, dat en heeft gheenē boom noch hout, sonder alleenlijck weyde ende gras. Sy en hebben gheenen ghesetten noch rechtē wech noch schipvaerden, sonder sy rekenen haren wech met dachreysen, wt der Zauolhenser landt, alsmen op dat alder snelste rijdt, van den water Volha aen, tot aen die Caspijsschē zee, daer sijn dertich dachreysen tusschen, harer eener rijdt dagelijcx twintich groote duytsche mylen weechs, te voete en gaen sy niet, wilde dierē vindtmē veel by hen, gelijc hert ten, dammen, gemschen, eñ snack, dz is een dier, in die groote ghelijck een schaep, dz en vindtmen nergens elders, ende het heeft grauwe wolle, twee cleyne horenkens, het loopt snel, ende het is seer goet om eeten, alsmen der snacken een cudde in der weyden vindt, soo rijdt die Keyser Cham wt met den synen, ende hy omcingelt dz gantz veldt, aldaer sy hen in dat gras verborgen hebben, ende als sy dan beginnen met trommelen gheluyt te maken, soo verschrict de snack, ende loopt daer henen, soo is men hen dan teghen, ende iagen dz dier om ende weder so langhe tot dat het valt, dan ouervallent die Tartaren eñ doodent.

Van den Frontieren ende aenstotende landen der Zauolhenser Tartaren, dat vij. Capittel.

DAt lādt der Zauolhēser Tartaren, eyndet teghen opganck, aen die zee, dwelckmē Caspiū oft Hircanum heetet, vā middernacht aen een groot effen veldt, dat is lanck ende breet, van nederganck aen den wateren Volha ende Tanay, van middach eensdeels aen die Euxinische zee, ende eensdeels aent hooghe ghebercht Iberie, eñ Albanie. Die Caspijsse zee noemē die Ruyssen Chualens Kemore, ende sy en comet niet wt die groote zee, sonder het meerdert ende wasset van sommighe wateren die aldaer te samen loopen, want het vlieten veel groote wateren daer in, die ruysschen daerhen, met diepen oeueren, die sijn hol, datmen daer onder door gaen mach, daer om soecken die Perssen en de Meden indē somer vercoelinge aldaer. Item soo maket inden winter om die dompen ende neuelen wille een ghetemperde locht ontrent der zee, ende daer na soo sijn die hayrachtighe Tartaren, die selue noemen die Tartaren Calmuchi ende Heydē, want sy en houden Machomets wedt niet, ende sy en scheren dat hayr op haer hoofden niet af, ghelijck alle andere Tartaren doen, sonder die ionghe ghesellen, die scheren dat hooft, op twee locken na, die laten sy staen, aen elcke oore een, die hanget hen af tot op die armen, tot een tecken dat sy onghebondē sijn, eñ ionckvrouscap. Van nederganck hebbē sy die waterē Tanaim, ende Volha, Tanaim noemen die Tartaren Don, dat selue water vlietet van synen fonteynen wt dat Hertoochdom Rensensko (dwelck der Muscouiter Coninck gewonnen heeft) teghen middernacht, daer na keeret teghen middach ende loopt met dry wtgangen in die Meotische zee, ia het maect die zee Meotin. Ontrent dat water Tanaim, sijn nv ter tijt veel vruchtbare boomen, oock synder sommige bien inden eyken boomen, die veel honichs maken, dier synder oock sommighe in dē boomen, maer weynich, daerom noemen die Tartaren, want sy vindē goede nootdruft daer ontrent, van vruchten, honich ende vruchten ende visschen, die Volha noemen die Tar-

Tartaren Edel, die vlietet wt Muſcouia, ende heeft harē oorſpronck voorder tegen middernacht eñ nederganck van Tanais. Ende vlietet teghen middernacht eenen grootē boge om Tanaim, ende keert haer daer na teghen opganck ende middach, ende ſy valt int leſte met vijuentwintich wtgangen in die Euxiniſche zee. Tuſſchen Tanaim eñ die Volha, ſijn negenenveertich dachreyſen, ende gheener en machs in dry weken niet wel rijden, hy iaghe ſoo ſeer als hy can. Die Volha is drymael ſo groot als Don. Die Volha geeft vijuentwintich groote wateren, ende dat minſte daer af is grooter, dan die Tyber tot Roomē, oft die Viſla achter Cracouw, die ſelue wateren der Volha hebben veel viſch. Alſo dat die Tartaren, als ſyer voorby rijden, dat ſy die viſſchen met haren ſweerden doorhouwen, ende ſy nemenſe alſoo daer wte. By deſen twee waterē Tanaim ende Volha, waſſet goedē Calamus met hoopē, dien noemtmē Air oft Broſtuorce, aldaer waſſet ooc Ponticum, dat noemē die Tartarē Cinereuent, dat is eenē perſſen name. Item Cueilabuca, oft ghelijc die andere ſeggē Kilcabucha, dat heet in duytſch craeyen ooghe, dz verhit ſeere. Van dē oorſpronck der waterē Don eñ Edel, wil ick voorder ſeggen, als ick van Moſcouien handelē ſal. Alſo dewils als die Zauolhenſer Tartaren in onſen landē treckē om te rouuē, ſoo ſwemmen ſy ouer deſe eñ andere wateren, daer ſetten ſy haer wijuen ende kinderen op die peerdē, midtſgaders haer andere haeue, eñ ſy hangen den peerden aen die ſteerten, eñ ſy ſwemmen alſoo ouere, eñ doen dan veel ongelucx in onſen landen. Tegen middach ſijn die bergen Iberie eñ Albanie. Tegen die zee Caſpio, die ſelue noemē die Pruyſſen Piacthorſci Circaci, dat is ſoo veel als vijf gheberchte Circaci. Tuſſchē die bergen ligghen dat volck der Gazarorum, die ſelue ſijn tot den gelooue bekeert wordē, door Cyrillum eñ Methodium ghebroeders, die heeft die Keyſer Michael van Conſtantinopel geſchict, gelijck die Merheriſche legende wtwijſt. Sy houden ooc noch op deſen dach der Grieken maniere, anders iſt een ſtrijdtbaer volck, eñ het is ſeer aenghenaem in Aſia ende Egypten. Die Zauolhenſer Tartaren maken haer pijlē by hen, die Grieken noemen dz volck tot deſer tijt Abgazari ende Abgazeli, ende ontrent hen woont dat volck Circaſſi ende Mengrelli, die houden alle dat Griecxe gheloouue ende manieren, ende ſijn vā Cyrillo tot den gheloouue ghecomen. Doē ſinte Cyrillus weder vā die Euxiniſche zee quā, doen nam hy den lichaem van ſinte Clemens met hem, als hy in Merheren Chriſtum predikē wilde, daer na beriep hē die Paus Nicolaus te Roomen, doen bracht hy den lichaem van ſinte Clemens mz hē te Roomen, ende begroef hem eerlijck in ſinte Clemens kercke. In der ſelver kerckē leyt der voorghenoemde Cyrillus met ſynen broeder Methodio begrauen. Maer men en heeft hen ghebeente niet connen ghevindē, hoe ſeere datment gheſocht heeft, van den bergē der Circaſſer Piacthorſci oft vijf berghen, daer vlietet een groot water af, dat noemen die Tartaren Tirck, dat vlietet ſo ſnel, dat het ſteenen met hem vuert, dat is ſeer viſchrijck, dat vlietet ten leſten in die zee Caſpium, daer na vlietet oock een ander van den ſelven berghen, dat heet Cohan, eñ het is cleyner dan Tirck, dat vlietet oock ten leſten in die zee Caſpium ghenoemt.

Van den gheſlachten der Keyſeren die op gheen ſyde der Volha woonen, dat viij. Capit.

HEt ſijn by den Tartaren vierderley vergaderinghen, ende eſſen alſoo veel Keyſers daer ouer gheſet, dat ſijn die vergaderinghe der Zauolhenſer, die ander vergaderinghe der Precopenſer, die derde der Coſanenſer, die vierde der Nohacenſer. Sy doen noch die vijfde daer toe, die noemen ſy Cazacca, van den ſelvē wort onder gheſeyt. Hoorda heet op Tartariſch een vergaderinghe der menichten, die vermaerſte vergaderinghe is der Czahadaier oft Zauolhenſer, die noemen ſy Tack Xi, dat is die opperſte vergaderinge, aldaer die vermaerſte liedē onder ſijn, die noemen ſy Edellieden eñ vry, die wyle dz ſy niemandts onderworpen en ſijn, ende dat dandere vergaderingē vā hen gecomē ſijn, daerom noemen ooc die Moſcouitē eē groote vergade-

ringhe, die vergaderinge der Zauolhenser. Daerom heet oock haer Keyser Jr Tli Xi in harer spraken, dat is, hy heet een vrijer mensch. Hy heet oock Vlu Cham, dat is, een groot Heer oft Keyser, want Vlu heet groot, ende Cham Keyser oft Heere, veel noemē hem den grootē Hondt: Cham alsment met een H. schrijft, soo heetet eē Keyser oft Heere, ende sonder H. heetet bloet ende nummermeer Hondt in Tartarscher spraken. Die Tartaren seggen, hoe dz een weduwe eenē sone baerde die hiet Cingkis, ende doē haer sonē, haer ghelijck een eebrekerinne dooden wilden, doen ontschuldichde sy haer ende seyde, dat sy van gheenen mensche, sonder van der sonnē schijn ontfanghen hadde, dat selue gheloofden die sonen, ende sy lieten die moeder los eñ vry. Doen nv der Cingkis geborē wardt, doen wart een groot sterck man daer af, ende hy wert een beginner der Zauolhenser Keyseren. Sijn sone hiet Jocucham dat was een Heyden, Jocucham baerde Zaincham den derden Keyser, diē noemtmē in der werelt, principalijck in Polen, Hungarijen, ende in Ruyssen, Bathi. Dese Keyser heeft der Gotthen landt, Ruyssen, Polen, Slesien, Merheren, ende Hungarijen verdoruen, ghelijck int begintsel gescyt is. Dese Bathi is eerst een Heyden geweest, eñ is daer na te rade ghewordē, dat hy met dē Tartaren die Machometsche secte aenghenomen heeft, die sy noch op desen dach houden. Die vierde Keyser quā vā Bathi, ende hiet op Tartarisch, Temir Cutlu, dz is, een salich ijser, wāt hy was gheluckich eñ strijdtbaer, dit is die Tamerlanes, daer af dat die historien seggē. Die heeft gheheel Asien gedestrueert, ende is tot in Egypten comen. Hy vinck ten eerstē dē Turkischen Keyser Pesattem, ende bandt hem mz gulden ketenen, maer onlancx liet hy hem weder los eñ vry. Dese Keyser hadde twelfmael hondert duysent mannē in sijn heyr gehadt. Het was ooc ter seluer tijt ooc een ander Vorst der Tartaren, die hiet Aesac Cutlu, dat heet in duytsch, dat hinkende ijser, want hy hincte, ende hy was anderssins grouwelijc. Die selue hadde veel strijden gheluckelijck volbracht, ende hy hadde eē groot stadt in der Zauolhenser lādt Cumumedczar ghenoemt gantz gedestrueert ende geraseert. Die huysen staē noch aldaer met den mueren, ende daer en is niet in. Ende ouer die dryhondert kercken der Gotthen, op die maniere der Machametischen Mesquitē gemaect, die heeft hy al woest gheleyt. In dat slot der seluer stadt, begrafmen die Keysers der Zauolhenseren. Die vijfste Keyser van Temir Cutlu geboren, die hiet Temir Czar, die selue is van Vithold den Hertoge van Lituania, ende Lasla, den Coninck vā Polen, om hulpe aengheroepen worden, tegen die Duytsche heeren in Pruyssen, als hy aldaer mannelijck vochdt, doen is hy inden strijdt verslaghen. Die seste Keyser hiet Marmetizar, des voorgeschreuen Temir Czar sone, die selue baerde Achmetzar, die seuenden Keyser. Achmet hiet op die Tartarische spraeck, een die haest te stillen is. Achmet baerde den Sziachmet den achsten Keyser. Sziachmet is alsoo vele gheseyt, als die geestelijcke Achmet. Die Tartaren noemen oock Siachmet, dat is, die ghemarteliseerde Achmet: want die Lithouwer hebben hem gheuanghe, ende te Couno in eenen kercker gheleyt. Dese woort wtgeroepē van Coninck Aelbrecht wt Polen, ende van Alexander den grooten heere in Lithauw, tegen Mendligeri den Keyser der Precopenser Tartaren int jaer Christi vijfthiēhondert, die quam inden winter met tsestich duysent mannen, daer mede warē ooc ouer hondert duysent wijfs ende kinderen. Maer die wyle dat den winter seer coudt was, soo wart syne huysvrouwe vanden Keyser der Precopenser heymelijk ontbodē. Ende die wyle dat sy die coude ende den honger niet lijden en mochte. Doen ontvloot sy haren man met een groot deel des heyrs in Precopa. Doen nv Siachmets heyr ghemindert was, ende groote coude ghelcden hadde. So wart hy ter neder gheleyt, door Mēdligeri den Precopenser. Ende sijn heyr wert verstroyt, doen vloot hy met drye hondert peerden tot den Turckschen Keyser Baiazit. Doen hy nv te Bialigrod quam, dat hiet, dat witte slot by der Pontische zee, doen mercte hy datmen hem vangen wilde, door beual Baiazit des Turckschen Keysers, dacrom vloot hy haestelijck weder achter waerts mz vijftich peerdē, eñ hy ontvloot op dz veldt Kiou. Doē nv der Kiouer hooftmā hē gewaer wart, door syne

bespie-

beſpieders, doē omcingelde hy hem mz den ſynen, ende ſy vingē hem. Daer na ſchiete hy hem tot Vilna tot dē Lithouwerē, den welcken hy ſomtijts ontvloden was, ende doen men hem na iacchde, eñ hem greep ende hem wederbrochte. Maer doen Coninck Alexander wt Polen, eñ die groote Hertoge wt Lithouwen tot Breſce eenen gemeynen dach hielden by den Pruyſſen, doen quā Sziachmet vā Vilna wte door ſijn beuel, doen reedt hem Coninck Alexander eē myle weechs tegē, eñ hy ontfinck hem vriendelijck, daer na quam hy tot Radom door die Polen, op dat hy weder in Tartarije gebracht mochte worden ouer die Volha, aldaer warden ſommige duyſent lichter peerden beſtelt, dat hy dies te bequamelijcker eñ ſekerder weder thuyſwaert gevuert worde, ende dat hy van den ſynen des te eerlijcker ontfangen worde, doen ſchicten ſy voor hen Cazac Soudaē (die was Sziachmets lijffelijck broeder) in Tartarije ouer die Volha, ende woont by Albugerim Czar, Sziachmets oom in Czahadai haer vaderlandt. Maer als Sziachmet in Lithouw tooch, om eē heyr te vergaderē, doē wart hy weder geuāghen van dē Lithouwerē, door dingeuē Mendligeri des Keyſers der Precopenſer, ende hy wart in een ſlot (dz heet Couno by der zee Baltheū genoemt) in eenē kercker geleyt, daerom hebben hem die ſynen, met rechte Sachmet (dat is ghepijnicht) ghenoemt.

Hoe dz die Scythier altijt oproeriſch ende rouers ſijn geweeſt, dat ix. Capittel.

IJe Tartarē en ſijn nummermeer in ruſtē, wāt ſy ouervallen altijt haer naeſtegebuerē, die berooven ſy aen lieden ende vee, dz is gemeyne in allen vergaderinghen der Tartaren gheweeſt vanden beginne, daer af mochtmen veel exempelen gheuē, ghelijc int jaer Chriſti duyſent tweehondert vierenvijftich. Doen quam een ontallijck groot heyr) wt veel Legionen der Tartaren te ſamen vergadert, ende door die Ruijſſen ende Lithouwer geſterct) met haren Tartariſchen hooflieden Nogay ende Thelebuga, na ſint Andries dach, in dat Sandomiriſch landt, die togē ouer die geurooſen Viſla, eñ ſy verbrandē ſteden ende kercken. Ende ſy belegerden dat ſlot tot Sandomiria, daer in waren alle vrouwen eñ kinderē mitdſgaders harer haeue ghevloden, dz beſtreden ſy dach ende nacht, maer doen ſy niet wtrichten en conſtē, doen reden die hooftliedē wt Ruyſſen, Vaſileo, ende Leo, Coninck Daniels ſone wt Ruyſſen dien indē ſlote bedrechelijck, dat ſy hen om meerder ſekerheyt wille opgeuen ſouden, dat deden die Sandomirier. Maer die Tartarē en hieldē gheē gheloouc, eñ ſy vielen met grooten geſchrey in dat ſlot, ende ſy vermoorden alle datter in was, alſo dat het bloet der dooden van den berch des ſlots her af vloot, ghelijc een beke, in die Viſla, die reſte die ſy niet dooden en mochten, die dreuen ſy ghelijck een cudde ſchapē in die Viſla, ende verdroncken ſy aldaer, doen ſy nw wt Sandomiria vielen, doen quamen ſy tot Cracouw, door gheleyde der Ruyſſen, ende ſy vonden die ſtadt woeſt eñ ledich ſtaen, daer wrackten ſy hen op die huyſen ende ſommigē cranken, ende doen ſy alſoo dry maenden ſonder eenigen wederſtandt gheraeſt haddē, eñ nw met den roof geladen waren, doē togē ſy wederom thuyſwaerts in Tartarijē. Het is ock een kindt tot Cracouw geboren worden, ende eer dat ſelue ſes maenden oudt wert, doen ſpract met wijsheydē worden (dwelck doch wonderlijck om hooren was) die Tartaren ſouden comen, ende den Polneren haer hoofden af ſnijden, doen nw een yeghelijck daer af verſchricte, doē vraechdemen dat kindt, oftet ooc vernaert was, doen ſeyde het kindt, het vreeſde hem ſeere, want men ſal hem ſijn hooft onder anderen ooc af ſnijden. Alſo quam dz grouweliſck volck in der grooter coudē, ende grooten ſneeuw, int geweſte der Lublienſer, Mazouier, Sandomirienſer, Siradienſer, eñ Cracouwer, om ſynē honger te verſaeden, haer hooftliedē warē Nogay eñ Thelebuga, die voeren met hen lieden daer hen, gelijck mz eenē hoop ſprinckhanen. Maer ſy werden van dz ſlot eñ ſtadt Sandomiria met ſchandē eñ ſchade afgedreuē, wāt dz crijchsvolc hiel hen redelijck daer in, doē verbrandē ſy veel kerckē ende cloſterē inden af tocht, ende ſy quamē op Kerſauont tot Cracouw, eñ ſy begonſteſe te beſtrijdē, aldaer verlorē ſyer veel vandē principaelſten wt haren heyre, doen togen ſy we-

sy wederom met ghehuyl af, ende verbranden ende destrueerden al dz sy vondē: doen vertwijfelde Hertoge Lesco aē sijn crijchsvolck, ende tooch in Hungarijen met synder huysvrouwē Griffina. Maer die Tartaren liepen voorder, ende sy quamen tot aen dz Pannonisch gheberchte ende in die Slesia. Doē sy nv alle die genoemde landen beroofden, priesters, kinderen, ende oude lieden herwocht hadden, doen togen sy wech met eenen grooten roof, beyde vā lieden ende vee, dien deylden sy in Vladimiria in Ruyssen, ende sy vonden in den roof ouer die eenentwintich duysent maechden, die noch gheenen man bekendt en haddē, waer by dat af te nemen is, hoe groot den anderen hoop gheweest is. Seer ontrent dijer tijt beweechdē die Cumanier die Tartaren dat sy in Hungarijen treckē souden, ende verdoruent met rouuē ende moorden tot Petsich toe, ende sy bleuen daerin, van acht dagen na der Heylighen drij Coningen dach tot Paesschen toe. Int selue jaer ouervielen die Tartaren dat Keyserdom tot Constantinopel oock, aldaer verslogen sy veel volcx, ende sy verwoesteden veel steden. Daer by is af te nemen, dat die Tartaren nummermeer sonder rooueu en sijn, ende dat sy altijts haer naghebueren aengrijpen, ende tot onruste brenghen, ghelijck die Precopenser Tartaren in voorleden jaren ghedaen hebben, als sy diemaels, die Wallachye, Ruyssen, Litthauwen, eñ Muscouiten aenghevochten hebben. Maer die Nohaiensér eñ Cosanenser Tartaren, die grepē Muscouitē aen, aldaer beroofden sy eñ herwochden alle tghene dat sy vonden.

Wat voor een volck oft gheslacht in Scythia woont, dat x. Capittel.

TJe wyle dattet nv dryhondert ende ses jaren sijn, dz die Tartaren dat Asiatisch Sarmatiam oft Scythiam gheeregen hebben. So mochte eenē twijfelen wat volck daer te vooren aldaer ghewoont heeft, dwelck men nv ghelijck als voortijts Scythiam noemt, daer toe is lichtelijck te antwoorden wt het voorgaende na den historien. Doē die Gothē woonden aldaer, doen die Tartaren daer hen quamen, die noemden haer naghebueren Polucos, dat heet in Ruyssischer spraken Slauoniere, ende Muscouiter spraken, die rouuende, want die Gotthen beroofden ende ouervielen op datmael, ghelijck die Tartaren nv doen, alle haer omligghende naghebueren, die vielen sy aen ghelijck die iaechhonden. Maer wy willent noch voorder halē, Ptolomeus Pheludianus seyt in den anderen sijns ghevierendeeldē boecks, die middernachtelijcke plaetse, aldaer nv die Tartaren woonen behoort tot der wtdeylinghe des dryhoecks der middernachtelijcken guldenen teckens ende Saturnus met dat teecken des watermans domineren daer in, dat maeckt den seluen hoeck oft plaetse verseickelijck aen synen inwooneren, want die voorghenoemde Ptolomeus spreect, dz die gene die daer woonē om die landen Sarmatiam ende dz landt Ascarde, die ghelijcken den Saturno ende waterman. Daerom soo sijn sy gerne van booser natueren, ende hatende dz menschelijcke gheslachte, principalijck die gene, die hen in haren qualiteyten (dat is coudt ende drooghe) contrarie sijn, wt den seluē hoeck sijn ontspringen ende noch opstaen grouwelijcke lieden, die de menschen ongherust maken, ghelijck oock die Propheet Jheremias int eerste Capittel gheseyt heeft. Van middernacht sal hem alle quaet wtbreyden ouer die inwoonders der aerden. Alsmen dat achte wil nemen, soo salt met der waerheyt bestaen ghelijck een woordt Gods, want die historien ende Ptolomeus gheuen te kennen, hoe dat voortijden die Amasones, oft eenborstighe wijuen aldaer ghewoont hebben, die der gheheelder werelt verseickelijck sijn gheweest, wāt sy vergaten die bloodicheyt haers gheslachts, ende sy brachten veel landen in onrusten. Sy gewonnen ooc cleyn Asiam, eñ bouden aldaer die beroempste stadt Ephesum, ende doē die selue verdreuē werden, doē quamen andere volckē wt Scythia, die waren oock der werelt seer ouerlastich. Ten lestē quamē die Gothē, diemen ooc Getas noemt, die selue hebbē oock lange tijt in den landen gewoont, eñ sy hebbē aldaer steden eñ slotē verandert, eñ hebben (gelijck sy altijt gedaē hebben) van dē roof geleeft, tot dz wt Juhra in den landen der middernachtelicken Scythier ghelegen, die Juhri gheco-

men sijn, die daer na Hugui, daer na Hon-

garen

garen ghenoemt ſijn worden, die dructē die Gotthen onder met harer menichte, ende dreuen ſy wte, nochtans waren ſommighe ſteden ende ſloten, die ſy niet ghewinnen en mochtē. Die verdreuene Gotthē ſochtē hen andere wooninghen, ende verdreuen tē eerſtē die Alaner, Roxalaner, Ruyſſen; ende Wandalen: ten leſten bleuen ſy by die Pontiſche zee, aldaer ouerwinnen ſy Bulgariam, Tratiam, ende dz Keyſerdō Conſtantinopel, aldaer werdē ſy dē Keyſer Zeno ſuſpect eñ onbelydelijck, ende hy ſchicteſe om Italiam weder te ghewinnē, wt den handē Odoacri Eruli, ghelijc hier na beter te kennen gegeuen wordt. Doen begeerdē die Alaner ende Wandaler (die doen ter tijt geenē thuys en hadden) van den grooten Conſtantino, dat hy hen oock een landt wilde ingheuen, ende hen wert Pannonia inghegheuen, van deſen ſal beneden in ſunderheyt gheſeyt wordē. Als hen nv die Juhri vermenichfuldicht hadden, doen quamen ſy ouer die groote wateren, ende ſy werden van den jagers gevuert, die iaechden een wildt na, ende ſy quamen in Ruyſſen, aldaer grepē ſy Pannoniam haeſtelijck aen, ende ſy gauē hen Attilam tot eenen hooftman, die waren gheheele Europam ouerlaſtich. Daer na vermenichfuldichdē hen die Gotthen, alſmen hen vrede toeghеſeyt hadde, ende ſy ghecregen die Tartaren, die ſy te vooren aengeuallen eñ verdreuen hadden. Dit is geſeyt vā den inwoonderē der Sarmatie in Aſia gelegē, maer int navolgēde wordt meer eñ onderſcheydelijck daer af geſeyt.

Van den Gotthen/

dat xj. Capittel.

ALs nv die Gotthen wt Scythia verdreuē warē, doē woonden ſy eenſdeels in dz eylandt Taurica eñ daer ontrent, ende by der Pontiſche zee, ende die reſte van meer dan twee hondert duyſent, die ouervielen Italiam met harē Coninck Ragaſo: doē hem Roome daer af verſcricte, eñ alſulcke macht vreeſde, doen ſtoruen harer veel vā honger, op dē Feſulaniſchen berch, ende haer Coninck Ragaſus wart gheuangē, eñ in die gheuankeniſſe geleyt, eñ dat heyr was ghelijck die ſchapen verſtroyt, verſlagen eñ vercocht. Maer doē ſy hen ontrēt Tauricam eñ Pontum nedergelatē haddē, ſo werdē ſy in twcen gedeylt. Eñ die met harē Vorſte Alarico tegē nederganck in Italiam eñ Vranckrijck getogen ſijn, die heetmen Viſigothos, dat is auontlantſche Gotthē geheetē. Maer die by den Vorſte Fridigerno in haren lande by die Pontiſche zee bleuen ſijn, die ſijn Oſtrogotthi, dz is Morgenlandtſche Gotthen ghenoemt wordē, daer wt wort openbaer vā waer die Oſtrogotthi eñ die Viſigotthi haer namē hebbē. Het is oock openbaer, dz die Gotthē die onder dē Coninck vā Dennemarck in Gotthlandt woonen, hen den namen Oſtrogothi oft Viſigothi onbillich eñ tonrechte toe egenē, dan nz ſy, ſonder die ontrēt Pontū eñ Miſiā bleuē, eñ die gene die in Vranckrijc gecomē ſijn, alſo ghenoemt ſijn worden, daer af beſiet eener Paulū Diaconum int xvj. boeck int ij. Cap. Die Morgenlandtſche Gotthē die togē in Miſiam, Tratiam, eñ in die landē des Conſtantinopolitaenſchen rijcx, vā diē verſcricte die Keyſer, eñ begeerde vant rijc af te ſtane, eñ hy ſcrcteſe mz harē Coninck Diederick tegē Odoacrum, om Italiā te beſchermē. Doen togē ſy door Seremiam eñ Pannoniam, eñ doen ſy tot Aquileyam quamen, eñ aldaer hen eñ haer vee verquē ten eñ voederden, doē veriaechdē ſy Odoacrū, die mz eenē grootē heyre qnā, eñ wilde tegē hen ſtrijdē, doen vloot hy tot Roome. Maer doen hy beuant dz die poorten voor hen beſlotē warē, doen tooch hy voor Rauenna, eñ hem beleegerde Diederick, ende doen hy na dry dagē met hen een pact oft accoort gemaect hadde, doē herworchde hy hē bedriechelijc, eñ wart alſoo Heere ouer geheel Italiā. Maer welcke der Gotthen Coningē in Italia, Vranckrijc, eñ Hiſpania geweeſt ſijn, machmē lichtelijc wt den hiſtoriē leerē, wāt het en is mijn voornemē nz daer af te ſchrijuē. Maer doē die Juhri oft Hōgarē, vā der Aſianiſche Sarmatia in Pannoniam togē, doē werdē der anderē Gotthē veel, eñ roeydē die Tartaren gantz wte, die wt Morgēlādt quamē. Sy deſtrueerden eñ raſeerden ooc ſteden eñ ſlotē, op datmē die reſte alleēlijc int eylādt Taurico vindē ſoude. Maer die vā Genua wt Italia gewonnē hen af die beroēde ſtadt Theodoſiā ofte Caffā, eñ ſy ſetteden haer borgers daer in. Tē leſtē quamē die Tartaren

van

van dat gheslachte der Vlaner, door die straten tegen middernacht in dat eylandt, ende ghewonnent gheheelijck met steden dorpen ende velden, eñ sy behieldē alleenlijck die hooftlieden tot Mancup, dat van gheslacht ende spraken Gotthen waren, ende dat slot Mancup. Ten lesten gewan Machomet den achtste Keyser der Turken, des teghenwoordighen Selambeci groot vader dat eylandt Tauricum, ende hy bestrede die stadt Caffan, die Precopenser oft Vlaner Tartarē, die bracht hy midtsgaders den gantzen Cheroneso onder syne macht, ende hy beuestichde dat slot Azouw teghen middernacht gelegen, aen den oeuere Tanais, dat hebben die Turkē op desē dach noch in. Hy versloech oock twee Hertoghen eñ ghebroeders van Mancup, die welcke alleenlijc noch resterende waren vandē gheslachte ende spraken der Gotthen, die welcke dz gheslachte hadden onderhoudē moegē, ende hy nam dat slot Mancup in. Alsoo sijn alle Gotthen die in Sarmatia ende die in Italia, Vranckrijck, ende in Hispania omcomen ende wtgeroeyt worden. Ende haers gheslachts en is gheen meer in der werelt.

Van den Alaneren / Vandaleren ende Swauen, dat xij. Capittel.

ALaner dat is eē volck wt Alania den lande, in der Europische Sarmatia ghelegen met den water Tanays aenstootich, dz selue landt is effen, ende en heeft gheenen sonderlinghen berch, dan sommighe houelkens, daer en is oock niemandt in, dan dat volck is alsoo dicwils daer wt veriaecht ende verdreuen worden, alsoo dat sy in andere landen omcomē ende wtgeroeyt sijn wordē. Die veldē in Alania staen ledich, want het en woenen noch huysselijcke noch vremde lieden daer in, het loopen alleenlijck die Cazacci somtijts daer door, die soeken na haere ghewoonte yemants dien sy eeten moghe. Cazac is Tartarisch, Cozac Ruyssisch, ende het is alsoo veel gheseyt, als een snaphaen, die leuen alleenlijck wt den stegelreep (gelijck men seyt) ende sy en sijn niemandt onderworpen: die selue loopen met hoopen door die velden, somtijts, dry, ses, thiē, twintich, oft tsestich met malcanderē. In desen lan de wasset veel Calmus, dien noemen die Polen Tartars Kietzele na der Tartarischē spraken, dan hy en wasset niet verre van der Tartaren landt. Wandaler, dat is een volck Germaniæ ghelijck Plinius, Suetonius Tranquillus ende Cornelius Tacitus daer af scrijuen, die ligghen aen den water Wandal, dwelck synen name van der Coninginne ontfanghē heeft (die welcke haren goden ter eeren, ende tot een offerhande om der victorien die sy van haren vyanden ghehadt hadde) haer selue daer in verdroncken heeft. Dit water heet oock Vstula oft Visla. Ende op datmen voorder weten mach vanden Wandalen, soo is te mercken, dat die Sclauen van Jauam Japhets sone door Helisam hercomē, want Noe baerde Sem, Cham, ende Japhet. Maer Japhet baerde Jauam synen vierden sone met synen broederen, Jauan heeft die Grieken by der Jonische ende Egersche zee ghemenichfuldicht. Hy heeft oock die Helladier, Eolier, eñ Slauen, door synen sone Elisam herbracht. Van Jauan is die Jonische zee genoemt worden, die Hebreen noemen oock die Jonier ende Griekē in harer sprakē Jauan, dat is die meyninghe Josephi vā dē sonen Noe. Die Slauen hebben haer landt teghen nederganck, ghelijck na den Grieken, Seruiam, Rusciam, Dalmatiam, Misiam, Bulgariam, Bosnam, Croatiam, Pannoniā, eñ Slauoniam. Maer het sijn die twee Vorstē Lech ende Ezech ghebroeders gheweest, Jauans broeders sonen, die van dat gheslacht Helise ghecomen sijn, die hebben met harē gheslachten Croatiam ende Slauoniam inghehadt (die selue landen scheydet dat snel loopende water Crupa) Ende sy hebben haer principaelste wooninghe ghehadt in dat slot Psary, ende in syne dorpe, dz selue dorp leyt noch aen dat water Crupe, ende tot onsen tijden woonen veel Slauē daer in. Maer dat slot is gedestrueert worden, ende men en siet aldaer anders niet dan oude muerage. Maer doender harer soo veel warden, alsoo dat sy niet in Dalmatia, Croatia, ende Slauonia woonen en mochten, soo wart dicwils twist eñ tweedrachticheyt onder hen, daerom op dat die twee ghebroeders Lech ende Ezech schande ende

de ende veel moorden beletteden, soo warden sy te rade, dat sy alle haer ghesinne, haue, eñ waere nemẽ souden, ende souden dat landt verlaten, endt souden tegen nederganck trecken. Ende hen aldaer nieuwe wooninghen wt nemen, want sy wisten wel, dat die landen tegen opganck eñ middach te veel volcr hadden, daer omme soudet te vergeefs sijn, dat sy daer hen trockẽ ende nieuwe wooningen sochten. Alsoo quamen sy in Merherẽ, eñ Behem. Ende doen sy mercten dat nyemandt daer en woonde, ende dat dat landt wijt ende breet was. Ende dattet goede locht eñ aertrijck hadde, doẽ sloegen sy haren leyger aldaer aen eenen berch die heet Rzip. Doen ghereech Czech lust tot dijen lande. Ende begeerde eernstelijc van synen oudsten broeder Lech, dat hem ende synen erfgenamen, Merheren, ende Behem, tot een eeuwich eygendom ghegeuen worde. Daer tot verwillichde Lech, op dat hy broederlijcke liefde onder hielc, ende hy segende synen broeder, nam orlof, ende hy tooch met dẽ synen teghen middernacht ende opganck. Doen quam hy in een onghebout landt, aldaer noyt geen mensch gewoont en hadde, daer nv Slesia eñ groot Polen is, aldaer liet hy hem neder met den synẽ. Doen vermenichfuldichden hen die Lechiten ofte Polen, in der Slesia ende groot Polen, in eñ ontallijck ghetal, ende sy vervuldẽ Wandalen, dat is Polen, aẽ dz water Wandael, dwelc nv die Visla heet. Sy vervulden oock Pomeren, Cassubien, ende dat gheheele landt ontrent die Germanische zee. Aldaer is nv die Marke, Lubeeck, Kostock, tot aen Westphalen toe, daer hebben sy menigerhande namen ghecreghen na den landen daer in dat sy ghewoont hebben, ende die ghene die aen die Spre ghewoont hebben, die heeftmen die Swauen ghenoemt, ende die ghene die beneuen hen woonden hiet Boergoensse, van den huttẽ ende hoopen, die sy in der Polner sprakẽ, Brogi noemẽ, dijerghelijcken is oock van den anderen te segghen. Die Dreuianer ende Trauianer hebben haer namen ontfanghen van weghẽ der veelheyt des houts ende gras. Ter tijt des Keysers Augusti, ghelijck Bergomiensis schrijft. Doen quamẽ by tachentich duysent mannen van middernacht, ende settedẽ hen neder aen dẽ oeuere des Rijns, die selue hebbẽ Drusus ende Tiberius (die des Keysers Octauiani suster kinderen waren) verdreuen, ghelijc Paulus Drosius schrijft, ende dwonghen sy dat sy weder op haer oude plaetse trecken mosten.

Daer na tooch Drusus ouer den Rijn, ende ouer die Elue, ende streedt aldaer, die Elue loopt door Behem ende Meyssen in die Germanische zee, ende sy heet op Behems Labaya, alsoo quam Drusus tot den Swauen, ende Boergoenssen, mz den selue dede hy een grouwelijcke slacht, ende creech victorie teghen haer. Maer Drusus wart in den strijdt verslaghen van dz grouwelijck volck der Swauen, daer na wert hy te Mentz gevuert eñ aldaer begrauen.

Na dien ordineerde hyse Keyser Octauianus in Vranckrijck te woonen, op dat sy onder eenen milden hemel, wat saechter ende weeker worden ghelijck Suetonius Tranquillus schrijft. Daer woondẽ sy aen den oeuer des Rijns. Aldaer die stadt Augspurg den Keyser Augusto ter eeren ghebouwet is, ende sy heeten op den dach van heden noch Swauen van haer voorgaende vaderlãdt, ende Vindelier, van der Vindelier ende Slauen sprake her, die stadt heeft oock den name der Vindeler Augspurg onfanghen, dit schrijft die voorghenoemde Suetonius Tranquillus, ende Martinus in synder Martinia na, onder der beschrijuinghe des Keysers Augusti. Hoe wel dz die Swauẽ wt harer lãdtschap herwaerts der Germaensche zee ghelegen ghevuert sijn worden, daer hen sijn daer na Polen, Vindelier, ende Slauen comen, ende hebben dz selue landt vervult, dacrom verhieuen hen die Boergoensche weder daer hen van middernacht wt der Vindelier landt, ter tijt des Keysers Valentiniani, ghelijck Drosius ende Bergomensis, schrijuen, ende sy quamen aen den Rodanum, ende die wyle dat sy dat selue landt vredelijck (ende van haren naghebueren onaenghevochten) besaeten, doen noemden sy dat landt na hen Boergoendiẽ. Maer Keyser Henricks hooftlieden, bestredẽ die Vindelier, ontrẽt Lubeeck, Rostock, Mechelborch, ende aen dat water Swaef ghenoemt, ghelijck als een volck dat dẽ Christelijcken gheloue niet aen nemen en wilde. Ten lesten verwan Henrick die derde, dese volcken alle tsamẽ, ende hy ordineer-

de dz voordaen die Duytschē op die plaetsen woonē soudē. Het schrijft ooc eener, in den geschiedenissen Keysers Henrick des derden, dat vier Coningen der Vindelier gheuangē sijn wordē, die moestē op hoochtijderlijcke daghē, ende op dē dach sijnder croninghen, ketelen in sijnder keukenen draghen, hen tot schanden. Het sijn ooc noch Slauē ende Vindelier woonachtich ontrent Lubeeck, Rostock, Myssen, ende in der Marckt, niet in die steden, maer in die dorpē, alder meest, diemen Sarbe eñ Vinden noemt. Het dueren ooc noch, die oude Polnische eñ Vindelisse namē aen dē stedē eñ slotē, wāt Lubeeck, Rostock, Mekelsborch dit sijn al te samē Polnische namē.

Meerdere kennisse vāden Wandalen, Alanen, ende Swauen, dat xiij. Capittel.

ALs nv die Alanen wt haren lande verdreuen wardē, doen toghen sy tot den Wandaleren, ende beyde die volcken toghen met malcanderen in Pannoniam, ende sy woonden ouer die tsestich jaren daer in, daer na tasten sy die Romeynē aen, ende ouerlastedē die Franchoisen, daerna (ghelijck die historien seggē) doen quamen sy weder in Wandaliam oft Polen, aldaer hebben sy weder ghewoont tot op die tijt Stiliconis toe, aldaer brachten sy met hen veel siluerē munte, die hadde die beeldenisse des Keysers Adriani, gelijck die munte ende omschrijft wtwijst, die selue munte vindtmē noch in Polen aen die water beken, ende daer den reghen op die velden ghesswommē heeft. Die boeren noemēt sint Johans Baptisten penningen, om datter een hooft eñ hals daer opstaet, ghelijck sint Johans hooft in der scotelen. Ter tijt des Keysers Honory, doen begeerde Stilicon een Roomsche graue, synē sone Eucherio dat rijck te winnē, ende hy beweechde die Wandalen, Alanē, Swauen, ende Quados tot den strijdt, op dat sy der Romeynen dominatie ongerust makē souden, die vielen in Vranckrijck eñ verwoesteden alle dinghen. Daer na weken sy den Gotthen, eñ toghen in Hispaniam, aldaer vochten sy aen den eenen hier den anderen daer. Daer na wardē sy door eenē Roomschen Vorste, Bonifacium opgemaent, op dat sy Affricam souden gewinnē, dat selfde destrueerden sy met dē sweerde ende den viere, ende ghewonnent ten lesten, daerom int eerste jaer Gratiani, dat was int jaer Christi dry hondert eenentachentich, ende daer na doen regeerde ouer die Wandalen die wt Polen getogen waren Modigisilus, die regeerde dertich jaere. Ende na hē sijn sone Gundericus xvj. jaer in Hispaniam. Doen dese die stadt Hispalim ghewonnen hadde, eñ dz hy die kercke aen tastē wilde, doen wardt hy van den duyuel beseten eñ sterf. Na dē selue quam sijn broeder Gensericus (ghelijck Paulus Diaconus seyt) die selue tooch wt Hispania in Affricam, ende verderf schier alle dingen aldaer met moorden, branden, ende rooucn. Ende die wyle dat hy met der Arriaensser secten besmet was, doē onderstont hy den waerachtighen ghelooue te onderdrucken, ende hy veriaechde die bisschoppen. Ter selver tijt ghelijck Paulus Diaconus ende Possidonius schrijuen so sterf sinte Augustijn, na dien dat hy tseuentich jaer oudt was worden, op dz hy nz sien en soude die destructie sijnder kercken. Daer na viel Gensericus Carthaginem aen, met synen ghewelt̄igen heyre, ende ghewan sy, daer na tooch hy wt Affrica tot Roome, ende plonderdese, hy vuerde ooc veel duysent geuangen mit sgaders der Coninginne Eudoxia eñ haer beyde dochteren tot Carthago, ende hy gaf die Coninginne synen sone Trasamundo tot eenen wijue, Campaniam eñ Apuliam verbrande hy, Capuam ende Nolam verderf hy gelijckerwijs. Te deser droeuer tijt, begaf hem Paulinus die bisschop van Nola in diēstbaerhz voor eener weduwē sone. Dese Gensericus regneerde achtēveertich jaren, ende doen hy sterf, doen quam sijn sone Honoricus na hem int rijck, die selue verioech meer dan dryhondert vierendertich bisschoppē, ende hy sloot haer kercken toe. Maer dat volck pijnichde hy op menigerley manieren, ende hy sneet der veel die handen ende die tonghen af, die selue spraken daer na sonder eenich letsel, ghelijck sinte Gregorius in sijn spraeckboecxken schrijft, ende Paulus Diaconus in der ghe schiedenisse der Romeynen. Ten lesten taste hem Godt aen, ende liet hem van die wormen eeten, alsoo sterf hy elendichlijck, na dien regeerde Guntamundus neghen

jaer

jaer. Na hem Traſamundus die veriaech-
de tweehondert ende twintich biſſchoppen
int elende, in dz eylãdt Sardiniam. Daer
na int jaer Chriſti vijfhondert ende twin-
tich, doen regeerde Hildericus ſijn ſone, die
hem Eudoxia geboren hadde des Key-
ſers Valentiniani huyſvrouw, die Genſe-
ricus gheuangen hadde. Doen ſijn vader
Traſamundus ſteruen ſoude, doen moeſte
hy hem gelouē, dat hy den Chriſten gheen
goet doen en ſoude ſoo lange als hy regee-
ren ſoude. Maer alſo haeſt als ſijn vader
ſterf, eer dan hy dat rijck innam, ſoo dede
hy alle Chriſten weder wt dz elende beroe-
pen, ende ordineerde datmen den biſſchop-
pen haere kercken weder te handen ſtellen
ſoude, deſe regeerde acht jaren. Doen her-
worchde hen Gilimer, ende regeerde vijf
jaren na hem, die wart als een raſende
hondt, dat hy oock ſijnder ouders niet
en verſchoonde. Ten leſten wart Beliſari-
us een raedtſheer van den Keyſer Juſti-
niano in Affricam gheſonden, die verdreef
die groote hoopen der Wandalen, ende hy
vinck den Coninck Gilimer leuende, ende
hy ſandt hen met eender ſilueren ketene
ghebondē, den Keyſer Juſtiniano tot Con
ſtantinopel. Alſo wart der Wandalē rijck
in Africa verſtoort.

Wt dat voorſeide machmen mercken,
dat die Wandelen, Swauen, ende Boer-
goenſſe, van den Polen comen, van den
plaetſen aldaer ſy ghewoont hebben, van
daer her hebben ſy oock hare namen ende
ſpraken die ſy noch ſpreken. Ten anderen
merckt, dat dat voorghenoempde volck
Wandelen, Swauē, Boergoenſſen, Ger-
manen geweeſt ſijn, ende niet Sarmaten
oft Scythen. Daerom hebben die ouders,
ghelijck Sigiſbartus ende Vincentius in
ſynen ſpieghel der geſchiedeniſſen onrech-
telijck ende met gheender waerheyt ghe-
ſchreuen, dat ſy Scythen gheweeſt ſijn.
Het is oock ten derden te mercken, dat die
ſelue volcken niet wt dat Eylandt Scan-
dia, maer wt Polē ghecomē ſijn, die wel-
ke dat deel Germanie teghen nederganck
ende Affricā alſo ghequelt hebben. Daer-
om en hebben die ouders niet wel gheſeet,
dat ſy wt Scythia ende Scandia geweeſt
ſijn, want Scythia leyt eygentlijc op geen
ſyde Tanaim in Aſia tegē opganc. Maer
Scandia oft Scandinauia is in neder-
ganck na der Germaenſcher zee teghen
middernacht, aenſtootende met Denne-
marck. Ende die Coninck van Denne-
marck heeftet nv oock in, dat leyt ſeer ver-
re van Scythia. Daerom iſt ſeer onfor-
melijck geſeyt, dat die volcken midtgaders
den Alanen, Gotthen, eñ haren wt Scan-
dia gheweeſt ſijn, ſoo ſy doch niet daer in
ghecomen en ſijn. Ten vierden merck, dat
die Polen, Behem, Swauen, ende alle tge
ſlacht der Slauen noch in haren landen
woonen van der Diluuie herwaerts, ende
en ſijn nergens ghecomen. Daerom en iſt
niet waer, tgene dat Blondus ſchrijft, dat
die Slauen van Boſphoro ende Tanai,
in Illiricum comen ſijn in Dalmatiam eñ
Croatiam. Ende dat Lech ende Czech der
Polder ende Behemer Vorſten, tegen op-
ganck ghetoghen ſijn, ende in der Wan-
delen landt comen, na dijen, dat ſy in
Vranckrijck ghecomen ſijn, ſoo doch die
Slauen in haer landt, ende die Vorſten
Lech ende Czech in Polen ende Behem
van der Diluuie herwaerts tot op deſe tijt
ghebleuen ſijn. Ende ſy ſullen noch lan-
ger met der hulpen Gods daer in bly-
uen. Het ſijn wel die Ruyſen met ha-
ren Vorſten ter ſeluer tijt, hen op ghetо-
ghen wt Ruyſſen ende Boſphoro, ende
ſijn in Illirien ende Croatien comen, ende
ſy hebben eenen ſwaren wichtighen roof
van daer ghebrocht. Maer oock niet al-
daer ghebleuen. Het toghen oock ouer die
tſeſtich duyſent mannen wt Polen ende
Wādalia, ende ſomwylē hondert duyſent,
om haer vyanden te beſoeken ende noch-
tans en is dat rijck van Polen daeromme
niet ledich noch woeſt ghebleuen, want het
bleuen die borgheren, cooplieden, ende boe-
ren onverandert een yeghelijck op ſyne
plaetſe. Alſoo dat die vremde ende buyten-
landers, niet alſoo wt ende in trecken en
moghen, ende dlandt na haren wille inne-
men, ghelijck ter tijt des Keyſers Honorij
was. Doen die Wandalen alleenlijc gheto
ghen waren om die Frantſoiſen te beſtry-
den, daer ſeggen die hiſtorien noch, dat die
Wandelerē weder in haer landt ghecomē
ſijn die welcke Vranckrijck ten eerſten be
ſtreden hebben. Daeromme en is nyemant
anders daer in comen. Ten vijften is te
mercke dat der Slauen ſprake ſeer verde
gaet door veel landen ende geweſten, ghe-

lijck daer ſijn Seruia, Myſia, Raſcia, Bulgaria, Boſna, die der Turckſche Keyſer nv ter tijt in heeft, Dalmatia, Croatia, Behemen, Merheren, Sleſia, cleyn ende groot Polen, Mazouia, Pomeren, Caſſubia, Sarbia, Ruyſſen, ende Muſcouiten, dat ſijn alle ſlauē, eñ Vindelier, die woonen in wyde groote landen, Lithouw, Nugaerd, Pleſcou, Smoln, eñ die Ohulicher, die ghebruycken oock Slauoniſche ſprake, daerom beſiet haer Cronike, ende die werelt beſchrijuinghe. Ten ſeſten is te mercken, dat hier op deeſſyde der Germaniſcher zee, die Swauen, Polen, eñ Boergoenſſe verdreuen ſijn worden, ende wtgeroeyt door die Keyſers Henricken ende en ſijn niet meer dan die Sarbi eñ Vindelier ouerbleuen, ghelijck bouen gheſeyt is.

Van den Jhuris/

dat xiiij. Capittel.

IHuri ſijn ghecomen wt den lande Scythia, dwelck geheelijck in middernacht aen een coude plaetſe leyt, dat leyt aen die middernachtelijcke zee, van die ſtadt Muſcouia tuſſchen opganck ende middernacht, bouē die vijfhondert grooter Duytſcher mylen, van daer comē ſy teghen middach in een plat effen landt, der Gotthen in Scythia, daer nv ter tijt die Zauolhenſer Tartaren woonen, die drucken ſy alſoo neder, ende verdreuē die Gotthen in Sarmatia.

Doen ſy nv toe namen, ende harer ontallijcke veel waren, doen hoorden ſy van den iageren, die het wildt na iaechden, ende die ouer die wateren Volha, ende Tanais ghecomen waren, hoe dat dat Sarmatiſch landt in Europa ghelegen beter was, ende een ſeer goede locht hadde. Doē ſwommen ſy met hoopen ouer die wateren eñ ſy aenſteden die Sarmaten ende Ruyſſen. Die Gotthen oock die met hen togē, die ſtreden in Myſia eñ Thratia, ende ſy verwonnen die landē Soſen, ende als ſy in Pannonia quamen, doen beuiel hen den wijn ende die volheyt des landts ſoo wel, dz ſy henlieden wooningen aldaer maecten, aldaer ſloegen ſy hen oock met den Roomſchen hooftlieden Materno, ende Tetrico, ende ſy ſloeghen Maternum doot, ende ſloeghen Tetricum in die vlucht. Doen coſen ſy oock eenen Conincx, ende ſy gauen eenen wyſen dapperen man, dat regiment ouer hen, die was coene ende ſtout in den ſtrijdt, ende hy hiet Attila, dien noemen die Hungaren in harer ſprakē Ethele. Die ſelue beriep ende vertelde veel Coninghen ende volcken, ende hy tooch in Vranckrijck, dat verderf ende deſtrueerde hy grouwelijcken. Maer doē hy op dz veldt der Cathalomier quam, daer quam op hem Aetius een raedtſheer van Roome met ſyne rotten ende hoopen, midtſgaders Diederick die Coninck der Gotthen, ende andere volcken. Doen dat Attila merckte, doen vraechde hy ſynen waerſeggers, die welcke den ſtrijdt winnen ſoudē, ende hy hoorde dat hy onder ligghen ſoude. Maer die grootſte vanden vyanden ſoude verſlaghen worden. Doen meynde Attila, dat Aetius der opperſte hooftman der vyanden ſoude omcomen, ende hy verblyde hem eenſdeels ſijns doodts, want hy vreeſde hem voor die macht Aetij, daerom ordineerde hy ſijn volck, teghen den auont, op een voorſorghe, ende liet alſdoen, ende niet des middaechs op trompen om daer in te ſlaen, doen wardt aldaer een ontallije volck verſlagen, ende die Coninck Diederick quam om, ende niet Aetius ghelijck Attila hoepte. Doen nv Attila ſach dat hy verwonnen was, doen verbarch hy hem ende die ſynen in die wagenborch, die wyle dat den nacht voor handen was, hy geboet oock datmen eenen grooten hoop ſadelen te ſamen brachte, ende een vier daer af maecktē, op dat hy daer in vallen mochte, waert dat hem die vyanden aenvallen wilden, want hy wilde liuer verbranden dan in der vyanden handen comen.

Des anderen daechs ruſte ende bereyde hem Toriſmundus Coninc Diederiex ſone teghen den Attilam, ende hy wilde ſynē vader wreken, doen hiel Aetius der Gotthen ende Hunen macht ſuſpeckt, ende hy riedt Toriſmundum, dat hy den ſlacht onder wegen liet, ende dat hy henen treckē ſoude, om ſijns vaders rijck in te nemen, op dz ſijn broeder niet voor hem dz rijck aen en viele. Alſoo tooch Aetius met al ſynen heyre af, doen wart Attila verblyt, ende hy bedacht by hem ſelue, hoe dz hy hem wrekē mochte, ende hy tooch van daer, ende hy belegerde die ſtadt Reyns, ende ghewan ſy, aldaer verſloech hy den heylighen biſſchop ſinte

Nica-

Nicasium, ende syne suster Eutropiam midtsgaders alle den borgheren. Maer als hy tot Trecas quam, doen ginck hem bisschop Lupus te ghemoete, ende hy vraechde hem, wie sijt ghy: doen seyde hy, ick ben die Attila die geessel des thoorns Godes: doen greep die bisschop syns peerts thoom, ende hy vuerde hem met alle synē heyre in die stadt, ende hy sprack: Sijt Godt willecome ghy geessel des thoorns Gods. Doen was Attila met die synen verblint, ende sy toghen door die gantze stadt met vreden, op een ander plaetse. Doē was daer een arm wijf, die hadde thiē dochters, die vloot door vreesen wt der stadt, ende sy droech dat ionckste dochterken aen haren hals, dwelc noch maer twee jaren oudt en was, die naeste twee iongste vuerde sy op eē beeste, die dreef sy voor haer henen, die andere dochters liepen ontrent der moeder, ende sy toghen alsoo met haer daerhenen. Maer doen die moeder een water sach, ende dat sy niet en wiste wat sy dede, doen liep sy daerhen ende wilde haer seluen verdrincken, doen liepen haer die crijchslieden na, ende grepen sy aen dat water, ende sy vuerdense met haren dochteren voor Attila, doen viel sy op der aerden, ende begeerde ghenade van hem, doen ontfermde hem Attila ouer haer, ende hy lietse los wech gaen, hy vergaf oock den anderen die by haer waren om haren wille.

Daer na tooch Attila in Germanien, ende destrueerde aldaer steden, sloten ende dorpen, tot dat hy hoorde hoe dat Aetius ende die Gotthen weder een heyr teghen hem toe rusteden, dat beweechde hem, dat hy in Pannoniam tooch, ende hy vernieude sijn heyr gelijck eē wraeckgierich man, ende hy tooch door Stiermarck eñ Kernten in Italiam. Maer hen wart te kennen ghegheuen door syne bespieders, hoe dat Aetius met veel volcx hem verbeyde aen dat Switser gheberchte ende Alpē. Doen keerde hy hem in Dalmatiam ende Hystriā, aldaer destrueerde hy die vermaerste steden ende vlecken, eñ hy quam tot Aquileiam, aen die Adriatische zee, die selue stadt belegerde hy dry jaren lanck, ende doen synen heyre provande ende anders ghebrack, die welcke verre van huys waren, doen begonste dat crijchsvolck teghen hen te morren, doen berende hy die stadt wederom, ende hy nam waer, waer dat hy inbrekē mochte. Doen sach hy eenen oeyevaer, syne iongen van dat slot deen na den anderen in een riet draghen, doen riep hy wt: Die vogel merckte dat die stadt ghewonnen sal worden, daerom vloot hy, ende vermaende sy teghen die stadt, ende ghewanse, hy herworchde oock ghelijck een Tyran, wat hy daerin vandt.

Tot dijer seluer tijt wart die machtighe stadt Venegien ghebouwet door vreese wille des Attile. Daer na tooch Attila in Lombaerdiam, ende destrueerde ende verwoestedet iammerlijck, ende doen hy tot Rauennam quam, doen tooch Paus Leo tot hem, ende hy badt hem, dz hy wilde aflaten Italiam midtsgaders der stadt Roome alsoo te verderuen, dat dede hy oock, ende doen hen syne crijchslieden daer af verwonderden, ende seyden tot meermaelen, Attila en vreesde niet meer dan twee dieren, eenen wolf ende eenen Leeuwe, ende sy namen dat spreeckwoort van dien twee bisschoppen, der welcker hy eñ haer volck verschoont hadde. Doen antwoorde Attila, daer stont by den leeuwe eē frischer dapperer man, ende hadde een twee snijdende sweert inde handt ghehadt, dat had de hy gheheuen, ende hy dreychde hem te herworghen, waert dat hy gheenen vrede gheuen en wilde, ende den biddenden hy verhoorde. Also tooch hy af weder in Pannoniam, daer hiel hy bruyloft met eener schooner ionckvrouwen, ende dranck veel wijns, doen ruerde hem die handt Gods in der nacht, ende hy verstickte, doen hy hondert ende vierentwintich jaer gheleeft hade, ende hem vloot veel bloets tot synder neusen wte. In der seluer nacht, sach die Keyser Marcianus tot Constantinopel in synen droom, hoe dat den Attila synen boghe ghebroken was, want die Ihuri gebruycken alder meest boghen inden strijdt. Doen nv Attila gestoruen was, doen wart tweedrachticheyt tusschen den Hungaren, daerom vermoeyden ende versloghen mal canderen selue, alsoo dat sy den meesten deel omquamen, die andere resterende, die verdreuen die Coninghen der Gepeder ende andere, die welcke eertijts den Attila onderdanich waren gheweest wt Pannonia, midtsgaders den sone Attile Caba genoemt, doen toghen sy in der Gotthen

landt door die Meoter zee. In dat heyr wt Pannonia absenteerden ende toghen af dry duysent van hen, ende die bleuen in Transyluania, ende op dat die naghebueren met hen te vreden waren, doen noemden sy hen wt Sicilianer Czacle op haer sprake. Maer die ouer die Meotische zee quamen ende die Euxinische zee, die dachten dicwils aen die vruchtbaerheyt Pannonie in wijn ende coren, ende gauen dat haer nacomelinghen te kennen, ende sy vermaendense daer by, dat sy deersten als sy mochten weder daerhen trecken. Alsoo gebeurdet na den doot Attile dry hondert een jaer, dat sy hen te samen deden, tweemael hondert duysent ende derthien duysent mannen, ende togen weder door den wech harer ouders by die zee Meotis, ende sy quamen door Sarmatiam weder in Pannoniam, tot den tijden des Keysers Constantini, ende des Paus Zacharie, int jaer Christi seuen hondert vierenveertich: ende sy quamen ten eersten in Seuenberghen, aldaer coosen sy seuen hooftlieden, ende sy gauen eenen yeghelijcken dertich duysent strijdtbarer mannen toe: ende op dat sy hen te beter tegē die vyandē weyren mochten, soo maecktē sy seuen groue slōten, ende sy gauen elckē hooftman een in, van den seluen sloten heet dat landt noch Seuenberghen. Sy schicten ock eenen crijchsman vā hen om Pannoniam te besyeden, die hiet Cusid, die selue vandt eenē Coninck aldaer, die hiet Suyatoplug, die was een Slaue, wāt geheel Pannonia is der Slauen gheweest, hoe wel dat hen die Romeynen vremde hooftliedē gauen, den seluen groetede hy van weghen der vremden Juhri, ende schenete hem eē wit peert, dat hadde den thoom ende sadel vergult, ende hy begeerde van hem een weynich aertrijcx, waters, ende cruyts, dz verwillichde hem Suyatoplug, want hy meynde dattet boeren waren, ende begeerden wat aertrijcx om te bouwen, daerom loech hy ende sprack: Sy soudens also veel hebben als sijs begeerden. Doen nam Cusid een flesch vol aertrijcx, eens vol waters wt der Danouwen, ende eens vol cruyts oft gras, ende brachts met hem, ende hy gaf den synen te kennen, wat hy gedaen hadde, doen merckten die Juhrer dat Pannonia een vruchtbaer vol landt was, ende sy ontboden den Suyatoplug van weghen des eersten hooftmans Arpad ghenoemt, hy soude hem wt haer landt maken, dwelck sy om dat witte peert met gulden sadel ende thoom ghecocht hadden, doen merckte hy (hoe wel te spade) dat hy crijch voorhanden hadde, ende hy vergaderde sijn heyr te samen. Maer die Juhrer haesteden hen, ende achterhaelden den Coninck aen der Danouw, daer sloeghen sy teghen hen, ende sy veriaechden die Pannoniers midtsgaders haren Coninck. Doen die Coninck Suyatoplug alsoo vloot, soo viel hy in die Danouwe ende verdrāck daer in door die snellicheyt des strooms: doen sloeghen die Juhrer die Slauen doodt, die in Pannonia woonden, ende sy hebben haer landt noch in, tot op desen dach toe. Maer die Slauen bleuen ouer al woonen aen die frontieren Pannonie. Hier is ten eersten te merken dat die Juhrer wt den lande Juhra in Scythia ghelegen ghecomen sijn, ende die Behemer, Polen ende Slauen, Hugri, sommige Hugui, sommighe Hungari ghenoempt sijn.

Een anderen dat een sprake, ende gelijck wtsprenken noch is in Hungaren ende in Juhra dat in Scythia leyt, doch sijn die Hongarē in Pannonia Christen, ende sijn chierliker ende rijker altijt: want Juhri in Scythia, die aenbidden noch die afgoden, ende het is een rouw grof volck. Een derden soo merct, dat Juhra geheelijck in middernacht leyt, ende en heeft soo hooge geberchte niet, als dat Switser geberchte is, oft als dat gheberchte in Sarmatia, daeromme seggen sommige Historici met cleyner waerheyt, hoe die Hugui wt haren landt comen sijn, van wytermaten hooghe geberchten, daer op niemandt ghecomen en mach: wāt in Juhra sijn berghen met dicke wildernissen, daer op eenmen lichtelelijck comen, want sy sijn tamelijcken hooghe ende groot, gheheel rotsachtich, ghelijck in allen middernachtelijcke landen, tot aent eynde der aerden, aen der middernachtelijcke zee. Het is ooc te wetē, dat wt der middernachtelijcke zee, sommighe visschen, die van den Moscouiten Mors ghenoemt worden, die climmen op die berghen die aen die zee ligghen, ende hanghen met den tanden daeraen, als sy opclimmen, ende als sy daer op ghecomen

sijn,

ſijn, ſoo vallen ſy op der anderen ſyden af, die vanghen dan die Juhrer ende andere middernachtelijcke volckē, ende ſy ſticken die tanden in Moſcouien, die ſijn oock wtermaten ſwaer, daer na comē ſy tot den Turken ende Tartaren; daer af maeckt men hechten aen die ſweerdē ende meſſen, op dat ſy des te ſwaerderen ſlach met haer ghewicht gheuen.

Ten vierden is te mercken, dat die berghen Riphei ende Hyperborei in der werelt niet en ſijn: niet in Scythia, niet in Muſcouien, oft in eenich gheweſte: ende die wyle dat ſchier alle beſchrijuers seggen, dat die groote wateren Tanais, Edel oft Volha, ende Dzuina die ſouden daer wte comen, dat hebbē ſy verſiert ende hebben fabelwerck daer af gheſchreuen. Tanais, Volha, ende andere groote wateren, die vlieten wt Moſcouien wt een plat effen aertrijck, dat is een Maraſchachtige wildernisſe, ende daer en is gheenē berch daer ontrent, ghelijck ick dan ſegghen ſal, wilt Godt, als ick van Moſcouien ſegghen ſal. Goetwillighe leſer, hier is eenen afgrondt van weghen der heerlijcken ende beroemde ſchrijuers, die alle die berghen Rypheos ende Hyperboreos ſetten, teghen die welcke dat my die waerheyt beſchermen ſal, aldaer wil ick alle haer ſcherpſinnighe oorſaken, die waerheyt daer teghen ſetten, op die ghene dies niet ghelooven en wil, dat hijt ſie ende verſoeke, dattet alſoo is ghelijck ick daer af gheſeyt hebbe. Ten vijfſten merckt, dat die Juhrer in Scythia gheen acker en bouwen, ſy en ſaeyen niet, daerom en hebbē ſy noch broot, noch wijn, noch bier, ende ſy leuen ſeer eelendichlijck in grauen die ſy in die boſſchagien makē. Viſſchē ende wildtbraedt hebben ſy ghenoech, dat eetē ſy, ende drincken water. Tot harer cleedinghe hechten ſy menigerhande wilde dieren pelſſen aē een, van woluen, herten, voſſen, ende marderen, daerom ſoo iſt een arm landt onder den middernachtelijcken Polo, ghelijck Hippocrates ſeyt, int boeck van den landen, locht, ende water.

Sy ſijn den Hertoghe wt Moſcouien onderdanich, dien gheuen ſy ſabelē pelſſen voor ſyne ſchattinghe, want daer en is anders niet ſchoons by hen. Ten ſeſten merct dat ſommighe werelt beſchrijuers ende hiſtorien ſchrijuers seggen, dat in die hocken des middernachtelijcken zees ſeer ghetemperde landen ſijn, ende om des ſeluen goeden lochts ende landts willen leuen die menſchen wtermaten langhe, tot dat ſy haers leuens moede ende verdrietich worden, alſoo dat ſy hen ſelue van den berghen van bouen neder in die zee ſpringen, dat is al fabelwerck, want wat ſalicheyt can aldaer gheſijn, daer noch wijn, noch broot en is, ende oock anders niet luſtichs: hoe ghetempert is den hemel daert ſchier alle tijt ghevroſen is, aldaer men oock in den ſomere der ſonnen hitte, aen der ſonnen ſchijn nauwelijer gheuoelen en can, eñ inde winter een eeuwighe nacht ouer die ſes maenden lanck lijden moeten, ſulcke dinghen laet ick al achterſtaen.

Ten ſeuenden merckt datmē in Juhra, ende in den middernachtelijcken plaetſen gheen ſilver noch goudt en graeft, ende dz die fabele niet en is die daer ſeyt, dat ſommighe griffoenen, ende andere groote vogelen aldaer ſijn, die bewarent datmē dat goudt niet van daer en brenghe, daerom ſegghe ick teghen die ouders, datter gheen griffoen in deſen landen en is, noch oock in gheen plaetſe der werelt. Men brengt wel roofvoghelen tot ons, in der groote ghelijck eenen arendt, noch hebben ſy die vloghelen ende ſteert langer, dan die arendts ghelijck een hauick, dien noemē die Moſcouiter Kirzoch, ende die onſe Byalozor, ghelijck eenen witten ſchijn, wāt hy is onder den buyck wit, den ſeluen vreeſen alle die roofvoghelen, ghelijck als hauicken, valcken, blauvocten, ende dier ghelijcken, dat ſy wordē beuende ende ſcuddende, ende vallen ende ſterven, waer dat ſy eenen hoorn oft ſien. Ten achten is te mercken, dat in den middernachtelijcken landen, noch Gotthiam, Filandt, Sweden, ende Juhram, gheene wōderlijcke liedē en ſijn, ghelijck eenoogich, tweehoofdich, ende mz hondts hoofden, want ſy ſijn ghelijck wy, ende woonen verre van malcanderen, ende dijer weynich. Sy hebben ghemeynlijck deluwe verwe om der coudē wille, die hen ſulcke verwe maket, dat is waerachtich, ende die gene diet gheſchreuen heeft, die heeft die waerheyt gheſchreuen: ende wy weten dat ſijn ghetuyghenisſe waerachtich is.

Van den Turken/

dat xv. Capittel.

TOt noch toe hebbē wy geseyt, van den Natien die voor den Tartaren Sarmatiē in Asia oft Scythia bewoont hebben, ghelijck vanden eenborstighe wijuen, van den Scythen, Gotthen, Jhuris ofte Huguis, maer voortdaē willē wy van machtigeren volckē segghen, die van der Czahadaier Tartaren ontspronghen oft ghesproten sijn, gelijck daer sijn Turken, Vlaner, dat sijn die Tartaren Precopenser, Cosanenser, ende Nohaienser, ten eerstē willen wy wat vandē Turkē seggē.

Na dien dz die Tartaren vandē Morgenlanden in der Gotthē lādt comen sijn, dwelck sy dz Czahadaienser lādt noemē, int tnegētichste jaer na der geboorte Christi, doen was een crijchsman des grooten Chams Ottomā genoēt, eē slecht onachtbaer mensch, noch sterck eñ mannelijc van lijue, die scheyde hem van dē Tartarē met veertich peerden, om sommighe onrechts wille (na synen goetdunckē) dz hem gedaē was, eñ hy nam dat geberchte in, int incomen vā Capadotia, eñ hy begonste aldaer te rooven, die wyle dat die plaetse soo bequaem daer toe was, doē sloegen veel oneerlijcke lichte lieden tot hem, gelijck sulc volck altijt doet, eñ daer quamender haest veel te samen Also tghene dz sy te vooren heymelijc gedaē hadden, dat onderstondē sy nv openbaerlijc eñ met gewelt te doene. Die steden eñ vleckē aē te vallē, landen eñ lieden hoochmoet te doene na haren wille, eñ die wyle dz hem niemādt wederstandt en dede, soo gewā hy mz syner geluckige handt (die welcke dapper eñ bereet was) daer by geluckich eñ verscrickelijc, Capadotiam, Ponthū, Bithiniam, cleyn Asiā, Pamphiliam, eñ Cilitiam. Hy hadde ooc sijn geslacht eñ hercomen vandē Turken, eñ gheslacht der Ottomanner: want van middernacht breydet hen alle boosheyt op der aerdē. Maer dat die Turken vanden Tartarē gecomē sijn wijst wt, gelijcke zeden eñ manieren, sprekē eñ strijdē, wāt sy rijdē gelijck cort, eñ in eenderley cleedinge, so hebbē sy ock een maniere van strijden mz bogen eñ pijlen met den Tartarē: hen is ock der Tartaren sprake aengeboren, ende het is een seer cleyn onderscheet tusschen eenē Tartaren ende eenen Turken in der spraken, ghelijck onder eenen Italianer ende eenen Hispanier, tusschē eenen Polen ende eenen Behemer.

Na die doot Ottomanni, quā sijn sone Archanes, die tweede Turcksche Coninc, die en was nz min stout eñ eergierich dan sijn vader, noch aller crijchshandelinghe beter geleert eñ geproeft, daer om heeft hy door sijn verstādt, dz rijck dz hy van synē vader ontfangē hadde, gemeert eñ grooter gemaect. Daer na quā die derde Coninc Amurates, Archanes sone, die selue wart beroepen vā dē Keyser van Trapezontio (als die Griekē om dz rijck twisteden) om hem te helpen, doen quam hy in Tratiam door Hellespontū, ende hy verlengde doorlistichevt den crijch, tot dat die Grieken machteloos aē rijcdom eñ sterckheyt warden, ende doen hem dochte tijt te syne, doen viel hyse aen, eñ hy gewan Tratiam, ende doen hy sterf doē quam die vierde Coninc Pesaites sijn sone, die was grooter dingen begeerich, eñ hy bracht Tessaliam, Phocidem, Boetiam, ende Atticam onder hem, hy ouerlastede ooc Bulgariam eñ Illiricum, met dagelijckē rennen eñ rooucn: hy plonderde ooc die voorstedē der treffelijcke stadt Cōstantinovel, ende hy belegerde die stadt, ende pijnichdese also met honger, dat die Keyser om hulpe in Italiam eñ Vranckrijck trecken moeste. Maer Godt de Heere schicte dz Temir Cutlu die groote Cham der Tartaren dien die historien Tamerlanem noemen, door Asiam ghelijck eenen blixem tooch, ende verwoestede alle dinghen, die ontmoette den Pesaite eñ veriaechde hem, eñ doē hy hem vinck, doē bandt hy hem met gulden ketenen, maer corts daer na liet hy hem los, doen sterf hy corts daer na. Na dien regeerde die vijfde Coninck Alpinus ghenoemt, teghen den selven tooch Keyser Sigmundt Coninck tot Hungaren ende Behem met eenen gheweldighen heyre. Ende doen het aen die slach quam, doen vloot hy, ende hy en quam nauwelijcx ouer die Danouwe daer van. Die seste Coninck der Turken Machometh ghenoemt, die leyde groote schattinghen oppe, ende hy vermeerderde sijn rijck met berennen ende rooven, daerom als Machometh sterf,

doen

doē regeerde sijn sone Ammurates in sijn stede, die selue keerde om die heerlijcke stadt Tessalonicam, hy ouerweldichde Cypren ende Etholiam, die Tribulos, Illiricos ende Hungaren, destrueerde hy, Losla den Coninck van Polen ende Hungaren, die int eerste wel gheuochten haddē, maer ten lesten doen Johannes Hunyad midtsgaders dē Hungarē wt dē strijdt vlootdē, doen verwan hy hem aen dē Varner zee, ende hy herworchde hem met den synen elendichlijck, doen maecte hem die victorie eenen hooghen moet, ende hy ghewan Peloponnesum met ghewelt, ende hy roeyde wt den grondt wte die mueren der Isthmi Corinthi: doen sterf hy, eñ hy verliet Machometh synē sone, den achtsten Coninck.

Die selue heeft Constantinopel int jaer Christi duysent vierhondert dryenvijftich met ghewelt ghewonnē op den lesten dach des Meyts, na dien dat sy was vierenvijftich daghen belegert geweest: het gaf hem oock oppe Pera dat rijck stedeken, als hy die mueren ghebroken hadde, hy ghewan oock Bulgariam ende Rasciam aen die Danouwe ghelegen, met dat stercke weyrachtighe slot Smyderouw, daer wt heeft hy Dalmatiam eñ Croatiam verwoestet, hy is ooc door die Stiermarck eñ Oostenrijck ghetogen. Soo heeft hy oock Nigropont onder der Venetianen macht sijnde, ghewonnen, hy heeft ooc Caffam die stadt int eylandt Taurica ghelegen, die de Genenuoisen besaten midtsgaders tgheheel eylandt ghewonnen, ende heeft die leste twee Vorsten des slots Mankup van dē Gothen gecomen met den sweert gericht. So heeft hy den Keyser Mendligeri oock onder syne macht ghebracht, Molda ende Wallachye heeft hy verwoest, eñ hy heeft sesthien gantze jaren teghen die Veneetsianen ghestreden. Soo heeft hy oock met den Husacasan den Coninck der Perssen altijt strijdt ghevuert, aldaer is hy al te met onder, al te met bouen ghelegen. Ten lesten sterf hy op den eersten dach Meye int jaer Christi duysent vierhondert ende eenentachentich, ende hy wardt tot Constantinopel begrauen.

Doen namen die Turken synen sone Baiesit tot eenen Keyser aen, dat verdroot Zeliab den iongeren sone, eñ vloot tot den Soudaen in Egypten, aldaer vergaderde hy een heyr, ende streedt ongheluckelijck teghen synen broeder, daer na vloot hy tot Rhodes. Doen schicte hem die hoochmeester des Johannes ordens, gheuankelijc in Branckrijck, ende hy wart daer na den Paus Alexander ouergheleuert.

Maer doen Coninck Lodowijck wt Branckrijck door Roomen trock, om Apulien te ghewinnen, doen nam hy den Zeliab met sommige conditiē vā dē Paus.

Noch soo quam hy om onderwegē, door vergift oft anderssins dwelck men nv wel en weet. Biesich die nieuwe Coninck der Turken ghewan Ciliam, ende die Witteborch in Moldauw, oock Modon van der Veneetianen macht, hy heeft oock dieuils teghen den Sophye gestredē den Coninck van Perssen, maer hy is den meesten deel altijt onderghelegen. Doen hy nv oudt wardt, doen nam sijn sone Selembeg dat rijck onder hem aen, doē quam Baiesit in dat eylandt daer in hy opgenoedt was ende sterf terstont. Doē die thiende ende tegenwoordighe Coninck in dat rijck der Turken quam, doen verworchde hy alle syne broeders, daer na dreychde hy die Christen, principalije Pannoniam, eñ onderstōt sy te bestrijden. Maer die almachtighe Godt verwecte den Sophy der Perssen Coninc tegen hem, eñ gaf dat hy na sommige strijden onder lach, die dry leste Keysers, hebben altijt tot Constantinopel ghewoont, dwelc voortijts dz ander Roome genoemt wart, daerom hebbent die omligghende volcken, gelijck die Slauē, Czarou Dom, dat is des Keysers huys, ende Bisantz oft Constantinopel ghenoemt.

Cōstantinopel is drycantich, eñ het leyt met twee sydē aā die zee, maer mz de derde siet sy op dz veldt, int ronde heeft sy achtiē Italiaensche mylen, ende en heeft gheen groote huysen, want die wilde werme baeden, ende die scholen, die sijn nieuwelijck heerlijck ghebout worden. Den tempel der heyligē Sophye, dat is Christus die waerachtighe wijsheyt des vaders, die eertijts heerlijck ghebout was, dien heeft Machometh die tweede Keyser der Turken afgeworpen, ende tot eenen stal gemaect. Maer Roome in Italia is rondt ende heeft int rōde twee en dertich mylē, schier tweemael alsoo veel als Constantinopel, soo heeftet seuen berghen, ende schoone palleysen.

Van

Van den gheslachten der Vlaner oft Precopenser Tartaren, dat xvj. Capittel.

HEt is oock een ander geslacht der Vlaner Tartarē, die quamen van den Zauolhenseren, ende sy hebbē harē name van Vlano, die welcke dz eylandt Tauricum ouervallē heeft, Vlan heet een maecht, want Vlanus die is buyten houwelijck van eender maecht geboren worden. Daerom is hy Vlanus genoemt worden, ende heeft hem ende synē naecomelinghen in Cheroneso Taurico dē namen gemaect. Maer dat die maechden beurucht worden sonder der mannen toe doen, dat en is by den Machometisten gheen wonder, want het geschiet dicwils by hen. Dat eylandt Taurica leyt tusschen die zee Meotis, ende het is vierentwintich mylē lanck ende vijfthien breet, daer in sijn dry steden, Solat, Kirkel, Caffa, eñ twee slotē, Mankup, eñ Azou. Solat heeten die Tartaren Chrim, daer af wordt die Precopenser Keyser, der Chrimenser Keyser ghenoemt. In der seluen stadt sijn cleyne huyskens, ende sy staet den meesten ledich eñ woest. Die ander stadt Kirkel, die is cleyner, eñ bouen der seluer op een hooghe steenrootse daer leyt een slot, dz is mz hout ende leem ghemaect. In deser rootsen woonde eenen draeck (soo men seyt) die doode die lieden ende beesten, daerom vloden die lieden, ende sy lieten die naeste wooningen daer ontrent ledich ende woest staen, ende die wyle dat die Grieken ende Italianen daer in woonden, soo baden sy der maecht Maria, dat sy hen vanden draecke verlossen wilde, daer na sagen sy een bernende keerse in die steenrootse. Doē hieuwen sy trappen daer in, op dz sy tot der keerssen comen mochten, ende doen sy daer by quamen, doen saghen sy een beelt der hoochloffelijcker maget Maria, daer voor brande die keerse eñ den draeck, die lach daer in middel vander rootsen daer onder geborsten, doen dancten sy om sulker wonderlijcker verlossingen, ende sy hieuwen den draecke in stucken, ende sy warpen hem wt der rootsen. Ende die wyle dat die inwoonders die maget Maria dancten, soo clommen sy opwaerts om haer beelt te eeren, doen nv Acigeri der Precopenser Keyser teghen syne broeders streedt, doen wart hy van dijer daet weghen bewecht, ende hy badt der maget Mariam oock, dat sy hem behulpelijck wilde sijn teghen syne vyanden, daerom gheloefde hy haer te begiften, want die Machometisten eeren die maget Mariam oock ende bekennen, dat sy den grooten Propheten Jhesum den ghesegenden des Heeren (sonder mannelijck saet) ontfanghen ende geboren heeft, doen hem nv gheholpen was, alsoo dat hy syne vyanden verwan, doen vercochte hy twee die beste peerden die hy hadde, ende cochte was daer voor, daer maecte hy twee groote keerssen, die liet hy jaerlijcx voor dat beelt bernen, dat wordt tot noch op desen d...h door die naecomende Keysers onderhouden.

Die derde stadt Theodosia die nv ter tijt Caffa ghenoemt wordt, die heeft die tweede Keyser der Turken Machomet ghenoemt, den Geneuoisen afghewonnen. Maer dat slot Mankup, dat leyt teghen nederganck aen Caffa, dat ghewan hy met ghewelt, ende hy doode die twee ghebroeders, die Heeren daer in waren, die welcke alleenlijck noch ouerghebleuen waren vanden gheslachte der Gotthen, hy sterete oock dat slot Azouw, dwelck aen den wtganck Tanais leyt, dat hebben die Turken noch in, die Vlaner Tartaren woonen int veldt inden inganck des eylandts, na die ghewoonte der Tartaren. Sy besitten oock alle tveldt buyten dat eylandt dat in Sarmatia, Europa, by den zee Meotis, en by der Pontische zee leyt, tot aen die Witteborch.

Sy hebben oock den eylande eenen inganck ghemaect teghen nederganck der sonnen, dat is eenen dam oft dijck van aerden, die is eender mylen lanck, ende hy is met steenen bestrooyt, noch op dat weynichst, alsoo dat dat zee water noch tot sommighe plaetsen daer door gaet. Dat eylandt hiet voortijts Taurica, maer nv heetet Prezecop, dat is een gracht, want dat water omcinghelet, ende beschermet, ghelijck die water grachten die steden beschermen, daer af sy ghenoech gheseyt.

Nv willen wy dat gheslacht register besien. Na Vlano heeft in Taurico

Tachta-

Tachtanus Czar geregeert, die selue had de door die hulpe Vitoldi den Hertoghe in Lithouwen, tegen synen broeder den Keyser Temir Cutlu Czar gheſtredē, ende hy is verwonnen worden, doē wilde Szidachmet Czar sijn sone regeren, doen verdreef hem Acikerei Czar, eñ hy nam dz rijck in.

Doen tooch Szidachmet om hulpe in Lithouwen, daer wert hy van den Lithouweren ghevanghen, ende met wijf ende kinderen, in dat slot Couno in eenen kereker gheleyt. Aldaer is hy met wijf ende kinderen gheſtorben, ter tijt als Cazimirus die derde Coninck in Polen was, ende groote Hertoghe in Lithouwen, doen nv Adzigeri Czar sterf. Doen liet hy seuen sonen achter hem. Ende die ouditſte Haider ghenoemt ghecreech dat rijck, doen vloot Mendligeri een vanden seluen sonen tot den Turckschen Keyser. Doē gaf hem die Turck hulpe ende een huysvrouwe, doen verdreef hy den Haider ende Jamurci midtsgaders den anderen broederē. Doen vloden sy tot Juan Vasilouitz der Muscouiten Hertoghen, die nam sy oppe, ende hy schencte hen dat Cosanenser Hertochdom. Deser Mendligeri Czar gewan negen sonē, die eerſte hiet Machumet Cerei, die ander Achmet Cerei, die derde Machmut Cerei, die vierde Bethi Cerei, die verdräck in der Wallachye, doen hy eenē roof dreef door eē water, int jaer Christi duysent vijf hondert ende thiē, die vijfde Burnas Cerei, die seſte Mubarer Cerei, die seuēde Sadech Cerei, die achſte ende negenſte namen en weet ick niet. Nv regeert Machumet Cerei Czar, voor synē vader, ende het is te weten, hoe wel dz die Prezecopenſer Tartaren behoorden wat milder ende ghemeinsamer lieden te syne, van weghen des milden lochts des seſten Climaets, so behouden sy noch altijt haer wolfs natuere in rouerije ende in grouwelijcheyt, ende sy woonen ghelijck die onredelijcke dieren, op den velde, ende niet in dorpen noch steden, want alle jaer soo ouerualle sy Ruyſſen, Lithouw, Wallachye, Polen, ende te sommighen tijden Muscouiten, daer rooven ende deſtrueren sy wat sy vinden.

Van den Kosanenseren ende Nohaienseren Tartaren, dat xvij. Capittel.

DIe derde vergaderinghe der Tartaren dz sijn die Kosanenſer, ende sy hebbē den namen van dat slot Kosan, op der Volha gheleghen, op die frontieren van Muscouiten, aldaer woonē sy, ende sy comen van der vermaerſte vergaderinghe aller Tartaren den Zauolhenſeren ghelijck dan alle Tartaren. Die voorghenoemde vergaderinge der Kosanenſer vermach ouer die twelf duysent strijdtbaer mannen. Maer inder noot, als sy andere Tartaren aenroepen, soo vermogē sy ouer die dertich duysent mannē. Haer geslachte. Vorſten, ende daedē en sijn niet beſcreuen, dan sy sijn den Hertoghe wt Muscouiten gheſworen, ende in den crijch moeten sy na synen wille leuen, ende eenen Vorſte kieſen ouer hen, daerom wat van den Muscouiter Vorſten gheſeyt wordt, dat machmen deſen oock toeſchrijuē, die vierde vergaderinghe die is die ionckſte, ende leſt van den Zauolhenſeren Tartaren comen, dat heeten die Occaſer oft Nohaienſer Tartaren, want na dien Occas eē lieuer diener ende crijchsman des grooten Chams omcomē was, die liet na hem dertich sonen, die maecten hen op een plaetſe, van der vermaerſte vergaderinge der Zauolhenſer, ende begonſten te woonen by dz slot Sārai, voor dit teghenwoordich jaer Christi duysent vijfhondert eñ seuenthien ouer die tſeuentich jaer, ende sy namen cortelinghe onſprekelijck toe, alſoo dattet op deſe tijt een ontallijck volck is. Die ligghen alder verdiſte teghen middernacht ende aen die coudiſte plaetſe, ende sy ſtooten teghen opganck aen Muscouiten, dat ouervallen ende plonderen sy dicwils. Die kinderen, ende kinds kinderen Occaſſi, die regeren ouer hen. Sy en hebben noch gelt noch munte maer sy geuē eē waere voor die andere, ghelijck voor knechten, kinderen, ſchapen peerden ꝛc.

¶ Eynde des eerſten boecks Mathijs van Michou.

Mathijs

Mathijs van Michou van der Sarmatia in Europa gheleghen.

dat Tweede boeck.

Van Ruyssen ende synen ghewesten/ oock van haer rijckdommen, ende wat daer in is, dat Eerste Capittel.

NA dien dat wy ghenoech ghe seyt hebbē vā der Sarmatia die in Asia leyt, dwelck Scythia heet. Soo willen wy nv oock van der Sarmatia segghen die in Europa gheleghen is. Aldaer coemt Ruyssen, ten eersten, voortijts Roxolania genoemt, die sydē teghen opganck stoot aen dat water Tanaim, ende aen die Meotische zee, die onderscheiden Asiam ende Europam, voortijden woonden die Alaner aen dz water Tanais, ende daer na by hen teghen middach die Roxolaner, maer die selue volcken sijn geheelijck wtgheroeyt ende te niete ghedaen, ende men siet noch aldaer wyde woeste ende ledighe velden, daer niemandt dan wilde dierē ende straetroouers henen comen, ghelijck bouen geseyt is. Nadien synder nooh sommighe die sijn vā den Circasseren ouerghebleuen, die woonen teghen middach, ende dat is een strijdtbaer ende rouw volck, ende ghebruycken der Ruyssen sprake, daer na isser een slot dat heet Ozarcouw, dz heeft die Prezecopenser Tartaren Keyser gebout, in der landtschap der Litthouwer, van Ozarcouw ouer twee mylen leyt Dzassouw dat slot, ende is voor onsen tijden ghebroken worden, van Dzassouw tot Byaligrod dat die Turken in hebbē, dz sijn ses mylē weechs daer na coemt Podolia teghen nedergang, ende stoot aen die Moldau ende aen die Wallachye, dat is een wtermaten vruchtbaer landt, ende mz crycht veel honichs aldaer, want alsmen eenen acker niet meer dan slechtelijck om en eeret, eñ saet daerin worpt soo geeftet daer na van hem seluen dry jaer vruchten, noch also datmen inden aerenen alsmen dat coren in doet, wat corens inden acker wt laet vallen, dat selue brengt coren voor dz ander jaer, ende men en derf den acker niet om eeren. Soo geeft het oock soo haestelijck ende soo veel weyden ende gras, dat het in dry daghen meer dan pijcken lanck wort. Ende alsmen een ploech laet staen, soo verwascht hy in corten daghen, datmen die niet meer sien noch vinden en can.

Die bieen die en maken oock niet alleen honich in haren huyskens eñ in hole boomen, sonder oock aen die beken, ende op dz platte aertrijck dragē sy honich te samen, het ghebuert oock dicwils, dat andere bie swermen comen, ende drijuen die eersten wech, soo nemen sy dan die boerē ende verdrincken sy, op dat die eerste blyuen moeghen, daer na so woonen sommige Ruyssen, aen die Sarmatische bergen, ouer die selue regeren die eedelē wt Polen. In Kolomya, in Zidazouw, in Snyatin, in Roatin, in Busco, ende anderen. Onder die selue berghen woonē die Halicienser, eertijts Gallicier ghenoemt, ende Prezemislicenser, ende tusschen die Sarmatische bergen die Sandecenser. Midden in Ruyssen leyt dat Leopolier aertrijck, ende een goede stercke weyrachtighe stadt daer in, die heet oock alsoo, die heeft twee sloten, dz opperste ende dat nederste, ende het is die hooftstadt in Ruyssen. Tegen middernacht woonen die Chelmenser ende Belzenser, Ruyssen besluyt hem van middach, met den Sarmatische berghen, ende mz den water Tyras, dat noemen die inwoonders Nyeser, teghen opganck eyndet hem, aen dē water Tanais, ende die zee Meotis, ende aē dat eylandt Taurica, vā middernacht mz der Litthouw, ende van nederganck met Polē, dz water Borischenes coemt wt Muscouitē een vermaerde Riuiere, eñ sy wordt van den inwoonderen Dienper ghenoemt, die

die vlietet door Lithouw, ende Ruyssen, ende onder Smolensco, ende Kiou, na by Chmyelnick aldaer vlietet eē groot water daerin Boh ghenoemt, ende als die Boryſthenes ouer die dryhōdert mylē weechs vlietet, soo valt hy daer na in die Pontiſche zee, voortdaen, die wyle dat Ruyssen een vruchtbaer landt is, so heeftet ooc veel honichs ende meys, dat is eenen dranck vā honich ghemaeckt, men brengt oock wijn daerhen wt Pannonia, Moldau, eñ Wallachye, die selue landen stooten daer aen. Men brengt ooc wijn wt Grieken landt, die is seer sterck: sy hebben oock bier, soo veel als sy willen: het is oock wtermaten veel vees aldaer, peerden, runderen, ende schapen, soo heeftet oock ouervloedelijck veel wasch, marder pelssen, werc, vosse pelssen, oock veel ossen huydē: het sijn ooc veel vlietende wateren aldaer, daer af dattet ghewatert wordt: daer sijn oock die wateren soo vischrijck, alsoo waer datmen water vindt, daer vindtmen oock visschē, men en behoeft in Ruyssen gheen vyuers noch vischputten met visschē te setten, wāt waer dat water is, daer comen die visschen van den dauw des hemels daer in.

In die Leopolier geweste, daer sijn groote snoeken, die sijn seer goet, ende sy wordē ghesneden in breede stuckē. Ruyssen heeft oock veel Calmus inden landen teghen Tanaim ende die zee Meotis: het wasset oock veel Reuponticum aldaer ende in Lithouw: gheheel Ruyssen is vol verweecorenkens, die wassen met hoopē aldaer, die heeftmen eertijts te Genua ende Florentien ghevuert in die Italiaense steden, te deser tijt vergadertmen haer luttel, ende verderuen schier al opt veldt. Int geweste der Chelmenser, alsmen eenen tack van eenen dannen boom af houwet, ende laet hem op der aerden ligghen, soo sal hy binnen twee jaren eenen steen worden: het is oock crijdt aldaer dat vuertmen tot ons. Sy hebben oock sout, dat vergaderen sy in drooghe tijden wt den Karzibeier zee, ende die wyle dat dat Tartarisch slot Oczarcouw na daer by leyt, soo worden die soutvuerders dicwils van den Tartaren ghevanghen, somtijts wz twee oft dryhondert waghens.

Int gheweste der Prenemissienser ende Drohobitz, daer siedetmē sout, dz maecktmen in groote schollen, eñ verwarent also. Daer sijn ooc in Ruyssen veel serten, wāt het sijn Christen aldaer die den Paus obedieren, die regeren daer, hoe wel dat haerder weynich sijn. Anders isser een Ruyssische secte, die volghen den Grieken na, die vervullen heel Ruyssen: het sijn oock Joden daer, die en woekeren niet, ghelijck sy by den Christen doen, maer het sijn arbeyders, ende groote cooplieden, ende sy sijn ghemeynlijck gheordineert op die tollen, ende ghemeyne officien: het sijn oock Armenier daer, voor af in der stadt Kamyenyeca ende Leopoli, dat sijn subtijle coopliēden, ende sy reysen op Caffam, Constantinopel, Alexandriam, Alkayr, ende tot in Indiam binnen, daerhenen vervueren sy haer waeren. Die Ruyssen houden hen na der Grieken maniere in cleedingen ende in der kercken ceremonien, so hebben sy oock eenen besunderen A. B. C. oft letteren, die en sijn den Griexen niet ongelijck. Die Joden ghebruycken die Hebreeusche letteren, ende conste, want sy leeren ooc die vrye consten der Astronomien, ende der Medecynen.

Die Armenier ghebruycken haer eyghene ghewoonheyt ende gheschrijft, onder den heylighen eeren sy aldermeest den Apostel Tadeum, ende segghen dat hyse bekeert heeft, ende tot den Christen gheloue ghebracht. Daer na eeren sy ooc den Apostel Bartholomeum, van den selven hebben sy veel articulen des gheloofs ontfanghen. Sy hebben seer costelijcke kercken chyragie, ghelijck boecken, kelcken, kercken ghewaden.

In geestelijcke saken hebben sy eenen ouersten, dat is die eertzbisschop tot Leopoli, die is die opperste in Ruyssen ende Lithouw, ende hy heeft onder syne Jurisdictie, die Kiouienser, Kamyenyeecnser, Prenemylienser, Chelmenser, Lucerienser, ende Mednycenser bisschoppen. In Ruyssen is die Kiouienser bisschop die opperste, want het is voortijdē Kiou die hooftstadt in Ruyssen gheweest, ende heeft Vladicas onder haer, eñ die bisschoppen der Griexer manieren in Moldou ende Wallachye tot aen die Danouwe, eenen in Ruyssen den Chelmenser, den anderen in Lithouw den Vladimirienser, dē derden dē Mozonusci, den vierden den Polecenser, den vijfdē den

Lucenser, eñ tē sestē die Smolenser, eñ gemeynlijc alle die bisschoppē in Moscouiē.

Isidorus was eertijts een eertzbisschop tot Kiouen, dat was een wtermatē geleert man een Grieck, eñ reedt met hondert peerden in den Concilio tot Florentzen, ter tijt des Paus Eugenij des vierden aldaer vereenichde hy hem met der Roomscher kercken, eñ tooch weder in Ruyssen. Den seluē beroofdē die Moscouitē, als hy hen veel vā der Roomschē gehoorsaemhz seggē wilde, ende sy brachtē hem ten lestē ter doot. Die Ruyssen ghebruycken die Griexe leeraers, den grooten Basilium, Gregorium Nazanzenum, Johannem Chrisostomū: Gregorium Nazanzenū dien noemē sy Bogoslouw, dz is der Godtlouende. Sy nemen ooc onsen heyligen Paus Gregorium arn, voor af in synen Morael boecken op den Job gheschreuen, dien hebben sy ouergheset, eñ noemen hem Byessedmic, dat is een predicant. In haer kerckē gebruyckē sy die Slauonische sprake int singē ende lesen, die Armenier gebruycken haer sprake, die Joden bidden int Hebreeusch, maer die Christen gebruyckē na der Roomsche maniere die Latijnsche sprake, int singen, bidden, eñ lesen. Eñ is te weten, dz in die vlietende wateren in Ruyssen ende Lithouw, voor af in Borysthene eñ Boh, daer vermeerderen hen in den somer Ephimere, dz sijn wormen met vlogelen, dijer hebben sy vier oft ses. Die loopen des smorgens op dwater, smiddaechs vliegen sy bouen dat water, eñ sy steruen eer dz die sonne ondergaet, van desen dierē beschrijft Aristoteles, int eerste boeck der historien vandē dieren, ende in synen ghenaetselen oft Problematen, soo schrijuen die Medecyns ooc daer af, vander daghelijrse cortsen.

Van Lithouw ende Samagithia, dat ij. Capittel.

LIthouw dat groot Hertoochdom is een wijdt landt, ende heeft veel Vorstē der Lithouw ende Ruyssen: noch hebben sy een voorstaender eñ regente, dien noemtmen den grooten Hertoghe wt Lithouw. Die oude historien schrijuers die seghen, dat sommighe Italianen om tweedrachticheyt wille in Lithouw comen sijn, ende hebben dat landt Italia, ende dz volck Italianer ghenoemt: daer na hebben die inwoonders, als een grof volck, dz landt Lithalia, ende dat volck Lithalianer ghenoemt: daer na is een groote veranderinghe, door die nagebueren, den Polen eñ Ruyssen gheschiet, ende hebben dat landt Lithouw eñ dz volck Lithouwer genoemt, die hebben ten eersten die stadt Vilna gebout in der hoochde des Poli seuenenvijftich, ende sy hebben van den name Vily, met den welcken sy in dat landt comē sijn, Vilno genoemt. Het vlieten ooc die wateren Vilia ende Vilna daer by, die haer namen ooc van den hooftman gheeregen hebben. Samagithiam hebben sy alsoo ghenoemt, wt eygener spraken, want het heet in haer sprake, dat onder aertrijck. Maer sommighe die der historien niet cundich en sijn, die meynen dat dat landt den namen van Lituo heeft, dat heet een jagerhoren, daeromme dat dit landt veel iagers heeft.

Dese Lithouwer sijn in voorleden jaren soo veracht gheweest by den Ruyssen, alsoo dat der Kiouer Vorste niet anders vā hen en heyschte voor tribuyt, dan torckhout om aen die visch netten te doene, tot eē teecken der onvruchtbaerheyt des aertrijcx.

Vithenē die Vorste der Lithouwer, die de eerste oprocre heeft ghemaect tegen die Ruyssen, ende hen seluen opwarp voor een Vorste des volcks, die selue ginck die Ruyssische Vorsten gheseckelijck aen, eñ sloech hem teghen haer, ende hy nam al properlijck soo seer toe, dat hy die Ruyssische Vorsten onder hem bracht, eñ chijnsbaer maeckte, den welcken hy te voorē veel jaren lanck tribuyt gegeuen hadde. Maer die ghene die na den Vithene Vorsten sijn worden, die hebben dicwils met heymelijcke tucken, die Polē, Ruyssen, Pruyssen, Mazouie ende andere volcken ouervalken ende gheplondert, tot dat Hertoghe Conradus Mazouien die Duytsche Heeren te hulpe nam. Doen wart Pruyssen met ghewelt ghewonnen, ende sy toghen daer na teghen die Samagither ende Lithouwer, ende sy onderstondense met veel strijden, ende met gewelt te gewinnen, also langhe tot dz het aen die Lithouwer Vorsten Olgerdum, ende Ceystutum quam.

Dese Olgerdus is een groote Hertoghe in Lithouwen gheweest, ende hadde eenen sone,

ſone, die hiet voor ſijn doopſel Jagello, ende daerna Lauſlau, die wardt een Coninck in Polen ghecroont. Maer Ceyſthut was Olgerde broeder, een groot veruolger der Chriſtenen, die wart dryemael gheuangen, als hy mz den Cruysbroederē in Pruyſſen ſtreedt, ende hy onvloot telcken male weder wt der gheuangeniſſe, teghen der duytſchen Heeren wille. Deſe Ceyſthut hadde eenen ſone, die hiet Vitold dat was een vromer Vorſte. Maer Jagello die daer na Lauſlau ghenoemt wordt, die vinck Ceyſthut ende ſynen ſone Vitoldum, met conditie des vredes, daer na herworchde hy Ceyſthut inden kercker, ende behiel Vitoldum ghevanghen.

Ten leſten wart Jagello diewils van den duytſchen Heeren ende Chriſten verootmoedicht, ende hy keerde hem ten leſten tot den Polen, doen nam hy dat kerſten gheloue aen, met acht broederen, ende hy wart ghedoopt, ende daer na tot eenē Polniſchen Coninck ghecroont. Doen nam hy die ſchoonſte ende doorluchtichſte ionckvrouwe oft maecht Heduig, Coninck Lodewijcx in Polē ende Hongarijen dochter tot eenen wijue, int jaer Chriſti duyſent dryhondert ſeſſentachentich op eenen donderdach, den veerthienden dach in Februario.

Daer na keerde die ſelue Coninc Lauſlau neerſtichevt aē, ſo hy alder beſte conſte ende mochte, om dat Lithouwis volck van der afgoderije tot den Chriſtelijcken gheloue te brenghen, daerom beriep hy Bodzanta den Gneznenſer eertzbiſſchop midtſgaders veel andere geeſtelijcke perſoonen.

Item die Coninginne Heduich, oock Vorſten ende Heeren, Semouitum ende Johannem wt Mazouia, ende Conraet van Oleſnica midtſgaders veel vryheeren ende eedelen, ende hy tooch int jaer Chriſti duyſent dryhondert ſeuenentachentich in Lithouw, ende hy maeckte dat die Lithouwer gedoopt warden. Die Lithouwers met den eerſten aenbaeden ſy daer vier, boſſchagien, ende ſlangen, dat vier dwelck by haren prieſter (dien ſy Zints noemen) onderhouden wart, met bylegginghe van houte, ſoo meynden ſy, dat die boſſchagien heylich waren, ende dat die Goden daer in woonden, ſoo voededen ſy yeghelijck in ſynen huyſe ſunderlijcke ſlanghen, ghelijck ſunderlijcke huys Goden, den welcken ſy groote eere aen deden. Doen liet Coninck Lauſlau dz vier in der ſtadt Vilna wtbluſſen, dwelck ſy voor heylich hielden, den outaer daer op ſy offerden, dede hy omworpen, die boſſchagien dede hy afhouwen ende die ſlanghen dede hy dooden. Daerom truerden die Lithouwers, om dat haer Goden alſoo verdeſtrueert werden, ende het gaf hen wonder, waerom dat haer Goden hen aen Polen niet en wraken, ghelyck ſy aen hen deden, als ſy eenichſſins ouertraden. Doen nv die afgoden wtgeroeyt waren, doen werdt dat volck in Lithouwe ſommighe daghen (van den Polniſchen prieſteren maer aller meeſt door den Coninck Lauſlau) dat Vader onſe, eñ dz Geloue gheleert, want die Coninck conſte haer ſprake. Doen warden ſy ghedoopt, eñ die Coninck ſchencte eenen yeghelijcken een nieu cleet, van Polniſchen laken, dat hy met hem daerhen gevuert hadde, daer mede maeckte die Coninck, dat dat arm volck (dwelck tot op die ſelue tijt niet dan lijnen ghedragen en hadde) met hoopē tot het doopſel liep, op dz ſy wullē rocken ghecryghen mochten: ende die wyle dattet veel arbeyts ghecoſt hadde, eenen yegelijckē beſunder te doopen, ſo gheboet die Coninck datmen dat volck met rotten deylē ſoude, ende datmen elcken hoope ghenoech met gewijdt water beſprengen ſoude, ende men gaf elcken hoope eenen ghemeynen name, den eerſten Petrus, den anderen Paulus, den derden Johannes: die vrouwen hoopē, Catharina, Margriete eñ dijer gelijcken, den Ridderlijcken mannen gaſmen den geeſtelijckē doop. Hy ordineerde ooc in der kercken tot Vilna, eenen redelijckē geeſtelijcken man tot eenē biſſchop, die hiet Andreas Vazilo eenen gheboren Polen, die was van den eedelē geſlachte der Hauick een baruoete monick, voortijden Elſbetten der Coninginne in Hongaren predicant ende biechtvader, doen hy een biſſchop Cetetenſis was. Die ſelue Coninck Lauſlau, brachtet ooch daer toe, dat Samagithia dat Chriſten gelooue ende doop aennam. Maer om tverſtādt eñ kenniſſe des lādts tē hebben, ſo is te merckē, dz Samagithia leyt in middernacht, eñ is ſeer coudt, eñ is aenſtootende met Lithouw, Liuonia, ende Pruyſſen, met berghen, houelen, ende wil-

dernissen omgeuen, ende is in dese parceelen van gheweesten ghedeylt, Iragola, Myednici, Chrossa, Rosena, Viduki, Vyelunia, Celthini, ende Czethra, dz lädivolck is groot van lijue, ende grof, het eet weynich, het drinckt ghemeynlijck water, selden bier oft meidt: sonder eenich goudt, siluer, cooper, ijser, noch wijn, die ghene die wilde mochte wel veel wijuen hebben, ende als die vader storue, soo mochte hy die stiefmoeder nemē, ende des broeders wijf, na syne doot. Daer en heeftmē gheen stouen, noch eenich heerlijcke edificie, maer alleenlijck cleyne huttekens, int middel wijdt, maer anders seer enghe, ende men maeckt dat ghebouw met hout ende stroo, onder wijdt, ende bouen enge ghelijck een galeye oft schip: aent hoochste heeftet een venstere dat geeft licht, daer onder coectmen ende bereytmē die spijsse by den viere, dat verdrijft die coude, die schier dat gheheele jaer aldaer is, int huys onthout hem wijf ende kinder, knechtē ende maechden, vee, corē, ende allen huysraet. Dit volck is wtermaten seer ghenēycht tot toouerije ende tot waersegghen.

Die Samagither hadden haer principaelste afgoderije mz den viere, dz hielden sy voor eē heylich eeuwich dinck, wāt haer priesters onderhieldent op eenen hooghen berch aen dat water Neuyasza gheleghen met altijt houdt toe eñ op te leggē. Doen Coninck Lauslau dat sach, soo verbrande hy den toren, daert in was, ende verstroyde ende bluste dat vier, hy dede oock daer na sijn crijchsvolck, die Polnische bosschagien afhouwen. Die selue bosschagien eerden die Samagither ghelijck heylighe wooningen der goden, ende sy waren daer hen ghecomen, dat sy meynden, dat die bosschagien, ende al tghene dat daer in was van gheuogelte oft dieren, dat moste al heylich sijn, oock al tghene dat daer in quame, dat soudemen voor heylich houden. Die welcke oock eenighe schade daer in dede aē die bosschagien ende dieren, dien warden handen ende voeten crom door sunderlinghe werckinghe des duyuels. Daerom hadde dat volck groot verwonderen daer af, dat die Polner niet oock alsoo gestraft en werden, doen sy die bosschagie afhieuwen, gelijck hen dickwils gheschiet was.

Sy hadden oock in den selue bosschagien heyrden, soo veel als sy huysgesinnen hadden, daer op verbrande een yeghelijck syne vrienden die hen afstorue, met peerden ende sadelen, cleederen, eñ met al tghene dat hy goets ghehadt hadde, sy setteden oock stoelen van lichten houte ghemaeckt by den heyrden, daer op setteden sy spijse van deech ghelijck eenen kaese ghemaect, ende sy storten meidt op den heyrdt, ende sy meynen dat die doodē van die lichamen die sy verbrandt hebben, werden des nachs comen, ende die spijse ende dranck nutten.

Aen den eerstē dach des Wijnmaendts, hadden die Samagither een groote feeste in die bosschagien, doen quam alle tvolck wt den ganzen lande te samen, ende een yeghelijck bracht spijsse ende drāck na sijn vermoeghen aldaer, op dat sy aldaer sommige daghen brassen eñ goede chiere maken mochten, ende dat sy haren Godt dien sy Perkuno noemen, dat is donder, op den heyrden offerden. Doen leerde sy Coninck Lauslau ten eersten dat vader onser, daer na het gheloue, want gheen pape en conste der Samagither sprake, daer na liet hyse doopen. Doen sprack eener van den principaelstē Samagitherē wt beuel aller anderen:

Alder doorluchtichster Coninc, die wyle dat nv onse goden, ghelijck die onmachtighen vanden Polnischen Godt verdoruen sijn worden, daerom verlaten wy onse goden, ende wy nemen den stercken Polnischen Godt aen, alsoo warden sy gedoopt. Doē boude die Coninc in die stadt Myedniki een hooftkercke, ter eeren den heyligē Martelaren Alexandro, Theodoro, ende Euantio, ende op andere plaetsen maeckte hy prochie kercken, ende begifte sy met genoechsame renten ende incommens. Die eerste bisschop der Mednicenser kercken hiet Mathijs vā Duytschē geslachte, noch tot Vilna geboren, ende wart daer hen geordineert, die wyle dat hy die Lithouwer ende Samagitische sprake conde.

Doen nv die Samagither door eenen predikeren monick Nicolaus Vazick ghenoemt, des Conincks predicant onderwesen warden, vant gheloue, van der scheppinghe der werelt, ende van den valle Adams, doen tradt een Samagither hervoor, die en conste niet meer swijghen, ende sprack: Aller doorluchtiger Coninck,

dese

dese pape die liecht, soo hy seyt dat die werelt gheschapen sy, want hy en is noch niet oudt, soo sijnder onder ons die veel ouder sijn dan hy, die welcke meer dan hondert jaren oudt sijn, die en weten alle van geender scheppinghe te seggen, ende sy segghen dat sonne ende mane hebben altijt also geschenen. Doen hiet hen Cominck Lauslau swijgen, ende gaf hem te kennen, dz meester Niclaes Vazic niet en seyde, dz die werelt by synen leuen begonst hadde, sonder voor langhe tijden, meer dan voor ses duysent jaren, doen was sy wt sickinghe Gods gemaeckt worden. Cominck Lauslau gaf die regeringe der Lithouwer eñ Samagithē, sijns vaders broeder sone Alexander Vitolden, die wyle die selue een coene ende strijdtbaer man was, doen ghewan hy die Heerschappie Plescou, tot der Heerschappije van Lithouw, ook noch twee andere Heerschappijen, Nugaerdē ende Smoln, die bracht hy ook onder syne macht, doen hy nv rontsomme vrede gemaeckt hadde, doen tooch hy tegē opganck ende stiet aen die Tartaren, ende dreef harer veel in Lithouwen, ende gaf hen eē plaetse om aldaer te woonen, daer blyuen sy noch tot op desen dach: daer na vergaderde hy noch eē sterker heyr, eñ hy tooch weder in Tartarijen, ende hy quam aen den veerthienden dach des Oogstmaendts ouer die wateren, op een groot plat effen veldt, aen den water Vorzscla, aldaer ontmoettede hem der Zauolhenser Keyser Temir Cutlu, diemē anders Tamerlanem noemt, met cenē ontallijcken hoop der Tartaren, ende sy handelden mz malcanderē om cenē vrede ofte bestandt, noch en wilden die Tartaren die conditie niet aennemen. Doē liet hem Vitold van den synen gheseggen, eñ hy tooch achterwaert met den ghenen, die sijn lijf verwaerden, ende hy quam vluchtich weder in Lithouw: maer sijn heyr wart vanden Tartaren aengevallen ende geheelijc vernielt. Het onderstōt ooc Sigmund die Roomsche Cominck twist ende tweedracht te maken tusschen Vitolden, ende Comine Lauslau wt Polen, ende hy gheloefde Vitolden een croone, eñ dat hy soude Cominck in Lithouw worden. Maer doen men die croone bracht, door den seckersten wech der Marke en Pruyssen, doē wederstondē hen die opperste in groot Polen landt, ende sy hielden met haren verspieders wake aen een plaetse die heetet Turzagora, aldaer verwachteden sy des Roomschen Keysers Legaten: doen die selue sagen dz haer sake niet en was, doen toghen sy wt vreesen achterwaerts.

Doen dat Vitoldus gewaer wart, doen sterf hy van droefheyt, ende van eenen carbonckel die hem tusschen syne schouderen wiesch. Also verliet hy syne Heerschappije ende sijn leuen teenenmale, int jaer Christi duysent vierhondert ende dertich. Na den doodt Vitoldis, doen insettede ende beuestichde Cominck Lauslau wt Polen Suitrigellum synen broeder tot eenen Hertogen in Lithouw. Die selue en bedachte die weldaet niet, hy stont oppe ende sette hem teghen Cominck Lauslau, ende street tegen hem, daerom maeckte ende schafte Comine Lauslau, dat Hertoghe Sigmundt van Starodup dē Suitrigello die Heerschappije in Lithouw nemen soude.

Als nv eē cleyne Comete haer openbaer de in die Heerschappije van Lithouw, doen verdreef Hertooch Sigmundt van Starodup den Suitrigellum, ende besadt dat groote Hertoochdom van Lithouw. Den seluen herworchde Sigmund Juon der Czarthorienser Hertoghe (die welcke van den gheslachte ende geloue een Ruysch was) na corter tijt. Tot den seluen Hertoghe Sigmundt ginck altijt eenen beyr in syne camere wt ende in. Alsoo quamen op een tijt die Ruyssen, ende sy crabbelden aen die camer deure, ghelijck den beyr plach te doene, doen dz Hertoge Sigmundt hoorde, doen meynde hy dat den beyr daer was, ende hy dede die deure open. Doen vielen die Ruyssen op hem, ende hieuwen eñ staken hem dat hy sterf. Eneas Picolominus schrijft, dat niet Hertoge Sigmundt, sonder Vitold van den synen onder den schijn des beyren bedroghen ende doorsteken sy worden. Maer die ghene diet hem gheseyt heeft, die en heeft niet daer af gheweten, daerom heeft hy valsch gheschreuen, ghelijck hy dan ook door die selue dwalinghe veel vanden Lithouweren geschreuē heeft, ende ook vanden Polen. Den seluen dolende, hebben andere na ghedoelt, ende hebben die onghesciden worden Enee, vanden manieren ende landen der volcken (dwelck sy niet ghesien en hebben) voor

waerheyt gheschreuen, want die versockinghe voorgaender ende tegenwoordiger dinghen bewijst, dz sy valsch, ende anders dan die waerheyt is, gheschreuen hebben. Na dien dat Hertoge Sigmund van Starodup quam, Kasimirus die derde sone Coninckx Lauslau in dz groot Hertoochdom der Lithouw, daer in heeft hy schier vijftich jaer lanck gheregeert, ende in synen lesten jare, soo heeft Hertoghe Juan wt Moscouien, dat Hertoochdom Nugaerden af ghenomen, ende hem seluen toe geeyghenet. Na den Casimiro wart Alexander die vierde sone Coninckx Lauslau Heere in Lithouw, onder desselue regeringhe, heeft Hertoghe Juan wt Moscouien die Heerschappije der Mozaisensers (die is tseuentich mylen läck ende breet midtsgaders veertich sloten) afgewonnē: doē Alexander sterf, doē quā die tegenwoordige Hertoge Sigmund in Lithouw, onder welckes regeringe heeft Basilo der Moscouiter Hertoge, die Heerschappije Pskouw diemē Plescouw noemt, eñ dz Hertoochdom Smoln bestreden ende ghewonnen.

Van den groote des grooten Hertoochdoms van Lithouw, ende wat daer in begrepen wordt, dat iij. Capittel.

DJe groote van Lithouw hout haer alsoo, vander Pruysse zee tot Vilna die hooftstadt in Lithouw sijn tsestich mylen: Vā Riga tot Vilna is rechts weechs tseuentich mylen, maer alsmen op Polotzcko toe treckt ghelijckt ghemeynlijc ghebeurt, so sijn van Riga tot Vilna hondert mylen, daer na sijn van Vilna tot Kiou hondert mylē, vā Kiou tot Coblentz, aldaer die wateren te samen vlietē Dineper ende Boh, die welcke vanden Griekē cleyn ende groot Borysthenes ghenoemt worden, dat sijn thien dachreysen, dat sijn tseuentich mylen. Aldaer heeft dz slot Dzassouw ghestaen, dwelck nv ghebroken is, eñ die Lithouw heeft aldaer een eynde, die welcke haer voortijts ghestrect heeft tot Byaligrod, dwelckmen die Witteborch ghenoemt heeft, dat selue hebben die Turken gewonnen, ende die Turken wonen in den velde.

Dit is die rekeninge teghen middach, ia tusschē opganck ende middach, maer ouerdweers te rekenen, van Passouw ende der frontiere der Lithouw tot Vilna toe, sijn tachentich mylen. Maer van Cracouw tot Vilna door den seluen wech, sijn hondert ende twintich mylē. Van Vilna tot Smolenscko sijn hondert mylē, vā Smolenscko tot Moscua, die hooftstadt in Moscouien sijn hondert mylen, daer moetmen altijt groote duytsche mylen verstaen.

Die vermaerste ende hooftstadt in Lithouw is Vilna, ende sy is alsoo groot als Cracouw met Cazimiria, Clepardia ende alle voorsteden, maer die huysen en staen alsoo niet by malcanderen ghelijck in onsen steden, sonder daer sijn ghemeynlijck houen daer tusschen. Vilna heeft twee gemuerde sloten, dat hoochste op eenē berch, dat onderste int dal.

Nugaerdē heeft ooc tot der Heerschappije der Lithouwer behoort, maer Hertooch Vitold heeftet met ghewelt ghewonnen, ende Nugaerden is een weynich grooter dan Roome: want Roome heeft int ronde twee ende dertich Italiaensche mylen, dat maeckt ses duytsche mylen, ende het blyuen noch twee Italiaensche mylen ouere. Maer Nugaerdē heeft seuen gantze duytsche mylen oft vijuendertich Italiaense mylen. Item Nugaerden heeft houten edificien oft huysen, ende Roome ghemuerde: Nugaerden leyt oock op twee oft dry mylē by der Baltische zee. Ende vā ouden tijden her sijn wtermaten rijcke cooplieden aldaer, ende by eenen yegelijckē coopman by syne eedtcamer stact een welfsel daer in bewarē sy goudt, siluer, costelijcke gesteente, eñ al wat sy costelijcxt hebben. Daerom als Juan oft Johannes der Moscouiter Hertooch Nugaerden gewā, wt der handt Hertoge Kasimirus wt der Lithou int jaer Christi duysent vierhondert ende negenentseuentich: doen gecreech hy die schatten der Nugaerder, ende hy vulde dryhondert wagenen alleenlijck met goudt, siluer, perlen, eñ costelijck gesteente, eñ vuerdese met hem thuyswaert in Moscouien, eñ die wyle dat in Nugaerdē een quade maniere inghewortelt was met den heymelijckē moorders eñ roouers, eñ alsmen eenen misdadigen gewaer wert, soo luydemen een clocke opt raedthuys, soo quamen daer hondert ouders te samen, die satē daer als rechters,

dijer

dijer hadde elck eenen langen baert na die gewoonte des landts. Alsdan dat ghemeyn volck die clocke hoordē, so liepen sy van al der stadt te samen, eñ een yegelijck weerdt nam twee steenē in synen arm, dz dedē ooc der weerdē sonen. Eñ als die raedtsheeren den schuldigen veroordeelden, soo stonden sy daer, eñ worpen hem met steenen doot, ende sy liepen gelijck rasende menschē tot des misdadighen huys, eñ sy plonderden al sijn goet. Dat huys vercochten sy, ende bestedē dz gelt aēt gemeyn profijt: daerom doē Hertooch Juan wt Moscouien Nugaerden gewonnē hadde, doen ordineerde hy vijf hooftlieden, in die vijf vermaerste stratē der stadt, die selue midtsgaders harē toegegeuenen crijchslieden, die souden die oproeren eñ rumorē stillen, op dz niemādt alsoo ouervallen ende berooft en werde.

Te Nugaerden is een slot, dat heet Detcen, daer in is die principaelste kercke tot Sophia, dz is des salichmakers, die is gedeckt mz gulden blecken, die sijn schoone gebruyneert. Te Nugaerdē sijn ooc seuen monikē cloosterē vā sinte Basilius ordē, dijer leyt elck een halue myle weechs van dat ander. Inden eersten clooster tot onser vrouwen sijn duysent monikē. Inden anderen tot sint Georgen sijn seuen hondert. Inden derden ses hondert. Inden vierden vierhondert, eñ also na malcanderē in anderen cloosterē: het sijn ooc veelderley heylighe kercken aldaer, ende alleen sinte Nicolaus heeft alsoo veel kercken aldaer, alsser daghen int jaer comen.

Nugaerden heeft synen Polum sessentsestich graden hooge, ende als inden somer int draeyē der sonnē, die sonne ondergaet, soo blijft den hemel licht, tot dat die sonne weder op gaet, also dat die schoenmakers, cleermakers, ende andere ambachts liedē, dachs ghenoech hebben, om haer werck te volbrenghen.

Na Nugaerdē tegē middernacht, coemt Sweden, Filandt, dz duert tot aen die hooghe zee in middernacht gelegē. Pskouw is een heerlijcke groote eñ wel geboude stadt, noch is sy cleynder dan Nugaerden, ende stoot aent Lithouw ende Moscouien die noemtmen anders Plescou. Die inwoonders sijn alle Ruyssen in manieren ende spraken, sy en scheeren noch baert noch hooft, ende sijn in alle manieren ghecleet ghelijck die duytschen. Dz landtscap Plescouw heeft dertich wel gheboude slotē, die ligghen tegen Lijflandt toe. Daer en sijn ooc gheen beter sloten in gantz Moscouien ende Lithou. Dz landt Plescou is tsestich mylē lanck, ende veertich mylē breet. Basilo die tegenwoordige Vorst in Moscouien, die heeft mz subtijlicheyt Plescouw ghewonnen, eñ heeft die clocke af gedaen, daer mede datmen twolck te samen riep, alsmen die schuldighen straffen wilde, hy heeft teghen syne gheloofte den bisschop veriaecht, midtsgaders veel borgeren ende eedelen te Plescouw, ende hy heeftse in der stadt Mosca gheset, eñ in andere plaetsen in Moscouien, voorder tegē opganck daer is dz slot ende stadt Polotzcko, dz behoort tot der Heerschappije Smolenscko, dz besidt die groote Heere der Lithouw. Noch voorder tegen opganck, daer is dat slot eñ stadt Smolenscko, dat is van eyken blocken gebout, eñ met diepe grauen verwaert. Die Heerschappije Smolenscko, heeft in der lengde tsestich oft seuentich duytsche mylen, der Lithouwer sprake, is vierderley, die eerste is der Jatzuinger, die by dat slot Drochicin gewoont hebben, dijer en sijn veel meer, die andere sprake is der Lithouwer eñ Samagither, die derde Pruyssisch, die vierde Liuonisch, ontrent dat water Dzuin, eñ der stadt Riga: eñ hoe wel datter al eē sprake is, so en verstaet noch eener den anderen nz wel, het en sy dat eener in den landē veel gewandelt heeft. Dese spraake heeft ter tijt der afgoderije eenē oppersten priester gehadt, dien noemdē sy Criue, ende woonde in der stadt Romoue, van Roome ghenoemt, want dz volck beroemt hem, dat het wt Italien ghecomen is, ende het heeft veel Italiaensche woorden in syner spraken. Van desen Criue ende vander stadt Romoue, leestmen in der Legenden des heyligheu bisschops ende martelaers Adelberti, ende is te weten, datmen in Pruyssen luttel Pruyssisch spreeckt, dan het is een andere sprake vanden Polecken ende duytschen daer hen ghecomen. Alsoo ooc in Lijflandt, daer is ooc die duytsche sprake hen ghecomen. Maer in Samathia die is vijftich mylen lanck, ende Lithouw die is dertich mylen lanck, daer spreecktmen in den dorpen Lithouwis, maer anders dz meeste deel Polnisch:

Digitized by Google

want die papen predicken hen op Polisch, eñ daer is te weten, dat die vierderley spraeke, geheelijck onder die gehoorsaemheyt des Paus is: maer in anderen omliggenden landen, ghelijck in Nugaerden, Plescou, Polotzcko, Smolenscko, ende teghen middach tot Kiou toe, ende voordere, daer sijnt al Ruyssen, eñ spreken ooc Ruyssisch eñ Slauonisch, eñ sy houden der Grieken gewoonte in der kerckē. So sijn sy dē Patriarchen tot Cōstantinopel gehoorsaem.

In Lithouw ontrent Vilna, daer sijn Tartaren die hebben eyghene dorpen, eñ bouwen dat veldt ghelijck wy, arbeyden, ende vueren waerē, ende als hen die groot Heere in Lithouw ghebiet, soo sijn sy alle tot den strijdt bereyt, die spreken Tartarisch, ende sy ceren den Machometh, want het sijn Sarracenen.

Daer sijn oock Joden in Lithouw, voor af, tot Krocki, die arbeyden ende doē coopmanschap, sy sitten op die tollen, ende dragen openbare officien, ende en leuen niz vā den woeker. Nv willen wy van dē vlietenden waterē seggē, Osclo, Jugra, Doniecz, dat is die cleyne Don oft Tanais. Dese ende andere meer, vlieten alle in den Tanaim, wt Lithouw achter dat slot Vesnya, dat die tegenwoordighe Moscouiter Hertoghe ghewonnen heeft, daer heeft Dinepr oft Borysthenes synen oorspronck wt ecnen effenē lijmachtich aertrijck, ende het vlietet wt zeen wt dicken bosschagien, ende vlietet onder Smolensco, ende onder Kiou, ten lesten alst ontrent dry hondert duytsche mylen vlietet, soo vallet in die Pontische zee.

Item dat water Vilia, heeft synen oorspronck dertich mylen teghen opgane van der stadt Vilna, ende onder dat slot tot Vilna, menget hem met een ander water, die cleyn Vilna genoemt, dat ontspringht twee mylen van der stadt Vilna, ende vallen daer na met malcanderen in dat groot water Niemen. Dat selue water maeckt groote crompten in synē vloet, ende vuert schepen ende waeren, ende het valt achter dat slot Couno, in die Pruyssische zee.

Item dz groot water Dzuina, heeft synen oorspronck in Moscouien ende in der Heerschappije van Lithouw, eñ vlietet onder den sloten Vitepsk eñ Polotzcko, eñ by der stadt Riga in Lijflandt heeftet synen wtganck in die zee. Eñ het is te mereken, ghelijck bouen geseyt is, dz dry groote wateren by malcanderen ontspringhen, Dinepr, Dzuina, eñ Volha, die ontspringen op een effen lādt, in wildernissen ende marasschen, ende niet wt den Hyperborischen oft Ripheischen berghen, die welcke nergens in der natueren en sijn. Die sijn alleenlijck voortijdts van den Grieken verstort worden, dat hebben daer na die Historiē ende werelt beschrijuers oock in haer gheschriften in ghesettet, soomense toch nergens en vindt, ende het en is niet anders dan een Poetische fabelwerck, wāt tlandt is heel effen, daer sy ontspringhen.

Dinepr dz is Borysthenes vlietet tegen middach tot in die Pontische zee: dz groot water Dzuina coemt wt Moscouien, ende vlietet tegen nederganck door dz landt Lithouw ende Lijflandt, ende het valt by der stadt Riga in die Baltische zee.

Volha dat is dat grootste water, ende coemt ooc wt Moscouien, eñ vlietet tegen middernacht, ende weder tegen opganck, daer gaetet om den Tanaim verdelandts, ten lestē keeret hem tegē middach eñ loopt door Scythiam ofte Sarmatien in Asia, ende die wijde velden der Tartaren. Ten lesten wordet in vijuentwintich wateren ghedeylt, eert in die Euxinische zee coemt, Tanais vlietet ses weken reysens van der Volha in Tartarijen.

Het sijn oock andere groote wateren, eñ wegen in Moscouien ende Lithouw, in den seluen vlieten ontallijcke cleyne vloeykens die sijn al tsamen seer vischrijck, also waer in den landt water is, daer sijn oock visschen, die sijn veel beter ende welsmakender dan in onsen landen.

Men en maeckt gheen vischputten oft vijuers aldaer daermen visschen op sedt, dat houden sy voor omprofijtelick. In Lithouw hebben die boeren wtermaten swert broot, dz en is niet ghebuydelt, ende sy maken wt coren ende gerstē metten semelen. Maer der Heeren ende rijckerlieden broot dat is seer goet, van suyuere bloeme ghemaeckt. Sy en hebben ghcenen wijn, dan dien men aldaer brengt, voor af vanden Rijn, ende andere nedergangelijcke landen aē die Germaensche zee ghelegen. Sy hebben veel meidts dick ende dunne, dat selue drinckē sy eñ wordē vrolijck daer af:

bier

bier maken sy wt menigerhande corē, van tarwe, van rogghe, gersten, haueren, dat smaeckt seer wel.

Dat gemeyn volck drinckt altijt water: vijgen, olijuen, ende andere soete vruchten en wassen aldaer niet, want dat landt is coudt. Sy hebben allerley beesten, ende wilde dieren meer dan men in aller Christenheyt vindt.

Het heeft oock wildernissen ende bosschagien, die sijn die sommighe thien, die sommige vijfthien mylē lanck, die sommige oock wel vijuentwintich mylen: besyden die wildernissen ende woestynen daer sijn Dorpen ende woningen. Die wyle dz nv die wildernissen soo groot sijn, soo vangtmen oock veel wilde dieren aldaer, buffels, wilde ossen, wilde eesels, wilde peerdē, herten, hinden, dammē, gemschen, wilde vercken, beyren, marderen, fluwijnen ende dijer gelijcken wilde dieren. Men heeft oock veel voghelen aldaer ghelijck distel vogelen, die mesten sy daer, hoe wel dz gheen wijngaerden daer en sijn, die sijn seer lustich om eeten.

In Lithouw ende Moscouien is een onnut dier, daer en vindtmē nergens elders, dat noemen sy Rosomacka, in der groote als een hondt, van aensicht ghelijck een catte, ende het lijf ende den steert ghelijck eenen vos, van verwen gheheel swert, dat eet prijen ende vuyle aesen. Ende alst een aes vindt, soo eetet alsoo veel, dat het opgeblasen is ghelijck een trommele. Daer na soecket een engde tusschen twee boomē, daer dringet hem met gewelt door, op dattet tghene dat het ghegheten heeft weder van hem gheue, alst nv dan ledich is, soo loopet weder tot dz aes, ende vult hem wederom, dat doetet also dicwils na malcanderen met eeten ende met schijten, tot dat het dat aes ofte prije gheheelijck opgheeten heeft.

Ende mogelijck is dz onversadelijc dier in dat landt daerom gheschapē, dattet die gulsighe onversadighe menschen straffen soude: want als die rijckē ende machtigen beginnen te brassen, soo sitten sy van den middach aen, tot der middernacht toe, ende sy en doen anders niet dan eetē ende drincken, ende soo dicwils als hen van noode is staen sy vander tafelen oppe, ende schijten ende spouwen, op dat sy te meer in swelgen mochten, dat doen sy soo langhe, tot dat sy van alle haren sinnen berooft worden, dan soo en weten sy gheen onderscheet tusschen den aers ende thooft. Die schandelijcke gewoonte, is seer ghemeyn in Lithouw ende Moscouien, noch schaemtmens hem in Tartarijen alder minste.

Het is oock in Lithouw, Moscouien, ende Tartarije een oude ghewoonte, die lieden te vercoopen. Die natuerlijcke knechten worden ghelijck die onredelijcke dierē, van haer Heeren vercocht, kinder, vrouwen, ende arme lieden, die in der vryheyt gheborē sijn, ende noch gheene noodruftigheyt en hebben, die vercoopen haer kinderen ende dochteren, ende somwylē hen selues, op dat sy by haer Heeren cafs ende broots ghenoech te eeten hebben moegen.

Van den Moscouiten/ dat iiij. Capittel.

MOscouiten is een groot landt, want van Schmolenscko, tot Moscua dat sijn duysent mylen weechs: van Moscua tot Volochda sijn hondert mylen. Volochda is een landt, ende heeft een water dat heeft oock den seluē name: van Volochda tot Vsczuga sijn hondert mylen: van Vsczuga tot Viathka sijn oock hondert mylen. Dese vierhondert mylen hooren alle Moscouien toe, ende sy ghebruycken ouer al Ruyssische oft Slauonische sprake: voorder van Viathka tot Permska sijn hondert mylen: van daer tot Vahulczka sijn dertich mylen, dat stoot aen Scythia.

Dese prouintzen ende landtscappē, sijn alle den grooten Vorsten wt Moscouien onderdanich, daer toe behooren noch die landen teghen middernacht ende tegen opganck, die de selue Hertoge wt Moscouien gewonnen heeft: Juhra ende Colera, die ligghen in Scythia, also wordent vijfhondert groote duytsche mylen.

Maer die Moscouiten rekenē niet met onsen mylen, sonder met verst, eñ een verst is een vijfde deel van eener duytschen myle. Alsoo tellen sy van Moscua tot Vlodomiriam seuenthien duytsche mylen, van daer van Vsczuch vijfhondert werst. In Moscouien sijn veel Hertoochdommen:

van

van Moscouiten heeft die Coninc dertich duysent strijdtbarer mannē int veldt, ende anders noch meer dan tsestich duysent boeren. Het is ooc een Hertoochdom oft lādt, Tuzka, dat geeft alleene veertich duysent strijdtbarer mannen in dat veldt. In dz selue Hertoochdom heet die hooftstadt Tuerd, dat is een groote stadt, van enkelen houte ghebout, ende sy heeft ouer die hondert ende tsestich houten kercken, eñ dz slot is geheel vā houte, dz heeft negē houten capellē oft kerckrkēs, die principaelste is onser Salichmakers, die is alleene gemuert. Onder aen der stadt ende den slote, vlietet dat groot water die Volha ghenoemt.

Dat Hertoochdom Chelmsci vermach seuē duysent strijdtbarer mannē int veldt: dat Hertoochdom Zubsczouscki vermach vier duysent geruste mannē, Klinscki vermach twee duysent, dat wordt den lande Tuerd toe gedeylt: dz Hertoochdom Kouben is dertich mylen lanck: dat Hertoochdom Jaroslau vermach veertich mylen landts: dat Hertoochdom Szachouen is dertich mylen lanck, die sijn alle mz Moscouiter mylen in die lengde gherckent: dat Hertoochdom Rzezensis, dz vermach vijfthien duysent vryen ende eedelē int veldt, daer in ontspringht dat eedel water Tanais: dat Hertoochdom der Susdaler, ende andere veel die daer aen stootē, sijn door die Tartaren verdestrueert wordē. Het is ooc een landt der Tartaren dz heet Cosamscka, dat is een vergaderinghe, eñ vermach dertich duysent mannē int veldt, dat is den grooten Vorstē in Moscouien onderdanich, ende woonen in een veldt, by dz slot Cosan, dat der Moscouiter Hertooch in heeft, aen die Volha ghelegen.

Moscua is een groote treffelijcke vermaerde stadt, tweemael grooter dan Florentsen in Italia, oft tweemael grooter dā Prage in Behem, ghelijck Praghe nv is, niet van Prage, dwelck een nieuwe Historicus, dry dachreysen lanck maeckt, dat is fabelwerck.

Maer Moscua is een houten stadt ende en is niet ghemuert, met veel straten, ende waer dat een strate eyndet, daer en begint terstont gheen andere, sonder daer is een veldt tusschen. Tusschē den huysen sijn tuynen, ende een huys en staet niet by het ander: der eedel liedē huysē sijn groot, maer des gemeynen volcx cleyne. Midden door die stadt onder dat slot, vlietet ooc een water, dat heet ooc Moscua, dat is alsoo groot als die Muldauw te Praghe, oft die Arn tot Florentsen.

Dat slot dz middē in der stadt opt effen platte leyt, dat is een goet ghemuert slot, ghelijck Ouen in Hungarijen, ende het heeft dry bolwercken, ende alsmen de groote thorens daer mede rekenet, soo sijnder seuenthien, het is met tichelen ghedect, ende en heeft niet meer dan eenen muer. Int slot sijn sesthien kercken, dijer isser dry gemuert: Tot onser vrouwen, tot sinte Michiels, ende tot sinte Nicolaus, die andere sijn van houte.

Des Vorsten palleys int slot, dz is ghemuert, op dytaliaensche nieuw, maniere, nz wijder, noch grooter, dry houē der eedelē sijn ommuert, die andere huysen sijn van houte, alle stouen sijn swart. Die andere steden in Moscouien sijn cleyndere, ende hebben cleyne houten sloten.

Het is ooc in Moscouien vol wildernissen ende bosschagien, soo heeftet ooc wateren ende beken met veel visschen, ende andere wilde dieren, ghelijck ooc Lithouw, maer is couder, ende is meer teghen middernacht gheleghen, daerom heeftet veel cleyn vees sonder hornen om der couden wille. Maer die menschen sijn groot, ende met goede ledtmaten. Sy druncken water, meidt, ende bier. Sy ackeren met houters sonder ijsere, ende sy eggen mz tacken van boomen opt saet, die trecken die peerden daer ouere, ende om der langhe couden wille, soo wordt het saet selden rijp ende tijdich. Daerom alsmen dat coren afghesneden heeft, soo drooghent sijt eerst in stouen, daer wordet tijdich, rijp, ende ghedorsschen.

Sy ghebruycken veel heeter specerijen, eñ ghedistilleerde dinghen, van specerijen, honich, oft wat anders heets, alsoo dat sy ghebrandenwijn druncken vā water ende hauere, ende dz doen sy om der grooter couden op dat sy niet en verriesen. Sy en hebben noch wijn noch olie. Ende op dat sy niet droncken en worden, soo verbiet hen des landts Vorst, dat gheener gheenen meidt oft anderen dranck die droncken maeckt in synen huyse en laet vinden, by

ver-

verlieſinghe ſijns leuens, het en ſy dan tſiaers eens twee oft dryemael, dan latet hen die Vorſte toe. Sy hebben goet gelt van ſijn ſiluer, dat noemen ſy Dzingis een groot eñ een cleyne, langer dan breet, noch viercantich ende niet rondt, oock niet wel ghemunt ofte gheeffent, want dat landt is rijck aen ſiluer, ende het is ouer al wel verwaert, alſoo dat niet alle knechten oft gheuangene, ſonder oock die inwoonende borgeren oft eenighe andere vremde buytenlanders, ſonder des Vorſten gheleyde, niet daer wt ghecomen en moghen. Daer af ſy ghenoech gheſeyt.

In Moſcouien ſijn oock veel wateren, dijer wil ick ſommighe die grootſte vertellen. Tanais die alder vermaerſte vloet, die wordt vanden Tartaren ende Moſcouiten Don ghenoemt, ſynen oorſpronck is in Moſcouiē, ſeer in dz Hertoochdom Retzē, daer coemt hy wt eenen onvruchtbaren, moerachtighen, maraſchachtigen wilderniſſe, ende als hy teghen opganck loopt tot aen die frontieren Scythie ende Tartarijen, ſoo keert hy hem om teghen middach, dā loopt hy in die zee Meotis, aldaer heeft hy ſynen wtganck, ende is drymael alſoo groot als die Tyber daer hy in die Tirrheniſche zee loopt achter Romen, oft tweemael alſo groot als die Danouwe tot Ouen is in Hungarijē. Die Aſtrologi houdē, dz die Riuiere Tanais die lengde heeft, ghelijck die Nylus in Egyptē, dz is tſeſtich graden in der lengden, ende ghelijck der Nyl van middach op Alexandria vlietet, alſoo vlietet Tanais van middernacht in die Meoter zee, ende in die Pontiſche zee. My en verdriet niet wederom te verhalen dat bouen gheſeyt is, dz oock andere groote wateren wt Moſcouien comen, ghelijck Dzunia, ende Volha, oock Dneper oft Boryſchenes: ende die wyle dz Moſcouien niet berchachtich en is, ſonder is een effen landt, ſoo hebben ſy haren oorſpronck niet verre van malcanderen, wt een effen, wilt, ende maraſſachtich aertrijck. Dat grooſte water die Volha, dat die Tartaren Edel noemen, dat vlietet ouer die twee hondert mylen teghen middernacht tot Nyſni Nowgrod toe, dat heet dat onderſte nieuw ſlot, dat leyt in Moſcouien, aldaer loopt een groote vloet daer in, die coemt midden wt Moſcouien ende heetet Occa, daer na vlietet die Volha tachentich duytſche mylen, onder dat ſlot Coſan, dwelck die Hertoghe wt Moſcouien beſidt: daer na onder dat ſlot Saray, dat is der Tartaren: daer na ende ten leſten, vlietet teghen middach in die Euxiniſche zee in vijuentwintich wateren ghedeylt, daer af elck grooter is dan die Tyber te Roome, daerom lieue Leſer, uwe liefde wil mercken, ende dat teghen yeghelijcken verantwoordē ende ſegghen, dat deſe wateren niet wt berghen oft wt anderen wortelen des gheberchs vloet ontſpringhen, want aldaer en is nergens eenich gheberchte.

Een anderen dat die Riphei ende Hyperborei, daer wt ſommighe ſonder waerheyt ſchrijuen deſe waterē haer oorſpronck te hebben, dat die ſelue berghen in gheene landen gheuonden en worden, want ſy en ſijn ia niet in Moſcouien oft in anderen middernachtelijcke landē, ende men mach wel ſegghen, dat ſy verſiert ſijn worden, want men en vindtſe nergens, ten ſy dat ſy in ſommighe boecken gheſchreuen oft gheſeildert ſtaen.

Een derden dat die lieden in Moſcouien ghelijck oock in Turkijen van een landt in dat andere verſonden worden om aldaer te woonē, ende daer worden andere in haer ſtede daer hen gheſedt.

Een vierden dat in gheheel Moſcouien eenderley ſprake is, dat is Ruyſſiſch oft Slauoniſch: het ſijn oock die Ohulici, ende die in Viathca woonen Ruyſſen, ende ſy ſpreken oock Ruyſſiſch, ende ſy houden oock der Grieken ſecte met hen, ſoo ſijn oock alle die biſſchoppen den Patriachen te Conſtantinopel gehoorſaem, ende begeeren haer confirmatie van hem, als ſy hen ghehoorſaemheyt bewyſen, ſonder die Coſanenſer Tartaren, die bekennen den Hertoghe wt Moſcouien voor haren Heere, ſy ghelooven den Machometh ende ſijn Sarracenen, ſy ſpreken oock Tartariſch. Oock ſijnder ſommighe vremdelinghen, die in Scythia teghen middernacht woonen, die hebben een eyghene ſprake, ende ſijn afgodiſch, ghelijck int nauolghende Capittel verclaert wordt.

Een vijſden, dat alſmen achter dat landt Viathca in Scythiam coemt, daer leyt eenen grooten afgodt Zlotababa,

dat

dat is alsoo veel gheseyt, als dz guldē oudt wijf, dat eeren die omligghende volcken, eñ daer en gaet gheener voorby, hy drijue vee, oft hy sy anders op dat weidwerck, hy en doet eene offerhande aldaer, ende oft hy niet beters en hadde, soo treckt hy eer eenen draet wt sijn cleedt, ende worptē den afgodt daer, ende neycht hem toe mz reuerentien, ende treckt sijnder veerden ende sijns weechs.

Van den landen in Scythia Perm, Baskirdt, Juhra, Corela, die de Hertoghe wt Moscouiten ghewonnen heeft, dat v. Capittel.

AChter Moscouiten sijn sommighe landen tusschen middernacht eñ opgane, int eynde der middernachtelijcke Asia, dwelck eygentlijck Scythia heet, die sijn den Vorsten wt Muscouien onderdanich. Die heeft alder eerst Hertooch Juan wt Muscouitē onder hem gebracht, die heeten Perm, Baskirdt, Czriremissa, Juhra, ende Colera. Perm heeft een sylbe, ende dat landt Permsca twee sylben, eñ is een landt daermē die afgodē gedient heeft. Die heeft Hertooch Juan binnen twintich jaren herwaerts bedwongen, dat sy hen hebben moeten laten doopen, op die Ruyssische oft Griexe maniere, eñ hy heeft hen eenē bisschop gegeuē, die hiet Steffen, dien vilden sy leuende, doen die Hertoghe wech ghetrocken was, eñ sy doodeden hem alsoo. Maer doē die Vorste weder quam, doē strafte hysc daerom, eñ gaf hen eenen anderen, onder den scluē sijn sy noch ende sijn der Ruyssische tweedrachticheyt aenhangende, die andere volcken daer af gheseyt is, staen noch in haren afgoderije. Sy eeren Sonne ende Maene, sterren, wilde dieren, ende tghene dz hen smorgens alder eerste teghen coemt. Sy hebben ooc eygene spraken eñ woordē. Int landt Permsca is een eyghene sprake, in Baskirdt een eyghene, in Juhra een eygene, ende in Corela desghelijckē. In die landē en bouwen sy dat veldt niet, ende en sayen gheen coren, daerom en hebbē sy gheen broot noch gelt. Sy eten die wilde dieren die by hen woonen, ende en drincken niet dan water, soo woonen sy alleen in dicke wildernissen, daer hebben sy huttekens die sijn van roeden oft anderen houtwerck gemaect, ende die wyle dat dat gheheele landt wildernisse is, soo sijn die lieden ooc beestachtich eñ wildt ghewordē, want sy leuen ghelijc die beesten sonder verstandt, sy en hebben ooc gheen cleederen van wolle, ende sy decken hen alleenlijck met rouwen beestē pelssen, die hechten sy aen malcanderen, van wolluen, van herten, van beyren, van zabelen, marderen, ghelijckt hen aen der handt coemt: ende die wyle dz sy gheen metael in haren lande en hebben, soo en gheuen sy den Cominck niet anders dan wilde dieren pelssen tot tribuyt, dier hebben sy veel.

Die naeste aen der middernachtelijcke zee, ghelijck Juhri ende Coreli, die vangen waluisschen, zeehonden, eñ zeckaluer, die noemen sy Vor ende Vol, vā den huyden maken sy sledden, tesschen ende schoenen, dat smout behouden sy ende vercoopent. In Juhra ende Corela sijn tamelijcke hooghe berghen, noch niet soo seer hooghe, ghelijck sommighe daer af gheschreuen hebben, op die berghen die aen die zee liggen, die sijn tamelijcken hooge, daer climmen visschen oppe wt der zee, die heeten Mors, die trecken hen met dē tandē op die berghen, die slaen sy in, ende comen alsoo tot int hoochste ende daer ouere, daer na vlien sy aen dander zyde des berchs af, die selue tanden vergaderen die volcken, want sy sijn groot, breet, wit ende swaer, ende sy vercoopense den Moscouiten, die gebruycken sy ende schickense in Tartarijen ende Turkijen, om hechten aen messen ende sweerden te maken, want die wyle dz sy soo swaer sijn, soo slaetmē te stijuer daer mede.

Ende bedenckt dz ick bouen geseyt hebbe, dit is dat landt Juhra, van daer dat die Juhri comen sijn, die daer na Huni oft Hongari ghenoemt sijn worden, sy hebben hen in Gothia seer ghemeerdert, eñ sy sijn ouer die groote wateren ghecomen by die zee Meotis, daer na in Pannoniam, dz hebben sy tot twee malen ghewonnen ende beseten, ende hebbent op den dach van heden noch in. Sy behouden ooc noch die oude sprake, alleenlijck dat die Hongaren sommighe woorden daer toe ghedaen hebben, wt der Slauonischer spraken van diē dingen die in Juhra nz geuonden en worden.

Maer in Pannonia, daer sijn die Juhri Chri-

Christenen, maer haer vaders in Juhra, die aenbidden die afgoden. In Hungarijen is een chierlijck statelijck volck, dat leeft in alle wellustichеyt (hoe wel datse haer grimmicheyt noch niet verlaten en hebben) anders dan die in Juhra, die selue sijn gheheel wildt ende beestachtich, ende sy woonē elendelijck in een seer coudt lādt: weet oock dat in den landtschappen Scythia aen die middernachtelijcke zee, daer en sijn gheen groote wateren, sonder daer sijn sommighe houelen oft tamelijcke bergen, die en sijn niet wtermaten hooge, also datmen niet daer op ghecomen en mach, ghelijck sommighe oude Historischrijuers daer af gheseyt hebben ende gheschreuen: want het waer beter, dat sijt (wel versoect sijnde) daer af gheschreuen hadden, die wateren quamē wt dicken wildernissen, dan wt hoogen ende wt onverwinnelijcke gheberchten.

¶ Eynde des tweeden boecks Mathijs van Michou van den Tartaren.

Dat boecxken Pauli Iouij van Novocomen van des Moscouien Ambassaet/

gheschreuen tot Johannem Rufum/ den eertzbisschop tot Consents.

VOortreffelijcke bisschop Rufe, ghy hebt ernstelijck van my begeert, dat ick inder Latijnscher spraken setten wilde, tgene dz ick gehoort ende wtghevraecht hebbe, van den manieren ende ghewoonten der Moscouiten, wt het dagelijcke bywesen eñ tsamen spreken met Demetrio, desselven volcx Ambassaet, die nv onlancx gecomen is tot den Paus Clemente den seuenden, want ghy houdet daer voor, dat het wel dienen soude, tot meerderinge des Roomschen bisschops heerlijcheyt, als die lieden ghewaer worden sullen, dat die machtige vermaerde Coninck der ontallijcker volcken teghen middernacht ghelegē regeert, met ons hem begeert te vereenighen ende te verbijnden, in die saken des gheloofs, eñ dat in der aller bequaemste tijt, dat sommighe volckē in duytsche landt (die de geestelijckste wilden sijn) niet alleenlijck van ons afgeweken, sonder oock van der ouerheyt afgheweken sijn. Alsulckē beuel heb ick corts ghenoech gedaen, dwelck ick billich ende met goeder oorsaken wel hadde connen afslaen ende gheweygeren, om andere saken wille: maer ick hebt ghedaen metter haest, ende met goeden wille, op dat die neerstighe beteringhe, die ghenade der nieuwicheyt niet en verlore: waer wt ghy namelijck ghemercken moecht, mynen geneychden willen teghen v, also dz ick mijnder eeren niet en hebbe willē achte nemen, ist daer anders yet te hopen geweest, op dz ick uwer eerlijcker begeerten, niet langhe en dede verlanghen. Vaert wel.

Die ghelegenheyt deses landts, is Plinio, Straboni ende Ptolomeo niet wel bekent gheweest, ghelijck men wel proberen can. Die sal cortelijck beschreuen worden, ende op een tafele in vormē ghedruct worden, daer na willen wy int corte te kennen gheuen die zeden, manierē, rijckdom, ende crijchshandel des volcx. In dat selue willen wy Cornelium Tacitum nauolgē, die heeft een besunder boecxken geschreuē van der Germanier manieren, afbesundert van synen gantsen historien, daer in willen wy ons seere der slechter ende simpelder woorden ghebruycken, ghelijck het mz der tijt van Demetrio gheseyt ende gehoort is, als wy hem daer toe een weynich beweechden met onsen vragē. Demetrus en spraeck niet onghesickelijck Latijn, wāt hy hadde van ioncks oppe in Liuonia ghestudeert, soo heeft hy oock veel eerlijcke Ambassaderijen volbracht, ende daer door hadde hy

Digitized by Google

veel landen der Christenheyt doorgereyst: want als hy te vooren om syner ghetrouwicheyt ende ernstachticheyt willen, voor eenen Oratoor tot den Coninghen in Sweden ende Dennemarcken, oock tot den hoochmeester gheschict was worden, soo wart hy ten lesten tot den Keyser Maximiliano gheschict, doe hy aen desselues hof was, daer soo veel volcx by eenander woont, is dan daer noch wat grofs aen den stillen ende begrijpelijcken verstande gheweest, soo heeft hy dat daer lichtelijck afleggen connen, int aenschouwen van soo heerlijcken zeden ende manierē. Maer die oorsake van sijnder Ambassaderijen, was Paulus een Geneuoiser, die selue gecreech een voorghescrift van Paulus Leone den thienden, ende hy tooch in Moscouien, om coopmans hanteringe daer in te doen. Aldaer handelde hy met den hofgesinne des Vorsten Basilij, hoe datmen beyder kercken ceremonien ende ghewoonheyt ghelijcken mochte.

Dan Paulus vraechde wt ongherusten grooten gemoet, van den nieuwen onghelooffelijcken wech, vā daer men die specerije wt India brachte: want hy hadde gehoort, doen hy in Syria, Ponto ende Egypten gehandelt hadde, men mochte die specerije wt het wterste Indie, teghen den vloet Indum vueren, van daer vuertment een weynich te lāde, ouer die bergē Paropanisidis, eñ brengt in Oxum der Bactrianer vloet, die ontspringht seer in den berghen, aldaer die Indus ontspringht, ende vlitet tegē syne fonteyne toe, eñ valt tot Straua met veel andere beken in die Hircanis zee.

Van Straua vaertmen seker tot die coopstadt Citracham, ende tot den wtgāck des waters Volge. Daer na vaertmen altijt teghen die wateren Volga, Occha, eñ Muscho, tot in die stadt Moscha. Van Moscha trecktmen te lande tot Riga, eñ tot aen die Sarmatische zee, van daer mochtmē in alle nederganckelijcke landē comen, want hy was wtermaten seer van der ongerechticheyt der Portugaloiser gestoort worden, die welcke gheheel Indiam ghetempt, eñ alle die coopstedē ingenomen hadden. Aldaer cochtē sy alle die specerije ende vuerdense in Hispania. Die selue vercoopent dan met swaren woeker allen landtschappen in Europa. Soo bewaren sy oock met continuele scheeprustinge alle hauenen der Indischer zee, alsoo dat dese coopmanschap gheheel vergaen is, doordwelck, door der Perssen stroom, ende tegē den Euphaet, eñ door die engde der Arabischer zee, ten lesten door den Nyl, ende door onser zee, gheheel Asia ende Europa met veel mindere costen vervult sijn worden. Soo ware oock der Portugaloiser waere erger, want die langsame vaert, ende den onlust, ende verdriet der schippinghe, die verderuen die specerije in smake ende reuke, soo leget oock soo lange tot Lisbona, eerment vercoopt, dat het tot niete moet worden, want altijt legghen sy dat versche by hen, ende vercoopen dat oude verlegen dinck. Alsulcx beclaechden hem Paulus, ende hy maeckte den Portugaloisen eenen leelijcken quaden roep met synen woorden, ende hy gaf oock te kennen, hoe dat des Conincks incomen ende tollen grooter souden worden, waert datmen den wech op dede, soo wordt die specerije voordane, by den Moscouiten (dijer soo veel verbesighen) veel beter coop sijn, noch en mochte hy niet te weghe brenghen, dat tot sulcker Ambassaderije dienen mochte: want Basilius meynde, dattet niet goet en ware, dat hy eenen vremden onbekendē man die weghen ende die landtschappen, daer door men tot der zee Caspium eñ der Perssen coemt, opende ende wees. Alsoo faelgeerden Paulo alle syne aenslaghen, ende hy werdt van een coopman een bode, ende hy bracht den Paus Adriano, na dē doot Leonis, die brieuen Basilij, in die welcke hy met veel ghetzierde woorden, synen goeden willen teghen den Paus te kenen gaf: want voor corte jaren, als Basilius teghen die Polecken streedt, alsmen dat Concilium Lateranense hiel, doen begeerde hy door den Coninck vā Dennemarck Johannem, des tegenwordighen Cristierni (die vanden rijcke verdreuen is) vader, datmen der Moscouiter Legaten, eenen vrijen toeganck tot Roome liet hebben. Maer als Coninck Johannes ende Paus Julius op eenen dach storuen, ende alsoo dat die middel man wech was, doen verliet hy den raedt om den Ambassaeten te schicken, daer tusschen wardet oorloghe tusschen hem, ende Coninck Sigmunden wt Polen, doen streden die

Po-

Polschen met gheluck, ende verwonnen hem aen den Borysthene, daerom wart te Roome een sunderlijck ghebodt eñ danck-segghinghe tot Godt gheordineert, om dat hy die vyanden des Christelijcken naems verwonnen hadde, ende teghen hen victorie ghehadt hadde. Dat selue heeft Coninck Basilium midtsgaders alle synen volcke, van den Paus niet vervremt.

Als nv Adrianus die seste sterf, als Paulus hem weder op die reyse gerustet hadde, doen quam Clemens de seuende, ende sciete hem met brieuen in Moscouien, als hy den wech in Morgenlanden altijt by hem bedacht, met welcke brieuen hy Basilium neerstelijck vermaende, die heerlijcheyt der Roomsche kercken te bekennen, ende dat hy een verbondt met ons maecte in ghemeynen verstande onsers gheloofs, dat selue soude hem seer eerlijck ende profijtelijck sijn: daer by liet hem die Paus mercken, waert sake dat hy sulcx dede, soo wilde hy hem wt Pauselijcker macht ende auctoriteyt voor eenen Coninck houden ende noemen, alsoo verre dz hy die Griecxe leeringhe van hem wech dede, ende hem onder die macht der Roomscher kercken begaue.

Want Basilius begeert immer dē Coninclijcken namen wt des Paus auctoriteyt te ghecryghen, want hy meynde, dat alsulcx te gheuen, behoort alleenlijck den rechten ende Pauselijcker macht toe, want hy wiste wel, dat oock die Roomsche Keysers haer scepter ende Croonen van den Paus ontfinghen, hoe wel hijt ooc dicwils van Keyser Maximiliano begeert hadde. Alsoo quam Paulus met gheluck ende met ghesontheyt tot Mosckа, die welcke sonder groot ghewin, die werelt omhergetoghen ende ghereyst hadde, ende oock nv in syne oude dagen met swaren gescheurtheyden beladen was. Doen hy daer hen quam, doen ontfinck hem Basilius vriendelijck ende met eeren, doen was hy twee maenden aen sijn hof, ende hy en begonste op syne crachten niet meer te betrouwen, want den langhen wech hadde hem verscriet, alsoo dat hy alle die fantasyen der Indischer handelinghen achter ghelaten hadde, ende hy quam met den medeghesonden Demetrio, eer weder tot Roome, want wy hadden ghemeynt, dat hy hadde moghen in Moscouien comen.

Maer die Paus dede Demetrium ontfanghen, ende in een eerlijck ghemack in Vaticano, daer waren alle balcken vergult, die bedden van syden, al met costelijcker tappisserijen behanghen, hy dede hem oock sydene cleederen maken, ende hy gaf hem eenen toe, die hem alle geestelijcke ende weerlijcke dinghen wysen soude, Franciscum Cheregatum een Aprutier bisschop, die dicwils in heerlijcke Legationen oft Ambassederijen ghesciet was worden, ende den Demetrio in Moscouien bekent ghemaect door den Paulum.

Als nv Demetrius sommighe daghen hem gherust hadde, ende dz stof van hem ghewassen hadde, die hy op der mocyelijcke ende langhen reyse ontfanghen hadde, doen cleedde hy hem heerlijck, op syns landts maniere, ende hy werdt voor den Paus ghevuert, dien boot hy ghewoonlijcke eere, ende hy ouerleuerde hem sommige Zabelen, van synen ende vā des Coninck wegen, daer by ouerleuerde hy hem brieuen van Basilio die heeft hy ten eersten, ende daer na Nicolaus Siccensis int Latijn ghetranslateert ende ouerghesет in deser manieren.

Den Paus Clemēs, herder ende leeraer der Roomscher kercken, die groote Heere Basilius van Godes ghenaden Keyser in gheheel Ruyssen, ende groote Hertoge ende Vorst in Volodemaria, Moscouien, Nouogrod, Pleschouw, Smolen, Jfferia, Jugoria, Permnia, Vetcha, Bolgaria, oock Dominateur ende groote Vorste des nederen landts Nouogrod, Cernigou, Rasanie, Volotchie, Rezeuie, Belchie, Rostouie, Jaroslauie, Belozirie, Vdorie, Obdorie, ende Condinie. Ghy hebt Paulum eenen borger van Jenua tot ons met brieuen ghesonden, inden welcken ghy ons vermaent dat wy ons met v, ende anderen Christelijcken Vorsten vereenighen wilden, in macht ende raeden, teghen die macht der vyanden des Christelijcken naems: ende dat onse Ambassaten oft Legaten, om hier ende daer te wandelen, den wech seker ende open sy, op dat wy onder malcanderen weten conden, hoe dat die saken tusschen ons in vrientschap ende weluaren blyuen mochten staen. Wy willen oock met der Gods hulpe voordaen,

ghelijck wy oock te voren tot noch toe ghedaen hebben, tegen die vyanden des Christelijcken geloofs, mannelijck ende sonder ophouden strijen, ende met anderen Christelijcken Vorsten der saken eens sijn, eñ bereyt seker gheleyde te gheuen.

Dies haluen so schicken wy tot v, onsen lieuen getrouwen Demetrium Erasmium met desen onsen brief, daer mede schicken wy v oock weder Paulum den Geneuoisen. Ghy sult oock Demetreum cortelinge weder tot ons schicken, ende sult bescicken dat hy sonder schade weder in onse landen comen moeghe, dat willen wy oock doen, als ghy uwen Ambassaten met Demetrio scicken sullet, op dat wy met woorden ende gheschriften onderwesen worde, hoemen den saken doen sal, op dat als wy mercken aller Christenen wille, dat wy ons dan ooc het beste bedencken moeghen. Gegheuen in onser Heerschappije ende stadt Moscouia, inden jare na dbeginssel der werelt, seuen duysent ende dertich, op den derden dach des Aprill.

Demetrius ghelijck hy dan een man is, die weerlijcker dinghen ende voor af der heyliger gheschrift seer gheleert ende versocht is, die laet hem mercken, al oft hy heymelijcke ende treffelijcke dinghen te doene beuel heeft, dat hope ick heymelijck van hem te vernemen, want hy is weder vander cortsen ghesont worden, die welcke hy door veranderinghe des lochts ghecregen hadde, ende hy is weder tot crachten, ende tot sijner natuerlijcker rooder verwen int aensichte ghecomen. Alsoo dat hy in des Paus misse, die ter eeren Cosme en de Damiane met grooter pomperijen ende heerlijcken sanghe toegerust is geweest, een man van tsestich jaren, met lust gheweest is. Ende hy quam in den raedt, doen die Cardinael Campegius wt der Pannonischen Ambassaderijē eerst weder quam, ende van dien ende vā dander hofghesinne eerlijck ontfanghen wert. Soo heeft hy met grooten verwonderen der kercken, ende ouder edificien ende ghebouwen te Roome besien. Alsoo dat wy dencken, hy wert in corten daghen, als hy sijn beuel wtghericht heeft, met den Pauselijcken legaten dē bisschop Scarensi, ende als hy te voren na sijner weerdicheyt, van den Paus begaeft sal geworden sijn, so sal hy wederom in Moscouien trecken.

Der Moscouiter name en is niet oudt, hoe wel dat die Poeet Lucanus der Mosscher ghedacht heeft in den Pharsalischen crijch. So settet Plinius die Moscher, aen die fonteynen Phasidis, bouen der Euximischer zee tegen opganck, het is een wtermaten wijdt landt, van den outaren des grooten Alexanders, by der fonteynen Tanais, tot den eynde der werelt toe, ende tot aen die middernachtelijcke zee, het is het meeste deel effen veldt, ende het heeft veel weyden. Maer in den somer ist tot veel plaetsen vol putten, want dat gantze landt is vol grooter vlietender wateren, die selue worden groot, als dē sneeuw in den somer afgaet ende smelt, dan soo worden alle velden vol putten, ende alle die weghen worden met water ende moer ouergoten, tot dat den winter weder coemt, dat die selue wateren weder bevriesen, ende den wech drooghe maken, voor die waghenen ende voetgangers.

Der swartzwalt, oft swerte wildernisse streckt hem tot in Moscouiē, des en neeme hy niet een weynich in, ende het wordt ouer bewoont, dan hy is seer ghebouwet, ende is nv door langhen arbeyt der menschen dunne ghemaeckt, ende en is niet ghelijck sommighe meynen, een dicke wildernisse daer door dat niet te wandelen en sy. Anders is hy vol wilder grooter dieren, ende streckt hem door Moscouien tusschen opganck ende middernacht, tot aen die Scythische zee, alsoo dat syne groote die lieden altijt bedroghen heeft, hoe seer neerstelijck dat sy dat eynde ghesocht hebben.

Aen dat eynde dat teghen Pruyssen is, daer vindtmen groote buffels soo groot als die ossen, die noemtmen Bisontes, ende Alces, die sijn ghestelt ghelijck eenen hert, die hebben een vleeschachtighen muyl, hooghe beenen, ende gheen ghelenck daer in, die noemen die Moscouiter Lozzi, ende die duytschen Elend, wy sien oock dat die selue dieren, den Keyser Cayo bekent sijn gheweest. Het sijn ooc onuoechelijcke groote beyren aldaer, ende seer groote swerte wolven, die sijn seer verschrickelijck. Moscouien stoot van opganck aen die Scythen, die men nv Tartaren noemt, dat is een reysende volck, ende altijt in strij-

strijden ghepresen.

Die Tartaren hebben karren voor huysen, die sijn mz sletsen ende leyder ghedeckt, daer af sy die ouders Hamaxobios ghenoemt, ghelijck die ghene die op waghen ende karren woonen. Voor steden, hebben sy groote sloten, die en sijn niet mz bolwercken ende met grauen verwaert, sonder mz ontallijcker menichte der schutters te peerde.

Die Tartaren worden ghedeylt door Hordas, dat selue is een vergaderinghe eens volcx, dwelck van eenen sinne ende meyninghe is, tot ghelijckenisse eender stadt.

Een yeghelijcke Horda heeft eenen eyghenen Keyser, die gheuen hen die ghe slachten, oft die Ridderlijcke daden, want sy strijden dicwils teghen haer naghebueren, ende sijn grouwelijck twistich om der Heerschappije. Der Horden sijn ontallijcke veel, want die Tartaren hebben wtermaten seer groote woestijnen inne, tot Cathay die heerlijcke stadt, aent eynde der Morgenlandtscher zee: die naeste aen Moscouien, die sijn wel bekent, door haer coopmans handelinghe, ende daghelijcxe rooninghe, dat sy doen.

In Europa, in Taurica Chersoneso, daer sijn de Precopiter, des selues Vorstens dochter, heeft Soliman der Turcksche Keyser tot eenen wijue ghenomen, die selue doen den Polecken veel ouerlasts, ende sy rooues ende plonderen alle tghene dat tusschen Borysthene ende Tanais is. Met den Turken sijn sy in allen dinghen ghelijck, int geloue gheheel eenmoedich. Die selue hebben Caffam in Taurica in, die welcke daer te voren der Genueser eygen is geweest, ende heeft voortijts Theodosia geheeten.

Maer die Tartaren die tusschen Tanaim ende den water Volga ligghen, die sijn onder Basilio der Moscouiter Coninck, ende door sijn beuel kiesen sy hen eenen Keyser, onder den selues hebben die Cremer langhe oproeren onder malcanderen ghehadt, hoe wel dat die selue te voren aen rijckdom ende ridderschap seer roemrijck waren, soo sijn sy noch in corten jaren, om alle haer macht ende heerlijckheyt comen. Op gheen syde der Volga, daer woonen die Casany, die houden goede vrientschap met den Moscouiten, ende bekennen dat sy haer dienaers sijn. Na den Casanieren teghen Noortwerdt daer woonen Sciabani, die sijn seer machtich aen vee ende lieden.

Na den selues woonen die Nogay, die welcke op dese tijt in rijckdom ende heyrscracht die anderen te bouen gaen. Die selue horda oft rot en hebben gheenen Keyser, sonder gelijck die Venetianen worden sy gheregeert door die wijsheyt ende versochtheyt der ouders. Op gheen syde der Nogayer, een weynich teghen middach toe ende der Hircamscher zee, aldaer woonen die eedelste Tartaren die Zagathaier in ghemuerde steden, die hebben een hooftstadt, die is wtermaten seer groot eñ schoone, die heet Sarmarcanda, daer door vliet et dat groot water der Sogdianer Jaxartes, die vlietet van daer ouer hondert mylen, in die Caspijsche zee.

Met desen volcken heeft der Coninck wt Persia Hismael Sophus, by onsen tijden veel heerlijcker strijden ghedaen, ende het is so verre comen wt vreesen, als sy hen met aller macht teghen hem setteden, dat hem die Turck Selimo met eenen heyre, Armeniam, eñ die hooftstadt vandē rijcke Taurisium afgewonnen heeft. Tamburlanes, oft ghelijck Demetrius hem noemt Temir Cutlu, die is wt der stadt Samarcanda geboren gheweest, die welcke den Baiesit Ottman, des teghenwoordighen Solimans grootvader tot Ancyra in Galatia met eenen machtighen strijdt verwonnen ende ghevangen heeft, ende heeft hem door heel Asiam, dat hy met ghewelt ende macht sijns verscrickelijcken heyrs verwonnen hadde, in eenen ijseren corf besloten, ende ghevuert tot eenen triumphe. Wt desen lande brengtmen veel syden lakens in Moscouien. Die middellandighe Tartarenen hebben niet dan behende snelle peerden, ende sy en connen niet veel schooner lakenen maken, sonder maken witte groue hotsen oft lakenen wt tsamen ghedraeyder wollen, daer wt maeckt men vilten cleederen ende regen mantelen, daer mede men hem voor het onweeder beschermen mach. Van den Moscouien neemen sy wullen cleederen, eñ silueren munte, want sy en achten gheender chieragienoch costelijcken huysraet, want sy sijn wel

te vreden, als sy niet meer dan mantelen en hebben, daer mede dat sy hen voor het onweder beschermen moghen, soo betrouwen sy hen seluen, dat sy haer vyanden mz pijlen verdrijuen sullen, noch als sy tot onsen tijden in Europam loopē ende rooven willen. Doen cochten haer Vorsten oock van den Persieren ijseren hoeden, pantsieren, ende zabelen. Moscouien wort vā dessen Tartaren van middach her besloten, want sy woonē opwaerts der zee Meotis in Asia, ende ontrent die wateren Borysthene ende Tanais, ende sy hebben in Europa inne die effen velden, die hen aen den Swartzwaldt strecken.

Voortijden hebben die Roxolaner Gethe ende Bastarne daer gewoont, vā daer (schatte ick) is den naem Ruyssen comen, want dat onderste deel van der Lithouw heeten sy Ruyssen, want Moscouien heet dz Wit Ruyssen. Lithouw siet Moscouien aen van noordtwesten, maer van nederganck soo streckt hem dat middellandich Pruyssen ende Lijflandt in die frontieren der Moscouiter, aldaer haer die Sarmatische zee wt dē Cimbrico Cersoneso doet, ende hem met eener crommen vloeyt teghen middernacht keert.

Aen den wtersten oeuer der hooger zee, aldaer die groote rijcken Noordwegen ende Sweden, met eender engden aen dat vaste aertrijck hanghen, daer woonen die Lappen, een wtermaten grof beestachtich volck, wantrouwich, ende die van alle tgene vlien, dat sy vremdts sien, die en weten niet te segghen, van gheen vruchten noch van coren, noch oock van goet weder, ende sy gheneeren hen alleenlijck mz haer schieten, ende cleeden hen met pelssen der wilder dieren.

Haer slaepcameren dat sijn holen vol dorre loouеren, oft holeboomen, die van ouderdom oft met viere wtghehoolt sijn. Sommighe visschen in die zee, daermen veel visschen vanckt met veel gelucx, maer met luttel conste, die selue visschen dorren sy, ende verwarense voor hare vrucht. Die Lappen sijn cleyn van lijue, met ghedrongen vlacke aensichten, maer snel ende behendt van voeten. Die naeste Moscouiten en verstaen hen noch niet van hen, want soudemense mz weynich volcx aengrijpen, dat ware een verderffelijcke onsinnicheyt: soudemen dan een groot heyr teghen dat arme elendighe volck vueren, soo waert onnut ende onprofijtelijck, ende niet seer eerlijck. Die Lappen vermanghelen witte hermynen voeder, teghen alderley waeren, noch en sien sy die cooplieden niet, ende sy en spreken oock teghen hen niet, sonder sy maken een gelijckenisse der waren, eñ des voeders, ende sy laten beyde die hoopē liggen, ende handelen met den afwesenden op goet gheloue.

Het hebbē ooc sommige geloofweerdige getuygē geseyt, datmē op geensyde Lappen in een landt teghen noortnoordtwest vindt Pigmeos, die woonen in eeuwiger duysternisse, als die selue op het aldergrootste wassen, so en wordē sy niet so groot, als onse kinderē als sy thien jarē oudt sijn. Dat is een veruaert vreesende volck, ende sy spreken al knerssende, sy sijn oock dē apen oft simmen soo seer ghelijck, alsoo seer onghelijck sy anderen lieden sijn in der groote. Van middernacht her sijn veel volckē, die den Moscouiten onderdanich sijn, die strecken hen tot aen die Scythische zee, schier op dry maenden reysens toe. Calmogora is dat naeste landt aē Moscouien dz is vol vruchten, ende daer door vlietet dat alder grootste water, dat in allen middernachtelijcken landē is, Diuidna genoemt, dat selue heeft een ander cleyn water, dat in die Baltische zee vlietet synen namen gegeuen, dat selue wort op sommige tijden groot, ende ouerswemmet alle die veldē, eñ mestse also teghen die coude des hemels, eñ der winden. Alst vanden sneeuw eñ regen wasset, soo vallet door sommige onbekende landen in die zee, datmen in eener dachreysen alsmē te schepe roeyt, niet daer ouer comen en mach, maer wanneer het weder valt, so blyuē daer wtermatē vruchtbare eylandekens, want alsmen niet meer dan het saet in der aerdē en worpt, so wasset, sonder eenich ackeren oft ploegen, ende dat soo snellijck ende hastelijck, alst oft het vreesde dat ouerloopen des waters, wāt het gaet teenemael oppe, wasset, ende geeft aerenē. Dat water Juga vlietet in Diuidnam, maer daer sy te samen vlieten, daer is een heerlijcke coopstadt die heet Vstiuga, ende leyt van Moscka ouer die ses honderd mylen weechs. Tot Vstiuga brengtmen costelijcke voederinghe van marderen,

Digitized by Google

zen, zabelen, wolue, wit ende swerte vossen, dat brenghen die landen die noch voorder ligghen, ghelijck Permy, Picerri, Inugri, Vgulici, ende Pinuagi, die vermangele sy teghen allerley waeren, die beste zabele myden lichten grauwen hayre, daer mede die eedele vrouwen haer halsen decken, ende also ghestelt gelijck oft dz dier noch leefde, die brengen die Permy ende Picerri, maer sy hebbense oock van andere volcken, die naerder der zee gelegen sijn. Die Permier ende Picerrer hebben corts voor onsen tijden den afgoden ghoffert ghelijck andere Heydenen, maer nv sijnse Christen.

Tot den Inugere eñ Vgolicen coemtmen ouer een scherp gheberchte, dat sijn moghelijck hier voortijts die Hyperborische berghen ghenoemt gheweest. Bouen daer oppe vancktmē die eedelste valcken, dijer isser sommighe wit met ghespickelde vederen, die noemtmen Herodien, het sijn oock giervalcken aldaer, dz sijn der reygeren vyanden heylighe ende vremde, die en hebben die oude Vorstē tot dē weydwerck niet gebruyckt. Het sijn oock andere meer volcken, dat sijn die leste lieden, bouen die ghene die bouen ghenoemt sijn, den Moscouitē chijnsbaer wesende, die selue en sijn den Moscouiten noch niet sekerlijck bekendt worden, want daer en is noch niemants aen die hooghe zee ghecomen, sonder sy sijn alleenlijck door sommige cooplieden worden bekent, die welcke moghelijck niet ghewis noch geheel waerachtich en sijn. Maer dat is gewislijc dz Diuidna veel wateren met haer treckt ende teghen muddernacht loopt, ende dat die zee aldaer seer breet is, also datmen vā daer tot Cathay varen mach alsmen altijt lancx den oeuer op die rechte handt blijft, want die van Cathay aent wterste Morghenlandt gheleghen, behooren onder den Paralel Thracie, eñ is den Portugaloisere in India bekent worden, doen sy het lestemael door dat landtschap Sinarum tot Melacha toe, tot den gulden Chersoneso gheuaren sijn, om specerije aldaer te coopen, daer hadden sy zabelen daer hen gebracht, wt welcker bewysinghe men wel mercken mach, dat Cathay niet verre van den Scytischen oeuer der zee ghelegen en is.

Maer als wy van Demetrio vraechden, oft sy oock yet van den Gothen wisten wt ghescriften oft wt woorden vanden ouders, die welcke voor duysent jaren, dat Roomsche rijcke ende die stadt schandelijck verwoest hadden, doen antwoorde hy der Gothen name ende haers Coninck Totile, die waren by hen heerlijck ende in goeder manieren ende ghedachten, want dien selue hoope was een vergadert volck gheweest, ende den meesten deel Moscouiten, hy heeft oock toeghenomen wt het gheboefte van Liuonia ende ghemeynen Tartaren, ende sy warden daerom Gothen ghenoemt ghewordē, die wyle dat die Gothen in dz eylandt Yslādt woonden, ende dat sy hooftlieden vanden hoopen gheweest waeren, dit sijn seer na frontieren der Moscouiten, daermede sy besloten worden, ende het is te gheloouen, dat sy Ptolomeus Modocas ghenoemt heeft. Tot desen tijden hebben sy sonder twijffel den namen van den water Moscka, dat heeft oock der stadt synen namen ghegeuen, daer door dz het vlietet. Die selue is die aller heerlijcste stadt in gantz Moscouien ghelegen, want sy leyt op die beste plaetse des landts, sy heeft bequaemheyt der wateren, veel huysen, ende een seer sterck weyrachtich slot, want sy street haer in der lengden ouer die vijf mylen lanck, ende die huysen sijn lancx den water hen ghebouwen: die huysen sijn gantz van houte, in menigerhande ghemacken oft cameren ghedeylt, ghelijck cokenen, slaepcameren, ende dijer ghelijcke, want sy sijn wijdt, maer niet hooghe, oock niet te neder. Men brengt groote balcken wt den Swartzwalt, die houwetmen na der snoer int viercant, ende leyt sy dan ouer dweers op malcanderen, ende sluyt sy met den eynden in malcanderen. Die tuynen om die huysen maecktmen subtijlijck ende sterck, noch sonder groote costen. Alle huysen hebben haer priuaten, ende besundere houen, dat selue maeckt oock dat die stadt soo lanck schijnt te syne. Een yeghelijcke landtschap heeft een besundere kercke, maer op een vermaerde plaetse is onser vrouwen kercke heerlijck van edificien ende groote. Die selue heeft die wonderlijck werckmeester Aristoteles van Bononia ghemaect corts voor tsestich jaren herwaerts.

Boue aen der stadt vlietet een waterke,

die Nagel ghenoemt, dat drijft die molens in den Moscum, eñ het maeckt aldaer een eylandt, daer in aen een eynde is een slot ghebouwen, dat is wonderlijcke schoone met thoornen ende borstweyren ghemaect op die Italiaensche aert.

In den velde onder aen die stadt, daer vindtmen wtermatē veel hasen eñ reehen, die en derf niemant noch met garen noch met honden vangē, ten sy dz het die Vorst eenen van synen besten vrienden, oft somtijts eenen vremden Ambassaet toe latet: die dry deelen der stadt omvlieten twee wateren, ende dat ander deel heeft een wijde ende diepe water gracht. Anders loopter ock noch een water om die stadt, dat heet die Jausa, dat valt ock een weynich onder die stadt in den Moschum. Maer der Moschus vlietet teghen middach in een veel grooter water, dat heet die Ocha, by der stadt Celumna ghenoemt, eñ nz verre daer af daer vlietet die Ocha (die welcke nv van haer selven ende van den toe vlietenden wateren groot geworden is) in die Volgam, aen die selue plaetse dat die wateren te samen vlieten, daer leyt die stadt cleyn Nugaerden, die heeft den namen van der grooter, daer wt dat sy beset ende ghesproten is.

Die Volga heeft eertijts Rha ghehee-ten, ende sy ontspringht wt groote zeen, die heeten die Witte zeen, die ligghen bouen der stadt Moscka, tusschen middernacht ende westnoordtwest, daer wt comen schier alle die beken, die hen in veel landen wtdeylen, ghelijck men aen het Switser gheberchte siet. Daer ontspringht dē Rijn, die Pauw, ende die Rone oft Rodaen, sonder noch andere veel cleyne wateren, wāt dese zeen hebben eeuwighe spruytende aeyeren, ghelijck die berghen, want men en vindt gantz gheenen berch in dit landt, hoe langhe datmense soeket, daerom houdent sommighe voor fabelwerck tghene dat die ouders van die Ripheer ende Hiperborei bergen gheseyt hebben, wt den zeen ontspringhen, Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais, ende Borysthenes. Die Volga heeten die Tartaren Edel, ende Tanaim Don: Borysthenes heet nv Neper ende vlietet een weynich onder dz eylandt Taurica in die Euxinische zee.

Maer Tanais vlietet in die Meoter zee, by der heerlijcker coopstadt Azoum. Die Volga laet die stadt Moscka tegen middach liggē, eñ vlietet mz groote crompten eñ omloopen ten eersten tegē opganck, daer na tegen nederganck, ten lesten tegē middach, eñ valt met veel waters in die Hircanische zee: ouerhaluen deses wtgancks leyt die stadt Citracha, die behoort den Tartaren, eñ die coopliedē wt Media, Armenia, eñ Perssia, dryuē groote hanteringē aldaer: aen der andere syde der Volga, daer leyt eene Tartaren stadt Casanum genoemt, vāder welcker heeft die Casaner vergaderinge haren name, eñ sy leyt van den wtgāck der Volga, eñ der Caspijssche zee, vijfhondert Italiaenscher mylen.

Maer hondert ende twintich mylē bouen Casano, aldaer die Sur in die Volga gaet, aldaer heeft nv Basilius eē stedeken gebouwen, dat heet Surcicum, op dat die cooplieden eñ andere voetgangers herbergen daer moghen hebbē. Die dien naesten officiers, die handelinghe ende beweginge der Tartaren cundich moghen maken.

Die Keysers der Moscouiten die hebben tot menigerley tijden, gelijck hen die saken toedragen, oft alst hen gelieft heeft, haren Coninclijckē hof ende wooninge diewils verandert, op dat sy onachtbare plaetsen ock vermaert maecktē, want Nugaerden dwelck schier teghen nederganck leyt der Liuonischer zee toe, dat is voor corte jaren, noch dz hooft in Moscouien geweest, van wegen der grooter menichten, der edificien, eñ om der bequaemheyt wille der grooter vischrijcker zee, ock van wegē des ouden ende heerlijcken Tempels willen, die voor vierhondert jarē der heyligē Sophie, den sone Gods Christo ter eeren ghemaect is. Te Nugaerden is schier eeuwiger winter, ende wtermaten langhe donckere nachten, dat der middernachtelijcke Polus verhoocht hem by hen vierentsestich graden, ende leyt schier ses graden verre van den Equator, want die stadt Moscka, van des weghen ist het seer heet aldaer inden somer, van wegen der corten nachten. Die stadt Volodomiria is ock voor een Coninclijcke stadt gheacht worden, ende sy leyt meer dan twee hondert mylen van Moscka teghen opganck, aldaer hebben die treffelijcke Keysers van nottelijcker oorsake weghen haer wooninghe

aldaer

aldaer gheleyt, op dat sy van naerderheyt weghen, der Scythiern ouervallen, beletten mochten, ende te beter wederstandt doen mochten, want sy leyt herwaerts der Volga, aen dat water Clesma, dwelck in die Volga loopt: het is oock Moscka om die bouen ghenoemde gauē wille, met rechte voor een Keyserlijcke stadt gherekent worden, want sy leyt midden int rijck, ende sy is met slot ende water seer wel bewaert, daerom behoort sy met rechte voor anderen steden dz lof ende prijs te hebben, alsmense teghen deser ghelijcken wille. Moscka ende Nugaerden ligghen vijfhondert Italiaenscher mylen van malcanderen, daer tusschen op den midden weghe leyt Ottoferia aen der Volga gheleghen, dat selue water, die wyle dattet na sijner fonteynen leyt, ende is noch stille, van daer coemtmen door wildernissen ende woestijnen tot Nugaerden, van Nugaerden tot Riga, dwelck die naeste hauene is, aen den Sarmatischen oeuer, en sijn niet veel min dan vijfhondert mylen, ende desen streeck is bequamer, dan den bouen ghenoemden, want het heeft meer herberghen. Soo leyt oock Plescouw op den wech, die omgheuen twee wateren. Van Riga die welcke den hooghen meester der ridderschap in Liuonia toebehoort, rekentmen tot Lubeeck in Cimbrischen Chersonneso ghelegen, wat meer dā duysent mylē sorgelijer weechs te schepe. Vā Roome tot Moscka sijn twee duysent seshondert mylē, alsmen den rechten wech treckt, door Rauenna, Teruis, Kentisch geberchte, Villach, eñ Wiennen in Oostenrijck, daer na trecktmen ouer die Danouwe, door Olmuntz in Merheren, tot in die Coninclijcke stadt Cracouw in Polen gheleghen, tot daer sijn elfhondert mylen. Van Cracouw tot Vilna toe die hooftstadt in Lithouw sijn vijfhōdert mylen, effen soo veel sijn oock van Vilna tot Smolench op gheē syde des Borysthenes ghelegen. Van Smolencho tot Moscka, rekentmen seshondert mylen, maer inden winter vaertmen den wech van Vilna door Smolencho tot Moscka op waghenen seer snellijck, want den wech is ghelat ouer den gevrosen sneeuw daer hen. Maer in den somer, en canmen sonder grooten arbeyt niet door dat veldt comen, want als den sneeuw vā der wermpte der sonne begint te smilten, soo worden veel putten ende doodelaghen daer, daer noch mannen noch peerden wtcomen en connen, ten sy datmen met grooten arbeyt houten brugghen daer ouer en maeckt. In geheel Moscouien en wasset geen oost oft vrucht, noch olie noch wijn. Want sommige soete Meloenen, ende kersse, want wat weeke vrucht is, die verbrandt die coudē noordenwijndt. Maer dat veldt draecht alderley coren, gelijck tarwe, coren, gerste, heyden corē, eñ alderley moescoren. Maer die grootste profijten hebben sy van was, ende honich, wāt dat gantze landt is vol vruchtbarer bijen, die maken haer honich niet in ghemaecte coruen, sonder in den holen boomen. Men siet oock door die bosschagien seer duystere plaetsen daer altijt die bijen swermen aen die tacken hanghen, die en behoeftmen met gheenen clincken te vergaderē. Men vindt ooc wtermaten groote honichraeten in den boomen, als die bijen van daer ghevlogen sijn, want die wyle dat der boeren soo luttel sijn, soo en connen sy niet alle die boomen besoeken, daer om vindtmen dickwils in den seer groote boomē groote plassen van honich swemmen. Demetrius vertelde ons ooc (daer om een yegelijck lachen moeste) soo hy dan een seer welsprekende ende vrolijcker man was, hoe dat in voorleden jaren, ontrent synen thuys, een boer in eenen holen boom gesprongen was, om honich daer in te soeken, doen viel hy in dz honich in tot aen sijn borste, daer moeste hy twee gheheele daghen hem alleenlijck met honich onderhouden ende behelpen: want daer en was niemant in der wildernisse, dien hy hadde mogen om hulpe aenroepen. Een lesten als hy gheheelijck aen sijn leuen vertwijfelde, doen quammer een grooten beyr, die trock hem daer wte, also quam hy daer van, want als dat dier, ghelijck een mensch hem in den boom gesproncken was, doen greep hy den beyr met den nieren, eñ beweechde eñ veruaerde also den beyren mz het aengrijpen eñ met groot geroep ende gethier, dz hy vā vreesen wt den boom spranck. Moscouien schict ooc costelijckē vlas, kenney, tot zeelē, veel ossen huyden, eñ groote waschschijuē in alle gewestē Europa, maer sy en hebbē geen metael by hen, sonder ijser: men vindt ooc int gantse lādt geen costelijcken gesteenten, dat selue

moeten

moeten sy alle van den vremden coopen: noch veruult die natuere alle die gebreken, met die eenighe waere des costelijckē pelswerck oft voeders, dz selue heeft die gierichheyt ende hoouaerdije der menschen soo diere ghemaect, datmen nv nauwelijcx om duysent gulden een voeder onder eenen rock coopen en mach, maer men heeft hier voortijts veel beteren coop ghecocht, doen die middernachtelijcke landen, alsulcke chierheyt ende hoouaerdije noch niet vergiftet en hadde: want sy gauens dickwils lichtelijcken wech voor slechte waere, alsoo dat ghemeynlijck die Permier, ende Picerrer, so veel zabel pelssen voor een ijsere byle gauen, alsoo veel als eē Moscouiter coopman, tot eenen male mochte door die oore der bylen trecken.

Voor vijfhondert jaren doē aenbaden die Moscouiters noch afgoden, Jouem, Martem, ende Saturnum, die van dē ouders voor goden opghewerpē sijn worden, ende sy sijn doen te male eerst Christē worden, doen die Griecxe bisschoppen haer verstandt tegē die Latijnsche kercke setteden.

Doen quam het daer toe, dat die Moscouiten met reynen eñ vasten gheloue den leeringhen aenhingen, die sy vandē Grieken gheleert hadden, want men heeft hen gheleert, dat die heylighe geest (die derde persoon in der Godtheyt) alleenlick vāden vader coemt, soo hy tooch in der waerheyt, vanden vader ende den sone Christo ghemeynlijck wtgaet.

Dese tweedrachticheyt is ghehandelt worden indē Concilio tot Florentisen, onder den Paus Eugenio den vierden, met grooter tweedrachticheyt eñ twist der partijen, ende het quam daer toe, dattet beslotē werdt, dz die Griekē meer in den woorden dwaelden, dan in den verstande, want het was hen genoech wt sercken oorsaken bewesen, dat sy bekenden, dat die heylighe quam van den vader door den sone. Sy en maken oock niet dat Sacrament wt ongedeesent broot, gelijck sy behooren, sonder wt ghedeesent, ende sy geuen dz alleen volcke onder twee specien, ghelijck by ons alleenlijck die papen doen: wt ghelijcker dwalinghe sijn oock die Behemen voor corten jaren vander Latijnscher kercken afghetreden. Sy houden ooc dat den doode niet gheholpen en mach worden, met gheenderley goeder wercken harer goeder vrienden ofte der papen ghebedt, ende sy meynen dattet fabelwerck is met den vaghevere. In anderen dinghen houden sy seer die ghewoonheyt ende ceremonien der Grieken. Sy en meynen oock niet, dat die Roomsche kercke behoort bouē alle andere kercken te regeren. Sy haten die Joden oock alsoo dat syse in haren landen niet lijden en mogen, oock en willen sy niet van hen hooren segghen, ende sy houdense voor die grootste booswichten ende verraders, want sy hebben die Turken geleert bussen te gieten. Als sy misse doen, so lesen sy die Euangelia, ghelijck sy van den vier Euangelisten beschreuen sijn, ooc die Epistelen Pauli met luijder stemmen op den predicstoel. Soo lesen oock die vrome priesteren, der leeraers Homelien, oock alsmen gheen misse en doet, want sy houdent voor onrecht, datmen die cappen predicantē oft moniken her toe laten soude, die met ghecierde ende subtijle woordē vander schrifture clappen connen: want sy meynen, dat die slechte menschen, eer met slechter leeringhen tot goeden leuen gebracht worden dan met hooger leeringhen der heymelijcker glosen ende wtleggingen deser boecken, ende beyder Testamenten wtleggingē, midtsgaders den vier leeraers, Ambrosio, Augustino, Jheromino, ende Gregorio, die hebbē sy in Slauonische sprake ghetranslateert ende ouergheset, ende houden seer veel daer af. Die bisschoppē ende voorgaenders der onderen papen, die hebben acht op der kercken ceremonien, ende scheyden die tweedrachticheden, so straffen sy oock die onschamele met grooten ernst. Haren eertzbisschop nemen sy van dē Patriarken van Constantinopel, die andere bisschoppen kiesen sy selue, daer isser oock tweederley, die hen der werelt afghedaen hebben, ende hen tot Godts dienst begeuen hebben, die woonē beyde in cloosterē, noch vueren die sommighe een rockeloos leuen [redacted]. Maer die andere leyden een beter leuen, dijer oordē heeft sinte Basilius ghesticht, die en connen oock in der wtersten noot voor der deurē niet wte, want sy leyden een hert strenge leuen, van allen gheselschap afghescheyden, ende by hen seluen in huys, daer mede gheuen sy te

te verstaene, haren ghebrokenen wille ende volcomēder geestelijcheyt. Alle dz volck vastet alle jare vier male veel daghen na malcanderen, dan en eeten sy noch vleesch, melck, noch eyeren. Ten eersten in den Lenten ontrent Aschdach ghelijck die Latijnen, daer na midden in den somer, sinte Peeter ende Paulus ter eeren, ende int beginsel des Herfst, alsmen onser vrouwen hemeluaert houdet, ende het leste inden winter, alsmen den Aduent houdt. In der weken en eeten sy des woonsdaechs gheen vleesch, des vrydaechs oock gheen melck noch eyeren, maer des saterdaechs brassen sy dat beste dat sy hebben, sy en houden ooc gheen Vigilien gelijck wy doen. Die kercken houden sy in grooter eeren, alsoo dat sy noch mans noch vrouwen daer in en laten, die met oncuysheyt besmet sijn, sy en sijn dan te vooren ghewasschen. Het gheschiet oock dickwils, dat veel volcx mans ende vrouwen voor der kercken staen ende hooren misse, daerom bespotten sy die quade boeuen, ghelijck die ghene die met oncuysheyt besmet sijn. Op sinte Johannes Baptisten dach, op den Paeschdach, ende op der heylighen drij Coninghen dach, soo gheuen die papen den gantsen volck een cleyn brooyken, die souden goet voor die cortsen sijn. Anders hebben sy noch sommighe feesten int jaer, die houden sy aen den ghevrosen wateren, daer maken sy hen een hutte aen den oeuere, ende sy roepen haer eedele daer toe, aldaer singen sy sommighe lofsanghen met veel stemmen, ende spuyten veel gewijdts waters in die beeke, daer mede reynighen syse. Als dan sulcke wercken volbracht sijn, soo houwen sy dat ijs open, ende openen alsoo dat water. Na alle dit, sijn dan sommighe crancken daer, ende ghebreckelijcke lieden, soo springhen sy int water, ende wasschen hen wt dat gewijde badt, hopende alsoo haer cranckheyt af te wasschen. Die dooden draghen sy wt met tamelijcker eeren, ende volgen die papen daer na. Maer den dooden verbinden sy dat hooft met eenen doeck, noch en begrauen syse niet in der kercken (dwelck afschouwelijck by hen ware) sonder buyten het begrijp der kercke, noch houde sy haer beganckenisse veertich dagen ghelijck wy, dwelck te verwonderē is: wāt sy en gelouē immer nz dat die pijne des vageviers, met eenigerley wercke der vrienden gemindert mach worden, in anderen stucken des gheloofs, houden sy hen gantselijc gelijck wy. Die Moscouite gebruycke Illirischo sprake, eñ geschrifte, ghelijck oock die Slauen, Dalmate, Behem, Polecke, eñ Lithouwer, want daer en gaet gheen sprake alsoo verre als dese, wāt sy is ooc tot Constantinopel aen den Ottomanners hof gemeyn: so hebbense ooc die Soudaen eñ die Mammalucken tot Cayr in Egypten voortijden gerne gebruyct. In deser spraken sijn veel boecke getranslateert, aller meest door S. Jheronimū eñ Cyrillū, sonder die heylige schrifture, soo hebbē sy oock haers landts historien, midtsgaders des groote Alexanders des Roomschen Keysers, ooc Marci Anthonij, ende Cleopatre gedenkenisse in hare sprake gestelt. Die Philosophie ende Astronomie met anderen vrijen const ooc der Medecyne na dē verstande eñ oorsake, en hebben sy noyt onderstaen te leeren, eñ sy houde die voor Medecyns, die ghene die somtijts eē cruydeke (dz vremdt is) kenne, dwelck sy door oeffeninge geproeft hebben eñ acht genome hebbē. Eñ dat sy hen daer door voor Medecyns wigeue. Haer jaergetal en neme sy nz van der geboorte Christi her, sonder vant beginsel der werelt, soo en beginnen sy haer niet aē Januario, sonder beginnent aen Septēber. Sy hebben seer slechte lādtrechte, die hebbē slechte eerbare lieden gemaect, die sijn den volcke oock seer nut, wāt sy en latense nz met der voorsprake oft Aduocate geclap wigeleyt worden. Dieue eñ moorders straffen sy, eñ alsme eene van syne quade stucke oft delicten examineren oft vragen wilt, soo begietmen hem mz veel coudts waters, dz is ghelijc sy seggen een onlijdelijcke pijne, eñ oft eener so hert waer, dz hy niet bekenne en wilde, so slaetmen hem eenen stock neuen synen vinger in een gat, dz heet by ons geduymijsert. Die ionghen oeffenen hen in behendicheyde, noch dz sy tot dē strijdt dienstelijc sijn. Daerom loopen sy in die wedde, sy worstelen ende rennen, dien schenetmen alle giften ende gauen, principalijck den ghenen die alder beste schieten connen.

Die Moscouiters sijn vā tamelijcker leedt maten eñ groot, vierschottich eñ van sterken borste, eñ hebbē alle grauwe oogē, lange baerde, corte beenen, eñ gespande buyke,

sy

sy rijden oock met corten stegelreepen, ende als sy vlieden, soo connen sy gheseickelijck achterwaerts schieten. In haren huysen eeten sy meer rijckelijcker dan reynelijck, want al tghene datmē goets te eeten vinden can, dat coopē sy om een cleyn gelt, een hinne oft een eynde cooptmen om eenen cleynen silueren penninck, soo hebben sy oock veel groot ende cleyn vee. Alsmen inden winter een rundt afdoet oft slaet, so beuriest dat vleesch, ende het blijft alsoo wel twee maenden versch ende goet, alsoo dat het niet stinkende en wort. Die beste maeltijden ofte banketten die houden sy met wildtbraet ende vogelen ghelijck wy doen: want met gaernen netten ende honden vanghen sy allerley wildtbraet. Soo vanghen sy oock met valcken die wt Peerra comen, phasantē, wilde eynden, swanen, ende cranen. Sy vangen oock eenen swerten vogel, die heeft roode vederen om die ooghen, ende hy is soo groot ghelijck eene gans, die heeft beter smakēde vleesch dan een phasant, ende heet in Moscouiter spraken Tetrao, maer Plinius noemt hem Erichrathao, ende hy is den ghenen bekendt die aent tgheberchte woonen, voor af den Rethiern die in den wildernissen woonen, aldaer dat water Abdua syne fonteyne ende oorspronck heeft. Sy hebben oock groote welsmakende visschē, voor af steuren, die hebben die ouders (soo ick schatte) Siluros ghenoemt, die hebben sy wt der Volga, ende sy behoudense inden winter lange tijt versch onder dz ijs. Noch hebben sy onsprekelijcke veel visschen wt den Witten zeen. Sy en hebben gheenen eyghenen wijn, eñ ghebruycken alleenlijck den wijn diemen hen daer brengt, ende dz niet meer dan op hoochtijdelijcke daghen, eñ tot dē offer. Die suete wijn wt Candia is by hen aldermeest ghepresen, eñ hy wort alleenlijck tot Medecynen ghebruyet, oft als eenen eenen sundelinghen moetwille voortsetten wilt, want het is wel een wonder, datmen wijn in Candia ghewassen, in Scythia drinckē soude, die welcke noch synen goeden smaeck behoudē hebbe. Dat ghemeyn volck drinckt meidt, dat is met honich ende hoppen ghesoden, dat laten sy in ghepeete vaten ligghen, daer in worttet soo langher soo beter. Sy hebbē ooc bier, ghelijck die Duytschen ende Polschen, dat wort van tarwe, spelte, ende gerste ghesoden, dat ghebruyckē sy op alle maeltijden, ende segghen, als het eener meer dan ghenoech drinckt, soo maket eenen dronckē ghelijck wijn. In den somer coelen sy den meidt ende bier met ijs, dz verwaren sy met groote stucken in kelders verborgen. Som mighe hebben oock lust tot een sap dat maken sy wt sucre kersen, dat heeft die verwe ende smacck ghelijck eenen goeden rooden wijn. Die huysvrouwen ende vrouwen en sijn by hen niet soo grootelijck geeert, ghelijck by anderē volcken, wāt men houdt sy ghelijck die dienstbodē oft maerten. Die treffelijcke mannen hebben grootelijcke achte op harer vrouwen wandel, ende sy sien toe dat sy kuysch blyuen, want men en laetse tot maeltijden, oft verre inder kercken om aflaet te halen nz gaen, so en laetmense oock niet sonder oorsake op der straten gaen. Die ghemeyne wijuen laten hen lichtelijck van eenen yeghelijcken om eenen cleynen loon tot oncuysheyt brenghen, alsoo dat verstandige liedē hen schamen, veel liefden aen hen te leggahen. Basilius heeft voor twintich jaren, synen vāder Johannem verloren, die hadde des Keysers tot Constātinopel broeders dochter teenen wijue, die selue hiet Thomas Polcologus, ende dz wijf Sophya, die was op datmael te Roome, als die Turken haren vader Thomam, met gewelt wt Grieken landt verdreuen hadden, van der selver heeft hy vijf heerlicker sonen ontfanghen: desen Basilium, Demetrium, Georgen, Symeon ende Andream, Symeon ende Demetrius, sijn ouer lange gestorue.

Basilius heeft eens syner raedtsheeren George Soborouers dochter teenen wijue ghenomen, desselues wijfs deuchdē verdonckert alleenlick die onvruchtbaerheyt. Als die Moscouiters hen beradē om wijfs te nemen, soo hebben sy den keure onder allen den maechden inden gheheelen lande. Soo besicken sy die schoonste ende deuchdelijckste, die besien sy dan, door som mighe ghesciete vrouwen, met aller neerstigheyt, alsoo dat syse oock aen die heymelijcke plaetsen tasten dorue, die welcke dan weerdich gheacht wort, ende die den Coninck alder beste behaecht, die wordt voor een Comnginne verclaert met grooten verlanghen harer ouderen. Die anderen die

ren die oock op die monsteringe ende te besiene aldaer gheweest sijn, die worden dan dickwils op den selven dach, den eedelen ende ruyteren (den Vorste ter eeren) gheghenen. Daerom coemt dickwils een (om harer schoonheyt wille) tot een Coninclijc houwelijck, die welcke anderssins van slechten lieden hercomen is, ende die gene worden veracht, dit wt Vorstelijcken geslacht hercomen sijn, dat selue gheschiet ooc by den Ottomanner Turken.

Basilius en is noch gheen seuenenveertich jaer oudt, eñ hy is een schoon gelecdtmatiger man, eens sunderlinghen deuchtsamen ghemoets, daerom is hy om sijnder deuchden wille synen voor vaderen vore te setten, want hy heeft ses jaren lanck tegen die Lijflanders ghestreden, die welcke twee ende tseuentich stedē in haer verbont hadden by hen int veldt. Noch tooch hy met victorie af, mz weynich condicie, die welcke hy meer ghemaeckt dan ontfanghen hadde, hy heeft oock int beginssel sijns rijcx die Polecken verdreuen, ende hy vinck Constantinum den Ruyssen, die welcke haer veldthooftman was, dien vuerde hy in ketenen ghesmedet met hem tot Moscka. Maer hy is corts daer na, vanden selven Constantino (den welcken hy wtghelaten hadde) aē Borysthene by der stadt Orsa, in eenen grooten strijdt verwonnen worden. Also dz die stadt Smolēchum, die die Polē in der selue slacht den Moscouitē afghewonnen haddē, noch by Basilio blijft.

Die Moscouiten hebben oock dickwils tegen die Tartaren, voor af die Precopenser in Europa, met grooten ghelucke ghestreden, daer mede dat sy dat ouervallen der Tartaren gewrokē hebbē, Basilius vuert met hem te velde, ouer die hödert duysent eñ vijf duysent geruster mannen te peerde, die deylt hy in besundere hoopē, ende geeft elcken hoope eenē hooftman eñ vendelen.

Aen die Coninclijcke baniere oft vaene, staet Josue die Hebreeusche gescildert, die selue heeft van Godt den lanckstē dach door sijn ghebedt verworuen, als die sonne achterwaerts ginck. Dat voetvolck en is niet veel weerdt, inden grootē wildernissen, van wegen der langer cleederen, ende dat sy meer gewoon sijn te strijden op behende peerden dan te voete. Sy hebben middelmatige peerden van grootē haluen. Maer sy sijn wtermaten snel ende sterck, die ruyters strijden mz spiessen oft stockē die hebben voor loode clooten aen ketenen hangē, ooc met ijsere massen oft hamers ende mz pijlen: harer sommige hebben sebelē voor haer gheweyr, ende sy beschermen hen met ronde scilden, gelijck die Turken wt Asia, oft met cromme cantachtighe targien, gelijck die Grieken. Sy ghebruycken oock pantsier, ende spitse stormhoeden.

Basilius heeft ooc sommige ruyterē mz slingerē toegericht, het sijn tot Moscka int slot veel mortalē cartouwē, die hē die Italianer gegoten hebben, hy is gewoon door vriendelijchz mz synen eedelen eñ vremde Ambassaten te eetē, eñ syne Coninclijcke weerdichz en wort daer door niet vermindert. Aldaer heeft hy een groot tresoir van siluer eñ guldē vatē op twee tresoiren staē. Hy en heeft ooc geen besundere trawantē, hellebardiers, oft verwaerders sijns lijfs, dan dat ghemeyn hofghesin, want die ghetrouwe borgers houden wake, ende alle plaetsen in der stadt sijn vergrendelt, daerom en derf oock niemant byder nacht sonder licht op der straten gaen.

Dat gantse hof is mz officiers eñ crijchsvolc besedt, die comē alle maendē daerhen, om haer officien te bedienē eñ te versiene, eñ om dz hof te vermeerderen, ende alsser eenen crijch voorhandē is. Soo vergadert men wt den ouden ende nieuwen een heyr, wt den landtschappen, wāt in allen steden besietmen die iongers door die officiers, ende die ghene die gheseickt sijn, die schrijftmen by dat crijchsvolck. Den selven geeftmen dan somtijts in tijdē des vredēs, eenen cleynen sout oft loon, wt der ghemeynen borsen der landtschap. Maer die gene die in den crijch treckē, die sijn tol vry, ende sy sijn eerlijcker ghehouden dan andere boeren, ende sy sijn wt Coninclijcker ghenaden aller dingē machtich, die rechte duecht heeft altijt een goede plaetse. Alsmen strijdt, so heeft yegelijc acht op syne daedt, ghelijck ooc in allen handelingē, wāt daer ghecrijcht hy een gheluck, dat hem diene tot eeuwiger weluaert, ende eeren, oft tot oneyndelijcker versmaetheyt eñ schanden.

¶ Eynde der boecxkens Pauli Jouij van Novocomen, van den Moscouiten.

Digitized by Google

Hier volgen twee boecxkens van dat oude hercomen der Pruyssen: Die heeft Erasmus Stella beschreuen tot den doorluchtighen Vorsten ende Heeren, Heeren Frederichen den hoochmeester des duytschen oordens, Hertoghe van Sassen, landtgraue in Dueringhen, ende Marckgraue tot Myssen, dat Eerste boeck.

PRuyssen dat is een eynde van groot Germanien, dz begint van nedergäck her, aen dat water Vistula, eñ omloopt den boesam der Baltischer zee, dat is syne engde teghen middernacht. Maer teghen opganck, ist stootende aen die Alanier, eñ van middach aen die Tartaren, diemen Hamaxobios noemt, dz sijn die op waghenen woonen, die scheyden groote wildernissen van Pruyssen.

In Pruyssen hebben voortijts menigerley volcken ghewoont, want ghelijc Gordianus der Gothier schrijft, soo hebbent somwylen die Hulmigeri inghehadt, daer af heeftet een tijt lanck Hulmigeria geheeten. Ende dat deel om die Vistula heet noch Cumilgeria voor Hulmigeria, die selue hebbent ghecreghen, alsoo haest als sy van den Gothen verdreuē wt Scandauia, op dat vaste aertrijck gecomen sijn. Maer Ptolomeus die vertelt noch oudere lieden die daer gewoont hebben, ghelijck die Venedos, Stagnanos, Sargatios, ende Sudinos, ende doet noch daer toe Gelidanos, Gillones, Vacinos, ende Charinos, die hy Charianas noemt, ende seyt daer by, dat hare frontieren hen ghestrect hebben, tot aen die Hamaxobios. Hy geeft ooc te kennen, dat dat minste deel hem aen die Vistula nederghelatē heeft, want het hebben aldaer alleenlijc Finni, Venedi, ende Sullones ghewoont, den seluen volcke en geeft hy gheenen ghemeynen namen, moghelijc daerom, dattet met een volck gheweest en is, sonder is een vergaderinghe gheweest. Maer Cornelius Tacitus, heeft dese ghewesten neerstelijcker ondersocht, eñ schrijuet eygentlijck Gemanie toe, hoe wel dat hy seyt, dat die Sarmati ende Germani onder malcanderen daer in gewoont hebben, want hy wil die Venedos, onder die Germanos tellen, daerom dat sy ooc huysen maken ende targien draghen, so sijn sy ooc lichtuerdich te voete, dat is altijt die contrarie gheweest by den Sarmaten, die hebben alleenlijck op haer waghenen ende peerden ghewoont, hoe wel dese ooc vanden Sarmaten gheleert hadden, haer naghebueren te beroouen, ende te doodē, wāt alle ghewildt ende gheberechte, dz hem tusschen den Peucinis (die de sommighe Basternas noemen) leyt, dat hebben sy alle doorloopen met rooueu ende mz moordē: want ghelijck Plinius schrijft, soo sijn die Peucini ende Basterne, aenstootende geweest met den Dennemarckeren, ende gelijcken hen met der spraken, cleedinge, ende huys houden den Germanen, hoe wel dat sy hen ooc aen den Sarmaten verwoest hebben, want sy hebben haer vrouwen ghemeyn: in dat stuck waren die Vorsten effen soo wel ghelijck dat volck verdoruen. Tacitus twijffelt, oftmense den Sarmatis oft dē Germanis toe schrijuen sal. Dat landtschap aldaer wordt nw dat Polnerlandt toe ghedeylt. Maer Plinius telt sy onder den Germanis, den seluē sijn Varini ende Gothones, ooc Germani, die comen vanden Vindeliten her. Ten lesten sijn die Pruyssen in dat landt comen, dat is een volck gheweest ontrent der Ripheer berghen, doen sy hen teghen middernacht streckten, niet verre van daer, daer dat water Tanais wt ontspringt, aldaer heeft hen haer elendicheyt verweckt, dat sy hen lieden wooninghe sochten: want het en is anders aldaer niet dan eeuwighe sneeuw. Als sy nw aldaer opbraken, doen quamen sy in dit landt, dat heeft hen terstont wel beuallen, van weghen der vruchtbaerheyt

der

der ackeren, ende lustigheyt in weydē ende wateren, daer en sijn sy oock niet voorder ghetoghen, ende eenmoedelijck hen ende haren kinderen aldaer wooningē gesocht, ende sy hebben dat landt na den volcke Pruyssen ghenoemt. Also heetet noch op desen dach alleenlijck een lettere wtghelaten, soo heetet Pruyssen, dit is dz waerachtich hercomen deses volcx, watmen anders daer af seyt, behoortmen voor fabelwerck te houden, ende bethoonen dat aller meest, dat die volcken die ontrent die bergen (diemen Ripheos noemt) woonē, effen die sprake ghebruycken, die de Pruyssen gebruycken. Als nv die Pruyssen hen wooninghen ghecregen hadden, ende sy dat landt ledich vonden (want die Gothen waren mz hoopen daer wt ghetoghen) doen namen sijt inne sonder wederstandt, sonder dat deel dat aen die Wijpel leyt, aldaer woonden sommighe weynich Germani. Maer na dien dat sy hen alsoo daerin gesteken hadden, vanden water Chrono aen, tot aen die frontierē der Hulmigeri, diē name is daer na desen lande ghebleuen, na dien dat die Gothen wtghedreuen waren, ende hebben sy met haren namē, haest aller anderer inwoonder namen onderghedruct, dat is moghelijck van daer hercomen, dz die Pruyssen wat bekender sijn geweest, dan die andere mede aenstootende volcken, ghelijck die Germani waren: oft die wyle dat sy soo veel landts inghenomen hadden, soo hebben sy die inwoonders selue verwonnē, wāt die deylinghe der landen, worden dicwils na den wille der ouerheyt ghenoemt, ende dien name duert noch tot den dach van heden, dz die Germani die aen die Wijpel woonen, oft ginder aen der zee Pruyssen ghenoemt worden, ende en hebbē noch niet ghemeyns met malcanderen, sonder den hemel, daerom behooren sy billijcker Poruyssienser genoemt te worden. Ende hoe wel dat die Pruyssen wijt ende breet op desen lande woonden, noch en hebben sijs nz ghebouwt, ende dat moghelijck daerom, dat sy in dat boerenwerck niet gheleert en sijn gheweest, oft dat die aenstootende, der vruchtbaerheyt des landts niet cundich en worden, ende dat sy daer na ooc in vreesen daerom staen moesten, eñ moghelijck daer wt verdreuen worden, oft sy en hebben moghelijck noch niet geweten haer noodruft van den eerdtvruchten te nemen: want sy en hadden tot dijer tijt toe, niet anders dan rouw wildtbraedt gegeten, ende melck gedroncken, daer onder hebben sy oock somtijts peerts bloet ghemengt, dat hebben sy ghedroncken, tot dat sy vol ende droncken sijn worden. Sy en hebbē oock gheen huysen ghebouwt, sonder sy hebbē hen eñ haer kinderen in holen, eñ holen boomen, voor coude ende regen onthoudē. Sy en hebben oock voortijts gantz gheen gheloue gehadt, noch soo sijn sy int leste in die onsinnicheyt comen, dat sy wilde dieren eñ slanghen gheeert hebben, gelijck benedē breeder te kennen ghegheuen wordt. Het en is oock gheen wedt noch ouerheyt by hen geweest, ende was eenen yeghelijcken gheoorloeft te doen, wat hy vermochte, ghelijc die onredelijcke dierē: noch warē sy seer vriendelijck teghen die ghene, die scheepbrekinghe oft tempeeste op der zee gheleden hadden, dien hebben sy met al haer vermogen handreikinghe ghedaen, anders en isser nz af te segghen, hoe wuest, vuyl ende arm dz sy waren, want sy en haddē noch ijser noch wapenen, als sy somtijts tegen malcanderen streden, soo liepen sy met scherpe spitse stocken ende pijlē tsamē. Het en sijn noch soo veel jaren niet verschenen dz die Germani die in Humilgeria woonden, weder mannelijck werdē (want die Gothen hadden sy seer ghetercht) ende sy beriepē haer ghesellen die op gheen syde der Vistula woonden, om hen te helpen, die voechden hen tsamen, ende sy toghen in dat landt, eñ wat sy voor Pruyssen vonden, die ouerweldichden sy tot haren dienste, oft dwongen sy, dat sy weder achterwaerts trecken moesten, ende ontsloegen hen alsoo cort van der Barbaren macht: doen maeckten die Pruyssen gheselschap met haren nagebueren den Sudimeren die op gheen syde den water Chrono woonden, op dat sy seker mochten sijn van den Germaneren. Die Sudimer is een oudt mannelijc eñ sterck volck. Dat water Chronus is datte, datmen nv Pergulus noemt, dat wordt van veel te samen gheloopenen wateren ghemaeckt in Pruyssen, van suydoost windt her, dat scheidt die Pruyssen ten eersten van den Samys, ende daer na van den Sudimeren, die welcke somtijts vanden Romeynen aengheuochten, maer niet ver-

wonnen en sijn wordē, want Drusus Germanicus, ghelijck Plinius seyt, die heeft sy met schepen bestreden, die is ooc die eerste Roomsche hooftman gheweest, die in die middernachtelijcke zee ghecomen is, daer na heeft hy dē Keyser Domitianum aenghericht, als hy tegē die Sarmaten tooch, om dat sy die Legion midtsgaders den Legatē oft hooftman herwordt haddē. Die Barbaren warden aen ghegrepen ende aenghetast, alleenlijck daerom, om dat sy geel Ammeren oft ooghesteen hadden, oft vergaderden, wt den wtgeworpenen moer der zee. Maer doen sy merckte waer door dat den twist quam, soo verlosteden sy hen, met groote hoopē des oogenstens oft Ammeren, doen waren sy daer na met vreden. Hier moeten wy een weynich segghen vanden geelen oogensteē, wāt dz landt heeftes seer veel, daer is schier een eylandt, vander crompten des strooms der zee, darin wort dat Ammeren van dat onweder ghevuert. Die Germani hebbē voortijts dat Ammeren Glessum genoemt, daer af is dz landt Glessaria genoemt worden, van dz Roomsche crijchsvolck, die andere hebbent Subariam ghenoemt, van Subere, dat is een vlothoudt: maer rechtelijck soo heetet Sudinia, hoe wel dat het oock die geleerde Austrasiam noemen. Den geelen Ammeren noemen sy met eenē Barbarischen Scythischen namen Sualternicum. Die geleerden en sijn nz eens daer in, waer dat het Ammeren wassen mach. Maer sonder tghene datmen leest in der fabel Phaetonten, soo schrijft Pytheas, dat die Gothen die neffens die Germanier woonē, die hebben een warm badt, dat heet Mentonomon, dz leyt vander zee ontrent ses mylen, van dat selue ouer een dachreyse, daer leyt een eylandt dat heet Abalum, van daer coemt inden somer een staende schuym der zee, dat is geel Ammeren, dat bernen die inwooners voor houdt, ende vercoopent den Duytschen. Dat bekent ooc Timeus, maer dat eylandt noemt hy Basiliam. Maer Nycias heeft ghewilt, dz het sy een sap vander sonnen strepē, die meynt hy dz hy inden nederganck crachtiger op dat aertrijck ghesla ghen wort, die laet dan alsulckē vetten sap op der zee, dz selue worpt daer na die briesschende zee aen den oeuer Germanie. Mithridates spreeckt, datter een eylandt is aen dē oeuer Germanie, dz heet Cedron, daer in wassen veel Cederboomē, daer af druppē sy op die steenrootsen. Cornelius Tacitus seyt, dat die Eflui, die aen der rechten syden met der Suionischer zee aengewassen worden, nu ter tijt noemtmen sy Lissom, die vergaderen den geelen Ammere, onder andere dingen dat die zee wtworpt, dat gheschiet noch op den dach van heden. Het sijnder ooc sommige tot onsen tijden die meynen, dat die sonne den Ammeren smelt wt een lijm oft gomme sommigher berghen, daer na soo staet het ende stollet in een grasachtich coude plaetse, ende wanneer dat die zee begint te rasen, so neemtse dat Ammeren, eñ vueret wech aen den naesten oeuer, ende bewysen dat daermede, datment somtijts wt den herden berghen houwet, dat hebbē wy ooc ghesien, maer hy is dan weeck eñ saecht gelijck wasch, daerom worptmē hem dan weder in die zee, soo wort hy dan een steen. Dese meyninge en wil ick approberē noch loochenen, ende my maect twijfelende, dat sy dese berghen met gheen namen en noemen. Maer Plinius die ghetrouwe translateerder der natuerē, die vesticht hem, opt versocken ende tproeuen des Keyser Germanici, als hy een scheeprustinghe in der middernachtelijcke zee vuerde, die seyt, dat den geelen Ammeren wasse in den middernachtelijcken eylanden der zee, ende het coemt van een march eens veychdannen booms, dat druppet in der zee, ende het wordt aldaer tot eenen steen, want wt den veychdannen boomē, vlietet effen een hars oft gomme, ghelijck wt den kerseboomen doet. Ende wanneer dz dan die zee wascht, soo vuert het wech wt den eylanden, ende worpet aen eenigen oeuer, daer hangt het hem aen dat cruyt.

Maer dat het van der zee wtgeworpen wordt, eñ dattet een sap van eenē boom sy, ende dattet also moruw druppet, dz schijnt daer aen, dat sommighe dinghen oft ghemul daer aen blijft hangende, dat blijft oock daerin, al wordet ooc heel hert, want men siet somtijts haecdiskēs bien oft vliegen daerin, die van den veychdannen boomen coemt, dien kentmen aen reuck, alsment wel wrijft, oft datment ontsteeckt, dan bernet gelijck een tortse: wanneer het eerst wt den water coemt, soo isset rouw eñ

onghe-

onghesien, gelijck eenen anderē cloot aerden, soo hangt oock haut ende andere dingen daerin, daerom ist lange tijt, den Barbaren onbekent geweest, ende hebbent aen der zee, voor ander slijck laten liggē. Men seyt dat het die Germani ten alder eersten ghekendt hebben, ende hebbent in Pannoniam, in der stadt Carnantum ghevuert: van daer hebbent die Venetianen ghenomen, eñ voor een weerdige waere vercocht, daer na ist tot den genē die aen die Adriatische zee woonen, eñ die op gheen syde des Pauwen comen, der selver vrouwen hebbent voor cleynodien ghehouden, van daer (achte ick) is die fabele vandē Pauw gecomē die yegelijc weet. Het is te weten, datter vierderley Ammeren is: die sommighe is wit, die is van wtermaten goeden reuke, die is langhe der verachtste gheweest, maer nv is hy costelijcker dan der waschgeel ofte goutgeel, want somtijts was hy meest gheacht, die schoon eñ goudtgeel was, tē ware dat hy te seer brande, want hy en behoort gheen vier, sonder een vierich beelt ghelijcken. Der Phalernisch is somtijts meest gepresen woorden, die heeft synen namen van der wijn verwe, die was schoon ende doorsichtich, dien hebben sommighe Chrysolectrum genoemt, gelijck als waer hy goudtverwich gheweest, die brandt wtermaten geerne, als hy int vier coemt: dē sommigen beualt dien die daer siet gelijck gesodē honich. Domitius Nero die Roomsche Keyser, die hadde sijns wijfs Poppee haer, met den namen in een ghedicht ghenoemt, dat hyse Agsteenen oft Ammeren ghenoemt heeft, daerom hebben die Roomsche vrouwen daer na, dese derde verwe oock in den haren ghesocht. Doē die selue Keyser den volcke te Roome een openbaerlijck schermen oft vechtē voor een spectakel maecte, doen schicte hy eenen Roomschen Ridder Julianus ghenoemt in dit gewesté, op dat hy hem Agsteen oft Ammeren coopē soude, die quam met so veel Ammers te Roome, datmen die netten ende garnen in een openbare iacht, mz geelen Ammerē stricte. Ende alle wapenen ende slingerē, datmen den seluē dage gebruyckte, al wt Ammerē maeckte. Op datmael wert daer eē scholle oft stuck ghebracht, dat woech derthien ponden. Solinus spreeckt, dit Ammeren sy Neroni ende den Coninck Germanie gheschenct worden, dz is ooc ghelooffelijck. Die geleerde schrijuē, dz hy soo costelijck is geweest, dz een beeldeken dat daer wt ghesneden was, hoe cleyn dattet immer wesen mochte, noch costedet doē meer, dan een leuende mensch, eñ gelijck in anderē dingen datmen tot wellustichevt soect, eñ den ghesichte eñ maniere behaecht, gelijck in den Corintischen vaten, daer coper, goudt, ende siluer by eenander is, in ghegrauen oft gesteken dingen sietmē conste, mz peerlē verchiertmen dat hooft, met ander costelijcke gesteente die vingeren. Maer in geel Ammerē alleenlijck (gelijck Plinius seyt) en is maer wellustichz der wetenheyt ghesocht. Men gebruyet dz geel Ammerē tot menigerhande Medecyne eñ meestertje. Men hanget den kinderē aen voor tooverije, soo ist eenē yegelijckē goet voor die nachtvreese, het is ooc dienstlijc voor die geschuerthz, alsment eenen aenhangt, eñ een weynich daer af in drinct. Callistratus seyt, alsmen tgene datmē Chrysolectrum noemt, eenen aenden hals hangt die de cortse heeft, soo vergaet hem die cortse, alsment stāpet met honich eñ roosen olie, so isset goet voor dat ooren wee, ende alsment in stucken wrijft mz natuerlijc lasuer, so verdrijftet die donckerheyt der oogen. Dat poeyer daer af is goet voor magē wee, alsment alleen oft mz mastix oft foelie met water indrinckt, dat gelooue beste van den wittē Ammere: het is goet voor den hals wee, daerom hangent die vrouwen (die ontrēt den Pauw woonē) aen haer halsen, want die menigerhande waterē, doē den hals schade, eñ dē vleesche, daerom hangent oock die Turcksche ruyteren haer peerdē aen den hals. Die tegenwoordige meesters seggen, dat het ooc goet is den vrouwen den bevruchte vrouwē, om haer gheboorte te vorderen, principalijck dat witte Ammeren, dz weten die vrouwen Germanie seer wel. Daer sijnder ooc veel die segghen, dat het den steen verdrijft in lendenen ende blasen: het verdrijft oock die gheinfecteerde ende vergifte locht, alsmen eenen roock daer mede maeckt, het is oock goet tot vlietende wonden, daerom ghebruyckt ment oock in plaesteren: dat is ooc te weten, datmen dat geel Ammeren oock verwen mach met alderhande verwen, oock root gelijck purpur verwe. Die doorsichtighe is seer goet, om die costelijcke ge-

steenten daer mede te valschen, principalijc die Amethistē. Alsmen hem polijsten wilt, soo siedetmen hem in vercken melck, maer alsmen olie daer toe doet, soo bernt hy langer, dan een lijnen wicke, dat is ooc eundtlijck. Alsment wat wrijft, so wordet warm, ende het treckt caf oft strooykēs aen hem, ghelijck der Magneet, dat ijser. Sommighe segghen dat sy ghesien hebben, dz het coper ende ijseren looverkens aen hem getrocken heeft. Ick hebbe selue een gesien, dien was een ijsser aenghewassen, dat haddet mocghelijck met sijner cracht tot hem ghetrocken.

Veel hebben onderstaen dat geel Ammeren tay te maken, datment bereyden soude gelijck wasch, maer het en heeft niet willen goet doen, dwelck noch wonder is. Die wyle dat al tghene dat vochtich ende sapich is, dat laet hem wtreckē. Dat sy alsoo met lust van dat geel Ammeren gheseyt, dwelck der Sudimer rijckdom is, ende daerom sijn sy van veel vremde volcken vyandelijck aengheta st ende overvallen, want sonder tghene dat hen die Romeynen ghedaen hebben, soo hebben sy ooc ghewelt van den Sachssen gheleden, doen sy Enghelandt belegert hadden, maer sy hebben hen mannelijck teghen hen gheweert, want die volcken hebben ooc haer Vorsten tot hooftlieden ghehadt, der welcker gheboden sy gehoorsaem geweest hebben, ende sy hebben haer veldt ghebouwet ende haer coopmanschap gedreven. Voor haer cleedinghe hebben die mans wullen, ende die vrouwen eenē lijnen rock gehadt. Aen haer halsen hadden sy copere ende metalen ringhen hangen, sy hanghen ooc looverkens in die oren, dwelck sy noch tot sommighe plaetsen doen: huysen hebbē sy ooc te samen ghesedt, ghelijck die dorpen ende vlecken sijn, daerin hebben sy sonder mueren ende bolwercken ghewoont, dat hebben sy moghelijck van den vremden (die tot hen ghecomen sijn) gheleert, want het en is der Sarmater maniere nz, maer dat wy weder tot den Pruyssen comen, die hebben ghesellschap met den Sudimeren ghemaeckt (ghelijck gheseyt is) om vreesen wille der Germanier, die en hebben ooc die Sudimeren nz veracht. Ja sy sijn hen ooc behulpelijck gheweest, teghen alle omliggende volcken, alsoo sijn sy wat langhe in haer grouicheyt ghebleven, van welcker dat hier na gheseyt wort. Nv willē wy van anderen dinghen segghen, die in Pruyssen becomen: dit landt brengt ooc menigerley wilde dieren, diemen anders nergens en vindt, dan sonder die beyrē, wilde swijnen, herten, ende dijerghelijcken, dijer wtermaten veel daer sijn, soo brenget wtermaten behende buffels, die niet veel cleynder en sijn, dan die oliphantē, die sijn so grimmich ende fel, dat sy menschen noch beesten en verschoonen, dat dier is ghehorent, eñ men vindtse die so groote hoornen gehadt hebben, dat die hoornen van een hooft, twee eemers ghevult hebben, ghelijck Plinius daer af schrijft. Die Barbaren drincken daer wt, ende beslaense aent mondtstuck met siluer, wāt sy sijn hol ende wtgespitst. Die Romeynen snijden blecken daer wte, op dat een licht voorder daer door schijne, daerom maeckten sy lanternen daer wt. Die ghene die hen des weydwercks om die selue dieren te vanghen aennemen, wanneer dat syer veel ombrenghen, soo brengen sy die hoornen voor die lieden, dwelck dan wat treffelijcx ende groot is, daer af ghecrygen sy grotē lof ende prijs. Voortijts maectemen cuylen, daerin vinckt men sy, ende dooden syse ooc daerin, moghelijck daerom, dat sy ter selver tijt gheen ijser en hadden. Maer die nacomende ionghe dappere stercke ghesellen, den welcken onrecht dochte sijn, dat een sulck dier, soo schandelijck soude omcomen, daerom hebben sijt begonst met honden te iagen, ende dan vry vander handt met een spiesse te steken, daer toe hebben sy hen altijt met groote boomen versocht, op dat hen dz dier ooc niet aen en liep, want het verwerret hen alsoo met den hoornen aen die boomen (soo wraeckgierich is het) tot dattet so dicwils gheraeckt wordt, dattet ten lesten valt. Eenen alsulcken doot meynen sy, behoort eenen alsulcken grouwelijcken dier toe. Dat dier heeft onder het onderste kinnebacken lanck hayr, ghelijck eenen geyten baert. Anders ist gantzlijck een rundt ghelijck, die Roomsche Keyser C. Caligula, die heeft alder eerst buffels te Roome laten sien, doen meynde dat gemeyn volck, dat het wilde ossen warē. Dat landt brengt ooc Bizonten met maenen, dat is een maniere van wilde ossen. Maer by onsen

tijden,

tijden, en sijn sy niet seer, ghemeyn, beyde mannekens ende wijfkens hebbē maenen by den hoornen, so is ook deen also groot ghelijck het ander, in verwen ende wesen ist eenen stier ghelijck. Men seyt dat die sommighe maer eenen horen en hebben, dat en is my noch niet kennelijck: Plinius heeft wel gheschreuen, dat die Indische wilde ossen eenhoornich, ende somtijts ook dryhoornich sijn, daerom en is ook niet onghelooffelijck, dat sy ook in anderē landen becomen, hoe wel so dencken sy, dattet een ander dier sy, der ghelijcken hoornen heeft die hoochmeester nv een in sijner cameren, ende men seyt dattet van eenē eenhoren is, soo noch dat selue swert is, ende dander lijmverwe. In dat landt sijn ook gantse cudden van wilde peerden, die welcke die Gricken noch die Romeynen noyt ghesien en hebben, daerom en canmense niet anders noemen, sy sijn den tammen peerden seer ghelijck, allcenlijck dat sy te weeke rugghen hebben, ende daerom en sijn sy niet goet te rijden, sy en wordē ook (soemen seyt) nummermeer tam. Die inwoonders eeten noch dat vleesch daer af, dat is goet van smaeke, dat landt brengt ook Alces, die de sommighe onrechtelijck voor wilde eesels houden, want die selue becomen alleenlijck in Asia ende Africa. Dat dier heeft een middelbare ghelijckenisse tusschen een hert ende eenen peerde, alleenlijck dattet grooter ooren ende hals heeft, ende is in der groote, tusschen een camel ende een herte, den mannekens wassen hoornen ouer die oogebrauwen, die verliesen sy alle jaer, ende sy sijn breeder dan die herts hoornen, noch ook tackachtich ende massys, die clauwen sijn hem gespleten, van verwen ist ghelijck een hert, synen iager ricket van verre, eñ is noch een slecht onnoosel dier, dwelck hem meer op die holen, dan op die vlucht verlaet. Als hem die honden aenvallē, so beschermet hem meer met den voeten dan met den hoornen, het verbercht hem seer aen moerachtige plaetsen, daer worpet syne iongē. Men seyt dattet sijner versaechtheyt ende bloodicheyt schult is, dattet selden alleene maer het meeste deel met heele cudden gaet.

Syne clauwen verdrijuen die vallende suchte, ook die gene die alreede schuijmen, alsment eenen aen die huydt hangt. Sy hebben ghedwaelt die ghene die daer seggen, dat een Alces oft Elendt gheē knyen en heeft, soo en leget hem ook niet neder om te rusten, sonder het leynt also aen eenen boom ende slaept, dien houwen dan die iagers om, ende vellen hem met den dier. Ook wanneer dat het weydet, dattet achterwaerts gaet, om dat hem sijn opperste lippe te groot sijn, ghelijck al oft niet weyden en conste int vorewaerts gaen, dat is al tsamen van een dier gheseyt, dat coemt wt Scandania, eñ heetet Machlin. Dit landt heeft ook wtermaten groote wildernissen, diemen niet doorhouwen en mach, daerin geeftet veel houts tot schepen ende anderen bouwen: het geeft ook ronde costelijcke mastboomen, die vuertmen van daer in verre landen. Die wildernissen brenghen ook veel profijts met bien, die becomen selue daer in den holen boomen, daer af hebben sy so veel honichs ende wasch, alsoo dat sy gantz Germanien ende Britamen ghenoech geuen. Men en derf ook die bien gheen gade slaen, soo en besluytmense ook niet als sy swermen, al ist dat sy verre van daer vlieghen, die gheneeren hen van den wildē bloemen ende tacken, daer wt makē sy haer werck. Sonder dat soo brengen die wildernissen ook veel pelswerck van wilde dieren, daer mede datmen die Vorstelijcke cleederen voedert. Men maeckt ook decklakenen daer af ouer die bedden, die vercoopen sy dan diere, die selue pelssen hebbē die cooplieden somtijts voor een gaffel van dat volck ghecocht. Die Barbaren noemen die dieren Gaynos, maer die duytschen Marders, dat is eenen aert van wilden weselen ghelijck sommighe segghen. Dat landt heeft ook veel visscherijen, wāt men heeft veel goede visschen aldaer wt den vijueren ende wt der zee, principalijck veel aelen die seer groot sijn. Die en eeten die inwoonders niet, sy en sijn dan te vorē aen die locht ende in der sonnen ghedroocht. Maer wy willen nv voorder voorseeyden, dat sy ghenoech gheseyt vander gheleghenheyt des landts, ende desselues incomens, ghelijck die ouders inghehadt hebben.

Dat ander boeck Erasmi

Stelle van den ouden hercomen der Pruyssen.

OP den tijt als die Keyser Valentinianus dz Roomsche rijc regeerde, doen stonden teghen hem op die Alani (dat is een volck tegen middernacht aenstootende met den Pruyssen) ende tegen dz Roomsche rijcke, die warden daer na, na veel rooueghen vanden Sicambris verwonnen. In den seluen crijch maeckte hen ende haren nacomelinghen die Sicambri eenen ghedueriȝ vrede. Maer die Alaner die van der slacht waren ouerbleuen, die sijn eensdeels door dat rijck wech comen tot in Hispaniam, daer voechden sy hen by den Gothen die welcke aldaer streden, ende sy vestichden hen om aldaer te woonen, ende sy noemden hen van beyde den volcken Gothialanias: het minste deel dwelck thuys was bleuen, oft die na der slacht weder thuyswaert gecomen waren, die wyle den seluen die ionghen stercken mannen ontvremdt ende omcomē waren, so en betrouden sy hen seluē niet meer, sonder sy togen met wijuen eñ kinderen, oock met allen hare haue, tot haer nagebueren den Pruyssen, daer henen vuerden sy allen haren huysraet op kerren eñ wagenen ooc haer vee, dwelck haer grootste haue ende noodruft is, ende beualen hen, eñ dz huere den Pruyssen. Die Pruyssen en versmadē sy oock niet, wāt sy warden so veel stercker om andere volcken wederstandt te doene, voor af dē Germanis. Die selue ontsagen sy, die gene die aen dē binnenstē oeuer van der Wijpel woonden, die hadden haer dewils wt harer woninghen verdreuen, daer gunden sy den Alanerē, dz sy by hen woonen mochten, doen gunden sy weder om den Pruyssen, dat sy hen harer wijuen ooc ghebruycken mochten, want sy en hadden gheenen echten staet, ghelijck als eener by eener vrouwen quam, soo ghebruyckte hy haer na synē wille, ende lust. Daerom namen sy soo seer toe, dat harer soo veel warden, alsoo dat sy aller volcken meester worden, die hen teghen hen setteden: wt die ouertolliger menichten, wardt hen ten lesten dat landt te cleyn, want het hadde een yeghelijck soo veel landts voor hem ende voor syne peerden ghenomen, alst hem belieft hadde, daerom warden sy dewils met malcanderen oneens, daer wt quamen dan slagen. Dese twisten brachten dat Barbarisch volck daer toe, dat sy om eenen Coninck dachten, doen wart menigerley ghehandelt vanden ongescieten volcke. Doen trat her voore Viduutus een Alaner, die was der voortreffelijcxt vā hen allen, wāt hy hadde veel ghesindts, daerom was hy ooc by dē buytenlanderē in grooter achtinghe ende macht comen, die selue die sprack: O ghy Pruyssen, waert sake dat ghy niet duller ende sotter en waert dan uwe bien, soo en dorste ghy daerom gheenē twist hebben, want sy hebbē eenē Coninc, den welcken sy ghehoorsaem sijn, die welcke haer handelinghe eñ arbeyt vuert, die ordineert elcke tot bequamer arbeyt, eñ hy straft die onghehoorsame, oock soo verdrijft hy wt den biecorf, alle die niet arbeydē en willen. Ende als hy wil, soo moeten sy alle arbeyden ende haer werck volbrengen. Ghy lieden die ghene die dagelijcx alsulcx siet, behoort hem oock na te volgen, eñ ooc eenen Coninck ouer v setten, den welckē ghy onderdanich sijt. Die selue sal alle twist ende tweedrachticheyt onder v lieden richten, dootslagen wreken, dieuerije straffen, die onschuldige beschermē, eñ hy sal ouer allen recht ende macht hebben, te richten sonder yemants toe segghen.

Dese woordē des Viduuti vielen sy alle toe, eñ riepen, en wilt ghy niet onser Biotterus sijn, dat heet in harer sprake een bien Coninck, die selue en verachte die stemme niet, ende hy wart van hen allen tot eenen Coninck ghemaeckt. Alsoo eergierich sijn die menschen, datter gheen soo slecht en is, hy en meynt dz hy noch goet genoech ware tot eenē Coninck. Die selue was tot op den seluē dach effen so grof eñ sot geweest als die andere, eñ hy begonste te regneren, alleenlijck door dat aenroepen des grouen volcx. Maer hem en heeft niet ghebroken aen een Coninclijck gemoet, want alsoo haest als hy van dē grouē volcke tot eenen Coninc gecosen was, doē dede hy alle neerstichcyt, dz hy der bien Coninc na volchde, daerom besloot hy ten eerstē dat loopende rooueude volck aen een sunderlijck eynde, ghelijck die bien in haer vat, daer yeghelijck synē arbeyt dede: hy vermaendese ooc

toe

tot den ackergäck ende veldtbouw, na dien het elcken gebeuren mochte, die sommighe saeyden, sommighe planteden boomen, die andere hielden bien, die andere vee, soo warender ock sommige die visscherijen hieldē. Hy maecte hen ooc een wedt, daer door hy onderstondt te behoeden, dat hen lieden dat landt niet te enge en werde. Tē eersten dat gheen huysvader meer kinderen oft knechten en hiele, dan hem van noode en ware om synen arbeyt te volbrenghen, alle die andere soude hy vercoopē ofte dooden. Het en mochte ooc gheen huysvader lamme oft onnutte kinderen opbrenghen, die niet bequaem tot arbeydē en sijn. Ock dz een sone synen vader herworgen mach, als hy niet meer arbeyden en can. Hy verboot ock, datmen niet alsoo int ghemeyn der vrouwen ghebruycken en soude, op dat een yeghelijck weten mochte, wyens kindt dat hy ware, eñ welck sijn kindt ware, daerom settede hy den echten staet inne, op dz welcke, oft hoe veel iongher dochteren dat een huysvader besliep om kinderen wille te gecryghen: sy waren hem vremde oft na maechschap, soo moeste hyse ock by hem behouden ende geneyren. Hy verboot ooc, dat gheener eenen vremden gheen dochter wech en vuerde, ten ware dat hyse cochte: die eebrekerije en verboot hy niet gheheelijck, maer hy dedese veriaghen wt synen heerschappije. Maer op dat hy dat grof volck wat tammer maeckte, doen richtede hy toe sommige openbare banckettē, daer mede meynde hy, dat die groue sinnen des volcx, wat stadelijcker werden souden, daer aen en heeft hy ock niet gemist, want hy maeckte in corter tijt alsoo weeck ende tam, dat hy met hen handelde, alsoo hy seluer wilde. Daerom gheboot hy, datmen soude opt aller neerstelijcste gastvry sijn, wāt het was een lijm aller vrientschap. Hy leerde hen eenen dranck van water ende honich maken, den seluen gebruyckten sy in allen haren eygenen oft gemeynen banckettē, die smaecte ooc den grouen volcke so wel, dat sy haest daer mede beuanghen neder lagen. Hy wilde ock wat geloofs oprechten, ende hy scicte om papē tot haren nagebueren den Sudimerē, die selue warē met alsulcken onsinnigen ongheloue besmet, alsoo dat sy die liedē leerdē, dz sy alle woeste dieren, gelijck slangen eñ aeyeren aenbidden soudē, gelijck al oft sy waren dienaers eñ boden der goden. Die selue voedē sy op in haer huysen, eñ sy offerden hen ghelijck den huysgoden. Sy seyden, dat die Goden in den wildernissen eñ bosschagien woonden, den seluen moeste men ooc offeren, op dz sy sonne eñ regen geuen. Het wordē ooc haer offerhanden vervneert, waert dz een vremder daer by quame: sy meynden ock sekerlijck, men moeste een menschēs offerhande daer toe gebruycken. Alle wilde dieren, voor af, die Alces oft Elendt die in der wildernissen woonen, die eeren sy ghelijck dienaers der goden, eñ sy en misdeden hen niet. Sy gelooftden ooc dz sonne eñ mane die vermaerste goden waren, donder ende blixem baden sy ock aen, ghelijck andere volcken, ende sy seyden, men moeste mz gebeden dz weder brengen oft afkeeren. Sy gebruyckten tot der offerhandē eenē bock, die wyle dat dat dier so vruchtbaer is. Sy meynden ock dat die goden in die groote voortreffelijcke boomen woonden, gelijc in den eyckboomē, daer wt hoordemē dicwils dz die goden antwoorde gauen, alsmen hen wat vraechde, daerom en hieuwen sy dijer boomē gheenen af, sonder sy hieldē sy voor wooningen der godē. Hy maeckte ooc datmen geboort dagen, eñ lijken hielt, eñ dat met slemmē eñ brassen, singē, eñ spelen, eñ mz aller vreucht sonder droefheyt. Sy soudē hen ooc houdē, gelijc die gene, die eē ander leuē hooptē, dz bethoonē sy daer mede, dz sy die doodē, mz aller rustinge mz wapenē, huysraet, eñ cleederē begroeuē: alsoo begraeftmense noch, ende setten by hen een cruycke vol meidt oft bier in dat graf. In een lijckbancket offerden sy den afliuigen een deel der spijssen, dz doen sy ooc noch, mz grooter schanden haver bisschoppen.

Als nv Viduutus dz volck alsoo onderwesen hadde, doē regeerde hy dat landt in goedē vrede, ende hy en liet niemandē toe, op die naghebueren te loopen, soo en leet hy ock gheen schade van hen. Maer als hy sterf, doen liet hy vier sonē achter hem, die warden onder malcanderē ongens, om des rijcx wille, ende sy beweechden dat volck te strijden, dwelc nv des vredes ghewoent was, sy ouervielen malcanderen mz crijch. Maer die oudste broeder hadde een Alansche moeder, eñ en hadde gheen hulpe dan van den Alanen, soo warē hem

die

die Pruyssen vyādt, daerom moeste hy synen broederen ontwijcken, die welcke meer volcx aen hen hanghende hadden. Maer alsser veel strijden ende slachten gheschiet waren, doen maecten sy een eynde aen der tweedrachticheyt, also dat die oudtste sone Viduuti, die van der Alanerin geboren was, mz synē Alanerē weder achterwaerts tooch, vā daer sy gecomē warē. Aldaer soude hy ouer hen regeren, soo hy beste conste, eñ hy soude den dry broederē, die in Pruyssen van eener Pruysischen moeder gheboren waren, dat landt Pruyssen laten.

Die conditie ende compact nam der Litalanus aen, also hiet die oudtste broeder, ende hy tooch wt Pruyssen met eenē grooten hoope sijns volcx: die wyle sy nv so veel waren, doen veruulden sy dat oude landt weder, dat vonden sy ledich. Sy sijn oock daer na van desen harē hooftman Litalalani ghenoemt worden, ende sy heeten nv Litfam, maer die gene die in Pruyssen bleuen, die deylden dat landt na den hoofden wte, ende Pomesano die de oudtste onder hen was, dien wert te deele, dat landt dat Hulmigerie aldernaeste leyt, aldaer woonden op dat mael die Germani, voor den welcken die Pruyssen hen meest vreesden ende ontsagē. Maer die wyle Pomesanus een dapper stout man was, so hoopten sy, hy mochte dz landt alder beste beschermē, eñ dat deel landts is daer na Pomesamia ghenoemt wordē. Die ander sone Viduuti Galingus genoemt, dien wart dat landt, dat nv Galingilia heet, eñ dat landt heeft die namen oock van hen ontfanghen. Die derde Nantangius, ghecreeh Natangiam, van hem alsoo ghenoemt, dat sijn die dry vermaerste deelen des Pruyssen landts. Maer haer kinderē ende kindts kinderen deylden haer vaderlijcke erue weder, daer mede dat sy menigerley namen ingevuert hebben, also dz dese Barti, dandere Naoderite genoemt warden. Soo heeten oock noch die Varnienser, vā dē Varintis her. Als nv die sonen Viduuti, dat rijck alsoo onder hen ghedeylt hadden, doē leyden sy den Coninclijcken namen van hen ende regeerde een yegelijck in syne contreye, soot hen beliefde, ende sy worden diewils tegen malcanderē twistende: noch warē sy altijt in dit stuck eens, dat sy altijts op haer nagebueren liepen voor af op die Germanier ende Polner ende beroofdense, daerom dreuē sy hen somtijts ontallijcke veel beesten ende vee wech. Alsmē hen dan weder na iaechde, soo verbargen sy hen ende den roof, in den heymelijcken marasschen der wildernissen, dat onthiel die ghene die hen na iaechden, op dat sy niet heymelijck omringelt en warden, wt desen roouen quamden hooftlieden ende dē volcke groote neeringhe ende provande. Daer om verlieten sy terstōt dē ackerbouw, daer sy Viduutus toe ghetoghen hadde, oft sy en boudē niet meer dā sy tot jaerlijcker noodruft en behoefden. Also quamen sy cortelinge weder aen haer oude manieren van roouen ende moorden. Ten lestē warden die Germani te rade, ende baden die Vorsten wt Sweden om hulpe, daerom dz sy oock Germaner sijn, ende in crijchshandelen wtermaten seer gheoefent, te water ende te lande. Die selue schictē hen hulpe toe in schepen, ende sy streden veel jaren tegen die Pruyssen, op dat, als sy harer veel ombrachten, dat sy ten lesten ghedwongen worden hen op te geuen. Het leyt noch een stedeken mz een slot aen der Wijpel, dat heet Suetza, aldaer hadden die ghene, die wt Sweden comen waren haer tenten opgeslagen, dat hebben daer na die duytsche Heeren alsoo ghesterckt, eñ hebben diewils die Pruyssen daer wt bestreden, als sy wederspannich wouden werdē. Men vindt noch geschreuen, dat negen Vorsten den crijch gevuert hebben, maer tot welcker tijt, oft hoe lange dat hy gheduert heeft, oft dat sy met malcanderen, oft na malcanderen den crijch ghevuert hebbē, ende oft sy ooc die Pruyssen daer toe ghebracht hebben, dat sy hen chijnsbaer sijn worden, daer en weetmen niet af te seggē, tot op der tijt Keyser Henricx des eersten, des grooten Otthonis vader. Ter seluer tijt begonst dz Barbarisch volck weder op syne naghebueren aen te tasten, door eenē Sassen, die hiet Hugbotyr, die was op dat mael, der Germaner Vorst, die aen der Wijpel woonden aen beyde den oeueren.

Sommige die meynē dz die selue Brueteri geweest sijn, die door oproere wt haren lande verdreuen sijn worden, ende aldaer ghecomen, ende dat van wegen des Vorsten des seluē volcx, die daer regeerde: doen warden die Pruyssen alsoo onderghedruct

ende

ende wtghemergelt, dat sy daer na langhe tijt vrede hielden, want sy hieldē vrede tot den tijden toe des Keysers Otthonis de derde. Ter seluer tijt sijn die Pruyssen alsoo ter neder gheleyt, dat sy van haren loopen ende roouen moesten ophouden, S. Adelbert een geboren Behemer, maer in Sassen opghewassen ende bisschop tot Prage, die tooch in Pruyssen, ende onderstont dat volck van syne dwalinghe te bekeerē. Maer die Sudiner versloegē hem, die wyle dat hy Misse dede, eñ sy warpen sijn doorhouwē lichaem den vogelē voore, dien vergaderde daer na sijn weerdt, ende maeckte hem weder gheheel, ende droech hem in een mande ouer dat water tot den Polen, ende hy vercocht hem, voor soo veel goudts als dat lichaem swaer was. Doen behielt hem die Vorst vā Polē Boleslaus in eē heerlijck graf, die selue heeft daer na veel mirakelen ende wonder ghedaen, ende hy is van den Paus Datho, voor eenen heyligen bekent worden: synen dach houtmen den xxiij. dach van Aprill. Ter tijt dat Keyser Conraet die tweede, dz Roomsche rijck in hadde, doen vereenichden die Pruyssen met den Polen, ende sy verdreuen haren Vorsten Boleslaum, met sijnder huysvrouwen Geertruyden, die was Marckgraef Leopolds dochter wt Oosten rijck. Die Pruyssen weygerden hen oock jaerlijcx die vijfhondert pondt in den ghemeynen buydel te geuen, wāt sy meynden, dat sy met der hulpē van Polē alle die omliggēde Germaner wtroeyē soudē. Die selue onghehoorsaemheyt duerde tot der tijt toe des Keysers Frederick dien men Barbarossam noemde, die vuerde sijn heyr ouer die ader, ende quam in Polē, wat steden dat hy daer vant, die wederspannich warē, die bestrede hy ende plonderdese. Die historien segghen, dat hy oock dat slot Glogam ghedestrueert heeft, mz den viere ende sweert: ende anderssins, wat crijhsvolc dat hem ontmoete van den Pruyssen ende Bossolaneren, Tartaren ende Polē, dijer wtermaten veel waren, die verioech hy seer lichtelijck. Die Polen sochtē haer behouwē met hen op te gheuen, ende die Pruyssen in die vlucht, dien jaechde de Keyser na, ende versloech ende vinck harer oock veel, ten lesten dreef hyse ouer die Wijpel.

Op datmael hadse de Keyser wel onder sijn iock ghebracht, waert dat hy niet van anderen saken des rijcx, wech gheroepen en waer worden. In desen tocht is der Duringer Vorst Lodowijck die Ysere genoemt, niet alleenlijck tegenwoordich geweest, ia oock die eerste ghewest, want hy was met twee duysent ruyteren, tot den Keyser comen, ende mz veel voetvolcx. Als hy nv die Polen ghedwongen hadde, dat sy hen op gauen, ende dat hy den Boleslaum wederom ingheset hadde, ende dat hy die Polen bedwongen hadde, dat sy jaerlijcx twee duysent pondt siluers, den Keyserlijcken buydel, ende viere van den ghemeynen buydel geuen moesten, soo maeckte hy ooc dat die Germaner die aen der Wijpel woonden, voordaen seker waren, van dat ouervallen, loopen ende roouen, daer om gaf hyse den Hertoghe van Mazouia te beschermē, die was des Keysers na vriendt ende maech, ende hy hadde altijt ghetrouwelijck den Roomschen rijcke by gestaen, ende sijn oudt hercomen was van dē huyse van Sassen. Ouer eē cleyn tijt daer na, doen ouervielen die Pruyssen haer naghebueren met eenen schadelijcken tocht, ten eersten die Massouier (ghelijck sy nv heeten) die hadden hen seluen dicwils mz gelt ende cleederen gelost: daer na die Germaner, die hen langhe (hoewel swaerlijck) mz der handt gheweerdt hadden. Maer ten lesten riepen sy die hulpe Hertooch Coenraets aen, den welcken sy vanden Keyser beuolē waren worde. Dese Conradus also dicwils als hy tegē die Pruyssen sloech, soo dicwils wart hy gheslaghen ende verlaecht, daerom als hy aen syne macht versaechde, doen riep hy dē Paus Celestinum aen, want Keyser Henrick, die den Keyser Frederick nacomelinck was, die was met een groot heyr in Asiam ghetogen. Maer op dat die Paus Celestinus der saken te hulpe quame, soo ordineerde hy Christianum eenen Cisterser monick dē Pruyssen tot eenen bisschop, die quam ten eersten tot Conradū, ende raedtslaechde mz hem, hoe dat hy dat grof volck van dat ouervallen harer naghebueren, ende tot den gheloue brenghen mochte. Doen warden die ghene, diemen Christus Ridders noemt wt Lieflāt geroepē, die toghen met den bisschop Christiano in Pruyssen eñ stredē: desse mz Gods woort, die andere mz haer wapenen,

penen, maer het en was al niet, te vergeefs ende ſonder profijt. Wat voor broeders hen eertijts op ghegeuen hadden, alſoo als ſy mochten verhieuen ſy hen wederom, ende ſy verſloeghen alle die ghene, die in die garniſoenen waren, doen verloſten hen ſelue die biſſchop ende die broeders wt der dienſtbaerheyt, daer in dz ſy hen begeuen hadden, ten eerſten dat ſy mochten. Ten leſte als biſſchop Chriſtiaen niet wtrichten en conſte, ende dat hem ſyne broeders eenſdeels verſlaghen, ende eenſdeels verlaecht warden, die wyle ooc dz die Barbaren langhe tijt ſonder ruſte geweeſt waren, doen dochte hen gheraden te ſyne, dz ſy eer vrede, dan eeuwighen crijch aennemen wilde. Alſo werdet vrede aen beyde ſyden, die was meer van noodts wegen, dan met eeren ghemaeckt, daer tuſſchen richte hy kercken oppe hier ende daer, door Polen eñ Hulmigeriam, ſy maeckte ooc mans ende vrouwen cloſters, die begaefde een yeghelijck na ſynen vermoegen, met kelcke, boecken, ende andere toebehoorten. Sy oordeneerden oock biſchoppen tot allen plaetſen, waer ſy mochten. Die chriſtenen hadden op dat mael goede vrede met den Barbaren, dat gaf den Chriſten goede hope, ende ſy meerderden dat Chriſtelijck leuen, ſoo ſeer als ſy mochten, maer die Barbaren verwerden alle dinghen daer mede, dat ſy dat verbondt braken, want ſy vielen met ſchandelijcken rooue in die Chriſten heerſchappye, ende deſtrueerden, vernielden wijt ende breet, door Polen ende Maſouiam, met grooten rouuen. Daer na verbranden ſy die dorpen, ende raſeerden die ackeren, ſy braken ende beroofden oock die kercken, dyer ſijnder meer dan tweehondert verbrant worden: ſy hebben oock wt den vlecken, ſteden, ende cloſteren die ſy ghedeſtrueert hadden, eenē onwtſprekelijcken roof van huijſraet daer van bracht, meer dan ſy oot te voren deden. Maer als Coenraet ſach, dat hy den grouwelijcken volcke te ſwack was, doen tooch hy ouer dat water, in der Cumanier landt. Daer en tuſſchen als in den heyrtoch in Aſia, Ptolemais ende Ancona beſtredē warden, doen begonſte die oorden vandē Duytſchen ridderen, van den Spitael onſer vrouwen tot Jheruſalē, wt een cleyn beginſſel, door die welcker Ridderlijcken ghemoeten ende daden, is alle deſe tweedracht gheſlicht ende wech genomen worden, ende Pruyſſen bedwonghen dat iock Chriſti aen te nemen.

¶ Eynde des anderen boecx Eraſmi Stelle van dat oude hercomen der Pruyſſen.

Merckelijcke dinghen van Calcoeten / die welcke niet onghelijck en ſijn / van dat Petrus Aliares in ſijn tweede tractaet beſchreuen heeft / dwelck oock betoont wordt met ſommighe heerlijcker lieden brieuen, ghelijck hier na volcht.

Een Copije oft afſchrift ſommigher brieuen / van eenen wt Creta / der Heeren van Venegien Legaten / by den Coninck van Portugael. Ghegeuen den ſeuentwintichſten dach in Braeckmaent, int jaer duyſent vijfhondert ende een.

Doorluchtigher Vorſt, ꝛc. Ick achte, dz uwe heerlijcheyt die wetenſchap ontfangen heeft, van den treffelijcken Legaten alle dijer dinghen, die hier gheſchiet ſijn, ende principalijck van die ſchipruſtinghe die de Coninck van Portugael, ouer langhe afgeuerdicht heeft, om in Indiam te varen, die welcke met der hulpe Gods (maer om ſeuen ſchepen gheſtraft) weder comen is, want het waren veerthien ſchepen

pen wtgeuarē, ende daer ſijnder niet meer dan ſeuen weder comen, die andere ſijn verdoruen. Alſoo ſijn ſy comen treffelijcker Vorſt, tot dz gruen hooft, als ſy mz ſuydtwindt voeren, aen der ſyden des Mooren landts eñ Getulie. Dat ſelue gruen hooft is eertijts Experias ghenoemt geweeſt, aldaer ſietmen die eylanden Heſperidum, eñ dat onderſte Ethiopia heeft aldaer ſijn beginſſel tegen opganck, daer ouer en ſijn die ouders niet comē, van daer gaet het aē die ſyde Ethiopie tegen opganck, ſoo lange tot dattet hem ghelijckt mz den ſtreeck Cecilie. Vander voorgenoemde ſydē inwendich des Equators op vijf oft ſes graden, ende ontrent het middel der ſelver ſyden, daer is dat goudtberchwerck des Conincks: na dat ſelue verheft hem een hooft tot den middach dat gaet te bouē der ſonnen ſchaduwe inden winter op neghen graden, dat heet dat hooft der goeder hopen, van daer coemtmen in onſer Barbarijen inwendich op vijf mylen tegen ons toe. Alſmē voorby dat hooft coemt, ſo crompt haer dat landtſchap tot datmen coemt tot dat voorhooft oft Promontorium Praſum genoemt, dat hebben die ouders, eñ voor af Ptolomeus het eynde ghegeuen der middaghelijcken landen, eñ wat daer ouer oft voorby is, dat heeft hy voor onbekende landen genoemt. Van daer coemtmē tot den Trogloditen, aldaer is een goudtberchwerck dat noemtmen Saphalam, daer af ſeggē die ouders, dat nergens meer goudts en is dan daer. Daer coemtmen in dē ſtroom der Barbarije, daer na in die Indianiſche zee, eñ ten leſten in der ſtadt Calcoeten, dz is dē wech, ende alſment recht rekenet, ſo beloopet ontrent vijfthienduyſent mylē, alſmen langs die landen ende oeueren vaert. Maer alſmen dlandt ende den oeuer laet ligghen, ende vaert den rechten wech door die hooghe zee, ſoo iſt veel min, dant gheſeyt is. Opwaerts des hoofts der goeder hope, als ſy met ſuydweſt voeren, daer vondē ſy een nieuw aertrijck, dat noemtpmē der Papegayen landt, want men vindt der ſeluen vogelen onſprekelijckē veel ende wtermaten groot aldaer, die ſijn anderhalf arms lanck mz menigerhande verwen, dijer hebben wy twee gheſien in ghetuyghenisſe der waerheyt. Doen die ſchiplieden ſagen, dattet een wijdt landt was. Doen meynden ſy dattet een vaſt aertrijck was, ende ſy voeren ſoo langhe daer aen hen, tot dz ſy ouer die twee duyſent mylen quamen, ende noch en conſten ſy gheen eynde des landts ghevinden, in dat landt woonen naeckte lieden die ſijn groot ende ſchoon. Op den ſelven wech verloren ſy vier ſchepen, twee ſchepen ſchickten ſy tot den goudtberchwerck, die meynden ſy dat ſy niet weder comen en ſouden. Die ſeuen ſchepen quamen tot Calcoeten, aldaer ſijn ſy eerlijck ontfanghen worden, ende ſy hebben daer van den Vorſten huyſen vercreghen, aldaer ſijn die ſchepen eenen tijt lanck ſtille gheſtaen. Ende onverſienlijcken doē quamen der Mooren ende der omligghende volcken ſchepen daerhen, ende principalijck des grooten Soudaens galeyen, die liepen tſamen teghen die Chriſten, want het verdroot hen dat die Chriſten tot in die landen wortelen ſouden, ende ſy ſeyden dz die onſe aldaer ghecomen waren, op dat ſy henlieden haer ghewin af nemen ſouden. Daerom wouden ſy haer ſchepen eerſt laden, daer tegen ſettede hem onſe coopheere, ende hy beclaechde hem teghen den Coninck van der Mooren ouerlaſt ende onrecht, doen beuandt hy, dat die Coninc den Mooren byſtont: maer die wyle dat hy een ongheloofachtich man was, ſoo antwoorde hy den onſen: Hy en mochte niet wel lijden, dat die Mooren cochten, eer dat die Chriſten haer handelinghe volbracht hadden. Ende des tot eenen teeken, beual hy, dat den Moorē haer waere ontvremdt warde, die welcke des Conincks ghebot niet en deden, ende dat die waere, den ghenen blyuen ſoude, die ſy hen nemē ſouden. Maer als die Chriſten teghen die Mooren ſtreden ende campten, doen viel vanſtonden aen, die gheheele ſtadt by de Mooren, ende daer wart een groote Chriſten ſlacht, alſo dat daer ouer die veertich Chriſten om quamen ende verſlaghen warden: onder die welcke quam oock om onſe coopheere. Ende hoe dat die ſelue in die Brieſſchende zee viel om hem te ſalueren ende te ontcomen, ſo wart hy noch eer van den Moorē achterhaelt eer hy tot dē ſchepen ghecomen mochte, ende hy wart alſoo herwrocht met grooter droefheyt onſer allen. Doen die onſe dat vernamen, doen lieten ſy haer groot gheſchut ende buſſen

afgaen, ende ſy verbranden den Soudaen ſyne ſchepē, dijer waren thien, eñ mz buſſen ende banckarmboꝛſten verdoꝛuen ſy die gantſe ſtadt, eñ ſy ſtaken veel huyſen aen, die ſtroyen daeken hadden, daerom togen ſy van daer, ende een Jode die welcke was Chriſten gheworden die gheleydeſe in een ander landt, veertich mylē van Calcoeten, dat heet Cuchinum. Die Coninck aldaer haette den Coninck van Calcoeten meer dan yemandt anders, die ontfinck die onſen eerlijck ende vriendelijck in ſpijte des Coninckꝛ van Calcoeten. Hy heeft oock meer ſpecerije, dan die Coninck van Calcoeten, daerom brachten die onſe oock ſoo veel goets van daer, alſoo dat icks niet wel noemen en derf, want ſy ſeggen, ſy hebben een canne cimant oft caneel gecocht (dwelc niet een cleyne macte en is) voꝛ eenen ducaet. Die ſelue Coninck ſchicte boden ende twee boꝛgen, tot den Coninck van Poꝛtugael, op dat die onſen des te ſekerder weder tot hem comen mochten, daer en tuſſchen bereyde die Coninck van Calcoeten een groote ſchipꝛuſtinghe tegē die onſe. Maer die wyle dat die onſe gheladen ſchepē hadden, ſoo en wouden ſy niet mz hen ſtrijden, ſonder ſy voeren met noꝛden windt op die hooge zee, ende ſy quamen alſoo daer van, want het was eē grouwelijcke ſchipꝛuſtinghe, daer meer dan vijfthienhondert ſchepen in waren, ende ſy vuerdē ouer die vijfthien duyſent menſchē. Doē die onſe daer van quamen, doen quamen ſy aen een eylandt, daer S. Thomas lichaem ruſtet. Die Heere des ſelven eylandts onfinck die Chriſtenen eerlijck, eñ gaf den onſen heylichdom vanden heyligē lichaem in teeken der vrientſchap, ende dat meer is, hy gaf den onſen (die welcke hy noyt meer geſien en hadde) allerley ſpecerije ſonder gelt, ende dat ſijt betalen ſouden, alſt hen wel ghe leghen ware, ende dat ſy weder een mael gheluckelijck tot hen quamē. Maer doen die onſe ſyner waere niet en behoefdē, wāt ſy waren wel gheladen, ſoo keerden ſy weder na haer landt toe, ende ſy ſijn op dijer vaert veerthien maenden wtgheweeſt, hoe wel dat ſy niet meer dan dry maenden int weder keeren gheuaren en ſijn, ende ſy meynden dz ſy die reyſe nv eer volbꝛengen ſouden, want ſy wiſten nv die cromptē der zee, ende ſy meynden dz het ware een reyſe van thien maenden. Die ſchepen quamen alle weder ſonder eene, dat wart aen een rootſe oft clippe doorſtootē, noch die lieden die daerin warē quamender wt. Dat ſelue ſchip hiel ſeſhondert vaten, die ſchepen en ſijn noch alle aencomen, deen is op S. Johannes dach aencomen, doen was ick recht by den Coninck, doen begonſt die Coninck my alſo aen te ſprekē: Hoꝛt ghy eerlijcke man, verblijt v mz my, wāt mijne ſchepen ſijn ſchoon aen ſeker landt gheco-men, met allerley ſpecerije gheladen. Doen ick dz hoorde, wardt ick mz rechte vrolijck van herten, ende beual den mynen, dat ſy (den Coninck ter eeren) eenen vrolijcken dach houden ſouden met pijpen ende trom-petten, ende ſouden ſinghen ende donde-ren met den geſchutte. Des anderē daechs danckte dat volck Godt, ende deden veel ghelooften. Doen ginck ick weder tot den Coninck, ende alſoo haeſt als hy my ſach, ſoo beual hy my, dat ick uwe doꝛluchtie-heyt ſyne blijſchap vercondighen ſoude, die welcke op die tijt hem toecomen was, ende hy ſeyde daer by, dat ghy voꝛdaen uwe galeyen ſekerlijck daer ſchicken moecht, die ſyne ſpecerije coopen, want hy gheloof-de dat hy die uwe vriendelijck houden ſou-den, niet anders dan oft ſy thuys waren: hy ſeyde oock, hy ſoude neerſtichcyt doen, op dat die Soudaen gheen ſpecerije meer wt India brenghen en ſoude: tot een tee-ken van dien doet hy tocruſten galeyen, renſchepen oft jachten ouer die veertich die daer hen varen, ende die ſommighe ſtede vaſt daer blyuen ſullē, die andere ſullē herwaers ende derwaerts varē om te coopmanſchappen, ende hy en heeft ghee-nen twiffel, hy en ſal Indiam na ſynen wille cryghen. Dat ſchip dwelck alreede aencomen is, dat hoꝛt eenen toe die heet Bartholomeus ende is een Florentiner ghebꝛoren, dat ſelue ſchip heeft deſe na-ghеſchꝛeuen waeren ghebꝛacht, dryhon-dert cannen pepers, hondert ende twintich cannen cinant oft caneel, tſeſtich cannen lacce, vijfthien cannen muſcus ende an-der welriekende dincx, naghelen, ende gengheber en hebben ſy niet ghebracht, want die Mooꝛen waren hen vooꝛco-men, die haddent alreede al wech, het en waſcht oock niet in der landtſchap Cal-coet, men moetet daer hen brenghen.

Andere

Andere cleyne ſpeeerije en hebben ſy niet ghebracht. Sy hadden veel perlē ende coſtelijcke geſteenten ghecocht, maer ſy hebbent in den oploop tot Calcoeten weder verloren. Aldaer hadden ſy aen liedē ende waeren niet cleyne ſchade ontfangen. Ick en wil v oock dat niet verſwijghen, dat nv corts bootſchap ghecomen is vanden Coninck Vbene in Ethiopia ghelegē, om onſen Coninck te groeten, dien hebbē ſy veel heerlijcker gheſchencken met hen bracht. Haer ſchencken ſijn gheweeſt, ſommighe knechten, ende tanden van oliphanten, eñ ander veel dincx, dat ons landt oock heeft, dien ſchepe dat eerſte aencomē is, dien ſijn lieden ghemoet, als ſy na huys toe voeren, die quamen van den nieuwen goudtberchwerck, die voeren in Indiam. Doen die ſelue die onſe ſien warden, doen vreeſden ende ſorchden ſy, dat ſy den onſen tot eenē roof ſijn moeſten, ende op dat ſy hen loſtē, ſoo gauen ſy den onſen willichlijc vijfthien goude clooten, daer af elck vā dien weerdt was vijfthienhondert ducaten. Maer die onſe onthielden hen van haer goudt, ende ſy ſchenckten hen veel wederom, op dat ſy voordaen die zee den onſen vrylaten ſouden.

Een afſchrift oft Copije ſommiger brieuen der coop-lieden ende banckheeren in Hiſpania / aen haer leuerers tot Florentſen ende Venegien, vanden vrede ende verbintenisſe, tuſſchen den Coninghen van Portugael ende Calcoet.

DJe ghene die die ſchipvaert hebben helpē volbrengen, die int jaer duyſent vijfhōdert ende twee, tot Vliſbona, inden Mey is wtgevaren, eñ is op den vijfthienden dach van December int jaer duyſent vijfhondert ende dry wedercomen, die ſelue hebben ons te kennen ghegeuen, hoe dz die Coninck van Calcoeten met onſen Conincк in dit verbondt ghetreden is, als dat hy voordaen ten eerſten voor dat dat die onſe omcomen ſijn, ſal hy gheuen vier duyſent Baccar pepers, dat is twelf duyſent cannen, ende dat gheen Moor voordaen gheenen handel meer aldaer doen en ſal wtghenomen die ghene die in der ſtadt Calcoeten gheboren ſijn, ende dat die ſelue niet meer tot Mecha comen en ſullen. Ende dat onſe Coninck een ſlot na ſynen wille in der ſtadt Calcoet bouwen ſal daer toe ſal hem die Coninck ſteenen, calck, ende hout gheuen, dattet ghenoech ſy dz ſlot te bouwen, eñ dat hy ſal toelaten, dat onſe Coninck eenen Portugaloiſer den onſen aldaer tot eenen regenten geue, die welcke hen ghericht ende recht houde, die welcke macht hebbe der onſeren ouer leuen ende doot, alſoo dat ſy ooc niet tot den Coninck appelleren en moghen. Ende waert datter ſommighe van onſen coopman af vielen, datmen die ſelue ter ſtont ouerleueren ſal om die te ſtraffen, den regent der Chriſten, ende waer ſommige gheuangene Mooren onthouden worde, dz ſy terſtoont dē coopman gheleuert worden. Doc die twee Melanoiſen die des coſtelijcken gheſteenten voorcoopers ſijn, die welcke van Roome in Indiam ghetogen ſijn, ende aldaer dat ſchieten met den ſtalen boghen bedrijuen, tot grooter ſchanden ende achterdeel des Chriſten namens, aldaer maken ſy oock ſchepen op onſe maniere. Die ſelue ſoudemen in ijſer ſmeden, ende den regent der ſchipvaert ouer leueren, daer by ſullen die Coninck Cuchini, ende Canore, oock in deſen bondt ſijn, noch alſo, dat alle dingen eenen yeghelijcken tot ghelijcken gewinne ende verlies ſtaen ſullē. Alſo ofter yemant eenen ſchaden oft leet dede. Die ſoude harer aller vyandt gheacht worden, eñ waert dat eener van dat verbont af viele, ſo ſouden alle die andere, alle haer macht tegen hem ghebruycken, ende ſoude van hen gelijck een verrader ghehouden worden, ende ghelijck een vyandt des gheloofs veriaecht worden, dat gheſchiede daerom, op dat des te langer vrede tuſſchē hen blyuen ſoude. Daer wert oock gheſeyt, ſoo langhe als die ſchepen wt Portugael daer waren, dat gheen andere ſchepen aldaer comen en dorſten, ten ware dat die onſe eerſt ghela-

den waren. Maer waert dat alſoo veel goeden daer waren, dat ſy alle mochten genoech hebben, ſoo mochte een yeghelijc laden, noch alſoo dat ſy die waeren niet en verdierden noch verhoochden, dat is dz ſy niet dierder en vercochten dan vā hondert achte. Alſoo nemen ſy den wocker daer; dat ſijn die puncten des vredes eñ bondts. Die ſijn van onſen Coninck tot grooter eeren aenghenomen worden, ende een yeghelijck mach nv verſtaen, dz onſe Coninc niet onbillijck een Heere Indie ghenoemt mach worden, want hy heeft nv den Turken ende den Soudaen boeyen aengeleyt; alſoo dat ſy voordaen niet meer tot Callicoeten comen en dorven. Wy en twijffelen oock niet, het ſalt onſe Coninck in vier jaren noch daer toe brengen, dat onſe ſchipliedē ſonder ſchaden tot Conſtantinopel ende tot Alexandrian varen ſullen, dz ſijn twee die treffelijckſte coopſtedē der Morghenlanden, op dat ſy hen oock wat aen die Mooren wreken mogen, van dē genen dat ſy dickwils onbillijck ende tyrannelijck ontfangen ſijn worden. Die Regent ouer die twelf ſchepē is dit jaer daer hen comē, ende hy heeft den Coninck Cuchini (van ſynen rijcke verdreuen ſynde) gheuonden, die hadde hem in een hoochde ghedaen, aldaer lach hy verborgen voor den Coninck van Callicoet, eñ hy ſeyde dattet om geender anderer oorſake en was, dan om dz hy den Coninck van Callicoeten, die onſen niet en hadde willen ouerleueren, om daer ouer te tirannizeren, want hy onderſtont daermede den gheſworen gheloue te houden, ende hy wilde lieuer van ſynen lande verdreuen ſijn, dan den ſelue gelooue te breken: den ſelue quamen onſe ſchepen te rechter tijt te hulpe, die ſterckten hen met hulpe, ende ſy grepen den trouloſen Coninck dapper aen, ende verſloegē hem veel volcx. Maer den Coninck Cuchini brachten ſy weder in ſijn landt, dat landt en is niet verre vander engden der rooder zee, aldaer rechteden ſy oppe een wtermaten ſterck borch, ende noch een inden wtganck des ſtrooms Cuchini, daer heeftmen nv allerhande gheſchut, met den ſelue onderſtaen ſy die vyandē vander hoochde te verdrijuen, ende haren ſchepen eenen ſekeren ſtandt aldaer te maken. Ende ſonder haren wille, en ſal gheener meer daer hen comen moghen, dat ſullen ſy oock doen in den ſtroom tot Callicoeten, alſoo dat ſy den naeſten oeuere lichtelijckē beſchermen ſullen moghen.

Maer die ſchepen die des voorgaenden jaers aldaer ghebleuen waren, die hadden eenen grooten roof ghehaelt, want ſy hadden op eenen morgen vijf Mooren ſchepen gheuangen wt dz rijck Cambaia, die welcke na Mecha tot Machomet weſen wilden, in den ſelue ſchepen hebben ſy duyſent cannen ſchoon reyne giroffels nagheken gheuonden, ende daer was noch ſeer veel onghеſchelde nagelen by. Die ſelue ſchepen vuerden oock muſcheliaet eñ dijer ghelijcken coſtelijcken reuck, ooc Sandel hout, Ambra, eñ ſchoone Lacca, ooc ſchoonen reynen lijnwaet. Ooc munte vā goudt ende ſiluer hadden ſy ouervloedich. Alſoo dat ſy aldaer ouer die tweemael hondert duyſent ducaten weerts gecregen: daer wt mach bewеſen worden, hoemen dat landt achten ſal, dwelck van alle dinghen ouervloedich ghenoech heeft. Van den ſchepen daer wy af gheſeyt hebben, verdoruender twee, ende noch twee, doen ſy aen haren ankeren ſtonden, in eenē ſtroom eenes eylandts, daer verloren ſy meer dan ſeſhondert menſchen in eener tempeeſte ende onweder, niet verre vander engde der rooder zee. Aldaer bleef eñ quam oock omme die regeerder Vincentius. Een ander cleyn ſchip hoe wel dat het der tempeeſten ontquam, doen het nv maer een weynich voortvoer, daer ſtietet in ſtucken aen een rootſe oft clippe, ende het verderf aldaer, alſoo dat die zee vol goeden ende lieden ſwam. Alſulckē eynde neemt ſomtijts qualijck vercregheu goet, ghelijck dat oude ſpreeckwoort ſeyt: Tgene dat qualijck gewonnen wordt, dat wordt oock leelijck misbruyckt. Van ſo veel ſchepen en ontquam niet meer dan eē clyen renſchip oft iachte, dat ghеſegghen conſte hoe dattet den anderen gheſchiet wake, wāt daer warē meer dan ſeſhondert menſchen omcomen. Ghy ſult oock weten dat onſe Coninck eenē yeghelijcken ghеorlooft heeft in Indiam te varen, ende aldaer te handelen, noch met condicie, datmen hem van hondert gulden ghewin, veertich gulden geue, ende dat ſy die ſchepen alſoo diere van hem coopen ſullen, ghelijck ſy hem coſten. Men laet

oock

ock dat gelt van die schepē niet aenstaen, tot dat sy weder comen, sonder sy moeten met ghereeden gelde betaelt sijn, eer dan sy wech varen moeghen. Die Vorst heeft die schade ghesproeft, dien hy aen soo veel scheepbreucken gheleden heeft: daerom wilt hy, dat sy voordaen op haer eyghen auontuere daer hen varen sullen. Wy en gheloouen ock niet, dat die Coninck yemandt vinden sal, die die condicie aennemen sal, noch soo willen wy v sulcx wel daghelijcx te weten doen. Dat moet ick ock te kennen geuen, dat dese handelinge niet stantachtich sijn en sal, maer wat daer af worden sal, dat sullen wy wel sien. Met dien schepen is een Portugaloiser aencomen, die heeft dz goudtberchwerck tot Zaphala ghesien, daer af seyt hy wonder, hy seyt ons, dat noch een Christen schip daer is, ende dat een onwtsprekelijcke menichte goudts daer gheuonden wordt, daerom en treckt onse Coninck nerghens meer hen, want om die Barbaren te tammen, ende op dat hy een sterck ende weerachtich slot aldaer op rechte, daer wt dat hy die Indianer van daer drijue, ende die wt den rijcke Cambaia, op dat sy voordaen des berchwercks geen machte en hebbē. Daerom sal hy hem dz gantze goudtberchwerck tot sijn eyghen maken. Wy meynen voorwaer, dat dit die goudtgrauinghe Salomonis sy gheweest, wt der welcker hy soo grooten schat ghebrocht heeft. Ock dat die Coninginne van Saba aldaer sy gheweest, die tot den Salamone quam, gelijc die oude heylighe Schrifture seyt, dz sijn groote dinghen, ghelijck ghy wel achten moecht, daerom is deser Coninck wel salich te schatten, den welcken een alsulcker schat toeghecomen is. Hy sal eenen yegelijcken consenterē in Indiam te varen, die welcke van hondert ducaten veertich gheuen wil, ende die schepen nemen, ghelijckt geseyt is. Hy onderstaet een sulcke maniere te houden, dat die cooplieden sullen haer factoren daer henen schicken, die welcke by den coop sijn, eñ noch niet meersters daer ouer en sijn, hy wil selue eē Heere der dinghen sijn, ende die syne sullen alle dingen handelen, op der cooplieden costen, want men sal moeten alle specerije van des Conincks stadthouder nemen, ende daer en sal niemant vry coopen dorue. Daerom achtmen, dat den handel gheenen voortganck hebben en sal, noch soo willen wy v sulcx van daghe tot daghe wel weten laten. Ghy weet ock hoe dat wy v te voren gheschreuen hebben, hoe dat hy om Cayr denckt, want waert dat den Coninck sulcke dinghen voortginghen, soo soude wt der heerlijcker coopstadt der Morgenlandtsche, een onghestichte stadt worden, also dz het niet onbillijck maer met rechte Babilon gheheeten warde, ende dat en sal niet sonder oorsake toegaen, want die Mooren doen den Christenen veel leedts aldaer, dat moeten sy ock altemet weder betalen. Daerom en sullen die specerijen niet meer daer hen ghebracht worden, oock gheen costelijcke ghesteente, perlen, noch sulcke costelijcke dinghen, want sy en werden niet meer tot Calcoeten noch tot Zaphalam comen, dat sullen hen die Portugaloisers weeren ende beletten, daer toe soo hebben sy cortelinghe borghen ende sloten opghestecht, ende als ghy sulcke dinghen vernemen sult, so behoort ghy Godt te dancken. Van dat goudtberchwerc Zaphale seytmē wonder, daer af sal die Coninc een Heere worden eer dat twee jaren vergaen, dat is een wonderlijck dinck, dat gantz India ende Persia brengen haer goudt vā daer, dwelck nv van den Heyden beseten is, hoe wel dat den wtganck des strooms onder der heerschappije des Conincks der Caldeer behoort, aldaer gheschien die mangelinghen ende handelinghen met den Heydenen, want alle jare soo comen die Mooren schepen gheladen wt der landtschap Cambaia met slechter waere gheladen, ende sy vueren goudt met hen wech, haer waeren dat sijn slechte catoenen lakenen, veel syde van menigerley verwen, ende die op die Turcksche maniere gheweuen is, dat sijn die handelinghen ende coopmanschappen diemen aldaer heeft. Soo en sal ock die Coninck Chiloe niet langhe daer blyuen, van vreese weghen der Heydenen, die niet verre van daer en woonen ontrent tsestich leuken in een eylandt dz heet Chiloa, aldaer hen moeten die schepen den tol wtrichten, eer dan sy tot dz berchwerck Zaphale comen: ende als sy daer hen comen, soo en worden sy in ses oft in acht maendē niet ontcommert noch wtgericht. Aldaer brengen sy goudt, yuoyr, eñ wasch

Digitized by Google

die beſte waeren, van daer trecken ſy op Chiloam, daer moeten ſy dat goudt weder vertollen, daer na trecken ſy op Cambaia oft Mecha. In onſe ſchepen ſijn twelf oft vijfthien coopheerē des Coninckx Chiloa, die gheeft onſen Coninck jaerlijcx tot tribuyt vijfthienhondert Mittigael, dz is een ghewicht, ende is elck Mittigael tweehondert ende vijftich ducatē weerdt, dat maect in ſomma, dryhōdert duyſent ende vijuentſeuentich duyſent ducaten. Ende die Coninck ſtaet ghheelijck in onſes Coninckx handt, dan als hy wil, ſo mach hy hem verdrijuen, ende dat met luttel volcx, want wanneer dat hy duyſent mannen daer hen ſchict, ſoo moet die Coninck wijcken, ende het is te vermoeden, dattet haeſt daer toe comen ſal, waert dz hy den Conine (dwelck lichtelijck gheſchien mochte) verdreue, dat hy jaerlijcx ſeſmaelhondert duyſent ducaten aldaer incomens hebben ſoude, ghy en ſult oock niet dencken, dat het auentuerkens oft beuſelen ſijn, ſonder is die waerheyt. Ick hebbe v tot noch toe veel nieuwe tijdinghen toe geſchreuen, dz ſy alle waerachtighe gheſchiede dinghen gheweeſt, want ick en hebbe gheenē luſt tot den luegenen, dat connen die ooc beter bethoonen die van hier tot v comen, dat ick in deſen dinghen niet luegenachtichs gheſchreuen en hebbe. Maer als ghy by v ſeluen ouerdenckt, wat die ſchepen wel draghen mogen, die welcke wy verwachtende ſijn, ſoo moecht ghy achten dat ſy bouen tweehondert ende twintich canten allerley ſpeceryje draghen moghen, want daerna ſoo wil ick v allerley ſpeceryje toe ſchickē, ende ick ſal neerſticheyt doen, dat ghy voordaen gheen ghebreck hebben en ſult, na den mael dat die verbijndeniſſe met den Coninck van Calcoet ghemaeckt is, hoe dat die ghene die daer hen varen, groote vreeſe ende perijckel beſtaen moeten, om eender plaetſen wille in der zee. Aldaer ſijn meer dan vierduyſent eylanden by malcanderen, ende dz oock aen een plaetſe, daer die zee ſoo enge is, datter nauwelijcx een ſchip door mach. Noch willen wy onderſtaen, dat die vreeſe ende perijckel wt ghewoonheyt ende oeffeninghe onſchadelijck ſijn werden, dat wy ons yet beroemen moghen, dat wy ſchier die gātze werelt ſijn omme geſcheept, voor af daer die ouders noyt hen ghecomen en ſijn: ons ghebreeckt noch alleenlijck, dat wy oock in Taprobanum comen moghen, die na den verſtandt Plinij aller dinghen rijck is, het ſy van goudt, ſiluer, coſtelijcke geſteente, oft yuoren, ende wy willens onderſtaen daer hen te brenghen, dat wy in gheheel India onſe handelinghe drijuen moeghen. Aldaer, ſoo die onſe ſchrijuen, en achtmen onſe waere niet groot, oock vermanen ſy ons, dat wy cruys ducaten daer hen ſchicken, willen wy anders dat onſe ſaken ten eerſten wtgericht worden, want die andere waeren ſtaen langhe in die haucne, ende die Indianer vertreckent met wille, op dat die onſe ten leſten, des coſtens ende langhe wachtens ende vertreckens moede worden, ende hen onſe waere te beter coop gheuen moeten, dijer practijcken ſijn ſy vol: ghelijck oock ſomtijts die Italianer doen, die hen laten mercken, al oft ſy onſe waeren niet en behoefden, op dat ſy ten leſten tot beteren coop comē mogen. Coper is aldaer in grooter eſtimatien, ende witten alluyn die van grooten ſtucken is, maer den rooden ende die van cleynen ſtucken is, dat verachtē ſy. Corael als hy groot ende aerdich ghemaeckt is, ſoo en verworpen ſy hem niet, anders en is hy niet veel weerdt by hen. Dit volck heeft een contrarie maniere, met den Alexandrineren, daer deſe groote dinghen begeeren, ſoo begeeren die andere cleyne te hebben. Loot en is aldaer niet veracht, alſt in tichelen vorme ghegoten is. Quicſiluer ende Ambra en ſijn by hen niet gheacht: ghemaeckt coper cooptmen goeden coop by hen, want ſy gietent wederom op haer maniere, ende ſy meynen, dat wijs niet ſmelten en connen, ſy en doent oock niet ghelijck wy. In ſomma alle die waeren wtghenomen die voorghenoemde, die ſijn onghe-
acht by hen, ende ſy brenghen ſlechten ghewin.

Een

Een affschrift oft Copije sommigher brieuen Petri Pasqualigi des Oratoors der Heeren van Venegien/by den aller doorluchtichsten ende onverwinnelijcsten Coninck van Portugael, aen synen broeders die te Vlisbona woonden, ghegeuen den negenentwintichsten dach des Wijnmaendts: Anno duysent vijfhondert ende een.

ALler voortreffelijckste broeders, die wy in stede van onse vader in eeren hebbē, sijt voor al ghegroet. Wy hebben eenen bode Petrus Verzus ghenoemt, eñ met sommighen Valentinis in voorledene daghen brieuen aen v gheschict, daerin wy v te kennen gauen, wat dat hier by ons verloopt ende gheschiet. Nv heeft ons weder voor goet aenghesien, v onse dingen te vermanen, door Bartholomeum Margrafen die welcke een Florentiner is, ende Dominici Benedicti moeders broeder, op dz ghy bekennen moecht, dat onse voornemen sy dicwils aen v te schrijuen, als wy mact boden hebbē mogē. Maer op dat ghy niewe tijdinghe deses jaers ook hebt, so sult ghy weten, dat dat schip nv hier is, dat die Coninck van Portugael int voorgaende jaer heeft wtgheschict om teghen middernacht te varen, ende dat met den Regent oft Patroon Caspar Corteraet, die seyt ons hoe dat hy een vast aertrijc geuondē heeft, van hier op twee duysent mylen, tusschen westen ende noordtwesten, dat selue landt is tot noch toe aller werelt onbekent gheweest, ende hy seyt dz hy ouer die acht hondert mylen daer lancx henen ghevaren is, ende en heeft noch gheen eynde connen geuinden, daerom meynde hy dat het een vast aertrijck ware, ende gheen eylandt, ende het laet hem aensien, al oft laghe in een gheweste, die te voren van den onsen bekent ende gheuonden sy worden, ende het is seer na by onder den Polo des seuen sterrens, maer dat schip en is niet tot daer ghecomen, daerom dat die zee ghevrosen was, ende die wyle dattet ook soo seer sneeude, dat bewysen soo veel wateren, die vanden seluen berghen vlieten, dat veel sneeuw daer moet sijn, ende meynen dat een eylandt niet soo veel waters van hem gheuen en mochte. Sy segghen ook dat dat landt wtermaten wel bebouwet is, ende die lieden woonen in houten huysen, die sijn met visch huyden ghedeckt. Sy hebben seuen mans beyderley gheslachts met hen ghebracht, maer in dander schip dat wy daghelijcx verwachtende sijn, daer quamē vijftich inwoonders desselue lādts, die en sijn den Cingauis niet onghelijck, in der lengde des lijfs, in verwen ende cleederen. Sy sijn met visch pelssen oft otter pelssen beclect, voor af der geenre die wollachtighe pelssen hebben ghelijc die vossen hebben, die cleeren ghebruycken sy inden winter, ende sy keeren dat hayr inwendich ghelijck wy, eñ inden somer buytenwaerts: sy en naeyens noch en hechtens ook niet aen malcanderē, sonder gelijc sy die dieren gebruyckē, so gebruyckē sy die pelssen ook.

Die armen decken sy aldermeest daer mede, eñ die schouderen, onder rondtomme binden sy hen met veel seelen, die sijn van vischaderen gemaect, daerom sien sy ghelijck oft wilde menschen warē, noch en sijn sy nz onschamel, eñ hebben gheschicte lijf, met armen, schouderē eñ beenē, na rechter proportien gemaect. Dat aensicht bernen sy, ende sy makē veel litteekenen daer aen, gelijc die Indianer ses oft acht, gelijct eenē yegelijckē gelieft. Sy sprekē, maer men en verstaet sy nz, hoe wel datter van alrehande spraken vertaelders warē. Alle haer gewesten en hebben gheen ijser, maer sy hebben sweerden vā scherpē steenen gemaect, alsoo sticken sy ook haer pijlē, ende sy sijn scherper dan die onsen. Die onse brachten een stuck van een gebroken sweert nz hen, dz was vergult op die Italianische maniere ghemaeckt, het hadde een ionger aldaer twee siluere ringē, die droech hy inde oorē, die sond twijffel op onse maniere gesteken, voor af op Venetianische maniere, daer wt sluyten wy, dattet een vast landt is, ende gh een eylandt, want ofte ia eenighe schepen daer hen comen waren, soo souden wy

ock yet daer af vernomen hebben: dz lādt is vol visschen, salmen, harinck, ende dyer ghelijckē veel. Sy hebbē veel bosschagien ende menigerhande hout daerin, daerom maken sy schepen, mastboomen, ende al dat totten schepen behoort, daerom soo onderstaet onser aller doorluchtichster Coninck veel profijts van daer te brenghen, vanden houte, dat tot menigerhande ghebruyck nut ende profijtelijck is, ende ock van den menschē, die welcke so arbeitsaem sijn, alsoo dat sy tot veel dinghen te ghebruycken sijn, want dz volck is van natueren tot arbeyt geboren, eñ sijn betere knechten, dan icker gheen gesien en hebbe, daerom heb ick geacht, dattet tegē onse vrientschap niet en ware, dz ick v sulcx te kennen gene. Ende als dat ander schip aen coemt, dwelck wy dagelijcx verwachtende sijn, soo willen wy v andere nieuwe tijdinghe toeschrijuen. Die schepen die in Calcoetē sullen varen d.e ruystemen alreede toe: dat en moet ick ooc niet vergeten, dz onse Coninc heeft voor hem genomen, dat die schepē die in Orienten varen sullē, die sullen eerst die schepen des Soudaens (cē regeerder Syrie) neder leggen, op dat hy voordaen geen specerije meer wech vueren en sal, ende dat hy niet daer hen en sal connen comē. Daertoe doet die Conine groote neerstichz. Hy meynt ock, het en mach niet daer aen wederstaen mogen, daer toe verwilliget thof, die stadt, eñ het gantze rijck, tot dien voornemen, want ist dz hem gelucket, soo sal hy in corter tijt die rijckste onder allen Coningen worden. In sulcker veel eñ menichte aller dingen, eñ voor af, dat der Venetianen schepen hier comen, eñ die specerije met hoopen wech vueren, het is gewis, dattet sonder groot ghewin niet toegaē en sal, als die Veneetse schepen hier comē sullen. Dat meynt hy ooc dat het hem niet en sal faelgerē, daerom verdriet hem die tijt, wāt den verlangendē coemt alle haeste te spade, daerom en hoopt hy niet meer, dan dat sijn verlangen volbracht worde. Daerom sorghe ick seer, datmē hem van synē voornemen niet en sal moghen afwenden, ende en sal hem niet laten gheseggen, dz hy ons te hulpe come, want hy is op die reyse gheheel ghestoct. Maer wy die in voorgaende jaren die wy op onse costen bestaē hebben, ende gheen hulpe noch van kercken goeden noch anderssins gehadt en hebben, die en connen nauwelijcx sonder schaden daer van comen, hy en wil ons dan een ghenadiger Heere sijn.

Een afschrift oft Copije sommiger brieuen Petri van Pfijlburtich van Tremone/die ghegeuen sijn op den sesthienden dach Septembris tot Vlisbona, Anno duysent vijfhondert ende twee. Ouerghesect den Oratoor van Venegien, Petrum Pasqualigum, die by den Coninck, van Castilien woont.

VOortreffelijcker Orator eñ wel geachte Heere, ick hebbe ouer lāge uwer voortreffelijcheyt met twee brieuen gheloost, dat ick niet laten en soude, v te kennen te geuen, wat waeren eñ goeden die vier renschepen vuerē, die welcke men dagelijcx verwacht. Maer nv als sy aencomen sijn, eñ in der hauenen staē, so hebbe ick gedacht, v voorder van sulcke dingen die wete te doene, eñ daerin en wil ick niet anders dā die waerheyt te kennen geuē: ende dit sijn die waeren, die sy gebracht hebben, ten eerstē duysent canten pepers, cimant oft caneel vierhondert ende vijftich canten, gengeber by vijftich canten, lacce vijftich canten, ende alsoo veel boomwolle oft catoen, alsmen om vierhondert ducaten coopē mocht, anders en hebben sy niet ghebracht. Maer waerom dat sy niet meer specerije ghebracht en hebben, soo gheuen sy dese oorsake: Doen sy van hier wtvoeren, doen bewillichden sy onder malcanderen dat de twee renschepen tot dat goudtberchwerck varen souden, ende die twee andere tot Calcoeten. Daerom heeft elck die waeren ghebracht, die hy meynden costelijcken te syne, aldaer hy hen tooch. Maer als die voorß schepē tot Calcoeten

qua-

Digitized by Google

quamen, ende en haddẽ tot dz goudtberch-werck niet connen comẽ. Daer en hebben sy haer ware niet connẽ quyte wordẽ, waer dat sy oock henen quamẽ, want sy sijn tot Canora gheweest, ende aldaer van Petro Aliari (die in der stadt Cuchina was, ende voor den Coninck daer handelde) geweest, daerom warden sy van den Coninck Canore eerlijck ontfanghen, die presenteerde onsen patroon oft Regent met vijen wille allerley specerije. Dien antwoorde onse patroon vriendelijcken, hy wilde eerst tot den Coninck Cuchini, aldaer des Conincks hanteerder was, ende daer na wilde hy weder tot hem comen, ende syne specerije seer gerne wtnemen: daerom brack hy oppe, eñ tooch op Cuchinum, aldaer vãt hy des Conincks hanteerder, met den seluen handelde hy veel. Maer doen die schepen gheen ghereet gelt ghebracht en hadden, sonder alleene waeren, die welcke aldaer in geender achtinge en sijn, wãt men heeft aldaer gerne ghereet gelt eñ geen waere. Daerom nam hy voor hem weder op Canoram te schepen, daer hen vervoechde hy hem ten eersten als hy mocht, wãt die selue Coninc heeft die Portugaloisen voor oogẽ, daerom vermangelden sy met hem haer waerẽ, ten hoochsten prijse, eñ sy gauen specerije voor andere waere. Eñ die onse lieten dry mannen aldaer die onsen handel vuerden. Den coopman ende den handtschrijuer lieten sy daer, dat sy ouer dẽ gantsen handel wesen souden, eñ op dat sy den Coninck dagelijcx dat gelt voor die specerije leuerden. Alsoo scheepten onse schepen van daer, met allerley specerije gheladen, eñ wy lieten die dry mannen aldaer ghelijck bouen gheseyt is, op dat die Coninck niet en dorsten sorgen, dat sy hem hadden bedrogen, die hem syne specerije op goeden geloue, sonder pandt, oft borgen, ghegeuen hadde. Die schepen en sijn maer half geladen comen, daerom, om dat sy gheen gereet gelt daer gebracht en hadden, maer alleenlijck waeren, die welcke aldaer in geenre weerden en warẽ, daerom latet hem aensien, dat sy te vergeefs ghearbeyt hebbẽ, op haer auontuere ende dz is die sake teenemale. Die Indianers en begeren onse waren niet, sonder gereet gelt, goudt, oft siluer, daer handelen sy dapper mede, want men geeft veel gelts daer wte, want dat landt is des seer noot-druftich. Daerom en mach die Coninck synen wille niet volbrenghen sonder gereet gelt, ten sy dat hy onderstae met gewelt mz den Indianeren te handelen, ende dat syne voor niet te ghecryghen, want sy seggen dz die selue Coninghen wt vreese der Christenen onsen admiranten veel specerije voor niet ghegeuen hebben. Die was daer hen ghecomen, ende hy laede vier schepen aldaer voor niet, eñ voor af die Coninck van Calcoeten, dien hadde syne waersegghers te voren gheseyt; dat hy dat naeste jaer voor hem sien soude, want die sterren dreychden hem een groot omcomen der menschen; ende sy seyden het soude hen van den Christen comen, eñ sy seyden daer by, dat hy dz selue jaer, sijn rijck door vreese verlaten soude.

Dese nieuwe tijdinghe hebben wy van den dryen, die in den scharmuntsel met den Barbaren doen Araschorea ommequam, ontvloden sijn, der gelijckẽ seyde ons eener van Pergama, die hadde ouer die vijuendertich jaren tot Calcoeten ghewoont, desghelijcken ooc eener die heet Valentinus, die is ses jaren aldaer gheweest, dat sy die gene die dẽ Coninc die bootschap gebracht hebben, oft waer oft leugen is, soo gheuen wijt, gelijck wijt ontfangen hebben. Daerom heeft die Coninc van Calcoet, eẽ groote schiprustinghe tegen die onsen gemaect, die by den Coninc Canore waren, maer sy hebbẽ hen seluẽ mz der vlucht te hulpe gecomen, eñ sy sijn snellijck wech ghescheept. Deshaluen so onderstaet onse Coninc den naestcomendẽ Januario een nieuwe schiprustinghe toe te bereyden, met acht oft thien lastschepen, in teeken van dien, soo sijnder alreede seuen ghemaect, twee heeft hijer desen somer ghereet ghemaect, daer af deen houdt seuen hondert vatẽ, het ander vijfhondert vaten, daer is ooc een ander aen dẽ oeuere te Vlisbona, dat houdt vierhondert eñ vijftich cruyckẽ oft eemers. Twee andere sijnder in dat eylandt Medera dijer houden elck dryhondert ende vijftich vaten, dat ander tweehondert ende dertich. Dat ander wordt in Setunal toe ghereet, dat houdt ouer die hondert ende tsestich vaten, dat sijn ses schepen, dien wil hy noch een toeghenen, dat is corts wt dat eylandt Chio Janue ontvloden. Dese schepen sal die Coninck alle op syne costen

toe

toe reeden, wtghenomen twee, daer af deen vierhondert ende vijftich vaten houdt, ende dat ander dryhondert ende vijftich, daer af sijn sommighe cooplieden met den Coninck ouercomen, dat syse op haer costen toe rusten moghen, met condicie. Dat die Coninck die selue cooplieden, ghelijck soudaē ende syne dieners onderhoude, in alle tghene dat den schiplieden van noode sijn mochte. Maer die coopliedē moctē soveel ghereets gelts met hen vueren, dats ghenoech sy alle waeren te cooper, ende als sy weder comen sullen, so sullen alle die waeren, deen helft des Conincks sijn, eñ dander helft der cooplieden. Ende op dat ghy den handel bat verstaē moecht. Die cooplieden gheuen voor twee canten specerijen niet meer dan seuen oft ten hoochsten acht ducaten. Die canten deylen sy, die een den Coninck toe, die andere hen toe, ende dat op des Conincks costen ghelijck voorß is. Wy hebbē ooc beuonden, dat het ons profijtelijcker waere, als wy op dese maniere hanteerden, dan dat wy op onse auontuere daer henen voeren, ghelijckt tot noch toe gheschiet is.

Het coemt ooc selden eener die den Coninck dese condicie afslaet, van den tween schepen hebbē wy op dese maniere ons deel ghehadt, eñ voor die toecomende (die welcke mogelijck ooc aencomen werden) laten wy Godt den Heere sorghen, die alle dingen gheschapen heeft. Ick sie wel dat ick den brief te lāck make, maer die windt der liefden drijft my daer toe, want ick en hebbe immers niet ghewilt, ghy en wistet alle dingen eygentlijc. Anders heb ick v wel te kennen ghegheuen van mynen handelen, maer niet regelrecht, want ick en hadde op datmael die sake noch niet soo grondelijck verstaen, hoe dattet al vergaen was. Ick beuele my v, ende bidde, waert dattet daer toe quame, dat ghy ergers inne mijnder behoefden, dat ghy my daer in niet sparen en wilt, want soo langhe als my Godt dat leuen geeft, wil ick neerstich sijn, om v liefde ende dienst te bewysen, vaert wel. Ghegeuen tot Vlisbona op den sessentwintichsten dach Septembris Anno duysent vijfhondert ende twee.

Hoe dat Joseph een Indianer tot Calcoeten ghecomen is/oock hoe eerlijck dat hy aldaer vanden Coninck ontfanghen is. Ende daer na met onsen gheselschappe tot Roome ende Venegien ghecomen is.

Als onse Coninck mz synen renschepen ende galeyen, die middaghelijcke ghewesten door varen hadde, ende als sy door den selue wech in Indiam quamen, na der gheenre aenwysinghe die in voorleden jaren die selue landen ontdeckt ende gheuonden hadden. Doen onderstont Coninck Emanuel, int jaer duysent vijfhondert, een andere schiprustinghe met twelf schepen daer hen te schicken. Dien gaf hy Petrum Aliares tot eenen ouersten regenten, die selue nam van synen Heere een strijdt vendele, op den achtsten dach van Meerte des seluen jaers, ende voer alsoo vā Vlisbona wt, die selue heeft dijer vaert veel anxt ende noot gheleden. Ten lesten quam hy noch met der hulpen Gods, op den derthienden dach Septembris desselueu jaers toe Calcoeten, alleenlijck met seuen renschippen, want daer wasser vier vander rustinghe verdoruē ende verdroncken, van den grouwelijcken onweder, dat ander was na Zaphalam gheuaren. Die voorghenoemde schepen, stonden in die hauene tot Calcoeten ouer dry maenden lanck. Ten lesten alsser eenen twist gerees, tusschen den inwoonderen der stadt Calcoeten ende den onseren, ende dat hier ende ginder veel lieden omquamē. Doen toghen die onsere op Cuchinum toe op den vierentwintichstē dach des wintermaēdts des voorghenoemden jaers, want Cuchinum is van Calcoeten ouer die hondert ende thien mylen, dat selue rijck leyt aen die zee, ende heeft eenen Heydenschen Coninck van der secten, daer die Coninc van Calcoeten af is. Die selue Coninck Cuchini ontfinck onse schepen seer vriendelijc, ende

ende als wy aldaer onse handelinghe dreuen, ghelijck bouen gheseyt is, soo quamen twee ghebroeders, die waren Indianer Christē, wt eener stadt Caranganora ghenoemt, die leyt van Cuchina ouer twintich mylen, die selue seyden, hoe dat sy soo groote begeerte hadden, om die landen te besien in den nederganck. Sy hadden ooc ghelooft, dat sy tot Romen ende tot Jherusalem souden bedeuaert gaen. Die selue gingen in onse schepen, ende sy voeren selue willichlijc met ons. Ter seluer tijt ginck een groote schiprustinghe te Calcoeten wt, om onse schepen te verderuen. Maer als wy dat selue ghewaer warden, doen seylden wy snellijck op die hooghe zee mz dien twee ghebroederen, ende met sommighe borgen, die welcke ons in die stede vanden onsen ghegeuen waren, die welcke in Cuchino ter coopmanschap bleuen waren, ende wy seylden alsoo op Vlisbona toe, maer van den tween broederen, is die een ghestoruen, als wy in Portugael voeren, die ander leeft noch.

Ten lesten soo quamen wy tot Vlisbona inde Braeckmaēdt, anno duysent vijfhondert ende een. Als wy daer hen quamen, soo tooch die voorghenoemde Joseph met verwilliginghe des Coninckx tot Romen, ende van daer quam hy te Venegien, ende weder tot Vlisbona, in der seluer tijt vernamen wy veel merckelijcke dinghen, van den voorghenoemden Joseph, dat onderstaen wy hier na te verclaren.

Van Josephs vaderlādt/ ende ghesickelijcheyt sijns lijfs.

JOseph is een gheboren Indianer geweest, van der stadt Caranganora, ende hy was op die tijt veertich jaer oudt, assche verwich, middelmatiger lengde, ghelijck die ghene segghen die hem dickwils ghesien hebben, hy was een verstandiger ende een seer waerachtigher man, wāt hy en was geen dinck vyander dā der lueghenen: hy en dranck ooc gheenē wijn, ende hy was in synen dinghen gantz redelijck: ghelijck wy ock in aller bywooninghe van hem ghemercken consten, so was hy een lieffelijck man, eñ van onbeulecten gheloue. Die stadt van daer hy gheboren was, die leyt van Calcoeten ouer die negentich mylen, aen eenen stroom, die heet Milibaer inwendich des lādts op vijfthiē mylen, sy en heeft gheen mueren, eñ sy is ouer die dertich mylen lanck, want die huysen en staen alsoo niet aen malcanderen ghelijck by ons, sonder soo verre van malcanderen, datmen meynt dat een yegelijck, in een besundert dorp woont, het vlietē veel wateren daer doore, ende die huysen staen ghemeynlijck aen dwater.

Tweederley volck woondt in der seluer stadt, Christen ende Heyden, ende op dat ghyt te beter verstaet, soo sijnt die volcken die voortijts die afgodē aengebeden hebbē, ende menigerhande dieren: haer Coninck dienet noch den afgoden. Het sijn ooc veel Joden aldaer, maer sy sijn veracht: het comen oock veel coopliedē daer hen, om haer coopmanschap aldaer te doene, wt Syria, Egypto, Persia, Arabia, ende Media, wāt het coemt schier allerhande specerije daer hen: daer wascht oock veel dinck dat den menschen goet ende ghesont is.

Van den inwoonderē der stadt Caranganore, oock van haer tempelen ꝛc.

DJe stadt is in dryen ghedeylt, die voorneemste eñ achtbaerste die noemen sy in haer spraake Naires: die andere die niet soo rijck en sijn, die noemē sy Hondt in harer spraakē: die derden dz arme ghemeyn volck, die gheneeren hen met visschen, ende sijn snooder dan die anderē, die noemen sy in harer spraken Nuieram, die selue haeten die eedelen soo seer, alsoo waer dat sy hen tegen comen (vlijen sy dan niet terstont) soo handelen sy die eedelen seer qualijck ende leelijck. Een yeghelijck rot oft hoop heeft haren eyghen tempel, die vrouwen hebben oock haer sunderlijcke tempelen, daerin en coemt gheen man. Sy gheuen haren goden veel vruchtē. Sy bidden Godt in den hemel aen, ende sy gelouen aen der Dryuuldilheyt, daerom schilderen sy hem met dry aensichten, ende tsamen gheuouden handen, ende sy noemen hem Tambram, haer beelden sijn omhanghen met synen reynen lijnwaet, die ontdecken sy als sy offeren willen, ghelijck hier na breeder verclaert wordt. Sy hebben oock noch beelden van

Digitized by Google

ſommighe dieren, maer ſy en eeren ſy niet meer, wanneer ſy in haer tempelen gaen, ſoo bedecken die ſommighe dat aenſicht met aerde, die ander beſprenghen hen met water. Sy gaen drymael ſdaechs in den tempel, des ſmorghens, des middaechs, ende des auons, ende doen haer offerhande alſo: dat volck roepen ſy met eenen horen ende ſommighe gheluyt, ghelijck wy met den clocken doen, dan ſinghen ſy ſoo langhe, tot dz haer groote prieſter coemt, met een prieſterlijck cleedt aen, die ſelue ſtaet aen den outaer, ende hy begint een ghe-ſanck dat ter eeren Gods dient, wy heetent een ghebet. Terſtont daer na coemt een ander prieſter, die ſingt ooc yet, den ſeluen antwoordet alle tvolck, ende dat gheſchiet drymael. Als dat gheſchiet is, ſoo gaet die priſter gheheel naect tot eener poortē wte, eñ draecht eenē roosen crans op ſijn hooft, ende twee keerſen met twee ghemaeckte hoornen, inden handen draecht hy twee bloote ſweerden, ende loopt ſnellijck ghe-lijck een onſinnich menſch teghen synen Godt, ende hy doet den omhanck oppe, en-de dat een ſweerdt reyckt hy den grooten prieſter, met dē anderē gheeft hy hem veel wonden. Ende als hy hen mz veel wonden ſchier ombracht heeft, ſoo ſprinckt hy in eenen bernenden hoope houts, die is daer toe bereyt, ghelijck als eener aen dē danſſe ſprinckt, ten leſten coemt hy weder wt den viere, met een grouwelijck gheſichte, ende ſeyt, dat hy met synen Godt gheſproken heeft, die heeft hem dat gheboden, daer na begint hy dat volck te leeren, gelijck eener die macht van Godt ontfangen heeft. Het ſijn noch andere veel offerhandē, dijer Jo-ſeph niet en ghedenckt, eenſdeels dat wy hem niet wel en verſtondē, ende eenſdeels dat hy der Heydenen gheſelſchap verla-ten hadde, als die ghene, die eenē anderen gheloue hadde. Alſo acht ick, is ghenoech gheſeyt van haer tempelen ꝛc.

Van den manierē der Co-ninghen ende anderer inwoonders, ooc hoe dat ſommighe Chri-ſten aldaer ſijn.

DEr Heyden Coninck eeret die afgoden, ende heeft veel vrou-wen, die alle en hebben gheen ſchaemte noch eere, ende ſy bedrijuen hoererije met eenen yegelijcken. Als die ſelue ſteruen ſoo verbrantmenſe, maer haer wijuen en leuen maer acht da-gen na hem, dan ſoo verbrantmen ſy ooc, tot harer mans ghedenckeniſſe, ende dat met haren wille. Joſeph ſeyde dat hy dat ſelue gheſien hadde. Des Coninckſ ſonen en eruen dat rijcke niet, ſonder die ghene die hen inden tweeden graet in der lynien na volgen, dat maeckt die oncuyſheyt van haer wijuen, dz die ſonen hoeren kinderen ſijn, ende daerom ſijn ſy des rijcks berooft. Als ſy een lijck begrauen, ſo maken ſy veel handtgheueerden: die Heyden wordē alſo aen ghedaen oft ghecleet: Die Coninck heeft eenen ſpitſen hoet op van Attaliſch laken, die voorneempſte der ſtadt hebben bonetten oppe van ſyde ghemaeckt, die an-dere gaen bloots hoofts, ende ſy gaen alle naect, alleenlijck bedeckē ſy haer ſchamel-heyt, met een ſchoon lijnen doeck. Die ar-men verchieren ſy coſtelijck met coſtelijcke gheſteente. Sy hebben ooc coſtelijcke ſo-len aen die voeten, aerdich ghemaeckt, met ringhen, daerin allerley coſtelijcke ghe-ſteente gheſet is, die ſelue ſijn ſeer coſtelije by hen geacht. Drymael ſdaechs ſoo waſ-ſen ſy hen, daer toe hebben ſy eygene plaet-ſen afgheſundert. Het ſijn ghemeynlijck mans ende vrouwen ſchoon volck, haer hooft verchieren ſy ſeer, ghelijck tot wijue-lijcker chiragie behoort, dat hooft verchie-ren ſy met coſtelijcke gheſteente ende peer-len. Die Heyden ſchrijuē mz ijſere griffien op ſchorſſen van boomen, ende ſy ghebruy-cken Indianiſche ſprake, vā diē ſy genoech gheſeyt. Maer die wyle dat wy bouen ghe-ſeyt hebbē, hoe dz ſommige Chriſtenē daer ſijn in der ſtadt Caranganora, ſo en iſt niet onrecht, dat wy harer ooc hier gedencken. Het ſy eenen yegelijckē condt, dat van den water Indo aen, daer India vā nedergane begint, daer is een eylādt Ormus genoēt, niet verre van den ſtroom der Perſier, al-daer ſijn alleenlijc Chriſtē eñ anders ner-gens, dan in die ſtadt Caranganora.

Maer in India ſijn veel Coningen die Chriſtum bekennen: maer in der ſtadt Caranganora, daer ſijn ſomwyle veel Chriſten, ende ſy gheuen den Heydenſchen Coninck ſchattinghe, want ſy leenen haer huyſen om een jaerlijcxe rente, ſonder dat ſy ſchattinghe gheuen moeten.

Van

Van haren huysen ende hoe haer bisschoppen haer kercken regeren.

HAer huysen onderbouwen sy met wanden, ende hebbē daer aen menigerley sperrē werck, maer die Heydenen decken haer huysen met houten berderen. Die Christen hebbē kercken aldaer, die en sijn den onsen niet onghelijck, maer sy hebben alleenlijck cruyssen daerin, ende anders gheener heylighen beelt, sy sijn ghewelft gelijck die onse, eñ opt hoochste staet een cruys daer oppe ghelijck by ons. Maer sy en hebben gheen clocken noch bellen, eñ wanneer dat sy dat volck tot den Godts dienst beroepen, so houden sy der Grieken maniere. Dat volck heeft eenen grooten priester, die selue heeft twelf cardinalen ontrent hem, twee Patriarken, midtsgaders veel eertzbisschoppen ende bisschoppē. Joseph seyde oock, dat hy was met eenen bisschop van der stadt Caranganora wigheuaren, tot in dat eylandt Ormum, dz leyt van Caranganora, ouer die vijfthienhondert mylen weechs. Daer na is hy te lande dry maenden ghetoghen, tot in groot Armenia, op dat sy aldaer haren grooten bisschop aensprecken mochten, van den seluen wart die bisschop, tot eenen bisschop ghemaeckt, ende Joseph tot eenen priester gewijdt. Also doē alle Indianische Christen, ende die van dē rijcke Cathay: haren bisschop heeten sy Catholica, die heeft een cruyne ghelijck een cruys gheschoren, die selue geeft oock die Patriarchen, eenen in Indiam, den anderen in Cathay, die andere bisschoppē schict hy henen, daert hem goet dunckt, dz sy die selue Prouinsen regeren. Van desen Catholica schrijft Marcus Pauwels, int tractaet van Armenia, ende hy seyt datter tweerderley Christen sijn aldaer, Jacobiten ende Nestorianen, der seluen Paus, heet Jacobita, dat is dese Catholica, vanden welcken wy hier seggē. Maer die wyle dat die selue Paus veelen die weerdicheyt gheeft, eñ so veel bisschoppen maeckt, soo mocht eener vraghen, van waer dat hem dese macht quame, als die heylighe Roomsche kercke die daer eenich is, eenen ghelooue, oock niet meer dan eenen Roomschen bisschop heeft. Daerom is te weten, dat die voorgenoemde Joseph tot Rome ghetoghen is, doen die Paus Alexander die seste Paus was, die vraechde den Joseph, van waer dz die Catholica die macht hadde, dz hy bisschoppē maeckte in Morgenlandē. Doē antwoorde Joseph op sulcke maniere, S. Peeter die eertijts tot Antiochia een bisschop gheweest was, ende doen tot Rome ontrent die selue tijt, een groote tweedrachticheyt was, die Simon die toouenaer opbracht, die welcke aldaer met synen namen een ghedenckenisse ghemaeckt heeft. Doen wardt sinte Peeter tot Roomen beroepen, op dz hy den Simon tot schande maken soude, eñ den aengheuochten Christen te hulpe quame. Eer dā sinte Peeter vā Anthiochia tooch te Roomen, doen stelde hy te voren eenen stadthouder tot Anthiochia, die selue is die ghene, die die Morgenlanden regeert, ende heet Catholica, eñ hy is aldaer sinte Peeters stadthouder. Den Catholicam maken die twelf Cardinalen in Armenia, dat doen sy (ghelijck sy seggen) wt machte des Roomschen bisschops, dwelck een yeghelijck wel merckt valsch te syne, want Christus heeft eenē bruyt, welcke figuere is die Christelijcke kercke, wtwendich der seluer en is gheen salicheyt te hopen. Al watmen van anderen seyt, dz is al fabelwerck, dat segghe ick daerom, dat niemandt en onderstā van der sterckheyt des steens. (die Christus is) af te wijcken, daerom is een Godt, een gheloue, ende een heylighe Christelijcke kercke.

Hoe dat sy haer kercken wijen, ende wat manieren dat sy ghebruycken, als sy eenen dooden begrauen.

SY hebben priesters, Leuijten, eñ onderhelpers: die priesters en dragen gheen cruyne, sonder sy hebben sommich hayr bouen opt hooft. Die kinderen doopen sy niet voor de veertich dagen, ten sy dat sy sterue willen. Sy biechten ghelijck wy, ende ontfanghen dat Sacrament oock alsoo. Maer dat heylighe olie en hebben sy niet, maer daer voor soo segenen sy die lichamen. Als sy in haer kercken gaen, soo besprenghen sy hen mz ghewijdt water gelijck wy. Dz lijf ende bloet Christi sege-

Digitized by Google

nen sy, ende als sy dz doen, dat doen sy met onghedeemsent broot, ende die wyle dat sy gheenen wijn en hebbē, want dat landt en heeft geen wijnrancken, so nemē sy rosijnkens, ende weyckē die int water ende persſense dan wte, dat ghebruycken sy in stede des wijns, wt Cathay brengtmen hen die rosijnkens. Sy begrauen haer dooden gelijck wy, ende soo haest als eener sterft, soo comen harer veel te samen, ende sy brassen acht daghen met malcanderen, ende als dat slemmen een eynde heeft, soo bidden sy voor den dooden: sy maken ooc testamenten, ende die selue worden ooc gehouden.

Als eener sonder testament sterft, die welcke hem dan aldernaeste bestaet, die is sijn erfghenaem: die verstoruene vrouwen nemen haer houwelijck goet, ende gaē weder by haren ouders, noch dat sy binnen dat jaer gheenen anderen man en nemen. Sy hebben vier Euangelistē, ende sy houden ooc die vier Euangelia. Die vasten ende den aduent houden sy strenghelijck met vasten ende met bidden: van den goeden vrydach aen tot Paesschen en eeten sy gants niet, dē goedē vrydach snachts oeffenen sy hen met sermoonen te hooren, ende met bidden. Int jaer houden sy die heylighe daghen ernstelijck, ten eerstē den heylighen Paeschdach met die twee naestuolgende dagen. Die octaue van Paeschdach houden sy hoogere, dan gheenen anderen dach, dan op den seluen dach (segghen sy) heeft sinte Thomas syne handē in die syde Christi gheleyt, ende heeft beuonden dz hy gheenen gheest en was. Daer na eeren sy den dach des Hemelvaert Christi, daer na der heyliger Dryvuldichz, die hemelvaert Marie, haer gheboorte, ende reyninghe. Die openbaringe Christi, ende aller Apostelen daghen, ooc alle Sondagen houden sy mz grooter neerstichеyt, den eerstē dach des Hoymaendts eeren sy seere, om sinte Thomas wille beyde Christen eñ Heyden. Sy hebbē ooc cloosters, daerin leuē swerte monikē in grooter cuyshz. Sy hebben ooc veel vrouwē cloosters, haer priesters leuē in grooter cuyshz, wāt als eener beuondē wort in oncuyshz, so en mach hy geē misse meer lesen. Die Christē en scheydē haren echten staet nz, hy sy goet oft quaet, sy moetē totten eynde by malcanderē blyuen, drymael zsiaers gaē sy tot dē heyligē Sacrament.

Sy hebben veel gheleerde lieden, ende goede predicanten, sy hebben ooc goede leer huysen. Die Propheten lesen sy ghelijck wy, daer by seyt Joseph sy hadden veel heyliger leeraers, die welcke hen die Bijbel hertelijcken wtgeleyt hebben. Sy ghebruycken Mooren cleederen, dat sijn lijnen rocken. Dat jaer deylen sy gelijc wy in twelf maenden, ende hebben ooc den byghevoechden dach int strickel jaer, den dach hebben sy ghedeylt in tsestich deelen, die kennen sy int aenschouwen der sonnen aen den dach, ende des snachts int aenschouwen der sterren.

Wanneer dattet winter in der stadt Caranganora sy, ende van haren schepen.

TJe in der stadt Caranganora woonen, die ligghen tusschen der somersonwende ende den Equator, ende gelijck Joseph seyt, so hebben sy haren langhsten dach derthien eñ een halue vre lanck, den cortsten thien vren lanck, dat is vā onsen vren, te verstaen, ende niet van den haren, die veel cleynder sijn dan die onse, ende als die sonne in den stier is, so valt hen die schaduwe wagherecht op haer hooft, ende als sy in Cancer is, soo worpt sy haer schaduwe teghen middach, ende in Virgo, soo hebben sy wederom wagerechte schaduwe, ende in Capricorno so vallē die schaduwen tegē middernacht. Die tijt verandert hem van dat middel des Meyens aen, tot midden in die Oogstmaent, wāt so en schepen sy niet om gheenderley oorsaken wille op der zee. Het sijn ooc veel schepē in India die in nederganck varen, die andere in Arabiam, sommige in Persiam, sommige in die roode zee, ende ooc sommighe in die hooge zee Indie, tot in Morgenlandt aen Chersonnesiam Auream, ende ten lesten tot dat eynde Indie, daer varen sy voorby Cathay, dat eylandt Taprobanam, ende Fayllam, midtsgaders veel andere.

Die schepen daer sy in varen sijn seer groot, also dz sy ouer twelf seylen hebben, ende ontallijcke roeijers, die comen van den eylanden, die andere maken allerley seylen van catoen: die schepen maken sy met ijsere naghelen, dat segghe ick

daerom

daerom, datter sommighe meynen, dat syse maken met houten nagelen, want ick hebbe dat neerstelijc van dē Joseph gevraecht. Ick heb hem somtijts een monster geweesen, ghelijck wy onse schepē maken, eñ ick meynde, dz sy al eē andere maniere hadde, doen loech hy ende seyde, die Indianer deden hen ooc alsoo, ende verpecken sy ooc met wieroock midtsgaders andere dingen daer onder ghemengt: ende als sy die schepen in die zee doen, so spannen sy oliphanten achter voor aen, die trecken die schepen in die zee, niet sonder schade van die lieden. Sy beginnen die maniere te laten, die wyle datter so veel menschen mede omcomen, ende sy laten die beesten onderwegen, ende sy spannen soo veel meer lieden daer aen, tot dat sy den last in die zee trecken.

Van harer munten ende van den dinghen die by hen wassen.

DVyerley munte gebruyckē sy, Zaraph noemen sy haer gulden, die is eener eenen ducate weerdt, die andere noemen sy Parant, die is siluere, die is een ses schellinghen weerdt. Noch hebben syer een, die is een schellinck weerdt, die sijn alle mz des Conincks beelt eñ onderschrift gheteekent. Sy en hebben aldaer noch goudt noch ander metael, mē brenget van elders daer hen van sommighe berghen dryhondert mylen van daer.

Dat gheweste ontrent Caranganora is eens effenen aertrijcx, gruē eñ vruchtbaer, het en heeft ooc van verre gheenen berch, ende den hemel is seer mildt aldaer. Die mans sijn asscheverwich, maer die ghene die int gheberchte woonen sijn witter, ende sterven in grooten ouderdom.

Joseph seyde, datter liedē aldaer waren, die hondert jaer oudt waren, den welcken noch gheenen tandt wtgheuallen en was. Dat lādt is seer vruchtbaer, hoe wel dattet gheen tarwe en draecht, ooc gheē peerden: die tarwe brengtmen van anderen eylanden daer hen, die sijn van natueren gelijck Calcoeten ende Cambaia, dat coempt dat soo veel sandts daer is. Die peerdē comen van Ormo, ende van sommighen bergen, noch en ghebruycken sy gheen, dan om yet daer op te vueren, alsmen eenighe waere hier ende daer vueren moet: in den strijdt en ghebruycken sy gheen, dat voet volck strijdt met boghen ende pijlen, sweerden en de rondeelen, sy ghebruycken ooc sommighe spiessen in den crijch. Sy sijn seer goede schermers oft vechters, sommighe maken pantsieren van visschehuyden, die sijn voor alle gheschut goet, die andere maken ijsere pantsieren. Allerley dieren sijn aldaer, als runderen, weyren, buffels, schapen ende dijer ghelijcken veel, die eeren die Heydenen, ghelijck die goden. Dat landt heeft veel oliphanten, ende veel cleyns vee, ghelijck hoenderen, gansen, verkenen, ende dijer ghelijckē. Wy hebben ooc die weerde van sommighe dinghen ghevraecht, ende wy lietē Joseph een hoen sien, doen seyde hy, hy mochte by den synen, hondert hoenderen voor eenen gulden coopen.

Van het rijs/daeyen/ende Indianische noten.

IN den lande wasset schoō rijs, ende gestooten suycker hebbē sy beyde met olie gheconderts: vant rijs maken sy een goet broot. Twintichderley cruydē hebben sy, die eenen menschē goede neeringhe gheuen: sy hebben haren lust tot den wortelen, gheenen hencxt en is by hen, geen granaetappel, geen wijnranckē, oft persen, dat lieten wy hem alle sien, doen seyde hy daer en was gheen in sijn landt. Sy hebben soo veel vijghen, dattet onghelooffelijc is, soo vol als dat landt van dien vruchten is: sy hebben ooc eenen anderen boom, die draecht Indianische noten, ende die boomen draghen viervoudighe vruchten, ghelijck Joseph seyde, dats te wetene, olie, wijn, asijn, ende suycker, die welcke dat niet ghelooven en wil, die leest Strabonem int sesthiende boeck sijner werelt beschrijuinghe, die sal den Joseph ghetuyghenis gheuen. Alsoo begint dat Capittel Strabonis: Dat andere gheeft het van palmen boomen, want daer af comen, broot, honich, asijn, olie eñ menigerhande noten, die kernen ghebruycken die smeden voor colen, ende alsmense int water weyckt, soo ist goet voeder den runderen ende den schapen.

Hoe datmen vanden palmen boom, wijn, asijn, olie, ende suycker maeckt.

IN de Oogstmaendt so maeckt men van eenen palmen boom vierderley vrucht, op dese maniere; die selue tijt is hen die Lenten oft vruchtbaer. Ten eersten soo snijden sy die palmen ghelijck die wijnrancken, ende die wyle dat die boomen te dijer tijt ten vetsten sijn, so gheeft hy tranen ghelijck een ghesnedē wijnrancke, die selue vergaderen sy, gelijck een wit water, ende sy drinckent voor wijn, ende dat doen sy die naeste dry daghen na dat den boom ghewont is worden. Na dien dryen dagen, soo wordt dat selue water van hem seluen tot asijn. Maer die ghene die suycker maken wil, die neme des waters, dat in dien dryen daghen daer wt ghedrupt is, ende siedet dat selue so lange in ketelen tot dat ter niet meer dan het derdendeel ouer en blijft, ende alst alsoo gesoden is, so wordet tot eenen seer soeten honich, eñ alst honich geworde is, so gietē sy dā weder water daer ouer, eñ schuymēt altijt tot op dē twintichsten dach, eñ alst so schoon gesuyuert ende geclaert is, so gebruyckē sijt dā voor wijn, die en is nz meer dā seer goet: van dē daeyē kernen persen sy olie. Alsoo hebt ghy van eenen boō veel vruchten, van den half gebranden houte, maken sy colē, ende vanden schorssen maken sy zeelen, in somma: daer en is gheenen boom, die den menschē meer profijts in brengt. Het wascht ooc veel pepers aldaer, dien droogē sy aē der sonnen, op dat hy niet eelders ghesacyt op en gae, tot haren schaden, die boomen en sijn niet seer groot, noch en sijnder nergens meer dan in India, het is ooc ouervloedich veel gengebers daer, oock Mirabelanē, Cassia, ende vast allerley specerije, dat bestellen die Mooren alle, ende vuerent te Babilonia dwelck nv Cayr heet, een stadt aen den Nyl, ende van daer tot Alexandriam, Damascum, ende ten lesten in Persiam. Sy vuerent oock teghen tgheberchte ende tot Cathay, dat sijn landen verre van ons geleghen, ghelijck hier na gheseyt wort, maer die wyle dat nv ghenoech van der stadt Caranganora gheseyt is, soo ist redene, dat wy weder tot Calcoeten comen.

Van der stadt Calcoeten haren Coninck ende manieren, oock van den waeren die aldaer sijn.

DJe stadt Calcoeten leyt tegen neverganck, van der stadt Caranganora ouer negētich mylen, sy leyt aen die zee, ende sy heeft een vermaerde hauene, sy is oock grooter dan die stadt Caranganora, haer Heere is afgodischer, eñ eener secten met den Coninck Caranganore. Sy en hebben gheen onderscheet, alsmen haren Gods dienst, manieren, ende ongheloue aensiet, ghelijck oock bouen breeder daer af gheseyt is, daerom willen wijt oock becorten, op dat dat boeck niet te groot en worde, noch en can ick dat niet ouergaen. Het sijn seer veel cooplieden aldaer, Persier, Moorē, Indianer, Medier, Assirier, Syrier, Arabier, Egyptier, eñ by na wt allē landen der werelt, ende een yegelijc brengt wat daer, alsoo, alle tghene dat den menschen van noode is, wordt aldaer geuondē. Het sijnder onder andere sommighe daer, die noemtmen Guizerati, die doē menigerley coopmanschappē: geheel India brengt rijckelijcke waeren aldaer. Dat getal der cooplieden was het meeste, als die vā Cathay daer henen quamen, dat selue volc vā Cathay ghelooft in Christum, eñ het sijn witte lieden ghelijck wy, die mans sijn seer strenghe ende sy doen somtijts tot Calcoeten groote coopmanschap. Maer doen sy die Coninck van Calcoeten qualijck tracteerde, doē togen sy vā daer, ende ouer een cleyne tijt, soo quamen sy eñ versloegen die inwoonders der stadt van Calcoeten seer veel, ende na die tijt en sijn sy niet meer daerhen comen, daer na togē sy tot Meilopetam, die selue stadt is onder den Conine Narsindi, dat selue landt siet tegē opganc, ende leyt van dat water Indo tnegentich mylen, aldaer dryuen sy nv haer coopmanschap. Het is een volck dz heetmen Malasines, die brenghen veelderley waeren aldaer, ghelijck allerley sydē, coper, loot, ten, ende musscheliaet, midtsgaders anderen welriekende dinghen, die selue vueren met hen wech, voor haer waere coralen ende allerley specerijen. Sy segghen dat haer landt van Calcoeten ses duysent mylen

weechs

Digitized by Google

weechs leyt: op haer hoofden draghen sy wtermaten costelijcke chiragien, want sy sijn seer rijck. Nv dat wy weder tot der stadt van Calcoeten comen, haren Coninc noemen sy Baufer, die heeft eenen Coninclijcken grooten hof, gelijck een schouhuys, hy heeft oock altijt ontrent hem, ouer die seuen duysent mannē die hem bewaren. Die selue gaē des snachts in der stadt om, want sy is wijdt ende opē, want sy en heeft gheenen muer om haer, daerom maken sy waeckrotten, op dat hen niet onverhuts yet op en stae, als sy slapē, daer toe sijn dryhondert mannen geordineert: in dz schouhuys sijn vier groote salen, dijer behoort elcke een natie toe, deen den Mooren, dander den Indianeren, de derde den Joden, die vierde dē Christē, daer weet elcke natie waer dat sy verhoort worden, want eelders en wordt sy nergens toeghelaten, ygelijck heeft een besundere plaetse, aldaer worden sy wtghericht: maer sy en gaen niet daerhenen, ten sy dat sy te voren ghewasschen sijn, anders en lietmense niet voor dē Coninck, als die vuylen ende onreynen. Die Heydenen houden dese maniere: Sy en eeten nummermeer op der zee, want waert dat sy dat deden, soo en dorsten sy den Coninck nummermeer aensien, dat moet ick oock wederom verhalen, hoewel datter bouen af gheseyt is, dat die Indiansche vrouwen, niet eerlijckers en dunckt te syne, dan dat sy met haren mannē omcomē, daerom is haer meeste begeerte dat sy met haren ghestoruenen mannen verbrant worden, dat en is oock gheen wonder, wāt sy meynen, dat sy anders gheen onsterffelijcheyt ghecrygen en moghen, daer af seyt oock Strabo int vijfthiende boeck van sijner werelt beschrijuinge, dat selue Capittel begint also, het seyt Nicolaus Damascenus, hoe dat hy tot Antiochia ꝛc. Maer gelijck ick gheseyt hebbe, soo sijnder groote handelinghen in der stadt van Calcoetē, ende heeft tot eenen gesetten tijt inden jare, een heerlijcke jaermerct, dan soo coemt dz vole met hoopen daer hen, voor af wt Cathay, daer na wt India, Persia, Media, Syria, Turkije, Assiria, Arabia, Egypto, dat aen den vermaersten water Nylo leyt, dat is van Babilonia nv Cayr genoemt. Wy vraechden oock den Joseph wt India, oft sy oock wisten te spreken van onsen landen, doen seyde hy, die stadt Roome ende Venegien oock Vranckrijck, die waren by hen wel gheacht, voor af die Veneetse ducaten ende silueren munte, die sijn aldaer in grooter weerden. Die selue Joseph is oock te Venegien ghecomen, ende hy heeft den Heeren van Venegien sommighe seer oude ducaten laten sien, daer een oudt beelt eens Hertoghen van Venegien aen stont.

Van den rijcken Cambaia, Ormus, ende Guzeraet.

DJe wyle dat nv ghenoech van der stadt Calcoeten geseyt is, soo willen wy nv seggen, van den landen tegen nedergane, ende voor af van dat rijcke Cambaie, dat is van Calcoeten, ouer duysent mylen, van daer ist tot int eylandt Ormus, dry hondert mylen, dat selue leyt int beginssel des strooms der Perssier, binnens landts ontrent twintich mylen. Die selue plaetse heetet dat hooft Mogolistanum, daer begint den stroom: dat eylandt heeft int ronde anderhalfhondert mylen. Die Heere daerin die dient den Machomet, het is een wijde groote stadt, eñ heeft veel inwoonders, ende sy is van alle dinghen vruchtbaer: het comen ooc veel coopmans goeden daerhen ende van daer, ende men maeckt aldaer dat aller schoonste gelaswerck. Men leest veel peerlen aldaer, het heeft oock veel peerden, die vercoopen sy in India, ende sy vueren oock haer waren daer oppe. Van dat hooft Mogolistano, dat leyt int middel des eylandts Ormo, tot der stadt Cambaia toe, daer ligghen veel steden der Mooren, onder die welcke dese die heerlijcste sijn Sobobec, Semath, ende Chesimy, inwendich leyt die stadt Guzeraet, maer aen den oeuer leyt die stadt Cambaia, die leyt van dat hooft Mogolistano ontrent dryhondert mylen. Dese stadt Cambaia is seer crom, ende daer die stadt leyt, daer heetet den stroom Guzeraet. Maer hier voortijts hietet Betrosia, ende die wyle dat wy hier vermaninghe ghedaen hebben van der plaetsen Guzeraet soo willen wy oock wat daer af segghen.

Dat selue gheweste heeft veel steden, dorpen, ende vlecken, die sijn alle vol lie-

den, die schier alle hanteren. Sy eeren die afgoden, Sonne ende Maene, ook die coeyen, die sijn by hen in sulcken eeren, dat die ghene ook sterven moet, die een coe doodet. Sy en eten gheen van selfs ghestoruen dier, ende sy en drincken gheenen witten wijn. Die mans sijn wit van verwē, ende sijn witter dan die inwoonders der stadt van Calcoeten. Sy sijn goede tooue-naers, ende laten dz hayr eñ baert wassen, dat sy locken oft tuyten hebben ghelijc die vrouwen: sy winden dat hayr wonderlijck om dz hooft. Die vrouwen en nemen niet meer dan eenen man, ende die man maer een vrouwe, die welcke niet in den echten staet en sijn, die leuē in grooter cuyscheyt. Sy eetē moes ende cruyt, dwelck ons die ghemeyn moeder dat aertrijck gheeft, ghelijck Pythagoras seyt. Het is nv ghenoech gheseyt van der stadt Guzeraet, nv willen wy wat van der stadt Cambaia segghen.

Van die gheleghenthz der stadt Cambaia, ende van haren Coninck, ooc van anderen plaetsen, ende van der specerije.

DJe stadt Cambaia leyt in den stroom Guzeraet, die is seer wel ghebouwet ende groot, ook is veel volcx aldaer, also dat sy die voortreffelijcxste stadt, onder den Indianischen steden gheacht wordt, daerom noemtmense dat Indianisch Cayr: sy heeft eenen muer rondtomme, ende seer schoone huysen. Eertijts was die Heere aldaer een Heyden, ende diende den afgoden, maer nv sijnse van Machomets secte, die gene die in der stadt woonen ende Regenten aldaer sijn, dz sijn meest Machometist geweest, doen heeftet daer na die gantse stadt aengenomen, hoe wel datter noch veel Heydenē aldaer sijn. Cacca wascht rijckelijcker aldaer dā ergēs elders, het sijn ook vermaerde cooplieden, die aldaer veel schepen hebben, daerin sy op die zee varen, op die Ethiopische, roode, Persysche, ende Indische zee. Die stadt leyt van dat hooft Diongael op dryhondert mylen, op den stroom ligghen veel steden, die te lanck souden sijn te vertellen. In dat eylandt dat Maia heet, ende achter dat hooft Diongael teghen opganck, daer vindtmen een ander hooft, dat heet Ely, op anderhalf hondert mylen, ende van daer sijn tot in die stadt van Calcoeten seshondert mylen.

Van den Coninck Narsindo ende van eender kercken van sint Thomas.

TOt hier toe sijn wy alle oueren doorloopen van der stadt Caranganora tot in dat eylandt Ormus toe. Noch is vā noode dat wy noch wat seggen van dat rijck Cuchini, voor af vander landtschap. Inwendich des seluen landts op dryhondert mylen, niet verre vant gheberchte, daer is een Conine Narsindus, die is seer machtich, ende hy heeft een stadt met dry dobbele mueren omgheuen, die heet Besenegael: dese Coninck ghelijck Joseph seyt, als hy te strijde wt treckt, soo vuert hy mz hem achthondert oliphanten, ende vier duysent ruyteren, ende ontallijck voetvolck, ende als hy wt treckt, soo vuert hy een alsulcken hoop, dat hy in dertich mylen niet gheligghen en mach, al waert dat hy eenē viercantē hoop daer af maecte, dat is wel ongheloofelijck te hooren, maer het is waerachtich, ende Joseph seyt daer by dat dit rijcke ouer dry duysent mylen wijdt ware, die selue Coninck dient dē afgoden. Nv willen wy weder aen den oeuer comen, ende ten eersten beginnen van der stadt Cuchina, die leyt teghen opganck, ende is voorghetoghen den lande Indie. Als eener van Cuchina wt vaert teghen opganck, ende coemt op hondert mylen, soo coemtmen aen een hooft dat heet Cumaer ende van daer tot den vloot Indo, aldaer India begint, dat sijn op vijfhondert mylen: op den seluen wech sietmen eenen vermaerden stroom, die heet Oriza, aldaer is ooc eē vermaerde stadt, die heet ooc na den stroō Oriza, daer neffens vlietet die vloet Indus henen. In den seluen stroom is ooc noch een ander stadt, die verbreydet haer in die zee ghelijck een voorhaucne, die selue stadt heet Milapaer, aldaer is eē heerlijcke kercke in sinte Thomas name gheeert, die selue kercke is, ghelijck die kercke te Venegien tot S. Johannes ende Pauwels, in der seluer kercken rustet S. Thomas

mas lichaem, ende doet aldaer veel wonderlijcke teekenen, daerom wordt hy van eenen yeghelijcken gheeert, hoe wel dat sy Heydenen sijn. Anders sietmen veel eylanden in der Indianischer zee, onder die welcke sijnder twee die vermaerste, die een heet Sayla, die leyt van dat hooft Comaer tweehondert mylen, van daer her comen merrien: dat ander is tegen opganck, ende heet Samotra, die welcke wy Taprobanam noemen, die leyt van Calcoeten drij maenden reysens. Na dat soo is Cathay dat aller vruchtbaerste eylandt onder veel andere, die wy al willens ouergaen, want wy en hebben oock vanden voorgheroemden Joseph niet meer connen vernemen, soo sijn wy oock alle daer hen comen. Wy hadden wel met grooter neerstigheyt moeghen vraghen die natuere des costelijcken ghesteente, ende der peerlen, ende segghen veel van der specerije, die wyle dat dz principalijck in India wascht. Maer die wyle dattet niet en dient tot het ghene dat Joseph gheseyt heeft, soo laten wijt oock onderweghen, eensdeels op dat niet dan die waerheyt gheseyt en worde, ende op dat dat boeck oock een mael aen een eynde come.

Eenen Missijfbrief des machtichsten ende onverwinlijcsten Emanuels des Conincks in Portugael ende Algarbien, van der victorien die hy ghehadt heeft in India ende Malacha, tot den heylichsten in Godt Vader ende onsen Heeren, Heeren Leoni den thienden des namens Paus van Roomen.

Ao. 1513.

DEn aller heylichstē in Godt Vader, ende aller salichstē Heeren, onsen Heere, des seluen heylicheyt aller toegheeygenster sone, Emanuel, van Gods ghenaden Coninck in Portugael ende Algarbien, van ghener ende deser syden der zee een Heere in Aphrica, Guinea, ende versochter schepinghen ende handelinghen Ethiopie, Arabie, Persie, ende Indie, ootmoedighe cussen sijner voeten, hoe seer dz wy ons mz Godt den Heere ende met v verblijden souden, alder heylichster Vader, dz schijnt wt der bootschappen, die onse Indianische schiprustinghe ghebracht heeft, die wyle onder v Roomschen bisschop ende Presidenten der Roomscher ende Christelijcker kercken soo wonderlijcke dinghen, tot lof ende eere des almachtighen na wenschen toe ghegaen sijn, datmen v met rechte tot loue ende eere rekenet. Daerom soo heeft ons voor recht aenghesien, wat in India hem toe ghedraghen heeft, met der hulpen Gods eñ onse wapenen, tot uwer heylicheyt als tot een hooft der gemeyner Christenheyt, ende Christelijcker religien int corte ende in sommarier manieren toe te schrijuen, op dat alle dinghen na harer weerden gheschat werden, ende Godt den Heeren daer af ghedanckt worde. Oock op dat wy hopen moghen, daghelijcke vermeerderinghe uwes lofs, midtsgaders toeneminghe des gheloofs ende leeringhen.

Daerom is onsen oppersten hooftman Alphonsus van Albiecher na veel twijfelachtighe victorie (die welcke sonder bloetstortinghe niet ghewonnen en sijn worden) tot den gulden Chersonneso ghetoghen, op dat hy die ongherechticheyt ende schaden, die sy ons in voorgaende jaren aenghedaen hebben, wreken mochte. Die selue stadt heeten die omligghende Malacham, ende sy leyt tusschen den grooten ende Ganghetischen stroom, ende het is een stadt alsoo groot, datmen meynt, dat daer meer dan vijuentwintich duysent huysen sijn. Dat landt is seer vruchtbaer, ende brengt alle costelijcke waeren, die wt India comen, aldaer is een heerlijcke coopstadt, ende daer en is niet alleenlijck specerije ende allerley welrickende dinghen te coope, sonder oock goudt, ende silver, peerlen, ende alrehande costelijcke ghesteente vindtmen aldaer met hoopen,

die selue stadt regeert een Moorē Conine, alsoo verre streckt haer die Machometische secte: die reste handelen die Heydenen. Doen nv Alphonsus daerhen gecomē was met wel toegheruste schepen, doen onderstont hy die stadt te bestrijden. Doen dat die Sarracenen merckten, soo hadden sy hen te voren, mz veel wapenē eñ geweyren, tē strijde wel bereyt, maer te vergeefs, wāt doen den strijdt gheschiede met hen, so waren die onse die ghene, die met der hulpen Gods die victorie behielden, ende sy verslorgen veel harer vyanden, ende sy gingen met gewelt in der stadt, ende ouerweldichdense, ende hen wart macht ghegeuen die selue te plonderen ende te verbrandē. Die Coninck die van eenen oliphanten streedt, die wart seer ghewont, ende hy ontvloot met sommighe Moozen, dijer ouerbleuen waren. In desen strijdt is een groot ghetal der vyanden omcomen ende verslaghen, met cleynen schaden der onsere: daer sijnder ook veel gheuangen worden, eñ eenen grooten roof van daer wech gheuoert is worden, midtsgaders seuen oliphantē daer mede dat die Coninck streedt, die hadden haer thoornen ende chierlijcke derscls, mz goude ende mz syde ghestict, na des landts maniere, midtsgaders allerley gheschut eñ bussen, dijer waren ouer die twee duysent, met grooter consten gemaect. Als die stadt alsoo ghewonnen was, ende die vyanden veriaecht, op datmen dat Christelijcke geloouc te beter raden mocht, soo boude hy een seer sterck slot, aen dē wtganck des waters, dwelck midden door die stadt gheloopen hadde. Dat selue slot hadde eenen muer die was vijfthien voeten dicke, die maeckte hy van den steenē, die hy vanden ghebrooken musteen der Sarracenen genomen hadde, int welcke die wonderlijcke voorsichtichcyt Gods wel te merckē is, dat aldaer onsers verlossers name geeert soude worden, aldaer soo langhe tijt die Machometische secte, den selucn name versmaet heeft. Ter selucr tijt waren veel vremder lieden tot Malacha, ende cooplieden wt allen landen, Zumatri, Pegus, Jaames, Gores, ende Chines, vanden wterstcn Morghenlanden, ende der lesten landtschap Sinarum, midtsgaders anderen cooplieden ende Heydenen, die om der coopmanschap willen aldaer ghecomen waren, ende die die stadt met goudt, siluer, peerlen, ende costelijcke ghesteente, ook met allerley specerije veruulden, die selue begeerden selue van Alphonso een verbondt ende vrientschap mz hem te maken, ende van den seluen sijn sy ook goetwillichlijck aenghenomen worden: ende doen sy met hem om die hanteringhe ende coopmans handelinghe ouercomen waren, doen veanderden sy selue haer coophuysen by dat slot, op dat sy aldaer des te sekerder mochten handelen: ende sy waren aen beyde syden des verdraechs ende vredens soo verblijt, alsoo dat (hoe wel dese coopstadt te voren die beroemste ende vermaerste gheacht is worden) sy namaels noch veel vermaerder sal worden. Die Chines schicten ook boden tot ons, van den welcken wy volcomelijcker haer dinghen verstaen moghen, ende sy sijn ghewillich, niet alleenlijck die, sonder ook allen anderen onsen ghebooden ende mandaten ghehoorsaem te syne. Ende sy hebben Regenten harer gemeynten, ende officiers des gherichts ende ghcrechticheyt van Alphonso aenghenomen, na welcker sententien ende willen, sy ghcregeert worden. Die munte die wy aldaer laten slaen, die selue bekennen sy als haers Coninck ende Heeren, ende nemen sy daer voor, dijer hebben die van Malacha een ghemeyne goudē munte gemaect, een stuck voor duysent penninghen, ende een siluere, daer af een stuck hondert penninghen weerdt is. Doen die Coninck van Aussiam sulck ghehoort hadde, die welcke een machtich Coninck int Morghenlandt was, tot wijens rijcke Malacha voortijts behoort hadde (ghelijckmen seyde) noch namaels van den Moozen ghewonnen was worden. Die selue Coninck schicte eenen bode tot onsen hooftman, die welcke hem, ende al dat syne in onsen dienst begaf, ende hy schicte daer by eenen gulden drincknap, met eenen grooten ende costelijcken Carbonkel, ook een gulden sweerdt, dat was constelijck ende reynlijck ghemaeckt, ons tot een vereeringhe, ende tot een teeken der bekentenis eener vastē ende eeuwiger vrientschap. Tot den seluen schicte onse hooftman wederom, sommige veruaren eñ verstandighe lieden, met veel andere giften ende gauen,

die

die selue souden dz landt inwendich bespieden, daer af sal (ghelijck wy hopen) die religie ende tgheloue in Christum groote toenemynghe ghecrygen.

Als nv die saken alsoo aenghericht waren, ende dat verbondt der coopmanshandelinghe beuesticht was, dat slot oock met treffelijcken geweyren ende sterche garnisoenen van ses hondert mannen besocht was, midtsgaders den schepen, om dat ghe weste vander zee te beschermen, ende om te behouden moghen. Soo tooch Alphonsus weder in Indiã, tot den slote der vermaerster stadt Goe, dwelck hy in voorgaende jaren (met grooter sorgẽ der onseren, maer na groot verderuẽ der vyandẽ) onsen rijcke ende heerlijcheyt onderworpen had. Dat selue vandt hy belegert, ende wt een ander slot, dat daer by ghebout was worden van ses duysent Ruminer ende Turken sterckelijck aenghenoechten. Maer doen die hooftman die selue aengreep, ende harer alreede veel verslaghen hadde, soo vertwijfelden sy aen hen seluen, ende en begeerden niet meer, dan haers salueringhe, ende sy ouergauen ons hen, ende al dz heure, ende als hy aldaer oock grooten roof van peerden, gheweyren, ende gheschut ghewonnen hadde, midtsgaders sommighe afgeuallen Christen, die hy by den Mooren vandt, die selue strafte hy na haer verdienste, ende hy stelde alsoo die stadt in ouden vrede. Daer tusschẽ quã eẽ bode, Babuli eens Heeren van eener stadt niet verre van Goa gheleghen, die is des allermachtichstẽ Vorstẽ der Christẽ Priester Johãs Legaet, die boot hẽ aen, hoe dat een Christẽ den anderẽ hulpe ende bystandt tegẽ die vyandẽ des Christelijcken geloofs aẽ volck, wapenẽ, provande eñ onderhoudinge soude doẽ, voor af waert dat hy ouer die roode zee varẽ wilde, dwelc aen sijner landtschap leyt, aldaer mochten sy aller gheschickelijckste malcanderen te hulpe comen, ende hy schicte daer by niet een cleyn stuck van den heyligẽ eñ waren cruyce tot ons, ende begeerde dat wy tot hem schicken wilden, veruaren eñ verstandighe liedẽ, door der welcker geschickelijcheyt, dat hy mochte somtijts vã des Soudaens landt ende rijck, aen dẽ Nyl comen. Op datmael waren by onsen hooftman oft Regenten, Legaten vanden Coninck Narsinghe, die was een Heydenscher, ende soo een machtige Coninck, dat hy vijfthien hondert strijdtbarer oliphanten, veertich duysent wel gheruste peerden, ende een ontallijck voetvolck, lichtelijck in eenẽ strijdt vueren mocht: ende hy hadde wel alsoo veel landts, als eener in ses maenden, niet door reysen en mochte, die selue heeft veel Coninghen ende landtvoochden onder hem, vanden welcke (die sommighe die aen die zee gheleghen sijn) ons tribuyt geuen. Het quamen oock tot Alphonso die Legaten des Coninchs Cambaie, die welcke wtermaten machtich is te lande ende te water, ende is die principaelste onder dẽ Mooren. Item van Zabaio, die eertijts een Heere tot Goa gheweest is: oock van den Coninck Grosapa, ende van veel anderẽ Coninghen ende landtvoochden, die welcke alle eenẽ verbondt ende vrede met hem begeerden te maken. Ende een yegelijck van dien brachte syne heerlijcke gheschenken ende vereeringhen met hem.

Daer is oock een bode tot ons comen, in den lesten schepen van dẽ Coninck Armusy, die brengt mz hem veel peerlen ende costelijcke gheseente tot een tecken der ghehoorsaemheyt ende bekennisse, den seluen Coninck heeft Alphonsus met gewelt gevanghen, ende die treffelijcke coopstadt Armusium gewonnen. Ende hy heeft hen een tribuyt jaerlijcx opgeleyt ons te geuen vijfthien duysent zaraphen dijer is eener soo goet als eenẽ ducaet. Tusschen sulcken ghelückighen handelinghen, so leggender veel die Heydensche dwalinghen af, door gantz India, die welcke die heylige gheest verlicht, ende sy comen tot waerachtigher religien ende tot kennisse des Christelijcken gheloofs, van welcks weghen Godt den almachtighen billijck lof ende danck gheseyt sal worden, dat hy sijn gheloue, in soo verren landen (daert noyt ghedacht en wart) heeft willen wtstrecken. Daerom is te hopen met der hulde Gods, dat groote eere Gods op gaen sal, als onse hooftman oft regeerder, die roode zee ende synen wtganck ghewinne, ende met der hulpe Priester Johans, den Sarracenen die hanteringhe der seluen landen verbiede ende onthoude, daer sonder twijffel, die Machometische secte verstoort, ende die wtwendichsten Morghenlanden (aldaer oock der Apostelen stemme

ghe-

gheeloncken heeft) met ons vereenicht worden. Ende met Godes hulpe, den heyligen stoel eñ uwer heylicheyt schuldiger dienst hem bekenne, uwe salicheyt sy weluarēde, die welcke die goede Godt langhe salichlijck onderhouden ende vermeerderē wilt, na synen Goddelijcken wille. Gegeuen in onser stadt Vlisbona, op den sesten dach des Braeckmaents, indē jare duysent vijfhondert ende derthien.

¶ Eynde des reyse Josephi der Indianer.

Die schipvaert Christophori Columbi/in der welcker hy veel landen/die tot hier toe onbekent sijn gheweest/gheuonden heeft. Die daer na wt beuel des Concks van Portugael ghebouwet, ende bewoont sijn worden.

Hoe die Conincк van Hispania Christophero Columbo dry galeyen ghegheuen heeft.

CHristophorus een gheborē Italianer, vā der stadt Genua, vanden geslachte van diē vander Duyuen, de Columba ghenoemt, die was een sterck dapper groot man, met een lanck rootachtich aensicht. Als die selue langhe tijt te houe was gheweest by den Coninck van Hispania, doen nam hy voor hem, vremde landen te soekē, die welcke tot hier toe noyt bekendt en waren geweest, daerom begeerde hy dienwils met grooter ernst van den Coninck, dat hy hem behulpelijck wilde sijn, dit sijn voornemen te volstrecken, dat en soude nyet alleenlijck hem, sonder den gantzen lande Hispania, tot grooter eeren ende profijt reycken, waert dat hy sulcke landen met sijner hulpe vonde. Daer toe begaf hy hem tot arbeyt ende moeyten, want hy hadde goede hope, dat hy teghen nederganck der sonnen, sommighe eylanden ende vaste landen soude vinden, die welcke den lieden noch tot grooten lust ende profijt dienstelijck sijn sullen, voor af die, die aen India ligghen, aldaer hoepte hy costelijcke peerlen, ende allerley costelijcke ghesteente te vinden, oock specerije, ende veel goudts. Als hy nv in sulcken voornemen was, soo bespotte hem die Coninck ende die Coninginne, ghelijck den ghenen die sotte dinghen voor hem nam, ende sy lieten die saecke alsoo een goede maere sijn. Ten lesten doen acht jaren ommequamen, ende Christophorus den Coninck noch altijt aen lach, doen nams die Coninck een weynich meer ter herten, ende hy onderstont te vernemen, wat in den man staecke: daerom op dat hy synen voornemen genoech dede, doen hiet die Coninck een galeye toe te rusten ende twee lichte schepen, die besorchde hy met provande, ende wapenen na nootdruft. Doen die selue schepē toe bereet waren, doen voer hy wt den Hispanischen hauenen, op den eersten dach des Herftmaendts indē jare na der gheboorte Christi, duysent vierhondert twee ende tnegentich, ende tooch alsoo wech syne langhe begeerde reyse te volbrenghen.

Van den eylanden die die scherpsinnich man Christophorus Columbus gheuonden heeft.

ALsoo voer hy wt van Gades, ende hy seylde tegen die thien eylandē toe, die die Hispanier nv Canarias noemē, daerom, om dat soo veel honden daer sijn. Maer die ouders hieten sy die gheluckighe eylanden, die liggen van Gades op twelfhondert mylen, soo sy haer leukēs rekenen, die vier voor een myle: sy sijn gheluckich ghenoemt worden, van wegen des wel ghetemperden lochts die aldaer is, ende sijn in den Clima, dat door Syenen gaet, teghen den middach: aldaer woonen seer

seer wilde liedē, die en hebbē gheē kennisse Gods, gheen Gods vreese, noch schaemte, want sy gaen gheheel naeckt. Daerhen quam Columbus, op dat hy daer water in nemen mochte, ende dat syne ghesellen aldaer een weynich rusteden, eer dan sy tot grootere arbeyt quamen, want die ghene die de onghescheepte zee varen wille, die en moet geenē grooten arbeyt schouwē. Van daer voer hy wte, ende voer dryendertich daghen ende nachten altijt teghen nederganck der sonnen, dat hy noyt gheen aertrijck siende en was. Ten lesten sach die ghene (die op de wacht sadt) een eylandt, ende als sy naerder daer toe quamen, doen saghen sy ses eylanden, dijer waren twee seer groot, het een gaf hy den name Hispana ende dat ander Johannam.

Van den twee grooten eylanden.

SY en hebben niet sekerlijck connen vernemen, oft dat eylandt Johanna een eylandt ware oft niet, noch als sy aen den oeuer daerom voerē, doen hoorden sy veel voghelen singhen, voor af nachtegalen, die woonden in dicke wildernissen inde Wintermaendt. Sy sagen ooc veel clare wateren aldaer, die welcke seer lustich om drincken waren, ende menighe schoone ende groote hauenē. Eñ als sy mz noordtwest windt voeren, so togen sy altijt lancx den oeuer hen, maer sy en consten nz ten eynde comen. Maer doen sy op acht hondert mylen ghevaren warē, ende noch gheen eynde vinden en condē, doen meynden sy dattet een vast aertrijck ware, daerom dachtē sy weder achterwaert te rucken, daer toe dwanck sy oock die tempeeste der zee, wāt harē mastboom begonste te waghelen. Alsoo richte hy dat schip tegen opganck der sonnen, doen quamen sy haest tot dat eylandt dwelck hy Hispanam gheneemt hadde, ende doen sy neerstelijck dat landt bespieden, doen tooch het hem tegen middernacht: ende als sy dz landt naerder quamen, doē stiet dz groot schip aen eenen steen, alsoo dattet van malcanderē ginck. Maer het en mocht niet ondergaen, die wyle dat den steen soo effen was. Terstont soo scheepten die ghene die int ander schip waren her toe, ende verlosten die ghesellen die nv half doot waren. Maer als sy aen dat landt quamen, ende datse die inwoonders saghen, doen vloden sy snellijck in die dicke wildernissen, ghelijck den hondt den hase iaecht. Maer die onse volchden den vluchtighen na, ende sy vinghen een wijf, die vulden sy int schip vol wijns, ende goede cost, ende cleededen sy chierlijck, ende sy lietense weder loopen, wāt dz volck gaet heel naeckt, ende sy en weten van gheener wellustigheyt te segghen.

Van die ghelegenthz ende manieren des eylandts Hispane.

ALsoo haest als dat wijf weder by de hare quam, wel gespijst ende ghecleet, doen beweechde die vryghevicheyt die anderen, alsoo dat sy met hoopen aen den oeuer quamen, ende sy meynden dat die goden comen waren, daerom so vielen sy in dat water, ende brachtē goudt met hen, dat gauen sy voor potkens oft gelaeskens, oft andere slechte waere, Godt gheue het sy wat het wille, soo mangelden sy goudt daer aen, gelijck als een een stuck van eenen ghelasen spiegel gaf, soo ghecreech hy goudt daer voor. Doen wy alsoo vrientschap met malcanderen ghemaeckt hadden, ende met malcanderen begonsten te handelen, doen begonsten die onse haer leuen ende manieren beter te leerē kennen, ende wy verstonden dat sy eenen Coninck hadden, daerom toghen sy binnen in dat eylandt, ende sy warden van den Coninck eerlijcken ontfangē. Ende doen het auont wart, doen gauen wy een teeken totten Aue maria, doen knielden die onse neder, dat selue deden ooc die Barbaren, ende sy volchden den onsen in deser manieren na. Ende wanneer dat die onse een cruys eerden, ende hem reuerentie bewesen, soo dedent die Barbari ooc, doen sy sagen datter een schip brack doen voeren sy met hoopen daer toe, eñ verlosteden die onsen wt der grimmigher zee, die selue scheepkens noemdē sy Canoas, die sijn wt eenen holen boom gemaect, die holen sy wte, met eenen scherpen steen, want sy en hebben gheen

gheen ijser. Anders hebben sy oock langhe galeyen, daer eē wel vuert tachentich roeyders. Sy verwonderden hen oock, hoe dat wy huysen conden ghebouwen die sy sagē, soo wonderlijck by ons ghemaect te syne. Sy ghebruycken oock eenen scherpē steen voor ijser, sy waren oock ghewaere wordē, hoe dat niet verre van hen, lieden waren, die menschen vleesch aten, daerom doē sy ons saghen, doen dachten sy dat wyt waren, ende vloden alsoo van ons: Canibali heeten die selue, die menschē vleesch eeten. Daer waren die onse voorby gheuaren, eñ sy haddense teghen middach laten liggen.

Van den manieren der Canibalen.

DEse claechden ons truerichlijc van dien grouwelijcken ghewoonten, want sy seyden, dat sy niet anders ouer hen en tyranniseerden, dan ghelijc een Tyger dier oft eenen leeu, ouer een tamme schaepken doet, dwelc grouwelijck om seggen is, want waer sy eenen iongen knecht ghecryghen, soo snijden sy hem die cullen wt, ende sy mestense gelijck capuynen, dat sy dies te beter om eetē sijn. Die mans slaen sy terstont, ende wanneer sy die selue ontweyden soo eeten sy dat inghewandt versch, oock die handen ende die voeten mz het hooft: die reste souten sy ende verwarent, ghelijck wy dz ghesouten vleesch, geroockt vleesch, ende worsten doen.

Die vrouwen en eeten sy niet, sonder sy behoudense, om meer daer aen te maken, gelijck wy die hinnen doen. Die oudē houden sy voor deernen oft maerten, daerom als wy tot dit eylandt comen, soo vlien sy snel, want sy meynen dat dat grouwelijck volck tot hen coemt, ende hoe wel sy bogen ende gheschut hebben, soo en sijn sy noch niet soo sterck, dat syse temmen mochten, want thien Canibali verdreuen harer hondert, daerom behelpen sy sich teghen hen alleenlijck met der vlucht. Wy en hebben oock niet connē verstaen, wat sy voor Godt hieldē, dan sonne eñ maene, eñ den hemel. Van den anderen eylanden en connen wy niet geseggen, want wy en hebben niet van hen connen vernemen, ouermidts die cortheyt vanden tijde ende door ghebreck van vertaelders oft dolmetschen.

Van den manierē van die ghene die int eylandt Hispana woonen.

DIe inwoonders desselue eylandts, die ghebruycken sommige wortelē in stede vanden broode, die sijn in der groote ende ghelijckenisse ghelijc die Napi, ende sy smaken ghelijck versche castaniē. Dz goudt is by hen in grooter weerden, want sy hangent aen die oren. Sy en comen wt haren lande niet, ende en trecken noch hier noch daer om te hanteren, wy vraechden hen door teekenen, van waer dz hen dat goudt quam, doen gauen sy ons te kennen, hoe dattet aen een water inden sande gheuonden wardt, dat coemt van hooghen berghen her af, dat gieten sy tot stucken, ende ten lesten maken syer langhe tanden af. Ter plaetsen daer wy waren, daer en wasset niet, ghelijck wy selfs mercten, als wy om dat eylandt voeren, want nochtans doen wy van daer quamen, doen quamen wy tot een water, op dat wy water loeden, aldaer sagen wy goudt sandt, daer en saghen wy gheen dier, dan conynē. Doe saghen wy daer veel groote ende noch onschadelijcke slanghen, die in dat eylandt wassen, ende wilde torteldupuē, eñ eynden, die sijn grooter dan die onse. Die ganssen waren aldaer grooter dan die swanen, ende hadden roode hoofden. Daer warē oock papegayen, die sommighe gruen, die sommighe grauw, die sommighe ghelijck die Indische met roode ringhen om den hals, van den selue namen die onse ontrent tsestich met hen. Daerom dachten wy, dat India niet verre van daer en was. Maer Spera en woude dat niet gheuen, eñ voor af Aristoteles int boeck van hemel ende aerden. Seneca oock, ende andere veel Cosmographi, dz sijn die ghene die de werelt beschrijuen, die segghen alle dat Hispania niet verre vā India en leyt, alsmen dē wech te water neemt. In dit eylādt daer wascht Mastix, Aloes, ende dijergelijcken. Oock wascht daer een coren, dat is gelijck peper, maer het is scherper. Die onsen brachten oock van daer cimant oft caneel, ende gengheber.

Van

Van den ghenen die Columbus schicte om dat eylandt te besichtighen.

COlumbus was seer blijde, vā dat gheuonden aertrijck, wāt het dochte hem dz hy een nieuwe werelt gheuonden hadde, ende soo haest als die Lenten weder ghenaecten, doē nam hy hem voor, wederom thuyswaerts te varen, ende hy liet by den Coninck achtendertich mannen, die souden dat eylandt neerstelijck besichtighen, hoe die steden laghen, ende wat daer wiesch, ende wat syne natuere ware. Den Coninck heeten sy Guanerauillo, mz den seluen maeckten sy een verbont, ende beual hen die synen ernstelijck, alsoo, doen hy sy aensach in presentie Columbi, soo begonst hy wt medelijdē te weenē: ten lesten voer Columbus daer van, ende seylde teghen Hispania toe, eñ hy vuerde met hem thien mannen wt dat eylandt, alleenlijck daerom, op sy haer sprake leerdē, dz mochten sy sonder grooter moeyten te wege bren ghen, want men can haer sprake mz onsen letteren wel schrijuen. Den hemel heetē sy Turci, een huys boa, eenen eerlijcken man Taino, niet, heeten sy maxaui, al dander noemen sy, gelijck wy onse dingē spreken.

Hoe dat Columbus ghenoemt wart Admirans Mare.

DJe Coninck midtsgaders die Coninginne van Hispania, die en hadden grooter verlanghen, dan hoe dat sy dz Christen gheloue in grooter weerdicheyt ende reuerentie brachten, daerom deden sy neerstichеyt, dat die volcken die tot daer toe dē name Christi noyt gehoort en hadden, dat die ten lestē verstaē mochten, dat niet meer dan een gelooue (sonder dwelck gheen salicheyt te hopen en waere) en was, daerom namen sy voor hen Columbum grootelijck te vereeren, ende niet onderlaten dz hem tot eerē reyckē mochte. Daerom ontfinghen sy hem vrolijck, ende sy verchierden hem met veel titelen, ende deden hem die grootste eere, die by dē Hispanieren is, ende lieten hem by hen sitten. Sy hebben oock ghewilt, dat hy voordaen Admirans (dat is een verwonderer der zee) ghenoemt soude worden, ende soomen wt den woordē Admirantis heeft connē mercken, so hoopt hy, dz gelooue sal grootelijck toe nemen, alsmē die eylanden voor daer toe brochte, die hy gheuonden hadde. Maer tot hanteringhē ende tijtelijck profijt (daer een yeghelijck na loopt) daer en hadde hy gants gheenē moet toe. Deshalue beual die doorluchtich Vorst die Coninck van Hispania, datmen seuenthien galeyen toe bereyden soude, die welcke voor een casteel hadden, waer af men van verre wat sien mach, eñ noch twelf lichte schepen, die voor gheen casteel en hadden, ende in die selue twelfhondert menschē, die souden mz allerley wapenē toegherust sijn. Oock timmerlieden, eñ ander handtwerckers, die dingde hy om een jaerlijcke besoldinghe, die welcke den schepen nauolchdē, daer toe bestelde hy oock ruyters, die deylde hy in rotten. Alsoo dat eener heerlijcker schiprustinghe niet af en ginck noch en ghebrack.

Columbus nam oock in die schepen, verkens, ende ossen, tarwe, ende gerste, midtsgaders allerley coken moes, des vergaderde hy veel in die schepen, op dat hy dat volck daer mede spijsde, ende dat landt daer mede besaeyde. Hy nam oock enten van boomen, die hy aldaer griffide, want men en vindt alsulcke boomen aldaer niet, wāt sy en hebben gheen boomen dan pijnboomē ende daeyeboomen oft palmboomē die wy kenden, die selue sijn aldaer wtermaten vruchtbaer, eñ sy wassen soo hooghe, dattet niet te schrijuē en is, vā grooter vruchtbaerheyt des aertrijcx. Sy hebben ontallijcke vrucht, maer sy sijn ons onbekent. Sy seghen datter gheen vruchtbarer aertrijck en is onder der sonnen. Columbus besciete ons datmen allerley ijsser getuych mz hem vuerde, die noottelijck mochtē sijn, om een stadt te bouwē, op dz sy in eē nieuw landt, nieuwe steden boudē, daer in hen die synen onthouden mochten. Daer toe begauē hen veel van des Conincks hof willichlijck, eñ oock andere goede gesellē, die hen tot deser schipvaert gheselden wt begeerte om eere te vercryghen, daer toe verwecten sy die heerlijcke daden Columbi, daerom voeren sy wte op den eersten dach Septembris vā Gades met gheluckelijcke windē, ende op den eersten dach des Wijnmaendts quamen sy aen die Canarien aen, die daer Fe-

ricta heetet: op den vierdē dach des Wijn-maendts voeren sy teghen middach, ende wy en hadden gheen wete vā harer vaert, tot dz den dach eñ den nacht indē Meerte ghelijck waren, op den dryentwintichsten Martij. Doen die Coninc ende die Coninginne ouer tafel saten, doen quam eē bode, die vercondichde hoe dz twelf behende lich te schepen aen ghecomē waren tot Gades, ende hoet op der vaert ghegaen was, dat vertelde des ionghen Coincks voester soens broeder, op den vijfsten dach April in jaer duysent vijfhondert ende vier, die was van Admirante tot den Coninck ge-sonden, die vertelde ghelijck hier na te ken-nen ghegeuen wordt.

Hoe dz Admirans tot der Canibalen eylandt ghecomen is.

OP den eersten dach des Wijn-maēdts brack Admirās oppe, van den Canarijs met suijdt-west windt, ende lenckte hem na der slincke handt, eñ voer teghen middach toe, eenentwintich dagen, eer dat hy een landt sach. Ten leste quam hy tot dat eylandt der Canibalen, ende int eerste aenschouwen, soo saghen die onsen wel, dattet een groot wijt eylandt was, soo dicke van wildernissen, datmen niet onder-scheyden en conste, oft ooc yet anders daer ware dan wildernissen: ende die wyle dat-tet op eenen sondach was, soo noemden sy dat eylandt Dominicam: ende doen sy sa-ghen dattet niet ghebout en was, doen en sach hen niet voor goet aen, langhe aldaer te blijue, sonder sy sijn voorder ghevaren, ende ghelijck hen dochte, soo sijn sy in die eenentwintich dagen, duysent dryhondert ende twintich leucken weechs ghevaren, want sy hebben alle dien tijt goeden noor-den windt ghehadt. Van daer quamen sy terstont weder tot een ander eylandt, dat was met allerley boomē gechiert, die roken wtermaten wel. Sommighe warden van-den goeden reuck getercht, ende sy gingen op dat landt, maer sy en vonden niet, dan onsprekelijcke groote haechdissen, dat ey-landt noemden sy ten Cruys, ende is dat eerste beboude eylandt geweest na den Ca-narien, dat sy gheuonden hebben, ende dat was der Canibalen eylandt, ghelijck sy int leste ghewaer warden: dat seyden oock die vertaelders oft dolmetsen die sy by hen hadden, van dz eylādt Hispana. Als sy dat eylādt om voerē, daer vondē sy veel nedere huttekens, wāt sy woonen sonder stracten, twintich oft ten mestē dertich by malan-derē, die makē haer huyskēs in eenē rinck, deen aen dan ander, die maken een ronde straete. Sy hebbē dese maniere huysen te bouwē: Sy rechtē seer hooge boomen oppe in eē parck, eñ sy leggē posten daer aen, die houdē die boomē dz sy hen nz en bewegen, eñ sy maken dan eē dack daer oppe, dz siet dan gelijc een tente, eñ is spitz op gevuert gelijc eenē kegel. Als die boomē also toege-richt sijn, so stoppē sijt mz palmē eñ mz bla deren van andere boomē, dattet den windt eñ regē ophoude, van binnē vlechtē sy die balcken mz seelen vā catoene, eñ mz eener wortelen, die en is den lijnen nz ongelijck: haer slaepcamerē hebbē sy in die hoochde, die strooyē sy met hoy eñ catoen. Sy heb-ben ooc groote houē, daer in leggē sy suyc-ker. Aldaer sagē wy ooc twee houtē gode-kens, die hieuē twee groote slangē om hoo-ge, dz warē haer afgoden soo wy meynden, maer wy vernamen daer na, dz sy die goy-kens alleenlijck tot een chierage opgerecht hadden, want sy aenbidden alleenlijck die Sonne eñ andere Plancten. Doē die onse aldaer hen quamē, so vloden sy vā stonden aen, mans eñ wijfs, eñ sy verlietē haer huy-sen, daer haddē sy veel gheuangē kinderen in, die sy aldaer mestedē, ooc veel oude wij-uen, die deden knechts arbeyt, die liepē tot ons toe. Als die onse in haer huysen qua-mē, soo vonden sy daer allerley potwerck, daer sy menschē vleesch in cooctē, mz pape-gaeyen, gansen, eñ eynden: sommige bradē sy aen speten, der menschen gebeente laten sy wte, eñ gebruyckense aen haer pijlē, wāt sy en hebbē gantz geen ijser. Wy sagē ooc eens kindts hooft, dz was versch afgehou-wen, dat bloede noch eñ het stack op eenen stock. Dit eylādt heeft vier groote waterē, wy noemdēt Guadalupeā, wāt het en is on-ser vrouwē berch, die die Hispanier Gua-dalupū noemen nz onghelijck, die inwoon-ders heetent Grachanam. Dz eylādt heeft papegaeyē, die sijn grooter dā onse phasan-ten, ende niet onghelijck mz den vlogelen, want sy hebben ghespickelde vederen, an-ders sijn sy root, eñ sijn in sulcker menich-ten aldaer, gelijc by ons die sprinckhanen,

ende

ende hoe wel dat alle bosschagien vol papegaeyen sijn, so mesten sijer nochtās sommighe, op dat sy beter om eeten sijn. Maer Columbus verwonderde hem, vā die vrouwen die tot ons ghevloden waren, ende hy beual datmēse op onse maniere cleede, eñ datmense dan weder tot den Canibalen schicte, want sy wisten wel, waer henen dat sy ghevloden waren. Also quamen die wijuen weder tot dē Canibalen, ende maecten dat die Canibali met hoopen tot den onsen quamen, verlecker t sijnde, met tghene datmen den vrouwen gheschenct hadde, ende sy meynden dat sy oock yet van daer brenghen souden. Maer doen sy daer teghenwoordich waren (oftet wt vreesen oft wt woegen der conscientien gheschiede) dat is onseker, maer deen sach den anderen aen, ende vlodē alle tsamen weder ter bosschagien waerts. Maer die onse die int eylandt ommeliepen, ende besichtichdent, die brakē hen haer scheepkens die sy vonden, van daer quamen sy weder tot haren ghesellen, die sy in dat eylandt Hispana gelatē hadden in den eersten tocht, maer op dien wech voeren sy voorby veel eylanden tegen middernacht. Maer daer ontdecte hem een eylandt, desselue inwoonders die verstonden die vertaelders oft dolmetschen die Admirans mz hem van dz eylandt Hispana genomen hadde, oock die ghene, die wy van der Canibaler grouwelijcheyt verlost hadden, ende sy seyden, dat dat eylandt hiet Matinina, eñ het was alleenlijc vā vrouwen bewoont, die comen tot sommighe tijden tot den Canibalen ende wordē vā hen bevrucht, ghelijck eertijts die Amasones ghedaen hebben. Daer na deylē sy die kinderen, wat knechtkens sijn, die geuē sy den Canibalen, die meyskens behoudē sy. Sy seggē oock dat die selue vrouwen diepe grauen oft holen hebben, daerin onthoudē sy hen, ende alsser yemant buytē tijts tot hen coemt oft wil, daer wt weyrē sy hen met bogen, als hen yemandt te na comē wil, dies haluen en mochten die onse ooc niet naerder tot hen comen. Als wy dz eylandt ouer die vijftich mylen omme voerē, doē vonden wy een ander eylandt, dat seyden die dolmetschē oft voortaelders, was seer wel gebouwen, ende was vā veel lieden bewoont, ende onder ander was veel corens aldaer, ende schier alle tghene dz den menschē van noode is. Maer die wyle dat hooghe berghen daer waren, doen noemden wijt oock den ijseren berch. Die dolmetschen ende die ghene die wy vanden Canibalen verlost hedden, die seyden, dat die Canibalen wel reysden tot in die duysent mylen, tot dat sy menschen vleesch te wege brachten, dat sy eeten mochtē. Des anderen daechs ghecreghen wy een ander eylandt, die wyle dat dat selue wat rondt was, soo noemden wijt tot der ronden Maria. Bouen dz selue was noch een ander, die noemden sy tot S. Martin, noch en vertoghen wy in dijer gheener, ouer twee daghen niet, doen quamen wy tot eener ander, dat was soo lanck (ghelijck sy seyden) tot in die hondert ende vijftich mylen, van opganck tot den nederganck, van dat selue eylandt seyden die dolmetschen vremde dinghen, hoe dat het soo seer schoon ende vruchtbaer was, dat noemden sy tot der oude Maria. Na dat vonden sy veel eylanden, maer verre van die voorß wel vier hondert mylen, onder die wasser een, dat was grooter dan dandere, dat noemden die inwoonders Ay Ay, maer die onse noemdent ten heyligen Cruyce, daer scheepten wy aen, op dat wy soet water in onse vaten creghen. Aldaer liet Admirans dertich mannen wte, die souden dat eylandt neerstelijck besichtighen. Die vonden van stonden aen vier Canibalen met vier vrouwen, doen die vrouwen die onse saghen, doen hieuen sy haer handen oppe, ende begeerden hulpe van den onsen: ende doen sy verlost waren, doen verliepen die mannen in der wildernissen, op die selue plaetse bleef Admirans twee dagen, ende verberch aldaer dertich mannen, die souden die Canibalen vanghen, waer dat sijer sommighe ghesien mochten. Maer die ghene die aen den oeuer stonden, die saghen een scheepken, dz noemden sy een corf oft kenie, dat voerde acht mannen ende acht vrouwen, ende doen Admirans die syne vermaende met een veldtgheschrey, doen vielen sy al op die Barbaren, die selue weyrden hen soo mannelijck met haren bogen, dat sy hen niet so haestelijck met harē schilden ghedecken en consten, en daer quam te voorē een Hispanier om, van eener vrouwen doorschotē. Doen die Hispanier merckten, dat sy vergifte pijlen ghebruyckten, doen onderstonden

ſy naerder met hen te handelen, eñ ſy roeyden op hen toe, ende ſy braken daer mede den Barbaren haer ſchip: het was aldaer een wijf, die regeerde ghelijck een Coninginne, dien waren ſy al ghehoorſaem, die hadde eenen ſone by haer met een leelijck grouwelijck aenſicht, hy en was gheenen Coninck ghelijck, maer hy ſach gelijc een rouwer ende moorder, doen hen ſchip verdroncken was, nochtans en wouden ſy niet ophouden op ons te ſchieten, eñ en hieuen niet meer dan die armen bouen dz water, dwelck ons een wonder was. Als ſy alſoo ſwommen eñ ſchouten, daer quamen ſy tot eender rootſē oft clippē, aldaer ſijn ſy eerſt van den onſen nedergeleyt worden, eñ ſommighe herwocht. Die Coninck wart ten twee ſteden gewont, die ſelue trocken ſy tegen harē wille, tot den Admirantē, die ſelue en verſcricten niet voor ſijn aenſicht, eñ ſy en lietē haer grouwelijcheyt nz te meer, ende ſy ſchuymden gelijck die leuwē als ſy in ſtricken ligghen: alſoo dat gheener ſoo hertachtich noch ſtout en was, die die grouwelijcke lieden niet en ontſach. Maer als Admirans alſoo henen wech voer met ſuijdtweſt, oft ſommwylen weſtwindt, doen quam hy ten leſtē op een groote breyde der zee, aldaer warē ontallijcke eylandē, daer af datter ſommighe duyſtere boſſchagien hadden, die andere ſchoone groene beemdē oft weyden, die warē ſeer luſtich ende aenmoedich: ſommighe waren rouw met gheberchtē, die haddē een onvruchtbaer dorre aertrijck, dz lach tuſſchen den verbranden berghen, ſommige waren root, ſommighe violette verwe, die andere wit, alſo dat die onſen meynden, dat daer berchwerckē waren, daermen coſtelijcke geſteente wt groeue, oft andere eertz grauē. Maer daer hen en quamen ſy niet, want die zee was te ſeer verſtoort, want ſy ſorchden dat die ſchepen ergens aen een rootſe ſtieten, ende braken, daerom ſpaerden ſijt tot op een ander tijt. Sy en conſten die eylanden oock niet ghetellen, alſoo laghen ſy onder malcanderen. Sommige cleyne behende ſchepen, die ſoo diepen water niet en behoefden, die quamē naerder daer toe, ende telden daer xlvij. eylanden, ende ſy noemdent Arcipelagus, om der menichten der eylanden wille. Maer als ſy die eylanden verlieten, ende die hooghe zee begrepen, daer vonden ſy midden op den wech een ander eylandt, dat heet Buchema, daer warender veel die dē grouwelijcken Canibalen ontloopen waren, die ſeyden ons, hoe dat het eylandt ſeer wel gebout was, eñ die inwoonders waren een goet volck, eñ den Canibalen ſeer vyandt, het warē ooc wilderniſſen daerin, die brochten voort groote houwende ſwijnē. Sy en hebben geen ſchepē daer mede dz ſy op die zee varen mochten, ende die Canibalen in hen landt ſoecken. Maer als die Canibali tot hen comen, ſo campē ſy dapperlijck tegen hen, eñ verdrijuenſe, maer waert dz ſy geuangē wordē, ſo gaetet hen qualijckē, eñ men vergelt hen gelijck mz gelijcken, wāt ſy ſteken hen die ooghen wte, eñ houwenſe in ſtucken, eñ bradenſe aen ſpetē, eñ eetenſe wt wraken, al en eeten ſy anders gheen menſchen vleeſch, dz ſeyden ons onſe dolmetſchen, die wy wt dz eylādt Hiſpana mz ons gevuert hadden. Maer die onſe en bleuen nz lange daer, eñ verlieten dz eylandt, alleen aen der ſyden daer het tegen nederganck der ſonnen ſiet, daer ginghen ſy wt op dz landt, op dz ſy wat waters vaettedē, daer vonden ſy een ſchoon huys, eñ daer by andere twelue cleyne huyſkēs, daer en was gants niemandt in, daer en was gheen teekē, dat cortelijck yemandt daer ghewoont hadde. Maer waerom dat niemandt daer en woonde, en wiſtemen nz, moghelijck oft die lieden van hitten wegen van daer, aen coelder plaetſen gewckē warē, oft dz ſy van den Canibalē gevlodē warē, eñ dan weder quamē, oft hoe dattet daer mede is. Dit eylādt en heeft nz meer dan eenē Coninc byden ſeluē ſtaē ſy eerlijc, eñ ſijn hem ſeer gehoorſaē, diē heetē ſy Chiaſichiū. Die ſyde des eylādts tegē middach, die is twechondert mylē lāck, in die ſelue nacht, doē vielē twee vrouwē, eñ twee iongelingē in die zee, want ſy waren ſeer by haren thuys, eñ ſy ſwommē thuyſwaerts ſondē onſen wetē, die ſelue haddē wy vandē Canibalen verloſt.

Hoe dat Admirans verſtont, dat die ſyne gheſtoruen waren.

TEn leſten quam Admirās mz allen ſchepē aen, aen dz eylādt Hiſpanam (dat leyt van den Canibalē vierhōdert leuken) maer tot ongheluckiger vren, want die ghene die hy aldaer tot eener beſettin-

settinghen ghelatē hadde, die waren al gestoruen. In dit eylandt is een landt dat heet Paynana, van daer hadde Admirans thien mannen met hem ghevuert, doen hy ten eersten male weder na Hispaniā voer, vandē welcken waren die seuen gestoruen, om veranderinghe wille des lochts. Maer deen vandē genen dijer noch ouerbleuē waren, doen die schepen by synen lande ende thuys quamē, dat heet Therema, aldaer is hy mz onsen wille, van ons wtgelaten worden, die andere twee maectē hen heymelijc daer van mz swemmen, daer aen en ware den Admiranten nz veel gelegen, waert dz hy die syne noch leuende geuonden hadde, anders en acht hijs nz. Maer doen hy een weynich voort voer, doē sach hy eē Caneā, dz is een lange galeye mz seer veel roederē, die selue vuerde des Coninckx broeder: den seluē Regentē hadde hy die syne neerstelijc beuolen, doen hy wech voer, ende hadde een groote verbijndenisse met hen gemaect, die selue des Coninckx Guancenarilli broeder, die haeste hem tot den Admirante nz meer dan met eenē anderen man, eñ hy schencte den Admirante twee goudē beeldē van wegen des Coninckx: daer na begoste hy te vertellē, dē elendigē misval der Hispanier. Maer wy en constē hem niet seer wel verstaen, wāt onse dolmetschen en consten die sprake nz seer wel. Doē Admirans alsulcx gehoort hadde, doen tooch hy voordaen, tot dz hy quam tot een houten stedekē, dwelck die Hispanier tot meerder verseckerthz gemaect hadden, dat selue vandt hy heel verbrant eñ gebroken, eñ daer en was nz meer ouergebleuen, dan die asschen, dz dede ons allen wee, maer wy en geloofden nz, dat sy alle doot waren: dat wy toch hadden mogen weten, hoet dattet al vergaē was: doen liet Admirās dz geschut afgaē, op dz, ofter noch sommige van den onsen verborgē lagen, dat sy van dz geluyt onser gewaer worden, maer het was al te vergeefs, want wy en hebbē geenē tsint meer gesien, sonder sy waren al gestoruē. Doē schicte Admirans boden tot den Coninck Guancenarillum, ende vraechde na die syne, ende beclaechde hem, dat sy alsoo omcomen waren. Doen seyden onse boden (soo veel als sy vanden Coninck hadden mogen verstaen) dz daer veel Coningen in dat eylandt waren, die veel machtigher waren dan hy, den seluen haddet verdroten, dat die Hispanier dz eylandt inghenomen hadden, ende sy waren voor dat houten stedeken ghetogē, ende sy haddent ghedestrueert, ende die mannen herwocht, aldaer wart hy selue met eenen pijl gewont worden, doē hy die onse helpen wilde, eñ tot een teekē van dien, liet hy hen sien synen verbondenē arm, daer aen hadde hy een schadelijcke wonde, daerom en conste hy oock niet by den Admiranten comen, doen hy dat merckte, so en geloofde hy hem nochtans niet. Des anderen daechs schicte hy eenen marckgrauē tot hem Sibillium ghenoemt, die soude die sake neerstelijck vernemen eñ weghen, oft het waerachtich mochte sijn, tghene dz die Coninck seyde. Die selfde quam daerhen, eñ bevant dattet gheloghen was, al dat die Coninck geseyt hadde: ende doen hy hem den arm ontbandt, daer en was nergens eenich litteckē van eeniger wondē, nochtās vandt hy hem int bedde ghelijck eenen cranckē. Aen syne cameren, waren acht cameren sijner neuen wijuen ofte concubijnē. Doē cregen wy eenen archwaen oft suspicie, oft mogelick, dat die onse door synē list eñ schalckhz omcomē warē: noch nam hem die Marckgraue aen, als oft hy den Coninck gelooue gaf, eñ hy vermaende hem, dat hy des anderen daechs den Admirantē besoekē soude. Des anderē daechs doen quam die Coninck by den Admiranten, van den seluen wart hy wtermaten seer eerlijck ontfangen, die dede euen ghelijck, al oft hen der onseren elende seer leyt hadde gheweest, eñ hy versuchte seer. Maer doen hy een wijf sach (die welcke wy vandē Cambalen verlost hadden) met der seluer sprack hy op sijnder sprakē, dz wijs niet en verstonden, ende ontdeckte hen seer tegen haer, die selue vrouwe hiet Catharina. Na veel woorden, tooch hy ten lesten weder thuyswaert, ende hy geloofde ons wederom vrienschap ende verbijndenisse. Maer daer warender sommighe, die meyndē, datmē hem grijpen soude, eñ men soude der onseren doot ouer hen wreken. Maer Admirās die bedachte die sake voordere, ghelijck een verstandich man, eñ nam achte op wyle eñ vre, wāt hy en meynde niet, dat het doen tijt was, dat hy die inwoonders vertorende. Des anderen daechs na dat die Coninck van daer ghetoghen was, doen besach des Coninckx

broeder die schepē, ende onderweeс die wijuen, ghelijcment hier namaels beuonden heeft, wāt die naestcomende nacht, so vicle Catharina met seuen andere in die zee, op dat sy by den Coninck quamen. Maer doē die schalcheyt opēbaer wart, daer iacchden sy den swemmendē na, maer sy en vingender niet meer dan dry. Maer Catharina quam met den anderen dryen tot den Coninck: doen hy die wijuen ghecreech, doen tooch hy inwendich des eylandts daer mede gaf hy te kennen, dat hy die onsen herwoicht hadde.

Van der wraeken van die ghene die omcomen waren.

DOen Admirans die verraderije merckte, doē onderstōt hy hem inwendich des eylandts te veruolghen, ende schicte, dryhondert mannen die den Maregrauen vriendelijck sochten: doē die selue mannen, den man ernstelijck sochtē, soo quamen sy tot eenen beslotenen wtganck eens waters, daer was een heerlijcke hauene, die noemden sy die Coninclijcke hauene, want alsmen daer inne coemt, soo crompt hem dat water, ende maeckt alsoo veel hoeken ende boghen, alsoo datiet een ander Meandrus ghescha mach worden, ende oft ghy alreede daerin sijt, so en weet ghy noch niet, oft ghy daer buyten oft daer binnen sijt, hoe wel datse aen dē wtganck soo wijt is, datse groote galeyen stellē can. Teghen den water, daer leyt cenē grooten berch, die is seer gruen, eñ heeft een schoone bosschagie, daer sijn veel papegayen, ende allerhande voghelen, die singhen seer soet na malcanderen: in die hauene vlietē twee waterē. Eñ doen wy voorder quamen, daer vonden wy hooghe huysen, die achtedē wy des Conincks te syne, diē wy sochtē, daerom liepē wy daer toe. Doē liepē ons te gemoete ontrent hondert mannē, die waren van schoonen leedtmaeten, die droegen boghen ende pijlen, ende sy ginghen met toornighe ghemoet ende aensicht teghen ons, ende sy riepen seer. Sy en warē gheen Canibalen sonder Tayni oft eedelen: doen gauen wy hen een teekē des vredes, ende gingē naerder tot hen, ende als wy met malcanderen spraken, soo maeckten sy terstont vrientschap ende verbijndenisse met ons, eñ gingen daer na met goet betrouwen tot ons, ghelijck tot den haren, den selue gauē wy veel onsers dincks. Doen die onse aldaer waren, doen maten sy dat huys, dat hadde cruys wijs dry ende dertich sceden, ende was rondt, daer waren oock andere huyskens daerom ontrent dertich, dier balcken ende sperren warē van geschockierden roeren oft rieten ghemaeckt, die waren wonderlijck ende constelijck door malcanderen ghevlochten, die selue warden vanden onseren gevraecht na den Coninck eñ Maregrauen, doen seyden sy, dat hy int geberchte ghetoghen ware. Dat onderstonden sy den Admiranten te vercondighen, voor af, dat sy kennisse ende vrientschap met den eedelē des landts ghemaect haddē. Maer Admirans brande vā haete, dien hy tegen den Maregrauē droech, die hadde op menigerley plaetsen des eylandts bespieders ghesonden, oft sy ergens den Coninck vonden ende vingē. Onder anderen warē twee ionghe ghesellen, Horeda ende Gormalanus, die waren strenge ende eens dapperen ghemoets, dijer tooch eener herwaerts ende dander daerwaerts wte, ende deylden alsoo dat landt onder hen, om te bespieden. Als die selue nv door menigerley plaetsen des landts toghen, doen quamen sy tot sommighe heerlijcke wateren, dijer vlotē sommighe aen eener syden des berchs her af, die andere aen der andere sydē, dit was eenen seer hooghen berch, ende hadde ouer al goudtsādt, daer wt groeuē die inwooners dz goudt op dese maniere: Met der slincke handt grepen sy inden berch, ende scherreden dat goudt daer wte, dat namen sy dan met der rechte handt, eñ gauent den onsen. Sommighe seggen oock, hoe sy sommige coornen Zecare daer gesien hebbē, die sijn den Coninck van Hispania gebracht worden, daer af deen neghen oncen woech, dat hebben veel lieden ghesien.

Vanden water dat goudt droech ende anderen dinghen al daer beuonden.

DOen die onse sulex gesiē hadden, doen quamē sy snel weder tot den Admiranten, op dz sy sijn heetē genoech deden, wāt hy en hadde hen anders niet heeten doē, dan nieuwe landē te besichtigen

ende

eñ terstont haer gelegentheyt ende aerte te kennen geuē. Sy en soudē ooc sonder sijn heeten gheen handelinge beginnē, soo lief als hen haer leuen ware. Sy verstondē ooc van den inwoonderē, hoe dat nz verre van daer int gheberchte een Coninck woonde, dien noemdē sy Gazichium Canoboam in harer sprakē, dz is alsoveel, als een Heere des goudē huys, want Boa heet een huys, ende Canum goudt, Gazichius eē Coninc. In dit water vondē sy ooc goede visschen, ende soet water. Marchio Sibilius gheeft te kennen, hoe dat by dē Canibalen inden Christmaendt sijn die dagen ende nachten ghelijck, oock dat die vogelen inden seluen lande tot dijer tijt haer tonghen maken: eñ als wy vraechden hoe hooghe dat hen den Polus scheen, doen seyden sy, men en siet die seuen sterren noch den waghen aldaer niet, sonder het ginck onder by synē Polo. Maer om die waertheyt te segghen, soo en is niemandt van daer comen, dien te ghelooven sy, want sy waren aller schriftueren oncondich, voor af der Astronomije.

Van der stadt die Admirans ghebout heeft.

ADmirans, op dat hy hem ende allen Hispanieren een gedenckenisse aldaer maeckte, soo onderstont hy een stadt te bouwē. Daer toe verkoos hy hem eē plaetse, die was Locifron genoemt, niet verre vander hauenen, ende op dz alle dinghe te gheluckiger voort ginck. Soo boude hy ten eersten een kercke, ende hy hadde dat ander oock volstreckt, waert dat die tijt niet ghenadert en hadde dat hy weder thuyswaert voere, oft gelijck hy den Coninck toegheseyt hadde, dat hy hem alle dinghen, ten eerstē soude latē wetē, daerom ruste hy toe twelf lichte schepen, met den seluen vercondichde hy den Coninck wat hy ghevonden ende ghesien hadde. Maer die wyle dat Admirans noch in dz eylandt Hispana woonde: die sommighe noemen dat eylādt Offiram, dz meynē dattet tselue is, daer af in die heylighe Historie mentie gemaect wordt, int derde boeck der Coningen, die heeft vijf graden middaghelijcker breydden, dz is dryhondert eñ tsestich mylē, ende die Polus verheft hem indē middach xxvij. graden. Syne lengde is xxij. graden van opganck teghen nederganck, ende is wijdt acht hondert ende tachentich mylen. Alsmen dit eylandt besiet, soo ist een blat van eenen castanie boom ghelijck, daerom onderstont Admirans een stadt te bouwen aen eenen houele eens berchs, midden in dat eylandt teghen middernacht, wāt van daer sachmen eenen anderē berch, die hadde veel bosschagien, ende was rouw ende steenachtich, hy hadde ooc seer veel kalcx. Medi heetent Ysabellam, onder aen den berch is een schoon lustich effen veldt, dat is tsestich mylen lanck, ende twelf mylen breet tot sommige plaetsen, maer tot sommighe plaetsen en ist maer ses mylē breet, daer door vlieten veel schoone wateren, dat principaelste vlietet voor die stadt henen op eenen boochschoot na. Die selue wateren vochtigen dat landt soo wel, dat sijt maken draghen al tghene dat wter aerden wassen mach: want alsmen in dat sandt aen het water yet saeyt, soo gaet het van stonden aen oppe, dat versochten ende proefden wy, ende saeyden veel saets van cruyden, ghelijck lattouwe, kersse, coolen, ende ossen tonghen: dat was al tsamen op den xvj. dach op ghegaē, die concommeren ende cauwoorden die waren op den xxx. dach alreede rijpe, ende dat ick die waerheyt segghe, so en heb icker noyt beter ghegeten, dat selue wiste oock Admirans, van den ghenen die by hen woonden, die hadden hen oock veel dincks gheseyt ende ghewesen, voor af, een landt dat goudt droech, dwelck heet Cipagora, daer hen schiete hy xxx. mannen van den synē, daer was goudts ghenoech, ende doen sy weder quamen, doen vertelde sy veel wonderlijcx dincks, voor af, hoe datter vier beken vanden berch af liepen, deen teghen Morgenlandt, dat ander teghen den auont, het derde teghen middernacht, ende dat vierde teghen middach. Dit eylandt is in vier deelen ghedeylt, dat deel teghen Morghenlandt dat heet Suma, dat deel tegen auont Atribunea, tegen middernacht Lachem, ende dat tegen middach is van een yeghelijck Naiba ghenoemt.

Hoe Admirans totten goudtberchwerck comen is.

OP dat ick weder come, daer ic afghetreden ben. Soo boude Admirans een ſtadt, ende omtooch ſy met eener mueren, eñ tooch op den xij. dach Meerte van daer, ende vuerde ontrent vier hondert voetknechten met hem, midtſgaders ſommighen ruyteren, die haeſten hen teghen middach, aldaer ſy gehoort haddē dat veel goudts was. Maer als ſy quamē ouer die hooge bergen eñ diepe dalen, ooc ouer veel ſchooner wateren, ſo quamen ſy ten leſten aen een geweſte, daer begint dz rijcke Cimbaga, op deſſelven breede, daer ſietmē ſommige waterſtroomen, daer is den ſandt mz goudt gemengt. Admirans tooch in dz eylandt op lxxij. mylē weechs, eñ hy was ooc ſoo verre vander ſtadt, die hy gebout hadde. Doen quam hy aen eenen oeuer eens grooten waters, daer is eenē hoogē houele, daer op nam hy voor hem een ſlot te ſettē, op dat hy des te ſekerder, die heymelijcheyt des landts vernemen mochte. Den ſelven gauē ſy den name S. Thomas. Maer als hy dz ſlot boude, doen quamē die liedē des landts mz hoopen by hem, om waerē ende goedē van hem te ontfangē, den ſeluē wart hy te wille, eñ hy begeerde wat goudts van hen, die quamen terſtont weder tot hem, eñ brachten veel goudts tſamen, dat moet ick oock ſegghen, het bracht eener een coren goudts, dat meer dan een once woech, van deſſelven corens groote verwonderden wy ons ſeer, wāt het was ongelooffelijc: maer ſy ſeyden, ſy wouden noch grooter corē brengen, die quamen van een ander landt (ſoo ſy ſeyden) dat en lach nz meer dan een halue dachreyſe van daer, ende die coornen liggen int ſlechte ſandt. Die inwoonders en wiſten niet wat cracht dat dz goudt hadde. Sommige brachtē ooc ſtuckē goudts, daer een, een half loot meer dan een once woech, ende ſy ſeyden datter noch grootere voorhanden waren. Aldaer hen ſchicte Admirans veel van den ſynen, die dat goudt eertz neerſtelijck beſichtighen ſouden, ende hem terſtont weder vercondigen ſouden. Maer ſy gingen hen, ende vonden meer dan men hen gheſeyt hadde eñ dan ſy immermeer ghemeynt hadden. Onder anderen ſoo ſijnder wildernissen daer, die ſijn vol van allerley ſpeceryje, dat ſelue en vergaderen ſy niet, ten ware dat die naeſte naeghebueren yet daer tegē en vermangelen. Maer die met hen handelen, die brengen potten ende ander aerden werck, oock houten ſchotelen, lepelen ende des dincks veel, dat deruen ſy al, die gene die ſpeceryje daer voor geuen. Inden Meerte vonden ſy wilde rijpe druyuen, hoe wel dit landt vol bergen eñ crochten is, ſoo heeftet noch ſoo ſchoone gruene boomen, want het veel regens heeft, daerom ſijnder oock veel beken eñ ſtroomen inne die goudt draghen, want als den regen van die berghen vlietet, ſoo trecken ſy veel goudts met hen, op dz effen veldt, daer door het vlietet, gelijck gheſeyt is, dat ſijn alle luſtighe ſtille wateren, ende en maken gheen gheruyſch, ſonder gaen ſtille ende ſaechtelijck daerhen. Tot dijer plaetſen is een eerloos onnut volck, dat is altijt ledich ende traech, ende en mach die coude niet wel lijden. Sy hebben boſſchagien vol catoens, die en weten ſy niet te ghebruycken.

Van den wonderlijcke dinghen die Admirans gheproeft eñ gheſien heeft.

ALs hy ſulcx ghemerckt heeft (ghelijck gheſeyt is) doē keerde Admirans weder tot dz ſlot Yſabellam, daer hy die ſommige van die ſyne gelatē hadde. Maer hy reyſde met dry galeyen, ende ſochte nieuwe landen, ende eer dat ſy in hoochde ghеſien hadden, ſoo meynde hy dattet een vaſt aertrijck was, hoe wel dat hy beuant dattet een eylandt was, ende leyt van dat eylandt Hiſpana, ontrent lxx. mylen, ende heet Cuba: doen wijt lieten liggen, daer togen wy teghen middach toe, eñ lenckten ons weynich tegen nedergane, maer hoe verder dat wy voort voeren, ſoo verder ſtreckten hen die hoofden van den oeueren, ende dat aertrijck verloos hem, want die oeueren cromden hen tegen middach met groote omloopen. Alſoo doen wy meynden dat wy teghen nederganck voeren, doen voeren wy altijt teghen middach toe: alſoo verleyde ons dat aertrijck ende die cromte. Ten leſten quam Admirans

aen

aen een eylandt, dat noemden die inwoonders Jamicam, eñ gelijck sy seggē, so noement die werelt beschrijuers, dat groot Lamiam, ende is grooter dan Trinacria, dat heeft int middel eenen berch, die gaet suyuerlijck hooghe eñ hooger, ende wascht al schoonkens van alle canten her, dat eener nau mercken en can dz hy hem verhoocht, tot dat eener opt hoochste coemt. Soo verheft hy hen met een hooghe hooft, ende met der hoochten ghelijckt hy die properhz des opwassens: dz eylandt is so vruchtbaer, dat sijns ghelijcken nauwelijcx geuonden en wordt. Het heeft ooc so gesciete inwoonders om alle dinghen te doene, wāt in hanteringhen sijn sy seer scherpsinnich, also dz sy schier allen harē nagebuerē te loos sijn. Doē Admirans daerhen quam, doē wilde hy die synen op dat landt laten, maer sy wederstonden hen, ende streden tegen malcanderen, maer die van dat eylandt lagen onder, met groot verlies der lieden. Maer na den strijdt, wardt vrede ghemaect, alsoo verlieten wy Jamicam, ende wy vocrē met westenwindt seuen daghen na malcanderen, ende seylden altijt aen der sydē Cube, ende voeren soo lange, tot dz wy meynden, dat wy Chersonnesum Auream gecregen hadden, dat welcke in Morgenlandt leyt, want wy waren soo hooghe in die zee gheromen van eener plaetsen tot der anderen, dat wy schier die gheheele werelt om ghevaren waren: ende dat wy van den xxiiij. vren der sonnē, nz meer dan xxj. en vonden, hoe wel dat wy veel geleden hadden. Soo hebben wy acht hondert eylanden namen gegeuen, eñ wy sijnder wel voorby dry duysent hen gheuaren, daer veel af te segghen waere. Also als wy aen der sydē Cube henvoerē, wat hooger dan daer hy begost hadde te vaeren, doen vant Admirans een hauene, die veel schepē houdē mochte. Aldaer liet hy die synen wte, ende doen sy aen dat landt quamen, doen en vonden sy niet dan cleyne huttekēs, daer en woonde niemādt in. Maer sy vonden aldaer visschen aen speten steken, die briedē die visschers, maer die onse aten die ghebraden visschen, ende warpen die slanghen wech. Doen sy die Christen saghen, doen vlodē sy op die berghen, ende verwachteden daer om te siene, wat wy doen wilden. Doen wencten hen die onse met teekenen, dat sy niet vreesen en souden, doen lietē sy die vreese een weynich vallen. Maer daer was een frisch ionghelinck onder hen, die spronck af op een nederer berchken, ende quam naerder tot ons, doen sprack eener met hen, die was wt dat eylandt Hispana gheboren, die was van ioncks oppe in Hispania by den Admiranten opghehouden, desselue sprake, was een weynich ghelijck der spraken deses landts, die selue vaechde hen, waerom dat sy vloden, ende wie dat sy waren, ofte hoe dat dat landt hiete. Doē sy nv der saken eens waren worden, ende dat hy weder tot hen selucn quam, doen seyde hy dat sy visschers waren, ende sy waren daer hen comen om te visschen, wt beuel haers Conincks, die wilde eenen anderen Coninck een heerlijcke maeltijt aen richten, ende sy seyden dat sy blijde waren, dat wy die slanghen niet ghegheten en hadden, want die selue behoorden voor den Coninck voor een lustighe spijse. Doen dz Admirans hoorde, doen lieten syse wech gaen, want hy verstont nv ghenoech haer manieren, daerom volstreckte hy synen wech teghen nederganck der sonnen, ende als hy voorby een landt voer in nederganck, daer vont hy dattet seer vruchtbaer was, ende hadde veel inwoonders, die warē seer tam: als sy die onse saghen, doen gingen sy aen den oeuer, ende brachten ons broot dat sy bruyeten. Sy brachten oock sommighe hole cauwoorden vol waters, ende gauense ons ghelijck den lieuen gasten. Maer wy voeren voort, ende wy saghen daer veel eylanden, die ten eersten schenen wel gebout te syne, die waren vol gruene boomen, voor af aen der syden des vasten aertrijcx, ende doen wy alsoo aen der syden scheptē, doen quamen wy tot eenē wtgāck eens strooms, die hadde sulcken heeten water, dat geener gheen handt langhe daerin ghelijden en conste, soo sode dat water: doen voeren wy noch voort, ende wy vonden sommighe visschers, die visten in hole boomen, die hadden eenen visch aehter aen dat schip ghebonden met seelen, ende sy sleypten hen na hen, die ghelijckenisse des vischs was ons onbekent, ende waert dat hy gheen groot hooft ghehadt en hadde, soo ware hy anders eenen ael ghelijck ghewcest: op sijn hooft hadde hy een huydt ghelijck een tesche, eñ als eenen visch oft moschel bouen

dat

dat water opworpt, ſoo laten ſy den viſch los, dan ſchiet hy daer hen ghelijck eenen pijl, eñ vangt den viſch mz ſijnder teſchen, ende hy behout hem ſoo langhe tot dat hy bouen dat water coemt, ende dat en mach hy niet lijden, dan ſo nemen ſy hen dē roof. Sy vinghen vier groote viſſchen, dat wijf ſaghen, die ſchencten ſy ons, die ſelue aten wy oock met grooten luſt, doen vraechden wy den viſſchers, oft haer die ſyde noch langhe ſtreckte, ende hoe verre dattet tegē nederganck noch ginck: doen ſeyden ſy, dz die ſyde gheen eynde en hadde, ende doen wy van daer voeren, doen bleuen wy aē der ſyden, ende ſaghen noch veel volckē. Niet verre van dat aertrijck dz gheen eynde en hadde, daer is een eylandt, daer en ſaghen wy gheen menſchen, want warender ſommighe daer gheweeſt, ſo waren ſy ſnellijck wech ghevloden, maer wy ſagen veel honden aldaer, die en baſten niet, hoe wel dat ſy tuckachtich ſaghen, het gingen ooc veel ganſen ende eynden in dz eylandt. Als wy alſoo aen der ſyden Cube henvoerē, doen quamen wy in een engde, daer waren veel droochten ende ſandtbancken, ende die zee thierde ſeer met ſchuymende baeren. Alſoo ghebaerde die zee ouer die xl. mylen verre, ende dat water werde ſoo wit, al oftmen meel daerin gheſtroyt hadde. Doē wy nv wt die baeren quamē, ende ouer tachentich mylen voeren, doen quamen wy aen eenen hoogen berghe, daer ſchicten wy knechten wte, op dat ſy water eñ hout vergaderden, daerhen ginck oock een ſchutter met ſynen boghe, ende als hy in dat eylandt omſpaceerde, ſoo coemt hy in een dicke boſſchagie, eñ als hy hem der boomē verwonderde, ſoo ſach hy terſtont achter hem eenen friſſchen langen man ſtaen, die hadde een wit cleedt aen, doen meynde die ſchutter, dattet een monick was die by hen int ſchip was. Maer doen hy ſach dattet een ander was, doen warē terſtont twee andere mans aldaer met gelijcke cleederen, ende na hen noch wel xxx. die hy ſach, doen vloot hy ſnellijck van daer, maer ſy volchden hem na, ende wencten hem dat hy niet vreeſen en ſoude, het en was gheen vlijens noot. Maer die ſchutter maecte hem terſtōt by den ſchepē, ſo haeſt als hy mochte, eñ vertelde den Admiranten wat hy geſien hadde: eñ doen hy dz hoorde, ſo ſchicte hy ſommige wte die doorſochten ſchier dz gantze eylandt, daer waren oock veel boomē dijer ſommige droegē ſpecerije, die andere violē. Maer als hy alſoo lancx der ſyden Cube omme wandelde, ſo vondē ſy veel landē, die die van dz eylandt Hiſpana (die den Admiranten volchden) niet en verſtondē, eñ hoe wy meer voeren, hoe hem die oeueren meer cromdē: eñ als nv waeyde dē ſuijdenwindt ende dan ſuijdtweſt windt, vande welcke warden wy ſomtijs ſchier opt drooge landt ghedreuen. Alſo veel eylandē heeft die ſelue zee. Onſe ſchepen waren oock ſchier onderghegaen, ſo vol waters warē ſy, vander zee eñ van den hemel vergadert. Daerom moeſten ſy weder om thuyſwaert keerē den wech dien ſy comen waren. Sy en ontſagē te dijer plaetſen niemandt, ſonder ſy warden van eenen yegelijcken wel ontfangen. Want ſy en hadden niemant beſchadicht, doen ſy voor by voeren, ſonder ſy waren eenen yeghelijcken te wille worden.

Hoe dat Admirans tollen op die eylanden leyde.

Doen hy weder in dat eylandt Hiſpanam quam, aldaer hy Hiſpaniers tot beſcherminge ghelaten hadde. Doē vernam hy dz Margarithus eē ſtrenger man van daer wech was, die was wat vertorent, ende hy tooch mz veel Hiſpanieren weder thuyſwaert. Doē hy dz vernam, doen bereyden ſy hen, dat hy oock weder thuyſwaert trock, moghelijck ſorghe hebbende, dz hy voor dē Conincx beſchuldicht mochte worden, ende dat hy in onghenade comen mochte. Noch voer hy thuyſwaert onder den ſchijn, al oft hy wilde provande halen, ende dz garniſoen vernieuwen, hoe wel dattet om een anders te doene was, gelijckt gheſeyt is, noch al eer hy wech tooch, doen verſoende hy hem te voren tegen ſommighe Coningen, die warē den Hiſpanieren vyandt, van weghen des rooucns dat ſy in ſijnder abſentien bedreuen hadden, noch in preſentie der Coninghen die ſy daer na niet en ſchouden noch en vreeſden. Ten eerſten verſoende hy hem dē Conincx der Guarioneſer, ende maeckte een vaſte vrientſchap met hem, ende gaf ſyne ſuſter eenen wt dat eylandt, die te voren onder die ſyne ghetelt wart, ende hy nam eenen dolmet-

dolmetschen oft voorspreker, ende haestede hem tot der stadt die hy ghebout hadde, ende S. Thomas die name ghegeuen hadde: daer vandt hyse van eenē Coninck belegert, ende het was seer na daer by, dat sy die stadt opghegheuen souden hebben, want sy waren alreede dertich dagē lanck belegert gheweest, sonder cenighe hulpe: ende als hy die stadt vander belegeringhe verlost hadde, doen vinck hy dē Coninck, die sonder oorsake sy ouertoghen hadde: doen namen sy voor hen, die andere Coninghen oock te verdrijuen. Maer doen hy vernam dat die inwoonders honger leden, want daer waren veel lieden van honger ghestoruen, ende sy gauē den Christen die schult des hongers, want sy hadden hen alle haer wortelen wtghetrocken, daer sy haer broot af maeckten: doen wilde hy weder achterwaerts trecken, ende soo hy dat inden sinne hadde: doen voeren die provanden des Conincks Guarionery rijckelijck tot hen, want sijn lādt en hadde noch gheenen honger gheleden. Ende doen hy alsoo weder achterwaerts tooch, op dat die Hispanier te sekerder int eylandt woonen mochten, soo dachte hy een ander slot op te richten by der stadt S. Thomas, op eenen hooghen berch, ende noemde dat van den namē der ontfanckenisse. Doē die inwoonders merckten, dat die Christen dat eylandt langher inhouden wilden, soo schicten sy van alle plaetsen her bootschappen tot den Regente, op dat sy hen bidden ende ouerbidden souden, dat hy die synē temmen wilde, op dat sy alsulcken schade van hen niet lijden en moesten, dijer ghelijcken sy van gheenen vyandt besorcht en hadden, dan soo sy segghen, soo deden sy hen veel leedts, onder den schijn dat sy goudt soeken wilden, ende spolieerden daermede schier dat gantse landt, ende sy seyden daer by, dat sy lieuer wilden tol ende tribuyt geuen, dan altijt alsoo ouergheloopen te worden, ende tot onruste comen, daerom warden sy eens, dat sy den Christen Coninck tribuyt gheuen souden, op deser manieren, dat die ghene die aen den berghen Cibanis woonden, die souden alle dry maenden dry stucken goudts (dat noemen sy monen) brenghen. Maer die ghene die gheen goudt en hadden, die souden speecerije, ende catoen gheuen.

Van den Coninghen die van weghen der misdaden der Hispanier, van den Christen vielen.

DJe voorgenoemde Coningen waren van honger ghedwonghen worden, dat sy den Hispanieren geloofden tribuyt te geuen, dan doen hen haer wortelen gebraken (die sy in stede van tarwe eñ coren gebruycten) doē en consten sy geen broot meer ghebacken, ten ware dat sy mz swarē arbeyt die wildernissen doorsochten, noch soo hielden die sommige geloue ter ghesetter tijt, ende wanneer dat sy niet betalen en consten, so ontschuldichden sy hen met der armoede, eñ sy geloofdē dobbel te gheuen, als haer saken beteren soudē: wāt als sy haer noodruft daer af namē, soo en hadden sy nauwelijcx soo veel dz sy betalen mochten. Ter tijt alsmen dat goudt pleech wt te grauen, doen vondē sy een goudt coren, dat woech twintich oncen niet verre vanden oeuer, dat selue coren is den Coninck van Hispania gantz toe gheschict worden, voor een wonder, dat hebben veel liedē aldaer gesiē. Aldaer sijn ooc bosschagien, die veel wonderlijcx dincks brenghen: voor af vindtmen daer veel sandaelhouts: het mochte daer een neusewijs seggen, hoe dz sy nz heele schepē mz goudt van daer en brengē, gelijc sy scheyen mz sandel brengē, die wyle dz dat eylādt so vol goudts is, gelijck sy seggen, dien mochte haest gheantwoort worden: het ware waer dz die eylanden vol goudts waren, alsmense tegē onsen landē rekenē soude, maer daer en is so veel goudts nz, datmen heele schepē daer mede laden conde. Die wyle datmen mz grooten arbeyt wt der aerden graeft, soo sijn oock die mans cranck worden, die hy met hem daer hen gevuert heeft, ende sy warē meer tot ledicheyt eñ oncuysheyt gheneycht dan tot arbeyt, alsoo dat sy alle tghene dat met grootē arbeyt gecregē was, schandelijc verdeden, eñ sy waren in allen moetwille alsoo versoncken, dat niet daer af te seggē en is: want sy hadden ooc eenē doodelijckē hact, op den Regent gecreghen, om dz hy haren moetwillen teghen was, ende sy maeckten daermede, dat die Barbari die noch ongetemdt sijn, so lancx soo meer verwilderden, ende

ende ſy verkeerden hen weder vā allen redelijcken leuen. Alſoo dat op den dach van heden, die oncoſten dat gewin ouertreffen, hoe wel dat ſy dit jaer, dat is dat vijfthienhondert ende een jaer, hebben ſy in twee maenden meer goudts dan twelf duyſent merck vergadert elcke merck voor acht oncen gherekent. Anders hebben ſy oock veel dincks gecreghen, daer af hier na geſeyt wordt. Ende op dz wy op onſe voornemen blijuen, ſoo weet dat dat ſelue jaer ſo groote winden quamē, dz ſy die boomen ſchier alle wtgheroeyt haddē, ende werpen ſy in die hoochde, als hadden ſyſe inden hemel willen worpē. Daer verſoncken ooc dry galeyē Columbi, die in die hauene waren, ſoo vreeſſelijck ghebaerde die zee, die voorſake deſſelue onweders, leydē die Barbari op die Chriſten, om harer ſondē wille, die ſy bedreuen hadden, ende dat ſyſe in harer ruſten verſtoort hadden, ende ſy ſeyden datter niemandt ſoo oudt en was die een ſulcke tempeeſte ghedachte. Doē Admirans tot der hauenen quam, doen beual hy den timmerliedē (dijer hy goede by hen hadde) dat ſy twee ſchepen maken ſouden.

Van dat ſlot dat hy ghebout heeft by den goudtberchwerck.

DAer en tuſſchē ſchicte hy ſynen broeder Bartholomeum, den welcken hy tot eenen Regente in dat eylandt ghemaect hadde, ende met hem wel gheruſte mannen, op dat ſy goudt groeuen, wāt die ghene die by hem waren die conſten dat goudt ende ander metael meeſterlijck graeuen, die ſelue berghen daermen dat goudt graeft, ligghen van dat eylandt Yſabella ontrent tſeſtich leuken, hy beual hen oock onderandere, dz ſy die plaetſen neerſtelijc beſichtichden. Alſo tooch die voorgenoemde Bartholomeus daer hen, ghelijck een hooftman, oft ghelijck ſy hem noemē Andelantadus, ende ſy vonden ſeer diepe graeuen, die ſeer oudt waren, daerom ſegghen ſy, dz die Coninck Salomon ſyne ſchatten aldaer wtghegrauen heeft, daer af die oude hiſtorien ſegghen. Die arbeyders die dē goudtgrauen verſoeken oft proeuē wilden, die begonſten aerde wt te voeren, ende hadden alreede dat aertrijck bouen op gehouwen. Doen hoorden ſy, dat hen die goudt grauen ſtrecten, tot op die ſeſthien mylen weechs, ende ſy meynden dat een yegelijck, elcken dach dry oncen goudts ſonder groote arbeyt ghecryghen mochte, dat ſelue ontboet Bartholomeus den Admiranten. Doen hy dat vernam, doen nam hy voor hem weder in Hiſpaniam te varen, noch maeckte hy te voren ſynē broeder tot eenē Regente int eylandt, ende hy ſcheepte van daer int beginſſel vā Meerte, int jaer duyſent vierhondert vijue ende tnegentich ende quā weder thuyſwaert. Daer en tuſſchē boude Bartholomeus een ſlot, op dat hy dbeuel ſijns broeders volbrochte, dz noemde hy dat gulden ſlot, want doen hy daer aen boude, doen wardt een ſandt gheuonden, dat hadde veel goudts, ende hy volbracht dz werck in dry maendē. Hy begonſt oock menigerhande inſtrumenten te maken, daer mede men goudt wtgroef. Maer den honger nam alſoo ſeer ouerhandt, dat hijs niet volvuerē en mochte, daerom voer hy van daer, ende hy liet daer thien mannen voor eē garniſoen, die dz ſlot verwaerden, ende hy voorſach ſy, dat ſy gheenen honger en leden, ende hy liet aldaer eenen iaeghondt, die conynen vanghen ſoude. Van daer quam hy tot dz eylandt der ontfanckenniſſe in den maendt, doē Guarionexius ende Nanicanterius haer tribuyt leueren ſouden. Maer als hy dat tribuyt vanden twee Coninghen ontfangen hadde, ende hem beſorcht met prouande, dat voor hem eñ voor die ſyne dijer ouer vierhondert waren ghenoech was, doen ſeylde hy teghen Hiſpania toe.

Van der ſpijſinghe die de Coninck van Hiſpania gheſchict heeft, ende van ſijn ghebodt.

ONtrēt het beginſſel des Hoymaendts, quamen dry lichte ſchepen aen dat eylandt, daer die onſe honger leden, die ſelue ſchepen waren gheladen met allerhande ſpijſinge, want ſy vuerdē wijn, olie, gheſouten, ende gheroockt vleeſch, ende worſten, ende dijer ghelijcken, dat deylden ſy onder hen, alſoo dat een yeghelijck ſijn deel hadde. Ende doen ſy ſpijſe eñ prouande wtghedeylt hadden, doen brachtē ſy die mandaten des Coninck hervoor, dat was,

Digitized by Google

was, die Coninck geboot dat sy die eylanden souden bouwen, die tegen middach gelegen sijn, aldaer men dat goudt gracft, ende alle inwoonders ende Coningen, door der welcker valscher practijcken cñ listen, dat die onsere omcomen waren, in Hispaniam schicken. Daerom op dz sy den Coninckljcken mandaet stadt gheuen, ende volbrachten, soo vinghen sy terstont dryhondert mans, ende haer Coninghen, ende schictense in Hispaniam. Daer na begonsten sy te bouwen, dat deel des eylandts dz teghen middach is, ende bouden aldaer op eenen hooghen houel een slot, niet verre van eener hauene, dat noemtmen sinte Dominicus slot, want sy quamen op eenen sondach daer hen: door die selue hauene loopt een groot water, dat is vol visschen, ende het is seer goet daerin te varen. In dat slot Ysabella, daer warē die crancken ende achterstellige bleuē, midtsgaders den timmerlieden, die souden twee lichte schepen maken, die andere quamen in S. Dominicus slot. Doen dat selue opgherícht werdt, doen ordineerde hy twintich mannen aldaer, ende voer van daer teghen nederganck der sonnen.

Hoe Columbus ghewaer werdt dat die synen omcomen waren.

DOen hy alsoo voer, soo quam hy tot dat water Naybam, dat is vant voorß eylandt, op hondert ende twintich mylen, ende het vlietet vanden bergen Cibanis, die teghen middach sien. Als hy ouer dat water quam, doen schicte hy sommighe bespieders voor henen, die dz landt teghen middach souden besichtighen, daer waren wtermaten groote sandael bosschagien, aldaer hieuwen sy af eenen grooten hoop sandael hout, ende leyden dz by sommighe, tot dat sy weder quamen, ende dat met schepen wech voeren mochten. Maer doen die Regent die rechte syde door liep, doen vonden sy eenen machtigen Coninck nz verre vā dz water Nayba, die oorlooch de tegen dat volck dien die sandel bosschagien toebehoorden, ende hy en meynde ooc niet op te houden van strijden hy en hadde se hem toegheeygenet. Dat selue Coninckrijck is aen eenen punt van een eylandt teghen nederganck, ende heet Saragna, ende het is van dz water Nayba op xxx. mylen gheleghen, ende het is een rouw berchachtich landt. Wat voor andere Coningen ontrent hen liggen die geuen hem tribuyt, ende sy sijn hem ghehoorsaem, gelijck haren ouer Heere. Maer onse Regēt sprack den Coninck aen, ende dede so veel, dat hy willichlijk chijnsbaer wart, ende hy vereereeh aen hem, dat hy alle jaer, als hy den chijns betalen soude, catoen eñ hennep schicte, midtsgaders ander dinghen dz aldaer wascht: maer daer en wascht gheen goudt. Als nv die sake aldaer te vreden gestelt was, doen quamē sy eenmoedelijck tot den Coninck, die ontfinck sy oock seer cerlijck met alle twolck, dz liep hen mz vreughden teghen. Onder anderē maeckte hy den Regent een sulck schouwspel: Ten eersten ontmoetten hem xxx. maechden oft ionckvrouwen die en haddē niet meer dan haer schamelheyt bedeckt, met eenen catoenen doeck na harer manieren, anders warē sy naeckt, die selue ghewoonte houden die maechden, maer die rechte vrouwen gaen heel naeckt, die selue maechden droeghen tacken van olijfboomen in haren handen, ende doen sy by den Regent quamen, doen boden sy hen die tacken, tot een teeken des vredes, ende der verbijndenisse, dat hayr haddē sy ouer die schouderen hangen, ende sy gingen met verbondenen voorhooft, mz swertgroene banden, sy waren al te male van aerdiger wel ghestelder proportien ende leedtmatē. Als hy nv met sulckē schimp ontfanghen was, doen wart een heerlijck auontmael bereyt, ten lestē ginckmen slapen, mz Coninckljcker pomperije, des anderen daechs daer na, ginghen sy in een wijdt huys, gelijck een dans oft spelhuys, daer oeffenden sy hen mz menigerley spelwerck ende dansen. Na dien quamen twee spitsen oft hoopen mannen, die streden soo straffelijck ende ernstelijck teghen malcanderen, ghelijck al oft rechte vyanden gheweest waren, ende aen beyde sydē quamender veel omme, ende daer soudender noch meer omcomen sijn, waert dat hen die Coninck niet een teeken ghegeuen en hadde, dat sy ophouden souden:

haer wapenen waren pijlen ende boghen.

Hoe dz die Coningen weder neder gheleyt worden die van hen afghevallen waren.

OP den derdē dach tooch hy weder van daer, eñ besichtichde dz eylandt Ysabellam wederom. Doē vandt hy die synen doot, wāt harer warē wel twee hondert gheſtoruē om menigerley cranckheyt wille, dat maeckte Columbum ſo bedroeft, ende het dede hem ſoo wee, dat hy ſchier aen der ruſtinghe vertwijfelde, ende hem verdroot oock alder meeſt, dat gheen ſchepen met provande wt Hiſpania en quamē, ende hadden alſoo langhe tijt gebreck van provande ghehadt. Ten leſten onderſtont hy die crancken te deylen, aen die plaetſen aen der zee ghelegen tuſſchen Ysabelle eñ S. Dominicū neuē den wech, die tuſſchen den middach ende middernacht is. Aldaer begonſten ſy nieuwe ſteden te bouwen, ende ten eerſten bouden ſy een ſlot, ter Hope ghenoemt van Ysabella op xxxvj. mylen weechs ghelegen. Na dien maecktē ſy S. Catharinen ſlot op xxiiij. mylen daer af, van dat op twintich mylen maecktē ſy S. Jacobs ſlot, tuſſchen dat ſelue ende S. Dominicus ſlot, maeckten ſy een ander, dz noemdē ſy dz Goet jaer, na den name des Conincks Fundini. In deſe ſloten leydē ſy die crancken, ende hy tooch in S. Dominicus ſtadt, aldaer vergaderde hy den tribuyt van den chijnſlieden des Conincks. Maer doen hy te lange aldaer bleef, ende die Hiſpanier groote moordt ende onruſte bedreuen, doen vielen veel Coningen van hen lieden af, eñ verbonden hen ſchier alle met malcanderen tegen die Hiſpanier, ende doen ſy op eenen dach tſamen quamen, ende hen tot den ſtrijdt tegen die onſen toe ruſteden, doen maeckten ſy Guarionexium den opperſten vanden gheheelen hoope, die hadde meer dan vijfthienduyſent mannen ond hem. Doē onſe Regēt alſulex hoorde, doen quam hy hen te voren mz geſcickelijcheyt ende hy veriaechdeſe alle, ghelijck die ghene die ongeſchickelijck te samē gheloopē waren, dat en dede hy oock nz ſonder groote moeyte ende arbeyt, ende hy was in grooter vreeſen eñ anext, wāt wy ſtredē mz den Barbarē. Doen maēde ons Admirās, dz wy dit onderwegē lietē, eñ tot hē quamē.

Vanden nieuwē eylanden ende veelderley volcks die Admirans ghevonden heeft.

OP den achtentwintichſtē dach des Meyen, int jaer duyſent vier hondert ende achtentnegentich, doen ſcheepte Admirans wte van der ſtadt Barameda, niet verre van Gades, met acht gheladen galeyen, ende voer teghen die gheluckighe eylanden Canarie toe, noch dochte hem op dat mael bequaem te ſyne, dat hy den ſelven wech voere, van weghen ſommigher zee rooners, die op datmael die zee onveylich maecten. Van daer quamen wy tot den eylanden Madere, daer deylde hy ſyne ſchepē in twee deelen, wat hy ſchicte vijf ſchepen in dat eylandt Hiſpanam, die andere behiel hy by hem, ende tooch tegen den middach, ende hy nam voor hem, dat hy een mael ouer den Equinoctiael ſcheyen wilde, ende dan hem teghen den nederganck keeren, op dat hy vinden mochte ighene, dat tot op die tijt den Chriſten onbekent ware gheweeſt, want hy was een man eens grooten ghemoets, ende van grooten verſtande, die niet dan groote dinghen en onderſtont.

Ten leſten quam hy tot dz gruen hooft, van daer voer hy met ſuyden windt, ende doen hy op die hooghe zee quam, ende was nv ouer vierhondert ende tachentich mylen gevaren, doen quam hy aen een landt, dat was ſoo heet, alſoo dat ſchier die ſchepen verbranden ende dat die lieden ſchier van grooter hitten ſtoruen, want het berſteden veel vaten van der hitten, ende den wijn ende olie liepen daer wt: dit gheſchiede hen in den hondtſdaghen, als ſonder dat, alle dinghen ſchier verbernen willen. In der hitten bleuen ſy op acht daghen, niet ſonder vreeſe haers leuens, het roude hen oock diewils, dat ſy in dat gheweſte ghecomen waren.

Na die acht daghen waeyde eenen weſtenwindt, doen keerden ſy hen teghen den nederganck, ende ſy meynden eenen milderen hemel te vinden, ende ſy namen den windt in dat ſchip, ende voeren ſnellijck van daer, ende ſy ghecreghen van daghe te dage eenen milderen hemel ende lochtdan op den derden dach na dat ſy van

daer

Digitized by Google

daer wech ghetogen waren, doē vonden sy sulcken milden hemel, alsoo dat hy teghen desen gherekent worde, soo ware hy gheluckich ende salich.

Op den lesten dach des Hoymaendts, doen sach eener die op die wacke was, van verre een landt, dat waren hooge berghen, dat verblijde ons soo seer, alsо dat wy van blijschappen schier opghesprongen waren, wāt tot op die tijt verdroot ons onse leuen, want wy hadden gebreck van spijse eñ andere nootdruft, ende die vaten waren schier alle gheborsten, ende wy aen ons leuē schier vertwijfelt hadden, ghelijck die gene doen, die niet seer verre vandē doot en sijn. Ten lesten quamen wy met der hulpen Godts tot den lande, noch nz geheelijck daer aen, om sommighe droochten wille, die maken die zee alsoo rasende, datmē niet seker aen dat landt en derf comen, noch mercten wy dat dat landt ghebout was, ende wel bewoont, want wy mochten wt den schepen den lust sien, van die gruene weyden ende bloemen, die welcke wtermaten eenen goeden reuck gauen tot binnen in die schepen toe. Van daer voerē sy op twintich mylen, daer vonden wy eē hauene, sonder vlietende water, anders was sy seer goet, daerom scheepten wy voordere, ende vondē een andere hauene, ende een bequame schip stallinghe, daer henen liepen wy snel, op dz wy aldaer water vaeten mochten. Die hauene noemtmen Charane, maer die nagebueren heetense Spies. Daer en warē geen huysen na by die hauene, maer voetstappē van veel dieren: des anderen daechs saghen wy een schipkē snellijcken comē, eñ daerin waren vierentwintich mannē, die warē ionck, ende schier mz pijlen eñ bogē geladen, eñ sy hadden schildē, eñ sy waren alleenlijck om haer schamelheyt met eenen catoenē doeck omhangen, ende hadden alle lanck hayr.

Doē dz Admirās sach, doē wencte hyse om mz hen te spreken, mz wencken eñ teekenen, eñ so hy best conste, maer hoemense meer tot hen wencte, so veel te min betroudē sy ons, eñ sy sorchdē altijt, datter een bedroch onder was. Noch togē sy properlijck vā ons, eñ sagē diewils achterwaerts, eñ sy verwonderdē hen seer vā onsē manierē eñ ongewoōlijcker wesen vā onse lijuē. Maer doē Admirās sach dz dz volc mz geen teekenen oft aenroepen en mochte beweecht wordē, doen onderstont hy met geluyt van spele haer wildthz te minderen, daerom beual hy die gene, die op die wake bouen saten, dz sy allerley gesanck toe richten souden, met pijpen eñ singen groot geluyt makende, op dz die Barbarē beweecht wordē, eñ naerder tot ons quamen. Maer doen sy die pijpē eñ schalmeyen hoordē, doē meynden sy, dattet een waerteeken om te strijdē was, eñ sy rusteden haer bogen eñ pijlē toe, eñ bereydē hen tot den strijdt: ende die wyle dz sy groot betrouwen op haer behendicheyt hebben, soo verlietē sy dz groot schip, eñ gingen in een cleynder, op dat sy vlijen mochten, met hulpe der roeders, noch quamen wy soo na by hen, dat eener van den onseren, een cleedt eñ een bonette in haer scheepken warp. Daer na wordē sy mz ons eens, dz sy op den oeuer quamē, eñ mz ons spraken. Maer die wyle dz die Regent tot den Admiranten ginck, om oorlof van hen te nemen, op dat hy op dat landt mochte gaen. Doen meynden sy dat wyse weder vervueren ende bedriegen woudē, daerom vloden sy daerhen, daerom en hebben wy niet anders van dz volck geweten mogen.

Na dien togen wy van daer, eñ niet verre van daer, quamen wy tot alsulckē strengen vloet, alsо dz Admirās (die welcke van iouckx kindts oppe die zee ghewoon was) bekende, dz hy noyt in grootere noot gecomen en was, want die vloet quam van den opganck, eñ liep soo strenge tegē nedergāc. Doen wy schier daer ouer quamē, doē quamen wy tot eenen wtganck, die hadde een wesen, gelijck oft hy die schipliedē leyde tot een hauene, ende ginck daer hen. Tusschen den wtganck eñ een ander water, daer was een soet water seer lustich om te drincken, aldaer vaeteden wy veel waters. Daer na vonden sy altijt wateren, ouer sessentwintich leuken, gelijck sy seghen, ende hoe dat sy meer teghen nederganck quamen, soo sy meer goet ende soet water vondē. Daer na quamen sy tot sommige bergen, die waren seer hooge, ende doen sy daer hen quamen, daer vonden sy seer wel geackerde eñ ghebouде veldē, maer daer en was geē mensch noch huys in dz landt, eñ aen der anderen sydē des berchs tegē nederganck toe, daer is een groote effene pleyne, eñ sy verstondē dat dz landtschap Paria hiet, ende het was groot, ende hadde veel inwoonders, aldaer

namen Piloten, die hen den wech wijsden, dijer wasser vier, die vuerden sy in eenen dach voorby eē eylādt, om desselue schoonheyts wille, werdē sy begeerich, dz sy naerder aen dat landt quamen, doen besichtichden sy dz eylādt, eñ sy vondē veel meer inwoonders, dan sy te voren noyt ghevonden en hadden, ende voor af Coningē die warden Cachi genoemt, die schictē van stonden aen tot den Admirantē, dien presenteerden sy hen ende dat haer, ende sy baden hem, dz hy wilde aen dat landt comen, ende dat hy haers goets na synen wille ghebruyckte. Maer Admirās en volchde hen nz, maer op dat sy hen den man te vriende maecten. Doen verchierden sy des anderen daechs veel scheepkens, daerin voeren die eedelen ende voorneemste met grooten pomp, op dz sy tot den Admiranten quamen, verchiert wesende met gouden ketenen ende peerlen wtermaten costelijck. Doen vraechden die onse vriendelijck van waer dat sy soo veel goudts brachten, eñ waer dat sy die peerlen vergaderden: doen antwoorden sy met teekenen, dat sy die peerlen int sandt der zee vonden, na by hen, ende sy wijsden datmen der seluen veel aldaer vonde, ende waren weynich by hen gheacht.

Sulcke ryckdommen lieten sy ons sien sonder ophouden, eñ presenteerdēt den onsen, allecnlijck om dz wy daer een weynich blyuen woudē. Maer die wyle dz die tarwe in den schepen begonste te verderuen, soo dochte ons geraden sijn, dz wy dese handelinge tot op een andere reyse spaerdē, noch schicten sijer sommighe die dat landt neerstelijck besichtichden, ooc die gewoonte eñ maniere der inwoonders midtsgaders dat gelegē des lādtschap. Aldaer sijnder sommige van den onsen ghegaen, die sijn van hen seer eerlijck ontfangē worden. Ja eerlijcker dan sy ghehoopt hadden, want die inwoonders quamē mz hoopen, om hen te groeten, ende om willecome te heeten sijn, gelijc als oft Godt selue comen ware. Een ontfingē sy twee eedele borgeren, een vader eñ sijn sonc, die groeteden sy na harer ghewoonten, eñ vuerdense daer na in een huys, dz was gemaect gelijc eē schouwhuys, daer voze was een groote straete. Aldaer werdē veel setclē gebracht van swertē houte seer constelijck gemaect, daer saten sy tsamen, doen quamē daer terstont eenē hoop ionge knechtkens, die brachten meniger hande vruchtē, die welcke ons geheelijck onbekēt waren. Daer na quamender andere, die brachten seer costelijcken wijn, geelen, ende rooden, die selue wijn, en was van gheenen druyuē gemaect, maer vā andere sommige wel smakende peeren, wāt sy en hebbē geen wijnrancken by hen. Maer als sy by den ouden also gegeten haddē, doen keerden sy in des soens huys, daer warē veel schooner ionger wijuen, die waren geheel naect, dan alleen om die schamelhz warē sy mz eenen syden doeck ghedect, die selfde leuen altijts alleene, van andere menschē afgescheyden. Die selue lieden vraechdē den onsen, waer dat sy so veel goudts vonden, doē antwoorden sy door wysen, dattet wt sommige bergen comen was, daer henen dz wy nv niet seker comen en mochten, want soo wy van hen verstaen mochten, soo sijn so veel wilder dieren aldaer, oft die Canibalen die die menschen eeten, die verwaren die berghen: het was ons ooc beswaerlijck, dz gheener den anderen verstaen conde.

Hoe Admirans weder in dat eylandt Hispanam quam.

Alsoo bleuen die onse aldaer tot middach toe, eñ en verteerden den tijt niet met spreken sonder met wysen, ten lesten beualen syse Godt, eñ togen van daer, nz onbegaeft, want het was eenē yegelijcken een snoer vol costelijcker grooter peerlen geschenct wordē, die selue nam Admirans weder ghesont in die schepē, eñ seylde snellijck daer henen, want die tarwe en conde gheenen tijt meer lijden ghelijckt gheseyt is, maer hy dachte weder daer hen te comen. Als sy nv voeren, soo wart die zee van dage te dage dunner, alsoo dat die galeyen nauwelijcx gaen en mochten van gebreck des waters, daerom sach hen voor goet aen, dat sy een licht schip voor hen schicten, dat water bestack ende den nacomende schepen eenen wech maeckte: maer doē sy sommige dagē vertogē, eñ voerē met vreesen op die zee, eñ sy meynden dattet een eylandt was daer aen sy henen voeren, op dz als sy daerom quamē, daer na mz noorden windt tot dat eylandt Hispana quamen, ende op der vaert quamen sy in een vlietende water, dat was ouer die dertich

ellen

ellen diepe, ende syne breyde was oneyndelijck oock op die xx. leuken breet, vlietende tusschē middach eñ nederganc, noch neychdet hen om des ommeloopens wille meer tegē middach, aldaer wascht so veel cruyts int moer, datmens nauwelijcx geschepen en mach, ende dz saet van dat cruyt vlietet op dz water gelijck die liesen: doen seyde Admirans op sulcke plaetsen was altijt eenen milden hemel ende seer ghesont, eñ die dagen eñ die nachten waren schier dz gantse jaer gelijck, gelijc onder den Equinoctiael. Maer doen hy merckte dz den stroom verwerret was eñ gheenē wtganck en hadde, voor af teghen middernacht, op dat hy weder tot dat eylandt Hispanam mochte comen, soo keerde hy die schepen omme, also dat het voorste, dachterste wardt, eñ voer weder achterwaerts wt dē stroom, ende hy quam ten lesten wt dat cruyt, ende lenckte hem na middernacht. Sommige segghen dat dat selue landt sy, dat vaste aertrijck Indie, hoet dattet daer mede sy het was den Admirante verborghen, want hy en conste gheen eynde daer aen gevinden: ten lesten quam hy met Godts hulpe in dat eylandt Hispana, opten achsten dach des Oogstmaendts, inden jare na der geboerte Christi duysēt vierhōdert eñ achtentnegentich, na dz hy hem wederkeerde eñ tegē middernacht gevarē was, na synē voornemen.

Van der oneenicheyt die int eylandt Hispana was.

Doen hy nv in dz eylandt Hispanam quam, doen vandt hy alle dingen verwerret, voor af beuandt hy, dz Orlandus een van den synen afgevallē was, ende hadde allen boosachtighen die deure open ghedaen, dien onderstont Admirans hem weder te versoenen, maer hy en wilde niet, sonder hy beclaechde eñ beschuldichde den Admiranten swaerlijcken mz brieuen tegē den Coninc van Hispania, die luyden op dese maniere: Het sy condt eñ kennelijc uwer Conincklijcke maiestaet dz wy lange veel geleden hebbē vanden Admiranten eñ synē broeder Bartholomeo, dwelc niemāt van gheenē vyandt verwachtēde en ware, want sonder dz sy gemeynschap met allen schelmen hebben, ende hen van allen eeren af trecken, soo sijn sy daer beneuen soo grouwelijck eñ tyranniſch, dz sy eenen yegelijckē om dz minste dinck herworgen eñ dooden, na haren wille, eñ gheen onschuldiger en mach hem voor hen onthouden, want haren lust is, sonder eenighe wrake eenen mensche om te brengē. Het sijn twee hooaerdige onredelijcke mannen, die mz grooten nijdt stellen na dingen die hen niet toe en behooren. Daerom aller doorluchtichste Coninck, doen sy also met ons omgingen met worgen eñ met moorden, gelijc die schapen, soo sijn wy van hen afgevallē, want sy sijn des menschens bloets te seer begeerich, daer mede onderstaen sy uwe rijcke om te stootē, wāt sy en latē nz onderwegē, op dz sy Heerē deses eylādts worden mochtē, dz moecht ghy daer by procurē, wāt alsmen goudt grauen, coopē oft vercoopen soude, so en laten sy niemandt daer by, dan die van harer rottē sijn, eñ die hen in haer schelmen stucken hulpe ende bystant doen.

Maer Admirans schreef den Coninck een alsulcke meyninge: Aller doorluchtichster Coninck, op dat uwe Conincklijcke maiestaet nz onwetende en sy, van wat natueren dz die schandelijcke lieden sijn, dat merckt daer by, dz sy hier alle Goddelijcke eñ menschelijcke recht verachtē, eñ voeren een onredelijck onuerlatich leuē, mz rouuē, moorden, eñ vrouwen schenden, eñ doen sy vreesden, dz sy daerom gestraft soudē worden, so vielē sy vā die Conincklijcke macht af, eñ begauen hen in alle traechz, schande eñ laster. Ende sy sijn met sulcker oncuyscheyt besmet, dz daer niet af te schrijuen en is, ende als sy in der luyicheyt ghelegē sijn, soo oeffenen sy hen dan met moorden ende menschen om te brenghen, want sy en hebben gheenen grooterē lust, dan dz sy eenen mensche hanghen. Hier en tusschen als sy alsoo met smadighe woordē ende schandtbrieuen malcanderen beschuldichden, soo viel een Coninck der Cigianorum vanden Christen af, die hadde by hem op die ses duysent mannen, die hadden alleenlijck boghen ende pijlen, anders waren sy naect, oock als sy inden strijdt trecken. Maer sy bernen veel litteekenen aen haer lijuē vanden hoofde tot den voeten toe: den selnen verdreef hy ten lesten, ende bracht hem onder syne macht, ende hy leyde hen oock een tribuyt op jaerlijcx wt te richten.

Hoe dz Admirans valschelijck voor den Coninck beschuldicht wart, ende wardt ghevanckelijck in Hispaniam gheschict als een gheuanghen.

TAer en tusschē wardt die Coninck gewaer, wt harer beyder schrijuē, datter tweedracht ende oneenicheyt tusschen hen was, die tot beschermínghe eñ bewaringhe in dz eylandt waren, ende hy nam qualijck ende voor ongoet, dat van hen beyden gheschreuen was, voor af, om dat den Coninc gheen profijt toe en quam, by sulcker menichte des goudts. Daerom gaf hy den eylanden eenen Regent, eenen strengen man, die soude daer hen trecken, onaensien der persoonen die schuldighen strafte, oft dat hyse in Hispaniam schicte om te straffen: doen tooch die Regent daer hen, ende nam macht vanden Coninck. Maer doen hy die verraders hoorde, doen wart hy aengericht van die ghene die den Admiranten vyandt waren, dz hy den Admiranten ende synen broeder in dijseren sloech, ende schictese tot den Coninc. Maer doen sy tot Gades quamen, doē sijn sy los ghelaten worden, ende sy sijn selue tot den Coninck ghegaē, ende sijn noch tot op den dach van heden aen des Conincks hof met grooten eeren.

Vanden vremden eylanden ende menigerley manieren.

TAer als Admirans in dat ongeluck quā, datmē hem acht, al oft hy in ongenade des Conincks ware, doen onderna-men hen veel der synē, die seer wel ter zee varen consten, eñ onderstonden hen vastelijck in dat geluck te begeuen, eñ onbekende plaetsen te doorsoecken. Als sy daer toe vanden Admirante met grooter droefheyt oorlof ghenomen hadden, doen rusteden sy sommighe galeyen toe, op haer eygene costen, eñ een yeghelijck tooch tot besunders plaetsen der werelt, met condicien, dz gheener op vijftich leukē daer hen comen en soude, daer Admirans te voren gheweest ware. Daerom bereyde Petrus Alonsus (diemen den swerten noemde) een renschip oft iachte, dat ruste hy toe op syne costen, ende hy nam voor hem teghen middernacht te seylen. Maer doē hy daer hen voer, doen quam hy aen die plaetse die Paria heet, daer af bouen gheseyt is. Aldaer Admirans veel peerlen ghevonden hadde, ende op dat hy des Conincks ghebodt na quame, soo voer hy voort, ende en quam op vijftich leuken niet daer by, van daer quam hy in een landtschap, die is Curtana genoemt, dz is een hauene gelijc die tot Gades. Maer doē hy in die hauene quam, so sach hy daer een groote maret oft vlecke, van ontrent tachentich huysen, eñ doen hy naerder daer by quā, daer vant hy vijftich mannen, die en woonden aldaer niet, maer sy en haddē niet verre van daer haer wooninge, met dē selue begonste hy te handelen, ende hy vermangelde veel dings mz hen, want om sommige schellen, bellekens, ende naelden, gauē sy hen ontrēt vijfthien oncen peerlē, hoe wel dat sijt nz seer geerne en deden, want sy hangense aen den hals. Des anderen dacchs tooch hy van daer, eñ quam tot eenen cleyneren vlecke: doen hy daer hen quam, soo liep hem alle tvolck tegen, ende sy baden hem dat hy wilde wt comen, eñ by hen eenen tijt lanck blyuen. Maer doen hy soo veel volcx sach (ende hy niet meer dan dryendertich mannē by hem en hadde) soo sorchde hy, datter een ongheluck by den Barbaren aengaen mochte; daerom wenete hy henlieden, waert dat sy yet coopen wilden, so souden sy tot hem comen, want hy en quame van der zee niet. Doen voeren sy mz scheepkēs tot hem, geladen met peerlen eñ vruchten, eñ begonstē met den onsen te handelen, eñ sy gauē voor sommighe sleehte dinghen vijfthien pondt peerlen. Maer als Alonsus sach, dat dat volck niet soo wildt en was, want hy bleef wel twintich dagen by hen, dat hy gheen rumoer oft onmanierlijchz aē hen en sach, doen ginck hy wten scheepe opt landt, ende betroude den volcke. Maer doen hy aent landt quam, doen wart hy soo eerlijck ontfangen, dz niet daer af te seghghen en is: sy hadden houten huysen, eñ palmebladeren voor tichelen, daer mede deckte sy alle dinghen. Voor spijse hebben sy oesters, wilde swijnen, hasen, ende duyuen, harer veel-lesen peerlen, maer die wijuen die mesteden ganssen, ende eynden gheliick die onse. In harer bosschagien, sijn seer veel pauwen,

den

den onſen ſeer ghelijck met den vederen, maer men en kendt die wijfkens niet wel voor die mannckens: dz landt is vol phaſanten, ende die inwoonders connen wtermaten wel ſchieten, ende ſy en miſſen geen dinck daer na dat ſy ſchieten na een teckē, aldaer leefde Alonſus wel met ſyne ghеſellen. Een ſtuck broots gauen ſy voor vier yſſere naghelen, ende eenen phaſant om eenen nagel, oock duyuen ende dier ghelijcken cochten ſy. Gelaſen paternoſterkēs ende naelden vercochten wy om gelt, wy vraechden hen waerom dat ſy die paternoſterkens ſoo groot achteden, ſy ſeyden dz ſyſe aen den hals hinghen, ende die naelden oock, ſy ſeyden dat ſy die tanden daermede reynichden, ende die doornen wt haer voeten groeuen, want ſy gaen gants naect, daerom hebben ſy die naelden ende ſpellen geern, ende voor ander goet, hebben ſy die ſchellen oft bellekens geerne. Ende doen ſy voorder daerin quamen, daer vonden ſy groote boſſchagien, ende hoorden groot gеluyt van viervoetighe dieren, alſoo dattet in den hemel clanck, nochtās meyndē ſy dz die ſelue dieren onſchadelijck waren, ende niet wildt, want die inwoonders gingen in die boſſchagiē al naect ſonder ſorge, alleenlijck met haren boghen ende pijlen geruſt ſijnde, als ſy willen ſoo hebbē ſy wilde ſwijnen, maer tamme dieren en hebbē ſy geen, ghelijck, coeyen, oſſen, ſchapē, ende geyten. Die mannen en ſijn den genen niet onghelijck, die in dat eylandt Hiſpana woonen. Sy dragen lanck hayr, ende crollent ghelijck die duytſchen. Maer op dat ſy witte tanden maken ſouden, ſo eeten ſy altijt een cruyt, daer knouwen ſy altijt aen, eñ ſpouwent dan weder wt, daer na waſſen ſyſe met water.

Die vrouwen houwē huys, oñ die mans lagen, eñ ſy ſijn altijt vrolijck mz ſpringen eñ danſſen, ſy hebbē veel aerdenwercks, dz brengtmen vañ elders daer hen, ſy en hebben gheenen potbackers ouen. Sy hebben ſommige mercten eñ Miſſen, ſo comē veel van haer nagebuerē daer hen, die brengen menigerley waeren mz hen daer henē, wat aen elcke plaetſe te cryghen is. Sy en ghebruycken geen gelt, ſonder ſy coopē eñ vercoopen mz mangelinge van anderen waeren, eñ niet mz geldt. Sy dragen ſommige tamme dieren om voor haer ghenoechte, den ſeluen hangen ſy ketenē aen van peerlen ende goudt, gelijckmen by ons dē honden halſbanden aen maect. Haer landt en heeft geē goudt, maer men brenget aldaer ſoo crygen ſijt, dan met mangelinge haerder waeren, daer af ſlaetmen dan die rijnſchen gulden. Die mans gebruyken boxen voor nedercleederen, alſoo doen oock die vrouwen, maer ſy gaen ſelden wte, ende bly uen altijt in huys, die onſe vraechden hen oft die zee verde vā hen ware, ende oft dat landt wijdt was, doen ſeydē ſy, dat ſijs niet en wiſten, maer die onſe meyndē dattet een vaſt aertrijck was, want het waren ſo veel dieren daer, dattet niet wel ghelooflijck en is, dattet een eylandt ſoude ſijn, want ſy ſijn aen der ſyden, ouer die duyſent mylen gheuaren, ende en hebben geen eynde moghen vinden. Ten leſten vraechden ſy hen, van waer hen ſoo veel goudts quame, doē antwoorden ſy, men groeft in eē landt dat heet Canchiete, dat leyt van hen ontrent ſeſſe dachreyſen verde.

Van menigerhande ſteden ende volcken van Alonſo ghevonden.

DAer hen onderſtont Alonſus te varen, eñ quam den eerſten daghe des Wintermaendts Anno duyſēt vijfhondert aen dat landt Canchieten. Doen hem die inwoonders ſaghen, ſoo en vreeſden ſy niet, ende ſy quamen tot hem, om met hen te handelen, ende ſy ontfinghen hem eerlijck, ende ſy brachten al dat goudt dat ſy op die tijt hadden, des brachten ſy wel luttel maer het was fijn ende ſuyuer. Dat ſelue landt heeft veel papegaeyen, ende is wel ghetempert, want inde Wintermaendt waſt ſeer warm, ende daer teghen inden ſomer en is daer gheen hitte die dat landt dorret: dat volck is goet ende ſlecht, het betrout eenen yeghelijcken, het en bedriecht noch en ſchadet niemādt. Sy quamen tot ons met haer ſcheepkens ſonder vreeſen, voor af in der nacht, gelijck al oft ſy ghecomen waren in haer eyghene huyſen, maer ſy ſijn ſeer ialoers op haer vrouwen, want als ſy tot ons quamen, ſoo lieten ſy haer vrouwen thuys. Dat landt is vol catoens, ende waſcht van

ſelfs ſonder bouwen, daer af maken ſy nedercleederen, daer mede dz ſy haer ſchamelheyt bedecken. Ten leſtē togen ſy van daer eñ voerē thiēn dagē, doen quamē ſy tot een luſtich lādt, daerin warē veel ſtedē, vlietende waterē, eñ houē, ſchoonder landt en hebbe ick noyt geſien: doen wy daerhen wildē, doen ſagē wy van ſtondē aen ouer die twee duyſent menſchē, die hadden alle bogen eñ pijlen, eñ haddē pantſierē aen, die verwaerden den oeuere. Die ſelue onderſtondē wy met teekenē eñ mz wenckē tot vrientſchap te bewegē, maer wy en condenſe daer toe nz gebrengen, dz ſy een verbijndenisſe mz ons maectē, dz ſcheen een grof boerachtich volc te ſyne, daerom meyndē wy datſe wildt waren, hoe wel dz ſy ſeer geſchict vā lijue waren, noch ſwert eñ mager. Maer Alonſus Niger die was benuegich met dien dat hy ghevonden hadde, ende hy nam voor hem wederom te keeren, ende na huys te varen, den wech dien hy ghecomen was.

Hoe dat Alonſus weder thuys quam gheladen met peerlen, ende hoe hy teghen die Canibalen gheſtreden heeft.

ALonſus voer alſo weder achterwaerts, eñ quam aē een landt dz hiet Ciuiana, daer ſijn ontallijcke peerlen, daer bleuē ſy twintich dagen, op dat ſy hen vander arbeyt wat verquicten. Eer dan ſy daer hen quamē, nz verre daer af, doē quamen hen tegē die ſchepē der Canibalē, diemen lieden eeters noemt, dijer warender achthien, als die ſelue die onſe ſagē, ſo omgauen ſy dat renſchip, eñ ſy rusteden haer bogen eñ pijlen toe. Maer die onſe ſchoten haer buſſen af, eñ verdreuē den vergaderden hoop: doen die ſelue in die vlucht quamen, doen en verlieten ſy noch die onſe nz, eñ ſy gewonnen hen een ſcheepkē af. Maer die gene die daerin warē, die vielē in die zee, ende ſwommen alle daer van, noch vingen ſy eenē, die gebaerde alſo grouwelijc tegen die lieden, alſoo dz hy alreede dry mans gebonden hadde, die hy eeten wilde, die ſelue onthondē wy, eñ gauen hen den menſchen eeter te bewaren, die ſelue dachten aen dat verderuen der harer, eñ ſy gingē den grouwelijcken man mz vuyſten eñ ſtocken toe, alſoo dz ſy hem ſchier herwocht hadden, want hy hadde haer geſellē gedoot, eñ onderſtont ſy oock des naeſten daechs te herworgē, die wy los maectē. Daer na vraechden wy ſy, van den manieren der Canibalen, doen ſeydē ſy, ſy waren alſo begeerende des menſchen vleeſch eñ bloet, alſoo dat ſy veel landen om reyſdē die ontrent hen lagen, eñ als ſy aen landt quamē, ſoo maken ſy hen een blockhuys, daerin onthoudē ſy hen, tot dat ſy het landt doorloopen eñ lieden vangē. Dz ſelue landt heeft veel peerlen: als een treffelijcker man ſtierft, ſo houden ſy deſe maniere, ſy leggen hem op eenē wagen, daer onder maken ſy een vier, ende braden hen al ſuyuerlijck. Soo druypt dan dat ſap af, tot dz allerenlijck die huydt ende tgebeente daer blijft, die ſelue behouden ſy voor heylichdom, eñ dat is den gheſtoruen een groote eere. Doen wy ſulcx verſtonden, doen voerē wy van daer na derthiē maenden, eñ voeren thuyſwaerts gheladen met menigerley peerlen, want wy vuerden veel dincks, principalijck allerley peerlen, tot in die ſeſſentnegentich pondt, daer die acht oncen een pondt maken, die ſelue peerlen hadden ſy licht ghecocht. Ten leſten quamen wy na ſeſthien daghen in Gallicia, aldaer lieten wy die peerlen beſien, van die ghene dijer verſtant af hadden. Sy waren wel ſchoone, maer niet veel weert, ſoo ſy meynden.

Van der Schipvaert Pinzoni des Admirantē geſellen/ ende van den dinghen/ die door hem ghevonden ſijn worden.

VIncentianus genoemt Pinzonus, ende Arias ſijn broeder, die wel eertijts gheſellen des Columbi waren in der eerſter ſchipvaert int duyſent vierhondert negenentnegentichſte jaer, die rusteden wt op haer coſten vier renſchepen, die verwaerden ſy met allerhande noodruft, die voeren wte den achtienden dach des Wintermaendts van der ſtadt Palos, ende voeren teghen die eylanden van Canarien, diemen die gheluckighe eylanden noemt. In willen om onbeſochte landen

te

te ſoeken, op dat ſy daer doore goet eñ eere vercreghen. Na den geluckigen eylanden, quamen ſy tot dat gruen hooft, met ooſten windt met den ſeluen voeren ſy meer dan dry hondert leuken, ende quamen in der ſeluer vaert ſoo verre, dat ſy die ſeuen ſterren oft den wagen nz meer en ſaghen, ende doen ſy die ſterren verloren hadden, daer ſy na ghevaren waren. Daer quam een grouwelijcke tempeeſte op die zee, eenen grooten windt, met reghen eñ hagel, noch voeren ſy noch met ooſtenwindt met grooten perijkel op die tweehondert ende veertich leuken. Ten leſtē op den xx. dach Januarij, doen ſagen ſy van verre eē landt, hoe ſy naerder daer by quamen, hoe dunner dat het water wardt, daerom ſochtē ſy den gront mz ſtaken, eñ ſy vonden dat dat water niet meer dan ſeſthien ellen diep en was. Ten leſten quamen ſy aen dat landt, eñ ſy bleuen twee dagen aldaer, ende ſy en ſagen gants niemandt. Maer doen ſy in eener nacht by der maenſchijn voort voeren, ſoo ſaghen ſy van verre wapenen blincken met een groot heyr. Aldaer henen togē xxx. van dē onſen, den ſeluē beual haer ouerſte, dz ſy die vyanden niet tergen oft eerſt beroepē en ſouden, ende oft ſy ſagen dattet eenen geweldigen hoop geruſter lieden waren, dat ſy als dan wederom keeren ſouden: daer vertoefden ſy tot des morgens, op dat ſy het ghebodt van haren ouerſten volbrochten, des anderen daechs des ſmorgens, doen toghen die dertich mannen weder daer hen, eñ doē die Barbaren die ſaghen, ſoo ſchicten ſy twee eñ dertich mannen die waren grouwelijck, die ſouden hen te gemoote trecken ghewapent mz pijlen ende bogen. Maer die onſe onderſtonden die met geſchrey eñ teckenen te verſoenen, maer die andere waren veel booſer, ende ſtelden hen ſeer fellijck aen, eñ ſy en mochten tot gheenen vrede beweecht worden, doen dz die onſe ſagen, ſoo liepē ſy weder tot den ſchepen, inden wille weſende des anderen daechs met den Berbaren te ſtryden, maer ſy vloden ter middernacht, eñ verlieten den leeger. Maer doē verſtonden die Portugaloſer wel, dattet eē reyſende volck was, dwelc nergens geene blyuende ſtadt en heeft, ghelijck die Egypti ende Tartari, die welcke in der weerelt om loopen, eñ en hebbē geene andere huyſen dan daer ſy die nacht begrijpt ende ouervalt, nv hier, nv gindere, eñ ſy vueren haer kinderen eñ huyſraet met hen, hare voetſtappen ſijn veel grooter dan die onſe, ende een yeghelijck van hen heeft eenen terdt twee mael ſo groot, als die grootſte man by ons mochte hebben, daerom ſijn ſy ock veel grooter dan wy ſijn: van daer quamen ſy tot eē groot water, maer het en mocht onſe ſchepen niet draghen, daerom ruſten ſy ſcheepkens toe, daer mede dat ſy dat landt beſichtichdē, daer ſy aen dz landt quamen. Doen gemoetede hen veel volcks ongewapent eñ naect, die begeerdē onſe vrientſchap met teekenē eñ wencken, maer die onſe die haer manieren niet en kenden, die gingen met veruaerden herten tot hen, eñ ſy onderſtonden ſy te beweghen om met ons te handelen, doen werp eener vanden onſen een belle in haren hoope, doen werp eener vanden haren, een clompkē goudts, tot den onſeren. Doen liep een friſch ionghelinck vanden Hiſpanier daer hen, ende wilde dz goudt nemen, doen grepen ſy den menſche mz grooter behendicheyt, doen verlietē die onſe haer ſchepen, eñ ſy quamē den geſelle te hulpe. Aldaer geuiel eenē ſwarē ſtrijdt, alſoo dz die onſe ſchier daer henen quamē, dat ſy niet meer in die ſchepen en hadden connen comen, alſulcken gedrange deden hen die Barbaren. Het en halp den onſen niet, dat ſy langere ſpieſſen ende ſweerden hadden dan ſy, want ſy verachteden die wonden, oock den doot ſelue. Sy vielen in die onſe gelijck onredelijcke wilde dieren, eñ campten eñ ſtredē mz onſe ſchepē onder dwater, ende ſy maeckten met haer wilde manieren, dz die onſe eē renſchip verloren, ende die Regent des ſeluē ſchips, die quam om, daer af hielden hen die onſe ſeer qualijck ende bedroeft ſijnde, ende ſy ſcheepten van daer, na dat verlies des ſcheeps, ende ſy ſeylden teghen middernacht toe, alſoo cromde hen dat oeuer.

Hoe dz Pinzonus aen een zee quam, die goet om drincken was, ende van veel eylanden.

HAer als ſy op die veertich leuken quamen, doen vonden ſy een zee, die was goet om te drincken, ende doen ſy weten wilden die oorſake der ſoeticheyt, ſoo quamen ſy aen eenen wtganck eens

eens grooten waters, dat liepe met groot gheweldt in die zee: teghen dien wtganck daer ſijn veel eylandē, die ſijn ſeer wel gebout ende ſchoon, maer ſy en vondē aldaer niet, dat tot haren handel dienen mochte, ſy cochten alleenlijck xxxvj. knechten daer, anders en wasser nz voor die ghene die den gewin na ſtellē. Dit lādtſchap heet Chiana Marina Tamblar, die omwoonende die ſeggen datter veel goudtgrauen inwendich des landts ſijn. Na dat wy van daer quamen, niet verre vandē watere, daer saghen wy dat ſeuengeſterre in corten dagen weder, maer ſchier ſtootende aen der aerden: ende doen wy vijftich leuken gevaren waren, doen quamen wy aen dat landt Payra, ende van daer tot den wtganck des draeken, dat des landts is, daer voortijts Admirans geweeſt was, doen hy door ſommighe eylanden reyſde, die ſijn tegē Payrā gheleghen, aldaer ſijn sandel boſſchagien, daer mede dat die cooplieden haer ſchepen laden, ende voerent in andere landē, onder den ſelven eylanden, ſijnder veel woeſt, ende verlaten worden, wt vreeſe vanden Canibalen, daerom ſietmen aldaer veel veruallene huyſen, aldaer warē noch ſommighe menſchen, ende doē ſy ons ſagen, doen vloden ſy op die hooghe bergen: daer ſijn oock boomen, die wivercorē Caſſiam draghen, wy meyndē groot ghewin daer mede te doene, ende brachten veel Caſſia mz ons in Hiſpaniam. Maer die Medecyns ſeyden, dat ſy wel goet was, waert dat ſy tot rechter tijt afghebroken ware worden, daer ſijn boomen, die ſijn ſo dicke ende groot, dz ſy ſes mans niet en ſouden connen omvademen, aldaer saghen ſy oock een viervoetich dier, dat was wonderlijck van voren ſoo sacht gelijck eenen vos, achter gelijck een ſimme, alleenlijck het hadde menſchen voeten, ſijn voren waren ghelijck wlen voren, onder den ghemeynen buyck, daer haddet noch eenen, ghelijck eenen sack, daerin verbarcht ſyne ionghen, ſoo langhe, tot dat het ſy ſeker wt latē mach om haer noodruft te ſoeken. Sy en connen nummermeer wt den sack, dan als ſy ſuyghen willen. Dat ſelue dier, is met dry ionghen tot Sibilia ghebracht worden, ende van Sibilia tot Granatē, dē Coninc ter eeren, want die Heeren hebben luſt, aen ſulcke vremde dinghen. Die iongen hoe wel dz ſy op den wech storuen, ſo hebbenſe noch veel lieden ghesien, diet getuygen mogen. Deſe Vincentinus ſeyde, hy is aen den oever Payre ghevaren tot in die ſeshondert leuken, ende hy en heeft gheenen twijffel, het ſy een vaſt aertrijck: van daer quamen ſy tot dat eylandt Hiſpanam, op den dryentwintichſten des Braeckmaendts, int jaer duyſent vijfhondert. Ende van daer ſijn ſy weder ghevaren op der zee, op dryhondert leuken, ende doē ſy aen een landt quamen, doen quamen ſy in een groot onweder ende tempeeſte, dat verderf hen terſtont twee renſchepen, dat derde dz ſcheurde, maer mz den anderen ſchepe quamen ſy haer gheſellen te hulpe, mz groot perijckel. Dat onweder thierde wtermatē ſeere, daer toe waren die onſe moede, vanden grooten arbeyt die ſy gheleden hadden, alſoo dat ſy haer ſelven niet wel machtich en warē. Doen ſy alſoo tuſſchen vreeſe ende hoope ſtonden, doen ſagen ſy van verre een ſchip, dz voer met gheluckighe winden snellijck daerher, op die zee. Ende die wyle dz van dien luttel ouerbleuen waren, ende dz ſy hen nv haers leuens verweghen ende vertwijffelt hadden, ſoo warden ſy te raede, dat ſy deen den anderen ombrenghen ſouden, daerom gingen ſy oock opt landt, om bittere grouwelijcke ſaken te onderſtaen. Maer doen ſy dat in den wille hadden, doen quam hen Godt te hulpe, want die zee wardt weder ſtille, daerom doen ſy een ſchip geſien hadden, daerin niet meer dan achthien mannē en waren, doen creghen ſy weder een hert, ende warden mannelijck, ende ſy namen voor hen weder in Hiſpaniam te varen: doē voerē beyde die ſchepē daer hen thuyswaerts, ende quamen aldaer op den leſten dach des Herfſtmaendts, het ſijnder daer na veel teghen middach ghevaren, door dz landt Payram, meer dan vijfduyſent mylen weechs, ende en hebben noyt gheen eynde vinden connen, daerom meynen ſy, dat het een vaſt landt, ende gheen eylandt en is. Veel dings is cortelinghe van daer ghecomē: Caſſia, goudt, perlen, peper, ende caneel oock velerley cruyden, boomen, ende dieren, met veel ander dinghen, dat by ons niet en is.

Die

Die Schipvaert Aloysij Cadamusti tot den vremden ende onbekenden landen/ dat Eerste Cappittel.

Als ick Aloysius Cadamustus gheborē van een gheslachte der Veneetschen Raedtsheeren voor my genomen hadde ter zee te varen, dat van der Gaditanischer zee door die eylanden diemen Fortunatas noemt, ende tot dē onderſten Mooren treckt teghen middach. Maer na dien dat ick aldaer veel menigerley dingen verſocht hebbe, die niet onnut noch onluſtich en ſijn om weten, op dat alſulcx den nacomelinghen oock cundich worde, hoe dat men tot onbekende dinghen comen mach, ende vinde, dat tot noch toe niet gheweten en is gheweeſt, ſoo wil ick (ſo verre alſt my ghedenckt) wat int geſchrifte ſtellen, tot dz ick, tot dien dinghen die ick gheſien hebbe, ende dijer ſteden, tot de welcke ick comen ben, eē waerachtige geſchiedeniſſe beſchrijue, welcke als ſy tegen die onſe gelekē wordē, ſoo en wardē ſy nz onbillick een nieuwe werelt ghenoemt. Maer oft ick alſucx niet ſo chierlijck ende oordenlijck en dede, voor af in ſulcken vremden ende wonderlijcke dinghen, ſoo wil ick noch voor al die waerheyt beſchrijuen, ende waer dz yet vremdts oft wonderlijcx eñ onghelooffelijcxt coemt te vertellen, dat wil ick geerne met willen ouergaen, op dz ick gants niet en ſchrijue, dat der waerheyt niet ghelijck en ſy. Don Hurick een eedele Vorſt, ende Infant in Portugael, die heeft die aller eerſte (naeſt onſen eerſten vader Adam) die hooghe zee ende die Mooren beſichticht, welcke Don Hurick gheboren is vanden alder doorluchtichſten Coninck Don Johan in Portugael, hoe wel dat anders ontallijcke dingen van den voorghenoemdē Vorſtē Don Hurick vertelt mochten wordē, die welcke ic nv al willēs onder wegē laet. So en can ick noch niet ouergegaē te kennen te gheuen, hoe neerſtich dat hy gheweeſt is int Chriſten gheloue, waer toe hy niet onder wegen en liet, op dat hy twoorß gheloue ende Chriſtum, by den grouen onghetemden eñ wilde menſchē groot makē mochte. Dieſhalue heeft hy hen des houwelijcken ſtaets onthouden, ende ſyne ionckheyt met wonderlijcker cuyſheyt ghechiert, by huys ende te velde, ſeer ſtrenge ende ſtout weſende. Alſoo heeft hy ooc die Mooren dicwils vluchtich ghemaeckt ende verwonnē, waer door dat hy grootelijck ghepreſen is worden. Als ſijn vader gheuoelde dat hy nv niet meer langhe leuen en ſoude (want hy was in volcomēder ouderdom) ſo en heeft hy niet willen ſteruen, hy en hadde al te voren ſynen ſone ſommighe ſalighe geboden vermaent, dat was dat hy dz Chriſtelijck gheloue met onbeylecten ſuyueren ghemoet chieren ſoude, eñ dat hy daer niet af wijcken en ſoude, vant gene dat hy voor hem ghenomen hadde, dz is: Die vyanden Chriſti te beſtrijden, ſynen name groot by hen te maken, ende ſy den ſelven onderworpen. Daer toe beual hy hem, dat hy dz Portugaelſche volck hem liete beuolē ſijn, maer voor al dat hy bedencken ſoude Cordata van eens raedtsheerē geſlacht. Maer op dat ickt cort make, ſoo is die voorghenoemde alder doorluchtichſter Vorſt Don Hurick, die gebodē ſijns vaders neerſtelijc na ghecomen. Maer na dien dz ſijn vader ſterf, eñ ſijn outſte broeder Don Daruth, den vader int rijck na volchde, ſoo heeft hy met hulpe ſijns broeders begonſt die Mooren te beſtrijden, die hielden inne dat rijck Feſſe ghenoemt met gewelt, dat ſelue rijck begint vant voorhooft Mauritanie Ampeluſa ghenoemt met verre vanden Columnen Herculis, aenghewaſſchen vander Atlantſcher zee, ende ſtreckt hem op middach toe. Alſoo heeft hy alle jaer, na ſijn voornemen die Mooren ghequelt, ende hy ſchicte ſyne ſchepen, tot dat ſy quamen tot aen een hooft, dwelck men noemt Caput de non, op dattet een teeken ſoude ſijn, dat alle die ghene die dat hooft voorby ghevaren ſijn, dz die ſelue niet weder gecomē en ſijn. Daerō hebben die oude ſchiplieden, altijt aē die ſelue ſtede harer ſchipvaert een eynde gemaect, daerom ſijn ooc deſes Vorſtē ſchepē ooc tot daer gecomen, ende en hebbē ooc niet voorby doruen varē. Doē ſulcx den Vorſte die wete gedaē werdt,

werdt, doen is hem sijn ghemoet ontsteken worden, hoe dat hy die werelt voorder besichtighen mochte, ende heeft daerom voor hem ghenomen, sijn voornemē te volbrenghen, ende dz voorhooft Caput de non (mz Godes hulpe) voor by te varen, want die Portugaelsche schepen gaen te bouē allen zee schepen. Maer doen alreede tot sulckē voornemen sommighe schepen bereet waren, meynende dat hy met cleyner moeyten die voorß zee te schepe besichtighen mochte, ende hy hadde daer mede groote begeerte daerhenē te comē, aldaer voor hem niemandt hen ghecomen en was, ende dat hy der Aphricamsche volcken vremde seden ende manieren alsoo sien mochte: ende als hy dat alsoo ghesien hadde, hoopte hy, dat hy daer na die Mooren lichtelijck verlagen mochte, daer toe dede hy terstont dry groote schepen toe bereyden, ende die selue versach hy met allerley rustinghen van geweyre ende provande, ende heeft dappere lieden daerin gheordineert, om die selue te vueren. Die selue sijn oock haers Vorsten ghebodt ghehoorsaem ghewees, ende sy sijn henen ghevaren, ende sijn dz voorß voorhooft Caput de non, immers langs den oeuere hen tot in die hondert mylen voorby ghevaren. Maer doē sy aldaer niet anders dan een ongebout aertrijck sonder eenighen inwoonders en vonden, so sijn sy wederom thuysvaert ghevaren.

Maer doen der Vorst wt sulcker schipvaert gheen bescheet en mochte hebbē, van den onbekenden manieren ende steden der Aphricamschen volcken, doen bereyde hy ten anderen male een schipvaert toe, ende versach die selue met allerley spijsen, ende andere nootsakelijcke dinghen, daer mede dat sy die vyanden verdrijuen, eñ die haer ten lancksten onderhouden mochten. Hy gaf hen oock beuel, dat sy soo lange varen souden, tot dat sy die leste schipvaert, tot in die hondert ende vijfuch mylen voorby voerē, ende noch voorder, waert dattet hen goet dochte, ende voor sulcken arbeyt gheloofde hy hen ontallijcken loon ende vergeldinghe. Sy sijn dē Vorst gehoorsaem ghewees, ende sijn alsoo wtgevaren, maer als sy oock niet anders dan een onghebout aertrijck ende onvruchtbaer en vondē, sijn sy oock weder thuysvaert ghekeert. Maer die Vorst onaenghesien dz selue, wert van daghe tot dage begeerlijcker nieuwer dinghen. Sijn ghemoet wert oock soo langs soo meer onsteken, ghelijck in sulckē saken gheschiet, daerom schicte hy tē derdē male wte lieden, die sulcken landen soeken souden: ende op dat icks oock cort maken soude, die Vorst schicte alle jaer lieden wte, so langhe tot dat hy een landt vandt, dz vanden Arabierē bewoont was, die selue woonden in den woestijnen ende wildernissen. Ende doen sy een weynich voorby voeren, doen vonden sy een volck, dat Azenegi genoemt wordt, dat sijn heel asscheverwe lieden, vanden welcken hier na veel geseyt wordt, ende ten lesten als sy voort voeren, soo saghen sy dat Mooren landt, aent onderste deel Aphrice, dwelck aen die hooghe zee stootet teghen middach, daer vonden sy van daghe tot daghe nieuwe volcken, in spraken ende manieren onderscheyden, gelijckt den Leser hier na breeder condt ghedaen wordt.

Dat tweede Capittel.

MAer als ick Aloysius tot Venegien was, van daer dat ick geboren ben, int jaer na der geboorte Christi duysent vijfhondert ende vier. Doen was ick eenentwintich jaer oudt, ende ick hadde alreede schier alle oeueren ende hauenen van onser zee, dwelc men Mediterraneum noemt, besichticht. Soo nam ick voor my in Branckrijck te trecken, aldaer ick oock voortijts gereyst hadde, om der coopmanschap wille, dat selue deel Branckrijcks Celtogallia genoemt, eyndet hem van opganck der sonnen aen den Rijn, van middernacht aē die Britaensche zee, daer hem den Rijn inne verliest. Aldaer is een eedele coopstadt Brugge ghenoemt, die welcke teghen gheener anderē middernachtelijcke coopsteden geleken en mach wordē, aldaer henen reysde ick, om ghewins wille.

Maer als ick my sulcx voorghenomen hadde, doē bereyde ick my op dē wech (hoe wel met weynich gelts) want myne renten waren cleyn, ende ben also in een schip getreden, dwelck daerhen varen wilde, met eenen wandelgeselle Marco Zenone eenen treffelijckē Ridder: eñ doen wy ons Godt beuolen hadden, sijn wy te Venegien wt ghevaren int voorß jaer op den achtsten

dach

dach der Oogstmaendts, ende voeren alſo gheluckelijck na onſen voornemen, ende quamen altijt in onſe ghewoonlijcke herberghe, ſoo lange tot dz wy in Hiſpaniam quamen. Ende doē wy door ghewelt eener grooter tempeeſten der zee aen eenen oeuer quamē, dwelck Ptolomeus Sacrū noemt, dat breydet hem verre in die zee, ende het heet nv Caput Sancti Vincentij: aldaer was by ongheval der Vorſt Infant, niet verre van daer van lusts weghen, in eener ſtadt Repoſera genoemt: als die ſelue Vorſt vernam dat wy aencomē waren, doen ſchicte hy eenen treffelijcken man Anthonium Conzalem, eenen van ſynen heymelijcken raden tot ons in Ambaſſaets wyſe, die ſelue was oock vanden Veneetſchen raedtſheerlijcken gheſlachte, eñ was aldaer der Veneetſianen raedtſheer, ghelijck ſyne brieuen wtwyſen, die met des Veneetſianen Vorſten ſegel gheteekent waren, die ſelue diende tot dijer tijt den Vorſte Infant om ſynē loon, die quamen tot ons wt haers Heeren beuel, ende ſy boden ons ſuycker te coope dwelc ſy brachten wt dat eylandt Madera, dz welcke ſwemt in die Atlantiſche zee teghen der Mooren landt. Sy brachten oock te coope draeken bloet, ende veel ander dincks, wt dē eylanden des voorghenoemde Vorſten. Maer doen wy met dat ſuycker eñ anderer waere met malcanderen handelden, ghelijck die ghene doen, die deen waere voor die andere gheuen, doen bewraechdē ſy den Portugaloſers, van waer dat ſy dz ſchoon dinck herbrachten, ſy vraechden ooc na Coninckrijcken ende landen. Doen ſeyden ſy ons veel, hoe dat haer Vorſt veel volcken beſtreden hadde, die tot hier toe den Chriſtenen onbekent waren gheweeſt, van daer men dat ſuycker, dat draeken bloet, eñ veel andere van dijer natueren bequame dinghen herbrachte. Ende ſy meynden dz en ware niet, alſmē andere heerlijcke daedē haers Vorſten, daer teghen ghelijcken ſoude, ende ſy vertelden ons daer, hoe haer eedele Vorſt, die onbekende zeen met ſijner ſchepebootſchap beſichticht, nieuwe rijckē ende landen doorghetogen, ende wonderlijcke volcken ghetemt, ende wonderlijcke dinghen ghevonden heeft, van daer dat hem ontallijck ghewin coemt, alſo dat hy van eenen penninck thien maken mach, welcken ghewin, gheen woeker te gelijcken is. Sulcke dingen vertelden ſy ons neerſtelijck, daer af wy ons oock ſeer verwonderden. Sulcke dinghen ontſtakē my onder dandere voor af, die wyle ick oock des ghewins wtermaten ſeer begeerende ben, eñ nam voor my, dat ick ſelue voor den Vorſte gaen wilde, oft ick oorlof mochte vercrygen, oock op die zee te ſchepen, want hē behoort toe dz wechgeldt deſer zee, daerom verwaert hy oock die Gaditaenſche zee neerſtelijc, daer ontſinck ick een antwoorde van die ghene, die tot ons comen waren. Ick ſoude dat lichtelijck vanden Vorſte te weghe brenghen, dat ick myne begeerte volbrengen mochte, maer dit moeſte ick weten, die Vorſt ſal my van twee den keure gheuen, daer af ick deen kieſen mochte, deerſte is ditte: Die welcke ſyne ſchepen ſelue toebereyt op ſyne eyghene coſten, ende doet alle dingē alleene op ſyne auontuere, die ſoude den Vorſte het vierendel aller waeren ende goeden gheuen, die hy vuert, ende dat wt ouder vſancien ende hercomens.

Dat ander, iſt ſake dat die Vorſt die ſchepen ſelue toeruſtet met wapenen ende met alle tghene, daermede dat die vyanden afghewendt moghen wordē, ende die gene die dat goet vuert, dz ander altemale geeft, alſdan als ſy weder comen, ſo ſal den Vorſte alle die ware half toeghedeylt worden. Maer waert dat in eener vaert niet thuys ghebracht en warde, alſdan ſo ſal die coopman de coſten ende den arbeyt voor niet gheleden hebben, hoe wel datter noyt geen ghecomen en is, die niet met groot ghewin comen en ſy. Sy ſeyden oock daerby waert datter ſommighe Venetianen waren, die ſulcke landen beſichtighen wilden, dien ſoudet die Vorſt lichtelijcken toe laten ende hen behulpelijck daer toe ſijn, want hy achtet, dat die Venetianer ſchiplieden aldaer allerley ſpeceriſe vinden ſullen, ende andere dinghen, welcke die Venetianen alder beſte kennen, daerom ben ick voor den Vorſten comen, van dien ick ooc (meer dan billick was) eerlijck ontfanghen ben worden, die ghetuychde my, alle tghene dat ick van ſynen dienaren gehoort hadde, eñ hy ſeyde daer toe, waert dz ick mynē voornemen alſoo wilde na comen, dz ick groote ghenade ende gunſt bevinden ſoude.

Doen ick alſulex hoorde, doen bedacht

Digitized by Google

ick by my ſelven, myne bloeyende ieucht, gheſchickelijcheyt des lijfs, cracht eñ verſtandt, die alle arbeyt onderſtaen dorſten, ende ick wardt ſoo langs ſoo meer ontſteken, om die werelt te door varē, voor af die wyle dat myner landſlieden noyt gheener ſulcx onderſtaē en hadde, hopende wt ſulcker arbeyt met der tijt groot goet ende eere te vercryghen. Ende ick hebbe alſo onderſtaen mijn voornemen te volſtrecken. Ick vraechde ooc eerſt die Portugaloiſer cooplieden, wat maneren van goeden (dat die ſwerte Mooren die gheheelijck tegen middach ligghen) voor groot achten, daer na ben ick weder tot mynen ſchepen ghekeert, die ick aen den oeuer gelaten hadde. Ende tghene dat ick in Vranckrijck vuerē woude, dat beual ick mynen vriendt, ende ick cochte daer ſchepen, die tot der ſchipvaert goet waren, ende voer alſoo daer hen ten lande toe. Maer die Veneetſche ſchepen die voeren in Vranckrijck.

Wanneer dat die ſchepen wech ghevaren ſijn ende met wat winden dat ſy geſeylt hebben, dat iij. Capittel.

MAer doen ick eenen tijt lanck woonde ter plaetſen datmen ſinte Vincētius hooft noemt, oft den Heyligē oeuer oft hauene, ghelijck vooreß is, dz was den Vorſte ſeer aenghenaem, daerom ontfinck hy my oock heerlijcker, dan hy ghewoonlijck was, ende na diē datter nv veel tijts verloopen was. So hiet hy een groot ſchip toe te ruſten, dwelck negentich vaten draghen mochte, welckes regent was Vincentius Lagus, die woonde in eener ſtadt ſeſthien mylen van den oeuer ghelegen.

Dat ſchip was oock verſorcht mz allerhande provande, voor af daer mede dz die ſchiplieden alderlanckſte mede mogen geſpijſt worden. Maer als wy Godt om hulpe ende byſtant ghebeden hadden, voeren wy van der hauenen wte opti tweeentwintichſten dach des Meyens, int jaer duyſent vijfhondert ende vijue, met ooſt eñ noordtooſt winden, ende wy ſeylden ten eerſten teghen dat eylandt Medera toe, na den noordtweſt noordtwindt recht teghen nederganck der ſonnen. Alſoo quamen wy rechts weechs tot Medera aen, door die Heylighe hauene genoemt op den vijuentwintichſten dach des Meerts, ontrēt op dē middach. Dit eylādt leyt by ſeſhondert mylen van die Heylighe hauene.

Beſchrijuinge vā die Heylighe hauene ende wat achtbaer oft coſtelijcx daerin is, dat iiij. Capit.

DIt eylandt der Heyligen hauenen is ſeer cleyne, want het en heeft int ommegaens niet meer dan vijuentwintich mylen, ende het is voor ſeuentwintich jaren eerſt van des Vorſtē ſchiplieden ghevonden worden. Sy is van den onſen te voren onbekent geweeſt, maer nv woonen Portugaloiſers daerin, door tghebodt haers Vorſten, ende het wordt geregeert van eenen des Conincks vrienden Bartholomeo Polaſtro. Dit eylāt draecht ontallijcke vrucht, ghelijck terwe, coren eñ dijer ghelijcke. Item oſſen, ſtieren, eñ wilde ſwijnen, maer voor af ſoo crielet daer van conynen. Van daer coemt oock dat draken bloet, dz is eenē traen eens booms, daer ſnijden ſy inne op eenen geſetten tijt des jaers, ſoo geuen ſy dat naeſte jaer door die ſpleten een gomme, die ſelue gōme ſieden ſy in ketelen ende reynigenſe, eñ maken alſoo tghene datmen draken bloet noemt. Diē ſelucē boō brengt in dē Meerte een vrucht ghelijck een crieke ende is blau van verwen. Ontrent dit eylandt is een groote menichte van viſſchen, voor af dentaelē ende oſtreen. Ende aldaer en is geen hauene, maer daer is nochtans een plaetſe, daer die ſchepen voor allen windē vry moghen ſijn, wtghenomen voor ooſtwindt eñ ſuijdtooſt windt, voor den welckē die ſchiplieden hen niet ſeker op die zee en deden. Dit eylādt heet, Portus Sanctus, dz heet die Heylighe hauene, ende het heeft wtermaten welſmakende honich, deſghelijcken men nerghens en vindet, het heeft oock ouervloedelijck veel waſch, van weghen der menichte der bien, die welcke hen aldaer met ontallijcke ſwermen onthouden.

Hermanno le Jeune de Hermont Monchri-

Hyponibe de la compagnie du capitaine vaquier mocmoccy pour le ſeruice du treshaut tresuertueux prince et Dieu de nemo hors

Monchricus is een hauene des eylandts Medere, dat v. Capittel.

OP dē seuenentwintichstē dach braken wy op van dat eylandt der Heylighen hauenen, ende quamen den seluē dach aene, aen die hauene Monchrico, dz is die hauene des eylandts Medera, dat leyt veertich mylen van die Heylighen hauene, ende als den hemel schoon, ende van den wolcken niet bedeet en is, so machmen deen vanden anderen sien.

Van dat eylandt Medera ende van haren regeerderen, dat vj. Capittel.

TAt eylādt Medera wort door die macht eñ hulpe des Vorsten Infants ghebouwet, ende heeft veel inwooders van Portugaloisen, die woonen daer van vierentwintich jaren herwaerts, want voor der seluer tijt, ist noch onbekent gheweest. Desen eylande heeft die Vorst twee heerlijcke mannen voor gheset. Deen die heet Tristansera, ende die regeert dat half eylandt, dander heet Johannes Gonzala, den welcken dander helft vanden eylande gehoorsaem sijn moet. Dit eylādt heeft synen name ghecregen van der menichte des houts: dwelck die inwooders Medera noemen, tot een teeken dat al tghene datter in was, dat waren alleenlijck dicke ende duystere bosschagien ende wildernissen. Daerom ist den genen van noode geweest (die ten eersten daer ghewoont hebben) dat sijt veel met den vier reynichden, dwelc oock somtijts alsoo die ouerhandt ghenomen heeft, dat het oock sommighe lieden ouervallen heeft, waert dat sy hen niet totten schouderen toe int water onthouden en hadden: want die voorghenoemde Johannes Gonzales (op dat hy met wijf ende met kinderen den viere ontcomen mochte) soo heeft hy hem twee dagen lanck met grooter verduldicheyt eñ patientie int water onthouden moeten. Als nv dat eylandt alsoo met den viere ghereyniget is worden, doen is sy daer na om te bouwen bequaem ende gheschict worden. Dit eylen wort tot vier plaetsen ghebouwet, deerste plaetse heet Monchricus, dandere tot den heyligheu Cruys, de derde Fonzala, die leste Jupiters camere. Ende oft sy oock anderssins oock veel wooninghen heeft, soo worden noch dese eerst ende meest ghebouwet. Het vermach by acht hondert mannen, wt die welcke mochtmen wel hondert ruyteren hebbē. Dit eylandt is int ronde veertich mylen groot, ende het en heeft noch gheen hauene, maer het heeft andere bequame stellinghe, ende het heeft een vrucht baer aertrijck, hoe wel dattet boschachtich is, ghelijck Sicilia, ende heeft ouervloedicheyt van alderley vruchten: sy moghen aldaer alle jare (dry mael hondert duysent Veneetsche maetē diemē Scharia heetet) alleenlijck van tarwen innebrenghen: noch en is sy soo wtermaten seer vruchbaer niet meer, hoe wel dat het noch soo veel brengt: want het is met ouervloedighen besaeyen vermoeyt worden, ende het wort noch dagelijcx meer vermoeyet. Dat landt is vochtich van putten ende fonteynen ende vol claerder waterē, dijer heeftet acht, die door dat eylandt vlieten. Daer inne heeftet veel saghemeulens, daer mede dat sy delen tafelen ende berders, wt den houte snyden. Sy maken oock ander dinghen, ghelijck dry voetighe tafelen, daer mede dat sy dat ganse Portugael ende alle omligghende landen verchieren. Daer sietmen alderley berders, die welcke men tot tafelen bereyt van welriekenden cederboomē, dwelck den cypressen geleken wort. Vanden anderen maken sy tafelen, dryvoeten, brootcorven, schrynkens, ende alderley bewaernissen, die schoonsten wordē wt Nasso ghemaect, die sijn schier purpur verwich. Maer die wyle dat dit eylandt met veel wateren beuochticht wordt, daerom heeft die voorgenoemde Vorst aldaer suycker rieten doen planten, daer af hy jaerlijcx veel suyckers maect: van daer comt het alder beste ende voortreffelijcste suycker van alder werelt, van den eersten sode, oock vanden tweeden. Ende soo ick van hen verstae, soo hopen sy noch daghelijcx beteren suycker te cryghen: want dat eylandt heeft eenen alsulken ghetemperden, die van natueren goeden suycker maect, want het wordt na der wermte, Cypro ende Sicilien ghelijck gheacht, sy en hebben nummermeer coude,

aldaer maeckten alderhande conditen ende ſuycaten, wt ſuycker ende honich, van dies ſy die menichte hebben, waſch hebben ſy wel ghenoech, maer niet ſoo veel. Sy hebben oock wijnrancken die niet te verachtē en ſijn. Aldaer heeft der Voꝛſt, ionghe maelueſeye rancken doen ſetten die welcke van dat eylandt Creta (diemen nv Candiam noemt) daer ghebracht ſijn woꝛden, dat ſijn ſeer vruchtbare rancken, die wyle dat ooc den hemel daer toe ghelijckt. Sy draghen meer druyuen dan bladeren, die druyuen woꝛden oock in die vier ſpannen lanck, dwelck ſeer wonderlijck ende lieffelijck te ſiene is, daer ſijn oock ſwerte druyuen, die hangen in bogen. Wt dat eylandt brengtmē ooc vermaerde bogen van Naſſo, die ſelue vuertmen van daer tegen nederganck der ſonnen. Daer ſijn ooc veel wilde pauwen van witter verwen. Partrijſen oft veldthoender en vindtmen gheen daer: maer ſommighe quackelen, eñ veel wilde ſwijnen int gheberchte. Die inwoonders hebben my ooc te verſtaen ghegeuen, hoe dat een groote menichte van duyuen aldaer gheweeſt is, als dat eylandt eerſt ghebout is woꝛden: omme die ſelue te vanghen, daer en behoefden ſy gheen andere conſte daer toe, dan dat ſy met eenen hake, eenen tack van eenen boom tot hen toghen daer die duyuen op ſaten, dat en ſchouden noch en ontſaghen die voghelen niet: ſonder ſy verwonderden hen des dings, dwelc ſy noyt meer gheſien en haddē: want daer en hadde noyt menſch ghewoont, ſonder alleenlijck wilde dieren ende voghelē. Deſe dingen geeft een ander eylandt ghetuygenis, dwelc eerſt tot onſen tijden ghevonden is woꝛdē, van ghelijcker natueren, voꝛ af in voghelen, in voꝛleden tijden en woonden daer gheen menſchen, ſonder veel dieren, die den menſchen te ghebruycken nut ende profijtelijck ſijn, die inwoonders hebben redelijcke noodruft, ende die ſommighe ſijn oock rijck. Dat eylandt is alſoo ghebouwen, alſoo dat het ſchijnt eenen ſchoonen luſtbogaert te ſyne, watmen daer vergadert ende innebrengt dat is ghelijck goudt, daer ſijn heerlijcke clooſters vā ſinte Franciſcus oꝛden, die leyden een ghereformeert ende heylich leuen. Ick heb oock van gheloofweerdighen lieden aldaer gehoꝛt, hoe dat haer druyuen, ontrent die goede weke tijdich ende rijpe woꝛden.

Vanden thien eylanden Canarie ghenoemt, dat vij. Capittel.

VAnt ghedachte eylandt Medera, ſijn wy op ghebroken, ende wy ſijn henen geſcheept, mz geleyde des ſuydē windts, ſoo langhe tot dz wy quamen aen die eylanden Canarien. Die ſijn van Medera dry hondert ende twintich mylen gheleghen, dijer ſijnder thien, wt welcke die ſeuen ghebout ende bewoont ſijn, die andere dry, ſijn ſonder inwoonders ende woeſt. Maer die ghene die bewoont ſijn, heeft elck ſynen eyghenen name, deerſte heet, ter Ghebroken ſpieſſen oft lantſſen, dander het Grootlot, de derde Grancamaria, het vierde Teneriffa, twijfde Gienera, tſeſte Palma, tſeuende Ferrum oft Iſere, hier is oock te onthouden, dat van den ſeuen eylandē, die vier dz Chriſtelijcke gheloue aenghenomen hebben, dat ſijn, ter Ghebrokener lantzen oft Fractalancea, dat Grootelot, Magnaſors ghenoemt, Gienera, eñ dat Ferrum oft Iſer ghenoemt is, die andere dry die dienen den afgoden. In den Chriſten eylanden regeert een eedele Ridder Ferrara genoemt, gheboꝛen wt der ſtadt Sibilia onder der heerſchappije des Conincks vā Hiſpania, die ghene die in deſe eylanden woonen, die eeten gerſten broot, ende vleeſch, ſy ghebruycken oock veel melcks, voꝛ af geyten melck, dies ſy veel hebben. By hen en is noch terwe noch wijn, ten ſy dan datment hen brenghe van anderen landen, ſy hebben oock ſeer luttel vruchten. Anders is alle dinghen by hen op dat beſte. Sy hebben wtermaten veel wilde eeſels, voꝛ af die Ferrum oft Iſer heet. Deſe eylanden liggen deen van den anderen, op die veertich mylen weechs, ende liggen alſoo deen teghen dander, als oft ſy alſoo met willen gheoꝛdineert waren woꝛden, het eerſte teghen Orient, die leſte teghen Occidenten.

Wat

Wat in die eylanden Canarie wascht oft becoemt, dat viij. Capittel.

WT desen eylanden brengtmen een cruyt Oricola ghenoemt, met dese verwe, verwen sy haer cleederen, dit cruyt vuertmen tot Sibilia eē Hispanische stadt, ende van daer teghen opganck der sonnen, ende ten lesten inden nederganck. Men brengt oock wt Canarien veel bocken vellen, die welcke veel beter sijn, dan andere, oock veel ruets ende case. Die inwoonders der vier eylanden die Christen sijn, die hebben onderscheydelijcke ende besundere spraken, alsoo dat gheen die andere verstaet. Sy en hebben gheen mueren, sonder sy hebben vlecken die sijn open, op den alder hoochsten berghen, daer grauen sy hen holē daer woonen sy seker, sonder vreese der vyanden. Die selue berghen sijn van natueren alsoo gheschapen, dat schier niemant daer op ghecomen en can, daerom sijn sy oock onwinnelijck, alsoo dat sy door geenē noot, dan met den hongere, bedwonghen en moghen worden.

Het cleynste onder desen eylanden, en heeft niet min dan duysent mylē int ronde. Maer die dry die afgodisch sijn, die sijn veel grooter, ende sy hebben ooc veel meer volcx, voor af die groote Canaria, die welcke ouer die acht duysent menschē vermach. Teneriffa is die grootste onder den dryen, eñ vermach beyde mās eñ wijfs geslachts, ouer die vijfthien duysent menschē. Palma heeft luttel volcx, anders ist wtermaten lustich eñ schoon, dat is ooc te mercken, dat die landtschap onwinnelijck is, alleenlijck daerom, datmen met soo grooter moeyten eñ arbeyt daer toe comen can. Ende om dat dat volck daerin soo dapper ende stout sijn, daerom en is sy noch niemandts onderdanich, hoe dicwils dat het met strijden aenghevochten is worden.

Ick moet oock dat van dat eylandt Teneriffa segghen. Sy is seer wel gebouwet, ende heerlijcker dan gheen ander in der werelt. Sy leyt onder eenen sulcken schoonen hemel, datment lichtelijck ouer die tsestich oft tseuentich Hispanischer leuken sien mach, dat maeckt ontrent twee hōdert ende vijftich Italiaensche mylen.

Maer datmēse so verre siet, is dz die oorsake. Middē in dz eylādt, staet eenen Adamantē steen, die is meer dan vijfthiē leucas hooge, dyen seluen vlackert eñ blinet, ende berndt gelijc dē vierigē berch Ethna, sulcx seggen die Christen, die eertijts daer henen gheuanghen ghevuert sijn worden.

Sy hebben oock achte Amptmannen oft landtplegers, die heeten sy Hertoghen, dijer officien en versteruē niet, haer rechten staen in die wapenē. Want sy strijdē tegen malcanderē, gelijc die onredelijcke dieren, sy en hebben gheen rechte wapenen noch gheweyren, want sy en hebben gheen ijser, met steenen eñ met coluen, richten sy haer dinghen wt, ende sy maken horenkens aen die scharpe houten, dat is hen goet voor ijser. Sy gaen ghemeynlijck al naect, noch haerder sommighe decken hen achter ende voor met den geyten vellen.

Haer lijf smeeren sy met bocken ruet, dat is mz sommighe cruyden sap gemengt, daer mede maken sy hen een dicke huydt, op dat sy die coude te beter lijden moghen, hoe wel dat sy selden coude hebben, want sy ligghen teghen den middach.

Sy en hebben noch huysen noch huttē, sonder sy woonen in den holen der bergen, ende onderhouden hen met gerstē, vleesch, ende geyten melck. Sy hebben groote menichten van sommighe vruchten, voor af veel vygen. Haren Herfst is, indē Meerte ende inden April.

Sy en hebben gheen gheloouc, ende en weten van gheenen Godt te segghen. Een yeghelijck eert tghene dz hem lust, sommighe die sonne, sommighe die maene, eñ die planeten, dien eñ anderen afgoden dienen sy met grooten ongeloue. Haer vrouwen en hebbē sy niet gemeyn, maer eener neemter soo veel als hem gelieft, ende die en nemen sy niet sy en sijn dan te voren vanden Vorste ghesechendt, dat selue is by hen een groote eere, ende lof.

Maer waert dz een neuswyser segghen wilde, waer by weet ghy dat, dien geef ick die antwoorde, dz die omliggende eylanden die Christen sijn, die ouervallen sy dicwils, ende ghemeynlijck by der nacht. Ist dan dat die ongheloouighe int schermuisen neder ligghen, soo vueren sy die Christen met hen ghevanghen, man ende wijf, die ghene die alsoo van hen ghevanghen in Hispa-

niam comẽ ſijn, die hebben ons ſulcke dinghen van hen gheſeyt. Het gheſchiet oock wel, datter ſommige vanden onſen gevangen worden, die behoudẽ die Canarier tot ſchanden, dz ſyſe tot openbaerlijcke ſchandẽ misbruyckẽ, daer toe so makẽ ſy vleeſch ſlagers van hen, die moeten die runderen ende verkenen wt nemen ende ontweyden, dwelck by hen eẽ groote ſchande geacht is.

Maer als ſy eenen nieuwẽ Vorſte aennemen, ſoo houden ſy een wonderlijcke gewoonte, want als den Coninck dat ſceptер ontfanct, ſoo begeuen hen harer veel ende met hoopen, den nieuwẽ Vorſten ter eeren te ſteruen, ende verplichten hen alſo moetwillichlijc in den doot. Daer toe vergaderтmen ſy alle aen een dal, dwelck ſeer ſteyl is, aldaer bedryuen ſommighe handtghebeyrden ende Ceremonien, ende ſpreken ſommighe worden. Die welcke dan mz ſynen doodt, des Vorſten feeſtdach eerẽ wil, die ſpringt van bouen neder op een ſcherpe ſteenrootſe, alſoo dat hy tot pletteren ende te ſtucken valdt, ende ſterft alſoo.

Van dies weghen (die wyle dattet den Vorſte ter eeren geſchiet, ſo is die Vorſte, den naeſten vrienden des doodẽ verplicht ende ſchuldich, daerom bewijſt hy hen ooc veel gunſten ende weldaden.

Deſe ghewoonte, hoe wel dat ſyſe ſelue ſtraffen, noch onderhouden ſyſe, dat is ons ghewiſlijck condt gedaen worden. Sy ſijn macht hurtich ende licht met wonderlijcke ſprungen, daer af niet te ſeggen en is. Sy gaen op een ſeel, ende ſy ſpringẽ van deen gheberchte op dat andere gelijck die gemſchen, ende dat al met blooten voeten. Sy ſijn alſoo ghewis ende ſeker met ſteenen te worpen, dat ſy nummermeer en faelgeren eenich teeken, dat ſy hen voor ſetten. Sy ſijn wtermaten ſterck, alſoo dat eener, in eenen oft twee ſlaghen, eenen ghewelдighen dicken ſtaeck ontwee ende in ſtucken ſlaet.

Als ick noch daer was gedenet my noch, hoe dat een Chriſten wt Canarie een weddinge oft wedſtrijdt begonſte, die wedde tegẽ dry mannẽ om een gifte, dien gaf hy twelf Citronen appelẽ, die ſoudẽ ſy na hem worpen, ende ſy ſouden acht oft thien ſchreden van hem ſtaen. Soo wilde hy hem alſoo houden, dat hem gheenen appel gerakẽ en ſoude, eñ en ſoude mz ſynen lijue gheenen aenruerẽ, ten ware dz hy hem metter hãdt raecte. Daer en tuſſchen wilde hy twelf appelen na hen worpen, die ſoudẽ alle twelue raeken, maer die dry mannen en wouden die conditie niet aennemẽ, want ſy kenden ſyne gheſchickelijcheyt wel, eñ ſy meynden oock, dat hy noch wel anders doen ſoude, want hy hem vermat, dz is eẽ goet teeken, hoe behendt hertich ende gheſchict dat die Canarier ſijn, voor alle andere menſchen op aerden. Sy houden voor een groot chiraet, als ſy hen met ſommighe cruyden ſap ſmeeren ende ſchilderẽ, nv root, dan gruen, aſſcheverwe, blau ende ſwert, want ſy meynen datter nz chierlijcker en is, dan tgene dat menigerhande verwen heeft. Sy verchieren hen met ſulcke verwen ghelijck wy ons met menigerhande cleederẽ verchierẽ.

Van deſen Canarien eylanden heb ick Aloyſius in eyghener perſoon twee beſichticht Grancamariam, ende dz Ferrum oft Iſer heetet. Jck ben wel aenghecomẽ aen tghene die Palma heetet, maer ic en quam niet vanden ſchepen, op dat ick myne voorghenomen reyſe volbrochte.

Beſchrijuinge des Witten hoofs midtſgaders den naeſten eylenden, dat ix. Capittel.

AAer van dit eylandt ſijn wy, metten ſuijdtwindt wtghevaren, teghen der Moorẽ landt, eñ ſijn corts teender plaetſen ghecomen, dwelck heet dat Witte hooft. Ende het is vanden Canarien op die ſeuen hondert ende tſeuentich mylen, daer is te weten, dat die ghene, die van Canaria tot dat Witte hooft varen willen, die moeten den oeuer Aphrice eenſdeels verlaten, ende hoe meer dat hy in die hooghe zee comt, ſoo veel te weyniger hy dat aertrijck gheſien mach, want die Canarien ligghen verre vanden Aphricaniſchen oeuer teghen nederganck der ſonnẽ. Soo ſijn die ſchiplieden ſoo lange vanden oeuer, tot dat ſy den haluen weeh volbrenghen, die tuſſchen den Canarien, ende dat Witte hooft leyt. Ten leſten keerdẽ ſy een weynich op die ſlincke handt, tot dat ſy dat Witte hooft van verre ſien mogen, op dat ſijs te voren cundich worden, eer dan ſy te lande comen, want wtwendich des Witten hoofts, en is anders niet dan een wijde zee,

tot

tot datmē daer hen coemt, aldaer dit hooft met den oeuer (datmen Forna Dargin noemt) eenen stroom maeckt, dien oeuer heeft den name van een cleyn eylandt, den selven stroom Dargin ghenoemt, die leyt ouer die vijftich mylen in den stroom. Aldaer sijn oock dry andere eylanden, den welcken die Portugaloisers namen ghegeuen hebbē, het eerste heetet Alba oft Wit, want sy is vol wittes sandts.

Dat ander der Garzararum eylandt, tot een teeken, dat die Portugaloisers (die ten eersten daer ghewoont hebben) een ontallijcke der voghelen, van daer in Hispaniam ghebracht hebben.

Dat derde eylandt heet Cori, dese dry eylanden sijn cleynsandich ende woest. Jn tgene dz Dargin heetet, daer vindtmē soet water, maer in dē anderē nz dan zee water.

Ende voornemelijck is aldaer te weten, dat die gene, die vander Gaditanischer zee wt varen teghen Mooren landt, dat tegen middach siet, die en vinden niet ghebouwets, noch oock vanden Barbaren, tot dat sy comen aen een plaetse dat heet Caput de Chantin.

Van daer tegen dat Witte hooft altijt aen der syden, dan so vinden sy een sandich aertrijck, dat is woest ende ledich, eñ strect hem teghen middernacht toe, te weten die ghewesten die aent gheberchte ligghen, dwelck dat onse Barbarije is, herwaerts Tuneto, ende alle die ghewesten die aen die syden ligghen, die selue berghen noemē die Barbary Sarra.

Tegen middach sijn sy al aenstootende met den swerten Mooren, des onderstē oft nederstē Mooren landts, die selue landtschap is seer wijdt, alsoo, dat sy eener in tsestich daghen niet door posteren en mochte, hoe seer dat hy hem oock haestede, hoe wel dat sy ouer al, niet soo wijdt en is.

Met eenen deele stootet sy aen die hooghe zee, aldaer is sy gants wit ende drooge, vol sandts ende oneffen, ende tot dz Witte hooft schijnt sy wtermaten effen te syne, doen die Portugaloisers met den eerstē dat Witte hooft gevondē haddē, doen en vondē sy niet daerin dan sant, noch eenich teeken van eenich ghewasch, eñ is noch doorsichtich eñ dryeantich, dan voze aen maeckt sy dry colomnē, daer deen vander anderen eē myle weechs staet. Die selue syde, is vol van alderley visch niet cleynder dan die onse en sijn, maer vā andere gedaente, den gantsen stroom Dargin heeft gebreck van water, eñ is een dorre steēachtich aertrijck, eñ daer na een groote zee eñ grouwelijck geruysch der waterē. Sy en varen ooc niet op die zee, sy en socken dan te vorē mz staken die steenrootsen oft clippen, want het heeft veel rootsen, daer aen certijts twee groote schepē gebrokē sijn. Eñ het is te weten, dz dz voorgenoemde Caput de Chantin tegē middach leyt, ende Caput Album, dz is dat Witte hooft tegen middernacht, het is ooc achter dz Witte hooft eē plaetse in den lande op ses mylē, dat en heeft geen mueren, ende is van hen Hoden genoemt. Dat is een herberge der Arabier, ende een stallinge der camelē, daer henen comen die Arabier mz den Dromedarien, die sy Carauan noemen, die comen van Sambuth.

Dock trecken daer henen, die ghene die vandē swertē Moorē comen, eñ onse Barbarije besien. Die inwoonders des eylādts, die leuen van gersten, eñ daeyē, des sy veel hebben, dat wascht wel op andere plaetsen ook, maer niet soo ouervloedich. Sy drincken dz melck vanden camelen ende andere dieren, ende sy en hebbē gants geenē wijn. Sy hebben wel coeyen eñ geytē, maer dijer weynich, dz maect dz dorre aertrijck, dwelc gheen gras en draecht, die coeyen sijn seer cleyne, alsmense teghen die onse gelijcken wilde. Sy eeren den Machometh ende haeten die Christen, sy en hebben geen ruste, sonder sy loopē altijts door die woestijnen eñ wildernissen. Sy reysen tot dē swerten Moorē, eñ besichtigē onse Barbarijē.

Harer is seer veel, eñ hebbē ooc ontallijcke camelē, op die selue voerē sy coper ende siluer, ende veel andere dinghen wt onsere Barbarijen tot Attabut toe, ende tot den voorghenoemde swerte Mooren. Aldaer nemen sy goudt, dat brenghen sy tot ons. Sy sijn alle swert, ende hebben witte cleederen met roode boordē, eñ en dragen geen ondercleet. Alsoo sijn ook haer vrouwen sonder onderhemden gecleet, op haer hooft draghen sy eenen lijnen sluyer ghelijck die Mooren, die winden sy om dat hooft.

Aen die sandige plaetsen, daer vindtmē leuwē, leopaerdē, eñ struyssen, dijer eyeren ick somtijts mz grooten lust aldaer gegetē hebbe, het is te wetē, dat die Vorst Jnfant

in Portugael, een geding oft conditie in dz eylandt Dargin ghemaect heeft, dz geener daer hen comen en mach die met den Arabieren coopmanschap dede, ten sy dat hy in dat ghedinge oft compact sy, eñ woonachtich sy in dat eylandt. Maer die ghene die met den Vorste dat ghedinge oft compact gemaect hebben, die houden continuelijck cooplieden in dz eylandt, die met den Arabieren handelen, die ghene die dese zee om der coopmäschap wille gebruyckē, die brenghen ooc menigerley faetsoē van waeren, ghelijck lakenen, lijnen ende wullē, siluere tapisserije ende dijer ghelijcken, maer voor al terwe, want sy lijden schier eenen eeuwighen honger, sy gheuen oock knechtē voor goudt, eñ voor onse waere. Daerom heeft der Vorst Infant aldaer een stadt ghebouwet, daerin sijn veel handtwercx liedē, op dat die coopmanschap niet en vergae, sonder dat sy altijt toe nemē eñ onderhouden worde, daerom comen die Portugaloisser schepen alle jaer in dz eylandt Dargin.

Die Arabieren brenghen snel loopende peerden, die noemen sy Barbaros, daer voor nemen sy vanden swerten Mooren knechten ende maechden. Ende en gheuen een peert niet min, dan voor thien oft vijfthien knechten. Men brengt oock tot den swertē Mooren veel costelijck sydenwerck op der Mooren aert gemaect van Granaten, dwelck den Hispanieren toebehoort.

Men brengt ooc aldaer veel van Tuneto, dwelck in cleyn Affrica leyt, dwelck der Barbarije Coninclijcke wooninghe ghenoemt wort, daer vore gheerygen sy veel knechtē eñ goudts, die selue knechtē comen ten eerstē ane, aen die stadt Hodeni, ende van daer aen die berghe Barche, eñ van daer comen sy in Siciliam, die ouergebleuene knechtē vuerē sy in dz eylandt Dargin, ende vercoopense dē Portugaloiseren, die met den Vorste int compact ende verdrach sijn, van daer coemt dat die Portugaloisers alle jaer ouer die duysent knechten wt Dargin brenghen, ende dat is hen een groote coopmanschap.

Desen handel heeft eerst corts hier vore begonst, want daer te vorē waren die Portugaloisers dien van Dargin vyandt, ende vochten aen haer ghewesten, met twee oft drij schepen. Somtijts beroofden sy hen dz landt by der nacht, eñ ouervielen die arme visschers huttē, daer namē sy al dz sy vonden, eñ vuerden veel volcx beyderley gheslachts met hen wech, die welcke ten lesten in Portugael, onder der spiessen vercocht warden. Alsoo deden sy oock op der andere syden, bouen dz Witte hooft, ende roofden alsoo, tot aen dz water Senege toe.

Van dat Coninckrijck Senege ende van den volcken Azanegis, dat x. Capittel.

SEnege is een vlietende water, dz scheydet die Azanegos vanden eersten Coninckrijck der swerten Mooren, Azanegi is een volck die hebbē een verwe, half swert ende half asscheverwe, die woonen tot sommighe plaetsen, op gheen syde des Witten hoofts aen der syden, dz ghelijck aen dat selue hooft nederwaerts trect, veel van den Azanegieren sijn aenstootich met den Arabieren, Hodeni ghenoemt, die leuen van gersten ende daeyen, ende drincken melck van den camelen. Maer die alder naeste den swerten Mooren ligghen, die worden met ander corenwerck ghespijst, want sy eeten seer weynich, alsoo dat eener eenen gantsen dach met een cleyn gersten moesken ghenoech heeft, ende is wacker daer by.

Ghebreck des corens, dz maect dz sy den honger seer wel lijden moghen. Die Portugaloiser vangender somtijts, ende vercoopense thuys voor knechten, want sy sijn beter tot den dienst, dan alle andere swerte Mooren.

Maer hoe dattet daer mede is, onse Portugaloisers sijn met hen voor corte jaren verdragen ende veraccordeert worden, ende sy ontlaten hier en tusschen des ghewelts, ende handelen seer sterckelijck met hen. Dock en latet der Vorst Infant niet gheschieden, dat hen eenigerley ouerlast gheschiet, meynende dat sy hen met der tijt hen tot dat Christen gheloue begeuen sullen, want sy twijuelen noch oft sy des Machometh gheloue, oft den Christen gheloue onderdanich willen sijn.

Het en is oock met hen van den seeten niet ghehandelt wordē, dan wt aenwysinghe der Azanegi. Dese Azanegi hebbē een boose quade maniere, sy omwinden dat hooft met eenen lijnen sluyer, ende hangen

dat

dz eyndekē daer af, voor hen aensicht, vant voorhooft af, tot ouer den mondt, want sy schamen hen des mondts alsoo seer, ghelijck harer anderen schamelheyt. Sy decken haren mondt toe, ghelijck een schandelijck dinck, tot een tecken, datter altijt eenen vuylen stanck gelijck wt een vuyl gat oft hol gaet, daerom en ontdecken sy den mondt niet, ten sy als sy eeten oft drincken willen.

Sy en hebben geenen Heere, sonder die der rijckste is, die is die opperste, den seluen sijn sy oock gehoorsaem. Den ghemeynen hoop is arm eñ leugenachtich ende schandelijcke verraders. Sy sijn vā middelmatiger statueren, eñ sy crollen haer haer gelijck die duytschen, dat laten sy oock lanck wassen, ende smeerent met visch smout, daerom soo stincken sy soo seer, dwelck by hen een groote duecht ende eere is.

Hoe dz sy met dz sout handelen, ende met goudt, oock wat daer tusschen onderscheydet, dat xj. Capittel.

Het volck heeft die vrouwē lief, die vet sijn, ende die groote borsten hebben, ende dz daerom. Als sy seuenthien jaren oudt worden, so treckense hen die mans met een coorde vanden lijue, ende latense soo hanghen, ghelijck den onredelijcken beestē. Ende als sy eens gebaert hebben, so worden sy hen noch veel schandelijcker ende leelijcker. Sy en weten van gheene Christenen te segghen, dan vā den Portugaloisen, die welcke hen binnē veerthien jaren, veel iammers aengedaen hebben, ende harer veel wech ghesleypt: die sy daer na thuys onder der spiessen vercocht hebbē. Dat is oock openbaer ende kennelijck, dat doen dit volck met den eerstē die zee schepen ghesien hadden, dijer ghelijcken sy noyt van te voren ghesien en hadden, doen meynden sy dattet voghelen waren, die met witte vlogelē inder locht alsoo daer henen vloghen wt vremde landen.

Maer doen sy die seylen aflieten, ende naerder te lande quamen, doē meynden sy dat het visschen waren, als sy die schepen van verre saghen, sommige andere meynden dattet een ander geest oft gespuys was, die wyle dat sy byder nacht voerē, daerom vreesden sy hen voor den schepē, als sy saghen, dat sy als nv hier, ende dan ginder waren ghelijck een ander geest oft aluen werck, dwelck vandē windt beweecht wort, hen wart ooc veel schadens hier ende daer vanden schiplieden aenghedaen, voor af in der nacht. Soo noch die schepen wel hondert mylen van malcanderen waren, ghelijck die schiplieden met malcanderen gheaccordeert hadden, ende dat sy die winden oock lijden mochten, vanden welcken sy alsoo hier ende daer ghedreuen worden. Sy dachten alsoo by hen seluen, waert dat dat menschen waren, hoe mochten sy dan in eener nacht soo verre comen, aldaer wy in dry daghen niet henen comen en mochten, want sy en wisten gants niet hoemē tschepe voer, daerom achten sy ons voor geesten.

Alsulcx heb ick van veel Portugaloisen ghehoort, die welcke ter seluer tijt om coop manschap wille daer henen ghereyst hadden, oock heb ick ghehoort van den ghevangenen, die seer ontrent die tijt ghevanghen sijn worden, die seyden, hoe dat sy van te voren onghehoorde dinghen verstommet waren. Ouerhaluen des stands C don op ses dachreysen daer is eē plaetse, die heet Tagaza, dwelck by ons een gulden last ghenoemt mach worden, van daer brengtmen veel salpeter, dien vervueren daer na die Arabier Azanegi op haren camelen, in menigerley ghewesten, eensdeels tot Tambuth, dat ander tot Amelo, in der swerten Mooren landtschap. Als sy daer henen comen. So vercoopen sy in acht daghen, alle haer sout, op twee oft dry hondert gulden weerdt, dan varen sy wederom thuyswaert met veel goudts geladen, ende het is te weten dat dit Honichrijck veel vander hitten lijdet, alsoo dat schier alle viervoetighe dieren aldaer versticken ende verderuen: want daer en wascht voor hen gheen voeder, dan tghene dat schadelijck is, daerom als hondert camelen met lasten geladen daer comen, soo en comter selden ouer die dertich niet daer van. Men en siet oock aldaer gheen viervoetich dier, want sy verderuen alle van ouertolligher hitten, oock wat voor Azanegi, Arabier, aldaer cranck worden, die sterue alle, want die crancheyt brengt hen der hittich hemel, onder den welcken dat sy woonen. Men seyt dat Tagazam

zam van Tambuth veertich dachreysen leyt, alst eener met een peert posterē soude, ende tusschen Tambuth ende dē Honichrijck is dertich dachreysen. Ick bevraechde hen oock, hoe dattet quam, dat dz Honichrijck soo veel souts verbesighde. Doen antwoorden sy, het en wert niet een weynich verbruyct in den swerten Mooren landt: want het leyt tegē middach, niet verre vanden Equinoctiael, daer die dagen ende die nachten altijt schier gelijck lanck sijn, noch soo sijn die dagen by hen een weynich langer: want haer hooft punct Zenith ghenoemt, en is niet ghelijck onder den Equinoctiael, anders en soudē sy niet sijn in den middach, daerom sijn sy een weynich ouer den Equinoctiael, ende hebbē langere daghen, ende daerom hebben sy ooc grootere hitte. Daer af wort haer bloet tot sommighe tijdē vergift, ende waert dz sy hen dan met sout niet te hulpen en quamen, so storuen sy alle gader. Ende dz is hare medecyne, alle dage drinct eener een weynich souts in water ghesmolten: dat is hen een sekere ende vaste medecyne. Dat resterende sout, dat maken sy tot cleyne schollen, soo groot dat een man eene draghen mach met eender geschicter constē: dat brengē sy also tot in dz Honichrijck. Daer na leggē sy op elcke camele twee schollen souts (so veel behoort een cameel te draghen) daer na nemen die swarte Mooren dat sout in dat Hoonichrijck, ende draghen dat op haer hoofden, een yghelijck een scholle, ende trecken daer henen met alsulken hoope dat het schijnt een groot heyr van voetuolck te sijn, die draghen door den langhen ende verden wech, dat sout op haer halsen. Dese hebben tot haer verquickinghe ende ruste sommighe dry spitse staken, die steken sy in dat aertrijck, ende als sy moede sijn, soo legghen sy dat sout daer op, tot dat sy hen verblasen, ende weder cracht ontfanghen. In sulker manieren brenghen sy dat sout tot aen een water, welckes natuere ick niet gheproeft en hebbe, oftet soet oft ghesouten sye, dz en segghe ick met sonder oorsake, want sommighe meynen dattet die zee sy, alsoo moeten die swerte Moorē haer sout geleyden, want sy en hebben schier gheen dier, van wegen des onvruchtbaren aertrijcx, dwelck hen gheen cruyt en gheeft, eñ oftet schoon wat gheeft, so en ist noch niet nut, ghelijck bouē geseyt is. Daerom is wel af te nemen, dat sy des te meer volcx hebben moeten, die wyle dat sy soo veel souts verbesighen.

Wanneer nv dat sout aen dz water gebracht is, so maect een yegelijck van synen soute eenen hoop, die maken sy malcanderen na, eñ een yegelijck teekent synē hoop, eñ sy trecken also daer van ontrēt een halue dachreyse, ende als sy nv weck sijn. So comen swerte Mooren, die en willen niet ghekent sijn. Ende sy en spreken oock met niemandē, die comen met haren schepē van sommighe eylanden, ende comen aen den oeuer, ende als sy dat sout besien hebben. Soo leyt elck een hoopken goudts op eenen hoope, ghelijck hen dunct dat dat sout weerdich is, ende niet onredelijc en is, ende sy maken hen dan terstont daer van, ende sy laten dat sout eñ dz goudt aen dē oeuer ligghen. Maer die swerte Mooren, die een halue dachreyse van daer ghegaen waren, die comen dan weder, eñ een yeghelijck besiet synen hoop, ende ist dat hem dz goudt ghenoecht, dat die ander daer gelatē heeft, soo nemt hijt, ende hy laet dat sout liggen, ende treckt wech, ende en comt niet weder. Maer is des goudts te luttel, soo laet hijt beyde liggē, eñ gaet weder daer van, weder so verre als te vorē. Dan so comen die andere Mooren weder, eñ waer sy sijn dz het goudt vandē hoope genomē is, dz nemen sy wech. Maer daer dat goudt noch leyt, soo doē sy noch eē weynich daer toe, dunct hen anders dz het sout soo veel weerdich is, oft sy nemē haer goudt wederom, ist dz sy niet meer daer toe leggē en willen, ende latē dat sout liggē. Also dryuen sy haren handel dz gheener den anderen en siet, na ouder costuymē. Ende hoe wel dattet der onwaerhz ghelijck gheacht mochte worden, soo hebben wijt noch van geloof weerdigē cooplieden ghehoort voor die rechte waerheyt.

Hoe dz die opperste onder den swerten Mooren onderstaen herft hoe dat hy dijer cooplieden eenen ghekennen mochte, dat xij. Cappittel.

Hy moet ooc weten, dz ic somtijts die swerte Mooren in dat Honichrijck bevraecht hebbe, hoe dat het comen mochte, dat haer Vorst, die soo rijck ende

ende machtich was, niet eens onderstaē en hecft (het ware met gewelt oft met vrientschap) dat hy dat volck kennen mochte, die hen anders niet en willen laten sien, om te siene wat ghedaente dat sy hadden, eñ wat spraken ende manieren dat sy noch ghebruyckten. Doen wart my ghecantwoort, haer Vorst hadde dat ouer langhe onderstaen, in sulcker manieren, hy hadde eerst raedt daer op ghehadt, ende doen hadde hy acht ghenomen, tot welcker tijt dat sy daer hen quamen, om harer hanteringen wille. Doen was hy eer aen den oeuer ghecomen dan sylieden, ende hy hadde aldaer sommighe van synen volcke verborghen, op dese maniere: hy bestelde sommighe der synen, dien beual hy, dz sy hen aen den oeuer maken souden, eer dat die ghene quamen die die Carauan oft camelen brochten. Aldaer souden sy hen begrauen, ende daer so langhe ligghen wachten, tot dat die swerte Mooren quamen, die hen niet en wilden laten kennen, ende die daer dat goudt op dat sout legghen wilden, alsdan soo souden sy op springhen, ende soudense aen vallen, ende harer dry oft vier tot haren Vorste ghevanghen brenghen, die welcke ouer dat Honichrijck regeert, eñ op dz ickt cort make, die sake gheluckte den Vorste, eñ harer werter vier ghevangen, die andere die ontliepen. Wt die ghene die sy ghevanghen hadden, lieten sijer noch dry loopē, meynende dat sijer ghenoech aen eenen hadden, dien sy den Vorste brengē souden, van den welcken hy mochte leeren kennē, die natuere des volcx, op dat oock die Mooren niet te seer vertoren en worden, eñ dz sy voordaen daer niet meer en soudē willen weder comen, om haer hanteringhe te doene. Sy brachten den ghevanghenen voor haren Vorste, ende hy dede aldaer sommighe comen, die veelderley sprakē constē, die spraken den ghevangenen aen, een yegelijck in eener sunderlijcker spraken, op dat sy syne sprake oock mochten verstaen. Maer die ghevangen die sweech op alle haer woordē, ende en sprack niet een woordt, hy en adt oock gheen spijse, ende en leefde niet langer dan dry daghen.

Dat veroorsaecte die Mooren int Honichrijck, dat sy achteden, dz dz volck van natueren niet spreken en conde, eñ sijn geboren stommen, andere meynden, dat het wt crygelheyt eñ onwille geschiede, om dat hem die ghevankenisse soo seer verdroet. Sulcke dingē hebbē sy den Vorste te kennen gegeuen treurich sijnde, om dz sy haers Vorsten wille nz genoech en haddē mogen doē. Het heeft ooc den Vorste verdroten, eñ hy vraechde hen neerstelijck, wat het noch voor een volck wesen mochte, eñ wat ghedaente dz sy haddē, doē antwoordē sy hem, het warē seer swerte liedē, eñ so lanck, dz sy gemeynlijck eener spannē langer warē dan sy, eñ onder anderen seyden sy, dz haer onderste lippe hinck diē volcke af tot op haer borste, dat was root, eñ inwendich gewont, gelijck al oftet bloede, maer die bouenste lippe was cleyn, gelijc die onse, also quaemt datmē alle haer tandē sien mochte, die sijn hen ooc grooter dan die onse, eñ sy hebben op elcker syden eenē, die sunderlinge groot is, sy hadden groote eñ swerte oogen, eñ sy sien seer grouwelijck. Sy seydē ooc, hoe dz hen altijt bloet van haer tandtvleesch liepe, ouer die lippen af, doen sulcx die andere Vorsten hoordē, doē beroude hen die sake, ende lieten voordaen dat volck met vreden, wāt om des eenigē doots wille, bleuē sy dry jarē lanck wech, dz sy nz meer en quamen, om daer te coopen, dz quā hen tot schaden.

Maer ick acht, dat hen die lippen alsoo rotten, van wegē der grooter drooghten des hemels. Maer die wyle dat sy dz sout voor Medecyne behoeuen, soo en consten sy niet langher wtgheblyuen, ende sy quamen ten lesten weder, om dat sy dat sout niet ontberen en mochten. Sy seyden my oock, hoe dat sy na dry jaren weder comen waren, doē en vraechde haer Vorst voordaen niet meer na hen, oft sprakē oft niet, alleenlijck op dat hy tprofijt van hen ghecregen. Dit is alle tgene dat ick van den inwoonderen des lands hebbe moghen weten, ende die wyle dat ickt van veelen ghehoort hebbe, soo worde ick des te eer beweecht om te geloouen, gelijck ick veel dings bedencke daer teghen, die ick geproeft eñ versocht hebbe. Maer dz goudt dz gebrocht wort in die Honichstadt, dz wort aldaer in dry deelen gedeylt. Een deel wort mz den camelē vervuert door dat Honichrijck op Cochio toe, dwelck tegē Syria gelegen is. Die ander twee deelen vuertmen op camelen tot Atambuth toe, aldaer deyltment wederō, een deel vueren sy aen een plaetse die heet

Ato,

Ato, ende van daer tot Tuneto in cleyn Affrica, dz is eē hooftstadt in Barbarijen ende is een straete aen der hooger syden tot der hooger zee: dat ander deel des goudts, vueren sy aen die plaetse die sy Hodemum noemen, ende van daer tot Hona, ende tot aen die hauene Drarami, die welcke die Barbari Marsacubi, die Latijnen Portus Magnus heetē, dz sijn plaetsen der Barbary in Mooren landt, niet verre vanden columnen Herculis, teghen ouer Granaten. Men brengt oock goudt van Fezes, Amaro, Choos, Argis, Azasi, ende Amesa, dz sijn die wterste plaetsen der Barbary, dz is wtwēdich des Herculesschē zee, daer hen comen die Christen, voor af die wt Italia, ende coopen daer goudt, ende sy brenghen veelderley waeren daer henen, ende op dat ick weder op mijn voornemen come: Dat goudt dat sy brenghen vanden voorghenoemde Azangis oft asscheverwe lieden, dat ouertreft alle waeren, want dat selue goudt vuertmen tot Hodemum toe, gelijc gheseyt is, ende van daer tot aen den oeuer der zee, aldaer vercoopēt sijt onsen Hispanieren, daerom comen die Hispani continuelijck tot Dargin, eñ woonē schier altijt daer, om vermangelinghe van harer coopmanschap wille. By den asscheverwe lieden en maectmen geen munte noch goude noch siluere, sonder sy gheuen deen waere voor die andere, ende verslijten haer leuen alsoo, hoe wel dat ick van sommighen gehoort hebbe, hoe dat inwendich des landts by den Azanegeren ende Arabieren, dz die Portugaelsche munte aldaer ghebruyckt wordt, die noemen sy Mitigael, daer af is een eene gouden gulden weerdt.

Van die eerlijcke ende rijcken lieden, oock van haren vrouwen ende wapenen, dat xiij. Capit.

DJe ghene die in dese eeningen ende woestijnen woonē, die en hebben gheenen natuerlijcken Coninck. Maer sy biedē meer eeren ende reuerentien dē eenē meer dan den anderen, ende voor af eeren sy die rijcken, die hebbē oock veel gunners, ghelijck dan by ons oock gheschiet: eñ hoe wel dat sy rijck sijn eñ hebben veel pluymstrijkers, so en sijn sy nochtās geē Vorstē. Haer wijuen sijn asscheverwe, eñ gebruycken catoene cleederen, die comen hen vanden swerten Mooren. Sy hebbē ooc sommighe cleederen die sy Alchizel noemen, daer af bouen gheseyt is, inwendighe cleederen oft hemden en ghebruycken sy niet. Tot haer wapenen en ghebruyckē sy noch hernas noch pantsier ghelijck wy, sonder sy dragē allen gewalt af mz eenē daertsche oft schilt. Sy hebbē lange spiessen, die sijn seer licht, ende sy hebben pijlen, maer sy en ghebruyckense niet ghelijck wy. Sy rijden ghelijck die Mooren, hoe wel dat sy niet veel peerden en hebben, want haer landt is woest, eñ den bodem en draecht geen gras, daerom en moghen sy die peerden nz opghebrengen. Dat landt is oock schier heel verbrant, van weghen der hitten van der sonnen. Sy hebben groot gebreck vā water, dat maect haer landt so onvruchtbaer. Het en regent oock niet meer dan in dry maenden by hen, dat is in Oogstmaendt, September, eñ Octoker. In desen lande hebbe ick ontallijcke veel sprinckhanē den hemel sien bedecken, die comen schier alle dry jaren, verduysteren den hemel, eñ vlieghen met groote hoopen, alsoo dat sy den hemel op twelf mylen weechs verre bedecken, ende waer dz sy op der aerden comen, daer knaghen sy alle dingē af, sy sijn groot ende root: ende sy comen gemeynlijck alle dry oft vier jaren eens, ende waert dat sy alle jaer quamen, soo hadden sy dat landt ouer langhe woest gheleyt. Ick heb sy ooc somtijts met grooten hoopē op die zee sien vlieghen, dijer ontallijcken veel waren.

Vanden stroom Seneghe die welcke onderscheydet dat sandich, vanden vruchtbaren aertrijck, dat xiiij. Capittel.

AAdien dat wy dat witte hooft voorby ghevaren waren, ende dat noch int gesichte hadden, doen quamen wy aen een water, dwelck sy noemen Sinum Senege, dat is het voornemelijckste water des gheheelen swerten Mooren landts inwendich aen der syden, twoorghenoemde water onderscheyt die swerte Mooren van den asscheverwen liedē Azanegi genoemt: het scheydt oock dat vruchtbaer ende onvruchtbaer aertrijck, die woestijne vanden vochti-

vochtighen, ende vruchtbaren lande der ſwerten Mooren. Dit water heeft eenen wijden ſtroom, ende eenen wtganck die is een myle breet, het is ſeer diepe, eñ het heeft noch eenen wtganck, ende het maeckt int middel een eylandt ten leſten loopet ten twee ſteden in die zee. Ter ſelver plaetſen is die zee dunne, ende heeft veel ſandt banc ken op een myle weechs in die zee, ende vloeyt ende ebbet ghelijck die zee, alle ſes vren. Ende als dat water wedercomt, ſoo ſlaetet met ſulcker ghewelt in, alſoo dattet dat water ouer die tſeſtich mylen weechs doet ſwillen, ghelijck ons die Portugaloiſers ſeyden, die welcke eertijts in dat water ſijn gheweeſt, ende gheſien hebben, het is van noode, datmen hem daer wachte van den ſandt bancken, op dat die ſchepen niet en verdrincken, want men meynt dattet vaſt landt is, maer het verloopt gelijck een ander looſer ſandt.

Dit water is van dz Witte hooft op die dry hondert ende tachentich mylen, ende dien heelen oeuer is ouer die twintich mylen weechs gheheel ſandt, tot dat hem dat water in die zee verlieſt, ende die ſyde heet de Ante Rota, vander lãdtſchap der Azaneger oft aſſcheverwige liedē, dz is tot dijer plaetſen wel te bedencken, dat dat volck op gheen ſyde des waters, die ſijn wtermaten ſwert, ende heerlijcke perſoonen, met gheſchicte lijuen, aldaer is dat gantſe landt gruen, ende is met vruchtbare boomen gechiert. Maer op deſer ſyden daer ſietmen die cõtrarie, dz ſijn aſſcheverwige eñ cleyne perſoonen. Men ſeyt dz dit water van den Nilo comt, een vanden vier voornemelijcſte ſtroomen, het heeft ooc ghelijcke cracht met den Nilo, want ghelijck dat ghener Egyptum, alſo bevochticht deſer dz Mooren lãdt, want der Nyl als hy voorby Babilonien vlietet, ſoo bevuchticht hy dat geheele Egypten landt. Dit water gheeft ooc andere beeken van hem, voor af diemen Senege noemt, dat ſijn groote wateren, ende ſy bevuchtighen die gheheele ſyde Ethiopie ofte des Mooren landts, daer af wy int nacomende meer ſullen ſeghen. Plinius heeft oock daer af gheſchreuen int vijfde boeck ſijner natuerlijcker hiſtorien.

Wat voor Vorſten dz daer woonen aen der ſyden des Gruenen hoofts, dat xv. Capittel.

DIE landtſchap der ſwerter Mooren die te voren dat rijck Senege inne hebben, die ſijn in den inganck des rijcx der Mooren landts. Dat ſelue gheheele landt noemtmen dat neder aertrijck, veel volcken woonen aent voorghenoemde water die heeten Zilophi ſoo heet oock dat landt noch verder, dz neder aertrijck tot Achiaridam toe, ende ouer dat water, wtghenomen dat Gruen hooft, aldaer dat aertrijck hooger is, dan in die vierhondert mylen bouen dat Gruen hooft. Maer herwaerts iſt wat nederer, ghy ſult ooc weten, doen ic tot Senega was, doen hadden ſy eenē Coninck die hiet Zuchalin. Aldaer ſijn menigerhande Vorſten, die wy Regulos oft Amptmannen noemen, die verbinden hen onderwylen met malcanderen des rijcks haluen, ende maken daer eenen Coninck den welckē hen belieft, noch en maken ſy gheenen, hy en ſy van goeden gheſlachte, die ſelue moet ooc om dz rijcke biddē. Maer als hy hen nz meer en behaecht, ſoo nemen ſy hem die macht, ende ſtooten hem vandē rijcke. Somtijts wort een ſulcker Coninck ſoo machtich, dat hy daer na teghen die ghene ſtrijdt, die hem ghecoren hebben, daer en heeft gheener gheen vaſt rijck ghelijck in Syria die Soudaē heeft. Want ſy moeten altijt in zorghen ſtaen, vanden rijcke verdreuen te worden, noch ſtrijdetmen om dat elendich rijck. Alle die onderdanen ſijn ſeer arm, ende en hebben gheen ſteden, maer anders elendige huttekens, want ſy en hebben gheen calck, daermede dat ſy harr wanden bewerpen mochten, ſoo en hebben ſy ooc gheen ſteenen, eñ het is een heel enge lãdt, want het en heeft aen der ſyden nz ouer twee hondert mylen. Alſoo heeft oock die zee inwendich als ick hoore. Deſe Coninc en heeft geē domeynen oft jaerlijcke renten oft incomens. Maer ſyne officiers geuen hem jaerlijcx tribuyt, op dat ſy met hem eens blyuē ſy ſchencken hem oock peerden, die welcke by hen groot gheacht ſijn, van der vremdicheyt wegen. Maer ſy en hebben gheen peerts ruſtinge noch getuych, men ſchenet ooc den Conine

vee, coeyen ende geytē, eñ veelderley eetens ſpijſe van ſaet. Daer by leeft den Coninck: nochtans ſoo rijdt hy oock altemet omme, ende rooft veel, ende hy neemt ſynen nagebueren haer dienſtknechten, tſy met gewelt oft met vrientſchap, daer mede gheneert hy hem. Sommige knechten hout hy tot den ackerbouw, die andere vercoopt hy dē Azanegeren die daer hen comen, om haer coopmanſchappe te doene, die brengen peerden daer hen. Oock vercoopenſe den Chriſten, die wyle dat ſy kenniſſe met den ſwerten Mooren ghemaect hebben. Die Coninck mach ſoo veel wijuen hebben, alſt hem belieft. Dat is oock den officiers ende allen inwoonderen gheoorlooft, ſoo verre dz ſyſe onderhouden connen. Sy en hebben gheen wedt noch ſtatuyten dat die menichte der vrouwen den echten ſtaet verbieden ſoudē. Die Coninck heeft altijt bouen die dertich vrouwen, noch is hem deen lieuer dan dandere. Maer ſy hebbē nochtans acht op die geſlachten, want die welcke eedelder is, die wort oock meer geacht dan die andere. Eñ die Conine heeft deſe maniere. Syne vrouwen die onderhout hy in dorpē, daer gheeft hy eener yeghelijcker, ackeren, ende vee, knechten, ende maertē. Die knechtē moetē den acker bouwen, eñ wtrichten tghene dat tot huys houdē behoort. Sy hebben oſſen eñ coeyen, daer mede dz ſy dz veldt ackerē.

Als die Conine ſomwylē int veldt comt. Soo gaet hy tot eener inne daert hem gelieft, eñ elcke brengt hem eē gericht vā dry oft vierderley ſpijſſe. Alſo dz die Conine, eñ alle ſijn hofgeſinne dz met hem comen is, vanden wijuē des Conincks onderhouden wordē. Want aen eenē morgē ſietmen een groote menichte der knechtē, die al tſamen den Coninc te eeten brengē. Dit geeftmen al tſamē eenē hoofmeerſter, die ſelue ouerleueret den kelderweerder, der kelderweerder den genē, dieſe wt deylet. Alſo comt in corter tijt veel ſpijſe te ſamē. Wanneert dā den Coninc gelieft, ſo ſit hy ter tafelen, eñ tgene dz hem luſt dz neemt hy vander ſpijſſen, dz ander geeftmen den hofgeſinne, die en comen des hongers nummermeer af, eñ en wordē nummermeer ſadt. Sy volghen haren Coninc na, nv hier dan ginder, altijt op eens anderen coſten. Die Coninck en achtet niet, waer mede dz hy hem ende die ſyne gheneeret, dz beſorghen ander lieden, hy wiſſelt ſyne vrouwē, nv leyt hy by deen, morgen leyt hy by een andere, van daer comen hem ſoo veel kinderen, want als hy merckt, datter een ontfanghen heeft ende bevrucht is, ſo gaet hy by een andere. Deſe maniere hebben oock die Amptlieden oft officiers.

Vant gheloue ende cleedinghe der ſwerter Mooren, dat xvj. Capittel.

DIe ſwerte Mooren die eeren alder meeſt den Machometh maer ſy en hanghen hem ſoo ſeer nv aen, als die witte Mooren, voor af tghemeyn gepuffel. Maer die Vorſtē eeren hem veel meer, ende ſy ſijn van eener opinie mv den papen der Azaneger ende Arabier, die den Vorſten die wedt leeren houden, met onderwyſinghe, te weten dattet onbehoorlijck ſy, dat die Vorſten met den ghemeynē volcke gheenen Godt en gheloue. Ende die wyle dat ſy anders van gheener religie andere volcken en weten, ſoo worden ſy lichtelijck beweecht, den Machometh te gheloouen. Ende ſy en hebben anders gheen leeraers dan die Azanegi ende Arabier gelijck bouen gheſeyt is.

Maer na dien dat ſy met den Chriſten begoſt hebben te handelen, ende van onſen gheloue gehoort hebben, hoe veel beter dz het ſy, ſo gelouē ſy den Machometſchen gelooue te min, eñ ſy hebbē luſt aē onſe manieren. Eñ ſy meynē dat ons geloue daerom beter eñ heyliger is, om dat wy rijcker ſijn dan ſy lieden, ende nemen die eeuwige dinghen voor af van dē verganckelijcken. Daerom ſeyden ſy, dat ons onſe Godt ſeer lief hadde, daerom gheeft hy ons ooc veel, tot ſiele ende lijf dienſtlijck. Oock ſoo en can ons gheloue nv anders dan van eenen goeden Godt comen, hoe wel dz ſy daer by haer wedt niet en verlatē, ende ſy meynen, dat aen beyde den gheloouen niemant die ſalicheyt ontſeyt en ſal worden.

Haer cleedinge is op deſe maniere. Sy gaē ſchier heel naect, alleenlijck dz ſy van geytē vellen ſommige neder cleederē makē, daer mede dz ſy haer ſchamelhz bedecken. Maer die Vorſtē eñ die rijckē, die hebben hemdē van catoē int ghebruyck, des ſeluen lakens is dat landt vol, dat ſelue ſpinnen haer

haer vrouwen, ende maken lakenen daer af ontrent twee spannen breet. Sy en maken haer lakenen niet lanck, wāt sy en hebben gheen getouwen, daer mede dz sijt weuen connen, daerom naeyen sy dry oft vier lakenen tsamen, ende maken rocken daer af, die sijn wel wijdt, maer niet soo lanck, dat sy die knyen bedeckē, die armen en bedecken sy ook niet half. Sy maken ook broeken van catoen die sijn soo lanck, dat sy voor langhe rocken geacht mochtē worden. Die selue sijn wtermaten wijde cleederē, wel dertich oft veertich spannē wijdt. Als sy dese cleederen aen hen gorden, soo maken sy ontallijcke veel vouwē om dātse soo wijdt sijn ende lanck, want sy slagense om hen ghelijck een laken, dat slypt hen achter ende voor na, ende hoe wel dat dat selue belachelijck ende spottelijck is, soo meynen sy nochtans dattet eē seer eerlijck dinck is, sy gaen ook al gerdebeenen, ghelijck die vrouwen die seyken willen.

Sy hebbē ons wel gevraecht oft wy ooc oyt schoonder cleedinge gesien haddē, want sy en meynen immers niet, dat yet anders den mannen beter staet, haer vrouwen die gaen van den hoofde tot aen den gordel toe heel naect, die reste des lijfs tot den knyen toe, decken sy met eenen lijnen doeck, ende sy gaē beruoets. Dit is haer maniere mannen ende vrouwen, sy sijn gehilijct oft niet. Sy gaen ooc bloots hoofts, eñ maken een tuyte van haer hayr, daermede verchieren hen mannen ende vrouwen, haer mans die doen ook veel vrouwen arbeyt, sy spinnen eñ wasschen die lakenen gelijck die maerten, op die plaetsen ist seer heet ende het en wordt nummermeer couder by hen, dan by ons inden April is.

Hoe reynlijck dat hen die mans aen haer lijf houden, ende sijn noch soo vuyl met haer eeten, dat xvij. Capittel.

IN dit landt houden die mans haer lichaem seer wel eñ suyuer, want sy wasschen hen des daechs dry oft vier mael, ende sy hebben lust int baden, maer in der ceuken sijn sy seer onverlatich ende vuyl, alsoo dat eener spouwen mochte, die sy siet coken, van alle dinghen des sy niet ghewoon en sijn, daer sijnse heel dom ende vremdt toe. Maer wat sy ghewoon sijn, daer sijn sy wtermaten neerstich toe. Sy clappen veel alsoo dat sy nummermeer op en houden te snateren. Liegen ende bedrieghen is haer natuere, maer anders so sijnsy wel gast vry, want sy onderhoudē eenen vremdelinck gerne eenen dach oft dry op haren coste.

Hoe dat die Vorsten der swerter Mooren strijden, tegen den Vorst des rijcks Gambre, dat xviij. Capittel.

DEse Vorstē der swertē Mooren die strijden dicwils tegen malcanderen, ende sy strijden te voete, want sy en hebben gheen peerden, om des dorren landts wille, want die hitte is alsoo groot by hen, dat gheen cruydt daer en wascht, daer mede dat die peerden onderhouden mochten worden. Sy en hebbē noch pantsier noch hernasch, daer mede dat sy hen in den strijdt decten, maer sy hebben alderley daertschen oft schilden, ende gheschut, daer mede dat sy haer vyandē aengaen. Sy gebruycken lantsen, die connen sy meestelijck schieten, want dat is haer conste, dat sy een spiesse wel verschudden, eñ mz pijlen schieten, aen die selue maken sy scherpe ijsers, eener spannen lanck, dat is constelijck ghemaect, alsoo, als sy eenē daer mede wonden oft quetsen, soo en can mens nauwelijcx wt gheerygen dz dz vleesch nz mede en volcht, want dz ijser comt achterom, gelijck by ons eenen strael doet. Sy dragen ook cromme sebel gelijck die Mooren, die sijn van ijser sonder stael gemaect, want men en heeft in dat rijck Gambre gheen stael, ende oft sy schoon dat metael hadden, soo conden sijs noch niet wt dz aertrijck gewinnen. Inden strijdt gebruycken sy sommige spiessen gelijck die lantsen, anders en hebben sy geen gheweyre, haer strijdē sijn seer grouwelijc, want sy strijden sonder pantsier, daerom worter veel volcx verslaghen. Sy sijn seer coene ende stout, ghelijck die ghene die hen moetwillichlijck in perijkel geuen, ende sy worden lieuer indē strijdt verslagē, dan dat sy vlieden souden, al waert sake dat sy wel vlieden consten, het en maeckt sy ook niet cleynmoedich der haren nederlaghe, sy en wordē maer veel grimmiger daer af, ende

sy en achten des doots ghelat niet, also sijn sy strijdens ende campens ghewoon.

Van dat/dat sy wel swemmen conden ende van dat rijck Senege, dat xix. Capittel.

DEse volcken en hebben gheen schepen daer mede dz sy op die zee varen mochtē, ende en hebben oock noyt gheen ghesien, tot der tijt toe, dat die Portugaloisers daer henen ghecomen sijn, die ghene die aen den ouer woonen die ghebruycken sommighe nakers, dijser een dry mannen vueren mach, daerinne visschen sy, ende varen daer hen daer sy te doene hebbē. Dese swerte Mooren connē seer wel swemmen, ghelijck ick dan selue geproeft, ende van anderen gehoort hebbe, dz landt der swerten Mooren vlietet inwendich tegen opgane der sonnē, aen dat landtschap Tuchmore, maer teghen middach, rueret dat rijcke Gambre, teghen nederganck leget teghen die hooghe zee, ende tegen middernacht besluijtet den stroom Nigher genoemt, die de asscheverwe lieden scheydet, vanden eersten swerten Mooren, ghelijck gheseyt is. Dat selue water haddē die Portugaloisen (vijf jaren te voren eer dat ick daer hen quam) ghevonden, die Portugaloisen hebbē ooc een vast verbont met den swerten Mooren ghemaeckt, ende drijuen sint dijser tijt groot coopmanschap met malcanderen, daerom sijn alle jaer schepē daer hen comen, tot mijnder aencomste toe.

Wat voor waere dz Aloysius Cadamustus ghemangelt heeft met den Vorste Budomeli tot Senega, dat xx. Capit.

IEk ben ouer dat selue water ghescheept, ende ben soo lange ghevaren, tot dat ick aen dat landtschap Budomeli ghecomen ben. Ende dz is der Vorsten tijtel, ende heet dat landt van Budomel, ghelijck wy onse Vorsten landt somtijts heeten. Maer doen ic daer hen quam, soo bleef ick eenen tijt lanck aldaer, want ick coste des Heerē sprake, daer toe liet ick my lichtelijck bewegen, want ick hadde gehoort, hoe dz die Vorst goet gheloue hiel, ende en bedroghe niemandt, ende was een redelijcker vromer man, alsoo dat ick hem sekerlijck myne waere vercoopen mochte, want men seyde my, dat hy altijt onwanckelbaer gheloue hiel. Maer als ick sommighe peerden mz my daer gebracht hadde, die welcke te dijer plaetsen in grooter estijmatien sijn, hoe wel dz ick anders wel andere waere hadde, ghelijck wullen lakenen, sydene sluyers die die Mooren ghebruycken, ende veel anders dincks, doē hebick voor my ghenomen, hoe dat ick vanden Vorste vercryghen mochte, dat ick aen een plaetse comen mochte, diemen Palmam noemt, ende is onder die heerschappije des Vorsten Budomeli daer en is ghene hauene, maer anderssins een schepē stellinge. Maer doen ick daer hen quam, doen liet ick den Vorste myne aencomste weten, aldaer met eenen mynen dienaeren eenen swerten Moor, dien gaf ick bevel, dat hy hem alle myne waere aen bieden soude, voor af die peerden, want ick wiste wel dat hy eenen grootē lust daer toe hadde, maer op dat ict cort make. Doē die Vorst myner saken gewaer wert, doen quam hy tot my, met vijfthien peerden, ende met onderhalf hondert voetknechten, ende hy vraechde my oft ick te lande varen wilde, op dat ick den Vorste sien mochte, ende hy meynde, dat ick dz sonder myne schadē doen mochte, ende het en soude my niet berouwē wāt die Vorst was vrijhertich, daer af werdt ic beweecht, ende quam aent landt, ende besach den Vorste, dat en is my noch niet berouwen, want ick beuant met den wercken, tghene dat ick van te voren ghehoort hadde, want hy ontfinck my seer eerlijck, ende na veel woorden cochte hy myne peerden, ende wat hy van my begeerde, daerin was ick hem te wille, eñ ick betroudet hem vry al tsamen, daerom badt hy my, dat ick met hem aen synē houe (die lach noch twee hondert ende vijftich mylen innewaerts en de hy gheloefde my hy soude my die peerden aldaer betalen, ende badt my neerstelijck, dat ick sommige daghen daer bleue, want wy waren alsoo in der handelinghe met malcanderen ouercomen, dat hy my hondert knechten voor myne waere soude gheuen, daer vuerde hy die peerden midtsgaders haer ghetuych ende andere veel waeren met hem wech, die en hadde ick niet meer dan om dry hondert gulden gecocht,

cocht, doen nam ick voor my, met hen te trecken, ende ick bleef by hen, tot dz hy my een schoon maechdeken schencte, die was wel swert, maer rustich van leden ende ghedaente, niet ouer twelf jaren oudt, die wilde hy, dat sy altijt by my sliep. Dat maechdeken nam ick, ende beual eenen vandē mynen, dat hijt te schepe voerde. Maer ick ginck mz den Vorste, begeerlijck om nieuwe dinghen te siene, ende te hooren, dat beweechde my meer, dan dat gelt, dz ick ontfanghen soude.

Hoe dat Aloysius Cadamustus met den Vorste tooch ter plaetsen datmen heet Budomel aent landt, dat xxj. Capit.

Ick tooch daer henen aen des Vorsten hof tot Budomel int landt, daer toe hadde my die Vorst peerden ende teeringhe ghegeuen, ende doē wy tot op vier mylen na by thof quamen, daer beual hy my sijns broeders sone, die was eē Heer ter seluer plaetsen, daer wy hen ghecomen warē, die selue hiet Bisboror, die selue sijns broeders sone, vuerde my mz grooter eeren in sijn huys, by den seluen bleef ick acht ende twintich daghen in Wijnmaendt, ende die wyle dat ick aldaer stille lach, middeler tijt quam ick dicwils tot den Vorste van Budomel, met sijns broeders sone. In dijer tijt sach ick veel dincks, dat die ghewoonheyt des landts aentreft, ende op dat ic tselue te beter merckē mochte, dz maecte dz ic te voete tot dē mynē tooch, die mijnder aen dat water Senege verwachtedē, want ick en wilde die grimmighe zee niet betrouwen, want sy ghebaerde al te vresselijcken seer op dat mael, alsoo dat ick tot mynen schepen niet comen en mochte, ten ware dz sy naerder den oeuer quamen, ende doē ick sulcx den mynē wilde laten weten, dz ick by hen niet comē en conste, tē ware dz sy naerder den oeuer quamen, ende hoe dat ick tot daer te lāde wilde reysen om des perijkels der zee willen, van dies weghen sochte ick eenen die wel swemmen conste vanden inwoonderen, ende als een bode den mynen wilde al swemmende brieuen brenghen inwendich der zee op dry mylen, daer presenteerden hen harer veel, die dat gerne doen wilden, maer die wyle dat die zee wtermaten seer thierde ende ghebaerde, so en conste ick niet gedencken dattet yemandt moghelijck ware, voor af die wyle dat ick veel sandtbancken in der zee sach, by den oeuer op eenen boghe schote, dat selue sijn hoopē sandts, ende soo haest als sy eenighen last ghevoelen soo vergaen sy ende draeyende versincken sy die schepen. Maer staen sy bouen dwater soo sien sy gelijck stoelen eñ bancken, maer alsmen daer op sit, soo veruallē sy terstōt. Tusschen den droochtē gebaerde die zee, alder meeste, want sy wordt aldaer meest ghedwonghen, ende men en sieter niet, daermen hem aenhouden mach, daerom vreesde ick dz sy verderuen mochten, hoe dattet sy. Het begauen hen twee swerte Mooren, die wildē swemmen waer dat ick wilde, den seluen vraechde ick, wat ick hen voor haren loon geuē soude. Doen heyschten sy twee Maiul, dijer maken vier eenen gulden. Doen sy dat ghelt ontfangē hadden, so begauen sy hen in die brieschende zee, ick verschricke noch als ick daer aen ghedencke. Wat moeyte ende arbeyt dz sy leden, tot dat sy ouer die droochtē quamen, alsoo dat wy dicwils meynden dz sy schoon verdroncken waren, alsoo bleuen sy onder dat water somtijts een gheheele vre lanck.

Ten lesten doen den eenen der zee niet machtich sijnen conste, doen quam hy weder tot ons onghedaender saken. Maer die ander die stercker was, die verwan die zee, ende quam tot den schepen, ende bracht my wederom antwoorde, dat dochte my schier een ommoghelijck dinck te syne. In somma, dese swerte Mooren ouertreffen alle de werelt met swemmen. Maer dz ick die tijt, als ick by den Vorste woonde ghesien hebbe, is datte.

Ten eersten en salmen niet meynen, dat steden ende vlecken aldaer sijn, hoe wel dat die Amptlieden oft officiers Vorsten ghenoemt wordē, wāt haer Coninck en besidt niet dan velden ende cleyne hutekens, ende die Vorst met den welcken ick veel gehandelt hebbe heeft eē deel des rijcx dwelc een cleyn dinck is, want sy en worden daerom niet Vorsten gheacht, om dat sy rijck van goudt ende siluer sijn, want goudt dat achtmen daer voor niet, voor af munte, dijer sy niet en ghebruycken, sonder van weghen der ghehoorsaemheyt ende des

betrouwens: want daer doetmē den Vorſte groote ghehoorſaemheyt.

Van den hutten ende velden in Budomel ende van haren vrouwen, dat xxij. Capit.

OP dat ick niet (tghene dz noodtelijck is te weten) achter en late, ſoo weet, dat deſe Vorſt reyſt altijt ommie, ende en ruſt nümermeer, nv treckt hy hier, nv ginder, voor af daer ſyne wijuen ſijn, want ghelijck gheſeyt is, ſo hebben ſy velden ende hutten, daer houden ſy veel vrouwen. Dat veldt daer ick henen quam, heet des Vorſten hof, aldaer ſijn veertich oft vijftich nedere huttekens met ſtroo ghemaeckt, die ſtaen al regel recht aen malcanderen. Daer hebben ſy tuynen om ghemaeckt, gheen hagen noch doornen, ſonder met groote boomen, daerin laten ſy een gat, dat is een deure. Alſmen daerin comt, ſoo vindtmen eenen dorp hof met boomen ghetuijnt, dat nomen die boeren Cortile, neghen ſulcke houen ſtaender by malcanderen voor des Vorſten hof, daerin woonen negen van ſynen wijuen, die anderen dijer veel ſijn, die woonen in anderen velden. Die dienen den Vorſte na ſynē wille, een yeghelijck heeft vijf oft ſes ionghe Mooren dochteren by haer, die ghebruyct der Vorſt na ſynen wille, ſonder eenighen onwille der echtevrouwen, als die ghene die den Vorſten wel gunnen, dat hy den luſt hebbe, na ouden hercomen. Deſe ſwerte Mooren ſijn ſeer oncuyſch, ende en worden nummermeer ſadt. Daerom vraechde my der Vorſt, oft ick yet wiſte, dat begeerlijcheyt brochte, wāt hy en conſte nauwelijck ſoo veel vrouwen ghepaeyen ende ghenoech doen, dan hem was te verſtaen ghegeuen, dat die Chriſten ſeer conſtrijck waren, ende datter niet en was, ſy en conſtent. Hy ſeyde my, conſte ick hem daer toe helpen (hoe wel dattet ſchandelijck was) hy ſoude my groot goet daerom gheuen.

Sy ſijn alſo ialours, dat ſy haren eyghenen ſonen niet wel en betrouwen. Daerom mach der Vorſt alleene tot den wijuen comen.

Wat voor trauwanten oft hellebardiers der Vorſt by hem heeft, dat xxiij. Capittel.

TWee hondert mannen die wachten altijt op den Vorſte, hy gae waer dz hy wil, die gaē af ende toe, een yeghelijck na ſijner ordinantien. Daer comen vock alle dage van allen eynden her, die den Vorſte aenſpreken willen, voort hof daer die Coninck inne woonet, ſijn andere ſeuen voorhouen, ende daer midden in eenen grooten opgheſchotē boom, daer onder wachten die ghene, die des Vorſten deurwachters ſijn, die Vorſt heeft tweederley gheſindts. Die alder naeſt ſynen houe woonen, die ſijn die meeſte gheachte, ende ſijn die eerlijckſte, eñ hoe ſy voorder daer af ſijn, ſoo veel onachtbarer ſijn ſy. Donderſcheyt van deſen ſtaeten, dz bewyſen die huyſen, die alſoo in ordinantien gemaect ſijn, datmen bekennen mach, dz die ghene die naeſt by den Vorſte woonen, die heerlijckſte ſijn. Daer comen luttel lieden aen des Vorſten hof, want dat mach ſeer alleenlijck den Chriſten gebeurē, ende den Azaneger papē, die welcke den Vorſte des Machomets wedt leeren, die ſelue hebben groote macht by den Vorſte, meer dan die ſwerte Mooren ſelue.

Hoe datmen den Vorſte groeten moet, ende wat ſyne ghewoonte is, dat xxiij. Capit.

DEſe Vorſt bedrijft grooten hoochmoet, want hy en comt nummermeer tot den volcke, dan des ſmorghens ende des tſauonts, dan en comt hy oock niet, wt het voorhof van ſijner cameren. Aldaer verthoont hy hem den volcke, met veel Ceremonien.

Als deſe Vorſt eenē tot hem laet comē, om met hem yet te handelē, die moet hem een ſulcke reuerentie doen. Als hy tot der deuren comt, ſo moet hy beyde ſyne knyen buygen, ende hem ter aerden laten, ende ſandt met den handen op den rugge worpen, ende ſandt op ſijn hooft oock worpen, ghelijck een die hem alſo verootmoedicht, als dan comt hy tot dē Vorſte. Ende daer en is geener ſoo groot die anders tot den

Vorſte

Vorste soude mogē comen van den synen, dan gheheel naect, alleenlijck aen der schamelheyt bedect met een geyten velle, ende moet op der aerden cruypen, ende ouer al sandt op hem worpen.

Ende als sy tot den Vorste comen. So wentelen sy op der aerden, ghelijck die verkenen inden dreck, eñ als sy op twee schreden tot hem comen, soo houden sy stille, ende vertellen den Vorste haer sakē, ende hy worpt altijt sandt op den rugge, tot een teeken der grooten ghehoorsaemheyts. Maer die Vorst doet gelijc al oft hy hem niet en sage, eñ en spreect niet te min mz anderen. Maer als die onderdane synē handel vertelt heeft so antwoort hy hem mz twee worden, ende dat met grouwelijckē ghesichte.

Alsulckē hoochmoet bedrijft die Vorst, ende hy is by den synen in sulcker weerdicheyt, alsoo dat wy Godt den almachtigen gheen grootere eere bewysen en consten, dat maeckt die vreese, want haer leuē staet in sijnder macht, wāt sy wordē om een seer lichte oorsake ghedoot, ende als der Vorst vertoent wort, soo vercoopt hy hen wijf eñ kinderen, ende dit is een tecken grooter gehoorsaemheyt, dat die onderdanē van eenē Vorste lijden, tghene dat sy van gheenen vyandt verwachtende en souden sijn.

Van den Tempel sijnder afgoden ende hoe sy hen offeren ende hoe dat sy ter tafelen sitten, dat xxv. Capittel.

Ick hadde met den Vorste alsulcken gheselschap ghemaect, dat hy my oock oorlof gaf in synen Tempel te gane, aldaer syne heylige dienstē volbracht worden. Doen het nacht werde, doē schiete hy na den Azaneger ende Arabischen papen, want sy sijn haer priesters, ende doen die heylighe dienstē ende leeren die wedt Machometh, die heerlijcxsten ende treffelijcxsten gaen in een camerkē dat dz heylichste is, daer bidden sy al staende, eñ sien den hemel aen, ende cussen diewils dz aertrijck. Ende die Vorst dede hier in ghelijck die papen ontrent een halue vre tijts, ende doen hy op gehouden hadde te biddē, doen vraechde hy my, hoe dat my die maniere van bidden behaechde. Ende hy hoorde my gerne van onsen geloue spreken, daer gaf ick hem veel van onsen gheloue te verstaene, eñ hoe dat hy ende alle die syne bedroghen waren, die haer wedt hielden, ende gaf hen te kennen, hoe dat ons gheloue beter ware ende heyliger, dat ghetuychde ick met veel bewysinghen. Dat maeckte ick soo lange, tot dz syne opperste officiers oft Amptliedē onwillich worden, ende warden daer ouer toornich, om dz ick onderstont haer gheloue te straffen.

Maer der Vorst begonste te lachen, ende accoordeerde ende bekende my, dat ons gheloue recht ware, ende het ware redene datment houden soude. Ende dat onse Godt rechtueerdich ende goet ware, want wy hadden veel deuchden van hem, rijckdom, verstandt, cracht, ende dijergelijcken. Nochtans prees hy seer hooghe sijn gheloue, ende hy seyde, datter eenen naerderen wech tot der salicheyt ware, dan den onsen, ende hy seyde, ghy ghebruyckt die tijtelijcke goeden, ende dit tegenwoordich leuen, is v een Paradijs, daer teghen sijn wy in veel bedroeffenisse ende aenvechtinghen, ende wy weten dat ons die eeuwighe salicheyt daer voor toecomende is, wāt wy hebben om die gheledene moeyte ende arbeyt, alhier gheenen loon ontfangen. Dat bewees hy met stercke oorsaken, gelijck hy dan seer sinnen rijck was, hem en beuel dz onse niet qualijck, ende hy waer wel te gesegghen gheweest, en hadde hy voor Coninckrijck niet ghevreest, want sijns broeders sone haddet my te voren gheseyt, ende neerstelijck ghebeden, dat ick hen ons gheloue soude verstandich maken. Ende seyde dat dz woort Godts, een weerdich dinck ware, dwelc men gerne behoort te hooren.

Ick hebbe nv te kennen ghegheuen op wat manieren dat dese Vorst geneycht sy, ende hout voor al die ghewoonheyt der Azaneger int eeten, hy neemt syne spijse vanden vrouwen, ghelijck ook die andere Vorsten der swerten Mooren. Sy liggen op der aerden als sy eeten willen, sonder eenighe eerbaerheyt oft manieren. Die Vorst heeft luttel volck by hem ter tafelen, dat behoort alleenlijck den priesteren toe ende anderen heerlijcken Amptlieden, van dander ghemeyn volck eeten al thien oft twelue by malcanderē al wt eener schotelen, noch nz veel teenemaele, wāt sy eeten dry oft vier mael sdaechs.

Wat voor coren oft wijn int rijcke Senege wast, dat xxvj. Capittel.

TAt rijck Senege, ende het wterste deel der swerte Mooren, en heeft gheen terwe, coren, gersten, noch haueren, ooc gheenen wijn, van wegen der hitten des hemels. Soo en regenet in achtgantse maendē niet by hen, van de Wijnmaendt aen tot der Hoymaendt toe. Dat maeckt datter niet wt der aerden wassen en mach van ouertulliger hitten weghen, noch brenget hirsen, boonen, ende fitsen, die en vindtmen tot gheener plaetsen betere, daer sijn fitsen soo groot als haesnoten, die sijn wtermatē schoone, die sijn gebeelt ghelijck al oft sy wighesteken waren, ende sijn seer lustich om siene, die boonen sijn breet ende groot. Die sommighe sijn bernende root, die sommige schoon ende wit, die saeytmen inde Hoymaendt, ende doetsy in huys inde Herfstmaendt.

Maer als dz lādt met regē bevochticht wort. So doē sy grotē arbeyt int veldt, eñ dz nz ouer dry maenden lanck, daer en tusschen saeyē eñ maeyen sy, het sijn luye boerē, sy en doē nauwelijcx so veel dz sy te eetē hebben, eñ en vergaderen nz in haer schueren. Dese maniere wort ghehouden inden ackerbouw, sy hebben instrumenten ghelijck houweelen daer mede houwen sy die aerde open, contrarie van onse maniere, want sy worpen die aerde voor hen wech, ende niet gelijc wy die aerde tot ons waert trecken, sy en grauen die aerde nz ouer dry vinger diepe, want die aerde is soo vruchtbaer, datse veel van hem seluen draecht.

Maer harē dranck makē sy vā daeyen sap, melck, ende water, noch niet van den daeyen diemen Cariotas noemt, dz is eenē anderē boom die is by hen vremde. Die selue boomen geuen dat gantse jaer een sap, dat heet Mignol, ende om dat hy te rijuelijcker gheuen soude, soo wonden oft quetsen sy die boomen, soo druypt dat sap daer wt, dat vergaderen sy in eē vat, ghelijcmen den wieroock vergadert, dat sap is aschverwich. Dies vergaderen sy in dach ende nacht, twee oft dry potten, dat sap heeft eenen goeden smaeck, ende het maeckt dronken ghelijck als wijn, ten sy datmen water daer in doet. Die des eerstē daechs als den boom geopent is wt loopt, dz is dat soetste, ende het is beter dan eenigen soeten wijn, noch verliest het syne cracht van daghe te dage, ende het wort ten lesten asijn. Ten derden ende vierden dage, ist den menschebequaemste, dat heb ick dicwils gheproeft, ende hadde mynen lust daer mede, nz min dan met wijn. Sy en mogen des sayps niet alle genoech hebbē tharer wellustichz, hoe wel datter veel wrolijck af worden, voor af die heerlijcksten. Sy en hebbē geen houen van dien boomē, want sy staē int gemeyne, alsoo datter een yegelijck toe can eñ mach die dat sap vergaderen willen.

Van menigerley vruchten ende van een natuerlijcke wonderlijcke olie, dat xxvij. Capit.

SY hebben menigerley vruchtē, den onsen niet onghelijck, die sijn soete, hoe wel dattet wilde vruchten sijn, ende waert dat sy gheplant werden ghelijc die onse, so waren sy noch veel beter, het is een open lustich landt, ghescict ende bequaem om alle dingen te brenghen, het heeft veel weyden, ende schoone hooghe boomen, die wy niet en kennen, het sijn ooc veel putten aldaer, die welcke gheen onsmakelijck water en geuen. Die en sijn nz breet maer wel diepe, daerin sijn veel visschen, die sijn den onsen ongenlijck. Daer sijn ooc slangē in, die noemen sy Tritling, dat landt brengt oock een wonderlijcke olie. Die heeft dry crachten. Sy riect ghelijck een violette, sy smaect ghelijck olijuen, eñ alsmense inde spijse doet, soo verwet sy ghelijck saffraen ende stercker dan saffraen. Het sijn oock boomen daer, die draghen roode fitsen met swerte placken dat hebben sy voor een teeken. Wy noement een ooge, ende die sommighe Hylum, dijer draghen sy veel, maer cleyne.

Van groote slangen ende van den ghenen die de slangen besweeren, dat xxviij. Capit.

TE dijer plaetsen vindtmē menigerhande vremde dierē, voor af alderley slangen, dijer sijnder die sommige vergift eñ venijnich, eñ die sommige onschadelijck,

delijck, die sommige sijn twee voetē lanck die en hebben noch vloghelen noch voeten ghelijck die slanghen. Die sommighe sijn soo groot, dat sy gheheel geyten opslocken sonder ontwee te bytē, die inwoonders seggen, hoe dz sy op sommighen tijt des jaers hen vergaderen, ende trecken ter plaetsen daer veel Omeissen sijn, die sijn wit ende maken hen holen gelijck cleyne huttekēs, want sy dragen den gront met haren muyl by een, ende cleuent te samen sonder calck ghelijck eenen backouen. Sulcke huttekens sietermen hondert oft onderhalf hondert in ordinantien neuen malcanderen staen. Dese swerte Mooren sijn oock die trestelijcste besweerders, ende sy besweeren aller meest die slanghen, dz heb ick bevonden aen eenen ionghelinck, die welcke int voorgaende jaer by des broeders sone des Vorsten van Budomel woonde. Eñ doen hy aldaer ter herberghen opghenomē was, ende sliep, doen hoorde hy veel slangen gepijps, daer af ontwaecte hy, eñ als hy neerstelijcker acht daer op hadt. Wat daer af worden soude, soo merckte hy dz des Vorsten broeders sone ontwaect was, ende dat hy ten huyse wtgaen wilde, doen vraechde hem der ionghelinck, waer dat hy henen ginck tot sulcker ontijt der nacht, want hy hadde alreede syne knechtē op gheroepen, op dz sy hem een camel sadelden, doen antwoorde hem des Vorsten broeders sone. Ick en wil niet verre gaen, ick sal terstont weder comen, doen ginck hy wech, ende hy dede die slanghen swijghen met sijner tooverije, ende quam terstont wederom, ende hy vraechde synen gast, oft hy niet ontrent der middernacht, die slangē en hadde hooren pijpen, doen antwoorde die gast. Ja ick hebt ghehoort, doen seyde des Vorsten broeders sone, het waren slanghen, dijer dit landt vol is, die hadden dz huys omgeuen, ende sy souden dat vee aenghevallen hebben, waert dat icker niet teghen ghecomen en ware ende sy besworen en hadde, ghelije dat wy hier gewoonlijck sijn te doene, doen seyde der ionge, het verwonderde hem seer, ende het ware den Christenen schier ongelooffelijck, doen antwoorde hy hem. En laet v dat cleyn dinck niet verwonderen, want als onse Vorste wildt, so doet hy wel grootere dinghen met sijner tooverijen.

Als die selue Vorst een seker gift oft venijn wil hebben, dwelck van stonden aen doodet. Soo vergift hy daer sy wapenē oft sweert ende maeckt eenen rinck op der aerden, ende hy drijft die slanghen daerin met sijner tooverije, eñ als sy daerin sijn, soo neemt hy acht, die welcke die allervenijnichste is, die selue doodet hy, op dat hy dat vergift van haer vergadere, alle die andere laet hy wech gaē, als hy nv die slange ghedoot heeft, soo menget hy dat saet van eenen boom onder der slanghen bloet, ende hy strijet sijn wapen oft sweert daer mede. Die ghene dien hy daer mede quetst, die moet van stonden aen sterven, hoe cleyne dat die wonde oock sy, als sy bloedet, ende dat weet een yegelijck, dz die swerte Mooren, die beste tooveraers sijn, hoe wel dz wy der selven oock by ons hebben, die dat selue handtwerck wel connen, voor af met den slanghen.

Dat xviij. Cappittel.

INt Coninckrijck Senega en is gheen ander vee dan ossen ende coeyen, anders en mogen noch geyten noch schapen daer leuen, om der grooter hitten wille. Dock sijn die ossen ende coeyen veel cleynder daer dan by ons, oock vintmen daer selden een roode coe, sonder sy is wit oft swert, oft beyde die verwen gescockiert. Vanden wilden roouendē dieren sijn aller meest daer, leuwen, leopaerden, ooc woluen ende gemschen, ende veel hasen, het sijn oock aldaer veel wilder oliphanten, die en worden niet tam, sonder sy blyuen ouer al wildt. Daerom gaen sy altijt met hoopen, ghelijck by ons die wilde verkenen, men en windt sy aldaer tot gheener plaetsen, daer sy tam sijn. Sy hebben twee groote tanden op beyde syden, ghelijck die wilde verkenen, noch contrarie, want den verkenen gaen sy opwaerts, maer den oliphantē gaē sy nederwaerts, ende en vallen hem van gheenen ouderdom wte, soo blyuen sy hem sijn leuen lanck. Alsmen hem gheen leyt en doet, soo en doet hy oock niemande niet. Maer als hy vertoornt wordt. Soo grijpt hy eenen menschе by den arm, ende worpt hem om hooghe eenen stalen boghe schote hooghe. Dat doet hy met syne trompe oft neuse, die streckt hy wte, ende treckt hem

weder

weder inne, ghelijck hy wil, ende daer en is niemandt soo subtijl noch rasch, dien hy nz en grypt hoe langsaem dat hy van ouderdom gaet. Sy sijn alder grimmichste als sy voor haer ionghen sorgen, ende en worpen op eē mael niet meer dan vier iongen. Die mannekens en achten der iongē niet. Sy leuen van bladeren ende vruchten der boomen, die lesen sy met harer trompen vanden boomen, ende als sy eenen tack gecryghen, hoe groot dat hy oock is, soo rucken sy hem vandē boom, die trompe is hen aen donderste lippe, die strecken sy wt na haren wille, daer mede nemen sy spijse endē dranck, ende doent daer mede aen den mondt. Sy hebben haren mondt aen der borste, ende sy woonen in wildernissen int slijck ghelijck die wilde verkens. Anders vindtmen aldaer veel groote dieren, maer sy sijn seer wildt.

Van den papegayen ende anderen vogelen, dat xxx. Capit.

Dese gātse landtscap heeft menigerley vogelē eñ voor af veel papegayē, dijer ist ouer al vol, die haetē alle die swerte Mooren met allen seer, want sy vlighen indē lande omme, ende verderuē hen die vrucht: die sijn veelderley, dijer heb ick veel groote ende cleyne met my ghebrocht. Sy hebbē dry onderscheydelijcke verwen, aschverw, gruen, ende blau, die nam ick so haest als sy wt den neste quamen, maer sy storuen eer langhe. Maer der ouder bracht icker onderhalf hondert in Hispaniam. Die vercocht ick elck om eenen guldē, dese voghelen hebbē een seer wonderlijcke aert ende natuere van te nestelē, want sy soekē die hoochste boomē, die welcke dunne tacken hebben, die gheenen last lijden en moghen, daer aen hangen sy haer nesten, met wonderbaelder consten, dat nest is rondt ghelijck eenen balle, daer aen laten sy een gat, dat is hen deurken.

Sy segghen dat die vogelen dat doē om der slanghen wille, dat syse also bedriegen, want sy en connen niet in den hanghende nest ghecomen, want sy en betrouwen hen niet op sulcken dunnen tacxken, met sulken swaren lijue. Alsoo is die cleyne vogel seker voor die slanghen, aldaer sijn oock hoenderen, die noemen sy Pharaons hoenderen, die comen van opganck der sonnen, dijer sijnder veel int landt. Sy hebben ooc gansen niet ghelijck die onse, sonder met veelderley vederen ghespickelt.

Van haren jaermerct oft Misse ende wie dz daer hen comt, dat xxxj. Capittel.

Oje wyle dat ick soo langhe aldaer stille lach, doen wilde ick oock haer jaermerct oft Missen sien, wāt des smaendaechs ende des vrijdaechs quamē sy tsamen op sommighe beemden oft weijdē, van vijue oft ses mylen weechs verre, want die ghene die verder van daer woonen die soeken andere mercten. Aen den mercten beuandt ick, dz sy veel dincks gebreck hebben, ende hoe arm dat sy sijn, dat bewesen haer slechte waeren, dat en waren niet dan catoene lakenen, die haer vrouwē spinnen, ende dijer niet veel, oock was daer sommighe ceuken spijse ghelijck olie ende hirsen, met sommighe corren van palmen bladeren tsamen ghevlochten, dat vercoopen die vrouwen. Maer die mans gaen omme met wapenen endē goudt, die vermanghelen sy een waere voor dandere, ende nemen altemet voor een dinck, twee oft dry, oft voor dry twee. Sy en weten inden lande van gheender munten te spreken.

Dese swerte Mooren quamen tot my mannen ende vrouwē, ende verwonderden hen seer van eenen Christen, ende voor af om dat ick soo wit was, ende ghecleet, oock der ghedaente myns lijfs ende manieren. Ick hadde een swert damasten wambeys aen, ende eenen tanneyten mantel ommē.

Sy

Sy saghen altijt dat wullen cleet aen, ende verwonderden hen van dat wambeys.

Sommighe proefden my aen der witter verwen. Eñ sy meynde dattet een gemaecte ende niet een natuerlijcke verwe en was, ende op dat sy dat te seckerder wisten, soo wiesschen sy my mz speecksel aē den armē, met haren handen, oft die witte verwe af gaen wilde, doen sy nv sagen dz dz speecxel niet af en wiesch, ende dat dat vleesch wit was, doen verwonderden sy hen seer. Ick quam op die merckt op dat ick veel dincks saghe, ende oft oock goudt daer te coope ware, hoe wel dz icks aldaer luttel vandt.

Vanden peerden die daer te coope sijn ende van het voeder, oock vanden ghenen die die peerden betoouren, dat xxxij. Capit.

PEerden sijn by hen groot gheacht ende diere, want men en canse sonder groote moeyte en costen niet daer hen ghebrengen, ende sy comen alleenlijck van onsen Barbarijen, ende sy worde doo Azanegin ende Arabiē daer hen gebracht, daerom sijn sy seer diere, eñ sy mogen oock daer qualijck onderhouden worde, so dorre is dat landt, eñ ten draecht gheene weyde. Die peerden swillen oock aldaer om dat ghemacht, van der grooter hitten weghen, alsoo dat sy niet stallen en connen, daerom moeten sy bersten van den harnwinden. Vitsen stroo eeten sy voor hoy, dat is in die sonne ghedroocht, voor hauere hebben sy hirsen, daer af worden sy seer vet. Voor die rustinge en ghetuych tot een peert, gheuen sy neghen knechten oft veerthien ten hoochstē, na dz het peert goet ende snel is. Maer als sy een peert ghecocht hebben, so beroepen sy terstont eenen peert tooueraer, ende sy houden dese maniere. Sy maken een groot vier van hout eñ sommige cruyden, die eenen dicken roock maken, dan soo nemen sy dat peert by den briedel, ende stellent op den vier hoopen met sommighen woorden, die sy daer toe spreken, ende sy smeeren dat peert mz eener dunnē saluen, ende vuerent dan wederom thuys. Aldaer staet het vijfthien oft twintich daghen, dat het niemant en siet. In middeler tijt hanghen sy den peerde sommige toouerije aen, in een root leyr ghewentelt aen den hals. Ende sy meynen dat die peerden dies te stercker ende moetsamer ten strijde worden sullen.

Van den vrouwen ende van harer wonderbarer vrolijcheyt, dat xxxiiij. Capittel.

DJe vrouwē in desen lande, sijn soo vrolijck ende moetwillich, dat niet daer af te segghen en is, also huppelen, springen, eñ dansse sy, voor af die ionghe ende dz by der nacht als die maene schijnt. In sulcken haren vreuchden hebbē sy een andere maniere dan wy. Wat wy hebben daer af verwonderen sy hen seer, ghelijck als van stalen boghen ende bussen. Want doen sy quamen, ende wouden myne schepē besien, doen beual ick, datmen sommighe stucken gheschuts te vergeefs soude laten afgaen, op dat icse alsoo met dat gheluyt verscricte. Doen meyndē sy dattet een duyuels ende gheens menschē werck en ware, ende sy seyden men mochte alsoo mz eenen schote hondert menschen ombrengen: onse pijpen ende trompetten, waren hen tot een groot wonder, want sy waren gheselt ghelijck sommighe dieren: doen meynden sy dattet leuende dieren waren, die daer menigerley stemme gauen. Doen ic dat mercte, doen gaf ick hen die instrumenten in die handen, te tasten, doen mercten sy dattet gheen leuende dieren en waren, sonder van const ghemaeckt, ende sy hadden alsulcken lust daer aen, dat sy seyden dattet een hemels dinck ware van Godt ghemaeckt. Alsoo waren sy versot op der melodije, ende van onderscheydt der stemmen, want sy meynden dat sy noyt schoonder dinck ghesien en hadden. Sy betastden ooc dz schip ende grepent aen, aē allen syden, den mastboom, die seylen, die anckers, die roeders, ende dijer ghelijcken, daerom seyden seyden sy, dat schip siet. Want het was van vore ghemaeckt, ghelijck al oft oogen hadde, dat was alleenlijck om verchiringe gemaect, gelijc diewils die rosbarē eñ hangen de wagens gemaect sijn. Daerom seydē sy, dat wy goede tooueraers warē, by den duyuelen te ghelijcken, om dat wy op die zee soo snel ende behendt ghelijck een ander ghespuys om voeren, ende in corter tijt soo

soo veel weechs volbrochtē, gelijck sy nauwelijcx op der aerden ghegaen en conden, dat verwonderden sy hen alder meeste, dat wy soo verre van landt ons op die zee begauen, alsoo dat wy in sommighe daghen gheen landt sien en mochten, ende dat wy nochtans wisten, waer dz wy in der werelt waren, ende werwaerts dat wy henen varen souden, dat meynden sy en conste sonder tooverije niet gheschieden, dwelc sy niet segghen en souden, waert sake dz sy wisten te schepe te varen.

Niet weynigers en verwonderdē sy hen, als sy bernende keersen by ons sagē, want sy en hadden noch gheen licht ghesien dan vier, daerom dochtet hen een schoon dinck te syne, dat die keerssen alsoo branden. In den lande is veel honichs, dat suyghen sy met den monde wt dē honichgraeten, ende sy worpen dz wasch wech, daerom coght ick een honichgraete, ende ic scheyde dz honich ende wasch van malcanderē, eñ ick vraechde hen daer na. Wat sy van dz wasch hielden, doen seyden sy niet. Sy en wisten met dat onnutte dinck nz te doene, doen maecte ick keerssen van dat wasch dat sijt saghen, ende hiet syse ontsteken, doen verwonderden sy hen noch meer, ende sy seyden, daer en ware noch niet dat wy niet en wisten.

Hoe dat Anthonietus ende Aloysius in der zee te samen quamen niet verre van dat Gruene hooft, dat xxxiiij. Capit.

IN dit landt en hebben sy schier gheen instrument de Musica, alleen twee, die en hebben ooc schier gheenen thoon. Ick sach by hen een instrument dz noemen sy Sambuc, dat heeft twee snaren, daer op slaghen sy met den vingeren, dz en luyt toch niet, ende het is voor niet te achten. Ick moeste aldaer (ghelijck ick geseyt hebbe) sommighen tijt verbeyden, op dz ick die waeren saghe, ende oft ick misschien wat vonde dat tot mynen handel diende. Dat dede ick oock des te lieuere, op dat ick vremde dinghen saghe, daer af ick wat af wiste te segghen. Ende als ick nv voor my ghenomen hadde dat landt te verlaten, eñ weder op der zee te seylen, op dat ick wat voorder saghe, die wyle dat ick vanden Vorsten Infanten ghehoort hadde, hoe datter een ander rijck was Gambre ghenoemt, niet verre van dat rijck Senege, ende hoe dat dat selue rijck veel goudts hadde, ghelijck die swerte Mooren den Vorsten Infant gheseyt hadden, dz waert dat die Christen daer henen quamē, sy souden grooten rijckdom daer ghecrygen, dat locte my ooc daer hen, op dz ic veel goudts ghecryghen mochte, ende dat ick vore onbekende landen saghe, doen ick nv mz den Vorste al ghedaen hadde, doen tooch ick weder tot mynen schepē, op dz ick my vant landt weder op die zee gheue. Als wy alsoo in der rustinghe stonden, so sagen wy schepen op der zee tot ons waerts comen, want wy saghen malcanderen haest, ende wy saghen wel dat sy Christē warē. Maer doen wy ons te samen deden, ende met malcanderen spreken wilden, doen warden wy gewaer, dattet een vremdt schip was, ende toebehoorde eenē wt Liguria Anthonietus ghenoemt, dat ander hoorde sommighen vanden houe des Vorsten Infanten toe. Die selue waren eens worden, dat sy dat Gruen hooft wildē voorby varē, om nieuwe landen te besiene. Doen ginck ick met hen in een verbont, dat wy met malcanderen op die zee vremde landen soeken wilden. Dies halven seylden wy met malcanderen wte, teghen dat Gruene hooft, met hulpe des suydē windts altijt op der syden, op dat wy dat landt altijt voor oogen hebben mochten, des anderen daechs warden wy dat selue hooft siende, dat leyt op vertich mylen weechs, van der landtschap des Vorsten Budomel.

Van dz Gruene hooft/ ende van waer dat het den namen heeft, oock van den manieren des seluen volcx, dat xxxv. Capit.

DAt Gruen hooft, heeft den name vanden Gruenen boomen die daer sijn, ende die schier dz gantse jaer door Gruenen, dat hebbē die Portugaloisers (een jaer te voren eer dat ick daer hen quam) ghevonden. Eñ sy hebbent van den Gruenen boomen ghenoemt, ghelijck dz Witte hooft, van den Witten sande. Maer dat Gruen hooft is hooge, eñ lustich om siene, dat staet tusschen twee bergen int middel, ende

Digitized by Google

ende het breyde hem wijt wt in die zee, met veel hutten ende wooninghen der swerten Mooren omgeuen, voor af teghen der zee. Die selue swerte Mooren sijn wt dat rijck Senega. Alsmen voor by dat Gruē hooft comt, soo sietmen drij cleyne eylanden sonder lieden, maer schoon mz gruene boomen ghelijck dat Gruen hooft. Als wy nv ter seluer plaetsen groot gebreck waters hadden, daer warpen wy sommighe ankeren wt, op dat wy ons weder waterdē, ende wy ghenaecten den eylande, dz ons die rijckste dochte sijn. Als wy in dz selue eylandt quamen doen sochten wy puttē oft fonteynen, maer wy en vonden gheenē, dan maer een adere daer af wy nauwelijcx genoech drincken mochten. In dat selue eylandt vonden wy veel nesten der voghelē die wy kenden, wy bleuen aldaer eenen gantzen dach, ende wy vinghen visschen, die sommighe met der hangelroeden, die andere met netten, maer voor af dentalen ende oude ostreen, daer af elcke wel twelue oft vijfthien ponden woech, des tweedē daechs des Braeckmaendts voeren wy wte, noch alsoo, dz wy dat landt niet en verlieten, het is ook te weten, dat voorby dz Gruen hooft versaemen hen die oeueren ende maken eenen stroom, die seer lustich is. Ende is een effen aertrijck met veel boomen die schoon sijn, dien ook die bladeren blyuen tot dz dandere wassen, die gruenen altijt, eñ hoe wel dat sy vander zee meer dan eenen voetbogen schote staen, soo schijnen sy van verre aen die zee te staen, dat is wtermatē schoon ende lustich om siene. Ick ben verre tegen opganc der sonnen gereyst, in menich lādt, maer ick en hebbe noyt schoonders gesien, het heeft veel wateren, maer die wyle dat sy gheen schepen en draghen soo en segghe icker niet af, ouer den stroom woonē tweederley volck, dz een heet Barbazini eñ dat ander Serreti. Dat sijn swerte Mooren, ende en sijn nochtans den Coninck van Senega niet onderdanich. Sy en hebben noch Coninck noch Vorsten, hoe wel dat sy den eenen meer eeren dan den anderen. Sy en kiesen geenē Conine noch Vorste, die macht hebbe hen oft haer kinderen te doodē, wāt sy en willen der swerte Mooren manieren niet aennemen. Die selue Vorstē alst hen belieft, so vercoopē sy haer wijfs eñ kinderē voor slauē, daerom en sijn sy haers leuens nūmemeer scker. Sy dienen den afgoden meer dan eenich ander volck, ende en hebben gheen wedt. Daer toe soo sijnse seer grouwelijck, ende ghebruycken vergifte pijlen, alsoo dat die gene die daer mede ghewont worden, van stonden aen sterue moeten, soo verre dat sy eenichsins ghebloetlaet worden. Dit lādtvolck is wtermaten swert ende van grooten litdmaten.

In den lande sijn veel wildernissen, die veel houts gheuen, het heeft ook veel vlietende wateren, dat maeckt dat men nz wel daerin en can comen dan door sommighe enge sluypgaters. Daerom en ontsien sy niemant, die Vorsten der swerte Mooren sijn aldaer ghewaer geworden, als sy dat volck bestrijdē willen, want sy sijn aldaer onvriendelijck ontfanghen. Als wy alsoo met den suydenwindt dz lādt ommeliepen, doen quamen wy tot eenen wtganck eens waters. Dat noemen sy Rium Barbazinorum, dat is alsoo breet als eenen boghe schieten mochte, dien name heb ic in myner schipcaerten bedacht, die ick lestmael hebbe laten wtgaē, dz water is van dz Gruen hooft in die tsestich mylē. Wy voerē alleenlijck by daghe, ende alst nacht wardt soo werpen wy ankeren wt, vier oft vijue mylē vandē lande. Ende alst weder dach werdt, soo seylden wy weder op die hooghe zee, eñ wy haddē altijt onse wake bouen int schip, die die rootsen inder zee waernemen souden, ende waer dat die zee aenstiete, op dat sy dat selue den schiplieden te kennen gheuen mochten. Maer als wy aenghescheept waren, soo quamen wy tot eenen wtganck eens anderen waters, dz en was nz cleyner dan den wtganck Senege. Als wy sulcken schoonen water saghen, doen sach ons voor goet aē. Dat wy eenē knecht wt lietē die dz landt besichtichde, dwelck seer lustich was ende met schoonen boomen gheplant, alsodattet ons te hemwaerts seer trocke, wy hadden veel knechten met ons daer henen ghebracht, die wy Trucimannos heetē, die vercoopen die swerte Mooren den Portugaloiseren, wanneer dat sy tot hen comen. Die selue slauen waren in Portugael Christen geworden, ende consten die Hispanische sprake, wāt wy haddense op dijer conditien van haren Heeren ontleent, dat als wy weder comen souden. Soo mochte

Digitized by Google

een yeghelijck Truciman, een knecht welcken hy wilde in sijn stede gheuen, ende hy soude voordaen vry blyuen. Doen warpen wy dat lot, die welcke dat synē Truciman aen dat landt schicken soude, doen viel dat lot op diē wt Liguria, die moeste eē scheepken toe bereyden, die den knecht aen dat landt brenghen soude, met conditie, dat hy niet naerder dant noot en ware, aen dat landt en quame, op dat hy niet vanden Barbaris ghegrepen en worde. Doen onderwesen sy den knecht, als hy aen dz lādt comen soude, so soude hy vraghen, wat het voor een volck ware, wat sy voor Vorsten ende manieren inden lande hadden, ende soude ock vraghen oft daer veel goudts ware, oft andere dinghen die tot handelinghen dienden. Doen nv die knecht op dat landt quam, doen waren die swerte Mooren van stonden aen aldaer, want sy hadden die schepen van verre ghesien hier toe varen. Daerom quamen sy aen den oeuer gheladen met boghen ende pijlen, eñ verbarghen hen achter die haghen, op dat sy eenichsins eenen Christen gegrijpē mochten. Maer soo haest als sy den knecht sagen, doen quamen sy naerder tot hem, ende spraken wat met hem, ende vā stonden aen hieuwen sy hem in stucken mz sweerden. Dien en mochte dat naeste schip niet te hulpe comen, hy en was doot, doen wy dat vernamen verdroet het ons, eñ mercte hoe dat dat een sulck grouwelijck volck ware. Die soo grouwelijck met harer eenē om ghegaen waren, dat sy met ons noch grouwelijcker souden handelen, waert dat sy eenen van den onsen ghegrijpen mochten. Daerom verlieten wy dien oeuer, ende voeren met den suijden windt, nochtās behielden wijt int ghesichte, dat landt aē den oeuer is seer lustich met veel boomen ghechiert, een open ende effen landt. Ten lesten so quamē sy totē wtganck des vloets Gambre, die was dry oft vier mylen breet daer hy smalste was. Ende als wy daer hen quamen, tot sulcken grooten water. Doen meynden wy dat wy daer een wyle rusten wilden, tot dat wy vernamen, waer dat wy waeren, ende oft dat dat rijck Gambre waere, na dwelcke ons soo seer verlangde.

Vanden grooten water daerin men met cleynen renschepen voer, dat xxxvj. Capittel.

Maer als sy aenghecomen waren, tot den wtganck des waters dies breyde wardt op ses oft acht mylen. Dat selue schoone water, achten wy in dat rijcke Gambre te syne, na dwelck wy groot verlanghen hadden, hopende dz wy veel goudts daer vinden souden, oft specerije oft andere waere, vā der welcker wy rijck mochten worden, ende die selue met ons met vreuchden thuys vuerdē, des anderen dachs doen een goeder windt op stont. Soo ordineerden wy dat dz cleynste schip voor wt varen soude, dz was mz wel gheruste mannen versorcht, mz den seluen schicten wy een cleyn renschip, die schicten wy al willens voor henē. Wāt wy en wistē noch niet, hoe diepe dat dat water was, eñ oft ock die groote schepen lijden mochte, als wy die scheepkens also wtrusteden, beualen wy den schiplieden, dat sy met lange staekē die diepte des waters dicwils meten souden, ende waert dat sy beuonden dattet onse schepen draghen mochte, soo souden sy ons een teeken doen. Alsoo toghen die onse henen, eñ doen sy dat water diep beuonden, gauen sy ons een teeken. Doen wy sulcx ghewaer werden, soo vonden wy in onsen raedt, dat wy noch een grooter schip schicten, dwelck wtermaten wel toegerust ware, met conditien waert dz hen der swerter Mooren scheepkens ontmoetten, dz sy met hen niet handelen en souden, sonder dat sy ten naesten tot ons keerden, want wy quamen daer henē, niet om dz wy strijden wouden, maer om te gewinnē, daerom waren wy neerstich, dat alle dinghen met vreden eñ vriendelijckheyt toe ginge. Dat dachten wy met wijsheyt ende verstande te doene, ende niet met ghewelt.

Maer als die onse inwēdich des strooms voeren, doen maten sy dat water met staeken dicwils, ende beuonden dattet hoe langer soo dieper wardt, alsoo dat ock die alder grootste schepen daerin varen mochten, want het wardt ouer die sesthien vreden diepe. Ende als die onse ontrent twee mylen daerin quamen, daer vonden sy den oeuer aen beyde syden met lustige boomen ghe-

gheplant, ende soo hem dz water in groote ommegangē eñ bogē cromde. Daerom onderstondē wy weder achterwaerts te varē. Maer die wyle dat wy ons des berieden, so lietē hen achter ons sommige cleyne scheepkens sien, die quamē wt eenen cleynen water dat hadde synen wtganck in dz groote. Die selue scheepkens sijn seer snel op dwater, maer sy en mogen gheenen last lijden. Doen die selue onse groote schepen sagen, meynden sy dat wy hen na liepen, om haer te ouerweldigen. Maer wisten wel vā hen, dat sy vergift geschut gebruycten door tgeheel rijck Gambre, hoe wel dat die onse sterck genoech geweest waren op dz mael, om hen tegen hen te verweeren. So keerden sy noch snel weder tot ons, alsoo haest als sy die scheepkens ghesien hadden, ghelijck wy hen beuolen hadden, ende hoe wel dat die onse hen niet en versuymdē te vlieden, so en mochtē sy noch den swertē Mooren niet ontvlien, sy en waren altijt op eenē boochschote by hen, wāt sy sijn wtermaten rasch met haren scheepkens. Doen nv die onse tot ons in die groote schepen quamē, doen wencten sy die swerte Mooren dat sy naerder tot hen quamen, maer sy en quamen nz naerder tot ons. In dz selue scheepken waren ontrent vijuentwintich oft dertich mannen ten hoochsten die verwonderden hen seer van ons. Die wyle dat sy noch haer voorvaders sulcke dinghen noyt ghesien en hadden, soo groote schepen ende witte menschen. Daerom stonden sy gheheel stom sonder spreken, hoe veel dat sy ter spraken vanden onsen, met woorden ende met wysen vermaent werden, ten lesten toghen sy af, doen en wardt den seluen dach niet meer ghehandelt.

Hoe dz die swerte Mooren die onsen int water aenvielen, dat xxxvij. Capittel.

DEs anderen daechs des smorgens ontrent der derder vren des daechs doen voeren wy wte, in onsen cleynen schepen met goeden windt, op dat wy tot onsen ghesellen quamen, ende nz malcanderen des te sekerder dat water inwendich besichtigen mochten, oft wy by auontueren met Godts hulpe, een milder ghestlacht der menschen ergens vonden, dan wy daer te voren ghevonden hadden.

Doen wy nv onse ghesellen schepen ghevonden hadden, doen seylden wy ghelijcker handt in dat voorß water, ende schicten dz cleynste schip voor hen, dien volchden wy na deen na dander. Als wy alsoo op vier mylen daerin comen waren. Doen hadden wy van stonden aen sommighe scheepkens achter ons, van waer dat die quamē, is ons al noch onbekent, die selue liepen snel op ons toe. Maer doen wyse siende wordē, soo seylden wy op hen toe, ende wy sorchden dz sy ons met haren vergiften pijlen raken mochten, want wy wisten wel wat voor geschut dat sy voerden, daerom wachteden wy ons, dat ons die vyanden niet onghewapent aen en grepen, noch en mochtē wy ons nauwelijcx met onse wapenen beschermen, doen deylden wy onse scheepē in twee deelen. Ende wy omgauen sommige schepen der swerte Mooren, ende wy telden haer scheepkens, dijer wasser seuenthien, die waren grooter dan onse akers sijn, die vueren sy alleen met roederen. Maer sy hieuen haer roederen alle op, ende verwonderden hen van ons, ghelijck van eenen nieuwen onghewoonlijcke dinghen, doen ouersloeghen wy sy, ende wy achtden dat harer ontrent anderhalf hondert waren, wel ghestelt van leetmatē, seer swert, maer met een wit chierlijck cleet aenghedaen, dat waren witte hemden van catoen ghemaect, maer op haer hooft haddē sy cleyne hoeykens ghelijck die duytschen. Die selue hoeykens hebbē aen beyde syden twee lappen gelijck twee vlogels, in die middelt hebben sy eē vedere gelijck onse landtsknechten plegen te doene, hoe dattet daerom is, my dunckt dat die cleedinghe voecht seer wel ten strijde. In een yeghelijck schipken stont voor een Moor, die hadde eenen ronden schilt aen synen arme, die schenen van ledder ghemaeckt te syne, die stonden ende saghen ons aen, ende deen en bestreet den anderen niet. Als sy nv te rugge andere sagen die hen dapper hielden, eñ heymelijck daer by geslopen waren, doē lieten sy haer roederen neder, eñ maeckten haer boghen gereet, ende sy schoten alsoo stil swygende in die onse. Doen die onsen dat merckten, doen lieten sy die bussen afgaen, maer die steenen gingen al int water ende en schadichden niemandts, doen verscricte hen dat

gedonder vanden busſen, alſoo dat ſy wt vreeſen verſtaerden, maer doē ſy ſagē dat ter niemant beſchadicht en was, maer dat die ſteenē int water verſtict waren. Doen wardē ſy weder een hert nemende eñ raesden noch grouwelijcker in ons, ende ſy verduyſterdē dē dach door die menichte haers gheſchuts. Sy tradē ooc naerder daer toe, ſtoutelijcker dan te voren, maer die onſe dreuen ſy af met ſtalebogē eñ beſchadichdē harer veel. Die eerſte die in haer ſchoot, die was des coopmans wt Liguria onghehoude ſone. Die doorſchoot eenen ſwerten Moor eñ doodē hem binnē eenē oogēblick, den ſeluen namen die synē, eñ trocken den pijl wte verwondert ſijnde vā ſulcken geſchut, maer daerom en lieten ſy haer ſchieten niet, ſonder ſy wardē noch grouwelijcker, wederom die onſe ontſinghen ſy alſoo. Dat der ſwerter Moorē in corter tijt veel omquamen, maer vandē Chriſtē en quam niet eener omme, maer als wy die ſwerte Mooren alſo verdreuen hadden, doen verdroot hen die ſchade die ſy ontfangē hadden met allen ſeer, eñ ſy omgauē ons cleyn ſchip met grooten ernſt, maer doē wy ſulcx merckten. Doen namen wy dat ſchip midden onder ons, eñ wy lieten onſe groot geſchut weder afgaen. Daer mede deden wy hen merckelijcken ſchaden. Doen dat die ſwerte Moorē ſagē, die nv ſchier al gewont waren, ſo verliepē ſy in alle geweſten, maer wy verſorchden onſe ſcheyen met ketenē op dat ſy niet van malcanderen en quamē, eñ dies te min ter weere gheſchict waren. Ende wy voeren alle met malcanderē voorder in dat water, wāt die ſwerte Moorē moeſten plaetſe geuen, eñ wy dedē ons beſte om met den ſwerte Moorē terſprakē te comē.

Vander kenniſſe die ghemaeckt is in den vloet Gambre, dat xxxviij. Capittel.

ONſe knechten die riepen ten leſten die ſwerte Mooren ſoo langhe, dat ſy ten leſten een ſcheepken tot ons lietē comen op eenen boochſchoot weechs, daer vraechden hen onſe knechtē, waerom dat ſy hen ſoo grouwelijck tegens hielden. Soo wy noch om geener anderen oorſaken daer en waren dan om vrede eñ coopmanshandelinghe weghen, dat mochten ſy bethoonen met der ghemeynſchap die ſy met anderen ſwerten Mooren hadden, in den rijcke Senega, daer by ſeyden ſy, hoe dat wy ghecomen waren van verren landen van den Coninck van Portugael, van des wegen wy daer waren, om haren Coninck een ſchoone vereeringhe te doene, want hy en begeerde niet meer, dan met haren Coninck ghemeynſchap eñ eenicheyt te hebben. Die onſe baden hen oock, dat ſy hen ſeggen wilden, waer dat ter ſeluer tijt haer Coninck woonde, ende wat Heere ouer dz landt regeerde, ook hoe dat vlietende water hiet. Sy ſeyden hen ook gheleyde toe, dat ſy vredelijck tot ons comen ſouden, ende van onſen waeren nemen tgene dz hen gheluſte ende gheliefde. Ende dat ſy ons vanden haren gauen na harē wille, alleenlijck dat alle dingen ſonder twiſt eñ ſtrijdt gheſchiede, doen antwoordē ſy ons op ſulcker manieren. Sy wistē wel wat die Chriſten voor een volck waren, ende van waer ſy quamen, ook wat ſy voortijts met den Coninck Senege ghehandelt hadden, ende met andere ſwerte Moorē harer heerſchappije, die wyle die ſelue by ons woonē, ſoo en moghen die Chriſten niet goet ſijn, want ſy wiſten wel, dat die Chriſten, menſchen vleeſch eeten, eñ om des wille alleenlijck coopen ſy der ſwerten Moorē knechten, op dat ſyſe eeten ende verſchorē mochten ghelijck die wilde dieren. Daerom en ware hen niet redelijck in eenigen wech mē den Chriſten eenich verbont te maken. Sonder het ware haer meyninghe, dat ſy hen alle tghene afhendich maken ſouden, ende nemen hen alle tghene dat ſy in haer ſchepen gebracht hadden, ende dat haren Coninck ſchencken, ende ſy ook op dat grouwelijckſte doodt te ſlaen. Maer haer Coninck woonde op dry dachreyſen van dijer plaetſen, ende dat rijck hiet Gambre. Daer by noemden ſy ook den name des vlietenden waters, die is my wt myne memorie gecomē. Als wy alſulcke antwoorde ontfanghen hadden, doen ſcheydē wy op hen toe ghelijck redene was, maer ſy ontvlodē op dat landt. Alſoo hadde onſe ſcharmutſel een eynde, daer na berieden wy ons, oft wy voorder op dat water reyſen wilde, ende wy meynden noch wel hondert mylen daerin te varen, dat en wilde veele niet beuallen, die ghene die gerne weder thuyſwaert

waert ghevarē waren. Die en wilden ons gants niet laten voortvarē, ende sy meynden dat wy meer dan genoch ghedaē hadden, dat wy ons van onsen lande soo verre begeuen haddē, het en ware oock niet van noode, dat wy die fortuyne meer terghen souden, alsoo wart onsen raedt met grooter tweedracht gheeyndt. Maer wy die haer hertneckicheyt wisten, ende hoe dat sy doen souden, waert dat sy niet ghehoort en werden. Soo lieten wy ons op dat mael bewegen, ende weeken hen, ende des anderen daechs voeren wy van daer, teghen dat Gruene hooft, op dz wy noch eens met der hulpe Godts weder in Hispaniā quamen.

Dat xxxiv. Capittel.

Alle die tijt dat wy in dit water hielden, en saghen wy den grooten beeren oft het seuen sterre niet meer, dan eē mael. Dat was soo neder dat ons dochte dat het aen die zee reycte, eñ en stont niet meer dan een derdendel van eender spiessen vanden water. Daer sagen wy ses sterren die waren groot eñ licht, die maten wy mz eender bussen, doen stonden sy alsō.

* ***
* *

Doen meynden wy dat dese sterren den waghen teghen middach bedieden, hoe wel dat wy die eerste sterre niet sien en mochten, want het en wil hem niet wel rijmen, dat wyse sien souden, wy en hadden dan te voren den middernachtelijcken wagē verloren, aen die selue plaetse vonden wy die nachten derthien vren lanck sijnde, als nv die Hoymaendt begonst was. Ter seluer tijt is aldaer groote hitte, hoe wel dat veel veranderingen der tijt heeft, ende sy heetēt den winter, want vā dijer maendt aen wort dat landt met regen bevochticht tot in die Wijnmaendt toe, eñ dat diewils na malcanderen, want van middach verheft hem eenen neuele, die verduystert den hemel, ende en verheft hem niet seer ouer der aerden, teghen oost oft leuandt windt, maer teghen noordtoost, gaet hy van leuant met clare streyē, daer af wort dz aertrijc (dwelc nv beruchticht is) tot saeyen bereyt. Dese swerte Mooren leuen, ghelijck die ghene leuen die int rijcke Senega woonen.

Sy eeten hirsen eñ ander moes, vleesch ende melck. Ick hebbe oock verstaen dat het daerin niet en regent dan heet water, ende alst daer dach wordt, soo en sietmen gheen morghen roode oft dageraet, eer die sonne opgaet, ghelijckt by ons ghschiet: want daer en is gheenen tijt tusschen opganck der sonnen ende der nacht, daerom alsoo haest als den nacht wt is soo schijnt die sonne, sonder eenigen middel, maer hoe wel datmen die sonne siet, soo en schijnt sy noch niet ouer een halue vre, want sy wort wat verduystert ghelijck in een duysterniſſe. Maer waerom die sonne ter seluer plaetsen eer ghesien wort, dan op andere plaetsen, en gheuen sy gheen andere oorsake, dan dat aertrijck is open ende nedergaende sonder berghen oft ander beletsel dat die sonne verdecken mochte, dat accordeerden oock alle die ghene die daer teghenwoordich waren.

Hoe dat Anthonietus Ligur, ende Aloysius Cadamustus, nieuwe eylanden ghevonden hebben in haer andere schipvaert, dat xl. Capittel.

Die manieren ende ghewoonheyden des rijcx Gambre en can ick niet wel in mijn reysboeck ghebrenghen, dz maect dz wy niet wel haer manieren ghemercken en consten, van weghen der grouwelijcheyt van die ghene die aen den oeuer woonden, want dat wildt volck en wilde met ons niet spreken, ooc onser handelinghen niet aennemē. Daerom sult ghy weten, dat wy van weghen der grouwelijcheyt des volcx niet voorder ghecomen en sijn, ooc dat wy dz water Gambre nz heel geproeft noch gekent en hebbē, eñ sijn alsō weder in Hispaniam comē. Int nauolgende jaer heb ic Aloysius eñ de voorgenoemde Anthonietus tsamender handt weder een schipvaert toeghemaect, als wy ons die sake hadden voorgenomen, hoe dz wy dat voorgenoemde water kennen eñ proeuen mochten, eñ dz wy alsō in dz rijck Gambre quamē. Doē der Vorst Infant sulcx hoorde, sonder wijens hulpe sulcke vaert nz en mochte volbracht wordē. Soo heeftet hem seer wel ghevallen, dat wy in sulcker meyninghen waren, ende op dat hy ons daer toe behulpelijck ware, bereyde hy oock een

groot treffelijck schip, met alderley provande ende wapenen. Alsoo voeren wy wte van eender plaetsen dat heet Lanchus, niet verre vant heylighe voorhooft oft S. Vincentē hooft, als nv die Mey aenginc, ende dat die goede winden begonsten, ende voeren alsoo door die eylanden Canarias ghenoemt, ende verlieten sy al willens gelijck een bekende plaetse, ende voeren also met den suijden windt, in den vallenden wateren, die welcke daer snel vlietē als die suijden windt waeyet. Ende quamen alsoo tot dat Witte hooft, doen wy dat selue saghen, doen vuerden wy die schepen in die hoochde des waters. In der nauolgender nacht, doē raecte ons die suijde windt, van des weghen hadden wy moeten wederkeeren en hadden wy niet een weynich tegen nederganck geweken. Alsoo moesten wy die grouwelijckheyt des windts lijdē twee nachten, ende drij daghen, op den derden dach saghen wy een landt, dwelck onser gheener ghehoept en hadde. Doen verblijden wy ons al tsamen, ende riepen dz lādt altijt aen, ende wy verwonderden ons, dat wy daer een landt vonden, daer wy gheen ghesocht en hadden, daerom bereyden wy terstont een scheepken, ende schicten daerin twee vanden onsen die dz landt dat wy gesien hadden besichtigen souden. Die selue ginghen daer henen ende sy ontboden ons wederom, hoe dat sy twee groote eylanden ghesien hadden. Doen wy dz hoordē doen danckten wy Godt, die ons door syne goetheyt vremde dinghen openbaerde, nieuwe dinghen, ende tghene dat gantse Hispania noch verborghen was. Maer doen wy dat landt besichtichden, dz ons Godt verleent hadde, wy die anders vremde dinghen te siene begeerlijck waren, seylden wy tegen die selue eylanden toe, ende quamen terstont daer henen, ende doen wyse saghen, doen dochten sy ons seer groot te syne, daer voeren wy soo langhe dacrom, tot dat wy een bequame stellinghe gheereghen. Maer als wy aengecomen waren, ende die ankeren ghechecht hadden. Soo schieten wy een wel toegherust scheepken wte, op dat wy wetē mochten oft dz eylandt van menschen bewoont was. Maer doē die onse in dat eylandt quamen, daer en vonden sy gheenen mensche noch ghebaenden weeh, daer aen datmen mercken mochte oft dat eylandt bewoont ware, doen ick dz beuant (op dz ick mijnder begeerlijcheyt genoech dede) soo hiet ick den naesten mergen, thiē vanden mynen hen wapenen, met stalcboghen ende pijlen, ende ick beual hen dat sy inwendich binnen dat eylandt gingen, oft by auontueren (op gheen syde der houelen die hen daer verhieuen) cenighe lieden waren, die gingen daer hen, ende als sy ouer die houelen quamen, doen en vonden sy noch gheenen mensch, sonder sommige duyuen ende alderley voghelen. Die duyuen vinghen sy met den handen gelijck sy wilden, want sy en waren niet schouw voor die menschen, om dat sijer te voren noyt gheen ghesien en hadden, daerom vingen sy harer veel die sy met stecken versloegē, ende brachten syse tot ons. Aen een ander gheweste, saghen wy drij andere groote eylanden, die wy te voren noyt gesien en hadden, want wy haddense tegē middernacht verlaten, hen dochte ook dat sy noch twee andere eylanden saghen tegē nederganck in die wijde zee, maer die en mochten sy nz wel sien om der grooter distantiē wille, die en dachten wy ook niet te besichtigen, want wy wilden onsen wech volstrecken. Soo en wilden wy ook die tijt niet te vergeefs verteeren, by den onbewoonden eylanden. Die wyle dat ick also met den vier eylanden omginck, daer saghen sy noch twee cleyne eylanden, aldaer en vonden sy noch niet anders dan gheuogelte eñ wonderlijcke groote visschen, maer op dat ick weder op myne voorghenomene reyse come. Ick verliet dese eylanden alsoo, ende strecte mynen wech Indijen sie ick noch twee eylanden, ende als ick aen dat een aen den oeuer om voer, doē quamē wy tot eenen wtgane eens waters. Ende als wy meynden dattet goet te drincken soude syn, daer ruckten wy te lande. Dat selue eylandt was met alderley schoone boomen beplant, ende doen wy fonteynen sochten, doen vonden wy sommighe schollen souts, des vergaderden sy eenen grooter deel, so veel als ons vā noode was op der reysen. Wy vatteden ook niet een weynich water, op der seluer plaetsen waren veel slecken die van natuere seer breede schuppen oft schelpen hebben voor deesels, alsoo dat sy breet genoech syn voor eenen schilt, die selue sleecken aten die onse met grooten lust ende

ont-

Digitized by Google

ontweydeden sy, ende maeckten menigerley gherechten van spijsen daer af. Sy seyden oock dat sijer oock veel voortijts ghegeten hadde, voor af in den stroom Dargin, daer af bouen ghenoech gheseyt is, want dien seluen stroom heeft dijer slecken veel. Sy baden my oock dat icker oock af eeten wilde, dat dede ick oock, hoe wel dattet my een onghewoonlijcke spijse waere, nochtans smaecten sy my wel, ende dochten my goet sijn. Sy hebben een wit verwe vleesch, ende het is seer den calf vleesch gelijck inden smaeck ende reuck, ende doen sy my so wel ghevielen tot spijse. Soo beual ick dat met der veel in den schepen bewaren soude, op dat wy altemet daer mede den honger stelpen. In mijnder eersten vaert, adt ick van eenen oliphante, die was oock lustich ghenoech, wy vischten oock inden wtganck des ghenoemden waters. Daer waren soo veel visschen, dat daer niet wel af te segghen en is. Onder dien warē sommighe visschen, die onse gheener noyt ghesien en hadde, die waren groot, ende tot menschelijcker spijsen niet onduchtich, dien wtganck des waters breydet hem soo verre wtwaerts, dat een groot schip daerin mochte, dat onderhalf hondert vaten voeren mochte. In somma het en mocht gheener met eenen boghe daer ouer schieten. Aldaer bleuen wy twee daghen, op dat wy ons een mael vander arbeyt verquicten, op dat onse ghemoet hen hier na tot arbeyt des te dapperer waere, wy vuerden met ons van daer alderley spijse, daer mede dat wy den hooger enteghen quamen, voor af namen wy veel duyuen. Ende den eylande tot den welckē wy eerstmael quamen die gauen wy den name eens goeden ghebruyer, tot een teeken dat wyse ten eersten ghesien hadden, dat ander dat onder den vieren dat grootste is, dat noemden sint Jacobs eylandt, want wy quamen op dien dach daer hen, die den Apostelen Philippo ende Jacobo toe gheeygnet is.

Van der plaetsen diemen noemt twee Palmen, ende hoe dat water des rijcx Gambre ghescheept sijn worden, dat xlj. Capit.

MAdien dat wy sulcx volbracht hadden, den naesten dach daer na doen braken wy oppe vanden eylanden, ende wy rechtden onsen wech door dz Gruē hooft, ende quamen in corter tijt met der hulpen Godts aen een stadt Spedegar ghenoemt, die wyle hadden wy altijt dat aertrijck int ghesichte. Aldaer is oock een ander plaetse, dz heet tot dē twee Palmen, dat is tusschen dat Gruen hooft, ende den stroom Senege daer af voor gheseyt is, ende die wyle dat wy des seluen landts oncondich waren, soo liepen wy voorby dat voorß hooft dapperlijck, alsoo dat wy des anderen daechs daer voor quamen. Ten lesten quamen wy weder tot den ghedachten vloet des rijcks Gambre, dien onderstondē wy onbevreest te varen, daer aen en verhinderde ons niemant van den swerten Mooren, want haer scheepkens en lieten hen nergens sien. Des anderen daechs scheepten wy alleen daer toe, eñ namē die hoochde des vloets mz stakē. Daer sagē wy oogenblickelijck sommige scheepkens aent landt, nochtans ons onschadelijck. Maer inwendich des vloets op thien mylen vonden wy eē cleyn eylandt, doen wy daer hen quamen, doen sterf eener wt onsen gheselschappe, die hadde langhe die cortse ghehadt, ende hoe wel dat wy alle tsamen synen doodt seer swaerlijck hielden, maer die wyle het Godt alsoo gevallen hadde lieten wijt ons oock ghevallen, ghelijckt dan den gheloouighen wel betaemt. Maer wy begrouen den dooden met leet wesen, ende noemden dat eylandt met synen name, want hy hiet Andris, ende heet tot noch toe van eenen yeghelijcken dat eylandt S. Andree. Maer als wy van dat eylant wt voeren, ende int ghenoemde water scheepten, daer volchden ons van verre sommighe scheepkens der swerter Mooren, die selue riep onse knecht aen, want hy conste haer sprake, ende hy dede soo veel, dat sy naerder her toe quamen, daer toe locten wy sy met onser spraken

ende aent ghesicht van onse dinghen, des gheloefden wy hen veel, op dat sy met ons spraken, ende wy vermaenden sy, dat sy ons niet so grouwelijck achten en souden, want wy waren die ghene die onder menschen die mildeste waren, doen traden sy naerder her toe, ende betrouden ons, daerom ginck een swerter Moor onvervaert in onse schip, die spraeck met onsen dolmetschen oft vertaelder, ende verwonderde hen van onser manieren van scheyen, ende voor af van onse seylen, want sy varen alleenlijck met roederen, ende en wetē van gheener anderen aert van varen. Sy verwonderden hen oock seer van onser verwen, om dat wy soo wit waren, ende om dz wy sulcke vremde cleederen hadden, want sy sijn met een wit catoenen hemde ghecleet, ende harer veel gaē naect ende bloet. Wy hielden oock den swerten Mooren eerlijck, ende begaefden hem oock rijckelijck, doen wart hy onse ghewoonheyt begeerich, ende hy bevrachde die onse vā veel dinghen. Ten lesten gaf hy ons te kennē, hoe dat was dat rijck Gambre, dwelck wy soo langhe ghesocht hadden, ende hoe dat sy eenen Heere hadden Farosangolum genoemt. Die was nv van dijer plaetsen ontrent thien dachreysen verre, teghen middach. Maer die selue was noch onder eenen veel grooteren Heere den Honich Coninck, dien noemtmen den grooten Coninck Nebeorum, noch seyde hy oock. Niet verre vanden oeuer warē sommige Amptlieden oft officiers, in welcker ghesel schap sy wel haest comen mochten oft sy wilden, ende dat door haer hulpe. Sy gheloefden ons by den Amptlieden te brenghen, ende voor af by den Amptman Batimausa, want hy merckte dat wy vrome ende oprechte mannen waren, dat selue was ons seer aenghenaem vanden seluen Mooren, ende wy telden hem onder die onse, van stonden aen in onse schip. Ende met diens hulpe quamen wy ten lesten aen die stadt Batimausam ghenoemt, die gelijck wy achten vanden wtganck des vloets op die veertich mylen was.

Vanden Vorsten dien wy met onse gauen ons te vriende maecten, dat xlij. Capit.

DAt is oock te weten die wyle dat wy in die vloet scheepten daer voeren wy altijt met oost oft leuant windt, ende doē wy die ankers wirpen, daer was hy veel enger dan aen den wtganck ende soo my dunckt niet ouer een myle breet. Het gaē ooc veel beeckens daerin. Maer als wy ter seluer plaetsen aen quamen, doen sach ons voor goet aen, dat wy onsen knecht midtsgaders den swerten Mooren (den welcken wy ons met gauen te vriende ghemaeckt hadden) schicten tot den Vorste Batimausa. Den seluen schicten wy een schoone ghesch enck, dat was eenen sydenen rock, op der Mooren aert ghewesuen, wy heetent een ondercleet oft cē hemde, wy onderwesen oock onsen dolmetschen oft voorspreker, dat hy die gifte met sulcke oft dijer ghelijcke woorden ouerleuerde, dat is, wy waren daer hen gecomen, op dat wy van weghen des Conincks van Portugael vrientschap met hem maecten, ende waert sake dattet hem geuiel, dat wy onse coopmanschap ende handelinghe aldaer drijuen mochten. Ende waert dat hy eenigen lust tot onserer waere hadde, dijer mochte hy ghebruycken ghelijck al oft sy sijn eygen ware. Het en soude onse Conine oock niet onderlaten, daer mede hy hem wiste aenghenaem te syne, dit ende veel meer beualen wy onsen knecht, dat ick nv onderwegen late. Also tooch onse knecht, gheleyt sijnde vanden swerten Moore, ende vertelden den Vorste alle dinghen van onsen weghen, daer af quam, dat wy alle in grooter vrientschappen met den Vorste quamen. Wy handelden oock aldaer, ende voor onse waere, gaf hy ons knechten, ende sommich goudt, noch en was dat goudt dat wy daer vonden, niet vanden besten. Maer wy hadden te voren gehoort, hoe dat soo veel goudts tot dijer plaetsen ware. Men vindt wel goudts aldaer, maer het is seer diere, schier ghelijck by ons, want sy sien dattet een schoon dinck is, hoewel sijt om slechte sotte dinghen wech gheuen, dwelck by hen groot gheacht is, dat coemt van wonderlijcker natue-

natueren ende ghewoonten, die deen landt voor dander heeft. Tot dijer plaetsen bleuen wy vijfthien daghen lanck. Daer en tusschen quamen die swerte Mooren met hoopen tot onse schepen, ende verwonderden hen seer van ons, eñ den onseren, die sommighe quamen op dat sy yet vermanghelen mochten. Die andere op dat sy wat nieus saghen. Sommige quamen op dz sy catoenen garen vercochten, oft catoenen rocken, die haddē sy van alderley verwen, root, wit, eñ carmesijn verwe, &c. Sy brachten oock menigerley catten, want dz landt crielt vol van sulcke dieren, die gheuen sy oock goedē coop, tstuck voor alsoo veel als voor thien Marcheten, daer voor nemen sy een waere, want sy en hebbē gants geen ghebruyck des gelts. Sy brachten ooc anders veelderley waere, gelijck catten pelssen, ende muscheliaet, ende gauen een once muscheliaets voor yet, dat veertich oft vijftich Marcheten weerdt was, dat en wegen sy niet wt, ghelijck wy doen, want sy en hebben gheen ghewicht. Maer soomen die waere aensiet, so moetet voor een once ghe schat worden, oock brachten sy ondere andere, daeyen ende alderley vruchten, dijer waren die sommighe wildt, maer niet onlieffelijck om eeten, maer ick en wilde dijer niet eeten, want ick hadde sorghe voor het buyck wee, want sy lazeren bouen maten seer. Alsoo quam alle daghe veel volcx tot ons, die en waren nochtans nz van eenderley spraken, die voeren hier ende daer met haer scheepkens, gelijck by ons tot Lyons in Vranckrijck gheschiet op der Sonen. Alle haer schipvaren doen sy mz roederen, daermede dryuen sy die schepē wtermaten snel, sy staē achter ende voor int schip, noch achter meer, oock scheydē sy hen onderwylen, op dat dat scheepkē op gheen syde hem en neyghe. Daer staen sy ende roederen mz vrijer handt, ende sy en hebben gheen roer aenhangende, alsoo makē sy haer roeders. Sy nemen eenen langhen staeck, ende sy maken voor daer aen een berdekē gelijck een telioore, daer mede varen sy seer snel ende behendt, haer scheepkens en comen niet verre vanden lande, ende begeuen hen gerne in die cleyne wateren, dijer veel daer wt gaen. Sy en comen oock niet verre van harer landts aert, op dat sy niet van haers ghelijcken den anderen swerten Mooren ghevanghen en worden, ende dē Christen voor knechten vercocht en worden. Als wy nv alsoo met hen onse coopmanschap, dreuen. Doen gheereghen die onse seer heete cortsen, op dat wy dan den onsen te hulpe quamen. Soo voeren wy snellijck weder wech, weder tot den wtganck vanden ghedachte water.

Vanden wilden oliphanten, ende hoe dat mense vangt, dat xliij. Capittel.

ONder desen dinghen, die wy van den gewoonheyden deser lande segghen connen, dwelck wy sommich vā andere, eñ sōmige met onsen ooren gehoort hebben ende met ooghen ghesien hebben, inder tijt als wy daer woonden. Soo wil ick ten eersten aen haer gheloue beginnē, ende is te weten, dat sy den afgoden op menigerley manere dienen, ende gheuen den tooverijen groot gheloue, sy doen ooc anders veel dingen wt ingeuen des duyuels. Sy wetē wel van Godt te seggē, hoe wel sy hem niet en eeren, na dijen dz sy hem kennen harer veel hanghen den Machometh aen, ende loopen altijts omme wtwendich haers landts, ghelijck die Egyptenaers, eñ woonen aldermeest by den Moorē. Maer die inwoonderen en comen niet wt haer landt. Sy leuen ghelijck die swerte Mooren in Senege, ende sy gheneeren hen ooc schier alsoo, met ghelijcker spijsen, die selue ghebruycken catoene cleederen. Maer die swerte Moorē, die gaē gemeynlijck naect, want die andere hebben meer catoens. Die vrouwen draghen eenderley cleedinghe, ende eer dan sy tot rechten ouderdom comen, soo stoppen sy haer lijf, ende bernen hen veel litteekenen, die hen altijt blyuen. Die selue teekenen die schijnen oft ware een ghebloemt flouweel, die menigerhande verwe heeft. Die landtschap is seer dorre, ende hoe naerder dat sy den middach woonen, soo verbrander sijn sy, die hitte is ooc by den wateren alder grootste, van den boomen weghen, die daer omme staen, want waer haer die hitte niet ghedeylen ende verdempen en mach, daer bernt sy alder meeste. Die boomen

die

die daer wassen die sijn soo dicke, dz sy wel xvij. voeten int ronde hebben, hoe wel sy niet soo hooghe en sijn ghelijck die dicke heyschte, want sy sijn selden ouer die twintich voeten lanck. Ende hoe wel dat sy nz oudt en sijn, soo worden sy noch wormstickich eñ verrot. Die inwooners seydē ons oock, dat daer noch veel hoogere boomen inden lande waren, daer af constē wy lichtelijck af nemen, dat dz landt seer vruchtbaer was, want daer die boomē in sulcker dicten wassen, dat en can niet sijn, dan dat landt moet wel ghewatert sijn. Dese lādtschap heeft oock veel oliphanten, die sijn wildt, ende en worden aldaer niet so tam, als op andere plaetsen. Ick sacher op een tijt vier wt der wildernissen gaen, ende doē wyse wt den schepe saghen, doen liepen wy hen na. Maer doen sy ons siende warden, doen togen sy snellijck weder te wildernissen toe. Ick hebbe oock eenen dooden gesien, dien hadde een Vorst Gnumimense ghenoemt (ter eeren van my) latē ombrengen. Die selue Vorst woonde aen den wtganck des vloets Gambre, die ginck wt tagen met veel swerte Mooren, ende bleuē twee dagen wte, in der selver iacht, eñ daer wart der oliphant gevelt. Sy gaē te voete op dat weydwerck met haren boghen, ende sweerden gewapent, eñ bestrijckē alle haer wapenen met venijn, het is oock te weten, dat die selue oliphantē in wildernissen gevangen worden, aldaer veel slijcx is, want dat dier heeft grooten lust int slijck ende vuylicheyt, gelijck die wilde verkenē doen. Die swerte Mooren leggen hen achter die boomen eñ als die oliphanten daer voorby gaen, soo vellen syse met pijlen eñ spiessen. Daer loopen sy wonderlijcken snel van eenen boom tot den anderen, soo lange tot dat sy den oliphanten ombrengē. Die selue en can hem (om sijnder grooten willen) van den schoten ende steken nz wachten. Maer waert die swerte Mooren dat met den oliphanten int wyde veldt onderstonden, daer niet soo veel boomen en waeren, soo en mochten sy den oliphant niet doorsteken, want daer en is gheen mensch soo behēdt, die eenē oliphante ontvlie mochte, dat hy hem niet met eenen snappe vinck, al waert dat hy niet en liepe, dat doet die groote des diers. Ende alst onverhueds gheschiet dat een oliphant eenen mensche vangt, soo grijpt hy hem met syne snuyte ofte trompe ende worpt hem in die locht, alsoo dat die sommighe sterven, eer dat sy weder ter aerden comen. Die snuyte des oliphanten is ghelijck eenē verkens muyl, dan alleen dat den oliphant die snuyte na synen wille verlengen mach, als nv streckt hyse wte ende dan treckt hyse weder in. Die swerte Mooren hebben my dickwils gheseyt, dat die oliphanten niet toornich noch quaet en worden, ende en doē geenen mensche leet, sy en worden te voren daer toe ghetercht. Ick heb op een tijt eenē middelbaren oliphanten daer ghesien, die was doot, ende hadde tanden die en waren niet min dan drij spannen dicke, ende ginghen hem twee spannen wt, ende was noch een spanne met den tandtvleesch bedeckt, ende die wyle dat haren ouderdom aen die tanden ghekendt wort, soo seyden sy dat hy nz oudt en was, want die tanden en waren niet groot, teghen sommighe andere te rekenen, daer sijnder sommighe soo groot, datmen deuren stijlē daer af makē mocht, sy ghebruycken sy oock voor thuijn stakē, ghelijck Plinius seyt, ende soo sy oock vertelden. Soo worter wel oock somtijts ghevonden, die twelf spannen lanck sijn, ende hoe wel dat ick gheseyt hebbe, dat dien oliphant niet groot en was, teghen sommighe anderen te rekenen, soo was hy noch soo groot, dat hy meer vleesch aen hadde, dan vijf ossen by ons hebben, den selven oliphant schencte my der Vorst, met conditie, dat ick soo veel vleesch daer af name als ick wilde, dat ander soude ick den iagheren gheuen. Die aten seer gerne des oliphanten vleesch, ende sy noodē my dickwils, dat ick van dat vleesch mede eeten soude, doen hiet icker een stuck afhouwen, ende in mijn schip coken, dat ander brieden sy. Alsoo dat icx ghesoden ende ghebraden ghegeten hebbe, niet van lusts weghen, die daer niet en was, sonder alleenlijck op dat ickt proefde, eñ my sulcx by mynen landtslieden beroemen mochte, dz ic sulck vleesch ghegeten hadde, welck sy noyt ghesien en hadden. In somma ick en hadde gheenen lust tot dien vleesche, want het is eens rouwen ende wilden ghesmaecks ende seer hart. Ick nam oock in dat schip een stuck vander snuyten oft trompen, daer trock ick sommighe hayren wte, die swert, twee

span-

ſpannen lanck, ende redelijcken dicke waren, die ſelue bracht ick met my in Hiſpaniam midtſgaders ſommich vleeſch, dat ſchencte ick al den Furſten Don Hurick, van welcken voorgheſeyt is. Die nam dat ſelue oock aen, voor een groot gheſchenck, ghelijck een vremdt dinck dat noch in ſynen landen noyt gheſien en was, want die Vorſt hadde grooten luſt in den dinghen die wt vremde landen quamen, ende voor af alſſer yet quam, daer hy ſyne hulpe ende coſt toe ghedaen hadde.

Vanden ſchenkelen oft beenen des oliphanten ende van eenen peerden viſch, dat xliij. Capit.

HEt is oock te weten dat een oliphant ronde voeten heeft, ghelijck een peert, van eenen ſwerten breeden weere ghemaeckt, eñ aen dien voet ſijn vijf clauwen aen eender ſyden des voets naeſt der ſolen, dijer is elck alſoo groot als eenen ſilueren dickpenninck, ende hoe wel dat dit was eenen voet van eenen cleynen oliphant, ſoo was hy nochtans onderhalue ſpanne breet alſment int viercant rekenen wilt, want ghelijck gheſeyt is, ſo hebben ſy ronde voeten ghelijck een telioore. Die voorghenoemde Vorſt der ſwerte Mooreñ ſchencte my eenen anderen voet van eenen oliphante, die was meer dan dry ſpannen breet. Dien heb ick ſelue gemeteñ, in veeler bywijn, die ſelue breyde hadde hy aen alle ſyden. Den ſelven voet ſchencte ick oock den Vorſte ende eenen tandt die was wel twelf ſpannen lanck, van natueren wtermaten ſchoon ghechiert. Alle dz ſelue, heeft die Vorſt daerna (ghelijck een heerlijck dinck) eender Hertoginnen vā Boergoengien gheſchenct. Men en behoort oock niet te gheloouen, dat die oliphanten gheen knyen en buyghen, want ſy buygenſe alſo wel, als andere dieren, ende ſy leggen hen neder, ende ſtaen oppe, als ſy willē, hoe wel datter ſommige anders meynen, die welcke verre verdoolt ſijn. Dat groot water Gambre, ende veel andere deſſelueñ lādts, die brenghen Tritlinck, ende voor af eenen grooten viſch, die is ghelijck een zee calf maer hy heeft eens peerds hooft. Maer in dit is hy een zee calf ghelijck, dat hy als nv opt landt ende dan int water leeft, ende ghebruyckt hem beyder elementen gelijck, hy heeft een dicke lijf, ghelijck een coe hoe wel dat hy veel dunner beenen heeft, ende gheſpleten voeten, ende ghelijck gheſeyt is heeft hy eens peerdts hooft, hy heeft oock op elcker ſyden eenen langhen tandt, die ſteect hem wt gelijck eē wildt verken, dijer is elck wel twee ſpannen lanck, dien viſch treckt hem al te met wt den water, ende leeft op dat landt ghelijck een ander viervoetich dier, ende men en vindt nergēs des ghelijcken dan tot dijer plaetſen. By den ſelven ſwerten Mooren, daer vindtmen oock vledermuyſen, ende vuylen, dry ſpannen groot, ende anders alderhande vogelen, die eē groot onderſcheyt by den onſen hebben. Sy hebben oock veel papegaeyen ende viſſchen die den onſen ſeer onghelijck ſijn van weſen ende ſmaeck. Die ſelue ſijn inde ſpijſen nochtans niet onlieffelijck om eeten.

Van den vloet Caſamanſe ende vanden Rooden hooft, dat xlv. Capittel.

DEr onſen cranckheyt daer wy bouen af gheruert hebben, die maecte dz wy ſo haeſt van der landtſchap des Vorſten Latrinenſe wech trecken moeſtē. Ende als wy op braken quamen wy ter ſtont vanden vloet, ende als wy hem verwonnen haddē, ende alderley ſpijſe by ons hadden, ſoo ſach ons voor goet eñ eerlijck aen. Dat wy voorder voeren, daer toe verwecte ons die ongewoōlijcke ſtilte der zee, eñ dat wy dry ſchepen hadden, ende doē wy ons alſo berieden. Daer voerē wy op eenen dach wte, om die derde vre des daechs met goeden winden, want wy quamē gelijc van den ſtroom Gambre, eñ van dat aertrijck daer die ſuijden windt regneert, eñ die die zee raſende ende brieſchende macct. Maer wy richtē ons tegē nederganc inden weſten windt, eñ voeren alſo van lande daer hen. Dz lādt dz wy verlietē, dz was effē, mz veel boomen verchiert, eñ doē die ſchepē op die hooge zee quamen, aldaer ſagen wy eenen hoeck, dē welckē dz ſelue landt macct, daer af nz te ſeggē en is, want daer en was niet ſunderlijcx dz wiſtē wy wel, terſtōt na dien hoeck mochten wy den gheheelē oeuer ſien.

Maer

Maer wy scheptē vā daer, so rasch als wy mochten, want die zee was daerin seer golvende ende grouwelijck op vier mylen verre, dat gauen ons te kennen twee wachters die voor int schip saetē, ende ooc een ander, die opten hooghen mastboom sat, ende der rootsen inder zee waer nam, ooc der Syrtē ende sandt bancken, ende waer bedeet lādt is, dwelck wy drooch noemen, wy voeren alleenlijck sdaechs, op dat wy niet ergens aen een rootse en stieten, by der nacht hielden wy altijt goede wake, ende voerden een schip na den anderen, ende dat met loten die welcke voor varen soude, want een yeghelijck hadde ghewilt dat dander voor ghevaren hadde. Maer om dat niemant hem beclagen mocht dz hy beswaert ware, doen deden wijt deen na den anderen. Als wy noch aen der syden der landtschap voeren, ende dat landt immers voor ooghen hadden, aē den derdē dach onser wtvaert, quamen wy totten wtganck eens waters, die en was niet cleyn, ontrent vijfhondert schreden breet. Ende als wy een weynich teghen nederganck quamen, daer vonden wy eenen cleynen stroom aldaer hechtden wy des tsauonts onse ankeren, maer alst weder dach was, seylden wy weder, ende vonden terstont weder eenen anderen wtganck eens waters, die en was niet veel cleynder dan dien vander vloet Gambre, die selue heeft aen beyde den syden schoon boomen, ende het was een teeken dat dat lādt vruchtbaer moeste sijn. Daerom quamen wijer naerder daer by, ende doen wy aen den wtganck quamen, doen lieten wy alle onse cleyne schepen wte, oock onse dolmetschen oft vertaelders ende bespiers, op dat sy dat landt ende sedē der inwooners besichtichden, ende als hen yet merckelijcx ontmoette, dz sy hen sulcx te kennen geuen souden. Die selue toghen daer hen, volgende onsen beuel, eñ doen sy weder quamen seyden sy ons, dat water hiet Ra, eñ was in der heerschappije des Vorstē Casamāse eenes swerten Mooren, die woonde wel dertich mylen bouen den vloet. Die rechte Heere, en was op die tijt niet thuys, sonder hy street teghen eenen sijnder aenstootender Amptlieden oft officiers. Doē wy sulcx hoorden doen toghen wy den naesten dach daer na van daer. Dien stroom Casamanse is op die hondert Italiaensche mylen van den stroom Gambre.

Vanden vlietenden wateren die wy aldaer vonden ende ooc van den volcken, dat xlvj. Capittel.

Als wy vant ghedachte water scheyden, ende aen der syden voeren, doen quamen wy tot een hooft, dat achten wy op twintich mylē, van den voorghenoemde water. Dat selue hooft is wat hooghер dan dat omligghende aertrijck, ende is van rooder aerden, daerom noemden wijt dat roode hooft. Als wy daer voor by scheepten, so quamen wy weder tot eenē wtganck eens anderē waters, die was eenē boochschote wijt, dyen ouervoerē wy, ende noemdē hem sint Annen stroom. Int voorreysen quamē wy weder tot eē water, dz en was nz cleynder dan S. Annē stroō. Dat selfde noemdē wy S. Dominicus stroom, die is vāt roode hooft ontrent tsestich mylen. Doen wy van daer quamen ende altijt aen der syden voeren. Doen wy eenē dach ghevaren hadden, doen quamē wy tot eenē seer breeden wtganck eens grootē waters, dat achtden wy met den eersten voor eenē arm der zee, maer die wyle dattet aē beyde syden veel boomen hadde, voor af teghen middach, daer āf kendē wy, dattet een vlietende water was. Diens wtgāc is op twintich mylen breet, daer verdreuen wy onsen tijt, ende scheepten ouer dat water, aen der ander syden, doen saghen wy sommighe eylanden, daerom namen wy voor ons, dat wy niet van daer en wilden wy en hadden van te voren dat landt besichticht, daerom werpen wy onse ankeren wte eñ bestelden onse schepen, des naesten morgens saghen wy twee scheepkens, met seer snellen loope tot ons waert comen, eñ doen wy die sagē, doen wart ons wat grouwelen, maer wy verstouten weder ende wapenden ons, op dat wy niet ongherust ouervallen en warden. Maer eer sy tot ons quamen, doen richten sy een spiesse oppe, daer aē hinck een cleyn doeck, daermede begeerden sy geleyde om tot ons te comen. Doen wy dat saghen, soo deden wy ooc alsoo, eē teeken des vredens. Doen dat die Barbaren saghen, doen quamen sy ons naerder, ende voor af dat grootste scheepken, dat quam naerder by mynen schepe. Doen saghen sy

ons

Digitized by Google

ons aen, dat sy haer ooghen niet en keerden, om dat wy so witte lieden waren, ende alsulcken schepen hadden, dijer sy hen niet ghenoech verwonderen en conste mz sulcken seylen ende mastboomen. Maer op dz ick kennisse des volcx hebben mochte, gheboot ick onsen knechten, dat sy den swerten Mooren toe spraken, maer het was te vergeefs, want sy en verstonden onse sprake gants niet, ende wy veel minder die hare, dwelck ons seer verdroot. Maer als wy saghen, dat wy die tijt te vergeefs verteerden, soo schepten wy van daer, eñ bedachten dattet beter ware dat wy niet voorder voorby en voeren, want hoe verder dat wy quamen so veel te min wy haer spraake verstonden, wy en hoopten oock niet met hen te handelen, met de gene daer wy niet teghen spreken en consten, daerom sach ons voor goet aen, dat wy ons een mael weder na huys maeckten, nochtãs bleuẽ wy twee daghen aldaer, daer en tusschen verhandelden wy sommighe waeren. Ter selver plaetsen, daer reyste die seuen sterre schier op der aerden. Wy beuonden oock aldaer sommige strijdighe ende contrarie dingen der natuere, dwelc wy in alle der Christenheyt noyt ghesien en hadden, dat was dat dat water onghelijck wiesch eñ weder viel, dant tot Venegiẽ ende elders, daer wasset dat water ses vrẽ, ende die andere ses vren, vallet weder wech. Maer tot dijer plaetsen wascht dat water vier vren, ende in acht vren vallet weder wech, eñ dat doetet met sulcker ghewelt dattet niet ghelooffelijck daer af te segghen en is, want die zee ghebaert ende thiert soo seer, dat dry ankeren dat schip niet ghehouden en mochten, ende die zee bedwanck ons dicwils alsoo, dz wy in sorgẽ onsers leuens seylen moestẽ, dz die macht der zee, was stercker dan de windt.

Hoe dat wy van daer voeren om dat wy haer spraake niet en consten, dat xlvij. Capittel.

WY toghen van daer van den wtganck des grooten waters, op dz wy weder in Hispaniam voeren, ende wy reysden door die eylanden die ontrent dertich mylẽ van den seluen lande liggen, dijer sijnder vier, die twee grootste bewoonen die swerte Mooren, ende sy sijn eens ghelatten ende niet hooghe landts, ende wat nedere, noch hebben sy schoone boomẽ. Tot dier plaetsen en mochten wy gheen spraake met hen houden, want deen en verstont des anderen spraake niet, daerom togen wy ooc van daer, na onsen vaderlandt toe, aldaer wy oock met der hulpen Godts ten lestẽ quamen, na dien wy veel moeyte ende arbeyt gheleden hadden.

Eynde des eersten schipuaert.

Dat tweede boeck der Scheepvaerden van Vlisbona tot Calcoeten toe/ dat xlviij. Capittel.

WAt ick selue ghesien ende van anderen ghehoort hebbe, ter tijt als ick die selue plaetsen besochte, dat heb ick al te mael inden voorgaende boeck te kennẽ gegeuen. Maer na my sijnder veel daer henen ghecomẽ, tẽ eerstẽ die Portugaloisers, die van harẽ Coninck aldaer gheordineert sijn worden, om die vremde landen te besichtighen. Want doen die Vorste Don Hurick sterf. Doen dede die Coninc van Portugael twee groote schepen toe rusten, die beual hy eenen hooftman, Petro Sinzia, dien die voorß Vorste opgetogen hadde, den seluen beual die Coninck, dz hy die gheheele syde der swerte Mooren besoecken soude, op dat hy nieuwe landẽ vinden mochte. Met den Petro Sinzia, is een ionck ghesel gheweest, mijn goeder vriẽdt, die was mijn handtknecht als ick die landen besochte. Maer doen die voorgenoemde schepen weder quamen, doen was ick Cadamustus op een plaetse die heet Lachus, niet verre vanden heyligẽ oft grooten voorhooft, dwelck S. Vincentẽ hooft ghenoemt wordt. Als ick nv aldaer was, doen quamen die voorghenoemde Peeter ende mijn vriẽdt by my, in mijn huys. Die ontfinck ick ooc eerlijck met alder vrientschap. Die selue vertelden my haer gantze vaert, oock die steden dien sy namen ghe-

gheuen hadden, dat leyden ſy my wte nae ordinantie, ghelijck oock hier te kennen ghegheuen wordt. Ten eerſten begonſten ſy vanden grooten ſtroom, tot den welcken wy comen waren.

Ten eerſten ſeyde my mijn vrient, hadde hy beſocht die twee groote Eylanden, ende hy ſeyde hoe dat ſy ghebout werden, ende ten eerſte, hoe dat hy in deene gheco-men was, eñ hadde aldaer met den ſwar-ten Mooren ſprake ghehouden, hoe wel dat deene dē anderen niet verſtaen en had de, noch beſaghen ſy haer huyſen, dat wa-ren cleyne ſtroyen huttekens, daerin von-den ſy ſommighe godekens, daer aen dat ſy meneten, dat ſy den afgoden aenhan-ghende waren. Ende als ſy niet met mal-canderen handelen en conden, om der ſpra ken wille, ſoo toghen ſy van daer, ende reyſden altijt aen der ſijden henen, tot dat ſy aen eenen wtghanck eens grooten wa-ters quamen, dat was (ghelijck hy ſeyde) op drie oft vier mijlen breet. Ende ſy ſey-den dat den voorgaenden wtghanck was vanden grooten ſtroom op vijftich mijlen altijt op der ſyden, hy ſeyde oock hoe dat den ſelven ſtroom ſijnen name hadde van eenen Amptman Beſegne, des ſelven heerſchappije is aen den voorgaenden wt-ganck des waters.

Wy ſchieden vanden wtganck des ghe-dachten waters, ende ſeylden altijt lanck der ſyden op, tot dat ſy aen een hooft qua-men, dat ſy Verge noemen, dat heeft een berchachtich lant, maer het en is noch niet hooghe, eñ dat hooft is vant gedachte wa-ter op die hondert ende veertich mijlen weechs, die berghen hebbē ontallijcke boo-men, die ſeer luſtich ſijn om aen te ſiene, want ſy ſijn hooge ende machtich te ſiene.

Van dat hooft Sagres/ ende van anderen dyen, oock van die namen van ſeer groote wa-teren, dat xlix. Capittel.

SY voeren voorby dat hooft Verge ghenoempt, ende reyſ-den altijt lanck der ſyden op tachentich mijlen verre, doen ontdecte hen een ander hooft, dat was hooghер dan alle dandere die ſy oyt ghеſien hadden, want het climpt op-waerts bouen maten, ende wort ten leſten ſchaerp ghelijck een Diamant, ende het heeft veel boomen, dien gauen ſy den na-me Sagres, tot ghedachtenisſe eens ſlots, dat die Voriſt Infant, aen dat heylighe voorhooft hadde doen bouwen, ende hietet Sagren, dat ſelue Slot heeten die Por-tugaloiſers, dat hooft Sagres van Si-gnea, ende die ſchiplieden ſeyden oock, hoe dat dit volck ſeer afgodes waren, dat bewеſen hare houten godekens, die ſy neer ſtelijck dienen. Want ſy en eten niet, ſy en offeren eerſt haer ſpijſe den afgodekens, ſy ſijn ſeer ſwart, ende ſy bernen ſommige teeckenē aen haer lijnē, tē eerſten aē haer voorhooft. Sy worden lichtelijcker aſſche verwe dan ſwart. Voor nederkleederen ge bruycken ſy ſchorſſen van boomen, daer mede decken ſy haer ſchamelheyt, anders ſijn ſy heel naect, ſy en hebben oock ghee-ne wapenen, want ſy en hebben gheen yſ-re. Sy leuen van honich, rijs, ende moes, ghelijc van boonen, vitſen ende andere die den onſen ſeer ghelijck ſijn, maer ſchoon-der, ſy eten ooc coeyen ende geyten vleeſch, noch niet te vele, want ſy hebbēs weynich. Ende ouer dat ſelue hooft ſeggen ſy, daer ſijn noch twee tamelijcke Eylanden noch onbewoont, dier is deene ſeſſe, dat ander acht mijlen van daer, eñ hebben veel boo-men, die inwoonders deſer landen maken oock nakers, oft cleyne ſcheepkēs ghelijck die onſe, daer in moghen dertich oft veer-tich menſchen varen, die roeyen al ſtaen-de, ſy doorbooren haer voren met veel gā-ten, daerinne hanghen ſy gulden ringhen, ghelijck eertijts die Egyptenaers peerlen aenhinghen, ſy draghen oock ringhen in die neuſen, die en doen ſy niet af dan als ſy eten willen. Alſoo doen oock haer vrou-wen, maer die edele vrouwen eñ Vorſtin-nen, die hebben dat meer dat ſy oock deur-ghebooрde lippen hebben, daerinne dra-ghen ſy ſommighe ringhen, gelijck die an-dere Mooren, die mogē ſy weeh doē, wan-neer ſy willen, ende dat is by hen een tee-cken eens grooten edeldoms ende heerlije-heyts. Bouen dat hooft Sagres op die veertich mijlen, daer is eenen anderen ſtroom S. Vincentzen ghenoempt, diens wtganck is ſchier vijftich mijlen breet, ne-uen den ſelven ſtroom is den groenen ſtroom, die is grooter dan S. Vincenten ſtroom, den wateren ende ſtroomen, heb-

ben

ben die Portugaloysſche ſchiplieden namen ghegheuen, want die Coninck hadde hem wtgheſchict om die weerelt te beſichtighen, dat gheheele Landtſchap is met berghen omghetuynt, daer af vlieten veel wateren ende beecxkens, die beuochtighen dat aertrijck, alſoo dattet goet daer inne te wandelen is. Bouen den ghenoemden ſtroom op twee hondert ende vier mijlen, daer is een ander hooft dwelc ſy wolijck noemen, van weghen des luſtighen landts, dat aen dat ſelue hooft beghint, achter dat ſelue hooft is eenen ſeer hooghen berch, die is ganſch vol boomen die ſijn altijt groene. Alſmen ouer den berch coempt, ſoo ſietmen ſommighe cleyne Eylanden inwendich in der zee op achte mijlen weechs, het grootſte onder die ſelue heeft int ronde op twaelf mijlen weechs, die heeten ſy wildt, maer den berch noemen ſy den leeuwen berch, daer nae volcht dat onderſte, dat is een Simmen lant gheheelijck met ſandt bedect, gelijck den oeuer der zee is, van dat ebben eñ vloeyen der baren, maer alſmen ouer dat leeuwen geberchte coempt, ſo loopt aldaer een ruyſſchende water, welcken wtghanck is wel drye mijlen wijdt, dat noemen ſy dat root water, dat is gheſchiet van weghen des rooden aertrijcx, daer af ſchijnt dat water oock root, dwelck anders blauw is, aen dat water is een voorhooft, dat hebben ſy nae den water van voorgaende oorſaken weghen ghenoempt, Gegen, van dat ſelue voorhooft ſietmen twee cleyne Eylanden, die heeten oock alſoo, van daer ſietmen dat ſeuen gheſterte eens menſchen hoogde vander aerden ſtaen, alſoo dattet ſchier dat water aenroert, den wtgancks des rooden waters leet vanden Eylanden op thien mijlen. Alſmen ouer den rooden berch coempt, ſoo crompt hem dat aertrijck ſeere vant aenſtooten der waterē, ende die groote vloet, dien ſy genoempt hebben den ſtroom onſer vrouwen ten ſneeuw, want op onſer vrouwen dach int beghintſel der hondtſdaghen, doen ſaghen ſy veel ſneeus ende vonden deſe vlietende beke. Op dandere ſyde des vloets, is een voorhooft, teghen dat ſelue een weynich inwendich der zee is een Eylandt, daer worpt die zee ſandt wte, ende maeckt veel drooch-

ten, ende is ſeer wreſſelijck van weghen der berghen die daer aen ligghen, ende veel beecken die daer inne loopen, daer om heeten ſijt dat banck Eylandt, want dat wtgheworpen ſandt ſiet ghelijck bancken, ghelijckt bouen gheſeyt is.

Bouen dat ſelue Eylandt is een groot hooft, dat ſy ſint Annen genoemt hebben, want het is op den ſeluen dach gheuonden, dit voorhooft is van dat eylandt op vieren twintich mijlen naer.

Van dat palmen water ende andere vele vloeden. Dat I. Capittel.

ALſmen voordaen coempt op dat water van ſint Annen, op die ſeuentich mijlē weechs, ſoo vindtmen een ander water aen der ſijdē, dat heeft ſynē naem vanden palmen boomen ontfanghen, die wijlē dat haerder ſoo vele daer by waſſen. Des waters wtganck, hoe wel dat het breet ghenoech is, ſoo iſt nochtans ſoo vol ſandts ende droochten, daeromme men daerinne ſonder ſorghe niet varen en mach. Sint Annen hooft leet van deſen watere op ſeuentich mijlen, ende heeft eenen ſeer drooghen oeuer, die en draecht niet met allen, hoe wijt hy oock is. Sy vonden aldaer oock een ander water, dat noemden ſy eenen ſtroom der wateren, tot een teeken, doen ſy dat water vonden, doen ſaghen ſy veel beecken ende waterloopkens die die inwoonders ghemaeckt hadden. Opwaerts des ghedachten waters op vierentwintich mijlen aen den oeuer, daer vindtmen een hooft, dwelck hem in die zee ſeer hooghe op doet, daer in is eenen ſeer hooghen berch, dat ſelue voorhooft noemen ſy een hooft des berchs, ſoomen voordaen op ſeſſe mijlen weechs coempt, daer vindtmen een cleyn hooft, dat en is niet hooghe, ende het heeft een cleyn berchſken, dat hebben ſy Corteſium ghenoempt, daer hebben ſy veel hernender vieren gheſien aen den oeuer.

Digitized by Google

ende op den boomen, die hadden die inwoonders des landts aenghrsteken, op dat ſy ons van verre (ghelijck van eender wacht) mochten ſien, want ſy en hadden onſer ſchepen ghelyck noyt meer ghesien. Alſmen nv voorby dat hooft coempt, ſoo ſietmen een wtermaten dicke wildernisſe, die ſelue boomen beſchadighen dat water der zee, alſoo nae ligghen ſy den watere. Na deſe wildernisſe saghen ſy ſommighe renſcheepkens, ende in elck ſcheepken drie naecte mannen, die hadden coluen voor wapenen, die waren ghemaeckt ghelijck pijlen. Sy hadden oock cleyne meſſen in den handen, ende twee ſchilden ende drye boghen, die ghenaecten ſeer onſen ſchepen, ende hadden haer lippen ende neuſen deurboort, ſommighe die hadden ketenen van menſchen tanden ghemaeet, ende aen haer halſen ghehanghen, die onderſtonden wy aen te ſpreken doer onſe knechten. Maer hoe wel die ſelue oock ſwarte Mooren waren, ende vele ſpraken connende, ſoo en mochten ſy nochtans niet te weghe brenghen, dat ſy malcanderen hadden moeghen verſtaen. Ende hoe wel dat ſy malcanderen niet verſtaen en conſten, ſoo quamē van haerder drye in onſe ſchip, dier vinghen wy eenen, op dat wy hem onſen Vorſten brengen ſouden, want onſen Vorſt hadde ons beuolen, dat alſt comen ſoude, dat wy niet voorder varen en wilden, ſoo ſouden wy te weghe brenghen, dat yemandt van den aldervoorderſten landen met ons quame, het waer met liefde, wille, oft met ghewelt. Daerom op dat wy onſen Vorſte ghehoorſaem waren. Soo brochten wy dien met ghewelt tot Vliſbona. Den ſelven hebben aldaer veel ſwarte Mooren aengeſproken, want men vint van alle natien van volcke aldaer, daer mede onderſtont die Vorſt yet nieus van hem te vernemen. Maer nae dat ſy alle ſpraken met hem verſocht hadden, ſoo en mocht gheener te weghe brenghen, dat oyt eener den gheuanghen ſwarten Mooren hadde connen verſtaē, oft een ander hem, dan alleenlijck eene Moorinne, die was by eenen Raedtſheeren tot Vliſbona, die ſelue verſtont den man, ende ſy conſte ooc met hem ſpreken, nochtans en conſten wy niet meus, deur die vrouwe van hem vernemen, dan alleenlijck dat inden lande van daer wy hem ghebracht hadden, daer waren vele leuende Eenhorenen, ende me nigherley dinghen. Onſe Vorſte behielt den man ſoo langhe by hem, tot dat hy alles verſtont, wat treffelijck in ſijn rijcke ware, daer na begaefde hy hem heerlijck, ende gaf hem weder vrij. Ende doen hy een ſchip toe ruſtede, doen ſchiete hy hem met grooter eeren weder in ſijn lant, daer en is oock nyemandt van voorder gheeomen, dan van dat landt, van daer wy den man ghebracht hebben, van doen aen, doen ick beghonſte ter zee te varen, dat was int iaer duyſent vier hondert drye ende tneghentich, den eerſten dach Februarij. Die wildernisſe daer wy af gheſeyt hebben, hebben ſy den name gheghe-uen, onſer vrouwen ten eynde, dat en can ick oock niet achterghelaten, dat aen den ſeuenden dach, na dien dat wy weder thuyſwaerts keerden, doen ſaghen wy dat witte hooft, ende als wy den naeſten dach daer voorby quamen, doen ontmoette ons ontrent den middach in der zee, een onſprekelijck groot dier, dat was gheſchapen ghelijck eenen viſch, die liep ſeer ſtrenghelijck nae ons toe, dat ſaghen wy voor int ſchip, ende het en verſchrickte ons niet weynich, want wy en hadden noyt grooter dier ghesien, dat dier dat ghinck daer henen met ſulcken ghedruys ende geruchte, dat wy ons veruaerlijcken ſeere daer af verſchricten.

Ende als wy gheenen raedt en wiſten, ſoo dochte ons goet ſijn, dat wy die vluchte gauen, daeromme richteden wy onſe ſeylē nae die winden, eñ wy voeren alſo ſnel, als wy conſten op die hooge zee, alſoo quamen wy met der hulpen Gods van der vreeſen ende perijckel, wy ontginghen den viſch op een mijle weechs, naerder en quam hy by ons niet, doen saghen wy hem na int langhe, ende beſaghen hem neerſtelijck. Ende als hy dat hooft bouen dat water hief, ſoo dochte eenen dat hy vloghelen hadde ghelijck eenen windtmolen, daeromme achteden wy dat dier, alſoo groot te ſijne, ghelijck een Galeye, het ſeyden oock alle die hiſpanier, die ter zee van ioncks ghewoon waren, dat ſy noyt grooter ongheſchapener dier ghesien en hadden, dwelc haer alſoo verſchriet hadde, hoe wel dat ſy veel waluiſſchen ghesien hadden,

Digitized by Google

den, nochtans gheenen soo grooten als dat dier was.

Van het wt varen / ende het wedercomen der Portugaloysschе schepen, dat lj. Capittel.

DJe schepen die den alderdoorluchtichste Coninck van Portugael wtghesonden heeft dat sijn dese, ten eersten twee dier elck tneghentich vaten hielt, die noemen sy Boloneros, dat derde hielt vijftich vaten, ten lesten een matelijck last schip dat alderley prouiande vuerde, dese schepen vuerden alle op hondert ende tachentich menschen, eñ sijn tot Vlisbona wt gheuaren den neghenden dach Julij int iaer duysent vierhondert seuen en tneghentich, ende Vascho de Ghiman was haer Hooftman oft Patroon. Op den thienden dach Julij, int jaer duysent vierhondert en neghen en tneghentich, doen quam dat schip weder, dat vijftich vaten gheuoert hadde tot Vlisbona, maer den hooftman van dien schepe was in een Eylandt geuaren, datmen noempt dat groen hooft, op dat hy daer synen broeder te lande brachte, die was seer cranck, ende hy behielt dat groote schip by hem, dwelck tneghentich vaten hielt, dat ander heeft hy verbrant, by ghebricke van lieden, oock dat ander schip (dwelck prouiande ghevoert hadde) dat verbrande hy oock, dan het was haer voornemen, doen sy wt voeren dat het niet weder thuys-comen en soude.

Van den rijcke Melinde / ende van der stadt Callicoeten, oock van veel ander plaetsen, dat lij. Capittel.

ALs wy nv weder thuys gheco-men waren, doen hadden wy noch by ons op vijftich menschen, met menigherley cranc-heden beladen, den sommighen was wee inden mont ende inder keelen, den anderen was wee aen den beenen ende knyen, die verdorden hen van etter, oft sy hadden andere grouwelijcke smerte daer aen. Maer wy waren achthondert leuken voorder comen in vreemde landen, dan te voren gheschiet en was, tot dat hooft toe der goeder hope ghenoempt, ende dat gheuonden aertrijck ter tijt don Johans. Doen sy op sesse hondert leuken, dat hooft der goeder hope voorby geuaren waren aen der syden aldaer altijt die swarte Mooren woonen. Ende doen sy die voorseyde sesse hondert leuken volbracht hadden, doen vonden sy een groot water, aen welcken wtghanck is een wel bewoonde vlecke oft meret der swartten Mooren die daerinne woonen, ende sy strijden altijts met desen swarten Mooren, dat voorghenoemde water, heeft wter maten veel goudts, ghelijck ons die inwoonders seyden, eñ sy baeden ons, dat wy aldaer wilden verwachtē die nieuwe maēt, daer vore gheloefden sy ons veel goudts te gheuen, waert dat wy daer verwachten wilden, maer die Patroon des scheeps en wilde niet wachten, sonder snel voort varen. Maer als wy op drychondert ende vijftich leuken voort gheuaren waren, daer vonden wy een onghemuerde stadt, met veel volcx beset, die waren den Indianierē seer ghelijck, die huysen waren van tichelsteenen ende calck, schoon ghemaect op der Mooren aert, aen die plaetse quamen wy aene, ende werden vanden mooren Coninck vriendelijck ontfanghen, die ghaf ons eenen toe, die ons den wech wese, dat noemen sy eenen piloten, want wy moesten doer eenen stroom varen, dies natuere ons onbekent was. Die stadt heet Melinde, ende leet vore aenden wtghanck des strooms, ende op beyde syden woonen veel Mooren, dese pilote conste die Italiaensche sprake seer wel. Ende als wy den stroom deurscheepten op seuen hondert leuken verre, doen quamen wy tot eender grooter stadt die was den Christen, ende is grooter dan Vlisbona, Callicoetē ghenoempt, dien seluen stroom heeft veel steden ende dorpen der Mooren, int aencomen sijn veel engden der zee, ghelijck in Romania. Als wy doer die engden quamen, ontmoette ons een andere zee, oft stroom, die roode oft Arabische zee ghenoempt. Op der sijden is die wooninghe des schandelijckē Machometschen op drie dachreysen verre, Mecha ghenoempt, aldaer is die Arcke Machomets, ende het is een schoone stadt, vanden Mooren

Digitized by Google

bewoont, ghelijck ick achte, soo is dat den stroom, daer hen (ghelijc Plinius seyt) des groote Alexanders, eñ daer henen der Romeynen schepen comen sijn, ende is ten lesten onder die Romeynen comen.

Van der gheleghentheyt der stadt Collicoeten oock van den manieren des Coninex, eñ van sijn hoff, dat liij. Capittel.

MAer op dat ic die Christelijcke stadt Callicoeten beschrijue, so wetet dat sy grooter is dan Lisbona. Ende daer woonen Indianische Christen, die hebben eene verwe tusschen wit ende swart, sy hebben veel kercken ende clocken, noch en hebben sy gheen Priesters oft kercken chiragie, noch soo sietmen in heure kercken, sommige vaten met water, dier oock sommige vol balsaems sijn. Ende sy doopē hen alle drye jaren een mael in een vlietēde water, dat selue water loopt voorby der stadt henen. Aldaer sijn sommighe tempelen van gebacken steenen ende calck op der Mooren aert ghebout. Die stadt is gedeylt met straten ende plaetsen, den Coninck deser stadt wordt onsprekelijcken dienst bewesen van synen onderdanen, hy leeft gelijck een Coninck in grooter pomperijen, ende waer hy is, daer volcht hem een groote menichte sijnre dienaers nae, hy heeft oock veel huysgesins, Camerlingen, Poortiers ende een Coninclijck Palleys. Maer als wy daer aen quamen, en was die Coninck niet by huys, maer doen hy vernam, dat onsen patroon aencomen was, brack hyvā stonden aen op vander plaetsen daer hy was. Dat was een stedekē vijf oft sesse leuken van Callicoeten, ende hy quam weder tot Callicoeten met vijftich mannen die hē gheleyden. Nae drye dagen schickte hy aē onsen Patroon, dē seluen (soo haest als hy te lande quam) ontfingē hem, ouer die vijf duysent menschē, die welcke hem na volchden tot aē des Coninex hof, maer twaelue gheleyden hem, aen der poortē daer wachten thien poortiers oft duerwaerders, die droeghen siluere coluen van schoonder arbeyt ghemaect. Daer na quamen sy in des Coninex slaepcamer, daer lach die Coninc in eē neder bedde, ende hy was op dese maniere ghechiert. Ten eersten soo was die gantsche camere bestroyt met flouweel eñ die mueren ofte wanden waren behangen met Damast van alderley verwen, maer dat bedde was gedeckt, met een witte decken, die was met goudt draet ghewrocht, het hadde oock eenen seer costelijcken omhanck, daer mede het onschadicht werdt. Doen begonst die Coninck vanden nederen bedde met hem te spreken, eñ vraechde hen wie dat sy waren, eñ waer dat sy henen wilden, dat begheerde hy van hen te weten. Doen andtwoorde onse Patroon, Heere Coninck, die Christenen hebbē een ghewoonte als een Vorst teghen den anderen yet, doer eenighe Legaten met malcanderen handelē, dat alsdan die Ambassaet, sijns Vorsten meyninghe niet te kennen en gheeft, het en sy dat die omstanders een weynich af treden, doen wenckte die Coninck die sijnen, dat sy een weynich af treden, doen sprack die Patroon dē Coninck alsoo ane. Het was den Coninc van Portugael ouer langhe tijt condt gedaen, wat een treffenlijcker Coninc dat hy was, ende hoe hooghe dat hy in eeren te houden ware, voor af, die wijle dat hy die Christen in eeren hadde, daeromme ware sijne neerstighe bede ende begeerte, dat hy met hem in vrientschap ende gemeynschap quame, waert dat hem sulcx moghelijc ware, daer om liet hy hē doer sijnē Ambassaet vriendelijck groeten, na die gewoonte der Christelijcker Coninghen, die welcke malcanderen gheerne sulcke groete toe schicken. Die Coninck ontfinck die bootschap ende die groete vriendelijck, ende hy beual eenen van synen Amptlieden, oft Officiers, dat hy onsen Patroon eerlijc in sijn huys name, ende vermaēde hem vrolijc te syne.

Van der Specerije ende manieren der stadt Callicoeten, dat liij. Capittel.

IN der stadt Callicoeten, sijn seer rijcke Cooplieden, ende dier vele, die selue maken hen den Coninck met listen ende gauen te vriende, alsoo dat alle dinghen nae haeren wille gheschieden, daerom hebben sy een kercke aē die merct, aldaer sy haere coopmanschap drijuen, dat sijn mooren, ghemeynlijck scherpe geoeffende cooplieden.

In

In deser stadt Callicoeten brenghen sy allerley specerije. Cimmante oft caneel, naghelen, peper, gengeber, wieroock, ende laccaen. Sy heeft ooc dicke bosschagien van Sandael hout. Maer die specerije en wascht niet aldaer, sonder men brenget vā verre, daer henen vā een eylandt, dat leyt vander stadt Callicoetē hondet en tsestich leuken verre, een mijle oft leuken vander vaster aerdē, nochtans aen der seluer sydē, daer die stadt Callicoeten leyt. Ende men mach te lande daer henē gaen in twintich daghen. Aldaer woonē Mooren, die en regeren doch niet ouer die Christen, ende vā daer coemt veel specerije tot Callicoeten, want daer is haer coopstadt eñ stellinge, haer beste munte noemen sy Saraffi, die is van goeden reynen goude ghemaect, die muntet die Soudaē een heere Syria, die Saraffi sijn twee graenen beter dan een van onse guldēs. Men neemt ooc aldaer die Veneetse ende Geneuoise ducaten, eñ een siluer munte die is cleyne, die slaet (ghelijck sy meynen) die Soudaen.

Aldaer vintmē alderhande siden laken van costelijcke verwen ghemaect, ooc gulden stucken, met grooter consten doortogen, men vindt ooc aldaer vaten van Ten ende Metael. Ende in somma men vindt daer al tgene dat den mensche tot nut dienen mach, dat coemt al so ick meyne, wt Babylonia Egypti, dwelck men Cayo noempt.

Van den Scheepē die henen voor den Magneten wachten moeten, ende ooc vander weerde der specerijen, dat. lv. Capittel.

DIe Portugaloisers sijn in der stadt Callicoeten ghebleuen vanden twintichsten dach des Meys aen, tot aen den negenthiēstē dach des Octobris. Daer en tusschen hebben sy veel schepē sien aencomē, meer dan duysent ende vijfhondert, die hier eñ daer varen, om coopmanschap wille, eñ tē cerstē om specerije wille. Maer dat grootste schip onder dijen allē, en hielt gheen twee hondert vaten, sommighe sijn cleyne, die sommighe sijn groot, ende hebben eenen mastboom. Sy en varen ooc niet, sy en hebben dan dē wint henen na gaēde, daerom verachteren hen dicwils die baren der zee, eñ daer verdrincter ooc veel. Sy sijn met grooter const gemaect, maer niet sterck, ende en moghen geen last des gheschuts lijden. Maer die daer wt varē om specerije te halen, die hebben eenen tamelijcken bodem, also dat sy gheen groote wijde en behoeuē om te varen. Die som mighe en hebben daeromme gheen yser, om dat sy hen voor die cracht des Magneten vreesen. Want mē siet den seluē steen, bouen dat eylandt, aldaer sy henen varē. Als sy aen landt varen moetē, so moetē sy op dat aertrijck staen, in den moer dat besorghen sy, op dat sy des te sekerder staē moghen opt drooghe. Als die zee op gaet, so besorghen sy, dat dat schip daer mede aen dat drooghe come. Daer blijuen sy, tot dat die naestē cooplieden van daer varen. Die zee wascht ende valt aldaer, alle sesse vren, ghelijck by ons. Men siet ooc aldaer vijfhondert oft sesshondert schepen opt drooghe staen, dwelck niet wel ghelooffelijck en is. Vijf Cantē Caneel en gheldē niet meer dan thien oft twelue ducatē na haer munte te rekenē, dat is die Saraffen. Maer daert wascht, daer en gheldet niet so veel, ende veel min dan om sesse ducaten, gelijck so veel gheldet peper, ende naghelen, maer gengeber cost half so veel, Laccham gheeftmen, schier voor niet, die wyle dats daer so veel is. Aldaer sijn ooc bosschagien van Sandaelhout, voor dese dinghen en gheeftmē niet dan goudt, siluer, oft Corael. Onse waer en achten sy niet, sonder het lynen laken, dat is daer by goeden prijse, want onse schiplieden vercochtē sommige hemden aldaer tot goeden prijse, hoe wel dat sy ooc aldaer schoon reyn lijnwaet hebbē. Dat coemt als ick achte van Cayro der stadt Egypti. Alsmen den tol gheeft, soo gheeftmen vant hondert vijue. Daer sijn luttel costelijcke ghesteente die yet weert sijn, die sy van daer brachten, want op dat ick die waerheyt segghe, so en hadden sy noch goudt noch siluer, daer mede sy hadden moghen handelen. Sy seyden ooc een ander oorsake, daerom dat sy gheen costelijcke ghesteente ghebracht en haddē, want sy veel te costelijck ghevracht worden, meer dan sy ghemeynt hadden, ghelijck also seyden sy vanden Peerlen. Maer wy ghelouen ter contrarie, want wy achten

Digitized by Google

dat sy goeden coop waren, hoe wel dat sy vanden Mooren ghecocht worden, die weleke altijt een dinck grooter achten dan het is, eñ eyssehē voor een dinck, drie. Noch brachten sy sommige Berillos, Topasien, Saphieren, Diamanten, eñ Chrisoliten, Ende sy seydē dat die Patroon veel costelijcke gesteente cochte, want hy hadde alle sijn ghelt voor ghesteente ghegheuen, voe siluer ende gulden vaten, dwelck hy van weghen eens heerlijcken pomps met hem gheuoert hadde.

Vā der stadt Mecha/ daer des Machomets Arke is, oock vanden berch Sinay, eñ der rooder zee, dat lvj. Capittel.

DJe schepē die aldaer alderley specerije brenghen, die varen aldaer ghemeynlijc ouer den grooten stroom, ouer den welcken dat die Portugaloisers varen. Na dien dat sy door die engden comē met haren scheepkens, dat is die roode zee. Daer nae comen sy te lande tot Mecha, daer die Arcke Machomets is, dwelck is van der zee drie dachreysen. Daer nae varen sy tot Babylonia, dat is Cayrum in Egypten aen den Nijl gheleghen. Eñ sy comen tot den berch Sinay, ende ten lesten door een dorre sant, aldaer dickwils die windt (die gene die daer wandelē) met sandt bedect. Daeromme omgaen sy den stroom, die ander dat water, aldaer sy veel lieden geuonden hebben, die by den Mooren ligghen, met den welcken sy langhduerende strijden gheuoert hebben. Tot Callicoeten vintmen oock Macluiseye gelijc in Creta oft Candia wascht, die coemt vā Cayro daer henen. Sy segghen oock dat van tachtentich iaren herwaerts, sommighe Christen die wit sijn, die sijn daer henen ghecomen om te handelen, want sy hebben witte langhe hoeden op, ghelijck die Duytschen, ende hadden lange kneuel baerden tusschen die nase ende den mont, ghelijck tot Constantinopelē dat hofghesin doet, die selue baerden noemen sy Mustaphos, oock waren sy met goeden pansieren besorcht ende ander harnasch ghelijck met ons geschiet. Sy hadden oock spissen eñ bussen, noch niet so groot als wy. Doen die selue also ouer ander iaer ghewoendē aldaer te comen. Doen maecten sy ten lesten een groot schip gesel schaps van twintich oft vijfentwintich schepen, van waer dat dat volck quam, en wetē die van Callicoeten noch niet, haer ware die sy daer henen brachten, en was niet dan reyn lijnwaet. Die specerije die sy loeden, die voerden sy met schepen wech, die hadden vier mastboomen ghelijc die Hispaniers doen. Ick en houde ooc niet dat sulcke specerije in Duytschlant comen sijn, want dat en conde ons niet verborgen sijn. Maer het is ghelooffelijcker dat het Tartaren sijn van Ruscia gelijc sommige meynē, die selue liggen altijt op der zee. Maer ick hope dat wy die waerheyt haest sullē mogē vernemen, door den Pilotē Medium die met hen vaert, gheuanghen by den Patroon, die welcke nv vaert met onwillen.

Van der Spuisinghe des Coninck van Callicoetē oock van sinen volcke, dat lvij. Capittel.

DJe Mooren brengen veel tarwen in die voorgenoēde stadt Callicoeten met haren schepē, eñ eē mensch leeft des daechs van een broot dat vier quatreyn gelt, dat is het derdendeel eens schellincx. Sy makē haer broot sonder desem oft heefdeech. Sy en hebben oock gheen backouens, sonder sy dorren also onder die asschen, gelijc wy al te met coeckens maken, eñ sy makender alle dage versch. Sy hebben rijs ghenoech, eñ veel horen vee, noch sijn sy cleynder dan die onse sijn, daer af hebben si ooc veel melck ende boteren. Soete Citronen, ende alderley goede appelen ende milde vruchten hebben sy, ghelijc daer sijn ooc versche dayen, eñ zee druyuen, ende alderley vruchten. Die Coninck in deser stadt en eet niet, het ghene dat ghelceft heeft, want die ghewoonheyt is by hen, dat die Coninck midtsgaders sinē hofgesinne eñ anderē vroomē lieden, niet en eten dat den doot lijdē mach, daerom en eten sy van geen dier. Daerom dat die heere Christus die almachtige God eē voordeel ghegeuen heeft in der Christen historiē, dat die ghene die doodet sal gedoot worden, ende sy ghelijckent met den woorden, die met den sweerde slaet, die sal vanden sweerde verderuen. In dwelck

sy

sy haer sotheyt meer dan haer slechtheyt bewijssen. Maer die ghemeyne man, die eteē vleesch ende visch, ende en achten des gantsch niet. Nochtans en dooden sy geen profijtelijc dier, ghelijc die ossen sijn, want sy houdense voor geseghende dierē, eñ als sy voorby eenige gaen, so tasten syer met den handen aen, eñ cussense daer na, [redacted]. Die rechte Coninck by hen etet melck, boter. ende rijs midtsgaders veel ander dings. Die selue maniere houden oock die aen den houe de beste sijn. Dese Coninc sidt met grooter pomperijen ter tafelen, eñ hy drinct eē sap van dayen gemaect voor wijn, eñ dat wt een silueren vat. Nochtans also dat dat vat die lippen niet en roert, sonder hy latet van hooge in den mont vallen, ghelijck door eenen trechter. Die visschen aldaer, sijn den onsen seer ghelijck, ende daer sijn veel vischers int landt. Sy hebben oock grooter peerden dan wy, maer die Moorē en achtense niet veel.

Vander kennisse die sy van Christo eñ vanden Paus te Roomen hebben, dat lviij. Capittel.

DIe Christen die inder stadt Callicoeten woonen, die rijdē op Oliphanten, want die selue landtschap heeft dier seluen dieren veel, ende sy worden aldaer lichtelijc getempt. Als die Coninck teghen hen reysen wil, so neempt hy veel volcx met hem, die gaen te voete, maer die sommighe die den Coninck gheleyden die rijden op Oliphanten. Die Edelen dragē den Coninc op haer schouderen, die mans en sijn niet meer dan om die schamelheyt becleet, anders sijn sy heel naeckt. Voor cleederen gebruycken sy cattoene lakenē, dies isser veel int lant. Die edele hebben ooc somwijlen syden cleederen, een yeghelijck is ghecleet nae dat hy vermach. Die edele vrouwen bedecken haer lijf oock bouen den gordel met dunnen fijnen lakenē. Die ander vrouwen en sijn niet meer dan om die schamelheydt becleet. Maer die Moozen sijn na haer manieren ghecleet ende ghedect tot op die voeten. Dese stadt is van Vlisbona vijfthienduysent ende twee hondert mijlen weechs gheleghen. Ende als een daer henen ende wederom sal reysen, dat en mach hy niet eer dan in sesthien maenden volbrengen. Die schiplieden der Moozen, varen in verdere landen met Noozden windt, ende dat met hulpe eens quadraten oft astrolaby. Sy segghen als sy op der rechter syden door den stroom Persie varen, soo vinden sy teghen middaghe elue duysent eylanden, daer sy niet henen en comen, want sy sijn den middach te na, ende het en is niet seker daer henen te comen. Dat sijn moghelijck die eylanden, die die Coninck van Hispanien lest geuonden heeft. Tot Callicoeten hebben sy redelijcke kennisse van Priester Johans, nochtans en handelen sy niet met malcanderen, ende en hebben oock gheen kennisse tsamen, want hy leet te verre van Callicoeten binnen int lant. Sy gheloouen dat Christus geboren sy wt der maghet Maria, die en heeft noyt sonde ghedaen, ende hy is vanden Joden aen een cruys ghehanghen, daer is hy gestoruen, eñ tot Jherusalen begrauen. Sy weten oock wel dat die Paus te Roomen is. Anders en hebben sy gheen wetenschap vander Roomscher kerckē, het sijn haerder weynich gheleert, ende schrijuen in haerder spraken.

Van dat cruyt oft specerije die daer wasch, dat lx. Capittel.

HEt Callicoeten vindtmen veel Oliphanten tanden, ooc cattoen ende suycker bouē matē, ende gelijc ick achte, so vindtmen daer alle tghene datmen tot den leuen niet ontbeerē en mach, want het is een rijc lant. Den wijn is veel weert aldaer, wāt sy hebbē groote lust daer toe. Die Indiaensche Christē hebbē groote achtinge op die olie. Daer wort goet recht eñ iustitie gehoudē meer dā elders. Als eener daer steelt, oft een moort volbrenget, dyen spittē si na gewoōheyt der Turckē. Als si eenige den tol ontuoeren wil, als die achterhaelt wort, so verliest hy alle sijn ware. Men vint daer oock alderley costelijcke waren, ghelijc Muscus, Ambra, Storax, ende dier ghelijcken. Dat eylandt van daer sy die specerije brenghen, dat heet Zel, die is voerder dan die stadt Callicoeten

ten ghelegen, meer dan hondert ende ſeſtich leuken, aldaer wasſchet die ſpeceriſe, maer caneel ende peper, die wasſchen in een ander eylandt, int lant, hoe wel dat ſy segghen, datter ock caneel ende peper wascht ontrent der ſtadt Callicoetē, maer het en wort niet gheheel ripe, naghelen brengtmen van verre daer henen. Daer is veel Reubarbari eñ ander cleyn cruyt, den beſten gengheber wascht in die landē. Den ſtroom daer ick te voren af gheſeyt hebbe, die wort op beyde ſiden ſeer vandē Mooren bewoont ende ghebout. Maer ick hebbe daer na beter verſtaen vanden ſommighen, dat hy niet meer dan van eener ſyden vanden Mooren, maer op die andere ſyden, vanden Indiaenſchen Chriſten bewoont is, die ſijn wit ghelijck wy, aent lant, ende aen den ouer vander zee, het draecht veel tarwen, vruchten, vleeſch, ende alderley ſpijſe, dyer brengtmen veel inder ſtadt Callicoeten, want ontrēt Callicoeten is dat landt al met ſandt bedeet, daerom iſſet onvruchtbaer, om tarwe eñ dier ghelijcken te brenghen, het en wayen aldaer niet meer dan twee winden. Inden ſomer den Ooſten wint, inden winter den Weſten wint, het ſijn ooc ſeer conſtelijcke ſchilders aldaer, die ſtadt en heeft gheen muerē om haer, maer die huyſen ſtaen in goeder ordinantien neuen aen malcanderen, eñ ſy heeft ſtraten na der Moorē aert ende maniere. Wt dat eylandt van daer den caneel her coemt, van daer comen ooc veel coſtelijcke gheſteenten.

Van der hauene van daer die Soudaen ſijn ſpeceriſe toe coempt, Dat. lx. Capittel.

VAnden dinghen, die die in Indie verſocht hebben, dat heb ick v te voren gheſchreuen in ſommige van mijnen brieuē. Maer doen die Piloot ende wech wijſer, dyen ſy met ghewelt gheuan ghen hadden, te lande quam, die was gheliſe wy achten wt Dalmatia geboren, hoe wel dat hy in der waerheyt een Jode was van Alexandria, oft daer nae by gheboren, die is ionck in India ghecomen, ende heeft nv wijf ende kinderen tot Callicoeten, die was een heere ouer vier ſchepen, daer mede voer hy ſomtijden, ende ſeyde de wonder vanden lande, van ſinen rijckdom ende ſpeceriſe. Ende vanden ſchoonſten caneel, dat coemt al wt een eylandt, dat van Callicoeten op hondert ende vijftich leuken leyt, ende en is niet verre vanden lande. Aen den ouer-woonen Mooren, maer peper ende naghelen, dat coemt van verderen lande, ten eerſten int Indiſch landt, aldaer die Coninck der Joden was met den thien gheſlachten, die door die roode zee wt Egypten in Arabiam quamen. Sy ſegghen dat daer veel afgodiſche ſijn, maer weynich Chriſtenen ende ſchier niet een. Maer ſy dolen ſeere, die meynen, dat daerom veel Chriſten daer ſijn, daerom datter veel kercken ende clockē daer ſijn, want het en ſijn niet dan tempelen der afgoden, dwelck der waerheydt ghelijcker luyt, want het en is niet te ghedencken dat aldaer den name Chriſti in eeren ſy, ſonder eenighe Chriſtelijcke eerbiedinghe, ten eerſten by den Chriſten. Daerom en ſijn daer noch prieſters, noch offrehanden, daerom ſegghen ſy, datter gheen Chriſten en ſijn, die den Prieſter Johan onderworpen ſijn, die woonen ſeer verre van der ſtadt vna Callicoeten, die niet verre vander rooder zee gheleghen en is, ende vanden Coninck van Melinden, nochtans diep in Africa teghen den ſwerten Mooren, by Guinea. Prieſter Johan is met een plaetſe ghenſtootende met den Soudaen niet verre vanden Nijlo, daer die groote ſtadt Babylon is, die welcke nv Cayrum heet. Die ſelue Prieſter Johan heeft ſommighe prieſters die den dienſt der kercken verſien, die eeren ende houden dat Euangelie ghelijck wy hier doen, ende ſy en verachten ock niet die gheboden der kercken, ghelijck die andere Chriſten. Ende ſy hebben luttel onderſcheets aen den Gods dienſt by ons. Die Soudaen heeft ock aen die roode zee een hauene, daer henen comen die van Alexandria te lande in tachtentich dachreyſen, ſoo verre iſt van Alexandria, aldaer vindtmen alderley ſpeceriſe. die brengtmen daer henen vander ſtadt Callicoetē. Niet verre väder ſelver ſtadt, ſietmē een

een eylandt, dat leyt vant lant een leuken. Daer sijn wter maten veel visschers die peerlen visschen, daer en is gheen water dat goet te drincken is. Maer die schipliē den reysen tot een vlietende water sonder eenighe vaten oft tobben, daer vacten sy water met den schepen. Als die selue weder comen, soo loopt dan dat vee ter zee waert, op dat si des soeten waters genoech drincken moghen, dies brenghen die schepen ghenoech. Dit eylandt is op gheen syde Callicoeten op tsestich leuken, ende het wort van afgodische Heydenē bewoont. Coyen eñ ossen hebben sy in grooter eerē, ghelijck die gheseghende dieren. Alsoo ist dat yemandt dier eenen beschadighet, die moetet met sijn leuen betalen, niet anders dan al oft hy ghestolen hadde, daerom en eten sy die selue dieren niet. Van dat eylant Taprobane vanden welcke ick meer dan ghenoech gheschreuen hebbe, daer af en weten wy niet anders, dan dat sy in die wijde zee swemt, eñ dattet verre vanden lande gheleghen is.

Van den Instrumenten

daer mede dat sy op die zee varen, eñ hoe diere dat die warē aldaer vercocht worden, dat lxj. Capittel.

IN die stadt Callicoeten is een kercke oft tempel, daer en derf niemant inne gaen. Op eenen woonsdach en gaet geener sonder schade daer in voor middach, want wie voor dē tijt daer in quame die moest van stonden aen steruen, om der Duyuelen aenschouwinge wille. Dyermē dan so vele daer in siet. Het seyde ock die ghcuanghen Joede daer toe, datter eenen dach int iaer quaem, so ontstaken sommighe lampen van hen selue, dwelck voor een groot wonder gehoudē wert. Tot dyer plaetsen schepen sy sonder eē buysse, alleēlijc met eenen cleynen scheepken, dwelck renen swaerlijc dunct te doen sijn, ten eerstē, als den hemel metten wolcken ouertoghen is, eñ datmen die sterren niet gesien en can. Sy hebben ooc cleyne anckers, wanneer sy die wtworpē, en is my niet kennelijc, Die seylen oft mastboomen binden sy met seelen aen, eñ sijn drie spannen langher, dan die roeybancken. Alle schepen des gantschen landts maectmen in der stadt Callicoeten, want sy en hebben op andere plaetsen gantsch gheen hout. Die voorneemptste ware des lants dat sijn Coralē eñ sommige metalē vaten, gelijc copere potten, pannen, ende ketelē, men maect ock metalen bleck aldaer. Brillen oft ooghen spieghelen sijn aldaer in grooter weerden, meer dan elders, ende worden ock dier aldaer vercocht. Dat grof laken is ock in goeder weerden aldaer, ock wijn ende olie. Men vindt selden een gulden stuck aldaer, oft enighērley ander lakens.

Van den Oliphanten/ ende den Titel des Coninck van Portugael, dat lxij. Capittel.

DEse onse Coninck van Portugael, heeft tot dien dingen een treffelijck ghemoet. Dat bewijst die schiprustinghe die hy toe rust, om in Indiam te schicken. Want het worden nv vier schepen toe bereyt, met twee groote schepē, die worden besorcht met alderley prouande, op dat sy in Januario bereet sijn, ende geladen met alderley ware, ende moeten ock wel ghewapent sijn, op dat, waert dat die Coninck van Callicoeten aenghebodene vrientschap verachtede, ende met den onsen niet handelen en wilde, datmen hem dan met ghewelt daer toe brenghe, dwelck hy met wil niet doen en wilde. Daerom heeft hy hem voorghenomen, waert dat sulex die noot eyschte, dat hy des Coninck van Callicoeten schepen (diet niet veel machte en hebben) gheweldighe ende verlaghe. Ende als dat selue nae sinen wille gheschiet, want het en is niet wel om seghen, wat allendighe scheepkens dat het sijn, die de middaghelijcke ende die tegen opganck der Sonnen ghebruycken, alsmense teghen die onse ghelijcken wil. Sy en connen niet op die zee varen, ten sy dat sy voorwindt hebben, nochtans hebben sy ontallijcke schepen, ende varen hier ende daer, ende voeren alderley specerije. Die voornemelijckste dieren van dyer plaetsen, dat sijn Oliphanten, met dyen strijden sy, ende maken sommige thoornē daer op, daer drie oft vier mannen in eenen, hen onthoudē moghē, die wt

den

den thoren strijden, die hebben eenen; die dat dier met den thoorn regiert, gelijc Plinius daer af schrijft, met desen dieren, beschermen die Coningen hen, ende alle tgene dat sy hebbē. Sommige als sy te velde trecken, soo vueren sy sestienhondert, sommige achtienhondert Oliphantē met hen, deen meer dā dander, na dat hy onderhouden mach. Als die gheladen schepē aencomen, soo gheschiedet met hulpe der Oliphanten, die loopen seer snel, hoe wel dat selue ongeloofflijc is om hooren, so ist noch waer, ende hoe wel datter veel Oliphantē zijn, soo wordē sy nochtans diere vercocht, teghen andere dinghen te rekenen. Onse Patroon der schepen, heeft costelijck ghesteente ghebracht meer dan geen ander. Daerom achten wy het en worden gheene daer geuonden, sonder men brengtse van verre daerhenen. Daerom achten die Vorsten aldaer dat costelijcke ghesteente voor groot, oock Muscus, Storax, ende dierghelijcken. Wat wy voordane van sulcke dinghen vernemen sullen, dat willen wy v terstont de wete doen. Onse Conine van Portugael die heeft nv den tijtel der Eylanden aen deser ende aen gheenre zijden der Affricanischer zee. Die Heere tot Guinea, ende sijne schiplieden die handelen met den Persieren, Indieren, ende Arabieren.

Hoe die Coninck Emanuel den ouersten der schepen een Conincklijck vaenken gaf. Dat lxiij. Capittel.

INt iaer na der geboorten Christi, duysent vijfhondert, doen rustede die Coninck van Portugael twaelf schepen toe, om in Indiam te varen, dien gaf hy Petrum Aliarem ende Abulum Fidalcum tot regeerders. Die selue schepen rustet hy wte met alderley proutande ende wapenen, met alder neerstichevt, ende die schepen waren ghenoech ghespijst, voor achtien maenden, ende hy beual hen, dat sy met thien schepen vanden twaeluen, tot Callicoeten voeren, ende met den anderen tween in Arabiam. Daerom toghē die twe schepen teender plaetsen Zaphael ghenoempt, dat leet neuen wte alsmen nae Callicoeten vaert, omme aldaer haer coopmanschap te doen. Maer die thien schepen, die voerden sulcken waer van huys, die sy achten mochten den Indieren eñ den Persieren aengenaē te sijn.

Opten achsten dach des Meerts des voorgaende iaers, als nv die schepen tot der vaert bereyt waren. Doen tooch die Conine van Portugael teender plaetsen, twee mijlen vander stadt, dat heet sancte Maria Balera, alleenlijc daerom, dat hy den regeerder der schepen een Coninclijcke vane gaf. Maer die schepen voeren wt den neghensten dach des Meerts op eenē maendach, met schoonen hemel ende gheluckelijcke winden.

Opten veerthienden dach waren die schepen alreede voor by die eylanden Canaric, op den tweentwintichstē dach voor by dat eylandt des gruenen hoofts. Opten vierentwintichsten dach quam deen schip vanden anderen, dat en is niet weder comen, ende men en weet noch niet, waert henen ghecomen is.

Hoe dat die Schepen van den baren der zee geworpen worden, dat lxiij. Capittel.

OP den vierentwintichstē dach Aprilis op eenen woonsdach acht daghen voor Passchen, daer saghen sy een vast aertrijck, dies verblijden sy seer, eñ schicten bespieders doerom wt, op dat sy weten mochten wat volck dat daer woonde. Doen vonden sy veel boomen aldaer ende sommighe volck, dat wachtede aen den oeuer. Maer doen sy die schepen met Ankeren ghehecht hadden, doen schicten sy noch een scheepken, die dat landt ende die inwooners neestelijcker besichtighen souden. Die selue toghen hen, ende doen sy weder quamen seyden sy, hoe dat sy een volck gheuonden hadden, middelmatich tusschen wit ende swert ghevverwet, ende die mans hadden gheschicte lijuen, ende lanck haer, maer anders naect, ghelijck sy van moeder lijue comen, sonder eenighe schaemte, dyer droech elck eenē boghe eñ pijlen, gelijck die ghene die den oeuer des waters bewaerden. Maer daer en was niemant by ons, die haer sprake verstont. Doen sy dat ghesien hadden, doen quamē sy met den scheepken weder tot den schepen.

pen. Eñ alst inder nacht begonst te reghe nen, doen stont op een grouwelijck tem peest ende onweder, ghelijck dan ghemeyn lijck by nacht gheschiet, des anderen mor gens, trocken wy die anckeren oppe. Ende hoe wel dat die zee nochtans seer gebaer de, soo voeren wy noch ontrent den oeuer schier tegē middernacht toe met suydoostē wint, oft wy by auontuerē ergēs een hauē ne vonden, daer die schepē sekerlijck rusten mochten. Ten lesten quamē wy tot een ha uene, daer werpen wy onse anckeren wt, eñ wy vondē oock aldaer Ananinos, die voe ren in cleyne scheepkens, tot den welcken ghenaecten hen, sommighe vanden onsen, eñ vingen haerer twee, die brachten sy den regent der schepen, op dat sy verstonden, wattet voor een volck waer, want niemant en conste haer sprake verstaen, sy en ver stonden oock niet, watmen hen wencte oft wese. Die regent behielt die Ananinos by hem eenen nacht, ende doen hy sach dat men met hen niet spricken noch handelen en conste, doen liet hijse los ende ledich, eñ hy dede elck een wit hemde aen, ende sette elck een bonette oppe, want sy gingen ghe heel naect, daer af verwonderden sy hen seere, ende nament voor goet, want sy en hadden des ghelijcken noyt meer ghesien.

Van den wortelen/daer sy broot af maken, ende van sommighe ander dinghen. Dat lxv. Capittel.

OP den sessentwintichsten dach Aprilis, dat was achte daghen nae Pacsschen, doen wilde die regent misse hooren, daerom hiet hy eē tente op rechtē, daer onder men den dienst dede. Ende nae der missen, doen warē alle die ghene die in die schepen waren, int sermoon, doen quamen oock veel van dien volcke daer henen. Die dansten ende spronghen, ende bliesen met eenen horē, die wyle datmē die misse dede. Maer na dien dat die misse wt was, doen verliepē sijt alle een yeghelijc in sijn schip, maer die inwoonders des landts, die vielē in die zee tot aen die ellenboghen, ende be weesen veel teeckenen der vruechden met singhen eñ met springhen. Als die regent sinorgens ontbeten hadde, doē gaf hy hen oorlof, dat sy allē wt den schepe gaen moch ten, doen ginghen sy wte, ende sy begonstē te spelen met den inwoonders des landts. Ende sy haddē groote vruecht met haren springen eñ dansen. Ten lesten begostē sy met malcanderen te handelen, want dat volck gaf den onseren voor lakē, pampier, eñ ander cleyne dinghen boghen eñ pijlen, also verteerden sy schier den gantsen dach met sulckē mangelen. Ter selver plaetsen vonden sy een water dat was seer lustich om drincken. Maer doent auont wert, soo ginck eē yegelijck weder in sijn schip. Des anderē daechs doē verwaerde die regēt die schepē met hout eñ water, daerom moestē alle schipknechtē om water eñ hout gaen, daer toe holp hen dat volck, want sy qua men met hoopen na ons toe, op dat sy ons holpen, daer ginghen oock vele van dē on sen met hen, dat sy haer huttekens eñ woo ninghen besaghen, want sy woonen verre vander zee op drye mijlen, daer verwisselden sy haer waere voor Papegaeyen, ende voor eene wortele die heetet Igname, daer wort haer broot af ghemaect, dat eten die Arabier, daer voor gauen hen die onsere sommige waere. Also mangelden wy met hen op sesse daghen, daerom moet ick wat van haren manieren schrijuē. Sy sijn aen der verwen gelijck bouen geseyt is, tusschē swert eñ wit, ende sy gaen altijt naect, sy en schamē hen oock niet, sy hebbē lanck haer, maer den baert eñ wijnbrauwen die plucken sy wt, eñ sy schilderen hen aldaer met menigerley verwen, wit, swert, blauw, ende root, die onderlippe hebben sy deursteken, eñ in die gaten steken sy beenē gelijck na gelen. Maer die sommige dragen steenkēs daer also geverwet, also dat die geheele lip pe met costelijcke gesteente schijnt beset te sijne, alsoo doen oock haer vrouwē, die sijn sonder schaemte, maer anders sijn sy seer schoone, dien vliecht dat haer vandē schou deren af, sy hebben houten huysen, die dec ken sy met meyen eñ loof van boomen, eñ ondersettense met veel pilernen, ende mid den achten wandt, daer hanghen sy een cattoenen net, daer wentelt hen eē mensch inne, daer nae een ander net, ende altijt een nae dandere, tot datter veel na malcande ren op getoghen worden, daer en tusschen ontstaken sy vier ende maken veel came ren in een huys, die werden met den net ten onderscheyden.

Digitized by Google

Van den Papegaeyen

aldaer gheuonden. Dat lxvj. Capittel.

DIt landt heeft ghebreck ijsers ende alderley metael, daerom houwen sy haer hout met scherpen steenen, daer sijn oock alderley voghelen met groote menichten, ten eersten alderley papegaeyē van alderley verwen, alsoo groot als hinnen, vanden voghelen vederen maeken sy hoeyen ende bonetten, dat aertrijck heeft ouervloedich veel boomen, ende wordt seer wel met water beuochticht, het draecht ghersten ende Ignamen, dat is een cruyt daer sy haer broot af maken, het draecht oock vele Gosipij, wy en hebben gheen dier aldaer gesien hoe wel dattet een wijst landt is, maer oft een eylandt oft een vast aertrijck is, dat is ons noch onbekent, hoe wel dat ick gheloue dattet een vast aertrijck is van weghen der grooter wijde, het heeft eenen ghesonden hemel, ende die inwoonders hebben veel visschgarēs, want sy en doen haer leuen lanck anders niet dan visschen, ende sy vanghen alderley visschen, onder ander visschen hebben wy daer eenen ghesien, die alsoo dicke was, als een tamelijck vat, ende langher dan twee vaten, die was rondt, ende hy hadde een hooft ghelijck een verken, maer cleyne ooghen, hy en hadde gheen tanden maer oren, eenen arm lanck ende breet, onder aen sijn lijf hadde hy twee gaten, ende hadde eenen langhen steert, oock eenen arm breet, tot sommige plaetsen scheen hy een verkens huyt te hebben, die was eens vinghers dicke. Als wy nv alsoo daer waeren, soo onderstont die regent den Coninck sulex te ontbieden, ende aldaer twee mans te laten die den doot verdient hadden, want hy hadde sulex volex veel by hem, daeromme bereyde die regent snel een schip toe, dat schicte hy in Portugael, die den Coninck sulex te kennen gauen, maer daerom en minderde hy dat ghetal der twaelf schepen niet, want dat schip werdt tot sulcke dinghen bouen die twaelf schepen mede gheuoert, die brieuen hielden in alle tghene dat die Portugaloisers gheuonden hadden. Nae dien schicte hijer sommighe, die aen den ouer een hooch cruys rechten, tot een gheluckich ende victorieux teeken ons gheloofs, ter seluer plaetsen verliet hy die twee mans, die ter doot verweesen waren, ghelijck voorgheseyt is, die selue als sy saghen, hen van aller Christen hulpe berooft te sijne, begonsten sy bitterlijck te weenen, maer die inwoonders des landts troosten haer, ende hadden medelijden met hen.

Van eender grooter tempeesten der zee, daerinne dat vier schepen verdroncken. Dat lxvij. Capittel.

DEs anderē daechs des Meys desselven Jaers, spanden wy onse seylen op, ende wy rechten onsen wech na dat hooft der goeder hope, die selue zee heeft oock vier duysent mijlen weechs, den twaelfsten dach der seluer maendt, als wy daer henen voeren, daer openbaerde ons een Comete teghen Arabia toe, die hadde seer langhe stralen, ende sy stondt alsoo achte oft thiene daghen, ende wy saghense dach ende nacht. Ten lesten op den sondach den sessentwintichsten dach Mey als wy onsen wech na streecten, ende dat alle schepen goeden windt hadden, doen voeren wy met haluen seyle om des reghens wille die daer vergaen was, doen ontspronck op eenen ooghenblick eenen grooten windt, die welcke die schiplieden onuersienlijc greep ende maecte dat schier alle schepen verdroncken waren, want daer keerden vier schepen gantsch omme, ende versoncken, alsoo dat wijer noyt gheen meer daer af ghesien en hebben, alsoo snellijck greep hem dat tempeest aen, alsoo dat wy hem niet te hulpe comen en mochten, want wy waren alle den doot seer nae. Die seuen schepen die noch ouer bleuen waren, die namen den windt achter int schip, ende betrouden Godt, ende scheepten alsoo daer henen. Als ons dit voorgaende tempeest verschrict hadde, ende voeren alsoo truerich daer henen, daer stont noch op een grouwelijcker tempeeste, die beweechde die zee alsoo, dattet noch meer gebeerde dan te voren, alsoo dat wy meynden dat wy aen den hemel waren, als ons die baeren om hooghe voerden, ende wederom dochte ons, dat wy in die helle voeren,

Digitized by Google

ren, als sy ons weder neder lieten, alsoo worstelden wy met der zee, ende wy werden verre van malranderen verstroyt, alsoo dat dat een schip dat ander niet meer gesien en mochte, want des regenten schip dat voer met twee anderen eenen besonderen wech, niet wetende waer hyt henen voer, dat ander dwelck des Coninex naem voerde, dat tooch oock eenen besonderen wech, dien volchden oock twee nae ende dat een schip dat noch ouer was, dat was onsaligher dan die andere, dat voer dolende in die zee. Alsoo werden wy twintich daghen in der zee omgheworpen, met grooter tempeesten.

Van dat Eylandt Zaphala daer dat goudt eertz is. Dat lxviij. Capittel.

TEn lesten den sestienden Julij, doen saghen wy met der hulpe Godts den oeuer Arabie, doen werpen wy onse anckeren wt, ende schicten onse schepen daer henen. Ter selver plaetsen was een groote menichte van visschen, dier vinghen sy vele, maer onser gheender en quam opt landt, want wy hinghen altijt den oeuer aen, nochtans saghen wy wel, dat dat landt van veel volcks bewoont wert, doen hieuen wy onse anckeren oppe, ende voeren lancx den oeuer henen, daer saghen wy veel vlietende wateren, eñ veel wonderlijcke dieren, dat lant wert wel bewoont van lieden eñ vee. Ten lesten quamen wy in schepen tot een gulden berchwercke, dat is aē een plaetse dat heetet Zaphala, aldaer waren twee Eylanden, ende twee Mooren schepen die daer henen om handelinghen willen ghecomen waren, want die selue schepen voerden goudt in dat rijck Melinde. Doen die selue schepē die onsere saghen, doen vloden sy soo seere als sy mochten tot den lande toe, maer dat goudt dat sy voerden, dat werpen sy in die zee, op dat wijt niet crijgen en souden, doen dat onse regent sach, doē seylde hy hen nae ende hy vinck die schepen, daerin was noch een weynich goudts, doen hy haer nv gheuanghen hadde, doen vraechde hy haer, wie dat sy waren, ende van waer dat sy quamen, ende waer sy wesen wilden, doen seyde haer hooftman, wy sijn Mooren, vrienden des Coninex van Melinda, ende wy comen wt dat Eylant ghenoempt Zaphala, ende doen wy uwe schepen saghen, doen voerde ick mijn wijf ende kinderen met my, die sijn my beyde in der vlucht verdroncken, als wy so seere den lande toe liepen, doen onse regent vernam, dat hy des Coninex van Melinda vriendt was, doen was hem die schade leet, die hy ghe leden hadde, ende hy begonste se te troostē, ende hy dede hen groote eere aen, van weghen eens sulcken Coninex, met den welcken wy oock in grooter vrientschap staen, ten eersten onse Coninck, daerom hiet hy hem hen schip weder gheuē. Doen vraegh de der Mooren hooftman onsen regent, oft wy gheen tooueraers by ons en hadden, die dat verloren goudt weder brenghen mochten. Doen antwoorde onse regent, wy gheloouen aen Christum, die verbiet ons neerstelijck dat wy met gheen tooueri je omme gaen en souden, daer omme en nemen wy ons die dinghen niet aen. Onse regent vraechde hen oock, waer dat voergenoēde Eylant Zaphala ware, daer af wy noch onwetēde waren, eñ wy waren van hooren segghen daer nae gheuaren, doen seyde die Moor, Zaphala is een Eylandt dat goudt draecht, eñ is onder eenen Mooren Coninck, die woont in een Eylandt dat heet Achiloam, ende en is niet verre van uwen wech daer ghy op sijt, maer ghy sijt een weynich daer voorby geuaren. Doen dat onse regent hoorde, doen gaf hy ons een teecken, dat wy ons tot der vaert rusten, ende onsen wech verstercten. Ten lesten opten twintichsten Julij quamen wy tot eē Eylant onder die heerschappije des Coninex Zaphael, die hiet Monsabinge, ende en heeft niet veel inwoonders, maer daer sijn sommighe rijcke lieden, die haer handelinghe daer doen. Als wy daer henen quamen, doen deden wy ons onse lijfs noot druft, ende wy namen eenen wechwijser oft Piloten met ons die ons tot Achiloa voerde, dat is een Eylant, met een seer bequame hauene, niet verre vant vaste aertrijck ghelegheit. Daerom braken wy op, ende reysden op Achiloa toe, ende hielden ons altijt aē den oeuer, daer en tusschē sagen wy veel schoone wel geboude Eylanden, die alle dē voergenoemden Coninck toe behoorden, eñ ten

leſten quamen wy tot Achiloam op den ſeſſentwintichſtē dach des ſelue maendts, daer henen quamen onſe ſchepen ſeſſe met malcanderen, maer dat ſeuende en heeft hem nerghens meer laten ſien, dat eylant is ſeer cleyne, ſchier aent vaſte aertrijck ghe leghen, ſeer groen ende luſtich.

Het heeft oock hooghe huyſen aldaer op die hiſpaniſche maniere, ende ſeer rijcke cooplieden, want daer is ſiluer ende goudt, Muſcus, ende Ambra ghenoech. Men vindt oock veel ſchoonder peerlen aldaer by den inwoonders, die ſelue ſijn ghecleet met witten cattoenen ende ſijdenen cleederen, anders ſijn ſy van lijue ſeer ſwert.

Hoe dat wy voor den Coninck ende die regenten quamen.

Dat lvij. Capittel.

DOen wy nv gheleyde vereregheu hadden, dat wy met den Coninck ſonder ſchaden ſpraake houden mochten, Doen ſchicte onſe regent Alphonſum Furtadum tot eenē Legate, ende met hem ſeſſe oft ſeuen mannen, alle heerlijck ghecleedt, ghelijck betaemde, die ſouden den Coninck op deſer manieren aenſpreken, die ſchepen die ſy voerden, die waren des Coninck van Portugael ende niet dan vm coopmanſchap willen daer henē gecomen, ende brachten met hen menigherley waeren, die ſonder twijfel dē Coninck niet onaenghenaem ſijn en ſullen, daeromme ſoo begheerde die regent perſoonlijck den Coninck te beſichtighen.

Maer hy en dorſte niet aen dat landt, dan alleen met eenē cleynen ſcheepkē, alſo hadde hem die Coninck van Portugael beuolen, ende dat waer een vndt hercomen alder regenten der ſchepen, op dat dat geheele geſelſchap niet en verdorue, op auontuere oft den regent yet quaets gheſchiede, doen antwoorde die Coninck, het waer hem wel gheleghen, eñ wilde gheerne ſpraake met hem houden, hy wilde oock gheerne den regent ſien, die eene ſulcke ſchipuaert voerde.

Alſoo quamen ſy des anderen daechs te ſamen, die Coninck ende die regent, ende voeren met ſchcepkens te ſamen, maer die onſe ruſteden alle haer volck, met buſſe geſchutten, pijpen, eñ trompetten, met ſangers, ende alderley ſnaerſpel, die Coninck verchierde ſijn ſcheepken oock op ſijne maniere, ende hadde ſijne vreucht met ſchalmeyen ende gheſanck, dien volchden vele ſijnder Edelen ende Officiers nae, maer als ſy Heraulten voor wt gheſchict hadden, doen begonſten ſy met malcanderen ſprake te houden, doen lieten die onſen alderley gheſchut af gaen, dat maecte een ſulcke gheluyt dat die ganſe zee beefde, ende dattet in der locht clincte, Dat ſelue verſchicte den Coninck ende die ſijnen alſoo, dat ſy verſtarden, al oft ſy doot gheweeſt waren, want alſulcken gheſchal en hadden ſy noyt meer ghehoort. Nae dien dat ſy nv ghenoech met malcanderen ghe ſproken hadden, doen tooch een yeghelijck weder tot den ſijnen.

Des anderen daechs ſchicte die regent den Alphonſum weder, op dat hy by den Coninck neerſticheyt dede, op dat ſy haer coopmanſchap aldaer doen mochtē, maer die Coninck liet hem mercken, dat hy anders gheſint was, dan hy den regent gheloofr hadde, want hy weygherde hem ſeere, ende ghaf te kennen dat hem onſerer waere niet noodruſtich en was, ende hy achte ons voor zeerouers. Alſoo quam Alphonſus weder tot den ſchepen onghedaender ſaecken, ende hoc wel dat wy noch vier daghen aldaer ſtille laghen, ſoo en conſten wy nochtans niet te weghe brenghen, daer en tuſſchen werdt hem die Coninck vreeſende, dat wy hem eñ ſijn volck niet en ouervielen, ende hy dede dat eylandt met ſommighe voetvolck beſetten, doen dat onſe regent ſach, doen toghen wy onſe ſeylen oppe, ende ſcheepten nae dat rijck Melinde toe. In dē ſelue wech ſaghen wy veel eylanden verre vanden lande, die waren van Mooren bewoont, aldaer is een ſtadt die heet Monbaza, die is des Mooren Coninck, alle oeueren Arabie die ſijn van Mooren bewoont, maer inwendich des ſelue eylants daer ſijn veel Chriſtenen (ghelijck ſy ſegghen) die doen groote ſtrijden, nochtans en hebben wy dat ſelue niet connen vernemen.

Van

Van den gauen ende ghe-schencken die de Coninck van Portugael, den Coninck Melinde toeghe-schict heeft. Dat lxx. Capittel.

DEn tweeden dach des Oogstmaendts quamen wy, aen dat rijck Melinde, aldaer hadden drye schepē wt den rijcke Gambre gheanckert, dier hielt elck drye hondert Cruycken, die selue schepen sijn met wonderlijcke conste gemaect sonder ijser, daer is wieroock by, sy en hebben gheen casteel voer int schip, sonder alleen achter, dat noemptmen ghemeynlijck een casteel, die selue schepen sijn wt India. Maer so haest als wy daer aencomen waren, soo beghifte ons die Coninck met menigherley gauen, daer onder waren sommighe schapen ende hinnen sonder getal, veel ganssen, ende alderley citronen appelen die selue vervulden alle dinghen met lustighen ruecke, dat is een tecken haerder duecht, want die crancke ende siecken, soo haest als sy daer aen riecken oft daer af procuen, so ontfangen sy terstont cracht daer af. Maer als wy aen dat landt quamen doen beual die regent, datmen na gewoonheyt dat gheschut liet afgaen, ende hy schicte twee cooplieden, dier eenre die Arabische sprake wel cōste, die souden van sijnent weghē tot den Coninck gaen, ende hem te kennen gheuen, hoe dat des Coninex van Portugaels schepen aencomen waren, om hem te besoecken, van weghen des Coninex vā Portugael, die hadde hem oock vereeringen toe geschict, die hem niet onaengenaem sijn en sullen. Oock hadde die regent brieuen aen hē, van den Coninc van Portugael, dat hoorde die Coninck so gheerne, dat niet daer af te seggen en is, eñ hy behielt den ghenen, die die Arabische sprake conste die selue nacht by hem.

Maer des morgens schicte die Coninck twee eerlijcke mannen tot den regent, die waren Mooren, die souden den regent alsoo aensprecken, den Coninck waer haer aencoemste seer lief, daerom badt hy hem, ofter noch yet ware dat des Coninex ware, des soude hy hem ghebruycken, al oft sijn eyghen waer, ende dat hy hem soude laten duncken, dat hy in Portugael waer, want die Coninck woude al tghene dat hy hadde, met den Coninck van Portugael ghemeyn hebben, van wegen der vrientschap die sy voortijts met malcanderen ghehadt hadden, doen dat die regent hoorde, doen onderstont hy die brieuen die hy hadde, den Coninck toe te schicken, midtsgaders sommighe gauen, dat waren sommighe peerdts rustinghen, met namen, twee costelijcke thoomen, steghelreepen ende sporen, die waren silueren, ende een voortuych van cenen peerde.

Eñ als sy hen des berieden, doen dochte hen al tsamē goet sijn, dat die voorneemste coopman onder hen allen Araschorea genoempt, dē Coninck die vereeringen brachte, den seluen gheleyden vele vanden voornemelijcsten vanden gheselschap die hadden trompetten voor henen gaende. Doen dat die Coninck hoorde doen schicte hy die treffelijcste die hy by hem hadde den coopman teghen, maer des Coninex hof dat lach nae aen die hauene, ende eer die onse aen des Coninex poorte quamen, daer ontmoetten hem sommige vrouwen, die droeghen sommighe platen vol viers, daer op werpen sy alderley welrieckende dinghs, alsoo dat dat gantse lant eenen costelijcken reuck daer af ontfinck. Doen sy nv met dē roock ontfanghen waren, doen quamen sy tot des Coninex hof, doē sadt die Coninck op eenen coninclijcken stoel, ende hadde by hem, veel sijns hoofgheſins van Mooren. Alsoo haest als hy die gheschicte gauen sach, werdt hy vrolijck ende ontfinck oock aldaer die brieuen, die waren op eender syden onderschreuen met Arabische letteren, ende op die andere syden met Portugaelscher sprake. Doen hy die gheleſen hadde, begonste hy hem met sijnen Mooren vrolijck te maken ende te verblijden. Ten leſten riepen sy met luyder stemmen eenmoedelijck, ende danckten Godt, dat hy hen ghegunt hadde, met eenen sulcken Coninck ghelijck die van Portugael is, vrientschap ende verbont te maken.

Doen hem die Coninck nv met den gauen verblijt hadde, doen badt hy den coopman, dat hy die schepen alsoo langhe daer liet blijuen, want hy hadde grooten lust met hem te spreken, vanden Portugaelschen saken, doen antwoorde Araschorea den Coninck, het en

Digitized by Google

wilde hem niet betamen, ten ware, dat hijt den regent vraechde, doen schiete terstont die Coninck sijns susters sone met synen signet rinck tot den regent, ende dede hem bidden, dat Araschorea den Coninck te wille werde, ende dede hem daer by seggen, dat hy hem des rijcks ende tgene dat daer inne ware ghebruycken mochte ende soude nae synen lust. Ende die regent is den Coninck gheerne te wille worden. Als nv die Coninck sulcx vercreghen hadde, schicte hy terstont nae Araschorea, ende dede hem een huys heerlijcken toe rusten, met alle tghene dat tot den leuen noodruftich was, ende met dat beste datter int landt was, schapen, hoenderen, rijs, melck, boter, daeyen, honich, ende alderley vruchten eñ dier ghelijcken. Maer hy en schickte hem gheen broot, want het en is by hen niet int ghebruyck, maer Araschorea was drie daghen lanck by den Coninck, die selue tijt verteerden sy schier al tsamen int spreken vanden Portugaelsche dinghen, want die Coninck hoorde soo gheerne vanden Coninck van Portugael seggen, dat hy van die materie niet ophouden en conste, Die Coninck hadde oock groot verlangen, om met den regent te spreken, doē seyde Araschorea alsoo tot hem. Alder doorluchtichste Coninck, weet dattet gheenen regent oft schipvoerder en betaemt aen dat landt te comen, ende die schepen verlaten, maer hebt ghy v voorghenomen den man aen te spreken, soo en cant niet gheschien, hy en vare dan met eenen cleynen scheepken tot v, noch alsoo dat hy vander zee niet en come, want sulcke gheboden heeft hy van onsen Coninck. Alsoo heeft oock die Coninck van Achiloa ghedaen, doen hy met hem spreken wilde, dat hadde die Coninck gheerne ontseet, ende nampt qualijck, dat een sulcke heere, tot eenen minderen gaen soude. Ten lesten maecte Araschorea dat hy verwillichde, doen ontboot Araschorea den regent, wat hy met den Coninck gehandelt hadde, doen hy sulcx vernam, doē dede hy een cleyne scheepken verchieren, ende versach dat die groote schepen die wijle niet verstroyt en werden, maer dat scheepken daer hy in voer, dat was alsoo toegherust. Ten eersten wast met schaerlaken ende purpur ghestroyt, ende met menigherley tapisserije omhanghen, het was oock met dappperen eñ strijdtbaren mannen verwaert, maer die Coninck ruste sijn scheepken oock na sijnre ghewoonheyt, eñ dede hem oock een peert op Portugaelsche manieren toe rusten ende decken, maer daer en was hunder geen die dat conste, want sy en wetē onse maniere niet, daerom moesten die onse dat peert toe rustē, maer doen dat peert bereet was, doen ghinck die Coninck die trappen af, daer waren terstont die voorneempste des rijcx aldaer, die wachteden aldaer op den Coninck, ende sy hadden eenē Ram by hen, dien ontweyde dē sy so haest als die Coninck af quam, ende werpen hem alsoo ontweydet, den peer de onder die voeten, op dat hem die Coninc vertrede als hy daer henē reet. Sulcke ceremonien ende tooverijen houden sy, eer dat haer Coninck ten huyse wt gaet, daer toe maecten sy een wter maten groot gheluyt, dese gewoonheyt houden sy oock in Zambomback, maer die Coninck ende die regent quamen tsamen, ende spraken vriendelijck met malcanderen. Daer nae tooch een yeghelijck tot synder plaetsen, maer die regent eer hy vanden Coninck schiet, soo badt hy den Coninck om eenen piloot, die den wech tot Callicoeten wel wiste. Ende doen die Coninc weder thuys quam, doen begaefde hy den regent weder met menigherley gauen ende eten spijse, hy schicte hem oock den piloot die hy hem ghelooft hadde, die was wt eenen schepe van Cambaia ende hy wiste den wech seer wel. Doen verliet onse regent aldaer twee mannen, die ter doot veroordeelt waren, den eenen int rijcke Melinde, den anderen gaf hy in dat schip van Cambaia, daer hy den piloten wtghenomen hadde, den naesten dach daer nae den seuenden Augusti, doen begonsten wy weder te seylen na Callicoeten toe, ende voeren ten eersten ouer den grooten stroom, die en leyt niet verre vander zee der Perssier.

Digitized by Google

Hier na volcht dat derde boeck der Schip-vaerden van Vlisbona tot Callicoeten ghedaen.

Vander Rooder zee/oft der Persier zee/oock van dat eylandt Angradida, Dat lxxj. Capittel.

ALs wy alsoo dat rijck Melinde verlieten. Doen bleef een heerlijcke stadt aender syden liggen, daer woonen Mooren inne, die is rijck ende seer schoone. Ende een weynich daer bouē daer sietmē een eylandt, daer is een ander ommuerde stadt inne, niet leelijcker dan die eerste. Tot dat eylant coemtmē ouer een brugge Zognotorre. Ende als wy voorder voerē, daer ontmoetē ons die engden der rooder zee, die en sijn niet breeder dan anderhalf leuken. Aldaer is Mecha, dat is die arcke Machomets, eñ sinte Catherijnen graf, dat leet op eenen berch die heetet Sinay, van daer brengt hy alderley specerije, eñ costelijck gesteente, dat voertmen tot Babilonia aē dē Nijle, die heet nv Cayo. Dat selue wort ock achterwaert gheuoert op Dromedariē, dat sijn wtgelesen Camelē, van desen dingē is veel wonderlijcx dings te segghen. Soo haest alsmen voorby den wtganck der engden coemt, so sietmen die Persier zee, ende daerinne veel landts, dwelck den Soudaen aen sijn rijck stoot, want die roode ende Persier zee sijn twee stroomen, die maken dat middagelije oft Indische zee. Inden stroom der Persier is eē cleyn eylant, dat heet Gulphael, daer sijn veel peerlen. Ende aen den wtganck der Persier zee, is een seer groot eylandt Agremus genoemt, dat is onder dē Mooren midtsgaders dat eylandt Gulphael. Van daer comen veel peerden tot Agremo, die voerē die Mooren in Indiā ende vercoopen sy daer in grooter weerdē. In deser lantschap is menigherley hanteringhe. Ende alsmen ouer den Persier stroom coemt, so coemtmen terstont in die lantschap Combaza, die heeft eenen eygenen Coninck. Ende is in rijckdom lust eñ vruchtbaerheyt, den beste lande der werelt te gelijcken. Daer vintmē groote menichte van tarwen, coren, rijs ende suyckers, die Latijnen noement Panchœam. Daer af schrijft Virgilius, Panchœa onder allen wieroock draghende die veltste, van daer coemt wieroock in die gantsche werelt, ooc syden ende Aloes hout, van daer comen ooc veel peerden ende Olyphanten, haer Coninck dient den afgoden, ende is cortelinge int rijck comen, door raet der Mooren. dier veel daer sijn, ende si dienē meest alle gader den afgoden. Onder hen sijn ooc veel coopluden, die hier ende ghinder met den Araberen ende Indieren haer handelinge drijuen. Van daer begint Indīa, ende aen syner syden coemtmē tot der stadt Callicoetē. An der selver syden sietmen veel lantschappen ende rijcken der Mooren die altemael den afgoden dienē, Ten lesten quamen wy aen dē tweentwintichsten dach aen dat lant India aen, dit behoort onder die heerschappije des rijcx Gogha, doen wy dat selue vernamen, doē voeren wy van daer, ende quamen tot een cleyn eylant Angradida genoēt, dat heeft een Moorinne, ende int middel daer inne is eē groote zee die heeft water dat lustich te drincken is. Dit eylandt is voortijden wel ghebout gheweest, maer nv niet seere. Aldaer vintmen gout, eñ leet vanden lande ontrent twee mijlen weechs, daer door reysen die Mooren die tot Mecha aenbidden, als si na Callicoeten willen, ende si worden gedwongen daer henen te comen, van weghen gebrecx houts ende waters, des andere landē veel hebben. Daer henē quamen wy ten lesten, ende als wy onse anckeren wt gheworpen hadden, quamen wy op dat landt op dat wy onse schepen met water ende houdt besorchden. ende wy bleuen daer ontrent vijfthien dagē. Daer en tusschen namē wy achte, oft die scheepkens van Mecha quamen, want wy hadden ons voorghenomen, dat wijsse geuanghen nemen soude, oft wy mochtē. Maer

als wy daer stil lagē, doē voerde dat volck alderley volck tot ons, die spraken gherne met ons, ende beuraechden vns oock, daer om beual ons onse regent, dat wijsse eerlijc ontfingen. In dat selue eylandt vondē wy een seer cleyne schipvustinghe. Ter selver plaetsen bleuen wy stille veel dāghen, eñ oeffenden ons in gheestelijcke dingen, met Misse doen, eñ anders, oock ontsinck onser yeghelijcker dat Sacrament, want het toghen veel priesters met ons, op dat sy by eenen coopman tot Callicoeten (die wt onsen lande waren) leefden. Maer als wy die gheestelijcke handelinge volbracht haddē, ende dat wy nv met hout eñ water wel besorcht waren, ende dat wy oec die schepen van Mecha te verghees wachden. So sijn wy van daer opghebroken, eñ recht op Callicoeten toe gheseylt, dat leet van dit eylandt tseuentich leuken.

Hoe dat onse Regent tot den Coninck van Callicoeten quam, Dat. lxxij. Capittel.

OP den derthienſten dach Septembris int selue iaer, quamen wy tot der stadt Collicoeten, die selue inwoonders als sy onser aencoemst vernamen. Daer liepen sy ons teghen, eñ voeren met scheepkens tot ons, eener leuken verre. Maer onder den ghenen die ons te ghemoete quamen, was een wter maten seer rijck coopman van Guserate, ende sommighe treffelijcke lieden ter stadt Callicoetē, die quamen tot ons, ende sy ginghē in des regenten schip, ende groeten den regent met sulcke woorden. Die Coninck had eē groot wel genallē eñ was blijde, dat sy vrolijc aencomen warē, eñ dat wy hem niet lieuers doen en conden, dan dat wy ons syner hulpe ende goeden ghebruycten. Als wy saghen des Coninck gheneychden wille teghen ons. Doen anckerden wy voor der stadt mueren, ende wy lieten daer alle ons gheschut af gaen, dat verschrickte die inwoonders der stadt alsoo, dat sy seyden, niemandt en conste onse macht weerstaen dan die goden. Maer doent auont was geworden, doen leyden wy ons te rusten. Ende doent weder dach was, doen onderstont die regent dolmetschen oft vertaelders tot den Coninck te seynden, die hy met hem van Vlisbona ghebracht hade. Onder dyen was een Moor die was een Christen, die ander waren Indianer, die consten allemael die Portugaelsche sprake, nochtans waren sy noch Heydens dat is afgodisch eñ visschers, die selue clee de hy heerlijck ende schictense totten Coninck, ende als sy den Coninck hadden ge groet, soo souden sy om een gheleyde bidden. Alsoo quam den Moor tot den Coninck, eñ doen hy sine bede verhoort hade, doen schicte hy dat gheleyde tot den regent. Die ander Indianeren en hebben den Coninck niet ghesien, die wijle dat si niet edel van gheboorte en waren, want die Coninck hout die pomperije, dat nyemant dan die edelen en doruen tot hem comen, gelijc wy int nauolgēde voorder melden sullen. Dat gheleyde hielt inne, dat een yegelijc betaemde sonder schade te lande te comen. Doen dat die regēt ontsinck, doē schicte hy Alphonsium Furtadum tot den Coninck midtsgaders eenen dolmetschen, die de Arabische sprake seer wel conste, dien beual hy, tot den Coninck te seghghen. Die schepen waren des Coninex vā Portugael, ende waren alleēlijck daerom gecomen, op dat sy haer coopmanschap al daer doen mochten, eñ met hen in vrientschap eñ verbintenis comē mochtē. Maer dat hy den Coninck niet persoonlijc aē en sprack, dat was van wegen des mandaets ons Coninex, hy en hadde van te voē borghen wt der stadt. Doen dat die Coninck hoorde, doen sloech hy hē die conditie af, eñ ontschuldichde hen, met den ouderdom vande ghene die inder stadt waren, die hy tot borghen begheerde. Daer toe seyde hy, hy wilde hem andere geuen, die de zee beter lijden mochten, eñ sy verwonderdē hen van sulcken conditien. In die tweedracht hinck dat twee oft drye dagē, nochtās ten leesten, nā hy die conditie aen, doē dat die regent vernā, doen rustede hy hē ock tot dē Coninck te comen, op dat hy drye oft vier dagen by hem bleue, eñ hy voerde met hē twintich oft dertich die voornemelijcsten des scheeps, die waren wel chierlijck toe ghemaect, hy hadde ook by hem sommighe vanden houe, ende noch veel andere die hem dienden ghelijck eenen Coninck. Noch hadde hy ook veel siluere vaten by hem,

hem, op dat hy des te heerlijcker gehoudē worde, om der dingē wille, die van hē selfs costelijck sijn. Die regent beual oock, dat die borghen eerlijck ontfanghen worden, ende datmen hen goede chiere maecte tot dat hy quame.

Des anderē daechs quam die Coninck aen den ouer, daer was een huys aen den ouer der zee, op dat die regent te bequamelijcker ontfanghen worde. Doen schicte hy vijf mannen vanden voornempsten der stadt, die souden daer so langhe wachten, tot dat die regent quame. Also ginghē die oudste der stadt tot den schepen, volch de dyen eenē langē regel vā knechtē nae, met pijpen ende sanghers, ende veel soudeniers, die sweerden ende schilden droeghen. Doen dat die regent sach, doē ginck hy wt sijn schip eñ hy voer in eē scheepken teghen den lande toe. Maer doē die voorneemste borghen den schepe ghenaecten, doen en wilden sy niet voor int schip gaen, der regent en waer te voren opt landt ghetreden. Die selue hoe wel dat hy noch niet aen die hauene ghecomen en was, so streecte hy nochtans daer henen met al synen macht, hy hadde ooc sinen huysraet voor henen wighescickt ghelyck die Vorsten doen. Op dier saken twisteden sy langhe, die borghen en wilden niet in dat schip, die regent en ware te voren aen lant. Doē ginck Araschora tot hen ende seyde, dat sy alle mistrouwen wech setten souden, sy en waren niet ghecomen, dat syse bedrieghen wilden, sonder om vrientschap ende ghemeynschap met hen te maken.

Ten lesten lieten sy hen ghesegghen, eñ ginghen onneruaert in die schepen, maer als die regent aent lant quam, doen ginck hem een treffelijcke schare der edelen te gemoete, ende ontfinghen hem met grooter eeren, si droeghen hem op den schouderē, ende en wilde niet dat hy dat aertrijc aenroerde, tot dat hy in des Coninex palleys quame.

Van der huysinghe ende Chiragie des Coninex van Callicoeten, dat lxxiij. Capittel.

DJe Coninc heeft eē seer groot ende costelijck huys tot Calicoetē. Sijn slaepcamer is gewelft ghelijck een capelle, dat is ghemaect ghelijck een becken, daerinne ligghen op twintich sydē cussens, ende het isser met costelijcke tapisserije behangen. Synen Coninclijcken stoel was met eenē siden doeck ghedect, dat sach ghelijc een purpur, maer hy werdt heel naect ghesien ende hy was in een dunne syden cleet ghewentelt, dat was seer fijn eñ wit met gout verchiert. Op sijn hooft hadde hy een bonette van een gulden stuck, dat was ghemaect ghelijc eenen yseren hoet, hy hadde ooc doorsteken ooren, daerinne droech hy Dyamanten, Zaphieren, ende twee groote peerlen, daer af die eene ront was, dander scherp ghelijc een punct, elck soo groot als een haesnote. Aen die armē hadde hy gulden armschenen vanden ellenboghe aen tot op die hāt, die warē onderscheydē met veel costelijckē ghesteētē die wter matē costelijc waren. Aen der sidē hadde hy eenē sieueren setele, met knoopen van silueren blecken ghemaect, met alderley costelijcke ghesteente gechiert. In sijn hof saghen wy eenen waghen staen, die was wonderlijc eñ costelijc met edelen ghesteenten gechiert, daerinne was hy geuaren van sinē ghewoonlijcken houe tot aen die zee. Den seluen wagen trecken twee mans, hy hadde tot een triumph vijfthien oft twintich siluere trompetten, dier waren drie van louter gout ende niet licht, also dat eenen man die niet draghen en mochte, die warē voor ghemaect ende onderscheyden met edel ghesteente, daer by waren vier siluere vaten, ende een guldē lampe ooc groote metalen candalaers, daerinne lach een ongetweernde wiecke inde olie, ende brande. Dat was sonder noot, sonder was tot heerlijcheyt toe gerust, om die heerlijcheyt des vorsten te bewijssen. Sijn vader stont by hem midtsgaders sinen twee broederen die stonden vijf oft sesse schreden van sinē stoel, ende si waren met aller chieragien verchiert. Na die selue wat achterwaert, daer stonden veel synder edelen ende officiers, die van hen seluen ooc seer rijck waren, als dat die regent sach, so wilde hy tot den Coninc gaen, eñ wilde hem sine hant cussen, maer die omstaenders wenden hē, dat hy niet naerder by hem comen en soude, want het is haer ghewoonte, dat nyemandt den Coninck aenroeren en derf. Doen onthielt hem die regent, eñ hē wert

ter-

terſtont eenē ſetel gebracht, op dat hy ſittē de met den Coninck ſpreken ſoude, dwelck niet een cleyn eere en was. Doen begonſt die regent te ſpreken, eñ vertelde hem, wat hem die Coninck van Portugael beuolen hadde, eñ hy tooch ſyne brieuē wt, die werden den Coninck gheleſen, want ſy waren in Arabiſcher ſpraken gheſchreuen. Doen dat gheſchiede, doen ſchiete die regent boden in die ſchepen, op dat ſy den Coninck die gauē brochten, die welcke hier na vertelt worden.

Vanden gheſchencken die den Conmck van Callicoeten geſonden ſijn worden, dat lxxiij. Capittel.

Eerſten een guldē vat, dat was gheſteken oft wtgegrauē daerinne die Porſten die han den waſſchē. Daer na een ander ſilueren vat, dat was vergult, ende ghedect met een ſilueren deckſel dat was wonderlijcke ſchoon 'ghemaeckt. Item twee ſiluere coluen met ſiluere ketenen, Item vier groote cuſſens, die twee van gulden lakens, ende die twee van ſyden purper verwen laken. Item een om hanck van een bedde, dat was van een gulden ſtuck, ende hadde lijſten van een purpurverwe laken, dat was met goudt ondertogē. Daer by was een groot tapiſſerije cleet, e ñtwee coſtelijcke bedeckbedden, deen was met beeldtwerck ghemaect, ende dander met loofwerck. Daer nae een ſilueren gietuat, daer mede men dat water ouer die handen giet, dat was ooc van der arbeyt ghelijck die voor vertelde vaten. Doen die Coninck ſulcke gauen ontfanghen hadde, ende die brieuen geleſen, oock die bootſchap gehoort hadde, ſo wert hy ſeer vrolijck.

Daerom badt hy den regent, dat hy in dat huys ginck, dwelck hy hem hadde doē toe bereyden. Daer en tuſſchen wilde hy die borghen vanghen, die hy den regent ouergheleuert hadde. Want het waren heerlijcke dappere lieden, ende en hadden die wijle noch ghegeten noch gedroncken, want ſy hadden een wedt, dat ſy op der zee niet eten noch drincken noch ſlapē en ſoudē. Hy ſeyde ooc, waert dat het den regent gelegē ware, ſo mocht hy wedē in ſijn ſchip gaē, ſo wilde hy hem des morgēs, die ſelue borgē weder ouerleueren, wanneer hy met den Coninck voorder te doen hadde der coopmanſchap haluen. Doen tooch onſe regēt weder in ſijn ſchip, ende liet Alphonſum Furtadum aen landt, met ſommige knechten die hem dienden. Maer als die regent dat landt weder verliet, daer voer ſnellijc een dienaer der edelen, ende quam voor hem tot den borghen, ende ſeyde hen hoe dat die regent wech was. Doen ſy dat hoorden, doen vielen ſy in die zee, dat ſach die coopman Araſchorea, ende ginck terſtont in een ſcheepken, eñ vinck twee vande borgen met drye oft vier dienaren, die ander quamen met ſwemmen daer van. Daer en tuſſchen quam die regent ende beſloot die andere borghen, die hy noch vant, onder in dat ſchip, op dat ſy ooc niet en ontliepen. Daer na gaf hy den Comne den handel te kennen, ende beclaechde hē van ghene dat hem die borghen ghedaen hadden, ende hy leyde die ſchult op eenen handknecht des Coninck. Daer by ſeyde hy, hoe dat hy die borgen geuangen hielt, daeromme dat hy ſorge hadde voor die ſyne, die noch aent landt waren, ende by den Coninck woonden. Daer toe ſo eyſchte hy ſynen huyſraet weder, ende hy ghelooſde, dat hy die borgen terſtont los laten ſoude, ſo haeſt als die ſyne weder tot hē quamen alſoquamē onſe bodē tot dē Coninc, eñ met hender twee, die wy in die ſcheepkens geuanghen hadden, doen wahte die regent die gheele nacht op eene antwoorde. Des anderen daechs quam die Coninck aen dē oeuer, met thien oft met twelue duyſent menſchen, ende die onſe met hem, die ſy voor die hare geuen ſoude. Daer en tuſſchen wordē twintich oft dertich ſcheepkens toe gheruſt, die den onſen die te verwiſſelen waren in die ſchepen brochten. Maer doē ſy voor oogē quamen, en dorſtē ſy niet naerder by ons comen, eñ twiſfeldē alle, oft ſy die ghecuanghenen eer wt der hant geuen ſouden, eer dat ſy die haere geloſt hadden, alſo vertoghen ſy den gheheelen dach, doer vreeſe ende hope onderhouden weſende. Alſo quamē ſy weder te lande, ende ſy vloeetē ende ſchilden die onſere, ende ſy dreyghden ons den doot. Daerom verdreuen die onſree den ſelue nacht in droefheyt eñ onruſte des lijfs. Des anderē daechs daer ſchiete die Coninck weder

boot-

bootschap tot den regent, die hem seyde, hy wilde die syne onghewapent tot hem schicken, midtsgaders den geuangen Christen, ende badt hem ghetrouwelijc, dat hy die borghen die hy gheuangen hadde, ooc wilde los ende ledich laten. Doen schiete die regent sijn scheepken tot den scheepkē des Coninex, op dat ten lesten eenmael die geuangenen vermangelt soudē sijn oft verwisselt. Ende als die scheepkens aē beyde sydē tsamē quamen, eñ dat den huysraet dē onsen ouer geleuert wert, daer sprauck een ouder die niet vertoeuē en conste in die zee, doen werden die onse verthoont, eñ sy vinghen den ouden, ende die andere stietē sy in die zee. Des anderen daechs ontferm de den regent ouer den ouden, want hy en hadde in drye daghen niet ghegeten, ende hy schiete hem tot den Coninck, ende hy badt hem, datmen hē twee ionghers schicken soude, die aldaer noch onthouden waren, hy schiete hen oock alle haer wapenen weder, die inden scheepkens gewonnē waren. Doen dat die Coninck sach, doē wert hy met schande daer toe gebracht, ende hy schicte den regent die twee iongers weder. Als sy nv also drye daghen stille lagen, eñ niemāt hier nochdaer yet en handelde, ten lesten onderstont onse regent, weder met den Coninck te handelen, eñ ginck hē met sulcke woorden aen. Sy wilden noch met malcanderen handelen, waert dat die Coninck borghe gaue, maer doen een yeghelijc vreesde, ende datter gheen en was, die den grouen volcke betrouwen dorste, die wijle dat sy van te voren aen hen, trouweloos ghewordē waren. Doen quamer ten lesten eenen, die onderstont die bootschap te doene, dat was eē ridder Fräciscus Chorea ghenoemt, ende hy wilde onueruaert voor den Coninck gaen. Also dede hy ooc ende hy ginck tot den Coninck, ende gaf hem te kennen, hoe dat Araschorea tot den Coninck comen wilde, ende met hem vander coopmāschap sprake houdē, maer dat selue en conste niet sijn, hy en gaue dē anderen borghen, ende begheerde daer toe Gugeratum die was een seer rijck coopman. Doen antwoorde Gugeratus hy wilde van stonden aen syner susters kinderen brenghen, die hadde hy thuys, dat selue geuiel den Coninck seer wel. Des anderē daechs vercondichde Franciscus alle die dinghen den regente, doen dat die regent verstont, doē bereyde hem Araschorea op die vaert, als sy die borgen alreede in haer macht hadden. Maer als Araschorea int landt quam, soo wast alreede auont, doen dochtet hen goet sijn, dat hy hem weder in sijn schip dede, op dat hy die nacht met meerder ruste aldaer sijn mochte. Des anderen daechs als Araschorea tot den Coninck quam, ende hem der handelinge onderwandt, die Franciscus den Coninck gelooft hadde. Doen ordineerde die Coninc den Araschorea een bequame wooninge, die was des rijcken coopmans Gugerati daer bouen af gheseyt is, den seluen was ooek vanden Coninck beuolen, dat hy dē Araschorea te kennen gheuen soude die gewoonten des landts. Also begonst Araschorea te handelē, maer hy en conste niet ghecoopen, dan door die dolmetschen, dat waren Arabieren. Soo en consten wy ooc niet by den Coninck comen, dan door mid delpersoonen der Mooren, die benijdende ons van natueren ende waren ons contrarie, ende bedrogen ons ooc maer sy mochten, maer haer schalcheyt waert haest opē baer. Sy hadden ooc bestelt dat onser geener weder tot den schepen comen mochte die wijle dat wy handeldē, maer als onser eener aē dat lant wilde, so ontfinghē sy hē, maer sy en lieten hē niet weder indē schepē comen. Doen dat die regent mercte, doen dachte hy datter bedroch was, ende hy dede die schepen wech voeren. Maer als die schepen nv in die hooge zee waren, eñ dat dat die onse saghen, doen schieten sy een snel reescheepken die sy weder by riep. Maer doen die saken also te vreden ghestelt waren, doen dreef Araschorea synen handel met den Barbaren, ende werden met malcanderen alsoo wel te vreden, dat die onse sonder eenige sorghe aldaer voort aen handelen mochten. Die coopman vā alle die ghene, die die borgen gegeuen hadde, die eyschte sy weder, eñ hadde der onseren groote acht, ghelijc als oft hy met hen niet wel te vredē geweest en hadde. Doen riep die Coninck eenen Turck, ende beual hem dat hy op onse dingen acht soude nemē, eñ eē ander huys soude berydē, op dat wy met meerderen vrede onse ware vercoopen mochten. Doen dat geschiede, doē wert onse sake van daghe te daghe beter,

want

want wy vercochten vele, ende en cochten daer teghen niet weynich, ende hadde alſo op twee maenden tijts eenen grooten handel met malcanderen. Maer als wy ghecocht hadde. Doen ginck Araſchorea tot den Coninck ende dancte hem, met grooter neerſticheyt, wederom ſo gheloofde hē die Coninck vele, ende vermaende hem neerſtelijc, dat wy voortaen onſen handel alſo wouden volſtrecken, ende eer dat hy hem van hem liet, ſoo ſchencte hy hen dat huys voor eyghen. Daer af worden brieuen vanden Coninck ghemaect, die worde hen ghegeuen, in ſtede van vryheyt, voor hen waren ſy ghemaeckt in metael, maer tot den Coninck van Portugael van louter gout, dat is ſyne ghewoonheyt, als hy den coopliede yet verſchrijft. Die Coninck hiet oock een Coninclijck vaenken op dat huys maken, op dattet in allen dinghē vry ghehouden worde. Alſo tooch Araſchorea weder tot den ſchepen, ende bracht met hē die Coninclijcke brieuen, ende ouergaf hē die borghen weder met den alder eerſten, dies vertroofte wy ons, ende waren wel te vreden, ende deene betroude den anderen, het en worde ooc van doen voortaē geens borghen meer ghedacht, dan ons was al oft wy thuys geweeſt waren, ſo vriendelijc handelden wy alle dinghen met malcanderen. Onder dyen die wijle dat wy in ſulcken hooghen vrede ſtonden, doen voer een vreēt ſchip daer henen inder zee, dat voerde ſommighe ſchoon Oliphanten, onder die welcke was eener voortreffelijck ſchoone, ende ten ſtrijdt gheleert, daerom was hy oock diere. Doen die Coninck dat hoorde, doen ontboot hy ons dat ſelue, ende hy badt ons neerſtelijc, dat wy dat ſelue ſchip (hem te gheualle) aen vielē, ende hen met ghewelt haer ware namē, want hy hadde groot goet voor den Oliphant willen gheuen, eñ en mochte hem doch niet geworde, daerom badt hy ons dat wijſe daeromme ſtraffen wilde. Doen die Coninck alſulcx met veel woorden daer geſeyt hadde, doen antwoorde die regēt hy wildet dē Coninck te wille doen, maer hy hadde verſtaen hoe dat dat ſchip met alderley wapenē beſorcht ware, ende daer toe waſt ſeer groot, ende veel volcx daerinne. Daeromme en mochtment niet wel gewinnē, ſonder eenē ſlach, die moeſte lieden coſten, daerom begheerde hy, dat hy vry met hen handelen mochte, waert dattet die noot eyſchte nae crijchſrecht. Dat gunde hem die Coninck, ende hy ſchicte ſommighe Mooren in ons ſchip, die niet inden handel, ſonder daer by waren, ende die van onſe gheſchickelijcheyt ende ſtercten ghetuygeniſſe genoech brachten, oft by auontueren ſy mochtenſe daer toe brenghen, dat ſy hen op ghe uen wilden. Daerom bereyden die onſere een ſchip, ende verſorchde dat met buſſen ende met alderley wapenen, ende en namē niet meer dan tſeuentich mans int ſchip, die liepen den ſeluen ſchepe na, twee gantſche nachten, maer ſy en condens niet achterhalen. Des anderen daechs, doen ſtreeten die onſere beter aen, dan ſy te voren gedaen hadden, ende door ſulcken loopen eñ nae iagē, wert dat ſchip achterhaelt. Doē baden hen die onſe met den eerſten, dat ſy op gheuen wilden, dē Coninck met vredē. Doen ſy dat hoorden, doen hielden ſijt voor een auontuerken ende ſy troofteden hen op haer menichte van geſelſchap, wāt haerder waren meer dan driehondert int ſchip. Ende ſy begonſten op ons te ſchietē, dat was onſe antwoorde. Eñ ſy verachteden ons ſoo ſeere als ſy mochtē. Doē wapenden hen die onſere oock, ende ruſteden die buſſen toe, ende ſy lietenſe met grooten ghedruyſche op hen afgaen. Maer als ſy van dat groote ghedruyſch verſchricten, eñ dat haer ſchip nv van cē ander ginck, ſo gauen ſy hen op. Dat werdt van ſtonden aen den Coninck condt ghedaen, die quam met veel volcx aen den oeuer, op dat hy die eerlijcke daet met synen oogen ſien mochte; want het was hem ongelooffelijc dat onſe ſchip dat niet ſeer groot'en was, een ſulckē ſchip becrachtighē ſoude, want het was tweemael alſo groot als dat onſe, ende het hadde oock veel meer crijchſvolcx dan onſer waren, dat maecte onſe victorie dies te heerlijcker ende eerlijcker. Die regent die ouergaf den Coninck dat ſchip, ende die Oliphanten, ende ſy ſeyden ons allen lof ende danck, om der eerlijcken daet wille, maer onſe ſchip quam weder by den anderen op ſyne plaetſe.

Van dat ghebouwe der

ſtadt van Callicoeten ende van den genen die daer in woonen, wat cleedinge eñ wan

dels

dels dat sy hebben. Item van haere gheestelijckheyt, ende ghemeyn proffijt, vanden Coninck ende Officiers, oock der wonderlijcker vrijheyt der vrouwen, midtsgaders der ongewoonden gebruycken des rechten, ende onrechten, eerlijck, ende oneerlijck onder een ghemengt. Dat lxxv. Capittel.

DIe stadt Callicoeten is seer wijt, nochtans niet ommuert, eñ is van binnẽ tot veel plaetsen ledich, die huysen en staen niet aen malcanderen, eñ sijn verre van malcanderen ghebout, die sijn van steenen eñ calck ghemaeckt, eñ inwendich gheschildert, voor tichelen gebruycken sy palmen loof, daer mede decken sy haere huysen. Sy hebbẽ groote huysdueren, die sijn seer constelijk ghemaect, die omgeuen sy met mueren, gelijck die houen. Men siet veel boomen aldaer, vijuers eñ fonteynen, want sy doopen hen gheerne in die vijuers, eñ hebben groote vruecht in heur wasschẽ. Vande fonteynen hebbẽ sy groote genoechte. Daer sijn ooc sommige poelẽ ind' stadt, daer in doopt hen dat arm ghemeyn volck sdaechs drye oft vier mael. Die Coninck dient den afgoden, hoe wel dat sommighe meynen, dat hy een Christen is, die selue en weten sijne gewoonheyt niet also wel, wãt wy hebben lange ontrent den Coninck geweest, eñ met hem gehandelt, daerom hebben wy sijne gewoonheyt wel mogen mercken. Den Coninck heetẽ sy Ganfer, die en heeft anders niet dan Moorẽ tot sijn hofghesinne, die hebben seer gheschicte lijuen, eñ sy gaẽ al naect, tot der schamelheyt toe, de reste hebben sy ghedect met doeck. Sy gaen altijts baruoets eñ bloots hoofts, ten syen dan groote heeren eñ regenten, dan so draghen sy een langhe flouweelẽ bonette, die ooren duersteken sy, eñ sy hanghen costelijcke peerlen daerinne, aen die armen hebben sy gulden armschenen, wat van raedtsgeslachte sijn, die dragẽ bloote sweerden eñ schilden, die selue sweerden sijn aen die puncten breeder dan elders, die schilden sijn ront, ghelijck die voetknechten by ons draghen, die selue sijn half wit, ende half swert. Sy connen wter maten wel schermen, ende anders niet vele. Dier selue zijn altijt met grooter menichte by den Coninck, sy hebben lust veel vrouwen te hebbẽ, dier neempt eener vijf oft sesse, die welcke eenen alderliefste heeft, dien wil sy tot eenen man neder trecken, dat is een teecken van grooter vrientschap by hen, daer en is noch eere noch schaemte by hen eñ gheene cuyscheyt, haer dochteren verliesen haer eere eer sy achte iaren oudt worden, soo begheuen sy hen onder eenen yeghelijcken Jonghen, sy gaen al naeckt ghelijck die mans. Groote rijckdommen hebben sy altijt by hen, heur haer laten sy neerstelijck wassen, want sy zijn schoender dan die mans, sy creeten die mans om dat sijse vellen souden, want haren maechdom is hen een pijne, want sy en mogen gheenen man ter eerẽ nemẽ, so lange als sy maechdẽ sijn. Twee mael eten sy sdaechs, ende onthouden hen van wijn eñ broot, sy en eten noch visch noch vleesch, voor spijse gebruycken sy rijs, melck, boter, ende suycker, nudtsgaders den vruchten der boomẽ. Sy en eten niet, sy en zijn dan gewassen, dat zijn haer Ceremonien, die houden sy stijf, mans ende wijfs. Als sy deur die stadt gaen, soo eten sy van bladeren die noemẽ sy Betelle, dat selue verft hen die tanden ende die lippen rootverwich, maer dat selue en doet dat arm ghemeyn volck niet. Als sy om eenslijck wille grauwe cleederẽ aen doen, in teeken van rouwe, soo onthouden sy hen van dien bladeren, op dat die tandẽ oock rouw draghen, die worden hen dan voor rootverwich swert. Die Coninck heeft twee, huysvrouwen, die hebben elck thien Papen, die sy altijt gheleyden, die slapen oock by hen. Ende dat doen sy den Coninck tot grooter eeren, soo sy segghen, want die Coninck en heeft gheenen eerlijckeren tijtel, dan dat die Papen by sijne vrouwen slapen. Daerom en ontfanghen die kinderen des Coninck dat rijck niet nae hem, sonder sijnder suster kinderen, die worden Coninghen. Aen den Coninclijcken houe, zijn altijt ontrent vijfthienhondert vrouwen die en doen anders niet dan het huys te vaghen, ende met water begieten, waer dat die Coninck gaet, daer volghen sy hem nae, dat huys wordt met water besprengt dat is met coeyen mist ghemengt. Des Coninck huys is seer hooch, eñ heeft veel putten, daer in doopen sy hen als

sy hem wasschen willen. Als die Coninck wt wil gaen, soo vaert hy op eenen wagen, dien trecken twee mans, dien seluē wagen is seer costelijck met edel ghesteente verchiert, ontrent den waghen gaen sangers, trompetters, herouten, ende des ghesindts veel, maer daer na gaen die Raedtsheeren ende die opperste sijns lants, die gaen alle, ende draghen bloote sweerden ende ronde schilden, die schutters ende voorloopers gaen voor aen, ende bespieden die weghen, hy heeft ooc sijne Camerlingen eñ Duerweerders. Die Coninck is altijt met renen omhang bedeckt als hy wandelt, eñ op dat ickt teenenmael segge. Daer en is geē heere in die weerelt, die eerlijcker van den sijnen gehouden wort, want sy eeren hem gelijck eenē Godt, daer en derf niemant naer der dan op drye oft viere schreden tot hem comen. Maer als sy hem yet langhen oft reycken willen, dat doen sy met eenen tack van eenen boom, gelijc al oft sy eenē Olyphant teten wilden geuē, want harer geen en derf dē Coninck aenroeren, eñ het wort voor een misdaet gehoudē, als sy met hem spreken, dat doē sy met geneychdē hoofde, eñ legghen een handt op den mont, het en derf ooc geen Raedtsheere tot dē Coninck comē, sonder sijn sweert eñ schilt. Als sy dē Coninck eere aen doē willē, so tastē sy met dē handen aē haer hooft, gelijc die ghene die Godt aenbidden. Sijn officiers sijn arm, dier en coempt geēder tot dē Coninck om met hem te sprekē. Ten eerstē die ghene die visschers sijn, als der seluen eener by auontueren eenē Raedsheer ontmoetē, soo vlien sy, maer waert dat sy eenen edelen te gemoet gingen, soo worden sy met stocken geslaghen, Als die Coninck sterft, soo verbranden hem die Raedtsheeren vrouwen, eñ sy maken eē vier van sandelhout. Dat arm volck begraeftmen, sy scheeren haerē baerden, eñ sy sijn goede rekenmeesters, eñ behende schrijuers. Sy schrijuen met een ijsere griffie op die palmen bladerē sonder verwe oft inct. Het sijn ooc ander lieden, die noemē sy Gusurantes, die drijuē grooten handel aldaer, eñ sy sijn wt dat landtschap Combaia, die sijn van natueren afgodtsch. Sy biddē Sonne eñ Mane aen, ooc die coeyen, ende waert dat yemant by gheualle een coe doode, soo moeste hy sterue, die selue en eten niet dat geleeft heeft, sy en gebruyckē ooc noch wijn noch broot. Eñ waert dat dier eener onwetēde vleeschate, so worde hy verwesen, dat hy van huyse tot huyse bedelen gaen moeste, eñ elendichlijck in die weerelt leuen, al waer hy ooc van goeden gheslachte geboren. Sy gaen seere met tooueryē omme, eñ sy sijn wijser dan die borghers van Callicoeten, huer haer dat chieren sy seere eñ crollent, haer cleederē sijn vā cattoen, eñ sy dragen sluyers ghelijck die vrouwen, daer winden sy haer haer inne. Sy hebbē haren echten staet ghelijck wy, ende sy sijn seer jaloers, want sy hebben seer schoone vrouwen, die houden hen cuysch, haer coopmanschap is laken ende peerlen.

Van den Coopliedē ende den wech tot der Specerije, ooc van Cayro, die hauene Alexandrie, dwelck heet Babilonia.

Dat lxxvj. Capittel.

MEt sijn ooc ander coopliedē aldaer, Zetieties genoemt, wt een ander landt, dat sijn afgodtsche lieden, ende sy brenghen seer costelijcke edele steenen, ooc peerlen, goudt, ende siluer, die sijn veel swarter dan die andere, ende ghebruycken lange cleederen, sy berleedē hen ooc somwijlen, die ghene die naest sijn met peerts eñ coeyen steerten, dat sijn treffelijcke tooueraers, alsodat sy ooc dickwils sienlijkē met den duyuel spreken, haer vrouwē sijn oncuyscher dā dandere. Het sijn ooc Mooren aldaer van Mecha, daer Machomets Arcke is. Het sijn ooc Turcken daer, Perssier eñ Assyrier wt Babilonië, eñ andere ontallijck volckē, dz. sijn alle treffelijcke coopliedē, eñ seer rijc, eñ coopē alle tgene eñ vercoopē ooc, alle wat tot Callicoeten coempt, want dat sijn die voornemelijckste warē der stadt Callicoetē, als edel gesteente, Berillen, Smaragden, Celidonē, Topasien, Saphierē, Chrisoliten, eñ dier gelijckē, Musus, Wierooc, Aloes, Reubarbarum, Porcellana, ooc Nagelē, Canneel, Sandael, Lacca, Foelie, eñ Notē muscatē, dat coēpt al van anderē landē daer henen. Maer Peper eñ Gengeber dat wasēht aldaer, ooc Myrabolanen ende Cassia, des wascht ghenoech int landt ontrent Callicoeten, die Moorē sijn seer machtich, ende rege-

regeren dat lant, ende een yeghelijck moet hem naest den Coninck gehoorsaem sijn. Int geberchte niet verre vander stadt Callicoeten, daer woont eē machtich Coninck die welcke een heer ouer veel landen is, die heet Naremecha ende dient den afgoden. Hy heeft meer dan drye hondert vrouwen, als die selue sterft, soo verbrantmen hem, met alle sijne vrouwen. Maer die andere als sy steruen, soo verbrantmense in eenen putte. Soo verchieren hen dan hare vrouwen met alle vrouwelijcke chieraet, ende comen daer henen, die gheleyden hare ouders ende vrienden met nauolghende sanghers ende pijpers, ende comen alsoo met grooten state tot den putte. Welcke vrouwen dan haer met hen mans willen laten verbernen, die voertmen omme met grooter vruechden ende iubileren, ten lesten cruypt sy ghelijck eenen creeft, tot dat sy int vier valt, haere vrienden staen oock daer omme, ende sien toe, want alsoo haest als dat wijf int vier coempt, soo worpen sy veel potten vol olie ende boteren op dat wijf, op dat sy des te eer vanden stercken viere verteert worde. In dit lant sijn oock menigherhande Oliphanten, die wel ghetempt ende die tot den strijdt handel gheleert sijn, met dien doen sy groote strijden. Die selue sijn alsoo tam ende ghemeynsaem, dat hen niet tot der menscheyt en gebreeckt, dan die sprake, want sy doen alle datmen hen heet, ende sy kennen haer heeren, dat hebben wy gesien in der stadt Callicoeten, ende en segghens niet van hooren seggen. Die Oliphanten die die Coninck gebruyet, die worden seer wildt gemaect, eñ hebben onseggheliicke sterckte, want twee trecken een groot schip alleene ter aerden. Eer selcker plaetsen daer en varē die schiplieden niet op der zee, want van dē Wijnmaēt aē tot het eynde des Meerts toe, dat is haren somer, dē anderē tijt is haren winter. Dat is contrarie nae onsen tijt te rekenen. Ende als sy niet en schepen, soo staen haer schepen opt drooge lant. Inden Wintermaendt soo varen die Mooren schepen van Mecha daer wt, ende reysen in Arabia, met alderley specerije geladen. Daer is een hauene die heet Vida, daer brenghen sy haer specerije ten eersten, ende van daer tot Cayrum, dat is die hauene Alexandrie, ende die heerlijckste coopstadt in den morgen landen, aldaer hen coempt alle dinck van Vida, op dat lant.

Van den slach tusschen die Mooren ende Christenen, in Callicoeten gheschiet, dat lxxvij. Capittel.

MAer als wy nv lange daer stille gheleghen hadden, tot in die drye maenden, ende en waren noch niet meer dan twee schepen geladen, doen werdt ons die tijt verdrietende, doen schickte die regent boden tot den Coninck ende dede hem te kennen gheuen, dat hy daer hadde drye maenden gheleghen ende ghewacht. Soo waer sijne ootmoedighe bede, dat die Coninck wilde bestellen, dat hy oock ontcommert ende afgeveerdicht worde, want die tijt was nae by, dat hy weder thuyswaert te lande varen moeste, soo en hadde hy noch nauwelijcx twee schepen geladen. Maer die Mooren hadden ghecocht wat hen gheluſt heeft, ende dat om een licht ghelt, dat hadden sy alreede oock ewech. Daeromme waer sijne ernstelijcke bede ende begheerte, dat hy der Portugaloisen oock bedencken wilde, ende maken dat sy haeren handel ten eynde brenghen mochten, nae dien dat Araschorea met den Coninck veraccordeert waren. Doen onse bode sulcx vertelde, doen antwoorde die Coninck in sulcker manieren daer op. Hy mochte wel lijden dat die Portugaloische schepen gheexpedieert worden, hy en conste oock niet ghelooven dat die Mooren yet heymelijcx cochten, want hy hadde geboden, dat niemant yet coopen en soude, voor dat die Portugaelsche schepen teenen male wtghericht en waren. Maer waert dat die Mooren sulcx sonder sijnen wetē gedaen hadden, so mochte hy wel lijdē, dat sy der Mooren geladē schepē vingē, eñ alle warē hen toe eygendē, voor dē prijs gelijct die Mooren gecocht haddē. Op den sesthienstē dach Decembris. Als nv Araschorea sijnder coopmanschap na ginck, eñ onse twee schepen nv geladē in die hauene stonden, doen voer een Mooren schip van daer wt, dat was geladē met alderley specerijen, eñ voerde drye Oliphantē, doen dat onse regēt vernam, doē vinck hy dat schip, dat hoorde toe eenen treffelijcken Moor,

dien verdroot den handel met allen seere, eñ hy ginck tot den Coninck eñ beclaechde hem des, dat hem vanden Portugaloisen geschiet was. Doen wert een groot geroep in der stadt, eñ die Mooren liepē met hoopen tot dē Coninck, eñ haddē een verbont teghen ons ghemaeckt, maer die Coninck wert des claghens moede, ende was hen te wille ghelijck een oproerischer trouweloosser mā, maer op dat sy den Coninck des te eer beweghen mochten, doen seyden sy, wy hadden ouer langhe meer wt sijnen rijcke gheuoert, dan wy daer inne gebracht hadden, daerom hieten sy ons dieuen eñ verraders. Doen wapendē hen die Moorē deur consente des Coninck eñ namen haer pijlen, ende begonsten te rasen. Doen gingen sy loopen door die gantse stadt, ende herworchden die Christen waer sy mochten, daer vielen sy ouer ons met ghewapender hant. Doen begosten wy (met sweerden eñ mantelen alleenlijck gerust) haer macht te wederstaen, maer wy en waren hen niet sterck ghenocch, want harer wasser meer, dan dat wijse hadden moghen dwinghen, daerom togen wy weder achterwaerts, doē vanden onsen drye oft viere omcomen waren maer van den haeren seuen oft achte. Doen wy alsoo in die vlucht waren, doen werden die onserē seer ghewondt, also dat wy nauwelijcx die poorte voor hen toe sluyten en mochten, alsoo drongen sy ons ouer den hals, doen beghonsten wijse van den mueren te verdrijuen, maer sy stormden dat huys, dat was met eenen muer omgeuen, niet hooghер, dan een rijdender reykē mochte, want wy haddē seuen oft achte boghē, daer mede herworchdē wy veel van den Barbaren. Ten lestē waren die Mooren noch meer beweecht, ende raesden noch meer ouer ons, ende sy braken den muer die om dat huys ginck. Maer als wy noch hulpe noch raet en hadden, doen ontliepen wy wt den huyse, op dat wy aen den oeuer quamen, ende vandē onsen beschermt werden, want onse scheepkens wachteden op den wtganck met grooter truerichеyt niet verre vanden oeuer. Hoe wel dat sy een teecken van ons ontfanghen hadden, met een opgherechte vaenken, dat wy noch int huys belegert waren. Die bussen en mochten die vyanden oock niet reycken. Alsoo liepen wy nae den oeuer, onsers lijfs ende leuens onseker, want die Mooren liepen ons nae, wy en mochten oock niet in onse schepen comen, voor dat Araschorea met andere vijftich van onseren ombracht werden, maer die daer van quamen, die betrouden hen der briesschender zee, ende sy swommen daer van dier waren ontrent twintich man, maer die schepenen dorsten niet aent landt comen, op dat sy niet vanden Mooren ghegrepen en werden, onder die ghene die daer van quamen, was die sone van Araschorea, oock schier half doot ghelijck die andere, die was ontrent elf iaer oudt. Maer die regent der scheepkēs, die was alreede moede, ende en wilde niet weder te lande. Ten eersten die wijle dat onse opperste regent aller schepē nv eräck lach. Alsoo quamēder alleenlijck twintich daer van, die andere werden qualijck ende grouwelijck vanden Mooren ontfanghen ende ghehandelt. Doen dat den regent te kennen ghegheuen werdt, doen werdt hy daer ouer verthoorēt, dat die sijne so qualijck ghetracteert waren worden, dat van soo veel mannen, niet meer dan twintich daer van comen en waren, des haluen beual hy, dat sy thien Mooren schepen die aent landt stonden, aenvielen, eñ herworchden alle die sy daerinne vonden. Maer als die schepen gheuanghen waren, doen ghemistemen ontrent sesshondert mannen, dier hadden hen sommighe besloten onder int schip, daer vondtmen oock noch sommighe waeren, wat wy aldaer voor mans vonden, die dooden wy, ende namen alle waere voor ons, ende verbranden die schepen al tsamen, het waeren oock drye Oliphanten in die schepen, die dooden wy ende atense. Des anderen daechs ruckten wy voor die stadt, ende lieten onse gheschut afgaen, ende wy braken die mueren, dwelc gheschiede met grooten verderuen der menschen. Doen wy hen groote schade ghedaen hadden, doen schoten sy oock na ons, maer te vergheefs, ende sonder onsen schaden. Als wy alsoo met malcanderen handelden, daer waren twee schepen inde zee, die sochten eene hauene op vijf mijlen van Callicoeten gheleghen. Doen die selue ons saghen, doen vloden sy hacstelijck nae der hauenen toe, daer wachteden noch seuen schepen schier opt droogе landt op hare coopmanschap. Op die selue liepen

pen wy, maer die sake faelgeerde ons, want wy en mochten soo nae niet daer by comen, daeromme dat sy schier opt drooghe laghen, oock dat soo veel lieden die schepen bewaerden, daeromme namen wy voor ons, tot der stadt Cuchina te schepen, aldaer wy onse handelinghe sekerder drijuen mochten.

Hoe dat wy onse schepen gheladen hebben. Dat lxxviij. Capittel.

ALsoo voeren wy van daer op Cuchinam toe, die selue stadt leet van Callicoetē op dertich leuken, eñ het is een vrij rijck dwelck niemandt onderworpen en is, maer onder dien als wy daer henen voeren, doen saghen wy twee schepen, ende als wy nae hen liepen, soo sijn sy vanden haeren verlaten worden, want die ghene die daer inne waren gheweest, die voeren met cleyne scheepkens aent landt. Maer als wy daer by quamen, ende niet dan Rijs daerinne en vonden, doen hieten wijse haer verbrandē. Op den vierentwintichsten dach Decembris, quamen wy tot Cuchina aen, ende werpen onse anckeren wte aen den wiganck eens waters, doen dat gheschiede, doen schicte onse regent eenen armen menschē wte, die was selue tot ons ghecomen, op dat hy in Hispaniam comen mochte. Die selue die ginck voor den Coninck, ende vertelde hem, wat ons in der stadt Callicoeten gebeurt was. Doen hy dat hoorde, hadde hy medelijden met ons, ghelijck eenen Coninck toe behoort, ende het was hem seer leet, hy vertelde oock den Coninck hoe dat onse regent veel waeren met hem gebracht hadde, ende waert dat sulcx den Coninck niet teghen en waer, soo wilde hijse geerne, met sijns landts waere vermanghelen, waert dat sy hem gheuielen, daer toe gheloofde hy hem veel geldts, daer toe antwoorde die Coninck, het was hem seer leet, dat wy sulcke schade gheleden hadden, maer soo vele alst aen hē waere, so was hy haer aencompste ende varen verblijt, want hy hadde ouer langen tijt gehoort van dē lof ende redelijckheyt der Portugaloisers, daerom droech hy een goet herte tot hen, sy en souden maer onveruaert comen, ende nae haeren wille aldaer handelen, doen seyde onse bode weder tot den Coninck het waer onse ghewoonte, dat wy niet te lande en quamen men gheue ons dan te voren borghe, daeromme soude hy yemant vanden sijnen schicken, soo souden wy dan ter stont comen ende met hen handelen, doen die Coninck dat hoorde, so gaf hy ter stont twee raedtsheeren, op dat die onsere des te sekerder quamen die met die coopmanschappe omginghen, maer onse regent op dat hy hen ghelijck dede, doen schicte hy vanden onseren viere oft vijue, ende eenen coopman, die beual hy, dat sy tē eerstē als sy mochten, haer handelinghe beschicken ende ten eynde brenghen, ende sulcke waere somtijts met gelt, ende altemet met andere waere hen afcoopē, alsoot hem schicken soude, hier en tusschen, die wijle dattet eene ghewoonte by hen is, dat die ghene die op der zee yet eten, die en mach den Coninck niet meer sien, daerom en hadde der borghen geender noch niet ghegeten, daeromme verwisselden sijse alle daghe, alsoo quamen andere, tot dat die ghegeten hadden. Alsoo bleuen wy daer vijfthien daghen, ende laeden onse schepen niet verre van der stadt Cuchina, aen een hauene die heet Carnagallo, aldaer vonden wy Chriſten, Joden, Moren, ende Japharas, wy vonden oock eenen Joden daer wt Ciuilia, die was van Caye comē om Mecham te besichtighen, eñ van daer tot Cuchinam, die hadde twee Chriſten by hem, die seydē dat sy na Jherusalem wilden, eñ vā daer tot Roomē, dat was onsen regent aengenaē. Maer als wy aldaer onse schepen laeden, doen lieten hem eenē grooten hoop schepē in der zee sien, ouer die vijuen twintich schepē, die warē des Coninex van Callicoetē. Doen dat die Coninck gewaer wert, doen schicte hy eenē tot onsen regent, ende boot hem veel volex aen, op dat hy die schepē neder worpē mochte, doen antwoorde onse regent, dat hy dē Coninc seer danken soude van sijnent wegen, maer hy en behoefde op dat pas sijnder hulpen niet, hy soude dē schepē sterc genoech sijn, hy woude hen te kennē geuē, hare onnutte aenslagen, hy en meynde inder waerheyt niet, dat hy hulpe behoefde, want hy hadde haere macht te voren wel gheproeft. Sy en quamen oock niet nae, sonder sy bleuē op eene

leuke van ons op die hooge zee. Dies niet te min die regent hiet die ſeylen op ſpannen ende tooch wt der hauene, ende voerde die borghen met hem, maer vanden onſen liet hyer ſeuene op den lande, ende hy ſeylde met vollen loope op die Barbaren toe. Maer in der nauolgender nacht, doen en hadden onſe ſchepen geenen goeden wint, om by die vyanden te comen. Maer des anderen daechs, dat was den thiendē dach Januarij int Jaer duyſent vijfhondert eñ eene. Doen quamen wy naerder te ſamen, alſoo dat ſy bequamelijck malcanderen aengaen mochten. Maer alſmen tot beyde ſyden die ſchepen tot den ſtrijdt bereyde, doen ſach onſe regent, hoe dat dat ſchip Sancini Tonari niet daer en was. Daerom dochtet hem goet te ſijne, dat hy op dat mael, den ſtrijdt verlaten wilde, ende nam voor hem, na ſijns vaders landt te varen, waert dat hy goeden windt gheerijghen mochte, maer die ſchepen van Callicoeten, liepen ons eenen ganſen dach nae. Maer doent nacht werdt, doen verſwijnden ſy, maer wy liepen nae huys toe, ende wy lieten die ſeuene op den lande ende wy voerden die twee borghen met ons, die badt onſe regent neerſtelijck, dat ſy haer leuen behouden mochten, eñ dat ſy wat eten mochten, want ſy en hadden nv in drye daghen niet gegeten. Ten leſten lieten ſy hen gheſeggen, ende aten met grooter treurichеyt, maer wy ſcheepten nae Portugael toe.

Van onſen vriendt den Coninck Canore. Dat lxxix. Capittel.

OP den vijfthienſten dach Januarij quamen wy aen een landt ane, dat noemptmē Canonam des Gafferers, dat en is niet verre van Callicoeten, ende hebben een ſprake. Als wy tegen dat rijck voeren, doen ſchiete die Coninck een vriendelijcke bootſchap tot ons, ende dede ons ſegghen, het hadde hem verdroten, dat wy niet te voren tot hem ghecomen en waren, eer dat wy elders henen ghekeert hadden, ende dede ons ſeggen, En hadden wy niet waeren ghenoech daer mede wy ghenoech hadden, ſoo ſouden wy comen, hy wilde ons alle dingen oueruloedelijck ghe uen, doen antwoorde onſe regent, die ſchepen waren nv gheladen, eñ ons en gebrack niet, dan hondert bacchar Caneels, dat ſijn vierhondert Canten, dat is een maniere vā een mate. Doen dat die Vorſt hoorde, doē ſchiete hy den regent terſtont dē Caneel op ſijn gelooue, dien gaf den regent een munte daer voor, met een cruys, die noempten cruyſſaerts. Daer na quam veel Caneels daer henen, eñ voeren ſonder ophouden in ſcheepkens tot ons, maer wy en mochten niet meer laden, want die ſchepen waren vol eñ wel geladen. Doen meynde die Coninck dat wy gheen gelt meer en hadden, eñ hy ſandt weder tot ons, diet ons ſeyden, Die Coninck wilde ons die waere ſonder ghelt gheuen, wy ſoudent betalen als wy weder comen ſoudē, wy en ſouden daerom onſen handel niet onderwegen laten, want hy hadde gehoort, hoe dat ons die Coninc van Callicoeten berooft hadde, ende onſe waere in prijs ghegheuen hadde, ende veel Chriſtenen verſlaghen, hy ſeyde ook, dat hy ouer lange geproeft hadde dat goet gelooue der Portugaloiſers, dat maecte dat hy ſchier haer eyghen ware.

Den goeden wille des Coninc ende der vriendelijcker meyninge tot ons, dien wilde onſe regent ghelijck doen, want hy was een verſtandiger man, ende hy dancte den Coninck grootelijck, eñ gheloefde hem, hy wildet ook naemaels verdienen, ende hy voerde den bode int ſchip, eñ liet hem ſien, eenen grooten hoope geldts, die hem noch ouergheſchoten was. Maer doen hem die Coninck noch eens maechde, oft hy niet meer en behoefde, doē antwoorde hy neen. Alleenlijck behoefde hy eenē man die met hem in ſijn vaders landt varen ſoude, die welcke den Coninck van den dingen van Portugael getuyghenſſe brengē mochte. Doen ſchickte die Coninck eenen edelen Raedtſheere, die met ons voere, maer eer wy van daer voeren, ſchreuen wy den Coninck Cuchini, dat hy die borghen die by hem gebleuen waren, in eeren hielde, ſo wilden wy ook die ſijne doen die by ons waren, ende als ons Godt thuyſwaerts holpe, ſoo ſouden wy weder comen ſoo haeſt als wy mochten, hy gaf ook den coopman brieuen aen die onſere, dat ſy hen die wijle mannelijck houden ſouden, ende dat ſy neerſtelijck handelen ſouden, tot dat wy weder quamen, dat ſoude hen

eene

eene groote eere sijn, dat sy den Christen name daer tot eeren brachten by God, eñ allen menschen. Alsoo en bleuen wy niet meer dan eenen dach by den Coninck, van daer seylden wy teghē dat rijck Melinde. ende quamen den lesten dach Januarij ouer den stroom Melinde, daer vondē wy een schip van Combaia wt den rijck Melinde, dat was gheladen met veel waren, dat vinghen wy. Die wijle dat wy achtedē dat het wt Mecha was, oft der swerter Mooren, want het voerde ouer die drye hondert menschen beyderley gheslaechts. Maer doen wy saghen, dat het wt dē rijcke Gambre was, doen lieten wijt sonder schade gaen, wy en namen niet meer dan eenen Pilote van hen ende voeren alsoo voorby.

Vant verderuen der schepen inden stroom Melinde, dat lxxx. Capittel.

OP den twelsten dach Februarij tegen der nacht, doen ginghen die Piloten, dat sijn die wechwijssers, ende alle die ghene die die schipcaerten verston den te lande. Doen gheschiedet dat Sancinus Tonarus die was een regent ouer een groot schip, die wilde wechwijsser sijn, ende voor wt varen ende met wtghespande seylen, soo voer hy voor alle die shepen daer henen. Doen begonst die zee ter middernacht te stormen met groote baren, eñ verstroyde die schepen, deen hier, dander daer, ten lesten dreef Sancini schip opt drooghe, dat begonst terstont te branden. Doen dat vier op ginck, doen werden wy alle des ongheluckighen toeuals gewaer. Doen die regent dat vier sach, doē hiet hy alle die schepen toe te varen, doen dat vier op ginck, doen wast duyster nacht, want die mane en scheen niet, ende die winden werden hoe langher hoe stercker, alsoo dat wy die tempeeste nauwelijcx ghelijden en mochten, hy en dorste ock niet na by dat schip comen, op dat die andere ooc niet en ontstaken. Daerom schieten wy scheepkēs daer henen. op datmen die liedē wt holpe, ende die ware in die zee wierpe, maer dat schip begonst alreede van malcanderen te gaen, ende verbrande geheel ende al, alsoo dat gheen hope meer daer aen en was, het brande met sulcken haest, alsoo dat het schier die andere schepen ock ontsteken hadde. Doen wy dat saghen, doen lieten wy die seylen af, ende begonsten te roeyen ende verloren alle die ware des verbrandē scheeps, ende daer en quamen maer die lieden wte. Dat schip dat verbrādē dat voerde alderley specerije, ende hielt twee hondert vaten, daer af en is niet behoudē worden, want die mans en haddē anders niet dan haer neder cleet oft broecken gehadt, ende sijn also daer van comen. Also voerē wy van daer, eñ verlietē dat rijck Melinde, want wy en mochtē niet daer in comen, ende wy toghen op een lantschap Monachia ghenoemt, ende van daer namen wy water ende hout, ende toghen die schepen te lande, op dat sy niet van die grimmēde zee verdroncken en worden, want sy waren vol spleten, ende ginck ouer al water daer inne. Doen schicte die regent den Sancinum wt, op dat hy een groot schip te wege brachte, ende eenen Pilote, die ons in dat eylandt Zaphalam voerde. Daer en tusschen caelfaetten ende verlaghen wy onse schepen, doen wy van daer scheepten, doē sochten wy een plaetse daer veel visschen waren, ende vinghen een groote menichte van visschen. Ende als wy van daer voeren, quamen wy weder in eene grouwelijcke tempeeste, die vermoeyde ons alsoo, dat wy ghedwonghen worden weder achterwaerts te varen. Ende doen wy alsoo ghe-worpen worden, doē verslinde die grimmin ghe zee, een van onsen schepen,

Hoe veel schepen dat weder in Portugael ghecomen sijn, dat lxxxj. Capittel,

NA dyen dat wy so veel ghseledē hadden in schepe verderuinge ende anderen becommernissen des ghemoets, ock door verliesinghe by na alder waren. Doen quamen wy ten lestē op dē heyligē Sinxen dach aē dat hooft der goeder hope, dat is een voorhooft eñ wort van Pomponio ghenoemt, die sterre Aphrice van Aphrica loopt aldaer te samen, ende wort seer spits ende scherp, van daer quamē wy met goede winden, tot der stadt die aent groene hooft leyt, dat heet dat rijck Thesenjee. Aldaer vanden wy drye galeyen,

die den Coninck van Portugael leſtmael wtgheſchict hadde om die werelt te beſichtigen, die waren midts der tempeeſten der zee vā ons verſwommen, tegē den wtgane des ſtrooms Meche, want ſy hadden wat langhe aldaer in eener ſtadt ſtille ghelegē, ende haddē dat cleyn ſchip, ende den grooten hoope haers volcx ghelaten, want dat ſchip quam, ende en bracht niet meer dan ſeuen mans, eñ die ſelue ſeer cranck, want ſy en hadden in langhen gheenen wijn gedroncken, ende niet anders dan dat reghē water datmen int ſchip vergaderde.

Ten leſten quamē wy een mael te Vliſbona tot ons vaders lant aen dē leſten daghe Julij. Des anderen daechs doē quam dz ſchip, dwelc verſwōmē was, doē wy weder keerdē. Daer quam ooc Sācinus Tonarus met eenen ſchepe, dwelck hy hem gemaect hadde in dat eylandt Zaphala, die ſeyde ons, hoe dat dat eylandt ſeer enghe ware, eñ leyt aen dē wtgāck eens ſtrooms daer woonden Mooren, daer waren bergē die hadden velc goudtgrauen, ende ſeyde hoe dat veel vreemde daer henen quamen om gout te coopen, ende ander ware, daer aen te vermanghelen. Ende die wijle dat Sancinus Tonarus daer was, ſoo vont hy veel Mooren ſchepen aldaer, doē vinck hy eenen Moor, die by hem voor een borge ſijn ſoude, ſo langhe tot dat een Chriſten weder quame, dien hy in Arabiam gheſchict hadde om dat landt te beſichtighen. Doen die ſelue niet weder en quam, doen ſcheepte hy van daer, ende hy voerde den Moor met hem. Ten leſten quam hy weder thuys na ſyne begheerte, ghy ſult ooc weten. dat van allen den ſchepē, niet meer dan ſeſſe weder tot Vliſbona ghecomen ſijn, die andere ſijn alle te gronde ghegaen met verderuinge veler menſchen ende ontallijcx goets.

Van haren ghewichte ende munte, Dat lxxxij. Capittel.

NAdien dat wy van alle waren gheſeyt hebben, ſo iſſet redene, dat wy oock wat ſeghghen van der weerde ende gewichte der waren. In der ſtadt Callicoeten, daer ghelt een Bacchar (dat is een mate die hout vier cannen) noten muſchaten, niet meer dan vijfhondert eñ vijftich fauos, dier doen twintich een ducate. Een baccar cancels drie hondert eñ neghentich fauos. Item een Farracula drooghē gengheber, dat is het twintichſte deel van een bacchar, dat gelt ſeſſe fauos. Item een farackel groene gengheber die met ſuycker gheconfijt is, die ghelt achentwintich fauos. Item een baccar Tamarindi, dertich fauos, Item een bacchar des beſtē pepers vierhondert fauos, Item een bacchar galigaen veertich fauos, Item een bacchar mirabolanē vijfhondert ende tſeſtich fauos, Item een bacchar Zitwen, dertich fauos, Item een bacchar rooden ſandel, tachentich fauos. Een bacchar lacce twee hondert eñ tſeſtich fauos, Item bacchar maſtix oft foelie vierhondert eñ dertich fauos. Item een ſarackel Campher, hondert eñ tſeſtich fauos, Itē eē bacchar pepers drie hondert eñ tſeſtich fauos, Item een farackel wieroocks vijf fauos, Item een farackel Benzu ſeſſe fauos, Item een farackel Aloes hout vierhondert fauos, Itē eē farackel Caſſie twee fauos, Itē eē farackel reu barbari vierhondert fauos, Item een bacchar naghelen ſeſſchondert fauos, Item een farackel Opij vierhondert fauos, Itē eē bacchar wittē ſandel ſeuēhōdert fauos.

Een mitricael ambre doet ſeſſe onceen eñ een vierendeel, Item een bacchar doet twintich farazole. Farazole doet in Portugael veerthien Aratolle eñ een derdēdeel, want tot Venegien maken veerthien Aratolle tweentwintich pont, eñ een half. In ſomma eenē ducaet en doet niet meer dan twintich fauos. Nv moeten wy ooc te kennen gheuen, die ware die wy daer gebracht hebben, wat die ſelue tot Callicoeten gelt, Item een farackel copers vijuenueertich fauos, Item een farackel witten Coraēl, duyſent fauos. Een farackel loots achthiē fauos, Item een farackel cromme Coralē ſeuenhondert fauos. Een farackel ſiluers twintich fauos, een farackel Coraēl baſtart drie hondert fauos. Een farackel alluyn twintich fauos, Item een Almen (dat is een mate, die is grooter dan die Portugaelſche ontrent derdehalue aratolle, dat maect te Venegien op drye pont, daer mede vercoopen ſy den Saffraen een, om tachentich fauos.

Van-

Vanden landen van daer die specerije ghebracht wort, dat lxxxiij. Capittel.

HEt dunct my niet onghescheten syne, oft ick ock yet vandē landen segghe, van waer alderhande specerije ghebracht wort. Den peper coempt van eenen thoren, die leyt van Callicoeten op vijftich leuken aen den oeuer vander zee, Cimant oft Caneel coemt vanden landtschap dat heet Zalon anders en vindtmen gheenen, ende het is van Callicoeten twee hondert ende tsestich leuken. Giroffels na ghelen comen van Moluza, op twelf Portugaelsche leuken van Callicoetē van eenner stadt die heetet Cananor. Noten muscaten ende foelie, comen vā Meluza van Callicoeten seuen hondert ende veertich leuken.

Muscheliaet coemt wt een lant, dat heet Pego, van Callicoeten vijfhondert leuken. Die costelijcke Peerlen comen van Armuzi, op gheen syde Callicoeten seuenhondert leuken. Spicanardi ende Mirabolanen comen vander landtschap Combaie op geen syde van Callicoeten op sesse hondert leuken, Cassia fistula gheeft die stadt Callicoeten. Wieroock brenghen die wt Saba, van Callicoeten achthondert leuken, Mirrha coemt wt den lande Fartica, van Callicoeten seuenhondert leukē. Aloes hout eñ Reubarbarum Campher, ende Calingam, dat gheeft dat lantschap Chiua van Callicoeten geleghen ontrent duysent leuken, Galigaen geeft Callicoeten, Cardamomlijn comen vander stadt Canona van Callicoeten twelf leuken, langen peper vintmen tot Same Benzui ende Zan, van Callicoeten seuenhondert leukē. Tamarinden eñ Zitwen geeft Callicoeten, Lacca coemt vander stadt Samaterra, van Callicoeten vijfhondert leuken, Bresilie coemt van dat lantschap Tanazar op geen syde van Callicoeten vijfhondert leuken, Opium coemt van Adda, van Callicoeten seuenhondert leuken. Dat is ghenoech gheseyt vanden ghewichte, ende weerde der waren, ock vanden landen van daer sy comen, ende tot ons toe gheuoert worden, &c.

Eynde des tweeden schipuaert.

Digitized by Google

Argument oft in houden deſes boecx.

FErdinandus Corteſius een Hiſpanier gheboren der H. ende al ghemeynē Maieſtaet in Juchutan generael oft gemeyn ſtadt houder. Na aert ende natuere eens grootmoedighen mans, tooch wt der ſtadt Cempoal met vijfthiē lichter peerden, ende met vijfhondert ſpaenſche voetknechten, tot den heerē Muteezuma, den vermaerſten heeren dyer landen, onderdanich te maken. Onder weghen ſommich crijchſuolck, wt aenrichtinghe Didaci Velazquez wilden van hem af vallen, die ſtrafte hy na ghemeyne ghewoonheyt. Eñ doen hy den voorghenomen wech beghеerde te volbrengen, quamen hem te gemocte in vyandelijcker wijſe ende manieren die inwoonders van Taſcaltecal, die welcke hy ſloech ende verwan. Eñ maecte ſy Key. Ma. leenliedē, midtſgaders eener anderen prouincien Guaxacingo genaēt, die welck als ſy met hem toghen, nam hy die ſtadt Churrultecal inne, plōderde die, ende maecteſe gehoorſaem. Die heer Muteezuma ontboot hem, dat hy hem niet in dat landt en toghe. Corteſius heeft voor hem ghenomen daerinne te trecken, is ghe toghen ouer ſeer rouwe berghen, met diepen ſneuwe ouerdeckt, wt den welcken eenen grooten roockachtighen cloot opgeuaren is, ſeer wonderlijck om ſien. Die heer Muteezuma onderſtont den Spaen giaerden veel ſchaden toe te voeghen, ende hē wt te roeyen, eyndelijck wt verwillinghe Muteezuma, is hy geruct voor die naemachtighe ſtadt Temixtitan, die welcke die Coninckliſche wooninghe was wonderlijc in een zee gheleghen, nochtans heeft hy te voren onderweghen beſocht veel heerlijcke ſteden. Ende Muteezuma met allen landtſheeren quam hem teghen, met menigherhande pomperije ende coſtelijcheyt, daer reet Corteſius inne, nae den welcken die Heer Muteezuma, ouergeeft hem die Key. Ma. voer eenen Leenman, ende bewiſet Corteſio ghehoorſaemheyt, vertelt hem den oorſpronck ſijnder natien. Corteſius beſtelde vier Bergantinen ſchepen gemaect te worden, met die welcke, oft die ſtadt wilde na afuallen gedencken, dat hy dat crijchſuolck mochte aen den oeuer wt ſetten. Maer die wijle Corteſius in der ſtadt Temixtitan was, wert hem te kennen ghegeuen, hoe dat Muteezuma den Qualpopoca met anderen, tegē die ſpaen giaerdē, die inder ſtadt Vere Cruyces gelaten waren, oproerich ghemaect hadde. Daerom heeft hy den heere Muteezuma in een ghenadighe geuangeniſſe gheleyt. Maer Qualpopoca beual hy midtſgaders ſynen geſworenen voor hem te brengen, den welcken als hy gebracht wert, verbranden dede. Corteſius vertelt vanden wonderlijcken palleyſen ende wooningen des heeren Muteezuma. Hy vertelde ooc van menigerley luſthuyſen, daerinne menigerley dierhouen, van voghelen, eñ viervoetige dieren. Hy vertelde wat ghehoorſaemheyt den heere Muteezuma (als geenen Chriſtelijcken Vorſten) beweſen worde. Hy vertelde die zeedē, cleedinge, pompe perije haerder papen, ende wt wat materien ſy haer afgoden ſmelten oft gieten, hoe ſy kinderen offeren, oft haer ouderen. Hy beſchrijft die Meſchiten ende Monicken huyſen mate. Hy dede te ſamen roepen die Vorſten Muteezume, geboot dien dat ſy Key. Maieſt. leenlieden wildē ſijn, dwelck ſy ooc deden. Corteſius begeerde van hen veel gouts, ende menigerley gheſticſt, dat gecreech hy ooc. Hy ſochte eene ſchipſtellinge om die ſchepen aldaer te verwaren, ende vant eene aen den water Panuco. Hy vernam ooc na goutgrauen, ende hy vanter vele ende rijcke. Hy beual dē heere Muteezuma, die Key. M. huyſen te bouwen, die welck met wonderlijcke conſten ende ſnelheyt gemaect worden. Hy vertelde van gout, ſiluer, cleederen, vaten ende andere gauen, van vederen, met wonderlijcker conſt gemaect. Die die heer Muteezuma Corteſio ghegeuen heeft, om der Key. M. toe te ſchickē, die wijle Corteſius der Key. Ma. handel alſo wtrichte eñ ordineerde, ſijn benijder Didacus Belazquez wt quadē moet, ordineerde Pāphilum Naruaez, met achthōdert voetknechtē, met tachtentich Reyſigen, ende veel geſchuts ende ruſtinge in acht ſchepen, welck alſt Corteſio te kennen ghegeuen was, heeft hy een Garniſoen van Spaengiaerden in dye

ſtadt

vermaerde ſtadt Temixtitã gelatẽ, is hẽ mz driehondert voetknechtẽ hen tegẽ gecomẽ, op dat hy vernemẽ wat hy indẽ ſinne hadde, het droech hem menigerley aẽ beyde ſyden toe, tot eener eenicheyt dienende, welc als ſy niet onderhouden en conde werden. heeft die grootmoedighe Corteſius, hem tegen Naruaez geſtelt, den ſelven geuangen, ende ſijn crijchſuolck hem dienſtbaer gemaect. Die wijle Corteſius in der ſtadt des Vere Cruyces lach, wert hem te kennen ghegeuen, hoe dat vanden inwoonderen wt Culua. Die Spaengiaerden die tot Temixtitan int garniſoen lagen, belegert warden, heeft hy die beueelhebbers, die met den Saengiaerden tot menigher plaetſen gheſchickt waren, met grooter haeſt te ſamen laten roepen. Reedt indie beroemde ſtadt ſonder eenigẽ wederſtant, welckẽ midtſgaders dẽ Spaengiaerdẽ die ſtercte aẽgrepẽ, eñ hebbẽ eẽ ontallijcke menichte der Indianeren verſlaghen, veel den hen wt der ſterete, verbrandẽ die huyſen, beſtormden den Coren, vã dẽ Spaengiaerden quamender veel om, ende vele werter gewont, Corteſius ſelue wert oock gewont. Mutezuma wert onuerſienlijck vanden ſynen doot gheſlagen. Die Indianeren onderſtonden hen diewils, dẽ Corteſiũ (int ſpraeckhoudẽ) te bedrieghẽ. Maer Corteſius was liſtich, bleef onuerſaecht, als hy door gebreck van prouanden ghedrongen wert, nam hy voor hem, hem met den goude, ende den ſynen wt der ſtadt te doene, is alſo commerlijck ende met grooten perijckel met verlieſinge veeler Spaẽgiaerden ende gouts, wt der ſtadt comen. Die Indianeren hebben hen na gelaecht tot in die xx. mijlen weechs, ſy nochtans dach noch nacht onaengeuochten gelatẽ. Quamen aen die prouintſe Taſcaltecal ende wert van die heeren wel ontfangen, heylden haer wondẽ, wt den Spaengiaerden ſtoruender vele, veel bleffer gebreckelijck. Ende der ouerſte Corteſius ſelue, wert aen die ſlincker hant aen twee vingeren lam. Ende ſo Corteſius tot ſijnder geſontheyt noch niet gecomen en was, heeft hy hem voorgenomen, eenen crijch te voeren tegen ſyne vyanden van Culua ende haren bontgenoten. Eñ tegen die inwoonders van Taſcaltecal ende Churultecal, die hen hulpe beweſen hadden, ſloech hy den leger tegen der Prouincien Tepeaca, die welcke hy in twintich dachreyſen ghewan ende in nam. Sommighe wt die ſelue, die wijle ſy menſchen vleeſch aten, bedwanck hy in dienſtbaerheyt, nam in die prouincie Guacachula met ſommige andere, liet aldaer twelue Bergantynen bouwen. Daer mede hy die ſteden, die in die zeen ligghen, mocht ſchaden, doen ſchicte hy twee ſchepen inden eylande Hiſpaniã, om peerden, ruſtinge, ende gheelt te halẽ, ghy ſult ſien menigerley geſlachten, ende twijfelachtighe wtganghen des crijchs, eñ eyndelijck oock, hoe groot die Hiſpaniſche mãheyt ſy. Ghy ſult ooc ſien O leſer, hoe voorſichtich Corteſius geweeſt is, het wort oock hier inne te kennen ghegeuen, die ander hiſtorie Corteſy, inden welcken begrepen wort, die beroemde ſtadt Temixtitan ende andere prouincien weder inneminghe, die welcke vande Key. Ma. als deſe teghenwoordighe narratie te kennen gheeft, afgheuallen waren.

Die voortreffelijcſte Ferdinandi Corteſij van den nieuwen Hiſpanien der Oceaniſchen zee hiſtorien. Den alder grootmachtichſten onuerwinlijcſten Carolo. v. Roomſchen Keyſer, ꝛc. Cominck in Hiſpania ꝛc. int iaer M.D.xx. toegeſchict, indẽ welcken begrepen worden die gheſchiedeniſſen, waerdich om weten ende te verwonderen, die vermaerde ſteden deſer landen. Die zeeden der inwoonerẽ, als offeringhe der kinderen, eñ haren gheeſtelijcken perſoonen. Ende ten voortſtẽ der beroemder ſtadt Temixtitan, ende van menichuuldighen der ſeluighen wonderen, die welcke den leſer ſonderlinge aengenaem ſijn, van Doctor Peeter Sauorgnanũ wt Friaul, des eerweerdigen heere Johan des Reuelles, Weeniſchẽ biſſchops ſecretary, wt Hiſpaniſcher ſprake in die latijnſche ouergeſet, eñ wt der latijnſcher int Hoochduytſch vã Xiſto Betuleio ſchoolmeeſter tot Augſborch, ende nv inder nederduytſcher oft Brabantſcher ſpraken ghetranſlateert by Cornelis Ablijn, openbaer Notaris, reſiderende in der ſtadt van Antwerpen.

Dat

Dat eerſte Capittel van nieuwe Hiſpanien, den grooten heere Muteezuma, wanneer Corteſius wt Cimpual gheloghen, ſy met hoe veel volcx, voor tgarniſoen der ſtadt Vere Cruyces, dat is des waren Cruyces.

Corteſius noēt dat nieu lant/ nieu Hiſpaniam.

WEt den ſchepe, welck ick op den ſeſthienſten dach der maendt Julij inden iare M. D. xix. wt uwer Key. Ma. nieuwe Hiſpanien gheuoert hebbe, hebbe ick uwer Key. Ma. een breede ende ſonderlijcke informatie toegeſchickt, van allen dien dinghen, die in deſen plactſen na mijnder aencoemſt gheſchiet ende hen verloopen hebbē, dwelck ick geleuert hebbe Alphonſo Ferdinandez Puerto Carrero, ende Franciſco Monteio, den ſtadthouder der ſtadt des Vere Cruyces, ſo ick inden name uwer Key. Ma. vandē gront op gheboutwet hebbe. Ende namacks die wijle ick gheene gheleghentheydt en hebbe becomen moghen, eens deels van ghebreck der ſchepen, eens deels oock die wijle dat ick int innemen, aen my deſe landen ende prouincien te brenghen ſorchuuldich ende neerſtich geweeſt ben. Ende die wijle oock vanden gemeldē ſchepe ende ſtadthouderen ons niet toegecomen en was. So heb ick uwer Key. Ma. voorder niet en connē te verſtaen gheuen, van dien dinghen, die in deſen landen ſijn, wat geſchiet is, welcke op deſe maniere ende maten ſijn. Te weten als te voren met der eerſter informatien uwer Key. M. toegeſchiet beweſen hadde, dz ghy billick der nieuwer werelt Imperator oft Keyſer genoēt mocht werdē. Eñ mo ghelijck deſer Keyſerlijcker tijttel, en is niet cleynder te achten dan des Duytſchē rijcx, welcx uwer Key. Ma. wt ghenaden des almachtigen eñ uwer Key. Ma. heerlijcke daden nv inne heeft. Ende wanneer ick my wilde onderſtaen, eē yegelijc dinck ſo daerin ſijn in ſonderheyt voor te brenghen, en werde ick gheen eynde vinden. Des haluen ſoo ick moghelijck (ſoo uwe Key. M. van my begeert, eñ ick my ſchuldich kenne) volcomelijcke bewijſinge niet en worde gedaen, die wil my nwe Key. M. genadelijck vergheuen, die wijle ick tot dē Ampt om ſchrijuen ongeſchict, noch daer geē toe gelegetheyt en hebbe. Nochtās wil ick na vermoghen, mijns verſtandts, die waerheyt des handels, ſo veel alſt moghelijck is voortbrenghen. Ende dat daerom, die wijle ick bekenne, dat uwe Key. Ma. dit te weten, veel daer aen ghelegen is, het ſal my oock op myne neerſtighe bede, uwe Key. Ma. genadelijc vergeuen, iſt dat ick niet alle omſtanden op eenen naghele, hoe ende wanneer een yegelijck geſchiet ſy, vertellen werde. Ende oft ic ſommige namen der ſteden, dorpen, ende heeren ouerſaghe, die welcke als ſy uwer Key. Ma. namen ghehoort hebben, hen in dier dienſtbaerheyt goetwillichlijck begeuē hebben. Ende hen als leenlieden onderdanich gemaect, die wijle door een groot ongeluck, ſo ons nieuwelijck ontmoete (ſoo dan uwe Key. Ma. int ouerſien deſes boecks voorder condt worde) alle geſchrift ende teeckeningē, die ic midtſgaders den inwoonderē te ſamen gedragen heeft, die ic met anderē menichuuldigen dingen verloren hebbe.

Ontſchuldinge Corteſij.

In der erſten relatien, doorluchtichſte ende onuerwinlijcke Keyſer, heb ick vertelt, die ſteden ende dorpen, welcke hen aē uwe Key. Ma. dienſtbaerheyt ouerghegeuen, ende ick ingenomen, ende inhanden hebbe. Jck hebbe oock eenige bedie dinghe gedaen. van eenen gewelighen heere, dien men Muteezuma noemt, welcken die inwoonders des ſeluen lants, na haer rekeninghe xc. oft C. mijlen vanden oeuer der zee ende ſchipſtellinge daer ick aencomen was, achteden gelegen ſijn, hadde ick my voorgenomen met goddelijcker hulpen, eñ uwen Key. Ma. namen lof, aē deſer plaetſen daer hy gewoon is te comen. Jck ghedenck oock noch wel, dat ick om te gewinnen deſen grooten heeren, my meer dan mijne crachten vermochten onderſtaē had de, want ick hadde uwe Key. Ma. vry ghelooft, ick wilde dien geuangen brengen oft ter neder legghen, oft ymmers uwe Key. Ma. onderdanich maken. Ende in deſer meyninge op den ſeſthienſten Auguſti ben ick vāder ſtadt Cimpual, die ick Hiſpalim heb nomen willen met vijfthiē lichte peerden, ende vijfhondert wel gheruſte tot den ſtrijde voetknechten, die beſte die ick hebben mochte, vertreet. Ende vanden garniſoē der ſtadt des Vere Cruyces, heb ick af ghe-

Hier beginct die Narratie Corteſij.

Corteſius vertreetvt Cimpual. Dant garniſoen des Vere Cruyces.

Digitized by Google

heyſcht, hondert ende vijftich voetknechtē, ende twee reyſighe, die daer in alle weghe beſtellē ſoude een ſtercte oft Slot tot dier plaetſen te bouwen, dwelck nv ſchier volbout is.

Dat tweede Capittel/ van

der ghetrouwicheyt der Cinpualer, kinder offeringhe, Corteſij neerſticheyt ende ſtantachticheyt, der Spaengiaerdē afval van Corteſio, het voernemen Didaci Velazquez, Corteſij gheſchickelijckheyt, aencoempſt der ſchepen Franciſci van Garay, Legaten Franciſci aen Corteſio, ende antwoorde Corteſij op die bootſchap, oock ſijn eere ende eerlijcke aenbedinghe neerſticheyt, ende van ſommighe gheuanghenen.

IEk heb die prouintie Cinpual, ende dat gheberchte by der gemelder ſtadt gheleghen, vreedſaem verlaten, in welckē plaetſen achte ick te ſijne vijf duyſent mannen tot den ſtrijdt deurgaende. Soo Dorpen eñ Sloten, uwer Key. Ma. ghetrouwe, ende ſonder eenighen quaden willen, onderdanich. Ende ſoo ſy tot noch toe gheweeſt, alſoo ſijn ſy noch, want tot mijnder aencoempſt waren ſy ghehoorſaem den heere Muteezuma. Ende ſoo ſy my te kennen gaeuen, en ſijn ſy ſijne onderdanen niet langhe gheweeſt. Sonder ſoo haeſt als ſy uwe Key. Ma. grootſte eñ machtichſte ghewelt vernamen, hebben ſy van ſtonden aen gheroepen, ſy willen uwe Key. Ma. onderdanich ſijn, ende begonſten mijne vrientſchap te begheeren, baden my oock voorder, dat ick haer voer den gemeldē heere Muteezuma beſchuddē ſoude, die ſy met gewelt eñ tyrannije onderghedruckt hadde, die welcke die kinderen van hen ghenomen hadde, op dat hijſſe ſijnen goden offerde. Ende deſe ſijn uwe Key. Ma. ghetrouwe onderdanen. Ick verſie my oock, datſe in deſer trouwicheyt werdē blijuē, dat ſy van des voergenoemden heeren tyrannije ontledicht werden. Eñ voernemelijck die wijle ick tot noch toe ſy wel onderhouden, ende hoochſte gunſte hen bewesen hebbe, oock tot meerder beſcherminiſſe der gheener die inder ſtadt bleuen, heb ick ſommige wt den voorncemptſten midtſgaders ſommighe andere, die my onder weghen niet weynich nut gheweeſt en ſijn met my wtgheuoert. Ende die wijle (als ick achte) inder eerſten relatien uwer Keyſerlijcke Maieſteyt te kennen ghegheuen hebbe, dat ſommighe die met my hier ouer gheſcheept, mijn opgebracht huysgheſinne, ende vriendt Didaci Velazquez, hebben een verdriet daer af ghehadt, om dat ick in uwer Keyſerlijcke Maieſteyt namen, ende tot meerderinghe eñ toe nemen dier, met dapperheyt eñ ghenoechſaemheyt gheluckich ghecregeert, wt dien hebbender ſommighe van my willen af vallen, ende van deſen lande af trecken, ende ſonderlinghe vier Spaengiaerden, welcker namen ſijn, Johan Scutifer, Didacus Armeno, Condiſaluus Dumbria Schipregenten, dwelcke ſy Pilotos noemen, ende Alphonſus Pennato, die welcke ſoo ſy ſelue hebben bekent, hebben een cleyn ſchip met drye roederen beſtelt, dwelck ſy Bergantinum noemen, dwelck in der ſchiphauene, met broot ende vercken vleeſch hieldt, daerinne wech te ſchepen, ende den ſchipheeren te ontlijuen, ende daer mede nae dat Eylandt Fernandinam te loopen, ende den Didaco Velazquez te kennen gheuen, hoe dat ick een ſchip uwer Keyſerlijcke Maieſteyt toe ſchicte, hen daer by onderwijſinghe ghegheuen van alles wat daerinne gheuoert worde, ende waer dat ſchip aencomē ſoude. Daermede Didacus Velazquez ſommighe ſchepen op die luyſteringhe oft verſpiedinghe hieldt, om dit ſchip te vanghen. Soo hy dan dat daer nae volbracht heeft. Want ſoo haeſt als hy vernomen hadde, dat mijn ſchip wechgheuaren was, heeft hy een ſchip datmen Carauellam noempt, om mijn ſchip te vanghen, beſteldt heeft nae te iaghen, dwelck hy nochtans niet en vermocht te volbrenghen, want ons ſchip was ſchoon alreede verre voortgheuaren, voorder hebben ſy oock bekent, hoe dat oock ſommighe der andere der meyninghe ſijn. Den Didaco Velazquez van ſulcken gemelden ſchepe kenniſſe te doene. Als ick nv ſulcker miſdadigher bekennen, hebbe ghehoort, ſoo heb ick haer aen der rechtueerdicheyt, nae gheleghentheyt der tijdt, eñ uwer Key. Ma. plicht eñ eedt heyſcht, gheſtraft, want oock andere, buyten die

Die chriſtelijcke den willen van Corteſio af vallen.

Trouwe dier van Cinpual.

Kinderen worden ghroffert.

Des Corteſij neerſticheyt.

Didaci Velazquez voernemen.

Die afval ligewordē gheſtraft.

ghene, die den Velazquez onderhoudinge beweſen, ende van bywooninge oft vrientſchap weghen verbonden waren, oock andere begheerden wt der prouintien te trecken, die wijle dat ſy ſagen, dat het lant ſoo groot, eñ ſo veel volcx rijck waer. Aenmerckende daer teghen, dat cleyne ghetal der Spaengiaerden, ſijn ſy gelijck in die ſelue meyninge geweeſt. Soo dachte ick, waert dat die ſchepen daer bleuen, deſe die hen tot den afval neychden, ende wt den lande begeerden te trecken, ſeer lichtelijck in die ſelue daer van comen mochten, ende dat ick bloot ende alleene daer bleue. Deſhalue dat ghene, dat ick in der eere Godts, ende in uwer Key. Ma. dienſt ghehandelt hadde, mochte alſoo by deſer manieren verachtert blijuen, ſoo heb ick my aenghenomen, al oft die ſchepen om te ſeylen, niet en dochten, hebbe ick die laten aent landt trecken. Daeraf hen alle haere hope wech ghenomen, van deſer plaetſen wech te treecken. Ende hebbe alſoo mijnen voerghenomen wech, ſoo veel met meerder ſekerheyt connen volſtrecken, ende ſonder alle vreeſe, die wijle ick vander ſtadt ghetogen was, dat volck die ick op die wacht gheordineert hadde, my in geenen wege en heeft connen verlaten.

Cortesius ontrect die ſchepen/op dat het criſchſvolc niet wech trecken en ſoude.

Doen nv thien daghen voorby waeren, nae dien die ſchepen te lande waeren ende ick wt der ſtadt des Veræ Crucis was getogen, eñ in die ſtadt Cinpual aencomē was, welcke vander ſtadt des Veræ Crucis leet vier leucas oft mijlē, op dat ick den voorghenomen wech volſtrecte (maer een leuca heeft vier Italiaenſche mijlen) hebben my die borghers ten Veræ Crucis te kennen ghegheuen, hoe datter vier ſchepen aen deſe hauene omvoeren, ende die ſtadthouder, die ick in der ſtadt ghelaten hadde, waere tot hen ouerſcheept, ende hadde hem te kennē gegeuen, hoe dat deſe ſchepen waren des Franciſci van Garay des ſtadthouders ende landtpleghers des Eylandts van Xamaycan, ende quamen om nieuwe landen te ſoeken, ende ſoo die ſelue mijn ſtadthouder, dien, die in deſen ſchepen bleuen, hadde te kennen ghegheuen, dat ick in namen uwer Key. Ma. dit landt te bewoonen inghenomen hadde, ende hadde eene ſtadt ghebouwet, die een mijle van daer laghe, daer die ſchepen gheſtaen waeren, ende hoe dat ſy daer henen met hem hadden connen trecken, ende hoe dat hy dachte my ſijnder toecoempſte die wete te laten, ende waert dat ſy yet noodruſtich waeren, mochten ſy hen daerinne vaſt houden. Ende heeft die ghemelde ſtadthouder voorder tot hen geſeyt, hy wilde hen in die ſcheepkens (die ſy Zillen oft weydeling heeten) voer vaeren, ende hen die hauene wijſen, daer op hijt hen wees, ende die in die ſchepen waren, hadden gheantwoort, ſy hadden die hauene gheſien, want ſy waeren te voren daer voorby ghecheept, ende ſy wilden ſijnen raet volghen. Maer doen die ſtadthouder ſijn weydeling tegen der hauenen ghekeert hadde, en ſijn hem die ſchepen niet nae geuolcht, eñ en hebben hen oock aen die geweſene hauene niet begeuen, eñ ſijn voorder aen der ſeluer hauenen omgheſcheept. Item ſoo die inwoonders, die wijle ſy niet en hebben willen aenſchepen, en hadden ſy hen daer wt niet connen verſtaen, wat ſy inden ſinne hadden. Soo ben ick van ſtonden aen tot den dorpe ghecomen, daer ick vernam dat ſy (ſoo ick vernomen hadde) wilden die anckeren wtworpen, welckes dorp leet drye leucas oft mijlen beneden der ſtadt des Veræ Crucis, ende daer geenre vanden Spaengiaerden voorſ. aen comen en was, op dat ick haeren wille ende voernemen, hadde connen vernemen, ick ben aen die ſelue hauene voorby geuaren, ende was nv een mijle vandē ſchepen, daer my drye wt den ſchepen teghen comen ſijn. Die eerſte als eē gemeyn Notarius, die andere twee, als ghetuyghen, dat ſy my van haers heeren wegen waerſchouwinghe deden, die welcke ſy gheſchriftelijck met hen brachten, welckes inhouden was, dat hy my deur hen te kennen gaf, dat hy eer dān ick aen dit landt aencomen waere, ende hem voergenomen hadde daerinne te woonen, daer omme liet hy my vermaenen, dat ick wilde tuſſchen my, ende haren heeren merckſteenen oft paelen ſetten, want hy wilde ſijne wooninghe hebben, vijf mijlen beneden des dorps Nautel, dwelck twaelf mijlen leet van der ſtadt, die welcke nv Almeria heet, als ick dit hoorde hebbe ick gheandtwoort, dat haer heere ſelue perſoonlijck tot my come, ende ſcheepten

Aencoemſt der ſchepē Franciſci de Garay.

Dieſchepē Garay en wildē niet aenſchepē.

Die boden Franciſci tot Cortesio.

Antwoort de Corteſij tot des Franciſci dienaren.

met

met ſijnen ſchepen, tot der hauenen des Vercx Crucis. Aldaer wilden ſy ſprake houden, aldaer wilde ick vernemen, wat ſijne meyninghe waere, ende moghelijck oft ſijne ſchepen oft ſijn crijchſvolck eenichſins gebreck hadde, ſoo wilde hy neerſtich ſijn, om hen hulpe te doene, ende ſunderlinghe daerom, die wijle dat ſy voergauen, dat ſy waeren uwer Key. Ma. dienaers, ende niet anders en dachte weder met aller gheleghentheyt, om uwe Key. Ma. te dienen neerſticheyt doen, dwelck ick meynde my nv aengheboden te ſijne, als ick haeren regenten midtſgaders ſijnen crijchſvolcke, ſoo in uwer Key. Ma. dienſt waeren hulpe beweſe. Sy hebben my gheantwoort, dat haer heere, in gheenen weghe en dachte, noch gheener wt ſijnen gheſelſchap tot my te comen, oft dat landt aenroeren, daer ick waere, ſoo begonſt my te twiffelen, oft ſy mogelijck der plaetſen, daer ſy hen hielden, eenighe ſchaden toe voeghen mochten. Inder naeſtcommender nacht, heb ick my aen een heymelijcke plaetſe ghedaen, daer aen die hauene ghehouden, teghen der plaetſen, daer die ſchepen die anckers gheſoncken hadden, ende ben daer verborghen gheleghen, tot op die twaelfſte vre des volghenden daechs, en dachte dat die regent, oft eenre van ſijnen ſchip regeerders, wilde aent landt comen, ſoo woude ick van hen vernemen, wes voornemens ſy waeren, ende oft ſy eenighe ſchaden, deſen plaetſen toeghevoecht hadden, op dat ick ſulcx uwer Key. Ma. mochte die wete doen. Soo en is hy noch gheender van ſijnen gheſelſchap wtghecomen. Ende die wijle dat gheener wt en quam, heb ick die drye, die my die waerſchouwinghe gedaen hadden, beuolen, dat ſy haer chieraet van hen legghen ſouden, eñ heb daer mede drye van mijnen dienaren aenghedaen, die welcke haeſtelijck tot der naeſter hauenen gheiaecht, dien inden ſchepen aenroepende, dwelck als ſijt hebben gheſien, hebben ſy van ſtonden aen, in eenē weydling twaelf mannē wt den ſchepen, met ſtaele boghen ende buſſen gewapent (maer die buſſen ſijn cleyne hantſchoten diemen gemeynlijck haecken noempt) ſijn nae der hauenen toegheſcheept, maer die Spaengiaerden, doen ſy aengeroepen hadden, hebben hen vander hauenē wech gemaect, eñ niet anders, dan al begeerden ſy des ſchaduwens, hebbē hen tot der naeſter haghen met willen ghedaen. Eñ alſoo ſijnder wt den weydling viere geſprongen, twee met voetboghen, die andere twee met buſſen gewapēt, die welcke als ſy omgeuē waren, met mijnē crijchſvolck, dat ick aen der hauenen te loeren gheordineert hadde, ſijn ſy alle geuangen geworden. Eener vā den geuanghenen eē ſchip regeerder hadde mijnen ſtadthouder, dien ick inder ſtadt des Vercx Crucis gheſet hadde, deurſchoten, als hijt aenſtekē wilde, en hadde hem den ſchoet niet verſeet, die in den weydlinge bleuen, ſijn weder achterwaerts tot haren ſchepen toē gheuaren, dwelcke eer den weydling tot hem quam, hadden ſy die ſeylen te voren laten vlieghen, eer ſy yet van den ghenen die in den weydeling waeren, vernaemen.

Cortesſt yzeſtatie Franciſco

Merckt die neerſticheyt Corteſij.

Het werden viere van Cortesio ghevanghen.

De tweede tocht der ſchepen Franciſci

Dat derde Capittel / van

der forme ende maeckſel der huyſen, ſchenckinghe der landtſchap Sienchimalenberg, ende eender ſeer ſtercker ſtadt, vrientſchap der Indianer teghen Corteſio hoe hen die Spaengiaerden in deſen lande vele geleden hebben, van eene Torren, daerinne die Indianeren haere afgoden hadden, ten leſten van ſchooven ghebouwen oft edificien.

VAn den vieren, die by my ghevanghen bleuen, heb ick verſtaen, hoe ſy ghecomen waeren aen eenen ſtroom oytrent by die dertich mijlen onder Almeria, ende die inwoonders hadden ſy vriendelijck ende met gheneychden wille aenghenomen, ende hadden hen om haer ghelt alle nootdruft mede ghedeylt, ende hadden wat goudts gheſien, dat hen die inwoonderen toeghebracht hadden, nochtans niet menichte des ghewichts. Want ſy hadden alleen andere waere verwiſſelt, alſoo vele, als drye ghewicht goudts ghenomen, ende en waeren noch niet in die hauene comen. Maer ſy haddens een weynich gheſien aen den oeuer des ſtrooms, want ſy waeren ſoo nae gheweſen, datmenſe lichtelijck wten ſchepen hadden connen ſien. Het en was gheen ſteenen huys daer, ſonder hadden huyſen van ſtroo,

Digitized by Google

Noch huyſen tot ſommighe plaetſen.

ende die dorpels waeren eender hant hooghe, welckes ick daer nae al claerlijcker ende breeder vernomen hebbe, van den grooten heer Muteezuma ende ſommighe anderen, die hy wt den gemelden lande by hem hadde. Item van eenen Indianeren, die welcke in die ſelue ſchepen voer, een bywoonder des ſeluen ſtrooms, den welcken ick oock gheuanghen ghehouden hadde. Ende den ſeluen Indianer, met dē bode voer des ghemelden grooten heere Muteezuma heb ick geſchict tot den heere

Panuco / wat hy Cortesio voer gauē geſchonken heeft.

deſſelue ſtrooms, die Panuco ghenoempt was, op dat ſy hem aenſpraken, ende hem daer toe brochten, dat hy hem aen uwe Key. Ma. dienſt ende ghehoorſaemheyt begheuen wilde. Ende Panuco heeft eenen Legaet wt ſijnen vermaerſten ſoo ſy daer af ſpreken, eenen heer van eender Colonien, dat is een wooninge (men macht ſchier eenen Marckgraue oft Voecht verduytſchen) tot my gheſonden, die welcke my in ſijnen naem, met ſommighe cleederen begaefde, met chieraet ende menigherhande veederen oft pluymen, ende heeft my daer by ontboden, hoe dat hy midtſgaders alle ſijnder landtſchap ſeer begheere, uwer Key. Ma. ghehoorſaemheyt te bewijſen, ende met my vrientſchap te hebben. Ick heb hē ooc wederō, wat dat ick wt Hiſpanien bracht vereeret, waer af hy een ſonderlijck wel behaghen hadde. Ende alſoo, dat hy namaels, als die ſchepen Franciſci van Garay, vanden welcken bouen ghemeldt is, aen deſe plaetſe aencomen ſijn, my dat te kennen te gheuen onuertogelijck gemaect heeft, dat die voergemelde ſchepen waeren nv vijf dach reyſen vanden ſtroom. Ick ſoude hem te kennen gheuen, oft die ghene die in deſen ſchepen waeren, wt ſijnen vader lande waeren, want hy hadde hen alle noot-druft mede ghedeylt, hy hadde hen oock in die ſchepen, ſommighe vrouwen, ende hinnen ghegheuen.

Wederoempſt der ſchepen Franciſci.

Ick ben alder doorluchtichſter eñ grootmachtichſter Keyſer, deur die Prouintie Cinpual, drye gantſe daghen ghetoghen, ende aen alle plaetſen opt vriendelijckſte ontfangen geworden. Maer op den vierden dach ben ick in een ander Prouintie aen comen Sienchimalen ghenoempt, in welcke is een ſeer wel bewaerde ſtadt, op eene ſekere ende hooge plaetſe gheleghen. Want ſy leet aen der ſijden eens ſeer rouwen berchs. Eñ in deſen en is geenen anderen wech, dan eenen voetpadt, met trappen ghemaeckt, ouer den welcken men alleene te voete gaet, eñ als hē die inwoonders daerin weiren wilden, ſoo waeren ſy ſeer ſwaer te ghewinnen. Inden effenen lande ligghen ſeer veel dorpen eñ vlecken, welcke hebben in die vijf hondert, drye hondert, twee hondert, ende hondert wooninghen. Ende deſe plaetſen ſijn, in die heerlijckheyt des heeren Muteezuma, die hebben my vriendelijck ontfanghen, ende hebben my prouiande om den voorghenomen wech te volbrenghen medegedeylt, ende hebben hen laten mercken, dat ſijt te voren wel gheweten hebben, dat onſe reyſe waere, haeren heeren Muteezuma te beſoecken. Sy wiſten oock wel, dat hy mijn beſondere ghetrouwe vriendt was, ende hoe hy hen hadde beuolen, dat ſy my gantſch vriendelijck ontfanghen ſouden. Maer ick heb hen van alles dat ſy ons mede ghedeylt hebben, ghenoechſame betalinghe ghedaen, ende hebben hen daer toe grootelijck bedanckt van haerer vriendelijckheyt. Hebbe oock dien te kennen gheghcuen, hoe dat uwe Key. Ma. waere van hen die wete ghedaen worden, ende my van uwer Key. Ma. beuolen worden thuys te beſoecken, ende hy tooch alleenlijck daer henen, om hem te beſoecken. Ende alſoo ben ouer thoochſte des berchs ghecomen, welcke is aen die frontieren deſer prouintien, ende dien noemen wy het tſop des namen Godts, want wy ſijn in die plaetſen ouer den ſeluen ten eerſten ghetoghen, die welcke ſoo hooghe ende ſteyl is, als wy achten in Hiſpanien gheenen te ſijne, die den ſeluen mochte aen hooghde ende ſteylheyt ghelijck ſijn, nochtans ben ick onbeſchadicht daer ouer comen, ende aen der hoogden af te climmen ſijn andere dorpen, eenen Slote toebehoorende dwelc Teyxnacan ghenoempt wordt, welcke inwoonders ons wel hebben ontfanghen, niet weynigher dan die wt Sienchimalen. Ende hebben ons verſtandicht des ghenegchden willens, als haer heere Muteezuma, ende andere dier ghelijcken meer tot ons droeghen, alſoo ons die voerſte

Eenē hooghē berch/ eñ ee ſtadt daer op/ ſwaerlijc om ghewinnen.

Die Indianeren deylen dē Cortesio prouande met.

Dē berch den naem Godts.

ooch

oock hadden te verſtaen gegheuen, heb ick haer oock op ghelijcke manieren wederom vernuecht.

Alſo ben ick van daer gereyſt drye dachreyſen, ſonder eenighe huyſen te ſien, ende ſijn doorghereyſt woeſte ongeboude plaetſen. Eñ Godt die een kender der herten is, die weet, door wat grooter onvruchtbaerheyt wy ghetoghen ſijn, wat grooter ghebreck waters, wat ſnijdender couden, wat grooter ende ſwaerder noot, ſonderlinghe aen hongher, ende dorſt wy ghe-leden hebben, ende ſonderlinghe van haghel, ende grouwelijcken couden plaſreghen, die ons in dit gheweſte opghehouden hebben, wt welcker ouerlaſt meynde ick, het ſouden vele vanden onſen verurieſen, nochtans ſijnder ſommighe Indianen gheſtoruen, die wy met ons wt den Eylande Fernandinam ghevoert hadden, met cleederen ende lompen ghecleet, daer wy nv in der woeſten deſe ſommighe daghen verteert hadden, ſijn wy op den tſop eens anderen hooghen berchs ghecomen, noch niet ſoo hooghe als den eerſten. Op welckes hoochde, was eenen Torren, eender tamelijcker hoochden, ſeernae ſteenen Colompnen ghelijck, ghelijck op den cruyſſtraten ende andere plaetſen, houten beelden te vereeren opghericht worden, inden welcken ſy haere goden gheſet hadden. Het omgauen den ſelven torren, met vele ghe-ſpleten houten te ſamen ghevoecht, met buycken ghemaeckt, ende als ſy achten mochten, waerent ouer duyſent waghenen, ende hebben door deſe daet die berch ſelue, den houten berch oft tſop ghenoempt. Maer int afgaen des berchs, is een dal ſeer wel bewoont, tuſſchen twee berghen gheleghen, ende ſoo veel hebben wy connen verſtaen, ſijn die inwoonders tamelijck arm gheweeſt, ſijn alſoo twee mijlen, aen malcanderen bewoont ghetoghen, ende quamen aen eene effener gheleghentheyt, in den welcken wy dachten, dat die heere der ſelver plaetſen woonen ſoude, want daer waeren beter gheboude huyſen, dan erghens tot eenigher plaetſen daer wy gheweeſt waeren, waeren al van viercanten ſteenen, ende onlanck ghebouwet, want in deſen waeren veel ſchoonder, grooter, verchierde, ende coſtelijcke ſaelen, ende ſeer wel ghebout, ende die wooninghen daer inne, waeren ſeer wel gheordineert. Dit dal eñ wooninghen noempt men Cartaney, der ſelven heer ende inwoonders hebben my met vrolijcken aenſicht ontfanghen, ende wel geherbercht.

Sömighe ſijn verſoren.

Huyſen van vierkante ſteenen ghebouwet.

Dat vierde Capittel/ van der machticheyt des heeren Muteezuma hoe oock ſommighe groote heeren, tot Corteſio ſijn comen, om met hem te ſpreken. Aencoempſte Corteſij in eens anderen Heeren landt, van een ſterck Slot, van Taſcaltecaleren, van eenen muer die aent eynde des daels ſtonde, ende deurtooch door Taſcaltecal.

NAe dien dat ick in uwer Key. Ma. hem aengeſproken hebbe, ende hem vertelt die oorſacke mijnder aencoemſte, heb ick hem ghevraecht, oft hy der heerlijckheyt des heeren Muteezuma toebehoorde, oft anderſins eender ander heerſchappije toebehoorich was. Den welcken ſulcke mijne vraghe hen ſeer verwonderde, ſoo heeft hy op ſijnder antwoorden alſoo ghevraecht, wie en is niet onderdanich ende ghehoorſaem den heere Muteezuma, wilde daer mede te verſtaen gheuen, dat ſijne heerſchappije ſtreckte ſchier door die gheheele weerelt. Op ſulck heb ick hem uwer Key. Ma. cracht, ghewelt, menigherley volcken ende nationen, ende heerlijcke regeringhe int langhe vertelt. Ende hoe vele gheweldigher heeren dan Muteezuma, uwer Key. Ma. regeringhe onderworpen ende onderdanich waeren, dwelcke hy gheerne hoorde. Ende hoe dies ghelijcken oock die heere Muteezuma, ende andere inwoonders deſer prouintien doen moeſten, hebben hem van ſtonden aen aenghevocht, dat hy hem wilde als een Leenman aen uwer Key. Ma. opgheuen, hy wilde daer af veel lofs ende eere verecrijghen, ende dat uwer Keyſerlijcke Maieſteyt, hem ghenadelijck wilde op nemen. Soo hebbe ick tot een teeken ſijnder onderdanicheyt begheert, dat hy wilde wat goudts, uwer Keyſerlijcke Maieſteyt toe ſchicken, doen antwoorde hy, hy hadde ghelijck wel wat goudts,

Heer van Muteezuma is / in deſen lande die alder machtichſte.

Corteſius begeert vã den lantheeren goudt/ dwelck hy hem weygherde.

Digitized by Google

maer hy weygerde hem my wat te geuen, waert dattet hē die heer Muteezuma niet en gheboot, maer alst hem sijn heere beuelen soude, waert hy biedende ende presenterende, sijn lijf, gout, eñ alles wat hy hadde, hem te geuē. Maer daer mede ick hem niet en verbitterde, ende nochtans niet van mijnder voorghenoemder meyninghe en dorste afstaen, en heb ick my deses niet voorder aenghenomen, dan dat ick hem gheantwoort hebbe, ick hoopte, dat Heer Muteezuma, hem cortelinge beuelen soude, dat hy ons goudt, ende anders dat hy in sijnder besittinghe hadde, ende sonder schaden geuen conde, mede deylde. Aldaer om my te siene sijn oock twee andere heeren ghecomen, die welcke oock in dat dal, haere heerlijckheden hadden, die eene vier mijlen nederwaerts, die ander twee mijlen opwaerts. Ende hebben hem ghepresenteert sommighe gulden hals chieract, nochtans niet seer ghewichtich, ende acht knechten. Wy sijn aldaer ghebleuen tot in die vijf dagen. Also aen desen vermuecht sijnde, sijn wy vertrocke, sijn gecomen aen een wooninghe der bouen ghemelden heeren, twee mijlen aen den wiganck des dals Yztalmastitan, dese heerschappije ende wooninghe was van huysen ende ghebouwen, die deene al aen dander laghen vier mijlen lanck, aen een riuiere gheleghen, welcke in desen daele duerloopt. Inden nacsten daele woonde die heere, in eenen seer goeden ende sekeren Slote, diesghelijcken men midden in Hispanien niet en vindet. Dat Slot is met stercken mueren omgheuen, met goeden bolwercken, blockhuysen, ende diepe grauen, ende op thoochste des berchskens, sijn by die vijfduysent wooninghen huysen seer gheschickelijck ghebout, daer woonden lieden tamelijck rijcker dan beneden ghesien waeren, daer hebben wy goede saecke ghehadt. Die heere bekende hem, dat hy was een Leenman des heeren Muteezuma, daer heb ick drye daghen verteert, eensdeels dat ick mijn crijsschvolck verueerschte van der moedicheyt, die sy int deur reysen des ghemelden onbewoonden landts ghelcden hadden. Eensdeels dat hy wachte op vier borgheren van Cinpual, die met my toghen, ende die ick ghesonden hadde van Catamian, in dat groote landtschap, datmen noempt Tascaltecal, dwelcke sy seyden, niet verre van daer te sijne, dwelck hem naemaels oock alsoo beuonden heeft. Ende hebben my te kennen ghegheuen, dat die inwoonders des ghemelden landts, seer goede vrienden ende nacgebueren met hen waeren, maer seer herde vyanden den heeren Muteezuma, ende dese gantse landtschap stiet aen die frontieren des heeren Muteezuma. Ende die twee Prouintien hebben altijt crijsch teghen malcanderen, ende meynden die ghene verblijden hen seere mijnder aencoempste, ende sy worden my alleen alle moghelijcke gunste bewijsen, wanneer dat die heere Muteezuma yet tegen my wilde voernemen, oft onderstonde my te verhinderen. Nochtans alle die wijle dat wy in desen daele vertoefden, te weten binnen achte daghen, en sijn dese niet weder comen. Ick heb dien van Cinpual, die by my waeren ghevraecht, waerom dat doch die boden niet weder comen en waeren, doen hebben sy gheantwoort, dat landt lach moghelijck verre van daer, soo en hadden sy in sulcker corter tijdt niet connen wedercomen. Soo ick nv verstont, dat haer wedercoempste haer verlengde. Ende my die borgheren van Cinpual wederom voergaen, die menichfuldighe ende sekere vrientschap ben ick van daer ghereyst, ende in den wiganck des dals, was eenen muer met ghebroken steenen ghebouwet, anderhalf mans lengde hooch, den welcken beghonste aen eenen berch, ende streckte hem tot aenden anderen, hy was breet twintich voeten, in welkes hooghde sy hen stelden anderhaluen voet, daer op sy tot vechten ende steenworpen ghestaen mochten, ende dien inganck en was niet wijder dan thien schreden, ende in den inganck werdt die muer tweevoudich, in manieren eens bolwercks, ende inden inganck en wast niet heel effen, sonder strech hem inder lengden, vanden welcken ick ghevraecht hebbe, waer toe dat dien muer aldaer ghemackt was. Soo antwoorden sy, die oorsaecke deses muers waere, die wijle sy aen die frontieren laghen der Prouintien Tascaltecal, die welcke den heeren Muteezuma teghen ende contrarie waeren, ende waren haer gewoonlijcke vyanden, ende die inwoonders deses dals, voechden hen

Andere heeren sijn tot Cortesio comē / om hem aen te spreken / Cortesio sijn gauen geschenckt.

Nota Een seer wel bewaert Slot.

Die van Tascaltecal sijn vyandē des heerē Muteezuma.

Ewighen crijsch tusschē Tascaltecal ende Muteezuma.

hen altijt crijch toe. So hebben ſy my vermaent, die wijle ick daer comen ware, om Muteczuma harē heere te beſoeckē. Dat ick in gheenen weghe, der vianden lande en wilde aenroeren. Want ſy waren ſeer quaet, eñ mochten moghelijck my ende dē mynen eenich ongemack toe voeghen. Eñ ſy wilden my altijt door des heeren Muteczuma landtſchap geleyden, ende ſoudē daerinne ouer al wel ontfangen ende ghe herbercht worden. Maer die van Cinpual hebben my ghewaerſchout dat ick haren raet niet en betroude, ſonder ic ſoude voor by varen, door dat landt Taſcaltecal te reyſen. Wāt wat ſy my ingauen, dat dedē ſy in dier meyninghe, dat ſy my van der vrientſchap deſer Prouincien afhieldē, eñ alle die van Muteczuma waren onrechtueerdich ende verraders. Ende ſo ick harē woorden gheloue wilde gheuen, wilden ſy my daer henen brengen, dat ick eyndelijck niet en ſoude daer van comen. Ende die wijle ick meer gheloofs gaf den woorden dien van Cinpual, dan dien van Muteczuma, heb ick haren raet geuolcht, ende ben voorby geuaren den voorghenomen wech door dat lantſchap Taſcaltecal, ende gheleyde myne medegeſellen met grooter ſorghen ende neerſticheyt, ſo veel alſt my mogelijck was. Ende onghecerlijck ben ick voor hen, ontrent een halue mijle, met ſeuen myne medegeſellen voor gereden, eñ bedacht tgene dat my daer na teghen quā, dat ick dat lant beſichtede, alſo, ofter yet toe comen mochte, dat ick dan tijt ende wijle hadde, mijn volck te ſamen te brengen, ende tot den ſtrijdt te ordineren.

Die van Cinpual hebbē raet Cortesio gegheuen.

Die Spaengiaerts tomē in Taſcaltecal.

Dat vijfde Capittel vandē

ſchermutſelen der Indianerē eñ Spaengiaerden legationen. Corteſij antwoorde daer op, vanden grooten ghetale der Indianeren, die die Spaengiaerden met ſtrijden omringelden, den aentocht der vyanden, verberninghe ſommighe dorpen van ſommighe gheuangenen, hoe dat oock die Indianeren, den Spaengiaerden in haren legher ſijn gheuallen.

Aer namaels, als ick vier mijlen ghereyſt hadde, aen eenen padt eens cleynen berchſkens, hebben twee van mijnen ruyteren gheſien, ſommige Indianers her comen, die daer vederen oft pluymagien op haer hoofden voerden, welc ſy ſeer inden crijch voor chiragie gebruycten, met ſweerden ende corte ſchildekens gewapent. Die welcke ſoo haeſt als ſy der ruyteren gewaer werden, hebben ſy hen in de vlucht begeuen. Daer ben ick tot hen inge rent, eñ heb hen te rugge gemaent, eñ hen te verſtaen gegeuen, eñ ſy en dorſten niet vlien, alſo ſijn wy tot hen ghecomen, ende haerder waſſer in ghetale vijfthiene, die welcke hen van ſtonden aen, teghen ons ſtelden, als oft ſy tegen ons ſtrijden wildē. Ende hebben begonſt te roepen, ende hebbender ſommige die inden dale verborgen laghen, teeckenen ghegeuen, dat ſy hen te hulpe quamen, ende ſy hebben ſo mannelijck met ons geſtreden, dat ſy twee peerdē om leeghe leyden, ende drie gewont hebben, ende twee ruyteren. Daer en tuſſchen ſijnder noch ghecomen vijf duyſent menſchen, ende daer op achteden mijn ruyteren, ende hebben hen een ſchermutſel ghe leuert, ende hebbenſe ſo lange achterwaert gedreuen, tot dat die Spaengiaerden aen quamen. Den welcken ick eenen ruyter achterwaert eñ hē teghen geſchict hadde, om hen dit te kennen te geuen, dat ſy hen ſouden haeſten. In deſen ſtrijdt hebben wy hen wat ſchaden ghedaen. Want wt den haren, hebben wy hen ter neder geleyt, by de tſeſtich, ſonder eenighe vanden onſen ſchadich oft achterdeel, hoe wel ſy mannelijck ende coenlijck geſtreden hebben. Maer die wijle wy te peerde waren, conſten wy in hen dringen, ende ſekerlijck weder achterwaerts trecken. Daer ſy hoorden dat die onſe quamen, ſijn ſi afgetogē, want haerder waren een cleyn getal. Nae haren aftocht ſijn tot ons boden comen welcke voorgauen, ſy waren geſondē vanden heerē deſer Prouincien, ende met hen twee legaten die ick nv gemelt hebbe, gheſchict hadden in die Prouincien Taſcaltecal, eñ gauen gelooffelijck voor, dat die heeren in dier Prouincien, ganſchelijck ontſchuldich waren, aen tgene dat hem verloopen hadde, want het waren die gemeyntē, ende hadden dit ſonder haer weten gedaē, ende waren daerom becommert, ende ghe boden hen aen, ſy wilden hen die peerden die omcomen waren betalen, ende begheerde mijnder vrientſchap met alder neerſticheyt

Eene ſtaech tuſſchē de Indianeren ende Spaengiaerden.

Der Indianerē legatien tot dē Spaengiaerden.

heyt. Ick ſoude tot hen trecken ſonder vreeſe eenichs bedrochs, want ſy namen my vrolijck ende met genuechden aen. Op ſulck heb ick den legaten geantwoort, ic wiſtet hen grooten danck, eñ ic wilde hare begeerten te wille worden. Deſe nacht heb ick moeten inden velde liggen, midtſgaders mijnen medegeſellen, op een mijle weechs breet, daer wy quamen aen een vlietende water, enſdeels die wijle het ſpade aen den dach was, enſdeels dattet crijchſuolck, om des weechs wille moede waren. Daer hebben wy die wake beſet, eñ wt gedeylt vã reyſighen eñ voetuolck, tot dattet dach wert, ende daer na met ghemaecter ordinantien van daer getogen, die ordinantie alſoo gheſtelt, dat achter ende voor rotten waren, die den hoope beſchermden. Ende als nv die ſonne op ginck, ende dat ic in een cleyn ſtedeken aen quã, ſijn ſy my tegen gecomen, die andere twee legaten wt Taſcaltecal, weenende, eñ hebben my te kennen gegeuen, hoe dat dat volck, haer in die geuangeniſſe gheworpen hebben, om te dooden, ende hoe ſy byder nacht heymelijc waren ontloopen. Gheen twee ſteenworpen van daer, liet hem ſien eenen hoop Indianeren ſeer wel ghewapent, ende met opgheuen geſchrey, hebben ſy tegen ons begonſt te ſtrijden, met pijlen te ſchieten eñ met worpen. Daer heb ic dolmetſchen oft taelliedẽ die ic by my hadde, tot my geroepen, int by weſen eens Notarien ende hebſe begonſt te vermanen. Ick begeerde vrede met hen te hebben, hoe meer ic haer vermaende, ſo veel te meer ſy hen mz gewapender hant tegen ons opſtonden. Als ic mercte, dat ick met mijnen vermaen niet wt richten en conde, ſoo hebben wy ons te weire geſtelt, eñ ock hen wederom ſchade te doen, ons niet geſpaert, ſo ſterck als wy waren. Eñ die wijle wy ſtreden, ſijn wy omringelt geworden, by na met hondert duyſent mannen. Eñ wy hebben den ſeluen dach geſtreden, tot der ſonnen onderganck toe, wãt die vyanden toghen alſdoen af, met ſeſſe ſtucken buſſen, met ſeſſe haken, eñ met veertich voetknechten, derthien reyſighen, die noch ouer ghebleuen waren. Ende met den gemelden crijchſuolck, hebben wy den vyanden groote ſchade gedaen, ende groote verſchrictheyt eñ vreeſe in hen gebracht. Maer die onſe ſijn ſonder eenighe ſchade daer van ghecomen, want hoe veel ſy met moeyte des ſtrijts, dorſt, ende hongere ghe leden hebben. Ende het beuint hem warachtich te ſyne, dat deſen dach die almachtighe God voor ons, tegen die vyanden geſtreden heeft, die wijle in eender ſulcker menichte volck, met ſulcker grooter begeerten des gemoets ende coenheyt bewecht was om ſtrijden, met ſo menigherley aert van geweire gewapent, vry ongequetſt bleuen ſijn. Die ſelue nacht heb ick mijnen leger geſlaghen, by eenen cleynen toren, die welcke int hoochſte des naeſten berchs ſtont, welcken toren haer Goden gewijdt waren. So haeſt als den dach aen brack (want wy hebben den aengreep ghedaen) hebben wy dat geſchut, midtſgaders twee hondert mannen te voet, ende derthien reyſighe, inden leger ghelaten, ende ben met hondert Spaengiaerden eñ vierhondert Indianeren (die ick met my wt Cinpual geuoert hadde) getogen, om hen ſchade te doen. Eer dat die vyanden te weire comen conden, heb ick ſeſſe dorpen verbrant, welcke elck wel hondert huyſen hadden, ende heb haerder geuangen by den driehondert wijfs eñ mans perſoonen, ende heb die mijne ſonder ſchade inden leger geuoert, hoe wel ſy ons met ſtrijden, tot inden leger na gelaecht hadden. Maer den anderen dach, des morgens vroech, ſijn ſy ons in den legher geuallen, met by den hondert eñ vijftich duyſent mannen, eñ der vyanden waren ſoo veel, dat ſy alle plaetſen bedeeten. Eñ beſtreden onſen legher ſo mannelijck ende dapper, dat haerder ſommige daer in quamen, eñ daer in met den Spaengiaerden geſlagen hebben, ſijn wy alſo in hen geuallen, eñ door die hulpe des almachtigen ſo veel gedaen, dat wy binnen een vre, den legher in ſulcker manieren bewaert hebben, dat ſy ons daer inne geen ſchade en hebben connen toe voegen, oft ſy gelijc wel veel ſtormen aen ons gedaen hebben, eñ hebben ons ſeer na inden nacht met ſtrijden opgehouden die welcke als ſy aẽbrack, ſijn ſy afgetogen.

Corteſius antwoordet den legaten.

Die Indianeren ſtrijden tegen die Spaengiaerden.

Hondert duyſent Indianeren gen die Spaengiaerden.

Die Spaengiaerden bracken wt den legher om die vyande te beſchadigen.

Die Indianeren vallen den Spaengiaerden in haer leger met hondert eñ vijftich duyſent mañen.

Dat ſeſte Capittel vã brand

den, ſeermutſelen, der Spaengiaerden victorie, legationen, Corteſij mildicheyt, beſpieders, vãd ſtraffinge der beſpieders, Corteſij wt tocht tegen die viande, van een groote vlecken, daer in Corteſius gheuallen is, ende ouergeuinge ſommiger Indianeren.

Den

Die Spaē giaerden trecken ten anderen mael wt om den leger der viandē te beſadigē

TEn anderen dach na dien ick den leger voor den thoren gemaect hadde, eer die Sonne opginck, ben ick in grooter ſtil te, dat gheene viant en merete, met mijnē reyſinge, met hondert voetknech ten, ende met mijnen Indianerē, wt den leger gheloghen, eñ met dien alom gheloopen, by de hondert vlecken verbrant, onder welcke eene aē een ſtercke plaetſe lach, ende hadde by die drieduyſent huyſen, eñ daer hebben wy met den inwoonderen des ſeluigen vleckens ſtrijden moeten, want buyten die ſelue en was ons niemant ouerlaſtich, ende die ander abſent warē. Ende die wijle dat teecken des H. Cruys voor henen ginck, hebben wy voor den Chriſtelijcken gheloue, inden dienſt uwer Key. Ma. geſtreden, heeft ons der almachtich ſo veel crachtē geluckelijck mede gedeylt, dat wy ſonder onſe ſchade, van hen een goet getal neder geleyt hebben. Ende voor middach tooch eenen grooten hoop der vy anden toe, nochtans na dat ſy victorie verſ creghen, ſoo hebben wy ons in den leghergedaen. Ten derden daghe ſijn die legatē voor ons comen, vanden heeren der ſeluē landen, eñ gauen te kennen, hoe dat ſy wil den uwe Key. Ma. onderdanich ſijn, ende myne goede vrienden, baden my daer by, dat ick hen haer miſhandelinge wilde vergheuen, eñ hebben ons ghebracht ſpiſſe eñ ander geſchencken, van pluymen ende vederen conſtelijck ghemaect, dye ſy dan int gebruyck hebben, ende by hen veel geldē. Ick hebbe hen vriendelijck antwoorde gegeuen, ende hen vertelt, hoe ongeſchict ſy gehandelt hebben, eñ hebſe nochtans opgenomen met vruechden, ende hebbet hen al vergeuē, wat ſy tegē my gehandelt haddē.

Die Indianers begeert vrede.

Den vierden dach, ſijn in onſe legeren gecomen vijftich Indianeren, ende ſo veel als ick heb connen beloopen ende afnemē, die gene die in die plaetſen die vernaemſte ende eerlijckſte hen droegen, dwelck ſy hē aen namen, eñ ſy waren daer van weghen der prouianden, eñ beſagen onſen leghersеer neerſtelijck, waer den ſeluen inganck ende wtganck ware, eñ beſaghen ock die Tenten daer wy in woonden. Maer die van Cinpual hebben my heymelijck ghewaerſchout, dat ick goede achte hebbē ſoude, want deſe warē arch, ende om gheener ander oorſake in den leger en comen, dan om beſpiedens wille, hoe ſy ons tot dē meeſten ſchade conſten gebrengen, ende ic ſou de voor ſeker houden, dat ſy anders om gheen andere oorſake gecomen en waren. Op dit heb ick eenen van dyen heymelijc doen vanghen, ende ſoo heymelijck dattet gheene van ſynen ghеſellen ghemeret en heeft. Ende door dolmetſchen heb ick hem een vreeſe ingeſteken, dat hy van dien, die ick hen vragen wilde wy ſoude bekennen, de welcke my bekēde, dat Sintegal deſer lantſchap opperſte Hertoge was, ende hē achter den berch tegen onſen leger hieldē, op dat hy ons in der naeſtcomender nacht onuerſiens oueruielen, want hy bekende dat hy nv drie daghen met ons den ſtrijdt verſocht hadde, eñ en hadde nochtans niet vruchtbaerlijcx connen wtrichten, eñ hadde eenē grootē luſt by nacht aē ōs te ſettē, eer dz onſe ruyterē, mz dē geſchut, eñ ſweer den ſynen volcke een vreeſe maecten. Ende hoe datmenſe als beſpieders daer henē geordineert hadde, om den leger eñ plaetſen te beſichtigen, waermen ons lichtelijck mocht aengrijpen, ende hoemen onſe Ten ten bequamelijck verbranden conde. Op dit heb ick van ſtonden aen, eenen anderē wt den vijftigen doen vangen, ende gelijck die eerſte bekent hadde, bekende ock die andere, ende gelijck met den ſeluen voorden. Doen nv die twee ghelijck accordeerden, heb ick daer na vijue, eñ daer nae alle vijftich doen vangen, ende heb hen die hā den laten afhouwen, ende haer alſo wech geſchict, ende dat ſy haren heeren ſouden te kennen geuen, dat hy, het waer by dage oft by nachte, ende wanneer hy wilde, tot ons quame, ende verſoecken ſouden wat wy voor lieden ſijn geworden. Wy hebben onſen leger beter bewaert, eñ hebben ock dat crijchſuolck aen nootelijcke plaetſen wighedeylt. Ende deſe meyninge ſijn wy geweeſt, tot dat die nacht in brack, in welke volghen die vianden door twee dalen, door die welcke ſy meynden heymelijck aē te comen, om ons te omringelen, ende bōuen ons te naerderen, om dat te volſtreckē dat ſy tegen ons voorgenomen hadde, eñ hebben begonſt van haren leger af te treckē. Daer ick nv in alder ruſtinge was, eñ doen dachte ick, ſoude ick haer den leger laten genaken, mochten ſy my lichtelijck

Des Cortesſi voorſinnicheyt eer dat die Indianeren ſinen leger ouer uielen.

Tot hier toe is Cinpual ende Mutezuma, want alſo was inden ouergeſetten boeck.

Die vyan den verbergen hē om die Spaen giaerdē by der nacht te ouerual len.

een

een ſchade toe voegē, wāt dat crijchſuolck dat by my was, niet en ſach, mochte door deſe geleg ētheyt, ſonder verſchouwige der vreeſe in my vallen. Daer toe ooc die wijle mijn Hiſpaniſch crijchſuolc, meer verſcriet mocht ſijn, ſo ſy niet en ſiē, heb ic daer voor beſorcht, ſy mochten ons mogelijc onſe ten ten aenſtekē, dwelc ſo dat geſchiede, mocht te ons dat eenē ſulckē merckelijckē ſchadē brengē, dat onſer geene daer van comē en mochte, ſo heb ic voor my genomē, haer mz den reyſigen te verſcrickē, ſchueren, eñ onder hen inbreken, dwelck my ooc na mijnē wille is gedaē. Want ſo haeſt als ſy vernamen, dat wy met den ruyteren ſonder eenige verſaechtheyt ende geroep tegen hen togen, ende een inbrecken in haer deden, hebben ſy dat geweir laten vallen, ende ſijn ouer die bergen afgeuallen, ende daer iſſer geuallen geweeſt, eē ſulck groot getal, dat alle die plaetſen rontſomme vol lagē. Sy hebben oock die prouiande, die ſy met hen hadden genomen, daer achter gelaten, die welcke ſy gebruycken wilden, waert dat ſy ons in dier nacht niet neder en worpen, eñ alſo ſijn wy ſeker bleuen. Daer wy nv dit geſien hadden, hebben wy ons ſommighe dagen inden leger gehoudē, eñ en ſijn daer wt niet gecomen, voor dat wy rontſomme der Indianeren toeganck verwaerden, die welcke ons met cleynen ſchermutſelen eñ groot geſchrey aenliepen, eñ ſijn eenē tijdt lanck inden leger bleuen, niet ſonder trueren. Maer daer na op eenen nacht, heb ic tot my genomen, mijn ruyteren alle, hondert voetknechten, ende die Indianeren, die mijne vrienden waren, ben na der eerſter wake wt den leger getogē. Ende daer ick ontrent eene mijle weechs vandē leger was comen, ſijn vijf ruyteren met den peerden daer ſy op ſaten, gheuallen, datſe niet voorder en conden voortcomen, die heb ick weder achterwaerts inden leger geſchict, eñ oft my gelije wel, mijne geſellen verma ende ic ſoude met hen achterwaerts treckē, wāt dit was een ongeluckich teeckē, maer ick dachte, God waer een heere der natueren, ſo ben ick op dē voorghenomen wech voortgeuaren, ende eer het dach wert, ben ick in die twee vlecken geuallen, eñ aldaer vele ombracht, maer ick en hebſe niet willen laten verbranden, ende doen het dach wert, ben ick in eene ander vlecke gheual-

Corteſius treet wt dē leger tegen die Indianerē mz dē repſighen.

Corteſius treet wt dē leger/ō die Indianerē te beſchadighen.

len, ſoo breet, als ick namaels met neerſtigen nae vragē vernomē hebbe, want daer in ſijn twintich duyſent huyſen gheweeſt. Ick heb haer onuerſienlijck, ende tot ſulcken dingen ongeruſt, ſijn weirloos wt den huyſen geloopen, wijf eñ kinderē die door een ander naeckt waren, in allen ſtraten geſien, den welcken ick begonſt hadde ſchade te doen. Doen ſy ſaghen dat ſy gheen wederſtant ghedoen en conſten, ſijnder ſommighe vanden ouerſten deſer vlecken, in ſupplicerende manieren, voor my gheeomen, biddende, dat ickhen gheene ſchaden meer toe voeghen en wilde, want ſy wilden hen aen uwer Key. Ma. ouergheuen, ende wilden mijne goede vrienden ſijn, ende hoe ſy hen ſelue wel bedencken conſten, dat ſy haerder ſchaden, ſelue oorſake waren. Die wijle ſy mijnen woorden gheen gheloouе gheuen en wilden. Maer ick ſoude voortaen vernemen ende beuinden, dat ſy mijnen beuele ſoudē ghehoorſaem ſijn, ende trouwe bewijſen. Ende ſy werden uwe Keyſer. Maieſteyt ghehoorſaem eñ onderdaen ſijn, ende dier by den vier duyſent, ſijn by my gheſtaen ſonder eenich gheweir ende wapenen, ende hebben ons ſeer goede ſpijſe ende tot eender fonteynen ghebracht, ende hebſe alſoo vrēdſamelijck verlaten, ben ick weder tot den legher ghetoghen, ende heb die inden legher ſeer verſaecht ende truerich gheuonden, als die ghene die anept hadden, dattet ons qualijck vergaen was, van ſweghen der ruyteren val, die welcke inden legher met haren peerden wedercomen waren. Maer als ſy verſtaen hadden hoe wy wt ghenaden des almachtighen die victorie verereghen, ende dat deſe vlecken in onſere vriendtſchap comen waren, ſijn ſy met hoochſter vruechden veruult gheworden. Ende uwe Keyſer. Ma. ſal weten, dat onſer gheene gheweeſt en is, die hem niet opt hoochſte geureſt en hadde. Die wijle dat wy ſaghen, dat wy ſoo verre in haer landt comen waren, ende dat in eener ſulcker machtighen volcrijckē eñ menichte, ende ſonder hope eenichs byſtants, ende alſo beureeſt, dat ic met mijnen ooren ghehoort hebbe, dat Petrus Carbonero gheſeyt heeft. Ick hadde haer daer henen gheuoert, daer van ſy nymmermeer comen en mochtē, eñ dat wel meer is

Die Indianerē begeerē vrede/ met ouergeuinghe.

Corteſius na vereregen victorie/ coemt weder in dē legher.

dat

dat dat crijchsvolck in een huttecken met malcanderen hebben dorren spycken. Die wijle ick haer so onvoorsichtelijck voerde. dat ickse daer henen brengen wilde, daer van sy niet comen en souden. So en wildē sy my niet na volgen, sonder weder tot den scheyen te keeren, woude ick met hen, dat mochte ick doen, en wilde ick niet, so wildē sy my daer verlaten. Sy hebben dickwils met my aengehouden, dat ick wilde hen in desen te wille worden. Maer ick hebse vermaent, dat sy in eens dapperen eñ stouten gemoet sijn wilden, ende sy souden gedencken, dat si uwer Key. Ma onderdaen waren, ende dat die Spaengiaerden noyt elders cleynmoedich, noch versaecht geweest en waren. Ende wy waren in der geluckſalicheyt, dat wy uwer Key. Ma. groote rijckē condē onderdanich maken, dan in die gantsche werelt ghevonden worden, ende wy behooren ons also te houden, ghelijck vromen Christen wel aenstonde. Die daer tegen die ongeloouigen streden, ende op dat wy in dander werelt die hoochste salicheyt vercrijgen mogen, ende wy soudē in desen grooter lof ende prijs vercrijgen, meer dan ander eenige Nationen oyt vercregen hadden, ende sy souden gedencken, dat God die almachtich, den welcken niet onmogelijck en is ons by staē wilde, dwelc sy oock oogenschijnlijck sien consten, in die victorien, die welcke wy wt sinen Goddelijcken bystant vercreghen hadden. Ick heb oock anders veel meer op dese meyninghe met hen gesproken, ende waerlijck wt mel dinghe uwe Key. Ma. gunste, hebbē sy begonst haer gemoet ende sin te verkeeren, eñ hebse op myne meyninghe gebracht, eñ hebben haer my gehoorsaem eñ tot mijns voornemens eynde, bereet gemaect.

Cortesius vermaent die Spaēgiaerden/ dat sy den voorgenomen wech wildē volbrengen.

Die Spaēgiaerden verwilligē Cortesio/ met hē te trecken.

Dat seuende Capittel/ van

aencomst des heeren des gantschen lantschap Tascaltecal, tot Cortesio, met veel anderen Vorsten ende heeren, relatie eñ antwoorde Cortesij, ouergeuinge der Tascaltecaler aen Cortesiū, beschrijuinge eener grooter heerlijcker stadt, oock eens grootē volckrijcken merct deser stadt, Politie der Tascaltecaler, ten lestē vander penen, hoe sy hare quaetdoenders straffen.

DEn nauolgenden dach, ontrent den thien vren, is Sicutengal, des gantschen lants Hertoghe tot my ghecomen met vijftich haerder oversten, ende Magiscacin, die welcke die principaelste weerdicheyt deses lāts is, eñ met veel andere Vorsten ende heeren, ende hebben begeert, dat ick haer wilde in uwe Key. Ma. dienstbaerheyt, ende in mijnder vrientschap wilde op nemē, eñ dat ick haer wilde vā haerder mishandelinge genade bewijsen, want sy en haddē met ons te voren noyt geē kennisse noch voor weten gehadt, eñ en haddē ock niet geweten, wie dat wy warē. Maer sy hadden hen altijt opt hoochste beneerstight, dat sy niemāt dienstbaer en wordē, want dit lant en was noyt yemant dienstbaer geweest, eñ sy en hadden geenen wtlandischen heeren, en hadden ock noyt geenen ghehadt, want sy van allen tijden vry-gewerst haddē, eñ hadden hen altijt beschut, voor den geweldigen heeren Mutezuma, ock vā synen vader ende grootvader, hoe wel hem dat gantsche lant onderdanich waren, so en hadde hy hem noch tās haer noyt onderdanich gemakē connē, hoe wel dat sy van allen canten omringelt waren, ende en hadden ock nerghens wt haren lande eenigen wtganck, eñ en hadden ock gheene gewoonheyt des souts te gebruycken. Oorsake dat men in harē lande gheen en maecte, ende men en liet van buyten hen geen toecomen. Sy en haddē ock gheene syden cleederen, want by hen en wisch gheene, om der grooter couden wille. Item sy hadden ghebreck, ende ock andere nootdruftiger dingen, want sy waren van allen canten besloten, dwelc sy alle verduldelijck lijden, daer mede sy mochten by haerder vryheyt blijuē. Ende hadden dat tegen my ock in alle wegen versocht, maer sy hadden oogenschijnlijck gesiē, dat sy in al tgene dat sy begonst hadden, hadden beuonden, dat hare crachten te cranck waren, ende wilden lieuer uwe Key. M. voor haren heere bekennen, dan also grouwelijck doot geslagen te worden, hare huysen so iammerlijck verheert ende gedestrueert, haer wijf ende kinderen soo ontfermelijck wech gheſleypt worden, op suler heb ick hen geantwoort. Sy consten selfs bekennen, dat sy hen seluen schade toegheuoecht hadden. Ick hadde my versien, eñ ick wilde in haer lant, als tot mijnen goeden vrienden ende gunneren in allen

Die stadt Tascaltecal tot op Cortesij toecomst/ is altijt vry.

Hoe Tascaltecal vā allē cantē/ van Mutezuma besloten was

Cortesius tot dē inwooneren Tascaltecal.

Digitized by Google

len vreden aencomen, ghelijck dan die vã Cinpual dickmael my te kennen gauen, ſy waren ſulcke, ende begeerden ſulcke te ſyne. Ende van dies wegen hadde ick mijne boden voor hen tot hen gheſonden, op dat ick haer van mijnder toecomſt vermaende, ende mijnen gheneychden wille hen te bennen gaue. So ick dan van dyen van Cinpual hen aengenaem te ſyne verſtaen hadde, maer ſy hadden my ſonder eenighe antwoorde ghelaten, ende als ick my gheen arch tot hen verſien en hadde, voor ende daer onuerſien aengerent, twee reyſende wt den mijnen gedoot, ende ſommige ghewont. Ende namaels als ſy met my geſtreden hadden, hebben ſy legatẽ aẽ my geſonden, die welcke getuyghden, wat daer geſchiet was, eñ was ſonder hare weten eñ wille geſchiet, ende als ſommige gemeynten, buytẽ haers raets oprorich ſijn geweeſt, daerom ſijn die geſtraft, ende nv mijnder vrientſchap begeerden. Ende ſoo ick geloofde ſulcx wt warachtigen herten gecomen te ſijn, eñ hoe dat ic hen op harẽ voorſlach geantwoort hadde, ſulcx geuiel my wel. Ende ſo ic den nauolgenden dach tot hen quã, als tot mijnen vrienden in maniere eens gasts gecomẽ ware. Maer daer tegen ſo ſy den gantſchen volgendẽ dach my beſtreden hadden, ſo lange tot dat die nacht ingeualle was, ende alle het ander wat ſy tegen my voorgenomẽ hadden, heb ick hen int lange vertelt, dwelck ick alles, op dat ick uwe Key. Ma. voren niet en bedroeue achterghelaten, ende op dat ict beſluyte. Sy ſijn uwe Key. M. onderdanich geworden, eñ hebben hen ook met alle haren hauen, aen uwe Key. Ma. ouerghegeuen, ende ick heb hen alſo tot noch toe beuonden, eñ ick verſie my ooc, ſy werdẽ hen alſo oock namaels beuinden latẽ, ſoo dan int voortuaren uwer Keyſer. Ma. breeder condt gedaen ſal worden. In deſen thoren ende leger, heb ick my ſeſſe dagen gehouden, die wijle ic hen noch niet en betroude, en heb niet willen achterwaert treckẽ (hoe wrl ſy my ernſtelijck daerom aenghеſocht hadden, dat ick my dede tot eender groo-ter ſtadt, daer hẽ alle deſe lantſchap Vorſten ende heeren hen deden) ſo langhe tot dat alle heeren tot den leger quamen, eñ my baden. Ick ſoude my in een ſtadt doẽ, want in eender ſtadt, mocht ick alle noot-druft beter becomen, dan inden leger, ende het waer hen beſwaerlijck (ſeyden ſy) die wijle ick haer vrient ware, ſoude ſo qualijc geherbergt werden, van des wegen werdt ick door haer biddelijck aenſoecken beweecht, eñ heb in eẽ ſtadt getrockẽ, die welcke ſeſſe mijlẽ van onſen leger eñ torẽ was, daer ick my gelegert hadde, welcke ſtadt ſo wijt ende wonderbaerlijck is, dat, oft ic ghelijck wel vele, dat ick vertellen conſte, onderlaten, ſo mocht nochtans dat onghelouelijck geacht werden, dat ſy int ronde wijder is, dan die ſtadt Granata, eñ daer toe oock beter bewaert, heeft oock aenſichtiger, coſtelijcker gebouten, ende veel volcxrijcker dan in Granata was, daer ſy den Indianeren vanden onſer afgedrongen is geworden, ende van dingen, die inden lande waſſen, veel vruchtrijcker, als vã broot, vogelen, viſſchen, gelijck ſo wel wt die zeen als vlietende wateren. Item wat op der iacht geuangen wort, ende anderen dingẽ die ſy voor ſpijſe nutten, na den beſten. In deſer ſtadt is een meret, die op welcke dagelijcx geſien worden, ouer die dertich duyſent menſchen, die daer coopen ende vercoopen. Daer en bouen oock, noch veel cleynder mercten, die inder ſtadt geuondẽ worden, op deſer meret vindtmen alderley ſorte van cleederen te coope, daer ſijn ooc plaetſen geordineert om te vercoopẽ gout, ſiluer, edel geſteente, eñ andere ſortẽ van geſteenten, eñ van vederen, ende ſo conſtelijck ghemaect, dat op gheene mercten, in geender ſtraten der gantſcher werelt, chierlijcker en connen geuonden worden. Het ſijn daer alſoo goede iachten, dat ſy in Hiſpanien niet beter en mogen geuonden werdẽ. Men heeft daer veyl cruyt, aptekers cruyden, hout ende colen, van alles in betamelijcker grootten. Men heeft daer baden, ende bouen dat al, is in allen dingẽ een ſchoon ordinantie, ende is een verſtandich volck, ende een ſulcx dat in Africa geẽ aerdiger en is. Dit landt heeft dalen, ende effen velt, wel ghebout ende beplant, datter gheen voghelwey en leyt. Ende ſo ick verſtae, ſoo heeft dat volck een regiment, ghelijck die Veneetſianen, Genenoiſers, ende Piſaners, want ſy en hebben gheenẽ heere, het ſijn veelheeren alte ſamẽ in eender ſtadt woonende. Die inwooners des lants ſijn boeren, ende ſijn dien heeren on-

Beſchrijuing gederſtadt Taſcaltecal.

Meret in der ſtadt

Die inwoonders Taſcaltecal ouerghegheuen hen Corteſio.

Die wt Taſcaltecal noodẽ Corteſiũ/ dat hy hẽ in een ſtadt dede.

der-

derdanich, eñ haerer yegelijck hebbē haer eyghē stedē, maer deen meer dan dander. Eñ als hen swaere handelingen oft crijch toe draghen, comen sy te samen, raedtslaghen ouer haere handelinghen eñ besluyten. Ick achte daer voor, dat sy ooc eene ordinantie eñ iustitie houden, daer mede dat quaet ghestraft werde, want eener wt haren inwoonerē, heeft den onsceren eenē wat goudts ontogen, dat hadt ick heuren Magiscacin te kennen gegeuen, die welcke die principaelste onder hen is, hebben sy alle neerstichevt voorghekert, hem nae te stellen, tot in eē stadt der selver prouintiē, met namen Churultecal, hebbē dien werder te rugge ghebracht, hebben die in mijnē handen midtsgaders den goude gheleuert, eñ my beuolē hem te straffen. Op dz hebbe ic hen om haere neerstichevt gedanct, die wijle dat in haeren lande gheschiet was, soudē sy hem nae haers lants gebruyck straffen, want ick en hebbe my des straffens in haeren lande niet willen onderwindē. Sy hebben hem ghenomen, hebben eenen dienaer voer hem latē gaen, die sijne misdadelinge met luyder stemmē vercundichde, voerdē hem alsō om die groote meret omme, tot dat sy hem tot een groote stellagie brochten, gemaect op die maniere van een speelplaetse, daer in midden op de groote meret is die voors. dienaer weder op dē selue last eñ speelplaetse geleidē aldaer wederom sijne misdadelinge mz luyder stem mē verhaelt, eñ hebbē hē sijn hooft met eenē houte, douē gelijc eenē hamer gemaect, so lange geslagē, tot dat hy voer eenē yegelijckē dē geest op gaf, wy hebbē ooc voorder ghesien, veel inden kercker geuangen (soo men seet) van dieuerije eñ andere misdadelinghe weghen. In deser prouintien, soo men op mijn begeerē op alder neerstichste gherekent, sijn hondert eñ vijftich duysent huysen, midtsgaders met eenen aenhanck eender cleynder Prouintien Gnasincango ghenoempt, welcke ooc dese statuyten ende gewoonheden hebben, sonder eenen heeren, welcke nv ooc uwe Keyser. Ma. croone niet weynigher onderworpen sijn, dan die wt dat landtschap Tascaltecal.

Nota die politie ordinantie dier wt Tascaltecal.

Magiscacin die opperstewerdichz tot Tascaltecal.

Maniere die quaetdoēders te straffen.

Dat achste Capittel/ van

Legaten des heeren Muteezuma, schencken die Muteezuma Cortesio dede leuerē, heymelijcke nae stellinghe Muteezuma, hoe hy mochte Cortesium slaen oft vangen, van openinge sulckerstucken deur die Tascaltecaler, ten leste hoe Cortesius den Churultecaleren dreycht sy te belegheren, haere ontschuldinghe, ooc met wat heerlijcken gheleyde, dat Cortesius op Churultecal toe ghetoghen is.

Legaten des grooten heeren Muteezuma sijn tot Cortesiū comen

ALder deurluchtichste grootmachtichste Keyser, die wijle ick noch indē leger crijch voer de teghen die inwoonders des landts Tascaltecal, sijn viere wt den geweldichsten onderdanen des heeren Muteezuma tot my comen, met tweehondert sijns hofgesins, gauen my te kennen die oorsake harer coempsten, te weten, hoe sy my te kennen gheuen souden, dat haer heere uwer Key. Ma. begeerde hem onderdanich, ende met my vriendtschap te maken, ende begheerden te weten, wat ick jaerlijcx uwer Key. Ma. voer eenen chijs begheerde te betalen, het waer van goudt, siluer, flouweelen ende sijden cleederen, ooc andere dingen, die in haeren landen ghenoechsaem waeren, dwelck hy alles geneycht was te gheuen, op dat ick in sijn landt niet en quame, ende dat begeerde hy alleen daerom, die wijle dat sijn landt niet seer vruchtbaer en was, eñ groot ghebreck van prouande waere, het waere hem seer beswaerlijck, dat ick oft mijn volck, souden eenighen schaden oft ghebreck lijden, ende heeft my ghegheuen duysent gewicht goudts, ende soo veel cleederen van wormsijden die welcke hen seer ghebruyckelijck waeren, dese hebben by my ghebleuen den meestendeel des crijchs, eñ hebben seer eygentlijck gesien, hoe die Spaengiaerdē so gheweldighe crijchslieden sijn, eñ sijn daer mede, eñ daer by geweest, daer wy vrede eñ verbintenisse met den heeren wt Tascaltecal ghemaeckt hebben. Eñ hoe hem die heeren, midtsgaders allen inwooneren, in uwer Key. Ma. dienstbaerheyt begheuen hebben. Eñ soo my dochte, heeft hen sulcx opt hoochste misvallen, want sy onderston den hen, op menigherley manierē, my tot hen af te trecken, eñ gauen voer, dese groote gheloefte eñ schenckinghe, die dese inwoonders eñ heerē gedaen hadden, en geschiede niet van herten, sy en hadden ooc geen suyuere vriētschap met my gemaect,

Gauen vā den Legaten des Muteezuma/ den Cortesio geschenct.

eñ ick ſoude hen vrij betrouwē, het geſchiede daerom, dat ſy daer nae ſekerlijck ende onuerſiender ſacken, my een ontrouwe bewiſſen mochtē. Maer die Taſcaltecalaner hebben my dickwils gewaerſchout, dat ick den onderdanen des heeren Muteezuma en ſoude in geenen wege betrouwen, want ſy waeren recht verraders, eñ handelen alles met bedrieghelijcker manieren. Eñ ſo haer heere des gantſe landt met bedroch, ſijnder heerlijckheyt onderdanich ghemaeckt hecft, eñ ſy wilden my waerſchouwen, ghelijckt waeren eñ oprechten vriendē betaemde, eñ die den Muteezuma langen tijdt gekent haddē, daer ick nv ſach haere oneenicheyt, eñ den weder willēder beyder partijen, en heb ick niet een cleyne vruechde daer van ontfangen, want ick verſtont, dat dit mijnen handel niet qualijck dienen en ſoude, eñ hadde een ſchoone ghelegentheyt deſe onderdanich te maken, nae den gemeynen ſpreeckwoorde, dat wt dē berch coempt, verbrandt den berch, ick bedacht oock by my den Euangeliſchen ſpreeckwoort. Een yeghelijck rijck in hem ſelven oneenich, ſal woeſt gheleet worden, noch heb ick nv deſe, want die ghene, elcke partije ſonderlijck verhoort, aenghеſproken ende hen ghedanckt, om haere beſte welmeyninghe, raedt, ende waerſhouwinghe ende gheliet my, al waeren my die teghenwoordighe die liefſte, ende daer mede ick ſpraeck hielde, dan die ander abſente partije, die van die andere partije quaet ſeyden, wy ſijn in der beroempder ſtadt gheweeſt twintich daghen ende die Legaten Muteezuma (die welcke bouen by my geweeſt ſijn) gheſeet hebbe, hebben my vermaent, dat ick trecken ſoude in der ſtadt Churultecal, die welcke van daer leet ontrent ſeſſe mijlen weechs, want die borgers der ſelver ſtadt, waerē ſeer wel vereenicht met haerē heerē Muteezuma, daer werde ick ſijn ghemoet veel beter leerē verſtaen, oft hijt begheerde, dat ick hem in dit landt toghe, ende het conſte wt der ſelver ſtadt eener van hen tot den heeren trecken, om hem met haeren heeren te ſpreken, ende die dinghen te kennen te gheuen, tghene dat ick hem opgheleet hadde, ende weder van daer met antwoorde gheruſt comen. Item ſy wiſten ſekerlijck dat andere Legaten op my inder ſtadt wachteden, om met my ſprake te houden. Soo heb ick hen gheantwoordt, het gheualt my daer henen te trecken. Eñ op eenen dach, welcken ick hen ghenoempt hebbe, wouden wy eweeh trecken. Maer doen die heeren van Taſcaltecal ſulcx vernomen hadden, wat ick met den ghemelden Legaten ghehandelt hadde, ende hadde voer my ghenomen in deſe ſtadt te trecken, ſijn ſy vol droefheyts voor my ghecomen ende my ghebeden, dat ick in gheenen weghe daer henen trecken en wilde, want ſy hadden my alreede in een ſpel aenghericht, dat ſy my midtſgaders mijnen volcke ombrachten, ende tot deſen handel, hadde Muteezuma ſelue wt den gheweſte deſer ſtadt aenſtootende, gheordineert, ouer die vijftich duyſent mannen, eñ hielden hen twee mijlen van der ſtadt, ſy belegherden den ghemeynen wech, daer ick deur trecken ſoude, eñ hadden eenen nieuwen wech gemaeckt, vol dieper grauen, in die welcke ſcherpe tuynſtaken oft pijlen gheſteken waeren, die welcke met aerde bedeckt waren, dat die peerden daer in ſouden vallen, ende in ſulcker manieren deur ſteken werden, ende met neerſticheyt veel ſtraten beleet, ende hadden in die hoochden ende wallen tot allen plaetſen ſteenen by een ghedraghen, op dat ſy ons, als wy inder ſtadt quamen, vanghen mochten, ende daer nae met ons nae haere gheliefte te handelen. Ende om te vernemē die waerheyt, mocht ick dit argument ghebruyeken, dat die heeren deſer ſtadt noyt comen en waeren my te beſoeken, oft aen te ſpreken, die nochtans ouer langhe comen waren, die van Guaſancigo, die nochtans voorder gheleghen waeren dan deſe, ick ſoude nae die ſchicken oft ſy comen wilden. Op dat heb ick hen opt hoochſte ghedanckt, ende heb van hen begeert, dat ſijer my ſommighe wilde leenen, die de ſelue in mijnen naemen bidden ſouden, by my te comen, want ick hadde hen wat voer te houdē, uwer Keyſerlijcke Maieſteyt aengaende, ſoo heb ick den ſelven Legaten die oorſaecke mijnder aencoempſte vercleert, dat ſijt den genen te kennen gheuen ſouden, die welcke in manieren van Legaten, daer henen ghetoghen waeren, eñ hebben den heeren der ſtadt mijn beuel te kennen ghegheuen. Eñ met deſen ſijn aencomen

Ek ſchoon ſpreeckwoort.

Die Taſcaltecalerē ſpreke den Corteſiū aen / van wegē des Muteezume.

Die Taſcaltecaler openē die nae ſtellinge / Corteſio / van Muteezuma aengericht.

drye

Aencompst der Legate der stadt Churultecal tot Cortesio.

drye persoonen, met hooger achtbaerheyt, eñ hebben te kennen gegheuen, hoe dat sy van weghen der heeren deser stadt, hier tegenwoordich waeren, eñ seydē, hoe die niet persoonlijck voer my en haddē connē compareren, als die ghene die met cranckheyt beladen waerē, ick soude hen dat voerhoudē mijnder aencoempste ontdeckē. Maer die Tascaltecalerē, hebbē my te kennē gegeuen, hoe dese onder der borgerschap, niet eens vermaerdē aensiens en waerē, eñ het liet hem aensien, als dat die borghers, my nz dan en verachten, ick en soude hen geen gheloone geuen, ten quamen dan die heerē der stadt persoonlijck tot my. Ick heb die selue bootschap verhoort, eñ heb oock hen geantwoort, hoe eens sulckē machtichsten Vorste als uwer Key. Ma. is, Legationen niet en betaemde, sulcken slechtgeachtē lieden, den handel ouer te dragen, sonder het en waeren die heerē nauwelijcx selue dies weerdichz, diē die gemelde legationē soudē vercleert worden, van des weghen beual hy hen, dat sy binnē den derden dage, voer hem compareerden, eñ uwer Key. Ma. gehoorsaemheyt te bewijssen, eñ hen als onderdanen te ouergeuē, met deser protestatien, waer sy op den genoempden tijdt niet en compareerden, soo woude ick met dē legher voer die stadt trecken, als teghen die ghene, die uwer Key. Ma. rebel oft wederspannich waeren, eñ hen weygherden uwe Key. Ma. ghehoorsaemhz te bewijssen. Eñ heb hen dese beuels. Credents brieuen met mijnder eyghender handt cñ des Notarij onderteeckent, met uwer Key. Ma. hoochsten beuele daer in te kennē gegheuen die oorsake mijnder aencoempste. Eñ hoe dese Prouintien, ende veel andere meer, waeren uwer Key. Ma. onderdanich gemaect. Eñ welcke goetwillichlijck uwer Key. Ma. willen onderworpen sijn, die werden van my wel gehouden, eñ worde den seluē hoochste eere eñ gunste bewesen. Maer ter contrarien werde ick my houden teghen den wederspannigē. Des volgende daechs sijn by nae alle die heeren der stadt voer my gecomen, eñ hebbē hen met desen woordē ontschuldicht, dat sy te vorē niet comē en waeren, waer die oorsaeke, dat die, in welcken lande ick my gehouden hadde, waerē haer vyanden, eñ en hadden niet dorrē daer henen trecke, want sy en dorsten hen geener sekerheyt tot hen versien. Sy gheloofden oock, sy waerē voor my, van hen bedragen eñ veroneert wordē, maer ick en soude dien geen gelooue geuen, so my vā hen, als haren vyanden waer voergegheuen worden. Eñ dat dien alsoo niet en waere, soude ick beuinden soo ick met hen in haer stadt toghe. Maer daer tegen alles waer te sijne, wat sy voergauē. Eñ hoe sy hen nv aē uwe Key. Ma. ouergegeuen hadden, wilden sy alsoo in geloefder trouwe eñ ghehoorsaemheyt blijuē. Sy waerē ooc bereet te geuen, wat hen uwe Key. Ma. oplegghen soude. Eñ dit alles heeft die Notaris deur voortbrengen der dolmetschen geschriftelijc gestelt. Op sulcx heb ick voer my ghenomen met hen te trecken, eensdeels dat ick niet cleynmoedich gheacht en worde, eensdeels ooc, die wijle ick hoepte, ie conde alle mijne saekē, die my van des Muteczume wegen op dē hals lagen veel beter wtrichtē, want dese stadt (als ghemelt is) is aen dit landt aenstootēde, want die onderdanē des Muteczume trecken seker daer henen, eñ daer teghen wederom, en waere in haeren wech ooc gheene verhinderinge, wt welcken die heerē vā Tascaltecal seer becommert waren, eñ dickmael betuycht, dz ic seer duale. Eñ die wijle sy hen aen uwe Key. Ma. nv ouergegeuē, eñ vriētschap mz my gemaect haddē, so wildē sy met my treckē, eñ in alle tgene dat my toecomē mochte, my behulpelijck sijn. Eñ oft ick gelijc wel my des opt hoochste weygerde, eñ met biddē hen sulcken dienst affloech, die wijle dat geē noot en was, nz des te weyniger hebbē sy my mz by die hondert duysent weerachtiger man nē geleyt, twee mijlē weechs van der stadt, van der seluer plaetsen aen, op mijn hoochste begeerte, sijn sy alle afgetogē, tot op ses duysent nae. Ende die selue nacht heb ick dien legher gheslaghen, aen een loopende water, welck twee mijlē vander stadt was, eensdeels dat ick ghereet maecte die Tascaltecaleren die met my togen, daer mede eene sulcke menichte niet met spot in die stadt en toghen, eensdeels die wijle dat die nacht aen quam, en wilde ick niet op die nacht in der stadt in rijden.

Cortesius tot dē Legaten van Churultecal.

Cortesius bedacht tot Churultecal te trecken.

Die Tascaltecalerē waerschouwē Cortesium / dat hy hē niet en soude tot Churultecal begheuen.

Cortesius dreycht dē Churultecaleren te belegeren.

Hondert duysent Tascaltecalerē geleydē Cortesium.

Dat iv. Capittel/gheeft te

kennē, hoe heerlijc dat die borgers vā Churultecal, dē Cortesio sijn tegē getogē, bewij

Digitized by Google

ſinghe eender heymelijcker practijcken, van geuanghenen, ſcharmutſel, innemínghe der ſtadt Churultecal verbindinghe der Taſcaltecaler ende Churultecaler, eñ vander ghcleghentheyt ende grootte der ſtadt Churultecal.

Corteſius rijdt tot Churultecal binnē.

DEs anderen daechs, ſijn my alle borghers te ghemoete gecomen, met trommelen eñ baſoenen, om my te ontfangen, ende met veel andere perſoonen, die by hen prieſters ghehouden worden, met haeren ghewoonlijcken cleederē, ghеſang, ende pſalleren, ſoo ſy pleghen in haeren Meſchiten, welcke ſy als kercken hebben, ende met der ſelver ſolempniteyt hebben ſy ons gheleyt, tot den inganck der ſtadt, ende hebbē my in een ſeer goet huys gheuoert, inden welcken ick, midtſgaders allen den mijnen, ben ſeer wel geherberght worden, ende hebben ons nae onſen wille ſpijſe toegebracht, doch ſlechte. Eñ die wijle wy noch onderweghen der ſtadt toe toghen, hebben wy gheuonden, veel dier teekenen, die ons die Taſcaltecaler te kennē gauen, want wy hebben geuonden, dat der ghewoonlijck wech verleet, ende daer neuen eenen nieuwen ghemaeckt was, ende ſommige diepe grauen, daer in die lieden vielen, ende ſommighe wegen in der ſtadt verleet, ende die ſteenen van der caſſije der ſtraten onder den hemel te ſamen ghedraghen, dwelc ons voerſichtigher eñ waeckachtigher gemaect heeft, daer heb ick geuonden ſommige Legaten van Muteezuma gheſchict, op dat ſy die Legaten die by my waerē aenſpraken, en hebbē doch geen beuel aen my voergheheuen, ſonder alleen dat ſy vanden Legaten verſtonden, wat ſy met my gehandelt oft voergenomen hadden, dat ſy ſulcx haeren heeren conden te kennen gheuen. Eñ nae dien ſy my aengeſproken hadden, ſijn ſy weder af getogen. Eñ eener wt den voerneempſten Legaten Muteezuma die by my waren, is met hen af getoghē, eñ die ſelue drye daghē, die ick by hen bleef, hebben ſy ons weynich ſpijſe met ghedeylt, eñ hoe langer ſoo ſpartigher daer toe die heerē der ſtadt, hebbē my weynich beſocht eñ aenghеſproken. Ende als wy hier wt wat vreeſen creghen, hadde ick mijn daghelijckſe dolmetſche welcke eene Indianiſche vrouwe was, welcke ick ghenomē hadde by Putuncha des vloets Griſalue, vā welcker ick uwer Key. Ma. in dē eerſten toghеſchicten Narratien meldinge gedaē is, een inwoonerinne der ſtadt Taſcaltecal, my te kennē gaf, hoe dat niet verre van daer, een groote menichte volcx der onderdanen Muteezuma te ſamen comen waeren. Eñ ſo alle borgeren har wijfs eñ kinderen eñ haue ghevlucht haddē, waer haer voernemē ons aen te grijpen, eñ ons te herworgē. Eñ wāneer ſy mz hen wilde, wech gaen, wilde ſy haer daer van helpen, welck ſy al te kennē gegeuē heeft Jheronimo Agillari, diē ick in Jucatan gehadt hebbe, daer af ic op ander plaetſen uwer Key. Ma. meldinge ghedaen hebbe, welcke my hier nae deſcs te kennen gaf, heb ick van ſtonden aen beuel gedaen, my eenē borger der ſelver plaetſen die daer voorby ginck, te vangen, heb dien op eē bewaerde plaetſe gedaen, eñ daer van hem gevraecht eñ wtgehaelt, heeft hy my gelijck dat ſelue ontdeet, dat geene Churultecaliſch wijf mijne dolmetſcherinne gheſeyt hadde, eñ dieſhalue wt voergaende te kennen geuinge, ſo wy te voren onderweghen geſien hadden, was ick bedacht, het waer beter, dat ic hen voerquame, dan dat ſy my voerquamē. Eñ heb die heeren der ſtadt, alle voer my gheroepen, om met hen my te ſpreken. Die welcke ſoo haeſt als ſy voer my quamen, heb ickſe al in een groote ſaele gheordineert, heb hier en tuſſchen beuel gheghеuen, dat crijchſvolck in ſijnder ruſtinge te ſtaene, ende hen tot allen perijckelen gheruſt maken, heb dien in beuel gegeuen, ſy ſouden in die menichte der Indianer vallen, die in mijnen huyſe eñ daer neuen lagē. Eñ het is alſo geſchiet, want namaels als deſe heerē in die ſale vergadert warē, heb ickſe daer inne geuangen gelaten, ick ben te peerde gheſeten, hebbe eenen buſſe ſchoet gedaen, eñ alſo gehandelt, dat binnen den twee vren, by die drie duyſent verſlagen ſijn geworde. Eñ daer en bouen ſal uwe Key. Ma. vernemē, hoe ſy hen tegen ons geruſt haddē, eer ick my wt der herberghe gemaect hadde, haddē ſy ſeer nae alle ſtraten belegert, eñ haddē haer ordinantie gemaect. Maer die wijle wy ſoo onuerſiēs ſy ouerallen, hebben wy dit lichtelijc connen van een ſcheuren, ſonderlinge die wijle haer heeren eñ voerders van hen genomen,

Die Churultecaliſche heerē werdē vā Corteſio geuangen.

Het treckē ſommighe Legaten des Muteezuma van Corteſio.

Eē Indianiſche dolmetſche voerſeet ſommighe dingē Corteſio.

Digitized by Google

men, die welcke ick in die sale geuanghen hielt. Ick heb oock vier doē worpē in sommighe Thorens ende bewaerde huysen. eñ heb met den Camp deur die gantse stadt ghedronghen, maer daer neuen een goede bewaeringhe in die herberghe gelaten, eñ in deser manieren heb ick alle twolck, binnen den vijf vren ghedwonghen wt der stadt te trecken, soo my te hulpe stonden vier duysent Tascaltecaler, ende vierhondert Cinpualer. Soo ick nv weder aen die herberghe quam, heb ick die heeren der stadt, die ick int gheuanckenis hadde aenghesproken, ende van hen gevraecht, waerom sy my deur muyterije hebben willen ombringhen laten, sy hebben my gheantwoort, die oorsaeke en quam niet van hen. Sonder van den Caluanischen borgheren, die welcke onderdanen waeren des heeren Muteezuma, die welcke sy tot sulcker daet met ghelcerden woorden daer toe ghebracht hadden. Eñ hoe die heere Muteezuma (anderhalue mijle van der stadt soo sy dencken connen) by die vijftich duysent ghewapende mannen, om sulcx te volbrenghen. Maer sy bekenden nv wel, dat sy bedroghen waeren worden, ende baden my, ick soude eenē oft twee van hen ledich laten, want sy geloefdē sy wilden dat volck die ick wt der stadt gedreuen hadde, weder daer inne vueren, midtsgaders wijf kindt ende goeden, baden in supplicerender manieren, dat ick hen genade bewijsen wilde, eñ ghelocfden, sy en souden hen voordane van niemants meer latē verleyden sy wilden uwer Key. Ma. waere eñ ghetrouwe onderdanen sijn. Eñ nae diē ickse om haerer mishandelinghe eñ laster seer geschol den hadde, eñ sy om harer trouweloosheyt seer aengeuaren hadde, heb icker twee wt hen ledich gelaten des anderē dach, die beloefdē weder in die stadt te brenghē die inwoonders met wijuen eñ kinderen, eñ alle haer goedē eñ was dz vole also vreedsaem, al en hadde hen nz geschiet geweest. Daer op ick die andere heerē vander stadt oock ledich gelatē hebbe, want sy hebbē geloeft, sy willen uwer Key. Ma. eewige dienaers sijn. Eñ die volgende tijdt, twintich dagen lanck, die wijle ick daer bleef, is die stadt soo vreedsaem gheweest, al en waerer niemant om comē, noch en gebrake. Hadden haere meret ende hanteringe, oeffenen die hier ende daer in der stadt, ghelijck sy te voren ghewoonlijck waeren te doene. Ick hebbe oock dat te weghe ghebracht, dat de Churultecaler ende Tascaltecaler eenen bondt ende vrientschap onder malcanderen ghemaeckt hebben, ende die te voren vyanden waeren, eñ nv vrienden worden, sijn welcke voer weynich jaren Muteezuma met gauen aen hem ghetoghen heeft, ende oneenicheyt tusschen hen, ende den Tascaltecaleren aengericht heeft, die stadt Churultecal leet op eender effender heyden, ende binnē der stadt mueren, heeft sy twintich duysent huysen, ende soo vele in den voersteden, sy sijn heeren voer hen selues, haer frontieren sijn afghefundeert, en sijn niemandt onderworpen, en kennen gheene heeren noch ouersten, eñ hebben een regimēt gelijck die Tascaltecaler, nochtans sijn sy verchierder dā die Tascaltecaler, nae desen schaden sijn sy tot noch toe getrouw, eñ uwer Key. Ma. onderdanich, ie versie my ooc, sy sullē alsoo blijuen.

Coteſius neēpt inne die ſtadt Churultecal.

Ontſchuldinge der Churultecaler.

Die Indianerē ghelouen dat volck weder in der ſtadt te brenghen.

Merct dz in den gedruckte hiſpaniſchē exemplaer Churultecal geſchreuen is geweſt.

Die ghelegenthepde der ſtadt Churultecal.

Dat thiende Capittel/van

vruchtbaerheyt Churultecal, hoe ooc Corteſius gants rouwelijck den Legaten Muteezume voorhout haer heymelijcke muyterije eñ haer antwoorde daer op, heerlijck geſchenck, ſoo Muteezuma Corteſio toeſchict, midtsgaders ſijnder ontſchuldinge, daer op Corteſij antwoorde, eñ exceptie.

DEſe landtſchap is ſeer vruchtbaer, want het is eē wijt effen landt, ende die omleggende ende aenſtootēde plaetſen ſijn den meeſten deel wel ghewatert. Eñ die ſtadt is van buytē ſeer luſtich aen te ſiene, want ſy is vol heerlijcker huyſen, edifitijē eñ Thornē, eñ ick en can uwer Key. Ma. met der waerheyt niet te kennē gheuen, dat ick van eenē hoogen Thoren eener Meſchite oft tempels rōtſomme geſien, ick heb getelt in der ſtadt by die veertich Meſchiten met Thorens, eñ wt allen Prouintien deſer geweſten, ſoo ick tot noch toe geſien hebbe, is deſe die voorboorſte den Spaengiaerden te bewoonen, want daer is goede weyde, geſont water voor dat vee, welcke andere plaetſen, die wy tot noch toe deurghereyſt hebben, niet en hebben, want in andere Prouintien, is een ſulcke riſche volck, dat geē ander vlecke geuondē

Digitized by Google

en werdt, die niet ghebouwet oft bewondt en werde, nochtans iſſer tot veel plaetſen ghebreck aen broot, daer ſijn oock veel armer lieden die van huyſe tot huyſe, ende voer den tempelen bedelen, ghelijck dan een gewoonheyt is in Hiſpanien ende aen andere plaetſen meer.

Ick hebbe aenghеſproken die Legaten van Muteezuma, van weghen der verraderijen die my toeghericht hadden die heeren van Churultecal, ende hoe die ſelue heeren by der waerheyt hielden, hoe dat dit alles toeghegaen was, eñ dat die oorſacke daer af quame wt den raedt des heeren Muteezume, ende ſoo my dochte dat ſulcke muyterije eenen ſulcken heeren qualijcken aenſtonde, als hy eener ſijn wilde, ende die op eener ſijden, deur ſoo eerlijcke Legaten, my ſijne vrientſchap dede aen bieden, maer op der anderen ſijden, richte hy my in ſulcker muyteriſſcher manieren, opſetten ende hinderliſt toe, ende dat deur andere lieden, daer mede hy conde der laſterlijcken handelinghen haluen beſchudden ende ontſchuldighen, alſt hem nae ſijnen wille niet en gheluckte. Ende die wijle dat hy den toegheſeeden gheloue ghebroken hadde, noch ſijn toeſegghen ſtadt en grepe, noch dat die waerheyt in ſijnen monde niet gheuonden en werde, ſoo hadde ick mijn voernemen oock verandert. Ende oft ick te voren willens waere gheweſen, ſijn landt te beſichtighen alleen van weghen ſprake met hem te houden, ende vrientſchap te maken. Soo waer hy doch nv willens, in ſijn landt als een vyandt te trecken ende hem allen ſchadē doē, als een vyandt den anderen toe te voeghen, daer af ick den hoochſten commer droech, ende wilde hem lieuer tot eenen vriendt ghehadt hebben, ſijns raedts plegen volghē in alle ighene, dat ick in deſen landen te handelē hādde, ende ſonder ſijnen raedt niet handelen. Maer ſy hebben my gheandtwoort. Sy waeren langhe tijdt by my gheweeſt, ende hen en waere ſulcke verraderije noyt voer haeren voren comen, ſy en conden in gheenen weghe hen laten wijs maken, dat alſulcx wt meyninghe ende raedt Muteezuma waere gheſchiet. Jae ſy begheerden oock, eer dat ick hen die vriendtſchap op ſeyde, ofte crijch teghen hen voerneme (ſoo ick hen dan voerhielt) ſoude ick te voren alle ſaeken wel vernemen, ende om die waerheyt te beuinden neerſtich ſijn, ende eenen wt hen tot den heeren ſchicken, om met hem daer af te ſpreken, ende op dat ſnelſte weder keeren. Maer het ſijn van deſer ſtadt, tot der plaetſen daer Muteezuma ſijne wooninge heeft, twintich mijlen. Heb ick hen gheantwoordt, deſer voerſlach gheualt my wel, ende hebber ſommighe van hen, daer henen gheſchickt, midtſgaders eenen anderen, die te voren oock daer henen getogen was. Deſe ſijn nae ſeſſe daghen weder comen, ende hebbē my gebracht, thien Parapſides ſijn goudt, anderhalf duyſent cleederen, prouande van hinnen ende Panicacap, dwelc is een dranck, hebben my daer by te kennen ghegheuen, dat haer heere Muteezuma was der naeſtelinghe oft muyterijen der Churultecaler opt hoochſte teghen gheweeſt. Ende ick ſoude voor gewis houden ende ghelooven, dat hy daer toe noch raedt, noch dact, noch gunſte ghegheuen en heeft, hy gheue my ſijne trouwe, dat het den wech niet hebben en ſoude (dat volck waere ghelijck wel ſijne) dwelck my teghen ghеſtaen was. Maer ſy waeren wt eyghende beweghenis, niet wt ſijnen beuel te ſamen gheloopen, ſunderlinghe wt beweghenis der Churultecaler, want ſy waeren wt twee landen, dwelcke deen heet Accancigo, dat ander Yzuchan, dwelcke aenſtootich ſijn aen der Taſcaltecaler landtſchap, ende van naebuerſchap weghen, hadden ſy een verbont met malcanderen ghemaect, dat deen den anderen in der noot te hulpe quame. Ende wt deſer oorſacke waeren ſy te ſamen gheloopen, maer niet wt ſijnen beuele, ende ick naemaels met den wercke beuindē, oft dit, dat ick hem hadde laten te kennen gheuen, waer waere, oft niet. Eñ eyndelijck baden ſy my ernſtelijck, dat ick hem in ſijn landt niet trecken en ſoude, want het waere onvruchtbaer. Ick ſouder veel onghemacks daerinne vinden, ſonder waer ick waere, ſoude ick tot hem ſchickē, ſo wilde hy hem mijns willens volbrenghen. Jck heb hen geantwoort, ick en conde niet omme gaen, ick moeſte mijnen voergenomen wech voltreckē, want ick moeſte die Key. Ma. van Muteezuma eñ ſijnen lande van ſtuck tot ſtuck

Corteſius ſtraft die Legaten Muteezume.

Antwoort der Legatē Muteezuma Corteſio ghegheuen.

paraſides ſchalen.

Muteezuma ſchict Corteſio ſchenckinghen.

Die Legaten bidden Corteſiū hy en ſoude de Muteezuma niet int landt trecken.

Corteſius antwoort den Legaten Muteezuma.

Digitized by Google

ſtuck vertellen. Ick dede ghelijck als ick geloofde van alles wat my die legaten te kennen gauen; maer die wijle het anders niet ſijn en mochte, dan dat ic hem thuys en ſochte, en ſouden ſy hem des niet beſwaren. Maer waert dat hy anders bedacht waere, mocht hem ten archſten wtgaen, welcke ſyne ſchade worde my ten hoochſtē leet ſijn. Als hy nv merete, dat eygentlijc by my beſlotē waere, hem thuys te ſoeckē, heeft hy geantwoort. Ick ſoude ghelucke-lijck voort varen, hy wilde op my wachten in der ſtadt, daer hy hem nv eenē tijt inne hielt. Eñ heeft die ſyne veele geordineert, die my ſoudē daer hen geleydē, wāt ic was nv alreede op ſynē bodem ende gront. Sy wilden my geleyden door die plaetſen, die my van opſette weghen ſuſpect waren, ſoo my toegericht mocht weſen, op dat ſy met ons qualijcken handelden, dwelck ſy na-maels met den wercke beuondē, want veel Spaengiaerden, die ic van veelderley han delings weghen hier ende ghinder in den lande geſchict hadde, hadden achte genomen, dat veel brugghen daer waren, ende enghe weghen, door welcke ſo wy die getogen waren, hadden ſy ſeer lichtelijck haer voornemen connen volbrengen. Maer die almachtighe God, die uwe Key. Ma. van kindts op beſchermt heeſt, heeft gheſien, met wat trouwen ende neerſticheyt, ick in uwer Key. Ma. dienſt my van ioncx op gedaen heb, heeft my voorſien, ende eenē anderen wech gheweſen. Ende oft wel die in ſommiger maten rouwer was, ſoo en was hy noch niet met ſo veel periſckelen beleyt, als den ghenen, die ſy ons voeren wilden, den welcken ons op deſe maniere te kennē ghegeuen is gheworden.

Meret dz arch ghemoet der Indianerētegē Cortesium.

Dat elfſte Capittel van eenen wonderlijcken berch, eender ſchoonder effenen velde, daerin die Spaengiaerden gheſien hebben Temixtitan midtſgaders haerder zee, ſchenckingen, legaten, Mutee zuma aenbiedinghe teghen den Corteſio, Corteſij ontſchuldinge tegen den legaten.

Meret dz Ineeuw in deſen plaetſen is.

AN deſer ſtadt Churultecal ſijn twee hooghe bergen, ende ſeer coudt, alſo dat in deynde der maendt van Oogſt, men opt hoochſte niet anders dan ſneeuwe en ſiet, ende vanden eenen, diemē voor den hoochſten hout, pleech gelijckwel des nachts ende des daechs op te climmen eenen grooten roockachtigen damp als eē huys, ende bouen op tſop, verhief hem tot in die wolcken recht opwaerts, ende ſo ſnel dat eenen pijl niet ſo ſnel vliegen en conde, oft gelijck wel ſeer groote ende ſtercke winden op die hoochde der bergen waeydē, ſo en conſten ſy nochtans deſen dampigen cloot niet ſcheyden noch omme drijuen. Maer die wijle ick altijt neerſtich geweeſt bē, dat ic tot deſer plaetſen ware, uwe Key. Ma. altijt die waerheyt toe te ſcrijuen, eñ ick nv wederom oock in deſen wtſiē, dachte dit een ſonderlijck wonder werck te ſyne, hebbe ick willen ooc deſe heymelijcheyt vernemē, ſo heb ic thien vā mijnē Spaenſchen gheſellen, die ick meynde tot deſen voornemen gheſchict te ſyne, midtſgaders ſommighe landts lieden, daer henen gheſchict, om ſulcx te vernemē. Ende heb hen ernſtelijc beuolen dat ſy ſouden in alle wegen deſen berch beclimmen, ende ſoudē onderſoecken die heymelijcheyt deſes roocx, van waer ende in wat manieren hy daer wt dampte. Deſe hebben hen vermoeyt, ſo veel alſt moghelijck was, den berch te beclimmen, eñ en hebben nochtans daer op niet connen gecomen, van wegē der aſſchē, die hen gelijck als ſtormwint, wt deſen berghen onder die oogen ginck, van wegē des diepē ſneeus, eñ ſtrenghер coudē, welcke op deſen berge ſijn, nochtās ſijn ſy tot op die hoochde comē, eñ alſo die wijle ſy daer bouē warē, heeft dien dāpigen cloot begonſt op te climmen, ende dat met ſulcker ghewelt ende gheluyt, dat het ſcheen, dat den berch wilde ter neder vallen, ende doen ſy haer beuel wtgericht hadden, ſijn ſy weder om af gecomen, ende hebbē met hen ghebracht veel ſneeus ende ijs, want ſy meynden, dat wy ſoudē in deſen warmen landē wat onghewoonlijcx te ſien, nae der ſchiplieden meyninge, die welcke ſeggen, dat dit lant leyt inden twintichſten graet, welcker is inden Parallelo oft Cickel des eylants vā Hiſpanie, daer altijdt groote hitte is. Ende die wijle ſy gingen die verborghentheyt te vernemen, hebben ſy eenen wech geuonden, ende hebben vanden landts lieden die ick met hen gheſchict hadde gheuraecht, waer den wech henen leyde, hebbē die geantwoort, hy leydeſe in Culuam, eñ

Eenē wonderlijcken dompachtigē roock.

Die Spaēgiaerdē connē den berch niet opclimmē

Meretmz wat grooter tempeſten dyen dāp daer wt vlieget

Digitized by Google

dit waer den beſten wech in Culuam, ende niet dien, die ſy ons van Culuam hebben geleyden willen, ende die Spaengiaerts ſijn voort getrockē tot dē eynde des berchs want den wech gaet tuſſchen die bergē henen, na dien heeft haer op gedaē een ſchoō wijdt plat velt van Culua, ende die groote ſtadt Temixtitan, ende die zee des ſelfden landts. Daer af ick uwe Key. Ma. benedē meldinge gedaen hebbe. Na dien ſijn die Spaēgiaerts, die ick om die heymelijcheden te vernemen geſchict hadde midtſgaders haren geſellen, met grooter vruechdē weder comen, om dat ſy eenen goeden nieuwen wech gevonden hadden. Doen ick nv van hen ende dē lantſlieden verſtaen hebbe, des nieuwen gheuonden weechs, heb ick die legaten Muteezume aengeſprokē, ende hen vermaent, dat ſy my ſouden voeren door den nieuwen geuondē wech in dat lant, ende niet dien ſy voorhaddē. Hebben ſy geantwoort, hy is euen wel effener ende corter. Maer dat ſy ons dien niet en voerden, waer dit die oorſake, dat wy moeſten trecken door het gheweſte Guaſacingo, welcke inwoonderen waren des heeren Muteezume viandē, ende en conden daer inne gheene prouiande ghehebben, noch andere noodruft, als in haers heerē lant, maer wanneer ick deſen wech trecken wilde, ſoo moeſte ick die prouiande van elders waerts beſtellen. Alſo ſijn wy met grooter ſorghen daer door ghetoghen, ende moeſten ſorghe hebben, dat ſy haer oude tucken niet laten en ſouden, ende dat ſy ons een nieuwe ſpel ende naeſtelinghe aenrichteden. Maer doen het ghelooflijck was, dat ick daer voorby wilde varen, en dochte my dat gheenen raedt ſijn, datmen dit niet met eener weeſen ende cleynmoedicheyt toe ſchreue. Op den dach, dat wy van Churultecal waren vertrocken, ſijn wy viere mijlen ghereyſt, eñ ſijn ghecomen aen ſommighe dorpen, toebehoorende der heerlijckheydt der ſtadt Guaſacingo. Daer ben ick vanden inwoonderen wel ontfanghen ghewordē, ende hebben my geſchenct knechten, cleederen, ende cleyne ſtuckxkens goudts, dwelc al niet voor cleyn te achten en was, want ſulcke dinghen en machmen in deſen lande niet wel ghehebben, want ſy ſijn vander factien der Taſcaltecaleren, ende ſijn van allen canten aenſtootich aen die lantſchappen des heeren Muteezuma, alſoo, dat ſy met nyemant en hanteerden, dan haer inwoonderen onder malcanderen, ende van dies weghen en hebben ſy gheen ghemackelijck leuen. Den anderen dach ben ick eenen voetpadt opwaerdts tuſſchen den twee berghen ghetoghen, van die welcke ick uwe Keyſerlijcke Maieſt. meldinghe ghedaen hebbe. Ende int afclimmen, heeft hem laten ſien des heeren Muteezume landt, ende wy ſijn door een van ſynen ghewesten ghetoghen, diemen Chalco noempt, twee mijlen eer wy aen bewoonde plaetſen quamen, hebben daer gevondē een ſeer goede herberge, nieuwelijck van balcken ende ſtroo ghebouwet, daer hebbe ick my met mijnen geſellen tamelijcken onderhouden, midtſgaders den Indianeren, die welcke ick met my wt deſen landtſchappen gheuoert hadde, te weten, wt Taſcaltecal Guaſacingo, Churultecal, ende Cinpual, by den viere duyſent hebben ons ſpijſe ende voeder ghegheuen, ende wy hebben in allen herberghen vier ghemaeckt, eñ veel houdts aenghelept, want het was ſeer coudt, want wy waren met twee ſeer hooghe berghen omgheuen, op die welcke veel ſneeus lach. Aldaer ſijn tot my ghecomen ſommighe legaten van Muteezuma, die welcke hen lieten aenſien, al waren ſy vermaerde groote heeren. Sy ſeyden ock dat onder dyen waere ghecomen, des heeren Muteezume broeder ſelue, ende hebben my ghebracht van weghen des heeren Muteezuma vier duyſent ghewichte goudts, ende haer begheeren was aen my, dat ick ſoude van mijnen voornemen (in die ſtadt te trecken) af ſtaen, want ſijn landt waere met grooter dierten des corens beſwaert, ende het waere eenen ſeer rouwen wech daer henen, want het waere alles met water omgheuen, ende ick en mochte ock niet daer henen, dan op Canoa (dat ſijn weydlinghen oft zillen ſcheepkens van eenen houte ghemaeckt) gheuoert worden, dye welcke ſy om ouer te varen ghebruycten, ende noemenſe in haerder ſprake Accaler, ende gauen ock voor veel onbequamelijckheyts deſes weechs. Ick ſoude hen te kennen gheuen, wat mijn begheeren waere, want haer heere wilde

ons

Eenē nieuwen wech na Temixtitan.

Die legatē Muteezume ontſchuldigen hen.

Die Spaēgiaerden trecken in dat landt Guaſacingo.

Chalco laet hēſtel vanden Hiſpaniaerē.

Die Spaēgiaerden quamē aē bewoonde plaetſen.

Die legatē Muteezuma comen tot Corteſio.

Digitized by Google

Muteezuma preſenteert tribuyt/opdz Corteſius vã ſijn lãt trocke.

ons goetwillichlijck doen wat ick begeerge, tot welcker plaetſen dat ick ware, ende waer henẽ ick beghcerde, oock tot aen die zee, ghelijck als eenen tribuyt te ſchucken. Ick heb hen met vriendelijcke woorden ontfanghen, ende hebſe wederom begaeft, met cleynodien, die ic met my wt Hiſpaniẽ geuoert hadde, die by hen in grooter weerde waren, ende ſonderlijck by dien, diemen ſynen broeder noemde, ende hebbe hen op harc bootſchap die ſy vã haers heeren wegen aen my gedaen hadden, met ſulcken woorden geantwoort, Ick ware gheneycht haren grootmachtigen heeren, ſijnder beden te verwilligen, ende dat veel lieuer dã hijſt ſelue ſien mochte, ſoo verre het in

Corteſius ontſculdcht; hẽ teghen dẽ legate Muteezuma.

mijnder handt ſtonde. Maer der Roomſcher Key. Ma. gebot ende beuel en lieten hẽ dat niet toe, want wt deſen gebot ende beuel waer ick in deſe landen gereyſt. Eñ onder anderen ſaken, ſo my van die Key. Ma. mijnen alder genadichſte heeren beuolen ware, was dit dat principaelſte, dat ick ſyne Key. Ma. van uwen grootmachtigen heere Muteezuma, ende ſijnder ſeer verre beroemde ſtadt, ſchriftlijck verſtaende dede welcker hoochberoẽder name, ouer langhe voor haer Key. Ma. ooren ghecomen ware. Ende ick woude ooc (ſeyde ick) v ten hoochſten gebeden hebben, dat ghy uwẽ heeren in mijnen name wilde te kennen gheuen, dat hy mijn reyſe die ick my tot hem voorgenomen hebbe, ten beſten nemen wilde. Die wijle dat deſe mijne toecoemſt, nochtans uwen heere noch ſynen landen geene ſchade en wilde toe voegen, ſonder veel profijtelijckheyt eere ende toeneminge. Ende namaels als ick uwen heeren ſal aengheſproken hebben (in dien hy mijnder vrientſchap niet ghebruycken en ſal willen, ſo wil ick dã achterwaerts treecken, want het ſal my genoech ſijn, hem aẽgeſproken te hebben, dat wy met malcanderen ouer een comen, in welcker manierẽ mijns alder doorluchtichſten ende grootmachtichſten heeren des Keyſers handelẽ in deſe plaetſen, conden wtgericht worden. Welcke door ander middel perſoonen, hoe gheſchict ende getrouwe die ſelue ſijn, niet wel genoech aengericht en mogen werdẽ. Ende op deſe antwoorde ſijn wy wech getogen, in deſer herbergen, die welcke ic bouen gemelt hebbe, ſijn ſy (ſoo ick aen haer aenſien ende ruſtinge hebben connen vernemẽ, bedacht geweeſt, my die ſelue nacht ſchade toe te voeghen. Ende als ick ſulcx vernam, heb ick een medecijne daer tegen geuonden, wãt na dien dat ſy gewaer ſijn geworden, dat ick mijn voornemen verandert hadde, hebben ſy heymelijck beuolen, dat deſe mannen die aen die bergen warẽ, verborgẽtlijck trocken voor die herberge, maer die ſelue, als ſy van mijnen wachteren geſien werden, ſijn ſy afgetogen.

Muteezume legatẽ treckẽ henẽ wech.

Dat twelfſte Capittel / vã

heerlijcke vlecken in Chalco gelegẽ, machtige gauen, ſo Corteſio ſijn geſchenct worden, van beſpiederen, wonderlijcke ceremonien die ſy malcanderen bewijſen, Oratie der legaten Muteezuma. Ende Corteſij antwoorde daer op, Corteſij aencoemſt in Iztapalapan oock hoe veel huyſen die gemelde ſtadt heeft, ende wat voor heerlijcke edificien eñ gebouwen ſijn.

DEn anderen dach daer na treecte ick voort, ende quam tot een vlecke, die ſy Amaqueruca noemen, liggende in der lantſchap Chalco, welcke heeft in den voorneemſten vlecken ende dorpen, eñ twee mijlen rontſomme, meer dan drieduyſent huyſen oft wooningen, in deſen vlecken ſijn wy treffelijck wel geherbercht geworde, in eenẽ ſchoonẽ huyſe, dwelck dẽ heeren ſelue toebehoorde, vele die vandẽ principaelſte waren quamen tot my, om my te ontfangen ende aen te ſpreken, ende ſeydẽ, haer heere hadden ſy tot my geſchict, dat ſy daer op my wachten ſouden, ende wat wy behoefden, ſoudẽ ſy ons voerſien. Der ſelver lantſchaps heere, heeft my begaeft, met duyſent gewichte gouts, ende veertich knechten, die hebben twee dagen daer gebleuen, ſy hebben ons bequamelijck eñ geheel rijckelijck alles wat wy behoefden mede ghedeylt. Den leſten dach quamen veel treffelijcke tot my, ende gauen my te kennen, dat die heer Muteezuma op my wachtede, ſo ben ick vertrocken, ende dẽ ſelnen nacht ben ick gheweeſt, in een cleyne vlecke, vier mijlen van daer, welcke leyt aen een ſeer groote zee, eñ by na ſtreect hem die helft in dat water, maer tegen den lande, heuet eenen ſeer rouwẽberch, met crochten ende groote ſteenen, daer hebben ſy ge-

Daer comẽ andere inden name Muteezuma ō Corteſiũ tc ōtfangẽ

wel-

Digitized by Google

weldelijck hen onderstaen ons schade te doen. Maer het heeft eenen anderen wtganck ghewonnen, dan sy voorghenomen hadden, want sy onderstondē hen by nachtelijcker tijdt, ons onuersienlijck te ouerualle. Maer doen ick soo neerstich ende gantsch waeckbaer dach ende nacht was, heb ick haer voornemen ghebroken, hebbe die selue nacht tot alle plaetsen wachters gheordineert, ende sulcke dat sy vanden bespieders, die op den water in weydinghen voeren, ghelijck soo wel, als vanden ghenen, die vanden berghe af togen, ghesien hebben connen ghewordē, oft sy noch henen op dat spoer hadden connen gecomen. Des morghens sijn by den twintich bespieders van den haren, doot ghevonden worden, also dat haerder weynich tot haren heeren, die sy ghesonden hadden weder ghecomen sijn, ende daer sy saghen, dat wy op alle weghen gherust waren, hebben sy haer voornemen verandert, ende hebben ons als vrienden gheleyt. Op den nauolghenden dach des morghens vroech, doen ick voor my genomen hadde op te breken, waren voorhanden twelf heeren wt den vermaerstē (soo ick namaels vernomen hebbe) onder welcken was een ionghelinck van ontrent vyuentwintich iaren, voor andere eens heerlijcken aensiens. Den welcken sy opt hoochste verhieuen, eñ alsoo, wanneer hy vander rosbaer (daer hy op voer) afginck, soo gingen die andere alle voor hem henen, ende ruymden wech wat steenen oft mist was, wt den weghe, daer hy gaen soude. Als sy nv tot my quamen, gauen sy my te kennē, hoe dat sy van haren heere Muteezuma tot my van des weghen gheschiet waren, dat sy my onder wegen gheleyden souden. Ick en soudet haren heere niet qualijck afnemen, dat hy niet selue persoonlijck te gemoete getogē en ware, want hy was met cranckheyt beladen, ende syne beroemde stadt en was niet verre vā daer. Ende die wijle ick my voorgenomen hadde tot hem te trecken, mochten wy ons mondelinghe malcanderen aen spreken, eñ mochte daer vernemen hoe sy tegen uwer Key. Ma. ge sint waren, niet des te weynigher baden sy my met ernstelijcker beden, dat ick daer henen niet treckē en wilde, want ic moeste daer veel gebreck eñ moesalicheyt lijden, sy waerschouden my hooge, sy en consten my aldaer na nootdruft niet versiē, so sy geerne wilden. Eñ hebben also die legaten met eener langer voorredē aengehouden, also dat tot haren ernst niet meer ghedaen en conde gewordē, dan dat sy openbaerlijck seyden, waert dat ick henē toge, so wilden sy my wederstant doen. Maer ick heb hen vriendelijck gheantwoort, ende met alsoo schoonen woorden als my mogelijck was betuycht, dat wt deser mijnder toecoemste gheen schade wtspruyten en conde, sonder veel meer profijtelijcheyt. Ende na dien ic haer met cleynodien (die ick met my wt Hispanie gebracht hadde) begaeft hadde, heb ickse van my gelaten, eñ ben van stonden aen met eenen langen tocht van daer getrocken, want my geleyden mannen, die eens grooten afcoempst warē, dwelc hē namaels ooc also beuonden heeft, wy toghen altijt voort aen eenē oeuer der grooter zee, ende quam een mijle van den huyse daer inne wy ter herberge geweest hadden, heb ick in die zee ghesien, een cleyn stedeken, nauwelijcx twee voetboghen schoten van ons, bewoont wel met twee duysent huysen. Daer en was gheenen wech te lande in dat stedeken, ende soo vele ick heb connen gesien, met thoornen wel versien ende verchiert, ende als wy op een mijle weechs voort trocken, ben ick ghecomen op eenen wech met handen geplaueyt, ende constelijck in die zee, also breet als eē Spaensche lancie lanck is, ende op den selue wech, als wy een mijle weechs toghen, quam ick tot eener stadt, dyer gelijcken aen schoonheyt ick te voren noyt ghesien en hadde, hoe wel int ronde niet seer wijdt. In deser cleyner stadt waren seer wel ghechierde huysen, maer dat gheboudt deser huysen en bracht niet meer verwonderinge met hen, dan die fundamenten der huysen, die welcke met sonderlinghe consten inden water gelegen waren, die wijle (als gemelt is) die stadt int water leyt. In deser stadt welcke by die twee duysent huysen heeft, is ons wel ghewees, eñ die borghers hebben ons wel getractеert. Die principaelste, eñ die heere deser stadt begheerde hoochlijck, dat ick die selue nacht daer rustē wilde. Maer die legaten des heeren Muteezuma vermaende my dat ick aldaer niet blijuen en soude, maer dz ick drie mijlē voort trecken soude

Die Indianerē soecken den Spaengiaerden eñ Cortesio schade te doen.

Twelfheerē ontfangē Cortesium van Muteezume wegē.

Meret eē ongehoorde ceremonie/welcke op dese plaetsen groote heeren bewesen wort.

Merct eenen cōstelijckē wech indewater geplaueyt

Cortesius coēt in die stadt Iztapalpa.

soude in een stadt met namē Iztapalapa, die welcke toebehoorende was eenen vanden broederen des heeren Muteezuma. Maer dē wtganck dieser stadt, daer in wy die noenmaeltijt hadden genomen (welckē naem my nv niet en gedenet) is geplaueyt gelijck den voersten wech, daer wy in gecomen waren, welckē duert een mijle weechs tot aen dat landt, voorder, als ick tot der stadt naecte, is my tegen gecomen die heere der seluer stadt, nidtsgaders eenen anderen heere van een ander stadt, die welcke vander seluer leyt drie mijlen, die welcke sy Canaalcan noemen, ende veel ander potentaten ende heeren, die aldaer op my wachden. Die hebben my gheschenet vier duysent gewichte gouts, ende sommige syden cleederen, ende hebben my seer vriendelijck ontfangen. Die stadt Iztapalapa, die welcke leyt aen eender syden eender groote gesouten zee, ende heeft in die vijfthien duysent huysen, die welcke den meestende el in die zee leyt. die andere aen den lāde. Die heere der seluer stadt heeft sommige groote palleysen, nochtans noch niet al gebout, die welcke so schoon eñ so groot sijn, alsser een in geheel Hespanien mach geuonden wordē. Ick spreke vandē grootsten ende best gebouden, het sijn van steen oft houte, van balcken ende plaueysel, eñ van alderley sorte wat van noode is, in palleysen te bouwen, ock met anderen huysraet, wtgenomen houten lijsten, figueren, oft beeltwerck oft andere rijcke chiragie aen wanden ende solderen, als by ons ghewoonlijck sijn, die welcke sy in die opper camerē niet en gebruycken, maer beneden hebben sy lusthouen, daer inne alderley wellustigheyt van boomen, bloemen, ende alderley welrieckende dingē vol is. Item daer toe visschen, vyueren, waeranden, opt alder beste gebout, met steenen trappen vā beneden tot int hoochste, het heeft eenen seer wijden lusthof by den gemelden palleyse, daer in een lustich somerhuys wt te siene, met veel verchierde salen ende spaceergangen. Inden lusthof is eenen vyuer met soet water viercant, met gheporlijsten steenen gebout, ende den omganck des vyuers staet een wijdt spaceerhuys, welcke plaetse is seer schoone met tichelsteenen geplaueyt, so wijt, dat vier persoonen rustelijck ende bequamelijck daer inne spacerē condē, ende elck syde des vyuers heeft vier hondert vademen ende den heelen ommeganck hout sesthienhondert vademen. Maer een syde des seluen spaceerhuys, naest tegen den hof is met riete ghemaect, daer na staen boomen, ende menigherley welrieckende cruyden. In desen vyuer siet men swemmen menigherley sorte van visschen ende vogelen, als eynden ende duykers ende ander dier gelijcken vele, dat sy somtijts den geheelen vyuer bedecken.

Die heer deser stadt treet Cortesio tegē.

Die stadt Iztapalpa heeft vijfthien duysent huysen.

Meniger ley chiragie der huysen / ende edifitien.

Meret eē spaceerhuys wonderlijc gebout

Beschrijuinge eens vyuers met menigherley vogelē

Dat derthienste Capittel/

vā Cortesij wttocht wt Iztapalapa sommige steden aen die zee liggende, van Temixtitan, bruggen, Muteezuma teghentocht aen Cortesium, geschenckē, vander oratie Muteezuma tot Cortesio, der Temixtitaner oorspranck ende Muteezuma ouergeuinghe.

OP den nauolgenden dach, ben ick wt deser stadt vertrocken, eñ als ick op eene halue mijle gecomen ben, sijn wy op eenen anderen geplaueyden wech gecomen, welcke daer midden door een stadt gaet, op welcken wech sijn wy twee mijlen getogen tot der naemachtigher stadt Temixtitan, die welcke middē in eene zee leyt, die selue wech is so breet als twee Spaesce lantzien, daer op acht neuē malcanderē gemackelijck rijden mogen, ouer beyde sydē des seluen weechs sijn drie steden, wt den welcken sy eene Mesicalcingo noemen, die welcke leyt meestendeel in die zee, eñ twee andere waer vā die eene heet Hyciaca, die andere Huchilehuhico die liggen aen der syden der zee, eñ ac veel dier steden huysen slaet dat water, die eerste heeft by den drie duysent. Die andere sesse duysent, ende die derde vijfduysent huysen, onder welcke sijn sommighe goede huysen ende toorens sonderlinge die, die de heer ēbewoonē, met den tempelen die sy Meschitas noemen, daer in sy haer gebet houden, ende hare goden eeren. Daer sijn groote hanteringhen van sout, dwelck sy wt den gemelden zeen maken, ende wt den poelen, als die zee ouerloopt. Wanneer dat water siedt, so maken sy clootkens daeraf in forme eens broots, dat vercoopen sy dan den inwoonders, eñ wtlanders. Maer op eē half mijle weechs, eer men in die beroemde stadt Temixtitan coemt,

Die schoone stedē in eene zee.

coemt, daer lengt hem eenen anderen ghe plaueyden wech op deſen, vanden lande af. Aldaer is eenē wel verwaerdē muer, met twee toornen, welcken omgheuen is met eenen muer in der breyde twee mans lengden hooghe, eñ met een bolwerck oft dwanger eñ tinnē in dē geheelen omgāg, welcken muer begrijpt die twee geplaueyde wegen. Eñ die gemelde beroemde ſtadt Temixtitan, heeft alleenlijck twee poortē, tot der eener coemt men daer in, tot der andere weder wt, aldaer om my te ontfanghen ſijn gecomen by die duyſent groote heeren der ſtadt, al in ghelijcker manierē gecleet, nae haerder gewoonheyt, ende als ſy my genaecten, gebruyete hem een yegelijck ſijns lants ceremonien, die welcke alſo geſtelt is, haer der yegelijck in ſijnder ordinantien. Die wijle ſy tot my traden om my te ontfanghen, roerden dat aertrijck met der hant, ende cuſte daer na die, tot eē teecken der grooter eerbiedinge. Ende alſo hebben wy een vre verteert, eer een yegelijck ſyne ceremonie volbracht. Ende niet verre van der ſtadt was een houten brugghe, die welcke haer in die breyde ſtreete thien vademen, daer wort die geplaueyden wech onderuanghen. Ende deſe brugghe dient, om dat water op eñ af te laten, want die wateren deſer zeen loopen op ende af, gelijck die zee, dient oock tot bewaringhe der ſtadt, want ſy legghen die lange balcken, met welcke die brugghe ghemaeet is, na haren wille in ende wt, ende deſer ghelijcker brugghen ſijnder ſeer vele hier eñ ghinder in deſer beroemder ſtadt, ſoo ick hier na in mijnder oratien breeder vertellen wil. Maer na dien ick ouer die brugge gecomen ben, is my te gemoete gecomen, die geweldighe heere Muteezuma om my te ontfangen, ende met twee hondert vermaerde heeren, met blooten voeten. Ende in een rijckelijcke geordineerde cleederen, dan die eerſte, ende togen twee ende twee gelijck in eender proceſſien, hielden hen na tegen die huyſen, hoe wel dat den wech tamelijck wijt was, ende dit bracht een ſchoone luſticheyt, dat dit ſeer nae een mijle weechs lanck, ſchier effens weechs duerde, ende dat alſo ſtrack, dat wy dit hebbē connen ſien vanden beghinſel des weechs tot dē eynde toe. Eñ ouer beyde ſydē ſeer goede huyſen, om in te woonen, ende van tempels wegen. Ende die heere Muteezuma tooch tuſſchen twee ſeer groote heeren, die welcke deen was die groote heere daer af bouen voor gheſeyt is, die om my aen te ſpreken in een roſbaer quam, die andere was des heerē Muteezuma broeder, welcke regeerde ouer die ſtadt, daer ick den ſelue dach wtgetoghen was. Ende deſe drie waren in gelijcke cleedinge gecleet, wtghenomen dat der heer Muteezuma ſchoenē aen hadde, die andere ginghen beruoets, hoe wel alle borgheren anders ghewoonlijck ſijn ſchoenen te draghen, die hem ter rechter ende ter ſlincker ſyden ghinghen, hieuen hem die armen op. Ick ghenaeet hen met den peerde, ende tradt af, om hem te ontfanghen. Maer die twee heerē neuen hem, wenden my dat ick niet doen en ſoude, ende hem niet aenroeren, ſonder hy Muteezuma midtſgaders den tween, eñ hebben te voren die voorgemelde ceremonien volbracht, na welcke hy ſynē broeder, die voor hen met hem ginck beual, hy ſoude achter my ſtaen. Ende hy midtſgaders den anderen heere die ginck een weynich voort. Na dien hy my hadde aenghe ſproken, ſijn ghecomen noch die andere twee hondert heeren, daer af bouen geſeyt is. Ende na volbrachte ghewoonlijcke ceremonien tradt een yeghelijcke weder op ſyne plaetſe, daer wt hy my te ontfanghen getreden was. Ende ſo ick den heere Muteezuma aenſprack, tooch ick eenen halſbant die ick om hadde, met edelen geſteenten ende adamanten af, ende hinghe dien Muteezuma aen ſynē hals. Na dien wy een weynich weechs voort ghetrocken waren, quam eener van ſynen vrienden, eñ bracht twee halſbanden, ghemaeet op der manieren gelijck een cleyne zeckreeft, eñ gewōdē in eenē doeck met roode vleckē geweuen, welcke ſy hooch achteden. Eñ aen elcken halſbant hinghen acht goude kreeften, wonderlijck eñ conſtelijck ghemaeet, een dweerſche handt breet, ende heeft my dat van ſtonden aen om den hals gehanghen, ende is terſtont den wech henen ghegaen, van daer hy gecomen was. Alſo ſijn wy in ordinantie ende gewade als voor geſeyt is voort getrocken, tot dat wy ghecomen ſijn, tot den heerlijcken ende ſchoonē palleyſe, ons tot eender herbergen geordineert, van ſtonden aen heeft hy met beſloten

Temixtitan heeft maer twee poorten.

Een brugge om dat water op eñ af te laten.

Muteezuma coemt Corteſio te gemoete

Een ſchoonē effenen verrē wech door die ſtadt.

Muteezuma coemt dē Corteſio te ghemoete.

ten handen in een wijde saele gheuoert, welcke voer den hof was daer in wy ghegaen waeren, heeft my daer in eenē schoonen, rijcken wel ghechierden Setel geset, welcken hy, om my daer in te setten te bereyden gheordineert heeft, ende my beuolen een wijle op hem te wachten. Eñ ouer eē cleyne wijle, heeft hy hē opt vriēdelijcste tegen my gehouden, is tot my gecomē, met menigerley veel chieragien van goudt silner van pluymagien op schoone eñ vreemde maniere gemaect, met vijf duysent cleederen, costelijck van sijden, eñ op menigerley aert van ghestict eñ gheweuen, dwelck alles hy nacmaels my gheschenct heeft, is ook neder gheseten op eenen anderen setel, niet verre vanden mijnen hem bereyt, ende heeft alsoo tot my ghesproken. Het en is maer eene ghenoempde tijdt dat wy wt onsen Cronijcken ende gheschriften weten, dat ick ende alle die ghene, die in dese landen ghewoont hebben, wt desen landen haeren oorspronck niet en hebben, sonder sijn vreemdelinghen, wt verre landen hier in comen, wy weten ook dat wy eenen grooten heere, dien wy onderdanich waeren, alhier in dese landen nae gereyst sijn, die welcke ons hier ghelaten, weder om nae huys ghereyst is, ende nae lang verloopender tijdt, is weder tot ons gheComen, heeft ons gheuonden, dat wy alle wt deses landts aert wijuen ghenomen hadden, ende vlecken om te bewoonen voerghenomen, daer toe ook kinderen opghebracht hadden, dwelcke hem onderstondt ons weder van daer te voeren. Maer wy hebben ons des gheweyghert, hebben hen ook niet voorder voor eenighe Heeren eñ Hertoghen willen op nemen. Alsoo is die heere wech ghescheyden, wy hebben ook tot noch toe daer voer ghehouden, dat sijne naecomelinghen souden comen, ende dese landen onder hen brenghen, ende ons als haere lijfeyghene ende onderdanen houden. Ende soo wy nae rekenen ende dencken der plaetsen, daer ghy af segt v hier her ghetoghen te sijne. Ende wat ghy v beroemt van uwen gheweldichsten ende grootmachtichsten heere Keyser, die v hier ghesonden heeft. Gheloouen wy eyghentlijck, dat hy is, onser rechter heer, ende principalijck die wijle dat ghy segt, dat hy vernomen heeft, dat wy dese landen lanGhe tijdt beseten hebben, van des weghen settet v voor, dat wy gantselijck willen gehoorsaem sijn, ende v in sijne stede ende naemen, voer eenen heere bekennen, dien ghy segt v hier gesonden te hebben, het en sal ook gheen faute noch ghebreck aen ons gheuonden worden, ende en willen gheen bedroch ghebruycken, ghy moecht ouer alle dlant, wat mijnder heerschappijen onderworpen is, regeren nae uwen wille, want het sal eenen yeghelijcken ghehoorsaemheyt bewijsen. Ghy moecht ook alles des wat wy besitten, nae uwen welgheualle ghebruycken, want ghy sijt in uwen eyghenen lande ende huysen, ghy behoort goets moets te sijn, ende gheuen v in rusten, want ick weet dat ghy veel moesalicheyt gheleden hebt, met veel reysen ende crijghen, die tot noch toe v onderweghen geschiet sijn. My en is waerlijck niet oncundich, wat v van Punarhanata tot noch toe onimoet is. My en twijfelt ook nz, dat die borgers van Churultecal ende Cinpual, voor v van my veel quaets geseyt hebben. Soo is mijne hoochste bede aen v, dat ghy niet voorder ghelooucn en wilt, dan wat ghy beuinden sult, ende met uwen eyghen oogen sien sult, sonderlinghe dat van mijnen vyanden gheseyt werdt, wt den welcken sommighe mijnder regeringe onderdanich geweest sijn. Maer op uwe aencoempst van my afgheuallen sijn, ende op dat sy hen van v gunste coopen mochten, geuen sy sulcken schijn voor. Ick weet seer wel, dat sy v voor eene waerheyt gheseyt hebben, dat ick huysen met gouden wanden, ende eenen gouden stoel besitte, ende dat alle mijn huysraet goudt is, ende dat ick ben ghelijck eenen Godt, ende dat ick my voer eenen Godt wtgeue, ende dier ghelijcken meer, dat huys siet ghy nv selue, dat dit is van steenen calck ende aerde. Ende als hy dit ghesproken hadde, dede hy sijne cleederen open, ende liet sijn lijf sien ende seyde. En siet ghy niet, dat ick van vleesch ende beenen te samen gemaeckt ben, sterffelijck ende grijpelijck. Ghy siet nv dat sy geloghen hebben. Ick heb gelijck wel sommighen huysraet, die my mijne ouders achter ghelaten hebben. Alle wat ick hebbe is uwe, ordineert dat nae uwen wille, ick wil voorby vaeren in een ander huys, daer in

Die Oratie Mutezume tot Cortesio.

Die Ecmirittaner oorsprouck.

Die Indianeren gelooven dat die Keyser haer naturelijcke heere is.

Digitized by Google

Muteezuma gheeft hem ouer als een Leenman.

ick plach te woonen, ick wil v van alle dinghen verſien, eñ uwe ghеſellen, die met v hier comen ſijn, ghy en ſult niet te trueren hebben, ſonder vrolijck ſijn, want ghy ſijt in v eyghen vaderlant ende huys. Op dat heb ick met weynich woorden geantwoort, alleenlijck die principaelſte punctē, die ick meynde tot den handel te dienen aenghеroert. Ende ſonderlinghe dat ick uwe Key. Ma. hen in haer herte in beeldede, te weten dat uwe Key. Ma. waerachtelijck deſer waere, dien ſy meyndē toecomēde ſijn. Nae deſen is hy wech ghegaen, eñ nae ſijn wech gaen, hebben ſy vns ghebracht broot, hinnen, menigherley vruchten, eñ andere dinghen, tot huyshouden ende herberghe dienende, wy ſijn aldaer geweeſt ſeſſe daghen wel ghetracteert, ende die landtſheeren ſijn dickwils tot my ghecomen, om my vriendelijck aen te ſpreken.

Muteezuma verſach van als Corteſio.

Dat veerthiende Capittel/

van der ontrouwicheyt des heeren Qualpopoca, Scharmutſelen, Inneminghe der ſtadt Almeria, ook van trouweloſicheyt des Muteezume, daer ouer Corteſij voernemen, hoe ook Muteezuma Corteſio ſijne dochter ſchenckt, Corteſij oratie aen Muteezūma, Corteſij voernemen met Muteezūma van gheuanghenis Qualpopoca met ſijnen vrienden, die welcke namaels verbrant ſijn worden.

Dt hier toe van tbeginſel, alderdeuluchtichſte grootmachtichſte heer Keyſer, heb ick in deſer mijnder narratien verteltt, dat ick van der tijt, daer ick van der ſtadt des Verœ Crucis wech ghetoghen ben, neerſtige oorconde te doene van den gheweldighe heere Muteezuma, heb ick daer achter my gelatē, hondert eñ vijftich Spaengiaerden, op dat ſy dat Slot dat ick begonſt hadde te bouwen, voleynden. Ick hadde ook verlaten vele dorpen ende vlecken hier ende ghinder ontrent der ſtadt des Verœ Crucis, uwer Key. Ma. onderdanich, eñ dat volck recht geloouich. Maer doen ick was inder ſtadt Churultecal, ſijn my brieuē geleuert worden vandē voecht, diē ick daer geordineert hadde in mijne ſtede, met welckē hy my te kennē gaf, dat Qualpopoca die heere der ſtadt Almeria, hadde hem dē voecht deur ſijne boden laten weten, dat hy begheerde uwer Key. Ma. Leenman te ſijne, hoe wel hy tot noch toe geene gehoorſaemheyt bewеſen en hadde, ſoo hy ſchuldich was te doene, en waere ook niet comē om hem eñ ſijn lant ouer te geuen dat hy van des weghen gelaten hadde, dat hy hadde moeten deur eē landt trieckē, die hem ten hoochſtē tegen waeren, eñ dat hy ſorchde, het mocht te hem onder weghē eenigen ſpot bewеſen wordē, daer om en hadde hijt nz te wercke connen ghebrenghen, daerom ſoude hy tot hem ſchicken vier Spaengiaerdē, die met hem tot den ghemeldē voecht deur der vyanden landt trocken, want met deſen gheleyde hoepte hy ſeker tot hem te comen, eñ op deſe wijſe meynde hy billyke ghehoorſaemheyt te bewijſen, welcke voecht dien woorden heeft geloue gegheuen die hem indē naeme Qualpopoca toe ontbodē ſijn worden, eñ hoe dat hy quame om gehoorſaemheyt te bewijſen, gelijck ook andere heeren gedaen hebben, heeft hy daer henē viere van ſijnen Spaengiaerden geordineert eñ gereet gemaeckt, die welcke als ſy comen ſijn in dat huys Qualpopoca, heeft hy erne vorſaecke eēs dootſlachs verſiert, daerom hy geene gehoorſaemheyt en wilde bewijſen heeft hy die beuolē om te bren ghen, eñ ſijn alſoo twee ombracht wordē, die andere ſijn gewont ouer die bergē ontloopen. Als ſulcx ghehoort wert, is hy met tachētich ſpaenſche voetknechtē, met deſe twee ruyteren, eñ thien duyſent Indianerē onſerenvrienden, met vyandelijckē thoren voer die ſtadt Almeria getrockē. In eenen ſcharmutſel met den borgeren gehadt ſijn ſeuen Spaengiaerden doot bleuen. Maer ten leſten hebbē ſy die ſtadt gewonnen, eñ vanden borgeren vele ter neder geleet, hebben die borgheren geheeten wt der ſtadt te trecken, hebben die ſtadt verwoeſt eñ verbrant. Maer die wijſle die Indianer die ſy met hen haddē geuoert, waeren haer ſtrenghe vyanden, ende en hebben geene neerſticheyt geſpaert. Item hoe Qualpopoca midtſgaders anderen ſijnen bondtgenoten, eñ die raet eñ daet daer toe gedaē hadden, haer geneſen deur die vlucht geſocht hadden. Item hoe hy van ſommighen in der ſlacht gheuanghenen vernomen hadde, wie die waeren, die deſer ſtadt ende den Qualpopoca hulpe bewеſen hadden,

Almeria wert inne genomē eñ verbrant.

Qualpopoca trouweloſheyt om te bedriegē die Spaengiaerts.

ende

ende wt wat oorsaecke die daedt gheschiet waere, wat sy tot den Spaengiaerden, die hy Qualpopoca ghesonden hadde, hadde veroorsaect te dooden. Maer dese hadden gheantwoort, hoe dat dese daet gheschiet waere, wt beuel des heeren Muteezuma. Ende dat oock die andere heeren, die daer deser stadt gheholpen hadden, waeren wt beuel des heeren Muteezume daer henen gecomen, op dat, waer dat ick wech gheloghen waeren van des Veræ Crucis te ghen dese die daer laghen wt trocken. Eñ die soo van hem waeren afgheuallen, hen aen uwe Keyserlijcke Maiesteyt ouergeueu dat sy alle moghelijcke neerstichevt aenkeerdē, om die Spaengiaerts die daer bleuen, om te brenghen, op dat hen andere Spaengiaerden niet helpen oft gunste daer toe bewijssen en consten, dwelck dan oock alsoo gheschiet is.

Muteezuma beuelt die Spaengiaerdē te Vere Crucis om te brenghen.

Daer nv sesse daghen, nae mijn in rijden in der hoochberoemder stadt Temixtitan gepasseert, ende nv wat ghesien, noch dat selue weynich te rekenen teghen dat vele dat ick ghesien hadde, van des weghen soo ick alle handelinghen opt alder neerstichste ghewoghen, hoe dat hier ende ghinder in der stadt ende opt landt stonde, heb ick gedacht, het soude seer wel profijtelijck sijn tot vermeerderinghe uwer Key. Maiesteyt, ende tot beschermínghe eñ bewaringe, soo die heer Muteezuma in mijne macht ghebracht werde, eñ dat hy niet gheheel eñ al sijns willens ende ghewelts waere, dat hy niet somtijts sijn danckbaer ghemoet, uwer Keyserlijcke Maiesteyt te dienen, met der tijdt mocht veranderen. Eñ sonderlijck die wijle die Spaengiaerdē geemelijcker, ongeschicter eñ van grimmighen zeden sijn, eñ dat sy van dies weghen somtijts mochten oorsaecke tegen ons vinden, ende in eenen thoren, ons schaden ende onghemack toe te voeghen ghedacht werden, alsoo, dat oock onsers schadens niet dan eenen bode en mochte ouer blijuen. Eensdeels dat die macht seer groot waere, ende eensdeels oock, als ick hem in mijnder bewaeringhe hadde, dat andere landen die hem onderdanich waeren, soo veel des te lichter aē uwer Key. Ma. ouergeuen souden, ghelijck dan oock hier nae gheschiede, hebbe by my alsoo besloten, hem by my in mijnder wooninghe te behoudē, want die dochte my daer toe sterck ende seker ghenoech, die wijle ick alsoo by my seluen raedtsloech, ende naesiende soo ick hen te vangen onderstaen soude, sorchde ick, het mochte moghelijck eenen onwille ende oproere verwecken, eñ my quam inden sinne, die daedt die de voecht, dien ick in der stadt des Veræ Crucis ghelaten hadde, my toeghescreuen heeft, hoet hem tot Almeria verloopen hadde, daer af ick eerst int voergaende capittel meldinghe ghedaen hebbe. Ende hoe ick wel wiste, dat alles dat hem aldaer verloopen hadde, waer wt des Muteezuma heeten eñ beuel gheschiet is, hebbe ick een achterwacke in die enge straeten gheordineert, ben alsoo in den Palleyse des heeren Muteezuma nae mijnder ghewoonheyt ghegaen, hebbe my daer eene wijle met hem, met vrolickheyt gesprokē. Ende nae dien hy my sommige gouden cleynodien schenete, heeft hy my sijne dochter, ende sommigher voernemer dochteren, mijnen medeghesellen gheschenckt. Op dat heb ick hem int langhe ende reghelinghe begost te vertellen, wat hem in der stadt Nautecal oft Almeria toe ghedraghen heeft, hoe sy die Spaengiaerden vermoort hebben, hebbe oock daer aen ghehanghen, dat Qualpopoca ende andere, dit wt sijnen beuel hen onderstaen hadden. Sy gauen vore, sy en hebben sulcx wt hen seluen niet gedaen, ende hoe sy haeren heere in desen niet en hebben derren weygheren. Maer ick en can my dat niet laten wijs maken, dat sulcx wt sijnen beuele oft raedt gheschiet en waere, als Qualpopoca eñ andere seyden, sonder sy hadden sulcx voort ghekeert om hem te ontschuldighen van dies weghen duncket my gheraden sijn, dat hy daer henen sende, den Qualpopoca te heysschen, midtsgaders den heere die hem in deser handelinghe geholpen haddē, ende die gemelde verdiende straffinge daerom ontfingen, ende dat uwe Keyserlijcke Maiesteyt sijn goet ghemoet in desen te kennen gheue. Ende dat niet uwer Keyserlijcke Maiesteyt voer die danckbaerheyt, die hem uwe Keyser. Maiesteyt tot v verstet in der contrarien schaden ende ongemack ontfinghe, ende dat hem dit tot hoochsten schaden dienen, Ist dat dat waer beuonden werde, dat Qualpopoca

Coztesius dachte Muteezuma geuangē tenemē

Die Spaengiaerden gemelijck.

Muteezuma schēct den Coztesio sijne dochter/ Coztesij oratie tot Muteezuma/ vātgene dz hem tot Almeria verloopen heeft.

Digitized by Google

met den sijnē bekent haddē. Op dit heeft hy van stonden aen, sommige tot hem geroepen, dien hy sijnen seghel oft Credents teecken (dat hy van edelen ghesteente aen den arm droech) geleuert, heeft sy wech geschict nae Almeria, welcke tseuentich mijlen van der beroemder stadt Temixtitan leet, den Qualpopoca met sijnen consoorten (die die Spaengiaerden vermoort hadden) te halen. Ende waert dat sy niet gewillichlijc comen en wilden, soo souden sy die gheuanghen brenghen. Ende waer sy hen wederstant doen wilden, soo souden sy sommige ghemeynten op maenen, die hy hem nocmpde, op hen daer inne hulpe te bewijsen, ende dat sijse alsoo met gewelt brenghen souden gheuanghen, ende dat sy ock ghedencken souden, sonder die selue, niet weder voer hem te comen. Ende die selue om haer beuel wt te richten, hebben sy hen ghereet ende op den wech ghemaeckt. Nae welcker heneuaert, heb ick den heere Muteezuma ghedanct, van weghen sijnder gedaner neerstichеyt, van die voergemelde te vangē, want ick moeste uwe Keyserlijcke Maiesteyt van allen Spaengiaerdē die met my ouer geschеept waeren rekeninghe te gheuen. Maer op dat ick dit des te sekerder doen conde, soude van noode sijn, dat hy hier en tusschen, in mijnder herberghe woonde, tot dat die waerheyt te voerschijne quame, ende hy van die schult los beuonden werde, ende begeerde van hem, dat hy dz niet qualijck noch swaerlijck op nemen en wilde, want hy en soude in sijnder herberghen niet geuangen gehoudē wordē, sonder in alle weghen vrij, want ick en wilde my, noch sijnder dienſten noch heerlijckheyt onderwinden, ende het soude in sijnen vrijen wille staen, dat hy desen tijdt daer te woonen innemen soude, welck deel vanden Palleyse dat hy wilde, ock desen daer ick dit mael mijne wooninghe hadde. Gheloefde hem daer neuen mijne trouwe, dat dit ophouden, en soude hem in gheenen last noch verdriet brengen, ende bouen sijn dienstvolck, soude eñ mochte hy ock, mijnen gesinne tot sijnen dienste ghebruycken, ende den seluen nae sijnen wille ghebieden ende heeten. Ende daer ouer hebbē wy lange twist gehadt. Maer wat hier ende ghinder tusschen ons ghesproken wert, waer hier te langhe te repeteren. Ten lesten heeft hy verwillicht, met my in mijn huys hem te begheuen, ende heeft hem een plaetse beuolen in mijn Palleys te bereyden ende op te maken, daer nv dat toeghericht was, sijn teghenwoordich gheweest veel groote heeren, hebben haer cleederen wt gedaen, hem onder die armen ghenomen, hebben hem baruoets in een Rosbaer gheuoert, ende alsoo sijn wy gheloghen in ons Palleys sonder eenighe onruste. Ende oft gelijck wel dat volck naemael heeft begonst oproerisch te sijne, nochtans soo haest als dat voer Muteezuma quam, heeft hijt doen stillē. Alsoo is dat volck van dier tijt aen, als Muteezuma tot my comen was, ende naemaels voordane te vreden gheweest, want hy is seer wel gehouden worden. Eñ heeft sijn gesinne, die hy te voren tot sijnen dienste ghehadt hadde, dwelck groot ende voer een wonder (als hier nae geseyt wordt) gehouden worden. Jae ock mijn hofghesin hebben hem alle dienſten die hem moghelijck waeren te doene, met grooter neerstichеyt beweſen.

Die wijse dat heer Muteezuma van my alsoo ghehouden wert, die nae Qualpopoca ende sijnen aenhangē (die de Spaengiaerden vermoort hadden) gesonden waren, quamen weder, brachten den Qualpopoca met een van sijnen sonen, daer toe ock andere mannen die beschuldicht waren, dat sy ooc by dē doodslach der Spaengiaerden gheweest waeren. Eñ hebbē den Qualpopoca in eender Rosbaer, op der manieren eens grooten Potentaeten ghebracht, die welcke sy in mijnder macht stelden midtsgaders den anderē, die welcke ick beuolē hebbe in eenē kercker te stoolē, met handen eñ voetbanden ghesloten. Nae dien sy bekendē die moort vandē Spaengiaerden, heb ick van hen ghevraecht, oft sy ooc den heere Muteezuma onderdanich waren, op dat heeft Qualpopoca van my begheert te weten, ofter ock noch een ander heere waere, dien hy soude onderdanich sijn, ghelijck al oft hy segghen wilde, dat ter gheen ander heere en waere, diens onderdaen oft Leenman hy sijn soude, dan des heerē Muteezuma. Op dat hebbe ick voorder gevraecht. Oft sy dat wt haer eyghen voornemen, oft wt beuel des heeren Muteezuma gedaen hadden, hebbē sy alle ghe-

Muteezuma schickt hem nae Qualpopoca.

Muteezuma werdt in des Cortesij palleys ghevoert.

Muteezuma stildē oproer.

Cortesius beuelt Muteezuma tot hē gevoert te worde/ so läge Qualpopoca gebracht werde.

Qualpopoca met sijnen consoorten wordē gevangē ghebracht.

Digitized by Google

gheseyt. Sy hebben dat wt eyghent voernemen, ende niet wt beuel haers heert gedaen. Maer naemaels als die sententie ouer hen gegaen was, ende den executeur gheleuert, ende nw verbrant souden worden, hebben sy al eendrachtelijck gheroepen, dat sy dese daet wt beuel haers heeren ghehandelt hebben. Alsoo sijn sy openbaerlijck op vrijer straeten sonder eenighe onruste noch oproere verbrant geworden. Ende op den seluen dach dat dese verbrandt sijn worden, dic wijle dat sy bekent hadden, dat die heer Muteezuma oorsake des moordts der Spaengiaerden waere, heb ick hem ock in voetbanden doen leggen, van dwelck hy seer cleynmoedich is geworden, hoe wel ock op den seluen dach, nae dien ick een langhe sprake met hem ghehouden hadde, heb ick beuolen hem die voetbanden weder af te doene, daer af hy wel verquickt, ende een groote vruechde ontfanghen heeft.

Qualpopoca met sijnen eedtgenoten worden verbrandt.

Dat xv. Capittel/vander

vriendelijckheyt Cortesij teghen den heere Muteezuma, gauen, costelijcke maeltijden, ock van andere vruechden, vindinghe van goudt in die wateren der lantschap Cuzula, Malinaltebeque, ende van goudtrijcken, riuieren, schenckinghen die Cortesio voorgebracht werden.

WAn die tijt aen heb ick my, soo veel my moghelijck was sijns gheuallende te doene, ende sonderlinghe, die wijle ick my openbaerlijck voer eenen yeghelijcken tot allen plaetsen liet hooren, voer den ghemeynten ende landtsheeren, die daer dagelijcx tot my quamen, het geuiel uwer Keyserlijcke Maiesteyt sonderlijck wel, dat die heer Muteezuma in alder maten ende manieren regeerde, als te voren, nochtans met conditie eñ aenhang, dat uwe Key. Ma. van hem, ende anderen allen, voer eenen Ouersten ghekent worde. Eñ die onderdanen worden uwe Keyserlijcke Maiesteyt een seer groot welgeuallen doen. Als sy hem voer eenē heer eñ ouersten voordaen hieldē, soo sy hem voer minder aencoempst gehoudē hadden. Ick heb my soo wel eñ vriendelijck tegen hem ghehouden, eñ genueghen gedaen, dat ick hem dickwils in biddender wijse vermaēt hebbe, dz hy soude wederom thuys trecken. Maer hy heeft altijt my gheantwoort, hy is wel by my, die wijle hem gants gheen ghebreck noch afganck van ghenen dinghen en hadde, niet anders dan al oft hy thuys waer, want waert dat hy thuys waere, soo mochtet lichtelijck gheschieden, dat die landtsheeren gheleghentheyt sochten, mochten by hem aenhouden, eñ hem beweghen, dat hy teghen sijnen wille voernemen mochte, dat uwe Key. Ma. mochte tot schaden ende achterdeel reycken. Soo hy besloten hadde, uwer Key. Ma. nae sijnen vermoegen te dienen. Ende tot dat hy die sijne verstandichde, wat sijnen wille ende voernemen waere, soo waer hy daer veel. Ende oft sy hem alreede van des weghen eenen voorslach deden, soo conde hy hem seer lichtelijcken antwoorden, hy en waere sijns selfs oft in sijnder macht niet, hy conste hem alsoo beschudden, hy heeft dickwils begheert, dat ick hem gunnen, wilde te spaceren, dwelck ick hem noyt en hebbe gheweyghert, hy mochte wel spaceren in andere huysen, die welcke van wellusts weghen daer ghebouwet waeren. Is somtijts in die stadt spaceren gegaen, dat hem vier oft vijf Spaengiaerden gheleyt hebben op twee mijlen weechs. Soo dickwils als hy weder quam, dochte my dat hy beter ghemoet was. Ende so dickwils als hy wt reedt, schenckte hy edel ghesteente ende cleederen, den Spaengiaerden gheliick alsoo wel als den sijnen, ende hem volchde altijt eenen grooten hoop nae, ten minsten in die drye duysent, ende onder dien hoop waeren gemeynlijck groote lieden ende landtsheeren, daer waeren alle tijdt costelijcke maeltijden aengherícht, dansen, ende anders, welck waerlijck weerdich is, van eenen yeghelijcken ghepresen te worden.

Meret de genegydē wille Muteezume/ tegē Key. Ma.

Muteezuma schēct sijnē gesel. ic edel gesteente eñ cleederen.

Nae dien ick ghemeret hebbe, dat hem van hertsen gront is gheweesen, uwer Key. Ma. te dienen, heb ick biddende by hem aengehoudē, dat ick uwe Key. Ma. eenige eerlijcke relatie doē conde, dat hy my wijsen wilde, oft eenich goudt berehwerck tot deser plaetsen eñ landen waere, die welcke my sijnē wille met vrolijckē wesen eñ woerden verstandichde, heeft daer op dat vanstonden aen, sommige van sijnen hofsiedē by hem gheroepen, heeft gheordineert aen

Cortesius begeert dz men hem goudt gra ue wijsen soude.

elcke plaetſe daer goudtgrauē waeren, wtden ſijnen twee, eñ my daer by ghebeden, dat ick vanden Spaengiaerdē ſo vele wilde mede ſchicken, daer mede ſy ſien mochten met wat conſtē, dat het goudt geſchept wort, ſoo hebbe ick my lichtelijck laten bewegen, hebbe op elcke plaetſe twee Spaengiaerdē mede geſchict, die met dē Indianē toghen. Maer dier ſeluer landen waeren viere. Sommighe van dien ſijn comen, in een landtſchap met namen Cuzula, welcke leet vā die heerlijcke ſtadt Temixtitan, in die tachentich mijlen, welcke inwoonderen behooren onder die regeringe des heeren Muteezuma, die hebben hen geweſen drye breede water ſtroomen, eñ hebben wt allen ghetoghen waerteekenen des ſijnen goudts, hoe wel ſy ſeer weynich daer van gebracht hebben, want ſy en hadden geen andere inſtrumenten dan dat, daer die Indianers het goudt mede ſcheppen. Ende ſo die Spaengiaerden ſeyden, ſijn ſy deurtoghen drye landtſchappen, met veel dorpen, vlecken, eñ houē, met edifitien wel gebout, datmens in Hiſpanien niet beter en vint. Sijn daer inne veel ſteden ende vlecken, eender tamelijcker grootten. Sy ſeyden ſy hadden gheſien een vlecke met een Slot, dwelck grooter was ende beter bewaert, dan dat Burgenſiſch Slot in Hiſpanien, ende die inwoonders deſer landen, welckes Tamazulapa heet, comē chierlijcker ende coſtelijcker gheclect, dan die inwoonderen der anderen landen, die wy tot noch toe geſien hebben, ende ſijn treffelijcke wijſe lieden. Maer die andere ſijn ghetoghen in een landt, met namen Malinaltebeque, welckes oock van der ſtadt Temixtitan leet tſeuentich mijlen, ende ſtreet hem bat aen den oeuer der zee, ende die ſelue hebben oock gebracht waerteeken des gouts, wt eenen grooten ſtroom die aldaer voorby loopt, die derde ſijn in een ander landt getogen, daer ſijn lieden die een ander ſprake hebben dan dat landt Culua, dwelck ſy Tenis noemē. Eñ der ſeluer landtſchaps heere, heet met naemē Coatelicamat, daerom, dat hy ſijn heerſchappije, op hooghe berghen heeft, en is den heere Muteezuma niet ghehoorſaem. Ende die wijſe die inwoonderen des landts ſijn crijchſlieden, ende ghebruycken inden ſtrijt, ſpieſſen in die lengde ſomtijts van vijuentwintich dweerſche handen, ofte oock in die dertich, die wijſe oock deſe den heeren Muteezuma niet onderdanich en waren, hebben die Indianen die met den Spaengiaerden ghetoghen waeren, hen in dit landt niet derren waghen, ſy en begroetteden dan den heere des landts daerom, eñ begheerde van haer een gheleyde, gauen hem te kennen, ſy waeren daer henen comen, op dat hen gegunt werde haer goudt berch werck te beſiene, ende wilde van mijn, ende des heeren Muteezuma weghen die ſelue wijſen.

Het werdē ſommige Spaengiaerdē geſchict/ om die goudt grauen te beſichtigē

Schoone lantſchappen diemē in Hiſpanien gheboutvint.

Die Spaengiaerdē comē in Tenis / dat goudt der ſeluer te ſiene.

Heeft Coatelicamat gheantwoort, die Spaengiaerden, mochtē ſekerē toeganck hebben, dat goudt berchwerck te beſichtighen, ende waer toe ſy luſt hadden. Maer die van Culua, die den heer Muteezuma gheſonden hadde, wilde hy ghewaerſchout hebben, dat ſy in ſijn landt niet en comen, want hy hieltſe voor vyandē. Die Spaengiaerden waeren een wijle by hen ſeluen twijfelachtich oft ſy ſoudē allcene daer in trecken, oft niet, ſonderlinghe die wijle die Indianer die haere gheſellen waeren, ſy waerſchouden, ſy en ſouden hen daerinne niet begheuen, want hy wildeſe daerom alleene daer inne laten, op dat hijſe des te lichtelijcker conde ombringhen, nochtans ſy die Spaengiaerden onuerſaechts ghemoets, waeren bedacht voorder te varen, werden oock wel ende vriendelijcken van den inwooneren ende den heeren ſelue ontfanghen, hebben dien ſeuene oft achte goudtrijcke wateren gheweſen. Die Spaengiaerden midtſgaders den Indianeren hebben wt deſe alle goudt geſchept, ende hebben oock waerteecken met hen ghebracht. Ende Coatelicamat heeft met den Spaengiaerden ſommighe Legaten tot my gheſonden, by de welcke hy hem ende ſijn landt, uwer Keyſerlijcke Maieſteyt te dienſte aenghe boden heeft, heeft my oock by die ſelue gheſonden, ſommighe goude cleynodien oock cleederen, diemen in des landts aert ghebruycte. Maer die leſte ſijn oock in een ſonderlijck landtſchap ghetoghen Tuchitebeque ghenoempt, die ghelijck oock nae der zee toe ſtrecte, op twaelf mijlen vanden lande Malinaltebeque, daer in eerſt bouen gheſeyt oock goudt geuonden is worden. Eñ die inwoonders hebben hen twee wateren

Die Spaengiaerden werdē vrie delijc ontfangē van Coatelicamat.

Seuē oft acht goudtrijcke wateren.

Gauē Cortesio toeghe ſchict.

ghe-

Digitized by Google

gheweſen, daer af ſy oock in gelijcker manieren waerteecken des gouts ghebracht hebben. Ende ſo ick vanden Spaengiaerden die daer geweeſt ſijn heb connen vernemen, is die ſelue lants maniere, ſeer quaelijck om wooningen daer te maken, ende goudt te ſcheppen, heb ick vanden heeren Muteezuma begheert, dat hy inder lantſchap Malinaltebeque, die wijle ſy tot gemelden dinghen gantſch nut ware, wilde maken, dat daer een wooninghe ghebout worde voor uwe Key. Ma. Ende in deſen te bouwen, heeft hy alle moghelijcke neerſticheyt aengewent, ende een ſulcke, dat hy binnen twee maendē aen der ſelver plaetſen geſaeyt hadde tſeſtich maten (welcke die Spaengiaerts Angeas noemen) van een ſaet dat ſy Maytz noemen, daer af ſy broot maken, ende thien maten kicheren, ende cacap, welck een vrucht is, den amandelen niet ongheliick, welck alſment cleyn ſtootet, gebruycken ſijt in ſtede des wijns, ende wort ſo hooch geacht, datment in ſtede des ghelts op die merct ghebruyct, ende daerom coopen wat hen van noode is, hy heeft oock daer twee heerlijcke wooningē laten bouwen, ende by den anderē op deeſ ſyde, hebben ſy eenen vyuer gemaect, daer in waren vijfhondert ganſen, met willen daer in geſet, welcke daer in hooger weerden ſijn, want ſy pluckē die iaerlijcx, ende gebruycken dier dons eñ pluymen, ſy hebben oock daer henen gheordineert vijftich hinnen, ende anders veel tot dagelijcſchen gebruyck dienēde. Ende die Spaengiaerden die dat gheſien hebben, ende die chiragie neerſtelijck ghewegen, eñ hebbent diewils gheſchat op twintich duyſent Caſtilianer guldens.

Een gelegen plaetſe om wooningen te maken.

Cacap gebruyctmē voor wijn eñ ghelt.

Die huyſen voor Muteezuma eñ den Spaēgiaerdē veertich duyſent flozenē weert.

Dat ſeſſethienſte Capittel/

van afconterfeytinghe der hauenen ende winkelen der zee, des lants Muteezume, wtſendinghe ſommighe Spaengiaerden, om ſommige hauenen te beſpieden, vander lantſchap Quacalcalco vruchtbaerheyt, van Tyger dieren, aduerteringe eener bequamer hauenen, ende van wtſendinghe ſommiger lieden, om wooningen aen den water Panuco te bouwen.

IEk heb dieſghelijcken oock begheert van den heere Muteezuma, dat hy my te kennen gaue, oft ergens aen den oeuer der zee een poort oft hauene ware, daer die aencomende ſchepen lichtelijck inne comē conden, ende ſeker daerinne ſtaen mochtē. Antwoorde hy, dat hy daer af niet met allen en wiſte, maer hy ſoude beſtellen datmen den oeuer der zee op eenen doeck ghe teeckent werde, ende die ſtroomen die in die zee vlieten. Ick mochte daer nae mijne Spaengiaerden ſchicken ende ſulcx beſichtigen. Ende hy Muteezuma ſoude wt leſen wechwijſers eñ lantlieden, dwelck hy oock namaels gedaen heeft, want des naualgendē daechs hebbē ſy my op eenen lijnen doeck bewoꝛpen alle die maniere der zee, eñ die ſtroomen die daer in vlieten, eñ daer was geſien eenen ſtroom, ſomen wt der ſchilderije verſtaen mochte, breeder dā dandere, ende liet hen aenſien, al oft hy tuſſchen twee berghen vloete, welcke ghenoēt werdē Sanmyn in eene hauene, doē die ſchippers meynden, dat daer die frontieren waren, der lantſchap Mazamalco genoemt, eñ ſeyde ooc ick mochte daer henen ordineren wien ick wilde, van des weghen heb ick thien Spaengiaerden daer henen geſchict, onder die welcke ſommige die ſaken der zee wel verſtonden, midtſgaders den wechwijſeren, die my Muteczuma toe gheordineert hadde, eñ hebben int voꝛtuaren beſichticht alle oeueren, vandē ſchiplandē aē Calchilmeca genoemt, diemen met eenē anderē name Sanctiuan noemt. Daer ick met mijnen ſchepen was aengecomen, welcken ſtreeck reyckt tot in die tſeuentich mijlen oft voꝛder, dat ſy noch ſtroom hauene ſoen geuondē en hebben, daer in die ſchepen hadden connen gecomen, hoe wel dat dier anders tamelijcken veel waren ende ſeer groote, ſy hebben aen die ſelue ſtroomen verſocht, ſijn op weydelingen geſeten, dwelck cleyn ſcheepkens ſijn als bouen, ende hebben een ghewicht int water gelaten, ende ſijn alſo gecomen tot aen die lantſchap Quacalcalco, daer den gemelden ſtroom voꝛby loopt, eñ die heer des ſeluen lants, met namen Tuchinteela, heeft ſy vriendelijck ontfangen, eñ heeft hen ſcheepkens toe gheordineert, daer mede ſy inden ſtroom comen conden, alſoo inden ſtondt hebben ſy gront geuonden derdalf mans hooge, oock ter tijt wāneer die wateren ſeer cleyn ſijn. Sy ſijn op den ſeluen ſtroom tot in die twelf mijlē,

Merct dz tot deſen plaetſen die ſchilderije ghebruyct wort.

Cortesius ſcict Spaēgiaerden om hauenē te ſoecken.

Sy vindē hauenen om ſchepen.

ende die alder leechste diepte, die in der selver riuieren gheuonden wert, is na haren dunckē vj. mās lēgdehooge. Sijn also in gelijcker diepte voortgeuaren, by dē dertich mijlen, aen den oeuer des seluen strooms, sijn veel ende groote vlecken, eñ dat gantsche gheweste is effen velt, vruchtbaer vā allen dingen, eñ wattet brengt, dat brenget rijckelijck ende is gantsch rijck volck, die selue liedē en sijn den heere Muteezuma niet onderdanich, iae sy sijn syne grootste vyanden, ende dan in ghelijcker manierē doen die Spaengiaerts tot hem quamē, heeft hy hen willen te kennen gheuē, dat die wt Culua in geenē wege, hē in sijn lāten quamē, want sy warē hare vyādē, daer nv mijne Spaengiaerdē dese dingē my te kennen geuē de weder quamē, heeft hy ooc syne legaten met hen gesondē, by de welcke hy ooc sommige gulden cleynodien, eñ wat veel Tyger huydē, veel vederwerex eñ cleederen, my geschenct heeft, gaf my oock geloof weerdelijc te kennen, dat haren heere Tuchintecla, mijnen name ouer lange haer condt gedaē hadde, want die vā Puchunchan (welck is eenē stroom Grisalue) sijn hem met grootster vrientschap verbōden, eñ hadden hē verstandicht, dat ick by hen waer door ghereyst, eñ hadde my tot dien gedaē, daer ic vandē sande geen herberge hebbē en mochte, ben ic in hare vlecken comen, eñ soo dese hen uwe Key. Ma. onderdanich gemaect hebben. Eñ so oock hy met alder syner lantschap, hem in uwer Key. Ma. dienst begeuen hadde, badt my oock daer by, ic wilde hem tot cenē vrient op nemen, nochtans met conditien, dat die wt Culua in geenen wege in synen lande en quamen, ick soude oock begeeren te wetē wat sijns lants vermogē ware, so soude ic mijner beden gehoort werden, eñ hy ware geneycht my te wille worden.

Die lantschap Qualcalco is vzucht eñ rijse volck.

Tyger die rē in desen lande.

Tuchintecla ouergeeft hem syne legaeen Key. Ma. tot eenē leēmā

Na dien my vanden Spaengiaerden, die ick tot desen plaetsen van besichtinge wegen geschiet hadde, my te kennen gauē, hoe dat daer eene gelegē plaetse ware, om een woonachtige vlecke te makē, eñ hoe sy een schipstellinge geuondē hadde, ben ick seer grootelijck verblijt geworde, want vā dier tijt aen, als ick aen dese landen bē aen gecomē, bē ic seer sorchfuldich geweest hoe ic mocht eē schipstellinge in desen lāde vindē, eñ hoe ic ooc by dē seluē mocht gelegene plaetse vindē, om daer wooningē te makē. Nochtās en had ick tot noch toe nz cōnē geuindē, vādē oeuer aē vā s. Antho. stroom, welc die naeste is by dē strō Grisalue, tot dē strō Panuco, welcke is aē dē ondersten oeuer, daer sommige Spaēgiaerdē, wt beuel Frācisci vā Garay, haer wooninge op gericht haddē, vande welcke ic hier na mel dige doē soude, eñ dz ic die sakē eñ aertdeserlātschap beterbesichtichde. Jtē die gemelde schipstellinghe, daer toe ooc die ghenotē dier liedē die aldaer woonē, eñ ander sakē, die de selue plaetsen te bewoonē bequaem sijn, heb ic ooc andere myne gesellē, met dē legatē des heere Thuemtecla nz gauē tot my gesondē, welcke my tot desen hādel dienende dochtē, met schenckingē gesondē tot dē heere, vā welckē die eerste die nz wolijcken aensicht ontfangē ware, sy soudē noch beter der hauenē haluē besichtigē, eñ versoeck doē gelijc die eerste, eñ hebbē een bequame plaetse geuondē, om wooningē aldaer te makē, eñ hen daer in te onderhoudē. Dese hebbē my van alle sakē warachtige oorcōde te wetē gedaē, daer by niet versuegen, het sy alle noodruft daer toe dienende genoechsaē. Eñ die heere des lants verblijde hē seere, eñ hadde eē groot verlāgen uwer Key. M. te dienē. Daer nv die legatē met deser bootschap quamē, heb ic vā stondē aē, eenē voecht oft pleger met ander half hondert crijchsknechten daer henē geordineert, om een stercte aldaer te bouwē, het welcke te bouwē, die heere des lāts hen gepresenteert heeft, eñ in gelijcker manierē ooc alle ander huysen, die wy tot wooningē behoefdē, eñ ic soude hē sulex opleggē. Eñ vā stōdē aē, also haest als ic die wooningē te bouwē geordineert had, heeft hy vj. huysen latē bouwē, eñ hen verstādicht, het ware hē seer lief, dat sy sijn lant bewoonden.

Die Spaēgiaerdē gheuē Cortesio te kennē, hoe dz daer een goede aertwaerware

Cortesius schietnoch eē mael bo dē eene hauene te soeken.

Cortesius schiet eenē pleger om die wooningē aen dē stroō Panuco te bouwen.

Dat xviij. Capittel, vā der seer grooter stadt Thesayco, ooc hoe veel huysen daer in sijn, beschrijuinge der lantschap Aculuacan, daer in Thesayco leyt, eñ haren heere Cacamatin, Muteezume raetslach, hoe Cortesius mocht den heere Cacamacin gevangen crijgen, Cacamacin wert gevangen, oorspronck der Culuaner, ende van ouergheuinghe des heeren Muteezuma aen die Key. Ma. midtsgaders den Temixtitaneren.

In

IN den Capittelen der voorgaender narratien, alder doorluchtichste ende geweldichste Keyser, heb ick vertelt, dat ick tot der tijt, doen ick tot der beroemder stadt Temixtitan aen ghecomen was, my teghen gecomen is, een groote eñ geweldige heer, die daer voorgaf, hy ware geschict vanden heere Muteezuma, welcke (als ick namaels vernomen hebbe) hem met bloet verbonden was. Ende dat lant daer hy ouer regeerde, was aenstootich aē die heerlicheyt Muteezume, ende heet mz namē Aculuacan, ende die hooftstadt des lants, leyt aen eene gesouten zee, ende van der seluer ouer zee heeft tot in die groote stadt Temixtitan sesse mijlen, maer ouer lant heeft sy thien mijlen. Die selue stadt heet Tesucu, begrijpt in haer, by den dertich duysent huysen. Die selue heere, heeft aldaer wonderlijcke lustige palleysen ende woonnghen, daer toe tempelen ende bedehuysen seer wel gebout, hy regeert anders noch ouer twee andere steden, die eene leet vander stadt Tesucu drie mijlen wecchs, Acucuma die andere vier mijlen, Otumpa met namen. Dier yegelijck heeft by dē vier duysent wooningen, seer veel dorpen ende houen, eñ is een vruchtbaer aertrijck om bouwen. Ende dat gantsche lantschap daer ouer hy regeert, stoot aen der eender syden, aen die heerlijckheyt Churultecal, van welcken wy ouer lange gemelt hebbē. Die selue heer heet Cacamacin, welcke na dien ick den heere Muteezuma geuangē gehouden hadde, is ghelijck wel van uwer Key. Ma. aen die welcke hy hem ouer gegeuen hadde, afgeuallen, als van den heere Muteezuma, oft ick hem dickwils vermaende, hy soude uwe Key. Ma, ghehoorsaemheyt bewijsen, soo en heeft hy nochtans noch my noch Muteezuma niet volgen willen. Ja bouen dat heeft hy hoochmoedige antwoorde gegeuen, also wie van hem wat begheeren wilde, die soude tot hē in sijn lāt comē, dat soude hy gewaer worden wat voor oft hoe groot die Coninclijcke dienstbaerheyt sy, die hy schuldich is te bewijsen, hy heeft so ic vernomē hebbe, eē groot ende strijdtbaer volck gemaect, ende doen ick hem met goede woorden niet en hebbe connen geraden, heb ick den heere Muteezuma daer af aenghesproken, van hem raet begeert, hoe ick my hierinne houden soude, daer mede hy om syne rebellicheyt tegen ons voorgenomē, gestraft worde, heeft hy geantwoort. So hy hem wilde met ghewelt bestrijden, soude hem swaer worden, want hy waer een groot geweldighe heere van eenen yegelijcken gehoudē, ende was met goet crijchsvolck wel versiē eñ hy sorchde, hy en mocht sonder groot perijckel ende verlicsinge des volcx, niet bestreden worden. Maer hy der heer Muteezuma hadde in des Cacamacins lant, seer veel vanden voorneemsten heeren by hem woonen, dien hy soldi gaf, hy hadde hem voorgenomen haer aen te spreken, dz sy sommich crijchsvolck van Cacamacin af maenden, die welcke so wy hen by goeder trouwen ghelooven ende sekerheyt toe seggheu, so sy ons aenhangich worden, soo mochtmen hem met goede bewaernisse bestrijden, eñ het is ooc also geschiet, wāt die gemelder heere Mutteezuma heeft die sake van hen met hem daer gehandelt, dat sy den Cacamacin daer henen met hen gheuoert hebben, dat hy tot hen in die stadt Tesucu quame om aldaer te raetslagen. Sy als die ouersten, hoemen die ghemeyne saken, ende sonderlijck haers heerē te hulpe quamen, gauē voꝛe, het ware hen leet, dat hy yet voornemē soude, daer doꝛ hy in perijckel, ende eyndelijck tot wterste verderffenisse comen mochte, sijn also te samen gecomen in eenen wijdē ende schoonen palleys Cacamacins, welcke leet aen den oeuer der zee, welcke op sulcke manieren gebout is. Dat daer onder eene so wyde wtuaert heeft, dat daer mogen weydelingen wt ende inne varen. Daer henen hebben sy sommige heymelijcke weydelingen ende oock sommige mannen gheordineert, oft hem moghelijck Cacamacin wil de ter weeren stellen, ons hem niet geuanghen en wil die gheuen, datmen hem met ghewelt vanghen conde. Maer die Vorsten die te samen ghesworen hadden, hebben Cacamacin eer aenghegrepen, dan hem die sijnen hebben hooren conden, heb ben hem in een weydelinck gheset, eñ ouer zee in die groote stadt gheuoert, welcke (so ghemelt is) sesse mijlen van daer is, doen sy hem daer henen ghebracht hadden, hebben sy hem in een Rosbaer, soo het sulcken grooten heeren betaemde gheset, ende

Muteezuma vertelt des Cacamacins macht.

Muteezuma ghecst Coztesio ract ō Cacamacin te vangen

Practijcke tegen Cacamacin aengericht.

Cacamacin wort vanden sijnē verradē ende geuangen

Beschrijvinge des lātschaps Aculuacā

Cacamacins stoute Antwoorde

my

my dien gheleuert, welcken ick van stonden aen, voetbanden aen te legghen ende wel te verwaren beuolen hebbe, ende hebbe my daer op met den heere Muteezuma gheraetslaecht. Eñ heb tot eenē regeerder deser uwer Key. Ma. prouintien geset, des geuangenē broeder Cocutzcacin mz namē welcken ick van allē steden eñ heeren behoorlijcke reuerentie eñ gehoorsaemheyt als haren natuerlijcken heere in alle manieren ende wegen te bewijsen, geordineert heb, so lange yet anders vā uwer Key. M. voorgenomē worde, welcken also geuolcht is, want hier na is hē, als haren eyghenen heere van eenen ygelijcken gehoorsaemheyt bewesen wordē, gelijc te voren den gedachten Cacamacin. Eñ der selue wat ick hē van uwer Key. M. wegen beuolen hebbe, heeft hy willichlijc eñ getrouwelijc volbracht. Daer nv sommighe dagen na des Cacamacins geuangenis gepasseert warē, heeft die heere Muteezuma alle sijn lants heeren eñ der omliggēde stedē te samē latē roepen. Eñ so sy te samē gecomē sijn, heeft hy my latē roepen, daer henen te treckē, eñ tot myner aencoēst, heeft hy op dese manire gesprokē. Ghy liefste broeders eñ vrienden, ghy wetet ouer lāge wel, dat alle uwe vaders eñ voorouders, my eñ myne voorsaten, onder danich sijt ghewest, eñ die selue van my ende hen wel gehoudē eñ alle eere bewesen is ghewordē, eñ ghy wederom, my eñ mynen voorsatē dat gene bewesen hebben, dat goede eñ getrouwe leenliedē harē heere behoort. Ick achte voe wel, dattet v van uwen voorsaten wel indachtich is, dat wy wt desen landē, onsen oorspronck niet en hebbē, sonder wt verren landē hier gecomen sijn, want onse voorvaders hebbē ons hier geuoert eenen heere, die sy hier gelatē hebbē, eñ weder daer van getogē is. Ouer eenē langē tijt weder comen, eñ heeft gheuonden, dat onse voorvaders, daer woninghen gebout, wt des lants aert wijuen genomen, ende van dien kinderē opgeuoet hade, eñ dat sy in sulcker voegen waren ingewortelt, dat sy met hem niet en hebben willen wech trecken, en hebben hem oe voor eenen heere willen opnemen. Maer hy in sijn afscheyden, heeft hen toe geseyt, hy wilde weder comē, oft selue persoonlijc, oft andere, met eenē sulckē hoope volcx, macht ende gewelt in synen name schickē, dat hy haer wel weder in diēstbaerheyt brēgē soude. Ghy wetet oe, dat wy ons tot noch toe altijdt sijnder toecoemste versien, ende wt desen, soo der tegenwoordighe heere synen commissaris te kennen gegeuen heeft, van synen Coninck eñ geweldigen heere, ende hem laet hooren, hy is van hē hier ghesonden, ende die plaetse waer af hy hier gheeomen is belijdt hy, ick weet ghewisselijck wel, ende ghy sullet oe vernemen, dat deser warachtich de heere is, dien wy hier verwachtende sijn geweest. Eñ sonderlinge die wijle sijn commissaris by der waerheyt behout, dat hy lange van ons wegen die wete gehadt heeft. Maer die wijle onse voorsaten dat tgene dat sy haren heerē schuldich te bewijssen waren, niet bewesen en hebben, so sullen wy dat selue doen, ende sullen onsen Goden lof ende danck seghen, dat het gene daer op wy so lange gewachtet hebben, hem tot onsen tijden toe ghedraghen heeft, van dies weghen wil ic v allen op het hoochste vermaent hebben, die wijle dit, dat ick v nv vertelt hebbe, v voor een ouer lange kennelijck is, hoe ghy tot noch toe my voor uwen heere ghehouden, ende my behoorlijcke gehoorsaemheyt bewesen hebt, dat ghy oock alsoo voortaen, desen grootmachtigen ende geweldigē Coninck gehoorsaemheyt bewijssen, ende hem in allen dingen voor eenen heere bekennen, die wijle hy uwe natuerlijcke heere is, eñ in synen stedē desen synen stadthoudere willen voor eenen heere opnemen, eeren, eñ voor oogen hebbē, alle tribuyt eñ dienst, die ghy my tot noch toe te reycken plechde, nv desen synen stadthouder willet reyckē, wāt ic op gelijcker manierē tribuyt te geuē, eñ allen synen geboden gehoorsaē sijn, eñ voort aen alles wtrichten eñ volbrengen, dat ghy van rechts wegen, uwē heere te doene schuldich sijt int welcke ghy my een groot behagen doet. Dit alles heeft hy met meerderē eñ dieperen suchten ghesproken, want ick lichtelijcker conde wtghespreken. Die andere heeren waren wt synen woorden beweecht, gelijck met hem te weenen, ende so seere, dat sy een wijl vertoefden, eer sy geantwoort hebben. Ende waerlijc doorluchtichste heere, het en is geener vanden Spaengiaerden tegenwoordich geweest, die niet eē groot medelijdē met hen en droeg. Eyndelijc als sy op hieldē van weenē,

Cocutzcacin wortē stadthouder der stadt Tescuco.

Alle leenliedē Muteezume werden te Temixtitā beroepē

Muteezuma spreect tot synen lantsheerē

Oorspröe dier van Culua.

Syhoudē gantsch daer voor dat Key. Ma. haer heere sy eñ dat sy haren oorspröne hebben wt Spaengien

Muteezuma ouergheeft hem Key. M. voor een leenman.

heb-

Die Temixtitaner geuen hen ouer aen Key Ma. voorleeflicheden.

hebben sy antwoorde gegeuen, hoe sy hen tot onderdanē ouergeuē, en hem tot eenē heere hebben eñ aen nemēwilden van dies wegen geloofden sy, sy wilden alles wtrichten wat hy sette. Ende wt deser oorsake, oock van wegen vertelder oorsaken, wildē sy hem met vrolijcker herten in synē dienst begeuen, ende gauen hem oock hier mede ouer in uwer Key. Ma. eewighe ghehoorsaemheyt, ende boden hen aen als leenlieden. Ende aldaer een yegelijck voor hē selue besondere geloofden tgene wt te richtē wat hen van uwer Key. Ma. worde opgeleyt. Sy wilden oock haer tribuyt ende dienſten, als sy te voren den heere Muteezuma gewoonlijck waren geweest te geuene, ende alles anders, wat in uwer Keyser. Ma. name hen worde opgeleyt dwelc alles door gemeynen Notarien op geteeckēt wert, ende wat gehandelt was, in een ghemeyn instrument ingelijft, welcke afscrift oft copije, ick in byweſen veler Spaengiaerden begeert hebbe.

Dat achthienſte Capittel/

van gout te exigeren, der Key. Ma. te leueren, ende menigerley costelijcke geschenken, oock alles haerder maiestaet toe te schicken, vercleeringhe der regeringhe des heeren Muteezume.

Cortesius begeert vā den Temixtitanerē eē getal gouts.

NA dien hem alle gemelde heeren uwer Keyserlijcker Ma. onderdanich gemaect, hebic dē heere Muteezuma voorder aenghesproken, ende hem te kennen ghegeuen, hoe uwe Key. Ma. wat gouts, een voorgenomen welck te volbrengen behoefde, badt hem, hy soude sommige vanden synen ordineren, so wilde ick oock sommige van mijnen Spaengiaerden ordineren, die hier ende daer in die heerlijcheden eñ wooningen deser heeren, die hen op mijn aenhouden aengeboden hadden, een getal gouts ende siluers, als sy bouen harē noodruft besaten, uwer Key. Ma. toe te stellen. Soo wert hen daer ooghenschijnlijck laten sien, dat sy in die gehoorsaemheyt ghetreden waren. Ende conde uwe Key. Ma. haren gehoorsamen wille leeren kennen. Ende te gelijcker wijs, dat oock die heere Muteezuma van sijnder rijcdom wat mede deylde, want ick had de voor my genomen, dat alles uwer Key. Ma. door boptschap ouer te schicken, soo ick sonder dat vā andere sakē wegē uwer Key. Ma. toe schicken soude. Op dat sonder vertreck, begeerde hy van my sommige Spaengiaerden van welcken hy twee ende twee, aen menigerley plaetsen, desen handel wt te richtē geordineert heeft, welcker namen, die wijle ick alle opschrijuinge verloren hebbe, my nv niet toe en vallen, maer die lantschappen sijn een goet ghetal, ende verre van malcanderen ligghende, die welcke sommige tachtentich sommighe tot in die hondert mijlen weechs van der stadt Temixtitan ligghen. Ende met den ghemelden Spaengiaerden, heeft hy oock sommige wt den synen gheschict, den welcken hy beuel gaf, dat sy tot den gemelden landts heeren togen, hem den handel voorhielden, dat ick eenen yegelijcken een somme gouts die hy noemde, opleggē souden, ende dit is alsoo voltogen geworden, want deſe heeren alle, tot dien sy gecomen sijn, van gemaecten ende ongemaecte gouden, aen blecken ende cloorkens ende ander dingen die sy besitten, ende dat vijfde deel, datmen uwer Key. Ma. schuldich is, ghesmolten, ende watmen heeft connen ghesmelten, is twenderthich duysent ende veer tich gewichte gouts, sonder cleynodien van goude, siluer ende wt pluymen ghemaect, als schildekens van edelen gesteente, ende andere veel costelijcke stucken, dwelck ick alles uwer Key. M. opgeteeckent, ende op een syde gheleyt hebbe, welcke beloopt alles, ouer die hondert duysent ducaten, deſe dingen sijn daer toe soo vreemt ende wonderlijc, dat sy ooc van vreemdicheyts wegē niet te schatten en sijn. Ic houde ooc gantschelijck daer voze, dat by geenen potentaten by onsen tijden, het sy onder den Christenen oft ongeloouigen sulcke dingen geuonden werden, ende voorwaer tgene dat ick vertelle, en sal uwe Key. Ma. niet ongelooffelijck duncken die wijle het hem in der waerheyt alsoo beuindt, dat dier dinghen diemen te lande ende te water hebben mach, ende dier dinghen die hen bekent sijn, beelden van goude ende siluer, costelijcke gesteente, ende vederen, gantsch leuenachtich ende constelijck gheheelt ende voort gebracht, also voor treffelijck volcomen, datmens seer na voor ceuē de mocht aensiē, dier hy my niet weynich

Hetworde die Spaengiaerdē geschiet Key. Ma. gout te vergaderen.

Meretwō derlijcke dingē der Kei. Ma. geschenct.

Meretuigerhāde beelden.

voor

voor uwe Key. Ma. toe gheſtelt heeft, onder andere wat ick hem geſchildert gheghe-uen hebbe, dat hy altemael heeft latē vergulden, als daer is dat beelt des geruyſtē ſalichmakers, bloemwerck, hals chieringe ende veel ander onſere dingen, na welcker gelijckeniſſe hy my dier gelijcke heeft doen maken. Bouen dit alle, is noch ghecomen voor uwer Key. Ma. deel, ouer die hondert marck goet ſilvers, welck ick tot groote ende cleyne ſchalen ſchotelkens, telioren, ende lepelen, wat ick hen heb connen noemen, ghemaect. Ende bouen dat heeft my die heer Muteezuma veel van den ſynen gheſchenckt, welck in ſulcker maten was, dat men ſien conde, dattet gantſch van ſyden ware, want ſulcke dingen en comen in die gantſche werelt niet, noch gheweuen noch gemaect worden, noch met ſoo menigerley gantſche verwen ende maeſſel, Eñ onder deſen waren ſommige wijfs eñ mās cleederen, ſeer wonderlijck gemaect, daer was oock ghereetſchap tot beddegewant welcke der ſyden billick nauwelijc en had de mogen-gelijcken connen, het waren ooc andere ruſtingen, die wy in kercken ende ſalen connen gebruycken, het waren hooftpeuluwen ende beddeceſels van vederen eñ ſyden van menigerley verwē, ende anders veel wonderlijcx dings, dat ick wt te ſpreken niet te woorde brenghen en can, heeft my oock geſchenct, twelf zerbatanas, ende eene zerbatana is een lang hol hout, daer mede men die vogelen nae iaecht, (voghel buyſen, wt die welcke men pijlkēs oft cleyne clootkens eener boonen groot van crijt gemaect, mettē adē ſchietet, welcke conſte ick oock niet te woorde brenghen en can, want die ſelue ſijn ſo wonderlijc met ſchoonen volcomen verwen geſtipt, in der middel ende aen die canten, was goudt eender dweerſcher hant breet conſtelijck ghegraueert, ende een Teſſche met gulden ſnoerē geſtrict, ende die clootkens bouen gemelt, om in die buyſe te beſighen, heeft hy my van goude gelooft, heeft my een guldē vorme geſchenct, daer in men die ſelue maect, ende andere veel dings, dier noch, ghetal noch eynde en is.

In deſe plaetſen ſijn ſydene cleederen ſeer wonderlijc gemaect.

Zerbatana mz goudē knoopē vogel buyſen.

Maer dat ick alder doorluchtichſte eñ grootmachtichſte Keyſer, uwe Key. Ma. van menigerley ende wonderlijcke dingen van deſer ſtadt Temixtitan vander heerſchappije, ende van des heeren Muteezuma dienſtbaren wille verſtandighe. Item van die vſantie ende gewoonheyt die die borgeren hebben. Item van die ordinantie ende regeringe deſer ende andere ſteden, die den heeren Muteezuma onderdanich ſijn, ſoude veel tijts heyſſchen, ende veel perſoonen die ſulcx conden, ende daertin geoeffent waren. Ick en conſte niet den duyſenſten deel vertellen, nochtans ſoo wil ick wt dien dat ic geſien hebbe, ſo ick beſt can, wat te kennen geuen. Ende oft ick ſchoon yet met onghechierden woorden wat voort brenge, ſoo ſal dat nochtans eener ſulcker verwonderinge ſijn, dattet nauwelijcx geloofelijck en is, wāt oft iet ſchoon met mijnen lijffelijcken oogen geſien hebbe, ſoo en can icx nochtans met dē verſtande nauwelijcx begrijpen. So ſal nochtans uwe Key. Ma. weten, oft ic yet te cleyn voegich ſoude ſijn, ſoo worde ick noch meer dolen, in dien dat ic te weynich, want dat ic te heerlijck daer af ſpreke, het ſy in deſen oft anderen, ſo ick uwer Key. Ma. vertellen ſoude, want het dunct my billick ſijn, ende het beuindt hem ooc, dats tgene dat ic mynen heer Keyſer vertelle, dat ſonder eenich af oft toe te doen, eñ ſonder eenich vanteren, alleenlijck die bloote waerheydt voor my hebbe.

Corteſius meynt onmogelijcke ſijn / van Muteezuma regeringhe noch te ſeggen.

Desheert Muteezume dienſtwillicheyt

Dat negētienſte Capittel/

van beſchrijuinghe der lantſchap Meſſico, daer in Temixtitan leyt, Twee groote zeen die hebben ſoet ende geſouten water, van haren af ende aenloopen, beſchrijuinghe der ſtadt Temixtitan, een ſeer groote merckt, daer op men alle daghe hanteert tot Temixtitan. Eene ander merct, daer op menigherley voghelen vercocht worde, ooc andere dieren menigerhande vruchten, ende alderley ware.

NOch eer ick die handelinghe deſer beroēder ſtadt Temixtitan eñ anders, ſo ick int naeſt voorgaende capittel voorgheghouen hebbe, te vertellen beghinne, heeft my voor goet aenghenſien, op dat alle dinghen des te beter verſtaen ſoude worden, die gheleghenheyt des landts Meſſico, daer in die ghemelde groote ſtadt leyt, ende daer die heere Muteezuma hof hout, verclaren. Deſe lantſchap is met hoo-

Digitized by Google

Beschrijvinge des landts Messico/ daer in die stadt Tenixtitan leit.

hooghen ende rouwen berghen omgeuen, tusschen dien is een effen velt, int ronde, in die tseuentich mijlen, in welck plat veldt sijn twee zeen, die schier dat gheheele lant inne nemen, want dese twee zeen begrijpen een wijdde van vijftich mijlen weechs. In den eenen soo is suet water, in den anderen die de grootste is, is ghesouten water, maer dit effen landt, wordt op der eender zijden met sommighe berchskens afghedeylt, welcke daer midden in dat effen landt legghen, ende die ghemelde zeen ten eynde in een enge effene stooten te samen, welcke tusschen den gemelden twee berchskens, ende hooghen berghen ligghen, aen welcker plaetsen, die engde eens voetboghen schoets breet is, ende aldaer gaet die eene zee in die andere. Ende tot den steden ende vlecken die in die zee ligghen, varen die lieden op weydlinghen, soo langhe tot datmen ten lande coempt. Maer die wijle dat die groote zee ghesouten is, slaet hy aen ende af ghelijck die zee. Soo dickwils als dat water des ghesouten zees aenloopt soo loopt dat ghesouten water in die onghesouten zee, ende dat met sulcker tempeesten al liepe een sneller stroom daer in. Ende daer teghen, wanneer dat ghesouten water af loopt, soo loopt dat suet water in die ghesouten zee. Ende die rijcke stadt Temixtitan, heeft haeren gront in den grooten ghesouten zee. Maer vanden lande tot der stadt, daer den wech twee mijlen lanck is, sijn vier inganghen met handen gheplaueyt, den wech is alsoo breet, als eene Spaensche lancie is, die stadt is soo wijdt, als Hispalis ofte Corduba, die voerneempste straeten sijn soo wijdt ende effen, ghelijck oock alle andere, sommigher helft is landt, die ander helft is water, daer in men op weydlingen inne vaert, ende alle straeten hebben haeren wtganck, datmen van der eender tot der anderen op den water comen can. Alle dese wtvaerden (onder die welcke sommighe seer breet sijn) hebben groote blocken wel gheschaeft, alsoo dat aen sommighe plaetsen daer ouer connen comen thien ruyteren neuen malcanderen. Ende daer ick bedachte, oft die borghers hen teghen my wilden rotten, soo consten sy dat wel doen, die wijle dat die stadt in die zee leet, als bouen ghemelt is, ende dat sy die brugghen van daer deden, ende hadden den in eñ wtganck der stadt in, mochten sy ons lichtelijck met honger doodden, eer wy dan te lande comen, mochten. Ick ben daer in ghecomen, hebbe haestelijck vier Bergantinen laten macken, die welcke opt haestichste ende in sulcker voeghen gemaeckt, dat ick daer op twee hondert mannen ende peerden, soo dickwils als my gheleghen sijn sal, aen den oeuer brengen conde, dese beroempde stadt heeft veel straten, darin men altijt meret hout, ende handelt met coopen ende vercoopen. In deser stadt is een straete, welcke twee mael grooter is, dan die stadt tot Salamatica, heeft tot allen plaetsen hauenen, daer alle daghen ouer die tsestich duysent menschen, om te coopen ende vercoopen te samen comen, daer can men alderley waere vinden, welcke in dese lantschappen aen alle plaetsen gheuonden moghen worden, tot neringhe ende cleedinghe dienende. Men vercoopt daer van goudt, silver, loot, coper, metael, steenen, beenen, mosschelen, coraelen ende veederen. Men heeft daer ock veyl calck, ghepolijsten ende onghepolijsten steenen, tichelen gebrant ende onghebrant, berderen geschaeft ende onghescheaft op menigherley aert ende maniere. Daer is een straete, daer in vercooptmen alderley aert van voghelen, tot voghelen te vangen, velthoenderen, quackelen, eynden, Cramatvoghelen, duyckers, tortelduyuen, boschduyuen, spreeuwen, met den halskens aen rieten ghebonden, papegaeyt, cleyne wouwen, wannewehel, asion, hauicken, valcken, Arens, ende sommighe van dien voghelen, die van den roof leuen, met pluymachtighen coppen, becken, ende clauwen. Men vercoopt daer conijnen, haesen, hertten, ghesnedene cleyne hondekens, die men voor spijse gebruyckt. Daer sijn ock straeten, daer in men cruyt vercoopt, daer vindtmen alderley cruyden, tot medecijne dienende, soo daer in den gantsen lande wassen. Daer sijn apotekē, daerin men te coope vindt medecijnen van drancken, saluen, plaesteren. Daer sijn barbiers huysen, daer in men wascht ende scheert. Daer sijn ock tauernen ende cokenen, daer in men etet ende drinckt om gheldt. Daer sijn veel arbeyders, oft draghers, ghelijck in Hispania,

Merckt dier zeen op/eñ aen loopen.

Een seer wijdegroote merckt.

Menigerley aert vā dieren.

Wijse eñ aert/so mē in duytsch lant vseert

Digitized by Google

die daer dragen die ghecochte waerē, ende packen, van der ghener huysen, die sulcke vercoopē in die huysē diese gecocht hebbē. Daer is ooc veel houdtwerck, colē, eñ wat tot dē heerdt dienēde is, deckſel tot dē bedde sommige subtijlder dā dandere, die sijden in camerē eñ saelen te becleedē. Daer sijn alderley cruyden, sonderlinge ayuyn, loock, preye, kersse, ende alles dat wilder aerden wasset, radijs ende andere sallaet, cardons, daer sijn menigerley struyten, ende onder andere krieken, kersſen, die in Hispanien gantz ghelijck van appelen, druyuen, ende andere vreempde vruchten, ghelijck in deses landts aert wascht. Men vercoopt oock daer inne honich eñ wasch, riethonich van Mayz, welcke rieten hebben soo veel ende soo soeten honich, als dat is, daer wt men suycker maket. Men vercoopt oock honich van sommighen boomen, diemen in anderen eylanden noempt Magney, eñ is soeter dan ghesoden wijn. Men vercoopt oc wijn daer wt gemaect. Men vercoopt oock menigerley sorte van geverwet garen in haeren strenkens, ende is ghelijck die straete daermen tot Granaeten sijde maeckt en vercoopt, nochtans grooter. Men vercoopt oock die schilders verwen, ende alderley goet, ghelijck in Hispanien, ende soo blinckende, dat sy niet beter ghemaeckt en connen worden. Men vercoopt aldaer hertten leer wel bereyt ende sonder haer, wit, ende met menigherley verwen ghreverft. Men vercoopt daer aerden werck, wel ghelasuyt. Men vercoopt daer groote ende cleyne vaeten, wijncruycken, potten, ende ander aerdewerck. Men vercoopt daer veel Mayz, gheheel ende tot broot ghemaeckt, ende daer in is eene hanteringhe, soo wel int geheel als int brodt, dwelck de smaeck behout, diet in anderen eylanden heeft. Sy vercoopen vleesch, van verſche voghelen, ende visschen, ende van ghesouten, rouw ende ghecockt. Men vercoopt hinnen eyeren, ganſen eyeren, ende van anderen voghelen, in eenen onsprekelijcken ghetaele. Men vercoopt vladen van eyeren, ende int corte daer af te spreken. Men vercoopt daer op den merckten, wat daer in dien landen wascht, welcke bouen dat, soo ick verkelt hebbe, sijn in dier maeten ende soo menichfuldich, dat van lenghe weghen ende die wijle ick dier namen niet en weet, niet vertellen en can. Item een yeghelijcken aert der waeren, heeft een eyghen straete, alsoo dat dander waere daer onder niet ghemengt en wordt, ende daer inne houdtmen goede ordinantie. Item watmen vercoopt, vercooptmen wel gheschat ende ghemeten, nochtans en ist tot noch toe niet ghesien geworden, datmen yet ruwoeghe. In dese wijde straete, is een wijt huys, in forme eens richthuys, daer op altijt thien oft twaelue persoonen sijn, die vonnissen ende ordineren, al wat in deser straeten toedraecht eñ gheschiet, ende verrichten alle questien ende gheschillen die daer ghebeuren, ende die quaetdoenders doē sy straffen, het gaen ooc in desen straeten andere persoonen, die welcke neerstelijck waernemen, ende besichtighen wat daer vercocht wordt, ende oft die maeten gherecht sijn.

Druyuen tot deser plaetsen.

Meniger leyverwen ghelijck in Hispanien voer schilders.

Meniger ley vaten.

Elcke waere heeft ē besondere straete.

Dat twintichste Capittel/

van gheestelijcke persoonen, schoone ghebouden Tempelen, Beelden, haere veranderinghe deur Cortesium, Stichtinghe rechter religien voer afgoderije, Afstellinghe der menschen offeringhe, afgoden vereeringhe ende hoe sy suet water tot Temixtitan leyden.

IN deser stadt sijn seer veel Meschiten ende schoone afgodts huysen, seer lustich ghebouwet, voer Prochie Kercken, ende gasthuysen, ende in die weerdighe woonen lieden, die welcke nae haerer ghewoonheyt gheestelijcker ghehouden werden, die altijt aldaer woonen, voer welcke, sonder die afgodts huysen, sijn seer goede wooninghen, alle haere papen draghen swerte cleederen, ende en snijden gheen hayr af, van der tijt aen, dat sy hen in die religioen begheuen hebben, tot dat sy weder daer wt gaen. Ende die voorneempste der stadt ende der landsheeren kinderē, seer nae alle gader, gaen met deser Moniken cleedinghe, vanden sesten oft seuensten jare aene, tot datmense ten houwelijcken staet brenghen wilt. Ende dit gheschiet aldermeest met den eerstgeborenen, ende in die erfenisse tredende, meer dan met den anderen, die tot deser plaetsen woonen, en hebben gheenen toeganck

Geestelijcken oft religiose persoone/ gelijc by ons die Moniken.

Digitized by Google

ghanck tot den wijuen, noch die wijuen en dorren in haere huyſen niet gaen. Sy onthouden hen van ſommige ſpiſſen, maer die eene tijdt meer dan die andere. Item onder den Meſchiten, is een Clooſter, welcker grootte ende toebehoorte, met menſchelijcker tonghen niet wtgheſproken en can gheworden, want deſe wijdde ſtreckt haer in ſulcker maeten, dat in deſer (welke met eenen hooghen ende ſtercken muer omgeuen is) mochte wel een ſtedeken ſtaen van viſſhondert huyſen, het werden in deſen omloop rondtſomme begrepen, ſeer ſchoone wooninghen, daer inne wijde ſalen ende ſpaetſeer ganghen ſijn, daer inne die Monicken woonen, het ſijn in deſen omgang, veertich ſchoone hooghe thornen ſeer wel ghebouwet, in welcker binnenſte deel, gaetmen met vijftich trappen opwaerts, der cleynſte onder dien is alſoo hooghe, als die Munſter thorren tot Hiſpali. Sy ſijn ſoo wel ghebouwet van ghepolyſten ſteenen ende balcken, dat ſy niet beter ghepolyſt en conden werden, oft tot eenigher anderer plaetſen in ſulcker maeten ghebouwet werden, want deſe ſteenen der Capellen daer die afgoden ſtaen, ſijn ghepolijſt, ende met menigherley beelden ghehouwen. Item dat dackwerck ende balckenwerck, alles dat daer gheſien wordt, is ghechiert met alderley ſchilderije ende ſchoonen bootſen, met menigherhande beeltwerck, wonderen ende figueren, verchieringhe gheſchildert en ghehouwen. Alle bouen ghemelde thornen ſijn ſepultueren dier landtſheeren, ende ſijn capellen daer in ghebouwet, ende elcke dier afgoden ghewijet, daer toe ſy meeſt deuotie toe ghehadt hebben. In der grooten Meſchiten oft Munſter ſijn drye wijde ſaelen, in welcker vele afgoden ſijn, wter maten hooghe, van menigherley faetſoen, ende conſtelijck gheſneden, in ſteenen ende dacken. In die ghemelde ſaelen ſijn andere cleyne Capelten, met enghen dueren ghebouwet, deſe Capellen en hebben gheen hemel licht, ende daer in en coempt niemandt dan die papen, ende oock die ſelue niet al, ende in deſen ſijn die beelden ende beeldtſtocken der afgoden, hoe wel deſe oock wt weynich als bouen ghemelt is, gheſet werden, der weerdere afgoden beelden, daer ſy meeſt ghelooue aen hebben, heb ick van haeren plaetſen wech gheſtormt, ende hebbe hen die trappen af ghewor:pen, ende die Capellen daer ſy gheſtaen hebben, hebbe ick laten ſuyueren, ende die onheylicheyt laten af nemen, want men conſte ſien, datter alles met menſchen bloede offerahande beſprengt was, hebbe ick in die ſtede gheſet, het beeldt der moeder Chriſti Marie, ende andere heylighen, dwelck alles den heere Mutezuma ende die borgheren ſeer verdroten heeft, hebben my ten eerſten te kennen ghegheuen, ick ſoude van ſulcken aflaten, want ſoude dat deur andere ghemeynten ende tot anderen plaetſen luytbaer worden, ſoo mochte ickſe haeſtelijck afuallich macken, want hen was in ghepredickt, dat hen van deſen afgoden alle tijtelijcke weluaert ende goeden verleent werden. Ende oftet ſchoon die borghers leden, dat hen die verachtinghe gheſchiede, ſoo werden ſy nochtans verthorent, ende vreeſden dat hen die goden, niet meer en ſouden gheuen, ende dat ſy die vruchten der aerden ſouden inne drooghen, ende dat die lieden ſouden van honghert ſteruen. Op dit heb ickſe daghelijcx deur Dolmetſchen vermaent, dat ſy ſeer bedroghen waeren, ſoo ſy haere hope op die afgoden wilden ſetten, die weleke ſy met eyghenen handen wt onreyner materie ghemaeckt hadden. Ende ſy ſouden weten, datter een eenigher Godt waere, een alghemeyner heer, die hemel ende aertrijck, oock alle ſienlijcke ende onſienlijcke dinghen, ende in ghelijcker formen, oock ſy, ende ons allen gheſchapen hadde. Ende hoe Godt waere vanden aenbeghinne onſterffelijcke, ende dat wy allen aen hem ghelooven, hem alleene aenbidden ſullen, ende gheene andere creatueren oft eenich ander dinck vereeren, dan alleen godt. Ende hebbe hen andere dinghen laten verclaeren, wat ick in deſen handel verſtaen hebbe, oft ickſe van haeren afgoden mochte afkeeren, ende haer brenghen tot kennniſſe des hoochſten ende almachtighen Godts. Op dat heeft my Mutezuma ende die heeren alle gheandtwoort. Sy hadden my te voren vertelt, dat ſy niet haeren vorſpronck wt deſes landts aert, en hadden, ende het waere ſeer langhe, dat haere voerſaeten in deſe landen comen waeren, ende het hadde hem wel connen

Onthoudinge van ſpiſſen en anderen.

Dt Dom Tempel heeft veertich trees

Het wordt beſchreuen die beelden ende afgoden.

Cortesius ſet int ſtede der afgode beelde Marie en andere heyligen.

Cortesius vermaent Mutezuma en andere heere dat ſy die afgoden ſouden laten varen / en Godt alleen eeren.

Digitized by Google

toedraghen, dat ſy in deſe wijlen, waeren in dolinghen gheuoert worden, van dien dinghen die ſy vercerden, die wijle ſy voer langhe tijden, wt haer vaderlandt ghetoghen waeren. Ende ſoo ick, als die eerſt verſch comen was, waere oock beter indachtich, wat ſy vereeren ende ghelooven ſouden, ende ick ſoude hen dit mede deylen, ende hen daerin onderwijſen. Ende ſy preſenteerden hen ghewillich tot alle tghene, wat ick hen als dat beſte conſte voerbrenghen, want die heer Muteezuma ſelue, eñ andere vele, van den ouerſten waeren daer by, daer ick die afgoden wt den Capellen werp, die ghesuyuert worden, eñ ick dede nieuwe beelden inneſetten. Eñ ſo ick conſte af nemen, waeren ſy alle wel te vreden. Ick heb hen oock ernſtelijck ghe-
Corteſius ſet ſijne religion beelden in die Capellen.
boden, dat ſy voordane den afgoden niet meer kinderen en ſouden offeren, ſoo hier toe haere ghewoonheyt geweeſt was, want het miſuiele den hoochſtē eñ grootſten Godt, opt hoochſte. Ende uwe Key.
Menſchē offeringhe afgheſtelt.
Ma. verboede opt hoochſte, met haeren heylighen wetten, ende gheboot, dat een yeghelijck die doodede, ſoude oock gedoot werden. Op dat hebben ſy van ſtonden aene, vander ſeluer offeringhe afghelatn ende alle deſe tijdt, die wijle ick in deſer ſtadt gheweeſt ben, en is noyt meer ghe-
Waer wt datmē die afgoden maeckt.
ſien ghewordē, dat de kinderen ghedoodet, oft den afgoden gheoffert werden, die beelden daer aen ſy ghelooft hadden, ſijn hooghet dan eenich menſch, men maeckte wt alderley ſaet, ende moes, ſoo ſy by hen ghebruycken, onder malcanderen gheſtooten ende ghemengt, ende in die ſelue lijnen ſy een bloet, vanden hertten der ghenen die ſy offeren op deſe maniere, wt der borſten die wijle ſy noch wat leuens hebben, trecken ſy dat bloet wt den hertten, daer mede maeken ſy dat meel vochtich, met ſoo veel bloets, dat om ſulcke groote afgoden te maken ghenoech is. Eñ wanneer ſy alſoo ghemaeckt ſijn ende in die Capellen gheſtelt werden, offeren ſy ſoo veel menſchen hertten, ende beſtrijcken haer aenſicht met den bloede. Item voer elcke voervallende noot, hebben ſy eyghene goden, nae gewoonheyt der ouden heydenen, welcke voortijts haere goden alſoo gheeert hebben, alſoo, dat ſy eenen ſonderlijcken Godt hen gunſtich in den crijch maecten. Item eenen anderen tot den ackerbouw, ende voordane alſoo voer een yeghelijck dinck, dat ſy begheeren oft bidden om eenen gheluckighen wtghanck haers voernemens, hebben ſy tot eenen yegelijcken eenen beſonderen afgodt, dien ſy vereeren. In deſer beroemder ſtadt ſijn veel groote ende ſeer goede huyſen, ende dit daeromme, die wijle alle landtſheeren, ende des heeren Muteezumees heeren ende Leenlieden haere eyghene wooninghen in der ſtadt hebben, ende bewoonen deſer een deel des jaers. Bouen dit ſijn die borghers in der ſtadt treffelijck rijck, welcke op ghelijcke maniere, heerlijcke ſchoone groote huyſen bewoonen, hebben luſtighe houen met menigherley bloemen, alſoo wel op den outaeren, als op der aerden, deur den wech der vier gheplaueyde ſtraten, daer duer men nae der ſtadt treet, wor-
Waterwerc in die ſtadt van Temixtitā gericht.
den gheleyt twee water ghanghen, welcke wijde heeft twee vademen, maer die diepte eens mans lengde. In den eenen vlietet ſuet water ſeer wel ſmakende, eens menſchen lijfs dickte diepe, dwelck daer loopt midden in die ſtadt, van dien drincken ſy, ende ghebruyckent tot anderen noottelijcken dinghen, daer neuen is een goote ghemaeckt, ledich van wateren, daer in ghietmen die onreyne vuyl wateren af, daer in leytmen oock dat water, tot dattet reyn werdt. Ende die wijle het duer brugghen loopt, welcke nae een ander wat wijdt van malcanderen ſijn, daer onder dat gheſouten water ſijnen in ende wtghanck heeft, leyden ſy dat ſuet water in Canaelkens, welcke ſoo dicke ſijn als eenen tamelijcken Oſſe, ende ſtrecken hen ſoo wijdt, als die balcken der ghemelder brugghen, ende dat ſelue water is allen borgheren ghemeyn. Anders beſtellen ſy water van al-
Tot Temixtitan vercoopt men dwater.
len canten, diemen in ſchepen te coope brengt, dwelck ſy op eene ſulcke maniere vanden Canaelen op vanghen, ſy voeren die ſchepen onder een brugghe, daer op die lieden ſtaen, ende vullen die ſchepen met water, ende dieſe vullen betalen ſy. Ende te ghelijckerwijs in allen inganghen der ſtadt, ende daermen die ſchepen ledicht, welck geſchiet in eender plaetſen der ſtadt, daer het meeſte coren in der ſtadt gaet, aldaer ſijn cleyne huyſkens, daer onder ſitten die poortiers, welcke van een ye-

ghelijck

Sy vereeren haere afgodē/ gelijc wy öſe heyligen.

ghelijck dinck, dat in der stadt ghedragen oft geuoert wordt, wat van tolle heyssche. Ende ick en weet niet, oft dat oock dē heeren Muteezuma oft gemeynder stadt toe dient oft niet, want ick en hebt tot noch toe niet vernomen, nochtans houde ickt daer vore, het behoort den heere, want in den merckten anderer landtschappen, hebben wy ghesien, datmen den tol den landtsheeren gheeft, het sijnder daghelijcx veel op den gemeynē merctē deser stadt, werckliedē eñ alderley handtwerckers meesters, wachtende wie sy tot arbeyden bestelle eñ aen nemen willē. Die borghers deser stadt hebbē een beter maniere, eñ sijn int huyshouden ende int eten wat bescheydelijcker eñ manierlijcker, dan die in anderē landtschappen eñ steden, want die Muteezuma woont altijt daerinne, eñ alle landtsheeren eñ leenlieden comen altijt daer henen, van des weghen houden sy betere ordinantie ende politije in allen dinghen. Maer daer mede ick in vertellinghe deser dingen uwe Key. Ma. niet te lange op en houde (want ick en machts niet soo haest voleynden) en wil ick niet voorder voortvaren, dan dat ick dat eenighe segghen wil, dat sy in ghehoorsaemheyt, onder dienstickeyt, eñ huyshoudinghe, seer die Hispanische ghewoonheyt houden, eñ sonderlijck in haeren ordinantien ende statuyten. Eñ oft ghelijck wel dese Barbarische lieden sijn, ende soo seer rouw van der kennisse des hoochsten scheppers, eñ ghemeynschap anderer volcken. Soo is nochtans dat wonderlijck by hen te siene, dat sy ghemeyne maet ende maniere schier in alle dinghen houden.

Hier begint Cortesius te beschrijuē die ghehoorsaemheyt die Muteezuma in sijn hof bewesen wort.

Dat eenentwintichste Capittel, van grooter heerlijckheyt eñ wijdde der heerlijckheyt Muteezume. Beschrijuinghe eens Palleys, van watervoghelen, haerer spijse eñ verwaringe, vant maetsel des Palleys, wonderlijcke dieren, vander spijssen diemē den heere Muteezuma voordraecht. Oock met wat Ceremonien dit gheschiet, hoe dickwils hy hem des daechs vercleet, met wat Ceremonien die heer Muteezuma aenghesproken wort.

DJe eere des heeren Muteezume aengaende, ende andere wonderlijcke dinghen, die hy tot den staet sijnder grootmachticheyt heeft, moet ick een weynich meldinghe doen. Ende ick bekenne uwer Key. Ma. vrij, dat ick niet en weet, waer ick dbeginsel nemen sal, oock waer ick dat eynde vinden sal, dat ick doch den weynichsten deel volbrenghen mochte, want soo ick uwer Key. Ma. te voren ghemelt hebbe, wat doch voer een macht eens Barbarischen heeren, desen te ghelijcken sy, oft eenich rijckdom grooter sijn conde, welcke goude ende siluere beelden, van vederen oft pluymen, edel ghesteente, ende alderley aert onder den hemel, in sijnder heerschappijen in sulcker maeten heeft connen besitten, die goude eñ siluere beelden sijn soo contrefaytelijck voort ghebracht dat ghecn constelijcker meester by ons, beter gheproportioneert maken en conde. Maer wat van edelen ghesteenten gemaeckt is, en mach ghecn menschelijck verstant gherekenen, met wat werck instrumenten men dese dingen make. Maer dat wederwerck waer in sulcker maeten, datmens noch in wasch noch in syden met der naelden ghestickt, wonderlijcker maeken conde. Jck en heb niet connen vernemen, hoe verre dat haer Muteezume heerschappije strecke, want hy schickt wt sijnder stadt aen alle canten sijne Legaten oft bootschappen met sijnen beuel, in die twee hondert mijlen weechs, welcke sy ghehoorsaem sijn, hoe wel sommighe landen ontrent sijnder heerschappijen geleghen, daer mede hy heeft te crijghen, ende soo ick hebbe connen vernemen, is sijne regeringhe soo wijdt, als heel Hispanien, want hy heeft ouer die tsestich mijlen ouer den Putunchan den stroom Grisalue, sijne boden gheschickt tot eender stadt met namen Cumatan, dat die selue quamen, ende uwe Key. Ma. ghehoorsaemheyt bewesen, dwelck vander grooter stadt leet, twee hondert ende twintich mijlen. Maer tot in die hondert ende vijftich heb ick onse Spaengiaerden te besichtighen geschickt, die landtsheeren seer nae al, ende sonderlinghe die naeste, residcren in desser stadt, den meesten deel tijdts des jaers, als bouen ghemelt is. Ende die ghemelde landtsheeren hebben ghemeynlijck haere eerste ghebozene sonen te dienste aen des heeren Muteezume hof, ende een yeghelijck dier heeren, hebben op haer

Cortesius ontschuldicht hē/ dz hijs vā stucke tot stucke niet vertellen en can.

Hoe verre haer die heerschappije Muteezuma strecken.

Digitized by Google

Die Barbariſche heerē handelingen/ dat ſy der voornemē heerē kinderē licuer dan boerē knechtē te dienſte hebben.

plaetſen ſloten, daer in haer crijchſvolck, eñ haer incomē eñ dienſt Rentmeeſter en regeerders hen houden, welcke dat geene regeren, wat hen in den landtſchappen incomende is, verrekenen alle dinghen, wat elcke landtſchap tot tributyt ſchuldich is. Sy hebben haere Caracteren ende figuren opt pampier dat ſy maken, die ſy verſtaen. Ende een yeghelijcke landtſchap ofte voechdije heeft haeren ſonderlijcken tax ende laſt, nae wtwijſen des ampts oft officie, alſo dat onder die macht Muteezume comen alderley manieren oft ſoorten, watmen in alle deſe landen vinden can. Het vreeſen ende ontſien hem die abſenten ghelijck ſoo wel als die teghenwoordighe oft preſenten, dat ick ghecloue datmen gheenen Potentaeten in der weerelt meer en ontſiet. Hy heeft binnen ende buytē der ſtadt veel meer luſthuyſen dant te ſegghen is, ende ſulcken die wel betaemen eenighe groote Vorſten ende heeren. Ende heeft binnen der ſtadt tot ſijnen verdoene, ſoo wijde Palleyſen ende ſoo wonderlijcke, dat my onmoghelijck dunct, die groote wijdde ende nutzheyt te vertellen, van des weghen en wil ick my daer toe niet beghenen, dat ick yet daer af vertelle, ſonder dat alleene, dat in Hiſpania dier ghelijcken niet en ſijn. Hy heeft anderſijns noch een Palleys, ſeer nae by ſoo goet als dat ghene, inden welcken eenen ſchoonen luſthof met luſtighen venſteren diemē daerin ſiet ſtaen, met marmoren eñ anderen chierag'en van Jaſpide wel verchiert. In deſen Palleyſe waerē cameren, daerinne twee gheweldighe Vorſten, met haeren hofghеſinne, wel plaetſe om herberghe hebben mochten. In deſen Palleyſe waeren thien vijuers, daer in alderley aert van wateruoghelen, deſer landen, dier veel ende menigherley ſijn, daer toe oock andere voghelen, ende diemen daghelijcx ghebruyckt ende op voedt, als zee voghelen, die ſelue ghinghen in ghеſouten vijuers, die andere van ſueten wateren, voer die ghene, die in die riuieren gaen, ſijn ſoete wateren, welcke wateren men tot ſekeren tijden af latet, daer mede die vijuers ghеſuyuert werden, ende daer nae laetmenſe duer haere canaelkens weder in, ende eens yeghelijcken aert ſonderlinghe ſpijſet men met haeren eygenen ende ghewoonlijcken ſpijſen, alſoo welcke viſch eten, die ſpijſtmen met viſſchen, ende wat wormen, met wormē, ende welcke Mayz met Mayz, ende welcke cleyn ſaet, met cleynen ſaede. Ende dat ſchrijf ick uwer Keyſerlijcke Maieſteyt voer eē waerheyt, datmen den voghelen die viſch eten twee hondert ende vijftich pondt viſch daghelijcx gheeft, van dien diemen in den ghеſouten zee vangt, dit gheuoghelte verwaren ende beſoorghen drye hondert mannen, die gheen ander dinghen te doen en hebben. Voorder het is oock ſommige anderen beuolen, die voghelen te meeſteren, op alle vijueren ſtaē luſthuyſen, ſeer heerlijck ende coſtelijck ghebouwet, daer in die heer Muteczuma ſomtijden van corte wijls weghen ſpaceren gaet. In een ander ghemack deſes Palleys, houdt hy lieden van kinderen ende wijuen, van der ghеboorte aen, van aenſicht, lijf, haer, oogleden, ende wijnbrauwen wit, hy heeft oock een wijdt, ende ſterck huys, daer in waer een wijdt ſpaceerhuys, welcke van Pilaernen daer mede het onderſet is, Periſtilium ghenoempt, dit was met marmorſtucken gheplaueyt, ende ſchoon gheſchockieert ghelijck een ſchaeckbert. Ende die huyſen ſijn diepe by nae anderhalf mans lengde, ende die wijdde ſeſſe vademen int viercant. Ende tuſſchen elcker deſer wooninghen, ſietmen der voghelen eenen, die vanden roof leuen, van den Hauick aene, tot op den Arent, ſoo vele, ende meer dan men in Hiſpania vinden mach, ende dier eener yegelijcken aert een groot ghetal, in deſen voghelhuyſen ſijn boomen daer op die vogelen ſitten. Item een andere buyten onder den netten, ende op die eene ſitten die voghelen by nachte alſt reghen weder is. Maer op die andere, connen ſy wt aen die ſonne ende locht comen, als ſy cranck ſijn. Deſe voghelen alle, ſpijſt men alle met hinnen, ende met gheen ander ſpijſe. In dit ſelue Palleys int onderſte deel, ſijn ſommighe wijde ſaelen, hebben groote holen met grooten houten ghеſloten, daer inne ſijn den meeſtendeel Leeuwen, Tygerdieren, Wolluen, Voſſen, ende menigherley aert van catten. Ende deſe dieren alle van voghelen, ende vierpoetighen is, een groot ghetal, dien men hinnen ghenoech gheeft.

Beſchrijuingeeens Palleys van ſtuck tot ſtuck.

Alderley aert van watervoghelen.

Meniger lep watervogelen in die vijuerē

Muteezuma heeft menigherley woonderlijcke dieren.

Leeuwen/ Tygerdieren/ eñ andere dieren.

Digitized by Google

Tot verwaringhe deſer dieren, ſijn andere driehondert mannen daer toe gheordineert. Hy heeft eē ander huys, daer in hy veel wonderlijcke mans ende wijfs, dwergen, bulteners, wiſſelkinderen, ende anderſins wter maten miſſchapene lieden. Een yeghelijcke aert der wonder dieren, heeft hare ſonderlinge, ende afgedeylde woonnge, eñ hebben lieden die hen in hare crancheden raet ende hulpe doen. Ick ouerloope ander huyſen in der ſtadt, dis alleenlijc van luſts wegen gemaect ſijn, die wijle der ſelver vele eñ menigerley ſorte ſijn. Sijns hofgeſins ordinantie is in deſer manieren, wanneer den dach aencoemt, comen vijf oft ſeſſehondert voornēſte mannen te houe, die ſittē ende ſpaceren daer, inden ſale ende ſpaceerhuyſen die inden huyſe ſijn wachten daer, en gaen noch niet voor hem inne. Maer hare dienaers, ende die op hē wachten, vullen ſeer na drie regenhouen, ende een wijde ſtrate. Deſe wachten daer eenen gantſchen dach, ende en treckē niet af, tot dat die nacht aen coempt. Ende ter tijdt dat Muteezuma ter tafelen ſidt, en wort hen gheen ſlechtere ſpijſe voorgeſet dan haren heere, ſy deylē daer af harē dieneren. Die ſpijs camerē ende wijn kelders ſtaen eenen yegelijcken open. Men gheeft oock allen hongerigen te eten eñ te dincken. Int eten dragen wort een ſulcke maniere gehouden, driehondert oft meer iongē ghe geſellen, brengen ontallijcke ſpijſe des morgēs, ende des auonts, van alderley ſorte etender ſpijſen, als van vleeſch, van viſchen, vruchten ende cruydē, diemen in deſen landen hebben mach. Eñ vā coude wegen deſer lantſchappen, heeftmen onder elcke ſchotele een goet pannecken met viere, daer mede die ſpijſe door dat vercoudē niet argher en worde. Ende deſe ſpijſe ſetmen al te ſamen in een groote ſale, daer hy pleech te eten, ende is ſchier die gantſche ſale met tapiſſerije (ſteris) gechiert eñ gherevnicht, wort met ſpijſe geuult. Maer die heer Muteezuma ſit op een ander lederē cuſſen, ſeer werckelijck gemaect die wijle dat hy eet, eē weynich van daer ſittē ter tafelen vijf oft ſeſſe oude mannen, welckē hy vander ſpijſen hem daer gheſet biedet. Is eener vanden tafel dieneren voorhanden, die die ſpijſe daer ſet eñ wech neemt, eyſcht hy vanden ghenen die daer buyten ſtaen, ſpijſe die beter voor den heere is, hy waſcht ſyne handen eer dat hy eetet. Ende wanneer hy gegeten heeft, ende die dwale daer aē hy die handē droocht, en gebruyct hy nz meer, ghelijckerwijs oock op die ſchotelen ende telioozen, daer in een mael ſpijſe ter tafelen is gedragen en derfmen gheen ſpijſe meer in doen, ſy en ware dan van nieu gemaect. Effen deſe gewoonheyt wort ooc met den vier pannekens ghehouden. Des daechs vercleet hy hem viermael, ende en ghebruyct niet meer dat voorgaende cleet, welcke in den palleyſe gaet, moet met bloote voeten inne gaen. Ende wanneer die gene die voor hem geroepē ſijn, ſtaen voor hem met geneychden hoofde ende oogen, ende met ſeer nedergebogē lijue, wanneer ſy hem aenſprekē, en ſien ſy hem int aenſicht niet aen, dwelck een teecken eender grooter ootmoedicheyt ende eerbiedinghe is, want ic ben gewaer worden, dat ſy daer om doen, want ſommighe der landtſheerē hebben myne Spaengiaerden aen comē, waerom ſy, als ſy my aenſpracken, op ghe-recht my aenſien, dwelck ſy voor een ſlecht verceringe oft eerbiedinge houden.

Dziehondert mānē verwaren die dieren Muteezuma.

Hoe Muteezuma ſijn hofgeſinne hout

Een pōpe-riſe / noch by den Griecken noch Latijnē geleſen.

Ceremonie daer mede men den heere Muteezuma aenſpreect.

Wyatmen voor ſpijſe den heere Muteezuma voorſet

Dat xvij. Capittel / van

ſeden ende manieren, ſo die heere Muteezuma ende die ſynen gebruyckē, wanneer hy wt gaet, Corteſij groote neerſticheyt, vā ouerleueringe ſommigher brieuen Corteſio, wiſendinge ſommiger Spaengiaerdē, ſommiger aencoemſte van Naruaez, Corteſij weruinge ende clachte aen Naruaez, afual der Cinpualiler.

Als die heer Muteezuma wt gaet, dwelck ſelden gheſchiet, ſo wachtē ſy alle op dē dienſt, maer die hem teghen comen, die keeren haer aenſicht van hē, dat ſy hē geens weechs aen en ſien, eñ alſo lange tot dat hy voorby is, blijuen ſy onbewegelijck, voor hem gaet, altijt eene vanden ſynen, die draecht drie conſtelijcke rechte ſtaefkens, welck ick meyne daerom te geſchiene, dat dat volck ſijnder teghenwoordicheyt vermaent worde. Maer wanneer hy wt die roſbaer tredet, ſo draecht hy eens wt den ſynen ende dat ſelue behout hy ſo lange, tot dat hy ter voorgenoemder plaetſen coemt, het ſijn die manieren ende pomperije ſo menigerley, die de heere Mu-

Voor Muteezuma gaet eener met drie ſtaefkens.

Digitized by Google

teezuma in sijn hofgesinne pleech te houden, dat ic veel meer tijts behoefde, dan ick nv en hebbe, ende ooc eē beter memorie, om dit al te onthouden, want ick en acht ghee nen wt den Saladineren ofte ongelooui gen heeren. Dier wy weten, soo veel ende menigherley manieren ende pomperijen in haer hofghesinne te hebben. Ick bin in deser hooch beroemder stadt gheweseu, die handelinghen, die ick tot uwer Key. Ma. meynde toe te behooren wt rechtede, ende voorsieninge dede, eñ der stadt ruste maec te. Ende dat ick die lantschappen, die bewoonde plaetsen, als steden dorpen uwer Key. Ma. ghetrou eñ willich maecte. Dat ic dat berchwerck besichtichde, ende andere secreten der landen, sonderlinge des hee ren Muteezuma, syner nagebueren, ende andere daer mede hy kennisse hadde, kennisse creghe. Dese dinghen sijn in sulcker maten gheschapen, soo wonderlijck, dattet schier onghcloffelijc geacht conde worden. Ende dit alles geschiet met dē synen ende der inwooner genechden wille, al hadden sy uwe Key. Ma. vanden beghinsel tot eenen Coninck ghehadt, eñ voor haren rechten heere ghekent, vereenichden oock niet met weynigeren wille, alle dat ghene, dat ick in uwer Key. Ma. name wat opleyde. Jck ben ooc in anderen uwer Key. M. pro fijt eñ vromē dienst niet weyniger gheacht geweest, vanden achsten dach des winter maēts des M. D. xix. iaers tot op dē ingāe des Meys des loopenden M. D. xx. iaer. Daer in ic in deser beroemder stadt vredelijc eñ met rustē geweest ben. Jck heb ooc veel Spaengiaerden hier ende ghinder gesonden, vele ende menigerley lantschappen te beureden, ende in den lantschappen vlecken om wooningē te bouwē. Jck wacht te oock met groot verlanghen op scheyen, met antwoorde op mijn relatie, die ick vā desen landen vant beghintsel uwer Key. Ma. ouerghescbict hebbe, dat ick door die selue op eene veel beter maniere, oock nv, uwer Key. Ma. toe schicke dit gout ende cleynodien, die ic hier voor uwe Key. Ma. geordineert hebbe.

Cortesij neerstichz om alledingen te vernemen.

Beschrijuinge der tijt die Cortesius te Temixtitā geweest is.

Het wort Cortesio te kennen ghegeue/ sommighe ongewoonlijcke scepē nieuwelijc aencomen te syne.

Het sijn voor my ghecomen sommighe lantsheren Muteezume leenlieden, na aē die zee ligghende, my te kennen te gheuen, hoe by sinte Mertens berghen, welcke aē den oeuer ligghen voor S. Johans haue ne aengecomen sijn, achtien schepen, maer en wisten niet wie die warē, want so haest sy die gewaer werden, hadden sy haestelijc tot hem gecomen. Na desen is een andere ghecomen, wt den eylande Ferdinandinam, heeft my brieuen ghebracht van eenen Spaengiaert, dien ic aen den oeuer der zee geordineert hadde, dat, oft moghelijc sommige schepē daer aē quamē, soude hy my tegē hē waerschouwen. Ooc die stadt die ic by der hauene te bewoonen voorghe nomen hadde, daer mede sy niet ontogen, onwetende tot welcker plaetsen ic ware, ge lijc te voeren een eenich schip by S. Johās hauene gesiē was geworde. Eñ so vele hy van verre siē conde, heeft hy aen dē oeuer der zee omgesien, maer geē ander sien mo gen, heeft gedacht, het ware dat schip, dz ic uwer Key. Ma. ouergeschict hadde, meynēde dat die tijt der wedercomst voorhan den te syne. Eñ op dat hy dat weē mocht, heeft hy aldaer verwacht, tot dat het ghenoēde schip aen lant quame, eñ in die station in voere, dat hy daer af een verstant name, eñ om my dat te kennē te geuē haestede. Als ick desen brief ouergelesen hadde, heb ick twee Spaengiaerts wech ghe schict, dat den eenen desen, der ander eenē anderē wech toge, op dat ons niet en ghe buerde als desen, die dan vandē seluē sche pe gesonden, sy niet en vonden. Desen heb ic beuel gegeuen, tot gheender plaetsen te toeuen, tot dat sy aen die hauene quamen, eñ gewaer worden, hoe veel schepen daer aen ghecomē waren, ende wt wat lant dat sy waren, watmen in den schepen voerde, eñ dan weder keerdē, eñ my sulex te kennē gauen. Jck heb oock eenen anderen ghe schict tot der stadt des Veræ Cruycis, te kennen geuende wat ic vernomen hadde vandē schepē, sy soudē hare bespieders hou den, eñ wat sy vernamen souden sy my te kennē geuē. Jc heb ooc eenē anderen ghe schict tot dē voecht, dien ic met hondert eñ vijftich voetknechtē (so ic uwer Key. Ma. te voren vertelt hebbe) gheschict hadde in die lantschap eñ hauene Quacucalco, om wooningē te bouwē, dē welckē ic door brieuē beual, waer hē die bode aē quame, daer soude hy blijuen, eñ niet voorder trecken, tot dat hy anderen beuel van my hadde, want ick vermaende hem, my ware te kennen gegeuen, hoe dat sommige schepē wa-

Eē sonderlijc omsien Cortesij in synen hādelingē

Twee Spaengiaerden tot twee plaetsen geordineert.

waren in die hauene aen comen, welcke (als namaels geuondē wert) van haerder aencoemſte eer ghehoort hadde, dan hem myne brieuen waren gheleuert. Nae deſen afſcheyt ſijn vijfthiene gehcele dagen ghe paſſeert, dat wy gantſch niet ghehoort en hebben, eñ en hebben ooc van dier gheene antwoorde gehadt, dwelck my opt hooch-ſte verwonderde. Na welcke tijt ſijn ande-re Indianeren gecomē, welck ooc des hee-ren Muteezuma leen lieden waren, heb-ben my te kennen gegeuen, dat die gemel-de ſchepen in die hauene hare anckeren inghеſoncken hadden, ende die lieden hen wt den ſchepen gedaen, ende eenen hoope met hen gebracht, welcker waren tachten-tich reyſighen achthondert voetknechten, thien oft twelf ſtucken gheſchuts, ende dit was al ghefigureert op haerder ſorte pam pieren, om dit den heere Muteezuma te la ten ſien. Sy hebben ooc te kennen ghege-uen, dat die Spaengiaert, dien ick tot eenē ſtadthouder aen den ouer der zee geordi-neert hadde, ende andere boden van my daer henen geſchict, waren by die gene, die hen wt den ſchepen gedaen hadden, had-den den Indianeren beuolē, dat ſy my ſou den te kennen gheuen, dat haer voecht oft ſtadthouder geuanghen ware, eñ en wilde hem niet toe ghelaten worden weder te co-men, als ick dat verſtaen hadde, heb ic my voorgenomē mijnen prieſter die ick by my hadde, met mijnen ende dier regentē van-den Veræ Cruyce die by my inder ghe-melder ſtadt waren brieuen te ſchicken, welcke brieuen waren te leueren, den ouer ſten ende lieden, die in deſen ſchepen warē aen comen. Deſe met veel woorden te ken nen geuē, wat my in deſe plaetſen geſchiet was, hoe veel ick ſtedekens eñ dorpen inge nomen ende gecregen hadde, hadde die in uwe Key. Ma. name dienſtbaerheyt met aller ruſten, ende hadde den ouerſten hee-ren deſer landen geuangen, ende ware in deſer beroemder ſtadt, gaf hen ooc te ken nen, wat dit voor een ſtadt ware van gout ende ſtuckē ſo ic uwer Key. Ma. in handē hadde. Item hoe ick eerſt uwe Key. Ma. nieuwelijck van deſen landen relatie ouer geſchict hebbe, badt ſy hier mede, ſy ſoudē my te kennen geuen, wie ſy waren, ende oft ſy waren wt den Coninckrijcken eñ heer-ſchappijen uwer Key. Ma. gheboren. Sy ſouden my ooc ſchriftelijck te weten doē, oft ſy in deſen landen, wt uwer Key. Ma. beuel aencomen waren, ende oft ſy aldaer wilden wooninge ſoecken ende maken, eñ oft ſy voorder trecken wilden oft om kee-ren. Ende waert dat ſy gebreck van noot-druftigen ſaken hadden, ſoo wilde ick my beneerſtigen, hen voorſieninge ende hulpe te doē. Maer waert ſy nz wt deſen Conine rijcken en waren, ſoo ſouden ſy my dit in ghelijcker manieren de wete doen, wat ſy gebreck oft afgangs haddē, ende boot my aen, dat ick wilde hen, ſo vele my mogelijc ware hulpe bewijſſen, waert niet, ſoo wilde ick hen in uwer Key. Ma. name geboden hebben, dat ſy ſouden wt haren prouintien wech trecken ende hen niet daer in neder-laten, waert dat ſy dat deden, wel eñ goet, waert niet, ſo wilde ic alſo ſterc als ic vare met mijnen Spaengiaerden ende lantſlie den, teghen haer te trecken verdacht ſijn, haer te vanghen, oft ter neder te legghen, als die vreemden, die hen dorſten onder-ſtaen, uwer Key. Ma. in haer Coninerijck ende heerſchappijen een inbrekē te doene. Nae deſe prieſters met den brieuen wech-ſendinghe ende afſcheyt, ouer viſſ daghen ſijn tot my in der ſtadt Temixtitan ghe-comen twintich Spaengiaerden, van dien ic in die ſtadt des Veræ Cruyces, tot rē be ſettinge ghelaten hadde, brachten met hen eenen prieſter eñ twee weerlijcke, die in der ſtadt des Veræ Cruces betredē waren, wt welcken ick verſtaen hebbe, dat deſe ſche-pen ende mannen, die in die hauene aenco men waren, waren daer henen ghecomen wt beuel Didaci Velazquez, welcke is die regeerder inden eylande Ferdinandine, eñ hoe dat ſijn ſtadthouder, ende voerder der ſchepen ware eender met name Päphilus Naruaez, ghemeldes eylants inwoonder, hoe hy met hem gebracht hadde, tachten-tich reyſighen, met veel gheſchuts, ende achthondert voetknechten, onder welcken gauen ſy te kennē, tachtentich haken ſchut ters, ſtaelen boghen ſchutters, hondert en twintich. Deſe Generael eñ ouerſte, tooch als een ſtadthouder des regeerder heeren aller dier landen, ende hy hebbe van uwer Key. Ma. beuel, ende dien ick aen die ha-uene ghelaten hadde. Ende die boden die ick gheſonden hadde, waren alreede by dē ghemelden Naruaez, welcke deſe wert op

gehou-

Het wort Cortesio te kēnē ge-geuen/hoe die ſchepē reyſigē eñ voetuolck/ met groot gheſchut ſijn aē dat lant comē

Die ſtadt-houder Corteſis wort ghe-uangen.

Wat Cor teſius aen die ghene ſchrijft die my dē ſche pen aenge comēwarē

Hoe hem Corteſius tegē dē aē comenden aenbiet.

Corteſius vernemt hoe Dida cus Velaz quez ſcepē

Naruaez coēt als eē generael aen deſe plaetſen.

Digitized by Google

houdē. Die selue hadde wt desen vernomē, hoe dat ic daer eene vlecke om te bewoonē, ende vander ghedachter hauene twelf mijlen, ghebout hadde, dat volck dat daer ware, was van my daer henen gheset. Ende in ghelijcker manieren oock, wat voor volck ick in die voechdije Quacucalco gheordineert hadde. Item dat van der hauene aen, dertich mijlen ware, in die lantschap Tuchitebeque, ghenoemt. In somma wat ick uwer Keyser. Maiest. dienst in desen landen ghehandelt, wat ick voor dorpen ende steden aen uwer Keyser. Maiest. ghebracht hadde, hoe ick dese, midtsgaders der beroēder stadt Temixtitan in allen rusten ende vrede inne hadde. Item wat ick woor gout ende cleynodien in desen landen ghecregen hadde. Ende hoe hy van dien wilde vercondicht worden van alle dat ghene, dat my tot noch toe ghemoet was. Item hoe dat sy gedachter Naruaez tot der stadt des Vercē Crucis ghesonden hadde, dat sy die borghers der seluer stadt, soo verre alst moghelijck ware aenspraecken, ende dat sijse daer henen brenghen soudē, dat sy hem nauolchden, ende hem teghen my ter weire stellen, ende hebben met hen ghebracht seer nae by hondert sendtbrieuen, die welcke gheschickt werdē van Naruaez eñ synen ghesellen, die inder gemelder stadt wachtedē, welcker inhouden was. Sy souden allen dien ontwijfelijcken gheloue gheuen, wat hy den priester, ende syne ghesellen hen voorhouden souden, gheloofde hen, welcke op deser maniere hem volghen souden, die wilde hy in ghenaden bedencken. Maer welcke hen teghen hem stellen wilden, die soude hy qualijcken straffen, ende veel anders dier ghelijcken was in desen brieuen begrepen. Dit heeft my die ghemelde priester met synen ghesellen te kennen ghegheuen. Ende ghelijck in den seluen ooghenblick, quam een andere Spaengiaert wt den ghenen die oock gheordineert hadde in die prouintie Qualcucalco, bracht my brieuen van Johanne Velazquez, van Leo haren regenten oft ouersten, om my te kennen te gheuen, dat dit volck dat aen gheeomen waere, sy Pamphili van Naruaez, die quame wt beuel Didaci Velazquez met crijchsuolck dat hy by hem hadde. Item die brieuen, die Naruaez by eenen Indianeren tot desen voecht gheschickt hadde, als tot eenen neue Didaci Velazquez, maer als tot eenen susterman Naruaez, heeft hy by den seluen ghemaeckt, oock my toe te schicken, welcke inhouden waeren, hy hadde van myne boden verstaen, mijn voecht met synen volcke hadde hem aldaer gheleydt, hy riede hem, dat hy sonder vertreck met synen crijchsuolck tot Naruaez reysen soude. Ist dat hy desen volchde, soo dede wat hy behoorde ende schuldich waere, hy wiste seer wel, dat hy by my door ghewelt was, welcker voecht die uwe Keyserlijcke Maiesteyt verbonden, ende met dienst verplicht, eñ en heeft niet alleen dat veracht, dat van Naruaez hem door brieuen is voorgheslaghen ghe worden. Sonder hy heeft van stonden aē, brieuen aen my gesonden, hoe dz hy is afgetoghen, om met alle synen crijchsuolck tot my te comen. Ende hoe wel hem te wete ghedaen was ghe worden, vanden priester ende van twee sijnder ghesellen van veeler dinghen, sonder linghe vanden ghenen, die Didæcus Velazquez ende Naruaez voorghenomen. Ende hoe hy met desen schepen ende volck, dat aen comen ware, teghen my tooch welck alle wt dier oorsaken was. Die wijle ick dier verhandelinghen in desen landen van my ghe schiet uwer Keyserlijcker Maiesteyt ende niet Didaco Velazquez die relation ouerghe schickt hebbe, van des weghen waer hy daer henen bedacht, teghen my allen vyandelijcken wille te bewijsen, tooghe teghen my, op dat sy my midtsgaders den mynen die nv in die acht ghedaen, woudē nae den leuen stellen. Ick heb oock voorder vernomē, hoe dat der Licentiaet Rodoricus van Fygueroa der richter der regeeringhe des nieuwen eylants, die richters eñ andere officieren die aldaer woonen, ende so haest alst voor haren oren ghecomen is, dat Didacus Velazquez die schepen toe ruste de, hebben sy in haer voornemen ghesien, waer henen hy de schicken wilde. Die wijle het hen condt ende kennelijck was, dat dit tot openbaren schaden ende achterdeel uwer Keyserlijcker Maiesteyt reyeken soude, ende hebbense gheschickt den Licentiaten Lucam Velasquez Aylon, ee nen wt den ghenoemden richteren, met eenen beuel te vermaenen ende te ghebieden den Didaco Velazquez, hy soude ghe-

Naruaez schiet bespieders te Vere Crucis.

Cortesius woort door brieuē ghewaerscout vā der aē coēste Naruaez.

Naruaez schrijft Johanni Velazquez/ hi soude van Cortesio af vallen.

Johannis Velazquez trouwe eñ ghelooue/ welcke onaengesien bloetvrie scap ende swaghers cap/ heeft Cortesio gelooue ge houden/

Waerom Didacus Velazquez Cortesium mz vyantscap veruolcht.

Die vā de regimētvā dē nieuwē eylāde verbiedē Didaco/ niet weech te scepen.

Digitized by Google

gedencken, die schipruſtinghe niet wech te voeren. Deſe is daer henen gecomen, heeft geuonden den Didacum Velazquez, met der ſchepinge ende mannen, by der inuaert des eylants Fernandine, gerust ſijnde om ter terſtont vã lande te ſchepẽ, eñ ſijn alle tot der ſchepinghe bereyt, heeft hy hen vermaent niet te trecken, dit wilde uwe Key. Ma. tot grooten ſchaden ende achterdeel reycken, heeft hem daer neuen die straffinghe daer op voorgehouden. Maer hy onaenghesien, wat hem die Licentiaet gheboot, heeft ſy geheeten van lande te varẽ, daer by hen voorgehouden des Licentiatẽ tegenwoordicheyt, beuel, ende voornemen, datmen te weten te ſchadẽ, ſo wt deſer reyſen ſpruyten mochte, af te keeren, die wijle deſen ende eenen yegelijcken, dat quaet gemoet ende voornemen, daerinne deſe ſchepinghe wech voer, ſeer wel cont ware. Nu hebbe ick mijnen prieſter met brieuen tot Naruaez gheſonden, met dien hem te kennen gegheuen my vanden ſelue prieſter ende ſynen geſellen vernomen te hebben, wie die regent ware, die met den ſchepen is aengecomen, dies ick my ſeer verblijde, want ick dachte ander ſins, waerom die boden die ick wt gheſchict hadde niet weder gecomen en waren. Ende ic verwonderde my oock, dat hy, na dien hy verſtaen hadde, my in deſen plaetſen, in uwer Key. M. dienſt verbonden ſijn, niet tot my geſchreuen, noch eenighe bootſchap tot my geſonden en hadde, om my ſyne aencoemſte te kennen te gheuen, die wijle ick certeynlijc wiſte, dat ick ſijner aencoemſte my hoochlijck verblijden ſoude, eens deels die wijle wy te voren goede vrienden waren geweeſt, eensdeels die wijle in uwer Key. M. dienſt alhier gecomen waren, ende my ware opt hoochſte aengenomen ſulcx te vernemen. Maer het bevreemde my opt hoochſte aẽ hem dat hy practijcken (ſoo hy dan dede) tegẽ mijn voornemẽ, ende mijn crijchsvolck die in uwer Key. Ma. dienſt waren, met ſchrijuen onderſtonde te beweghen, dat ſy die gheweire ende wapen tegen my te ghebruycken, ende van my tot hem te vallen, ghelijck als oft onſer sommighe Chriſten waren, ende ſommighe onghetrouwe, oft dat sommighe uwer Key. Ma. met dienſt verbonden waren, ende die andere niet. Ende badt hem, hy wilde hẽ voortaen des ſtuers niet meer gebruycken, ſonder hy ſoude my te kennẽ geuẽ die oorſake ſyner toecomſte. Item hoe my ware te kennen gegheuen, hoe dat hy een Generael, regent, ſtadthouder ende gubernator des Didaci Velazquez noemen liet. Jae hoe hy in der gantſche prouintien hadde laten wtroepẽ, datmen hen alſo met deſen namen ouer al noemen ſoude. Item hoe hy alreede richters ende regenten ordineerde, ende dat hy hem der iuſtitie onderwonde ende aẽ hem nam, welck tegen ſijn verbont, ende uwer Key. Ma. inſettinghe ende ordinantie ware, ſoo deſe prouintiẽ gemelder Key. Ma. onderdanich waren, ende vanden onderdanen opt onderdanichſte vereert worde. Eñ hoe dat in deſen landen lieden waren, dien die ſententien, richter, officie ende regeerinｇhe beuolen ware, hy ſoude hen deſer tijtelen niet onderwinden noch aennemen, die wijle hy daer toe, noch van niemandt en ware toeghelaten. Noch hadde hy eenich beuel vã uwer Key. M. ſulcx te dvẽ, begeerde hy, dat hy my dien ſoude laten ſien, eñ vermaende hem, dat hy ſulcx my ende der regeeringhe uwer ſtadt ten Verꝛe Crucis voor leyde, welcken ick ende die regeeringe geneycht ſijn te volgen, als den beuele onſer rechten ende natuerlijcken Heeren, het ſoude met den werrken volbracht worden, ſo vele, als in Keyſerlijcken dienſt uwer Ma. te profijte dienen ſoude. Wanꝛ ic ware in deſer ſtadt, ende hadde dẽ heere daer inne in mijnder macht, eñ ick hadde daer inne te ſamen ghebracht, een naemachtich getal gouts, eensdels voor uwer Key. M. eensdeels tot onderhoudinghe van my, eñ dier die by my ſijn, welc ic niet verlaten en doꝛſte, ick vreeſde, dat na mijnen affſcheyden van deſer ſtadt, die borgheren van my af vallen ſouden. Ende dat deſe ſtadt met ſo veel gouts ende cleynodien verloren waren, ooc die voechdijen begonſten af te vallen. Ick hebbe oock op ghelijcke manierẽ deſen prieſter brief ghegheuen, aen den gemelden Licentiaten Aylon (ſo ick daer nae vernomen hebbe) daer hy der prieſter daer henen gecomẽ was Naruaez geuanghen, ende alſo gheuanghen met twee ſchepen achterwaerts gheſchict heeft. Effen op dẽ ſelue dach daer die prieſter is vã geſcheidẽ, is eener tot my ghecomen, van deſen bodẽ die daer woonen in der ſtadt des Verꝛe Cru-

Cortesius ſchict brieuen tot Naruaez

Cortesius begeert aẽ Naruaez

Cortesius clacht tegẽ Naruaez

Cortesius begeert oft hy eenich beuel van Key. M. hadde ſoude hist laten ſien.

Naruaez vangt den Licentiate Aylon ſynẽ cancelier op dat hy hẽ ſynen handel niet en verwerre.

Digitized by Google

Crucis, het waren alle inwoonders der prouintien tot den Naruaez geuallen, principalijck die van Cinpual ende hare bontgenoten, het en waren geene wt den inwoonderen deser prouintien inder stadt ghecomen, die syne schuldighe ghehoorsaemheyt oft dienste, noch in den slote noch in anderen dinghen ghelijck te voren bewese ende seyden. Naruaez hadde hen voorgehouden, dat ick quaet ware, maer hy ware om dier oorsake gecomen, dat hy my ende alle mijn volck vinghe, ende gheuanghen wech voerde, ende dat lant beschermde, hy hadde veel volcx met hem gebracht, so der mynen een cleyn getal was. Item hy had de veel meer peerden ende geschut met hē ghebracht, dan ick en hadde, ende sy werden hen den verwinder aenhangich maken. Sy seyden ock voorder, sy hadden vanden Indianerē verstaen, hoe dat Naruaez comende sijn soude tot Cinpual om daer te liggen, want sy wisten wel hoe verre hy vander stadt des Veræ Crucis ware. Item sy meynden (na dien sy synen quaden wille bedachten) hy der Naruaez werde van deser plaetse aen, alle die andere bestrijden, besondere die wijle hy die Indianeren der ghemelder stadt, op syner syden hadde, van dies wegen waren sy bedacht die stadt te verlaten, ende hen op eenē hooghen berch te doene tot eenen lantsheeren, die van uwer Key. M. leen heeft, ende oūse vrient ware, ende wilden daer vertoeuen tot dat ick hen te kennen gaue, hoe sy hen houden souden.

Die Cinpualer vallen af van Cortesio.

Die Spaengiaerts te Vere Crucis geuē te kennē/ dat sy die stadt verlaten willen/ wt vreese Naruaez.

Dat. xviij. Capittel / van

Cortesij sorchuuldicheyt, hoe ock Cortesius die Spaengiaerden den Muteezuma beueelt ende hy hem verwillicht sulcx ghetrouwelijc te doene, meldinge sommigher dinghen, Cortesij stantachticheyt ende ghetrouwicheyt ten lesten van Naruaez legaten, Cortesij antwoorde, heymelijcke practijcke teghen Cortesium, ende hoe die boden Cortesij sijn geuangen van Naruaez.

ALs ick nv haestelijck bedacht dat groote perijckele, dat voor handen was, die wijle dat die voechdijen eñ prouintien hadden op dat aensoecken Naruaez begonst afuallich te worden, dochte my, so ick my daer henen voechde, daer hy ware, soo worden die inwooneren vanden afval behouden conden gheworden, soo sy my teghenwoortich souden sien, ende en souden dat gheweire teghen my niet dorrē ghebruycken. Ick gedacht ooc eenen wech tevinden, dat den onraet, die opghestaen ware, conde afgestilt worden. Ben also op den seluen dach van daer vertrocken, heb die sterckte met Mayz wel besorcht verlaten. Daer in hondert ende veertich mannen, water ende geschut, maer met den anderen die ick daer hadde, heb ick my op dē wech ghemaect, ende my hebben gheleydt sommighe der Vorsten Muteezuma, den welcken ick voor mijnen wechrijden, met veel woorden aenghesproken hem voorgehouden hebbe, dat hy ghedachte aen dye leenen, daer mede hy uwer Key. Ma. verplicht ware, ende hoe uwer Key. Ma. in genaden bekennen soude eñ danckbaerhz hē bewijsen om alle diensten so hy uwe Key. Ma. ghedaen heeft, hebbe hem also hier mede die Spaengiaerden die daer bleuen ten hoochsten beuolen, midtsgaders dē goude ende cleynodien die hy my in uwer Key. Ma. name, eensdeels selue gheschenckt eñ toe gestelt, eensdeels den anderen, ons mede te deylen gemaeet heeft. Want ic ware bereet op den wech om te vernemen wie dese waren, die aen onse hauene aencomē ware, want ick en hadde tot noch toe niet cōnen vernemen, wie dese waren. Maer ic achte het waren quade lieden, uwer maiestaet niet onderdanich, hy seyde my toe hy wildese versien, van alle tgenedat hen van noode sijn soude, hy wilde ooc bewaren, al tgene dat ick daer liet, uwer Key. Ma. toebehoorende, ende die so met my togen, souden my gheleyden. Ick en soude my wt syner heerschappijen niet begeuen, sy wilden my in allen saken versien, ende hy badt my ernstelijck, oft ick beuonde dat dese quade lieden waren, dat ick hem dat van stonden aen soude die wete doē. Want hy wilde seer haestelijck een groot volck maken, die hen, om haer te bestrijden teghen toghen, ende hen vanden lande af drijuen. Maer ick heb hen om dit aen bieden hoochlijckē ghedanet, ende hem by goeder trouwen toegeseyt, uwer Key. Ma. wilde teghen hem om sulcker trouwē wille hem dāckaerheyt bewijsen, eñ in ghenaden bekennen, hebbe also op dit eenen syner sonen, ende sommi-

Cortesius beuelde die syne Muteezuma.

Muteezuma seyt Cortesio toe/ hy wil de Spaengiaerē versien die te Temixtitan bleue. Cortesius int afscheyden beueelt Muteezuma die sine

Digitized by Google

ghe heerē die by hem waerē, veel cleynodiē eñ cleederen geschenckt. In der stadt Churultecal, is my Johan Velazquez teghen gecomen (daer af ick te vorē meldinge gedaen hebbe, hoe hy wt mijn beuel te Quacucalco getoghen is) die tocch my toc met alle sijnen volcke (wighenomen sommighe die met cranckheyt beladen waerē) die ick met hem om in die stadt te treckē geschiet hadde. Met desen eñ den anderen, heb ick mijnen voorgenomen weeh volstreckt. Eñ vijfthien mijlen achter deser stadt Churultecal heb ick den priester aengecomē, welcker eenen wt den mijnen was die ick ghesehickt hadde, om te bespieden wie die waeren, die met haere schepinghe aen onse haūene aen comen waeren, dese heeft my brieuen van Naruaez gheleuert, welcker inhoudende was, hy hadde eenich beuel aen my, dat hem inghegheuen souden worden dese prouintien, voor Didaco Velazquez, eñ soude van stonden ane, tot hem comen, om hem ghehoorsaemheyt te bewijsen, eñ hy hadde alreede een stadt gebouwet, richter ende regeringhe gheset. Ick hebbe ock van den ghemelden priester vernomen, hoe hy den Licenciaten Aylon, sijnen Secretaris ende Commissaris geuanghen hadde, dien in twee schepen geset eñ achterwaert geschickt hebbe, hebbe hem met galen willen besteken, dat hy die sommige die de mijne daer henen brenghen wilden, dat sy tot hem dē Naruaez vielen. Item hoe hy vertelt hadde, dat sommighe Indianer die tot hem comen waerē te voete eñ te peerde. Itē hy hadde alle tgeschut af gelatē, dat hy op den schepē eñ op den lande hadde, op dz hy hen een vreese maken soude. Siet, hadde hy ghesproken, hoe ghy my wildet wederstant doen, soo ghy nae mijnen wille niet doen en wilt. Die priester seyde ock voorder, hy heeft by dē Naruaez gesiē, eenē wt den landtsheeren des heerē Muteczuma leenheerē, een landtpleger ouer alle landtschappen vandē geberchte tot aen die zee, hy wiste ock, dat die selue den Naruaez aengesproken hadde, in den naem des heeren Muteczume, eñ hadde hem geschenct sommige goudē cleynodien. Eñ daer tegen Naruaez heeft hem ock menigerley stucken gheschenct. Item hy wiste ock, dat hy vā der selver plactsen eenē legaet geschict te hebben tot den heere Muteczuma, gelouende hen los eñ vrij te makē, eñ hy wacre daer om daer comen, dat hy my ende mijn crijschsvolck vangen wilde, van des wegen soude hy haest vertreckē, die landē verlossen, hy en begeerde gheen goudt, sonder als hy my eñ die mijne geuangen hadde, wilde hy midtsgaders sijnē volcke, weder thuyswaert keeren, die landen eñ haere inwoonders ledich macken. Eyndelijck heeft hy vernomē, dat sijn voernemē is, hem in dien landen te setten deur eygene macht, oft hē schoon niemāt en wilde aē nemē. Eñ waer ick eñ mijn volck, hem voer eenē richter eñ regenten niet en wilden opnemē, soo wilde hy ons ouerallen eñ bestrijden. Eñ van dies weghen, heeft hy een verbont met den landt lieden gemaeckt, en sonderlinge met dē heer Muteczuma deur sijne boetschap. Als ick nv openbaerlijck eñ ooghensthijnlijck sach, den comenden schaden eñ achterdeel, soo uwer Key. Ma. wt desen verloopen saeken opstaen worde, noch onaengesien datmen my te kennen gaf, hy quame met een groote macht, eñ was hē van Didaco Velazquez beuolen, dat hy my, ende sommige wt den mijnen die hy in die acht gedaen hadde, waert dat wy in sijnen handen quamen, opt haestichste hangen dede, soo en hebbe ick my noch niet geweygert, hem naerder onder oogen te trecken, ende was daer hen verdracht, hen doch in sommiger maten te kennen te geuen, wat groo ter schaden ende achterdeel hy uwe Key. Mt. de voechde, oft ick hem vā sijn quaet voernemē brengen conste, ben alsoo in mijnen voerghenomen weeh voortgeuaren, eñ quam vijfthien mijlē voorby Cinpual daer Naruaez vertoefde. Is die priester weder tot my gecomē, welckē dat crijchsvolck ten Vera Crucis tot my gesonden hebben soo ick bouen gemelt hebbe, ende dien ick brieuen aen Naruaez ende Licenciaten Aylon ghegheuen hadde. Die selue seg ick, is tot my ghecomen, midtsgaders eenen anderen priester ende Andrea de Vero, een borgher des Eylandts Ferdinandinam, welcker ock met Naruaez aldaer aencomen was, die welcke int stede eens wederschrijuens op mijne brieuen, inden naem Naruaez gheboden heeft. Ick soude sonder weygheringhe tot hem trecken, my in sijne ghehoorsaemheyt begheuen, hem voer eenen Hertoghe kennen, hem dat landt

Cortesio worden brieue vā Naruaez gheleuert.

Mutecz me legaten spreckē den Naruaez ane/ ende begaeft hē.

Voernemē Naruaez om Cortesiū te vangē.

Cortesij standtachtichept eñ trouwe tegen Key. Ma.

Die legaten Naruaez begeren dz Cortesius die regeringe ouergeue.

innegeuen, eñ oft ick anders werde handelē, mochte my dat tot grootē schadē reyckē sy gauen voꝛe, Naruaez hadde eē groot gewelt eñ macht, maer wy eene seer cleyne, iae schier geene, eñ sonder die Spaēgiaerden die hy met hem gebracht hadde, waere hē oock dat lant volck gunstich. Ende oft ick hē soude die landē ingeuen, seydē sy my toe, schepen eñ prouande nae mijnen willē. Item ick mochte met allen den mijnen, die met my te trecken lust haddē, midtsgaders allen diē, die wy met ons wech voerē wildē, sonder eenige verachteringe af treckē. Itē die ander priester gaf voꝛe, het waere alsoo van Didaco Velazquez voerghenomen, sy souden hen op dese maniere met my vereenigē, hadde oock van des wegen den Naruaez eñ hen dē tween priesterē, allen volcomelijckē eñ oordenlijckē beuel gegeuen van des wegen waerē sy voerhanden eñ bereet, hē nae mijnē willen met my te vereenigen. Op dat heb ic hen geantwoꝛt, Ick wilde uwer Key. Ma. antwoꝛde eñ beuel (dz ick hem dese landen ingeuē soude) sien, soo sy een bescheet hebben, mogē sy die my in die regeringhe der stadt des Vereē Crucis, te kennen geuen, eñ dat nae Spaensche gewoonhz eñ ordinantie, alsdan wilde ick hē gehoꝛsaem sijn, eñ die selue gehoꝛsaemheyt int werck brengen. Maer die wijle ick sulck niet en sie, so en wacre ick ganis niet bedacht met eenigerley conditie, haer s willes te leuē. Sonder veel meer, ick midtsgaders mijnen volcke, waeren veel eer herē dese landē met perijckel eñ vreese ons lijfs eñ leuens, te beschermē, die wijle wy die gecreghen eñ tot vrede gebracht hebbē, eñ in onse sekere handē in uwer Key. Ma. naemen gehadt hebben, daer mede wy den onsen heere den Keyser niet trouweloos ende verraders beuonden en wozden. Maer sy hebbē ons voorder veelderley conditiē voergeslaghen, daer mede sy my op haere meyninge brachten, noch en heb ick my in geenen dier voerslagen willen begeuen, ick en hadde dan te voꝛen, uwer Key. Ma. beuel gesien, welcken sy doch my noyt en hebben willen te kennē geuen. Eyndelijck die twee priesteren, Andrea de Duero, eñ ick hebbe geconcordeert, dat der Naruaez met thien mannen, eñ ick oock met soo vele, van beyden sijden met sekeren geleyde sprake hielden, eñ aldaer waer hy eenich beuel hadde mochte hy dien te kennē geuen, eñ ick soude hem daer op bescheet geuē. Op dat heb ick hem een besegelt geleyde toegeschickt, eñ desgelijckē heeft hy my oock met eygener hant ondergeschreuē, welcker soot hem naemaels beuonden heeft, heeft my eē perijckel eñ bedriechelijc nae stellē toegericht, dz sy my int selue gespreck ōbringē soudē. Itē tot desen handel heeft hy twee wt den thienen, die hy met hem heeft willen hebbē geeosen. Maer die andere souden met dien campen, die ick met my tot dē gespreck nemen woude, dan sy geuē voꝛe, wanneer ick om leege waer, soo haddē sy den handel alreede ten eynde gebracht, soo het dan met der waerheyt hem alsoo beuonden hadde, waer niet Godt almachtich, welcker in sulcken sachē pleech hulpe te bewijsen, my niet hy gestaen en waere. Want ick hē essen ter seluer tijdt gewaerschout geweest, daer my haeren geleydts brief toecomen is, dat essen die selue, die my diē toe brachten, tegen my te samen geswoꝛen hadden, dwelcke als ick verstont, hebbe ick dē Naruaez schrifteliē ontboden. Ick hadde sijn valsch ghemoet tegen my verpomen, van des wegen en wilde ick niet ghelijck tusschen ons besproken was ter genoemder plaetsen comen, eñ heb ū dien voꝛen beuolen, hem in mijnen naeme eene waerschouwinge eñ beuel toe te stellē, daer mede ick den Naruaez waerschoude, oft sy eenich beuel vā uwer Key. Ma. hadde, soude hy my dien te kennen geuen. Eñ hier en tusschen en soude hy hem des Heꝛtogen oft richters naemē met onderwindē, oft dat hy in geenē saeken desen offitie oft Ampten aengaēde, by opgestelder straffinghe niet en verhinderde. Ende geboet met desen gebode allen den genē, die met Naruaez aencomen waerē dat sy hem gantselijck voor geenē Heꝛtoghe en hieldē, noch hem als eenen Heꝛtoghe oft richter gehoꝛsaem en waerē. Sonder veel meer ter contrarien, binnen eenen ghenoemden termijn, voꝛ my compareren souden, om aldaer te vernemē, wat sy in uwer Key. Ma. dienst doē soudē. Protesteert hier mede, soo sy anders souden handelē, werde ick tegen hē, als tegen die ongehoꝛsamē eñ rebellighe verraders, trouweloos, eñ haeren heeren ongehoꝛsamen eñ afvallighe onderdanen procederen, als teghen die, die hem haers heeren prouintien heerschappijen eñ garni-

Geloefte Cortesio gheschiet om Naruaez dat landt te ouergeuē.

Cortesius antwoozt hy wille lieuer steruē/ dan dese landē sonder sijns heeren des Keysers beuel te ouergeuen

Der legaten Naruaez doen dē Cortesio veel voerslagē/ dz hy van den lande af wijcke.

Cortesio wozdē hey melijcke practijckē toe gericht

Cortesius gebiet den Naruaez dz hy hem deser landē nz aennemen en soude/ sonder sy met vredē late

garnisoenen den genen ouergeuen, die daer toe noch recht noch reden en hadden. Eñ soo sy in cracht deses maendaets, hem ghehoorsaemheyt wilden weygheren, noch compareren, noch den gheñ, dat in desen mandaet begrepen staet, niet volghen en willen, sal ick teghen haer procederen nae forme van iustitie, dat is nae den strenghen rechten. Maer die antwoorde die my Naruaez ghegheuen heeft, is dese, dat hy mijnen Secretarisen ende mijne Commissarisen, die met mijnen beuel den haeren te kennen te gheuen, gheloghen waeren, gheuanckelijck aenghenomen hadde, midtsgaders sommighen Indianen, soo sy met hen hadden, soo langhe tot dat ick een ander bode van my gesonden heb, den welcken ick schickte te vraghen, waer sy hen hielden, voer welcken alle haer crijchsvolck noch een mael ghemeldt, ende hebben hen ghedreycht, ende my, waer om wy die landen niet op en gauen.

Des Cortesij bode werdē ghe uanckelijc aengenomen van Naruaez

Dat vierētwintichste Capittel, Cortesij voernemen teghen Naruaez ende sijnder listicheyt, hoe Naruaez van Cortesio gheuanghen wert, qualijck huyshoudinghe Naruaez ende quaden regimente, van der noot der Spaengiaerden tot Temixtitan, Cortesij wt tocht op Temixtitan, ende verneminghe oft die Spaengiaerden noch by leuen sijn tot Temixtitan, Cortesij inrijden tot Temixtitan.

Cortesius bedēckt dē schadē/soe wt Naruaez aenwēpstevolghē mocht.

ALs ick nv verstont, dat ick die groote schāde eñ schade nz vermijden en conste, ende vernam dat dat landtvolck beghonste op te roerich te worden, ende hem van daghe te daghe hoe langher hoe meer op stonde, beual ick my Godt, leyde die vreese des schadens (soo daer volghen mochte) besijden, bedachte in mijnen ghemoet, in onser heeren Keysers te steruen, in dien dat ick sijne prouintiē beschermde, bedacht oock wat grooter eere, my ende mijnen crijchsvolck daer wt wassen mochte, soo wy niet toe en lieten andere hen dier te onderwinden, heb ick beuolen Condisaluo van Sandoual, mijnen grooten executeur, dat hy Naruaez, ende die hen voer richters ende regents heeren voergaue, onderstonde te vanghen, hebbe den seluen tachentich van mijnen crijchsvolck toe gheordineert, die souden op my wachten ende dese vanghen. Maer ick met den anderen, hondert ende seuenenvijftich (die welcke tsamen waeren twee hondert ende vijftich) sonder gheschut ende peerden, sonder alleen met dat voetvolck, heb ick den executeur een achterwachte ghehouden, waer dat hem Naruaez ende die anderen, niet en wilden gheuanghen gheuen, dat ick hem dan te hulpe quame. Op den seluen dach, daer aen die groot executeur ende ick teenemael, tot der stadt Cinpual (daer Naruaez met sijnen volck laghe) quamen, heeft hy van sijnder aencompste vernomen, soo is hy met tachentich reysighen met vijftich voetknechten (sonder die ghene die hy in der herberghen ghelaten hadde) wt der stadt ghereden. Maer sijne herberghe was die grootste Meschita oft tempel in der stadt, seer sterck. Met desen reysighen ende voetvolck is hy ghecomen op een mijle weechs vander plaetsen daer ick was. Ende oft hem alreede mijne aencompste te kennen ghegheuen was, die hy vanden Indianeren vernomen hadde, noch die wijle hy my daer met en vant, meynde hy sy ghecken met hem, heeft hy weder tot sijner herberghe ghekeert, heeft doch sijne guardie oft bewarders altijt gherust ghehadt, daer toe heeft hy op eene mijle van der stadt, twee verspieders gheordineert. Maer die wijle ick my eens onderstaen hadde, om aen den spot te vermijden, heeft my voor goet aengesien, ende voer goet raedt ghedacht, ende met den minsten spot, dat ick soo verre alst moghelijck waere, by nacht toghe, ende soo stille daer binnen comen, datmen onser niet ghewaer en werde. Ende dat wy den naesten op Naruaez herberghe quamen (welcke ick ende mijn volck te voren wel wisten) om hem aldaer te vanghen, want als hy gheuanghen waere, hoepten wy allen spot alreede ontcomen te sijne, eñ dachten dat die anderen werden die gherechticheyt volgē souden. Sonderlijck die wijle dē grootsten hoop bedwonghelijck daer henen gheloghen waeren, ende deur ghewelt, als Didacus Velazquez met hen bedreef, ende wt vreesen, dat niet Didacus Velazquez

Naruaez wort verstandicht / vāder toecompst Cortesij.

Cortesius beueelt dē grootē executeur Naruaez te vangen

Cortesius ōderstaet hē bynacht te Naruaez te ouerualle.

hen haere knechten, die ſy in dat eylandt Fernandinam wech ghenomen hadden, ende het is ons alſoo gheleeghen, want op den Pinxter dach een weynich nae middernacht, dē ick met hem in die herberge geuallen, nochtans te voren hebben wy twee verſpieders gheuonden, die Naruaez op die weghen gheleet hadde, wt welcke die, die ick te voren gheſchickt hadde, den eenen gheuanghen hebben, die ander is ontloopen, van den gheuanghenen heb ick vernomen wat haere loſe ende ordinantie waere, dat niet die ghene die ontloopen was eer daer henen quame, heb ick my ghehaeſt ſoo ſeere my moghelijck was, noch en heb ick ſoo ſeer niet connen haeſten, hy is een halue vre voer comen. Ende ſoo ick quam, was Naruaez met den ſijnen al reede ghewapent, ende die peerden waeren gheruſt, aen elcken hoeck wachteden twee hondert mannen wel gheruſt. Maer wy ſijn ſoo ſtille daer inne comen, daer ſy onſer verwachten, eñ eermen allerme maeckte, hadde ick alreede den nederen hof ſijnder herberghen daer in ſy alle woonden, in ghenomen. Sy hadden inne, drye oft viere thoren, ende alle andere bewaerde plaetſen. Maer aen die trappen der thoren eender daer op Naruaez ſelue waere, waeren neghenthiene metaele ſtucken buſſen, gheordineert, nochtans ſijn wy ſoo ſnel daer op ghedronghen, dat ſy niet meer dan eene buſſe en hebben connen aen ſteken, welcken ſchote doch hen wt Godts ghehenghenisſe faelgeerde ende verſeyde, ende is ſonder ſchaden afghegaen, en ſijn alſoo den thoren opghedronghen, tot dat wy aen des Naruaez camer ofte ghemack quamen, dwelcke hy met vijftich mannen wel bewaert, werden hem teghen den executeur ende ſijnen toeghegheuen geſellen, hoe wel hy hem ſchoon dickwils vermaende, dat hy hem gheuanghen aen uwer Keyſerlijcke Maieſteyt ouergheuen ſoude, noch en hebben ſy hen niet op gheuen willen, ſoo lanche tot dat wy den thoren ontſtaken ende hen wt noot des viers hebben moeten opgheuen, die wijle die executeur hem vermoeyde om den Naruaez te vanghen, heb ick midtſgaders den mijnen, den thoren bewaert, teghens die ghene, die hem helpen wilden, ende ick beual dat gheſchut al in te nemen, ende heb my alſoo teghen hen verwaert, dat ick ouer twee mannen niet verloren en hebbe, die my deurſchoten ſijn gheworden, binnen eender vren, ſijn alle die in mijne macht ende ghewelt comen, die ick begheerde te vanghen, die anderen alle met wechgheworpender weyre ende wapenen hebben gheloeft my ende der iuſtitien, ende uwer Keyſerlijcke Maieſteyt gehoorſaem te ſijne, ende bekenden, dat ſy tot daer toe verleyt waeren gheworden, ſy verhandelden dit nae uwer Key. Ma. beuel. Maer ick waere midtſgaders dē lande afgheuallen, ende waere uwer Keyſerlijcke Maieſteyt verrader, ende dierghelijcken meer hebben ſy vertelt, als ſy nv die waerheyt bekenden. Item daer beneuen dat quact ghemoet ende voernemen des Didaci Velazquez ende Naruaez gheweeſt, dat ſy daer henen comen ſijn, ſo ſijn ſy ſeer verblijt gheworden, dat Godt die heere den handel alſoo gheſchickt heeft, van dies weghen doen ick uwer Key. Ma. te weten, waer Godt ſijne ghewoonlijcke bermhertigheyt ende mildtheyt alſoo ooghenſchijnlijck in deſen handel met beweſen en hadde, ende dat Naruaez die victorie ghereghen hadde, ſoo ſouder eene groote ſchade ende achterdeel gheuolcht ſijn, dan dierghelijcken den Hiſpanieren noyt gheſchiet en waere, want het was Didaci Velazquez beuel, dat ick met vele vanden mijnen ghehanghen ſouden worden, ende hy ſoude hem in dier maeten deſen gheuolcht hebben, dat gheener ouer ghebleuen en ſoude hebben, die deſer verhandelinghen wetenſchap ghedraghen hadde, want ick hebbe daer nae vanden Indianen vernomen dat by hen beſloten waere gheweeſt, waert dat hen ongeueerlijck alſoo toe droeghe, dat Naruaez my vinghe (ſoo hy hen te kennen gaf) het en conde niet alleene ſonder ſijnen ende der ſijnen ſchaden vergaē, dat niet vele vanden mijnen ende wanden ſijnen omcomen, dat ſy hier en tuſſchen die ombrachten, die ick in der ſtadt ghelaten hadde, ſoo ſy hen oock deſen onderſtaen hebben, ende dat ſy daer nae ghe-ſamentlijck die oueruielen, die hier noch ouerbleuen waeren, alſoo dat haere landtſchappen vrij bleuen. Ende op dat oock den Hiſpaniſchen naeme niet teenemaele wt ghebluſt werde, uwe Keyſerlijcke Maieſteyt en ſal niet twijfelen, ſoo ſy dat alſoo behou-

Corteſius ouerualt den Naruaez met ſijnē ghe-ſellen tot Cinpual.

Corteſius coept ſtil-liſe in des Naruaez herberge.

Naruaez wort van Corteſio ghevangē.

Corteſij behēdicht den toren te beclim-men.

Corteſius biſteret de toꝛē daer in Nar-uaez was.

Der In-dianer voernemē ſoo Nar-uaez Coꝛ-teſio vin-ghe.

Digitized by Google

behouden ende vol toghen hadden, dat die prouintien alsoo inghenomen, ende in vrede beseten waeren, binnen twintich iaeren, niet weder ghewonnen, ende weder te rusten ghebracht en hadden connen ghewoorden, drye daghen nae dat ick Naruaez gheuanghen hadde, ende in deser stadt in een sulcke menichte volcx niet onderhouden en mocht worden, ende dat sy nv alreede eensdeels gheschent was, want Naruaez midtsgaders sijnen ghesellen, hadden die te voren gheplondert, waeren die borghers wt der stadt ghetoghen, ende die huysen stonden ledich. Ick hebbe twee volmachtighe wech ghesonden, ende hebbe eenen yeghelijcken drye hondert mannen toe ghecordineert, den eenen tot den vlecken, welcken (soo ick uwer Keyserlijcke Maiesteyt meldinghe bouen ghedaen hebbe) aen die hauene beghonst heeft te bouwen, den anderen tot den stroom, daerinne men seyt, dat die schepen Francisci van Garay ghesien sijn ghewoorden, want ick hadde my die selue plaetse voor ghewis. Item ick heb oock gheschickt twee hondert nae des Verœ Crucis toe, daer die schepen alle, die Naruaez aen gheuoert hadde, haere Anckeren soo ick vernam ghesoncken hadden, dat ouerblijuende volck hebbe ick met my heeten trecken, op dat ick den handel te hulpe quame, ende dede dat my dochte uwer Keyserlijcke Maiesteyt te goede dienen mochte, hebbe oock eenen bode ghesonden tot Temixtitan mijnen Spaengiaerden, die ick daer ghelaten hadde, hen te kennen gheuende, wat hy hier en tusschen ghemoet was, die welcke binnen twaelf daghen weder comen is, ende heeft my brieuen van mijnen stadthouder aldaer, ende van mijnen crijchsvolck ghebracht, daer in sy verstaen hebben, dat die Indianer haer sterckte crachtelijck ghestormt, ende tot veel plaetsen vier in ghewoorpen, ende met grauen nae by ghe-schantz heeft. Ende sy waerē in groot perijckel haers lijfs eñ leuens ghestaen, groote noot gheleden. Sy waeren alle omcomen, waer niet dē heere Muteezuma haer vanden stormen niet afdoen wijkē en hadde, nochtans woorden sy noch beleighert, ofter schoon gheenen storm meer en hadde ghewees. Seyden by derwaerheyt, dat die Indianeren, gheenen ouer twintich schreden van der sterckten en lieten wtgaen. Ende die wijle sy ghestreden hebben, is hen een groot deel prouanden (die hy hen ghelaten hadde) ghenomen ghewoorden, ende hadden die viere Bergantinen verbrandt, die ick tot Temixtitan gheordineert hadde te macken. Item sy hadden groot ghebreck aen alderley nootdruft, daerom baden sy my opt hoochste, dat ick in aensien haerder noot, sonder vertreck hen hulpe doen soude, ende soude bedencken, dat tot der verliesinghe des volcx, dat alle tgoudt, siluer, cleynodien, ende al wat wy wt desen prouintien ghecreghen hadden, verloren worde. Soo woorde oock verloren die beste ende edelste stadt, die in die nieuwe gheuonden weereldt waere, welcke soo sy verloren woorde, waere oock verloren alle tghene, dat tot noch toe in desen prouintien waere ghewonnen, die wijle dese die hooftstadt waere, daer op alle anderen een opsien hadden, op dat heb ick van stonden aene desen bode beuolen, dien beuel hebberen, die met den ghemelden volcke achteruolgende haeren beuele vertrocken waeren, nae te iagen, ende soude dien te kennen gheuen wat my die Spaengiaerden tot Temixtitan tot my gheschreuen hebben, waer hy die aencomen mochte, souden sy die doē af reysen, eñ saemheyt. waer sy ten naesten op Tascaltecal consten toe comen, soo wilde ick my met alle den volcke dat ick by my hadde, met al tgheschut, met den tseuentich reysighen daer henen by hen veruoeghen. Soo, sy nv daer quamen, heb ick dat crijchsvolck al ghemonstert, het waeren tseuentich reysighen, vijfhondert voetknechten, met desen ben ick opt snelste als my moghelijck was nae Temixtitan ghereyst. Op desen wech en is my gheener van des heeren Muteezuma onderdaenen teghen ghecomen, soo hy te voren ghewoonlijck was, ende dese prouintien waeren alle oproerisch ende die huysen seer nae onbewoont, wt desen creech ick een groote suspitie dat die Spaengiaerden die ick tot Temixtitan verlaten hadde, waeren alle omcomen, ende dat dat gantse volck te samen comen waere, beleyden my oock somtijts aen eender hoochten, oft aen eenen padt, daer sy my den meesten schaden doen

Des Naruaez quaet Hupshoudē/eñ quade ordinātie.

Met verō dicht Cortesio hoe sijn volck tot Temixtitan beleghert sijn ghewees.

Dz crijchsvolck tot Temixtitan schrijft om hulpe tot haeren heere.

Cortesius neerstichē eñ bedacht

Cortesius haestet hē na Temixtitan toe.

Digitized by Google

mochten, ende van dier ſuſpitien weghen, heb ick verſien, dat die mijne des te beter bewaert waeren, ſoo veel my moghelijck was, tot dat ick comen ben tot Teſnacan, die welcke ſoo bouen genoempt is, leet aen den oeuer der zee, daer hebbe ick van den borgheren vernomen, oft die Spaengiaerden tot Temixtitan noch leefden, hebben ſy my te kennen gegeuen, dat ſy noch leefden, op dat heb ick hen beuolen my een ſcheepken te ordineren, want ick woude daer op eenen Spaengiaert tot Temixtitan ſchicken, den handel aldaer te beſichtighen. Ende die wijle hy daer henen toech, moeſte eener wt den borgheren der ſeluer ſtadt, by my blijuen, welcken ick meynde wt den voornoempſten te ſijne, die andere daer mede ick ghemeynſchap hadde ghehadt, en lieten hen niet ſien, deſer heeft my een ſcheepken geordineert, eñ den Spaengiaert dien ick ſchicken wilde, heeft hy toe ghegheuen ſommighe Indianen, maer hy is by my gebleuen, ende ſoo nv die Spaengiaert, dien ick wech ſchicken wilde, in dat ſcheepken climmen wilde, heeft hy ghеſien een ander ſcheepken, oock daer henen geſonden, eñ doen hy naerder daer toe quam, heeft hy vertoeft, daer in voer een ander wt den Spaengiaerdē, die ick in der ſtadt ghelaten hadde, vanden welcken ick vernomen hebbe, dat die Spaengiaerdē noch al leefden, ſonder viere oft ſeſſe, die de Indianerē omgebracht hadden, die anderen waeren beleghert, ende die Indianeren en ghedoochden hen niet, wt der ſtercten te comen, eñ en deylden hen niet mede dan om hooch gelt, hoe wel ſy wat milder met hen ghehandelt hadden, nae dien ſy mijne wedercoempſte vernomen hadde, Muteezuma en begheerde niet hooghers, dan mijne toecoempſte, dat hy vrijheyt hadde, nae ſijnder ouder ghewoonheyt, in der ſtadt te ſpaceren. Hy conſte die rekeninghe wel macken, dat ick te voren wel wiſte, wat hem daer en tuſſchen in der ſtadt verloopen hadde, ende my van des weghen verthoorent, eñ my met deſen voornemen daer henen te trecken veroorſaeckt hadde, dat ick hem ſchaden toe voechde. Daer om begheerde hy ernſtelijck, dat ick vanden thoren af laten wilde, want hy en hadde des niet weynighe ſwaricheyt ghedraghen dan ick, Die dinghen en waeren niet wt ſijnen wille oft beuel geſchiet, eñ ander diergelijcken, veel heeft hy hen beuolen voer te houden, daer mede hy my vanden thoren daer mede hy dachte my beladen te ſijne, moch te behoeden, ende en ſoude der ſtadt niet onghenadigher weder comen, dan ick te voren ghеweeſt en waere, want ſy ſouden mijne ghеboden ende beuelen niet weynigher te wercke ſtellen, dan te voren, op dat heb ick gheantwoort, ick en heb tegen ſijnen perſoon gants gheenen thoren, ghenomen, die wijle ick ſijn goet ghemoet kende, eñ daer voe alſoo gheloofde. Alſoo op den volghenden dach, op ſinte Jan baptiſten auont, ben ick van daer ghereyſt, drye mijlen voer Temixtitan ouer nacht geleghen. Op den naeſten dach, als ick den feeſtdach volbracht, heb ick den voorghenoemden wech volſtreckt, ende bē ſeer nae voor middach in die ſtadt ingheреden, eñ en heb niet veel volcx in die ſtadt ghеſien, ende ſommighe poorten op den ſcheydwech afghedaen, daer af ick een groot miſuallen droech, heb doch ghedacht, dat ſy wt vreeſen haerer miſhandelinghen ghedaen hadde, ende dat ickſe in mijnder toecoempſte verſekerde. Maer ick ben den rechten wech nae die ſterckte toe ghetoghen, in welcker midtſgaders der grootſter Meſchiten, die aen der ſterckte ſtoot, mijn volck die met my ghеweeſt waeren, haer logement hadden, die in die ſterckte beleghert waeren, hebben ons met hoochſter vreuchden ontfanghen, niet anders, dan als hadden wy hen dat leuen mede ghebracht oft van nieus gheſchenckt, welck ſy nv meynden verloren te hebben, den ſelуen dach hebben wy met grooter vruechden ende met iubileren verteert, ende meynden dat wy ruſte ende vrede hadden.

Corteſius neēpt kenniſſe oft die ſpaengiaerden tot Temixtitā noch leefden.

Corteſius rijdt inne tot Temixtitan.

Corteſius berneēpt van eenen ſpaēgiaert dat die tot Temixtitan noch leefden.

Muteezume werruininge aen Corteſiū.

Dat vijuētwintichſte Capittel, vanden Indianen, hoe ſy dat logement Corteſij beſtormden, ſcharmutſelen. Sommighe ſterckten ende Munitien, die Corteſius met der haeſt liet maeken, Muteezuma werdt van den ſijnen (als hijſe wilde ſtillen) ſeer ghewondt, van eenen worp, alſoo dat hy binnen vier daghen verſchiedt, Corteſij ſpraeckhoudinghe met den vyanden, ſtrijden, ende van wonderlijcke glauien ende ſpieſſen. Beſchrijuinghe eens gheweldighen thorens.

Op

OP den anderen dach, nae gehoorder Missen, heb ick legaten gheſonden tot den Verae Cruys, ende hen vruechde vercondicht, dat die Christen noch leefden. Item hoe dat ick in die stadt gecomen ben, ende daer inne seker ware, welcker bode, binnen eender haluer vren seer ghewont weder quam, ende maecte een geroep, hoe alle Indianers ende borghers der stadt, ten strijde gheschict, quamen om in ons te vallen, eñ hadden die bruggen inder stadt afgeworpen. Ende op hen is een sulcke menichte volcx te samen gecomen, hen teghen ons gheſtelt, datmen noch straten noch plaetſen vanden volcke niet en heeft connen gheſien, ende teghen daer her met eener sulcken tempeeſte ende gehuyl, datet onmoghelijck is te dencken, ende daer was een sulcke menichte steenen die sy met ſlingheren in die sterete worpen, dat eenen hadde mogen duncken, dat den hemel steenen reghende, ende daer was een sulck getal van pijlē, eñ worpſchauelynen dat alle wanden ende leechten vol waren, alſo datmen daer vore niet gegaē en conde. Maer ick ben ten huyſe wt onder haer gheualle, ende sy hebben sterckelijck met ons gheſtreden. Op eender ſyden, eene van mynen hooftlieden brack wt, wt der sterete. Eer die ſelue conde achterwaert dringhen, ſijnder viere wt den ſynen ghewont gewordē, ende hy midtſgaders velen gewont. Maer wy brachten vanden haren seer weynich om, want sy weeckē achterwaerts ouer die bruggen, ende van hoochten Altamen oft wallen, hebben sy beneden met steenē groote schade gedaen, vanden welcke wy sy verdreuen, hebbender oock sommige met vier verbrant. Nochtans warēder dier ſo vele, ſo wel verwaert, met ſo veel mannen, steenen, ende andere munitien geſtoffeert, dat wy niet sterck ghenoech en waren, die al te beſtrijden. Jae wy hadden anders genoech te doene, dat sy haren moetwille aen ons niet en volbrachten. Sy hebben onſe sterete in ſulcker maetē beſtormt, dat sy aē veel hoecken vier in gheleyt hebbē, ende aen eenen anderen hoeck, is sy geheel verbrant, eer wy eenighe hulpe doen conden, tot dat wy ſommighe mueren neder worpen ende alſo dat perijckel ontcomen ſijn. Want al ſo is dat vier verſtict geworden. Eñ waert dat ick daer niet eene sterecke beſettinghe gheordineert en hadde, te weten voetbogē ende buſſen ſchutters, ende met anderen geweire gewapendē, ſo hadden sy ons, die wy niet en conſten weder ſtant ghedoen, lichtelijck die sterete afghewonnen. Ende alſo hebben wy den ſelue dach, tot in die donckere nacht met strijden toebracht. Ende oft ſchoon die nacht aenbrack, en ſijn wy noch tans niet seker gheweeſt van haer gheroep ende tumult, tot dat den dach aenbrack, om dat tgene weder te maken, dat gebrokē was. Eñ wat die sterete anderſins behoefde, ſeer veel heb ick verſocht. Item ic hebbe ſtaenſels ghemaect, daer op lieden gheordineert, die hen daer af weirden. Item ic heb oock ordinantie gemaect, die tegen den daghe met den vyanden ſlaen ſouden. Item ick heb die ghewonde verbonden, die welcke in getale van meer dan tachtentich waren. Doen den dach aenbrack, hebben sy noch ſterckelijcker dan den voorgaendē dach ons begonſt te ſtormen, die vyanden waren in ſulcker menichte, dat die gene die tot ſchieten gheordineert waren, en dorſten niet micken, dat sy niet mis en ſchoten, ſonder wanneer sy alleen den hoope der vyanden aenſaghen, en dorſten sy niet af ſchieten. Ende hoe wel dat geſchut hen veel ſcaden dede (want wy hadden veerthien ſtucken veldtgeſchut, ſonder die hantroeren eñ ſtalen boghen) deden die noch aen eender ſulcker menichtē ſo weynich ſchaden, datment voor niet mochte achten, want waer een ſtuck afginck, thiē oft twelf wech nam, ſo warender ghelijck andere in dier ſtede. Ick liet inder sterckten een tamelijcke beſettinghe, ſo vele als ic ontbeeren mochte, ende ben van ſtonden aen, daer wt ghetoghen, eñ hebbe ſommighe brugghen inghenomen, ſommighe huyſen verbrant haerder veel ombracht, die hen daer wildē weiren. Nochtans waren dier ſo veele, dat, oft wy haerder gelijcke vele neder worpen ſoo was noch hare macht niet veel weynigher, want wy moeſten van ſtonden aen dē naeſten gantſchen dach ſonder ophouden strijden, maer ſy conſten alle vren af wiſſelen, ende altijt verſch volck een goet getal hebben. Op den ſelue dach ſijn by die vijfticch oft tſeſtich gewont worden, noch gheener omgecomē, wy hebbē tot in die nacht geſtreden, ende ſijn alſo moede in die sterete ghe-

Die Indianers beſtormen Cortesij ſo gement.

Altamē oft hoochtēmz menigher-hande ruſtingh ouerwaert.

Cortesius en ruſte ooc by der nacht niet/ tot dz hy dz verdorē uē weder maecte.

Meret wat voor eē menichte der Indianer Cortesium beſtrijden.

Veel Spaengiaerdē van den Indianerē ghewont.

weken. Daer wy bedachten den grooten ſchaden, die wy van die vyanden namen, ende ſy ons van ſekeren plaetſen, veel der onſen verwonden, ende ombrachten. Ende die ſchade die wy hen toe vocchden, en werdtmen nauwelijcx ghewaer, ſo groot was die menichte, eñ wy hebben den volghenden nacht ende den dach verteert in aerbeyden, hebben drie houten ruſtinghen oft inſtrumenten ghemaeckt, welcke een yeghelijck twintich mans conſte begrijpen, dat hen die ſteenen, die die vyanden van den Altanen oft hoochten werpen, gheene ſchaden en conſten ghedoen, ſommighe die daer in waren, gebruycten buſſchen ende voetbogen, ſommige yſere ſcherpe hameren, ende ſtakē, ende yſere ſchuyfſelen, om te ondergrauen die huyſen, ende dijcken die ſy in die ſtraten gemaect haddē, ende die wijle wy inder arbeyt beſich waren, en hebben niet te min die vyandē voort gheuaren te ſtormen, alſoo, die wijle wy ons wt der ſtercken niet en deden, onderſtonden ſy daer binnen inne te dringhen met haerder hoochſter macht ende ghewelt dat ſy ons die niet afghewonnen en hebben, hebben wy hen groote wederſtant ghedaen. Maer Muteczuma (die miditſgaders ſynen ſone ende ſommighe der ouerſten, als in den eerſten een wijle by ons geuanghen ghehouden hadden, ſijn altijt by ons gebleuen) ſeyde, men ſoude hem op die Altanen oft hoochden der ſtercten voeren, hy wilde een gheſpreeck met haren voerderen houden, ende hoopte daerinne te handelen, dat ſy ſouden vanden ſtormen af laten, welcken ick beuolen hebbe opwaerts te trecke. Doen hy nw op der hoochten quam om haer aen te ſpreken, is hem ſijn hooft met ſteen worpen gheſchadiget ghewordē, ſulcke eenen gheweldighen worp ontfanghen, dat hy binnen drie daghen, wt deſer werelt verſchiet, hebbe ic den ſelven wt der ſtercten, vanwee Indianen die ick gheuanghen hiel, beuolen onder die menichte te draghen, nochtās wat met hen gheſchiet is, is ons oncondt. Nochtans dat ſtormen en hielt daerom niet op, ſonder nam van daghe te daghe ſoo langher ſoo ſtercker toe, effen op den ſelven dach, hebben ſy my gheroepen effen aen die ſelue plaetſe, daer eerſt Muteczuma ghewont was ghewordē, ende ſeyden. Ick ſoude my daer henen ſtellen, want eener wt den heeren, wilde met my ſpraecke houden, hebbe alſoo hare begheerte ghedaen, hebben langhe ſpraecke ghehouden. Ick heb haer gheuraecht waer omme dat ſy ons beſtormden, die wijle ſy gheene oorſake en hadden, ſy ſouden bedencken, wat goets ſy van my hadden, ende tot noch toe van my ontfanghen hadden, ende hoe wel ick my met hen ghehouden hadde, ſy antwoorden, ſoo verre ick dat landt ruymen wilde, ſoo wilde dat ſtormen een eynde nemen, waert niet ſoo ſoude ick voor ſcker weten, dat ſy bedacht waren, oft dat ſy alle omme comen ſouden, oft dat ſy hen gheheelijck wt roeyen ſouden, die welcke dit (ſoot naemaels beuonden wert) dat daerom gheſeyt hebben, dat ſy my wt der ſtercten locken ſouden, ende dat ſy my int wech trecken nae haren wille tuſſchen den brugghen vinghen, heb ick hen gheantwoort. Sy en ſouden dat niet dencken, noch daer voze houden, dat ick van vreeſen weghen vrede begheere, ſonder om dier oorſaken wille, die wijle dat my iammerde, dat ick hen ſoo veele ſchaden hadde toe voeghen moeten, ende worde daer toe ghebracht, dat ick alſulcken heerlijcken ſtadt als deſe ware, verdeſtrueren ſoude. Sy gauen hem effen die voorgaende antwoorde. Sy en ſouden vanden ſtormen niet af laten, waert dat ic niet wt der ſtadt en wilde trecken. Onder dyen ghemaecten houten inſtrumenten, heb ick my ſnellijcken wt ghedaen, op dat ick ſommighe Altanen ende brugghen ſtelde voor aen den ſpitz ſommighe Indianeren, daer nae die buſſen ſchieters, voetboghe ſchutters, ende die met ſchilden verwaert waren, ende niet meer dan met drye hondert Indianeren, die met my wt den lantſchappen Taſcaltecal gheloghen waren, ende den Spaengiaerden dienden. Ende daer wy tot eender brugghen quamen, hebben wy deſe houten Inſtrumenten aen ſommighe wanden der Altanen ghericht, ende leederen die wy tot den opclimmen ghebracht hadden, ſoo veel volcx heeft die brugghen ende Altanen inne, die ſo ghedueric, ſwaer, ende ſterck waren die ſteen worpen, die van hen met een ghewelt ghewozpen waren, dat ſy ons onſe houten Inſtrumenten oft ruſtinghen bra-

Corteſius maect houten ruſtinghē oft inſtrumentē

Muteczuma wozt gewont eñ verſchiet tē derdēdage

Corteſius hout met de Indianere ſpraeke aengaē de vreden vzede.

Corteſius maect hē wt derſtercten.

Die houte ruſtinghe wozt met ſteēwozpē gebzoken.

Digitized by Google

braken, sy hebben eenen Spaengiaert om ghebracht, ende haerder vele ghewont. Eñ oft wy ons ghelijck wel mannelijck weirden, en hebben wy noch gheē eynde vinden connen, want wy hebben van smorghens vroech aen begonst te campen, dat heeft ge duert tot op den middach, ende sijn alsoo truerich weder tot onser stercten ghekeert, wt welcken den vyanden dat herte gesterct is. Dat sy ons tot der poorten onser sterctē nae dronghen, ende die groote Messchiten in namen. Desghelijcken hebbē den grootsten ende hoochsten toren, haerder by den vijfhonder der voorneemsten mannen inge nomen, ende versaghen hen met spijsse ende andere noodruft, als broot, water, ende ander etelijcke spijsse. Sonderlijck eenen groo ten hoop steenen, welcke den meesten deel hadden breede spiessen, met puncten, welcke punten waren van herten steenen, wat grootere dan die onse, ende gelijc so scherp. Ende vanden seluen toren, deden sy ons groote schade, ons die inder stercten warē. Die Spaengiaerts hebben den toren twee oft drie mael te voorgheefs bestormt. Ende oft sy daer op quamen, hebben sy dappere aenloopen ghedaen. Maer die wijle der toren van sijnder hoochden weghen niet lichtelijck te beclimmen en was, als te weten, die wel hondert trappen hooghe was, ende die daer op waren, waren met steenen ende andere munitien wel verwaert, eñ vandē gelue stouter worden. Die wijle wy hen die Altanen niet af gewinnen en consten, en is noyt Spaengiaert daer op ghecomen, die niet achter ouer en nederwaerts gheuloghen en is. Bouen dat hebben die onse veel wondē ontfanghen. Item die sulcx saghen, verstoute den moet, in sulcker maten, dat sy in die sterctē sonder vreese vielen. Je conste mercken, soo sy langher desen toren souden in hebben, dat die schade midts dien so langs so meer ouerhandt nam, hare ghemoeten werden hen so langher so stouter, ende veel moedigher om ons meer schaden toe te voegen, heb ic my weder wt der sterctē ghedaen, oft ick ghelijckt wel in die slincke hāt van ontfanghener wonden wegen niet veel nut en was, hebbe eenen schilt aen den arm ghebonden, ende ben met sommigen Spaēgiaerden die my na dronghen, beneden aen den toren comen, ende heb dien met grooter neerstichevt omgheuen, ende die hem omga uen, en hadden gantsch gheen ruste, sonder veel meer grepē sy die vyandē van alle cantē aen, ende liepen dien, die inden toren waren te hulpe, wy Spaengiaerden quamen aen die trappen, begonsten opwaerts te dringē, hoe wel sy den opganck na haren vermogē beschermden, so en hebben sy noch nauwelijcx drie oft vier die trappen af gheworpen, door hulpe onsers salichmakers ende sijnder salichster moeder Marie, die welcke der ghemelde toren ghewijet was. Daer in was haer beelt in gheset, wy sijn daer op ghecomen, ende int hoochste hebben wy soo strengelijck gestreden, dat wy haer dwonghen af te springhen op eenen spaceer ganck, die om dē toren ginck eener mans lengde breet, ende waren om den seluen toren, drie sulcker ganghen, elcken drie mans lengde hooghcr dan die ander. Maer sommighe vielē vander hoochte des torens tot beneden toe, dwelck bouen dat, dat hen aent vallen ghe schiede, werden sy vanden Spaengiaerden verwoycht, maer welcke op den ganghe bleuen, hadden hen so seer geweirt, dat wy drie vren te doene hadden, tot dat wy haer alle verwoychden, want van dien en is ghener ouer gebleuen, sonder allen tot eenen omcomen. Ende uwe Key. Ma. sal mijnen woorden gelooue gheuen, het is een sulck moeylijck dinck gheweest, desen toren te ghewinnen, waert dat God hen hare cracht ende ghemoet niet ghenomen en hadde, soo hadden haerder twintich Duysent Spaengiaerdē den toren wel hebben mogē voor behouden, al waert dat sy hen tot op den doot af ghearbeyt hadden. Jck heb desen ende die andere al, die aen desen tempel waren, met vier laten aensteken, daer wt sy alle die beelden, die wy daer in gheset haddē, wechghenomen hadden. Nae verliesinge des torēs, sijn sy wat versaechder geworde, also, dz sy nv tot veel plaetsen nae lieten. Op dier vren, ben ick weder voor die Altanen ghetrocken, heb die hooftlieden gheheyscht, die my te voren aenghesproken hadden, eñ my dochte dat sy wat stilder waren geworden, van dien als sy sulcx saghen, die welcke van stonden aen voort quamen. Jck heb hen te kennen ghegheuen, dat sy my gheenen weerstant en consten ghedoen, ende hoe wy hen daghelijcx merckelijcken schade deden, haerder daghelijcx veel om quamen, ende dat wy haere heerlijcke stadt, so iammerlijc ver-

Spiessen met steenē pijcysers.

Die Jndianer werdē gedwōgen vande torē te springē/eñ beschutsinge des torens.

Cortesius verbrandē den toren.

Cortesius onderstaet hem den hoogē toren te winnen.

Cortesius hout spraeke mit hen.

verbranden ende verdoruen. Ja wy en wilden niet af laten soo langhe alsser yet daer in ende ouer bleue, hebben sy gheantwoort. Sy sien den merckelijcken schaden wel die wy hen deden, ende hoe vele haerder omme comen, nochtans hadden sy voor hen ghenomen ende spraken. Ick soude ontrent my sien in alle plaetsen ende straten, dat alle Altanen noch vol mannen sijn, want sy hadden hare rekeninghe ghemaeckt, alsser twintich duysent vanden haren omquamē, ende vanden onsen eenen, soo wilden sy ons haest te niete maken, gauen daer mede te kennen, het waren onser een cleyn ghetal, maer sy ontellijck, gauen sy oock daer by te kennen, hoe die gheplaueyde weghen al ghebroken waren, ghelijck dan aen hem seluen oock waer was, want sy waren al gebroken, op eenen nae, ende wy en hadden anders gheenen wech, dan ouer water. Item sy wisten wel, dat wy met prouiande ende water niet wel versien en waren, van dies weghen en mochten wy hen niet lange wederstant doen, eñ wy moesten van honger steruen, oft sy ons schoon niet om en brachten, daer aen seyden sy die eyghentlijcke waerheyt, want oft wy ghelijck wel geene ander belegheringhe gehadt en hadden, dan honger ende ghebreck der spijsen, soo ware dat genoech geweest om ons te doodē also hebben wy ons lange ghetwistet eñ een yegelijck gaf syne sake ten schoonsten vore.

Meret by der Indianen tegen dē Spaengiaerden/ een groote ghetal geweest is.

Groot gebreck van prouande

Dat. xxxj. Capittel / van

verberninghe veeler huysen die Cortesius dede. Inneminghe sommigher bruggen tot Temixtitan Cortesij spraechoudinghe, sijn groot perijckel, quaden arghen list der Indianen tegen Cortesio. Doc van sijn beuel, hoe dat gout wt Temixtitan te brenghen waere, van schermutselen, hoe oock die Spaengiaerden hebben goudt ende gheschut verloren.

IN der nauolghender nacht, ben ick met sommigē Spaengiaerden wt ghetoghen, eñ hebbense onuersienlijck ouerualle, ende hebben een strate met ghewelt inghenomen, eñ hebben daer inne verbrant ouer die driehondert huysen, tot dat dē hoop toe liep, hebbē wy door maleāderē weder te rugghe gekeert, eñ op deser manieren hebben wy seer veel huysen in deser straten verbrant, ende sommighe Altanen, naest onser stercten, daer wt sy ons veel achterdeels toe geuoecht hadden, wt deser nachthandelinghe, hebben wy hen wat vreesen ingesteke, ende die selue nacht heb ic die houten instrumenten wederom doen maken, die sy die voorgaende dagen ghebroken hadden. Eñ op dat wy tot der victorien quamen, die ons der almachtich verleent hadde, ben ick weder ghecomen op die straten, daer in sy den voorgaenden dach, die rustinghe ghebroken hadden, daer en hebbē sy ons niet weyniger wederstant gedaen. Maer die wijle wy om lijf ende eere, vechten moesten, ende datter niet meer dan eenen gheplaueyden wech en was, dier die aen dat lant dragen. Ende oft ghelijckwel, eer wy daer henen gecomē consten, daer en tusschen waren twee groote eñ hooghe brugghen, ende die gheheele strate ouer al, ware met hoogen mueren, huysen, ende torens verwaert. Sijn wy so vele aen den moet ende sterckheyt verquit, dat wy door hulpe des almachtighen, den seluen dach vier brugghen hebben in ghenomen, ende wat voor Altanen, huysen, ende torens tot den eynde toe wte waren, alles verbrant hoe wel sy den naesten nacht veel dammen van onghebrande steenen ende crijden op die ghemelde brugghen ghemaeckt hadde (van dier oorsake weghen die den voorgaenden nacht hen ontmoete) dat hen geen geschut noch geene stale boghen schaden en mochten. Dese vier brugghen hebben wy opgheuult met aerde, rouwe tichelen, met balcken, vanden verbranden huysen. Nochtans en heeft dat niet gheheelijck connen sonder schade ghescheen, dat niet somtijts menich Spaengiaert ghewont en werde, heb ick dien nacht groote neerstigheydt voor ghedaen, om die brugghen te bewaren, dat sy ons die niet weder af en wonnen. Den naesten dach ben ick vroech wt ghetoghen soo heeft my der almachtich effen sulcke voorgaenden gheluck verleent, want hoe wel den hoop ontellijck was, dier die andere brugghen verwaerden. Item grauen ende groote dammen, soo sy den seluen nacht ghemaeckt hadden, eñ die onse onder den wege lagen, so hebben wy nochtans die selue oock ingenomen ende ghevult, eñ hebben sommighe reysighen op hen ghedrongen, om die victorie te behouden. Die wijle ick inden bruggē om

Cortesius verbrant veel huysen.

Cortesius neēt dien der brugge ooc in.

om te effenen ende te vullen, de ſich was, is men haeſtelijc gecomen om my te roepen, te kennen gevende, dat die Indianerē die de ſtercte belegherd hadden begeerdē eenich heyt eñ vrede, Ende ſy wachteden op ſommige heeren, eñ hooftlieden, heb ic aldaer gelatē al mijn volc, eñ ſommiger ruſtinge, hen ick niet allen reyſighen ghereden, om te beſien wat deſe heeren wilden. Die ſelue hebben gheſeyt, waert dat ick hen gheloouic houden wilde, van deſer handelinge wegen, eenen yegheliicken ongeſtraft oft ſonder des te ontgelden wilde laten, waer ſoo ſouden ſy my niet voorder beſtormē. Ey wilden ooc wat voor brugghen, ende gheplaeyde wegen die ghebroken waren, weder doen maken, ende wilden ume, ken. Ma dienen als te voren. Ende ick ſoude daer ſtellen eenen van haren papen die by my gheuangen was, dien ſy voor haren oppersten biſſchop verteerden. Deſe quam, ende heeft een luſtchen ſprake ghehouden, met my een verceminge opgherichy, ende is van ſtonden aen beuolen geworden, (ſemē daer af ſeyt) ende den ouerſten des volcx te kennen ghegeuen. Sy ſouden vanden ſtormighe der ſterctē af laten, ende van alle andere beſchadinge, ende ſijn alſo vā nalanderen af ghe ſcheyden. Ben ick in die ſterctē ghetrocken, ende hadde begonſt dat middach maet te eten, ſo is my haeſtelijck te kennen ghegheuen worden. Die Indianeren hadden die brugghen weder in ghenomen, die wy hen den ſelue dach afghewonnen hadden, ende hadden ſommighe Spaengiaerden omgebracht, wat groote commer my die ſelue boodſchap bracht, is God mijn gheturghe, want ick mynde, ſo die bruggen waren inghenomen, ſo my eenen wiganck aen dat landt open ſtonde, mochte ick ſonder mocyte daer van comē. Ick ben haeſtelijck daer henen ghereden, ende ſo ſnel als my moghelijck is geweeſt, heb ick metſommigen reyſigen, die my naiaechden, den ſelue geheelen wech gemeten, en heb my tot gheender plaetſen verſuymt, ende ben eyndelijck noch een mael in die Indianeren gheuallen, hebbē deſe brugghen alle weder ghewonnen, heb hen tot aen dat lant na gheiaecht. Ende als mijn volck van arbeyt moede was, vandē wonden ſwack ende cranck, van vreſen verſcrict, ende dat tegenwoordich perijckel ſaghen, en is my gheender nae gheuolcht. Daer af is ghecomen, dat ick wilde weder achterwaerts trecken, vant ick die bruggē al weder vāde Indianen ingenomē hebbe. Ende dat ſy veel der materien, daer mede ick die die brugghen gheuult hadde, wech ghenomen hadden, Item men ſach in der ſtadt ſeer machtich veel volcx te lande ende te waetre in die ſchepen, die welcke van allen canten teghen ons gheſchut ende ſteenen worpen, alſoo, waert dat God ons almachtich niet ſo wonderlijck van dit perijckel beſchermt en hadde, waert onmoghelijck geweeſt te ontcomen. Jae het was nv onder Spaengiaerden, die inder ſtadt bleuen, den ghemeynen roep, dat ick tonder ghegaen was. Ick ben alſo ghecomen aen die eerſte brugghe nae by der ſtadt, heb daer ghevonden alle die reyſighen, die met my ghetoghen waren, daer op ontcoren, ende een peert daer op niemant en ſadt, heb alſo moeten onder die vyanden in hebben, ende in dien is den reyſighen ſoo veel wyder geworden, dat ſy over die brugghen comen conden. Ick heb die brugghe opgheſtaen ghevonden, heb daer ouer ghereden noch met groot perijckel, want over beyde ſyden hebben wy meer dan eēs mās lengde daer over ſpringhen moeten. Ende daer wy vander brugghen toghen, hebben ſy my ende dat peert met ſtorken geſtaet. Maer die wijle dat wy ſo wel met harnaſch bewaert waren, en hebben ſy ons voorder ghen ſchade meer doen connen, want ſoo veel ſmerten als die ſlaghen met hen brachten, van dies weghen hebben ſy die victorie behouden, die wijle ſy vier brugghen inne hadden. Maer ick heb by den anderē vier brugghen goede hoede ghelaten, ben alſoo weder tot die ſterckte achterwaerts ghetogē, ende hebbe beuolen eene houte brugghe te maken, die veertich mannen bequamelijck draghen mochte. Doen ick bedachte dat groote perijckel daer in wy ſtonden, eñ den groten ſchade die ons daghelijcx wanden Indianeren toe ſtonde, eñ ſoo dde, dat ons ooc die gheplaeyde wech die noch voor handē was, ooc gebroken ſoude worde, ſo ſy die andere gebroken hadden, ende dat wy alſo van honger moeſten ſterven. Eñ die wijle ick dickwils van mynen volcke vermaent werde, dat wy ons ſouden van der ſtadt doen, want haer der het meeſte deel

wa-

Cortesius houe weder spraken dē vrede aengaende

Die Indianē begeeren vrede op dat ſy Corteſiū onuerſienlijc mochtē overualle.

Cortesius keert totdē weder ingenomen brugghe.

Het was de roep dz Cortesius was om gecomen.

Cortesius doet eehouten brugge maken.

Digitized by Google

waren ghewont, ende ſo qualijcken, dat ſy tot den ſtrijdt onnut waren, heb ic voor my ghenomen, hen die ſelue nacht te wille te worden, namen uwer Key. Ma. goudt, eñ cleynodien, wat wy conden daer van brenghen, inder ſale, in ſommige malen oft ſadelteſſchen ſoo toegheſeghelt, wat in uwer Key. Ma. name gheordineert wert, heb ic ſommighen richteren regiments heeren, ende anderen die teghenwoordich waren biddelijck beuolen, dat ſy ſo wel doen wilden, dat ſy my ſo veel dienſts ende wille bewiſen, ende dit met hen daer wt braehten. Daer toe heb ic hen een peert geordineert, dien ſy ſo veel opgheladen hebben, als het draghen mochte, hebbe ſommighe Spaengiaerden daer toe gheordineert, mijn ende andere dienſtuolck, dat ſy dit peert ſoldē ghe leyden. Dat reſterende gout, hebbe ick, die officieren, richters, ende regiments heeren onder den Spaengiaerden wt gedeylt, om dat ſelue daer wt te brenghen, hebben alſo die ſterckte, met veel goets, uwer Key. Ma. my, ende andere Spaengiaerden toebehoorende, verlaten, ende ſijn ſo ſtille alſt ons moghelijck was wt ghetoghen, ende hebben met ons gheuoert eenen van Mutteczume ſonen, ende ſyne dochteren. Item Catamacin dē heere tot Aculuacan, midtsgaders ſynen broederen, dien ick tot eenen heere in ſijn ſtede ghemaect hadde, midtsgaders dien, oock andere prouintien ende ſteden heeren, die ick gheuanghen by my hadde. Daer ick nv tot der brugghen van den Indianen inghenomen quam, hebben wy op die eerſte ghebracht die brugghe die ick gheheeten hadde mede te draghen, ſonder ſonderlinghe moeyte, want ons en dede niemant geen weder ſtāt, dan eē weynich wachters die daer op wake hielden. Van deſen is een weynich gheroep gemaect ghewoorden, dat eer wy tot den anderē quamē, waren die vyanden treffelijck te ſamen gecomen, ende begeerden ons van allen canten, van lande eñ te watere ſchade te doen. Maer ick ben van ſtonden aen, ouer ghecomen met vijf peerden, ende met hondert voetknechten, met den welcken ick met ſvemmen ouer die brugghen alle comen ben, tot dat wy aen dat lant quamen, heb ick daer ghelaten het voetuolck, datter voor aen der ſpitzen gheordineert was, ben weder achterwaerts ghetoghen, tot der andere brugghen, tot den ghenen die den nacht hadden, hebbe die ghevonden ſo ſterckelijck beſtreden worden, dat deſe ſchade onſprekelijck was, die die Indianen den onſen toe voechden. Eens deels dē Spaengiaerden, eens deels der van Churultecal die met ons gecomen waren, die welcke ſy ſchier alle verdempten, ſy hebben oock veel wijuen omghebracht, die den Spaengiaerden dienden, iae die Spaengiaerts ſelue midtsgaders den peerden. Sy hadden verloren alle t gouts, cleynodien, cleederē ende anders veel dat wy met ons daer van ſleypten. Item alle dat gheſchut, heb ick te ſamen gheraeyt, die noch ouer by leuen bleuen waren, hebſe heeten voor henen trecken, ende heb deſe geleydet ongheuerlijck met vijf peerde ende ſeuentich voetknechten die by my hebben doen blijuen. Ick ben achter nae ghetoghen voort ende voort inden ſtrijdt teghen den vyanden ſoo lange tot dat wy gecomen ſijn aen een ſtadt met namen Catacuba, welcke leyt gheheelijck aent eynde des geplaueyden weechs, daer weet God wat voor moeyte ende arbeyt ick ghe ſtaen hebbe. Want ſoo dickwils als ick in die vyanden gheuallen ben, wert ick van hen van alle canten gheraect, met pijlen, coluen, ende ſteenen, want op beyde ſyden was zee. Maer ſy wt haren ſchepen, conden ons ſonder haren ſchade quetſen, maer die aen dat landt quamen, ſoo haeſt als ick in haer viele, deden ſy hen weder op dat water. Alſo hebben ſy weynich ſchaden ontfanghen, wt ghenomen ſommighe, die van weghen haerder menichten, die een die andere doot ghedruct eñ vertreden hebbē. Met deſer moeyten ende bedrocffenis, heb ick deſe gheleydet tot der ghemelder ſtadt toe, ende en hebben niemant, dan een eenighen ruyter die my achter nae volchde gewont. Niet met weynigeren ernſt, en camptemen daer voor, ende tot den ſyden, noch was die grootſte macht daer achter, want altijſt quam daer verſch volck wt der ſtadt, van achter toe.

Corteſius bereyt hē om vā Temirtitā te trecken.

Corteſius haeſt hē en beueelt/ dz goudt wt der ſtadt te doen.

Corteſius voert ouer die eerſte brugghe.

Corteſius dapperh/ in deſtrijdt

Gout/ghe ſchut/ende anders Corteſio genomen.

Groot perijckel daer in hē Corteſius ridderlijcheeſt gehouden.

Dat xxvij. Capittel / van

der aencoemſte Corteſij tot Catacubam, vertellinghe der moeyte ende arbeyt, ſo die Spaengiaerden hebben gheleden, ooc van ontfanghene ſchaden. Aftocht wt Culua, ſchermutſelinghe op den wech, als Corteſius

Digitized by Google

flus met sijnen crijchsvolck treckt, oock hoe Cortesius ghewondt werdt, van grooten honger, perijckel ende aencoempst, wederom int landt Tascaltecal.

Cortesius coept tot Catacubā

DOen ick nv in der stadt Catacubam quam, doen den dach aen quam, hebbe ick mijn crijchsvolck op eender straeten, in eenen hoope by malcanderen gheuonden, die seyden. Sy en wisten niet waer henen, soo hebbe ick haer beuolen, sy souden hen haestelijck wt der stadt maecken, eer die vyanden ouerhandt naemen, ende die Altanen in naemen, want sy mochten ons grooten schaden daer af doen. Maer die soo vore aen den spitz waeren, seyden. Sy en wisten niet waer henen sy trecken souden, so hebbe ick haer achter aen gheordineert, ende ick ben vore aen ghetoghen, tot dat wy wt der stadt quamen, daer hebbe ick hen in eenen wilden velde, op die achterste ghewachtet. Doen nv die achtersten oock daer henen quamen, werdt ick ghewaer, dat sy grooten schaeden gheleden hadden, want sy hadden vele der Spaengiaerden ende Indianeren neder gheleyt, daer werdt soo veel goudts onderweghen ghebleuen, dat die Indianers oplasen. Daer hebbe ick met den vyanden ghestreden, tot dat die mijne voort quamen, hebbe ick die ghene opghehouden, tot dat die mijnen eenen hoeuel innaemen, daer op eenen thoren was, ende eene ghenoech wel bewaerde herberghe, dwelcken sy sonder schaden inne ghenomen hebben, want ick en ben in die wijle niet van daer ghetoghen, ende en hebbe die vyanden niet voort laeten trecken, tot dat sy den berch inne naemen, Godt weet wat moeyte wy daer ghehadt hebben, want wt den peerden dier noch vier ende twintich ouer ghebleuen waeren, en consten gheender meer loopen, het en conste oock gheenen ruyter sijne armen opheffen, ende daer en was gheenre onder het voetvolck, die niet cranck ende swack en waeren, ende die voorder comen conde. Wy sijn alsoo in dese herberghe ghecomen, hebben ons daer verwaert, ende sijn daer beleghert ghewoꝛden tot in die nacht, alsoo dat wy niet een vre en mochten ruste hebben, want doen ist openbaer

De eerste nacht had de sy herberghe op eenē toꝛē.

ghewoꝛden, hoe menigher datter vanden onsen omghecomen waeren, vanden Spaengiaerden ghemisten wy, hondert ende vijftich, Hengsten ende Merrien sesenveertich, ende meer dan twee duysent Indianeren, ende Indiaensche vrouwen, die den Spaengiaerden dienden, onder welcken waeren die sonen ende die dochteren Muteezume, ende andere die wy gheuanghen met ons vuerden. Ter middernacht ghedachten wy, dat ons niemandt en hoorde, wy sijn vander selver herberghen in alder stilligheyt vertrocken, ende hebben veel viers daer inne ghelaeten, ende onser gheender en wiste waer dat wy waeren, oft werwaerts dat wy trecken souden, dan eender alleene wt dat landtschap Tascaltecal, die welcke ons toe seyde, hy wilde ons in sijn landt vueren, waert dat ons den wech niet beleet en woꝛde, by die voerghenoemde onse herberghen waeren veel wachters gheordineert, die hebben een gheroep in die omligghende houen ghemaeckt, daer van een groot ghetal der Indianeren opghebracht werden, die welcke ons tot aen den daghe toe nae iaechden. Ende vijf reysighen, welcke wy als voor ruyters voor wt schickten, die sijn in eenen hoope Indianeren, die hen onder weghen aen quamen, gheuallen, hebben sommighe van dien ter neder gheleyt, welcke wt der voꝛdene om liepen, want sy meynden, datter meer reysighen ende voetknechten nae quamen. Maer die wijle die vyanden van allen canten ouerhandt naemen, hebbe ick wt allen onsen crijchsvolck, die onder ons waeren, die ghesontste wtgheleſen, hebbe eene ordinantie ghemaeckt, hebbe alsoo die ghesontste vore, ende achter ane, oock tot beyden sijden ghestelt. Maer die ghewonden hebbe ick gheheeten int middel treden, ende die reysighen hebbe ick wtghedeylt. Ende in deser oꝛdenen sijn wy den gheheelen dach ghetoghen, alsoo, dat wy ons tot allen plaetsen moesten weyren, daerom wy die selue nacht ende den gantschen dach, niet meer dan drye mijlen ghereyst en sijn, ende wt schickinghen Godts, saghen wy teghen den auondt eenen Thoren, ende een goede herberghe, daer in wy ons bewaerden. Die selue nacht sijn sy van den stoꝛmen

Een Tascaltecaler gheloeft Cortesio/ hy wil hē wt Culua vueren.

Met wat moeyten die spaengiaerts/ hen voer den Indianen beschermde.

Cortesius treet voort eñ weert hē tot allen canten.

af gheſtaen, hoe wel wy teghen den morghen een allarme hadden, ende wy niet en wiſten wat ons voorder te vreesen waere, want oft ons eenighe menichte mochte nae iaghen. Aen den volghenden dach ter eerſter vren des daechs, hebbe ick dat volck van daer in der ghemelder ordene van daer wech gheuoert, te weten dat vore, achter, ende ter ſijden die gheruſte gheſtelt ſijn. Te beyden ſijden iaechden ons die vyanden met grooten gheluyde nae, iubileerden deur dat gantſe wel bewoonde landtſchap. Wy die te peerde waeren, hoe wel onſer aen den ghetale weynich waeren, vielen in haer, deden hen nochtans weynich ſchadens, daer waer eenen rouwen hocuel, daer weken ſy henen. Alſoo ſijn wy den ſelven dach gheeomen, dat wy tot eender ſijden zee hadden, tot dat wy quamen tot eenen vleecken, daer wy ons beſorchden, dat wy ons met den inwoonderen ſouden moeten ſlaen. Maer ſoo haeſt als wy daer henen quamen, hebben ſy haere huyſen verlaeten, ende ſijn in andere naeſtliggende vlecken gheuloden, daer hebben wy den ſelven ende den naeuolghenden dach gheruſt, want die gheſonden waeren nv ghelijck alſoo wel moede, van moeyten, hongher, dorſt, qualijck wt ghemerghelt, die peerden en conden hen oock niet meer ophouden. Aldaer hebben wy Mayz gheuonden, daer af wy ghegheten hebben gheſoden ende ghebraden met ons wech ghenomen. Den volghenden dach ſijn wy van daer ghetrocken, ende die vyanden ſijn ons altijt van achter ende van vore aengheloopen met grouwelijcken gheluyde, ſijn alſoo den wech nae gheloghen, dien ons der borghers van Taſcaltecal voerde, daer op wy veel moeyten ende droefheyts gheleden hebben, want wy werden dickwils ghedwonghen, van der rechten ſtraeten te trecken. Want het hem nv teghen den auont naeckte, ſijn wy op een plat veldt ghecomen, daer op ſommighe cleyne wooninghen waeren, daer ſijn wy gheherbergt ghewordẽ, met grooten ghebreke der ſpijſen ende voederinghe. Des anderen daechs ſmorghens vroech, hebben wy ons op den wech ghemaeckt, ende eer wy op den wech quamen, hebben ons die vyanden op den voet begonſt nae te dringhen, met den welcken wy in voort trecken ſommighe cleyne ſcharmutſelen ghehadt hebben, ende ſijn alſoo tot een groote vlecke ghecomen, aldaer tot der rechter ſijden laghen ſommighe Indianeren op eenen hoeuele. Wy meynden dat wijſe mochten vanghen, want ſy waeren nae aen den weghen, ende doen wy vernamen, oft haerder meer waeren dan men ſach, ben ick aldaer met vijf peerden ende twaelf voetknechten daer henen getoghen ende hebbe den hoeuel omgheuen, daer achter laghender eenen grooten hoop, met dien hebben wy taemelijcken langhe gheſtreden, die wijle die plaetſe daer ſy laghen, was taemelijcken rouwe ende roetſachtich, ende dat volck ontallijck. Maer onſer waeren weynich, van des weghen hebben wy moeten achterwaerts tot den vlecken wijcken. Ende ben van daer wech gheteghen, ende met twee ſteenworpen ſeer ghewont. Ende nae verbondender wonden, hebben die Spaengiaerts van daer heeten vertrecken, want die herberghen en dochten my niet ſeer feker te ſijne, ende ſijn alſoo voort getoghen op een andere vlecke, die vanden anderen twee mijlen weechs lach, dreuen ons die Indianeren vore ende voort nae. Onder weghen ſijn aen ons ghecomen andere Indianeren, wter maeten vele, die ſoo ſterckelijck in ons ſetteden, dat ſy viere oft vijf Spaengiaerden, ende oock ſoo veel peerden ghewondt hadden, ende hebben ons oock een peert omghebracht, hoe wel wy ditte wter maeten qualijcken conſten ontbeeren, ende beſwaerde ons die doot ten hoochſten, want wy en hadden naeſt Godt, gheen andere beſchermınghe noch hulpe, het is ons nochtans wel comen, want wy hebben ſijn vleeſch ende huydt ghegheten, dat ons met daer af ouer en bleef, want wy leden treffelijcke ſwaeren hongers noot. Went nae dien wy van der grooter ſtadt vertrocken, en hadden wy niet dan gheſoden ende ghebraden Mayz ghegheten, ende en hadden deſſelues niet altijt ghenoegh. Wy aten oock cruyden, die wy wten velde oplaeſen. Soo iek nv bedacht, dat die vyanden van daghe te daghe toe naemen, ende dat onſen hoop af nam, heb ick die ſelue nacht die

Corteſius treet voort die wijle hẽ die vyãden op de hals lagẽ

Die ſpaengiaerden hebben in ghecnder macte ruſte/ vã der Indianen na te lagẽ

Die vyandẽ veruolgen Corteſium voorder.

Meret de groote afganck der ſpijſen / in der grootſter moeyeen.

Corteſius wort ghewont.

Die ſpaengiaerden eẽ vãhongere een peerdt.

Digitized by Google

die ghewonden ende crancken, die wy met ons voerden ghemeeſtert ende verbonden, hebben dier ſommighe op peerden gheſet, ſommighen cruycken onder die armen ghehouwen, ende met andere hulpe op den wech verſien, daer mede dat die Spaengiaerden, die noch cranck noch ghewondt en waeren, vrij tot den ſcharmutſel waeren. Ick achtet daer vore dat my Godt dit bedencken in den ſinne ghegheuen heeft, nae dien het hem den volghenden dach toe ghedraghen hadde, want ſoo wy teghen den morghen van daer vertrocken, heeft ons wederom een ontallijcken hoop der Indianeren achter ende vore, ende te beyden ſijden aengherent, alſoo dat ons dochte, het en waere gheen veldt, ſoo wy voer ooghen hadden ledich te ſijne, die welcke ſoo ſtrenghelijck aen ons gheſet hadden, dat wy malcanderen niet kennen en conſten, en toghen eens deels in hoopen wijſe, ende eens deels ghemengt. Ende wy gheloofdent eyndelijck daer vore, dat onſer ionckſter dach daer ſijn ſoude. Als wy bedachten hoe veel der vyanden waeren, ende wy ſoo veel crancker, dan dat wy hen eenighen weder ſtandt ſouden moeghen doen, die wijle wy ſeer nae alle ghewondt ende crachteloos waeren, doch heeft die heer almachtich ſijne groote bermhertigheyt aen ons beweſen, want wy hebben met onſer moeyte, haeren thoren ende hoouaerdije ghebroken, want wt hen ſijnder treffelijcke vele omcomen, ſonderlinghe die ouerſte, want haeren hoop was ſoo groot, dat ſy int campen van hooren verhindert worden. Ende met deſer moeyten ſijn wy een goet deel des daechs gheroghen, tot dat ons de almachtighe Godt verleende, dat die ghene die onder den vyanden die ouerſte was, neder gheleyt was ghewordē, daer nv die wech was, heeft die beſtrijdinghe ſommigher maeten naeghelaten, ende ſijn eens deels vreedſamer worden, hoe wel ſy altijt naerder quamen, tot dat wy quamen tot eenen cleynen huyſe, opt platte landt ligghende, daer wy dien ſelven nacht bleuen onder den hemel, van welcker plaetſen wy voer ons ſaghen ſommighe berghen der landtſchap Taſcaltecal, want wy met weynich verblijdt en waeren, dat wy dat landt kenden, ende wiſten, waer wy henen trecken ſouden, hoe wel wy niet ſeker en wiſten, dat die inwoonderen deſſelven lants, ons ghetrouwe ende vrienden ſijn ghewordē, want wy verſaeghen ons, wanneer ſy ons ſoo cranck ende ſwack ſullen ſien, ſouden ſy die ghene ſijn, die ons lieuer ons leuen voort tot eenen eynde brengen ſouden, daer mede dat ſy weder tot haerer ouder vryheyt quamen, welcke ſuſpitie ons ſoo hardt becommerde, alſoo dat wy moeſten alſoo ſonder ophouden, met den vyanden ſlaen. Des anderen morghens doen den dach aen quam, hebben wy beghonſt te trecken, deur eenen effenen wech, daer men die rechte ſtraete op Taſcaltecal treckt, op welcken wech, ons weynich vyanden ſijn nae ghejaecht, hoe wel vele ende groote vlecken aen dat ſelue gheweſte waeren, nochtans van ſommighen cleynen hoeuelen riepen ſy achter ende vore ouer ons. Alſoo ſijn wy den ſelven dach, wt der regeringhe ende iuriſdictie des landts Culua ghecomen, welcker was op den achſten Sondach in die Hoymaent, alſmen ſchreef duyſent vijfhondert ende twintich, ende ſijn gecomen aen deſe plaetſe des landts Taſcaltecal, tot den vlecken Gualipan, welcke heeft by die vier duyſent huyſen, daer ſijn wy vanden inwoonderen treffelijcken wel ontfanghen ghewordē, ende hebben ons ſommigher maeten, vanden hongher ende vermoeytheyt, die wy gheleden hadden onderhouden. Hoe wel wy veel der ſpijſen, die ſy ons mede deylden, moeſten om dat ghelt coopen, ſommighe en wilden oock niet anders dan goudt nemen, des wy hen oock gheuen moeſten, die wijle ons den noot daer toe dwonghe.

Coteſij voerſienich hy om den Indianē te ōcomē

Die ſpaengiaerts verliesen alle hope van daer te comen.

Een ontallijcker hoop der Indianer ſtrijdē tegen die ſpaengiaerden.

Die ſpaengiaerts verblijden hen dat ſy Taſcaltecal ſien.

Die ſpaengiaerts quamē in dat landt ſchap Taſcaltecal welck haer vrienden waeren.

Dat achtētwintichſte Capittel, van beſprekinghe Corteſij, ende der heeren wt Taſcaltecal, oock haere aenbiedinghe teghen Corteſio, van het groot ghetal goudts der Spaengiaerden dat hen die vyanden in Culua ghenomen hebben, ende vander vertellinghe der ontfanghender ſchaden der Spaengiaerden.

AEn deſer plaetſen ſijn wy drye dagen ghebleuen, daer hebben my beſocht

Magiſcacin, Secutengal, ende alle landtſheeren der ſeluer Prouintien, ende hebben hen vermocyt om my te troosten, van weghen des onghemacks dat ons wedervaeren was, ende seyden, sy hadden my dickwils ghewaerschout, dat die wt Culua verraders waeren, ick soude my voer hen wachten. Maer ick en hadde hen noyt gheen gheloue ghegheuen, ofte volghen willen, maer ick soude goets moets sijn, die wijle ick met den leuen daer van comen was, want sy wilden my bystant doē die wijle sy dat leuen hadden, dat sy my des schadens weder verquicten, die my die van Culua toe gheuoecht haeden, dan buyten der plicht, daer mede sy uwer Keyserlijcke Maiesteyt verplicht ende onderdanich waeren, soo hadden sy een hertelijck medelijden, ende waeren becommert, van den omcomen veele haerer broeders ende sonen, die van hen op mijnder reysen waeren omcomen, ende van weghen anderer menichvuldigher onbillicheyt, soo sy hen in voerleeden tijden toeghevoecht hadden. Ick soude my sekerlijck tot hen versien, dat sy gheloue aen my houden sullen, ende dat sy mijne oprechte vrienden waeren. Maer die wijle dat ick ende mijne ghesellen alle ghewondt waeren, souden wy in haere stadt trecken (welcke van desen vlecken vier mijlen lach) daer soudenwy rusten, soo wilden sy ons met medecijne raet doen, dat wy daer ons van onser moeyte ende moedicheyt weder verhaelden. Ick heb hen ghedanckt, ende heb haer aenbieden gheuolcht, heb hen sommighe cleynodien, dier wy noch een weynich met ons brachten, mede ghedeylt, daer af sy dan een groot wel behaghen hadden, wy sijn alsoo met hen nae der stadt toe ghetoghen, ende hebben eene bequamelijcke herberghe gheeregheu, ende Magiscacin heeft my laeten een bedstede brenghen van houte, nae haere ghewoonheyt ghemaect, ende verchiert, daer in hebbe ick gheslapen, dan wy en hadden gheene met ons ghebracht, ende hy heeft ons alles wat hy hadde ende conde, tot onser laeffenissen medeghedeylt. In deser stadt hadden mijne medeghesellen ende hofghesin, doen wy daer deur op Temixtitan toghen, wat achter hen ghelaten, als siluer, cleederen ende andere huys chieringhe, oock etelijcke dinghen, soo ick om op den wech te nemen gheordineert hadde, daer mede wy des te breeder onder weghen waeren, waert dat ons yet ontmoete, ende dat wy niet voorder beswaert en worden, oft wat eenen yeghelijcken voer cleederen, harnasch, ende gheweer behoorde. Item ick heb oock aen dier plaetsen vernomen, dat oock noch anderssins een anderer mijns hofghesins, wt der stadt des Veræ Crucis, my met prouande ende anderen dinghen meer toe ghetoghen was, met den vijf reysighen ende vijuenveertich voetknechten, welcke met cranckheden beladen waeren, oock wat met hen ghebracht, die daer bleuen. Doen sy nw ghesont werden, hebben sy alle tsiluer, wat mijn, ende mijnen ghesellen waere, tseuentich mael duysent ghewicht ghesmolten goudts, maer een ghewicht gouts, hout in hem by twee gulden muntz dat ick daer ghelaten hadde in twee kisten, midtsgaders anderen cleynodien, ende daer en bouen noch stucken goudts, die veerthien duysent Castilianer weert waeren, die den landtvoecht ghehadt hadde, in dat landtschappe Tuchitebeque, dien ick schickte in Quacucalco, om aldaer een vlecke om te woonen te bouwen, die die heeft dat selue aldaer ghelaten, ende noch veel anders, in als weerdt sijnde ouer die dertich duysent ghewicht goudts, Dese hebben die in Culua midtsgaders sijnen Spaengiaerden onder weghen omghebracht, ende hebben wech ghenomen, alle tghene wat sy met hen voerden, onder desen ende met dien oock sommighe gheschriften, die ick van desen landen ende lieden te samen ghebracht hadde. Item ick heb oock vernomen, hoe sy veel spaengiaerden, die op Temixtitan toe toghen omghebracht hebben, die welcke ick meynde dat sy daer leefden in allen vreden, ende dat den wech gantsch seker waere, ghelijck wy te voren ghewoon gheweest waeren, van allen tghene (dat ick uwer Keyserlijcke Maiesteyt die waerheyt bekenne) waeren wy alle soo treurich ende becommerden ons soo seere, als wy ghedoen mochten, want bouen dat wy soo veel spaensch volck verloren hadden, waeren wy om aller onser haue daer toe comen, het lach my altijt in den sinne, dat ommecomen dier Spaengiaerden, die sy in die groote

Die heere van Taſcaltecal ontfangen Corteſiū.

Die van Taſcaltecal gelouē Corteſio hulpe ende raet.

Corteſius cocpt tot Taſcaltecal / ende wort ontfanghen.

Corteſius wert ghewaer dat die in Culua noch vijftich spaēgiaer den verwoort hadden.

Hoe veel eē gewicht goudts is.

Corteſius vertelt eē groot getal gouts dz dē spaēgiaerdē genomē is.

Digitized by Google

die groote ſtadt ombracht hadden, ende wat hen daer nae op der brugghen, ende daer nae oock onderweghen met ons, hem toeghedraghen heeft, daer wt werdt eene ſuſpitie waſſende, dat ſy oock deſe aenghe-rent hadden, die in der ſtadt ten Vere Crucis gebleuen waeren, ende dat die ghene die onſere vrienden waeren, ſoo haeſt als ſy onſe voorloopen vernomen hadden, waeren afgeuallen. Soo heb ick van ſtonden aen ſommighe boden met ſommighe Indianeren wech gheſchickt die ſy gheleyden ſouden den welcken ick beuolen hebbe, ſy en ſouden den ghemeynen wech tot deſer ſtadt niet trecken, ende dat ſy my met den eerſten lieten weten wat daer gehandelt was. Ende het heeft den alderhoochſten ghelieft, dat die Spaengiaerts onbeſchadicht bleuen ſijn. Ende alle inwoonderen die onſe vrienden waeren, vredelijck ende met ruſten waeren, welcke bootſchap van onſers verlies, ende in onſer bedroefdheyt, ſeer vertroeſt heeft. Item hoe dat ſy oock groot medelijden onſers onghelucx ende veriagens hadden, ick heb alſoo tot Taſcaltecal twintich daghen mijne wonden gheheylt, want deſe heeft van lanckheyt weghen ende dat ſy onuermaeckt was bleuen, ouerhandt ghenomen, ende ſonderlijck die wonde die ick int hooft ontfanghen hadde. In ſulcker manieren heeftet oock met den mijnen (die welcke ſommighe gheſtoruen eens deels vanden wonden, eens deels van grooter vermoeytheyt) toe ghegaen, daer ſijnder ſommighe van weghen der wonden, crom ende lam bleuen, eens deels oock datmen die medecijne oft meeſterije ende raet, niet wel nae noodruft en heeft connen ghecrijgen. Maer ick ben gebreckelijck gebleuen aen tween vingheren aen der rechter hant.

Cortesius crijcht ſuſpitie dat garniſoen een Vere Crucis ooc neder-geleet is.

Dat neghenentwintichſte Capittel, van Corteſij voornemen den crijch te volſtrecken, wt tocht der Spaengiaerden wt Taſcaltecal, in dat lantſchap Tepeacan, oplegghinghe der ſtraffinghe der gheenre, die ſommighe Spaengiaerden herwocht hadden, die Tepeacaner eten menſchen vleeſch, van boetſchappen, Corteſij ghemeynhoudinghe met den Spaengiaerden. Ende die beſchrijuinghe der ſtadt Finium Securitatis.

Die ſpraen ghiaerts te geeren aē Corteſiū/ dz hy hem des crijchs wilde ont ſlagen/ eñ hē tē Vere Crucis houden.

IOen nv mijne ghe ſellen ghe-ſien hebben, dat wt hen vele omcomen waeren, ende die noch ouerbleuen cranck, ende ſeer ghewondt waeren, ſijn ſy ſorchvuldigher ghe worden, van den perijckelen ende vermoeytheyt die ſy tot noch toe gheleden hadden, ende vreeſden die toecomende perijckelen, ende hebben tot meer maelen aen my begheert, dat ick my ten Vere Crucis doen wilde, om ons daer te bewaeren, eer die ghene die hier ende ghinder in den landtſchappen, onſen vrienden, onſer veriaeghen ende ſwackheyt merckten, hen met verbinteniſſe met onſeren vyanden verbonden, ende die ſtraeten ende paeden innemen die wy trecken ſouden, ende dat ſy ons op eender ſijden aenliepen, ende die borghers ten Vere Crucis, op dandere ſijden. Item die wijle wy by malcanderen ende die ſchepen daer voorhanden waeren, ſoo waeren wy oock ſeker der, ende conden ons te beter weyren, ſoo ſy ons teghen ons voornemen wilden. Soo langhe tot dat wy hier ende daer in die Eylanden om hulpe te ghecrijghen ſchicken mochten. Maer ick ghedacht. Soo wy ons teghen den borgheren ende inwoonderen, ſonderlinghen teghen onſen vrienden verdachtelijck oft ſuſpeckt maeckten, al oft wy haer vreeſden, ſoo mochten wy hen ecne oorſaecke gheuen, dat ſy des te eer van ons vielen, ende dan teghen ons opſtaen. Ick hadde noch oock in mijn ghedachte dat ſpreeckwoort, dat het gheluck den ſtoute by ſtaet. Item dat wy Chriſten waeren, verliet my op die goetheyt ende bermhertigheyt, dat wy niet gheheelijck te gronde en verghinghē. Item op dat wy niet en verloren, ſoo vele ende edele landtſchappen, ſoo ick in uwer Keyſerlijcke Maieſteyt naemen, in ſoo vredelijcker poſſeſſien hadde, ende in den ſtaet daer in wy ſy in ruſte behielden, ende dat deſer dienſt niet achterghelaten en bleue, dwelck gheſchiet, ſoo wy den crijch volſtrecken. Op welcken crijch volghen ſoude, die ſtilte, ruſte, ende vrede aller deſer landtſchappen, ghelijck te voren, van dies weghen heb ick my voorghenomen, die berghen

Oorſaeck waerom Corteſius den crijch volſtrecken wilde.

Digitized by Google

tegen die zee in gheenen wege ouer te trecken, achterghelaten alle andere vermoeyenheyt ſoo ons mochten toecomen. Op dat heb ick hen geantwoort. Ick en ſoude van deſen crijch niet af laten, dan hier inne boven die verachtinge ende ſchande van my ende mijnder geſellen perſoonen aengaende. Soo waer dat uwe Key. Ma. ſeer achterdeelich ende periculoos, ende wy ſouden gheacht worden, eene conſpiratie teghen deſe voer te nemen. Jae ick hadde my voer ghenomen, in welcken weghe my dat moghelijck ſijn mochte, noch een verſueck teghen den vyanden, ende dien nae mijnen vermoeghen ſchaden te doene. Als ick nv in deſen lande twintich daghen verteerde, ende noch niet ganſelijck ghecylt en was, ben ick met mijnen ſwacken volcke vertrocken in een ander landt, Tepeaca ghenoempt, die welcke met een verbondt ende factie verbonden waeren met onſen vyanden in Culua. Jn welcker (als ick vernam) ſy thien Spaengiaerden hadden omghebracht, die welcke vanden Vereæ Crucis, op die groote ſtadt Temixtitan ghetoghen waeren, want dat is den rechten wech daer henē. Welcke landtſchap Tepeaca is aenſtootich ende heeft haere frontieren aen die van Taſcaltecal, welcke een ſeer wijdt landt is. Ende int toe trecken des landts Tepeaca, ſijn ons teghen ghecomen, ſeer veel volcken om teghen ons te ſtrijden, ende hebben ons ſoo veel hen moghelijck was, den wech beleet, hebben die ſwaerſte eñ bewaerſte plaetſen ingenomen. Maer daer mede ick niet alles vā woorde te woorde en vertelle, wat ons in deſen crijch ontmoet is, dat het ſoude te lanck vallen ende dat boeck te dicke. Nae dien ick haer vermaende, ſy ſouden comen ghehoorſaemheyt te bewijſen den beuele, wat hen uwe Keyſerlijcke Maieſteyt van weghen des vredes oplegghen woude, ende ſoo ſy dit weygherden, hebben wy teghen hen ghecrijcht, hebben ons ſommighe ſlachten gheleuert, doch met der hulpe Godts, ende uwer Keyſerlijcke Maieſteyt gheluck, hebben wy hen altijt ſchaden ghedaen, ende haerer vele nedergheleet. Ende ſy en hebben in deſen crijch, noyt geenen ſpaengiaert ghewondt noch omghebracht. Ende hoe wel dit landt ſeer wijdt is, ſoo hebben wy nochtans binnen twintich daghen veel ſteden ende vlecken my, tot allen vrede ende ruſte onderdanich ghemaeckt, die heeren ende ouerſten ſijn voer my comen, hen uwer Keyſerlijcke Maieſteyt tot leenlieden aen te bieden, ende van deſen allen, hebbe ick veel Culuer wighedreuen, die tot deſer prouintien quamen, om die inwoonders ghemoet teghen my te ſtrijden beweechden, ende om te verhinderen dat ſy noch met willen noch met gheweldt, met ons gheene vriendtſchap en maeckten, ende ſoo ſeere dat ick tot noch toe in deſen crijch (welcker die wijle noch ſommighe dorpen ende vlecken tot vrede te brenghen en ſijn, noch niet ten eynde ghetoghen en is) ende noch altijt verachtert ben ghewordē, doch hope ick wt godlijcker ghenaden, uwer Key. Ma. opt aldaer eerſte onderdanich te macken. Op eender plaetſen deſer prouintien, daer ſy die thien Spaengiaerden omghebracht hadden, hebbe ick ſommighe inwoonderen lijf eyghen knechten ghemaeckt, van den welcken heb ick den vijfſten deel uwer Key. Ma. amptlieden toe gheordineert, dan die ſelue lieden, ſijn altijt voer andere, ſtrijdtbaer ende wederſpannich gheweeſt, ende ſijn met crijchſvolck geuanghen ghewordē, ende bouen deſe voergaende miſhandelinghe int ombringhen der Spaengiaerden, ende der afvallinghe uwer Key. Ma. Deſe lieden eten al menſchē vleeſch, die wijle dan dat int ghemeyne ende openbaer kennelijck is, en is niet van noode, dat ick daerom uwe Key. Ma. eenighe oorconde der waerheyt ouerſchicke. Jae ick hebbe oock noch eene oorſaeke, dat ick deſe dienſtbaerheyt ghemaeckt hebbe, te wetene, op dat ick dien wt Culua, een vreeſe in ſtaeke, want het ſijnder veel in der ſelver prouintien deſen niet onghelijck. Ende moghelijck waert dat men niet ernſtelijck met hen en handelden, en wouden ſy van haeren quaden voernemen niet af ſtaen. Jn deſen crijch ſijn ons behulpelijck gheweeſt, die wt Taſcaltecal, Churultecal, ende Guaſuccingo, welcke met ons vriendtſchap gheconfirmeert hebben. Ende ick hebbe daer voer, dat ſy altijt uwer Keyſerlijcke Maieſteyt ghetrouwe leenlieden ſijn ſouden, die wijle wy in deſen lande Tepeaca met crijch beladen waeren, ſijn my brieuen vanden

Corteſius treckt wt Taſcaltecal teghen die Culuiſche vyanden.

Corteſius maeckt Key. ma. Tepeacā onderdanich.

Corteſius maect een deel deſes lants/eygē lieden.

Die Tepeacaner eten menſchē vleeſch.

Vereæ

Het wort Cortesio te kēt gegeuen/ dat des Francisci vāGaray stadthouder aē comen is.

Verœ Crucis gheleuert worden, daer in sy my vercondichden, dat twee schepen des Francisci van Garay aen die hauene ten Verœ Crucis aengecomen warē, die welke veriaecht waren. Ende soot hen beuint, heeft die gemelder Franciscus van Garay ten tweeden maele tot desen stroom (daer af uwer Key. Ma. bouen ghemelt is) gheschict. Maer die lantlieden hebben teghen hem ghestreden, eñ hebben wt hen sesthien oft seuenthien neder gheleyt, ende sommighe vele ghewont, seuen peerden omghebracht, ende die ghene diet ontquamen, sijn met swemmen weder in die schepen gheco men, ende hebben hen met vlieden by den leuen behouden, ende die regent midtsgaders den synen, sijn leelijcken onderghedruct ende gewont ghewordē. Maer die stadthouder, dien ick daer henen gheordineert hadde, heeft sy vriendelijck ontfanghen, ende heeftse versorcht te meesteren. Ende daer mede sy des te beter tot hen seluen comen mochten, schicte hy een deel deser Spaengiaerden tot eenen landts heere der seluer prouintien, nae by der gemelder stadt, welcke onser vrient was, die ghene die sy wel tracteerde eñ sorghe voor hen droech. Desen handel en is my niet weynigher swaer te vernemen gheweest, dan onse selste vermoeyt heydt. Maer moghelijck en waer hen sulex niet gheschiet, dat hy ten naesten tot my ghetoghen ware. Ick hebbe bouen uwer Key. Ma. vertelt, die wijle sy niet alles, wat in desen landen is, en wisten, haddē sy van my connē hen die wacht die sy gheordineert hadden, sorghende, ick en mocht niet eer inne comen, dan sy mijnder ghewaer en worden. Daerom haeste ic my, dat ic daer binnen quame, eer sy onser verwachteden, want wy reden op effen velde, dat sy ons wt der stadt lichtelijck sien mochten. Ende dit en is niet te vergheefs gheschiet, die borghers der stadt hebben onser waer ghenomen, welcke als sy ons saghen der stadt ghenaken, hebben sy die herberghen daer in die hooftlieden van Culua laghen omgeuen, ende hadden begonst te schermutselen met den anderen, die hier ende ghinder inder stadt ter herbergen waren. Doen ick noch eenen voetboghe schote daer af was, brachten sy my tegen veertich gheuanghenen, nochtans hebick voort eñ voort inde stadt begheert te syne, het warē in der stadt groote roepen, door alle straten wt van die gene die daer vechten, het voerde my een borgher inder herberghen, daer in die hooftlieden omringhelt waren, met drie duysent mannen, welcke daerinne begeerden, hadden inne, alle hoochten eñ Altanen. Maer die hooftlieden ende die by hen waren, streden dapperlijck ende mannelijck, dat dese niet en consten daerinne comen, hoe wel dat der ghenen weynich in getale warē. Nochtans bouen dat, dat sy hen dapper weirden, was ock hare herberghe wel bewaert. Noch soo haest wy daer quamen, sijn wy daer in ghedrongen, ende met ons sijn ingeuallen alsulcken menichte der borgheren, dat ick niet en heb connen beletten, dat niet sommige wt die van Culua ontlijft eñ beschadicht sijn gewordē, want ick begheerde eenen leuenden gheuangen te nemen. Daer mede ick mocht vernemen, hoe het in die groote stadt stonde, ende wie dat regiment nae Muteezuma in hadde. Ick begerde ooc andere dinghen te vernemen, en heb noch ghenen connen ghecrijghen, wighenomen eenen, die alreede half doot was, vanden welcken ick vercondicht ben gewordē tgene dat ick hier na te kennen geuen sal. Maer in der stadt sijn hier ende daer vele, die daer in ter herberghen laghen ontlijft worden. Maer welcke noch by leuen waren nae dien ick in die stadt quam, so haest sy myner aencomste vernamen, sijn sy daer henen geuloden, daer die achtergaerde wt Culua lach. Op dese waren wy ghedronghen ende dier vele neder geleyt. Desen tumult is haest van dien ghehoort worden, die de achtergarde hielden want sy hielden op een hooghe plaetse, die welcke boue aen die stadt, ende aen dat effen veldt rontsomme lach, sijn seer nae soo snel tot der stadt gheweest, om die hare te helpen, als die ghene die daer inne waren, daer wt gheuallen sijn, ende toghen die gene te helpen, seer na by den dertich duysent welck volck veel beter gherust, toe gemaect was, want gheen ander die wy tot daer toe ghesien hadden. Sy droeghen veel cleynodien van goudt, siluer, ende pluymwerck. Maer die wijle dz die stadt wijdt was, hebben sy begonst vier aen dien plaetsen in te worpen daer sy inne toghen, dwelck my vā den borgheren te weten gedaen wert. Ben ick met den reysighen voor ghedronghen, want

Cortesius dringt mē gewelt in der Culuasche hooftliedē herberghe.

Cortesius verneemt mē beconmer der hertē/ den ongenael Franciscus van Garay.

Die borgers tot Guacachula als sy Cortesiū sagen tasten sy aen die hooftliedē vā Culua.

Der Indianer snellicheyt om die hare te helpen.

Digitized by Google

want dat voetvolck was nv moede. Wy sijn in haer gheuallen, maer die vyanden weken achterwaerts, tot eenen moeylijcken padt, hebben wy nochtans dien inghenomen, eñ hebben hen nae ghejaecht, hebben int opclimmen op eenē hooghen berch met lantsien nae hen ghesticken. Den berch wert soo hooghe, dat, doen wy bouen opt hoochste quamen, dat wy noch die vyanden niet roeren en consten, ende vele wt den haren, verginghen van hitten sonder eenige wonden, ende wt onsen peerden twee werden dēpich, ende dat een sterf daer af. Ons sijn te hulpe ghecomen wt den Indianen die onse vrienden waren, met welcker aencoemste wy den vyanden merckelijckē schade ghedaen hebben, want die wijle dat die vianden met arbeyt waren wt ghemergelt, maer die onse van weghen der rusten verscher, hebben ons die vyanden soo cleynen wederstant ghedaen, dat dit veldt, dat te vorē vol leudē gesiē was, was der seluē nv ledich, maer al vol dooden. Wy quamen tot haren legher, met cleynen huttekens, eerste van nieuwen aen drie plaetsen ghemaect, welcke een yeghelijcke soo veel wyden in heeft, als een tamelijcke groote vlecke, want die selue hadden bouen dat crijchs volck eenen grooten tros, ende veel dienaers, ende hadden inden leger een groote rustinghe te samen gheuoert, want het waren onder die ghene (veele gheweldighe) welcke alles vanden Indianen onse vrienden gheplondert, ende verbrant is ghewoorden, welcke (op dat ick met der waerheyt uwer Key. M. mach te kennen gheuen) te samen sijn gecomē, by die hondert duysent mannen oft daer bouen. Eñ met deser vierten hebben wy onse vyanden veriaecht van deser prouintien aen, tot sommighe paden aen brugghen ende cluysen, die sy inne hadden. Maer wy hebben weder om ghekeert tot der stadt, daer wy vander borgerschap wel ontfanghen werden, daer hebbē wy drie daghen gherustet, want wy waren met vreden. hier en tusschē sijn voor my gecomē die inwoonders eens seer grootē vlecke, boden hare ghehoorsaemheyt uwer Key. M. aen, welcke vlecke leyt op eenē tsop oft hoochste dier bergen, op twee mylē weechs vā der vyandē leger, daer vā nv gemelt is. Eñ ooc onder aen dē berch, daer af wat gemelt is, hoe datter eenen dampigē cloot op clam, welcke vlecke heet Ocupatuyo, hebben my voor een waerheyt geseyt, dat haer voorgaende heere ware te dier tijt Culuisch geweest. Daer wy ter seluer plaetsen warē, meyndē, wy en soudē niet eer rustē, dan wy tot synen plaetse en quomen. Maer sy had dē nv lange met my willē vrientschap maken, ende sijn gecomen uwer Key. Ma. gehoorsaemheyt te doene. Soo en hadden sy haren heere niet connen daer hen vermogen, hy en hadde hen dat niet willen toe laten, hoe wel sijt schoon langhe aengesocht hadde. Maer nv willen sy uwer Key. M. onderdaē sijn, het ware daer gebleuē haers heeren broeder, die welcke altijt der meyninge eñ voornemē geweest is, dat die selue nv die heerschappije met mijner gunste in hade. Eñ so die gene weder quam, ic niet verwilligen en wilde, dat hy die heerschappije besate, want sy en waren by hen seluē niet bedacht hem op te nemen. Op dat heb ick hen antwoorde ghegheuen, die wijle sy tot noch toe Culuisch sijn geweest, ende waren van uwer Key. Ma. afgeuallen, so ware ic bedacht, hen aen lijf ende goet te verschoonen, die wijle sy quamen, ende te kennē gauen, dat haer heere is vertrocken, ende haers afuals eñ misdaet oorsake gheweest ware. Soo wilde ick hen in Key. Maiest. name haer oude mishandelinghe verghevuen, ende wilde haer in ghenade op nemē ende tot uwer Key. Maiest. diesten toe laten. Maer waer sy voortane weder in sulcke dolinghe vielen, so souden sy eene ernstelijcke straffinghe van my verwachtende sijn. Maer waer sy uwe Key. Ma. leenliedē sijn wilden, so wilde ic in uwe Key. M. name hen hoochste ghenade ende hulpe bewijsen. Dese stadt Guacachula leyt op eenen effenen velde, aen der eender syden hangt sy aen eenen grooten rouwen houe, tot der ander syden, vlieten rontsom me dat effen veldt, twee stroomen, eenen voetboghe schote van malcanderen, ende dien eenen heeft seer hooge ende diepe valleyen eñ loopen, also dat van deser loopen wegē, tot der seluer plaetsen seer weynich toe gangen tot der stadt sijn. Eñ ofter schoon semmige sijn, so sijn die selue so moeylijc te beclimmē, dat men nauwelijcx daer ouer rijdē en cā. Die stadt is omgeuē met welbewaerde muerē, met gepolijsten steenen, eñ mortel, inder hoochden van vier mans lengdē,

maer

Eenē merckelijckē hoogen berch.

Veel Culuierwerdē vanden Spaengiaerdē verslagen.

Een groot ghetal der Indianen sijn Cortesio te hulpe gecomē.

Sēmigher Indianer ontschuldinge/ waerō sy hē niet ouer lange aē die Key. M. ouergegeuē en hadden.

Cortesij antwoorde desen Indianen

Beschrijuinge der stadt Guacachula.

Beschrijuinge der muerē der stadt Guacachula.

maer inwendich ſijn die mueren, ſchier den bodem gheliſck, ende aen alle canten laet hem voor die mueren ſien, een borſtweirin ghe eens haluen mans hooghe, daer mede men hem int ſtormen berſchermen conde. Die ſtadt heeft vier ingangen, ſo breet dat eener ghemackelijck daer inne rijden can, ende een yegelijcker ingank, heeft drie oft vier cromden ende omganghen inder mueren. Daer altijt een deel der mueren, in den anderen gaet, het leyt altijt op der mueren een groot ghetal ſteenen, die ſy in crijchſtijden ghebruycken, maer die ſtadt hout in haer vijf oft ſeſſe duyſent huyſen, ende in dorpen daer toe behoorende oock ſo veel oft meer. Eñ is wijdt aen der ronden, want daer ſijn veel houen inne, ende menigherley vruchten. Doen wy nv drie dagen in deſer ſtadt gheruſt hadden, ſijn wy vertrocken na een ander ſtadt ghenoēt Izzuacan, die welcke vander ſtadt Guacachula leyt, vier mijlen. Want ick vernam, dat onſe vyanden wt Culua aldaer int garniſoen laghen, ende die borghers daer inne, midts gaders haren onderdanē op den lande, waren goet Culuiſch, want haer heere was wt Culua gheboren, ende den heere Muteezuma met ſwaghерſchap verbonden, eñ het toghen met my wt den ghemelden prouintien, die van uwer Key. M. beleent ſijn, dz ſy ſchier alle velden ſoo verre als wy ſien mochten, bedeckten. Ende om eygentlijc van der ſaken te ſpreken, waren te ſamen comē, ouer die hondert ende twintich duyſent mānen, ſijn ſeer ontrent den thien vren tot der ſtadt Izzuacan gecomen, die welcke ledich was van wijf ende kinderen, ende daer in laghen by den vijf oft ſeſſe duyſent wel ghe ruſter crijchslieden. Ende doen die Spaengiaerden wat voort gheuaren ſijn, hebben ſy begonnen die ſtadt te beſchermen, nochtans hebben ſy die ſtadt haeſt verlaten. Eñ die wijle die plaetſe, daer door wy daer inne gheuoert ſijn geworden, wert lichtelijck te winnen, hebben wy hen toe gheſet, door die gantſche ſtadt hebben ſy ghedronghen, dat ſy van bouen der mueren af in dat water ſijn gheuallen, welck ſy op der eener ſyden gantſch omgheeft, aen welcken ſtroom ſy die brugghen al af ghebroken hadden, van dies wegen hebben wy ons wat moeten vertoeuen, tot dat wy daer ouer gecomen ſijn, ende hebben hen ontrent anderhalf mijle weechs naeghejaeght. Ick achte datter dier weynich ouergebleuen ſijn, die niet geulodē en ſijn. Als ick nv weder in die ſtadt ghecomen ben, heb ick twee vanden borgheren, die ick gheuanghen hielt, tot den ouerſten geſchiet, om hem aen te ſpreken, want haer heere, hadde die wt Culua nae gheuolcht, die inden garniſoen gheleghen waren, wāt ſy beweechden haer, om hen weder in die ſtadt te doen. Seyde hen in uwer Key. M. name toe, ſo ſy voortane uwe Key. Ma. getrouwe leenlieden ſijn wilden, ſoo wilde hy hen ghenade bewijſen. Op den derden daghe na deſer wechtreckinghe, ſijn ſommige der voorneemſten der ghemelder ſtadt voor my gecomen, begheerden vergiffenisſe van haerder miſhandelinge, ende ontſchuldichden hen, dat ſy anders niet en hadden connen handelen, want ſy haddē haerder heeren ghebot moeten volbrenghen, ende gheloofden, die wijle deſer wech waren, eñ haer verlaten hadde, ſo wilden ſy uwer Key. M. ghetrouwe ghehoorſaemheydt doen. Ick hebbe hen myne trouwe toeghеſeyt, eñ hen beuolen, ſy ſouden ſekerlijck weder thuys waert trecken, eñ ſouden hare wijuen ende kinderen, die op andere plaetſen ende dorpen, der ſelver factien waren met hen brenghen, hebbe hen oock beuolen, ſy ſouden oock andere inwooneren deſer landtſchap aenſpreken, dat ſy voor my quamen, want ick wilde hen hare miſhandelinghe verghe uen, ende en ſouden niet wachten tot dat ic haer ouertoge, want dat ſoude hen tot groo ter ſchaden reycken, oock ſoude ick tot der hoochſter ongenaden veroorſaect worden, ende ſy hebben dit alſoo wtghericht, want na twee dagen, ſijn die borgheren in die gemelder ſtadt Izzuacan gecomen, ende alle omliggende vlecken ſijn gecomen om hem te hulden, ende uwe Key. Ma. in dienſtbaerheyt ende leenlieden daer gheſtelt. Eñ deſe prouintie is in vaſtē verbont gebleue, met den borgeren van Guacachula, het is eenen twiſt gheweeſt, wie die heerſchappije deſer prouintien, in abſentie des heeren, in hebben ſoude, die welcke van daer tot Meſico ghetoghen was, hoe wel hen ſommige tweedrachticheyt ende twiſt toe ghedragen hadde, tuſſchen eenen ſone, die een baſtaert was des natuerlijcken heeren deſer prouintien, welcker ghedoot was vanden heeren Muteezuma, ende hadden dien ingheſet, die

Hoe veel Indianen met Cozteſio getogen ſijn.

die Izzuacanier vallen vande mueren af.

die Izzuacanier begere genade

Die borghers van Izzuacā comē weder thuys

Digitized by Google

Meret dz ooc in deſe plaetſen mooz dē ge ſchien van derregerin ge weghē.

die daer nv regeert, ende heeft hem te houwelijcke ghegeuen ſijn neue ter eender ſyden, ende die neue des ghemelden natuerlijcken heere ter ander ſydē, van eener echter dochter, die welcke ghegeuen was den heere der ſtadt Guacachula, eñ heeft ghebozen eenen ſone, welcke een neue was des natuerlijcken heere van Izzuacan. Eynde lijck ſijn ſijs eens gewordē, dat die ſone des heeren tot Guacachule erffelijck beſitten ſoude, die daer vāder echter linien des rechten heere der ſelver heerſchappije, onaengeſien dat deſe ander een ſone ware, die wijle hy oneelije was, en ſoude hy die heerſchappije niet eruen. Ende in mynen bywesen, hebben ſy den iongen heere gheſwozē, welke eerſt thien iaer oudt was. Die wijle hy van ouderdoms wegē niet regeeren en conſte, hebben ſy geordineert, dat ſijns vaders broeder der baſtaert, ende noch andere drie heeren die eene wt die ſtadt Guacachula, ende twee van Izzuacan, ſouden regenten deſer heerſchappijen ſijn, ende ſouden den iongen heere in haer bewaringhe hebben, tot dat hy tot eenen ſulkē ouderdō quame dat hy ſelue regeeren conſte. Die ſtadt Izzuacan heeft in haer by den vijfthien hondert huyſen, ende aen der ſtraten ſeer wel ghebout, ſy heeft hondert huyſen tot Meſchiten ende bedehuyſen, gantſch wel met torens bewaert, welcke alle verbrant ſijn geworden. Maer ſyleyt op een effen veldt, onder aen eenen tamelijcken berch, op der eener ſydē, is een wel bewaerde ſtercte, op der anderen tegen dat effen veldt toe is omgheuen met eenen wydē ſtroom, welcke aē der mueren henen loopt. Dien ſtroō heeft eenē ſeer diepen loop, eñ bouen den loop ſtaet eenen cleynen muer eens haluē mās hoogde, daer henē warē ſteenē geuoert, het heeft eē tront dal, heel vruchtbaer vā vruchtē eñ vā ſyde wormen, want op den ouerſten bergen en wascht niet van grooter couden wegen, maer daer is warmer aertrijck, ende dat coemt wt dier oorſake. Die wijle het met berghen omgheuen is, ende dit gantſche dal wort ghewatert met veel ende wel ghemaecten beecrkens ende beemdē. In deſer ſtadt heb ick ghewacht, tot dat ſy in hare oude herberghe gheloghen ſijn. Daer henen ſijn gecomen ſommighe heeren eender ſtadt die heet Guaguetingo, om hen uwe Key. M. tot leenlieden aen te bieden. Itē een heer eener anderē ſtadt, welcke van Izzuacan liggēde thien mijlen, eñ ſtooten aen die prouintie Meſſico, het ſijn ooc gecomē van acht vlecken des lants Caaſtoaca, welcke eene is wt den lantſchappen, dier ick int voorgaende capittel meldinge gedaen hebbe, welcke die Spaengiaerts geſien hebben, die ick in die lantſchap Cucula, om gout te vergaderen gheſchict hebbe. Item van Tamacula welcke aen die ouerſte ſtootet. Ie hebbe geſeyt, het ſijn ſeer groote vlecken, ende wel ghebout, ende met beter ghepolijſten ſteenen, dan wy tot noch toe in deſen landen geſien hebben, welcke lantſchap Caſtaoceaca, leyt veertich mylen vander ſtadt Izzuacan. Die vāCaſtaoceaca ghenē hem ouer aen uwer Key. Ma.

Die heerſcappije Izzuacāwert toe geſpro ke dē neue des heerē Guacachula.

Beſeriſuin gederſtadt Izzuacan

Vruchtbaerheyt des lants.

Die inwooners der gemelder vlecken hebben hen oock in ghelijcker manieren aengheboden tot leenlieden uwer Key. Ma. hebben oock hier mede gheſeyt, het ſijn noch in gemelder lantſchap noch vier vlecken, welcke haeſt comen ſoudē, gauen daer by biddelijck te kennen, ick ſoude hen vergeuen, dat ſy niet te voren gecomen en waren, want het ware gheſchiet wt vreeſe dier van Culua. Daer toe en hadden ſy noyt eenich gheweire teghen my ghenomen, en waren oock noyt daer by gheweeſt, daer die Spaengiaerden waren om ghecomen. Eñ nadien ſy hen in gheheoorſaemheyt beghegeuen hadden, hadden ſy hen altijt als vromē ende ghetrouwe uwer Key. M. leenlieden behoort, gehouden. Nochtans en haddē ſy hen deſes niet doruen laten mercken, vā vreeſen weghen dier wt Culua, als voor gemelt is. Soo ſeer vry derf ick uwer Keyſer. Ma. toe ſeggen, dat ick met gunſte des almachtighen, ende uwer Key. Ma. gheliick, in weynich tijden alles weder gewinnen wil, wat ick te voren verloren hebbe, oft ymmers een groot des ſelven, want van dage te dage comen veel lantſchappen ende ſteden, die uwe Key. Maieſt. hulden, die te voren onderworpen waren der heerſchappijen de heere Muteczuma. Eñ die wijle ſy dat doen, worden ſy tot ghenaden van my opghenomen. Maer die welcke hen weygheren, ſal hen reycken tot daghelijcſchen verderuen.

Dat xxxvj. Capittel / van

den Succeſſeuren des heerē Muteczuma, hoe Corteſius vier ſcepē wt ſendet in Hiſpanien om volck, eñ andere crijchsruſtinghe, aen-

aencoēſt ſommigher Spaengiaerden, Cortesij trouwe teghen ſynen heeren, ruſtinge ende opbrengen des heeren tot Temixtitan teghen die Spaengiaerden.

WAn den ghenen die tot Guacachula gheuangen waren, ende ſonderlinghe van dien, die ick ghewont gheuanghen hadde, hebbe ick van ſtuck tot ſtuck beuonden, hoe het tot Temixtitan ſtonde. Item hoe na des heerē Muteezuma doot, die heerſchappije vercreghen hadde ſijn broeder, welcke een heere was der ſtadt Izcatapalapa, met namen Cuetrauacin; vandē welcken ick te voren ghemelt hebbe, welcke hem daerin indē rijcke na volchde. Die wijle des heeren Muteezūma eerſt ghebooden ſone, tot Temixtitan tuſſchen den brugghen om gecomen was, die twee andere die noch by leuen waren gebleuen, waren des rijcx niet ontfanckelijck, want die eē was eē ſot, die ander gichtbreckich; dat was een oorſake, dat hy in ſijns broeders rijck gecomē was. Die ander, die wijle hy teghen my te ſtrijden wt ghetoghen was, ende men hem hielt voor eenen dapperen crijchſman, ende daer neuen oock voor eenen wijſen man. Item ick vernam oock, hoe ſy niet alleen die ſtadt, ſonder oock andere plaetſen des rijcx bewaerden, eñ maecten tot veel plaetſen nieuwe mueren ende grauen. Item ſy maecten veelderley gheweiren ende ruſtinghen, ende ſonderlinghe lange ſpieſſen (die wy picas noemen) tegen die peerden, welcke wy ſommighe gheſien hebben, die inder prouintien Tepeaca gheuonden ſijn ghe worden, ſommige, daer mede ſy tegen ons geſtreden hebben in haren grooten woonin gen, daer ſy tot Guacachula ter herberghē waren, eñ wy hebben oock dier ghelijcken veel vernomen, dwelck ick alles ouergae van vermijdinghe wegen des verdruets. Ic maecte ghereet ende ſchiete in dat eylandt Hiſpanam vier ſchepen, datmen haeſtelijck volck ende peerden ons tot eene achtergaerde ſchiete. Item andere viere, dat ſy int gemelde eylant peerden cochten, harnaſch, ſtaele boghen, buſcruyt, want wy behoefden dier aen deſe plaetſe alder beſt, want dat voetuolck met haren ſchilden in eenen ſulcken ghedranghe en richten niet veel wt. Het ſijn ooc tot deſer plaetſen veel welbewaerde, wijde, ende heerlijcke ſteden ende ſloten. Ick ſchreef oock voorder den Licentiaten Rodorico, van Figueroa, ende uwe Key. Ma. officieren, die welcke ſitten inden eylande Hiſpana, dat ſy my tot deſen handel, alle hulpe bewesen, die wijle dz tot uwer Key. M. profijt diende. Item om te onderhouden tghene dat wy tot noch toe ingenomen hadden. Item tot beſchermingе onſer lijuen, van ware my ſulcke hulpe toe gheſchict worden. Ben ick willens voor die groote ſtadt Temixtitan te trecken, die ſelue ſo ic hope, met goddelijcker hulpe weder om, ſo wijſe te voren in hadden, wederom te ghewinnen. Maer hier en tuſſchen beſtelde ick, datmen twelf Bergantynen boude, eñ andere ſchepen, diemen Imphrates noempt, om daer mede ouer die zee te ſchepen, ende nv ſijn wy in der arbeyt dat wy die hoofstroeders, berders, ende ander houtwerck, vanden lande voeren te laten; op dat haeſt geſloten ende ghenoecht conde geworden, wy hebben in prouiſie, zeylē, peck, ſtopwerck, roeders, ende alle noodruft. Ick laet uwer Key. Ma. weten, dat ick en meyne gheen ruſte te hebben, tot dat ick tot deſen eynde wt en vare. Ick en ſal niet na laten, tot dat ick allen moghelijckē wech vinden, onaengeſien alle perijckelen, coſten, ende alle anders.

Voor twee daghen ſijn my brieuen gelueert gheworden, vanden ſtadthouder ten Vera Crucis, wt welcken ick verſtae hebbe, hoe dat een cleyn ſchip daer in die haue ne gengecomē is. Daerinne met meer dan dertich perſoonen met den ſchiplieden ende crijchſlieden te ſamen gherekent, die welcke voorgauen, ſy waren daeromme gheco men, dat ſy wilden die gene ſoeckē, die Frāciſcus de Garay in deſe landen gheſchickt hadde, vanden welcken ick op een ander plaetſe uwer Key. Ma. meldinghe gedaen hebbe, eñ gauen voor, ſy hadden ſulck ghebreck eñ armoede van prouiāde geledē, eñ alſulcke waer henen daer geen hulpe bewe ſen en ware geworden, hadden ſy tot eenen toe, al van honger eñ dorſt moeten ſteruē. Ick heb ooc van hen vernomen, hoe ſy aen gecomen warē aen die hauene tot Panuco, eñ na dien ſy veerthien dagen daer vertoef den, en hebben ſy niemant in deſen ſtroom oft lant geſien, van dies weghen namen ſy by dien af, ſo hen ghebuerde, dit lant ware onbewoont gebleuen, eñ op gelijcke manie

ren

Wiete Temixtitā na Muteezuma tot eenen heere geroſen is

Cortesius ſchict ſcepē in dz eylāt Hiſpanā/ om volc eñ ruſtinge te beſtellen.

Cortesius ſchict ſcepē eñ brieuen int eylant Hiſpanā.

Cortesius doet ſcepē make voor Temixtitā

Hetcomt eē cleyn ſchip ten Vere Crucis Franciſco de Garay.

Digitized by Google

rē gauē die ſelue te kēnē. Dat gelijc ſonder eenich middel, twee ſchepen des Franciſci vā Garay hen na volgē ſoudē, met crijchs volc eñ peerdē, ſy hieldē dz voorſeker, ſy ſouden alreede aen die onderſte hauene aē gecomen ſijn. Van dies wegen dachte ic, het ſoude tot uwer K.M. dienſt profijtich ſijn. Dat deſe ſchepen, eñ die daerin waren, niet verloren en worden, deſe te voeren vercondichde, wat hen inden landē toe gedraghen eñ gehandelt ware geworden, want dz lant volck, mochte hen moghelijc merckelijcke ſchade toe voegen, hebbe hen beuolē, ſy ſouden elders henē trecke, deſe ſchepen te ſoecken, eñ deſe vermanen, wat hen ouer comen was, eñ ſouden aen comen, aen die hauene ten Vere Crucis, aen welcke plaetſe der regent die Franciſcus van Garay ten eerſten daer henen geordineert hadde, op haer wachtede. God der almachtich wil na ſynen goddelijcken wille toe laten, dat ſy die mogen aen comen, eer ſy te lande varen. Want dat lantvolck luyſtert daer op, ſo die Spaengiaerts dat gantſch niet ſorghen, vreeſe ick ſy mochten hen in groote ſchade geuoert wordē, dwelck ware tegē dē beuele Godes des almachtighen, eñ uwer Key.M. eñ geuen oorſake deſen hondē, hare moetwille te meerderē, dz ſy hen daerna oock tegē andere actuallē ſoudē, die namaels daer henen trecken ſoudē. Int naeſte capittel heb ic verclaert, dat int ſtede des heeren Mutezuma, tot eenen heere ſijn broeder Coretacuacin gemaect is, welcke menigerley crijchsruſtinge liet bereyden. Itē hoe hy die groote ſtadt, eñ alle zee ſteden bewaerde eñ beueſtichde, eñ nv binnen weynich dagen, is voor my gebracht geworde hoe Coretacuacin ſyne legatē geſchict hadde, in alle lantſchappen eñ ſteden. Die hē in leens maniere onderworpen met dien aenbiedē, hy wilde hen alle hulpe eñ dienſt die ſy hē ſchuldich waren, wt genaden wilde na laten. En ſouden hem noch geuē noch dienē, ſo verre ſy met allen vermogen, teghen die Chriſtenen crijch voeren wilden, tot dat ſy teenen male wt gheroeyt, oft ten lande wt iaechden. Eñ op gelijcker manieren, tegen alle lantſlieden, die ons met vrientſchap eñ verbont verbonden waren. Maer ick hope (door middel goddelijcker ghenadē) het en wilde niet ghelingen. Noch wil my hooch vā noode ſijn, dat ick den Indianen onſen vrienden hulpe doen, want dagelijcx comter eenen grooten tveual van veel ſtedē eñ vlecken, hulpe te begeeren tegē die Culuier eñ onſe vyanden, welcke na haren vermogen, ſy met crijch aenuechten daerom dat ſy my met vrētſchap eñ bont gemaect ſijn, Maer ic en ſoude (ſo ic af nemen can) niet aen allen canten helpen connen. Noch hope ick tot den almachtighen, hy ſoude met ſijnder goddelijcker genadē onſe cleyn voeginge crachten te hulpe comen, ende ſchier ſijn goddelijck, eñ die ic nieuwelijck wt dat eylant Hiſpanam beſchict hebbe, toe ſendē.

Coreſij noodwendicheit ſyne bontgenoten te helpen.

Coreſij voorſienicheit in allē tgene dz ſynen heere tot profijte diende.

Wt dien dinghen die ick geſien hebbe, eñ alle gelijckenijſſe, die deſe landen alle, met den Hiſpanien gemeyn hebben, het ſy aen vruchtbaerheyt grootte, coude ende veele andere dingen merckē hebbē connen, heeft my gedocht, mén en conde den lande geenē gheſchicteren name geuen, dan datmē het noemde. Dat nieuwe tegen der occidentaliſcher zee Hiſpanien, welcken naem, naer den name uwer Key.Ma. opgeſet is. Ick bidde uwe Key.Ma. wille haer dien name laten gheuallen, ende dattet van eenen yegelijcken alſo ghenoemt worde.

Dat nieu tegē die occidentiſche zee Hiſpanien.

Ick hebbe uwer Key.Ma. gheſchreuen (hoe wel onchierlijck) alle waerheyt, hoe het hem in deſen plaetſen toe ghedraghen heeft, ende die dinghen, ſoo uwe Key.Ma. alder meeſt behoort te weten, hier mede aē gehangen, myne onderdanige ſupplicatie, dat deſe wille alhier eenen man ordineren, welcke van uwer Key.Ma. wegen voorneme lijck geloue te geuen ſy, die deſe dingē alle, in een goet verſtant begrijpe.

Des heerē tot Temixitā ruſtinge tegē die Chriſten.

Alder doorluchtichſte ende groot machtichſte heere, God die almachtich wil uwer Key.Ma. leuen ende gheweldighen ſtaet bewaren, langen tijdt op nemen, met vermeerderinghe grooter Coninckrijcken ende heerſchappijen, ſo uwe Key.Ma. herte begheert, wt der ſekerheyt der frontieren des nieuwen Hiſpanien der negergancke lijcker zee. Den xxx. Octobris inden Jare M.D.xx.

Hier eyndet die eerſte Hiſtorie Fernandi Corteſij van nieuwe Hiſpanien.

Digitized by Google

Die tweede Hiſtorie Ferdinandi Corteſij, der heyligen Roomſchen Key. Ma. opperſten landtvoechts eñ Capiteyn in nieuwe Hiſpania der nederganeliſcher zee, in welcker begrepen wort die inneminge der geweldigher ſtadt Temixtitan, ende andere afgheuallende landtſchappen. In welcker inneminge deſer Capiteyn, mdtſgaders den Spaengiaerden ſulcke gheluck eñ victorie vercreghen hebben, dier nemmermeer vergeten en ſal worden. Bouen dat wordt daerinne gemeldt, dat hy Corteſius die zee Sur gheuonden heeft, welck wy voer die Indianiſche zee teghen middach houden. Eñ andere lantſchappen ſonder ghetal, vol goudts berchwercken, peerlen, ende menigherley edel ghesteente, met coſtelijcke ſpeecerijen, wt dē Hoochduytſche in deſer Brabantſcher ſpraeken ghetranſlateert ende ouergheſet, By Cornelis Ablijn openbaer Notaris reſiderende binnen der ſtadt van Antwerpen. Anno. M. D. LXIJ.

Inhouden der tweeder Hiſtorien Ferdinandi Corteſij, vanden nieuwen Hiſpanien.

FErdinandus Corteſius een Spaengiaert, des grootmachtichſten Caroli den viffſten Roomſchen Keyſers, Comnck in Hiſpanien eñ opperſte Regent ende Capiteyn in nieuwe Hiſpanien der Occidentaelſcher zee, nam op een tijdt voer hem, die verachtinghe eñ groote ſchade die hem van den inwooneren der ſtadt Temixtitan ende andere landtſchappen gheſchiet was, te wreken, gelijck dan eenen dapperen man toe behoort. Treckt alſoo van Finium Securitatis, mz veertich peerden, vijfhondert ende vijftich voetknechtē, ende met neghen ſtucken veldtgheſchuts, den vijfthienſtē dach Septembris op Teſayco toe, met ſulcken voernemen, dat ſy willen ſterven ende omcomen, oft die vyanden met loffelijcker victorien beſtrijden. Doen ſy nv ouer berghen ende daelen ende enge cluyſen met grooter moeyten ende arbeyt, in der vyanden veldt comen waeren, liepen die vyanden op effenen velde hem Corteſio teghen die ſloech hy, ende ghewan die gheweldighe ende heerlijcke ſtadt Teſayco. Maer die inwooners deſer ſtadt maeckten hen oppe, eñ wilden die wonden niet verwachtēde ſijn, als een deel haerer nederborgheren, ende toghen met haeren heeren, haue ende goet op Temixtitan toe, daer nae nam hy inne Iztapalapan, plonderde ende verbrandeſe. Maer die inwooners der ſtadt Otumba, ende vier andere ſteden, gauen hen den Keyſer ouer, ende volchdē den beuele, die hen Corteſius beual. In dien, als Condiſaluus wt Sandoual een Legaet Corteſij, die Prouintie Calco in neempt, ſettet hy den broeder des heeren der ſtadt, ouer Teſayco. Die in Chriſtus naeme gedoopt, ende genoempt Don Ferdinandus waere, met eendrachtigher verwillinghe aller inwooner, tot eenen landtpleghet ende der gheheeler Prouintien Aculuacan. Daer nae is hy op die ſtadt des Veræ Crucis toe gheuaeren, ende aldaer acncomen, onder dien wijlen, quam eē ſchip met reyſigen eñ voetknechten Corteſio te hulpe, welcker toecomſte, tot den geheelen hoop onuerſchrickt was, Corteſius ouergaf hem Condiſaluo van Sandoual, om wt der Prouintien Taſcalteeal te voeren, tot den Schepen, welcke ſy Bergantinos noemen, op Teſayco toe, dwelcke hy met wonderlijcken aert, ordinantie ende behendicheyt daer henen dede vueren, ende alſoo van Corteſio onderweſen, hoe dat ſommige Spaengiaerden vanden Indianen waeren herwocht, ende tot een ſlachofferhande haeren afgoden ghegheuen. In dien maeckte hy hem oppe, met den Spaengiaerden ende dertich duyſent Indianen, deſtrueerde, plonderde, ende verbrande veel vlecken, ende die naeſte ſteden aen der zee, ende coempt alſoo tot der ſtadt Temixtitan, houdt ſpraecke met den vyandē, onderwaecht hem, oft ſy hen, hem wilden ouer gheuen. Als hy nv mereten, dat ſy hem ſulex weyghetden, toech hy weder nae Teſayco, om te ſchicken Condiſaluum van Sandoual in die Prouintie Calco, tegen die vyanden van Culua, ghewan haeren legher neempt haere vlecken met gewelt in, eñ verbrandeſe metti viere.

nae dien toech Corteſius henen, om neerſtelijck te beſichtighen die oeueren der zee, haere ſteden eñ vlecken, die ontrent der zee laghen, die welcke hy tot hulpe der beleyghe-ringhe der gheweldigher ſtadt mochte beſetten, wt deſen verbrande hy die ſommighe, onder dien wijlē, wort Corteſius (deur brieuen vandē Spaengiaerden welcke tot Climanta laghen) vercondicht, wat ſy gedaen hadden, terſtont liet hy Bergantinos toe richten, eñ die inwoonders tot Taſcalteeal, Guaxacingo, eñ Churultecal op manen, om met ghewapender handt die ſtadt Temixtitan op den lande ende te water te belegheren, hy coſe drye hooftlieden, die welcke ouer drye legheren heeren ſijn ſoudē. Maer die dappere heldt Corteſius, nae dien hy die Indianen, die dē Spaengiaerden ghenevcht waeren, in die drye oordenē wighedeylt hadde, in der oordene te ſtaen, ſette hy hem op die Bergantinen, eñ ſlaet een groot ghetal der vyanden, in ſcheepkens gheheeten kaenen, teghen hem ſtedē in die vlucht, eñ verdronckſe, veel eam pens begonſt tuſſchen dē Spaengiaerden ende Indianen, noch nam Corteſius alle omliggende ſteden eñ vlecken inne, ende verbrande dier eē goet deel, hy gewan oock den grootſten deel der ſtadt, hy beſette die brugghen ende plaetſen daer onder water was, daer mede die reyſigen eñ voetknechten, haeren wech hier eñ ghinder mochten ſeker hebben, die Spaengiaerden laghen altijt bouen, doch op eenē dach keerde haer die fortuyne, wt ouermoet haerer victorien om dat ſy geene goede waeke op die brugghen en hielden, eñ alſoo verwonnen werden, dat die Spaengiaerden vandē brugghen af ſprongen, haerer vele omquamen, veel gewont, ſommige in die geuangeniſſe gheworpen, eñ vanden Indianen haeren afgoden geoffert, deur ſulcken ongeual en is daerom die coene ende dappere heldt, in gheenen weghe verſaecht gewordē, ſonder des geneyghder eñ neerſtigher om die ſtadt te belegheren eñ te ſtormen aengehouden. Hy ordineerde Andream van Tapia, die Prouintie Marinalco te beſtrijden, vertelde hem daer neuen die heerlijcke daet Chichimetateele, des ouerſten der inwoonderē tot Taſcalteeal, Indien wordt hem geraden deur bede dier van Otumba, te beſtrijdē die landtſchap Matalcingo, ſchicte vā dies weghen daer henē te trecken, Condiſaluum van Sandoual den ouerſtē regenten, om dat te volbrengen, deſer als hy gelucketlijck ſtreet, gelucktet hem. Eñ haeren heeren midtſgaders der landtſchap Marinalco eñ Guyſcon gauē hen ouer der Key. Ma. Niet lange daer nae, vielē die vyandē wt der ſtadt, eñ grepē by der nacht aen, die ſchiltwacht Petri Aluaradi. Maer ſy werden ridderlijck afgedreuen. Als nv Corteſius dickwils met den borgeren ſprake gehouden hadde, eñ niet met hen wtgherichten hadde, moeſte hy ten leſten die rouwichz voortkeerē, eñ met der ſcherpte des ſweerts daer aen, eñ wordē alſoo in deſer ſlacht, eer Corteſius die ſtadt ghewan, ouer die hondert duyſent mannen vanden vyandē verſlagen, hy vinge oock haeren landtheeren, midtſgaders ſommigen ouerſten der ſtadt. Daer nae als hy den meeſtē deel der ſtadt gedeſtrueert eñ ter aerden gelijck gemaeet hadde, ghewan hy die gantſe ſtadt, onder den roof, welcken die Spaengiaerts onder malcanderen deylden, vonden ſy ſchoone maeckſels van pluymwerck, met wonderlijcker conſten, wt haere aenghebore ne eygenſchap eñ aert gemaeet, die ſelue ſchenken ſy die Ro. Key. Ma. ter eeren, wt welcken ſommige, ſeer nae alle duytſche Vorſten, by Co. Ma. Ferd. Princen Hiſpanie Eertzhertoghen tot Oſtenrijck etc. niet ſonder grooter verwonderinge geſien hebben. Nae dien dat die ſtadt gewonnē was, begaeuen hem veel landtſchappē, om hem ghehoorſaemhz te bewijſen, daer nae toech hy op die onghehoorſamen, die hen teghen hē opleynden, die bracht hy oock onder ſijn regimēt eñ met gewelt, die waerē ſeer rijck, eenſdeels aen gouditerchwerck, eñ eenſdeels aen edel gheſteentē, eñ coſtelijcke ſpeceryen, in deſer landtſchappen ordineerde hy drye Colonias der Spaengiaerdē daer inne te woonen, vondē die zee Sur, in twee plaetſen, welc wy voer die Indianiſche zee houdē tegē middach, voord te ſoekē eñ andere plaetſen te beſichtigē, beual Corteſius te mackē twee ſchepen welcke die Spaengiaerden Carauellas noemen ende twee Bergantinos. Hierinne (gunſtighe leſer) ſult ghy veel heerlijcker daden vinden ende leſen, die v ſeer luſtich ſijn ſullen, daer neuen oock beuinden, met wat deughden die Spaengiaerden begaeft ſijn.

Van

Van gheſchiedenissen/ende Eylanden onlancx vanden Keyser Carolo den vijfsten gheuonden. Ock van haeren menigherley zeden, ende manieren.

Dat eerste Capittel, van menigerley lantschappen, Steden, Regimenten, Tempelen, huysen ende manieren.

WE mijnen boecken, die welcke ick Decades hebbe genoempt, is kennelijck, dat sommighe vluchtighe, aen die frontieren, daerinne aencomen sijn, hen van onsen boecken seer verwondert, ende hebben te kennen ghegheuen. Sy sijn in een landt geweest, welcke inwoonders hen sulcker zeeden ende ghebouw gebruyckten. Sy leuen gehoorsaemlijck in borgherlijcke settinghen, hebben voer houen, kercken, op dat heerlijckste van steenen ghebouwet, breede straeten ende weghen, nae neerstigher ordinantie ende chierlijck geplaueyt, daer sy hanteren, dat selue landt hebben nv die onse gheuonden. Maer welcke die vinders sijn, ende hoe ickt hem toeghedragen hebbe, wert uwe Key. Ma. neerstelijck vernemē, want dat werck gaet onder uwen naem wt, dat Eylant Cuba, welck ick Fernandinam hebbe ghenoempt, leet nae by Hiſpaniola teghen nederganck, noch alsoo teghen middernacht, dat sy midden onder den Tropico Caneri leet, ende Hiſpaniola sommige gradus vanden Tropico Caneri teghen den Equinoctiali. In dit Eylandt liggē sesse Steden, die voerneempste heeft haeren warachtighen name van sinte Jacob, der Spaengiaerdē schermheeren. Alsdaer vintmen goudt in berghen ende wateren, ende sy beneerstighen hen goudtberchwerck te bouwen. Inden jaere, als ick mijne boecken gheeyndt hadde, hebben hen te samen ghesla ghen om vreemde landen te vinden, drye Spaengiaerden, die ouditste wt dē borgeren Cube, Franciſcus Fernandus vā Corduba, Lupus Ochoa Caytedus, ende Chriſtophorus Morantes, gelijck die Spaengiaerts niet ledich sijn en connen, sonder hen altijt groote dinghen te onderstaen, rusteden toe schepen, die welcke die Spaengiaerts Carauellas noemen, op haeren eyghen costen. Als sy nv oorlof om wech te schepen, vanden Regenten Didaco Velazquez haddē, sijn sy aen der plaetsen Cube wigheuaren teghen nedergang, op sint Anthony toe, met hondert eñ thien mannen, dese plaetse is wel gheleghen om die schepen te beteren, water ende houdt te gheerijghen. Sijn alsoo sesse daghen ende een half, tusschē westen eñ zuydē windt, soo sy achten, niet meer gheuaren dan sessentiese stich mijlen, want soo die Sonne onder ginghe, daer mede sy niet aen en voerē, die schepen op een onbekende zee in stucken en ginghen, hielden sy stille, tot dat den dach wederom aen quam. In dien stieten sy op een groot Eylandt, met naemen Jucatane, welck Eylandts eerste frontieren was, vanden inwoonderen Eccampi genoempt, quamen in een groote stadt aen die zee gheleghen, die alsoo wijdt ende groot was, dat sy die onsere Cayrum ghenoempt hebben. Aldaer waeren die onsere, van den inwoonderen seer wel ontfanghen, ende ter herberghen opgenomen, doen sy nv daer binnen quamen verwonderden sy hen, vanden grooten huysen, ende van den heerlijcken tempel, vonden gheplaueyde weghen ende straeten, ock merckten, daer sy haere hanteringe dreuē, die huysen sijn van quadraet steenen, oft van tichelsteenen eñ calck constelijck eñ met grooter neerstichevt gebout, tot deser huysen poortē oft ingangē, heeftmen thien oft twaelf trappen opwaerts te gaen, sy en sijn niet met tichelē sonder met stroo ghedect. Sy begaefden malcanderen met schenckinghen, gulden enoppen, seer constelijck ghemaecte halschieringe, gauen die Barbari den onserē. Maer die onsere schenckten hen, sijden eñ wullen cleederen, rekenpenninghen, ende metale cloockens, dit alles was hen seer aenghenaem, want het was hen vremdt, onse spiegelen achten sy voer niet, dan die haere sijn veel claerder ende deurſichtigher, die maecken sy wt costelijcke steenen, sy en draghen gheen wullen cleederen, dan sy en hebben gheen vee dat wolle draecht, sonder sy sijn becleet mg mantels van menigherley verwen. Maer die wijuen becleeden hen van den gordel tot op die voeten, bedecken haere hoofden ende borsten met menigherley stucken eñ borstdoecken, eñ hebben neerstelijck achte, dat hen die voeten niet gesien en worden, gaen daghelijcx ter kercken, tot hen hebben sy die voerneempste weghen wt haeren

Sōmighe lādtschappen steden regimētē / Tempelē/ eñ zeeden.

Wat sy voer huysen hebbē.

Waer wt sy haere spieghelen macken.

In wat gradē Hiſpaniola leet.

Die spaengiaerts onderstaē hē gemeynlijc groote dinghen.

eyghenen huyſen, op haeren coſten gheplaeyt, ſy dienen den afgoden, ſy ſijn beſneden gelijck die Joden, ſy ſijn dē wetten gehoorſaem, ſy hanteren met hoochſter trouwen ende ghelooven, ſy manghelen waere teghen waere. Sy verchieren die Cruyce als ſy ghevraecht werden, waer wt ſy dat hebben. Antwoordē die ſommige deur Dol metſchen, het is eē ſeer ſchooner man deur dat ſelue landt ghetoghen, die hen dat teecken voer ſijn afſcheet heeft gegheuen, daer by ſy ſijnder ghedencken ſouden, ſommige andere ſegghen, het is eender, die gheſchenen heeft ghelijck die ſonne, aen den Cruyce ghestoruen. Maer daer af en hebben ſy niet ſekers. Doen ſy nv ſommighe daghen aldaer vertoeft hadden, eñ den inwoonderen onweert worden, want ſy en mogen die vreemden niet lange by hen lijden, ſy ſpijſden onſere ſchepen met aller nootdruft, eñ wy ſcheepten ſtracx tegē nedergang, voerby die landtſchappen, welcke die inwoonderen Comi ende Maia noemen, die Barbaren die aen den oeuer woonden, en conſten hen niet ghenoech verwonderen van onſen ſchepen, dat ſy alſoo luſtich op die zee ſwommen, van des wegen liepē man, wijf, eñ kinderē onder malcanderen, om die te beſien. Maer die onſere verwonderdē hen wederom van haerē bouwen eñ tempelen, die aen den oeuer gebout waeren, gelijck Sloten.

Die vzem dē / ſoo ſy läge by hē bliuē ſijn ſy ōweert.

Dat tweede Capittel/ van

der ſtadt Campechio, ende haeren landtheeren, hoe hy die Spaengiaerdē ſo vriendelijck ontfinck, oock halſgherieht, daer ſy haere quaetdoenders ſtraffen eñ ſlachten.

TEn leſten gheuielt ons dē ancker wt te worpen, by hondert ende thien mijlen in der Prouintien, ghenoempt Campechium, in welcker een ſtadt leyt daer wy aen quamen, daer in ſtaē drye duyſent huyſen, die ontfinghen ons vriendelijck, ende verwonderdē hen van onſer conſte te ſchepen, grooten ſchepen, zeylen, ende anderer ruſtinghe der ſchepen. Nae dien dat ſy onſe groot gheſchut ſaghen afgaen, den roock eñ den ſtanck, des ſolffers, meynden ſy het waerē donderſlagen van Godt verweckt. Nae dien nam die landtheer die onſeren ſeer vriendelijck op te herberghen in ſijn hof. Nae dien hy ons nae haerer gewoonheyt te eten hadde ghegheuen. Daer toe ghebruycken ſy Pauwen, Maſtviſch, Boſch, eñ watervoghelen, Velthoenderē, Quackelen, Torteldyuen, eyntvoghelen, Ganſen, Coniſnen, boven dat Wolven, Leeuwen, Tyger dierē, Voſſen, wilde ſwijnen, hertten eñ haeſen. Daer nae waerē die onſere met Conincklijcken geleyde op een wijde plaetſe gheuoert, op eender ſijden der ſtadt. Aldaer lieten ſy die onſere ſien een marmorſteenen gebouwet vier trappen gehoocht, met ghedueriger eñ taeyer aerden te ſamen gheuoecht, ende met edel geſteente gechiert, daer aen weert gehouwen eens menſchen beelt, daer neuen twee onbekende vier voetighe dieren, die welcke des marmorſteenen beeldts buyck, ſoot te ſien was, ghelijck raſende honden verſcheuren wilden, lieten hen oock neuen den beelde ſien een ſlanghe, ghemaeckt van ſteen ende van bouenghemelder aerden, die was ſeuenveertich voeten lanck, ghelijck eenen grooten Oſſe, die welcke eenen marmorſteenen Leeuwe verſlocte, beſprengt met verſchen bloede, alder naeſt daer by waeren drye palen in die aerde gheſlaghen, ende drye met ſteenē onderſet ouer dweers, tot deſer plaetſen ſtraffen ſy haere quaetdoenders. Ende tot eenen waerteecken hebben ſy veel pijlen gheſtroyt, ende met bloet ouerſtreken gheſien. Oock der gheſtoruender quaetdoenders ghebeente in eenen kercker leghen, het ſijn oock aldaer huyſen met calck ende ſteenē opgeuoert. Nae dien ſy nv ſulex alles gheſien hadden. Ende den landtheeren eenen Chriſtelijcken name ghegheuen hadden, ende Lazarum ghenoempt, want op ſinte Lazarus dach ſijn ſy aldaer aengeuaren, toghen ſy van daer vijfthien mijlen voorder teghen nederghanck. Stieten aen eene Prouintie, met naemen Aquanil, haere ſtadt hiet Moſco, ende haere landtheer Capoton, deſe ſach die onſere ſeer ſuerlijck, ende op vyandts maniere aen, ſtelde hen heymelijck ende tuckiſch nae, vuerde ſy deur enghe voetpaden, ouer eenen hoeuel, om eene fonteyne te wijſen, daer mede ſy water mochten ghecrijghen. Maer die onſere merceten die bootſen, ende haere heymelijcke tucken wt haer gheſichte; want ſy veranderden dickwils van verwen, ende om dat ſy boghen ende pijlen met hen droeghen, van des weghen die onſere voorder

Die ouerſte neēpt die Chriſter hergē op. Vertellinge der dieren die ſy tot haerē eten ghebruycken.

met

Digitized by Google

met hen te gane niet seer lustich en waerē.
In diē vallē die Barbari onuersiens meer dan duysent onder die onsere, slaen sy in der vlucht daer neder, ende en consten noch achterwaert noch voorwaert, want sy werdē aē eē Marasch verhindert, eñ herworchden tweeentwintich met haerē flitsen. Die Capiteyn Franciscus Ferdinandus, hadde dryendertich wonden ontfanghen, daer en quam nauwelijcx eener daer van onbescha dicht, eñ waer sy voort getoghen waerē tot den gemelden hoeuele, soo en waere haerer gheen daer van comen, van dies weghen keerden sy treurich eñ clagelijck wederom, die daer van comen waeren, toghē op dat Eylant Fernandinam toe, van daer sy comen waeren, ende worden met weenen ende claghen, ommc der gewonden, ende verslaghenen willen, van haere medeghenooten ontnomen.

Tweentwintich spaēgiaerdē werden deurschoten / haer hooftman ontsinck driendertich wōdē

Dat derde Capittel / van den Schipvaerden Cozumella te weten, haeren vruchten, huysen, tweedrachten der Spaengiaerden, eñ der Eylanden inwooneren, oock wonderlijcke vsantien, hoe sy die vremdelinghen af drijuen, scharmutselen, ende schipvaerden.

Als sulcken ongeual Didacus Velazquez regent ouer Cuba ende Fernandinam vernomē hadde, rustede hy vier Caruellas toe, besette die met drye hondert mannen, gheeft hem Johannem Grisaluam sijnen neue tot eenen ouerheere, daer toe drye Lutenanten, Alphonsum Anilam, Franciscum Montegium, ende Commendatarium, Petrum Aluarudum, Anthonius Alaminus werdt schipper gheordineert, nacmen weder den voorgaende wech voor hen, noch meer teghen Suyden. Maer nae dien sy ontrent tseuentich mijlen gheuaren hadden, quamen sy aen een Eylandt, met nacmen Cozumella, wt deser (soo sy seyden) quamen suete reucken drye mijlen weechs verre tot hen, want die windt ging van dat Eylandt tot hen, dese soo sy hebben beuonden, was dryenveertich mijlen wijdt ende breet, een effen ende een vruchtbaer landt, eñ heeft goudt, maer is van anderen plaetsen daer henen gebracht, is rijck aen honich, bogaertvruchten, voghelen, ende vee, haerē inwoonderen hebben ghelijcke borgherlijcke regimenten, ende huysregeringhe, ghelijck die tot Iucatana, ghelijck huysen, tempelen, straeten, hanteringhen, ghelijck cleederen der mannen ende wijuen, niet van wolle oft sijden, sonder van kotsen oft viltē, die huysen sijn van steenen opgheuoert met stroo ghedeckt, daer ghebreck van tichelen is. Maer waer tichelen sijn, werden sy ghedeckt met ghebranden plaeten, haer deurstijlen sijn ghemeynlijck marmorsteenen ghelijck aen onsen huysen. Sy hebben oock oude thornen gheuonden, welcke bewijsinghe is, van costelijcker oude verual lende bouwen ende edifitien, eene voer andere, heeft achthien trappen, als daer men in die schoone tempelen opwaerts gaet. Sy verwonderden hen van onsen schepen, ende conste van schepen, ende en wilden ghelijck wel met den eersten die onsen niet wel op nemen, met goeden wille, maer ten lesten hadden sy vreuchde daer af, ende werden van haeren Priester op den thoren gheuoert, stacken een vaenken int opperste wt, spraeken den Coninck van Castilien dat regiment toe, ende noemden dat Eylandt Sanctom Crucem, dat is dat heylich Cruys. Die wijle sy op den vijfsten dach Meye, op heylich Cruys dach waeren aencomen, dit is te voren Cozumella van haeren regenten Cozumellao ghenoempt worden. Welckes ouders die eerste inwoonders in Cozumella (soo hy hem beroempt) gheweest sijn. In desen thoren vonden sy ghewelften, marmorsteenen eñ ghegoten beelden, daer toe ghebacken Beeren beeldē opgericht, die welcke sy met eendrachtighen opgheheuen gesange aenriepen, ende berooctense met welrieckenden rucke, sy diendense als haeren huysgoden, ende waeren besneden, haer landtheer waer chierlijck ghecleedt, hy en hadde aen den eenen voet gheen teenen. Want Tuberon, een verslindende visch, als hy beghonste te swemmen, hadde hem die in eenen beet afghebeten, deser hielde die onsere met eten ende drincken seer wel: Nae drye daghen scheepten sy weder van den lande, ende toghen straex teghen nedergang, saghen van verre groote berghen op Iucatanam toe, welcke Eylandt niet meer dan vijf mijlen, van Cozumella en leet, sy voeren aen der sijden

Die spaengiaerts steē eē vaen nē den thoren wt.

Wat voer vruchten wt Cozumella wassen.

Digitized by Google

Iucatane henen, omtoghen ſy eensdeels ſy en conſtenſe niet geheelijck omvaeren voer ſteenroetſen ende ſandt bancken, daerom landet Alaminus wederom op dat bekẽde gheweſte teghen noort op Cozumella toe. die inwoonders hieten ſy by eenen ſteenworp vander ſtadt, met haren ſchepen ſtille ſtaen, ter ſtont daer nae gheboden ſy hen wech te vaeren, want ſy en waerẽ niet meer wel te houe, nochtans begheerden die onſere te vozen water van hen, ſy wiſſden hen eene fonteyne die welcke ſy hen mochtẽ behelpen, ende anders gheenre. Bleuẽ ouer nacht inden velde by der fonteynen. Sy droeghen een groot wantrouwen op den inwoonderen, dan haerer by drye duyſent gheruſter mannen leegerden hen, niet verre van den onſeren, ende laghen te beyden ſijden die ganſe nacht ſonder ſlapen. Sy vreeſden dat die onſere in haere vleckẽ vallen mochten. Maer die onſere vreeſden, die inwoonders mochten ſy onuerſiens aentaſtẽ, eñ onder haer vallẽ, der trompettẽ eñ trommelen geluyt hielt haer op vandẽ ſlape. Nae dien den dach aenbrack, traden ſy tot den onſeren, ſpraeken die Dolmetſchen aen van Cuba die by ons waeren, ontſaken een tortſe van wieroock ghemaeckt, tuſſchen beyde den legheren, eñ ſy ſwoeren den onſen dẽ doot, waert dat ſy hen niet vã daer en pactẽ, eer die tortſe wtginck, want ſy en wildẽſe by hen niet lijdẽ. Indiẽ ginck die tortſe wte, eñ vielen in die onſere, taechden malcanderẽ ſeer dapper om dat wambeys, ſy herworchden eenen blooten knecht vanden onſen, ende veel waerender ghewondt. Maer die onſere liepen nae t'gheſchut dat by der fonteynen gheordineert was, daermede ſy die vyanden af drijuen mochten. Alſoo weken ſy achterwaerts der ſtadt toe. Als dit die onſeren hadden ghezien, volchden ſy hen nae, met grimmighen ende hittigen moet. Maer Griſalua daer mede ſy niet in gheene grooteren noot en quamẽ hiet haer wederom af trecken, van daer voeren ſy int wierſte des Eylandts Iucatane, ende beuondẽ, dattet twee hondert mijlen wijdt ende breet was, van ooſt teghen auondt, ſy landeden ane, aen eene voortreffelijcke hauene, die welcke ſy Deſideratum noemdẽ. Als ſy nv wederom op braken, gheerghen ſy een gheweſte, niet verre van Iucatana teghen nederganck, ende twijfelden oftet een Eylandt waere, dat landtſchap werdt vanden inwoonderẽ Colluacan oft Oloan ghenoempt, eñ von den daerinne eenen grooten ſtroom, deſen loopt in die zee, met ſulcker ſtrengicheyt, dat hy twee mijlen weechs in die zee goet te drincken is, dien hieten ſy Griſaluam, nae haeren Capiteyn, die barbari vreeſden hen van onſen ſchepen, ende ſy beleghꝛden beyde die oeueren des ſtrooms, by ſeſſe duyſent wel gheruſt, met gulden ſchilden, boghen, pijlen, breede ſweerden, eñ gebrande ſpieſſen, om ons dat aen varen te weyrẽ, ende om haere hauene te beſchermen, die ſelue nacht ſtonden beyde die heyren in der oꝛdene, ende des moꝛghens vroech, quamen aen hondert cleyne ſcheepkens gheheeten Naekens, met gheruſte volck beſet. Aldaer beſpraken ſy die Dolmetſchen met hen, ſy quamen ghenoech ouer een in der ſpraken, het werdt oock een vrede toe geſeet, daer nae ſcheepte die Ouerſte eens Nakens, tot den onſen, ende die anderen bleuen ſtaen, ende vraechde hen, wat ſy in vreemde landen te ſoeken ende te ſchicken hadden. Sy antwoorden, wy begheerden goudt, doch niet te vergheefs, oft dat ſelue met ghewelt hen af te dꝛingen, ſonder waere daer voꝛe te ghcuen. Alſoo voeren die ſchiplieden weder daer van.

Twee-drachtich-heyt tuſſchẽ die ſpaengiaerdẽ eñ des Eylandts inwooneren

Wat ſy voor een maniere hebbẽ om die vreemdelingẽ die tot hen comen af te drijuen.

Die ſpaengiaerden vindẽ een ſchoon hauene dien ſy noemdẽ Deſideratum.

Dat vierde Capittel / van

coſtelijcke gaeuen, die der landtſheer wt Colluaca Griſalue ſchenckte, van gulden viſch haecken daer mede ſy viſſchen, van beelden, vãn menſchen offeringhe, van wijuen die ſonder mannen leuen, van hanteringhen, grooten ſteden, veelderley hantwercken, vreemde zeden, als ſy die vreemdelinghen op nemen, ende van ſtraffinghe der eebrekerije.

NAe dien ſy nv den handel hadden verdraghen, gauen ſy haeren landtſheerẽ te kennẽ, wat ter gehandelt was worden, al ſulcx te hooren was den landtheere ſeer luſtich, van des weghen beriep hy by hem, den Camerlinck, ende dede by hem brenghen ſijne beſte cleedt, ende chrijchſtruſtinghe, ende beueelt hem, dat hijſt Griſaluam aen dede, hy treckt hem aene een beenen harnaſch, rugghe ende Creeft, ende alle ruſtinghe ſoo die onſere draghen

Gauen welck Griſalua van dẽ heeren wt Colluaca ont fingh.

Digitized by Google

draghen als ſy aen eenen ſlach gaen, van yſer ende ſtael, dat was al van goude opt alder conſtelijcſte ghemaect. Daer teghen vereert hem Griſalua, met ſydene, wullene, ende lynen laken, daer toe met andere onſere ware. Indē voerſte frontiere Juca tane ſomen op Cozumella toe ſchepet, ſtieten ſy op een viſſchers ſcheepkē dat ſy Cannoemen, daer in neghen viſſchers waren, die viſchten met gouden haken, die vingen ſy onghewapent ende onuerſienlijck. Onder dien kende die lantſheere Colluace eenen, ende begeerde hem ledich te laten. Eñ hy ghelooft de Griſalue ſo veel gous te gheuen, den naeſtcomenden dach, als die man ſwaer ware, dwelck hem wt ingheuinghe ſijnder medegeſellen Griſalua weygherde, behielt hem, ende tooch wech om te ſoecken andere eylanden eñ lantſchappē. Als ſy ghuaren warē by hondert mijlen, vonden ſy teghen weſten, een landtſchap, daer in drie cleyne eylanden waren, ende voeken op dat grootſter toe. Och wat voor eenen grouwelijcken grimmighe ende afgriſelijcken ſijn, hebben die inwooneren. Sy offeren hären afgoden ionge knechtkens eñ meyskēs, eñ ſy ſijn beſneden. Die beelden dye welcke ſy dienen, die ſijn ſommighe van marmer ſteen, ſommighe van aerden gemaect. Onder den marmorſteēn beelden ſtaet eenen leuwe, met eenen holen necke, daer in ſchudden ſy der ghecofferden bloet, dattet daer na loope in eenen verloren graue wt marmorſteen ghemaect. Maer met wat ceremonien ſy hare Goden verſoenen, willen wy met corten woorden te kennen gheuen. Sy en worghenſe niet aen die keele, maer ſy ſnijden hen alſoo leuende die borſte open, inden elenden ſlachofferen, ende nemen hen dat herte wt, ende met dien wermen bloede, beſtrijcken ſy die lippen haerder beelden, dat ander bloet laten ſy loopē in die gracht daer toe gheordineert. Daer na verbranden ſy dat hert ende ingewant, ende ſy meynen met deſen ruecke den afgoden een dienſt te doen. Onder den beelden is eens mans beelt, die ſiet den bloetput aē, met wt gerectē halſe, al oft hy dē offer met neerſtichheyt na ſtelde, ende aen name. Sy eten die wāmen van den armen, die heupē ende bracyen, ende alles wat gheen been en heeft, ſonderlinge als ſy die verwonnen vy anden offeren. Sy vondē ooc een gantſche beecke van te ſamen gheronnen bloet, al oft tet van eender veldtſlach ſtadt her vlote. Sy brengē die elendige ſlach offerhāde, wt den omligghenden eylanden. Sy ſaghen oock hoofden, gheſtommelde doode lichamen ſonder ghetal, dier waren ſommighe onderhouwen ende bedeet. Dat gheheel ge weſte is ſeer rijck aen goudt, ende edel ghe ſteente, wt den onſeren quam eener verder in dat eylant, ghecreech twee coſtelijcke bekers ſeer conſtelijck ghemaect wt albaſter ende edel gheſteente van menigherley verwen. Men ſeyt ooc, dz ſy hebbē eenen ſteen gheuonden, die weert is geweeſt meer dan twee duyſent ducaten, dien is den lantſheeren gheſchict geworden. Dit eylant hebbē ſy dat offer eylant ghecheeten, het ſijn ooc in deſer lantſchap andere eylanden, in die welcke alleen vrouwen woonen ſonder der mannen ghеſelſchap, ſommighe meynen, ſy leuen na ghewoonheyt der Amaſonum, maer die den handel voorſienlijcker bedēcken, houden ſy voor clooſter vrouwen, welcke geerne alleene ſijn, ghelijck dan by ons dier veel ſijn, ghewijet der goddinne Bone Dee. Die mannen varen tot hen in ſeker ende ghеſetter tijt des iaers, niet om willen hāer te beſlapē, ſonder wt der vreeſen gods daer toe bewecht, op dat ſy hare ackeren ende houen bouwen ende bereyden, daer mede ſy lieffelijcker moghen leuen. Men ſiet oock, datter ſijn andere eylanden, daer in onruyſſche wijuen ſijn, die welcke hare borſtebernen, die wijle ſy cleyn ſijn, daer mede ſy die ſpieſſe bequamelijcker voeren moghen, tot den deſen ſchepen dye mans, om haer te beſlapen, maer ick houd voor eē fabele ende auontuerken. Die onſe voeren tot der hauene Colluacana, ende begōſten met malcanderen te handelen, haer landtheer gaf hen gulden vaten, armverchieringhe, halſbanden, muſſeliaet, knoopen, ende veel andere hals chieragie. Daer teghen gauen die onſe den lantheeren, ſulcke waren, daer af hy groote vruechde ontfinck, ende ſy begeerden dat wy aldaer vertoefden, dwelck hem Griſalua weygherde ende ontſeyde, meynde dat hy ſulcx ſonder ſchade niet en ſoude connen ghedoen. In dit eylant ſijn hooghe gebouwen oft edifitien, groote ſteden, ſy hebbender daer onder ghеſien, daer inne vijfthien duyſent ende eenſdeels twintich duyſent huyſen ſtaen.

Deſe viſſcers deſes lants viſſchēmzgouden hakē/ want ſy en hebbē geen weſer.

Hoe die beelden in Colluaca ſijn.

Wiſſe eñ maniere hoe ſy die menſchen offeren.

Deſes eylants vrouwē leuē ſonder mānē.

Digitized by Google

Die en ſtaen ouer al niet vaſte aen malcā-deren, ſonder met houen ende bogaerden onderſcheyden, eñ ſtaen wijdt van malcanderen, haer ſtraten ſijn met mueren omgeuen, in deſen hebben ſy haer mercten, ende muſſen, gheplaueyde ſtraten, hebben beekē, eñ ſteenouens, daerinne ſy tichelen ende ſteenen bernen, aldaer ſijn ooc potbackers, timmerlieden, kiſten makers ende veel andere hantwercken, ende ſy beuonden, dat ſy in allen haren hantwercken voortreffelijck waren, haer landtheer was Potanchanus ghenoemt, ende ſynen Coninclijcken hof Palmaria. In der Coninclijcke ſtadt, warē vijfthien duyſent huyſen. Eñ als ſy vreemde gaſten op nemen, die ſy vredelijc houden, ſo ſnijden ſy hen met een ſchermes in die tonghe, handt, ende arm, ende laten een weynich bloets daer wie, oft ſy volbrenghen ſulck werck met ſteenen. Dit is alles tot eenen bondt der vrientſchap, hare prieſters en leuen niet inden echte ſtaet, ſonder onghehyliet. Niemant en weet van oncuyſheyt, eer ſy hen inden echten ſtaet beghcuen, het is een groot laſter ende doodelijck, ſoo hem yemandt ongheuecrlijck buyten den echten ſtaet begrijpt, hare vrouwen ſijn ſeer cuyſch. Die voorneemſten ende machtighen, als ſy in den echten ſtaet comen, moghen ſy neuen haren wijue, by wyuen oft concubynen (ſoo veel als ſy willen) houden. Maer wanneer een echte wijf, inden eebrueck openbaerlijck beuonden wort, ſoo wort ſy van haren man vercocht. Doch eenen voornemen, vanden welcken des wijfs maechſchap ſy wederom coopen, gheen ledighet, en derf met gheenen ghehouden ter tafelen met hem eten noch drincken, ende hem teghen hem ghelijcken, ſy onthouden hen van vleeſch ende viſſchen, ende van alle tghene dat bloet maeckt, vyuendertich daghen in Auguſto ende Septembri, ſy eten onder wijlen bogaerden ghewaſch ende hulſen vruchten, hare maenden hebben twintich daghen, ende een iaer twintich maenden, aldaer ſijn die onſeren ſommige daghen met groten luſt ende vruechden gheweeſt.

Veelderlei hantwercē in deſen eylande.

Dat vijfde Capittel van

Quando, van guldene platen, ende anderen goudtſtucken, ſoo Quandus den Spaengiaerden gaf, van edelen gheſteente, ſchoone chieragie, van wonderlijcker water conſt, daer door ſy goudt gheerijghen, in vlietenden wateren, van geſchencken ende ſchermutſelen.

NAe dien ſy opbraken, volchden ſy aen den oeuer den landtheerren nae, ende quamen by malcanderen, welcken ſy Quādum hieten. Deſer als hy mere te, dat die onſere goudt begheerden, bracht hy hen voort ſommighe gouden platen. Als ſulex onſe Capiteyn ſach begheerde hy door de dolmetſchē, deſes meer te ſiene, des anderen daechs, liet hem Quandus voort brenghen, een menſchen beelt van goudt ghemaect. Eenen vlieghen wayer, een gouden gheſpuys oft afgodt huys, gantſch conſtelijck gemaect. Reken penninghen, crantſen, ende veelderley ander borſtchieragie, ende edel gheſteente van menigherley verwen gaf hy den onſeren, hy ſpijſde haer ooc met coſtelijcken eten opt heerlijckſte bereyt, aen den oeuer onder eener looner hutten, vanden dienaren des landtſheeren van groenen tacken opgherieht. Die welcke tracch ende luy inder arbeyt warē, die ſloech die lantſheer met den ſcepter, die hy in ſijnder hant droeghe. Die dienaers leden die ſlaghen ootmoedelijck ende verduldelijck. Als der landtſheer gheuraecht wert, van waer hy doch eene ſulcke overuloodicheydt van goude hadde, wijſde hy hen met eenen vingher die omligghende beerghen, ende vlietende wateren, die wt deerberghen ontſpronghen. Sy ſijn der ſtroomen ende der zee alſoo ghewoon, datſtettet hen effen ghelijck ghelt, ſwemmen ende te lande reyſen. Als ſy goudt in den wateren ſoecken, varen ſy onder dat water, brenghen hantuolle ſandts daer wie, daer nae verleſen ſijt, ende ſcheyden dat goudt daer van, ende ſy moghen (ſoo ſy ſelue bekennen) in twee vren eenen vingherhoet vol gouts ghecrijghen, van beroockinghe ende edelen rueck deſer landen mochte hier veel gheſchreuen werden. Maer die wijle ſulex meer dienende is, om wijſſche ende weecke ghemoeden te maken. Want tot dapperheydt eñ goede zeden, wil ickt omgaen. Die landtheere ſchenete den capiteyn, een knechtken van twelf iaren, maer die Capiteyn weyghet

Oliepalm heeft goudt

Der Indianer ghewoonhzin de waterē.

Digitized by Google

gherde hen sulcx te behouden. Nochtans nam hy een ionck vrouken aen, seer schoon verchiert, ende dede dat knechtken van hē, teghen sijnder medeghesellen willen. Men schrijft dat sy eenen steen onder anderen vanden lantheeren gheereghen, die sy achten twee duysent stucken gouts weerdt te syne, so sy die Castilianen ghebruycken, eñ toghen also van daer met gout ende edel gesteente seer wel geladen. Grisalua ordineer de der schepen een, welcke sy Carauellas noemen, op Fernandinam te varen, tot synen oom Didaco Velazquez, mz bootschap met gout ende met edel ghesteente. Die andere toghen teghen nederganck, het een voer ten naesten lancx dē oeuer henen, daer in Franciscus Montegius was, eñ twee toghen op die hooghe zee toe, ten aensiene der inwooneren, daer af sy hen niet weynich en verwonderden, en hielden dit voor een groot mirakel. In dien quamen derthien Canoen tot Montegio, ende hieldē sprake door dolmetschen met malcanderen, sy spraken malcanderē seer vriēdelijck toe. Die inwooners baden haer onderdanichlijck, dz sy aent lant voeren, en gheloofden hen veel goets te doene, so sy hen tot haren lantheeren verurdechdē. Maer Montegius en verwillichde niet daer inne, want syne medegesellen warē te verre van hē, hy vernuechdese noch met diē, dat hy haer mz onbekēde ende met seer aenghenamen schenckingen vereert. Daer na quamē sy tot eener heerlijcker stadt, voeren te lande, by malcanderen drie Carauellen. Doen nv sulcx die inwonders mercten, quamen sy aen dē oeuer tegen die onsere, om haer af te drijuen met ghewapender hant, wel gherust, met schilden, boghen, houten cokers met pijlen gheuult, breede sweerden, spissen, met ghebranden schachten. Sy begonsten teghen die onse van verre te schieten met flitschen, die onse daer tegen met loot wt grooten eñ cleynen gheschut, sy verwonderden hen vā dat brommelen ende donderen onsers gheschuts, sy vreesdē hen, eñ gauē die vlucht, en de begheerden vrede, maer het begaf hem, dat die onse aen prouiande ghebreck hadden, ende dat hare schepen van der langer reysen, verscherut ende gestoptē warē, van des wegen tooch hy op Ferdinadinam toe, ghenoegich sijnde dier daden ende vindinghē, als hoūē vertelt is, hy meynde aldaer syne medeghesellē die hy voor henē hadde geschict, te vindē, welcke hen noch seer weynich beuant, van deser vaert laten wijt nv blijuen, want het is een andere voor handē die welcke niet minder en is lustich te lesen, dan die, so wy bouen hebben vertrocken eñ int langhe beschreuen. Nv willen wy van anderen lantschappen schrijuen, welcke die onse hebben gheuonden.

Die lātheere schēct dē Spaengiaerdē een hōckvrouke

Hier comē die Indianen tot dē Spaengiaerden/ eñ ontfangen hen seer vriendelijc

Die Spaēgiaerts werdē vādē inwooners afgedrongen.

Dat seste Capittel / van

Schipuaerden Dieci Velazquez, van sommighen rijcken eylanden, van gheuanghenen, ende hoe sy weder ledich sijn gewordē, van schermutselen vanden toebehorten der eylanden Cuba ende Hispaniola, van ghedeghen goude, eñ van schermessen.

Een ander schipuaert

DJe regent Diecus Velazquez na dien hy vier Carauellas hadde toe gerust, bereyde hy seer na ontrent die selue tijt een ander schipuaert van eenen Carauel ende maer met eenen berghertiner schip welcke ghemeynlijck drie oordenen van roeren hebben, hy sette daer op vijuenueertich mannen. Dese deden den inwoonderē grooten moetwille aen, sy vielen in haer, gelijck die wolues onder die schapen, sy sijn groote dienaers der afgoden, ende sijn besneden, van des weghen meynden sy dat sy macht hadden die inwooners te dwinghen, hen gout wt te grauen. Aen der ghenoemden lantschaps oeuer, laghen veel andere eylandē, als Guanapan, Guangan, Qintillam, seer rijc aen velden, ende ouervloedicheyt van goeden vruchten, wt dier eener, voerden sy met gewelt wech druehondert persoonen, man ende wijf. Dit eylandt noemdē sy Sanctam Marinam, sy wierpē haer ouer eenē hoope int schip Carauellā, ende rompelden met hen haestelijc op Ferdinandinam toe, eñ lieten achter hen dat scip Bergantinū, beset met vijuentwintich mānen, met den beuele, dat sy neerstichēyt doē souden, om meer inwooneren te vanghen. Maer Carauella met den gheuanghenen ghereech een hauene, die hiet Carenas ende leyt vander stadt ten voorstē des eylants S. Jacobi twee hondert ende vijftich mijlen, het is een seer lanck eylandt, ende street hem van Orient op Occident tot onder den Tropico Cancri. In dien keerde haer die fonteyne, ghelijck sy dan onstantach-

Die Indianers werdē vanden Spaengiaerdē geuāgen / ende voortneechten wech geuoert.

achtich is, ende int langhe op eener plaetſen beſtandich is, ſy ſochte gheleghentheyt, om die armen gheuanghenen ledich te maken, ſo dan volcht, daer clommen ſommige op den oeuere vanden wachteren wt den Carauella, ende weynich bleuē daer inne. Als nv dit nv die gheuanghenen ſaghen, daer mede ſy ledich mochten worden, namen ſy onſe gheweiren, ſy vallen in die wachters, ende herwo:chden haerder ſeſſe, die andere lieten hen in die zee. Alſoo ghewonnen die geuanghene die Carauellam, ſy voeren wederom nae haer vaderlant toe, want ſy hadden nv geleert die ſchepen te regeren, maer eer ſy quamen in haer eylant, voeren ſy ten naeſten te lande toe, ende verbranden die Carauella, ende voerden die gheweiren met hen daer van, ende ſcheepten in weyde linghen ſcheepkens, weder tot den haren, vallen daer na onder die ghene, die met dē Bergantino verlaten waren, ſy ſlaghenſe, ende herwo:chdenſe eens deels, die andere liepen den Bergantino toe, maer het ſtont eenen grooten boom, naeſt aen den oeuer, ende ſtelden een Cruys int hoochſte daer op, ende ſchreuen in die ſcho:ſſen Vanuuis Aldarieci. Maer daer in is eenen ſtroom, aen welcks oeuere leyt een heerlijcke ſtadt der bouen ghemelder lantſchap. Als nv die Capiteyn dit vernam, ſchicte hy haeſtelijck den anderen, die nauwelijcx daer van waren ghecomen, twee ſchepen te hulpe, met goeden crijchſuolck beſet, maer het was veel te ſpade, die kermiſſe was al wte, ſy volchden den Cruyce na, quamen aen den oeuere, ende begonſten die letteren te leſen, die inden boom gheſneden waren, ende vreeſden hen voo:der te waren, met dat die verſaechden ſoo ontcomen waren, ſy weecken een weynich, ende vielen in dat naeſte eylant, voerden daer wt met ghewelt, vijfhondert perſoonen mans ende wijfs, ſy meynden goet vueghe ende recht te hebben ſulcx te doene. Die wijle ſy oock beſneden waren, ſulcx gheſchiede wederom dien, ſoo op Fernandinam toe ſcheepten. Die Indianen grepen ſy met twee ſchepen eenmoedelijck ende dapperlijc aen, met gheweldigen ſtrijdt, herwo:chden ſommighe Spaengiaerden, die andere begauen hen op die zee op den Carauellen tot haren mede hulpers welcke niet verre van hen en waren. Deſen Carauellen grepen ſy oock aen, die victorie was by den vier vren onſeker, want man eñ wijf weirden hen ſeer dapperlijc, om hare liberteyt ende vryheydt te beſchermen. Maer die Spaengiaerdē daer mede ſy nv den gewonnen roof wt dē handē en lieten, weirden hen noch dapperder, ende wonnent oock, want ſy waren behender die wapenen te voeren. Die Indianen begauen hen in die zee, maer worden wederom te ſamen vergadert, met cleynen Nakers, ende wt den haren ſijn om gecomen met dē ſweerde in die ſlacht, ende int water, by hondert mās, wt den Spaengiaerden weynich, ſy toghen daer na op S. Jacob ende dē goutberch wercken toe, voeren terſtont op een omligghende eylant toe. Aldaer ſijn veel meer eylanden, herter aen malcanderen ſtootende, dan in onſere Joniſche zee die eylanden Simplegades, deſe noempt dat ghemeyn volck Archipelagus, ſy werden ſeer qualijck ontfanghen, want alle die gene, die dat landt ghenaeckt hadden, verwo:chden ſy, oft wondeden, ſy meynden het was dat eylandt, welcke Joannes Pontius, een ouerſte ouer ſommighe ſchepen noempt Flo:idam, na dien hy in die vlucht was gheſlaghen, ende af ghedreuen. Ende die wijle ſy die Spaengiaerden op den auont des Paeſchdaechs gheuonden hadden, noempden ſy dat eylant Paſqua, ende men ſeyt, ſy hebben ſeſſentwintich eylanden ghe ſien, toe behoo:rende den eylanden Hiſpaniole ende Cube ende verwaren die voo:ghenoemde landtſchappen, aen die welcke die groote baren vander zee aen ſtooten, ſy hebben in die ſommighe goet ghedeghen goudt gheuonden. Die inwooners draghen menigherley halſchieringhe, ſy hebben beelden, eens deels wt claren goude, ende eens deels van houte noch vergult ende gheformeert. Aldaer ſijn ſeer conſtelijcke ambachts lieden, want Franciſcus Cicreregattus heeft eenen met hem (als Keyſer. Maieſteyts legaet) van daer in Hiſpanien ghebracht, aen deſen is lichtelijck af te nemen, hoe conſtelijck ende reyn ſy alle werck maken. Sy maken ſchermeſſen wt gheelen eñ oneffenen ſteenen, ghelijcken die ſelue, alſoo dat ſy ſ:hijnen wt Chriſtaele ghemaeckt te ſyne, ende en ſnijden nyet anders, dan ghelijck ſtaele meſſen, ende als ſy bot ende ſtump worden, die welcke wonderlijckſen om

Die Indianē na dē ſy die wachters verſlagen hadde voerē ſy lebich met der Carauellam daer van

Een wonderlijcke daet der Indianen

Die Indianer balcken met den Spaegiaerden/ maer die Spaegiaerdē had dē victorie

Die Spaegiaerden quamē aē dat eylant Floridam

Waer wt dz ſy haer ſcheermeſſen macken.

om sien is, en wetten sy die messen niet op wetsteenen, oft anderen instrumenten, maer sy en legghense maer in een water, alsdan werden sy wederom scherp. Het sijn ock veel andere heerlijcke dinghen in desen eylanden, maer het ware veel te langhe alles te vertellen, ende moghelijck uwer heylicheyt (die met anderen handelen beladen is) verdrietelijck, van dies weghen wil ick van Cozumella, wederom op Iucatanam ende Colluacanam comen. Dit sijn rijcke ende schoone landen, die nieuwelijck gheuonden sijn, in welcken aensien sy sijn, dat is uwer heerlicheyt wel kennelijck.

Dat seuenste Capittel/van

Schipuaerden, garnisoenen oft besettinghen, vande regēt heeren. Offer eylanden, van grooter fortuynen, van steden, fonteynen, van vlucht der inwooneren, van chiragie der huysen, van boecken, van offeringe der kinderen eñ honden, van onderwijsinghe, rechter Catholischer religion.

Die inwooners bereyden een scip naert/ om vreede landen te soecken.

DJe Spaengiaerdē die in Cuba woonden, bereyden op een nieuwe wt verwillinge des heeren, wederom eene schipuaert, tot thien Carauellas toe, besetteden die met vijfhondert knechtē, ende met sommighen lichten peerden, met drie Bergantynen, die welcke sy ghebruycten, om te soecken die diepte der hauenen ende om die clippen te vermijden. Sy stelden in die schepen vijf hengsten, ende sesthien merryen, die behendich ende dapper om strijdē sijn. Sy coren tot eenen ouersten ouer die schepen, Ferdinandum Cortesium. Die op datmael stadtrichter in Cuba was, syne Lutenanten waren, Alphonsum Fernandum Portucarecium, Franciscum Montegium, Alphonsum Auilā, Aluaradum Cōmendatarium Spatensem, Johannē Velazquez, Diecum Ordassum, varen aē dat wterste deel des eylants Cuba wt teghen den auont, sy volchden den wint, welcken Franciscus Fernandes van Corduba nae gheuaren was, ende daer na Joannes Grisalua, ende sy quamen op dat eylandt der offeringhe toe, van den welcker wy bouen vermaent hebben. Maer werden door een groote fortuyne af ghedreuen, ende also vā grooten onweder weder achterwaerts ghe iaecht op Cozumella toe, teghen Iucatana toe. Dit eylant en heeft maer een hauene, ende wert S. Johannes hauene genoemt, die welcke sy daer na Latinā Portam hieten. Daer in liggen sesse steden, heeft water putten oft water, Cisternen, ende gheen vlietende waterē, ook gheene springhende fonteynē. Wāt het geheel effen ende plat, vijuenueertich mylen lanc ende breet. Doē die inwooneren onser ghewaer werden, vlogen sy in die bosschagien, sy verlieten wt vreese haerder steden. Die onse ginghen in hare ledighe huysen, ende vonden die huysen seer schoone met tapisserije ghechiert van menigherley verwen, die welcke sy noemen Amaccas, ende ontallijcke boecken, vā den welcken alle willen wy onder int lange meldinge doen, ende hoe sy sulex uwer Key. Ma. toe gebracht hebben. Die onseren besichteden seer wel dat eylant, doch niet goeder wachte ende ordinantie, daer mede sy niet heymelijck vanden inwooneren ouerrascht ende ouerualle en wolden. Sy vonden weynich inwooneren midtsgaders eender vrouwen, die ginghen tot den Iucatanis, met den dolmetschen wt Cuba, die welcke vanden eersten Spaengiaerden weggheuoert waren, sy vermaenden die vrouwe, dat sy die afwesende landtheeren voort riepe. Die inwoonders waren der vrouwē seer toeghedaen, ende sy werden van haer hierom gheuoert, tot dat die landtheeren, die door boden ontboden waren hier toe quamē, sy maecten met malcanderē vrientschap. Daer na toghen sy wederom in haren huysen seer vrolijck, het wert hen ock vele, dat hen ontoghen was, wederom toe ghestellet. Sy sijn afgoden dienaers ende besneden, sy offeren haren nachtgoden. Dien sy dienē, die sy Cemes noemē knechtkens ende meyskens. Ick vraechde Alaminum den schipheerē, Franciscum Montegium, ende Portucarerium, die legaten, soder Key. Ma. die schenckingen ouerleuerden, van waer sy die knechtkēs ende meyskens nemen, om te offeren. Sy antwoorden, Men hadde haer in aenstootende eylanden te coope, sy vermanghelen gout eñ andere ware daer aen. Want dese gaen te bouen alle omligghende landen, in dien, dz sy so hongherich sijn na den schandelijckē ende verdeffelijckē ghelde. Met desen lasteren sijn ooc De sta ende Sesta (nieuwelijcx beuonden) behanghen. Aldaer sijn die inwoo-

In dit eylant sijn veel boecken.

Hier worden knechtkens ende meyskens gheoffert.

Dat offer eylant.

Digitized by Google

wooneren bloot ende naeckt, ſy offeren voor kinderen, honden, want ſy hebben gebreck van kinderen, ſy meſten die honden om te eten, ghelijck die onſere conynen, ſy en baſſen niet, ſy hebben verkens muylen, die welcke ſy om te eten bereyden. Die ionghen ſnijden ſy, ſy hebben die teefkens, die welcke ſy gheerne houden, om veel honden van hen te crijgē. Maer weynich ruekens, die gheſneden worden, worden ſeer vet binnen vier maenden, van deſen offeren ontraden haer die onſere ſeer, wy gauen hen te kennen, dattet een onredelijck ſtuck was. Indien begheerden ſy aen ons, Statuytē, den welcken ſy volghen ſouden, wy ſeyden tot hen, het ware een eenighe Godt, die hemel ende aerde gheſchapen hadde, een gheuer alles goets, drie perſoonen, een weſen. Indien wierpen ſy haer Cemes af, eñ ſtelden in hare plaetſen een gheſchildert Marien beelt, ſo hen die onſeren hebben ghegeuen, in haren tempelen, ſy ſuyuerden die tempels, richteden eē Crucifix op des ſelue Gods ende verloſſers des menſchelijcken gheſlachts ghedenckenis, begonſten dat aē te bidden, meer richteden ſy een groot houten Cruys int hoochſte vanden tempelen op, daer henen voechde hem een yeghelijck met beuen der moeder Gods der maghet Marien figuere te eeren.

Aldaer worde die hōde voor die kinders geoffert.

Dat achtſte Capittel/van

gheuangenen Chriſten, Hieronymo Aquillaris den gheuangenen, hoe hy ledich wert Aldiuie ſchipbreuck ende doot, hoe hy gheoffert wert, midtſgaders ſynen gheſellen, van ſchermutſelen van der grooter ſtadt Ptaneciano, van heerlijcken bouwen, ende van haerder inneminghe, ende van ſchoonen grooten meyerhouen.

Corteſius ſchietbeſpieders wt/ō die gheuangene Chriſten in Jucatana verloſſen.

ALſ dien quamē die dolmetſchē tot den onſeren, ende gauen te kennen, hoe dat ſeuen Chriſtē, in dat naeſte eylant Jucatana gheuangen lagen welcke daer henen van grooten onweder gheiaecht waren. Dit eylant en leyt niet meer dan vijf mijlen van Jucatana. Als ſulex Corteſius vernomen hadde, maecte hy vijftich mannen ghereet met twee Caraūellen, ſy namē met hen drie beſpieders van Cozumella, met brieuen Corteſij aen die Chriſtenen, gaf hen daer by te kennen, wat een goet werck ſy daer aen doen ſouden, ſoo ſy sommighe vonden los ende ledich maecten, hy beueelt hen den handel nerſtelijc, want hy hoopte van hen te vernemen, veel heerlijcke gheweſten, ende ſy varen alſo henen op goede auontuere, ende hen wert beuolen, niet meer dan ſeſſe daghen wt te blijuen. Maer als ſy nv acht daghen hadden ghewacht na haer wt reyſen, ſoſorchdē ſy dzdie Cozumellaniſche bodē warē verworcht oft geuāgē wordē, vā dies wegē keerdē die onſe ſond die Cozumellanis wederō op Cozumellam toe. Indien als ſy ghedachten, met allen ſchepen wt Cozumella te varen ende noch van eender fortuynen verhindert oft belet werden, ſaghen ſy een ſchip van Occidenten her varen wt Jucatana, ſy brachtē met hen eenen gheuangenen Chriſten, Hieronimus Aquillaris Aſtigetagnus genoemt een wande. Deſe was in Jucatana ſeuen iaren lanck gheweeſt, met wat vruechden ſy malcanderen ontfangen hebben, is lichtelijck te bedencken, hy vertelde hen ſijn eñ ſyne medeghеſellen die van hem gheeomē warē ſijn ongeual. Maer wy merckten met grooter neerſticheyt op hem. Ick achte uwe heylicheyt en ſal niet beſwaerlijck ſijn, dat ick den handel vant beghinſel hoe het hem toe ghedraghen heeft verclare. In myne boecken die ick Decades noeme, heb ic mel dinghe ghedaen eens edel mans Aldiuia, die geſonden was, vanden Darienenſibus, om een volck te regeeren aen die zee brake. Deſe prouintie neemt die ongheluckich Aldiuia aen, vaert wt, in dien begreep hem eē draeijnghe ende tempeeſte van middach, ſtoot hem aen die frontieren der eylanden Jamaice ende Cube tot ſandighe platen, daer groot perijckel te ſchepē is. Deſe Syrten, noemen die Spaengiaerts ſlanghen, want aen deſe plaetſen gaen veel ſchepen te gronde, ende worden ouerallen ghelijck die haechdiſſen vādē ſlangē. Aldaer brack die Caraūella, ende Aldiuia en quam nauwelijcx met dertich geſellen in een zille oft boot, worden hier ende daer veriaecht ſonder roeder ende zeyl op die wilde zee, eñ wy hebben in Decadibus gheſeyt, dat deſe beroerde zee, ſeer ſtrenghelijck teghen Occidēs loopt. Sy ſijn derthien daghen gheuaren, onwetende waer ſy henen quamen, eñ en hebben niet goets te eten gheuonden, ſeuene onder hem, ſteruen van honghere, eñ wer-

Hieronimus Aquillaris eē gheuangener Chriſten wert verloſt.

Aldiuia ly dert eē ſchip breuck en coēt nauwelijcx mē dertich ghe ſellen in eē zille.

werdē een spijse der vischē, die anderē quamē in Jucatanā, gants mat eñ verteert, in die handē eens grouwelikē Tyrānē, hy her wordē Aldiuiā mz sommigē sijnen gheselle, sy offerdēse op, hy eetse daer na mz sijnen gebedenē gastē, want huer vijandē, eñ die gene die tot hē aen landē, die eten sy, eñ van anderen, menschen vleesch onthouden sy hē, wt desen was Hiero. Aquillaris, om opdē derden dach te slachten behouden, mz sesse gesellē, In dien brakē eñ verschuerdē sy die banden by nachte, daer mede sy geuetert waeren, eñ ontquamē den grouwelikē, Tyran, Eñ quamē iddende tot eenē lantheerē, die den Tyran seer haetēde was, desse nā haer oppe, voer eygē knechtē, Jāmerlijck is hier van sijner moeder te seggē hoe sy heur gehouden heeft, nae dijē sy vernoemē hadde, dz hy onder die menschē vleesch eters comen was, is sy van grooter smerten haer sinnen berooft worden, Ende soe dickwils als sy ghebraden vleesch aensach, ofte noch aen den spitstecken, veruulde sy dat gheheele huys met gheroep eñ sprack, Siet ane die aller elēdichste möeder die op aerdē leeft siet mijns soēs stūc, Aquillaris als hy dē brief vandē voecht, als bouē ghemelt is vandē boden wt Cozumella hadde ontfangē, in by syn des lants heeren gaf hy dē heere te kennen, die welcke Taxamarus hiet, wat die Cozumellani vā heurs heerē macht vertelde, wat voorliedē daer aen comē sijn, hoe Dapper sy sijn, hoe groote wel dadē sy den genē bewijsen, welcke vriendelijc hen tegen ons hielden, weder om te contrarien, hoe grimmich dat sy waerē, teghen die gene, die haer begeertē nz genoech en de dē, met desen woordē bracht hy Taxamarū in vreesen, eñ was neerstich van dies wegē op dat sy hem nz in sijn landt en vielē als vijandē, sonder verlofde hē met biddē, dat sy vredelijck tot hē quamen, Aquillaris sey de hē van haeren wegē vrede toe, daer ooc hulpe tegē sijne vijāden, soe het van noode sijn woorde. Indiē laet hy Aquillarē ledich eñ los, ende geeft hem drije ghesellē toe, sy vaeren met malcanderē wt Cozumella op Jucatanā toe, daer nae op Colluacanam, treeckē mz den Regentē Alamino tot den stroō, welckē Grisaluā te vorē geuōdē had de, die innevaert was seer sandich, ghelijck men van den Nylo in egiptē seit Soe die winden van middernacht Ethesij waeyē, van dies weghen en conden sy die groote schepen niet ghebruyken, tegen den water te vaerē, hoe wel hy anders sulcke dracht, van dies wegen voeren sy in Canoen. Die ouerste bracht te lāde, drie hondert mannē, ende, hen wort door Aquillaren vrede aēgheboden, die Inwooners vraechdē, wat huer begeerte was Hieronimus antwoorde Sy begeerdē te eten. Maer het was eene groote sandighe wijdde op der seyden der stadt, sy wesen hem aen die selue plaetse, dat sy daer henen toghen. Sy deden dat selue, des anderen daechs brachten sy den onseren, achte doncker verwe hinnen nae haerder ghewoonheyt, die welcke den pauwen gelijck waeren aen der groote eñ aen den smaeck, ende soe veel Mayz, dat geen thien hongherige genoech daer aen en sou den ghehadt hebben, Maer Mayz is een coren daer sy broot af backen, den onsen niet seer onghelijck, eñ gauen ons daer by te kennē, dat wij ons haestich vā daer maē ken souden, Ouersienlijken quam tot ons eene groote menichte gherusts volck. Sy vraechden weder om, wat wy doch in vremden landen alsoo onder liepen, Die onsere antwoorden, sy begeerden door Aquillaren vrede, eten, eñ gaudt daer sy voer andere waere begheerden te vermanghelen, waert alsoe, dat sy dat hadden, Sy antwoorden, Sy en wilden noch vrede noch strijdt met hem hebben, eñ dreychdense, waer sy met wt den lande en toghen, soe worden sy alle tot op eenē toe herworget, die onse weygerden hē dat te doene, want sy en haddē niet soe veel etens eñ prouande, dat sy raedt tot heuren crijsuolck weten mochten, van des wegen gauē sy wederō antwoorde, Sy wilden hem tegen morgen goede ghereitschap doen, eñ dedē dat met onwaerheyt want sy en brachtē dē gent, die hē die nacht aldaer haddē gelegert, noch beete, noch stoel, sondhietēse weder weeh treeckē, wt beuel heurs lādtsheerē. Daer na begeerdē die onser die stadt te besīē, eñ om etē te crijgen, dat weygerden sy eñ ontseydent, eñ kerdē hē daer mede dē rugge, die onseren en haddē daer aen niet genoech heurē buijck die morrede eñ baste vā hongere, eñ vā dies wegen worden wy daer hen ghedrongē, dat sy den etē naegingen, eñ daghten, Onder den weylen schicte hy heenen die leutenantē mz hondert eñ vijftich knechtē, togē ter stadtwarts toe

Aldiuia woort gegeten met sommighe synder ghesellen

Die Indianen geuē den spaengiaerden hinnen, eñ danken sy daer nene af

Sy heeren wederō

Hieronimus Aquillaris woort ledich vā landt herē mede cōpt tot den spaegiaerden

ouerdweers velts, die Barbari togen hen tegen, ſy begrepen een geſwader oft eenen hoope, eñ en ontfingē haer nz ſeer lieffelijc. Maer die wijle haer medehulpes nz verre van hen en waerē, eñ ſy dz getommel hoor den, quamen ſy hen ſeer haeſtelijc te hulpe. Op die andere ſijden, vuerde die ouerſte dz geſchut inden Bergantinis aen dē oeuer, midtſgaders ander crijchſvolck. Die Barbari liepen haeſtelijck wt, om den oeuer te beſchermen, eñ die aenvaert den onſen te weyren, ſy vielen aen van verre met flitſen eñ pijlen, eñ treften ſy ongeruſt. In diē liet die ouerſte by xx. ſtucken onder den vyandē gaē, deur dit ſchieten, eñ vier vlammē wor dē ſy wt vreeſen verſlagen, eñ van malcan derē verſtroyt, die onſere volchdē hen deur dat water nae, tot den knyen, eñ togen met dē verſaechdē in der ſtadt. Maer die Barbari comē eens loops ouer dat water, ſy verlieten die ſtadt, huys, eñ hof, ick en derf niet ſeggē, hoe verre die ſtadt tegē den ſtroom oeuer wt geſtrect is, Alaminus ſeyt anderhalue mijle weechs, eñ ſommighe ſeggen, dat in deſer ſtadt ſtaen vijuentwintich duyſent huyſen, eñ ſy bekennen al eendrachtelijck, dattet is een treffelijcke groote ſtadt, die houē onderſcheydē die huyſen, die welcke met gebrande ſteenen eñ mortel conſtelijck, eñ met grooter geſchickelijcheyt van geweldige mueren wtgeuoert ſijn. Tot deſen wooningen plachmen x. oft xij. trappen opwaerts te gaen, ſy ſtaen alleene eñ vrij, want geener en derf aen ſijns naeſtē huys aen bouwen, ſy ſtaen drye ſchredē van malcanderen, met ſtroo, hulſen, ende eenſdeels tichelen, eñ die ſommige met ſchalien ghedeet, het bekennen ſommighe, dat in deſer ſlacht, veertich duyſent Barbari ſijn gheweeſt, eñ ſijn verwonnen van weynighen, van weghen der ongeſchickelijckheyt van ſtrijdē, ſy hebben hen ock vandē geſchutte veruaert. Eñ die wijle dat die ouerſte xvj. reyſighen aent landt haddē ghebracht, die inden ſtrijdt ſijn gheweeſt, die hebben die Indianen te rugghe aen ghegrepen, ende ſloegenſe in die vlucht, niet anders, dan oft ſy deur een cudde ſchapen hadden gereyſt, met worghen op der rechter eñ ſlincker ſijden, in dien verſaechden die Indianer teenen maele, eñ en hadden nz ſoo veel tijdts, dat ſy doch ſchieten mochten, eñ haere flitſen ghebruycken mochten, ſy meynden, dat man eñ peerdt aen malcanderen was, gelijckmen vanden Centauris leeſt, ſy wonnen in tweeentwintich dagen die ſtadt, die onſe leefden gantſch heerlijck in haeren huyſen, maer die Indianē, onder den vrijē hemel met grooten honghere, eñ ſy vreeſden die onſere weder aē te taſten, die ſpaengiaerts naemen het ſterckſte der ſtadt in, als dat Slot, ſy hieldē goede nachtwaeke, ende wy ſorchden, ſy vielen heymelijck eñ onuerſienlijck onder hen, van dies weghen ſliepen ſy ſeer weynich, deſe ſtadt was van den inwooneren ghenoempt Potanetianū. Maer die onſere, die wijle ſy die victorie behielden, noemden ſy die ſtadt Victoriam, van dat ghelucke, ſy hebben wonderlijcke groote meyerhouen ſeer luſtich ghebouwet, daer in ſy haere welluſticheyt hebben, ſeer ſchoon nae onſe manieren geſtoffeert, met heerlijcke ſeylen ende ſchoone plaetſen daer onder, vier Spaengiaerden ſijn in eenen van dien houen ghecomen, eñ ſijn ſeuen vren daerinne omgegaen, en hebben vander grootten ende wijdde weghen, gheenen wtganck connen vinden. Een leſten beriepen ſy duer haere Dolmetſchen, ende dien ſoo in der ſlacht geuangen waeren tot hen haeren landtheerē, die ouerſte, ende vermaerſte, dat ſy biddende ende onghewapent quamen, een yeghelijck wederom, om ſijn huys te beſitten, ſy ſeyden hen vrede toe, ende gauen hen ſtatuyten, ende vermaenden ſy, dat ſy voortaene des duyuels gheſpuys niet meer en dienden, gheliick ſy tot noch toe gedaen hadden, ſy ſeyden hen van Godt, die hemel ende aerde gheſchapen hadde, ende vandē heere Chriſto, van der maghet Maria, der gantſcher weerelt te goede gheboren, die welcke voer ons ghecruyſt was geworden, op deſen soudē ſy haer gebet, hert, ende oogen keeren, ende dat ſy hen haeren ſpaenſchē Coninck onderdanich maeckten, ende wy ſeydent hen toe, alſoo ſijn ſy die waerheyt in corter tijdt onderweſen ghewordē. Die Spaengiaerden beurededen die Indianē met menigherley ſpaenſche gauen, ende ſy meynden, dat wy vanden hemel hier benedē gecomen waeren, om dat haerer ſoo weynich teghen een ſulcken machtighen volck herſchēckingē opſtaeken, ende met hen een ſlacht gedaen hadden, ſy ſchenckten den onſen wederom, ſommighe gouden gauen, eñ xx. knechten.

Een groote ſtadt.

Die Indianē wordē geſlagē

Potanetianūwerdē des gelucx wegē die de ſpaēgiaerts Victoria hadden genoempt.

Die ſpaengiaerts gauē den Indianen menigherley ſchēckingē

Dat

Dat neghende Capittel / van schipvaerdē, van eender grooter machtighe stadt, van perijckelen der wateren, vā Mutoxuma dē lātheere, wat geschenckhy dē Spaēgiaerdē heeft gegeuen, van zeedē eñ manieren der Indianen, eñ van siluer.

Als sy nv sulcke gauen hadden ontfanghen, stieten sy van lande, om andere landtschappen aen den seluen oeuer te soeckē, eñ quamen op eē plaetse, welcke Grisalua onder Alamino geuondē had de, den welcken sy dē naem sint Johannes Bian hadden ghegheuen, die inwoonders quamen tegen ons gantsch vrēdelijck. Een mijle weechs vandē oeuer leet een stadt, sy seggē, het sijn in der seluer vijftich duysent huysen, sy is op eenen hoeuel ghebouwet, sy nooden ons in haer stadt, eñ bodē ons goetwillichlijck die halue stadt, waert dat wy altijt by hen wilden blijuen woonen, sy waeren beweecht deur dat exempel der Potanchanenseren, tot welcke dat gerucht alreede comen was, oft sy hoepten van hen hulpe eñ gunste te hebben tegen die omliggende vyanden, want sy stredē altijt tegen malcanderen, sy herwrochden malcanderē ghelijck hoenderē, maer sy weygerden hen altijt by hen te woonē, noch een tijdt lanck, sy geleyden die onsere aen dē oeuer, sy sloeghen hen aldaer oppe, huttē eñ tenten nae allen wensch, ende dectense opt alder beste, daer mede sy beureyt voor dē windt ende reghen waeren, en legherden hen daer henē. Maer daer mede sy met luy noch traech en worden, deur die ruste eñ ledicheyt, soo beueelt die Overste, Alamino den schipregenten eñ Franciſco Montegio dat buytenste deel deser landtschappen tegen nederganck te besichtigen, in middeler tijdt wilde hy die soo moede waeren, verquicken, eñ die wonden lacten heelen. Geeft hen vijftich mannen toe, sy hadden met den eersten een lichtelijcke vaert. Maer nae dien sy afwaerts voerē na nedergāc, dreef haer die vloet der zee in corter tijdt, by vijftich mijlen, niet anders, dan oft sy een riuiere van hooghen berghen nedervoerde, ende quamen in een tesamen loopinge der wateren, op der slincker sijden breydet hem die zee wijdt op, dit coempt den wateren ende vloet teghen, die teghen auont vlieten, sy stieten tegen malcanderen, ghelijck twee groote wateren, die stracx teghen malcanderen loopen, in sulcker vueghen, als wanneer die vyanden in een vrēde lantschap, teghen die inwooners willen met ghewelt vallen, eñ sy wederom met machtigher handt hen weyrdē. Sy saghen tegen hen ouer van verre een landtschap, maer op der rechter noch slincker sijden gantsch niet, eñ werden in sulcker maten vanden baeren hier eñ daer gedreuen, dat sy seer nae ten lesten vandē ondraeyen ondergetoghen waeren, eñ te gronde ghingen, sy hadden haer haers leuens verwegē, eñ wenden dat schip met roederē wederom nae der vloet toe, van daer sy comē waerē, sy arbeyden met allen haeren crachtē, noch en conden sy nauwelijcx den perijckel ontvlien, eñ wanneer sy meyndē, sy waerē twee mijlen voerwaerts gheuaren, soo beuonden sy dat sy wel vier mijlen achterwaerts getoghen waerē, noch deur Godts hulpe, cregen sy geluck in desen veruaerlijckē camp, xxij. ganssche dagen worden sy op die cleyne zee verhindert. Sy quamē ten lestē wederom tot haerē medehulpers, gauen hen den handel te kennen, eñ dat landt daer wt sy quamen, was dat eynde der lantschap Colluacane, eñ dat lant, dwelck sy teghen ouer haddē gesiē, hieldē sy daer voor, eñ het stiet aē ons lant, oft aen die landē, die tegē middernacht liggē, tegen den Bachalaos, daer af wy in Decadibus geseet hebben, dit. H. V. staet noch in een twijfel, maer met der tijdt salt vernomen worden, die wijle Alaminus eñ Montegius dit vernaemē vanden landtheerē, wert hen van Mutoxuma der seluer prouintie landtheerē, deur eenen Regent Quintalbitor der voorgenoemder stadt, veel schenckingen constelijc gearbeyt van goudt eñ siluer, met costelijcke edel gesteenten gechiert, geschenct. Sy werdē mz malcanderē te raede, sy wilden onser Key. Ma. toe schrijuen, om volck daer henē te seyndē aldaer te woonē, dit alles geschiedē sonder wetē des Regenten Didaci Velazquez, die sy wt gesondē haddē, mz desen beuele, wāneer sy die Prouintie hadden deurtoghen, eñ goudt verworuen, souden sy wederom te rugge trecken, Sy berieden hen, oft dat alsoo te doene waere oft niet, doene wilde daer, der ander ghinder hen, ende daer neuen vreesden sy ock ghelijck wel, het mochte hen wat daer wt ontspringen.

Die Indianē biedē dē spaēgiaerdē die halue stadt ane/ waer sy altijt by hen wildē woonen.

Fraciscus mōtegius wordt wt gheschickt andere lāde te soeckē

maer den meeſtendeel was dier meyninge, datmen ſoude den regenten Dieco in dier handelinge nz veel nae hem vragē, die wijſe dat den handel voer den ouerſtē richterſtoel, te weten die Key. Ma. voerbracht ſoude worden, noch den meeſtendeel toech vore, van des weghen begheerden ſy prouande vanden goetwillighē Coninck, beteeken den by duyſent eñ twaelf ſchreden in eener ſeer vruchtbaerē lantſchap, een plaetſe daer op ſy een ſtadt wildē bouwen, en daer henē haer volck te ſetten. Sy coſen Corteſium tot eenē ouerſtē lantheere, daer meynē ſommige, dat dit teghen ſijnen wille geſchiet is. deſe coſen andere regentē, ouer dat regimēt om die ſtadt te bouwē, ordineerdē tot Legaten, om tot die Ro. Key. Ma. te trecke Portucarerium, eñ Montegium, vandē welckē bouen genoech geſeyt is, eñ dē ſchipregentē Alaminum met hem te trecke, verwillichdē hen van ſelfs viere machtige mannē eñ inwoonders deſer landtſchap, om onſe landē te beſichtigen, ende die Key. Ma. die alſoo machtich waere, dat ſijn heerſchappije ſonder eynde ſy, daer mede voerē ooc twee wijuen, die waerē den onſen ghehoorſaem nae vaderlijcke gewoonhz, het is eē bruyn volc, man eñ wijf deurſtekē haer ooren, ſy dragē daer in peerlē, eñ ander guldē chieraet, gelijckerwijs deurſnijdē ſy oock die onder lippe eñ kinnebacken, ghelijck wy aen den vingheren goudt eñ edel geſteente dragē, alſoo dragen ſy die chieragiē als goudt eñ ronde peerlē aen die lippē. My dunct dz ick noyt leelijcker dinck geſiē en hebbe, maer ſy meynen datter nz ſchoonders en is onder dē geheelen omloop der manē, deur dat exempel worden wy vermaent, hoe dat het mēſchelijck ghemoet ſoo ſeer blint is, eñ lichtelijck bedroghen wort. Een Moriaen achtet die ſwerte verwe veel hooger dan die witte, een wit die ſijne, een geſchoorener laet hē dunckē, hy ſy ſchooner, dan eener die lanck haer heeft, alſo ooc eener die eenē baert draecht, wil aenſienlijc ſijn, dan die geenē dien laet waſſen, tot ſulcker ſotternije ende guychelwerck, wordt der mēſch wt puerder begeerlijckhz, eñ niet wt geſonden verſtant gedruen, als die ghene ſpreeet, onſekere dinghen kieſen wy, voer dat ſekere, eñ van ons prijſt draghen wy eenen onwillē, van waer ſy dat goudt hebbē, is ghenoech geſeet. Maer die onſere verwonderdē hen, waer ſy dz ſiluer cregen. Sy wiſſdē ons van dies wegen hooge bergē, haer ſtoppē ſijn altijt wit van ſneeuw, men canſe ſeldē ſien, van die neuelen, eñ wolckē, daer om dunct ons, dz goudt grauē ſijn, oft op effenē lande, oft aē neder bergen. Maer haer rouwe bergen, eñ coude daelen, geuē ſiluer, ſy vondē oock metael, wāt het wordē by hē, dweerſche aexſten eñ haeckē geuondē, maer gheē yſer noch ſtael.

Een quaet voernemē der ſpaengiaerden.

Die Indianē deurſtekē haer lippen/ eñ dragē edel gheſteente daer inne

waer deſe lieden dat goudt eñ ſiluer grauen.

Dat thiende Capittel/ van

treffelijcken ſchoone ſchenckinghe, die de Ro. Key. Ma. gheſchenckt ſijn gheworden vanden Indianen, van haeren iarē, maenden, van coſtelijcke chieragien haerer tempelen, van wonderlijcke vſantien haerer offeringhe, van die machtighe ſtadt Cinpual, van haeren landtheeren, van haeren goden, prieſteren, ende kinderdoop.

NV willē wy comē op die ſchenckingē, ſoo die Key. Ma. waerē voorgebracht, eñ willē aē boecken beginnen, wy hebbē bouen geſeet, hoe ſy boecken hebben. Die regent des lantſchap Colluacane hebben boecken onder andere ſchenckingē gebracht, die ſy makē wt den binnē ſchorſſen der boomē, welcke onder die groue eñ rouwe waſcht, in deſe ſchrijuen ſy. Sy ſeggen oock, mē en vondeſe nz aē willigen oft oliuē ſoo wy ſelue ſagen. Maer ghelijct te mercken is, aen Daeyeboomen. Nae dien ſy die ſchorſſe ſaecht gemaect hebbē, reckē ſijt wt malcanderē nae haeren welgeuallē, eñ als ſy weder drooge ſijn, beſtrijckē ſijſe mz een papkē oft met andere diergelijcke materiē, uwe. H. ſal gelooven, dat ick boeckens geſien hebbe, ouerſtreken met gipz dat onder meel gheſempert was, in dwelck te ſchrijuen is watmen wil, ende daer nae met een ſpongie oft boeckken afghevaecht wordet, datmen weder om daer in ſchrijuē can. Sy hebben oock een andere materie daer wt ſy tafelen macken, welcke die rijcſte met hen op die merckt draghen, ſy ſchrijuen daerin met metaelen griffien, ſy ghebruyckenſe oock om wt te wiſſchē haere gecochte waeren, ſoo ſijſe in haere rekenboecken hebbē inghecſchreuen, ſy legghen dat pampier nz bladerwijs te ſamen, ſonder ſtreckē, in der lengde wte, ſommighe werckvocten lanck. Sy bindenſe te ſamen met wel boeghende riemkēs oft teenkens ſoo ſterck ende alſoo conſte-

Wt wat materie ſy haer boeckē maken

Digitized by Google

ronstelijck, dat aen welcker plaetsen dat boeck open staet, schijnen twee bladerē, op beyde sijden geschreuen, daer ligghēder soo vele onder hen, welcke mē niet en siet, sy en worden dan na der lengde wijgestreet, want onder een blat sijn veel bladerē bij een, haere letteren sijn den onsen seer ongelijck, geformeert met hoeken, haecken eñ dierghelijcken. Aen den linien den onsen ghelijck, der Egyptenaren formen eñ letterē volgen sy seer nae, int beghin der linien oft boeckē schilderē sy beeldē van menschē eñ andere dieren, maer sonderlinge der Coningen, eñ die voorneempste heerē. Het is gelooffelijc dat sy die geschiedenissen haerer voervaderen eens yegelijckē Coninck hebbē beschreuen, gelijck tot onsen tijden dierwils doē die boeckdruckers, dat sy int voorste in die gemeyne geschiedenisse oft fabelboeckē figueren der geschiedenisse settē, die welcke daer inne vertelt worden, daer mede sy die lieden lockē, om hem die selue af te coopē, sy maecken oock constelijck die houtē tafelen, daer in sy schrijfē, die gewoonheden der insettinghē, offeringen, Ceremoniē, rekeningen die tot der Astronomie behoorēde is, eñ die gelegenthz te saeyē, haer tijdt, eñ ander merckelijcke dinghē. Met den bont, dat sy nz beschadicht en wordē, en hebben sy geē onderscheet van den onserē, haer iaer beginnē sy int midden vandē Herfst, als wanneer die virgilie dat gestertte nedergaet, die maent noemen sy vander maenē, soo lange als sy schijnt, die maene heetē sy nae haer spraeke Tona, maer dē dach nae der Sonnē, want soo veel Sonnen schijn, soo veel dagē, die Sonne noemē sy Tonaticon, noch op andere plaetsen anders, haer iaer heeft twintich maenden, eñ een maent xxviij. dagen. Sy hebbē groote Tempelē, daer in sy neerstelijck gaē, sy verchierense met heydensche tapisserijen, eñ andere saergiē met edel gestekte gestict, alle beroockē sy die Templa, eñ houden Godt vreesende gebedē, dese inwoonders alle (welcke eē grouwelijcke daet is) offeren voer haer slachoffer ghelijck bouen gemelt is ionghe knechtkens eñ meyskēs. Tot deser tijt worpē sy saet in der aerden, eñ als dat saet arens crijcht, soo ordinerē sy sommige gecochte knechten, eñ geuen hen heerlijck te eten, sy doen hen costelijcke cleederen aen, ende offeren sy haeren Cenibus, maer te voren, voeren sijse twintich dagē ouer al in der stadt. Die borgers groetē eñ sprekense opt onderdanichste aē, als die ghene, die in corter tijdt, onder den heimelschen getelt sullen werden, sy dienen hen oock met andren grouwelijcken duyuels dienstē, sy laeten haer eyghen bloet wt der tonghen, eerner wt den lippen, die anderen wt den oorē, eñ sommige wt der borst, heupen, eñ schenckelen, haerer vele snijdē hen met scharpen scheermessen, ontfangen dat bloet in die hant, eñ worpent met droppelen nae den hemel, eñ besprengē daer mede des tempels plauysel, eñ meynen mz desen guychelwerck die afgoden te versoenē, van Villa Rieca, dat is der nieuwē Colonie leet ix. mijlē weechs van eē stadt geheeten Cemobal van haerē inwoonderen, en van ons Sybilla, in dese stadt stae vifthiē duysent huysen, wy vonden eenē lantheer, die hadde vijf beslōten knechten, om die op te offeren. Nae dien dese weeh geuoert werden, begeerde sy die landtpleger wederom, eñ sprack, ghy doet my ende mijn gantsche Coninerijck groote schade, so ghy my dese weeh voert, want soo wy onse godē vertoornen, eñ haere offeren achter laten, soo bederuen sy ons coren, laetent die meluwen eten, eñ dat saet met regen omcomen. Eñ daer mede sy niet in schaden gheuoert en worden, sach het sy voer goet aene, hen die gheuanghenen niet tegen haeren wille op te houden, sonder hem die wederom toe te stellen, dwelck dan geschiede, ende hoc wel die Priesters hen veel toe seyden, als te weten eeuwighe heerlijckheden, eewighe wellustichevt, ende werden nae desen bedrocfden daghen, in die ghemeynschap der goden comen. Sy naemen nochtans treurlijcken dese woorden aene, sy waeren veel lieuer ledich ghebleest. Dese Priesters waren Quines genoempt, sy en hebben gheene vrouwen, sonder sijn cuysch. Die inwoonders houden sy met grooter vreesen in eeren. Onder haerer goden voeten, hanghen sy oppe die banieren haerer vyanden, die sy inden crijch geuanghen hebben, met busselen te saemen ghebonden, tot een teecken van victorien, onder dese schrijuen sy die naemen van die ghene die sy verwonnen hebben, uwe H. sal dat oock mercken, sy seyden ons, als sy haere kinderen doopen willen, die tamelijck groot sijn, gaē die Priesters met godtvreesenden

Die inwoonders deser ghewesten hebbē ooc haere geschiedenis boecken.

Een manier om menschen te offeren.

Cemobal wort Sybilla ghenoempt.

Sy chierē die tempelen met tapisserije.

Priesters sonder vrouwen.

Ceremonien in die tempelen, draghen water in wije vaten eñ ſchuddēt hen ouer dat hooft, eñ beſtrijcken haer met eenen Cruyce ſy en verſtaen die handelinge noch ghemormel niet, hoe wel dat ſijer op mercken, ſy en ſijn nz alſoo ongeloouich als die Machometiſten eñ Joeden dat ſy meynen dat haere tempelen onteert wordē, als ſomtijts eener eens anderen ghelooues, by haeren kercken dienſten ſijn. Nv ſy ghenoech van haeren boecken Tempelen, eñ kercken gewoonheden geſeet, die willen wy daer om, andere gauen, ſoo die Key. Ma. voorbracht werden, rueren. Sy gauē hem twee handtmuelē, eē goude, eñ een ſiluere, welcke met handen werden omghedreuen, ſterck ende ſubtijl gemaect, in eender grootte, int aenſien, die gouden was achtentwintich duyſent Caſtilianē weert, die ſiluere drye duyſent eñ vijfhondert, wy hebben bouē te kennen gegheuen, dat Caſtellanus een munte is, ſy ghelt een wennich meer dan eenē ducaet. In deſer gulden muelen, is een beelt eens Coninck, welck op eenē Conincx ſtoel ſit, eñ ghecleet tot op die knien, eenē gheeſt ghelijck in ſulcker ſiaueren, als onſe ſchilders die nachtgheeſten ſchilderen, eñ rontſomme dat beeldt, menigherley bloemen eñ loofwerck. Op deſer forme was ooc die ſiluere ghemaeckt, ſijn ſeer nae van eenen ghewichte, beyde van ſijnen goude eñ ſiluere. Ooc onghefineerde goude corenkens, tot een teeken, dat aldaer gedeghen goudt gheuonden werdt, als linſen oft erten, tot dien ooc ſommige hals verchieringe dier eene hadde achte ketenkens, met hondert en tweeendertich roode edel gheſteēte verſet, noch niet met alſulcken, welcke men ndempt Pyropos, eñ met andere groen verwe hondert dryentachentich, en ſijn ooc gheene ſmaragden, noch in der achtinghe als die onſe edel lieden draeghen, eñ rontſomme hinghen ſeuenentwintich bellē van menigherley figueren altijts onderſcheydē met ſteenen van goudt daer aen ghewonden aen elcke hinghen ſchildekens, die ander hielt viere gulden ketenkens, rontſomme verchiert mz hondert eñ twee roode ſteenen, eñ met hondert tweeentſeuentich groenen, om dbuytenſte rontſomme waerē ſeſſentwintich gouden bellen ſeer ſchoon ghechiert. Midden in den rinck, waeren thien groote ſteenen, met goudt omwondē eñ ingeſet, aē welcke hondert guldē ſchildekens ſeer luſtich ghearbeyt hinghen, ſy brachten ooc met hen, twaelf ledere leerſen, dierghelijkē by ons die Tragœdi aen dragē, van menigerley verwē, eens deels vergult, ouer ſiluert, eñ met ſteenen verchiert, ſommighe met grauwe, ſommige met groene verwen aengeſtreken, aen elck een hingen gouden bellen, eenen breedē Coninck hoet, huyue, met menigherley peerlen eñ edel geſteente gheſtict vol blauwer ſternen ghelijck Saphierē, vā veederboſſchē eñ vliegē waeyers van veederē ghemaect, laet ick op dit maelblijuen, dan oft erghens op der gheelder weerelt, conſtelijcker liedē ſijn, eñ ſchoone chieragie hebben, ſoo hebbē waerlijck deſe den voerganck. Je en verwondere my niet ſeer van den goude, ſteenē, eñ peerlē, ſonder van haerē geſchicklicheden, met wat neerſtigheyt ende conſte dat maeckſel, die ſtoffe ouertreft. Ick heb duyſentderley figurē eñ faetſoenē geſiē, ick en can nz genoech daer van geſchrijuē. Ick mach ooc wel mz der waerhz bekennē, dat ick mijn leuē lanckz geſiē en hebbe, dz wt wel gemaecter ſchoonheyt gelijckerwijs als die gemelde dinghē, menſchelijcken oogē behagen eñ beluſtigē mochte, veederē van onbekēde vogelē, dunken ons ſchoon te ſijne, eñ gelijck ſoo ſy hē van dē Pauwē oft faſantē veederē verwonderē, alſoo bevremdē ons die haere, daer wt maekē ſy haere vliegē waeyers, verchieren haer helmettē met veederboſſchē, nae allen luſt, van gheelē, roodē, wittē eñ ſwertē veederē, die welcke ſy niet en verwē, ſonder dit ſijn natuerlijcke, eñ der vogelē aēgeborene verwen, deſe dingē maekē ſy al van goudt. Sy ouerleuerdē ooc twee ſtormhuyuē, verchiert mz grauwē edelē geſteēte, die eē was mz goudē bellē geboort, eñ met veel gulden breede plaetkēs, daer aē die bellē ghemaeckt ſijn, die ander was ooc van dier ghelijcken ſteenē verchiert, eñ mz xxv. guldē bellē, bouē op die viſiere, ſadt eenē groenē vogel, diens voetē, beck, eñ oogē waerē guldē, aen elcke belle verheuē guldē platē, vier drye ſpitſige viſſchers nettē, met veederē eñ menigerley verwē verchiert, edel geſteente met gulden draeyē aen die hoekē gebondē, dier gelijckē ooc eenē grootē Cepter, met edel geſteēte eñ twee gouden ſchellen verchiert, gouden armſchenē, ſchoenē van hertten leder, met gouden draeyen genaeyt, met witten ſolen ghe-

Anderen ſchēckinghe.

Vertellinge vā menigherley gauē Key. Ma. voorgebracht.

Vertellinge andere gauen.

Andere gauen vēr tellinghe.

Digitized by Google

ghedobbelt, van eenen doorſichtighen half grauwen ende witten ſteen. Eenen ſpiegel van eenen edelen ſteen in gout geſtelt. Sy hebben oock ghebracht een groot ſlanghen hooft, met goudt omwonden, twee groote flecken huyſen, twee gouden entlogelen, ende veel ander ſortē van gouden voghelē, gouden viſſchen, die wy Cephalos noemen, eenen metalen man, ende dier gelijcke vele coſtelijcke veeder maeckſels, halue ende gantſch ronde ſchildekens, die ſy te voete in den ſtrijdt draghen, ende vierentwintich gulden ſchilden, vijf ſiluere, eene huyue mz menigherley veederen, met een gouden ſterre, daer in was des Cemis haers afgods beelt gheſteken. Dien omgauen vier andere gulden ſterren, rou van goude, ghelijck goude ſteenroetſen, leeuwen, tygheren, eñ woluen hoofden, oock andere dieren, van rijſſen ende teenen ghemaect, ende met des diers huyt ouertoghen, nae welcke het ghe-formeert was verchiert met metalen ſchellen, ende met huyden van alderley dieren ſeer conſtelijck gemaect. Catoenen deeſels van witter ſwerter, ende geele verwen, daer in waren vierecante formen ghedruct ghewrocht, ghelijck ſy int ſchaecſpel gheſildert ſijn, dwelck een goet waer teecken is, dat ſy hen ſulex ſpeels gebruycken, ſy brachten eene, die was van buyten root wit ende ſwert ende inwendich was een radt, van ghe-keler verwen. Daer neuen een andere deſghelijcken ghewrocht van alderley verwen, in der midden een ſwerte radt, die boorden van blinckenden ende witten veederē, ooc twee andere. Daer toe Sargien, die welcke die mās na des lants ghewoonheyt draghen, anders ghewrocht onder dien. Ende menigerley dunne, fyne, ende ſubtijle hooftdoecken, oock dier ghelijcke dinghen meer, van welcker conſten wy ons meer verwonderden, dan vanden coſten, van des weghen, die wijle ſulex te vertellen, uwer H. verdrietelijck mocht ſijn, ende een ſlecht behagen daer af hebben, willen wijt achter laten. En wil oock hier niet int langhe vertellen, hoe grooten arbeyt, noot, armoede, perijckel eñ teghenſpoet die Spaengiaerts gheleden hebben, ſo dan een yeghelijck vertelt, ende in onſen boecken, daer in deſe Indianiſche gheſchiedeniſſe begrepen ſtaen gheleſen wort. Deſe dinghen heb ick te ſamen ghebracht, wt hen ſelfs te kennen gheuen, ende wt haren eyghene ſchrijuen, hier inne wort oock te kennen ghegeuen, dat die gene, die die ſchenckinghen hebben ouer ghe-leuert. Eñ hy Ferdinandus Corteſius, deſe ſchipuaert capiteyn, ende beghinner eener nieuwer ſtadt in die veerſte landen te bouwen, teghen recht ende billicheyt ghedaen hebben. Dat landt tot hen ghetoghen, buyten dē wille ende voor weten des lantvoechs Cube, die ſy wt Ro. Key. Ma. namen wt gheſchickt hadde. Eñ dat ſy voor haer Key. Ma. ghecomen waren, hem te voren niet daer omme aenghe-ſproken noch raedt ghe-uraecht en hadden. Der lantvoecht Cube, beſchuldichde haer door ſyne voor-ſpraken, als vluchtighe moorders, ende als die ghene, die Key. Ma. gheſchadicht hadden, eñ misdaen. Maer ſy gauen voor, ſy hebben daer aen der Key. Ma. eenen dienſt ende welbehaghen ghedaen, ende ſijn voor den hoogen richter ſtoel comē. Der lantvoecht begeerde, men ſoude hen dat hooft af ſlaē, maer ſy riepen die ouerheyt ende onder-voechden aen, dat hen hare moeyte ende arbeyt, die wijle ſy groote perijckelen ghelē den hadden, gheloont worde, van dies weghen, hielden ſy die belooninghe ende ſtraffinghe op. Ende die richters namen hen voor beyde partyen te verhoren.

Corteſius handelt te ghen den Spaeſchē Senaet.

In dit ſuyde weſte ſijn leeuwen/ty gerdieren ende woluen.

Dat elfſte Capittel vandē

Wy willen wy oock comen, op die inwooners der landtſchap Dariene, die daer aen die zee Prabe leyt, daer is eenē ſtroō, die loopt tegen nederganck in die zee Prabe. Aen deſen ſtrooms oeuere, hebben die Spaengiaerts, nae dien ſy den lantheeren Cemato met ghewelt hadden verdreuen, hebben een volck wt hen wt geſchoten, inder verdreuene ſtede te woonen, ſy hebben die ſtadt vander gheluckiger victorien weghen, ſanctam Mariam genoēt, ſyn ooc aldaer (ſo ick int eynde mijner Decadum ghemelt hebbe, deſes iaers, als ick mijne boecken gheyndet hadde) geweſen. Duyſent ende tweehondert mannen, haer hooftman, was, Petrus Aria Abulenſis

Deſe ſtadt wort ſcta Maria vā der victorien wegē genoemt.

wt aenſchickinghe ende beghеeren Vaſci Mugnoe Balboa, des lantuoechts Dariene, welcke die eerſte die zee teghen middach ontdeet heeft. Maer na dien Petrus Aria der landtuoecht met Conincklycker macht, aen Dariene oock aen quam, ſo ordineerde hy hooftlieden hier ende daer, met menige hoopen crijchſlieden, het en is niet genoechlijck daer af te ſegghen, wat grouwelijcke dinghen, nae dien ick ende myne Decadas hadde beſloten, hen toe ghedraghen hebbē, niet anders dan worghen, houwen, ſtelen, ende ſlaen. Den Vaſcum hadde die Coninck na ſynen wille ghecoſen, maer hy en mocht niet lange die heerſchappije ende regiment Petri Arie lyden, ſy werden der ſaken haeſt oneens, ende verwerden alle dinghen. In middel tijdt, vaert Johannes Cayeedus, Franciſcaner religien predicant toe, ende gelooft den Vaſco die dochter Petri Arie tot eenen wijue te geuen, ſy en conden hen oock door dit niet vereenighen, ſonder ſettenſe ſoo langher ſomeer hen tegen malcanderen, ende den handel begaf hen alſoo. Petrus Arie nam gheleghenheydt tegen Vaſcum te handelen, met den ſtadtrichteren, ende beual hen, Vaſcum om te brenghen, midtſgaders anderen vijue voorneme mannen, hy gaf hen te kennen, hoe dat Vaſcus ende ſyne medeghеſellen hen onderſtonden, afuallich te worden, het welck wt dien af te nemen is. Als Vaſcus met vier ſchepen, die welcke hy ſelue toegericht hadde, op die zee teghen middaghe gheuaren was, om meer oueren te vindē, hadde hy tot ſyne medeghеſellen (dier driehondert waren) ghеſeyt, lieue mannen ende broeders, ghy die met my goet ende quaet gheleden hebt, willen wy altijdt vreemden regenten ende heeren onderworpen ſijn, wie can doch deſes ouerheeren hoouaerdije ende ouermoet ghelijden. Laet ons deſen oeuer nae varen, ende eene wt ſoo veel ſchoone landtſchappen wt kieſen, daer wy tot aen onſen eynde vredelijck ende vry, niemāden onderworpen, moghen leuen. Wie wil ons in deſen ghеweſten oft frontieren vinden, oft ſo wy ſchoon ghеuonden werden, wie wil ons ghewelt aen doen. Deſe handelinghe was den landtuoecht voorghedraghen, Petrus Arie beriep weder achterwaerts Vaſcum, vanden voorghenomenen weghe. Vaſcus was den beuele ghehoorſaem, keerde weder omme, ende wert int gheuanghems gheleyt, eñ hy ſprochende dat hy dit voornemen inden ſinne ghehadt hadde. Men verhoorde die gheuanghen, die miſdaden, die welcke hy vant beginſel begaen hadde, werden voort ghеſocht. Eñ hy wert alſo veroordeelt ende omgebracht. Alſo nam Vaſcus na veel perijckelē moey te eñ arbeyt, die hy geledē hadde (daer door hy tot grooter heerlicheyt rueynde te comē) een elendich eynde. In dien ſette hem Petrus Aria ſelue op die ſchepē Vaſci verliet ſijn wijf in Dariena, om te beſichtigen dit landen teghen middach, wy en weten noch niet, oft hy weder comen is oft niet, hy wert ooc gerеt betaelt, want in ſynen afweſen, was Lupus Soſa tot eenen lantvoecht gecoſen, wt den ghelucksaligheu eylanden daer hy lantheer geweeſt was, wert wederom in Dariena benoemt, hoe hem nv Petrus Aria ſtellen ſoude, als hy weder comen ſal. Die vroome oordeelen, alſo langē als hy landtuoecht gheweeſt is, en is niet heerlyckx ghehandelt ghewordē. Men ſeyt, dat hy gheene maete int oordeelen en hadde, veel te milde die laſteren te ſtraffen. Nv ſijs van dien ghenoech, wy willen nv eens deels repeteren, daer af bouen recht weynich vermaent is, eñ vanden ſeer groten ende diepen ſtroom Dabaida, ſchrijuen, die vanden onſen Grandis ghenoemt wort. Deſen loopt inden achterſten hoeck Vrabe, door poorten oft wtganghen, ghelijck die Nylus, tot ſeuen plaetſen in die Egyptiſche zee. In Decadibus heb ick int langhe beſchreuen, hoe dat die berghen aen den ſtroom Dabaida, ſo oueruloedich aen goude ſy. Wy hebben van dien, die aē deſen ſtroom ende berghen woonen vernomen, dat Vaſcus ende andere capiteynen, den Dabaida grondelijck te doorſoecken, met ghеordineerden volck ſijn den ſtroom tot vier macle teghen den ſtroom op ghеuaren, met menigherley ſchepen, eerſtlijck veertich mylen, daer nae vijftich, ten leſten tachtentich. Eene wonderlijcke daet volghet nv. Sy waren bloot ende onghewapent, nochtans ſloeghen ſy die welghеruſte ende dreuen haer vanden weghe af. Somtijts verwrochden ſijſe alle, oft wondēſe tot in den doot. Sy ſtrijdē alle met vergifte pijlē, ſijn ſeer ſcker mz ſcietē, ſy hebbē ooc dier eē ander maniere, welck ſy alſo mz hoo-

Petrus Aria gaf beuel Vaſcum mz vijf ſynder medegeſellen te verworghen.

Dieſe zijn nae keert haer dicky wils.

Sōmlyder lieden coeheyt endeboosheyt.

Digitized by Google

ho open teghen die vyanden van verre indē strijdt schieten, also dat sy den vyanden die sonne op houden ghelijck een wolcke, eñ sy hebben oock houten, geharte, breede sweerden, met desen balghen sy van by oft nae, so het ten slaghen coemt, sy hebben dickwils den Vascum selue seer ghewont. Alsoo wert dē stroom Dabaida vant versleghen volck verlaten.

Dat twelste Capittel/ van

den heerlijcken eylande Hispaniola vān haren regimente, ende ontfanghene schaden, costelijcken ghewasse, suyker rieten, eñ van Cassia Fistula.

Dat regimēt Hispaniola.

WIsser noch ouer te schrijuen, vanden eylande Hispaniola, welck een moeder is andere eylanden. Den raet in desen eylande wort wederom beset, hen waren vijf richters toe ghegeuen. Die statuyten ende wetten desen gantschen lande gheuen souden. Sy hielden van daghe te daghe op van gout te grauē, hoe wel sy seer daer aen rijck warē, want sy hadden groot ghebreck aen berch knapen, het ghetal der arbeyt samen inwoonerē was gantsch cleyn geworden, dier sommighe vanden beginne af door den crijch omme comen waren, veel van honger. Des seluen iaers hebben harer vele die wortel van Mayz, van welcker vruecht alleene die edelen broot backen, wt ghetoghen om eten, ende moesten hen van Mayz onthouden, vele door menigherley onbekende cranckheden die hen toe vielen ende onder hen quamen, inden voorgaendē duysent vijfhondert ende dē achtienden iare, ghelijck als eene sychte onder den vee coemt, ende dat deen dat ander met vergiften adem aen asemet. Daer na werden sy oock gheplaecht, dat sy daghelijcx aen ghedreuen werden gout te grauen, te reynigē, ende tsamen te vergaderen, daer mede sy haerder heerschappen begheeren ende gierichеyt ghenoech deden, so sy noch anders, nae dien sy die ackeren hadden ghebetert, niet anders voor en hadden, want genoech te soecken in spelen, danssen, springen ende visschen, oft hadden hare tijdcortinghe mz conijnkens te iagen, van dies weghen wert gheboden vanden gantschen Coninclijckē raet, dat sy van sulcken arbeyt souden ontslagē werden, indē ackerbou hare tijtcortinghe drijuen. Ende dat die knechten, die sy van elder sins hier brachten, die berchwercken bouwen souden, hier is nv genoech van den verulocten hongher des ghelts geseyt, het is voorder wonderlijck te hooren, hoe dat in desen eylande alle dinghen so costelijck wassen ende toe nemen, het sijn daer in achtentwintich persse, daer in sy groote ouertöllicheydt van suycker wt persse, want hier inne wassen langhere ende dicker suycker rieten, dan elders, sy sijn arms dicke, ende anderhalf man lanck. Ende dz noch wonderlijck is, tot Valentsen in Hispania wort van den onsen veel suycker iaerlijcx ghemaect, ende waermen oock met het anders om gaet, heeft een yeghelijcke wortele, ghemeynlijck niet ouer sesse oft seuen rieten oft stelen, maer in Hispaniola twintichеn somtydē dertich, viervoetigedierē sijn veel daer inne. De schandelijcke gierichеyt na den goude, heeft by den Spaengiaerden seer belet, daer omme sy weynich bouden, men seyt, dat het coren seer toe neemet, soo syt aen hoeuelen oft nederen berghen, sonderlijck teghent noorden ackerē, ende neerstichеyt doen coren te sayen, het wassen oock aldaer seer costelijcke wijnstocken, van boomen, welcke Cassiam Fistulam draghen, hebben wy meldinghe in Decadibus ghedaen, want sy en wassen niet in dit gemelde eylandt. Sonder sy brenghense wt den naest omliggheden eylanden daer henen, wat willen wy daer af seggheu, sy hebben deses so vele, dat wy in weynich iaren, willē een pont Cassiam, voor een half once vanden aptekeren hebben. Van vruchten daer wt men den purpur maect oft verwet, ende die ouerulocdicheydt deses vruchtbaren eylandts, ende gauen, heb ick ghenoechsaem in Decadibus gheseyt, nochtans heeft et my behaecht, dat wederom te repeteren, daer mede uwe H. vanden grooten last uwer hādelinghen, door dese vertellinghe sulcker dingen wat verquict werde.

Beswaernisse des eylāts Hispaniola.

In Hispaniola is eē groote ouerulocdicheyt van suyckere.

Cassia Fistula.

Dat derthiende Capittel/

van Schipuaerden, van waters noot, wt tocht van Tepeaca, ende vant voornemen Corteſij.

ALs ick Alphonso de Mendosa geboren wt Medelin, welckē ick ghesonden hadde wt nieuwe Hispanien, den vijfdē Martius

tius int voorgaende duyſent vijfhondert ende eenentwintichſten iare, uwer Keyſer. Ma. der gheſchiedenissen die daer inne gheſchiet ſijn relatie te doene, ouerleuert, welke relatie ick gheeyndet hebbe den dertichſtē Octobris. Des iaers duyſent vijfhōdert ende twintichſten, heeft hem een groote tempeeſte der zee opgheheuen, alſoo dat die drie ſchepen, die ick uwer Key. Ma. toeghe-
Drie ſchepē lydē een ſchipbrueck. ſchiet hadde, eenen ſchipbrueck hebben gheleden. Onder dien dat eene daer omme wt ghesonden was, dat het uwer Key. Maieſt. die ghemelde relatie doen ſoude, op den tween, wt dat eylant Hiſpana hulpe te voeren. Die wechuaert des bouen ghemelden Alphonſi van Mendoza verlengde haer lanck, wt ſommighen oorſaken, ſo ick dan uwer Key. Ma. hebbe int langhe int eynde der relatien te kennen ghegheuen, want na dien, dat die Indianen, als inwoonders der ſtadt Temixtitan, met gewelt ons afgedreuen hadden, ſijn wy aldaer op ghebroken, teghen die prouintie Tepeaca, welcke hen onderworpē is, getogen. Deſe waer ooc vā uwer Key. Ma. afgeuallen, hebſe met den ouergebleuenen Spaengiaerden eñ Indianen, die teghen den onſeren goet herte droegen, beſtreden, eñ haer onder dat iock uwer Key. Ma. ghestooten. Als wy nv aen die verraderije, ontfangene ſchaden, eñ der verworchden Spaengiaerdē gedachten, nam ic voor my, die Authores eñ beghinners wt der bouē ghemelder machtiger ſtadt, om dit worgen te ſtraffen, eñ harē verdiendē loon daerom geuen, van dies wegen begonſt ick derthien Bergantinen te bereydē, dz ic die ſtadt op de zee, alderley ſchadē toe voechdē, waer ic ymmermeer conſte eñ mocht, om dz ſy ſo boosſelicken in harē ſinne wildē perſiſteren. Ic hebbe ooc uwe Key. M. geſchreuen, die wijſe dz die Bergantinē ghemaect wordē. Ick eñ die Indianē, welcke ons gheneycht warē, om haer aē te taſtē, ruſtē, dat ic in dat eylant Hiſpanen hadde, om haer te brengene, mannē, peerdē, geſchut, eñ geweiren, ons te hulpe. Bouē dat ſchreef ic ooc dē officierē uwer K. M. die daer in warē, ſchiet te hen gelt, om ſulex alles daerō te gheerijgen. Daer neuen heb ic ooc uwer Key. M.
Corteſius voornemē voor gehoudē niet af te latē noch te ruſten, eer ic die vyandē beſtredē en hebbe, eñ daer toe alle neerſticheyt voort te keeren, onaengeſien alle perijckelen, moeyte, ende arbeyt, coſten ende ſchade, die ick onderſtaen moeſte, in deſen voornemen ben ick wt der bouen gemelder prouintien Tepeaca getogē.

Dier ghelijckē heb ick uwer Key. Ma. die weten gedaē, op wat manieren der lutenant Franciſcus van Garay, aen die hauene der ſtadt Veræ Crucis gecomen is, als een regent des eylants Jamayca, met groot ghebreck inden welcken ſchepe by dertich mannen gheuaren ſijn, deſe gauen te kennen, hoe dat twee ſchepen haren weeh hadden ghenomen, nae den ſtroom Panucho toe, aldaer wert een hooftman Garay weeh gheſlaghen, van dies weghen vreeſden wy, ſo ſy ooc daer henen quamen, mochten ſy ooc ſchade vanden inwooneren des oeuers Panuchi lyden. Ic heb ooc uwer Key. M. vercondicht, dat ick haeſtelije beuel gedaen hebbe, dat hy ſoude die ſchepen ſoecken, eñ hen mijn beuel ende meyninghe te kennen gheuen. Nae dien ick dat hadde gheſchreuē ſo is wt ſchickinge gods, dz eene op die ſtadt Veræ Crucis aencomē. Daer op voerē ontrent C. eñ xx. knechten. My wert van hen vercondicht, dat der hooftman Franciſci van Garay, die eerſtlije aen quam, af gheDwee ſchepen Garay worde vā de ſtroom Panucho afgedreuē
dreuen is geworden, en hebben den hooftman, die in die ſlach ware geweeſt aenghe-
ſproken, ende ic ſelue hebbe hem vermaēt, ſo ſy weder henen toghen op den Panuchū toe, en mocht deſen tocht nz volbracht worden, ſonder haren grooten ſchade ende verderuen. Als ſy nv aen die hauene lagen om wt te varen, met den voornemen aen Panuchum te trecken, quam een onweder met eener grooter tempeeſten, dreef dat ſchip wt der hauenen. Die ſchiptouwen braken, ende quam alſo in andere hauenen, bouen der ſtadt Veræ Crucis, twelf mijlen aen. Deſe was die hauene S. Juan genoemt. Als ſy te lande quamen met acht hengſten, ende met ſo veel merryen, die welcke ſy met hen brachten hebben ſy dat ſchip aē eene ſekere plaetſe ghetogen, want ſy werden ſeer bereghent. Nae dien ick dit vernam, heb ick van ſtonden aen haren hooftman gheſchreuen, dat ick ſeer van ſynen ongheual ende druck becommert ende bedroeft was, die hem toe gecomen was. Soo ick oock mijnen lutenant dien ick tot Vera Crucis hadde ghelaten beuolen hadde. Dat hy hem alle ſynen vrientſchap beweſen, ende hen alles wat ſy behoefden mede

deyl-

deylde, en dat hy voor hem ſaeghe wat hy doē wilde. Ende oft ſy al, ofte maer ſom mighe, wilden weder op die ſchepen ſetten, die voor handen waren, dat ſy oock ſeker ſchicte met groter hulpe, hen oock met gelt behulpelijck ende radelijc ware. Maer die bouen die ghemelde hooftman, midtſgaders den ghenen die by hem waren, nam voor hem aldaer te vertoeuen, ende ſijn vān dies weghen tot my ghetoghen, vanden anderen ſchepen, en hebben wy tot noch toe niet vernomen, ende die wijle ſy ſo langhe wt blijuen, ſo beſorghen, dat ſy daer thar hebben moeten laten, God wil dattet noch onbeſchadight aen come.

Franciſci Garay ſcepen bleuē by Corteſio.

Dat vijftienſte Capittel/

vander neerſticheyt Corteſij, ende in wat manieren hy die afgheuallen eylanden weder in neme, ende tocht Corteſij wt Finio Securitatis. Aencomſt Corteſij op Taſcaltecal, vander ruſtinghe der ſchepen Bergantinen ꝛc. vander loſſinghe ſommigher ghevanghenen, vermaninghe Corteſij aen die crijchslieden, ende vander ſtantachticheydt der Spaengiaerden.

Als ick nv meer wt der prouintien Tepeaca trecken wilde, werde my vercondicht, datter twee voechdijen, der ſtadt Temixtitan toebehoorende Cecatami ende Xalacingo afgheuallen waren. Ende die wijle van in ſtadt ſancte Crucis een bequame wech te weſte is, hebben ſy daerin ſommighe ingiaerden verwocht, hare inwooneren af, en namen hen quade handelingē voor daer mede ſeker door deſe voechdije te reyſen ware, ende ſy een weynich geſtraft worden, waer ſy niet nae mynen wille doen en wilden, ende vredelijck met my handelen heb ick eenen van mynen hooftlieden, met twintich peerden ende twee hondert voetknechten ghereet ghemaeckt midtſgaders den getrouwen Indianen, deſen inden name uwer Key. Ma. beual ick neerſtelijck. Die inwooneren der bouen ghemelde afgeuallen voechdijen te vermanen, dat ſy hen uwer Key. Ma. onderdanich maecten, ghelijck ſy te voren hadden ghedaen, daer inne ſoude hy alle moghelijcke neerſticheyt doē. Maer waert ſake dat ſy hem niet vredelijc en wilden op nemen, ſoo ſoude hijſe beſtrijden, ende met den ſweerde tot gehoorſaemheydt brenghen. Ende nae wiganck des crijchs, ende in neminghe die twee voechdijen, ſoude hy met den heelē hoope weder tot die ſtadt Taſcaltecal toe trecken, aldaer wilde ick ſijnder verwachtende ſijn, hy is in dien wech gheuaren Anno M.D.XX. op die bouen geroerde voechdijen, deſe had de tot hem twintich mijlen te trecken.

Corteſij neerſtichz dieafgeual lene eylandē te ſuyueren eñ weder te verſoenen.

Na dien grootmachtichſte Keyſer ende heere, in midden in der maēt Septembris des ghenoemden iaers, ben ick wt der ſtadt Finium Securitatis welcke leyt in der prouintie Tepeaca ghetoghen, hebbe aldaer eenen hooftman met ſeſtich knechten gelaten, wt neerſtigher beden der inwooners. Dat ander voetvolck alles, ick heb op die ſtadt Taſcaltecal te trecken gheboden, deſe leyt neghen oft thien mijlen van Tepeaca. Tot Taſcaltecal worden die Verganinynen ghereet ghemaeckt, maer ick toech tot Chuluba, om die nacht by hen te blijuen, want ſy hadden een groot verlanghen na my. Ende daer warē veel machtighe heeren, aen den rooden loop daer inne ghestorben. Deſe crancheyt coemt oock dier prouintien inwooneren aen, ghelijck alſoo wel als andere, van dies weghen begheerdē ſy aen my, dat wt mynen ende haren raedt andere in ſtede der ghestorbenen geſet worden. Doen wy nv daer henen quamen, waren wy ſchoon ontfanghen, nochtans hadde ick te voren mynen handel wt gherichte, waer af bouen mieldinge geſchiet is. Maer na dien ick haren wille ghenoech hadde, hebbe ick hen voor ghehouden, wt wat oorſake ick daer ware, te weten dat ick Mexicon ende Temixtitan beſtrede, en wilde ſy van dies weghen gebeden hebben. Die wijle ſy uwer Key. Ma. leenlieden waren, dat ſy hen gantſchelijck benerſtichden, onſe vrientſchap ſtijf te houden, wy wilden dat wederom doen ons leuen lanck. Ende die wijle ick eenen tocht te doen hadde, teghen die bouen genoemde prouintien ſouden ſy my met volck behulpelijck ſijn, ende met den Spaengiaerden, die ick ſchicken ſoude in hare voechdije ende die daer inne woonden, alſo leuē, als vrienden mz vriendē. Na dien ick haer verwillicht, dit te doen hadde ben ick na twee oft drie daghen vertrocken op Taſcaltecal toe, leyt ſeſſe mylē daer af. Doen ick nv daer henen quam, vant ic den

Wanneer Corteſius wt Finio Securitatis is getoghen.

Corteſius begheert hulpe van dien wt Taſcaltecal tegen ſyne vyanden.

ghe-

Corteſius vindet den gheheelen hoope der Spaengiaerden by malcãders

gheheelen hoope Spaengiaerden te samẽ, midtsgaders den inwooneren der voorghemelder ſtadt, die van mijnder toecoemſte ſeer weynich verſchriet ſijn.

Des anderen dachs quamen tot Taſcaltecal te ſamen die heeren der voorghemelder ſtadt, ende der gantſchen vocchdije, om my aen te ſpreken, ende gauen te kennen, hoe dat Magiſtraetin, welcke voor den voornemſten onder den heeren der ghemelder prouintien ghehouden was, ware ghestoruen vanden loop, ſy wiſten wel, dat ick my daer af ontſetten ſoude, die wijle hy my ſo ſeer met vrientſchap verbonden ware, ſy baden my opt onderdanichſte, die wijle hy eenen ſone hadde achter gelaten van ontrent twelf iaren, ende dat ſijns vaders heerſchappije toe behoorende was. Dat ic hem als eenen erfgenamen tot eenen heere ſette in ſijns vaders ſteede, dies halven heb ick hen haer begeerte eñ aenbergẽ verwilicht, in uwer Key. Ma. name heb ick hem daer toe gheordineert, daer aen ick hem eẽ goet behaghen ghedaen hebbe.

Als ick op die ſtadt toe gecomẽ ben, heb ick met grooter neerſticheyt ende arbeyt, die meeſters der Bergantinẽ ende timmerlieden die ſy timerden geuondẽ. Nadien ſy nv die ſchepen gericht hadden, heb ick met der haeſt wt Vera Crucis al hier te brenghen beuolen, yſer, ſtier roederen, zeylen, ſchipcouwe eñ andere noodruft tot voleyn dinghe der ſchepen. Ende die wijle dat ſy gheen peck en hadden, dede ict hen, vandẽ naeſten hooghen berghen brenghen, alſoo dat alle ruſtinghe voor handen ware, daer mede die Bergantynen niet verachtert en werden, op dat, ſoick met der hulpe Gods liet die in Mexico ende Temixtitan ware, liete ic haer tot my brengen dwelc haeſt ge ſchieden mochte, wãt deſe prouintien, maer thien oft tweelf mijlen van Taſcaltecal en ligghen. Ick ben vijfthien gantſche daghẽ tot Taſcaltecal geweeſt, en hebbe my gheẽ ander handelinghen onderſtaen, want alleen dat ick den timmerlieden aen lach, om die Bergantynen haeſtelijck toe te bereyden, daer mede wy ons op die reyſe maecten. In dien coemt weder twee dagen voor onſen ſalichmakers gheboorten dach. Die hooftman met ſynen voetvolck ende reyſighen Den welcken ick te voren die rebelligh onderdanen Zatami ende Xalacingo, onder die ghehoorſaemheyt brengen wt gheſchiet hadde, van hen verſtaen ick, dat hen ſommighe wt deſen vocchdijen teghen hen gheſlaghen hadden, die ſommige goet willichlijck hen ouerghegheuen, ende dier ſommighe met ghewelt weder om onder onſeren iock ghebracht worden, ſy hebben my ſommighe Capiteynen ende beginners der rebellien voorghebracht, die welcke oock veel Chriſtenen hadden omme ghebracht, van dies weghen haer met recht behoorden geſtraft te worden, ſonderlijnghe wijle ſy my by trouwe ende gheloue toegheſeyt hadden, ſy wouden hen voortane teghen uwer Key. Ma. houden, als vromen ende getrouwe leenlieden toe behoort. Ende heb ick noch haerder, van weghen uwer Key. Ma. verſchoont, ende wederom laten ledich thuys trecken. Daer door hebben wy ſulex te weghe gebracht, dat uwer Key. Ma. tot goeden profijte reycken ſoude, niet alleenlijck dat ſy nv met ons te vreden ſijn, ſonder dat wy mogen, eenen ſekeren voor ende wederẽ tocht hebben, vander ſtadt Vera Crucis. Den anderen dach na Kerſdach, telde ick tot Taſcaltecal, allet crijchsvolck, ick vandt int getale, veertich reyſighe vijfhondert ende vijftich voetknechten, onder dien waren tachtentich boghen ende haken ſchutters, wy hadden oock acht oft neghen ſtucken veldtgeſchut, ende een tamelijcke menichte buſpoeders Die ruyters heb ick ghedeylt in vier hoopen, die elcke hielt thien reyſighe, bouen die voetknechten heb ick negen hooftlieden gheordineert, dier eenen yeghelijcke van ſijn voetknechtẽ toe ghegeuen, hebbe haer daer na, alle gelijck vriendelijck aenghe ſproken, ende hen int lange vertelt, hoe dat ick ende ſy alle, als uwer Key. Ma. dienaers, deſe ghewonnen lantſchappen te bewoonen op genomen hebben. hebbe haer daer neuen vercondicht, hoe dier gemelder landen inwooners, hem uwer Key. Ma. onderworpen hebben, ghelijck als leenlieden wel toe behoort, ende ſtantachtighe ende beſtandighe leenlieden gebleuen ſijn, ooc den onſen veel goets beweſen hebben, ende wy hen wederom niet archs, voorder, als die wet Culua, als der machtighen ſtadt Temixtitan onderdanen, daer na neuen andere, die deſer ghemelder ſtadt onderworpen ſijn, ſonder eenige oorſake, niet alleen van uwer Key. Ma. afgevallen ende rebel geworden ſijn.

Corteſius liet alle ruſtinghe wt Vera Crucis brengẽ om die ſeeyẽ te bereyden.

Die hooftmã die teghẽ die rebelligh ghe ſchiet was coẽt weder tot Corteſio.

Corteſius deylt die reyſighe in vier hoopẽ

Corteſius oratie eñ vermaninghe aẽ die crijchsluden

sijn, maer oock onse vrienden ende maechschap verworcht, ende ons wt haerder ganscher landtschap verjaecht hebben, dat sy oock daer by bedachten, wat groote perijckelen, moeyte ende arbeyt sy ghelee den hadden, hoe dienstelijc het God, eñ uwer Key. Ma. ware, so sy wederomme die afgevallen bestreden, sonderlijck die wijle wy daer toe door rechte oorsaken veroorsaeckt sijn. Want wy strijden met desen voornemen, dat wy des sins sijn, den Christelijcken geloove te vermeerderen, ende den vreemden volcke bekent te maken, tot profijt ooc van uwer Key. Ma. ende tot onsen beschut eñ beschermenisse. Sy souden ooc dit bedencken, dat sy veel goede vrienden in dese lande hebbē, die welcke hen seer gunstich sijn, van dies wegen sy billick des te hittiger, in borstigher, ende te hertelijcker sijn souden, alle vreese achter ghestelt, ende eenen moet nemen, voorder heb ick sommighe artikels brief eñ crijchs beuel, so ic nv in uwē namē uwer Key. Ma. ghestelt hadde, den toecomenden crijch dienende, openbaerlijc voorlesen laten, daer toe heb ick ghebeden desen opt alder neerstelijckste na te comen, want daer aen souden sy God den almachtighen ende uwe Key. Ma. dienen. Op sulcx hebben sy my eendrachtelijck toe geseyt, sy willen dien na haren vermoghen neerstelijck na comen, ende willichlijck volvoeren. Ende wilden van weghen des Christelijcken gheloofs, ende uwer Key. Ma. ille den doot lijden, oft die afghevallene voechdijen wederom gewinnen, ende hen aen den verraderen wt Temixtitan ende hare bontgenoten wreken. Daer na heb ic hen in uwer K. M. name grootelijck ghedanct, ende also met grooter vruechden ende blijschappē weder in onse herberghe ghetoghen.

Cortesius laetsommige artikelē tot dē toecomenden crijchdiene deverlesen

Die Spaēgiaerts willēlieuersterue / oft weder bedwingēdie afgevallen

Dat xv. Capittel/van verwillinghe der heeren tot Tascaltecal, Cortesio hulpe te doen teghen die van Culua. Item van sterckmakinghe dier wt Culua teghen Cortesium, Cortesius voornemen, van coude, van dies weghen met boomen te verhouwen, ende van een pladt velt, daer op sy haerder vianden lantschap besien mochten.

DEs anderē daechs te wetē Johannis des Evangelisten heb ick ghehoden, dat alle heeren der prouintien Tascaltecal te samen comen souden. Nae dien sy nv by malcanderen vergadert waren, gaf ick hen te kennen, ende hielt hen voor, dat ick den naestvolghenden dach, wilde met den legher vertrecken teghen die vyanden, dies sy van te voren wel vercondicht waren in haer lant vallen, ende dye wijle sy wisten, dz die stadt Temixtitan niet en mocht berent oft bestormt worden, sonder dye Bergantinen die ick hadde doen maken, nam ick haer met my, ende begheerde aen haer, dat sy den timmerlieden, soo die Bergantinos ghebout hadde, ende die Spaengiaerts die welcke ick achter my liet, alle noodtruft mede deylden, ende hen in sulcker maten teghen hen hielden, ghelijck sy tot noch toe met ons ghehandelt hadden, wy waren ooc bereet, soo ons God die almachtighe victorie gheeft, wanneer ick van Tesaico om berders eñ andere nootelijcke rustinghe tot den Bergantinen behoorende, schreve, my sulcx toe te schicken, sy hebben my dit alles toe geseyt. Daer mede ooc ghelooft, sy willen midtsgaders my haer crijchslieden henen schicke, ende so die Bergantinen bereet sullen sijn, bewillichden die heeren selve teghen onse vyanden int legher met heyrs cracht, ende met het gantsche vermoghen haerder prouintien toe te trecken, ende met my te sterven oft ghenesen, ende hen aen dien van Culua hare archste vyanden te wreken. In dien ben ick den achtentwintichsten dach Decembris in gheschickter ordinantien wt getoghen, ende quamen in een stadt Tezmoluca, sesse mijlen van Tascaltecal, leyt onder Guaxaingo, welcker inwooners altijdt aen ons ghehouden hadden, ghelijc die tot Tascaltecal, ende sijn aldaer ouer nacht ghebleven.

Die verwillinghe der heeren tot Tascaltecalhulpe Cortesio tegēdie vā Culua te schicken.

In eener anderē relatie heb ic uwe Key. Ma. voorgehouden, hoe die inwooners tot Mexico ende Temixtitan hen in allen haren voedhdijen gherust hadden, veel grauen, wallen, ende alderley bolwercken ende weringhe ghemaeckt hebben, daer wt sy hen teghen ons weerden, wederstaen ende ons schade toevorghen, want sy wisten alreede wel, dat ick eenen tocht teghen hen te doene voorghenomen hadde. Na dien ic dit verstaen, ende genoech bevonden hadde, hoe listich, scherpsinnich ende stout sy ware ten crijchshandelen, heb ic my dickwils besint,

Dier wt Culua eñ Temixtitā crijchsrustinghe teghen die Spaengiaerden.

Corteſius beſint hē/ in wat prouintien hy eerſtlijck trecken wil om die vlandē aen te grijpen.

in wat prouintien wy neerſtelijck trecken mochten, daer mede wy haer in ſommiger voeghen onuerſienlijck ouerualen, want ſy wiſten ſeer wel, dat wy ten drye plaetſen in hare lantſchap mochten vallen, ende dier wel condich waren. Daerom nam ic voor my den wech Teſmolucan, die wijle deſer rouwer ende ſteenachtigher waere, dan die andere, ſoo meynde ick, ſy ſouden ons te min weder ſtaen ende ſlechte waeke aldaer hebben. Sijn alſoo den anderen dach, nae der miſſen, wt Teſmoluca gheloghen, nae dien wy ons God den almachtighen hadden beuolen, den voorghenomen wech te voleynden. Ick hadde den voortocht met thien peerden, ende tſeſtich lichte ghewapende voetknechten ten ſtrijde wel onderweſen ende geoeffent, toghen den naeſten berch aen, in voller ordinantien ende met aller ghereetſchap, ſo veel ons moghelijck was, vier mijlen weechs vander bouen ghemelder ſtadt, legerden ons int hoochſte des berchs, daer aen die van Culua ſtieten. Eñ hoe wel het ſeer cout was, en lieten wy noch niet onderweghen, maer verdreuē haer die ſelue nacht met viere, wāt aldaer was groote ouerualoedicheyt van houte. Als wy den nauolghenden dach des ſondaechs morghens vroech, om onſen voorgenomē wech te volbrengen, wy togen tuſſchen twee berghen in eenen dale. Daer heb ick vier peerden ende vier voetknechten gheordineert, om die prouintie te beſichtighen ende te beſpieden, ende begonſten alſo den berch af te trecken. Die reyſigen ſchiete ick voor, na hen die haken ende boghen ſchutters, die andere volchden op hen na ghewoonlijckē crijchsgebruyck. Dit richtede ick al daer aen, daer mede wy die vyanden onuerſienlijck mochten ouerualen.

In deſen lande is groote coude/ſo noch meerwerm ter daer in behoorde te ſyne, die wijle het onder den Tropico Cācri leyt

Daer bij ſo ſorchde ic oock/ſy wouden ons eenē ſlach leueren, die wijle ſy hen heymelijcker na ſtellingen, bedroch, eñ liſtige ſubtijlheyt onderſtaen hadden, om ons daer door ſchade te doene. In dien als wy die vier reyſighen ende voetknechten voort togen, vonden ſy den wech met boomen ende tacken verhouwen eñ verleyt, bueckē ende Cipreſſe boomen ouer dwaers in den wech liggen. Die welcke ſy te deſer oorſake hadden geuelt, daer mede wy des te min tot hē en mochten trecken. Ende hoe ſy voorder toghen, hoe ſy daer meer af ghehouwen vonden. Die wijle wy dē berch gantſch vol boomen ende hooghe thuynen was, hadde ſy eenen ſwaren voortocht, vreeſende dat die vyanden achter dat houtwerck laghen, ende ſy verſchricten daer af, want oft noot hadde gheweeſt, en conſten ſy haerder peerden niet ghebruycken, midden in die afghehouwene boomen. Als ſy alſo voort togen, ſprack een reyſigher die andere aen, lieue broeders, waert dattet v voor goet aen ſage, ſo en wilden wy niet voorder voort draeuen, ſonder achterwaerts te rugge trecken, om onſen Capiteyn den verhouwen wech te kennen te geuē, eñ dat perijckel, die wijle wy die peerden niet en connen gebruycken. Maer iſt dat v mijn voorhouden miſualt, ſo laet ons voort trecken, ick waghe mijn leuē mede, eñ waget ſo licht als andere, tot dat wy deſen crijch ten eynde brengen. Sy antwoorden hem, ſijn voorhondē was ſeer goet, maer van dier meyninghen en ſijn ſy noch niet, het en docht haer ock niet voorgoet aen, te rugghe te wijcken eer ſy den vyant gheſien hadden, oft dat ſy eyndelijck vernamen, waer henē ſy op deſen wech quamen, van des weghen reden ſy voort. Ende als ſy ſaghen dat den wech ſo langhe duerde, hielden ſy ſtille, eñ ſchicten tot my eenen voetknecht om my ſulcx te kennen te gheuen. Ouer ſulcx beual ick my Godt den almachtighen, eñ ick ſtelde my ten voerſten inden reyſighen tuych, gheboot den nauolghenden hoop na te iaghen, daer mede wy by goeder tijdt, op een groot plat velt quamen. Alſo haeſt als ick aen die vier reyſighe quam, ſijn ſy voort ghetrocken. Ende binnen eender halver mijlen weechs, ſijn wy door Gods hulpe opt effen veldt gecomen, hebben daer ſtil ghehouden om dye volghende te verwachten. Nae dyen ſy nv daer by quamen, heb ick hen beuolen. Dat ſy Godt den almachtighen danckten, die wijle hy haer tot daer geſont ende oprecht gheuoert hadde, van deſer plaetſen hebben wy dye gantſche landtſchap Mexico ende Temixtitan gheſien, in ende ontrent die zee ligghende. Ende hoe wel ſy met grooter vruechden ſaghen, ende nae dien wy ghedachten aen onſen ontfanghenen ſchaden, ende wat wy den ſelven dach gheleden hadden, waren wy eenſdeels wat truerich. Nochtans ſwoeren wy te ſamen ende verlichteden ons te verwinnen oft

Die Spaē giaerts vindē eenē wech/ met boomē verhouwen.

Die Spaē giaerdē beriedē hen/ oft ſy willden voort trecke/ oft weder te rugghe.

Die Spaē giaerts co mē opt effē velt/ vādē verhouwē wech.

daer

Digitized by Google

daer oock lijf ende leuen te laten, ende togē in deſer meyninghe alle vrolijck daer henē, als tot eenen danſſe.

Die Spaē giaerts na mē voorhē niet wt Culua te trecke ſonder die vic torie

Dat vvj. Capittel vanden roock, ſoo die Indianen tegen die Spaengiaerden verweet hebben, van ſchermuſelen Aculuacan, vrede makinghe. Der Indianeren Oratie, ende daer op Corteſij antwoorde.

ALs nv die vyanden onſe aencomſte mercten, maecten ſy in der gantſcher prouintien eenen roock ſeer groot. Daerom hebic den Spaengiaerdē vā nieus gebeden, dat ſy voortaen ſo tot noch toe gheſchiet was hen hielden. Je verſie my ooc, ſy wilden myner begeerten genoech doen, dat ooc gheener wt der oordenen treden en ſal, maer in voller eñ oprechter oordene treckē. In deſen ſoo beginnē die Indianē wt ſommighe haren wooningē eñ huyſen te roepē, gauen haren medegenoten die loſe. Dat ſy met gewelt ſoudē op ſijn, om ons ſchade te doen op den bruggen, eñ engen cluyſen, die welcke aldaer voor handen waren. Nochtans verraſchten wy haer, eñ quamen eer opt effen veldt, dan ſy. Als wy daer wt vertrocken, legherden hen ſommige Indianen teghen ons. Na dien ick dat ſach, hebic beſtelt, dat vijfthien reyſigen in haer vielen. Deſe wonden die vyanden, eñ verwoechden ſommige, ſonder eenighe onſe ſchande, oft quetſinge. Daer na togen wy onſen voorgenomē wech voort, op die ſtadt Teſaico toe, welcke onder die ſelue prouintien alle die grootſte eñ ſchoonſte is, hoe wel ſy alle ſeer ſchoon ſijn. Maer als die voetknechten nv meer moede waren, eñ dat die nacht aenbrack, bleuen wy in eener ſtadt, genoēt Coatebeque, onder die heerſchappije Teſaico, drie mijlen weechs daer af gelegen. Sy en vonden dien ſeluen auont geen volck, daer ghedachten ende ſorchden wy. Die wijle deſe ſtadt ende hare voechdije, die Aculuacan ghenoempt wort, ſeer groot ende veel volcx is, want ſoo wy gheloouen, waren daerinne hondert ende vijftich duyſent mē ſchen, eñ ſy wilden ons aen grijpen. Daeromme heb ick ſelue met thien reyſighen in der voerſter ſchiltwacht ghehouden, ende die voetknechten al af ghemaent, dat ſy gheruſt bleuen. Den leſten Decembris toghen wy wederom in aller ordinantien weder daer van. Maer als wy ſeer nae vier mijlen vander bouen gemelder ſtadt Coatebeque, vertrocken waren, ende met hoopen in gheender oordenen inden velde toghen. Deene tot den anderen ſeyde eñ onder malcanderen bevlaechden, oft ons die vyanden ook vredelijck ſouden opnemen, oft met ons ſtaen. Een leſten meynden wy gantſchelijck, ſy ſouden ons aen grijpen. In dien wy ons alſo met malcanderen beſpraken, comen ons vier vanden voorneemſten Indianen teghen, met eene gulden vane, die hielt in goudt vier merck, met deſen gauen ſy te kennen, dat ſy vredelijck tot ons quamen. Van deſen vrede weet God wel, wat voor vruechden wy ghehadt hebben, ende van hoe grooten noode hy ons ghewerſt is die wijle onſer ſoo weynich waren, ende bloot ſonder eenighe hulpe midden onder dē vyandē. Als wy deſe vier Indianen ſaghen, onder welcken eene was, daer ick goede kennijſſe mede hadde, hebbe ick dat crijchſvolck heeten ſtille ſtaen, ende ben teghen hen ghereden. Na dien wy malcanderen hadden ghegroet, deden ſy hare relatie, ende quamen inden name des heeren der ſtadt eñ gantſchen voechdije Guatacacin ghenoemt, ooc van hen ſelfs weghen, vol moedelijck eñ onderdanichlijck te bidden, met hen niet te ſtrijden. Ende dat ic geerē aen niet toe en liete, dat hen door mijn volc ſchade toe gheuoecht worde in hare prouintien, want onſen geleden ſchade, en ſouden wy niet hen, ſonder dien tot Temixtitan toe leggen. Sy willen geerne uwer K. M. leenlieden ſijn, ende hen met vrientſchap ons verbinden, wy ſouden ooc in haer ſtadt intrecken, om te kennen aen hare wercken, wat ſins ſy tegen ons waren. Nae dien ſy hare Oratie eñ aenbrengen hadden voleyndet, heb ic hen door die dolmetſchē geantwoort, hare toecomſte hadde ic hertelijckē geerne gheſien, eñ ware haers aenbrengens ſeer wel te vreden. Noch na dien ick hare ontſchuldinghe gehoort hadde, dat my ſchade ware toe gheuoecht van dien wt Temixtitan, heb ick hen te kennen gegeuen, dat ſy ſeer wel wiſten, dat by ſeſſe mijlen van deſer plaetſen ende der ſtadt Teſaico, in ſommighe vlecken die hen onderworpen ſijn, my wijf peerden neder geleyt hadden, ende veertich oft vijftich Spaēſche voetknechtē, voc

Die Indianen togē die Spaēgiaerden mz eē gulden vane tegē ō vrede te begeeren.

Die Oratie der Indianē om vrede te beeē aen Corteſiū

Corteſius vertelt die ontfangene ſchade dē Indianē die vrede vā hen begeerde.

Sōmighe ho opē Indianē legeren teghē die Spaengiaerden.

Die Spaēgiaerden bleuē ouer nacht te Coatebeque op der reyſe van Teſaico toe.

daer by drye hondert Indianen van Taſcaltecal wel gheladen, ſy hadden ons daer toe ſiluer, cleederen ende andere dinghen meer af ghedronghen. Ende na dien dat ſy hen daer af niet en conſten verantwoorden, ſonder des doots waert waren, die wijle ſy ſo veel Chriſtenē omgebracht hadde, begeerde ic nochtans vrede met hen te hebben, alſo dat ſy ons, dat onſe weder toeſtelleden. Als ſy hen deſes verwillichden, ſo en conſte ick met hen opt rouſte niet handelē, ghelijck ſy dan wel verdient hadden, ſy gauen ons daer by te kennen, dat alle tghene dat den onſeren aldaer was ontoghen, hadden die heerē wt Temixtitan met hen wech geuoert. Noch ſouden wy ſoecken, ende oft yemant yet vonde, daer toe wy een aenſprake hadden, wilden ſy ons dat ſelue weder toeſtellen. Bouen dat vraechden ſy, oft ick die nacht in die ſtadt wilde blijuen, oft my inden vlecken legheren, die welcke ſijn gelijck der ſtadt voorſteden, die noemden ſy Coatican ende Guaxuta, ende ligghen eene halue mijle van der ſtadt. Nochtans alſoo dat hare huyſen ſtracx aen malcanderen ghebout ſijn, tot aen die ſtadt, dwelck ſy op dit begheerden, ſoot hier nae volghen ſoude. Ick gaf hen weder om antwoorde, ick en wilde gheen ruſte hebben, tot dat ick quame, tot der ghemelder ſtadt Teſaico. Daer ouer wenſchten ſy my, ick ſoude die reyſe gheluckelijck volbrenghen, eñ ſy wilden oock voꝛe trecken, om my ende den Spaengiaerden herberghen te beſtellen. Ende als wy op deſe vlecken toe quamen ginghen ons wt hen ſommighe ouerſte teghen, ende ontfinghen ons ſeer vriendelijck ſy gauen ons alle noodruftighe prouiande. Op den middach ſijn wy in die ſtadt ghecomen, tot den huyſe, daerinne wy onſe logement ſouden hebben, het was een ſeer heerlijck ende groot huys, voortijden des Guanacaci vaders gheweeſt, des heeren der ſtadt. Maer eer dat wy daer inkeerden, ende noch al by malcanderen waren, liet ick wt roepen, dat gheener buyten mynen weten, by lijfs ſtraffinghe wt der herberghen en ginghe ende den ghemelden huyſe, dwelck ſoo wijdt was, dat die Spaengiaerts alle bequamelijck mochten daer inne geherbercht worden, ende wanneer onſer noch ſo vele ware gheweeſt. Ende dit dede ick daeromme dat die ghemelder ſtadts inwoonderen een goet hert hadden, ende thuys bleuen, want het dochte my, dat ick niet den derden deel lieden in der ſtadt en ſach, als anders ghewoonlijck was, ic en ſach ooc noch wijf noch kinderrē welkes eener ſlechten ruſten teecken was.

Die Indianen antwoordē op die Oratie Corteſij.

Antwoorde Corteſij

Corteſius voorſienicheyt.

Dat ſeuentiende Capittel/

vander vlucht dier wt Teſaico, ouergeuinghe ſommigher ſteden aen Corteſium, van gheuangenis ſommigher verſpieders, ende van haerder verloſſinghe, van Iztapalapa, daer in thien duyſent huyſen ſtaen, ende van ſchermutſelen, van veel gheuanghenen ende van Corteſius gheſchickelicheyt.

Als wy nv op dē auont des nieuwen Jaers daechs, in die ſtadt quamen, ende ons om ruſten ſetten, verwonderden wy ons met allen ſeere, waer hen doch ſo veel inwooners hen onthielden, die wijle wy haerder ſo weynich saghē. Maer die gene die wy saghen waren ſeer onruſtich ende doende, wy vermoeyden, dat ſy hen door vreeſe, niet en dorſten laten ſien, ende inder ſtadt hier eñ daer gelijc te voren gaen, van dies weghen waren wy des te ongheruſter. Maer als die nacht aen brack, ginghen ſommighe Spaengiaerden op den ſoldere, ende hooghe hoochte oft Altanen, daer af ſy condē die ganſche ſtadt ouerſien. In dien ſaghen ſy, dat alle inwooners wt der ſtadt na die zee toe togen, met haren ſcheepkens Canoen, welcke ſy Acaler noemen, ſommighe ouer die berghen wt. Ende hoe wel mijn ernſtelijck beuel was, dat die onſere hen den wech af renden, quam die nacht daer tuſſchen, ende verhinderde mijn voornemen. Sy iaechden oock ſoo ſeere, daer mede wy oock niet vele en hadden moghen wtrichten. Alſoo tooch die heere der bouen ghemelder ſtadt, midtſgaders den voorneemſten, op Temixtitan toe, tot den welcken wy ons alles goets verſaghen. De ſe leyt aen die zee, ſeſſe mijlen van Teſaico, ſy voerden met hen wech hauene ende goet, van dies weghen ſijn my die viere als bouen ghemelt is hen tegen comen, daer mede ſy haer voornemen volbrachten, dat ſy my op hielden, ende hen geen ſchade toe en voechde, ſy hebben alſo die ſelue nacht, ons, ende hare ſtadt verlaten.

Sōnighe waer teecken daer wt ſy dat quaet hert dier wt Teſaico kennen vonde

Der Indianers tueken / daer mede ſy Corteſij afwēdt hē gēt ſchade te doen.

Na

Nae dien wy drie daghen in die stadt ghetoeft hadden, sonder eenighen toeval ende perijckel, so ons hadde moghen vanden Indianen toecomen. Maer sy en dorsten ons op dat mael niet aen grijpen. Desghelijckē voeden vraechden wy niet veel daer na, om haer van verre aen te grijpen, want mijn hert, sin, ende moet, en was niet alleē daer henen gericht, dat ick haer in vrede op neme, so sy hen anders tegē my onderdanichlijc in lieten. In dien quamen die heerē van Coatincha, Guaxuta, eñ Autēgo. Desevlecken liggen hert aen die stādt, als bouen geboort is, om my vā vredes wegē aen te spreken, sy begeerden dat ick haerder verschoode, die wijle sy wt haer vlecken waren vertrocken, ende en waren eyghentlijck niet wt eyghenen wille teghen my gheweest, verwillichden daer by alles te doene, wat ick hen in name uwer Key. Maiest. oplegghen soude. Ick antwoorde hen door dolmetschen, hoe dat hen wel kennelijck was, dat sy altijt wel eñ eerlijck van my waren gheHouden, eñ dat sy haers vaders lant hadden verlaten, dat was wt haren eyghenen wille geoorsaect, ende onghedronghen gheschiet. Maer die wijle sy onse vrientschap ende hulde begheerden, gaf ick hen toe, dat sy in haers vaders lant bleuen, wijf ende kinderen weder by hen nemen. Ende soo sy hen met woorden ende wercken teghen my souden houden, alsoo souden sy oock van my ghehouden worden. In dien ginghen sy van my wech, ende nae onsen duncken, niet wel te vreden.

Sōmighe stedē gheuē hen ouer my dē hare/ Cortesio.

Alsoo haest die heere van Mexico ende Temixtitan, ende alle andere heeren wt Culua (onder den name Culua werden alle prouintien eñ landen die onder die heerschappije Temixtitan ligghen begrepen) vernamē, dat sy die vā Coatincha, Guaxuta, ende Autengo offereerden uwer Keyser. Ma. onderdanighe leenlieden te syne, schieten sy haestelijck boden tot hen, die welcke hen voorhielden, hoe qualijc dat sy in dien val ghehandelt hadden, soo sy daer toe wt vreesen waren ghedrongen, souden sy nochtans billick weten, hoe machtich, gheweldich ende rijck volck die wt Culua waren. Ja alsoo machtich dat sy die Spaengiaerts alle, midtsgaders dien wt Tascalteeal te verworghen, sterck ghenoech waren. Ende hoe wel sy hen Cortesio wt dier oorsaecken hadden ouerghegheuen, daer mede sy haers vaders landt nyet berooft sijn en moeste. So souden sijt nochtans achter laten, ende tot hem in die stadt Temixtitan trecken, sy wilden grootere ende beter vlecken in gheuen, daerinne sy woonden. Nae dien die heeren van Coatinchan, eñ Guaxuta die legaten hadden ghehoort, naemen sijse gheuanckelijck aen, ende leuer dē haer my ghebonden, sy bekenden my van stonden aen, eñ wat beuel sy vandenheeren tot Temixtitan ontfanghen hadde, den heere der gemelder vlecken voor te houden.

Die wt Mexico eñ Temixtitā onderstondē hen wederō die gene so hē Cortesio ouerghegeuen hadde wederwendich makē.

Hier worde bespiedero gesā / eñ tot Cortesio gheuoert.

Maer daer by om hare mishandelinge te bedecken seyden sy. Sy waren daerom daer gecomen, dat sy daer henen togen als middelaers. Die wijle sy in onser vrētschap warē gecomen, oft sy ooc tusschen my, ende den heerē wt Culua vrede conden maken. Op dese versierde ende onwarachtige Oratie, seyden die heeren wt Guaxuta, eñ Coatinchan, sy en waren in sulcker meyninghe niet tot hen gecomē, sonder die wt Mexico eñ Temixtitan hadden hen gantschelijck voorgenomē met ons te strijden, eñ hen tegen ons op te leinen. Noch stelde ic my, als seyden sy die waerheyt, wt oorsaken, dat ic hoopte die heerē wt Temixtitā goetwillichlijck te locken om onse vrientschap aē te nemen, want namē sy desen vrede aē, so ware vrede in anderen prouintien, waert niet, soo waer ouer al erijch inden lande, so vā uwer Key. Ma. afgeuallen waren.

Cortesius laet die bevrieders wt Culua ledich.

Daer na liet ick die gheuanghene boden ledich, gaf hen te kennen, dat sy hen nyet en dorsten vreesen, die wijle ick voor my ghenomen hadde teghen Temixtitan te trecken. Daer by souden sy haren heeren seghghen, dat hy gheenen wille en hadde tegen hen te strijden, oft ick gelijckewel rechte oorsake ende voeghe tot hen hadde, maer waren goede vrienden als te vorē. Ende daer mede ick haer met goeden wille onder uwer K. M. iock brachte, liet ic hen vercondigen hoe dat ic seer wel wiste, alle die beginners die hen tegen my gheset hadden, dat die ghestoruen sijn, dier wy niet meer en ghedachten, van des wegen en souden sy geen oorsake gheuen, daer door hare prouintien ende steden inghenomen ende ghedestrueert worden, waer toe ic dan eenen slechten lust hadde, so toghen sy in dien also daer van, met toesegginge, sy wilde wederom tot my

comen, ende van haren heere antwoorde brengen. Maer die heere van Coatinchan Guaxuta ende ick bleuen in goeder vrientſchap, hielden den bont ende contrackt dat wy met malcanderen ghemaeckt hadden, vergaf hen hare volbrachte miſhandelinghe, inden name uwer Key. M. dies sy hen ſeer verblijden.

Die verſpieders wt Culua treckt van Corteſio ledich wech

Na dien ick den ſeuenſten oft achtſten dach tot Teſaico was, ſonder eenigen twiſt oft teghenſpoet gheweſt, onſe herberghe wel bewaert, ende alle nootelijcke ruſtinge tot onſen beſchut ende beſchermínghe gheordineert hadde die vyanden hen nergens en roerden. Maer op dat ick haer mochte vinden, tooch ick wt der ſtadt met tweehondert Spaengiaerden, daer onder waren achthien ruyteren, dertich ſtalen boghen, ende thien haken ſchutters, ende met drie oft vier duyſent Indianen onſe goede vrienden aen den oeuer des zees, tot aen eender ſtadt, met namen Iztapalapa, ende en leyt niet meer dan twee mijlē vander machtigher ſtadt Temixtitan, ende ſeſſe van Teſaico. In Iztapalapa ſtaen by dethien duyſent huyſen, het middel der ſtadt ende die twee deelen ligghen int water, haers heeren broeder Wuteezume, welcken die Indianeren naē den doot Muteezume tot eenē ouerheere coſen, was die eerſte die ons beerychde, ende vander ſtadt af dreef, van des weghen, ende ſonderlinghe die wijſe dat ick wiſte, dat die inwooners der ghemelder ſtadt, eens quaden ende argheliſtighen ſinnes teghen ons waren, ſoo tooch ick op hen toe. Als sy nv onſere toecomſte merckten maecten hen op ſommighe Indiaenſche crijchſchueden te water ende te lande, op dye zee met zillen, moeſten die twee mijlen voorts trecken, met grooten balgen ende campen teghen die te lande ende te water, tot dat wy tot der ſtadt quamen. Ende by eender halver mijlen voor der ſtadt, ontdecten haer eenen gheplaueyden wech, tuſſchen die gheſouten ende ongheſouten zee. Deſe was ghelijck eene linie der ſtadt, ghelijck dan inder figuere van Temixtitan (die ick uwer Keyſer. Maieſt. toe gheſchickt hebbe) te ſien is, als nv die lime oft reghel wert op ghedaen, ſoo is wter gheſouter zee ſeer veel waters met grooter tem peeſten in die ſoete zee gheloopen, hoe wel die beyde zeen, meer dan eene halue mijle van malcanderen ligghen. Eñ hoe wel wy haere tucken ende liſten niet en ſagen, door die beghеerte der victorien, die welcke wy oock ghecreghen, ſijn wy noch daer door ghetoghen, ende hen na ghejaecht, ſoo verre dat wy midtſgaders den vyanden in die ſtadt ſijn ghecomen. Nae dien ſy dit ghewaer werden, verlieten ſy huys ende hof aent landt, ende verborghen huer eñ haer goet in die huyſen, die in die zee ghebout waren, ende die vluchtighen bleuen aldaer, ende ſloeghen hen wel dapper teghen ons. Nochtans gaf ons die almachtighe ſoo veel crachten, dat wy haer dreuen tot int water, daer in ſy eenſdeels tot der borſte toe ſtonden, ende eenſdeels ſwemmē moſten, wy namen dier huyſen veel inne, welcke int water ſtonden, eñ wy namē ooc gheuanghen, ouer die ſeſſe duyſent perſoonen, aen mans, wijfs, ende kinderē. Ende onſe ghetrouwe Indianen, doen ſy die victorie ſaghen, die ons die almachtige hade verleent, en deden ſy niet anders op beyde ſyden dan dooden ende ſlaen. Ende die wijle dat die nacht met ghewelt aen viel, bracht ick mijn crijchſuolck weder te ſamen, ende beual hen, dat ſy ſouden ſommighe huyſen ontſticken. In dien dat ſy branden, gaf my God die almachtighe in, dat ic wederom aen den wech tuſſchen den zeen ghedacht van daer ic ghecomen was. dat my daer door groote ſchade toeghebroecht mocht werden, van dies wegen haeſte ick my midtſgaders den myners, in voller ordenen wt der ſtadt. Ende doen het duyſter wert, quam ick aen dat water, ontrent der neghender vren. Dit was alſoo diepe, ende ghewelдelijc aenghеloopen, dat wy met grooten perijckel daer door toghen, ſommighe van onſe ghetrouwe Indianen verdroncken. Ick liet oock achter alle den roof, die ick wt der ſtadt gheuoert hadde. Ende uwe Keyſerlijcke Maieſt. ſal my ghelooue gheuen, ſoe wy dien ſelue allont niet en waeren achterwarts comen, oft niet meer dan drie vren langer ghebleuen hadden, ſo hadden wy alle moetē verdroncken, want wy waeren van allen cantē met water om gheuen, des morgens ſagen wy, dat die een zee ſoo vol was, als die ander, ende bleuen ſtil ſtaen, ende die ganſe gheſouten zee was vol ſchiepkēs die ſy noemen zillen, gheladen met gheruſten volke.

Die Indianen quamen Corteſio tegē te lande eñ te water nae vyāts manieren.

Corteſius treckt met gewelt in die ſtadt Iztapalapa onder de vyandt

Corteſius beueelt die ſtadt te ontſticken met vieren.

Die Spaengiaerden laten achter den roof, op de perijckeloſw. en ech

Daer

Daeromme, om dat sy ons meynden aen te grijpen, den seluen dach keerde ick wederō op Thesaico toe, wy moeste somwijlen slaē met den ghenen, die wt der zeevanuore quamen, hoe wel wy hen weynich conden afghewinnen, dan si liepen altijt heuren zillen wederom toe.

Cortesius treckt wederom na Tesaico met den Spaengiaerden die victorie hadden

Dat achthienste Capittel/

van wederkeringhe Cortesij op Tesayco toe, van sommige legaten aen Cortesium, ende daer op sijne antworde, meldinge vā sommighe gheuangenen ende quaetdoenders, van Condisalui wisendinghe, van schaermutselen, vander Oratien dyer wt Calco aen Cortesium, ende vander antwoorden.

GEnde als ick tot Thesaico quā, vant ick mijn crijchsuolc gants seker en hadden oock middeler tijdt gheen perijkel doruen bestaen, onse victorie ende toecomste verlustich den sy seere, den anderen dach daer nae, starf die spaengiaert die my die Indianen hadden ghewont, ende deser was die eerste, die my die Indianen ombrachten.

Legaten van Otūba ende anderen steden/ comen tot Cortesio.

Den anderen dach quamen sommighe legaten tot my wt Otumba, ende van viere anderen steeden, die daer ontreent ligghen, vier, vijf, ende sesse mijlen van Tesaico die baeden gants onderdanichlijck, dat ic hem haer mishandelinghe vergaeue, welcke sy inden voergaenden crijch ghehandelt ende begaen hadden, want tot Otumba waere te samen comē den heelē hoop van Mexico ende Temixtitam, doen wij moesten vāder hauen af treecken, ende die vluchtgheuen, ende en meynden niet anders, dan sy en wilden ons gans wt roeyen, Ende dat die van Otumba seer wel wisten, dat sy hē met goeder consecientien niet en mochten ontschuldeghen oft sy ghelijck wel voirtkeerden, dat ware hem beuolen gheweest, dat sy my daer toe brachtē, om my geneich der in haer vrientschap in te laeten. Daer by seyden sy ook die heeren van Temixtitam, hadden tot hen boden ghesonden, te weten om dyer oorsaecke, dat wy haer rotteringhe oft vergaederinghe nae volchden ende en luten ons in ghenen wege in meijne vrientschap brenghen, waer wy desen beuele niet en werden naecomen, soe wilden sy eenen tocht teghen ons voernemen, om ons te verdrijuen ende te verderuen, bouen dit alles, wilden sy noch lieuer uwe Keyser. Ma. leenliedē syn, ende mijnē beuele neerstelijck nae comen. Ick gaf hem ter antwoorde. Sy wisten seer wel, wat straffingē sy weerdich waren, van weghen haer ouertredinghe, Ende daer mede ick haer verschoōde, ende haeren worden gheloue geuen moechte, souden sy die gheuanghene bodē die tot hem (om sy afuallich te makē) comen waren, voer alle dinghen my ouerleueren, desgelyken oock alle Inwooneren tot Mexico ende Temixtitam welcke in haer voechdije begreepen worden, waer dit niet en gheschiede, wilde ick haer seer weynich verschoonen, daer om souden sy thuyswaert trecken, haer huysen weder besitten, ende hen alsoo houden, daer mede ick wt haer wercken conde kennen ende afnemē, dat sy uwe Key. Ma. ghetrouwe ende onderdanighe leenliedē waren, ende dijerghelijken meer gaf ick hem te kennen, met sulken hielt ick op. Sy toghen alsoe henen in haer landt met verwillinghe hen in mijnen willen te houden, ende mijnen beuele nae te comen.

Cortesij antwoorde op die oratie dier van Otūba.

Meldinge dyer gheuangenen die Cortesius mede wt Culua

Jck heb oock (aller gheluckichste eñ grotmachtichste heere) uwer Key. Ma. in eene andere Relatie vertelt, dat ick op die tijdt, als ick in die vlucht gheslagen worden ben ende vander bouen gemelder stadt Temixtitam afghedreuen, eenen Sone ende twee voerdochteren des heeren Muteezumā met my wech hadde geuoert, den heeren tot Tesaico Cacamacin, ende twee sijner broeders, ook andere heeren meer die ick gheuangē hielt, Ende soe die vijanden haer landtslieden hadden herworcht, ende sommighe haer heeren, sonder die twee lieffelijcker broeders des bouenghemeldē Cacamacin, die niet soe veel gelucx en hadden, dat sy mochten ontcomē, dijer eener hiet Vpasuchil eñ met eenen anderē naemē Cueascarin, dic ick in uwer Key. Ma. name, eñ met raet des heeren, Muteezuma die stadt Tesaico eñ der gantschē prouintien Aculuacan, tot eenen heere gheset hadde. Als ick hem tot Tascaltecal gheuanghen hiel, is hy wt den banden ontcomen, ende weder um tot Tesaico aencomen. Ter seluer tijt hadden sy schoon eenen anderen tot eenen heere gecosen, te weten synen broeder Guanacas-

Een elagelike daedt.

nacacin, vanden welcken ick boven gemelt heb. Men ſeet, deſer hebbe beuolen, ſijnen voergemelden broeder Quacuſcacin om te brenghen, dan alſo haeſt als hy in die prouintie Teſaico comen is, hebben hem die verſpieders ofte wachters geuanghen. Eñ deſer heeft ſulx den heerē tot Temixtitan voergehouden, deſe als hy hadde gemeret dat Quacuſcacin waere in dat landt comē en conde hy die rekeninghe by hē ſeluen niet maken, dat ſy hadde die banden afgetogē eñ daer van geuloden. Sonder hy waere in onſen nacme comen, als een beſpieder, om ons haer ſecreet te brengē, van dies wegen beual hy den ghemeldē Guanacacin, dz hy ſijnē broeder Quacuſcacin dede verworgē, deſe volbrachte dz beuel ſondē eenich verſtrec, maer der ander broeder, die de Jōcſte onder hen was, eñ by ons gebleue, nam hy van ioncks op onſe manieren ane, ende waert en Chriſtē, eñ wy hietē hē Don Ferdinandū. Eñ na dien ick wt der prouintien Taſcaltecal op Mexico, ende Temixtitā toech, liet ick hē mz ſommigē Spaengiaerdē achter my, vandē welcken ic uwer Key. Ma. eñ wat van ſijnen wegen toeghedraghen heeft, op een ander tijdt ſeghen wil.

Die ionge landtheer wert ghedoopt ende don Ferdinandus genoempt

Condiſaluus van Sādoual wort wt geſonden van Cortes tot omtwederley oorſaken weghen.

Na dijt ick van Iztapalapa hebbe wederom gekeert op die ſtadt Teſaico toe, nā ick voor my Condiſaluū van Sandoual, uwer Key. Ma. vocht, den oerſten regenten toe te ruſtē mz twintich peerdē eñ twee hondert voetknechten, die hē der bogen eñ haeken eñ ſchilden ghebruyckten, tot twee nootelijke ſakē. Eerſtelijck dat ſy ſommige bodē die ic tot Taſcaltecal ſchicte, om door hē te vernemē hoe dz het ſtonde met dē der thien Bergantinen, die aldaer toe bereyt werdē wt der gemelder prouintē gheleyden, eñ om andere noottelijkē dingē, te beſtellē, die den genē, die ic in die ſtadt Veræ Crucis hadde gelaetē, eñ dē genē die by my waeren profitelijck eñ nootelijck waeren, voor het ander, dat ick een deel der prouintie, ſeker eñ vredelijc maecte, daer mede die Spaengiaerden, ſeker eñ in goeder hoede hier eñ ginder mochten haeren weeh hebbē, want ter ſelver tijdt, en conſten wy wt der prouintien Aculuacā niet comen, wy en togen dan, duer der vijandē landt dieſgelijcken en conſtē ook die Spaengiaerdē niet tot ons op eenē anderen weeh reyſen die in der ſtadt Veræ Crucis lagē, ſonder groot perijckel. Je gaf ooek Condiſaluo van Sādoual beuel, na dijt hy die bodē, tot ſekere plaetſen hadde gheleydet, ſoude hy op die landtſchap Calco toe trecke, diewelke ſtoot tet aē Aculuacā want my wert verclōdicht dat die inwooners deſer landtſchap, oft ſy gelijc wel dijer wt Culua partije waren, hen onder uwer Key. Ma. wildē begeuē. Maer ſulck te wagē, was hen wat ſwaer, want ſy vreeſdē die knechtē wt Culua, die by hē in garniſoenen lagē, indijt trecken. Condiſaluus hen met geleydē aller dijer wt Taſcaltecal, die welcke onſer ruſtingē daer henē ghe-uoerthaddē, ooc andere die ons te hulpe comen waren eñ ooek in dē crijch tamelijken roof geregē haddē. Inden aentocht achtet Condiſaluus voor goet, die Spaengiaerdē achter ane te ſtellē eñ te oordinerē daer mede ſy die vijandē nz en dorſtē aengripē. Na dyē dat die vijandē in den vleckē des zees eñ aendē oeuer hadden geſit, greepē ſy die wt Taſcaltecal ane, iaerdē hen af alle dē roof, eñ herworchden haer ſommige wt hē Als nv Condiſaluus met den reyſigē daer toe quā, ſyn ſy dapper in die vijandē geualle, ſyn ghewont, ende dyer vele herworcht, Maer welcke ouerbleuen, gauē hem in die vlucht, den water toe eñ den vleckē, die aē die zee liggē, Nae dien toghē die Indianen van Taſcaltecal midtſgaders haeren ouer ghebleuen roof, wederom op haer vader landt toe daer mede ooek die boden, die ick daer henen geſonden hadde, Als ſy nv ſonder eenige ſorge eñ vreeſe waerē verſekert, keerde hem Condiſaluus van Sandoual op die gemeelde landtſchap Calco toe, wāt ſy was daer ſeer nae by, des anderen daechs vergaerdē hen veel onſer vyanden te ſamen, om die onſere met ghewapender handt te ontfangē, Als nv beyde paertijen indē velde hieldē, vielen die onſere in die vianden, eñ ſchuerden twee hoopen met den reyſigen, daer af die onſere in corter tijdt die victorie behieldē, ſy ructē voort mz barnē eñ woorgē, daer nv ooc deſer wech ſeker eñ beuredet was, togē die van Calco tegen ons af, eñ ontfingē die Spaēgiaerdē gans vriendelijc dies dā beyde partijē ſeer blyde waerē, haer ouerſtē ſeydē, ſy wildē my gerne ſiē eñ aenſprekē, eñ togē in dit ewech op Teſaico toe, ō aldaer mijn toecōſte te verwachtē, als ic daer henē quā, voechdē hē tot my die bouē gemelde ouerſte midtſgaders

Condiſaluus wt Sandoual treet hen om te beſtrijden die Indianen/ die in Culua inden garniſoenen laghen.

Die Indianē crijgen die Spaengiaerden aē ende haer vrienden wt Taſcaltecal die metten Spaengiaerden togen/ maer die Indianen worden in die vlucht geſlaghen.

tween

Digitized by Google

Die heert wt Calco/ als hy nv sterue wilde/ syn en soone en beuel ghegheuen.

twee soenē des heeren der landtschap Calco, scheneten ons stuckwijse by de drijehondert pont goudts, gauen my daer by te kennen, hoe dat haer vader corts te voren met den doodt verscheyden waere, ende in synē verscheyden hadde ghesret, dat hy gheene grootere smerten gheleden en hadde, dan dat hy sterue soude, eer hy my hadde ghesien, hy waere oock lange tijdt mijner verwachtende gheweest, want nv sulcx niet en heeft connen ghesien, heb ick hen beuolen, dat sy my, alsoe haest als ick in haer landt quame, vriendelijck ontfanghen aenspreken, ende my, als voer haren eyghenen vader hielden, van dies weghen, soe haest als sy mijner toecomste ghewaer werden, eñ vernaemen, begeerden sy haestelijck tot my te trecken, noch en hadden sy dat niet wel volbrenghen moeghen, wt vreesen dijer wt Culua, waer ick nyet tot hem gesonden en hadde eenē hooftman om in haer landt te trecken, om haer hier eñ ginder met Spaē giaerden te gheleyden, sy gauen my te kennen, hoe dat ic seer wel wiste, dat sy noch in crijchshandelē noch buyten den crijch noyt teghen my geweest en waeren, daer by ooc waere ick verstandicht sonderlinghe ter selver tijdt, als die inwooners van Culua bestreeden die stercte ende dat huys tot Temixtitam, daer in die Spaengiaerden waeren, die ick achter my ghelaten hadde, als ick tot Cimpual tooch, om met Naruaez te spreecken, dat ick oock twee Spaengiaerden in haer landtschap, tot bewaeringhe eener sekeren sonnen Mayz, die ick wt der bouen ghemelden prouintien beuolen hadde te brenghen, wt ghevoert tot der prouintien Guaxocingo, want sy wisten dat die inwooners deser landtschap, onser vrienden waerē, op dat sy die van Culua niet om en brachten, ghelijck sy want alle die sy buytē der sterceten tot Temixtitam beuonden, herwocht hadden, dit ende anders meer vertelden sy ons met weenenden ooghen. Ick seyde hen danck om haeren goeden willen ende wercken, ende ick geloofde hem daer by alles te volbrenghen, wat sy aen my begeerden, ende souden van my wel ghehouden worden. Sy hebben oock tot noch toe ons goeden willen beweesen, ende in allen dijen ghehoorsaem gheweest, wat ick in namen uwe Keyserlijcker Maiestaet hen geboden hebbe.

Cortesij antwoorde op dijer van Calco oratie.

Dat negenthienste Capittel, van doen Ferdinando, ende den inwooneren der stadt Tesaico, van legaten, hoe die wt Culua teghen Cortesium op waerē, Cortesij antwoorde van wake te houden, vāscharmutselen, vander aencoempst sommiger Spaengiaerden op Vere Crucis, Ende van eener dapperen daet eenes Spaengiaerts.

DJe ghemelde soonē des heeren van Calco, ende die met hem waeren aen comen, bleuen eenē dach by ons, eñ die wijle sy begeerden thuys te trecken, baden sy my dat ick hem crijchslieden toe gaue, die sy seker gheleyden, van des weghen toech met hem Cōdisaluus van Sandoual met sommigen peerdē ende voetknechten, desen gaf ic beuel, soe haest sijse in haer landtschap hadden gheleydet, souden sy op Tascaltecal toe trecken, eñ met hem die Spaengiaerden die aldaer lagen te brenghen, daer mede oock doen Ferdinandum den broeder Cacamacin, dwelck ick bouen ghemelt hebbe. Nae vier of vijue dagen, quam Cōdisaluus wederom, midtsgaders den bouen ghemelden Spaengiaerden, hy brachte met hem Don Ferdinandum. In weijnich dagen daer naer, als ick vernam, dat hy den gemelden heeren broeder, ende hem oock der ghenoemden prouintien heerschappije toe behoorende waere, oft hy ghelijck wel andere broeders hadde, ende die prouintie sonder eenen heeren was, want Cacamacin haer heer haddet alles verlaeten, ende was tot Temixtitam gheuloeden Ende dat hy sunderlinghe den christen geneycht was, heb ick gheboden in naemen uwer Key. Ma. dat sy hem tot eenen heeren souden aen nemen. Indijen naemen hem die inwooners tot eenē heeren op, hoe wel haer weijnich waeren, syn sy hem ghehoorsaem ende onderdanich worden, ende vele die daer van waeren gheuloeden, togē weder in haer stadt, eñ die prouintie Aculuacam, beweesen hem met aller plicht ende goeden willen gehoorsaemheyt, Ende alsoo is die stadt wederom ghefourneert ende beset worden.

Condisaluus wort gheschickt te gheleyden die heeren van Calco

Dichtwooners wt Tesaico keeren wederom in haer stadt ende waeren gehoorsaem den Ferdinando.

Nae twee dagen, quamē tot my die heeren van Coatincham ende Guaxuta, gauē my te kennen, dat ick voor seker ende ghewis

wis houden soude ende ghelooven, dat alle inwooners Culue, tegē my eñ den Spaengiaerts op waeren, eñ dat het landt vol vianden waerē van des wegen soude ick hē segghen oft sy haer wijfs eñ kinderen, tot dier plaetsen souden voerē daer ick waere, oft op die bergen, dan sy waerē vol vreesen eñ verbaesthevt, Als ick sulx vernaem, heb ick sy getroost, ende hen beuolen, dat sy in genen wege vreesen en soudē, maer soudē te huys blijuen, ende nergens henen vertreckē Ende dewyle ick niet tieurs noch anders en begheerde, dan my met dien wt Culua te slaen, gaf ick hen dien beschiet, dat sy hen rusteden, legerden, eñ wachters in der gantser prouintien oordineerden. Eñ soe sy sien oft hooren der vyanden aencoempste, dat sy my dat met den eersten lieten weten. Met desen beuele toghen sy daer van, met verwillinghe dyen alsoe nae te comen, dyen seluen nacht rustede ick mijn chrichsuolck, ende oordineerde tot allen plaetsen wachters, daer het van noode was, wy en sliepen die gantse nacht niet, ende en nacmen ons oock geener anderer handelingē ane, dan die selue nacht, ende dach daer inne, verwachteden wy die vyanden, eñ meynden dat selue soude ons aen die handt stoo ten, daer af ons die van Guaxuta ende Coatincham geseet hadden, den anderen dach was my te kennen ghegeuen, dat die vianden liepen hier ende ginder aen den oeuer des zees, met desen voernemen, oft sy mochten sommighe Indianen van Tascaltetal ghegryven, die hier ende ginder toghen, om te bestellen alle noodtruft tot haeren lieger dienēde, Nae dien ick vernam, dat sy rene verbintenisse met twee vlecken der stadt Tesaico toebehoorende ghemaeckt haddē, die welcke naest aen den waterlagen, daer mede sy ons allen moeghelijcken schaden toeuoechden, sy voerden daer toe wallen op, sy maecten graeuen, ende menigherley andere rustinghen tot haer beschermenisse, den nacsten dach nam ick tot my tweelf peerden, twee hondert voetknechten, ende twe cleyne veltgheschuttē, ende togen met hen teghen den vyanden, dese plaetse daer die vyanden lagen, leet onderhalf myle vā der stadt. Eñ als ick in den aentocht was, vant ick sommighe verspieders vanden vyanden wtghesonden, ende andere meer, die hen teghen ons versteken hadden, wy vielē in sy, wy herwoerchden haer sommighe int nae druckē, die andere lieten hen int water wy verbranden een deel der ghenoemden vlecken, ende togen alsoe vrolijck ende ghelucklijck wederom in onser stadt.

Den anderen dach quamē drije ouerste der bouen ghemelden twee vlecken tot my baden my ootmoedelijck op onderdanichste dat ick hen vergaene, ende sy niet voorder en destrueerde, ende ghelooften my sy en wilden voordane niemants wt Temixtitā in haer vlecken laeten noch opnemen, die wyle nv dese peesoonen eens slechten, aensiens waeren, ende Don Ferdinando onderworpen, heb in hen ic naemē uwer Key. Ma. verghenen. Daer na quamen andere inwooneren deser vlecken ghewont, eñ quaelijck ghetracteert, die hielden my vore, hoe dat die van Mexico ende Temixtitan weder om in haer vlecken waeren, comenende die wijle sy slecht van hen omfangen waeren als vore, hadden sy hen grooten schadē toegeuoecht, ende die sommige van hen ghenanghen weeh gheuoert, Ende waer ick sy niet en beschermde, so soudē sy haer alle weeh voeren, van dies weghen baden sy den wt my hertelickē, dz ic hen opt aller haestinge ende geruste te hulpe quame, want sy vreesden dier aencompste met ghantser maeht, ende werden sy heel verderuen, eñ op duytterste wtroeyē, Bouen dat trooste ic sy eñ beual hen, dz sy des te beter toe sien soudē eñ also geruste dat sy, so die van Temixtitā hier leger tegen sy sloeghen, dat sy my dat in goeder tijdt lieten weten, daermede ick hen te hulpe mochte comen, Als sy nv desse antwoorde ontfinghen togen sy wederō thuys.

Die Spaengiaerden, so ick wt Tascaltecal hadde gesonden, om die Bergantinē voort te bouwen, vernaemen, dat een schip aen Verœ Crucis aencomen waere, met dertich oft veertich Spaengiaerden, bouen die schiplieden, met acht peerden, ende sommighe boghen, hacken, ende buspoeder. Daer sy nv Ignorant waeren, hoe dat den crijch voortghinck, ende hem niet en betrouden by ons te comen, werden sijn seer truerich. Ende hoe wel aldaer sommighe Spaengiaerden waeren, en syn sy noch niet alsoo coene gheweest, tot my te trecken, om sulcke goede nieuwe tydinge my te kennen te geuen, Alsoe haest myn goede

vriendt

Cortesij antwoorde op die vraage dier wt Coatincha ende Guaxuta.

Cortesio wort te tē nēn gheghe uen/ dat die vianden aen den oeuer der zee/ hier eñ daer om liepen.

Die Indianen der twee vlecken begeeren vrede van Cortesio.

Getrouwe Indianen quamen tot Cortesio/ gauen sy hem te kennē/ hoe sy so quaelijc vandē wt Mexico ende Temixtitangehouden waren

Sommige Spaengiaerden comen op Verœ Crucis aen.

vriendt welcken ick aldaer ghelaten hadde ghehoort hadde, dan hen sommighe onderstonden ter plaetsen te comen, daer ick waere, daer liet hy openbaerlijck wtroepen by swaerer penen, dat gheener van dijer plaetsen en vertrock, tot dat sy van my beuel ontfingē. Maer als mijn knecht sach, dat my gheene grooten vruchden en moch te toe comē, dan dat dat schip, midtsgaders der hulpe tot my mochte comen, die sy my brachten, ende hoe wel dese reyse onseker was, toech hy nochtans by nachte wech, eñ quam op Tesaico toe, daer af wy ons seer verwonderden, dat hy met den leuen daer ghecomen was, deser nieuwer tijdinghen waeren wy seer blyde, want wy waren der hulpen wel noodruftich.

Eene dapper daet van eenen spaengiaert

Dat twintichste Capittel/

vanden legaeten wt Calco, Cortesij antwoorde, van waeken, van verbintenissen, sommiger steden, van wtschickinge sommiger Bergantinen. van offeringhe sommiger Spaengiaerden, oock hoe costelijck sy die peerden huyten te samen maecken, ende in haer tempelen hangen ten lesten vā perykelen der weghen, vant herworghen eñ gheuangenis sommiger Spaengiaerdē.

OP den seluen dach, syn in die stadt Tesaico comen sommige legaeten der heeren vā Calco, vrome oprechtighe mannē, ende gauen te kennen, Die wijle sy hem uwer Key. Ma. tot leenlieden aengheboden hadden, ende hen der seluer ouerghegeuen, maecten hen op, alle die vā Mexico ende Temixtitan tegen hem, om alle dat haer te verderuē, ende om haer te worgen ende te verslaen. Tot dijen haddē sy te samen gheroepen ende opghemaent, alle haer ghebueren, van dies weghen lieten sy haer bidden aen my ghelanghen, hē bystant te doene in sulcker noot, wāt waer ick hem niet en woude behulpelijck syn, moesten sy seer groote noot lijden. Ick bekenne oock vry openbaerlijck uwer Key. Ma. soo ick dan in eener anderen Relatiē uwer Key. Ma. hebbe te kennen gegeuen, dat my bouen alle myne noot, moeyte, ende aerbeyt, deser eenigher last ende smertte is my meer ter hertten gegaen, niet connen mijnen vrienden behulpelijck syn, die welcke om geener anderen oorsaeken willen, van onsen vijanden wt Culua aenghe uochten en woordē, dan dat sy hem onder uwer Key. Ma. beschut ende beschermīnghe hadden begheuen. Ende hoe wel ick, midtsgaders mijnen ghesellen, alle onsere neerstigheyt daer hen keerden, want het dunct ons, dat wy uwer Key. Ma. gheen grooter behaegē gedoen en connē, dan soo wy haer onderdaen hulpe mede deylden, gunste eñ goedē wille beweesen. Maer die wyle die tijdt, tot welcker die tot Calco by my comen sijn, niet toe en liet, om haer begeerte ghenoch te doene, Soo gaf ick hen noch te kennen. Ick wilde sommighe daer henē seindē nae den Bergantinis, daer toe hadden hen alle inwooners wt Tascaltecal gerust, Ende die wyle ick sy moeste na malcanderen her brengen, voordineerde ick een seker ghetal van Keysigen ende voetknechten, daer by viel my inne, dat die Inwooners Guaxocingo, Churultecal ende Guacachula, uwer Key. Ma. leenlieden en de onse goede vrienden waeren, vā des weghen seyde ick hem, sy souden hem tot desen weruoegen, ende in mijnen naemen om hulpe aencomen, als haer nae ghebueren daer mede sy in middeler tijdt mochte seker sijn, tot dat ic hen selue hulpe toe schicte, want op andere wegen ende manieren, en conde ick hē op ditmael noch raedsaem noch behulpelijck sijn, hoe wel hen deses niet soo aenghenaem en was, al oft ick den Spaengiaerden hadde medegedeylt, Sodancken sy my niet dies te min eñ begeerden aen my, ick soude hen ten weynichsten met brieuen behulpelijck sijn, daer mede men haer woorden gheloue gheue, ende dat dit des te srkerder van hē geheyscht worden marh, want tusschen den inwooneren Calco, ende den anderē twee landē, waer altijt twist, die wijle sy niet eenerley meyninghen ende setten en waren, Als ick desen handel onder handen hadde, quāmē boden tot my wt den voerghemelden landen Guaxocingo, ende Guacachula, ende seyden in by sijn diser van Calco, hoe dat die heeren der voorghemelden prouintien, niet nieus van my ghehadt en haddē, van der tijdt ant, als ick van Tascaltecal ware vertrockē, oft sy ghelijck wel haer wachters, int opperste vanden berghen hielden daer van men die ghantse landtschappen van Mexico ende Temixtitan sien mochte,

Cortesius gheeft den Inwoonen wt Calco te kennē van wiens sy hulpe souden begeeren.

Cortesij oprecht gemoet.

Digitized by Google

Wt wat oorſaecke die van Guacacingo eñ guacacula ſyn tot Corteſio comen.

te. Maer die wijle ſy nv grooten roock (welck een trecken is des crijchs) ſaghen, quamē ſy midtſgaders haeren onderdanē om my biſtant te doene, ende die wyle ſy in ſoe cleyne tijdt, ſoe veel roocks hadden ſien opgaen, wilden ſy noch proeuen ende weten hoe dattet om my ſtonde, daer by, ſoo ick haer hulpe behoefde, conſten ſy met der haeſt eenen hoope maken, op dit heb ick hē ghedanckt, ende gaf hen te kennen, dat ick en myne Spaengiaerts leefden van gods ghenaeden, nae ghelegenthеit der ſaeken wel, hadden oock tot noch toe teghen onſe vianden goede victorie ghehadt, Ende bouen die vreuchde, die ick wt haeren goetherтinghen willen ontfinck luſtighet my noch meer haer by weſen, in der teghenwoordicheyt dier van Calco, daer mede ick eene verbinteniſſe met ende tuſchen hen maecte, van dies wegen badt ick ſy daer toe, die wyle ſy alle Key. Ma. leenlieden waeren, dat ſy met malcanderen wilden goede vrienden ſyn, ende malcandere byſtant doen tegen die vyanden van Culua, die altijt ommillick ende booſachtich waeren, ende ſonderlinge op dat mael. Die wijle nv die van Calco, haer hulpe noodtruflich waerē, want die inwooners van Culua wouden ſy ouerуallen, ſo maecten ſy met malcanderen eenen bondt ende vrientſchap. Nae dyen ſy tweedaghen by my bleuen, toghen ſy alle daer van met grooter blijſchappen ende ſeer wel te vreden, ende hebben daer nae al tijt malcanderen goeden byſtant ghedaen.

Verbinteniſſe ende vrintſchap tuſchen dē inwooneren vāCalco/Guaxocingo ende Guacacthula.

Nae dryſe dagen als ick vernam, dat die derthien Bergantinē ghereet waren, ende dat ic knechten die ſy hier brengen ſouden gheruſt ende bereet waren, ſchickte ick Condiſaluum van Sandoual den lants hooftman, met vijfthien peerden ende twee hondert voetknechten, om die alhier te brengē, tot dien beual ick hem dat hy den grooten vlecken, die Teſaico toebehoorde was, deſtrueerde, ende der aerden ghelijck maecte deſe frontierde met der ſtadt Taſcaltetal, Wāt die inwooners haddē my vijf reyſige herwocht, welcke wt Vere Crucis op Temixtitan toghen, als ick daer in beſchicht was, ende dat wy ſeer weinich dachte, dat wy alſoo ſchandelijck verraden ſouden worden. Ter ſelver tijt, als ick ten eerſten maele in die ſtadt Teſaico quam, vonden wy in haer ghebede huyſen ende tempelen, die

Condiſaluus wort geſonden die Bergātinos te halen.

die huyden der bouen ghemelde vijf peerden, midtſgaeders den voerſten ende achterſten voeten, ende heupen, opt geweldich te ſamen gheuoecht, tot eenen teecken van victorien, die Corperen op ghehangen, veel goets ende menigerley andere dinghen der Spaengiaerden, hebben ſy haeren afgoden geoffert, wy hebben oock dat bloet onſer medeghenoten ende broeders gheuonden, ende op ghoffert in alle haer toornen ende kercken, daer af ick een ſulck trueren ende miſuallen droech, dat ons dſe handelinghe, alle moeyte ende aerbeit ende perijckel op een nieus ontſpronghe ende aenquame. Die verrarders deſes vleckens, eñ andere omliggende nae ghebueren, ter tijt als die ghemelde Chriſten deur togen, ontfingen ſijſe gants vriendelijck, alſoo dat ſy mereten, dat ſy gants ſeker waeren, dat de den ſy daerom, dat ſy daer mede midden onder die vyanden vielen, ende ſy als dan des te grimmiger aen te vallen waeren, eñ eene ſulcke raſernie met hen oeffendē, welcker hem noyt gheen menſch ghebruyckt en hadde, dan als ſy aen eener hoochden afreden, ende ſwaerlijc te peerde den wech af comen mochten, moeſten ſy af ſtaen, die peerden byden thoom voeren, worden alſo ouerſiens van den vianden op beyden ſydē in den periculooſen wech omringt, wt deſen herwochden ſijer ſommige, ſommige naemen ſy gheuanghen, om ſy tot Teſaico te voeren ende te offeren, haer hertte wt den lijue ſchudden voer haeren goeden, eñ dattet alſoo toegegaen ſy, conſten wy lichtelijc ghelooue, want als Condiſaluus der ouervoecht daer deur toech, hebben ſommighe Spaengiaerden, die met hen toghen, in eenen huyſe eens vleckē, die tuſchen der ſtadt Teſaico ende deſen vlecken liet, daer die bouen ghemelde Chriſten herwocht ende gevangen ſijn woorden, aen eener ghewritte vandt ghеſchreuen gheuonden, alhier is der ongeluckich Johannes Juſte een edelman wt den reyſighen ghewеſen, dit aenſchouwen heeft ſonder twijfel hen groote droefheyt ende ſmerten ghebracht, als ſyt ſaghen, Alſoe haeſt dat Condiſaluus daer henen comen was, bekennen die inwooners deſes vleckēs haer miſhandelinge ende boeuen ſtuecken, daerom maecte ſy hē wt den lande.

Hoe ſy die huydē der doode perden/ haer goden toeeygheneñ/ eñ ſommighe Spaegiaerden offerden.

Johānes Juſte was eener wt den vijfherwochden vandē Indianen ende op geoffert haeren goden

Dat

Dat. xxxj. Capittel / van

schermutselen, van gheuanghenissen, aencomste der Bergantiner schepen, vant getal der Spaengiaerden ende haerder vrienden, hoe hē Cortesius teghen gheloghen is, vant logeren, van opmaninghe, van schermutselen, ende van branden.

Die Indianen worden door Condisaluum verlaecht.

AEr die reysighen ende voetknechten, ende onse getrouwe Indianen, iaechden hen na, eñ verworchdē haerder vele, eñ namen veel vrouwen gheuangen, eñ soveel kinderen als sy wilden, eñ voerden haer voor eyghen wech. Noch was hy so goet, dat hijse niet al ombringen eñ verderuen en wilde, gelijc hy dā vermocht hadde. Maer voor syne aftocht, hiet hy die ouergebleuene in hare vlecken blijuē, welcke dan op den dach van heden aldaer woonen, ende grooten rouwe ouer hare misshandelinge draghē. Daer nae is Condisaluus voorder gheloghen, op vijf oft sesse mijlen weechs tot eenen vleckē wt der landtschap Tascaltecal, welcke naerder is den frontieren Culue, aldaer vant hy Spaengiaerts ende die ghene die die Bergantinen aenbrachten. Den anderen dach was hy op mz der schepinghe, die welcke sy in goeder ordinantien gebracht hadden, meer dan acht duysent sterck welck wonderlijck te sien was, het was dat oock wonderlijck te gheloouen, die derthien Bergantinen te draghen achthien gantscher mijlen weechs. Ick segghe uwer Key. Maiest. die waerheyt, onsen velt tocht was twee mylen lanck. Inden aentocht toghen acht Spaensche peerden voor henen, ende hondert voetknechtē, op den syden, ouer dē thien duysent mannē wt der lantschap Tascaltecal, om die Spaēgiaerden te beschudden. Dier hooftlieden waren, Yutecad, ende Teutipil, als heeren vanden voorneēsten wt der voechdije Tascaltecal. Den lesten hoope beschermden hondert Spaengiaerden oft meer te voet, ende acht peerden, eñ ontrent by thien duysent mannen, die tot den crijch gheschict eñ dienende sijn. Dier ouerste was Chichimecatecle, oock haerder prouintien ouerster, midtsgaders anderen hooftlieden, die welcke hy met hem voerde. Daer sy alsowt toghen voerden sy deser schepen gereetschap eñ getuych inden voor tocht, inden anderen hoopen dat houtwerck. Na dien sy nv aen die lantschap Culua quamen, beſtelden die schipheeren, dat men die schepen inden voortocht ordineren soude, eñ die schepē gereetscap indē natocht. Want soo hen yet soude toe comen, waren sy aldaer hinderlijc, eñ so hen nv sulcx toe droege, mochtet ooc dē voortocht geschiē. Want dese hadde op dz maelden voortocht gecregen met synen knechtē, hy hielt hem in dien, gelijc een rouwer ende herinckiger man. Daerom hielden sy scer by hen aen, dz hy den natocht voerē wilde. Eñ als hy dit verwillichde, en wilde hy niet lijden, dat eē eeniger Spaēgiaert indē natocht volchde, want die wijle hy een dapper eñ stercker helt was, wilde hy der selue cere dcelachtich sijn. Dese hooftlieden voerden met yen. twee duysent mannen met prouande geladen. In deser ordinantien toghen sy alsо, haren voorgenomen wech drie dagen, den vierden dach quamen sy met grooter vruechden, blijschappē, eñ met trommelē geluyt in die stadt, eñ om haer te ontfanghen hen ic hen tegen getogē, eñ hoe wel ic boven gemelt hebbe, duerde desen tocht vādē eersten tot dat die leste in die stadt quamē ses vren lanck. Als ic tot hen gecomē was, seyde ic den heeren grootē danck van hare wel daden, die sy my hebben bewesen. Daer na logeerde hijse, ende dede hen ghereetschap doen opt alder beste. Daer by gauen sy my te kennen, hoe grooten verlanghen dat sy hadden, om hen teghen die van Culua te slaen. Daerom soude ick my bedencken, wat ic met hen doen wilde, hoe dat oock die gene die sy met hen aengebracht hebbē des willens waren, ende in dier meyninge hier comen met den Spaengiaerden te sterue, oft die vyanden te slaen. Ouer dit seyde ick hen grootelijcken danck, eñ seyde, sy soudē hen te ruste leggen, ick soude seer haest haren wille volbrenghen.

Chichimecatecle groatmoedichept.

Cortesius treckt den crijchlieden teghē van Tascaltecal/diehē te hulpe quamen.

Die derthien Bergantinen worden tot Cortesio vā dien wt Tascaltecal ghebracht.

Na dien dese al van Tascaltecal, tot Tesaico drie oft vier daghen gherust hadden, die de dapperste waren tegen die mannen, die welcke inden seluen lande daer voor geacht werden, hebbe ic opgemaent, in volder rustinge oft wapene te syne, vijuentwintich reysighe, drie hondert voetknechten, vijftich voetboghen ende haken schutters, ende dede sesse cleyne veldstuckē toe rusten, eñ tooch wt der stadt, ontrent der negender vren des daechs, ende niemandt en wiste

Verheffinge dier vā Tascaltecal/eñ wat sy voorwapenen indē strijt bruyken.

Digitized by Google

waer wy henen wilden, het togen oock met my, die bouen ghemelde hooftlieden, by die dertich duyſent ſterck, met wel geordineerden veldtocht, na haren ghewoonheden eñ manieren, vier mijlen weechs vander ſtadt. Alſt nv auont was, vonden wy eenen hoope onſer vyanden, in deſen vielen wy ruyters ende ſloeghen haer in die vlucht. Die van Taſcaltecal als ſubtijle lieden, volchden ons ſeer fijn na te voete, ende herworchden vele onſere vyanden. Die ſelue nacht bleuen wy inden velde, tot allē valle bereet, ſy hielden ſeer goede wake. Ende des morghens vroech begonſten wy weder aen te trecken, eñ ick en liet my teghen nyemant mercken, werwaerts wt ick trecken wilde, om dier oorſaken wille, dat ick my te voren ſommighen wt Teſaico die met my togen vreeſde, dat ſy myne aencomſte dien van Mexico ende Temixtitan de wete deden, nochtans ick en betroude hen noch niet te wel. In dien quamen wy op een vlecke ghenoemt Xaltoca, eñ leyt middē in die zee. ontrent deſen vondē wy veel groote water grauen, eñ maecten den vleckē rontſom ſterck, daer mede die reyſighen niet en mochten daer binnen comen. Die vyande hieuen op een luyde gheroep, ſy worpen teghen ons cleyne ende corte Jauelynen ende ſtocken. Maer die voetknechten, hoe wel het hen ſeer hert wert, vielen ſy daer in, eñ iaechdēſe wt den vlecken, ende verbrandē den meeſten deel des vleckens, ende togen noch den ſelven auont ontrent een myle weechs, om aldaer te ruſten. Des morgens als dē dach aenbrack, trockē wy wederom voort, eñ quamen weder aen die vyanden. Sy begonſtē van verre te roepen, ſoo ſy inden crijch pleghen te doene. Deſe ſijn wonderlijc te hooren, wy iaechden hen terſtont na. Ende int nae iaghen, quamen wy in die groote ende luſtighe ſtadt Guanticlan, wy vondē haer bewoont, ende wy bleuen aldaer die ſelue nacht.

Corteſius geſchickelijcheyt/ die wijſe hy niemāt te kēnē en gaf ſijn voornemen.

Corteſius treect in die ſtadt Guāticlan.

Dat. xvij. Capittel / van

der ſtadt Acapuzalco Atacuba, van water grauen, van haerder inneminge ende ontſtekinge, van ſchermutſelen, van verachtinge, vanden aftocht Corteſij op Teſaico, hoe Corteſius den vyanden na iaecht, van inneminghe der vyanden leger, van ſtormen ende vander ſtilte der Spaengiaerden.

Als wy den anderen dach voorder vertrocken, ſijn wy in een ſtadt ghecomē, met name Tenainca, ſonder eenich beletſel, togē alſo ongelegert voort, tot eener ſtadt Acapuzalco ghenoemt, welcke gantſch midden in die zee leyt, wy en ruſteden in deſer ſtadt oock niet, want ick iaechde altijt voort, op die ſtadt Atacuba, die na by Temixtitan leyt. Als wy nv meer ten naeſten daer by waren, vonden wy ronts om veel water grauen, eñ ghewapende vyanden. Nae dien wy ende onſe ghetrouwe Indianen ſy ſagen, vielen wy onder haer. Renden hen die ſtadt af, ende verworchdē der ſommighe, die andere dreuen wy wt der ſtadt. In dien alſt auont was, en deden wy niet anders, dan ons logeren, in eene herberge die alſo wijt was, dat wijer voeghelijc al mochten incomen. Den anderē dach als die ſonne opginck begonſten die Indianen onſe medegenoten, die ſtadt te plonderen eñ te verbranden, ſonder onſe logemēt daer in wy lagen, eñ in dit ontſtekē gebruyc tē ſy ſulcke neerſtichz, dat ſy ooc den vierdē deel onſer logements verbranden, wt dier oorſaken, als wy van Temixtitan veriaecht af togē, herworchdē ons deſer ſtadt inwooners, midtſgaders dien van Temixtitan, veel goeder Spaengiaerden.

Die Spaengiaerdē reden die vyandē aē eñ ſloegen haer in die vlucht.

Wt wat oorſakē die Spaengiaerts Atacubāonſte ken hebbē.

Onder deſen ſeſſe dagen, welcke wy tot Atacuba lagē en is gheenē dach gheweeſt, daer aen wy niet met den vyanden geſlagē en hebben, ende cleyne ſchermutſelen ghedaen. Die hooftliedē wt Taſcaltecal midtsgaders haren crijchſghenoten, hadden veel campens met den Temixtitaneren, ſy ſloeghen dapper teghen malcanderen, die eene dreychde den anderen, deene verachte den anderen. Dwelc ſonder twijfel luſtich om ſiene was, in middeler tijt quamen om een groot getal der vianden, ſonder eenige ſchade der onſeren, want ſy wiſten die weghen eñ bruggē der ſtadt ſeer wel, hoe wel ſy ons ſtercke wederſtant deden wt harē ſtereten. Sy deden dickwils der ghelijcken, al oft ſy weeckē, daer mede wy in die ſtadt toghē, eñ ſy ſeyden, ſiet daer inne, verluſticht v daer inne. Somtijts ſpraken ſy, meynt ghy dat der ander Muteezuma voor oogen is, die v welbehagen, eñ willen na comen. In deſen quā ic eenmael tot eener bruggen, die ic gewonnen hadde, eñ als ſy op ghene ſyde der

Der Indi anerhooch moet in woorden teghen die Spaengiaerden.

brug-

brugghen waeren, liet ick den mijnen seggen, dat sy rusteden, dyer ghelijcken als sy mijne lose mercten, gauen sy den haerē een teeken stil te sijne, sy seydē tot hen, hoe dat sy so sot mochten sijn, dat sy hen wilden laten verderuen ende destruerē. Ende alsser ergens een voernemer der stadt voerhanden waere, soude hy hier toe tredē, want ick begeerde hem aen te spreken. Sy antwoorden, alle die ghene die ick voor my sie, waeren al heeren, daerom hadde ick yet aē te brenghen, soude ick dat seluen hen met malcanderen voor houden. Als ick hen op dit gheen antwoorde en gaf, begonsten sy menigerley verachtelijcke woorden te drijuen. Ende als eener vā ons hen voerwerp, sy moesten van hongher steruen, want wy sullen hen verbeyen, ende weeren, daer mede sy ghene prouande en moghen crigen, Antwoorden sy, Sy en behoefden des niet, meer so, sy hongherich worden, wouden sy ons Spaengiaerts, ende die wt Tascaltecal eten. Ende die wijsleick sonderlijck op die stadt Atacuba toe reysde, my voorgenomen hadde dat ick met dien wt Temixtitan handelde, ende vernam, wat sins ende voornemen sy teghen my waeren, ende doen ick niet wtrichten en conste, hoe lange ick daer vertoefde, besloet ick by my seluen, nae sesse dagē, weder op Tesaico toe te trecken, ende die bergantinē toe te rustē daer mede ick sy te water eñ te lande belegerde, dē seluē dach als wy vertrockē, quamen wy in een stadt om aldaer te rusten, genoempt Goaotitan, vander welcker ick bouen meldinge ghedaen hebbe, dese vyandē volchden ons altijt nae. Maer wy ruyters vielen dicwils onder hen, daeromme bleuē der sommige in dē loop, des anderē daechs als sy ons nv onsen wech voort trecken saghen, meynden sy dat het geschiede wt vresen, daer om maecten sy eenen hoope om ons nae te iaghen. Maer als ick dit ghewaer wert, hiet ick die voetknechten voor ane trecken, ende dat vijf reysighe ten lesten nae hem trocken. Ick bleef by den anderen twintich peerden, wtdien schiete ick sesse peerden af, om hen te verberghen, sesse aen eene plaetse, ende vijue schiete hy elders hen, ende ick versloech my ook met drije peerden. Eñ als die vianden voor by waeren, en meyndē, dat wy al met malcanderen voere henen togen, eñ hoorden roepen S. Jacob, sprongen sy voorts, eñ grepen die onsere van achter ane. Nae dien het ons tijdt dochte sprongen wy ook voorts, vielē mz lātsen onder haer, en volchdense opt platte velt nae, op twee mijlen wechs, dwelck seer lustich om siē was, veel vanden haeren werden achterhaelt eñ het worcht van ons eñ van onsen medegesellē Indianen. Indien verlietē sy ons, maer wy togen weder achterwaerts, ende quamen tot den onseren, eñ wy bleuē die selue nacht in eenen beroemden vlecken, Aculman genoempt, twee mijlen van Tesaico, vā daer vertrocken wy den anderen dach, ende quamē op dē middach in die stadt, aldaer werden wy seer schoon eñ vrolijck vandē landt hooftman Condisaluo diē ick daer hē geset hadde eñ anderen ontfangen, ende verblyden hen met allen seer van onser aencompste, want nae dien wy van hen waertē wtgetoghen, en hadden sy noch wordē noch wercken van ons gehoort, eñ wisten ook seer weinich, hoe het met ons stonde, hoe wel sy dat begeerende waerē. Den anderē dach na dyē wy daer hen quamē, begeerdē die heeren eñ hooftlieden aen my, ick soude hen vergeuē thuyswaert te trecken, endetogē van des wegē met mijnē willē in haer stadt gāts vrolijc, wāt sy voordēmz hē cene tamelijcke buete, den vyanden ontiaecht.

Na twee dagē als wy tot Tesaico aencomen waerē, hieldē my sommige legatē der heerē van Calco voere. Sy waerē vā haer heerē gesondē, van wegen deser voorsaeken, op dz sy my te kennē gauē, hoe die vā Mexico eñ Temixtitan sy aengrypē wilden eñ wtroeyen, van des wegē waere haer begeeren, dat ick hen bystant dede, gelijck te voeren ook waere gheschiet. Daerom gaf ick dē handel ouer Condisaluo vā Sandoual, dz hy daer hen toge met twintich peerdē eñ dryehondert voetknechten, eñ beual hem dat hy hē haeste, eñ alsoo haest als hy aenquame, soude hy hen als uwer Key. Maleenliedē, allē goeden willē bewysen, hen by standich sijn, als onserē goeden vrienden. Als hy nv daer henē was gecomē, vernam hy, dat haerer vele hen vergaert haddē wt Guaxocingo ende Guacachula. Nae dien sy dat haer geordineert hadden, toghen sy op Guastepeque toe, daer die wt Culua haer garnisoenen hadden, daer wt sy dyen van Calco seer groote schadē toe voechden

Cortesius begeert, spraeke met den Indianē te houden/ende sy vā haer hertneckichhept af te wenden.

Cortesius iaecht den vyādē na/ by twe mylen wechs.

Die hooftlieden van Tascaltecal trecken weder in haer landt midtsgaders haer volcke.

Digitized by Google

Die Indianē/toghē Cōdiſaluo tegē/in vyants maniere die ſloech hyeñ ghewā haré legher.

hertoghen oock der vyanden ſeer veel wt van eenen vlecke die onder wegen lach, als onſe getrouwe Indianen nv dat ghewaer werden, ende ghetroosteden hen des hoops der Spaengiaerden ende der reyſigen, vieſen ſy hoopwijs in haer, ende ghewonnen haer legher, ende bleuen die ſelue nacht in haren vlecke, na by Guaſtepeque. Den anderen dach als ſy op braken, ende ten naeſten op Guaſtepeque trocken, daer begonſten die inwooneren Culua, hen met den Spaengiaerden te ſlaen, maer die Miſſe was haeſt wt, ſy ſloegen haer terſtont in die vlucht, eñ dreuenſe met worgen ende ſteken haeſt wt den vlecken. Maer die reyſige bleuen, hare peerden te beſtellen ende te voeden. Als ſy nv geſlagē ongeruſt ware, quamen die vyanden tot in die ſtraten, daer in ſy haer logement hadden, riepen eñ worpē teghen hen ſteenen, ſtaken, ende pijlen. In dien ſo nemen die Spaengiaerden haer geweire, midtſgaders onſen getrouwē Indianen, grepen ſy ane, ende dreuen haer weder om op een nieu wt den vlecken, eñ iaechden hen na een mijle weechs; ende herworchden een goet getal der vyanden. Nochtans quamen ſy die ſelue nacht, maer ſeer moede, tot

Die lantwoechtreet henē om te ſtormē een welbewaer de vlecke.

den ghemelden vlecken Guaſtepeque, al daer ſijn ſy twee dagen ſtille gelegen. Tot deſer tijt vernam die lantvoecht, dat inden vlecken Acapichtla hen te ſamen ghedaen hadden veel onſere vianden. Daerom nam hy voor hem daer henen te trecken, eñ verſoecken, oft ſy hen willichlije wilden opgeuē eñ vrede aen nemen. Deſe vlecke was ſeer wel gheſterct, eñ op eē hoochde gebout, daer hen vandē reyſigen geē ſchade toe geuoecht en mocht werdē. Als nv die Spaengiaerts daer henē comen warē, daer ſloegē hen die vyandē onuerſiens met hen, eñ worpē van der hoochde ſteenen nederwaerts, ende hoewel onſe vrienden vele by dē lantuoecht waren, beſagen, eñ mercten die ſtercten hier eñ daer, en dorſten nochtans ſy die vyandē niet aen grijpen. Maer na dien dit die lātuoecht

Die Spaegiaerdē nemē voorhē te ſteruen/ oft te winnen.

ſelue midtſgaders den Spaengiaerden beſichticht hadde, beſlotē ſy by hen eēdrachtelijckē te ſteruen, oft die hoochte des vleckēs te gewinnen, begonſten alſo met aenroepinghe S. Jacobs den berch op te ſtormē. Eñ Godt die almachtighe deylde hen ſoo veel crachtē mede, dat ſy hoe wel hen die vyanden treffelijck wederſtonden, eñ ſy beſchadichden, die daer op guamē, maer veel worden gewont. Als hen onſe ghetrouwe Indianen na iaechden, ende die vyandē merckten, dat ſy dat veldt op den rugghe hadden behouden, is een ſulck ſlaen ende worghen vanden Spaengiaerden geweeſt, ende dier die hen ſelucn van bouen af ſtorteden, alſo dat ſo die ghene die daer by ſijn ghewеeſt, voor een waerheyt ſegghen, dat het wāter dat om den vlecken liep, gantſch root vanden bloede der verworchden gheweeſt is. Men heeft langhe vertoeuen moeten, tot dattet wederom goet is gheweeſt te drincken, want die wijle het ſeer heet was, behoefden ſy veel waters. In dien maecte hy een eynde daer af, ende liet deſe twee vlecken voortane in ruſten, nae dien hy haer in redelijcker maten gheſtraft hadde, die wijle ſy ghеenen vrede en wilden aen nemen. Daer nae trocke die lantuoecht met al den volcke op Teſaico toe, uwer Keyſer. Ma. ſal eyndelijck gheloouen dat dit eene voortreffelijcke victorie is, inden welcken dye Spaergiaerden haer gantſch vermoghen bewеſen hebben.

Die Spaegiaerts treckē wederōm/vie tozioser hāt op Teſaico toe.

Dat. xviij. Capittel van

Condiſaluo, van gheuanghenen, Aertellerije, van goede bootſchappē wt Vera Cruces der ſtadt, vander goewillicheyt Corteſij die wijle hy die ouerſten tot Temixtitan vā vredes wegen te ſamen eyſchte, van afconterfeytinghe ſommigher vlecken, ſo teghen die vrienden Corteſij togen, ende van ſommighen ſchenckinghen.

Als dien nv die wt Mexico ende Temixtitan vernamen, dat hen vandē Spaengiaerden eñ die wt Taſcaltecal groote ſchade waer geſchiet, beſloten ſy by hen, eenen grooten hoope te maken, dē ſelue midtſgaders ſommige hooftlieden tegē haer te ſchicken, als dit die inwooners van Calco hadden gehoort, hielden ſy my ſulcx voor, met grooter ende neerſtelijcker bedē, dat ic hen op alder haeſtichſte hulpe ſchicte van dies wegen ſchicte ic Condiſaluum dē lantshooftman met ſommigen voetuolck ende reyſighen. Maer als hy daer henen quam, hadden die vyanden wt Culua, ende die inwooners wt Calco, alreede een ſtroyken met malcanderen ghedorſchen, ende wt ſchickinghe Gods begaeft hem, dat onſe vien-

Condiſaluus van Sādoual wert gheſchickt dien wt Calco/ byſtant te doen.

se vrienden wt Calco dat veldt behielden, eñ deden den vyanden seer groote schade, herwrochdender veel, ende namen haerder veertich gheuanghen, onder desen was een hooftman van Mexico, eñ twee ander vermaerde mannen, dese alle gauen hen op Condisaluo den landtshooftman, om voor my te brenghen. Dier sommighe schicte hy tot my, die sommighe behielt hy by hem, want hy bleef by dien van Calco, om hen bystandich te syne, in eenen vlecke aen der frontierē vā Mexico. Maer na dīe dat hy sach, dat die niet vā node en ware, keerde hy weder op Tesaico toe, ende bracht met hem die andere geuangenē, die hy by hem behouden hadde. In middeler tijdt hebben wy veel cleyne schermutselen ghedaen, ende veel aenloops van dien van Culua ghehadt, maer om sulcx alles te vertellen int langhe, laet ickt op dit mael aen staen.

Condisaluus treckt weder om tot Cortesio mz̄ sommige geuāgenen.

Als nv die strate van Veræ Crucis tot deser stadt seker was, ende gesuyuert, consten sonder eenige schade wt der bouen gemelder stadt hier ende ghinder passeeren, sy hoorden daghelijcx van ons nieuwe tijdinghe, desghelijcken oock wy van hen, dwelc te voren niet geschien en conste. Sy schickte my op een tijt toe, by eenen bode, sommige voetboghen, haken, ende poeder, daer af wy seer verblijden, ende gelijc daer op, na twee daghen lieten sy my ontbieden, datter waren drie schepen aen hare haue, ne aen gheuaren, met veel crijchslieden ende peerden, dese wilden sy my met den eersten toe schicken, ende die wijle wy so grooten ghebreck hulpe hadden, so gheloofden wy, dese schepen waren ons te goede vandē almachtighen Godt toe ghesonden.

Cortesius ruymt die stratē daer mede sy seker waren.

Ick keerde daer by alle mogelijcke neerstichevt voort, daer mede ic die inwoonders tot Temixtitan mochte tot onser vrientscap brengen, eens deels, dat ickse wt hare verdienste niet verderuen en moeste, voor het ander, daer mede wy oock ten lesten der grooter moeyten ende arbeyt ontslaghen worden, ende sonderlinge die wijle ic mercte, dat dit uwer Key. Ma. seer voorderlijck ende profijtelijc ware, sulcx te vercrijghen, also dickwils als ick eenen van haren inwooners hadde, schickte ick hem wederom thuys, om hen daer door te waerschouwen, ende te kennen geuen, dat sy hen willichlijc wilden ouergeuē. Eñ op den H. Dynsdach des duysent vijfhondert ende eenētwintich sten iaers, liet ick te samen beroepen dye ouersten tot Temixtitan om voor my te cōpareren, soo die wt Calco hadden corts te voren gheuanghen, ende hielt hen voor, ofter yemant wt hen in die stadt wilde gaen, ende haren heeren in mynen name aensprecken, ende haer bidden, dat sy voortaen teghen my gheenen crijch aen en nemen, sonder hen uwer Key. M. goetwillijc ouergheuen, als vrome leenlieden, soo sy te voren gedaen hadden, want myne begheerte daer henen niet en stont, om haer te verderuen, sonder haer voor goede vriendē te houden. Ende hoe wel sy niet gheerne daer henen en toghen, want sy vreesden, soo sy dese bootschap voortbrochten mochten sy daer ouer om ghebracht werden. Nochtans verwillichden haerder twee daer henen te trecken, eñ die bootschap te doē. Sy begeerden brieuen aen my, hoe wel sy niet en verstōdē, wat daerin werde begrepē, so wistē sy nochtans, dat so sy met den brieuen daer henen comen, dat hen geloue soude ghegeuē worden. Daerō schicte ic met hen dolmetschen, om hen dē brief wt te legghen, ende daer by hen ooc dit (so ick hen mondelinghe beual) voor te houdē. Indien reysdē sy wech, ic gaf hen ooc toe vijf peerdē om haer te geleydē.

Cortesius sendt twee geuāgenē Temixtitaner in hare stadt / ō sijn begeeren al daer aēte bzēgē

Cortesio wort te kē nengegeuē hoe dz die wt Culua tegē die vā Calco op waren.

Aen den heyligē auont des paesdaechs, gauē my die inwooners eñ hare bontgenoten onser vrienden te kennen, hoe hen die van Mexico weder toe rusteden eñ op die beenē waren. Sy wijsden my op eenē wittē doeck afgheconterfeyt, alle die vlecken, die tegen hen togen, ende die wegen welcke sy reysden, begeerden van dies wegē van my, opt onderdanichste bystant, ick gheloofde hen, dat binnen sesse dagē wilde ic hen hulpe schicken, maer waert sake, dat sy noot soudē moetē lijden, soudē sy my dat by goeder tijdt laten weten, daer mede ick hen terstont mochte bystant doen. Den derdē dach na Paesschē quamē sy wederom, eñ begeerden terstont hulpe, want die vyanden warē alreede voorhanden, ic gheloofde hen, eñ ic wilde hen in eygender persoone te hulpe comē, van des wegē gaf ic beuel, dat sy hen rusten eñ ghereet maken souden, xxv. peerden ende driehondert voetknechten.

Die Indi auē vāCalco begeerdē vā Cortesio hulpe tegē die hee ren wt Temixtitan.

Op den donderdach sijn tot Tesaico aē comē, sommige legatē der landen, eñ gauen

Cortesius begeert dat hen die Temixtitaner ouergeuen wildē / eñ sy hen niet en lietē verderuen.

te kennen, ſy waren te dier oorſake gecomē, om hen uwer Key. Ma. ouer te geuen als leenlieden, ende hen tegen ons verplichten met vrientſchappē, die wijle ſy noyt eenigē Spaengiaert ombracht en hadden, ende noyt teghen uwe Key. Maieſt. opgheſtaen en hadden, ſy brachten met hen ſydene cleederen, daer mede ſy my begaefden. Ick bedancte my teghen hen, eñ ſeyde hen toe, ſoo ſy oprechte eñ ghetrouwe leenlieden ſoudē ſijn, ſo wilde ick haer wel houdē, eñ tractееrē. Eñ ſy togē alſo mz vruechdē daer henē.

Dat xviiij. Capittel/ vāde wttocht Corteſij, van ſijnder neerſticheydt ende gheſchickelicheyt, hoe hy mochte Temixtitan belegheren, wttocht Corteſij teghen die vyanden. Die Indianen ſchieten wt ſlingheren ende andere inſtrumenten, van ſtorminghe eens hooghen berchs, van ſchermutſelen, ende van ouergheuinge der Indianers.

Corteſius treckt den heeren tot Calto te hulpe.

OP den vrydach daer na dē vijfſten Aprilis des bouen gemelden xxj. iaers des minderen ghetals, tooch ick van Teſaico wt, met dertich peerden, eñ CCC. voetknechten, ouer die ſette ic Cōdiſaluum tot eenen ouerſte, eñ met my toghen wt, by twintich duyſent inwooners der ſtadt Teſaico, eñ reyſden in volcomender ordinantien na eenen vlecke toe, ghenoemt Tamanalco der prouintien Calco, om ouer nacht daer te ligghen. In deſen vlecken werden wy ſeer wel ontfanghen, ende wel gheherbercht. Aldaer vander tijt aen, als die van Calco vrientſchap met ons hadden ghemaect, hadden ſy altijt knechten in garniſoen by hen, wāt het is een ſeer wel bewaer de plaetſe, eñ op den frontierē, der lātſchap Culue. Den anderē dach ſijn wy te Calco aencomen ontrent dē negē vren, wy en hebben aldaer niet lange getoeft, dan alleenlijc die heere aengeſproken, eñ hem myne meyninge eñ voornemen voorgehouden, dat ic wilde een mael die zee omme trecken. Ick dachte daer by, die wijle dat die Bergantinen gereet waren, ende den dach ſeer nae voorby, hoe icſe op die zee mochte ordinerē. Na dien ick my nv met den heeren vā Calco beſproken hadde, ſijn wy ontrent veſpertijt op ghewerſt, ende quamen tot eenē van haren vlecken, aldaer hadden ſy by de veertich duyſent verbondene knechten tot ons ghedaen, eñ wy bleuen die ſelue nacht indē vlecken. Ende als die inwooners des ghemelden vleckens my te kennen gauen, dat die wt Culua inden platten velde hielden, ſo geboot ick, dat des morgens vroech voor der ſonnen ſchijn, alle tvolck gewapent, eñ in voller ruſtinge ware. Na dien wy den anderen dach miſſe hadden gehoort, begonſtē wy op te breken, ick tooch inden voortocht met twintich peerden, eñ in dachtergaerde bleuen thien peerden, eñ trocken alſo voort ouer een groote hoochde. Na middach quamen wy weder aen eenen hooghen berch, ende int opperſte des berchs, was eene ſeer groote menichte wijfs ende kinderen, ende neuen hen op beyde ſyden, ſeer vele ende gewapende ende gheruſte knechten, ſy begonſten van ſtonden aen te roepen, maeckten veel rooy, eñ worpen teghen ons met ſlingheren veel ſteenen, ſy worpen cleyne Jauelynen ſtaken, eñ pijlen, alſo dat wy groote ſchade hadde moeten ontfangen, wanneer ſy ons van by haddē aengegrepen. Eñ hoe wel wy hadden gheſien, dat ſy onſer inden velde niet en dorſtē verwachtē, ſo docht my het ſoude ons qualijck wt gheleyt worden, voorder voort te varen, hoe wel wy eenen anderen wech voor ons hadden, eer wy die vyanden beſchadichdē. Eñ daer mede die onſere verplichte goede vrienden niet en meynden, dat wy haer lieten aen te grijpen wt traecheyt, beſach ick den berch. Deſer ſterckte hem wte by eender mijlen weechs, ende van natueren alſoo bewaert ende hooghe, dat hem menighen dochte, het ware eene ſotheyt, die hem vermeten ſoude daer op te comen ende dyen inne nemen, hoe wel dat ick hen conde belegheeren ſoo hert ende ſoo langhe, tot dat ſy hen moeſten opgheuen. So en conſte ick my nochtans niet onthoudē, eñ ick moeſte hem dan inne nemen, van dies weghen nam ick voor my, hem tot drie plaetſen te beſtrijden, die ick wel beſichticht ende waer ghenomen hadde. Ende ic beual Chriſtophoro Corral, een vaendragher onder tſeſtich knechten, die welcke altijt by was, dat hy met ſynen vendelen in die vyanden viel, ende op die hoochde des berchs clomme. Daer neuen ooch ſommige voetbogen ende haken ſchutters, dat ſy hen onuerſaecht na volchden, eñ gaf ooch beuel Joanni Rodriguetz van

Corteſius neerſtichz hoe hy Temixtitā belegheren mochte.

Corteſius treet tegen die vyādē.

Corteſius nēt voor hem eenen hooghen berch met dē Spaengiaerdē te beclimmē.

van Villa forti, eñ Francisco Verdugo dē amptlieden, dat sy met haeren mede ghenoten ende sommighen boghen schutters, malcanderen naeclommen, Petro Dircio ende Andree van Montaraz den amptlieden, dat sy den berch ghelijckerwijs tot eenner anderen plaetsen aengrepen, met weynigen voetboghen ende haeken schutters. Als sy dat ghluyt ende slach vanden haeken hoorden, besloten sy eendrachtelijck, sy wilden daer blijuen ofte die victorie geeryghen, sy liepen dien ouer al ane, ende dronghen den vyanden twee ommegangen des berchs af, ende en mochten daer nae niet voorder daer op comen, dan si en consten hen noch met handē noch met voetē meer behelpen, vander rouwicheyt ende hoochde des ghemelden bergs. Sy worpen oock soo veel steenen teghen ons af ende hoe wel sy verulelen, deden sy noch grooten schaden. Die vyanden weirden hen soo dapper, dat sy ons twee Spaengiaerdē herworchden, ende meer dan twintich quetsten, ende wy en consten in ghenen weghe den berch innemen. Als ick nv sach dattet ommoghelijck was, bouen den aerbeyt die wy ghedaen hadden, den berch te gewinnen, ende meer te doene, daer neuen oock dat hen die vyanden stercten, maende ick die amptlieden af te treecken, ende als wy af toghen, grepen wy die ghene ane, die in den plattē velde hielden, wondeden ende herworchden sy, desen slach duerde langher dan anderhalf vre lanck. Na dien dat ons te vele vyanden aengrepen, soo woorden die reysighen ghescheurt, ende als sy hen weder by een vonden ende ghehoopt, wert ick van hen ghewaer, hoe dat sy eene myle wechs van deser plaetsen comen waerē, daer had den sy eenen anderen berch ghesien ghelijcker wijs met volck beset, noch en was hy niet soo hooghe, ende beneden opt platte velt waerē rontsomme vleckē. Twee stucken hadden wy daer ghenieten mogen, die welcke ons daer afgingen. Eerstelijck des waters, voor dander, die wijle dien berch nyet soo hooghe en was, hadden sy des te min connen wederstaen. Maer alsser ghen hoope en was den vyanden nyet af te winnē, ende haer sonder perijkel nyet en mochten ouerweldighen, hebben wy met grooter droofheyt afgetogen, ende quamen in een anderen vleeken, om te rusten, by der voregemelden berch, daer en leden wy niet weynich, want wy en consten gheen water ghecrijgen, voor ons ende den perden, wy bleuen aldaer den seluen nacht, ende wy hoorden den gantsen nacht, dat gheschal der trommelen, trompetten, ende dat gheroep der vianden. Alst dach woort, besichtichde ick midtsgaders sommighen amptlieden, die hoochde des steenachtighen berchs, eñ en dochte my niet veel nederer te syne, dā den eersten, desen hadde tamelijcken steyle afgangen ende crochten, noch dat mē mocht te daer op comen, In dese waeren gheordineert sommighe gheoeffende ende gheschicte Indianen, om den acntocht te weren. Indien nam ick ende die hooftlieden, oock andere Edellieden onse schilden, wy quamen so verre te voete, want wy hadden die peerden eene myle weechs te drenken ghesickt, dat wy costen die ghelegentheyt des berchs besichtighen, ende aen welcker plaetsen wy hem mochten stormen, die andere hoe wel hen dit te doene seer weynich beuolen was, sloghen sy op ons toe. Soo haest als wy den berch af quamen, meynden die ghene, die den voorberch beschudden souden, ick wilde sy inde middele aengrijpen, van dies weghen verlieten sy dese plaetsen, omme den haeren te hulpe comē. Maer als ick haer ordinantie ghescheurt sach, daehte ick, Soo ic die twee voorbergē ofte crochten mocchte ghewinnen, soo conste ick hen veel schaden ghedoen. Indyen maecte ick, den eenen hooftman, dat hy op stilleste met synen volke den eenen, te weten den hoochsten opwaerts trocke ende innaeme, dien sy ombeset lieten, ende ick midtsgaders den anderen toech den berch nae daer die viandē ten dicksten stonden, ende het gheuiel godt, dat wy eenen van dyen voorberghen ghewonnen, ende wy legeerden ons in soo hoogen plaetse, die seer ane soo hoghe was, als den ghenen daer op sy sloegē. Om desen te winnen met ghewelt, dachten wy, dattet on moghelijck waere, ende sonder groot perijckel, die een hooftman hadde al reede sin vendele int opperste vanden berghe gestelt, van desen begonste hy in die vyanden te schieten met voetboeghen ende met haeken. Als sy des schadens ghewaer woorden die sy leeden, ende bedachten, hoe het hen voortaene vergaen mochte. Bewillichden sy, sy wilden hen op

Als die Spaengiaerdē dat geluit der haekē hoorden, soo begonsten sy den berch aen alle cāten te stormen.

Die Indianen herworghen twee Spaengiaerden, ende en cōnen den berch niet gewinnē.

Coztesius veruolcht ende slaet die Indianen.

In dit gewesten is gebreck van water.

Vel gheruste Indianen waren op desen berch, om onsdē acntocht te weren.

Coztesius geschicke lichept oñ den berch te stormē.

Digitized by Google

Die Indianen gauē hen op ende warpē haer wapē re ewech van hen.

geuen, eñ warpen haer wapenen van hen. Het was vore ende nae myne meyninghe hen te bewiſen, dat ick ſy niet en wilde beſchadighen. hoe wel dat ſy genoech te ſtraffen waeren, ſonderlijck dat ſy uwer Key. Ma. leenlieden ſyn wilden, dit is alſulcks een gheſchiet volck, dat ſy des gants wel verſtonden. Daerom dede ick mijn volck aftrecken, ende dat ſijſe niet voorder en beſchadichden, Nae dien ſy tot my quamen, om met my ſprake te houden, ontfinck ick ſy gantz vrolijck, ende als ſy ſarghen, dat wy ſoo vriendelijck met hen handelden, gauen ſy dat den ghenen die hen op den anderen berch gheleeghert hadden te kennen, deſe oft ſy ghelijck wel victorie bleuen hebben, gauen ſy hen noch oppe uwer Key. Ma. tot leenlieden, ſy traden tot my, ende begheerden vergheuinghe haer voorgaender miſhandelinghen, Inden vleckē by deſen berch bleuen wy twee daghen, nae dien liet ick die ghewonde knechten tot Teſaico gheleyden.

Dat vijfentwintichſte Capittel, van der heerlijcker ſtadt Guaſtepeque, Van eenen ſchoonen bogaert, die vier mijlen wechs lanc ende breet is, van ſcharmutſelen, Van brandē, van eener ſtarcker vlecken Coadinabaced. Van opgheuinge eens landeheeren, van grooten dorſt, van ſtarckmakinghen, van inneminghe eenes ſtarcken walles, van ſcharmutſelen, ende van ſchipuaerden der Indianer, teghen Corteſium.

Als wy van daer vertrockē, ſijn wy ontrēt thien vrē des dachs in die ſtadt Guaſtepeque comen, van welcker ick bouen gemeelt hebbe, ende woorden al by een andergeherbercht in eener huyſinghe, die in eenen luſthof oft bogaert haers landtheeren ſtont, deſen is nae mijnen duncken den grootſten ende ſchoonſten onder allen ſoo oyt gheweeſt ſyn, hy was vier mijlen lanck ende breet, daer deur loopt eenen ſchoonen claeren ſtroom, ende van eener plaetſen aen der andere op twee voetboghen ſchoten verre, ſtaen huyſen, met haeren cleynen luſthouen ende met menigherley vruchtbaere boomen. Cruydekens, ende welriekende bloemen, het is voorwaer luſtich om ſiene, ſulckes ſchoonen hoefs heerlicheden, ende luſtich weſen, wy bleuen aldaer den ſelven dach ende die inwooners deden ons alle eere nae haere moghelijcker neerſticheyt des anderen daechs vertrocken wy, ende quamen ontrent acht vren in den grooten vlecken Jantepeque, in deſen verwachteden die vianden onſer, maer als wy daer henen comen waeren, dochte ons, dat die vyanden wilden vredelijck met ons handelen. Dit gheſchiede wt vreeſen, oft dat ſy ons verſchaelcten, in dien ghauen ſy die vlucht die eener hier der ander daer henen, ende verlieten den vleckē. Ick en bleef niet langhe daer in, ſonderick iaechde hen nae twee mijlen wechs, met dertich peerden, ſoo verre, tot dat wijſe omringhelden in eene andere vlecke Gilutepeque ghenoempt, aldaer quetſten ende herworchden wy haer vele, daer in vonden wy die inwooneren ghants ongheruſte. Want wy quamen aen ſy, eer haer beſpieders weder quamen, dier ſommighe geſtoruen waeren, wy vinghen oock veel wijuen ende kinderen, die andere ghauen die vlucht. In deſen vlecken vertoech ick twee daghen, meijnende dat haer heere werde comē ende hem uwer Keyſerlijcker Maieſtaeyt opgheuē. Maer als hy voer mijn wech treecken niet comē en was dede ick taen ſteken. Maer eer ick af toech quamen voor my ſommighe wt eenen anderen vlecken met naemen. Jactepeque, ſy begheerden onderdanichlijck dat ick hen ghenaedelijck verghaue, ſy wilden ghants gherne uwer Key. Ma. leenlieden ſijn, van dies wegen, ontfinck ic ſy ghants vriendelijck, want ſy waeren tamelijck geſtraft woorden.

Die Indianen vlieden wt iae tepeque/eñ Corteſius noempt ſy inne.

Den ſelven dach quam ick voor een ſeer wel verwaerde vlecken die hiet, Coadinabaced, daer in waeren veel ſtrijdt baere mannen, deſe was ſeer ſtarck ende wel bewaert van hoeuelen, ende cromme ommeganghen, ende hole weghen, dier ſommighe thien mannen diepe waeren, van dies weghen en conſten die reyſighen nergens toe trecken, dan aen twee plaetſen, welcke wy op datmael niet en wiſten. Maer daer mede wy mochtē tot deſe plaetſe comen, moeſte ick anderhalf myle om trecken. Wy hadden ooc ouer eene brugge tot hen mogen trecken, maer ſy hadden ſe afgheworpen, ende ſy laghen ſoo hooge

ende

ende ſeker, alſoo dat, wanneer onſer noch thien mael ſoo vele waeren geweeſt, ſoo en hadden ſy onſer niet geacht, Als wy nv na daer by quamen, ſchoten ſy teghen ons veel pylen, worpen ſteenē, ende lichte Jauelijnē van bouen af. In deſen ſtrijdt, ſpringt een Indianer wt Taſcaltecal tot eener onghe uoegeliker ende onbequamer plaetſen daer ouere, ſonder der vianden weten. Nae dien die Indianen hem hadden gheſien, gheloofden ſy, dat die Spaengiaerdē alle waeren daer ouer comē, daerom vloden ſy heymelijck daer van, maer die voerghemelde Indianer ende viere mijnen goeden vrienden volchden hen haeſtelijcken nae, daer nae twee andere hooflieden, als ſy ſagen, dat die Indianer was ouer comen, toghen ſi hem nae, ende quamen ooc deure. Maer ick mochte deſe plaetſe metten peerden tot aen den berch, daer mede ick mochte eenen inghanck van den vlecken, indien ſchoten die vyanden voort ende voort onder ons met pylen, ende met flitſcen, want tuſſchen ons ende den vyanden, en was maer eenen crommen inganck ende holen wech ghelijc eenen grauen, ende als ſy ſoo begheerlijck waeren onder ons te ſchieten, dat ſy oock die vijue ſpaenſche peerden niet gheſien en hadden, vielen ſy achter in die vyanden eñ quetſeden ſy tamelijcken, Als ſi die vyandē ſoo ouerſienlijck hadden aengheghreepen, ende dat ſy niet en dachten, dat hen mocht achterrugge ſchadē geſchien, dan ſy en wiſten noch niet, dat haer medeghеſellen, die wacke aen den weghe hadden verlaeten, daer deur die Indianen midtſgaders den Spaengiaerden gheloghen waeren, verwonderdet hen, ende hen was dat hertte al ſoo ouerualle, dat ſy hen niet meer en dorſten weyren, wt hen warden ſommige van den Spaengiaerdē omgebracht, Na dyen ſy nv die waerheyt voor ooghen ſagen, gaſuen ſy die vlucht, daer vielen die onſere in haeren vlecken, ſtaken ſy ane, ende die viā den vloden alle daer van den berchtoe, hoe wel haer vele in die vlucht herwocht woorden, daer toe die reijſighe deurſtakender vele. Nae dien wy nv den ingane tot den vlecken, ontrent den middach hadden gheuonden, hebben wy ons gheleghert in een huys dwelck in eenen luſthof lach, want die vlecke was alreede ſchoon verbrant, ontrent dē auont ſpade, gedacht haer heere, midtſgaders ſommighen voernempſten, deſes vleckens, die wyle ſy hen niet en hadden moegen voor ons verweren ende verſckeren, eñ daer by ſorchden, wy mochten den berch op comen, ende ſy te herworghen, wilden ſy hē uwer Key. Ma. op gheuen ende leenlieden werden, daer vore nam ick ſy op, ſy gheloefden my oock voortane onſere goede vrienden te ſyne, die Indianen ende ander meer welcke nae ontſteken des vleckens en plōderinghe, hen eerſt aen uwe Key. Ma. hadden op ghegeuen, keerden ſy deſe oorſaecke vore, daeromme ſy hen ſoe ſpade, in onſere vrientſchap hadden begheuen, ſy meynden ende gheloofden, dat ſy haer miſhandelinghe haluer geſtraft ſouden worden, ſoo ſy voert eerſte ſchaden hadden geleden, maer ſoo ſy dit ouer hen hadden ghenomen, en ſouden wy ſy voortane niet meer achten.

Die heere deſer Colonien quā om hem uwer Key Ma. op te geuen.

Deſen nacht ſliepen wy aldaer, den volgenden dach togen wy onſeren wech voort deur dlandt ende ledige dorpen ſonder water, deur welcke wy reyſden met grooter moeyten ende aerbeyt ſonderlinghe ouer die hoochde des berchs met grooten dorſt, alſoo dat daer op veel Indianen die met ons waeren, van dorſte ſtorven, ſeſſe mylen van deſen vlecken ruſten wy die nacht in eener anderen wooningē, als nv den dach aenbrack, ende vertrocken, quamen wy int aenſchouwen der ſeer ſchoonen ſtadt Sichimilco, welcke leet in die zee des ſueten waters, ende die wyle deſer ſtadt inwooners, onſere toecompſt langhe te voren wiſten, hadden ſy veel wallen ende grauen gemaect, ende aen allen eenen inganck tot die ſtadt, die bruggen afghеworpē, ſy leet drije oft ontrent vier mylen van Temixtitan, daer in waer en vele dapper mannen die ſy by hen beſloten hadden, dat ſy wilden die ſtadt behouden, ofte daer ouer ſterue ende omme comen.

Die Indianen ſuleken dorſt/ dat haer ſommige daer af ſtorue.

Die Spaengiaerts gewinne dē vlecken en de ſteken hen ane.

Als ick nv daer henen quā, eñ die knechten in der oordene gheſtelt hadde, ſtont ick af ende ghinck te voete met ſommighen voetknechten ende quam tot eenen walle, dien ſy opgheuoert hadden, achter deſen lach eenen grooten hoop viandē verborgē. Als wy hem begonſten te ſtormē (want die boghen ende haecken ſchutters) deden hem grooten ſchaden met haer roeren, ſy verlieten hem, die Spaengiaerts vielen int water, daer nae ghecregen ſy dit landt, Ende

Cortes ſiet grijpt een welbewanden wal aen ende gewint hē midtſgaders der ſtadt.

nae

nae dyen wy ontrent eene halue vre met hē ſloeghen, ghewonnen wy den beſten deel der ſtadt, die vyanden weken te rugghe, ſet treden op haer zillen, ende balcheden hen ſoo langhe met ons, tot dat den nacht aen quam. Sommighe begherden vrede, maer die ſommighe, en hielden daer om niet op te ſlaen, ſy verwillichden hen dicwils vrede te maken, ende en bleuen noch niet daer op. Eyndelick werden wy alſoo van hen bedroghen, ende deden dit wt dyer oorſaeken, daer mede ſy hen mochten, met deſen ſchijn op houden, ende ſoo langhe behelpen, tot dat hen die van Mexico ende Temixtitan eenen byſtant ende hulpe ſcieten. Den ſeluen dach herwoorchde ſy twee Spaengiaerden, die op den roof hen vanden heelen hoopen af ghetoghen hadden. Sy waeren in grooter vreeſen, anxt, ende noot, ende en hadden van niemants geene hulpe. Ten leſten ghedachten die vyanden, op manieren ſy mochten by brenghen, daer mede dat onſer geener leuende wt der ſtadt en quame. Ende maecten eenen groten hoopen, ende naemen voor hen, ons aen te grypen ter ſelver plaetſen, daer wy inne waeren getoghen, Als wijſe saeghen aencomen, verwonderden wy ons met allen ſeere, van haer dapperheyt ende ſubtilheyt. Indien viel ick met ſeſſe wel geruſtē peerden in ſy, ſy ontſetteden hen van dat Raeſen ende getier der peerden, alſoo, dat ſy die vlucht gauen. Wy iaechden hen na ſeer dapper buyten der ſtadt ende herwoorch dē haerer vele, hoe wel wy in grotē perijkel waeren, want die wyle dat ſy hen ſoo ridderlijck weerdē, onderſtonden hen haerer vele met ghewapender handt, onſere reyſighen te verwachten, met ſweerden ende ſchilden. Indien als wy hen nae iaechden, ende nv midden onder hen waeren viel mijn peert van moedtheyt onder my ter aerdē. Als dit die vyanden ſaghen, dat ick te voete was, ſtelden hen haer ſommighe teghen my, teghen dien werde ick my met eener lantſen. Maer indien ſulcx eener wt Taſcalteeal (die my wel bekent was) ſach, dat ick met grooten perijckel omringt was, liep hy haeſtelijck tot my, om my byſtant tedoene, dies haluen richteden wy beyde dat peert weder oppe. Als wy nv in ſulcken perijckel ſtonden, ſloeghen die Spaengiaerden hier toe alſoo dapper, dat die vyanden af ſtaen, ende die vlucht gheuen moeſten. Daer nae, die wyle wy ſeer moede waeren, toech ick midtſgaders den reyſighen wederom in die ſtadt. Maer te voren hoe wel dat die nacht met ghewelt aen viel, ende dat wy ons nv meer ter ruſten legghen ſouden, dede ick alle afgheworpene brugghen, daer onder dat water liep, met ſteenen ende clot ten toe richten, daer mede die reyſighen mochten bequamelijck in die ſtadt comen, ende weder daer wt trecken, ſonder moeyte arbeyt ende perijckel. Ick en ben oock niet van daer comen, tot dat deſen wech ſeer wel weder ghemaect was, wy hielden ſeer goede waeke die ſelue nacht.

Cortesius doet die brugghen weder maken met alder neerſtichevt.

Als die inwooners van Mexico ende Temixtitan den anderen dach vernaemē, dat ick in die ſtadt Sichimilco waere, daer beſloten ſy ons te lande ende te watere te omringhen, want ſy meynden, wy en conſten hen niet ontcomē. Indien clam ick op eenen thoren, die haeren goden ghewijdt was, daer mede ick ſien moechte, in wat oordinantie dat ſy trocken, ende tot wat plaetſen ſy ons aengrijpen mochten, op dat ick dat verweeren mochte. Nae dyen ick nv alle dinghen gheordineert had de, daer quam aengheuaren te watere, eenen grooten hoop zillen, by de twee duyſent daer op ſaten ontrent tweelf duyſent mannen. Maer te lande quam eene ſulcke menichte ane, dat ſy dat gantſe veldt bedecten, haer hooflieden die voor ane toghen, droeghen ſpaenſche ſweerden in haeren handen, ſy riepen vore ende nae Mexico, Mexico, Temixtitan, Temixtitan, ſy taſten ons ane met menigherley ghekijf, ende ſy dreychden ons, ſy wilden ons met onſen eyghenen ghewceren (die ſy ons afgheiaecht hadden tot Temixtitan) herworghen.

Die Indianen verſloegē twe Spaengiaerden, die op den roof vanden hoope getoghen waeren.

Een groot getal die Indianer grepē die Spaengiaerdē aen.

Corteſius was in groot perijkel ſyns leuens.

Dat ſeſentwintichſte Capittel, vant beuel Corteſij op wat manieren dat die vyanden aen te grijpen waren, van Scharmutſelen, Aftoch Corteſij, vander ſeer ſchoonen ſtadt Sichimilco, ende van anderen ſteeden, van ſtormen, van verſtckinghe ſommiger peerden, vanden legae tē der inwoonerē wt Chimanta, van eenen ſendbrief.

Als

ALs ick nv elcken hooftman te kennen ghegheurn hadde, op wat plaetsen dat hy staen soude, ende die wijle te lande die meeste vyanden aenquamen, greep ick sy anomet twintich peerden, ende vijfhondert Tascaltecaler, wy deyldē ons in drije deelen, ende gaf hen beuel, nae dien sy hen met malcanderen geslaghen haddē, dat sy achterwaert weken, nae eenen berch toe, die by eener haluer mijle van hē lach, wāt aldaer haddē hē oock sommige vyanden nederghelaten, daer nae als wy ons ghedeylt hadden, greepen elcken hoop besundere die viandē ane, alswy sy nv vertaecht, ghewont, ende veel deursteken hadden, weken wy achterwaert nae den berch toe, aldaer beual ick sommighen voetknechten mijnen goeden vrienden die my ghedient hadden, ende die dapper ende wacker waeren, dat sy hen onderstonden den berch te beclimmen, aen die rouste plaetse, wantick midtsgaders mijnen peerden wilde hen omringhen, daer hy effen is, daer mede wy die vyanden mochten op vangen, ghelijck dan alsoo volchde, want soo haest als die vyanden saghen die Spaengiaerden den berch op trecken, myenden sy, dat sy sekerlijck consten die vlucht gheuen, so maecten sy hen daer van, ende ontmoetten ons vijfthien reysighen die grepen sy alsoo dapper ane, te ghelijck oock die Tascaltecaler, dat in eener corter tijdt ouer die vijfhondert omquamen, die andere liepen den bergen toe, die andere sesse ruyteren quamen ongeuerlijck op eene wijde ende effene straete vanden vyanden, welcke sy seer ghewont hadden, daer nae by anderhalf myle van der stadt Sichimilco, vonden sy wederom eenen weerachtigen hoope, deser quam om onsen vyanden bystandich te sijne, die verjaechden ende verseeurden die onsere, ende wondeden sy. Nae dien wy nv weder al tsamen ontrent den thien vren des dachs, keerden wy wederom nae Sichimilco toe, Ende als ick daer binnen quam, vant ick veel Spaengiaerden, die myner aencompste seer begerlijck waeren, daer mede sy vernamen hoe het my vergaen was, ende hieldē my vore, sy waerē in middeler tijdt, in groot perijckel ghestaen, sy hadden oock bouen haer crachten daer wt ghelaten, daer mede sy die vianden wtdreuē, Sy hadden oock dier een groot ghetal verslagen, sy leuerdē my twee sweerden, die die onsere den Indianen genomen hadden, die voetboghen eñ haeken schutters ghauen my te kennē, sy en haddē noch cruyt noch pylē, Als wy alsoop den peerden hielden, daer quam eenen grooten hoop vyanden, deur eene wyde grote straté wtte, met groot gheryjsch, wy vielen in sy soo haest alswy sy sichde waeren, Ende hoe wel dat op beyde sydē deser straeten een zee was, vielen sy in die zee, ende aldaer werden sy van ons gheslagen, daer nae togen wy seer moede in die stadt, met onseren crijchluolck, Ter seluer tijdt dede ick die gantse stadt aen steken, sonder alleē base logement, daer in wy drie daghen bleuen, en dyer genen sonder balgen ten lesten als wy die stadt hadden verbrant ende gedestrueert, toghē wy daer wt, dit was voor wāer eene schoone stadt, daer wāt in stonden veel huysen ende thoernen van vierecā te steenen opgeuoecht, haeren goeden gheweydt, ende daer mede ick inde corte begrijpē, laet ick achter veel wonderlijcke dingen die in deser stadt wacren.

Als die Indianers Cortesium aengrepen/ sloech hy sy endeverjaech deselue.

Sichimilco een seer schoone stadt/met wel ghestierden huysen ende tempelen.

Die Indianen als sy saghen die Spaengiaerden den berch op trecken/ vloden sy te rugghe/ ende stieten op ons/ daer wtte vele herwozcht werden.

Den seluen dach als ick wt Sichimilco toech, quam ick wtwendich der stadt te lande op eene straete, noch seer nae aen der stadt, aldaer hielden sy haer marcken ende musteren, ick maecte myne oordinantie alsoo, dat thien peerden in den voertocht, thiene in der middele, ende ick selue met den anderen thien peerden in den naetocht syn souden. Als ons die Inwooners van Sichimilco sagen daer van trecken, doē dachten sy dat wy wt vreesen wech trocken, soo vielen sy van achter in ons, met groolgeryjsch Doen ick dat ghewaer waert, viele ick met den thien peerden onder sy, alsoo gheweldelijck, dat wy sy int water dreuen, ende sy ons voortane met vreden lieten. Nae diē togen wy voort onseren wech, ende quamē ontrent den thiē vren tot Cuioacā, welcke leet van Sichimilco twee mylen wechs, ende van den steden, Temixtitan, Culuacā, Vchilubuzco, Jztapalapa, Cuitagāca, ende. Myzqueque, elcke van desen en leet niet anderhalf myle van den anderen, die vonden wy sonderlieden ende inwoneren, wy toghen in des heeren deser stadt huysinghe inne, ende bleuen dien seluen dach aldaer, den volgendē dach, die wijle dat die bergantinen ghereet waeren, nam ick voor

Cortesius treckt met den synen Spaengiaerdē tot Sichimilco.

Die naemen veler Stedē die in die zee liggen.

my

my, die ſtadt Temixtitan te belegheren, noch wilde ick te voren beſichtighen, haer gheleghentheyt, haeren in ende wtganck, eñ aen welcker plaetſen, die Spaengiaerts mochten ſchade doen, ofte beſchadicht worden, dies haluen nã ick des anderẽ daechs tot my vijf peerdẽ ende twee hondert voetknechten, ende toech met hen aen dẽ oeuer der zee, nae by den geplaueyden wech, daer men plach te gane op Temixtitan toe, wy ſagen aldaer ſoe vele naekers met crijchſwolck beſet, dat wyſe niet en conſten gheteilen. Als wy alſoe voort toghẽ, ſijn wy tot eener ſchutten oft walle comen die ſy opgeuoert hadden, haert by der gheplaueyden ſtraten, die voetknechten begonſten te ſtormẽ, ende hoe wel dat deſen ſtorm ſeer hart was, ende ſy ons dapperlijck weder ſtondẽ, oock thien Spaengiaerden ghewont werden, ghewonnen ſy noch die ſchutte, ende duerſtaken haer der vele daer oppe, oft ghelijck wel die voetbogen ende hackẽ ſchutters, noch cruyt noch pylen en hadden. Daer op ſaeghen wy die bouen ghemelde ſtraete ſtracx aent water op Temixtitã an der halue myle, ende op der ſtraeten op Izcapalapa, met groote hoopen ende heyren trecken, ende als ick hier ende daer den hãdel bedachte, hoe hem te doene waere, dan in deſer ſtadt ſoude hulpe van reyſighen eñ voetknechten ſijn, vergaderde ick mijne knechten te hoope, ende keerden wederom, met verbrãdinghe der huyſen eñ haerer ghaden tempelen, den anderen dach vertrocken wy wt deſer ſtadt, op die ſtadt Tacuba toe, die leet twee mylen wechs van haer, wy quamen daer henen met grooten ſlaghen ende balgen ontrent thien vren des daechs want die vianden lieten hen wt den water, die Indianen die onſe packen droeghen, aen te grypen, maer ſy faelgeerdẽ, dies haluen lieten ſy ons vredelijck trecken, ende ſoo ick bouen gheſeet hebbe, dat ick die zee rondtſomme wilde beſichtigẽ ende omtrecken, daer mede ick beter die gheleghentheyt des landts conſte vernemen, ende den Indianen onſen vrienden bystant in haeren nooden te doene, en wilde ick niet langher tot Tacuba vertoeuen. Als die Temixtitaner (die haert daer aen liggen wãt ſy ſtreet haer ſoo wijdt wte, dat ſy dat landt der ſtadt Tacuba ſeer nae aenruert) ons hadden gheſien, dat wy voort toghen, grepen ſy eenen moet in hen, ende grepen met groten vruechden onſeren tros ane. Maer nae dien wy reyſighe in goeder ordinantien hielden, ende den vyanden veel ſchaden in effenen velden deden, ſonder eenighen onſen achterdel ende nv dnes, ſchier ginder renneden, ende myne ionghe huyſghenoten my volchden, en volchdẽ op eene tijdt twee nyet nae, ende quamen aen eene plaetſe, daer ſy vanden vyanden gheuangen werden, daeromme meynden wy die vyanden werden ſy haert marteren ende pijnighen nae haer gewoonheyt. Wat ick voor eene ſmertte daer af ontfanghen hebbe, is godt mijn ghetuyghe, niet allenlijck daeromme dat ſy chriſten ſijn, ſonder oock, dat ſy ſoo dappere mannen waeren, ende uwer Key. Ma. in deſen crijch ſoo wel ghedient hadden.

Twee Spaengiaerts werden van den Indianen ghegheuangen.

Als wy nv wt deſer ſtadt toghen, ende reyſden onſeren wech voort, doer omliggẽde vlecken, daer ſtieten wy op die vyanden. Aldaer vernam ick oock, dat die Indianẽ, die twee Spaengiaerden gheuanghen hielden, ende daer mede ick ſy wreken mochte, ende dat die vyanden ons nae iaechden met grooten ghetiere, verbarghe ick my met xxtwintich peerden achter ſommige huyſen. Ende daer die Indianen die thien andere peerden midtſgaders den tros, ende dat ander heijr voor ane trecken ſaghen, volchden ſy hen voort nae op eenen weyden ende effenẽ wech, het en viel hen oock met archs inne. Nae dit ick nv ſach, dat haerer ſommighe voerby waeren, riep ick S. Jacob ane, ende vielen dapper onder hen. Eñ eer dat ſy ons aen die grauẽ die daer naeſt waren brachten, hadden wy alreede meer dan hondert voernemen ſtrijdtbare mannen herworcht. Nae deſen ontfanghenen ſchaden, en wouden ſy ons niet meer nauolgen, den ſelven dach toghen wy tot Coatinchan aldaer te ruſten heel mat, moede, ende nat, wãt het hadde ſeer gheregent en de nv by nacht, wy vonden ſy ſonder liedẽ, den anderen dach reyſden wy wederom voort, met ſlaen der Indianen, die voer ende voort in ons vielen met groot getier, ende toghen in eene vlecke, om aldaer te ſlapen, met namen Gilotepecque, wy vondẽ dien bewoont, des nauolghenden daechs ontrẽt der tweelfſter vren des daechs, quamen wy tot der ſtadt Aculman, die welcke

Cortesius gewint die ſchutten met grooten aerbeyt eñ perijckel.

Cortesius verbarch hem met xxtwintich peerden / eñ hy herwocht vele wt den vyanden.

Cortesius gheeft die oorſacke te kennen waer om dat hy op Tacuba treckt.

onder

Vertellinge der ſtedē in welke Cortesius ouernacht is gebleuen.

onder den heeren tot Teſaico leyt, aldaer bleuen wy die nacht, eñ waren ſeer wel van den Spaengiaerden ontfanghen, ſy warē voe onſer aencoemſte ſeer vrolijck, want ſy en hadden anders niet vander tijt aen daer ic van hen vertrocken ben, van ons gehoort tot op deſen dach, daer aen ic weder tot hen ghecomen ben, in middeler tijdt, hadden ſy groote ſuſpitie eñ achterdenckē inder ſtadt. Die inwooners hielden hen dagelijcx voor, hoe die wt Mexico ende Temixtitan, teghē hen in ruſtinge waren. Als ick nv die ſtadt beſichtichde, hielt ic my den ſelven dach alſo, dwelck wonderlijc was, dat uwe Key. Ma. veel goets daer wt ghevolcht is, op menigherley weghen ende oorſaeken als ick hier na vertellen ſal.

Cortesius liet sommige huysen bouwen.

Den ſelven dach grootmachtichſte ende onuerwinnelijcſte heer, als ick tot Temixtitan vertoefde, heb ick inden eerſten uwer Key. Ma. te kennen ghegheuen, ſoo haeſt als ick hier ben comen, hoe ick in twee oft in dryen voechdyen daer toe ghe-ordineert uwer Key. Ma. ter eeren, ſommige huyſen liet op bouwen, in welcke die arbeyders ende wercklieden inne waeren, ende andere ghelijckformighe ghebouw onſers vaderlants, tot dyer eere, welcke Chinanta hiet, ſende ick henen twee Spaengiaerden. Deſe Chinanta en leyt niet onder Culua, maer in anderē prouintiē, ſo tot deſer tijdt, daer ic tot Temixtitan wert beleghert, hen toebehoorende was, herworchdē ſy die Spaengiaerden, die aen deſer plaetſen woonden, ſy namen alle wat daer was, welcke een groot aenſien heeft (der lātſcap na) het verliep hem ooc een gants iaer, eer ick yet hoorde van dien die in Chinānta ghebleuen waren. Want die wijle alle landen waren afgheuallen, en conſten ſy niet van ons vernemen, dierghelijcken wy oock van hen. Dies haluen die inwooneren tot Chinanta gauen den bouen gemelden Chriſtē te kennē, eñ vermaendeſe, die wijle ſy uwer Key. Maieſt. leenlieden waren, ende dyer wt Culua vyanden, dat ſy in gheenen weghe wt haerder prouintien trecken en ſouden, want ſy hadden ons ſeer gheſchuert ende gheſlaghen, ende ſy achteden datter weynich oft ia geener meer Spaengiaerdē voor handen en warē. Dies haluen bleuen ſy in der ſelver prouintien, ende ſy coſten wt hen den eenen (dye welcke ionck ende ſtrijdtbaer was) tot eenen hooftman, middeler tijdt greep hy midtſgaders hen hare vyanden aen, ende behielt midtſgaders dē Chinanteren meeſten deel dat veldt. Nae dien wy nv door Gods hulpe ons in tamelijcker voegen hadden verquict, ende eens deels die vyanden verwonnen, die ons gheſlaghen ende wt Temixtitan ghedreuen hadden. Die Chinanteren gauen den Spaengiaerden te kennen. Sy hadden ghehoort, hoe datter Spaengiaerden in der landtſchap Tepeaca waren, dies haluen ſo ſy des ſins waren om die waerheyt grondelijck te vernemen, ſo ſouden ſy twee Indianen wt ſenden, hoe wel ſy door der vyanden landt moeſten reyſen, ſoo wilden ſy nochtans beſtellen, dat ſy by der nacht togen, ende buyten den lantſtraten, tot dat ſy quamen in die prouintie Tepeaca, ende eener wt den Spaengiaerden, als te weten die wijſte, ſchreef aen ons op deſe meyninghe. Edele ende vaſte heeren, ick heb nv twee oft drie brieuen aen uwer vaſte gheſchreuen, ſo en is my onder dien wijle noyt vercondicht worden, oft v deſe ſijn gheleuert geworden, want ick en hebbe geen antwoorde ontfangen. Ghelijckerwijs vreeſde ick oock, het en mochte oock deſer niet tot eyghenen handen comen. Ick uwer vaſte te weten, dat alle inwooners tot Culua afgheuallen ſijn, ſtrijden, ende hebben ons dickwils aenghegrepen. Maer nochtans (God den almachtighen ſy lof ende prijs) hebben wy die victorie gheeregheh, dies haluen ſtrijden wy voor ende na, met dien wt Tuxtebeque, ende dier wt Culua bontghenoten, ende dye ſoo uwer Keyſer. Maieſt. leenlieden ſijn, dier in der prouintien Tenez ſeuen ſteden ſijn. Deſghelijcken ick oock ende Nicolaus, die wy altijdt in Chinanta ghebleuen hebben, als in de vermaerſte ſtadt, begheren ſeer herteliick te weten, waer dat der opperſte Capiteyn mach weſen, daer mede wy hem toe ſchrijuen mochten ende hem alder daden ende gheſchiedeniſſen te onderwijſen, die hen aldaer verloopen hebben. Sooghy my nv laet weten waer hy hem hout, ende my twintich oft dertich Spaengiaerden toe gheeft, ſoo wil ick daer henen trecken, midtſgaders den twee inwoonderen deſer landtſchappen die ghelijckerwijs den Capiteyn begeren te ſien, eñ aen te ſprekē.

Die oratie dier van Chinanta teghen dē Spaengiaerdē / die by hen waren.

Die inwoners Chinānte ſendē boden wt tot Cortesio / midtsgaders ſeeks Spaengiaerts dzief

Ferdinandus van Aaruntos ſchrijft den Hiſpaniſchē crijchſliedē

Digitized by Google

Ick gheloue oock het en ware niet quaet om doene, maer ſeer profijtelijck, want die wijle dat den tijt naeckt den Cacap te ſamē te vergaderen, en ſullens die wt Culua, crijchſhaluen niet toe laten. Daer mede beware v die lieue God, ſo ghy oock ſelfs begheert, ghegheuen tot Chinanta in den April. Anno M. CCCCC. xxj. uwer H. willigher dienaer Ferdinandus van Aarruntos.

Ferdinādi ſendbrief woꝛt Coꝛteſio geleuert daer alle Spaē giaerden groote vzuechde hadden.

Na dien die Indianer in die prouintie Tepcacam ſijn gecomen, met den voorghemelden ſendtbrief, daer beſtelde der hooftman (welcken ick met ſommighen Spaengiaerden na my aldaer achter gelaten hadde) ſy my tot Teſaico te ouerleueren. Als wy haer ontfinghen, werden wy ſeer verblijt, want hoe wel ick dier van Chinanta ghetrouwe herte ende moet kende gedachten wy nochtans, ſoo ſy hen verbonden met die van Culua, ſoo mochten ſy die Spaengiaerden ombrenghen. Deſen heb ick van ſtonden aen gheſchreuen van allen dingen hoe het ons vergaen is het beſcheet. Dat ſy nv goede hope hadden, dat, oft ſy ghelijcke wel ouer al omgeuen worden, ſullen ſy door Gods hulpe in corter tijt vry ſijn, ende seker mogen hier ende daer wandelen.

Dat. xxvij. Capittel/van der ruſtinghe Corteſij hoe hy mochte Temixtitan bequamelijc belegheren, van veel arbeyders die die Bergantiner ſchepē bouden, van monſteringhe, van bootſchappen aen ſommighe ſteden, om Temixtitan te belegheren, van ordinantien der crijchſlieden waer een yegelijck ſoude aengrijpen te water eñ te lande eñ ſchermutſelen.

Coꝛteſius ruſtet hem op alle mogelijckemanieren die ſtadt Temixtitan te belegeren.

NA dien wy die zee hadden ontogen, eñ wt deſer beſichtinghe veel profijts ghedaen, maniere eñ mate begrepen hadden hoe wy die ſtadt Temixtitan te lande ende water mochten belegeren, bleef ick een wijle tot Teſaico, daer mede ick mijn volck opt beſte toe ruſtede, ooc neerſticheyt dede, dat die Bergantinen volbout werdē, ende ſommighe inſtrumenten, op die welcke men haer conde op die zee brengen. Dit inſtrument is eerſt begonſt geworde te bouwen, als die berders, plancken ende voeghen der Bergantinen aen ſijn gecomen, in eender diepten die voor den huyſen der ſtadt was, deſe ginck in die zee vāder plaetſen daer die Bergantinē endeinſt rumenten ghemaeckt ſijn, is een halue mijle van die zee. Aen deſen wercke arbeyden daghelijcx by die achtduyſent inwooners wt Aculuacan, ende Teſaico. Dit inſtrument was twee mans diepe, alſoo op die maniere conden die Bergantiner, ſonder eenigherley perijckel ende arbeyt tot der zee gheuoert worden, dit werck was ſeer groot ende wonderlijck ghemaeckt. Als nv die Bergantinen ghereet waren, ende op die bouen ghemelde inſtrumenta ghericht waren, heb ick den achtentwintichſten Aprilis des voorgemelden iaers, mijn crijchſuolck al ghemonſtert, ende in ghetale gheuonden, ſeſſentachtentich peerden, hondert ende achthien haken ende voetboghe ſchutters, ende meer dan ſeuenhondert voetknechten, met ſweerden ende ſchilden geruſt. Drie groote yſere ſtucken buſſen, ende vijfthien cleyne ghegotene ſtucken, daer toe thien hondert pont cruyts. Nae deſer monſteringhe beual ick allen Spaengiaerden, dat ſy die ordinantien behielden, ende veruulden, die ick onder hen ghemaect hadde nae crijchs beuel, alſo vele als hen mogelijck ware, ende ſouden eenen goeden moet hebben, ende dapper ſijn, die wijle ſy ſonderlijcken ſien, dat ons God die almachtige middel eñ wegen mede deylt, om onſe vyanden te beſtrijden ende te verwinnen. Sy wiſten oock noch wel, als wy tot Teſaico ſijn gecomen, dz wy niet ouer die veertich peerden ghehadt en hebben, ende dat ons die almachtighe God meer byſtants ghedaen heeft, dan wy ghedacht hebben, het waren ooc ſchepen aengecomen, met peerden, mannen, ende crijchgetuych, waer af ſy alle kenniſſe hadden. Eñ die wijle wy ſonderlinge om des heylighen geloofs willen ſtrijdē om dat te vermeerderen. Daer by ooc dat wy onder uwer Key. Ma. iock, meer landen ende lieden brochten, maer ſonderlinge die afgeualle en ende rebellige, ſouden ſy billick voor hen nemen daer ouer te ſteruen oft die victorie te ghecrighen. Sy antwoorden ende gauē my te kennen. Sy waren alreede daer toe bereet, ende en begheerden niet anders. Den ſelue dach nae der monſteringhe paſſeerden wy met groote blijſchappen, ende begheerden van herten te ſiene die belegeringhe, ende deſen crijch een eynde te maken,

Aen dē gt bouwe der Bergantiners ware altijt acht duyſent arbeyders.

Coꝛteſius telt eñ mōſtert ſijn crijchſwolcx tegē die vyanden wt Culua.

Der Spaengiaerden voornemē teghen die vyanden.

ken, want waer deſe gewonnen worde, ſoo hadden wy in allen anderen landen vrede, waert niet, grooten onurede, want aē deſer waſt alleen ghelegghen.

Cortesius beuel aen die Indianen tot Taſcaltecal eñ andere hare vrienden.

Den nauolgenden dach ſchicte ic eenen bode wt, op die ſtadt Taſcaltecal, Guaxacingo, eñ Churultecal, om hen voor te houden, hoe dat die Bergantinē alreede gereet waren, eñ dat ick met al mijn volck om te trecken bereet was, om die ſtadt Temixtitan te belegeren. Des haluen dede ic mijn bede aen hen. Die wijle ſy nv dit wel wiſtē, dat ſy oock haer volck toe ruſteden, eñ met grooteren ende met beter geruſter vole tot my toghen op Teſaico toe, aldaer wilde ic haer thien daghen verbeyden, ende dat ſy dit in geenen wege en ſouden laten, want het ſoude der ruſtinge groot achterdeel eñ ſchade wt ſpruyten ende volghen, die ick nv bereet hadde. Doen nv die boden daer henen quamen, ende dat die Taſcaltecaler alreede gheruſt waren, om met den inwoonerē vā Culua te ſtrijdē, togē die wt Guaxacingo eñ Churultecal op die ſtadt Calco tot na mynen beuele, want den ſelven wech moeſtē ſy treckē om die ſtadt aldaer te belegerē. Maer die hooftliedē dier van Taſcaltecal midtſgaders haren dapperē ende ſtrijdtbaren crijchſuolc quamen tot Teſaico, vijf oft ſeſſe daghen voor den heyligen Sinxten dach, welck effen die geſette tijdt was. Eñ als ick den dach haerder wtocht wiſte, tooch ic hen met grooter blijſchappē teghen. Deſgelijcken togen ſy ooc ſeer vrolijck eñ manierlijc aen, alſo datter niet genoech af en is te ſegghen. Eñ ſo wy vandē hooftliedē verſtondē, waerē ſy ouer die vijftich duyſent mannen, eñ alle tot den ſtrijdt dienende. Deſe ontfinghen ende herberchden wy ſeer vriendelijck.

Die Inwoners wt Guaxacingo eñ Churultecal trecken op Calco toe.

Cortesius ruſtinge ordinātie eñ wtdeylinghe.

Den anderen dach nae den Sinxtendach, hiet ick den gantſchen heelen hoope op die ſtraten der ſtadt ſtaen, daer mede ic haer ordineerde, ende den hooftlieden in deylde die ſomme, welcke ſy voeren ſoudē, in garniſoenen der drie ſteden, ſoo ontrent die ſtadt Temixtitan liggen. Den eenē garniſoenc, heb ic tot eenē ouerſten gecoſen Petrū van Aluarado, eñ hebbe hem dertich peerden toe ghegeuen, achthien boghen eñ haken ſchutters, vijftich voetknechten met ſweerden ende ſchilden ghewapent, ende bouen vyuentwintich duyſent ſtrijdtbare Taſcaltecaler, ende deſe ſouden hen in der ſtadt Tacuba legheren.

Den anderen hoope gaf ic tot eenē ouerſten Chriſtophorum Dolid met xxxij. peerden, achthien bogen ende haken ſchutters, hondert eñ tſeuentich voetknechten geruſt met ſweerden eñ ſchilden, eñ ouer die twintich duyſent Indianen vrienden, die ſoudē hen tot Cuioacan legeren.

Chriſtophorus Dolid legert hē tot Cuioacan

Den derden coſe ick Condiſaluum van Sandoual den geweldigē lanthooftman, Deſen hebbe ic toe ghegeuen, vierentwintich reyſighe, vier haken eñ derthien bogē ſchutters, hondert ende vijftich voetknechten, met ſweerden ende ſchilden, onder welcke warē, die vijftich wt geleſene longe mannen, die ic altijt by my hadde, ende den geheelen hoope van Guaxacingo Churultecal ende Calco, dier waren by dertich duyſent mannen. Deſe ſchicte ic henen tot der ſtadt Iztapalapa, om die ter neder te trecken, ende togen voort op den opgeworpenē wech, te hulpe vanden Bergantinen, ende hen tot dē hoope doē, die inder ſtadt Cuioacan int garniſoen lach, dat, ſoo ick met den Bergantinen op die zee quame. Der bouen ghemelder landtuoecht Condiſaluus ſijn legher ſloech, aen eene gheleghender ende bequamelijckere plaetſe.

Cortesius ordineerde knechtē op die Bergantinen.

Op die Bergantinen die ic ter zee hadde geordineert ſettede ic drie hondert mannen, die des waters wel gewoon eñ dapper waren, alſo, dat in elcken Bergantinen vijf entwintich Spaengiaerden ſaten, dier yegelijcke hadde ſynen heere eñ ſchipregentē, eñ ſeſſe bogen eñ haken ſchutters.

Als ic die bouen gemelde ordinantie gegheuen hadde, doen togen die twee hooftmannen, ſoo tot den knechten in den twee ſteden, te wetene Tacuba ende Cuioacan gheordineert waren. Nae dien hy haer aller handelinghe die te doene waren onderwijſinghe ontfanghen hadden, vertrocken ſy van Teſaico den thiendē Mey twee mylen eñ een halue van Teſaico, in eenen ſeer grooten vlecke, ghenoempt Aculman, om in deſen ouer nacht te blijuen den ſelven dach mercte ick, dat hen eenen onwille van der herberghen weghen tuſſchen dē hooftlieden opgheſtaen was. Dies haluen maecte ic vrede tuſſchen malcanderē noch den ſelue nacht, eñ ic ſonde hen eenē, die ſy mz woordē vriendelijc des twiſts haluē ſoude

Onder de hooftliedē gereces eenē onwille vā wegen der herberghen.

Digitized by Google

ſtraffen. Den anderen dach toghen ſy weder daer van, op den merct Gilotepeque, en vonden die onbewoont, want ſy waren in der vyanden lant ghetoghen. Den naeuolgenden dach trockē ſy voorder in voller ordinantien, ende bleuen die ſelue nacht in eener ſtadt met namē Guantican, vā welcken ic te voren, tegē uwer Key. M. gemelt hebbe, eñ ſy vonden deſe gelijckerwijs onbewoont, ſy ſijn den ſeluen dach door twee steden eñ vlecken getogen, in die welcke nyemant en was, ende ontrent den auont quamē ſy tot Tacuba, welcke ſy ooc onbewoōt vonden, ſy legerden hen in des heeren der ſeluer ſtadt huyſen, die welcke ſeer ſchoone wydt eñ heerlijc ſijn, ende hoe wel het spade was, toghen ſy nochtans daer wt, op die gheplaueyde ſtratē, die op Temixtitan toe gaen, eñ ſloeghen hen by den drie vren met den inwooneren der ſtadt. Nae dien dz die nacht ſo geweldich aenbrack keerdē ſy wederom, eñ quamē tot Tacuba ſonder eenighe beletinghe.

Die Spaēgiaerts eñ Indianen ſloegē hen met malcā derē op die geplaucide ſtraten.

Dat xxviij. Capittel van den hooftliedē, die den Temixtitaneren dat ſoete water af groeuen, van beteringe ſommige quader wegen, van ſchermutſelē, van Mayz haer coren, van branden, van ſlaen, treckē, wideylinge der legeren, vā aēgrijpinghe der vyandē, van ſlachten, eñ van victorien, van ſchijſtrijden, daer door vele omquamē, vā inneminge tweer thoornen, van den perijckel Corteſij eñ der Spaēgiaerdē.

DEs anderē daechs des morgēs vroech quamen die twee hooftmans te ſamen om met malcāderen raet te ſlaen, op wat manieren eñ wegen, na mynen beuele, ſy dat ſoetē water, dat in Temixtitan in beeykens oft water loopen geuoert ende gelent wort, af groeuen. Van dies weghen tooch die eene wt na den oorſpronck des waters met twintich peerden, ende ſommighe boghen ende haken ſchutters tot deſen water, het en was maer een vierendeel eender mijlen vander ſtadt, hy benam hen dat water, hy brack die water ganghen, die van houte eñ ſteenen gemaert waren, hy ſtreedt ganſch ridderlijc met den vianden, die hen te lande ende te water na ſtelden, eñ ſloech haer oock wech, op dat hy dat werck volēynden ſoude, daerom dat hy daer gecomē was, te weten hen dat water te nemen, dat in die ſtadt liep. Dit was eene ſtoute ende geweldighe daet, eener ſulcker geweldiger ſtadt, dat water te nemen.

Die Spaēgiaerden bzeckē ende verderuen die waterghāgē door die welcke dzſoete water in Temixtitā gheleyt wort.

Den ſeluen dach lieten die hooftlieden ſommige quade wegen beteren, bruggē eñ grauen, die om die zee warē gevondē, daer mede die reyſigen aen eñ af reyſen, aen deſen bou moſten wy drie oft vier dagen vertoeuen. Daer aen wy ons diewils met den Temixtitaneren moeſten ſlaen, het werdē oock ſommighe Spaengiaerden in den ſchermutſel ghewont, ende veel wt den vyanden vel ſlagen, wy wonnen veel ſchutē, wallen ende brugghen. Die Temixtitaner ende Taſcaltecaler hielden ſomtijts ſprake met malcanderen, ſomtijts raechden ſy malcanderē wel dapper om dat wambeys, welck wonderlijck om ſien was. In dien tooch Chriſtophorus Dolid die welcke tot Cuioacan hem legheren ſoude, met ſynen volcke wech op Cuioacan toe, deſe ſtadt leyt twee mylen van Tacuba. Ende der hooftman Petrus van Aluarado, bleef int garniſoen tot Tacuba, aldaer hadden ſy alle daghe, met den inwooneren der ſtadt te ſlaen ende te ſchermutſelen. Dē dach als Chriſtophorus wt ghetoghen is nae Cuioacan, quam hy met ſynen medegenoten ontrent den middach vren des daechs daer henen, legerdē hem in die huyſen des heeren der ſtadt, ende vonden die ſtadt onbewoont. Den anderen dach togen wy tot dē gheplaueyden straten die op Temixtitan toe leyt met twintich peerden, ſommighen bogen eñ haken ſchutters, eñ by ſeuen duyſent Taſcaltecaler. Wy vonden die vyanden in grooter ruſtinge, eñ die gheplaueyde straten gebroken, eñ veel ſchutten ende wallen opgheuoert. In dien begonſten wy met malcanderen te campen, die bogen eñ haken ſchutters ſchoten ſommighe tot op den doot, die ſommige doorſchotē ſy gants. Alſo iſt ooc die ſeſſe dagen daer na gegaē, want alle dage begonſte een ſlachſken eñ ſchermutſelkē, het begaf hem op een tijt in der nacht, dat der vyanden wachtere, ſommige inwooners der ſtadt quamen, eñ riepē met verre vanden leger na hare ghewoonheyt ſo haeſt als dit die knechten die op der ſchildtwacht der Spaengiaerden ſtonden hoorden, riepē ſy allerme, allerme. Na dien nv die crijchſlieden wt den legher togen, en von-

Die hooftliedē beterē ſommighe quade wegē ontrēt diezee daer mede die ruptē ren des te bequamelijcker con den af eñ toe treckē.

Eēdueriē cāpētuſſeē dē Spaēgt acrden eñ Indianē.

Digitized by Google

vonden ſy die vyanden neergens, want ſy hadden tamelijcken verre vanden legher geroepen, ende ſy ontſetteden hen daer af, eñ die wijle die onſere alſo ooc in veel deelen verſtroyt warē, begeerdē die twee hooftlieden der tweer garniſoenen mynder toecomſte, midtſgaders den Bergantinē als haer gelue eñ heyl, ſijn ooc in dier hope ſommige dagen bleuen, tot dat ic quā, ſo ic hier onder melden wil. Deſe ſeſſe dagen gingē die knechtē wt beyde den legeren te ſamen, eñ die reyſighen die wijle ſy niet verre van malcanderen en lagen, ſy liepen inder prouintien hier ende daer, quelſten die vyanden eñ ſy voerden vandē bergen af eē goet getal Mayz ten profijte der legeren. Maer Mayz is broot, welck ſy in dit geweſte ghebruycken, eñ het is wat volcomener, dan tghene dat inden eylanden waſcht.

Inden voorgaenden Capittel heb ic met dinge ghedaen, dat ic tot Teſaico met drie hondert Spaenſche knechten, eñ derthien Bergantinen verlocuē wilde, ende die wijle ick wiſte, dat die plaetſen beſet warē ende dat die knechten hen inden beſettinghen oft garniſoenen ghelegherd hadden, wilde ick my op die Bergantinen ſetten, om daer mede den Zillen ſchade toe te voeghen, ende om die ſtadt te beſichtighen. Ende hoe wel ick lieuer te lande ware getoghen, daer mede dat ick die legeren recht ghecordineert hadde, eñ ghelijckewel hooftlieden hadden ghecoſen, welcken ick ſeer wel in handelinghen betroude, die ick hen beuolen hadde, ende dat die Bergantinen veel moeyte ende voorderinghe gebruyctē, ſy eyſchten oock eene groote ordinantie eñ gheſchickelijcheyt, beſloot ic by my, my op die Bergantinen te ſetten, want ic verſach my meer op den watere wt te richtē, oock alle geluck oft ongeluck daer op te verwachten, hoe wel dat ick vanden voorneemſten myner medeghenoten eenſdeels vermaent was, dat ick henen toghe met grooten geleyde, die wijle ſy achteden aldaer groot perijckel te ſyne.

Cortesius meyninge der Bergātinē halue dat die wt Temixtitan doorhen mochte grooteſchade toeghemoecht worden.

Condiſaluus van Sādoual treet op Iztapalapa toe mz ſynē legher.

Den nauolgenden dach na heylich Sacraments dach des morghens vroech, hiet ic Condiſaluum vā Sandoual, wt Teſaico trecken midtſgaders ſynen crijchſuolck op Iztapalapa toe. Sy quamen daer henen ontrent op eenen middach, eñ ſy leyt ſeſſe mylen daer af, ende begonſten te verbranden, ende met den inwoonderen te ſlaen. Maer als ſy ſaghen die macht, die de bouen ghemelde landts hooftman hadde, want met hem toghen aen, ouer die veertich duyſent Indianen onſere vrienden, welcken ſy den water toe, ende ſetteden hen op die Zillen. Maer Condiſaluus legherde hem met alle ſynen crijchſuolck, dat hy met hem voerde in die voorghemelde ſtadt, ende bleuen den ſelue dach aldaer verwachtende te vernemen, hoe het met my ſtonde.

Als ic nv den ouerſten lants hooftman Condiſaluum hadde latē affſcheyden, ſette ick my haeſtelijck op die Bergantynen, eñ ſcheepten met zeylen ende roederen. Ende die wijle dat hem Condiſaluus met den vyanden ſloech, ende die ſtadt Iztapalapa verbrande, worden wy middeler tijt ſiende int varen, eenen hoogen ende wel verwaerden hoeuele, welcke na by Iztapalapa midden int water leyt, daer op was een ſeer groot volck, wt den omligghenden vleckē, ende der ſtadt Temixtitan. Want ſy wiſten, dat ick eernſtelijck met dien van Iztapalapa handelen ſoude. Van dies wegen, hadden ſy hen daer henen ghelegherd, om hen aldaer teghen ons te beſchermen, ende om ons ſchade te doen, waert dat hen moghelijck ware. Als ſy ons nv ſaghen daer toe ſeilen, begonſten te roepen, eñ grooten roock te maken, daer door alle ſtedē liggēde in die zee afnemen mochten, dat der vyant voorhanden was, dieſhalue ſouden ſy hen ruſten ende bereet makē. Ende hoe wel mijn meyninghe was Iztapalapam te beſtormē ter plaetſen daer ſy in die zee leyt, greep ick nochtans die aen, die hen op den voorgemeldē hoeuele hieldē. Daerō ginck ic wt dē ſchepe met hōdert eñ vijftich knechten, eñ hoe wel deſen ſeer hooch was ſo togen wy nochtans den berch opwaerts, met grooter moeyten, ſtormden die ſchutten oft wallen met ghewelt, die ſy tot haerder verſekeringhe ende beſcherminghe op geuoert hadden. Wy grepen haer ſo ghewelijck aen, dat haerder geener met dē leuen daer van en quam, dan wijfs ende kinderen, in deſen ſlach wonden ſy xx. Spaengiaerts, nochtans creegen wy die victorie.

Cortesius ſetter hem op die Bergantinos.

Cortesius grijpt die vyandē af die op den hoeuele hē hielden, eñ verwoecht

Nae dien dat die inwoonders wt Iztapalapa roocken van ſommighen afgoden hoornen ghemaeckt hadden, die op eenen

hooghen houele ghebout waren, na by hare ſtadt. Daer vernamen die Temixtitaner, eñ die inwooneren der andere zee ſtedē, dat ick met den Bergantinē in die zee aen voere. Ende daer quam haeſtelijc een ſuleke menichte Nackers, te ſamen, dat ſy hen onderſtonden ons aen te grijpen, ende om te verſoecken wat die Bergantinen vermochten. Ende alſo my dochte, warē haerder ouer die vijfhondert, maer als ick ſach, dat ſy ſtracx weechs tegen ons voeren, ſetteden wy ons (die te voren op den berch gecomen waren) weder op die Bergantinen, ende beual den ſchiphooftlieden, dat ſy hen niet en keerden, daer mede ſy ons op hare Nackers aengrepē, ende achteden dat wy haer doꝛ vreeſe niet en doꝛſten aengrijpen. Dies haluen keerden ſy met grooten aenloopen die Nackers op ons toe. Maer en quamen nochtans op twee boghen ſchoten niet na by ons, maer ſy hielden ſtille. Ende als ick my hier ende daer bedacht, hoe dat wy inden eerſten aengreep, mochten heerlijcke victoꝛie gheerijgen, eñ dat wy den vyandē eene groote vreeſe inne ſtakē, die wyle dē gantſche handel deſes crijchs aen hen lach, ende dat ſy van daer den grooſten ſchaden ontfangen mochten, dat ſy ons oock op den water ſchade toe voeghen moeſten. Indien als eeñer den anderen aenſach, ghelijck honden ende catten, begaf het hem, dat hem vanden lande eenen wint op ſtack, ons ſeer te goede, daer mede wy op haer daer varen conſten. Van dies weghen hiet ick den hooftlieden die Nackers haeſtelijck aen te grijpen, ende dat ſy hen ſoo verre nae iaechden, tot dat ſy tot Temixtitan quamen, die wijle dat ſy goeden windt hadden ende hoe wel dat ſy vloden na allen haren crachten, vielen wy nochtans midden onder die vianden, doꝛſtaken veel Nackers. Dies haluen, woꝛdē veel vyandē verwoꝛcht eñ verdꝛoncken, wy iaechden haer drie mijlen weechs, ſo lange, tot dat wijſe in die huyſen der voꝛſtadt dꝛuen. Alſo gheereghen wy doꝛ Gods hulpe, grooteꝛe eñ beteꝛe victoꝛie, dan wy ſelue en begeerden oft wenſchen mohten.

Eñ deſe, die inden garniſoen tot Cuioacan lagen, welcke ſeer wel conden ſien, hoe wy op den Bergantinen voeren. Nae dien ſy nu ſagen die deꝛthien ſchepen int water, ende dat wy voꝛ wint creghen, ſoo ſy my naemaels ſelue te kennen gauen, warden ſy ſeer luſtich ende verblijt, want ſo ick bouen gemelt hebbe, begerdē ſy, eñ die indē garniſoē tot Tacuba lagē, ſeere myner toecoemſt, eñ niet onbillick. Want die viandē omringdē beyde die garniſoenen ſo gewelddelijc, dat ſy God wōderlijc behielt, eñ hert gaf, eñ dat den vyandē dat hert eñ gemoet ontuiel, dat ſy niet daer wt in die leghers en vielen, waert dat ſulcx alſoo gheſchiet ware, ſoo hadden die Spaengiaerts groot perijckel moeten lyden, hoe wel ſy altijdt dapper gheruſt waren, ende beſloten daer ouer te gronde te gaene, oft die victoꝛie te gheerijghen, als die ghene die aller hulpen beroofft waren, ſonder der hulpen Gods. Als nu die inden garniſoene Cuioacan geſien hadden, dat wy den Nackers na iaechden. Daer trocken den meeſten hoop van reyſighen ende voetknechten (die voꝛ handen was) voort op die ſtadt toe, eñ ſy ſloeghen hen ridderlijck met den Indianen, die welcke die voꝛghemelde ſtrate op hielden, ende quamen in dien ouer die geſchutten die ſy op gheuoert hadden. Ende veel bruggen, die reyſighen ende voetknechten welcke afghewoꝛpen waren, daer toe doꝛ der Bergantinē hulpe, die welcke ten naeſten aen der gheplaueyder ſtraten henen voeren, die iaechden den vyanden ſeer dapper nae. Die Indianen wt Taſcaltecal onſere goede vrienden, midtſgaders dē Spaē giaerden, dier ſommighe doꝛſteken ſy, die ſommighe ſpꝛonghen int water, op die andere ſyden, daer die Bergantinen niet en waren. Alſo doꝛ deſe victoꝛie, iaechden ſy die vyanden meer dan een gantſe mijle weechs, tot dat ſy quamen aen die plaetſe, daer ick te voren met mijnē Bergantinen ſtatie hadden ghehouden, ghelijck ick onder vertellen wil.

Doen wy nu met den Bergantinen, die Nackers drie mijlen weechs geiaecht hadden, toghen die ghene, die ontcomen warē, in die huyſen der ſtadt inne, ende dattet nu veſpertijdt was, liet ick die Bergantynen weder te ſamen op een plaetſe comen, ende voeren op hen tot der gheplaueyder ſtrate, aldaer tooch ic aē lande, eñ nā xxx. Spaengiaerden met my, om te beſtormē twee cleyne thoꝛnē, harē afgoden gewijt, deſe warē met een nederen muere van quadꝛaetſteenē, om gemuert, eñ als wy aentogē, begōſtē ſy ſeer

Cortesius grijpt die zilen aen met dē Bergantinē by goedē nae wint ende iaechtſe in die vluchт.

Die Spaē giaerdē begeerdē ſeer te tocoē de der Bergantinen.

Die Spaē giaerts na mē voꝛ hē te ſteruen oft die victoꝛie tegrijgen.

Die Spaē giaerden iaechdē die vyandē in dē Bergantinē eñ verwoꝛchden ſommighe

Cortesius ghewint twee thoornen / met quadraet steenē om gemuert.

sy seer strengelijck met ons te campē, daer mede sy die thoornē beschermden, noch gewonnen wy dese ten leste met groot perijckel ende moeyten. Ende ick dede my haestelijck, die drie yserē stucken, die ick in den Bergantinen voerde, aen landt brengen, want van daer tot op die stadt toe, was dese ghemelde straete met vyanden beset, seer nae by eener haluer mijlen wechs lanck, ende beyde syden deser straeten op die zee waeren vol Naekers, die al waeren met strijdtbaeren crijchsuolck beset, een der bouen ghemelden stucken liet ick op die straete richten, ende alst afghinck dedet den vyanden merkelijcken schaeden, ende deurt afgaen der stucken deur des

Cortesius erupt ginc aē door dē schieten.

bussemeesters onuersienheyt ghinck dat cruyt ane, dat wy daer hadden, maer daer en was des niet vele, dien seluē nacht schiete ick eenen Bergantinē op Iztapalapan, daer dan der landtshooftman Cōdisaluus hem hielt, by twee mylen, om alle het cruyt dat hy hadde, soude hy hier toe voeren, hoe wel met den eersten mijn voernemen is geweest, alsoo haest als ick op den zee met den Bergantinē ben comē, om op die stadt Cuioacā te trecke, om te voorsiene, dat alle dingē oordenlijc van die stadt toe gingē, ende den vyanden grooteren schaeden toeuoechden, want sy ons, indien alsoo haest als ick op die gheplaueide straete af comen ben, eñ die twee thoornē gewonnen hadde, nam ick ghantselijck voor my, dat leiger aldaer te slaen, dat oock die Bergantinen by den twee thoornen houden souden, ende dat die helft des garnisoens Cuioacan vijftich voetknechten des hooftmans Condisalui des anderen daechs daer henen trecken. Nae die ick sulcx gheordineert hadde,

Die Spaē giaerts midtsgaders Cortesio / stonde in groote perijckel

waecten wy die gantse nacht, wāt wy stonden in groot perijckel, daer om dat den gantse hoope der stadt op ons was, eñ togē die gemelde straete ende zee. Ontrent middernacht quamen sy te lande ende watere op den Naekers ane, om in onse leeger te vallen. Met desen staecken sy ons niet eene cleine vreese inne, het en was ons dit gheen spel, daer toe was ons dit lachen seer diere mer sonderlinge, die wyle het by der nacht gheschiede, ende dat sy tot slaen tot sulcker tijdt niet gheworē en sijn. Het en is ooc niet gesien worden, dat sy by nachtelijcker tijdt hen met den vyanden sloeghen, sonder alleenlijck, in der openbaerer victorien.

Dat xxiv. Capittel / vanden Indianen, hoe sy die Spaengiaerden te lande ende te watere aengrepen, oock hoe die ghene die op die Bergantinē saetē, die Zillen der Indianer iaechdē, van Condisalui wttocht op Cuioacan, vā der vreesen der Temirtitaner. Ende van beleghertinge der heerlijckē stadt Temixtitan.

Als wy gherust waeren, begonsten wy ons met hen te slaen, Ende schiten tegen hen op dē Bergantinē, want een yeghelijck hadde een clien ghescut by hem, dat deden oock die bogen ende haeken schutters dies haluen sy niet voorder en trocken. Ende dit richteden sy alleenlijck daer om ane, dat sy ons mochten schaden doen. Nae den allen verteerden wy diē nacht, sonder voorder te trecken.

Den volgenden dach als die Sonne op ginck quamen in onsen leeger op die gheplaueyden straten daer ick in lach vijfthiē bogen ende haeken schutters, vijftich knechten met schilden ende sweerden, seuen oft acht peerden wt den garnisoene Cuioacan. Ende als sy aen toghen, daer sloghen hen alreede die vyanden met ons te water, ende te lande, het waeren der vyanden soo vele, dat wy dat landt ende water, vanden lieden, niet ghesien en consten, begonsten alsulcken ghetier ende ghehuyl te maken, al oft die werelt soude vergaen, wy begonsten met hen te campen op der bouen ghemelder straeten, ende ghewonnē eenebrugghe die sy afgheworpen hadden, oock den wal, welcken sy aen der brugghen opghemuert hadden, ende wy voechden hen met den ghēschutte ende perden soo veel schadē toe, dat wy sy seer nae dreuen tot aen die voerstadt, ende hoe wel dat op der anderen syden der straten, die Bergantinē niet gheuoert en consten worden, want het waeren aldaer der Naekers soo vele, ende waeren ons seer moeyelijck ende verdrietelijck met den pylen ende cleynen Jauelinen, die sy tot ons opt landt schoten, soo maecte ick, datmen een deel der straetenafgroeue. Ende de als dit gemaect wert, liet ick viere Bergantinen daer deur vaeren, dese iaechden die Nakers, ende dreuē sy tot aen die voerstadt, in sulcker voeghen, dat sy niet meer

Die Indianen grepē die Spaēgiaerdē aē te watere ende te lande.

Die Bergantinen iagen die Indianen wt Temixtitan in haeren kanen.

Digitized by Google

ſoo coene en waeren daer wt te vaeren, op der anderen ſyden der ſtraeten, ſloegen hē die knechten op die achte Bergantinen, met den anderen reſterenden Nackers, eñ dreuen ſy oock achterwaerts aen die voerſtadt, ſy voerē midden onder haer, hoe wel ſy hen des eerſtelijck niet en onderſtondē, want die zee was tot dier plaetſen ſeer dreych oft ondiepe, daer deur ſy danverachtert werden. Maer alſoo haeſt als ſy eene diepte vonden, daer ſtreden ſy ſeer ridderlijck met die gene die op die Nackers ſaetē, ſy vingen haerer ſommighe, ende verbranden veel huyſen in der ſelver voerſtadt. Alſoe verdreuen wy den ſelven gantſen dach met alſoe te campen ende te vechten.

Den anderen dach toech der landtshooftman Condiſaluus met alle ſijne volke, die hy tot Iztapalapa hadde, Spaengiaerden ende Indianen op Cuioacan toe, van daer is eenen ghemaecten wech tot opt landt, anderhalf mijle lanck. Eñ als Cō-diſaluus voort toech, by een vierendeel mijlen weechs, quā hy tot eener ſtadt, die welke oock in die zee ghebout is, ende conden den ſelven wech veel peerden reyden, die inwooners der ſelver ſtadt vielen wte, ende begonſten teghen hen te ſlaen. Maer Condiſaluus quam hen haeſt op dat leder, ende ſloech ſy ter ſtont in die vlucht, hy herworchde haerer vele deſtruerde die ſtadt eñ verbrandeſe. Maer nae dīe ick vernomen hadde, dat die Indianen eenen goedendeel des geplaueyden wechs afghegrauen hadden, ende dat het volck niet gheuoeghelijck daer ouer comen en conſte, maecte ick beroet twee Bergertinen, die welcke hen byſtant int aencomen ſouden doen, wt deſen maecten ſy een brugghe, daer ſy ouertogen ende nae dien ſy ouer quamen togen ſy na der herbergen toe in die Cuioacan. Maer der landtuoecht reyſde tot ons in onſeren legher op der bouen ghemelder ſtraeten met thien peerden. Ende als hy aen quam vant hy ons met den vyanden ſlaen, dieſhaluen ſpranck hy vandē peerde, midtſgaders ſijnen geſellen, eñ ſloeghen hen oock met den genen, die op den geplaueydē wech waeren, met den welckē wy ons oock balchden. In dien als Condiſaluus begonſt te campen met den vyanden, wert hy aen eenē ſchēckel met eener ſpieſſen geſchadicht, Ende hoe wel ſy in den ſelven dage, onſer veel meer wondedē, dedē wy noch hen metten grooten eñ cleynen geſchutte eñ bogen, ſeer grooten ſchaden, alſoe dat noch die te watere noch die te lande (ghelijck te voren was gheſeiet) hen tegen ons niet in en lieten, van vreeſe wegen, haere coenheyt was ſeer cleyn worden, dit ſlaen duerde ſeſſe da gē, ſonder ophouden. Sommige der onſere ſcheepten rontsomme der ſtadt, eñ verbrādē alle die huyſen die ſy vonden. Indyen vindē ſy ooc eenē diepē inganck, daer op ſy conſten die ſtadt omvaeren, ende alle haer voerſteden, oock in die ſtadt comen, dwelck ons ſeer dienſtelijck was, op deſer manierē verhinderde oock haere Nackers, dā dier geener en was voortane ſoo coene tot onſeren leeger te vaeren, op eene goede vierendeel mijlen wechs nae.

Die Indianen wt Temixtitan begonnen te vrtſlagen.

Den volgenden dach, gaf my te kennē Petrus van Aluarado, ouerſte des crijchſuolcx die tot Tacuba int garniſoen lagen, hoe dat op eener anderē ſydē der ſtadt op den geplaueydē wech tegē ſommigē vleckē des lāds, en op eenē cleynē wech hart daer neuen, die Temixtitaner nae haerer beliefte wt eñ in trocken, eñ ſy ſorchden ſy werden alle met hoopen ter ſelver plaetſen wt vallē, welck ick lieuer geſiē hadde, dā ſy in der ſtadt bleuē, die wyle wy ſy te lāde meer beſchadigē conſtē dan int ſlot, dwelck ſy int water hadden. Maer daer mēde ſy ouer al belegert worden, eñ op dat ſy in geenen wege te lande haere profijt doen en conſtē, Eñ dat ghelijck wel Condiſaluus ſeer gewent was, beual ick hem noch, dat hy ſijn leger ſloege in eene cleyne marcte, op welcke toeginck den eenen gheplaueyden wech, deſer toech hen met drientwintigh peerden, hondert voetknechten, ende achtien boghen eñ hacken ſchutters, eñ liet my die bouen gemelden vijftich ionge voetknechtē, die welke ick altijt pleech met my te voeren, ende quam alſoo den anderen dach daer henen, ende legerde hem aen die plaetſe, daer ick hem beuolē hadde. In deſen wort die ſtadt Temixtitan rontſomme alſo belegert, dat geen Temixtitaner daer wt en conſte op deſen geplaueyden wech daer deur men op dē lande mach comen.

Cortes ſchiet twee Bergantinen eewech om die aencomende byſtant te doene.

Cortes hadde lieuer geſien dat die Indianen met der ſtadt geualien waeren dā daer inne bleuen.

Temixtitan wort alſoo ontſlegert/ſen de Heere generael aer wt en ckſten.

Dat dertichſte Capittel/

van wtdeylinghe des crichſuolck Corteſij, wat goets die Bergantiner gemaeckt hebben,

Digitized by Google

ben. Van innemminghe eener straeten der stadt Temixtitan, van schieten, van scharmutselen, van der vlucht der Spaengiaerden, ende van der vianden nae locht, van der grootte der stadt Temixtitan, ẽ van der groter hulpe die Cortesio toe gheschiet wert.

IIck hebbe oec (grootmachtichste heere) inden leger op den gheplaeyden wech twee hondert spaensche voetknechten, onder desen waerē vijfentwintich boghen ende hacken schutters, sonder die knechten die die Bergantinē bewaerdē dier waeren ouer der dalf hondert, ende als wy nv die vyanden omringt hieldē, haddē wy oock veel goeder erichskinechten van onseren vrienden, daer nam ick voor my, in die stadt te trecken, op den bouen gheCortesius ordineert die Bergātinen emme den Indianen schaden te doene.
melden geplaeyden wech, also starck als ick conste, ende die Bergantinē souden op beyden syden gherist sijn, op dat sy haer beste te rugghe bewesen. Ick gaf oock somighen reysighen ende voetknechten wt dien, soo tot Cuioacan bleuen beuel, dat sy tot ons in onseren leger toghen, ende midts gaders ons, die stadt aen greyen, dat oock thien reysighe die cluysen des wechs op hielden, ende dat beste deden ter ugge, die wyle wy in den strijt waerē, dat er oec sommighe in der stadt Cuioacan bleuen, want die inwooners der steden Sichimilco, Culuacan, Iztapalapa, Chilubusco, Mechichalcingo, Guitagnaca, ende Mizquèque, die in die zee laghen, afgevallen, ende den Temixtitaneren aenhinghen wilden ons aengrypen. Maer daer mede wy ter ugge seker waeren, berenneden die thien oft vij ruyteren die straete seer wel, ende hielden sy seer ridderlijck open, het waeren oock so vele tot Cuioacan, ende boven den thien duysent Indianen onse vrienden, daer by beual ick oock Condisaluo den landthooftman, ende Petro Aluarado, dat sy met haeCortesius hiet Aluaradum de stadt bestormen.
ren hoopen den seluen dach die stadt aengrepen, soo wilde ick op mijner syden, den meesten deel der stadt stormē, nae alle mijnen vermoeghen. In dien toghen wy des morgens vroech wt den leger, ende die voetknechten volchden daer nae op den gheplaeyden wech, haer t daer by vonden wy die vyanden die deē deel des wechs dien sy gebroken hadden, by eener spaenscher lantsen breet ende diep gemaect, ende aldaer een schutte of te wal opgheworpen hadden Daer stoeghen wy seer ridderlijck malcan deren om den cop, noch ghewonnē wy noch dien ten lesten, ende iaechden hen nae tot aen die stadt, tot eenen thoren, haer godē toegeeygenet. Aen donderste van desen thoren, ghinck eene groote brugghe wie, daer onder liep een breet ende diep water, daer aē was ooc eene wel bewaerde schutte opgheuoert. Als wy nv daer henen quamen, begonsten sy teghen ons te slaen. Ende die wyle dat die Bergantinē op die beyden syden ghereet stonden, ghewonnen wy die schutte sonder eenich perijckel, dwelck te doene onmoghelijck was, sonder haerer hulpe ende bystant. Ende nae dien sy die schutte verlieten, daer naemen die Bergantinen dat landt in, maer wy andere, eñ die Tascaltecaler wt Guaxocingo, Calco, ende Tesaico, dier onser ouer die tachentich duysent waeren, swommen deur dwater. Onder den wyten, als wy met keyen, en de ongebranden tichelsteenen, dat water onder der afgeworpene bruggen inne wat Den heelen hoop swa deur dwater.
pen, daer naemen die Spaengiaerden den anderē wat in, die welcke in die voernemste ende breetste straete opgeuoert was, die in dor ganisen stadt was, die wyle wy gheen waeter meerder en was, was hy goet te ghewinnen, wy iaechden den vyanden nae, in der seluer straeten soo verre, tot dat wy to: eener anderen bruggen quamen die sy achter hen afgheworpen hadden, sonder eenen breeden balck, ouer den welcken sy gingen ende seker ouer dat water quamen, also gewonnen sy ter stont die brugghe, Op der andere syden der brugghen, hadden sy opgeuoert eenen grooten wal van russen ende onghebranden tichelsteenē, Als wy nv daer aen quamen, en consten wy niet daer ouere het en waere dan saeke, dat wy ons int water lieten, welck ons seer swaer ende periculoes was, sonder linghe die wyle dat die vyanden hen soo haert teghen ons setteden, ende op beyden syden der ghemelder straeten, een ontallijck volck van vyanden stonde, die streden ridderlijck wt haerē wel bewaerden huysen. Ende als daer hennen verl boghen ende hacken schutters comen waren, lieten wy in die straete twee stucken afgaē, daer mede wy hen groteleyne schaden deden. Als dit sommighe Spaen- Cortesius gewint eene straete inder stadt van Temixtitan.

giaers-

giaerden vernaemē, lietē ſy hen eens deels int water ende ſwommen aen den anderen oeuer, daer ſloegen wy ons om dē wal, eer dat wy hen conſten ghewinnen, twee gant ſe vren lanck. Maer nae dien die vyanden der Spaengiaerdē die doer dwater ſwōmē ghewaer worden, verlieten ſy den walle, ende haere bewaerde huyſen, hoochten oft Altanen, ende betaelden verſſen ghelt ter ſtraten inne. Alſoo quam der gheheele hoop ouere. Nae dien liet ick die brugghe van alle canten vullen, ende den wal af draghen. Onder dien wyle iachden die Spangiaerden midtſgaders onſen ghetrouwen Indianen, die vyanden, die ghenoemde ſtraete inne, twee boghen ſchoten verre, tot aen eener anderen brugghen, welcke naeſt by den marct was, daer die geweldichſte huyſen der gantſer ſtadt ſtaen, deſe en hadden ſy niet afgheworpen, oock daer aen geenē wal opgeuoert, want ſy en vreeſden hen niet, dat wy ſouden den ſeluen dach ſoo veel gewinnen, deſghelijcken oock wy en verſaeden ons die helft niet. In den ingane des marets, ſtelde ick een ſtuck, ende lietet onder die vyanden gaen, dit dede hen ſeer grooten ſchaden, het waeren oock aldaer der vyanden ſoo vele, dat ſy op deſen marct niet plaetſen ghenoech en hadden. Maer als die Spangiaerden ſaeghen, dat deſe plaetſe ſonder water was, ende hen voer gheen water en dorſten vreeſen, naemē ſy voer hen, den marct aen te grypen, ende als die inwooners der ſtadt ſaeghen, dat ſy haer voernemen volgen wilden, daer toe oock eene macht Indianen onſere vrienden (hoo wel ſy haerer ſonder onſer by ſijn ghenoech geacht had den) gacuen ſy die vlucht dieshaluen iaech den hen die Spaengiaerden ende onſe Indiaenſche vrienden ſoo verre nae, tot dat ſijſe dreuen op haerer goden kerckhoft, dat was omghemuert, met calcke ende ſteenen, Ende ſoo in eener anderen relatien ghemelt is, is hy ſoo wijdt, dat daer op eene ſtadt ſtaen mochte van vier hondert huyſen, deſen verlieten ſy haeſt, dies haluen naemen hem die Spaengiaerts ende onſe Indiaenſche vrienden inne, ende vertoefden eene wyle inden thoren, Maer als die inwooners der ſtadt ſaegen ende mercten, dat die reyſighen by hen niet en waeren, vielen ſy onder die Spaengiaerden, ſtieten ſy met ghewelt wt den thoren ende wt den kerckhof. Als ſy nv saghen, dat ſy in groot periſckel ſtonden, weken ſy achterwarts, ende ſtelden hen onder des kerckhofs loouen. Maer als die vyanden ſoo hart op haer drongen, weken ſy daer wte op der ſtraten, ende dreuen hē ſoo verre achterwarts, dat ſy dat ſtuck dat in der ſtraeten ſtont, hen afdronghen, Nae dien die Spaengiaerden deſe macht niet weder ſtaen en conſten, toghen ſy te rugghe in grooten periſckele, ende ſy waeren oock waerlijck in grooten periſckel comen, waer niet wt ſchickinge gods, drie reyſigē en waeren gecomē in die ſtraete, daer hem dan den allarme begonſte, Als deſe die vyanden ſaghen, vreeſden ſy dat daer waere een groot ghetal, ſoo vlodē ſy daer van, ende die onſere ghewonnē die loouen, midtſgaders den kerckhof in dien daer af ick bouen ghemelt hebbe, Ende in den hoochſten thoren, die welcke van onder tot bouen hondert trappenen hadde, verſloegen ende bewaerden hen, thiene oft tweelue ouerſte heeren der ſtadt. Maer in dien vijf Spaengiaerden daer op clommē hoe wel ſy hen dapper werden die Spaengiaerden herworchden ſy noch alle, ende gewonnen den thoren, daer nae quamen ane ſeſſe ſpaenſche peerden, aldaer ſchieten hē die eerſte tot deſe, grepen die vyanden ane, eñ deurſtakender meer dan dertich. Nae dien nv dē nacht aen viel, liet ick op blaſen, op dat ſy ſtille hielden, ende als die knechtē te rugge weken, vieler eenen ſulken hoop viandē vore, alſoo, waert dat die reyſigen niet tegenwordich gheweeſt en waeren, die Sgaengiaerden hadden moeten eenen onuerwinnelijckē ſchaden lijden. Maer die wyle ick die Cluyſen ende gheplaueide wegen (aen welcke te dier tijdt als ſy te rugge wekē groot periſckel) ſeer wel bewaert hade, dat die reyſighen hier eñ ginder ryden conſten, ſo en haddet geenen ſonderlijckē noot, daer nv die vyanden in onſer achtergaerde vielē, ſtietē onſe ruyterē haeſt op ſy, verwondedē, eñ deurſtakender ſommige. Eñ die wyle dat die ſtraete lanc was, cōſten ſy drie oft vier mael in die vyandē vallen, noch waerē die viandē alſo raſende eñ onſinnich oft ſy gelijck wel mercten, ende geuoelden haeren merkelijcken ſchaden, dat ſy alſoo grouwelijck in ons vielen, dat wy

Wt deſen is lichtelijck te merken/wat Corteſius ingenomē heeft.

Eene groote menichte der Indianen tegen te Spangiaerden.

Een wijdt kerckhof om eenen tempel.

Die Spaengiaerden werdē ach terwarts gedrongē van den Indianen

Der Indianer ont ſinnicheyt teghen die Spaengiaerden die wyle ſe te rugge wekē.

wy sy ghens weeechs en constē wederstaen noch voor hen bestaen, sonder sy iaechden ons altijt nae, dies haluen hadden wy den seluen dach ghenoech te doene, wanneer sy niet en hadden veel bewaerde Altanen in genomen, die op der straeten wt sien, daer om moesten die reysighen in groot perijckel staen. Alsoo quamen wy wederom op den gheplaueyden wech tot onseren leger, Ende oft ghelijck wel veel Spaengiaerden gewont waeren, soo en isser noch gener omcomen, Jnt vertrecken staken wy ane die schoenste ende groetste huysen, die in der seluer straeten stonden, wt dier oorsaeke, op dat sy ons wt den sterck ghemaecten Altanen ghē schadē doen en constē, als wy weder ane toghen. Op den seluen dach sloech hem oock seer ridderlijck Condisaluus ende Petrus van Aluarado, met den vyanden der stadt, een yeghelijck in sijner statien. Als wy nv also streden, sijn wy eene mijle ende ander halue van malcanderē gheweesen, want die stadt strecte haer soo verre wte, ende noch die huysen niet verre van malcanderen en staen, onse vriendē die by hen sonder getal waeren, als sy nerstelijck ghecampt hadden, toghen sy af, ende quamen den seluē dach in haer leger, sonder enigerley schaden.

Hoe verre hem Temixtitan stiret.

Middeler tijdt beneerstichde hem Don Ferdinando, die heere tot Tesaico, eñ der voechdije Aculuacan, van welcken ick boven uwer Key. Ma. gescreuen hebbe, alle inwooner der stadt ende voechdije, als, sijnen onderdanen, ende sonderlinge die voernempste, tot onser gheduriger ende eewiger vrientschappen te brenghen, want op dat mael en waeren sy niet soo stantachtich als naemaels gheschiet is, het quamen daghelijcx verleye heerē te samen, by desen ghemelden Ferdinando, oock sijne broeders, om deser oorsaeken willen, dat sy ons begeerden bystant te doene, ende dat sy hen met den inwooneren tot Temixtitan ende Mexico sloegē, die wyle nv Don Ferdinādo een ionger man, ende den Spaengiaerden seer geneycht was, ende die groote wel daet, die hem uwe Key. Ma. hadde bewesen, bekēde, oock hem eene soo groote heerschappije in handen gheghenen hebt, sonderlinghe die wijle andere lieden billijcker hadden moeghen tot desen regimente comen, dede hy alle moegelijcke neerstichheyt, ende wecte alle sijne onderdanen oppe, dat sy hen sloegen met den Temixtitaneren, perijckel, mocyte, ende arbeyt op hen naemen, hy sprack oock sijne broederen ane, dier noch seuene waeren ionge ende strijdtbare mannen, ende beual hen, dat sy met allen inwooneren die hen onderworpē waeren, ons te hulpe quamen, onder desen coes hy den eenen ghenoempt ystensuchil, eenen behenden ende dapperen ionghelinck ontrent van vierentwintich iaren, int des gātses volcks verwillinghe tot eenen hooftmā deser toech op onseren leger toe, het welcke wy hadden aen den gheplaueyden wech gheslagē, ontrent dertich duysent starck, dese waeren al tot den strijdt dienstbaer, ende naer haer gewoonheyt gherust ende geordineert, tot den anderen legeren sijn aēcomen, ouer die twintich duysent mannen, dese alle heb ick opt aller vriendelijeste ontfanghen, ende dancte se daer by, van haerē gheneychden willen ende werck tegen ons, wt desen can uwe Key. Ma. lichtelijck nemen, hoe goet ende behulpelijck ons die vrientschap Don Ferdinandi gheweest is, ende van wat ghedachten die Temixtitanen gheweest sijn, daer sy hebben ghesien, dese tegen hen trecken, die welcke sy voer onderdanen, vrienden, swaghers, broeders, ende voer vader ende sonen hielden.

Don Fernandus besteit dat alle tuolck in der voechdije van Tesaico/Cortesio hulpe dede.

Cortesius danket de inwooneren tot Tesaico/ die van Don Fernando/hē te hulpe waerē geschiet.

Nae twee daghen der bouen ghemelder storminghe, als die van Tesaico aen comē sijn, voechdē hen tot my die inwooners tot Sichimilco, als die gene die int water ligghen, ende sommige marcten der Ottumbier, welcke op den berghen waeren, noch die meestendeel die van Sichimilco, dese alle waeren heeren toe, Temixtitan onderworpen, die hielden my voere, sy wildē uwe Key. Ma. leenlieden sijn, begeerden daer by aen my, ick en soudet hen niet verargheren, dat sy hen soo langsaem op gaeuen, ick ontfinck sy seer wel, verblyde my oock in haer toecompste, want oft die wt Cuioacan van ergens hadden moeten schaden lijden, soo waere het van desen te geschieden. Als wy op der syden onses legers, welckwy op den gheplaueyden wech geslagen, deur hulpe der Bergantinen veel bewaerde Zillen ende Altanē in den voorstedē der stadt verbrant hadden, ende ghcen kaen hen en liet sien, so dochte my dat seuen Bergantinen mochtē genoech sijn tot beschermingeonsers

Die inwooners van Sichimilco midtsgaders ander macten geuen hem Cortesio ouere

Don Fernandi hert te ende gemoet tegē den Spaēgiaerden.

Digitized by Google

Corteſius ſchict ooc anderē legeren Bergantinen.

onſers legers, dies haluen ſchicte ick drie Bergantinen inden leger Condiſalui des landtshoftmans eñ die andere drie in Petri van Aluarado leger ick beual ooc ſeer neerſtelijck haeren hooflieden, die vyandē op beyde ſyden der legeren, hem voerſien aen landt met haeren Nackers, ſy voerden water, menigerley vruchten, Maiz eñ van anderen ſoꝛten, meer prouande, ende loopen ouer al hier ende daer, dat ſy dē, erichſuolck dat in den legeren was, goeden bystant deden, met deſen beſcheede, togen die Bergantinen op die bouen gemelde legeren, ende waerlijck dat was profijtelijck eñ wel van noode, eñ als ſy dach ende nacht ſcharmutſelden, vinghen ſy veel Nackers der vyanden, ende ooc veel volcx daer op.

Dat xxxj. Capittel / van

ſpraeckhoudighe Corteſij met ſijnē crijchſuolck, ende haerer verwillinghen, van ſtormen, van groten arbeyt, van brandē afmaninghe der crijchſlieden, van ſcharmutſelē te ſchepe vanden voernemen der Spaengiaerden, van ſcharmutſelen te peerde.

Corteſius hielt den crijchſuolc voꝛe ſijn voernemē

NAe dien ick dat alle gheoꝛdineert hadde, ende dat volc, dat ons te hulpe comen was aenghetoghen, ghelijck dan bouen ghemelt is, heb ick hen voerghehouden, dat ick nae twee daghen die ſtadt beſtormē wilde, dies haluen ſoudē ſy hem toe ruſten, Daer mede wilde ick ooc waernemen ende verſocken, oft ſy hen als ghetrouwe vrienden wilden houden, indien gheloefden ſy my, ſy wilden hen oprecht houden, Des anderen daechs beſtelde ick, dat dꝛ crijchſuolc in voller ruſtinge waere, gaf daer by ooc (den ghenen die in den legeren ende Bergantinen waerē myn voernemen te kennen) ende hoe dat ſy hen houden ſouden.

Den anderen dach als wy miſſe gehoort hadden, ende die hooftlieden onderweſen hoe ſy hem houden ſouden, toech ick wt dē leger, met den peerdē, drie hondert Spaēgiaerden, ende met allen onſen lieuen Indianen, dier ſeer vele, ende ontallick waerē, doen wy nv die gheplaueyde ſtraeten voort getogen by drie bogeſchoten verre, hielden die vyanden op ons met groot gheluyt, ende in deſen drien daghen, daer innewy teghen hen ſloegen, hadden ſy al afghewoꝛpen eñ ghebroken, wat wy ghevult ende opgherecht hadden, dit alles was nv minder te gewinnen, dan te voꝛen. Maer indien quamen die Bergantinen op beyden ſyden, des gheplaueydē wechs, Als wy nv daer toe quamen, deden wy hen grooten ſchaden met den geſchutte, bogen ende hacken.

Den Indianen woꝛt groꝛte ſchade deur Corteſium eñ dē Spaēgiaerden.

Als wy dat ſaegen, ſijn wy opt landt geſpronghen, ende den wal midtſgaders der brugghen inghenomen, ende ſijn daer na voortghetrocken, den vyanden nae te iaeghen, maer ſy bewaerden hen aen der anderen brugghen ende wallen, welcke ſy opgheuoert hadden, deſe ghewonnē wy ooc maer doch met grootē, aerbeyt eñ perijckel wy dꝛeuen ſy ooc wt der ſtraten, eñ grootē huyſen der ſtadt, daer nae beual ick den Spaengiaerdē, dat ſy niet voorder en troc kē, want ick midtſgaders mijnen vriendē, werpē die watergangē mꝛ ſteenen eñ tichelē toe, daer hē dā altijt die grootſtē aerbeyt verhief, ende hoe wel dat aen deſen wercke arbeyden thien duyſent Indianen onſere vrienden, oueruiel ons noch die nacht, eer wy het verlieten, onder den wylen ſloegen hem die Spaengiaerden ende onſe Indianen altijt, met den inwooneren der ſtadt, ſy ſtelden hen nae heymelijck eñ liſtelijck, Des haluen haerer vele te gronde gingen, Ende ick midtſgaders den reyſigen, deurtoech die ſtadt, ende verwonnen der vyandē een goet ghetal in den ſtraeten, daer deur dat water liep, ende dꝛeuen ſy alſoo te rugghe, dat haerer geener daer nae meer te lā de en doꝛſte comen.

Corteſius hielt die Spaengiaerdē ſtille ſtaen

Corteſius deurtreckt Temixtitan.

Als ick mercte, dat die inwooners der ſtadt hen wederſpannich ende als rebellen hielden, ende hen beweſen, dat ſy wilden in deſen crijch ommecomen, oft hen ridderlijck beſchermē, daer nam ick my twee weghen voꝛe, om ſy tot ghehoorſaemheyt te brengen, Den eerſtē, dat wy wederom verhielden, ende aen ons brachten dat goet, dat ſy ons op eenen tijdt afghedronghen haddē, ten anderē dat ſy ons oorſacke gaeuen, om ſy ghheelijck te herworghen ende verderuen, deſen waeren wel der beſte geweeſt. Maer het miſuiel ons, wt dier oꝛſaeken, Die wyle ick voꝛe ende nae gedachte, wat manieren ende weghen ick vinden mochte, om hen eene vreeſe inne te ſticken, daer mede ick ſy tot kenniſſe van haerer miſhandelinghe brachte, ende dat ſy den

ſcha-

Digitized by Google

schaden bedachten, die ic hen conste toe voe-
ghen. Dies haluen begonst ic te verbrandē
Cortesius verbrāt die groote huysen / in die welcke hy te vozen pleech te woonen.
eñ te verderuen haerder goden thoornē eñ
huysen. Eñ daer mede sy hare schaden te
meer consten proeuen, stack ick den seluen
dach aē, die groote huysen, die welcke in die
wijde stratē stonden. Daer wy te vozen (eer
sy ons van haerder stadt afgedrongē had-
den) ter herbergen lagē. Die huysen waren
so groot eñ wijt, dat een yeghelijcker heere
met sesse hondert dienarē, bequamelijck in
eenē huyse hē houdē cōste, ooc midtsgaders
haren aenhanck. Daer by stondē ooc ande
re, die warē niet so groot eñ wijt, maer veel
schoonder eñ lustiger in desen hielt Mutee
zuma alderley vogelē, die in die prouintien
gheuondē werdē. Eñ hoe wel dat ic daer af
een misuallē droech, maer die wijle ick mer-
te dat dit den vyanden meer versmadede,
liet ic haer hen te nyde verbrandn, van dit
branden werden die vyanden seer truerich
midtsgaders haren bontgenoten, want sy
meynden seer weynich, dat wy soo machtich
sijn souden, ende so stout, dat wy soo verre
comen souden, dat misuiel hen noch meer.

Cortesius na dien hy die stadt hadde aen gestekē / liet hy die knechten af manen.
Na dien dat ic nv die huysen hadde doē
ontsteken, liet ick om trommelen, om van
den slagen te laten. Daer na togen wy, die
wijle het spade was, met onsen knechtē nae
onseren legher, ende als die vyanden ons
te rugghe trecken, daer quam een groot
volck voort ende grepen die achter gaerde
aen. Maer als nv die strate ledich was,
ende dat die reysighen, ghinder ende her-
waerts tochten conden volbrenghen nae
haren behaghen, vielen wy in haer, ende
hoe wel wy haerder vele verwonden, en
wilden sy nochtans te rugghe gheen vrede
hebben met haren ghetiere. Den seluen
dach begonst haer der handel eerst te smer-
ten, dat sy ons in haerder stadt saghen, en-
de die selue verbrant. Desghelijcken ooc
dat die inwoonders wt Calco, Tesaico,
Sichimilco, ende van Otumba, teghen
haer streden, ende haer verualchden, son-
derlijck die wijle een yeghelijck volck int
slaen sijn vaderlant noempt. Ende op der
anderen syden die Tascaltecaler die welc-
ke midtsgaders den anderen, hen hare ey-
ghene medeborgheren in stucken ghehou-
wen wijsden, ende seyden, sy wilden haer
tot eenen goeden ontbijt verwaren so sy dā
deden. Na dien sijn wy inden legher geco-
men, eñ leyden ons te rusten, want den sel-
uen dach ledē wy veel ongelucx. Die seuen
Bergantinen, so ic by my behielt, scheepten
den seluen dach in die zee moerachtige gra-
uen der stadt, sy hebben ooc groote schade
gedaen met brandē. Eñ die hooftliedē ouer
die andere legerē, midtsgaders den anderē
Bergantinē, streden den seluen dach ooc
ridderlijc, hoe het vergaē is in desen strijdt,
waer vele daer af te seggen, maer om cort-
heyt laet ict blijuen, alleen geef ic dit te ken
nen, dat sy victorioes in harē leger sijn ghe
toghen, sonder eenighe schade.

Die Bergantinen sloegē hen dapper mē dē Indianeren.

Den anderen dach des morgens vroech,
na der Misse, ben ic met der voorgemelder
ordinantien, weder met alle den volcke op
die stadt toe getoghen, daer mede die vyan-
den ghenē tijt eñ gelegentheyt en hadden,
om die brugghen af te leggen, eñ die omge-
worpene wallen wederom te beteren. Ende
hoe wel ick des vroech opgestaen was, niet
des te min hadden sy aen drie plaetsen des
waters ende der straten, van onseren leger
aen, tot aen die voorghemelde groote huy-
sen ende straten toe, twee stucken weder op
gheuoert. Daer omme wy den voorgaen-
den dach soo veel arbeyts hadden moeten
doen, ende die slach heeft gheduert van
acht vren aen, tot den een vre nae middach
toe, tot welcker tijt die boghen ende haken
schutters, alle hare pijlen ende loot versch-
ten hebben, eñ het sal ooc uwer Keyserl.
Ma. voor waer gheloouen, dat wy voor en-
de nae in grooter vreesen ende perijckel ge-
staen sijn, also dicwils als wy die brugghen
bestormden, wilden wijse gewinnen, so moe
sten wy door dwater door swemmen,
daeromme en consten sy hare crachten niet
wel ghebruycken. Die vyanden die aendē
oeuere stonden, staken ooc seer dapper
nae hen met sweerden ende lantsien, daer
mede sy niet ouer comen en mochten. Noch
tans die wijle dat sy gheen blockhuysen op
die syden en hadden, daer wt sy ons moch-
ten schade doen, ende wy op der andere sy-
den, met boghen tot hen schoten, want wy
en waren nauwelijcx eenen steenworpe van
malcanderen. Die Spaengiaerden wer-
den van daghe te daghe coener, ende sy na
men gantschelijck voor hen, daer door te co
mē, sonderlijc doen sy sagē dz alle myne ge-
dachten daer henen stonden, dat het alsoo
sijn moeste, het mochte uwe Key. Maiest.

Die Spaengiaerdē nemen voor hen / door dz water te comē daer mede sy die stadt cōdē beslozmen

Digitized by Google

hem laten duncken. Die wijle dat wy ſoo veel perijckelen aen den bouenghemelden brugghen ende wallen te ſtormen, ghelede hadden, dat wy verſuymelijck geweeſt hadden, dat wy haer na der inneminghe weder verlaten hadden, ende niet moghen behoude, daer mede wy niet alle daghe ouer ons nemen en moeſten, ſulcke groote perijckelen, om die op een nieus te gewinnen, eñ deſe ſijn waerlijck grootelijc groot genoech geweeſt. Soo ſal nochtans uwe Key. Ma. weten, dat hem die ſake, in gheenen anderen wege en heeft geſchicken conde. Maer wilden wy dit tot eenen eynde brengen, ſoo moeſten wy onder den tween dat eene doe, oft dat wy dat legher in die wijde ſtraten ſloegen, ende in den kerckhof haerder gode thoren, oft dat ſommighe des nachts die bruggen verwaerden. In deſen beyden ſtucken was perijckel te verwachten, eñ wy en waren hen ooc niet ſterck genoech, want wy ſloegen den legher inder ſtadt, ſoo moeſten wy ons alle nacht iae alle vren, die wijle ſy ſo ſterck waren (daer tegen wy ſoo cranck) al oftmen allerme ſloeghe, met hen ſlaen, ende dat die vermoetheyt onlijdelijck ſijn ſoude, ſoo conſten ſy ons ooc van allen canten aengrijpe. Maer wilde wy by nacht die brugghen met Spaengiaerden bewaren, ſo waren ſy ſo moede van ſtrijden den gantſchen dach, dat wy niet en conſten die brugghen beſetten. Dies haluen moſten ſy alle daghe die op een nieus ghewinnen, al oft wy in die ſtadt quamen. Den dach als wy beſich waren, om die brugghen inne te nemen, ende haer weder ſterck te maken, en hadden wy niet meer tijts, dan dat wy in eener andere ſtraten, die op Tacuba toe gaet, twee brugghen geuult hebben, ende veel groote ſchoone huyſen inder ſeluer ſtraten verbrant. Als nv die nacht aen quam, ende dattet tijt was om te rugghe te trecken. Daer en ſtonden wy in geen cleynder perijckel, dan doen wy die brugghen beſtormden. Want als ons die vyanden saghen af trecken, wert den vyanden haeren moet alſoo ghemeerdert, dat ſy niet anders en meynden, dan ſy en hadden verwonnen, ende dat wy door bedwanck hadden moeten die vlucht gheuen. Maer daer mede die reyſighen ſonder eenich beletſel op beyde ſyden mochten roeren, ſoo ware van noode, dat wy die brugghen wel vulden, ende dat die ſtraten gantſch gheeffent waren. Na dien wy daer nae achterwaerts trocken, ende dat ons die vyanden ſoo haeſtelijck nae iaechden, ſtelden wy ons ſomtijts al oft wy vloden. Daer mede vielen wy reyſighe onder haer, ende vinghen altijt by tweluen oft derthienen van den dapperſten wt hen. Alſoo op deſe maniere ende heymelijcke naeſtellinghe, werden ſy gheſchadicht, ende dit was waerlijck ſeer ſijn ende wonderlijck te ſiene, hoe wel ooc hen hare ſchade wel condt ende bekent was, die wy hen toe voechden int nauolghen, en wilden ſy nochtans niet van ons aflaten, ende van ons ſetten, ſo langhe tot dat ſy ſaghen, dat wy wt der ſtadt waren, ende alſo quamen wy wederom in onſeren legher. Die hooftlieden der anderen leger deden my de wete, hoe dat hen den ſeluen dach alle dinghen nae hare begheerte ende wenſch waere vergaen, ende dat ſy veel vyanden hadden verſlaghen te water ende te lande, het hielt my ooc Petrus van Aluarado ſchriftelijck vore, welcke tot Tacuba lach, dat hy twee oft drie brugghen hadde inne ghenomen. Ende die wijle dat hy op den gheplaueyden wech lach, die van den merct der gheweldigher ſtadt ginck, op Tacuba toe, ſoo conſten die drie Bergantinen, die welcke ick hen toe ghegheuen hadde, op der eener ſyden wederom varen, eñ na tot den gheplaueyden wech comen, ſoo en ſtont hy niet in ſoo grooten perijckel als den voorgaenden dach, het waren ooc veel bruggen op der ſyden Petri van Aluarado, ende veel water gangen op der boue gemelder ſtraten, hoe wel weynigere blockhuyſen, dan op andere plaetſen.

Die Spaengiaerden ware in getale veel minder dã die Indianen.

Corteſio wort te kennen gegeue dz alle dinghe wel vergaet ware.

Die Spaengiaerden quamen in groot perijckel int aftrecken vander ſtadt.

Dat xxxij. Capittel / van

opgheuinge ſommigher vlecken aen Corteſium, van afbiddinghe haerder miſhandelinghe, van forme ende wijdde des legers Corteſij, vander victorien der Spaengiaerden, ooc hoe veel Indianen Corteſij bygheſtaen ſijn, van wtdeylinghe des crijchſuolcx om aen te grijpen die ſtadt Temixtitan, van victorien eñ tamelijcken roof.

DEſe gantſche tijdt hebben die inwooners der naeuolghender ſteden Iztapalapa, Dichiluzco, Mechicacingo, Culuacã, Mizqueque, eñ Chuitagua ca,

Sõmiger Indianer herte tegẽ de Spaengiaerden.

ca, welcke alle in die ſoete zee ligghen, harē vrede met my maken willen, wy ontfingen ghelijckewel van hen gheen ſchade. Maer die wijle dat die inwooners wt Calco, uwer Key. Maieſt. ghetrouwe leenlieden waren, ende den handel, die wy met den Temixtitaneren hadden bedachten, hebben ſy hem tot ſommighen vlecken geſlaghen, die aen die zee lagen, ende deden allen mogelijckē ſchaden dien in die zee. Maer als ſy ſagen, dat wy van dage te dage gewonnen, al oft wy ons met den Temixtitaneren ſloegen, ende aen haren ontfanghenen ſchaden gedachten. Ock wat grooten ſchade ſy mochten van haren vrienden ontfanghen, ſo gāuen ſy hen op, quamen in onſen leger, ende baden my ootmoedelijck, dat ick hen hare miſhandelinghe vergaue. Dat ick ooc dien wt Calco haren nagebueren ſoude ghebieden, dat ſy hen ghеenen ſchaden meer toe en voechden. Soo antwoorde ick hen. Ick liet my haer aenbrenghen behaghen, maer daer mede ick eygentlijck wiſte, dat hen deſe ghedane Gratie van herten ware ghegaen, ende dat die begonſte vriētſchap ſeker ware. Sprack ick haer om die Zillen aen, dier ſy een groot ghetal hadden, die wijle ick my crachtelijck voorghenomen hadde, niet af te trecken, tot dat ick die tot opghevinghe, oft met ghewelt inghenomen hadde, met deſen conſten ſy my veel goets doē, dat ſijſe alle rusteden, ſo veel als ſy condē, midtsgaders alle den volcke haerder vlecken. Daer mede ſy my voortaen op den watere behulpelijck waren. Ick hebbe haer ock ghebeden, die wijle dat die Saengiaerts weynich ende onbewaerde logementen hadden, ende dattet regen weder was. Dat ſy in onſen leger meer logementen den maken, ooc hout eñ tichelē toe te voerē, wt den naeſten huyſen der ſtadt. Sy volbrachten mijn beuel, eñ brachtē hare Naekers, eñ gauen daer by te kennē, haer volck waer gherust ende bereet, op welcken dach men wilde. Sy waren ooc ſeer neeſtich om logementen te bouwen, wantvan eener ſyden tot der andere der tweer thoornen des gheplaueyden weechs, daer henen ic mynē legher hadde gheſlagen, bouden ſy ſo veel oppe, dat van den eerſten tot den leſten meer dan viere bogeſchotē waren, van daer can uwe Key. Ma. die breede des weechs afnemen, welcke in diepe plaetſe deſer zee leyt, ende op beyde ſyden des bouen ghemelden weechs, waren die ghemelde huyſen opgebout, ende daer bleef noch ſo veel wijde ouer aen dē wech, dat onſe ruyters ende voetknechten, hier ende ghinder conden reyſen, na haren wenſch, in deſen leger waren ghetelde Spaengiaerts ende Indiaēſche vrienden die hen diendē, ouer die twee duyſent. Die andere Indianen onſe goede vrienden laghe tot Cuioacan, ander halue mijle weechs vanden bouen ghemelden legher. Die inwooneren der ſelver vlecken, deylden ons prouiande tamelijcken mede, welcker wy ſeer nootdruftich waren, ſonderlinghe viſſchen ende kerſen, welcker ſo vele daer waſſen, dat ſy den inwoonderen ouer uloedelijck ghenoechſaem ſijn, vijf oft ſeſſe maenden aen malcanderen, ende rijckelijcker dan op anderen plaetſen ghevonden werden.

Sōmighe vleckē ouergheuē hen Cortesio die in die zee lagen.

Cortesij legers ſorme eñ wijde.

Die inwooners ſommiger vlecken deyldē den Spaēgiaerden mede hare prouiande

Als wy drie daghen na malcanderen in die ſtadt waren getogē, op der ſyden onſers legers, ſonder die andere drie oft vier wegē, daer door wy daer inne waren getogen, ende altijt victorie behouden, met den gheſchut, halken, ende bogen veel omgebracht. So hoopten wy voort ende voort alle vren, ſy ſoudē vrede van ons begeeren, dwelc wy van herten ſoo gheerne hadden gheſien, als onſe eyghene weluaert, hoe wel ons dit niet ſeer geprofiteert en heeft. Maer dat ſy daer toe bedacht werden, ende wy hen altijt grooteren ſchade toe voechden, eñ haer om vrede dwonghen, hadde ick voor my genomen, daghelijcx in die ſtadt te trecken, ende haer met allen volcke dat ick by my hadde beſtormen ſoude tot vier plaetſen. Dies haluen liet ick op manen, alle tvolck der ſteden die in den water laghen, midtsgaders haren Canoen. Den ſelven dach worden in onſeren legher, ouer die hondert duyſent Indianen, onſere goede vrienden gheuonden. Daer nae beual ick, dat drye Bergantinen midtsgaders duyſent vijfhondert voetknechten beſet, eñ op der eender ſyden aen toghen, ende drie andere met den anderen Canoen op der andere ſyden, die ſtadt omringelden, ontſtaken, ende den grootſten ſchaden ſoo ſy ymmer conſten den vyanden toe voechden. Ende ick vertrocke voort op den voorneempſten gheplaueyden wech, wy vonden hem ſonder eenich beletſel tot den grootſtē

Alſo dickwils als die Spaēgiaerdē tot Temixtitan ſijn getogen/hebben ſy alle tijt victorie gehadt

Hondert duyſent Indianen waren by Cortesio teghen die Temixtitaner.

palleyſen toe, ende gheen brugghe en was afgheworpen. Daer nae tooch ick voort, tot eener ſtraten, welcke op Tacuba toe gaet, daer in waren ſeſſe oft ſeuen bruggben, aldaer beſtelde ick, dat een hooftman, eene andere ſtrate in neme met tſeuentich voetknechten, ende ſeuen peerden te rugghe, daer mede ſy van hen beſchut worden. De ſen volchdē na, thien oft twelf duyſent Indianen onſere goede vrienden. Dier gelijckē beual ic ooc, eenē anderē hooftman, dat hy een ander ſtrate in neme. Na dien tooch ick met den reſterendē knechten aen, in die ſtrate die op Tacuba toe gaet, eñ wy ghewonnen drie bruggben ende vuldenſe, ende die andere verlieten wy om op den anderen dach te gewinnen, want het was nv ſeer ſpade. Sy conſten oock den anderen dach, beter ende bequamelijcker ingenomen worden, want ick hedde groote begeerte, die ſelue gantſche ſtrate te gewinnen. Daer mede Petri van Aluarado crijchſuolck, hen tot ons comē nochtē, eñ wt haren legher indē onſen trecke, ende dat dit ooc die Berguntinen deden. Den ſeluen dach gheeregben wy groote victorie te lande ende te watere, wy ghewonnen oock tamelijcken roof van den Temixtitaneren, het ghewonnen oock die inden legere Petri van Aluarado ende Condiſalui, redelijcken.

Dat xxviij. Capittel/van den aenloch Corteſij, weder op Temixtitan, van inneminghe tweer bruggben, van geuangene Spaengiaerdē, eñ hoe dat die Indianen harē godē offeren, hoe Corteſius die ſtadt Temixtitan met den Berguntinen dicwils aengrijpt, van ordinantien dier hem Corteſius ghebruyct om die ſtadt aen te grijpen, wideylinghe des crijchs volck, van ſlaghen, houwen, vechten eñ herworghen. Inneminghe des meeſten deels der ſtadt, van der vlucht ende herworginghe der Spaengiaerden, oock op wat maniere, die Spaengiaerden hert ontſwommen ſijn.

Corteſius treet weder op Temixtitan toe met dē Spaengiaerden.

DEn ſeluen dach keerde ick my wederom tot der ſtadt met deſer ordinantien, welcke ick my den vorgaenden dach gebruyct hadde, ende God verleende my ſulcke victorie, dat ick, waer ick met mynē crijchſuolck toghe, nerghens wederſtant en vant, ende dat die vyanden alſo achterwaerts vloden, dat ſy meynden, dat wy alreede van die vier vierendeelen der ſtadt, die drie inghenomen hadden, ende ſonderlinghe laghen hen die knechten wt Petri Aluarado legher op den hals. Dieſhalue verſach ick my den ſeluen ende den vorgaenden dach gantſchelijck, dat ſy om vrede aen ons verſoecken ſouden, welck ick ſeer wel te vreden waer gheweeſt. Maer wy en ſaghen niet eenich waer teecken des vredes. Daerom togen wy den ſeluen dach wederom met vruchden in onſen legher, hoe wel wy der oorſakē truerich waren, om dat ſy voor hen ghenomen hadden daer ouer te ſteruen. Petrus van Aluarado ghewan in deſe daghen veel bruggben, ende gebruycteſe om haer te beſchuddē met ſommighen ryſigen ende voetknechten, die andere trocken int legher, dwelck ſeer na een myle weechs daer of lach. Ende die wijle dat deſen arbeyt ſeer moeyelijck was, beſloot hy by hem dat legher te ſlaen, aent eynde des gheplaueyden weechs. Daer op men die ſtadt toe treet op eene merckt, die welke grooter is, dan die tot Salamanca, ende rontſemme met loeuen ghebout. Om tot deſen te comen, en dorſten ſy niet meer dan twee oft drie bruggen in nemen, maer ſy waren breet ende ſeer ſwaer om in te nemen. Deſe bleef ſommighe dagen aldaer, ende gewan voort en voort, eñ op deſen dach, welcke ick bouen gemeldet hebbe. Doē hy merete dat die vyanden moede waren, ende dat ic ſo ſtrenghelijck teghen hen ſtreedt, verhief hy hem ſyner victorien, ende der tweer gewonnenen bruggben eñ wallen, alſoo dat hy voor hem nam, voorder te trecken, om een breede brugghe inne te nemen. Van deſer aen, was den gheplaueyden wech gebroken, by tſeſtich ſchreden verre, ende meer dan anderhalf man diep. Als ſy nv dapper aen toghen, ende dat hen die Berguntinen den ſeluen dach goeden byſtant deden, ſijn ſy door dwater gheſwommen, eñ die brugge inghenomen, ende den vluchtighen vyanden na ghejaecht. In dien haeſte hē Petrus van Aluarado die plaetſe te vullen. Daer mede oock die ryſighen ouer conſten comen. Ick vermaende hē ooc ſchriftelijck eñ mondelijc, dat hy niet eens nagels groot in en name, het en ware dan ſake, dat die reſighen ſeker eñ met goeder voe-

Petrus vā Aluarado ghewint twee bree de bruggē

voeghen hen ende weder loopen mochten, want ſy deden dat beſte in deſen crijch. Alſoo haeſt als die inwooners der ſtadt ſagē, datter ouer die veertich oft opt meeſte vijftich Spaengiaerden niet ouer dat water ghecomen en waren, ende weynich onſere vrienden, ende dat oock die reyſighe niet ſoo haeſt voort en conſten, hebben ſy hen ghewendt, daer mede ſy die onſere in dye vlucht ſloeghen, ende int water iaechden, in deſen vinghen ſy vier Spaengiaerden, met deſen toghen ſy haeſtelijcken voort, om die haren goden op te offeren, ſy doorſtaken ooc ſommige onſere vrienden, ten leſten keerde Petrus van Aluarado weder in ſynen legher.

Die Spaengiaerden werden afgedreuē ende vier vā hē werden gevangē/ ende Indiaēſche goden opgeoffert

Eñ als ic in mynen leger den ſelue dach quam, eñ vernam den handel, wert ic daer af ſeer truerich, die wijle die vyanden nv meer oorſake haddē, om ſtouter te ſyne, eñ te hopen, dat wy haer voortaē niet meer en ſouden doorren aengrijpen. Maer dit was die oorſake Petri van Aluarado, daerom dat hy hem die ſterckſte plaetſe inne te nemē onderſtont, ſoic bouen gemelt heb. Die wijle dz hy ſach, dat ſy ſeer na die ſterckſte plaetſen gewonnen hadde, eñ dat hy meynde dz ſy nv meer mat eñ verſaecht warē, ſonderlinge die wijle ſyne knechtē, die hy by hem inden legher hadde, aen hielden, dat hy dē merct in name, want ſo hy ghewonnen ware, ſo waert ſeer nae om die gheheele ſtadt ghedaen. Ende dit alles droech hem toe, wt hope ende crachten der Indianeren die voor handen waren. Die wijle die ghedachten die inden leghere waren, aen onſers gēduerighen ſtormens inder ſtadt, ſoo meynden ſy, ick ſoude den merct haeſtelijcker gewinnen dan ſy. Van dies weghen dreuen ſy Petrum van Aluarado voort eñ voort. Dier ghelijcken ghebuerde my inden legere, want die Spaengiaerden hielden treffelijcken aen, dat wy onder den drie ſtracten die op den ghemelden merckt toe gaen, die eene aen toghen, ſonderlijck die wijle wy van niet belet en worden. Ende ſo wy deſen hadden inghenomen, ſoo mochten wy veel arbeyts voortaen ontheuen worden. Dit ontſeyde ick hen in eenigher manieren, ſoo ſeer als ick conſte, hoe wel ick hen die oorſake niet en ontdecte, maer het gheſchiede van perijckels weghen, daer ick my voor vreeſde, want voor den inganck des mercts waren ſeer veel blockhuyſen, afghewor pene brugghen, ende gheplaeyde weghen, alſo, dat alle die huyſen daer wy aen trecken ſouden, ſtonden midden inden watere, ghelijck als eylanden.

Doorſaken door welcke Petrus van Aluarado beweechde wert die breede brugge in te nemen.

Coꝛteſius wert ſeer vanden Spaengiaerdē ghedreuē/ dat hy in die ſtadt toge ſtadt die brug gen in name.

Als ick nv ſpade int legher was gheco men, ende den ſchade Petri van Aluarado vernomen hadde, nam ick voor my, dat ick wilde des anderen daechs des morghens vroech in ſynen legher trecken, om hem der miſhandelinghe wille aen te ſpreken, ende te vernemen, wat hy ghewonnen ende in ghenomen hadde, ende waer dat hy ſynen legher hadde gheſlaghen, op dat ick hem oock aller dinghen vermaende, hoe dat hy hem houden ſoude. Daer mede hy hem verſekerde, ende op wat manierē hy den vyanden ſchade doen mochte. Eñ na dien ic int leger quam, verwonderde ick my ſeer, dat ſy hadden connen, ſulcken grooten deel der ſtadt in nemen, ende ſo veel quader bruggē gewinnen, als ick dit alles ſach. Daer liet ick van mynen toren af, eñ ie meynde, dattet niet alſo ſtraffelijc en was, als ict te voren geacht hadde. Doen ick nv alles wat te doen was, hadde wt gericht, ſo tooch ic den ſelven dach weder in mijnen legher.

Coꝛteſius treet in Petriv̄ Aluarado leger om hen aē te ſpꝛeken.

Daer na ben ick dickwils in die ſtadt ghetoghen aen der voorgenoemder plaetſen, ende op twee plaetſen met den Berganti nen ende Canoen, daer inne ſy hen met dē vyandē ſloegē, eñ ie greep haer inder ſtadt aen, tot vier plaetſen, eñ wy wonnen altijt. Veel vyandē worden doorſteken, het quam ons dagelijcx groote hulpe toe. Indien hielt ie een wijle ſtille voort te varen, eerſtelijck, op dat ick mochte mercken, oft die vyandē hare hertneckicheyt wilden laten, ende hen haers voornemen ontſlaghen, voor dander, die wijle dat onſen aentocht, niet ſonder groot perijckel en cōde geſchien, wāt ſy ſtondē gātſch vrolijc by malcāderē, om malcanderen te beſchermen, ſo lange als haer leuen duerde. Maer na dien dat die Spaengiaerts ſagen, dat hem der handel verlengen wilde, eñ dat nv meer dan xx. dagē ghe leden waren, daer aē ſy altijts geſlagē hadden, hielden ſy voort eñ voort ane, als bouē gemelt is. Dat wy ſoudē daer ick in treckē, eñ die merct in nemē, wāt ſo wy dit in haddē, werdē die viādē eē ſlechte ruymte hebbē ō hē te beſcermē. Eñ wāneer ſy hē nz en wil dē opgeuē, ſo ſoudē wijſe daer henē drijuē, dz

Coꝛteſius grijpt die ſtadt dickwils aen mz dē Berganti nē eñ Nackers.

Die Spaengiaerden drijuē altijt Coꝛteſium aē dē hy die merct in neme.

ſy moeſten van honger ende dorſt ſteruen, die wijle dat ſy geen ander water en hadde, dan dat gheſouten water. Eñ als ick my deſes weyghерde, daer dede my uwer Key. Ma. ſchatmeeſter ontbieden, dat den gheheelen hoop inden leger voor eñ voor aenhielt, dat ic ſoude die meret innemē. Op dit gaf ic hem eñ ſommigen eerbaren mannē antwoorde. Ick liet my haer voornemē wel geuallen, eñ begheerde oock ſulcx meer dan alle dandere. Maer die wijle dit ſonder onſeren grooten ſchaden niet gheſchieden en mochte, ſo en conſte ic hare begeerte niet na comen, daer ſoudender ooc vele ſijn, die ſulcx niet en mochten volbrenghen. Maer als ſy niet af en lieten, maer ſoo langher ſo meer ende ſtercker aenhielden, verwillichde ick my in deſen val, ende handel te doen wat my ymmermeer moghelijck ware, ende ick wilde my oock met den knechten inden anderen legheren beraden.

Wt wat oorſaecke Corteſius belet wert ō diemeret in te nemē

Den anderen dach ginck ick henen, om ſommighe vanden ouerſten aen te ſpreken, ende liet Condiſaluum den landts hooftman eñ Petrum van Aluarado weten, dat wy des anderen daechs in die ſtadt trecken wilden ende ons onderſtaen, daer mede wy mochten op die meret comen. Daer mede gaf ick hen ſchriftelijck te kennen, wat ſy doen ſouden, op der ſyden der ſtadt Tacuba. Ick ſant oock twee van mynen goeden vrienden dat ſy hen mondelijck vercondichden alle die handelinghe. Die ordinantie hoe wy die ſtadt aengrijpen ſouden, was alſoo. Condiſaluus ſoude met thien peerden, hondert voetknechten, ende vijfthien boghen ende haken ſchutters, int leghер Petri van Aluarado aen trecken, in ſynen legher ſouden blijuen die andere thien peerden, ende onderrichten haer, dat ſy hen des morghens, als der allermen beginnen ſal, achter ſommighe huyſen verſtaken, ende opwonden ghelijck als ſy wilden teenemaele daer vā, daer mede die inwoonders der ſtadt daer wt vielen, om hen nae te iaghen, ende dat alſdan die reyſigen ſy te rugge aen grepen. Ende die bouen gemelde Condiſaluus, ſoude met den dryen Bergantinen (die hy hadde) ende met den anderen dryen Petri van Aluarado den quaeden wech, in den welcken ſy Petrum van Aluarado veriaecht hadde, toe loopē, om hem in te worpen ende vullen, ende dat

Ordinātie dier Corteſius ghebruyctedie ſtadt aē te grijpen.

ſy voorder toghen, nochtans met deſer conditien, dat ſy te voren, alle wat ſy ghewonnen hadden, ordenlijck beſorghen ende verwaren. Ende ſoo het mochte ſonder haren ſonderlijcken ſchaden gheſchieden, ſoo ſouden ſy voort trecken tot op dye meret, daer toe ſouden ſy alle hare neerſticheyt voortbrenghen, want ick wilde dat ſelue oock doen. Nochtans ſouden ſy mercken, hoe wel ick hen dat te kennen gaf, ſoo en wilde ick haer niet verbinden, een ſchrede verre inne te nemen, daer door hen ſchade toe gheuoecht mocht werden. Ende dat gaf ick hen te kennen. Die wijle ick wiſte, dat ſy alſoo gheſint waren te trecken, daer henen ick hen hiete trecken, oft ſy ghelijckewel den doot voor den ooghen ſaghen. In dien toghen haeſtelijck die wech gheſondene int leghер henen, ende quamen tot Condiſaluo den landthooftman. Ende Petrus van Aluarado, hielden hen dat ſelue voor, ſo ick hen in onſeren leghер beuolen hadde, ende die wijle ſy maer eene plaetſe aen te grijpen en hadden, beſtelde ic, dat ſy my tſeuentich oft tachtentich voetknechten toe ſchicten, daer mede ſy midtſgaders my, den nauolghenden dach die ſtadt aen grepen, ende den ſelue nacht hebben ſy by my inden leghер gheruſt, ſoo ick hen beuolen hadde. In deſer ghemelder oordenen voeren die ſeuen Bergantinen wt den leghер. Den anderen dach na der miſſen, ende met hen meer dan drie duyſent Naekers, daer nae vertrock ick oock, met vijuentwintich peerden, eñ den anderen die ick by my hadde, dier ghelijcken oock met den tſeuentich, die welcke wt den leghер tot Tacuba aen ghecomen waren. Alſoo toghen wy in die ſtadt, als ick nv daer inne ghecomē was, deylde ic dat crijchſuolck op deſer manieren. Het waren drie ſtraten aen den ghewonnen plaetſen, daer door men conſte tot der meret comē, welcken der Indianer Tianguizco heeten, dat ſelue gheheel ghe weſte wort Tlatelulco ghenoemt, ende dee ne onder deſe drye ſtraten was die voorneempſte, daermen tot der ghemelder meret gaet. Van dies weghen lieſ ic uwer Keyſerlijcker Maieſteyts ſchatmeeſter te kennen gheuen, dat die, in deſe ſoude trecken met tſeuentich voetknechten, ende tot ontrent twintich duyſent Indianen onſere goede vrienden, die achtergaerde ſou-

Beuel Corteſij aē die Spaengiaerden/ in welcke manierē ſy die ſtadt aengrijpē ſouden.

Corteſius treet wijſe leger ō die ſtadt te beſtormen

Corteſius hiet den ſchatmeeſter eene ſtraete in ne te nemē

Digitized by Google

souden seuene oft achte reysighen beschudden, ende soo veel brugghen ende wallen als sy innaemen, dat sy die terstont souden besetten, ende sy schicten daer toe ock thien matinen met haeken, ende andere Indianen vrienden, die ons seer vorderlijck waeren, om die brugghen weder te beleggen. Die andere twee straeten, gaen wt der straten van Tacuba tot der maret, sy sijn ock engere, met meerderen brugghen, opgeworpen wegen, ende met wateren bewaert, in die wijdere van dien, hiet ick twee hoofdlieden trecken met tachentich voetknechten, ende met meer dan thien duysent Indianē onsere vriendē, int voerste der straeten Tacuba stelde ick twee stuck bussen, om dese te verwaeren, oordineerde ick thien peerden, daer nae nam ick mijnen wech voor my, met achte peerden ende hondert voetknechten, onder desen waeren meer dan vijuentwintich bogen ende haeken schutters, ende een groot ghetal onser vrienden Indianen, daer mede ick quam soo verre als ick immermeer conste in eene enge straete. Int voerste der selver straeten, hiet ick die reysighe vertoeuen, ende beual hen neerstelijc, dat sy niet voorder en passeerden, oft my na en volchden, sy en hadden dan te voerē vā my bescheet. Indien stont ick af vanden peerde, ende quamen aen eenen walle, welcken sy opgeuoert hadden voor eener brugghen, dien ghewonnen wy met eenen cleynē veldtgeschut, bogen ende haekē schutters. Van daer togen wy voorder, deur eenen gebrokenen gheplaueyden wech daer moestē wy ons drijemael met den inwooneren der stadt slaen, het was ter selver tijdt van onsere vrienden Indianen sulck eene groote menichte die op die Altaenen oft hoechtē clommen, alsoo dat ons dochte, dat ons geene schade en conste ghesien, alsoo hebben wy met hen ghewonnen die twee bruggen, den wal. Ende die straete, die Spangiaerden ende onse vrienden Indianen volchdē hen nae in die selue straete sonder eenich vertreck, maer ick bleef met ontrent twintich Spaengiaerden stille staen, in eenen naesten eylande, wāt ick sach, dat sommige onsere vrienden Indianen met den vyanden sloegen, ende somtijts van hen achterwaerts gedreuen werdē, ende hen int water lietē, maer deur onseren bystant vielē sy wederō in haer, daer mede hielden wy noch voorder waeke, op dat niet wt sommighen dwersche straeten, die inwooners der stadt van achtere die Spangiaerden aengrepen die in die selue straete voert ghetogen waeren, ende my te kennen ghegeuen, dat sy dē meesten deel der stadt inghenomen hadden ende en waeren nv niet verre vander grooter straeten der maret. Sy naemen ock gantselijck voor hen, voorder te trecken, want sy hadden vernoemen dat Condisal uus der landtvoecht, ende Petrus van Aluarado hadden begonst te slaen, met den vyanden der stadt. Maer als ick dit alles vernoemen hadde, beual ick hen met gantsen ernst, dat sy in geenen weghe voort en trocken, sy en haddē dan te voren, die brugghen wel bewaert, daer mede sy niet met den water beleten werden, oft sy moeghelijck achterwaert gedreuen werden. Doen sy nv saghen dat alle perijckelen aldaer te bestaen waeren, lieten sy my te kennen geuen, dat het alles opt beste stonde, ende in goeder oordinantien. Maer daer mede dat ick dit persoonlijck saege, soude ick in eygener persoonen daer comen. In dien dat ick altijt in twijffel stont, ende my altijt liet duncken, dat sy die brugghen niet recht beleet en hadden, toech ick daer henen, ende beuant, dat sy eener straeten eens dels deur getoghen waerē, die welcke thiene oft twelue screden afghewor pen waeren, der breede nae, maer die diepte ontrent twee mannen. Maer ter selver tijdt, als sy daer ouer sijn comen, worpen sy hout ende rieten daer in, ende als sy al saechtelijck daer ouer quamē ende dat die materie niet onder en ghinck, ock vander victorien blyde waeren, die sy behielden, soo meynden sy, dat die inghewor pene materie, soude altijt alsoo vaste blyuen. Nae dien ick nv tot der brugghen quam, vant ick die Spangiaerden, midtsgaders sommigen onseren vrienden in der vlucht, ende dat hen die vyanden ghelijck rasende honden nae iaechden. Maer als ick die ordeninghe sach, begonste ick te roepen hout stille, hout stille, doen ick nv al der naest den water was, beuant ick, dat het met Spaengiaerden ende Indianen gevult was, ende dat die vyanden hen alsoo begerlijck nae iaechden, alsoo dat sy na by hen om sy te herworghen int water vielen, het quamen ock haere Zillē op den water geuaeren, ende naemen die Spaengiaerdē

Cortesius oordineert thien peerden om dē ghēschutte bewaeren.

Hoe dieswils sy hē op eenen dach met den vyanden slaen moesten.

Die Spangiaerden geuen Cortesio te kennen, dat sy den meestē deel der stadt ingenomē hadden.

Cortesius vindt eenē afghewor penē wech die niet wederom ghebout, en was.

Met wat moet die vyanden, die Spaengiaerts iaechden ende hoe die Spaengiaerts herwor cht eñ gheuangē worden.

Hoe dat die Spaengiaerdē wt den water ſijn comen

leuende geuanghen. Als hen nv dit onuerſienlijck toe droech, en dat ick onſere knechtē alſo iammerlijck ſach deurſtekē, beſloet ick aldaer te blijuen eñ in den ſtrijdt te ſteruen, daerom toghen wy ſy met den handen daer wte, daer mede wy ſommige ongelueckige Spaengiaerden verloſtē, die alreede ondergeuallē waeren, deur deſe hulpe quamen ſommige gewōde daer wte, die ſommige half verdroncke, eñ ſommige ſonder wapenen, deſe hiet ick voer ane trecken. Indiē ouerualt ons eenen ſulcken hoop vyandē, dat ſy mijnder veerthiene omringedē, die by my waerē, eñ die wijle ick neer ſticheyt dede den onſeren te helpen, die inden water omtōmelden, eñ grondelē met der neuſen ſochten, en nam ick der vyandē niet waer eñ en dachte oock niet, dat ſy my mochtē ſchaden doen, gelijck doen geſchiede, daer vinghen my ſommige Indianen, eñ ſoudē my oock wech geuoert hebbē, waert dat niet haeſtelijck voerhandē en hadde geweeſt eē hooftman, met vijftich knechten, welcken ick altijts by my pleech te behouden, daer beneuen wert ick oock wt bystant eens ionghen vanden vijftigen vandē doot verloſt, noch deur die hulpe godts te vorē, deſer, daer mede hy my ontſettede, ſtreedt hy ſoo dapper, dat hy oock ſijn leuen daer ouer liet, onder die wijlen togen die Spaengiaerden die in die vlucht geſlaegen waeren, den ſeluen geplaueydē wech, eñ die wyle dat hy ſeer cort eñ enge was, oock ghelijck den watere, den welcken die handen metneer ſticheyt om te ſchaden, gemaect hadden, oock togen ſommighe vrienden Indianen met den Spaengiaerdē. Maer die wyle dat deſer wech ſoo enge, eñ hinderlijck was, eñ ſoo langſaem voort togen, dat ſy den vyanden tijt eñ gelegentheyt gauen, op beyden ſyden deur dat water te loopen, ſy te vangen eñ te herworgē, alſo vele als haer voer goet aēſach. In dien ſoo ſpreet der hooftmā welcker by my was, met naemen Antonius van Quinnones, heere, laet ons aen der hagen af treckē daer mede wy v met den leuē daer van brēgen mogē, die wyle dat wy ſekerlijck wiſtē, waert dz ghy om v leuē quaēt, dat onſer geener ontcomē en mochte, Als hy nv nieuwelijck ſoo vele met my handelen en conde dz ick afloege, eñ mijn vertoeuen ſach, wenete hy my met der handt, dat wy achterwaerts trocken, eñ hoe wel ick lieuer daer ouer geſtoruen waere. Dan af te trecken, ſoo wert ick noch daer deur des hooftmans eñ anderer medegenoten waerſchouwinge alſo beweecht, dat wy te rugge weken, met ſcharmutſelē, houwē, eñ ſtekē den tegen vyandē, die aldaer te ſamen comē waeren, om ons te beſchadigen. Effen op dier tijt, quam eener mijn gorde vriendt tot my, ende opende eens deels dē wech, maer hy wert gants van eenen mederer Altaenen geſlaegen, alſoo dat hy daer neder viel.

Dese enge wech en bracht den Spaengiaerdē niet cleynelschade.

Cortesius ſetter hem op eē peert niet om ſtrijdens/ maer om wijckens willen.

Christophorus Goutzmā wert herwocht/ deo welcken doot/ die Spaengiaerden ſeer beclaecht den.

Dat vierendertichſte Capittel, van perijckel Corteſij, eñ deur wat hulpe hy daer wt comen is, van eenen treffelijcken Spaengiaert, die vanden vyanden herwocht werde, van ſcharmutſelen, van groote moeyte ende arbeyt, die hen die vyanden maecten, vant groot getal der verſlaegenen ende gewonden, hoe grouwelijck dat die Indianen, die geuangene Spaengiaerden herwochden, ende op offerden, ten leſten vanden triumph der Spaengiaerden.

ALs ick nv in ſulcken gedruyſch was, eñ dat ick meynde duer dē hoop te trecken, eñ dat hen die onſere ſeker ſtelde, die wyle wy den gewelt der vyanden ophielden, quam onder dien wylē een goede vriēt met eenen peerde, op dat ick my daer op ſettede, dā daer was eē ſulck ſlijck, moeyer, ende onreynicheyt, aen deſen engen ghepla ueiden weghe, ſoo die wt den water ende daer in liepen macten datter nyemant ghe ſtaen en conſte, dies haluen ſat ick oppe, niet om daer op te ſlaen, want het aldaer ommoghelijck was, dat hem een reyſigher weeren conſte. Ende ſoo ick op deſen wege haddē mogē tot den eylande comē, ſoo had de ick oock die achte reyſigē geuondē die ic daer gelaten hadde. Maer ſy en condē niet anders wtrichten, dan dat ſy te rugge werden ghedreuē. Maer in dē die wederuaert ſorghelijck eñ perijculoos was, daer vielen twee peerden, daer op mijne goede vriendē ſaeten, ouer den ſmallē wech int water, dat eene deurſtaken die vyanden, dat ander beſchermden ſommige voetknechtē. Nae dē ſette hē op eē peert, die derde eē ionger, edelmā, mijn ſeer goede vriendt, genoēpt Chriſtophorus Goutzmā, dwelcke my die ſo in dē eylāde lagē, beſchicten my te ouerleuerē

alſoo dat ſijne vrienden ende alle die gene die hem gekent hebben, op den dach van he den daerom trueren, eñ hen ſijn doot eerſt vernieut wort. Alſoo quamen wy deur die hulpe gods wt alle onſe moeſalicheyt op den wech, daermen op Tacuba toe comet, deſen is ſeer wijdt. Nae dien nv dat crijchſuolck te ſamen is comen, bewaerde ick met neghen peerden den leſten hoope, vande ſer victorien verhieuen hen die vyanden al ſoo ſeere, dat ſy meynden het waere ommo ghelijck, dat eener daer van comen mocht te. Maer daer mede ick alle dinghen opt beſte vei ſie, beual ick den ſchatmeeſter ende Camerſecretarij te kennen te geuen, dat ſy in die wijde ſtraeten, in grooter ende vol ler ruſtingen te ſamen ſoudē comen, dit liet ick oock ontbieden den twee hooftlieden, welcke aen die ſtraete aengeloghen waerē, daermen op den maret gaet, dier een eyghe lijcker ridderlijck geſtredē heeft, ſy hadden oock veel bruggen eñ wallen inghenomen, die ſy ſeer neerſtelijck wederom toeghericht hadden, dieſhaluen conden ſy ſonder eenighe ſchade wederom keeren. Ende eer dat die ſchatmeeſter ende camer Secretari wederom compareerden, werpen die vyandē van eenen wal daermen ſtreedt, drie Chriſtenen hoofden van bouen neder, hoe wel dat ſy ter ſelver tijdt niet en wiſten, oft ſy vanden knechten wt Petri van Aluaradi leger, oft van den onſeren waeren. Als wy te ſamen comen ſijn op die wijde ſtraete, daer op ick ſy beſcheiden hadde, liep van alle canten eene ſulcke menichte der vyanden toe, dat wy ſeer groote moeyte ende arbeyt ledē, eñ dat wy onſe handē vol wercks hadden, eer dat ſy hen op ſommighe plaetſen gedrongen waeren te wenden, daer ſy voor deſer ſlacht, ghen drie peerden ende thien voetknechten verwachten en dorſten. Ende haeſtelijck droghen ſy in eenen hooghen thoren (haeren goden gewijdt) die aldernaeſte aen die wijde ſtraete ſtiet, ſommige ſpecerijen, ende welriekenen reuck, van Gō men, ſulcke als in die ſelue landen waſcht, ghemaeckt, dit offerden ſy hueren goden, tot eenen teeken van victorien. Ende hoe wel wy ſy te verhinderen ons onderſtondē, en conſten wijt noch nerghens te weghe brenghen, want die crijchſlieden liepen dapper den leger toe, des ſchimps hadden ſy nv meer dan ghenoech. In deſer ſlacht hebben die vyanden tot in die veertich Spangiaerden ombracht, ende ouer duyſent vrienden Indianen, ſy wondeden ouer die twintich Chriſtenen, ende ick was oock aen eenen ſchenckel gewont, daer in hebben wy oock verloren, dat cleyn veltſtue dat wy daer henen ghruoert hadden, veel bogen ende haeken, midtſgaders anderen crijchs ruſtinghe. Ende daer mede ſy naedeſe haere ghemeynde victorie, Condiſaluum den landtuoecht, ende Petrum van Aluarado verſchicten, voerden ſy die leuen de ende doode Spaengiaerden, die welcke ſy gheuangen hadden, tot den Catebulco, daer die maret was, ende offerdē ſy in ſeer hooghe thornen alſoo bloot, hart aen den maret, ſy ſniden hen die borſte open, eñ nae mē hen dat hertte daer wte, om haerē godē te offeren. Dit alles conden die Spaengiaerden wt den leeger Petri van Aluarado treffelijcken wel ſien, aen der plaetſen daer ane ſy geſlaghen hadden. Ende als ſy ſaeghen, dat haere lichaemen wit waeren, ſo kenden ſy terſtont, dat ſy Chriſten waeren. Des haluen toghen ſy wederom int leger, met grotē druck ende truericheyt, den naeſten dach daer nae, hielden die viandē groten triumph, met trompeeten ende met trō melen, alſoo datmen meynde dat den hemel vol veelen hinghen, ende ſy riepen ende tierden al oft den hemel vallen wilde, ſy openden alle ſtraeten ende bruggen onder die welcke dat waterliep, gelijck ſijt te voren gehadt hebben, ende ſy quamē ſo nae tot onſen leeger, dat ſy maer tweebo geſchoten verre daer af en waerē, ende dat ſy daer vier maeeten, ende ſchiltwachthielden, die wyle wy nv daer van quamen ghewont, veriaecht, ende weerloos, ende ruſte ende verquickinghe behoefden, naemen hen die vyanden deur deſe geleghentheyt, oorſaeke, legaeten wt te ſenden, aen haere onderdanighe prouintien, om hen te kennē te gheuen die geweldighe victorie die ſy voor creghen, eñ oock veel Chriſtenen herwocht hadden. Ende hoe ſy hoeptē in corter tijdt, ons teenen maele om te brenghen, oock en wilden ſy geens wechs met ons vrede maeken. Ende daer mede ſy ſulcx ſekerlijc dorſten gelouen, droegen ſy twee peerden ende ſommige Chriſten hoofdē al omme, deſe gauen te kennen die plaetſen, daer ſy meynden het waer van noode, ende mochte omme.

ſulcx

Het getal der verſlagenen eñ gheuanghenen.

Cortesius verwaert den leſten hoope met negenpeerden/ daer mede ſy voor den vyandē ſeer waerē.

Die ſchatmeeſter ende lede geene ſchaede int wederkeeren/ dā ſy hadden alles wel geordineert

Die Indianen offeren die Chriſten haeren goden.

Der Indianer coen heyt/ deur haere ghemeynde victorie.

Die Indianē droegen peerden eñ Chriſtenē hoofde

ſulex wel becomē, dit dienet ſeer wel daer toe, dat die ghene die afgheuallen waeren, des te Rebelliger ende onghehoorſamer worden.

Dat wwww. Capittel / van

der landtſchap Guyſco, van ſcharmutſelē, vander dapperer daet Chichimecateelr wt Taſcaltecal, vander oordinantie der ſchutters, legaten dier wt Otūba, van der landtſchap Matalcingo, van perijckelē van Corteſio hoe hy die vyanden iaechde. Ende vāden getale der verſlagenen.

TWe dagen daer nae, na deſen ongeual, welcker alreede bekōt ende wt gebreyt was, in allen omligghenden frontieren quamen in onſer leger die inwooners van Quarnaquacar, die ſtadt Temixtitan toebehoorende, haddē hen weder met ons vereenicht, eñ hen onder onſe beſcherminge begeuen, die hielden my vore, hoe dat die inwooners van Marinalco die aen hen ſtieten, hen veel ſchaden deden, eñ haer landtſchap verdoruen. Sy hadden hen ook nieuwelijck tot dien van Guyſco geſlagē, welcke eene ſeer groote landtſchap is, om dier oorſacke, dat ſy ons aengrepen, herwochden, ende geheelijck deſtrueerdē, alleenlijck daer om, dat ſy hen aen uwe Key. Ma. hadden opgegeuen, eñ dat ſy mi ons goede vrienden waeren. Sy lieten hen ook merckē, ſoo ſy een eynde met hen ghemaect hadden, ſoo wildē ſy met ons die paſſie ſpelen, eñ dat ſelue nae haeren behagen dryuen. Ende hoe wel dat onſere ongheual noch nieuwe was dat ons geſchiet was, eñ dat wy meer hulpe behoefden van anderē lieden, dan dat wy anderen byſtant doen conſten. Maer als ſy ſoo ſeer aen hielden, gheloofde ick hen te raeden ende behulpelijck te ſijne, hoe wel dat haerer vele daer te ghen waeren, eñ ſpraken, die wyle ick anderen hulpe toe ſchicte, worde ick my ſeluē bloot maken, noch ſchicte ick midtſgaders den legaeten, die byſtant van my begeerdē, tachtentich voetknechtē eñ thien peerden, deſen gaf ick tot eenen hooftman Andreā van Tapia, eñ beual hem, dathy alles handelen eñ wtrichten ſoude, dat hy meynde dat uwe Key. Ma. te profijt ende te goede, ende ons tot beſchut ende beſcherminghe ontſpringhen mochte, die wyle hy die noot voer ooghen ſage, daer inne wy ſtaeken, eñ dat hy die reyſe in thien dagen volbrachte. Indien toech hy ewech, ende quam in eene cleyne vlecken, deſe leet tuſchen Marinalco ende Coadnoacad aldaer vant hy die vianden, die op hem wachteden, midt deſen begonſt hy die inwooners tot Coadnoacad ende die crijchſknechten die hy byhem hadde, te ſlaen, ſy weerden hen ſoo ridderlijck, dat hen die vyanden in die vlucht keerden, ende iaechden hen nae tot aen den maret Marinalco, welcker op eenen tamelijcken hooghen berch leet, die die reyſigen niet en conſten aenrijden. Als ſy hen den berch niet afghewinnen en conden, verdoruen ſy alle tgene, dat daer onder int platte landt lach, ende quamen wederom aen dē thienden dach, na mynen beuele, in onſer leger, met ghewelditer victorien.

Andreas vā Tapia taſt die vyanden ane ende ſlaet ſy in die vlucht.

Als nv eener wt den heeren der prouintien Taſcaltecal, met namen Chichimecateele, dwelck ick ook bouen gemelt hebbe die die ruſtinghe der Bergantiner te bouwē bracht, die in der ſeluer vochdeye daer toe bereyt was, die bleef voort en voort vāden begintſel deſes crijchs, inden leger Petri van Aluarado, ende wederom dat hy ſach, dat die Spaengiaerden, nae haeren ontfangenen ſchaden, die vyandēniet meer ghelijck te vozen, en dorſten aen grypen, nam hy hē vore in die ſtadt te trecken, eñ ſy met ſijnen volcke te ſtormen, hy liet vier hondert ſchutters, wt ſijnē volcke, by eener afgeworpener brugghen, welcke ſeer periculoos was, die heeft hy den vyanden afghedronghen, dwelck noch te vozen ſonder onſere hulpe niet geſchiet enwas, hi trocke alſoo voort met ſijnen crijchſuolck, met groot geluyt, ſprack hen ſeer dapper toe, eñ roept den heeren ane, des anderen dacchs verhief hem een groot ſlaen, daer warden ſeer vele ghewont ende verſlagē. Ende die inwooners der ſtadt meynden vaſtelijck, dat ſy ons alreede in eener keuyen hadden beſlotē, want die wyle dit volck, oftet alreede achterwaert weeck, ende die victorie niet en behielt, ſooiaechdet noch alſoo ſeere alſt conſte den vyanden nae. Ende ſy dachten hen aen den vyandt te wreken, int deur reyſen des waters, daer dan het perijckel aller grootſte was, dieſhaluen liet Chichimecateele aen deſe nv ghemelde plaetſe, die vierhondert ſchutters,

Chichimecateele dap pere daet tegen die vyanden.

Corteſius gheloofde dien van Quarnaquacar hulpe te ſchicken mz Andrea Tapia.

Als

Chichimecatecle ge-ſcickelic-heyt/ om die ſchut-teers te oor-dineren.

Als nv die vyanden achterwart getogen, vielen die onſere in ſy met groote moet. In dien lieten hen die Taſcaltecaler int wa-ter, ende quamen daer ouer deur der ſchut-ters hulpe, nae dien dat die vyanden deſen wederſtant ſaghen, rusteden ſy ende ver-wonderdē hen van der coenheyt des Chi-chimecatecle,

Nae tween dagē na der wederuaert der Spaengiaerden, die hen met den inwoone ren van Marinalco hadden gheſlaeghen, gelijck uwe Key. Ma. in den voergaenden capittelen vernoemen heeft, ſijn thiene In dianen wt Otumba, in onſen leeger aenco men, die welcke die heeren wt Temixtitan met dienſt verplicht ſijn, deſe ghelijck bouē gemelt is, hadden hē uwer Key. Ma. ouer gegeuen, ende deden ons daghelijcx byſtāt ſy gauen my te kennen, hoe dat die heeren van Matalcingo, die aen hen ſtieten, met hem crijchden, ende hadden hen eenē vlec-ken verbrant, ſy hadden hen oock ſommi-ghe inwooneren ewech gheuoert, ende ver-derfden ſy met aller macht, met deſen voer nemen, dat ſy oock in middeler tijdt, onſer leger ouertrecken wilden, ende die vianden wt der ſtadt vielen, om ons ghelijck wt te te roeyen. Bouen dat gheloofden wy hen oock ſeergerne, die wyle ſy voer weynich da ghen, ſoo dicwils als wy in die ſtadt vielen, met hen te ſlaen, ſy ons ſienlijcken dreich-den midtſgaders den hooftlieden wt Ma-talcingo. Ende hoe wel ſy ons weynich be-kent waerē, wiſte ick noch wel, dat dit eene groote landtſchap was, ende dat ſy van on ſen leger, by twintich mijlen lach, onder de-ſer clachten, die ſy van haeren vyanden de den, begheerden ſy hulpe. Ende hoe wel dat dit tot eener ongelegener ende ſwaerer tijdt geſchiede, vertrooſte ick my, ende op dat ick der ouermoediger ſtadt die vederen cozten mochte, die ons daghelicx dreichden met den hooftlieden, want ſy hoepten hul-pe van hen wt Matalcingo te gecrijghen, oock en conſten ſy nergens dan op deſer ſy den byſtant ſoeken, dieſhalue ſandt ick Condiſaluum daer henen trecken met ach thiene peerden, ende hondert voetknechtē, onder deſen was een boghen ſchutter, die met hen ende onſeren vrienden vā Otum-ba wech toech, wat perijckel ſy ende wy be-ſtaen moeſten, dat weet Godt almach-tich. Maer die wyle dz wy alle onſere crach ten daer aen moeſten ſtrecken, lijf ende leuē waghen, en lieten wy ons niet merckē, hoe cranck ende ſwack wy waeren, noch tegen den vrienden noch tegen den vyanden, die Spaengiaerts ſeyden dicwils, ſy en vraech den nae geen profijt, dat ſy mochten wt de-ſer ſtadt oft anderen prouintien gecrygen, wanneer ſy maer allenlijck met den leuen mochten daer van comen, ende victorie ge-crygen tegen die van Temixtitan, wt deſen is lichtelijck te mercken, wat voor noot en-de ongeual lyfs eñ leuens wy geſtaen ſijn, die ſelue nacht is Condiſaluus gelegen in eene vlecke der Otumbier, welck voer Ma talcingo leet, des anderē daechsis hy op die frontieren ende Statie der Otumbier co-men, die vant hy verlaeten ende wueſt, eñ nv den meeſten deel verbrant. Als hy voor der trocke op een effen veldt by eenē ſtroō, daer vant hy eenen grooten hoopen vyan-den, die welcke eerſt eenen anderen vleckē aen geſteken hadden. Maer nae dien ſy die onſere ſaghen, begonſten ſy te vlieden, achter hen lietē ſy veel wagens met May-ende ſuygenden kinderen vueren, daer me de ſy prouande hadden, daer lieten ſy dit al daer achter, alſoo haeſt als ſy der Spaēgi aerden aencompſte mercten. Als ſy nv ouer dat water quamen, bleuen ſy in effenen vel-de ſtaen. Indien grypt ſy Condiſaluus ae-ne met den reyſighen, ſlaet ende verjaecht ſy ſoo verre, tot dat ſy in der vlucht, in hae-re ſtadt Matalcingo ſijn comen, dwelck drie mylen wechs daer van was, dit nae ia-gen duerde die gantſe drie mijlen, Nae dit ſy in vlecken quamen, hielden ſy ſtille, ende verwachteden die Spaengiaerden ende on ſere vriendē, die daer by naecten, met woz gen ende ſteken, welcke die reyſigē verhin-derden ende voerliepē. In deſer vlucht ſijn der vyanden, twee duyſent mannen omco-men, eē als dat voetuolck, te dier plaetſen is aen comen, daer die ruyters hieldē, oock onſere vrienden dier tſeſtich duyſent wae-ren, hebben ſy voort op den vlecken, daer hen die vyanden tegen ons ſtelden. Ende als in middeler tijdt, wijf, kinderen, eñ hae re goeden in eene ſtarcte (die welcke op ee-nen hoogen berch lach) geſalueert hadden, grepen ſy die vyanden nae, ende dreuenſe oock tot in dat ſlot, dat daer ſeer hooge eñ wel bewaert was, hebben wy den vlecken geplondert ende in cleyner tijdt verbrant, maer

vyanden van Ma-talcin gote ſenden.

In wat perijckel die Spa-giaerden gheweeſt ſijn.

Coztesius verjaecht die vyan-den.

Een groot ghetal der Otumbier

Die van Otumba comen tot Coztesio/ gauen hen te kennen wat hen van dien wt Ma-talcingo waere ge ſchiet.

Matalcin go is een groot lādt

Oorſaecke dia Coztes ſium be wechde Cō diſaluum tegen die

maer die vyanden liepen al nae dat ſlot toe. Maer die wyle het ſoo ſpaede was, en wilde Condiſaluus dat ſlot nz beſtormē laten, ſonder linghe oock, die wyle dat ſy ſoo ſeer moede waeren, wāt ſy hadden den ſelven gantſen dach met den vyandē geſlagē die vyanden vertierden den ſelven nacht met groot geluyt der trommelen ende trompetten.

Die wyle dat die Spaengiaerden / ſo ſeer moede waeren en wilde Condiſaluus dat ſlot nz laten ſtormen.

Dat vvvvj. Capittel/ van

eener wonderlijcker dolinge, van ſpraeckhoudinge Condiſalut, van eener wonderlijcken daet, die der vyanden eener bewes tegen den Spaengiaerden, van ouergeuinghe dier wt Mataleingo, van ſlaen, van der ſchoonheyt der ſtadt Temixtitan, van haerer harter belegeringhe, van Corteſij wt trecken op Temixtitan toe, vāt ſtormen der ſtadt.

TEn anderen dach des morgēs vroech voerde Condiſaluus dē berch ane dat crijchſuolck, op dat ſy daer op clommen om te ſtrijden teghen die vyanden in den ſlote, deſe vreeſden hen gelijck wel dat die vyanden hen grooten wederſtant doen werden. Maer als ſy daer op quamen, en vonden ſy die vyanden niet, dieſhalue clōmen ſommighe Indianen onſe goede vriēden den berch weder af, ende hielden ons voze, dat die vyanden niet voerhanden en waeren, ſonder ſy waeren voor der ſonnen ſchijn afghetogen. Indien ſaegē ſy haeſtelijck in effenē velde, ouer al eene groote menichte volcx. Maer dit en waerē maer Otumbier. Maer die reyſighen en meynden niet anders, dan het en waeren vyanden, daer om togen ſy op hen, verwonderdē haeren vieren, ende die wyle dat der Otumbier ſprake, dier vā Culua ſprake niet heel ghelijck en is, ſonder dat ſy een onderſcheet, van malcanderen hebben, en condē ſijſe niet verſtaen, wt dien mercten ſy, dattet vrienden waeren, die wijle dat ſy haere geweeren van hen werpen, ende den Spaēgiaerden toe liepen, ende oft haerer ſommighe ghelijck wel gewont waeren, ſoo wiſtē ſy noch ſeer wel, dattet wt onwetēheyt waere geſchiet. Als hen die vyanden nv weech gepact hadden, naemen hen die Spaengiaerts voze in eenen anderen afgeuallenen vlecken te vallen, die den vyanden toebehoorende was. Maer nae dien ſy ſoo eene groote menichte crijchſuolck tegen hen ſagen te velde trecken, ontfingen ſydie onſere gants vredelijck dieſhalue hielt. Condiſaluus met haeren landtheeren ſpracke, ende ſeyde hy wiſte wel, met wat vreuchden hy pleech op te nemen, alle die ghene, die hen aen uwer Key. Ma. ouergeuen, eñ beeerden getrouwe leenlieden te ſijne, oft ſy ghelijck wel hen in miſhandelinghen vergrepen hadden, ende badt hem, dat hy die inwooners tot Mataleingo aēſprake, daer mede ſy tot my togen, dit te doene gelooft de hy my, ende die van Marinalco tot eenicheyt te brengen. Nae deſer victorien keerde Condiſaluus weder om int leger, dē ſelven dach als ſommighe Spaengiaerdē in der ſtadt ſtreden, gauen die borgeren te kennen, ſy wilden haeren dolmetſchen tot hē ſeinden, op dat ſy des vredens halue wilden ſpracke houden, welck ſy niet toe laetē en wilden (ſoo het hen daer nae beuant) wyen togē dan wt haerer gantſeer landtſchap Deſen liſt gebruickten ſy daerom, dat ſy hē in middeler tijt wederom mochtē haer ſchade verhaelen, ende eene tijt ruſte hebben, eñ hen beter beueſtigen, ende met aller nootdruſt hen voerſien. Als nv ſulex met dē dolmetſchen gehandelt waere, ende dat die onſere niet verre vandē vyanden en waeren, wāt daer en was maer eene afghewerpene brugghe tuſſchen hen, daer toech een ouder man vanden vyanden wt ſijnen boeſem, ſommige dingē, die adt hy, daer mede hy dē onſeren te kennen gaeue. Sy en hadden noch geen ghebreck, noch afbreckinghe van coſten, want wy haddē hen te voren voerghehouden, waert dat ſy hen niet en wildē op geuen, ſoo moeſten ſy van honghер ſterben, Indien gauen onſere vrienden den Spaengiaerden te kennen, het waere een geuerwde vrede, dieſhaluē ſouden ſy daer in ſlaen, noch wert dit gelaetē, die wijle dat die voernempſte den dolmetſchen beuolen hadde, dat hy te voren met my vanden hādelen ſpracke. Nae vier dagen als Condiſaluus wt der prouintien Mataleingo wedercomen was, ſijn in onſen leger die heerē van Mataleingo, Marinalco, ende der landtſchap Cuiſtoa (welck een ſeer groot landt is ende was oock afgheuallen) aencomen, ende baeden my onderdanichlijck dat ick hen haere miſhandelinghe vergaeue, want

Die ghene die de Spaengiaerdē voor vyanden aenſaegē/ en waeren maer Otūbier.

Condiſaluus houdt ſpraeck mē den landtheeren/ eñ vermaent hē/ dat hy die heeren wt Mataleingo: aenſpreken ſoude.

Eene vreē de daet vā eenen ouden man tegen den Spaengiaerden.

Nae der wedercomſt Condiſaluus/ hebben hen die wt Mataleingo ouer geueen.

Digitized by Google

Want ſy wilden nv voortaen ons onderdanich ende dienſtbaer ſijn, dwelck ſy dan ooc daer na met der daet hebben bewesen.

Die Indianē grijpē Petri van Aluarado legerbyder nacht aen.

Onder den wijlen als Condiſaluus der landthooftman in der prouintien Matalcingo, maecten hen die vyanden inder ſtadt des morghens vroech op, voor der ſonnen ſchijn, om in Petri van Aluarado leger te vallen. Maer als die wachters, ende die gene die op die ſchiltwacht ſtonden ſy hoordē, riepen ſy allerme, allerme, eñ grepense aen. Maer na dien dat die vyanden die reyſigē ghewaer worden, vielen ſy int water. In dien quamen die onſe ghecloopen ende ſloegen met hen drie ghehecle vren lanck aen malcanderen, wy hoorden ooc in onſen legher eenen ſchote wt eenen cleynen ſtucke, welc hy tegen die vyandē gebruyete, het viel ons oock inne, eñ ghedachten, ſy mochten ouerualle worden. Dieſhalven maende ic die knechten op, om in voller ruſtinghe te ſyne, eñ op die ſtadt te treckē, daer mede die vyanden af lieten van Petro van Aluarado. Als nv die Indianen bemonden, dat die vyanden ſo dapperlijck eñ ridderlijck ſtreden, eñ hen tot tegenweire ſtelden, toghen ſy weder nae der ſtadt toe. Den ſelue dach ſijn wy ooc in die ſtadt getogē, om met den vyanden te ſlaen.

Die gewō de Spaen giaerdēwa rē wederō geſont.

Ter ſelver tijt waren wy weder geheelt, wy die inder bouen gemelder ſlach gewont waren, het quā ooc ter ſelver tijt dat ſchip aen, Joannes Poney vandē leuwen, op die rijcke ſtadt toe, dwelck wt dat eylant Florida veriaecht was, eñ dat die inwooners der ſelver ſtadt, deden tot my brenghen ſommighe tonnen buſcruyt, midtſgaders ſommigen bogen, dier wy ſeer noodruſtich warē, het en was nv meer gheen lantſchap rontſomme. die ons niet opt hoochſte gunſtich en warē. Eñ als ic ſach dat die inwooners tot Temixtitan, ſo weder ſpannich waren, eñ om te ſteruen ouer deſen cāp, hertneckiger waren, dan ergens eenich volck, en wiſte ic noch niet, hoe dat ic met hen handelen ſoude, op wat manieren wy ooc mochten, deſe perijckelen, moeyten, eñ arbeyt af comen. Eñ daer mede ic haer, hare ſtadt noch indē gront niet en verdorue, wāt deſe ſtadt was ſchooner, dā ongeuaerlijc oft mogelijc eenige ſtadt inde gantſche werelt, het en conſte ons ooc nz gehelpē dz wy hen voorhielden, wy en wildē niet af treckē, noch wt dē legerē vertreckē. Die Bergātinen en warē ooc nz ledich, maer dedē hen voor eñ na ſchade, het en wilde haer ooc dz exēpel niet bewegē, dat wy Matalcingo eñ Marinalco met grootē ernſt onder ons gebracht hadden. Deſghelijckē dat ſy ooc niemāt en hadden, wt allen omliggenden landen, die hen byſtāt deden, ooc en cōſten ſy nergens Mayz, vleeſch oft ander vruchten eñ water gecrijgē, noch yet anders, dz tot noodruft eñ harer onderhoudinge diende. Eñ hoe wy meer hen deſe volgende ſchadē voorhielden, ſo halſterriger ſy waren eñ hertneckigher, eñ min vā haren voornemen afſtaen wilden, eñ wy beuōden haer int ſtrijdē altijt herter eñ coener, dan ſy oyt gheweeſt waren. Het was nv meer dan xlv. daghen geleden, vanden begintſel der belegheringe Temixtitan. Doen dacht ic, ick moeſte een andere medecijne vinden, daer mede ic die viādē noch moeder maecte, eñ dat is deſe geweeſt, dat wy alſo veel als wy aen der ſtadt inne hadden, dat wy op beyde de ſyden, ſo neder worpen eñ verwoeſten, alſoo, dat wy niet eene ſchrede voort en trocken. Wy en maecten dā alles der aerden ghelijck, eñ waer water was, die ſelue plaetſen vulden wy, hoe wel ons dat ſelue hert ſoude aen comen, en een langhe wijle moeſte hebben. Van dies wegen liet ic alle ouerſte onſere vrienden te samē gecomē, om hen voor te houdē mijn goetdunckē, eñ voornemen. Deſe ſouden ooc te ſamen roepen alle hare onderdanen, met haren ghewiren, ſo ſy inden ſelue lande gebruyckē, gelijck als by ons in Spaengien, die houweelen gebruycken. Sy antwoordē my, ſy wilden dz met vruechdē volbrengē, eñ mijn voornemen waer oprecht, wāt hen docht dit ware dē naeſtē wech eñ maniere, daer door die ſtadt mochte gedeſtrueert wordē, dwelc ſy alle neerſtelijc ſeer begeerdē. Onder dien wijlē, als wy ōs na ōſen raetſlach eñ beſlot toe ruſteden, eñ datter vier dagen ghepaſſeert warē, ſo cōſtē die inwooners der ſtadt lichtelijc mercken eñ af nemen, dz wy tegen haer in grooter ruſtinge waren. Dieſhalvē richteden ſy oock in middeler tijt alderley ſtercten toe, ſo veel als hen mogelijc was, om hen te beſchudden eñ te beſchermen, gelijc wy dan ooc eenſdeels wel mercken cōſten, eñ dat hē daer na met der daet beuondē heeft. Als ic nv mijnē vriendē onderwijſinge hadde gegeuen, om die ſtadt te water

Temixtitā was alſo belegert rontſom/ dat hē niet en cōde toe ghevoert worden.

Cortesius voornemē daer mede hy dieſtadt mocht ghewinnē/om dē vyandē een vreeſe in te ſteken

Temixtitan was ſchooner dan ergēs ē ſtadt op gantſcher aerdē

eñ te lande te belegerē eñ te beſtormē, ſo togen wy den volgendē dach na der Miſſen, op die ſtadt toe. Eñ als wy aen dē water eñ wal, die voꝛe aen der wyder ſtraten ſtont, daer die heerlijcke huyſen ghebout waren, ſijn comē, eñ wilden ſtormen. Doē weneten ons die inwooners der ſtadt, eñ lieten hen hooꝛē, ſy wildē vrede mz ons makē. Dieſhalue beualic mijn erijchſuole af trecken, eñ liet dē heerē der ſtadt ontbiedē, dat hy met my ſprake hielde, daer mede vrede gemaeckt woꝛde. Indien wert my te kennē gegeuen, het waren altreede ſommige ō hē te loopen wech geſchict, eñ vertogē my alſo lāger dā een vre, het en was hen niet ernſt vrede te maken, dwelc ſy dā terſtōt beweſen mz der daet, wāt ſeer haeſtelijckē als wy ons tot ruſten haddē geſtelt, begonſtē ſy terſtōt in ons te ſchieten eñ te woꝛpē, mz cleynen ſpieſkēs, pijlen eñ ſteenen. Doē wy nv ſulex ſagē, begonſten wy den wal te beſtormen, eñ gewōnen hem ooc, eñ na dien dat wy in die wijde ſtrate gecomen waren, vonden wijſe ſo vol keyen, ſteenē, om die reyſigen daer mede op te houden, dz ſy niet haeſtelije voort treckē en conſten, wāt ſy ontſegen meeſt die ruyteren, alleen aen wijde eñ ſtercke plaetſen, wy hebben ooc ander cleyn ſtraten gheuonden, met ſteenen eñ keyen beleet, daer mede dat die reyſige niet na haren wel gecuallen ouer al om reyſen en mochten. Den ſelue dach hebben wy die ſtraten aenden water alſo beueſticht, eñ aen die plaetſe teghen der wijder ſtraten. Dat ſy daer na die Indianen nymmermeer en cōſten gewinnen, daer na begonſten wy al properlijck die huyſen om te werpen, eñ tghene dat wy aenden water ingenomen hadden, ſeer wel te verwaren. Maer die wijle wy den ſelue dach, meer dan met hondert eñ vijftich duyſent ſtrijdt baer mannen aencomen waren, hadde hem veel tijts verloopen. Na deſen keerden wy noch den ſelue dach wederom int legher. Die Bergantinen hebbē ooc tot deſer tijt, der ſtadt gheenen cleynen ſchade ghedaen. midtſgaders den Canoen, eñ wy togen alſo te rugge, daer mede wy ruſten mochten.

Corteſius treect op Temixtitā toe/ om die te beſtormen.

Die vyanden ſchotē onder die Spaengiaerdē indē tijt/ als ſy vrede verwachtende waren.

Corteſius begint die huyſen tot Temixtitan om te woꝛpen.

Dat vvvvij. Capittel van

der belegeringe eñ aengrijpen der ſtadt Temixtitan, wat voor ordinantie hē Corteſius int aengrijpen gebruyct heeft, vā ſchermutſelen van omworpinge der huyſen, van Corteſius liſticheyt daer mede hy die vyanden mochte ſlaen, ooc hoe hem Corteſius verſtack eñ verbercht, van een graf, daer in die Spaengiaerden veel hebben gheuonden, vanden grootē ſlage der verſteken Spaengiaerden, hoe dat die Indianen die doode lichamen ghegheten hebben, ende van der Spaengiaerden victorie.

DEn anderen dach grepē wy die ſtaedt aen in gelijcker ordinantien eñ quamen tot den voorgemelden kerchof eñ cruyſgang, daer haerder goden thoornen ſijn. Jck beual den hooftlieden, dat ſy niet anders en deden, dan die ſtraten te vullen, daer water in was, ende effenden die quade doorgangē, die wy ingenomē hadden, dzoock ſommige onſere vriendē Indianen die huyſen verbrādē eñ omme werpen, die andere ſouden hen wech trecken, om tegen die vyāden te ſtrijden, aē haren gewoōlijckē plaetſen, eñ die reyſighen ſouden ſy beſchudden, daer mede ſy niet vā achter beſprongen en worden. Maer ic clā op den hoochſtē thoꝛē haerder goden, wāt die Indianen kenden my ſeer wel. Vā deſen thoꝛen af, maecte ic mynen vriendē een herte, eñ beual hen byſtant te doen, waer het die noot eyſchte, wāt in deſen ſlach, weken die vyanden ſomtijts achterwaerts, ſomtijts die onſe, den welckē haeſtelijc vā vier reyſigen byſtāt gheſchiet was, dwelc ſy wederō luſtich maecte om in die vianden te vallen. In deſer oꝛdenē ſijn wy ſeſſe dagen na malcāderē in der ſtadt getogen, eñ in die wederuaert, lieten wy altijt onſe vrienden voor aen treckē, ſomtijts verſtaken wy in ſommighe huyſen ſommighe Spaēgiaerden, maer die ruyterē daer achter, eñ wy ſtelden ons, als werden wy met gewelt te rugge gedreuen, daer mede wijſe mochten in wijde ſtraten lockē, op deſe maniere, midtſgaders dē verſtekenē knechtē, verwondeden wy daghelijcx op den auont ſommige der vyāden. Maer het begaf hen op eenen dach, wt den bouengemelden, dat hen acht reyſigen in der wijdē ſtratē hieldē eñ wachtedē, oft die vyandē hen wilden wt laten, daer nv dit niet en geſchiede, ſteldē ſy hen al oft ſy achterwaert af togē, maer die vyanden oft ſy gelijckewel dit ſagen, ſoꝛchden ſy noch, ſy mochten vā hen, inder wederuaert geſchadicht werden, ſo ſy dā plegen te doen, bleuen deſhalue achter die wādē

Met wat ordinantie Corteſius in dieſtadt Temixtitā tangetogē is mz ſynē vrienden Indianen

Die Spaegiaerden ſtieldender Indianen daghelijcx na ō haer verwoꝛpen.

eñ

Digitized by Google

eñ blochuysen liggē, dier eē groot getal was eñ alsser hen sommige voor wt lietē, dz die reysige hen na iaechdē, dier ouer negen niet en waren, begrepē sy eenē hoeck, eener cleyner straten, op der hoochde, eñ en constē dē vyandē niet na geiagē. Dies haluē moesten sy om keerē. Vā deser daet verhieuē hē die vyanden seer, dat sijse te rugghe gedreuen hadden. Daerō vielen sy weder in hen, gelijc die rasende hōdē. Maer sy als die gene die wijsselijck stredē, begauen hen aen eene plaetse daer sy geen schade ontfanghen en constē. Maer die onse moesten schade lydē vandē genen die achter die wandē eñ blochuysen lagen, wy werden dies haluē afghedreuen. In desen schermutsel verwondē sy twee peerden, dwelc maecte, dat ic hen listic heyt toe ruste, so ic dan hier na uwer K. M. te kennen geuen wil. Den seluen dach sijn wy weder in onser leger getogē seer spade, na dien dat wy alle tgene dat wy gewonnē, verseckert hadden, eñ ter neder getogē. Die inwooners triūpheerden machtich seer, die wijse dz sy meynden, dat wy vā vreesen wegen af trocken, die selue nacht sant ic bodē tot Condisaluo, hē te kennen geuende, dat hy voor den daghe met vijfthien peerdē der synder ende Petri van Aluarado in onsen legher aen quame.

Die Spaē giaerden wijcken te rugge/des halue die viandē tegē hen weder eenen moet gecregen.

Den anderē dach des morgēs vroech quā Condisaluus int leger, met xv. peerden, eñ ic hadde te voren wt den reysigen des garnisoens Cuioacan xxv. peerden, du maecte veertich reysigen, den thienen wt hen beual ic, dat sy haestelijck des morghens op waren, met alle den anderen voetuolcke, ende dat sy met den vyanden sloegen, destrueerden, ende alles inne nemen wat sy consten. Want ic wilde, so het tijt soude sijn te wijcken, dat sy haestelijck daer na renden met den anderen dertich peerden. Ende die wijle dat sy wisten, dat den meestendeel der stadt ghedestrueert ware, souden sy den vyanden nae haren vermoghen na iagen, tot dat sy die vyanden dreuen, aen sekere plaetsen ende cleyne straten, daer inne dat water was, eñ aldaer vertoeuen, tot dattet tijt soude sijn achterwaerts te wijcken. Ende dese ick maecte my heymelijck in sommighe groote huysen met den dertich peerden verstecken, die ten naesten aen die huysen der wijder straten staen. Die Spaengiaerden quamen mijnen beuele alsoo nae, ende ick tooch ontrent een vre na middach met den dertich ruyterē, als ic nv daer was gecomē, legerde ic die reysige in die groote huysen, daer na ginck ick van hen, eñ clam op den thoren na myner gewoonheyt eñ als ic daer op een weynich vertoech. Opendē die Spaē giaerden een graf, eñ vonden daer in menigerley gulden stuckē, by anderhalf duysent ducaten weert. Jc beual hen oock, alst tijt waer af te wijckē, souden sy dat selue doen in geweldigher ordinantien, eñ nae dien sy te rugge waren getogē, op die wijde stratē, dz sy dier gelijckē deden, als oft sijse wilden acngrijpē, eñ doch hen stellē, al en dorstē sy dit niet doē, eñ dit soude geschiedē, wāneer ouer al, eñ inder wijden stratē sonderlinge, die grootste menichte der vyandē ware, onder den wijlen begeerden die gene, die haer verstekē haddē seere, dz die tijt daer toe quame, wāt sy meyndē, sy wildē dē hādel opt beste wt richtē, eñ het vertoeuē was hen allen verdrietelijc, daerō dede ic my tot hen. In die trockē die Spaēgiaerts achterwaerts te peerde eñ te voete, op der wijder straten toe, desgelijckē onse vriendē Indianē, die welcke vāder listichz wel wistē, daer volchden die vyādē mz suickē geroep na, dz sy meyndē, dz sy die grootste victorie alreede gecregē haddē. Indiē steldē hen die ix. ruyterē, al wildē sijse aen grijpē, inder wijder stratē, eñ wekē noch achterwaerts, eñ als sy dit tē anderē male gedaē haddē, werden die vyāden also moedich eñ stout, dz sy mz scermutselē tot op die peerdē stietē, tot dz sijse brachtē in die strate, daer wy ōs verstecken hadden, na dien wy sagen, dz die Spaeng. voor henen togen, eñ cenē bussen schote hoorde, welc onser losingescote was, daer mercktē wy, dattet tijt was voorts te springen, eñ als wy s. Jacob aen geroepen haddē, grepen wijse aen. Wy iaechden hen na inder wijder straten, met houwen, steken, verwonden, eñ neder slaen. In dien oock verhinderden veele, welcke van onsen vrienden Indianen die ons nauolchden geuangen worden. In desen allerme eñ listen, sijnder vander viandē meer dā vijf hōdert om gecomē, eñ sonderlijc die machtichste eñ sterckste eñ dapperste. Die selue nacht hebbē onse Indianē cē heerlijc nachtmael gecrijgen, wāt sy namē die doode lichamen, hieuwen sy in stucken, ende aten haer, van desen schaden werden sy soo truerich ende versaecht, dat sy die

Coztesius richtet den Temixtitanerē na stellinghe toe / daer mede hijse met dē reysigē tuych verhindert

Coztestus verstreethē heymelijck

Die Spaē giaerden vindē in eē graf sommigegulde stucken.

Die Spaē giaerdē beweſen hen als wilden sy vlieden / daer mede hen die vyanden nae saechden.

Die Spaē giaerden spzinghen voort / vāder plaetsend aer sy verstecken hadde / onder die vyandē ende doozstaken der veel.

ſelue nacht noch geſproken noch geroepen en hebben, gelijc anderſins hare ghewoonheyt is, het en dorſt hē ooc geener laten ſien op den ſtraten eñ blochuyſen, daer ſy nz en hoopten ſeker te ſyne. Als nv die nacht aen brack, eñ dat wy af togen, ſonden ſommige Temixtitaner ſommige knechten wt, om te vernemen oft wy af toghen. Maer na dien dat deſe hē ſommighe op der ſtraten lieten ſien, grepen ſy twelue reyſigen aen, eñ hielden hen alſo tegē hen, dat haerder gheener vā hen daer vā en quā. Deſe victorie maecte den vyandē alſulcken vreeſe, dat ſy alſoo lāge als den crijch duerde, noyt in die breede ſtraete gaen en dorſten, als wy aftogen, ofter gelijckewel niet meer ſomtijts dan eē ruyter daer en bleef. Sy en dorſten oock geene Indianē noch voetknechten iaghen, want ſy vreeſden altijt, het mochte hen als te voren geſchiē. In deſer dapperer handelinge eñ victorie, ſo ōs God die almachtich gegeuē hadde. Dat is die grootſte oorſake gheweeſt, dat wy die ſtadt des te eer inghenomē hebbē, want ſo te vorē gemelt is, werdē ſy ſeer verſaecht vān deſer victorie, daer tegē werdē die onſe veel te ſtouter. Na deſe togen wy int leger, mz deſen voornemē, dat wy vā nv voortane niet vierē en wildē, daermede wy een eynde aendē crijch maetē, eñ geenē dach en lietē in die ſtadt te treckē, tot dz dē crijch geeyndet ware. Eñ dē ſelue dach en hebben wy geenē ſonderlijckē ſchade ontfangē in onſen leger. Want als wy ons wt der liſtichz wt lietē, ſprongen twee ruyteren teenēmale voorts, alſo dz die eene af viel, eñ dz het peert ten naeſtē op die vyādē toeliep, indien werdet geſchotē, eñ alſt mercte, dattet geſchadicht was, keerdet wederō tot ōs, eñ ſtarf dien ſeluen nacht. Eñ hoe wel dat wy daerō truerden, wāt die peerden deden in deſen crijch dz beſte, ledē wijt noch te lichtelijcker, ō dattet by hen gheſtoruē ware, ſo wy dan ſeer daer voor ſorchdē. Eñ ſo dit alſo ware geſciet, haddē ſy een groote vruecht de daer af gehadt, want ſy om alle die gene die wy verſlagen haddē, ghetruert hadden. Deſgelijckē hebben ooc den ſelue dach die Bergantinen, met onſen vriendē Canoen, inder ſtadt veel vyanden omgebracht, ſonder eenighe haerder ſchaden.

Alsdie Temixtitaner hen niet en dorſtē laten ſien/ ſietē ſy dienarē wtō te beſien/ofdie Spaengiaerden in harē leger waren getogen.

Den Indianē quāen groote verſtrichz aē/ wt eener victorien.

Die Indianer doorſchotē een peert/ daer af die Spaengiaerdē eenē ſlechte vruechde hadden.

Dat xxxviij. Capittel/ vāden Temixtitanerē, hoe dat ſy gedwōgē waren viſchē te vangē, herbatum te gane, oft cruyden te ſoeckē, eñ hout by nachte te ſoecken, vandē ſchermutſelen, van menigerley weiren eñ bolwercken, die de Indianen gemaect haddē, ooc hoe die Spaengiaerden veel geledē hebbē, om ſommige plaetſen in der ſtadt in te nemē, hoe dat ooc die Spaēgiaerden veel plaetſen tot Temixtitan verbranden, vanden ſchermutſelen, eñ vander victorien der Spaengiaerden.

Als wy nv wiſtē, dat die Temixtitaner in ſulcker vreeſen ſtondē, wordē wy vā twee ſlechten mannē haerder borgerē, die in onſen leger by der nacht quamen vercondicht, die wijſe dat ſy grootē hōger leden, dat ſy des nachts wtgingē te viſchē, tuſſchē die huyſen, eñ togē wt dē plaetſen, die wy ſchoon ingenomē haddē, ō hout, cruyt, eñ wortelen te ſoecken om hare ſpijſe. Dieſhalue, die wijſe dat wy veel ſtraten daer water in was, beueſticht hadden, veel quade wegen ingeworpen, nam ic voor my des morgēs voor der ſonnē ſcijn in die ſtadt te trecken, eñ hen alleen mogelijcken ſchade toe te voegen. Als nv den dach wilde aē breken, toghen die Bergantinen voor den daghe, eñ ic met thiene tot in die vijfthiene peerden, ooc ſommige voetknechtē, eñ met mynen vrienden de Indianen, in die ſtadt. Maer wy oordineerden te voren ſommige beſpieders oft accoeters, die weltke als het dach was, ons een loſe, die wy verſtekē hadden, hebben gegeuen. Daer grepen wy een ontallije volck aen, noch en was den meeſtendeel, niet dā een elendich volc, als wijfs eñ kinderen, eñ ander ſlechte liedē. Aen deſe plaetſe, ſoo verre als wy mochten voort trecken, dedē wy ſulcke ſchade, datter ouer die viij. C. verſlagene eñ gheuāgenen ſijn gebleuē. Deſgelijckē hebbē ooc die Bergātinen veel vyanden gheuanghen, midtſgaders haren Zillen, op die welcke ſy viſchten, ſy hebben oock der ſtadt groote ſchade toe geuoecht. Als die ouerſten eñ hooftliēden der ſtadt ghewaer werden, dat wy tot eender onghelegener vren, die ſtadt aen gerent hadden, verwonderden ſy hen meer, dan vanden voorgenoēde verſticken hoopē. Daerom en dorſt haerder geener hem met ons ſlaen, alſoo keerdē wy wederom in onſen leghēr met grooten roof ende ſpijſe onſeren vrienden.

Coꝛteſio was verōdichtdoor twee geuāgene Temixtitaner dz ſy wt gingen viſchē eñ cruyden ſochten.

Coꝛteſius eñ die Bergantinen/ doen der ſtadt groote ſchade.

Den

Den naulgēdē dach des morgēs vroech togen wy wederom in die ſtadt, eñ als onſe vriendē die goede ordinantie ſagen, die wy hielden, quā dagelijcx een ſulcke menichte by, om ons byſtant te doen, eñ om die ſtadt teenenmale te deſtrueren, dat wy haer niet geſtellen en conſten. Den ſeluen dach hebben wy die ſtraten, die op Tacuba toe gaet, geheelijc gewonnen eñ inghenomen, eñ die quade paſſagien met ſteenen toe geworpē, die ons te voren hinderlijc ſijn geweeſt, alſo dat die knechten wt Petri Aluarado leger, tot ons in die ſtadt gecomen conden. Ende inder ſtraten, daer in men op die meret coēt hebben ſy twee andere bruggen gewonnen, eñ haer beueſticht, eñ die huyſen des heeren Guautimucin ghenoemt (welcke ouer die achtien iaren niet out en was) verbrant, dit was die ander heere nae den doot des heeren Muteezume. In deſen huyſen hadden die vyanden menigherley gheweiren ende bolwercken toe ghericht, wāt ſy waren ſeer wijdt bewaert, ende met water beueſticht. Wy hebben ooc twee andere brugghen in andere ſtraten inghenomen, die daer ſijn byder ſtraten, daermen op den merckt toe gaet, daer neuen ſijn ooc veel quade paſſagien geuult geworden, dat wy alſo ſeer nae wt die vier deelen der ſtadt, die drie gewonnen hadden, eñ die vyanden niet anders en deden, dan achterwaerts vliedē aen die ſekerſte plaetſen, te weten in die huyſen, die int water gebout waren.

Petri van Aluarado knechtē/cō ſien tot dē onſeren comen.

Hoe veel die Spaen giaerdē aē Temixtitaningenomē hebbē.

Den anderen dach, dat is geweeſt aē S. Jacobs dach, togen wy wederō inder bouē gemelder ordinātien in die ſtadt, eñ trockē voort inder ſtraten die welcke op dē merckt toe gaet, eñ gewōnē in dien eē wijde ſtrate, daer water in was, aldaer hoopten die vyanden gantſch ſeker te ſyne, maer het faelgeerde hen, eñ hoe wel wy veel tijts verteirden om die ſelue ſtrate inne te nemen, ende leden groot perijckel, ſo en hebben wy noch ſo veel dien dach niet connē wtrichten. Die wijle dat ſy ſo breet was, dat wijſe gantſch beueſticht haddē, daer mede dat die peerdē daer door op die andere ſtratē trecken mochten, die wijle dat wy alle te voete waren, eñ dat die vyanden mercten, datter geen reyſigher by hen en hielt, grepen ons aen veel friſſcer eñ dapperder die īwooners der ſtadt Temixtitan. Daer deden wy hen terſtont ridderlijcken wederſtant. Eñ als ſy der boſgenſchutters gewaer werden, die wy by ons hadden, keerden ſy weder tot haren wallē ende bolwercken, die ſy opgeuoert hadden, maer haerder warender vele doorſchoten. Daer na voortaen gebruycten die Spaengiaerdē alle hare ſpieſſen, welcke wy Spaē giaerts Picas noemen, deſe hadde ic doen maken na den ſlach, daer in wy ſo hert geſlaghen waren, deſe ſijn ons ſeer profijtelijck ende behulpelijc gheweeſt. Den ſeluē dach en namen wy voor ons niet anders, dan op beyde ſyden der ſtraten die huyſen neder te worpen, eñ te verbranden, dwelc iā merlijc om ſien was, wy en cōſtē nz milder gehandelē, dan onſe voornemen na comē. Na dien dz die Temixtitaner deſen grootē ſchadē eñ val ſagen, ſeydē ſy tot onſen vriēden Indianen, eñ mochten wel voort varē met branden eñ nederworpen, want ſoo ſy die victorie gecregen, ſo ſouden ſijſe wel weder moeten op bouwen. Maer waert ſake, dat ſy onder laghen, ſoo moeſten ſijſe ons op bouwen. Maer God gaf ons, dat wy die victorie behielden, ende ſy die vyanden, die ſy op bouwen ſullen.

Die Spaē giaerdē alle hare ſpieſſen, welcke wy Spaē giaerts Picas noemen, deſe hadde ic doen maken na den ſlach, daer in wy ſo hert geſlaghen waren, deſe ſijn ons ſeer profijtelijck ende behulpelijc gheweeſt. Den ſeluē dach en namen wy voor ons niet anders, dan op beyde ſyden der ſtraten die huyſen neder te worpen, eñ te verbranden, dwelc iā merlijc om ſien was, wy en cōſtē nz milder gehandelē, dan onſe voornemen na comē. Na dien dz die Temixtitaner deſen grootē ſchadē eñ val ſagen, ſeydē ſy tot onſen vriēden Indianen, eñ mochten wel voort varē met branden eñ nederworpen, want ſoo ſy die victorie gecregen, ſo ſouden ſijſe wel weder moeten op bouwen. Maer waert ſake, dat ſy onder laghen, ſoo moeſten ſijſe ons op bouwen. Maer God gaf ons, dat wy die victorie behielden, ende ſy die vyanden, die ſy op bouwen ſullen.

Die Spaē giaerdē midtſgaders hare vrienden Indianen verbrandē die huyſen tot Temixtitan/ende maeckenſe der aerden gelijck.

Die Spaē giaerdē le dē veel om die ſtrate in te nemē

Den naeſten dach daer na des morgens vroech, togē wy wederō in gewoonlijcker ordinātien in die ſtadt. Eñ als wy gecomē ſijn in die ſtratē, die welcke wy dē voorgaenden dach beueſticht haddē, vondē wijſe, ſoo wijt gemaect haddē, dieſhalue togē wy voorder by twee voetboge ſchoten verre, eñ gewonnen twee groote water grauen, welcke ſy in eener ſtercker ſtraten gegrauē haddē. Wy quamen ooc tot eenen cleynen thoren, harē goden ghewijt, daer vonden wy ſommighe Chriſtē hoofden, die ſy om gebracht haddē daer af ontfingen wy ſlechte vruechde. Vāden ſeluen thoren was dē rechten wech, tot den legher Petri van Aluarado, eñ op der ſlincker ſyden der ſtratē, daer doormen op die meret coemt, daer in nv geen water en was, maer in eener ſtratē, was meer waters welcke ſy ooc inne hadden, eñ ophielden. Den ſeluen dach en ſijn wy niet voorder getrocken. Maer wy ſloeghen ons dapper eñ langhe met dē vyanden, eñ God verleende ons voort eñ voort ſulcke victorie, dz ſy altijt onder lagen, ende den ſeluen dach, ſijn wy ſeer ſpade in onſen leger ghecomen.

Die Spaē giaerdē comē weder in die ſtadt eñ nemen wederō eē deel inne.

Dat vvvij. Capittel/ van

den rooc eñ viere, vāheerlijckē dadē Petri

Digitized by Google

van Aluarado, van ſchermutſelen, van Chriſten hoofden die Corteſius in ſommighe thoornen gheuonden heeft, van Corteſius goetheyt met den Temixtitaneren, vander crijchſruſtinge Corteſij, daer mede hy die vyandē verſchricken wilde, ten leſtē van der vyanden hertneckicheyt.

Die Spaē giaerdē ſagen dz vier in die godē thoornē dz daergewoz yen was.

DEs anderē daechs, als wy ons wederom bereyden in die ſtadt te trecken, ſagē wy inden leger eenē roock, inden twee hooch ſten thoornen, aen die meret op gaen, wy en conſten niet ghedenckē noch wt gepeyſen wat het dochſijn moeſte, wāt deſer was veel grooter dan dien, die ſy harē goden makē. In dien viel ons inne, het mocht en mogelijc die knechten Petri van Aluarado daer gecomen ſijn, gelijc hem dan dat beuant, hoe wel wy dat niet vaſtelijc en geloofden. Den ſeluē dach hielt hem Petrus van Aluarado waerlijc ſonderlijc midtſgaders ſynen knechten, want daer warē noch veel bruggen eñ wallen in te nemen, eñ om deſe te beſchudden quam den meeſtendeel der ſtadt daer henē. Maer die wijle dat ſy ſagen, dat wy alle moghelijcke neerſticheyt aen keerde om die vyanden te beſchadigen wt onſen legher. So vermoeyde hy hē opt hoochſte, om op den meret te comē, want aldaer was die rechte macht der ſtadt eñ tgāt ſche ghewelt. Maer hy en conde niet voorder comen, dan daer henen, dat hijſe ſiē conſte, eñ die twee thoornen in nemen. Daer neuen ooc andere thoornen meer, die alder naeſt aē die meret warē, welcke ſo wijt was als die kerckhof veler thoornen der ſtadt. Die reyſigen hadden veel te doene, ſy moeſten ooc achterwaerts wijcken, indien werden hen drie peerden ghewont. Eñ na dien tooch Petrus van Aluarado, midtſgaders ſynen volcke weder in ſynē leger. Maer wy en wilden den ſeluen dach (die eenige brugge eñ ſtrate daer inne water was, die welcke alleene was inne te nemē, daer mede wy tot die meret comen mochten) niet in nemē. Sonder wy waren alleenlijc neerſtich om die quade weghen te beſchudden. Eñ inder weder uaert, laghen ſy ons ſeer op den hals nochtans haren eygenen ſchade.

Een heerlijcke daet Petri van Aluarado eñ ſyner knechten.

Drie peerdē werden vandē Temixtitaneren gewont.

Den naeſten dach daer na, des morgens vroech, toghē wy weder der ſtadt toe, eñ die wijle datter niet in te nemen en was tot op die meret, ſonder alleenlijc eene ſtrate, daer inne water liep, midtſgaders haren walle, die aen thoornen op gheuoert was, waer af ic bouen meldinge gedaen hebbe, grepē wy haer aen. In dien begeeft hē een vaendraghēr int water, met vier Spaengiaerden. So haeſt als dat gheſchiede, verlieten die Temixtitaner hare ſtatie, eñ deſe plaetſe wert geuult, daer mede die reyſigen conden door treckē. Onder den wijlen quam aengetogen Petrus van Aluarado in die ſtrate met vier peerden, des hen die knechten wt beyde den legeren wter maten hen ſeer verblijden, want dit was dē wech eñ die manire, daer door den crijch een eynde mocht nemen. Deſe Petrus van Aluarado liet ſyne knechten achter eñ neuē hem. Daer mede hy niet alleenlijc dat gewonnen behouden mochte, ſonder ooc hem daer mede te beſchermen, alſo haeſt als deſen wech toe gericht was, tooch ic henen met ſommighe peerdē, om die meret te beſichtigē, maer verliet met mynen knechtē wt mynē leger, dat ſy in geenē wege voorder en trockē. Na diē wy nv alſo inder ſtratē voort togē, eñ ſagē die ſcuppēoft looueē, die midtſgaders dē bloc huyſen vol vyādē warē. Die ſtrate was ooc wijt, eñ tot dien ooc dat ſy die peerdē ſagen, en dorſten ſy hen niet voor wt laten. In diē clam ic op den grooten thoren. Die welcke naeſt aen die meret ſtaet, eñ vant in deſen Chriſtē hoofdē opgeoffert, die ſy verworcht haddē. Op deſen thoren beſichtich dese, hoe veel dat wy aen der ſtadt gewonnē hadden, daer beuant ic, dz wy ſonder twijfel, haddē wt den acht deelen, die ſeuene ingenomen. Eñ na dien ic vernam, dz hem ſulckē grooten hoop vyandē aen eener ſo enger plaetſen onthielden, ſonderlijck die wijle dat hare huyſen, die ſy noch beſaten ſoo enghe waren, eñ den meeſtēdeel int water gebout, eñ dat grootē honger by hen was, want wy vondē geſchelde ſchorſſen eñ boōwortelen. Ick nam voor my, ic en wilde haer in ſommige dagen niet beſtormen, eñ hen ſommige conditien voorhouden, op dat niet ſulck een groot volck omme comē en ſoude, wāt het was my waerlijc hare ſchade ſelfs leet; die wy hen toe voechden. Ic liet haer dagelijcx vermanen, dat ſy met ons vredelijck in eene vereeninghe in lietē. Maer bouen dit mijn aenbiedē, antwoorde ſy. Sy en wildē hen geens weechs op geuē ſonder ſy wildē hen weirē tot op dē leſtē mā. Sy en wilden

Een aendrager begeeft hem int water/ maer als die vyādē dit ſaghen verlieten ſy die ſtercte.

Corteſius vant in ſommighe thoornen/ Chriſtenē hoofdē harē godē opgeoffert.

Corteſius handelt duechdelijc met dē Temixtitanerē daer mede ſy niet alle ſo iammerlijc verwozcht en woz den.

oock

voe dier dingē die sy noch besatē, nz in onser macht latē comē, sonder wildēt verbrandē, ende int water verdrincken, daer mēse niet sien noch vinden en conde, bouen sulcke scimpinge antwoorde, daer mede ick gheen quaetvoer quaet en geue, hielt ick noch lanser achterwaert, ende en liet sy op dit mael niet aengrypen noch stormen.

Als wy weynich cruyts hadden tot onseren geschutte, hebben wy ons te voren vijf thien dagen voergenomen, om eene crijchs rustinghe ende bolwerck op te bouwen Eñ hoe wel geene constige boulieden voerhanden en waeren, die welcke dese bolwercken recht maken conden presenterenden noch sommige timmerliedē dese te maken, meer niet groot, ende oft ick ghelijck wel wiste, dat sy niet goets en werden macken, verwillichde ick hen noch, dat sijse oprichtē souden, des haluen was sy ghereet in desen dagen, als wy den vyādt in sulcke enge plaetse besloten hielden, ende vuerdent hen om op een plaetse op te richten, dat het eenen speelhuyse ghelijck gheformeert woort, soo midden in der wijder straeten staet, vā calc ende viercanten steenen derdhalf mans lengde hooch gemaect was, ende van eenē hoeck tot den anderē, was het dertich screeden wijdt, dese plaetse haddē sy bereet, omme spectakelen ende spelen haeren horghe ren aldaer te houden, daer mede sy een yeghelijck sien mochte, die hier onder den louuen ende op den gantsen maret stomden. Als sy nv dit daer hen ghebracht hadden, verliepen vier dagen, eer sijt oprichteden. Onder den wylen dreychden die Indianer die onse goede vrienden waeren, den inwooneren der stadt, op die rustinghe, eñ seyden, sy wildē sy alle daer mede om brenghen. Ende hoe wel dit instrument tot niet anders nut en was, verschrictē sy noch daer mede die vyanden, ende hoepten, sy worden hen daer deur ouergeuen, van welkē twee stucken hen noch geens en begaf, want die timmerlieden en hadden dat werck nz wel op gericht. Ende die inwooners, oft sy hen gheltijck wel vreesden, en bewesen sy noch niet opt weynichste, dat sy hē opgeuē wilden. Maer wy en lieten ons niet merke, dat dat werck nz gereet en was, sonder seyden, wy hadden soo grooten bermhertichevt met hen, daer mede dat wy sy niet gantselijck om en brachten.

Cortesius laet eene rustinghe maekē, om daer mede die vyanden te verschricken.

Die Temirtitaner en wilden hen geens sins op geuen.

Dat veertichste Capittel,

van den verschrickelijcken dooden liehaemen, die van honger ghestoruen waeren, vanden bedroch der Temirtitaner, wat voordinantie dat Cortesius ghehadt heeft als hy in Temirtitan is ghetoghen van scharmutselē, van legaetē, van onbillijcker daet des heeren Guautimucin, ende van eener grooten manslacht ook hoe hen die heere tot Temirtitā, op een Canoē moeste settē.

DEn anderen dach na dien dat het bolwerck opghericht was, sijn wy weder in die stadt getoghen, indien waeren vier daghen ouerstreken, dat wy geen mael gestormt en hadden, daer vonden wy die straete daer wy inne toghen, vol wijfs, kinderen, ende elendige lieden, die van honger storuen, ende daer wt waeren ghegaen half doot ende seer cranck, dit spectakel oft aenschouwen, was iammerlijck om sien, Jae alsoo, dat in der gantsen weerelt nauwelicx een grouwelijcker dinck mocht ghevonden worden. Ende ick beual onseren vrienden Indianen, dat sy die ontfermelijcke vyanden verschoonden, ende hen geenē schaden toe en voechden, hoe wel datter geē strijtbaerer wt en ginck, dien sy schadē doē mochten. Maer wy saeghen sy in haeren blockhuysen, met haeren cleederen bedect, ende onghewapent, des seluen daechs dede ick sy wederom vermaenen tot den vrede, maer haere antwoorde en was niet dan bedrieghereye. Als sy my by nae den seluen gantsen dach opghehouden hadden, liet ie hen vercondigen, ick wilde sy aengrypen, dies haluen souden sy haeren armen volcke ghebieden af te wijcken ende waer dat niet en geschiede, soo wilde ick mijnen Indianen gunnen sy te herworgen, Indiē hiel den sy my voor, sy begeerden vrede, ick antwoorde hen, waer dan der heere waere, mz den welcken vanden vreede gehandelt soude worden, die wyle ick hem nergens en sa ghe. Nae dien hy nv voor quam, ende dat ick hem sijner toecoempste haluen, vry gheleydt gegeuen hadde, so sy dan aen my begeert hadden, op dat wy des vredens haluē met malcanderen spreken soudē, daer sach ick dattet maer een spot, eñ bedroch en was ende dat die vyanden algerust ende bereet waeren. Boue dat, dat ick sy so vrēdelijck

Cortesius beuelt dat sijne vrienden Indianen der elenden vyanden verschoondē.

Die Temirtitaner bedzuen geue instēpt met Cortesio om vrede te maken.

Digitized by Google

hebbe vermaēt, ende dat ſelue dicwils hadde, oock geene ghetrouwicheyt by hem ghe uonden, doen maende ick Petrum van Alua rado op, daer mede ick ſy in grootē ancxt brachte, ende ſy opt archſte verdorue, dat hy met alle ſijnen volcke op der eener ſydē, van eener grooter ſtraeten, die welcke die vyanden, noch maecten, daer inne meer dā duyſent huyſen ſtonden. Op der anderen toech ick oock te voete inne, met alle mijnē volcke, dat by my inden leger was, want te peerde en conſten wy niet vele wtrichten, wy ſloeghen den ſelue dach midtſgaders onſen Indianen ſoo ſtrenghelijck met den vyanden, dat wy die gantſe ſtadt gewonnē hebben. Eñ dit is eene alſulcke ſlachte geweeſt, daer inne op den ſelue eenigē dach verſlagē eñ geuangen ſijn wordē, meer dan tweelf duyſent Indianen, tegen die welcke, onſe vriendē Indianē alſulckē thorē ende ernſt gebruyct hebbē, dat ſy genē en lietē leuen daer ſy aencome mochtē, hoe wel ſy vā ons in betameliker manieren aengeuarē, ende met worden geſtraft ſijn woorden.

Coꝛteſij oꝛdinantie daer me de hy in Temixtitan is ghe toghen.

Den naeſtē dach daer nae, als ick weder om in die ſtadt toech, daer beual ick mijnen knechten, dat ſy niet en ſlogen, noch den vy andē eenigerley ſchaden toe voechden, Eñ als ſy ſagen, datter eene ſulcke menichte tegen hen was, eñ voor oogen ſagen, dat hen haere eygene leenliedē, den welcken ſy te ghebieden hadden, op dē doot dreychden, eñ dz ſy in die leeſte noot gheuoert waeren, oock geene blijuēde ſtadt noch ruymte en haddē niet, want alleenlijck op die doode lichamē haerer borgers, daer begeerden ſy ten leſtē dat ſy mochten van der iammerlijcken eñ grootſter noot verloſt worden, eñ roepen, Ach waerom en herworcht ghy ons niet, ſo quamen wy der pijnen af. Indien lieten ſy my haeſtelijck voerhouden. Ick ſoude van mijnen voernemen af laten, wāt ſy wilden ſpraeke met my houden. Ende die wijle dz die Spaengiaerden met allē ſeere dat eynde deſes crijchs wenſchten, eñ dat ſy eene ſlechte vreuchde vander ſchaden die wy hē daghelicx toe voechden, hadden, werden ſy ſeer daer af verblijt, eñ meynden dat ſy ſouden vreede begeeren, dies haluen quamen ſy tot my geloopē met grootē vreuchdē om my te roepen, ende te drijuen, dat ick tot eenen walle ginge, daer op ſommige der voernēmſte der ſtat waerē, die mz my ſprake houden wilde. Ende hoe wel dat ick wiſte dat deſe myne reyſe, weynich profijtelijck ſijn ſoude, ſo tooch ick des niet te min daer henē, om te vernemen, hoet om den handel ſtont, want ic mercte wel, dat alle den handel, der ouergeuinge alleene aen den heerē der ſtadt laghe, eñ daer nae aen drijen oft viere voerneēpſten tot Temixtitā, wāt die anderē, als leuende eñ half doot begeerden van deſer plaetſen te ſijne. Eñ als ick tot den wal aen quam, hielde ſy my ſulcx voꝛe, die wijle ſy bekendē dat ic een ſonnen kindt waere, eñ dat die ſonne in eenē dach eñ eener nacht om dz geheele aertrijc liep, waer om ick ſy oock niet in ſulcker corter tijt niet omgebracht, ende hē ſulcker grooter pijnē afgheholpen en hadde, wāt ſy en begeerdē niet anders dan te ſterucn, eñ in den hemel te comen tot haeren Ochilubo, die daer bouen haerer verwachte, daer mede hy ſy vā aller moeyten verloſte, ende in ruſten ſette, deſer Ochilubus is haeren afgodt, diē die Indianen in grooten eeren hielden. Als ic nv veel met hen geſproken hadde, eñ ſunderlijck van tgene dat tot den vreede dienē de was, daer mede ick haer daer henē brēgen mochtē, dat ſy hen op gauen, ſoo en cōſte ick nochtās nz wtrichtē, oft ſy gelijc wel aē ons geene verſuymelicheyt en mercte, dā wy volbodē ons tegē hen, welcke die verwōnene nz gedaē en ſouden hebbē, ſo wy noch tās deur godts hulpe die victorie behielden

Die opgeuinghe der ſtadt lach alleen aen den heeren tot Temixtitan.

Die Indiaen heeft Coꝛteſū eenē ſoone der ſonnē.

Welcken thoꝛen die Temixtitaner/ouer haere leenlieden die hen ſelue tegen hen opgewoꝛpen hebbē

Nae die wy nv die vyandē in die grootſte noot gebracht haddē, ſo het wt den voergemelden wel te mercken is, daer mede wy ſy van haeren arge voernemē afkerē mochten, eñ als ick beuandt, dat ſy noch op haeren voernemen bleuē ſtaendc, eñ daer ouer te gronde wilden gaen, doē ſprack ick eenē wt haeren voerneemſten ane, dien ick gheuangen hielt, deſen hadde oock te voꝛē die Don Ferdinandi des heeren der ſtadt Teſayco, tot in die drije dagen gheuangen gehadt, als hy die ſtadt ſtormde, ende hoe wel dat hy gewont was ſprack ick hem dies nz te mijn ane, oft hy binnē der ſtat wilde gaē, hy ſeyde iae. Nae diē wy des anderē daechs in die ſtadt togen ſandt ick hem daer henē met ſommighen vyanden, die hem den inwoonerē der ſtadt te kenne gaue, eñ ſprack hen toe met veel woorden, dat hy met den ouerſten heeren der ſtadt, ende den anderen voerneemſtē des vredens haluē ſprake,

Coꝛteſius oꝛdineert eenen voer neeſtender ſtadt dienē hy geuangen hielt/ ende ſant hem in die ſtadt/op dat hy dē heere der ſtadt aen ſprake.

daer

daer gheloofde hy my, hy wilde alle tgene dat hem moghelijcken waere opt neerstichheyt wtrichten, ende mijne beuele getrouweliken nae comen, die Inwooners ontfinghen hem met grooter eere biedinge als eenen van haeren ouersten, van stonden ane voerden sy hem, voer den heeren Guautimucin, ende als hy voor hen quam, hielt hy met hem sprake des vreden halven. Als dit der heere vernam, liet hy hem ter stont dooden ende op offeren. Maer die antwoorde die wy van hen vernaemen, was dese, dat sy met grouwelijcken geroep ende geluyt tot ons quamen ende seyden, sy wilden daer ouer steruen, ghelijc daer op weerpen sy onder ons met pylen, stocken, ende steenen, eñ sy streedē strenge gely ick met ons. Jae alsoo, dat sy ons een peert af schoten met eenen pijl, welcken sy van eenen sweerde ghemaect hadden dat sy ons op een tijt afghedronghen hadden. Maer dit moestē sy vrylijck wel betalen, ende quam hen diere ghenoech te staene, wāt haerer vele moesten den doot daer aen eten, daer nae togē wy weder int leger.

Der heere Guautimucin dede dien/soo van Cortesio van vredeshalven tot hē geschickt was/doodden/ende op offeren

Den volghenden dach sijn wy weder in die stadt aencomen, ende die vyanden waeren daer hen ghedrongen, dat een ontallijc volck onseret vrienden Indianen, in der stadt ouer nacht blyuen dorsten, ende als wy nv den vyanden onder die ooghen waeren comen, en wilden wijsse niet gryppen, sonder wy spaetseerden in haere stadt hier eñ ginder want wy hoopten altijt, dat sy souden tot ons comen, ende vreede maeken, eñ daer medeick sy daer toe locte, reedt ick tot eenen starken wal, ende liet tot sommighe voernemste die my bekent waerē, roepē, die welcke achter den wal verborgen lagen, eñ ick gaf hen te kennen, sy soude noch haere noot aensien, wāt wanneer ick wilde, cōste ick haer in eener vren wt royē, also dat haerer geener daer van comen en mochte, eñ waer om noch haer heere Guautimucin niet tot my en quām, om met my spraeke te houden die wyle ick hen seker geleyde hadde gegheuen, ende dat hem niet quaets en soude gescien, soo hy midtsgaders sijnē volcke, met my vriendelijck ende vredelijck handelen wilde, sy souden ock seer wel vā my gehouden worden ende dier ghelijckē meer met desen woorden dreef ick hen die trānē wt den ooghen, dieshalven gauen sy my met weenenden oogen antwoorde ende seyden. Sy bekenden haere mishandelinghe ende verderffenisse seer wel, daer om wildē sy henen gaen, haeren heeren aen te spreken, ende wildē terstont met antwoorde wederom comen, dieshalven en soude ick van dier plaetsen niet vertrecken. Jn dien gingen sy henē, ende quamen in corter tijt wederom, ende hieldē my vore, heur heere en conste niet gecomen om met myte spreken, die wyle het soo spaede was, noch hoopten sy, hy soude den anderen dach te goeder tijt sonder twijfel aencomen, ende met my in die wijde straete aen den marct spraeke houden. Nae dien toghen wy int leeger, eñ beual dat sy op den viercanten plaetse, mid den in der wijder straeten eene plactse ende leger hielden, voor den heeren, eñ der stadt voerneemste, soo sy dan plaghen te hebbē, ende dat sy hen eene mael, tijt toe richtedē.

Cortesius beueelt een plaetse eñ leger voor den heere ende voor neēste der stadt toe te richten.

Den anderen dach, als wy in die stadt togen, gheboot ick mijnen crijchsuolck, dat sy bereet waeren, daer mede, oft hen moeghelijck die vyanden versteken hadden, dz sy ons niet ouersienlijck en oueruielen, dit liet ick ock Petro van Aluarado weten, Alsoo haest als wy nv op den marct waeren comen, liet ick van stonden ane, dē heeren Guautimucin weten, dat ick in der wijder straten sijner verwachtede, deser, so het hem dan naemaels beuant, hadde by hem besloten, niet te comen, dies haluen sant hy vijf ouersten der stadt, welcker naemen ick achter laete, die wijle sy niet vele tot den handel en dienen, als sy nv voor my quamen, gauen sy my te kennē, haer heere liet my seer bidden, dat ick haerer verschoonen wilde, hy en hadde selue in persoone wt vresen niet dorue compareren, hy en was ooc niet sonderlinghe wel te passe. Maer daer omme hadde hy sy tot my ghesonden, ende waeren van dies weghē daer, op dat sy wat gheboden worde, dat selue volbrachten. Eñ hoe wel der heere in eygener persoone nz gecomen en waere, sijn wy noch seer verblijt worden, van der aencompste der voornemster, want wy dachten, dat hem der crijch op deser manieren souden eynden. Jck onfinck haer met vruechden, eñ dede sy spijsen ende drincken onder den wijlen gauen sy my te kennen, wat grooten honger sy geleden hadden. Maer nae dien dat sy gegetē hadden, beual ick hem, dat sy haeren heerē voer-

Die heere tot Temixtitan heeft deur vreese niet dorue compareren

Cortesius ghelooft den Guautimucin/eñ openbaer ghelepde daer mede hy tot hē quame.

voorhielden, dat hy hē in geenē wege voor hem vreesen en ſoude, ick gaf hē oock mijn trouwe, ſo hy tot my quame, en ſoude hem geen leet geſchien, ende in geenderley manieren opgehouden woorden, hielt hē oock voor, dat ſonder ſijnen by ſin, niet goets gehandelt noch wtgherícht en mochte woorden, daer nae liet ick hen prouande ghe-

Corteſius geeft den Overſten vā Temixtitan prouande.

uen, daer mede ſy hen mochten verquicken om met hen over den wech te vueren, ende int afſcheiden gheloofden ſy my, ſy wilden alle dingen ten beſten keeren, ſoo verre ſy immer conden, indien togen ſy ewech, eñ binnen twee vren keerdē ſy weder, eñ brachten ſommighe clederen van cattoene welcker ſy ghebruyken, gauen daer by te kennen, dat haer heere niet comen en weerde, ſonder ſy ontſchuldigen hem met my ſpraeke te houden, doen ſeyde ick wederom. Ick en wiſte geene oorſacke, waer ōme hy voor my niet en dorſte compareren, die wijle dat

Corteſius verwōdert hē dat der heere tot Temixtitan voor hem niet compareren en dorſte.

hy ſach, dat ick ſy (die my noch oorſacke tot crijgen hadden gegeuen, ende vriendelijck met hem ghehandelt, ſonder eenigen ſchaden hier ende ginder liet trecken, ick badt ſy oock, met dien ſy wederom met hem ghe ſproken hadden dat ſy wederom tot my quamen, eñ hem wyſſelijck in dien val hielden die wijle dat aen ſijner tocompſte veel gelegē waere, dat alles dede ick van haers profijts weghen om ſulcx te doene gheloofden ſy my gans gerne, daer toe ſeyde ick hē oock, ſy ſouden den volgenden dach wederom antwoorden, indien togen ſy ewech, eñ ick toech wederom int leger.

Die voornemſten der ſtadt comen tot Corteſio/ ende geuē hem te kēnen/ dat haer heere met hem ſprake houden wilde.

Den anderen dach des morgēs vroech, ſijn die voornemſten weder in onſer leger comen, ende gauen my te kennen. Ick ſoude in die wijde ſtraete der ſtadt trecke aē dē maret, dan haer heere wilde hē met my beſpreken, deſen worden gaf ick gheloove, ſadt op ende toech daer henen, ende als wy aen die gemelde plaetſe, meer dan drie oft vier vren ghewacht hadden op den heeren, ende dat die heere voor my met en compareerde, eñ ſach, dattet maer boueryе ende bedroch met hem en was, deſghelijcken oock dat die ſonne alreede hooge was, en de dat noch die heere, noch die overſten wederom tot my en keerden, doen liet ick mijne vrienden Indianē afhelſchen, die welcke ick in den inganck der ſtadt te wachten, gheoordineert hadde ſeer nae eene mijle wechs van der plaetſen daer wy waerē, Ick hadde hē oock beuel gegeuen, dat ſy nz vorder en trocken, dan die inwoonerē begeerden aen my, dat ick niemant met my nemen en ſoude, als ick met hen om vredens wilcke ſpracke hielde. Nae diē ſy nv die boetſchap hadden vernoemen, en vertoefden ſy nz lange, deſgelijcke oock die gene, die in dē leger Petri van Aluarado waeren. Als ſy nvaencomē ſijn, begōſten wy te ſtormē ſōmige wallē, eñ ſtraeten met water ghevult, welcke noch in der vyandē macht waerē, dan ſy en haddē geene grootere nochſtarcker bolwarc meer dan deſe, eñ wy togen daer inne midtſgaders den vrienden Indianen, ſoo verre alſt ons voor goet aenſach, eñ als wy wt den leger togen, beual ick Cōdiſaluus van San doual, dat hy op der eener ſyden aen dē huyſen neuen ane toge, daer hem dan die vyanden verwaert hadden, op dat wiſe op deſe manieren mochten om brengen, noch dz hy te vorē nz en begonſte te ſlaen, hy en ſagē dan, dat wy die ſlacht begonſt haddē, op dz hen wanneer ſy in ſulcker maeten omgeuē eñ gedrongen waeren, geenen wech geopēt en waere, dan ouer die doode lichaem te lopen eñ deur die blochuyſen die ſy noch inne hadden. Van dies wegen conſten ſy des te weyniger pijlen, ſtocken eñ ſteenen geerygen om ons daer mede ſchaden te doene, met ons toghen onſe vrienden Indianen, met ſweerden eñ ſchilden gewapent, eñ op den ſelven dach, is eene ſulcke groote bloetſtortinge geſchiet te lande eñ te waterc, dat ter ouer die veertich duyſent Temixtitaner omcomen endegeuangen ſijn worden, daer was oock een ſulck huylen, weenen, roepen ende rouwe van wijfs ende kinderen, dat eener een ſteenen hertte moeſte ghehadt hebben dien deſer iammer niet beweecht ende vermorwet en ſoude worden, ende wy hadden meer moeyten ende aerbeyt onſeren vrienden te weeren, daer mede ſy die vyanden niet al wten roeyden, ende ſulcke grimmicheyt ende thoren teghen hen ghebruyeten, dan int ſlaen teghen die vyanden, deſe grimmicheyt was alſoo grouwelijck, dat ick met ghemeynt en had de, dat eenigherley natie ſoo grimmich ſijn ſoude, ende was ghelijck onnatuerlijk ende oinmenſchelijck, ende teghen alle behoorlicheyt, dier ſy ghebruyeten tegen die vyanden.

Op eenen dach werdē der Temixtitaner verſlagen ende geuāgen ouer die vertich duyſent.

Der indianer grimmicheyt die teghen den vyanden ghebruickten.

Den

Den ſeluen dach, gewonnen onſe vrien den Indianen, eenen ſeer grooten roof, wy en conden hen ock gheenſins weder ſtaen oft ghewceren, wãtwy Spaengiaerden en waere maer ontrent nv in die negen hondert ſtarck, maer ſy tot in die hondert ende vijftich duyſent, van dies weghen waſt om moghelijck ſulcke neerſtichevt ende raedt voor te keeren, dat wy hen dit rooue conſtẽ gheweeren, hoe wel dat wy alle onſe vermoegen daer aen ſtrecten. Maer daer mede ick ſy niet met ghewelt aen en viel, ende den ſeluen dach voorder met den Temixtitaneren in den ſtrijdt begaue, is wt deſer oorſaeke geſchiet, ick ghedachte, ſoude ick met aller ghewelt in huer vallen, ſy ſtormẽ ende verderuen, ſo ſouden ſy alle haere goe de int water worpen, ende verſinkẽ, eñ oft ſchoon ſulex gelaten worden, ſo werdẽ noch onſe vrienden Indianen, rooven alle wat ſy vinden, oft ia den beſten ende den meeſten deel, daer om ſorchde ick het mochte uwer Key. Ma. dat weynichſte deel van ſulcken grooten rijckdom geworden, die ſy hadden. Tot dien dat ick uwer Key. Ma. te voren in prouiſie hadde, voor dander die wylet ock ſo ſpaede was, ende voor dẽ ſtanck der dooder lichaem, niet langer ghe blijuen en conſten, die op der ſtraeten hier ende ginder, nv ſommighe dagen gheſtroyt ghelegen waeren, dwelck waerlijck iammerlijcker te ſien was, want daer af te ſpreken is. Van dies weghen toghen wy weder inde leger, daer nae hielt ick mijnen volcke voor, wy wilden den volgẽden dach wederom aen trecken, van dies wegen, ſou den ſy die drije groote ſtucken die wy hadden, toe ruſten, om die met ons te vueren, wãt ick ghedachte, die wijle dat die vyanden alſoo ghedronghen waeren, dat hem geener omkeeren en conde, ende dat wy in den vollen aentocht waeren, mochtẽ ſy die Spaengiaerden, ſonder eenighen ſweert ſlach verdrincken, daer om wilde ick deſe ſtucken van verre in haer latẽ gaẽ, daer me de ſy af togen, ende hen niet teghen ons en ſetten, daer by beual ick ock Condiſaluo den landthooftman, dat hy den nauolgen den dach gheruſt waere, met den Bergan tinen in die ſtadt te vaeren, deur een groote zee tuſchen den huyſen, daer op alle die Zil len der vyanden ſtonden, ſy hadden ſo wey nich huyſen inne, daer in ſy hen beholpen,

Temixtitan lach oueral vol doode lich aemen van des wegen een groot geſtanck quã.

Der landt heer moeſte hem op t Canoi ſet een/diewijle hy geene ſeckereplaet ſe in der ſtadt en hadde.

dat der landtheer met ſommighen voorneempſten der ſtadt, hem op een Canoen moeſte ſetten, als ſy niet en wiſten wat ſy doen wilden, ock gheene ſeckere plaetſe in der ſtadt en hadde, den ſeluen dach ſijn wy te ſamen comen, om in die ſtadt te trecken.

Dat vij. Capittel/van der aencoempſte der Temixtitaner ouerſten hooftmans, hoe dat ooc die Temixtitaner geene plaetſe meer en hadde, daer op ſy ſtõden, dan op haerer borgeren lichamen, ooc hoe veel Temixtitaner van hongher eñ peſtilentie geſtoruen ſijn, vanden beuel Corteſij, van ſcharmuiſelen, van geuanghenis des heeren tot Temixtitan, vander victorien der Spaengiaerden vanden roof, van der wt deylinghe des roofs, van ſchoon pluyme maeckſels, ende van ouergheuinge des heeren tot Mechuaca,

IEs anderen daechs des morgens vroech, als den dach aen brack beſtelde ick dat in een ye ghelijck gheruſt waere, ende met hen vuerdẽ die groote ſtucken. Den voergaendẽ dach hadde ick ock beuel gedaen Petro van Aluarado dat hy inder wijder ſtraeten mijnder verwachtede ende dat hy geenen aengreep en dede, tot dat ick quaeme. Nae dien dat wy nv te ſamen comen ſijn, ende dat die Bergantinen achter den huyſen gheruſt ſtonden, daer in ne dat die vyanden hem onthielden, beual ick wanneer ſy eenen buſſen ſchoot (dat is eene loſe) hoorden, dat ſy haeſtelijcken nae dat deel (welck noch inne te nemen was) toe liepen, ende dat ſy die vyanden int wa ter iaechden teghen die plaetſen, daer aen dãt die Bergantinen gheruſt ſijn ſouden. Ick vermaẽde haer ock dat ſy groote neer ſticheyt dedẽ daer mede dz ſy dẽ heerẽ Gu autimucin vingẽ, eñ hẽmy leuẽde ouerleuer den, want ſo dat geſchiede, ſoude der crijch een gat gecrijgen. Indien ſtelde ick my op een blockhuys, ende te voren eer wy begon ſten te ſlaen, ſprack ick ſommighe der voer nempſten der ſtadt ane, die my bekent wae ren, ende ſeyde tot hen, wat noch die oorſae ke weſen mochte, dat haer heerẽ tot my nz comen en wilde. Ende die wyle dat ſy ſien, dat ſy in die hoochſte noot ghedreuen waeſten, en ſouden ſy geene oorſaeke geuẽ, daer mede dat ſy alle omcomen moeſten, ſonder

Corteſius ſpreet ſommige voer meeſtẽ der ſtadt ane.

ſy

ſy ſouden haeren heeren afmaenē, ende en dorſte hem in geenē wege voor my vreesen Ende het ſach ſy voor goet ane, dat haerer twee heenen gienghen om hem daer wt te heyſchen. Nae eener cleinen tijt daer nae, quam met deſen tween der aller voerneemſte, met naemen Cyguacoacin een hertoge ende haerer aldaer gheweldichſter hooftman, deur welckes raedt ende aengeuen, alles wat den crijch aenginck ghehandelt wert, tegen deſen beweſe ick my ſeer vriendelijck, daer mede hy alle vreeſe van hem leyde, ende op dat hy hem alles goets tegē my verſien mochte, deſer gaf my te kennē, dat haer landtheere in geener manieren voor my comparerē en wilde, Sonder wilde alſo lieuer daer ouer ſterue, dwelck ooc hē nz en beuiel, van des wegen ſoude hy hā delē, ſo het my voor goet aenſage. Na dien ick nv ſijn voernemen hadde vernomē, ſeyde ic tot hē, hy ſoude wederō heenē trecken eñ ſoude hem midtſgader hen haer heere ruſten eñ bereydē, want ick wilde met hen eene ſlach doē, ende ſy tot eenē toe verſlaē. Als wy nv meer dan vijf vrē met der vereeninge waeren ommegegaē, ſtonden die Temixtitaner al op die doode lichamen, ſommighe inden watere, ende ſommige ſwemmende. Maer ſommige verdroncken in die zee, daer die Zillen te ſamen quamen, want deſe was breet, haer iammer ende elende was ſoo groot, dattet ommogelijck is te vertellen, hoe ſy dat noch hebben moegē geleyden. Eene groote menichte van wijfs ende kinderen liepē ons toe, ende daer mede een yegelijck der eerſte waere, liepen ſy alſo, dz eener den anderen int water ſtiet, eñ verdroncken tuſchen den doode lichamen. Eñ ſoo het hem beuont, quam alſulcken ſterfte onder ſy vanden geſouten water dz ſy dröē ken, van honger ende ſtanck, dat meer dan vijftich duyſent perſoonen ſtoruē, dier doode lichamen werpen ſy ſommighe int water, daer mede wy haeren iammer eñ noot niet ſien en ſoudē. Maer als wy in die ſtraten quamen, daer in ſy vertoefde, vondē wy groote hoopen der geſtorueners lichaemen alſo dat geener eenen voet voor dien en conſte op der aerden ſetten, Ende nae dien, die inwooners een groot getal haere toculucht tot ons ſochten, oordinceerde ick, dat in allē ſtraeten Spaengiaerts ſtonden, op dat nz onſe vrienden Indianen die elēde, borgers die tot ons quamen, en herworchden. Je be ual ooc der Indianer hooftlieden, dat ſy in geenen wege en leden, die te deurſteken, die by ons om hulpe eñ verloſſinge ſochtē. Maer het halp ſeer weynich, wāt ſy en conſten ſo vele niet weerē, dz ſy niet die en doodē. Op deſen dach ſijnder ouer die vijfthiē duyſent omcomen, ende geoffert worden. Onder den wijlen worden alle die voerneemſte der ſtadt ende dat ander ſtrijtbaer volck bedwongē, op dē Altanen oft hooch te, in haeren wooningen, ende in den water dat het hen niet nut en was haere noot te achterhouden, ende haeren iammer te verbergen, daer mede wy haere verderfenis eñ cranckheyt niet openbaerlijck en ſaghen. Maer nae dien ick ſach, dattet nv meer ſpade was, ende dat ſy hen niet op geuē en wilden, daer liet ick die drie bouen ghemelde ſtucken laden, ende tegen hen richten, oft ick noch daer wt afnemen mochte, dat ſy hen begeerden op te geuen, want waert dat ick mijne Indianen onder ſy gelaten hadde, ſoo moeſten ſy veel grooteren ſchaden ontfangen hebben, want deur die ſtucken, ſoo noch waerlijck hen cenighe ſchaden gedaen hebben, ende als ſy hen ooc daer af weynich verſericten liet ick eene loſe ſchote doen deur dit afgaen, mercte die onſeren, dat ſy aengrypen ſouden, dieſhalue namē ſy inne den reſterenden hoeck, die noch in te nemen was, ende die daer inne waeren, lieten hen al int water, die anderen gauen hen ter ſtont oppe, aen ons, daer toe togen ooc die Bergantinen ane op die zee, ende grepen die Zillen ane, maer die ghene die daer op ſaten, als ſtrijtbaer lieden, en dorſten hen tegen ons niet weeren. Indien begaf hem deur die hulpe gods, dat onſer hooftliedē eener Garci Holguin genoēpt, eenen Canoen nae iaechde, daer inne hy meynde (geleyet dan waer was) dat aenſiēlijcke lieden ſaten. Maer als in een ſceepkē ſaten drey voetboghen ſchutters, die haere pijlen opgeleit hadden, om tegen die vyanden te ſchieten, daer wenden ſy hen, dat ſy niet afdrucken en ſoudē, want op deſen Zillen wert der heere der ſtadt gheuoert, dieſhalue toghen ſy haeſtelijck henen, op dē heeren, ende vingen hem midtſgaders den heeren van Tacuba, ooc anderen meer, die welcke met hem voeren, deſe hooftman Garci Holguin, leuerde hem my ter ſtont, met

Die heere tot Temixtitan wort gevangen.

Corteſius geeft den vyandē te kennen, dz ſy hen beſeyden ſonden tot dē ſtrijdt.

Ouer die vijftich duyſent perſoonen tot Temixtitā vander peſtilentie, eñ van honger geſtorue.

Corteſius beuelt den vrienden Indianen dat ſy die inwooners nz en herworhden die tot hen om vredes willen quamē

Digitized by Google

met dē anderē voorneēsten heeren in desen blochuyse daer ic voor was, dit stiete aen eē zee des heerē der stadt. Na dien hy hē neder sette eñ sach, dat ic geene routhz noch stren gicheyt tegen hē en gebruycte, hielt hy my voor, in syner spraken, hy haddet nv alles gedaē eñ volbracht, wat hy schuldich te doē was, daer mede hy hē eñ sijn volc bescherm de. Maer die wijle dz het ymmers daer toe ware comen, soude ic met hem handelen na mynen wille. Onder desen wijlen greep hy my na mynen poengiaert, eñ badt my, dz ic hem daer mede doorstake eñ ombracht. Daer tegen troostede ic hem, eñ spracc hem vriendelijck toe. Als deser nv gheuanghen was, so nam dat stormen een eynde, eñ voleyndeden desen crijch met Godes hulpe, dē xiij. dach Augusti, op S. Hyppolitus dach, Anno M. D. xxj. Dieshalven sijn gecom pareert vanden xxx. dach Mey, daer aen wy begonst hebben die stadt te belegheren, te bestormen, ende ingenomen, lxxv. dagen des bouen ghemelden iaers. Wt desen can uwe Key. Ma. liechtelijck vernemen wat moeyte, arbeyt, perijckel, ende ongeual, dat wy als uwe leenlieden gheleden hebben, in allen desen ongeual; hoe sy haer leuen daer aen hebben gestreet, dat can een yeghelijck wt desen gheschiedenissen af nemen.

Tot welcker tijt der crijsch tegē dē Temixtitaneren begonst eñ voleyndt is.

Wt desen daghen allen, soo langhe dat die belegheringhe heeft gheduert, en is gheener voorby ghepasseert, daer aen wy niet gheslaghen en hebben, het sy weynich oft veel. Ende op den dach als wy den bouen ghemelden Guantimucin gheuanghen, ende Temixtitan ten eynde gestormt hadden, nae den te samen ghedragen roof, die wy ghecreghen hadden, sijn wy weder int legher ghetoghen, ende dancten Godt den almachtighen om syne groote bermhertichcyt, die hy ons mede ghedeylt ende verleent hadde, ende van weghen der victorien, daer toe hy ons ghenadichlijck hadde gheholpen.

Die Spaegiaerden dancktē dē almachtigē om die victorie die hy hē verleent hadde.

Na dien wy vier dagen inden leger sijn gebleuen, tot dat wy alle dingen na goeder gheleghentheyt ordineerden, dwelck ons niet qualijc profijteren en soude, sijn wy in die stadt Cuioacan getogē, daer ic tot noch toe gebleuen ben, daer mede ic politie, matc, ende regiment sette, om die selue landen in vreden te onderhouden.

Na dien dat wy dat goudt, ende andere dinghen te samen ghebracht hadden, bestelden wy door uwer Key. Ma. officieren, dat te samen te smelten, ende als dit gheschiede hebben wy geuonden, meer dan hondert eñ twintich duysen ducaten, van deser somma is het vijfde deel uwer K. M. schatmeester toe gheeygnet worden, sonder den vijfdendeel anderer dinghen die uwe Key. M. toebehoorende waren, oock dier, soo onder uwer Key. M. regiment ghebracht waren, so ic dan hier na breeder te kennen gheuen wil, in die relatie aller dinghen, welck alles sal onder onseren namen onderschreuen worden, dat ander resterende goudt is onder my ende die Spaengiaerden wt gheheylt ghewoorden, nae dien dan een yeghelijcker ghedient hadde, ende hem toebehorende eyschte, ende bouen dat ghesmelt gout, sijn oock sommighe guldene cleynodien gheuonden, van desen besten, is oock dat vijfde deel uwer Key. M. schatmeester ghegheuen worden.

Cortesius beuelt dz gout te smilten/ dz sy gerooft hadden.

Cortesius deylt den roof onder die Spaegiaerden.

Onder den roof die wy gewonnen hebbē, vonden wy ooc clenne gulden schildekens, die welcke die voetknechten plegen te draghen, daer neuen ooc costelijcke vederen, eñ wonderlijc maecsel van vederen, het is onmoghelijck die te beschrijuen, eñ ghenoechsaem van haerder costelijcheyt te spreken, alsmense niet voor oogen en heeft. Die wijle sy nv so ouertreffelijc warē, sacht my voor goet aen, sy niet te deylen, sonder sy souden uwer K. M. ongedeylt geschēct worde. Dieshalven liet ic alle myne megenotē te samen roepen, eñ badt haer dat sy goetwillichlijck verwillichden, dese uwer Key. Ma. tot een gheschenck te leueren, als haren eñ mynen toebehoorende deelen, daer in verwillichdē sy eendrachtelijcken met grooten vruechdē. Dieshalven schieten wy haer uwer K. M. door regenten, die der raet inden nieuwen Hispanien gheseten heeft.

Cortesius bidt syne medegenoten/ dat sy dat veder maecsel der Key. M. schenken.

Die wijle dat dese stadt Temixtitan die voorneemste ware, in allen den seluen lādē, eñ ouer al die beroemste, eñ niet te min van ons gedestrueert, omgeworpen, eñ der aerden gelijc gemaect, ende dat ons ooc niemant wederstant en heeft connen gedoen. Ende dat sulcx een machtiger heere (eener grooter landtschap, die tseuentich mylen van Temixtitan leyt, met namen Mechuacan) hadde vernomen, bedacht hy neerstelijck den handel, hier ende

daer neuen ooc die grootmachticheyt, deſer heerſchappijen. Die ſtercten, wallē, eñ bolwerckē deſer ſtadt, wert hy door vreese daer henē ghedreuen, dat hy tot my ſommige legaten ſant. Deſe gauen my te kennen door die dolmetſchen, inden name haers heeren, dat haer heere hadde vernomē, hoe dat wy eens grooten eñ machtigen heeren, leenlieden waren. Eñ ſo ic des te vreden ware, ſoo wilde hy midtſgaders ſynē volcke, ooc uwer Key. M. getrouwe leenman ſijn, eñ goede vrientſchap tot ons ſoeckē. Op dit antwoort de ic hen, het ware waer, dat wy eens machtigen heere onderdaen waren, dat is uwer Key. M. ic gaf hem daer neuen te kennen, dat wy voor ons genomen hadden, dat alle die gene, die haer niet onderdanich ſijn en wilden, te beſtrijdē. Eñ dat my die kenniſſe der middagelijcker Indianiſcher zee toegecomen is, begheerde ic van hen te vernemen, oft ic daer henen conde trecken door hare lantſchap. Sy ſeydē ia, daer badt ick haer, daer mede ic uwer Key. M. kenniſſe mocht ſchicken vander ſeluer zee. Dat ſy met hen voerden, twee Spaengiaerdē daer henen, die welcke ick hen toe gheuen wilde. Sy ſeyden ſy wilden, dat van hertē geerne doen. Maer eer ſy aē die zee quamen, moeſten ſy door een lant trecken, eens grooten machtigen heere, met den welcken ſy erichden, van dies weghen en conſten ſy op dit mael niet aen die zee comen. Deſe legaten wt Mechuacan bleuen by my drie oft vier dagen. Ick liet voor hen die reyſighe tournoyen ende ſticken, daer mede ſy daer af in haerder lantſchap conden ſeggen. Na dien ic haer met ſommighe guldene cleynodien begaeft hadde, ſant ic haer met den Spaēgiaerden, om in die lantſchap Mechuacan te trecken.

Die heere tot Mechuaca geeft hem ouer der Key. M. door legaten.

Corteſius antwoort dē legaten ſeer vrientdeliſck.

Die legatē geloofden Corteſio/ dat ſy geerne wilden die Spaēgiaerden door haer lant ghe leyden.

Dat vlij. Capittel/vanden

Schipuaerden van ſommigen afgeualle nen prouintien, van wſendinge Condiſalui van Sandoual, van ſchermutſelen, van overgheuinge der heerſchappije Guanuſca, ooc hoe dz die Spaengiaerdē een ſtadt boudē, in lāſchap Tuxtebeque, wtocht des lutenants van Finio Securitatis, vā goutberchwercken, van geſchencken vander weruaert der Hiſpanier die Corteſius had de wt geſondē, eñ vander Spaengiaerden ſticken ende tournoyen.

IJe wijſle ic niet (grootmachtichſte heere) ouer langhe wetenſchap ende kenniſſe der anderen Indianiſche middagelijeſche zee ghehadt en hebbe, ſoo dat int naeſte capittel is gemelt, ende hadde noch vernomen dattet van deſer plaetſen, tot twee oft drie plaetſen, niet ouer xij. xiij. ende xiij. mijlen en lage, ſtelde ick ſeer neerſtelijck na deſer plaetſen. Want ic wiſte dat daer wt, uwer Keyſer. Maieſt. een ouertolliger profijt comen ſoude, ſonderlinghe die wijle ſy alle wel wiſten, eñ ſy ſonderlijcke wetenſchap tot ſchepen hadden, ſoo hoopten ſy, als aen deſen frontierē deſe bouen ghemelde zee ontdeet ware, ſy mochten ooc veel rijcke eylanden aen gout, edel geſteente, gulden cleynodien, ende coſtelijcke ſpecerijen gheuonden werden. Daer beneuen ooc veel andere wonderlijcke dingen, dit ſeyden alle geleerden, eñ die inder aſtronomye geleert waren, wt deſer grooter beghcerten, eñ daer mede ick ooc in dien val uwer Key. Ma. profijt dede, eñ een ſonderlijc wel behaghen dede, heb ic vier Spaengiaerden geſonden die twee op ſommighe prouintien, ende twee op andere twee lantſchappen, ende ick onderwees haer, wat wechen ende ſtraten ſy trecken ſouden, ende na dien ick hen hadde ſommighe onſere vrienden toe gegeuen, om haer te geleyden ende met hen te trecken, maecten ſy hen op den wech. Ick gaf hen ooc te kennen, ſy en ſouden niet wederom keeren, ſy en waren dan te voren aen die zee gecomen, ende als ſy die nw geuonden hadden, ſouden ſy der ſeluer, poſſeſſie in nemen, met lijf ende goet in uwer Key. Ma. name, ſommighe onder hen ſijn geloghen hondert ende dertich mijlen weechs, door veel goeder lantſchappen, ſonder eenich beletſel tot aen die zee, ende namen die poſſeſſie inne. Ende tot een teeckē van dien, hebben ſy ſommige Cruycen aen den oeuere gheſtelt, ende alſoo nae het wtgaen van ſommighe daghen, quamen ſy wederom, met te kennen gheuinge, deſer vindinghe, ſy gauen my van alle dinghen van ſtuck te ſtucke die gherechte kenniſſe, ende ſy brachten met hen ſommige mannē, die aen deſe zee woonden, daer mede ooc goede waer teeckenen gouts, wt velen gout berchwercken, die ſy gheuonden hebben, in den ſeluen landen, daer door ſy gheloghen ſijn.

Corteſius en hadde niet lange van deſer middagelijcker zee ghewetē

Corteſius ſchict iiij. Spaengiaerden wt om die zee Sur te beſichtighen

Corteſius hiet die Spaengiaerden dat ſy niet weder keeren ſouden ſy en waren dā te voren aē die zee comen.

Digitized by Google

ſijn, dwelck ick uwer Key. M. midtſgaders anderen op dit mael ouer antwoort cñ gheleuert hebbe. Maer die andere bleuen wat langher wt, dien ſy waren hondert ende vijftich miſlen ghetoghen, op eener anderē ſydē totdat ſy aen die zee gecomē ſijn. Deſe hebben ock in ſulcker maten, gheliſck die andere der ghemelder zee poſſeſſie ingenomen, ende deden my eene langhe relatie van des ſelues oeuere, ende met hen quamen ſommighe inwoonders der ſelver lantſchap, die ontfinck ic midtſgaders den anderen ſeer vriendelijck. Ende nae dien ick, in uwer Key. M. grooten ghewelt ende macht voor ghehouden hadde, ſijn ſy weder om met vruechdē thuyſwaerts getogen.

Die andere twee Spaengiaerdē bleuē langer wt/die wy le ſy ooc voordere ghecomen waren.

Grootmachtichſte heere. Ick heb uwer Key. Ma. in eener relatien te voren te kennen ghegheuen, hoe dat te dier tijt, doen my die Indianen ſloeghen, ende dat eerſtmael van Temixtitan afdreuen, dz alle die prouintien die onder Temixtitan laghen, af gheuallen waren van uwer Key. Ma. eñ ons beerſcht hadden, daer wt uwe Key. Ma. billick can vernemen, met wat manieren wy onder uwer Key. Ma. dienſtbaerheyt gebracht hebben, den meeſtendeel deſer landen, die afgheuallen waren, ooc waren ſommighe landen, die aen die middaghelijcſche Indianiſche zee lagen, by thiē, vijfthien, ende dertich miſlen, na den afual der ſtat Temixtitā ſijn afuallich geworde, ende hare inwooners hebben meer dan hōdert Spaengiaerdē verradelijc vermoort. Om deſe te wreken en hadde ic niet volck ghenoech, eer ick deſen crijch gheeyndet hadde, dieſhalue na dē eynde deſes crijchs nam ic voor my, met deſen cloecken Spaengiaerden, die weder gecomen waren van der bouen gemelder zee. Condiſaluum den lanthooftman te ſchicken, met dertich peerden, tweehondert voetknechten, met onſen vrienden Indianē, eñ met ſommigen voornaemſten der ſtadt Temixtitan op die prouintiē Tataxtetelco, Tuxtebeque, Guatuxto, eñ Aulicaba, eñ na diē ic hē in allē dingē onderweſen hadde, hoe hy hē op die reyſe houden ſoude, tooch hy daer van, om dit te volbrenghen.

Cortesius ſpreeckt vā ſommighe afgeuallen prouintien

Cortesius ſchickt Condiſaluum van Sandoual tot ſommighe plaetſen.

Ter ſelver tijt, quam tot my in die ſtadt Cuioacan der lutenāt, dien ic achter my tot Finio Securitatis gelatē hadde, welcke cē ſtadt is der landtſchap Tepeaca, deſe hielt my voor, hoe die inwooners der nv gemelder lantſchappē, eñ ander omliggēde landen, als uwer K. M. leenliedē, merckelijcke ſchade leden, vandē inwoonerē eens eylāts genoēt Guaxacaque. Dieſhalue beerijchdē ſy die ſelue. Die wijle ſy nv onſe vriendē, eñ mede leenliedē waren, eñ my ſeer voor goet aenſach, om een medecijne tot deſen hādel te bedencken, ende deſe prouintien ſeker te maken. Want men moeſte daer door trecken, tot den middagelijcken Indianiſcher zee. So wy haer nv beuredet ſullen hebbē, ſoudet ons ſeer profijteren, niet alleenlijck van deſer bouen gemelder oorſaken wegē, ſonder in veel andere wegen, het welc uwer Key. Ma. naemaels vertellen wil, hier by gaf my die lutenant ooc te kennen, dat hy wiſte alle ghelegentheyt ende beſcheet van der gantſcher prouintien, wy mochten haer met cleynen volck bedwinghen, ende onder ons brenghen. Deſe en conſte niet gheruſten, want als ic my teghen die Temixtitaner ghelegert, tooch hy ooc daer henen. Die wijle hem die inwooners wt Tepeaca in lagē, dat hijſe beſtreet, eñ en hadde noch niet ouer xx. oft xxx. Spaengiaerden by hē, maer ſy dreuen hem achter waerts, hoe wel niet ſo verre, als hy gheerne geſien hadde. Na dien ic van hem dit alles hadde vernomen, ſo hebbe ic xij. peerden toe gegeuen, eñ lxxx. Spaenſche voetknechtē. Indien treet met hem wech den bouen gemelde Condiſaluus vā Sandoual, wt Cuioacan, midtsgaders ſynen medeghenoten, den xiij. dach des wijnmaets int M. D. xxj. iaers. Eñ als ſy gecomen ſijn in het lantſchap Tepeaca, hebben ſy haer crijchſuolck wederom ouerſien, daer na ginc een yeghelijck henen, om dat ſyne te verwaren ſo hem beuolen was. Binnen twintich dagē daer na, ſchreef my Condiſaluus van Sandoual der lantpleghet, dat hy alreede in die vochdye Guatuſco aengetogen is, ende hoe wel dat hy hē geureeſt hadde voor een onuerſienlijc ghewelt, eñ ouerallinge der vyanden, dat hem mocht ſchade toe geuoecht worden, die wijle dat het ſulcken behenden eñ ſtrijdtbaer volck eñ ſterck is. So behaechdet ooc God den almachtigē, dat ſy hē gantſch vredelijc hadden opgenomen, hier by ſeyde hy ooc, dat hy noch niet in die andere landē en ware. Maer hy was in goeder hopē, het werdē hem aen uwer Key. Maeſt. alle der ſelver

Die leeliedē der K. Ma. ledē ſchade vā den inwooneren wt Guaxacaque.

Die vochdye Guatuſco geeft haer ouer.

Digitized by Google

lantſchappen inwooneren opgeuen. Nae xv. dagen daer na, ontfinck ic wederō brieuen van hem, daer inne hy my vercondichde, dat hy voorder getrocken eñ alle landen alreede beuredet hadde, het ſach hem ooc voor goet aen, daer mede dat wy daer wte meer profijts ontfingē. Daer henē eē volc te ſettē, ſo wy dā ooc lāge te voren ons beraden hebben, eñ my bedachte wat hy handelen ſoude. Op dit ſchreef ic hem wederom, eñ danckte hem neerſtelijck voor alle ſyne moeyte eñ arbeyt, die hy om uwer Key. M. profijts wille hadde ouer hem ghenomen, voor het andere, gaf ick hem te kennen, ick liete my ſyne meyninge wel geuallen, ende ſijn goetduncken der Colonien haluen.

Die Spaengiaerden bouwē een ſtadt inder lantſchap Tuxtebeque.

Dieſhaluen gaf hy hen beuel eene ſtadt te bouwen in der prouintie Tuxtebequc, daer in die Spaengiaerden woonen ſouden, eñ ſy ſouden haer Medelin heeten, ende ſette hen richters, regēten, ende ander officierē. Deſen allen beual ic neerſtelijck dat ſy opt beſte uwer Key. Ma. profijt eñ voorderinge bedachten, ende ſien dat die inwooneren wel van hen ghehouden worden. In dien tooch die lutenant tot Finio Securitatis

Der wt tocht des lutenants van Finio Securitatis op Guaxaca toe.

wech, op der prouintien Guaxaca toe, met ſynen knechten, eñ met grooten heyre onſere omligghenden vrienden, ende wel hem neerſtelijc die inwooners deſes lants tegen hen ſetteden, ende hen twee oft vier malen met hen dapper eñ ridderlijc geſlaen hadden, gauen ſy hen noch daer nae op vredelijcken ſonder eenigen onſeren ſchaden, eñ hy ſchreef my dit alles van ſtuck tot ſtuck,

Der lutenant ſcrijft Corteſio dz Guaxaca vol goutberchwerc is.

ende gaf my daer by te kennen, dat het een coſtelijc lant was eñ vol goutberchwerckē, eñ ſant des haluen tot my deſe goede waerteeckenen, die welcke ic midtſgaders anderen, uwer Key. Maieſt. toe ſchicke, maer hy bleef inden lande, ende verwachte op beſcheet eñ onderwijſinghe hoe hy hem voort aen houden ſoude.

Na dien dat ick nv onderwijſinge ende ordinantie hadde gegeuen, deſe twe voechdijen te beſtrijden, eñ dat wy vernomē hadden, dat den handel geluckelijc toe gegaen was, eñ dat hy drie Colonien met Spaengiaerden beſet hadde, eñ dat noch dē meeſtendeel hē by my hielt tot Cuioacan, eñ als wy ons hier by beſonnen hadden, aen wat plaetſe wy ontrent die zee een ander beſettē ſoude, die wijle dat wy tot onſe beſcher meniſſe dier meer behoefden, eñ tot onderhoudinge aller der ſeluer landen, eñ daer by ſagen, dat Temixtitan ſo een machtich dinck geweeſt was, eñ ſo heerlijc, gelijc wy dā daer bouen daer af genoech gemelt hebben. So ſach ons voor goet aen, daer in Colonien weder te bouwen, wāt ſy nv ganſch gedeſtrueert was. Daerom deylde ic die hooftſteden onder deſe, die daer woonē wildē, eñ hen ſijn richter eñ regentheeren ghenoemt worden, inden name uwer K. M. gelijc dan in haren lantſchappen eñ rijcken pleech te geſchien. Eñ tot dat die huyſen op ghebout wordē, namēwy voor ons, iiij. oft. v. maendē inder ſtadt Cuioacan te blijuē, op dat Temixtitā deſer eer wederō toe gericht worde. Dit is eē ſeer ſchoonē ſtadt, eñ uwe K. M. ſal warachtelijc gelouuē, dz ſy dagelijcx beroēder eñ heerlijcker ſijn ſoude, alſo dz, ſo ſy te vorē die voorneēſte eñ alle der ſeluer lādē een Dominaterſche is geweeſt, dat ſy noch dē prijs voor ander ſoude voerē, ſo wy hopē, eñ ſy wort alſo ſterc, dz die Spaeng. ſonder twijfel daer in ſeker eñ bewaert ſijn ſoudē, ooc machtiger dā die inwoonerē. daer mede ſy vā hen niet ouerweldicht en worden.

Corteſius begint een Colonien tot Temixtitā te bouwen.

Onder den wijlē, ſo ic geſeyt hebbe, ſchicte die heere der lātſchap Tatutepeque (die aen die Indianiſche middaghelijſche zee leyt, door welcke die twee Spaēgiaerdē ghetoghē ſijn, dit te openbarē ſommiger ſyner voorneēſte) tot my door die welcke hy hē weder preſenteerde, uwer K. M. leenmā te ſyne, eñ hy ſchicte my ſommige geſchencken, als te wetē, guldē cleynodien, ſommige ſtucken gouts, eñ coſtelijc vedermaeſel, dwelc alles is uwer Key. M. ſchatmeeſter ghelevert ſijn geworde. Dier ic my tegē dē legaten ſeer bedanckte, eñ ſonderlijc van dies wegen, dat ſy my in haers heeren namen voor ghehouden hadden, eñ ic gaf hen ſommighe geſchencken, om die ſelue haren heeren te brengen. Indien toghen ſy met vruechden wederom wech.

Hier comē die legatē des heeren Tatutepeque tot Corteſio/ eñ brengē hen ſommige geſchēcken.

Die Spaēgiaerts comē wederō tot Corteſio die wele ke hy wt gheſonden hadde/ om die middaghelijſche zee te beſichtigen.

Deſgelijckē ſijn ooc tot deſer tijt die twee Spaengiaerdē aen gecomen, die in dat eylant Mechuacan gereyſt warē, door welck dat die legatē getogen ſijn, die welcke haer heere tot my geſonden hadde, deſe gauē my te kennen, hoe datmen ooc aldaer, aen die middaghelijſche Indianiſche zee comen mochte, maer mē moeſte te vorē, door haerder vyandē lant trecke, eñ met den Spaengiaer-

giaerden is gecomen, der broeders des heeren Mechuacan, met ſommighen anderen voornemſten eñ gevrienden. Dier by duyſent warē, die welcke ic vriendelijc ontfinck, ende bewees hen goeden wille, maer die heere der bouen ghemelder landtſchappen die Caleucin hieten, begaefden uwe Key. M. met ſommighe ſilueren ſchildekens, die gantſch ſwaer van ghewichte waren, ende anderen meer, welck alles van uwer Key. M. ſchatmeeſter beſegelt is geworden. Eñ daer mede dat ſy onſere manieren ende daden vercondicht worden, ende dat ſy ſulcx haren heeren conden te kennen geuen eñ vertellen, ſo liet ic alle reyſigen in eener wijder ſtraten te ſamen comen, ende liet haer voor henen te ſamen rennen, eñ met malcanderen ſchermutſelen ende tournoyen, dier gelijckē ooc die voetknechtē. Daer na beſtelde ic dat ſy met den hakē ſchoten, eñ liet die groote ſtucken in eenen thoren gaē, daer af ſy hen ſeer verwonderdē. Daer na ick haer voerde om te beſiene die deſtructie van Temixtitan. Als ſy nv die ſaghen, ende der ſtadt macht, weiren, ende alſoo int water ligghende, hebben ſy hen noch meer verwondert, ende nae dien ick hen ſommighe cleynodien, om haren heeren te ouerleueren hadde gegeuen, oock hen ſelue, welcke ſy groot achteden, ſijn ſy nae vijf daghen vrolijck weder nae huys ghetoghen.

Cortesius liet die reyſigen voor dē geſonden ſchermutſelē eñ tournoyen ooc liet hy dz geſchut af gaen.

Dat vlitj. Capittel / van den ſtroom Panuco, van wechſendinghe ſommigher knechtē aen den ſtroom Panucum, van Chriſtophoro van Tapia, oock van hare nieuwe gheuondene zee, van ſommighen reyſighen, van verraderije van ſommigen geuangenen, van huldinghe der lantſchap Guaxuta, ende vanden wtocht Petri van Aluarado.

IEck hebbe te voren uwe K. M. vanden ſtroom Panuco meldinge gedaen, welcker vijftich oft tſeſtich mylen beneden der ſtadt Veræ Crucis aen den ouer loopt, aen welcken die ſchepen Francisci van Garay, driemael ſijn aenghecuaren, eñ groote ſchade ghededen hebben, van des ſtrooms aenwooneren, wt ongheluckiger manieren ende maten, ſoo die hooftlieden aengauen, die hy wtghe ſonden hadde, om met den gemelden Indianen te handelen. Ende ſo ic ſelfs ſach, dat aen die gantſche middernachtelijcke Indiaenſche zee een ſeer groot gebreck aent aenuaren was, eñ dat geener deſe hauene aē den ſtroō Panuco en gelijete, ende dat deſe inwooneren tot my gecomen waren, eñ hen uwer Key. M. leenlieden te ſyne preſenteerden. Maer nv uwer Keyſer. Ma. leenlieden beſtreden, dier ghelijcken ooc onſere vrienden. Soo nam ick voor my eenen hooftman daer hen te ſchicken, met ſommige erijchſknechten, ende alle die landen te vreden te ſtellen, ende ſo dat lant ſo goet ware, datmen aldaer bequamelijck wooncn mochte, wilde ic aen den oeuere deſes ſtrooms, eene ſtadt laten bouwen. Daer mede ic alle omliggēde landen tot ruſten brachte. Eñ ofter ghelijckewel onſer weynich waren, oock wel in vier deelen gedeylt, heb ick noch ſommighe daer af ghetoghen, daer mede ick onſeren vrienden bystant dede. Eñ ſonderlinge die wijſe, na der inneminge der ſtadt Temixtitan, ſommighe ſchepen met reyſigen aengenaren waren, liet ick xxv. peerden, ende anhalf hondert voetknechtē toe ruſten, midts gaders eenen hooftman, eñ hiet haer aen den ſtroom Panuco trecken. In dien dat ick deſen hooftman hadde wech geſonden, quamē my brieuē vāt Veræ Crucis, welcx inhouden was, hoe dat daer een ſchip aen gecomē was, daer in Chriſtophorus vā Tapia (als een beſiender der formatien eñ gelegentheyt des eylants Hiſpana) aen haer geuarē, vandē welckē ic des anderē daechs ſelue brieuē ontfinck, inden welcken hy my vercondichde, dat hy in deſer contreyen om der oorſake wille gecomen ware, dat hy in den name uwer Key. M. dier regiment ſoudē voeren, daer toe hadde hy Keyſerlijcken beuel, welckē hy noch nieuwers en liet ſiē, tot dat wy met malcanderen ſprakē. Dit wilde hy ter ſelver tijt haeſt doē. Maer die wijle dz ſyne peerden noch vander zee wegē niet wel op die beenē en warē, en doorſte hy hē op die reyſe nz wagē, vā dies wegē badt hy my, dz ic my bedenckē ſoude, op wat maniere dat wy te samē mochten comen, dz hy al hier tot my quame, oft ic tot hem. Ende alſo haeſt als ic ſyne brieuen ontfangē had dē, antwoorde ick hem van ſtonden aen, ende hielt hem voor, dat ick van ſyner toecoempſte gantſch vrolijc was, het en hadde

Cortesius ſchict een hooftman aen den ſtroō Panuco met ſommighe knechten.

Sōmighe ſchepē met reyſighen quamē de Spangiaerden te hulpe.

Brieuen Chriſtophori van Tapia wezden Cortesio ghelcuert.

Digitized by Google

oock gheener uwer Key. Ma. beuel hier aē mogen comen, om te regeeren deſe prouintien, dier ooc my meer verblijde, van wegen der vrientſchappen, die wy onder malcanderen haddē, vā kints weſen op in Hiſpania, eñ ſonderlinge om dat den vrede deſer landen noch niet ſonderlijck ſtijf en was, noch heel beueſticht, ſo het hē dan int eerſte noch toe droech, ende hen lichtelijck mochte oorſake gegeuen worden ō af te vallen. Maer die wijle Petrus Malgerico vā Vrea, een wtdeylder oft diſtribueerder der aflaets brieuen, by allen onſeren moeyeniſſen ende anxſten gheweſt was, ende ſeer wel wiſte, in wat ſtate dat onſe handelinge ſtonde, dat oock ſyne toecoempſte uwer Key. Ma. ſeer profijtelijck gheweeſt is, ende ons anderen ſyner leeringe ende raet, ſo badt ic hem opt hoochſte, dat hy ſo wel dede, eñ tooch wech, om met den bouen gemelden Tapia te ſpreken, eñ verſage uwe K. Ma. Die wijle dat nyemāt beter en wiſte, wat daer diende, tot uwer Key. Ma. onderdanicheyt, ende aller deſer lantſchappen te goede, hy ſoude oock met deſen Tapia in ſulcker maten handelen, ſoo hem dan wel ſal behooren, die wijle hy wel wiſte, dat ick ſeer wenmch van hen vanden wech ſoude wijcken. Dier dinghen heb ic hem aengheſproken, in by ſijn uwer Key. Ma. ſchatmeeſter, ende deſer ſelue beual hē dit oock gantſch neerſtelijc. Indien tooch hy wech op die ſtadt Veræ Crucis toe, daer der bouē gemelde Chriſtophorus van Tapia was, eñ ſy ſouden acht hebben inder bouen gemelder ſtadt, oft waer ſy hē betreden mochtē, dat ſy hem dit alles regelinge voorhielden, eñ hem bequamelijc ontfingen. Als ic nv den bouen gemeldē heyligen vader met drien mynen huyſghenoten wech geſonden hadde, eñ dat ſy nv op den wech waren, eñ die antwoorde verwachte, ſchicte ic my ooc, om wech te trecke, om ſommige handelingē wt te richten, die tot uwer Key. M. dienſten ende tot ruſte ende vrede deſer landen allen diende.

Coꝛteſius ſchict eenē geeſtelijckē wt/ ō met Chriſtophoꝛo van Tapia te ſpꝛeken.

Coꝛteſius ſcicter ſommighe wt tot der ſtadt Vꝛre Crucis / ō den Tapiā aen te ſpꝛeken.

Daer na binnen thien oft twelue dagē, ſchꝛeef my dit gheꝛicht ende regiment tot Veræ Crucis, hoe dat der bouen ghemelder Tapia die oꝛdinantie ende ſettinghen uwer Key. Ma. ende haerder rēgent heeren in haerder Key. Ma. namen hebbe alrede geweſen, ende dat ſy deſen in alder eerbiedinge ghehoꝛſaem gheweeſt waren, maer vander volſtreckinge weghen, antwoꝛden ſy alſo. Die wijle dat het grootſte deel des regiments by my ware, eñ by den ſtorm eñ in neminge deſer ſtadt geweſen was, ſo wilden ſy te voꝛen my dier dingen vercondigē, eñ als dan dit doen eñ volſtrecken, dz uwer Key. Ma. ende den prouintien ten beſten comen eñ reycken ſoude, hoe dat oock van deſer antwoꝛden Chriſtophoꝛus van Tapia een groot miſuallen gedragen heeft, eñ hem ſommige argerlijcker dinghen onderſtaen. Eñ hoe dat ſy vā allen deſen, een ſeer groot miſuallen hadden, ſo gaf ic hen noch antwoꝛde, vermaende eñ badt haer, dat ſy uwer Key. Ma. hare dienſten te voꝛen bedachten, eñ dat ſy hen ſouden beneerſtigen den beuele des Tapie gehoꝛſaem te ſyne, eñ dat ſy geens weechs oorſaken en gauen, daer wt eenige oneenicheyt mocht ontſpꝛingen, eñ dat ſy hem, ſyne toecoemſt haeſt ſouden vernemen, want ick ruſtede eñ bereyde my alreede op den wech, om my met hem te beſpꝛicken, eñ den beuele uwer Key. M. genoech te doene, eñ dat wilde ick met uwer Key. Ma. onderdanige verwillinge doen. Eñ alſt nv bereet was op den wech, eñ dat ick den tocht na den ſtroom van Panucho toe af geſlagen hadde. Die wijle (ſo ic van daer toghe) ſeer van noode ware, dat ick aldaer achter my liet een ſterck garniſoen oft beſettinghe, ſoo baden my die Officieren ende raden opt hoochſte, der nieuwen Hiſpanien, der nieuwen gheuondener zee, dat ick by hen bleue, ſonderlinghe die wijle dat Temixtitan ende Mexico, die nieuwelijcx inghenomen ende beuredet waren, waert dat ick vertrocke, mochten ſy hen weder op heffen eñ oproerich werden, dwelck dan uwe Key. Maieſt. tot grooten ſchaden ende onſtaden comen ſoude, ende daer doꝛ mochte dat gheheele lantſchap oproerich worden, ſy hielden my ooc veel andere oorſaken meer voꝛe, die deſer munitien aen gingen, daer mede ſy my grondelijc te kennen gauen, hoe dat mijn wech trecken wt der ſtadt op dit mael ſeer ſorgelijc ſijn ſoude. Sy ſeyden ooc hier by, dz ſy wildē (noch wt verwillinghe des raets) met volmachte wech treckē tot Veræ Crucis, ō met Chriſtophoꝛo van Tapia den beuel, ende uwer Key. M. ſettingen te vernemen, eñ alle tgene te handelen, wat wy ymmer meynden dat uwer Key. Ma. te goede ontſpꝛinghen

Wat dat regimēt eñ gericht tot Vere Crucis vā Tapia tot Coꝛteſio ſcꝛifteliꝛe te kennē gegeuē hebben.

Antwoꝛde Coꝛteſij aen die vā Vere Crucis.

Die officieꝛē der nieuwer geuondener zee/ badē Coꝛteſium dat hy by hen bleue.

eñ

ende comen mochte, doen ick nv sach, dat den handel alsoo te doene waere, liet ick de se officieren trecken, ende gaf hen brieuen aen den bouen gemelden Tapia, daer inne ick hem te kennen gaf wat ghehandelt sy worden. Ende ick beual den gantsen handel in mijne stede, den landthooftman Cō disaluo vā Sandoual, Didaco vā Sotto, ende Didaco van Valdenebro, die tot Verꝛ Crucis waeren, dat sy in mijnen naemen, ende ghelijck in den naeme des raets der stadt, ende officierē anderer raden, handelden ende voltoghen dat gene, soo uwer Key. Ma. profitelijck ende goet, ende den landen voordelijck waere, want sy waren die gene, die welcke sulcx behooren te doene, doen sy nv daer hen quamen ter plaetsen, daer deser voerghemelder Tapia was, die hen alrede op den wech hadde begeuē. Ende sijn broeder Petrus toech met hem, daer maēden sy hem, dat hy wederom keerde, dies halue keerden sy al te male met malcanderen omme, ende togen tot Cimpual, aldaer ouerleuerde hem Christophorus van Tapia der Roomscher Key. Ma. mā daeten ende edicten, der welcker sy alle souden gheoorsaem sijn, in aller maeten ende manieren, als sy uwer Key. Ma. selue plagen te doene, ouer deses, eer sy hē dier gans aen naemen, soo supplicierden sy aen uwer Key. Ma. want sy meynden, dese souden uwer Key. Ma. seer diēstelijck sijn. Na vele waerschouwingen, die tusschen den bouen ghemelden Tapia ende officieren gheschieden, settede hem Tapia op sijn schip, eñ voere daer van, dat hy wert gemaent sulcx te doene. Hier beneuē en was sijne toecōpste niet oorboorlijck, want van dies wegen, dat hy in desen landen woonen wilde, ooc om dat hy hem alrede wtgegeuen hadde, hy waere een opperuoocht, deser lande, eñ opperste capiteyn, worden sy oproerich, eñ inwooners tot Mexico ende Temixtitan, luysterden te samen, om afuallich te worden met desen prouintien, ende om verradrye aen te richten. Ende om deser te ontcomē, waere ons veel swaerlijcker geweest, dan der eerster. Ende den handel hielt hen alsoo, Sommige wt den inwooneren van Mexico hadden een compact ende accoert gemaect met den inwooneren dier landen, die ick deur Condisaluum den landthooftman ouerualle ende bedwingen wilde, dat sy haestelijck tot my togen, ende sy gauen my te kennen, dat aen haere hauene, achtien schepen met grooten volcke laghen, eñ noch niet aent landt en wilden. Ende die wyle het sonder twijffel gheen vrienden en waeren, wanneer ick wilde, soo wilden sy hen toe rusten, ende met my trecken, om ons bystant te doene. Ende daer mede dat ick haeren worden geloue gaue, soo lieten sy my sien, die forme ende gelijckenisse der schepen, op een pampier af gheconterfeit. Maer die wyle sy my int secrete te kennen gauen, en viel my niet argens inne, sonder ick maecte die bootsen, ende haer valsch bedrieghelijck herte, ende subtyle practijckē daer mede dat sy my wt desen lande locten want die wijle dat sommighe der oversten hadden vernoemen, dat ick wech wilde trecken, ende noch in der prouintien vertoefde, richteden sy eene anderer practike ane. In desen stucken alleen dede ick dier gelijcken al oft ick den handel niet en verstont, tot dat ick daer nae sommighe in die ysers dede leggē, die dit spel begonst hadden. Eñ alsoo haest des Tapie aencomen, ende om dat hy onuernaren der landen waere, eñ dat hy die zeeden deser volcker in grooter oproere bewechde, ende dat sijn blyuen ende wooningen in desen landen hadde gehadt, het hadde waerlijck eene seer groote oproere aenghericht, ende schadelijck gheweest, ten waere dat godt der almachtich dat niet en hadde voorcomen, het waere uwer Key. Ma. meer vriendelijck gheweest dat hy in dat eylandt Hispanā waere gebleuen, ende dat hy dese voert hadde onderweghen ghelaeten, hy soude te voren uwer Key. Ma. raedt geuraecht hebben, ende die selue geopenbaert hebben, in wat staet der handel die landtschappē waere, die wijle hen sulcx alles hadde vernomen van den genen, die ick te schepe op dat eylandt Hispanam gesonden hadde, om hulpe daer wt te haelen. Ende hy wiste seer wel, dat dien val geholpen waeren, soo hem begeuē hadde wt der aencompste der schipuaert Pamphili van Narnaez, deur deses sonderlijck, soo deur den raedt ende regiment uwer Key. Ma. gheordineert was. Ende dies halue en soude hy hen des niet onderwonden hebben, die wijle hem uwer Key. Ma. richter ende officiē des eylants Hispane, die welcke hen in Hispana hieldē, daer af

Sommige officieren trecken na Pere Crucis toe.

Dier naemen soo Cortesius den handel in sine stedebeuilt

Christophorus vā Tapia ouerleuert die edictē, welcken woordē sy onderdanich warē uwer Key. Ma.

Christophorus Tapia set hem op eē schip.

Eene nieuwe verraderije wort teghen die Spaengiaerden wonder aengerecht.

Cortesius vinge sommighe van den hooftsaeckeren.

Christophori van Tapia onvoorsichticheyt.

Die officieren hebbē dieweils de Tapia vermaent, dy hy niet toe re aen die andere frōtieren en soude vergeten.

ontſettedē. Eñ dat der bouē gemelt Tapia, dieweils gewaerſchout was, dat hy niet ouervaerē en ſoude, het waere dan die ſacke, dz uwe K. M. te vorē vā alle dingē onderricht waere, wat hē aldaer toe gedragen hadde, dies haluē hebbē ſy hē by grooter pene, deſē tocht verbodē, als den genē, die van ſijns eygens profijts wegē meer, dan om vorderinge uwer Key. Ma. ſulex voer naeme, noch bracht hy die ſacke daer hen, dz ſy vā haerē waerſchouwē af laetē moeſten. Nv heb ick uwer K. M. alles vertelt, eñ wanneer der bouē gemelde Tapia vā deſen geweſte getogē is. Aen deſen dingē en ſijn wy nz ſchuldich, noch ick noch die officieren, het ſal ooc uwer Key. Ma. waerachtelijck geloouen, dattet haer nz een weynich gheprofiteert en heeft, dat wy hem nz opgenomen en hebbē, ſoo ick dan breeder wil te kennen gheuen, ſoo dieweils alſt van noode ſijn ſou.

Huldinge der landtſcap Guaxaca.

Ick hebbe uwer Key. Ma. bouē in eenē capittel te kennē gegeuen, hoe dz die hooftman dien ick geſondē hadde, om die landtſchap Guaxaca in te nemen, eñ ſy in vreede gebracht, eñ vredelijck inhielt, eñ dat hy op beſcheet wachtede, wat ick hē gebiedē woude, dat ſeluete doene. Eñ hoe wel dat ick ſijner nootdruftich was, dat hy is lutenāt eñ ſtadtrichter tot Finio Securitatis geweeſt, eñ ick beual hē, dat hy die lxxx voetknechtē eñ x peerden die hy by hem hadde Petro vā Aluarado ouer gaeue, want deſen wilde ick ſchickē om die lādtſchap Tatutepeque (die welcke vertich mijlē van Guaxaca liet, na by die Indiaenſche middaghelijcke zee) te beſtrijdē, want ſy dedē den genē grootē ſchaden die hen aen uwe K. M. alreede haddē ouergegeuē, Tot dien haddē ſy hē ooc int begintſel aengeboedē, dz ſy ons deur haer lant wildē latē treckē, om die middagelijcke Indianiſche zee, te beſichtigē. Indiē treet Petrus van Aluarado ewech wt der ſtadt, op dē leſtē dach Januarij des eerſt comēdē iaers, mz den knechtē die hy van hier voerde, eñ met den ghenē, die welcke hy in der landtſchap Guaxaca aengenomen hadde, het quamē te samē xl. peerdē, eñ ij. hondert voetknechtē onder diē warē xl. bogē eñ haecken ſchutters, ſy hadden ooc ij. cleyne veldt geſchut. Na xx. dagen daer nae, ontfinck ic brieuē vandē voergemeldē Petro van Aluarado dien inhoudē was, hoe dat hy alreede indē aētocht waere op Tatutepeque toe, eñ dz hy ſommighe verſpieders als deſes lāts inwooners geuangen hadde, die hielden hē vore, dz die heere deſes lants Tatutepeque ſijner verwachte inden velde met alle ſijnē volcke, dies haluē toech hy daer hē, om ſijn beſte te doene, eñ hy ſoude alle ſijn vermogen daer hen wenden, om die landtſchap te beureden, hy voerde ooc mz hē (buyten dē Spaengiaerdē veel ander ſtrijdtbaer volck, van dies wegen, wachtēde ick met grooter begeerten, op den wtganc des handels, den vierdē dach van Meerte des tegenwoordigen iaers, ontfinck ick wederom eenē brief van Petro Aluarado, daer in hy my te kennē gaf dat hy alreede in die landtſchap aencomen was, ende dat hem viere vlecken wederſtonden, maer en hebbē noch niet tot den leſten in der rebellie geperſiſteert noch gebleuen, daer by ſoo is hy in die ſtadt Tatutepeque getogen, daer ſy eerlijckē ontfangen worden, nae die dat ſy hen daer toe ghe ruſt hadden. Ende der landtheer wilde immers, dat ick ſoude in ſommighen ſijnen grooten huyſen inkeeren, die bedect waerē met Mayz meijn oft hulſen. Maer die wijle daer ſy niet op eener ſonderlijcker gheleghener plaetſen en ſtonden, der peerden haluer, weygerde hy hem daer in te keeren, ſonder toech aen eene andere plaetſe der ſtadt, die welcke effender was, dā die voergaende, dit dede hy ooc om der oorſacke wille, dat hem was voorghecomen, dat ſy wildē hem eñ al ſijn volck alſo ommebrengen in den huyſen, want alſo haeſt als die Spaengiaerden waerē ingetogen, ſoo wilden ſy die groote huyſen aenſteken, eñ alle daer inne verbrandē, Eñ als hē die almachtige dit voernemen eñ quade aenſlaghen geopenbaert hadde, en liet hy hem mz dē aller cleynſtē nz merkē, ſonder hy nam den landtheere met ſijnen ſone mz hem, die welke hy hadde als geuanghene, onder ſijner mach op eene effene pleyne, daer gaf hy hē Petro van Aluarado, ouer die vijuentwintich duyſent ducaeten, eñ hy mercte van ſijnen onderdanen, dat hy eenen grootē ſchat hadde, het was ooc deſe prouintie ſeer vredſaem, ſy hadden ooc haere miſſen, hanteringē eñ coopmanſcappē in aller voegen eñ manierē, als te voren, hy gaf my hier by ooc te kennen, dat dit landt ſeer rijck waere aen goudtberchwerck, dies tot waerer oorcontſchap groeuen ſy ſommich goudt witte

Petrus vā Aluarado treet met ſijnen volcke eweeh/ om die lādtſchap Tatutepeque te beſtrijden.

Petri van Aluarado n eerſtic/ hept/ om dat geene wt te richten dz hem beuolen was.

Corteſius ontfanct brieuē van Petro Aluarado/ daer in hy verſtādicht woozt der handelingen die hy wtgericht hadde.

Eerge verradeliſcke aenſlagen der Indianen tegen Petrū van Aluarado

in sijnen by wesen, dwelck hy my heeft toe geseict. Ten lesten screef hy, hy waere in vier dagen, aen die zee getrocken, ende indē nacme uwer Key. Ma. alles inghenomen, ende dat sy ock in sijnen by sijn Peerlen hebben gheuonden, die welcke hy my ock heeft toegheschict, dwelk ick midtsgaders den waeren getuygenissen der goudt berch wercken, uwer Key. Ma. toeghecordineert hebbe.

Petrus neempt dz lantschap aen die bouē gemelde zee inne inden nae meder Key. Ma

Dat vierenueertichste eñ

leste Capittel, vanden schipuaerden, van loose practijken teghen Cortesium, van oproeren, van der doot Don Ferdinando, vāden voecht ende landtheeren tot Tesaico van eenen wonderlijcken berch, (den Ethna in Cicilia niet seer onghelijck, ende in wat manieren dat die Spaengiaerden in den inghenomen landen, hem nederghelaeten hebben.

MAe dien dat nv godt der almachtich desen handel also wt gheuoert hadde, ende dat mijne begherte ghenoech geschiet was, soo ick dan voer ende vore hertelijck begeere, eñ dat ic alle mijne gedachten daer hen sette, om uwe Key. Ma. te dienen, int vinden ende besichtigen der der middaghelijcken Indianischen zee, ende die wijle dat deser handel soo swaer was, ende veel daer aen gelegen, hebbe ick neerstelijcke voersienninge ghedaen, dz aen den drien plaetsen daer ic die zee besichtich de, die eene met twee Carauellen eñ met twee Bergantynen bewaert worden, op dat die Carauellen souden meer landts op der zee besichtigen, ende met den Bergantynen, langs den oeuer te vaeren, Om dit werck te volvueren, soo hebbe ick veertich Spaengiaerden, midtsgaders eenen seer neerstighen hooftman geoordineert, onder desen sy bouwmeesterē timmerlieden, smeden sommighe regeerders des schips rustingen, ende der lieden, die des waters wel gewoon sijn. Daer na liet ick tot Veracē Crucis maken, stierroederen, seylen, ende alle wat wy dan tot den twee ghenoemden schepen ghebruycktē ende daer toe dienstelijck waren, met desen willen wy ons haesten, soo seere als wy immers connen, daer mede sy bereet werden, ende op die zee quamen, dit werck alst bereet is, sal uwe Key. Ma. seker ende vast ghelooven, dat gheen dingen uwer Key. Ma. profijtelijcker geweest sal sijn, van der tijt anc, daer wy hebbē begonst Indien te besocken.

Cortesius laet twee Carauellē ende twee Bergantynen bouwen/om meerlandē te vinden.

Als ick noch tot Tesaico was, eer ick wtgheloghen ben, die stadt Temixtitan te belegeren, ende dat ick in gantser rustinge was, met oordineeren aller dingen ende apparatien, wat dan tot eener beleghertinghe behoort, dat ick ock onder desen wijlen nz waer en nam der verradrien, die tegen my deur sommighe ghepractiseert wert, quam eener tot my, die deser wel kenneliick was, ende hielt my vore, dat sommige vrienden Didaci Velazquez mijne medegenoten, teghen my heymelijcke practijken aenrichten den, om my omme te brengen, ende hadden alreede onder hen gecosen eenē hooftman, schoutet, ende andere officiren, dieshalven soude ick my gantselijck ommesien, eñ my deser ontheffen. Ende nae diē hy sach, dat teghen mijnen persoon, in sulcken val niet sonder sorghelijck groot perijckel ghehandelt en moch worden, want het soude waerlijck daer toe ghecomen sijn, dat niet een Spaengiaert en soude daer van gecomen hebben, so wy selue onder malcanderen oproerisch waeren worden, ende dat deene tegen den anderen geweest waere, het en souden hen ock niet allenlijck die vyanden tegen ons gerust ende opgestaen sijn, sonder oock die gene, welcke wy voor goede vriendē gheacht hadden, die souden hen bemoeyt ende onderstaen hebben, ons allen te herworgen. Als ick nv die verradelijcke practijke vernoemē hadde, ende dat ick godt dē almachtigen gedanct hadde, want by hem alleene, was in deser sacke hulpe te vinden liet ick nae den hooftsaekeren grijpen, deser bekendē van stonden ane, dat hy die beginner was, die den handel ghedreuen hadde, ende met velen gepractiseert hadde (die hy in sijn belydē genoempt hadde) om my om te brengen, oft opt weynichste te vangē daer mede daer na dat regiment deser landen, op den Didaco Velazquez quame, eñ dit alles beuant hem inder waerheyt, dat hy hem hadde voergenomen, eenen hooftman, ende landtrichter te kiesen, ende hy selue wilde landtshooftman sijn. Ende op dat ick herworcht oft immers gheuanghen worde, soo waeren alreede vele deser verraders te samen comen, ende die clocke was

Sommige Spaengiaerdē/Didaci Velazquez vrienden/practiseerdē heymelijck tegen den Cortesiū.

Cortesius liet den beginner der verraderlijcker practijcken van gen/ die te gen hem ghemaeckt was.

ouer

ouer my gegotē, dwelck hy int lāge, in eene copie geſcreuē, die welcke naemaels in ſijnē huyſe geuonden is worden (hoe wel ſy geſcheurt was) met ſommigē genoempden, die hy mondelinghe aengeclaecht heeft, welcke ſulcx met hem gheꝑactiſeert hadden, ende dat een hebben ſy niet allenlijck voer hen ghenomen ende beraeden tot Teſaico, ſonder dat oock beghonſt int werck te brengene die wyle dat wy den ſtrijdt in der landtſchap Tepeaca dreuen ende wonnen, Nae dien dat ick het belijdt hadde gheſien, Ende dat Anthonius de villa Fanna, ghe boren tot Zamora (want alſoo hiet te beghinner deſer practijcken) op deſe belijdinghen ſtantachtich bleef, hebbe ic ende noch een richter, hem ter doot ghecondemneert, ende dat vonniſſe voltogen ſijner perſoon haluen, ende hoe wel dat wy der daederen vele hadden gheuonden, ſoo ſtelde ick my noch teghen hem niet onuriendelijcken, ſonderlinge om dat deſen handel my aenginck hoe wel dat het uwer Key. Ma. niet voorderlijck gheweeſt en wacre, ſoo en wilde ick noch niet met hen in rouwer manieren handelen, ende deſe miltheyt en is my niet tot goeden ghecomen, want ſommige conſpireerders des bouen ghemelden Didaci Velazquez, hebben my daer nae dickwils aengeſocht, ende hebben my heymelijck naeghеſtelt, oock dickwils heymelijcke allarmen beweecht ende veel argerlicx aen gherícht, alſoo, dat ick my meer voor hen dan voorden vyanden hebbe moeten houden ende wachten, noch ſoo heeft godt der almachtich allen handel alſoo beſtelt, ende daer hen ghebracht, dat ſonder ſtraffinghe, onder ons goede ruſte ende vrede is. Maer ſoo ick voortacne iet vernemen ſoude, en wil ick ſy onghеſtraft niet weech laeten, ende nae aller billicheyt, tegen die ſchuldinghen proceederen.

Des verraders nae me/ende oock ſijn vaderlādt

Corteſius neēpt voor hem dz hy voortaene die ſchuldigen ſtraffen wilde.

Als ick tot Cuyoacan nae der innemin ghe van Temixtitan vertoefde, ſoo ſtarf Don Ferdinandus die heere tot Teſaico, welckes doot wy alle ſeer beclachden, die wyle dat hy ſoo een vromer helt was, ende uwer Key. Ma. ſulck een getrouwer leenman, ende den chriſten alſoo gheneycht was, dieſhaluen ouergauen wy met raedt ende verullinghe der heeren ende voerneēſten der ſtadt eñ voechdie, oock indē naeme uwer Key. Ma. ſijnen iongeren broeder dz regiment deſer ontſtinck dē doop, eñ noempden hem Don Carolum. Ende ſoo wy tot noch toe vernomē hebbē, ſo volcht hy neerſtelijck den voetpaden ſijnes broeders nae, ende hy laet hem ſeer wel, onſe maniere en de by wooninghe gheuallen.

Don Ferdinandus der heere tot Teſaico ſtraf/ als Corteſius nader innemingē Temixtitan noch tot Cuyoacan was.

Ick heb ooc uwer Key. Ma. in eener anderen relatien vertelt, hoe dat nae by der landtſchap Taſcaltecal ende Guaxacingo eenen ronden ende hoogen berch is, wt den welcken ſeer nae altijt, eenen cloot ende roock recht op in die lochte, alſoo ſnel als eenen pijl wt der peſen opwaerts gaet, En de hoe wel datment ſeet, waert dat yemant daer op wilde, ſoudet hem ſuer aen comen, ende ſeer periculoos ſijn, ende moeſte oock ſteruen. Soo hiet ick noch des niet te min ſommighe Spaengiaerden daer op climmen, om te beſiene, hoe dat den berch bouē gheſtelt was. Ende effen ter ſelver tijt, als ſy opwaerts clommen, gingen eenē cloot vā roock daer wte, met ſulcken gheruyſch, tempeſte, en gheluyt, alſoo dat ſy niet en conſtē noch oock en doꝛſtē, opt hoochſte des berchs climmen, aldaer dat den roock wt ging, ende vanden eenen hoeck tot den anderē, was twee boegē ſchotē wt, want der berch is by vier mijlen breet, hy heeft oock eene ſulcke hoochde, dat ſy dat onderſtedeel des berchs niet gheſien en conſten, daer op hebben ſy ſelfſter gheuonden, die den roock daer wtwoꝛpt. Ende op een tijt als ſy daer op waeren, hoorden ſy alſulcken gheluyt ende ghetier eens opgaenden roocks, dat ſy nae den weeh toe liepen. Maer eer ſy midden int afclimmen vanden berghe quamen, ſoo vielen veel grooten ſtucken roet ſen van bouen nedere, dieſhaluen en waeren ſy niet in cleynen periſckel, Ende die Indianen hielden dit, voer eene clocke ende coene daedt, daer op te climmen.

Beſchrijuinghe eens berchs daer wt clooten vā roock gaen indie locht

Corteſius hietſommighe Spaengiaerden/ eenen vonderlijcken berch op climmen.

Ick heb oock uwe Keyſerlijcker Maieſtaet in anderen ſchrijuen lacten weten. dat die inwooneré deſer landen, ſinneliſker eñ verſtandiger ſijn, dan andere eylandē volcken. Sy duncken my geſchict, verſtandich ende ſubtijl te ſijne, als dan eenen inder middelmaeten ghenoech mach ſijn ende dat ſy niet gheduonghen en behoorē te worden, den Spaengiaerden als knechten te moeten dienen, als anderer eylanden inwooneren, Ende ſoo dit ghelijck wel gelaten wort, ſoo en werden die officieren

ende

Digitized by Google

ende dat volck die wy ouer al geſet hebben in deſen contreijen, hen niet onderhouden conden oft moghen. Ende daer mede wy als dan die Indianeren niet en verſcricten eñ noch dē Spaengiaerdē geholpē werde. Soo ſach my voor goet ane, dat uwe. Key. Ma. beuelen dede, dz ſy onder houdē wordē, van coſtē eñ nootdruſt, vandē innecomē eñ wilt noch in deſen val, den handel alſoo wegen ende bedenckē, dat uwe Key. Ma. handelde, alſoo als hem profitelixſte wae re. Maer nae dien dat ick den grooten eñ langduerende coſten uwer Key. Ma. be dacht ende wel gewegen hadde, eñ dat wy veel meer behoordē dat innecomente meer deren dan oorſaeke te geuen, tſelue te min deren, ende oock den langen tijt, daer inne wy den crijch ghehandelt hebben, daer ne uen oock die noot daer in wy waerē int ver trecken, tot dat uwe Key. Ma. alle dinghen oordineren mochte. Ende deur dat aenhou den van uwer Key. Ma. officiren ende der Spaengiaerden, ben ick ſeer nae gedwon gen worden, die heeren ende inwooneré deſer landen den Spaengiaerden te ouerge uen, om hen te dienen, ſonderlinge die wijſ le dat ick dienſten, handelingen, ende wel daeden ſo ſy uwer Key. Ma. in deſen lan den beweeſen hebben. Ende bedachte dat onder den wijlē, tot dat uwe Key. Ma. een anders beſtelde, ende confirmeerde alle din gen nae haeren behaeghen, dat die bouen gemelde heeren eñ inwooneren den Spaē giaerden dienden, ende dat eenen yeghelije ken Spaengiaert, deſer die hem toeghe geuen watere, hem alle nootdruft moeſte geuen, wat hy behoefde. Ende dit heb ick gheoordineert, wt veler lieden raedt ende goet duncken, die welcke ſeer wel van deſer landtſchappen zeeden wiſten, het en moch te oock geene betere oordinātie ghehouden worden, die meer voordelijck waere, tot on derhoudinghe der Spaengiaerden ende Indianen, Ick mercte oock, dat ſy hen wel met hen hielden, ſoo dan uwer Key. Ma. te kennen gheuen werde, die regenten, die tot uwer Key. Ma. wt deſen nieuwen Hiſ panien comen ſouden, het ſijn oock uwer Key. Ma. te goede, die landen, die beſte eñ geleghenſte ſteden ende dorpen geteekent. Ten leſten biddic opt oetmoedichſte uwer Key. Ma. dat ſy willen in deſen handel voerſien ende handelen, ſo uwer Key. Ma. aller profitelijcſte ſijn ſoude, dier wil godt (aller Chriſtelijcker eñ grootmachtichſte heer) langes leuen in den Key. Ma. ende Co. ſtaet gunnen te onderhouden, ende uwer Key. Ma. rijken ende heerſchappyen altijts vermeerderen, ghegeuen tot Cuyoa can in den nieuwen Hiſpanien der neder gankelijcker zee, den xv. Mey int iaer M. D. XXIJ. uwer Key. Ma. onderda nichſte dienaer ende leenmā Ferdinandus Corteſius.

Nae dien dat Corte ſius dē on coſten der Key. Ma hadde be dacht/ſoo geeft hy dē Spaengi aerden/die Indianen toe. Daer me de ſy moe geu onder houden worden.

Corteſius ſtelt allen handel der Key. Ma in handen

GRootmachtichſte heer, uwer Key. Ma. hooftmā, eñ lantrichter in nieu Hiſpanien, doet hier inne relatie, alle dier gheſchiedeniſſen, die hem in deſen landen toe gedragen hebben, gelijck wy dan uwer Key. Ma. officieren, van alle dingen reken ſchap te doene ſchuldich ſijn, het en wort oock hier inne, niet dan die reyne waer heyt gheſeyt, dieſhaluen en iſt niet van noode, noch breeder daer af te ſcrijuen, die wyle wy dit alles in der narratien des ghe melden hooftmans ouerlueren uwer Key. Ma. onderdaniger dienaer, Julianus Al drete, Alphonſus van Grado Bernhar dinus Vazquez van Tapia.

Aen den vriendelijcken leſer.

GVnſtinge lieue leſer, die nauolghen de acht capittelen, en ſijn niet in den latijnſchen exempelaer begrepē, ſonder ſijn ons daer neuen geleuert, ende deur aenhou den onſers grootgunſtigen heeren ſoo aen uwer Ro. Co. M. hoeue geē cleyn beuelen heeft, hy is ooc Ma, aengenaem, om ſy ſoo veel als mogelijck is, die wyle dat wy geen exemplaer voor ooghen ghehadt en hebben want ſy waeren tamelijck onuerſtandelije ende wat onghelijck der duytſcher ſpraekē aert ende Idioma, eñ die wijle dat ſy oock van Indien, van velē eylanden, ende ſun derlinghe vanden Spaengiaerden, die int M. D. xxxvj. xxxvij. xxxviij. eñ tot opt. M. D. xlij iaer in Indien geuaren ſijn meldin ge doen, ſoo is den boeckdrucker beuolen, ſy tot dē tweē voergaendē boekē te druckē, dieſhaluē iſt dat ghy noch ſommige woer den daer inne vindt, die welcke niet wel te verſtaen en ſijn, en wilt ons die ſchult niet toe wijten, die wijle ghy bouen genoechſae me ontſchuldinge gehoort hebt, daer mede der genaeden gods beuolen.

Dat

Dat eerſte Capittel / ſeet

van ſchipuaerden op Canaria toe, die nae men ſommigher eylandē, die hart aen Canaria oft Camaria ligghen, van wien dat deſe eylanden, ende voer hoe vel jaeren ſy gheuonden ſijn, ende hoe verre dat ſy van Hiſpania ligghen.

IN dien jaeren duyſent vijfhondert ende vierendertich den ſeuenthienden dach der maent Auguſti, nam mijn genadiger heere van Naſſouw oorlof van Key. Ma. om nae Vlaenderen te trecken, eñ hy toech den ſelven dach vā Valentia, daer henen ick ſijne genaede geleide, ende ick nam aldaer oorlof van ſijner genaeden ende den hoofgheſinne, ende reedt noch dē ſelven dach weder tot Valentia, daer lach ick noch vijf dagē om ſommige mijner ſaekē wille, ooc wachtede op ſommige ghereetſchap, die ic tot eener noodruft mijner reyſen hadde laten makē. Eñ den tweentwintichſten Auguſti des Maents nā ick oorlof van Key. M. eñ den xxiij. des auonts, reedt ic van Valentia tot Deignes twee mijlen.

Itē den xxiiij. dach van Deignes tot Valle dolido ſeſſe mijlē, tot Valle Dolido lach ic xiiij. daghen wat cranckelijck, oock van anderer ſaeken weghen. Eñ den viij. dach Septembris, toech ick van Valle Dolido tot Medina del Cāpo viij. mijlē. Vā daer den ix. dach tot Maroleio vier mijlen. Den ſelven dach van Maroleio wederom tot Medina del Cāpo, ende bleef aldaer in die xvij. dagē. Daer reedt ick wederom tot Maroleio vier mijlen den xviij. dach. Van Maroleio tot Greias ix mijlen, den xix. dach vā Greias tot Colminar, tot der Vēta tſmorgens eñ des nachts a la Puendi del Argobiſpe ix. mijlen. Dē xxj. dach van der Puendi del Argobiſpe, tot onſer lieuer vrouwen van Quadalupo, eene groote ende vanden Spaengiaerden hoochgeerde beuaert. Aldaer biechtede ic my, ende ontfinck dz Heylich Sacramēt, ende bleef aldaer tot op dē xxv. dach. Eñ reedt van daer, eñ lach daer ouer nacht, a la Venta de Laguna, a la Higuera, xj. mijlen. Den xxviij. van Higuera tot Berlanga vij. mijlē. Den xxix dach van Berlanga tot Quartacunal viij. mijlen. Dē xxx. ende den leſten dach Septembris, van Quartacunal tot der nieuwē Venta. Dē eerſten dach Octobris tot Seuilla x. mijlen, tot Seuilla ruſtede ick my op twee jaeren met cleederen, oock met allerley prouiſien, ſoo my doch te dat op die ſchepen eñ binnen dyen lande noottelijck te ſijne. Eñ ick ſchicte dit alles tot S. Lucas, daer onſe re ſchepen lagen. Dē xij. dach toech ic hē, ende lach ouer nacht tot a la Palatias, vā S. Lucas x. mijlen. Dē xviij. Octobris gingen wy voer deerſten male te ſchepe, ende deur contrarien windt moeſten wy weder nae Hiſpania keeren. Eñ int weder keeren quamen wy deur die duyſterheyt der nacht eñ doer die tēpeſte der zee eñ wederom op den ſande, daer wy eenē lootworp deden, eñ en vonden nz meer dan achte vademē waters, alſoo dat die ſchiplieden ende wy alle, ons des leuens verwegen hadden. Ten leſten worpen wy den Anker witte, ende bleuen alſoo die reſte der nacht, op den anker ligghen, in gods ende winds genaeden, des morgens nae den opganck der ſonnen, bekenden wy, dat wy twee mijlen van S. Lucas waren, aldaer wy wtgheuaren waeren, ende voeren den ſelven dach wederom tot S. Lucas, daer hadden wy tijdinghe hoe dat onſe ſchepen tot Calin, vijf mijlen van S. Lucas aen comē waeren, want wy waeren in der tormenta van malcanderen comen, ende en wiſten niet waer het was. Op Aller Heyligen dach gingen wy ten anderen maele weder te ſchepe, maer wy moeſten des anderen daechs wederom ommekeeren, want den windt veranderde hem. Den xv. dach Nouembris, ginghen wy ten derden maele te ſchepe ende moeſten den ſelvē dach tſauonts weder aen dat lant keeren, Den xvj. Nouembris ghingen wy, ten vierden maele te ſchepe, ende quamen den xxj. der ſelver maēt weder tot Calin in Hiſpanien ane. Dē viij. Decembris gingen wy dat vijfde maal te Calin te ſchepe. Ende den xviij. deſſelven maents, worden wy mz grooten vreuchden aenſiende, twee eylanden der Canariē. Die eerſte heet Lauſarte, die andere Farta Ventura, ſy ligghen nae by malcanderen, eñ wy voeren ontrent ſeſſe oft ſeuē mijlen daer by henen. Den xx. dach quamen wy ane, in die groote Canarien, die welcke is een hooft van ſeuene eylanden, die ontrent haer ligghen. Inden eerſten die ſelue groote Canarie. Die eerſtgenoemde twee, lauſarte, Forta Vētura. Die

vierde

vierde Teneriffa, die vijfde la Gemera, die seste la Palma, die vij. ende leste el Hierro. Die eylanden alle, sijn ontrēt voor vijftich iaren, vanden Spaengiaerden geuondē ēn gewonnen, ende tot den Keyserlijcken gheloone bekeert wordē, sy liggen na der rekeninge der schiplieden, xxx. mylē vā Hispania.

Dat ij. Capittel / vanden

costelijcken vruchten die in Canarien wassen, vanden Camelen, daer op sy hare waren voeren, van insettingen, ēn veln anderen eylanden namen.

IN der Canaria wascht veel ēn goeden suycker dwelck al hare hantieringe is. Wāt men voert hē vā daer in Hispania, Italia ēn Vranerijc, ēn in alle die nieuwe landē diemen dagelijcx vindet, sy voerē alle hare goedē op Camelē, dier sy overuloedich veel hebben. Doch hebbē sy een ordinātie ēn statuyt onder hen, dz ēē yegelijc huysgesin moet alle iaer inj. rauens oft crayen doot haerder ouerheyt overleverē, wtgenomē wat weduwē sijn, want het heeft der selver rauen ēn crayen so seer veel, waert dat sy desc ordinantie niet en hadden, en soudē sy gheen saet laten, noch vruchten op den velde. Inder selver Canarien, naemen wy schier tot in die C. mannen aen, so veel ons aen onse getal afginck, ende wy bleuen den feestdach von Thristdach daer liggen. Ēn den xxvij. dach der selver maent, gingen wy weder te schepe, om onse voorgenoemde reyse te volbrengen, ēn wy voeren xxvij. dagen sonder lant te siene. Ēn dē xx. Januarij in der nacht by der manen schijn, worden wy eerstelijc siende dat eylant Matinina, ēn corts daer na, dat eylant dat die Spaengiaerden La Daminica noemen, ēn wy voerē tusschen beyde die eylanden door. Wy lietē Matinina ter slincker, ēn La Daminica ter rechter hant liggen. Die schipliedē rekenen wt Canaria in dese gedachte eylandē ix. C. mylen weechs. Daer na saghen wy dat eylant, Quodolupa, daer na Mandasseret, dese twe eylanden hebben die Spaengiaerden also genoemt, na twee bequaerden, onser lieuer vrouwen in Hispania ligghende. Namaels sagē wy S. Cristoffel, S. Martha las nimas est. sabaic Languilla. S. Bertholomei el Sembrere. S. Maria della Rotundo. Den xxiij. dach Januarij sagen wy noch twee grootē eylandē. Wy lieten die eerste ter slincker hant, genoēt S. Crux. die andere, die de zee in veel cleyne eylanden deylt oft splijt. Dese haluen syn die Spaengiaerdē Las ander milas virgines noemen, dat is in duytsch die elue duysent maechden, daerom, om dat der eylanden veel sijn, ēn van verre te siene, en schijnet maer een groot eylant te sijne. Wy lieten ons ter rechter hant voeren, ontrent twee mylen daer aen henen. Wy lieten ock den selven dach veel cleyner eylanden ter slincker hant, ooc vanden gheraele der elf duysent maechden. In allen desen bouē genoēden eylanden en is niet een Christ, maer sy hebben veel Indianē daer wt wech geuoert in die andere eylanden, die sy inne hebben, ēn der gedachter eylāden liggēder ooc veel geheel woest ēn sonder inwooneren. Op dē xxv. Januarij saghen wy dat groot eylant S. Johannes genoemt, dz is by xxx. mylen lanck, het heeft twee goede hauenē oft poorten, daer die schepen aen comen. Die een is Porta Richa, die ander S. Gemain ghenoēt. Die gedachte eylē dē hebbē die Spaēgiaerdē inne. Opten xxvi. Januarij namē wy in s. Gemains hauene, ō ons mz water ēn andere noodruft te versien, ēn te besorgen.

Van S. Gemains hadden wy noch an den half myle tot Venasla toe, daer gingen wy wederom te schepe. Den xxx. dach des ghedachten Maents Januarij, quamē wy aen in Venasla, den vi. Februarij, den vij. dach quamen wt Caro drie mylen vander zee, wt eene stadt daer hē die Christen houden, den gubernatoer teghen, die overste ēn iustitia, mids gaders den ghemeynen volcke, ende hy wert met grooten vruechden ontfangen, ēn na den selven dach van alle den volcke, hebben sy den gubernatoer ghesworen. Also ligghen wy hier tot Caro.

Dat iij. Capittel / van Caro, ende haren inwooneren, van ghebreck van broode ende wijne, van haren hantieringhen daer mede sy handelen, wat voortijden des Jaers dat sy hebben, vān weiren dier sy daer gebruycken, ende van costelijcken arbeyt.

HEt is hier ontrent een arme landt, een bloot, naecht, ende beestachtich volck, maer in alder boosheyt seer listich, sy gaē

gantſch naect, beruoets, eñ bloots hoofts. Die vrouwen bedecken hare ſchamelheydt met eenen doeck, achter ende voor, ghelijck een bademeyſſen haer bedect.

Die mannen hebben een wt ghehoolde cauwoorde, gelijck een horen, daer ſy hare ſchamelheydt inne doen. Roſtono twee Coiani de Fera, hier en waſt noch wijn noch broot, oock gheen vleeſch dan herten, ende dier vele. Maer niet ſo groot als in onſen landen, het heeft oock Tigeren, ende Leopaerden, ende menigherley geuoghelte, het en heeft gheen ghelt, ſy handelen onder malcanderen, met cleynen ſubtylen Paternoſterkens die ſy vanden zee moſſchelē oft ſnecken maken, dat is hen ghelt, ende achtent hooch ghelt, oock onder den Chriſten die hier tot Caro ſijn. Sy maken broot vā witten corenkens, dat ſy Mayz noemen, eñ het waſcht aen ſtelen, ende in aren ſchier gelijck dat coren, ende ſy ſnijdent eñ ſayent weder tot ſyner tijt, het gheeft een welſmakende crachtich broot, alleen dat ſijs niet en ſouten, ſy hebben noch een maniere van broot, dat ſy Caſumbe noemen, dwelck ſy van eener wortel nemen, ſy en hebben hier gheenen winter, ſoo is den dach door het gantſche iaer ſeer ghelijck, dat hy ontrent een vre niet af noch toe en neemt.

Item nij. hondert Chriſten te voet, ende hondert te peerde, die ſijn xxx. duyſent Indianen ſterck genoech, want het is eē bloot volck, ſy en hebben geen geweire, dan lange ſpieſſen van palmē gemaect, eñ flitſche bogen, daer mede ſy ſeer ſeker ſijn, ſy hebben vore punten gelijc een yſer, van viſchbeenē gemaect, ſeer ſcherp, het heeft my een Indiaen met ſulck eenen pijl, drie dicke door een Elendts huyt die ic hem op gehangen hadde, gheſchoten. Daerom oft ſy ſchoon geen yſer en hebben, en ſijn ſy daerom niet te verachten, het is te verwonderen, eñ niet wel te gheloouē, wat reyner oft ſubtyler ſcoonder arbeyt, dat ſy van gout, ſonder inſtrumenten, alleen met herden ſteenen maken.

Dat iiij. Capittel / van geſchencken, van ſchermutſelē, vander ſtraffinghe der Indianer. Die wijſe dat ſy eenē Chriſten hadden omghebracht, van gheuanghenen Indianen, van onghenael der Chriſtenen, van cranckheden, van veldtochten.

TAer na toghen wy, den tweedē dach Martij, in twee vleckē, eē vierendeel mylen weechs van malcāderē, die een Wonaridia die ander Waribecabaren genoēt, daer werdē in die xx. Indianen geuangen, daer onder waren twee wyuē, die den Caſiqua gevrient warē. Die liet der gubernatoer ledich om dat ſy den Caſiqua eñ die andere roepen ſoudē, ſo wilde hē die gubernatoer die ſelue geuangen weder geuen, eñ vrede met hen maken. Den anderen dach quā die Caſiqua Wattinarion, welcke der ouerſte eñ voorneemſte is. Des ſeluen deels brachten wy hen, eenen anderē Caſiqua, eñ veel Indianen ſchenckten den gubernatoer twee goude Arēs, die nā hy op, als K. M. onderdanen eñ onſe vrienden, wy gauē hen alle geuangene weder, wy lagen daer ſeſſe dagē, ſchier noch in vrede noch in onvrede. Wāt hoe wel dat die Indianen niet tegen ons, noch wy tegen hen voer en namen, ſo en was noch gheen rechter vrede voorhanden. Daer wert Saballas met ix. Chriſten geſonden in andere vlecken, daer wy geen vrede en hadden, om die Indianen tot onſeren dienſt te halen, hy quam den anderen dach weder, eñ bracht by C. ſtucken, die werden door die Chriſten wtgedeylt. Den xiij. dach wilden wy voorder trecken, daer weygerde hē der Caſiqua ons Indianen te gheuen om onſen plonder eñ packen te dragē. Der gubernatoer merete oock, dat hy mz boeuerije omme ginck, daerom voerde hy den gedachtē Wattinarion, eñ twee andere Caſiqua in eener ketenen mede, ooc alle die Indianen die wy ghecrijgen mochten. Een dachreyſe van daer, liet hy die drie Caſiqua met veel Indianen, die om den Chriſten te dienen, eñ om den leger na te volghen, onuermogelijc waren, weder ledich. Sy gheloofden den gubernatoer, dat wanneer wy weder door ſijn lant trecken ſouden, ſo wilde hy ons met vreden op nemen, ende ons prouande leueren. Wy lagē die ſelue nacht in een vlecke Aberahern, aen der riuiere Warckis Mette genoemt gheleghen, daer af die ſelue prouintie Warckis Mette genoemt wert. Sy en vonden hier gheene Indianen, want onſe crijchſuolck, die ouer dat gheberchte de las Schirahares ghetoghen waren, dit gantſche landt verdoruen ende ghedeſtrueert hadden, eñ wy toghen

ghen den xvj. dach van daer, ende wy vonden dat ghedachte crijchsvolck, tot in die hondert ende sommighe mannen, op den wech, als wy weder te rugghe weken, want sy die Indianen tweemael dapper aengrepen, ende hen sommige Christenen, die sy in Hamares dragen moesten, gewont hadden. Dies halven sy haerder sonder peerdē, niet langer verwachten en dorsten. Eñ wy lagen die selue nacht alle by malcanderen inden velde, in eener contreyē. Sy togen dē anderen dach inden vlecken daer wt die Christenen gheuloden waren, ende vondē dien vol Indianen, dier werdender sommighe doorsteken ende gheuanghen, ende sy quetsten ons twee peerden, dat eene sterf oock, ende die Indianen brachten ons eenē Christen om, die hem op een Herten iacht, verreden was. Wy toghen den. xx. dach van daer, in een vlecke, Hacernigua, aen der riuiere oock also genoemt. Den anderē dach schiete die gubernatoer Steffan Martin, met tsestich Christen, om te vernemen, waer der bouen gemelde Christ gebleuen ware, ende oock om alle die Indianen die sy vonden, te brenghen. Den seluen auont quam Steffan Martin, ende bracht des Christen peert, sonder sadel ende thoom, maer vandē Christen en conste hy niet vernemen, maer hadde dat peert alsoo ledich inden velde gheuonden. Den xxiij. dach quā Cardenas, ende bracht dertich Indianen geuangen, by den welcken hy des Christen rapiere ende andere dingen geuonden hadde, onder hen warender sommighe, die by des Christen doot ghewest waren. Die liet die gubernatoer voor den anderen, die honden verschueren, die andere deylde hy onder die Christen. Den xxiiij. dach wert wtgeschict Misser Andrea, met lxx. Christen die quam den xxvij. dach weder, eñ bracht liij. Indianen, die werden terstont onder die noodruftige Christen wtgedeylt. Daer na tooch wt Steffan Martin, met tsestich Christen te voete, ende met thien peerden, die quā den xxiij. Julij wederom, eñ bracht lxx. Indianen, die werden wtghedeylt. Wy lagen hier xxx. daghen, want het winter tijt ende quaet weder was, ooc hoe dat het volc in sulcken lant ende in deser noot, moeyte, ende arbeyt, noch veruaren noch geoeffent en was, die wijle het seer cranck was. Soo nam die gubernatoer vandē besten eñ ghesontsten, tot in die hondert ende dertich peerden, ende liet synen stadthouder, met synen resterenden volcke (tot dat hy hen bootschap dede) in Hacarigua, eñ tooch wt met den ghedachten volcke den xviij Augusti, ende lagen in eenen vlecke Arias ghenoemt, ende en vonden gheene Indianen. Ende togē den anderen dach in een groote vlecke, Hamaridari genoemt, aldaer ontliepen ons die Indianen alle, noch vingen wy den Casiqua met sommigen Indianen. Die liet der gubernatoer ledich, eñ meynden vrede met hen te makē, maer sy en quamen niet weder. Den xx. dach inden velde. Dē xxj. in eenen grooten vlecken, Sassori Dadi genoemt, daer vingen wy sommighe Indianen, ende vingen hier eenē Casiqua, die seyde ons van grooten rijcdom. Maer wy beuonden daer nae dattet niet en was. Daer wert wtghesondē Sancte Crucis, die bracht xviij. stucken, die werden wtghedeylt ende hier en mochten wy van waters wegē niet voorder. Maer wy moesten weder te rugghe aen dat ghebeerchte slaen. Wy toghen den derdē Septembris van daer eene riuiere. Dē vierden dach inden velde. Den vijfdē in een cleyn vlecke. Dē vj. inden velde. Den vij. door veel quade passagien. Eñ ten lesten door een riuiere Casi ghenoemt, daer ouer wy allen onsen tros, ende Indianen (wt oorsake des strenghen loops) ende diepte, op den peerden, met groter moeyten ende perijckel voeren moesten, ende laghen in eenen vlecke, Atayinta ghenoempt, ende laghen hier drie daghen. Den elfsten dach van daer inden velde. Dē twelfsten dach in eenen vlecke, daer vonden wy wat Mayz, ende toghen ouer een groote riuiere Wannawanam ghenoemt, daer ons een Christ verdranck. Den tweeden dach int veldt, schicte der gubernatoer Steffan Martin met tsestich te voete, ende thien peerden, om den wech te soeckē, ende wy bleuen hier ligghen. Den xvi. ontboot Steffan Martin den gubernatoer dat hy syner verwachte een dachreyse van hier in een goede vlecke, met veel prouande, ende hadde xxvj. Indianē geuangē, doen schicte die gubernatoer, xl. peerden, eñ ontboot synē stadthouder, die in Hacka Rigua lach, dat hy met den anderē volck soude naevolgen, eñ hy tooch indē gedochtē vlechē Mospauw genoemt, eñ werdē by na alle Christē

cranck. So nv die Indianen ſagen, dz onſer weynich waren, oock ſeer cranck, onderſtonden ſy hen, ons met gewelt, wt harẽ lãde te ſlaen. Eñ ſy quamen op eenen morgẽ tot in die vyue oft ſeſſe duyſent Indianen met groot geluyt, maer ſy vloden terſtont, hoe wel ſy neerſtelijc aengrepen, het coſte ons een peert, ſy verwondeden ooc ſommige Chriſtenen, eñ haerder vele, werdẽ doorſticken, maer den meeſtendeel quã daer van, want ſy hadden dz geberchte aen die hant, alſo dz wy hen met den peerden niet gedoẽ en conſtẽ. Den ſeuendẽ dach Octobris, quã die ſtadthouder met veel crancken, eñ hem waren op den wech vã Acarigua viij. Chriſten eñ negen peerden geſtoruen. Als ſy nv den gubernatoer ſaghen, dat hy met ſo veel crancken Chriſten niet voorder en mochte, ende dat hy wt noot eenen tijt langhe hier liggen moeſte, liet hy die prouande al omme viſiteren, ende men vant Mayz wel op drie maenden lanck. Daer dede die gubernatoer groote neerſticheyt om die cranken weder om op te helpen, ende liet oock die gene, ſo vele het die armoede des lants ghelyden conſte, na aller nootdruft verſien ende heylẽ. Den xvij. dach wert wt geſchict Steffen Martin met ſeſſe peerden, ende xeſtich Chriſten te voete, om ſommighe Indianen tot onſen dienſt te ſoecken, dier dan dat legher ſeer nootdruftich was, want niet alleene en ſtoruen die Chriſten hier ende werden cranck, ſonder ooc alle onſe Indianen, ende veel peerden. Hy quam op dẽ xxj. dach weder, ende en bracht niet meer dã thien ſtucken, hier warender veel der meyninghe, datmen die crancke Chriſten met ſommighen peerden, ſouden tot aen dat geberchte de Loſſchirohuys gheleyden laten, van daer ſy ſeker, tot in Charo comẽ mochten, ende dat die peerden weder tot ons quamen. Deſen raet en wilde den gubertoer niet geuallen, het en was oock wt vele oorſaken niet te doene. Ende togen alſo voort van daer den derdẽ Nouembris, niet meer dan lxxx. crancker Chriſten, dier men meer dan dertich te peerde voeren moeſte, ende haerder vele ouer dweerſch ghelijck een ſack op die ſadelẽ gebondẽ, dwelck ontfermelijck te ſiene was. Deſe ſtoruen den ſeluen dach daer wt, eer dat wy inden legher quamen, vier laghen int velt, den anderen dach in een vlecke Sirriſſimi ghenoemt, daer en vonden wy gheenen Indiaen, eñ wy moeſten der crancken haluen weder om ſtille ligghen. Daer wert Meſſiri Andrea ende Cardenas, tot twee plaetſen geſondẽ, om Indianen te vanghen, ſy quamen beyde, Cardenas bracht achthien Indianen, ende Meſſire Andreas niet, want die Indianers waren alle in dat geberchte geuloden. Den xv. dach van daer int velt, dẽ xvij. int veldt, den xviij. ouer een groote riuiere. Wy lagẽ inden velde, eñ wy vonden hier eẽ weynich Junka, eñ lagen daer twee dagen ſtille. Eñ togẽ den xx. van daer, met honger eñ gebreken, eñ lagen indẽ velde, wy en waren op geenen weghe, eñ en wiſtẽ niet waer henen. Met dien wert wt geſchict Meſſire Andrea eñ Steffen Martin tot twee plaetſen. Meſſire Andrea heeft ſommige Indianen geuangẽ, ooc Mayz eñ Junka ghe uonden, daer af dat het leger in ſommiger maten geſpyſet wert, Steffen Martẽ had de goeden wech, eñ heeft twee vlecken geuõden. Hy heeft met den Indianen vrede gemaect, eñ togen inden gedachten vlecken die eene Camue, der ander Choarobiſchen genoemt. Daer quamen alle dage veel Indianen tot den gubernatoer wt den omliggenden Pabloſ. oft vlecken, met dẽ welckẽ hy vrede maecte. Den xxvij. dach ſchicte die gubernatoer ſynen ſtadthouder met lx. te voete, eñ xij. peerden, om prouande ende om Indianen, ende ooc om dat lant te beſichtigen. Ende der crancken wordẽ dageliſcx meer, alſoo dat wy wederom hier moeſten ſtille ligghen, hoe wel dat dat lant voor die crancken niet gheſchickt en was. Want het hadde weynich Mayz, ende niet dan Junka (ſo niet alleen der crancken, ſonder ooc den gheſonden, die het te eten niet ghewoon en ſijn) ſchade brengt, ende wy wachteden met grooter begeerten na den ſtadthouder, die ons prouande brengen oft ſchicken ſoude. Op den Chriſtauont, nae dien dat hy ſchier dertich dagẽ wt geweeſt was, ſchickte hy int legher ſommighe crancke Chriſten, ende met dien lx. Indianen, met Mayz ende ſout gheladen, dat deylde die gubernatoer met ſyner eyghenen handen onder die Chriſtenen.

Dat vijfde. Capittel / van

tgebreck van prouande des ſtadthouders, van der Chriſtenen geuangenis, van veel rey-

reſen , vant aengrijpen eñ aenloopen der Indianer te gen die Chriſten. Eñ vã Steffan Martin eens ſtrijdtbarẽ ridders doot. Wie der Steffan geweeſt is, eñ van anderen perijckeloſe ende ſorgelijcken reyſen.

IN leſten Decembris, quam die ſtadthouder met veertich ſtucken , hy hadde den Capiteyn Saballes (ſoo een yeghelijck ſeyde) van honger laten ſterue n, eñ en conſten der prouande haluẽ, niet langer hier liggen, ſy togen met grooter noot eñ arbeyt van hier met veel cranken. Den vierden dach Januarij inden iare M. D. xxxvj. in eene vlecke Mayebono ghenoemt, daer vonden wy veel Indianẽ, die gauen ons prouande, ende droegen ons onſere Cargos oft plonder, tot inden anderen vlecken Caſtuoro ghenoemt, van daer in eenen anderen vlecke Tharobeia hier liet der gubernatoer ſynẽ ſtadthouder vangen, aen eene ketene ſmeden, wt veele oorſaken, hier ſonder noot te beſchrijuen. Dẽ ix. dach in eenẽ vlecke Itabara, hier vandt den gubernatoer raet, die crancken achter hem te laten, daer mede ſy hen weder verhalen mochten, eñ hem mochten na volgẽ. Want hy tot daer toe veel tijts verlorẽ hadde, met hen te trecken, hy liet alſo hondert eñ dertich Chriſten eñ twintich peerdẽ hier, want het hier ontrent veel vlecken, eñ prouande ghenoech hadde. Hy liet by hen vier hooftlieden, Santo Damino, eñ Meſſere Andrea, ooc ſynen ſtadthouder aen een ketene gheſmeet ende beual den ghedachten hooftlieden, ſo haeſt alſt mogelijc ware, dz ſy hẽ met den ſeluen Chriſten nauolgẽ ſouden, maer ſi quamẽ diẽ beuele niet na, daer door wy alle die vruchten , onſer langer eñ moeyelijcker reyſen verlorẽ hebbẽ. Met dẽ reſterendẽ vole, te weten C. eñ l. xlix. peerdẽ tooch die gubernatoer tot Itobra wt. Den xxv. dach Januarij laghẽ wy int veldt, van daer in een vlecke vonden wy Indianen, eñ voorder in een vlecke Werchiba genoẽt, die daer recht onder dẽ berch leyt. Inden ſeluẽ geberchte, heeftet een ander nation Arauacanes genoẽt, die met venijn oft verghifte pijlen ſchieten. Daer wert geſchict Steffan Martin, met xl. te voet, eñ met vier te peerde, om voorder wat te ſoeckẽ, die bracht xxv. ſtucken. Den v. dach Februarij in een vlecke Habobocoa genoemt, met veel Indianẽ Vã daer int velt, eñ in een vlecke Habebare, aender riuiere Apui gelegen, eñ wy lagẽ daer eenẽ dach. Dẽ ix. die riuiere opwaerts, quamen ſommige Indianen in Camos tot ons met Mayz eñ viſſchen, van daer in een vlecke Yberaiera met veel Indianen, daer lagen wy eenen dach ſtille, die gubernatoer hadde geerne daer ſommige dagen ſtille gelegen, maer wy moeſtẽ om prouande wegẽ vertrecken. Wy vonden hier paſſagie ouer die riuiere, wy togen daer ouer. Die gubernatoer ſchicte in Camos ſommige Chriſtẽ der riuieren opwaerts om prouãde te halẽ. Die quamen den ſeluen auont, met Mayz eñ viſſchen. Dat alles deylde die gubernatoer met ſynen eygenen handen onder die Chriſten, want daer groot gebreck inden leger was. Wy toghen met grooter moeyten twee dachreyſen der riuieren opwaerts, aen den wege quamen dageliex veel Indianen in Camos met prouande tot ons. Daer na in een vlecke Wabebia, daer en vondẽ wy geene Indianen, van daer quamen in een vlecke Duckewina, daer inne veel Indianen waren, voortaen in een vlecke Hacriba ca daer lagẽ wy twee dagẽ. Van daer in eẽ vlecke Cahoaberca, Van daer in eẽ vlecke, eñ voord in eẽ vlecke Wowaharabo, aẽ der groote riuiere daer aen ghelegen. Den xvj. Februarij ouer die gedachter riuiere Daros, eñ lagen inden velde. Van daer in een vlecke Windedi. Den volgenden dach indẽ velde, ende waren in een vlecke Sabago. Vã daer in een velt, ouer die riuiere Auraka. Vã daer in een vlecke Heraſcheibia genoemt, met veel Indianen , ende laghen twee daghen aldaer. Wy toghen van daer ouer die riuiere Camarata , in een vlecke Corona. Vã daer in een vlecke Jayboreiono, ende laghen aldaer drie daghen. Ende wy toghen voorts in eenen vlecke Corbribo. Vã daer in een vlecke Iſchaboro. Den xij. daghe inden velde, ouer die riuiere Caranai ſeer groot, ende quade riuiere , dye welcke woeſt, ende vandẽ Indianen onbewoõt was, wt oorſaken der Tygerdieren. Want ons int wederkeeren een Tygher, eenen Indianen midden inden legher verworchde ende weeh ſleypte. Van daer quamen wy in een vlecke Maranti, eñ in Warinbua. Voorder tot Wara Zadida mz veel Indianen ende prouanden, dier wy wel behoefdẽ. Van daer in een vlecke Baracobo

voorder in een vlecke Siſſin Wana, daer en vonden wy geene Indianen, der gubernatoer dede ſy ſoecken, dier wy xl. ſtuckē geuangen hebben, eñ alles vluchtich eñ vrede brekich onder die Chriſten gedeylt wert, vā daer in eē vlecke Sarabaien daer lagē wy ſommighe dagē, daer quamē dagelijcx veel Indianē tot dē gubernatoer, wt dē omliggēde vleckē eñ geberchtē, die begenadichde hy, eñ ſchicteſe vredelijc eñ vrolijckē thuyſwaert, hier vernā die gubernatoer vā eenē Quaſiqua, die in deſen geberchte woonde, Waychiri genoēt, die op der andere ſyden des ghedachte gheberchs gheweeſt was.

Na dien ſchicte die Gubernatoer hē na die gelegentheyt des geberchs eñ lants, om op der andere ſyden te vernemen, want alle Indianen met ghemeyner ſtēmen ſeyden. Der rijcdō was op der andere ſyden des gedachtē geberchs, dwelc deſer Waykierē affirmeerde, niet alleen vā hooren seggē, ſonder hy ſeyde, dat met ſynen eygenen oogen geſien te hebbene. Wy voerdē dē gedachtē Quaſiqua met ons, in meyninge ouer dat geberchte te trecken, maer doen en wert om met den peerden ouer te trecken, geen paſſagie geuonden. Wy togen den xix. Martij vā daer in een vlecke Janabocoa, in eē vlecke Dnikori, in een ander vlecke Gwunumi ouer een groote riuiere, Carabo genoemt. Den eerſten Aprilis in een vlecke, Hamaparbia, tot hier toe ſijn wy vanden crancke Chriſten ghetogen, eñ wy hadden voor den Indianen ſeer goeden vrede ghehadt. Wy quamen nv in andere ſprake eñ natien, wy maecten ooc vrede met hen, hoe wel dien nz lange en duerde, dan inden eerſten vlecken Watimena ghenoemt. Na dien dat wy afgeſeten waren, ende ons gelegert hadden, oueruielen ſy ons inden leger, maer ſy vloden terſtont weder, eñ ſy verbranden in eenen grooten huyſe den Caſiqua, met meer dan hondert menſchen, ende wy en conſten voort met deſer Natien gheenen vrede gemaken, ende moeſten alſoo van weghen des gheſtancx der dooden, vertrecken, in eene vlecke Sarena ghenoempt, van daer in een vlecke Moriſabia, ende in een vlecke Mariſoba, ouer die riuiere Ahier, voorder in eenen anderen vlecken, alle ſonder Indianen. Van daer in een vlecke Deſepona. Van daer in eene vlecke Daheme na. Daer werden ſommighe Indianen doorſteken ende gheuangen. Voortaen in een vlecke Amo ghenoempt, aen der groote riuiere Opia gheleghen, hier laghen wy den heylighen Paeſchdach. Daer viel een ſeer quaet weder aen, van reghen, want het noch winter was, ende wy en mochten niet ouer die ghedachte riuiere, aldaer laghen wy ſommighe daghen, hopende beter weder te verwachten, om ouer die ghedachte riuiere te comen. Maer ſo ons des honghers noot verdreef, toghen wy die riuiere nederwaerts vā deen vlecke indē anderen, nae prouande, dat wy niet ouer en mochten. In ſomma, wy werden van deſer riuieren, acht gantſche maenden lanck op ghehouden. In welcker tijt die arme Chriſten groote noot aē prouāde, met veel moeyten eñ arbeyt leden, der welcker in middeler tijt veel ſtoruē, eñ als der Gubernatoer ſach, dat wy winteren moeſten, ſchickte hy tweemael weder te rugge, tot aē die riuiere Daron, om oftmen yet vanden crancken Chriſten vernemen mochte, maer het was te verghecfs, want ſy waren alreede weder nae Caro ghetoghen, want het was met hē ſchoon eñ goet weder geworde. Eñ hoe wel dat die gubernatoer alle hope der crancken Chriſten verlorē hadde, en wilde hy nochtans ſyne reyſe niet achter laten, ende hy tooch alſoo met eenen cleynen volcke, ouer die riuiere Opia.

Den eerſtē dach Decembris int M. D. XXXVI. Jaer, in deſer riuiere Woyppig ghenoemt, met der welcker der gubernatoer hē ſeer vermoeyde, om vrede te makē, ſoo liet hy diewils vanden gheuanghenen Indianen ſommige ledich, om haeren ouerſten te roepen, maer ſy en wildē niet comē, ſy lagen op der andere ſyden in een vlecke, daer worden by xx. Indianen genangen eñ wtgedeylt, vā daer toghen wy in een vlecke Sui Surana genoēt. Daer worden ſommighe Indianen doorſteken eñ geuāgē, ooc wert daer eē Chriſtē gewōt, vā daer in een vlecke Mauruca, ouer een groote riuiere. Daer na ouer een riuiere Amia, eñ ouer die riuiere Wadiche, in een vlecke Ybanto, in eener natien Pungdas genoēt, daer wordē ſommige Indianē doorſteken eñ geuangen ooc een Chriſtē omgebracht, ende twee ghewont. Daer ſchickte die gubernatoer twee vā den geuangenen Indianen wt, om vrede te maken, maer het was weder te vergeefs.

geefs. Van daer quamen wy in een vlecke met prouande, daer na door een groote vlecke, gants ledich van Indianen eñ plunder het was van noode, dat wy een Indianer die ons voerde ende den wech wijſde, te vanghen, daerom ſy tot Sant Crix met ſommighe chriſten te voeten ende te peerde in eenen vlecken verſtacken ende verborghen. Eñ hy quam des anderen daechs in een vlecke Panitſcherba weder tot ons, ende en bracht niet meer dan eenen Indianen. Vã daer in eenen vlecken Miſerori ende lagen daer dry dagen, want die gubernatoor was wat cranck wordẽ. Van daer quamen wy in een vlecken met Indianen, daer werter twee gheuangen, die andere quamen daer van, ende vort in een vlecken Waſuriba, daer vondẽ wy wat Mayz ende Indianen, ende laghen daer ſtille den kerſdach. Ende togen voorder in een anderen vlecken met Indianen, ende daer werter by thien ſtuck geuanghen, ende werter ſommighe ledich gelaten om vreede te maken, maer ſy en quamen niet weder wy vonden hier ſommighe goede ſtucken goudts, oock ſiluer, ende die Indianen werden ghe uraecht, van waer dat ſy quamen. Sy ſeyden, van der anderer ſyden des gheberchs, daer ſchiete der gubernatoer, Steffã Martin met tſeſtich chriſten omme, die paſſagie des berchs te ſueken. Maer hy quam binnen ſommige dagen weder, ende hy ſeyde, dat het met ſommige peerden daer ouer te comen, ommoghelijck was. In middeler tijt, als die gedachte Indianen den gedachten Steffan Martin ſagẽ, met veel Chriſten ewech trecken, ende dat onſer weynich waeren, onderſtonden ſy hen, ons te beſoeken. Ende quamen een vre voer daechs met grooter ghetier van twee ſyden, ende oueruielen ons int leeger, hy herworchden onſe ſchilt wacht, en verwonden ſommige chriſten, ende ſy vloden ter ſtont weder achterwaerts, doen wy met den peerden quamen, deſer Indianer gheweer is flitſchbooghen ende targien oft ſpieſkens die ſy worpen, oock ſlingeren, ſy draghen ſchilden van elendſhuyden ghemaect, ſoo groot, daer mede ſy den gantſchen lijue bedecken, ſchiergelijck die Spaenſche baueſſen ghemaect, haerder vele werden doorſteken, hoe wel dz der meeſtedeel daer van quam, dan daer was veel boſch, eñ om dattet oock niet recht dach en was. Der gubernatoer ſchiete ten anderen male Steffan Martin, aen een andere ſyde, omme paſſagie ouer dat gheberchte te ſoeken, ende hy quam weder, eñ en hadde gheene paſſagie gheuonden, hy bracht een peert, ende ſommighe chriſten, vanden Indianen ghewont.

Den xix. dach Januarij int jaer M.D. xxxvij. toech der gubernatoer van daer, dz geberchte nederwaerts, op der Surglagẽ, deur ſommighe vleckẽ, ouer twee groote riuieren, oock deur ſommighe vlecken, ende wederom ouer een groote riuiere, van daer eene halue mijle, in eene ſchoone grote vlecke, met veel Mayz aldaer hielt der gubernatoer den gantſen leeger een banket, ende daer aten met hem ter tafelẽ, hondert ende twee chriſtẽ, hy liet eerſtelijck eẽ miſſe ſinghen, met ſulcker ſolemniteyt, als die ghelegentheyt dat heyſchte met eener proceſſiẽ ende geloefden onſer lieuer vrouwen vijfthienhõdert poſos, oock geloefdẽ ſy voorts, op geenen Sondach noch heylighen dach te trecken, ſonder ſtille te ligghen, hier liet der gubernatoer wederom paſſagie ouer dz gheberchtę te ſocken, ſoo die gheuonden wert, toghen wy van daer, ende vondẽ drye hoopen Indianen op den weghe, die ſtrax met haeren geweeren op ons togen. Maer alſoo haeſt als die ruyters teghen hen renneden, vloden ſy dat gheberchte opwaerts, wy en mochten hen niet doen, wy vernaemẽ aen ſommige Indianen, die wy naemaels vinghen, dat hem dat gantſe landt teghen ons vergaedert hadde. Ende waert dat wy noch eene nacht in bouen ghedachten vlecken gelegen waeren, hadden ſy haere auõtuere aen ons verſocht, ende hoe wel dat ſy moghelijck niet veel daer aen ghewonnen en hadden, ſoo hadden ſy nochtans ſommighe chriſten ende peerden gheſchadicht oft om ghebracht, want als ſy ons eenen chriſten verwonden oft ombrenghen doet meer ſchadens ende achterdels, dan een duyſent Indianen, die wy hen ombrenghen mochtẽ het heeft in deſer contreyen ſeer veel Indianen, ende groote vlecken, die wy noch op deſer reyſen niet geuonden en hebben, ende wy togen alſoo vier dagen, doen wy geene prouande en vonden, ſchiete der gubernatoer Steffan Martin wtte om wegẽ te ſoeken, Sancto Crux ſoude na prouande ſoeken, die quam den ſeluen dach weder, eñ

heeft een vlecken gheuonden, daer inne hen die Indianer ter weere geſtelt hadden. Eñ ſo hy weynich volck hadde, quam hy weder in dat leger, der gubernatoer gaf hem meer volcx toe, eñ hy toech weder op dē gedachtē vleckē. Maer die Indianē weerdē hē in ſulker manieren, dat hy nae dien ſy hen acht Chriſtē gewont haddē, moeſt hy weder af trecken eñ toech alſo met grooten hongher van daer, hoe wel het der verwondē Chriſten haluē geenē noot geweeſt en waere, ſō mige dagen ſtille te ligghen, ſoo en conſtet die prouande haluē niet ſijn. Eñ wy togen alſo drie dachreyſen in eene cleyne vlecke, daer ontrēt wort Mayz genoech geuondē. Hier vernamē wy, dz ontrēt voor vier jarē, oock Chriſten daer geweeſt waerē, die mz den Rio vā Mairaigno in Vergūteniſ, de Cabua, hadden die Indianē, den hooftmā Alphonſo de Hanemo genoemt, mz tnegētich Chriſtē omgebracht, die anderē waerē in haeren Bergantynen die riuire neder-waerts geuaren, eñ daer van comē. Wy vō dē in Caro Chriſtē die daer by geweeſt waeren. Hier liet der gubernatoer die Aluira oft hoochde der ſonnē nemē, eñ wert geuōden, dat wy twee gradus eñ drie vierendel vanden linien Equinoctial waren, eñ ſagēden noort meer. Van daer vier dachreyſen quamē wy in eene vlecke Hemera genoēt, daer togē ons die Indianē en tegen. Maer vloden ter ſtont, eñ ſy quamen ter ſtont weder daer nae werter haerer by xx. deurſtekē, eñ ſommige geuangen. Eñ van daer ouer die riuire Wariari, ſeer groote eñ, vele grooter, eñ goeder vlecken, ſeſſe dachreyſen. In eene groote vleckē Cayneri worden ſommige Indianē geuāgene. Daer leet eē vlecke twee buſſeſchotē van daer inne hen die Indianē ter weere ſtelden, ooc onſe voet volck te rugge dreuen. Maer ſy ſijn ter ſtont mz den peerdē verſchuert eñ van een geſlagen, eñ te rugge ghedreuē, dier vele deurſticken wordē, onder dē geuangenē was een ſuſter des Caſiqua, daer door meynde der gubernatoer vreede te makē, hy liet ſommige Indianē ledich, om den Caſiqua te roepen, hy wilde hem ſijne ſuſter midtſgaders den anderen Indianē weder gheuē. Maer hy en quā nz, wy lagē hier iij. dagen, want wy al tijt vādē Noordē tot Suydē togē. Eñ daer ſeyden ons die Indianē, ſochtē wy goudt, ſo moeſtē wy bat op die rechte handt trecke, ſy gauē ons kenniſſe, van eener rijkē prouintiē, die xx. oft xxx. dachreyſen van hier liggē ſouden. Alſoo verlietē wy onſerē wech, ſloegen wederom aen dz geberchte, dz wy alree de verlatē haddē, ſchier tegēnederganc. Vā daer in eenen vleckē, eer wy daer henē quamē, togē ons die Indianē tegē, daer ſchicte die gubernatoer twee Indianē tot hen, om vrede te nemē. Maer ſy vlodē, eñ en wildē onſer niet verwachtē. Twee dachreyſen vā daer, maecte wy vrede mz den Indianē, in eenen grootē vleckē, ſy gauē ons ij. Indianē, die ons voerdē tot aen die riuiere de Papanca v. dachreyſē, eñ maectē daer wederō vrede. Eñ daer quamē dagelicx veel Indianē tot Camos tot ons. Vā diē hē der gubernatoer informeerde oftet waer was, wat ōs die Indianē wt Canucrui geſeet hadden, ſy ſeydē ia, eñ noch veel meer, oock ſeyde der principael, ſijn vader waere daer geweſen, hy hadde sōmige ſchepē eñ goudt gebracht. Maer int weder thuys keerē, was hy van Eſtackes ombracht eñ berooft wordē, eñ na ſijn te kennē geuē, en iſt ouer die x dachreyſen nz daer hē, deſe Indianē hebbē ooc veel goudts. Maer al flecht, van ſeuen oft acht Quilalis. Die Indianē gauē ons te kēnē, hoe dz aē deſer riuierē ſommige dachreyſē vā hier nederwaert, woondē vrouwē die mz dē mannē gants gene gemeynſchap en hebbē, want in ſommigē tijt des jaers, in aller meyninge eñ maniere, ſoomē vā dē Amazonerē ſchrijft, ooc haddet aen geberchte een ander volc. Die nz en ſtorue, eñ onſterffelijc waerē. Vā waer hē deſe onnatuerlijckedulheyt compt, en wet ick nz, ſy gauē ons ooc te kennē, eer wy in dz rijck landt comē mochtē, moeſtē wy viij. oft ix. dachreyſen, door eene quade nation treckē, die menſchē vleeſch aten, eñ met allen haerē aenſtotēden geburen vyantſchap hebben, een weerachtich, plomp, onmenſchelijc volck. Sy gauē ons twee dolmetſchē, om mz der gedachte nation te ſprekē oft vertalē. Die welcke ons die eerſte dachreyſe ontliepē, eñ alſo begaen wy ons ſonder tongē in dat quade lant. Daer in ons der winter begreep, eñ wy en mochtē noch achterwaerts noch voerwaerts want wy eene machtighe riuiere voer ons hadden. Der gubernatoer ſchicte Steffan Martin wt, met veertich Chriſtenen te voete, om wegen te ſocken, want het was alles boſſchagie, ende ſonderlinge die peerden eñ

win-

winte s tijt voor water niet wt comen mo-
ghen, daer grepen die Indianen den ghe-
dachten Martin vā twee sydē ane, eñ her-
worchden hem ende twee Christen, verwon
deden haerer vele, ende het was groot won
dere, dat eeniger Christen daer van quam.
Deser Christē doot, ende sonderlijck Stef
fan Martijns doot, bracht eene groote vree
se in den leger, dan deser Steffan Martin
was die ghene, die naest den generael, die
dat gantse leger regeerde. Hy was ooc een
man, daer veel aen ghelegen was, diemen
tot dier plaetsen om groot goet coopen sou-
de, want hy wiste met den Indianen om-
me te gane. Hy was ooc schier sijn leeuen
lanck onder hen geweest. Die gubernatoer
en dorste voortane geene Christen te voete
sonder peerden wt schicken, ende der pro-
uanden halven, en mochten sy hier niet lan
ger liggen. Soo wilde der gubernatoer in
eygener persoonen, ende met den gantsen
leger in die cōtreije, daer sy Steffan Mar-
tin ende die Christen omghebracht hadde.
Ende sy togē daer henē met grooter moey-
ten, ende met langer om loopende dachrey
sen, wāt wy waters halven den rechtē wech
niet trecken en mochten, sy vonden alle vlec
ken sonder Indianen, ende haerer sommi-
ghe werden omghebracht ende geuangen,
Ende so wy geen dolmetschen en hadden,
en wisten wy nae den wech noch na anderē
dingen niet te vraghen. Maer deur teeke-
nen, wesen ons die Indianen dat goudt, en
de dat den rijckdom niet verre van daer en
waere, doen begonste dat volck seer cranck
te worden vanden haertē winter, ende deur
die vochticheyt des landts, ende daer neuē
hadden sy groote aermoede ende hongher
gheleden. Sy begeerden alle met ghemey-
ner stēmen, dat der gubernatoer weder om
keeren soudē. Doen liet hy die crancken in
eenen vlecken liggen by hen Sanct Crux.
Hy toech in eygener personen met xij. peer
den eñ xl. te voete (ende daer en waeren nz
meer gesonder Christen inden legher) den
wech toe, ofter moghelijck aent gheberchte
eenighe passagie ouer die riuiere hadde, en-
de soo hy met den peerden niet voorder en
mochte, liet hy die in eenen vlecken, ende
sochte te voete die gedachtepassagie. Maer
het was al te vergeefs, want het eenen ghe
weldighe riuiere was, daer om ten minsten
tot deser tijt daer ouer te comen ommoge-
lijck was, oock schier dat halue deel der
Christē die hy by hem hadde veel in trauē
heyt vielen, ende wy moesten alsoo wede-
rom keeren, daer wy S. Crux met den an-
deren Christen gelaten hadden, daer von-
den sy grooten iammer ende noot. Ende
en waere die gubernatoer soo haest met co-
men, soo waere die helft wel van hongher
gestoruen, dies haluē wert der gubernatoer
van eenen yeghelijcken vermaēt, wederom
te trecken, hoe wel nae gheleghentheyt die
sacken, der meeste deel, om wederom in Ca
ro der Christenheyt te comen, die hope ver
loren hadden. Want wy en hadden niet ge
sonde Christen ghenoech, om dat legher te
bewaerē, noch tot der vaengaerde noch tot
der achtergaerde,

Dat seste Capittel/vanden

onsekeren wech, van ongehoorden honge-
re, van eenen wonderlijcken segen, hoe veel
mijlen wechs, dat sy aen lande, der Key.
Ma. ontdect ende gheuonden hebben, van
velen Christen, die in India omghecomen
sijn.

MAe dien vonden ons die India
nen, by vijfhondert ende vijf-
tich mijlen van Caro, eñ het
waeren onser ontrent by veer-
tich te peerde, ende hondert te
voete, ende daer onder geen veertich geson
der mannen, oock den meesten deel sonder
rapieren ende anderer weeren, sy en hadde
oock niet eene busse noch voetboge, die dan
tegen die Indianen seer van noode sijn, hoe
wel wy van Caro wte, meer dan veertich
haeken schutters, ende by twintich voetbo-
gen wt geuoert hadden. Maer wte der lan
ger reysen alle verdoruē en daer achter ble-
uen, soo keerden sy also met groote allen-
den ende noot wederom, als ick achte, dat
voermaels geen Christen soo vele geleden
en hebben. Den xix. Augusti int jaer M.
D. xxxvij. toghen wy tot aen die riuiere Pa
pamē, met groot gebreck van prouanden,
ende wy laegen sommighe daghen aen die
riuiere, daer wy niet ouer en consten, soo
worden noch ten lesten passagien gheuon-
dē. Wy togen daer ouer met grooter moey-
ten ende perijckel. Maer noch sonder scha
de der Christenen, hoe wel dat het water
sommighen plonder oft packen ewech voer
de, wy vonden schier alle die vlecken die wy
voer-

voermaels doortogen waeren verbrant eñ gedeſtrueert. Wy en vondē noch Indianē noch iet om te eten, eñ wy moeſtē die prouā de verre van onſen wech ſoekē, ende quamē alſoo doer onſe dachreyſen, tot aen die riui re Paniari, die ons twee gantſe maenden op hielt, dz wy nz daer ouer en mochten, eñ wy ledē groot ghebreck aen prouande. Eñ wy maecten ten leſten vrede met dē Indianen, die quamen in Cameras tot ons met Mayz ende viſſchen, daer medeſy dat leger op hieldē. Doen quam die ſterfte onder onſere peerden, dat ſy ſchier alle cranck werden, dier datter vele ſtorven, wy togē tot in Opia, ende lagen daer den Chriſtdach ſtille. Ende togē daer nae tot aen die riuiere Darari, aldaer vernamen wy doo: die Indianen, datter Chriſten voorhanden waerē maer ſy en wilden dien geenen geloue geuen, dwelck ons allen, ende deſen gantſen lande tot achterdeel reyete. Maer hoe wel dat wy ouer beyde die riuieren Darari ende Opori quamen, vonden wy die ſpo:e ende wegen, hoe dat daer Chriſten doo: gheto gen waeren. Ock vernamen wy doo: die Indianē, hoe dat het Nicolaus Vedermā was die ons nae toech, ende te hulpe comen wilde, ſoo waſt den gubernatoer ende ons allen leet, dat wy malcanderen alſoo ghemiſt hadden, die ſant my van ſtonden ane ewech met twintich te voete, ende achte te peerde, die beſte die hy in ſijnen leger hadde, met beuel den ghedachten Niclaes Vedermā nae te trecke, om hē des wechs, ende wat goeder tijdinghen dat wy ghehadt hadden te onderwyſen, ende om by hē met den ghedachtē volck te blijuen. Maer wart dat ick ouer die riuieren Opori ende Darari niet ſonder perijckel comē en moch te (dat ick alſdan weder hem den gubernatoer volghen ſoude. Indien alſt alreede begonſte winter te worden, ende datmen ouer die twee ghedachte riuieren (het en ſy dan met der grooter droochte des ſomers) niet comen en mach. Soo ick aen die eerſte riuiere Opori quame, en vant ick die niet alleene groot, ſonder ock den wech, daer wy met den gantſen leger, drooge ouergetogen waeren, dat water eens mans lengde hooge was, en ſo ic ſach, dattet daer aen te comē ommogelijc was. Ock vernamē wy doo: ſommige Indianen, hoe dat voer drie maenden, Vederman ouer die riuiere, ende ontren: ſeſſe weken, ouer die andere Darari ghetogen was. So nam ick per teſtimonia eñ by getuygen, ende ick keerde weder met grooten rouwe, ende ick achterhaelde den gubernatoer, eer hy in Caro quam. Alhier in Caro quamen wy den xxvij. May int jaer M. D. xxxviij. ſy haddē ons lange voo: doot gehouden. Ock onſe clederen eñ plonder die wy hier gelatenhaddē, hadden ſy vercocht eñ wighedeylt, het en was geēwondere. Sy en hadden in driē jaren geene tijdinge, noch niet van ons gheweten, eñ dat wy met ſulcken cleynen volc getogen ſijn, wy vondē dat van den crankē Chriſtē die der gubernatoer achter hē m gelatē hadden xl. te voete. Ende ix. te peerde, van C. ende xxx., ſoo achter ons bleuē waeren, die anderen waeren alle geſtoruē, daer onder beyde die hooflieden, te weten Sarcha de Murcha, eñ Meſſire Andrea gundelfinger, ſoo nauwelicx onſer met den gubernatoer alhier lxx. te voete ende xx. te peerde met veel paſſagiē geleyt ſijn. Want die Indianer gaen ſoo ſeer nact, alſoo dat van vierhondert Chriſten, ſoo met den gubernatoer hier wtgetogen ſijn noch C. eñ lx. leuen Godt alleene, eñ die gene, diet verſocht hebben, die weten wat noot allende, honger, eñ do:ſt, moeyte, ende arbeyt is, ſoo die arme Chriſten in deſen drijen jaerē verſocht, eñ geleden hebbē. Het is te verwōderen, dattet menſchelijke lichamē, ſo lange tijt hebben mogen verdragē, het is grouwelijck te vertellē, wat geſpuys, alsſlangē, paden, haeckdiſſen oft Lacerten, wormeruyt, eñ wortelē, ooc veel anderley geſlacht, ende onnatuerlijcke ſpijſe, die die arme Chriſtē op dē wege eñ tocht gegetē hebbē. Het hebbē ock die ſōmige tegē die natuere mēſchē vleeſch gegetē, te wetē het was eē Chriſt genōden die eē vierdeel vā eenē iongē kinde, in eenē nieuwē pot, mz ſommige cruydē gecoeet hadde. Doe diepeerdē die deurſchotē oft vā cranchz geſtoruē waeren, om iiij. duyſent peſos goudts vercochtwordē. Eñ noch dierder, waerment hadde toegelaten, eenen hont hōdert peſos. Dier ic ſelue eenen, mz anderen Chriſtē, omdie gemelde ſomma gecocht hebbe, veel elendige liedē, als die Indianē tot ſōmige plaetſen alhier voo: ſchuldē dragē, gecoect, geſodē, eñ gegetē hebben. Alſo dz vā deſen oncrachtigē eñ onnatuerlijckē etē, eñ ooc vandē grootē acrbeyt, indē

regen

reeghen ende windt te ligghen, die Chriſtē ghcheelijck verſmacht ende wt ghedoret werden, alſoo dat godt ons niet eene cleyne ghenaede beweeſen en heeft den ghenen die met den leuen daervan comen ſijn. Wy meynden hier in Caro, nae onſer langher ende arbeytſamer reyſen weder te ruſten, ende ons weder te verquicken. Soo vondē wy dat gantſe landt verdoruen, alſoo dat wy hier met meerder moeyten ſchier, dan op den tocht leefdē. Maer wy verwachten alle daghe viere ſchepen, die met prouande ende cleederen van ſanct Dominico comen ſouden.

Ick en can niet laeten te ſchrijuen van eenen ſeghen, ſoo hier onder ons is, ende die by nae alle Chriſten cōmen, daer mede ſy alle wonden, in drie oft vier daghen heylen, hoe wel dat ick weet, dattet by v niet gelooft en wort, oock waer ick ſelue niet ghe-ſien en hadde, en ſoude icks niet gelooven Ick ſeg v voerwaer, waer wy den ſeluen ſegen, op onſer reyſen gehadt hadden, waeren veel Chriſten, die ons die Indianen gewont hebben, ende geſtoruen ſijn, waeren by leuen ghebleuen, het ſchijnt dat godt in deſen landen, daermen geen ſaluen, noch andere ghereetſchap hebben en mach, deur deſe woorden deſſelue ſegens, ſijne genaede bewijſen wel, het is ontrent voor thien oft elf jaerē. Den Pamphilo de Narmes ghenoempt, een hooftman met vier hondert Chriſten eene riuiere opwaerts (om nieuwe landen te ſoekē ende te ontdecken) ghetoghen. In ſomma ſoo is hem al dat volck geſtoruen, ende vanden Indianen om ghecomen, alſoo dat alleene der gemelde Pamphilus de Narmes ouerghebleuen is, ende met hem viere oft vijue Chriſtenen, die welcke die Indianen van vremdicheyt wegen hebben laten leuen, ende ſy ſijn alſoo onder den Indianen omgegaen. Ende waer ſy crancke Indianen gheuangen, hebben ſy die geſtregent, in den naemē des vaders des ſons, ende des heylighen geeſtes, ende geſont gemaect, alſoo datmen hen, die cranken toe ghebracht heeft, van ouer die hondert mijlen, ende dat hem alſoo grooten volck nae geloopen is, dat ſy hen verbergen moeſtē, dicwils ſijnder hen meer dan thien duyſent naegeloopen, die hen alle dienen wilden, ende hebben ſy als die ſonne ende maene aenghebeden, die Apoſtelen en hebben niet grooter wonderteekenen gheſien, want ſy hebben die dooden opgewect, doouen, blinden, lammen, hen is geender ley cranckheyt voorcomen, die ſy niet gheheilt en hebben, alleenlijck in den naeme des Vaders, Soens, eñ Heyligen geeſtes, met een ſtarcke hope, ende betrouwē, als ſy in haerer noot, tot godt gehadt hebben. Ende het is een wonderlijck dinck daer af te hooren, ghy ende doorſtet voer geene fabele houden want die Chriſten, als ſy nv onder den Indianen naect ende bloot, gelijc die Indianen ſelue gaen, ſelue gheuonden hebben, eñ wt haerer macht verloſt, dwelc alles vanden Indianen ſeker getuygeniſſe ende kenniſſe gehouden wort, oock hebbēt die ſelue Chriſten haeren bichtuaders alſo te verſtaen gegheuen, ende dat heylich Sacrament daer op ghenomen ende ontfanghen hebben. Ick ſegge v inder waerheyt, dat ick hebbe onheylbare wonden (met deſen ſeggen die wy hier hebben) ſien ghenęſen, al iſt dat eenen een pijl inden lijue afbreckt, op den derden dach gaet hy weder wte, ende heylt die wonde, ſonder eenighe materie oft etter te maken, het hebben die Chriſten ſoo grooten doorſt in deſen ſegen, dat ſy hen laten duncken dat ſy onſterffelijck ſijn. Want die wyle dat deſen ſegē onder ons gheweeſt is, en heeftmen gheenen Chriſten van eenigher wonden weten ſteruen, die welcke te rechter tijt geſegent worden is. Het is wonder watmē dagelicx voor nieuwe landē ontdeet ende vindt. Wy hebben nv op deſen tocht, uwer Key. Ma. vijfhondert mijlen landts gewonnen, ende ontdeet. Maer hebben ons op der beſter tijt wederom keeren moeten. Maer ick hope dat dit landt ſal noch eer drie jaren paſſeren, dat rijckſte ſijn. Alſmen in deſen contreyen gheuondē heeft. Der gubernatoer ruſtet hem wederom toe, om eenen tocht te doene, ſoo hope ick met hem te trecken, waer my godt gheſontheyt verleent, want die wijle dat ick in die landen ben, ſoo wil ick ſien, waer het henen wil. Ick en weet v op ditmael niet meer te ſcrijuē, wy verwachten binnen drie maenden een ſchip van S. Dominico, dwelck peerden ende andere noodruft brengen ſal, met den ſeluen wil ick wederom ſchrijuen. Deſe landen en laten met den eerſtē nyemant ongeprobeert. Die welcke dan ſulcke proeue wederſtaet,

die

die leeft daer nae indē lande geſont. Maer aen der proeuen, bliſt menighe in der leeringhe. Datum in Caroinder prouintſen Veneſla aen der zee Ariaen gelegen, Den xx. Octobris int M. D. xxxviij. jaer.

Maer wy moeten ons nochtans gheluckich heetē, dat wy ende vier Armada, die ſchier alle gheliick tot S. Lucas af voeren, ſouden die aller gheluckichſte geweeſt ſijn. Daer byghy af nemen moecht, hoe het den ſeluen vergaen is, want Pizario voere met twee ſchepen endeveel volcx af, ende hy lede groote noot. Sy moeſten ſchier alle ladinge in die zee worpen, ende cuamē met grooter noot, in Giberoltam weder aen, want Pizarro van Mendoxo ſchepte met acht hondert mannen. Rio de la pleto, verloos den meeſten deel ſijns volcx, ende toghen half vluchtich wt den lande. Hy verliet ſommige Chriſten in Cena predias achter hem, ende hy ſtarff op die zee. Daer inne gewoxpen wert Philips Guteris, die voer met vier hondert mannen van Perangua, daer ſy vanden Indianē ende van hongere ſeer nae alle ommecomen ſijn. Der Guteris beual hen een ſchip met weynich Chriſten, dier by CCCC. waeren, ende noch eenentwintich in leuen ſijn. Ende dē honger heeftſe alſoo ghedrongen, dat deen Chriſt den anderen ghegeten heeft. Hieronymus Ancal, toech met twee hondert mannen in Rubina, daer hy met Anthonio vā Sedona, veel paſſiones ende tweedrachticheyt hadde, welcker Sedona pretenderde een heere (alſoo wel als der Ancal des landts) te ſijne. Ende nact aller deſer paſsie, toech gedachter Ancal binnen in dat landt, met ſommigen Chriſten te voete ende te peerde per deſte Buer, welcks volck ſy tegen hem wtſchreef, ſchiete hem met weynich volcx dat hem volchde, ende woudē weder in Cubana trecken. Die andere vlodē in een prouintſen, die heeft Vederman met hem in der Entrada.

Ghy ſchrijft my dat die Indianen veel wonderlijcken conſten connen, van allerley meeſterijen ende medecijnen. Dier ick hope dat ghy noch ter tijt niet en behoeft. Maer waer ick yet vernemen mach, ſoo wil ick v een recept toe ſchicken, ende oock een voor my behouden. Want eener die in drie jarē in geenen bedde gelegen noch wt ſijnē cleederen geſlopen en is, noch geenen wijn gedroncken heeft, ſonder ſchier altijt wortelē, cruyden, ende ander oncruyt, ende onnatuerlijcke ſpijſe gegeten heeft, dwelck ſchier neuen anderen dagelijcken onghehoorden noot ende aerbeyt, ſoo hem in deſen landen toedraghen dat ſlechſte is, cont ghy wel afnemen, hoe dat een ſulcker ſy etc.

Het ſtont nv alles in ſilentio, Men en hoort niet meus van geenen ſcrijuenten. Men verwacht tijdinghe wt Carthagine. Die ſijn ſchiere voer twee jaeren met vier hondert mannen in Etarto gelogen, ende en hebben noch niet gereſpondert. Men hopet goede tijdinghe van hen. Der Peruis gants verdoruen. Ende groote tweedrachticheyt tuſchen Piſſer eñ Almango, Daer ſijn veel Chriſten omghecomen op beyden ſijden, ende der Almango is gheuangen ſoo men ſeet. In ſancte Martha, het ſijn oock in die drie hondert mannen in dat landt getoghen, daer onder Juan de Junca is daer en is niet te ghewinnen. Dan die eerſten Carquiſitoren, ſoo haere repertamenta hebben, die leuen als voorſten. Sy ſeggen wonder wat vruchtbaerer landt datter is. Sy mernen dat in thien jaren Hiſpania met allen dingen ouertreffen eñ te bouen gaen ſal. Van Wanguala Dallioplato Cubana, heb ick van anderen brieuen geſchreuen, hoe het daer mede ſtaet. Deſe Prouintie houdtmen pro Caſu pendida ij. aur. a. laſ. ij. on elle eſtan. Godt verleene den vredemaker gelue, want op hem ende ſijner Armada, ſtaet die gantſe remedia du Veneçalo ec.

Ick en hebbe den gubernatoer hier niet gevonden, hy is nae Sancto Dominco (nae volck ende peerden tot ſijner reyſen) geuaeren, ende hoe wel dat hy my ſchrijft, hy wille ten lanckſten optenleſten Januarij by ons in valle Pariaſſimeto ſijn, ſoo ick dan oock ſijne brieuen hier mede ſeicke, ſoo en macht noch ſoo haeſt niet gheſchieden. Dammen hier in deſen maendt ſijner toecoempſt niet en verſiet, alſoo, dattet ſy wel tot inden Meerte oft in Aprillen vertrecken mochte, eer wy hier wt trecken. Ick ben noch des willens, met den hooghen moet te trecken. Hoe wel ick lieuer op den Vederman wachten wilde, wanneer ick ſekerlijck wiſte, dat hy comen ſoude. wāt ick ſoude hopen, datter meer wtgericht ſouden worden. Want der genoemde Vederman, een ſeer

geſchic-

gheschickter ghesel is, ende ick ghelooue, dat het gheluck deses lants staet op hem.

Wy hebben hier door brieuen, dat by den Vederm ā een peert, om twee hondert poses ghereet ghelts vercocht is ghewor-den, ende sommighe om vijfhondert. Eenē hont, om achthondert poses, daer by ghy afnemen cont, oft rijcdom aldaer voor-han den geweest is. Noch hebben sy tydinge vā veel machtigerē rijcdō. Wy wachtē op meer volck, ic hope dz wy sullē te rechter tijt comē

Iucaten ende Ersia, dwelck van Hispa nia, dat nieuwe Hispania ghenoemt wort, onder allen, die aen deser zee Oceano ont-dect ende geuonden sijn, is dat aller vruchtbaerste ende rijcste. Die inwooners Indianen die verstandichste ende subtijlste van Ingenien, veel machtiger ende grooter ste-den, met wonderlijcken ghebouwe eñ edifi-tien verchiert, allerley Hispantscher vruch-ten, als coren, van gerstē, eñ in somma wat-tet in Hispania niet en gheeft, sulck gheeft Abmidisique.

Ferdinand. Cort. is die eerste Conquisi-toer eñ ouwecker des lāts gheweest. Den welcken die K. M. met dē tytel eēs Mare-grauen, eñ met meer dan met l. M. mannē onderseten beghenadicht heeft, so wort dat lant door eenen vice Re, vāder Key. Ma. daer henē geordineert geregeert, die heeft synen raet eñ Presidentē. Datum in Caro der prouintien Venasala. Anno M. D. xl. den xvi. Ianuarij.

Hoochweerd. V. eñ heere my dunet, dat ic in dzlaster eener grooter ouertredinge eñ onsorchfuldicheyt viele, waer uwe V. G. eē nieuwe sake by den Christen (die aen haer seluen groot eñ te verwonderen wāere, als die schipuaert is op den grooten stroō Ma ragnone genoēt) niet en vercondichde. Als die so geleert is, eñ inden saken der historiē geoeffent eñ veruaren meer tijtcortinghe, dan eenighe andere, daer af ontfangē sult, die wijle ghy vernemē sult een handelinge, die niet weyniger te verwonderen en is, dā oft die vādē victorioſen schepe ware, dwel-cke so verre als onder den seluē Paralelo, eñ voort diet geseylt heeft, den gantschen om-loop der werelt in hē hout, omgeloopen eñ gheseylt heeft, in die engde tot Magaglia-nes tegen nederganck geuaren is, eñ is tot der plaetsen der specerijen aencomen. Al-daer met nagelen eñ anderen specerijen ge laden, heeft hem weder tegen opganck ge-keert, eñ ter plaetsen, diemen Capo de Bo na sperantsa noemt, in Sibillia aencomē soude. Dat alles, ende so vele als dat schip aengaet, uwe V. G. ouer langhe goet be-scheet eñ kende kennisse daer af hebben. Des haluē staet v nv te vernemen, om dye selue te becorten. Die ander schipuaert eñ alst uwe V. G. verstaen sal hebben, sullen oordeelen, oftet niet swaerder eñ hooghet te verwonderen en is, dan die voorgaende, hoe wel dat ic nv niet int langhe veel son-derlijcker wtlegginghe doen en wil, die wij le dattet gheen tijt en is, alles volcomelijck te vertellen, als ic in der gantschen gemey-nen beschrijuingen der historien deser In-dien, op xxiiij. bladeren geschreuē hebbe, so wil ic noch een deel deser handelingē, daer dmeeste aen gelegen is, te kennen gheuen.

Dat vij. Capittel/ vanden

hooftman Ganzalo Pizarro, die wtuaert na specerije, sonderlijc Zimmetrindē oft ca neel schorsen, eñ hoe sy gestelt sijn indē sel-uen lādē, vā schipuaerdē, hogers noot, hoe die Hispanier eē Bergātijn boudē, hoe hert het hen aencomen is, eñ vādē secrmutselē.

DEr hooftman Ganzalo Pizza ro genoēt, rē broeder des Mare grauen Don Frācisceu Pizza rē gubernatoer tot Peru, is wt getogē, wt dē lande Quito, mz CC. ende xxx. Spaengiaerden te voete eñ te peerde, om Zimmetrinden te soeckē, welc ke dan niet dier gelijckē en is, alsmē brengt wt dat eylant Bruney, die indē Maluche leyt, sonder aen tfatsoen onderscheydelijc, eñ noch aen den rueck ende so goet oft be-ter, als die eerste die wy kennen, eñ dier mē gebruyet in Europa, ende die uwe V. G. oock daghelijcken sien moghen, die ghe-lijck sijn als die rieten. Maer dese andere is, op sommighe groote schoone boomen, dier vruchten sijn groote clooten oft knop-pen, grooter dan die bockelen. Ende die schorse daer in sulcke knoppē liggē is der caneel, daer neuē, alle die bladerē des boōs, is redelijckē caneels. Noch en is dz clootkē oft knop oft vrucht in hem seluē niet goet. Die schorse sulck booms, en is niet volcomē aen den ruecke, ghelijck die daer inne die clootkēs liggē, oft die bladerē en sijn noch ghheel ende al niet voor niet. Sonder sy

worden tot menigher plaetſen voor wat geghecht. Sommighe dier ſchorſſen, die Caneel ſijn, eñ worden door ſommighe Indianen, van eender plaetſen tot der anderē, ten leſten tot Quito gebracht, eñ tot andere plaetſen des Poli Antarctici, daer henen dat die Spaengiaerts trecken, ende groot nae vraghen haddē. Nv om ſulcke Caneel ſchorſſen, oft Zimmetrinden, eñ andere onbekende dingen des ſeluēs lants te ſoeckē, werden der bouen gemelde hooftman ende Spaengiaert wt getogē, eñ togen al neder waerts op een vlietende water, eñ ſy meynden, waert dat ſy voorder togen, ſoudē ſy ghebreck aen prouande hebben. Alſo haddē ſy in ſommige rouwe geberchtē, ſommige boomen van deſen Zimmetrinden oft Caneel ſchorſſen geuondē, noch weynich, eñ die ongeint oft ongeplāt daervā ſeluen gewaſſen waren, den eenē verre vandē anderen, hier eñ ginder, alſo dat die wtrichtinge (dier hope die het geuondē hebbē) niet en genuecht. Daerom dat der Zimmetrindē oft Caneel ſchorſſen die ſy geſien haddē, ſeer weynich waren, eñ dieſhalue cleyn te achten. Als nv die onſere veel leden, van wegen des hongers, die dan ſeer groot wert, beſloot der gemelde hooftman, dz hy den hooftmā Franciſcum van Oregleona met l. knechten wt ſchicken ſoude om prouande te ſoecken, eñ om der neuen, die plaetſe eñ ghelegentheyt des lants te beſichtigen. Eñ hy Ganzaga Pizzaro bleef met alle den anderen volcke op een plaetſe, tot dat hy vername, wat der Franciſcus van Oregleona geuōdē hadde, die welcke met ſynen l. knechten, den anderen dach na Chriſtdach int iaer M. D. xlij. wt des Ganzalo Pizzaro legher opwaerts, op eenen vlietenden water, in een ſchip, met ſommige buſſen getuych, eñ ſy voerden met hen een deel goeden, ende ſommige cranēken, ook die Minutie des buſſen cruyts. Dien bouen gemelde vijftich knechten, waren eens deels haken eñ eensdeels ſtalenbogen ſchutters. Sulck water ontſpringt in een lant Anfunquixo genoemt, by xxx. mylē vander zee des middaechs, ende onder dat onder geſterte des Poli Antarctici gelegē, daer ouer was voormaels der bouen gemelde Ganzaga Pizzaro met den gantſchen hoope ghetogen. Als nv ſulcke hooftman Franciſcus van Oregleona, nederwaerts der riuieren tooch, beuant hy den ſeluen ymmer te grooter ende ſneller, van wegen veel andere wateren, die op beyde ſyden hier eñ daer, daer inne vlieten, dat ſy van weghen des ſnellē ſtrooms, alle dage xxv. mylen oft meer, ſonder ſonderlijcke moeyte der roeders voeren, eñ togen alſo drie dagen, dz wy niet eenige bewaerde plaetſe, noch yet te etē en vondē, eñ daer ſy nv ſagen dz ſy verre vādē leger warē, eñ dat die weynige prouandē die ſy met hen geuoert hadden, hadden verteert, hielt die hooftman met den knechten raet, ouer die groote beſwaerlijckheyt die daer was, om wederō tot haren ouerſten te comen, dwelc ſy dan ommogelijckē dochtē, eñ ſo veel des te voorder, dz ſy onmogelijck achten, dat ſy ergens een wooninge der Indianer vindē ſouden, daer ſy te eten vinden ſouden. Sy togē alſo noch eenen dach, eñ namaels voerē ſy noch eenē dach, eñ vondē gelijc ſo weynich eenige bewoonde plaetſe, ia geenē voetſtap eens menſchē. Daer hieldē ſy eerſt hen heel voor verlorē, wāt waer dat ſy wederō keerden, en haddē ſy niet te eten, eñ al hare macht en was niet genoech in eenē dach tegē dat water, door die macht der roeders, drie mylen te trecken, vā wegē des geweldigen ſtroōs des waters. Eñ ghelijc ſo weynich moghelijc op den lande, om der grooter menichte des houts, dwelc met ſtruycken door waſſen eñ beſloten was, ooc van wegen andere ongelegenheyt. Der hōger was ouer lange groot geweeſt, eñ die perijckelē des doots voorhāden, eñ ſy en mochten door geenen anderē wech ontgaen, wāt daer op ſy dachten, dat was, dat ſy hen in die bermhertichz Gods betroudē, eñ neder waerts op den ſtroom na haren beſten vermogē tot aen die zee deſes onſeren oceaen geſterte des Poli Arctici daer in voerē. Wāt wy achtedē in dien ooc niet gemiſt te hebbē dat ſulck water vloot, dz ſy dan alſo gedaē hebbē. Eñ inder tijt, die wijle dz ſy door gebreck der prouanden niet anders en haddē aten ſy dat leder vanden ſadelen, eñ vandē ſtegelreyē, eñ vandē huydē ſommiger wilder dieren, daer mede die crijchſlieden, der plaetſen tegē den middach in gebruyck hebben, die cozuen te ouertreckē, daer in ſy hare dingen voerē. Ooc ſommige huyden van dieren, genoēt Dantes, eñ alle hare ſchoenē eñ ſolen. Tot ſommighe plaetſen, aten ſy vele onbekende cruyden, om alleenlijc haer ontfermelijc leuen te onderhouden, het wa-

re

re uwer V. G. langhe te vertellen, die andere moedesalicheyt, die sy gheleden hebben. Dieshaluen wil ick achter laten, breeder daer af te segghen. Die wyle datmen wt dien (als bouen ghemelt is) afnemen mach want dit niet anders dan dat het op dat scherpste endegrootste en hebben connē ghesijn.

Eñ tot dien allen, als alreede menigherley volcken, vā onderscheedelijckē wesen eñ spraken gheuonden waren, dat wy dan die prouande met dē sweerde gewinnen, eñ mz gewelt nemen moesten, ende dat selue dat meestendeel, wanneer dat sy schoon prouā de gheuonden hebben (vanden welcken dā veel te schrijuē ware, ende dese Spaensche nation te prijsen. Eñ indien hem veel merkelijcke groote perijckelen toe droeghen, dien diemen gelouuen mach onmoghelijck gheweest is. Dat een eenigher dier onserer Spaengiaerden ontgaen, oft daer van gecomen ware, en waert dat hen Godt, doꝛ syne volcomene macht niet bystandich en ware gheweest, ende gheholpen en hadde. Eñ daer sy tot eener plaetsen quamē, daer vredelijcke Indianen waren, die hem te etē gauen, begonsten sy met der hulpen Gods een Bergantijn te bouwen, ende sy haddē noch weynich nagelen, eñ andere nootelijcke instrumenten noch rustinghe tot den gebouwe, alleenlijc doꝛ middel van goddelijcker ghenaden, ende doꝛ die gheschictheyt haerder Spaengiaerden hadden sy begōst sulck werck te maken ende te voleynden, sonder dwelcke, haerder vele lang daer te voren, eer sy aen dat gesouten water comē, achter gebleuen waren. Sommige brandē colen, onaengesien dattet gheen coolbranders en waren, die sommige hiewen dzhout af, die andere brachtent op den schouderen hier toe, eñ vanden yserwerck dat sy by hen hadden, ooc vanden stegelreepen eñ anderen dingen, maetten sy nagelen, die anderē peck om te peckē, tot dat dien lesten, sy dat Bergantijn voleynden, ende veruoerē mz den seluen, met ooc haren voorgaeñ schepe van haerder reysen. Sy beualent God, die alleen hare voerder was, eñ gheenen anderen en hadden, en hadden ooc noch cōpas, noch carte, noch geene wetēschap des loops noch sy en wisten niet waer sy henen voerē, oft aenuaren souden. In sommigen dorpē eñ slachten, dier sy veel gehadt hebben, sijn sommighe Spaengiaerden om comen, die selue hebben noch veel meer Indianen om gebracht, want so weyniger dat hen die bussen eñ stalen bogen hen bekent waren, soo veel te onuersienlijcker werden sy daer mede omgebracht. Sommige Indianē dachten dat het gheluyt vanden bussen eñ den stanck des cruyts, dattet stralen vanden hemel waren. Eñ wanneer dat sy den schadē daer af saghen tot veel plaetsen, vloden sy terstont, daer teghen tot anderen plaetsen bleuen sy staen, eñ met grooter coenheydt, setten sy hen teghen ons, ende verweirden hen eñ dat lant, het is tot eener plaetsen geweest daer hen die Indianē tot den slagen lieten sien, eñ quamen met veel goedē iacken eñ schilden van leder gemaect van eēs visschēs huyt Manati genoemt, die waren also gestelt, dat met den stalen bogen, niet daer doꝛ geschoten wordē en mochte. In sommige landen waren dat lantvolck bogen schutters. Een anderen streden sy met spiessen eñ stocken, die voꝛe gebrant waren tot sommigen plaetsen wierpen sy met slingeren, soo datmen inder gantscher wereldt den crijsch gebruyct sonderlinge onder den Indianen is selden vrede Dese onsere hebben veel bewoonde plaetsen, ooc veel groote eylanden, volcrijcke landen, eñ ontallijcke volcken gesien, ende sy hebben doꝛ die Indianen vernomen, dat eenen hoop Christen in eenen lande aldaer woonen, die welcke hen voortijts verloren hebben van eener Armada eens hooftmans, Diego de Ordes genoēt, tot den welcken sy noch nz ghecomen en consten, want haerder meer liepen daer omme (somen segghen mochte) om den doot te entulieden, dan om te onderstaen andere landen weder te gewinnen, eñ sy en waren ooc soo vele niet, dats genoech was om sulex te doene, tot der tijt toe, dat van God andere remedie geschict wert.

Dat. viij. Capittel / van

het campē, dat vā die vrouwen (den Amazonibus niet ongelijck) ghestreden wert, ooc vanden aert der seluer wijuen, vander eyghenschap des stroom Maragnane, vanden grootē honger, van Dorato, ende van der heerlijckheyt synen cleederen, ooc dat hem deser alle morghen saluet met costelijcken olie.

AEn eener plaetſen hebben ſy eenen ſeer herten ende ſtrengē ſtrijdt gehadt, daer die hoofdē die aldaer regeerdē, wyuen waren, met hantboghen, die welke onſe Spaengiaerden Amazones ghenoemt hebben. Eñ hoe wel dat ſijs niet en ſijn, ſo wete noch uwe V. G. dat deſer naē (als Juſtinus wil) dien daerom ghegheuē is geworden, dat ſy niet meer dan een borſte en hadden, ende die andere, te weten die men die rechte Amazones noemt, hen seluē die af branden. Anderſins is tuſſchen den deſen ende den genē, een ſlecht onderſcheet, want deſe leuen oock ſonder mans. Sy regeren ouer veel landen ende volcken, ende tot eene genoemde tijt des iaers, laē ſy die mannen tot hen in hare ſteden ende vleckē comen, met den welcken ſy hen beſlapē, eñ wanneer ſy beurucht ſijn, ſy weder van hen iagen. So ſy alſdan een knechtken baren, doen ſy dat ſelue kint ombrengen, ofte ſchicken den vader. Maer iſt een dochter, ſoo brengen ſijt op, tot toeneminge haers ghemeyns profijts, van welcken allen noch vele te ſegghen ware. Deſe wyuen alle, ſijn ghorſaē eener rijcker machtige Coninginne die welcke midtſgaders allen harē voorneē ſten vrouwen (ſo men van hen hoort ſeggē ende ſo den Indianen wel kennelijc is) hen alleēnlijck wt gouden vaten laten dienen. Maer om die ſake te becortē, deſen Spaengiaerden (midtſgaders den hooftman Frācijcen van Oregleona die dā met deſen ſchepen gecomē is, ſonderlijcken clarē beſcheet ende onderwijs, van alle ghene dat hy geſien heeft, Key. M. te geuen) ſeggen. Dat vandē ingānck onder zee, des ſtrooms Maraguane daer hy in die zee coemt, tot Cubagua toe (dat wy noemē dat eylant der peerlen, op der ſyden des vaſten lants) vierhondert mijlen weechs ſijn. Ende neerſtelijckē op den ſoeten water, eer dat ſy tot den ghesouten comen, meer dā ſeſthienhondert mijlen geuarē ſijn. Eñ hoe wel dat ſulck water meer wtganghen in der zee heeft, ſoo iſt noch tot allen wtganghen, by den veertich mijlen ſuet, in die zee, nemet die ſoeticheyt aen. Eñ dien ſtroom loopt meer dā vijftich mylen, bouen dat geſouten water, eñ inden ghemelden inloop deſes watere in die zee, waſſet meer dan vijf ellē hooge, eñ en blijft noch niet te weyniger ſuet. Als die Spaengiaerden die zee ghecreghen, is op den xxvi. der maent Auguſti gheweeſt, alſoo dat in die vaert des ſoeten waters acht maenden ghebleuen ſijn, tot dat wy op der ſyden wt geuaren, ende tot Cubagua gecomen ſijn. Vā daer hy der hooftman Franciſco van Oregleona midtſgaders xiij. oft xiiij. van ſynen knechtē, in deſe onſere ſtadt van S. Dominico der Spaenſchen eylanden aencomen ſijn, met den welcken ende oock met anderen ic veel daer af geſproken ende onderwijſinghe daer af genomen hebbe, van tgene dat ic hier bouen vertelt hebbe, ende van anderen ſo van weghen der lanckheyt deſer handelingen eñ van cortheyt weghen des tijts, dat te melden achter late, ſonderlinghe die wijle uwe V. G. als bouen ghemelt is, ſulex alles in deſer hiſtorien volcomelijcker vernemen ſoude, die my dunct (wt oorſake myner ſonden) vertogē worde, dat tet niet wt en gaet. Die wijle des crijchs mz Vranckrijck haluē, tot deſer tijt, deſe ſtercmakinghe in der Key. Ma. mijns heeren dienſt, niet en hebbe verlaten moghen, anderſins hadde ic alreede oorlof vercreghen, om in Hiſpania te varen. Maer int aenſiē des gedachten beletſels, liet myne reyſe blijuen, tot dat God vrede gheeft, eñ dat haer die tijt betere, door die middelen der pauſelijcker heylicheyt onſers heeren, indē welcken ic niet een cleyne hope en ſtelle, dz ons God geuen ſoude die ruſte, ſo billick onder den Chriſten behoort te ſyne, na wt wijſen der bernender liefde ende wercken een warachtigen ſtadthouders Chriſti, van alles dat hier bouen te kennen ghegeuen is ghewordē, is ſo veel alſt den hooftman Franciſcen van Oregleona ende ſynen crijchſlieden aen gaet. Daer wt men af neemt, dat bouen den ghemelden ſtroom, die onder der ſterren des Poli Antarctici ontſpringt, met verrē omloopen, ouer dē Equinoctiael gheuaren ſijn, tot dat ſy onder dat geſterrte des Poli Arctici gecomē ſijn. Tot dien ſal uwe V. G. een ander dinck weten dat ſindert hy in onſere ſtadt van S. Dominico gheweeſt is, ſijn brieuen vanden lāde vanden nieuwen Caſtilia (anders Peru genoemt) gecomen, die ſeggen. Na dien dat der hooftman Ganzalo Pizzarro heeft geſien, dat der ander hooftman Oregleona niet weder en quam, noch hem prouande en ſonde, gedrongen van hongher, weder-

om

om tot Quito ghetogen is, eñ met ſulcker noot, dat meer dan hondert peerdē, eñ veel hōdē die ſy by hen haddē gegeten hebbē, eñ van twee hondert eñ xxx. perſoonen, die vā Quito wt geuoert waren, maer met hondert weder aen gecomē en is, daer toe ſeer qualijc geſtelt eñ cranck, dat alſo die gene, die met dē Franciſcen van Oregleona voer leuende. Die andere die lxxxvij. ghewecſt ſijn, voor doot gherckent werden mochten. Alſo ontmoetet te dier plaetſen den genen, die met ouertelliger begeerten om goudt te ſoecken, dwelck inden gront, haerder vele tot achterdeel reyckē doet. Die Zimmetrin dē oft Caneel ſchorſſe, en heeft niet ſo ſeer beweecht den Ganzalo Pizarro om die te ſoecken, als daer neuen, onder den ſchijn der Zimmetrinden (eenen grooten Vorſtē, diemen noemt Dorato, dat is alſo veel, als der vergulde) te beſoecken, vanden welcken men dan, vander ſelver plaetſen wel weet te ſpꝛecken, eñ ſy ſeggen, dat hy altijt gants bedect ende ouertogen is met gemalen goude, oft dat ſo ſeer cleyn is, gelijck een wel gewreuen ſout, want hy laet hem duncken, dꝛ geen ander cleet noch chiraet, dien ghelijck is. Dat geſlagen gout is een grof ende ghemeyn dinck, met welcken hen andere heeren cleeden, ende anderſins na haerder gelieffte dꝛagen mogen. Gemalen oft ghepuluert goudt, is een ſonderlijck dinck; eñ van grooter coſtelijcheyt, want alle daghe, ouerſchut eñ ouerdect hy ſijn lichaem daer mede, ende des nachts waſcht hijt weder af, eñ latet verlieſen, want in ſulcker manieren, en hindert noch en quetſt hy niet, noch en maect ſyne ghelijckeniſſe tot gheener plaetſen grof, des morgens ſmeert hy hem met een welrieckende ſap, oft olie, ende ouer dat ſelue ſmeeren, worpt hy dat gemalen gout, alſoo dat die gantſche perſoon bedect blijft met goudt, vander ſolen op tot boven opt hooft toe, ende het ſchijnt als een gulden beelt, dat vanden beſten meeſter ghemaect mach ſijn, dat men alſo wt dien ende anderſins wt den ghemeynen roep af neemt, dat op die ſelue plaetſen ſeer rijcke goutberchwercken ſijn. Ende deſer Coninck Dorato, weirt den genen, die den wech ſochten eñ reyſden, ooc verdriet daer af hadde, hem in ſulcker maten als ic te kennen ghegheuen hebbe, toe ghedraghen heeft, met veel andere dingen die ic achterlate te vertellen, eñ men niet en can vernemen, ſonder grootē lof eñ danckſeggīnghe God den heere met grooten vruechden, dat tot onſeren tijden, ſoo groote dingen ondect werden, doꝛ tghelucke der Key. Ma. voor den welcken dan God, ſoo veel ende ſoo grooten ſchat behouden heeft, die wijle dat doꝛ ſyne maieſtaet, hant, ſo wel wt gedeylt ende gegeuen wort, om te beſchudden die gemeyne Chriſtenheyt, die aen haer ſoo grooten perijckel beſtonde, uwer V. G. cuſſe ic die handē tot duyſent mael van weghen der genaden, ſo die ſelue my gedaen heeft, ende altijt doet, met den aflaten in myner capellen, ende in vele anderen ſaken. Onſe heere wille dat waer niet gheelijck, dat ict noch eenſdeels moghe verdienen ende verghelden, dwelck ic te doene ſchuldich ben inder ſelue dienſtē. Eñ wille der gelijckē onſe heer God, uwe V. G. lange tijt bewaren, ende toe nemen laten in haren ſtate, tot ſynē heyligen dienſt. Ghegeuen in dat Conincklijcke ſlot ende ſtercte der ſtadt eñ hauene van Sancte Dominico, des Hiſpaniſchen eylandts, den xx. dach Januarij Inden Jare M. D. XLIIII.

Hier eyndet die Hiſtorie vanden nieuwen gheuonden eylanden Hiſpanie.

dxviij.

Vanden dertich boeken vanden Zee vaerden ende handelingen vanden gheuonden eylanden. Die welcke beschreuen sijn by Petrus Martyr een Millannois van Angleria, gesonden aen den Cardinael Ascanio Sphortia, dat eerste boeck.

VOortijden hieltmen die lieden wt bysonderer danckbaerheyt voor Goden, die welcke deur haere neerstigheyt eñ manheyt eenich eertrijck oft landt beket maecten, dwelck den ouders onbekent was gheweest. Maer ons die eenen Godt hebbē in drien persoonen te verceren, wil ons van noode sijn, dat wy die selue lieden in eere houdē, hoe wel dat wijse niet en aenbidden, ende behooren die Coningen te eeren, door welcker hulpe ende raet, den ghenen ghegunt is, haer voornemē te volstreckē. Haer beyden behooren wy ock met malcanderen van rechts wegen na onsen vermogen, prijsen ende verheffen. Daerom watmen seyt vanden eylanden, diemen inde nederganckelijcke zee gheuonden heeft, ock van die ghene diet gheuonden hebben, wil ick v wat te kennen geuen, want het dunct my, ghy begheert neerstelijc in uwe brieuen so wil ict v van dbeginsel herwaerts vertellen, op dat niemant onrecht gheschie.

Cristoffel Colonus een man wt Liguria ghebooren, die hielt den Coninck Ferdinando ende Elizabeth der Coninginnen van Hispania voere, ende gaf hen te verstaen, hy wilde inde nedergangelijcke zee eylandē vinden, die met India aenstootende warē. So verre sy hem daer toe eene schiprustinghe wilden laten toe rusten ende bereyden, waer door mocht dat Christelijc geloue gemeerdert worden. Ende goudt ende siluer, peerlen, ende costelijcke ghesteenten, ock menigherhande specerije met hoopen van daer ghebracht worden. Als hy nv daerom neerstelijc solliciteerde. Doen werden hem drie schepen ghegeuen op des Coninex costen. Een groot last schip met een casteel, eñ noch ander twee lichte schepen, die die Hispanier Carauselen noemen. Doen hy die selue ghecreech, doen begonst hy syne reyse, int iaer duysent vierhondert xcij. int beginsel des herstmaents. Doen voer hy wt te Gades vander Hispanischer hauenen, met twee hondert ende twintich mannen. Die geluckachtige eylanden die die Hispanier Canarias noemen, die ligghen van Gades in die hooghe zee, ouer duysent ende twee hondert mijlen, nae haerder rekeninghe, want sy seggen, dattet sijn driehondert leuken tot daer. Ende aldaer rekenē die schippers voor elcke leuken, vier mijlen. Die ouders hebben dese eylanden gheluckich ghenoemt, van wegen des milden hemels, wāt sy hebben gheenen strengen winter. So en is ock aldaer gheenen seer heeten somer. Nochtans sijnder ock sommighe die meynen, dat dat die geluckighe eylanden sijn, die vanden Portugaloisers dat groen hooft ghenoemt worden. Die Colonus quam in die Canarien, aldaer tot dier tijt, die liedē al naect ghegaen hadden, want sy ligghen onder gheenen Clima in Europa teghen middach, ende leefden sonder eenich gelooue. Daer henen quam hy, om syne schepen te beteren, ende water aldaer te vaten, eer hy hem in die swaer reyse wilde begheuen. Die wijle wy nv sonder dat hier vanden Canarien comen te spreken. So en duncket my niet onlustich sijn, dat ick te kennen gheue, hoe dat sy onbekent, bekent, ende onbewoont, bewoont geworden sijn, want sy waren metter tijt gheheelijck wter memorien ghestelt. Dese seuen eylanden, diemen Canarias noemt, sijn onuersiens geuondē worden eenen Franchois, Betancor ghenoemt, met verwillinghe der Conninghinne Catharine, die tot dier tijt haers soons Coninck Johannes voecht was, int iaer duysent vier hondert eñ vyue. Die selue Betancor woonde sommigen tijt aldaer, ende gewan twee van dien eylandē, die brachte hy tot den ackerbou, gheheeten, Lancelotum, ende Fortem Venturam. Eñ doen hy sterf doen vercocht hy syne erffenisse van beydē den Hispanieren. Daer na heeft Fernandus Peraria eñ sye huysvr ouwe Ferream

eñ

eñ Gomeram ouerualle. Tot onsen tijden die andere drie, dat is die groote Canarie. Petrus van Vera een edel borgher vā Xeritio, ende Michael van Moxica maer Palmam eñ Teneriffen, Alphonsus Lugo, maer in des Coninex costen. Gomeria ende Ferrea sijn daer nae, sonder grooten arbeyt tot gehoorsaemheyt gebracht wordē Maer Alphonsus lugo, heeft hart te noten met hen gecraect, want dat rou groof volc, strect alleenlijck met steenen ende met colven, ende sy sloegen siinē hoop een mael in die vlucht, ende hy versloech haer erwel vier hondert. Ende ten lesten heeft hijse verwōnen. Also sijn die Canarier aller onder die macht der Castilier comen. Van desen eylanden ist der Colonus gheuaren tegen nederghanck (noch een weynich op die slinke handt gewent. Ende en heeft in drienderlich daegen, niet dan hemel ende water gesien. Doen begonsten, die Hispanier die by hem waeren, ten eersten heymelijck te morren, ten lesten begonsten sy openbaerlijck hem te schelden. Ende dachten hem te herworghen, ende in die zee te worpen, ende beclaechdē hem, hoe dat haer der Ligurier bedroghen hadde, ende daer henen gebracht, van daer sy niet wel weder thuyswaert comen en mochten, doen nv den dertichsten dach geleden was. Doen worden sy onsinnich. Ende riepen, dat hy niet voorder vaeren en soude, ende dat hijse wederomme thuyswaert voerē soude. Doen gaf hy hen altijt goede woorden, ende gaf hen eenen moet ende vertoech haer alsoo eenen dach nae den anderen, dan middelde hy haeren thoorne ende badt hem, vermaende hen ook dat die Coninck hen verraderyt opleggen ende beschuldigen soude, waert dat sy yet teghen hem onderstonden te handelen, ende dat sy hem niet gehoorsaem en waerē. Ten lesten saegen sy met vreuchden dat gewenschte landt. In deser eerster schipuaert en heeft hy maer sesse eylanden geuonden, onder den seluen sijnder twee wtermaeten groot, daer af heeft hy die eene Hispaniolā ende die andere Johannam ghenoempt, noch en is hy noch nz versekert, oft Johanna een eylandt sy. Als sy aen den oeuere henē voeren. Soo hoorden sy indie wintermaent eenen nachtegaele singen inder haegen. Aldaer vonden sy ook veelgroote vliende wateren, ende natuerlijcke haeuenen, daer veel schepen in mochten. Als hy aen den oeuer Johanne lanex henen voer, doen toech hy van middernacht, recht tegen nederganck, ouer die achte hondert mijlen, doen meynde hy dattet een vast landt gheweest hadde, want alsoo verre als hy sien mochte, en conste hy geen teeken vant eynde gesien, daerom onderstont hy weder achterwarts te vaeren, daer toe dwongen hem ook die baeren ende goluen der zee, want die oeueren neychden hen soo seere teghen middernacht, alsoo dat den noordē windt, die schepē te seer aenwaeyde, want het was inden winter, daerom keerde hy die spitsen vanden schepen tegen den opganck. Ende hy seyde dat hy dat eylandt Ophir geuonden hadde. Maer alsmen die werelt beschriuers neerstelijck deursuect, soo sint die eylanden Antilie, die hiet hy Hispaniolam. aen die welcke hy tegen middernacht des landt saert ende natuere woude leeren kennen, ende ginck alsoo op het landt. Aldaer stiet dat groote schip aen eene rootse oft clippe, die welke verborgen was, Alsoo dattet van een ander ginck noch was den steen soo breet, dat dat schip niet ondergaē en mocht, doen haesteden sy hen metten anderen twee schepen daer by, ende brachten die lieden alle gesont daer van, doen quamē sy ten eersten op dat landt, ende saghen die inwoonders, doen die selue dat ongehoorde volck saegen, doen vloden sy met hoopen in die wildernissen, ghelijck al oft die honden eenen haese naciaechden.

Doen veruolchdense die onse, ende en vinghen maer een wijf. Ende doen sijse in die schepen brachtē, doen wulden sijse met goeder spijssen ende dranck, ende cleedense schoon (want dat selue volck, gaet al nact) ende lietense daer nae vry ende los loopen, doen liep dat wijf haestelinghe by haeren volcke, want sy wiste wel, waer dat sy henē geuloden waeren. Ende gaf hem te kennē, hoe dat die onsere soo vrygeuich ende liberael waeren, ende dat sy so wonderlijck gecleet waeren, doen liepen sy alle aen den oeuere, ende sy meynden, dat datvolck wt den hemel quam. Doen brachten sy sommich goudt met hem in onse schepen, ende gauent, om een stuck van eener eerden schotelen oft bekers. Als onser eener henlieden een spiegelken, belleken, oft neestel gauen soo gauē sy hen daer voere soo veel gouts

als hy begerde, oft soo vele als hys by hem hadde. Doen sy nv begosten vriendelijck met hem te handelen, ende dat die onsere die manieren des volcx leerden kennen, doē mercten sy deur teekenen ende wenken, dat dat volck eenen Coninck hadde. Ende doē die onsere wt den schepen ghinghen, doen wardden sy vanden Coninck ende van sijnen volcke eerlijck ontfanghen, ende deden hen eere ane soo sy best consten. Ende t'sauonts als die sonne onderghinck, doen gauen die onsere een teeken totten Aue maria, ende knielden neder, nae der Christenen gewoēheyt, dat dede dat volck ooc. Eñ als sy sagē dat die Christenen eenē cruyce reuerentie deden, so deden sy oock. Eñ wat voor volck ende waere in dat schip dat ghebroken was gevonden wart, dat voerden sy met haeren scheepkens so neerstelijckē eñ gewillichlijckē aen landt, dat gheen vriendt den anderen grootere vrientschap bewysen en mochte, haere scheepkens noemē sy Canoas, die maken sy van eenen holen boome dien maken sy hol met scharpen steenen, ende sijn lang ende enghe van een hout. Daer sijnder sommige die segghen, dat sy gesien hebben, datter tachentich roeyers in een scheepken geweest sijn. Sy en hebben gheen yser om te besigen, daerom verwonderen sy hen van die onse, hoe dat sy haere huysen ende ander dinghen tot den wercke nootsakelijck costen gemaeken. Maer dat is certeyn dat sijt alle met scharpe steenen snijden, die sijn wter maeten seer hart. Sy mercten oock aldaer, hoe dat niet verde vā die eylanden sommige volcken woondē, die menschen vleesch aeten, daeromme vloet dat volck soo snel, als sy die onsere siende werden, ende sy meynden dat het Canibali oft menschen eters waerē, alsoo heeten sy dat grouwelijck volck, dier seluer eylandē hadden sy te half wegen tegen middach laeten liggen, die quamen by tijden in dat vriē delijcke eylandt, ende iaechden hen nae, eñ vinghen sy, ghelijck die iager den wildt na stellet in die wildernissen. Ende als sy eenē ionghen vangen, soo lubben oft snijden sy hem wt (gelijck wy die capuynen oft seugen doen) die wy mesten ende vet maken willē. Maer wanneer sy eenen in redelijcken ouder vanghen, soo houwen sy hem in stuckē ende deylen hem, ende eten dat ingewandt, handē ende voeten al versch, dat ander souten sy ende hangent op gelijck wy die verkens hammen op hangē. Sy houdēt voor onrecht eñ schandelijck souden sy een wijf eten, maer als sy eene ionge vangen, so ver waeren sijse, om ionge daer aen te maeken, gelijck wy die hinnen doen, ganscn eñ schapen op voedē. Maer die geene die oudt sijn die houden sy tot haeren dienst ende om arbeyden. Als die ghene van onsen eylanden merken, dat die Cambali oft menschē eters comen, soo en hebbē sy anders gheen troost te verwachten beyde mans eñ vrouwē, dan dat sy vlieden soo raschelijck als sy moegē. Ende hoe wel dat sy scharpe rietē van pylen gebruyken, soo hebben sy noch dicwils geproeft, dat sy daer mede die Cambali niet verdrijuen en connen, want sy segghen, dat thiene Canibali haerer wel hondert, ter neder leggen, als sy tegen hen slaen souden.

Het en is noch niet condtbaer ghevorden, wat beyde volcken aenbidden, dan den hemel ende die sterrē. Maer dat wy van anderen eylanden niet voorder en hebben connen ghemercken dat heeft het ghebreck van vertaelders oft dolmetschen, ende die cortheyt ter tijt gemaect. Die vriēdelijcke lieden in onsere eylandē, die hebben eene wortele voor haere spijse die is geschapen ghelijck eene raepe, noch is soete, ghelijck eene soete castaengie, die noemen sy Ages, noch hebben sy noch eene wortele, die noemen sy Iuccam, daer af mackē sy broot. Maer die Ages, eten sy gesoden oft gebraden. Maer Iuccam snyden sy in stucken, eñ perssense wt, want sy is vol saps, daer nae backen sy coeken daer af. Ende het is een groot wonder, dat het sap van Iucca soo vergiftich ende venynich is, dat een yeghelijck die het drinct, van stonden ane sterven moet. Ende is dat broot wt die wortelen ghemaect, allen menschen nut eñ goet. Sy maeken oock broot van heyden coren, deses wasset vele ontrent Melaenen, ende ontrent Granaten in Hispanien, dit heyden coren waschet eener spannen lanck, alsoo dicke als haecdische, daeromme staen die corenen wonderlijck vander natueren ghe ordinert, ende is gheschapen ghelijck eene eerte. Ende alst noch niet rype en is, soo isset wit maer alst rype wort, so wordet swart. Maer alsment maelet, soo geuct een meel, dat is soo wit als die sneeuw. Sy noement Maiziū. Het gout is by hē in tamelijcker

acht,

Digitized by Google

acht want sy draghent in die ooren, ende in der neusen, dz is in dūne blexkens gemaect Maer doen die onsere verstonden van hen datter geene andere cooplieden by hen lieden quamen, ende dat sy van nyemandt anders en wisten te spreken, dan van heur selfs volck, doen vraechden sy hen, vā waer dat henlieden dat goudt quam, doen gauē sy soe veel te kennen, dat syt met arbeyt int sant soeken, dwelck den reghen vlottet vāt gheberchte, dat gieten sy dan in clootkens, eer dat sy pesen oft bleckē daer af maeken.

Doch niet in dat eylandt dat dese Coninc regeert gelijckmē daer nae wel beuonden heeft, want als sy van daer quamen. Soo vonden sy een water dat hadde veel goudts onder tsandt gemenet, dat sagen sy doē sy op dat landt om water eñ om visschē wt gegaen waeren. Die onsere seyden, sy en hebben gheen vieruoetich dier aldaer ghesien, dan drierley Conyen, ende veel slāgen. Maer sy sijn onschadelijck, wilde ganssen, torteldyuen, entuogels, die alle grooter waeren dan die onsere, ende soo wit als een swaen, met roode hoofden, dier vonden sy seer vele aldaer, papegaeyen oock, dier waeren sommighe gruen, sommighe geel, ende die sommighen hadden ghelijck die Indiaensche, roode ringen om die halssen, dier naemen sy veertich met hen, die waerē wttermaeten seer schoon van vederen. Sy hebben gescockierde vloghelen met gruenen ende met gelen vederen, sommige oock blauwe ende purpurueruwe, dz geeft eenen een lust om te sienē. Soo vele sy vanden papegayē geseet, deurluchtigste vorst, hoe wel dat des Coloni meyninghe van der grotte der speren, contrarie den ouders is. Soo bewysen noch die papegayen, dat dese eylanden wat ghemeynschap hebben met het lant van Indien, het sy vander natueren, oft van naerheyt wegen, principalijck so Aristoteles int eynde des boecks van hemel ende eerden, ooc Seneca, ende andere der weerelt beschriuers te kennen geuen, dat die ocuerē van Indien, niet verde van Hispania en ligghen, dit landt brengt ooc vā selfs Mastix oft Foelie, Aloes, Gosampium, ende dier diergelijckē dings veele. Sy vergaderen oock wolle vanden boomen, gelijck die Seres doen die onse hebbē oock van daer ghebrocht peper kornen, die is veel scherper dan der Indianisch, oock schorssen van boomē, die siē gelijck Caneel oft Zimmantren. Maer hy heeft eē scherpte int smaeken ende int riekē, oock Gengeber, die was den anderen van binnen ende van buyten seer ghelijck. Doen nv Colonus sulcke dingen in den onbekendē landen ghelijck in eener anderen weerelt gheuonden hadde, doen onderstont hy ontrent den lenten weder thuyswaert te vaeren, ende hy liet achtendertich van sijnen mannen by den Coninck, van welcken bouen geseet is, die souden die gheleghenheyt des landts ende der tijt acht nemen, tot dat hy wederom daer quame, die Coninck hiet Guaccanarillus, met den seluē maecte Colonus een verbont, om der sekerheyt wille, van die ghene, die hy by hem liet. Maer die Coninc ontfermde hē dier seere die in so vrēden landē verlaetē werdē, alsoo dat hy oock daer ouer weende, ende hy gheloefde hen alle goet eñ vrientschap te doene. Doē hijse nv alle deen nae dē anderen getroost hadde, doen hiet Colonus die seylen op spannen, ende op Hispanien weder te varē ende hy voerde thien mannen wt dat eylāt met hem, vanden seluē hoopte hy, alle spraken des eylants te leeren, eñ mz latijnsche letteren te mogen schrijuen, dat heeft oock die gewonheyt bewesen, want sy noemen dē hemel turey, een huys boa, goudt cauni, eenen goeden man, tayno, niet, maiaui, Dese ende andere woorden, spreken sy soo dapper, ghelijck wy latijn doen, daer hebt ghy nv tgene, dat my dochte merkelijck sijn vāder eerster schipuaert.

Maer die Coninck ende die Conniginne die alle neerstigheyt deden tot vermeerderinghe des geloofs hoepten dat die volcken wel totten rechten Christelijcken gheloouе souden moeghen ghebracht worden, doen sy die tydinghe van Colono hoorden, daer deur werdden sy bewecht ende ontfinghen hem met grooten eeren, doen hy quā, ghelijck hy dan weerdich was. Ende sy hieten hem by hen nedersitten, dwelck die grootste eere in Hispanien is, ende sy gheboden, datmen hem voordaene, eenen regeerder der zee noemē soude, dien noēmt men in Hispania, Admirantus. Colonus, sijnen broeder oock Bartholomeum Colonū, diewelcke ooc des handels ter zee cundich was. Den seluen setteden sy tot eenē regeerder oft stadthouder des voergenoēde eylants

eylants Hiſpaniole, die ſelue offitie noemē ſy Andelatatum. Andelatatum eñ almirā tem, ook die naemen der ſchepen, ende andere dier gelijcken dingen, die wil ick onder wylen als willens, met gemeynen naemen noemen, op dat ick des te badt verſtaen ſoude.

Nv willen wy weder tot der ſacke, daer is goede hope ghelijck ook Colonus met den eerſten ghecloeft heeft, dat wt dien eylā den grooten nut ende profijt comen ſoude, van dien dinghen die die menſchen begeerē de ſijn. Wt welcke beyde oorſackē ſijn, die Edele Coninck eñ Coninginne beweecht worden, ende doen nv voor die tweede reyſe, ſeuenthien ſchepen bereyden, drie laſt ſchepen met caſtelen twelf Caraueln ſonder caſtelen, ende noch twee van de ſelue ſorte. Maer wat grooter, die welcke ook bequaem ſijn tot caſtelen, van wegen der grooter maſtboomen die daer inne ſijn, dē handel om die ſchepen te bereyden, hebben ſy beuolen Johanni Fonſeca eenen edelman, die was deken tot Hiſpali, ende heeft van dien dingen ſeer groot verſtandt ende wyſheyt die ſelue moeſte ook ontrēt tweelf hondert gheruſte voetknechten beſtellen, onder. Die ſelue moeſtē alderley handtwerkers verſoldet worden, daer onder moeſtmen ook ſommighe ruyteren te peerde oor dineren, hy beſtelde ook merrien, ſchapen ende runders, die aldaer alle iongen maeken ſouden, daer toe ook moes, corē, terwe gerſten, ende dier gelijcken, niet allenlijck voor ſpijſe, maer ook om te ſaeyen.

Sy brochten daer ook wijnrancken, eñ planten van andere boomen, die in die ſelue landen niet en waſſen. Want ſy en vonden geenen boom in dat eylandt dien ſy kēden, ſonder alleenlijck pijnboomen ende palmen, die waeren wtermaeten groot ende hooge, wonderlijcken recht ende ſlecht, dat maect die groote vruchtbaerheyt des bodems, ſo brenget ook anders menigherley vrucht. Sy en meynen ook niet datter een vruchtbarigher landt onder den hemel is, hy beuelt ook eenen ygelijcken handtwercker, dat hy alle ſijne werck inſtrumenten heb, alle tgene dat van noode ſoude mogen ſijn, een ſtadt te bouwen aen een wilde plaetſe, daer toe hebben hen alreede vele vanden hoofgheſinne al willens begeuen, eñ ook wt vermaenē des ſchips regeerders

Alſoo voeren ſy daer hen opden vijuentwintichſtē Septēbris, int iaer Chriſti duyſent vierhondert viere ende tnegentich van Gades wte, nae den geluckighen eylanden toe, ende quamen daer hen int beghintſel des Wynmaendts. Dat leſte vanden geluckighen eylanden heet Ferrea, daer in en is gantſelijck gheen dinck water, dan dat op eene plaetſe vanden dauw van eenē boom druppet, dat valt in een grachtken, dwelck daer toe ghemaect is.

Van dit eylandt ſeyldē ſy op die hooge zee, op dē derthiendē dach des Wynmaēts, dit is kundich ende cort nae dien dz hy wech gheuaeren was. Ende wat daer voorder ghebueren ſal, ſal ick v namaels ook laeten weten. Vaert wel. Gegeuē van den Hiſpaniſchē haue den vijfſtē dach des Wintermaendts Anno M. CCCC. XCIJJ.

Dat ander boeck vanden

eerſten thien boeken vander zee handelinghe, tot den Cardinael Aſcanio Sphortia beſchreuen, deur Petrum Martirem den Millannois van Angleria.

DEurluchtige vorſt, ghy begeert wederō te weten watter in Hiſpania ommegaet, eñ wat voor nieuwe tijdinge aldaer ſijn, vāder nieuwerweerelt, eñghy laet my ook weten, hoe wel dattet v aenghenaem is, gheweeſt dat ick van der eerſter ſchipuaert aen v gheſchreuen hadde. Soo meret nv wat hier nae hem verloopē, heeft. Daer is eene vermaerde ſtadt in Hiſpania gheleghen Methimna Campi geheeten, ter plaetſen dat oudt Caſtillien heetet ende leet ontrent veertich mijlen van Gades, aldaer was het hof, op dē vierentwintichſten dach van Meerte. Anno duyſent CCCC. xciij. doen quā den Coninck eñ der Coninghinnen boetſchap, hoe dattet xij. ſchepē aengecomē was tot Gades. Eñ die patroon vandē ſchepen en wilde den Coninck op ditmael nz meer laetē weten, want die gubernatoer der zee met v. ſchepē, eñ xc. mannē in Hiſpaniola gebleuē was omme kenniſſe daer in te makē. Aen den iij. dach des Apriels, quam die patroon vandē ſchepē ſelue, die was des Conincks eerſtgeborē ſoens voeſter broeder, dē ſelue hadde die gubernatoer der zee geſondē. Eñ wat ick van den ſeluen eñ van anderē geloofweerdigen lie-

lieden beuraecht hebbe ende vernemē hebbe connen, dat wil ick nv vertellen op dat ghy verſtaen moecht, wat ſy my geſeet hebben. Als ſy nv opten derthienden dach des wijnmandts van dat leſte vanden gheluckighen eylanden Ferrea ghenoempt ewech toghen. Daer voeren ſy eenentwintich daeghen lanck eer ſy aen een eylandt quamē, ende hielden hen meer op die ſlincke handt want in der eerſter vaert, den noordenwint nae. Ende ſy wenden die ſpitſen oft voerſte der ſchepen met voerſetten wille. Alſo quamen ſy tot den eylandt der Canibaelen oft menſchen eters, die welcke te voeren niet meer dan van hooren ſegghen bekent en waeren. Daer vonden ſy ten eerſten dat eylant ſoo vol boomen, datmen niet eender ellen breet effen eertrijck en mocht vinden, die wyle dat ſy op eenen ſondach daer hen quamen. So noempden ſy dat eylant Dominicam. Aldaer en bleuen ſy niet lange, Want ſy meyndē dat dat eylandt woeſt eñ ledich gheweeſt hadde, ende ſy toghen van daer. Sy meynden dat ſy in die eenentwintich dagen geuaren ſijn achte hondert ende twintich leuken, ſoo geluckelijck iaechde haer die noordēwindt. Ende ſy quamen corts tot anderen eylanden daer vonden ſy boomen, die hadden welriekende ſchorſen, boom, wortelen ende bladeren. Sy ſeggen voc, ſy en hebbē noch vee noch liedē aldaer geſiē, dā ongelooffelijcke groote haecktiſſen, die daer inne gingen om dat eylandt te beſichtigen, die noempdent Galanam. Vā der hauenen deſes eylandts togen ſy wech doen ſy eenen hoogen berch van verde ghe ſien hadde, van den ſeluen berch ſaghen ſy ouer dertich mijlen een breet water vlieten dat was dat eerſte bewoende aertrijck, dat ſy nae den geluckigen eylanden geuonden hebben, ende ſy verſtondē deur die gewoonten ende vanden dolmetſchen oft vertaelders, die ſy met hen wt Hiſpaniola in der eerſten vaert gebracht haddē, dz die wueſte ende grouwelijcke Canibali aldaer woondē. Als ſy dat eylant beſaegen, daer vondē ſy veel dorpen, daer een yegelijck niet ouer twintich oft dertich huyſen hadde, die hebben ſtraeten, daer ſijn die huttekens ronts omme gebout, die wyle wy hier ſonder datte, van haeren huyſen ſegghen, ſoo achte ic dattet niet onredelijck en is, dat ick te kennen gheue, watick daer af ghehoort hebbe hoe ſy ſijn. Men ſeet ſy ſijn alle van houte, ende int ronde gebout van wtermaeten hoogen eykenboomen, die ſijn in der aerden geſteken, ende omvangen van buyten dat huys. Daer na ſettē ſy van binnen corte balken daer onder, die houwent dattet niet om en valt. In der hoochde ſijn die ſoppen te ſamen gheuoecht, ghelijc eene velt tente alſoo ſijn alle haere huyſen bouen ſcherp geſpitſt. Daer nae decken ſijſe met tſamen gheulochten palmen boomen bladeren, ende diergelijckē, daer mede ſijn ſy ſeker voor den regen.

Van binnen ſpannen ſy ſeelen vanden eenen cleynen balck tottenanderen, die ſijn van boomwollen oft Catoen, oft van bieſen geulochten, daer op leggen ſy Catoene matraſſen, daer op liggen ſy in hangenden bedden. Sy hebben eenen hoof, die gaet ronts omme alle die huyſen aldaer comē ſy te ſamen om te ſpelen, die huyſen nemē ſy boos Sy vonden oock aldaer twee afgodekens daer hingen aen elck eene ſlaghe, doē meynden die onſere, dat het haere goden waerē. Maer daer nae beuonden ſy, dat ſy voor een chieragie aldaer geſtelt waeren. Want ghelijck bouen geſeet is, ſoo iſt te dencken, dat ſy niet dan den hemel aen en bidden, hoe wel dat ſy ſommighe geſpuys gelijckeniſſen van Catoē maekē, die ſy des nachts ſien (ſoo ſy ſegghen) Maer op dat wy weder totten handel comen, doen ſy die onſere ſagen comen, doen verlieten beyde mannen eñ vrouwen haere huyſen, eñ vloden daer van, doen vloden ſy tot den onſen, kinderen ende vrouwen, die ſy gherooft hadden, om henlieden te eten, oft tot dienſtbaerheyt te behouden, ouer die dertich perſoonen, doen die onſere in haere huyſen quamen, daer vonden ſy veel huyſraets ende vaten daer in, dwelck den onſen niet ſeer onghelijck en was. Ende ſy vonden in den cokenen, neuen den papegayen eñ ganſen, oock gebraden menſcē vleechs, ende daer ſtacks noch ſommige aen ſpeten datmen eerſt wilde braden, doen ſy alſoo die hoecrkens in die huyſen deurſochten. Doen vonden ſy veels menſchen armſchenen ende ſchenen van menſchen, die verwaren ſy, om pylen daer af te maken, want ſy en hebben gants gheen yſer, die andere beemen worpen ſy wech als ſy dat vleeſch daer af gegeten hebben. Sy vonden oock eens menſchē hooft

op

op eenen pael steken, die was noch bloedich. Sy vonden ock noch seuen andere wateren, sonder dat groote, dat selue achten sy grooter dan Betis tot Corduba, oft onser Ticinus te sijne, die vlieten met schoonen stroomē deur dat eylandt. Dit eylandt hebben die onsere Guadalupeam genoēpt nae der gelijckenis des berchs Guadalupi, Aldaermen onser vrouwen beelt eeret. Die inwooners noement Carucueriam, ende het is die vernaempste woninghe der Canibalen. Sy brachten ock wt dat eylandt seuen papegayen, die waeren grooter dan onse Fasaenen, ende en waeren gants niet vandē coleure van anderē papegaeyen, eñ sy waeren achter ende voere gheheel root vanden langhen vederen oft pluymen hinghen hen vlechten af ghelijckmen somtijts aen den capuynen siet. Die vederen aen die vlogelen sijn gespickelt, want sommighe sijn geel, sommighe root, sommighe blauw onder malcanderen gemengt. Het sijn wel soo veel papegaeyen in die eylanden, ghelijck by ons spreeuwen sijn. Ende ghelijcmen by ons sommighe vogelen voor eenen lust op hout also houdē sy ooc papegayen, hoe wel datter alle bosschagiē vol sijn, noch eten sijse int leste.

Die vrouwen die tot ons gheuloden waeren (gelijc bouen geseet is) die begaefde die gubernatoer, ende hiet haer dat sy die Canibaelen by hem brenghen soude want sy wisten wel waer hen dat sy geuloden waeren.

Doen ginghen sy hen, ende bleuen dien nacht by den mannen, die brachten sy smorgens met hoopen by den onseren, die hadden sy met haeren schencken verlackert, doen sy nv by den onseren quamen, daer begonsten sy selue onder malcanderen een rumoer, ende saegen malcanderen ane, ende vloden weder met eenen hoope in die wilderniſſe. Doen vergaderden hen die onsere te saemen die in dat eylandt waeren (sonder die Canibalen) ende braeken hem haere scheepkens, ende wy voeren also den derthienden dach des wintermaents van dat eylandt Guadalupea ewech, die gubernatoer liet ock dagelijx veel eylanden achter hem ligghen, om dat hy sulcken begrerte ende lust hadde te siene, die gene die hy hadde int voorgaende iaer in dat eylant Hispaniola laten blyuen, doen saeghen sy een groot eylandt teghen middernacht liggen, Die noempden die ghene, die wy van den Canibaelen verlost hadden, ende die van ouer een jaer wt Hispaniola in Portugael geuaren waren Madanino. Ende aldaer woonden alleenlijck vrouwen. Die onsere hadden in der eersten reysen van dat eylandt ghehoort. Aldaer voeren die Canibali tot eenen ghesetten tijde (ghelijcmen seet) dat eertijts die Traces tot den Amazonibus oft onborstige wyfs gheuaren sijn. Soo schicken hen dan ock die vrouwen haeren kinderen toe, nae dien dat sy vandē melck ghespeēt sijn, ende sy behouden die meijskens by hem. Men seet dat die selue vrouwen, groote holen onder der aerden hebben, daer vlieden sy henen, als eenē tot heurlieden comen wilt buyten den voorsz tijt. Ende als ymant met gewelt tot hen inne comen wilt, soo weeren sy hen met pylen, die connen sy seer recht eñ scker schietē. In dat eylandt en consten wy niet comen, soo sterckelijck waeyde den Noordwint wt dat eylandt, ende die onseren voeren nae Oostnoordtoost. Als sy nv van dat eylant Madanina ontrent veertich mijlen comen waeren. Doen saegen sy een ander eylandt die soudt van alle dingen seer rijck sijn ghelijck die gene seyden, die sy met hen voerdē. Ende die wyst sy met hooge bergen omuangen was. Soo noempden syt den geseghen den berch, onder anderen hebben sy van dē genen die sy met hen voerden, so met teckenen soo met worden verstaē, dat die Canibalen somtijden op der menschē iacht, ouer die duysent mijlen wechs van haeren lande oft woninghe trecken. Des anderē daechs saeghen wy een ander eylant, ende die wijst het rondt gelijck eenen cloot was soo noēp den sijt die Ronde Maria.

Des anderen daechs voeren sy voor by een ander eylandt, op dat sy hen niet en verachterden noch versuymden die noempde hy Martijn.

Opten derden dach noch een ander, die was cruysswys lanck ende breet van opgāck tegen nederganck, ontrent hondert ende vijftich mijlen, soo sy nae den gesichte reckenen mochten, Dese eylanden souden alle seer rijck sijn, het leste hebbē sy die Heylige oude maecht genaempt, van dat selue ontrent veertich mijlen, daer leet een eylandt, dat is grooter dan die andere alle, dat noe

men

Digitized by Google

men die inwooners Ay Ay, maer sy noēdēt ten heyligē cruys. Aldaer hiet die gubernatoer anckerē wt worpen, op datmē aldaer water vaten mocht. Eñ hy hiet wt synē schepe xxx. mannen op dat lant gaen, om dz selue te besichtigen. Daer vonden sy vier honden aen dē ouer gaen, het ontmoeten hen ooc ionge knechtkēs cñ vrouwen, cñ doē sy die onse saghen. Doen hieuen sy haer armē op gelijck die gheen hulpe eñ bystant en begeerden, hopende, die onsere mochten sijn wie sy wildē, so en mochtet hen niet qualijcker by dē onsen gaē. Doē vlodē die Canibali ooc in die wildernisse, gelijc sy te Guadalupea gedaē haddē. Aldaer bleuē sy nj. dagē, die verwachtedē die onse ooc heymelijc.

Eñ op dē nj. dach sagē die onse vā haerder wachten een scheepkē comē, daerin voeren acht mannen cñ acht vrouwen. Doen gaf die gubernatoer een teeckē, cñ die onse vielē dz scheepken aen. Maer doen die onse hen nakende warē. Doē schoten sy grouwelijc op ons toe, beyde mans eñ vrouwen, also dz eer die onse hen mz harē schildē consten verwarē, eē wijf, der onserē eenē ō sijn leuē bracht, eñ noch eē ander seer swaerlijc gewont, als vā dzselue wijf. Doē merctē die onse dz die pijlē vergift warē, want sy warē aendē punt besnedē, also dat dz vergift oft venijn nz daer af en mocht. Die onse mercten oock, datter een wijf onder hen was, die welcke sy alle ghehoorsaem waren, die hadde eenen sone by haer, die was wter maten vreesselijck ende grouwelijck aen te siene. Doen sach den onseren voor goet aen, dat sy teghen hen slaen wilden, op dat sy niet van verre meer schaden en ghecregen. Ende sy begonsten met gewelt op hē te roeyen eñ sy raccten der vyants schip mz eenen alsulckē stoot, dat sy gheheelijc om keerden. Maer doēt alreede onder gegaē was. Doē en schotē sy nz te min op ons, beyde mās eñ vrouwē, also int water swēmende. Doē quamen sy op eenē steen, eñ als sy hen vā daer dapperlijc weirdē. Doen werden sy ten lestē geuangen, eener bleef doot, eñ der Conninginnen soon tweemael doorsteken.

Maer alsmēse in des gubernatoers schip bracht, doen en werdē sy des niet te tāmere, noch vriendelijcker siende dan gelijcmē eenen grimmigē leuwe in eē cot sluytet en is geen man so coene, als sy aensiet, den welcken sijn herte niet en beeft van hen. Alsulcken helschen duyuelschē aengesicht is hen lieden aengeboren van naturē. Dat neme ic by my seluē af, cñ aen den anderen, die sy somtijts tot Methimna gesiē hebbē. Maer op dz ic weder op mijn voornemē come, die onsere togē altijts voorts, eñ doen sy nv ontrent C. ende l. mylen geuaren waren, ten eersten teghen Zuytwest.

Daer na tegē dwesten, cñ ten lesten tegē Noort, daer quamē sy in een wijde zee, daer inne lagen ontallijcke veel eylandē, wōderlijc onder malcanderen gestroyt. Dier warender sommighe seer groen van loof ende gras, eñ wter matē lustich. Die andere dorre ende onuruchtbaer eñ vol steenachtiger eñ onnutte bergen, gelijck sy hen int voorby varen lieten sien. In die sommighe waren die steenē die op menigerhande coleur gheuerwet, root, wit, ende gheel, daerom meynden die sommige, dat het niet en was sonder berchwerck oft costelijcke ghesteenten aldaer.

Maer die tēpeeste der zee hinderde hen dz sy aldaer nz aenuarē en consti. Sy vreesden hen ooc, dat die groote schepen onuerhoets niet aen en sticten. Daerō onderlietē sy op dit mael die eylandē te besichtigē. Sy en consentse ooc niet ghetellen, om der verwerringe wille daeromme voeren sy haers weechs voort. Noch om voeren sy die eylāden vi, eñ xl. met cleynen schepen, die gheen diep water en behoefden, maer die groote schepen voerē met grooter sorgen. Die verwerringe der eylanden die noēden sy Archipelagus. Als sy van daer togē doen quamē sy te halue wege, tot een eylant Burichena dat noemde hy S. Johans eylandt, van daer warender veel geboren, die wy vanden Cambalen verlost hadden, die seyden oock, hoe dattet soo een rijck volck ende wel gheboudt eylandt was, het hadde soo veel goede hauenen eñ bosschagien die selue inwooners hadden eenen ewighen haet ende twist tegen die Canibalen.

Sy en hebben geen schepen, daer mede sy toe dē Canibalen reysen mochte. Maer als die Canibalen comen ende willen haer ouerualle, ingenalle dat sy dan den strijdt ghewinnen, ende dat sy sommighe Canibalen vanghen, soo meten sy hen met der selue maten. Sy houwen haer in stucken eñ bradense ende etense, ooc in presentie vanden anderen. Dit verstonden sy alle

door die dolmetschen, die daer ghewoont hadden, inder eerster vaert.

Maer op dat sy hen niet en verhinderdē, so lieten sy dat eylant onbesichticht. Noch togen haerder sommige aent eynde teghen nederganck daer in, alleenlijc ō water daer te vaten. Aldaer vondē sy een schoō groot huys, daer rontsomme stōdē xij. andere xij. huyskens die stonden ledich, maer dat en is niet kennelijck, oft sy die huyskens verlaten hadden, wt vreesen der Canibalen, oft dat sy by tyden om dier hitten willen in den somer op die berghen toghen, ende inden winter weder af opt platte landt quamen. Dat gheheele eylandt en heeft maer eenen Coninck, dien sijn sy wter maten ghoorsaem. Dit eylandt is aender middaghelijcker syden bouen tweehondert mylen lanck, daer aen sijn sy hennen geuaren.

By der nacht sprongen twee vrouwen ende een iongheling in die zee, die wy vanden Canibalen verlost hadden, ende quamen met swemmen weder thuyswaert. Met den anderen comen sy in corten daghen in Hispamolam, aldaer sy ouer langhe hennen hadden begheert te comen, dat leyt vanden eersten eylant der Canibalen ontrent vijfhondert leuken. Maer sy en quamen met gheen groot gheluck daer hennen, want sy vonden dat alle hare ghesellen die sy daer ghelaten hadden, alle herwocht ende omgecomen waren.

Int ingaen des landts Hispaniole, daer leyt een landekē dat noemē die inwooners Xamana. Van daer was die gubernatoer (inder eerster reysen in Hispaniam te varen met den x. mannen die hy met hem nā) wtgeuaren, vanden seluen mannen, warēder noch drie ouer gebleuen die andere waren alle gestoruen van veranderinghe wegen des lochts, der spijsen ende lantschap. Maer so haest als hy tot Sātheremus aēder syden Xamane aen quam, doen liet hy eenen vanden drien wte, die anderen twee sprongen in die zee heymelijc inder nacht, ende quamen met swemmē daer van. Dat en verdroot dē gubernatoer niet seer, want hy dachte, dat hy dolmetschen ghenoech hebben soude. Maer hy en wiste niet, dat die achtendertich mannen, so iammerlijck om ghecomen waren, die hy des noorgaenden iaers in dat eylant ghelaten hadde.

Maer als dye onseren wat naerder daer toe gheuaren waren, doen saghen sy een scheepken van daer comen, dat was lanck, ende hadde veel roeyers, daer inne voer des Coninex Guaccanarilli broeder, met den welcken die gubernatoer des verganghenen iaers een vriendelijck verbont ende eenicheyt ghemaect hadde. Den seluen hadde ock die Coninck die onseren ghetrouwelijck beuolen dye hy daer liet. Maer des Coninex broeder quam alleenlijck met eenen knecht tot den gubertoer, ende bracht hem twee gulden beelden, die schencte hy hem van sijns broeders wegen ende handelde met hem, vander onseren doot, gelijck daer na condelijck wert. Maer die wijle dat die gubernatoer gheene dolmetschen en hadde, soo en verstont hy hem niet ghenoechsamelijck. Maer doen hy tot den houten Casteele ende huttekēs quam, dat hem die onsere ghemaect hadden, ende met eenen dam omgheuen. Daer wast al tsamen stil, ende het lach al in der aschen, dat selue verdroot den gubernatoer, ende anderen dapperen lieden.

Maer sy meynden, dat haerder noch sommighe leefden, daer om schoten sy alle haere bussen ende staelen boghen af, op dat ofter noch sommighe verborghen lagē, dat sy aen dat gheluyt ende gherecht mercken souden, dat die onsere aencomen waren, maer het was te vergheefs, want daer en leefder gheen meer.

Daer na schicte die gubernatoer boden tot den Coninck Guaccanarillum. Vandē seluen verstonden sy, dat noch sommighe Coningen dieper in dat eylant waren. vā dien haddē hen ij. toe gerust met veel volcx op hare maniere, ende sy waren teghen dat vreemde volck ghetoghen, eñ hadden haer alle omghebracht. Daer na ock alle hare huys ende hof, midtsgaders alle hare hauen verbrant, hy ock die Coninck was door eenen arm gheschoten ghewordē, als hy den onseren te hulpe comē wilde. Daerom thoonde hy hem eenen arme met een wintsel bewonden, ende seyde dat hy daeromme by den gubernatoer niet ghecomen en ware, hoe seere dat hijt inden wille hadde ghehadt. Sy beuonden ock dat veel Coninghen aldaer waren, ende dat deene stercker was dan die ander. Maer die inwooners des lants Hispaniole achte ick voor salich, waert dat sy ock alleenlijck

lijck den gheloouе aen nemen, want sy leuen al naeckt, sonder mate ende ghewicht. So en is oock dat verghiftet ghelt by hen in gheender achte, daerom hebben sy die gulden tijt, want sy en hebben gheen wedt, ghenen ongherechter richter, noch oock gheen gheschrift, want sy sijn te vreden, met het ghene dat hen die natuere gheeft, ende en hebben gheene sorghe, voor den dach van morghen. Nochtans sijn sy oock om die macht ende ouerheit seer eergierich, daerom strijden sy oock teghen malcanderen. Dat laster achte ick oock, dattet gheweest is in dat gulden ouderdom, want ick en gheloouе niet dattet in dien tijt sonder oorloghen toe ghegaē is. Maer op dat wy weder tot onsen voornemen comen. Des anderen daechs schickte die gubernatoer, Melchioren eenen borger van Hispali tot den Coninck. Doen die selue hen den arm ontbant, doē en vant hy geen wonde, maer hy vant hem noch in een bedde ligghen, al oft hy cranck ware.

Aen des Coninck camere waren seuen bedden, die waren voor synē concubynen, daerom ghedachten sy dat dye onsere van hen om ghecomen waren. Nochtans en nā hy hem der saken niet aen, ende handelde met Guaccanarillo, dat hy des anderen daechs tot den gubernatoer quame tot den schepen. Eñ doen hy quam ende dat hy die onsere ghegroet hadde, ende doen die sommighe den ouersten wat gouts gheschenct hadden, doen keerde hy hem tot den vrouwen, die vanden Canibalen verlost waren eñ. hy worp sijn oogen op eene, die noemdē die onse Catharinam met der seluē spraeck hy vriendelijc. Eñ nam also vriendelijc eñ geschickelijc oorlof vandē gubernatoer, na dien hy hē seer verwondert hadde vanden peerden eñ andere dinghen die hy by ons sach, eñ tooch daer henen. Doen riedē sommige den gubernatoer, dat hy den Guaccanarillum geuangen houden soude, op dat hy gestraft worde, waert dat die onserē van hē om gecomen waren. Maer die gubernatoer meynde, dattet op datmael gheen tijt en was, datmen die inwooners ongherust maecte, daerom liet hijse vā hem trecken.

Des anderen daechs quam des Coninck broeder in die schepen, eñ verleyde die vrouwen van hen selfs, oft vā sijns broeders wegen want by stille nacht onderstont Catharina een ghewaecht stuck, ghelijc voortijts Chiœlia eē Roōsche iōcvrouwe onderstaē hadde, die selue brack wter gheuanckenis, ende ontuloot met den anderen ionckvrouwen, wt der subiectien Porsene, eñ sy swom ouer die Tyber, maer dz dede sy met eenen peerde. Maer dese Catharina begaf haer in die rasende zee, ende sy swom met haren eygenen armen, met seuen andere vrouwē ontrent drie mylen totten lande toe, want so verre stonden die schepen vanden lande. Den seluen iaechden die onse na met lichte cleyne scheepkens, ende sy voeren na der manen schijn na den oeuer toe. Daer nae hen vrouwen regeerden, ende sy vinghen haerder drie. Maer Catharina midtsgaders vier andere vrouwen, quamen tot den Coninck Guaccanarillo.

Maer doent dach was, doen sant die gubernatoer syne boden, eñ vernam dz die Coninck Guaccanarillus, met alle syne haue, eñ met den vrouwen gheuloden was. Doen meerderde den onseren die suspitie, dat die onsere van hem omgecomē waren. Den seluen iaechde Melchiorus na met iij. C. gheruster mannen. Eñ sy quamen aen sommige enge plaetsen daer ontrent waren vyue berchskens. Doen meynde hy dattet ware ergens eēs waters wiganck aldaer. Eñ hy vant ooc een seer bequame hauene aldaer. die noēden sy die Coninclijcke hauene, die heeft eenē crōmē inganc, want als die schepen daer in varē, so wijckē sy ter rechter oft ter slincker hant. Eñ men en can niet gheweten, oft sy daer inne sijn oft niet, ten sy dat sy weder comen aen den wiganck, hoewel dat drie last schepen teenenmale daer inne varen mogen, op beyde syden breken die bergen den wint, als sy comen.

Int midden daer inne is eenē boschachtighen oeuere, die is vol papegayen ende andere voghelen, die nesteln daer inne, eñ singē wter matē lieffelijc. Sy beuondē ooc dat twee groote waterē in die houene vloten. Ende doen sy tusschen den twee wateren dat lant bespieden eñ besichtichdē. Doē sagen sy van verre een hooghe huys, doen meynden sy dz Guaccanarillus aldaer verborgen lach. eñ daerom togen sy daer henē. Maer doē sy daer aen nakēde warē, doen ontmoete hem een man met verrompelder sterren oft voorhooft, eñ met op gheiogene oogebrauwen, die hadde C. mannen by hē.

die hadden alle bogen ende pijlen, spiessen, ende scherpe staken, ende sy saghen die onseren seer grimmelijck aen, ende liepen teghen ons, ende sy riepen, dat sy Tayni waren, ende gheen Canibalen.

Ende doen hem die onse een teeckē des vredes gauen, doen lieten sy alle grimmicheyt eñ wapenen af, ende die onsere gauen hen elck een hauicx belleken, ende sy maectē met den onseren eenen vasten bont eñ vriēschap. Alsoo dat sy hen ghelijck van der hoochde, tot beneden in onse schepen gauē. Aldaer schencten sy den onseren veel van haren dinghen. Dat huys dat sy vonden, dat was ront, eñ het was wel dertich schreden aen alle die vier hoecken lanck. Daer rontsomme hingen noch wel dertich huyskens aen, die waren met seer wonderlijcker arbeyt van rieten te samen gheulochten. Ende doen men haer beuraechde, ten besten dat die onse consten, van den Guaccanarillo. Doen antwoordē sy, dat aldaer die heerschappije Guaccanarilli niet en was, sonder deses die aldaer tegēwoordich was. Doen mercten die onseren, dat Guaccanarillus opt gheberchte gheuloden was van der zee, doen maecten sy een broederlijc verbont met den Cacico oft Coninck. Ende toghen weder by den gubernatoer, ende gauē hē te kennē wat sy gesien hadden. Daer en tusschen schicte die gubernatoer noch meer lieden met den eersten wt om dat eylant te besichtigen, onder den seluen waren twee mannelijcke ionghe gesellen Hoieda, ende Gorualanus. Dier eener vernam, dat vier wateren op der eender syden, ende der anderen drie, op den anderen syden vandē bergen beneden vlotē, aldaer was in alle sant gout. Dat ghecregen die inwooners inder onseren presentien op dese maniere, haer eener stiet eenē arm läck int sandt inne, eñ tooch die hāt vol sants daer wt, eñ sy lasen dat gout met der rechter hant daer wt, sonder andere conste, eñ sy gauen den onseren die gout corenkens, dier hebben sy veel ghesien die inder groote van eender ertē warē.

Ic hebbe ooc selue een gesien, dat quam wt den water alsoot was, dat woech negen onceu gouts, dat hadde Hoieda selue geuōden. Met deser teeckenen eñ proeuen waren sy vernuecht, ende gauen sulcx den gubernatoer te kennē, want die gubernatoer hadde beuolē (gelijc my geseyt is) dat sy nz anders acht nemē dan die bewijsinge daer gout ware. Daer op hadde hy een swaer pene gestelt, het ginck ooc den roep, dat daer een Coninck op die berghen was waer af dat dat water af liep, dien noemden sy Cacicum Caunaboam, dat is soo veel als een heere des guldē huys, want sy hieten Boā een huys, Cauni gout, Cacicum, eenen heere, ghelijct voorgeseyt is.

Men en vint ooc nergens beter noch wel smakender ooc minstschadelijcker visschē dan aldaer. So is ooc dz water veel gesonder, dan wt anderen waterē. Melchiorius heeft my ooc selue gheseyt, dat den dach eñ den nacht gelijcke lanck sijn in die Christmaent. Dat selue en lydet der verstant der speren niet, hoe wel in dese maende sommige vogelē nesten. Die andere haddē iongen in hare nestē, so wast ooc tamelijc werm, hy heeft my ooc te kennē ghegeuē, hoe dat den wagen hē onder dē middernachtelijckē Polo bedect byden Canibalen. Eñ doen ic hē neerstelijc beuraechde vander hoochde des Poli daer en is noch geener van daer gecomen, die meer van dien dingen te gelooueu is. Maer waert sake dat hy inder Astronomye geleert hadde geweest, so hadde hy geseyt, den dach waer der nacht schier gelijck geweest, want in aller aerden is die nacht dē dach nergens ghelijc ontrēt den somerhouwen. So en hebbē sy den Equinoctiael noyt aengeroert, wāt sy altijt geuarē na dē middernachtelijcken Polo, die heeft altijt een hoochde vanden Horizont gehadt.

Die ander en sijn noch der geschrift noch in anderē dingē gheleert, daerō wil alsulcx aen nemē wat ic daer af vernomen hebbe, watter nv voortaē meer verloopen sal, dat wil ic v ooc neerstelijck toe scrijuē, want die gubernatoer der zee, is mijn goede vriēt, eñ hy heeft my gelooft, hy sal my neerstelijc te weten doē alle tgene dz daer na gebuerē sal hy heeft ooc een hooge plaetse noch aen eē hauene gecosen, ō een stadt aldaer te bouwen. Aldaer heeft hy in cortē dagen, na diē den tijt heeft mogē lydē huysen eñ eē kercxken opgericht; daer in heeftmen op alder heyligen drie Coningē dach, die heylige diē sten volbracht, op onse maniere, maer in eē ander werelt, daer toe hebben die xxx. priesterē gedient. Doē nv die tijt quā die hy gelooft hadde weder tot dē Coninc eñ der Coninginnē te comē, eñ het liet hē daer by een

goet

goet ſcheepuaringe weder ſien. Doē en wilde die gubernatoer niet langer vertoeuen, ſonder hy ruſtede die xij. Carauelē daer af bouē geſeyt is, mz allē nootſakelijcke dingē (niet weynich bedroeft ſijnde) vander verderffeniſſe der onſerē, want ō haers doots willen is ons noch veel verborgē, dz wy hadden mogē weten van die gelegentheyt der lantſchappē. Maer ghy moecht wel vernemen vandē Apotekeren, als ghijſe daer toe roept wat aerts deſe landen ſijn, eñ wat ſy dragen, eñ dat vandē Corenen dier gecomē ſijn. Vandē ſchellen oft ſchorſen eñ marck der Caneelboomē (daer voor wijſſe achten) want alſmēſe aendē mont heeft, ſo ſijn ſy ſeer ſcherp eñ hittich, te weten alſmenſe lāg indē mont laet, ſo ſteken ſy van ſcherpten. Maer alſmen een weynich water drinct, ſo vergaet alle hitte aender tongen.

Die bode brengt v ooc ſommige witte eñ ſwerte Corenē vander vrucht daer ſy broot af backen, hy brengt v ooc een ſtuck Aloes hout, ſo ſijt noemen. Eñ als ghy dat ſelue ſult laten ſnijdē, ſo geeftet wtermatē eenen ſeer goedē rueck. Vaert wel, vandē Hiſpaniſchen houe des xxix. daechs des Meys, int Jaer Criſti M.CCCC. ende xcviij.

Dat iij. boeck vanden eerſten x. boecken vandē zeehandelingē, tot dē Cardinael Lodowicum vā Arragon geſcreuen doōr Petrum Martyrem dē Millannois van Angleria.

Begeert ghy wederom, dat ic ongheſchicte Phaeton der ſonnē waghen voere. Dat is effen ſo veel, al oft eener wt eener herdē keyen water begeerde, eñ dat ic beſchrijue die onbekēde werelt tot hier toe, doōr beuel eñ hulpe des Chriſtelijcken Coninck Ferdinādi eñ Elizabeth nv leſtmael inden noderganck beuonden. Daer toe ſoo wijſde ghy my ws ooms Coninck Frederick brief vanden dingen. Nv neempt ſy beyde wech, den coſtelijcken ſteen, in loot verſet. Eñ als ghy hooren ſult, dat die gheleerde vriendelije die achterclappers nydich, eñ die bytēde onſinnichlije onſe boecxken ſtraffen, eñ beſpottē ſullen, ſo bekenne ic openbaerlijck, dat ic deſe dingen doōr v bedwanck in corter tijt, eñ in myner crancheyt beſchreuē hebbe, want ghy weet dat ick ſulex wt des Coloni eerſte handtgheſchrift met haeſten afgeſchreuen hebbe, ſo raſch als uwe hantſchrijuer ſchrijuē mochte, want ghy laecht my dagelijcx aen, eñ vermaende my altoos uwen wech tocht, dat ghy onſes Coninck ſuſter uwe grootmoeder weder thuyſwaert geleyden moeſtet, met der welcker ghy alhier gecomē ſijt. Doen moeſte ic ſchier alle dage eenē boeck makē. Die eerſte twee vint ghy eenen anderē toe geſcreuen, die hadde ic begoſt te ſerijuen (doen men die dinghen begōſte) tot diē onſaligē Aſcanio Sphoꝛtia uwen maech. Doen die ſelue viel, doen ontuiet my ooc den moet om ſcrijuen, dat ghy nv eñ ws ooms Coninck Frederick brief (my toe gheſchict) verweet hebben. Vaer wel, wt Granaten des drientwintichſten dach Mey. &c.

Jnt voorgaende boeck is te kennen gegeuen hoe dat die gubernatoer der zee Colonis aen dē tweedē dach Februarij int iaer Chriſti M.CCCC. xciij. met ſyner gantſer ſchipruſtinge, als hy voer der Canibalen eylant voorby was geuaren, in Hiſpaniolam gecomen is. Nv willen wy te kennen geuen, wat in dat eylant gheuonden wort, ooc inden naeſten eylanden, dwelc hy voor een vaſte lant geacht heeft. Dit eylāt Hiſpaniola, die welcke hy Ophiram noēt, daer af int derde boeck der Coningen mentie gemaect wort, die leyt na der breeder v. graden tegen middach, wāt het verheft hē aldaer die xxvij. graet van middernacht ende ſoo ſy ſegghen dye tweentwintichſte van middach. Maer nae der lengde van opganck teghen nederganck is vij. C. ende lxxx. mylen, het ſijn wel ſommighe gheſellen, die met den Colono gheweeſt ſijn, die beyde die eylanden in lengde eñ breede herſtreckten. Sommige ſeggen dat eylant leyt xlix. graden van Gades, ſommighe meer, want ſy en hebbens noch niet rechtelijck vernomen. Die gelegētheyt des eylants is gelijc eē caſtanieblat, daer om nam hy voor hem een ſtadt aldaer te bouwen op eenen hoogen houele, tegen middernacht gelegen want daer lach eenē berch by, die was ſeer bequaem ſteen eñ calck aldaer te grauē, ſo is ooc onder aen den berch een ſchoon plat effen lant, dat is ouer die lx. mylē lanck eñ twelije breet, daer ſy opt engſte is, daer iſt ſeſſe mylen breet, ende aen dbreetſte twintich, doōr dit effen velt, vlieten veel goeder

ſoete wateren, daer af tgrootſte valt (dwelc ooc ſchiprijck is) eene halue myle onder die ſtadt, in die hauen. Hoe vruchtbaer eñ profijtelijc dz dal is, dz merct aē hare teekenē.

Aen den oeuer des waters hebben ſy houen ende bögaerden ghemaect, daer in hebben ſy alderley ſaet ghesaeyt, radijs, lattouwe, coolen, warmoes eñ dier gelijcken. Dat al tſamen is op den xvi. dach na dattet ghesaeyt was getijdich eñ rijp geworden. Meloenen, couwoorden, concommeren eñ dier gelijcken, dats alle aen den xxxvi. dach rijp gheweeſt ende tijt om af te breken. Sy hebbender ooc noyt beter gegeten, ſo ſy seggē, eñ ſy hebbēſe dat gantſche iaer verſch. Die wortelen vanden rieten, daermen den ſuycker af maect, die ſijn ellenboges lanc, maer dat ſap en wort niet dicke, die ſloeghen wt binnen den xv. dagen. Dies ghelijcken seggen ſy oock, vanden wijnrancken, die ſy geſet hadden, vanden ſeluen hebben ſy goede druyuen af gepluct int andere iaer, na dat ſy geſet ſijn geworde, doen gauen ſy luttel druyuen van grooter vruchtbaerheyt wegē het heeft ooc een boer een luttel tarwē int beginſel van Februario ghesaeyt. Daer na bracht hy aenden xxx. dach des Meerts rijpe garuen oft ſchouē in die ſtadt, dat was int ſelue iaer op dē Paeſchauont, dat mocs corē wort alle iaer tweemael rijp.

Daer heb ick te kennen gegeuen, tgene dat alle die gene seggen die van daer comē vander vruchtbaerheyt des eylants. Maer daer ſijnder ooc ſommige die seggen, dat dat eylant niet tot allen plaetſen tarwe en draecht. Daer en tuſſchen ſchicte die gubernatoer xxx. mannen die dat lant Cibaui ſouden beſichighen. Dat ſelue is een berchachtich ſteenachtich lant, ende gheliſck eenen rugghe int middel des eylants, aldaer ſoude wter mateh veel gouts weſen, gelijck die inwooners te kennen gauē. Doen quamen die weder die de gubernatoer wt gheſchict hadde, eñ seydē wonder vander rijedō des lants. Vandē ſeluen berghen liepen af vier groote wateren, die deylden dat eylant wonderlijck, alſo vander natuere gheordineert in vier deelē. Dat een loopt recht tegē opganck, dat noemē die inwooners Junna, dat ander tegen nederganck tegen dat ander, dat heet Attibunicus. Dat derde tegen middernacht Jachem genoemt, eñ dat leſte teghē middach dat noemen ſy Naybā. Nv willen wy weder tot der ſtadt, diemē bouwē ſal. Doen ſy nv die ſtadt met grauen ende dammen vaſt eñ ſterck gemaect hadde, op dat hen ghene die daer blijuen ſouden hen daer wt weiren mochten, waert ſake dz die inwooners des eylants yet tegē hen onderſtaen wilden. Doen tooch hy met alle den ruyterō iiij. C. mannē te voete, tot den gout berchwerck tegen middach gelegen op den veerthienden dach des Meerts. Doē tooch hy ouer een water, dwelc daer vlietet, ende daer na door dat effen veldt, oock ouer den berch, die dat effen velt aen der anderen ſyden omvangt. Ende quamē in een ander dal, daer vloot oock een grooter water met ſommige ſcheepkens, daer door voerde hy oock ſynen hoop. Doen hy door dat dal quam, dwelck niet minder en was dan dat voorſ, doen maeckte hy eenen wech ouer dē derdē berch, aldaer te voren gheenen wech en was, eñ daelde van bouen af in een ander dal. Dat is den inganck Cibaui, daer door vlietē bekē eñ waterē vā allē hoochten af, aldaer vintmen gout in allen ſanden.

Doen hy nv lxxij. mylen vander ſtadt, in dat goudtlant gecomē was. Doen begonſt hy een ſlot te bouwē aendē oeuer eens grooten waters, op eenen hoogē houele, op dat men van daer dat lant van binnen beſien mochte. Dat ſlot noemde hy S. Thomas ſlot, maer die wijle dat hy aen dat ſlot bouwde. Doē quamē alle daghe die inwooners des lants tot hē, onſers dings begeerende, gelijc bellekēs eñ dier ghelijckē. Doen gaf hē der gubernatoer te kennē, hy wilde hen gheerne geuen wat ſy van hem begeerden, ſo verre dat ſy hē gout toe brochten. Doen keerden ſy raſſchelijck om, ende liepen tot der naeſter beken, eñ quamen ouer een wijle, eñ brochten die handen vol gouts. Doen brachte een oude man twee goude Corenē, daer af elck woech een once, daer voren begeerde hy niet meer dan een bellecken. Doē die ſelue ſach, dat hen dieonſe verwonderden vāder groote der Corenē, ſo bedie de hy hē door teeckenē, dz die nz te achtē en warē eñ hy nā vier ſteenē in die hant dier was dē cleynſten gelijck een note, eñ den grootſten ghelijck eenē appel, ende ſeyde men vonde in ſynen lande ſo groote gout corenen. Dat en was niet meer dan een halue dachreyſe van daer. Eñ ſeyde daer by dz ſyne nabuerē geē begeerte daer na en hadde, om dz gout

te

te vergaderē, wāt het is waer dz sy dz gout daerom dattet gout is, niet groot en achtē. Maer alsdaer na yet vrēdts af gemaeckt wort. Wāt wie hout dē rouwē marmorsteē: oft ongepoliseert elephantē been voor costelijck: niemandt. Maer als van eenen constighen meester wat schoons daer af gemaect wort, soe vindet altijt sijnen coopman, sonder dien ouden, quaem ender noth vele, die brachten goude pesen thīc oft tweelf quintlyn swaer, die selue seyden, doen sy dat goudt vergadert hadden, daer vantmen goude clootkens die waeren also groot als kindts hoofden, dwelck sy daer lieten sien doen hy sommighe dagen aldaer vertoech. Doen schicte hy eenen iongen edelman Luxanum genoemt, met sommighe weynigen gherusten mannen dat eylandt te besichtighen, die selue seyde noch van veel grootere dinghen, die hem die inwooners gheseyt hadden, maer hy en bracht niet met hem, moghelijck wt beuel des gubernatoers.

Sy hebben ock gantsche bosschagien van specerien maer met der ghelijcken, als wy besigen, dat vergaderē sy gelijck goudt, ende elck alsoo vele als hy behoeft, om yet daer voor te vermangelen vanden inwooneren der omligghende eylanden, ghelijck schotelen ende stoelen, oft dier ghelijcken, dat maectmen in sommigen anderen eylanden van swarten houte, dat en hebben sy niet.

Als die Luxanus weder tot den gubernatoer quam, op den vijfthiende dach van Meerte, doen hadde hy wilde rype druyuē in den bosschagien gheuonden, die smaecte wter maeten wel (ghelijck hy seyde) maer die in dat eylant en achtense nz. Dese lantschap heeft ock veele ende groote boomen hoe wel sy steenachtich ende keyachtich is, want Cibauum hiet by hē rootsachtich. Ja sy segghen dat dat cruyt op den seluen bergen, dwelck alkenlijck gras, is in vier daghen hooghер wasschet, dan die gherste, als ment niet meer dan af en houwet. Sy seggen dattet dierwils aldaer regenet, daerom me heeftet soo veel wateren ende beekē, ende die wyle dat der sandt tot allen plaetsen met goudt ghemengt is. Soo meynen sy dat het goudt, wort met den wateren vāden bergen getogen.

Dat volck is seer ledich ende lupe, daerom leuen sy dierwils inden winter op den bergen, ende hoe wel dat dz lant vol boom wollen oft cottens is, soo en connen sy hen seluen noch gheene clederen maeken. Inden daelen en verurieſen niet, doen sy nv alle dingen alsoo inden inganck des landts besien ende verspiet hadden, doen quamen sy des eerstē daechs des Aprillen weder tot der stadt die heetet Ysabella, doen verliet hy aldaer sijnen broeder, ende eenen Conigischen Petrum Margaritheum, tot eenen regente der stadt ende des gantsen eylandts ende hy rustede hem tot om te siene, want hy meynde dattet een vaste landt gheweest hadde, dat en leyt niet meer dan tseuentich mijlen daer af, daer by waert hy denkende wat hem die Coninck beuolen hadde, dat hy vreemde hauenen ende oeueren deuruaren soude, op dat gheen ander Coninck en onderstonde, die landen hē onderdanich te maken, want die Coninck van Portugael seyde, dattet hē toebehoort die verborgen landen te ontdecken wāt die paus Alexander die seste, heeft dē Coninck ende Coninginnen met eender looten bullē verleent, dat gheen vremder voorst die onbekende landen en darf aentasten, dieteghen den eylanden, diemen dat Gruene hooft noemt liggen, van middernacht tegen middach, ende dat op hondert leuken weechs. Ick gheloue dat die Hesperide eylanden aldaer ligghen, die sijn des Conincks van Portugael, van daer vaerē alle jaere sijne schiplieden wt, om vremde landen te soekē, altijt op der slincker handt, deur die Ethiopische zee tegē opganck. Het en hebbē noch noyt die Portugaloises, vanden Hesperidē tegen middach oft nederganck gheuaren. Alsoo voor hy met drie schepen tot den seluen lande dwelck sy metten eersten voor eē eylant hieldē, ende noemdent Johannam, ende quam seer rasch daer henen, ende hy noemt dē inganck Alpha O, wāt hy meynde dat aldaer en eynde onsers opgancks ware, als die sonne aldaer ondergaet, ende nedergangs als die sonne daer opgaet, dat is waer achtich, dat India op geensyde des waters Ganges beghint, maer vanden opganck te rekenen, soo ist sijn leste eynde. Want het en is ock niet als onghehoort, die wyle dat die weereeltbeschrijuers, die paelen des Gangetischē Indie onuerscheyden ende ongedeylt gelaten hebben. Soo sijndt oock sommighe die meynen, dat die In-

dische oeueren niet verde vanden Hispanis chen en ligghen. Die inwoonders noemen dat deel Cubam, teghen den seluen vandt hy eene seere bequame hauene aen eenen hoeck Hispaniole, want dz eylant ontfanct eenen grooten stroom in hē ter seluer plaet sen, deser hauenen gaf hy S. Niclaes na me, daer leet Cuba ontrent twintich leukē af, daer schepte hy ouere, ende voer aen der middaghelijcker syden tegen nederganck. Daer begonsten die oeueren soo lancx soo meer te crōmen tegē middach. Aen der mid dagelijcker syde Cube, vandt hy dat eerste eylandt, dat noemden die inwoonders Ja maicam, dit eylandt is langer ende breeder dan Cicilia, soo hy seet, ende en heeft niet meer dan eenen berch die verheft hem vā alle sijne canten der waert ane, ende strect hem als schoonkens inne tot middē in dat eylant. Eñ alsō verheft hy hem suyuerlijc in die hoochde, alsō dattet eener nauwelicx gemerckē en can dat hy hē verhoocht. Hy seet oock dat sy aen den oeueren eñ inwen dich seer vruchtbaer is, ende vol volcx, soo sijn oock die inwoonders scharpsinniger, dan in anderen eylanden, eñ tot handtwer ken gheschicter, so sijn sy oock strijdtbaer aē meniger plaetsen, doen die gubernatoer dat lant wilde innemē. Doen quamē sy hem te gemoete wel gerust eñ met dreygementen. Sy onderstonden hen ooc met ons te slaē, maer sy warden altijts verwonnen, daer om maecten sy vrede eñ vrienschap met dē gubernatoer. Doen hy nv Jamaicam ver laeten hadde, doen voer hy teghen neder gane met goeden winden tseuentich dagen lanck Eñ sy meynden dat sy inden onder sten cirkel waren, nz verde vandē guldenen Chersonneso op geen syde van Persia, dan hy meynde, dat hy nz meer dan twee vren vanden tweeluē die ons bekēt sijn onder laten, dan die ouders hadden den haluē loop der sonnē onderwegē gelaeten, die wyle wy alleenlijck dat artrijck van Gades ane, tot aē den guldenē Chersonneso bekent hebbē gemaect. Op den weeh quam hy dagelijcx tot ruysschenden zeen, gelijck die vlietende wateren, van wegen der menichte der eylan den in strocdelen eñ engden, dat en achtede hy al nz, ende hy onderstont alsoo lange te varē, tot dz hy beuant, oft Cuba een eylant oft een vast landt waere, daer voer hy twee hondert eñ twee eñ xx leukē altijts lancx dē oeuer henē tegē nedergang, dat is ontrent derthien hondert mijlen wechs. Eñ hy gaf seuen honder eylanden naemē, ende lieter nochtans so hy seyde op der slincker sijden meer dan drie duysent liggē. Maer wy wil len weder comen, aen tgene dat hy gesien heeft op der vaert, doen hy van Alpha O wt voere, lancx aen der syden Cube in, om den aert ende natuere der plaetsen te besich tighen, doen vant hy terstont eene hauene, daer veel schepen inne mochten, die hadde eenen crommen inganck, die is besloten mz oueren op beyde syden, die welcke die wal len oft goluen ontfangen, maer inwendich is sy seer wijdt eñ diepe, Doen sach hy twee hutten van riet gemaect aen dē oeuere der haeuenen, eñ tot veel plaetsen aengesteken vieren. Doen schicte hy sommige gewapen de mannen, die souden die hutten besichti gen, doen die selue daer henē quamē. Doē en vonden sy niet niemants, noch vondē sy wel een centuer visch aen speten sticken, eñ twee slangen elck wel achtevoeten lanck by den visschen, doen verwonderden sy hen, eñ sagen al omme waer die lieden mochtē we sen. Eñ doen hem niemanten wilden laten sien (want die gene die de vischē toebehoor den) waeren op die bergē geuloden, als die onsere daer quamē, doen satē sy neder ende aten die visschen met goeden moet, die ande re lieden genangen eñ gecoct haddē. Maer die slangē lieten sy liggen, die waren gelije die Egiptische Crocodillen, sonder dat sy nz so groot en waerē, want so Plinius seet, datmen Crocodillē vint, die achtiē ellē lanc, sijn, maer die grootste onder dien slangē en was ouer viij, voeten nz lanc. Doen sy wel gegeten hadden, doen togē sy in die naeste bosschagie, daer vonden sy vele der slangē, die waerē mz seelen aen die boome gebondē dier sommige waerē die tāden wtgebrokē. Doen sy daer nae die ghelegentheyt ontrēt der hauenē besichtichdē, doē sagē sy ontrēt lxx mānē op eene hooge steēroetse, die daer henē geuloden waren doē die onsere daer qua mē, op dz sy vā daer mochtē siē, wat dz vrē de volc onderstaē wilde, doē begonstē die on sere hen teekē doē de eñ wenkēde dz sy wilde tot hen comē. Doen wardē haerer eener be wecht door die giftē eñ gauē die hē die onse lietē siē, eñ ginc tot hē, noch nz naerdere dā tot op der naester steērotsen, gelijcx eener die veruaert was, doē hadde Admirātus eenē

by

by hem, dien hadde hy in der eerſten ſchip-
uaert met hem gheuoert, wt eenen eylande
niet ver de van Cuba ghelegen, des ſeluen
ſpraeke gelcke een weynich met deſer lant
ſpraeken, die ſelue ſprack den eylãder ane.
Ende hy ſeyde dat hy niet vreeſen en ſoude
ende dat hy by hem comen wilde, dat dede
die Eylander, ende hy vermaende die ande
ren oock, dat ſy ſouden hier by comen, ſy
eñ dorſten gheene vreeſe hebben, doen ſy dz
hoorden, doen quamen haerer wel tſeuen-
tich in die ſchepen, ende maecten kenniſſe
met den onſeren. Doen begaefdeſe die gu-
bernatoer, doen verſtont der gubernatoer,
dattet viſchers waeren, van haeren Co-
ninck aldaer gheſonden om te viſchen, wãt
hy wilde eenen anderen Coninck, eene heer
lijcke maeltijt toe bereyden. Maer dat des
gubernators volck die viſchen gegetẽ had-
den, dat mochten ſy wel lyden, alleen dat
ſy die ſlãgen daer ghelaten hadden, want
daer en is geene ſpijſe, die ſy voor coſtelijc-
ker achten dan deſe ſlanghen, die en darf
dat ghemeyn volck niet eten, ghelijck by
ons, die Phaſaenen ende Pauwen, want ſy
ſeyden, ſy mochten der viſchen in eender
nacht weder alſoo vele vangẽ, doen vraech
den ſy hen waeromme dat ſy die viſchen
coecken, die ſy den Coninck brenghen ſou-
den. Doen ſeyden ſy, het geſchiede daerom-
me, op dat ſy des te verſcher bleuen, doen
ſy alſoo malcanderen die handen gegeuen
haddẽ doen toech een yegelijck weder wech
Maer Admirãs voer na ſijnen voornemẽ
teghen nedergang toe, van Alpha O den
wech tuſchen der hauene is rouw ende ber-
achtich, hoe wel dat ſy met boomen beſet
is, deſe boomen die bloeyen eenſdeels ende
gauen eenen goeden reuck inder zee, die an
dere hingen vol vruchten. Op geẽ ſyde van
der hauene, is een vruchtbaer ende volck-
rijck landt. Aldaer ſijn die inwoonders mil
der, ende nieuwer dingen beghcerich, want
doen ſy die onſere ſiende warden, doen lie-
pen ſy alle met hoopen tot ons, ende ſy bo-
den den onſeren haer broot, ende cauwoor
den vol waters, ende ſy noeden onſere, dat
ſy by hen op dat landt comen ſouden. Alle
deſe eylanden hebben boomen, die ſijn ge-
lijck lauwer boomen, die draghen cauwoor-
den voor vruchten die gebruyken ſy tot wa-
ter vaten, ende niet voor hen eten, want ſy
ſegghen dat dat marck daer inne, is bitter-
der dan galle, maer die ſchaelen ſijn hart
gelijck ſnecken huyſen.

Doen die wachters op den ſeſthienden
dach des Meyens, vandẽ maſtboom, ronts
omme hen ſagen, doen ſaegen ſy veel eylã-
den hart onder malcanderen geſtrooyt lig-
ghen, die waeren ſeer graſachtich ende vol
boomen, ende ſy mereten daer by dat ſy wel
ingewoont waeren. Aen den vaſten oeuere
quam hy aen een ſchiprijck water, dat had
de ſoo heeten water, dat gheenderlanghe
een handt daer inne lyden en mochte, des
ander daechs ſach hy van verre, een viſcher
ſcheepken comen, doen hadde hy ſorge, dat
die viſchers vlieden ſouden, als ſy die onſe-
re ſien ſouden, daerom dede hyſe heymelijc
mit den cleynen ſchepkens omgeuen, doen
verwachteden ſy die onſere onueruaert. Nv
hoort eene nieuwe maniere van viſchen, ge
lijck wy met honden op den velde haeſen
vangen, alſoo vinghen ſy mẽt eenen iaeghe
viſch, die andere viſchen, dẽ viſch en kendẽ
ſy niet aen ſijn factſoen, maer hy hadde het
lyf ghelijck eenen grooten ael, ende hy had
de achter aen ſijn hooft eene taye huyt, die
was ghelijck eene groote teſſche. Den ſel-
uen vuerden ſy gheuangen aen een ſeel, ne
uen aent ſchip, ſoe diep int water, dat hy on
der des ſchips bodem comen mochte, want
hy en mach die locht gants niet lyden,
Wanneer ſy altemet eenen grooten viſch
oft groote ſnecken vangen, dier vindtmen
alſoo groot aldaer, ghelijck die groote ſchil
den ſijn, ſoo laetẽ ſy den viſch af. Wanneer
hy dan gheuoelt dat hy loos is ſo ſchiet hy
ghelijck eenen pyl, nae den viſch oft ſneckẽ
ende grypt hem, waer hy iet wt der ſchaelẽ
laet hangen, want ſoo worpt hy die teſſchẽ
huyt daer ouere, ende hy behout den roof
ſoo hart, datmen hem den ſeluen niet gene
men en can, ſonder hem te dooden, ten ſy
datmen hem al properlijck met dẽ ſeele op
waert trecke, een weynich bouen dat water,
want alſoo haeſt als hy den ſchijn vander
locht ſiet, ſo laet hy den roof gaen. Als dan
den roof bouen dat water compt, ſoo ſprin-
gen ſoo veel viſchers in die zee, alſt van noo
de is om den roof te gheweldighen tot dat
hem die gheene die int ſchip ſijn oock inne
tſchip gheerygen. Maer nae dien dat den
roof int ſchip is, ſoo laetmen dat ſeel weder
ſoo veele in dat water ſinckẽ, dat die iager
weder aen ſijne plaetſe int water comen
mach

mach. Aldaer laeten sy hem sijne spijse nedere met een ander seel vanden roof dien hy geuangen heeft, desen visch noemen die inwooners Guaicanū, maer die onsere heeten hem Reuersum, Aldaer schencten sy den onseren viere snecken, die vulden hen schier een schepken, want het en is gheene onedele spijse by hen, doen schencten hen die onsere ooc wat wedere, eñ scieden alsoo van hen met vreuchden, doenmen die schip liedē vraechde van den ommeloop des aertrijcx, soo seydē sy, het en hadde geē eynde vā nederganck hier. Eñ sy baden den Admirantem, dat hy mz hen neder comen wilde, eñ groeten haeren Coninck, oft dat hy yemandt van den sijnen daer toe oordineren wilde mz hē te treckē. Want haer Conine soude hen grootelijck begiftē. Maer die gubernatoer en wilde hen niet te wille wordē, op dat hy nz van sijnen voernemen en quame, doen beuraechde sy noch hoe dz hy hiet eñ gauen hen oock haers Conincks naemē te kennen. Maer als sy voorder voerē tegē nedergang, Doen quamen sy in eertten dagen, aen eenē seer hoogēberch, Aldaer woōdē vele liedē, om der vruchtbaerheyt willē.

Doen quamen die inwoonders tot den schepen ende brachten met hen broot, cottoen, conynkens, ende vogelen, en sy vraechden met grooter neerstigheyt van den dolmetschen oft dat volck vanden hemel gheeomen waere. Die Coninc ende andere treffelijcke dappere mannē die by hem stondē, gauen te kennen, dat dat lant geen eylant en was. Eñ doen sy in een ander eylandt quamen, die op der slinker handt by dē lande lach, daer en consten sy geenen gheuangen, want mans ende vrouwē vloden alle, als die onserē daer henē quamen, daer vonden sy viere bystere leelike honden, die atē sy ghelijck wy die ionge geyten doē. Maer dese honden en connē niet bassen. Het sijn oock seer veel ganser, eynden, ende reygers in dat selue eylandt, Aldaer quam hy in eenen soo enghen sloote, tusschen den vasten lande, eñ den eylanden, dat hy in die schepē met ancxt ende nooti weder achterwaerts brachte, het was oock soo ondipe dat die schepen dicwils op dat sandt sleypten, dat water in den slooten was wel veertich mijlen verde, van coleur gelijck melck eñ was dicke, gelijck als haddenen meel in die zee gestroyt, doen sy ten lesten in die ruyme zee quamen, ouer die tachentich mijlen, Doen quamen sy aen eenen hooghen berch, daer liepen sy toe om water eñ hout te draghen, daer vandt hy onder den palmenboomē eñ pynboom, twee goede ende suete fonteynnen. Alsoo hieuwen sy hout, ende vulden die vaten. Ende eener van onsen schutters gieng op dat weydwerck inder bosschagien Doen sach hy onuerhuts eenē manhebben de een wit cleet ane, dat hy met den eersten meynde, dattet een monick was, Die welcke der gubernatoer met hem voor eenen papen gheuoert hadde. Maer daer volchden hem terstont noch twee andere wt der bosschagien nae. Ten lesten sach' hy haerer wel dertich met malcanderen comen, in alsulcken cleederen, doen keerde hy hem omme, ende liep alsoo snel als hy mochte nae den schepen toe, die gecleede lieden wenctē hem seere, dat hy niet beureest enwaere, eñ en behoefde niet te vlieden. Maer onse gesellc en vlot niet te min daer van, doen dat den gubernatoer te kennen gegeuē wardt. Soo was hy verblijt, om dat hy een ghechiert volck geuonden hadde. Eñ hy schiete haestelijck ghewapende mannen op dat lant hen beuelende dat sy (waert dattet profijt waere) veertich mijlen in dat lant togē, tot dat sy die becleede mannē oft andere inwoonders vonden. Als sy deur die bosschagie quamen. Doen sagen sy een breet effen landt, daer eenich spor eenichs menschen nooit gheweest en was, maer anders wast gruen eñ lustich, Eñ doen sy onderstonden door dat gras te treckē, dat was also hooge alst corē by ons wort, Doen verwerredē sy hen also, dat sy nauwelicx eene mijle voort trecken mochten. Maer doē sy moede warden, doen keerden sy wederomme, eñ en vōden geenen wech, des anderen daechs schiete hy noch een mael xxv. gewapende mannē, die soudē noch vernemē, wat voor een volck in dat landt woonde, doen die selue met verde vanden ouer sommighe voetstappen vonden van seer groote dieren. Eñ het lietē hem aensien, als oft leeuwen daer onder waeren, doen verschricten sy, ende trocken oock achterwaerts, daer en tusschen vonden sy eene bosschagie daer in wiesen hier ende daer wyngaert op den boomen, die droegen oock noch andere welsmakēde vruchten, van daer brachten sy swaere volle druyuen in Hispaniam, Maer der anderer

vruch,

vruchten en brachten sy niet, dan men can se niet wel in den schepen voeren, soo verrot teden sy ook alle dātmē se in die zee warp, Sy seyden ook dat sy op der groesen ende in die beempde, aldaer veel craenen gesiē, haddē die waeren wel twee mael alsogroot als die onsere. Maer doen sy tegen sommighe andere berghen toe scheepten. Aldaer vonden sy twee hutten aenden oeuere daer en was niet meer inne dan een mensch, dien voerden sy in die schepen, doen seyde hy hen deur wysen ende wenken, soo hy best mochte, dat landt op geen syde des berchs waer vol volck. Ende doē der gubernatoer teghen den oeuere toe voere, daer ontmoetteden hem vele scheepkens, ende spracken malcanderen vriendelijcken ane, met teckē ende wysen dat en verstont der Didacus niet, die die gene vanden ingane Cube verstaen hadde, daer af mercten sy, datter veel derley spraken in der landtschappen Cube waeren. Sy gauen ook te kennē, hoe dat een machtiger Coninck binnen den eylande woonde, die was ghecleert, Ende alle die plaetsen waren met water ouerswemmet, Soo waeren die oeueren onmachtich ende vol boomen (soo hy seyde) ghelijck by ons in den broeken ende wyden is. Doen hy aldaer water gesocht hadde, daer vant hy een slecken huysken daer die peerlen inne wassen. Maer hy en bleef dacromme te langer niet aldaer, Dā sijn voernemē was wt des Conincks beuel, dat hy alsoo veele landts omme voere als hy mochte. Doen sy alsoo voordaene voerē. Doen roken alle oeueren tot dat sy tot eenen anderen berch quamen die lach ontrent tachentich mijlē van daer Men sach daer geene rotsen daer en ginck roock wte. Men en conste ook niet mereken oft die inwoonders die vierē gemaect hadden tot huerer noodruft oft dat sy hare naebueren teeken daer mede gauen, ghelijckmen in crijchs tijden doet, op dat sy ghewaerschout worden, oft dat sy te samen comen souden, oft die onsere yet tegen hen onderstaen wilden te handelen, oft moghelijck dwelck der waerheyt ghelijcker is, dat sy tsamen comen souden, om onse schepen te besichtighen.

Die oeueren crombem hem nv teghen middach, dan teghen Weest Suydtweest, ende dat water was ouer al met eylanden verwerret. Maer als nv die bodems vandē schepen versleten waeren, die dicwils opt landt gesleypt hadden, ende dat die prouiāde in den ondichteu scheyē alreede nat was wordē, voor af dat schipbroot bischuyt, soo waren ook die zeylen ende schip getrouwē schier verrot. Sulcke dinghen dwongen dē gubernatoer dat hy weder te rugghe varen moeste. Die leste plaetse daer hy hen quā aen den lande, dwelck hy voor een vaste landt hielt, dat noemde hy euangelist. Als hy nv weder om te rugge voere, doen quam hy in een zee, tusschen sommighe eylanden, die niet nae den vasten lande en ligghen, dat was soo vol slecken, dat sy dicwils die schepen verhinderden, Doen quam hy noch eens in eenen sloote met wittn watere, ghelijck bouen van eenen gheset is. Ten lesten quam hy weder aen den oeuere des vasten landts (daer vore hijt hielt, want hy vreesde hem voor die ondiepten der eylanden, Doen quamen die inwoonders met vreuchden tot hem (want hy en hadde niemandt leet ghedaen in vorby varen) ende sy brachten hem giften, beyde mans ende vrouwen, die sommighe papegayen die andere broot, water conynckens, ende voor af bloeduyuē, grooter dan die onsere sijn, Die hadden eenen beteren smaeck, dan die veldthonderē (ghelijck die gubernatoer seyde) Ende doē hy aen die spijse smaecte dat sy nae spereye smaecten, doen hiet hy die sommighe die halsen op doen, diemen eerst ghedoot hadde, doen vandt hy die maegen vol welrickender bloemen, daer af achteden sy dat die bloeduyuen den smaeck hadden, want het is wel moeghelijck, dat aen den dieren, het vleesch nae het voeder smaect. Als die gubernatoer op den oeuere misse hoorde, doen quam een vermaert dapper man, die was ouer die tachentich jaeren ondt, die stont die ghantsemisse aldaer, dat hy noch mondt noch oogen en verroerde, deur groote vremdicheyt. Die selue schenete daer na den gubernatoer eenen corf vol inlantsche vruchten, die hy met hem droech, ende hy ghinck neuen hem sitten. Ende hy sprack hem ane, deur den dolmetschen Didacum (die verstont die selue spraeke) op dese maniere, het is ons te kennen gegheuen worden, hoe dat ghy alle dese landen die welcke v onbekent sijn, omme gheuaren hebt, daer mede dat ghy den inwonders ingeene cleyne vreese ghebracht en hebt, daeromme

ver-

vermaene ick v, hebt acht op twee weghen, die die zielen hebben, als sy vanden lyuen scheyden. Den eenen is vreeslijck eñ duyster den genen bereyt, die op der aerden dē menschen ouerlastich sijn. Den anderen is soo vol lusts ende vreughden, ende is voor die gene gheordineert, die vrede eñ rusten op die aerden lief gehadt hebben. So ghy nv dan weet dat ghy sterffelijck sijt, ende eenē yeghelijcken die teghenwoordighe werelt geloont worden, in toecomende tijden, S oo en doet nyemanden eenich leet. Doen sulcx ende dierghelijcken meer den gubernatoer vanden eylander deur eenen dolmetschen te verstaen gegheuen wort. Doen verwonderde hem die gubernatoer sijns verstants ende hy antwoorde hem, hy wiste wel alle tgene dat hy hem vertelt hadde, vandē wegen, ende beloouinghe der uytgaender sielen, maer hy hadde gemeynt dat die inden eylanden van dien dinghen niet gheweten en hadden die wyle sy alsoo leuen, te vredē wesende met dat die natuere geeft. Daer nae seyde hy. Dat hem der Conincx ende Conninginne wt Hispania gheschickt hadde, op dat hy vrede ende eenicheyt macete in den onbekenden plaetsen der weerelt, Ende dat hy die Cambalen ende andere boosen menschen bestrijden soude, ende nae haeren verdiensten straffen. Maer die onschuldigen om haerer deucht willē beschermen ende eeren soude, daeromme en soude hy noch andere haer niet vreesen, die gheen quaet inden wille en hebben. Ja waert saeke dat hem yet onrechs ende onbillichs vanden omliggenden geschiet waere, dat sy hem dat souden te kennen gheuen, Doen beuiel den ouden man des gubernatoers woorden alsoo wel, dat hy goetwillich was met den gubernatoer te varen, hoe oudt dat hy oock was, dat soudeoock geschiet hebbē, waert saecke dat sijn wijf ende kinderen daer ane niet gehindert en hadden. Maer hy verwonderde hem seere, dat een alsulcke man, onder eens anderen macht soude sijn ende aldermeest, alsmē hem seyde door den dolmetschen, hoe groot des Conincks rijckdom, macht ende crijchsrustinghe ware, ooc wat groote steden ende vlecken, dat hy hadde, daer af verwonderde hy hem wter maten seere. Also bleef die oude eerlijcke man aldaer met grooter droefheyt, want hem vielen wijf ende ende kinderen weenende voor syne voetē, maer hy vraechde dickwils oft der hemel oft daer de daer ware, daer alsulcke lieden op wiessen. Doen wertmen bekennende dat by henlieden dz aertrijck soo ghemeyn was, ghelijck sonne ende mane, ende dz gheē myne oft uwe, by hen en was, waer af dat alle onghelue hercompt. Want sy sijn met soo weinich te vreden, alsoo datter eer acheren te vele sijn, dan datteryet ghebreke. Sy leuen in eenen guldenen ouderdom, want sy en vermakē hare huysen niet met mueren noch met thuynen.

Sy hebben hare houen ende bogaerden open, sonder wedt oft gheschrifte, sy en behoeuen geen richters, sonder dz nochtans doet eene den anderen tgene dat recht is, sy houden den ghenen voor eenen schelme, die lust heeft anderē liedē quaet te doene, noch vereeren sy Maizium, Juccam, ende Ages ghelijck gheseet is, dat in Hispaniola gheschiet, van daer quam hy weder tot Jamaicam aē der middagelijcker zydē, eñ voer sy gants ōme van nedergane tot tegē opgane Doē hy die hooge bergevan middernacht op die slincke handt hadde, Doē mercte hy, dattet die middaghelijcke syde Hispaniole waere, die hy noch nz besichtight en hadde.

Daeromme quam hy aen die hauene vā S. Nicolasen in dat selue eylandt aen den eersten dach Septembris, aldaer beterde ende calfaette hy die schepen, in meyningē sijnde, dat hy der Canibalen eylanden weder bestrijden soude, ende haere schepē verbranden, op dat die selue wolue den omliggenden schapen voordaen gheen schaede doen en souden. Maer hy waert verhindert deur eene cranckheyt, die hem van te veel waekens comen was, van daer waert hy half doot, in die stadt Isabellam van dē schiplieden gheuoert, aldaer wert hy by sijnen tween broederen ende anderen goeden vrienden weder ghesont. Maer hy en kun de daeromme niet deste meer die Cambalen aen vechten, van weghen der oprocre, tusschen den Hispanieren in dat eylandt Hispaniola verweet sijnde, Waer af hier nae geseet sal worden.

Dat vierde boeck vanden

zeehandelinghen der eerster thien bocken, tot den Cardinael Ludowic van Arragon, beschreuen van Petro Martire den Milannois van Angleria.

Als

Als nv Colonus die zee gubernatoer weder quam vanden Indiaensche oeueren ende vasten lande (daer hijt voor hielt) Doen vernam hy dat broeder Boylus eñ Petrus Margarites die welcke een edelman eñ oude vrient des Coninck was, midtsgaders vele anderen, die hy aldaer tot beschermynghe des eylants ghelaten hadde, met quaden ergen wille wederõ in Hispaniam geuaren waren. Op dat hy hem dan byden Coninck ontschuldighen mochte, hoe dat hẽ die voorgenoẽde valschelijc beschuldichdẽ eñ beclaechden. Soo onderstont hy hẽ ooc weder te houe te veruoegen, eñ niet alleenlijc daerom. Sonder om dat hy ooc andere mannen in dier steden, ghecrege die van hem af ghetogen waren. Eñ oock op dat hy hem, met prouande besorghen mochte, gelijc met tarwe, wijn, olie eñ dier gelijckẽ, der welcker die Hispanier gewoon sijn. Die wijle sy der eylander spijsen niet wel gewennen en consten. Tot der seluer tijt was het hof te Bourges in oudt Castilien. Maer wat Colonus te vozen wtgericht heeft, wil ic ooc te kennen geuẽ.

Die officierẽ indẽ eylandẽ, die met haerder arbeyt tot hier toe in grooten vrede eñ armoede gheleeft hadden, doen sy saghen, dat hen die onsere in dat eylandt menichfuldighen ende meerderen wilden. Doen waren sy qualijck te moede daer af, ende en hadden gheen grootere begheerte, dan hoe dat sy dic onsere gheheelijck wtroeyen mochten, ende der onsere memorie by hen gantsch vermelden. Want dat volck dat der gubernatoer in die vaert by hẽ hadde, dat was den meestendeel een wilt, rooũde, eñ licht volck, dwelck geen dingen voor sonde en achtede, eñ die vryheyt in alle wegen sochten. Daerom en onthielden sy hem vã geene dinghen te doene, waermede dat sy den eylanderen, mochten ouerlastich sijn. Want sy namen hen hare vrouwen, in presentien van haren ouders, mans, ende broeders. Daer en was niet anders dan rooueu, verrachten, ende in alder manieren die inwoonders te beschadighen ende bedroeuẽ. Daeromme waer dat die inwoonners sommighe vanden onsen ongerust gecrijgen mochten, so verworchden sijse gelijc die schapen. Doen ghedacht der gubernatoer, dat hy die eerst te vreden stellẽ moeste die gene die beschadicht waren, eñ die gene te straffen die dic onse herwocht hadden, eer dat hy vã daer wech tooch. Daerom beschicte hy den Coninck des seluẽ dals, dzby den bergen der Ciguanorum is, gelijck int voorgaende boeck geseyt is. Der selue hiet Guarionexius, op dat den seluen hẽ den gubernatoer beter te vriende maecte. So onderstont hy den Didaco (die van ioncx op byden gubernatoer opgetoghẽ was, eñ den welcken hy voor eenen dolmetschen inder vaert Cube gebruyct hadde) syne suster tot eenen wijue te geuẽ. Die gubernatoer schicte ooc den Hoyedã tot den heeren der Ciba uer bergen, welcker onderdanen den Hoyedam voor xxx. dagen belegert hadden met l. gheruster mannen in s. Thomas slot, eñ en wilden niet af trecken, tot dat sy mercte ende hoorden, hoe dat die gubernatoer met gheweldigher hant quam. Maer die wijle der Hoyeda by den Caunoboã was. Doẽ schicten sy daer en tusschen veel officieren hare boden, eñ onderstondẽ den Caunoboã te raden dat hy niet toe laten en soude, dat die Christenen in dat eylant nestelden, ten waer dat hy van eenẽ heere tot eenẽ knecht worden wilde. Want ist dat die Christenẽ niet wt dat eylant en trecken, so sullen alle die eyläders hare knechtẽ wordẽ, daer tegẽ handelde Hoyeda met den Caunoboã, dat hy hẽ tot den gubernatoer veruoegẽ soude, eñ met hẽ een verbont eñ vrientschap maecte. Die boden der officieren presenteerden hen seluen met alle tgene dat sy hadden dẽ Caunoboã, waert sake dat hy hare begeer te volbrengẽ wildẽ. Daer tegen so dreychden sy hẽ met oorloghe eñ verdeffenisse der syner, waert dat hy gheenen vrede met den Christenen en maecte. Doen stont Caunoboa, gelijck een rotse in die zee, die van allẽ canten die baren oft goluen aen stooten, ende syne boose conscientie druckte hem, want hy hadde twintich mannen van den onseren heymelijc omgebracht. Want hoewel dat hy vrede begheerde, soo en dorste hy nochtans niet wel tot den gubernatoer comẽ. Een lestẽ bedachte hy een schalcheit hoe dat hy den gubernatoer midtsgaders alle die syne, onder den schijn der verbintenissen herwozgen mocht. Ende hy quã met alle synen hofghesinne ende anderen vele op henlieder manieren gherust tot den gubernatoer. Eñ doe men hẽ vraechde waerõ dat

dat hy ſo veel volcx met hẽ voerde, doẽ antwoorde hy het waer onbetamelijck, dat een alſulcken Coninck gelijc hy eẽ was, ſonder een geleyde wt ſoude gaen. Maer het verginck anders dan hijt aengeſlagen hadde, want hy wert in dien ſtrickẽ gheuangẽ, die hy ſelue geulochten hadde, het was hẽ ooc dickwils berouwẽ, dat hy op goede woorden wtgetogẽ was. Ten leſtẽ bracht hẽ Hoieda tot den gubernatoer, doen wert hy geuangẽ eñ in boeyen eñ ketenẽ geleyt. Alſo bleuen die onſe niet lange ongewroken. Doen nv Caunaboa met al ſynen volcke geuanghẽ was, doen onderſtont die gubernatoer dat eylant door te reyſen. Maer hẽ wert vercõdicht, hoe dat die eylanders ſo grooten hongher leden, datter alreede meer dan L. M. menſchen van honghер gheſtoruen waren, ende vielen noch voorts daer neder gelijck die ſiecke ſchapen wt der cudden, dat was hen wt hertneckicheyt toeghecomen, want ſy ſaghen dat die onſe onderſtonden in dat eylant te woonen. Doen meynden ſy dat ſy die onſerẽ niet beter en conſten verdrijuen, dan alſſer niet te eten in dat eylant geuonden en werde, daerom en wilden ſy alleenlijck niet ſaeyen, ſonder ſy trocken wt beyderley broots (daeraf bouen geſeyt is) wter aerden, dwelck alreede gheſaeyt was, voor af tuſſchen die berghen Cibauos, want ſy meynden dat, dat goudt des ſeluen landts, waer een oorſake daeromme dat die onſerẽ in dat eylant bleuen. Daer en tuſſchẽ ſchickte die gubernatoer eenen hooftman, met eenen gheruſten Rot, die ſelue ſouden die middaghelijcke ſyden des eylants beſichtighen. Die ſelue ſeyde dat alle landen door die welcke hy ghetoghen was, ſo groot ghebreck aen broot hadden, alſoo dat ſy in ſeſthien daghen, niet anders ghegheten en hadden, dan wortelen vanden cruyden ende daeyen, oft die vruchten der boomen op den berghen. Doen gaf Guarionexius den onſeren wat weynich prouande, want ſijn lant en was niet ſoo arm als die ander. In corten daghen boude hy een ander ſlot, in die limiten des rijcx Guarionexij, tuſſchen den frontieren Cibaui, op eender hoochden, aldaer veel goets waters ontſpronghe op dat die onſere meer herberghen haddẽ, ende corter reyſen tot der ſtadt Yſabella, tot S. Thomas ſlot, ſoo moghelijck ware, oft die eylanders yet onderſtaen wilden, dat ſelue ſlot noemde hy Ontfanckeniſſe.

Doen nv die eylanders ſaghen, dat daghelijcx nieuwe ghebouwen oft edifitien op ghinghen, eñ dat onſe ſchepen half aen die zee verrotteden ende braken, doen vertwijfelden ſy aen hare vryheyt, ende waechden met bedroefder herten, oft oock ymmermeer die Chriſten weder wt dat eylandt trecken ſouden. Daer na beſpieden ende beſichtichden ſy die berghen Cibauos inwendich wt dat ſlot der Ontfanckeniſſe, ende ſy gheereghen een goudt clootken, die was grooter dan een vuyſt, want hy woech wel twintich oncen, dien hadde een officier gheuonden, niet aenden water, maer op der drooghер aerden. Den ſelуen heb ick ſelue gheſien te Methimna eener coopſtadt in oudt Caſtilien gheleghen, aldaer op die ſelue tijt het hof dat winter leghер hadde. Ick ſach oock aldaer eenen grooten cloot conterfeytſel oft ſpeautre, daermen clocken ende Apotckers mortieren af maeckt, ghelijck van Coper, die was ſoo groot, dat hy wel woech drichondert marck, ſoo ſy ſegghen. Die ſelue was gheuonden gheworden in eens officiers huys dien hadden die ouders aldaer ghelaten. Nochtans was hen wel kennelijck (hoe wel datter nyemandt in dat eylant en was dien ghedachte dat ſpeautre aldaer ghegrauen was gheworden) ende waer den ſpeauter berch lach, maer ſy en wildens dẽ onſeren niet wijſen, alſoo vyandt waren ſy den onſeren. Nochtans wijſdenſe ten leſtẽ, daer was den put verdoruen ende was vol ſteenen ghworpen, hoe wel datmen nochtans lichterer dan inden yſer putten yſer daer wt groeue. Doen meynden ſy, waert datmen berchknapen aldaer beſchicte, ſoo mochtmenſe lichtelijck weder ghewinnen ende te rechte brenghen. Als ſy door die boſſchagien toghen, daer en vonden ſy anders gheen hout, dan Breſilien hout.

Hier moecht ghy doorluchtige Vorſt gedenckẽ, die wijle dat die gantſche ſchepen vol des houts met hen ghebracht hebben, maer weynich gouts, ſpecerije, catoen, ende dier ghelijcken. Waeromme en hebben ſy niet oock gantſche ſchepen vol gouts ghebracht, die wijle datmen ſeyt, datſer ſo veel in die landen ſijn. Daer op antwoorde ick (ghelijck Colonus oock ſelucr ſeyt) alſmẽ

hem

hem dieſghelijck daer af beuraechde. Die Hiſpanier die hy met hem gheuoert hadde, die hebben meer luſt ghehadt om ſlapen ende ledich te gane, dā tot arbeyt. So is hen oock twiſt lieuer gheweeſt, dan vrede, want den meeſten hoop is van hem af gheuallen. Soo ſeyde hy, men en heeft tot hier toe die eylanders connen ghetemmen, ende hare macht onder der onſere macht niet moghen brenghen. Soo hadden hen ooc die Hiſpanier tegen hem gerebelleert, ende hem ongehoorſaem geweſt, oock veel loghenen op hem verſiert. Daerom hadde tot hier toe, het ghewin, den coſten nauwelijcx mogen wt draghen, noch ſo hebben ſy dit iaer, doen ic dat door v beuel ſchreef, dat is M.D. eñ een, binnen twee maendē tijts meer dan twelf hondert merck geuonden. Nv comen wy weder op die bane, want wat wy nv ſlecht begonſt hebben, dat wilt hier na breeder wtgheleyt worden. Doen nv der gubernatoer die eylander vertorent ſach ſijn, want die wijle dat hy onder henlieden woonde, doen en conſte hy den onſeren niet verbieden, dat ſy niet en roofden, ende eenen yeghelijcken foortſe deden. Doen ontboot hy vele der opperſten der omliggende landen, die quamen tſamen ende worden eens, dat die gubernatoer die ſyne voortaē niet en liet in dat eylant omme loopen ghelijck oft ſy gout wilden ſoecken, want onder dien deckmantel en was alle ander dinghen oock niet vry wat die eylanders hadden. Soo gheloofden ſy hem, ſy ſouden voor elcken perſoon, vanden veerthien iaren aen, tot ouer die tſeuentich iaren, eenen iaerlijcken chijs gheuen alle iaer. Ende ſy ſouden hem oock ghehoorſaem ſijn, in allen synen gheboden.

Dit verbont wert alſo geſloten, dat die inwooners der Cibauer bergen ſouden alle drie maenden een ſekere ſomme goudts in die ſtadt ſchicken. Maer die ghene daer dē catoen waſcht woonen, die ſouden een yegelijc een ſeker gewichts catoens geuen. Die verbinteniſſe was hen aenghenaem, eñ ſy wert ooc van beyden partyen gehoudē worden, waert dat niet den honghers noot den bont gebroken en hadde, want ſy en haddē nauwelijcx lijfs ghenoech om ſpijſe inden boſſchagien te ſoecken, want ſy en aten langen tijt niet dan wortelen vanden cruyden, eñ die vruchten vanden wildē boomē. Noch bracht oock inder tijt der dieringe ſommige officieren met haren onderdanen een deel vanden chijs, eñ begeerden ootmoedelijc vā den gubernatoer, dat hy hem wilde ouer hare armoede ontfermen, eñ die reſte na laē, totter tijt toe dat dat eylant weder in ſynen rechten ſtant quame, eñ tghene datter nv gebreect, dat wildē ſy alſdan dobbel betalē.

Maer luttel Cibauer hielden den bont, want ſy leden ooc grooteren hongher dan die andere. Want ſy ſegghen, dattet een onderſcheet ſy tuſſchen hen ende den ghenen, die opt platte lant woonen, gelijc tuſſchen andere boeren eñ houelingen een onderſcheet hebben, hoe wel dat ſy alle gelijck leuen, dat is slecht ende boerlijck, noch iſſer een onderſcheet tuſſchen hen. Nv comen wy weder tot den gheuanghenen Caunaboam. Doen die ſach dat hy gheuanghen was, doen wettede hy die tanden ghelijck eenen leuwe, ende dachte dach ende nacht hoe hy los ende vry mocht worde. Ende hy onderſtont den gubernatoer te raden ende wijs te maken, dat hy een Chriſten garniſoen ſchicken in dat lantſchap Cipangi oft der Cibauer, die welcke hy ingenomen hadde, op dat ſy die inwooners beſchermden, voor der macht ende het ouerualle der ouder vyanden. Want hy ſeyde dat hem wel kennelijc was, hoe dat ſy dagelijcx ouerualē werdē, eñ hen alle hare hauc onteremt. Dat bedroch was daer op gedacht, wāt hy meynde, dat ſijn broeder die int lant was, die ſoude die wijle der onſeren ſo veel vangen, dat haerder ghenoech ſouden ſijn, om hē daer mede te verloſſen. Maer doen die gubernatoer dat bedroch mercte. Doē ſchicte hy Hoiedam, met ſo veel geruſter mannen, die den Cibaueren ſterck genoech warē, waert dz ſy yet onderſtaē wildē. Noch en warē die onſe nauwelijcx int lant gecomē, doē quā des Caunoboe broeder, met v. M. mannen, op haer maniere toegeruſt, want ſy ſijn naect, eñ ſy ſtrijden alleenlijck met pijlen, die en hebben gheen yſer, ende met ſtocken eñ colven, die ſelue omgauen haer in een huyſken, aldaer belegherden ſijſe. Deſer Cibauer en was des crijchshandelinge niet ſeer ongeleert. Eñ hy deylde ſyne hoopē ontrent C. ſchreden van daer, in vijf ordinantien oft hoopen, eñ ſtelde yegelijckē aen ſijn byſondere plaetſe, ronts omme, eñ hy ſtelde ſynē hoop recht tegen dē onſeren.

Doen hy nv alle dinghen neerſtelijck ghe-
ordineert hadde, doen gaf hy een teecken,
dat alle die in ſynen hoope waren, ghelijck
met malcanderen voet voor voet daer toe
toghen, eñ dat ſy al tſamen met groot ghe-
ſchrey ende geluyt die ſlacht begonſten, eñ
daerin ſloeghen, ende allen den hoope wert
gheboden, dat ſy acht nemen ſouden, dat dē
onſen geener daer af en quam.

Maer die onſere dachten dattet beter
ware, dat ſy eenen hoope voor die hant na-
men, ende ſy vielen den grootſten hoop aen
die vanden ackeren her toghen, want het
was bequamelijcxt aldaer metten peerden
te ſtrijden. Die ſelue vielen die ruyters aen
ende ſy ſtieten met haren peerden omme,
ende vertraden haer, alle wat hem daer nz
wech en maecte, dat bleeffer al doot. Die re
ſte verſchrickten ende vloden wech op die
rootſen der berghen. Van daer riepen ſy
om genade ende verghiffenisſe ende geloof
den dat ſy gehoorſaemlijc doen ſouden tge-
ne datmen hen beuelen ſoude, alleēlijc dat-
menſe in hare vaderlant ſoude laten blij-
uen. Tē leſten wert des Caunoboe broeder
geuangen, eñ dat ghemeyn volck, wert elck
na ſyne woonſtede geſchict. Na dien quam
dat lant tot vrede. Tuſſchen den ſeluen ber
gen is een dal, dat heetet Magona, daerin
woonde Caunoboa, dz ſelue is ſeer rijc van
goudtbeecken, ende is wter maten vrucht-
baer. Int ſelue iaer quam een alſulcke tem
peeſte ende onweder van winde, van Ooſt
Zuydtooſt windt, die werp die goluen ende
baren tot aen dē hemel. Ende waer hy ee-
nen grooten boom aen quam, dien trock hy
met der wortelen wt. Doen die ſelue windt
tot der hauene der ſtadt quam, doen ver-
ſinete hy drie ſchepen, die ſtonden aen den
anckeren ghehecht, die werp hy eens oft
driemael heromme, eñ ſchuerde die lynen
zeylen, alſo dat die ſchepen ſonder eenighe
beweginghe der zee verdroncken. Sy seg-
ghen ooc, dat die zee ouer die maten dz ſel-
ue iaer meer dan eener ellen hooghe bouen
dat aertrijcke geloopen is. Doen ſeydē die
eylanders dat onſe volck die elementen
beweechdē, ende brochten die grouwelijcke
tempeeſte. Sulcken ſtormwindt heeten ſy
Furacan, ghelijct die griecken Typho noe-
men, ende ſy ſegghen dat ſy dickwils in die
eylanden comen. Nochtans en was gheen
menſch aldaer ſo out, dien ghedachte dat
eenen ſulcken grooten ſtormwint gecomen
was, die welcke ſoo groote boomen wt ghe
trocken hadde. Ende die zee en was oock
niet ſo ſeer geturbeert gheweeſt, want ſy en
waſſet ende en valt niet aldaer, ghelijct tot
andere plaetſen doet. Daerom ſijn alle
veueren ten platten lande groen eñ vrucht
baer. Caunoboa ende ſijn broeder ſtoruen
op den wege van droeffenisſe wegen, doen-
men haer in Hiſpaniam tot den Coninck
voerden. Maer als die ſchepen onderghe-
gaen waren, doen was die gubernatoer be
droeft. Daerō dede hy terſtont twee Cara
uelen maken, want hy hadde allerley hant
werckers by hem. Daer en tuſſchen ſchicte
hy ſynen broeder Bartholomeum die een
Antelatadus op Hiſpaniſch in dat eylandt
was, midtſgaders ſommighē ghewapende
eerzknapē, om dz goutberchwerck te beſich
tigen. Dat ſelue leyt ontrent lx. mylen van
Yſabella, daer vondē ſy diepe grauen van
den ouders hier voortijts ghegrauen. Die
gubernatoer hielt daer voor, dat Coninck
Salomon heeft dien grooten ſchat daer
wt gebracht, daer af inden ouden teſtamen
te mentie ghemaect wort, oft het alſo is oft
niet, en can ick niet recht oordeelen, hoe wel
dat ic van dier meyninge niet en ben. Die
knapen proefden aen alle plaetſen dat op-
perſte aertrijck, alſoo verre als die goudt-
grauen ſtreeten, dat is ontrent ſeſſe mylen
verre. Doen vonden ſijt ſoo goutrijck, dat
ſy meynden, dat een veghelijck knape alle
daghe ouer die drie quintlen gouts maken
ſonder grooten arbeyt. Doen ſy dat verna-
men, doen vercondichdent ſy den guberna-
toer by gheſchrifte. Doen hy dat vernam,
ſoo ginck hy vrolijck in die ſchepen, die wa-
ren alreede bereet om totten Coninck te
varen. Int Jaer Chriſti duyſent vierhon-
dert vyuentneghentich op den ſeſthien-
den dach van Meerte. Nochtans liet hy
ſynen broeder Bartholomeum Colonum
in dat eylandt tot eenen Andelatado oft
gubernatoer met volmachtighe ghewalt
van ſynen weghen,

Dat v. boeck vanden eer-
ſten thien boecken vanden zeehandelin-
ghen, tot den Cardinael Lodowijck
van Arragon, beſchreuen door Pe
tro Martyre de Millannois
van Angleria.

Bar-

Digitized by Google

BArtholomeus Andelatadus, die boude doꝛ beuel ſijns broeders des gubernatoers eē ſlot, by der goutgrauen dat ſelue noēde hy dat Gulden ſlot, want die metſers, eñ metſers dienaers, die laſen gout wt dē ſande dwele men tot dē mueren te maken verbeſichde. Hy verteerde drie maenden, eer dat hy alle ghereetſchap toe geruſt hadde, daer mede men dat gout maect ende waſcht, maer den honger verhinderdet, dat hijs niet en volmaecte. Ontrent tſeſtich mijlen van daer, aldaer hy met veel gheruſter mannen ghecomen was. Doen ſchicten hen die lantlieden ſommighe broot toe, dwelck in dat eylandt wieſch, daer aen vermanghelden ſy teghen hen yet van haren dinghen. Nochtans en mochte hy daer niet lange blijuen. Daerom verliet hy ooc aldaer thien mannen in dat ſlot, vooꝛ een garniſoen, met ſoo veel prouanden als hy hadde, ende hy liet hen oock eenen iaechhont, om die dierkens te vanghen die by hen ſijn (ghelijct gheſeyt is) die ſijn eenen conijnken ſeer ghelijck, maer ſy noemdenſe Vtias. Ende hy tooch alſoo weder tot der Ontfanckenis, dat gheſchiede recht ter tijt, dat hem Guarionexius, ende ſijn naebuer Coninck Manicantexius, den iaerlijcken chijs brenghen ſouden. Aldaer bleef hy den gheheelen Braeckmaent, ende ontfinck den chijs gheheelijck van den tween Coninghen, ende oock prouande vooꝛ hem, ende vooꝛ alle dye hy met hem voerde, dier waren ontrent vierhondert.

Int beghinſel des Hoymaents, doen quamen iij. Carauelē wt Hiſpania, die waren gheladen met tarwe, olie, wijn, verekens ende runderen geſouten vleeſch. Dat deylden ſy onder henlieden, vooꝛ eene ghelijcke buete, onder malcanderen, hoe wel dat ſy hen beclaechden, dattet eenſdeels nat was gheworden. Met den ſchepen quam Bartholomeo een beuel vanden Coninck ende van ſynen broeder den gubernatoer (die ouer langhe daer af met den Coninck ghehandelt hadde) die hy ſyne wooninghe maecte aen die middaghelijcke ſyde des eylandts, want die ſelue ſyde was den goudtgrauen naerdere. Daer by werdt hem oock gheboden, dat hy die Officieren, die welcke die Chriſten herworcht hadden, midtſgaders haeren onderdanen, die aen der ſacken ſchult hadden, alle gheuanghen in Hiſpanien ſchicte. Doen beſchickte hy drie hondert eylanders midtſgaders haeren ouerheeren gheuanghen in Hiſpanien. Daer nae beſichtichde hy die middaghelijcke ſyde wat beter, ende hy ſloech ſyne wooninghe daer henen, ende hy boude een ſlot aldaer op eenen hooghen houele, by eene ſekere hauene. Dat ſelue ſlot noemyde hy Sancte Dominicus ſlot, om dat hy op eenen ſondach daer henen ghecomen was. In der ſelver haeuenen vlietet en wter maeten luſtich ende viſchrijck water van menigerhande viſſchen. Vanden ſeluen water ſeggē ſy wonderlijcke gauen der natueren, want al waert henen vlietet, daer iſt al vruchtbaer ende luſtich ende groene. Alſoo dat hen dickwils die tacken van den boomen, met vruchten ende bloeyſele gheladen, op die hoofden af hinghen, als ſy daer onder doꝛ voeren, ſoo was dat aertrijck oock veel beter dan dat tot Yſabella. Daeromme liet hy alleenlijck tot Yſabella ſommighe crancken ende ſchipmakers, die welcke twee Carauelen beterden, die ſy gheuanghen hadden. Die andere alle voerde ſy tot S. Dominicus teghen middach.

Doen nv dat ſlot ghebout was, ſoo leyde hy daer inne vooꝛ garniſoen twintich mannen, ende hy ruſtede hem met al den anderen dat eylandt inwendich te beſichtighen, waer af hy op datmael niet anders dan van hooꝛen ſegghen en wiſten. Als hy van daer ontrent tneghentich mijlen quam, doen quam hy aen dat water Naybam, dwelck vanden Cibauer berghen coempt, ende recht teghen middach loopt, (ghelijck bouen gheſeyt is). Doen hy ouer dat water quam, met vyuentwintich hoopen gheruſter mannen. Doen ſchickte twee thienden hooftmannen hier ende ghinder doꝛ die heerſchappijen der officieren int landt, aldaer ſijn die boſſchagien anders van gheen dan van root Breſilien hout. Doen toghen ſy op die ſlincker handt, daer vonden ſy boſſchagien, daer in veldē ſy ſchoone hooghe boomen, die tot op die tijt van niemanden aengeroert en waren geworde. Doen vulde elck hooftmā eē

hutten in dat eylant vol van den blocken, om die aldaer te bewaeren, tot datter ſchepen quamen die ſy wech voerden. Andelatadus tooch op die rechte handt, daer vont hy niet verre vanden ſtroom Naybe eenen Coninck Beuchium Anachauchoam, die hadde eenen leger geſlagen tegen die Naybenſers, op dat hijſe onder ſync gehoorſaẽheyt brenghen mochte, gelijck hy veel meer officieren ghedaen hadde. Deſe hadde eenẽ ſtercken gheweldighen hof Xaragua, die lach tegen nederganck aent eynde des eylants, ontrent dertich leuken vanden water Nayba in een berchachtich rouwe lant, eñ alle officieren die daer tuſſchen ligghen die ſijn hem alle onderdanich. Die ſelue ghe heele ghelegenheyt vanden water Nayba tot den eynde des eylandts, die en heeft gantſch gheen goudt. Doen leyde die Coninck ſyne wapenen ende geweir van hem, ende gaf vriendelijc teeckenen des vredens (moghelijck wt vreeſen) eñ hy ontfinck die onſe vriendelijck, eñ ſy vraechden hem wat ſy doen wilden. Doen ſeyde Andelatadus, dat ghy ock ghelijck andere officieren des eylandts, mynen broeder den gubernatoer der zee chijſbaer wordeſt, in die ſtadt der Coningen van Hiſpania. Doen antwoorde hy, hoe moecht ghy dat van my begeerẽ, ic die in alle mynen lande geen gout en hebbe, want hy hadde wel ghehoort, datter een vreemt volck int lant was gecomen, dwelck met grooter begeertẽ na dat gout ſtonden, maer hy en meynde niet, dat ſy ooc wat anders ſochten dan gout. Daer toe ſeyde Antelatadus, dat ſy verre van ons, dat wy yet van yemande ſoude beghеeren, dat hy niet en ſoude connen gegeuẽ, oft datter int lant niet en is. Maer wy weten, dat dat lãt vol catoens is, eñ kenney eñ dies gelijckẽ dincx veel, van dien dingen ſult ghy ons ooc wat mede deylen. Doen hy alſulcx hoorde, wert hy vrolijck, eñ hy gheloefde hen, hy wilde hem alſulcker waren ſo veel geuen, ſo veel als ſy begeeren mochten, ende hy verſchicte alſo ſyne hoopen, ende hy ſchicte bodẽ voor henen. Eñ hy gheleyde den Andelatadum tot aen ſijn hof, die lach wel dertich leuken van daer, ſoot gheſeyt is. Daer en tuſſchen toghen ſy altijt door die heerlijcheyden der officieren, die hem onderdanich waren, ende ſy leyden ſommighen kennep op, die was ſo goet om zeylen te maken, ghelijck onſe vlas is. Den anderen broot, ende ſommighen catoen, na der aert des lants voortributyt te gheuen.

Ten leſten quamen ſy aen dat hof Xaraguam, eer dan ſy daer henen quamen. Doẽ togen henen alle inwooners int gemoet, die wouden alle haren Coninck Beuchium Anachauchoam ende die onſeren eerlijck ontfangen. Onder dien ſpectakelen meret twee dinghen, die wel te bedencken ſijn, vãden naecten ongechierdẽ volck. Als ſy hen naerder quamen, doen gingen hen dertich vrouwen te gemoete, die waren alle des Coninex echte vrouwen die waren alle naect, ende ſy droeghen palmen tacken inde handen, die ſongẽ eñ danſtẽ daer henẽ al naect die haddẽ alleenlijc haer ſchamelhz met catoenẽ broeckẽ bedect. Maer die maechden en dectẽ geenſins haer lijf tot eeniger plaetſen, eñ ſy binden alleenlijc eẽ ſnoer om haer voorhooft, eñ laten dat haer ouer die ſchouderen vliegen. Sy ſeggen ooc, hoe dz ſy ſo ſchoone aenſichten, handẽ, eñ voetẽ, halſen eñ borſten gehadt hebbẽ al wt van verwẽ. Die ſelue ſchenctẽ alle, dẽ Andelatado mz gebogen knien buſſchelẽ van dayen, die ſy inden handen droegen, doẽ ſy alſo daer henen ſongen eñ danſten. Daer na gingen ſy in des Coninex huys, aldaer võdẽ ſy eẽheerlijc nachtmael, op hare maniere toegeruſt. daer laefden ſy hen mede. Maer doen die nacht quam, doen wert een yegelijc na ſynẽ ſtaet in een beſtelde herberge geuoert, daer ſliepen ſy inden toebereyden hangendẽ bedẽ, die ic bouen beſchreuen hebbe. Des anderen daechs werden die onſe in haer ſpeelhuys geuoert, aldaer vergaderdẽ twee groote hoopen volcx, ende na veel danſens ende ſpringens, op een groote effene plaetſe werden ſy tot den ſtrijdt bereyt, die hadde die Coninck doẽ toe ruſten, õ luſts wille, gelijcmen dicwils in Hiſpania, dat Troianiſch ſpel toe ruſtet. Die ſelue liepẽ malcanderẽ alſo aen, gelijc al oft doodelijcke viandẽ waren geweeſt, eñ al oft ſy geſtreden hadden õ haer haue, om huys eñ hof, wijfs ende kinderen, om lant eñ om lieden, ia om haer eygen leuen, eñ alſo neerſtelijc ſchotẽ ſy met pijlen eñ met flitſen in malcanderen, datter in corter tijt vier om haer leuen quamẽ, eñ veel werter ghewont. Sy ſouden ooc noch langher geuochtẽ hebbẽ, en hadde die Coninck niet een tecken ghegeuen, om der on-

onſeren beden wille, dat ſy vandē ernſt ſouden aflaeten, des derden daechs gaf Andelatadus den Coninck den raet, dat hy meer cottoens lancx die beeken ſaeyen ſouden, op dat ſy den tribuyt des te lichter gheuen mochtē, dz op elcx huys geleet was, ende hy toech weder tot Yſabella, ſijne crancken te beſoeken, ende die begonſte ſchepen, die hy aldaer ghelaten hadde. Doen vant hy dat meer dan drie hondert mannen omgecomē waren, van menigerhande cranckheyden, Doen en wiſte hy ghenen raedt te vinden, ſoo niet alleenlijck gebreck en was van geſontheyt te vercrygen, ſonder ſoo was ooc die dacgelicxe nootdruft gheheelijck ewech ende verteert. Soo en quam ooc nergens geen ſchip wt Hiſpania. In alſulcken twijfel ende ommoet, deylde hy die crancken in die ſloten, die hier ende ginder int landt lagen, wāt van Yſabella tot S. Dominicus, dat is van middernacht teghen middach hebben ſy deſe caſteelen ende ſloten gebout van Yſabella op ſeſſendertich mijlen heeft hy dat ſlot Sperantza gebout van Sperantza vierentwintich mijlen tot S. Catharinen, van S. Catharinen twintich mijlen S. Jacob van S. Jacobs twintich mijlen daer heeft hy een ſterete met thoornē gemaect, die ontfanckeniſſe genoemt, dat leet onder den Cibauer berch, op eener ſchooner vruchtbaere effener aerden. Noch heeft hy oock een ander gebout, tuſſchē der ontfanckeniſſe ende S. Dominicus, dat is noch ſtarcker dan die ontfanckenis, wāt het leet in eens Amptmans gebot oft lant, die heeft ouer die vijf duyſent inwoonders onder hē, die eylanders naemen haere hooftſtat Bonauum, daerom wilde die gubernatoer dat dat ſlot ſoude oock Bonauum heeten. In deſe caſteelen eñ daer ontrent in der eylande huyſen deylde hy die crancken, ende hy toech weder tot S. Dominicus, eñ hy ontfinck den tol vanden officieren, die hen op geleet was worden, doen hy nv eenen tijdt lanck aldaer gheweeſt, hadde daer quam eenen roep, dat alle officieren tegen hem op ſtonden ende tegen die onſere, alle die ontrent der ontfanckenis woonden, ende onderſtonden van hem af te vallen, doen ſy dat verſtonden, doen brack hy al propelijck op, ende doen hy naerder by hen quam, doē verſtont hy, hoe dat ſy Guarionexium tot eenen hooftman gecoſen ende opgeworpen hadden in deſer handelinghen. Die ſelue was half tegen ſijnen danck ende onghewillich van hem daer toe bewecht worden, ende vanden anderen vervuert, want hy wiſte wel, wat die onſeren met wijſheyt eñ met wapenen vermochten, daerom verſerie te hy hē daer af. Doen worden ſy der ſackē eens, dat ſy op eenen dach te ſamen comen ſouden, met vijfthienduyſent mannen op haerlieder manierē geruſtet, om dat crijchs ghelijck weder te verſoeken. Maer Andelatadus wert te raede, met den caſtelleyn ende anderen crijchs volck dat hy hadde, dat ſy die officierē elck by ſonder ouermelē eer dat ſy een gheheelen hoope te ſamen brachten. Doen warden tot elcken officierē eenen hooftman met hondert mannen gheordineert, die ouervielen ſy onverſiens, eer dan dat verſtroyde volck tſamē mochte comen, wt haeren dorpen die hebben ſonder mueren noch grauen, noch eenighe dammē daeromme, doen grepen ſijſe ane, vinghen ende bonden ſy, ende een yeghelijck voerde den ſijnen ghelijck hen beuolen was, Doen was Andelatadus tot den Guarionexio ghelijck tot den machtichſten ſelue getoghen. Ende vinck hem oock ghelijck die andere die haere. Ende ſy brachten haerer in der ſelver nacht veerthiene in die ontfākenis. Nae ſommighe daegen doen rechtemen twee vanden genen die Garionexium ende andere nieugierighe vervuert ende ende verleyt hadden. Ende op dat dat volck niet ſo ſeer bedroeft en worde om haere Coningen ende officieren, dat ſy die ackeren lieten ligghen onghebout, daer by den onſeren groote ſchade comen mochte, doen liet hy den Guarionexium ende die andere weder ledich ende vry, daer liepen ouer die vijfduyſent mannen te ſamen omme haere Coningen ende officieren te verloſſen, noch alle onghewapent, die marcten een geroep, dat den hemel daer af ghelvyt gaf eñ dat aertrijck verſchudde.

Maer Andelatadus vermaende Guarionexium, ende die andere met ghelocſten geſchencken, ende oock met dreyghementē, dat ſy hen voordaen wachten ſouden, eñ nv nieus en onderſtonden, Doen hielt Guarionexius ſprake met den volcke, vanden onſeren, hoe ſtarck ende machtich ſy waeren, hoe bermhertich ende vergeuende ſy warē den quaetdoenders, hoe vrygeuich eñ libe-

rael dat sy teghen die gheerouwe waeren, ende hy vermaendē haer, dat sy soudē te vre den sijn, ende dat sy niet tegen die Christenen en onderstonden, sonder hen dienden ende ghehoorsaem waren, ten waere dat sy van dage te dage, gerne qualijck gehandelt oft getracteert werden soudē. Ende als hy sijne sprake geeyndet hadde. Doen hingen sy hem op haere schouderē, eñ droegen hem alsoo hangende in sijn huys. Alsoo was dat landt eenen tijt lanck in vrede. Maer die onsere waren sorchvuldich ende treurich in vremden landen verlaten. Want het waren alreede vijfthien maenden gheleden, na dien dat die gubernatoer wech ghetoghen was, ende sy hadden ghebreck van allerley noodruft ende cleederen, daerom gingē sy seer oetmoedelijck daer henen.

Daer en tusschē schicte Beuchius Anacauchoa (alsoo hiet der Coninck Xaragua dat is dz deel van nederganck gelijc bouen geseet is) sijne bodē tot Andelatado, die gauen hem te kennē, hoe dz die cottoen eñ andere tribuyt, dē welcken hy hem eñ den sijnē opgeleet hadde, die waeren alreede bereet. Doen rustede hy hem op dē wech, eñ toech tot dē Coninck, van dē selue wert hy eerlijc ontfangē, oock van des Conincks sustere, die was voortijdē des Conincks Caunaboa huysvrouwe geweest, eñ en was nz minder inden raet eñ des lants regeringe gehoudē dan den broeder selue, want sy seydē, dattet een hoffelijck, wel sprekēde, eñ wijsevrouwe was, die hadde haerē broeder geradē, dz hy hoe dz hy hem dede, dz hy dē Christenē goede woorden geuē soude eñ hen gehoorsaem ware. Die selue vrouwe hiet Anacaona. Al daer vant Andelatadus, aen des Conincks Beuchy hof ij. eñ xxx. officierē, die verwachteden sijns aldaer, mz haeren tribuyten eñ chynsen. Die brachten alle bouen haere opgeleden chynsen, den onserē schenken van beyderley broots van wortelē eñ van heydē corē, Daer by oock Vtias ofte conynkens eñ eñ visschen, maer op dat sy nz stinckēde en wardē, soo haddē sijse te vorē gebradē. Eñ vanden slangē daer af bouē geseet is, dz sy seer excellent geacht wordē tot eener spijsen, eñ sy sijn den Crocodillen gelijck, die selue slangē heetē Juannam. Sy sijn spade ghewaer worden, Dat sy in dz eylandt wiessen, die onserē hebben tot noch toe sy nz doruen proeuen om der grouwelijcker leelichz willē dwelck eene afkeeringe brengt. Doē brocht des Conincks suster den Andelatadū daertoe, dz hy vande Juannam wat proefde, eñ daer inne beet. Maer doē hy dē smaeck gecregen hadde, doen begonst hijse mz groote montvollē te etē. Daer na en proefdē sy die slangen nz slechtelijck, sonder sy wardē daer al aen verleckert, eñ en wisten tegen malcā deren anders nz te seggen, dan hoe wel dz die slangen smaectē, eñ sy gauen toe, dattet eene betere ende costelijcker spijse was dan Pauwē, Phasaenē oft Veldhōderē by ons sijn. Maer sy verliesen haeren smaeck, ist datmense nz sonderlijck bereyt dz is, almēse nz wel met speck en lardeert eñ aen den spit bradet. Mē snijdet hen dē buyck gants open den langen wech, eñ ontweiden sy, eñ wasschet sy daer na schoone eñ windet sy in eenē rinck gelijck eene slange die slaept, eñ doet sy in eenē pot, die effen groot ghenoech daer toe is. Eñ doen eē weynich waters eñ pepers daer in, eñ makē een vier daeronder van welriekēde houte, dat nz en rooct. So druppet dan een wtermaetē costelijc sap wt der wammen, eñ sy seggē dat geen spijse en is, die daer by te gelijckē is mz der slāgē eyerē, almēse allē cooct, alsmēse also cooct, so sijn sy goet versch te etē, eñ ooc al verwaermēse sommigē tijt, dat is genoech vāder spijsen Nv van anderē dingē. Doē nv Andelatadus eene hutte in dat eylant volcottoens gedaē hadde. Doen beloefdē hem die officierē, dz sy hem gerne geuen wildenvan haerē broode, also vele als sy begerē mochtē, doen nam hy dz voor goet ane, eñ dancte hē daer vore. Maer die wyle datmen dat broot int lant maecte. Eñ het aēt hoof Beuchy Anacauchoa vuerde, daer en tusschen schicte Andelatadus bodē tot Ysabella, datmen hem dz toeberect schip sendē soude van tweē die daer begonst waren eñ daer gelatenhadde, eñ hy ontboet hen dat heit hen vol broots schickē souden. Doen wardē die schiplіedē vrolijck. Eñ omuoerē dz eylandt mz vollen seylen tot aen den oeuere Xaraguen. Daer broeht dat welsprekende wijs wijf den Coninck Beuchium Anacauchoam haeren broeder daer toe, doen sy hoorde dat onse schepen aenghecomen waeren, dat hy met haer toech om die schepen te besiene, want den oeueren lach niet meer, dan sesse mijlen vanden houe, ten halucn weghe daer is een dorp, aldaer hadde des Conincks

suster

ſuſter haere ſchatcamere, aldaer bleuen ſy ouer nacht. In den ſeluen ſchat en is geen goudt, ſiluer, peerlen, noch coſtelijcke geſteē te, ofte dier gelijcken, ſonder allerley huyſraet, Ghelijck ſtoelen, coppen, ſchotelē, beckenen, pannen, dat is al wt ſwarten effenē houte ghemaect, Dat ſelue hout uwe mede cijn Johānes Baptiſta Eliſius, voor Hebenen houdt, die welcke eentreffelijcke doctoor der wijſer conſten ende der medecynen is. Aen den ſeluen huyſraet bewyſen die eylanders alle haere conſten ende gheſchickelicheyt, deſe dingen worden der vrouwen gemaect in haer eylandt, dat leet aen deen eynde Hiſpaniole, ende heetet Guanaboa, daer inne grauen oft ſtickē ſy dic fantaſijē ende geſpuys die ſy by der nacht ſien (ſoo ſy ſegghen) ſlanghen ende menſchen aenſichten, ende al wat ſy eens gheſien hebben, dat grauē ſy daer inne, ghelijck al oft leefde. Wat meynt ghy deur luchtige vorſt dat ſy doen ſouden, oft ſy ſtael ende yſer conſten gheeryghen, ſoo ſy dat met ſommige ſteenkens te weghe brenghen. Sy ſchencte den Andelatado veerthien ſtoelen ende noch van anderen huyſraet ende cokē gewant, tſeſtich ſtuck die waren van aerdē gemaect Sy gaf hem oock viere groote clouwens nette garens, die waren wter maetē ſwaer. Doen ſy des anderen daechs aen den oeuer quamē, aldaer hadde die Coninck een ander dorp, Daer hen dede Andelatadus een handtſchip vueren. Die Coninck dede oock twee ſcheepkens op ſijne maniere geſchildert toe ruſten. Aldaer voer hy met ſijn gheſinne in deene. Ende ſijne ſuſter Anacaona met heuren ionckvrouwen int dandere. Maer Anacaona woude by den Andelatado in ſijnen ſchepe varen. Als ſy nv by den ſchepe quamen, doen ſchoten ſy die buſſen af, alſoo dat hemel ende aerde van dat gheluyt verſchudde, ende dat dē hemel vol roocks wart gelijck en wolcke. Daer af verſchricte die Coninc eñ ſijne ſuſter ſo ſeere, Dat ſy meyndē dz dē hemel eñ die aerde ſoude met den ander breken. Maer doen ſy ſagen, dat hem Andelatadus hem tot hen keerde ende lachte, doen ontſinghen ſy weder een hert. Ende doen ſy naerder daer by quamen. Doen begonſten ſy te ſpelen met allerley ſnaerſpel, dat ſelue ſuete gheluyt maecte hen ſeer verwondert. Ende doen ſy in dat ſchip quamen, ende dat ſelue achter ende voor beſagen, oock die ondere ende boven cameren ende vertrecken. Doen ſaech die Coninck ende ſijne ſuſter malcanderen ane, ende en wiſten niet wat ſy ſegghen wilden van groot verwonderens wegen. Doē ſy alſo inden ſchepe hier ende daer gingen, ende dat ſy ſaghen hoe behendelijck ende raſchelijck, datmen die Ankeren, die zeylē, ende maſtboom, op ende af liet, Dock dat alſulcke macht ſonder menſchen handen ſoe ſnellijck op die zee hem bewegen ſoude want het waeyde onuerſiens eenē goeden windt vandē lande af, des verwonderdē ſy hen wtermatē ſeere, eñ aldermeeſt. Doē ſy ſagen dz ſy met eenē wint, nv achterwaerts dan voorwaerts varē conſtē, nv op deſe ſyde, nv op dander ſyde alſoot hen luſte. Als ſulcx gheſchiet was, ende dat dat ſchip met wortel broot geladen was, ende dat den onſeren oock vele geſchenct was worden. Doē verliet hijſe, niet alleenlijck den Coninck Beuchium Anacauchoā ende ſijne ſuſter, ſonder oock alle knechten ende maechden met vreuchden ende groot verwonderen. Ende hy toech met ſijn volck te lande tot Yſabella. Aldaer verſtont hy, hoe dat Rodalnus Ximenus een booſer boeuen, den welckē der gubernatoer int eerſtē dē minſten handt knechtē hadde voorgeſet, Doē hyſijn knecht was, daer nae hē eenen ſchoutet maecte. Die ſelue hadde hē wat quaets voorgenomen tegen Andelatadum. Ende hy vernam oock hoe dat die Coninck Guarionexus, des Rodalni ende anderer boeuen ſchelmenſtucken niet langer en hadde connen ghelyden. Ende dat hy daer omme met al ſijnen gheſinde ende ſommighen ſijnen onderdaenen wt vertwijfelinge ende miſtrooſticheyt geuloden was aen eenen gheberchte, dwelck niet meer dan thien leuken van Yſabella en leet teghen nederganck, aen die oeueren tegen middernacht, die bergen ende oock die inwoonders noemptmen met eenen naeme Ciguaios, die Coninck van den officieren die in dien gheberchte woonen, dien noemptmē Maiobanexium, ende ſijnen hof noemptmen Caprionum. Maer die bergen ſijn hooghe ende onweegſaem, ſo ſijn ſy oock van natueren gecoordineert ghelijck eenen boghe, ende ſtrecken haer hoornen teghen die zee. Tuſſchen den ſeluen berghen leet een ſchoon effen veldt, daer deur vlieten veel wateren vanden berghen

ghen in der zee, dat volck is seer grouwelijc ende strijdtbaer, eñ hebben haere hercomen vanden Canibalen, wāt als sy vanden bergen afcomen, eñ dat sy met naegebuerē opt platte lant strijdē, alle die gene die sy ombrē gen eñ doodē die eten sy alle. Tot desen bergen vlode Guarionexius, ende hy schencte hem veel dings, tgene dat die berchliedē nz en hebben. Eñ hy verteelde hem, hoe dz hy fortse, gewelt, schande eñ versmaetheyt van den onserē lyden moste, daer voze en hielp hem noch hoochmoet noch oetmoedicheyt. Daerom quā hy tot hem, op dz hyhem beschermen soude, voor die onredelijcke fortse eñ gewelt der boeuen. Doen syde hem Maiobanexius hulpe eñ raedt toe, oock bescherminge tegen die Christenen. Maer als Andelatadus tot der ontfanckenis toech, doen sant hy om Rodalnum Ximenum, die woō de op dalmael met sijner rotten, in den dorpen des eylandts, ontrent twelf mijlen van daer. Eñ hy vraechde hem. Waer af ende waeromme dat rumoer comen was, wy saegen dz v broeder Admirantus tondergegaē is, ende dat die Coninck ons niet seer en acht, daeromme moeten wy honger lyden, die wyle dat wy v naruolghen, ende dat wy onsere noodruft int eylandt socken moeten. Daer toe soo heeft my der gubernatoer met v, eenen regenten des eylandts gheoordineert, daer om en sijn wy niet gesinnet v voordaen meer ghehoorsaem te sijne, dat ende anders seyde Rodalnus op dat mael, Doen hadde hen Andelatadus geerne aengeuallen, soo en vermocht hys niet alsoo toech hy daer van, ende toech met tsenentich mannen die hem naruolchdē in die landtschap Xaragua, aldaer (ghelijck Andelatadus ende sijn broeder Admirantus noch segghen) begonsten sy te rooueu ende te moorden, vrouwen, ende maechden te vercrachten sonder eenighe vreese of schaēte, die wyle dat sulcx int eylandt ghebuerde, daer en tusschen warden den Admiranto achte schepen toe gheoordineert, dier schiete hijer twee ten eersten met prouande van Gades wte, aen sijnen broeder Andelatado, die selue twee schepen quamen onwetende ten eersten ane, aen der syden des eylandts teghen nedergane. Aldaer Rodalnus Xinmenus met sijnen hoope woonden, Doen verleydese Rodalnus oock, ende hy seyde tot hen, ghy lieden sult voordane voor eenē rieme, eener schooner maech den borstkens in uwe handen hebben, wellustieheyt voor arbeyt, oueruloedicheyt voor honger, ende goede ruste voor moeyte ende wacken. Daer en tusschen stercte hem Garionexius met sijnen vrienden, ende hy toech van die berghen af tot beneden opt effen velt, ende hy herwrochde alle die ghene die hy vandt, die Christen ende eylanders, die onse vrienden waeren, ende hy distruerde die ackeren, aedt-die vruchten, ende hy plonderde die dorpen waer dat hy mocht. Maer Rodalnus ende sijnen hoop, ende veruaerden hen daer niet af hoe wel dat sy wel wisten, dat Admirantus haest comen soude, want sy hadden alreede die vremde die met den tween schepen gecomē waeren onderwesen, Maer als daer en tusschen, der arme Andelatadus sijns broeders dagheliex verwachtende was, Doen voer der Admirantus met die reste vanden schepen wt Hispania, Maer niet stracks op Hispaniola toe, dan hy lencte hem op der reyse teghen middach Ende wat hy in der selver vaert nieus ghesien ende ghemerct heeft oock wat hy voor landt geuondē heeft, dat wil ick te voren te kennen gheuen, ende daer nae int eynde des nauolghenden boecks breeder beschryuen, hoe dz haer die oproere geeyndet heeft Vaert wel.

Dat seste boeck van der zee handelinghe aen den Cardinael Lodewijck van Arragon geschreuen.

OP den derthsten dach van Meye int jaer nae der geboorte Christi duysent vierhondert achtentnegentich Doen voer Colonus wte met achte gelade ne schepen van der stadt Barramedabeta niet verde van Gades geleghen, eñ hy nam sijnen ghewonlijken wech voor die handt, deur die gheluckighe eylanden, om sommigher zecrouers willen wt vranckrijck, die hadden hem die rechte straete beleet, want sy onderstonden hem aen te vallen. Maer soomē tot den gheluckigen eylanden vaert, soo liet Medera op die slincke handt ontrent seuenhondert ende xx. mijlen, eñ heeft vier graeden naerdē middach dan Hispalis, vā der middernachtelijc Polus verheft hem tot Hispali xxxvj. graden. Maer in dz

eylandt

eylandt (ghelijck die schiplieden segghen) twee ende dertich graedē, Daeromme voer hy ten eersten tot Medera, van daer schiete hy den rechten wech die resteerende schepen, die welcke prouande vuerden nae Hispaniola toe, ende hy voor teghen middach met eenen schepe dwelck een casteel hadde, ende twee coopmans Carauellen, in willen sijnde onder den Equinoctiael te varen. Ende daer nae op dat hy nae den nederganck voere, ende die natuere der plaetsen bespiede. Soo liet hy Hispaniolam op die rechte handt teghen middernacht ligghen. Op der selver vaert ligghen die eylanden Hesperides, dier sijnder derthiene, die sijn onder die subiectie der Portugaloisers, eñ sy sijn alle bewoont, wtghenomen eene, die heet dz Gruen hooft. Die selue eylandē en liggen niet meer dan twee dachreysen van Ethiopia, teghen nederganck. Eene van dien eylanden heeten die Portugaloisers Bonauistam, aldaer sijn snecken, van dien worden alle jaer veel lazarissen gereynicht, Daerōme als die locht aldaer geinfecteert ende vergiftet was, soo toech hy haestelinghe van daer, op Zuydwest toe, die compt tusschen middach ende nederganck her, eñ voer ouer die vierhondert ende tachentich mijlen. Aldaer quam hy in alsulcker grooter hitten (want het was in den Braeckmaent) dat hem die schepen schier verbrant hadden, ende die reepen sprongheh van dē vaten, also dat hen alle haer water wt liep. Doen en mochten den lieden die hitte niet ghelyden. Want die Polus was aldaer niet meer dan vijf graeden hooge, (so hy seyde) Achte daghen leden sy hen in dier hitten, dier was den eersten dach schoone, maer alle die andere droeue ende reghen, ende noch tans heet, daeromme beroudet hen dicwils, dat sy daer henen ghecomen waren.

Als hen alsoo achte dagen geleden hadden, doen stont oppe tot haren ghelucke eenen Oostnoordoosten wint, met den selven voer hy recht tegen nederganck toe. Doen vant hy een andere aensicht der sterren eñ beteren wint, wāt op den derden dach quamen sy aen een wtermaten ghetempereerde plaetse, die gubernatoer seyde ock, dat hy altijt vander hitten gheuaren was ter zee te rugghe oft achterwaerts, gelijckmen op eenen hooghen berch tegē der locht climpt, eñ en hadde nochtans nergēsgeen lant mogen sien. Ten lestē sach een schipknecht op den lesten dach des Hoymaents, op die wachte des grootsten scheeps van verre, drye hooghe bergen. Doen warp hy den arm op van blijschappen, ende hy riep van bouen af tgene dat hy sach, ende hietse vrolijc sijn, want sy waren seer bedroeft worden, die wyle dat sy alsoo vander sonnen verbrant waren, ende dat hen aent water ghebrack, want het was hen wtgeloopen, doen die reepen van den vaten vander hitten der sonnen afghesprongen waren, alsoo voerē sy met vreuch den daer toe. Maer doen sy ten eersten aent landt quamen, doen was die zee soo moerachtich ende ondiepe, dat hy niet aen comen en conste, hoe wel dat sy eene goede bequame hauene voor hen saghen. Doen mercten sy vanden schepen, dat dat landt wel bewoont ende gebouwet was. Want sy saghen schoone wel gheboude lusthuysen oft houen, wt die welcke alserder morgens den dauw op geuallen was, eenen wtermaeten goeden reuck tot hen quam. Van daer op twintich mijlen, quamen sy tot eene hauene, die welcke bequam was, die schepen aldaer te stellen, Maer daer en vlotte gheē water inne. Maer als hy voort voer, daer vant hy eene hauene die was bequaē, datmen die schepen aldaer mochte beteren, ende om hout ende water te ghecryghen. Arenalis noempt dat landt Putam. Sy en vō den geen huys nae by der hauenen. Maer veelder dieren voetstappen, al warent geyten, ende sy vonden een doot, dat sach ghelijck een rech. Des anderen daechs sagen sy van verde, een schepken van daer vaerē. Daerinne voeren vierentwintich mannen, dat waren alle schoone frische ionghe ghesellen, van grooter rechten leedtmaeten, Die hadden alle schilden tot haeren bogē ende pijlen, bouen die ghewoonte der anderen, sy hadden ock lanck slecht haer, aent voorhooft ghespleten op die Hispanische maniere, haere schamelheyt hadden sy met eenen cottoenen snoer omwonde ende bedect, anders waren sy geheelijck naect. Doen meynde hy dat datlandt naerder dē hemel is, dan andere in ghelijcken parallelē, ende voerden vanden woesten dampē der dalen ende sompen, alsoo vele als die soppen der bergē hooger sijn, dā die diepte daelen. Wāt Admirantus seyde sonder op houden, dat hy noyt wt der paralellē comē

is,

ſy, die deur Ethiopiam gaen, in deſer gheheelder vaert, ende het is alſulcken grootē onderſcheyt tuſſchen den inwoonderen op den vaſten lande Ethiopie ende der eylander. Want die Ethiopier ſijn ſwart met gecrolden haer wolle, meer dan van haere. Soo ſijn deſe wit met langhen geelen haeren, waer deur dat die cōtrarie natuere herompt, en kan ick ander niet merken, dan het compt van der aert des landts, ende nz des lochts, wy weten dat op den bergen der dorrē ſnoer ſneeuwvallē, eñ eē tijt lanc daer dieren. Soo weetmen ock dat ſommighe verde van daer liggen teghen middernacht die groote hitte lydē. Doen hiet der gubernatoer den ionghen geſellen, ſpiegelen ende ſommighe blinkende coperen inſtrumēten ende bellekens laten ſien, op dat hyſe tot hem lockede, met dien dingen die hen onbekent waeren. Maer hoe meer menſe riep, ſoo veel te meer vloden ſy, ende ſy ſorchden altijts, datter een bedroch onder ſoude ſijn, Doen ſagen ſy die onſeren ende haere dingen neerſtelijck ane, ende ſy hadden noch altijt acht op haere riemen. Maer doen de verweeſer ſach, datmenſe met gauen nz bewegen en mochte, doen hiet hy die trommel ſlaen ende pijpen, ock ander ſnaerſpel ſpelen in den caſteele des grootē ſchepes, ende hy hoepte dat ſy hen dat ſoete geluyt ſoude bewegen laeten. Maer doen die iongen dat ghеſanghe ende dat pijpen hoorden, doen meynden ſy dat het was een vermanninghe ende een tecken des ſtrijdts. Ende ſy lieten haere riemen vallen, ende ſy grepen haere bogen ende pijlen, ende ſy verwaerden hen met haere ſchilden, daer nae keerden ſy het voorſte van haer ſcheepken tegen die onſere, ende wachteden alſoo gheruſt ſijn, wat nae ſingen eñ ſpelen volghen ſoude. Daer teghen ſo ruſteden haer die onſere ock hare ſlitſen ende pijlen, ende ſy toghen al properlijck op hem toe, ende ſy verlieten alſoo het bouenſte des ſchips ende ſtelden behendicheyt te wercke met roeyē, ende ſy quamē ſoo nae by dat cleyn ſchip. Alſo dat een treffelijcker van den onſeren, den anderē ſchip heeren achter in ſijn ſcheepken, eenen mantel ende eenen hoet reyken mochte. Ende ſy warden met malcanderen der ſacken eens deur teekenen, dat ſy beyde op dat lant tſamen ſouden comen, ende aldaer kenniſſe met malcanderen makē. Maer doen ſy ſagen, dat eener vanden onſeren na dat groote ſchip maecte, op dat hy oorlof name, om ſprake met hen te houden, doen ſorchden ſy voor bedroch eñ vielen weder in haer ſchip, ende vloden daer hen gelijc den windt. Niet verde van dat eylandt teghen nederganc, Daer vāt die gubernatoer eene ſulke ſtrenghe ruyſſchende beeke van opganck tegen nederganck vlietende, ghelijck al oft een groote water van bouen eenen berch beneden af viele (aldaer ſeyde hy) was hy alſoo beureſt, als hy ſijn leuen lanck noeyt en was, ende hy hadde nochtans van kindts oppe in die zee geuaerē. Als hy eē weynich voort voer duer die ſorgelicheyt, daer vant hy groote cluften oft diepten, daer af die ſommige waeren achte mijlen groot, gelijck al oft eenen inganck geweeſt waere eens grooten hauenen, Daer inne viel dat ruyſſchende water. Die ſelue cluften naemde hy des dracken mont. Ende dat eylandt daer tegens ouer, noemde Margaritham, Aldaer compt veel ſuets waters wt den cluften, Die dingen teghen die geſouten wateren wte, dat maect een groote wederſpannicheyt in den water, doen hy inden ſtroom quam, ſoo vernam hy dat die wateren ſuet waren, der gubernatoer ende andere geloofweerdighe lieden hebben my noch wonderlijcker dinghen gheſeet, door mijn vraghen dat is, ſy ſijn hondert ende vier mijlen in puere ſuete wateren geuaren, ende hoe dat ſy meer tegen nederganck quamen, ſo veel ſueter warden die wateren, daer nae quam hy tot eenen hoeghen berch, daer op woonden veel meercatten, allenlijck op der ſyden teghen opganck, die ſelue ſyde is rouw, ende onbewoont van lieden. Noch ſchicte hy ſommige beſpieders wt op dat landt by dē oeuere, die ſeyden dat ſy ſommighe ghebouде ende gheſaeyde ackeren vonden, maer geen volck of huyſen, ghelijck ock ſommighe boeren by ons, verde van haerē woninghen ſaeyen. Op der ſyden teghen nederganck aen den berch, daer beſichtichden ſy een groot effen veldt, daer hen togen ſy mz vreuchden, ende warpen haer ankeren wt in een wijdt water. Doen die inwoonders ſagen, datter een vremdt volck aen haeren oeuere aengecomen was, doen liepen ſy met hoopen tot den onſeren ſonder eenige vreeſe, omme die onſeren te beſiene, van den ſeluen verſtondē ſy, hoe dat dat landt Parias

hiet,

hiet, eñ hoet voorder tegen nederganc was so meer volcrijcker dattet was. Aldaer nā hy iiij. mānen vanden inwooneren met hē in die schepen eñ hy voer voort aen der sydē tegen nederganck. Sy mercten ooc al, aen die goede locht, vruchtbaerhz der aerdē, eñ aen die menichte des volcx, dat dz selue lāt wel goet was. Daer aen en hebben sy oock niet gemist, gelijc tot sijnder plaetse bewesen wort. Aen eenen morgen, als nv die sonne opgaen wilde, doen roken sy eenen goedē rueck vāden lāde comende, die lockede hen dz sy te lande voeren, doen mercten sy dat daer meer volcx was dā op geē and plaetse.

Maer als die onseren daer toe naecten, doen sende die Cacicus des seluen lants, boden tot dē gubernatoer, eñ hy presenteerde hē, hem seluen eñ al tgene dz hy hadde, tot synen dienste eñ welbehaghen, eñ begeerde door teeckenen eñ wencken, dat die gubertoer op dat lant wilde comen, hy dorst niet sorgen. Doen dat die gubernatoer weygerde. Doē quamē sy met hoopē tot onse schepē, eñ sy haddē armē eñ die halsen, mz gout eñ Indiaensche peerlen verchiert. Dat droegen sy so gemeynlijc, ghelijc die vrouwē by ons die gelasen paternosters draghen. Doē men hen vraechde, waermē die peerlen vāt, doen wesen sy eenē oeuere met haeren vingeren, eñ sy lieten hē mercken, dat die peerlen niet groot by henlieden geacht en werden, eñ sy lieten hen een vat sien, dat mochten sy vol peerlē ghecrijgē, waert dat sy een wijle by hen wildē blijuē. Maer die wijledz die vruchtē die hy in Hispaniolā soude voeren, schier van der zee verderf, doen dochte hē geraden sijn, dz hy die handelinge tot op een and tijt spaerde. Noch lade hy ij. cleyne scheepkens mz volck, die schicte wt, op dz sy sommige snoeren van peerlen halen soudē, met mangelen tegē onse ware, daer by leerden sy kennē die aert des lants eñ des volcx daerin woonēde. Doē nā dat volc die onse met vruechden aen, die welcke tot hen quamen. Eñ sy vergaderden harer een groote menichte rontsom der onseren, gelijc ō een zee monster. Maer ten eersten ontmocten den onseren, twee dappere mānen, een oudē eñ eē ioger, gelijc al oft die vad eñ die sone ware geweest. Eñ doē sy malcāderē aē bey de syden gegroet hadden. Doen voerden sy die onseren in een groot rōt huys, daer aen was een wijde strate. Aldaer brachtmē veel stoelen vā swerten houte seer constelijc ghemaect. Eñ doen die onsere eñ die opperste vā hen gheseten waren. Doen quamender veel dienaers, daer af die sommige spijsse, die sommige drāck droegen, eñ sommige wijn. Maer hare spijsen waren alleenlijc vruchten, noch van wonderlijcker aert, den onseren geheelijc onbekent. Sos was den wijn root eñ wit, nz vā druyuen, sonder vā andere vruchtē wtgedruct, eñ en was nz onlustich. Doen sy nv byden ouden gegetē hadden. Doen voerdese die ionge in syne wooninge daer waren veel mans eñ vrouwen, noch elcke partije aen een besondere plaetse. Beyde geslachten van mans eñ vrouwen sijn wit gelijc die onsere, sonder die gene, die byder sonnen woonen, vriendelijck, gastvry, eñ sy bedecken die schamelhz, met een cotoenen doeck, anders gaen sy geheel naect. Daer en was nz een die niet peerlen eñ gout en droech aen den hals eñ aen den armen. Sōmige haddent alle beyde, maer sy dragent effen ghelijck die boeren by ons die gelasen steenkens aen dragen.

Doenmen hen vraechde, vā waer dat dz gout quā dat sy droegē, so gauē sy te kennē door teekenen, dz tegen hen ouer vā sommige bergē quā, maer sy dedē der gelijckē als oft sy die onse dreychdē, dz sy tot diē bergen nz gaē en soudē, wātmē aldaer de liedē adt. Maer die onse en cōsten nz gemerckē, oftet vāden Canibalē, oft vādē wilden dieren gesciede, het was hen wter maten swaer, dz sy die onse nz en verstōden, eñ ooc dz sy nz verstaē en wardē. Als nv die boden nadē mid dach ōtrent den ij. vren, wed by den schepē quamen, mz sommige snoerē vā peerlē, doē togen sy die zeylen weder op, wāt gelijet geseyt is, hy en mocht op datmael nz lāger al daer blijuen, van wegen der vruchtē die hy voerde. Doch had hy indē sinne, also haest als hy die sakē in Hispaniola te vreden gestelt soude hebbē, so wilde hy wed daer henē comē, maer eē ander nā het profijt des vindēs, het dwāck hē ooc die ondiepte der zee, eñ dē strēgē loop des waters, dz selue sloech sonder ophoudē (alsser eenē wint op stōt) dz groote schip, maer ō het perijckel te vermydē der ōdieptē, so scicte hy altijt eē vādē scepē voor aē, dz madt die diepte mz eē loot, dē selue volchdē die and na. Die inwoners des lāts Parias noēdē twee landekens inwendich haerder limiten gheleghen. Dat eene

Cumana, dz ander Manacanapana ij. C. eñ xxx. mijlen vā daer gelegē, van den seluē ontrent leuken, leyt noch een ander landt Curiana genoemt. Doen hy nv eenen langen streeck lancx der zee geuaren was, meynende altijts dattet een eylāt was, ende hy twijfelde oft hy mocht door den nedergane tegen middernacht syne schepen richten, op dat hy tot Hispaniolam comen mochte. Also quā hy tot eenen vlietenden water, dat was wel xxx. ellen diep, eñ van onghehoorder breyden, want hy seyde dattet ouer die xxviij. leuken breet gheweest is. Maer doen hy een weynich voorder quā, noch altijt tegen nederganck, maer een weynich bat tegen middach toe, gelijc dan die cromte des oeuers dat selue eyscht. Doen quam hy int een zee vol cruyts. Daer swam dat cruyt opt water, dat was so dicke, dat die schepen niet wel daerin varen en mochten. Aldaer sijn die dagen dat gantsche iaer gelijc lāck (gelijc die gubernatoer seyde) eñ der midder nachtelijc Polus verheft hē aldaer gelijc ooc in Paria vijf graden hooghe, inden seluen streeck liggē dese oueren alle, hy seyde ooc veel vāder veranderinge des Poli. Maer die wijle dattet teghen aller astronimorum meyninge is, so laet ict ooc blijuen, wāt het is certeyn doorluchtiger Vorst, dz die sterre, die onse schipliedē Tramontanā noemē, en is dz middel punt des Poli niet, daer op dat hē den hemel bewecht, dat cāmē lichtelijc merckē alsmē die sterre siet, met dē eersten als die sterren opgaen, des auōts door een cleyn gaetken, eñ daer na des morgens weder. Als die morgē roode die sterren verbleect, so siet eener openbaerlijc, dat hy sijn plaetsē verandert heeft. Maer hoe dat dat mach toe gaē, dz hy des auōts alleēlijc v. gradē hooge is, eñ des morgens xv. Dat en can ic niet verstaen. So en sijn die redenen die hy daer toe seyt niet genoech, dat hy seyde, dat hy achte dat dz aertrijc nz ront en sijn, sonder het heeft aen sijnder ronden eenen houel int scheppen, geeregen, ende en is niet gelijc eenen bal oft appel, sonder gelijc een peere die aen den boom hanget, eñ dat lant Paria soude aē die plaetse gelegē sijn, dat dē hemel naest is, daerom meynt hy sonder twijfel, dat dat eerste paradijs op dē drien berghen die der schipman vander wachten des schips gesien heeft, ghelijck bouen ghe seyt is. Ende dat groote ruysschende water daer bouen af gheseyt is, coemt wt die cluften, ende vallen vā die selue bergen neder. Maer van dien is genoech geseyt, die wijle het my selue dunct fabelwerck te syne. Nv willen wy voorder tot den handel comen. Doē hy sach, dat hy also tegen synen wille verwerret was, eñ dz hy gātsch geē hope en hadde, dz hy mochte eenē wech vidē tegēmiddernacht, daer door dz hy tot Hispaniolā comen mochte. Doen tooch hy weder te rugghe van daer hy gecomen was, ende voer door middernacht des landts vanden opganck teghen Hispaniola toe. Maer die ghene die naemaels dat landt neerstigher besichticht hebben, die meynen dattet vast lant Indie is, ende niet Cubam, ghelijck die gubernatoer meynde, want het sijnder sommighe die segghen, dat sy gheheelijck rontomme Cubam geuaren sijn. Oft dat also is, oft datmen dat den man door quaetheyt nae seyt, dat sal metter tijt wel openbaer worden. Maer dat Paria een vaste landt is, oft niet. Daeromme en strijdt der gubernatoer niet, maer hy meynt dattet een vast lant is. Eñ hy seet daer by, het leet acht hondert lxxxij. mijlen naer den middach dan Hispaniola. Ten lesten voer hy henen tot Hispaniola om dat volc te besoecken, dat hy by den broeder aldaer gelaten hadde, ende hy quam aen den xxx. dach van Oogst int iaer duysent CCCC. ende achtentneghentich. Maer het ginck hem, ghelijck anderen lieden, dat hem aldaer alle gheluck ende weluaert door een ongheluck verbittert wort.

Dat seuende boeck vāder zeehandelinghe totten Cardinael Lodowicum van Arragon geschreuen.

Als nv die gubernatoer in dat eylant quā, doen vant hy contrarie sijnder meyningen alle dinghen verwerret, ende tot verderffenisse ghecomen, wāt Rodalnus die in sijnder absentien, van synen broeder geuallen was, die verliet hem op den hoop die hem aenhinck. Die en wilde niet alleenlijck tot synē heeren (die welcke hē opgebracht hadde) comen, sonder versmade hē opt hoochste, eñ hy begonst schādelijcke dingē van hen beyden dē Coninck toe te schrijuē. Doen schiete die gubernatoer bootschap tot den Coninck eñ gaf hē te kennen

nen, hoe dat sy afgeuallen waren, eñ hy begeerde datmẽ hẽ crijchsuole schicken wilde, op dz hy harer machtich mocht worden, eñ eenen yegelijcken soot behoort, te straffen. Maer sy hadden swaerlijc ouer beyde die broeders geclaecht, hoe dattet onredelijcke godlooſe liedẽ waren, eñ dat sy dorstich waren na den Hiſpaniſchẽ bloede, wãt sy hadden eenen luſt daerin, als sy eenen om slechter oorsaken willen, quellẽ, onthoofden oft anders herworgen mochten. Daer by warẽ sy so eergierich, hoouaerdich eñ nijdisch onuerdrachelijcke tyrannen. Daerõ waren sy van hen, als vanden grouwelijcſten vyãden des Coninex afgewckẽ. Wãt sy mereẽ dat die broeders niet anders indẽ sinne en hadden, dan hoe sy dat eylant onder hare ſubiectie brachten, daer toe warẽ duysenterley teeckenẽ. Maer tẽ eerſtẽ, dz sy niemant enlietẽ tot de goutgrauen comen, dan hare aenhãgers, wederõ ter cõtrarien schreef die gubernatoer den Coninck, met dien dat hy hulpe tegen hen begeerde, dat hijſe straffẽ mochte. Hoe dat sy alle luye leckers ende boeuen, roouers, dieuen, hoereerders, verrachters eñ schelmen warẽ, dẽ welcken nz aen eeniger booſhz gelegen ware, gelijc val schẽ, eer looſen, trouloſen liedẽ, die diewils nz gericht eñ recht verwõnẽ waren. Daerõ vreesdẽ sy harer huyt, en haddẽ hen daerõ afgewckẽ eñ begõſtẽ te rooven eñ te ſtelen, ledich te gaen, niet dan eten eñ drincken, eñ oncuysch sijn. Daer by ooc niemant te verſchoonẽ, eñ die gene die aldaer gelijc knechten eñ bootſlieden comen waren. Die ſelue moesten nv die arme lieden in dz eylãt, op hare halſen in hãgenden beddẽ om her dragen. So was ooc haer schimp eñ ſpel op dz sy niet en vergatẽ des bloet ſtortens, eñ dat sy hare cracht verſochten, eñ die tegen malcãderen gelckẽ, ſo weddedẽ sy met malcanderen, die welcke eer eenen armẽ menſche met eenẽ houw oft slach, dz hooft af sloech, eñ welcker dan die geſchieſte aen dat hantwerck is, die is die eerlijcſte onder hen, alſo gaen sy met den armen lieden õ. In alſulcker maten schreuen sy tegen malcanderen den Coninck toe. Onder dien datmen den Ciguaneren, daer bouen af gheſeyt is, met haren hooftman Guarionexio die groote ſchade deden, te ghemoete comen mochte. Doen ſchiete hy Andelatadum met xc. voetknechten ende ſommighen ruyteren dien volchden oock na ontrent lij. M. eyläders, die waren vyanden vanden Ciguaneren, want sy hadden haer dicwils qualijck ghehandelt eñ ghetracteert. Maer als Andelatadus synen hoop ghebracht hadde, aen den oeuere eens grooten waters, door dat effen velt, dat tuſſchen den hoornen der Ciguaner bergen, eñ der zee leyt, gelijc bouen gheſeyt is. Aldaer vant hy twee beſpieders vanden vyanden, onder die hagen liggende dier eene ſpranck in die zee, eñ hy swõ ouer tot den synen, eñ quam alſo daer vã, maer die ander wert geuangen, eñ hy seyde, hoe dat seſſe M. gheruſter Ciguaner op ghcen syde des waters, in eene boſſchagie verborghen laghen, die onderſtonden die onſe en uerſiens te ouerualler, int voorby trecken.

Daerõ tooch die Andelatadus tegen den water opwaerts, eñ hy ſocht eenen wech, al daer hy door comẽ mocht. Maer doe hy tẽ leſten den wech vant, eñ dat die onſere daer ouer wildẽ. Doen begõſtẽ die Ciguaneren grouwelijc te roepen, eñ sy vielen die onſere aen, met grouwelijcken geſichte ſeer verſchrickelijc, want sy waren alle geſchildert eñ sy hadden swerte eñ roode vleckẽ. Die maken sy met eender vrucht, die is gheliick een peere, die brengen sy op met neerſtichz in ſonderlijcke houen, daer mede verwen sy hen, vant voorhooft af tot aen die knien ende sy vlechten dat haer op menigher hande maniere. Dat maken sy lanck met eenſten, alſt die natuere met vã ſelfs en geeft. Sy saghen in ſomma al waren sy duyuels gheweeſt, die wt der hellen quamen. Maer doen die onſere onderſtonden ouer dat water te comen. Doen toghen sy hem te ghemoete tegen, ende ſyweirdẽ hen met fluſen ende ſcherpe ſtocken, ende der pijlen waren ſo veel, dat sy die ſonne verbleeten, het ware oock met den onſeren qualijck ghegaen waert dat sy gheen ſchilden en hadden ghehadt, daer mede dat sy die pijlen õtfangen hadden. Ten leſten quam noch Andelatadus daer ouer. Eñ doõ daer ouer beyde ſydẽ veel gewont werden, doen vloden die vyãden, eñ die onſe volchden hen nae, ende sy herworchden haerder veel, want sy sijn wter maeten snel te voete. Doen vloden sy haeſtelijck in der boſſchagien. Daer wt mochten sy die onſeren met fluſchen hebben, waer dat syer by mochten, want sy sijn

naect, eñ sy sluypen door die hagen eñ heggen, sonder letsel, gelijc die wilde verckenē. Daer tegē so hinderde die onseren, hare lāge cleederen, bogen, schildē, eñ spiessen, so en sijn sy ooc der wegen niet cōdich. Maer als hy aldaer dien nacht te vergeefs bleef, ende des anderen dachs niemant en vernā, die hen in die bosschagien roerde. Doen tooch hy met raet eñ geleyde der eylanders, die vā ouden tijdē her, den Ciguaueren vyant waren, tot den bergē, daer der Coninck Maiobanexus syne Coninclijcke wooninge Caprionum hadde. Ende hy sloech synen legher twee mijlen van daer, in eens anderē officiers hof oft dorp, dwelck die inwooners wt vreesen verlaten hadden. Aldaer geregheen syer twee, die seyden hen, hoe datter thien officieren by Maiobanexio in Caprono waren, die haddē vij. M. Ciguauer by een ander vergadert. Daer begonstē sy van beyden syden malcanderen aen te tasten, want Andelatadus en dorste niet voorder treckē, tot dz hy dat eylant beter besichticht hadde. Inder nacstcomender nacht, schiete hy bespieders wt die dat lant wel kenden, door dē raet vandē eylanderē. Doen werdē die Ciguauer der onserē gewaer, eñ sy ruste den hen tot der stacht, met groot geroep, gelijc hare ghewoonheyt is. Eñ sy en dorsten noch wt den bosschagien niet comē, want sy meyndē dat Andelatadus alle syne hoopē aldaer gebracht hadde. Doen versochtē sy ij. mael dat gelue des strijdts, eñ vielē wt dē bosschē, eñ vielē die onserē met grooterē tēpeeste eñ gheschrey aen, eñ sy quetsten ende wondeden haerder veel, eer dat sy hen met den schilden decken mochten. Doē verlaechden die onsere hare hoopen, eñ iaechden hen na, verslogē eñ vingē harer veel. Alsso vloden sy weder in die bosschagien eñ en quamē nz meer daer wt. Doen schiete hy eenē geuangenē mz eenē eylander die vriēt was tot Maiobanexio, mz sulckē beuel. Andelatadus en heeft syne hoopē niet daer henen gheuoert, o Maiobanexi, ō dat hy v eñ v volc soude beschadigen, sonder hy begeert v vriēt te sijn, maer dz bidt hy v, dz Guarionexius (die tot v geulodē is, eñ heeft v tot dē strijdt beweecht, tot groot achterdeel vādē uwe) gestraft worde. Daerō bidt hy (als v waerschouwēde, dz ghy hē Guarionexium ouergheeft. Indien dz ghy dz doē wilt, soo sal sijn broeder die gubernatoer derzee vtot eenē vrient aen nemē, en ooc v eñ v rijck beschermē. Maer ist dz ghijt nz doen en wilt so sal v die sake berouwē wāt v gātscheryc sal mettē sweerde eñ viere gedestrueert worden, eñ alle uwe hauc berooft. Doen Maiobanexius dien voorslach verstont, doen antwoorde hy, het is kennelijc dat Guarionexius een goet vroō man ware. Daerō acht hy hem weerdich, dat hem hulpe eñ beschermenisse geschiede, eñ ter cōtrarien die boose eñ quade, die andere lieden goet so begeerēde sijn, eñ die sonder ophouden dz bloet der vreemden soeckē, quat geschiede. Daerō en wilde hy met den lasterlijcken schelmē niet te doene hebben, so en begeerde hy ooc harer vrietschappen nz met allen. Doen dat Andelatadus hoorde, doen hiet hy dz dorp (daerin hy sijn leger hadde) eñ andere daer om gelegen, verbranden, eñ doen hy naerder tot Maiobanexio quā. Doen schiete hy weder bodē tot hē, eñ begeerde, dat hy hem eenen van synen ghetrouwsten vrienden toe schicken wilde, met den welcken dat hy van den vrede handelen mochte. Doen schiete Maiobanexius eenē vā synē getrouwstē vriēden tot hē, met dē ij. bodē. Den seluē sloech Andelatadus voor, eñ hy waerschoude hē, dat Maiobanexius sijn rijc verliesen soude eñ dz hijs niet en soude laten destruerē om Guarionexij wille, eñ vermaēde hē, dz hyen hē ouergeuē wilde, hy en wilde anders alle dz syne verlorē laten gaē, eñ dat hy mz alle synen onderdanē geuangen wech gesleypt soude wordē. Doen die bode wederō quam, doē vergaderde Maiobanexius dz volc, eñ hy leyde hē te vorē tgene dz gehādelt was. Doē riep dz volc dat mē Guarionexiū ouergeuē soude, eñ sy verulocetē dē dach als hy tot hēgecomē was, eñ dz hy hen die onruste in dz lāt gebracht hadde. Daer tegen seyde Maiobanexius, dz Guarionexius eē redelijc vroō mā was, eñ tegē hē wel verdient. Wāt doēhy tot hē gecomē was, hadde hy hē veel Coninclijcke geschenckē gebracht. So hadde hy ooc hē, eñ sijn wijf leerē danssen, dz en hielt hy nz voor cleyne. Daerō hadde hy sorge voor hē, daerō en cōste hy hē in geenen wege verlatē, wāt hy was tot hē geuldē. So hadde hy hē ooc geleyde toegeseet, daerō so wilde hy lieuer alle ancxt eñ noot met hē lijdē eñ bestaē, dā dz hy den achterclapperen oorsake gheuen soude, om hē te schenden eñ te lasteren, gelijc als oft hy synen

nen gast hadde verraden. Alſo liet hy dat ſuchtēde vole van hē ſcheydē, eñ riep Guarionexiū tot hē, eñ hy geloefde hem op een nieus ſyne hulpe. Eñ geloefde hē dz hy alle geluc eñ ongeluck met hē verſoeckē wilde, alſo lange als hy leuē ſoude. Eñ ſy achtedē datmē dē Andelatado niet mz allen ontbieden en ſoude, eñ den genen dien hy met den eerſten geſondē hadde, op dat die bodē Andelatadi tot hē quamen. Dien leyde hy gheuangen, eñ hy beual, waert datter meer boden vanden Andelatado quamē, datmenſe alle herworgen ſoude, eñ gheen ſprake met hen aen nemen. Doen ſchicte Andelatadus twee, eenē geuāgenen Ciguauier eñ eenen eylander ſynē vrient, die werdē beyde onthooft. Nae dien quā Andelatadus alleenlijc met x. voetknechtē eñ iiij. ruyteren. Eñ hy beuant dat ſyne boden onder wegen omgecomen waren. Daerom wert hy toornich eñ begonſt te verwoeſten ouer dē Maiobanexiū, eñ hy tooch in ordinantien voor dat Coninclijc hof Capronū. Aldaer verlieten alle die officierē Maiobanexium, doen vlode hy met ſynen wijue eñ met al ſijn geſinde op die rouwe geberchten. Die ander ſochten Guarionexium, op dat ſy hē verworgē mochten, daerō dat hijſe in dz ongeluc ghebracht hadde, maer hy holp hē ſeluē mettē voeten daer vā, eñ hy lach alleen verborgē tuſſchen den crochten der wilden berghen. Maer als dat crijchſuolck Andelatadi vā grooter arbeyt des langen crijchs, ooc van waken ende hongere, moede eñ mat warē geworden (want het was drie maenden dat den crijch begōſt was) Doen begeerdē haerer veel oorlof, dat ſy weder tot d'. Ontſanckenis trecken mochten. Aldaer hadden ſy wel geboude goeden. Doen gafmen hen eē paſpoort, doen togen harer veel daer henē, eñ daer en bleuēder maer xxx. by dē Andelatado. Deſen crijchvā iij. maendē, voeden ſy mz grooter arbeyt, wāt ſy en geeregē in diē iij. maendē, noyt geen ander ſpijſe dā Cazabi, dz is haer wortel broot, eñ desſeluē ſeldē genoech. Eñ vā den vtien oft conijnkens, die ſy ſelue vinghen, haren dräck was wel altemet goet, maer ſomtijts nz dā droeue eñ lijmachtich water wt den grachten. By ſulck welluſtichz moeſten ſy ooc dix den tijt onder den hemel liggen, eñ altijt van deen plaetſe in dandē trecke, gelijc dā dese crijchs gebruyc is, mz ſulckē cleynē hoop, nā hē Andelatadus vore, bergē eñ dalē te doorſockē, oft hy ergens Maiobanexium oft Guarionexiū op ſpueren mochte. Doen gebuerdet dz die iagers Andelatadi wt togen ō conijnkens te ſoeken, op dz ſy den hōger blusſen mochten, die welcke anders niet en hadden. Doen ontmoeteden hen twee die warē Maiobanexio onderdanē, die warē in ſommige dorpen gegaen, eñ brochten broot van daer, dwelc die inwooners Maiobanexio geſchiet hadden. Die ſelue worden gedwōgen dz ſy te kennen geuen moeſtē, waer dz haer heere, was door welcker aenleydinge, vercledēder onſere xij. op d' Ciguanier maniere. Doen wert Maiobanexius mz wijf eñ kinderen door dz bedroch geuāgen. Eñ tot den gubernatoer tot d'. Ontſanckenis geuoert. Duer eē cleyne tijt doē wert Guarionexius door dē hōger gedwōgē, dz hi wt dē hole moeſte, die worde vā ſommige eylāderē ſommigē iagerē verradē, wāt ſy vreeſdē des gubernators thooyne. Doen nv die gubernatoer vernā waer hy hē hielt. Doē ſchicte hy een rot knechtē, die ſoudē hē acuallē, als hy vāt geberchte op platte lāt comen ſoude. Die togen henē, eñ vingen hē, eñ brachtenē mede. Alſo wert vrede inder lātſcap eñ indē ōliggendē plaetſen. Het was op dat mael eēs officiers wijf, welcx lāt noch nz aēgetaſt en was geordē, die was Maiobanexio onderdaen, die en verliet hē ooc nz in ſijn ongeluc oft tegenſpoet. Vāder ſeluer vrouwē ſeggē ſy, datter geen ſchoōder oyt in dz eylāt geboren en was geordē, als nv haren mā ſeer begeerlic na haer verlāgde, gelijc hare ſcoōheyt weerdich was, Daer liep hy in der wildernissen om, eñ hy en wiſte nz hoe dat hy die ſake beginnē ſoude. Ten leſten quā hy tot den gubernatoer, eñ hy geloofde hem te geuen alle tgene dat hy hadde eñ hem onderdanich te makē, waert dz hy hē ſijn wijf weder geuē wilde. Doē gaf hy hē ſijn vrouwe weder, eñ veel der vermaerſte inwooneren, eñ nāſe in den eedt, dat ſy doen ſouden alle tgene datmē hen hiet. Doē tooch die officier wech mz v.M. naecte mānē, die haddē alleenlijc haer acker getou by hen, eñ hy liet den gubernatoer een onſprekelijcke vrucht op ſynen velde. Alſo tooch hy weder vrolijc met ſijnder wedergeſchencter vrouwē daer henen. Doen deſen roep tot dē Ciguauerē quā, doē beweechdet der officieren gemoet dat ſy hoopten genade te vercrijgē. Daerō

quamen sy selue, ende gheloefden te doene alle tghene datmen hen ghebieden soude. Ende sy baden daer mede voor haren Coninck eñ voor alle sijn gesinde. Doen wert dat wijf ende dat gantsche huysghesinne door bede der officierē los ende vry. Maer die Coninck wert geuangen behoudē. Alsulcx dede die gubernatoer in dat eylandt, noch niet wetende wat syne teghen partije by den Coninck teghē hem aenrichdeden. Maer doen die Coninck soo veel clachten ouer al hoorde, eñ dat hy sach dz om haers twists wille, luttel gouts eñ andere ware wt dat eylant quā. Doen ordineerde hy eenen nieuwen gubernatoer, die neerstelijc vernemen soude na alle dingen, eñ die welcke hy schuldich beuonde, dat hy die selue straffen soude oft dz hijse geuangē den Coninck toe schicte. Maer wat met den gubernatoer synen broeder, oft den genen die tegen hem gheweest sijn ghehandelt sy worden, dat en weet ic niet wel, maer dat weet ick dat beyde die gebroeders geuangen sijn gewordē, gheboeyt, eñ van aller haerder haue berooft, ten lesten werdē sy geuangē van daer geuoert. Maer so haest als de Coninck vernam, datmense te Gādes gebracht hadde. Doen schicte hy daer raschelijc eenen bode datmense los eñ ledich liete, tot hē den Coninck comē, eñ hy gaf daer mede te kennē, dat hijs niet geerne en hadde gehadt, dz hē sulcke schāde eñ versmaetheyt geschiet ware. Die nieuwe gubernatoer schicte ooc den Coninck brieuē toe, die hadde die gubernatoer selue geschreuē met vreemdē letterē, in dē welcken hy synē broeder Andelatadum onderwees, dz hy mz gewapēder hant comē soude om hē te beschermē, waert dat hē die gubernatoer gewelt oft foortse doē wilde. Maer als Andelatadus daer henen tooch, doē greepse die gubernatoer alle beyde onuersiens eer dē hoope te samē comē mocht, wat daer af worden wil, dat sal die tijt die de beste richter is, openbaren.

Dat viij. boeck vander zee

handelinge aen den Cardinael Lodowijck van Arragon geschreuen.

ALder doorluchtichste Vorst, ick hebbe uwer excellēcien geschēct die verborgē hooge zee, dwelck door hulpe eñ bystant onsers Coninex vā Christophoro Colono den gubernatoer der zee ten eerstē geopent is geworde. Eñ dat int stede eens guldenen halfbants, hoe wel dz misschien van ongeschickelijchz weghē des weremeesters, niet so wel gemaect en is, alst wel behooren soude. Neēt hier een costelijc iuweel vā costelijckē gesteentē, dz hangt gelijc een loodē wage aen dz halfbāt. Het hebbē sommige schipregeerders des gubernatoers die der wint strekē neerstelijc acht genomē hadde, oorlof vandē Coninck gecregē, dat sy op hare costen voorder soeckē mochten. Noch dz dē Coninck sijn behoorlijcke deel gegeuen worde. Dat is het vijfde deel, die hebbē also den handel begonst. Maer die wijle dat Petrus Alfonsus diemē Nigiū noēt, alder geluckelijcste teghē middach ghcuarē is. So dunct my billich eñ recht sijn, datmen van hē beginne. Die selue (datmē andere dingē onder weghen latē) en bereyde hē naer een schip toe, op sijn eygen costen (hoe wel dat sommige seggē op eens anderē costē) eñ hy ontfinck beuel vandē Coninck, dat hy nergens op l. leuken na, sijn ancker en soude wt worpen, van daer dat die gubernatoer te voren geweest hadde. Die selue voer nae Paria, daer wy hier voor af geseyt hebben, daer so veel peerlen sijn, die draghen beyde mās eñ vrouwē in haer pareersel. Also voerē sy aē die selue oeuerē henē, wt beuel des Coninex, eñ hy liet die lantschappē Cumanam eñ Manacapanā liggen. Aldaer (seyde hy) hadde hy een hauene geuondē, die is dier tot Gades seer gelijc. Doen hy daer in quā, doen sach hy sommige hutten aen den oeuer staen, daer quā hy naerder, eñ vont eē dorp van viij. huysen. Noch so quam wt eenen anderē volcrijcker dorp, dat lach ontrent drie mijlen daer af, l. naecte menschē met eenē hooftman. Eñ sy badē Alfonsum Nigium dat hy aen haren oeuer quame. Maer als Nigius, daer henē voer, doē nā hy veel bellekens, spellen, naelden, eñ sommighe gelasen paternosterkens, eñ coperen ringē, eñ andere dier gelijcke pennieweert, daer mede vermangelde hy in corter tijt xv. oncen peerlen, die sy aen hare halsen eñ armen droegen. Doen baden sy den Nigium so lanex soo meer, dat hy tot hen comē wilde, ende sy geloefden hem, dat hy also veel peerlē aldaer gecrigē soude, als hy begeerē mochte. Des anderen daechs doē die sonne opginck, doē tooch hy tot hen. Eñ werp die an-

ankerē wt, daer quā alle tvole mz groot bid den, dat hy tot hen op dat lant comē wilde, Maer als Nigus sach dat haerer so veel waren, ende dat hy niet meer dan driender tich mannen en hadde by hem. Doen en dorst hy hem niet betrouwen. Maer hy wencte hen, dz sy met haeren schepkens tot hem comen wilden, haere scheepkens sijn trocchen wt eenen houte ghemaect, gelijck ock anderer volcken, maer grouere ende ongeschicter dan der Canibalē schepen sijn oft der eylanders in Hispaniola, sy noemē sy Gallitos. Alsoo brachten sy alle hoop achtighe snoeren met peerlen hen toe, der welcker die onseren seer begeerende warē. Sy noemen die groote talpeerlen Tenoras. Alsod verstonden die onseren, dattet een vriendelijck, simpel, onschuldich, ende gastvry volck was, want sy handelden on trent twintich dagen met hen. Doen begon stē sy ock in haere huysen by hen te woo nē, die selue huysen sijn van houte, eñ mz palmē bladerē gedect. Haere spijse is meest die snecken, daer wt dz sy die peerlē nemen dier sijn alle oeueren vol, maer sy eten ock andere wilde dieren, hertten, wildeverkenē, ende Conynkens, die sijn van hare varwe ende grootte ghelijck die hasen. Soo heeft dat landt ock veel torteldnyuen en de blocduyuen, die vrouwenmestense by hē, ghelijck by ons in den huysen, die ganser ende eynden. Daer vloghen ock ouer al pauwen in den bosschen en haegen, die en sijn alsoo niet geuarwet ghelijck die onse re, want dat wijfkē is den manneken schier ghelijck. Soo waren ock aldaer veel fasa nē. Die Curianers sijn geschicte iagers oft weidliedēn sy schietē seer recht, na die wilde dierē eñ vogelē. Die onsere leefdē sommige daghē seer wel aldaer, want welcke hen ee nē Pauwe brachte dien gauē sy viere spellē, ende voor eenen Fasane twee, voor eene tor telduyue oft blocduyue eene spelle, brocht men hen dan eene gans, soo gauen sy hen ock soo vele, oft een gelasen steenken. Sy maecten in haerē marassen ende daer buy ten, een sprake ende antwoorde gelijck onse vrouwen doen, als sy by den cramerē comē, om yet te coopen. Sy vraechden den onse ren, waer toe dat hen die spellen goet warē, die wyle dat sy naect waren. Doē antwoor den hen die onsere gheschickelijck, datse goet waren om die doornen daer mede wt te grauene, die hen diewils int vleesch co men. Soo waren sy ock goet, om die tan den daer mede te suyueren, daer nae hieldē sijse in grooter acht. Maer die bellekens verlackerden sy, hen deur het clincken eñ coleur daeromme gauen sy vele op dat sijse ghecryghen mochten. Die onseren hoorden by der nacht indenbosschagien, grouwelijck geschrey ende geroep, vanden wilden dierē wt der inwoonders huysen. Maer die selue en sijn nz schadelijck, vant die inwoonders gaen vry naect hen nae inden bosschagien, alleenlijck met pijlen ende bogen gherust. Ende het en is noch noit by hen gehoort, dz eener van eenen wilden diere omghecomen sy. Alsoo veel hertten ende wilde swynē als die onsere begeerden, soo vele brachten sy, die waeren alle met soo veel pijlen geschotē. Maer sy en hebben runderen, geyten noch schapen, sy ghebruycken ock die wortel, eñ heydencoren broot, ghelijck die inwoonders Hispaniole, dat volck heeft swart dick, half gecrolt haer, dwelck nochtans lanc is. Sy maken haere tanden wit, met een cruyt dat draghen sy schier den gantsen dach tusschē den lippen, ende als sijt daer wt doen, soo wassen sy den mondt, die vrouwen sijn neer stiger om huys te houden, dan om velt te bouwē, dan die mans. Maer die mans sijn meer op dat weydwerck, ende neerstigher tot strijden, dansen, ende spelen. Sy hebbē menigerhande aerden werck, cruyken, pot ten ende dierghelijcken, dat wort hen alles toegebracht, want sy maken ock iaermerc ten onder hen, daer henē brengt een yeghe lijck yet van sijnes landts waere, op dat hy yet vremdes daer voor ghecrygē, want daer en is geener onder hen, die niet gerne wat vremdts en hadde, dat in sijnen lande niet en is. Want dat is den menschen van na tueren aengheboren, dat sy nieuwer dingen begeerende sijn. Sy hinghen aldaer meni gerley dierkens ende vogelen van goudt ge maect, dat en was niet seer suyuer oft fijn, maer seer schoon ghemaect aen die peerlen snoeren. Maer men brenget hen van vrem den aldaer, dat goudt aldaer is den rynschē goude seer ghelijck, daermen die guldens af maect, die mans snyden eene cauwoorde voor eene voor hoeke, dat binden sy met een snoer aen die lendenen, ende verbergen hae re schamelheyt daer inne, oft in eene snee cken mosschele, met der reste gaen sy geheel

naect. Die dierē daer af bouen geſeet is, eñ ander veel dingen diemen in geen eylandt en vindt, die geuē te kennen dattet een vaſt landt is. Maer ſy merctent veel meer daer ane, midts dz ſy aen die oeueren vā Paria tegē nederganck, meer dan drie duyſent mijlen geuarē ſijn, eñ en hebbē geen teekē des eyndts connen gemercken. Doēmen die Curianenſers vraechde, van waer hen dz gout quam, doen gauen ſy te kennen dat ſijt cregen wt een landt dz hiet Cauchieta, dat lach vj. dachreyſen van, hen recht tegē nederganck, aldaer wordet vanden wercklieden in ſulcker vormē gearbeydt. Doen voerē die onſeren daer henen eñ ſy vonden dat landt op den eerſtē dach des Wintermaendts int jaer vijfthiēhōdert. Aldaer warpē ſy haere ankerē wt aen dē oeuere te Canchieto. Doē quamen die inwoonders onueruaert by hē, eñ brachtē goudt dwelck by henliedē wieſch, die ſeluē drogē ook peerlē aen dē halſen. Maer mē brengt ſe hen wt Curiana, daer ane vermangelē ſy goudt. Haere geener en wilde yet vermangelē dz hy wt vremde landē gecregen hadde, die Curianer goudt, die Canchieter peerlē, noch ſo vinden die Canchieter ooc wat goudts by hen. Sy brochtē van daer ſchoone meercattē, eñ wtermaetē ſchoone geuerwede papegaeyē inde Winter maent waſt redelijckē warm aldaer eñ geene coude. Die bewaerders des middernachtelijckē Poli gaē beyde den volkerē onder, ſo nae waeren ſy by dach eñ nacht gelijkinge, van den gradē des Poli en weten ſy geene andere oorſacke te geuene. Het ſijn ſeer goede liedē ſonder arch, ſy quamēden gantſen nacht mz haerē ſcheepkēs, in onſe ſchip gelijc die Curianer, deſe noemen die peerlē Coriras. Maer ſy ſijn ſeer Jaloers. Want als een vremder tothen compt, ſo ſtellē ſy al tijt haere vrouwen achter hen, op dat ſy ooc wat nieus wōders ſiē mogē. Cottoē waſcht van ſelf by den Canchieterē, gelijck by ons die hagē indē velde waſſen. Daerō maectmen broecken aldaer mede men in anderen landen die ſchamelheit bedect. Doenmy die onſeren voorder lancx den oeuer hen voerē. Doē ontmoettedē hen ouer die twee M. mānē, op haere maniere toegeruſt. Die woudē den onſeren verbiedē, dz ſy nz aen dē oeuere en quamē, die gelietē hen ſoo grof eñ wildt, dz die onſere noyt geene kēniſſe noch vriētſchap mz hen en hebbē mogē makē, daerōme togē die onſere weder daer henen, van daer ſy gecomē waerē, eñ warē te vredē mz haerē peerlē, eñ ſy bleuē noch xx. dagē lanc by den Curianenſerē. Aldaer ſlempden eñ braſtē ſy na allen haerē luſt, het en is mogelijck nz onheuſch dz ic wat vertelle, wat dat hen geſchiet is, doē ſy dē oeuer Parie alree de ſaghen. Aldaer ontmoetteden hen eene vlote vāſchepē, vāxviij. ſcheepkēs, bydē Drakē mondt, eñ den cluftē des ſtrooms Parie, die was der Canibalen, die togen opt weidwerck, om menſchē te vangē. Doen die Cambalē die onſer ſagē, doē vielē ſy onſe ſchip onverſaechdelijc ane, eñ omgauent. Daer na angſtedē ſy die onſere mz haerē geſchutte, doē veruaerdē die onſere haer, mz haerē geſchutte, alſo dz ſy vā ſtōdē ane vlodē, doē iaechdē hen die onſere na mzeen hantſchip, eñ een vā haerē ſchepkēs, daer inne en was maer een Canibael eñ eenen geuangē mā, die andere ſwōmē alle daer van. Maer die gene dien ſy geuangē haddē gehouwen, die gaf den onſerē te kennē mz teekenē eñ wijſē hoe dz die Canibalē vj. van ſijnē geſellē ontweyde eñ getē haddē, dz ſelue ſoude hen des anderen daechs ooc geſchiet ſijn. Doen gauē hem die onſere den Canibale in ſijner handt eñ macht, doen ginc hy hem toe mz ſtockē, handē, eñ voetē, ende noch doen hy ſach dz hy alreede doot was, noch meynde hy, dz hy noch nzgenoech en hadde gewrokē die doot vā ſijnē geſellē. Doē mē hē vraech de na den aert eñ natuere d' Canibalē, dz ſy alſo om die lādē ō her liepē. Doē ſeyde hy, dz ſy altijt mz hē vuerdē eenē hoopſtaecken, waer dz ſy henē voerē, eñ als ſy wtē tredē, ſo ſtekē ſy die ſtaekēint daerde, eñ ſy verbergē hē daer achter in haerē tentē, op dz ſy ſeker haer nachtleger aldaer hebbē mochten. In Curiana vōdē ſy een hooft eens vermaerdē Canibali aē die poorte genagelt, dz hielden ſy hē ter eerē, gelijc als haddē ſy eē vēdelyn oft helm dē vyanden afgewonnen. Aen die ſelue plaetſe Parie, daer ſijn heerlijcke ſoutpannen ende heetet Araia, want als die zee aldaer beweecht wordt, ſo drijft ſy dat water op dat naeſte platte landt, aldaer blijftet ſtaende in een hert ſout, wanneer dat die ſonne daer op compt, ende wanneer dat ſy haeſtelijck daer henen comen eer dan dat regent, ſoo mochten alſoo veel aldaer gheladen worden, als op die zee varen mochten, Maer alſoo haeſt alſt regenet,

ſoo

Digitized by Google

ſoo ſmiltet, ende dat ſandt verſlint die voch
ticheyt, dan compt het weder, aen ſijn eerſte
beghintſel van daer dat het gecomen is.
Sommighe ſegghen, dat dat platte landt
van der zee nz vol en loopt, ſonder van ſom
mighen fonteynen, die gheuen al bitter en-
de gheſouten water. Die inwoonders hou-
den die ſoutketē voor groot, want ſy en heb
ben nz alleenlijck ſouts genoech voor haer
landt, ſonder men deylet tot allen ſyden
wte, ende vermangelent met landtwaeren.
Die lichamen der machtigen ende rijken,
die ſpannen ſy op eenen rooſter, op dat, als
dat vleeſch verteert wordt dat die dorre bee
nen alleene in die huydt blyuen, die houdē
ſy dan in eeren voor haer heylichdom. Sy
ſegghen dat ſy eenen man ende wijf alſoo
beſloten geſien hebben. Maer als nvſy wt
Curiana op den ſeſten dach van Meerte
weder tot den Coninck voeren, doen ſeyden
ſy, dat ſy ſeſſentnegentich marck peerlen
ghecregen hadden, daer af elcke marck ach
te oncē woech, ende die voor niet meer, dan
voor die weerdevan vijf ſchellingen. Maer
int weder thuyſwaert varen, verteerden ſy
eenentſeſtich dagen, noch niet ſoo vele, al-
oft ſy van Hiſpaniola ghecomen waren.
Dat maecte die vloet teghen nederganck,
die en hinderden niet alleenlijck die ſchepē,
ia ſy toghenſe alle achterwaerts. Ten leſtē
quamen die ſchiplieden met peerlen (gelijck
met haueren ſtroo) gheladen, Maer mee-
ſter Petrus Alphonſus Nigius, wart van
ſijnen gheſellen beſchuldicht, dat hy eenen
grooten deel peerlē, heymelijck af gedragē
hadde. Ende daer mede den Coninck ſijn
toebehoorende ghedeelten berooft hadde.
Daerom ſoo vinge hen Fernandus de Ve
ga, een gheleert ende veruaren man, Die
was een gubernatoer tot Gallecia, aldaer
wert hy langhe in banden gehouden, noch
ten leſten wert hy ontſlaghen, noch loochen
de hy, dat hem ſijn toebehoorende deel van
den peerlen noch niet gewoorden en is, veel
peerlen ſijn aldaer alſoo groot, ghelijck die
morgenlantſche. Als ick aldaer was by den
officieren Medinne, daer veylde eener eene
peerle te coope, die woech meer dan twintich
oncē, die maecte my luſtich met haere ſchoo
ne ende blinckēde coleur, daer ſijnder ſom-
mighe die ſegghen, dat Nigius die peerlen
niet wt Curiana, ſonder wt Cumana ende
Maracapana ghebracht heeft, ende ſy en
willen niet toe laetē dat ſy in Curiana waſ-
ſen Deſen twiſt hangt noch onder den rich
ter, daer hebt ghy wat wt den leſt geuonde-
nen eylanden, in die nederganckelijcke oe-
ueren, daer af verwachtende ſijn ouer vele
jaren, want inden eerſten hebben ſy ſulcke
teckenen der rijckdommen ghegeuen.

Dat neghenſte boeck der zee handelinghen totten Cardinael Lodowijck van Arragon geſchreuen.

Incentiagnes Pinzonus, ende
ſijnes broeders ſone Aries Pin
zonus, die in der eerſter vaert
met den gubernatoer warē ge-
weeſt, ende van hem beſtelt wa
ren worden, om die twee Carauelen te rege
ren, die ſelue ſijn geloct wordē van der heer
licheyt der nieuwen weerelt, ende ſy hebben
op haere coſten tot Palos, aldaer ſy woon-
achtich waeren, viere Carauelen toeghe-
ruſt, eñ als ſy oorlof vanden Coninck ver
creghen hadden, doen voeren ſy van der ſel
uer hauenen wte den eerſtē dach des Chriſt
maents, int jaer duyſent vierhondert negē
ende tnegentich, deſe hauene Palos leet vā
Gades tweentſeuentich mijlen, ende van
Hiſpali vierentſeſtich. Dat volck aldaer
drijf grootē handel op der zee, niemants wt
ghenomen. Maer die twee voeren daer hen
tegen die gheluckighe eylanden deur die
Heſperidas, diemē noempt dat Gruē hooft
recht teghen middach toe. Op den derthiē-
den dach Januarij voeren ſy wte van den
Heſperidē, die die inwoonende Portugaloi
ſers, S. Jacob hecten, ende ſy namen den
Suydtweſten windt voor hen, ende als ſy
meynden dat ſy drie hondert leuken met
den ſeluen winde gheuaren hadden Doen
verloren ſy den middernachtelijckē Polum
ſoo ſy ſeggen. Doen ſy nv den ſeluen verlo-
ren, doen verhief heur eene groote tem-
peeſte in die zee, Noch voeren ſy noch met
den ſeluen windt, in grootē perijckel ende
bangicheyt, ouer die tweehondert ende veer
tich leuken, al nae dverlorenen Polo, daer
omme, oftmē Onderdoorē ſnoer woonen
can oft niet, dat geef ick deſen, ende den ou
den weerelt beſcrijueren ende poeten te on-
derſcheyden. Deſe seggē dat veelvolck daer
onder woont, ende die ouders ſchrijuen dat
men aldaer niet ghewoonen en can, Daer-
omme dat die ſonne recht bouen hen ſtaet,

noch

noch ſijnder oock ſommighe by den ouders geweeſt, die hebben onderſtaen te bewijſſen, datmen wel aldaer woonen mach. Ick heb be wel die ſelue ſchiplieden beuraecht, oft ſy den middaghelijcken Polum ghe ſien hebben, ſoo ſegghen ſy, ſy en hebben alſulcke ſchickinghe der ſterren niet ghe ſien, die den middernachtelijcken ghelijck was, dat ſijſe by eenen punct ſekerlijck ghekennen mochten. Noch ſeyden ſy, ſy hebben eene an dere forme van ſterren ghe ſien, ende eenen dicken domp van den horizonten opgaē, die welcke ſchier eenen die oogen verblinde, eñ ſy ſegghen immers dat dat aertrijck eenen houel daer achter heeft, datmen den middaghelijcken Polum aldaer niet geſien en can, tot datmē daer ouer en comt. Maer ſy hebben beeldē van ſterrē geſien, die ſijn diē ſeer ongelijc, die in onſen haluē hemel ſtaē.

Aen den ſeſſentwintichſten doch Januarij ſagen ſy een landt, ende die wijle dat die zee turbel was, doen warpen ſy eenen loodē cloot wte, eñ beuonden dattet noch ſeſthien ellen diepe was.

Aldaer togen ſy te lande, ende ſy bleuen twee dagen aldaer, ende doen ſy geen menſchen aldaer en vonden, ende noch ſommige voetſtappen van menſchē daer ſaegē. Soo ſneden ſy haere naemē, ende des Coninckx naem aen die boomen ende ſteenrotſen, die aen den oeuer ſtondē, op dz ſy mochten merken dz ſy aengecomē waren, eñ ſy voeren alſoo daer henen. Niet verde van daer ſagen ſy nacht vieren. Dien volchdē ſy nae, eñ vonden een volck aldaer te velde onder den hemel liggēde, gelijckmen in den crijch doet. Doen dochte hen goet ſijn, dz ſy die nz en weeten, voor dattet dach was. Maer doē die ſonne opgegaen was. Doen gingē van den onſeren xl. gewapende mannen tot hē. Dien gingē haerer twee ende xxx. te gemoete, geladen met bogen eñ pijlen, eñ waren bereet om te ſtrijdē, eñ die anderē alle volch den hen nae, oock alſoo geruſt. Sy ſeggen oock dz dz ſelue volc grooter eñ langer ſijn dan die Duytſchen oft Pannonier, ende vā aenſichte grouwelijck, eñ ſy ſagē die onſerē ane gelijc al oft ſijſe dreychdē. Doen dochte den onſeren geraden ſijn, dat ſy hen nz hen nz en ſloegen, oft dz wt vreeſen geſchiet is, oft om dz die andere nz en vlodē, en can ick nz geweten. Die onſere onderſtōden ſy nz goede woordē eñ giften te bewegē tot vrientſchap. Maer ſy en wilden geene goede woordē noch gauē aēnemē, gelijc dz ſy mz dē onſerē geene gemeinſchap hebbē en wildē, ſonder ſy warē bereyt mz den onſerē te ſtrijdē.

Alſo togen beyde partyen elck aen ſijne plactſe. By der ſtillē nacht, Doen vlodē ſy wech, eñ verlitē haer leiger, doen merckten die onſe wel, dz het een reyſende onblyuelijc eñ onſtātachtich volc was, gelijck Scithier ſijn, die welcke mz wijfs eñ kinderē om her trecken, den vruchtbaren landē na, eñ dz zy nergens een blijuende ſtadt en hebben. Sy ſeggen by haren eedt, alſmē des ſelue voetſtappē in dē ſande metet, ſo ſijn ſy twee voetſtappē vā eenē tamelijcken middelmatighe mās gelijck in der lengde. Maer doen die onſeren voorder voeren, doen vōden ſy een ander water. Maer het en was nz ſo diep, datmen mz Carauelē daerinne varen conſte. Doen ſchietē ſy iiij. handtſchepen mz gewapēde liedē geladē. Om dz landt te beſichtigen. Doen ſaegen ſy eenen hoopen volcx, op eenē hoogē houel ſtaen, na by den oeuer, Doen ſchietē ſy eenē te voete tot hen, op dat ſe die lockē mochtē om mz een ander te hādelē. Doen haddē ſy gern eenē vandē onſen geuangē, eñ wech gevuert, want ſy warpen dē onſen eenen haeck goudts voor hem, die was eens ellebogē lāck, wāt hy hadde hen daer te vorē eē bellekē geworpen, op dz hyſe lockē mochte, maer doē dē onſen, den hake opnemē wilde, ſo omcingeldē ſy hem, dz ſy hē grepē, maer hy weerde hē mz zynē ſweerde eñ ſchilt, daermede dat hy gewapent tot hen gecomē was, eñ ſcharmutſelde ſo lange mz hen, tot dz hem ſijne geſellen vandē ſchepe te hulpe quamē. Maer op dz ick cort make (want ghy vermaent my uwe wech reyſen ſo ernſtelijck) Syherworchdē der onſen achte, mz pijlen, flitſen, eñ mz ſcharpe ſtakē eñ ſy quetſtender ooc ſommighe, inden water omcingeldē ſy die ſchepkens, eñ ſy taſtē die berders vanden ſchepen ſeer ſtoutelijck ane. Doen ſtackē eñ hieuwen die onſere in hen, eñ herworchdē ſy gelijckſchapen, want ſy warē al naect. Maer ſy en vloden daerō me nz, iae ſy ontvrēden dē onſerē een ſcheepken wt haerer macht. Maer het was ledich eñ niemandt daerinne. Der ſelue Guberna toer wart deurſchotē mz eenē pijl, alſo dz hy ſtarf, die andere ſchepē quamē daer vā. Alſo verlietē ſy die ſtrijdtbare lieden, eñ ſy togē troſteloos tegē middernachtelijckē nedergane aē den oeuerē henē vā den genē die omcomen waren. Doen ſy xl. leukē geuarē

had-

hadden, doen quamē sy in eene zee, dat had de soo sueten water, alsoo dat sy haer water vaten aldaer vulden. Ende doen sy sochten die oorsake daer af, so vonden sy, dat so veel sneller wateren vanden grooten geberchte quam. Sy segghen ook dat in die selue zee, veel eylanden liggen, die sijn seer rijck aen vruchten ende lieden. Aldaer sijn die inwoonders seer vriendelijck ende gesellis. Maer den onseren waeren sy onnut, want sy envonden aldaer niet, daer mede dat sy handelen mochten, noch van goudt noch costelijck gesteēte. Maer sy voerden sessendertich gheuangenen met hen ewech. Die inwoonders noemen dat landt Mariatam bal, dat landtschap tegen opganck, aent selue water dat heet Camomorus, eñ teghen nederganck Paricora, die inwoonders des landts gauen te kennē, hoe dat veel goudts inwendich des seluen landts ware. Ende als sy recht teghen nederganck des waters voeren, alsoo cromden hen die oeuerē, daer gecregen sy den middernachtelijkē Polum weder, dien gheheelen oeuere is Paria den welcken Colonus geuondē heeft, rijck van peerlen ende costelijcke gheſteente. Sy seg ghen dat den seluē oeuere, aenstootende is, ende eens, mit den draeken mondt, Cumana, Manacampana, Curiana, Canchieto, Cuchibachoa, ende anderen landen ende plaetsen, waer af tot anderen plaetsen ghe seet sal woorden. Daer om meynen sy, dattet aenhangich is met den Ganghetischen India, want het en wil hem niet wel laten seggen, dat dit groot begryp een eylandt is, hoe wel datmen wel die geheele weerelt een eylandt mochte naemen, van het tsopken des aertrics, aldaermen den middernachtelijcken Polum verliest, toghen sy ontrent drie hondert leuken, altijt tegēnederganck, op Paria toe. Op haluen weghe comen sy tot eenen water Maragnonum genoempt, dat was soo breet soo sy seggen, dat ick sorghe dat sy daer aen ghelogen hebbē. Doen ick sy daer nae vraechde, oftet eenezee was, dwelck dat landt scheydet, doen seyden sy, het was een suet water, Ende hoe voordere men teghen den water opwaerts voere, hoe dattet sueter wardt, het is ook vol eylandē ende vischen. Sy dorpen segghen, dat het meer dan dertich leuken breet is, ende het loopt soo snel ende gheweldich in die zee, al so dz hem die zee wykē moet. Maer alsmē bedenct hoe groot dat sijn Borioſtomea, ende Spierioſtomea, die wtganghen der Denouwē, hoe verde dat die selue in die zee breken, ende dat water suet maken. Soo en soudemen hem van desen niet soo seer verwonderē, hoe wel dat dit water grooter soude sijn, wie can der natuere weeren, dat sy niet een water grooter en make dan dat ander. Ick achte dat het dat water sy daer af Colonus schrijft, doen hy dat gheweste besichtiget heeft, noch werden wt met der tijt beter cundich worden. Nv willē wy van den profijte des landts spreken. Sy hebbē sommighe bresilie bosschagien daer geuon den inden eylande Parie, desselue hebben sy ontrent dertich Centuer met hem ghebracht. Maer sy segghen dat die bresilien die in Hiſpaniola wasſē sijn veel beter om verwen. Maer als sy also met Noordooſt windt voeren, doen vonden sy vele ledighe ende wueſte eylanden. Aldaer die lieden wt vreesen der Canibalen wt gheuloden waren, hoe wel dat sy anders vruchtbaer waren, want sy ginghen dicwils optlandt, ende vonden veel verdorpen ghebouwes, dat bebesaghen sy inwendich, noch vondē sy somtijts ook lieden. Maer gheheel versacht. Ende soo haest dat die selue een vremdt schip sien, soo vlieden sy op die bergen ende steenrotsen, want sy en hadden geene sekere wooninghe om der Canibalen wille. Sy vonden ook groote boomen, die droeghen Caſſiam Fiſtulam, ende sy segghen datse niet arger en is, dan die, die lieden voor de cortse vandē apotekerē nemē, noch en was sy tot dier tijt noch niet gheheel rijp ende tijdich. Sulcke dingen wil ick hen liever gelooven, dan te gaen besien. Want sy segghen dat sy boomen aldaer vonden, die sesthien mannen eenen boom niet omwaeyen men en consten; by dē seluen boomē vonden sy, dat wonderlijcke dier, dz heeft eenē muyl gelijck eenē vos eenē steert gelijck een meercatte, oozen ghelijck eene vledermuys, handen ghelijck een mensch, ende voeten ghelijck een simme, dat selue draecht sijne iongen met hem, waert ook henen gaet, in eenen wtwendigen buyck gelijck in een tesche, dat selue dier, hebt ghy met my ghesiē, hoe wel dattet doot was, eñ ghy hebt v des nieuwen buyex (den welcken die natuere dē dier ghedacht heeft om dattet sijne iongen behouden mochte voor den iagheren, seer

ver

verwondert, eñ oock voor anderen rouenden dieren mocht beschermen. Sy seggen oock dat dat dier, sijne ionghen nummermeer wt den tesschen buyck en doet, het en wil sy dan laten suyghen ende laeuen, Soo langhe tot dat sy hen seluen geneeren connen.

Dat dier hadden sy met sijnen ionghen geuanghen. Maer die iongen storuen terstont. Maer die moeder leefde noch sommighe maenden doch soo en mocht sy oock tẽ lesten die veranderinghe des lochts eñ der spijssen niet meer lyden. Dit sy ghenoeth van dat dier gheseet. Nv willen wy vanden beginneren seggen. Die twee Pinzoni hebben grouwelijcke dingen gheleden in deser vaert. Want doen sy aen den oeuere Parie ontrent seshondert leuken gheuaren waren, ende soo sy meynden (dat sy bouen die stadt Cathay ende den Indianischen oeuere op geen syde des Ganges) waren. Doen omcingelde ende oueruiel hen eene sulcke grouwelijcke tempeeste der zee. Dat onder den vier Caruelen die sy vuerden, die twee voor haeren ooghen ondergingen, dat derde schip ruetet af vanden ankeren, ende vuerdet ewech. Dat vierde schurdet aen dẽ ankeren, alsoo dat alle voegen opginghen, met den lesten quamen sy noch op dat lant. Maer des schips hadden sy hen geheelijck vertegen. Daeromme warden sy teraede, hoe dat sy hen rusten mochten om in dat landt te blijuen, ende hoe dat sy mochtẽ alle die inwoonders ende naeghebueren herworgẽ, op dz sy hen mz dertijdt niet en mochten by een vergaderen om hen te oucruallẽ. Maer het wardt beter. Want datonweder liet af. ende dat schip quam weder, dwelck verworpen was gheweest. Dat selfde vuerde achthien mannen, ende dat ander bleef hen oock dwelck aen den ankeren was blijuen hanghen. Met den seluen tween naemen sy haeren wech weder op Hispaniam toe, ende sy quamẽ op den dertichsten dach Septembris weder tot Palos in haere huysinghe by wijf ende kinderen. Nae dien dat sy veel op der zee gheleden, ende een groot deel van haeren vrienden verloren haddẽ, Dese hebben sommige stucken van boomẽ gebracht, dz houtmẽ voor Cancel oft Simmat ende ghengheber. Maer het en is niet nut om inne te byten, dat segghen sy tot eener ontschuldinghe. Die wijle dat sy anders niet merkelijcx noch costelicx geuondẽ en hebben. Noch seet uwe heerlijcke Philosophus ende medecijn Baptista Elisius, Dat hy sommighe steenkens in haere handen gheseen heeft, die hadden sy aen dẽ oeueren op gelesen, die achte hy voorwaerachtighe Topasios, ghelijck hy v ende my wel geseet heeft. Nae dien synder ooc noch sommighe beweecht worden tot soeken. Ende sy sijn wtermaeten verde teghen middach geuaren. Maer duer andere kennisse ende versoechtheyt. Ende sy voeren den voetstappen des gubernatoers der zee Coloni nae, aen den oeuer Parie. Aldaer hebbẽ sy ooc Cassiã Fistulam gheuonden, eñ dat dinck dat die Hispanier der zielen maniere noemen, daer af maectmen eenen goeden roock tegen den snoeppen. Van den seluẽ en heb ick niet meer vernemen connen, dat voor v merkelijc ware, daeromme wil ick dz boeckxken alsoo besluyten, Want ghy vermoeyt my weder met uwen wech reysen. Maer op dat dat thiende geheel sy, soo heb ick v dat thienden boeckxken, vanden sotten ongelooue des eylandts Hispaniole. Ende oft die boeken, den Liuianisschen niet ghelijck en worden sijn, Soo moet ghy dencken, Dat uwe Martyr met Pithagorischen eñ met geenen Liuianischen geest aenghewaeyt is wordẽ. Noch so sult ghy int aencomen wel wijs worden, wat die groot gaende op geen syde der bregẽ baeren sullen. Nv hoort die verblintheyt der eylanders, die sijn soo veel waerachtigher dan die waerachtighe beschrijuinghe Luciani, hoe meer dz sy by den lieden inder ghewoonten sijn, hoe wel kindtsche dingen, soo sijn sy doch alleenlijck om schimps willen gedicht, oft tot verspottinge vanden genen die daer aen ghelooucn, die onsere sijn langhe in dat eylandt Hispaniole gheweest, eer dat sy wijs ghewordẽ sijn, dat die inwoonders die sterren des hemels aenbaeden, oft dz sy eenich geloue hadden, want wy hebbẽ bouẽ tot meermaelẽ geseet. Sy en vereeren nz, dan die sienlijke lichtẽ des hemels. Noch doen die onseren also by hen woonden. Ende dat sy die spraken tegẽ malcanderen leerden verstaen. Doen sijn sy ghewaer worden, dat sy vierderley ongelooue ende ghewoonten hebben, het heeft een heremyt monck, een boeckxken in Hispanischen spraken tot Ramon geschreuen, vanden ghebruycken ende gewoonheyden

der

der eylanders. Die selue Moninck heeft wt beuel des Coloni langhe byden officieren des eylants gewoont, op dz hy haer den Christelijcken ghelooue leerde. Wat die selue merckelijck beschreuen heeft, dat wil ick v hier te kennen gheuen, het is condtlijck dat den eylanders by nachte sommighe momaensichten oft visioenen te voren comen, die sy in menigher hande dwalinghen voeren. Dat merckt men aen den goykens die sy vereeren, want sy maken beelden die sijn met catoen gheuult ende gestiet, die sien ghelijck die nachtelijcken gespuys, gelijck dat onse schilders die ock aen die wandē schilderē. Dese goykēs oft poppen, heb icker v viere toeghescheit. Daer aen siet ghy wel, hoe gelijc dat sy den nachtgespuys sijn, dat cont ghy daer na dē doorluchtichsten Coninck uwen oom, mondelinghe beter vertellen, dan ict v schrijuen mach. Die inwooners heetē die poppen, Zemes, dier sijnder sommighe cleyn, ghelijck die ionge duyuelkens, die binden sy aē haer voorhooft, als sy inden crijsch trecken, daerom hebben sy snoeren, gelijck ghy ghesien hebt. Sy houden daer voor, als hen sonne oft regē gebreect, so mogē syt vandē poppē verweruen, Eñ sy gelooue dat die Zemes boden syn, des eenighen oneyndelijcken, almachtigen, eñ onsichtigen gods, die sy ock bekennen, Eenyghelijck officier heeft synen besunderen Zemes dien hy vereert, heure ouders hebben den hemelschen eenigen godt den namē gegheuen, Locauna, eñ Guaomaonocon, eñ sy seggē dat tselue een moeder heeft, met desen vijf naemen ghenoemt, Attaberram, Manonā, Guacarapitam, Liellam, eñ Guiwazoam, nv meret wat kindische dinghen dat sy segghen, van dat afcomen der menschen.

In dat eylant is een lātschap die heetet Caunanna, aldaer (seggen sy) sijn die menschen wt twee holen eens berchs ghecomē, ende dat meeste deel, wt dat grootste hol ende het minste deel wt het cleynste hol. Die rootse daer die holen inne sijn, die noemen sy Cautam, dat grootste hol Cazibazagua ende dat cleynste Amaiauna. Ende eer dat die menschen daer wt doorsten gaē soo seydē sy slechtelijck dat die doren vanden holen van eenen mensche by nacht bewaert wert, die hiet Machochael. Maer doen die selue Machochael was verre vā der holen ghegaen om pet te besien. Doen begreep hē die sonne, eñ doen hijse niet genoech aensien en doorste, doen wert hy in eenen steen verandert. Ander clappē sy vā velen, die waren byder nacht wtē holen gegaen om te visschen, ende doen sy niet weder in die holen comen en mochten, eer dat die sonne op ginck, die sy niet aensien en mochten, daerom werden sy in Mirabolanen boomen verandert, dier wassen van selfs in dat eylandt. Daer by segghen sy ock, hoe dat een vermaerde man Vagoniona ghenoempt, eenen wter holen ghelatē heeft, eñ die anderen besloten, die wert in eenen nachtegale verandert, ende ock om dier oorsaken wille, dat hem die sonne begreep, eer dat hy weder in den holen comen mochte, ende sy segghen dat hy hem noch alle iaer beclaecht by daghe ende by nachte sijns ongheluck, tot dier tijt dat hy verandert is ghewordē, ende roept den Vagoniona aen om hulpe. Ende dat gheuen sy voor een oorsake, om dat die nachtegaelen by nachte singhen. Maer doen Vagoniona synen ghesellē lief hadde, doē doerde hy alleenlijck die vrouwen ende kinderen wt der holen. Ende besloot die mannen daer inne, eñ hy liet die vrouwen alleene in dat eylandt, des selfden ghewestes die hiet Machinino, eñ hy nā die kinderen alleenlijck met hem. Doen die selue kinderkens hongherich werden. Doen riepen sy aen eender beecken, Toa Toa dat is Mama Mama. Doen werden sy in Vorschen verandert, van daer seghen sy, roepen die vorschen noch alsoo int wtwaert gaen. Alsoo sijn die mans alleene in die holen sonder vrouwen ghebleuen Daer wt dat die menschen in dat eylandt Hispaniolam ghecomen sijn. Sy segghen ock dat die Vagoniona omme ghegaen ende gewandelt heeft, ende wt sonderlijcker genaden en es hy nv verandert geweest. Doē sach hy een schoon wijf in dē gront der zee, tot derselue clam hy neder. Vandē selue heeft hy sommige Marmor steenen weggeskens ghehadt ende Metalen tafelen. Dat selue hebben hare Coninghen noch voor heylichdom. Maer die mannen die sonder vrouwen inden holen gebleuen waren (gelijck bouen gheseyt is) die ginghen by der nacht wt tot den backē daermen dat regen water inne vergadert,

om hen daer wt te wasschen, doen sagen sy op een tijdt, sommige dierkens aen dē Mirabolanen boomen, ghelijc die mieren cruypen, die saghen ghelijck vroukens, tot den seluen wyueschen dierkens liepen sy hen toe, ende vinghen haer, maer sy ontslopen hen wten handen gelijck palinghen. Daer bedachten sy hen, ende sy vergaderden die schorften ende rappighen, die rouwe handen hadden, op dat sijse des te beter houden mochten, als sijse grepen, die seluighe lieden heeten sy Caracoracoles. Doen ginghen sy wt op der iacht, ende sy en behielden niet meer dan viere, van die ghene die sy gheuanghen hadden. Dier wouden sy ghelijck die vrouwen ghebruycken. Doen vonden sy dat die dierkens gheen gemacckt en hadden ghelijck die vrouwen doen. Doen vergaderden sy wederom die ouders, hoe dat der saken nv te doen ware, ende sy werden eens, alsoo datmen eene raue hen tusschen die beenen liet, die daer een gat met haren scherpen beck inne souden grauen. Daer toe souden die Caracoracoles den vroukens die beenen open houden. Doen wert die raue daer by ghebracht, die dede den vrouwen haere schamelheyt open. Alsoo heeft dat eylandt hare schoone vrouwen ghecreghen, ende van hen die schoone kinderen. Nv en derf hem nyemandt verwonderen van tghene, des die Griecken in soo veel boecken vanden Mirmidonibus gheschreuen hebben, ghelijck sy vanden mieren geboren sijn ghewordē.

Sulcke ende dier gelijcke fantasyen verondighen die vermaerste, den simpelen volcke met grooten ernst, eñ sy predickent hen vanden preeckstoel gelijck een heylige historie. Maer vanden oorspronck der zee, segghen sy noch veel een eerstelijckere fabele, hoe dat een machtigher man in dat eylandt is gheweest, Jaias ghenoempt. Die selue hadde eenen eenighen sone die sterf, doen begroef hy hem in een cauwoorde, maer als dese Jaias, na sommighe maenden, die absentie sijns soons swaerlijck leede, doen quaem hy weder tot der cauwoorden, ende doen hy hem open dede, doen ginghen groote waluisschen ende Ceten daer wt. Daerom seyde hy tot synen nagebueren, dat binnen inder cauwoorden die zee besloten was. Doen waren daer vier jonghe broeders, die waren alle tot eender dracht gheboren, daer die moeder ooc af gestorven was, die selue quamen tot der cauwoorden om visschen te vangen, dat de den sy met den handē. Maer als Jaias on uersiens daer toe quā, die quam dicwils om sijns soons gebeente te besoecken. Doē verschrickten die iongers als die ghene, die met der diuerije eñ de roof beuonden waren, eñ die acht op den Jaiā gehadt hadde. Maer doen sy haestelijc vlieden wouden, doē ontuiel hen die cauwoorde wten handen ende van te seer swaer te synē, so brack sy. Doen liep die zee ten spletē wt, ende veruulde alle die dalen, doen versonck dat platte landt ende droochten, die die gheheele werelt om uinck. Ende die berghen bleuen alleenlijck ontdeckt van haerder hoochde weghen, die selue onderhouden die eylanden, diemē tot deser tijt siet. Hier siet ghy doorluchtighe Vorst eenen loffelijcken oorspronc der zee, want die en wort niet voor slecht gehouden by hen, die dit vertellen can. Sy seggen ooc dat die broeders soo langhe hier ende daer vloden, dat sy schier van hongher storven, want sy en dorsten nerghens blijuen van vreesen des Jaie. Als sy nv in sulcker angst warē, doen clopte sy aene, aen eens backers huys, ende sy eyschten Cazabi, dat is broot. Doen spooch die backer so seer op die gene die ten eersten inne tradt, dz hy watersuchtich daer af wart ende was so seer geswollen, dat hy schier daer af sterf. Maer die broeders werden te raede, ende sy deden hē die watersucht open met eenen scherpen steen, wt der seluen wondē wiesch een vrouwe (so sy segghen) der seluer gebruycten die broeders al int gemeyn, ende sy ontfingen sonen eñ dochteren van haer. Noch een lustigers seggen sy doorluchtige V. Daer is eē hol inder heerschappije eens officiers die heet Machinech, eñ dat hol heet Jouana boina. Dat selue hole houden sy veel heyliger, dan oyt die Griecken Corinthum Cirrham oft Nisam gehoudē hebben, eñ sy is met duysenderley schilderije gechiert. Aen der dooren van deser holen, hebbē sy ij. Jemes gesneden, die een noemē sy Binthaitellem, eñ den anderē Marheum. Eñ alsmen hen vraecht waerom dat sy die hole alsoo vereeren, so segghen sy neerstelijc, want die sonne eñ mane daer wt sijn gecomē, als sy die werelt verlichten wildē. Tot der seluer ho-

holen comen sy met groote ernst, ghelijc wy te Roome, Cõpostelle, oft tot Jerusalẽ loopen mogen. Noch hebben sy een ander onghelooue. Sy meynen dat die dooden des nachts ommegaẽ eñ dz sy eten Guanaba, dat is een vrucht die ons onbekent is, eẽder quepeeren gelijck, eñ seggen dat sy woonen inden bedden der leuendẽ. Daer mede bedriegen sy die vrouwen, want sy nemẽ eens mans gelijckenisse aen hen, eñ sy willen alsoo met den vrouwẽ te doẽ hebbẽ. Maer alst aen der saken coẽt, so verswindẽ oft vergaẽ sy. Als eener somtijdts des nachts by hem gheuoelt int bedde, ende dat hy sorge heeft dattet een dooder is, so mach hy den twijfel also af comen (so sy segghen) die dooden nemen alle die leden des menschen aen hen sonder den nauel. Als hy hem dan aentast, ende dat hy merct aen den nauel dattet eẽ doode is, soo scheyt hy hem lichtelijck daer af. Sy segghen oock dat byder nacht, die dooden den leuenden dicwils tegen comen, ten eerstẽ aen open wegen, als hem dan eener onuruaert teghen hem hout, soo verswint dat ghespuys van stonden aen, maer alst siet dat ghy veruaert sijt eñ verschrict, so gact het eenen dicwils so grouwelijcken aen, dat menigher daer af gheracckt wort. Wanneer dat mense vraecht van waer dat hen die fantasyen comen, so seggen sy, het come hen van haren ouders her, daer af rijmen, die sijn voor menschen ghedachtenis gemaect. Die selue en derfmen nyemãt leeren, dan der officiers kinderen, die leerent van buyten, want sy en hebben noyt gheen geschrifte gehadt, eñ als sy eenen feestdach hebben, so singen sijt den volck voor, gelijc wat heylichs. Sy hebbẽ een houten instrument, dat is hol, eñ het clinct alsmẽ daer op slaet gelijc een tãboerijn oft trõmel. Dese sotte dingẽ leerẽ hen hare waersseggers, die noemẽ sy Boitios, die sijn oock medecijns, die bedriegen dat simpel volc in duysenderley manierẽ, want sy maken hen wijs, dat die Zemes met hen sprekẽ, eñ hen toecomẽde dingen vercondigen. Eñ als een cranckc weder gesont wort, soo maken sy hen wijs, dat hy door hulpe des Zemes weder ghesont is geworde. Dese Boitij vasten eñ reynigen hen dicwils, als sy eenẽ treffelijcken man cureren sullẽ, dan soo etẽ sy een cruyt, dat maecse droncken als sy pulueriserẽ eñ in suypen, so wordẽ sy dan ontsinnich gelijc die Menades, want sy seggen vele, dat hen die Zemes gheseyt hebben, wanneer dat sy den crancke besichtigẽ, so nemen sy een steẽken oft een stuck vlees indẽ mont, eñ heetẽ eenẽ yeghelijckẽ wt der Cameren gaen, op eenẽ oft twee na, die dẽ crancke daer toe aẽgenaẽ is, want soo gaet der Boitius iij. oft iiij. mael om den crancken, eñ cröt den nuese, lippen, eñ aensicht wter maten leelijc, eñ hy blaset den crancke aen synen hals, voorhooft, eñ slaep, eñ hy versiet also den adem des crancken, ende hy seyt dan, dat hy alsoo die cranckheyt wt den aderen neempt. Want so wrijft hy den crancken die schouderen, lendenen, ende schenckelen, ende leet hem die handen vanden voeten, eñ met te samen geleeden handẽ, loopt hy tot der opẽ der dorẽ, eñ hy schuddet syne hãdẽ daer wt eñ seyt dat hy die cranckheyt weeh genomen heeft, eñ die crancke sal corteliic gesont worden, wãt so gaet hy hẽ aen synẽ rugghe, eñ hy neempt dat stuckxken vleech wten mont, ghelijck een guycheler, ende roept dẽ crancken also aen. Siet ghy, wat ghy ouer noot oft bouen natuere gegeten hebt. Nv moet ghy ghesont worden, nv ie v dat wt ghecreghen hebbe. Maer als hy siet, dattet arger met den crancken wort, so seyt hy, sijn Zemes is op hem vertoornt, daerom, om dat hy hem geen huys gebout en hadde, oft dat hy hẽ niet neerstelijc ghenoech gedient en heeft. Maer als die crancke sterft, so dwingen hẽ, syne naeste vrienden door tooverije dat hy segghen moet, oft hy natuerlijck oft door versuymenisse des Boitij gestoruẽ is, die welcke mogelijc niet genoech geuastet, oft dat hy den canckẽ geen bequame medecijne gegeuen en heeft. Jst dan des meesters schult, so wrekẽ sy hen aen hẽ. Eñ als die vrouwen een van dien steenkens vindẽ, die der Boitius inden mont gedragẽ heeft so verwarent sy wel, eñ windet neerstelijck in een doecxken, want sy meynẽ dat sy goet sijn voor die vrouwen in kinderbedde, daer om verwarẽ sijt, int stede vã hare Zemes. Die eylanders vereerẽ menigerley Zemes, sommighe makense van houte, dat is hen beuolen ghewordẽ vanden nachtgespuysen onder den boomen. Andere makense vã steene, waer dat sy antwoorde ghecrijghen tusschen den rootsen. Die sommige vereert men in wortelen, diemen vindt onder den Ages, dats eẽ spijse, daer bouẽ afgeseyt is.

Sy meynen dat deſe Zemes acht hebben, dat dat broot wel gedye, ghelijc dat die ouders gemeynt hebben, die Driades, Hama driades, Satirt eñ Pani, ooc Nereides hebben acht op die fonteynen eñ putten, ende boſſchen. Eñ ſy hebben alle dingē, ſonderlijcke Goden toe geeygent, op dat een yegelijck des ſynen acht hadde. Alſo meynen deſe eyläders, dat hare Zemes groot acht op hen hebbē als ſijſe aenroepē. Daerō als die officieren haren Zemes vraghen willen vandē crijchshandel, dierē tijt, oft cranchedē. So gaen ſy in dat huys, dat den Zemes toe geeygent is. Aldaer ſoppen ſy doot den nueſe Cohobba, alſo noemen ſy dat cruyt dat droncken maeckt, daer af dat ooc die Boity ontſinnich worden. Daer na ſien ſy (ſo ſy ſeggē) dat huys verkeert, dat dack inden gront, eñ ſagen die lieden op hare hooft den gaen, ſo ſterck is dat poeyer vandē Cohobba, dat het van ſtonden aen, eene ſijnder ſinnen berooft die het drinct. Maer ſo haeſt als eenen die ontſinnicheyt vergaet, ſo grijpen ſy hare knien met den armen mz nederhāgendē hoofde. Als hy dan eē cleyn wijle beydet, ſo heft hy dat hooft op, al oft hy gheerne ſlapen wilde, ende hy ſlaet ſyne ooghen opten hemel, ende murmelt waſt ten eerſten by hem ſelven heymelijck. Daer na dancken die ouerſten hofgheſin die om hem ſtaen) God den heere, dat hy weder tot hem ſelven comen is, vant ſprekē tegen den Zemes, eñ vragen hem dan, wat hy geſien heeft. Tot deſen handel en laetmen niemant vanden gemeynen volc. So doet hy dan ſynen mont oppe, ende ſeyt op ſyne ſotte maniere, hoe dat hy metten Zemes gheſproken heeft, ende vercondicht dā ghelijck een ontſinnich menſch, tghene dat hem die Zemes geſeyt heeft van crijch, vrede, ſterfte, oft gheſontheyt. Dieren tijt, oft goeden tijt, ende in ſomma wat hem inden mont coempt. Doorluchtighe Vorſt, wat wiltmen hem voortaen verwonderen van den gheeſt Appollinis, die ſyne Sibillen ſoo neerſtelijck ſchuddet. Men meynde dat die oude ongelooven waren alreede af gegaen. Soo veel hebben wy gheſeyt vanden Semibus int ghemeyne. Ende en is niet onder weghen te laten, onderſcheydelijck te ſegghen, wat vanden ſommighen gheſeyt wort. Men ſeyt datter een officier gheweeſt is ghenoempt Guarametus, die hadde eenen Zemen, die hiet Chorochotus. Den ſelven behielt Guarametus op eenen ſolder bouen int huys gheuanghen, van daer quam hy van bouen af, ende hy brack die banden, om ſpijſe wille, oft om dat hy met vrouwen te doene wilde hebben, oft om hem te verberghen, ende lach ſommige daghen verborghen wt thoorne ende gramſchap, om dat hem Guarametus niet recht ghedient en hadde. Sy ſeghghen ooc hoe dat inder vermaerſter vlecken Guamarati ſommighe kinderen geboren worden die hebben twee croonen, die houdē ſy voor kinderē des Corochoti, ſijns Zemes. Men ſeyt ooc hoe dat Guamaretus eertijts van ſynen vyanden verwonnē is geworde. Ende ſijn huys ende hof wert hem met den viere ende metten ſweerde gedeſtrueert. Doen was der Corochotus wt den huyſe ontrent hondert ſchreden weechs ghſpronghen, aldaer wert hy daer na weder geuonden. Noch heeft hy eenen anderen Zemen, die hiet Epileguanita, die is vā houte, ende met vier voeten. Die ſelue is dickwils vander plaetſen daermen hem vereert inder boſſchagien ontuloden. Eñ alſo dickwils alſmen mercte dat hy wech was, doen ſochten ſy hem neerſtelijck ſonder ophouden met grooten bidden. Ende als ſy hem vonden, ſo droegen ſy hem ſeer eerlijc weder inder capellen die hem toe geeygent was. Maer ſy ſegghen dat hy ontuloot ſo haeſt als die Chriſtenen in dat eylant gecomen ſijn, ende men en heeft hem noyt meer connen gheuinden, daeromme ſorghen ſy dat dat eylandt verſincken ſal. Sulcke dinghen hebben ſy vanden ouders ghehoort. Sy hebben ooc eenen anderen Zemen vereert onder eens wijfs ghelijckeniſſe, dier dienden twee ionghers der eene moeſte een hencker oft buel ſijn, alſt hem dat wijf hiet, dat hy die anderen Zemes, ooc windt ende reghen beriep, tot hulpe des wijfs. Die ander moeſt dat water te ſamen vergaderen, dat vanden hooghen berghen her af viel, op dat ſy die ackeren ghelijck eenen vloet verdoruen, waert dat haer die inwooners den Zemi niet ſchuldige eere en beweſen. Nv hoort eens doorluchtighe Vorſt, dat wel te bedencken is, ende daer mede willen wy dit boeck eynden. Die onſere hebben eene ghemeyne ſprake by den eylanders gheuonden, ghelijck die twee offi-

officiers ſijn gheweeſt, die eene des Guarionetij (daer af bouen veel gheſeyt is) vader gheweeſt is, die hebben vijue gheheele daghen ghecuaſtet, ende daer en tuſſchen niet ghegheten noch ghedroncken. Op dat ſy yet toecomendes vanden Zemibus vernemen mochten. Dit vaſten heeft ſy den Zemibus aenghenaem gemaect, ende hebben van hen ghehoort, hoe dat in corte iaren een volck in dat eylandt comen ſoude, dat ſoude met cleederen bedect ſijn, ende ſy ſullen alle die vſantien ende ghewoonten des eylants wtroeyen, oock alle die kinders des eylants herworgen oft hen haerder vryhz berooven. Dat leyden wt eñ bedieden die ionghers vanden Canibalen. Daerom als ſy mereten dat die Canibali daer henē quamen, ſoo vloden ſy wech, ende en ſtreden voortaen niet meer met den Cambalen. Maer doen ſy ſagen dat die Hiſpanier in dat eylant ghecomen waren, doen gedachten ſy, dattet dat volck was. Daer aen en hebben ſy oock niet ghemiſt, want ſy ſijn nv alle onder die Chriſtenen, ende alle hert neckige ſijn herworcht. Ende men en weet niet meer vanden Zemibus te ſegghen, wāt men heeftſe alle in Hiſpanien geuoert, dat wy oock verſtonden, met wat duyuelſchen bedroch dat ſy omgegaen waren, dier hebt ghy veel met my gheſien ende ghetaſt. Ick laet onderweghen die wijle dat ghy my te kennen geeft, dat ghy morgen moet weder thuyſwaert reyſen, op dat ghy die Coninghinne uwe grootmoeder weder thuys gheleydeſt, met der welcker ghy alhier gheco-men ſijt, wt beuel Coninck Frederick uwes ooms. Alſo ſijt ghy ghecerſt, ende ic moede, daerom vaert wel, ende ſijt ghedachtich ws Martyrs den welcken ghy ghedwongē hebt van ws ooms Coninck Frederick weghen, deſe dinghen te ſamen te leſen.

Den v. boeck vanden zee-handelinghen aen Jnaco Japez Mendocium, den Grauen Tendille eñ ſtadthouder des Coninck tot Granaten geſchreuē.

Jck ben ten eerſten aenghe-ſocht worden van ſommighe Vorſten eñ heeren, die my vā Roomen gheſchreuen hebben, dat ic beſchrijuen ſoude, hoe dattet hem toeghedragen heeft. Ende wat den eerſten oorſpronck eñ oorſake den Colono waer geweeſt, dat hy die zee handelinge onderſtaē heeft, want het was een wonderlijc rumoer onder hen. Doen ſy hoordē datter nieuwe landen eñ liedē geuondē waren die naect gingen, eñ te vreden eñ genoegich weſende, met het gene dat hen die natuere geeft. Daerō haddē ſy groote begeerte, ſulcke dingen in der waerhz te vernemē. Maer als die fonteyne Aſcamū ōderdruct hadde, doē ſijn broeder Lodowijc vādē Frā choiſen wt Melanē verdreuē wert. Die ſelue en liet my nymmermeer ledich, dat ic altijts die penne moeſte inder hāt hebbē. Deſelue heb ic onder anderen meer dat ic hē toe geſchreuen hebbe, eñ dat ghy namaels ſien ſult, die eerſte twee boecken toegeſchreuen. Maer als dz geluck Aſcanīū vā ſijnd macht alſo heeftet my vāder neerſtichz des ſchrijuens afgeworpen, hy liet ooc af, alſo dz hy my niet meer en maende. So liet in my af die neerſticheyt om ſulcke dinghen te vernemen, tot in dat xv. C. iaer, doen het hof tot Granaten woonde. Aldaer dat ghy des Coninck ſtadthouder ſijt, aldaer ouerleuerde my Lodowijck Arragon der Cardinael Coninc Frederick broeders ſone, die was op datmael met der Coninginne van Neapels tot Granaten, die welcke onſers Chriſtelijcken Coninck ſuſter is) brieuen die my Coninck Frederick toe geſchickt hadde, inden welcken hy my vermaende, dat ick alle die reſte oock te ſamen leſen wilde, alle tghene dat na die twee boecken Aſcanij gheſchiet ware, want ſy ſeyden bey de, dat ſy geſien hadden, tghene dat ick tot Aſcanio geſcreuen hadde. Eñ hoe wel dat ic op datmael cranck was) ghelijc ghy wel weet) nochtans ſo ondernā ic my dat beuel te ſchrijuen. Eñ hebbe die luttel dingen, wt veel wtgheleſen, dat ic vanden genen gehoort hebbe, die de dingen ſelue ghedaē eñ geuondē hebben, maer die wijle dat ghy onderſtaet van my een exempel te geerijghen van mijnder arbeyt, op dat ghijt ooc in uwe boeckcamere oft liberarije hebben moecht, der welcker ghy te voren vele hebbeſt. So is mijn voornemē die wenige dinghē te beſchrijuen, dat nae dat xv. C. iaer tot nv toe, dwelck dat x. iaer daer na is beſichtighet eñ geuonden is geworden, daer af (leue ick ſoo lange) wil ick wat breeder beſchrijuen. Jck hadde een beſonder boeckxken gheſchreuen, dwelck dat het ghetal van thienen veruult

vanden ongeloouigen gebruycken of ghewoonten. Maer nv ſiet my voor goet aen, dat ic die loyen wage, die aen vgeſcreuē is, voor dat x. boeck rekene, ghelijc een onderhout eñ leſten gheleytſman, ende dat eerſte thiende boeck den negenen toe geue. Daer om en verwondert v niet, als ghy dat negēde leſet, ende dat ghy dat gheloefde valſch vindeſt, want men en moet altijts niet houden, al watmen gheloeft.

Nv om tot den handel te comē. So hebben veel ſchiplieden dit thiende iaer die zee oeueren omgheuaren. Noch daer nae dat Colonus verſtaen hadde, eñ verſocht, want ſy ſijn altijts aen den oeuerē Parie ō gheſleypt. Dat houden ſy voor dat vaſte landt Indie. Ende haerder vele ſijn tot ſommighe Morghenlandtſche, die andere in Auontlandtſche eylanden comen. Aldaer gout ende wieroock waſcht, want het hebben ſommighe veel guldene cleynodien eñ wierooc genoech gebracht. Dz hebbē ſy eenſdeels met vermanghelinge onſerer waren, eñ eenſdeels met bitteren ſtrijdt. Doen ſy die inwooners herwocht hebben. Aen anderen plaetſen hebben ſy der onſeren ſommighe tijden gantſche hoopen verſlagen, hoe wel dat ſy naect ſijn, want ſy ſchieten met verghifte pijlen, ende met ſcherpe ſpitze ſtaken. Sy hebben oock aldaer menigherhande gedierte gheuonden, ende der ſelue vele, die den onſeren gantſch onghelijc ſijn, noch ſo ſijnſe onſchadelijck, ſonder die leeuwen, Crocodillen, ende Tygren. Eñ dat ſelue aldermeeſt in der landtſchappen Parie, ende niet inden eylanden, want ſy en hebben noyt gheen gheuonden, dat menſchen vleeſch eet, ſonder ſommighe menſchen Caribes oft Canibali ghenoemt, anders ſijn alle dinghen inden eylanden milt eñ tam. Doc menigerley vogelen, ende tot ſommighe plaetſen ſijn vleermuyſen ſoo groot als tordelduyuē, die vlogē tot hen mz grooter grimmicheyt ſo haeſt als den nacht aē brack, eñ als ſy eenen beten, ſo maecten ſy eenen gantſch ontſinnich, gelijc vanden harpijen. Op eenen tijt als eener inden ſande lach en ſliep des nachts. Doen quam eē Monſtrum wt der zee, ende greep hem in die middel, ende droech hem wech, int aenſien van ſynen gheſellen. Ende nochtās en conſten ſy hem niet te hulpe comen hoe ſeer dat hy riep, tot dat dat dier met hem in die zee quam. Aldaer onderſtaet die Coninck ſloten te bouwen, ende daer te woonen, eñ daer ſijnder alreede ſommighe, die dat beuel beghceren, om die ſelue landen te bedwingen eñ te temmen. Ende om alſulckē beuel, hebben ſy den Coninck alreede ghe ſuppliceert, want het ſijn groote wijde landen, eñ (ſo ſy ſeggē) iij. mael grooter dā Europa is. Sonder dat ghene dat die Portugaloſers teghen middach gheuonden hebben, die welcke ooc wter maten groot ſijn. Daerom is Hiſpania tot deſen tijdē hooch prijſens weert, die welcke ſoo veel duyſent menſchen den onſen heeft bekent gemaect die daer te voren verborgen ſijn gheweeſt. Ende heeft daer mede die geleerde oorſake ghegheuen om te ſchrijuen, dien heb ick den wech gemaect. Doen ick deſe dinghen bloot te ſamen gheleſen hebbe, eenſdeels dat ick niet met heerlijcker cleedinghe chieren, ende oock daeromme, dat ick my noyt onderſtaen en hebbe, hiſtorien te ſcrijuen, ſonder ick hebbe door ſendtbrieuen dien ghenoech ghedaen daer ick my niet af ghetreken en can. Nv ſijn wy ghenoech afghetreden. Nv willen wy weder tot Hiſpaniolam comen. Die eylanders mereten, dat haerlieder broot luttel cracht hadde, doen ſy onſers tarwen broots ghewoon werden. Daer af en werden die lieden oock niet ſoo ſterck, daeromme heeft die Coninck oock gheboden, datmen tot veel plaetſen ende tot menigherhande tijdt des iaers ſaeyen ſouden, want het worden halmē gelijc rieten, ende hebben nochtans dicke aren vol vruchten. Sy mercken oock dat dat cruyt effen alſoo weeck is, ende het waſcht alſoo hooghe als het coren. Daer af wort dat vee wter maten vet, maer het maect onſmakelijck vleeſch ſonder march, oft waert dat ſommich march heeft, ſoo iſt doch waterachtich. Dat vercken vleeſch is daer tegen geſont ende wel ſmakende, om ſommiger wilder vruchten wille, die ſy geerne eten. Anders en houwen ſy gheen vleeſch wt. Der verckenē ſy aldaer ſo veel geworden, dat ſy eenſdeels wilt geworde ſijn, die ſomtijts den verckenhoeders ontloopē ſijn. Sy en behoeuen niet datmen meer cenigherley dieren tot hen brenghe. Alle ionghe dieren worden grooter dan die oude, dat maect die vethz des aertrijcx eñ der weyden, hoe wel dat ſy gheen ander voeder en hebben dan

gras

gras. Dit is genoech vā Hiſpaniola geſeyt. Nv willē wy vā hare aenſtootende landen geheeten Cuba ſeggen. Dat hebben ſy lan ghe voor een vaſte landt gehouden, om ſij ner grootter willen. Noch hebben ſy ten leſten gheuonden, dattet een eylandt is, het en behoort hen niemandt daer af te verwoō deren, dz die inwooners ſeydē, dattet geen eynde en hadde, Doen die onſere daerinne quamen. Want het is een naect volck, ende het laet hem met luttel ende met den ſij nen ghenoeghen. Ende ſy en hadden geen ſorghe wat dat die naeghebueren deden, daerom en wiſten ſy niet, oft oock anders, eenich ander landt onder den hemel ware dan het gheene daer ſy op ginghen. Cuba is veel langher van opganck teghen neder ganck, dan Hiſpaniola noch en iſt niet ſoo breet. Sy is wter maeten enghe, tegen der lengden te rekenen. Het is oock den groot ſten deel een vruchtbaer ende luſtich landt, van opganck niet verde van Hiſpaniola. Daer leet een eylandt, dat en is niet half ſo groot als Hiſpaniola, die heeft S. Jans name, ende is ſeer viercantich, daerinne vin den ſy wtermaeten rijke goudt berchwerkē. Maer nv arbeyden ſy in die goudt grauen tot Hiſpaniola. Ende en hebben noch gee ne eertz knapē daer hen geſchicte, noch heb ben ſy begonſt hen aldaer te ruſten. Alle tprofijt des eylandts Hiſpaniole een wort niet geacht. Ende doen alle neerſticheyt, om veel goudts te ſamen te brenghen. Op die ſelue aerbeyt in eene alſulcke voordinantie begrepen alſoo, dat eenen yeghelijcken ge ſchicten man, die eenich aenſiens heeft, diē worden eenen oft twee Caciei oft officieren met haeren onderdanen toe gedeilt, Deſe Cacicus compt op eenen geſetten tijt des jaers met ſijnen onderdanen tot der goudt grauen, dien hy toegedeylt is, aldaer geeft men hem inſtrumenten om grauen, eñ een geſet coſtgelt voor haeren loon. Ende als ſy ewech trecken vanden goudtgrauen, tot dē ackergebouw, dwelc ſy te ſijnder tijt ooc gade ſlaen, op datter prouande oock ſy, ſoo crijcht eener een wambeys, die ander een hemde, de derde eenen mātel oft hoet, daer toe hebbē ſy eenen luſt gecregen, ende ſy en gaen niet meer naect. Alſoo dienen die in wooners in goudtgrauen eñ indē ackerge bouw ghelijck die knechten. Dat iock en draghen ſy niet geerne. Noch draghen ſijt. Deſe dachlooners wt den eylande noemen ſy Anoborios, doen en wilt die Coninck nz datmenſe voor knechten houden ſal. Men geeft ende neempt ſy nae des Conincks wil len. Als ſy van haeren Caticen oft officie ren gheroepen worden, ghelijck dat chriſ uolck van haeren hooftlieden. Iſt dz ſy dā comen, ſo vlyen veel der inwooners in die wildernijſſen ende op der berghen, die eten alſoo langhe als ſy verborghen ſijn, niet dan wilde ſpijſe, dat doē ſy veel lieuere, dan dat ſy totter arbeyt gaen ſouden. Sy ſijn ſeer begrypende ende aennemende, ende ſy hebben haer oude coſtumen ende gewontē gheheel ende al vergeten, ſy gelooven ger ne, ende ſy connen wel ſegghen wat ſy van onſen gelooue gehoort hebben. Die treffe lijcſte vanden onſeren, die leeren der officie ren kinderen thuys, voor af als haere va ders gheſtorben ſijn, op dat ſy die onderda nen regeren. Die ſelue ſijn goede Chriſtene, ende ſy houden die onſere ende die in wooners ſeer vriendelijck, ende ſy brengē ſe met goede woorden tot het goudtgrauē. Die liggen aen twee plaetſen des eylants, ontrent op xxx. mijlen nae vander ſtadt der Dominica, aldaer leeter eene ghenoempt tot S. Chriſtoffel, ende op ontrent tnegen tich mijlen, die andere hietende Cibaua, al daer is die Conincklijcke hauene. Dit ſijn groote landtſchappen, ende men vindt ſom tijts op der aerden, ſomtijts tuſſchen die ſteenrootſen goude clootkēs oft ſtuckens, dyer ſynder ſommighe cleyne, ſommighe groote.

Men vindt wel clooten aldaer, dat den eenen wel weecht drye hondert marck ende meer. Daer iſſer op eenen tijt eenen geuon den worden, die heeft dryeduyſent dry hon dert ende thiene marck goudts geweghen, Dyen vuerde men geheel tot den Coninck in Hiſpaniam, (ghelijck ghy wel eertijts ge hoort hebt) int ſchip, daer in Boadilla der patroō in Hiſpaniam voer. Dat ſelue ſchip verdranck vanden ſwaren laſt des volcx en de des goudts, met alle die geene die daer inne waren. Den ſeluen cloot hebben meer dan duyſent menſchen gheſien ende getoſt. Dat gewicht dat ic genoempt hebbe, en ſal men niet voor eene gemeyne marck verſtaē ſonder eens ducaten ſwaer, ende een derdē deel van eenen ducaet. Dat noemen ſy Pe ſum. Ende het is alſoo vele als eenen Ca-

ſtilier gulden by den Hiſpanieren weecht. Alle tgout datmen wt den bergen Cibauis graeft eñ in die Coninclijke hauene. Dat vuertmẽ al in die ſtadt diemẽ Ontfanken niſſe noempt. Aldaer ſijn hutten ghemaect daer ſmeltmen in peſen. Ende geuen aldaer eenen yeghelijcken ſijn deel van tgene dat hy ghebracht heeft. Daer af nemen ſy dat vijfſte deel, dat behoort den Coninck toe. Maer dat goudt datmen tot S. Chriſtyffels graeft, dz vuertmen in die hutten in dat ſtedeken Bonauontuere.

Men ſmelt in beyde die hutten alle jaer, ouer die drye hondert duyſent marc gouts, Als daer yet af gheſtolen oft onthouden wordt, dat den Coninck ſijn deel niet en crijcht wordt den officieren ouerghecleuert, ſoo wort die ſelue ghecſtraft, dien dat goudt toebehoort, het comen dicwils twiſten ende tweedrachten tuſſchẽ hen. Die ſelue, iſt ſaeke dz ſo die ouerheyt des eylandts niet ter neder leggen en mach, ſo appelleertmẽ aen des Coninckes hof, daer van en derf niemãt voorder appellerẽ, wat int rijcke Caſtelle is, Tot deſer tijt ſijn ſeer treffelijcke eñ heerlijke lieden inden raedt, die ſijn al edel van bloede, die wil ick hier in der oordinantien vertellen, hoe dz ſy ſitten, als ſy ouer eenige ſakẽ richtẽ in den Coninclijckẽ raede. Tẽ eerſtẽ ſit Anthonius Roies die eertſbiſchop van Granatẽ uwe vriendt, welcke man een verſtãt heeft dẽ oudẽ Caton tot Roomẽ nz ongelijck. Die ſelue en can hem ſeluẽ noch anderẽ vergeuen, als ſy miſhandelt hebbẽ. Alſulcken eens redelijck leucs is hy, eñ een liefhebber der cõſtẽ. Deſe is der vermaerſte raetſheer dien ghy eenen preſidenten noemet. Die andere ſtaen hem by een yegelijc na der tijt van dz hy daer henẽ comẽ is, dã welcke eer indenraedt gecomen is, die ſittet voze. Sy ſijn alle doctoren oft licenciatẽ wt allen iuriſten des rijcx vergadert. By dẽ preſident, daer ſidt eẽ ouder Petrus Dropeſa. genoempt. Na den ſeluẽ Lodowijc Zopata, Daer na Fernandus Tellus. Tẽ vierdẽ ſit Garſias Moxica. Tẽ vijfdẽ, Laurẽtius Carauaial. Na den ſeluen ſidt Toribius Santiago. Daer na Johannes Lopetz Palatios Rubios. Daer na Lodowijc Polãco. Daer na ſidt Franciſcus Vargas, die is des Coninges ſchatbewaerder. Tẽ leſtẽ ſynder ij. gewyde iuriſtẽ Soſa eñ Cabzero, die en mogẽ ouer geẽ crym ſprekẽ. Deſe alle tſamẽ moeten allẽ twiſt eñ tweedrachtigheyt richtẽ. Nv willẽ wy weder in die nieuwe landen, vandẽ welcken wy afgetredẽ ſijn, dyer ſynder veel onderſcheyden ende gheluckich. Daer aen wyken onſe iongers Hiſpaniers, den ouden Saturno oft Herculi, die welcke nieuwe landẽ geſocht, gheuondẽ, ende niet tot den gebouwe gebracht en hebbẽ. O hoe ſeer ſal dat Chriſten gheloue voordaen gemeet worden, ende die lieden mogen nv ooc voor daen ſoo verde wandelen. Wat ick van dẽ handel houde, dat en can ick met geender tongen noch pennen wt brengen. Dacrom beſluyt ick hier die thien boekẽ Lodowicks. Noch in willẽ ſynde, alle dingen onuerſchetdelijck te vernemen, op dat ick tonderwylẽ mz moeyten mach beſchrijuẽ. Dan der Colonus diemẽ ooc admirantem noempt, die heeft met viere ſchepen ende hondert ende lxx. mannen, die hem die Coninck toe gegeuen hadde, int iaer duyſent vijfhondert eñ twee duer gheuaren dat landt dat tegen nederganck Cube leet, op hondert eñ xxx. mijlen verde. Aldaer op den haluen wech, daer leet een ſchoon vruchtbaer eylant Guanaſſa genoempt, aldaer heeft hy hem tegen op ganck ghekeert, ende meynde, dat hy alſoo wilde die oeueren Parie vinden maer heet faelgeerde hem. Men ſeet dat Vincentius Agnes, ooc die ſelue oeueren ommegheuaren heeft, van den ſeluen is hier voze ooc gheſeet. Ende Johannes Diaz Goliſius Nebriſenſus, ende vele andere, welcker handelinghen ick noch niet vernomen en hebbe. Maer geeft my Godt ſoo lange te leuen, ſo wil ict ooc metter tijt vernemẽ, vaert wel.

Die andere thiene boecken

vander zee handelingen ende der nieuwer weerelt leſt gheuonden, duer Petro Martyre beſchreuen, aen den Paus Leo den thienden des namens. Dat eerſte boeck van het vermeynde vaſte landt.

NAe dien aller heylichſter vader, Galeatius Butrigarius, van Bononia, ende Johannes Curſius van Florentzen In Hiſpaniam, tot den Chriſtelijcken Coninck ghecomen ſijn. Deene van wegen uwer heylicheyt. Der andere vã wegẽ, ſijnes heerlicken gemeynes profijts. Doen

ben

ben ick altijt by den mannen geweest, ende hebbe sy voor ooghen ghehadt, om haeder deuchden ende wijsheyt willen. Maer die wyle dat haeren grootsten lust was, dat sy altijts wat nieus lasen, Doen gheeregen sy sommighe boeken, die wy hebben laten wtgaen, vanden grooten landschappē der weerelt, die welcke tot hier toe, sijn onbekendt gheweest, ende vanden lieden, die inden nedergang schier teghen ons gaen. Die welcke lestmaels van den Hispanieren geuonden sijn worden, die nieuwe tydingen maeeten haer alsoo lustich (hoe wel dat sy nz soo chierlijck geschreuen en waren) dat sijsse presen, ende sy baden my herttelijck niet alleen lijck van haeren weghen, sonder oock van uwer heylicheyt wegen, dat ick oock beschrijuē wilde, tgene dat innacomē der tijt geuonden waer worden. Ende dat ick dat in eenen exemplaer stelde, ende alsoo uwer heylicheyt te ouerleueren, daer wt sy verstaen moghē, wat groot profijt by onsen tijden dē menschen, ende vermeerderinghe der strijdender Christelijcker kerken toecomēde is. Ende dat duer dat geluckich regiment ende dominatie der Coninck van Hispania.

Want dat naect volc, is gelijc eene schoone tafel, ende het neempt onsen gheloue geerne ane, ende sy vergeten haere aenghebozene grouicheyt, duer der onseren by wooninge. Alsoo heb ick onderstaen der wijsen mannen gebot gehoorsaem te sijne, die soo wel om uwe heylicheyt verdient sijn. Ende ick achtede dat ick seer swaerlijck sondigen soude, waert dat ick hen niet terstont te wille en werdde, Daeromme welcke oueren na malcanderen die Hispaniers duertogen sijn, duer welcke mannē dz het geschiet sy, waer sy bleuen sijn. Wat hope datmen vā daer hebben mach, ende wat die selue landē voor profijt bewysen, dat wil ick al int langhe vertellen. In den eersten thien boeken vander zeehandelinghen, die welcke tegen mijnen wille in der weerelt gheprint omme loopen. Aldaer heb ick beschreuen hoe dat Christophorus Colonus die eylanden gheuonden heeft, daer wy mentie af maken, Ende hoe dat hy hem daer nae op der slinker hant teghen middach ghewent heeft, ende in groote wijde landen gecomen is bouen den Equinoctiael tusschen vijue ende thien graden. Aldaer heeft hy breede wateren, ende wtermaten hooghe sneeuwberghen gheuonden, die hen langs den oeuer trecken. Daer by oock seere stille hauenen. Maer als Colonus nv gestoruen was. Doē hadde de Coninck groote sorghe, hoe dat die nieuwe landen duer die Christenen gewonnen mochten worden, tot vermeerderinghe des gheloofs, daerom gaf hy eenen yeghelijcken volle mach, duer het Coninclijc wtschrijuen, wie dat die saecke onderstaen wilde, voor af tween mannen Diego Nieuese Batenseren. Vandalo ende Alphonso Fogede van Concha, die selue voeren wte tot Hispaniola. Aldaer dat die Hispaniers selue, besette steden hadden gebouwet, daer sy woonden) op den derthienden dach des Christmaents. Ten eersten Alphonsus Fogeda met drie hondert mannen, die voer recht teghen middach, teghen eene te voren geuondene hauene, die welcke Colonus genoempt hadde Carthago, want dat selue eylandt was der hauenen in Hispania seer gelijck, die sy Carthago noemen, in teghensetter der baren oft goluen, die grotte des begryps, ende die cromte der syden. Dat selue eylandt noemen die inwoonders Codego, ghelijck dat die Hispanische Carthaginensers, die haere Scombriam noemen, Die landtschap noemen sy Caramairi, aldaer sijn (soo sy seyghen) groote menschen beyde mans ende vrouwen, noch sijnse naect. Ende die mans schnyden dz haer aen den oortē af. Maer die vrouwen latent lang wassen, ende beyde die geslachten sijn wter maten snel, behendt, ende hoertich, met den flitsen te schieten.

Die onsere vonden oock boomen in dat eylandt, die drogen suete appelen, maer sy warē seer schadelijck, want watmē daer af etet, dat worden al tsamen wormen. Oock soo is die schaduwe des booms gants drooselijck, Want die welcke oyt daer onder geslapen hebben. Dien sijn die hoofdē geswollen, ende sy sijn blindt ghewordē. Als sy wacker geworden sijn. Maer als sy weder eene poose geslapen hebben, soo worden sy binnen sommige daghen weder siende, dese hauene leet van dz deel Hispaniole (dwelc sy Beatam noemen) aldaermē hem rustet om in vreemde landen te varē, ontrent vier hondert sessenvijftich mijlen weechs.

Als nv Fogeda in die hauene quā, daer ouerweldichde hy die inwoonder, dan vlietsy naect ende ghedeylt (dat sy niet by mal-

can-

canderen en waren) ane, want sy waeren in prijs gegeuen, duer des Conincks schrijuē, om dat sy somwijlen soo grouwelijck, hen tegen die Christenen gehouden hadden, eñ sy en wilden, hen niet laten geseggen, dat sy die Christenen onder henlieder heerschappye aen nemen wilden. Sy vonden luttel goudts by henlieden. Dat en was ooc niet seer fijn, vanden seluen maken sy hen bleecken oft bokelaers tot haerer vercheringhe.

Aen dat selue rooucn ende moorden en was Fogeda noch nz versayet. Ende hy viel eene vlecke ane, daerinne dat die vluchtigē vergadert waeren, dat lach ontrent tweelf mijlen vanden oeuere inwēdich des eylants Aldaer vant hy een volck dz was wel naect maer sy waren seer gheschict om te strijden. Want sy hebben schilden, dargien, ende houte sweerden, oock flitsen daer mede dat sy streden, dien bernen sy die punten, eñ scherpense met been. Die selue liepē mz vertwijfelden moet op die onsere, die wyle dat sy wel wisten, die elendicheyt van diegene, die tot hen gheuloden waren, van weghen der slachten, aldaer sy wijfs ende kinderen verloren hadden. Aldaer warden die onsere gheslagen. Ende ten eersten Johannes Lacossa, die de meeste was nae den gubernatoers Fogeda, die welcke dat eerste goudt gheuonden hadde in dat sandt tot Vraba. Dien herworchden sy met tseuentich mannen, want sy smeeren haere pilen met het sap eens cruyts, dz is seer doodelijc die andere vloden na den schepen Fogede. Die vloot met hen daer van. Doen nv die onsere alsoo treurich in die hauene tot Carthago bleuen. Daer saghen sy comē eenen anderen hooftman Diego van Nicuesa, die quam met vijf schepen, dien hadden sy in die hauene Beatam ghelaten, als hy hem noch rustede, die selue bracht met hem seuē hondert eñ tachentich mannē. Want daer tooch meer chrijsuolck met den Nicuesa, dā een yeghelijck mochte met eenen hooftmā, trecken die hem wel gheuiel. Soo hadde de se oock meer aensiens, Want men sende dz Beragua goudtrijker was, die welcke hem van den Coninck verleent was te bouwen, dan Vraba die dē Alphonso verleēt was. Als nv Nicuesa aen quam. Doen ghingen sy te rade, eñ sy warden eens, dat sy voor alle dinghen haere ghesellen wreken wilden. Daeromme togen sy byder nacht ane, met eenen geschicten hoope, tegen die gene die Cossam met sijnen tseuentich mannen verslagen hadden. Ende sy grepense met den daege ane, onuersienlijc, in een dorp, dwelck hadde ontrēt hondert huysen, daerinne waren meer dan drye maelgenoechlieden, dan wat daer ontrent woonde, dz was daerinne geuloden. Dat selue omeingelden sy, op dat ter geen ontvlyen en mochte, ende sy staketē met vier ane. Alsoo dat sy alle tsamen daer inne verbranden. Die selue hadden houten huysen. Die waren met palmen bladerē gedect, van alle dier grooter menichten ende warden maer sesse kinderen verschoont, onder mans ende vrouwen, die andere die nz en ontvloden, die warden ghedoot met den sweerde oft met den viere, met aller haerer hauene ende huysraet. Daer nae verstondē sy vanden kinderen, dier sy verschoont had dē, hoe dz sy Cossā eñ sijn geselschap in stucken gehouwē haddē eñ haddense ten lesten opgegheten. Daeromme meynen sy dat die Caramaurenseren haeren oorspronck hadden vanden Canibalen. Men vandt ten lesten ommich goudt inder Asschenen, want die begeerlicheyt des goudts brengt die onseren daer toe, meer dan die begheerlicheyt des landts Dat sy alsulekē perijckel bestaē Doen hem dat verloopen hadde, eñ dat sy den doot Cosse eñ der sijnen wel gewroken hadden. Doen togen sy weder nae der hauenen toe. Daer na tooch Fogeda nz sijne hoopen ten eersten weeh, die oock ten eerstē aencomen was. Eñ tooch duer een eylandt, die heetet Fortis. Op dat hy Vrabam soekē mochte, die welcke hē toegedeylt was. Dat eylandt Fortis, leet tusschē Vrabam, eñ der hauenē der Carthaginensers. Doen hy vā daer tooch. Doen vernam hy, dz die Canibali tot Trucio woonden, eñ hy bracht van daer twee mans ende seuen vrouwen geuāgen. Maer die andere quamen daer van. Sy gheeregen oock C. ende xc. quintlyn goudts dat was in menigeley chiragie verarbeyt. Daer na quā hy aen Vrabam tegē opganck, die selue plaetse noemē die inwoōders, Caribana, vā waer die Caribes haerē namē hebbē, eñ oorsprone. Aldaer onderstont hy en slot eñ eē dorp daer ane te bouwen, daer inne dz sy hen onthoudē mochtē.

Daer nae wort hy vanden geuangenen vermaent ende bericht, hoe dat inwendich ontrent xij. mijlen weechs, een dorp was,

dat

Dat hiet Xuriſi. Daer was eene ryke goudtgraue. Doen onderſtont hy dz dorp te beſtrijden. Ende doē hy daer henē quam, doen vant hy den man thuys (ſoomen ſeet) lieden die bereet waren om haere gherechticheyt te beſchermen, daer wart hy mz ſchaden ende met ſchāden verdreuen: want dat ſelue volck ſtreet oock met vergifte pijlen.

Nae weynich daghen, wilde hy van armoede weghen een ander dorp beſtrijden, doen wart hy ſelue mz eenen flussen in ſyne lancken gheſchoten. Sommighe gheſellen ſegghen, dat hem eenen landtſman geſchoten hadde, den ſelue hadde hy ſijn wijf gheuanghen ewech gevuert. Sy ſegghen hoe dat die landtman te voren mz den Fogeda vriendelijck gehandelt hadde, dat hy hem ſijn wijf weder geuen ſoude, ende daer toe wart eenen dach geſtelt. Aldaer dz hy eene ſekere ſomme goudts gheuen ſoude, dwelck Fogeda voor dat wijf gheheyſchet hadde.

Maer dien man quam op den geſetten dach, niet met goudt. Maer met pijlen ghe laden, ende met bogen, met achte gheſellen, die alle bereet waeren om te ſterue. die ſelue waeren oock deylachtich der verſmaetheyt, die den Carthaginenſeren gheſchiet was, ende des verbranden dorps. Doen ſloe ghen die geſellē Fogede den landtmā doot, ende en creech ſijn wijf niet weder. Maer Fogeda die dorrede van dāge te dage van dat quade venyn.

Als hen deſe dinghen alſoo verliepen. Doen quam Nicueſa der andere hooftmā den welcken Beragua dat landt tegen nederganck Vrabe toeghedeylt was, die was op den anderen dath nae dien dat Fogeda van Carthagie wtgheuaren was, teghen Beragua toe gheuaren, ende hy voer altijt langs den oeuere hen, met ſijnē geſelſchap, ende hy quam aen eenen ſtroom, dien noemē die inwoōders Coiba. Aldaer is een Coninck die hiet Careta, aldaer vandt hy een ſprake, dier tot Hiſpaniola gants onghelijck.

In dien geweſte ſijn veel ſpraken, daer een nagebuer den anderen niet en verſtaet, want tot Hiſpaniola noemptmen eenē Coninck Cacicum. Maer in der landtſchap Coiba Chebi oft Tiba, Tayno hetmē edel tot Hiſpaniola, tot Coiba Saccum, oft Jura, van Coiba toech Nicueſa tot Vrabam, in ſijns gheſellen Fogede heerlicheyt. Nae ſommighe daghen ging hy in eene Caraue len, ende hy beual dat die laſt ſchepen nae ſouden comen. Hy vuerde oock tweer hyen de ſchepen met hem, die noemptmen Bergantinos die wil ick midtgaders anderen ſchepen in mijn ſchrijuen, met haere namē noemen, op dat men my te beter verſtae, op dat ick der gheenre achterclap ontulie, die altijt oorſaeke ſoekē, tegen dir gene die ſchrijue, want het compt daghelicx voor handen, daerinne dat men die oude namen onthouden moet.

Nae dien dat Nicueſa ewech quam, doē vilam een ſchip wt Hiſpaniola tot Fogeda, Dat vuerde Bernhardinus van Calauera die hadde tot Hiſpaniola gheſtolen, met eſtich mannen, ſonder vrage ende ſonder conſent des gubernatoers der zee, ende anderen regenten, van het Coninck dz hy brach te. Verquiete hyſe een weynich nader armoede, van dage te dage begonſten die ghe ſellen Fogede meer, ende meer teghen hem te morren, als teghen den ghenen die te vergeefs omme tooch, want hy ſeyde, hoe dz hy Anceſum Bareakaurium in Hiſpaniola ghelaten hadde. Den ſelue hadde hy wt Coninckliſcher macht gheco ſen, tot eenen richter, want hy was geleert inden rechten, die ſelue ſoude hem een gheladen ſchip bre ghen met proulande, ende hem gaf wonder, dat hy niet ouer lange comen en was, dat ſelue en ſeyde hy mz met onwaerheyt. Wāt doen hy ewech tooch, Doen vas Anceſus alreede half bereet, Maer die geſellē meyn den dat hijſe bedrooch, ende ſy dachten dat tet fabelwerck was, dat hy van den Anceſo ſprack. Daerom onderſtonden haerer twee Bergantinos te ſtelen, die den Fogede toebehoorden, ende daer mede wederom in Hiſpaniola te varē, doen hy dat merete, doen dachte hy dz hy henlieden opſet voor comen ſouden. Eñ hy ordineerde eenē edel man Franciſcum Pizarrum tot eenē borch vooght in dat ſlot dat hy ghebout hadde. Ende hy ginck alſoo gewont met ſommighe weynighen in dat ſchip, daer af geſeet is, om in Hiſpaniolam te varen, eens deels om dat hy ſijne wondē ſoude doen heylen, ende oock om dat hy vernemen mochte, wat Anceſum verhinderde oft lette. Eñ hy geloefde ſijnen geſellen, binnen vijftich dagen weder te comen, die waren van drie hondert, niet meer dan ſeſtich ouerbleuen, die

die andere waren alle van hongere, oft van der inwoonders geschut omcomen. Maer hy hadde ock een compact met Pizarro en de sijnen gesellen gemaect. Dat sy voor verraderye hueden souden oft hy ock binnen die vijftich dagen niet en quame met hulpe van nieuwe lieden ende prouande.

Maer als den gheseiten dach voor by ende overstreken was; ende dat hen den honger hoe langs so meer leet dede. Doen ghinghen sy in die twee overbleuene Bargantinos, ende verlieten dat landt. Maer als sy nae Hispaniolam voeren, doen stonter op sulcken grouwelijcken onweder ende tempeeste, dat den eenen Bergantinus verdronck met alle tgene datter inne was. Ende sommighe ghesellen seghen, dat sy eenen grooten zeeuisch ghesien hadden omme dat scheepken gaen. Die sloch met sijnen steerte, dat recht roeder in stucken. Want die selue zee heeft wter maeten groote dieren. Maer doen dat beste ende profijtelicxste stuck vanden schepe ghebroken was, doen wert die zee des schips machtich, ende verdronct aen den oeuer des eylandts, datmen Fortem noempt, ende leet tusschen Carthago ende Vraba. Maer doen dz ander schip aldaer aenuaren wilde, doen liepen die inwoonders te samen, met boghen ende met pijlen gherust, ende dreuense met ghewelt wech.

Doen hy nv synder straeten voort voer, doen ontmoette hen Anciſus Baccalaurius, tusschen der haucne Carthaginis ende den lande Cuchibacoam, aen den wtgang eens waters. Dat noemen die onsere Boiumgatti, want sy hebbē ten eersten, aldaer eene calle ghesien, Boius heet en huys tot Hispaniola. Maer Anciſus quam met eenen schepe, dat was geladen met allerhande noodruft, wat tot spijsse ende cleedinghe dienen mochte, ende vuerde een Bergantyn met hem, die te voren op den Fogeda soo begeerlijck ghewacht hadde, hy was van Hispaniola wt geuaren den derthienden dach Septembris, ende van aen den vierden dach hooghe berghen, die noempden die Hispanier Serram Neuatam, van wegen des eewighen sneeus die daer op leet doen Colonus daer voorby voer, die dese landen eerst gheuonden heeft.

Op den vijfden dach tooch hy duer des Draken mondt, die inden Bergantino voeren, die seyden Anciſo, hoe dat Fogeda weder nae Hispaniola gheuaren was. Doen meynde Anciſus, dat sy daer aen loghen. Ende hy geboot hē wt richterlijcker macht, dat sy weder achterwaerts varen souden. Doen waren sy hem gehoorsamende volcken hen na.

Maer sy baden hem ootmoedelijckē, dz hijse wilde na Hispaniolam laten varē, oft dat hijse wilde tot Nicuesam voeren. Daer omme wilden sy hem twee duysent quintlē goudts schenken. Want sy waren rijck aen goude, ende arm van broot, Dier dinghen en wilde Anciſus gheen van beyden doen, ende hy seyde. Hy en conde anders nergēs henen varen dan tot Vrabam, die landtschap Fogede. Doen gheleyden sy Anciſum teghen Vrabam toe varende. Maer uwe heylicheyt moet noch wat hooren, wat hen op den wech ontmoet is. Hy warp sijnē anker wt aen dat landt Caramairis, dwelck seer vermaert is van weghen der hauenen der Carthaginensers, van schoonheyt der vrouwen, ende der grootmoedicheyt der mānen, ende vrouwen (ghelijck bouen gheseet is) Aldaer schijte hier sommighe wt op den oeuer, na dwater, ende ock op datmen die schepen aldaer beteren mochte, daer sy beschadicht waren. Ende als die onsere haere dinghen te wercke stelde. Doen quamen die inwoonders met hoopen, op haere maniere ghewapent, ende sy omcinghelden die onsere, ende sy hielense alsoo drie dagen lanck belegert, daer en tusschen en dorsten die onsere teghen hen niet slaen. Ende sy en dorsten die onsere ock niet aengrypen. Alsoo stonden sy aen beyde syden in die ordinantie, ende deen sach den anderen ane. Noch daer en tusschen deden die onsere tgene dat sy te doene hadden, want die schipmakers waren int middel vanden hoope. Maer als sy hen alsoo hielden, soo ginghen haerer twee wt onseren hoope, die wilden eenen eemer vol waters halen, aen een water, dat was by beyde den hoopen na geleghen. Aldaer was terstont een treffelijcker man vanden vyanden, met thien geruste mannen, ende sy omcingelden die geene, die water haelden te beyden syden, ende sy boden hen op ghelede pijlen met gespannen boghen, ende sy en schoten nochtans niet af. Maer sy saghen seer grouwelijck aene. Doen ontuloot deen vanden

twee,

tween. Maer die ander bleef daer onuersaecht, ende hy riep sijnen geselle met schelden eñ kijuen weder tot hem, eñ hy riep die vyandē ane op huere sprake, die hadde hy van sommige geuanghene gheleert. Doen sy nv haere sprake van eenen vremdelijck hoorden. Doen lieten sy dien grouwelijckē moet varen. Ende sy spraken vriendelijck met hem Ende sy vraechden hem wie dat die hooftliedē waren van die gene die daer aencomen waren, doen antwoorde hy, dat tet vremde lieden waeren, die daer voor by voeren. Ende het gaf hen wonder, dat sy onderstonden die schepen vanden ouer te drijuen, die gene die daer voorby voeren, eñ hy seyde hen daer by, waert sake dat sy van dier meyninghe niet af en lieten, soo soudē sy schaden daer ouer lijden, want het sullen der gewapende mannen noch meer comen, dan daer sant coren aen der zee liggē. Die gene alle tot harer verderffenisse dienen sullen, al waert dat sy niet alleenlijck niet en dachten te strijden, sonder ook dat sy die lieden niet eerlijck en ontfingen, die welcke aen den ouer aengecomen waren.

Doen wert den Anciso vercondicht, hoe dat die twee te voete opgehouden werden. Doen sorchde hy datter een bedroch daer achter was. Eñ hy voerde dat gantsche geselsap met hem om die te besichtigen van weghen der vergifter pijlen, eñ tooch alsoo voet voor voet mz wel geordineerde hoopē tegē die gene die die twee op hieldē. Maer den eenē gaf hē een teecken dat hy stil houden soude, doē bleef hy staen, eñ hy riep dē eenen tot hē, vandē seluen verstont hy, dat die sake goet was. Die vyanden begeerden vrede, want sy en waren niet die ghene die sy meynden. Eñ meynden daer mede Fogedam eñ Nicuesam, die hadde een dorp aen dē ouer geplondert, eñ die inwooners geuangen wech geuoert. Ook inwendich des eylants den eenen verslagen, den anderen verbrant. Eñ daerom waren sy gecomen (seyden die vyandē) alsulcken onrecht ende gewelt te wreken waer dat sy constē. Maer tegen die onschuldighen en woudē sy hare pijlen niet ghebruycken, want sy houden dat voor groot onrecht, dat sy eenighen onschuldighen leet doen souden.

Also leyden sy hare bogen eñ pijlen neder, eñ sy ontfingen die onsere vriendelijck eñ sy schencten hen daer mede ghesouten visch, eñ haers lants broot, eñ sy vuldē hen hare wijnvaten met bier, dat was dē wijn seer gelijck, eñ het was gemaect van vruchten ende van grane dwelck aldaer wiesch. Doen nv also vrede gemaect was met den Caramaiereren, den welcken die andere hooftliedē groote schade toegeuoecht hadden. Doen voer Anciſus door dat eylandt Fortis genoemt, eñ hy quam tot Brabā, Anciſus bracht in synen schepe, C. ende l. verschе mannen, die int stede vanden ghestoruenen aenghenomē werden, hy bracht ooc xij. merryen, ende veel suegen, eñ mannekens tot elcke dieren, op dat sy ionghen int lant maken mochten. Daer by bracht hy ooc vijftich groote hooftstucken busſen spiesſen, dargien, sweerden ende pijlen, een ontallijcke menichte diemen tot den strijdt gebruyckē mochte. Maer het quā al tot on gheluck, want als sy nv aen in die hauene in varen wilden, doen voerde die schipregeerder dat schip op eene sandt plate. Aldaer stont dat elendighe schip, eñ het wert van allen syden vanden goluen eñ baren geslagen, tot dattet vā een ander ginck, eñ daer wert al tgene verloren dat daer inne was, dat was een ontfermelijck aen sien, want van alle der prouande en behieldē sy niet meer dan xij. sacken met meel, sommige casen eñ luttel biscuyt, eñ alle die dieren verdroncken int water.

Met dē Bergantijn eñ met des scheeps boot, quamen die mans schier naect wt mz sommighe partyen gheschutz. alsoo quamen sy van deen ongeluck int dander. Eñ sy en warē voortaē niet meer sorchuuldich om gout, sonder om haer eygē leuen. Siet daer sijn sy gesont eñ leuende op dat lāt, dwelck sy seer neerstelijck begeert hadden. Maer men moet ooc toe sien, hoe datmēdz lijf onderhoudē mach, wāt men en can nz vander locht leuē. Onder alle dit ongeluc ontmoete hē noch ook een geluck, want sy vonden niet verre vanden ouer veel palmen boomen, daer tusschen in een groot broeck oft marasch ghinghen veel wilde verckenen. Aldaer aten sy daghelijcx des swijnen wiltbraets ghenoech. Die selue swijnen waren cleynder dan die onsere, (alsoo sy seggen) ende sy hadden stompe corte steerten, gelijc al oft sy hen afghehouwē waren gheweest.

Sy en hebbē ooc geen voeten gelijc die

onſere, want die achterſte voetē en hebbē niet meer dan eenē vinger, die en heeft ooc geen clauwen. Dat vleeſch heeft eenē beteren ſmaeck, dan vandē onſeren. Die ſelue tijt atē ſy dayen eñ palmē wortelē midtſgaders anderē vruchtē, die in dz eylāt waſſen.

Die ſelue vruchten ſijn gelijck die ſteen achtighe pruymen, root eñ cleyne. Ick acht te dattet van alſulcken ſy, ghelijck ick in Alexandria in Egypten gegeten hebbe inden April. Den ſeluen boom noemen die ſchriftgheleerde Joden eenē Libaniſchen Cederboō. Sy ſijn ſeer goet om eten, eñ ſy hebben een ſaechte ſcherpte met haerder ſoeticheyt gelijc wy indē wijnbeſikens proeuen. Deſe boomē plantē die inwooners in ſtede van perſe boomen eñ criecboomē, eñ wachtenſe ſeer neerſtelijc, want het is een vreemdelinck int lant. Deſen boom is gelijck eenen Juiuben boom van blocke, bladeren, ende hoochten.

Doen nv die wilde ſwijnē ſeer minderden, doen moeſten ſy voorder dencken, eñ ſy togen met rotten inwendich int lant. Al daer woont een volck, dat is wter maten geſchict met den flitſbogen te ſchieten. Ancyſus voerde C. mannē te voete met hem, den ſeluen quamen teghen alleenlijck drie naecte mannen, ende ſy vielen die onſeren aen onuerſiaert ende ſonder vreeſe, ende ſy doorſchotenſe met vergifte pijlē, ende herworchden haerder ſommige, daer na vloden ſy daer van met ledighe cokeren, ſneller dan die wint (want ſy ſijn ſeer raſch te voete, eñ ſy gauen den onſeren veel ſmadighe woorden daer toe. Sy en ſchieten ooc niet eenen pijl te vergheefs wt. Maer die onſe togen weder achterwaert daer henē, van daer dat ſy gecomen warē, wāt dat on geluck raecteſe van allen ſyden. Daerom raetſloegen ſy, dat ſy dat lant verlatē wilden, tē eerſtē die wijle dat die inwooners dz ſlot weder af gheworpen hadden, dwelck Fogeda aldaer gebout hadde, ende haddē oock dertich huyſen in dat dorp verbrant, alſo haeſt als Pizarrus eñ ſijn geſelſchap die Fogeda aldaer ghelaten hadde, dat lant verlieten.

In dien dat ſy daer omme ginghen, ſoo mercten ſy dat die ſyde tegen nederganck Vrabe nuttelijcker eñ vruchtbaerer was, doē ſchicten ſy de helft vā huerē volck met dē Bergantinen daer hen, eñ ſy behielden die andere aen der plaetſen tegē opganck. Deſen ſtroom is xxiij. mijlen breet, eñ hoe meer dat hy aent vaſte lant coemt, ſo veel engher wort hy. In den ſtroom Vrabe vallen veel wateren, ende een dat is gheluckigher dan den Nijl, dat het Darien. Dat heeft eenen groenen ende boom rjcken oeuere. Aldaer onderſtonden ſy te blijuen, hoe wel dattet eenen cleynen ende ondiepen ſtroom heeft. Maer als hen die inwooneren der toecomenden eñ vreemden zeylen ende ſchepen verwonderdē, die welcke grooter warē dan hare Nakers. Doen ſchicten ſy hare wijfs ende kinderen wech die tot der weire niet en dochten, midtſgaders haren huyſraet. Eñ die ghene die tot den ſtrijdt gheruſt ende goet waren, die ſelue verwachteden die onſere op eenen hooghen houel, die ſchatteden die onſere, datter maer vijftich waren. Alſo maecten ſy eene ſlach oordeninge met haren hooftman Anciſo, die in ſtede des Fogede een hooftman aldaer was. Ende ſy baden God met gheboghene knien die hooftmā ende die anderen om victorie. Ende ſy gheloefden vrouwen, tot der ouder Maria tot Hiſpali, ſiluere ende guldene cleynodien, eñ dat ſy haer eenen pelgrim ſchickē ſouden, ooc ſo wilden ſy dat die plaetſe tot der ouden Maria geheeten worde, eñ dat ſy eene kercke aldaer bouwen ſouden, oft ſy wildenſe in eens officiers huys ſetten. Na dien dede hijſe hem alle gader ſweerē, dat haerder gheener wijcken noch vliedē en ſouden voor den vyanden. Maer na dz hy hen eē teeckē gedaē hadde, doē namē ſy hare ſchildē vrolijck aen hare armen verſchuddedē die ſpieſſen eñ vielen den vyant met groot geſchrey eñ geroep aen. Doē en mochten die naecte vyandē, dē onſere niet langer gelijden, daerom vloden ſy met eenen hooftman Cenacus genoemt.

Doen gewonnē die onſe een vlecke, daer in was van als genoech, dat om den hongher te verdrijuen goet is, wortelen broot, heydencoren, midtſgaders ſommige vruchten, die den onſen gelijck ſijn, die welcke ſy gelijc wy die caſtanien om te nuttē bewarē.

Dat volck dat ſy vondē, daer gingen die mans naect, ende die waren om hare ſchamelheyt met eenen catoenen doeck bedect. In dat lant en is gheenen winter, wāt den wtganck des vloets Dariens, en leet niet

meer

meer dan acht graden vanden Equinoctiael. Daeromme is den inwoonderen dat gantsche iaer, dach ende nacht seer ghelijc, ghelijc sommighe seggen, want sy sijn der Astronomye gants ongeleert. Daerom en ist niet te achten, oft dese graden aen haer ghetal faelgeren, want het is een cleyn onderscheet, hoe wel dat sy seggen, dat sy wel wisten, hoe veel dat der Polus sterren van den Artico punt stonde inden ommeloop. Des anderen daechs, doen vonden sy dat water Canneta seer dicke, ende so sy meynden, soo laghen aldaer verborghen die inwoonders die gheuloden waren, oft sy hadden haeren huysraet aldaer verborghen. Doen besochten sy Cannetum seer neerstelijck. Ende als sy des anderen daechs aen den oeuer quamen, ende teghen het water voeren, noch bedect met Dargien of schilden, door vreese der vyanden, ende dat sy vonden dat Cannetum een ledighe woeste plaetse was, eñ hadde noch veel huysraets ende goudts. Sy vonden ock veel decsel aldaer, die waren van lanck catoen ghemaect, die noemen die Hispanier Algodõ, ende die Italianers Bombasum, eñ ock anderen huysraet van houte ende van aerden. So vonden sy ock guldene borstlappen ende cleynodien op hare maniere meer dan hondert ende twee pont, want sy cochten ock cleynodien van goudt, die welcke vreemdelijck ghemaect sijn, daer tegen vermangelen sy hare waeren. Want in welck landt veel bloots oft catoens is, daer en is gheen goudt, maer welck landt dat goudt metael heeft, dat is ghemeynlijck steenachtich ende onvruchtbaer.

Daeromme waeren die onsere dobbel verblijt, eensdeels om dat sy veel teckenen des gouts saghen, ende ock dat landt soo vruchtbaer ende lustich is. Dies haluen riepen sy ooc hare ghesellen die sy aen den oeuer teghen opganck des landts Vrabe ghelaten hadden, hoe wel dat sommighe segghen, dat die locht aldaer niet seer ghesont en was, die wijle dattet op eene plaetse was, dattet in een dal ende aen poelen lach.

Dat ander boeck vanden zee handelinghen vant landt, dat sy meynden dattet een vast landt was.

NV hebt ghy alder heylichste vader, waer dat die ghene hen voorghenomen hebben te woonen, die welcke met haeren hooftman Fogeda vanden Coninck gheordineert waren om in Vraba te woonen. Die selue willen wy nv laten rusten, ende willen weder aen den Nicuesam comen, die welcke vanden Coninck een officier ende regent ghegheuen was ouer dat groote landt Beraguam. Bouen hebben wy te kennen ghegeuen, hoe dat Nicuesa met eener Carauel ende twee Bergantinnen wt Vraba, sijns gesellen ende vrients heerschappije teghen nederganck gheuaren is, ende hy liet die groote schepen achter, hen beuelende dat sy na comen souden. Dat was een ontijdich bedencken van hẽ, want byder nacht verloos hy syne ghesellen, ende voer voorby die cluften Beragüe, daer hy begheerde te wesen. Den eenẽ Bergantijn voerde eener die hiet Lupus van Olano wt Cantabria, die was een regent van een vanden grooten schepen. Die selue voer daer nae, ende nam onderwijs vanden inwonderen, al waert datmen in den stroom Beragua voer van opganck her, dwelck Nicuesa ghemist hadde. Also keerde Olanus sijn schip weder teghen opganck, ende hy voer voort. Aldaer vandt hy den anderen Bergantijn, die ock dolende voer in der duysteren nacht. Den selven Bergantijne voerde Peeter wt Vmbria.

Als sy nv te samen quamen, doen worden sy beyde verblijt ende bedachten hen wat sy doen souden, ende waer doch haer hooftman henen gheuaren was. Nochtãs en consten sy anders niet ghedencken dan dat geleytsman Nicuese euen so wel liedẽ ontmoet moesten hebben, als hen lieden, eñ dat hem die den wech ghewesen souden hebben alwaermen in Beraguam comen mochte. Daerom voeren sy den naestẽ wech daer henen, hopende Nicuesam tot Beragüa te vinden. Op den wech ontrẽt de xvi. mijlen weechs, daer vonden sy een water, dat hadde Colonus ghenoemt die Lagartos want Lagartos in Hispanischer spraken heet een haechdissche, die sijn aldaer wter maten groot, die beschadigen die menschen ende dat vee, want sy en sijn dẽ Crocodillen inden Nijl niet onghelijck.

Inden ſeluen water vonden ſy hare geſellen, die gelijck oock met den grooten ſchepen doolden, die lagen aldaer aenden ancker̃, eñ ſy waren wt beuel des hooftmãs Nicueſe vander hoogher zee geuarē. Doē wert dat gantſche gheſelſchap ſorchfuldich waer doch haer hooftman dolende was, ende ſy voeren met raet der geenre die die Bergantinen voerdē tot Beraguam, wãt die ſelue waren daer lancx henen gheuaren. Beragua is een goudtrijck water, dat hebben die inwooners alſo ghenoemt, ende daer na heeft dat gantſche lant den name vandē water ontfanghen. Aen den wtganghen des ſeluen waters, worpen ſy die ancker̃ wt den grooten ſchepē, ende ſy voerden alle hare prouande met handtſcheepkens op dat lant. Ende ſy ordineerden Lupum van Olano tot eenen gubernatoer inde ſtede des verlorenen Nicueſe. Ende op dat die ghene die daer aen ghecomen waren, voortaen gheene begheerte meer ghecrijghen en mochten om dat landt te verlaten, ende met gheruſten moet onderſtonden daer inne te blijuen. Soo verlieten ſy wt ghemeynen raet die oude ſchepen, die ſonder dat niet veel meer nut oft bequaem en waren, ende ſy lietenſe vanden baren ende goluen der zee in ſtucken ſlaen. Doen namen ſy die beſte berderen daer af, ende maecten een nieuwe Carauel daer af midtſgaders anderē nieuwen houte, dwelck ſy ſneden wt den boomen, die welcke wter maten hooghe ende groot in dien lande waſſen. Dat ſelfde ſchip hieldē ſy tot haerder nootdruft. Maer Beragua wert ongheluckich van Petro Vmbrie des eenē Bergantijns regēten vondē, wãt het was een ſcherpſinnich man, eñ hy onderſtont te vernemen, aen welcke plaetſe het gheſchict was, dat ſyne gheſellen aldaer aen lant voeren. Daer toe nam hy eenen boot van een groot ſchip, ende twelf ſchipknechten daer inne, ende hy voer daer henen, ende hy quam tot eender plaetſen, daer gebaerde die zee ſeer grouwelijck ghelijcmen vander Scylla in Cecilien ſeyt, eñ die zee ſlaet daer aen wter maten ſterck vã weghen der ſteen clippen die haer in die zee ſtrecken. Den ſeluen wederſlach heetē die Hiſpanier Reſaccam, aldaer arbeyde eene wijle der Vmbria, maer het quam wt den rootſen een groote tempeeſte van winde, eñ verdranck hem met allen ſynen gheſellen ende den boot, ten aenſiene van ſynen mede gheſellen, ende van alle die gheſellen en ontquammer maer eenen alleen, die conſte wel ſwemmen, eñ hy ſwom tot eener cleynder rootſen, die hy greep onder den water, eñ hy hielt hem daer aen tot aen den andere dach, dat die zee weder ſtille wert, ende den oeuer drooghe. Daer na quam hy weder tot den ſynē, Vmbria eñ die andere xi. ginghen te gronde. Doen en wilden die andere den boot niet meer betrouwen, ende ſy voeren met den Bergantinen te lande. Eñ doen ſy ſommighe daghen aldaer waren, doen voeren ſy opwaerts int water, ende ſy vonden ſommige huttekens der inwooners die noemen ſy Mumu.

Doen begonſten ſy een ſlot aendē oeuer te bouwen, aen een vruchtbaer dal, wãt dz landt is anders oock ſeer onvruchtbaer, eñ ſy worpen aldaer haer graen wtē. Maer als ſy alſoo in Beragua woonden, doen ſach eener op een tijdt teghen nederganck van eener wachten eener rootſen, ende hy begonſt te ropen, lyne zeylen, lyne zeylen. Ende doen het naerder daer by quam, doē ſach hy dattet een ſcheepken was met eenen opgherechten zeyle, ende ſy namen dat ſcheepken met vreughden aen, dat was eenen viſſcher boot vander Caruelen, Nicueſe, ende daer en mochten niet meer dan vijf mannen daer inne, ende op datmael en voerender niet meer dan drie daer inne. Die ſelue hadden dat ſcheepken den Nicueſa ſonder ſynen weten ontvreemt, want hy en wilde hen betrouwen noch ghelooven, dat ſy Beraguam achter hen teghen opganck hadden laten liggen. Eñ doen ſy ſagen dat Nicueſa eñ ſyne geſellen honger leden, doen onderſtondē ſy hen te ſalueren eñ te proeuen, oft ſy Beraguã ſouden mogen vinden. Alſo quamen ſy tot den geſellen in Beraguã, eñ ſy ſeyden hen, hoe dat Nicueſa aen den oeuer der zee voer dolende, want hy hadde ſijn Carauel verloren vander tempeeſte der zee, eñ dat hy was in grooter elenden ende armoeden. Ende hy hadde nv meer dan in tſeuentich daghen niet anders dan cruyt ende wortelen ghegeten, ende ſelden goets waters ghenoech ghedroncken. Doen onderſtont hy te voete tegen nederganck te trecken, want hē lach altijt Beragua in dē ſin. Dat geweſte was

Co-

Colonus omme gheuaren, die dat groote lant geuonden hadde, ende hy hadde hem de name Gods ghenade ghegeuen. Maer die inwoonders noement Cerabaro. Door dz landt vlietet dat water, dat die onse S. Matheus water genoemt hebben, dat leet van Beragua hondert ende dertich mijlen teghen nederganck. Daer henen schickte Lupus Olanus (die op die tijt des gubernatoers stadthouder was) een Bergantijn met schiplieden ende booten die vondē Nicuesam. Maer doen Nicuesa quam, doen nam hy Lupum gheuanghen den welcken sy tot eenen gubernatoer in sijnder absentien gecosen hadden) ende hy hiet hem eenen verrader, om dat hy den naeme eens hooftmans aengenomen hadde, ende dat hy hem die heerschappije so wel hadde laten geuallen, ende om dat hy om syne dolinghe niet seer sorchuuldich en was gheweest, ende om dat hy hadde na ghelaten om hem te soecken waer dat hy doch moch te ghebleuen sijn. Den anderen treffelijcsten, spraeck hy allen rouwelijck toe, ende hy gheboot hen, dat sy terstont met haesten alle hare haue te samen brenghen souden al dat sy hadden. Doen baden sy hem, dat hy eene cleyne tijt patientie hebben wilde, tot dat sy doch haren Oogst inne ghedaen hadden, die welcke sy ghesaeyt hadden, die was seer nae by rijp, want het wert altijt binnen die vier maenden rijp nae dien datment ghesaeyt hadde. Doen riep hy dat hy gheensins beyden en wilde, ende dat sy hen terstont wt dat ongheluckich eylandt maken souden. Ende hy nam alsoo wten stroom Beragüe, alle tghene datmen daer henen gheuoert hadde, ende hy seylde teghen opganck toe. Doen seyde een iongher die hiet Gregorius van Genua, ende hy was van kindts op des Coloni dienaer gheweest, dat hy aldaer noch eene hauene wiste, ende op dat sy hem gheloofden doen gaf hy hen een litteeken, dat sy eenen ancker aldaer souden vinden, dien hadden sy voortijden wt eenen schepe verloren, ende oock soo wasser eene goede fonteyne onder eenen boome, seer nae by der hauene, ter seluer plaetsen quamen sy, ende sy vonden den anckere ende oock die fonteyne. Doen loofden ende presen sy Gregorium om sijns verstants wille ende syner memorien, dat hy alleene was, onder allen schiplieden dien sulex noch ghedacht, bouen allen die met den Colono in dat ghewest gheweest waren. Die selue hauene hadde Colonus Bellum ghenoemt. Maer doen die onse van honger somtijts aen dat lant quamen buyten sweechs. Aldaer en ontfinghen sy die inwoonders niet vriendelijck, want die onsere waren van honghers soo mat ghewordē, alsoo dat sy hen tegen niemant gheweiren en consten, die hen teghen hen setteden. Daeromme verloren sy wel twintich mannen die werden met verghifte pijlen gheschoten. Sy ginghen te racde, dat sy die helft van haren volcke in die hauene Bellum laten wilden, ende die andere voerde Nicuesa met hem teghen opganck ouer die achtentwintich mijlen vander hauenen Bello. Aldaer onderstont hy een slot aen den oeuer op te richten aen dat voorhooft. dwelck Colonus eertijts Marmor ghenoempt hadde. Maer haerder gheener en conste die aerbeyt volbrenghen, om des grooten honghers willen. Nochtans so maecte hy daer een torenken, voor den eersten aenloop der inwoonders, dat noemde hy den name Gods. Ende na dien dat hy van Beragua wt gheloghen was, tot dat hy den thooren ghebout hadde. Daer verloos hy ontrent tweehondert mannē, eensdeels in den sandighen quaden wech, ende die andere van honghers weghen. Also sijn die seuenhondert ende vijfentachtentich mannen nae malcanderen omme comen, alsoo dat haerder nauwelijcx hondert ouer ghebleuen en waren. Doen nv Nicuesa alsoo met den elendighen lieden leefde, doen wert eene groote tweedrachticheyt onder den Vrabenseren, om der dominatie ende regeringhe wille. Want Vaschus Nunnez Halboa, den welcken sy alle daer vore hielden, dat hy gheschicter was om te strijden dan om te raden. Die selue verwecte sommighe mannen, die cort vander handt waeren, teghen Anciſum ende seyde, Anciſus en hadde geenen brief vanden Coninck, dz hy een hooftman soude sijn. Ende het en was niet ghenoech, dat hem Fogeda daer toe ghecosen hadde. Daeromme ontsloeghen sy hem van sijnder ghehoorsaemheyt, ende sy cosen sommighe Vrabenseren, door welcken raedt, datse gheregeert

wilden ſijn. Doen werdt een vergaderinge ende tweedrachticheyt daer wt, doen haer hooftman niet weder en quam, den welckē ſy meynden dat hy alreede gheſtoruen ware, vanden verghiften pijl. Sy en conſten oock der ſaken niet met malcanderen eens gheworden, oftmen in ſyne ſtede eenen anderen ſetten ſoude oft niet.

Die wijſeſten ende vrienden Nicueſe die des Vaſchi Nunnez poechen eñ ouer moet niet lijden en mochten, die ſeyden, datmen Nicueſam aen allen oeueren ſoecken ſoude, want ſy hadden verſtaen, dat hy wt Beragua wech gheloghen was, omme des onuruchtbaren landts wille. Daeromme mochte hy moghelijck in eenen hoeck ligghen, ghelijck Anciſus ende andere ghedaen hadden, die ſchipbrekinghe gheleden haddē. Daerom en ſoudemen niet af laten te ſoecken, tot dat ſy vernamen dat hy noch leefde, oft dat hy met ſynen ghеſelle ghеſtoruen ware. Maer Vaſchus Nunnez ſorchde, waert ſake dat Nicueſa quame ſoo ſoude hem die macht ouer die ghеſellen ghenomen worden, daeromme hiet hijſe ontſinnich, die daer meynden dat Nicueſa noch leefde, ende al waert ſake dat hy noch leefde, ſoo en behoefden ſy ſijns niet, want daer en was niet eener, die niet alſoo goet eenen hooftman en waere als der Nicueſa. Doen ſy alſoo in deſer tweedrachticheyt ſtonden. Doen quam Rodericus Enriquus met tſeſtich verſcher mannen, die hadde prouande vā ſpijſe eñ dräck by hem. Van des Colmenaris ſchipuaert wil ick oock wat vertellen.

Deſer Colmenaris is wt der hauene Beata tot Hiſpaniola wt gheuaren, op dē vijfthiendē dach des Wijnmaents int iaer M.CCCCC. ende thiene, want aldaer bereyden ende rusteden hen die ghene, die aen deſe landen varen willen, ende hy quā aent gheweſte des wijden landts Parie, op den vijfden dach des Wintermaents, (dat ſelue is vanden Colono geuonden geworden) tuſſchen die hauenen van Carthago eñ Cuchibachoam. Aldaer heeft hy vandē inwoonderen ende door tempeeſte der zee met een cleyne ſchade ontfanghen ende geleden. Eñ doen hy gebreck vā drinckwater hadde, doen voer hy aen eenē wiganck eēs waters, dwelck wel ſchepen dragen mochte, die ſelue plaetſe noemen die inwonders Gayra. Gayra vlietede van eenen hoogen ſneeuberch, ende daer en is gheene die met den hooftman Roderico getogen is, die eenen hoogeren berch geſien heeft. Ende dat en mach niet anders ſijn, die wijle dat hy wit vandē ſneeuwe is, want hy en leet niet ouer die thien graden vanden Equinoctiael. Aen den oeuer Gayre ſchiete hy een ſcheepken om water aldaer te vaten. Ende als ſy in dat ſchip begonſten te ſcheppē, doen quam een officier die was ghecleet met catoene cleederen, die hadde twintich hofdieners by hem. Ende hy hadde een lint vanden ſchouderen af hanghen tot half ouer den arm, ende vanden riem nederwaerts hinck een lanck vrouwen cleet, dat was wonderlijck om ſien. Die ſelue officier quam by hen, eñ hy de degelijck al oft hy die onſere vermaende getrouwelijcken, dat ſy aldaer gheen water vaten en ſouden, want het was ſchadelijck, ende hy gaf hen te kennen, hoe dat niet verre van daer een ander water liep, dat was ghеſonder om drincken. Doen toghen ſy tot dat water, dat hen die officier ghewеſen hadde, maer als ſy die diepte ſoecken wilden, doen en vermochten ſijs niet, van weghen der verſtorbeerder zee, ſoo bewees oock dat wallende ſandt, dat veele ondiepten daer waren. Daeromme waeren ſy bedwonghen weder tot den eerſten water te varen, aldaer ſy ſeker hare anckeren wt worpen mochten. Die ſelue Cacicus onderſtont den onſeren belet ende hinderniſſe te doen, op dat ſy niet aencomen en ſoudē. Vant als die onſeren arbeyden om hare water vaten te vullen, doen quam hy gheruſt met den ſynen ontrent ſeuen hondert ſterck (ſoo ſy die onſere ouerſloegen) die waren op hare maniere gewapent, hoe wel naect, dan alleenlijck die officieren ende dat hofghеſinne gaen ghecleet. Die ſelue brochten die onſe in onruſten, ende ſy onureemden hen een ſcheepken, ende ſy brakent in ſtucken. Ende eer dat hen die onſe bewaren mochten, ſoo doorſchoten ſy der onſere, ontrent ſeuenenweertich van alle den welcken en genas haerder maer een man, die andere ſtoruen alle van wegen die ſcherpte des venijns, wāt ſy en wiſten noch geen remedie tegē dz venijn, gelijc ſijt tē leſten vandē inwooneren Hiſpaniole gelcert hebbē, want in Hiſpaniola waſſet eē cruyt

dat

dat doodet dat fenijn, alſment terſtōt daer op doet, anderſſins ſijnder oock ſeuen daer af comen, die ontvloden in die hole boomen, ende bleuen tot der nacht daerinne, nochtans en mochten zy den vyanden niet ontvliedē, want by der nacht voer dz ſchip wech, eñ liet ſy achter, van dē ſeluen en heb ick anders niet gehoort. Alſo quam hy mz veel anxt ende noot tot Vrabam dwelck ick niet al en vertelle, op dat ickt uwer heylicheyt niet te langhe en make.

Aen der ſyden tegen opganck daert geheel onvruchtbaer is, daer worpen ſy haer anckeren wt. Van waer niet langhe daer te voren, die onſe mz grooten geluck tegen nederganck ghevaren ſijn. Maer doen hy hoorde, dat alle dinghen ſoo ſtille waren daer af verwōderde hy hem, wāt hy meynde ſyne gheſellen aldaer te vindē, daer om en wiſte hy niet hoe dat die ſake ſtondt, eñ hy twijfelde oft ſy moeghelijck wech ghetogen waren. Doen viel hem eenen goedē raedt inne, want hy dede alle tgeſchut laden ende afſchietē. Hy dede ooc vier op die rootſen ontſteken by der nacht, van dz geſchut verſchudde den ſtroom Vrabe alſo. Dwelck die Darienſes hoorden het gheſchut ouer die vierentwintich mylē weechs (ſoo breet is den ſtroom Vrabe) Ende ſy gauen hen een teeken weder met viere, door het gheleyt der vieren, vuerde Colmenaris die ſchepē aen die ſyde tegen nederganck, daer waren die Darienſes ſoo elendich alſoo dat zy van armoede, haer ſielen nauwelijcx tuſſchen haer tandē behouden mochten. Ende zy ontfingen Rodericum met zyne gheſellen die tot hen quamen, met gheſtreckte handen ten hemel, ende ſy begonſte van vreucht eñ leet te weenē. In ſomma met ſulcker manierē, gelijck alſulcke elendicheyt heyſcht. Doen ghecregen ſy prouande en ſpijſe eñ cleederen ouervloedich. Noch iſſer te ſeggē aller heylichſte vader, wat daer noch verloopen is, wt der tweedrachticheyt, die daer op geſtaen was om der heerſchappije Vraba wille, na dyen dat ſy haer hooftlieden verloren hadden.

Dat derde boeck vander zeehandelinghe vanden lande, dwelck ghehouden was voor een vaſte landt.

DJe voorneemſte ende des beſtē raedts tot Vraba, rieden, dat men Nicueſam op alle hoeken ſoeken ſoude, op datmen hem vinden mochte. Ende ſy namē een Bergantinen vanden regent Anciſo, die niet verwillighen en woude dat Nicueſa weder quame. Dat ſelue ſchip hadde hy op ſijne coſten toeruſten laeten, ende ſy voordineerden teghen den Anciſum ende Vaſcum Nunnez, datmen den Nicueſam ſoekē ſoude, op dz hy den nijdt vander heerſchappye weghen afſtellen ſoude. Daeromme bualen ſy den Colmenari, van dyen bouen geſcet is, dat hy den Nicueſam ſoeken ſoude aen den oueren, dat ſy meynden dat hy omme tooch. Want ſy hadden ghehoort, hoe dat hy Beraguam verlaten hadde om der onvruchtbaerheyt wille. Ende ſy beualen hem, waert dat hy hem vonde, dat hy hē daer toe brenghen ſoude. Ende dat ſy hem vertrooſten ſouden ende ſeggen dat die ſake noch goet werden ſoude, waert dat hy quame, ende ſijne neerſticheyt dede, dat die oproeren gheſtilt werdē. Doen ondernam der Colmenaris die handelinghe, Want Nicueſa was ſijn maech ende hy bekende, dat hy niet min den Nicueſa, dan den Vrabenſeren met ſijnder prouande te goede ghecomen was, doen ruſtede hy een van ſynen ſchepen toe, die hy met hem gebracht hadde, ende een Bergantin, dwelck den Anciſo ghenomen ware, worden, met een deel der prouande die hy gebracht hadde. Alſo doorſochte hy alle omliggende oueren, eñ ten leſten vant hy Nicueſam, doen hy eenen thoren boude, aen dē voor oeuer Marmor, die was doen der armſte mēſche ghewordē die op der aerden was, ſoo mager ende catyuich was hy worden, ende hy en hadde maer tſeſtich gheſellen by hem, die waren van meer dan van ſeuenhondert alleenlijck ouerbleuen, die waren al tſamen nz min ontfermelijck dan die dooden. Doen verquicte Colmenaris ſynen vriendt Nicueſam, eñ vertrooſte hem met weenen ende met goede woorden, ende hy maeckte hem goede hope eens toecomēden goeden gheluck, want hy gaf hem te kennen, dz alle die goede geſellen die tot Vraba waren, verwachteden met vreuchden ſijnder toecompſte, want ſy hoepten, dz hy mz ſijnder tegenwoordicheyt, die oproeren

die tusschen hen was stillen soude. Doen dancte Nicuesa synen vriendt Colmenari met hoochster neerstichеyt, gelijck dan alsulcke elende heyschende was, daerom gingen sy met malcanderen ter zeewaerts, eñ zy togen tegen Vraba toe. Aldaer wert hy ock (gelijckt ghemeynlijck gheschiet) wat hoochmoedich vā het goede geluck, na het treuren eñ weenen, eñ na elendige clachte synes ongeluck, daer by ock danckseggинge als hy synē verlosser Colmenari te voete gevallen was, doen nv den honger wt synen huyse verdreuen was, doen begonste hy noch te segghen, eer hy Vrabam oyt gesach, hoe dat hy daer alle dingē ommekeeren wilde, eñ hy soudese vā alle haer goudt berooven, wāt het en was niemant geoorloeft, sonder sijn eñ syns ghesellen Fogede beuel, handt aen dz goudt te steken, alsulcke woorden quamen den Vrabenseren teoren, die beweechden dat gemoet Anciſi, die in Fogede stede aldaer een hooftman was, ende Vaschi Nunnez, die welcke die oproere begonst hadde.

Doē hy nv quā, doē verwerpen hy hem, oft gelijck sommige seggen, also haest als hy met tsestich mannen te lande quā, doen geboden sy hem mz dry gelijcke woorden, dz hy hem vā daer maken soude, eñ sy bedwongē hem ooc daer toe, dz en was geenē goeden man aenghenaem. Maer sy moesten die ongherechticheyt lijden, want sy vreesden die oproere des gemeynen volcx, dwelck Vaschus seer opruyde, daerom quam hy alleenlijck met tseuenthien mannen die noch van den tsestigen ouerbleuen waren, in een Bergantin, het welck die elendich mensch met hem gebracht hadde. Ende alsoo quam der onsalich Nicuesa op die zee op den eerste Meerte int jaer duysent vijfhondert eñ elue, ende hy wilde na Hispaniolam varen, eñ wilde hem aldaer beclagen, vander fortsen ende ghewelt des Vaschi Nunnez, ende des volbrachten gewelts van Anciso dē hooftman. Maer hy quam tot onsaligher vren in dz schip, want men en heeft hem noyt meer gesien, want men meynt, dat sy alle tsamē mz den schepe ondergegaen ende verdroncken sijn.

Noch hem sy so het wil, Nicuesa is altijt vant een ongeluck int ander comen, eñ is ten lesten elendiger ghestoruen, dan hy geleeft hadde. Als sy nv Nicuesam schandelijcken wtgedreuen hadden, eñ dat sy alle haer prouāde verteert haddē die hen Colmenares toe gebracht hadde, doē warden sy gedwongen, haer nagebueren te beschadigen, gelijck den honger ock die rasende woluē wt der bosschagiē drijft, doen vergaderden sy ontrent hondert eñ dertich mannen met den hooftman Vascho Nunnez. Vandē seluē maeckte Vaschus na syner gewoonheyt, eenen strijtbaren hoope, ende hy hiel hem opgeblasender dā eenē blaesbalck. Ende hy oordineerde hem trabantē oft hellebaerdiers achter ende vore, op den voet na gaende. Hy vuerde ooc Colmenarem met hem, gelijck synen medeghesselle eñ vriendt, ende tooch also daer hen om te nemen ende te rooucn alle tgene dat hy by die naeste Officieren vonde. Eñ hy quam lancx den oeuere henen in een landtschap Coiba genoemt, daer af gheseyt is. Eñ hy heyschte met straffen woorden van den Officier aldaer Careta, dat hy den volcke dat daer quam spijsen soude, dat weygerde hē Careta, eñ hy seyde, dz hy nv dieuils met den Christē gedeylt hadde die welcke daer door getogen waren, daeromme was syne spijscamere ledich. Soo hadde hy ooc alle tsyne verdaen in crijgen, ende strijden, die hy alle syne dagēghevuert hadde tegen syne naebueren, eenen anderen Officier die hiet Poncha, daeromme hadde hy nv selue ghebreck van prouande in sijn eygen huys, dese antwoorde en ghenoechde Vascho niet. Sonder hy ploenderde den armen Careta sijn landeken, ende hy schiete hem ghevangen tot Darienen, met tween sijnder vrouwen, kinderen, ende den gantsen ghesinne.

By desen Careta, vonden sy drye vāder gheselschap Nicuesa, die selue waren den Nicuesa ontloopen wt den schepen die aen den ankeren stonden, als hy daer voor by voer ende Berguam sochte, want sy vreesden ghestraft te syne om haer misdaet. Maer als die schepen wech voeren, doen ouergauen sy hen, den Officier Careta die hiel sy wtermaten vriendelijck, ende sy bleuen alsoo by hem achthien maenden lanck, want sy vondense gants naect, ghelijck die andere inwoonders. Sy waren ooc in huys vanden vrouwen int duystere ghemest worden, ghelijck die capuynen, wāt der inwoonders spijse dochte

hen

hen doen ter tijt Coninclijcke drachten ſijn, want ſy leefdē ſonder elendich woort, mijn ende dijn, wijckt, ick en doens niet, welcke dinghen dz die menſchen daer hen brenghen, alſoo dat hy oock in ſynen leuen niet en leeft. Maer het geuiel hen beter, dat ſy hen weder tot den arbeyt geuen, ende ſy brachten wt der heerlijcheyt Carete, ſoo veel ſpijſen in Darienen tot haren gheſellen, dat zy daer mede alleenlijck den teghenwoordighen honger verdreuen, eñ dz noch niet na harer noodruft, maer oft dat voor ofte na gheſchiet is en weet ick nz wel. Noch weet ick wel, dz Vaſchus eñ andere oproeriſche, oock oorſake gheſocht hebben teghen Anciſum, na dyen dat ſy Nicueſam verdreuen hadden, daeromme wart Anciſus gheuanghen ende in den ringhen gheſlaghen, ende alle ſijn goet wert ghenomē eñ verbuydt. Eñ ſy namen voor eē oorſake, dz hy alleenlijck vā Fogeda die nv gheſtoruen was eñ niet vanden Coninck ſyne brieuen der hooftmanſchap en hadde, daeromme en wilde Vaſchus gheenen ghehoorſaem ſijn, die welcke niet ſonderlijcke brieuen ende ſegel vandē Coninck en hadden, noch liet hy hem vanden goethertigen gheſeggen, eñ handelde wat mildelijcker met hem, ende en dede hem gheen leedt. Hy liet hem oock weder los, ende hy ſelue ſette Anciſum weder in een ſchip, op dz hy weder in Hiſpaniolā voer. Maer eer dat hy begonſt te zeylen, doen quamen alle goede gheſellen tot hem, ende baden hem, dat hy weder wilde wt den ſchepe gaen, ſy ſoudē ſo vele doen, dz Vaſchus met hem weder eens ſoude worden. Ende dz hem volcomen macht ſoude gheſeuen worden, dz ontſeyde hen Anciſus eñ hy voer daerhenen. Sommige meyndē dz Godt den Anciſo ſulcx toegeſciet hadde in wrake om dz hy met ſynen raedt Nicueſam verdreuē hadde, noch ſy hē ſo het wil, ſy vallē ſeer lichtelijck die gene die nieuwe landē ſoekē, eñ ſy verderuē hen ſeluē door inwendigen haet. Sy en dragen oock niet alſulcke ſorge als ſy wel behoordē, om ſulcke dingē te hebben, als ſy geuondē hebbē. In dyē warden ſy eens dz ſy bodē ſchicken wilden tot Hiſpaniola tot dē iongen Gubernator der zee, des Coloni ſone ende erfgename, die ten eerſten dat eylandt gheuonden hadde, ooc tot anderē der voorne-melijcſten, vandē welckē die nieuwe landē haer recht ontfangē. Eñ ſoudē hen te kennen geuen, hoe dz die ſake by hen ſtonde, wat ſy geuondē hebbē, eñ wat ſy noch hopē te vinden, oft ſy mogelijck den behoeftigen prouande toe ſchictē, daer toe coſen ſy (met Vaſchi willen) eenē van ſynē oproeriſchē geſellen Valdiuiā genoēt, die was metter tijt gelekē by Anciſum in ſynē hoochmoedigen rechtē, den ſeluē gauen ſy eenen geſellen toe Zamudium wt Cantabria, ende ſy beualē den Valdiuiam, dat hy prouande wt Hiſpaniola tot hen brengen ſoude. Maer Zamudius die ſoude tot den Coninck in Hiſpaniam varen, die voerē beyde daer henē mz dē Anciſo, die dē Conine anders te kennē geuen worde watter verloopē was, wāt Valdiuia oft Zamudius. Anciſus eñ Zamudius ſijn beyde thuys aē mynē hof comē, maer wat ſy by my deden, wil ic op eender anderē plaetſen verclarē. Maer doen die elendē Darienſerē in ſulcker noot warē, doē verloſtē ſy dē Carethā wederom, eñ maectē eē verbondt, om eenē crijch mz hulpe der onſeren te voeren tegē den Officier Poncham, dz was die naeſte gebuere Carethe. Den genen die met hem togen gheloefde Caretha prouande te geuen. Soo wilde hy oock perſoonlijck met alle ſynen hofgheſinne inden ſtrijdt ſijn. Haer wapenen en ſijn geene bogen noch vergifte pijlen, gelijck des lādts gewoonheyt is. Sonder ſy ſtrijden ghemeynelijck mz langē houten ſweerden, die noemen ſy Manacas, want ſy en hebben gheen yſer, oock hebbē ſy ſcherpe ſtaken, die ſijn voor gebrandt, oft geſcerpt met beenen, die ghebruyckē ſy voor pijlē indē ſtrijdt. Doē ſy nv geſaeyt haddē alſo vele als ſy mochten, ſo togen ſy tegen den Poncham, aldaer was Caretha haer hooftman, eñ die principael clager. Na ſommighe dat die verbinteniſſe gemaect was, op dat die boeren Carethe ſaeyen eñ maeyē mochtē. So vielēſy den hooftmā Pōche aē, doē vlode hy daer vā, maer ſy plonderdē alle tgene dz ſy aldaer vonden, eñ ſy verdreuē een mael dē honger mz des Ponche goet, maer ſy en mochten harē geſellē vandē goeden nz mede deylē, hoe vele dz ſys aldaer vonden, wāt ſy waren te verre van hen, dat hof Ponche lach van Dariene ouer die hondert mylen ſoo haddement ooc ſeer verre op den hals dra-

gen

gen moeten tot aē den ouer daer die schepen Carethe haddē laten staē, daer mede sy comen waren. Sy vonden oock sommighe pondt goudts, die waren tot menigherley cleynodien ghemaeckt. Maer als sy Poncham verdoruen hadden, doē quamen sy weder tot den oeuere, ende sy verlieten die inwendighe Coninghen, ende sy onderstonden te bestrijden die gene die aen die zee laghen, daer is eene landtschap int gheweste Coibe, die heet Comogra, ende die Officier aldaer heet Comogrus, den seluen wilden sy als den eerstē na den Poncha verderuen, ende sy vonden sijn Vorstelijck hof onder aen die naeste berghen ligghen, ende hadden eē vruchtbaer effen velt daerom, dat was twelf mijlen weechs lanck.

Tot desen Comogro was des Carethe naeste vriendt eñ opperste Palsgraue gevloden, om eens twists wille die tusschen hem ende Caretha opghestaen was, die selue noemen haere sprake Jura, doen gaf hem der Jura Coibensis voor eenen middeler, eñ hy versoende Comogro met den onsen. Wāt hy was der onsen seer wel bekent, van der tijt af dat Nicuesa daer voorby gheuaren was, ende sy seyden dat der Jura die drye mannen, die afgheuallen waren, die gantse tijt by hem in eeren ghehouden hadden. Als nv die onseren te vrede ghestelt waren worden, doen toghen sy aen des Comogri hof dat leyt van Dariene ontrent dertich leuken effen weechs. Die berghen die daer tusschen ligghen, die moetmen omme gaen. Sy beuonden ooc dz Comogrus seuen schoone sonen hadde, van sommighe vrouwen, maer die waren naeckt, ende sy segghen dat dat voorhof soo sterck met eyken boomen verwaert was, die waren in malcanderen ghesloten, ende en hadde niet te wenigher eenen steenen muer rontsomme gaende. Aen der lengde haddet hondert ende vijftich sereden, ende die breyde hadde tachentich sereden, die spijscameren vonden sy vol van alderley goeder landt spijsen. Soo was oock den wijn kelder wel ghestoffeert met eerden ende houten wijn vaten, die waren vol van goeden wijne, noch en was hy nz van druyuen wtgeperst, want daer en sijn geen wijnranken. Maer sy maken haren wijn wt dryerley corēwercks, Jucca, Ages, ende Magis, daer af maken sy broot (ghelijck wy bouen vertelt hebben, ende oock vanden vruchten der Palmen, gelijck die Duytschen Frantsoisen, Enghelanders, ende oock onse Hispanier doen, die aent ghebeerchte woonen, gelijck daer sijn die Vascouier, Asturier, Norenberger, Swauen, ende Switsers, die al tsamen bier maken van gersten terwen ende appelen. Sy segghen oock, hoe dat sy by den Comogri hebben ghedroncken witten swerten ende vā menigerley smake. Hoort hier opperste bisschop een wonderlijcks gheschiedenisse. Als sy in eens Officiers heymelijckste camer oft secreet quamen, daer vonden sy eene camere, die hieng vol dooder lichamen, die hinghen alle aen cattoene zeelen. Ende doen men hen vraechde waeromme dat sy dat deden, soo seyden sy, dat het waren alle die voorouders des Comogri, ende dat was haer alder grootste sorghe, hoemen die selue verwaren mochte ende sy houden dat selue voor eene groote geestelijckheyt elcken dooden leetmen een cleet op na synen staet, dat is met goudt ende met costelijcke ghesteente ghestickt. Die ouders vereeren haren huysgoden op dese maniere. Maer als sy die doode lichamen roosten, alsoo datter niet dan huyt ende been daer en blijft, dat heb ick in die voorgaende thien boeken beschreuen.

Die oudtste sone Comogri onder den seuenen, die was wtermaten wijs ende verstandich, ende hy merckte datmen den vremden, reysenden lieden, goede woorden gheuen moeste, ende alle oorsaeken afstelken, op dat sy hem ende synen huyse niet en deden, ghelijck sy den anderen ghebueren ghedaen hadden. Daeromme schickten sy den Vascho ende Colmenari als den ouersten, vier duysent quintlijn schoon ghearbeyt goudts ende oock tseuentich knechten voor een gheschenck, want in dat landt vanghen ende vermanghelen sy malcanderen, om tghene dat sy gheerne hadden. Want anders en weten sy van gheenen geldt te spreken. Dat goudt ende noch soo veel dat daer by een vergadert was, dat woeghen sy in des Comogri camere, op dat den

Coninck

Coninc ſijn toebehoorende vijffte deel geworde ſoude. Wāt het is ouer al in dē lāde gebodē datmē des Coninckꝭ rentmeeſterē den vijffte deel ouerleuerē moet, vā goudt ſiluer ende coſtelijcke gheſteente, ende die reſte deylen ſy onder malcanderen. Daer ſtont oock onder die onſeren eenen twiſt oppe int deylen des goudts, doen ginck die wijſte voornemelijcſte ſone Comogri daer toe, ende ſloech hen die waghe wter handt, alſoo dat dat goudt in die ſaele, hier ende daer ſpranck, ende verſprack die onſeren, ende ſeyde hen op deſe maniere. Ghy Chriſten, wat dinck is datte, hebt ghy ſoo groote achtinghe op ſoo luttel goudts, dwelck ghy v lieden in ſtuckkens ſmelten wildt, dat te voren in ſchoon der ende conſtelijcker cleynodien ghemaeckt is, (want ſy droeghen ſmelt ghereetſchap met hen) Syt ghy ſoo begeerich des goudts, dat ghy daeromme ſoo vele vreedſame volcken, tot onvreden maeckt, ende dat ghy daer ouer ſoo veel bedrocfthеyt lijdet, dat ghy v lieden gantſelijck wt uwen vaderlandt doet, wel aen ſoo wil ick v een landt wyſen, dat heeft ſoo veel goudts, dat ghy aldaer uwen goudt dorſt verſaden moecht.

Maer ghy moeſtent den handel met meer volck onderſtaen, want het wert v van noode ſijn, dat ghy te voren machtighe Coninghen verwinnen moet, die ghene die hen ſtrenghelijck teghen v lieden ſetten ſullen, om haer vaderlandt te beſchermen. Ende onder anderen, ſal hem die Coninc Tubanama tegen v ſettē, deſſelven rijck, is goudtrijcker dan die anderen, dat en leet niet meer dan ſes dachreyſen van hier. Sy woonen oock op den berghen daer tuſſchen die Canibalen, dat is een omloopende rouende volck, ende eeten menſchen vleeſch. Sy en houden oock noch wedt noch gheboden, dan ſy hebben dz berchvolck, die by die goudtgrauen ghewoont hebben (dyer vele aen den gheberchte ſijn) ouerweldicht, ende om des willen hebben ſy haer eyghen vaderlandt verlaeten, want dat goudt dat ſy door den arbeyt des berchs volck verrijghen, dat verarbeyden ſy in blecken ende in menigerley beeltniſſen, ghelijck deſe ende dyer ghelijcken ſijn, daer vore ghecrijghen ſy wat ſy willē. Want ſy hebben oock haer goudtſmeden, die mz grooter neerſticheyt cleynodien maken. Want dat rouwe goudt en is by ons in gheender grooterer weerden, dan andere lijmen oft aerde clooten, eer dan tot ſommighe vaten bekers oft yet anders conſtelijck daer af ghemaeckt en is, daer ſy eenen luſt toe hebben. Want ſy hebben oock ſchoone ſiluere vaeten dat ſelue gheereghen wy van hen met manghelinghe teghen onſe waeren, dat ſijn gheuanghene lieden, die wy inden crijch ghecrijghen (die coopen ſy om te eeten) ende om ſommighe wullen vodden oft ſlecht laken, ende om huyſraet dat dienen mach om een huys te ſtofferen. Soo gheuen wy hen oock ſommighe ſpijſe, dyer ſy ghebreck hebben, die op die berghen woonen, daeromme moetmen met den ſweerde eenen wech door die berghen maken.

Hy wijſde oock mz den vingher op dat geberchte tegē middach eñ hy ſeyde, dat op geen ſyde van dien bergen, daer is een zee, daer op ſeyltmen wel met alſoo grooten ſchepē, als die uwe ſijn, eñ hy meynde die Caruelen, hoe wel dat die ſelue lieden gelijck alſoo wel naect ſijn als wy, ſoo ghebruycken ſy nochtās ſeylē eñ roeders. Alle wateren die van deſen bergen tegen middach vlieten ſijn vol goudts, daer by ſeyde hy oock, hoe dz die Coninc Tubanama op gheen ſyde eñ op deſe ſyde des berchs, alle ſynen huyſraet, was al van goudt gemaect, wāt by hen en was nz min goudts, dā by ons yſer is, die wyle dz hy wel vandē onſen verſtaē hadde, waer af datmē ſweerden ende pijlen by ons maeckte.

Als hy ſulck geſeyt hadde, doē verwonderden haer onſe hooftlieden, vandē woorden des iongen, want ſy hadden drye dolmetſchē oft vertaelders by hen, die ander half iaer by den Caretha gemeſtet waren worden, die vertelden hen ſyne woordē, eñ ſy namen dat in ſpel oppe, dat hy hen dat goudt wt der wagen gheſlaghen hadde, ende ſy preſen oock daer beneuen, wat hy ghedaen ende ghеſproken hadde.

Maer ſy bevraechdē hem aldaer vriendelijck, wat teeken dat hy daer af hadde, ende hoe datmen die ſake mochte aengrijpen, als ſy meer volck te weghe ghebracht ſouden hebbē. Daer toe ſweech der ionge eene wyle, ende bedacht hem, ghelijck een

Dra-

Oratoor doet, die welcke van swaeren saken yet spreken wil, die schicte oock die beweginghe sijns lijfs alsoo, dat sy dienen den lieden wat wijs te maken. Alsoo dede oock der ionge, ende begonste op dese maniere te spreken.

Ghy Christene mannen hoort toe ende merct, hoe wel gheen begeerlijckheyt des goudts ons naecten liedē aē en vecht. Soo verderuen wy noch malcanderen in strijden, om die opgeblasene eere willen om te regeren, ende wy willen emmers beter sijn dan onse ghebueren, daer af coemt onsen twist ende verderffenisse. Onse ouderen hebben crijch ghevuert, ende mijn vader Comogrus heeft oock met den omliggenden Coningen gestreden, daer en tusschen hebben wy die slachten als nv gewonnen, als dan verlorē, gelijck ghy dan die knechten by ons siet, die welcke wy in der slach onsen vyanden hebben afgewonnen, vanden welckē dz icker v tseuentich geschenct hebbe, desghelijcken soo hebben ons onse vyanden oock wel vluchtich gemaect, ende die onsere gheuanghen wech ghevuert, want dat is des crijchs maniere. Soo daer eenen van onsen knechten die is lange tijt gheuangen ghehouden worden, by eenen Officier des landts op gheen syde des geberchts, aldaer wtermaten veel goudts is, van dien eñ van veel anderē, die wt vrientschap van hen tot ons comen, weten wy datte, ende beter dan wy weten van onser eyghen haue.

Maer op dz ghy die waerheyt beter geuoelē moecht, eñ niet meynē dz eē bedroch daer by sye, soo moet ghy den handel aengaen, dat ick daer by sijn wil gebonden eñ tot den doot bereyt, want waer ghy siet, dat ick veen woordt faelgere, soo hangt my aen dē naesten boom, daerom siet toe, dz ghy maect, dz ghy terstōt duysēt knechten by eē brengt, die tot strijdē bereyt sijn, met den seluen eñ met mijns vaders Comogri crijchslieden, sullen wy dē vyanden sterck genoech sijn, dz selue sal v liedē aen veel goudts helpen. Ende om onser hulpe eñ aenwysinge willen, sulck ghy ons tegen onsen vyanden eenē eeuwigē vrede makē, daer in dz wy nv onseker leuen, doē nv der wyse ionghe man sulcx ghesproken hadde, doē sweech hy. Eñ die onse ontfingē groote hope, om goudts genoech te vercrijgen.

Dat vierde boeck van den vermeynden vasten lande.

Als sy nv luttel dagen aldaer ghewoont hadden, doē doopten sy Comogrū met alle synen huysgesinne, ende sy hieten hem Carolum, na den Coninck van Hispania, daer na togen sy weder tot haren ghesellen den Darienseren. Sy lieten oock Comogro die hope, dat dat crijchsvolck comen soude, dwelck sijn sone begeert hadde, daer mede dat sy des te sekerder ouer die berghen der middaghelijcker zee comen mochten, doen sy nv aen die plaetse quamen. Aldaer sy onderstaen hadden te woonen, doen verstonden sy hoe dat Valdiuia weder ghecomen was, ses maenden na dat hy wtgheuaren was, maer hy bracht luttel prouande met hem, want hy hadde een cleyn schip daer gebracht, noch bracht hy goede hope, dat men hen in corten dagē prouande eñ volck ghenoech toe schicken soude. Admirantus der stadthouder eñ andere Officieren tot Hispaniola bekennen dat sy gheen sorghe meer voor dē Darienseren en hadde, dz sy meyndē dz Anciſus der richter met synen schepe onbeschadicht aencomen was, noch troostē syse, dz sy voordaē goets moets sijn souden, want sy wilden hen in allen dingen behulpelijck sijn, want sy en hadden nv op dit mael geen grooter schip gehadt, daer mede dat sy den Valdiuiā, meer prouanden hadden connen opgheladen, want het en was ooc geen groot Carauel dz hy vuerde, wāt het hiet wel eē Carauel, maer het en was maer eē cleyn scheepkē. Daeromme bracht Valdiuia prouande alleenlijck tot nauwer noodruft, ende niet om tghebreck van dyer te veruullen. Corts na dien als Valdiuia alreede aencomē was, doen quamen sy terstont inde voorgaende noot, want het quam eenen grootē stormwindt, van den hooghen bergen, met donder ende blixem inde wintermaendt, die brocht alsulcken grooten plasregen, dz hy hen alle haer graen die sy in September gesaeyet haddē op eē vruchtbaere plaetse, eer dat sy tot den Comogro gecomen waren, verdranck ende gheelijck wech dreef, dat graen was vā Heydencorē, dz noemmen in Hispaniola Marsum, tot Vrabā

Hob-

Hobbam, dat wordt ghelijck wy gheseet hebbē, alle jaer dryemael ryp. Want het en sijn geene sware winters inden lande, om der naerheyt wille, der Equinoctiael linien, dat broot datmen maect van Hobbam oft Maisio, dat is den inwoonderen der eylanden ghesonder dan dat tarwen broot, ende dat selue heeft natuerlijcke oorsaeke, want sy verdouwet beter, wanneer dat die coude wech is, ende dat die hitte niet meer van den wtwendighen leden tot den inwendighen treet.

Als sy dan aen haeren oogst vertwyfelt hebben ende verteghen. Ende dat sy daer te voren die naesten officierē van hen gout ende prouande berooft hadden. Doen warden sy bedwonghen alle haere noodruft verder te socken. Ende daer by moesten sy den regenten Hispaniole te kennen geuen, wat grooter armoede dat sy leden, ende wat sy van Comogro verstaen hadden vanden gewesten der middagelijcker syden, op dat die Conink acht hebben mochte, dat hy die duysent gheruste mannen schicken wilde. Met den welcken dat sy met ghewelt door die berghen trecken mochten, waert sacke dattet mz vrede nz toe gaē mochte. Met sulcken beuel schicten sy Valdiuiam. Den seluen betroudē sy oock drye hondert marc goudts, om dat den rentmeesteren tot Hispaniola vanden Coninck ghecordineert te ouerleueren. Dat was het vijfde deel den Coninck toebehoorende, dier marken eene, doet vijftich Castilier gulden. Maer die Castilier noemen dat selue Pesum. Daerom bedroech die ghehele somme ontrent vijfthien duysent Castilier gulden, dier eener twecht een weynich min dan eenen Ducaten ende het derdendeel eens Ducaten, ghemeyner muntē, ende sy en worden nergens ghesla ghen dan in Castilia. Van der somma machmen af nemen, dat sy vijfthien hondert marck goudts van den officieren ghecreghen hebben. Dat was al tsamē gesmolten, van menigerhande cleynodien die sy aldaer vonden.

Alsoo clam Valdiuia in sijn Carauel, daer in hy comen was, Op den elfsten dach Januarij int iaer Christi Duysent vijfhondert ende clue, nae het beuel Vaschi Nunnez, ende dat hy die ghenoemde somme goudts des Conincks Rentmeesteren ouerleuerde, ende anders in Hispanien te vueren, wat een yeghelijcker sijner vrienden tot eenen buetpenninck schicken wilde. Hoe dattet Valdiuie op die reyse ghegaen heeft, wil ick op een ander plaetse te kennen gheuen. Maer nv wil ick weder tot den ghenen comen, die tot Vraba ghebleuen sijn. Als die selue Valdiuiam wt gheschict hadden, doen viele hen eenen onlijdelijcken honghet ane. Daerom namen voor hen, dat sy den stroom inwendich ouer al besocken souden. Den wtgane des selue strooms, heeft eenen wersten hoeck ontrent tachentich mijlen van daer ligghende, dyen noemen die Hispanier Culatam. Den selue hoeck nam Vaschus inne met hondert mannen, die waren door den stroom gheuaren met eenen Bergantin ende met sommighe scheepkens wt eenen houte ghemaect, wt den eylanden die noemen die tot Hispaniola Canoa, eñ tot Vraba Vzu, vanden selue hoeck valt een water inden stroom van opganck af dat is thien mael grooter dan Darienis. Daer voeren sy tegen den water opwaerts ontrent dertich mijlen, ende als sy hen tegen middach op die rechte handt wenden, daer vonden sy huysinghen der inwoonderen. Aldaer was een officier die hiet Dabaiba die noemen sy Chebi, ghelijck die tot Hispaniola haeren Caricum noemen. Tot desen Dabaiba was der officier van Dariene Cemachus ghevloden. Doen hy met den christē vanden onseren verdreuen was ghewordē. Doen ontuloet Dabaiba, dan men meynde dat hem Cemachus ghewaerschouwet hadde, dat hy die onsere niet verwachten en soude, alsoo verliet hy alle tgene dat hy hadde. Daer vonden sy groote hopen boghen ende pijlen, huysraet visch netten ende scheepkens. Dat landt is seer sompich ende nat, alsoo datmen aldaer noch saeyen noch planten en can. Dat mereten die onse, want sy en vonden aldaer nz veel eteder spijsen, dwelc sy nochtans sochten, want die vischers die daer woonden, moesten haeren ghebueren vischen voor broot gheuen, op dat sy te eten hadden. Maer sy vonden in den verlatenen huyskens ontrent om seuen duysent Castilier gulden goudts, ende sy namen met hen sommighe scheepkens van eenen houte ghemaect, hondert boghen ende sommighe hoopen pylē ende alle den huysraet.

Digitized by Google

Dock twee Vru wt der landtschap. Sy seg ghen dat wt den putten desselue̅ water vle dermuysen des nachts comen, die en sijn niet cleynder dan die tortteldupuen, die de den den onseren veel leedts met haeren doo delijcken byten. Dat bewysen noch sommi ghe die daer af ghebeten sijn worden. Ick vraechde op een tijt Anciſum den veriaech den richter, na dat doodelijck byten der vle dermuysen. Doen seyde hy, dat hy op een tijt inden slaep van eender vledermuys ghe beten was, aen den kneesel sijns voets, die hadde hy bloot laten ligghen van hitte we ghen, dat en hadde hem niet meer geschaet dant al oft hy van een onuergiftich dier ghebeten waer wordden. Die andere seggē. Dat dat byten also vergiftich is. Maer het heylt ende geneest, alsment ter stont met zee water waschet.

Aneisus seyde oock dat, als eener, vandē inwoonderen met eenen vergiften pijl ghe schoten wort, soo helptmen hem met zee water, ende met een gheloeijende yser, en de seyde, dat hy dat selue dicwils gheproeft hadde, in der landtschap Caribana, aldaer der sijnen veel ghewont werden. Alsoo qua men sy weder vanden hoeck des stroms Vrabe. Ende en waren niet wel te vreden, dat sy niet met veel spijssen geladen en qua men.

In deser wederuaert. Doen stont alsule ken groote onweder op, in den breede stroo, dat sy allen den huysraet, dien sy den arme vischeren onturemdt hadden ghedwongen worden in die zee te worpen, daer verdro neken oock sommighe scheepkens met allen den genen die daerinne waeren. Tot dyer tijt als Vaschus Nunnez den hoeck des stroms duersoeken wilde teghen middach Doen voer Rodericus Colmenares wt op conditien met tsestich mannen, aen der an deren syden des stroms, ende hy nam sij nen wech van opganck teghen tgeberchte. Die selue vont sommighe dorpen, ontrent veertich mijlen vanden wtganck des wa ters, die laghen aen den oeuer des waters. Ende hadde̅ eenen officier die hiet Turui. By den seluen officier woonde Colmena res noch, doen Vaschus Nunnez weder tot Darienem comen was. Doen toech hy ooc teghen den water opwaerts tot den Colme nari, aldaer werden sy versadet vander spijsen des Turui, ende sy onderstonden met malcanderen opwaerts te trecke̅, oock wel veertich mijlen bouen die andere. Dat water ommegaet dat eylandt der vischers landt, dat noemen sy Cannam Fistulam. In dat eylandt vonden sy tsestich dorpen, die woonden al met rotten in thiene hut ten. Aen der rechten syden vlietet een an der water. Daer machmen oock met den cleynen scheepkens ende Bergantinen die in dat eylandt sijn omme varen. Sy noe men den vloet, dz Swarte water. Ontrent den vijfthien mijlen van den wtganck des waters, daer vonden sy een dorp daerinne waeren meer dan vijfhondert huysen hier ende daer verstroyt. Den officier aldaer heet Abenamachai, die selue verlieten alle die voorseyde huysen. Doe̅ sy der onsere̅ ge waer warden. Maer doen die vluchtighen saghen dat hen die onsere nae iaechden. Doen keerden sy hen teghen den onseren, ende vielen sy met grouwelijcken moet ane, ghelijck die ghene die wt haeren ey ghendom verdreuen warden, ende sloeghen sich met hen, niet met pijlen, sonder met houten swerden, scherpe stocken, ende ron den spiessen. Want die vanden stroom te ghen nederganck en strijden niet met pij len. Aldaer werden die elendighe naecte lieden van den onseren lichtelijck met hue ren ghescutte achterwaerts ghedreuen. Ende als hen die onsere naiaechden. Soo vinghen sy den officieren Abenamachai, ende sommighe der voornemelijcste. Doen nv die officier gheuanghen was. Doen quammer een voetknecht voor, die was van hem ghewondt worden, die selue hieuwe hem eenen arm af met eenen slaghe, oock teghen den wille ende danck der officieren. Aldaer waeren der Christenen ontrent hondert ende vijftich, dier lieten die hooft lieden die helft aldaer, ende sy voeren voor der dat water opwaerts met den scheepkens die sy Vru noemen ontrent tseuentich mij len weechs vandē Swartē water ende den eylande Canna Fistula, ende sy saghen aen beyde syden vele wateren, die alle in dat groote vielen, dier een namen sy voor die handt, daer by gheleydese een inwoon der, die was al naect, die wiste die schepen daer duer te vueren, aen den seluen oeuere byden wtganck. Daer regeerde der Abibai ba ghelijck een officier. Doen vonden sy dat dat landt sompich oft marasch was.

Daer

Daer was des Abibeiba principaelste wooninghe op eenen hooghen boom ghebout, dwelck is eene onghewoonlijcke maniere om woonen. Maer dat lant heeft so machtighe groote boomen. Alsoo dat die inwoonders wel huysen bouwen moghen onder die tacken, ghelijckmen oock van sommighen anderen leest. Die welcke dat op hooghe boomen gheuloden sijn, als die zee met grooten baeren ouerliep, op dat sy die die daer ghelatene vischen eeten mochten, als die zee weder gheuallen waere. Sy maeken eene wooninghe met balcken tusschen die tacken, die selue staet vaste tegen alle beweginghe der winden. Die onsere meynden dat die inwoonders haere huysen op die boomen maken van weghen soo vele groote slachteghenen als daer ghemeynlijck sijn. Die selue boomen sijn soo hooghe, dat geen man soo sterck is, die met eenen steen soo hooghe worpen mach dat hy aen die huysen can gheraeken. Dat en is geen wonder. Want souden wy Plinio ende anderen ghelooven, soo sijn die Indianische boomen soo groot ende hooghe, dat geener met eender flitschen daer ouer gheschieten en can van weghen der vrucht baerheyt der aerden ende van vele waterē, want die velden desselven landts ouertreffen alle andere velden onder der sonnen in vruchtbaerheyt ende menichte der wateren. Der selver boomen en mochte seuen oft achte mannen niet wel omuademen. Maer op den bodem hebben sy haere kelders vol wijns, van welcken wijn bouē ooc geseyt is. Want hoe wel dat geenen windt soo sterck en is, dat hy die huysen op den boomen ommeworpen mach, soo beweecht hyse nochtans hier ende gindere nae den windt, die selue beweginge maect. Den wijn droeue. Anders soo hebben sy alle haere haeue op die boomen by hen, den wijn draghen die knechten oppe met leederen die aen den boom hanghen, alsmen eeten sal, ende dat alsoo rasch, al oft sijt maer van der naester tafelen en reychten. Die onsere ginghen tot den boom Abibeibe ende sy hielden spraecke met malcanderen. Doen gauen hem die onsere teekenen des vreden ende sy baeden hem dat hy af comen wilde, dat en wilde hy nz doen, sonder hy badt hen, dat sy hem met vreden laeten souden. Doen dreychden hen die onsere, dat sy den boom om houwen souden oft verbranden, waer dat hy met alle synen ghesinne niet af en quame. Doen hy noch niet af en wilde. Doen begonsten die onse met bylen in den boom te houwen.

Doen nv Abibeiba sach datter spaenderen af vielen, doen wardt hy van anderen raede. Ende hy ginck af met twee van sijnen sonen. Doen handelden sy met hem om eenē vrede, ende hoe dat sy goudt mochten gheeryghen. Doen seyde Abibeiba dat hy geen goudt en hadde, ende dat hijs geen en behoefde. Daeromme en achtede hijs oock niet. Maer die onseren en lieten niet af. Doen seyde hy tot hen. Is nv uwe begeerte soo groot om dat goudt, soo wil ick in den naesten berghen goudt socken, ende wilt v ghenen, want in den naesten bergen wascht veel goudts, hy noemde hen oock eenen ghesetten dach dat hy wedercomen soude. Maer hy en quam noch op den ghesetten dach, noch eenen anderen dach, noch nymmermeer weder. Doen toghen sy van daer, na dien dat sy hen wel ghevult hadden. Met der spijsen ende dranck Abibeibe. Noch en was hy niet so rijck aen goudt, als sy wel ghemeynt hadden oft ghehoept hadden. Sy hoorden oock van den Abibeiba ende synen sonen, effen dat selue van den goudtgrauen ende menschen eters, dat sy te voren van den Comogro ghehoort hadden. Als sy nv voorder ontrent dertich mijlen wechs opwaerts toghen. Doen quamen sy tot den wooninghen der menschen eters oft Canibali. Maer sy vondense woest ende ledich staen. Want doen sy ghehoort hadden dat die onsere dat lant doorsochten. Doen toghen sy met alle haerer haeuene op dat gheberchte.

Dat vijfde boeck van dat ghemeynde vaste landt.

OJe wyle dat dese dinghen verliepen aen die oeueren der wateren. Doen onderstont een hooftman onder den ghenen die Vaschus ende Colmenares aen dat Swarte water gelaten hadde,

in der heerlicheyt Abenamacheï totverwaringhe des landts, die hiet Raia met negene ſynder gheſellen, dat lantſchap ontrent hem te deurſoecken. Maer oft hem den hongher oft ſijn eygen onghelue hem daer toe gedreuen heeft, en weetmen noch niet. Hy tooch tot een vanden naeſten dorpen eens officier die hiet Abraiba. Doen wart Raia met twee ſynder gheſellen van den Abraiba verſlaghen, die andere vloden daer van. Nae corten daghen doen ontfermde hem Abraiba ouer den Abenamacheium ſijnen vriendt ende naghebuere die welcke van ſijnen huyſe verdreuen was. Dien oock een voetknecht aent ſwaerte water eenen arm afghehouwen hadde, om ſijn ongheluck te vermeerderē. Want Abenamacheius was tot den Abraiba ghevloden ende quam tot den Abibeiba die welcke ſijne wooninghe op eenen boom ghehadt hadde, ende nv int elende van ſijnen huyſe ginck inden wildernissen ende gheberchten dolende. Doen ſprack Abraiba den Abibeibā op deſe maniere ane. Wat iſt dat ghy onſalighe Abibeiba, wat is dat voor een volck dwelck dat ons armen menſchen in onſen vredelijcken ende ruſtelijcken leuen tot onurede brengt, hoe langhe moeten wy noch lyden ende verdraghen dat grouwelijck volck. Iſt niet beter een mael ghestoruen, dan te lyden, dat ghy, dat onſe vriendt Abenamacheius, dat Cemachus, dat Careta, dat Poncha, ende andere voorſten onſerer voorderen ghebleden hebben.

Te weetē dat wy ſiē moeten datmē onſe wijfs eñ kinderē eñ onſe onderſaetē geuanghen wech ghesleypt worden ende alle onſe haeue berooft wordt. Sy en ſijn noch niet tot my ghecomen. Maer het is by den anderen goet af te nemen, dat mijne deſtructie ende verderfeniſſe oock niet verde en is. Daeromme laet ons onſe ghenoeſen ende crachten oock teghen hen verſoecken, die dē Abenamecheium van ſijnen huyſe verdreuen hebben, ende anderſins oock qualiken ghetracteert hebben. Laet ons huer aenual len. Iſt dan dat wyſe verſlaen, ſoo ſullen die andere alle ons vreeſen. Ende oft ſy ooc ſchoon yet ondeſtaen wilden, ſoo ſouden haerer noch ſoo wel te weynigher ſijn, het mach immers gaen, hoe dat het wille, ſoo ſalt nochtans beter te lyden ſijn.

Als nv Albibaiba ſulcx ende dier gheliicken ghehoort hadde, doen liet hy hem des Abraibes meyninghe wel beuallen, ende hy noemde hem daer eenen dach haeren handel te volbrenghen. Maer het en vergineck niet na haerer meyninghe.

Want het waren haerer dertich weder tot den ſwarten water comen. Die welcke dat opwaerts ghetoghen waren tot aen die wooninghen der Canibalen (ghelijck bouen gheſcet is) die ſelue quamen iuſte in die naeſte nacht, voor den genomden dach der ſlacht. Wantmen haddeſe geſondē, tot hulpe vanden genen die aldaer ghebleuen waren, oft onuerſienlijck iet teghen hē opſtaē mochte.

Maer alſoo haeſt alſt nv dach was, doē quamen die officieren met vijfhondert haerer onderſaten, op huere maniere toegeruſt ende vielen dat dorp ane met groot gerucht ende geſcrey, noch en wiſten niet van die gene, die in der ſeluer nacht comen waeren. Doen traden die onſere tegen hen met hueren dargien ende ſchilden, Ende ſchoten tē eerſten op hen af. Daer nae vochten ſy mz ſpieſſen. Ende ten leſten met ſcherpe ſweerden, ende campten alſoo met hen. Doen nv dat naecte volck meer vyanden ſagen dan ſy ghehoept hadden, doen vloden ſy, ende ſy warden den meeſten deel verſlaghen, gelijck eene verſtrooyde cudde ſchapen. Die officieren quamen daer van. Maer alle die geene die ſy leuende gecrygen mochten, die ſchicten ſy gheuanghen te Darienem. Die moeſten aldaer ten acker gaen, ende den oogſt gade ſlaen. Nae dien dat dat landt in vrede geſtelt was worden. Doen voeren ſy weder lancx dē watere tot Darienem, noch lieten ſy dertich mannen int landt tot eender bewaringhe met eenen hooftman die hiet Furtadus. Die ſelue Furtadus ſchicte twintich ſyner geſellen een wijf ende twintich geuanghene in een lanckſchip dz water nederwaert tot Vaſcho ende den anderen geſellē. Die ſelue wardē oueruallē van viere ſchepkens onbereyt eñ onueruaert. Wāt ſy en hadden van alſulcx geene ſorge. Doē warden ſy verſlagen eñ heur ſcheepkē wart omgekeert, eñ gedoot al waer dat die vyanden aencomē mochten. Die andere verdronken alle wtgenomē twee, die bedecte hen in eenē hoop houts, eñ ſy vloten dz water nederwaerts, daermede bedrogē ſy die vyāden en quamē daer van, van den tween die daer vā

qua-

quamen, warden sy ghewaerschout. Doen begonstē sy met aller neerstichеyt te bedencken hoe dat huere saeke stont ende waren sorchfuldich voor hen ende haeren ghesellen aent Swarte water, ende dachten wat hen soude sijn, wart dat hen die hulpe vanden dertich mannen niet toegecomē ware. Daer ouer hielden sy veel raedts, eñ sy en consten noch geenen raedt vinden. Ten lesten verstonden sy nae langhen bedencken, hoe dat die vijf officieren dat is Abibeiba die op den boom inden marasche woonde. Cemachus den welcken dat dorp ontvremdt was worden, doen die onsere hem quetsten. Abraiba ende Abenamacheius beyde gheurienden, eñ woonachtich synde aent Swarte water. Ende Dabaiba, die een heere was des vischers hoeck die Culata hiet, die warens eens ghewordē. Hoe dat sy die Christenen alle ombrenghen ende dooden mochtē. Dat soude oock geschiet sijn, en waere Godt niet daer voor gheweest. Het is oock met recht voor een wonder te houden, alsment recht bedenct. Hoe dat der officieren raedt ontdect wardt, het sal oock profitelijck om hooren sijn daerom wil ict op coortste verclaren.

Vaschus Nunnez, die welcke meer wt eygener macht dan wt kuere der anderen die heerschappye ouer die Darienenseren ghecreghen haddē. Die hadde onder andere landē wijuen die hy gherooft hadde eene die was wtermaten schoone, tot der seluer quam dickwils huer broeder, die welke een ghemeyn hofdiener was des officier Cemachi. Die selue was oock van syne huyse ende vaderlandt verraecht. Ende deur die liefde die hy tot syner suster hadde, sloech hy dese woordē wte, lieue vriendelijcke sustere, hoort wat ick v segghe, ende houdet heymelijck tgene dat ick v seage, wilt ghy anders dat v, my, ende oock allen onsen gheslachte gheholpen sy. Dat volck dat ons van onse vaderlijcke huysinghe verdreuen heeft Dat is soo onlydelijck ende onuerdracheliick Alsoo dat hen die landts vorsten voor ghenomen hebben, alsulcx gantselijck niet meer te lyden. Daer toe waren hooftlieden gecosen, die vijue officieren, die noemde hy elck by sijnen name, die souden den handel voeren. Ende sy hadden alreede hondert scheepkens bereet. Soo salmen oock te water ende te lande, ouer die vijf duysent gheruster mannen bestellen. Men vergaderde oock prouande in dat stedeken Cichiri, omme den hoop daer mede tonderhouden. Die goede broeder vertelde oock sijner lieuer suster, hoe dat die officieren der onseren lijf ende goet alreede onder hen ghedeylt hadden. Daer omme vermaende hy haer, dat sy oorsaeke ende ghelegentheyt socken soude ende dat sy haer van daer maken soude, op dat sy niet oock in der Furie ende hitte om en quame. Want die ghene die den strijdt ghewint, en sal niemants verschoonen. Hy verclaerde haer oock den gheseten dach, dien den raedt ghenoempt hadde.

Maer dat ionghe wijf ondecte Vascho den gheheelen handel. Van liefden weghen oft van vreesen, ende sy vergat alle haere vrienden ende maegen, oock alle haere naghebueren, ende voor af der officieren. Die settede sy dat sweert aen den hals, ende sy en verswech niet van alle tgene dat haer haere broeder te kennen ghegheuen hadde. Doen Vaschus sulcx verstont. Doē gebruycte hy syne neerstichеyt door die Fuliam, dat die broeder weder tot haer comen soude. Maer alsoo haest als sy hem eenen bode schicte. Soo quam hy terstont, ende hy wart gheuanghen. Ende hy wart bedwonghen te segghen, hoe dat sijn heere Cemachus viere Vru teghen die onsere tot dē handel ghegeuen hadde, ende bekende opē baerlijck, hoe dat door den raedt Cemachi alsulcke handelinge aengericht is gewordē.

Cemachus Auch steldē oock sunderlinge den Vascho nae sijnen lieuen, want hy hadde xl. syner onderdanen beuolen (die welcke hy den Vascho tot een teekē der vriētschappen toegeschict hadde, dat sy hem syne ackerē na des lants manierē bouwē soudē) Dat sy hem mz ploegyserē doodslaē soudē. Wāt Vaschus dede gelijck een goet huysuader, ende quam dickwils by synen arbeyders, op dz hyse lustich maecte tot den arbeyt. Maer die onderdanen en hadden haers heeren ghebot niet connen noch dorue wtrichten. Want Vaschus en quam nummermeer te voete oft onghewapent tot hen. Hy hadde eene merrie daer hy tē ackerwaerts reet, ende vuerde altijt eene langhe spiesse in der handt. Als nv Cemacho dien sonderlinghen raedt niet voort en ginck. Doen bedacht hy desen lesten, die welcke hem

ende alle omliggenden ghebueren tot ſchaden quam. Want doen die tſamẽverbindinghe geopenbaert wart. Doen riep hy tſcuẽtich mannẽ, eñ hiet haer hem nae volgen. Maer hy en ſeyde niemants wat hy inden ſinne hadde. Ende hy toech ten eerſten na Cemacho toe, die woonde thien mijlen van hem.

Maer hy verſtont, hoe dz hy by den Dabaiba was, die was een veriaechder officieren Culate. Maer hy ving hẽ ſijne naeſte vrienden, hofgheſijn, ende andere ſijne magen. Aldaer vant hy oock ſommige mans eñ wijfs. In der tijt als hy wt toech om Cemachum te ſoeken. Doen toech Rodericus Colmenares met vier vru eñ tſeſtich mannen tegen den water opwaertsmet geleyde der iongen vrouwen broeder, ende hy viel dat dorp Tichiri ane, aldaer dat ſy die prouande vergaderden om hier tonderhouden (gelijck bouen verclaert is)

Hy gewan dat dorp eñ bracht onder ſijne macht, wyn, van allerley varwen midtgaders menigherhande broot ende andere landtſpijſen.

Hy vinck oock den Sachum Tirichi. Die ſelue gelijck een ouerſte ſoude den hãdel voeren ende noch inſ. der principaelſter Die ſelue oueruiel hy onbereet. Doen dede hy Sachum aen eenen boom hangen ende met pijlen ſchieten, ten aenſiene der inwoonders. Maer die principaelſten dede Colmenares aen galgen hangen, den anderen tot eenen exempel. Doen die hoofdẽ des verbonts alſoo geſtraft warden. Doen quamer alſulcken vreeſe in dat eylant, dat van doen voordane, geener eenen vingher dorſte opheffen teghen der onſeren thoren.

Alſoo leefden die onſere nv met vreden, ende die andere officieren, geuen hen gerne onder haere gehoorſaemheyt, ſoo en heeft men oock nz voordere die andere veruolcht noch geſtraft, wt den wijn kelderen eñ ſpijſcameren der Tichirenſer, hielden ſy ſommighe goede braſſerijen ende banketten.

Dat ſeſte boeck vanderzee

handelinghe vant vermeynde vaſte landt.

Na dien wardt die gantſe ghelſelſchap by een ander geroepẽ. om raedt te hebben welcken ſy tot eenẽ hoefmeeſter kieſen ſouden, die tot Hiſpaniolam van waer dat ſy recht ende hulpe verwachtedẽ, ende daer nae in Hiſpaniam voer, ende die ten eerſten den Admirantem ende dẽ regiments lieden, ende daer na den Coninck alle dingen te kennen gheuen ſouden, die welke by hen verloopen ende gheſchiet waren. Ende dat hy daer by den Coninck onderſtonde daer toe te brengen, Dat hy die duyſent geruſte mannen ſchickẽwilde. Die nae het te kennen gheuen des iongen Comogri van noodewoorden ſijn. Soudemen anders teghen middach ouer dat gebeechte treckẽ.

Om dat offitie ſollicteerde Vaſchus Nunnez wtermaeten ſeere. Maer hy en mochts vander gheſelſchap niet vercrygen. Sijne eyghene rot enwoude geens weechs gedoogen dat hy wech trecken ſoude, eenſdeels om dat ſy meynden dat ſy verlatẽ waren, ende oock om dieſwille dz een yegelijck daertegen ſeyde, ende ſy ſeyden, waert ſaeke dat Vaſchus een mael wt den iammer quame, hy en ſoude ſijn leefdage lanck nz meer daer hen comen, ghelijck oock Valdiuia ende Zamudius deden. Die welcke dat ſy in Januario wech geſchict hadden, ende ſy meynden dat ſy ſelue niet weder comen en ſouden. Maer het was eene andere oorſaeke aldaer gelijck wy tot ſynder plaetſen te kennen geuen ſullen. Want ſy waeren in der zee verdoruen. Als ſy nv langhe inden raedt twiſtich gheweeſt hadden. Doen coſen ſy ten leſten eenen, die hiet Johannes Quiced, eenen dapperen geſtadigen man. Die was des Conincks ren-meeſter in den ſeluen landen. Op den Quiced hadden ſy groot betrouwen, dat hy die ſacken wel wtrichten ſoude. Soo betrouden ſy hem oock wel dz hy wedercomẽ ſoude. Want hy had de ſijne echte huyſvrouwe met hem in die landen gevuert, die ſelue liet hy den gheſellen voor een pandt ſynder wedercompſten. Maer als Quicedo gheceſen was (daer ſtont eerſt eenen grooten twiſt ende gekijf, wyen datmen hem tot eenen geſellen toegeuen ſoude. Want het was ſorghelijck, datmen eenen man alleene ſulcken handel beuelen ſoude (ſommige ſeyden) niet daerom me om dat ſy Quicedo met en gheloofden oft betroudẽ, ſonder die wyle datiet eẽ arm bloode dinck om eenen menſche alleene ware, voor af met hẽ, die welcke nv des milden lochts by dẽ Equinoctiael gewoõ waren worden, ende waert dat ſy weder tegen mid-

middernacht moesten varen, ende soo veel veranderinge des lochts eñ spijsen ontfangen mocsten. Daerom was grootelijck van noode datmen den Quicedo eenen gesellē toe geue, op dat, oft des eenen gebrake ende verging (dwelck lichtelijck geschien mocht) dat dan noch der ander aldaer ware. Ende waert dz sy dan beyde mz lieue daer henē quamen. Dat alsdan die sacke dē Coninck des te ghelooffelijcker mochte wesen, desen handel vertooch hem langeende breet. Een lesten viel dat lodt op Rodericum Colmenarem, vanden welcken bouen veel gheseet is. Die wijle dat hy een expert veruaren mā was. Want hy hadde van iongs oppe Europam duerwandelt ende besichticht, te lāde ende te watere. So was hy ook in Italia ghewest. Doenmen met den Fransoysen ghehandelt heeft. Sy hadden ook goede oorsaeke om te hopen dat hy wedercomē soude. Die wyle dat hy in Dariene groote velden gecocht hadde. Soo liet hy ook soo grooten oogste achter hem, dz hy hopē mochte. Dat hy met drooghe voeten vanden ghesellen goudts ghenoech ghecryghen soude, waert dat hijt hen vercoopen wilde. Maer hy verliet sijne haeue, ende hy beualse Alphonso Nunnez mijnes weerts eenigen sone. Die was op die tijt Richter, ende hy soude in des Colmenaris stede, den Quicedo toeghegheuen sijn worden, waert dat niet eener vanden ghesellen te kennen gegeuē en hadde, hoe dat hy eene bruyt thuys hadde. Doen sorchdē sy, dat hy hem soude laten beweghen deur sijner bruyt weenen, ende dat hy alsoo nz wedercomen en soude.

Maer als Colmenares ghecosen was, als een onghebonden man ende den Quicedo toeghegheuen. Doen ginghen sy beyde in een Bergantin. Want sy en hadden geen grooter schip aldaer, aen den neghenentwintichstē dach des Wijnmaendts int jaer Christi M. vijfhondert ende tweelfue, ende sy warden op den wech mz veel storm winden aengheuochten. Ende ten lesten aen den oeuer tegen nederganck des grootē eylandts dwelck men lange voor een vast landt gehouden heeft, die wy in den eerstē thien boecken. Cubam genoempt hebben, Aldaer werden sy met onverdrachgelijckē honger aengeuochten Van wegen der lāger tijt. Want het waren nv drie maenden verschenen, na dien dz sy vāder geselschap af gescheyden waeren. Daerom warden sy bedwongē te lande te varen, op auōtuere oft sy enichsins enige hulpe vanden inwoōders ghecrijgen mochten, ende sy quamen by auontueren ane ter plaetsen. Daer ook Valdiuia na zijns schips brekinge aengecomē was. O ghy elendige Dariēser, wacht nv tot dz Valdiuia weder come, diē ghy wt geschiet hebt, om dat hy v vter noet helpen soude, wacht tot dat hy come. Dan alsoo haest als hy aencomen was, soo is hy met alle sijner geselschap vanden Cubenseren verslaghen worden. Ende sy hebben dat gebroken schip daer inne hy geuaeren was aen den oeuere laeten ligghen. Doen die onsere die tafelen van den Caruel vonden half met sandt bedeet. Doen beweenden sy Valdiuiam ende sijne ghesellen. Maer sy en vonden geene doode lichamen, daer om me achten sy, datmense in der zee gheworpen hadde, oft dat syse also versch den menschen eters oft Canibalen vercocht hadden. Want die menschen eters comen dicwils daer om menschen te etē. Maer sy verstonden van twee die sy in dat eylandt gheuangen hadden, hoe dat Valdiuia omcomen was, te weten om des goudts willen, dat wart hen geseet van eenen mondighen ghesselle. Daerom (seyden die twee) hadden huere landtsliden dat quaet onderstaen vant, sy hebben ook lust tot gulden cleynodien. Doen verscricten hen die onsere des grouwelijckē ongelucx, ten eerstē die wyle dat sy te vergeefs onderstonden huere gesellen te wrcken. Daer om warden sy te raede, dat sy der grouwelijcken naecten lieden landtschap verlaeten wilden.

Alsoo streecten sy hueren wech voort, treurich sijnde om tgene dat hueren ghesellen toecomen was, ende met grooter armoede eer sy die middaghelijxe syde Cube verwonnen, soo quamen sy noch in Duysent perijckelen. Sy vernaemen ook dat Fogeda aldaer aenghecomen was. Die hadde ook een elendich leuen aen den oeuer geleyt met veel droefheden ende tegenspoets. Ende ten lesten na dien dat hy sijne gesellen van hongers wegē hier ende daer verschiet hadde ende ook verlorē, is hy schier alleene, ende nauwelicx leuende sijnde tot Hispaniolam ghevuert worden. Aldaer is hy ten lesten ghestorben, om der boosheyt der vergiften wonde willen. Die hem een in

woonder Vrabe ghegheten hadde (ghelijck bouen gheseet es)

Maer Anciſus die ghecoſen richter, heeft die oueren met beteren gelucke duer gheuaerē. Want hy heeft my ſelue int hof ghesceet, dat hy tusſchen den oueren goedē windt gehadt heeft ſo, beroemde hy hē ooc dat hy vanden inwoonderen Cube vriendelijck ontfanghen was ghewordē, voor af in der heerſchappije eēs officiers die hiet Cōmendator. Als die ſelue beghoerde ghedoopt te worden vanden ghenen die daer voorby voeren. Soo vraede hy hoe dat opperſte des eylants Hiſpanole hiete. Doen wardt hem gheantwordt, dat hy Commendator hiet. Want doen hy ghedoopt wart, doen was een ſeer treffelijck verſtandich man die ouerſte aldaer die was wt der Ridderſcap Calatraue. Die Ridders des ſelue oordēs noempt mē Commēdatores. Daer om wilde die officier ooc Commendator heeten.

Deſe Commendator ontfinck Anciſum vriendelijck, doen hy by hem aen quaem eñ hy gaf hem rikelijck tgene dat tot des lijfs noodruftichevt behoefde. Wat Anciſus al daer vernomen ende verſtaē heeft, watmē daer vant gelooue eñ geeſtelicheyt by dē inwoonderē houdt, dz ſult ghy heylige vader hooren. Wāt van uwer hant nemen wy alle geeſtelijckheyt, By deſen officier hadden ſommige die lāgs den oeuer hen geuaeren waeren eenen cranken ſchipknecht gekatē. Die ſelue wart vanden officier eñ van alle ſijne onderſaten, in eeren gehouden. Eñ doen hy weder geſōt was wordē, ſoo hadde hy diewils een hooftmanſchap in des officiere ſtede gevuert in ſtrijdē, ende hy quam altijt met victorien weder thuys. Want ſy beſchadigen altijt malcanderen met ſtrijdē Hoe wel dat dieſelue man van geen ſchrifture en conſte noch en wiſte. Nochtans vereerde hy die maget Mariam met grooter aendachticheyt, ende hy droech altijt een ſchoon geſchildert Marien beeldeken voor ſijne borſte inghenaeit eñ hy was der meynighe, dat hem alle ſijn gheluck vander geeſtelicheyt quam. Dat ſelue gaf hy ooc den Commēdator te kennē, ende hy maecte hem wijs, dat hy die Zemes wech doen ſoude die ſy vereerden. Want ſy waeren gelijck die nacht fantaſijen eñ geſpuys, Die welcke die ſielen verdoruen. Eñ dat hy ſoude die moeder gods ende maget Mariam tot eener patroonerſſen aennemē, wilde hy anders dat alle ſijne dinghen in crijch ende in vrede eenen gheluckighen wt ganck hebben ſoude. Want die moeder gods en ſoude hem nummermeer verlaten, alſo dickwils als hijſe ghetrouwelijck aenroepen ſoude. Doen wart den naecten lieden dat ſeluelijchtelick wijs ghemaeckt, vanden ſchipknecht. Doen ſchenete hy den officier om ſyner beden wille dat Marien beelt, Dyen maecte hy terſtont een kercke met eenen outaer, ende hy verliet ſyne oude Zemes die ſyne voorſaten vereert hadde. Deſe Officier gaet alle auont met alle ſynen onderdanen byder gheſlacht, in dat kerckxken dat hy onſer vrouwē gemaect heeft, duer den raedt des ſchipknechts. Ende ſy daer inne comen, ſoo knielen ſy neder, ende legghen die handen tſamen met geneychden hooſde, en de groeten dickwils dat beelt ende ſpraken Aue Maria aue Maria want heurer ſijn weynich die meer vander groetenuſſe weten.

Doen nv Anciſus met ſijne gheſellen aldaer gecomen was, doen vuerden ſy hem in dat kerckxken met vreuchden, ende ſy ſeiden tot hem dat ſy hem wat wonderlicx ſouden laeten ſien, ende ſy weſen met vinghers op dat beelt, det was omhanghen met cleynodien ende aerden vaten die waeren vol waters ende van alderley ſpijſen Dat ſelue brachten ſy voor dat beelt voor een offerhande wt ouder vſantien ende ghewonten, ende ſeyden, ſy gheuent den beelde, op dat, oft hongherich warde, dattet dan ooc wat te etē hadde. Want ſy meinē waerachtelijck dat dat beelt mach honger lyden.

Het es ooc alderheylichſte vader ſchoone omhooren, wat hulpe dat ſy ſeggen, dat hen vander maget Maria gheſchiet is, eñ het is ooc voor waerachtijch te houden. Want daer is alſulken deuotie in dat ſimpele volck (ghelijck die onſere ſegghen) dat ick ſchier ſegghen ſoude, dat ſijt wt den hemel ſouden by hem bdden, alſoo dickwils als ſy teghen malcanderen ſtryden. Want God die Heere heeft ſijnen geloouighen eene vergeldinghe op der aerden ghelaten, daer mede dat ſy die inden hemel ſijn tot hen bedwinghen moghen, dat es ghelooue ende liefde. Want hoe mocht

die

die moeder Godts den genē geē bystāt doē, die sy met getrouwer herten aenroepē. Der Commendator ende alle sijn hofgesin seyden tot Anciso ende sijner geselschap voor eene waerheyt, hoe dat die schip knecht ēn hooftman op een tijt dat beelt met hem inden strijdt gevuert hadde, ende doen sy begonsten te slaē, doen beefdē ende verschuddedē alle die Zemes voor dat beelt. Dat sagen alle die gene die daer waeren. Wāt eē yegelijck draecht sijnē Zemes met hem inden strijt tot sijnder hulpen. Ende sy seggē gelouelijck dat sy indē strijt niet een beelt, maer eene leuende vrouwe met wittē cleederē gesiē, die welcke hen te hulpe quam tegen huere vyandē. Dat selue bekennē oock die vyandē, hoe dat sy hē geopēbaert heeft, ende met eenen zepter gedreycht heeft, van dat selue gesichte es hen allen huere herte worden beuende.

Maer na dien dat die schipknecht van hen wech tooch, ēn van sommigē Christenen in een schip genomen wardt, die aen dē oeuer gecomen waerē. Doē hadde die Comendator alle die onderwijsinge des schipknechts neerstelijck ōthoudē, hy seyde ooc, hoe datter eenen grootē twist gercsen was tusschen den omliggenden van wegen der Zemes, dz es, welckes Zemes dz machtichste was oft heylichste. Daeromme haddē sy eenen crijsch tegen malcanderen aengenomen dickwils. Maer die maget Maria en was noyt achter gebleuen dat sy niet tegenwoordich en quam alsmē den strijdt begonste, ende sy halp die minste teghen die groote heeren der vyanden tot victorie. Ēn doemen hen vraechde met wat geschrey ēn geroep dat sy die vyanden aenuielen, doen seyden sy. Dat sy hielden tgene dat hen die schipknecht geleert hadde, heylige Maria compt ons te hulpe, heylige Maria compt ons te hulpe, ende dat in castilier spracken. Want dat selue hadde hē die schipknecht al te tsamen geleert.

Doē sy nv malcanderen alsoo grouwelijck herwrochden. Doen warden sy eens. Men soude van beyde sydē twee ionghelingen kiesen, die souden een den anderen die handen laten binden na sijnen wille op den ruggе ende soudēse dan stellen in een wijdt veldt. Ende beyde partijen souden bekennen, dat dz die beste Zemes waere, die den iongē op synen sydē eerst los ende vry maken soude. Nae dit accoordt ende verdracht bonden sy vanden beyden sijden twee iōgers. Die van des Cōmendators sy de bonde den iongen vander tegen partije, ēn die tegen partije bonden den iongen van des Cōmendators sijden. Dat versochten ende proefdē sy tot drimaelen toe, ende driemael riepē sy den duyuel hueren Zemes ane. Die welcke liep tot der tegenpartije toe, dattet beyde de gebondene sagen. Maer doen des Cōmendators geböder Jonge sijne gewoōlijke aenroepinge dede ende riep. Heylige Maria helpt my. Heijlige Maria compt my te hulpe. Doen quam int witte gheclect eene maecht, ende veriaechde den duyuel, ēn sy leyde die roede op des Commendators gebonden banden die sy in die handt droogh. Doen wardt hy ter stont los ende ledich. Ten aensiene des anderē gebondenen, ende die banden daer hy mede gebonden was quamen aen die tegen partije des Cōmendators. Doch vonden die vyanden huerer tegen partije iongen los ēn ledich. Ende den iongen van huere syden, vonden sy met alle beyde die banden dobbel gebōdē Maer die Heydenen en waerē daer mede niet vernuecht, sonder sy meynden dattet met constē toe ginge, ende niet van Godt. Die selue vyanden begeerden oock dat van beyden partijē souden vele redelijcke beiaerde mannen aldaer sijn, ende dat sy beyde die ghebonden ionghe souden besien, ofter geen bedroch daer by waere.

Daer merct eene simpele ēn reynegoetheyt der sinnen, rene guldene ende heylige onnooselheyt. Want der Cōmendator verwillichde met den sijnen op der vyanden begeerte, in sulken gelooue als die vrouwe die dē bloetganck hadde, die vanden heere begeerde gesont gemaect te worden, ende gelijck dat Sinte Peeter met droogh ē voeten op dat water gegaen heeft. Alsoo ginemen die conditie ane, ende die iongen wardēn gebonden in by wesen der viere ouders. Daer na worden sy op eene gesette plaetse gestelt. Ende doenmen hem en teeken gaf. Doen riep een yegelijck sijnen Zemes ane, om hem te helpen. Doē quam des teghenpartijen Zemes duyuel, die hadde groote tanden, eenen wyden mont, ende hoornen. In der ghelijckenisse ghelijck die Zemes gefigureert was. Dat saghen die ghebondene ēn die toesinders. Die wilde sijner partijen

ion

iongen vanden banden verlossen, Maer doen des Commendators iongē riep. Doen was die heylighe maecht daer tegenwoordich. Dat saghen die dappere treffelijcke oude lieden met verwonderende ooghen. Doen streckte sy die ghewoonlijcke roede teghen der teghen partije, daer mede veriaechde sy den duyuel eñ maecte dat heurs dienars banden afsprongen.

Van sulkē wonder teeckē verscrictē des Commēdators vyandē. Eñ bekendē dz die maget Maria Zemes beter was dā thuere, dat is daer af een teckē, als die gebuerē des Cōmendators meretē, datter Christenē aē huer cant aencomen waren. Doen schictē sy boden tot Anciso, ende sy baden hem dat hy hem papen schickē wilde die haer dooptē. Doen schicte hyer hem twee die hy by hem hadde. Die dooptender hondert ende derthich op eenen dach, van den geenen die vyanden geweest waeren ende nv vrienden des Commendators geworden waeren.

Daer sijn hoenderen by de inwoonderē door der onseren neerstichevt op ghebrocht eñ alsser een ghedoopt wardt, so bracht hy dē pape eene hinne oft eenē haen, maer geē caepoenen. Want sy en connen die hanen niet toe heylen. Sy brachten oock gesoutē visch, ende coeken van versch broot, ende gheuogelte. Als nv die priesters weder nae den oeuer toe ghinghen, soo volchden hen sesse mans nae met giften, gauen ende geschenken gheladen. Daer mede hielden sy eenen vorlijcken paeschdach. Want sy en waeren niet meer dan twee dagen voor dē Lazarus sondach van Dariene wtgeuaerē ende sy toghen nv aen den scharpen hoeck Cubr, dwelck teghen op ganck Hispaniole aldaer naeste es, hy liet oock den Commendator sijner ghesellē eenen, om sijnder bedē willen. noch met des gesellenwille, om dier oorsaken willen, op dat hy hem ende sijnē onderseten oock den vremden die daer hen comen, dat Aue Maria leeren mochte. Want sy meynen dat onse vrouwe te meer der sorghe voor draghen, hoe sy dier voor den meer indie groeteniſſe ghebruyken.

Daer toe verwillichde Anciſus dē Commendator endehy volstrecte daer na sijnē wech na Hispaniola toe, van daer hy nv niet verde en was. Daer nae tooch hy tot den Coninck als hy in Valladoleto woonde. Aldaer hebben wy veel gheselschap met malcanderen ghehadt. Hy heeft oock den Coninck, seere teghen Vaschum Nunnez bewecht, ende dies haluen wert oock eene sware sententie ouer hem ghewesen door aenwysinghe Anciſi.

Dit heb ick alder heylichſte Vader, van der inwoonders geestelijcheyt vertelt. Dat ick niet alleenlijck van den Anciſo sonder oock van vele gheloofweerdighen lieden ghehoort hebbe, daer wt dat uwe heylicheyt ghemerken kan, hoe leerachtich ende aennemende dat dat volck is, ende hoe haest dat sy in onsen gheloue gheinstrueert ende geleert mochten worden. Dat en kan niet teenemael geschieden maer sy worden lichtelijck metter tijt, al tsamen tot der Euangelischer wedt ghebracht worden, soo sult ghy dagelijcx sien die schapē uwer cudden toe nemen, ende haer vermenichfuldigen. Nv willen wy weder tot den hofmeester Darienis comē.

Dat seuende boeck der zee

handelinghe van dat vermeynde vaste landt.

WAn Dariene tot Hiſpaniola en sijn niet meer dan achte dagen reysens oft oock weynigher alſ men goeden windt mach hebben. Maer die hofmeesters sijn seer na by hondert daghen daer aen geuaren. Ende doen sy daer henen quamen, soo verteelden sy den Admiranto ende regenten haer beuel metter haest. Eñ sy saeten daer na in coopmanſschepen die sy vonden, die welcke altijts hier ende ginder voren, ende sy quamen ten eersten int begintsel des Meyen des anderen jaers, nae dien dat sy van Dariene wtgheuaren waren, aent hof. Die selue twee hofmeesters oft legaten Quicedus ende Colmenares quamen inden Mey des duysent vijfhondert ende derthienden jaers te houe, die selue ontfinck Johannes Fonseca vrendelijck. Want sy quamen vandē vremden landen, eñ vanden onbekenden eñ naeeten volcken dat selue beuel wart hen ten eersten ghegheuen. Maer als hy Bischop van Burges worden was. Doen holp hy Quicedo ende Colmenari dat sy vanden Conine ghehoort werden. Doen sy nv dit selue te kennen gauen, dat beuiel den Coninck ende allen synen hofghesinne seer wel, om der

meuwi-

nieuwicheyt willen des handels. Daer nae ſijn ſy vock dickwils by my wt ende inne gegaen.

Haer aenſichte wees wte dat tot Dariene eene ſwaere locht es, wāt ſy waerē bleec ende gheſwollen gelijck die geelſuchtigen, maer ſy ſtakent op dē honger die ſy geledē hadden, van deſen legatē van Anciſo ende Zamudio, oock van eenē Baccaulario der rechten Baetia ghenoempt, die welcke alle deſe oeueren kennet, van Vincentio Amezden ſchippatroon van Alphonſo Nigno en de anderen velen die met dien deſe landen beſichticht hadden, heb ickt al vernomen, wat hen in middelen tijdē gheſchiet eñ verloopen heeft. Want daer en iſſer noyt genē aent hof ghecomen. Die niet beſonder luſt daer toe en hadde, dz hy my mondelijck oft ſchriftelijck te kennen gheuen wilde tgene dat hy ghepꝛoeft eñ beuondē hadde. Daer nae vergaderde ick te ſamen wt alle dat, dat my aldaer merkelijcſte dunct ſijn ende der hiſtorīē alder gheuoechelijckſte. Want in ſulcken wichtigen dinghen begeeft hem van noots wegen vele. Datmen niet al geſcrijftelijck geſtellen en can, op dat des geclaps niet te vele en ſy. Maer nv willē wy ſien, wat die legatē wigherecht hebbē. Eer dat die twee legatē aen quamen, doen was alreede die roep ghecomē hoe dat die ouerſte Regent Nicueſa ende Fogeda, oock die heerlijcke man Johannes Coſſa. Den welken die Coninck met brief ende ſegel eenē meeſter der ſchepen genoempt hadde, duer quade fortuyne omcomen waerē. Ende ſoo die weynigen die noch in Dariene ouergebleuen waeren tweedꝛachtich waeren, alſoo dz ſy gants geene neerſticheyt en dedē, hoe dz ſy dat ſimpel volck totte Chriſtelijckē geloue brenghen mochten, ofte dat ſy die natuere ende eyghenſchap der landen kennen leerden. Daerom wartmen te raede, datmē eenen hooftman ſchicte die den ghenen die macht nemen ſouden, die hen ſonder beuel des Conincks aenghenomen hadden, ende dat hy die ſaeke aldaer wederom ineen dapper ende redelijck weſen brenghen ſoude.

Tot deſen handel wart gecoſen Petrus Aries Abulienſis, die welcke een borger tot Segouia was. Den ſelue is by den Hiſpanieren den toename ghegheuen worden, die beſiender, die ſelue was van ioncks oppe een goet ſteker ghewceſt.

Maer alſt int hof luydtbaer wert duer die legaten van Dariene, hoe ſwaren dinck dat het ware, datmen Petro Arie die macht weder wt den handē nemen ſoude, het welcke vele int hof onderſtondē te doene.

Doen quam die groote Capellaen ende biſſchop tot Burges, (den welcken ſulcken handel beuolen was (gelijckt gheſeet is) en de hy ſpꝛack den Coninck op ſulcke maniere ane, die wyle dat Petrus Aries wt grooten ende hooghen moet ſijn liſf ende leuen daer ghepꝛeſenteert heeft uwer Coninckliicker Maieſtaet, om ſekere hope wille des ghewins. Soo weten wy dat hy wt langhe ghedurighe veruaringe daer toegeſchict is, Dat hy dat crijchſuolck regerē can, ten eerſtē in den ſtrijden in Affrica, aldaer hy hem eenen heerlijcken vromen dapperen man beweſen heeft, ghelijck alſt eenen verſochtē veruaernē hooftman wel toebehoort. Daer omme dunct my dattet onrecht ende onbillich waere. Datmē hem die macht ſoude nemen om eens anderen wille, den welcken al leēlijck ſijne gierichcyt daer toe moueerde. Die man trecke henen met geluck die welcke uwer Maieſtaet een ghetrouwer Dienaer es, ende die van iongs oppe, int hof opghenoedt es.

Doen confirmeerde die Coninck Petro Arie ſijnē kuer, met breederē beuel, wt raet des Biſſchops van Burges. Doē nam der Biſſchop tot behoef vā Petro Arie, tweelf hondert chꝛijchſknechtē ane. Dier nam hy die ſommighe vanden houe, ende hy tooch vā Valledoleto wte int begintſel des Wynmaendts int jaer Duyſent vijfhondert ende derthiene op Hiſpalim toe. Aldaer ſouden hem des Conincks Officierē, dat vole ende prouande toe ſtellē, oock alles wat tot alſulken handel van noode waere. Want die Coninck hadde een eyghen huys in der ſelver ſtadt, dwelck alleēlick tot der zee hāteringhe gheboudt was. Aldaer commen alle die coopliedē die hier ende daer vaeren ende gheuē rekeninghe aldaer, vanden dinghen die ſy in die nieuwe eylanden vueren, ende van dat goudt dat ſy daer wt brenghen, dat es ende heet, dat Indianiſch coop huys.

Petrus Aries vant tot Hiſpali meer dan twee duyſent ionge gheſellen, ende een groot ghetal der gierighen ouders. Dier preſenteerde hen vele op huere eyghene coſten.

costen, sonder des Coninckx soudie, met Petro Arie te varen. Maer op dat die schepen niet te seer beswaert en warden, ende op dat hen ock niet aen prouãde en ghebraeke. Soo benam men hen die macht om ouer te vaeren, het wardt ock verboden, dat hem gheen vremden onder den Hispanieren menghen en soudē, sonder des Coninckx bewilliginge. Daer omme en cã ick my niet ghenoech verwonderen van Aloisio Cadamusto van Venegien, die welcke die Portugaelsche handelinghe ock beschreuen heeft. Dat hy soo stoutelijck die woorden darf ghebruyken, in den Castilischen handelinghen, wy hebben ghedaen, wy hebben ghesiē, wy sijn ghegaen, aldaer hy noyt henen ghedacht, ende dat noyt enigher Venegier ghesien en heeft. Want hy heeftet al ghestolen ende ghetogen wt mijnen dryen eersten boecxkens, die ick ghe screuen hebbe tot den Cardinael Ascanio, ende tot den Arcimboldo, die myne landtslieden waren, doen dese sacken geschieden Want hy hadde ghemeynt, dat myn ghescrifte nymmermeer aen den dach en soude comen, hy heeft ock myn boecxken moghen sien, by den Ambassaten van Venegien, die tot den Coninck ghesonden waren, vanden heerlijcken raet van Venegien. Den seluen liet ickse geerne sien, ende gundese hen ock wt te schriuen. Maer hoe dat daer om sy. Die goede man Cadamustus, heeft hem willen van andere lieden arbeyt sijn eyghen profijt willen doen. Noch en gaettet my niet ane, oft hyt ghesien heeft oft nz, maer dat hy hem nz meer dan met sijndere arbeyt te vredē houdē. In desen tocht en is niet eene op die zee ghecomen, die niet aenghenomen en is worden vanden beuel hebberen des Coninckx.

Men heefter wel sommighe aenghenomen, onder den welckē was een iongelinck Franciscus Cotta ghenompt, die was myn landtman, dien verdroech ick brieuen vandē Coninck dat hy mocht met Petro Aria ouervaren, anders en haddet hem niet moghen ghebeuren, waer is daer der Cadamustus van Venegien, die darr schrijft dat hy alle dinghen ghesien heeft. Soo ick in sessentwintich iarē, die ick den Coninck ghediēt hebbe, nauwelier soo veel aensiens en hebbe ghecreghen. Dat ick vercrijgen mochte macht, om eenen vremdē man ouer te voeren. Het is wel sommighen Geneuoiseren maer weynighen toeghelaten worden van wegen des Admiranti, Desseluen sone die ten eersten die landen gheuonden heeft ende anders niemant.

Alsoo quam Petrus Arias op die zee, duer dat water Betim dwelck door Hispalim vlietet, int beginsel des iaers, duysent vijfhondert ende verthiene. Maer al tot ongelucke. Want het quam alsulken onweder aēdie schept, also datter twee heele schepen brakē, ende dz het die andere alle daer henen bracht, dz sy die prouande eens deels in die zee worpen mosten. Ende die ghene die noch ouerghebleuen waren, die voeren weder achterwaerts aen den Hispaniscnē veueren. Aldaer vervulde die officier heure ghetal wederomme, ende schieten sy weder henē. Ende het wordt wt des Coninckx beuel den grootsten oppersten schepen Johannes Vesputius van Florensen tot eenen schipheeren ghegheuen. Die was Americi Vesputij broedere soen. Den seluen hadde sijn oom, die conste der schepinghe, ende die rekeninge der graden achter hem ghelaten. Ons is ock weder wt Hispaniola condt ghedaen, hoe dat sy de zee vriendelijcker ontfangen heeft dan ten eersten. Dat dat coopvaders schip dat hier aen ghecomen is, dat vandt sy, gheluck als sy nv tot Hispaniola aenvaren wilden. Maer die wyle dat Galeatius Butrigarius, ende Johannes Cursius, die uwerr heylicheyt ghedienstich sijn, my te kennen gauen, hoe dat sy eenen ghereeden bode hadden. Die dese myne boeckens van der zee handelinghe tot uwer heylicheyt draghen soude, soo heb ick op dalder haestelijckste sommighe dinghen beghrepen, dat my het alder merckelijcste gedocht heeft. Noch niet altemale noch eick op sijne behoorlijcke plaetse, op dat icx niet te lanck en make.

Dese Petrus Arias heeft een wijf die heet Elisabeth van Boadilla, die is der marckgrauinnē Boadilla Amoia broeders dochter, die die stat Segouiam dē Coninck van Portugael Fernando ende syner vrouwen Elisabeth ouergegheuen heeft. Doen sy Castellam ouertogen, van daer her warden sy ten eerstengesteret om te wederstaen eñ daer na met openbaren strijdt, die Portugaloisers aen te vechtē eñ te verdrijuē vā wegē des grootē schats, die die Coninginne

Eliza-

Elizabeths broeder Cominck Henrick vergadert hadde. Dese Marckgrauinne heeft altijt in vrede ende inden crijch een mannelijck gemoet beweſen eñ veel heerlijcker dingen ſijn door haren raet in Caſtella gehandelt worden. Deſer broeders dochter is nv Petri Arie huysvrouwe, deſe beweeſ ooc hare moeyen gemoet. Doen ſy ſach dz hem haer man toe ruſte ende gereet maecte, om in vreemde landen ende in onbeken de zeen te varen. So ſprack ſy haren man aen op deſer manieren, hertelijcke huysweert. Wy ſijn alſoo van ionex op inden echten ſtaet gheweſen, op dat wy by malcanderen ende niet van malcanderen ſijn ſouden. Daerom ſoo wetet, dat ick altijt uwe medeghenoote ende gheſelſchap wil ſijn, het ſy dat v die fortuyne drijue, in die briſſchende raſende zee, oft op ſorghelijcke ſtraeten op der aerden, want my en can ſulcke groote ſorge, anex noch noot ſoo grouwelijck ontmoeten oft toecomen, noch gheen maniere des doots, dat ic niet al eer lijden en wil, dan ick ſoo verre van v gheſcheyden leuen ſoude. So wil ick oock lieuer een mael ſteruen, ende inder zee vanden viſſchen, oft op dē lāde vandē Cambalē gegeten worden, dan dat ick alſo ſoude in eeuwigher truericheyt verſmachten, eñ daer by nz mijns mans, ſonder mijns mās bricuen verwachtende ſijn. Deſe mijn meyninghe en heb ic my niet wt vrouwelijcker haeſticheyt, oft wt eenen vlieghenden gemoet voorghenomen, ſonder met goeder wijſe ende deliberatie ende verſtandt bedacht. Daeromme kieſt van tween deene. Steect my met uwer handt den hals af, oft verwillicht my mijne begheerte. Daer aen en ſullen my ock myne kinderen niet om eenen ooghenblick verhinderen die ons Godt ghegheuen heeft (want ſy verliet vier ſonen ende vier dochteren) wy willen hen goets ghenoech laten, daer mede dat ſy met haers gelijcken ghehylijet mogen worden, ende oock hare nootdruft hebben. Ick en hebbe voortaen gheen ſorghe meer. Doen dat mannelijck wijf alſo gheſproken hadde, ende dat haer man haere ſtantachticheyt ende neerſtelijck ghemoet ſach, om dat alles te lyden. Doen en dorſte hy haer die bede niet ontſeggen, ſonder hy prees oock haer voornemen. Alſo voer ſy met hem daer henen, ende ons is naemaels gheſeyt worden, dat die edele vrouwe Elizabeth Boadilla met alſulckē dapperen ſtercken ghemoet die briſſchende zee lede ende verdroech, gelijck haer man ſelue, oft gelijck eenich vanden ſchipknechten, die welcke onder die goluen ende baeren opghetoghen ſijn. Anders ſijnder ooc ſommighe dinghen te voren wt gelatē, die wil ick nv vertellen. Inden eerſten thien boecken, is expreſſelijck mentie ghemaect van Vincentio Annez Pinzono, die is inder eerſter vaert met dē Chriſtophoro Colono van Genua (die daer nae Almirātus genoemt is geworden) geuaren. Daer nae heeft hy die landen met eenen ſchepe op ſyne eygene coſten, door des Coninex cōſent eñ wille beſichtiget, gelijc bouen vertelt is, eñ dat int naeſte iaer te voren ende eer, dat die hooftlieden Fogeda ende Nicueſa wt voeren. Daer na heeft hijt ten derden male omgheuaren wt Hiſpaniola. Deſe Vincentius Annez, heeft die gantſche middagelijcke ſyde Cube teghen nederganck ſoo heeft hy oock ghheel Cubam omgeuarē, die lange tijt om haerder lengdē wille voor een vaſte lant gehouden is geworde. Dat hebben na hem, vele gedaen (ſo ſy ſeggen) Als nv Vincentius Annez ghewiſſelijc eñ certeynlijck wiſte dat Cuba een eylandt was, doen tooch hy voorts ende vant meer landts teghen nederganck, maer der Admirantus haddet te voren oock gheſien. Als hy nv alſoo int nieuwe lant verſteken was, doen wende hy hen ter ſlincker hant, ende doortooch die oeueren des landts teghen opganck, ende voer voorby die cluſte Vraba, Beragua, ende Cuchibacoa, ende quam totten lande Parias ghenoempt ende des Draecken monts. Daer voer hy met ſynen ſchepe aen, ende hy quam in eenen wijden ſtroō, den welckē Colonus ooc beſichtiget hadde, die hadde ſoet water, eñ veel viſch, ſo is hy oock vermaent vander menichte der eylanden die daer inne ſijn. Eñ leyt van Curiana van opganck C. eñ dertich mijlen weechs, daer tuſſchen liggē Cumana ende Manacapana, der welckē die ſommighe den prijs geuen vandē peerlen, ende niet Curiane.

Maer als die officieren des landts, der onſer aencoempſte ghewaer werden, doen ſchickten ſy hare verſpieders wte, om dat ſy vernemen ſouden, wat dat voor een

vreemt wonderlijck volck was, ende wat tet nieus brochte, ende wat het wilde. Daer om lieten sy ock schipkens van eenen houte maecken, die noemen sy Chicos. Maer als sy der onseren wigespannen zeylen saghen, doen werden sy stom, want sy en ghebruycken gantsch geen zeylen. Eñ oft sijse geerne ghebruycken wilden, so moesten sy noch seer cleyn sijn, om die engde van hare scheepkens wille. Noch voeren sy met veel scheepkens toe, eñ sy onderstonden moet willichlijc die onsere te beschadigen met haren pijlen, hoe wel dat die onsere noch seker achter die schipberderen waren, gelijck al oft sy eenē muer voor hē gehadt haddē. Doen schoten die onse sommige bussen op hen af, doē sy dat geluyt eñ dē donderclap hoorden, doen verlooch deene den anderē. Doen liepen hen die onse na met een hantschip, eñ doorstakēder sommige, maer veel vinghen sy. Doen sy dat mercten, eñ dat sy dat grouwelijck gedonder der bussen hoorden, doen schicten sy lieden tot Vincentio Annez, want sy vreesden dat hen hare dorpen berooft ende geplondert mochten worden, ende dz volck herwaert waert dat die onse toornich wt haren schepen quamen. Daerom begeerden sy vrede met teeckenē eñ met wijsen, hoe dat sijt den onseren wijs maken conden, want die onsere en verstonden niet een woort van hen. Sy schencten ock den onseren heerlijcke ghiften ende gauen tot een teecken des vredens, dwelck was ontrent drie duysent Castilier guldēs weerts goudt, ende een houten vat vol des edelsten wierooc, dat woech ontrent derthien hondert. Daer aen mercten die onse, dat ock wierooc aldaer wiesch, want die wt Paria en hebben gantsch geen gemeynschap met dien wt Saba. Die wijle dat sy van gheenen anderen lande en weten te spreken van buyten haren oeueren. Met desen goude eñ wierooc ock veel pauwē (dier vele in Hispanien geschiet sijn geworden op dat die wijfkens daer iongen crijgē souden eñ dat die mannekens gegetē mochten worden.) Doen gauen sy ock den onseren veel catoenen tapisserijen tot verchieringhe der huysen. Daer aen hingē onder veel gulden bellē, so gauen sy hen ock der sprekende papegaeyen so veel alsser die onse begeerden, want in Paria sijn meer papegayen dan hier spreeuwen oft musschen sijn. Die inwoonders sijn alle met slechte catoenen cleederen ghecleet, die mans tot aen die knien, die vrouwen tot op die voeten, het hadden ock die mans hare cleederen met catoē geuoedert ende gestict gelijc die Turcken, dat gebruyckē sy indē strijdt.

Die officieren Parie vandt Vincentius Annez, dat die vermaerste niet meer dan een iaer int officie en waren, den seluen volgen die andere na, het om te handelen wat men wil in crijch oft in vrede. Sy hebben veel dorpen, die ligghen aen den oeuer des wijden strooms. Die onsere segghen, hoe datter vyue der officieren tot hen quamen met gauen, dier namen wil ick hier vertellen tot ghedenckenisse eens sulcken handels, Chiacon Chianacha (dan sy noemen hare oversten met eenen gemeynen name Chiachon) Chiachō Pintignau, Chiachon Chamailaba, Chiachon Polom Chiachon Pot. Dien stroom die Colonus eerst geuonden hadde, dien noemen sy Baiam der geboorten, want hy was op dē Kersdach daer Christus op geboren is, aen dē stroom gecomen, maer voorby geuaren ende niet besichticht. Die Hispanier noemen alle die stroomen Baiam, als nv Vincentius Annez met den officieren eenen bont gemaect hadde, ende synen wech voort strecte, doen vandt hy landt teghen opganck, die waren woest ende ledich, daerom dattet water aldaer dat lant ouerswēpt eñ groote zee daer inne maect. Noch en liet hy van synē voornemen niet, tot dat hy den hoeck des langen lants begreep. Desen hoeck leyt recht teghen dat lant Africa, dwelck die Portugaloisers dat hooft der goeder hope noemen. Dat selue heeft den Polum teghen middernacht xxxiij. graden hooghe, maer dien hoeck en heeft niet meer dan seuē graden. Ick dachte dat dit dat lant is, dat die werelt beschrijuers dat groote Atlantisch eylandt noemen, sonder eenige wetenschap noch ghelegentheyt te bewijsen. Maer die wijle dat wy ten eersten vander Herculesche zee aen deses lants oeueren ghecomen sijn, soo en sal niet onbehoorlijck sijn, dat ick int corte vertelle, tgene dat vyantschap ende tweedrachticheyt brenghen mochte, tusschen den Coninghen Fernandum tot Hispania. Ende Emanuel Coninck in Portugael, waert dat sy gheen geswagers en waren.

Dat

Dat achtſte boeck van dat vermeynde vaſte lant.

ALs Coninck Johannes des teghenwoordighen Coninckx Emanuels vã Portugael voor vader noch leefde, doen ſtonter op eene ernſtelijcke ſwaere twedrachticheyt, tuſſchen den Caſtilianen eñ Portugaloiſeren vanden gheuondenen dinghen wegen. Want die Portugaloiſers meyndẽ, dat hen alle zeevaerdẽ toegeſchreuen ſoudẽ behoorẽ te worden, want ſy haddẽ die eerſte geweeſt, die gene die onderſtaẽ hadden die zee te doorſoecken. Daer tegen meynden die Caſtilianen wat God oyt op aerden door die natuere gheſchapen heeft, dat is vãt beginſel herwaerts den menſchẽ gemeyn geweeſt. Daerõ mach een yegelijc die landen aen nemen, aldaer hy gheene Chriſten inne en vonde. Als nv den hãdel alſo hing, doen werden ſy te beyden ſyden eens, dãt ſy den Paus ſouden laten iugerẽ eñ wtſpreken, wat recht dat eẽ yegelijc daer toe hadde, daerin ſouden ſy hen beydẽ ſubmitteren. Die heerlijcke vrouwe Coningine Elizabeth regeerde op datmael Caſtiliam met haren manne, wãt Caſtilia was haer houwelijex goet. Sy was ooc des Coninex Johannes van Portugaels moeder ſuſter dochter, daerom wort die ſake oock deſer eer geſtillet. Alſo tooch die Paus Alexander de ſeſte een lynie met eene looden bullen met verwillinghe der beyder partijen van middernacht teghen middach wtwendich den ſtreke der eylanden die ſy Cabouerde noemen, ende tooch hondert leuken teghen nederganck met eenen ſcheydſtreke, want ter tijt des Paus Alexanders des ſeſten, was dien twiſt op ghereſen, inwendich deſer lynien (hoe wel dat het sommighe meynen) dat daer leyt dat eynde des landts, datmen S. Auguſtijns hooft noẽt. Daerom en doruen die Caſtilianen int beginſel des lants aldaer niet anckeren. Vincentius Annez is van daer weder achterwaerts ghetoghen, als hy vanden inwooneren verſtaen hadde, hoe dateen landt Ciamba ghenoempt op gheene ſyde der hoogher bergen die hy voor hem ſach, lach teghen middach. Daer was veel goudts, ende hy voerde sommighe gheuanghene vanden ſtroom Parie (die openbaerlijck dẽ Caſtilianeren toe behoort) tot Hiſpaniolam tot den Admirantem, op dat ſy onſe ſprake ſouden leeren, op datmenſe daer na voor dolmetſchen mochte ghebruycken, wanneer datmen die landen inwendich beſichtigen ſoude. Maer hy quam aent hof. op dat hy vandẽ Coninck verweruen mochte, dat hy hem mochte eenen regent van S. Johannes eylant noemen ende ſchrijuen. Dat ſelue eylant en leet niet meer dãxxv. leuken van Hiſpaniola. Ende Vincentius Annez heeft ten eerſten beuonden, dat gout daer inne waſcht, die inwooners noemen dat eylant Burrichenam, gelijck wy inden eerſten thien boecken te kennen ghegheuen hebben, ende was een regent ende heere aldaer, die hiet Chriſtoforus des grauen Canigue ſone wt Portegael. Diẽ hebben die menſchen eters, in den naeſten eylanden met alle den Chriſten herwocht, ſonder alleenlijc den Biſſchop eñ ſijn gheſinne, die verlieten die kercke met haerder chieragien, eñ ontluoden in een ſekere wooninghe. Want uwe H. heeft alreede vijf Biſſchoppen daer henen geordineert, door die bede des Coninex. In der vermaerſte ſtadt Hiſpaniole tot S. Dominicus broeder Garſiam van Padilla een minrebroeder monick. Inder ſtadt der Ontfanckenis Doctor Petrus Xuarez van Deza, eñ in S. Johans eylandt Alfonſum Manſum eenen Licentiate, die ſijn beyde van ſinte Peeters oordẽ. Ten iiij. broeder Bernaert van Meſa, van eenen edelen geſlachte tot Toleto. Ten vijden Johannem Cabed ooc een minrebroeder monick, dien heeft V. H. te Dariene geordineert. Die menſchen eters ſullen ooc na haerder verdienſten geſtraft worden. Men ſal tegen hen trecken wãt na dien dat ſy dien moetwille eñ hooch moet begaen hadden. Doen oueruielen ſy na ſommige maendẽ eenẽ van onſen vrienden eenen officier, den ſelue herwrochden ſy met alle ſynẽ volcke, ende atenſe, ende ſy deſtrueerden dat gãtſche dorp, ende ſy namen hare oorſake daerom, om dat die officier dat recht der herberginghe ouertreden hadde, want het waren ſeuẽ ſchepemakers by hem gebleuen, die ſouden aldaer ſcheepkens wt eenen houte maken. Die wijle dz dat eylant S. Jans die ſchoonſte boomen heeft die in alle dat geweſte waſſen, eñ ſijn beter tot dien eenhoutige ſchipkens, dan

die ghene die tot den heylighen Cruyce wassen. Als die selue menschen eters, noch in dat eylant waren. Doen scheepten sommighe vanden onseren tot hen ouer, wt Hispaniola, ende doen sy den handel door die dolmetschen verstaen hadden, doen wilden sy den menschen eters daeromme te rechte setten, doen rusteden sy hen teghen die onsere met haren gheschutte. Ende sy seyden met grouwelijcken ghesichte ende manieren tot den onseren, dat sy niet nieus en souden beginnen, oft anders sy soudē tot ongelegener tijt gecomen sijn. Doen wesen hen die onsere met teeckenen, dat sy mden vrede gecomen waren, eñ niet om te strijdē, want sy vreesden die verghifte pijlen, ende doenmen die menschē eters vraechde, waer om dat sy dat dorp verdestrueert haddē, eñ waer dat den officier was. Doen antwoorden sy, sy hadden dat dorp gedestrueert eñ hadden den officier met alle sijn huysghesinne, tot stucken gehouwen, ende haddense ghegheten, op dat sy haere seuene schipmakers wreken mochten, soo hadden sy oock dat gebeente vergadert, die wilden sy der schipmakers vrouwen ende haren kinderen brengen, op dat sy sien mogen dat hare mans ende ouders lijuen niet onghewroken en waren ghebleuen. Dat selfde ghebeenten liete sy den onseren sien in busselen ghebonden. Doen verwonderden sy hen vander daet, maer sy en dorsten die menschen eters om dier daet willen niet straffen. Des dings gheschieter daghelijcx veel, dwelck ick hier achter late, op dat ick uwer H. oren niet te veele en vermoeye. Ick ben nv ghenoech gheloopen van Beragua ende Vraba, die tot onsen voornemen oorsaecke gheuen. Maer hoe can ick onder weghen ghelaten die diepte ende breydde des waters Vrabe te kennen te geuen. Ock wat dat sy ende oock die landen daer door dat sy loopen, draghen. Ock hoe lanck dat landt van opganck in nederganck is, ende hoe breet dattet van middach teghen middernacht, ende watmen ghelooft dat noch daer inne verborghen is, in gheenen weghe en can icx niet ghelaeten. Daer omme willen wy Vrabā weder voor die handt nemen, ende beginnē vanden namen, diemen den landē nieuwelijcx ghegeuen heeft, diemen gewonnen, eñ den Christenē onderdanich gemaect heeft.

Dat iv. boeck van dat vermeynde vaste landt.

AEn is alreede der saeken eens ghewordē, dat voortaen Beragua sal dat goutrijck Castilia heeten, ende Vraba nieuwe Andeluzia. So heeftmen oock Hispaniolam gecosen voor een vermaert eylant. Aldaer hen veel Hispanier woningen ghemaect hebben. Alsoo heeftmen onder allen wijden streken Parie, Vrabam ende Beraguam genoemt, op dat hen daer henen voegen mogen, die ghene die hier eñ ginder omme loopē, dat sy aldaer na haerder moeyte ende arbeyt verquict moghen wordē, watmē nv in Vraba sayet oft plāt, dat beclijft wter maten rasch eñ volcken, is dat niet eē merckelijc wonder A. H. V. Men voert nv allerley saet, graen eñ enten van boomen daer henen, gelijc te voren gesey is vanden vee, want het is een wonderlijcke vruchtbaerheyt aldaer. Men heeft altijt aen den twintichsten dach rijpe vruchten. Vanden dach aen, datmen Concommeren saeyt, Cauwoorden ende Meloenen heeftmen aen den achtentwintichsten dach rijp ende ghetijdich. Als men dan een griffie wt onsen landen op eenen boom (vā syner natueren) entet oft griffit, so beclijft hy so behendt alsmen tot Hispaniola siet.

In Dariene wassen menigherley goede vruchten, die hebben veelderley smaken, wt dien willen wy die voorneemste te kennen gheuen. Sy hebben eenen boom, dien noemen sy Guaianam, die brengt eene vrucht gelijck die Limoenen sijn, die sijn scherp eñ soet int smaken, het sijn ooc sonderlijcker veel Ziebelnoten aldaer, diemen pijnboomen noemt, eñ menigerhande Daeyen, die sijn grooter dan die gene, die tot ons comē, maer sy en sijn om haerder herdicheyt wille, niet goet om eten.

Die onvruchtbare palmen boomen (die men altemet etet) van welcken bladeren mē bessems maect, die wassen daer ouer al ongeplant Guaranana is eenen boom, die draecht eene vrucht die is ghelijck een Citroen. So isser ooc eenen boom aldaer die is ghelijck eenen Castanien boome, die brengt een vruchte ghelijck dat die groote vijghen sijn, die is seer soet ende van goedē

sma-

ſmaeke. Mameis is oock eenen boom die brengt oock een vruchte gelijck eenen gouden appel, die ſmaect gelijck een goede Meloene. Guananala, die geeft een cleyndere vrucht dan die andere, maer ſy is beter inden ſmake eñ ruecke dan der anderē geene. Houos brengt een vrucht die is geſchapen gelijck die pruymē ſijn, maer wat grootere, dien houden ſy certeynlijck voor eenē Mirabolanen boom.

Deſen boom is alſo gemeyn in Hiſpaniola, datmen die verckenen met ſijnder vrucht meſtet, ende wāneer dat die vrucht rijpe wort, ſoo en connen die verckens herders, die verckenen niet meer behouden noch gheregeren, ſonder ſy loopen in die boſſchagien, aldaer die ſelue boomen waſſen. Daeromme ſijnder wter maten veele gantſch wilt geworden, daerom ſeggen ſy dat het vercken vleeſch in Hiſpaniola beter ſmaect, dan dat hamelē vleeſch, wāt het en is gheen twijfel, dat menigherley ſpijſe, geeft den vleeſche menigerhande ſmaeck, alſmenſe etet. Die onuerwinnelijcke Coninck Fernandus ſeyt, dat hy een vruchte ghegheten heeft, die wt dien landen comen, die is in forme ende ghedaente van eenen tandtſtoker, maer is alſoo ſoete ghelijck een honichrate, die heeft eenen edeleren ſmaeck, dan enighe hofvruchte, eñ ſy en waſcht aen gheenen boom ſonder aen een cruyt, dat is ghelijck diſtel cruyt, dier heeft die Coninck den prijs gegheuen. Ic en hebbe dier appelen gheene ghegheten, want doen ſy quamen, doen en hadden ſy niet meer dan eenē, die niet verrot en was. Die andere waren alle verdoruen, die ghene die ſy in haer lant verſch ghegeten had den, die en conſten haren ſmaeck niet ghenoech ghepriſſen. Die inwoonders grauen ſommighe wortelen wt der aerden, die waſſen van ſelfs, ende ſy heetenſe Batatas. Doen die ſelue ſach doen dochten ſy my Melaenſche raepen te ſyne. Men ſiedt oft bradt haer, ſoo excederen ende gaen te bouen alle ſpijſen, ſoo ſoet ende ſaecht ſijn ſy. Die ſchelle is wat herder oft taeyer dan vanden raepen, ende ſy is aerden verwe, maer inwendich ſijn ſy oock gantſch wit. Men ſayet haer oc in die houē, daer plant menſe gelijck Iuccam, waer af inden eerſtē thien boecken gheſeyt is. Men eetſe oock rouwe, dan ſmaecſe ghelijck een rouwe caſtanie, nochtans is ſy veel ſoetere. Dat is ghenoech vander houinghe gheſeyt, nv willen wy vanden gheuoelijcken dinghen ſegghen.

Inden grouwelijcken wildermiſſen ende boſſchagien deſer lande, woonen veel wonderlijcke dieren, bouen die Tigers, Leeuwē ende andere bekende dierē. Een eerſten ſo becoemt een dier aldaer, daer aen dat die natuere wat wōderlijcx heeft bewijſen willen. Sijn lijf is gheuerwet ghelijck eenen oſſe, ſoo heeuet een ſnuyte ghelijck eenen Oliphānt, clauwen ghelijck een peert, oorē ghelijck een Oliphant, nochtans niet ſoo groot als een Oliphant, maer grootere dā van anderen dieren. Van dat dier dwelck ſyne iongen met hem draecht in eenē ſack dien het aen ſynen buyck heeft, daer af is in die thien boecken ghenoech gheſeyt, die ick achte datſe uwer heylicheyt te handen gecomen ſijn, eer dan uwe H. tot dier dignitey gecomen was. Maer wat vanden wateren tot Vraba te ſegghen is, dat wil ick oock te kennen gheuen. Darien loopt met eenen enghen ſtroom inden ſtroom Vrabe, alſo dat nauwelijcx eenhoutige ſcheepkens daerinne varen moghen, die loopt voorby dat dorp henen, daer ſy onderſtaen hebben te woonen. Maer dat water aen den hoeck des ſtrooms, dwelck Vaſchus doorgheuaren heeft, dat vonden ſy drie mijlen breet ſijnde, maer onſegghelijck diepe, meer dan twee hondert ellen diepe. Dat valt met veel wt gangen in den ſtroō ghelijckmen leeſt dat die Denouwe in die Pontiſche zee, oft der Nijl in Egypten in die zee valt. Alſoo vlietet oock dit water inden ſtroom Vrabe, daer inne waſſen oock (ghelijck ſy ſegghen) veel groote Crocodillen, ghelijck wy vanden Nijl ghehoort hebben, ende ick ſelue op ende af den Nijl gheuaren ben, als ick tot den Soudaen, ende weder van hem tooch.

Daerom en weet ick niet wat ick leeren mach wt den geſchriften van ſo veel heerlijcke lieden, want ſy ſegghen datter twee Nijlen vlieten. Sy comen ia vanden bergē des Maens oft der Sonnē, oft vandē bergen Ethiopie, dien heeft die natuere gheghеuen, dat ſy die landen wateren ende vochtighen ſouden. Dier eener valt teghen middernacht in den Egyptſchen ſtroom, eñ dander in die middaghelijcke zee, wat

ſoudemen daer toe ſegghen, vandē Nijl in Egypten en is geen twijfel. Den anderen middagelijcken hebbē die Portugaloiſers vondē, onder anderē wonderlijckē dingen, als ſy bouen den Equinoctiael gheuaren ſijn, door die ſwerte Mooren eñ Melindē. Die bewijſen dat hy wt den berghen des Maens come, ende is der ander Nijl. Die wijle dat hy oock Crocodillen heeft, want ſy en hebben noyt geleſen, dat in eenich ander water dan inden Nijl Crocodillen waſſen ſouden. Die Portugaloiſers noemen dat water Senegam, ende loopt door die ſwerte Mooren, aen eenen oeuer vruchtbaer ende groen, ende aen den anderen oeuer dorre ende ſandich, dat heeft ouer al veel Crocodillen.

Maer wat ſullē wy nv vandē derden iae vanden vierden ſeggen, want ick achte dat dat Crocodillen ſijn, die die Caſtilianers met den Colono geuondē hebben, die welcke ghewapent ſijn met herte ſchelpen oft ſchuppen, gelijck die ſnecken inden water, dwelck Delagartos genoemt hebbē. Sullen wy oock ſegghē, dat ſy van den Maen bergen comen: Aller H.V. in geenen wege niet, daeromme hebben die onſe certeynlijck beuonden dat ander wateren ooc moghen Crocodillen voeden.

Want die wateren en comen niet vandē Maen bergē, ſoo en mogen ſy oock met dē Egiptiſchen Nijlo, oft met dien tot Melindo eenige gemeynſchap hebben. Sy mogen vlieten waer henen dat ſy willen, ſo en mogen ſy niet eenē oorſprongk hebben, wāt deſe comen wt den naeſten bergen, die ſcheyden (gelijct geſeyt is) die middernachtelijcke zee vander middaghelijcxe. Ontrent de broeken ende maraſſchen Darienis, eñ andere wateren, daer groeyen veel phaſanen ende pauwen, maer ſy en ſijn niet ghecoloreert, ende noch andere veel voghelen. Den onſeren gantſch onghelijck, maer ſy ſijn wter maten luſtich om eten, eñ om die lieden met haren ſange te verblijdē. Maer die Caſtilianers en moeyen hen des weydt werck niet, want ſy en weten met hen der vogelrije niet te behelpen, het pijpen oock inden broecken vele papegaeyen, dier ſijnder die ſommighe alſo groot als die capoenen, ende die ſommighe ſijn cleyndere dan die ſpreeuwen, vanden papegaeyen is ghenoeth gheſeyt inden x. eerſten boecken.

Als Colonus deſe landtſchap door reyſde, doen ſchiete hy ende brachte oock ſelue menigherhande dier vogelen aen thooft, die een yeghelijck ſien mochte. Nv iſſer een, datmen met rechte niet en behoort onder wegen te laten, dat wilde ic wel, dattet vā Cicerone oft Liuio beſchreuen werde, wāt ick verwondere my ſoo ſeer daer af, dat ick in mijn verſtant verwerre, int beſchrijuen. Dat landt is van middernacht teghen middach niet meer dan ſeſſe dachreyſen breet ghelijck dat die inwoonders ſelue seghen. Daer maken my die groote wateren twijfelachtich, hoe dat het noch comen mach dat in drie dachreyſen van thoochſte der berghen aen te reeckenen, ſoo veele ende groote wateren moghen aen der middernachtelijcke ſyde comen, dat en can ick niet verſtaen. Want het is wel te dencken, datter effen ſoo vele teghen middach loopen. Deſe wateren tot Vraba ſijn cleyne, alſmenſe teghen ſommighe andere ghelijcken wille. Die Caſtilianers ſegghen, ſy hebben by des Coloni tijden een water geuonden, dat hebben ſy na hem door gheuaren, dat heeft eenen wiganck in die zee, luttel min dan C. mijlen breet, dat is aen den eerſtē oeuer Parie, het en ruyſſchet ooc niet ſoo ſtrenghelijck in die zee, dattet die zee weder achterwaerts ſlaen mochte, ghelijck oftet van wint beweecht werde, want ſy en gheuoeldens niet in der zee noch daer by. Maer het is al te male ſoet ende goet om drincken, die inwoonders noemen dat water Maragnon, ende die omliggende landē, Mariatambal, Camamor, ende Paricora. Het ſijn oock ander veel wateren aen deſen oeueren ſonder die bouen ghenoempde, Darienes, Dabaiba, Beragua. S. Mattheus Boygatti, Delagartos, ende Gayram. Als ick my nv bedenck vanden berghen, hoe dat hen die wijde holen comen, die wijle dat ſy ſoo na aen den oeueren ligghen, dat ſy ſo veel waters gheuen moghen, ſoo valt my menigerhande dings inne, ten eerſten die groote der bergen, want ſy ſijn wter maten hooge, dz ſeyt oock Colonus die ſy ten eerſten geuonden heeft. Ja hy ſeyt oock daer by, dat bouē op dē bergē eē eertzparadijs was, op die bergē diemen wt dē ſtroom Parie eñ dē Draekē mont ſiet. Daerom meynender vele, dat in den grootē bergē, groote holē ſijn moeten,

die

die vele waters houdē mogen. Maer daer is te bedencken hoe dz sy vol worden, wāt soo alle suete wateren (ghelijck die sommighe meynen) wt der zee vlieten, van dē last der zee gedreuen door heymelijcke wegen, ghelijck wy dan sien, dat alle weder in der zee loopen, soo is hem hier min daer af te verwonderen dan elders. Want ick en heb noch niet gelesen, dat twee zeen ergens een sulck smal landt omgeuen, dwyle dat dat landt soo seer beswaert is. Soo wordet bedwongen soo vele waters te verslocken, eñ daer na wederom aen andere opene plaetsen weder wt te laten. Maer wanneermen niet en gelooft, dat dz aertrijck dat water vander zee neemt, eñ dat dat water al door die locht verwandelt wordt, dattet in die holen der bergen druppet, so bekennen wy dat selue. Ende dat doen wy den genen te wille, die alsulcx onderstaē te bewysen, hoe wel dat wy van haren oorsaken nz onderwesen en sijn. Ick accordeert wel dat die locht in sommige holen der bergen water wordt, want ick heb in Hispania tot veel plaetsen gesien, dat daer altijt water in die holen druppet, dwelck daer na beecxkens worden sijn, waer af daer na die houen ende velden gewatert worden ten eerstē tot eender plaetsen, daer af ick tot ghetuygen, den doorluchtighen Heeren Lodowicum Arrogonium den Cardinael, den welcken uwe H. grootelijck voor oogē heeft. Ende noch twee bisschoppen wt Italia, dē eenen vā Bouiē Siluium Pandonū genoemt, die ander is eē eertzbisschop welckes name ende tittel my niet indachtich en is, wāt wy waren op een tijt tot Granaten, diemē den Mooren afgewonnen hadde. Aldaer gingen wy met malcanderen spasserē, aē sommighe gruene berchskens, daer af quā geruyst een lustich beecxken. Maer daer en tusschen dat die doorluchtighe Lodowijck door die hagen tooch, eñ vogelen schoot, die wyle gingen ick ende die twee bisschoppen opwaerts int hoochste op dat wy mochten sien vā waer dz dat beecxkē wt quam, wāt wy waren schier bouen die boomen, doē wy alsoo dat beecxken na sochten, doē vonden wy eē hol, daer regendet rijckelijck inne, dat water viel te samen in een gat, dat was daer toe ghemaect, ende het wart terstont een beecxken. Men siet oock dagelijcx een sulcken hol alhier tot Valladolet, in eenen hof seer by aen der stadtmueren, die is toebehoorende eenen heerlijcken borgher eenen Jurist, dyen noemtmē den Licentiaten van Villena, daerom beken ick dat vander locht die somtijts in die holē in water verandert wordt, somtijts fonteynen worden mogen, noch en houde ick niet dat die natuere aen sulcken machtighen wateren die slechte conste gebruyckt. Twee oorsaken accorderen met mynen verstandt, dz een is geduerigen regē, die wyle dattet altijt daer onweder maeckt, ghelijck by ons inden Herfst, ende in den Lenten, wāt dat landt leyt na by den Equinoctiael. Soo sijn oock die selue tijden gesciēter ende geneychder tot veel regens, dan den herden winter, oft den heeten somer, die andere oorsake wt welcker dese volcht is dese. Bekennen wy dat die zee gaten heeft, ende dz die middagelijcke windt, die dompen daer door druyet, waer af dz die water wolcken comen. Soo moet dit aertrijck meer dan een ander met regen begotē wordē, aldaert soo enge is (soo sy segghen) ende van twee groote zeen omgeuen, maer hē sy soot wil. Soo en can ick niet so velen verstandigen dapperen mannen misgelooven, eñ dingen vertellen die der waerheyt onghelijck gheacht mochten worden sijn, daerom heb ick dese bewysinge willen doen, op dattet die gene verstaen mogen die in anderer lieden ghescriften werringe soeken, eñ dat ick niet soo onverstandich en sye, dat ick sonder oorsake alle clappagie gelooue geue. Van den machtigen sueten water, dat tegen die zee eenen sulcken wtganck maeckt (gelijck bouen gheseyt is) achte ick dattet te samen loopt van veel wateren, ende alsulckē zee maect, eñ dattet niet een besunder water en sy, soo sy meynen, maer die wyle dat die bergen soo steyl sijn, so achte ick dz dz water dat daer af loopt sy soo strenge, dattet een tegē geluyt maect, ende verwarret dat dat gesouten water daer niet in en mach. Het werdē ooc mogelijck sommige andere comē, die wordē my bespottē, eñ hen mijns wonders verwonderen ende spreken. Siet wat grooter wonder vertelt die, het sijn groote wateren in dyen landen. En heeft Italia niet oock sijn water d en Pauwen, den welcken die sommighe eenen Conine der wateren noemen? Hebben niet ooc andere landen haer groote wateren, gelijck

men van Tanae eñ Gange leeft, ooc vander Denouwe, die welcke die zee alſoo geweldighen, alſoo datmen veertich mijlen verre noch ſuet water daerinne vindt, dat wil ick alſoo verantwoorden, die Pauw heeft Switſers geberchte ende die Alpen, die welcke dat Franckrijck, Duytſchlandt ende die Pannonier ſcheyden van Italia achter hem, die ſijn vol waters. Ende als hy langhe vlietet, ſoo ontfanckt hy in hem den Ticinum ende veel andere wateren, ende gaet ten leſten in die Adriatiſche zee. Alſoo iſt oock vanden anderen te ſegghen, deſe wateren vallen met volle ſtroomen (ghelijck die Officieren ſeggen) in die zee. Maer daer ſijnder ſommighe die meynen dat dat aertrijck op anderen plaetſen breet is dwelck hier alſoo enge is. Ick heb anders noch eenen oorſake, ende hoe wel dat ickſe ſelue niet voor vaſte en achte, ſoo wil ick ſy noch oockte kēnē geuē, iſt dat die lengde van opganck teghen nederganck groot ende enge is, ſoo dient ſy daer toe, want ghelijckmen leeft dat Alpheus van Elide, door ſommighe gangen onder der aerden tot Arethuſa in Cicilia wtſpringt. Alſoo moghen oock deſe berghen langhe hole weghen hebben, die hen met anderer aerden holen verteghenen ende ghelijck worden ende worden die wateren ghemeerdert door veranderinghe des lochts (ghelijck gheſeyt is). Alſoo ſy den ghenen gheantwoordt die anderer lieden gheſchriften vriendelijck wtlegghen ende bedieden, ende oock den ſpotters die die niet args en ſoekē. Nv en weet ick anders niet tot der ſacke te ſegghen, maer iſt dat ick wat ſekerders verneme, en wil icks ooc nz achterhoudē. Maer die wyle dz wy ſoo vele vander breede deſes aertrijcx gheſeyt hebben, ſoo willen wy nv oock vander lengde, ende ghedaente des ſeluen wat ſegghen.

Dat thiende boeck vant vermeynde vaſte landt.

IJt aertrijck is in die zee gheſtreckt ghelijck oock Italia hoe wel het niet die ghedaente en heeft, gelijck eens menſchens ſcenckel ghelijck het ghene is. Maer wat ghelijcke ick eē kindt, tegen eenen reuſe, wāt dz deel van thooghſte teghen opganck dwelck hem tegen den Atlante treckt (des en hebbē die Caſtilianer noch gheen eynde gheuonden teghen nederganck) dat is achtmael alſoo lanck als Italia is, uwe H. wilde moghelijck gheerne hooren, waerom dat ick dat achtmael noemen derf, die wyle dan dat ick my eene moeyte onderwonden hebbe, om den ghenen genoech te doene, die my daeromme ghebeden hebben, dat ick deſe dinghen int Latijn brenghen ſoude. Soo ick noch gheen Latijniſt en ben, ſoo wil ick neerſtichеyt doen, dat ick onder uwer H. namen niet wte en laet gaen, dat niet eerteinlijck vernomen ende gheſchiet en ſy, daerom ben ick tot den biſſchop van Burges ghegaen die deſer ſchipuaerden alder veruarenſte is, daer af oock bouen veel gheſeyt is, dyen heb ick in een camer beſloten, aldaer hadden wy veel regiſters voorhanden, daer by hadden wy oock eenen ronden cloot, daer aen dat dat gantſe aertrijck gheteekent was, wy hadden oock ſommighe zee caerten, dyer eener hadden die Portugaloiſers ghemaeckt, ende ſoo ſy ſegghen, ſoo heeft die Americus Veſputius van Florentzen volmaeckt, een beroemt man in der conſte, die oock teghen den middagelijcken Polo, met ſoudye der Portugaloiſers gheuaren is, veel graden bouen den Equinoctiael. In den ſeluen wyſer vonden wy, dat die eerſte ſterre deſes aertrijcx breeder is, want die Officiers van Braba den onſen wijs ghemaeckt hebben van haren berghen, den anderen heeft Colonus ſelue dbeginſſel ghegeuen, doen hy deſe gheweſten doorvoere, daer na heeft ſijn broeder Bartholomeus Colonus der Andelatadus tot Hiſpaniola, ſyne ſententie oock daer toe ghedaen, want hy heeft oock die oeueren doorvaren, het hebben oock ſommighe Caſtilianen, die hen lieten duncken, dat ſy oock daer af wat wiſten, hoe datmen die landen ende die wateren behoort te meten, heeft een yeghelijck ſyne eyghene Caerte gemaeckt. Noch houden ſy voor die beſte die Johannes de la Coſſa ghemaeckt heeft, die was Fogede reyſgheſelle, ende hy is aen den oeuer van Carthago van den Caramairenſeren verſlaghen.

Oock een andere, die heeft die ſchippatroon Andreas Morales ghemaeckt, ende

dat

dat daeromme dat deſe twee mans dyer dinghen meer veruarenisſe ghehadt hebben (want ſy hebben beyde die vaerden ſoo wel ghekent ende gheweten, als eener die ghelegentheyt ſijns eyghenen huys weten mochte) ende oock datmen ſy achtet, ſy hadden die weerelt beſcrijuinghe op den wateren meer verſtandts dan die anderen.

Doen wy alſoo alle die wyſers te ſamen brachten, dyer heeft elck een liniael, daer op ſtonden Hiſpaniſche leuken, ende niet mijlen gheteekent, doen hieten wy ons cirkelen by brenghen ende begonſte alſoo in ſulcker voordinantien die oueren te meten, vander ſcherpten oft ſterren aen, die in die Portugaelſche limen ingheſloten is, door des eylandts Paralel datmen noemt, Cabeuerde ghelogen, maer wy vonden hondert leuken meer ende voorder teghen nederganck dan ſy gheuonden hadden. Wy vonden oock dryhondert leuken tot aen den wtganck des waters Maragnoni, ende van daer tot den Draeken mondt ſeuen hondert leuken, inde ſommighe wat minder, want ſy en ſijn niet gheheel ghelijck.

Die Hiſpanier achten eene leuken op den water voor viere mijlen, ende opt landt voor drye, van den Draken mondt tot aen den hoeck Cuchibachoa, die hem in die zee ſtreckt, daer maten wy in deene drychondert leuken, int ander ſchier oock ſoo veel, vanden ſcherpen ouer Cuchibacoa tot aen dat landt Caramairia oft tot der hauene Carthaginis is ontrent hondert ende tſeuentich leuken. Van Caramairia tot aent ſtercke eylandt ſijn vijftich leuken, van daer tot aen der cluften Vrabe, daer tuſſchen dat dat dorp tot der ouder Marien leyt aldaer den ſtoel gheſet is, ſijn vijuendertich leuken. Van Dariene tot Vraba tot aen dat water Beragua, aldaer hem Nicuesa wilde nederghe-ſlaghen hebben, waert Godt ſulcx niet ghekeert en hadde, dat ſijn hondert ende dertich leuken. Van Beragua tot dat water, dat Colonus Sint Matheus ghenoempt heeft, daerinne dat Nicuesa dolende was, na dat hy ſijn Carauel verloren hadde, die ſijn na den wyſeren noch niet meer dan hondert ende veertich leuken, hoe wel dat my veel anders gheſeyt is, vanden ghenen die van daer ghecomen ſijn. Die vertellen noch veel ſteden inden tocht van S. Matheus water, ghelijck als Aburema met een eylandt dat daer voor leyt, dat heet Scutum Cateba, die officier aldaer heet dz Verbrant aenſicht, Ende een ander Zobraba, Vrida, ende daer na Duraba, dat draecht goudt, oock ſommighe vermaerde hauenen, ghelijck die Cerabarorum ende Hiebram. Soomenigh recht telt A. H. V. ſoo vindtmen in deſe rekeninghe duyſent vijfhondert vijuentwintich leuk̄, die maken vijf duyſent ſeuenhondert mijlen, vander ſpitzen tot S. Matheus, diemen den verloren ſtroom noempt. Daer aen mach uwe H. afnemen, hoe lanck dat dat aertrijck is, dwelck onder uwe macht comen ſal, wy ſullen moghelijck wat anders van der breyden ſeghghen. Nv willen wy wat ſeghghen vander veranderinghe der graden des Poli.

Dit landt hoe wel dattet hem ſtreckt van opganck tot den nederganck, ſoo iſt noch crom, ende cromt hem met den eynde, ſoo ſeer teghen middach, dattet den middernachtelijcken Polum verlieſt, ende ſtreckt hem ſeuen graden bouen der Equinoctiale lijnie teghen den anderen Polo. Die Portugaloiſers ſijn Heeren ter ſelver plaetſen, daerom alſmen dat eynde verlaet ende na Paria toe vaert, ſoo ſietmen den Polum weder. Ende hoe datmen meer teghen nederganck compt ſoo veel hoogher climpt der Polus, daerom hebben die Caſtiliani menigerley hoochde des Poli, tot dat ſy tot Dariene comen, aldaer haer principaelſte wooninghe is, want Beragua is verlaeten aldaer is der Polus achte graden hooghe. Maer daer na cromt hem dat aertrijck ſoo ſeer tegen middernacht, dat hen die graden aldaer ghelijcken met den graden der Herculiſchen zee, voor af als wy ſommich aertrijck meten aen der middernachtelijcken ſyden Hiſpaniole gheuonden.

Daer tuſſchen leet een eylandt (ſoo ſy ſegghen) van Hiſpaniola ouer drye hondert vijuentwintich leuken, dat heet Boiuca oft Agnanco, daerinne is eene alſulcken heerlijcken fonteyne, alſoo dat die ouders wederom ionck worde, die dz water daer wt drunck̄, daer en derf uwe heylichz nz meynen dat ick ſchimpe, wāt ſy hebben

dyen

dyen roep soo ernstlijck te houe aenbracht, dat alreede die sommighe vanden principaelsten dat ghelooven eñ hen laten wijs maken. Eñ oft ghy vraechde wat ick daer af houde, soo segghe ick. Ick en geef der natuere so veel niet toe, eñ ick gelooue, dat Godt dat selue niet min aen hem ghehouden en heeft, want dat kennen der menschen herten.

So veel is genoech geseyt vander lengde eñ breede van bergen, eñ water cluften, oock van het onderscheet der graden deses landts. Maer ic en can niet voorby laten, tghene dat den elendighen lieden onder ghemeynen droefheyden gheschiet is.

Doen ick een kindt was, doen hadde ic een groot medelijden met den Achimenide (daer Vergilius af schrijft) die welcke van Vlisse aen der Ciclopen oueren verlaten werdt, op dat hy aldaer tot der tijt toe dat Eneas comen soude, wilde peerē ende die stenachtige walsche kersen eeten moeste. Dese elendige Hispanier hadden die walsche kersen voor een lackerye gegeten, die ghene die met Nicuesa togen, eñ tot Beragua woonen woudē. Wat derfmen veel daer af segghen, datmē somtijts eens esels hooft diere gecocht heeft, oft wat die gene diewils lijdē mocten, die in eener garnisoen belegert sijn. Na dyen dz Nicuesa te rade wart, dat hy Beraguam verlaten wilde, die wyle dattet soo onvruchtbaren landt aldaer was. Doen versochte hy tē eersten die hauene Bellum, eñ daer na den oeuer Marmor, oft hy mogelijck geluckelijcker aldaer woonen mochte, doē ouerviel synen ghesellen eenen alsulcken hongere, alsoo dz sy oock die schorfte iaechhonden aten, die welcke sy tot harer bewaringe by hen hadden, (want die honden quamē hen wel, als sy met den naectē lieden streden). Sy hebben oot somtijdē die gedoode inwoonders gegeten, want sy en vondē alsoo gheen vogelen eñ vruchtbare boomen als Dariene op brenght, het waren sommighe gesellen, die wilden eenen, eenen mageren iammerlijcken hont af coopē, ende sy gauen synen meester vele Castilier guldē voor dē hont, ende sy vilden den hont op dat sy hē eeten mochten, ende sy wirpen die scorfte huyt wech met den beenen ende hooft onder een haghe, des anderē daechs ginck eener van den ghesellen daer voorby, eñ hy vant die huyt, die selue was alreede vol wormen eñ sy stanck, doen nam hy die huyt eñ droechse met hem thuys. Aldaer las hy die wormen af, ende dede die huyt in eenē pot om te cokē, eñ hy adtse, dat worden sommige ghewaer aen den rueck vander huyt, ende quamen met haren scotelen, ende elck gaf eenen Castilier gulden voor een schotele vol van dyer soppen, vander vuylen scorften ende stinckender hondtshuyt.

Een ander vant twee padden, die cocht hem een crancker af doen sy ghecooct waren, ende hy gaf twee lijnen hembden daer voor, die waren met goudt genaeyt, eñ waren wel ses Castilier guldē weert. Sy von den eenen dooden mensch opt veldt liggen aen den weeh, dwelck was een inwoonder, van eenen anderen herworcht, dyen hieuwen sy in stucken, doē hy alreede half verrot was, dat vleesch brieden ende soden sy, ende atent met sulcken lust, al waert van den besten pauwen gheweest. Sy segghen datter een by der nacht van der geselschap ghegaen was, ende woude visschē vangen, die moeste sommighe dagen aerde eeten tot dat hy ten lesten half doodt weder tot den ghesellen quam, dat eñ veel meer hebben die onsalighe Beraguensers gheleden tot dat van harer seuenhondert eñ tseuentich mannen niet meer dan veertich ouerghebleuen waren, die Darienſers hebben hen ooek geleden, want die sommighe sijn van den inwoonderen herworcht worden, die andere sijn van honger gestorue, also hebben sy met haren bloede den nacomelingen den weeh open gedaē tot den nieuwen landen, welcke van nv voordaen daer hen willen, die vindē hoochtijdelijcke feestdaghen, sekere, ende nieuwe wegen, een seker nieuw landt, daer veel in ghesaeyt is, ende te eeten. Soomen bedenct wat dese gheleden hebben. Maer waer dat Petrus Arias met des Conincks aengecomen sy, dat en connen wy noch niet vernemen. Maer wat hier na ghebueren sal, daer wil ick neerstelijck na vernemē, ingealle dat ick vernemen mach dat uwe H. een welgheuallen oft lust daer toe heeft. Van het Coninckliycke hof in Hispania den vierden dach des Christmaents int jaer duysent vijfhondert veerthiene.

Der

Der derden thiende boec-

ken van der zeehandelinghe ende mieuwer weerelt lest gheuondē. Van Petro Martyre beschreuen aen den Paus Leo den thienden, dat eerste boeck.

IEylichste vader ick hadde gemeynt, dat ick alreede langhe ghenoech in vremde landen omgheloopen ware, ende dat ick alreede die poorte vanden vremden landen toe hadde ghedaen. Soo comen nv eerst nieuwe brieuen, die dwinghen my die poorte weder open te doene, ende die penne die ick wech gheleyt hadde weder in die handt te nemen.

Wy hebbē brieuen van Vaſcho Nunnez ende synen ghesellen, die welcke hē die heerschappije oft regeringhe met hulpe van sommighe onuersaechde ghesellen te Dariene aengenomen heeft. Na dyē dz hy den hooftmā Nicuesam eñ dē richter Anciſum verdreuen hadde, die waren op sijne crijchsche maniere geuat. Daer wt hebbē wy verstaē, hoe dz hy ouer die bergen gecomen is in die hooghe zee die ons bekent is, van die middaghelijcke zee die ons noch verborghen was, af scheyden, Capreensis van Seyano heeft eenen grooten brief daer af. Maer wy hebben alleenlijck daer wt ghetogen, dz ons het merckelijcſte heeft duncken te weſen. Vaſchus heeft hem den thoornigē Coninck weder daer mede verſoent, ia ooc genadich ghemaect, want die Coninc heeft hem eñ anderen treffelijcken lieden om die daden wille, vele vrijheyden gegeuē. Daeromme uwe H. wildt neerſtelijck aenmercken eñ vrolijck verstaen, wat hen in desen dingen ghebuert is, want die Hiſpanier bedwingen daghelijcx veel duyſent menschen, die sy onder uwe macht onderdanich maken, eñ dat met veel moeyte ende arbeyt. Vaſchus Nunnez onderstōt dat met weynighen, dwelck der sone Comogri swaer om doene schatte, ende datment met duyſent gheruſte mannen onderstaen moeſte, mogelijck daeromme dz hy niet ledich sijn en conſte (wāt een sterck ghemoet en can niet ledich sijn) ofte dz hy sorchde, dz hē een ander voorcomē mochte, het meynen ooc vele, dz Vaſchus wat verſtants eñ wete ghehadt heeft van het beuel Petri Arie, oft mogelijck van beyder oorſaken weghen, ende dat hy dachte, dat die Coninck thoornich ouer hē was, om voorgaender oorſaken wille.

Alſo beriep hy sōmige oude Darienſers, eñ vele vā den genē, die corts wt Hiſpania comen waren, eñ hy bracht op ontrēt hondert eñ tnegentich geruſte mannē te samē. Int begintsel des Herfſtmaents, des iaers duyſent vijfhondert eñ derthiene, ende hy tooch wt Dariene met eē Bergantijn eñ mz thiene eenhoutige scherpkēs, om op die zee te varen, so lange als hy mochte. Ende hy quā ten eerſten aen dat landt des offīciers Carethe Coibenſie die aen dē oeuer woōde, aldaer liet hy die ſchepē eñ hy badt Godt, dat hy hem in synen handel wilde behulpelijck sijn, ende daer mede tooch hy na den bergen toe. Ten eerſten quam hy aen dz landt Ponche, doen vloet Poncha daer van, alsoo hy te voren meer ghedaen hadde, als hy daer hen comen was, doen geloefde hy dē Poncha (door een botſchap eñ door aenwyſinge der Coibenſer) seekerheyt voor allen vyandē, eñ hy verſekerdet hem mz geloefder trouwē, alle vrientſchap ende goets, doen wart Poncha met geloeften eñ goede woordē der onseren beweecht, dat hy tot den onseren quam, ende hy nam die verbintenisſe geerne eñ met vreūchden aen, doē vermaende Vaſchus Poncham, dat hy niet meer vreesen noch veruaert sijn en wilde, ende sy gauen alsoo malcanderen die handen, ende sy verbroederden hen alsoo met gauen ende gheſchencken tegen malcanderē Poncha met goudt, des bracht hy alsoo vele als hondert eñ thiene Caſtilier guldē weerdt warē, want hy was des jaers te voren berooft geweeſt (gelijck bouen geseyt is). Maer Vaſchus op dz hy ſchenckē mz ſchēckē vergeleke. So ſchencte hy dē Poncha sommige gelaesen paternoſterkēs, die dragē sy aē dē armē, spiegelē, eñ coperē vogels bellē, eñ ander dyer gelijckē plōderwerck, dz achtē sy voor groot, want al dat vremdt is, dat is ouer al coſtelijck. Hy ſchencte Ponche ooc sommighe bylen, om boomē daer mede af te houwen, die wyle dat sy gheen dingē coſtelijcker en achten, gelijck als die gene die gants geenderley metael en hebbē, dan goudt. So iſt ooc seer moeyelijck hout te houwen sonder yſer, sonderlinge alsmē huysen bouwē wil, ende die boomē tot ſchepen wt holen,

want

want alle thoutwerck dz sy maken, dz moeten sy met scherpe steenen te wege brengē.

Maer als Poncha verwonnen was, op dat alle dinghen vredelijck achter hen waren. Doen vuerde Vaschus den hoop aen dz geberchte, daer toe hadde hem Poncha wege wysers eñ andere dienaers gegeuen, die welcke dat voor hem henen toghen, eñ den wech effen maeckten, want sy moesten door wōderlijcke wilderniſſen treckē, daer niet dan wilde dieren en woonen. Soo en isser ooc gheen gemeynschap beyder volcken te samē, wāt dz naeckte volck behoeft luttel, eñ tgene dat sy behoeuen, dz vinden sy na by hen, het sy goudt tot chiragie, oft huysraet om te besigen, daerom en vindtmen niet veel gebaende wegē tusschē hen, noch weten sy sommighe heymelijcke wegen, daer door dat sy te samen comē, ende herworgen malcanderen by der nacht, oft eener vangt den anderen die welcke beter mach die doet beter. Alsoo quam hy ouer die bergen met der hulpe Ponche eñ onse timmerlieden, ende hy vuerde synen hoop onbeschadicht ouer veel wateren daer hy aen quam. Daer toe dede hy bruggen ende stappen daer ouer maken, hier slae ic ouer, vele dat sy gheleden hebben van hongher eñ arbeyt op dat icx niet te lange en make. Maer wat op den wech met den Officieren ghehandelt is worden, dat en can ick niet achterlaten. Eer dan hy op die hooge berghen quam, doē tooch hy door eē lādt, dat heet Quarequa, doen tooch hem der Officier (die hiet oock Quarequa) onder oogen op syne maniere gewapent, met bogen ende pijlen, met breeden langhen houten sweerden, diemen met beyde den handen vueren mach, oock met scherpe staken ende flitsen, die schieten sy wtermatē recht na eenich tecken.

Die selue ontsinck die onse met hoochmoet eñ vyandelijcken gemoet, eñ hy wilde den onsen dē wech voor houdē, mz groter menichte sijnder ondersaeten. Ende hy vraechde hen, waer dat sy henen wildē, eñ wat sy doē wilden, ende hy seyde hen daer by met grouwelijcken aensicht, dat sy weder achterwaerts treckē souden, en wilden sy niet alle dootgheslagen worden. Als hy dat tot den onserē geseyt hadde, doē tooch hy voort gheleet met synen hofghesinne, maer die andere waren alle naeckt, ende sy vielen die onsere aen, doen sy niet weder achterwaerts trecken en wildē, doē gincter cort toe, want sy en mochtē onsere straelen geschutte niet lijden, daerom gauen sy hen in die vlucht. Daer begonste dat worghen, ghelijckmen coeyen ende schapen op der vleeschbancken houwet. Alsoo doorhieuwen die onse dat naeckte volck, den eenen die billen af, dien een heupe, den anderen een schouwer. Also quam dz volck omme, ghelijck dat vee, ende harer werter ontrēt seshondert verslagen, mz harē hooftman.

Daer na quam Vasschus in des Officiers huys, dat vant hy met schandelijcker hoererye bevleckt, wāt des Officiers broeder ende andere sommige waeren in vrouwen cleederen aengedaen, eñ leden ooc gelijck die vrouwen, gheliick haerlieder ghebueren van hen seydē. Doen liet Vaschus der harē ontrent veertich vanden honden verscheuren, want die onsere ghebruyckten honden in den strijdt tegē die naecte menschen. Die selue vallen sy grimmichlijcken aen ghelijck den herten ende wilden verekenen, ende sy en sijnden Hispanieren nz min ghetrou, dat die ghene, die eertijts die Colophonier ofte Castabatenser mz hoopen, tot strijden opvoeden, die maecktē altijt inden strijdt het voorste ghelidt, in der slacht oorden van honden, die waren altijt tot strijden bereet.

Doē nv der onseren ernst gehoort wart, teghen die schandelijcke lieden, doē tooch van allen canten dat volck tot hen, geiyck tot eenen Hercule, eñ sy sleypten alle dyer ghelijcke schelmen tot den onseren, eñ baden datmense wech helpen wilde, ende sy bespogense, want dat hofghesinne hadde alleene dat laster aen hen ende dat ghemeyn volck niet. Sy hieuen oock handen ende ooghen na den hemel toe, ende sy gauen te kennen, dat Godt ouer dat laster vertorent was, daerom schiete hy ooc donder blixem met grooten watere, dz hen alle haer vruchten op den lande wech swemde. Daeromme moeste dan wel honger ende cranckheyt comen, dat claechdē sy, hoe wel dat sy alleene die sonne voor Godt houden, ende meynen dat sy alleene geeft ende neemt, noch sijn sy gheleersaem, eñ sy sullen onse manieren haest leeren, waert dat sy leeraers hadden, die onse hebben oeck acht genomen, datter gheen dinck so rouw

noch

Digitized by Google

noch ſoo grof in harer ſprake en is, dat-ment niet en mochte met Latijnſchen letteren ſcrijuen ende wtſpreken; het is ock een ſtrijdtbaer volck, eñ het heeft ſynen gebuerē tot noch toe veel leets gedaē. Maer haer landt en heeft ſiluer noch goudt noch andere vruchten, want het is berchachtich ende onvruchtbaer, ſoo makent die berghen ock coudt. Daer cleedet hen aldaer een yeghelijck die cleederen gecrijgē mach, gelijc dz hofgeſinne. Dz ander volck is genoegich mz het gene dz die natuere geeft. Sy hebbē ooc ſwerte knechtē aldaer gheuonden, die warē wt een landt, dz lach twee dachreyſen van Quarequa, daer ſyn alleē ſwerte lieden, die ſijn wtermaten grouwelijck ende grimmich. Sy meynen datter ſommighe ſwerte Mooren wt Ethiopia om roouens wille comen, die hebben aen die gheberchten haer ſchepen verloren, eñ ſijn alſoo aldaerghebleuen. Die Quarequaner hebben altijt heymelijckē nijdt tot den ſwerten Mooren, ende eener moet den anderē dienē, oft ſy herworgē malcanderē.

Tot Quarequa liet Vaſchus veel van ſynē geſellen, die der arbeyt noch des hongers nz gewoon en warē, eñ daerom crāck geworde waeren, eñ hy nam weghe wyſers vā den Quarequanerē die hem op die bergen vuerdē. Tuſſchē dat hof Ponche en is nz meer dan ſes corte dachreyſen tot aē die andere zee toe, die en mochte hy in vijuentwintich daghen nauwelijcx volbrenghen ſoo veel toevals eñ verachteringe quamen hem toe met grooter armoede. Aen dē vierentwintichſten dach des Herfſtmaendts. Doen weſen hem die Quarequaner ſommighe tſoppen der bergē vanden welcken men die andere zee ſien mochte, dz ſach hy mz ſtarrige oogē aen, eñ hy hiet den hoop ſtille ſtaē. Maer hy ginck alleen voort, ende hy quam der aller eerſte opt tſop des gheberchts, doen knielde hy neder op dat aertrijck, ende hy reckte ſyne handen ten hemelwaert, ende gruette den middach hy ſchrijft ock, hoe dat hy aldaer Godt ende alle themelſche heyr ghedanckt heeft, die hem die eere voor behouden hadden hem als eenen onuerſochten ende onverſtandigen menſchen, doē hy alſoo op ſyne crijchſe maniere ghebeden hadden, doen wencte hy ſyne geſellen met der handt, dat ſy tot hem comen ſouden, ende hy wees hen die lange begeerde zee, doen knielde hy weder op der aerden, ende badt ten hemelwaerts ten eerſtē, die maget Mariam, dat ſy hem wilde ghenadich ſijn, ende hen verleenen, dat ſy gheluckelijck dat landt beſichtigen mochten, dat ſy aldaer voor oogen ſagen, dat deden ock alle ſyne geſellen mz luyder ſtemmen. Ende aldaer gheloefde hy den geſellen groote rijckdommen, ende hy ſprack. Siet daer iſt die langhe ghewenſchte zee. Siet lieue broeders eñ medegheſellen in aller arbeyt, daer is tghene daer ons die ſone Comogri ende andere inwoonders ſoo vele ende groote dinghen gheſeyt hebben, doē hy dat ſeyde. Soo las hy eenen ſteenhoop te ſamen, tot eenen outaer, tot een teecken des eyghendoms ende beſittinge. Ende doen hy van dat opperſte des berchs beneden af quam, doen ſneedt hy tot der rechten ende ſlincken handt des Conincks van Caſtilien name in die ſchorſſen der boomē, op datmēſe namaels met van leughen ſtraffen en mochte, hy maeckte ock ouer al ſteenhoopen, tot dat hy aen des middaghelijcken officiers hof quam, die hiet Chiapes.

Die ſelue wapende hem, ende hy quam met grooten ſcharen ſijnder onderdanen, ende met dreyghelijcken ghemoet, onderſtont hy niet alleenlijck, die onſere niet voordere te laten gaen, ia ock niet na by hen te comen, doen maeckten die onſere ock eene ordinantie, hoe wel dat harer weynich waren, ende ſy vielen den vyandt aen, ten eerſten met gheſchut ende met eenen hoope grooter honden, daer mede grueteden ſy den Chiapem, doen ſy hoorden dat dat gheberchte eenen teghen gheclanck gaf, van dat gheſchutte, ende doen ſy ſaghen den roock van dat buſcruyt opgaen, ende dat het ſolffer hen inden neuſe roeck (want den windt ging teghen den vyanden) doen iaechden ſy ſelue malcanderen, ende vielen op malcanderen, want ſy meynden datter bliexemen teghen hen voeren.

Doen ſy alſoo op der aerden laghen, oft in die vlucht waren, doen vielen hen die onſeren aen met gantſer ordinantien ten eerſten, daer na met luttelen, doen grepen ſy harer veel, die ſommighe herworchden ſy, ende die andere vinghen ſy alle, want ſy hadden voor hen ghenomen, dat

landt met vreden ende vriendelijck te beſichtighen. Als hy nv dat hof Chiape gewonnen hadde, doen liet hyer die ſommighe weder ledich, die hy in der vlucht gheuanghen hadde, die ſouden den Chiape ſoeken, ende ſouden hem ſegghen dat hy quame, hy ſoude vrede ende vriendtſchap vinden, maer waert dat hy niet comen en wilde, ſoo ſoude hy weten, dat hy ende alle die ſyne ſteruen moeſtē, ende alle ſijn rijck verdoruen worden. Ende op dat ſulcx den Chiape te eendelijcker mochte worden, ſo ſchicte hy ſommighe Quarequaneren (die hem den wech gheweſen hadden) met den Chiapeeren, alſoo wart Chiapes vanden ſynen, ende van den Chiapeeren gheraden, dat hy hem op haer gheloue beirouwen ſoude. Doen croop hy wtwaerts wt der holen, ende quam tot den onſerē, doen gauen ſy malcanderen die handt, ende ſy maeckten eenen bondt ende vrientſchap tſamen, die confirmeerden ſy ook met ſommighe gauen ende ſchencken teghen malcanderen, Chiapes ſchenckte Vaſcho ontrent vierhondert Caſtilier gulden weert goudts. Dyen gaf Vaſchus weder vā onſere waeren, op dat hy hem vriendelijck teghen ſynen vriendt hielde. Alſoo bleuen ſy ſommighe daghen by malcanderen in goeden vrede, tot dat die gheſellen ook quamen die in Quarequa bleuen waren, daer na begaefde hy die Quarequaner en de liet ſy weder thuyſwaert trecken. Alſoo quamen ſy op den vierden dach van den berghen, gheleyt weſende van Chiape, eñ der ſynen, aen dē gewenſchtē oeuere. Doen eyghende hy den Coninck van Caſtilien alle dat landt aen der zee toe, met den ſcrijueren ende ghetuyghen die van des Coninckx weghen aldaer waren, daer na liet hy van ſyne gheſellen by Chiape, op dat hy alle dinghen te beter beſichtigē mochte, doē nam hy negene der eenhoutige ſcheepkens der Chiaper, die noemen ſy Culchz, ende ſcheepte mz den Chiape ouer eē groot water, met tachentich mannen van den ſynen, inder heerſchappije oft landts een anderen officiers, die hiet Cōqueram. Die onderſtont ook met den eerſten die onſeren achterwaerts te drijuen, ende doodelijcken weder ſtant te doene, ghelijck die anderen. Doē wart hy verwoonnen ende veriaecht, ten leſten quam hy wederom daer by, door raedt der Chiapeer die waren des Vaſchi voorſpraken, ende ſy gauen hen te kennen hoe ſterck dat die onſere waren, hoe ghenadich mildt tegen den ghehoorſamen ende ootmoedigē, daer ook hoe grouwelijck ende ſtrenge ſy ſijn tegen haer vyandē, dat gauē ſy Conquera te verſtane, ende ſy ghelooftden hem der onſeren vrientſchap vrede ende ook byſtant indyen ſyt begeerdē. Maer waer niet, ſoo dreychdē ſy hem den doodt ende gantſe verderffeniſſe, ghelijckt haren Heere ook geſchiet was. Van ſulcker bootſchap wart Conquera vrolijck, ende ſchencte den onſeren ſeſhondert ende vijftich Caſtilier gulden weerdt goudts, daer tegen gelijckte Vaſchus die ſchencke ook, ghelijck wy van Poncha geſeyt hebben, doen Conquera alſoo te vreden gheſtelt was, doen quamen ſy weder aen thof Chiape, doen hy aldaer weder tot den ſynen ghecomen was, ende een tijt lanck geruſt hadde, doen onderſtont hy eenē grooten ſtroom te doorſoecken, des ſelues achterſten hoeck is ontrent tſeſtich mijlen vant landt, deſen ſtroom gaf hy S. Michiels namen, ende ſy ſegghen datter veel bewoonde eylanden daerinne ligghen, ende ſeer rouwe ſteenrootſen. Hy nā negene ſcheepkens Chiape eñ effen die Culchaz, daer mede dat hy ouer dat water geuaren was, ende hy ginck daerinne met tachentich verſcher mannen, dat ontriedt hem Chiapes, ende badt hem neerſtelijck, dat hy hem op deſe tijt des jaers op dyē ſtroom niet begeuen en ſoude, want hy was drye maenden int jaer ſoo gheſturbeert ende vol tempeeſten, datmen in gheenderley manieren daer op gheuaren en mach, ſoo waren ook altreede vele ſcheepkens voor haren ooghen vanden baeren verdroncken worden. Maer Vaſchus die welcke nz ledich ſijn en mochte, die ſeyde, Godt eñ alle heyligen ſoude hem daer toe behulpelijck ſijn, want die ſaeke gaet Godt aen, als dat Chriſtelijcke gheloue ſoo verre geſtreckt worde. Soo moetmen aldaer ook ſchat vercrijghen, daermede datmen teghen die vyanden onſers gheloofs ſtrijden moghe: Alſoo predicte hy ſynen gheſellen, ende hy ginck met hen in die ſcheepkens Chiape. Maer op dz Vaſchus gheenen twijffel en dorſte hebben aen der trouwe des Chiape. So geloefde hy hē, dz hy altijts by hē ſijn ſoude,

ſoude, waer dat hy oock henen tooch, ende hy en wilde niet toe laten, dat hem Vaſchus achter laten ſoude, ende dat hy van ſijn hof wech vertrecken ſoude. Maer alſoo haeſt als ſy die ſcheepkens vant landt ſtieten, doen quamen van ſtonden aen alſulcke goluen ende baeren vanden water aen hen, dat ſy niet meer en wiſten waer dat ſy bliuen ſouden. Doen ſach deen den anderen aē met verſchricte herten, ten eerſten Chiapes eñ die ſynen die des ſtrooms perijckel te voren wel wiſten, den ſeluen lach die ſaeke ten hertſten aen, want ſy hadden te voren vele van haer nabueren ſien verdrincken.

Noch quamen ſy ten leſten aen een eylandt, daer bonden ſy haer ſcheepkēs aen, eñ doen ſy aldaer ouer nacht bleuen, doen omgauē eñ ouerſwemdē die baeren ſchier dat gheheele eylandt. Sy ſegghen ooc dat die ſelue middaghelijcke zee, die heft haer ſoo hooge oppe, dattet veel clippen bedect, die welcke men eerſt ſiet als die zee weder achterwaert valt, wederom seggē die gene, die in middernacht woonē, haer zee en verheft haer niet hooger dan eenen ellenboge hooge, dat ſeggen oock die ghene die in Hiſpaniola woonē eñ daer ontrent. Doen nv den oeuere weder drooghe wart vant vallen der zee, doē quamen ſy met verwonderinghe tot haren ſcheepkens, eñ vonden ſy half vol ſandts, oock die ſommige ghe-ſpleten ende ghebroken, hoe wel dat ſy van eenen houte waren, die zeylen waren opgheſpronghen, ende die ſcheepkens half verloren, doen vercalfaeten eñ vermaeckte ſy die ghebroken ſcheepkens met haren gordelen, ſchorſſen van boomen, ende met ſommighe taeye cruyden, die aen die zee wieſſen, eñ ſtoptēſe mz gras, daert vā noode was. Alſoo togē ſy weder achterwaerts, gelijck die gene die haer ſchepē ghebroken hebben eñ die half van hongere geſtoruen ſijn. Wāt dz onweder eñ tempeeſte en had de haer geene prouāde gelatē. Die inwoonders ſeggen, datmen daer dat gantſe jaer een grouwelijck eñ verſchrickelijck gheluyt van dz toe eñ af loopen der zee, voor af die drye maenden, die hen Chiapes ghenoemt hadde dz is, Wijnmaendt, Wintermaēdt, ende Chriſtmaent. Doē hem nv Vaſchus een weynich weder gheruſt hadde, ſo tooch hy aen een ander ſyde des ſtrooms, der officier aldaer hiet Tumaccus vander lādtſchap, die quam hem oock ghewapent teghen ghelijck die andere, den ſeluen ghemoetteden die onſere oock ghelijck ſy den anderen ghedaen hadden vinghen eñ veriaechden hem, eñ herworchden alle tgene dat hem ter weire ſtellen wilde, den anderen wert vergeuen, want het was die meyninghe, datmen die volcken in vreden ſtellen ſoude, ende vriendelijck met hen handelen. Tumaccus quam al ghewondt daer van, den ſeluen wert gheraden door die boden Chiape, dz hy weder keeren ſoude, ende en ſoude niet vreeſen. Maer men en conſte hē mz geen dreygelijcke woordē daer toe ghebrenghen, doen ſeydemen hem waert dat hys niet en dede, ſoo moeſte hy eñ alle die ſyne ſteruen ende alle ſijn landt verdoruen worden. Doen ſchicte hy ten leſten ſynen ſone, den ſeluen cleede Vaſchus, ende ſchicte hem wederom met veel gauen, op dz hy ſynen vader dede comen, eñ dat hy hem te kennen gaue die ſterckte ende ghemoet der onſeren. Van deſer vriendtſchap van ſynen ſone, wardt Tumaccus bewerecht, ende hy quam ouer drye daghen na dyen dat ſijn ſone comen was, op datmael en brocht hy niet met hem. Maer hy ſchicte ſynen diener ende dede brenghen ſeſhondert ende veertich Caſtilier gulden weert goudts, ende twee hondert ende veertich groote peerlē, maer van cleyne peerlen liet hys eenē grooten hoop brenghen, dyer peerlen verwonderden hen die onſere, hoe wel dat ſy niet ſeer ſchoone en waren, want ſy en doenſe wter ſchalen niet, ſy en ſijn eerſt ghebraden, op dat ſy hen des te eer open doen, ende op dat dat vleeſch dz daer inne is, eenē beterē ſmaeck ghecrijghe, want dat vleeſch daerinne, is eens Vorſten eeten, ende ſy houdent voor coſtelijcker dan die peerlen ſelue, dit heeft een Hiſpanier gheſeyt Arbolantius ghenoemt, een vander gheſelſchap Vaſchi dyen heeft hy met den peerlen ende ſnecken tot den Coninck gheſchict, ſoo is hem wel te gheloouen, die ſelue deelachtich aen der ſake is gheweeſt, doen nv Tumaccus ſach, dat die onſere die peerlen ſoo grootelijck achten. Doen gheboet hy ſynen dienaren die daer tegenwoordich waren, dz ſy hem toeruſten ſouden om te viſſchen, dat deden ſy, eñ ſy quamē aen den vierdē dach

weder eñ sy brachten twelf merck peerlen, doen wardē sy ouer beyde sydē vrolijck, eñ halsden eñ custen malcanderē, om dz hy dz den onserē voor nz geschonckē hadde, ende om dz hy in vrientschap aengenomen was, daeromme meynde Tumaccus dat hy salich was, wederom soo meynden die onsere dat sy salich waren, dat sy tot alsulcken grooten goet gecomē waren. In allen dyen dingen was Chiapes daer by, een getuyge ende medegeselle. Hy was ooc verblijt om dat den onseren ghenoech ghedaen was, met synen geleyde, ende om dat hy mochte synen nagebuere eenen machtigen officier te kennen gheuen, met wat lieden dat hy gemeynschap hadde, eñ hy en hadde gheenen twijffel, het en soude synē gantsen geslachte tot grooten eeren reyken, want die naecte lieden dragen grooten haet teghen malcanderē, wt ydele vergankelijcke eere, die sy daer toe drijft. Vaschus beroemde hem, hoe dat hy wat wonderlijcx van Tumacco vernomen eñ verstaen hadde van den rijckdommen des landts, maer hy en wildes op dat mael niet seggē, ende hy gaf hen te verstane, dat hem Tumaccus wat in sijn oore gheseyt hadde. Het seyden ooc beyde die officiers, hoe datter een groot eylandt in den stroō lach, die en hadde maer eenen Coninck die was seer machtich, die quam altemet op sekere tijden des jaers (als die zee stille was) met vele schepen tot hen, ende hy roofde al wat hy ghecrijgen mochte, dat selue eylandt leyt vanden oeuere, ontrent twintich mijlen, men siet ooc sijn voor hooft op den berghen des vasten landts, daer wassen groote snecken in dat eylandt, daer wt neemptmen die peerlen, dat is hert des snecken huyskēs dyer sijnder sommighe alsoo groot als boonen, ende somtijts grooter dan die olijuē, die welcke ooc Cleopatra begeeren mochte. Hoe wel dz hem dz eylandt na dē oeuere naerderde, soo streckt hem noch sijn begintsel wtwendich den cluften des strooms in die wijde zee, doē dat Vaschus merckte, doen wart hy om alsulcker meuwer maren vrolijck. Ende op dat hy hem die officiers des te williger ende aenghenamer maeckte. Soo sprack hy veel grimmige ende straffe woorden teghen den tyranne, eñ strafte die ongherechticheyt des officiers, ende hy swoer eenen eedt, hy wilde sonder letten hen ouer varen ende wilde hem bestrijden, daer neder legghen, ende herworgen, daer mede hiet hy die scheepkens toe rusten, op dat hy synen woordē macht gaue.

Maer die officieren Chiapes ende Tumaccus waerschouden hem vriendelijck, dat hy den handel tot op een ander tijt sparen wilde, want men en conde nv niet op der zee wtrichten, van weghen der tempeeste, ende het was wel kennelijck ende openbaer dat die officiers die waerheyt seyden, want men hoorde alsulcken gheruysch van den watere dwelck inden stroom alsoo aen dat eylandt sloech, het vloten ooc ter selver tijt ruysschende wateren vanden berghen, die vueren steenrootsen ende groote boomen met hen. Soo raesde ooc den windt soo grouwelijck, dat hy die huysen omwarp, dat waren suydt ende suydoosten winden in den landen, die quamen mz donder ende blixemen daghelijcx in dat landt, als die nacht claer was, soo meynden sy te verurieſen. Ende des daechs en mochten sy den brandt der sonnen niet lijden, dat en was ooc gheen wonder, want sy en waren niet verre vanden Equinoctiael, hoe wel dat sy niet van der hoochde des Poli en segghen, want in den landen, daer vertoenen hem des nachts, die maene, ende andere coude sterren ende planeten. Hoe wel dat die ouders anders ghemeynt hebben, die hielden den Equinoctiael voor wueſt ende voor onbewoont, wtghenomen luttel gheleerder, dyer meyninghe hebben die Portugaloisers door het versoeken gheaccordeert ende gheaffirmeert, want sy varen alle iare schier tot den teghenvoetighen menschen. der Hyperboreer in middernacht ligghende, met den selven hantere sy haerlieder coopmanschap ende handel. Ick heb daer vanden teghenvoetighen ghesproken, hoe wel dz ick wel weet, datter sommighe gheleerde ende heylighe lieden gheweest sijn, die niet en hebben willen accoorderen noch ghelouen datter teghenvoetighe lieden sijn. Maer een mensch en cant niet al gheweten, die Portugaloisers sijn comen, daer der ander Polus vijuenvijftich graden hooghe staet, daer sietmen sommighe wolckens, die gaen om een punckt, ghelijck die melckstrate om den gantsen hemel gaet.

Sy

Sy seggen dat daer gheen sterre, die haer onseren Polo ghelijcke ende niet onder en gaē, en is. Wanneer dat die sonne by ons ondergaet, soo gaet sy by hen oppe, soo is onsen Herfst, haer Lenten, onsen somer, haren winter daer is daer af ghenoech, nv comen wy weder tot den onseren.

Dat ander boeck van der zee handelinghe.

ALsoo wart die reyse in dat eylandt, door raedt Chiape ende Tumacci tot in den Lentē ofte somer ghespaert, alsdan soo wilde Chiapes selue mede trecken, daer tusschē vernam Vaschus dat die officiers gaeren ende netten hadden, oeuers daer peerlen wiessen voor haren huysen, die vanghen der officiers duykelers, ghelijck al oft sy in eenen vijuer gingen, daer toe sijn sy van iongs op gheleert, noch doen syt meestendeel als die zee stille is, ende dat die vloet afgheloopen is, op dat sy hen des te ghesciter beneden moghen laten daelen, aldaer dat die peerlen staen. Ende hoe die snecken grooter sijn, soo dieper staen sy, maer die cleyne die ghelijck die dochters sijn, die swemmen schier bouen opt water ende hoe cleyndere soo hoogere. Tot den grooten laten sy hen dicwils drye oft viere mans lengde diepe in dat water, tot den cleynen niet meer dan tot den haluen man aen die heupen, somtijts noch min, der seluen vindtmen somtijts aen den oeuere ligghen, die worpt die zee wte, als die groote baeren gaen, die ghene diemen int sandt vindt hebben cleyne corenkens dat snecken vleesch is goet om eeten, ghelijck by ons die ostreen oft oesteren (noch segghen sy) dat sy eens beteren smaecks sijn dan die oesters. Dat heeft moghelijck den honghor ghemaect, die welcke alle spijssen goet maeckt. Maer oft die peerlen der snecken hert sijn, ghelijck Aristoteles meynt, oft syse baeren, gelijck Plinius meynt, ende oft sy altijt aen die rootsen hangen, oft oft die ouders die ionghen ghelijck cudden in die zee ommevueren oft syer een oft meer teenemael op een reyse maken, oft syt een mael oft dickwils doen, oft sy gheerne vander schalen gaen oft datmense af vijlen moet, oft sy van self wt gaen als sy ghetijdich ende rijp sijn oft niet, ende oft sy weeck in der schalen sijn, oft niet, dat alle tsamen en is den onseren noch niet seer bekendt. Maer ick hope dat ickt wel corts vernemen sal, want die onsere sijn alreede aen den handel. Wanner ick hooren sal dat Petrus Arias aenghecomen sal sijn soo sal ick hem daeromme schrijuen, dat hy nerstelijck daer na vragen wille, ende dat hy my daer na alle dingen in ordinantien scrijue, daer aen en twijfelt my ook niet hy en salt doen, want hy is mijn goede vriendt, want het is noch onbillich ende onbehoorlijck dat wy dz niet wetē en soudē, dwelck beyde mans ende vrouwen, die ouders ende die teghenwoordighe ghelust heeft te weten. Hispania sal voordane der Cleopatre ende Asopo ghenoech doen mz peerlen. Soo en salmen ook voordane Stoide Taprobane ende der rooder zee niet daeromme douen te voete vallen. Nv weder tot den handel Vaschus onderstont den oeuere Chiape met synen duykelers te besoeken, maer op dat hem Chiapes te wille worde, hoe wel dattet een onghetempert weder was. Soo hiet hy dertich van synen duykeleers hen toe rusten tot den vijueren. Met den seluen schicte Vaschus ses syner ghesellen, die souden aen den oeuere toe sien, ende hen in gheenē perijckel te begeuen. Alsoo toghen sy met malcanderen daer henē, want der peerlen oeuere, lach ontrent thiene mijlen van des Chiape hof, doen en dorfte sy hen niet beneden inne laeten int water, so gheturbeert was die zee, noch brachten sy ses drachten oft hoopen vanden snecken, die de zee aen den oeuere wtghewerpen hadde, eñ dz in corter tijt. Dat vleesch vanden snecken aten sy voor eene leckere spijse, maer die Corenkens en waren niet grooter dan linsen oft als cleyne erten, maer sy waren seer schoone, want sy waren rouw wtghenomen. Maer op datmense der leugenē niet straffen en conde, van den snecken. Soo hebbense sommighe der mosschelen met den peerlen tot den Coninck ghebracht, als dz vleesch daer wt was. Ick achte ook datmense op aerden niet grooter en vindt, die wyle dat sy nv dyer snecken ende goudt in allen huysen vonden, soo consten sy mercken dat die natuere groote schatten in die landen verborgen hadde. Want gheefter

dat in Vraba, dwelck maer een cleyn deel en is, wat saldt dan doen, alsmen dat groote landt doorsoeken sal. Maer Vaschus was blijde, ende hy liet hem ghenoeghen met tghene dat hy ghevonden hadde. Ende hy wilde weder tot synẽ ghesellen te Darienen. Aldaer hebben sy ooc goudtgrauen, op thien mijlen weechs vanden dorp, maer niet door den wech dyen hy comen was. Daeromme gaf hy Chiape oorlof dat hy weder thuyswaert trecken soude ende sijnder gesontheyt plegen, doen omvinghen sy malcanderen, alsoo dat den Chiape schier die tranen wt den ooghen ghesproughen waren, ende sy gauen malcanderen die handen, doen sy van malcanderen gingẽ. Hy liet ooc die cranken aldaer, ende hy tooch met den ghesonden schiplieden Chiape daer van, ende hy vuerde synen hoop ouer een water dat en hadde gheen passagie, in een landt, desselfuen officier hiet Teaocham, doen der selfde hoorde dat die onsere in sijn landt comen waren, doen wart hy wolijck eñ verblijt, want hy hadde al te voren, na haer wesen ghevraecht. Hy ginck hen teghen, eñ ontfinck sy vriendelijck, eñ hy gruetese ooc goedertierlijck, eñ in teeckẽ der vrientschap dede hy Vascho twintich merck gewrocht goudts brengẽ, daer mede ooc twee hondert costelijcker peerlen, hoe wel dat die selue niet seer schoone en waren, want sy waren vanden viere beschadicht worden, doen sy nv malcanderẽ die handt gegeuen hadden, ende dat die gifte Teaoche wel bedacht was, doen gaf hy den Chiaperen oorlof van wegen der beden Teaoche, op dat hy den onseren ooc ergens mede ghedienen mochte. Maer als die onsere vant hof Teaochen wech toghen, doen en gaf hy hẽ niet alleene mede gesellẽ, sonder ooc knechtẽ die hẽ diendẽ, die welcke hem int stede van peerden dienden mz prouande te dragẽ. Want sy moesten door wueste ende onvruchtbare bergen gaen, daer vele tigren ende leeuwen woonden, den knechten gaf hy synen liefsten sone tot eenen geleydtsman, ende hy loede die knechten mz ghesouten visschen ende broot, van Jucca ende Maizo ghemaeckt. Maer den sone beual hy dat hy vandẽ onsen niet gaen en soude, noch niet weder en keerde, ten ware dattet Vascho wel gheleghen ware, met sulcken gheleyde tooch Vaschus tot eenen officier die hiet Pacram, die was een boose tyran, ende der omligghenden officieren grootster vyandt, want hy was machtiger dan die anderen, der selue, moghelijck dat hy vreesde om syner quader booser stucken wille, oft dat hy hem niet en betroude sterck genoech te syne, so ontvloot hy. Hy schrijft ooc, hoe dz hy in die Wintermaent groote hitte eñ dorst geledẽ hadde, wãt het en heeft aldaer niet veel berchwaters. Sy souden ooc aldaer verdoruen hebbẽ, waert dz hen die inwoõders nz eene fonteyne gewesen en haddẽ, die selue was op eene heymelijcke plaetse inder bosschagien, daerhenẽ liepen terstõt haestelijc twee stercke iongesellẽ, mz cauwoordẽ eñ water flesschẽ om water aldaer te scheppẽ. Vandẽ inwoõderen en dorste geener wt den hoope comẽ, want die wilde dierẽ vallẽ die naecte liedẽ aen, die hen ontmoetẽ, ten eerstẽ op dẽ bergen, eñ ontrent der fonteynen. Sy seggen ooc dz sy somtijts byder nacht, wt den huysen ghesleypt worden, ten sy dat syse wel versorghen met sloten ende mz grendelen. Hier en sal nz qualijc voegẽ, dz ic eene sonderlijcke geschiedenisse vertelle. Sy seggẽ dat Dariens int voorgaende jaer vã een Tyger dier aẽgeuochtẽ eñ gequelt wart, eñ dede groote schade, want het en verginck in eenen halven jaere nz eenen nacht, datter nz eenige schade en geschiede, also datter nz eẽ coe, peert, hondt oft verckẽ op der straten herworcht en warde van dat dier. Somtijts vielt oock gheheele cudden aen, alsoo dz ooc schier ghcen mensch seker wt synen huyse gaen en dorste, voor af als dz dier iongen hadde, want al wat hem eerstẽ teghen quam, het waren beesten oft lieden, die vielt aen, alsoo wart ten lesten van nootweghen eene conste bedacht, hoe dat soo veel bloets ghewroken mocht worden, want men spoorde hem na, van waer dattet comen mochte wt synen hole. Alst by nachte wt reysde, doen wart hem den wech afghegrauen, ende scherpe palen onder in den grauen ghesteeckẽ, ende die wtgegraue aerde ontrent den grauen versleypt, doen nv dz dier onuersiens quã dz Tyger mannekẽ, doẽ vielt in dẽ grauẽ, eñ stack in die scherpe paelen, doẽ verschrictet dat gheheele gewesten met synen gesrey eñ geroep, dat ooc die bergẽ daer af een tegen geroep gauen,

gauen. Doen worpen sy dat dier van bouē neder met steenen doot. Ende als eener eē spiesse oft staecke inden grauen reyckte om het dier daer mede te steken, so bracket die selue in duysent stucken. Ende doent half doot was, doen verschrictet noch die ghene diet aen saghen, wat soudet dan ghedaen hebben, alst versch ende ghesont gheweest hadde.

Johannes Ledesma vā Hispali, die was der ghesellen Vaschi eener in alder arbeyt ghen eest. Die selue seyde, dat hy van eenē Tyger ghegheten hadde. Ende hy seyde dattet geen arger vleesch dan ossen vleesch geweest en hadde. Doenmen hem vraechde waer af dat sy wisten dattet eenen Tyger gheweest was. Als sy noch daer te voren gheenen Tyger ghesien en hadden, doen syde, dat sijt ghekent haddē aen syne placken, aen der wildicheyt, aen der ghe schickelijcheyt, ende aen andere teeckenen die daer af beschreuen sijn, want haer der sommighe seyden, dat sy Parden eñ Pantherdieren gesien hadden, die waren oock also gespickelt. Doen nv dat Tyger manneken omgecomen was, doen togen sy nae dat spoor tot dat hol, aldaer het met sijn wijfken inne woonde. Ende sy namē twee ionghen daer wte int afwesen der moeder. Daer nae werden sy anders te raede, ende leyden den ionghens ysere ketenen aen die halsen, ende droeghense weder in dat hol, op dat sy langher soochden, op dat mense daer nae in Hispaniam voeren mochte. Na sommighe daghen quamen sy weder daer henen, ende sy vonden die ketenen noch aen hare plaetse maer anders soo was dat hol ledich. Doen meynden sy dat die moedere hare ionghen wt grooter grimmicheyt in stucken ghescheurt ende wech ghesleypt hadde, op dat sy nyemant ghecrijghen en soude. Want sy en hadden ymmers niet leuende vanden ketenen wech moghen comen. Die huyt vanden ge dooden Tyger, heeftmen met stroo op ghe uult, ende in Hispanolam gheschickt tot den Admiranten ende anderen treffelijcksten, die welcke den nieuwen landen om die te beschermen ende tot richters ghegeuen sijn. Die ghene die van den Tyghers ghescha dicht sijn geworden, ende die synē buyck aenghetast hebben, die hebben my selue alsulcx gheseyt. Nv willen wy weder tot den Pacra comen, aldaer wijt ghelaten hebben. Als Vaschus in die verlatene huysen Pacre quam. Doen onderstont hy den Pacram weder daerby te brengen, ende hy schickte nae hem, die hem vercondichden tghene dat den anderen oock vercondicht was geworden, dat en wilde Pacra in langhe niet doen. Doen dreychdemen hem, tē lesten quam hy met drie officierē. Vaschus seyt, dat Pacra een leelijck afgrijselijck mensch was, diesghelijcken hy sijn leuen lanck noyt en sach. Die natuere heeft hem alleenlijck eene menschelijcke ghedaente ghegeuen, anders soo sach hy ghelijck een wildt Murmeldier, ende syne manierē sijn ghelijck sijn persoon is. Hy misdroech hem met schandelijcker oncuysheyt viere dochteren, die hadde hy den naesten officieren met ghewelt ghenomen. Die naeste officieren seyden veel schandelijcke stucken vā den Pacra voor Vascho, ghelijck voor eenen richter, ende wrekenden Hercule, ende sy baden hem, dat hy hem dacromme straffen wilde. Doen liet Vaschus die Bestiā met synen dryen officieren die onder hem waeren vanden honden verschueren, die welcke sy tot den crijch ghebruycten, ende liet daer na die verschuerde lichamen verbranden. Van desen crijchshonden seytmen wonderlijcke dinghen, sy vallen die ghewapende inwooners aen, ghelijck den herten oft wilde swijnen, alsmen hen maer met eenen vinger een teecken gheeft, het is dicwils gebuert, datmē anders noch spiesse noch sweert behoeft en heeft om die vyandē te slaen, want alsmē hen eē teeckē geeft, die los eñ ledich voor der onserē hoope hertogen. So verschricten die vyanden so seer van dat grouwelijcke aensien der honden, also dat sy hare ordinantie verlieten. Noch tans en gaetet also niet toe alsmen mz den menschen eeters ofte Caramairenseren strijdet, want sy sijn wat ghescheickter tot den strijde, want sy hebben die aenuallende honden, ooghenblickelijck met vergifte pijlen ghescheoten, alsoo herworghen syer vele. Maer die ghene die op den berghen woonen, die en ghebruycken gheen pijlen inden strijdt, sonder alleenlijck hare Maccanas, dat sijn houtē sweerdē, die sijn breet ende lanck, sy gebruycken ooc scherpe staken, ende worpen teghen hare vyanden. Hy en mocht van Pacra niet vernemen

noch oock met gheender pijnen, van waer dat die syne dat gout her brochten. Maer doemen hem maechde, van waer het hem quã (wãt sy vondẽ ontrẽt xxx. marck gouts by hem.) Doen seyde hy, dat die knechten doot waeren, die sijne ouders ende hem dat dat gout vergadert hadden. So en hadde hy oock gheene acht meer gehadt om gout te vergaderen, nae dien dat hy tot synen mannelijcken iaren ghecomen was, voorder en constmen van hem niet gheweten. Wt deser strengicheyt die hy teghen Pacra gehandelt hadde, soo versoende hy hẽ met den omligghenden officieren vã daer quam. Doen hy die siecken wederom riep, die hy achter hem ghelaten hadde, dat sy een officier op den wech vriendelijck ontfinck, die welcke was een medecijn, ende hy hiet Bonouiama, hy gaf hen ooc twintich marck ghewrochts gout, ende van als ghenoech dat tot spijse diende, soo en wilde hy oock die onsere nymmermeer verlaten, tot dat hijse van sijn hof in Pacram brachte, aldaer ouerleuerde hijse den Vascho elck bysonder byder hant ende sprack. Siet dat sijn uwe medeghenoten, die ghy my te verwaren ghegheuen hebt, siet hoe dat sy aen mijn hof ghecomen sijn. Alsoo ouerleuere ickse v weder, ick wilde wel dat sy ghesonder waren. Maer die ghene die den donder ende blixem sendet ouer die boose, wilt v eñ den uwen vergelden, ende die gene die ons Iuccam ende Maizum op bequame tijden gheeft. Doen hy dat seyde, soo hief hy syne ooghen opwaerts ten hemel, ende hy sach die Sonne aen ende hy sprack. Ghy hebt ons ende onsen huysen ruste ghemaeckt, ghy die den machtighen ende hooueerdigẽ herwrocht hebt, ghy temmet die woesten wy houden daer voor, dat ghy ende uwe ghesellen vanden hemel af ghecomen sijt, om dat wy onder die bescherminghe van uwen sweerden in vreden leuen mochten. Daeromme sullen wy den God, die welcke alle goet geeft, voor alsulcke goetheyt ymmermeer dancken. Also seyden die dolmetschen, dat die Bonouiama gesproken hade. Den seluen dancte Vaschus oock wederom so dat behoorde, om syner goetheyt wille, die hy den onseren bewesen hadde, wãt hy begaefde Bonouiamam voor hen met vele aengename gauen.

Vaschus schrijft hoe dat hy van desen officier verstaen heeft vanden rijcdom der seluer landen dat (dat seyde hy) wil hy nv ter tijt ouergaen, wat dat het is, en weet ick niet, het laet hem aensien, dz hy groote dinghen gheloeft, ende het en is niet te denckẽ dattet anders is, dan dat sy groote rijckdommen van daer verwachtende sijn, wãt sy en sijn noyt in eenich huys ghecomen. Daer inne sy niet menigerley chieragie vã gout geuonden hebben. Ick neempt by onsen huysen af, want als yemant yser soeckẽ wilde, ende quame met ghewelt in een huys in Italia oft in Hispania hoe veel ysers soude hy aldaer vinden. Daer een panne, ghinder eenen yseren pot, dryuoeten, brãt ysers, eñ ander coken gewan, dan waer dat hy henen ginghe daer vonde hy yser. Alsdan so mocht hy oock wel mercken, datter yser int lant ware. Sy mercten oock dat die inwoonders dat rouwe goudt niet hooghер en achten dan die onse dat rouwe yser en doen.

Dit hebbe ick A. V. wt dat schrijuen Vaschi Nunnez ende sijnder gesellen sprake vanden dinghen, dat sal metter tijt altemael condigher worden, die ghene die alle dinghen aen den dach brengt. Sy en hebben niet sonderlijcx by den goutberghen te weghe connen ghebrenghen, want vandẽ hondert ende tnegentich mannen die Vaschus wt Dariene ghevoert heeft, en sijnder niet meer dan lxx. oft ten hoochstẽ lxxx. die hem in alle dese handelinghe gheholpen hebben. Die andere liet hy altijt by dẽ officieren, want hy seyde datse in menigherley cranckheden gheuallen waeren. Ten eersten die ghene die dat lestmael wt Hispaniola tot hen ghecomen waeren, die selue en mochten die armoede ende catijuicheyt niet lijden, dat sy alleenlijck met landtbroot ende sommighe wilde cruyden somtijts oock sonder sout te vreden moesten wesen, soo moesten sy oock dickwils beeckwater drincken als sy niet beters en hadden, ende sy waren goeder spijsen ghewoone. Maer die eerste Dariener, die hadden hare maeghen ghewent, met grooten honger ende noot te vreden te syne. Daerom seghghen sy, dat sy eene langhere vastẽ ghehadt hebben dan uwe H. ghebiet te vasten. Want hy seyde, dat hy vier gheheele iaren verteert ende ghepasseert hadde, dat hy ende syne ghesellen selden andere ghe-

ghe-

Digitized by Google

geten hebben, dan des lants vruchten, ende van wilde boomen, ende der seluen seldē genoech. Visch ende vleesch hebben sy soo selden gehadt, dat sy wel ghedwongen sijn geworden schorfte honden ende padden te eten, daer af is bouē breeder verclaert. Ick noeme die eerste Dariener, die ghene die met Nicuesa eñ Fogeda int eerste in die lā den ghecomē sijn dier en warender nv vele meer ouer gebleuē. Maer dat willen wy laten varen, ende Vaschum weder vanden hoogen bergen met gewonnener victorien wederom thuyswaerts brenghen.

Dat tij. boeck vanden zee handelinghen.

Eñ den houe Pacre bleef hy xxx. dagen, op dat hy hē daer en tusschen die inwoonders tot vrienden maecten, eñ der armoede der synen te hulpe quame. Daer na quam hy door tgheleyde der Teaochenser aen den oeuer Comogri, waer af dat lādt eñ die officiers den name hebbē ontfangen. Aldaer vant hy een onvruchtbaer geberchte, daer niet dan worte len ende cruyden voor die wilde dieren en wiesch, maer voor henlieden en vonden sy niet te eten. Daerinne woonden twee officieren, die waren gemeynsaem eñ vriendē, die woonden in dat onsalighe landt. Alsoo haestede hy hem wech van dat volck ende alendich lant. Daer toe dreef hem den hō gher, der armen officieren hiet der eene Cotochus, der ander Ciurizam, die nam hy beyde voor gheleydtslieden, ende gaf den Teaochenseren een paspoort. Met dē nieuwen gheleytslieden tooch hy drie daghen door seer onweechsame wildernissen door broecken eñ bodemloose doylaghen, so langhe tot dat syne gesellen schier van hongher gestoruen waren. Alsoo tooch hy door die elende eñ ongebaende gewestē, tot dat hy quam in eens officiers heerlijcheyt, dat hiet Buchebnca, daer vonden sy alle dinghen ledich ende woest staen, want der officier was met alle synen onderdanen in die wildernissen geuloden.

Doen schickte hy hem nae, datmen wederbrachte ende gheloefde hem daer mede hulpe ende bystandt. Doen seyde Buchebnca, dat hy door gheene vreese gheuloden en ware, sonder van schaemte ende truericheyt wille. Die wijle dat hy die onsere niet alsoo eerlijcken ontfanghen en mochte, alst wel behoorde, want hy en conste hem geen noodruft mede deylen. Noch schickte hy hen met goeden wille, in teeckē der gehoorsaemheyt ende der vrientschap sommighe gulden vaten, ende badt hem daer by, dat hy die reste niet int quade nemen en wilde. Daer mede gaf hy hem te kennen hoe dat hy van synen naghebueren berooft was geworden, ende smadelijc ende grouwelijc getracteert was gewordē. Daerom togen die onseren hongeriger eñ magerder van daer, dan syer gecomen waren. Op den wech ontmoeteden hen sommighe naecte lieden, die wencten hē. Doen hiet Vaschus den hoop stille staē eñ wachten, doen vracchden die dolmetschen wat sy wilden. Doen seyden sy alsoo tot hem, onse heere ende officier Chiorisus die doet v liedē groeten, want hy heeft verstaen hoe dat ghy liedē treffelijcke dappere mannen sijt, eñ temmet die gene die onrechtueerdelijck gewelt doen, eñ ghy bedwingt ooc die misdadigen. Daerō hout hy v voor groot eñ heerlijck, hoe wel dat hy niet meer dan van hooren seggē, van v en weet te sprekē. Het ware hē ooc een groote vruecht, waert dat hy v lieden in synen huyse te gaste hebben mochte, meynede salich te syne, waert dat hem alsulcke gasten thuys quamen. Maer die wijle dat hy nv ter tijt in ongheluck is, eñ is vanden wech achter ons ghebleuen, soo schict hy v noch een teecken der vrientschap dese goude stuerkens, eñ bodē also den Vascho xxx. teliooren van louter gout, gelijemen in der missen op die kelckē deet. Daerom en can ic niet wel gemercken oft hy teliooren oft kelck deckscls meynt. maer ic achte dattet tafel teliooren waren, want sy woeghen ouer die xiiij. marck. Sy gauen oock daer by te kennen, hoe dat sy eenen vyant hadden tot eenen naeghebueren, die was seer rijck aen goudt, vanden seluen worden sy alle iare aengheuochten, ende gelijck al oft sy segghen wilden, waert dat die bestreden ware, so mochten sy rijck aen goudt worden. Sy gauen oock te kennē door haere dolmetschē, hoe dattet goet om doene ware, waert dat hen die onsere helpen wilden, ende den hoope voeren. Eñ sy gheloofden hem dat sy hem goudt geuē souden, waert dat sy tot hen comē wilden.

Doen

Doen liet Vaſchus die boden weder gaen, ende gaf hen goede hope ende troost, noch maecte hijſe ſalich met vergeldinghe, wāt hy gaf hen ſommighe yſere bylen, die houden ſy veel coſtelijcker dan groote hoopen goudts. Want ſy en behoeuen des goudts niet vele, die wijle dat ſy geen ghelt en hebben. Maer die ghene die een byle ghecrijghen can, die meynt dat hy rijcker is dan Craſſus was. Die naecte lieden ſegghen, dat die bylē tot duyſentderley profijt goet ſijn, maer dat gout ſoectmē alleenlijck tot onnuttē ghebruycke, dwelck een yeghelijck wel ontberen mach, want onſe hooaerdije en is noch niet by hem gecomen, dat ſy ſo vele guldene vaten op ſoudē ſetten. Sy en hebben noch tafelen noch ammelakens, ſy en ghebruycken oock gheene handwale noch anders, ten ware dat ſomtijts een officier ſommighe gulden vaten tot ſyner tafelen ghebruyckte. Dat ghemeyn volck, dat neemt een ſtuck landtbroot in die een hant, in die andere een ſtuck van eenen gebraden viſch oft ſomtijts een vrucht, daer daer mede boeten ſy den honghere. Sy gecrijghen ſelden vleeſch te eten, maer als eener die handen waſſchen wil, als ſy vander ſpijſen beſmout ſijn, ſo ghebruycken ſy die ſolen van haren voeten, oft des vels aē der heupen voor een dwale. Dat ſietmen oock van dien van Hiſpaniola, maer ſy doopen hen dickwils int water ende waſſchen dat gantſche lijf. Alſoo toghen die onſere daer her met gout gheladen, maer vā honghers verſmachten ſy ſchier. Doen vonden ſy dat landt Pocchoroſa, aldaer vulden ſy hongherighe ledighe buycken met broot van Maizio ende dat wel dertich daghen lanck. Pocchoroſa vloot wech, doen maecten ſy met ſmeeckende woorden ende gheloofdē dat hy weder quame. Doen begaefdē ſy malcāderē, Vaſchus Pocchoroſam, na ſijnder gewoonheyt, die hem ſeer aengenaem waren, wederom Pocchoroſa Vaſchum met xv. marck ſijns louters gouts, ende met ſommighe weynige knechten

Als Vaſchus van daer wech wilde, doē wert hem gheſeyt, dat hy moeſte trecken door eens officiers lant die hiet Tubanama, dat is die ghene, vanden welcken ſy te voren ghehoort hadden van Comogri ſone, hoe dat hy alle omligghende landen ouerlaſtich was, by den ſeluen haddē ſommighe van Comogri knechten ghedient, die waren inden ſtrijdt gheuanghen worden. Die macht Tubaname achteden ſy by hen ſelfs, ende dattet alſulcken ongelijcken tuych oft hoop ware, alſmen die naecte lieden teghen hen ghelijcken wilde, die welcke onder eenen ſtrenghen hooftman waren, al oftmen een ſnecke teghen eenen Oliphant gelijcken wilde. Sy verſtonden oock dat Tubanama op geen ſyde der berghen niet en woonde ghelijck ſy meynden. Ende dat hy oock niet ſo rijck aen goudt en was, gelijck die ſone Comogri van hem gheſeyt hadde. Nochtans bedachte hy hoe datmen hem ter neder leggen mochte, Pocchoroſa was des Tubaname vyant, daerom liet hy hem des Vaſchi aenſlach wel geuallen, op dat ſijn vyant verdreuen werden. Doen liet Vaſchus ſyne crancken tot Pocchoroſa, ende hy nam tſeſtich geſonde die hy noch met hem hadde by hē, dien gaf hy te kennen tghene dat van noode ſijn ſoude, ende hy ſeyde tot hen, hoe dat Tubanama hem ende ſijn gheſelſchap dickwils ghedreycht hadde. Ende ſy moeſten oock door ſijn lant trecken, daerom ſo ſach hem voor goet aen, datmen hē onuerſiens ouer viele, dat lieten hen die geſellen wel geuallen, eñ ſy vermaenden hem, dat hy die ſake niet meer dan beginnen eñ aengrijpen ſoude, ſy ſouden hem dapperen bystant doen. Daeromme onderſtonden ſy twee dachreyſen op eenen dach te doene, op dat der Tubanama gheenen tijt en hadde, dat hy een volck te ſamen brengē mochte, doen ginck hen oock, gelijck ſy hen voorgenomen hadden. Ende ſy ouerruelen dat huys Tubaname met den Pocchoroſerē doē het nacht was. Ende doen hy alſo omme liep, ſo vinghen ſy hem. Doen hadde hy noch twee dienaers by hem, ende ontrent tachtentich vrouwen, die hy hier ende daer den officieren met ghewelt ghenomen hadde. Maer ſijn volck dat hem ghehoorſaem ſijn ſoude dz hadde hy hier ende daer verſtroyt int landt, want hy ſadt nv in ruſte ende vrede, ende en hadde gheen ſorghe van alſulcken ouerual. So woonen ſy oock in huyſen, die en ſtaen niet aen malcanderen, eñ dat vā weghen der groote grouwelijcke winden, die aldaer ſijn, wt werckinghe der ſterren, want ſy en liggen niet verre vanden Equinoctiael. Die huyſen ſijn van houte ende

van

van stroo ghemaeckt ende gedect. Aen den voorhooft Tubaname stont noch eē huys, dat en was niet cleynder dan dat ander, principaelste huys, dat matē sy na der lengde. Doen haddet hondert ende xx. schreden ende inder breyden vijftich schreden. Die huysen waren gheordineert datmen daerinne monsteren soude, wanneer dat Tubanama crijchsuolck aen nam. Alsoo werdt Tubanama met synen Sardanapalischē hoope gheuanghen. Den seluen vloecten die Pocchoroser ende ende alle omligghende officieren, want wie dat des Tubanames ongeluck hoorden, die sanck ende loefde Godt. Doen verstonden sy wel dat Tubanama synen naebueren wel alsoo lastich was gheweest, als Paera, inden hoeck teghen middach. Als hy nv gheuanghen was, doen nam hem Vaschus aen, al oft hy hem seer dreychde, hoe wel dat hy hem niet quaets en gunde, eñ hy seyde. Ghy Tyran nv moet ghy uwen loon ontfanghen. Ghy hebt dickwils die Christenen ghedreycht, dat waert dat sy hier quamen, ghy wildese bydē harē int water sleypen eñ verdrincken. Nv moet ghy selue int water verdrincken, ende liet hem daer mede opnemen, ende gaf noch daer mede een teecken des vergheuens. Doen nv der arm mensche sach eñ meynde dattet moeste wesen, doen viel hy Vascho te voete, ende begeerde ghenade, ende hy swoer op synen eedt, dat hijs sulcx niet ghedacht en hadde, het haddent moghelijck die officieren in dronc kender maniere ghesproken. Daeromme schelde ende strafte hijse, ende seyde dat sy niet nuchteren en warē. Want hoe wel den wijn by hen niet van druyuen ghemaect en wort, soo maeckt hy doch droncken. Hy claechde oock, dat syne naebueren sulcx op hem versiert hadden, om des willen dat hy machtigher was dan sy, daeromme benijdeden sy hem. Hy gheloefde oock, dat hy wter maten veel goudts brenghen soude, waert datmen hem vergheuen wilde. Hy leyde oock syne rechte handt op sijne borst, ende hy seyde dat hy die onsere altijt lief ende weerdt ghehadt hadde, oock daer by gweest. Want hy hadde ghehoort hoe dat onse sweerden spitsigher ende scherper waren dan die haere, daer mede dat sijt al doorhieuwen wat hen teghen quam. Doē sach hy Vaschum aen, ende sprack, die moeste noch wel ontsinnich sijn, die sijne handt teghen desen uwen sweerde op heffen soude, daer mede dat ghy eenen herdneckighen mensche, gantsch doorsplijten mochtet vanden hoofde aen tot aen dē nauel toe. Ghy Ridderlijcke vrome heldt, en laet v dat vā nyemant wijs maekē, dat eenich van dien woorden wt mijnen monde hebbe laeten gaen. Dat ende dier ghelijcken seyde Tubanama, als hy in sorghe des doots stont. Ende doen hem Vaschus niet aen en nam, dat hy hem ghenadich sijn soude. Ten lesten sprack hem Vaschus aen, met vriendelijcken monde, ende vergaft hem, ende dedē weder ontbinden. Daer en tusschen brachten sy xxx. marck goudts, dwelck alle tot wijfs verchieringhe ghemaeckt was. Over drie daghen brachten die Officieren noch tsestich marck, die gaeuen sy voor een betrnisse. Doen men nv Tubanama vraech de van waer dat hem dat goudt quam. Doen seyde hy datmens niet daer by en groef, maer sijne voorsaeten haddent ghecreghen van dat waeter Comogra dwelck teghen middach vlietet. Maer die Pocchoroser seyden ende oock andere sijner vyanden dat hy daer aen looch, ende hy hadde oock een rijck landt aen goudt. Daer teghen seyde Tubanama, ende hy en wiste gheene goudtgrauen in synen lande, maer men hadde wel somtijts sommighe goudt corenkens gheuonden, maer hy en haddes niet gheacht om te vergaederen, want het coste veel moeyten ende arbeyt. Daer en tusschen quamen oock weder tot Vascho die hy in Pocchorosa ghelaeten hadde, ende sy quamen op den Kersauont aen, Int Jaer dnysent vijfhondert derthiene. Ende sy brachten Instrumenten om te grauen, die hadden sy gheeregen van den dienaeren der Officieren teghen middach. Den Kersdach hielden sy sonder eenighen aerbeyt, maer des anderen daechs, voerde hy sommighe berch knapen aen een berchsken. Doen seyde hy, dat hy dat aertrijck wel kende, ende dattet goutrijck was, dat en was niet verre van des Tubaname hof. Doen sy eender haluen spannen diepe ghegrauen hadden, doen vondt hy sommighe goudt corenkens, niet grooter dan die Linsen. Hy vandter oock sommige die twelf grein hielden, dat dede

hy

hy op teckenen by Notaris ende ghetuygē op datmen den handel namaels gheloue gheuen soude. Daeromme meynde hy dat dat lant goutrijck was, ghelijck die nabue ren gheseet hadden, hoe wel dat hijs vandē Tubanama niet te weten ghecrijghen en mochte.

Sommighe meynden, dat Tubanama so weynich gouts veracht hadde. Die ande re meynden dat hijt soo seere loochende, op dat die onsere onderwijlen, des goudts hal uen, niet en onderstonden sijn lant in te ne men, maer die goede officier is eē Propheet gheweest, want sy hebben dat selue, eñ der Pocchoroser landt ghecosen om aldaer te woonen, ende sy hebben voor hen ghenomē tot beyden plaetsen, nieuwe stedckens te bouwen, aldaer den Coninck belieuen sal, eensdeels om dat sy aldaer herberge moch ten hebben, voor die ghene die teghen mid dach toghen, ende oock die wijle dat beyde die landen seer gheschict ende bequaem ge weest sijn, om alderley vruchten eñ boomē aldaer te planten. Doen hy nv wech tooch soo probeerde hy dat aertrijck hier eñ daer want het liet hem aensien, al oftet goudt droeghe, oft hielt. Alsoo haest als hy dat aertrijck maer bouen open dede ende een weynich daer wt groef, doen vandt hijs soo vele als eenen Castilier gulden swaer was, noch niet in een corenken. Daer af wert hy verblijt, ende hy gheloofde Tubaname, dz die sake gheluckelijck volghen soude, ende dat hy wel toe sien soude, ende hem wach ten eenighen vanden ghenen die hier tot dier plaetsen laeten soude eenichsins te be schadighen. Hy riet hem oock dat hy veel gouts by een vergaderen soude. Sommige segghen dat hy Tubaname alle die vrou wen ontuoert heeft, ende heeft hē (berooft sijnde) achter hem ghelaten, op dat hy te ghen hem niet opstaen noch rebelleren en mochte. Tubanama gaf hē synē sone met vrijen wille, dat hy hem onderwijsen ende leeren soude, ende der onseren manieren ende spraken leeren, eñ daer beneuen oock tegene dat onsen gheloue aengaet, op dat hy namaels synen vader nut ende profijt elijck sijn mochte, ende om vrientschap te verweruen.

Vaschus hadde te dier tijt een scherpe cortse, die welcke hy wt grooten arbeyt hon ger ende waken gecregen hadde. Daerō doen hy van daer tooch, soo moesten hem syne knechten aen haren halsen hangende draghen. Men droech oock van daer an dere crancken, die hinghen oock in catoe nen plagghen ende netten. Maer die welc ke dat noch eenighe cracht hadden, ende noch niet ghesont en waren, die ghene die hare schenckelen niet draghen en mochtē, die voerden die inwoonders onder haren armen.

Ten lesten als hy quam aen dat landt des Comogri sijns ouden vrients, vanden welcken bouen veel geseet is. Doen vandt hy dat den ouden ghestoruen was, ende dat sijn sone (den welcken wy te voren om sijn der wisheyt willen ghepresen hebben) in sijne stede ghecomen was. Den seluen hadden sy Carolum ghenoempt, doenmen hem doopte. Het hof deses Comogri leyt onder aen eenen welgebouden berch, ende heeft tegen middach een plat effen velt dat is twelf leuken breet, dat is seer vruchtbaer eñ het wort van hen Zanana genoēt. Wā neermen ouer dat velt coemt, so coemtmen aen hooghe bergen, die die twee zeen scheyden (gelijct geseyt is) vandē cleynen berch ontspringt die becke Comogrus die loopt door dat veldt teghen steyle bergen, in welc ke daelen dat hy meer waters in hē neemt, ende het vindet ten lesten eenen wech in die middagelijcke zee, het is van Dariene ontrent tseuentich leuken tegē nederganc. Maer als die onsere daer quamen, doen hem der officier Carolus met vruechden te ghemoete, ende hy verquicte die onsere met goeder spijse ende dranck, eñ gaf hen vrien delijcken herberghe. Aldaer begaefde een den anderen. Die officier gaf Vascho ghe wrocht gouts twintich marck, dat verlijete Vaschus, met werck instrumenten dwelck tot timmerwerck dienen mochte. Ende het was den officier niet weyniger aengenaem dan gout. Hy schencte oock den Comogro eenen mantel ende een hemde, so goet als hijt op die tijt hebben mochte. Doen meyn de Carolus, dat hy hem met dien gauen eenen heere onder den omligghenden offi cieren gemaect hadde. Also vermaende hy Comogrum ende alle andere, dz sy die Co ninghen van Castilien altijt voor ooghen wilden hebben, ende hen gheloue houden waert dat sy anders een vredelijck leuen willen hebben. Ende dat sy voortaen dat

gout

Digitized by Google

goudt neerſtelijcker te ſamē leſen ſoudē, op datmēt den grooten Tiba oft Coninck toe ſchicken mochte. Daer medemochtē ſy hen eñ haeren nacomelingen eeuwige hulpe eñ beſchermeniſſe crijghen vā haeren vyandē ende rijkelijcke toe vueringe onſes dincks.

Nae dien volſtrecte hy ſijnen wech tegen der landtſchap Ponche, Daer vandt hy iō gers, die waren wt Dariene comen eñ wilden hem vercondigen, hoe datter ſommige ſchepen aencomen waren Die waren wel verſorcht met prouande gecomen wt Hiſpaniola. Want hy hadde geloeft, dz hy weder daer henē comen ſoude. Godt geue welcken wech dz hy toge oft trecken mochte wederō van middach. Daerom nam hy ſyner geſellen twintich die geſontſte, ende toch den lāgen wech na Darienen, eñ beual den anderen, dat ſy al gemackelijck na volgen ſoudē

Op den xix. dach Januarij int jaer M. D. eñ xiiij. quam hy weder tot den geſellen. Maer den datum ſyns briefs wt Dariene was den vierden dach van Meerte. Want hy en hadde niet connen gheſchrijuen, om dz geen ſchip in dien tijde van daer en ginc. Hy ſchrijft oock hoe dz hy veel ſlachten gedaen heeft. Maer hy en is noch nyt ghewondt worden ende oock inden ſtrijdt ſyner geſellen nyt gheenen verloren. Hy ſchrijft oock hoe dat hy twee ſchepen van daer geſchict heeft. Daerinne datmen die gene die daer na volchden vueren mochte. Die welcke daer achter gebleuen waeren. Daeromme en is geen blat in ſyner grooter epiſtelen dat niet vol danckſegginge en ſy, dz hy van ſoo veel arbeyt anext ende ſorghe verloſt is worden hy en beghint gheen dinck, hy en trect oock nergens henen, hy en roept God eñ die maget Mariam ane. Daerom latet hem aenſien, dat deſe Vaſchus verandert is worden wt eenen Golia in Heliſeum wt Antheo in eenen wonder dwinghenden Herculem.

Hy is waerachtich verkeert worden, wt eenen moetwilligen in eenen gehoorſamen menſche, die welcke der genaden ende eeren weerdich geacht behoorte wordden. Daerō heeft hem die Coninck oock weder in genaden genomen, eñ hem eene hooftmanſchap indien landen met Coninclijcke brieuē geconfirmeert. Dit hebben wy wt den brieuen der Dariener, ende mondelinge vanden genen gehoort, die van daer hier gecomē ſijn.

Het wilde mogelijck uwe H. geerne weten, wat ick van deſen maeren houde, ſo is ditte myne meynige. Sy ſeggen eñ ſcryuē alle ſoo chriſchs eñ een mondelinge daer af. Dat ick niet en can achten dattet anders toegegaen is. Daeromme wardē die Hiſpanier voordane niet meer in die helle varen, oock nz met grooten arbeyt gantſe bergen deurbrecken om dat goudt te gecrygen, want ſy vinden gout, ſoo haeſt dz ſy nz meer dan dz aertrijck open doen, eñ cleyne grachtkēs grauen, oft als ſy dat ſandt wtwaſſchen, aē den beeken die des ſomers wt droogen, ſoo vindē ſy oock ſonder groote moeyte peerlen, waert dat ſy nz meer dan int lant blijuē en willen, van alle ditte ſijn onſe voerſaeten berooft geweeſt, gelijck alle weereltmeters te kennē geuen, Want men is noyt mz geenē volcke tot dien landē gecomen. Eñ die wyle dat hen nz gebroken en heeft, ſoo en hebben ſy oock geender gaſten begheert. Ja ſy ontfangen die gene die tot hen comē mz grimmicheyt eñ en laten geen geſelſchap mz hen maken, ſy en ſijn dan te voren mz den ſtrijt verwonnen, tē eerſtē als die menſchen eters aencomen, dan die ſelue en doen anders nz, dan dat ſy die ackerē op haere maniere bouwen, eñ alſoo menſchen vangē, wanneer dz die onſere aencomen, ſo loeren ſy na die onſere gelijck op die hertten oft wilden ſwynē, ofter eenich in haer nette vallē mochte, Eñ waer dz ſy eenen vangen, ſoo houdē ſy eene goede braſſereye oft bācket mz hem. Maer als ſy te ſwack eñ te cranck ſijn ſo vliedē ſy daer van gelijck den windt, handelimē dan by den water, ſoo vallen ſy int water, beyde mans eñ vrouwen eñ ſwemmen alſoo raſch daer henen gelijck al oft ſy altijt int water leefdē, oft dz ſy haere noodruft onder dwater ſochten. Daerom en iſt geen woonder, dat die groote landen niet beſichtiget noch deurſocht en ſijn wordē. Maer nv wort die chriſtenheyt haere armen daer henen wtſpannen, ende veel duyſent onder uwe H. vleugelen vergaderen. Dan Beragua die ten eerſten van Colono geuonden is wordē, die is daer nv van Diego Nicueſa qualijck getracteert worden, eñ is nv gheherlijck al verlatē. Maer het ſal noch midtgaders anderen grooten landen aenghenomen worden, ende weder van die wilde ende groue manieren tot ſtedelijcker gewoonte ende rechten geloue weder bracht worden.

Digitized by Google

Dat vierde boeck vander zee handelinghe.

HIer wilde ick A. H. V. ghebleuen sijn soo vermaent my dat voncxken des gemoets, dwelck dat gemoet kerkert, dat die rede ne voordane strecke. Ick hebbe gheseet hoe dat Beragua ten ersten van den Colono gheuonden is wordē. Daromme dunct my, dz ick dē man beroofde ende dede eene onuergeuelijcke sunde, waert dat ick oock niet envertelde, die arbeyt ende die sorghe die geledē heeft, ende wat anxtnoot ende sorchuuldicheyt dz hy op der vaert op hem genomen heeft.

Die selue Colonus voer wte int iaer M. CCCCC. ende twee op den x. dach Mey met vier schepē dier hielt elck l. oft lx. vatē, hy hadde oock by hem ontrent hondert ende tseuentich mannen, doen hy tot Gades wt voer, ende hy quam in vijf dagen tot dē Canariē. Daer na quam hy tot dat eylant Dominicam, aldaer die menschē eters haere wooninge hebben aen den sesthienden dach, Daer na op den viffden quam hy tot Hispaniola. Die selue vaert is tweef hōdert leuken ghelijck die schiplieden rekenen al soo quam hy op den sessentwintichstē dach met hulpe van goeden winden wt Hispaniola. Aldaer bleef hy niet langhe, moghelijck al willens, oft dat hem des Conincks, stadthouder daer toe bewechde, eñ hy voer rechts teghen nederganck, ende hy liet Cubam ende Jamaicam op der rechte handt teghen middernacht liggen, ende quam aen een eylandt dz hiet Guanassa, ende het leet meer teghen middach dan Jamaica, Dat selue eylandt is gans gruen ende so vrucht baer dat niet daer af te segghen en is. Als hy door den oeuer deses eylants voer, doen ontmoeteden hem twee eenhoutighe scheepkens, daer af bouen ghenoech gheseet is. Die selue toghen die knechten met willigen te samen ghebonden ghelijckmen doet, alsmen teghen dat water opwaerts vaert. In den eenhoutighen scheepkens voer die opperste deses eylandts met wijf ende kinderen die waren alle naect. Als nv die onserē op dat landt wt gheclommen waren. Doen wenden hen die knechten wt hoochmoet, dz sy hem wt haers heerē lant wech maken souden. Ende doen sy dat weygherden. Doen dreychden sijse oock. Soo simpel ende grof is dat volck dat sy niet en vreesen, ontsien, noch en verwonderen, van der macht ende ghetal der onseren oft haere schepē. Want sy meynden dat die onsere, haeren heere in soo grooten eeren souden houden. Als sy selue die onsere meretē oock dattet een coopman was, die wt verdelanden quam, want sy doen oock coopmanschap. Daerom soo vuerde hy oock waeren ende goeden met hem om te vercoopen, copere schellen, oft bellen, scheermessen ende andere messen, die waren van eenen gheelen duersichtigen steen gemaect, ende van eenē taeyen houte, warē die hechtē daer aen gemaect. Met oot anderē huysraet eñ aerden cokē gewant, dz was al tsamē contelijck wijt den voorgenoē dē houte eñ eensdeels wt marmor gemaect Maer hy vuerde principalijck slechte lakē ende anderen huysract van cottoen daer in ne warē menigerhande varwen gewerckt.

Den heerē vingen sy nz alle sijnen gesinne, Noch hiet hē den regent ter stont weder ontbinden eñ hem syne haeue den meesten deel weder geuen, op dat hijse goetwillich maeckte. Doen nam hy bescheet van dat lant, dz voorder tegen nederganc lach, eñ hy voer rechts tegens nederganck. Ouer x. mijlen eñ een weynich meer. Doen vant hy een groot wijt landt. Dat noemen die inwoonders Quirjquetanam. Maer hy noemdet Ciambam. Doen liet hy misse lesen aen dē oeuere ende wandt dat lant vol naects volck die selue sijn soo goet ende simpele dat sy sonder eenige vreese tot den onserē quamē, ghelijck tot eenen wonderlijcken vremden dinghe, ende sy quamē alle mit lantspijssen ende met water gheladen.

Doen sy haere gauen ouerleuert haddē. Doen keerden sy hen wederomme, ende toghen weder achterwaerts eerlijck mit gheneychden hoofde. Doen verghelde hy hen haere gauen met onserer waere, gelijck met ghelasen paternosterkens, ende sommigen spigelen, spellen, ende naelden, ende met sulker waere, die hem vremdt is.

In desen tocht liggen twee landtschapē Taia ende Maia. Hy schrijft oock dat dat gantse landt, soo ghesont, soo lustich, ende soo vol goets lochts is, soo ist voor anderen landen nz vruchtbaerheyt begaeft, van wōderlijcker mildichz des lochts. Het is oock eensdeelsbergachtich, eñ eensdeels plat lāt,

Digitized by Google

noch ouer al gruen eñ grasachtich. Altijt is den eenen tijt den anderen ghelijck aldaer, gelijck die lenten eñ den herft, so en sijn die dagē nymmermeer veel lāger dan die nachten. So dragen ock die boomen aldaer dz gantze iaer loof eñ vruchten. Het is vol eyken eñ pijnboomen bosschagien, het wassen ock seuenderhande palmē boomē aldaer. Dier eener draecht daeyen, die andere sijn sonder vruchtē, het wassen ock ontallijcke veel wilde druyuen van hen selfs onder den boomen. Hy seyde ock hoet dat aldaer veel sueter lustiger ende profijtelijcke vruchten wassen, also dat sy der wijnbesien nz en achten, wt een geslacht der palmen, macken sy hen breede houten sweerden ende iauerlynen om te schieten. Dat landt draecht ooc boomkens daer cottoen op wascht, eñ menigerley mirabolanen. Die welcke van den meesters Emblici eñ Chebuli genoēt worden. Soo wasset ock in dlandt Maizium. Jucca, Ages, ende Battata gelijck in anderen landē. Het voet ock Leuwē, Tyger, Hertten, Reen ende diergelijckē dierē. Sy hebben ock menigerhande vogelen. Dier mesten sy sommige, die sijn dē Pauwē wijfkens gelijck in varwe eñ grootte. So heeft dat vleesch ock eenen sulcken smaeck. Sy seggen ock dat soo schoonen langen starkē eñ wel gemaeet volck aldaer is, beyde mās eñ vrouwen, die decken haere schamelheyt mz eenen cattoenen doeck, die sijn met veel colueren geweuen. Sy schilderen hen ock selue, met sommighe appel sap, die brengen sy daer toe oppe in haeren houen, dā meynē sy seere schoone te syne. Sommige schilderen dat gheheele lijf die andere sommige leden. Soo vindtmen ock die roosen eñ die bloemen, oftet verulochte minnen stricken aen hen schilderen daer na dattet eenen yegelijcken goet dunct. Sy hebben ock gheheelijck eene besundere sprake, die haer mz der nabueren sprake nz met allen en gelijcket. Dat water vlotet gelijck een gote tegen nederganck, noch onderstont hy dē opganc des seluen lants te besoeken. Want hy dacht te aen Parie eñ den Draken mondt diemē te voren tegen opganck geuonden heeft, soo geseyt is, die waren daer mede aenstotende ghelijck sy dan waren. Alsoo voer hy van Quiriquetana wte op den twintich stē dach des Oogstmaendts. Ende ouer xxx. leuken vant hy een water. Daer wt schepte hy suet water in die zee. Aldaert in die zee lopt. Dē seluen oeuer was ghereynicht van rootsen ende steenen, dat men aldaer ouer al ankeren conde hy seyde ock dat dien stroom so geweldichlijck in die zee dreef, alsoo dat hy in veertich dagen nauwelicx tseuentich leuken gheuaren en conde. Alsoo warp hem dz water hier ende daer somtijts ock achterwaerts dat hijt merken conde. Als hy by der nacht somtijts aent landt wilde varen, op dat hy niet by der donckerder nacht aē den oeuer sijne schepen niet en brake.

Inwendich achte leuken (schrijft hy) vant hy drie groote wateren met claren watere, aen welcken oeuer wiesschen rieten die waeren dicker dan een man is. Aldaer waren ock veel visschen, ende groote snecken, ende tot sommighe plaetsen ock onsprekelijcken vele Crocodillen, die lagē aldaer in der sonnē int sant eē venteldē. Anders ooc menigerhande andere dierē, den welckē hy gene namē gegeuē en heeft. Dat lant heeft ooc een ongelijc aensien. Want tot sommigen plaetsen ist seer steenachtich eñ mz steē rootsen oeueren verwaert, aen een andere plaetse, heeftet soo een milde aertrijck. Dat hē geen ander te gelijcken en is. Sy hebbē ock menigerley namē, daer mede dz sy haere ouerste noemē. Tot eender plaetsen heeten sy eenen officier Cacicū, op een ander Quebi somtijts ock Tiba. Eenē treffelijckē man noemē sy Saccum, eñ somtijts Jura. Als hem eener inden strijdt mannelick hout, eñ veel wondē int aensichte wijst, dien noemē sy Cupram, eñ houdē hē voor eenen heerlijckē man. Dat gemeyn volck noemē sy chiuis. Eenen mensche noemē sy tot sommige plaetsen Homē. Als eener seggē wil, mensch neēt hen, so spreet hy hoppa home.

Daer na comptmen tot eenē anderē water, daer groote schepē innegaen mogē, voor den seluē stroōliggen iiij. cleyne eylandē, die waren gruen eñ boomrijck eñ maecten eene hauene, hy heeftse die iiij. tijden genoempt. Als hy vā daer ontrent xiij. leuken tegē op ganck voer, eñ altijt tegen dz water street. Doen quam hy aen xij. cleyne eylanden eñ die wyle datter eene vrucht inne wiesch, die onseren liemoenen ghelijck was. Doen noemde hijse der Limoenen eylanden. Ende doen hy noch tweelf leuken des seluen weechs ghereyest hadde. Doen vant hy eene groote hauene, die tooch haer ontrent

drie leuken aen den lande, eñ en was ock niet veel weyniger breet, daerinne viel een groot water, tot deser plaetsen ist, daer nae Ricuesa verlorē warde, als hy Veragua in sochte, gelijck bouē verclaert is. Daerō hebbent die iongers dat verloren water genoēt.

Als nv Admirantus Colonus alsoo altijt tegen dat ghewelt der zee strede. Doen vondt hy menigerley bergen ende daelen, wateren ende hauenen, ende hy seyde, hoe dat hy tot allen plaetsen sulken goedē locht ware dat het eenen terstont een cracht gaf Alsoo dat noyt geener wt der gheselschap cranck en werdt, tot dat hy aen een landt quam, dat noemen sy Quincuri, aldaer die haucne Cariay is. Die heeft der Admirantus Mirabolanum ghenoempt. Want dieselue boomen wassen aldaer. In deser hauene ontmoeten hen, ontrent twēhondert inwoonders, dier drooch elck drie oft viere pijlen inden handen, ende warē noch mildt sonder gramschap ende ock gastvry, noch waren sy bereyt oft dat vremdt volck daer yet socken wilde. Sy begeerden ock spraeke. ende doen men hem een teeken des vredes gaf. Doen swommen sy tot den onserē. Aldaer begonsten sy te handelen, ende sy begeerden haere waeren teghen der onsere te vermangelen. Doen beual der Admirātus, datmen hem onsers dings wat gheuen soude (noch om niet met allen) op datmēse des te williger maecte. Doen weygerden sy die gauē met teekē want die onsere en verstonden niet een woort van haerer spraekē Ende sy vreesden dat achter der onserē gauen, eenich bedroch schuylen mochte om, des wille dat die onsere niet van henlieden nemen en wilden. Daeromme lieten sy aen dē oeuer liggē, alle datmē hem gegeuē hadde.

Soo stedelijck eñ vriedelijck sijn die Cariarenseren, dat sy lieuer geuē dan nemen. Sy schicten den onserentwee schoone dochterē eñ wesen hen met teeckenē dat syse mz hen wech voerē souden. Die selue warē gelijck andere vrouwē voor haere schamelhz gegort mz eenē cattoenen bandt. Dat selue is der vrouwen gewoonte aldaer. Maer die mans gaē geheel naect. Die vrouwen snydē ock huer haer af. Die mans latent achter aent hooft, eñ vore scheren sijt af. Daer na binden sijt int witte linten, ende windent al soo om dz hooft, gelijck onse maechdē doē.

Maer Admirans cleede sy wel eñ begaef dese, eñ sy settede elcker een root hoeykē op ye, eñ hy schictese haerēvader weder thuys Maer sy leyden alle dingē weder neder aē den oeuere. Om dies wille dz die onsere haere gauen versmaet hadden. Doen nam hy twee mans met hem, nz tegen haeren wille op dz sy onse sprake mochtē leerē, oft die onsere der Cariarēser, sprake. Hy mercte ooc, dz die vloot der zee, aldaer nz hooge en clā. Want het wieschen recht boomē aen dē oeuerē, gelijckmē aen dē vlietendē waterē sict Dat seydē ock andere, die dat geweste gesien haddē, dz die eylanden eñ dat lant, nz seere vander vloet ouerswemt en wort, van desen lande (seet hy) daer wassen sommige boomē in die zee, die crōmen haere tacken als sy lanck wordē nederwaerts, eñ alsmen die selue tackē met den scharpē eynde inder aerdē stoot, soo wortelē sy gelijck een wynrancke, eñ daer af wort eenē boom, die is altijt gruene, van desen boom seet Plinius int tweelfste boeck syner natuerlijcken historiē, sy wassen opt drooge landt eñ nz in der zee.

In dit geweste wassen ock dierē gelijck daer wy te voren af geseet hebben. Maer sy hebbē een aldaer geuondē, dat is seer vā wonderspanniger naturen, eñ het is eener groter meercatten gelijck, met eenen grootē lāgen steertē, daer mede hanget hem aen eenē tacke, eñ het worpt hem sommichmael daer omme, eñ het springt alsoo van eenē tacke op den anderē, eñ van den eenen boom tot den anderen gelijck al oft vloge. Eener vāden onserē schoot eens een met eenen boge, eñ doen het gewont wert, doen viel het af, eñ het viel grimmelijcke ane den genen die het gheschoten hadde. Doen stack hem die iager sijn sweerdt in die borste, eñ hieuwe hē eenen arm af, eñ hy vingt alsoo met eener handt, eñ met grootē verweerē. Eñ doen ent schip quam, doen wertet wattammer by den liedē. Doenmen nv alsoo in yseren ketenen gelangen hielt. Doen togen andere iagers een wildt swyn wt eenē marasch in die schepen, (dan den lust om vleesch te eten dreef die onsere ock in die Bosschagien) Doen lietmen der meercattē dz wilde swyn sien, dat was ock grimmich, daer stredē sy beyde tegen malanderē. Doen spranck die meercatte rasende op dat swyn, eñ omgaft mz sijnen steertē eñ met den anderē arme, diet voor den iager behoudē hadde, vielt dē swyne om den hals, ende herworchdet, hoe

seere

ſeere dattet hem weerde. Dat ende dierge-
lijcke wilde dieren vallen in deſen lande.

Die Cariairēſer behoudē ootk haerer ou-
ders eñ ouerſtē lichamē als ſy doot ſijn, die
ſijn op eenen rooſter gebradē, eñ in ſommi-
ger boomē bladerē gelcet. Dz gemeyn volc
begraeftmē indē boſſchagiē. Als ſy voort to
gen vā Cariay ontrēt xx. leukē, daer vondē
ſy eenē ſtroō, die wasalſo breet. Dat ſy mey
nen dz hy aē die breyde heeft wel x. leuken,
Aen des ſtrooms inganck ſijn viere cleyne
eylandē ſeer vruchtbaer nz verde vā maltā
deren, die makē eene ſekere hauene. Dit is
die hauene die die inwoōders Cerabaro hee
tē gelijckt geſeyt is. Maer ſy hebbē nv ver
ſtaē, dz nz meer dan deene ſyde des ſtrooms
alſoo heet. Dat is die rechte handt alſmen
daer in vaert. Die andere ſyde heetet Abu-
rema. Sy ſeggē dz deſen ſtroō, vele eylan-
den heeft, die ſeer vruchtbaer eñ boomrijck
ſijn, eñ heeft eenē gront, die is claer eñ ouer
al geſchiet om te ankerē, ſoo heeft hy oock
wtermaetē vele goeder viſchē. Sy meynen
oock dz geen vruchtbarer landt geuondē en
wort dan dz en is, dz te beyde ſydē daer ane
leet. Aldaer vondē ſy gelijck ij. inwoonders.
Die inwoōders chierē haere halſē mz gul-
denē cleynodiē, die noemē ſy Guanines, dat
ſijn beeldckēs van leuwen Hertē Beeren
oft Artis. Noch mercte ſy, dz dz goudt niet
ſijn en was. Van dē tweē Cariayrēſerē, die
die onſere mz hē ewech gevuert haddē, heb-
bē ſy verſtaē, hoe dz Cerabarao eñ Abure-
ma goudtrijke landen ſijn, ende dat die Ca
riayrier alle haer gout van daer brachten.

Sy ſeydē oock den onſeren, hoe datter v.
dorpē warrē. Aldaermē veel goudts vonde
in den tweē landē, eñ die ſelver twee dorpē
liggē nz verde vandē oeuere binnē landts.
Want die twee landē hebbē altijt van oudē
tijden af, mz malcāderē gehandelt. Die dor
pē heetē Chirara, Purē, Chitatza. Jureche
eñ Atamea. Alle mannē in den lande Cera
baroa die gaē naect, noch ſijn ſy opmeniger
ley maniere geſchildert. Sy hebbē oock hae
rē luſt aen gruenē cranſkēs, eñ crooné, daer
inne clauwē vā Leeuwen eñ Tyger dieren
geulochtē ſijn. Die vrouwē deckē alleēlijck
haere ſchamelhz mz een ſmalcattoenē lint.
Als ſy van daer togē eñ lanex dē oeuer henē
ontrēt achtiē leukē geuarē waren. Doē ont
moettē hen ontrēt drijchondert mannē, aen
eenē ſtroō eens vlitendē waters, die maec-
tē een grouwelijck geſchrey eñ geluyt, eñ ſy
ſpogen tegē den onſeren water, dwelck ſy in
haerē mont droegē, oft cruyt aen den oeue-
re, ſy ſchuddedē oock haere ſpieſſen eñ hoū-
tē ſweerdē, eñ ſy wildē den onſeren alſo ver-
bieden dz ſy aen dē oeuer nz comē en ſoudē.

Deſe lieden waren op menigerhāde ma
nieren geſchildert ouer al haer geheele lijf
ſonder int aēſichte. Sy gauē ooc te kēnē dz
ſy gelat geeheēvriēde noch gemeynſchap mz
den onſerē aennemē en wildē. Doen beuald
Admirātus datmē ſommige buſſen op hen
af ſchietē ſoude, noch ſoo hooge datter nie-
māt geſchadicht en werdde, Want het was
altijt ſijn voornemē, dz hy vredelijck mz dē
nieuwē volkē hādelē wilde. Maer doē ſy dz
crakē der buſſē eñ ſtalebogē hoordē, doē ver
ſtrictē ſy al tſamē, alſo dz ſy ter neder vielē.
Doē begeerdē ſy vrede. Doē begonſtē ſy te
hādelē mz guldenē Guaninē eñ mz gelaeſē
paternoſterkēs. Dat volck heeft bōmen oft
trōmelen, dir makē ſy vā zee ſnecken die ge
bruykē ſy, om het volck tot dē ſtrijt te bewe
gē. In deſer cōtreyen ſijn deſe waterē Aca-
teba, Quareba, Aiaguitn, Vrida, Durib-
ba eñ Beragua, wt allē deſē machmē gout
leſen. Sy deckē hen mz ſommigē bladeren
vā boomē voor dē regē, gelijck mz eenē mā
tel daer na heeft hy die cōtreyē Ebeterre eñ
Embigar beſichtich daer inne. ſijn ſchoo-
ne waterē, die ſijn ſuete eñ hebbē veel viſchē

Te Zahorā eñ Cubigar daer isveel gouts
ſchier l. leukē verde, ontrēt iij. leukē vā daer
daer is die clippe oft ſteenrootſe, daer afwy
geſeet hebbē in der ongeluckiger vaert Nicu
eſe, vā den onſerē Pegnō genoēt. Maer die
inwoōders noemē dz lant Vibba. In deſen
ſtreke is ooc die hauene, die Colonus Bellū
genoēt heeft. Dat ſelue lantſchap heet Xa
guaguara, eñ heeft veel naetsvolck. In dz
lant Xaguaguara verwet hem die officier
ſwaert, eñ dz volc root. Den Coninck eñ dē
vij. der ouerſtē hieng een guldē bleck aēder
neuſen tot op die lippen, dat dunct hen die
ſchoōſte chieragie te ſyne. Die mans bedec
ken haere ſchamelhz mz eener zeemoſchelē.
Maer die vrouwen decken hen met eenen
Cattoenē linte. In haer houē winnē ſy een
vrucht die is den pijn noten gelijck, die noēt
mē Pineas, vā dier hebbē wy elders geſeet
hoe dz ſy op eenen ſteel waſſet gelijck eenen
Dyſtel maer morw, eñ ſuet, waer af mē dā
daer na eene Coninclijcke ſpijſe af maket.

Sy hebben ock cauwoorde boomen, daer af maken sy drinckvaten, daer af is te vorē vele gheseet. Den selven boom noemen sy Hiburo. Sy ontmoeteden tot eender plaet sen sommighe Crocodillen. Doen die selue vloden, oft onder dat water duycten. Doē lieten sy eenen reuck achter hen, sueter dan van muscheliaet compt. Die ghene die aen den Nyl woonen, die hebben my dierghelijcken geseet, van het wijfken des Crocodillen, sonderlijcke vanden buyck, die riect betere, dan alle aromatice reuken Arabie.

Aldaer heeft hem Admirātus omghewent met sijnen schepen, eensdels dat hy des waters niet machtich en mochte sijn, ende ock dat die schepen van dage te dage soo langs soo meer verrotteden. Ende van den wormen duersteken worden, die selue wassen in allen die ghewesten ontrent den Equinoctiael vanden warmen watere dese wormen noempt die coopman van Venegien Bissas. Sy wassen ock in den twee hauenen tot Alexandria, ende sy verderuē die schepen die langhe aen den ankerē staē. sy worden ellen lanck ende langere. Maer nymmermeer dicker dan eenē vinger en is. Die Hispanier noemen die wormen Bromas. Als nv Colonus die Bromas vreesde, eñvander wederspāniger zee aengeuochten wart, doen voor hy met stiller zee wederteghen nederganck toe, ende nam dat water Hiebram voor de handt, dat vliette twee leuken van den water Beragua, ende het was bequamer groote schepen te draghen dan Beragua, van den cleynen water Beragua heeft dat landtschap den name. Dā der officieren die beyder wateren besit die woont tot Beragua, wat hem aldaer ontmoet is. Dat willē wy ock te kennē geuē.

Als nv Colonus in Hiebra ruste. Doen schicte hy synen broeder Bartholomeū Colonum, die welcke een Andelatadus tot Hispaniola was, met sommigen handtschepen ende met achtentsestich mannē aen dz water Beragua. Doen ontmoettede dē Andelatado der officier des landts, met sijnen een houtigen scheepkens, eñ hy voer dz water nederwaerts, op syne maniere naect eñ gewarwet, met eener grooter gheselschap, maer onghewapent. Soo haest als sy met malcanderen ter spraken quamen. Daer warē des officiers dienars vele aen haerers heeren ruste geleghen, op dat hem dat staen niet en beswaerde. Doen namen sy eenen steen, ende wieschen hem in der naester beeken, ende leyden hem haeren heere onder sijn hooft met grooter reuerentien. Also sat den officier nedere, ende hy wenete den onseren dat sy sijn landt wel mochten besichtighen.

Des achten daechs in Spotkelle. Doen tooch Andelatadus teghen dat water Beragua opwaerts te voete, ende hy liet die scheepkens daer staen, Doen quam hy tot den water Durabam dat is (so hy seet) goudrijcker dā Hiebra oft Beragua. Wāt alle wateren int gantse landt hebben goudt. Tusschen den boom wortelen die tot aen den oeuer reyken, ende tusschen den steenē ende keyen die vanden water wtgeworpen wordden, ende waer dat sy dat aertrijck op groeuen eener haluer spannen diepe, daer vonden sy goudt in der aerden ghemengt. Daerom was synen raedt mē soude aldaer blyuē. Maer die inwoonders die haere toecomende schade mercten, die en wildens nz toe laten. Want sy rotteerden hen ende liepen te samen, ende sy vielen die onsere met grooten gheschrey ende gherucht ane. Die welcke nv alrede begonsten huysen te bouwen.

Den eersten aenloop en consten die onsere nauwelicx gelyden sy weerden hem seere met bogen ende met pijlen, ten eersten so voeren die naecte liedē daer henen mz haeren houten sweerden, ende vochten onsinnelijck, ende dat te verwonderē is. Sy hadden alsulcken thoren gheuat, alsoo dat sy noch met bogen noch met straelen ock nz met bussen gheschutte vanden schepen verscriet noch veruaert en mochten wordē. Sy weken een mael ofte twee achterwaerts, eñ quamen altijt weder met grooteren hoopē eñ aensinnicheyt. Ende sy haddē voor hen genomen lieuer een mael te sterue, dan te lyden, dat haer landt van vremden lieden ingenomen wordde. Sy hadden die gasten vriendelijck ontfangen, maer sy en mochtē geene bywoonders lyden. Hoe meer dz hen die onsere tot den handel richtedē. So veel te meer dat dz landt volck te samen quam. Alsoo warden die onserē dach eñ nacht nv van vore, dan van besyden aengeuochten. Achter hen beschermdē sy die schepen die aen den oeuer stondē. Daerom verlieten sy dat landt, eñ sy togē weder den wech henē, dien

dien sy daer ghecomen waren. Ende sy en costen nauwelicx aen dat eylandt Janucam comen, met hulpe der geenre die altijts dwater wtscheppen moesten, dwelck door die spleten inne liep, alsoo seere hadden die wormen die schepen duergesteken, alsoo dz sy schiere op den wech verdroncken waren, ten lesten quamen sy half doot daer henen. Maer alsoo hast als sy aen quamen, soo ginghen die schepen alle ondere Daer waren sy gevangen onder die Barbaren macht, ende sy moesten thien maenden lanck een leuen vueren, ghelijck Virgilius van Achimenide schrijft ende noch veel elendigher. Aldaer en costen sy niet te eten ghecryghen, dan alst den Barbaren beliefde hem wat mede te deylen. Den onseren quam te goede dat die officieren malcanderen doot vyanden waeren. Want op dat sy die onsere te vriende hebben mochten als sy somtijts met den nabueren strijden mochten, soo verquiete sy somtijts die hongerigen met heurs landts broot.

A. H. V. hier wil uwe heylicheyt bedenken, wat armerdinck dattet sy broot bidden, ten eersten daer anders niet en is noch vleesch noch case, des die van Europa van ioncks oppe ghewoon sijn. Doen dwanck haer die noot, dat sy haer weluaert soeken moesten. Alsoo schicte hy sijnen huys regeerder Diecum Mendez met sommighen wt dat eylant Jamaica die alle der oeuerē cundich eñ bekent warē, op dz hy noch sien mochte, wat God mz hē makē wilde. Die selue saten in een eenhoutich scheepkē op der verturbeerder zee, ende voeren van eender clippen tot der anderen, tot dat sy quamen aē dat leste eynde Hispaniole, dat leet veertich leuken van Jamaica, van daer voeren die van Jamaica met vruchdē weder thuys waert, van weghen der gauen die hen Admirantus gheloeft hadde. Maer Diecus Mendez tooch te voete tot S. Dominicus toe, dwelck dat die hooftstat is in Hispaniola, aldaer cocht hy twee van onseren schepen, met den seluen voer hy weder tot sijnē heeren, alsoo quamen sy alle swack eñ crāc in grooter armoede tot Hispaniola, hoe dat tet hen daer na ghegaen heeft dat en heb ick noch niet vernomen. Nv willen wy weder vanden ghemeynen dinghē seggen. Colonus schrijft selue, dat hy alle dese streckē daer ick af gheseet hebbe doorgheuaren is, het seggent oock alle die gene, die met hem in der arbeyt gheweest sijn. Die selue landt schappen sijn het gantse iaer groene, seer lustich ende ghesonde locht. Want wt alle der gheselschap en isser niet eener cranck geworden. Want sy en hebben noch hitte noch coude gheleden binnen vijftich leuken weechs, vā der grooter hauene Cerabarao ane, tot in Hiebram ende Beraguam toe. Die volken Cerabarai ende wat daer tusschen ende Hiebram tot Beraguam liggē die soeken alleene op eene ghesetten tijt des iaers goudt, ende sy sijn des handtwercks wel gheleert, ghelijck die ghene die by ons dat yser oft siluer grauen. Sy weten wt lāger vsantien die maniere van gieten oft smelten, eñ weten aen dievaruwe des lādts ende dier gelijcke teekenen, welcke plaetse dat meer goudts heeft. Sy meynen datter wat goddelicxint goudt sy. Want sy en gaē den handel niet ane, sy en sijn dan eerst gereynicht. Want sy onthoudē hen van vrouwen ende van aller wellustichcyt. Sy eeten eñ drinken oock weynich die gheheele tijdt als men goudt soecht. Sy meynen dat een mensch alleenlijck om te leuen ende te sterue geboren is, anders en weten sy niet vā Godt. Noch eeren sy die sonne, ende sy ontfanghense met eeren als sy van onder der aerden op staet oft gaet.

Nv willen wy vanden berghen ende ghelegentheyt der aerden segghen. Men siet dat in alle die landē hooghe berghen sijn, die streckē hen van opganck in nedergāck daer om achten wy dat die twee zeen daeromme met den damme verscheyden sijn, op dat sy hen niet tegen malcanderen slaē en souden. Alsoo onderscheyt Italia die Thyrenisschе zee, van den Adriatico. Men treck waerhenen datmen wil, van dē spitz oft hoochste S. Augustijns, die dē Portugaloiseren toebehoort, ende dat tegen dē Atlanto siet, tot Vrabam toe, eñ der grooter hauenen Cerabaraum, ende tot den lesten landen teghen nederganck gheuonden sijn. Soo vinden die schipliedē ouer al berghen, die sy nv hooghe ende dan neder, nv rouw, dan effen. Daer gruen, daer dorre, gelijckmen aen den berch Tauro siet, eñ aen onseren Appennino ende anderē grooten bergē. Die bergē wordē oock gelijck ander met schoonen daelen onderscheyden. Dat deel vanden berch dat Beraguam besluyt

Digitized by Google

dz dunct eenē dattet bouen die wolckē gaet, men can den spitz oft thoochste selden sien, van wegen des dicken neuels ende wolckē die altijts daer sijn, Admirantus meyde selue, dat die bergen tot Beragua sijn meer dan vijftich mijlen hooge. Want hy heeft ze alder eerst geuonden. Hy seyde oock dat int selue landt onder aen den bergen eenen wech sy hē opēt, tot der middagelijxe zee. Hy wil ooc, dz die gene die op der slinker hant trecken willen teghen nederganck, dat dat selue landt gaē soude tot aen Indiam, daer der Ganges vlietet, ende van middernacht op der rechter hant, tot aen die gewrosē zee ouer die Hyperboreer bergē tot den middernachtelijckē polo. Also oock beyde die zeen die middagelijcke ende die hooge zee, hoe dat sy hen tsamen stooten, aen die hoekē deses landts, noch en omgeuen sy dat landt niet, gelijck Europa van Hellesponto Tanai dat ghewrosē ende Hispanische zee omgeuen wort. Alle die tempeesten der hooger zee, dat tegen nederganck valt, en dunct my niet dat toe te laeten, dat het beslooten ende metten middernachtelijcken vereenicht is. Soo veel sy van der lengde deser lande gheseet. Nv willen wy sien watmen van der breyden seet. Te voren is geseet hoe dat die middachelijcke zee eene enghe onderscheyt heeft van onsere hooghe zee, soo men, dan wel beuonden heeft. Doen Vaschus Nunnez ende sijne ghesellen daer hen getogen sijn, gelijck onsere Alpen in Europa somtijts enge sijn, ende tot sommighe plaetsen seer wijdt, alsoo doet oock dit landt, ende is nv enge dan wijdt. Aldaer die landen Vraba ende Beragua liggen, daer sijn die twee zeen met een cleyn onderscheyt gedeilt Maer daer dat water Maragnonus door vlietet, daer ist seer breet van noot weghe, waer dat wy anders bekennen willen, dat Maragnonus niet een zee sonder dattet eē vlietēde water is, dat die suetichevt des waters bewijst. Want het en connē in eē enge landt, niet soo groote springende water aderen sijn, die sulke groote wateren voedē mogen. Dat machmē oock seggē van dat groote water Dabaiba aen dē hoeck des stroōs Vrabe, dwelck tot sommige veertich ellen ende somtijts vyftich ellē diep is, ende ouer drye mijlen breet, aldaer inde zee loopt. Daer moet dat landt van noot wegē breet sijn, dattet sulke wateren vanden hooghen bergen, eñ nz van middach, sonder vanden opganck van hem geeft. Men seyt dat cōpt van viere wateren te samen, die alle vāden bergē Dabaiba te samen vlietē, die onsere noement S. Johans water. Daer na vallet met seuen wtgangen gelijck den Nyl in die zee. Het is oock int selue Vraba tot sommige plaetsen nz ouer die vijfthiē mijlen breet Aldaer ist oock onweegsaem van weghen die menichte der putten. Eer dat wy hier af wyken, soo willen wy te voren te kennen geuen, waeromme dat die bergen alsoo ghenaemt sijn. Sy segghen dat Dabaiba by heuren voorsaten is geweest een treffelijck dapper ende verstandich wyf, die sy voortijden om haerer wijsheyt willen, in grooter estimatien hielden. Ende nae dyen dat sy ghestoruen is, soo wort sy van allen den inwoonderen deser landen grootelijck geeert van der seluen hebben die landen heuren naemen gheereghen, ende wanneer dat sy vertoren wordt, soo compt donder ende blixem, met verderuinghe haerer vruchten. Die kindtsche meyninghe hebben sy ende laten hen duncken, dat Dabaiba seer vergramt wordt, als men haer niet recht en dient. Dit ongheloue stampen sy hen inne die doortoghen schalcken ende boeuen, onder den schyn der gheestelijckheyt op dat dat volck vele gauen der Dabaibe bringhen mochten, die welke sy daer nae selue verteerden. Daer af is ghenoech. Sy seggē hoe dat in die enge putten oft poelen vele schadelijcke Crocodillen, Draeken, vledermuysen, ende snecken sijn, ende wassen Daer omme keert men den berghen toe, alsmen teghen middach reysen wil, op datmen mz nae by den putten en come. Sōmighe meynen dat dat dal, daer door dat water der verloren stroom (dwelck alsoo ghenoempt is) van weghen des onghelucx Nicuese ende sijner ghesellen. Ende en is niet verde van Cerabaro. Dat selue dal splytet die berghen teghen middach. Maer die wyle dat dat water suet is, soo en houtmen niet vele van deser meyninghen, hier mede willen wy dat werck wt macken. Sy seghghen dat aen beyde die syden Dariens twintich goudtrijke wateren ontspringhen Maer alsmen hen vraechde waer om dat sy soo luttel goudts van daer brochten, soo segghen sy datmen berchknapen hebben moet, ende die ghene die daer gecomen

sijn.

ſijn, en ſijn der arbeyt niet gewoone. Daer omme (ſegghen ſy) compt min goudts van daer, dan dat lant geuen mochte. Het laet hem ock aenſien, als hadde t ſchoone coſtelijcke ghesteentē. Dat ſchynt daer by, dat Andreas Morales een ſchipheere Johannis Coſſe vriendt ende gheſelle, eenen rhonen Adamanten ghecreghen heeft, van eenen ionghen wt Paria, die was ſeer coſtelijck, ende tweer leden des ongenoemden vingers lanck, ende alſo dicke, als dat opperſte ledt aen dē duym, die ſelue was achter ende voor ſpitz oft ſcharp, eñ met ſchoonen hoeken aen den ſijdē geſenden. Sy ſeggen dat ſy ſchaerdē in een aēbeelt gemaeckt hebben, ſoo heeft hy die vyle opgheghēten, ende den ſteen is onbeſchadicht gebleuen. Den ſelue Adamanten droech den ionghē aen ſijnen hals hangende, eñ hy vercochtē Andreā Morali, voor vijf paternoſter corenkens die waren gruen ende geel, ſoo wel behaechde hem die ſelue varwe. Sy hebben ock wel Topaſien aen den oeueren gheuonden. Maer die, wyle dat ſy nergens dan om goudt en denken, ſoo en achten ſy der ghesteenten niet. Soo verachten ock die Hiſpanier die ghene die vele coſtelijcx gesteente dragen, ten eerſten dat ghemeyn volck. Maer die edelē als ſy ter bruyloch gaen, oft als der Coninck eenen triumph houdt, ſoo hebben ſy groeten luſt tot gulden ſnoeren, met coſtelijcke ghesteente ende peerlen ghevlochten, maer anders en achten ſijs niet. Sulcke verchieringhe ende Arabiſche vueken die achten ſy den vrouwen toebehorende, wanneer ſy eenen vieken, die nae Muſchus rieckt, ſoo houden ſy daer voor, dat hy met ſchannelijcker oncuyſheyt beuleet is, wāneer nv eener eenen appel van eenen boom pluct, ſoo merct hy wel dat dien boom appelen draecht, vangtmen eene viſch in een water ſoo merctmen ock wel dattet viſſchen inne gaen. Daerom moeten wy ock van weynich gouts ende om eens ſteens willen bekennē. Dat dit lant goudt eñ coſtelijcke geſtentē heeft. Wat ock aen der hauene S. Marte inder lantſchap Cariay geuōden is worden, vanden medegeſellen Petri Arie, dz is op ſijne plaetſe gheſeet. Tgene datmen vindt, dat betert hem van dage te dage, eñ altijt is dz leſte beter dan dz eerſte. Het wort dachelicx veracht, tgene dat die ouders geuondē hebben. ſoomen daer tegē achten wil, tgene dat die Hiſpaniers geuōden hebben. Hier mede ſal uwe heylicheyt wel moghen ende my dagelicx toe ſchrijuen wat ſy houdēde is van deſe nieuwe plantinghe des Pauſelijcken ſtoels, op dat ſy daer mede myn gemoet verwecke, om my tot na comender arbeyt te onderſtane.

Dat vijfſte boeck vander zee handelinghe

Al wat onder den hemel is, dz yet baret. A. H. V. dat heeft noch een tijdt lanck ruſte na der ghboerte. Maer onſe nieuwe werelt, haer tdaghelicx wat nieus daer mede. Dat hem die gene luſtich makē mogē, die van grooten verſtande ſijn, eñ die tot vremdē dingē luſt hebbē, waer wilt ghy met deſe woordē henen mocht uwe H. ſeggen, om dat ick noch met geheelijckm oordinantiē gebracht en hebbe, tgene dat Vaſcho Nunnez ende ſijnen geſellē geſchiet eñ ontmoet is, in der middaghelijcke zeevaert ſoo comē weder brieuē van Petro Arie, die dat voorgaende iaer op die hooge zee hem begeuē heeft, om tot den nieuwen landen te varen, gelijck wy bouē geſeet hebbē. In diē geeft hy te kennē, hoe dz hy met dē ſcheepē met alle ſijne ruſtinge met geluck ende met vruechden aencomen is. Deſe brieuē hebbē onderſchreuen, eñ geloofweerdich gemaeckt Jo. Cabedus, diē uwe H. tot eenē biſſchop te Dariene gegeuē heeft, ende met hem die drie principaelſte, Alonſus de pōte, Diecus Marques, ende Johānes de Tauira, wat hem in deſer ſchipuaert gebuert is. Dat wil ick uwer H. te kennen gheuen.

Op den twelfſten dach des Aprils int iaer Chriſti duyſent viifhōdert veerthiene is Petrus Arias wigeuarē van dz ſtede hē S. Lucaris, dwelck mē aldaer Barameda noemt, aen eenē wtgāck des waters Betis gelegen, van daer liggen die ſeuene Canarien eylanden ontrent op vierhondert mijlen, van der plaetſen daer Betis in die zee vlietet, ſommige meynen, dattet die gelucki ge eylanden ſijn. Maer ſommighe die loochenent, dier eylanden nieuwe namen ſijn deſe, die eerſte twee die heeten Lanzelota, eñ Farten Ventura, achter daer ane leet die groote Canaria, na dier leet Teneriffa ende Gomera, die leet een weynich tegen mid-

der-

dernacht ten leſten beſluyten den hoop Palma ende Ferrea. Gomeram gheereech Petrus Arias op den achſten dach na ſyner wtvaert met ſeuenthien ſchepen ende vijfthiē hondert menſchen. Hoe wel dattet hem niet meer dan tweelf hondert toeghelaten en waeren, hoe wel dat ſy ſegghen, dat hyer meer dan twee duyſent achter hem liet met grooter droefheyt, die welcke alle op haere eyghen coſten geerne daer henen gheuaren waren om des goudts wille te geeryghen, ende om nieuwe dinghen te ſiene. In Gomera bleef hy ſeſthien daghen, op dat hy hem met houdt eñ met water verſiē mochte, ende oock op dat hy die ſchepen beterde, die vandē baeren ſoo gheſlaghen waren, tē eerſten dat richter ſchip, dwelck ſijn leyroeder verloren hadde. Deſe eylanden comen den ghenen wel, die op die wyde zee varen willen. Op den ſeuendē dach des Meyens, voer hy van daer wte op die hooge zee, ende en ſach geen aertrijck meer, tot aen den derden dach des braeckmaendts, op den ſeluen dach quam hy aen den menſchen eters eylants deene die heet Dominica, ende ſy leet van Gomera ontrent achthondert leuken. Aldaer bleef hy vier daegē, tot dat hy hout ende verſch water opgedaē hadde. Sy en vonden aldaer noch mēſchē noch vee, oock geens menſchē voetſtappen, groote creeftē ende haecktiſſchē vondē ſy wel daer. Daer na nam hy ſijnen wech, door die eylanden Matinnam daer nae Guadalupeam eñ Galantam. Hy voer oock door die graſachtighe zee. Dit cruyt oft gras, geeft der Colonus die deſe zee eerſt doorgheuaren heeft noch die teghen woordighen geuent gheene oorſacke. Sommige meynē dat die zee aldaer moerachtich ſy, ende dat cruyt waſcht in der diepte, ende climt tot bouen toe, ghelijck men in die zeen ende Vyueren doet ende oock ſomtijds in groote vlietende wateren. Die andere meynen dattet aldaer niet en waſcht, ſonder het wordt van den ſtrenghen baeren vanden clippen oft rootſen ghetrocken ende dattet alſoo op die zee ſwemt. Alſoo blijftet inden twijffel, want ſy en weten noch niet, oftet voor den ſchepē wijckt, oft dattet met der ſchepen van eender plaetſent ot der anderen vaert. Maer het is te gheloouen, dat tet aldaer waſt, want het hoopt hem tſamen als die ſcheepen daer ane ſtoten, ende belet haeren loop. Den vierden dach na dyen dat hy van det eylant Dominica wech geuaren was. Doen ſach hy die ſneeuwbergen. Sy ſeggen dat die zee aldaer loopt gelijck eenen ſnellen vloet tegen nederganck, hoe wel dat ſy niet ſnoer recht tegen nederganck en voeren. Want ſy keerdē hen wat tegen middach, van deſen bergen vlietet dz water Gaira. Dat is vernaempt ghewordē vā die nederlage der onſerē. Doē Rodericus Colmenares daer voorby voer. Anders vlietender oock veel wateren van daer. Dit landt is ghechiert met twee vermaerde hauenen, daerin is die landtſchap Caramaira, dwelck eene hauene is der Carthaginenſer hauene, ende andere S. Martha die die onſere alſoo ghenoempt hebbē. Dat landeken noemē die inwoonders Seturma S. Marthe hauene is die naeſten by den ſneeu bergen, want ſy leet onder aen den bergen. Der Carthaginenſer hauene leet ontrent vijftich leuken meer tegen nedergane hy ſchrijft wonderlijcke dingen vander hauenen S. Marthe, dat bekennen oock die gene die van daer wedercomen ſijn, onder den ſeluen is Veſputius, Americi Veſputij vā Florentzen broeders ſone. Dyen heeft hy die conſte der zee vaerden ende des geſterne tot een eerfdeel achter gelaten. Den ſeluen iongen heeft der Couinck gheſchict onder den meeſteren eenen des richters ſchips Die wijſe dz die ſchepen met den quadranten wiſte te regerē, na den polo. Wāt dz roeder was te vorē beuolē een groote Caſtilier Johanni Serrano, die diewils in die landē geweeſt is, Veſputium heb ick dickwils te gaſte. Want hy is een conſtrijker ionger, ende hy heeft alle dinghen neerſtelijck op geſchreuen, als hy die landen doorgeuaren heeft. Petrus Arias ſchrijft, gelijck oock deſer Veſputius ſeet, ende hy bekent tgene dat ick nv ſrijuen wille. Die inwoonders deſes landts hebben haeren oorſprouck vā den menſchen eters af, daer om ſijn ſy ſeer fel ende grouwelijck als die ghene, die die onſeren dickwils in viants wyſe van haeren oeueren af ghedreuen hebben ende qualijcken ghetracteert als ſy aen haer landt wilden waeren. Deſen naecten Barbaren is een ſulke manheyt ende ſtandtuaſticheyt aengheboren, alſoo dat ſy wel eenen gantſen hoopen ſchepen teenemael teghen die onſeren aengheuallen ſijn, ende

hen

hen onderſtaen van haeren oeueren die on
ſere te verdriuē. Allen haeren handel gaet
met vergifte pijlen toe. Sy liepen ghelijck
die onſinnighe tot aen der borſt toe int wa-
ter, ende ſy ſchotē duyſenterley pijlen in die
onſere, ende en waren gandts niet veruaert
van onſen grooten ſchepen. Maer die onſe
re ontfingen die pijlen in die ſchepeberders
ende ſchilden, Noch werden der twee ghe-
wondt die stonden oock, ten leſten alſmen
die buſſen op hen afſchoot, doen vloden ſy
Want ſy verwonderden hen van dat ghe-
druys ende vier. Doen meynden ſy dattet
blixemen waren, want het is veel donderen
blixemens inden ſelue lande van naturen,
ende omme die nacheyt wille der hooghen
berghen. Doen nv alreede die onſere ſagen
dat die vyanden verſtroyt waren, noch twij
felden ſy daerane, oft ſy tot den vyanden
op dz lant wildē oft niet. Die vreſe verboet
hen, ſoo hietet hem die ſchande. Sy vreſ-
den die vergifte pijlen, met den welken ſy
ſeer recht ſchieten. Soude hy dan onghe-
wroken met ſoo veel ſchepen ende lieden
voor by vaeren, dat waer ſchandelijck ende
oneerlijck. Ten leſten verwonne die ſchan-
de, dat ſy den vluchtighen na iaechden, en-
de voeren met den lichten ſchepkens aen dz
lant, dē omvang deſerhauenē beſchrijft der
hooftman ſelue, ſoo ſeet oock Veſputius dz
hy drie leukē wijdt ſy ſeker, cñ ſoo ſchoon
dat eener op den grondt die ſteenkens tellē
mochte, hoo wel dat ſy wel twintich ellen
diep is. Sy ſegghen datter twee vlietende
wateren in dyer hauene liepen. Maer ſy
mochte alſoo luttel groote ſchepen dragen,
ghelijck als die cleyne handtſcheepkens
van eenen hout ghemaet, het is luſtich om
hooren, dat ſy ſegghen, vander menichte
ende goeden ſmaeke der viſchen, aldaer
inden ſueten ende zee wateren. Daer on-
trent vonden ſy veel viſchersſcheepkens en
de veel vremde netten van taeijen cruijen
ghevlochten, ende aen cottoene ſeelen ghe-
hecht. Deſe Caramairenſer ende Hairen-
ſer oock die Saturmani die conſten cunſte
lijck viſſchen. Want ſy geerygen voor viſch
alle tgene dat ſy behoeuen, van haeren ghe
bueren. Doen ſy nv die Barbaren vanden
oeuer verdreuē hadden. Doen gingen ſy in
haere huyſen. Doen vielen ſy die onſeren
diewils ſeer grouwelijck ane, ende ſy onder
ſtonden haer met haeren vergiften pijlen te
beſchadighen. Maer eerſt worden ſy heel
onſinnich, doen ſy ſaghen, datmen haere
huyſen ghewonne ende beroefde, ende ten
erſten doen ſy ſaghen dat ſommighe van
haeren wyfs ende kindere gheuangen wech
ghevuert warden, haere huyſraet ſach al
oft van root cruyt ende byeſen die aen den
beuer waſſen ghemaeckt was ghemeeſt, die
wanden waren van menigerhande manie-
re ghewerwet, ſoo hadden ſy oock tapiſſerije
van cottoene daer in waren Tigren Leeu-
wen Arens ende andere dieren figueren ge
wrocht. Sy vonden oock aen alle dueren
ende wanden veel ſnecken huyſkens han-
ghen, die clonken als ſy vanden windt be-
weecht warden menich man heeft my oock
wonder van deſen dinghen gheſeet, Fer-
nandus Quiedus gorizalus die beroemde
hem, dat hy alder verdeſte int landt ghecō-
men was, aldaer vandt hy eene Saphier
ſchale die was grooter dan een gheheel ey
In der hoochde (ſeyde hy) heeft hy met an-
dere dertich mannen veel dings van Sma
ragden ghemaeckt gheſien. Calcedonien
oock ende Jaſpides, oock groote clooten
van Ameren oft bernſteen, hy ſeet oock hoe
dat hy met veel andere ſommighe tapiſſe-
rijen gheuonden heeft, die met coſtelijcke
geſteente gheſtickt waren, die hadde die mē
ſchen eeters achter ghelaten doen ſy vlo-
den, In dyen landen waſſet oock breſilie
goudt, ende peerlen. Deſer Quiedus ſeet
oock, hoe dat in een landeken, dat leet van
Dariene ontrent tneghentich mylen tegen
op ganck ende heet Zenu, aldaer eene nieu-
we coopmanſchap ghehanteert wordt. Al-
daer vondē ſy inden huyſen kiſten ende tro-
ghen, oock ſchoone ghevlochte coruen van
ſommighe boom bladeren, die waren alle
vol ſpringh hanen, grillen, ſnecken huyſ-
kens, ende calanders, die waren alle ghe-
ſouten ende ghedroocht, ende doenmen hē
vraechde wat ſy daer mede deden. Doen
ſeyden ſy dat ſijt den omliggenden volken
vercochten, ende ſy ereghen daer voor al
wat ſy behoefden. Die ſelue woonen ver-
ſtroyt, ende en hebben haere huyſen niet
by malcanderen Maer die Caramairen-
ſer die woonen in een ſalich landt, dat is
ſeer luſtich, ende vruchtbaer, ende en wor-
den van gheenen harden winter noch van
heeten ſoomer aengeuochten, ſo hebben ſy
ooc ſchier alle tijt dach eñ nacht gelijc lanc,

Als

Als nv die barbaren verdreuē waren. Doē togen sy in een dal dzwas twee leuken breet ende drie lang, tot aen sommighe gruene vruchtbare berghen, onder aen die selue ligghen noch twee andere daelen der rechter eñ ter slincker syden, ende elck heeft een besunder water. Dat eē heet Gaira. Dē andrē en hebbē sy geenen name gegeuē. In desē daelē vondē sy geplante houē oft bogaerdē ende ackerē, die wardē door vremde beecxkēs gewatert, gelijckmē in Italia die houē watert Die ghmeyne spijse der seluē is ooc Junca Ages Maizum, battate, ende die vruchten der boomen, ghelijck by anderen volken, soo eten sy oock vischen, maer seldē menschen vlees. Want sy ghecrighen selden vremde lieden, ten sy dat sy met heyrscracht in anderen landen trecken om menschen te vanghen, want haerer geener en etet den anderen. Maer het is grouwelijck om hooren. Want die menschen eters hebben een ontallijck volck ghegheten. Want die onsere sijn in vele schooner lustiger eylanden ende landen comen, die sulke menschē eters wuest ende ledich ghemaect hebben, hier mach uwe H. mercken, wat een schadelijck volck dattet sy S. Johans eylandt is na by Hispaniola (soo ghesecet is) Dat noemen die inwoonders Burichena wt dat selue eylandt, hebben sy by onseren tijden meer dan vijfduysent menschen (soo men seet) ewech gevuert. Die al ghegeten warden, Soo en hebben sy niet min wt den omligghenden eylandē ghenomen, ten heylighen cruys, ende Guadalupea, dat sy ghenoech van haere slockerije gheseet. Nv willen wy wat van haeren wortelen segghen. Want het sullen der Christenē spijsen worden in stede des terwen broots, raepen ende andere wortelen soo by ons wassen, Junca is eene wortele, van welcker dat beste broot dat by dyen volke ghemaeckt wordt, maer hoe dat die selue gheplant ende opghebrocht wort dat en heb ick noch niet verclaert. Als sy Juncam setten willen, soe maken sy grachtkens knyen diepe, ende maeken hoopkens van der aerden die sijn viercant, ende ontrent neghen voeten lanck ende breet, daer na nemen sy tweelf stucken Junce, elcx eenen haluen voet lanc ende stekent in den hoop aerden op elcker syden drye, alsoo dat sy binnen inden hoope met den eyden te samen stoten, soo wassen daer na wt die ledekens der wortelē cleyne wortelē, die nemē daer na toe eñ wordē alsoo dicke eñlang als eenē arme oft schenkel eens menschen is. Also wort schier alle dat aertrijk vol wortelen. Maer sy seggen dat Junca voor eenen haluen iaere niet rijp en wort. Maer alsmense twee iaer lact staen, soo geeft sy des te beter broot. Als sy nv rijp is, soo perstmense tusschtn twee stenen. Dat het sop daer af coeme, dat sop is seer schadelijck, ten sy datment te voren coke, ghelijck by ons het melck, ende dat alleenlijck by den genen die inden eylanden woonen. Maer opt vaste landt soo ist onschadelijck. Sy seggben oock datter menigherley Junca sy dyer is die eene beter dan die andere, ende costelijckere, vander besten maecktmen den officieren haeren broot. Die edelen hebbē haere eygene Juncam, soo heeft dat ghemeyn volck sijne eygene. Die wt geperste Juncam leggē sy op aerden telioorē, ende backent daer op, ende dat is dan haer vernaemste broot. Dat noemē sy Cazalbi. Der gelijckē synder oocveel derley Ages eñ Battate, maer die selue gebruykē sy meer tot anderen spijsen dan tot broot, gelijck wy rapen, radijssen, napen, ende pastenaken gebruijken. Maer principalijck Battate, dat is een heel goet ende suet aerden gewasch ende tamelijck morw waer men die delen eñ besten vinden mach Dat sy ghenoech van den wortelen, nv willen wy van ander broot seggen, wy hebben voor geseet, hoe dat sy eene maniere van coren hebben, dat is schier den heydencoren gelijck. Maer geeft grootere corenen, dat stooten sy met stenen tottet meel woort, ende backen broot daer af wāneer sy gebreck vā Junca hebbē, dat heeft eē gemeyn broot alle iaer saeytmen dryemael, ist dattet die ackeren ghelyden mogen, daer af is bouen veel geseet. Sy hebben oock Maizium hier gebout geuonden, ende menigerley goede boom vruchten. Tusschen den Caramairēserē eñ Saturnier (seggē sy) sijn die wegē so breet eñ slecht, al haddense mz een snoer ghetogen. Sy hebben oock cruyken, cannen, potten, nappen, schotelen ende pannē, by dien gheuonden, ende water eeners van menigerley varwen. Daerinne (seggen sy) blijft dz water lange versch eñ cout. Doen men hē seyde, dat sy moesten den Coninck van Hispania gehoorsaem sijn, eñ christen

worden

geworden, oft moesten wi den lande wijckē doen antwoordē sy ons met vergiftenpijlē. Doen vinghen syer harer vele, dien dedē sy sommige clederen aen, eñ lietense daer na weder los eñ ledich loopen, dat sijt dē harē mochten laten sien, op datmense tot vrienden maecte. Sy seggē dat sy aen allen wateren bewijsinge des goudts vonden. Sy vonden ooc in haren huysen, versch swijnē eñ herten wiltbraet, daer af braesten eñ aten sy met lust. Sy hebben ooc veel voghelen dier mesten sy sommighe tot spijse, eñ die sommige houdē sy op voor haren lust, daer af naemen sy af, datter goede locht aldaer was. Die wijle dat sy des nachts by dē wateren onder den hemel geslapen hebben, eñ nyemanden en heeft dat hooft daer af wee gedaen, van ongesonder vochticheyt.

Sy hebben ooc groote clouwens van catoenen netten by hen geuonden, eñ busschelen van vederen, daer af maken sy hē hooft chieragie oft bonnetten, gelijc dat onse kurisser doen ende sy maken hen oock mantelen daer af tot een verchieringe. Sy hebben grooten lust tot sulcken habyten, bogē eñ pijlen vonden sy sonder getal, hare ouders lichamen houden sy verbrant in pottē, somtijts in grauen, eñ somtijden ooc in huysen, die hebben sy dewils in goudt met costelijcken gesteenten ghevat. Die borstdoecken ende cleynodien die sy by hen vonden, die waren meer van metael dan van gout ghemaeckt. Daeromme is te dencken, dat sy met menigerley volck handelen, die welcke hen dese cleynodien brenghen, op dat sy sijn goudt voor die slechte materie ghecrijghen moghen. Die onsere en mereten dat bedroch niet, tot dat sijt smelten wilden. Sommige werelieden ginghen wat verre vanden oeuer, daer vonden sy stucken van witten Marmor. Doen meynden sy dat voortijts vreēde lieden aldaer geweest sijn, eñ hebben marmor inden bergen gegrauē, eñ die stucken aldaer gelaten. Doen vernamē sy ooc, dz dz water Maragon vanden sneebergen coēt, dat wort daer na van anderen wateren groot, die daerinne loopen, daerō wordet seer groot, wāt het loopt door veel waterachtichs lāts eer dan het in die zee coēt. Na dien so riepmen weder te schepe, doen quamen die onseren alle mz groot geschrey, eñ met alderley landt waren ghe laden eñ verchiert, dier waren wel neghen hondert op dat landt gheweest. Alsoo hieuen sy die anckeren weder op, op den sesthienden dach des Hoymaents, als sy die schepen weder ghemaect hadden, daer sy gebroken geweest hadden, wāt dat richter schip hadde te voren een schade ontfangē doent sijn groot leydtsroeder verloos, (gelijck bouen geseyt is) Alsoo quamen sy weder op die hooge zee, dat sy tot der hauene Carthaginis quamen, eñ op den wech beschadichden sy sommige eylanden de menschen eters wooningen gelijck hen die Coninck beuolen hadde. Maer den strengen loop der wateren bedrooch Johannē Serranum den schipheeren int richter schip, eñ die anderen, hoe wel dat sy hen beroemdē, dat sy die natuere des vloets wel kenden, want sy claechden, dat sy in eender nacht meer dan xl. leukē verdoolt geuaren warē.

Dat vj. boeck vander zee handelinghe.

Voer moeten wy wat Philosopheren A. H. V. eñ moetē een weynich vander werelt beschrijuinge afwijcken eñ tot den oorsaken comen der heymelijcker dingen der natueren. Sy seggen al eēmon delije, dat die zee aldaer vlietet tegen neder ganck, gelijc als die wateren vāden bergen vallen. Daerō twijfele ic daer aen, vā waer dat dat water comet, dat altijts van opgāck vlietet, gelijc al oft vlode tegen neder ganck, eñ en wilde nymmermeer weder comen, eñ dat noch den nederganck niet vol noch den opganck niet ledich en wort, willen wy seggen dat sy tot haren Centro toe vallen, ghelijck alle swaren dinghen doen, ende dat die Equinoctiael lynie dat Centrum sy (ghelijck sommighe segghen) wat wilmen dan voor een Centrum gheuen, dz so veel waters houden mocht, eñ wat soude den natten ommeloop sijn. Alle die gene die dese gewesten besichticht hebben, die en cōnen geen sekere oorsake deser dingen gegeuen. Sommighe meynen datter groote clusten indē hoeck des grootē aertrijcx sijn dat viij. mael grooter dan Italia is (gelijct geseyt is) vanden nedergāck des eylāts Cube, die dz strenge water verslocken, eñ daer na tegē nedergāck schickē, tot dz sy weder tegen opgāck comē, oft gelijc andere seggē tegen middernacht. Sommige willen ooc

den ſtroom des grooten aertrijcx toe ſye, eñ ſtrecke hem achter Cubam tegen middernacht. Alſo dat die middernachtelijcke landen, die die geuroſen zee omgeeft, onder dē Polo beſloten worden eñ is al eenen oeuer aen maleanderen, daerom meynen ſy dat dat water hem daer rontomme drijft, om dattet aen dat groote landt alſo aenſtoot, gelijcmen aenden vlietenden wateren ſiet, daer hen die wateren alſo aenſtootē, maer het en ſluyt niet, want ſy ſegghen, dat dat water ſaechtelijck ende niet ſnellijck tegen nederganck vlietet. Die ghene die die gheuroſen zee gheſien hebben, ende daer nae tegen nederganck geuaren ſijn. Die ſelue zee heeft eener Sebaſtianus Cabotus genoemt, van Venegien beſocht, die is van ſynen ouders in ſijnre ioncheyt in Enghelant geuoert worden, gelijck dan die Venetianen ghemeynlijck doen, die om haer der hanteringhen wille, gaſten in allen landen ſijn. Die ſelue liet hem twee ſchepen op ſyne coſten toe bereyden in Engelandt, ende hy voer ten eerſten met CCC. mannen tegen middernacht, ſo verre, dat hy ook in die Hoymaent groote ijs ſchollen in die zee vant ſwemmen, eñ was ſchier altijts licht, noch was het lant onbeuroſen. Daeromme ſeyde hy, dat hy ghedwonghen werdt, dat hy teghen nederganck hem met den ſchepen richten moeſte. Noch weeck hy wat teghen middach, alſo cromden haer die oeueren, tot dat hy ſchier inder breyde, dat hy der Herculeſche zee teghen quame, ende hy quam ſo verre teghen nederganck, dat hy na der lengden, den eylande Cube gelijck was. Die ſelue ſeyde doē hy aen die oueren omme voer, die hy Bacallaos ghenoempt heeft, dat hy des ghelijcken water vat teghen nederganck gheuonden heeft, maer ſaechtelijck, ghelijet die Caſtilier geuonden hebben, doen ſy tot haren middaghelijcken landen gheuaren ſijn. Daerom moet van nootweghen beſloten worden dz ſeer wijde cluften, tuſſchen den beyden onbekenden landen ſijn, die den water eenen weeh maken, dattet van apganck in nederganck alſo valle, dat achte ick, dat vander cracht des hemels alſoo omme ghedreuen worden byder aerden cloot. Cabotus heeft die ſelue landen Baccalaos ghenoempt, daerom dat ſo veel grooter viſſchen aldaer gheuonden worden, die inder grootte die tinnen vanden mueren ghelijcken, hier waren der ſo vele, dat ſy hem diewils ſyne ſchepen letteden. Hy vandt ook die lieden in dien landen, alleenlijck met pelſwerck bedect, ende noch niet onuerſtandige lieden. Hy ſeyde ook dat alſoo veel Beren aldaer waeren, die ook viſch eten, want die Beeren vallen onder die groote hoopen viſſchen ende grijpen elck eenen, ende ſlaet hem die clauwen tuſſchen die ſchelpen ende treckſe alſoo te lande, ende eetſe dan, daeromme ſeyde hy dat die Beeren den menſchen aldaer onſchadelijck ſijn. Sy ſeggen hoe dat ſy tot ſommighe plaetſen metael by den inwoonderen geuōden hebben, Cabatum heb ick gemeynlijc by my in mijn huys, want onſe Coninck heeft hem wt Engelant geroepen, na der aflyuicheyt des ouden Coninex Henrijex van Engelāt ende hy is nv met ons hofgheſin, ende hy wacht dagelijex wanneermen ſchepen toe ruſten ſal met den welcken die verborghene dingen der natueren aē den dach brācht worden. Ick achte oock, dat hy het naeſtcomende Jaer M. D. ende ſeſthiene inden Meerte weeh varen ſal om nieuwe landen te ontdecken, watter dan ghebueren ſal, dat wil ick uwer H. toe ſchrijuen, ben ick anders leuende. Sommighe Caſtilianen ontkennen dat Cabotus Baccalaos ten eerſten gheuonden heeft, ende en willen ook niet, dat hy ſoo verre teghen nederganck gheeomen is. Dat is ghenoech van den cluften ende vanden Caboto.

Nv comen wy weder aen die Caſtilier die ſijn voorby der hauene Carthaginis ende ſommigen eylāden der menſchen eters, dz men S. Bernardus eylāder heet geuaren ende ſy hebben dat ganſche landt der Caramairenſers achter hen gelaten, hier ſijn ſy van een grouwelijck weder, aen een eylāt ghenoopen worden, dat heet Forten, ende het leyt ontrent vijftich leuken vāden ſtroom Rrabe. In dat ſelue eylandt vonden ſy veel coruen, die waren van zee rieten gheulochten, die ſtonden in der Barbaren huttekens vol ſoudts. Want dat eylandt heeft coſtelijcke ſoudtpannen. Dat ſelue ſoudt vermangelen ſy die inwooners teghen andere waere. Tot dz richter ſchip vlooch eenen grooten voghel, die hadde een gheſchrey gelijck eenen ezel, eñ hy was grooter dā eenen Gier. Dē ſelue voerdē ſy

in alle die schepē, tot dat hy ten lesten sterf. Sy sagen ooc der seluen vogelen noch wel xx. op den oeuer staen, aldaer lieten sy dat grootste ende richter schip achter hen staē. want het was al in stucken gheslooten eñ en was gheen nut noch oorbaer meer, op dattet na volghen mochte, als die zee weder stille werde.

Op den xxi. dach des Braeckmaēts quamen die schepen tot Dariene aen, eñ aen dē iiij. dach daer na quam dat richter schip maer ledich. Doen quam dat volck wt Dariene met haeren regent Vascho Nunnez (vanden welcken bouen veel geseyt is) met dien lof sanck Te deum laudamus hen teghen, ontrent iij. mijlen weechs verre. Een yegelijck namse gheerne op in haren huysen, die waren gebout op der manieren des landtschap. Daer werdē sy ghespijset met lants vruchten, eñ met verschen wortelen ende Maizien broot die reste brachten die schepen met hem, ghelijc gesouten vleesch ende visch, oock vaten met wit meel. Daer sachmen die Coninclijcke schepen indē verborgen landē, daer sachmen die Hispanier niet alleenlijck onder die sonwenden des creefts, sonder seer na bydē Equinoctiael, tegē veel wijser lieden meyninge, op dat sy hen aldaer rusten mochten, eñ hen wooningen aldaer maken mochten. Doen sy nv te samen ghecomen sijn, daer hoort wat sy te raden geworden sijn.

Des anderen daechs na dat die schepen aengecomen waren. Doen quamen ontrēt CCCC. ende vijftich Dariener te samen, daer wert openbaerlijck ende heymelijck, sonderlijck eñ ghesamelijck beraecht van dien dingen, daer af dat Vaschus der middaghelijcker zee regent gheschreuen heeft. Desen beuelhebber, noemen die Hispanier Andelatadus. Doen wert beuondē dat alle tgene warachtich was, dat hy den Coninck toe geschreuen hadde vander middagelijcker zee, des landts, ende datmen nv soude sloten oprichten in den heerlijchedē Comogri Pocchoroso, eñ Tubaname gelijct Vascho goet dunct, op datmense daer nae besetten mocht met Hispanierē. Daerō wert geschict Joannes Aiora een edelman van Corduba met CCCC. mannen ende iiij. Carauelen eñ eenē cleynē scepe. Die selue genaecte ten eersten na der hauenē Comogri die leyt ontrent xxv. leukē van Dariene, so sy schrijuen. Van daer sal hyer C. ende vijftich tegen middach schicken vandē vier honderden, door eenen nieuwen slechteren wech, die welcke eerst geuondē is, daer door dat niet meer dan xxvi. leuken en sijn, tusschen het hof Comogri ende den cluften des strooms sint Michaels.

Die andere vanden vierhondert, werdē die wijle aldaer blijuen, ende sullen den genen behulpelijck sijn, die hier ende ghinder trecken. Die hondert eñ vijftich die tegen middach trecken, die voeren dolmetschen met hen, die der middagelijcker sprakē wel condich sijn, eñ hebbense gheleert vanden knechten die Vaschus gecregen hadde, doē hy die lantschap besichtiget heeft, die connen nv die Hispanische sprake, die selue segghen, dat die hauene Pocchoroso, vander hauenen Comogri niet meer dan seuē leukens en leyt.

In Pocchoroso sal die onder regent, wt beuel des regents eñ anderen l. mannen het lichte schip laten, om daer mede bootschappen te voeren op die post, ghelijcmen te lande met peerden ordineert. Also sullē dese op der zee, den regent ende Darieneren vercondigen watter gebuert. Sy sullen oock wooningen maken op der aerden Tubaname, dwelck leyt xx. leuken van Pocchoroso. Wt den vierhondert ouden wel versochten Darieneren, heeftmen l. wt geschoten, die welcke gelijck hooftlieden die anderen aen wijsen sullen tot den handel. Doen sy nv die saken also aenschicten, doē dochtet hē goet sijn, datment dē Coninck vercondichde ende daer by te kennen gaue, hoe dat noch een officier inden landen ware, diens heerlijcheyt rijck ware aen gout, maer noch niet aen getast om syner macht wille. Die selue hiet Dabaiba, eñ hy hadde sijn landt aen dat groote watere, daer af te voren veel geseyt is. Des seluen lant waer ouer al vol goudts, ende het leyt ontrent vijftich leuken van Dariene. Die inwoonders seggben, dat dat goudt coempt van daer tot den nabueren, hoe wel dat die onseren oock, sommighe eerlijcke goutgrauen hebben, daer sy nv inne arbeyden die en ligghen niet meer dan drie leuken van Dariene, soo grauen sy oock tot veel plaetsen goudt. Maer sy achten dat rijck Dabaibe veel goutrijcker is.

Int eerste boecxken tot uwer H. ghe-

ſchreuen heb ick mentie ghemaect vanden Dabaiba, maer ſy hebben ghedoolt, want doen ſy die viſſchers Dabaibe gheuonden hadden, doen hebben ſy ghemeynt, dat ſy den Dabaiba ſelue, onder der haghen von den. Tot deſen Dabaiba willen ſy driehondert ionghe cloecke dappere mannen kieſen, die tot den ſtrijdt gheſchickt ſijn, ende met alderley geſchut ende wapenen geruſt ſijnde. Die ſullē hem ouerallen, eñ waert dat hy den vrede niet aen nemen en wilt, ſoo ſullen ſy hem met ghewelt daer neder leggen. Sy ſegghen dickwils, ſy en grauen dat aertrijck nerghens oppe, ſy en vinden goudt onder der aerden gemengt, tot een teecken der toecomender rijckdommen, het ſiet hen oock voor goet aen datmen den Coninck aen der hauene S. Marthe inden lande Saturnia een ſtadt bouwe, ende met Hiſpanieren beſette, op dat die ghene die van dat eylandt Dominica varen, hen aldaer neder laten moghen, dat is ontrent iiij oft v. dachreyſen, ende vander hauene S. Marthe, is drie dachreyſen tot Dariene, ende dat ſomen daer henen varen ſoude, want die wederuaert is hen ſeer ſwaer van wegen der tegenuloet des waters daer moeten ſy arbeyden, ghelijck al ſouden ſy hooghe berghen opwaerts varen.

Deſen ſtroom en is niet ſo ſterck tegen die ghene die wt Hiſpaniola oft Cuba in Hiſpaniam varen, hoe wel dat ſy oock arbeyden moeten teghen die vallende zee, wāt die zee is aldaer alſoo breet dat men dat water ſijn heromme ſpaceren mach. In dat gheweſte Parie worden die waeteren ghedronghen vanden oeueren des ſeluen landts, ende vanden omligghenden eylanden, ghelijckmen oock aen den Ceciliſchen zee ſiet, aldaer dat water alſoo gheweldich is, ghelijck uwe H. weet. Alſo datter Syllam ende Charibdim maeckt, om der engden willen, aldaer hem dat water in bedwinghen moet, der Joniſchen, Lygiſchen, ende Thirreniſcher zee.

Die Colonus die deſer dinghen een vinder is gheweeſt, die ſchrijft, hoe dat hy wt dat eylandt Guanaſſa, Jaia, Maia, ende Cerabarono, alſulcken tempeeſte vore aen den ſchepen beuonden heeft, doen hy die ſelue oeueren beſochte, alſoo dat hy oock dickwils metten loot, gheenen gront gheuinden en conſte. Want dat ghewelt ende ſnellicheyt des waters, nam dat loot met hem, ende dat hy altemet eenen gheheelen dach, niet eene mijle voort gheuaren en conſte, hoe wel dat altemet, eenen goeden windt den ſchepe na ginck.

Daeromme moeten ſy dickwils eerſt tot Hiſpaniolam ende Cubam varen, op dat ſy daer nae die wijde zee teghen middernacht aen nemen moghen, ende van daer haeren wech teghen Hiſpaniam richten mogen. Dat hen alſo die middernachtelijcke winden behulpelijck mogen ſijn, om die ſchepen te drijuen, die welcke anderſins den rechten wech niet varen en mochten. Dat is nv ghenoech vander beweginghe der zee hier ende daer gheſeyt.

Nv willen wy te kennen gheuen, wat ſy van Dariene ende vanden garniſoenen al daer tot der ouden Marien ſchrijuen. Die ſelue plaetſe leyt aen een verghiftige plaetſe, daeromme ſijn ſy alle alſoo bleeck, ghelijck al hadden ſy die gheelſucht. Dat en coemt niet vander natueren des lants, want ſy vinden tot anderen plaetſen (onder ghelijcker breyde des hemels) goede locht, te wetene daer dat landt verſche fonteynen ende clare wateren heeft, maer principalijck, waermen inder hoochden ende niet inden dalen woont. Maer die plaetſe is in een diepe dal, aen den oeuere des waters Darienis, ende het is ouer al met hooghen berghen omgheuen. Dacrom ontfangen ſy ooc der ſonnē ſtralen indē middach, ſchier ſchreden recht van bouen neder. So wortſe oock ſterckelijck aengheuochten vā vore tot achter, ooc van beyde ſyden, van dz wederſchijnen der bergen, want dat weder ſlaen der ſonnen ſtraelen brengt groote hitte, ſo het niet op der aerden en coemt, want ſy ſijn onlydelijc, dwelemen vanden ſneeuwe op den hooghen berghen wel af nemen can, ghelijck dat uwe H. wel weet, daeromme als hem die ſtralen aen den bergen ghelijck een daelhellighe wederſettinghe aengaen, ſoo vallen ſy nederwaerts, gelijc alſmen eenen rondē ſteen van eenen berch van bouen neder laet vallen.

Dacrom hebben die dalen harē behoorlijcken deel der ſtralen, eñ daer toe ooc ighene dat hen vanden berghen alſo toe valt, daerom en is die wooninghe te Dariene nz vander natuere des landts, ſonder vander ſonderlinghe plaetſen weghen ſchadelijck.

Die

Die plaetſe is ooc doodelijc, vāder natuere des aertrijckx, want het is omgheuen met moerachtighen ſtinckende putten, iae dat dorp ſelue is eenen poel oft put, ende alſmen water op den vloer der huyſen giet, ſo waſſen terſtont padden daer af ghelijck ick wel tot eender plaetſen gheſien hebbe, dat wt ſulcke water druppen, inden ſomer niet dan vloyen en wiſſchen. Ende waer dat ſy niet meer dan anderhalven ſpanne diep grauen, ſoo ontſpringhen terſtont aderen van quade vergiftighe wateren wt der aerden, dat is verdorven met der quader vloet die met eenen moerachtigen ſtroom, door dz diepe dal, in die zee vlietet. Daerō ſijn ſy in den wille van daer te trecken. Die eerſte heeft den noot daer ghedwonghen, dat ſy daer bleuen, want ſy waren ſoo arme, die met den eerſten daer quamen, dat ſy van armoede niet en dachten hare legherſtadt te veranderen. Daerom doet hen die quade plaetſe veel leedts, van weghen der ſonnen ſtraelen, ende ooc van weghen der verghifte wateren, ende lochts, dat maect haer al te ſamen cranck ende onmachtich. So en heeft ooc die plaetſe gheene vernaemde hauene, want ſy leet drie leuken vander cluften des ſtrooms, eñ het is eenē ſcherpen rouwen wech, alſmen yet vander zee daer henen voerē wilt. Doen ſy ten eerſten daer henen quamē, doen geſchiedē hē veel menighe wonderlijcker auontueren. Daer was een beroemde medecijn meeſter van Hiſpali, die was wel gheſien met den biſſchop, eñ die begeerlijcheyt om aen gout te geraken dede hē bedwingen aldaer te comen, eñ dat hy ſijn vreedtſame ruſtighe leuen ouergegeuen hecft. Als die ſelue op eenen tijt by ſyner huyſvrouwen ſliep. Doen oueruiel hē eenen geweldigē blixem, eñ verbrande hem dat huys, met alle die haeue. Die man ende dat wijf die en quamē nauwelijcx half verbrant daer van, als ſy aen den oeuer ſtonden. Doen greep een Crocodil eenen anderhalf iaerighen hont, ende hy voerde den elendighen hont wech, gelijck eenen wouwe een kieken doet hoe ſeer dat hy ſijns heeren hulpe met baſſen aenriep. By der nacht ſoo queldenſe die vledermuyſen, want als ſy eenen in den ſlaep byten, ſoo ſuyghen ſy eenen dat bloet wte, ende brenghen eenen in vreeſe des doots, want het is warachtich datter ſommighe af gheſtoruen ſijn. Waer dat die vledermuyſen by der nacht eenen haen of hinne grijpen, ſo gheuen ſy hem eenen ſticke met haren ſtrael inden cam, ſo ſterft hy haeſtelijck. Sy ſegghen ooc, hoe dat dat aenuechten wort van Tygren, Leeuwen ende Crocodillen. Maer daer is alreede een conſte geuonden, hoemen harer vele vanghen can. Sy ſerijuen ooc, hoe dat ſy inder ghe ſellen huyſen, Leeuwen, eñ Tyger huydē geuonden hebben, diemen alreede herwocht hadde. Die oſſen ſwijnen ende peerden die nemen daer alſo ſeere toe, om der vruchtbaerheyt des aertrijcx wille dz ſy veel groter worden dan die ouden die ſy. ghewoyē hebben, van der grootte der boomen, ooc van alderley vruchten der aerden van alle hofwerck, van herten ende vieruoetighe wilde dieren, ooc van menigerley viſſchen ende voghelen, ſchrijuen effen dat ſelue dat ic te voren geſchreuen hebbe. Sy hebben dē officier Caretā, die welcke eē Voyſt des lantſchap Coibe is, drie dagen te gaſte gehadt, die hē ſeer verwondert van onſen ſnaerſpelen eñ peerden ruſtinghen dwelck hē al vreēt was, tē leſtē begaefde ſy hē wel, ende ſchicten hem weder thuyſwaert. Die ſelue heeft den onſeren te kennen gheghe-uē, hoe dz in dat lant ſommige boomē waſſen, wt den welcken alſmen ſchipberders daer af maect, ſo ſijn ſy ſeker vanden wormen die die ſchepen doorſteken in die zee, want dit is den onſen een groote verderffenisſe in die hauenen, want ſy ſegghen, dat dat hout alſo bitter is, alſo dat die wormen hem geen ſchade en doen. Daer is ooc noch eenen boom in den lande gemeyn, des ſeluen bladers, als ſy eenē aen ſijn bloote lijf rueren, ſo makē ſy eenen dick ſwillende, eñ waermen hē niet in tijts met zee water oft met nuchteren ſpeecſel te hulpe en coemt, ſoo brenget hem in doodelijcken ſmerten met ſijn verghift oft ſenijn. Deſen boom waſcht ooc in Hiſpaniola, ſy ſegghen ooc dattet doodelijck is, dat eener niet meer dā daer aen en riect. Daer en mocht ooc geener leuende blijuen, die des houts een weynich in droncke. Als die van dat eylandt Hiſpaniola dickwils onderſtaen hebben, om dat Jock der dienſtbaerheyt van hen te ſchudden, heymelijck ende openbaerlijck ende dattet hen niet geluckē en wilde. So hebben ſy ten leſten onderſtaē, die ouerſte

met dat hout te beroockē, ende alſoo te doo den, maer als hen die Chriſtene des houts verwōderden. Doen dwongen ſy die arme lieden, dz ſy die ſchalcheyt bekennen moeſten. Doen werden die oorſakers daer af, daerom geſtraft. Sy hebben ooc een cruyt alſmen daer aen riect, ſoo iſt goet voor dat vergift des houts, dat ſijt ſonder ſchade verdraghen mogen, vanden ſlechten dingen is genoech geſeyt. Sy hopen veel te gecrigen vander middagelijcker zee. Doen deſe bode wech tooch, die ons die brieuen gebracht heeft. Doen ruſtede hem Petrus Arias om tot dz eylāt te varen, dwelck midden inden ſtroom S. Michiels leyt, die welcke Vaſchus onberuert heeft gelaten, die wijle dat die zee ſo grouwelijc was. Daer af is veel geſeyt inden tocht Vaſchi tegen middach, Dagelijcx ſijn wy grooter dingen verwachtende dan die voorgaende ſijn, want men heeft hier en tuſſchen veel eylanden ghewonnen, die welcke ooc niet onprofijtelijc worden en ſullen. Johānes Diaz, Soliſius Nebriſenſis vanden welcken bouen geſeyt is, die is alreede wtgeſchict door dat hooft S. Auguſtim, die leyt vij. graden op gheen ſyde des Equinoctiaels, ende behoort den Portugaloiſeren toe, dat hy die middaghelijcke ſyde achter Paria, Cumana, Cuchibacoa eñ den hauenen S. Marthe, ende Carthaginis, Darienis eñ Beragua door varen ſoude, op datmen volcomelijc weten mach van dien contreyen. Noch heeftmen eenen met drien ſchepen gheſchict die heet Johannes Pontius, die ſoude der menſchēeters eylanden plonderen, eñ die ſchandelijcke menſchen eters in dienſtbaerhz brenghen, op dat die omliggende eylanden, een mael vāden verderuen verloſt mogen worden, eñ datmen daer by leere mercken, wat profijt ende heymelijcheden die ſelue eylanden hebben. Noch heeftmen dier noch ſommighe hier ende ghinder gheſchict, Caſpar Badaiocius teghen nederganck, Franciſcum Bezerram, door den hoeck des ſtroōs. Eñ Valleium, dz hy door die cluften aen der opganckelijcker ſyden des ſtrooms vaere, dat hy die heymelijcheden aldaer leere kennen. Daer Fogeda eertijts onderſtont te blijuen, ende hy boude hem aldaer een ſlot ende een dorp. Ten eerſten is Badaiocius wt ghetoghen met lxxx. knechten wt Dariene. Nae den ſeluen Lodowijck Mercado, met vijftich mannen, Bezerre heeftmen oock tachtentich toe ghegheuen ende Valleio tſeuentich, God weet wel oft ſy goede oft quade herberghen ghecrijgen oft vinden ſullen.

Dat ſeuēde boeck vander zee handelinghe.

PEtrus Arias der regent oft gubernatoer des vermeynden vaſten landts, die en was noch nauwelijcx wt den huyſe comē, nae dien hy tot Darienen gecomen was. Daer verſtont ick, hoe dat Andreas Morales int hof gecomen was om ſyner hanteringen wille. Die ſelue was eē ſchipheere geweeſt, doenmen die ſelue nieuwe oeueren omgeuaren heeft. So heeft hy ooc die ſelue contreyen ende alle inwendicheyt Hiſpaniole beſichticht.

Broeder Nicolaus Ouandus, die groote Commenthor der ridderſchap Alcantare, eñ gubernatoer ende heere tot Hiſpaniola, heeft dien man beuolen Hiſpaniolam te doorſoecken, want hy was geſchicter daer toe dan andere, ſo was hy ooc een ſinrijc man. Daer heeft die ſelue Andreas ſchoone wijſers ende tafelen daer ouer gemaect, dien gheuen gheloue, alle die ghene die vander ſaken verſtant hebben, die ſelue is ooc by gecomen, gelijc ooc andere doen die vander zee comen, wat ick van hem eñ anderen verſtaen hebbe, dat ick te voren niet geweten en hebbe, dat willen wy nv handelen. So ſy recht die ſonderlijcke beſchrijuinghe Hiſpaniole dat eerſte inder handelinghe, want het is een hooft ende een edele merct, alle der ſchatten der hooger zee. So heeft ſy duyſent eñ noch duyſent ſchonder eylanden om haer ligghen, hem tot eener verchieringhe. Daer af ſal hier nae ooc wat gheſeyt worden, het is ooc dat Peerlen eylandt, dat van den onſeren rijck ghenoempt is ghewordē, dat leyt in S. Michiels ſtroom der middaghelijcker zee, die coempt daer nae met haren ſchoonen peerlen, van dat ſelue ſal int eynde ooc wat geſeyt worden.

Nv willen wy comen tot dat ſalige Hiſpaniola, ende beghinnen vander inſettinghe der namen, vander ghedaente, ende goede locht, ende ten leſten vander dezlinge der ſeluen. Sy ſeggēdat die eerſte

inwoonders Hiſpaniole, wt dat eylandt Matinino met haren eenhoutigen ſcheepkens gecomē ſijn. Als ſy in eener oproere wt haer vaderlandt verjaecht warden, die ſelue hebben Hiſpaniolam ten eerſten Quizqueiam, daer na Haiti ghenoempt, ende dat niet alleenlijck wt haren wille, ſonder oock om anderer oorſaeke willen, dyer ſy gheloue geuen. Een groot dinck noemen ſy Quizqueiā waer af men geen grooter en vindt, ende ſy leggent wte ende bediedent, voor al ende voor geheel, gelijck die Grieken haer Pan, wāt ſy meynden dat die grootte des eylandts, die gheheele werelt was, ende dat buyten dat eylandt ende der omligghende niet vander ſonnen verwermt en wordt, daeromme behoort het Quizqueiā ghenoemt te wordē.

Haiti heetet eene rouwicheyt in harer onder ſpraken, daerom hebben ſy dat eylādt gants Haiti genoemt, om deen deels wille, want dat eylandt is tot ſommighe plaetſen rouw van berghen ende wilderniſſen, oock duyſtere diepe dalen hoe wel dat ſy anders wtermaten luſtich is, hier moet ick wat wt der natueren treden.

Het mochte uwer H. verwonderen, hoe dat dat ſimpel ende ſlecht volck ſulcx weten mochte van ſoo ouden tijden af, die wyle dat ſy gants gheen geſchrift en hebben om te ghebruycken. Sy hebben eene oude vſantie eñ gewoōte, ſonderlinge inder edelen huyſen, dat ſy ſommige ſchoolmeeſters hebben, die onderwyſen eñ leeren der edelen kinderen, deſe oude gheſchiedeniſſen, ende makent hen alſoo indachtich. In der ſelue leere, hebben ſy twee principale ſtucken, een ghemeyn van dat begintſel ende van haer afcomſte, ende een beſonder, van eens yeghelijcken ouders, wat die ſelue treffelijck in den ſtrijdt ende in den vrede ghedaen hebben, deſe twee ſtucken hebben ſy in harer ſpraken in rijmen ghebracht, die noemen ſy Areos, die ſelue ſingē ſy in haer banckettē (gelijc die herpē ſlagers by ons doē) eñ ſy dantſen dan daer na, een trommele noemen ſy Magney.

Sy hebben oock Areos van boelſchap, eñ van claghelijcke dingen, eñ die tot den ſtrijdt dienſtelijc ſijn, eñ dyer yegelijck met geſchicten thoon. Sy gebruyckē oock veel ſpringens, inden ſelue ſijn ſy veel lichter ende gheſchicter dan wy, want het is oock haer grootſte oeffeninghe. Soo ſijn ſy ooc naeckt, ende onuerhindert van cleederen, in den ouden rijmen is hen ghepꝛofeteert van der onſeren toecomſte, die ſelue ſinghen ſy met wat droefheyts ende met ſuchten, als die ghene die haer eyghen ongheluck beweenden. Sy ſegghen het ſouden Magnacochy in dat eylandt comen, dat ſijn gecleede liedē, die ſullen ſweerdē hebben, daermede men eenen menſche met eenen ſlage elieuen mochte, den ſelue moeten haer nacomelingē onderdanich wordē. Sulcx en geeft my oock wonder, dat hen haer voorſaetē deſe geuankeniſſe te voren gheſeyt hebben, waert dat anders waerachtich is, dat ſy van den nacht gheſpuys ende fantaſyen ſegghen, daer af te voren veel geſeyt is. Maer ſy ſegghen die wyle dat die Zemes wech ghedaen ſijn, ſoo en is van dat gheſpuys niet meer gheopenbaert noch verſchenen, dat ſchrijuen die onſere den cruys toe, daermede dz ſy hen dicwils ſegenen eñ teeckenen, want ſy ſijn alle gedoopt. Sy hebben oock groot acht, dat ſy haer Frontieren ende eynde haers landts wetē, ten eerſten die edelen, die noemen ſy Mitainos, daer om cunnen ſy haer landt niet ongheſeickelijck wtmeten, dat ghemeyn volck en ſocht niet dan voor haren ackerbouw. Sy ſijn oock wtermaten gheſeicte viſſchers, want alle tgantſe jaer doopen ſy hen alle daghe int water, ende ſy leuen ghelijck alſoo wel int water als op aerden. Sy iaghen ooc gheerne, tweederley dieren hebben ſy te iagen, hare Vtias, dat ſijn dierkens ghelijck die Conijnkens ende Juannas, dat ſijn die ſlanghen, daer af in die eerſte boeken veel gheſeyt is, die ſijn achte voetē lanck, eñ den Crocodillen ghelijck, die ſijn wtermaten wel ſmakende, alle deſe eylanden hebben vele vogelen, blockduyuen, entvogels, ganſen, reygers, eñ papegaeyen, dyer hebben ſy ſoo vele, als ſpreeuwen by ons ſijn. Een yeghelijck officier deylt ſijn volck, die ſommighe tot viſſchen, die andere tot iaghen die andere tot den ackerbouw. Nv comen wy weder tot den name Quizqueia ende Haiti, dat ſijn die oude namen. Sommighe hebben oock dat geheele eylandt Cipangam ghenoemt, van een berchachtighe goudt rijcke landtſchap af, ghelijck wy ſien, dz dicwils die Poeten Italiam Latium noemen, van

wegen cens deels, daerom ghelijck dat die ouders Italiã, Ausoniam, eñ Hesperiam ghenoemt hebben. Alsoo noemen dese dat eylãdt Quizqueiam Haiti eñ Cipangam, die onsere hebbent met den eersten Ysabellam genoemt, vã der Coninginne Elizabeth af, die noemen die Hispanier Ysabellam, ende dat van der eerster stadt, die sy aldaer besedt hebben aen den middagelijcken oeuere des eylandts, daerna hebbẽ sy van Hispania af. Hispaniola ghelijck cleyn Hispaniam genoemt, dat sy genoech van die namen geseyt. Nv willen wy vander formen ende ghedaenten segghen. Die inden eersten dat eylandt doorloopen sijn, die hebben gheseyt, dz sy een castanië blat ghelijck is, met haren stroom tegen nederganck, aldaert tegen Cuba toe leyt. Maer dese Andreas Morales, heeft sy anders afgheschildert, maer en heeftse my niet toe bracht, want hy heeft aen beyde hoecken tegen opganck ende teghen nederganck, veel stroomen daerinne ghemaeckt, ende hy schrijft hoe dattet lange hoornen wtstreet, ende inden stroom tegen opganck, daer set hy wijde eñ sekere hauenen. Ick wil neerstigheyt doen dat deser sonderlijcker wyser Hispaniole, uwer H. toe ghesciet sal worden, want hy brengt in synen wyser vore. Hoe wel dat ick achte dat uwe H. dewils ghesien heeft Hispaniam ende Italiam, die met haren berghen, daelen, waterẽ eñ steden geteekẽt sijn. Nv laet ons A. H. V. dat eylandt Hispaniolam, Italie ghelijcken, want alsmen die grootte achten wil, soo is sy grooter dan Italia, want sy seggen dat Hispaniola van opganck teghen nederganck ouer die vijfhondert eñ veertich mijlen weegs lanck is, Admirantus heeft die mate meerder ghenomen, gelijck inden eersten boeken gheseyt is. Tot sommige plaetsen is sy schier dryehondert mijlen breet, eñ sõtijts min daer sy die hoornẽ maeckt, maer in salichz ouertreft sy Italiẽ in vele manierẽ. Want van haer seluen is sy soo ghetemperecrt ende lustich, alsoo dz sy nz veel hittẽ noch te veel coude en heeft. Beyde sonnewenden sijn tot Hispaniola seer die Lenten ende den Herfst ghelijck, wãt den dach en wordt nz ouer eener vren langer dan den nacht, eñ wederomme den nacht niet meer langer dan den dach. Het sijn wel sommige contreyẽ daerinne, daert somtijts coudt is, ende dat van weghen der gheberchten, noch en wordet nymmermeer soo coudt aldaer dattet sneeut. Anders ist het altijt Lenten ende Herfst, die boomen ende beempden sijn dat gantse jaer gruen aldaer. Soo wasset alle dinghen wonderlijck seer aldaer, watmen in houẽ plantet, ghelijck moes, Lattouwe, coolen, radijsen, ende dyer ghelijcken, dat neemt toe alle eñ wordt rijpe binnen sesthien daghen, Cauwoorden, Concommeren, Meloenen ende dyer ghelijcken inwendich dertich daegen, daer af is te voren ghenoech geseyt. Van dat vee is oock ghenoech geseyt, hoe dz die ossen soo veel grooter aldaer worden, diemen wt Hispaniam daer brengt, wanneer dat sy van dat toenemẽ seggẽ, so gelijcken sy die ossen, den oliphantẽ, eñ die swijnen den muyl eselen maer met een ouerschot.

Het is oock te vorẽ geseyt, hoe wel smakende ende ghesont, dz dat swijnen vleesch aldaer is, van weghen der Mirabolanen boomen ende anderen vruchten des lãdts, die sy eeten, die wassen van hen seluen, gelijck die eyken boomen ende pijnboomen by ons doen, die wijngaertrancken wassen oock wtermaten wel aldaer, alsmen een weynich sorghe daer vore draecht, ghelijck oock die terwe alsmense aen den berghen saeyet, aldaert een weynich coudt is, maer opt platte landt en wasset sy niet, van wegen der vetten ackeren. Sy seggen dattet onghelooffelijck om hooren is, te weten dz een terwen aere dicker is dan een haecktische, ende is meer dan spannen lanck, dyer brengt elck ontrent den twee duysent corenen, dat houden sy waerachtich te-syne, by haren eedt. Maer sy segghen dat dz broot datmen in dat eylandt wt Iucca maeckt, dat is gesondere, want het is beter om te verdouwen, daerom saeyet ende bouwet men des oock te meer.

Alle dẽ tijt die hen na desen ouerschiet, dyen besteden sy om goudt te soeken. Sy hebben soo veel vee aldaer, dat sy nv huyden van peerden ende vã ossen, in Hispaniam schicken, ende alsoo dient die dochter der moeder, van den rooden bresilien boomen, van specerije van geeler verwen, van foelie oft mastix catoen, ende ammeren oft bernesteen, eñ van dyer ghelijcke waeren, daer af is te voren ghenoech gheseyt.

Wat is nv saliger op aerden A. H. V. dan

dan aldaer te ſyne, daer men hem ſoo veel dings ghebruycken mach, ſonder groote arbeyt, aldaer eener niet en derf in eē enge camerken oft vertreck beſlotē ſijn. Eñ inden winter geene coude, indē ſomer geene hitte vreeſen, dat welcke al te male ontijdighen ouderdom brengt, crachteloos maeckt, ende in menigherley cranckheyt vuert, aldaer is die locht ſoo goet, dat water ſoo gheſont, ghelijckment wenſchen mochte, te wetē dattet al ouer goudt loopt, want daer en is gheenen berch, gheen veldt, gheen vlietende water, dat ſonder goudt ſy.

Nv willen wy inwendich dat ſalighe eylandt beſien, wy hebben te voren gheſeyt, hoe dat dit eylandt veel heerlijcker wateren heeft, die vlieten wt hooghen berghen, ende ſy deylen dat eylandt in viere ghelijcke deelen, tghene dat teghen opganck vlietet dat heetet Junna, dat teghen neganck Attibunicus, dat teghen middach Haiba, ende dat teghen middernacht heet Jache. Hier brengt die ſchipheer Andreas Morales eene nieuwe beſchrijuinghe, die vā ſy outs af vernomen hebben. Den eerſten deylt hy dat gheheele eylandt in vijf ghemeyne deelen, daer na noemt hy elck landts contreyen met hare oude namen, ende vertelt daer by, wat aen elck deel te weten ſy. Dit eylandt begint aen der lādtſchap Caizcimu aen, want Zimu heet in harer ſprake een begintſel, daer na volcht Huhabo, daer na Caihabo, ten vierden Bainoa, aen den nederganckelijckē hoeck is Guaccaiarina, dleſte op eē na, is wijder der drye eerſter, Cairzcimu ſtreckt hem vant beginſel des eylandts, tot aen dwater dat door die hooftſtadt S. Dominicus loopt, dat is Hozama teghen middernacht, ende het eyndet aen den ſcherpen berghen, die welcke om harer rouheyt wille Haiti ghenoemt worden. Hahite wordt inghesloten van den berghen Huhabo, ende den water Jaciga Caiabo. Die derde ſluyt inne alle tghene dat tuſſchen Cuhabo ende Dahatio leyt, tot aen den wtganck des waters Jache toe, dwelck der vier wateren een is, die dat eylandt deylen, ende gaet opwaerts tot den berghen Cibaos, aldaer aldermeeſt goudts is. Inden ſelven ontſpringt dat water Demachus, ende het valt door die fonteynen des waters Naibe, dwelck oock der viere wateren een is, teghen der middachelijcker zee, aen den anderen oeuer des waters S. Dominici. Bainoa begint aen dē Frontieren Caibi, tot aen dat eylandt Cahini, dat ſchier aen den middaghelijcken oeuer des eylants ſtootet, aldaer men die eerſte ſtadt ghebout ende beſedt heeft.

Wat daer meer teghen nederganck is, dat heeft al die landtſchap Guaccaiarina, daerom heetet oock Guaccaiarina, die wyle dat het eynde des eylandts is, Marima heet by hen eenen Aers, Gua is eene toeghedane ſillabe, eñ daer ſijn luttel Coninckliſycke namen, die niet alſoo en beginnen, ghelijck, Guarionexius Guaccanarillus ende ander vele namen der ſteden, Caizium heeft deſe landtſchappen, Higuei, Guanama, Reyre, Pagua, Aramana, Arabo, Hazoa, Macorix, Caiacoa, Guaiagua, Baguammaho, ende die ſcherpe berghen Haiti, in Huhabo ſijn deſe landtſchappen Xamana, Canabacoa, Cuhabo, ende vele andere dyer namen die ick noch nz en weet, Caiabus heeft deſe lādtſchappē, Magua Caccacubana. Deſe hebben vele eene andere ſprake dan die anderen in dat eylandt Hiſpaniola, ende heetē Macorixes. Cubana is oock een landt met eener beſonderen ſpraken. Baiohagua heeft oock eene andere ſprake, die andere landtſchappen ſijn, Dahabou, Cybaho, Manabaho, Cotey leet midden in dat eylandt, die doorloopt dat water Nizaus, ende heeft die berghen diemen Mahaiti noemt, Hazua, Neibamao, In Bayno a ſijn deſe landtſchappen, Maguana, Jagohaiucho, Bauruco, Dabiagua, Attibum van den water ghenoempt, Canoa Buiaici, Dahabonici, Maiaguariti, Atiei, Maccazina Guahabba, Anniuici, Marien, Guaricco, Amague, Paragua, Yaguana, Azuei, Jachi, Honoruto, Diaguo, Camaie, Neibaimaio. In Guaccaiamarina ſijn deſe landtſchappen Maiicarao, Guahagua, Taquenazabo, Nimaca, cleyn Bainoa, Cahaymi, Zamaizi, Manabaxao, Zauana, Habacoa, Ayqueroa. Nv willē wy ſommige ſonderlinge dingen voor der hādt nemē. In der lādtſchap Caizimu, tuſſchē den wijdē ſtroō, die int begintſel is, daer is eene groote hole, in eenen holen ſteē, onder aen eenē wtermatē hoogē berch,

berch, ontrent twee hondert ſcreden vander zee, dat heeft eenen inganck, ghelijck eene groote kerckdeure.

Deſe hole heeft deſe ſchipman beſocht wt beuel des Gubernators, mz ſynen ſchepen, die ſeyt hoe dat veel groote wateren in die hole vallen, door ſommighe heymelijcke weghen, ende ſy en hebben hen daer niet meer verwondert waer dat ſoo veel wateren henen quamen, die meer dan van tnegentich mijlen af comen, ende aldaer verſloct worden. Maer doen die ſchipman in die hole quam, doen was hy ſchier verdroncken, want hy ſeyde wat grooter baeren, goluen, ende tempeeſten daerinne ſijn, die ſlaen teghen malcanderen, ende worpen dat ſcheepken hier ende daer ghelijck eenen balle, met groot ghedruyſch. Alſoo beroudet hem haeſt dat hy daerin gheco-men was, want hy en conſte niet ghemereken, hoe dat hy weder daer wt comẽ mochte, want het was ſeer duyſter daerinne, vã wegen dat die hole ſoo diep was, ſoo ſijnder oock ghedurighe dompẽ ende neuelen vanden water daerinne. Soo ruyſcht oock dat water alſoo ſeere, dattet gants droeue ende turbel daer af wert, ende gheener en conde meer ghehooren wat der ander ſeyde, noch quam hy ten leſten weder wt der holen, doen meynden ſy dat ſy wter hellen quamen indẽ hemel. Ontrent tſeſtich mijlen van der hooftſtadt S. Dominicus, daer ſijn ſeer hooge bergẽ daer op is eenen grootẽ vijuere oft ſtaende zee, die en hebbẽ die iongers niet gheſien, van weghen der rouwicheyt des berchs, ſoo en gaeter oock gheenen wech den berch opwaerts.

Noch wart die ſchipman door den naeſten officier hen op ghevuert, ende quam alſo tot der ſtaende zee, doẽ waſt ſeer coudt daer by, eñ in teecken des winters weders, ſoo vonden ſy aldaer, varn, caerden, ende dyſtelen, die welcke geen heet landt lijden en mogen, die berghen noemen ſy Ymiſui, Hibahaino, die zee heeft int ronde ontrent drye mijlen, ende is van ſueten watere, ſoo heeftet ſeer goede viſſchẽ. In deſen vijuere ſpringhen veel wateren, ende en heeft noch gheenen wtgãck, want die hoofdẽ der bergen ſtaen daer rontſomme. Nv willen wy eẽ andere middellandighe zee, ghelijck dat Caſpyſch oft Hircaniſche zee is, ſommige ſuete zeen gelijckẽ, die daer ontrẽt liggen.

Dat achtſte boeck vander zee handelinghe.

DAiona is drymael grooter, dan die drye eerſte landen ſijn, dz is Caizimu, Vhaba, ende Caiabon, die ſelue landtſchap heeft eẽ dal, dz heet Cairuani, daerinne is eene geſouten, bittere, eñ verſchrickelijcke zee, gelijckmẽ vandẽ Caſpyſchen zee leſet, daerom willen wijt oock Caſpiũ noemen, hoe wel dat die landtſchap niet Hircania en heetet, het heeft oock ketels, daer wt ſpringt zee water, ende al wat van den bergẽ comt, daer wordt daerinne verſloct, men meynt dz die holen ſoo wijdt eñ diepe ſijn, dat oock groote viſſchen daer doore wt der zee comen mogen, onder den ſelue viſſchen iſſer eenen, dyen heeten ſy Tuberonum, die doorhouwet eenẽ mẽſche met ſynen tanden, eñ ſloct hem dan teenen male inne. Het climmen oock Tuberonen wt der zee, in dz water Hozamam, dwelck door die hooftſtadt vlietet, die verſcheuren veel lieden van den inwoonderẽ, die en laten hen daer niet af keeren, dat hy hen niet alle daghe in dat water doopen.

Die vlietende wateren vallen in eene gheſoutẽ zee, van middernacht Guaninicabon, van middach Paccoei, vã opganck Guannabo, van nederganck Occoa.

Deſe groote waterẽ mitgaders dẽ cleynen, dyer ontrent twintich ſijn, die vallen alle in die Caſpyſche zee, het ontſpringhen oock ontrẽt den zee op hondert ſcredẽ, meer dan tweehondert fonteynen, die hebben in den ſomer goet coudt water, dat ſuet ende goet om drincken is, deſe fonteynẽ maken een ongrondich water, dat valt ooc terſtõt met den anderen in die zee.

Hier moeten wy een wyle verbeydẽ, der officier deſes landts, vandt ſyne huyſvrouwe biddende in eener capellẽ, die die Chriſtenen in ſyne Juriſdictie ghebout haddẽ, aldaer begeerde hy ſynen wille met haer te bedrijuen, doen ſeyde dat wijf, men moſte der heylighen ſtadt verſchoonen, ende ſeyde deſe woorden Taitoca Taitoca, dz is ſyt te vreden, ſyt te vreden. Techeta Sinato Guamechina, dat is, de Heere ſoude ſeer vertoornen, doen werp die man eenen arm oppe eñ ſeyde Guaibba Cinato Machabuca, Guamechina, dz is, gaet, wat gaetet

my

Digitized by Google

my aen oft die Heere vertoren, alsoo gheweldichde hy die vrouwe, doen wart hy van stonden aē stom, ende half lam. Noch creech hy berouw, ende verfericte van dat wonder teecken, ende hy vuerdē een geestelijck leuen, soo lange als hy leefde, ende en liet voordane, die capelle anders niemant vaghen noch verchieren, om des wonder teeckēs wille besockē sy die capelle Heydenen ende Christenen met grooter neerstichheyt, ende en hebben niet ongeerne, dz den officier die schande gheschiet is.

Nv willen wy weder tot den Caspio. Dese ghesouten zee die wordt van veel baren, goluen, ende tempeesten ghedreuen, want men heeft eenen gevonden die daerinne verdroncken was ende was aen den ouer wighworpen, gelijckt den genē die inder zee verdrincken geschiet. Dese tempesten ende turbatiē die spijsen die Tiburonen seer wel, dz Caspium heet Hagueygabon, midden daerinne leyt een eylandt, daerinne varen die ghene die visschen willen, hoe wel dz sy nz gebout en is, die heetet Guarizacca, die zee is ontrent dertich mijlen lanck ende twelf oft sesthien mijlen breet, daer is oock noch een ander zee opt platte landt by deser, dyens water niet seer goet om drincken en is, ende noch niet seer quaet, alst noodt is, die lengde des seluen zees, is vijuentwintich mijlen, eñ die breyde achte mijlen neghen oft thiene tot sommighe plaetsen, het gaen oock veel wateren daerinne, eñ sy worden aldaer versloet, want sy en hebben gheenen wtganck, het comt ooc veel waters wt der zee daerinne, maer luttel, daeromme ist ghemengt. In der seluen landtschap is noch een zee, met sueten water, die heetet Jainagua, die leyt vanden Caspio een weynich teghen nederganck, daer isser oock noch eene teghen middernacht, die is cleyne vier mijlen breedt, ende eē weynich meer dan eener lanck, die is goet te drincken, dese cleyne zee heetet Guaccaa. Teghen middach des ghesouten zees, daer leyt eē andere zee, die is drye mijlen lanck, ende is schier gants rondt, ende heet Babbareo, die is oock suet ghelijck die twee lest genoemde. Dese zee die wyle dz sy geenē wtganck en heeft, wanneer hy dan groot wordt, eñ dz dz water oock daerinne niet versloet en wordt, so schiet hy sijn water in die zee. Dese leyt in der contreyen Xamana der landtschap Bainoe. Daer leyt oock eene tusschen opgāck eñ middach aen der syden Caspy, die heet Guanibam, die is ontrent thien mijlen lanck, ende schier rondt. Sonder die sijnder noch veel cleyner zeen hier ende ginder in dat eylandt ghestroyt, daer af en segghen wy niet, op dattet gheen verdriet en brenge, dit wil ick noch alleenlijck vanden zeen seggen. Het worden in allen zeen, veel visschen ende voghelen opghebracht ende ghevoet, dese zeen liggen alle in een wijt dal, dat street hem van opgāck tegen nederganck in die hondert eñ twintich mijlen, ende ist int engste achthiē mijlen ende opt wijtste vijuentwintich mijlen breet. Ter syden heeftet bergen die sien tegen nedergāck, eñ die op der slincker syden heeten Daiguani, eñ op der rechten syden Caiguani, aen dē Caiguaner bergē tegen middernacht, daer leyt een ander dal dz is langer eñ breeder dant voorß, want het is schier twee hōdert mijlē lanck, eñ altemet dertich sōtijts twintich mijlē breet, dit dal heet ter ander plaetsen Maguana, aē eene andere plaetse Iguamu, ende tot eender plaetsē Hathathiei, die wyle dz wy sonder datte, aen dz deel dz Athiei heet, comē sijn. Soo moeten wy oock een ongehoort wonder te kennen geuen, van eenen zee visch, in dyen lande was eē officier die hiete Caramaterius, die hadde grooten lust om te visschen, dyē viel op een tijt der visch Catullus in syne garen oft netten, dat is een vandē grootē visschen, van dē inwoonderē Manati gewemt. Ick houde dat sulcken visch in onser zee nz en syn, wāt hy is gelijc eē snecke eñ heeft vier voetē, noch heeft hy schelpē eñ geene musschelen, hy heeft oock eene dicke herte huyt, also dz hy geenē pijl en ontsiet, hy is ooc mz meer dan duysent watten ghewapent, ende heeft eenen effenen rugge, eñ hy heeft eē hooft gelijck een coe, dyen visch leeft int water, ende op dat landt gants tam ende sot, gelijck een Elephas ofte Dolphijn. So gesellet hy hem bydē liedē, eñ hy heeft eē wonderlijck verstāt, deser visschē voede eñ brocht oppe der officier, eenen iongen in synen huyse, ende hy spijsde hem met broot van Jucca, ende heydencoren gemaect, ooc mz anderē wortelen die die liedē eeten, doē den visch noch cleyn was, doen warp hy hem in eene zee,

die

die hy aen synen huyse hadde, ghelijck eenen vijuere, die selue zee ontfangt oock dat water, ende en geeft geen water van hem, die zee heet Guarabo, ende namaels wert sy geheeten der zee Manati desen visch in dz selue water is wel vijuentwintich jaren lanck los eñ ledich geloopen, eñ hy is wtermaten groot geworden, desen visch heeftmen Matum genoemt, dz is te seggē edel. Wanneer dā eener vā des officiers knechten riep Matum, Matum, so hief hy sijn hooft op ende quam by hem, dan spijsde men hem vander handt, wanneer dan dat eener ouer die zee varen wilde, soo was hy daer, eñ boot synē rugge daer toe, alsodatter wel thiene op een mael op dz dier ouergevaren sijn, met singen eñ pijpen. Maer wanneer dz hy eenē Christē sach, dā duycte hy onder, eñ en wilde nz gehoorsaem sijn, want een ionger moetwilliger Christē had de hem leet gedaē, wāt hy hadde eē spiesse in den tammen eñ onschuldigen visch ghescheten, hoe wel dat hy hem nz geschadicht en hadde. Van wegē der herder huydt die hy hadde, die is met watten wel verwaert, nochtans merete hy dat hem een schade eñ leet gedaen was. Ende wanneer dz hem na die tijt eener riep, so sach hy verre rontsomme, oft daer nergens yemant ware die gecleet was gelijck die Christē, hy worstelde diewils aen den oeuere, mz des officiers camerlingen, eñ ten eersten mz eenen iongen gheselle, die die officier seer lief hadde, die was mz ende by den visch sommige tijt opgeuoet, dyen visch tuymelde ende wentelde ende spranck gelijck eene meyrcatte, daeromme was hy den gheheelen eylande eene vreucht ende lust, want het quamen veel inwoonderen ende Christen dagelijcx om dat wonder te siene.

Men seyt dat het vleesch deses vischs is wtermaten wel smakende, eñ daer isser vele in desen zee. Ten lestē wart die vriendelijcke visch verloren, eñ die goede Matum, quam door dat water Attibunicum, weder in der grooter zee. Nv comē wy weder tot den leger des dals, dat dal heeft te beyde syden die berghen Cibaos eñ Cayguanienses, die leydēt tot der middagelijcker zee. Ende noch isser een ander dal, op gheen syde der Cibauer bergen tegen middernacht, dat heet dz dal Guarionexy, der officier eñ alle syne voorsaten, hebben dat dal erffelijck ingehadt eñ beseten, vanden seluen is in den eersten thien boeken ghenoech geseyt, dat dal is hondert eñ tachentich mijlen lanck, van opganck teghen nederganck. Maer van middage tegen middernacht ist dertich mijlen breet daert enge is, ende in sijn breetste heeftet vijftich mijlen. Ende het heeft sijn begintsel van der landtschap Canabocoa, eñ treet hem door die landtschap Hahabum eñ Caicrbum, ende het eyndet in dat landt Bainoa ende Mariena, het leyt oock midden tusschen den Cibauer bergen, Cahanoas eñ Cazacubunam, deser landt oft gheweesten en is geene, die niet haer heerlijcke berghen en heeft, vruchtbare daelen, weydē eñ beempdē, ende lustige vlietende waterē daer doorloopende, daer en is geenē berch oft hoochde oock gheen vlietende water, dat nz veel goudts en heeft, eñ wel smakende visschen om eeten, wtgenomē een water, dwelck vā synen oorspronck gesouten wt den bergen comt, dat blijft ghesouten, tot dattet hem weder verliest, dat water heet Bahuan, eñ het vlietet door die cōtreye Maguana der landtschap Bainoe. Men meynt dat dat selue water door sommige soutbergē vlietet, het sijn oock heerlijcke soutpannen in dat eylandt daer af benedē breeder geseyt sal worden, het is nv geseyt, hoe dz dat eylandt gedeylt wordt door die wateren, ende vijf landtschappen, men deylet ooc op eenē anderen wech, dat gheheel eylandt heeft ouer al viere hoochten der bergen, die deylent ghelijck half tegen opganck eñ nederganck, dit is al saepich ende goutrijck. So vlieten wt allen berghen waterbeeken, het heeft daelen ende holen die verseerckelijck sijn mitsgaders veel rouwer steenrootsen, men en heeft oock noyt eenich schadelijck gedierte daerinne geuondē, geen rouuende viervoetige ghedierte, gheenē leuw, geenen beyr, gheenē Tyger, geen wolf, geē schalcken vos, sonder al goet eñ salich, eñ nv saliger, om dat soo veel duysent menschen in uwen schaepstal hen begeuē hebbē, eñ alle Zemū eñ duyuels dienst geene memorie aldaer meer en is. Alsulcke dinghen moet ick diewils weder verhalen tegen uwe H. want als ick sie, sulcken profijt der Christenhz toecomende, so drijft my mijn herte door blijschappē, dz ic eē dinck diewils seggē moet, dz en sal my uwe H. nz verargerē.

Maer

Maer daer is noch een beletsel daer my vele aen gelegē is, dz simpel naeckt volck, dwelck tot noch toe geener grooter arbeyt gewoon en sijn geweest. Maer nv soo verderuē harer vele, vā der grooten arbeyt in dē goudtgrauē, daerom vertwijfelen sy, eñ sy doē hem seluen den doot aen. Cñ en hebben geene acht, haer kinderē op te brengē, die beuruchte vrouwē nemē medeeyne, om dz sy die ontijdige kinderē vā hen afdrijuē, om dz sy siē dz sy nz dan knechtē der Christenen en makē, hoe wel dz die Coninc beuolē heeft, datmense vry latē soude, maer het en geschiet nz, eñ men dwingt sy tot dē dienst, meer dan een vry mensch ghelijden mach, daerō isser harer alsoo weynich worden, dattet ongelooffelijck is. Men heeftse wel geschat, op twelfmael hondert duysent, hoe veel dattet nv sijn, dat is verscrickelijck te seggen, dat willen wy laten varē, ende wederom tot der wonderlijcker lustigheyt des eylādts Hispaniole comen.

In dē bergē Cibauis, die seer middē in dz eylāt liggē, in der lādtschap Caiabo, aldaer aldermeest goudts wasset, daer is een lāt dz heet Cothoi, dz leyt in wolkē, cñ het is mz hoogen bergē omgeuē, eñ vol volcx, dat heeft eē plat effen veldt, die is vijuentwintich mijlen lāck, eñ vijfthiene mijlen breet, dat selue effen velt, ouertreft alle andere soppē der bergē, alsoo datmē meynt, dz dese bergē cenē oorsprōck sijn, eñ begintsel sijn vā allen anderē bergē, dat velt geuoelt die vier tijdē des jaers, dē Lentē, den somer, dē Herfst, dē winter, dz cruyt dorret aldaer, die bladerē vallē vanden boomē die weydē wordē geel, dwelc anders nergēs in dat eylādt en geschiet, daer altijt Lentē eñ Herfst is. Maer daer wasset varn eñ caerden, die getuygē dz coude aldaer is, noch soo is die lātschap tamelijckē lustich, eñ die coude en wort ooc nz so groot, alsoo dz die inwoōders met snecuw oft ys vermoeyt worden. Sy nemen bewijsinghe des landts af van der vruchtbaerhz vā dat varn, wāt dat crijcht stelen aldaer alsoo dicke als eene spiesse is.

Dese bergē sijn ooc wtermatē goutrijck, daer en comt niemant om goudt te grauē, want men behoeft beclede lieden daer toe, ende die der arbeyt gewoon waren, die inwoonders sijn weeke liedens, ende sijn mz weynich te vreden, daerom en mogē sy hen indē winter onder den hemel nz onderhoudē, door dz lādt loopē twee waterē, die vallen van dē naestē bergen, dz eene heet Comoiayra, dz vlietet tegē nedergāck, eñ verliest synē name in dē strom Naybe, dat ander heet Tyrecodus, dat vlietet teghen opganck, die Venetianen seggen my, doē ick tot den Soudaen voere, hoet dat in Creta een sulck landt lach, tusschen den berghen Yde, dat sy oock vruchtbariger aen coren, want die reste vanden lande. Maer die wyle dat die selue Cretenser somtijts oproerisch sijn worden, daerom om datmen tot hen niet lichtelijck ghecomen en mochte, ende hielden alsoo dat landt met ghewelt inne, teghen der Venetianen danck ende willen. Maer ouer lange, doen sy des crijchs mocde werden, cñ dat sy hen weder om ouergauen, doē gaf den raedt het vonnisse datmen dat landt wuest onbewoont soude laten liggen, ende datmen die cluyse toe mueren soude, op dat niemandt sonder der Venetianen wille, daerinne comen en mochte. Maer int jaer duysent vijfhōdert eñ twee doē cōsenteerdemē sommigē boerē eñ landtlieden, die nz geschict en waerē om te strijdē, dz sy dz lādt bouwē mochtē, het is ooc noch eē lādt in dz eylādt Hispaniole dz Cotoy heet, dz onderscheydet dz lādt Vhabum, ende Caiabum dat heeft oock bergen ende daelen, met synen effenē plattē velde. Maer die wyle dattet onvruchtbaer is, so en woonen niet vele lieden aldaer, maer daer is veel goudts aldaer, dat en derfmen niet wte den sande met cleynen stuckens lesen, sonder men vindt schoon sijn ghedeghen goudt in den rootsen liggē, sy hebben aldaer beuonden, dat den goudt stroom, eenen leuenden berch is. Ouer al daer den berch open is, daer spruytē tacxkens wt, eñ sy en hebben geene ruste, voor dat sy inde locht comē. Sy hebben oock gesien, hoe dz clootkēs aen die tacxkēs wassen, geuse een vrucht, dat selue is datte, dz ouer al int eylandt geuonden wordt dwelck door dz water hier ende daer afghevlot is, want men mach nz dencke dattet aldaer wasset, daermēt vindt, tē eerstē aent drooge, int water heeftet eene andere meyninge. Sy seggen hoe dz die wortel des goudts booms tegen het middel der aerden op climt, aldaer nemet toe, want hoe sy diepere grauen, soo sy dickere blocken, dat sy vinden, soo verre dz sy vant water daer toe comē mogē. Som-

mighe tacken vinden sy, die soo cleyn sijn ghelijck die draeykens, die sommighe ooc vingers dicke, daer na dat die cluften wijt sijn. Sy hebben wel graeuen vol goudts vonden, daer door dat eenen tack ghewasschen was, die hadde vanden block so rijckelijck toeghenomen, die tacken worden dickwils afghesneden vander herdichz wegen der steenrootsen, in den anderē spleten nemet toe, vander cracht der wortelē uwe H. soude mogelijck geerne weten, hoe veel gouts datmē van daer af brochte, het commes alleenlijck wt dat eylant Hispaniola voor ontrent viermael hondert duysent somtijts voor vijfhōdert duysent guldē alle jaere, dz beloopt in somma tachentich tnegentich oft hondert duysent Castilier gulden, dwelck die Coninck voor sijn vijfde deel nemet. Wat coemt dā noch wt Cuba, oft wt dat eylandt S. Jans, van waer men veel goudts verwachtende is, dat sy nv vant goudt genoech gesept. Nv willen wy segghen vanden soute, daer mede datmen bereyt, tgene datmen om tgout coopt.

In eener contreyen der lantschap Bainoe, in den berghen Daiagonis, twelf mijlen vant ghesouten meer oft zee Caspio, aldaer sijn ses sout grauen, ende dat sout is claerder ende witter, dan een Cristael, dyer gelijcken soutgrauē sijn ooc in Catalonia, in der heerschappije Cadone. Maer die sy beyde gekent hebbē, die seggen dz die te Bainoa edeler sijn dan die Catalonischen, want men en can dat nz ghewinnen dan met hameren, eñ met yseren houweelen. Maer dat Catalonische breect gerne, also ickt selue geproeft eñ beuondē hebbe.

In der landtschap Cayzium tot Iguanama Caiacoea ende Garingua, daer sijn wonderlijcke fonteynen, die sijn bouen suet int middē half gesoutē, eñ onder heel bitter vā sout. Sy meynen dat dat gesouten zee water onder daerinne onspringt eñ vā bouen vlietet dz suete berchwater ooc daerin, eñ dz eene climt opwaerts, eñ dz and valdt benedē waerts, ende int middel daer menget hem met malcanderen, ende nochtans en can gheen vā beydē deen geheelijc veranderen. Maer als hē eener op dz aertrijc leyt, soo merct hy wel dat dat aertrijck hol is, want men hoort eenen ruyter comē, als hy noch drye mijlen vā daer is, ende eenen voetganger ouer eene gheheele mijle.

Int eynde der landtschap Guaccaiarima in eenen contreyen Zauana genoemt, daer leuen die liedē in die holen der bergē met den boom vruchtē te vreden synde, die en sijn noch nz so tam geworde, dat sy met anderen lieden ghemeynschap ghemaeckt hadden, sy en hebben oock gheen vaste wooninghe sy en saeyen noch en planten gants niet, ghelijckmen van dat gulden ouderdom leest, sy en hebbē ooc geene recht te sprake, noch stetmen sy by tijden. Maer als sy sien, dat eener harer begeert, so vlieden sy wech ghelijck die herten, wāt sy sijn behēder eñ lichter, dā geen windtspel en is.

Daer hoore toe uwe H. wat dat der Hermijten eener gedaen heeft. Die onsere hebbē hen seluē wooningē gemaect, aē den dicken wildernissen eñ bosschagiē, daerhen comen sommige Christenē om lusts willē. In die Herfstmaēt des iaers Christi duysent vijfhondert ende veerthien, eñ wilden die wooningē besien, doē spranck een stom mensch onuersiens wt den bosch, die lachte, ende hy nam den Christen een ionck kindt van harer syden wech, dat was des Heeren des seluen goets eñ huys sone, dyē hadde hy mz eener lātvrouwē gehadt, doē vloot die Hermijte daer van, eñ hy wencte hen, dz hy nauolgen soude. Doen liepē der onseren eñ van den naeckten lieden vele den rooue na, noch en consten sy hem niet achterhalen, doen die Heremijte sach, dat die Christen af lietē hem na te loopē, doen liet hy dat kindt aen eenen scheyde wech liggē, aldaer die verkēs herders omme voeren ende haer verkens weydeden, doen quammer een verkens herder by dz kindt, ende nampt op synen arme, ende brachtet synen bedroefdē vader weder, doen meynde der vader, dat die Heremijt was vā eenen gheslachte der menschen eters, ende hy meynde, dat sijn kindt alreede ghegheten was, daeromme wende hy bitterlijcken.

In dat selue eylandt vergadertmen ooc peck vanden rootsen dat is herter ende bitterder, dan dat boom hers, daerom ist te beter ende nutter om schepen daer mede te pecken, voor die wormen die die schepen doorsteken, diemen Bromas noempt, dit eylandt geeft hers wt tweederley boomen, wt eenen dannen boom, ende wt eenen anderen die heetet Copei, den dannen boom laet ick staen, want hy wasset

ouer

ouer al. Maer vandē boom Copeia, willē wy wat ſeggen, een wenich vā den hars, eñ vander vrucht, dat hars maectmē daer af gelijcmen vandē danneboō, noch ſeggē die ſommige dattet daer wt druppe alſmen dz hout verbrant, die vrucht ſiet ghelijck eene pruyme, ende is goet om eten, van dat blat is wonderlijck te hooren, wat die natuere daer mede gemaect heeft, het is te denckē, dat ſy den boom, met welcken bladeren die Caldeer, die ten eerſten die letteren geuonden hebben, haer meyninge opgeteeckent hebben, eer datmen papier ende perkamēt gheuonden heeft, dz blat is eener ſpannen breet, ende ſchier gants rondt, die onſere ſchrijuen daerinne mz yſere griffien, oft copperen, oft houten, daer toe iſt alſo goet als papier, het is te belachen dat die onſe den eylanderen wijs maken, dat die bladeren ſprekē connē, als die onſere willen, het hadde eener, eenen boden wt der ſtadt Dominica tot ſynen vriendt gheſciet, die woonde in eener anderē ſtadt inwēdich des eylāds, met ſommige Vtijs oft Conijnken, ende op den wech adt die bode drye vanden Conijnkens, moghelijck van hongers wegen, wāt die vriē oft Conijnkēs en ſijn nz groter dā die muyſen, doē ſcreef die vriēdt weder hoe veel vtias dz hy ontfangen hadde.

Doen ſeyde die Heere tot ſynen knecht, wat is datte, is dz uwe ghetrouwicheyt, en mocht ghy v nz onthouden, ghy en moeſte die vtias etē, doen beefde die arme knecht, eñ bekende ſyne ſchult, mz grootē verwonderē. Cñ hy vraechde ſynē Heere wie hem doch dz geſeyt mochte hebbē, doē ſeyde die Heere dz blat dat ghy my ſelue ghebracht hebt, dat ſeydet my. Ende hy ſeyde hem oock daer by, wanneer dz hy by ſynē vriēdt gecomen was, ende wanneer dat hy weder van hem afgeſcheyden was, alſoo bedriegen ſy die ſimpele eylanders, die houden ſy wederom voor goden, dat hen die bladers alſulcx te kennen geuen, dwelck ſy gants verborgen meynden te ſyne, doen dien roep in dz eylandt quā, hoe dat die bladeren na onſen wille ſpraken, doē hielden ſyſe voor een geloofweerdich pādt, dz blat laet hem op beyde ſyden ſchrijuen gelijck papier, eñ het is dicker dan een dobbel perkament, oock ſeer taey, alſt noch gruen is, ſoo ſchijnen die letterē wit int gruene te ſyne, maer wanneer dat het dorre wordt, ſoo wordet wit ghelijck een bart ende hert, eñ die letteren worden geel, dat geſcrift en gaet oock nummermeer wt, al wordet oock nat, ten ſy datmēt verbrāde. Anderſſins iſſer noch eenen boom die heet Xagua, die draecht eene bittere vrucht watmen met des seluē ſap verwet, dat wordt ſwertgeel, ende ſoo ſterck, datment in gheenen weghen voor twintich daghen afghewaſſen en mach, maer wanneer dat die vrucht rijp wordt, ſoo verlieſt dat ſap die cracht, men eetet die appelen, want ſy ſmaken ſeer wel.

Aldaer is ooc een cruyt, dat doodet den genen, diē men daer mede berooct, gelijc te voren van eenen boom geſeyt is, het wordē ſommige officieren mz malcanderē eens, dat ſy die onſere ombrenghen wilden, ende doen ſyt openbaerlijck niet onderſtaen en dorſten; doē droegen ſy des cruyts vele in eē huys, dz wilden ſy daer na met malcanderē onſtekē. Wanneer dz dā die onſere daer toe loopē ſouden, om dat vier te bluſſchen. ſoo ſoude hen dan dyen doodelijckē roock aenwaeyen. Maer doen die ſaeke wt quā, doen warden ſy daeromme gheſtraft.

Nv willen wy ſommighe dinghen inne lappē, dz niet daer toe en behoort, die wyle dat uwe H. ſchrijft, dz ſy eenē luſt om hooren hadde, watmen vandē nieuwen landen ſeyde, te vorē is genoech geſcreuen van den ſpijswortelē, hoemē die ſayet, plātet, eñ opbrengt, maer hoe dat ſy den menſchen tot profijt comen ſijn, dat en is noch niet gheſeyt, dat ſuldy nv hooren.

Dat negende boeck vander zee handelinghe.

Men ſeyt dz die eerſte inwoonders ſoo lange tijt geleeft hebbē, te vredē weſende mz deſen wortelē dz is vanden palmen Mugueis, dat is eē cruyt gheljc huyſcruyt oft ſpecerije. Met Guaiegē, dz ſijn rōde wortelē, gelijc die aerde appels. Sy atē ooc Guaieros, dz ſijn beſtenaken, Cibaeynē ooc, die ſijn gelijc notē, Cabaioes, die ſijn gelijck ayuynē, Macaones, ſijn ooc ayuynen ende dyer gelijcken veel vruchtē.

Na veel jarē (ſeggē ſy) heeft eē Boitius, dz is eē oudt wijs mā, aen eene beke eenen ſtruyck oft ſteel geſiē, dyē heeft hy verplāt, eñ heymelijc gemaect. Cñ die gene die die Juncā int eerſte rouw aten, die ſtorven ter

stōt, maer doent sulckē suetē smaeck hadde, so onderstondē sy op menigerley manierē, syne natuere te versuckē, gesodē oft gebradē en was sy nz soo schadelijc. Tē lesten wardē sy dat gift kennende dwelck int sap was, doē begonstē syt te droogen eñ te dorrē, eñ maectē Cazabus daer wt, dat is een broot, dwelc der magē gesonder is dan het broot vā terwē, wāt het is beter om te verdouwē, dit selue is ooc te seggē vandē andē wortelē eñ Maizio, dwelck sy ooc voor eē saet vercorē hebbē, Ages is van menigerley natuerē, die onderkentmē aē dē bladerē eñ bloemē, dē eenē aert heet Guanaguax, die is binnen eñ buytē wit, die ander aert heet Guaraguci, die is buytē violet verwe, eñ binnen wit, die iij. heet Zazauei, die sijn buytē root eñ binnē wit, die iiij. Squinetes binnen eñ buytē wit. Caraca is buytē wit, eñ binnē violet verwe, anders sijnder noch menigerley, die noch niet tot ons gecomen en sijn, daerom laet ickt nv oock staen.

Nv willē wy ooc te kennen geuē, hoe dz die officiers haer kinderē aensprckē die hē eerst geborē wordē, ooc hoe dat sy dz eynde des leuēs, den beginne gelijckē, eñ waerom dz eē officier so vele namē heeft. Wāneer eenē officier een kint geborē wort. So loopen alle nabuerē daer toe, eñ comen in die camere, eñ deser geeft dē kinde eenē name, een and eenē anderē name, deser seyt. Syt gegruet ghy lichtende lāpe, der ander, ghy doorluchtige, een and, ghy tēmer uwer vyandē, eē and noēt hē, schijnender te syne dā gout, eñ der ydelen namē vele. Daerō gelijc hen die Romeynen lieten noemē Adiabenicus, Parchicus, Armenicus, Dacicus, Germanicus, na harē ouders eñ voorsatē. Also doē die, na der ordinātiē der officierē.

Als Benchinus Anachachoa der lantschap Xaragüe Heere, vā den seluē eñ vā sijnd suster Anachaona der wysē vrouwē is genoech geseet in dē eerstē x. boekē, die wart genoēt mz desē namē Tureigua Hobin, dz is doorluchtige Coninck, een ander alleenlijck Starci, dat is doorluchtich, die ander Huiho, dz is hooge, eē ander, Duyheyuiquem, dat is rijcker vloet, met allen desen namen verchierde hem Beuchius, ende heefter noch meer dan xl. als hy wat gebieden oft wt wil laten roepen. Ende dz eener, dyer namen eenen wt liet wt onacksaemhz wille. So meynt der Conine dat hem eene groote versmaethz eñ schādē gebeurt is, dz doē ooc die anderen. Wy moetē oock te kennen geuen, hoe sottelijck dat sy hen houden in hare testamentē te maken.

Heeft hy eenen eerst geboernen sonē vā sijnder eerster susteren, dyē laet hy een erfgename des rijcx sijn, maer waert dat die eerste geenē sone en hadde, so neemt hy vāder tweeder, oft vander derder, dz is gewis eñ certeyn, dz die selue vā synen bloede geborē is, maer sy en houdē harer wijuer kinderen nz voor echte kinderē, maer ist dz die susteren geene kinderē en hebbē, soo setten sy den broederen, maer sijnder dyer ooc nz soo nemē sy hare sonen, maer wanneer die oock geene sonen en hebben, soo neemt hy den machtichsten die in dat eylandt is, den seluen beuelt hy dat rijck, op dat hy syne onderseten vā den vyandē bescherme. Sy nemen soo veel wijuen als hen ghelieft. Sy laten oock toe, dat dat liefste wijf met harē mā die gestoruē is, leuende laet begrauen, Anachaona die sustere Beuchy des Coninchs Xaraguc, die welcke men voor eene treffelijcke Propheterisse hiel, Areitos oft rijmē te makē, die liet die schoonste vā alle den echte vrouwē eñ concubynē haers broeders die hiet Guanahatrabenechena, mz harē broeder midtsgaders twee maechdē, leuende begrauē, eñ haddes noch meer in dē wille, waert dat haers die grauwe oft minnebroeders niet afgebeden en hadden.

Sy seggē dz in dz eylāt noyt schoonder wijf en quam dā die Guanahatabenethena geweest en is, die begroef met haer alle hare cleynodien, eñ wat haer in haren leuen het liefste geweest was, sy settē elcken eē vat waters eñ eē stuc broots in dz graf.

Het regenet selden in der heerschappije deses officiers Beuchy Xaragua, oock in Hazua, dat is een deel des landts Caiaby, oock in dat heerlijck dal, daer die suete ende ghesoute zeeen sijn, eñ in Maquino der landtschap Bainoe, noch hebben dese landen oude grauen, daer door sy haer veldt wateren, die lantschap Maguana scheidt Bainoam van Caiabo, van Zauana, van Quaccaiarima. In den diepen daelen en regenet niet, dant noot en is, dat landt ontrent die hooftstadt S. Dominicus, wordt oock meer met regē beuochticht dant noot is. Maer in landt regenet tamelijck.

In dz eylāt Hispaniola sijn menigerley beweginge der Clementē, gelijcmē ooc van sommigē anderen landē leest, vā dē steden diemen

diemē daerinne beſet heeft, is genoech geſeyt in dē eerſten thien boekē, daer na hebbē ſy dorpē aldaer ghemaect, Portū plate, Portū regalē, Lares, Villanoua, Alzuā, Saluaterrā. Nv willē wy wt veel eylandē die rōtſomme Hiſpaniole liggē, die bekēſte beſcrijuē, eñ vā der naeſten beginnē, die op vj. mijlē vandē oeuer leyt, hoe wel dz ſy geē nut en is eñ cleyne, dz ſelue wort vandē onſen, tot dē tween boomē genoēt, eñ het heeft ſynē oudē name verlorē, wāt het ſijn twee treffelijcke boomē daerinne, by welckē, die fonteyne is, die door heymelijcke wegē ondē der zee wt Hiſpaniola coemt, dz beuindtmē wt den Mirabolanen eñ anderer boomen bladeren, die in der fonteynē ſwemmē dyer geener in dz eylāt en waſſen, deſe fonteyne neemt harē oorſprōck vā dz water Yiamiroa der lādtſchap Guaccaiarime, na by dz lādt Zauana, dit eylādt is noch viſchrijck, hoe wel dattet int ronde, niet ouer twee mijlen weechs en heeft, Hiſpaniola heeft dat eylādt S. Johans rechts tegē opgāck, gelijc een deurwachter van der ſeluer is te vorē genoech geſeyt, het is ooc goudtrijc eñ is gelijc ſo wel vruchtbaer als Hiſpaniola.

Men heeft oock alreede lieden daerinne geſet, die arbeydē nv aent goudtwerck, tegen nederganck leyt dz groot eylandt Cubam, dat welcke lange voor een vaſte lādt is gehoudē geweeſt, vā wegen ſijner lengdē, wāt ſy is langer dā Hiſpaniola, dē Cirkel des kreefts deylt ſy recht in twee deelē, van opgāc eñ nedergāc. Maer Hiſpaniola eñ die andere die tegē middach liggen, die wordē afgeſnedē ſeer door dz middel, tuſchē der ſonnewēde des kreefts, eñ dē Equator, oft der dorrer ſnoer. Sy ſeggē dz in Cuba rijcker goutbergen ſijn dā in Hiſpaniola.

In die vre doen ick dit ſcreef, ſeydemen, dat in Cuba, hōdert eñ tachentich duyſent Caſtilier guldens weerts goudts te wegen ghebrocht ſijn, dwelck een goet teecken der rijckdommē is, voorder tegē middach, daer leyt dat eylandt Jamaica, een vruchtbaer bloeyende eylandt, met een ſeer goet aertrijck, dz ſelue en heeft niet meer dan eenen berch, den graene ſeer bequaeme, eñ is ooc weyrlijck eñ ſterck, Colonus der eerſte beginner deſer handelingē, die heeft dit eylādt diewils tegē Cicilia gelekē, vā grootte wegē. Eñ die gene diet alder neerſtelijcſter gewegē hebbē, die ſeggē dattet een weynich cleynder is, maer nz vele, maer is gelijck ſo vruchtbaer als Cicilia, men meynt datter noch gout noch coſtelijcke gheſteente daer in en is, dwelckmen oock lange van Cuba ghehouden heeft.

Dat eylandt Guadalupea, voor Carequeyra genoēt, die leyt vier gradē naerder by dē Equinoctiael aē der middagelijcker ſydē, int ronde heeft ſy ouer hōdert eñ dertich mijlē. Sy is mz tween ſtroomen afgegeten, gelijckmē van groot Britania eñ vā Schotlādt leeſt, alſo dattet ſchier twee eylandē ſchijnē te ſyne. Sy hebbē eene gōme daerinne vinden waſſende, die noemen die Apotckers Animen, die verdrijft dē ſnof, alſmē roock daer af maect, die ſelue boō brengt eē vrucht gelijc die daeyē ſijn, eener ſpannē lanck, alſmen die ſelue open doet, ſoo vintmē een ſoet meel daerin. Die ſelue vrucht bewaren ſy den winter lāck, gelijck die boeren by ons die caſtaniē bewarē, dyē boom ſiet gelijck eenē vijgeboō. Sy hebbē ooc alderley hof vruchtē, vandē welckē bouē geſeyt is, ia ſy meynē, dz die ſuete goede vruchtē eerſt wt dz eylāt gecomē ſijn in die omliggende, wāt het ſijn menſchē eters, eñ een wandelende volck, eñ wat ſy hier ende daer geuondē hebbē, dz hebben ſy mz hen thuys gebracht eñ geplant. Sy ſijn ongeleert eñ grof, eñ en mogē geene gaſtē lijdē, daerom behoort groot macht daer toe, ſoudemenſe beſtrijdē, beyde mans eñ vrouwē ſijn ſeer geſchict mz ſchieten, met vergifte pijlen, wanneer dz die mans wttreckē. So beſchermen die vrouwē haer recht dapperlijc, daerom acht ic, dz het die eylandē ſijn, daermē gemeynt heeft, dz alleenlijck vrouwen daerin woonen, dz heeft my Admirantus Colonus ſelue wijs gemaect, geliſet in den eerſten thiē boeken verclaert ſtaet. Dit eylādt heeft vruchtbare bergē eñ daelen, ſo heeftet ooc heerlijcke waterē. In dē holen boomen eñ rootſen waſcht honich aldaer, Gelijck vā dat eylant Palma, eene onder den gheluckigen eylanden, daer vergadert men honich onder dē hagē eñ boomen, ontrent xviij. mijlen van dit eylandt tegē opganck, daer leyt een ander eylādt, Deſiderata vandē onſen genoēt, dz heeft int ronde ontrent xx. mijlē, dat is ooc een ſchoon eylandt. Thien mijlen van Guadalupea tegen middach, daer leyt dat eylandt Galanta, dat heeft int ronde ontrent dertich

Digitized by Google

mijlen, eñ heeft vã sijnder schoonhz synen name ontfangē. Eñ het gene dz schoon is, dat noemen die Hispanieren Galant.

Negen mijlen vã Guadalupea tegē opgãck, daer liggē ses cleyne eylandē, die heeten Todes, Sanctos, eñ Barbara die sijn seer steenachtich ende onvruchtbaer, noch moetēt die schipliedē wetē. Vã Guadalupea tegē middernacht ontrēt xxxv. mijlen, daer leet een eylant dz heet Monsserratus dz heeft int ronde xl. mijlen, ende het heeft wtermaten hooge bergen, dit eylandt Antiqua leet van Guadalupea dertich mijlē, eñ heeft int ronde ontrent veertich mijlen.

Admirãtus Diecus Colonus des eerstē vinders sone, dit heeft my geseyt, hoe dz hy sijn wijf tot Hispaniola gelatē heeft, doen hy te houe wilde comen, die selue hadde hem gheschreuen, hoe datmen onder der menschen eters eylanden, een gheuonden hadde, dz is wtermatē goudrijc, maer men en heeft noch niemādts daer henē geschict.

Aen der slincker sydē Hispaniole tegen middach, na by der hauenē Beata, daer is een eylant, dz heet Altus Bellus, wonder seetmē vã dē zee monsterē deses eylāt, tē eersten vandē sneckē, die sijn grooter dan eenē grootē schilt, als die selue leggē willen, soo treckē sy hen wt der zee, eñ sy grauen eene diepe gracht int sant, daerin leggē sy ontrēt vier hondert eyers, die bedecken sy dan mz sant, eñ treet weder in die zee om haer aes, eñ en heeft geene sorge meer voor syne iongen. Eñ alst by natueren tijt is, soo sluypē die slecken wte, alleenlijc vander sonnē, eñ nz van harē ouders wt gebroet. Sy seggē dat die eyeren alsoo groot sijn, als ganse eyeren, eñ dz snecken vleesch, smaect gelijc calf vleesch. Anders sijnder noch ontallijcke veel eylandē, die en sijn niet seer bekent, het is ooc van noode hier af te seggen. Nv ist genoech dz wy mercken, dat ons groote landen bereyt sijn, die by der tijt onse spraeke ende gheloue aennemen werden. Ick laet die eylandē staē die tegē middernacht liggen, ontrent dat eylandt Hispaniolam, want hoe wel dat sy tot visschen, eñ tot den ackerbouw nut waren, soo hebbē noch die onsere om harer armoede ende cleynheyt wille verlaeten, dit sy genoech geseyt, van dat heerlijck eylant Hispaniola, voordaen willen wy seggē, van die gene die rijck sijn oft heeten, eñ is in der middagelijcker zee gelegē, der welcker Vaschus Nunnez cundich is worddē, doen hy ouer die rouwe geberchten gecomē is, doē hoorde hy, hoe datter eē eylādt voor hē lach, die welcke wtermaten rijc vã grootē peerlē ware, dat hadde ooc eenē rijcken Vorsten eñ officier die welcke diewils synē nagebueren ouerlaste eñ te sterck was, die aē dē oeuere ghelegen waren, tē eerstē Chiape eñ Tumacco, wy hebbē ooc te kennē gegeuen, hoe dz sy Vaschus onaengetast heeft gelatē. Vã wegen der grouwelijcker tempeesten der zee, die welcke drye maendē des jaers, aldaer also rasen. Maer nv, ist ons geheel gemeyn, eñ haer officier is wt eenen grouwelijckē, een vriendelijcker mensch wordē, dē seluē wille uwe H. mz sijnder rijckdō aennemē, want hy is alreede gedoopt, maer hoe dz die sake toe gegaē syn, dz willē wy hier na verclarē.

Dat thiēde eñ leste boeck/

der dryen decadum Petri Martyris van der zee handelinghe.

Nadyē dz Petrus Arias aencomē was, doē was Caspar Morali beuolē in dz rijcke eylandt te schippē die tooch ten eersten tot Chiape ende Tumacco, tot dē middagelijckē officierē, die welcke Vaschus achter hē tot vriendē verlatē hadde, vã dē seluē wert hy heerlijc ontfangē, doen rustedē sy schepē toe mz dē welcke sy ouervoerē tot dz rijcke eylāt, dz eylant hebbē sy Ditem genoemt, eñ nz Margaritam, hoe wel dat veel peerlen aldaer sijn, want sy hadden te voren, een eylandt alsoo genoēt, dat leyt na by den Draken mondt in dat landtschap Payra, die is rijck vã peerlen. Caspar en vuerde niet meer dan tsestich ghewapender mannē mz hem in dz eylāt, wāt die scheepkēs en mochtender nz meer dragē, doē ontmoette hen die verscrickelijcke officier seer grouwelijc, dyens name en heb ick niet cunnen geweten, die tooch tegē den onserē gerust, met veel sijnder onderseten, eñ hy riep mz luyder stemmen tot eē teeckē des strijdts tot den synē, Guazzaua ra, doē verschuddedē sy haer schauelijnen, wāt sy en stredē mz geē bogē, Guazzauara, heet eenē vyādelijckē strijdt, dyer volbroch tē syer iiij. mz malcanderē. Tē lestē behielden die onseren dat velt, midtsgaders des Chiapi ende Tumacci volck, wāt sy haddē den

dē officier onuersiens ouerualle, doē onder stont die officier een grooten tuych te vergaderen, maer syne naeghebueren die welcke aenden ouer woonden, die weder rieden hem, ende seyden, dz hij niet meer strijdē en soude, ten ware dat hy geerne, lant eñ liedē verliesen wilde, gelijck sy oock gedaen hadden, gauen hem daer by te kennen, die vriēt schap der onseren; die welcke hem eñ den synen tot groot profijt comen mochte. Sy seyden ooc dz sy souden bedencken, hoe dattet Ponche, Pocchorose, Quareque, Chiapo, eñ Tumaco gelegē hadde, die welcke hen ooc des strijdts onderstaen hadde.

Doen liet der officier ooc vanden strijdt, ende hy ginck den onseren tegen, die voerde hy in synen hof, die was wonderlijck eñ costelijck verchiert. Alsoo haest als die onseren aen sijn hof ghecomen waeren, doen schencte hy hen eenen corf vol peerlen, die was van costelijcker wonderlijcker arbeyt ghemaeckt.

Die peerlen woeghen C. ende x. marck, daer voor nam hy vanden onseren, sommige gelasen pater nosterkens spiegels, ende copere bellekens, daer toe hadde hy grootē lust. Hen wert oock een byle geschenct, die hielt hy veel costelijcker dā groote hoopen gouts. Sy bespotten eñ belachen die onse als sy sien dz sy een sulck profijtelijc dinck, voor oft om gouts wille wech geuen, dwelc niet dan alleenlijck tot eene elendighe wellustigheyt en dient. Alsoo wert die officier vrolijck ende verblijt; ende hy nam den richter ende die principaelste byder handt, ende voerde haer op eenen hooghen thoren, van waer dat hy die gheheele zee ouersien mochte, ende sprack. Siet daer die gantsche oneyndelijcke zee, ende stercte syne handen ten eersten, teghen opganck; daer na tegen middach eñ nederganck eñ gaf te kennen, dz die streken wt vele groote landen laghen, dier hooger bergen men sien mochte.

Daer na quam hy naerder tot hen ende sprack, siet die eylanden die daer ontrent om ons ligghen, die onder myne macht sijn, daer ist al goet, al salich, heet ghy anders die landen salich te syne daer veel gouts ende peerlen sijn.

By ons is wel luttel goudts, maer alle diepe oueren sijn vol peerlen, hoe veel dat ghy dier begeert, mach ie v geuen, alleenlijc dat ghy met ons in volstandiger vrientscap blijuende wilt sijn, uwe waeren sullen my nutter eñ lustiger sijn dan peerlen. Daerō en dorst ghy niet sorgen, dat ick une ghemeynschap ontsegghen oft weygheren sal. Des gelijcken wert veel tusschen hen ghehandelt, maer als die onsere weder wech wilden. Doen werden sy der saken eens, dz der officier den Conincx van Castilien, alle iaer C. marck peerlen schicken soude oft leueren. Dat nam der officier gheerne aen want hy en achtedes niet groot, ende hy en meynde niet, dat hy daeromme chijsbaer ghemaect was.

Desen officier heeft veel herten ende coninkens in sijn landt, dat die onsere alsoo veel wt den huysen schietē mochten, als sy wilden, men leeft wel eñ rijckelijck aldaer. Dat eylant en leet niet ouer die sesse graden vanden Equinoctiael. Int broot van wortelen ende Maizio, ooc inden wijn, van den coren ende vruchten gemaeet, houden sy hen aldaer, ghelijck byden Comogro eñ anderen eylanderen. Desen officier is met alle synen volcke gedoopt worden, eñ heeft willen van weghen des gubernators Petrus Arias heeten. Die onsere sijn vriendelijck aldaer ghecomen, ende veel vriendelijcker van daer ghescheyden, hy heeft ooc den onseren met synē eenhoutigen scheepkens geholpen, dat sy des te bequamer weder totten vasten lande comen mochten, eñ hy gheleyde die onsere weder tot aen den oueren. Als nv des Coninex officieren dat vijfste deel peerlen geleuert was geworde, doen deylden sijse onder hen. Sy seggben hoe dat sy so wonderlijc costelijck sijn, wāt sy hebbender sommighe veel gebracht, die wter maten schoone ende grooter dan die hasenoten geweest sijn. Ten eersten gelijc een peerle, dwelc uwe voorsaten Paus Paulus die tweede, by eenen Melannois Bertholden mijnen vrient ghecocht heeft van eenen Veneetsche coopman, voor die somme van xliij. M. ducaten.

Onder den peerlen die wt dat eylandt ghecomen sijn, isser eene gheweest, die is alsoo groot als eene gheneyne note gheweest, ende sy is onder den Dariene ren selue vercocht geworden, om twelf C. Castilianer gulden. Ten lesten ist Petro Arie in handen ghecomen, dat heeft sijn huysvrouwe noch in grootē eerē by haer, dz

moet van noot weghen coſtelijck ghewecſt ſijn, dattet ſoo veel gecoſt heeft, by ſoo veel peerlē, als daermenſe niet by den ſtucke en vercoopt, ſonder by dē ponde, ende ten minſten met der oncen. Die Venetiaenſche coopman, heeft des Paus Pauli peerlen, oock niet diere gecocht in Morghenlant. Maer dien moetwille is in onſe tijt ghecomen, daerom vintmen oock peerlen die me nichte, nv daer af is genoech gheſeyt.

Bouen hebben wy breeder ende int langhe die cluften des ſtrooms Vrabe beſchreuen, hoe onghelijck dat oock ſijn menigerhande landen die aldaer ligghen, van weghen der deylinghe des ſtrooms, van den frontieren teghen nederganck, aldaer die onſe, hen hare wooningen gemaect hebben aen den oeuer Darienis. Daer af en weet ick op ditmael niet nieus te ſegghen, maer vanden frontieren tegen opganck, heb ick nv corts gehoort, hoe dat die lantſchap des ſtrooms teghen opganck vanden gheſtreeten horen in die zee, ende aldaer hen die toe vlietende zeewateren vergaderen aen, tot aenden Draken mont ende Pariā, met eenen ghemeynen name altemale Caribana ghenoemt wordt. Want men vint in allen den contreyen menſchen eters, diemen anders Caribes noemt, maer van waer dat ſy ſonderlinghe haren oorſpronck hebben, eñ van waer datſe ghecomen ſijn, daer hen die ſnoode natuere ſoo verre wtghebreyt heeft, dat willen wy nv te kennen gheuen.

Van der eerſter ſterren die haer in der zee ſtreckt, daer af bouen geſeyt is, hoe dat hen Fogeda aldaer neder ghelaten heeft. Daer leyt tegen eenen hoeck een dorp der lantſchap Caribane op neghen mijlen dat heet Futeraca, van daer op drie mijlen leet Vraba, waer af den gheheelen ſtroom den namen heeft, want het is voortijts voor die hooftſtadt des rijcx ghehouden worden.

Van daer op ſeſſe mijlen, leyt Feti, van Feti op neghen mylen leyt Zereme, op xij. mylen daer af leet Sorache. Deſe vleckē hebben die onſere vol volcx vonden, die loerden alle op dat menſchen iaghen, eñ wanneer dat ſyne vyanden en hebben met den welcken dat ſy ſtrijden mochten, ſo werden ſy ra-ende teghen malcanderen, ende verſloeghen ende verlaechden malcanderen.

Van daer coemt dat verderuen tot den elendighen lieden op dat vaſte landt ende in die eylanden, daer is anders noch een dinck, dwelck niet te verſwijghen en is, dwelck ick gheproeft hebbe.

Een rechtgeleerder ſeyde geheelen Corales, ende was eē richter tot Dariene, hoe dat hy eenen vluchtighen ontmoetet is, die quam van binnen den lande teghen nederganck, die was tot eenen officier geuloden, dien hy ten eerſten geuonden hadde. Doen der ſelue den richter ſach leſen, doē vraech de hy met grooten verwonderen door eenē dolmetſchen, die conſte die ſprake des officiers, by dien dat hy ter herberghen was, ende ſeyde, hoe, hebt ghy ooc boecken, hebt ghy oock teeckenen, daer mede dat ghy dē afweſenden, uwe meyninghe condt te verſtaen gheuen. Ende badt hem daer mede, dat hy hem dat boeck wijſen wilde, meynde dat hy van ſynen gheſchrifte vindē ſoude, maer ſy en waren der haerder niet ghelijck. Doen ſeyde hy, hoe dat ſy ſteden hadden die rontſomme ghemuert waren, ende dat volck daer inne was ghecleet, ſo wordē ſy oock met wetten ende rechten geregeert. Maer wat ſy van God houden, dat en heb ick niet vernomen, alleenlijck heb ick onthouden dat ſy beſneden ſijn, dat hebben ſy vanden vluchtighen ghehoort, ende aen ſynen lyue gheſien.

Hier moet ick oock te kennen gheuen, hoe dat het Johanni Solyſio ghegaen is, doen die ſelue die middaghelijcke ſyde des vermeynden vaſten lants beſichtigen wilde. Doen voer hy met drie ſchepen wt Joppe der hauenen, die welcke niet verre van Gades en leyt in die hooghe zee, op den x. dach des Herftmaendts, int Jaer M. D. ende xv. hoe dat het Johanni Pontio vergaen is, die welcke geordineert was om die menſchen eters te beſtrijden. Wat oock Johanni Aiore, Gonſalo, Badaiocio, Frācīſco Bezerre ende Valleio te handen ghegaen is. Solyſius begonſt den handel onghelueckelijck, als hy varen wilde tot dat hooft S. Auguſtijns. Doen voer hy wel ſeſſe hondert leuken, ende vant dat die ſterre S. Auguſtijns begonſt aen den ſeuendē graet des middaghelijcken Poli, ende ſtrect te haer tot aen den dertichſten graet ende verder des ghenoemden Poli. Doen hy alſo achter den Draken mont ende Paria die teghen den Noordtooſten ligghen voere. Doen ſtiet hy aen die ſchandelijcke menſchen

ſchen eters. Die liſtighe voſſen, gauen teec
ken des vredens, maer in haren moet lectē
ſy den muyl na eenen goeden maeltijt, alſo
haeſt als ſy die vrienden van verre ſagen.
Doen quam die arme Aloyſius aen te lan
de, met ſo veel ſijnder geſellen, alſſer onge
ueerlijck in dat groot ſcheepken mochten.
Doen ſpronghen wt der hagen een groote
menichte, ende ſy ſloegen hem met alle ſyne
geſellen met cluppelen doot, ten aenſien vā
haren gheſellen, ende ſy vielen dz ſchip aen,
ende brakēt tot ſtucken, daer en quammer
niet eener af.

Doen hieuwen ſijſe tot ſtucken aenden
veuere, ende bereydenſe om te braſſen. Dat
elendich ſpectakel ſagen die onſere andere
vander zee, daer af verſcrieten ſy alſo, dat
ſy niet te lande comen en dorſten, oft dat
ſy moeſten dencken, hoe dat ſy hare geſel-
len wreken mochten. Daerom voeren ſy
van daer, eñ loeden hare ſchepen met Bre
ſilien hout, dwelck men gebruyct om daer
mede te verwen. Die andere voeren weder
thuyſwaert. Dit is my cortelijck te kennen
ghegeuen worden, doen ick nv tot uwer H.
ſchreef, wat ſy anders ghedaen hebben dat
ſullen wy dagelijcx wel vernemen.

Pontius is ooc veriaecht worden vāden
menſchen eters, wt haer principaelſte eylāt
Guadalupea, want doen ſy die onſere op
der hooghor zee ſaghen. Doen verborghen
ſy hen, op dat ſy ſien mochten, waer dat
die onſere aen landt varen wilden. Doen
ſchicten die onſere ſommighe waſcherſſen
met ſommigen voetknechten aen dat lāt,
op dat ſy hemden eñ ſommich lywaet waſ-
ſchen ſouden (want ſy hadden van dz eylāt
Ferrea een vanden gheluckighen tot dier
tijt toe geen landt gheſien meer dan in iiij.
M. ende CC. mijlen) want daer tuſſchen
en leyt geen eylant in die hooghe zee. Sy
wilden ooc aldaer ſoet water vatten. Doen
vielen die menſchen eters onuerſienlijck
daer tot hen eñ naemen die vrouwen, ende
veriaeghden die voetknechten, ſommighe
weynighe quaemen met grooter angſte
daer van.

Doen verſchrickte Pontius alſoo, dat hy
die menſchen eters, nz aen taſten en dorſte,
want hy vreeſde hem voor die vergifte pij-
len. Alſo keerde hem die goede Pōtius we-
der vāden menſchen eters, ſonder ſyne waſ
ſcherſſen, die welcke hē daer te voren in ſy-
nen huyſe beroemt hadde, dat hijſe alle wt
roeyen ſoude, waer henen dat hy daer nae
geuaren is, eñ wat hy geuonden heeft, en is
my noch niet kont gedaen worden. Soly-
ſius heeft ſijn leuen, eñ Pontius ſijn eere,
in deſen handel verloren.

Nv quam een andere die ooc niet veel
gelucx int ſelue iaer aldaer vercreghen en
heeft Joannes Aiora, een borger van Cor-
duba die was een edelman, ende was tot
eenen richter geſchict, (ghelijck gheſcyt is)
Die ſelue was des gouts begheeriger dan
der eeren, ende dat die ſake recht toe gin-
ghe, als hy daer mede oorſake nam. Doen
beroofde hy veel officieren, ende dreychde
tgoudt van hen, teghen Godt, eere, ende
recht, hy ginck ooc (ſomen ſeyt) ſoo grou-
welijck met hen omme, alſoo dat wt goede
vrienden, doodelijcke vyanden werden, die
ooc daer na die onſere herworchden, waer
ſijſe aencomen mochten, eñ waer dat te vo
ren alle dinghen vredelijcken toe ginghe,
ende met wille der Officieren ghehandelt
werdt, daer moetmen nv met den ſweerde
handelen.

Doen hy nv alſo veel goudts te weghe
gebracht hadde, doen vloot hy heymelije-
ken daer van in een ſchip. Maer waer dat
hy henen comen is, en weetmen op deſen
dach noch niet. Sommige meynen dat hy
met verwillighinghe Petri Arie daer van
ghecomen is, want der Joannes Aiora, is
des Conincx Cronijck ende gheſchiedeniſ-
ſen ſchrijuers broeder, die hiet Ganſalus
Aiora, een gelecrt ende crijchſuerſtandich
man. Die ſelue eñ Petrus Arias, ſijn twee
ſoo vaſte vrienden, alſmen nauwelijcken
twee dier ghelijcken vinden ſoude, beyde
ſijnſe ooc myne goede vrienden, daerom
ſullen ſijt my beyde verghenen.

My en heeft noyt dinck qualijcker be-
uallen, in allen zee handelinghen, want de-
ſes mans, daer mede dat hy die vredelijc-
ke Officieren alſoo verwerret ende ver-
ſtoort heeft.

Gonſalus Badaiocius, die is inden
Meerte, des Jaers duyſent vijfhondert
ende vijfthiene wt Dariene ghetoghen
met tachtentich gheruſte mannen, die
tooch recht tegen nederganck, ende en liet
hem nerghens neder, tot dat hy quam aen
die plaetſe die die onſere gratiam Dei ghe
noemt hebben, dat leyt op hondert eñ lxxx.

mylen

mylen van Dariene. Aldaer ginck hy ſommighe daghen want hy mocht noch met bidden noch met dreyghen, noch met ghelt noch met woorden, den officier aldaer te vriende maken, daer hy nochtãs ſyne groote ſtic neerſticheyt toe dede. Die wijle dat hy alſoo daer ledich ginck, doen quamen noch vijftich mannen tot hem wt Dariene, gheſchict met eenen hooftmã Lodowijck Mertad, die waren tot Dariene wtgheuaren int begin des Meys. Doen ſy alſoo te ſammen quamen, doen werden ſy te rade, dat ſy wilden tegen middach ouer die berghen trecken, eñ aen die geuonden middaghelijcke zee comen, eñ het is een groot wonder, want ſy en hebben in eener alſulcken groo ten lengden, niet meer dan lj. mylen inder breyden geuonden aen die middaghelijcke zee. Bouen op die bergen die de zee ſcheydẽ daer vonden ſy eenen officier die hiet Jauana, des ſelfs rijc eñ hy ſelue ooc wort Coiba genoemt, gelijc vanden Caretha geſeyt is. Maer die wijle dat dat lant Jauane ſo goutrijck is, ſo hebben ſijt Coibam (dat is rijcke) genoemt, want waer dat ſy groeuen aent drooghe oft aent water, ſo vonden ſy goudt onder den ſande, Jauana die vloot doen hy die onſe comẽ ſach, eñ hy en mocht ooc niet meer daer henen gebracht wordẽ. Doen plonderden ſy alle ſijn lant, eñ ghecregen een weynich gouts, want hy hadde alle ſyne haue met hem genomen. Sy von den oock ſommighe knechten, die hadden ſcherpe wonden teeckenen, want ſy teeckenen hare knechten, met eenen ſcherpen doren int aenſichte, eñ ſtroyen een ſwert poeder daer in, dz waſſen ſy dã met een ſwert oft root ſap, ſoo en gaet dat nymmermeer af, ſo taey is die materie. Sy ſegghen hoe dat dat ſelue ſap ſoo ſcherp is, alſoo dat die knechten in ſommige daghen niet eten en connen door die groote ſmerte. Die ſelue knechten voerden ſy met hem wech, eñ gebruyctenſe (gelijck ooc die officieren (tot het goudt te grauen eñ om dat velt te bouwen, vant hof Jauane, togen ſy den water vallen nae, teghen middach ontrent x. mylen. Doen quamen ſy tot eenen anderen officier, die noemden die onſere Senem, want hy was ſeer out, ende achtede ſijns ouden namens gãtſch niet. In des officiers heerlijcheyt daer vãtmen ooc ouer al gout aen drooghe ende natte plaetſen, het was oock anders een ſeer vruchtbaer landt, met veel ſchoone wateren gechiert. Als ſy van daer toghen, doen vonden ſy een woeſt ende ledich lant, vijf dachreyſen lanck, ſy meynen dattet met crijch gedeſtrueert is geworden want het is den meeſtendeel vruchtbaer, eñ daer en woont aldaer nyemaet inne. Ouer vijf daghen ſo ſaghen ſy twee ouer dweers des velts tot hen comen, die waren ghela den met twee ſacken vol broots van Maizio. Doen toghen ſy teghen hen ende vinghenſe, vanden ſelfs verſtonden ſy hoe dat in dier contreyen twee officieren waeren, dier eener woont aen der zee die hiet Periquete, die ander woonde op dat vaſte lant Totonoga genoemt die was blindt. Die twee waren viſſchers, ende waren vã haren heeren Totonoga ende Periquete gheſchict worden met viſſchen, die hadden ſy teghen dat broot vermanghelt dat ſy droeghen, want ſy vermangelen eene waere teghen die andere, eñ ſy en hebben geen ghelt int ghebruyck.

Deſe twee voerden ſy tot dẽ Totonoga, die aen die middaghelijcke zee woonde teghen nederganck aen der ſyden S. Michiels, vanden ſelfs officier ghecreghen ſy ſeſſe duyſent Caſtilianer gulden ſoorou ſo gewrochts gouts, onder dat rouwe gout vonden ſy een clootken, dz woech twee Caſtilianer gulden, dat was een teecken, hoe goutrijck dat dat lant was.

Aen den ſelfs oeuere ſtrecten ſy voordere teghen nederganck ende quamen tot eenen officier die hiet Taracuru, vanden ſelfs ghecreghen ſy acht duyſent Caſtilianer guldens weert gouts. Daer na quamen ſy tot deſes officiers broeder, die hiet Pananomes. Deſe Pananomes ontuloot ende en is noyt meer geſien geworden. Sy ſegghen dat ſijn landt ſoo goudtrijck gheweeſt is, dat plonderden ſy. Daer na quamen ſy ouer ſeſſe leuken, tot eenen anderẽ die hiet Thabor, daer na tot den officier Cheru, die ontfinck die onſere vriendelijck ende gaf hen willichlijck vier duyſent Caſtilianer gulden weert goudts. Die ſelue Cheru heeft heerlijcke ſout pannen, ſo is ſijn lant vol gouts, ouer twelf mylen quamen ſy tot eenen anderen officier, die hiet Anaca, vanden ſelfs brachten ſy, op vijfthiene duyſent Caſtilianer gulden, die hadde hy vanden naeſten officier in den

crijch

crijsch ghecreghen, nae dien dat sy van hem verwonnen waren gheworden. Dat goudt was oock verbrant, want het quam wt den verbranden huysen der vyanden, want sy verderuen ende plonderen malcanderen waer dat sy comen. Sy voeren seer grouwelijcke strijden, ende wie datter ghewint, die verderft alle dinghen tot op den gront.

Tot desen Officier is der goet Gonsalus Badaiocius, met sijnder gheselschap wy om her ghespatseert, ende bracht groote hoopen goudts te weghen vanden Officieren, want hy hadde ouer die tachtentich duysent Castilianer guldens gouts te samen bracht, dwelck hen namaels tot menigherley noodruftichcheyt te goede quam.

Door die heerlijckheyt Scorie comen sy aent hof des Gfficiers Parize. Doen vielen sy Parize aen onuersienlijck eñ omgaf oft omcingheldese met eenen grooten hoope crijchsuolck, ende hy sloechse alsoo omme loopende daer nedere. Want sy en consten der wijle niet hebben, dat sy hen niet gewapenen en conden. Also werden haer ontrent tseuentich ghewont ende verslaghen, die andere sloech hy in dye vlucht, ende wat sy voor goudt ende knechten ghecreghen hadden, dat lieten sy daer achter, weynich quamender weder tot Darienen. Maer wee den Parize, want hy en sal niet langhe met dien gheluckesiapen hy sal haest om dese syne mishandelinghe ghestraft worden. Daer toe rustet hem der gubernatoer selue, met drie hondert ende een half wtgheleſen crijchsknechten ende tooch daer henen, maer op den wech wert hy oock cranck. Doen tooch Caspar Spinosa, een gheleerder Licentiaet der rechten ende richter tot Darienе, voorder met den tuych ende hoope, tot der seluer tijdt toochmen oock, tot dat eylandt datmen Ditem ghenoempt heeft, op datmen aldaer den peerlen tol in nemen mochte, die den Officier op gheleyt was. Wat daer voorder ghebueren sal, dat willen wy oock vergaderen, het sijnder oock noch twee tot den ghenen ghecomen die op gheen syde des strooms waren.

Franciscus Bezerra scheepte door den hoeck des strooms, ende door die cluften des waeters Dabaibe, met noch anderen twee treffelijcke mannen, die hadden by hen wel driehondert eñ een half wel gheruste eñ ghewapende mannen, die wilden die menschen eters bestrijden in Caribana, ende tooch teghen een dorp Turusy ghenoempt daer af is gheseyt in der toecoempste Fegede. Dese voerden oock met hem sommighe crijchsrustinghe. Drie bussen die loot schoten, alsoo groot als hinnen eyeren sijn. Sy hadden oock veertich schutters, ende vyuentwintich met slinghеren, op dat sy die menschen van bouen beneden gheracken mochten. Die selue schieten alle verghifte pijlen, vanden seluen en weetmen voorts niet meer, waer dat hy henen ghecomen is oft wat hy ghedaen heeft, men is wel in sorghen gheweest, dattet hem niet wel en ginck als die schepen wt voeren nae Hispaniam toe. Een ander hooftman Valleius ghenoemt, die begreep dat beghinsel des strooms. Maer hy voer eenen anderen weeh dan Bezarra, want deser quam aen int beghinsel, ende der ander aent eynde. Deser Valleius is weder ghecomen, maer vanden tseuentich mannen die hy wt gheuoert heeft, heeft hier acht en veertich achter ghelaeten, vanden menschen eters verslaghen. Alsoo seggen die ghene die wt Dariene ghecomen sijn. Op den veerthienden dach des Wijnmaents deses M. vijfhondert ende xvi. iaers, sijn Rodericus Colmenares, van welcken voor gheseyt is. Ende Franciscus de la Puente ghenoempt, tot my ghecomen, deser Franciscus is mede inder reysen gheweest, daer Gonsalus Badaiocus hooftman geweest is, die welcke ontuloden is wt den handen des officiers Parize. Maer Colmenares is na dien dat die veriaechde ghecomen waren van Dariene, wt ghetoghen, om by ons te comen. Die seyde beyde, die eene hads ghesien, die anders hads gehoort, hoe veel eylanden inder middaghelijcker zee sijn, die tegen nederganck liggen S. Michiels eñ des rijcken eylants, daerinne wassen boomen die brenghen effen een vrucht, gelijck die boomen in Collacutea, Cuchini, Camemori, dat sijn landen daer die Portugaloisers haren handel met specerije hebben. Daerom meynen sy dattet niet verre vā daer een lant is, waerin alle specerije in wascht, veel van den genen die die middaghelijcke zee besichticht hebbē, die begeerē oorlof dz sy mogē op haer eygē costē schepē toe rustē ō dz specerije lāt te soeckē. Sy meynē

men

men behoort ende moet die schepen in S. Michiels stroō toe rusten, maer men derf niet door die spitse S. Augustijns wtvaren, want het is eenen langhen sorghelijcken wech, want hy strect hem voorder dan aen die xl graden des middagelijcken Poli. Die voorgenoēde Franciscus seyt ooc, hoe dat hy in den lāden veel herten eñ houwēder swijnen geuondē heeft, eñ der seluē ooc vele geuangen, daer toe hadden hē die inwooners die conste geleert, hoe dz sy grauē inden wech maecten, eñ decken die selue toe met rijs. Also bedriegen die inwooners die vieruoetige dieren, maer die vogelen vangen sy gelijck wy doen, ghelijck die duyuen met eener tammer duyuen, die vliecht tusschen boomen omme, die is aengebonden, wāneer dā haers gelijcke vogelen by haer comen, so worden sy geschotē, oft eenen vogel heert, daer op int middel een duyue sit geuangē. Also doen sy ooc den papegaeyen eñ anderen voghelen, vanden papegaeyen seggen sy, dat sy so slecht sijn, wanneer sy niet meer dan eenen papegaey en hooren roepen, so vallen sy met hoopen daer by, al daer der vogeler sit, daerom sijn sy goet te vangen, want al sien sy schoon den vogeler so en verschicken sy niet, maer sy laten hen die stricken aenden hals leggen. Eñ wanneer dz die vogeler alreede eenen indē sack steket, noch en vlieden die andere nz. Noch hebben sy een lustich weydwerck met vogelen, ten eerstē in dz eylant Hispaniola, daer sijn menigerley zeen eñ stilstaende vyuers inden seluen vyueren woonē veel water voghelen, wāt daer wascht gras inden gront wt den seluen slymigen moer wasschē veel cleyne vischkens, vorschen eñ snacken van der hitte der sonnen. Dier vogelē die indē vyueren sijn, sijn menigerley geslachts ganssen, eynden, swanen, trossels, duyckerkens ende dier ghelijcken veel.

Wy hebben ooc te kennen gegeuen, hoe dz sy eenen boō plāten in haren houen, die welcke groote cauwoorden draecht, dien holen cauwoordē worpen syer sommige in die vyuers, die sijn gestopt also datter geen water in en mach, op dz sy nz onder en gaen. Die selue cauwoorden die swē men altijts daer, also dz die vogelē daer nymmermeer af en schouwen, daer na so coēt die vogeler eñ heeft een cauwoorde opgeset, gelijc eenē yseren hoet. Daerin heeft hy cleyne gaetkens gemaect, daer hy door siet, met sulckē mōaensicht gaet hy int water tot aenden hals, so meynen die vogelen, dattet een vā die cauwoorden is, die altijt daer swēmen, daerō en vliedē sy niet. So trect dā die vogeler tot den vogelen, eñ hy swemt met syne cauwoorde op sijn hooft gelijc die anderen, die vanden water baren waggelen, tot dat hy na by den voghelen coemt, dan soo grijpt hy met der handt, eñ grijpt eenen vogel by den voetē, eñ trect hem onderwaerts so meynen die andere vogelen, dz hy ondergedoken is, so is hy den vogeler inden sack geuaren, die andere en schouwent niet, eñ sy varen voort so lange tot datse der vogeler alle gegrepen heeft. Dit weydwerck eñ vogelen vangen, heb ic te kennen gegeuen op dat sy my den onlust een weynich wech nemen, die ic wt den grouwelijckē slach ont fangen hebbe. Nv willen wy noch een weynich vanden nieuwē meyningen seggen, vā der zee Parie, dwelck tegen nedergāck vlietet, eñ hoemen dat goudt vergadert inden goutgrauen Darienis, gelijc ic nv cortelinge verstaen hebbe, eñ wil daer mede uwer H. God beuelen. Die schipmā Andreas eñ Quiedus vanden welcken bouen geseyt is, hebben my in mijn huys besocht, in een stedeken Matrito genoemt. Daer wert eenē twist onder hen in myner presentien vandē stroom, eñ sy bekenden beyde, dat die lantschappen der Castilianer met den middernachtelijcken aen malcāderen stooten achter Cuba eñ den anderen eylanden, die teghen middernacht Cube ende Hispaniole liggen. Maer die eene meynde, dattet anders toeginghe, dan der ander. Die schipman wil, dat der ghewelt des waters ontfanghen wordt, inden schoot des ghemeynen vasten lants, dwelck hem teghen middernacht strect, gelijct geseyt is, ende met den crommen aenstoot worden sy int ronde ghedreuen, ende heromme gheuoert aender middernachtelijcke syde Cube ende andere eylanden, die wtwendich des cirkels des kreefts, ligghen. Aldaer dat die wijde zee, dat water verdeylt, dat wt den enghen sloten coemt. Ick en cans niet beter gelijcken, dan by den gedwongen water by den meulenen, als dz selue noch geuāgē is, so meynt eener dattet alle dingen schuerē sal, maer wāneert voorby der muelen in eē wijde zee coemt, soo verdeylet hem, eñ van

daer

daer en weetmen niet meer waer dattet he nen vlietet. Ick hebbe wel den iongen Colonum Diecum ghevraecht, hoe dz hy hem gheuoelt heeft in der wederuaert. Doen sey de hy, het is eene swaere reyse, soudemen den wech weder reysen diemen daer hen gereyst heeft, Maer wanneer datmen voor in die wijde zeeuaert, eermen die spitsen tegen Hispaniam toe keret, soo heeft hy wel gheuoelt, dat hem dz water voort gedruet heeft Maer hy meynde dattet quam, van den onvordenlijcken toe ende af vlieten, ende niet van den om baeren, hy meynde oock dz het eē opē aertrijck was, eñ eene hauene tusschē beyden, daer door dat die stroomen tegen nederganck gaen, alsoo dattet alsoo door die beweginge der hemelen gants omgedreuē mach worden Quiedus seyde van dz slot gelijck Andreas die schrymā. Maer den bult des nederganckelijckē aertrick, die en loopt nz alsoo te samen, eñ wort also in die wijde zee gedreuē. Ja hy seet dat hijt met grooter neerstigheyt acht genomen heeft, dattet van der hooger zee her, tegē nederganck vlietet Maer wanneer datmen met clynen scheepkens tegen den lande toeuaert, soo loopet tegen opganck. Alsoo dattet op eender plaetsen achterwaert eñ voorwaerts loopt. Dat sietmen oock dickwils in anderen wateren, Daer stroedelē sijn, want mē noch mach cē hout oft anders wat licht in den stroedel warpen, so vlietet nederwaerts, ende ter anderē plaetsen vlietet opwaerts, tot dattet wt den stroedel in den rechten stroō comt. Dat schrijuen wy also sijt ons te kennē geuē, wat waer achtichs daer aen sy, dat sullen wy nz der tijt wijs worden. Noch een weynich van den goutgrauen Darienis. Dat sal ons vā der arbeyt ledich maken. Bouen hebbē wy te kennē gegeuen, hoe dz negen mijlen van Dariene syden aen die houelen sijn, eñ sommige dorre effene veldē, daer vindtmē gout aent drooge, eñ aen den beeken. Een yeghelijck die gout vergaderē wil dien oordineert men toe eene viercante plaetse, xij. schreden wijdt na sijnen wille. Noch dz te voren niemants daer en sy noch oock te voren verlaten en is. Daerinne besluyt hy syne knechtē die selue gebruycken die Christen (gelijc geseet is) tot den goudtwerck. Dat deel aertrick behout hy so langhe, alst hem belieft. Want als hy siet dat niet veel goudts daer en is, so begeert hy datmē hem eenen andere plaetse oordinere, soo wort dan die eerste verlatene plaetse gemeyne. Dese oordinantie houden der Dariener in haere gout grauen. Ick achte oock wel, die anderē houdēt alsoo hoe wel, dz ic daer na nz geuraecht en hebbe, dat is certeyn, dat eener wel van alsulcken plaetse, bouen die lxxx. Castilianer guldēs gehadt heeft. Dat is die arbeyt, hoe datmen den goudthonger versaden mach. Maer hoe sy meer gecrigē, hoe gieriger dz sy wordē hoemen meer houts int vier werpt hoe dattet meer brandt Ick laetes vele aen staen, dwelck ick metter tijt te kennen geuē sal waert dat ick vernemen can. Dat dit uwer. H. aengenaem geweest is, Die wille der almachtige godt in langher gesontheyt behouden amen.

Eynde der thien boeken der drier Decades Petri Martiris van Angleria.

Petrus Martyr van den

leest gheuondenen eylanden ende der seden ende manieren der inwoonderē der seluer.

ALs mijne ghethiende boeckens die ick hebbe latē wtgaen, is te merkē, hoe dz sommige vluchtige in die frontierē Darienis gecomen sijn, die verwondert waren van der onseren boeken te kennen ghegeuen hebben, hoe dat sy somtijts in landē gheweest waren, dier inwooners sulker dinghen hen ghebruyckten, ende waren den stedeken rechten gheorsaem, by den welcken oock costelijcke edeficien ende tempelē van steenwerck ghemaect waren, die hadden oock straetē ende plaetsen, daer sy haere coopmanschappe deden. Die selue landē hebben die onsere nw gheuonden. Daerom me sullen alle die ghene die neerstelijck toe hooren, die welcke begeeren vremde landē, ende der seluer inwooners eyghenschap ende manieren te weten, welcker deser dinger een beginner is geweest, ende hoe dat die sake voortgegaen is, van dat eylandt Cuba, datmen Fernandinam noemet. Die leet na by Hispaniola teghen middernacht, alsoo dat die Cirkel des kreefts midden door Cubam gaet. Maer Hispaniola leet sommige graeden van der sonnewende tegen den Equinoctiael daer af is tot hier toe luttel af te kennen ghegheuen. In dat eylandt sijn nw sesse stedekens gebout, eñ die hooft-

Digitized by Google

stadt heeft den naeme (van S. Jacob, die welcke een patroon Hispanie is) ontfanghen. Aldaer wasset goudt in berghen ende wateren, daer doetmen neerstichcyt hoe datmen dat goudt te wege brengen sal.

In dat iaer als ick mijne boexkens wtgemaect hadde. Doen namen voor hen die drie oudtste borgers van Cuba (die waren Hispaniers) vremde landen te sockē. Franciscus Fernādus vā Corduba, Lupus Ocho Caicedus ende Christophoris Morantes. Dan die Hispanier sijn altijt sonder ruste, ende omme groote dinghen te onderstane gheneycht. Die bereyden drie Caravelen op haere costen, daer toe gaf hen verlof der Gubernator Diecus Velasquen dat sy varen mochten wt den nederganckelijcken hoeck Cube, Sint Anthonij gheheeten. Alsoo quamen sy op die hooge zee, wz hondert ende thien mannen. Desen hoeck is bequame om water aldaer te varen, ende omme die schepen te caelfaeten. Alsoo voeren sy van daer met Westen windt ende Suydtwint, dz sy in seuendaluē dach nzdan hemel eñ water en sagē. In dier wijlen meynē sy, dz sy niet meer dan vijfftenseslich mijlen geuaren en sijn, ende waer dz sy die nacht begreep daer bleuen sy aen den ankeren staē, op dat sy niet ergens clippen oft sandtplaeten in die onbekende zee aen en stietē. Ten lesten quamen sy aen een groot eylant Jucatana ghenoempt, des eylants beghintsel noemen die inwooners Ecampi. Daer quamen sy aen eene stadt die lach aen den oeuere. Die was soo groot. datse die onsere Cayrum noempden. Aldaer warden sy vriendelijck vanden inwooneren ontfanghen, ende doen sy daerinne quamen, doen verwonderden sy hen seere, want sy vonden aldaer huysen met hooghen thoornen, heerlijcke tempelen, ghecasseyde straeten, ende datmen menigherley coopmanschap aldaer dede ende handelde. Die huysen sijn van steenen oft van tichelen met calck constelijck ghemaect.

In der eersten hoochden der cameren vāden huysen moetmē thien oft tweelf trappē opwaerts climmen, die sijn met tichelen ende met stroo ghedect. Aldaer begaefden sy malcanderen. Die Barbaren gauen den onseren menigerley guldene cleynodien, die waren cunstelijck ghemaect. Ende die onsere gauen hen, sydene ende wullen cleedere, ghelasen paternosterkens, ende copere belle kens, dat was hen vremdt ende aengenaē. Spiegels dier en achteden sy niet dan sy hebbender schoondere wt sen mge steenen ghemaect, dat volck is ghecleedt, hoe wel niet van wolle. Dan sy en hebben geen vee, maer van cattoen, die is op menigerley maniere gheuerwet, die vrouwen sijn vanden gordel ane tot op die knoesselen gheclect. Soo decken sy haer borsten ende dat hoot met vremde sluyeren, ende sy doen groote neerstichcyt datmē hen geenen voet oft beē en siet. Sy gaen neerstelijcken ter kerken. Daer henen maken hen die rijken eyghene wegen wt haeren huysen. Sy aenbidden die afgoden, ende sy sijn besnedē, int handelen houden sy goet geloue. Die coopmāschap doen sy sonder gelt, alleēlijck met vermangelinghe der waeren, sy planten ock huer haer, alsmen haer vraechde door dolmetschē, van waer dat sy dat hadden. Doē seyden sy dat op een tijdt een schoon man door dat landt getrocken is. Die heeft hen die cleynodiē tot eene gedenkemisse gelaten. Die andere seggē datter een mensch aen dz werck gestoruen is. Die is dorluchtiger geweest dan die sonne. In somma sy en wetē niet certeynlijck te antwoorden. Als nv die onsere sommige dagē aldaer geweest warē, doen dochte hen, dat sy hen ouertellich waren, gelijckmen dan eens vremden gastes haest lange genoech heeft aen eene plaetse. Doen namen sy een paspoort. Ende togen recht tegē nedergane door die landē Comi, eñ Maiam genoemt. Aldaer voerē sy voorby, eñ sy en namē nz dan water eñ teckenē daer. Maer die Barbari die aen dē oeuere woōden, die verwōderdē hen vā onsen schepen hoe dz sy in die zee swōmen, om dz te sine, togē wte mās vrouwē eñ kinderē. Wāt die onsere sagen met verwonderinge, haere edifitiē tē eerstē, die tēpelen die aē die oeuere stōdē, die waren opgebout gelijck sloten ten lesten werden sy eens, dat sy haere ankers wtworpen ouer hondert ende thien mijlen, in eener lātschap die heet Campechiū die heeft eene stadt, ende daerinne ontrent die drye duysent huysen, die selue ontfinghen die onse vriendelijck, ende verwonderden hen van der groetten onserer schepen, ende allerley gereetschap. Doen sy den donder vandē bussen hoordē, eñ den roock van dē poeyer vandē bussen rokē, doē meynden

sy.

sy, dat godt alsoo donderde. Der officier ontsinck die onsere vriēdelijck in sijn huys, ende hieltse eerlijck ende heerlijck aldaer. Na dien dat sy op dese wel gebancketteert hadden, ende daer toe gebruyct haddē Pauwen ende andere gheuogelte, wilde, tam, ende wt wateren, midtsgader menigherley wildtbraets. Daer na vuerde hijse met Coninclijcke pompereije tot eener viercantē hoochden, die lach aen een der sydē der stat, ende was viere trappenen hooge. Die warē van marmorsteenen daer omme gemaect, eensdels mz taeyen leyme, eñ eensdeels mz steenen, daer op was eens menschen beelt gehouwen, aen den welken hingen twee onbeken de viervoetige dieren, die sagē als oft sy hem den buyck souden verschueren, ghelijck die hondē, het stondt ock eene slange by den beelt, die was van lym eñ van steenē gemaect vntrent xlvij. voetē lanck, die verslocte eenē steenē leuwe, gelijck eenē grootē osse, eñ was mz versch bloet besprengt. Na aen der aerdē warē drie sparrēgehecht, daer onder lagender noch üj. andere ouerdweers die waren al met steenen onderleet, aldaer straftemen die misdadigē tot een teekē van dien, sagen sy veel gebroken pijlen daer liggen met bloet besmet, eñ doode beenen, die waren in der nacster gracht geworpen. Aldaer sijn die huysen ock van steen eñ cale gemaect, den officier noemen sy Lazarum. Want sy warē aē sinte Lazarus dach daer aene gecomē. Doen togē sy voort tegen nederganck op xv. mijlen. Doen quamen sy aē een lant, dz heet Aquanil, eñ die stadt daer inne Mosco, der officier Capoton. Deser officier sach die onsere seer vyandelijcken ane, ende hy stelde na die onsere heymelijc, ende doen sy water begeerden. Doen seyde hy, datter sommige fonteynen waren op geē syde eens berchskens. Daer duere moestemen door eenge wegen. Maer doen sy alsoo haere coleur int aensichte veranderden, eñ datse soo veel pijlen droeghen. Doen meretten die onsere dat bedroch, ende en wilden niet voorder trecken. Doen vielen die Barbaren die onsere onuersiens ane, ende ontrent haerer duysent liepen den onseren na, inder vlucht aen eenen moerachtigē oeuere Want die zee was moerachtich aldaer, alsoo duerschoten sy der onseren twee, ende twintich ende van der resten verwondeden sy vierendertich. Sy segghen ock hoe dat Franciscus Fernandus ghewont sy wordē In somma het en quam schier niemandts onbeschadicht daer van, waren sy tot den voorgheseijden berghen ghegaen, soo warē sy alle herwocht worden, Alsoo toghen sy weder met treurichcyt in dat eylandt Cubam, van daer sy ghecomen waren. Doen warden sy met trueren ende weenen van den ghesellen ontfanghen. Van weghen der gheenre die omghecomen waren, ende dier die gewondt warē. Doen dat die Dieeus Velasquen een Gubernator Cube vernam. Doen richte hy sommighe Caraueelen toe, met drie hondert mannen, ende gaf hem synes broeders sone Johannem Grisaluam tot eenen regente. Dien gaf hy oor onderrichter. Alfonsum Auila. Franciscum Montegium, ende Petrum Aluaradum. Ende voordineerde ock weder Anthonium Alaminum tot eenen schipman, die die te vorē ock geregeert hadde. Doen togē sy weder den voorscreuē wech. Maer wat meer teghen middach toe, ontrent tseuentich mijlen. Doen saghen sy eenen thoren vander zee. Maer gheen landt. Den seluen thoren quamen sy na aen een landt Cozumella ghenoempt, van daer ontfingen sy goeden reuck ontrent drie mijlen weechs op der zee. Als den windt teghen hen ginck Dat landt hadde int ronde ontrent vijueneertich mijlen, plat lant ende eens goeden aertrijcks, het heeft ock goudt. Maer het is daer henen ghebracht, het heeft ock veel honichs, houen, voghelen, ende wiltbraet. Sy houden hen ghelijck die in Iucatana, in huysen, tempelen, weghen, hanteringhen, mans ende wijfs cleedinghen, van cottoen, niet van wolle oft syden, steenen huysen die sijn mz stro gedect waer luttel steenen sijn. Maer waer steenē genoech sijn, soo dectmense mz steenē plaetē, het hebben ock sommige huysen (gelijck by ons) marmorsteenē doore stijlen. Sy vondē oot sommige oude gebrokene thornē aldaer die goet teeken des ouderdoms gauen, te weten eenen die was xviij. trappenen hooge, gelijc men op die herlijcke kerken climpt, die vrē den verwonderden hen van onsere schepen eñ cunst om varen. Met den eersten en wouden sijse nz te gaste hebben. Ten lesten namen sijse vremdelijcken oppe, eñ clommen op eenen thoren mz haeren ouersten. Den welcken sy voor eenen priester houdē, ende

sy richteden aldaer een cruys oppe. Ende sy spraeken den Coninck van Castilien dz rijck toe. Dat eylandt noement sy ten Heylighen Cruys. Want sy quamen aen des Heylighen Cruys dach in Meye in dat eylant. Sy seghghen dat sy heet Cozumella, van eenen officier Cozumellao, Diens ouders in dat eylandt ghewoont hebben. Sy vonden sommighe vertreck plaetsen in den thoornen, daer inne laghen veel marmorsteenen, oft aerden beelden der beeren inne. Die roepen sy ane met claerder stemmen, oock met goeden reuken, ghelijckmen die huysgoden eeret, Aldaer hielmen den godts dienst, want sy sijn besnedē. Der officier hadde schoone cleederen van cattoene, eñ en hadde aen eenen voet geen teenē, want als hy geswommē hadde. Doen had de hen eenē roof visch Tuberoen genoemt teenen mael afgebetē. Die selue boots den onserē wel, ouer sommige dagē togē sy daer van, voorder tegen nederganck. Doē sagen sy van verre sommige bergē. Dat was dat eylant Jucatana, dan sy en leet nz meer dā v. mijlen van dz eylant Cozumella, Alsoo quamen sy aen der middagelijcker sydē Jucatane ane, die den gemeynden vaste lande naeste is, die en mochtē sy nz geheelijck omvaren, van wegen der rotsen eñ sandtplatē. Doen richte die schipmā Alaminus die schepen weder tegen middernacht tot der stadt Campechium eñ den officier Lazaro. Doen die eerste int voorder iaer, oock henen comē waren. Doen warden sy vriendelijck in die stat genoyt maer het beroude den borgers, dz sijse genoyt hadden, eñ sy hieten die onseren ene mijle vander stadt stille staen, eñ achterwaert treckē. Doen begeerden die onsere datmen hen gunnen wilde dz sy aldaer water vatten mochten, eer dat sy wech togē. Doen gafmen hen te kennē, dz sy eene fonteyne noch achter hen hadden. Daer mochten sy water scheppē. Maer anders gelat nz Doen bleuen die onsere dien nacht by der fonteynen, Maer die Barbari en betroudē hen nz, ende leyden ontrent drie duysent geruste mannen ontrent hen, ende geen deel en sliep die selue nacht. Die Barbari vreesden, dat die onsere haer in der stat ouervallen souden, soo sorchden die onsere oock, dat sy van den Barbaren gheslagen worden. Daeromme weeten die slaperich waren mz pijpen eñ trompetten, Doen het dach wart doen traden die Barbaren hen toe, ende riepen die dolmetschen van Cuba ane, die seere haere spraeke hadden, ende sy ontstaken daer een licht van wieroock, eñ dreychden den onseren den doot, waert dat sy niet wech en toghen, eer dan dat licht wt ghebrant en waere, want sy en wilden gheene gasten by hen hebben. Alsoo wart dat licht verbrant. Daer begonste sy te slacne. Daer herworchden sy der onserer eenen, die en was niet wel verwaert ghewest, ende haerer worden oock vele verslaghen. Doen liepen die onsere den bussen toe, die byder fonteynen gheordineert waren. Doen vloden die Barbaren weder achterwaerts in der stadt. Daer hadden hen onsere christsliede geerne nagheiaecht. Doen verboots hen der richter Grisalua, van daer toghen sy aen dat eynde Jucatane. Doen vonden sy dat ouer twee hondert mijlen lanck was, van opganck tot nederganck. Doen quamen sy tot eene heerlijcke hauene, die noemden sy die ghewenschte hauene, van daer scheepten sy aen andere landen, ende quamen aen een landt, na by Jucatana teghen nederganck. Daer twijfelden sy ane, oftet een eylandt was, oft dattet aent vaste landt ghehanghen was, aldaer is eenen stroom, dien meynen sy omgheuen te syne van beyde den landen. Maer het is omghewis. Die inwooners noemen dat landt Caluacam oft Oloan. Aldaer is een groot water, dat brengt met synen tempesten suet water in die zee twee mijlen verde, om des richters willen noempden sy dat water Grisaluam. Doen hen nv die Barbaren alsoo verwonderden van onsen grooten schepen die in die zee swommen. Doen bewaerden sy beyde die oeueren, wel met sesse duysent gheruste mannen, die hadden alle gulden schilden, boghen ende pijlen, sweerden, ende spiessen. Die verhueden dat die onsere aen den oeuere niet comen en souden. Die selue nacht bleuen beyde der parthien in haere ordene, des morgens quamen ouer die hondert eenhoutighe scheepkens, vol ghewapender mannen, die verstonden der Cubenser dolmetsen redelijcken wel. Alsmen hen nv vrede door die dolmetschen aenbode, doen namen syen ane. Doen voer een schipken hen toe, ende die anderē hielden stille. Doen vraechde die schipheere, wat die onseren in den

vremden landen ſochten. Doen antwoorden ſy goudt, ende dat niet voor niet, noch met ghewelt, ſonder voor onſe waeren. Doen voer dat ſcheepken weder achterwaerts, ende gaf den officier te kennen tgene datter ghehandelswas worden, Doen ſy na den officier ſchicten. Doen quam hy wilichlijck, ende hy riep ſijnen Camerlinck, ende liet hē ſyner Cameren chieragie brēghen, op dat hy onſen richter Griſaluam daer mede verchierde. Ende hy begonſte, ende becleedē hem met den eerſten met guldenen ſchoenen, ende alle tghene dat hem een kucriſſer laet van yſer oft vā ſtael maken, dat dede hy hem al te male ane, van louter goudt, ende ſchenetet hem tot eener vereeringhe. Dat ghelcke Griſalua met ſydene, wullene, ende lijnen clederen oock met anderen dinghen dat die onſeren hadden. Int beghintſel deſer Jucatane. Doen ſy in Cozumellam voeren. Doen ontmoetteden ſy een viſcher ſchip, daerinne warē neghen mannen, die waeren onghewapent, ende ſy viſchten met gouden haeken oft anghelen, die vinghen ſy ſonder eenighe ſorge, dier eenen kendt deſer officier ende hy gheloefde Griſaluam, hy ſoude hen des anderen daechs ſoo veel goudts voor dien man ſcicken, als die man ſwaer was, Dat' weygerde Griſalua, tegen den wille ſyner geſellen ende behielt hem, ende voer met hem daer van, ende hy wilde ſiē wat hy voorder doen wilde, voorder tegen Weſten windt te varen op hondert mijlen daer vondē ſy eenen grooten ſtroom daer inne laghen drie cleynē eylandē. Doen voren ſy tot dz groot ſte. Daer vonden ſy een grouwelijck ommēſchelijck volck, Dat elck eerlijck vroom menſch mz rechteverſerickē ſoude. Want ſy offeren aldaer haere eygene kinderē haerē afgoden, eñ ſy ſijn beſneden, die afgoden die ſy eeren, ſijn eenſdeels van marmorſteenen die andere van aerden gemaect, onder den marmorſteenē was eenen Leuw, diē was dz hoft ingeſlagē. Daerinne ſchuddedē ſy der armer kinderen bloet, van daer vlottet in eene marmorſteenen kiſte, mz wat Ceremonien, dat ſy der armē kinderen bloet op offeren, dat wil ick nv te kennen geuen. Sy en houwen hen het hooft niet af, ſonder ſy doē ſe midden aen der borſt open. Daer trecken ſy hen dat hertte wte, ende met den ſeluen heeten bloede, beſtrijken ſy haeren afgoden die lippen, die reſte laten ſy in die kiſte vlieten. Daer na verbernen ſy dat hert, met dē anderen ingewandt, in die vryc locht, ende ſy hopen dat ſy daer mede haeren afgoden eenen ſeer aenghenamen roock doen. Die eene afgodt is een man, die neicht ſijn hooft ende ſiet in die bloet kiſte, gelijck als oft hy dat offer aen name, wat vleeſachtich is aen armen, hueren, ende ſchenckelen dat eten ſy eerſt, als ſy eenen vyandt, dien ſy inden ſtrijdt verwonnen hebben offeren. Die onſere vonden aldaer eenen plas van bloede, dwelck gheſtolt was ghelijck al oft wt een ſlach oft vleeſchuys comen ware, van den omligghenden eylanden brenghen ſy die armen kinderen tot deſer elendigher offerhande. Sy ſaeghen oock veel doode lichamen, dier waren ſommighe duer houwen, die anderen noch gheheel ende bedect. Dat ſelue landt is vol goudts, ende coſtelijcke gheſteente. Der onſeren eener die liep in dz eylandt omme, Doen vant hy twee cruyken van albaſter, die waren cunſtelijck ghemaect met ſteenkens, ende vol menigherley varwen, Sy ſeaghen dat hy eenen ſteen gheuonden heeft. Die is den Gubernator toeghe ſchict worde. Want hy was duer die twee duyſent Caſtilianer guldē weerdt, dz ſelue eylandt noemden ſy dat offerhande eylandt, het ſijn oock andere eylanden aldaer in die welcke alleenlijck vrouwen, ſonder bywooninghen der mannen leuen, ghelijck die eenborſtighe wijuen eertijts leeden.

Maer die ghene diet beter bedencken, die houdenſe voor clooſter ionckvrouwen, die luſt tot eenicheyt hebben, ghelijckmen oock by ons vindt, tot ſommighe tijden varen die mans tot henlieden, niet dat ſy by hen ſlapen, ſonder dat ſy hen wt medelijden den grootſten arbeyt in haeren houen ende velden doen, op dat ſy haere noodruft daer af hebben moghen. Men ſeet wel datter oock andere eylanden ſijn. Daer verfoelde wijuen inne woonen, die ſnyden hen van loncks eene borſte af, op dat ſy des vueghelijcker ſchieten moeghen, tot den ſelluen varen die mans, op dat ſy van hen beurucht worden. Wanneer dan dat ſy meyſkens baeren die behoudē ſy, die knechtkēs ſchickē ſy haerē vaders. ick houdet voor fabelwerck. Die onſere quamē aen dē oeuere des landts Colluacane, eñ handelen aldaer

vriendelijck, Doen bracht der officier cenē gouden pot, ende mengerley cleynodiē, die schencte hy den onseren, wederomme soo maecten die onsere hen oock vrolijck met onsere warren. Die onsere onderstonden al daer cene stadt te bouwen ende te besetten. Maer die rechter Grisalua verboet hen. Daerom warden sy gants ontrust eñ toornich op hem dese landtschap heeft veel edificien met thoornē, ende vijfthiene grooter steden. Dier sommighe hebben oock wel twintich duysent huysen. Dese huysen en staen niet aen maleanderen, sonder sy sijn met houen ende beempden onderscheyden. die straeten sijn met mueren omgeuē, daeromme houden sy haere mercten eñ Missen die wegē sijn gesteenwecht. Want daer sijn timmerlieden potbackers eñ allerley handt werkers by hē. Dese officier heet Potanchanus, die lantschap heet Palmaria, so heeft die hooftstadt vijfthien duysent huysen, wāneer sy vremde lieden opnemen met vredē. Soo bloetlaten sy hen aē cenich lidt haers lijfs, dat sulcx die gast siet, dat doen sy tot een teckē der vrientschap ende liefden, haere priesters leuen kuysch ende reyn, ende en weten gants niet waimen men den vrouwē doet, tot dat sy in den echten staet gecomen sijn, die anders dede, die wort daerom ghedoot. Die vrouwen sijn oock wonderlijckē cuysch. Eener die machtich, is na dien dz hy eē eechte vrouwe genomē heeft, so mach hy daer toe soveel concubynē nemen alst hem belieft, wanneer dat een echte vrouwe in eebrekerye beuonden wort, so vercopt vā haer man den vermaersten vorsten, van den seluen mogen sy haere vyanden weder af coopen. Eener die inden echsten staet niet en is, en mach ter tafelen niet sittē, eñ en mach noch eten noch drincken met den echten lieden. Inden Oogst ende inde Herstmaent vasten sy vijuendertich daghen, niet alleen van vleesch dwelck sy goet hebben, sonder oock van vischen, eñ van al dat bloet heeft Ende sy en eten alle die dagen niet, dan dz inden houen wasset, haere maenden en hebben niet meer dan twintich dagen, ende dz iaer twintich macndē. In deser landtschap bancketterden sy sommighe daghen met lust. Doen sy eweck toghen. Doen streecken sy voordane den ouer nae, ende quamen tot cenen anderen officier dieen noempden sy Quandum. Doen die selue mercte dat die onsere goudt sochten. Doen bracht hy sommighe ghegoten stucken goudts tot hen. Doen gaf hem der richter door eenen dolmetschen te kennen, dz hy geerne des gouts vele hebben wilde des anderē daechs bracht hy eens cleyns menschen beelt van goudt, ende en vliegen net, dat was seer cunstelijc ghemaect, midtsgaders noch anderen cleyn odien, ende ghesteente van allerley coluerē. Die schencte hy den onseren, ende spijsde se met costelijcker wel bereyder spijsen. Doen hijse op den oeuere te gaste bad. Doen ontfinck hijse met gruenen meyen, ende vuerde se in huttē. Maer die dienaers die onghe schickelijck meyen droeghen, die sloech hy met den scepter, Dien hy in die hant droech die slaghen leeden die knechten met groter verduldicheyt. Doenmen hem vraechde, van waer dat hem soo veel goudts quame. Doen wees hy met eenen vinghet op die naeste berghen ende den wateren die daer af liepen. Sy sijn des waters also wel ghewoone, als des landts, ende sy swemmen effen soo verde, als sy ghegaen comen. Wanneer dat sy goudt soeken. Soo laten sy hem int water ende sy brenghen die handen vol sandts wte, die worpen sy van deen handt in de andere, ende lesen dz gout daer wte. Sy seggben dat sy in twee vren een riet vol goudts maken, dat eenen vinghet dick is. Daer ware veel te seggben van die goede rueken deses landts, waert dattet nv maer tot wijuelijcker weecheyt en diende, dan tot goede manieren, der officier schenc den richter een knechten van tweelf iaren, dien en wilde hy niet, ende nam daer voor een schoon meysken, met onwillen der ghesellen. Onder den steenen die sy van desen officier hadden. is eener ghewees, die was twee duysent Castilianer gulden weerdt, Ten lesten toghen sy van desen officier, geladen met goudt ende met costelijcke ghesteente. Doen schicte der richter Grisalua een Carauel tot sijnē oom den Gubernator tot Cuba met boden die brachten dat goudt ende ghesteente, dat sy ghecreghen hadden. Die andere voren voorder teghen nederganck. Dat een Caruel voer noch langs den veuere, daer in was Franciscus mōtegius der onderrichter. Maer die twee voeren in die hooghe zee daer hen, dat sijse noch sien mochten. Dat selue hielden die inwoonders des landts voor een groot wōn

der

der. Doen quamen twelf cleyne scheepkēs tot den montegio, die bespraken hen met malcanderen door dolmetschen, ende gruet teden malcanderē vriendelijcken. Doen baden hen die inwooners neerstelijck, dat sy te lande varen wilden, ende gheloefden hē ock vele, waert dat sy tot den officier comē wilden. Doen seyde montigius, hy en conste hem die bede niet toe laten. Dan hy was te verde van sijnen ghesellen, noch stelde hijse te vreden, met sommighe dinghen die hy hen sehencte, die hē vremde waren. Die drie Caravelen quamen te samē by eener heerlycker stadt, daer wouden sy aen lant sijn. Doen verhinderden sy die inwooners, die waren ghewapent met schilden, boghen, ende, pijlen. Met breede houden sweerden, ende spiessen, alsoo togen sy den onseren te ghemoete. Sy schoten veel pijlen in die onseren. Ende die onsere bussen steenen in haer, van dat gedonder ende tempeste der bussen verschrictē sy, ende vloden daer van, ende begheerden vrede. Nae die creghen die onsere groot ghebreck van prouande. Soo waren nv die schepen schier deursteken in der langer reysen. Daerom toghen sy weder na Cubam, te vreden synde met den dinghen die sy gheuonden ende ghedaen hadden. Nv moeten wy eenen spronck doen. Ende van eener anderen schipuaert segghen, van daer willen wy weder aen die landen comen, Daer die onsere henen comen sijn. Seer tot deser tijt als der Gubernatoer Diecus die vier Caravelen ewech gheschict hadde. Doen schicte hy ock eene wte, met eenen Bergantino, met vijnenvoertich mannen daer inne, die deden den inwooneren fortse ende ghewelt ane. Want die wyle dat sy afgoden aenbaden ende besneden waren, soo meynden sy dat sijse wel tot der goudt arbeyt dwingen mochten. Nae aen den oeuere des vasten landts ligghen vele cleyne eylanden, die hebben wtermacten een vruchtbaer landt, Guanapan, Guagan, Quitilla, wt dier eener, vuerden sy drie hondert menschē ewech die dronghen sy in die Caravelen, eñ brachtense in Cubam. Desen eylanden gauen sy den namen S. Marine, den Bergantin mz sommige gesellen lieten sy daer, om meer lieden te vangen, die hauene daer die Caravelen quam, die heet Carenas, ende leet vandē treffelijcken hoeck Cubē, tot S. Jacobs ghenompt, ontrent twee hondert ende vijftich mijlen.

Dit is een wter matē lanck eylandt van opganck tegen nederganck ghestreckt, ende den cirkel des kreefts strijckt int middel daer doore. Maer als dat radt der fortuynen die armen sochte, doen gingender sommighe wachters op dat landt, ende weynich bleuender int schip. Doen nv die eylanders sagen, dat sy weder tot haeren vryheyt comen mochten. Doen namen sy die onsere wapenen, ende sy vielen die wachters anc, ende sy herworchden haer sesse, die andere vielen in die zee. Alsoo ghecregen die eylanders, die Caravel, daeranne hadden sy alree de leeren vaeren, ende sy quamen weder in haer landt. Maer sy quamen ten eersten weder int naeste eylandt. Daer verbrandē sy die Caravel, ende namen die wapenen met hem, ende voeren in scheepkens tot dē haeren. Ende sy ouervielen die onsere die in den Bergantin bleuen waeren, die verslogheńse eñ voodense. Die welcke dat daer vān quamē, vlocdē na den Bargantin toe. Enen grootē boom staet aen dē seluen oeuere, Daer op stelden sy een cruys int opperste. Ende screuē in die schorssen des booms Vannius Alvarieci, het is een water Darien ghenoemt. Aen den selue oeuere leet die principaelste stadt des ghemeyn vasten landts. Maer doen der Gubernator die sake verstont. Doen schicte hy een schip met chrijslieden gheladen, den verlatenē te hulpe. Maer het was te spade, ende die sacke was alreede ghescheiet, noch volchden sy dē cruys nae, ende quamen aen den oeuere, doē lasen sy dat ghescrift aen den boom ghesneden. Doen en dorste sy hen der Fortuynen niet betrouwen. Ende die ghewapende met den vertwijfelden toghen van daer, wt dat naeste eylant, vuerdē sy ontrent den vijfhondert menschen gheuanghen ewech, sy meynden ock dat sijt wel doen mochte. Dacromme, om dat sy besneden waren. Doen ghescheide hen ghelijck alsoo. Doen sy te Cuba quamen. Dan sy vielē een schip grouwelijcken ane, ende streden dapperlijc, sy herworchdē ock die Hispanier eensdeels die daer wachteden, die reste sprongher sclue in die zee, ende swommen tot der naestē Caravelen. Doen vielen sy met malcanderen dat gheuanghen schip ane, Te dier tijt stont die victorie wel vier vren lanck in twij

sel. Want het stredē wijfs ende mans grou welijck om haere vricheyt, ende om dat sy den gewonnen roof niet weder en verloren, wederom soo stredē die Hispanier noch nerstelijker, eñ wonnent oock ten lesten. Want sy waerē behendiger om strijden dan die andere. Doen vielen die verwonnen Barbaren in die zee. Doen vingmē haer weder mz cleynen scheepkens. Alsoo quamen haerer hondert omme, die met den sweerde verslaghen waren, ende die anders int water verdoruen, weynich Hispanier bleuender achter. Maer die reste brachmen in die stadt S. Jacobs. Daer dwōgmē haer om goudt te grauen. Daer na quamen sy tot een ander eylandt, Dyer vele in die selue zee ligghen, ende men heet haer met eenen name Archipelagus. Aldaer warden sy qualick ontfanghen. Want alsoo vele alsser haerer wt den schepen op dat landt quamē. die warden ghedoot oft gheslaghen. Sy meynen dattet dat eylant sy aldaer Johannes Pōtius quam, die welcke eens scheeps gubernator was, ende vanden inwoonderen verjaecht wart. Dat eylandt heeft hy Floridam ghenompt Wāt het was op dē paesch dach gheuonden worden, dyen noemen die Hispanier Pascha Floridum. Sy seggben ock dat sy aldaer sessentwintich eylanden ghesien hebben. Aldaer der Colonus voor by gheuaren is, die sijn ghelijck als wachter inne Hispaniole ende Cube. Daerane breken ock die aencomende bacren ende golven. Sy vonden ock tot sommighe plaetsē natuerlijck ghecorent goudt. Die inwooners hebben ock menigerley Cleynodien, Soo ghebruyken sy ock sommighe houten ende vergulde momaensichten, die sommighe ock van sijn louter goudt gemaeckt want het sijn schepsinnighe handtwerkers aldaer, Franciscus Chieregatus, heeft der momaensicht eene met hen gebracht. Daer af canmē afnemē hoe cunstrijck dat sy sijn Sy hebbē ock wōderlijke scheermessē, die makē sy wt sommige geele doorsichtige stenen, gelijck die cristalynen sijn, daer mede scheren sy gelijck al waren sy wt goedē staele gemaeckt, Maer als sy vant besigen bot wordē soo en slijpē sijse op geenē steen noch op poijer, sonder met eē water daer leggent sijt inne. Daer is noch duysenterley vremdes dings by hen, daer af te seggen waere. Nv willen wy weder op der baeretredt, daer wy af ghegaen sijn. Dat is tot Cozumellā Jucatanam ende Coluacanam oft Olloā vant welcke men afnemen mach, watmen van dese landen houden sal. Die Hispanier die in dat eylandt Cubam woonen onder den Gubernator Amcunte. Die rusten eene andere vaert toe met x. Caruelen en de vijfhondert mannē. Dyen hebbē sy twee Bergantynen toe ghegheuen, die bruyken sy aen ōdiepe plaetse, ende waer dat sy voor die steenrootsen sorgen moeten. In die schepen namen sy die peerden, vijf hensten ende sesthien merrien, die tot den strijdt geschiet ende gheleert waren. Ouer die schepen cosē sy Fernandum Cortesium tot eenen ouersten, ende gauen hem eenē onderrichter toe Alfonsum Fernādē Portucarerium, Franciscum Montegium, Alfonsum Auilam, Aluerudum den Commendator tot spaet, Johannem Velasquen. Ende Diecum ordassum. die volchden den windt, al nae, vāden lesten hoeck Cube teghen nederganck. Gelijck ter stont quam, Franciscus Fernādes van Corduba, ende Johannes Grisal nu, op dat sy dat eylandt der offerhandē siē mochten. Daer af bouen gheseet is. Daer belettede hen eenē snellē grouwelijckē wint dz sy nz te lant comē en mochtē, eñ hy werpse weder achterwaerts tot Cozumelle Jucatane. Dit eylandt en heeft maer eene haue ne, die heet S. Jans hauene. Eñ en heeft ock niet meer dan sesse stedē. die en hebbē gheen water, dan wt diepe fonteynen ende cisternen. Want daer en is geen vlietende water, die wyle dat het heel plat landt is. Ende het en heeft ock maer int ronde vijfuenveertich mylen. Die inwooners vloden in dicke bosschagien, ende verlieten die steden, door vreese willen. Doen quamen die onsere in die ledighe huysen, ende aten van den landtspysen. Sy vonden daer ock menigerley gheueruweden hmysraet, tapisserije, clederen, ende dexels van cottoen ghemackt Sy hebben ock seer veele bocken. Daer af ende anderen meer dat onsen nieuwen Keyser toeghescbickt is, willen wy breder verclaren. Onse crijchsvolck doorliep dat gheheele eylandt, doch in oordinantie op dat sy in gheenen noot en quamen. Doē vonden sy een weynich mans met eender vronwen. Die selue vrouwe spraken hy ane door eenen dolmetschen van Cuba, ende dize andere van Jucatana ewech gevuert

ende

Digitized by Google

ende sy baden die vrouwen dat sy die officieren weder by hen roepen wilde. Die mans die by der vrouwen waren, dat waren haer knechten. Doen dede die vrouwe die officieren weder roepen door eene bode. Doen quamen sy ende gheloofde hen vrientschap ende toghen met vreuchden in haere huysen. Doen gaf men hen veel gherooffts huysraets weder. Doen vonden die onsere dat het heydenen waren ende besneden die welcke haere knechkēs eñ meyskēs haere Zemibus offerdē. Dese Zemes sijn beeldē des nachtelijckē gespuys die vereeren sy.

Ick vraechde den schipman Alaminum Franciscum Montegium ende Portucarerium. Die bodē die den Coninck die gauen ouerleuert hebbē, van waer dat hē die kinderen quamen, die sy alsoo op offerden. Doē antwoorden sy, wt den naestē eylanden cochten syse voor goudt, ende vermangellense voor andere waere. Want het is in desen wijden landen nergens geen munte. Dergelijcken seggē sy ock van twee lest geuōden eylandē die noemen sy Destaē eñ Sestaen, die gaen ock naect, ende sy offeren hondē, want sy en hebbē geene kinderē. Sy brengē ooc hondē op om te etē, gelijck ōs volck Conynkēs op voet. Die seluchondē en bassē nz eñ sy hebben vossē muylen. Die welckedz sy eeten willen, die lubbē sy als sy ionck sijn. Sy houden ock vele teuen, op dat sy iongen geerygen moegē, ende luttel reukens, gelijck onse herders met den schapen doen. Als sy gesneden sijn, soo worden sy in viere maēden seer vet. Dese offerhande maeetet hen die onsere schouwende, ende sy gauen hen te kennē, dattet onrecht was. Doen begeerden sy eene leringe daer sy hem wisten na te richtē. Wāt sy laetē hē lichtelijc wijs makē, hoe dat een Godt in drie persoonen ende in een wesen, die hemel ende aerde geschapen heeft is, ende die alle tgoet op der aerden geeft; soo lyden sy ock wel, datmen haere Zemes breect. Die onsere hebben hē onser vrouwē beelde gheschēct, dz hebbē sy aen eene heylighe plaetse haers tempels gheset. Sy vagen ende schauen den vloer harers tempels, ende beginnen dat cruys aen te bidden tot der eeren gods, eñ tot verlossinghe des menschelijcken gheslachts. Daeromme hebben sy een groot houten cruys op haerer kerken opgherieht. Sy somē ock neerstelijck te samē, op dat sy dat Marien beelt eere bewysen. Sy geuen ock te kennen hoe datter seuene gheuanghene Christē in Iucatana warē die warē in een onweder ende tempeeste daer ane gekorē worden. Dit eylandt en leyt niet meer dan vijf mijlē van Iucatana. Daeromme schickte der richter Cortesius, vijftich mannen daer henen, met twee Caraueelen, die soudē die sake vernemen. Die vuerden drye Cozumella met hen, met bieuen aen drie Christen waert dat syer sommighe vonden, hy gaf hen ock te kennen wat een treffelijck dappere daet, dat sy doen souden, waert dat sy eenen van daer brachten, daromme beual hy hen die sacke nerstelijck. Want hy hoepte, dat hy certeynelijck die aert natuere ende eyghenschap der contreyen vernemen soude.

Alsoo togen sy henen met vruechden, eñ hen wardē sesse dagen gestelt, daer en tusschē soudē sy weder comē. Maer sy bleuen achte daghen. Ende doen die boden van Cozumella, die sy op dat landt geschiet hadden, niet en quamen, doen achtedē sy dat sy ommecomen waeren. Daeromme lieten sy se daer, ende sy voeren weder tot Cozumella. Die wt vaert Cozumella bedachten nv alle schepen, doen warden sy verachtert van der weder spanigher zee. Doen quam een scheepken van nederganck daer hen, van Iucatana, dat bracht der geuangē Christen eenē. Die was vij iaerē lanck in Iucatana geweest, eñ hiet Iheronimus Aquilares een Vandalus. Met wat vruchden dat sy daer malcāderen ontfingen, dat mach een yegelijck wel denkē. Want der Vandalus vertelde sijn eñ sijnre verlorene gesellē ont geluck, dien hoorden die anderen alle neerstelijcken ane. Ick achte dat uwer H. niet moeyelijck sijn en sal, oft ick dē handel vertellē werde, hoe het gegaen is, in mynen geschiedē boexkēs is mētie gemaeckt vā eenen dapperē man Valdiuia genoemt die wart van den Darienē, die aen den stroō Vrabe woonden, aent vermeynde vaste landt, tot Hispaniolā gesondē, doē hy aldaer den Admirāto Colono des Conincks stathouder, eñ den anderē ouerstē te kennen gaf, in wat armoede dz sy leefden. Doen nam die elendige Valdiuia die boodschap tot ontsijdē aene, dan voor dz eylandt Jamaica, die daer leet tegen middach des eylants Hispaniole eñ Cube, doē warp hem eenen onuersiendē

windt

windt ende tempeesten op sommighe sandt platen. Aldaer berstede dat schip, ende Valdiuie ende sijnen dertich gesellen en quamt nauwelijck te goede, dat sy mochten in een boot comē sonder seyl oft roeder. Doen voeren sy daer henē aldaer haer die zee warp.

Het is in den thien boecxkens te kenen ghegeuen, hoe dat die zee aldaer altijts tegen nederganck tot vlietet. Also voeren sy derthiene daghen, sonder te weten, waer dat sy waeren, ende en vonden noyt nyet dat sy eten mochtē, daer omme storuē haerer seuene van hongere, die aten die zee vischen. Die anderen quamen in Jucatanam, gheheelijck vā honger versmacht, eñ sy quamē eerst in die handen eens grouwelijcken officiers. Die doode Valdiuiam met sommigē sijnen gesellen, ende hy offerdese sijnen Zemibus, ende hy adtse ten lesten met sijnen vrienden, Want dat volck eet sijnen vyanden, ende alle die soo vreemde tot hen comen, anders en etē sy geen menschē vleesch

Doen wardt deser Jheronimus Aguilaris, ende sijner sesse gesellen behoudē. Dat mense aen den derden dach daer nae oock offeren soudē, maer sy braken by nacht wt der gheuankenisse, ende sy quamen tot des grouwelijcken Officiers vrouden, tot den seluen begauen sy hen willichlich tot den dienstbaerheyt.

Het is wonderlijck om hoorē, wat deses Aguilaris moeder gheschiede, Soo haest als sy die saeke vernam, doen wardt sy gheheel onsinnich van smerte, hoe wel dat sy niet dan donkerlijck wat ghehoort hadde hoe dat haere sone in der menschen eters handen gheuallen was. Als sy ghebraden vlees sach, oft dat noch aen den spit stack. soo maecte sy dat huys vol geschreys ende heroeps ende spraeck, O wee my arme moedere, siet daer dat is het vleesch van mijnē soenē Als nv Aguilaris, den brief des richters vāden Cozumellaneren ontfanghen hadde. Doen vertelde hy sijnē heere eñ officier Taxmaro, wat die Cozumellanerē voor niewe tydingen brachten, van der macht haers Conincks der genere die aengheco-men sijn, van der sterckte der mannen, van het goet doen teghen haere vrienden, ende der grouwelijker wraecken teghen haere vyanden, ofter der gheenre, die hen hoere beghcerte weygheren. Dat verserckte den Taxmarum seere. Daeromme badt hy sijnen knecht, dat hy neerstichcyt doen wilde. dat sy niet ghelijck als vyandē in sijn landt aen en quamen, sonder met vreden. Doen seyde hem Aguilares vrede toe, ende waert dattet noot waere beloefde hy hem hulpe ende bystant teghen sijnen vyanden. Alsoo schiete hy Aguilaren van hem, ende gaf hem drye knechten mede, die hem gheleydē souden. Alsoo voeren sy met malcanderen van Cozumella in Jucatanā, tot eenen water, dz was te voeren geuondē, wordē door den schipman Alaminum. Die cluften des seluen waters waeren vol sandts. Daerom en mochten sy met den groetē schepen, niet tegenden water vaerē, hoe wel sulke schepen, wel daer in vaeren mochten, Noch dede die richter die chrychlieden in Berganteynen ende boten op dat sy daer mede te lā de voeren. Doē boot Aguilares den inwoō nerey vrede ane. Doen vraechde hem die inwoonders, wat sy wilden. Doen antwoorde Jheronimus Aguilares, spyse. Nv wasser een wijdt sandich velt tusschen den oeuer ende stadt. Daer henen wesen hem die inwoonders dat sy aldaer gaen soudē. Doē ginghen sy. Des anderen daechs brachten sy achte hinnen na haeren aerdt, die waren soo groot ende soo wel smakende ghelijck die pauwen, ende soo veel broots van Maizio, Dat nauwelicx voor thine honegerige ghenoech en was. Doen waerschouweden sy die onsere dat sy haer ewech maken souden. Maer die onsere weygerden ewech te trecken, Doen vergaderde haestelicx een hoop gherust volcx, ende sy vraechden den onserē weder, waerom dat sy aldaer inviem den landen omme liepen. Doen antwoorden onsere door Aguilaren, sy begeerden vrede ende spyse, voor anderē waeren oock goudt, waert dat sijt ghecryghen mochten. Doen antwoorden sy. Dat sy noch vrede noch crijeh met hen hebben en wilden, sonder sy souden toesien ende hem wten landē maeken, oft sy souden alle doodtgheslaghen worden. Doen seiden die onseren. Dat sy niet ewech en wilden, sy en hadden te voeren spijsen ghenoech voor alle dat crychsvolck. Doen seiden, sy wilden spijse brenghen, maer sy loghen. Want des smorgens brachten sy den onseren die int sandt haere tenten opgheslaghen hadden, gheliick alsoo spijsen, ende sy gheboden hen inden name haers Officiers. Dat hy hem

ewech

ewech maken souden. Doen seiden die onsere dz sy die stadt geerne besien souden, eñ meer spijsen coopen. Dat weygerden sy hen ende sy keerden hen omme met mormelen. Doen leden die onsere groeten hongere, en de sy warden ghedwongen spijse te soeken. Doen schicte die richter, die onderrichters op dat landt met anderhalf hondert mannen, die toghen hier ende daer, door die dorpen. Doen tracteerden die Barbaren eenē hoope qualijcken. Dat hoerden haere ghesellen, die en waerē niet verde van daer eñ sy liepē daer toe, om haerer gesellē te helpē.

Aē eene andere plaetse, daer liet die richter dat gheschut in Bergantinen ende in booten liggen, ende tooch met der reste des crijchvolck aen den oeuere om den seluē te verwaren. Doen liepen hem die Barbarē haestelijck entegheu, al totten strydt gherust. Ende schoten met pylen in die onsere, die noch niet gherust en waeren. Doen liet die richter ontrent twintich stuck bussen op hen afgaen. Doen verschricten die Barbaren soo seere van den clop ende van dē groten stenen, ook doen sy saghen dat vier alsoo daer wt slaen, dat sy alle int water ontliepen. Doen liepē die onsere den vyanden in der vlucht nae, ende sy quamen met den veruaerden in die stadt. Doen liepen die Barbaren eens loopens door die stadt, ende verlieten haere huysen, sy segghen dat die selue stadt langs den oeuere gestreckt sy soo lanck dat ick niet wel seggen en darf, ouer die vijfthienhondert sreden lanck, ghelijck Alaminus der schipman te kennen gaf. Daerinne souden ontrent vijuentwintich duysent huysen sijn. Sommighe segghen wat min, altijts ist eene groote machtighe stadt. Die huysen werden met houen onderscheyden, ende heerlijck ghebout van steenwerck ende calck van costelijcke wercklieden. In den huysen gaetmē acht oft thiene trappenen opwaerts tot den cameren daermen inne woont, het en mach een ghebuere den anderen gheene balken op syne muere legghen. Altijdt tusschen twee huysen, is eene plaetse drier huysen breet. Noch sijn sy den meestendeel met stroo gedeckt, hoe wel dat die sommighe met steenen plaeten gedeckt sijn. Die Barbaren seyden hoe datter veertich duysent mannen in der slacht gheweest waren, die waren noch van soo luttel lieden verwonnen, van wegē der nieuwen chrijstustinge met den bussen, die maecten haest eene groote staete in den naecten hoope. Dan op beyde syden vielē sy gelijck schape daer nedere. Doē der richter ontrent xvj. ruyteren op dat landt gheschict hadde, die sy hier eñ daer iacthden. Doen meynde dat arm volck, dz man eñ peerteen dier geweest hadde. Daer af verschricten sy soo seere dat sy nz meer gesiecten en constē.

Twintich dagen hielden die onseren die stadt inne, daer en tusschen banckettēerden sy met lust, ende lieten die elenden Barbari hongerich voor die stadt leggen onder dē hemel, die en dorsten den onseren niet meer aenvallen, ende sy coren die sterckste plaetse in der stadt ghelijck een slot, daer hielden sy goede wachte op dat sy nz ouerualle en worden, eñ dat sy vry slapē mochten. Die stadt heet Pontachanum. Maer die onserē hebben sy om haerer victorie willen, Victoriam geheeten. Sy seggen ook wonder vā den meyerhouen, hoe groot ende heerlijck dat sy sijn. Alsoo dz viere Hispanier in eenē gecomē sijn, eñ viere vren daer inne omme gingen, tot dat sy weder wtcomen mochten.

Een lesten deden sy den officier roepen door dolmetschen ende by die ghene die in den crijch gheuanghen waren, ende maecte dat sy sonder wapenen quamen, ende om genade baden. Dat deden sy, ende een yeghelijck quam weder in sijn huys. Doen werdet hen vergeuen, met dier conditien. Dat sy voordane afstaen souden van den grouwelijcken offerhandē, dwelck sy haerē duyuelen doen, mz menschē lyuen eñ soudē daer vore Christum eñ onserē godt die hemel eñ aerde geschapē heeft, van eener reynen maget geborē, ende om der menschen salicheyt willen geruyst is wordē. Dien seluen soudē sy betrouwen, eñ daer na den Coninck van Hispania gehoorsaem sijn. Dat geloefden sy. Doen warden sy ook int geloue onder wesen soo vele als die tijt lyden mochte. Doen sy nv alsoo weder inghenomen waren. Doen versondemen sy met onseren gauen. Sy meynen dat die mannen vanden hemel bouen hier beneden ghecomen sijn. dier haerer soo weynich teghen eenen sulken hoope hebben dorren setten. Sy schenceten ook den onseren sommighe guldene cleynodien, ook twintich maechden tot der onseren dienst. Alsoo verlieten sy dese, ende voeren henen, om andere

lan-

landē aen den ouer te beſichtighen, eñ qua men weder tot den ſtroom, den welkē Alaminus onder den Griſalua vondē hadde. Dien ſy Biam S. Johans genoempt hebben. Die Hiſpanier noemen Biam eenen ſtroom. Doen quamen die inwooners met vreden tot hen, van den ouer op eene myle Daer lach eene ſtadt, die hadde ontrent vyfthiē hondert huyſen, die ſijn op eenē hoe uel gheboudt. Daer henē riepē ſy den onſeren in die herbergē eñ ſy preſenteerdē hen die halue ſtadt, wildē ſy altijt by hē blijuen

Men meynt dat ſy hoepten vā alſulken lieden hulpe te hebben teghen haere vyanden. Want ſy hebben eeuwighen ſtrijt met malcanderē om des regiments wellen. Doē ontſcheyden hen die onſeren die eewighe bywooninghe, ende begheerden herberghe eenen ſekerē tijdt. Maer als die onſere weder na den oeuere toghen. Doen volchde hen dat volck nae, ende ſy richteden hen gruene hutteu oppe. Die deden ſy neerſtelijck teghen den reghen, op dat die geſellen niet miſmoedich ſijn en ſoudē. Doen beual der richter den ſchipmā Alamino eñ Franciſco Montegio dat ſy voorder teghen nederganck die landen ſouden beſichtighen. Soo wilde hy die wijle die vermoede verquicken, ende die ghewonden laten heylen. Alſoo bleef die richter met der reſten in Patanchana, ende gaf den reyſende twee Bergantinen met vyftich mannen. tot aen den ſtroom vlietende dat water ſedelijcken. Maer doen ſy een weynich bat teghen nederganck gheuaren waeren. Daer liep die zee ſoo ſnel, ghelijck een groote water dat van eenen hooghen berch beneden af valt, ende het verwarp ſy in corter tijdt ouer die vijftich mijlen van haeren geſellen. Doen quamē ſy in vergaderinge der waterē. Op der ſlinker hādt wijſt haer eene groote wijde in der zee. Die compt den wallen tegen, die van nederganck af comen.

Aldaer ruyſchten die twee wateren tegē malcanderen ghellijck twee vyanden doen aldaer den eenē den anderen wt ſijne wooninghe verdrijuen wil, van daer ſaghen ſy van verde, landt aen beyden ſyden. Inder ſeluer weder ſpannecheyt, warden ſy vandē ſtrodelen hier ende daer gheworpen, ende ſchier verdronken. Alſoo vertwijfelden ſy langhe aen haer leuen, tot dat ſy ten leſtē die ſchepē omme wendē, eñ met roederē eñ met ſeylen tegē, die baerē ſtredē, tot dat ſijer ten leſten doore quamē met der hulpē gods

Aen der cleynē vaert verteerden ſy tweentwintich daghen, tot dat ſy ten leſten weder tot haerē gheſellen quamē. Doē gauen ſy hen te kennen, hoe dat dat was het eynde des vermeynden vaſten landts. Ende dat landt dat ſy van verde gheſien hadden dat was aen dat vaſte landt aenghehangē oft den middaghelijcken contreijen aen den Baccalaeren vereenicht. Daer af in den thien bocken breeder gheſeet is, Deſe dinghen ſtaen noch in twijffel. Maer ſy ſullen byder tijt beter bekendt worden.

Als nv Alaminus eñ Franciſcus Montegius die dinghen beſichtichden. Doen ſandt der Coninck der ſeluen landen die hiet Mulcorima, den onſeren vele coſtelijcke ſchencken van goudt eñ van ſiluer cunſtelijcken ghemaect. Dat ouerleuerde hen Quintalbilor eener vanden edelen, die die ſelue ſtadt regeerde. Die onſere willen tot onſen nieuwen keyſer ſchicken, omme volle macht te vercryghen. Dat ſy eene ſtadt aldaer maken ende beſetten mochten. Noch ſonder aen te ſiene des Gubernators Diego Velaſquen die ſy gheſchiet heeft, ende beuel ghegheuen wanneer dat ſy die landen doortoghen, ende dat goudt gheereghen dat ſy dan ſouden wedercomē. Daeromme beriepen ſy eenen raedt ende worden in der ſaeken oneens. Want ſommige meynden datter omrecht was, die anderen ende dat meeſten deel, die meynden het mochte wel ſijn, het en was oock des officier niet te achten, wardt datmen totten opperſten ouerheyt den handel aen brachte. Doen verwandt dat volck. Daer na namen ſy een paſport, vanden vriendelijcken Coninck. Ende ſy teekenden eene plaetſe, van daer ontrent op tweelf mijlen gheleghen aen eenen vruchtbaeren bodem. Dat ſy eene ſtadt daer bouwen mochten. Daer toe coſen ſy eenen ghemeynen Gubernator. Den richter Corteſium ſelue, ſommighe meynen dattet was teghen ſynen wille. Die ſelue beſettede die andere offitien tot eenen regimente der ſtadt, diemen bouwen ſoude. Sy coſen oock Portucacerium ende Montegium midtſgaders den ſchipman Alamino, Dat ſyſe bootſchaps wyſe tot den Coninck ſchicten. Doen quamen viere voermaende mannen, die begauen hen ſelue

ende

Digitized by Google

eñ ſy wildē onſe landē beſien, eñ dien mach tigē Coninck diens macht eñ gewelt ſo ver re ſtrecte, het werden ooc twee vrouwē hier by gebracht, die ſouden dē onſeren op hare maniere dienen. Dat volck is ſwertverwe, beyde mans ende vrouwen die doorſteken die oore lappekens eñ dragen gulden ringē daer in, eñ gulden baggen, met coſtelijcke geſteenten beſet aen hare halſen hangende. Sy doorſteken ooc die onder lippe ende hangē gulden blecken daer in, dat ſtaet wt der maten verſchrickelijc, hoe wel ſy meynē datmen niet ſchoonders en vint. Daer aen meretmen hoe lichtelijc dat die menſchen verblindt worden, eñ hoe dat wy ons ſelues alſo bedriegen. Eenē Moor die meynt dat ter geen ſchoonder verwe en is, dan ſwert. Een wit man is eens anderen ſins. Alſoo meynt die ghene die gheſchoren is, dat die ſchoōd is, dā die gene die groot hayr heeft, die baertachtich, dā die gene die genē baert en heeft. Tot ſulcker dwaeſheyt drijft eenē yeghelijcken ſijn goetdunckē, van daer comet dat wy diewils (ghelijc Jheroninus ſpreect) onnutte dingē voornemen, eñ wat nut eñ goet is, dat laten wy varen.

Men weet wel vā waer ſy dz gout hebben, maer van waer hen dat ſiluer coemt, daer af verwonderen hen die onſe. Sy wijſen ons ſommige hooge bergen, waer op dz eewiger ſneeu leyt, eñ dat weynich tijt des iaers, die ſoppen ontdecken, van wegen der dicken neuelē eñ wolcken. Daerom ſietmē dat die gelatte bergen gout dragen, eñ die rouwe dalen ſiluer, ſy hebben ooc metael. So heeftmen ooc hellebaerden eñ ſtangē by hen geuonden, hoe wel dat ſy noch yſer noch ſtael by hen en hebben. Nv willen wy aen die gheſchencken eñ gauen comen, die welcke den Coninck toegheſchiet ſijn ghe worden, ende willen van den boecken beginnen.

Te voren is te kennen gegeuen, hoe dat deſe volcken ooc boecken hebben, dier hebben die cōmiſſariſen eñ boden vele mz hen gebracht, neuen anderen geſchenckē, eñ die bladeren ſijn gemaect, wt eener dunner inwendiger ſchorſſen eens boōs, die welcke onder die buytenſte groue ſchorſſe op dz hout waſcht, die is ſeer dunne (ſo ſy ſeggen) niet gelijc wy aen den willighen oft linden ſien, ſonder gelijcmen aen den daeyen boomen ſiet. Dat ſelue ouerſtrijckē ſy daer na met een papken van crijdt ende anders ghemaeckt, ende ſchrijuen daer inne wat ſy willen. Daer nae ſo vaghent ſy met eender ſponſie weder af, alſoo datmen weder daer op ſchrijuen mach. Sy maken hare boecken ooc met veel bladeren, ſonder aen malcanderen ſommige ellen lanck, dat leggen ſy daer na viercantich te ſamen, ende coment daer na alſoo in berderen in lymē ghelijck al oft een gheſchicter boeckbinder ghemaeckt hadde. Alſmen dat boeck op doet, ſo ſietmen twee columnen, eñ liggen noch ſo veel daer onder, ten ſy datment in die lengde ſtrecke. Want het ligghen veel bladeren op malcanderē, hare letteren ſijn den onſen gantſch ongelijc, eñ ſy ſien gelijc teerlingen, haken, ſtricken, vylen, ſterren, eñ dier gelijcke dingen. Sy ſetten ooc teeckenen, gelijc wy ooc ſcrijuen, gelijc ooc ſom tijts die Egiptenaers teeckenē geweeſt ſijn tuſſchen den teeckenē ſchilderē ſy menigerley dierkens, ooc hare Coningen eñ edel lieden. Daerō iſt te gelooven, dat ſy daer mede hare Vorſten geſchiedeniſſe eñ daden beſchrijuen, gelijct by ons ooc geſchiet. Sy conden die boecken ſeer conſtelijc in berderen binden, alſo dz, als ſy toe ſijn, ſo en ſijn ſy den onſen niet ongelijck. Sy beſcrijuen ooc in hare boecken, hare wetten eñ offerhanden, midtſgaders die Ceremonien die daer toe behooren, oock wat Aſtronomye eñ rekeninghe dient, ende tot welcker tijdt ende hoemen ſaeyen ſal. Inden April beginnen ſy haer iaer ende volvoeren dz met maenden, nae den loop des maendts. Die maent noemen ſy nae der maenen Tona, maer die dagen noemen ſy na der Sonnē. Daerom ſeggen ſy, ſo veel Sonnē, dz ſijn ſo veel dagen, die Sonne heet op haerder ſpraken Tonaticus, eñ elders anders. Sy en hebben ooc geen oorſake, waeromme ſy haer iaer int wintich maendē deylē, ſo geuen ſy oock elcken maent twintich dagen, hare kercken verchieren ſy met gulдene tapiſſerijen, ende anderen chieragien van coſtelijcken geſteenten, wāneer dat den dach op gaet, ſo beroockē ſy hare tempelen, eñ ſy bidden eer dat ſy yet doen.

Sy offeren ooc in deſe cōtreyen knechtkens eñ meyſkens, gelijc bouen gheſeyt is, dwelck noch grouwelijc om hooren is. Alſmē ſaeyt eñ dat dz graē nv in die arē gaet, ſo ordinerē ſy ghecochte knechtē tot offer-

hande haren Zemibus, eñ alſmenſe offerē ſal. So ſpijſen ſy die knechten wel, eñ cleedenſe met ſchoonen cleederen, daer voeren ſijſe xx. dagē läck inder ſtadt omme, wie hē dan ontmoetet op der ſtraten, die groetet ſy eerlijc, als die gene, die in corten dagen, onder die godē ghetelt ſullen wordē. Anders vereeren ſy hare afgodē noch op een rouwe maniere eñ geeſtelijchz, alſo dz een yegelije ſijn eygen bloet offert, dat neēt hy vander tongen, lippen, ooren, borſte, hueyen, oft beenen. Daer wonden ſy hen met ſchepe ſcher meſſen, eñ nemē dat bloet inden handē eñ worpen dat tegen den hemel opwaerts, eñ op dē vloer harer kerckē, daer mede meynē ſy hen hare afgodē te verſoenē, vandē dorp Ricka, dwelc die onſe nieuwelijc beſet hebben, ontrent ix. mylē, daer leyt een ſtadt, die heeft ouer die xv. C. huyſen, eñ heet vā outs Cemobal, maer nv Sibilia. daer vondē ſy eenen officier, die hadde v. knechtē geuāgē om te offeren, die ontuoerdē ſy hem wech, Maer hy badt die onſe neerſtelijc, dat ſy hē die knechtē wildē weder geuē, waer niet, dz ſo ſouden ſy hē eñ alle ſijn rijck groote ſchade doen, want onſe Zemes (ſeyde hy) die ſullen toornich wordē, als wy geen gewoōlijcke offerhāde en doē, eñ ſy ſullē onſen oogſt of coren die calanders eñ andere gewormte laten eten, eñ van anderē onweder latē verderuen, op dz dan die Cempoalani niet en vertwijfeldē, eñ weder af vielen. So docht den onſen geraden ſijn, dz ſy hen hare oude manieren eñ vſantien nz alſo tweemael afnamen, eñ gauen hen dacrom die knechtē wederō. Maer hoe wel hen hare papē eewige vruecht, eñ gemeynſchap met den godē te hebbē na dit leuen gelouē. So verwachten ſy noch truerlijcken op die geloftenisſe eñ ſy wildē veel lieuer dz ſy verloſt werdē. Die papen noemen ſy Quines, eñ eenen pape Quin, die leuē in cuyſheyt onbeuleet, die eeren ſy ooc grootelijc. Dat gebeente harer vyandē, die ſy inden crijch vanghen die binden ſy mz buſſchelen harē Zemibus aē hare voeten, als een teeckē der victorien, die teeckenen ſy ooc met den tijtelen der doodē. Sy ſeggen noch van eenen merckelijcken dinge, als hare kinderen een iaer out worden, ſo brengen ſijſe met ſtatelijcken manieren tot den prieſterē inden tēpelē, die ſchudden hen dā wt een water cruycke cruyſwijs op hare hoofden, eñ doopenſe alſo, die maniere eñ Ceremonien cōnen ſy wel merckē, maer die woorden nz verſtaen. Sy en houden ooc niet daer voor gelijc die Machometiſten eñ Jodē, dat hare tempelen onteert worden, als een vreemder by hen in haren Gods dienſt is, vanden boecken, kercken, eñ Gods dienſtē is genoech geſeyt. Nv willen wy tot den anderē gauen comen, die ſy den Coninc gebracht hebbē. Sy hebbē ooc ij. hantmuelen gebracht een gulden eñ een ſiluerē, die waren Maſſijs, noch dunne eñ ſeer gelijc inder ronde, xxviij. ſpannen wijt, eñ die eene te wetene die gouden weecht iij. M. eñ lxxx. Caſtilianer guldē, middē daer in ſtaet een half beelt, eender ellen hooge, gelijc een Coninck op ſynen ſtoel, dz is tot aen die knye geleet, eñ is gedaen, gelijc die ſchilders die nachtgeeſten ſchilderen, ſoo is dat velt met bloemen eñ loofwerck geſtoffeert. Die ſiluere is gelijc alſo ghedaen, eñ noch ſoo ſwaer, eñ beyde die metalen ſijn gāts ſijn. Sy hebbē ooc ſommige rouwe corenen gouts gebracht, dwelck noch niet geſmolten en was tot eenen teecken dat oock gout daer wieſch, daer waren ſommige inder groote gelijc erten eñ linſen. Sy hebbē ooc twee gulden halſbanden gebracht, dier eenen heeft viij ketenkens. Daerinne ſijn roode ſteenkens geſet, eñ noch geen robynen, dier ſijnder ontrent CC. xxxij. het ſijn ooc C. lxxxiij. groene ſteenkens daer inne, dz en ſijn ooc geene Smaragden noch ſijn ſy by hen in dier weerden eñ in alſulcker eſtimatien, ghelijc die deſe by onſen edelen ſijn. Aen den boort des halſbants hangen xxvij. gulden bellen, die ſy met vier cleynodien van coſtelijck geſteente onderſcheydē ende aen elck hangt een gulden neſtelken. Den anderen halſbant heeft iiij. ketenen van goude, die ſijn rontſom met C. eñ twee roode ſteenkens verchiert, ooc met C. lxxij. groenen ſteenkens, eñ met xxvi. gulden bellen, middē inden halſbāt ſijn x. groote coſtelijcke geſteente int gout gheſet, daer aen hangen C. neſtelkens, die ſijn ſeer conſtelijc gemaect. Sy brengen ooc xij. ledercleeren van menigherhande verwen, dier ſijn ſommige met gout, ſommige met ſiluer, eñ ſommige mz coſtelijcke geſteēte gechiert, die hebben ooc aen elck eenē neſtel. Sy hebbē ooc ſluyerē eñ huyuē gebracht, die mz veel coſtelicke geſteēte geſtict ſijn. Vādē ſnoerē eñ vederboſſchen en can ic niet genoech geſeg-

ſegghen, want heeft oyt yemant eere van ſulcker conſtelijcker arbeyt gecregen, ſo behoozet deſen vooz al der werelt toe.

My en verwondert niet ſo ſeer van dat gout eñ coſtelijcke geſteente, maer die conſtelijcke arbeyt die daer aen is, die doet my verwonderen, want die conſte ouertreft eñ is beter dan die materie, want ic hebbe duy ſentderhande beeldeniſſen eñ vormen ghe ſien, dier ic gheen beſcrijuen en can, eñ my dunct gewiſſelijc dat ic alle mijn dagen nz ghesien en hebbe, daer af dat een menſch meer luſts ontfanghen mochte.

Het ſijn ſommige vogelen die ons bekẽt ſijn, die ſeer ſchoone vederen hebben, gelijc die pauwen eñ phaſanen, daer af verwõde ren ſy hen, ghelijckerwijs verwonderen wy ons, vã haren vederen, daer dz ſy vlieghen wairders eñ vederboſſchen af maken. Wy hebben blauwe, groene, geele, roode, witte, ooc ſommige ſwertgeele verwen in den vederen geſien, die ſy van natuere hebben.

Sy hebben ooc twee guldẽ hooftharna ſchen bzacht, met blauwen ſteenen bedect, dier eene hadde gulden bellen, aen dẽ ſoom rontom hangen, die hingen aen ſommige gulden blecken, die hielden die bellen. Bouen daer op ſadt eenen groenen vogel voor een vederboſch, die hadde voeten, beck, ende oogen van gout gemaect, elcke belle hinck aen een gulden cozen. Sy hebben ooc vier gaffelen eñ haken bracht, die ſijn met vede ren gechiert vã menigerley verwen, die hebben die tanden van edelen gheſtente met goude omwonden.

Sy hebben ooc eenen gulden Scepter met edelẽ geſteentẽ geoffert gebracht, daer aen hangẽ ooc gulden bellẽ. Noch hebbẽ ſy bracht een gulden armſchene, ſchoenen vã herten leder die ſijn met gout draeyen genaeyt, eñ hebben witte ſolen, van eenẽ doorſichtigen blauwerwen ſteen. Eenen ſpiegel met ſchoon gout omgeuẽ. Eenen ſteen die is doorſichtich eñ met gout omgeuen. Een hooft vã eener grooter haechdiſſchen, twee groote moſſchelen, twee gulden entuogels, midtſgaders veel anderen gulden vogelen, vier gulden viſſchen Cephalos genoemt, ende een lanck ſtuck van Metael, deſe din gen ſijn alle met vederen gechiert.

Sy hebbẽ ooc voor crijchſruſtinge ſchilden eñ rondeelen bracht, xxiij. gulden ſchilden, eñ v. ſilueren eñ eenen hoet met vederen beſteken, aen der ſelue hangt voze een bleck vã goude, daer aẽ is dz beelt rens Zemis geſteken, om dz beelt ſijn noch iij. blex kens cruyſwijs gemaect, daerin ſijn menigerley dieren geſteken, leeuwen, woluen, tygrẽ, die ſelue dierẽ ſijn in haer leer genaeyt eñ met metalen bellen verchiert. Ooc menigerley dieren gantſe huyden, die ſijn ſeer cõſtelijc bereyt. Sy hebben ooc bracht menigerley deeſels, van witten, ſwerten, eñ geelẽ catoene te ſamen geweuẽ, dier ſijnder twee coſtelijcke, vã gout eñ coſtelijcke geſteente, andere iij. ſijn vã vederẽ eñ catoen, ſchaecx wijſe geweuen, dat heeft te bedieden, dat ſy ooc van ſchaecſpel weten te ſeggen.

Een andere ooc, die heeft lijſten vã ſwert witten, eñ rooden catoene, anders is ſy in der middẽ gelat eñ ſonder verwe. Een andere die heeft lijſten van anderẽ verwen, eñ is int midden geheel ſwert. Noch is ſy beſteken met veel blinckẽde vederen. Noch ſijn der twee deeſels, voet doecken, tapiſſerijen, eenen mans mantel op haerlieder maniere hẽden, eñ veel reyne ſluyers, eñ ander veel ſchoone eñ coſtelijcke dingen, daer af niet veel te ſeggẽ en is õ tverdriet te vermydẽ. Ic laet ooc onder wegen te ſeggen vander arbeyt, anext, eñ noot der ſchiplieden, vã armoede eñ ſorge der zee mõſteren, die ſy dickwils in vreeſen haers leuens gebracht hebbẽ, daer ouergeeft een yegelijc eenen byſon derẽ wijſer, die werdẽ in den Coninclijcken raet verleſen. Wt den ſeluen eñ wt byſondere brieuen heb ic dit vergadert maer die gene worden aengeclaecht, die deſe gauen gebrocht hebben. Eñ Fernãdus Corteſius den regent deſer ſchepẽ, eñ die beginner der beſittinghen inden verſten landẽ. Eñ werden van des Indianſchen Coninex raedt geoordeelt, als die gene die tegen recht gehandelt hebben, die ſonder conſent des gubernatoers Cube, die ſy wt Coninclijcker macht wt geſchict hadde, ſulcke handelin ghe onderſtaen hebben, tegen ſijn gebot, eñ die ſonder ſijn beuel tot dẽ Coninck comẽ waren. Daerom beclaechdeſe die voorghenoẽde gubernatoer, als vluchtige roouers, ende die die Coninclijcke weerdicheyt verſmaeyt hadden, eñ hy beriep daerõ haerlieden int recht. Maer ſy ſeggen, dat ſy meer aen den Conick verdient eñ ſy ſeggen, dat ſy tot den opperſten richter ſtoel ghecomen ſijn. Die gubernatoer begheerde daimenſe

dooden soude. So begheerden sy datmen hen offitien eñ loon voor alsulcker grooter arbeyt die sy gedaen hadden, geuen soude. Nv is loon eñ straffinge tegen malcanderē daerom is geordeelt geworde, datmense te beyden syden hooren soude. Nv comen wy weder tot den inwoonerē Vrabe des stroōs des vermeynden vasten lants. Bouen is te kennen gegeuen, hoe dat Darienes een vlietēde water is, dat valt tegen nedergāck inden stroom Vrabe. Aen den oeuere des seluen waters, hebben die onse eenen officier, met ghewelt verdreuen, eñ een stadt al daer beset. Die stadt hebben sy tot der ouden Maria genoemt, om eender geloeften wille, die sy inden strijdt gedaen hebben, tot den seluen sijn xij. hondert mannen ghe-schiet met den hoofman Petro Aria van Abula, door die begeerte Vaschi Mugnie-balboa, die den eersten die middaghelijcke zee geuonden heeft ende ouer die Darienер geregeert. Als nv Petrus Aria, met groo-ter Coninclijcker macht tot Dariene quā, doen schickte hy veel hoopen wt met meni-gerhāde hooftliedē. Dat ouerloop ic al int corte, want het is al droefheyt, ende sonder wuchde, want hier en tusschen als wy onse x. boecken besloten hebben. So en isser an-ders niet dan worgē eñ dooden, herwor-cht ende gedoodet werden, die Coninck hadde Vaschum na syne begeerte gheordineert, die en mocht die macht ende ghewelt Petri Arie niet lange verdragen. Daerom werdē sy tweedrachtich, ende verwerreden alle din-gē, daer en tusschē verliep die tijt, Joannes Caicedus een leesmeester der minderbroe-derē ordēs, die geloefde Vascho die dochter Petri Arie tot eenē wijue, maer men en cō-ste geen cunste gheuinden hoe datmen die hooftlieden eens makē mochte. Ja sy wer-den so lancx so meer tegen malcanderē ver-bittert, eñ het quam ten lesten daer henen, dat Petrus Arias een gherieht handel, oft proces tegen den Vaschum, door die stadt rechters te wegen bracht, eñ hiet Vaschum dooden, ende met hem v. andere die prin-cipaelste, eñ gaf ende hielt voor. Vaschus met synen ghesellen hadden willen een op-roep maken teghen den Coninck aen der middagelijcker zee. Aldaer hadde hē Va-schus vier schepen gemaect, op dat hy daer mede die middagelijcke oeueren besichtigē mochte, ende hoe dat hy tot synen gesellen (dier drie C. waren geseyt hadde. Siet toe lieue gesellen, die ghene die met my in allen vreesen sorgen ende arbeyt deylachtich sijt, hoe lange willen wy noch onder eens ande-ren macht ende gebot sijn. Wie can dē gu-bernatoer langer lyden, laet ons lancx de-sen oueren henen varen, waer henen ons doch die fortuyne brengē wil, ende laet ons onder den seluen landen een kiesen, daer wy die reste deses leuens, in vryheyt verslij-ten moghen, wie wil ons aldaer vinden oft gewelt doen. Dese sake quam voor den gu-bernatoer, doē dede Petrus Arias den Va-schum van middach tot hem roepen, dien wert Vaschus ghehoorsaem eñ quā, doen wert hy geuanckelijck aengenomen. Maer hy loochende ende seyde, dat hy alsulcken voornemen noyt gedacht en hadde. Doen werden ghetuyghenissen van syner booser handelingen voorgebracht, die hy vant be-gingel gedaen hadde, also wert hy veroor-deelt eñ ghedoot. Een sulck eynde heeft die elendige Vaschus gecregē, na so veel moey te eñ arbeyt, alleenlijc om dz hy na grooter eere gestaē hadde, dā hē toebehoorēmocht.

Also is Petrus Arias selue in sommige schepen gegaen, om die oeuerē te besichti-gen, ende heeft syne huysvrouwe tot Da-riene gelaten. Maer wy en weten noch niet oft hy weder gecomen is, want het en gaet hem ooc niet al te gheluckelijcken ten han-den. Men heeft alreede eenen anderen gu-bernatoer ghemaect, die heet Lupus Sosa, die coemt wt den geluckigen eylanden, al-daer is des Coninex stadthouder gheweest wanneer dat nv Petrus Arias weder coēt, dan is wel te dencken, hoe dat hem die be-uallen sal, want daer en is toch gants niet eerlijc onder hem gehandelt worden, want hy is te strenge, oft te slap geweest om die lasteren te straffen daer af is genoech ghe-seyt, ende comen nv weder tot sommige din-gen, die wy te voren onder weghen gelaten hebben, vanden grooten water Dabaiba, dwelck wter maten diep is. Daerom heb-bent die onse Magnum Fluuium genoēt, dat selue valt inden lesten hoeck met seuē wtgangen inden stroom, gelijc den Nijl, in die Egyptische zee. Dat water is breeder inden thienden boeckē beschreuen, want dz geberchte daer ontrent is seer goutrijc, ge-lijc ons die inwooners des lants te kennen ghegeuen hebben.

Als

Digitized by Google

Als Vaschus eñ andere regētē die heymelijckheden Dabaibe vernemen wilden, doen sijn sy iiij. mael met heirscracht tegen den water op geuaren met sommige schepē. Ten eersten xl. mylen, daer na l. mylen, ten lesten lxx. ende ouer dweers ooc. Daer souden wy met rechte onse onachsaemheyt bedencken, want dat naecte ende ongewapent volck heeft schier in allen schermutselen die onse veriaecht, ten lesten geheelijck verslagen, somtijts hebben sijse al te samen ghewondt. Als sy crijch voeren dat doen sy met vergifte pijlen, ende daer sy den vyāt bloot vinden, daer treffen eñ raken sy hem seker. Sy hebben ooc Jauelynen die schieten sy inden strijdt so dichte van bouen af, dat sy dicwils den vyanden die Sonne af wendē. Sy hebbē ooc breede houten sweerden, die sijn ghehert, daer mede vechten sy grouwelijck met der hant, waer het daer toe coemt. Sy hebben ooc Vaschum selue dicwils hatelijck ghewondt. Also bleef dat water Dabaiba onbesocht, van wegen der mannelijcker inwooneren, die sy so geweldelijc achterwaerts dreuen.

Wy moeten ooc noch wat segghen van dat eylant Hispaniola, gelijc van der moeder der eylanden daer wy af seggen. Den ract is weder aldaer vol gheset eñ gheheel geworden, ende daer sijn vijf richters daer toe gedaen worden, die sullen allen die con treyen recht spreken. Maer sy sullen haest aflaten, gout aldaer te soecken, hoe wel dz veel gouts aldaer is, want het gebreect aē houweren, so sijn der inwooncren seer luttel ghewordē, die sy tot dat goudt grauen gebruyct hebben.

Ten eersten sijn sy inden swaren strijdē om comen, eñ noch veel meer van honger, inden iare datmen hen die wortelē wighetroeyt hadde, daer af dat sy broot macken, ende sy en saeyden ooc geen Maizium, tot den gemeynen broode. Die reste is van menigerley cranckheden omme comen, die sy int iaer M. D. eñ xviij. gelijc die suchtighe schapen erffelijcken aencomen. Eñ datmē die waerheyt segge, so heeftse onse gierichz seer vele ombracht, die sy so onmenschelijc in dat goutgrauen gedwongen hebben, die welcke daer te voren, geener arbeyt gewoō en waren te doen, dan danssen eñ springen visschen ende conijnkens vanghen, het is wel nv vanden raet geordincert, datmense los ledich ende vry laten sal, om haer velt ende acker te bouwen, ende men sal van elderswaert knechten brenghen die goutgrauen sullen, dat is genoech van doodelijckē goudtgrauen gheseyt.

Het is wonderlijck te hooren, hoe dz alle dingen in dat eylandt so haest beelijuen. Men heeft xxviij. perssen daer inne op ghe richt, om den suycker wt te perssen, want sy seggē dat die suycker rietē, hooger eñ grooter aldaer wordē dā tot geēder plaetsen in der werelt, eens arms dicke ende eens mās lengde. Ende dat meer is tot Valentisen in Hispanien, macktmen alle iaer veel suyckers, aldaer ende elders daermen suycker wint. Daer wassen v. oft vj. oft meer ionge schoetkens riets aen der ouden wortelen, maer die in Hispaniola brengender xx. oft xxx. Het sijn ooc veel viervoetige dieren al daer. Der onsinnighe goudt dorst heeft die Hispanier vanden ackergebouw getogen.

Die tarwe beclijft seer wel aldaer, soo wel dat hy ten diesten tyden hondertvout weder coemt, waert datmen dier achte aen den berghen teghen middernacht, daer saeytmen hem den meestendeel, het beclijuen oock die wijnrancken seer wel aldaer, wat salmen seggen vanden Cassia Fistelē boomen, die welcke men daer henen wt dē nacsten vermeynden vastē lande gebracht heeft, dier isser also veel, dat wijs haest een pont hebben sullen, daer wy te voren maer een once vanden Apoteker gehadt en hebben, vanden rooden bosschagien eñ anderē voordeelen deses saligē eylants. Daer mede sy vander natueren begaeft sijn, is ghenoech geseyt inden gethiendē boeckē. Noch heeft ons voor goet aen gesien, het sommige weder te verhalen, want het mogen hen die lesers van grooter fantasyen ledich maken, ende in desen slechten dinghen eenen lust gewinnē, die en sullē hen ooc niet hinderen laten, oft schoon die costelijcke dinghen, met slechten woorden van ons te kennen ghegheuen sijn.

Eynde vanden zeeuaerden eñ nieuwe eylanden Petri Martyris.

Digitized by Google

Dat eerſte boeck vander Babiloniſcher Ambaſſaderijen beſchreuen door Petro Martyre van Angleria / tot Ferdinando ende Elizabeth Coninghinne in Hiſpania, die hem tot den Venetianen, eñ tot den Soudaen, als eenen Oratoor gheſonden hebben.

Als ick van uwer Coninclijcker voorſtelijcheyt Chriſtelijcke Coninghen ende Vorſten, als een Oratoor eñ Ambaſſaet tot den Venetianen. Ende daer nae tot den Soudaen tot Babilonia ghedeſpecheert was. Ende dat ick my nv tot der vaert ruſtede. Doen hebt ghy my oock beuel ghegheuen, wat my merckelijck op den wech toecomen mochte, oft wat auontueren my op den wech ontmoeten mocht, dat ick dat ſelue in Latijnſcher ſpraken achter my ſchrijuen ſoude. Daeromme op dat ick ws ghebots indachtich ſy ende beuonden worde, heb ick in drie corte ſentbrieuen v te kennen gegeuen, wat my op den wech ontmoet is. Maer die wijle dat ick nv ſommighe dagen hier inder ſtadt Alexandria ſtille ligghen moet, van weghen dat die Galeyen die my daer henen gheuoert hebben, vanden Barbaen aenghetaſt ſijn, ende dat ick gheen ander ſchip en betrouwe te gheerijghen dien ick my betrouwen derf. So heb ick voor my ghenomen, die tijt nz te vergheefs te verteeren, maer die wijle dattet hem wel toe dragen mach, dat effen alſo wel groote Coninghen ende Vorſten, ghelijck armer lieden handel verhindert verachtert ende ondergedruct mogen worden, daerom ſo wil ick weder verhalen wat ick te voren beſchreuen hebbe, ende dit is mijnt beghinſel.

Vis wel kẽnelijc Chriſtelijcke Vorſtẽ, hoe ick gedeſpecheert eñ geſonden ben geworden van v, tot een offitie eens Oratoors wt der ſtadt Granata (die ghy leſtmael mz den ſtrijdt vander macht der Machumetiſten ghewonnen hebt) Int Jaer Chriſti M.D. ende J. op den xiij. dach des Oogſtmaents. Als ick my nv op die reyſe ruſtede, doen quam tot my, Dominicus Piſanus, die by v het gemeyn profijt der Venetianẽ by vertreckt eñ handelt, die vermaende my neerſtelijck, dat ick my haeſten ſoude, wãt tot der ſeluer tijt voerẽ diewils die Veneetſche Galeyen) dat ſijn ſchepen teghen die zeerooners verſekert ooc tegen die tempeeſten der zee goluen ende baren machtich) in die Morgenlanden. Deſe woorden dreuen my alſo dat ick met langher reyſen, beyden Hiſpanien, geheel Vranerijck dat aen die Herculeſche zee leyt, ooc geheel Italien, vãder Ligurier zee, tot der Adriatiſcher zee, doortoghen ben, maer door onweechſame plaetſen, door bergen eñ dalen, eñ door woeſte wildernijſſen. Daer en tuſſchen heb ick diewils, onder den hemel gegeten eñ geruſt van wegen der grouelijcker peſtilentien, die hier ende daer die landen gheinfecteert hadde. Noch en heb ick niet vry moghen daer door comen, want ic hebbe ij. van mynen outſten dienaers, die vãder peſtilitiẽ geraect werden, met droefheyt achter my gelaten. Ten leſten quam ic op den xxix. dach des Herfſtmaents ontrent der middernacht tot Venegien. Des anderen daechs als die raetſheeren van Venegien myner aencoẽſte vernamen, doen ſchicten ſy edel lieden, die my tot hen geleydeden, want ick hadde hen ontboden, dat ick van uwent weghen, ſprake met hen houden wilde. Alſo quam ick tot hen, ende groete haer van uwent weghen, vertelde hen oock daer by, wat beuel dat ick hadde. Doen ſy dat ſelue hoorden, doen werden ſy hooghelijc verblijt, ten eerſten als ſy hoorden, wat ſinnes eñ gemoets dz ghy tegen hen ſijn wildet, waert dat yemãts yet tegẽs hen onderſtondc, oft datter yet nieus voor quame daer ſy vore ſorchdẽ. Maer als wy met malcanderen gheſproken hadden. Doen ouerleuerde ick hem uwe brieuen. In dien ghy haer vermaende, dat ſy my voortane behulpelijck wilde ſijn, op dat ick tot den Soudaen van Babilonien comen mochte, ende ghy badt hen, dz ſy my neerſtelijck daer henen ſchickẽ wildẽ, daerin ſoudẽ ſy v een groot

wel

wel gheuallen doen, dese brieuen herlaesen sy gerne, eñ gauen daer by te kennen, hoe dat sy brieuen mz den post ontfangē hadden, van haren Oratoor Dominico Pisano, die welcke by v woonet, in der scluē vernamē sy, mijnder reysen tot dē Soudaen, daerom vermaenden sy my, dat ick soude vrolijck sijn, ick soude sekeren wech hebbē. Van stondē aen, sprack my eener vanden principaelsten op sulcke maniere aen.

Onse stadt dic aen alle syden met water omgeuen, ende in die baerē der zee gebout is (ghelijck ghy siet) die en heeft van dbegintsel herwaerts niet van haer scluē gehadt, daerom werden wy van dbegintsel daer toe opghetogen, dat die meeste deel onser borgheren hem der zee hanteringhe aennemen ende ghebruycken, eñ dz wy die waeren vā andere landē tot ons brachten, die andere die vā ouderdom noch so sterck niet en sijn, oft die anderssins wijs eñ gheoeffent, door langhen vsantie sijn, die souden die stadt regeren, daerom heeft ons die ghewoonte van veel jarē herwaert te kennen ghegeuen, ende wy beuonden hebbē, dz sulcke galeyen bequamer eñ seker der sijn, den seluen douen wy alle onse haeue ende edelliedē van deser stadt betrouwē. Daerō sijt ghy ter rechter tijt ghecomen, wāt daer sullen negen galeyen coopmanschaps haluen wt varen, viere tot Berythum, dat is die hauene Damasci in Syria, ende vijue tot Alexandria in Egypto gelegē, ende die achte sijn ouer lange wtgeuaren, maer die negende staet noch alleene in die hauene, dat en hebben wy v niet verswijgen willen, want sy is alleene daer achter gebleuen, op dat sy der anderen packē te samē brachte, ende en verwacht nv niet anders dā uwer toecompste ende goede winden, die andere achte galeyen sult ghy vinden, in der hauene onser stadt Illiria daer varen sy henē van ouder ghewoonheyt af, op dat sy hout ende water daer vaten, eñ versamen hen ook aldaer, als sy op die hooge zee oaeren willen, daerom maect v reede soo haest als ghy moecht, op dat sy niet wachten en douen, ofter mogelijck goede windē op stonden, want die winter is voorhanden, eñ het en is voordane den winden niet soo wel te betrouwen. Van weghen des onweders, dwelck hen oogenblicklijck in onser ondieper zee opstaet, doen antwoorde ic, tot dyer vren, als my die schiplieden roepen sullen so ben ic bereet. Na dyē dedē die raedtsheeren roepē, dē patroon van der galeyen, die noch in der hauene stont, dyen beualen sy my, eñ gheboden hem, dz hy my eerlijcken houden soude, alsoo quam ick met vreuchden weder in myne herberge, daer en tusschen als mijn gesinne bedden ende andere dingen cochten, dat tot der vaert vā noode was, daer verteerde ick den seluen dach, dz was den eerstē dach des Wijnmaents, mz grueten eñ aenspreken die gheene, die eertijts in Hispaniam gheschict waren, ende aldaer my bekēdt worden. Maer die geene die tot my quamen, ende my van ouder vrientschap wegen aenspreken wildē, dyen vraechde ick met wat ordinantien, dat men eenen Hertoge van Venegien kieset, wāt ic vant die raedtsheeren int raedthuys by malcanderen besloten, op dat sy eenē Hertoghe kiesen souden, doen seyden sy my. Alsoo haest als een Hertoghe sterft, soo roeptmen alle edelen te samen, die bouen dertich jaren oudt sijn, ende men en maect gheenen Hertoghe wt dē gemeynē volcke. Maer der edelen sijn gemeynlijck ontrent vijfthienhondert, als sy nv te samē comen, soo brengtmen soo vele versiluerde clootkens in eener bussen besloten, alsoo vele als der edelen daer sijn, onder dyen clootkens sijnder dertich die sijn vergult, daer na gaē sy na malcanderen, altijt die oudste voor aen tot der bussen, ende neemt een yegelijc heymelijck een clootken wt der ghedecten bussen, die welcke dan die vergulde gecrijgen, die blyuen int raedthuys, maer die andere gaen al wech, maer die dertich, die kiesender negen wt hen seluen, die anderen gaen ook wech, die negen die alsoo gecosen sijn, die mogē veertich edele noemē, sy sijn teghenwoordich oft niet, die selue veertich kiesen wederom twelue wt hen seluen, die selue twelue mogen andere vijuentwintich noemen, die selue vijuentwintich, kiesen weder negen wt hen seluē, die selue negen, moegen wederom vijuenveertich noemen die hen gheuallen, wt den seluē wordē elue ghecosen, die noemē andere eenenveertich, die selue eenenveertich, die blyuē ten lesten int raedthuys, ende kiesen (na so vele keuren) eenen vanden negenen beuelhebbers S. Marcy, dyen sy by harē eedt houden, den gheschictsten te syne, om het ghemeyn

profijt te regerē, eñ behouden dyen tot eenē Hertogen, die welcke vandē eenenveertich stemmen vijuentwintich inden keur geregen heeft, deses geoorē Hertogen macht, is wat grooter dan ick achte, als eertijts des principaelsten raedtsheeren by dē Romeynen was, want die selue en mach selue niet doen, sonder raedt der thien mannen, die altijt by hem sitten, noch soo slaetmen sijn teecken op die munte, ende mē schrijft alle die brieuen onder synen naeme.

Ic achte wel (ghy Christelijcke Vorstē) het sullender sommighe sijn, die dit onse wtscrijuē lesen sullen, die ons bespotten eñ verachtē sullē, om dat ick alsulcke Vorstē (die welcke met vele wichtigere saken ende handelen beladen sijn) met desen mynen onnutten dingē vermoeye, den selue wil ick met eenen woorde geantwoordt hebbē, dat alleenlijck die Vorstē hen selue eenē name des verstandts eñ wijsheyts gemaect hebben, die gene die met neerstichz veler dingē geschiedenisse nagestelt hebben. Soo en hebben ooc die groote Vorsten nz altoos swaere saecken te handelen. Soo en sijn dz oock niet alleenlijck groote dingē, die eenigen lust oft profijt by brengen, oft wel die twee dingen alle menschen verleckert hebben. Soo vindtmen ooc onderwylē goede vruchten aen den cleynen struycrkens, soo breectmē ooc schoone roosen vandē herden doornen, daerom waer dat ick wete oft can uwe beyden gheuallen eñ dienst doē, daer wil ick oogen eñ ooren toedoen, ende myne penne na uwen welgheuallen eñ beliefte gebruycken. Nv comen wy weder tot den eerstē voornemē. Ick beuraechde ooc vanden genen die dyen dach by my waren, wat schepen dat die galeyen waeren, oock hoe datmense maeckte eñ regeerde, om dat soo seker daer in te varen ware, doē seyden sy, dat het was een maniere van dryroederige schepen, ende worden oock alsoo ghemaect eñ sy hadden alleenlijck een onderscheydt aē der grottē. Soo worddē sy vander gemeynē stadt gelt, van harē eygenē werckliedē die sy daer toe hebben, ghemaeckt.

Aller doorluchtichsten Vorsten, het is wtermaten lustich om siene, alsmē tot der Veneetsianen schiprustinge coemt, want eener meynt dat hy in eene weyrachtighe stercke stadt coempt, die voor haren vyanden wel verwaert sye, want sy is met mueren met thoornen omgeuen, ende mz neerstiger gheducriger wachters verwaert, op dat niemant daerinne en come, die daer tvier inne steken mochte, ghelijckt wel eertijts gheschiet is, daer vindtmen allerley handtwerckers, als eener voor by den smeden ouer gaet. Soo en machmen nauwelijcx dat gheluyt der hameren ghelijden. Sommighe maken anckers, die anderen sweerden, spies yscrs ende dyer ghelijcke rustinghen, al wat tot der weyre nootelijck is. Sommighe nagelen, bylen, houwcelen, ende al watmen van yser makē mach, het woonet ooc eene groote menichte vā vrouwen aldaer, die welcke spinnen zeylen. Soo sijn oock poeyer moclenē daer, tot den geschutte toebehoorende, die en staen nummermeer stille. In somma mē maect daer alle tgene dz tot den crijch eñ schiprustinge toe behoort, als nv die galeyen toegherust sijn. Soo rcepimē in allen straetē wte, hoe dz sommige galeyen tot Alexandriā varen willē, oft elderswaert hen, wāt die Veneet sianen schicken alle jare sommige galeyē in menigerhande landen, om alderhande waere te gecrijgē. Sōmige in Schijthiam in dz water Tanaim. Sōmige in Syriā tot Berythum. Sommige tot Alexandria in Egyptum, ooc in Africam, Hispaniam, Engelandt, groot Britacngien, ende aen die gheurosen zee. Sommige tijdē ooc tot Constantinopelen, in Thraciam van daer brochten sy voortijden veel tapisseryen, eer dant den Turck ghewan. Wanneer men nv des Vorsten ende raedts ghebot ghehoort heeft. Soo comen die edelen, die mz den hanteringen ommegaē, op dat raedthuys te samē, daer dingt elck eene galeye, ende heeft te voren neerstelijck vernomen wt ouder vsantien oft die schipheere ende vuerdere, deuchdelijck ende gheschict daer toe sye, daer na geeftmen hem alle gereetschap, wat tot den schepe nootelijck is, dat is al te male nieuw, ende alleen der edelē, want het en derf geener wt den gemeynen volcke eene galeye bestellen, dese schipheeren noemtmen Patroonen, eñ elcke galeye behout den name van haren Patroone. Sy seggen dz elcke galeye houdt vijfhondert stubick oft vaten onder den dacke, eñ gelijck so vele bouē op den dacke, eñ eē stubick oft wat rekentmē voor duysent pondt, eñ die wyle datmense anders regerē moet,

want

want die andere last schepen, so en dunket my niet ongheschict te syne, dat ick te kennē geue hoe datmense regeert, het behoeft elcke galeye twee hödert gedingde knechten. Tot den roeder ende den zeylen oordineertmen hondert eñ vijftich, soo veel roeders heeft eene galeye. Hoe wel dat sy die selue seldē bruyckē, van wegen der grootte des scheeps, dan alleenlijck alst gants stille is, ende dat sy in oft wte eener hauenen varen willen, oft hen ommekeeren. Soo ghebruyctmen die roeders, dyer sijnder drye aē elcker banckē, daerom noemtmense dryroederige schepen, dese hondert ende vijftich worden roeyers gheheetē van den riemen oft roeders, den seluē geeftmen toe twelf rasche ionghe ghesellen, die loopen oppe ende af aen den zeylē ende mastboomen alst van noode is, ghelijck al oft simmen waren, die selue noemtmen Gagliardos, dat is te segghen, die stercken, den seluen leet alle den last op den hals. Wanneer men strijdt oft datmen in onweder oft tempeeste is, so regerē sy ooc die andere schiplieden, gelijck hooftliedē. Sonder die sijnder noch twee schips verstādigers, door der seluer raedt midtsgaders dē rij. Gagliarden, wort dz schip na alle gewestē ghekeert. Bouen die is die ghemeyne gubernatoer oft regent, die heeft oock eenen toeghegheuen raedtsman. Bouen die al te samen is die gemeyne patroon, die die galeye ghedingt heeft, daerinne sijn oock allerley handtwerckers, die op der zee van noode moghen sijn, die neemtmen wt den ghemeynen schiprustingen, die van ioncks oppe daer by sijn gheweest, dyer elck heeft synen ghereetschap ende knechten, gelijck timmerlieden, smeden, staelen boghen, boghen, ende bussen schutters, het sijn ooc veel cocken, kelderweerders, ende tafel dieners, ende dyer ghelijcken daerinne, midtsgaders viere poort wachters, die nemen hen beuel al van eenen schrijuent, den welcken alle waeren beuolen worden, dat sy die selue wt ende inne dragen, eñ wachten datter niemant door die poorten in en gaet, ten sy dat hy te voren wel bekent is, want aldaer worden allerley costelijcke waeren verwaert, maer het en sal oock onnut nz sijn om hooren, dat oude recht ende vsantie dat haer voorsaten ghemaect hebben, ende dat die nacomelinghen neerstelijcken onderhoudē hebbē tot deser tijt toe, dat is, hoe dat den armen edellieden gheholpen mach wordē, daer ouer is eene wedt ghemaeckt, dat een yeghelijck patroon die eene galeye wtvoert, die moet achte armer edellieden kinderen sonen met hem voeren, waer dat hy oock henen vaert, dyer yeghelijcken moet hy tseuentich ducaten tot Soudije gheuen, ende daer toe te eten ende te drincken ghelijck edellieden toebehoort, daer by moet hy ooc, elckē vier duysent pondt specerijen sonder eenighen loon daer af te hebben, thuys voeren. Also leuē sy die wyle op eens anderē costen, ende harer vele worde die wyle geschict eñ gheoeffent, die anderssins thuys gebleuē sijnde, souden verlegen ende verloren sijn gheweest, daermede comen sy ooc tot neeringe ende hanteringhe, ten sy dattet gheheelijc onverlaten sijn, noch wort eē yegelijck sijn scade inder galeyen inghegeuen na synen staet, daer henen hy hem voegen moet, mz twelf dienarē, om die selue te beschermen, waert datter eenige vyandtschap toe droege. Dese edelen worden onder vele arme edelen wtgelesen, die daerom biddē. Men schat gemeynlijck, dat eene galeye die wt Syria oft Egypten coemt, dat sy oock tweemael hondert duysent ducaten weert goet mede brengt, want van daer brengen sy costelijcke gesteenten, specerije, ende menigerley reuken wt Arabia, dwelck al goet daer toe is, datmen die lieden daer mede moetwillich ende vijuers maeckt. Soo brenghen sy oock vele medecynen, diemen daer na in geheel Europa wt deylt. Dese dingen geuen al grooten tol, daer af wordt haer schatcamere rijck, ende het ghemeyn profijt neempt daghelijcx toe, wt sulcker hanteringhen haer borgeren. Maer in Syria ende Egypten, van daer sy die waeren brenghen daer voeren sy veel siluers ende copers hen, dat nemen sy wt Duytschlanden ende wt Hongerijen, dat vermanghelen sy aen costelijcke ghesteente, medecynen ende specerijen, dat sy ghenoech vanden galeyen ghesent, daer moeste ick ghenoech na vraghen, die wyle dat ick eenen tijt lanck aldaer huysen moeste. Ick weet dat ghy alle dinghen gheerne puntelijck wetet, ende my dunckt dat ick hierinne ghenoech ghedaen hebbe.

Maer hoe dz hē die Veneetsianē in harer

stadt

stadt regiment houden, ende by tijden der Romeynen manieren aennemen, ende som tijden laten varen, dat waere wel billich ende recht te wetene. Maer die wyle dz my die tijt te cort wert alsoo dat icks certeinelijck niet vernemen en mochte, daer omme willent wijt tot op een andere tijt sparen. Het is ock wonderlijck te siene, die schoone Edificien van huysen, die schoone straeten int water, die menichte der schepen, daerin men mede ouervaert, hoe schoone ende bequame dat die ghemaeckt sijn, al daermen groote straeten in die zee siet, met groote costen ende arbeyt van tichelsteenen ghemaeckt. Die groote heerlijcke ende rijcke kercken, die ghebout sijn ghelijck die sloten, want ick achte ghewisselijck ende voorwaer, dat onder der sonnen gheen costelijcke edifitien ghemaeckt en sijn, daer af niet meer, dan men vermaende my dat ick des tsmorghens inder dagheraet gherust ende bereet sijn soude, ende teghenwoordich, daerom als ick des anderen daechs des Wijnmaendts op die zee comen soude, doen screef ick dyer dinghen sommighe tot uwer maiestaet te rugghe wt Venegien aen der nacht des eerstē daechs des Wijnmaendts.

Dat tweede boeck vander Ambassaderyen tot Babilonien.

HEt waere te vergeefs ghy Cristelijck Coninck ende Coninginne, dat ick onderstonde weder te beschrijuen hoe dattet my op den wech ghegaen is. Na dyen dat ick van v wt der stadt Granaten wtghetogen ben, want ick hebt te voren al bescreuen, wat my ontmoet is, tot op dese vre, doen ick tot Venegien wt voren wilde. Maer nv als ick tot Alexandria comen ben. Ende moet aldaer des Soudaens beuel verwachten, ende die wyle ock een snel schip in corten daghen na Venegien varen sal. Soo heb ick aen v ghebot ghedacht, ende hebbe alsoo onderstaen te schrijuen. Den tweeden dach des Wijnmaendts, quam ic op die zee, om na Polam te varen, dat is eene stadt aen die Illirische zee ghelegen, aldaer verwachteden ons, die andere galeyen. Ende hoe wel dz Pola niet ouer hondert mijlen van daer en leyt. Soo en mochten wy nauwelijck in neghen daghen daer coemen, alsoo ghebaerde somtijts den windt, dan soo werdet soo stille, dat wy seuen daghen ledich ende stille moesten ligghen met grooten verdriet, daer en tusschen vernam ick, dat die stadt Pola voortijden in grooter acht is geweest, dz sach ick aen twee veruallene speelhuysen die waren met vele oude dooden tijtelen ghechiert. Maer als ick ghedacht, dat uwe hof, altijt veel ionger gheleerder ionghers heeft, die daer neerstelijck der ouder dinghen begeerende sijn, doen sach my voor goet aen, dat ick sommighe der tijtelen af screue, want die sommige sijn alreede van ouderdom verloren ende wtghesleten.

Ick hebbe ock sommighe van Polenseren ghecreghen, soo heb icker ock sommighe achter ghelaten, aen eener poorten der stadt Pola, die heet Ratta, daer is eenē triumph boghe daer aen is desen dooden tijtel gheschreuen.

Saluia Posthumia Sergi. de sua pecunia.
Aen der selver plaetsen.
C. Sergius C. F. AED. II. Vir. Quinq. L. Sergius. L. F. Lepidus. AED. TR. Mil. LEG. xxxx.
Ter selver plaetsen.
Saluia Posthumia Sergi.
Bupten der mueren achter sinte Matheus outaer tot Pola.
Sex. Palpelio. P. F. Vel histro. Leg. ti. Claudi. Caes. Aug. Procon.
Op een ander plaetse.
P. r. T. r. x. Vir. S. t. t. l. Iu. dic. tr. mil. leg. xiiij.
Germanie. Comiti ti. Caes. Aug. Dato á Diuo Aug.
Op een ander plaetse.
C. Prerius Felix Neapolotanus Beneficij.
By sinte Germanis kercke.
I. O. M.
C. Iulius Chrisogonus ex voto fecit.
In der capellen Octauiani Augusti.
Rome. & Aug. Caes. inui. F. Pat. Pat.
Een ghedicht aen een graf.
Pater cum filia. Frater & soror, Socer & Nurus, hic tantum duo iacent.
Aen een graf.
Sergia Fla. Lusiana. michi et. Q. Fla. Lusiano, dulciss. Nepoti. ex filio coniugis Q. meo. Fratri amantiss. fui. integra monumentum constitui.
Ter selver plaetsen.
Eucticus. & Enoria. nata. H. Seden. S. V. P.
D. M.
A. Actius. Ca. Archiater. S. & Iuliæ P. coniugi incomparabili. V. S. P.
Aldaer.
Tocie. Nisidius. Capito. maritus. parui temporis.

Tot

Tot S. Johans.

Marco. Lurio. hialisso. patrono & Lurie. lib. & M. Lurio. Sosimo. M. Lurius Sosimus. lib. F.

Tot S. Martens.

Iulie Chrisantidi. Ann. xxxi. Men. iij. D. xxxix. F. Lusidienus.

Nestor Ang. Pol. con. Incomparabili cum. qua vixit Ann. xvi. sine vlla querela B. M.

Aen een graf.

D. M.

Papiria prima. viua. Sibi posuit.

Aen der heyliger straeten.

Aur. Soter. & Aur. Stephanus. Aur. Sotirie. Matri. Pientiss. Religio. Lucife. metuenti.

Ter selver plaetsen.

C. Basilides Eq. R. &. Aur. Vibia Vibiane matrone Parentes Fil. Carisi. V. F. F.

Aen een graf.

D. M.

Aure. Rusine Alumne. pientiss. & incomparabilique vixit annos xxvij. M. X. Dr. ij. Fide cognita memor obsequij eius. Aurelia. Soteria. Pieta. Plena. P.

By den ronden speelhupse.

D. M.

Aurelio. Timacho. Aspasia. liberta. V. F.

Aen een graf.

Manlia. Paula. de Patrimonio suo. sibi & Aurelio Paulino. Compatri suo. Domum æternam. P.

In eenen hof by sint Stephaen.

Auidia. Maximina. Domum. Eter. V. S. P. si quis aliud corpus superpo. Det fisco. CCC. mil.

By den rouden speelhupse.

Aur. Eripinus. Aur. victorie Compater. eius de Patrimonio suo. Domum eter. V. S. P.

Inder opperster kerken.

M. Baruius. Soter. Bar. Asclepiodore Filie pientißime

Aen een graf.

Iulia. Matrona. Aurelio. Aquilino. Comp. cum quo vixit ann. xxij. sine vlla querela. B. M. P.

By der grooter weyden.

Donatius Aug. lib. & Annia primitiua. hanc. Sedem. Fructum laboris sui. viui. sibi. posuerunt.

By den berch des ronden speelhuys.

Vibie. Athenai. Dul. Heraclij. P. Socr. P. B. M.

In Jacob smidts huys.

Loc. Mon. in. Fr. P. xvi in Ag. P. xx. H. M. heres.

Int clocken huys des bisschops kerken.

Imperatori. Cæsa. Pio Felici. Inucto. Aug. res. P. Pol. Du. Mer.

Achter aen die selve plaetse.

Max. Trib. P. VI. Con. ij. P. P. M. aurel. Menophilus. Ornatus. Iudicio eius equo. publ. Sacerdos Tusculanus Edil. polen. cum Menophilo patre. lic. Aug. NN. ex procurat. Indulgentiss. L. D. D. D.

By sinte Matheeus kerken in eene marmortafele.

C. Heluius. Iulianus. Iulie. Fortunate coniugi. Cariss. & incomparabili splendidißi. ordo Aquilienßium.

Daer en tusschen als ick sulcke dingen besichtichde, doen quamen goede winden, die ons tot onseren wech diendē. Daerom toghen wy die anckeren oppe, ende voeren wt der hauenen, daer toghen viere galeyen vā ons, die tot Berythum in Syriam varen wilden, maer wy bleuen tusschen sommighe croochten in der cluften deser hauenen die selue nacht, des anderen daechs doen seylden wy daerhenen, maer mz cleynen gelucke, want wy en warē noch geene dertich mijlen vander hauenen comē, daer stont een alsulcken grouwelijcken onweder oppe, alsoo dat die schiplieden nz meer en wisten, hoe sy hen houden souden. Ende als sy malcanderen alsoo aen saegen, doen scheurde die windt den grootsten seylspriet in der galeyen, daer ick inne was, niet verre vanden mastboom, daer scheurde dat seyl van bouen tot beneden, doē vuerde die windt dat stuck vanden spriet in der zee, ende hadde schier die galeye met hem ghevuert ende omgewendt, waert dz die twelf ionghen daer niet gheweest en waren, die Gagliarde hieten, ende haddent met ghewelt aenghehecht. In der galeyen oordineerden sy weder die verdoruen seylen, mz crachte eñ sterckte harer armen, doē wart de windt soo langer soo stercker, ende die andere schepen voeren ooc daerhenen daer sy der windt warp, ende verlieten ons alsoo, want oft sy schoon ons haddē te hulpe comen willen, soo en sout hen niet mogelijck gheweest hebben.

Alsoo voeren wy ontrent twintich mijlen achterwaerts, ende werpen onsere anckeren achter eene steenrootsen wte, op dat sy ons wat voor den windt beschudde, doen passeerden wy twee elendighe dagen ende nachten, ende verwachteden alle vren, dat ons die ancker touwen breken mochten, oft verlieten, ende dat wy dan aen der steenrootsen verloren gingen. Soo stonden wy ock in sorghen, dz die baeren ende goluen die schepen yet van eenander dryuē mochten, want alle dyen tijt dat wy daer waren, soo slocch dat water aen dat schip, ghelijcmen op die mueren slaet, alsmen eene stadt winnen wille, doē riepen wy alle vrē Godt ende alle syne heyligen aen, ende ghelofden vier pelgrims hier ende daer in der werelt om te senden, daer en was niet dan angst ende noot, tē eersten aen der tweeder nacht, daer raesde die zee alsoo, dat dewils die baeren ouer die schipberdē gingen, dan

varen

varen wy van achter, dan van vore aengeuochten den derden dach ten lesten, doen werdt die windt wat ghestilt doen namen wy onsen wech op Dalmatiam toe.

Aldaer vonden wy ouer viere daghen die resterende galeyen, tusschen den crochten des seluen landts, die hadde wel meer gheleden dan wy, want hoe wel dz wy alle in commer waren noch soo gruetteden wy malcanderen die schiplieden met groot gesrey, ende die andere borgeren met wencken ende teeckenen. Maer doen die winden weder opstonden, doen voeren wy alle met malcanderen weder achterwaerts tot Jaderam, dwelck die Venecetsianen Zaram noemen, dat is eene heerlijcke stadt in Dalmatia. Als wy aldaer wt den schepen gegaen waren, doē seyde een yegelijck van sijnder noot die hy geleden hadde, die een hadde die ancker en den ghebrokenen touwen verloren, den anderen waren die schipsyden open ghegaen, den derden was dat gheheele roederwerck ontvlotē. Maer onder die viere die ons verlaten hadden, dyer hadde de windt eener den grootsten ancker ghebroken, ende met eenē grooten stroedel, ende grouwelijcken winde, wt den ghesichte der anderen ghevuert, ende haluelinghe verdroncken, hoe wel dat die andere ook in grooter noot waren. Die beweenden alreede haer verlorene ghesellen, ende meynden certeynlijck, dz sy die windt in Apulia aen die ondiepe oueren geworpen ende aldaer verdroncke hadde, by den welcken sy op dat mael die naeste waeren, maer sy hadden haestelinghe de cleynen ancker en wtgheworpen met veel seelen eñ touwen, ende hadden sy alsoo beschermt, ende daer van comen.

Maer als wy nv anxt ende noot op een syde gheleyt hadde, doen besaghen wy die stadt, ende vonden vele Antiquiteyten tot Jadera aldaer heb ick dese doode tijtelen, die in marmor gehouwē warē afgeteeckēt, maer hebber ooc vele onderwegē gelaten.

Tot Jadera sinte Donaes kercken.

Iunoni Auguste Apuleia. M. Fil. quinta suo. & L. Turpilij Brochij nomine.

By der poorten daer door men op dat veldt gaet.

Im. Cæsar. F. Aug. Parens Colonie murum & turris dedit, L. Iulius optatus. turris vetustate consumptas impensa sua restituit.

Buyten sinte Chrisogonus kercke.

Q. Delius. Q. F. Fuscus VI. Vir. Augusta. F. sibi & suis infr. P. xx. in ag. P. xx.

Aldaer heb ick oock sinte Simeoens lijf ghegroet, die leyt noch gheheel aldaer, ghelijck die van Jadera seer ghetuyghen, eñ heeft my seer wonder gegeuen, hoe dat een doode lichaem soo lange tijt heeft mogen ongheschadicht ende gheheel blyuen, dat welcke noch met Mirrha noch anderen dingen ghesalft noch gheconderet en is worden, des anderen daechs streecten wy onseren wech voorts, maer al hinckende, ende onderstondē op die hooge zee te comē, die selue nacht ontmoette ons een scheepken, dwelck die Apulier Gripum noemē, dat quam wt Apulia ende het voer hert aē eener galeyen henen, hoe wel dat sys niet geerne en deden, die seyden ons die selue schiplieden, dat die galeyen die van ons tot Pola gheuaren waren op Berythum toe, die selue waren van dat onwedere in Apulia geworpen worden ende en hadden nz min dan wy, maer wel meer geleden. Ten lesten quamen wy voor die oueren Dalmatie ende Epiri met grooter noodt ende arbeyt, want wy hadden altijt teghen den windt oft op der syden, maer als wy schier vanden windt tot Dirachium geworpen warē, dwelck corts te vorē vā des Turckschen heyr ghewonnen is wordē, doen quamen wy door den oueren Buloti aen dat eylandt Corciram, dat selue en mochtē wy nauwelijcx in dryendertich daghen te wegen brengen, hoe wel dattet die Venecetsianen dicwils in seuen dagen van Venegien daer hen vaerē, dz selue eylāt noemtmen Corphu, eñ is nv onder der Venecetsianē heerschappije, ende men merct noch aen den vruchten des landts, dattet soo lustich ende vruchtbaer geweest is, soomen eertijts daer af gheseyt heeft. Maer der Turken gewelt heeft hen veel van sijnder weerdicheyt ontogen, want wat in vremde handt coemt, dat neemt af, hoe costelijck dattet oock is. In Corcyra, dwelck nv met twee sloten verwaert is, ende eene sekere coopstadt, daer bleuen wy twee dagen, wāt het begonste ons alle noodruftigheyt te ghebreken, daer na voerē wy van daer tegen den bergen, diemen Ceraunios oft Cimeriacos noemt, die liggē ontrent tsestich mijlen van Corcyra. Ende als wy schoon na daer by quamen, daer quam ons een rasender suyden windt teghen, ende werp

ons

ons van een ſtedekē, tot in die rootſen Corcire, daer moeſten wy om der contrarien winden wille, elue dagen lanck ſtille liggē. Ten leſtē voerē wy voorby die Ceraunios, ende lieten Corcyram te rugge, ende wy quamen tot Cephaleniam, certijts Vliſſes eylant, daerin was Same, dwelck dz voor ſommige dagen van uwen eñ der Veneetſianen heyr, vanden Turcken ghewonnen is worden, dit eylant is ſeer rijck vā coren, goeden wijn, ſyden, purpur, ende vee, want het heeft ſoo veel weyden, dat van deſen alles genoech daer is, dz tot des menſchen gebruyckt nootelijc is. Maer het wort nv dicwils ouerualle, daerom en iſt niet wel gebouwen, eñ daer ſijn luttel liedē aldaer. Achter Sames tegen den vaſtē lande des Grieken landts, daer leet Dulichia, ende der ſtroom Laerti die noemen die Veneetſianen nv, Golphum Larte.

Na dyen dat wy drye dagē aen der hauene Sames geſtaen hadde, vanden contrarien windē verachtert ſijnde, doē voeren wy van daer voorby die twee crochten, die men Striuales Virgilianas ende Strophados noemt, doen beſagen wy dz eylant Zacintho (dwelck nv Sanctus heet) tegen middernacht dat leet tſeſtich mijlen van dz eylant Same, maer als wy op hondert mijlē vā Zacintho vanden Stophadibus wech quamē, doē dwanck ons die zee, dz wy weder tot Zacintho varen moeſten, aldaer ſwommen wy in die hauene Natte, viere dagē aen dē anckeren. Ten leſten toghen wy daer, eñ voeren aen den oeuere Arcadie Pelopomeſi ende Argos te langs, die ſelue plaetſen ſijn nv alle ledich ende wueſt ende oock ghedeſtrueert, om ter Turckē roouerije willen, na dyē dz ſy der Veneetſianē macht ondergedruct hebbē, als ſy Modonem gewonnen hebbē, eñ Caron, dwelck nv eene ſeer (rijcke ſtadt in Grieken landt is, in haren eedt ghenomen hebben.

In dyē dz wy alſo daer hen voeren, doen quamē wy op ſinte Catharinen dach des auonts aen dz eylant Cythaream, aldaer ſietmē noch een heerlijcke gebrokē kercke, doen ouerviel ons een grouwelijcke tempeeſte vā winde, mz duyſtere eñ geweldige plaſregenen, alſoo dz wy nauwelijcx ancke ren en mochten, des anderē daechs quamē weder goede windē, daer togē wy onſe zeylē op, eñ voeren achter voorby den oeuere, dyen die Italianiſche ſchipliedē Maleum noemen, dat is den leſtē hoeck aē dē Pelaponeſo eñ voor die Egeipſche zee, eñ anderē plaetſen, die wy die eylādē Cycladas genoemt, op die ſlincke handt lietē, eñ quamē alſo op die hooge zee, doen het nv ontrēt dē middach quam, doen ſagen wy dat eylandt Cretam, die en leet niet veel min dan hondert mijlen vā dz eylant Cythaream, daer quamen wy in die principaelſte coopſtadt Candidā, op den viſſten dach des Chriſtmaendts, deſen wech van Corcyrā, hebben deſe galeyen dicwils op achte dagen geuaren. Eñ hoe wel dz aldaer eene ſekere hauene is, noch hieldē ons die cōtrarie windē, alſo dz wy in derthien dagen van daer niet comen en mochten, daer en tuſſchē hebbic ſommige dingen van dat eylant op geteeckent. Men bracht my dagelijcx vlooken eñ rooſen buſſchen wt den houē des eylādts, die beweſen hoe maetich getempereert eñ midts dat den hemel aldaer is, die ſtadt Candida leet onder aen den bergen Ide, eñ heeft tegen middach eenen anderē hoogē berch dyē noemē ſy nv, Mons Jupiter.

Ick heb nv neerſtelijc gevraecht vandē Labyrintho Minois, daer af dz die Poetē ſeer vele ſerijuē, eñ hebbē beuonden, dz hy noch voorhandē is, eñ is een hol onder der aerdē in eenē berch gegrauē, die leet ontrēt vijuentwintich mijlen vā der ſtat Cādida inwendich des eylādts, maer hy is nv van ouderdō ſeer ingeuallen, hem ſijn ooc met willē veel ingangē beſloten worde, eñ gebodē dz niemant daerin en gae, ten ſy datter eenich van den ouderen des eylandts met hem en gae, met eenen bernende liehte, ende die te voren die weghen wel wete.

Maer wat het ooc anders ſy dan eene hole, wie hen gemaect heeft hoe Minotaurus van der Paſiphae ghebooren ſy, eñ van den Theſeo gedoot, daer af en weten ſy nz te ſeggen. Sy en weten ooc nz, oft Saturnus Jupiter eñ andere fabel godē, by hen geborē ſijn worde, want daer en is niemāt gheleert in dat eylandt. Soo en begert oock niemandt anders te weten, dan wijngaerden te bouwen, eñ met den vee omme te gaene, daer af makē ſy veel wijns ende caſe, dat vermangelen ſy om alle tgene dat hen van noode is. Sy hebben my oock gheſeet, dz die Cypreſſie boomē ſo gemeyn by henlieden ſijn, alſoo dat ſy huyſen eñ

schepen daer af makē, eñ alsmense afhouwet, soo wassen sy wederom vander wortelen, sy seggen ooc dz nooyt eenich venynich oft vergiftich dier, noch oock rouende dier in dat eylandt gheweest en heeft, oft daerinne ghewassen en is, gelijck wolucn, beyren, vossen eñ dyergelijcken, hoe wel datter sommighe slanghen in die broeken ende marasschen woonen, ende wassen.

Als ick dit van dat eylant Creta opgeteeckent hadde, doen togen wy ten lesten, op den seuenthiendē dach des Christmaents wt der haucne Candide, cñ lieten Rodes eñ Carpatum midtsgaders anderē eylanden, op die slincke hant liggen eñ wy keerden onsere schepen op Alexandria toe, dat leet teghen middach van dat eylandt Cretam. Ende is daer tusschen ontrent den vierhondert mijlen weechs, dz en mochten wy in ses daghen nauwelijcx geuaren, van weghen des onweders. Dat voechte nv vā voze, dan achter, oft besyden teghen ons. Ten eersten op dē dach als wy tot Alexandria aen quamē, doen wast een grouwelijck wedere, alsoo dat wy die hope van allē den Alexandrineren die op alle thoornen ende hoochden acht hadden, hoe dat wy aencomen wilden, doen quamen wy noch ten lesten in der hauenen tsauonts als die sonne onderginck. Aen den seluē dach gheschieder wel vremdt dings, ghelijck die oude schiplieden seyden, want het verhieuen hen dicwils baeren tusschen ons, die onse ghesellen ende ons van malcanderē schieden, die verberchden dicwils niet alleenlijck die schepen, sonder oock die seylen ende die mastboomen. Soo sloech dat water alsoo opwaerts aen den schipberderen, dat die galeye dicwils ghelijck eene wolcke in die zee vielen, daer en conste niemant op synen voeten ghestaen. Ick hebt oock dickwils ghemeten, dat onse schip anderhalue ellebooghe diep onder dwater ghegaen is, alsoo raesde die windt op der rechter handt van nederganck. Maer die schepen sijn soo wel ghemaect, alsoo aldaer dat water in gaet, daer moetet ooc weder wte, ende oftet schoon gheheel onder dwater ginck, soo moetent die baeren selue weder daer wt drijuen. Maer als die nacht aen quam, doen warpen wy onsere anckeren wte met grooten vreughden in der middernachtelijcke hauene tot Alexandria, hoe wel dat sy anders eene hebben die sekerder is. Maer daer en derf gheen Christ inne comen, die selue leet teghen nederganck, aldaer warden die galeyen vriendelijck ontfanghen, van weghen der waeren die sy met hen brachten, die welcke hen seer van noode ende aengenaem sijn, als ick aldaer consent gheereech vā des Coninck stadthouder, dz ick wt dē schepe te lande mochte comen, want sonder gheleyde en derf niemant te lande comen, doen nam my eener van Barchinona Philippus van Paredes ghenoempt, die welcke van der Hispanier ende Frantsoisen wegē een gerichts man aldaer was te gaste op. Maer doen ick in die stadt quam, doen schicte ick van stonden aen, eenē bode aen den Soudaē tot Alkayro, die welcke hem myne aencompste te weten dede, want die ghene die tot den Soudaē comē wil, die moet te voren een beuel ende inneropinge van hem ontfangaē, eer dan hy hem op dē wech mach makē. Maer die wyle dat ick dat beuel aldaer verwachte, doē nam ic acht, hoe verre dat Alexandria van ons ghelegen waere, ende ick merckte dattet het derde Clima van Meroe ware, ende ick merckte daer by dat die swaluwen ende wyen inden winter daer sijn, oock andere voghelen, die teghen den winter van ons vliegē, het waren oock schoone gruene houen eñ bloemen aldaer inder Christmaendt eñ in Januario. Op den sesten dach na dien dat ick aldaer comen was, doen verdroot my die tijt, ende doorwandelde Alexandriam, ende beuant eylaen, dat die heerlijcke groote rijcxstadt, die voortijts vol volcx ende des Coninck wooninghe aldaer was, die is nv den meesten deel veruallen ende verdestrueert, want daer en sietmen niet dan groote straten, ende sommige gewelucn ende bogen van eertijts costelijcke huysen, maer nv leget al in der asschen. Men seyde my daer op dat mael veel oorsaecken waeromme dat die stadt soo iammerlijck verdestrueert waere worddē, eensdeels quaemt van groot sterucn, ende ooc eensdeels van oproere ende crijch, noch meynden ooc sommighe, die tyrannije der Vorsten dyens schuldt isset ghewest, na dyen dat der Coninge wooninghe tot Alkayr ouer den Nyl comen sijn, want alsoo dicwils alsmen eenen Soudaen maect, soo

schen-

Digitized by Google

schendē ende schauen sy die arme inwoonderen Alexandrie, gelijc die eygene schapē. Sy onderstaē ooc vā den sommighen gelt mz pijnigen te geerijgen wanneer dz eener verraden oft aenghebrocht wort dz hy gelt heeft, daer en wort geen andere oorsake te kennē gegeuē, wāt wy willen gelt hebben, dan wat voor coopliedē oft andere borgerē aldaer woonen, die leuen dagelijcx in grooten sorgen, eñ en sijn haers leuens niet seker. Van wegen harer rijckdom, daerom en isser nv niet vele te hanteren noch te handelen, wāt men en vindt geene oft luttel costelijcker ghesteenten aldaer, wāt die cooplieden veynsen haer dat sy in grooter armoeden sijn, sy sijn oock slechtelijck gecleet, eñ eten qualijck ende slechtelijck, op datmen nz en dencke, dz sy rijck sijn, daer af sy genoech geseyt. Maer als ick also op des Coninckx bescheet wachtede, wanneer dat hy my ontbieden soude, doen wart my ontboden die Soudaen en hadde mijns gheen achte, alsoo dat hy niet alleenlijck aen my en screef, sonder hy was ooc op my vertorent, ende en was niet wel te vredē dz ick aenghecomen was, want hy sorchde voor eenen af val. Maer om die waerheyt te segghen, soo hadde hy die oorsake des thorens van daer, om dat sommige Jodē, Mooren, eñ ketters, die hadden my tegen hem vermaeckt, al oft ick met slechter geselschap tot hem quame, eñ al oft ick hem ooc geene geschenckē en brochte, dz haddē die Joden ende andere wt argen moet gedaen (want harer isser vele in die landen comen na dyen dat sy wt uwen rijcken veriaecht ende verdreuen sijn) daeromme willen die Coningen oock vereert worden, ende sy meynen anders datmense veracht. Wanneer dat eenich Vorst synē Ambassaten daer henen schicket, die nz costelijcke gauen mz hem en brengen. So houdē syt voor groote schande, wanneer dz een Oratoor oft een Legaet niet veel volcx mz hem en brengt, doen ick dat mercte, doen conste ick procuen wat my van noode was ofte sijn wilde, dat ick met onbeschaemdē aensicht vrientschap soeken moste, want ick verstont wel dattet een grof hoouecrdich volck was, daerom schicte ick van stonden aen die twee ghebroeders Frantsen, die ick tot reyse ghesellen met my ghehadt hadde, tot den Soudaen, die souden hem van mynen ende van harē wegen seggen:

Aller ouerster Keyser aller Machometischsten, het is den Oratoor ende Ambassadoor des Coninckx ende Conninginne van Hispania, te kennen gegeuen worden, hoe dat sommige boose verkeerde liedē, mz liegē, v gemoet tegē hem verbittert, hebbē, eñ hoe dz ghy toornich ouer hē syt, als oft hy geen geselschap noch volcx genoech by hem en hadde, ende al oft hy gheene ghescheneke noch gauē tot v en brachte, maer ist dat ghy vriēdelijcker wyse ons alleenlijc hooren wilt. Soo sijn wy in goeder hope, dat ghy van beyde deelen wel te vrenden sijn sult. Aller machtichster Coninck, deser Coninckliycker Oratoor ende Ambassaet bekendt, dat hy niet alleenlijck en brenghe alsulcke gauen, die eenen alsulckē Coninc behaghelijck ende aengenaem sijn, sonder oock gants niet, want hy seet, syne Coningen en hebben gheene ghewoonheyt eenigen Vorsten gauen te schicken, want dat ghy voor eerlijck houdet, dat waer by den Vorsten in nederganck onecrlijck. Maer dat sy dat yet geweten hadden, dat alsulcke gewoonheyt eñ sulcke vsantie by v ghewest waere, dat geen Ambassaet sonder gauen by v en presenteerde. Soo hadden sy sonder twijffel die heerlijckste gauen ende vereeringhen v toeghescheit hebben, want het laet hem aensien, dat ghy dat nz en ontfanet wt gierichcyt oft hoouaerdije, sonder wt vriendtschap ende liefdē. Maer dat dat trouweloos volck, dwelck dz allen vrede ende vriendtschap tusschen Vorsten ende Heeren vyandt is. Ende eenen oorspronck aller oproere ende oploops geeft, dwelck oock van onsen Christelijcken Coninck veriaecht ende wt gheroeyt is worden ghelijck eene groote landts schade, v te kennen ghegeuen hebben, dat die Oratoor coemt sonder eerlijcke gheselschap, dat ontkennen wy gantselijck, als die gene die noch lieuer steruen wilden, dan in eenen cleynen dinge, der leugenen ghestraft te wordē, want wy hebbē gesien, dat hy dertich eerlijcker mannen by hem ghehadt heeft, sonder die ghene die hy hier eñ daer heeft laten liggē, in crenckten, die hen op den langen wech toegecomē sijn, daerom aller doorluchtichster Vorst, schict tot hem, ende laet hem by v roepen. Ende als ghy hem vriendelijck hooren sult, soo en

ſalt v ten leſtē niet berouwen, dz ghy hem voor v hebt laten comen.

Als nv alſulcx den Soudaen vā mynen wegen was te kennen gegeuen worden, dat dede ſijn dolmetſch mz grooter begeerten, want ick hebbe gemerct, dz hy uwer maieſtaet geneycht is. Alſo wart die Soudaen omgheſet, ende hy ſchicte ſonder toeuē, aen my, een geſcreuen beuel, met tween van ſynē houe, die my ſonder letſel tot hem brenghen ſouden, den ſelue beuel ouerleuerden my die twee ruyteren, op den vijuentwintichſten dach Januarij. Doen en liet ick my ooc mijnder boden brieuen niet verſcricken, die my ſcreuen, hoe dz alle Coningen Affrice eñ Mauritanie, hare Oratoors gheſchict hadden, van bede weghen der veriaechder wt Granaten, met ſwaren clachten, daeromme gauen my die Alexandrijners te kennen, ooc dic ghene die vanden houe quamen, dat my eenē herten camp bereyt was, want ſy onderſtondē dē Soudaen daer hen te brengen dat hy eene ſware wraeke in mijnder preſentiē nemen ſoude, vanden Chriſtenen, ende dat hy my qualijck ſoude handelen eñ tracteren, ſoo haeſt als ick by hem comē ſoude. Wāt ſy riepen alle, dat hen groot leet van v geſchiet waere. Maer ick vertrooſtede my uwes gheluex, om welcker willen my ghelijck goude te leuen als te ſteruen, hopende dat alle dinghen recht toegaen ſouden. Daeromme ruſtede ic my van ſtondē aen, dat ick teghen den Nylo opwaerts voere. Wat hem daer begeuen worde, wil ick in dat derde boeck ſparen. Hier en tuſſchen ſpare v God geſont, ghy twee lichters der weerelt, ende planters der Chriſtenheyt.

Dat derde boeck vander Babiloniſcher Ambaſſaderije.

CHriſtelijckē Coninck eñ Coninginne als ic nv van Alexandria die vermaerſte coopſtadt Egypti, ende des gantſen Soudaenſchen landt, tot den Soudaen reyſen wilde. Soo heb ickt al int corte eñ in gheſcrifte geſtelt, wat my gheſchiet ende ouergegaen heeft, van der tijt aen, dat ick wt Venegien ſchiet, tot op den ſelue dach. Maer nv wil ick op dat cortſte ende claerlijcxſte te kennen geuen, alle dat my ontmoet is, van dē ſeſſentwintichſten dach Januarij aen, doen ick tot den Soudaen gheroepen ben worden. Op den ſeſſentwintichſtē dach Januarij tooch ick wech na Caye toe, voor den daghe, met gheleyde aller der coopliden, die tot Alexandria ghecomen waren om harer coopmanſchap wille, die vuerde ick daeromme met my, op dat ick dz ghetal vervulde, die myne boden den Soudaen te kennen ghegheuen hadden, ende quamen alſoo den tweeden dach tot Roſetum, dat is eenen inganck des Nijls, eertijts Canopum genoemt, door den ſandigen onweechſamen woeſten wech, daer wy niet een huys, noch niet eenen boom, ſonder alleenlijck ſommighe palmen geuonden hebben, dat leyt ontrent veertich mijlen van Alexandria, ende wy bleuē aldaer ſchier eenē gantſen dach, tot datmen ons die Nijl ſchepen, ende wat daer toe van noode ware cochte. Alſo quamen wy op den Nijl, want het en can geen Chriſt te voete aldaer ghecomen, van weghen der roueſchen Arabier, want ſy en maken niet alleenlijck Egypten, ſonder Affricam in onruſten met haren omme loopen ende rooven, van der Atlantſcher zee aen, tot aen den oeuere des Nijls, van den ſelue wil ick wat te kennen geuē, die wyle dat hier ſtadt ende wyle daer toe is.

Het is een groot volck dat loopt altijt om her, eñ het en heeft geene vaſte woonin ge, het is altijt onder den hemel, met beweginge aller harer haeuē midtſgaders wijuen eñ kinderen, dz vueren ſy op kemelen na hen, daerom verbrāt haer die ſonne, eñ ſijn wel ſtrijdtbaer, hoe wel dz ſy gheenen ouerheere en hebben. Sy hebben wel veel hooftlieden hier eñ daer, die ſijn altijt tegē malcanderē oproerich. Van daer comet, dz die vryen die macht des rijcx niet en gecrijgen, want ſy veruolgen malcanderen tot in den doot, wāt waert dz die Arabier onder hen ſelue eenen Vorſten coſen, eñ dat ſy dyen ghehoorſaem waren, ſoo ghewonnen ſy dz rijck terſtōt vā den knechtē. Vanden omloopenden rooueuden Arabier iſſer een onbegrijpelijc getal, daer der Mammeloeken die de Soudaen inder regeringhe des rijcx gebruyct, nz ouer die x. duyſēt en ſijn. So ſijn ooc die Arabier (ſo die Mammeloekē ſelue ſeggē) dappere ſinrijcke lieden.

Maer die Mammeloekē dz is eē onedel boerachtich volck, die vandē zee rooueren, van-

vanden gheberchte Scythie ghecrooft eñ van haren Heeren ghecocht ſijn, daerom ſijn ſy ooc knechtē, daer af willen wy onder meer ſeggē. Nv comen wy weder op onſen wech, op den leſten dach Januarij quamē wy aen die voorſtadt Cayri, diemen Bullacum noemt, ontrent veſper tijt, aldaer bleuen wy dyen nacht int ſchip, want die twee gheleydſlieden die my toeghegheuen waeren, die en dorſten my die Barbaren niet betrouwen, noch liep der eener ſnellijc tot den Soudaen, ende vercundichde hem myne aencoemſte. Maer alſoo haeſt alſt dach wert, doen warden alle oeueren vol mammeloeken, die ons begeerden te ſiene, want men laet die onſere ſelden by hen comen, dan alleenlijck ſommighe cooplieden. Maer der dolmetſch quam tē eerſten tot my in dz ſchip die vertelde my op mijn vragen, wie ende van waer dat hy was, ende wat hem daer, ende aen die officie ghebracht hadde, eñ gaf my te kennen, hoe dz hy eens borgers ſone van Valentia waere die hiet Lodowijck van Praten. Ende hoe hy in eener ſtat Monblanc dwelc by Valentia leet, geboren was, ooc hoe dz hy door een onweder in een ſchipbreeck met allen den genen die int ſchip waren aldaer aengeworpē was worden, als hy eens Patron op der zee ſchipknecht was, alſoo waer hy den Soudaen tot ſynē deele geuallen, na den landtrechte, want wanneer dz eē ſchip op die ſelue zee breect, ſo behoort lieden eñ goet den Vorſte toe, wt ouder coſtuymen, ten eerſten alſt een zeerooners ſchip is, eñ dat niet op coopmanſchap daer en vaert. Maer doē hy drye jaeren in den kerker eñ in herten banden ghepijnicht waer wordē, doē hadde hy Chriſtum verloochent met woorden, ende hadde hem na ghewoonte der mammeloeken laten beſnijden, doen hadde hy ooc ſynen namen verandert, eñ hy wart Tangaribardinus genoemt worden, dz bedacht hy dicwils met ſwarē ſuchten. Hy meynde ooc dat hy noch int herte een goet Chriſtē was, daerom roept hy ooc Chriſtum aen in ſijn daghelijcx gebet, getrouwelijck. Maer aen dz officie is hy mz ſijnder neerſticheyt ende ernſt comen, wāt hy is een vanden vermaertſten dienaren eene des Soudaens, eñ heeft iaerlijcx tſeuentich oft tachentich duyſent ducaten.

Maer onder dyē, als die dolmetſch Tangaribardinus van ſulcken dingen mz my ſprack, doen quammer noch twee, grootere Heerē tot my, die machtiger warē dan der dolmetſch, want het ſijn dryerley trappen onder den machtigen eñ mogendē aldaer, gelijck ooc by ons, grauen, Marckgrauen, eñ Hertogen ſijn, doē gieng ick tot hen wt den ſchepe, met den dolmetſchen, ende ick clam op dz peerdt, dat ſy met hen gebracht hadden, datmē my van des Soudaēs wegen ſchencken ſoude, dat was ooc na Coninclijcker weerdē toegeruſt. Alſo togen wy al te ſamen na der ſtadt toe, eñ wy en quamen nauwelijcx m twee vren tijts, tot des dolmenſchen huys, dwelck my in der ſtadt voor eene herberghe beſtelt waere. Maer wy en togē altijt nz door huyſen die aē een ander ſtonden, ſonder door houē eñ gruene plaetſen die daer tuſſchē liggē, alſo quamē wy des eerſten daechs Februarij, indē iare duyſent vijfhondert eñ twee in dz Egyptiſch Babiloniā, van daer oock die groote Keyſer der Barbaren, der Babiloonſche Soudaē genoemt wordt. Maer die ſtadt wort den iongen Cayr ghenoemt, eñ is een ſeer volckrijcke ſtadt, het miſſen die ſommige die deſe ſtadt Carras noemē, wāt dz eē Carras leet in Arabia, dz ander in Aſſiria, eñ geen in Egypten. Aldaer liet ick alle die gene in huys, die my gheleydet haddē, eñ ick handelde mz den dolmetſchē dat hy alle moghelijcke neerſticheyt aenkeeren ſoude, dz ick corts tot dē Soudaen gheroepen mocht wordē, want oft mogelijc die galeyen die my daer gebracht hadden, daer en tuſſchē haren handel wtrichteden, eñ ſonder my weder om thuyſwaert voerē. Soo en mocht ick daer na niet mz bequamer vaert weder in Europam comen, wāt die zee is vol Turckſcher zee rooners, alſo reedt der dolmetſch haeſtelijck tot den Soudaen, ende gaf hem myne begeerte te kennen, dwelck oock ſyne officie is. Wat daer nieus geſchiet, dat hy dat den Soudaē te kennē geue, daerō badt hy hem ooc, dz hy ons hoorē wilde, ſo haeſt als hem mogelijc waere, gaf hē ooc daer by te kennen die groote heerlijchz van uwer maieſtaet.

Doē was die Soudaē willich, ende gereech begeerte, eens ſulckē Coninckx oratoor ende Ambaſſaet te ſiene, eñ gebot den dolmetſchen, dat hy my des anderē daechs, eer die ſonne opginck oft ſo haeſt als ſy op-

Digitized by Google

gegaen waere tot hem brochte, doen quam Tangibardinus met vreuchden wederom thuys, ende vertelde tgene dz hy wtgericht hadde. Also gingen wy des tweeden daechs Februarij des ſmorgēs te houe des ſmorgens vroech, wāt die Soudanē comē altijt des ſmorgens vroech, voor den volcke om die ſackē te aenhooren, het hof leet op eenē berch aen eenē hoeck der ſtadt, ghelijck te Roome des Paus palleys, wāt doē wy een weynich opwaerts quamē, doē keerden wy ons tot der ſlincker handt, doen quamē wy aen eene poorte, die was mz hoogē ſterckē thoornē verwaert, in dē ſelue voorhof was eē hooge ſittē, aldaer vondē wy eenē voornemē treffelijckē man, den welcken dz ſlot betrout was, met veel Mammeloekē ſittē.

Maer als wy daer op die rechte hāt togē, daer was eenē langē wech, die ſtōt ouer al vol Mammeloekē, eñ als wy door hen gingen, doen moeſte ick my harer manierlijchz eñ ſtilſwijgēs verwōderē, wāt geener van hen, en ſprack een woordt, ſoo en verginck ooc geener vā ſijnder ſtedē, op dz hy ons te beter hadde mogen ſien, gelijc ſomtijts geſchiet, daerom en hinderde ons niemant aē onſen gāck. Schier middē op den ſelue wech, ſach ic ontrēt xxx. ouder, mager, eñ ongebaerde mannē ſitten, doen mercte ick, dattet des Soudaēs gelubde oft geſnedene warē, die ſyne vrouwē eñ concubynen verwaerdē. Tē leſten vondē wy den Soudaen, in eenen ſale ſittē, op eenē grootē Coninxſtoel, die was vier trappen hooge, die waren hem ondergeſet, gelijc die vrouwen by ons voetenbanckens onder die voeten nemē, dat is eene gemeyne gewoonhz, dat die Machometiſchtē alſo ſittē, eñ met geneychdē hoofde op der aerdē etē, gelijck die onredelijcke dierē. So verhoorē ſy alle ſackē ondē den hemel, daer vernā eñ verſtont die Soudaē vādē dolmetſchē eñ vā myne geſōdene bodē, ooc vā alle dēgenē die aldaer hanterē, hoe groot uwe macht ſy, hoe groot moedich eñ ſtrijdtbaer ghy ſyt, doē dochtet hē tot grootē eeren te reykē, dz een ſulcker Coninc Ambaſſatē eñ oratoor tot hē ſchicte, tē eerſtē, in der onuermogelijchz daer hy in was, gelijc ondē breeder verclaert wordt.

Hy liet ooc toe, dz ic recht tegē hē ouere, tuſſchen die opgeſpande tapiſſerije quam, tegē die gewoonhz ſijnder voorſatē. So en dorſte ic hem ooc nz vereerē, mz drye maelen op der aerden te vallē, eñ dz ſelue te cuſſen, gelijck andere Ambaſſatē doē moetē, wāt die Barbaren ſijn ſoo hoochmoedich, dz ſy eē yegelijcker Chriſt aenbiddē moet, die tot hē comen wille, die wyle dz ſy in hebben dz lant daer onſe Chriſtelijcke geloue ſynen voorſpronck wt heeft. Also groetede ick den Soudaen vā uwent wegen, eñ dz door den dolmetſche Tangibardinum, dyens officie is, dat hy die Ambaſſaten tot den Soudaen vuere, die ſeyde my ooc weder, dz onſe aencoemſte hem ſeer aēgenaem was, daer preſenteerde en boot hy hem ſelue eñ alle tgene dat hy hadde mz vrolijckē aenſichte tuwaerts, doen ouerleuerde ick hem uwe brieuen door den dolmetſchen, die can ſyne landts ſprake noch ſeer wel, ende doē hyſe opengedaē hadde. Doen quā hy weder tot my vā dē Soudaē mz nieuwer preſentatiē.

Doen dede ick hem noch een mael van uwent wegen dancken, om dat hy my ſoo vriendelijc onfangē hadde, maer wat hem Tangibardinus meer, dan myne woorden ſeyde, dat en conſte ick niet verſtaen, want ick was te verre van hem, wāt ic ſtont, ontrent twintich ſcreden vanden Soudaen, maer ſonder twijffel hy ſprack meer daer toe, daermede dz hy vdē Soudaē geneycht ende te vriende maecte, want hy heeft noch groote liefde tot ſijn vaderlāt, dz conſte ic daer af nemē, wāt der Soudaē wart ſomtijts vrolijc, als hy hem ſo neerſtelijck toe hoorde, doē quā hy tot den derdē male tot my, eñ hiet my vrolijc eñ goeder dingē ſijn, eñ ſeyde, wacrt datter yet in des Soudaēs heerſchappije ware, daer ic luſt toe hadde, dz ſoude ic te kennē geuē, doen ſeyde ic tot hē, dz ic alle neerſtichz by v doen ſoude, op dz alſulcke ongewoonlijcke vrientſchappe, my nz te vergeefs beweſen en is worden, wāt het en mochte by v in geener vergeten heyt geſtelt worden, dz geloefde ic hē, alſoo verteerden wy ſommigē tijt te beydē ſyden, mz gelouen eñ dancken, eñ op dat mael en wart anders nz gehādelt, dan den handel wart tot op dē naeſten Sondach vertogē. Maer ondē dyen dat Tangibardinus den Soudaē aenſprack vā mynen wegē, doen beſach ic den Soudaē neerſtelijc, eñ is een mā vā ontrēt lv. iarē oudt, die heeft na des lādts maniere eenē baert, die en is noch te dicke noch te lāck, hy heeft ooc een vrolijc aenſichte volcomen ende ſwert root, dat

ghe-

geſichte is wat groot, want hy heeft cleyne oogen, die ſijn ingeuallen, eñ niet ſeer bewe gelijcken, van perſoone ſo ick hem ſittende ſach, ſo docht my dz hy tamelijc läck was.

Wt Scythia is hy geboren, vandē bergen diemen Ciarcheſios noemt, want van daer ende wt Ruijſſchen comen die Mammeloeken den meeſtendeel, die welcke men in des Soudaens lant vercoopt. Hy hadde den ſelven dach eenen gelatten blauwē ſydenen rock aen, op des lants maniere gemaect, want ſy en hebbē geen groot onderſcheet onder der ſneden der opperſten cleederen, dan alleenlijck aenden mouwen, die dragen die edel lieden cort, ende dz gemeyn volc tot op die vingerē lanck, haer opperſte cleet is ſeer gelijc dē genē die die Granater by v Algiubbas oft die Hiſpanier Marlotas noemen. Die Mämeloeken dragen alle lange cleederen tot op die voeten, die gorden ſy mz een ſnoer oft gordel om hen, alſo gorden ſy oock die onder cleederen. Sy en hebben geen hoſen noch ſchoenen, maer gebruycken alleenlijc ſolen gelijc die minnenbroeders by ons. Die hooftdecſels ſijn ſeer onderſcheyden, want men en kent nz alleēlijc die Jodē oft Chriſten daer aen, die onder den Soudaē ſijn, die welcke anders gelijc ſy gecleet ſijn, voor dē Machometiſchtē eñ Mämeloeken ſonder ooc die Mämeloeken onder eenē anderē, die edelē vandē onedelen. Die Machometiſchten die dragen eē decſel met veel lynē reepē ō dat hooft, gelijc ooc die Chriſtē eñ Joden geulochtē dragen. Maer die Chriſten dragē een blauwe die Joden een geele, eñ die Machometiſchē eē witte, aē die coluerē wordē ſy bekēt. Die Mämeloeken die den ſoudaen dienen, die dragen hoeyen, die ſijn hooger dā eē ſpāne, ſeer ſwaer eñ hert, die ſijn vā ij. colueren gemaect, onder groen eñ bouen ſwert, maer die gene die ander Vorſten dienē, oft alleēlijc des Soudaēs ſoudeniers ſijn, eñ die hē anders nz en dienen, die dragen roode rouwe eñ getacte hoeden, die ſijn ſchier ellē hooge, al oft ſy gecroōt waren, daer by worden ſy bekent, voor die gene die aen der ſide gelat ſijn. Die Vorſten vā die ij. onderſte ornantien, die hebben lynen hooftdecſels, eñ hebben noch grooten onderſcheyt vant gemeyn volc, wāt dz volc windet het ſyne om hen hooft, maer die andere decſels ſijn auōtuerlijc geulochtē gelijc een croone. Die opperſte vāden genē, wt den welcken men die Soudanen, gelijc by ōs die Pauſen wt den Cardinalen maect, die hebben noch een al te ongeſchiete eñ ſeer ſottelijcke hooftdecſel, wāt het is ooc van lynen doeck, in menigerhande crōten eñ ronden geulochten, dz is ſomtyden lx. ſomtijden lxx. ellen lanck, eñ ten leſten worden gelijck als hoornen daer wt geulochten, onder aēt decſel aldaer opt hooft gaet, daer comen ſeſſe hoornen wte, die ſijn ſpannen lanck, eñ arms dicke, dier ſijn viere, die andere ij. ſijn ellen lanck, eñ ſy gaen opwaerts gelijc die ſlecken horenkens. Ick en can ooc met ghedencken, van waer hen anders die ſotte gewoonheyt der hoornen coempt, dan vanden ſlecken, want ic en hebbe noyt dinck geſien, dat malcanderen ſo gelijc is gheweeſt. Die Soudaen was den ſelven dach, als ic hē ſach ooc met ſulcken hooftdecſel gechiert, want wāneer dat hy ſchoō die opperſte wort, ſo en cleedet hy hem anders nz dan die gene die hem gecoſen hebben. Ick beuraechde den Tangibardinum, waerō dat ſy alſulcken laſt op dz hooft loeden, dat ſy dz hooft nauwelijcx gekeerē en mogē. Doen gaf hy my ij. oorſaken daer af, ten eerſten ō dz ſy dz hooft nz hier eñ daer en worpē gelijc die ſottē, eñ ooc om dat ſy naemaels inden ſtrijdt, dz hooft harnas te beter voeren mochten. Als ick nv deſe dingē bedachte eñ gemerct hadde. Doen wert my vanden Soudaen oorlof gegeuen, om weder in mijn herberge te trecken. Doen beual ic die myne, dz ſy dē wech met ſchreden meten ſouden, die vanden Soudaen was, tot den eerſten inganc des ſlots. Doen ſtont daer te beyde ſyden vol Mämelockē die hiet ic ooc tellē. Doen beuonden ſy dat der Mammeloecken ontrent iiij. duyſent waren, eñ dz den wech ontrent viij. C. ſchreden lanck was, maer het en mochte ſo iuſt nz getelt worden, vā wegen des omſiens. Maer doen wy ſchoon door die twee hutten vanden Soudaen wech quamen, doē ontmoetedē ōs ſommige liedē die warē wat anders becleet dā die Egiptenaers. Die ſelue na dien dz ſy my ſeer ſuer aengeſien hadden, eñ weydelijck gheuloect haddē, doē ſprakē ſy wat in Arabiſcher ſprakē mz dē dolmetſcē. Doē docht my datſe die dolmetſch dreychde, dz ſy ſwijghen ſoudē, maer op dē wech gaf my Tāgibardinus te kēnē, wat hen aēgelegē ware eñ waer ouer

dat ſy alſo claechden. Te weten het waren Ambaſſaten eñ boden wt Numidia ende Mauritania vanden welcken int ander boeck int eynde gheſeyt is. Die ſelue waren ſeer qualijc te vreden, dat die Soudaen niet ouer my eñ anderen Chriſten een ſware wrake gedaen hadde. Ja hy hadde ons ooc eerlijcken ontfangē. Dien nijdt en conſten ſy niet verdouwē, maer ſy beweſent met haren bleecken aenſichtē, die ſelue bleuen aen die poorten, maer wy togen thuyſwaerts, maer op dat ic aldaer gheenen tijt onnuttelijc doorbrachte, tot dat den dach quā dat wy mettē eylander handelen ſoudē. Daer en tuſſchē vraechde ic na dē aert des lants, vanden manierē der inwoonerē, vander macht der knechten, eñ van anderen merckelijcke dingen eñ my en docht nz onghheſchict ſijn, dat ic hier wat int corte te kennen gheue, dat ic aldaer beuraecht hebbe. Dat lant Egypti is wijt eñ breet vandē wereltbeſchrijueren afghemeten, maer die hooftſtadt is nv vanden inwooneren Cayr genoemt, die ſelue die leyt in Aſia op geen ſyde des Nijls, maer Alexandria leyt herwaerts, ende daeromme in Africa, wāt der Nijl ſcheydet Aſiam vā Africa. Die hooftſtadt is ſeer groot, anders en is die landtſchap niet wel bewoōt, ende is ſeer ſandich ſonder daer der Nijl dat landt des ſomers ouerſwemt. Sy wort oock dicwils vanden Arabieren doorloopen, ende principalijck wort ſy onderghedruckt, vander tyranny der knechten, vanden ſelue hercomen eñ beghinſel wil ick ten eerſten wat te kennen gheuen, het ſijn veel meyninghen, hoe dat een ſulck groot rijck tot den knechten coēt, die welcke daer regeeren ouer gheheel Egypten, Syriam, beydē Arabien ende ouer gheheel Ydumeam, maer certeyne hiſtoſtorien en connen ſy niet vertellen. Sommige die meynen dat die Egyptiſche vrouwen hare knechten tot den regiment hebbē doen comen, doen hen kinderen gebraken. Na dien dat hare mannē met dē Coninck Pharao den Joden na getaecht haddē, eñ dat ſy in die roode zee verdroncken waren, dat dorſuen ſy openbaerlijck ſeggen. Sommighe die ſegghen oock dat die Egyptenaers hebben die knechten gheerne aen dz regiment ghelaeten, op dat ſy hen danckbaer beweſen teghen den Joſeph Jacobs ſone, die welcke Egypten vanden verderuē verloſt heeft, doē hy Pharaos knecht was. Maer het is der luegen noch gelijcker, dā die eerſte fabel. Sommige ander ſegghen wat gelooffelijckers vander ſaken, eñ meynen dat die knechten voortijden hen opgeworpen hebben teghen hare heeren, eñ dat ſy alſo die ouerhant gecregen hebben, wāt als der Soudaen Caytbeius leefde, ende dat hy dat rijck xxxiij. iaren lanck met vreden beſeten hadde. Doen traden die Mammelocken knechten van haren heeren, mz eenen hooftman, die was een Moor. Ende ſy togen ouer den Nijl, ghelijck vele noch daer af weteē, wāt het ſijn wter maten veel knechts knechten aldaer, die wijle datter gheen Mammeloeck en is, die niet veel knechten in ſijn huys en heeft tot menigherley dienſtbaerheyt ghcordineert, dat ſijn ghecochte Indigner ofte Mooren. Den ſelue knechten ontmoetede Caytbeius met eenen grooten heire, eñ hy ſloech daer mede die macht der knechten. Anders waert op dat ſelue mael met hem, ende mz allen anderen Mammelocken wt gheweeſt. Daerom meynen die verſtandighen dat die knechten voortijden hare heeren verſlagen hebben, eñ alſo dat rijcke aengenallen, die wijle datter noyt geē machtiger en is gheweeſt, dan deſer Caytbeius, onder welcken die knechten noch tegen harē heere geſteken hebben. Maer uwe Maieſtaet wil verſtaē wat ic hier eñ daer bydē geleerden vergadert hebbe, dat en ſal niet onnut om hooren ſijn. Int iaer na der gheboorte Chriſti vij. C. eñ iiij. doen maectē die Egyptenaers eenen Coninck ouer hen vandē geſlachte Machomets, die ſoudeſe voor die Griecken beſchermē, die ſelue die hiet Caliphus. Na dien ſelue ſijn alle Coningen Caliphi genoēt worden, byden Egyptenarē tot aen dat iaer M. eñ l. na der gheboorte Chriſti. Doen beerijchde Almericus der Chriſten Coninck tot Jeruſalē, den Caliphum, die riep den Soudaen aen om hulpe, die was Coninc in Siria. Doen ſchicte die Soudaen ſynen veldhooftman wt Syria die hiet Xaraco oft Sarraco, die holp den Caliphum, ō Almericum eñ die Chriſtenen te verdrijnen. Maer hy nam den Caliphum oock gheuangen, ende hy nam dat rijck inne, ende liet hem nae ſynen heeren, ooc Soudaen heeten, eñ niet Coninck, dat is der Soudanen beghin, voor iiij. C.

ende

ende veertich iaren eñ ix. van deſen tegenwoordigen, dat is dit iaer als ic dit beſcreef dat M. D. ende tweede iaer na der ghe-boorte Chriſti. Niet langhe daer na doen quam dat Soudaenſchap na der behoorte op Melechſalā. Die ſelue Melechſala dede veel knechten vanden Tartaren coopen die hieten Comani, eñ werden inden ſtrijdt ontrēt Antiochia daer neder gelcet gewoorden. Die ſelue knechtē gebruyct Melechſala tot allen offitien int gantſche rijck, ende hy verſtiet die vryen, het ware in vrede oft in ſtrijden. Die ſelue knechten herworchden daer na haren heeren Melechſalam, ende ſy maeckten eenen Soudaen wt hen ſelven, die hiet Turquemenius. Alſo is Egypten inder knechten gewelt gecomen, tot op deſe tijt. Wt dien hoope heeft die Soudaen Bondocadar, int Jaer duyſent twee hondert lxviij. in Syriam ende Paleſtinam den Chriſten af ghewonnen, ſonder alleene die ſtadt Ptolomaiden, die heeft daer nae die Soudaen Melecaſtraphus ouer drientwintich iaren nae den Bondocadar den Chriſtenen ooc af ghewonnen, maer des heylighen graefs hebben alle die Barbaren verſchoōt. Nv willen wy weder comen tot den Caytbeium, die heeft diewils groote hoopen der Turken, met luttel Mämelocken gheſlaghen, want alſo haeſt als ſy vanden Scytiſchen berghen comen, daer ſijn ſy half naect, ende ghehertet in coude ende honger, wanneer ſy dan deſe Barbaren coopen, ſo voeren ſijſe alſo grof thuyſwaert, in hare huyſen. Daer en doen ſy den gantſchen dach niet anders dan mz crijchſwapenen omme gaen, daer toe heeft een yegelijck edelman, gedingde vechtmeeſters oft ſchermers in ſijn huys, die leeren die knechten. Den ſelven moeten oock die gedingde knechten ghehoorſaem ſijn, ghelijck die onredelijcke dieren, worden ſy dan onder der ſelver leere gheſchickt ende tot rechtſchapene lieden, ſo maectmen Mämeloeken daer af, waer nz, ſo moeten ſy eewelijc dienen. Die Mammeloecken ſijn alle ruyteren, ende hebben alle groote ruyteren ſoudt, want een yegelijck heeft alle maent aen gelde ſeſſe ducaten ende een oort, daer toe heeft hy alle daghe alſo veel ghierſten, dat hy twee peerden daer mede voeyeren mach. So geeftmen oock elcken alle dage drie pont vleeſch haer pondt heeten ſy Rotulum ende weecht neghenthien oncen. Broots gheeftmen hen ſoo veel, als hy met drien knechten eten mach. Daerom en verwondert my nv niet, hoe dat ſy ſoo veel volcks hebben connen verwinnen, die wijle dat ſy hert opghebrocht ſijn ghworden, in arbeyt eñ armoede. Soo ſlapen ſy des nachts op der herder aerden, oft alſt hen wel gaet, op een tapijt, dwelc ſy op der aerden legghē. Deſen woorden ſullen uwe genade vanden ouden Mämeloecken verſtaen, want der iongen en ſijn nz ſo vele, ſo en worden ſy ooc niet tot den crijchſhadelingen getogen, want die ouden hebben malcā derē ſelue omgebracht doē hē die muyterijē onder den Vorſten begonſte na den Caytbeio. Maer die iōgen worden wt harē ſcholen (die ſy Tabachas noemen) genomē, eer dz ſy geſchict tot der wapenen ſijn, alleēlijc op datmen dz getal der Mämeloecken vervulle, maer ſy ſijn wiesy willen, ſo gebruyctſe die Soudaen ō dz rijc te regeren eñ te beſchermen, wantmen en beueelt geenen anderen yet ſwaers oft wichtichs. Die Mammeloeken kieſtmē wt den Chriſtē, die Chriſtum verloochenen, eñ om machts eñ rijcdoms wille die Machometiſchen ſecte aen nemen. Sy en nemen geenen ane, diens va der oft moeder Machometiſten ſijn gheweeſt. Deſe gewoonheyt heeft by hen alſo ouerhāt genomē, alſo dz ſy ooc hare eygen kinderē (die wijle dz ſy Machometiſtē ghworden ſijn) tot der weire ende offitien op brengen. Maer ſy mochten wel hare haue ende goeden haren kinderen ontmaken, wt den Mammeloecken worden Vorſten, wt den Vorſten Soudanen. Daer wt mach uwe ghenaede wel mercken hoe dat dat volck ſynen oorſpronck heeft vanden Chriſten ende met wat verſmaetheyt eñ ſchande des Chriſtelijcken namens die Barbaren regeeren: Daeromme wilt oock een mael ontwaecken tot hulpe der Chriſtenheyt. Soo en ſal Chriſtus oock niet verre van v connen geſijn, dat landtvolck is een wijfs, ſlap, ende onghheſchict volck ter wapenen, alleenlijck iſt ghheſchickt tot Ambachten ende coopmans handelinghen, dwelck ſijn leuen verſlijt ſonder eenige treffelijcke daden, het wort oock vanden Mämeloeken geregeert, met ſcherpen vonniſſen. Daer by ſo heeft een yeghelijc Mammeloeck ſo veel machts en ghewelts ouer

dat

dat gemeyn volck, dat hy wien dat hy wil van den volck dooden mach, mz eener houten coluen die hy met hem draecht, eñ dat om cleynder oorsaken willen, mogelijc om dat hy hem aengheroert heeft int voorby gaen, oft dat hy hem niet haestelyck wt dē weghe gheweken en heeft, oft dat hy hem niet eerlijck ontfanghen en heeft, oft wanneer dat hy gantsch geen oorsake tegen hē en heeft, ende dat hy droncken oft ontsinnich is, als hem eener int gemoet coemt, so mach hy hem soo veel slaghen gheuen als hy wil, daer teghen en derf hem die arme mensch niet croonen, soo en derf oock nyemant onderstaen hem te helpen, al waert dat die vader synen sone, oft die sone synē vader siet slaen, want der Mammeloeck heeft macht, eenen yeghelijcken met sijnder coluen doot te slane, die eenen helpe wilde teghen eenen Mammeloecken. Het worden der oock vele also vele verslagen vanden Mammeloecken, waer dat sy die hoofden niet so wel omwonden en hadden, gelijck bouen gheseyt is, want het en derf hem nyemant weiren, oft eenen anderē helpen. So en is ooc gantsch gheen goetheyt noch oprechticheyt byden Mämeloecken, het en derf nyemant eenige wapen dragen vā dz gemeyn volc, hy rijdt, oft gaet te voete. Die schattingen des gemeynen volcx, die worden nae des Vorsten wille gheset, sonder die ghemeyne tollen, want sy schatten ende schenden dat ghemeyne volck tot op dat bloet been. Daeromme en connen sy hen niet meer wt der dienstbaerheyt getrecken, oft sy schoō geerne wilden, want sy en hebben geen gelt, dwelck principalijck tot den crijch behoort, so sijn sy oock der wapenen onghewoont. Een yegelijck neemt so veel wijfs als hy onderhouden mach, wāt sy leuen na alle hare wellustigheyt ende en hebben gantsch gheen sorghe, hoe dat hier naemaels gaen sal. Sy meynen oock dat sy den Machommet gheen grotere eere bewijsen en connen, want als sy met grooter neerstigheyt alder wellustigheyt na volgen. Noch verbiet hen Machomets wijtten wijn, maer daer hem die Mammeloeckengecrijgen connen, so drincken sy hē veel gulselijcker dan wy, wanneer dat die vrouwen op der straten gaē, so hebbē sy broeckē aen, maer die mans gaen tot aen die knien baersel beens. Noch hebben die mans cleederen tot op die voeten, maer die vrouwen alleenlijc tot aen die braeyen, eñ hebbē hoosen aen, Sotten domme, eñ ontsinnige mēschen, die houden sy voor heylich eñ vereeren haer, als die ghene die den gheest Gods hebben. Daerom soo oordeelet ghy alder doorluchtichster Coninck, hoe ongeluckelijc dz dese lādē geregeert wordē, daer die knechten regeren, eñ die vryen dienen. dappere verstandige lieden worden ondergedruct, ende die sotten worden verhoocht, aldaer geen geloue, geen recht, geen Godsalicheyt noch bermhertigheyt, sonder groote gierigheyt is. In dē huysen is veel tweedrachts ende twist, van vele weghen der vrouwen, eñ wtwendich isser grootē haet tusschen hen seluen. Het is ooc ongheloofelijcke vyandtschap tusschen den Vorstē selue, van wegen der oproeren, die hen onder hen nae den doot Caytbei opgheslaen sijn, eñ dz ō der regeringe wille. So en sijn sy in gheene dinghen soo neerstich, als dat eener den anderen om stooten ende verderuen mach. Daerom ist van noode te seggē, van waer hen noch die tweedrachtigheyt eñ verderffelijcke vyantschap op ghestaen is, dat is oock wat dieper te halen op datment verstaen conde. Inden iare nae der geboorte Christi M. CCCC. vijf ende lx. oft nae haeren verleyder Machommet achthondert twee en tsestich. Doen coren hen dese knechten eenen Keyser Caytbeium wt Scythia, van dies weghen dat hy die oudste ende in der hoochste macht ende aensien was, die selue was seer vermaert van synen verstande ende der dapperheyt ende cloeckheyt in den crijchshandelinghen, ende hy behielt dat rijck drie en dertich iaer lanck. Die selue langhe tijdt maeckte hy hem die Mammeloeken ghetrouwe, wāt hy haddese schier alle om sijn ghelt ghecocht ende opghebrocht. Daer en tusschen waeren oock die ouderlingen seer vergaen van ouderdom, van crijch ende van menigherley crancheden. Onder den ghenen die alsoo onder eener instructie onderwijs ende costen, van eenen heere opghevoet werden. Daer warender twee vanden principaelste Vorsten, dier eener hiet Acbardinus, eñ der ander Compsous Campsomia. Die droeghen ende oeffenden doodelijcke vyandtschap teghen malcanderen, oock by den leuen Caytbei. Want hoe

wel

wel dz sy beyde Schijthien warē, eñ beyde inder ionckheyt vanden bergen Ciarchesis gerooft waren, ende ooc wt eener stadt ghe boren. Nochtans verweet Campsous den Acbardino dat hy een boer was, ende dat wt nijt, want der Soudaen liet den Acbar dinum lichtelijcker by hem comen, so ghe creech hy oock grootere offitien dan Camp sous, dat verdroot hem, gelijct allen eergie righen geschiet. Daerom so dacht een yege lijck alle daghe, hoe dat hy den anderen ombrenghen mochte. Daeromme als nv Caytbeius seer cranck wert, ende Camp sous Campsomia merete, dat die Mam melocken onderstonden synen vyandt tot den rijck te vorderen van weghen der grooter rijckdom ende offitien. Doen ginck hy met truerighen aensichte ende met wee nenden ooghen tot Caytbeio, doen hy noch wel by synen sinnen was, ende spraeck hem aen op sulcker manieren. Alder ghe nadichster heere keyser, uwe vrientschap ende goetheyt is alle tijdt dier maeten te ghen ons allen gheweest, want waert dat wy v niet meer in doot dan indē leuē voor ooghen en hadden. Soo waeren wy weer dich beschuldicht te worden, ghelijck die ondanckbaere knechten, ende die gheene ghedachten en hadden haerder wel ver diender heeren, vander grooter goetheyt die hen is gheschiet, want deser hoe wel dat hy edel is, so hebt ghy hē noch opghe bracht, wt dieper armoede, desen vanden wildernissen, dien vanden schaeps weydē, vander verschrickelijcker couden Sythie, ende dringhenden hongher, ende ten lesten wt elendighen huttekens tot grooten rije dom, grooten palleysen ende offitien. Daer omme alder ouerster Keyser (soo is onse voornemen, op dat wy niet ondanckbaer en sijn, dat wy willen uwen sone Macho met den welcken wy als uwen persoon vereeren tot eenē heere maeken willen, eñ weet dat dit alder goethertighen meynin ghe is. Maer Caytbeius merckte wt lan gher experientien, wat Campsous in den sinne hadde, die welcke dat selue niet om sijns soons wille en seyde, sonder op dat dat rijck op synen vyant Acbardinum niet en quame. Daeromme onderstondt hy Camp sonum van dier meyninghe af te wijsen, want hy conste wel mercken, dat hy synen sone meer schadelijck dan profijtelijck we sen soude. Daeromme badt hy Camso num met grooten ernst, dat hy vander mey ninghe af staen soude, ende dat hy wilde den kuere des Keysers nae ouder vsantien laten voort gaen. Maer hy hadde haer alle gheliick syne kinderen, die wijle dat sy hem soo ghetrouwe waren gheweest, ende als die ghene, die hy van ioncx oppe in synen costen opghebracht heeft. Daer op antwoordc Campsous luttel ende ginck weeh. Niet langhe daer nae soo sterf Cayt beius, doen seyde Campsous Campsomia, wat hy by den Caytbeio ghehandelt had de, ende hoe dat hy tot hem soude gheseyt hebben, dat sy synen sone kiesen souden, dat was gheloghen. Maer hy bestelde al soo veel Mammelocken als hy mochte, eñ bracht Machometem met haerder hulpen in dat slot, daer der Coninck hof hielt, eñ maecte hem daer tot eenen Keyser, als Ma chomet noch gheen xvi. iaren oudt en was, doē wert hy van harē Paus geconfirmeert want sy hebben ooc eenen Paus. Dien die macht toebehoort, waert dat die Egyptena ren ooc menschen warē. Also vercocht der Paus syne gerechticheyt dē iongē Macho meti om iij. M. ducaten, gelijc ander oock gedaen hadden. Den Paus noemen sy Ca lyphum, die gaf den Soudaen die voor hē stont, macht, des doots eñ leuens. Daer na ginck hy vandē richterstoel eñ ontcleede hē eñ mz dien cleederē becleede hy dē regeren den Soudaen, daer na tooch hy af, eñ liet dē Machomet int rijck. Doen begonst hy moetwillich te wordē eñ bloetdorstich te syne, ooc begonst hy der edeler lieden goeden te begheerē. Daerom onderstont hijse ooc om te brengen, daer toe nā hy lichtelijc oor sake, eñ onthoofde alle die gene diet hē ge liefde. Den anderen allen stelde hy ooc hey melijcken aen, om dat te doene, dede hy een rijckelijcke maeltijt toe bereyden. Den aen slach ōtdeete hy syner moeder, die waerscou de synē broeder (die hiet Cāpsous Chiarse sius) eñ hy was ooc der Vorstē eener die hy ombrengē wilde, dz hy dē seluē dach niet tot hem en quame, al waert so dz hijer genoot worde. Doen wert Cāpsous Chiarchesius ouer sijns broeders sone vertorēt, eñ beriep alle die edelen, eñ ontdeet hen den hādel, eñ hy waerschoude hen, dat sy hen wachten soudē, maer doē die edelen meretē, waer dz gemoet des iōgē henē wilde. Doē geloefdē

sy

sy den Campsoo Ciarchesio vele, om dz hy den handele gheopenbaert hadde, ende en naemen hen der saken niet aen. Daer en tusschen voorloochdē die twee grootste Vorsten Acbardinus, ende Campsous Campsomia, tegen malcanderen, den eenē verliet hem op sijn groot goet, die andere op syne vriendē. Daer verdoruen sy malcāderē in ij. openbare slagē, also dz Acbardinus doordroefhz daer af sterf, maer Cāpsous Cāpsomia, die wert van synen huyse verdruē, van alle syne goeden eñ vaderlant, eñ nyemant en wiste oft hy doot oft noch leuende ware. Van dien tween, sijn alle tweedracht en opgestaen, daerinne dat sy al noch sijn, daer af ist gecomen, dat sy binnen vj. iaren nae den Caytbeio viff mael den stoel des Soudaens ghelediçht ende gheruymt hebben. Soo hebben hen oock alle oude Māmelocken, op dat een yegelijck syne partye voort hulpe malcanderen ombracht.

Nv willē wy weder comē, tot den bedroef den edelliedē, die stelden dē Machometi na door eenen ouderen hooftman, die hiet Tomumbeius, den seluē hadde Machometis oock gedreycht te dooden. Doen bereyde Tomumbeius een maeltijt in een tente op den velde, aen een weeh aldaer Machometes voorby rijdē moeste. Doē oueruiel hy Machometen eñ syne ij. gebroeders onuersienlijckē eñ sloechse doot. Dat was dē wigāck des ongeluckigen ionghens, eer dz iij. iaren ouer waren, na sijns vaders doot, dwelc ooc sijn vader eer dan hy sterf te voren gesien hadde. Maer op dat die Vorsten, die vriēden Machometi te vreden stelden ende hē danckbaer bewesen, vander weldaet des Campsoome Ciarchesius. Soo croonden sy Campsoum Ciarchesium, syner moeder broeder, dat was daerō, om dz Tomūbeius (die welcke syner suster sone ombracht hadde) die wert oock te loone tot eenen Emirchebir ghemaect, dat is dat opperste graet, naest den Soudaen, want hy is den gātsen heire voorgeset als een ouerste.

Maer in dien dat dese saken aldus ghe schieden, doen en was Zamballatus (die in Syria ende Damasco regeerde) met dier crooninge niet te vreden, ende hy ruste een heir tegen den Soudaen, wāt hy was seer machtich. Doen presenteerde ende boot hē Tomumbeius dat hy den Zamballatum bestrijden soude, maer hoe wel dz die Soudaen die schalchz des verraders Tomūbei mercte, so en trock hy hē des nz aen, eñ vermaende hē, dz hy dapperlijc eñ mannelijck met den vyant handelē soude, eñ dat hy alle dingen wijsselijc soude aengrijpē, dz badt hy hē, eñ gheloefde hen ooc daer voor veel goets, maer het was al te vergeefs, wāt Tomūbeius vergaderde een heir eñ hy toschtegē dē Zāballato in Syriā, aldaer quamē sy te samen, eñ besprakē hen met malcanderen, eñ maeckē een verbōt, eñ nieuwe verraderije met malcanderē. Sy quamē oock tot Cayr eñ beroofden Cāpsoum Ciarchesium des rijcx, eñ vingen hē ooc, eñ voerden hē tot Alexandria in een sterck slot, aldaer wert hy bewaert. Dese Cāpsous en hadde maer xx. maenden geregeert, doen wert dz rijck Zambalato ouer gegeuen, die en verschoonde nyemant, eñ hy herworchde veel edel lieden die wt vreempden landen daer waren, die sommige schicte hy oock in dat elende. Den anderen stelde hy anderssins heymelijcken na. Die Veneetianen, Genuoisen, eñ andere cooplieden, die in synen lande hare coopmanschap hanteerden, die beroofde hy, eñ werpse inden kercker, ende pijnichdese op dat hy gelt van hen brengen mochte. Daer toe en was hē geen grouwelijcheyt te vele, daerō quā hy in ongenade aller Vorsten eñ Māmeloeken. Doen vielen alle officieren vanden Zāballato, door onderwijsinge Tomumbei, die hē daer toe gebracht hadde, eñ sy belegerden hē inden Coninclijcken hof. Doen wert hy op den ix. dach geuangen. Hy wert oock tot Alexādria met verwaringhe geuoert, op dat den eenen schalck met den anderen vergouden worde. Aldaer wert hy binnen drie maenden des leuens beroofd, deser en heeft niet al wt neghen maenden gheregeert. Doen quam het hof, in Tomumbei macht, ende hy wert gecroont, maer also haest als Tomumbeius die macht gecreech, doen begōst hy te rasen niet alleenlijc in die gene die hē contrarie ende den Mammeloeken die hy alsoo ontsien moeste, sonder oock in dat volck. Ende hy onderstont also met grouwelijcheyt te regeeren, ende hy settede nieuwe schattinghen ende schenderijen op, dier dede hy eene wtroepen, die was te seer onlydelijck ende hy liet alle die inwooners, officieren, ende Mammelockē huysen schattē eñ hy eyschte vā elckē huyse na syner weer-

den

den, ſeſſe maenden renten. Doen hy dz gecregē hadde. Doē wilde hy datmē nocheene ſwaerdere ſchattinge geuen ſoude, eñ nam van elcken huyſe alſoo veel chijſen eñ renten, als dz huys in thienmaenden wtbrengē mochte, alſment verhuerē ſoude. Nv hoort noch een onlydelijcker dinck. Hy onderſtont alle die gene te dooden, byden welcken eenigen rijckdom gemeret wert, ſy warē ia Joden, Chriſten, oft Machometiſtē. Eñ wanneer hy altemet der veriaechden huyſen beroofde ſo ſchicte hy den huyſraet, eñ wat hy daerinne vandt, tot den rijken coopliedē, eñ geboet hen, dat ſy dz om dobbel gelt moeſtē coopē. Wanneer ſy dan den eerſten gebodt nz gehoorſaem en waren, ſoo en raeſde hy nz weyniger tegē hen, gelijck al oft ſy let tegē die Keyſerlijcker macht gehādelt haddē.

Daeromme vergaderden alle Vorſtē eñ Heeren eñ Edelen eenen raedt, eñ beleger den den Tomumbeium met ghewapender hant, in ſijn ſlot. Doen vertwijfelde hy op den vij. dach aen der victorie van wegen ſyner booſer conſcientiē. Ende hy quam duer heymelijcke ganghen van dat ſlot, ende hy verberch hem, in der ſtadt, ontrent veertich dagen lanck. Doen wart hy ten leſten van ſynen geſellen eñ Medegenoten verraden, die den Zamballato gemeynſaem warē geweeſt, den welkē hy hadde doen herworgē.

Alſoo wert hy eer die achtſte maendt geheel om quam, van ſyner vyanden handen ombracht. Doen verſaemden hen die ouerſten om dat ſy eenē Soudaen kieſen ſoudē. Ende daer wart eenhellichlijck beſloten, dz Campſous Gaurus tot eenen Soudaē gemaect worde. Die ſelue was op dz mael een Deudarius, dz is, een hofrechter, dz geſchiede daeromme, dat hy den Tomumbeio na maechſchap was geweeſt, op dz ſy der geēre gemoet ſtillen mochtē, die des Tomumbei partije geweeſt waren, eñ ook om dz hy nz ſeer rijck noch verſtādich en was. Daerom meynden ſy wanneer dat die Tomumbeianer te vreeden worden, ſoo mochten ſy hem lichtelijck weder af ſettē. Daerom quamen ſy tot den Campſoo Gauro, eñ boden hem den Scepter eñ dz rijck ane, dat ſloech hy hen af ende weygerdet. Maer ſy baden hem, dz hy hē ſoude latē croonē. Doen riep hy daer tegen. Ende hy ſeyde dz hy in geender ley manieren ſulckē laſt op hem nemen en wilde, ende in ſulcker ſorgen eñ anext comē, want hy was onderſocht, orgeſchict, eñ nz machtich genoech, alſulcke dingniteyt te regerē. Daer tegen warē die andere geſint ende hoe hijt meer ontſeyde, hoe ſy hem meer daer toe dwingē wilde. Maer doen ſy hem daer toe niet verwilligē en mochtē. Doē droegē ſy hem met ghewelt int ſlot, Eñ ſetdē hem op den Coninck ſtoel. Sy brachten ook den Paus, die hem dē ſchepter eñ croone ouergaf. Doē beclaechde hy hem wederom, dat hem gewelt geſchiede. Soo cn was hy ook ſoo rijck nz. Dat hy den Mammelockē haere ſchenkē die hem toebehoorē, betalen mochte. Want het is eene oude ghewoonte. Dat een yegelijck die int rijke comt eenen yegelijcken Mammelocken hondert ducaten ſchenct. Ende den Edelen eñ officier elckē na ſijnder qualiteyt eñ ſtaet, ſommige duyſenden geue, deſe ſchenken noemē ſy Naffaca. Men en dat ſ ook die Mammelocken eñ officier der eeren nz ſtraffen. Dat ſy hen tegen den Soudaen op ſtellen ende oproer maken, die hem deſe ſchenken nz gegeuen en heeft, deſe ſchenken bedragē dickwils in ſomma ouer die duyſent mael duyſent ducatē, daer door compt ook dz die Soudanen dickwils ſoo groote ſchattingē op ſtellē. Daer toe antwoorden die ouerſtē van haeren eñ der Mammelocken wegen, eñ ſeyden dz hy wolijck ſijn ſoude, ſy ſoudē elck achte maendē beydē mz den Naffaca, tot dz hy gelt te wegen brengen mochte wt den gemeynen lants verualle. Alſoo ſette hen Campſous Gauricus (hoe wel mz onwillen, eñ het is die ſelue Soudaen, tot dē welckē ick eē Orateur van uwer maieſtaet, geſonden ben worden. Maer hy houdt dat rijck ſoo veel te ſekerder dā die andere. Die wijle hijt niet met ſulke tucken nz geregē en heeft. Soo is hy ook vriēdelijcker dan die anderen geweeſt ſijn. Als ick nv meynde dat ick eenen genadigen Soudaen hebben ſoude, doen verkeerde hem dat geluck gelijckt gemeynlijck in der weerelt toe gaet ende ick wardt ghewaere, dat hy gantz van eener anderen meynighen geworden was. Dan heſtē die Ambaſſaten wt Africa veel teghen uwe eere ende redelijckheyt, met dē ouerſten ende den volck ōderſtaen, van weghen der Granater ende der verdoruene Joden, alſoo dat ook die principaelſte die den Soudaē goet gundē, treurlijckē tot hē quamē, eñ ſeyden hem, hoe dat hy in vreeſe

ſtonde, want het was een gemeyn geſchrey in der ſtadt. Dat die Soudaen een Chriſt was worden, om dz hy alſulcken Ambaſſiaten wel hielde. Die van den Coningen haer vyandē geſondē was. So liet hy hem der Moorē verderffeniſſe wel beualle. Daerom rieden ſy den Soudaen, dz hy voor hem ſiē ſoude. Want het was alreede een Moor onder die Mammelockē, voor af die vāder tegen partye warē, want ſy begeerdē altijt wat nieus aen te richten, op dat ſy dickwils Naffaca geerygē mochtē, eñ ſy wildē datter alle maendē eenē nieuwē Soudaen gemaeckt werde. Soo en hebbē ſy geene betere oorſaeke om oproere te maken. Dan onder den ſchijn, al oft ſy Machomets wedts beſchermen wilden, daer mede maken ſy dat volck willich. Doen nv die Soudaē dit eñ anders van ſijnen gunneren hoorde. Doen vreeſde verſtoten te wordē, hoe wel dat hy ongerne daer henē en was geecmē, eñ hy dede dē dolmetſen roepē, ende gaf hem te kennen, wat die ouerſte gheſeet hadden, ende geboot hen dz hy my by nacht wech vuerē ſoude, op dat ter geene oproere int volc en werde. Hy ſoude my ooc daervoor biddē. Wāt hy en cōſte my nv niet meer, ſonder ſijnen ende der ſijnen merckelijckē ſchaden tot hen latē comē Die Edelē dreycdē ooc den Dolmetſen dē doot, die wiſſe dat ſy ſagē dz hy my gunſtich was, eñ ſy ſeydē dat ghy Tyrannē eñ trouweloſe Coninghen waert. Soo was der Dolmets in uwē lande geborē. Soo wijſdē ſy ooc geleytſbrieuē, met uwēnamen ende ſegelē geteken. Die hadden die gene, die van v om haere miſdaet verdreuen ſijn.

Doen verſeriete der dolmetſch vanden woordē des Soudaens, eñ door het dreygē der Edelen, eñ hy quam op eenē ſaterdach den iiij. Februarij tot my, als nv die ſonne onderginck, eñ vertelde my tgene dat daer verloopē was. Eñ hy hiet my van des Soudaens wegē, dz ick my toe ruſtē ſoude om te reyſen. Daer by wees hy my ooc die geleytſbrieuē der Moorē. Doen ſach ick den dolmetſen ane, eñ merete ſijn hertte, wt ſijnen bleckē aenſichte. Eñ ick begōſtemz thoorne dē Soudaē eñ ſijnē Edelen qualijck na te ſprekē. Eñ ick hiet ſy dulle Barbarē, die hē alſoo op der eerſter clachte eñ beſchuldigingē bewegē lietē, haere macht en ware noch gants niet, ſoo die uwe oneyndelijck ware, gaf hen oock daer by te kennen, dz alle dinghen hen ſchaden mochten Soo ghy tegen alle gewelt mecht ſtaende blijuen. Sy ſijn op deſe tijt weynich eñ onſtrijtbaer, daer tegen ſijn die uwe vele, eñ tot dē ſtrijt geruſt. Dat ſouden ſy afnemē by den Biſcairē eñ Cathalanier, dz ſijn volcken in uwē landē die hebbē altijt haere oueren, rouende aengetaſt, hoe wel dz ſy verſocht warē geweeſt Het is oock openbaer. Dat onſe wijuē dickwils gantſe hoopen der mooren geſlagē hebben, hiet nv uwen Soudaen ende Edelen comen, ende ons beſtrijden, eñ wreken wat den moorē van rechts wegē van mijnē Conengen geſchiet is. Ick ſegghe v voorwaer Tomgibardine. Die wijle dat byde Hiſpanien nv te samē ſijn eemē, door die houwelijxe goedē der Coninck eñ der Coninginnē erfdeel. Soo en iſſer gene mach meer, die ons ſchaden doen mach. Maer om dat wy onſen Coninclijckē ſtoel, int vutterſte eynde des werels tegē nederganck hebben, eñ noch ſoo vele vermogē. dat mocht ghy daer by afnemen. Onſe rijken eñ macht ſtreckt hem van Gades eñ der weerelt eynde anc, tot aen den oueren, die rechts tegē v ouerliggē. Myne Coningen ſijn heeren, in allē eylandē Balearum, Sardinie, Ebuſi, eñ Cicilia, midtsgaders veel anderē eylanden Ende dat meer is. Soo is oock corts dat deel des Neapolitaniſchen rijcx onder haere macht gecomen waren, dwelck aen die Adriatiſche zee teghen opganck leet, hoe condt ghy nv alſoo dul ende blindt ſijn, dz ghy meynt dat ghy ſulcker Coningen Ambaſſaten ſonder ſchaden verroepen mocht dat ghy nz daer omme ſchade lijden ſullet, Daeromme ſoo gaet weder tot den Soudaen, eñ geeft hem ſulcx van mijnen wegen te kennen, hy ſal haeſt gheware worden na mijnen afſcheyden, hoe lange handen dat wy hebben, eñ hoe machtich dz wy ſijn, om alle gewelt van ons te keeren. Maer iſt dat hy my hoorē wilt. So moet hy claerlijckē merkē, dz mijne aencōſte hem heilſam ſijn ſal, eñ hem in ſijn rijke beueſtigen, der verdreuenē Jodē eñ Mooren haluē, die by ons verdreuē ſijn, daer af wil ick ooc genachſaē beſcheet geuē, hoe wel dat wy nz ſchuldich en ſijn, eenen anderen rekeninge daer af te geuē, wat wy gehādelt hebbē Soo gloofde ick hem oock by goeder trouwe, hoorde hy my, ſoo wil ick hem veel dings ſeggē. Daermede hy ſijnē Edelē ſtillē eñ hē geneychder

maken

maken ſal. Daerom hebt ghy hem anders lief Soo radet hem dz hy nz ſoo halſſtarrichen ſy, eñ dat hy my mz gedult hoore by weynigen lieden. Eñ als hy verſtaē ſal hebben wat wy ſeggen, ſoo mach hy noch doen, wat hy wilt alſoo wel als nv. Maer na diē dz Tangibardinus, alle dingē wel geuattet eñ geincorporeert hadde, eñ hem een weynich weder verhaelt hadde vanden ontfangener vreeſen. Doen en ſprack hy nz meer met my, eñ ginck weder tot den Soudaen. Eñ hy bedacht hem op den wech, hoe dz hy den Soudaen op eene andere meyninge brēgen mochte. Alſo ſtelde hy den Soudaen te vreden mz ſyner cloeckheyt (dan hy is een veruaren man) eñ hy benam hen die vreeſe, eñ gaf hem goede hope, hy dede ooc ſyne neerſticheyt. Dat ick tot eener hymelijcker dueren tot hem ingelaten worde, tegen alle oude gewoonte, want het en is in menſchen gedencken noch geen Ambaſſaet heymlijck gehoort worden. Alſo wardt ick op dē Sondach vroech voor den dage toegelatē. Doen begonſtemen te handelē, van der beſtrijdinge des Rijcx Granaten, vanden verdrijuen der Joeden ende van het onderdrucken der Mooren. Maer aldermeeſt van der veranderinge des geloofs dede hy veel voorſlagē. Maer na dien die Soudaen wtgeſeet hadde. Doen begonſt ick alſoo te ſpreken.

Alder duerluchtichſter Keyſer alder Machometiſten. Ick hebbemz neerſticheyt gehoort, die clachte eñ dreigementen, die der dolmetſch des voergaenden daechs tot my brachte, ende dat ghy oock nv tegenwoordelijcken doet. Daeromme gunnet ghy my te antwoorden na mijnen verſtandt. Soo en twijffelc ick niet ick wil mijner offitien oft ampts genoech doen, ende wil v oock te vreden ſtellen. Doen geloofde hy my, dz hy my gerne hooren ſoude. Eñ hy gaf my conſent te ſegghen, alle dat ick in mijnen ſinne hadde. Doen begonſt ick op deſer manierē te ſpreken. Ghy beclaecht v dat Granata ende veel weerachtige ſtede van mijnen Coningen van uwen geloofs genoten omkeert ende geen geloue gehouden ende oock gewelt aenghedaen ſy worden, alſoo dat ſy Chriſtenen hebben moeten worden. Soo dreicht ghy oock dat ghy uwe neerſticheyt voortkeeren ſult, dat hen die handelinge berouwē moet. Grooter keyſer, daer ſult ghy inden eerſten weten. Dat die Chriſtelijcke Coninck eñ Coninginne, die my daerōme geſonden hebben, op dat ick iet vanden inwoonderen te Jheruſalem haluen, by v verweruen mochte, niet dat ick haere daedē verantwoorden ſoude, die alſoo geweldich ende machtich ſijn, dz ſy gelat, geene menſchelijcken gewelt noch machten vreeſen. Daeromme ſoo iſt te vergeefs, datmen meynen ſoude dat die dreygementē iet daer helpen mogen, want die geene die hem tegen ons ſetten ſal. Die ſal hē eene roede tot ſijns aers maken. Dan haere macht ſtreet haer vanden eynde der weerelt tegen nedergane der ſonnen, tot aen die Adriatiſche zee toe, aldaer Italia v landt aenſiet. Dan Sicilia, Calabria, ende Apulia, ſijn alleonder haere macht. Het en is oock met wel te ſegghen, hoe veel crijchſuolex dat ſy vermogen, hoe dappere ende getrouwe crijchslidē die Hiſpanier ſijn, die haeren heeren ſoo ghehoorſaem ſijn, mijnen geweldigen Conynghen. dan het en is niet een menſch in Hiſpania vanden boerē ane, tot aen die Ridderē, die niet inder noot, lieuer voor ſijnen heere ſteruen wilde, dan leuen, daer af en ſegghe ick nv niet meer, dan Tangibardinus ſal v die reſte met hoopen ſegghen.

Maer nv hoe wel dz ghy noch geen ander menſch ſoo machtich en is, die rekennighe van ons begheeren mach. Soo en hebick oock geenen beuel iet daer af mz v te handelen, dan ghy verſtaet nv wel, hoe groot eñ machtich, oock hoe veel anders ſy ſijn, dan ghy meynt, nochtans ſoo hoort toe.

Sy claghen hoe dat dat rijck Granaten teghen recht ende billicheyt beſtreeden ſy worden, die noch dat ſelue midtſgaders andere vele rijken Hiſpanie gewonnē hebben onder den hooftman Juliano, die een heere was tot Calpa ende Septa, ende anderen veel ſteden, in den cluften der nedergancke lijcker zee gelegen.

Die ſelue Julianus nam ſijne oorſaecke van daer dat der Coninck Rodericus, die op datmael ouer geheel Hiſpanien regeerde, hem ſijne dochter in der Coninginnen Vrouwen camere beſlapen hadde, daerom me vuerde hy den Vorſten Miramamolinum eenen Vorſte der Machometiſten seeten, mz eenen grootē heyre wt Moorenlant in dat deel Hiſpanie, datmen Beticam noemt, dat heeft hy ſchier gheheel gewonnen, na dien dat hy dz heyr Roderici tot dē

derden male gheslaghen hadde. Daerom wardt alsoo getiranniseert tegen die Christen, na dien dat Miramamolinius Hispanien ghewonnen hadde, alsoo datmen niet eenen en liet leuen die Christum niet verloochenen en wilde.

Maer na veel iaren, doen vermandē die Christen, eñ onderstondē hen weder te verlossen van den Jammer ende sy togen met haeren hooftman eenen edelman van den berghen, ende sy veriaechden die hoopē der mooren, daer toe holpen hen die vrouwē inden eersten met steenen te worpen van den roetsen, eñ daer na oock mz pijlen, eñ dwongen haer dz sy achterwaert wijkē moestē, eñ in weirachtige stedē te vliedē van den bergē.

Daerom doen die Christenē hen van dage te daghe beterden, ende dat die mooren hen argerden. Doen hebbē daer na myner Coningen voorsaten, dz resterende deel Hispanie ooc weder ledich gemaect. Maer wat ter doen noch ouerbleef, dat hebben sy nv onlancx mit heyrscracht gewonnen.

Daeromme en hebben wy niemants onrechts gedaē, dan een yegelijcker mach sijn eygen recht beschermen, eñ dat syne weder gewinnen, van den genen diet hem onthouden. Maer om dz ghijse geloofbrekelijck so hoomoedelijck genoemt hebt, soo ghy maer die eene partije ghoort en hebt. Daer ane doet ghy dat gene, dat eenen Coninck niet wel aen en staet, ende is inder waerheyt verhoemoedicht. Daer om hoort neerstelijck toe aller grootster Keyser.

Doen die stedē des rijcx Granaten in onser macht quamen. Doen geeregen sy veel geleydt sbrieuen, dat sy int landt met wijfs ende kinderen seker blijuen mochten. Die andere op dat sy wech trecken moesten, die warden hen ghegeuen, alsoo dat sy geloue houden souden, ende dat sy niet teghen die maiestaet handelen en souden, dier synder nv vele, die yet op der huyuen hebben, die ontvloden, die welcke dz alder redelicheyt vyandt sijn. Maer nieuwer dingen begheerende, onghehoorsaem, oproerich ende aller lasten vol, die sijn tot v gheuloden, ende sy wijsen die brieuen, die hen wt ghenader mijnen Coningen ghegunt sy worden. Maer sy verswygen ende verdecken tgene dat sy gedaen hebben, eñ sy noemen haere vlucht een veriagen, ende troostlooscheyt. Maer men sal beuinden, dat noit geen onwaerachtich woort, wt myner Coningē monde comē sije. Sy hebben v oock gelogen datmen alle Granater tot den doop gedwonghen heeft. Daer en conde noch niet meerders gelogen sijn. Daer by mocht ghy merken hoe schadelijck het sy, gelijck om der eerster beclaginge wille, tot thoorne beweecht te worddene.

Beyde Coninghen ende Conninginnen van Hispania, die bekennē, dat sy meer mz den werken dan mit den namen Christen sijn, want wy noemen eenen een Christ. Die welcke onderstaet den voetstappen Christi nae te volghen, syne leringen ende ghebodt houden.

Christus en heeft selue noyt geenen tegē synen willen onderstaen tot hem te brengē. hy en heeft oock noyt geboden, datmen yemant met gewelt Christen makē soude. Ja het is oock openbaerlijck in onse wedt verboden. Datmen geenen met ghewelt noch door vreese daer toe dwinghen en sal, dat moecht ghy daer by afnemē. Soo veel duysent mooren, die door uwe landt trecken, ende soo veel verdreuen Joeden, die hebben sy alle onder haerer macht ghehadt waert dat nv onse wedt niet daer teghen en ware ghewees, en meynt ghy niet sy en haddense alle tot den doop ghedwonghen. Die wyle dat sy nv bedwonghen en sijn geworden, ende datmen hen vry gheconsenteert heeft te trecken, waer dat sy henen wilden, soo mocht ghy wel openbaerlijck bekennen, hoe onredelijcken dat v die Granater bedrieghen ende vervueren.

Die Granater hebben hen viermael gewapent (soot hen noch openbaerlijck in die ghescreuen verbindemisse verboden is dat haer geender eenighe wapene hebben en souden) noch hebben sy in der stadt, die dz regiment vuerden. In Bellesichio dat is oock eene weerachtighe stadt, wtgheleesen chrijsuolck in den ronde dalen. Die hooftlieden met grooten heeren verslagen, ende herworcht, ende in den sneuwberghen diemen Alpuxarenses noempt, daer die stadt Granata ane leet. Daer hebben sy hen op die rouwicheyt der plaetsen vertroost ende verlaten. Ende hebben dat des Coninckx met hondert duysent voetknechten, ende vijfthien duysent ruyteren ouermoedelijck verwacht ende en wouden oock niet wijken, noch haere wapenen ewech wech ligghen, tot dat sy in openbaelijcker slachte

ver-

verwonnen ende haerer vele verſlaen ſijn, hoe behoortmen dat volck te ſtraffen, wat pijne cander genoechſaem ſijn, voor alſulkē moetwille. Ja men behoordeſe leuende ghe uilt te hebben ende wijuen ende kinderen eygen ghemaect, ende alle haere haue behoordemen der ouerheyt toegedeylt te hebbene, Dat waere haere verdiende ſtraffinghe wt der wedt gheweeſt. Doen ſy nv in alſulcker vreeſen beuonden warden, daer inne ſy hen ſelue bracht hadden. Doen riepen ſy alle tſamen, doopen, doopen.

Maer die wijle myne Chriſtelijcke Coninghen van naturen gheneycht ſijn tot gherechticheyt, bermhertigheyt ende godtſalicheyt. Doen lieten ſy hen oock des elendighen volcx bede vermorwen, ende vergauen hen haere miſhandelinghe, lieten wijuen ende kinderen vry, oock alle haere haue lieten ſy hen toe eygenen. Tē eerſtē die wijle dat in onſere weedt verboden is, datmen gheenen dwinghen en ſoude, die niet en wil, ende oock gheenen verworpen, die daer wil Chriſten worden. Nv ſiet toe alder beſte Keyſer, hadde van uwen volcke alſulcx ghedaen tegen uwe heerlijcheyt, die eens anderen ghelouens ſijt, hadde ghy v daer mede laten ghenoeghen, oft ſy ſchoon hadden willen Machometiſten worden, ick en houdts niet daer vore, Ten eerſten waer alſoo vele goets te ghewinnen gheweeſt, want waert datmen haere haue, midtſgaders wijuen ende kinderen, vercocht hadde, ſoo haddet hem ghewiſſelijck meer toe bedraghen, dan ghy in thien iaren incomens hebt, ghy ſult oock weten dat twee rijcken ſijn, dat van Valentia, ende van Arragon, die erffelijck mynen Coninghen onderworpen ſijn, in welcker beyde meer Machometiſten dan Chriſten ſijn. Soo gunnet men effen ſoo wel kerken te hebben, rijden, pijlen vueren als ſy reyſen, huyſen ende ackerbouwen, oock vee op voeden ghelijck als die Chriſten. Soo en wordt een Chriſt niet min geſtraft die eenen moor beſchadicht, dan een moor die eenen Chriſten beſchadicht. Als ghy nv bedenet hoe vredelijck dat ſy onder mynen Coninghen ſonder oproere leuen moghen. Soo moet ghy ſelfs oordelen, dat die Granater met rechte gheſtraft ſijn worden, maer ſoudemen van den Joden ſeggē, wat gaen v die ſelue ane, wat ſorcht ghy voor hen. Myne Coninghen hebben ſy alle wt haere rijcken verdreuē, gelijck eene merkelijcke landts verderuinghe. Och wiſte ghy wat ſuchtighe ſcorſte ende ſchadelijcke ſchapen dattet waren, daer ghy af ſpreect. Sy beſchijten alle dz ſy aenrueren, verderuen al wat ſy ſien, ofte waer af ſy ſpreke. Sy verwerrē Godt ende die werelt, Sy bedrieghen haere ghebueren, ſchenden ende ſchauen waer dat ſy gelt weten, Dien ſporen ſy na ghelijck die iacchhonden, ende onderſtaent te ghecrygen, met liegen, valſche eeden te ſweeren, bedrieghen, ende met heymelijck na te ſtellen, ende met ſtrijden, waer ſijt anders niet ghecryghen en moghen. Sy verblyden hen in anderer lieden ſchaden ende elende, ende andere lieden weluaert verdriet hen. Sy onderſtaen met aller neerſticheyt den lieden ſchaden te doene, oock hen ſelue onder malcanderen, Wee den huyſen die ſy doorſocken mogen, ghy ſult noch naemaels wel ghewaer worden, wattet voor een volck is, ſullē ſy anders lange onder uwen volcke ſijn, dan ſult ghy eerſt mercken, dat myne Coningen wijſſelijck gedaen hebben, doen ſy gedacht hebbē die Joden te verdrijuen, hebt ghyſe lief, ſoo houtſe ghy, wat ſoude v dat verworpē volck ſeggen. Meynt ghy dat v eener prijſſen ſal als ghy eenen veriaecht, oft alleenlijck met roeden doet geeſſelen, die uwen landt yet miſhādelt heeft, hy en ſal v daeromme geenen vromē noch goeden heere heeten, ia waer hy henen compt, ſoo ſeet hy dat ghy een tyrant ſijt. ende een veruolger der vromen, daer om hebt ghy hen met onrechte verdreuen. Maer tgene dz hy miſdaē heeft dat en ſal hy niet daer by ſeggen. Oft hem dan ſchoon een wijſer man hoort, die en ſal daer niet ter ſtont oordelen. Dat ghy een ſulker tyrant ſijt, hy en hebbe v dan oock te voren ghehoort. Daerom aller doorluchtichſter Keyſer, ſiet toe, dat v die ſnoode verraders niet in ſchaden en vueren. Sijt ghy wijs, ſoo beſluyt voordane uwe ooren ende huys voor ſulke lieden, daer af ſy ghenoech gheſeyt.

Maer dat ick nv op v come, verwerue ick van v, dat ick van wegen myner Coninghen bidden ſal, ſoo wil ick een ghelchry in der ſtadt laten wtgaen, door den dolmetſchen ende andere hoofghelinne die by my ſijn. Dat ick daeromme gecomen ben,

ende dz ghy broederlijcke verbintenisſe mz mynen Coninghen ghemaect hebt. Soo ſijn die ſchepen die mynen Coninghen in Calabria ende Apulia hebben bereyt om v te helpen, waer dat eergens eene oproere te ghen v opſtaen wilde, oft eenighen chriſch, ſoo willen ſy met gheruſten chriſchſlieden v te hulpe comen. Daer mede ſult ghy v groot profijt doen, als ſy hooren ſullen dat ghy met ſoo machtighen Coninghen verbintenisſe gemaect hebt, ende uwe Vorſtē en weerden dan hen teghen v, niet ſoo lichtelijck oprorpen. Soo ſullen oock die omliggende Conninghen die Syrie na ſtellen niet ſoo lichtelijck teghen v ſtrijden, als ſy onſere ſchepen vreeſen ende onſien moetē.

Dacromme aller doorluchtichſter Keyſer, ſoo doet die ooghen uwes gemoets opē, ende neemt dat gheluck ane. Dat ick v aenbiede, ende doet dat ghetne, dat mijn Coninck van v begheert. Want het is wel moghelijck (dat uwe macht daer wte die nv brooſcher dan ghelas is) Adamatiſche ſtercte ende vaſticheyt daer af ghecryghen mach. Want onſe bede is lichtelijck te verwillighen, dat wil ick v nv te kennen gheuen, wanneer dat ick merken can, dat uwe ghemoet, van ontfanghenen thoren gheledighet ſy.

Die wijle dat ick deſe dinghen vertelde. Doen nam die Soudaen ſeer neerſtelijcken waer op mijne manieren ende zeden, die waren onder wijlen thornich ſiende, ſom wijlen vriendelijck, by tijden angſtelijck, dan oock manierlijck, ende hoe wel dat hijs niet en verſtonde, noch ſoo vergaepte hy daer ane, ende hy hadde ſeer groote begeerte te weten wat ick doch al gheſeet hadde. Daer was der dolmetſch Tangibardinus een derde man tuſſchen ons, die welcke niet min dan ick ſelue, uwe eere geerne gheuoordert hadde. Die verteldet den Soudaen alle te ſamen wederomme, ghelijck alſoo ſtoutelijck ende vry, als ick in mijner ſpraken ghedaen hadde. Somtijts ontſtack hy in ſijn aenſichte. Als hy van uwer macht ſeyde, somtijts ſeyde hy van uwer goetheyt, met lachenden monde, somtijts hief hy ſyne ooghen ſtraffelijck oppe, als hy van uwer chriſſmacht ſeyde. Doen verblyde ick my, dat die Soudaen ſo neerſtelijck toehoorde. Doen nv Tangibardinus wtgheſeyt hadde. Doen keerde hem die Soudaen vriendelijck teghen my, ende hy vraechde my weder veel van v, ende van, uwen rijken, ende oftet waerachtich was, dat ick van uwer goetheyt hadde ghеſproken teghen die weder ſpannighe mooren. Doen ſeyde ick het waere in der waerheyt alſoo. Dat mochte hy proeuen ende weten, waert dat hy eeniger tijt eene heymelijcke ambaſſaderye tot v ſchicken wilde. Soo ſoude hy eerſt verſtaen hoe dattet met v ſtonde, ende wat profijt dat hem dan brengen mochte dat gheſchrey vander ghemaecter verbontenisſe met v. Doen wy nv hier ende daer met malcanderen, tot op den middach ghehandelt hadden. Doen ontdeete ick hem uwe beuel, Doen liet hem die Soudaen merken, hy wilde alle dat gene doen, dat ick vā uwent weghen begeeren ſoude, ende hy liet my alſoo van hem ewech gaen. Des anderen daechs dede hy alle Vorſtē vriendē ende vyanden, die ontruſt ende gram waren worden van dat gheſchrey des volcx, ende hy vermaende hen, dat ſy hen niet en ſouden laten bewegen der veraechdē Joden ende Granater clachten haluen. Want het was ongewiſlijck te oordelē daer mē nz bey de partijē en hadde gehoort, eñ hy gaf hen te kennen wt mynen woorden, die ſchalckheyt, bedroch, ende vyandtſchap der Joden teghen alle menſchen, ende hy riet hem daer mede, dat ſy geene ſorghe hebben en ſoudē voor dat ſcandelijck verworpen, ende heyloose volck. Maer op die clachtē der elendiger mooren van Granaten, gaf hy hem te kennen die oproerē, afuallinge ende verſlaginge uwer officieren ende chriſſlieden. Eñ hy vraechde hen oock, hoe ende wat hen te doen ſtonde, waert dat ſijn volck hen alſoo tegen hem opwerpe eñ tegē hem gehandelt hadde. Oft ſoo veel Chriſtenen van hen afgeuallen waren, als mooren van v gheuallen ſijn, hy beweeshen oock menigerley van uwer machticheyt, ghewelt, ende gheluck, oock wat groot profijt hem ende haer die verbontenisſe met alſulkē Vorſten ende Coninghen brenghen mochte. Doen verſchrickten die Edelen van dat exempel, ende ſy verwonderdē hen allen van v. Daer mede leyden ſy oock alle ontfangene vreeſe af. Doen ſtonden ſy alle oppe tegen den Soudaen, ende danckten hem, dat hy hem ende haer ſoo wiſſelijck gehandelt hadde Dat deden oock die ſommighe maer niet

van

van goeden hertē, maer dat meeſte deel met goeder herten.

Doen ſchicte hy na den dolmetſchen, ende beual hem dat hy die hooftſchrijuers by my brengen ſouden, ende wat ick daer ſoude begeren, dat ſouden ſy op ſchrijuen. Ende dat ſelue ſoude men hen daer nae ouerleueren, op dat hijt met ſijnder handt onderſcreue ende teekende. Doen richtede die dolmetch ſijnen beuel wte, ende die ſchrijuers quamen tot my. Doen gingen ick ende die tempel heeren van Jheruſalem (die ick ontboden hadde) te rade, ende teckenden uwe beden. Datmen gunnen wilde, datmen weder op bouwen liet, wat tot Jheruſalem vervallen, ende op te richten ware. Dat onſere voorſaten Chriſto tot eener ghedachteniſſe gheboudt hadden. Dat en hebben die Machometiſche papen niet weder, hebben willen laeten bouwen, van dyen ane, dat dē Chriſtenen die macht ontnomen is wordē. Want ſy hadden dat volck wijs gemaeckt, dattet in die wedt Machomets verboden was. Ick begeerde ock daer by, datmē dat niet alleenlijck die ſtadt Jheruſalems, ſonder ock tot Berytho. Rama, Bethleē ende anderen plaetſen, daermen Chriſtum gedenct ock doen mogē, oftmen wil. Ock datmen die nieuwe tollen ende ſchattinghe af doe, die door der Soudaenſchen, ouermoet, wter maeten toegenomen hebben, alſoo dattet eenen ommoghelijck te betaelen was, datmen ock ſorge hadde, dat die pelgrims voordane nz alſoo verſmaeyt en worden, ende dat alle die tributē weder op die oude betalinge quamen. Daer by ſoudemē ock eene ſwaere pene daer oppe ſetten dien den pelgrims enich leedt aen dede. Dat is tgene, dat ick van uwent wegen, ghy twee lichten der Chriſten begeert hebbe. Maer daer en tuſſchen tot dat myne brieuen van den ſerijuerē gedeſpeſcheert ende gereet waren ende dat ick van allen ſakē ledich was.

Soo ſach ick omme ende omme op auontuere oft ick noch enige oude Antiquiteiten in Egipten hadde mogen ſien. Doen wart ick gewaer. Datter noch twee wter maten hooge Columpnen op geeneſyden des Nyls op den Babiloniſchen velde ſtondē. Maer wel twintich mylen van der ſtadt, hoe wel datmenſe tot Caye ock ſien mach. Daerom liet den Soudaen door den dolmetſchē bidden, dat ick die omliggende landtſchap beſien mochte. Doen antwoorde der Soudaē het beuiel hem ſeer wel maer hy en wilde niet dat ick wt myner herbergen comen ſoude, ſonder een ſtarck gheleyde, om des volcx wille, dwelck thoornich gemaect was vanden Ambaſſiaten wt Affrica, vanden Joden ende granatieren. Daeromme beſchicte haeſtelijck twee ſyner beſten vrienden te houe, dien gheboot hy, dat ſy hem tot my ſouden voegen ende altijt by my blyuen, op dat my geen leedt en mochte gheſchien. Hy beual ock den dolmetſchen myernſt die ons voeren ſoude dat hy alle dinghen neerſtelijcken verſien ſoude, dat wy met gheſontheyt hier ende daer ghevuert worden, want hy en ſoude ſonder ſorghe niet ſijn, alſoo langhe tot hy vername dat wy wedercomen warē. Des anderē daechs dat was den ſeuenden dach des Februarij, Doen tooch ick voor daechs wte met lichten, om die Columpnen te ſiene. Doen gheleyde my der dolmetſch ende die twee edelē vanden houe met eenen grooten hoop volcx. Doen merete ick hoe lang dat die ſtadt was, want dat dolmetſchen huys leyt aen der mueren, daer inne dat ick ter herberghen was, aen der anderen ſyden der ſtadt vanden Nijl, wy en mochten ock in twee vren niet gants door die ſtadt comen, hoe wel dat ouer al niet gebout en is, want het liggē ſommige plaetſen daer tuſſchen. Als wy nv voor by der ſtadt quamen, ende ouer den Nijl voeren. Doen ſaghen wy die Columpnen door ſommige palmen boomen, die welcke ons wat aent ghe ſichte verhinderden oft beletteden, ende het ſchenen hooghe berghen te ſyne op den velde. Doen ginghen wy daer toe, ende verwonderden ons daer af. Doen dacht ick aen uwen Bibiletaniſchen Poeten Martialē, die niet onghe ſchickelijck vanden Columpnen ghe ſproken en heeft. Want ſy ſijn onſprekelijcken groot. Ende ick en can voordane niet meer voor fabelwerck houden, Dat die ouders, van den twintich duyſent menſchen ſegghen, die twintich iaren daer aen ghebout hebben, met grooten coſten, met broot, ayuyn, ende loock. Noch is die eene grooter dan die andere. Maer in der ghedaente ſijn ſy gelijck. Want ſy hebben alle rechte hocken ende breyden aen den ſyden. Ende ſy worden van onder ane, tot bouen toe, ſoo langer ſoo ſmalere. Sy ſijn

oock soo hooge, dat, als eener daer op climpt soo en schijnt eener niet half soo groot te sijne, als hy is. Ick hiet der mynen der myner sommighe daer bouen op climmen, aen die breuken, daermen somtijts afgenomen heeft tot anderē edifitien der stadt. Die seyden dat hen dat ghesicht verginck, als sy van bouē neder sagen, ende hen dochte dat sy tgheel aertrijck eñ die zee onder den voeten hadden, het dunct eenen, dat sy bouen geheel gescherpt sijn. Maer sy seggen, dat bouē op der grootsten eene tafel leet. Daer wel dertich menschē op mogen staen oft sitten, die besluyt dat gantse werck, Ick heb den ommeganck der grootster, selue ghemeten aen eener syden vanden vieren. Die was iij. hondert eñ vijfthiene myner seredē lanck. Daeromme is sy noch bouē der aerden duysent twee hondert ende sestich sereden breet, ende wijdt. Men meynt oock dat dat aertrijck mz der tijt eñ met den afrysen veel hooger gheworde. Dat die Columpne nv seer bedect sijnde, daert alder dickste is. Noch en haddicx niet ghenoech. Want ick vraechde oft die Columpnē binnen hol oft massijs warē. Doen seydē die Vorstē eener tot my. Na diē dat die Columpnē volmaect sijn worden. Maer wie sy ten eersten ghemaect heeft. Dat en heeft niemant geweten by onsen tijdē, eñ oftmen oock daerinne mochte, oft dat sy hol waren. Want wy en hebbē ons daerōme nz seer vermoeyt om te wetē. Maer by onsen tijdē, is eē vremder wt moorlant, dwelck na by v gelegē is, gecomē ende hy liet hem dunken dat hy wat vandē ouden dingen wiste. Daerom ginck hy tot den Soudaen eñ badt hen, datmē hen gunnen wilde, die Columpnē te openē, hy meynde groote schattinge daer inne te vinden, doen wertet hem toe gelatē. Als hy nv daer henen quam, doen sochte hy eenen inganck aen der syden tegē opganck, dat vandt hy besloté, eñ ten hadde niet veel onderschcets vanden anderen bouwe. Doen dede hy den steen weck, daer mede sy besloté was. Dat was seere int middel vāder zydē der hooch den nae. Den seluen man en heeft gheen mensch noyt meer gesien. Daeromme besagen wy die Columpne, ende namen die syde voorhandt, daer der moor den inganck geuonden hadde. Doen hiet ick die sommige die by my waren, dat sy souden een vierslach met hem nemen, op auontuere oft hē het licht wt ginge. Maer ick ende andere Vorsten sagen van bouen daer inne. Die wech gaet propelijck nederwaerts, ende is gelat van marmorsteenē, oock enge. Soys hy oock C. ende vijffensestich trappen diep tot beneden, dien wech is oock soo nedere, dz eener nauwelijck op syne knyē gebucket dat hem die borstē aen den knyē leet, daer inne gegaen en mach. Maer sy gingen beneden, ende sochtē wat daer wesen mochte. Doen vonden sy een gewelfsel daerinne, dz was ontrent xij. schredē wijdt, daer aen hingen noch twee cleyne camerkēs in der holē. Doen vonden sy eenen grooten hoop ende sommighe cleyne sepulturen. Daeromme meynden sy, dat voortijts eentreffelijcker man, aldaer mz wijf eñ kinderē begrauē is. Want men lerst dz die Columpnē, der oudersbegraeffenisse geweest sijn. Dat werck is wt eenē geelen marmor gemaect, eñ van stucken die malcanderen seer ghelijck sijn, want sy sijn alle viereant, maer sy en hebbē nz alle hoeckē gelijck, want sy en sijn nz so breet als sy lanck sijn, maer die diepte ghelijck mz der lengde. Ick en hebbe der steenen geenen gemeten, maer ick achte, dat sy seuen voeten lanck sijn. Daer na sagen wy omme, op eenen hooghen sandt houcke, ende wy saghen tegen den Somerlijck opganck. Daer sagen wy ouer vijftich mijlen van ons, sommige houelen, ende dier vele, doen vraechde ick wat dat selue waere, doē vernam ick dattet altsamen Columpnen waren. Dier synder sommige grootere dan die gene daer wy af gheseet hebben. Ende men vonde aldaer noch teekenē van eener heerlijcker stadt, maer geheelijck gedestrueert, eñ wort alleenlijck van slargē bewoōe. Daeromme acht ick, dattet Memphis sije die voortijts beroempt is gheweest, van wegen der Columpnen, eñ niet Caye die hooft stadt des landts gelijck sommighe meynē. Want daer en sijn maer twee Columpnē, maer ginder sijnder vele, ende grooter dan dese. Soo liggen sy oock verde van Caye.

Als wy nv die Columpnen alsoo besichticht hadden. Doen vuerdemen ons op eene halue mijle. Daer lach een stuck vanden ghebrokenen Colosso, dien waren die neuse ende die oren af gheuallen, men en weet niet wiens beeldenisse dattet gheweest sy. Dat selue hooft madt ick, ende vandt dattet int ronde, achtenvijftich sere-

ſereden hadde. Als wy alle dinghen beſien hadden. Doen togen wy wederomme thuyſwaert door gruene beemden aldaer hadden die Mammeloecken vclet enten opgeſlagen by veel cudden peerden ende camelen. Ende doen ick vraechde, wat dat die tenten met ſoo vele dieren te dyer tijdts des iaers daer deden. Doen ſeide my der Dolmetſch, die noch wel ghedachte aen die manieren der Hiſpanier in dien dinghen.

Ghy ſijt in Hiſpania gewoone. Dat ghy in den April, tot ſommighe plaetſen inden Meye die peerdē in der weyde ſlaedt. Soo hebben wy onſe vee in Januario ende Februario op der weydē. Want ter ſelver tijdt ſijn onſe velden by ons dorre. Soo begint oock den Nijl dat landt te overſwemmen. Maer die wijle dat ſy nv wachten, wāneer dat dat water waſſe, ſoo moeten ſy dat vee op deſe gruene beempdē onderhouden. Eñ die wijle dat hier nummermeer ſeer coudt en wordt, ſoo blijuen ſy dach ende nacht onder den hemel. Maer die tenten richtet men iaerlicx oppe, op dat die gene by nachte die dat vee hoedē hen onthouden mogē Op den wech nam ick acht, hoe dat ſy haer vee weyden, op dat ſy niet metten voeten en vertreden, daer ſach ick mynen luſt ane wanneer dat eener eene plaetſe voor ſijn vee beſlaghen heeft. Soo ſlaet hy eenen pael daerinne. Daer ane bindt hy dat dier met den achterſten voet, alſoo dattet nauwelicx met den muyl dat gras ghereyken en mach, ende wanneer dat ſy die naeſte weyde af ghegeten hebben, ſoo ſlaen ſy die paellen voordere. Dat doen ſy alle dage, tot dat ſy ten eynde vander weyden comen. Wāt der Soudaē laet der Mammeloekē die weydē na eens ygelijcken qualiteyt vt deylen, gelijck men hen in der ſtadt, gerſten vt ſijnen ſchuerē geeft. Doen nv die Sonne onderginck doen voerē wy weder over dē Nijl, eñ quamen weder thuyſuaert. Des anderen daechs badt ick die gene, die my der Soudaē mede gegeuē hadde. Dat ſy my vuerē ſouden, daer Chriſtus gewoont hadde. Die wyle dat Herodes tot Jheruſalem woonde Eendeels om dat ick die weerdicheyt der plaetſen eerē mochte, ende die wijle oock die balſaem nv aldaer wieſch. Die ſelue plaetſe noemen die inwooners nv Mathaream eñ leet op x. mijlē weechs van Caye. Alſoo togē wy des morgens vroech vte tegē Matharea toe, op den woensdach denvij. dach Februarij, die was dat ſelue iaer, den eerſtē dach inder vaſten. Doē quamen wy ten eerſten in een oudt palleys. Dat is inwendich veruallen, Want daer en woonde niemant meer daer in. Nadyen dat die balſaem boōkens verdoruē ſijn. Want het quamē alle iaer die Soudanē daer henen om des luſt willen alſmen den balſaem vergaderde. Maer eylaen, die balſaem wortelen ende boomkens des edelen ſaps ſijn nv verdoruen, wt wat oorſaken en weetmē niet. Sōmige ſeggen dat die ghene die den hof bewaert hebbē die en hebbens niet recht gewātert. Want ſy worden ghewatert wt een leuende diepe fonteyne, ſoo brochten ſy oock oppe dat ſap, daer mede men den balſaem mengt, Want balſaem en is nz een eenvoudich dinck. Dat drupet eſſen wt den gebroken oft geſneden tacken, gelijck dat in den Lenten. Dat water wt den wynranken vliet, alſmē haer ſnijdet. Daer en is noyt water bequam daer toe geweeſt. Dat men den balſaē daermede gewatert hadden, dan dit, te dat is dickwils verſocht worden. Der Coninck Jaches wt Cypricn. Die heeft met verwillingen des Soudaens Caytbei ſommige ſtruyken, ende cuypen vol waters in Cyperen gevuert. Daer en wildet geene balſeam dragen. Soo verdoruen die ſtruyken oock ter ſtont. Maer ſy meynē dat die ſtruyken wt nijdt verdoruē ſijn worden. Sy ſegg dat des hoof wachters wijf, heeft een hemde, dat met haer mane bloet beſmet is gheweeſt, in der fonteynē geworpē heeft. Daer is dat venyn des bloets ſoo ſtarck geweeſt alſoo dattet die ſtruyexkēs alle, aen der wortelen verdoruen heeft, alſmenſe daer mede gewatert heeft. Het ſijn oock ſommige die meynē, dat die geeſtelijckheyt der ſtadt verandert is worden, die ſeggē, het is een oudt gebodt vāden Soudanē gegeuē is worden Datmē geene Joede in dē balſaem hof inne latē en ſoude, op dat ſy in die ſtadt niet en onteerden. Dan die maget Maria heeft den kindeken Jheſu ſyne wendelen wt der fonteynen gewaſſen, eñ gedroocht ter plaetſen daer den Balſaem nv wieſch, dan die moorē eeren die maget Mariā ſeere. Doen hebben die dienaers des Soudaens eenen Joede in den hof gelaten onwetende. Die noemde hen eenen moor te ſyne, die hadde ſijn wijf ende een ionck kint by hem. Doen

wieſch

wiesch die Jodinne dz kindt eñ die wendele wte der fonteynen eñ droochdese op die balsacm boomkēs, Christo tot schandē. Daer om heeft die fonteyne ende dz aertrijck die cracht verlorē. Maer hē sy soot wil, soo sijn die balsaem boomkēs gants eñ geheel verdoruen, alsoo datter geē teckē meer daer af en is. Sy namē toe gelijck eenen roosētack eñ sy verdoruē alle vyf iaren. Maer alsmē die schootkēs settede, soo wiessen sy geerne.

Desen balsaem hof is ontrent twee honderi serdē lanck, ende ontrent hondert serden breet, ende is met thornen ende wallen sonder steen ghemaeckt omgeuen. Maer onder dyer dat ick die dinghen besach, doen wert eene outaer bereet in een hutteken aldaer daer die maget Maria dat kindeken Jhesum gesocht hadde daer soudemē misse lesē. Dat dede die Gardiaē vanden berch Syon tot Jherusalem, die is tot dyer plaet sen des Pāus stadt houder. Doen merckte ick twe dinghen aen den menschen die eens anderen geloofs sijn, die vele godtsalicheyt aen hem bewijst, die en can ick niet versnyghen. In dat voorseeuen hutteken, is een wt ghehoolde vensterken, daer inne heeft die maget Maria dickwils haere kindekē inneghesloten, wanneer sy om haere noodruft wtginc. Aldaer onderhoudē die Moren een eewich bernende licht soo onderhouden sy oock eene, dat hangt aen den wilden vygen boom, die welcke hem tegen der maget open ghedaen soude hebben. Dyen noemē sy Pharaons boom. Daer heb ick drie vygen afgheplucht die verware ick, om v die te brengen, hoe wel dat sy droge sijn.

Daer en tusschen richtede mē toe, omme te etē, noch onder den hemele, eñ op der fonteynē, die eertijdts dē balsaem hof gewatert hadde. Doen consenteerde ons die Gardiaen dz wy te samē mochtē eten Machometisten ende Christen, sy atē vleesch ende wyvisch. Dat vertelle ick daeromme, op dat ick oock hier inne brengē mochte, hoe goet dat dat water dyer fonteynen is. Want als ick menigerley visch gegeten hadde. Doen quam my eenen grooten dorst ane. Doen dranck ick des waters drye mael genoech hoe wel dat die meesters my dat water verboden haddē. Want ick gedacht wie dat in dat water gewasschē was geworden. Daer omme dräck ick des waters alsoo vele, alsoo dz ick swolle gelijck al of ick watersuchtich geweest hadde, Daeromme moeste ick oock den gordel wyder open doen. Maer ick gheuoelde terstont. dattet my seer wel becam. Ick dräck oock die geheele vastē des Nijls water somtijts alleene, somtijts met wijn, eñ ick en hebbe noyt beuondē dattet my wee gedaen heeft. Dat Nijls water heeft oock na mynen dunken, eenē goeden smaeck eñ reuck. Dat achte ic dattet come vā der Sōnen strimē, alst door die dorre snoer vlietet. Want daer en is geen twijfel ane, het moet comen vandē bergē des maens die op geen syde des Equinoctiael liggen, oft van waer het wil. Soo vlietet noch door die landtschap Ethiopie, vanden wateren der seluen berghen wasset der Nijl alsoo. Want wanneer die Sonne by ons in den Capricorno oft weder gaet, ende den dach ende nacht ghelijckt maeckt. Soo bernt sy den berch Ethiopie, eñ smelt den sneeuw. Dan so vliet tet dat water te dale, ende wort vat dē Nijl ontfanghen. Daer omme swillet in den somere, teghen die natuere van andere wateren, ende het watert die dorre ende sandige ackerē Egipti. Daer af wordē sy vrucht baere, die welcke anders geene vruchtē dragē en mochtē. Die wijle dattet soo seldē aldaer regē. Ick hebbe neerstelijck gelesē die meynighen aller ouders, van den wassē des Nijls. Maer den oorspronck en weten die inwoonders noch op desen dach effen alsoo luttel, als die ouders gheweten hebben. Want ick hebbe veel Indianer ende Ethiopier tot Cayr daeromme aenghesproken. Door welcker landt dat den Nijl vlietende is, Maer sy en connen niet geloofelick daer af ghesegghen, hoe wel dat sy veel daer af clappen. Maer welck dat die rechte oorsaeke synes toenemens ende wassens sye, die ick te kennen gheef. Dat confirmeert die experientie die wijsen, ende dyer die die naturen der landen besichticht ende verwaren hebbē. Sy en laeten oock niet toe. Dat dat sandt die hem in dē Nijl vergadert van den noorden windt oorsake geeft. Dat hy achter waerts gaet. Maer die wyle dat ny ny int melden deses waters sijn gheeremen soo soudet wel behooren oock wel wat daer toe te segghen, vander ordinantien die die Egiptenaers houden, in dat verheffen oft wassen des Nijls, ende vanden nieuwen gheschiedenissen ende auonturen der Crocodillen, die in den Nijl woonen.

Die

Die ſtadt Caye is lanck ende ſmal, ende ſtreet haer langs den Nijl. Inwendich des Nijls leet een Eylandt, by der ſtadt. Die ick op twee mijlen lanck ſchatte. Dat heeft ter plaetſen daer der Nijl daer ane ſtotet ſpetze ſcharpe muerē. Die breydē hen dan wte, aē der ſeluer ſcherpte, daer ſtaet eenen thorren, daer ane ſijn teekenen ghehouwen, gelijckmen een elle wtdeylt. By deſer Columpnen ſittender vele, wanneer dat dē Somer compt: Want welcker die eerſte bootſchap brengt, dat der Nijl waſcht. Die verdiēt eene goede geſchenck. Dat geſchiet alle daghe tot dat hy weder begint te vallē wanneer dat nv der Nijl veerthien ellen hooghe ghewaſſen is. Soo begint hy ouer ende wt te loopen, ende dat veldt te ouerſwemmen. Den Nijl mach alſoo tweentwintich ellen hooghe waſſen. Dat hy den lande noch goet is. Maer wanneer hy hooger wordt. Dwelck ſelden gheſchiet, ſoo doet hy meer ſchadens dan profijts. Daeromme heeft der Soudaen Caytbeius, van den welcken bouen gheſeet is eene groote grauen ghemaeckt, die dat ouervloedighē water ontfanghe, ende dat ſelue in andere wueſte landen vuere, ende die ſelue, dat ſelue iaer ooc vruchbaer maeckt. Inwendich der ſtat deylt hem der Nijl in oude grauen die ſijn met ſtarcke dammen verſorcht, op dat ſy van ghewelt des waters niet ghebroken en worden, dyer grauen heeft elck ſijnen wtganck in die Egiptiſche zee. Dat Nijl water maeckt die landen vet, daer het ouerſwemmet, ontrent die grauen vindtmen altijdt veel viſchen ende voghelen. Maer aller meeſt daer die poelen ſijn. Der Nijl heeft oock noch menigerley dieren, ſonder die viſchen ende den vogelen. Daeronder is die Crocodil, die leeft int water ende op den lande, van den ſeluen diere, hebben ſy my gheſeet het en heeft geen weydgat, dan den mondt, het woent alleene, onder den onredelijcken creatueren. Soo vliedet alſt men ſcherpelijck aenſiet. Maer wanneer dat het mercket die eener daer af veruaert is, ſoo loopet hem nae, ende herworcht hen, ende der dinghen vele, die late ick aen ſtaen. Maer ick wil te kennē geuen, wat my die ſchiplieden nieus gheſeet hebben, Die Crocodillen en ſijn niet ſchadelijck, vander ſtadt Cayr ane, tot aen die zee, Maer van der ſtadt opwaerts teghen het gheberchte toe, hoe hooghet men opwaerts compt, ſoo grouwelijcker worden ſy, te lande ende te watere. Daer op gheuen die ſommighe oorſacke op mijn vraghen.

Ten eerſten dat den Nijl tuſſchen der ſtadt eñ der zee veel viſch heeft, tot ſpijſinge der Crocodillen. Daeromme en comen ſy aldaer niet veel op den lande, dat ſy den liede oft vee ſchaden deden. Maer die wijle dat die viſchers met haeren gaernen ende netten, ende die onder Crocodillen beletten dat niet veel viſchen opwaert comen en connen. Daeromme worden die bouenſte Crocodillen van honghet ghedwonghē Dat ſy op dat landt wte moeten, aldaer verſchueren ſy alle tghene dat hem ontmoetet. Men loont die oock wel, die ſomtijdts groote Crocodillen vanghen, Daeromme en comē haerer nv vele wt den Nijle ontrent der ſtat. Want welcker eenē groote Crocodil in die ſtat Caye brengt. Dyen gheeftmen thien ducaten, wt der ſtadt buydel. Daeromme ſijn haerer vele, dyer ontrent der ſtat ſeere na ſtellen op dz ſijt gelt gheeryghen moghen. Want ſoo ſijn die Crocodillē aldaer grouwelickſte, wanneer dat den Nijl weder op ſijne plaetſe ende in ſyne oueren gaet. Dan die wijle dat der Nijl op datmael ten dunſten oft endiepſten is, ſoo climmen niet veel viſſchen wt der zee in den Nijle, dat dwingt ſy dan wtwendich des waters haerr noodruft te ſoeken, die wijle dat der Nijl niet viſſchen ghenoech en heeft tot haerer noodruft. Die inwooners des landts ſeghen, dat ſy ſomtijts ligghen aen den oeuere int moer begrauen. Daer heeft eener op een tijt eene maerte gheſonden, op dat ſy met eender cannen water ſcheppen ſoude. Doen greep ſy der Crocodil byder handt, ende tooch ſy met der handt int water, ende hy verſchuerdeſe aldaer, wanneer hy op dat landt compt, ontmoet hem dan een Camele, peerdt, oft rundt, ſoo ſlaet hijt met ſijnen ſteerte ſoo gheweldelijck ter aerden, dat hy hem alle die beenen breckt. Dan ſoo herworcht hijt, want hy is ſoo ſtarck in den ſteerte, dat hy een groot dier, alle vier die beenen met eenen ſlage in ſtucken ſlaen can, wanneer dat den Nijl weder af valt.

Soo

Soo staet den schiplieden noch eene groote sorchouldicheyt ane. Want wanneer mē teghen den Nijl opwaerts varen moet, ende dat die wint gheleghen is. Soo gaettet meer met steeckboomen ende haeken toe, dan met roederen. Dan soo sluypen die Crocodillē den schepen nae. Ende wanneer dat hy siet, dat die schipman met alle den lijue op den steeckboom leet, op dat hy dat schip opwaerts stiere. Soo slaet die Crocodil met sijnen sterte den boom in stuckē, soo storte die schipmās dā int water, so en mach hy dan niet soo haest int water comen, hy en treckt hem onder ende verslocht hem. Sy seghhen oock dat sy hen dickwils aen die schip boort gehangen hebben, op dat sy int schip comē mochte, oft dz sy dz schip om woerpen, alsoo grimmich maeckt sy der hō ger. Die Crocodillen en gaen niet gheliick andere vieruoetige dieren. Want wanneer sy yet verde vanden Nijl comen, soo en connen sy niet weder daer inne comen dan door den wech daer sy wt ghecomen sijn. Daeromme wanneer men merckt, dat een Crocodil daer wt is ghegaen soo comen, dan die lieden daer toe, ende loopen met houwelen, ende hout busschelen, ende grauen eene diepe gracht in den wech, ende decken sy metten dunnen houten toe, ende stroyen sandt daer oppe, alsoo dattet die Crocodil niet merkē en can. Daer nae soo socken sy dē Crocodillen door den wech daer hy wt ghegaen is, ende als sy hem vinden, soo maeckē sy hem schouw met hoornē ende met trompetten. Die blasen sy, alsoo dat der Crocodil vliet. Wanneer hy dan in die gracht valt, soo verslaen sy hem, oft binden hem met seelen, ende draghen hem inder stadt. Soo is dan der loon vā eenē grotē Crocodil, thien ducaten gelijck geseyt is. Der dolmetsch seyde my. Daer was corts voor myner aencompste, eenē grotē al leudē in die stadt gebracht wordē. Dyen mochten twee Camelē nauwelicx op haere ruggen gedragē, het heeft oock eenē grooten Crocodil ter seluer tijt, in eener contreisē ontrent dē Nijl die heet Saetum, drie kinderē wt der wiegen ghenomen, ende verslockt.

Maer hy wart gheuangen in der voegen alsoo gheseet is, ende gedoot, doen bedemen die kinderē wte hen, die en warē noch nauwelicx gheslorren, ende men begroef haer. Daer seyden doen oock sommighe, sy hadden der corts eenen gheuanghen ende ghedoot. In den seluē hadden sy eenē geheelen hamel gheuonden, eñ eene handt van eener vrouwē die hadde noch eene copere armchene ane. Want wanneer dz sy die Crocodillē ghecryghen, ende en willense in der stadt niet dragen, soo villē syse, ende dat smout is tot veel medecijnen goet.

Men heeft oock haere huydt geerne. Want sy sijn soo hart, datmen met geene pijl daer door schiten en mach. Want sy is alsoo hardt als eē sleckē huys. Maer hy siet gelijck eene haeckdisschē, hy heeft eens verkens hoot, eenen cortē hals, witte tandē die sijn scherp ende lang, op den rugge is hy met harde schubben gewapent, hy heeft oock eenē corten dicken steert, die is scherp niet gelijck andere vierfoetige dieren hebben. Maer gespleten gelijck men aen anderen vischen siet, hy heeft oock corte armen, ende starcke clauwe, gelijck eenen beer, alleē die schuppen hebben. Maer die ander rest van coleure is hy geelverwich, ende wit aen den buyck ende saechte. Die Egiptenaers seggē oock, hoe dz die Crocodillen seer Jaloers sijn ende haer gaykē seer lief hebben. Dat bewysen sy alsoo.

Ontrent dier tijdt dat ick in die landen was. Doen voeren sommige schiplieden, eñ sy sagen twee Crocodilen liggen op een eylant, dat was drooghe worden int afuallen des Nijls. Doen liepen sy stoutelijck daer toe. Doen verseruete dat manneken, ende het vlode in den Nijle, ende liet dat wijfken aent drooghe leggen, dat verraschten die schiplieden, ende herworchdent, ende vuerdent met hen vandaer. Maer doen dz manneken weder quam, ende dat wijfken niet en vandt, maer sach dat bloet int sant. Doen mercte hy, dat sijn wijfken ghedoot was ende wech ghevuert. Doen liep hy dat schip grymmelijckē na den Nijl opwaerts, ende hy greep dat schip met den clauwen, eñ onderstont mz alle crachten in dat schip te climmen ende om die schiplieden omme te brenghen, Doen doorsloeghen hem die schiplieden dat hooft ende clauwen soo wel, dat hy van synen vornemen moeste af staen, hoe wel hy nochtans die schiplieden in grotē angst ende vreese bracht. Dat sy ghenoech gheseet vanden Nijle, ende van synen toenemen.

Daeromme soo wil ick nv weder op den

wech

weeh comen, daer ick af getreden ben, op dat ic oock den brief beſuyten mach, eñ wil te kennen gheuen hoe dattet voorder met den Soudaen gegaen is. Aenden xix. dach Februarij, doen wert ick den derden maele tot den Soudaen gheroepen, in byweſen veler Mammeloeken ende anderen volcx. Doen ſpraeck hy my wter matē vriendelijc aen, ende preſenteerde my noch een mael hem ſelven ende alle tghene dat hy hadde, ende hy hiet my een cleedt brenghen, tot een teecken der vereeniginghe, want ſoo dickwils als vreemde Ambaſſaten van des Soudaens hof ſcheyden, ſoo gheeftmen hem wt ouder ghewoonten, cleederen die ſijn half lynen ende half ſyden. Maer my op dat ſy ſien mochten dat wy eene eewighe verbinteniſſe met malcanderen ghemaeckt hadden (ghelijck ick ſeyde) ſo wert my een gulden ſtuck ghebracht, daer inne waren ſommighe Arabiſche letteren gheſtict, dat was met coſtelijckē witten hermynen gheuoeyert (ghelijck ghy ſien ſult) dat ſchencte men my, eñ hy gheboot den dienaren dat ſy my alſo aengedaē, door die ſtadt tot in myne herberge voeren ſoude. Doen voerden ſy my ſelue met goeden wille door een wijdt effen veldt, aldaer die principaelſte Machometiſten begrauen liggen, daer en derf anders gheen Chriſt henen gaen. Sy en bouwen hen niet alſoo Columpnen ghelijck die Egiptier, tot begraeffeniſſen, ſonder gelijc hare gemeyne meſkijten ſijn. Daerin beſtelden ſy ooc haren Machomet papē, die daer op hare maniere miſſe leſen, tot haerder gedachteniſſe, ontrent die ſelue grauen, ſtaen van buyten onder den hemel, haerder kinderen knechten eñ maerten grauen. Daer henen coemt een yeghelijck alle vrydaghe (dat is haren vierdach) ende doet ſijn gebet aldaer, ende giet cout water op die grauen, met groenen welrieckenden cruyden, dat meynt hy, dattet den dooden wel becomen ſal.

Door den ſelven weeh quam ic weder in myne herberghe, ende vant brieuen daer van den ſchrijueren, al ghereet, vant alle tghene dat ick begheert hadde. Doen ruſtede ick my wederomme op die reyſe, doen werden ſchepen op des Soudaens coſten toe geruſt. Daerinne ginck ick op den vijuentwintichſten dach Februarij, op dat ic den Nijl weder nederwaerts voer tot Alexandriam, met den ghenen die ick met my gebracht hadde, daer henē quamē wy den iiij. dach des Meerts. Doen ontfinck my der ſtadthouder eerlijck, dat hadde hem ſijn heere door boden ontboden, anders en hadde hijs met gedaen, want ſy verachten alle Chriſtenenen, eñ ſy meynen, dat ſy alleene op aerden leuen, die yet vermoghende ſijn.

Maer ghy Chriſtelijcke Vorſten ghy ſult mercken, waerō dat ons dat grof Barbariſch volck, alſo van ioncx op haet ende verachtet, maer van hen ſeluē ſo veel hout. Die Mammeloeken hebben ten iiij. male met weynich volcx groote heiren der Turken gheſlaghen, daerom houden ſy ſo veel van hen ſelven. Maer die Chriſten verachten ſy, om tweer oorſaken willen, want als die cooplieden die dagelijcx tot hen comen, ende ſo veel waren by hen brengen, om onnutte ſpecerije ende coſtelijcke gheſteente (dwelck die mannelijcke gemoedē wijuich maect) die ſien die verſmaetheyt, ſchande, ende ſcheltwoorden, die ſy dagelijcx lijden, van wegen haerder elendigher gierigheyt, want ſy mogen lichtelijck een oorſake hebben. So nemen ſy ooc die edele Venetianen, die ſy mercken dat die rijcſte ſijn, ende worpenſe int gheuanckeniſſe, aldaer pijnigenſe eñ ſchendenſe, op dz ſy gelt van hen brengen moghen dat lyden ſy al verdulijc, om des ghewins wille, wanneer dat ſy dan dat ſien. So verachten ſy alle Chriſtē gelijck als lieden die nergens toe nut noch bequame en ſijn.

Maer principalijc als ſy gedencken, dat ſy dat heylich graf ſo lange tegen der Chriſtenen wille inne hebben. Eñ dat die Chriſten noyt ſo coene en hadden gheweeſt, dat ſijt onderſtaen hadden wederom te gewinnen, dat reyet inder waerheyt tot ſchande onſerer Chriſtenē Vorſtē. Daerō wordē wy met rechte vanden heyloſen menſchē veracht, dier heerē wy eertijts gheweeſt hebbē.

Dat hebbe ic willē int eynde deſes briefs te kennen geuen, met dat ic meyne v luſtich daer mede te maken met mynen woorden, die ghy van ioncx op neerſtich geweeſt ſijt, uwen gheloue te beſchermen ende te veruechten, want ghy en hebt op geen dingen ſo ſeer gelet, na dien dat ghy die Moorē in Europa ghetempt hebt, want hoe dat ghy een heire mochte in Africam voerē teghen

die Machometisten. Dat hadt ghy ock ouer lange ghedaen, waer dat sulcx andere gierichheyt om te regeren niet verachtert en hadde dat. Dat moet ick seggen, so ick dagheliicx sye, dat der Christenen geloue afneemt, ende verloren gaet.

Ick hebbe die Galeyen noch hier aén den ankeren gheuonden staen, die my hier gebrocht hadden, wanneer dat die hare hädelinghe wt gericht sullen hebben, so werde ick weder met hen nae Venegien vaeren. Daer en tusschen schicte ic uwer maestaet toe, desen derden brief, die reste wil ic v mondelinge te kennen gheuen, wanneer ick nv gecomen can väden zeerooueren, ende tempeeste der rasender zee. Daer en tusschen gheue v God salicheyt te leuen ghegeuen wt der stadt Alexandria in Egipten, den tweeden dach des Aprils int Jaer M.D. ende JJ.

Eynde des derden boecx der Ambassaderijn wt Babilonien.

Hier volcht een cort begrijp der

Schipuaerden Alberici Vesputij.

Vander nieuwen werelt/wt Hispanischer spraken int Italianisch verdolmetscht.

IN voorledenen dagen heb ick v condt gedaen myner wederuaert voortreffelijcker man. Eñ so ic my bedócke, so heb ic uwer voortreffelijcheyt onderwijsinghe ghegeuen van alle plaetsen der werelt daerinne ic gecomen ben met schepen ende tverleggen des onuerwinnelijcstē Coninex welcx alsment neerstelijc ouerlegghen wil, so macht voor een andere werelt aengesien wordē. Daerom en heb icx niet sonder oorsake, die nieuwe werelt genoemt, want die ouders en hebben geene wetentheyt gehadt vā dien dingen, eñ gaet te bouē harer meyningē, dz cortelingē vā ons geuondē is, wāt sy hebben gemeynt datter niet op geen syde des Equinoctiaels en was tegen middach, nz anders dan een wyde woeste wilde zee, eñ verbrande eñ ongeboude eylanden. Dat selue noemen sy die Atlantische zee. Ende oft sijt schoon wat bekennen wat dz aertrijcx daer sye, so willen sy noch dat hijt ongebout ende onbewoont sijc. Dese meyninge wederleyt dese tegenwoordighe schipuaert eñ bewijst voor al die werelt datse valsch is, ende sonder eenighe waerheyt, want ick hebbe op gheen syde des Equators, chierlijckere ende betere gheboude landen gheuonden ende die wel bewoont waeren, die ick noyt tot gheender plaetsen ghesien en hebbe. Men besiet Asiam, Africam ofte Europam, ghelijck dat dan int nauolgende bewesen wort, want wy en willen niet te kennen gheuen, dan het gene dat wat treffelijcx is, eñ dat niet onweerdich om weten en sy, daer henen dat wy selue gecomē sijn, oft dat wijt van geloofweerdigen persoonē vernomen hebben, van deser nieuwer werelt, die lest gheuonden is geworden willen wy nv neerstelijck sonder eenigerley logenen te kennen geuen.

Vander ordinantien der schipuaert eñ vant grouwelijcke onweder.

OP den xiij. dach des Meys, int iaer M.D. eñ j. sijn wy wt beuel des Coninex tot Vlisbona wt gheuaren met goedē winden, met drien wt gherusten Galeyen, eñ sijn henen gheuaren, een nieuwe werelt te soeckē, eñ wy hebbē onsen wech tegē mid dach toe gericht, eñ hebben xx. maenden geuaren, die ordinantie der selver schipuaert wil ic eerst te kennen geuen. Eñ wy hebben dese ordinantie in onse schipuaert gehouden, want wy sijn door die geluckige eylanden geuaren, die nv groot Canarien heeten die sijn inden iij. Clima, aent eynde der bewoonden werelt inden nedergāck, vā daer sijn wy haestelijc voorby die oeuerē Africe eñ der swerten Mooren geuarē, tot dē voor oeuere, dwelc Ptolomeus der Moorē voor oeuere noēt, maer die onse heetent dz groen hooft, maer die Mooren Bisecherem, eñ die inwooners Mandongā. Eñ dat selue lāt is herwaerts der dorrē snoer, veerthien graden tegen middernacht, ende die swerte Moorē woonē daer. Als wy ōs aldaer veruerscht hadden, eñ die schepen met alderley nootdruft eñ prouande besorcht haddē,

Doen

doen toghen wy die ſeylen oppe, ende voeren daer henen, eñ wy ſtrecten onſen wech teghen den Polo Antarctico noch lenckten wy een weynich teghen nederganck met ſuydtooſt windt. Daer voeren wy op die wijde zee, drie geheele maenden lanck, eer dan wy eenich aertrijck ſiende worden. Wat wy daer en tuſſchen geleden hebben voor anert ende noot, iammer ende lyden wat ſchepe brekinghe ende veruaertheyt, hoe dickwils dat wy onſers eyghens leuens muede gheweeſt ſijn. Dat geuen wy den verſochten te oordeelen. Den eerſten den ghenen, die daer weten hoe moeyelijck dattet ſy ongheuondene dinghen te ſoecken, ende daer henen te comen, daer noyt nyemant henen en quam. Maer die dat niet en weten, die en willen wy tot gheene richteren hebben.

Ende op dat ict int corte begrijpe, ſo ſullen ſy weten, dat wy lxvij. dagen geuaren ſijn, in die welcke die onvriendelijcke ende halſterrighe fortuyne teghen ons raeſde, want vier ende veertich daghen en hadden wy niet dan onweder, donder, haghel, ende blixem, alſoo dat den hemel altijts clanck, daer by ſoo grooten reghen, ende dicke neuelen die den hemel verberghen. Daeromme wy ons alſoo verſchrickende worden, dat wy ſchier onſe leuen ſchier in eene ſchantze gheſlaghen hadden. Nae ſulcker raſerije ende grouwelijckheyt behaechdet God, dat hy hem onſer een mael ontfermde, dat was een teecken ſijnder goetheyt. Daer ontdeckte hē een aertrijck. Doen wy dat ſaghen, doen quamen wy weder tot ons ſelven, den genen dien allen den moet ontuallen was, ende verſtoruen waren, eñ ons quam te goede, die daer ſulcke ouertreffelijcke bedroeffeniſſe gheleden ende gepaſſeert hadden, dat wy nv verloſt waren vandē ſlacht der ongeluckiger fortuynen.

Daeromme werpen wy onſe Anckeren wt op den ſeuenden dach des Oogſtmaets Anno duyſent vijfhondert ende eene, aen den oeuer des ſelven landts, ende wy danc ten van herten God den heere, ende lieten nae Chriſtelijcker ordinantien Miſſe leſen. Dat landt dat wy vonden hebben, dat en dunckt ons gheen eylandt ſonder een vaſt landt te ſyne, want het ſtreckt hem ſoo verre, datter nerghens geen eynde geſien en wort, ende het was ſeer gebout eñ neerſtelijck bewoont. Het waren ooc daerinne alderley wilde dieren, die ons gantſch onbekent ſijn, wy vonden daer oock ſommige dinghen, dies wy al willens alhier niet en ghedencken, op dat het boeck niet te groot en worde. Alleenlijck dat en achte ick niet te verſwijghen ſijn, dat wy ter rechter tijdt aen dat aertrijck met der Gods hulpe quamen. Wāt het ghebrack ons alle nootdruft ende prouande, ghelijck hout, water, ſchipbroot, gheſouten vleeſch, kaſe, wijn, ende olie, ende dat dat grootſte was des ghemoets manheyt. Daerom dat wy noch leuen, daer af dancken wy Godt, dien ſy lof ende prijs, danckſeggīnghe ende eere in eewicheyt Amen.

Hoe verre dat dat geuonden aertrijck van dat groen hooft leyt.

WY werden des eens dat wy ſcepen wilden lancx den oeuere, eñ wilden ymmers dat lant altijt int gheſichte houden, ende wy voeren ſo lange tot dat wy quamen tot eener ſterren des lants die teghen middach ſiet. Die ſelue ſterre is vander plaetſen daer wy dat lant ten eerſten ſagen ontrent iij. C. leuken. Inden wech quamen wy dickwils te lande, eñ handeldē onſe coopmanſchappe met den inwooneren, gelijck, ghy hier na hooren ſult. Wy verlieten dat groen hooft vanden vaſten lande in die vij. C. leuken, hoe wel dat ic achte, dat ick ouer die viij. C. leuken geuaren hadde, dat maecte dat onvriendelijcke onweder. Naeuolgende ſchipbrueck, ende des ſchipheerē onwetenheyt. Dat verlengde al tſamen dē wech eñ wy waren ſo verre ghecomen, dat waer dat wy der werelt beſchrijuinghe niet geweten en hadde, ſo waert met ons wt geweeſt. Wāt wy en hadden geenē wechvoerder, die by v. C. mijlen wiſte, waer dat wy warē. Want wy liepen eñ dwaeldē dat wy niet en wiſten waer dat wy waren, ten ware dat ic my ende mijnen geſellen met den Aſtrolabio ende Quadranten te hulpe ware gecomen. Daer door gereech ick groote eere, alſoo dat ſy my voortane voor eenen veruaren ende gheleerden man hielden, want ick leerde hen die ſchipcaerten, eñ ic brachtſe daer henen, dat die grootſte ſchiplieden ſeggen moeſten. Sy en wiſten nz vā der werelt beſchrijuinge, tegē my te rekenē.

Digitized by Google

Die ghedachte sterre des gheuondenen lants dat tegen middach siet, die beweechde ons, dat wy dat lant na der lengde besagen. Daer wert int gemeyne verwillicht, dz wy dat lant besien, eñ ooc van binnen die zeden eñ manierē des volcx vernemen souden. Daerom voeren wy lancx den veuere ontrent vi. C. leuken, ende wy ginghen onder wijlen op dat landt, ende hielden sprake met den inwoonderen, ende wy werden hertelijc ende eerlijck ontfangē. Daer werden wy wt hare duecht ende onschult beweecht, dat wy met grooten eeren ontrent xv. oft twintich daghen by hen bleuen, wāt sy sijn seer gastvry ghelijct hier nae openbaer wert. Dit lant hout aen geen syde des Equinoctiaels acht graden, tegen den Polo Antarctico, ende wy voren so langhe, tot dat wy ouer die winter Sonnewende by den Pole Antarctico quamen xvij. graden. Ende wy quamen tot den middel daer die Horisson vijftich graden opclimt, wat ick aldaer gesien hebbe, dat is den lieden tot desen tijden onbekent. Dat volck die manieren, vriendelicheyt, vruchtbaerheyt des aertrijcx getempertheyt des lochts, gesontheyt des hemels. Die sterren des hemels, ende ten eersten die stercke aen der achtste speere, waer af onse speere niet en seyt, wāt sy en sijn tot noch toe niet bekent geweest, noch oock vanden ouden gheleerden, van desen alle wil ic hier na seggen.

Vanden seden ende natuere des volcx.

HEt sijn meer lieden in dat eylāt dan ick tot noch toe in een ander gesien hebbe, wāt het is sonder getal, gelijc dat Johannes in sijner openbaringe seet, dat volc is gewent eñ tā, het en beschadicht niemant, eñ sy gaen seer alle naect, gelijck sy aen der werelt ghecomen sijn. Sy worden naect gheboren eñ steruen naect, sy hebben geschicte lijuen, nae rechter letmaten ghemaect, die welcke men billich matich heetē mach, want haer coluer treet haer op root, dat maect die heete Sonne, die dorret die naecte lichtelijc. Sy hebben swert haer eñ lanck. Int gaen ende in spelen sijn sy gheschicter dan yemant anders.

Sy hebben schoone aensichien eñ vriendelijc, maer sy ontstellēt eñ verderuent geer ne, wāt dz aensicht doorborē sy aen wangē, kinnebackē, nuesgaten, lippen, eñ oren, eñ dat nz met een cleyn gaetken, sonder met veel groote gaten, daer door elck een pruyme gaen mach, waer dat vleesch wech is, daer vullen sijt met edel gesteente, die sijn blauwe, vanden schoonsten van Marmor, Christallen, oft Albaster, oft met Puoren, oft andere witte beenen, eñ dat na haerder maniere eñ gewoonheyt constelijc gemaect.

Dat is alsulcken leelijckē snoodē dinck, dattet te verwonderen is, dz een mensch eē aensicht vol gaten hebben soude, ende dat niet te gelooven en is, dat sy vij. steenen int aensichte dragen daer af elck eener haluen spannen breet is. Dies en can hem niemāt verwonderē, als hy sulcx by hem selven bedenct, hoe wel dattet nochtans warachtich is, want ick hebbe altemet der selven seuen steenen acht genomen, also dat sy meer dā xvi. oncen wegen. Oren verchieringhe, die hebben sy costelijc, gelijc ringen, oft hangēde peerlen, ghelijck die Egiptier eñ Indianeren. Dese maniere houden die mans alleene, maer die wijuen draghen alleenlijck oren chiragie. Die wijuen hebben ooc een onvriendelijcke maniere, die geen menschelicheyt en bewijst, want hoe wel dat die selue wijuen seer tot oncuysheyt geneycht sijn eñ geuen haren mannē het sap vā eē cruyt te drincken, op dat sy haren moetwille ghenoech doen mogen. Daer af swilt hen dan haere ghemacht, eñ worden seer groot, oft waert dat dat nz en helpt, so gebruyckense sommige vergifte dingen, die die gemachtē ancxtelijcken aen grijpen, eñ treet so lange tot dat het swilt, daer by comet dat aldaer haerder vele die cullen verliesen, ende ghelubt worden. Sy en hebben noch wolle noch vlas, daerom en hebbense geen lakē. Sy en gebruycken ooc geen catoene cleederen, want sy en behoeuen gheen cleederen, want sy gaen gheelijc naect, daer en heeft niemant iet eygens, sonder het isser al ghemeyn. Sy en hebben noch Coninck noch rijck, een yegelijc is sijns selfs Coninck.

Sy hebbē also vele wyuē als sy willē, eñ gebruycken sy int gemeyn, eñ sy en siē geen maechschap aen, want die sone gaet der moeder om, die broedē mz der suster, eñ volbrengen haren lust ouer al gelijc die coeyē, want ouer al eñ met eener yegelijcker die hem ontmoetet, handelt hy nae sinen lust,

crij-

Digitized by Google

Sy breken eñ ſcheyden haren echten ſtaet als ſy willen, want ſy en hebben geen wedt, ende ſijn ſonder alles recht. Sy en hebben oock geen tempelen, oock geene wedt, veel min dienen ſy den afgoden. In ſomma ſy hebben en ſchandelijcke vryheyt te leuen, den Epicureyren meer dan den Stoicis gelijck. Sy en hebben geene handelinghe noch ghelt, noch en ſijn ſy met malcanderen oneens, ende voeren ſware crijghen, maer ſonder ordinantie. Die ionghers bedwingen die ouders, dat ſy hen volgē, waertoe dat ſy luſt hebbē, dat willen ſy mz ſtrijden hebben op dat ſy haren vyandē ombrēgen mogē. Wat vyanden dat ſy ombrengē oft vluchtich makē, die eten ſy mz luſt. Sy eten menſchen vleeſch, alſoo dat een vader ſijn kindt etet, eñ wederom die iongers die ouders, hoe dattet coemt. Ick hebbe eenen verloren menſche gheſien, die ſeyde eñ beroemde hem, dat hy meer dan iij.C. menſchen ghegeten hadde. Ick hebbe oock een ſtadt gheſien, daer inne ben ick meer dan xxvij. daghen gebleuen. Daer ſach ic menſchen vleeſch dat was gheſouten inden roock hanghende, ghelijck wy dat vercken vleeſch op hangen, ten eerſten worſten ende dier gelijcken. Sy verwonderden hen ſeer, dat wy onſe vyanden niet en aten. Ende ſy ſeyden dat dz ſelue vleeſch luſtich eñ wel ſmakende is. Sy prijſent ooc voor die beſte eñ leckerſte ſpijſe. Sy en hebbē geene wapenen dan boghen ende pijlen, daer mede volbrenghen ſy grouwelijcke ſtrijden, want ſy en hebben gheen panſier aen te doene, ende gaen naect daer aen, want ſo worden ſy ghewondt, ende verſlaghen ghelijck die wilde dieren. Wy hebben dickwils onderſtaen, om haer met ons eens te maken, ende wy vermaendeſe, dat ſy van ſulcken quaden weſen af ſtaen ſouden, ende dat ſy die onmenſchelijcke dinghen ſouden laten varen. Dat hebben ſy ons dickwils toegeſeyt, hare wyuen hoe wel dat ſy naect gaen, ſijn ſy oock ſeere oncuyſch, ſo en ſijn ſy noch nz leelijck, eñ hebben wel gemaecte lyuen, eñ en ſijn niet verbernt ghelijckmen meynen mocht. Ende oft ſy ſchoon ſoo vet ſijn, ſoo en gheeftet hen geene miſmaectheyt, maer dat noch grooter wonder is, ſo en hebbe ick noot kinderbedderinne geſiē, die hāgende borſten hadde, ende al ſijn ſy ooc beurucht oft dz ſy eerſt gebaert hebbē, ſo ſijn ſy nochtans den maechden gelijc, men en ſiet geen geröpelde huyt aen harē buyck. So is ooc dinck (datmen ſonder ſchaēte niet noemen en can) den maechden niet ongelijc. Als ſy Chriſtē hebbē mochtē daer en is niet af te ſegghen, hoe goeden coop dat ſy haer lijfs preſenteerden, want ſy ſijn oncuyſcher dan yemant gedencken can. Sy leuen gemeynlijc onderhalf C. iaer, eñ lijdē luttel cranckheden, ende oft ſchoon eener cranck wort, ſoo can hy hem haeſt helpen met het ſap van cruyden, dat ſijn die merckelijcſte dinghen die ick by hen beuonden hebbe, ghetempertheyt des lochts, mildicheyt des hemels, vruchtbaerheyt des aertrijcx, ende lāges leuen, dz maect mogelijc den Suyden wint, die altijts aldaer wayet, die is by hen gelijck by ons den Noordēwint. Sy hebbē grooten luſt om viſchen, eñ etenſe oock ſeer geerne. Daer toe is hen natuere behulpelijck, want die zee heeft aldaer groote menichte van allerley viſchen. Sy hebbē ooc ſlechtē luſt om iagē, dz maect die menichte der wilde dierē, wāt ſy veruaren hen vandē grootē grouwelijckē wildē dierē, ō in die wil dernijſſen te gaē, wāt men vint aldaer leeuwen, beeren, eñ dier gelijcken vele. Die boomen waſſen daer ongelooffelijc hooge, daerom wachtē ſy hen voor dē boſſchagiē, wāt ſy ſijn naeckt eñ onghewapent, daerom en connen ſy teghen die grouwelijcke dieren gants niet vechten.

Van vruchtbaerheyt des aertrijcx eñ getempertheyt des hemels.

Dit landt is groen, vruchtbaer ende ſeer luſtich, ende hoe wel dattet hoeuelachtich is, ſoo iſt noch mz water eñ mz fonteynē wel ghewatert, het heeft boſſchagien die ſijn ſoo dickē, datmen nauwelijcx daer door en mach, ō die menichte der boomen wille. Daerinne woonen menigerley dieren, die ſeer wildt eñ grouwelijc ſijn, die boomen eñ die vruchten waſſen vā hen ſelue ongeplāt, die geuen rijckelijc eñ wel ſmakende vruchten, den menſchen onſchadelijc, noch den onſen ſeer onghelijck. Dat aertrijc draecht ooc veel cruyden eñ wortelen, daer af ſy broot eñ ander moes makē, veel ſaets hebben ſy maer den onſen gheheel ongelijc. Die lantſchap en brēgt geen metael dā goudt, des ſelue is eene groote

Digitized by Google

menichte aldaer, hoe wel dat wy niet met ons van daer en brachten inder eerster vaert. Dan die inwooners seyden ons dat, dat die aert des lants vol gouts was, eñ en was by hen nz weert, eñ was veracht. Sy hebben veel peerlen ghelijck bouen gheseyt is, waert dat ick dat alle nae malcanderen vertellen soude, so waert te vele, wāt men moeste een al te grootē Historia daer af schrijuen, want die gheleerde man Plinius, die met neerstichevt een Historia van den dinghen ghemaect heeft, noch en heeft hy niet den duysendendeel begrepen, het moeste anders een ander werck sijn der grootte na, hoe wel dat hen anders niet en gebreect. Eñ dat alder meeste te verwonderen is, so sijn so menigerley papegaeyen al daer, met so veel onderscheydelijcke coluerē, dz sy die vermaerde schilder Policletus, niet na schilderen en conste. Die boomē riecken wter maeten wel eñ daer drupt menigerhande gomme eñ sap daer wt, waert dz wy der selfder cracht wisten, so acht ic, dat ons nz gebreken en soude, niet alleenlijc tot lust sonder ooc om die gesontheyt te onderhouden. Eñ isser ergens een paradijs, so en moetet niet verre van daer sijn. Eñ so ick gheseyt hebbe, soo strect haer die lantschap tegen middach met sulcker getemperthevt des hemels, dat sy inden winter geen coude eñ inden somer geen hitte lyden en doruē.

Van den sterren des Poli Antarctici.

DEn hemel wort aldaer selden nz wolcken bedect daerom ist schier altijt schoon weder, het daut by tijdē maer luttel, daer en sijn schier geē dāpē aldaer, het en daut oock daer niet ouer iij. oft iiij. vrē lanck, dan soo vergaet hy gelijck eenen neuel. Den hemel is schoon verchiert met sterren, die wy niet en kenden, dier heb ick neerstelijc acht genomē, eñ hebbe haerder ontrent xx. getelt die sijn so claer, gelijc by ons Venus eñ Jupiter. Jc hebbe oock die om gangen eñ beweginge gemetē, eñ hebbe haeren omloop ende scheydstrekē wel connen meten, want ick hadde die conste des metens seer vast, daerom weet ic voorwaer, dat sy grooter sijn dan die lieden meynen.

Eñ ten eersten sach ick drie Canapos, dier waren twee, seer licht ende claer, maer die eene was doncker, eñ der anderen ongelijck. Der Polus Antarcticus, en heeft noch den grooten noch den cleynen beiren, gelijc wy aen onsen Polo sien, ende daer en sijn ooc geene lichte clare sterren nae daer by. Maer daer gaender drie om, die maken eenen dryangel oft hoeck, met eenen rechtē hoeck, dat midden daer inne ghesien wort, dat heeft negen eñ een tweede deel gradē inden omloop, eñ als dat opgaet, so sietmē ter slincker syden eenen witten Canopum, die is seer groot. Eñ als dat selue midden aenden hemel coemt, soo heeftet dese Figuere, so hier gheteeckent staet.

*

* *

NA dien comen noch andere drie lichte sterrē, welcke middel heeft eenē scheydstreeck des omloops, xij. eñ een tweede deel graden, eñ midden daer in, daer sietmē eenen anderen witten Canopum, dien volgē na, vi. andere claer sterren, die sijn claerder dan geene inder achtsten Speren is. Dier middel heeft int effene des Firmaments eenē scheydstreeck, eens omloops xxxij. graden. Met der selver sterren gaet een groote Canopus die is swert, dz sietmē nv al in der melck stratē, eñ als sy aē die middachslynie comē, soo makē sy een sulcke figuere.

* * * *

*

Van sommighe dinghen des seluen haluen hemels dwelck dat den Philosophis contrarie is.

JCk hebbe aldaer veel andere sterren gesiē dier beweginge ic eygētlijc acht nam, daer af heb ic een neerstich boeck gemaect. Inden seluen heb ic al te kennē gegeuen, wat ic merckelijcx in deser myner schipuaert heb connen gemercken, dat selue boeck is noch by dē onuerwinnelijcken Coninck, noch hope ic, dattet haest weder by synen heeren comen sal.

Inden seluen haluen hemel, heb ic sommige dinghen neerstelijc gewegen, dat den Philosophis cōtrarie is in hare meyninge ende teghen hen strijdet. Ende onder anderen heb ick gesien eenen witten reghenboge, ende dat ter middernacht, want nae

som-

sommiger meyninghe, soo neempt hy sijn coluer van den elementen. Vanden viere root, vant aertrijck gruen, vander locht wit, ende vanden water blauw, maer Aristoteles heeft veel anders ghehouden in Metheoris, ende seet, der reghenboghen is een wederslaginghe des schijns die tot den damp comet, des tegen gesetten wolcken, ghelijck den schijn in een water, synen weder schijn aen der wandt heeft, als hy daer hen coemt met sijnder tusschen settinghe. Soo tempereert hy die hitte der sonnen, ende verlaet hem in eenen reeghen, ende maect dat aertrijck vruchtbaer, hy maect oock den hemel schoon met sijnder ghedaenten, ende bewijst dat die vochticheyt regeert aen den hemel, daerom en sal hy in veertich iaren voor dat eynde der werelt nz meer schijnen, dat sal een teeken geuen eñ sijn, dat die elementen verdorrē sullē. Het bethoont oock, dattet vrede tusschen Godt ende den mensche sye, ende hy staet altijt teghen der sonnen, men en siet hen nummermeer in den middach, want die sonne en coemt nūmermeer aē die middernacht. Maer Plinius seet, dat hy alle vr ghesien wort, na dat den dach ende nacht in den Herfst ghelijck sijn gheweest, dit is genomen wt der wtlegginge Landini, ouer dat vierde boeck Eneidos op dat niemant sijnder arbeyt berooft en worde, ende eenē yeghelijcken syne eere wederghegheuen. Ick heb hem diewils ende menichmael gesien. Ick en hebbe oock niet alleene des bogens acht ghenomen, sonder oock met my veel schiplieden, die dit mijn schrijuē confirmeren sullen, wederom hebben wy ooc eenen nieuwen mane ghesien, aen den dach, als sy haer tot der sonnen dede. Men siet ooc alle nachten bernende tortsen aen den hemel om stuyuen.

Vā der gedaente des vierden deels der aerden dwelck lest gheuonden is worden.

Lisbona, daer wy wtgheuaren sijn, ghelijck voor gheseyt is, dat leyt vanden Equinoctiael veertich graden tegen middernacht toe, van daer sijn wy geuaren tot aen dat landt, dat leyt vijftich graden op gheen syde des Equinoctiaels welckes alsment te samen rekenet, maket tnegentich graden, dz is eēn vierendeel des grooten Cirkels oft rings, ghelijck die vuders ons dat gheleert hebben. Soo ist nv openbaer, dat wy dat vierendeel der werelt omgheuaren sijn, daeromme wy die tot Vlisbona woonen, ligghen herwaerts des Equinoctiaels ontrent veertich graden, ende sijn van dyen op gheen syde des Equinoctiaels in middaghelijcker lengde, recht hoeckrecht negentich graden; dat is recht ouer dweers. Ende op dat ghyt beter verstaen moecht, die lijnien die recht, die recht bouen ons vandē hemel af coemt op onse hooft, eñ dyer lijnien, die op gheen syde des Equinoctiaels liggē, ontrent vijftich graden, die treffen malcanderen beyden ouer dweers, eñ wy sijn in der oprechter lijnien, ende sy in der dweerscher, soo sy tot ons gerekent worden, dz maeckt eenen dryangel met eenen goeden hoeck. Daer sijn wy inder oprechter lijnien, ghelijck dese figuer claerlijcken wt wijst.

Waeromme dat dit boeck den derden dach ghenoemt is worden.

Ist dz ic in deser lester schipvaert geacht hebbe weerdich om wetē, dz heb ic ooc al aē dē dach ghebracht, ende en hebbe dat boeck niet te vergeefs den derden dach ghenoemt, want ick hebbe te voren twee boeken laten wtgaen van der schipvaert, die ick wt beuel des Conincks ghedaen hebbe tegē nederganck, daerinne is veel dings neerstelijck beschreuen, dz nut te weten is, eñ ten eersten, dat tot der eeren Gods dient, die dese werelt wonderlijc geschapen heeft, want wie can Godt genoech louen, des wonderlijcken wercks, dat ick int voorß boeck beschreuē hebbe. Eñ hebbe daer haestelijck te samen gelesen, wat tot verchieringe eñ ghelegentheyt der werelt dienstelijck is, ende als ick meer tijts ghe-

crijghe. Soo wil ick die werelt metinghe neerſtelijcker beſcrijuen, op dz die nacomelingen ooc aen my gedenckē mogē, eñ daer wt leerē Godt vā dage tot dage neerſtelijcker te eeren, eñ wat leeren mercken dz onſe voorſaten noyt geweтē en hebben, daerom biddic Godt dyēs eygentſchap eñ natuere is, dz hy hē der mēſchē ontferme, dz hy my dz leuē gunnē wille, ſo lange, tot dz ick volbrocht mach hebbē, dz ic my voorgenomen hebbe, die andere twee daghen wil ic tot op eene andere tijt ſpaerē, als ic weder te lāde come, dan ſoo wil ick met hulpe eñ raedt der gheleerden eñ van bede wegē mijnder goeder vrienden, eē heerlijck boeck maken.

Van der ontſchuldinghe

Alberici Veſputij ende ſynen wenſch.

EEdelijcker mā, ghy ſullet my vergeuen, dat ick v tot noch toe, dat dach regiſter niet gheſonden en hebbe, ghelijck ic v geloeft hadde, het is des doorluchtighen Coninckx ſchult, die heeft myne boecxkens opghehouden. Maer die wyle dat ickt tot noch toe vertogen hebbe, dat werck aen den dach te brengen. So werde ick mogelijck nv den vierden dach daer toe doen, want ic heb in den wille, dat lādt weder te beſichtighen, dat tegē middach leet, daer toe ſijn alreede twee galeyen bereyt, die ſijn met prouande ende aller ruſtinghe wel beſorget. Wanneer ick dan teghen opganck ſchepen werde, ende mynen wech door den middach richten. Soo werde ick met ſuyden windt varen, ende ſoo ick daer henen come, ſoo en wil ick niet anders doen, Godt ter eeren, ende tot profijt des vaderlandts, ooc tot gedenckeniſſe mijns names ten eerſtē mijns ouderdoms, dwelc hem nv tot eeren ende tot den eynde ſchicket, daerom en begeere ick niet daer toe, dan des Coninckx gheleyde, waer ick ghecrijghe, ſoo vare ick haeſtelijck daer henē, daer toe wil my Godt helpen.

Van den ghenen die meer ſoeken dant behoort.

HEt heeft een ghetrouwer dolmetſch dit boeck wt Portugaelſer in Italiaenſchē ſpraken ghebracht, op dz die gene die in Italia warē, watter daghelijcx gheſchiede, ende die hen ſeluen te vele toe geuen om kennen, dat ſy niet alle dinghen en wiſten, want die wonderlijcke dingen, ſijn tot noch toe, ſo veel gheleerden lieden verborghen gheweeſt, daeromme ſo wordt onſe eerſuchtige natuere ouertoont, der hoouaerdijen ende ouermoets, die daer meynt, dat ſy alle dinghen weten.

Den aller Doorluchtichſtē

Renato Coninck tot Jeruſalem, ende Cicilia, Hertoghen van Lottheringhen, ende Beayrē, ōtbiet Albericus Veſputius ſyne ſchuldighe eerebiedinghe, ende ootmoedichs beuelen.

ALler doorluchtichſter Coninc, het verwondert v moegelijck uwer maieſtaet vā deſer ſtoutheyt, om dat ick gheen afſchouwen en hebbe, ſoo langhe brieuen aen v te ſchrijuen. Soo ick noch weet, hoe onledich dz ghy ſyt in eernſtelijcken raeden, ende continuele handelinghen des gemeynen profijts, daeromme mach ick moghelijck geacht worden, niet alleenlijck te ouermoedich ſonder oock te veel ledich, die wyle dz ic v dingē toe ſchicke, die v onghelijck ſijn, met ſulcke onghechierde woorden, ten eerſten ſo ſy den Coninck van Caſtilien toe geſchreuen ſijn. Maer dat betrouwen dat ick tot uwen deughden hebbe, ende der waerheyt dyer dingē, die noch vandē ouden noch vanden iongen beſcreuen en ſijn, die ſullen my (gelijck ic hope) by v ontſchuldigen. My heeft principalijc veroorſaect te ſcrijuē, uwe dienaer Beneuenutus, die welcke v deſe brieuen brengt, doē my die ſelue tot Vlixbona vāt, doē badt hy my neerſtelijc, dz ick uwer maieſtaet wilde deylachtich maken dyer dingen, die ick in viere ſchipuaerdē beſocht eñ beuonden hadde, want ick ben viermael wtgheuaren om nieuwe landen te ſoeken. Twee mael ben ick wt beuel des hoochlooffelijcxſten Ferdinandi Coninckx tot Caſtilia wtgheuaren, teghen nederganck, door den grooten ſtroom der hooger zee, eñ tweemael, door gebot Emanuels Coninc van Poortegale tegē middach toe, deſhalue heb ick my der arbeyt aenghenomen. Hopende dat my uwe maieſtaet ſal my onder ſynen dienaren ooc kennen, als ſy bedencken ſal, die vriendelijcke geſelſchap

die

die wy inder ionchz te samē gehadt hebbē, als wy Gramaticā met malcanderē leerdē, onder dē vromē eñ geestelijckē broeder, van S. Marcx, des leuen eñ leeringe wel geapprobeert is. Ende onder Georgio Anthonio Vesputio mijnder moeder broeder, eñ wilde Godt ick hadde desselue mijnder moeder broeder voetstappen moegē nauolgen. Soo waer ick sonder twijfel eē ander man dan ic ben, gelijc ooc Petrarcha seyt, doch hen sy soot wil, so en rouwet my niet, dat ick die gene ben, die ick ben, want ick heb altijt tot deucht ende constelijckē dingen eenen lust ghehadt. Maer waert dat v dese beschrijuinge nz nz allen beualle en wille, soo moet ick seggē, gelijc Plinius tot Mecenatem schrijft. Somtijts haddet ghy lust tot mynen schimp spreken, maer hoe wel dz uwe maiestaet sonder eynde in den handelen des gemeynen profijts gemoeyt is, noch so moecht ghy sommwylen soo veel tijts wisplijtē dz ghy dese (hoe wel belachelijcke dinghen) ouerleset, want het sal lust brengen van sijnder nieuwicheyt weghen. Ghy en sult wt desen mynē schrijuen nz een weynich vreuchden hebben, na den sorgen ende ghedachtē anderer handelingē, gelijc dē Venckel doet, alsmen op anderer spijsen etet, so geeft hy hem dan ooc eenē goeden smaeck, ende betert die verdouwinge. Maer waert dat ick te lang sijn worde, soo biddic v dat ghyt my wildt vergheuen. Vaert wel.

Hoochlooffelijcker Coninc, het sy uwer maiestaet condt, dat ick ten eerstē in coopmans handelen in dese landen comen ben. Ende als ick inden seluen dingen vier iaren lanck besich was, ende menigerley veranderinge der fortuynen sach, ende doē ick merckte dat die vergancklijcke dingen eñ goeden, den menschen een tijt lanck hooch op wierpen, op dz sy hen daer na des te dieper nederwierpen, die ic vozen veel gehadt hadde, doen nam ic voor my, na dyen dz ick vele ende menigerley fortuynen doorworstelt hadde, alsulcke handelinghen te verlaten, ende dat eynde mijnder arbeyt oploffelijcke ende standtachtighe dingen setten, ende ick schicte my menigerley eynden der werelt eñ wonderlijcke dingen te siene, daer toe heeft hem toeghedragen beuaume tijt ende stadt, wāt der Coninck vā Castilien Ferdinandus liet vier schepē toe rustē, die nieuwe landen tegē nedergāck souden sockē. Eñ tot der seluer gesellschap koos my ooc sijn heerlijchz, alsoo voeren wy wte, op den twintichsten dach Mey Anno duysent vierhōdert seuenentnegentich vā der haeuene Gallitie, ende namē onsen wech doot dē grootē stroō der hooger zee. In der seluer vaert sijn wy achthien maendē wt geweest, ende wy vonden veel vasts landts, eñ ontallijcke eylandē, die seer alle bewoōt waren, der welcker onse ouders nont ghedacht en hebben, daeromme gheloouen wy ooc, dat sy niet daer af gheweten en hebben, ten sy ooc dat my myne sinnen bedriegen, soo heb ick gelesen, dz sy geacht hebbē dat die zee gantselijck ledich ende sonder menschen is, dyer meyninghe is ooc die Poeet Dantes gheweest, daer hy int achtiende Capittel vander hellen schrijft, eñ den doot Vlissis ghedenckt, maer wat ick voor wonderlijcker dingen ghesien hebbe, dat wort uwe maiestaet hier na vernemen.

Die eerste Schipuaert.

Americy Vesputij.

IN iaer nae der gheboerten Christi duysent vierhondert, seuenentnegentich, op dē twintichsten dach des Meyen, voeren wy wt der haeuenen Gallicie met viere last schepen ende quamē ten eersten aen, aen die gheluckighe eylanden, nv, groot Canaria ghenoemt, aent eynde des bewoonden aertrijcx tegen nedergāck, die liggē int derde Clima, ende der Polus verheft hem aldaer seuchentwintich ende twee derdendeel eens graeds. Ende sy liggē vander stadt Vlisbona, daer dit boeck gheschreuen is, twee hondert ende tachtentich leuken, daer henen quamen wy met den winden tusschen Suydē ende Noordwesten. Aldaer versagen wy ons met hout ende wāter midtsgaders van anderen noodtelijcken dinghen, ende als wy aldaer acht daghen verteerden, doen bealen wy ons Godt, ende begonsten onse reyse van daer aen, mz opgespannen seylen, ende voeren met westen windt eñ eener quaert Noordwesten. Ende eer wy seuenentwintich daghen also voeren. Doen quamē wy aen een landt, dat meynden wy dattet vaste was, ende leyt van groot Canaria op duysent leuken, sonder dattet in der doxren snoer

bewoont

bewoont is, dz merctten wy daer by, dz hem der middernachtelijcke Polus aldaer sesthien graeden verheft, ende leyt vijuentseuentich graeden meer teghen nederganck, dan die eylanden der grooten Canarien, also bewysen alle instrumētē. Aldaer werpen wy die anckeren voꝛe wt den schepen, ende maecten onse schepē vaste anderhalf leuken vā den oeuere, ende losten sommige scheepkens aldaer af met wapenen eñ lieden toegerust, met den seluen quamen wy aen dat landt. Ende soo haest als wy daer henē quamē, daer vondē wy een ontallijck volck aen den oeuere, die sagen oft sy van ons veruaert waren, mogelijck daerom dz sy ons aldus ghecleet saghen, ende anders geuerwet dan sy waren, doen sy ons sagen aenghecomen sijn, doen vloden sy alle op den naestē berch, van daer en consten wyse noch mz wencken, noch mz teekenen, noch eenighen wyse, noch teekenen der vriendtschappen bewegē, dz sy tot ons comē wildē.

Maer als die nacht her by quam ende dat onsere schepen ooc niet aen eene sekere plaetse en stonden, doen quamen wy weder te samen, op dz wy ons des tsmorgens van daer maken mochten, eñ onderwylen eene sekerder hauene vonden, aldaer wy onse schepen eene sekere stallinghe hadden, als wy des te rade worden. So seylden wy mz eenen windt, die aen dz geberchte opstont, eñ voeren altijts langs den lāde henen, op dat wy dat volck proeuen mochten, eñ voeren alsoo twee gantse dagē. Daer vonden wy eene seere bequame hauene voor onse schepen, aldaer en bleuē wy niet meer dan eene halue leuken vanden droogen lande. Maer daer sagen wy eene ontallijcke menichte volcx, die begeerden wy te besichtigen ende aen te spꝛeken, ende wy quamen aen den seluen dach met onsen scheepkens aen den oeuere, ende gingen wte op dz lādt in eener oꝛdinantiē ontrent veertich mannen. Doen ontsloech hen dat volck altijt onser ende onserer ghemeynschap, also dz wy sy in gheenen wege terspꝛaken bewegē en mochten, sonder sommige weynighe die wy tot ons toghen, ende gauen hen bellekens spiegelkens eñ cristalijnen ghelaeskens, ende dyergelijcke slechte dingē, doen wy die selue versekert hadden. Doen quamen sy ende handelden met ons om eenen vrede. Maer als die nacht aen quam, doen ontsloeghen wy ons van hen, eñ ginghen weder in onse schepen, ende lieten sy aent landt.

Des anderen tsmorghens vroech, doen sagen wy weder eene ontallijcke menichte van mannen eñ van vrouwen, die vuerden haer kinderē mz hen aē den oeuere. Doen sagen wy dat dat selue volck alleen synen huysraet by hen hadden, soodanich als hy was dat wort hier na te kennen gegeuen, want harer vele, soo haest wy ons teghen den lande toe naderdē. Daer vielen sy selue in die zee, wāt sy consten seer wel swemmen, ende quamen ons tegen eenen staelen boge schoet verre, eñ ontfingen ons vriendelijck ende sy mengden hen onder ons, mz alsulcken betrouwen eñ sekerheyt, al hadden sy langhe tijt by ons ghewoont, eñ mz ons ghehandelt, dz en was ons op datmael niet een cleyner lust, van der seluer manieren soo wy aen hen gesien hebben, die wyle het hem alsoo toe droech, willen wy hier na wat te kennen geuen.

Van haren zeden ende natuere haers leuens.

SOo vele als haer leuen ende zeden aentreft. Soo gaen sy alle naeckt, beyde mans ende wijfs, ende sy en decken haer schamelheyt niet meer, dan so sy van moeder lijf comen. Sy sijn eener tamelijcken lengden, ende wtermaten wel gheproportioneert, haer vleesch is rootverwich ghelijck eens leeuwen huydt. Eñ het is te ghelooven, waert dat sy ghelijck wy ghecleet ginghen, soo warden sy heel wit. Sy en hebben nerghens gheen hayr aen haer lijf dan opt hooft, des seluen hebben sy vele eñ seer swert, ten eerstē die vrouwen die alsulck dick swert hayr schoon maeckt. Van aensichte en sijn sy niet seer schoone, want sy hebben breede aensichten, ghelijcmen in der Tartarye siet. Sy en latē hen ooc geen ooghebrauwen oft ander hayr, dan alleenlijck op dat hooft wassen, want sy houdent voor een beestelijck dinck. Sy alle beyde mannen ende vrouwen, sijn om te gane ende te loopen seer lichtueerdich ende snel, want het is eenen wijue eē cleyn dinck, dz sy twee leuken aen malcanderen loopen sal. Jn dz ouertreffen sy ons Christen seere. Sy swemmen soo behendt ende

wijdt

dattet te verwonderen is, eñ in dyen ouertreffen die wijfs die mannen so wy dicwils gheſien hebben, dat wy ſomtijts een wijf twee leuken in die zee hebben ſien ſwemmen ſonder eenich ophouden, haer wapenē ſijn bogen eñ pijlē, die cunnē ſy ſeer ſchoon makē. Sy en hebben noch yſer noch ander metael, maer daer voze maken ſy viſſchen tanden aen die pijlen, ende op dat ſy des te ſtercker worden, ſoo bernen ſy die pijlen voze. Sy ſijn ſoo rechte ende ſekere ſchutters, dat ſy nummermeer eens teeckens en miſſen, men vindt oock vrouwen daer, die tot ſchieten ſeer gheleert ſijn. Sy hebben oock andere wapenē gelijck ſpieſſen, ſcherpe palen, ende coluen, die hebben hoofden van wonderlijcker arbeyt. Sy ſtrijden gemeynlijck teghen haren naghebueren, die ſijn van eener anderen ſpraken, dyer en verſchoonen ſyer gheenen, ten ſy dat ſyſe tot grouwelijcker pijnen bewaren willen, eñ als ſy inden crijch trecken, ſoo nemen ſy hare vrouwen met hen, niet om dz ſy ſtrijden ſouden, ſonder tgene dat van noode is, na te dragen, want het mach een wijf meer op den rugge laden, ende dertich oft veertich leuken draghen, dan een ſtercker man van der aerden mach opheffen. Sy en hebben in ſtrijden geene hooftliedē noch ouerſte, want een yeghelijck is Heere, eñ ſy treden daer hen ſonder oordinantie. Niemant en ſtrijt daer om der regeringe wille, noch om ſijn landt te vermeerderen, noch oock om eeniges ſnoodē dings wille. Dan allen lijck wt eenē ouden nijdt ende vyantſchap die hen aengeborē is. Eñ als hen oorſake der vyātſchap gewraecht wort, ſo en geuen ſy geene andere antwoorde. Dā dz ſy hare voorſatē wrekē, dz volck leeft alſo in ſijner vryheyt daer henen ende ten is niemandts verbondē, ſonder alle Coningē oft Heerē, dan bereyden ſy hen aller meeſt tot den ſtrijdt, als hare vyanden ergens eenē vandē haren geuangen oft herworcht hebben.

Als dan ſoo moet die oudſte vriendt vanden bloede des genen die ommegecomen oft gheuangen is, opſtaen, eñ gaet op die ſtraeten, ende ſchreyt, eñ rocpt ſy alle, dat ſy met hem in den crijch treckē willen, om den doot ſyns vriendts te wreken. So hebben ſy dan alle een medelijden met hem, ende ruſten hen ſnellijck tot dē ſtrijdt, ende ouervallen hare vyanden oogenblickelijck. Sy en hebben noch recht noch gericht. Sy en ſtraffen oock hare miſdadige niet, die ouders en ſtraffen noch en leeren hare kinderen niet. Sy ſijn in der ſprake ſimpel, maer anders ſijn ſy verſtandich eñ ſchalckachtich, ſy ſpreken ſelden, ende met nederdrachtiger ſteimmē, anders houdē ſy die forme der ſprakē gelijc wy, haer ſtemmen makē ſy tuſſchen die tandē en lippen, maer ſy gebruyckē andere woordē dā wy. Het ſijn vele veranderingē der ſpraken by hen, wāt ouer hōdert leukē vintmen eene andere ſprake die deē dandz en verſtaet.

Int eten houdē ſy eene beeſtelijcke maniere, wāt ſy en nemen geener tijt waer, het ſy dach oft nacht, ſo eten ſy ſo dicwils alſt hen luſt, als ſy etē ſo liggē ſy op der aerdē, daer toe en gebruyckē ſy geē ammelaken ofte dyergelijckē, wāt ſy en hebbē gāts geē lijnen noch ander doech. Sy etē wt aerdē ſchotelen oft wt cauwoorden ſchalen, die bereydē ſy hen ſelue. Sy makē ſtercke netten van catoen, die hangen ſy oppe eñ ſlapen daerinne, die ſelue maniere hoe wel dz ſy onghewoone eñ onbequame mochte geacht wordē, ſo achte ick, dz het goet is alſo te ſlaepen, wāt ic hebbe dicwils in die nettē geſlaepen, eñ ic geuoelde my altijts betere, dan wanneer ick in onſen tapijten ſliep. Van lijue ſijn ſy ſeer reyn ende gelat, wāt ſy waſſchē hen dicwils eñ als ſy haer noot druft doen moeten, ſo ſijn ſy ſeer neerſtich datmenſe nz en ſie. Maer alſo beſchaemt als ſy in dyen ſijn, alſoo ontuchtich ende onſcamel ſijn mans ende wouwen, hen water van hen te laten, want wy hebben dicwils gheſien, als wy met hen ſpraken, dat ſy haer water ſchandelijck van hen lieten loopen. Sy en hebben gheene wedt noch echte verbinteniſſe met harē vrouwē, een yegelijck neempt alſoo veel vrouwen als hy wil, ende wanneer hy wil, ſoo ſlaet hyſe weder van hem, onaenghеſien dattet ſchande ende onrecht ſy.

Deſer vryheyt gebruyckē hen beyde māns ende vrouwen. Sy en ſijn nz ialoers, maer ſeer oncuyſch, ende die vrouwen meer dan die mans. Ende op dat ſy haren onuerſadelijcken luſt genoech doē mogen, ſo hebbē ſy ſommige toouerijē eñ conſtē daer toe, daer af ick nw niet ſpricken en wil. Om kinderen te baeren, ſijn ſy ſeer vruchtbaer, ende als ſy alreede beurucht ſijn, ſo en mydē

ſy

sy daeromme geenen arbeyt noch moeyte. Sy baeren oock sonder grooter smertten, want des anderē daechs sijn sy schoon weder versch ende gesont gelijc die vischkēs. Maer sy sijn so duyuelichs ende schandelijck tot thoorne ende haet geneycht, alsoo ist dz haer mans hen verthoornen, so hebben sy sommige toouerijen, daermede dooden sy hare eygene kinderen in haren lijue wt grootē thoorne, also comē in hen omme ontallijcke kinderen. Sy hebben schoone wel gheformeerde lijuen, alsoo dat niemāt yet straffelijcx aen hen ghesien can, eñ hoe wel dat sy naect gaen. Soo dragē sy noch hare schamelheyt alsoo verborgē, datmēs hen niet gesien en can, dan allēē dz voorste plaetsken, datmē dz onder borstkē noemt, dat heeft die natuere chierlijck om siene aen den dach gelaten. Maer sy en achtent ooc niet, want sy schamen hen alsoo luttel, haer schamelheyt te laten besien, ghelijck wy mondt ende neusen doen. Het waer een groot wonder by hen, soude eē wijf lappende borsten, oft eenen berompelden buyck hebben, om veeler gheboerten wille, want sy sijn na der geboorte, alle soo effen ende gantz, al en hadden sy noyt ghebaert. Sy bewysen oock dat sy onser seer begeerende sijn, wy en hebben niemant in dyen volcke gesien, die eenigerley wedt gehoudē heeft, daeromme en derfmen hen noch Mooren noch Joden noemē, wāt sy sijn booser dan die Heyden, want wy en hebbē niet connen gemercken, dat sy eenige offerhandē hadden oft bedehuysen, maer haer leuē is geheel in wellusticheyt eñ begeerlijcheyt versoecken hare wooningen sijn eenen yegelijcken ghemeyn, ende haer huysen sijn gelijck clocken gebout, met stercken boomen beuesticht, ende bouen met palmen bladeren ghedect, alsoo dat sy versekert sijn tegen onweder ende windt, ende sijn aen sommige plaetsen soo wijdt, dz wy wel seshondert persoonē in eenen huyse geuonden hebbē, onder anderen vonden wyer achte, die waren soo volckrijck dat ouer die thien duysent menschen daerinne woondē. Alle acht oft seuen iaren veranderē sy hare huysen, ende als men hen vraecht waeromme dat sy dat doen, soo geuen sy eene natuerlijcke antwoorde, ende sy seggen dat syt doē van wegen der hittē der sonnen, ende wanneer dat sy te lange op eene plaetse woondē, soo soude die locht vergift worden, die soude hen dan veel cranckheden brenghen, dat selue dunct ons eene redelijcke oorsaeke te syne haers verwandelens.

Hare rijckdommen hebben sy, in vremde geverwede vogels vederen, oft in snoeren dat wy paternosters noemen, daer aen rijen sy steenkens oft blexkens van vischbeenen ghemaect, oft van gruenen oft vā witten steenkens, die hanghen sy om hare caeken, ende om die oorē tot eener chieragien. Sulcke lichtueerdige ende kindtsche dingen hebben sy voor rijckdom, dwelc wy gheheelijck verachten. Sy en doen gantz geenen handel met cooper oft vercoopen, want sy hebben ghenoech dat hen die natuere selue geeft, goudt ende peerlē midtsgaders anderen cleynodien, die wy voor groot achten, dyer en achten sy gants niet, ia sy verachtent ende en willens nz hebbē. Sy sijn soo vrygeuich van natueren, dz sy geenen yet ontseggen, daerom datmē hen bidt, eñ also gerne als sy geuen, also gerne heysscheu ende nemen sy, waer dat sy hen eens tot eenen ghesellen, hare vrientschappen en connen sy eenē niet beter bewysen, dan dat sy eenen yeghelijcken hare wijfs ende kinderen consenteren te nemē, daermede vereertmen beyde die ouders ten hoochsten, als mē eener sync dochter wech vuert eñ by haer slaept, daermede maken sy hare vrientschappen vaste.

Als sy steruen, soo bruycken sy veelderley beganckenissen. Sommighe begrauen hare dooden in der aerden met water, ende leggen hen spijse aen den hoofde, daer af meynen sy ghespijst te worden, daer na en maken sy gheene clachten noch droefheyt meer, voor hen. Sommige andere hebben eene seere onmenschelijcke maniere om te begrauen, want soo sy achten, dz eener den doot na is, soo dragen hem syne vrienden in eene groote bosschagie, daer hangen sy hen aen twee boomen, in den catocnē netten, daerinne dat sy slapen, daer na als sy eenen gantsen dach daer rontsomme ghedanst hebben ende dat die nacht aen valt, soo legghen sy hem spijse aen sijn hooft, daermede hy hem viere daghen mochte onderhoudē, dan laten sy hem alleene daer hangen, eñ een yegelijck gaet weder thuyswaert, als dz gheschiet is, eñ dz die cranche voordane wat etet ende drinct ende weder

ghe-

gesont wort Als hy dan weder thuys compt soo ontfanghen sy hem met grooter eeren. Maer het sijnder luttel die daer van comē. Want geē mensch en besoect haer daer na meer. Maer ist dat sy aldaer sterven soo en hebben sy geen andere begraeffenisse, Anderssins hebbē sy sommige andere manieren die oock ommēschelijck eñ beestachtich sijn die ouerloop ick om der cortheyt willen.

In haeren ghebreken ende cranckheden ghebruyken sy menigerley medecijne, die sijn den onserē soo ongelijck, dz eener grootelijck verwōderē soude, datter enich mēch daer van comen mochte. Want wy hebben dat dickils vernomē eñ ghesien, als haerer eener die cortse hadde. Als hy dan die cortse ten alder hertstē hadde, soo stekē sy hem in een cout water, ende baeyenhem daer inne. Daer na moet hy by een heet vier loopen hier ende daer, ten lesten draghen sy hem slapē. Met sulcker manierē sijnder haerer vele gesondt worden die wy gesien hebben. Sy onthoudē hen oock dicwils drye oft iiij daghen sonde enighe spijse oft dranck, Sy doen hen dicwils die aderē laten nz aen den handen oft aen den armen, sonder aenden heupen eñ braeyen. Sy dwingen hen seluē oock dicwils om braken oft ouer te gheuen met sommighe cruyen die sy daer toe inden mondt dragen, Anders gebruyken sy oock vele medecijnen, die lanck waren om te vertellen. Sy hebben veel bloets ende humorē. van wegen haerer spijsē, die sy van vruchten, wortelen, cruyden, eñ menigerley vischē makē. Sy hebben gebreck van alle corenwerck, haere gemeyne spijse dz is een wortele van een boom, daer macken sy een goet meel af, die selue wortele noemem die sommighe Jucha, die andere Canibi, die anderen Jgname. Sy eten selden anders dan menschen vleesch. Om die selue te eten sijn sy oock soo onschamelick eñ onmēschelijck, dat sy indyen alle onredelijcke dieren te bouen gaen. Want alle haere vyanden die sy vangen ofte ombrenghen, het sy man oft wijf, die eten sy onschamelijck, alsoo dat nz grouwelijckers noch ommenschelijckers en mach geuonden worden, sulcx isser dicwils geschiet. Dat ict van hen gesiē hebbe, eñ dz sy hen seer verwonderden, dz wy onse vyāden oock nz alsoo en aten, Ende uwe Coninclijcke maiestaet moet dat weten. Dat haere ghewoonheden dyer sy vele hebben soo beestachtich ende onmenschelijck sijn, dat niet daer af te segghen en is. Ende die wijle dat ick in mijne viere schipuaerden, soo menigherley vremdts ende wonderlicx dings ghesien hebbe. Soo heb ick een boexkē toe gerust. Dat noeme ick die vier dachreysen oft vier schipuaerden. In dyen hebbe ick dat meeste deel der principaelster dingen in der ordinantien bescreuen, alsoo verde als mijn verstandt ghereyckt heeft, hoe wel dattet noch niet aent licht gecomen en is. Ende die wijle dat alle dinghen aldaer onderscheydelijcken te kennen ghegheuen wordē, so wil ick hier intgemeyn. Die eerste schipuaert van dyer ick ghecomen ben, weder aengrijpen. Inder seluer eerster schipuaert hebbē wy niet besunders nuttelicx gesien, moghelijck daeromme, dat wy haere sprake niet en verstonden, ende dat wy een cleyn bewijsinge des gouts haddē, dz gaf dz aertrijck wte, aen sommighe plaetsen. Dat selue aertrijck is seer goet, na sijne gelegenheyt, alsoo dat ick niet haest een beters vinden en soude. Maer wy werden met malcanderen eens, dat wijt verlaten wilden, ende wilden voorder schepen. Doen wy alsoo der saeken eens waren wordens. Doē voeren wy altijt langs den lande daer henen, ende omuoeren veel omweghen ende hoecken, ende wy hielden dickwils spraeke tot menigerley plaetsen met den inwoonderen Daer na ouer sommighe daghen quamen wy aen eene hauene, aldaer verloste ons God wt eenen grooten perikele. Want alsoo haest als wy aen in deser hauenen quamen. Daer vonden wy eene wooninge aen den watere, ghelijck Venegien leet. Aldaer waren ontrent twintich groote huysen, ghelijck clocken gemaeckt, ende warē met houten bolwercken besorcht, sy hadden oock voor haere voorhouen, haere valbrugghen van daer ginckmen vanden eenen tot den anderē gelijck door eene straete. Soo haest als ons die selue inwoonders saghen, soo verscicten sy seere, ende toghen alle haere brugghen teghen ons oppe, ende verbargē hen in haere huysen, Maer als wy dat sagen ende ons niet weynich daer af en verwonderden. Doē sagen wy op die zee, tegen ons her comen, ontrent xij. scheepkens, die maken sy wt boomen. die selue schiplieden verwonderden hen van onsen cleederen, eñ gedaēte, eñ sy voerē al omme rontomme om

ons,cñ beſagen ons. Doen ſagē wy hen ooc na,cñ deden hen veel teekenen der vrientſchappen cñ vredens tegē hen,cñ wy locten hen,dz ſy ſonder ſorgen tot ons comen ſouden. Maer daer toe en mochten wy ſy niet bewegen. Doen wy dz ſagen,doen begonſtē wy tegen hen te roeyē,Doen en wildē ſy onſer nz verwachtē, cñ ſy ontuloē alle op dz lant,cñ ſy wenetē ons,dz wy haerer daer eē wijle verwachtē wildē ſy wildē terſtōt wedercomē. Doen liepē ſy op eenē berch eñ ſy brachten xvj. ionge macchdekens af,die namen ſy tot hen in haere ſcheepkens,cñ quamen tegen ons toe. Daer na gauē ſy in elck van onſen ſchepen vier vanden macchden deſſelue verwonderden wy ons ſeere,gelijc uwe maieſtaet wel denken can. Eñ ſy liedē mengdē haer ſcheepkēs tuſſchen onſe ſchepen,eñ ſpraken ſoo vriendelijck mz ons,dz wy hadden gemeynt dattet onſe beſte vriendē geweeſt warē,daer quam oock een groot volck wt dē voorß huyſen tot ons geſwommen, Als die ſelue alſoo onſen ſchepē naeten,ende dat wy ons noch nz quaets en vermoeden. Doen ſagē wy ſommige oude wijuen by haeren huys deurē ſtaen,die ſchreeuden mz luyder ſtemmen eñ veruulden den locht mz geſchrey, eñ ſy trocken hen ſelue dat haer wt,tot een teeken haerer anext eñ noot. Dat gaf ons een oorſacke, dz wy ons tot hen nz goets en verſagen. Doen ſprongen oogenblickelijck die meyſkens die ſy in haer ſchip gedaen hadden,in die zee. Maer die in die ſcheepkens,maecten hen van ons wech,eñ begonſten mz haeren bogen grouwelijck op ons te ſchieten. Maer die gene die vanden huyſen in die zee tegē ons ſwommen,dyer hadde een yegelijck eene verborgen ſpieſſe int water, daer aen mereten wy haere verraderye. Doen begonſten wy ons mannelijcke te weeren, eñ hen te beſchadigen waer wy conſten,Alſoo dz wy oock ſommighe van haeren ſchipken bracken,eñ die gene die daer inne waren ombrachtē ende verdronken Daeromme verlieten ſy die reſterende ſchipkens,met haerer grooter ſchaden,eñ ſwāmen door die zee weech, ten lāde toe op dat mael wardē ontrēt xx. vādē haerē ombracht eñ veel gewōt,maer vandē onſerē en werdender maer v. beſchadicht, maer ſy werden weder alle geſont door die genade Gods,wy vingē ooc op dz mael ij. meyſkēs, van welckē te vorē geſeet is eñ iij. mās. Na die beſagē wy haere,huyſen,eñgingen daer inne. Maer wy en vondē nz daerinne, dan ij. oude wijuen,eñ eenen crancke man. Die ſelue huyſen en wilden wy niet verbarnen, want wy haddē ons der ſundē ontſiē. Daer na quamen wy weder in onſe ſchepen, met den voorghenoemden vijf gheuanghenen, die ſloeghen wy in dyſers ſonder die meyſkens,die ſelue midtſgaders eenen gheuanghenen man,die quamen die ſelue nacht geſchickelijck daer van. Na dien worden wy te raede,dat wy die hauene verlieten, ende voorder aen die hoochde henen voeren. Eñ als wy ontrent tachentich leuken van daer quamen. Doen vonden wy een ander volc, dat was in ſpraken eñ manieren malcanderen gants onghelijck. Aldaer maecte wy onſe ſchepen vaſte met ankeren, dat wy mz ſcheepkens te lande mochten. Daer ſagen wy aen den ouere eene menichte volcx, ontrent van vier duyſent menſchen. Doen die ſelue ſagen dz wy tot hen toe naeten. Doē en wilden ſy niet vertoeuen, ende verlieten al dz ſy hadden, ende ontuloeden in die wilderniſſen. Doen liepen wy op dat landt,eñ togen opwaerts den wech toe na der wilder miſſen,doen wy ontrent op eenen ſtalē boge ſchote quamen. Daer ſagen wy veeltenten, die hadde die viſchers opgeſpannē eñ haddē groote vieren daer inne ghemacckt,om daer by te coken, eñ ſy brieden oock menigerley dieren eñ viſchen,wy ſagen oock aldaer een dier bradē,ſonder dattet geen vlogelen en hadde anders waert eener ſlange gelijck. dat dochte ons ſoo wildt eñ grouwelijck ſijn,dat wy ons daer af verwonderdē, Maer alswy voorder in die ſelue tentē ommegingē. Doen vondē wy derſelue ſlangē vele leuende, die waerē diē vooten gebondē eñ oock haere muylen, dat ſy die ſelue niet opē en connen gedoen,gelijckmen den honden eñ anderen wilden dieren doet,op dz ſy nz en byten Die ſelue dierē ſchynē ſoo wildt te ſijne. Dat wy meynden dz ſy vergift eft venynich warē, daer om en dorſtē wijſe nz aen taſten, Sy ſijn den reebockē gelijck in der grootē,ontrēt ander half ams lāck,eñ hebbē ſtarcke voetē,mz hartē clauwē gewapent, eñ ſy hebbē oock eenen vremdē geſpickeldē buyck,aē den beck eñ aenſicht ſijn ſy eene rechte ſlāge gelijck. Sy hebbē oock eene ſtrepe vā der neuſē ane tot aēt eynde vāden ſteerte toe,alſo dat wy nz anders achtē

en

en constē, dan het en was eene rechte slange, nz des te weniger, dat selue volck etet sy Sy maken ooc haer broot aldaer, van visschen die sy in die zee vangē, der seluē vischkens sieden sy eensdels int water, daer na stoten sijse, eñ makē broot daer af. Dat selue droogen sy te vorē op colē, eñ etent dan. Wy proefden oock desselven broots, eñ beuondē dattet wel smaecte, eñ goet was. Anders hebben sy veel spijsen van vruchten, eñ menigerley wortelen, daer af ware lanck te seggen. Maer doen sy nz wedercomē en wilden, wt den wildernissen aldaer sy henen geuloden waren. Doen en wilden wy oock vā haeren dingen nz nemen, op dat sy onserer des te seiderder waren. Ja wy lieten onsers dings vele in haeren tenten, op dat sijt vinden souden, eñ wy togen tegen der nacht weder in onse schepen, des anderen morghens als die Sonne opginck. Doen meten wy datter een groot volck aen den oeuere was, tot dien gingen wy op dz lant, ende hoe wel dz sy hen ghelieten als oft sy ons vreesden, noch mengden sy hen lieden tusschen ons, ende begonsten met ons te handelen ende te spreken met sekerheyt, ende namen hen ane, al warent onse goede vrienden, eñ sy gauen ons te kennen, dz haere wooningen aldaer nz en waren. Sy waren alleenlijck al daer comen om te visschen. Daeromme baden sy ons, dz wy met hen in haere huysen wilden gaen, aldaer souden sy ons ontfangē gelijck haere goede vrienden. Dese vrientschap hadden sy tegen ons ontfangen, van wegen der twee geuangenen die wy hielden want die selue waren haere vyanden. Doē wy sagen dz sy ons soo seer baden. Doen bewillichden drientwintich mannen van den onseren, om met hen te gane, wel gerust, eñ met vasten gemoet te steruen, wart dz sulcx die noot vervorderde. Ende doē sy also drie dagen by ons geweest hadden. Ende dat wy ontrent drie leuken met hen op dat landt quamen. Doen quamen wy tot eenen dorp, daer en waren niet meer dan ix. huysen. Al daer werden wy van hen met soo vremden Ceremonien ontfangen, datmen niet daer van seggen noch geschrijuē en can, daer was alsulcken singen eñ danssen, de sommighe weenden, die anderen waren vrolijck, daer was oock soo vele spijse ende etens, dat niet daer af te segghen en is, aldaer rusteden wy dien nacht. Doen presenteerden sy ons mildelijcken haerer eyghene wijuen. Die selue troedelden ons oock alsoo, dat wy hen nauwelicx wederstaen ten constē gedoen. Maer als wy eenen nacht ende eenen haluen dach daer gheweest waren. Doen quamer een groot wonderlijck volck om ons te besiene, onder die selue baden ons die ouders, dat wy oock met hen ginghen, ende haere huysen oock besien, die vorder int landt stonden, dat verwillichden wy. Daer af en is niet te segghen, wat grooter eeren dat sy ons aen deden, wy waren comen tot vele van haeren vlecken door neghen gantse daghen, die wy met hen om togen. Eñ dz selue heeft onse ghesellen in den schepen in sorghe ende in ancxt ghebracht ghelijck sy ons namaels seiden. Maer als wy ontrent achthien leuken op haer landt waren, doen onderstonden wy weder tot onsen schepen te trecken. In den seluē onsen wederkeren. Doen liepen veel mannen ende vrouwen toe, dat niet daer af te scrijuen en is, die geleyden ons alle tot aen die zee. Ende als onser eener op den wech moede wart, soo droeghen sy ons neerstelijck in haeren netten, daer sy inne slapen. Ende als wy ouer een water moestē. Dyer vele daer sijn, die oock groot sijn. Daer brachtē sy ons soo gechickelijck ouere, dat wy sonder eenighe sorghe warē. Daer tocher oock mede mz ons, geladen mz haerē goede, dz sy ons geschēt haddē dz vuerdē sy in dē nettē daer sy inne slapen. Dat was costelijck vederwerck, oock veel boghen eñ pijlen, eñ ontallijcke papegayen van menigerley varwe, haerer vele vuerdē allen haeren huysraet, midtsgaders haer vee mz hen. Eñ dat wonderlijck is een yegelijck van hen meynde dat hy salich was, als sy ons op haeren hals ouer een water droegē. Maer soo haest als wy aen die zee quamen, ende in onse schepen treden wildē, soo quamender soo vele by, die met ons in die schepē wildē om onsere schepē te besiene dz die scheepkens schier vanden last ondergingen. Doen namē wyer soo vele met ons in die scheepkēs, alsoo vele als wy mochten eñ vuerdē haer tot dē schepē. Daer quamer oock soo vele in die zee swemmende, dat wy somtijdts daer af vermoeyt warden, want daer quamender meer dan duysent in onsere scheyen, die alle naeet ende onghewapēt waren, die besaghen onse schepen met verwonderinghe der groote eñ der conste, daer

Digitized by Google

geschiede eene lachelijcke bootse, dan doen wy sommige van onsen busschē aflieten eñ dz vier daer op geleyt hadden, eñ dz die busschen soo grooten geluyt gauen, doen sy den donder hoorden. Doen viel dē meesten deel in die zee gelijck die vorschen aē den beckē doen als sy yet hooren. Die gene oock die in schepen geuloden waren die verschrictē soo seere, alsoo dat ons beroude dat wy dat ghedaē haddē. Maer wy vertroosten haer ende benamen hen die vreese, eñ gauē hen daer by te kennen, dz wy onse vyandē daer mede het worchdē. Doē wisse also eenē dach by ons gehouden hadden. Doen vermaende wy hen dat sy weder thuyswaert toghen. Want wy wildē die naeste nacht van daer na, van daer schepen. Doen sy dat hoorden doen togen sy met grooter vriendelijcheyt eñ liefden af. In desen lande hebbe ick die zeeden des volcx veel acht genomen eñ vernomen, daer af en wil ick nv niet vele mentie maken. Want het mach uwe maiestaet hier na wel vernemen, wat ick in eener yegelijker schipuaert vernomen ende beuondē hebbe. Dat hebbe ick in eē boeck beschreuen. na der maniere der werelt beschijuers. Dat heb ick ghenoempt vier dachreijsen, daer heb ick elck dinck sunderlijck beschreuen. Maer het en is tot noch toe van my niet wighegaen. Wāt hz is van noode, dat ickt weder ouersie, ende betere. Dat landt heeft veel volcx, eñ veel menigerley dieren, den onseren seer onghelijck. Noch gheene leuwen, beren, herten, wilde swijnen, reehen ende dammen, die den onseren onghelijck sijn, peerdē, muylē, eesels, hondē, eñ alle cleyne vee, ghelijck schapen, eñ dyer ghelijcken oock runderē, dyer en hebben sy gantz niet. Anders hebben sy veel dieren. Maer alle wildt, die welcke hen tot gheenen gebruyck nut en sijn. Ende dat meer is, soo hebbē sy so veel vogelē, na der natueren eñ vederen onderscheyden dat wonder daer af te seggen ware. Want dat landt is vruchtbaer ende lustich, van groote bosschagien ende hout, die alle tijt gruen sijn, ende haere bladerē nummermeer en verliesen. Sy hebbē oock ontallijcke vruchtē. Den onserē gants onghelijck.

Dit landt leet onder den Dorren snoer, recht onder der lynien der Sonnen wenden inden kreeft. Ende der Polus verheft hem aldaer bouen der aerden xxiij. graeden, int eynde des anderen Climaets. Als wy daer warē, quam veel volcx om ons te besiene, eñ verwōderdē hen seere van onse gedaente eñ wittichcyt. Eñ doē sy ons vraechdē vā waer dz wy quamen. Doen seyden wy, wy quamē vanden hemel, eñ wilden dz aertrijck eens besien. Dat geloefde sy oock. In den lande richteden wy vele vonten oft doop steenen oppe, daer inne doopten wy haerer vele, eñ noemde die selue in haere sprakē Charaibi Dat is alsoo vele, als mannē grooter wijsheyt. Die landtschap heeten sy Parias. Daer nae verlieten wy die hauene ende dat landt ende voeren aen eener hoochde henē Noch hielden wy altijdt dat landt int ghesichte, ende voeren ontrent, achthondert eñ tseuentich leuken vander selue hauene, Daer en tusschen maecten wy veel crommen ende omweghen ende handelden oock met veel volken, ende vonden tot sommigē plaetsen oock goudt, dat wy cochten, maer niet veel, dan het was ons op dat mael ghenoech, dat wy dat landt gheuonden, ende dz wy vernomen hadden oft oock goudt daer ware. Die wijle wy op dat mael xiij. maenden in der schipuaert wt ghecweest waren, ende dat alle onse rustinghe ende prouande schier verteert was, ende dat die lieden moede ende swack waren worden. Doen wardē wijs eens, dat wy onse schepen weder beterden, dan dat water ging ouer al daer inne, ende alsoo weder in Hispaniam togen. Eñ doen wy der sackē alsoo eens werden. Doē waren wy by der bester hauenen, die in der weerelt is, Daerinne toghen wy met onsen schepen, ende vonden een ontallijck volck daerinne, dz ons finck ons mz grooter vrientschap. Aldaer timmerdē wy een nieu scheepken, met oock sommighe vaten. Ende onse gheschut dat schier op den water verdoruen was, dat loeden wy wt den schepen op dat landt, ende lichteden onse schepē. Daer na togense wy op dat landt, ende beterden sy weder, ten besten dat sy consten. Daer toe waren ons die inwoonders des landts behulpich, ende sy deylden haeren spijsen willichlijck met ons. Daer omme en verteerden wy niet vele aldaer van onser prouande dat namen wy in grooten danck ane, want wy waren so arm aen prouande, dat wy mz noot in Hispaniam comen mochten. In der selue hauenen vertoghen wy seuenendertich daghen, ende gingen dickwils met

hen

hen in haere vlecken, aldaer sy ons allen groote eere deden. Maer doē wy wt der hauenen, onse vaert te rugghe wenden wouden, doen beclachdē sy hen, hoe dz een grouwelijck quaet volck daer was, dwelck hen veel leets dede, die quamen tot sommighe tijden des iaer in haer landt, ende herwoech den haerer vele, nv heymelijck ende dan openbaerlijck, die eten sy daer nae, de sommige vuerden sy met hen geuangen thuyswaert, die seluer en consten sy hen nauwelijcx verweeren. Ende sy gauen ons te kennen, dat dz selue volck woondē ontrent duysent leuken van hen in een eylant, dz claech en sy ons mz sulcken iammer, dat wy hen wt medelyden gheloofden, ende wy gheloofden hen dz wy haer van dat groote onrecht wreken souden, desshalues warden sy vrolijck, ende vilden selue met ons. Dat en wilden wy om vele oorsaeken niet hebben, wighenomen hare seuene, die souden alleene in haeren scheepken weder thuyswaert varen. Want wy en wilden hen niet ghegheloouen, dat wisse weer thuys leueren souden dat selue namen sy met danck ane. Alsoo verlieten wy onse vrienden, ende toghen van hen. Ende doen wy onse schepen weder toegherust hadden. Doen voeren wy seuen daghen van den ommeloop der zee, ghedreuen van Oost Noordoost wint, doer na quamen wy aen veel eylanden, dier waren die sommighe bewoont, die sommighe wueste ende ledich. Ten lesten doen quamē wy aen dat eene, ende hechteeden onse schepen aldaer. Doen sagen wy eenen grooten hoop volcx, die noemdē dz eylandt Yti, doē wy die selue sagen. Doen rusteden wy drie scheepkens toe mz lieden eñ wapenen, ende quamen naerder te lande, daer vonden wy vierhondert mannen eñ veel vrouwen aen den oeuere. Die selue gingen oock ghelijck die andere naect, rechte stoute chrijchslieden ende doen sy alle mz haeren bogen eñ pijlē oft spiessen gerust waren. Sy hadden oock haere targien eñ schilden, darmede sy hen alsoo verwaren consten, Dat het hen aent schieten nz en belette. Maer doen wy op eenen bogen schoete tot den lande met onsen scheepkens quamen, doen vielen sy alle in die zee, ende begonsten hen te weeren met haeren flitsen, alsoo dat wy aen dat landt niet en mochten. Sy waren alle aen haere lijuen, met vele vogel vederen gheschildert. Doen seyden ons die gene die by ons waerē, dat wanneer sy hen alsoo met voghelen vederen verchieren, soo sijn sy tot den strijdt bereet. Sy deden ons oock sulcken wederstant. Op dat wy niet aen dz lant en quamē alsoo dat wy gedwongen werden onse gheschut op hen af te schieten. Doen sy dzselue gedonder hoorden eñ den gewelt sagen, eñ dat sy mercte datter sommige opt lant doot bleuen waren. Doen vloden sy alle op dat landt, doen werdē wy te raede, dz onser twee ende xl. tot hen wilden op dat lant, ende mz hen alder campē, dz deden wy oock, dan wy togē also tot hen gewapent op dz lant, eñ sy settedē hen alsoo tegē ons, also dz wy twee gheheelen vren lanck teghen malcanderen met grooten ernst streden, ende wy verwonnen sy alle, dan sommighe wenige die herwoechden onse stalebooge schutters want wy en mochtense met onsen spiessen eñ sweerdē niet gehebben. Ten lesten liepen wy mz sulcken ernst op hen, dz wijsse met onsen messen ende degens hebben mochten. Doen sy dat geuoelden, doen ontliepen sy alle in die wildernissen, na dien datter haerer vele omme gecomen waren, eñ sy lieten ons alsoo dat veldt. Maer wy en wilden hen den seluen dach niet voorder na iagen, dan wy waeren te veel moede, eñ togē alsoo wedet in onsen schepen, mz grooter vreuchdē midtsgaders den seuenen die met ons ghecomen waren.

Des anderen daechs doen sagen wy een groot volck in dat eylant tot ons waert comen, die bliesen sommighe hoornen, die sy int strijden gebruycken, die seluē warē oock alle met vogel vederē gemaelt, wonderlijck om siene. Doen wy dat mercten, doen hielden wy noch eens raet, eñ wy besloten, waert dz ons dat volck vyandelijck aentasten wilde, soo souden wy ons allen by een doen, alsoo dat wy malcanderen in dooghe hebben mochten, ende wy en souden nz onder latē, daer mede wy ons dz volck mochten te vrē den maken waert dat sy dat niet annemen en wilden, dat wy alsdan gelijck tegen den vyanden met hen handelden, ende soo vele als wyer gecrijgen mochten, ons tot knechten maecten. Daer na rusteden wy ons op dat alder beste, ende quamen in eenen rinck te samen. Maer sy en weerden ons op dat mael niet op dat landt te comen mogelijck van vreesen wegen onser bussen.

Alsoo toghen wy tot hen op dat landt

ontrent tot seuenenvijftich mannen, ende een yeghelijck volchde sijnen ouersten, ende dat met viere hoopen, doen deden wy met hen eenen langhen handterijch. Een lesten na dien dat wy lange geuochten hadde, eñ datter vele vanden haeren ommecomē waren, doē sloegē wy haer alle in die vlucht, eñ iaechden hen na tot haeren wooningen toe Doen vingen wy haerer viercentwintich, eñ verbranden hen haere huysen, ende toghen alsoo tot onsen schepen met den vijuentwintich geuangenen, nae dien dat wy haerer vele verslagen ende beschadicht hadden, van den onseren en was maer eener omcomen Maer wel tweentwintich gewont worden, die welcke alle hier na weder gesont wardē Maer als wy ons geschiet hadden om weder na huys te varen, ende nv daer toe bereet waren. Doen voeren die vij. mannē die met ons ghecomen waren, dyer vijue inden strijdt gewont warē wordē, weder om thuys met vreuchden in een scheepken dat sy in dz eylandt gewonnen hadden, dien gauen wy seuene geuanghene, drie mannen ende vier vrouwē, die vuerdē sy mz hen thuyswaerts. Met groot verwonderē onserer sterckheyt, ende gheschickelicheyt. Maer wy iaechden Hispanie toe, ende quamen ten lesten aen die hauene Calicie, met twee hondert ende twee ende xx. gheuanghene, op den vijfthiē den dach des Wijnmaendts. Int iaer M. CCCC. xcix. Aldaer warden wy met grooten vreuchden ontfangen, eñ wy vercochten onse geuangene aldaer, dat is dat ick in der eerster schipuaert in merkelijcken dinghen beuonden ende versocht hebbe.

Van der reysen der andere schipuaert.

WAt ick in der reysen der anderē schipuaert merckelicx beuondē ende vernomen hebbe dat sal ick hier na te kennē geuen. Als wy die selue begonsten. Doen voeren wy van der hauene Calicie wte int iaer duysent vierhonder negenentachentich op den elfsten dach des Meyen. Ende richteden ons na dat eylandt des gruenen velts ende togen hen om die eylanden Camarie te siene, ende wy voeren soo langhe tot dat wy aen dat vier eylandt quamē, Aldaer versaeghen wy ons met hout ende water, ende begonstē onse vaert mz Noordwestē noordwindt. Ende voeren alsо negenthien dagē. Doen quamē wy aen een nieuw aertrijck. Dat hielden wy voor en vast landt, ende leet tegen den anderen. Daer bouen af gheseet is, inwendich des Equnoctiaels teghen middach toe, daer hem der middaghelijcke Polus vijf gradē verheeft, ende en is in geenen Clima. Ende dat selue aertrijck leet vanden voorschreuen eylanden, gelijck ons der noordwestnoordt wint bewijst, ontrent vijfhondert leuken, aldaer vonden wy den dach ende nacht ghelijck, aen den xxvij dach des Braeckmaents als die Sonne indē kreeft is in der sonwend. Dat selue aertrijc vondē wy geheelijck int water versoncken eñ mz veel wateren daer door vlietende, het was oock seer gruē, eñ mz veel schoone boomē verchiert, noch en vonden wy op dat mael nyemāt daer inne. Aldaer leuen wy, eñ hechtedē onse schepen mz den Ankeren, eñ wy losten sommige barken af, mz den selucn onderstonden wy ons dz lant te varen. Maer als wy cenē inganc sochten, eñ rents omme daer om voē. Doē vondē wijt alsо vochtich vā warē eñ beekē, datter nergēs geen plaetse en was, die nz mz veel warē begoten en was, noch vonden wy somwijlen veel teekenē, dz dz eylāt van veel lieden bewoont was. Maer doen wy nz daer hen comen mochten, Dat wy der teekenē waer genomē haddē doen werdē wy te raede, dz wy weder in onse scheepē keerden, gelijc wy ooc dedē. Eñ doen wy van daer af ankerdē, doē voerē wy mz Oost suydoost wint langs den lande henen, eñ versochten daer en tusschen dickwils meer dan door xl. leuken, oft wy mochtē in dz eylant comen. Maer dyen arbeyt was al te vergeefs, dan die vloet d'zee, die van Suydoost tegē Suydwesten wint trect, dyen vonden wy soo vreesselijck eñ vol tēpeesten, alsо dz haer die zee ter selucr plaetsen nz en wilde latē schepē. Doen wy die onbequaemheyt gheuoelden, doen warden wy te raede, dz wy die schepē tegen Suydtwest keerdē. Daer na voerē wy läx den landē hē soo läge tot dz wy an eene hauene quamen. Die hadde eē seer schoō eylandt eñ stroom aendē inganck. Eñ als wy daer op voeren op dat wy daerinne quamen. Doen vonden wy op viere leuken van der zee, eenen ontelijcken hoope volcx. Dies warden wy seer verblijt, ende wy beryeden onse scheepkens op dz wy in dat selue eylāt comen mochten

Doen

Doen sagen wy een scheepken wt der hooger zee comẽ, daer warẽ veel liedẽ innedoen werden wy eens, dz wijse neder worpẽ eñ geuãgen nemen wildẽ. Doẽ begõsten wy aen hẽ te varẽ, eñ omgauense, dz sy nz ontvliedẽ en mochten. Daer tegen gebruycten sy hen oock, eñ wy sagen dat sy alle haere roeders op hieuen, hoe wel dattet eenen tamelijckẽ windt was. Daer mede gauen sy te kennen dat sy vaste eñ stoudt staen souden, dat deden sy soo wy meynen op dz wy ons verwonderen souden. Maer doen sy sagen, dat wy onder oogen quamẽ. Doen lietẽ sy alle haere roederẽ int water, eñ iaechde na den lande toe. Doen vuerden wy een schip met ons dat was vtermaten snel, ende hielt ontrent xlv. vatẽ. Dat selue schip wert soo snel ghevuert, also dattet hen den wint af gewan, eñ doen het tijt was eñ te passe quam, dat wy haer ouervielen, doẽ rustede sy hen oock toe te scheepen, eñ stuerdẽ haere rustinge in ordinantie in haere schepen. Maer doen wy voor hen quamen, doen onderstonden sy te vlieden. Doẽ rustedẽ wy sommmige scheepkens toe, met starckẽ dapperẽ mannen, eñ meyden haer te vangẽ, eñ ouervielẽ sy oock. Doẽ handeldẽ wy met hen schier vier vren läck eñ en waert dz onse schip nz weder op hẽ gecomẽ en waere, dwelck voze hen wech was, soo hadden wy sy vry verloren.

Maer doen sy saghen, dat sy met onsen schepen midtsgaders den clynen scheepkens omsedt waren. Doẽ sprongen sy alle in die zee wel twintich, wel twee leuken vanden lande. Dyen iaechden wy eenen gantsen dach nae met onsen scheepkens, ende en mochten haerer niet meer dan twee ghecrijghen. Die anderen quamen alle ghesont te lande, In haer scheepken dat sy verlaten hadden, daer waren vier ionghers inne, die waren wt haeren volcke niet ghebozen, sonder sy haddense in ander landt gerooft, dyen haddẽ sy alle haer ghemacht wtgehouwẽ, die selue wonden waren noch versch. Doẽ verwõnderde wy ons seer daer af, Doẽ wy die selue in onsere scheepẽ genomẽ haddẽ. Doẽ wesen sy ons, hoe dz sy daer omme wech gevuert warẽ worden, op dz sy vã hen getẽ soude worden, eñ gauen ons daer mede te kennen dz grouwelijcke volck die menschẽ eters. die Canibali hietẽ. Daer na togẽ wy haer scheepkẽ na ons, eñ wy liepẽ met onsẽ scheepkẽ dẽ läden toe, eñ hieldẽ eene wyle stille, eñ ankerden onse schip, niet meer dan eene halue leukẽ vãden läde Eñ doẽ wy veel volcx daer sagen ommeloopen doẽ iaechdẽ wy hen na mz onsen scheepkens, eñ vuerdẽ die twee met ons die wy in dz scheepken geuãgen haddẽ. Maer alsoo hacst als wy op dz aertrijck tradẽ, doẽ vlodẽ sy alle eñ verbargen hen, in die naeste boschagien. Doen lieten wy den eenen die wy geuangen hadden los ende ledich aen, eñ gauen hem veel gauen, in teckenẽ der vriẽtschappẽ, gelijck bellcken, spiegelkẽ, cimbalẽ ende dyer gelijcke, eñ wy scyden hem, die andere die ontvloden waren en dorsten nz vresen. Want het was onse eẽ groote begeerte om vrede ende vrientschap mz hen te maecken, die selue ginck eñ dede neerstelijck tgene dz wy hem beuolen hadden, eñ hy vuerde dz gantse volck vierhondert mannen midtsgaders veel wijuen wt den bosschagien tot ons. Die quamen alle ongewapent tot ons aldaer wy met onsen scheepkens hielden, mz den seluen maecten wy goede kennesse eñ gauen hen den anderen oock wederom, dyen wy noch geuangen hielden, oock haer scheepken, dwelck onse schipknechten ghewonnen hadden, beualen wy hen weder te geuẽ, Dat scheepkẽ was van eenẽ boom gemaect, eñ mz neerstigheyt wtgehoelt dz was xxvj. schreden lanck, eñ twee armen lanck. Doen sy dat selue van ons weder ghecreghen, ende dat sy dat selue aen eene sekere plaetse ghebracht hadden. Doen vloden sy alle daer henen, ende en wilden voorder geene ghemeynschap met ons hebben. Doen sy dat onbehoorlijck stuck deden. Doẽ merckten wy datter geẽ geloue noch redelijckz by hen en was, wy en, sagen maer een weynich gouts by hen, dat droegen sy aen den oorẽ. Doen verlieten wy dz geweste eñ scheepten daer langs henen, ontrent tachentich leukẽ Doen vonden wy eene bequame ende vaste stellinghe voor onse schepen, ende doen wy daer inne quamen soo vonden wy wonderlijcke veel volcx aldaer.

Met den seluen maecten wy kennisse eñ ginghen daer na met hen in vele haerer dorpen. Daer warden wy met grooter eere ende sekerheyt van hen ontfanghen, ende wy cochten hen vijfhondert peerlen af om een bellekẽ, eñ een weynich goudts, dz schonkẽ wy hen daer toe. In dyen läde drinkẽ sy rooden eñ witten wijn, die is van sommige

vruchten ende saet gemaeckt, ghelijck meyde, oft bier. Den besten was van Mirrhen appelen, die selue sijn seer goet, der seluen aten wy midtsgaders anderē goeden vruchten welsmakende. Want wy waren tijdelijck daer hen gecomen. Dat selue eylandt is rijck aen huysraet, eñ dat volck is vredelijcker ende vriendelijck, dan wy eergens geen gheuonden en hebben, In dese hauene bleuen wy seuenthien daghen met goeder rusten. Ende daer quam alle dage veel volcx tot ons die hen van onser ghedaente eñ coleur seer verwonderden, oock van onsē clederen, wapenen eñ groote schepen. Eñ sy gauē ons ooc te kennē hoe datter een volck tegen nederganck lach, dat dede hen veel leets. Aldaer warē onsprekelijcke veel peerlen, ende wat sy voor peerlen hadden, die haddē sy den seluē met den strijt afgewonnen, Ende sy gauen ons ook te kennen, hoemen haer vischte, ende wiessen. Doen verstonden sy wel dat sy die waerheyt daer aen seyden, ghelijck uwe maiestaet hier na beter verstaen sal. Alsoo verlieten wy die hauene, ende seylden altijt langs den lande henen. Doen sagen wy altijts veel volcx tot ons toe loopē. Doen quamē wy tot eene andere hauene, daerinne quamen wy om een schip te vercaelfaten. Daer vonden wy ook veel volcx inne met den seluen en mochtē wy noch met lief noch met leedt noch mz gewelt geene ghemeynschap te wege brenghen. Want sy weerden hen soo grouwelijck tegen ons, als wy somwijlen met onsen scheepkens aen landt wilden, eñ als wy haerer te machtich waren soo vloden sy in die wildernissen, ende en verbeyden onser ghelat niet. Doen wy die selue grouicheyt aen hen merckten, soo toghen wy van daer wech Doen sagen wy een eylandt in die zee op vijfthien leuken vanden lande in die zee ligghen, doen worden wy eens. Dat wy besien wilden oft ook volck daer inne waere Ende als wy daer na liepen, doch vonden wy een volck daer inne, dat was soo beesachtich, simpel, vriendelijck, ende goet, ghelijck ick achte datter op aerden geen sulcken is. Dat volck heeft sulcke zeden ende manieren, van aensichte ende lijfs ghedaen te sien sy seer beestachtich, eñ hebben haere cakē vol cruyts stekē eñ daer ane knouwē sy cōtinuelijckē, gelijck die beestē also dz sy daer doore niet sprekē en connē, het heeft oock eē yegelijck twee gedroochde cauwoorden aē den hals hanghen. In die eene was dat cruyt dat sy knoudē, inden anderen was wit meel ghelijck reyne bloeme. Daer na hadden sy een lepel dyen maecten sy nat inden mondt, ende stieten dan int meel, ende de trocken dat meel daer mede wte, ende dedent daer nae aenden mondt, ende besprengden dat cruyt daer mede, dat sy inden mondt droeghen dat deden sy diewils al ghemackelijck na malcanderen. Dat verwonderde ons seere, ende wy en consten niet mercken waer omme dat sy dat deden. Dat selue volck dede hyn soo vriendelijck tot ons al haddē wy van tē vorē groote kennisse mz hen gehadt. Eñ als wy mz hen in dyer contreyē emme togen, eñ mz hen spraken, doē wardt ons luste nae versch water. Doen gauen sy ons door tekenē te kennen, sy en hadden gandts geene. Ende sy presenteerden ons des cruyts ende meels, dat sy inden mondt droghen. Doen merckten wy dat dat landt geen water en hadde Ende dat sy dat cruyt eñ meel om den dorst daer mede te blusschen inden mondt droeghen. Daer emme en vonden wy nergens geen leuende water, hoe wel dat wy ander haluen dach met hen emme toghen, ende merckten dat het water dat sy droncken, van den dauw des nachts versaemt wert als hy dan valt op een cruyt dz heeft bladeren ghelijck esels ooren.

Die selue blaederen warden des nachts vol dauws daer af drinckt dat volck daer nae. Want het is seer lieffelijck om drinken. Die selue blaederen en wassen niet tot allen plaetsen. Dat volck en heeft gheen spijse van dat aertrijck, ende leuē alleenlijck vanden visschen die sy in die zee vanghen, want sy sijn werdelicker vischers, ende sy hebben veel visch om hen. Want van den seluen bodē sy ons vele goede visch en voor niet ane, haere vrouwē en gebruycken des cruyts niet, dat die mans in die mont droeghen, maer eene yeghelijcke hadden eene cauwoorde vol waters, dz droncken sy Sy en hebben huysen noch hutten, sonder sommighe groote bladeren, daer mede beschermen sy hen voor der sonnē, eñ nz voor den reghen. Daer om ist te dencken dattet selden aldaer regent. Maer als sy aen die zee comen om te vischen, soo nempt elck vischer een sulck groot blat met hem alsoo als hijt

inder

inder aerden tegen der Sonnē hechtet, ſoo mach ſijn gheele lijf daer achter voor der ſonnen verbergen. In dit eylant ſijn menigerley dieren, die drincken al tſamen droef water. Maer doen wy ſagē, dz wy geen profijt aldaer doen en mochten, doen verlieten wy die, ende quamen aen een ander eylandt ende als wy daer in comen, eñ dz wy verſch water om drinckē ſochten, eñ meyndē daer by, dz nyemant in dz eylant en was, dan wy en hadden nyemant geſien als wy daerinne quamen. Maer doen wy alſoo door dat ſant gingē. Doen ſpoerdē en ſagen wy ſommige groote voetſtappen ende wy dachten, waert dat die reſte des lijfs alſoo groot ware ſoo moeſtent wtermaeten groote lieden in dat eylandt woonen. Maer als wy alſoo door dat ſant togen, doen vonden wy eenen wech die ginck op dz lant, den ſeluen gingē onſer negene nae, ende wilden dat eylandt beſichtigē, dan wy meynden, dattet nz groot en was, ende dat oock niet veel volcx daerinne en was.

Maer als wy den ſeluen wech na op eene leuken ghegaen waren. Soo ſaghen wy wijf huyſen in den daele ſtaen, daer ſcheen volck inne te ſijne. Ende als wy daerinne quamen, doen vonden wy wijf vrouwē daer inne, twee oude ende drye ionge, die waren alle van liedtmaet alſoo groot, dat wy ons daer af verwonderden. Soo haeſt als die ſelue ons ſaghen, ſoo verſchrickten ſy alſoo, dat ſy niet meer vlieden en conden. Doen begonſten die oude vrouwen ſachtmoedelijck met ons te ſpreken in haerer talen, eñ gingen al in een huyſken, ende gauen ons vele van haeren ſpijſen te eten. Sy waren al tſamen langer dan der lanckſte man by ons mach ſijn, ende alſoo groot als Franciſcus van Albitio maer ſy ſijn beter geformeert van lijne, dan wy ſijn. Doen werden wy te raede, dat wy die ionge vangen wildē, ende met ons in Caſtiliam vueren tot een wonder teeken. Als wy ons alſoo bedachten. Doen begonſten in den hutten te gane, ontrent ſeſſendertich mannen, die warē veel grooter ende hooger dan die vrouwen ende ſoo ſchoon gheformeert, dattet eenen luſt om ſiene was. Dat verſchrickte ons ſoo ſeere, dat wy lieuer by onſen ſchepen waren gheweeſt, dan by hen, dan ſy droeghen alle tſamen, groote machtighe boghen ende pijlen, mit ſgaders ſommigen ſcherpen palen ende coluen. Doen ſy inne quamen. Doen ſpraken ſy oock met malcanderē, oft ſy ons vanghen wilden. Doen wy dat perijckel mercten, Doen hieldē wy oock menigerley raetſlach, ende die ſommighe meynden, mē ſoudeſe in der hutten aenvallen. Die andere meynden neen, het ware beter buyten op der ſtraeten ſommige meynden men en ſoude niet tegen hen onderſtaen, tot dat wy ſiē dat ſy yet tegen ons wilden onderſtaen, onder dyen ſlopen wy wt der hutten, ende begonſtē na onſe ſchepē toe te drijuen, maer ſy volchden ons altijt na, eens ſteenworps vā ons, ende ſpraken altijt met malcanderen, ghelijck ick achte, niet met minder vreeſen dan wy, want als wy dan ſtille ſtonden, ſoo ſtonden ſy oock, ende ſy en ginghen niet, wy en ginghen dan oock, Maer als wy onſe ſchepen achterhaelt hadden. Ende dat deene na den anderen daer inne gingen. Doen vielē ſy alle in die zee, eñ ſchotē op ons veel pijlen na. Maer wy en ontſagen hen doen niet. Maer wy lieten twee buſſen op hen lieden af gaen, meer om te verraren dan om te ſchaden. Doen ſy dat ghedonder hoordē, doen vloden ſy alle op den naeſten berch, alſoo worden wy van hen verloſt ende togē daer van. Sy gaen alle naect ghelijck vanden anderen gheſeet is, ende wy noemdeſe der Reuſen eylandt, van wegē haerer grooten ende lengden.

Maer als wy voordane voeren niet verde de vanden lande. Doen hebben wy dickwils met hen moeten campen. Dan ſy en willen nyemandt yet van haeren lande gunnen. Doen werden wy van ſinne dat wy weder in Caſtiliam varen wildē. Want wy waren nv ſchier een gātsiaer op der zee gheweeſt, ſoo en hadden wy oock niet te vele coſt prouande ende andere ruſtinge, die welcke ons gebraken. Eñ wat wy noch hadden, dz was ons oock al verdorren eñ verdorret vāder hettē der Sonnē Wāt wy warē altijt ōder den Dorrē ſnoer geuaren, van dyer tijt af, dat wy van dat eylant des Gruenen veldts geuaren waren, twee mael ouer dweers dē Equinoctiael, als wy in dat voornemē ſtonden, doē wilde ons Godt vā der al beyt verloſſen, eñ als wy ſochten, hoe wy onſe ſchepē beteren mochten. Soo quamen wy tot een volck dat ontfinck ons met grooter vriendt ſchap, by dē ſelue vōdē wy groote hoopē oriēntiſche peerlē. Daerōme bleuē wy ſeuenen

veer-

xl. daghen aldaer, ende cochten, hondert eñ negenthien marck peerlen van hen niet hooger dan om veertich ducatē. Want wy gauen bellekēs, spigelkens, ruyschgoudt, eñ sommige gelaeskēs daer voor. Wāt also ve le peerlē als eener hadde, die gaf hy geerne om eene belle, wy verstonden oock van hen hoe eñ wanneer dz sijse vischten. Eñ sy schē ten ons vele ostreas daer sy inne wiesschen Wy cochtender oock sommige, die hadden hondert ende dertich peerlen van binnen, eñ die sommige haddēder oock min. Wāt uwe maiestaet moet weten, ist dat sy niet recht getijdich en wordē, eñ dz sy van selfs wt haerē huysskens vallen, soo en sijn sy nz oprecht. Eñ gelijck ick dickwils gesiē hebbe. Soo verderuen sy haest van selfs, maer als sy tijdich worden inden ostreen tusschē den vleesche soo schellen sy hen af, sonder dat sy aent vleesch hangen, ende die selue sijn die beste. Maer als die seuenenveertich daghen omme waren, ende dat wy dat volck verlaten hadden, die onse goede vrien den waren worden. Doen toghen wy van hen om ghebrecks wille veeler dingen, ende wy quamen aen dat eylandt Antigliam, dat voor corten iaren, Christoforus Colonus gheuonden hadde. Daer bleuen wy twee maenden ende twee daghen, ende beterden onse schepen weder, ende wy leden vele versmaethede vā den Christenē die al daer woonden. Die ick om der cortheyt wille hier niet en vertelle. Aen dē tweeentwintichsten dach des Hoymaends verlietē wy dat selue eylandt, ende voeren ander half maendt, ende quamen ten lesten aen die haue ne Calliciū, aen dē viij. dach des Herfstmaendts. Daer warden wy mz grooten eeren ontfangen, ende alsoo heeft onse twee de schipuaert een eynde.

Die derde schipuaert Alberici Vesputij

Doen ick tot Sibilia was, ende dat ick my weder van der moey te ende arbeyt verquict hadde, die ick in myne eerste reysen geleden hadde, eñ voor my genomen hadde, daer na in dat peerlen landt te varen. Doen en was dz gelue mijns onvals noch niet versaedet. Eñ het quam den door luchtigen Coninck int hertte, dz hy my mz eenē besonderē bode sijne Coninclijcke brieuen toe schicte, in den welckē hy my neerstelijckē badt dz ick van stonden ane tot Vlisbona tot hemcomen wilde, aldaer wilde hy my goede chiere doen, daerouer en was ick op dat mael noch nz bedacht, eñ ick ontboet hem by den selue bode, dz ick nv ter tijt nz seer starck maer ongeschict was. Maer als ick weder tot my selue come eñ gesont worde, waer dan dat sijne Coninclijcke Maiestaet mijnen dienst aengenaem sy, waer toe dat hy dan eenen lust hadde, dz wilde ick onderstaē mz alder neerstichеyt wt te richten. Doen die Coninck sach dz ick nv nz tot hē en quam. Doen schicte hy Julianum Bartholomeum Jocundum aen my, mz beuel, dat hy nz laten soude, hy en bracht my mz hem tot den Coninck. Doen wardt ick gedwongen tot dē Coninck te comen, van wegen der toecōste eñ der bedē Juliani, Maer alle die my kenden, die vreesden datter yet quaets onder schuylen mochte. Alsoo quam ick van Castilia, aldaer my groote eere ghe schiet was, eñ dat die Coninck een goet hert tot my ontfangē hadde, eñ dattet quaetste was ick en nā genē oorlof aen mijnē weert, eer ick vertrock. Doen ginck ick haestelijck tot den Coninc Emanuel, die was van mijner compste verblijt wel seere, eñ hy bat my ernstelijck dat ick mz sijnen dryen last schepen trecken wilde, die welcke nv bereyt eñ gerust warē, om vremden landē te socken, Maer die wijle dz der Coningen beden, geboden sijn. Soo wardt ick den Coninck te wille op ditmael. Daeromme voerē wy wt, aen dē x. dach Mey int iaer M.D. eñ eene van der hauenen Vlisbona met iij. lastschepen, eñ richteden ons tot den eylanden der grooten Canarie, tegen den selue scheyptē wy neerstelijck henen, eñ richten onse schepen besyden Affrica tegen nederganck. Aldaer vingen wy veel visschen in der zee, die noemtmen Parthi eñ bleuen drie dagen al daer. Van daer quamē wy aen eenē hoeck Ethiopie, dwelc Bessilica heet, dat lect onder der Doorren snoer, Eñ der middernachtelijck Polus verheft hem aldaer veerthien graden in den eersten Clima geleghen. Aldaer verachterden wy ons elf daghen, ende versagen onse schepen met water ende met hout. Want ick hadde lust tegen middach toe door die Atlantsche zee, te varen. Daerom verlieten wy die hauene Ethiopie, ende voeren soo lange mit Noordwestnoort wint

alsoo

alsoo dz wy in seuenẽsestich dagen aen een landt quamen. Dat selue eylandt leet op vij. C. leuken van die voorgenoemde hauene na den Noorwestnoort windt. In desen daghen leden wy vele, ende meer dan noyt geener in die zee gheleden en hadde, omme der tempeesten wille der windẽ, ende reegen, die deden ons veel leedts daeromme dz onse vaert altijt na der Equinoctiael lijnien gerichtet was. Aldaer ist winter inde Braeckmaendt, ende die daghen sijn den nachten gelijck, ende onse schaduwen vielẽ altijt tegen middach. Ten lesten beliefdet Godt, dat wy een ander geweste vonden aẽ dẽ xvij dach des Oests. By dz selue verachterden wy ons anderhalue leuken van den lande, eñ voerẽ met clynen scheepkens daer hen, op dat wy weten mochtẽ, oft oock volck daer inne waere, des vonden wy vele daer inne. Die waren snoedere dan die wilde die rẽ, gelijck uwe maiestaet hier nae mercken sal. Als wy ten eersten daerinne ginghen. Doen en sagen wy geen volck, hoe wel dat wy aen den veueren teekenẽ vondẽ, die betekendẽ dz veel volcx in dat eylandt was, van dẽ selue ouere namẽ wy een eygendom inne voor den doorluchtichste Coninck Castilie, ende wy beuonden dattet seer gruen ende lustich was, het leet inwendich des Equinoctiaels teghen middach ise, op vijf graden, ende den seuen dach toghen wy weder tot onsen schepẽ. Maer die wijle dz wy gebreck hadden van houdt eñ water, doẽ wardẽ wy te raede, dat wy den anderen dach weder op dat landt toghen, dat wy ons van nootsakelijcke dinghen versien mochten, als wy nv in dit voornemen waren, doen sagen wy een volck opt hoochste eens berchs staẽ, die en dorsten niet af comẽ, eñ warẽ alle naect in forme, ende gedaente gelijck die daer wy te voren of gheseet hebben. Maer als wy neerstichеyt deden, op dat sy tot ons quamẽ omme kennisse te makene, soo en consten wy hen geene soo groote versekerheyt ghemaken, dz sy ons betrouwẽ wilden. Doẽ wy die selue halsstarricheyt sagẽ. Doen togen wy tegen der nacht wederom in onse schepẽ ende wy lieten aent landt dat sijt saghen, sommige spiegelkens ende bellekens liggen met meer dyer ghelijcken dinghen. Maer doen sy sagẽ dat wy verder in die zee warẽ, doen liepẽ sy alle van dẽ berch na die dingẽ die wy daer ghelaten hadden eñ deden veel teekenen des verwonderen. Aldaer en consten wy geene prouisie doen dan van water

Des anderẽ dachs doen wy sagen van den schepen, dat hem dz volck gemeerdert hadde, ende dat sy hier ende daer vier ende roock int landt maecten, doen meyndẽ wy dat sy ons nooden daer mede tot hen, ende wy ginghen tot hen op dat landt. Daer saghen wy een groot volck dat daer comen was, die hielden hen verde van ons, ende gauen ons onderwijlen teekenen, dat wy met hen binnen in dat eylandt ginghen. Doen gauen hen twee Christenen goetwillichlijck int perijckel ende vreesen, om te wetene wat voor een volck was, ende ofter oock yet ware oft datter speceryе by hen ware, daeromme baden sy den patroon, der schepen soo lange, tot dat hyt ten lesten toe liete. Doen rusteden sy hen, ende namen sommich haers dings met hen, om dat sy daer mede tegen dat volck yet coopen mochten, eñ gingen also daer henen mz conditiẽ. dat sy binnẽ v. dagẽ opt lanckste weder tot ons comẽ soudẽ, soo lange soudẽ wy haerer verbeyden. Also togẽ sy daer hen aent lant eñ wy tot onsen schepen. Aldaer bleuen wy vij. dagen eñ verwachtedẽ hen, hier en tusschen quam veel volcx aen dẽ oeuere, maer sy en wilden gants niet met ons spreken. Aen den seuenden dach, doen togen wy weder te lande, eñ beuonden dat dz volck alle haere wijuen met hen daergebracht haddẽ, maer also haest als wy daer henen quamẽ, Doen schicten sy vele van haeren vrouwen tot ons, om met ons te spreken, hoe wel dat ons die vrouwen nz wel en betrouden. Doẽ wy dat sagen doen warden wy eens, dz wy eenen ionghen starken ende ghescicten ghesselle tot hen schicten, eñ daer na gingen wy weder in onse schepẽ op dat hen die vrouwẽ te min veruarẽ soudẽ. Doen den iongelinck wte tot hen quam, ende hem onder haer begeuẽ hadde, daer stondẽ sy ronsomme hem, ende tasten hem ane met verwonderinghe. Doen quam daer en tusschen een wijf van dẽ berge af, die droech eene groote colue in haer hant, eñ doen sy tot dẽ iongelinck quã, doen gaf sy hem eenẽ alsulcken vreesselijcken slach met haerer coluen van achtere, alsoo dat hy noch adere meer en verroerde. Daer namen hem die andere vrouwen, eñ togẽ hem mz den voetẽ op der berch, eñ die mans die op den berch warẽ, die quamẽ alle

van

van bouen af met haeren bogen ende pijlē, ende ſchoten ſoo vreeſſelijck op ons af, alſo dat die onſere nauwelicx ontlieden en conſten, want die ſchepkens daer ſy inne warē, die gingen op den ſande, dat ſy nz ſnel daer van comen en mochtē. Doen lieten wy viere ſtucken buſſen op hen afgaē, hoe wel dz die ſelue niemandts en raecten. Doen ſy dē donder hoorden, doen vloden ſy alle op den berch, daer die wijuen waren. Die hieuwen den ionghelinck dyen ſy herwrochē hadden in ſtucken, voor onſen ooghen, eñ lieten ons die ſtucken ſien, die brieden ſy daer na by eenen grooten viere, dat ſy gemaect hadden ende ten leſten aten ſy hem, die mannen gauen ons oock te verſtane, hoe dz ſy die andere twee Chriſtenen oock alſoo ghehandelt hadden eñ gegheten, dat geloofden wy hen oock gerne, dic ſelue ſchande dede ons wee, dat wy mz oogē moeſtē ſien, hoe grouwelijc dat ſy mz den dooden omgingen. Daer om wardē wy onſer yl. eens dz wy aen dat lant wilden, ende deſe grouwelijcke daet wreken Maer die patroon en wilde ons dat nz toe laten. Alſo hadden wy eene ſulcke ſware en onbillicheyt gheleden, ende togen alſoo met grooten ſchanden, eñ vol quaets gemoets ongewrokē van daer. Maer als wy dz lant verlaten hadden. Doen begonſten ſy te varen tuſſchen Doſt ende Suydooſt, dan den winden treet den aertrijck nae, eñ voerē veel omloopen ende hoecken, ende en vondē noyt eenich volck dat met ons handelen eft dat tot ons comen wilde. Ende wy voeren ſoo lange dat wy een nieuw aertrijck verden, dz tooch hem den Noordweſtnoordwint na Doen wy aldaer een velt omgegaen warē, dyen gauen wy den namen Sanct Vincentij veldt, ende begonſten daer na te varen, na den Noordweſtnoordwindt. Ende dat veldt S. Vincentij leet vanden landē daer die Chriſtenen omcomen warē op hondert ende vijftich leuken tegen den Doſtwindt toe, ende dat ſelue veldt is achte gradē wtwendich der Equinoctiael lynien tegen den middach toe. Maer als wy alſo omme voeren. Doen ſagen wy op eenē dach eene groote menichte volcx aen een ander landt gaen ende gingen hen van ons ende van onſen ſchepen ſeer verwonderen. By den ſeluen hielden wy ſtille, aen eene ſekere plaetſe, eñ gingen daer na wt onſen ſcheepkēs tot hen op dat landt, ende wy beuonden dat ſy een weynich milder waren dan die leſte. Maer hoe lange dat wy hen aen hengden, ſo warden ſy toch ten leſten onſe vrienden, eñ bleuen alſoo vijfdagen by hen, ende handelden daer en tuſſchen vele mz malcanderē. Doen vonden wy groote rieten ende pijpen, dyer vonden wy oock op ſommige boomē dorre, Daer warden wy eens, dat wy twee mans van daer, met ons nemen ſouden, die ons haere ſprake leerden, daer toe begaueē hen haerer drye goetwillichlijck, op dat ſy met ons in Portegael ſchepen mochten. Eñ die wijle dat my verdriet alle dingen te beſchrijuene, ſoo wete uwe Maieſtaet, dz wy die hauene verlieten, ende voeren met Noordtweeſtnoordtwindt daer henē, ende behielden dat landt altijt int geſichte, ende maecten veel omuarens ſpraken oock daer en tuſſchen mz veel volcken, ſo lange tot dz wy ouer die ſonwemde des ſteenboecks quamē aldaer der middaghelijck Polus hem dertich gradē verheft. Doen hadden wy ſchoō den cleynen beeren verloren, ende den grooten beer was ſeer ſwack ende neder, ende leet hem ſchier op der aerdē ſiē. Doen richteden wy ons na den ſterrē des anderē Poli tegen middach, die ſelue ſijn veel grooter eñ lichter dan die ſterren onſes Poli, daer omme maecte ick veel figueren van hen, ten erſten van die gene die den grootſte eñ die lichſte ſijn, mz den afmetē der ſcheydelingen die ſy met den middaghelijcken Polo maken, oock mz teckenen der ſcheydelingē, eñ haluen ſcheydelingen ghelijckmen ſien mach in mynen vier dachreyſen, deſe vaert begonſten wy aen dat velt S. Auguſtini eñ voerē ontrēt vij C. leukē, tegē Weſten wint eñ tegē C. eñ tegē Noordweſtnoort wint lx. waer eener daer vertellē wilde, wat wy daer tuſſchē geſien hebbē. Dien ſoude papier gebreckē, eñ en vondē nochtans nz coſtelick, dā ſommige Caſſie boomē, eñ ſommige die dragē bleckē mz andere wonderlijcke dingen.

In deſer vaert bleuen wy ontrent x. maē den. Eñ doen wy ſagē dat wy egeen metael vindē en mochtē. Doen ſach ons voor goet ane, dz wy elders waert op der zee henē voerē. Op dat mael wart in onſe geſelſchap wt geroepen, al wat my in deſer ſchipuaert goet duncken ſoude, dat ſouden die andere alle volgē. Daer emme geboet ick hen, dz hem een yegelijck op vj, macndē ruſte mz water eñ hout, dant die ſchipmeeſters meyndē, dz

wy

wy noch so lange met onsen schepen varen mochtē. Doenmē die prouisie gedaē hadde, doē verlietē wy dit geweste, eñ begonsten te varē mz Suydoostē windt, aē dē derthiendē dage Februarij, daer die sonne dē dach, eñ den nacht schier gheliict, eñ tegen onsen middernachtelijcken hemel hem neyget. Eñ voerē so lange, dz wy dē middagelijckē Polū twee eñ vijftich gradē hooge vondē, eñ dz wy noch des cleynen noch des grootē Beiren sterren sien en mochten, want wy warē op datmael van der hauene, daer af wy mz Suydoostē windt geuarē warē, op hondert leukē aē dē derdē dach des Aprilens. Op dē seluē dach werter eene groote tempeeste in der zee, alsoo dat wy gedwonghen warden onse seylen af te laten, ende alleenlijck mz den mastboom te varen, soo vreesselijck waeyde die Noordwestnoordē windt, ende die zee ende die locht werdē soo onghetempert ende ghestorbeert, des seluen stormwindts verwonderdē hen die onsere seere, die nachtē waren ooc tē lancxstē aldaer, want aen den seuenden dach des Aprilens, doen die sonne by den eynde des weders is, doen waren die nachten aldaer vijfthien uren lanck eñ was winter, gelijck uwe maiestaet bekennē mach. Als wy also in sulcken anext ende droefhz voeren, doen saghen wy den tweeden dach Aprilis een landt, aen dat selue voerē wy ontrent twintich leuken, ende naderden ons daer toe, doen vonden wy dattet gants woest was, ende datter noch volck noch vee daerinne en was, ende en hadde oock geene hauene, want wy meynden dattet daeromme was, dat aldaer niemandt woonen en conste van grooter couden weghen die aldaer is. Wy waren oock aldaer in sulcken perijckel ende onwedere, dat wy malcanderen nz sien en mochten, daer na warden wy met den patroonen te rade midtsgaders anderen schiplieden, dat wy dz landt verlieten, eñ weder tegen Poortegael toe scheepten. Dz was voorwaer eenē profijtelijckē goeden raedt, dan warē wy noch eenen nacht aldaer gebleuen, so waren wy alle te gronde gegaen. Want des anderē daechs stont daer oppe een sulck onweder, dat wy alle vreesden dat wy alle ondergaen moesten, daerom geloefden wy veel beuaerdē, ende maecten vele ceremonien, ghelijck dan die schipliedē gewoon sijn. Onder den seluē onwedere voerē wy vijf dagen mz gāts afgelatene seylen. In den seluen vijf dagē voeren wy tweehōdert eñ vijftich leukē, eñ wy naderdē ons sōtijts dē Equinoctiael, eñ soo beterde dē windt daermede ons Godt vāden perijckel der zee beschermde, eñ ginck die selue vaert op Noordt eñ Noordtoostē windt. Want wy begeerden aen der syden Ethiopie te comen, daer af warē wy in die Atlantsche zee op duysent ende tweehondert leukē. Aldaer quamē wy mz des hulpen Gods op dē thiendē dach des Meyēs, daer bleuen wy in een geweste teghen middach, die heet Sarralion ontrent vijfthien daghen, ende verquicten ons weder vā der moeyten ende arbeyt die wy ghehadt haddē. Daer na namen wy onsen wech op dat eylandt Liazori genoemt, dat selue eylant is van Sarralion op seuenhondert ende vijftich leuken gelegen, daer henē quamen wy ontrent dat eynde des Hoymaendts eñ bleuen noch vijfthien dagē aldaer om ons te verquicken. Na dyen togen wy vā daer, ende rustē ons om na Vlisbona te varen, daer af waren wy noch drye hondert leuken. Daer henen quamen wy ten lesten int iaer duysent vijfhondert ende twee ghesont, met hulpe des almachtigē Gods, eñ wy quamen alleenlijck met twee schepen aen, want dz derde lietē wy in Serralion, ende verbrandent aldaer, want het en conste niet meer geuarē. In deser derder schipuaert waren wy ontrent sesthien maenden wtc, waer af wy die elf maenden sonder den middernachtelijcken Polus ende sonder den grooten ende cleynen Beyren geuaren sijn, die seluige tijt richteden wy ons na den middagelijcken Polo. Sulcx als ick nv vertelt hebbe is dat principaelste dz ick in der derder vaert beuonden hebbe.

Van der vierder Schipuaert Alberici Vesputij.

NOch is te segghen wat ick in mijnder vierder schipuaert gesien hebbe. Maer die wyle dat ick moede ende verdrietelijck worden ben, ende dat die selue niet tot rechten eynde ghecomen en is, om eens teghenspoets willen die ons toequam in die Atlantsche zee, daeromme soo wil ickt cort maken. Wy voerē wt der hauene tot Vlisbona mz ses last schepen, in willen

om een eylandt te beſichtigen Melcha genoemt. Dat ſelue is vermaert vā grooten rijckdom, ende het is eene hauene alle der ſchepē die wt India oft van der Gangetiſcher zee comen, ghelijck Calicium eene herberge is alle der ſcheepen die van orient in occidenten ende wederom varen, gelijck die gene daer af segghen, die tot Callicoeten varen. Dat ſelue eylandt Melcha leet meer teghen nederganck, maer Callicoeten meer teghen middach, dat weten wy daer af, om dat der middagelijcke Polus, aldaer dryendertich graden hooge is. Ende als wy aen den thiendē dach des Meyens gelijck bouen geſeyt is wtvoeren. Int iaer duyſent vijfhondert ende drye. Daer richteden wy onſen wech ten eerſten na die Gruene eylandē ſoomenſe noemt. Aldaer deden wy alderhande prouiſie, eñ beſorchden ons met nootſakelijcke dinghen ende laghen aldaer twelf daghen ſtille, daer na begonſtē wy weder te ſchepen met Suydtooſten windt, daer beual ons onſe patroon ſonder oorſake, eñ alleenlijck om datment ſijn hooft teghen onſer aller willen volgen moeſte, eñ om datmen ſien mochte dat hy eene Heere ouer alle die ſes ſchepen ware, dat wy tot Sarralion varē ſouden, dz leyt in die middagelijcke Ethiopia. Eñ als wy daerhenen liepen, ende dat wijt ſchoon int geſichte hadden, doē ſtonter oppe eene alſo onmenſchelijcke eñ grouwelijcke tempeſte in die zee, ende die windt ende fortuyne werden ons contrarie ende ſo ſterck, alſoo dat wy in viere gantſe daghen niet daerhenen comen en mochten, dwelck voor onſen ooghen lach. Ja wy werden ghedwongen, dat wijdt verlaten moeſten, ende onſe begonſte vaert weder voor die handt te nemen, want wy voeren met Suydtweſten, welcken windt tuſſchen Noordweſtnoordt ende middach leet, ende wy voeren alſo in deſer anert op dryehondert leuken. Van daer quam, als wy nv wtwēdich des Equinoctiaels waren op drye graden, doen ſagē wy een aertrijck, van den ſeluen waren wy noch op twelf leukē, daer af en verwonderden wy ons niet een weynich, want dz aertrijck was een ſchoon hooghe eylandt int midden der zee gheleghen, dat en was niet langer dan twee leuken ende eener breet, in dat ſelue landt en hadde noyt volck gewoōt noch geweeſt, nz des te min, ſy quam ons tot grooten ongeluckē, wāt aldaer verloes onſe regent ſijn ſchip van wegen ſyns dullen aenſlaechs, want het ſtiet hem aen eener rootſen, eñ het berſtede op S. Laureijs nacht, dat is den thienden dach des Oogſts. Aldaer verdronct ooc, eñ daer en quam nz daer van, dan die ſchipliedē eñ dz ſelue ſchip vuerde ouer die dryehōdert vaten, daerin was alle onſe haeue eñ goeden. Maer doē wy alle daer aen arbeydedē, oft wijt mochten ſalueren, doen beual my der regent, dz ic mz een ſchipkē aen dz eylandt eene ſtellinge ſoekē ſoude, aldaer wy onſe ſchepē ſckerlijck ſtellē mochtē, noch en wilde hy my nz gunnē, dz ic mijn ſchip mz my name. Dwelck mz acht ſchipknechten verſorcht ware, eñ dat den verdorueneē ſchepe te hulpe geuaren was, ſonder alleenlijc dz ick eene hauene ſoeken ſoude, aldaer wilde hy my mijn ſchip weder geuē. Als ic nv dz beuel ontfangen hadde, doen nam ic myne halue knechten met my, ende liep na dat eylant toe, vant welcke wy noch viere leukē waren, eñ ick vant aldaer eene ſchoone hauene, daerinne wy alle onſe ſchepē ſcker lijck eñ ſonder ſorge ſtellē mochtē. Doen ic die ſelue vandt, doē verwachtede ic des regenten aldaer mz ſynē ſchepē, achte gantſe dagen lanck, eñ doē ſy nz comē en wilden, dat verdroot my niet een weynich, ende die gene die by my waren die verſcrcten alſoo ſeere, dz ick ſy gantſelijc nz meer getrooſtē en conſte. Maer als wy in der angſt begrepē warē, doē ſach ick aen den achtſtē dach een ſchip op der zee varē, dē ſeluē voerē wy tegen, op dat ſy onſer gewaer wordē mochtē, eñ wy hoepten dz ſy met ons tot eener beterē hauenē varen ſouden, doē wy nv tot hen quamen, eñ dz wy malcanderē gegroet hadden ende willecome geheeten, daer ſeydē ſy ons, hoe dz des regēts ſchip geheelijc in die zee verdroncken was, eñ en was niet dan die ſchiplieden daer van comē, die ſelue bootſchap en bedroefde my nz een weynich gelijc uwe mateſtaet wel gedenckē cā, want ick ſach dz ick op eene wijde zee was, ouer die duyſent leuken van Liſbona, daer henen wy weder moeſten. Nochtans ſoo waechdē wijt voordere, ende voeren voort, eñ quamen ten eerſtē in dat voorgenomde eylandt, aldaer deden wy prouiſie vā hout ende watere, ende aen mynen laſt ſchip, dat ſelue eylandt en was niet bewoont

ende

eñ daer ontſprone veel goets waters daerinne, dat goet om dincken was, het waren ock veel ſchooner boomen eñ vogelē daer inne, die int landt eñ int water woondē, die waren ſoo tam, dat ſy hen met den handen lieten vangen, der ſelue vingen wy vele, eñ vulden een ſcheepkē vol. maer wy en vondē anders geen dier daerinne, dan ſeer groote muyſen eñ haeckdiſſchen, die haddē eenen geſpleten ſteert, ooc ſagen wy groote ſlangen aldaer, als wy aldaer prouiſie gedaen hadden, daer voeren my met eenen windt tuſſchē dē Noordweſt Noordt eñ middach windt, wāt der Coninck hadde ons geboden, dz wy geene vreeſe noch perijckel ons verachteren oft beletten ſouden laten, eñ dz wy die begonſte ſchipuaert volſtreckē ſouden, doen vondē wy eene hauene, die noemden wy aller Heyligen Abdye, daer henen bracht ons onſe Heere Godt in ſeuenthien dagen met geluckelijcken windt, eñ die ſelue hauene is van den voorß eylanden op drye hondert leukē gelegē. Aldaer en vonden wy onſen regēt niet, noch nicmāt van der gantſer geſelſchap, hoe wel dz wy daer twee maenden eñ vier dagē vertogē. Doen die ſelue omme waren, eñ wy ſagen datter niemant en quam, doē warden wy in onſen ſchepe te raede, dat wy voorder varen wilden, eñ als wy twee hondert eñ tſeſtich leuken ghcuaren hadden, daer quamē wy aen een andere hauene, aldaer onderſtonden wy een caſteel op te rechten, dat deden wy ock, eñ lieten aldaer vierentwintich Chriſten die wy by ons hadden, die hadden wy vanden verdoruen ſchepe onſers regents vergadert. In die ſelue hauene bleuen wy vijf maendē lanck, eñ daer en tuſſchē boudē wy dat caſteel, ende loedē onſe ſchepen met Breſilien houdt, want wy en mochten niet voorder comen, wt gebreke van ſchiplieden eñ anderer ruſtingen. Doen wy dat volbracht hadden, doen wardē wy te raede, dat wy weder in Portegael voeren, dat moeſtē wy mz Noord eñ Noordooſt windt doē. Maer als wy die voorgedachte Chriſtenen in dz eylandt verlieten, eñ hen gheſchut eñ wapenen midtſgaders prouande op ſes maenden toegegeuē hadden. Eñ dz wy hen ooc vrede mz den volcke des ſeluen landts gemaect hadde, van dyen hier niet af geſeet en wordt, hoe wel dz wy vele met hen ghehandelt hebben, want wy gingen wel dertich oft veertich mijlen met hen in dz eylant binnen, daer ſagē wy veel dings, dat ick in dit boeck ſpare vandē vier dachreyſen, dat ſelue landt leet buytē dē Equinoctiael tegen middach op achthien gradē, ende vander middachs lijnien tot Liſbona tegen nedergane op vijuendertich graden, gelijck onſe inſtrumentē te kennen gauen ende bewieſen, daer begonſtē wy onſe vaert met Noordnoordt wint, ende wy ſcheepten op Liſbona toe na onſen voornemē. Ende quamen te leſtē daerhenē aen die hauene, na dyen dat wy vele anext ende noodt, ock groote moeyte ende arbeyt op den ſeuenentſeuenſten dach, na dyen dat wy van onſe Chriſten gheſcheyden waren, aen den achtentwintichſten dach des Braeckmaendts int iaer duyſent vijfhondert ende viere, eñ toghen daerinne met der hulpen Gods, aldaer ſijn wy ſeer eerlijc eñ heerlijck ontfangen worden, want het hadde een yeghelijc in der ſtadt gemeynt, dat wy in der zee verdroncken waren, gelijckt den anderē allen gheſchiet was, van wegen des dullen aenſlachs onſers regentē, alſo gelijckte Godt die rechtueerdighe richter die hooualerdije. Ende nv ſo ben ick alhier tot Liſbona, onwetēde wat die doorluchtige Coninck noch met my maken werde. Soo ick nv der ruſten wtermaten begeerende ben na ſo veel moeyten eñ arbeyt. Deſen boden beuele ick hier mede uwer maieſtaet opt hoochſte.

Albericus Veſputius in Liſbona.

¶ Eynde des ſchipuaerts Alberici Veſputij.

Voorrede oft Prohemium Lodovvijcx Vartomans van Bolonien / die ooc̄ eens Roomſchen raedtſheeren gheſlachts ware.

HEt ſijnder vele voor my gheweeſt die neerſtelijck ghelcſen hebben die gene, die vanden wonder wercken der werelt gheſchreuen hebben, die andere die der leuender ſtemmen niet en gheloofden, die hebbent van den ghenen ghevraecht, die vanden vremden landen tot ons ghecomen ſijn, die ſelue hebben dieuils leugenen by der waerheyt ontfangen, het ſijn ock noch andere ge-

Digitized by Google

weest, die soo bernende ende hittich sijn gheweest vremde landē te siene, der wtlandtscher volcken, seden ende natueren der landen, ende dyer dinghen natuere ende eygenschap die daer inne sijn te vernemē. Dat noch dat lesen in den boeken, noch anderer veruaringher bewysinghen, hen heeft mogen ghenoech doen, sonder heeft sy gheereyt ende sommwylen ghedwongen, ooc met schaden hader haeue wt haren lande te trecken, ende vremde landen te besiene, vanden welcken sy soo grooten lust absent wesende ontfanghen hebben. Ende weet dat my alsulcx gheschict is, als ick die waerheyt seggen sal. Wāt daer en was niet dat mijn onrustighe ghemoet stillen mochte, soo dickwils als ick aen vremde landen dachte. Ten eersten dyer, die tegē den Morgenlanden ghelegen sijn. Van den welcken soo wonderlijcke dinghen by den historien ende werelt beschrijueren ghelesen worden, ic en haddet dan selue gheproeft eñ gesien. Het sijnder wel sommighe, die van grooten verstande sijn, eñ dese aertsche als cleyne dingen, ouer geclommen sijn, eñ vliegen in den hemel, ende meten met scherpen verstandt die beweginghe ende schickinghe der sterren, daeraen legghen sy alle hare neerstigheyt ende ernst, dat sy alle der dinghen die hen by den hemelschen Corporen begeuen, oorsaeck op aerden gheuen, ende hen en is niet lustigers, dan door conste te weten van allerley bewegingē der seluer. Het welck wy ooc niet en schelden noch straffen, maer prysen, ende wy achten die selue eeuwiger gedachtenissen weerdich. Maer als wy ons na onsen schoō vermetē, eñ den grooten last des hemels Atlanti ende Hercules op hare schouderen leggen, hebben wy meer begeert op der aerden te cruypen eñ in eygener persoone te besichtigen gelegenheyt des aertrijcx. Die zeden ende manieren der menschen, onderscheet der dieren, wonderlijcke eygentschap ende natuere der boomen, tot dyer soo by den Arabieren, Indianeren, Ethioperen, geuonden worden. Ende soo wy ten lesten int socken der seluer, ons censdeels ghenoech ghedaen hebben. Noch soo dunct ons dat wy niet ghedaen en hebben, wy en deylen dan mede die ghene, die van sulcken dingen lust ontfangen, wat wy ghesien ende besocht hebbē, den welcken te wel beuallen hebben wy int corte (maer waerachtelijck) beschreuē, wat wy in den vremden wonderlijcken ende sorchelijcken omloop, ende in soo vremden landen ende seeten van menschen beuonden hebben, wel wetende datmen in alsulcken scrijuen ten voorsten die waerheyt heysschende is. Maer wat ongheuals ende ongeluck my in den vegelijcken vremden landen te handen ghegaen is, ende wat ick geleden hebbe, in honger, dorst, coude, hitte, strijden, ende geuanckenissen, slagen, verscrietheyt ende anderen perijckelē, dat wil ick elck op syne plaetse te kennen geuen. My verscricken oock die gheledene perijckelen ende vreesen alsoo luttel als andere te versoekē. Dz ic na den landen tegē Orient, middach, ende Occident, die ic versocht hebbe my voorgenomen hebbe, oock die landen tegē middernacht te besocken, ende die reste mynes leuens in alsulcker arbeyt te verteeren. Die Heere wille mynen wech gheluckich maken Amen.

Dat eerste boeck Lodovvijcx Vartomans eens Roomschen raedtsheeren. Van der Schipuaert in Etiopiam/Egyptum bey de Arabien/Persien/ Syrien, ende Indiam wtwendich ende inwendich des waters Ganges, verdolmetsch wt Italiaensch er taelen, int Latijn, door Archangelum Madrignaum.

Van der stadt Alexandria deerste Capittel.

Als my eener vraecht wat my voorsaeckt heeft tot deser mijnder vaert. Die sal weten, dat my effen dat selue veroorsaect heeft, dwelck andere oock beweecht heeft, die groote begeerte hebben om vremde landen te door socken, ende te besichtighen. Maer die wyle dat sommige plaetsen der werelt van anderen dickwils besichticht sijn worden, soo heb ick my voorghenomen, die ghene te besichtighen, die

die van anderen niet beſichticht noch beſocht en worden tot noch toe, daeromme voeren wy tot Venegië wte, mz aenroepinghe Godts ende ſeyldē daerhenen, eñ quamen ten eerſten tot Alexandria aen, ſo begeerich warē wy der nieuwer dingē gelijck als een dorſtiger des couden waters, van daer, als vander bekendſter plaetſen der werelt, voeren wy op den Nijl tot Babilonien toe, die welcke men nv Cayr heetet.

Van der ſtadt Babilon aē den Nijl gheleghen, tweede Capittel.

Als ick daer hen quam doē verwonderde ick my ſoo ſeere, dz niet daer af te ſegghen en is. Maer doē ick ſoo na daer by quam, dat ick die ſtadt inwendich beſichtighen mochte, ſoo en vant ick ſe niet ſoo groot, ghelijck als den roep daer af gaet, want ſy en is int ronde niet grooter dan die ſtadt Roome, hoe wel dat meer lieden ende inwoonders daer ſijn. Maer veel bedriegen die voorſteden, die ſijn verſtroyt in vele dorpen, daer hebbeh ſommighe ghemeynt, dat het tot der ſtadt Babilon behoort, dwelck hem doch niet rijmen en wilt, wāt ſy liggen dickwils twee oft drye mijlen van der ſtadt, ghelijck beſondere dorpen, het en is hier niet van noode, dat ick vele ſeggha van hare manieren eñ geloue, want het weet een yeghelijck dat dic landtſchap vanden Machometiſten eñ Mammeloeken (dat ſijn verloochende Chriſtenen) onderhouden wordt, die hebben eenen Heere, die is een regeerder Syrie, ende hy heet der Soudaen, dyen dienen de Mammeloeken, ende den ſelue die Machometiſten.

Van den ſtedē Berynthō Tripoli eñ Antiochia iij. Capittel.

Rijckdom, luſt, ende hoomoet der ſtadt Babilon midtsgaders den Mammeloeken eñ vremdē crijchsliedē. Dz ouergae ick al, met willen, ghelijck dingen die te voren bekent ſijn. Maer als wy Babilon aen den Nijl verlatē haddē, doen voetē wy weder dē Nijl nederwaert, ende quamen weder tot Alexandria, ende van daer op die zee, quā ick tot Berynthū, dat is een ſtadt Phenitie Syrie, aen die zee gheleghen. Aldaer ben ick ſommighe daghen ſtille gheleghen, die ſelue ſtadt is vanden Machometiſten ingewoont, aller dingen gheen gebreck hebbende. Ende die zee die gaet tot aen die ſtadt, ende ſy en heeft nergens gheenen muer, want daer ſy aen die zee leyt tegen nederganck. Aldaer en heb ick niet merckelijcx bevonden, dan dz die inwoōders ſeggē, dz daer eene plaetſe is die welcke nv van ouderdom verualleñ is, daer meynen ſy dat S. Joris, eens Coninckx dochter vā eener ſlangē verloſt heeft, ende dē ſlangen oft draecken gedoot, ende die dochter wederom haren vrienden ouergeleuert. Van daer voerē wy wte, ende ſeylden op Tripolim toe, dat is een ſtadt in Syria ende leyt teghen opganck twee dachreyſen vā Berynthō, die inwoonders ſijn onder den regeerder Syrie, ende ſijn Machometiſten. Aldaer iſt een vol landt, ende van weghen der hanteringhe, ſoo is alle dinghen aldaer ouervloedich. Van daer voechde ic my in een ſtadt Syrie Comagene die heet Alap, ende is vanden onſen Antiochia genoēt, eene ſchoone ſtadt, ende leet onder den berch Tauro, ende is den regeerder Babilonie ghehoorſaem, aldaer ſijn die leederen der Turcken ende Syrier, ſoomen noemt, want ſy leet aen den berch Olimpo, ende is eene beroemde ſtat der Azamier eñ Perſieren, want die Azamier ſijn Meſopotamier eñ nagebueren der Perſieren, die eeren den Machomet, tot daer toe trecken die voorgenoemde volcken in die marctē eñ miſſen om harer hanteringen wille. Van daer is eenen wech tot den Turckē eñ Syrier ten eerſtē voor die gene, die van dz deel Meſopotamie dat Azamia heet daer hen comē.

Van den ſteden Aman ende Memin tvierde Capittel.

Als ick van daer tooch, doen quam ick tot Damaſcum, dat leet thien dachreyſen vā daer, maer eermē daer henē coemt te haluenwege, daer leet eene ſtadt Aman genoēt, die draecht ouervloedich Xilon, ende andere vele luſtige vruchten, alſmen voorder treckt ſes mijlen van Damaſco, daer coemt ghy aen eē ſtadt die heet Memin, die leet aen eenen berch, eñ ſy is bewoont van Griecxſe Chriſtenen, die

Digitized by Google

selue sijn onder den Vorsten Damasci, aldaer sijn twee heerlijcke kerkē, die sinte Helena heeft doen bouwen, so die inwoonders seggen, het sijn alderley vruchten aldaer, ten eersten druyuen, die goet om eten sijn, ende fonteynē die altijts vochtich sijn. Maer als ick van daer tooch, doen quam ick ten lesten tot Damasco.

Van der stadt Damasco

twijffste Capittel.

HEt en is nv wel te seggē, eñ tgaet allen geloue te bouē, wat een schoone stat dz Damascus is, oft hoe vruchtbaer dz het velt daeromme is, wāt die schoonh dz der stat behiel my lange tijt daer, alsoo dz ick hare sprake leerde, eñ die zeden eñ manierē der inwoonderen begreep, het woonen aldaer Machometisten eñ Mammelocken ende veel Christenen, die handelen na der Grieken manere, hier en sal niet onnut sijn, dat ick wat van haer heerschappije segge, die stadt is onder den regeerder Syrie. Ende ten eersten is aldaer een wtermaten sterck slot, dat heeft eener wt Etruria van der stadt Florentijn gheboren, ghebouwet, (gheliick die inwoonders seggen) doen hy aldaer dz regiment hadde. Sulcx bewysen die lelien, die aldaer in eenē ouden marmorsteen ghehouwen staen, dwelck der stadt Florentijsen wapen is. Die stadt heeft eene diepe grauen oft veste om haer, ende met vier hooghe thoornen ghesteret, ouer eene hangende brugge coemimē ouer den grauen, die trecktmen op eñ af alsmen wil, dat slot is verwaert met allerley gheschut, ende met een garnisoen van vijftich Mammeloeken, die altijt op den regent des slots wachten moeten, die selue verssoldet der Heere in Syria, dat gheluck maeckte den Florentiner eenen Heeren tot Damasco, dat willen wy te kennen geuen, gheliick wijdt vanden inwoonderen ghehoort hebben, het is segmare, hoe dat een Soudaen op een tijt vergeuen is worden. Ende doenmen ouer al hulpe sechte, doen vondtment ten lesten by eenen Florentiner, die was eener van den Mammeloeken. Maer als die medecyne gheuonden was, doen wardt die Florentiner den Vorsten voor anderē lief, daerom schenete hem die Vorst die stadt, want hy bekende wat hy noch lerfde, dz hadde hy den Florentiner te dancken. Maer doen die Florentiner dz slot aldaer gebout hadde, doen sterf hy, den seluen afgheschouen eeren die inwoonderen noch gheliick eenē Godt, tot eewigher ghedenckenissen des behoudenen Vorsten, dat ongeloue bethoonen sy met bernende lampen, als dese gestorue was, doen ghecreech die regent Syrie die stadt weder. Die inwoonders seyden oock daer by, dat na dyen dat die Soudaen die heerschappije vercreghen hadde, soo was hy den officiers aengenaem, want hy verleende die dignityen eñ officien lichtelijc wte, den ghenen die hem daer om baden, noch met conditie, dz sy hem alle iaer sommighe duysent zaraphen oft ducaten geuē moesten, eñ die welcke dat selue niet geuen en wil, die heeft syne gemusse pene oft straffinge daer voor, het geleyden den Vorsten altijt thiene oft twelue vandē ouersten der stat. Ende als die Vorst geen gelt en heeft vanden officiers oft cooplieden, (want daer is alle onrecht op der bane ende eener berooft den anderen dat doen ten erstē die Mammeloeken dē Machometisten) So schict der Vorst twee brieuē aen den regēt des slots. Inden eenen staet, dat hy wyen dat hy in dat slot roepen oft halen mach. Inden anderen staet in dē wille des Vorsten begrepen. Wat der Vorst vanden ondersaete begeert, ende als die brieuen gheleesen sijn. Soo doet een yeghelijck sonder vertreck, wat hem ghebeden is, ende en heeft niemant acht, oft het recht oft onrecht sye, dat ghebeden is. Alsoo ghecrijcht der Vorst sijn geldt, maer het gheschiet dickwils, dat die officiers soo machtich sijn, dat sy niet en compareren al worden sy gheropen, want sy weten dat die Tyrant hen ghewelt doen wildt, daeromme als sy mercken dat die regent des slots hem sal heeten comen eñ compareren soo ontloopen sy in der Turckije, dat is dz ick van haren seden ghemeret hebbe, dat heb ick oock waerghenomen, dat die wachters haer wake niet met der stemme, sonder wt eener trommelen melden. Ende een wachter antwoort den anderē wt eenē trommel slach, ende waert dat eener slapende worde, er de van stonden aen sijn teeken nv en gaue, den seluen leytmen van stonden aen

een

een jaer lanck in eenen thoren, als den genen die sijn wacht verlaten heeft.

Vanden dinghen diemen tot Damasco siet. vi. Capittel.

NAdien wy geopenbaert hebben die zeden ẽ ghewoonten des Vorsten Damasci, so en achte ick niet onbillich te sijn, dat ick oock te kennen gheue, wat ick daer ghesien hebbe, dat die schoonheyt der stadt aentreft, want het is een volckrijcke stadt, daerinne ooc veel goets eñ rijcdoms ie, het en is niet wt te spreken wat grooter rijcdom eñ constelijcker dingẽ aldaer sijn, want daer is ouerulocedich vã aller prouãde. Ten eersten coornwerck, vleesch eñ dier gelijcken eten spijse. Sy heeft meer dan genoech vã allerley vruchten, eñ principalijc wijnbesien die dat gãtsche iaer versch sijn, het sijn oock granaet appelen aldaer, marsetten, amandelẽ, eñ grootẽ olyuen die sijn wter maten goet, roode eñ witte roosen so schoone als ick haer oyt ghesien en hebbe, voet allerley goedẽ appelen, peeren, eñ persen, die seer wel smakende sijn. Den goedẽ smaeck geuen sy toe die veelheyt der wateren. Een schoon claer water vlietet middẽ door die stadt, daerom sijn gemeynlijc indẽ huysen besloten fonteynen, die sijn costelijc met wtgehouwen arbeyt gemaeet, maer die huysen sijn wtwendich niet schoone, maer inwendich sijn sy seer schoone, met menigherley Marmor ende ten eersten met slanghen steen vercierd. In der stadt sijn veel kercken die heetẽ sy Muscheas, maer die voornemste is ghebout, gelijc S. Peters munster tot Roome. Alsmẽ die grootte wil aensiet, anders en heeft sy in middẽ geen dack, eñ eener staet onder den hemel rontomme der kercken ist al ghewelft. Aldaer eertmen sonderlijc den heyligen Propheten Zachariã, die wert aldaer seer hooghe ghehouden. Die kercke heeft vier thoornen, die sijn heel van Metael oft cooper, sy heeft oock veel schoone claeyder fonteynen. Men siet oock noch een verualle kercke, aldaer eertijts Christen inne gheweest sijn, die noemẽ sy Canonicã, die was ooc met wtgehouwen werck gemaeet. Ick hebbe ooc die plaetse gesien, daermen leest dat Christus Paulum aengesproken heeft ende geseyt, Saul Saul waerõ veruolcht ghy my. Die selue plaetse is buyten der stadt op een myle weechs, eñ die Christen worden aldaer begrauen. Men siet ooc dẽ thoren daer, daer Paulus inne gheuangen is ghelegen, die staet aen der stadtmueren, die plaetse daer den Engel Paulo wtgeholpen heeft, dz en connen die Machometistẽ nz toe maken, want wat sy des nachts toe makẽ, dz is des morgẽs weder open. Daerõ achten sy dattet God also hebben wil, op datter altijt eẽ getuygenisse vorgesieden des hãdels aldaer sye. Ick heb ooc dz huys aldaer ghesien, daer Cayn synen broeder Abel soude doot geslagen hebben, dat is aẽ eener syden der stadt op een myle daer af. Nv willen wy weder comen, tot den vreemden crischsuolck Mammeloeken genoemt ende wat vryheyt dat sy (meer dan recht is) in der stadt gebruycken.

Vanden Mãmeloeken tot Damasco, Capittel vii.

MAmmeloekẽ dz sijn liedẽ, die vãdẽ Christelijckẽ geloue afgevallen sijn, die wordẽ vãdẽ regent Syrie als knechtẽ gecocht, dat weet ic wel dattet een geschiet volc is, wãt men gebruycse in crijchshãdelen ende gheschrift, tot dz sy veruaert eñ ghe schiet wordẽ. Sy hebbẽ alle Soudye vãdẽ regent, sonder onderscheet, beyde groot eñ cleyne, eñ den Sout is gemeynlijc alle maẽden vi. saraphi oft ducatẽ sonder tgene dz hy mz synen knechten eñ peerdẽ verteert, eñ een negelijc heeft soo veel meer Souts, soo veel hy geschicter eñ dapperder ter weire is. Daer gaender altijt ij. oft drie mz malcanderen door die stadt, wãt het ware hen een groote schande, dat eener alleene soude gaen. Ende als hen somtijts drie oft vier vrouwen ontmoeten op der straten, so hebben sy die vryheyt ghecreghen, dat sijse in sommighe tauernen (die sy Canos noemen) verwachten, daer sy wetẽ dz die vrouwen voorby moeten gaen, ende als sy daer ontrent comen, so neemter een negelijc een, ende voertse binnen, ende misbruycse na synen wille. Ende als hen die Mãmeloeken hare aensichten ontdecken willen, wãt die vrouwen gaen daer alle met gedeeten aensichten, soo weiren sy hen seere, ende en willen niet ghekent sijn. Sy kennen ons wel, maer sy en willẽ van ons niet gekent sijn,

dan sijn die Mammeloecken noch neerstiger om hen te ontdecken. So seggben dan die vrouwen, en ist niet ghenoech dat ghy onse lijf na uwen moetwille geschent hebt, ghy en moet ons oock dan onse sterren ontdecken, dan soo latense die Mammeloekē met vreden gaen. Het is oock wel daer toe ghecomen dat sy meynden dat sy des Soudaens dochter nemen cñ misbruycken wildēn sy schendeden hare eygene wijuen, dat gheschiede als ick daer was. Sy legghen groot ghemerck op der vrouwen chieragie. Sy ghebruycken sydene cleederen, die decken sy met catoenen doecken, die sijn soo sijn ghelijck syde. Sy dragen witte leerskens ende roode oft violettē pantoffelen, dat hooft chieren sy met veel spanghen ende hebben lust met den ooren chieraet, sy draghen oock veel ringhen aen den vingheren. Sy nemen so dickwils mannen als sy hen gelieft. Ende als sy des eersten mans moede sijn, soo gaen sy tot eenen priester haers geloofs, dien noemen sy Cadi, ende bidden hem, dat hijse scheyde vanden eersten manne, dat selue scheyden heeten sy in haerder spraecken Tolacare. Maer als sy den priester Cadi alsoo ghescheyden heeft vanden eersten man, so nemen sy eenen anderen. Dit recht is oock den mannen toe ghelaten. Sommighe die meynen dat die Machometisten hebben elck vijf oft vi. vrouwen, dat en heb ick noyt gesien, maer ick achte, so ict verstaen hebbe connen, dat syer ij. oft iij. nemen. Sy eten int openbaer alder meest inden Cabaretten daermen die spijsse coockt ende te coope heeft. Sy eten peerden, Camelen, buffels ende geyten, mz andere dier gelijcke dieren, veel verscher casen sijn daer, dat melck dat sy daer te coope hebben, die het vercoopen die voeren xl. oft vijftich geyten met hen in die straeten. Ende als eener melck coopen wil, so voerē sy een gheyte in eene camere, al waere dat huys drie oft iiij. stadien hooghe, aldaer melckt hy die melck in een tennē vat, voor eens yeghelijcx oogē die het coopt. Die geyten hebben ooren meer dan spannen lanck ende veel mammē, want sy sijn seer vrucht baer. Veel sponsien heeftmen oock aldaer want het comen dickwils xxv oft xxx. Camelen met sponsien gheladen, die worden alle in drie daghen vercocht, die selue comen vāden berghen Armenie ende cleyn Asia, dwelck sommighe die Turckyn, die andere Anatoliam noemen. Die Machometisten draghen lange wijde cleederen omghegort wullen ende syden. Ghemeynlijck dragen sy catoenen hosen ende witte pantoffelen. Als dier eener eenen Mammeloecken ontmoetet, hoe wel dat die Machometisten geachtet sijn, dan andere die daer hantierē. Nochtās doet hy dien sijne eere, ende wijckt hem wt den wech, ende waert datse dat niet en deden, so werden sy met stocken gheslaghen ende ghemaent, het sijn veel coopmans goeden ende winckelen aldaer, die de Christen hueren, daerinne hebben sy allerley syden ende fluweel ende dier gelijcken, noch worden die Christen vanden Machometsten qualijck getractеert.

Hoemen vā Damasco tot Mecha coemt ende vanden zeden der Arabier. Capittel viij.

NA dien dat wy genoech vā Damasco gesproken hebbē, cñ woordē gedwōgē mijne reyse te volstrecken, so wil ick voort schrijden, int jaer M. D. ende drie, op den achtsten dach des Aprils, als ic gehoort hadde hoe datmen die Camelen toe ruste, die tot Mecha wilden reysen, cñ dat ick grooten lust tot vreemde dinghen hadde. Noch onwetende vanden maneren der geenre die daer henen wilden. Doen maecte ick kennisse met den hooftman der Mammeloecken, die hadde onse gheloove verloochent. Ende doen ic vanden selven aenghenomen was, ende dat half ghelt ghegheuen hadde. Doen gaf hy my een cleet, dat die Mammeloecken gebruycken, ende een behendt snel peert, ende ick gheselde my tot den anderen Mammeloecken, dat moeste ick met veel gouts ende anderen schenken te weghe brenghen. Als wy nv op den wech ware, ende drie dachreysen volbracht hadden, doen quamen sy tot eender plaetsen die heetet Mezarib. Aldaer bleuen wy drie daghen tot dat die coopliedē hen besorchdē wat haer op den wech noodruftich mochten wesen, ten eersten Camelen ende andere dinghen. Aldaer is een Vorst Zambey ghenoempt, die regeert oock ouer die Arabier, ende is een machtighe heere. Die selue heeft drie broeders ende iij. sonen, cñ hy houdt ouer die xl. M. peerden, het sijn

Digitized by Google

ooc aen ſynen hof meer dan thien duyſent merrie peerden, ende tot in die xl. duyſent Camelen, hy heeft een wijdt velt twee dach reyſen lanck, aldaer hy dat ſelue vee weydet. Als der Vorſt Zambey ſtrijden wil, ſo is hy ſo machtich, alſo dat hy den Soudaē te Babilonia. Den regent Damaſci ende, den Vorſte tot Jeruſalem alle met een ander te ſtrijden genoech geeft. Ende alſmen inden Oogſt die vruchten in die ſchueren brengt, ſo is hy met grooter neerſtichz tot den roof bereyt, eñ hy bedriecht die Arabier met wonderlijcker practijcken, wāt die Arabier meynen ſomtijts dat hy noch op een mijle na niet by hen is, ſo is hy hen achter aen den ſteert, ende hy overualt haer onuerſienlije, ende die vruchten oft gerſten dieſe in hare ſacken hebben, die voert hy elders henen. Somtijts leet hy dach ende nacht eñ loert op den roof, ende hem en is geen onruſte te vele, wanneer hy ſomtijts ruſten oft ſlapen wille, eñ dat die Camelen moede ſijn, ſo geeft hy hen die melck vāde Camelen te drincken, dz is een cout dinck. Syne dieren en duncken nyet dz loopē, ſonder vliegen gelije die valckē, dat derf ic van hem ſeggen, want ic hebt geſien, als ic ſomtijts met hen gētogen ben. Ghy ſult ooc weten dat die Arabier op gedecte peerden rijden, eñ ſy hebben alleenlijck eenen onderrock aen. Sy hebben lange rieten voor pijlen, die ſijn x. oft xij. armen lanck, dz heeft een yſer aen dē punt, eñ is met ſyden chierlijcken omwonden. Alſmen op den roof wt trecken ſal, ſo trecken ſy met hoopen, alſoo dz eener meynt dat eē veltleger daer henē treet, ſy ſijn cleyn eñ onachtbaer lijfs, ende hare verwe is geelſwert, ſy hebben ſtemmē ghelijck vrouwen, en dat haer lanck ende ſwert, haerder iſſer meer dannen meynt, ende voeren lanckduerende ſtrijden met eē ander. Sy woonē int geberchte, ende daer hebben ſy geſette tijden, wanneer dat ſy op den roof trecken willen. Dier nemen ſy ooc wel waer, eñ beſpien wanneer die gene die tot Mecha willen daer henen trecken, wāt ſo beleggē ſy die wegen eñ wachten op hen op dat ſy hen hare warē onturcemden. Eñ als ſy op den roof wt treckē, ſo nemē ſy hare geheele haue met hen, wijf eñ kinderen, eñ alle wat ſy hebben, hare huyſen voeren ſy op Camelē. Want ſy en hebben geen anderhuyſen dan tentē, gelije die crijchſliedē by ons. Die ſelue tentē ſijn wt ſwerter wollen gemaect, die elders wt gekemt is eñ verworpen. Op den xi. Aprilis, doen togen tot Mezarib wt, ouer die xxxv. M. Camelen, daer by waren ontrent xl. duyſent menſchē, ende onſe Mammelocken en waren niet meer dan tſeſtich, die alle die Camelen beſchermen ſouden ende gheleyden. Eñ die Mammelocken waren in drie deelen geordineert. Die ſommighe die togen voor aen die ſommige inden midden des hoopen, die ander reſte volchden van achter aen. Alſo trecken ſy daer henen ghelijck ghy hier na hooren ſult. Een eerſten is te weten, dat Mecha xl. dach ende nacht reyſen van Damaſco leet. Doen wy tot Mezarib wt toghen, doen reyſden wy den ſeluen dach ontrent drientwintich vren. Doen gaf Agmirus der hooftman een teecken, ofte loſe, ende hiet den hoope aldaer ſtille houden. Alſo haeſt als ſy dat teecken hoorden doē ſtonden ſy alle ſtille, ende ſy loeden die Camelen af die gheladen waren, op dat ſy etē mogen, daer toe geeftmē twee vren. Daer na gaf der hooftmā weder eē teeckē. Daer werden die Camelen alle wederom ſnel geladen, ende togen van daer. Elcken Camele geeftmen v. gerſten brooden voor een voeder, die en ſijn niet gebacken, eñ ſijn alſoo groot als eenen granaet appel. Eñ als wy weder op die peerden quamē. Doen reyſdē wy weder den gantſchen nacht, eñ den navolgenden dach tot op die xxiij. vren, eñ op die ſelue vren, hielden ſy weder die voorgaē de maniere gelije geſeyt is. Alle acht dagen ſcheepten wy een mael water, dz grauen ſy int ſant wt. Noch vintmen ooc ſommighe fonteynē eñ Ciſternē. Aen dē viij. dach en arbeyden ſy niet, eñ laten die Camelē twee dagen ruſten dat ſy weder tot crachten comen mogen, men leet eenen ongelooffelijcken ſwarē laſt op eē Cameel, alſo veel als twee muylen mogen dragen, eñ men geeft hen des iij. daechs een mael te drincken.

Vanden ſtercten ende ghe ſchickelijcheyt der Mammeloeken. Dat ix. Capittel.

Alſo dickwils als wy ſtille hieldē byden voorghenoemden wateren, ſo moeſtē wy met den Arabieren ſtrijden, dwelck dickwils ſonder bloet niet en verginck, maer

maer hoe dicwils dat wy met hen gheſtreden hebben. So en quam noch noyt meer dan alleenlijc eener omme, alſo bloode ſijn die Arabieren, dat tſeſtich Mammeloecken die meeſteren ende dwinghen wel vijf. M. Arabieren, want die gene die ſy Heedenen oft Paganen noemen, die en ſijn niet dapperder, behender oft geſchicter met der hãt dan die Mammeloecken, want ick hebbe waerlijck veel gheſien dwelck hare manheyt tot ſtrijden eñ ſtercheyt bewees, want my ghedenckt dat ick eenen Mammeloecken gheſien hebbe, die leyde ſynen knecht eenen Citroncn appel op ſijn hooft, ende hy ſtont van hẽ xij. oft xv. ſchreden, eñ hy mocte op hem eñ ſchoot hem met den tweeden ſchote den Citroon van dat hooft. Ick heb oock eenen anderen Mammeloecken ſien rennen, op eenen ſnellen peerde, dien tooch hy inden loop ſyne ruſtinghe ende gheruyck af, ende leydet op ſijn hooft, daer na leyde hy die ruſtinghe den peerde weder op inden loop, want ſy ghebruycken peerts ruſtinghe gelijck als wy.

Van den ſteden Sodoma ende Gomorra dat x. Capittel.

Doen wy thien daghen ghetoghen waren, doen quamen wy aen dat dal Sodoma eñ Gomorra, die heylighe gheſchrift ſeyt die waerheyt, want men ſiet noch aldaer lieteeckenen der verualleuen ſteden, die getuygeniſſe des goddelijcken thorens ſijn, dat derf ick inder waerheyt ſeggen. Het ſijn drie ſteden, dier leyt elcke aen eenen beſonderen berch. Daer ſietmen noch watte, drie oft vier ellenbogẽ hooghe, dat is ghelijck bloet, ghelijck al ofter roodt was, onder dat aertrijck ghemenget ware. Ick gheloue dat dat volck mz allen laſteren wter maten ſeer verwoeſt is geweeſt. Wãt rontomme die ſteden leyt een elendich dorre ongebout aertrijck, dat en draecht niet, ende is ſonder eenich water. Die ſelue aten voortijden dat Manna, ende doen ſy die gauen Gods misbruycten, doen ſijn ſy hert ghẽſlaghen worden. Ende men ſiet die verdeſtrueerde verualleue ſteden noch, tot eenen openbaren teeckẽ des thorens Gods. Als wy ontrent xx. mylen voort ghetoghen waren vanden ſteden, doen verdoruen xxxiij. vanden onſeren van grooten dorſte, want het ſandt hadde ſe oueruallen, die ſommighe half ghedoot, den welcken niet meer dan dat aenſichte ontdeckt en bleef. Maer doen wy een weynich voorder quamen, doen quamen wy tot eenen cleynen berch, die hadde aen der voetel een water, eñ doen wy dat vonden, doen werden wy grootelijck daer af verblijt, eñ hielden een legher aldaer. Des anderen daechs vroech, doen quamen by die xxiij. duyſent, die eyſchten ghelt voor dat water dat wy gheuat hadden. Doen wy ſeyden dat wijs niet betaelen en wilden, God die heere hadde dat water aldaer gheſchapen. Doen wert van ſtonden aen eenen crijch daer wte, ende ſy riepen altijt, wy hadden haer water gedroncken, maer wy verſaemden ons op den berch, ghelijck op een ſcker plaetſe, ende ſtelden die Camelen voor ons gelijck eene waghenborch. Die cooplieden waren in middel vanden hoopen midden onder den Camelen, maer wy ſtreden rontsomme, ſoo ſeere ende ſo langhe, tot dat wy ende die vyanden voor twee daghen water verteerden. Die Arabier hadden den berch ghelijck een croone omgheuen, ende ſy beroemden hen, dat ſy die Camelen oueruallen ſouden. Maer ten leſten doen wy wt den crijch quamen, doen riep die hooftman die cooplieden te rade, ende beual dat men den Arabieren xij. duyſent gulden gheuen ſoude. Doen ſy dat ghelt ontfanghen hadden, doen ſeyden ſy, wy en ſouden hen dat waeter dat wy gheuat hadden met x. duyſent ducaten betaleu moghen. Doen merckten wy wel, dat dat volck wat anders ſochte dan ghelt. Doen gheboot onſe hooftmã dat ghene dat gheſchiet ware tot der weire, dat dier gheener op gheen Cameel en ſate ſonder hen tot den ſtrijdt bereyde van ſtonden ane. Aen den naeſten morghen, doen ſchicten wy die Camelen voor wt, ende wy beſloten vã achter den hoopen. Ende doen wy begonſten te trecken, doen waſſer onſer by driehondert. Doen begonſte der ſtrijdt, ende vanden onſeren en quamẽ niet meer omme, dan ij. menſchen, een man eñ een wijf. Dat was alle die ſchade die wy leden maer wy verſloeghen ouer die xv. hondert Arabier. Het en ſal ooc nyemant vremdt gheuen, dat wy ſo weynich den grooten hoopen ſloeghen, want ſy waren naeckt, ende ſaten op ghedecte peerden, die brachten wy

daer

daer henen, alſo dat ſy met machte nauwelijcx weder thuyſwaert comē en mochten.

Vanden berch daer die Joden woonen, dat xi. Capittel.

IN acht dagen quamen wy tot eenen berch, die heeft int ronde ontrent xij. mylen, aenden ſelfuen berch woonen ontrent vijf M. Joden, die gaen alle naect, eñ en ſijn niet ouer die v. of. vi. ſpannen lanck, met wijffcher ſtemmen ende ſwert haer, noch hebbē ſy onderſcheyt onder hen, na der ſwertheyt der verwē. Sy en eten nz dan geyten vleeſch, ſy beſnijden hen, ende en loochenen niet dat ſy Joden ſijn, waer ſy eenen Machometiſten connen ghecrijghen, dien villen ſy al leuende. Onder aen den berch daer vonden wy eenen wtganck, daer vlietede veel waters wte, aldaer loeden wy xvi. duyſent Camelen met water, dat verdroot den Joden die liepen op den berch omme ghelijck die reehkens, ende en quamen noch niet af, want daer en is niemant die die Machometiſten alſoo haet als ſy.

Onder aen den berch ſachmen vij. oft vlij. doorne boomen, die waren luſtich om ſiene, daer vonden wy een paer torteldyuen daer op, dat was voor een wonder te houden, wāt wy waren ſulcken verrē wech getogen, eñ en hadden noch noyt geen dier noch vogel geſien. Daer na togen wy twee dagen, eñ quamen tot eener ſtadt, die heet Medinathalhabi, niet verre vander ſelfuer ſtadt, vonden wy een fonteyne, daer bleuen die Camelen ſtaen. Daer vertogen wy eenen dach, eñ een yegelijc wieſch hem, eñ dede andere cleederen aen, op dat hy met ſchoonderen cleederen des te vrolijcker in der ſtadt quame. Aldaer is veel volcx, want het ſijn by iij. C. huyſen aldaer, die mueren ſijn van tſamen geſchut aerden gelijck die dammen oft wallen ſijn, maer die huyſen ſijn van ſteenen oft van tichelen gemaect. Dat veldt dat daerom leet, dat en draecht nz van des vloecx Gods, ſonder datte, dat op ontrent ij. ſteenworpē vander ſtadt daer ſtaen ontrent l. palmen die daeyen dragen. Daer loopt een loopende water aen eenen hof aldaer, dz vlietet ouer die xxiiij. ſchredē vere tegen het dal op een effen velt, daer af worden die Camelen ghedrenct, als ſy daer henen trecken. Nv moet ic dier meyninghe wederleggen, die daer meynen, dat dz graf des ſnooden Machomets tot Mecha hanghe in die locht ſonder eenige hulpe. Dier meyninghe ooc niet gantſch niet en ben, eñ ick ſeggh e dattet ghcener waerheyt gelijck en is, want ic hebbe des aldaer acht genomen, eñ gheſien waer dat hy begrauen is. Inder ſelfuer ſtadt Medinathalhabi, want wy bleuen iij. daghen lanck aldaer, op dat wy die waerheyt vā dien dingen vernemen ſouden. Aen den eerſten dach als wy inder ſtadt quamen, daer wilden wy in een kerck oft Muſche gaen, dat en lieten ſy niet toe. Wy en haddē dan yemāts groot oft cleyn met ons gaen, die voerden ons byder hant daer henen, aldaer ſy ſeggen dat der ſchandelijck Machomet begrauen ſy.

Vander kercken ende begraeffeniſſe Machomets ooc van ſynen gheſellen dat xij. Capittel.

MAchomets kercke is gheweeſt, hondert ſchreden lanck, ende lxxx. breet, door twee doren gaet men daerinne op eener ſyden heeftſe drie welfſel bouen malcanderen, ende is onderſet met iiij. hondert Columpnen, die ſijn van witte tichel ſteenen gemaect, het hanghen ooc daer inne ouer die iij. duyſent lampen, op der eener ſyden voor aen der kercken, daer is eenen thoren ront ſomme vijf voeten dicke, die is gewelft eñ met eenen ſydenen doeck bedeet ende ſtaet op eenen metalen rooſter, die is ſubtijl gemaect, eñ wort vandē genen die daer toe comen, van twee ſchreden verre, daer af, gelijck door een tralie geſien. Op der ſlincke hant, gaetmen door een cleyne doorken inden thoren. Ende alſmen daer inne coēt, ſo moet eener noch door eē enger doorken in gaen, eñ ontrent der doren ligghen te beyden ſyden veel boecken, op der eener ſyden twintich, op der anderen ſydē vyuentwintich. Daerinne is begrepen het ſchandelijck leuen des Machomets ende ſyner gheſellen. Inwendich der ſelfuer doren daer ſietmen een graf, daer ſegghen ſy dat Machomet ende ſyne gheſellen begrauen ſijn, Nabi, Bubacar, Othomar, Aumar, ende Fatoma, maer Machomet was haer hooftman een ghebroener Arabier. Hali was Machomets dochter man, want

want hy hadde syne dochter Fatomam te wyue ghenomen. Bubacar is die ghene, dien sy segghen onder den opperſten vaderen ghetelt te syne, die niet begeert en hadde een hooghер Apoſtel te worden. Othomar eñ Aumar, waren Machomets hooft lieden inden crijch, dier heeft een yegelijck een beſonder boeck ſijnder leeringen ende handelingen. Daerom is dit ſnoode volck altijt oneens met malcanderen, ende deene wilt altijt anders dan die andere, ſoo verſcheyden ſijn ſy, ende en wetē niet wel wien dat ſy ghelooven ſullen. Daeromme herworghen ſy malcanderen ghelijck die onredelijcke dieren omme der valſcher meyningen ende kettererijen willen die welcke alle in den gront niet weerdich en ſijn.

Van Machomets ſecten/

Dat xiij. Capittel.

WY willen wy te kennen geuen die ghewoonten des Machomets ſecten. Bouen op eenen hooghen thoren is een wijde plaetſe, als eener van buyten om den thoren gaen wilt. Haeſt ſult ghy nv hooren, wat practijcken dat ſy gebruyeten, op dat ſy die Camelen beſchadighen mochten. Aen den eerſtē auōt als wy daer gecomen waren, om dat graf Machomets te ſiene, doen riep onſer hooftman den opperſten prieſter der kercken, ende ſeyde tot hem op deſe maniere, hy was gecomen den Nabi (dat bediet den Propheten Machomet) lijffelijck te ſiene, daer voor ſoude hy hem gheuen vier duyſent Zaraphen, hy en hadde gheen ouders meer, noch vader noch moeder, noch ſuſter noch broeder, wijf noch kindt, hy was ooc daer henen gecomen om te handelen, dat hy coſtelijcke geſteente oft ſpecerije cochte, alleenlijc hadde hem daer henen ghedreuen, dat hy ſijne ſiele ſalich maecte. Daeromme hadde hy pock ſo groten luſt, dē lijf des Propheten te ſiene, daer op antwoorde die opperſte vander kercken, dien noemen ſy Sidi, die antwoorde ghelijck een ontſinnich menſch, wildet ghy met uwen ooghen, met den welcken ghy ſo veel quaets ghedaen hebt, aenſien, van welcx weghen, God der almachtich, hemel ende aerde ghеſchapen heeft. Doen antwoorde der hooftman, heer Conincк ghy ſegt waer, maer laet my dat toe, dat ic den Propheten ſien mach, ſoo wil ick my daer na van ſtonden aen hem te dienſte, die oghen laten wtſteken. Sidi antwoorde daer toe. O Vorſt, alle dinghen wil ick v openbaren, het en loochent memant dz der Propheet niet hier geſtoruen en is, ende oft hy ghewilt hadde, ſoo mochte hy wel te Mecha geſtoruen ſijn. Maer op dat hy een aēſien der armoede hebben ſoude, ende daer mede ons een exempel ghegeuen. So heeft hy hier lieuer willen ſteruē, eñ is van ſtōdē ane vandē Engelē in die gemeynſchap der goden geuoert worden, eñ in dē hemel als haers gelijckē eē byſitter ghewordē. Doen ſeyde die hooftman weder tot den regente der kercken. Jeſus Chriſtus Marien ſone waer is die. Doen antwoorde Sidi by den voeten Machomets. Doē antwoorde onſe hooftman, het is ghenoech, het is genoech, ick en wil niet meer weten. Na dien dat onſe hooftman wt den tempel buyten gegaen was, doen keerde hy hem teghen ons ende ſprack. Siet waer voor dat ick drie duyſent Saraphen gheuen wilde. Aenden ſelven auont ontrent der derder vren inder nacht doen quamen x. oft xij. vanden oudſten vā Machomets ſecten tot den Camelen, die ſtonden eenen ſteenworp vander ſtadt poorten. Die ſelue begonſten te roepen, ende lie pen hier ende ghinder, ghelijck ontſinnige menſchen. Machomet der bode Gods ſal op ſtaen, O Propheet O God Machomet ſal opſtaen, God vergeeft my. Van welck gheroep ontwaeckten wy ende onſe hooftman, ende wy ſochten onſe wapenen hier voor, meynende dat die Arabier eenen inval ghedaen hadden, ende dat ſy die Camelen wildē wech dreuē. Doen wy vraechden wat ſy riepen, ende wat die ſake was, want ſy en hadden hen anders niet onmanierlijck, dan ghelijck by ons alſſer eene mirakel oft teecken gheſchiet. Doen antwoorden die ouders, en ſiet ghy niet wat voor eenen ſchijn van des Propheten Machomets graf gaet, daer toe antwoorde onſer hooftman, ick en ſie niet. Eñ hy vraech de ons oft wy yet gheſien hadden. Doen antwoorden wy neen, wy en hadden niet geſien. Doen ſeyde eener vandē ouders. Sijt ghy dan knechten oft Mammeloeken. Doē ſeyde der hooftman, ia wy ſijn knechten. Doen ſeyde der oude, ghy heeren, ghy en moecht niet hemels ſien, want ghy ſijt

noch

noch nieu ghegriffijt, ende noch niet sterck genoech in onsen geloue. Daer toe seyde onse hooftman, O ghy ontsinnighe. Ick wilde v iij. M. gulden gegeuen hebben, die en sult ghy nymmermeer ontfanghen ghy hondts gheslachten. Daeromme weet dat ter gheenen schijn van dat graf ghecomen en is, sonder die ouders hebbē een vier ghemaect, om dz sy ons mz dien schijn versottē mochten, gheliick als oft der schijn van Godt ghecomen waere. Daeromme gheboot ons der hooftman, dat onser gheene voortaen indē tempel ginck. Daerom sult ghy weten, dat segghe ick v toe by gheloouе, dat gheen yser noch stael daerinne en is, noch veel minder een magneet. Soo en isser oock geenen berch in vier mylen daer ontrent, wy bleuen drie daghen lanck aldaer, tot dat wy onsen hoopen weder beterden. In der stadt coemt alderley nootdruft vanden salighen Arabia ende Babilonia, dwelck men Cayr noemt, oock van Ethiopia, dat brengtmen daer henen op die roode zee, dat leyt iiij. dachreysen vander stadt.

Hoe datmen tot Mecha coemt, dat xiiij. Capittel.

NA dien dat wy sadt, iae onlustich sijn ghewordē van dat sotte gheclap der Machometisten, so willen wy nv voortvaren, ende onsen wech volstrecken, met gheleyde eens Pilotens, die welcke onsen wech met eener bussen ende eener zee caerten regeerde, ghelijck die ghene doen die op die zee comen varen. Also werden wy met suyden wint gheuoert, eñ vonden eene seer schoone fonteyne, daer wt vlote onseghelijck veel waters. Die inwooners seghghen, dat Sinte Marcus hen die fonteyne van Godt den heere verworuen ende ghebeden heeft, doen dat selue lant verdorret was. Die selue fonteyne die dranck onsen hoop gantsch wt. Men en sal daer by niet vergheten, wat ick in die sandt zee beuonden hebbe, die vonden wy eer dan dat wy tot den Joden berch ghecomen waren. In die selue sandt zee, toghen wy vijf dagen ende nachten, dat selue sijn wyde velden vol wits sandts, dat is soo cleyn als meel, ende waert gheschiet, dat die gene die daer door reysen vanden Suyden windt gheleyt worden, ghelijck sy van den Noorden windt ghedreuen worden, so moesten sy alle inden sande omcomen ende steruen. Want hoe wel dat wy goeden windt hadden, soo werden wy noch met woesten stof des sandts alsoo verwerret alsoo dat gheener ouer thien schreden den anderen niet meer sien mocht. Daeromme varen die inwooners op Camelen daer henen, in coruen besloten, daer inne leuen sy, noch moeten sy Piloten hebben die sy voeren, want sy worden met buskens ende met caerten gheuoert ghelijck op der wilder zee. Daer storuender veel van dorste, die andere als sy by den water quamen, soo droncken sy soo veel waters, dat sy bersteden. Aldaer maectmen Mumia. Maer wanneer dz die Noordtwint van middernacht waeyt, soo worpt hem der sandt aen eenen berch. Die selue berch is eenen arm vanden berch Sinay, doen wy daer henen quamen, daer vonden wy doren met handen ende consten gemaect. Op der slincker syden des berchs in der hoochde, daer is een hole, daerinne coempt men door een yseren dore. Aldaer seghghen die sommighe heeft Machomet een strenghe leuen gheuoert. Aldaer hoorden wy een groot gheroep ende ghelommel. Wāt daer wy lanex den berch henen toghen, daer quaemen wy in sulcken anex eñ noot dat wy niet en meynden daer van te comen. Als wy die fonteyne verlieten, doen toghen wy thien daghen, ende streden twee mael met vijftich duysent Arabier. Ten lesten quamen wy tot Mecha, daer wast crijsch, want twee broeders waren teghen malecāderē, ō die heerschappije vā Mecha.

Vander ghedaente eñ ghelegentheyt der stadt Mecha, oock waeromme dat die Machometisten daer henen comen, dat xv. Capittel.

DIe tijt eyscht, dat ick oock wat vander beroemder stadt Mecha segghe, hoe dat sy ghestelt ende gheleghen is, oock wie dat die heere aldaer is. Het is een seer schoone stadt, wel bewoont ende ghebout. Want daer sijn int ronde wel vj. M. huysen, daerinne sijn seer schoone woyningen gelijck by ons, eñ die sommige sijn wel iij. oft vier. M. gulden weert. Die stadt en heeft geē muerē. Ontrent iiij. C. schredē

van der ſtadt daer is eenē berch, daer was eenen wech doorghehouwen, daer door cāmen bencden opt platte veldt. Die mueren deſer ſtadt dat ſijn berghen met den ſeluen is ſy rontſomme geſterct, ende ſy heeft vier toegangen. Die Soudaen regeert die ſtadt een vandē iiij. broederen Machomets ghe ſlachts, die is onder dē Soudaē vā Babilo nia mz den ſeluen hebbē die iij. andere broe deren lange tijt geſtreden. Aendē viij. dach des Meys togen wy tot Mecha binnē, aen der ſydē tegen middernacht, eñ togen gelijc vā bouen nederwaert opt platte lant. Tegē middach gaender ij. bergē aen malcāderē, eñ daer en is maer eenen engen wech daer tuſſchen, daer door gaetmen tot der hauē nen Meche. Tegen opganck der ſonnē heb ben die bergen cluften, gelijc al oft dalē wa ren. Aldaer coemtmen tot dē berch, aldaer ſy den eertzvaderen Abrahe eñ Iſaac, offe ren. Dien ſelue berch is ontrent viij. oft x. mylen vander ſtadt, eñ is ontrent iij. ſteen worpen hooge. Die en is niet van marmor ſteen, maer van eenē anderē ſteen, dē mar mor nz ongelijc. Bouen op den berch is eē kercke, op haer maniere ghebout die heeft iij. ingangen, onder aen den berch ſijn ij. ci ſternen, die houdē goet water, wt dier eener drincken die Camelen van Babilonia, eñ wt der anderen die Camelen vā Damaſco dz ſelue is regēwater eñ het loopt vā verre daer inne. Maer wy moeten weder vander ſtadt ſeggen, want daer te paſſe comen ſal ſullen wy genoech ſeggen vā harer manie ren der offerhanden, dat ſy onder aen den berch doen. Doen wy inder ſtadt quamen, doen vondē wy die Camelē van Memphi daer, die waren viij. dagē voor ons daer he nen gecomē, eñ en warē ooc onſers weechs nz daer henen gecomen. Die ſelue Came len waren wel lxiiij. M. by een, eñ hadden C. Mammeloeken by hen, die ſy verwaer den. Dat moet ghy weten dat een yegelijck meynt, dat Godt die heere deſe ſtadt ver uloect heeft, want aldaer en waſt gants nz eñ het is onvruchtbarer dā geen lāt op aer den, het is ſo drooghe van watere, alſo dat eener voor gheen xij. penninghen ſdaechs waters ghenoech coopen mach. Nv wil ick ſeggen hoe ſy leuen. Hare ſpijſſe coemt hen het meeſtendeel van Cayr, die brengmen op die roode zee daer henen. Daer toe is die hauene Side, ſeer bequame, die leyt xl. mylen vāder ſtadt Mecha. Het coemt ooc prouande daer henen, wt den ſaligen Ara bia ende Ethiopia, wy vonden veel vreem der lieden aldaer. Die ſommige wt Ethio pia, die andere wt beyde die India, ſommi ge wt Perſia, eñ ſommige wt Syria. Ic en hebbe noyt meer volcx by malcāderē geſiē als ic in xx. dagen hebbe geſien, die quamē wt menigerley oorſakē daer henē, ſommige om coopmanſchap wille, ſommige wt ghe loeften, die andere om aflaet te ghecrijgen, wat ſy met ſulcken aflaet doen, dat ſullen wy haeſt hooren.

Vande Coopmāſchap tot Mecha dat xvi. Capittel.

IN eerſte willen wy ſegghen vanden waren, diemen daer he nen brengt, wt groot India, wt wēdich eñ inwēdich des vloets Ganges. Men brengt peerlen daer henen, ende dier ghelycke cleynodien ooc veel ſpecerijen. Tē eerſtē vā eener ſtadt des grooten Indien, die heet Bangella, vā daer comen ooc catoenen eñ ſydene doekē. Ethiopia brengt ooc hare ſpeecerije. Daerō moetmen ſeggen, dattet een beroēde coop ſtadt ſye, aller dinghen peerlen, cleynodien, allerley ſpecerijen, ſyden eñ catoenē doeken eñ allerhande goede rueken, dier vele daer ſijn eñ een ontſegghelijcke menichte.

Vāden aflaet ende ghena den tot Mecha. dat xvij. Capittel.

NV comen wy op den aflaet der pel grims, van des weghen ſy daer henen comen. Midden inder ſtadt is een kercke gelijck dat rondt ſchauhuys tot Roomen, Noch nz vā marmor, oft vā grooten ſteenē ſonder vā gebackene tichelſteenē, die heeft xc. oft C. poorten, gelijc dat ſchouhuys tot Roomen, eñ is gewelft, den inganck heeft xij. trappen nederwaerts te gaen. Inden voorhof heeftmen die cleynodien te coope. Alſmē daer in coēt, ſo ſijn die wādē alle mz gout ouertogē, die geuē ooc grootē ſchoonē ſcijn. Onder indē tēpel onder dz gewelfſel, daer is een groote menichte des volcx, wāt men vinter iiij. oft v. M. die alleen coſtelijc ke ſalue vercoopen. Ten eerſten een poeyer daer mede men der menſchen lichamen in maect, vā daer comen alle welrieckende din gen tot dē Machometiſtē, wāt het en is nz ghe-

Digitized by Google

gheloofſelijck, wat eenen coſtelijcken rueck dat die ſaluen gheuen, al oft daer eener in eender apotcken ware, daermen niet dan muſcheliaet eñ dier gelijcken te coope hadde, aen den xxiij. dach des Meys, begonſtmen dē aflaet wt te deylē, hoe dat dat ſelue gheſchiet, wil ick nv ſegghen. Midden is die kercke open, ende en heeft gheen dack, midden daerinne is eenen thoren, die is rontſomme vi. voeten dick, die is met eenen ſyden doeck bedect, ende en is niet hooghер dan een man is. In den thoren gaetmen door een ſiluere dore, daer ſijn op beyde ſyden, vaten vol balſems, ſoo ſy ſegghen, die laetmen op den Sinxendach eenen yeghelijcken ſien, ende die inwooners ſeggen, dat die balſaem is eenſdeels van des Soudaēs ſchat, die welcke eē heere tot Mecha is. In elck gewelfſel des thorens is een ront yſer, dat is vol gaten gelijcmen aen dē wanden maect, daermen die peerden aen bint. Aen den xxiij. dach Mey begonſt dat volc ſmorghens vroech voor den daghe, ſeuen mael omme die kercke te gane, ende cuſten alle hoecken ende plaetſen, die ſelue taſtedē ſy dickwils met den handen aen. Van deſen thoren ontrent thien oft xij. ſchreden verre, daer is eenen anderen thoren, gheliſck een capelle op onſe maniere ghebout die heeft drie oft vier inganghen. Midden inden ſelven thoren is een fonteyne, die is ontrent tſeuentich armen diepe, die heeft water dz is met Salpeeter verghiſt. Deſe fonteyne verwaeren ſomtijden acht perſoonen die ſcheppen den gantſchen volcke water, ende als dat volck ſeuenmael om den voorſchreuen thoren ghegaen is, ſo gaen ſy naerder daer by, ende met haren rugghe wijſen ſy bouen aen die fonteyne. Ende een yegelijck ſpreect deſe woorden, dat ſy God ter eeren, die genadighe Godt vergheue ons alle onſe ſonden. Ende als hy dat gheſeyt heeft, die ghene die dan dat water ſcheppen, die gieten op eenen yeghelijcken die byder fonteynen ſtaet iij. cemeren waeters. Eñ waſchen den geheelen menſche vanden hoofde aen tot den voeten toe. Daer worden ſy alle genet, al hadden ſy ooc ſydene cleederē aen. Alſdan ſo meynen die ſotte menſchen (als dat water ouer hen gegoten is) ſo ſijn ſy dan aller ſonden vry. Sy ſeggen ooc dē thoren, daer ſy ten eerſten ſeuenmael om gegaen ſijn, dat ſoude dat eerſte huys gheweeſt ſijn, dat Abrahā oyt ghebout heeft. Daerō die wijle dz ſy noch nat ſijn eñ druypen, ſo loopen ſy tot den berge gelijc wy te voren geſeyt hebben, dat ſy Abrahā te dienſte aldaer offeren, aldaer blijuen ſy ij. dagē, daer na offeren ſy Abrahe weder onder aē den ſelven berch.

Vander maniere hoe datmen tot Mecha offert, dat xviij. Capittel.

Dewijle die edele geeſten nieuwe dingē herluſtigē, die welcke ſy daer na, om groote dinghen te onderſtaen luſtich maken, dat den ſelven ghenoech gheſchie, ſo wil ick op dz cortſte te kennē geuē op wat maniere, dat ſy tot Mecha hare offerhande volbrengen. Die ghene die offeren willen, die ſlaen deene drie, dander vier, dander vi. weeren oft hamelen ende daer is alſulcken ſlachtijt aldaer, dat ſomtijden aldaer bouen die iij. M. dierē omme comen. Dat doetmen des morgens als die Sonne op gaet. Ende men gheeft dat vleeſch den armen om Gods willen, want het is eenen onſprekelijcken grooten hoope arme lieden aldaer ouer die xxx. M. menſchen. Die ſelue die grauen eenen graeue, ende maken vier daer inne vander Camelen miſt. Daer by braden ſy dat vleeſch ende etent ten leſten. Ick gheloue dat die armoede ende niet die gheloeften, die armē daer henen drijuen, dat meyne ick daer by wy hadden veel concommeren die quamen wt den ſalighe Arabia, die ſchelden wy ende wy aten het binnenſte, ende die ſchellen wierpen wy weech. Daer was van ſtonden aen eenen hoop arme lieden daer by, xl. oft vijftich om die ſchelle op te nemen, ende werden twiſtich om die ſchellen alſoo dat ſy ſchier malcanderen daer ouer geſlagen hadden, wie dat die ſchelle hebben ſoude, die welcke nv int ſant omgetrockē was. Daerom achte ic dat ſy daer henen comen om den honger te boeten, ende niet omt berou vā haren ſonden. Des anderē daechs doen quā haer Cadi, dat is haer predicant, die clom op eenen hooghen berch, op dz hy van daer den volcke predicte, want hy predicte wel een vre lanck op haerder ſprakē. Eñ die ſomme ſijns ſermoōs was. Sy ſoudē hare ſondē beweenē, eñ op haer herte

ſlaen. Daer toe ſeyde hy, O Abraham ghy vrient Gods, ende wederom O Yſaac ghy verco:en Gods, ende ſijn vrient, bidt God voo: dat volck Nabi, dat is des Pro:pheten. Doen hy dat geſeyt hadde, doen hoo:dem̃ veel ſuchtens, als dat Sermoon wt was, doen quam cen̄ roep, hoe datter cen̄ hoop Arabier quamen, ouer die xx. duyſent. Deſe tydinghe verſchricte die ghene, die Camelen voerden, dat ſy alle ghelijck ontſinnighe lieden in die ſtadt liepen. Doen ſeydemen dat die Arabier op vi. mijlen na by der ſtadt gecomen waren, op dz ſy die Camelen neder leggē eñ wech druyuē mochtē. Daerom vloden wy inder ſtadt Mecha om meerder ſekerheyt willen. Als wy ten haluen wege gecom̃ waren, tuſſchen dē berch eñ Mecha, daer vonden wy eenen ſlechten muer, die was ontrent viij. ellenbogen breet. Dat volck dat voo:by dē muer ginck hadde den wech met ſteenkens gheſtroyt, dies gauen ſy die oo:ſake. Doen God die heere den Abrahā geheeten hadde, dz hy hē ſynē ſone offe:en ſoude, dat dede hy gelijc eener die die gebodē Gods groot achtede. Eñ hy ſeyde tot ſynē ſone dz hy mz hē gaē ſoude, ō dz gebot gods te volbrēgē, maer doē Yſaac den vader alſo na volchde. Daer opēbaerde hē eenen duyuel ſeer na by deſen muer, inder gedaente oft ſchijns eēs goedē vriēts, eñ vraechde hē als vrient waer dz hy henē wilde Doen ſeyde Yſaac, hy wilde tot ſynē vader, die verwachte ſyner. Doen antwoo:de hem die vyāt menſchelijcx geſlachts (gelijc ſy ſeggen) dat hy wederō keeren wilde, want waert ſake dat hy by ſynē vader quame, ſo ſoude hy hem tot eender offerhāden ſlaen. Daer ſeggen ſy, en was Yſaac gantſchelijc niet verua:t, eñ hadde den duyuel geantwoo:t, hy ſoude ſynen vader die gebo den Gods laten volbrengen, alſt God die heere alſo hebben wilt. Maer doen Iſaac wat voo:der quam, doen nam die duyuel die ghedaente eens anderen goeden vriēts aen. Ende hy vermaende den Iſaac, dz hy ſynen vader in dien niet ghehoo:ſaem ſijn en ſoude, want hy wilde hē dooden. Doen wert Iſaac thoo:nich, eñ werp den duyuel eenen ſteen in ſyne ſterre eñ wonde hē. Tot gedenckeniſſe van dien, als dat volck daer voo:by gaet, ſo wo:pen ſy ſteenen aen dien muer eñ gaen dā alſo voo:t tot in die ſtadt. Als wy nv op den wech waren, ſo quamen ſo veel blockduyuen, alſo dat ſy den hemel verdoncke:den. Die ſelue vogelen ſijn, na haren woo:den vanden geſlachte der geen:re, dier eene den Machomet aen ſijn oo:e vlooch, eñ mz hem ſpra:ck, onder den ſchijn des heyligen geeſts. Die ſelue blockduyuē, vliegen in allen ſtraten, huyſen, ſpykeren eñ ſchueren, aldaermen erweten eñ rijs henē ſchuddet, eñ men en derfſe niet wel wech iaghen, waert dat eener een vinck oft doot ſloeghe ſo coſtet hem ſijn hooft. Want die inwooners meynen, waer datmen der ſelu:er vogelen eenen ſloech, dat die gantſche werelt vergaen ſoude. Daerom ſpijſtmen haer in midden des tempels, wt gemeynen coſten.

Doe verſwōdt die duyuel.

Vanden Eenhoo:nen des tempels tot Mecha, diemen niet haeſt elde:s veel en vint, dat xix. Capittel.

OP der anderen ſyden des tempels, daer ſijn ſtallen, aldaer verwaertmen twee Eenhoo:nē die laten ſy dat volck voo:een wonder ſien, eñ niet onbillich noch ſonder redene. Want het is hē daer af te verwonderen, want ſy ſijn gelijck ick nv ſeggen ſal, dat eene dwelck den groo:ſtē is, dat achte ick alſo groot te ſijne, ghelijck een peerts vuelen, dat xxx. maenden out ware. Dat ander is veel iongher, maer eens iaers out, ende het ſiet ghelijck een ionck peert, ſynen hoo:en en is niet ouer die vier ſpannen lanck. Dat dier heeft een coluer, ghelijck een bruyn peert, ende het heeft een hooft ghelijck eener herte, eenen langhen hals, eenen dunnen camme oft maene, die hanghet hem op eener ſyden af, het heeft oock dunne beenen gelijck een Ree. Die Voo:ſte clauwen ſijn hem gheſpleten, ſchier ghelijck eenen geyten voet, die achterſte beenen ſijn wtwendich wolachtich met veel haers. Dit dier ſchijnt ſeer grimmich ende wilt te ſyne, maer die ſelue wiltheyt, cant met eener vriendelijcheyt verchiere:n. Die ſelue Eenhoo:en ſijn den Soudaen tot Mecha gheſchenct wo:den, ghelijck een vreemt wonderlijck dinck, dat ſelden te ghecrijghen ende coſtelijck is. Sy ſijn daer henen ghebroght ghewo:den wt Ethiopia, vanden Coninck der Ethiopier, op dat hy daer mede een vaſte verbintenſſe met den Soudaen (die welcke dat een

hee-

heere ende regent der ſtadt Mecha is) maeckte.

Van ſommighe dinghen die tot Mecha gheſchien ende vander hauene Meche, Zida gheuent.

Hier dunct my wel voeghen, dat ick vertelle die dinghen, die in haeſtighen ſaken een verſtant te kennen gheuen, daer die teghenwoordighe noot (die welcke een bittere Wedt heeft) om het te doene vermanet. Sulcx is my ontmoet, ende van noode gheweeſt, dat ic na der vlucht moeſte ghedencken, hoe dat ic heymelijc van Mecha wech mochte comen, dat ick een manheyt bewijſen moeſte. Daerom doen my mijn hooftman yet beuolen hadde te coopen, doen nam my een Machometiſt ſeer neerſtelijc op den merckt waer, die kende my dat ick een Chriſt was. Eñ vraechde my met ſulcke woorden op ſyner ſpraken Intemename, dat is, vã waer ſijt ghy. Doe antwoorde ick, ick ben een Machometiſt. Doen ſeyde die Machometiſt weder, ghy ſpaert die waerheyt. Doen ſeyde ic, by dat hooft Machomets ick ben een Machometiſt. Doen ſeyde die Machometiſt weder, coemt met my in mijn huys, doen volchde ick hem na. Doen hy in ſijn huys quam, begonſt hy in Italiaenſcher ſpraken met my te ſpreken, ende hy vraechde my van waer dat ic was, hy kende my, ende ſeyde daer by, ick en was gheen Machometiſt. Hy was eertijts tot Genua eñ Venegien geweeſt, daer hadde hy my geſien, eñ hy vertelde ſommige dingen, die der waerhz gelijc waren. Doen ick dat mercte, doen bekende ic hem ſtoutelijc. Ic was van Roomen, maer ick hadde tot Babilonia oft Cayr, den Machometſchen geloue aengenomẽ, eñ was aldaer eẽ Mãmeloeck geworden. Doen hy dz hoorde, doe wert hy vrolijc, eñ dede my groote eere aẽ, maer die wijle dz ic voor my genomen hadde voorder te trecken. Doen vraechde ic dẽ Machometiſt, is dat die groote ſtadt Mecha daermen in aller werelt af ſeyt, eñ ick vraechde meer, waer dat die peerlen, coſtelijcke gheſteenten, eñ allerley ſpecerije ware, mz ſo groote hoopen alſmen ſeyde, waer dat ooc ſo veel waren ende goeden waren, die men daer henen brochte, eñ ick riehtede alle mijn woorden daer henen, op dat ick ſyne meyninge eñ gemoet merckẽ mochte, warrõ dat die coopmanſchap die van ouder gewoonten, nz meer ſo continuelijcken daer af en warẽ. Maer in dien dz ic hem alſo beuraechde, en nã ick my niet aen, al oft ic wiſte dat die Coninck van Portugael daer een oorſake ware, die welcke een groot deel der ſeluer zee inne heeft. Eñ dz hy een heere is ouer die roode zee, eñ ouer dz ſtrõder Perſier, eñ en noemde den Coninck alſo al willens niet. Doen begonſt hy eñ vertelde my die ſake neerſtelijck, waerom dat die coopluyden niet meer daer henen en quamen, ende hy leyde die ſchult alle, op den Coninck van Portugael. Maer doen ick dat hoorde, dat die Machometiſt den Coninck noemde. Doen ſprack ick al willens quaet vanden Coninck, op dat die Machometiſt niet en mercte, dat dat ſelue my wel gheuiel dat die Chriſten daer henen quamen hare handelinghe aldaer te drijuene. Doen die Machometiſt mercte, dat ick den Chriſten ſo vyant was. Doen ontfinck hy my noch veel eerlijcker, ende vertelde my alle dinghen na der ordinantien. Doen ick dat al vernomen hadde, doen ſey de ick tot hem op ſijn ſprake Menahamen Alhabi. Dat is ic bidde v doet my byſtant, ende wijſt my hoe dat ick heymelijck van hier weech comen mach, ende ic ſwoer hem diere, dat ick by den Coninghen trecken wilde, die den Chriſtenen vyandt waeren, ende ick gaf hem te kennen, ick conſte ſommighe heymelijcke ſtucken, waer dat die Coninghen ſulcx wiſten, ſy ſouden my ſonder twijfel van Mecha tot hen doen haelen. Deſe woorden verwonderden hen der Machometiſt, ende ſeyde, ick bidde v, ſegt my wat condt ghy. Doen ſeyde ick, ick en weet niemant die beter can groote buſſen ende gheſchut maken can dan ick. Doen ſeyde hy, dies ſy Machomet gheloeft die v, eenen ſulcken man hier gheſchict heeft. dat ghy den Machometiſten dient. Dies haluen bleef ick in ſijn huys, by hem ende ſynen wijue verborgen. Doen badt hy my, dat ick hem van mynen hooftman verweruen ſoude dat hy mochte vijfthien Camelen, met ſpecerije gheladen tot vry weech voeren van Mecha. Daer van behoorden den Soudaen toe, dertich Zaraphen, daer verſekerde ic hem dat, hy ſoude die Camelẽ

wech drijuen, wanneer datter haerder voc C. waren. Dat seyde ic hem toe, gelijck der Mammeloeken gewoonheyt is, daer voor badt ic hē, dat ic seker mochte in synen huy se heymelijck sijn. Doen hy dat hoorde doē wert hy vrolijck, gelijck al oft hy syne bede gheconsenteert ende ghewis hadde, ende hy begonste my te onderwijsen, ende ver maende my, ick soude trecken, tot den Co ninck Decham in groot Indien. Vanden seluen Coninck wil ic ock seggen, daert te passe comē sal. Daerom des daechs te vo ren, eer die Camelen van Mecha wech to gen, doen hiet my die Machometist in sijn huys in die heymelijcste plaetse gaē, eñ my aldaer verbergen. Des anderē daechs daer na des morgens vroech doen quā een trom pette, eñ beriep met der tröpetten alle die Mämeloeken, dz sy hen op hare peerdē ru steden, om tegen Syria te reysen, die welc ke dat versuymen soude, of dat selue nz en deden, dien dreychde hy dē doot. Doē ic die stēme hoorde, doen verschrickte ick so seere, eñ mijn gemoet wert also verstroyt, dat ick begonste mijns weerdts wijf te bidden, dat sy my niet en wilde verraden. Ende ic badt Godt met suchten, dat hy my met der tijt wt der noot helpen wilde. Op eenen dijsen dach doen toghen die Camelen wech van Mecha, die wijle dat ick in des Macho metisten huys verborghen lach by sijnder vrouwen, maer die Machometist tooch mz synen Camelen daer henen. Noch eer dan hy wech tooch, beual hy syner huysvrouwē, dat sy my op den vrydach tot den Camelē schicte. Die vander haueně Zida, in Indiā wilden gaen. Die selue haueně is xl. mijlen vā der stadt Mecha, maer die wijle dz ick verborgē was, wat vriendelichz my dz wijf bewees, en can ic nz wel vertellen. Daer by was een maecht aldaer, des Machometi sten broeders dochter, die was xv. iarē out, die trotelde my met cussen ende ketelen tot haerder liefden, eñ sy bewees haer so lieffe lijck teghen my. Maer tot dier tijt was al ler vrouwen liefde (van wegen der meesen des doots) in my wt ghebluſt, eñ mijn leuē was my lieuer, dan alle dbelouen der schoo ner vrouwen. Op den vrydach ontrent den middach, tooch ick met den Indianischen Camelen daer henen, eñ ontrent der mid dernacht quamen wy tot een dorpken der Arabier, aldaer bleuen wy die reste dies nachts tot aen den naesten middach. Des anderen daechs maeckten wy ons op den wech na Zida toe. Daer henen quamē wy ock in die stilte der nacht. Die selue stadt en heeft gheen mueren, maer schoone huy sen, den Italiaensche niet ongelijck. Die schoonheyt der seluer laet ic varen, om der cortheyt wille, inder seluer stādt is een groo te handelinge, eñ aldaer comen veel coop lieden van allen landen, sonder Christē eñ Joden, die en dorꝛuen daer niet comē. Also haest als ic inder stadt quā so ginck ick in hare kercke, daer vant ic veel arme lieden, tot in die xxv. M. die wachtē na schipliedē, die sy in hare landen voerden. Doen ic die armen sach, doen verberch ick my in eenen hoeck des tempels, aldaer lach ic xv. dagen lanck op der aerden, weenende eñ clagen de, gelijck al oft ick seer sick ware geweest van magen wee, ende van anderen gebre ken Doen dat die coopliedē hoordē, doen vraechden sy die armen, wie is die arme mensch die so iāmerlijcken claecht. Doen seyden die armen, het is een elendige Ma chometist, die wil sterꝛuen. Ontrent dē auōt tusschen licht eñ donckere, doen ginck ick wten tempel, ende cochte my spijse ende dranck, oft ick ock hongherich ben gewor den, can een yeghelijck wel bedencken, wāt ick en adt des daechs niet meer dan een mael, ende dat niet seer wel, sonder also be sneden, datter gheener gelooꝛen en soude. Die stadt hoort toe den Soudaen tot Ba bilonia, eñ sijn broeder regeert aldaer die Soudaen tot Mecha, maer hy is onder dien van Babilonia, so gheseyt is. Ick en achte niet van noode te syne veel te seggen vanden manieren eñ vsantien deser stadt, want het is openbaerlijck dat sy Macho metisten sijn. Dat aertrijc is seer onvrucht baer eñ daer is groot ghebreck van soeten watere, soo ligghen die huysen aen die zee. Daer vintmen alle tghene dat tot goeden leuen dient, maer men brenghet van verre daer. Ten eersten van Babilonia aen den Nijl, wt den saligen Arabia eñ van anderē veel plaetsen. Aldaer is ock eene quade locht. Ende die lieden worden haest crāck aldaer, daer omme sijn altijt veel siecke lieden aldaer. Die stadt heeft ontrent vijf hondert huysen int ronde. Na den vijfthiē daghen ouerquam ick met den schipman, die in Persiam wilde vaeren, dat hy my

gunde

gunde met hem aldaer te varē. Inder hauenen stonden wel hondert galeyen geanckert, midsgaders den renschepen ende booten, ende coopvaerdes schepkens, ouer drye daghen begonsten wy te varen. Ende seylden op die Roode zee daerhenen.

Waeromme dat die Roode zee, gheene hauene en heeft vock waeromme men by nacht daer op niet varen en mach, xxj. Capittel.

HEt weet eleckerlijc dz die voorghenoemde zee, niet root en is, sonder is ghelijck die ander zeen. Maer als wy op die zee quamen, doē voeren wy tot dz die sonne onderginck, dan men can alleenlijck by daghe daer op varen, des tsnachts soo rusten die schiplieden, so lange tot dat men tot dat eylandt Chameram coemt, daerna vaert mē seckerder. Maer waeromme men by der nacht niet daer op gevaren en can, dat geuē sy die oorsake. In die selue zee sijn veel drooghe plaetsen, oock vele rotsen ende sandthoopē daeromme ist van noode, dat men der sorgen eñ vreesen waer neme. Van der wachte op den mastboom, dwelck by der nacht met geschien en can.

Lodowijck des Roōschen raedtsheeren ander boeck van den saligen Arabia. Van der stadt Gezan, ende van harer vruchtbaerheyt, dat eerste Capittel.

DJe wyle wy te voren genoech gheseet hebben, van den steden ende vlecken, oock van ghewoonheden der volckē in den salighen Arabia, soo verre wy dat gheweten hebben moghen, ende wat daer ouer ende resterende is, dat willen wy daeromme opt cortste aen den dach brengen. Na dyen dat ses daghen ghepasseert waren, doen quamen wy in een stadt Gezan ghenoemt, die selue heeft eene seer schoone bequame hauene, aldaer vonden wy ouer die xlv. galeyen, van menigerley landen, die stadt leet aen den ouere, ende is onder eenen Machometisten Vorsten, dat veldt daer rontsomme is vruchtbaer ghelijck in Italia, ende draecht tē eersten veele quee peeren ende appelē, Granaten, Citronen, oock goede druyuen, persen, phedem, noten, roosen, ende allerley bloemen, Cauwoorden, loock, ende ayuyn, ende in somma, het is een paradijs des wellusts. Die inwoonders gaen seer naeckt, anders houden sy hen ghelijck die Machometisten, daer is groote ouervloedicheyt van vleessche aldaer, van coren, gersten, spelten, daer af maecktmen seer goet brood. Aldaer bleuen wy drye daghen lanck, op dat wy weder prouande ende noodruft tot ons namen.

Van sommighen volcken die Banduin ghenoemt worden, dat tweede Capittel.

ALs wy vijf dachreysen quamen vander stadt Gezan, doē voert wy op die slincke hant, ende hadden het landt altijt int ghesichte, ende waer wy somtijts huysen saghen, daer gingen wy te lande om spijsse te coopen, ende het gingen onser xxiiij. met malcanderen, meynende dat lichtelijck van den inwoonderen te gecrijghen. Maer die sake faelgeerde ons, want sy wierpen met slingeren steenen na ons, dat was die antwoorde die sy ons gauen. So seer ongaskry sijn die Banduin tegen die ghene die tot hen aencomen, daer waerender meer dan hondert die tegen ons quamen scharmutselen, eñ sy warpen wel eene vre lanck, altijt steenen met den slingeren tot ons. Doen quammer harer wel vierentwintich omme, die andere vloden wech, want het is gāts eē onweerlijc volck, alsmen hen die slingheren neemt, soo gaen sy oock naeckt, doen sy vloden, doē namen wy hare vette hinnē, ende goede zalueren, binnen drye vren quam eenē grootē hoop, ontrent de ses hondert der inwoonders. Doen wy die selue sagen, doen dochte ons geradē sijn, dat wy ons weder in onse schepen maecktē, ende af toghen.

Van dat eylant der Roode zee Camaran ghenoempt, dat iij. Capittel.

DEn seluen dach begonsten wy te varen teghen een eylandt die heet Camaran, eñ heeft int ronde ontrent thien duysent schreden, daerinne is een stedeken van twee hondert huysen. Daer woonen Machometisten, ende vleesch en-

de waters is genoech aldaer. Het heeft oock soo schoonen soudt aldaer, als ick mynen leefdach noyt en sach. Aen der sydē des vasten landts is eene hauene acht mijlē van den lande. Dese stadt is onder den Soudaen der Amanier, dat is des saligen Arabien. Als wy twee dagē aldaer waren geweest, doen namen wy onsen wech teghen den opganck der Rooder zee, daer toe dēden wy twee dachreysen, eñ tot dyer plaetsen, vaerdmen dach ende nacht, dat en segge ick niet te vergeefs, want van dat eylādt tot der hauenen Zide, daer en vaerdmen by nachte niet seker, omme der sandtbancken ende der steenen wille. Doen wy totten wiganck der zee quamen, doen dochte ons dz wy waren in slecht water, want die zee en is aldaer niet ouer die drye duysent schreden niet wijdt. Op die rechte handt heeftmen een vaste landt, dat is veel schreden hooghe, maer het is een seer onvruchtbaer landt, alsoo verre als wy ghesien mochten. Ter slincker handt verheft hem eenen wtermaten hooghen berch vandē grooten steenrotsen, midden inden wiganck is een tamelijck eylandt Bebmendo ghenoemt, daer en woonde gheen menschinne, die na Zeyla willen, die gaen op der rechter hādt, maer die welcke dat na Aden toe willen gaen die moeten ter slincker handt wte. Doē togē wy hen, eñ haddē dz lādt immer int ghesichte. Van Bebmendt tot Aden toe is twee en een halue dachreyse lanck.

Vander stadt Aden/ oock van sommighe ghewoonheyden die sy houden teghen den aencomenden coopliedē, dat iiij. Capittel.

Ick en can niet ghedencken, dz ick eene sterckere stadt gesien hebbe dan dese, ten eersten ten vastē lande. Sy leet op eē effen veldt, ende op twee syden mueren, de reste is met berghen besloten, daer op staen vijf sloten, maer die stadt leet opt platte landt, ende heeft int ronde ouer die ses duysent huysen, hare coopmanschap hantieren sy, by der nacht onirēt der tweeder vren, eñ dat van wegen der grooter hitten, die des daechs daer is. By der stadt ontrent eenen steenworp daer af, daer is eenen berch ende een sterck slot daer oppe, onder aen den berch daer staen die schepen, dit is die lustichste schoonste stadt int ganse salich Arabia, daer comen hen, als tot eener beroemder coopstadt coopliedē van beydē Indien, Ethiopiaende Persia te schepe, dat doen oock die ghene die continuelijck tot Mecha comen. Als die schepen aencomen ende in der hauene staen, soo sijn die tollenaers van stonden aen daer, ende vraghen van waer dat sy comen, wat sy voor waeren voeren, ende hoe veel menschen in elcken schepe gheuaren sijn. Soo haest als sy dat ghehoort hebben. Soo dragen sy die mastboomen, seylen, eñ dyer ghelijcke rustinge weeh, op dat die ghene, die aenghecomen sijn, onghetolt van daer niet varen en moghen, des anderen daechs als ick daer henen ghecomen was, doen vinghen my twee Machometisten, ende storten my terstōt die boyē aen, daer toe hadde eē afgodischer priester oorsake gegeuē, die hadde my op sulcker manieren aenghesprokē. Ghy hondts Christ, ghy syt van eenen hondt geborē, also haest als die Machometisten den Christen name hooren noemen, doen vielē sy my aen. Ende sy sleepten my tot des Soudaens stadthouder, die vergaderde terstont eenen raedt, eñ raeck de eyt hy my doeden soude als eenen verrader der Christenē, die selue tijt en was die Soudaē nz by huys. Maer die wyle dz die selue noch gheenen gedoot en hadde, doen wart geraden, dat men my niet dooden en soude, men en haddet dā te voren, den Soudaen te kennē gegeuē, also wart ick door die fortuyne bewaert ende ic lach gevangen iv. daghen lanck, die wyle hadde ick altijt eene keten aen, die was xviij. pondt swaer, des anderen daechs als wy ghevanghen waren worden, doen liepen harer vele, tot die ghene die die misdādē examinerē, die welcke alle onsen doots des begeerende waren. Die waren voor sommighe daghen den Portugaloisceren ontloopen ende ontstrommen ende hadden hare schepen verloren, daeromme verualchden sy oock die Christenen, ende sy waren onses bloets dorstich. Sy seyden oock, dat wy der Portugaloser verraders waren. Maer Godt quam ons te hulpe, want doen der poortwachter die welcke ons verwaren soude. Doen hy die onsinnighe Machometisten sach, doen sorchde hy, datter eenighe fortse oft

ghewelt

ghewelt nauolghen mochte, doen sloot hy die deure met den grendel, maer als die lv. dagen ghepasseert waren. Doen dede ons die Soudaen voor hem roepen, daerhenen vuerdemen ons op elcken cameel twee, mz yseren banden geboeyt, ende wy en consten by den Soudaen niet comen, daer en waren noch achte dagen gepasseert. Ten lestē worden wy voor den Soudaen ghestelt, in eener stadt Rhada ghenoemt, op datmael oeffende hē die Vorst in crijchshandelinghen. Ende vergaderde aldaer dertich duysent mannen, ende wilde met die selue eenen anderen Soudaen bestrijden, die was in eener stadt Sana ghenoempt, die selue stadt leet van Rhada drye dachreysen verre, eensdeels aen eenen houel eñ eensdeels opt platte landt. Jnt aensien ist eene oude schoone stadt, seer rijck aen lieden eñ goet. Alsoo stonden wy beuende voor den Soudaen die begonste, ende vraechde my van waer dat ick was, doen antwoorde ic hem. Jck was van Roome, ende ick hadde tot Cayr der Mammeloeken gelooue aengenomen, oock hadde ic tot Medina gereyst, daermen seet, dat der Nabi oft Propheet begrauen leet, daerhenen was ick oock gecomen om hem te besiene. Daer toe hadde my ghebracht synen verre beroemden vaeme, dan in aller werelt ten eersten, in Syria, tot Mecha, tot Medina, seetmen van synen redelijcken ende onschuldighen leuens, inden welcken hem niemants ghelijcken en mochte, daerom mocht hy wel weten, van weghen sijns heyligen leuens, dat ick gheen verrader der Christē en ben, sonder een goeder Machometist, eñ sijner heerlijchz diener. Daer op seyde die Soudaen, segt, Leila illala Machomet resulla, dat en conste ick niet segghen, mogelijck dattet Godts wille alsoo was oft mogelijc om der grooten sorghe, vreese, ende anext, alsoo dat ick gantz niet spreken en conde. Soo haest als ick daer op sweech, doē hiet hy my terstont in eenen kercker worpen, met verwaringhe veeler menschen, want van xviij vlecken moesten alle dage viere my verwaren, die wachte verwisselden sy teghen malcanderen af, alsoo dz elcke vlecke vier daghen lieden gaf die my verwaerden, alsoo en quam ick in drye maenden noyt aen die sonne, alle daghe gafmen my een gersten broot, dat was seer cleyne, alsoo dat ses van dyen brooden, eenen den honger eenen dach lanck niet en haddē mogen boeten, haddemen my niet meer dan waters ghenoech ghegeuen, soo hadde ic ghemeynt ghehadt dat ick wel gheleeft hadde ghehadt. Jnwendich drye daghen so tooch der Soudaen inden crijch, om die stadt Sana te bestrijden, ende vuerde sijn heyr met hem, daer af bouen gheseet is, hy hadde oock drye duysent ruyters in syne soudije, die waren van Christenen ouders geboren, maer anders waren sy swert ghelijc die Mooren, die selue waren in Priester Johans landt in der kindtheyt ghecocht, ende tot den crijch geleert worden, het waren oock int veldt die naeste by den Vorste, ende hooger gheacht dan die anderen, dyer wel tachentich duysent waerē, die selue decken haer lijf met eenen lijnen doeck, dat is ghelijck eenen mantel, daer door stooten sy eenē arme, anders sijn sy naect, als sy in den crijch willen. Soo ghebruycken sy ronde schilden, die sijn van dobbelen buffels huyden ghemaet, daer tusschen sijn vier steerkens ghehecht met een taey cruyt, dat die lederen van malcanderen nz en vallen, die selue schilden sijn schoone gheschildert, dat eenen niet schoonders en dunct te syne. Ende daer en is niet, dz gheschicter is, om hem voor die flitsen te bewaren, ende en sijn nz grooter dan den bodem van een vat, tot eenen hechte heeft hy soo veel houts, als eener in der handt hebben mach, dat hechten sy met twee nagelē. Sy ghebruycken oock pijlen ende sweerdē, die en sijn niet lanck maer seer breet. Lijnen cleederen van veel verwen draghen sy, catoen ghebruycken sy voor die coude, dat en is oock tot den crijch niet ongeschict. Daerom als sy inden crijch willen, soo doen sy die selue voor mantelen aen. Een yegelijck vuert eene slingere, op dat sy steenen daermede om die hoofden worpen mogen. Onder heeft die slinger eenē doren, daermede koteren sy hare tanden, dyen noemen sy Mesuer, als sy xl oft l. iaer oudt worden, soo maken sy hen hoornen van haren eyghenen hayre, ende gaen alsoo met twee hoornen, ghelijck een reebocxken, alsmen in eenen crijch treckt, soo volgen den heyre, ouer die vijfduysent cameelen met catoenen seelen gheladen. ☞

Van

Van den steden Lagi / ende Aiaz, oock vanden iaer maerckten tot Aiaz, ende van der stadt Dante, dat vij. Capittel.

TEs anderen daechs sat ick op mijn cameel, ende als ick ontrent vijuentwintich mijlen van daer quam, doen vandt ick eene stadt Lagi ghenoemt die leet op een effen veldt, ende daer sijn vele lieden inne, daer sijn oock daeyen ende vleesch ghenoech aldaer, sy hebben oock corens ghenoech, maer gheene wijndruyuen, noch oock hout. Ende die inwoonders is een boerachtich onghecleert volck, wt den loopenden Arabieren, daeromme hebbē sy oock luttel renten. Als ick van daer tooch, doen quam ick in eenen dach, tot eener anderen stadt, met namen Aiaz, die leet aen een berchsken, ende daer streckt hem voor by een wijt dal, daer is eene beslotene fonteyne inne. Aldaer comen veel lieden ghelijck tot eener beroemder coopstat, ten eersten comen in der seluen missen oft meretē, die daer aen beyde berghen woonen, die comen oock selden sonder twist van malcanderen, der seluer tweedrachticheyt ghenuen sy dese oorsake toe, dat die ghene, die aen den berch woonen die teghen middernacht leet, die onderstaen met gheweldt die anderen die tegen middach woonē daer toe te brengen, dat sy den Machomet ende synen gesellē, ghelooue geuen soudē. Daer tegen strijden die andere, eñ seggē, mē soude alleenlijck den Machomet eñ Hali gelooue, die andere verachten sy, ghelijck valsche Propheten, daeromme herworghen sy malcanderen gelijck honden. Maer op dat wy tot der coopstadt comen, daerhenen allerley der minderen speecrije coemt, dat selue landt draecht costelijcke catoen ende syden, oock menigerley vruchten, die seer lustich om eten sijn, ghelijck persen, Granaten, quepeeren, vijghen, noten, ende seer goede druyuen. Bouen op beyde sydē, sijn stercke sloten, maer doē ick van daer tooch doen quam ick in twee daghen, tot eener anderen stadt, die heet Dante, die selue is van natueren ende conſten sterck, ende leet hooghe op eenen grooten berch, daerinne woonen seer arme Arabier, die niet anders dan arm ghesijn en connen, van weghen des onvruchtbaren landts.

Van der stadt Almacharan ende harer vruchtbaerheyt, dat viij. Capittel.

OP dat onse begeerte om die werelt te besichtigē, eenichsins genoech geschie, van kennisse nieuwer dinghen, soo willē wy voorder te kennen geuen. Als ick vander stadt Dante wech tooch, doen quam ick in een stadt, die heet Almacharan, die leet twee dachreysen vander stadt Dante. Die selue leet op eenē hoogē berch, ende men moet eenen rouwen steylen wech daer toe gaen, die is seuē mijlē lanck, ende is soo enge, dat twee menschen den wech vullen, niet anders dan in een enge straetken. Maer alsmen op den berch coemt, soo is een onwtsprekelijck groot effen velt daer bouen ende aldaer is allerley dings ghenoech, want op dat velt vergadert men alle vruchten, diemen tot des menschen nutschap gebruycken mach, daeromme achte ick, dat die selue stadt niet te ghewinnen en is, want daer en is aen prouande gheen ghebreck. Ende men en can niet veel daer toe comen, daer toe is hen behulpelijck die menichte der wateren die sy hebben, van eener Cisternen, die vlietet soo rijckelijck, alsoo dat sy hondert duysent menschē waters gheuen mach. Aldaer (seggen sy dat die Soudaen synen schat heeft ligghen, want hy is van daer geboren). Soo is oock altijts eene van synen wijuen aldaer, dat selue veldt draecht al watmen op der aerden behoeft. Soo en isser oock geene stadt die alsoo goeden, milden, ende ghesonden locht heeft als dese. Die inwoonders sijn meer wit, dā andere verwe, aldaer bewaert die Soudaen, soo veel goudts, ghelijck in syne schatcamere, dat hy hondert cameelē volcomelijck daer mede laden mach, daer en segge ick niet, dan dat ick gesien hebbe.

Van der stat Reame / oock vanden milden hemel aldaer, ende vā den ghewoonten des volcx, dat ix. Capittel.

VAn daer tooch ick tegen eener stadt Reame ghenoemt, eene dachreyse vander voorgaender gheleghen, die heeft ghemeynlijck swerte inwoonders,

dat

dat ſijn treffelijcke cooplieden, dat veldt aldaer, draecht alle dinghen wtghenomen houdt, ende die ſtadt heeft int ronde, ontrent twee duyſent huyſen, aen der eener ſyden des berchs, ſietmen eenen anderen berch, die heeft eē ſeer ſterck ſlot, daer ſijn ſommighe aerden van hamelen, oft weeren, die hebben ſteerten, dyer eenen heb ick ſien vierenveertich pondt weghen, die hebben gheene hoornen, ende ſy ſijn ſoo vet, dat ſy nauwelijcx ghegaen en connen. Aldaer heeftmen oock ſommighe druyuen ſonder keernen, betere en heb ickſe noyt ghegheten, anders ſoo ſijn oock allerley vruchten aldaer, ghelijck bouen geſeet is. By der ouervloedicheyt, is ſulcken milden hemel aldaer, dat bewijſt dat langhe leuen der menſchen. Want ic hebbe mz menighen ghеſprоken, die ouer hondert ende vijuentwintich iaren oudt waren, ende die noch friſch ende ſterck daer by waren. Sy hebben luttel cleederen, ende en ghebruycken niet meer dan een hemdeken, oock die rijcken, dat ghemeyn volck deckt hen met eenen lijnen doeck, daer doorſtooten ſy die armen. Schier in gheheel Arabia dragen die lieden hoornen, wt haren eyghenen hayre ghemaeckt. Maer die vrouwen draghen wijde hoſen ghelijck die ſchiplieden.

Van der ſtadt Sana ende

van haren ſtercken leeger, oock van der grouwelijcheyt des Conincks ſoons, dat x. Capittel.

Als ick van daer quam, doen quam ick na dryen daghen, tot eener anderen ſtadt, die heet Sana, die leet op eenen hoogen berch, eñ ſy is vander natueren ende van conſten ſeere ſterck. Die ſelue heeft die Soudaē achte maendē lanck belegert, met tachentich duyſent mannen, maer hy en heeftſe niet moghen ghewinnen, maer met tamelijcken condicien ende verdrach, dat ſy hem op gauen. Die mueren ſijn van te ſamen ghedragenen aertrijck ghemaeckt, thiene ellenboghen hooghe maer twintich armen breedt ende dicke, ende ſijn ſoo dicke datter acht camelen ruym neuen malcanderen daer op gaen mogē. Die lantſchap draecht veel vruchten, eñ en is onſen veldē niet ſeer onghelijck, alſmen die menichte aller dingen aenſiet, ten eerſten is ſy met water wel genet. In der ſtadt is een Soudaen die Heere, die heeft twelf ſonen, dyer eener heet Mathomet. Die is ſchier raſende, ende valdt die lieden aen, bijtet ſy, ende etet ſynen buyck vol van hen, die ſelue ſonc is ontrent vier ellenbogen lanck, eens ſchoonen vierſchoten lijfs. Ende is aſſcheverwe aen ſynen lijue, dat veldt om die ſtadt, dat draecht ſommighe ſpecerijen, die vergadertmen niet verre van der ſtadt. Int ronde heeft die ſtadt ontrent vier duyſent huyſen. Die en mogen in ſchoonheyt noch luſticheyt by den onſen niet gheleken worden. Die ſtadt is ſoo wijdt, dat ſy binnen der mueren veel velden ende ſchoone bogaerden begrijpt.

Van den grooten ſteden

Taeſſa, Zibits, ende Damar, dat xj. Capittel.

Van daer quam ick tot eener ſtadt Taeſſa ghenoempt, als ick daer ouer drye dagē lanck ghetogen was, die ſelue ſtadt leet op eenen berch, ende is wtermaten ſchoone, oock ſoo is alles luſtichs dings ouervloedich aldaer, ten eerſten rooſen water. Dit is eene ſeer oude ſtadt, ende heeft een kercke, die is ghelijck Maria Rotunda tot Roomen ghebout, die ſchoonſte huyſen aldaer, die gheuen noch getuygeniſſe der ouder aert. Aldaer quamen ontallijcke cooplieden om harder coopmanſchappen willen, die ſijn ghecleet ghelijck die voorghenoemde, ende ſijn aſſchenverwich, daer na in dryē dachreyſen quam ick tot eener anderen ſtadt Zybith genoemt, die is ſchoone ende goet, ende ſy leet eene halue dachreyſe vānder Rooder zee, dit is eene ſtadt grooter coopmanſchap ende handelinghen, die ſelue waren comen op der zee daerhenē. In deſer ſtadt vindtmen veel goets dincks ten eerſten ſuycker ende allerley vruchtē. Sy leet tuſſchen twee berghen, in een wijdt platte veldt, ende en heeft gheene mueren. Aldaer is eene marct vā allerley ſpeecerije, ende anders dinges dat van daer coemt, ſy hebben cleederen, ende verwe ghelijck die voorſz.

Als ick deſe ſtadt beſichticht hadde, doen

doē tooch ick terstont in eener anderē stadt, daerhenen quam ick in eenen dach, die hiet Damar, ende is vanden Machometisten inghewoont, sy dryuen grooten handel, dit is oock eene vruchtbare stadt, niet cleyndere dan die anderen, oock sijn die inwoonderen, den anderen, in cleederen ende manieren niet seer onghelijck.

Vanden Soudaen der genoemder stadt, ooc waeromme dat hy Sechamyr heet, dat xij. Capittel.

DEse steden vanden welckē ick nv gheseyt hebbe, die sijn onder den Soudaen in den saligen Arabia die heet Seehamyr. Seeha heet heylich ende Amyr een Vorste, eñ sy heeten hem daeromme heylich, want soo sy seggen, en doet hy geenen dootslach, dan indē strijdt, ghy sult weten als ick daer was, doē onderhielt hy meer dan sesthiene duysent menschen die gheuanghen waren dyē gafmen eenen yeghelijcken alle dage, ses penningen der cleynsten munten, voor sijn costgeldt, daer mede hy hē inder geuāgenissen onderhouden mochte, also onderhielt hy die gene, die ter doot verwesen warē. So en onderhout hy oock niet min knechten in synen huyse.

Vanden Meircatten ende anderen dierē die dē menschē gelijck sijn, maer seer vyandt, dat xiij. Capittel.

ALs ick van daer op brack, doen quam ick in drye dachreysen weder in der stadt Aden, op haluen wege vandt ick eenen wijden hoogē berch, daer waren seer veel dierē oppe. Ten eerstē liepen veel Meircatten daer oppe, ende Leuwen die den menschen seer vyandt waren, daer om en derf geener alleene seker daerhenen comen, harer en sijn dan hondert menschē by malcanderen, die also mz der menichte die dieren verscricken, als wy daer voor by toghen, daer quamen wy in anext, dan die dieren setteden aen ons, dyer wy oock vele met flitschen ende slingeren ombrachten, daer toe hulpen ons oock die honden, soo langhe tot dz wy ten lesten wter noot quamen. Als ick in die stadt quam, doen nam ick my aen, dat ick cranck was, ende dz my dat hooft seer wee dede, ende ick lach drye dagen in eener kercken, maer des snachts ging ic wte, eñ quam tot eenē schipheeren, eñ ic verwerf van hem, dat hy my heymelijck in een schip nam.

Van sommigen plaetsen/ in Ethiopia, dat xiiij. Capittel.

DJe wyle dz ic also voer, mynē voornemen na, om allerley landen te besichtigen. Maer als wy op der zee quamē, daer verleyde ons onsen wech, van weghen der onstantachticheyt des gelucx, ende menigerhande beweginghe der zee, want die wyle wy xxx daghen in Persiam op der zee gheuaren waren, ende dat nv den seuenden dach daer by quam. Doen stonter op een groot tormēt ende tempeste, ende die zee maecte seer groote baeren, ende in eenen oogenblick namt ons van onsen wech, ende werp ons in Ethiopiā. Die schepen waren gheladen met roode verwe, daermen lakenen mede verwet, der seluen schepen, vueren die cooplieden alle iaere wel vijuentwintich van Aden, die selue verwe wasset in den saligheu Arabia. Als wy nv alsoo vanden windt verworpen worden, soo quamen wy aen eene hauene Zeyla ghenoempt, daer bleuen wy vijf daghen, eensdeels dat wy die stadt besichtichden, maer alder meest, om dat wy verbeyden moesten, tot dat die zee weder stille wardt.

Vāder stat Zeyla in Ethiopia, ende van harer vruchtbaerheyt oock van sommighen dieren aldaer, dat xv. Capittel.

IN der selver stadt is eene groote hanteringe, want het is een beroemde marckt aldaer, daer is veel goudts ende oliphantē been, het wordē ooc veel knechten aldaer vercocht, om cleyn gelt, die sijn wt Ethiopia, daer priester Johan (dyen sy den Jacobiter Vorsten noemē) regeert, die vangē die Machometistē, die Moorē sijn, eñ vueren sy in Persia, in salich Arabien. In Indiam, tot Babilonië aen den Nijl, ende tot Mecha. In deser stat daer houtmen goet recht, ende men leeft wel aldaer, dat landt geeft veel vruchten eñ vleesch, ende daer is van alle dingen genoech daer.

Men

Digitized by Google

Men maeckt oock veel Olie aldaer. Die en maecktmen niet wt Olijuen, ſonder wt wat anders. Sy hebben oock veel honichs ende waſch, oock ſommige weeren oft hamelen, die ſleypen haerē ſteerte na hen ontrent ſeſthien pondt ſwaer. Aent hooft ende hals ſijn ſy ſwert, anders ſijn ſy wit. Sy hebben oock witte weeren oft hamelen, die hebben ſteerten eens ellebooghen lanck, ghe ſchapen gelijck een druyue. Die hebben oock gorgelen ende lampen onder den hals hangen gelijck die oſſen, die hanghen hen ſchier tot op der aerden. Int veldt vindtmē coeyen gaen, die hebben herts hoornen die ſijn gants wildt. Ende alſmenſe vāgt, ſoo ſchietmēſe den Soudaē gelijck eē Coninck lijcke geſchenck. Ick hebbe oock coyen ghe ſiē die en haddē niet meer dan eenen hoē, gelijck eenē eenhoren. Dē horen was eener ſpannē lanck, ende het ginck achterwaerts toe. Die coyen ſijn bruyn. Die anderen daer wy te voren afgheſeet hebben, die ſijn ſwert. Aldaer leeft eener wel, om een cleyn gelt, want het is altemael goedē coop daer cooplieden woonen in der ſtadt, die heeft quade mueren, ende eene verachte hauene op den vaſte lande. Een Machometiſter Coninck regeert aldaer ouer die ſtadt, die heeft veel duyſent ſoudaden. In den crijch en hebben die ſelue maer een hemde ane, ſy ſijn aſchevarwe ende naeckt inden crijch, ende ſy ſijn van Machomets gheloove,

Van dz eylandt Barbara

in Ethiopia ende van den inwooners, dat xvj. Capittel.

NA dyen die raſende zee ſtille waert. Doen ſeyldē wy daer henen eñ quamen gelijck aen een eylandt Barbara genoemt dz ſelue eylādt heeft eenē Machometiſten heeren. eñ het is ſeer wijdt. Maer wel geboudt met veel inwooneren, daer compt oock veel vleeſch hen. Die ſelue ſijn ſwert verwich, eñ ſy hebbē allen haerē rijckdom in vee. Daer bleuen wy eenen dach, vā daer ſeylden wy in Perſiam.

Lodowijck Vartomans

des Roomſche raetſheeren Van den dinghen in Perſia, dat derde boeck, dat eerſte Capittel.

TWeelf daghen voerē wy op der zee, ten leſte quamen wy tot eener ſtadt, Diuo Bauderum genoempt, dat is ſoo vele, als die treffelijcke Turckē, hauene, die en leet nz verde vādē vaſtē lande, eñ als die waſſende zee opgaet, ſo gaet dz water daer omme, eñ het wort dan eē eylāt. Maer alſt water weder valt, ſo comtmē te lande daer toe. Sy is onder den Soudaen Combaie, Eñ die de ſtadt regeert heet Manacheaz, aldaer bleuen wy twee dagen. Want het is een marckt aldaer van vele waeren. Daer omme ſijn daer ouer die vier hondert Turcſcher cooplieden aldaer woonachtich. Sy is ouer al met eener mueren omgheuen, daer op heeft ſy allerley gheſchut tot beſchermin ge. Sy hebben ſchepen die een weynich cley der ſijn dan onſe lichte ſchepē. Die noemen ſy Thaleas. Van daer quamē wy tot eener anderē ſtat Goa genoēt, die leet iij. dachrey ſen vāden voorgenoēde van daer brengtmē gemeynlijck die waeren, eñ worden dan vā hen hier eñ ginder vervuert. Daer ſijn vermaerde iaermercten. Ende deſe ſtadt is in rijckdom eñ groote allē anderen ſtedē wel te gelijckē. Daer eeret mē ouer al den Machomet. Vā daer tooch ick in eē ander ſtadt Giuifar genoēpt. Die is aller dingē rijcke, aldaer ſach ick ōder anderē eene ſeer bequā me hauene, als ick van daer tooch, doē quā ick tot eene ādere hauene die heet Meſchet

Van der ſtadt Ormo En

de van dat eylandt Perſia daermē die peerlen leeft. Dat ij Capittel.

ALs wy van daer wech toghen, doen ſeyldē wy tegē eener ſtadt toe, die is Ormus ghenoempt, die is ſeer ſchoone aē een ſchoone plaetſe gheleghen, ſy heeft oock meer peerlen dan eene andere ſtadt. Sy leet in een eylandt, ende ſy is allen zee ſteden voor te ſetten. Het is oock van daer tot opt vaſte landt ontrent tweelf mijlen. Suet water ende etende waere is ſeer diere aldaer. Men moetet alle daer henen brenghen daer ſy op leuen. Drye dachreyſen van daer. Daer vangtmen ſneecken, die gheuen die ſchoonſte peerlen, die grooter ſijn dan andere wackē, men vangt ſe ghelijck ick hier nae ſegghen ſal. Het ſijnder ſommighe die ghenecren hen met

viſchen. Die varen op die zee ende worpen eenen grooten ſteen daer in, die hangt aen een zeel, dat doetmen op beyde ſijden des ſcheepkens, op dat die ſteenen dat ſcheepkē houdē gelijck al oft aen eene ancker hinge. Als dat ſcheepken alſoo vaſte ſtaet. Soo worpt eener een zeel inde zee daer aē hangt eenen ſteē. Dan ſoo iſſer een ander midden int ſchip, die heeft eenē ſack op den hals gehāgen eēſdeels achter eñ eēſdeels voor hem ende bindet eenen ſteen aen ſijnen voeten endehy laet hem in die zee. Die ſelue ſwēt onder dwater, ende laet hem in die diepte, ontrent vijfthiene ſeredē diepe. Daeronder blijft hy ſoo langhe, tot dat hy ſneckē vāgt daerinne dat die peerlē verborgen liggen, alle die hy vangt ſteeckt hy in ſijnen ſack. Dan ſoo ſchuddet hy den ſteen van ſijnen voeten, eñ climpt alſoo lancx dz ſeel daer hy aen hangt weder opwaerts in ſijn ſchip. Aldaer vindtmē ſomtijts ouer die drye hōdert ſchepen, die van aller werelt her, doer henē comē. Die Soudaen der ſelver ſtadt is van Machomets gheloue.

Van den Soudaen der

ſtadt Ormus, ende vander grouwelijcheyt des Soudaens ſone, teghen ſijnen ouderē ende broederen, Dat iij. Capittel.

Er ſelver tijt als ick in dyen lande was, ſoo geſchieder tgene dat ick nv ſegghen wil. Deſe Soudaen hadde elf kinderen eñ men hielt den ionckſte voor eenen ſot. Maer die eerſte geboren wardt voor den gheſchickelijckſte gheacht. Die ſelue Soudaē hadde ock ij. knechtē. Die hy wt den lande Prieſter Johans der Ethiopier Coninck gecregē hadde, die hadde hy ſeer rijck gemaeckt, om haerer weydelijcke vrome daden wille, eñ hy hadſe gelijck ſijne ſonen by hem. Onder dyen, Doen ſtack die oudſte ſone, ſijnen vader ende moeder, ock alle ſijnen broederen, ſonder den ghenen die voor ſot ghehouden was. Die ooghen wte, al by ſtil ſwijghender nacht, ende daer nae ontſtack hy dat huys. Ende verbrande vader ende moeder met alle tghene datet int huys was. Des anderen daechs doen worden die inwoonders des grouwelijcken moordts ghewaer. Daeromme begonſten ſy te rumoeren, ende bewecht ſijnde door die groote ongherechticheyt. Maer die ghene die die miſdaet volbracht hadde, die maeckte hem in des Conincks huys, als in der ſterckſte plaetſen. Aldaer wardt hy in des dode ſtede aengenoenomē. Maer die ghene die te voorē voor eenē ſot geacht was worden, die wart veel anders bevondē dan ſy hem allē gheacht haddē. Dan doen hy die moordt gewaer wart, doē vloode hy terſtōt in eene kercke, gelijck eener die ſijne ouders begeerde te wrecken, ende hy riep met luyder ſtemmen, in Arabiſcher ſpraekē. O ghy goede Godt, myn broeder is eenē duyuel geworde, hy heeft ſyne ouders ende broeders, ſuſters, gedoot, ende heeftſe alſoo doot verbrandt. Ouer xv. dagen warden die borgers weder geſtilt. Als die Soudaen dat ſach, Doen beſchickte hy die twee knechten eenen, die der oude Soudaen ſoo lief ghehadt hadde, Die heet Machomet, doen die ſelue quam. Doē ſeyde hy tot dē Soudaen wat ſegt ghy Vorſt. Doē antwoorde hy ick ben Soudaē. Doen antwoorde hem die knecht. Ja voorwaer ghy ſijt Soudaen Doē nam hy dē knecht by der hādt eñ vuer dē met hem ſaechtelijck, eñ ſeyde op Arabiſch tot hem gaet henē eñ herwordt uwē geſellen. Daer vore gheloue ick v ſeuen ſteden te geuē. Doen ſeyde die knecht. O myn heere ick hebbe nv xxx. iaer lanck by mynē geſellē ghewoont, daerom en darf ick ſulcx nimmermeer onderſtaen, tgene dat ghy my heet. Doen ant woorde die Soudaen, ſoo latet onderwegē. Eer iij. dagen paſſeerden Doē beriep hy den anderē knecht, eñ handelde mz hem, gelijck hy mz den anderē gedaē hadde. Die knecht hiet Cayn, eñ doen hy dz hoorde ſeyde hy, in Godts namen het ſal geſchien myn heere, eñ hy dede terſtont eē pantſier ane, ende ginck henen, om ſijns heeren gebot te volbrengē. Maer als hy tot ſijnen gheſellē quam, doen en conſte hy nz laten, hy en moeſte ſijne miſhandelinghe int aenſichte te kennen gheuen. Doen hem ſijn geſellē ſach, doē merckte hy terſtōt, dat tet om hem te doene was eñ riep ſijnē geſelle aene. Ghy booſwicht, ghy compt tot my, om dat ghy my vermoorden wilt. Doen ſeyde hy, niet alſoo. Daerom en come ick niet. Machomet ſeyde ghy en conneſt niet loochenen, uwen ghemoet dat ſulcx onderſtaen heeft, dat heeft uwe aenſichte verſtelt. Daerom en ſult ghy my niet ontgaen, ghy moet my ſtaen. Maer als Cayn

ſach

sach dat sijn opset openbaer aen den dach was. Doen warp hy sijn sweert tot sins gesellen voeten, eñ hy viel op der aerden, hem biddende mz weenenden oogen, eñ seyde: O mijn heere vergeuet my, want ick ben des doots weerdich. Daerom herwrocht my mz mijnen sweerde, daermede ick v herwrocht soude hebbē. Doen antwoorde Machomet een ygelijc die siet wat ghy voor een verraders boswicht sijt, wy hebben ny xxx. iaren by malcanderen gewoont, eñ ny int lestewil de ghy my ombringē, en cōt ghy nz merckē, dz die gene die v sulck geheeten heeft, eenen duyuel is. Maer sie toe, het is v vergeuē, eñ ghy moet weten, dz der duyuelsche mensch my drie gantse dagen aengelegen is, ende daeromme vele ghrloeft heeft, om dat ick v herwrogen soude, gelijck ghy my ny geerne gedaē haddest. Maer ick hebbe syne geloeft te veracht, eñ en hebbe tot sulckē lasten geenen wille noch consent willen geuen. Maer laet Godt die saecke wt voeren, eñ wilt ghy doen dz ick v heete, soo doet hem also. Gact henen haestelijcken tot den Soudaen, ende segt hem dz ghy my altreede ombracht hebt. Doē seyde Cayn, dz sal ic dan mijn heere, eñ hy ginck henē na den Soudaē toe. Maer als die Soudaen hem aensach, doen sprack hy hoscha Cayn, hebt ghy uwen vrient ombracht. Doen antwoorde hy. Ja ick hebbe hem ombracht. Doen seyde die Soudaen, soo compt hier tot my. Maer als hy ny nēuen den Vorstē quam. Doen stiet hem die Soudaen een sweert in sijn hertte. Desgelijcken daechs daer na. Doen dede Machomet heymelijc een pantzier ane, eñ ginck tot den Soudaē. Maer als hem die Soudaē aensach. Doen seyde hy tot hem ghy hont, van eenē hont geborē leeft ghy noch. Doē seyde Machomet tot hem. Ja ick leue v tot schandē, eñ ick ben hier op dz ick v herwrogen wil, dan ghy sijt arger dan der duyuel is. Soo haest als hy dat seyde. Daer begōsten sy te campen, dat duerde eenē wijle, ten lesten gecreech Machomet die victorie, eñ herwrochde den Soudaē. Doen dz geschiet was, doen hiet Machomet den Coninklijken hof toe sluyten ende vermaecken, oock mz een garnisoen verwarē, daer toe warē hem die inwoonerē neerstelijck behulpelijc, dan hy was, tot dier tijt toe, altijt den volcke lief geweest. Daerō riep hē alle volc mz vreuch dē ane, eñ gruetedē hem als eenē Soudaē.

Maer als hy xx. dagen alsoo in der regeringe ware geweest, Doē beriep hy die ouerste vander stadt, midtsgaders den coopliedē eñ andere volcke, ende sprack alsoo tot hen Tgene dz ick gedaen heb dat en heb ick nz geerne, noch van mijn selfs gedaen, sonder het is der wille Gods alsoo geweest. Daeromme bekenne ick wel. Dat my die heerschappye nz toe en behoort. Daeromme bat hy haer, dat sy den genen voor harē heerē kennen wildē, eñ hem dat rijcke in sijn handē geuē, die voortijdē voor eenē sot gehoudē was wordē. Wāt het behoort hem met allē rech toe. Maer als Machomet alsoo mz hē sprack, Doē verwilichden sy hem ende namē dyen ane, aen des afgestorue stadt, Die welcke te voren voor een sot gehouden was worden, noch was Machomet regherdere daer. Want na dyen dat Machomet die saecke onderstaē hadde. Doen kende sy hem alle voor eenē vrīt der godē. Daerom wart hem van hen allen beuolen wilichlijck, die stadt te regheren, ten eerstē, die wijle der Soudaen nz seer verstandich noch wijs en was, van dē welckē bouē meer gefeit is, ghy sult ooch weten, dat ouer die xl. coopliedē altijts in der stadt woonen, om der coopmāschap wille, die daer seere ghebruyct wort. Dan mē brengt daer hen sydē, peerlē, edel gestrēte, rñ. allerley specerye ghenoech. Syten ghemeynlijck rys. Want dat landt en heeft gheen coren.

Van der stadt Eri / der landtschap Chorzani in Persia ende van haeren rijckdom, oock van ouervloedicheyt van vele dinghen, ten eersten, van Reubarbara. Dat iij. Capittel.

Als ick van daer weech tooch, doen quam ick in Persia, als ick twelf daghen gereyst hadde. Eñ quam ten eerstē in eene stadt die hiet Eri, eñ die landtschap daer sy leet Chorzani ghelijck wy Flaminiam noemen. Die Coninck des selven landts woont in der stadt Eri, aldaer wassen schier alle dinghen, ende aldaer is sulcke ouerulocdicheyt van syden, alsoo dz eener aldaer syde coopē mach op eenē dach, daer hy drye M. Camelē met laden mach. Het en wort oock aldaer nūmermeer dierē tijt, alsoo oueruloedich wascht alle dingen, ten eersten, soo is veel Reubarbari daer, dat

mercte ick daer aen. Want mē cochtet seſſe ponden (waer af een pondt xij. oncen hout) voor eenen gulden, die stat heeft int ronde, ouer die vij. duysen huysen, ende sy doen dē Machomet groote eere ane, van daer reysde ick twintich daghen, ende vont dat lant, verde van den oeuer der zee, wel gebout mz veel dorpen ende steden.

Van dē water dat ick acht den Euphraten sijn, dat v. Capittel.

TEn lesten quam ick aen een groot water, dz noemen die Inwooners Eufra, op haerer spraken. Dat achte ick dē Euphraten sijn, daer toe beweechde my syne groote ende breyde, als ick langer den water aen der slinker handt tooch, doen quam ick in dryen daghen tot eener stadt die heetet Schyram, die en heeft niet meer dan eenen heeren, die is wt Persia. Anderen sijn sy nyemande verbonden. Aldaer houden sy Machomets gheloue, het worden aldaer alrehande edelgesteente gevonden, ten eerstē eenen steen Eranen genoēt. Die beneemt die onsinnicheyt, ende veruaertheyt, anders noemptmen hem Turquoos, dyer comen vele daer hen (soo men seet van der stadt Balasthom ghenoemt. Aldaer is wter maeten vele Museus, ende allerley costelijcke reuken. By ons compt seldē ongevalschte Museus, want hy wort al te voren gheualscht, eer hy tot ons comt, dat doen die Persier, die connen alle dingen merstelijck valschen, dat heb ick oper baerlijck gesiē, want ic dede groot neerstigheyt, op dat ick den rechten reuck van Museus, hebben mochte. Doen sach ick op een tijdt sommige lieden die sulex versochten die namen eene Museus blase, ende roken daer ane haerer viere na malcanderen, doen gaf dien Museus alsulcken costelijcken edelen reuck, datter sommighe die neusen af sweetende warden, dat was een teecken dat die Museus niet gevalscht en was.

Dieden deucht der Turquoosen.

Die deucht des Museus.

Ick vraechde ock die Persier, oft der Museus, gelijc andere dingē ock, tot syner tijt oock syne cracht verloore. Doen seydē sy tot my hy behielt syne cracht x. iaren langer, ist dz hy nz gevalscht en is, dwelck die Persier seer wel voor andere lieden connen. Anders so synt die alder vriendelijckste lieden, diemen vindt, Eñ sy sijn soo gastvry eñ seo rykelijck, dat hen geen volck te gelijcken en is, dat en hadde ick nz dorren seggen, ic en haddet dan selue persoonlijck gesiē, die wijle dz ick daer was, daer gheereech ick eenen Persier coopmā, die hadde my ouer eē iaer tot Mecha gekent, die selue was geboren van der stat Erider landtschap Charazani als my die selue sach, doen seyde hy, Lodewijck wat brengt v in dese landen, sijt ghy nz die gene, dien ick tot Mecha gekēt hebbe. Doen seyde ick, iae ick bent. Eñ ick hebbe groote begeerte omme die weerelt te besiene, Doen seyde die Persier, des sy gelooft, dz ick eenen wanderg esselle myns weechs gheuondē hebbe, die welcke eene begeerte heeft gelijck ick hebbe, also bleuen wy in der stat Sayulaz genoemt vijftihien daghen, doen bat my die Persier, dat ick van hem niet trecke en wilde, hy wilde altijt mijn wander gesselle blyuen, ende wilde my vueren, daer ick dat voornemste deel der weerelt sien soude, daer bereydē wy ons op den wech eñ teghen na eene plaetse, die heet sinte Bragant.

Van der stadt Sinte Bargant, eñ hoe dat sy alsoo groot is, als Babilonia, ock van den Conninck der Persier, die Sophye ghenoemt wort, dat vj. Capittel.

AEn seet, dat die stadt Sanct Bragant, niet cleyner en sye, dan Babilonia, want sy is seer groot ende wijt, den Conninck al daer is een Machometist, die cooplieden seggen, dz die selue Coninck vermach lx. duysent geruster peerden, ende is een wit varwich volck, seer geschiet tot den crijch, dat seggen wy alleenlijck van hooren seggē, want wy en comen nz voorder eenē die wijle dat die Sophy so ernstelijck ende grouwelijck dien oft die gene na stelde, die Balachar, Othamar, eñ Omars, gelooffs waren. Dese sijn Machomets gesellen geweesen, ende syner sotter dwalingē mede wetende. Die welcke die meynen, dat men dyē eeck geloue geuen soude, die doodetmen. Maer die welcke Machomets eñ Haligelooffs waren. ia ongeloof houdē, die sijn vrij voor hem. Daer en tusschē beriep my myn gesselle eñ seyde, Lodewijck op dz ghy merkē moecht wat ick van v houde, ock hoe gerne dz ich wilde dz v myne by wooninge nut eñ pro-

profijtelijck ware soo wil ick onderstaē, my met v een maechschap te maken, op dz ghy daer wt mocht afnemen, dat ick v in aller noot behulpelijck wil sijn eñ hy seyde. Ick hebbe eene susters dochter die heet Samis die selue wil ick v tot eenen wijue gheuen, daer toe hebbe ick eene groote begeerte, die Sonne heet in haerer spracken Samis, dat en was voorwaer te vergeefs niet, dan die dochter was schoonder dan die Sonne, ende lieffelijcker, ende seyde daer by, hy en reysde om des willen in der weerelt niet om me, om dat hem iet ghebrack, sonder dz hy alleenlijck van lusts wegē daer quam, om wetenschap eñ veruarenheyt van vele dingen te hebben, Daerom togē wy weder achterwaert in der stadt Eri, als wy daer henē quamen, Doen ontfinck my mijn gesel eerlijck in sijn huys, ende hy wees ende liet my sien synen susters dochter eñ begonsten neerstelijcken met my te handelen, dat ick die ionckvrouwe wilde totter echte nemē. Maer ick die veel anders indē sin hadde, nam my ane, dz my die saeke nz qualijck en geuiele. Maer het mochte wel tot bequamelijcker tijt geschieden. Daeromme togen wy inwendich achte dagen weder van daer, eñ quamē weder in die stat Ormus. Van daer seyldē wy in Indiam, eñ quamē ten lesten in eene hauene, die die inwooners Cheonoemen.

Lodowijck des Roomschē Raedtsheeren van den Indischen dingen dat vierde boeck.

Van der stadt Cambaia in India, aldaer noch schier alle dingen wassen ende comen, dat i. Capittel.

DJe wijle dat wy int begintsel gheloeft hebben, dz wy van alle dinghen daer wy af segghen souden, opt corste als ons mogelijck ware setten souden. Op dat veel geclaps den leser niet onlustich en maecte, dies willen wy ons bencersten, ende onse gheloefde houden. Daer mede alleenlijck te kennen gheuen, wat die merkelickste dinghen sijn, die wy versocht hebben Als wy dan in Indiam quamen. Daer quamē wy aen een groote vlietende water, dat hiet Indus, dat en is niet verde van der stadt Cambaia genoemt, die selue leet drie mijlē van daer, op den lande teghen middach. daer henen en can men niet te schepe comē, ten ware dat die vloet seer hooghe ouer synen oeuer ginge, die selue ouerswembt somwijlen drie oft viere mijlen dat landt, maer die wateren wassen aldaer wedersins dan by ons. Dat is als die mane af gaet. Maer by ons, soo nemen die wateren ende becken toe als die mane vol is, die stadt is mit eener muer omgheuen ghelijck by ons, ende daer is van als ghenoech, voor af Coren eñ allerley vruchten. Daer vindtmen specerye onder anderen, die ick niet ghenoemen en can. Aldaer vindtmen ick veel cottoens, dier vueren die coopliedē alle iare van daer, oock soo veel syden, dat sy dickwils veertich oft vijftich schepen, met dier waere gheladen, anders waert weech vueren. In desen rijcke is eenen berch, daer graeftmen den steen Onix, den welcken men anders Carneol noempt, het sijn oock andere berghen, daer houwetmen Calcidonien ende Adamanten wte.

Van den ghewoonheyden der inwooneren Cambaye der edelen stadt, dat ij. Capittel.

MEn willen wy te kennen geuen der seluer stadt Soudaens, standt ende zeden, die heet Machamut, ende hy was veertich iaer Soudaen geweest, ter tijt daer ick aldaer was, ende hy hadde den Coninck der Gugeraten verdreuen, desē lieden achten het beste te syne, datmen geen dier en doode noch vleesch en ete. Sy en sijn ghcen Machometisten, sy en hebben oock geene afgoden. Daeromme ghelooue ick waren sy ghedoopt, soo mochten sy spel salich worden, dan het is een volck, aller gherechticheyt vol, want sy doen anderen, ghelijck sy wilden dat henlieden gheschiede, waer yemant die na haere cleedinghe waechde, sy gaen eensdels naect eensdeels en decken sy maer haere schamelheyt. Dat hooft bewindē sy mz eener rouwer binden, die is purpuruarwich, dat is rootgeel. Daer om heeft sy der Soudaen wt den rijke verdreuen, van des Soudaens zeeden ende vsantien wil ick nv segghen. Hy heeft twintich duysent gheruster peerden tot den strijdt, ende daer comen alle daeghe vijftich mannen aen sijn hof, die sitten op Oliphanten. Die en doen niet anders dan dz sy

den Coninck reuerẽtie bewijſen, daer toe ſo buygẽ die dierẽ haere knyẽ. Als der Coninc des morgens wacker wort ende opſtaet. So is allerley ſnaerſpel daer, die pijpen ende trompen, ende verblijden hen dat der Coninck noch leeft, dat doen ſy oock als hy ontbietẽ wilt. Als hy oock ſlapen wil gaen ſoo ſijn die met den olifanten weder daer, ende doen weder om, om haer ambacht mz vereeringhe des Vorſten. Op een anderen plaetſen willen wy ſeggen, vanden verſtande ende ghewoonte deſer dieren. Die Soudaen deſer ſtadt, die heeft die bouenſte lippe ſoo lanck, dat hijſe om ſijn hooft ſlaet, ghelijck die vrouwen met huer haer doen. ende heeft eenen witten baert, die gaet hem tot op den naucle, hy is des vergifts oft venijns ſoo wel ghewoone, alſoo dat hy altijt ſommich venijn etet. Dat en ſalmen alſoo nz verſtaen oft als hy des venijns hem ſat ate. Als hy eenen van ſynen officieren ombringhen wilt, ſoo beſchiet hy hem voor hẽ te comen, ende hy doet hem naecte by hem ſtaen. Daer na ſo knout hy ſommige vruchten die heeten ſy Chofoles, dat is ghelijck eene note muſcaten, oock etet hy ſommighe bladeren ghelijck Citronen bladeren. Die noemen ſy Tambolas, daer toe calck van gheſtooten Oſtreen, dat ſelue knout hy al onder malcanderen, ten leſten ſpout hijt op den ghenen, dien hy dooden wil. Soo haeſt als hy daer mede beſprengt wort, ſoo volcht der doot daer na, eñ dat ſcharpe gift neemt hem ſijn leuen. Ende dat gheſchiet eer eene halue vre ommeloopt, ſoo gaet hem die ziele wte, die Soudaen hout oock in die vier duyſent concubynen. Dan ſoo haeſt als hy by eener vrouwen ſlaept, ſoo ſterft ſy des anderen daechs, ſyne cleederen en taſtet nyemant ane. Ende hen is van noode, dat hy ſyne cleederen dickwils verandere. Mijn gheſelle beuraechde ſommighe gheſellen neerſtelijck van waer dat hen noch dz booſe vergift oft venijn comen mochte. Doen ſyden ſy, dat ſijn vader van ioncks oppe, hem met venijn gheſpijſt hadde, daerom en ſchadet hem alleene niet, Dat dede die gewoonheyt, dit ſy ghenoech vanden Soudaen geſeet. Nv willen wy van der inwooners zeden beſchrijuen, ende weder beginnẽ, daer wijt gelaten hebben.

Sy en hebben gemeynlijck maer een onderkleet ane, ende ſijn ſeer ſtrijdtbaer, daer by ook treffelijcke cooplieden die vruchtbaerheyt des lants, en mach niet volcomelijck beſchreuẽ worden. Daer henen comen ook coopliedẽ van allen landen, van daer wt der anderen ſtat (daer ick hier na af ſeghen wil, worden veel coopmans goeden in menigerley landen ghevuert, voor af, in Turkyen, Syria, in dat Salich Arabia, Indiam, Aphricam, Ethiopiam, ende anderſins tot veel volcken, alder meeſt brengt men ſyden ende cotton van daer. Daerom wort deſen Soudaen die alder rijckſte ghe ſchat, van weghen der grooter hanteringen die hy in ſijnen rijke heeft, hy is altijt tweedrachtich met den Coninck Joghe. Dat ſelue Coninckrijck leet ontrẽt vijfthien dachreyſen van deſen, des Conincks Joghe rijke is wijt ende groot, ende vermach dertich duyſent ſtrijdtbaer mannen in dat veldt, hy is een afgodiſcher, met alle ſynen volcke, ende ſy ſijn voor heylighe lieden by andere volcken gherekent.

Deſer Coninck treckt alle drie oft viere iaren een mael wt ſijn lant, dz is hem van oudts een herecomen, dan moeten hen andere lieden gheneeren ende houden, ghelijck by ons die pelgrims, die tot den heyligheu beuaert gaen. Met hem trecken ook ouer die vier duyſent ſynsvolcx midtſgaders ſynen wijue ende kinderen, hy vuert ook mz hem viere oft vijue goede peerden, ende der catten die den goeden reuck geuen, die men Gibellum noemt, ook veel meircatten, papegaeyen, peerden, ende valcken, met ſulcker ruſtinghen treet hy ſchier door gheheel Indiam. Sijn cleedinghe is eene dobbele geyten huyt daer af hangt hem deene voor hem, die andere achter hẽ, alſoo dz hy hem, achter ende vore bedeet, ende hy keert dat haer buyten dat is rouret wich, dan die lieden beginnen te dier plaetſen te Dorren, eñ ſwart te wordẽ, van der hitten der Sonnẽ. Sy dragẽ alle ſamen oozen chieragie, daer inne hanghen ſy peerlen ende allerley edel gheſteente. Sommige decken haer lijf met wighe ſtreeten arm die anderen en hebben maer een hemde ane. Die Coninck eñ ſommige der machtigen beſtroeyẽ haer aenſichte met wel ruickenden poyer, dat is een teeken der eeren voor ander menſchen, die reſte haers lijfs en beſtroyen ſy niet. Elck heeft eene eygene ſuperſtitie onder hen, ſommige en liggẽ nummermeer op der aerden

ne-

neder. Die andere liggē altijt daer op met gestrecte lijue. Die sommige en spycken nū mermeer, ghelijck al oft sy gheen tonge en hadden. By elcken vanden seluen sijn drie oft viere die die stommē generē, maer alle tsamen hebben sy eenen horen aē den hals hangen. Ende waer sy in eene stadt comen soo blasen sy alle met malcanderen haere hoornē gelijck by ons die schalmeyen doen. Daer mede vermanen sy dat volck, hen yet te geuen. Als der Coninck thuys is soo gaē der drie oft vier hondert menschē met malcanderen alsoo ouer landt, ende en blijuen niet ouer drie dagen in eener stadt, ghelijck die Egiptenaers. Sy draghen alle stocken in den handē, die hebbē onder ysere ringen, daer mede sy bewaert sijn. Sommige draghen ringen die sijn soo scharp ghevijlt gelijck een scheermes. Als sy eenē vyandt sijn soo warpen sy hem met steenē wt eener slingere, ende als sy in eene stadt comen, soo wordē sy van eenē yegelijckē vriendelijcken op genomē, eñ het is hen onschadelijck, oft sy schoon den opperstē inder stat herworchden. Want men meynt, dat sijt wt Gods beuel doē, haer veldt is onuruchtbaer, daer om sijn alle dingē aldaer diere. Het is ook een rouw landt met berghen, ende hebben elendighe bermhertighe huyskens, daerinne qualijck te woonē is. Die stedē en hebben geene muerē, ende sy brengen die peerlen tot ons, midtsgaders andere cleynodien dat doen sy lichtelijck. Want sy leuen altijt op andere liedē goeden, sy gaen waer dat sy willen. Daerom geeft dat volck den Soudaen Mochamir veel te doene. Daeromme datmen soo qualijck in haer landt can comen.

Van der stadt Ceul ende vanden zeeden, ende dapperheyt van den inwooneren. Dat iij. Capittel.

Als ick wt Cābaia tooch, quā ick in eē ander stat Ceul genoemt. Die leet twelf dachreysen van Cambaia. Dat veldt dat daer tusschē is heet Guzeraet, haere Coninck is een afgodischer, ende dat volck is swaertroot. Sy cleeden hem eensdeels met een hemde. Die reste gaen geheel naeckt ende hebben alleenlijck die schamelheyt bedeckt. Sy gaen ook bloothoofts ende barvoets, wtgenomen sommighe cooplieden. Om strijdē sijn sy dapper. Daer toe gebruycken sy boghen, pijlen, swerden, spiessen, eñ ronde schilden, sy hebben ook instrumenten, daer mede dat sy mueren breckē connē eñ den gewapendē ooc te doene geuen. Die selue stadt heeft starcke mueren, eñ leet ij. mijlen vander zee. Daer vlietet een lustich water voorby. Daer op vuertmen die waeren hier ende daer, ende die vremde schepē varen ook daerinne. Dat veldt geeft hen allen ghenoech wat sy behoeuen, sonder noten, castanē, ende wijndruyuē, anders geeftet veel gersten, tarwen, ende alderley graē, ook moes.

Men maeckt ook cottoene lakenen aldaer, haer geloue laet ic nv rusten. Want sy sijn eens geloofs, mz den Coninck van Callicoetē. Daer af sal ick tot sijnder plaet sen segghen. Het sijn veel Machometische coopliedē aldaer, eñ den hemel is warmer aldaer, dan daer hy ten alder coudtsten is. Sy gebruykē aldaer groote gerechticheyt. Maer die Coninck en heeft nz veel criechs volck, het comen ook veel coeyē eñ peerdē in dit lant. Van daer quam ic in eene stat, die hiet Dabuli, ij. dachreysen vander voorgaender gelegē. Daer vlietet een wtermaeten groot water voorby. Eñ die stadt heeft mueren op onser manieren, ende is een seer lustige stat, mz eenē vruchbarē velde. Daer sijn ontallijcke cooplieden, die sijn Machometisten. Die Coninck dienet den afgoden, eñ heeft ouer die xxx. duysent mannen tot dē strijdt gerustet van lijue ende gemoet, sijn sy ghelijck die den voorghenoemde ende sy hebben die gherechticheyt lief.

Van dat eylandt Goa in India, ook van haeren Coninck, dat iiij. Capittel.

Van daer tooch ick in een eylant dat heetet Goa dz leet eene mijle weechs vandē vasten lande. Dat selue geeft den Coninck van Dechan, duysent guldens tot tribuyt. Die guldens heeten in haeren spraken Pardan, Die sijn veel cleynere dan die Babilonische Zaraphi, maer dicker, op der eener syden, sijn twee duyuels daer op geslaghen, ende op der anderen syden sommighe letteren. Aen den seluer oeuer der zee, daer is een stedeken op onse maniere gebout. Eñ die regent aldaer

is eē hooftman ouer sommich crijschvolck, ende heet Sanam. Die selue heeft in sijne soudye vier hondert Mammeloeken, eñ hy is selue ock eē Mammeloeck, waer dz die selue, eenē witte man gecrygen can, dyen ont fanckt hy vriendelijck, eñ hy telt hem onder sijn crijchsvolck. Die geeft hy elcke maent twintich gulden. Maer eer hy eenen aen neempt, soo houdt hy te voren dese maniere Als hy eenen aennemen wilt in sijne soudye, soo heet hy hem te voren twee dobbele lijfrocken brenghen, die sijn van leeder ghemaeckt. Den eenen doet hy ane, ende die ghene die aenghenomen sonde worden den anderen. Als sy dan alsoo gherust sijn, soo worstelen sy dan teghen malcanderen. Is die geene dan starck ende houdt hem dapperlijck, die aen ghenomen sonde worden, ende bewijst hem als een man, soo neempt hy hem ane, ende tellet hem onder die andere. Maer is hy verfaecht ende swack soo moet hy eene andere hantieringe doē. Dese hooftman ende synen vier hondert Mammeloeken, doen den Coninck Narsinghe veel leets, vanden welcken wy aen bequame plaetsen ock segghen willen, van daer reyse ick achte daghen te lande, tot dat ick in der stadt Dechan quam.

Van der alder schoonsten stadt Indie Dechan ghenoempt, ende van velerley cleynodien, die daer gevonden worden, dat v. Capittel.

DEr Coninck tot Dechā is een Machometist, ende die voorghenoemde hooftman met sijnen Mammeloeken, is sijn soudaet. Die selue stadt, is schoon om aen te sienē, ende daer wascht van als datmen behoeft. Haer Coninck wort ock onder die Mammeloeken getelt, ende met hem ouer die dertich duysent siins volcks, alsmen ruyters ende voot volck te samen rekenet. Die stadt verchiert een schoon costelijck palleys, daer inne sijn vele schoone lustighe vertrecken. Want eermen tot des Conincks camere compt, soo moetmen te te voren door wel veertich cameren ende vertrecken daermen al van deene in dandere compt, tot datmen in die leste compt. Die stadt heeft mueren ghelijck in der Christenheyt, het en heeft ock geene leelijcken huysen. Dese Coninck vuert eenen grooten soo moet ende onspreckelijcke pomperie. Des Conincks dienaers dragen op haere schoenen, Pir open ende Adamanten, ende andere dyer ghelijcke edel ghesteenten. Maer wat sy voor voren chieragie, ende ringhen aen den handen draghen. Dat machmen daer by afnemen, als sy die voeten soo costelijck verchieren, dwelck die verachteste leden sijn des lijfs. In sijn rijck is eenē berch daer graefsmen Adamanten inne. Desen berch leet sesse mijlen vander stadt, ende is rontsomme ghemuert, ende wordt neerstelijck verwaert. Dat landt is alles dinghes rijcke. Sy sijn alle Machometisten, ende bekleden hen met syden, ende hemden die vander alder fijnste syden ghemaeckt sijn. Sy draghen ock soo dunne hosen ende schoen ghelijck die schiplieden. Die bedecken haer aensichte, ghelijck die vrouwen tot Damasco, dat sy ghener ghenoech aen sien en can.

Van der grooter neerstigheyt des Conincx ende ghesteickelicheyt die hy in chrijchs handelinghen heeft, dat vj. Capittel.

DEse Coninck daer wy af ghescreven hebben, vuert langhduyghe oorloghen met den Coninck Narsinghe. Sijn volck sijn alle Machometisten. Daer om bestelt hy gemeynlijck buytens landts vremdt volck ten crijch die selue sijn ghemeynlijck wit, maer die inwoonners sijn swart root. Desen Coninck en is nyemant te ghelijcken in rijckdom noch in mildtheyt hy heeft ock op der zee eene machtighe gheweldighe schipruystinghe ende hy is den Christenen wtermaten vyandt, als wy desse landtschap doortoghen, quamen wy tot eener stadt Bathacala ghenoempt.

Van der stadt Bathacala, midtsgaders haerer overvloedicheyt ten eersten in rijs ende suyker, dat vij. Capittel.

BAthacala die stadt leet vijf dachreysen van Dechan, van aert eñ natuere voor anderen steden gheweldich ende machtich, die Coninck eert die afgodē gelijck die heydē. Die stadt heeft rontsomme mueren

sy

sy leet eene mijle vander zee. Maer sy en heeft gheene zee hauene. Ende die welcke haere waeren vander zee daer hen voeren, die moeten dat selue op een seer cleyn water doē. Het woonē ooc vele Machometsche coopliedē aldaer, want daer is eene wiermaten groote hanteringhe, Daer vlietet eē water voorby die stadt. Dat velt draecht rys, ende schoon wit suyker, men vindt oock wijgen ende noten aldaer gelijck tot Callicoeten. Maer die Machometisten houden haere maniere. Die en gebruycken gheen peerdt, geenē muyl, noch geenen esel, coyen, buffels, schapen, ende geyten. dyer hebben sy vele. Dat landt en geeft ooc geene tarwe, gersten, noch moescoren, anders heeftmen allerley vruchten aldaer, ghelijck in India gewoonlijck is. Dese stadt verlieten wy, eñ quamen in een eylandt Anzidiuam ghenoemt daer woonen Machometisten en afgodtsche inne, ende het leet op vierhondert sceden vanden vasten lande. Int ronde heeftet ontrent twintich mijlen. Aldaer is een ongenadigher hemel ende onuruchtbaer aertrijck, tusschen dat eylandt ende dē vasten lande, is eene seer bequame hauene. eñ daer is veel goets suets water in dz eylāt

Van sommighe der beste steden Indie, dat viij. Capittel.

WAn daer richtede ick mynē wech tegē eener stadt Centacola ghenoempt, daer hen quam ick op eenē dach. Aldaer is een Vorst die en is niet seer rijck. Noch is ser vleesch ende rijs ouerloedich ooc andere vruchten na gewoonheyt Indie, aldaer drijuen veel Machometisten haeren handel. Die Coninck eeret die afgoden, dat volck is rootgeel, ende gaen heel naect mz blooten hoofde. Dese Vorst is onder den Coninck Bathacal. Van daer quamen wy in twee dagen, tot een ander eylandt Onor ghenoempt. Die Coninck daer inne dienet den duyuel, Ende is onder den Coninck Narsinghe. Dat is die aller vriendelixste Coninck sonder eenighe hoochmoet, hy heeft altijt acht schepen op die zee, die gheneeren hen met zee rouen. Deser Coninck heeft den Conine van Poortegael zeer lief. Dat volck bedeckt haere schamelheyt met eenē lijnē doeck, anders sijn sy naect. Dat veldt gheeft rijckelijck rijs, ghelijck dat In dianisch velt. Het sijn oock schier alrehande dieren aldaer, wilde swijnen, herten, hinden, woluen, leeuwen, ende menigher hande voghelen, noch den onseren onghelijck. Het sijn oock vele papegayen, pauwē, ende roode coyen aldaer, midtgaders veel vette weeren ende hamelen, van roosen eñ bloemen is alsulkē lust aldaer alsoo datmē haer in den winter ooc ghenoech vindt. Der hemel en conste niet veel milder ghesijn, ende die inwoonners leuen veel langher dan wy. Niet verde van dese stadt, daer is eene andere, die heet Mangolor. Aldaer varen dickwils wte tsestich schepen met rijs gheladen. Sommighe der inwoonners dienen den afgoden. Die andere eeren den Machomet. In eten ende cleederen gelijckē sy den voorghenaemden.

Van der grooten stadt Jn die Canonor genoempt. dat ix. Capittel.

ALs wy van daer wech teghen. Doen reysden wy teghen eener stadt, die heet Canonor. Die is die alder schoōste in gants Jndia. Aldaer heeft die Coninck van Portugael, ooc eene seer starcke stadt ghebouwen, die Coninck van Canonor is een afgotscher, ende den Coninck van Portugael seer lief. Die stadt heeft eene hauene. Daer hen brengt men peerden wt Persia. Maer men moet ondragelicken tol daer af gheuen. Want men moet voor eick peerdt vijuentwintich duysent guldens gheuen, ende van daer treetmen te lande in der stadt Narsinge, aldaer woonen vele Machometiste cooplieden. Dat veldt en draeht schier geen vruchten, sonder granien ende cauwoorden. Die inwoonners en eten geen broot, maer rijs, visch, vleesch ende nooten, die wassen in dlandt. Op een ander plaetse sullen wy seggen van haer gheloue ende vsantien. Want een yeghelijck weet, dat sy hen met die van Callicoeten gelijcken. Aldaer vindtmen nw Gengeber, Peper, Mirabolanē, Cardamomen Cassia eñ dyer gelijcken specerijē. Die stadt en heeft geene mueren, ende heeft slechte huysken, men vindt sommige veel vruchtē den onseren seer ongelijck. Maer die sijn seer lustich ende suet, dier gedaenten willen wy aen syne plaetse beschrijuen.

Men en can niet wel in dat landt comē,

soo

soo veel grauen hebben sy daeromme ghemaect. Die Coninck heeft ontrent vijftich duysent. Edelen tot den crijsch gherust, die noemen sy Heros, Inden crijsch ghebruycken sy sweerden, ende schilden rondt, spiessen, ende boghen, ook ghebruyken sy seer groot gheschut. Sy gaen gans naeckt ende decken alleenlijck die schamelheyt ende gaen bloots hoofts, ten sy dat sy inden strijt willen gaen, dan soo decken sy haer hoofden, met eenen rootwaruwigen hoet, die binden sy met eenen bandt aen dat hooft. Sy en ghebruycken geene Peerden, Muylen, noch Esels, noch min die Camelen, die men Dromedarien noemt. Sy ghebruycken alleenlijck Olyphanten, doch nz dan tot dē strijt. Tot sijner plaetsen willen wy genoech seggen, van het slot dat die Coninck ghebout heeft, tegen den Coninck van Portugael.

In deser stadt sijn groote handelinghen. Want het comen alle iaer meer dan twee hondert schepen daer henen. Na sommighe dagen als wy tot Narsinge quamen, doen toghen wy vijfthiene dachreysen teghen opganck der Sonnen, ende quamen ten lesten, tot eener stadt Bisinagar ghenomt.

Van der aller vruchbaerster stadt des rijcx Narsinge Bisinagar ghenoemt dat x. Capittel.

IN deser stadt regheert der Coninck Narsinge, ende is eene seer wijde ommuerde stadt, ende leet hanghende aen eenen berch. Sy heeft int ronde achtduysent scredē, ende is met drie mueren omgeuē. Aldaer is eens verde beroēde merckt van alle waeren. Dat veldt is wtermaeten vruchtbaer, ende men vindt aldaer alle tghene dat tot wellustichеyt dienen mach, tot dat weydwerck ende voghelen, en vindtmen ghene gheseictere velden noch bosschagien, alsoo dattet met rechte een Paradijs gheschat mach worden. Haere Coninck met alle den inwoonderen sijn afgodsche, hy is een seer machtich Coninck ende hy vermach int veldt ouer die viermael hondert duysent mannen al te peerde. Dat en can ick ook niet verswijghen. Dan een peerdt cost aldaer niet min dan vier oft vijf hondert gulden. Het compt ook wel daer toe, dat eener acht hondert gulden voor een peerdt gheeft. Die diertе compt daer af. Dat sy alle van elders waert daer henen moeten ghebracht worden. Men en heeft ghene merrien aldaer. Dat beletten die Cominghen, die die hauenen bewaren, alsoo dat men ghene merryen daer henen ghebrenghen en can, hy heeft ook vierhondert Olyphanten tot dē strijdt, midsgaders sommige snel loopende Dromedarien.

Hier dunct my bequaem te syne, dat ick wat van die geleertheyt eñ geschietheyt der Olyphante segghe, op dat ick vol doe tgene dat ick boue gelooft hebbe. Dit dier is seer leerachtich, ende heeft schier menschen sinnen, het is ook starcker dan geen wilt dier op aerden. Als sy hen tot den crijsch rusten soo legghen sy eenen muyl sadel op den Olyphanten, ghelijckmen in Italia den muylen doet. Die sadels gorden men hem met twee ketenen ane. Op den sadel heeftet achter ende vore twee thoornen oft houte sloetkens, die selue gaen ouer den hals, mz sommighe berderen, die sijn eener haluen, spannen dicke, in elcken thoornen gaē drye mannen ende daer tusschen sit een Indianer op den Olyphant, die spreeckt hem toe. Want sy verstaen die selue spraecke, daer mede sy onderwesen sijn. Het is waerachtich dat gheen ander dier, soo nae menschelijcke sinnen heeft als dit dier, soomen aensiet die vromicheyt, verstant ende dier ghelijcke gauen, die welcker andere dieren gheene en hebben. Seuen gheharnasschte mans sijn op eenen Olyphanten die vueren sweerden, boghen, spiessen, ende schilden, des Olyphanten snuyte verwaertmen met een pantsier, ende men bindt hem een sweert daer ane, dat is twee ellenboghen lanck, ende eener spannen breet daer mede strijden sy, wannеermen voerwaerts oft achterwaerts moet, soo heetet hem die gheene die daer op sit. Den selуen verstaet der Olyphant. Die selue seet tot den Olyphant, slaet op desen ende verschoont den genen, dat doet der Olyphant ghelijck men hem heet, ghelijck al oft hy menschen sijn ende verstant hadde. Maer alst daer toe compt dat sy vlieden, alsmen hen vier voor worpt, soo en can mense met gheener macht noch ghewelt wederomme bren-

brenghen, want dat selue volck can constelijcke vieren maecken. Daer mede dat sy die Oliphanten verscricken, dat vreest dat dier soo seere, alsoo dattet van geenen anderen dinghen en verscrict. Daeromme als sy vier sien, soo vlieden sy daer henen, wat meer, in eerlijcken manieren noch in treffelijcker sterckheyt en mach hen geen dier ghelijc doen. Ick heb ghesien dat drie Oliphanten, een wtermaten groot schip, op dat drooghe landt toghen, gelijck ick hier na te kennen gheuen sal. Als ick inder stadt Canonor woonde. Doen toghen sommige Machometsche cooplieden een schip alsoo op dat landt, ende ghebruycten die ghewoonheyt ghelijck die Christen, het voorste des scheeps keerden sy teghen den lande, ende leyden drie ronde balcken daer onder. Doen knielden drie Oliphanten neder ende bucten dat hooft tot der aerden, ende trocken alsoo dat schip op dat drooghe. Sommighe meynen dat die Oliphanten geen lidt in haere schenckelen oft beenen en hebben, ende dat sy daeromme haere schenkelen niet bueghen en connen, dat is verde vander waerheyt, Want sy hebben leden gelijck andere dieren. Maer schier aent onderste vanden schenckel, die wijfkens sijn grouwelijcker dan die mannekens, ende moegen oock grootere arbeyt doen. Sy worden oock rasende, ende loopen gelijck die dulle menschen.

Een Oliphant is grooter dan drie Buffels, ende en sijn hen in der wolle niet onghelijck, maer ooghen hebben sy ghelijck die verkens, den muyl (den welcken men sijn handt noempt) die is seer lanck. Daer mede reyet hy sijn eten ende drinken tot den muyl, ende den muyl staet hem aen den hals, ende is schier een verken gelijck, die snuyte is binnen hol, daer mede heb ick dickwils ghesien, dat sy eenen penninck ontfanghen hebben, dyen men hen daer reycte. Ick heb oock ghesien dat een Oliphant eenen boom omgheworpen heeft, den welcken onser vierentwintich te voren niet en mochten ommeworpen. Maer den Oliphant en liep nz meer dan eē mael oft ij. mael aen den boom, die ij. tandē die hem wten muyl gaen, die staen hem int opperste kinnebacken. Sijne ooren sijn hem int roonde eener spannen breet. Die en worden hen nymmermeer cleynder noch grooter, sijne voeten sijn rondt ghelijck eene telioore, daermē op etet, aen elcken voet heeft hy vijf clauwen, die sijn soo groot als eene scale van eener ostreen, den steert is hem dryer spannen lanck, ghelijck eens Buffels steert, daer in heeft hy luttel haers, die mānekens sijn grooter dan die wijfkens. Sy hebben oock onderscheidelijcke groote, die sommige sijn derthiene spannen, sommige verthiē spannen hooge gelijck ickse wel gereden hebbe. Sy seggen oock dat die sommige sommwijlen sesthien spannen hooghe worden, sy gaen saechtelijck ende gemackelijck daer henen, dat doet, dat eener dies niet ghewoon en is, dattet eenen verdrietelijck is, ende walgende wort, gelijck op die wilde zee als eener niet daer op geduerē en cā, die iongē sijn wtermatē lustich te rijden, want sy gaen soo sacchte, gelijck eenen saccht tellenden muyl. Als eener op eenen Oliphanten climmen wilt, soo buycht hy die knye, ende reyet hem eenen voet voor eenen stegelreep, op dat eener dester lichter daer op comen mach, doch moetmen eenen van achter ane op heffen, Sy en hebben alle tsamen geenen thoom, ende gaen met onghebonden hoofde.

Hoe dat die Oliphanten ionge macken, dat xi. Capittel.

Als sy hen paeren, soo socken sy een moraesch oft broeck oft eene moyer achtige plaetse, want sy en handelen niet met malcanderen dan int verborghen, ende men seet, dat sy hen daer toe schicken ghelijck die menschen, hoe wel dat sommighe segghen, dat sy malcanderen van achter bespringhen. Sommighe houden voor eene groote gifte, Als sy eenen Coninck een ledt van eenen Oliphanten schencken, dat doen sy moghelijck daeromme, dat die Oliphanten soo diere vercocht worden. Want het cost eenen by vijfhondert guldens, ende (ist anders te gheloouen) somtijts twee duysent guldens, dz en doet die groete niet, sonder die gheschickelicheyt. Ick hebbe wel menschen ghesien, die min verstandts hebben ghehadt dan die Oliphanten hebbē. Die Coniuck Narsinghe is rijcker in goet ende landt Dan ick noyt geenen Coninck ghehoort noch ghesien en hebbe, die stadt leet, ende is aen te siene, ghelijck Melanen

nen, allenlijck dat wighenomen, dat sy daelhellich leet, ende niet soo effen en is, die rijcken die hy onder hem heeft, die omgheuen hem ghelijck Italia ende der Veneetsianer landt Melanen omgheuen. Die papen aldaer seyden, dat der Coninck vander stadt, die tusschen den beyden zeeen leet alle dage twelf duysent gulden van tol eñ renten ontfanct. Hy heeft altijts veel duysent mannen, die tot den strijdt gerust sijn, dan hy en is nimmermeer sonder oorloghe der omliggenden. Hy is den snooden dienst der afgoden aenhangich, ende eert den duyuel selue, gelijck die Coninck van Callicoeten, daer af willen wy voorder seggheu, alst we der te passe comen sal. Sy leuen gelijck die afgodtsche, die rijcke die bruyckē een onder cleet, dat en is niet lanck, ende sy bewinden dat hooft met eener ghedeylder wendel, gelijck die Machometistē. Dat gemeyn volck en deet niet meer dan die schamelheyt, anders gaen sy naect. Die Coninck heeft een bonette oppe van Atlantis laken, dat is twee spannen lanck als hy in eenen rijch wilt, soo doet hy een cottoenen cleet ane, dat deet hy met eenen mantel, die is met guldē lijsten gechiert, onder aen den soom, hanghen veel costelijcke cleynodien. Sijn peert cost meer, dan sommighe stadt by ons, dat maken die edele ghesteenten ende peerlen, daer mede dat syne ruystinghe ghechiert is. Als hy op dat weydweruck wilt trechē. So trecken drie oft iiij. syner ouersten officierē mz hem, die vuerē den Coninck ende geleyden hem, met ontrent sesse duysent peerdē, die altijts by hem sijn, dat wijst wte , dat dese Coninck in rijckdom ende volck voor alle andere te schattē is. Hy slaet een munte die noemen sy Pardios, ende eene cleynere munte die heetet Fano, dier gelt tstuck xvj. cleyner penningen. Sy munten ock coper, dat noemen sy Eas, dier xvj. gelden eenen silueren penninck. Ende het is aldaer ouer al seker op der straeten, als hem eenēr maet der Leuwen vei weerē een haere spijsen laet ick aen staen te beschrijuē, tot dat ic van Callicoeten seggheu sal, dese Coninck is den Christen seer gunstich. Ende heeft groote vrientschap met den Coninck van Portegael. Anders en weet hy van geene Christenē te spreckē. Aldaer hen comen die Portugaloisers, die worden aldaer wel ontfangen. Als wy nv veel dagē aldaer waren geweest, Soo keerdē wy weder in der stadt Canonor. Als wy daer hen quamen, ende drie daghen daer gheweest waren. Doen namen wy voor ons te lande te reysen, eñ wy quamen ten lesten in een stadt Trompata genoemt.

Van der stadt Trompata/ ock van anderen plaetsen ende steden in India geleghen, dat xij. Capittel.

DJe stadt Trompata leet van der stadt Canonor op tweelf mijlen. Aldaer regeert een afgodtscher ende en heeft gheen seer goet lant, het en leet ock niet meer dan eene mijle van der zee. Het vlietet een cleyn water daer voorby. Men vindt aldaer veel Machometser schepen, dat volck leeft seer spaerlijck, want sy en hebben niet dan Indiaensche noten. Die coken sy met rijs, dat landt is vol houts ende berders, daer af men schepen maect. Het comen aldaer ouer die vijfthien duysent Machometisten, noch sijn sy onder eenen Coninck die een afgotser is. Van haeren cleederen ende manieren en wil ick niet spreken, tot dat ick die dingen tot Callicoeten te kennen gheuen sal, want sy hebben een gheloue met malcanderen. Sy hebben so slechte huysen dat een niet meer dan eenen halven guldē en cost. Dat sal hier na noch kundigher worden. Als wy twee doghen daer waren gheweest. Doen toghen wy weder wech. Ende richteden onsen wech na der stadt Pandara, die leet een dachreyse vander voorgenoemde. Dese stadt is onder den Coninck van Callicoeten, ende is eene elendige arme stadt, sy en heeft ock geene hauene. Op drie mijlen teghen ouer die stadt, daer leet een woeste eylandt, daer en woont nyemants inne. Die inwooners der voorghenoemde stadt, sijn gheheet ghelijck die te Callicoeten, ende die stadt leet daelhellich. Van daer toghen wy in een ander stadt, die hiet Capagot, daer regneert die Coninc van Callicoetē. In der selver stadt is eenen schoonen Conincklijcken palleys, op die oude maniere gebout. Tegē opgane der Sonnen loopt een schoon water doen beneuen hen, eñ en leet nz meer dan iij. leuken van der stadt Callicoeten, hier en is nz vele te beyden noch te vertoeuen, want het is kennelijck dat dese beyde stede eenerley manie-

Digitized by Google

manierē hebbē. Van daer quamen wy ten leſten in die heerlijcke eñ vermaerde ſtadt Callicoeten. Ick hebbe al willens onderlaten, ſoo veel volcken ende rijckē manieren ende cleedingen, ten eerſten des Chianul, eñ Dabul, oock Bathacala, Onor, Mangolor, Canonor, Cuchijn, Cachilon, Colon, ende Narſinge, dwelck alle machtige Vorſtē ſijn. Dat heb ick met willen gedaen, op dat ick des te langher van den dinghen tot Callicoeten te ſegghen hadde, wāt der Coninck van Callicoeten ouertreft eñ gaet te bouen, alle Coninghen der Morgenlandē, daerom heet hem ſijn volck, Samory, dat is Godt op aerden.

Lodowijck des Roomſchē raedtſheeren van den dinghen in India, dat vijfde boeck.

Van der machtighen ſtadt Callicoeten, dat eerſte Capittel.

ALs wy tot Callicoeten in die voorneemſte ſtadt Indie quamen. Daer hebben wy willen dat voorgaende boeck beſluyten, eñ dit nauolgende boeck beginnen, op dat die leſer des te luſtigher worde. Die ſtadt Callicoetē leet op dē vaſten lande, ende die zee gaet tot aē die huyſen. Aldaer en is geene hauene, maer tegen middach een myle vander ſtadt, daer vlietet een water, dat gaet met eenen wtganck in die hooghe zee. Dat ſelue water wort gedeylt in veel deelen op dat wijde veldt, daer mede wateren die boeren die ackeren. Dat water en is ouer vijf ſpannen niet diepe, en de loopt in eener fijner cromdē in die ſtadt. Deſe ſtadt en heeft gheene mueren, ende heeft int ronde, ouer die ſes duyſent huyſen, dien en ſtaen alſoo niet aen malcanderen gelijck by ons, ſonder verre vā malcanderen, moghelijck om brandts wille, oft dat ſy anders niet bouwen en connen, der lengden na, is ſy duyſent ſcreden lāck. Het ſijn elēdige huyſen daer, wāt ſy en ſijn niet hooghēr, dan eener op een peerdt ſittende, ghereyken en can, ghemeynlijc met meyen van boomen ghedect, ende hebben veel ſperrewercks. Sy geuen die oorſaeck, om datmen niet vijf ſpannen diep ghegrauē en can, men vindet water, daeromme en mogen ſy geene diepe fondamenten grauē, die groote huyſen draghen mochten. Eens coopmans winckel oft craem, en cooptmen niet min dan vijfthien oft ſeſthien gulden. Eens boerē huys en coſt nz ouer twee guldē, die en geldē al euē vele nz, wāt het eener coſt min, dat ander meer dan eenē gulden.

Van den Coninck vā Callicoeten ende van ſynen Godts dienſten, dat twee Capittel.

TEn eerſtē is die Coninck van Callicoeten des duyuels dienaer, ghelijck ghy hier na hoorē ſult. Hy en loochenet nz dz Godt der almachtich hemel ende aerde gheſchapen heeft, maer ſy doē eene fabel daer toe, ende ſegghen, Godt en heeft gheenen luſt in ſijnder heerſchappije, ende doen hy die werelt heeft aengenomen te regeren, doen heeft hyſe den duyuel als ſynen ſtadthouder beuolen, dyen heeft hy daer om wt den hemel genomē, eñ dē menſchen tot eenen richter gegeuē. Anders hebben ſy noch eene fabele, ende ſeggen, Godt heeft eenē yegelijckē macht gegeuē, den anderen te geuē tgene dz hem toe behoort, eñ rechte vergeldinghe om goet eñ quaet, den ſeluē duyuel heetē ſy Deumū. Maer Godt den almachtigen heeten ſy Tamerani, deſen alder argſten duyuel vereert der Coninck, eñ heeft hē in ſynē eygenē hof een capelle gebout, gelijc hier na te kennē gegeuē wordt. Die capelle is rontſomme twee ſcredē wijt, eñ drye ſcredē hooge, door eene houten deure gaetmen daer in, daer inne ſijn veel duyuelen geſneden eñ geſtekē. Middē in der capellē ſtaet eenē metalen ſtoel, daer op ſidt eenen metalen duyuel, dyen is ſijn hooft verchiert, gelijck [redacted]

[redacted]. Ende den duyuel onderſchoren vier hoornen ſijn hooft. Hy heeft den muyl wijt open, daer ſietmen hem viere tanden inne ſtaen, oock heeft hy eenen veruaerlijcken neuſe, ende grouwelijcke dreygende ooghen, midtſgaders een verſerickelijck aenſichte. Syne handē ſijn hem crom ghelijck eenen crauwel, eñ heeft voeten gelijck eenen haen. Soo haeſt als eener dat wonder grouwelijck dier aēſiet, ſoo moet eener verſerickē, wāt het is inder waerhz een verſerickelijck dinck, dwelckmen met rechte nz en behoort aen te ſiene

In alle hoecken der capellen sijn duyuels gheschildert, ende in elcken hoeck sietmen eenen metalen duyuel sitten, die is alsoo gemaect, al oft hy tot alle plaetsen brãde, eñ die selue vlammen verbernen die arme zielen, die ghemeyne zielen sijn eens halven, die grootste eens gheheelen vingers lanck.

Die duyuel doet die zielen met der rechter handt na synen mondt, ende met der slincker handt, grijpt hy na eener anderen. Alle morghen soo wasschen hare priesters (die sy Braminos heeten) den duyuel met roosen water, oft met anderen welrieckenden wateren, daer na maken sy hem eenen costelijcken roock, als sy hem alsoo berooct hebben, soo vallen sy op der aerden, ende bidden hem aen, ende offeren hem yet altijt ter weken. Tot haerer offerhande houden sy dese maniere. Sy hebben een tafelken ghelijck eenen outaer, dz is drye spannen hooghe, viere breet, ende vijue lanck, op der tafelen strooyen sy veel bloemen, eñ van allerley goede reuken.

Alst alsoo vol bloemen is, soo schudden sy dbloet van eenen haene, in een silueren vat, dat is vol colen, daer toe doen sy allerley goede reuken. Dan soo nemen sy een wieroock vat ende bernen wieroock daerinne, ende gaen alsoo om den outaer, met eener silueren bellen, den haen dooden sy met een silueren mes, ende als dat mes bloedich wordt, soo leggen syt wat int vier. Somtijts grijpen sy dat mes, ende bedrijuen sommighe ceremonien daer mede, die ic niet en verstae. Dat bloet vanden hane, verbrantmen geheelijck met den keerssen, die op den outaer bernen. Als der priester den haen dooden wilt soo hangt hy veel siluers aen hem, dat cluckt ghelijck bellen, op sijn borst heeft hy eenen boloteer dat is haer teeken. Na der offerhanden, soo neemt hy terwe in beyden handen, ende gaet achterwaerts vanden outaer ghelijck eenen kreeft, ende en keert die oogen niet vanden outaer, tot dat hy tot eenen boom coemt, ende als hy daer henẽ coemt, soo doet hy die handen open, ende worpt die terwe aen den boom, die hy in syne handen gedraghen heeft. Daer na leet hy syne hãdẽ op sijn hooft, eñ gaet weder daer henen, van daer hy comen is, eñ ontdeckt den outaer weder van sijnder chiragien.

Wat manieren dat die Coninck ter tafelen houdt, dat iij. Capittel.

DJe Coninck en sit niet ter tafelen, het en hebben van te voren vier Priesters, die spijse den duyuel op gheoffert, op dese maniere. Sy spannen die handen wte, ende legghen sy op dat hooft, ende trecken properlijck beyde hare handen weder tot henwaerts, alsoo dat die duyuel alleenlijck vore comen. Ende offeren alsoo den afgodt die spijsen, die der Coninck eten soude. Aldaer wachten sy so langhe, tot dat eener ghegeten mocht hebben, dat doen sy daeromme, op dat die Coninck niet en ete, want dat den afgodt te voren op gheoffert en sye. Die spijse die der Coninck ghewoonlijck etet, die brenghen sy op eene houten telioore die is van een breet blat eens booms ghemaeckt. Hy etet Rijs, ende sommighe andere dinghen die my vergheten sijn, ende leyt daer mede op der aerden sonder tapijt. Ende als hy alsoo ter tafelen leet, soo staen syne duyuelsche papen om hem. Ende gheener en coemt op vier schreden na tot hem, aldaer nemen sy neerstelijck waer op die woorden ende redenen des Conincks.

Maer als die Coninck op houdt van eten, van stonden aen nemẽ die Priesters, wat voor spijse ouerghebleuen is, ende dragent op een plaetse, ende leggent op dat bloote aerdtrijck. Daer na cloppen sy die handen te samen, ende locken alsoo sommighe swerte craeyen, die wordẽ daer mede gespijst, want sy sijn des cloppens ghewoone, ende vlieghen terstont daer toe, als men hen gheclopt heeft, ende verteeren die spijse die den Coninck ouergheschoten is, dien voghelen en derf niemant niet doẽ, daerom vlighen sy waer dat sy willen.

Van den Pristeren des Conincks van Callicoeten Bramini ghenoemt, dat iij. Capittel.

HEt en dunckt my niet onlustich te syne, hier te kennen te gheuen die zeeden ende ghewoonten deser Priesteren, wãt sy sijn by hen, ghelijck die voor-

voorneemste papē by ons sijn. Als die Coninck een wijf neemt, soo en slaept hy by haer niet, ten sy dat die voorneempste priester te voren haren maechdom ghenomen heeft, dat en doen die papen ock niet om niet, noch te vergeefs, want der Coninck geeft eenen noch vijfhondert gulden te loone daer toe. Dese manieren en houdt niemant dan der Coninck van Callicoeten.

Van menigherley vereeringhe der afgoden in der stadt Callicoeten, dz v. Capittel.

WY willen wy te kennen geuen die menichvuldighe vereeringhe der afgodē by den inwoonderen der stadt van Callicoeten. Die principaelste vereerders der afgoden die heeten Brammini dat sijn hare priesters, die volgen die vermaerste na, die sijn Naerij ghenoempt, die sijn by hen ghehouden gelijck raedtsheerē. Die selue als sy op der straten gaen, soo moeten sy een sweert, schilt, boghen ende spies, met hen draghen, als sy dat niet meer en draghen, soo worden sy al haers edeldoms ende Ridderschaps berooft. Die derden sijn by hen ghehouden, ghelijck by ons die slechte ambachts lieden. Die ghene die na dien sijn, die heeten Mechoa, ende sijn visschers, die naeste voor die leste die heeten Polior, die moeten den peper, wijn, ende die noten, inne doen. Die alder leste die heeten Niraui, die selue brenghen den rijs inne, na dat sy hem ghesaeyet hebben, Poliar ende Niraui, ghelijck die verachteste, die en doruen op vijftich schreden eenen Brammini oft Naeri ghenaken, sy en worden dan van hen beroepen, daeromme liggen sy in hare hutten, ende grauen verborghen, als sy wt gaen, soo roepen sy met luyder stemmen, op datmen sy hoore, daermede dat sy die edelen waerschouwen, op dat sy niet ghedoot en worden, waert dat sy onuersiens op hen quamen. Want waer het ghebeurt dz die Brammini oft Naeri niet ghewaerschout en worden, ende hen een sulcker ontmoetet, als sy somtijts dat veldt besichtighen. Soo moghen sy hen sonder schade herworgen, daeromme roepen sy te voren eenen yeghelijcken aen, die by hen nakende is, nw hebt ghy van sesserley dieneren der afgoden.

Van der cleedinghe ende regiment des Conincks ende der inwoonders der stadt, oock van der manieren hoe dat sy eten, dz vj. Capit.

DIe Coninck ende die Coninginne midtsgaders dē inwoonderen der stadt, die den afgoden dienen, die sijn al op eene maniere ghecleet, dan sy decken alleenlijck die schamelheyt met eenen catoenen doeck, ende niet met eenen syden, anders gaen sy naeckt, bloots hoofts eñ baeruoets. Maer die Machometisten, die hebben een ondercleet aen, tot aen den nauel bedeckt. Die vrouwen sijn ghecleet ghelijck die mans, die die afgoden dienen, alleenlijck dat sy dat hayr te rugghe vlieghen laten, der Coninck ende voorneemste in der stadt, die en eten ghеen vleesch, sy en vragēt dan te vorē die priesters daeromme. Dat ander volck derf allerhande vleesch eten, sonder coeyen. Niraui ende Poliar, die eten muysen ende visschen, die dorren ende drooghen sy aen der sonnen.

Wat manieren dat sy houden na af steruen des Conincks, dz vij. Capittel.

ALs der Conine sterft, heeft hy dan sonen achterghelaten, broeders, oft broeders sonen. Soo en eruen die selue dat rijcke niet, dan dat rijck behoort der suster sone toe, van ouden hercomen. Maer oft ghеen suster sone daer en ware. So neemt die ghene dat rijck aen, die des Conincks naeste maechschap is, dat coemt alleenlijc daerhenē, die wyle die Brammini ofte papen, die Coninginne ten eersten beslapen hebben, ghelijck bouen gheseet is. Als die Conincк ouer landt treckt, oft op die iacht oft weydwerck treckt, soo verwaren die papen oft die ghene die twintich iaren oudt sijn die Coninginne thuys, ende sijn altijts by haer, die selue en connen den Coninck ghеen grootere eere ende welge-

uallen doen, dan dat sy hem weydelijck oeffenen by der Coninginnen te slapen, daerom weet die Coninck wel, die wyle dz die Coninginne soo veel mannē ghemeyn is, dat syne kinderen niet voor eerlijck ghehouden en moghen worden.

Maer sijnder suster sonen, als die gene die hē naeste maechschap sijn, die neemt hy aen als delachtich des rijcx, als die Coninck sterft, soo scheeren alle landtsaeten die baerden, ende dat hooft, daer mede bewysen sy den rouw, daerinne en hebben sy niet alle eene maniere, want die sommigen en scheeren die kinne niet meer dan half, die andere een deel aent hooft, alsoot ghelijckt elcken belieft.

In dyer tijt als sy den Coninck dat leet bewysen, soo en visschen die visschers in achte daghen niet, in teeken des rouwes. Maer alsser eene sterft die vā des Coninex maechschap is soo houden sy die clage gelijck vanden Coninck ghesect is. Die Coninck onthout hem schier een gants iaer, dat hy by gheene vrouwe en slaept, ende neemt voor hem, dat hy geene Betolē eten en wil, dat sijn sommighe bladeren ghelijck die Citronen appelen dragen. Die selue eten sy anders wtermaten gerne, ghelijck wyse altemet gerne met suycker ghemaeckt souden eten, want sy houdent voor eene lackernije, ende sy doent oock om der wellustichеyt wille, op dat sy by den vrouwē des te stercker ende mannelijcker werden mochten. Sy eten oock eene vrucht Cosolo ghenoempt, die wascht aen eenen boom, dyen noemen sy Arachea, die en is eenen Palmen boom niet onghelijck, oock die vruchte den daeyen daer onder mengen sy calck van Ostreen die ghestooten sijn, ende Caneel oft Zimmant.

Hoe dz die afgodsche haer echte ghesel schap teghen malcanderen vermangelen, dat viij. Capittel.

DJe raedtsheeren eñ die coopliedē houden dese maniere met malcanderen, het coemt dickwils, dat eenen den anderen seer lief ghecrijcht, daerомme die sulcke vrienden met malcanderen sijn ende vrouwen hebben, soo mangelen sy somwylen die vrouwen onder malcanderē, onder dē schijn deser vrientschap, ende spreken malcanderen aen op dese maniere.

Hoscha mijn vriendt, wy sijn lange tijt goede ghesellen ende goede vrienden tsamen gheweest. Soo seet der ander ia, wy en haddē gheene grootere vrientschap tsamen moegen hebben. Soo antwoordt deser wederom. Ist dan alsо, syt ghy my goede vriendt. Ja spreeckt der ander, soo seet die gene weder, ghy hebt my waerlijck lief. Soo seet sijn ghesselle, ick segt v by ghelooue toe. Soo spreeckt die wederom. Soo laet ons onse vrouwen vermanghelen, alsо dat ghy die myne crijcht ende ick die uwe. Soo seet der ander, meynt ghyt oock in ernsten moede. Ja seet dan deser. So seet dan der ander. Soo laet ons thuyswaerts gaen in mijn huys ende als sy daerhenen comen, soo roept hy sijn wijf ende spreeckt, coemt hier ende gaet mz desen man thuys, ende syt voordane sijn wijf. Soo spreeckt dat wijf waeromme, ist v eerst. Soo seet die eerste man ia my is ernst. Je en schimpe niet. Soo seet dan dat wijf, ick wil gerne met hem gaen, ende gaet alsoo, met haers eersten mans ghesellen thuys. Ende dan schict die selue den anderen sijn wijf oock thuys, dese maniere houden sy als sy hare wijfs vermanghelen willen.

Die andere afgodtsche, houden heel eene andere maniere, want elcke vrouwe neempt seuen mans, die slapē deene nacht om die andere by haer. Ende als sy een kindt maeckt, soo geeft syt welcken sy wil van den seuenen, daer ouer en wordt hem gheen ander recht ghesproken.

Hoe dat dese landts ghenooten eten, ende hoe dz sy die gherechticheyt houden, dat ix. Capittel.

SY ligghen op der aerden, ende eten wt eene aerden schotele, ende sy ghebruycken bladeren van boomen voor hare lepelen. Hare spijssen sijn rijs, visch, specerije, ende sommighe onedele vruchtē. Die boeren die eten soo onlustich, dat sy met den handen indē pot grijpen, eñ wanneer sy dat rijs alsoo vatten, so druckē sy die handen toe, eñ maken eenē bal daer

af

af dan so worpē syen indē mondt eñ etent.

Die gherechticheyt is by hen op dese maniere, als eener den anderen doodslaet, oft ombrengt, ende dat die doodslager ghegrepen wordt. Soo straftmen alsoo. Sy hebben eene galghe, dat is eenen pael, vier schreden lanck, aen der seluen hechtetmen twee stocken ghelijck een cruys schier int hoochste, dan soo trecktmen den schuldighen aen den eenen pael, ende doorboort hem daer mede. Alsoo moet hy elendich aen den cruys hanghen, tot dat hy sterft, desen galgen noemen sy Vncaluyt. Maer als eener eenen anderen met eenen stocke oft anderssins quetst oft wondt, die selue moeten den Coninc gelt daer voor geuen, die welcke vele schuldich sijn, die brengt alsoo tot betalinghe, die den eenen wat schuldich is, die maent den ghenen dat hy betalen wille. Soo betaelt hem dan die mz woorden, ende geeft hem niet. Alsmen dat merckt, ende dattet des Coninex schrijuer te weten coemt, dat hy dz gelt schuldich is. Soo neemt die schultheere eenen groenen staf, ende soeckt den schuldenaer soo lange tot dat hy hem vindt, ende als hy hē vindt, soo maeckt hy eenē rinck om hem met den staf, ende seet hem in sijnder spraken, van daer en sult ghy niet comē, ghy en betaelt my dan. By den hooft Brammini, ende by den hooft des Coninck segt ickt v, dat ghy van hier niet gaet, ghy en betaelt my dan eerst. Maer die ghene die inden rinck oft circkel staet, hy betaelt dyen terstont, oft hy sterft daer alsoo sonder eenigen bewaerder oft wachter, want waert dat hy vlode ende weder geuangē warde, so doodet hē der Coninck sonder eenige genade.

Van haren dienst dyen sy den afgoden bewysen, dat x. Capittel.

Als sy die afgoden aenbidden willen, so doopen sy hen te voren in eenen vijuere, eer dan die sonne op gaet. Ende wanneer sy alsoo ghewasschē sijn, soo en tasten sy ghen dingen aen, sy en hebben dan te voren thuys hare afgoden aengebeden, want als sy bidden, soo doen sijt heymelijck, ende liggen op der aerden. Ende als sy alsoo bidden, soo ghebruycken sy veel duyuelsche ceremonien, gelijck die onsinnige mz verkeerden mondt ende oogen, daer mede versericken sy die ghene, die sy besien, noch en biddē sy nymmermer ouer een vierendeel vren. Als dan die tijt coemt, dat sy eten willen soo en eten sy niet, ten sy dat een raedtsheere die spijse bereyde, dat selue en is den vrouwen niet beuolen, die achten alleenlijck op hare spijse. Dese maniere houden alleene die edelen, die vrouwen en hebben niet te doene, dan hen op te schicken ende pareren, want die mans en slapē by hen niet, sy en sijn dan suyuer gewasschen, ende berooet, mz menigerley goede reuckē. Als die vrouwen op der straten gaen, soo gebruycken sy groote chiragien van cleynodien, dan hangen hen costelijcke ghesteenten in den oorē, ende sijn tot allen plaetsen, met peerlen, ende ghesteenten seer costelijck verchiert.

Hoe dat sy inden strijdt trecken, dat xj. Capittel.

Het is een ghemeyn daghelijex dinck tot Callicoeten, dat men by eenē vechtmeester oft schermen leert slaen ende versettē, ghelijck die schermers doen, die hen met den sweert, schilt, ende spiessen oeffenen. Als der Coninck in den strijdt treckt, so heeft hy by hem hondert duysent gheruster mannen te voete, want men en ghebruyet geene ruyterē aldaer, sonder die gene die op die Oliphanten rijden, daer op rijdt oock der Coninck, maer die metten Coninck trecken, die verbinden haer hooft met eenen rooden syden bandt, als sy den strijdt beginnen, soo ghebruycken sy een rondt sweert, schilt, spiessen eñ bogen. Den Coninck maecten een deexsel van loof, dat is te samen gheulochten, ghelijck eenē bodem van een vat, dat steken sy aen een riedt. Ende maken den Coninck daer mede eene schaduwe, voor der hitten der sonnē, dz selue noemē sy Sōler in harer spraken. Als dan dz heyr te beydē syden gheordineert is, ende eenen bogen schote, tot malcanderen hebben. Soo schict der Coninck syne Bramminos tot den vyanden, want sy van sijnentweghen den Coninck seghen souden, dat hy her by treden soude met hondert Naeris, dat sijn die edelen ende voorneempste des strijdts, ende hem met hondert anderē slaen. Die welcke dese

Coninck oock daer ſchiet, daer na ruſtet hem een yegelijck tot den ſtrijdt, eñ op haluen weghen, ſoo treffen hondert teghen hondert met malcanderen, ende al ſouden die ſelue eenen gantſen dach ſtrijden. Soo en ſteeckt harer gheener, ſonder houwen twee mael op dat hooft, ende een mael aen die ſchenckelen. Maer alſſer viere oft ſes ommecomen, ſoo ſcheyden die prieſters den ſtrijdt. Ende men moet tē beyden ſyden na haer beuel af laten. Als den ſtrijdt alſoo vergaen is, ſoo gaen die Prieſters wt beyde die heyren hier ende daer tot den Coningen, ende vraghen hen oft ſys meer begeerē, dan ſeet die Prieſter, in geenē wege, dat doet oock die Prieſter by den vyandē, dit is hare maniere die ſy houden, als hondert ende hondert met malcanderē campē, die Coninc rijdt ſomtijts op eenē oliphant, ſomtijts draghen hem ſyne edellieden.

Wanneer dat die Coninck reyſt, ſo volgen hem vele na met ſnaerſpel, trommelen ende pijpen, ende dyer gheliſcken, eenen Naeri oft edelman gheeftmen ter maendt voor ſoudije viere carlijnen, ende wanneer een crijch voorhanden is, ſoo geeftmen ſes, daermede moeten hen die crijchſlieden geneiren, die ſelue hebben ſwertte tandē, van weghen eens cruydts dat ſy altijts eten.

Als dyer eener ommecoemt, ſoo legghen ſy hem op eenen heerlijcken hoop viers, met grooten pomp, die andere bewaren hare aſſchen, die anderen en begraeftmen niet alſoo, ten eerſten dat ghemeyn volck, ſommighe begrauen hare dooden in hare huyſen, ſommige in hare houen, die andere in een andere plaetſe, ende luſthouen. Sy maken gelije eene munte, gelijck tot Narſinga geſchiet, als ic daer woonde, daer waren ſchier, wt allen Morgenlanden cooplieden aldaer, ten eerſten Machometiſten, van dē Coninckrijckē, Melacha, Bangella, Tharnaſſari, Pego, Ciriomādel, Seyla, Sumatra, dz is Taprobana, Colō, Caycolon, ende Bathecala, met anderen dyer namen beter bekēt ſijnde, gelijck Perſier, Arabier, Syrier, Turckē, Ethiopier, ende veel wt den rijcke Narſinghe. Die vremde lieden waren in der heerlijcker ſtadt Callicoeten, dat ghy oock weet, dat die afgodtſche op der zee niet en varen, dz is dē Machometiſten toe gelaten, die ſijn wat gheſchicter tot der coopmanſchap, want het woonen in der ſtadt Callicoeten, ouer die vijfthiē duyſent Machometiſten die ſijn den meeſtendeel alle aldaer gheboren.

Hoemē aldaer op die zee vaert, dat xij. Capittel.

HOe ſy op die zee vaeren, eñ tot welcker tijt dattet gheſchiet, hoe ſy oock hare ſchepen tot Callicoeten maken, dat wil ic nv te kennē geuē. Hare ſchepen en maken ſy niet cleynere, dan dat een vier oft vijfhondert vaten voeren mach, ende en ſijn niet ghedeckt. In die ſpleten ofte voegen der ſchepen, en ſteken ſy gheen werck, want ſy voegen dat houdt alſo reyn op malcanderen, dattet dat water wel gehouden can, daer na beſtrijken ſy die voeghen met peck, ende hechtenſe vaſte met yſeren naghelen. Sy en gebruycken daer omme gheen werck, om dat ſy des gebreck hebben, wāt men brengt vlas ende wercks genoech daerhenen. Sy hebbē veel dijlen ende poſten, ende alſmen des houts aldaer waer neemt, ſoo en iſt niet arger dan dat onſe, ende ſy hebben meer houts dan wy. Sy hebben ſeylen in haren ſchepē, die ſijn van catoene, ende ſijn onder dobbel, die ghebruycken ſy als ſy varen willē, op dz ſy des te meer windts vattē, ende hen breeder op ſpannē. In dyen ſijn ſy bouen ons, wāt wy en hebbē nz meer dan eennerley zeylē. Sy worpen Marmorſteenē ankerē wie, die ſijn achte ſpannē lanck eñ twee dicke, die ſelue hangen aen twee zeelē in die zee, anders en hebben ſy geene anckers. Eñ ſy varen alleenlijck tot eener geſetten tijt op der zee, van Perſia aen, tot Cumerim toe, dat leet acht dachreyſen van Callicoeten tegen middach, daer varen ſy acht maenden. Vanden Herfſtmaendt aen, tot den eynde des Aprilis, vanden Mey aen tot int midden des Oogſtmaendts, en moetmen op deſer ſyden der ſtadt Callicoeten niet varen, wāt die zee is alſo grouwelijck alſo datmē die verturbeerde eñ grimmige zee, die ſchepē nz beſtouwē en mach, ſy hebben andere tijden dan wy, als by ons alle dinghen van hitte verbarnē wille. So wil aldaer alle dingen verdrincken, ſo veel regenet dan ter tijt, want in Meye Braeckmaent, Hoymaendt, eñ Oogſtmaēdt, regenet alder meeſt aldaer, nz allē by dage, ſonder

ſonder oock by nachte. In deſer tijt en coēt hen die Sonne nauwelijcx op dat aertrijc, anderen ſommighen en reghenet in acht maenden niet.

Int beginſel des Aprils beghinnen ſy te varen vanden voorſeuere Callicoeten, tegen dat hooft Cumerim, ende ſoecken een plaetſe, daer die zee niet alſo en ghebaert, dan ſoo voeren ſy die cleynſte ſpecerije hen toe. Die ſchepen geerijghen hier ende daer andere namen, gelijck ooc by ons. Die Galeyen noemē ſy Sābuck, maer die ſlechte rēſcepē die noemē ſy Capel, die cleynſte ſchepē gelijc die bootē, die wy ſomtijts Rumulto noemen, die noemen ſy Parao, die ſijn thien ſchreden lanck, van eenen gheheelen houte gemaect, die ghebruycken rieten maſten ende roeders. Sy hebben oock cleyne weydlinghen, die noemen ſy Almadias, die ſijn gants ſonder ſtucken. Anders hebben ſy oock lange ſcheepkens, twelf oft xiiij. ſchreden lanck, die hebben eenen enghen beck, ende daer en mach maer een menſch daerinne, ſoo enghe is ſynen inganck, die ſijn achter ende voꝛe ſeer ſcherp, die noemē ſy Cathuros, die worden met zeylen ende roederen veel ſneller gheuoert, dan onſe galeyen oft renſchepen, die ſelue ghebruyeken die zeerooners, die die zee onveylich maken, die ſelue ſchepē maectmē in een cylāt, niet verre van Callicoetē, dat heet Porcay.

Vāden Coninclijcken Palleyſe tot Callicoeten dat xiij. Capittel.

DEs Coninck hof tot Callicoeten, en is niet min dan duyſent ſchreden wijdt, ſomen den omganck aenſien wil. Den muer en is niet ſeer hooghe, ghelijck te voren gheſeyt is, Maer den bouw, houden ſchoone wtghehouwene balcken te ſamen, ende daer tuſſchen loopen ghedraeyde duyuels beelden dooꝛe. Dat ſelue werck wort voor twee hondert gulden gheſchat, men en can gheen hooghꝛ huyſen aldaer gemaken, om des vochtighen weeken bodems wille die en lyden gheen fondament, ende gheeft terſtont water, wat peerlen eñ cleynodien van coſtelijcke gheſteenten dat die Coninck int ghebruyck heeft, dat en is niet wel te ſeggen. Want het en is niet te ſchatten, hoe wel doen ick aldaer was, doen was die Coninck bedroeft, ende en hadde gheen pomperije, eenſdeels van wegen des crijchs, dien hy met den Coninck van Portugael ghehadt hadde, ende oock van weghen der Franchoiſen crancheyt, die hem plaechde, want die buylen ende bladeren waren hem in den hals comen. Nochtans hinghen hem noch ſo veel edele geſteenten inden ooren, armen, ende handen, ende aen ſchenckelen ende voeten, alſo datmen van den grooten ſchat niet ſeggen en can. Men achtet dat hy eenen onnoemelijcken ſchat heeft, want hy en can hem nauwelijckx in twee geweluen oft packhuyſen behouden.

In ſynen ſchat ſijn veel goude Coeken ende alſoo veel gemunts gouts, datmen C. muylē daer mede laden mochte, dat ſeggen ſyne prieſters, die vele des Coninex heymelijcheyt weten. Sy ſegghen dat die voorgaende Coningen, hebben dat gout vergadert, dier wel twelf gheweeſt ſijn, die wilden het ghemeyn profijt voorderen, eñ vergaderen alſo veel gouts, het is oock te mercken, dat inden ſeluen ſchat een ſchrijnken oft kiſtken is. Dat is vol coſtelijcker gheſteenten ende cleynodien dat is drie ſpannē lanck, ende tweer breet, die ſijn coſtelijcker danſe yemant coopen mochte.

Vander ſpecerije die tot Callicoeten waſcht dat xiiij. Capittel.

DEper waſcht int veldt buyten der ſtadt, ſommighe hebbent oock binnen der ſtadt, des Pepers ſtamme oft ſteel is ſwack, ghelijck een wijnrancke ſonder ſteunen, alſo en mach hy hem niet op houden, ende hy en is den veil niet onghelijck, want hy cruypt omme, ende hangt hē aen die naeſte boomen. Die ſelue haghen brengen veel tacken, die ſijn tuſſchen twee ende drie ſpannen lanck. Die bladeren ſijn gelijc Citronen bladeren, noch wat dicker eñ vettere, ende hebben op der eener ſyden ſommighe aderkens daer dooꝛ gaen, aen elcken ſchote hanghen ſeſſe druyuen, die en ſijn niet grooter dan een ſpanne, den roſijnkens niet onghelijck, noch dichter in malcanderen, aen der verwe is hy, ghelijck die onrijpe druyuen. In die Wijnmaendt ende Wintermaent vergadert men hem. Ende als hy noch groen is, ſoo legghen ſy hem in der Sonnen te drooghen. So wort hy in drien dagen ſo ſwert, ghelijck hy tot

Digitized by Google

ons coempt, men en derf hem noch snijden noch houwen, sonder hy wascht sonder eenich bouwen wt den aertrijc. Die lãtschap draecht oock Gengeber, dat is een wortele, die wort ponden swaer wtgegrauen. Noch en sijn sy niet alle so groot, sy en wascht nz dieper dan drie oft vier spannen, ghelijck dat riet. Alsmen den Gengeber graeft, soo laetmen een lidt int gat oft put, daer den Gengeber wt ghegrauen is, ende worpen den gront weder tot der wortele, ghelijck op een saet der wortelen. Des anderẽ iaers so grauen sy die vrucht wte, dat is Gengeber, men vinten oock op effene plaetsen, ghelijck die Mirabolanen. Noch graeftmen dẽ Gengeber in eens gants root aertrijck, sijn cruyt is, ghelijck een tammelijcke peere, dien brengtmen in sacken, gelijck den Peper.

Van sommighe vruchten der stadt Callicoeten, dat xv. Capittel.

AEn vint oock sommige vruchten aldaer, die noemen die boeren Jaceros. Den block vanden seluen boom, is gelijck eenen peerboom, eñ die vrucht is twee eñ een half spanne lanck, eñ so dicke als eens mans been, die vrucht die wascht aen stelen onder den tacken, die sommige aen den block, van verwẽ sijn sy groen, anders sien sy gelijc Zinbelnoten, noch en hebben sy gheene so cleyne keernen, als sy rijp wort, so wort sy swert, daer by sietmẽ datse rijp is. Die vrucht vergadertmen in die Christmaent, eñ smaect ghelijck die Phedem, die na muscus riecken, ende sy is ghelijck in den smaeck ghelijck een Persier Quepeere, die seer soet is, ende brengt int eten veel wellustigheyts. Somtijts meynt eener dat hy honich raeten, oft somtijts eenen goeden appel etet, binnen heeftet huydekens gelijck eenen Granaet appel, daer in ligghen sommighe vruchten, den saechten castanien niet onghelijck. Want alsmense byden viere bradet, soo smaecket gelijc Castanien. Daeromme moetmen recht te segghen, want gheene edelere vrucht en sy dan dese. Het is oock een andere vrucht aldaer, die heet Amba, dat selue is eenen grooten boom, ende draecht veel vruchten ghelijck peeren, die sijn onsen noten ghelijck, als sy gheheel rijp sijn, soo worden sy alsoo bruyn ghelijck die amandelen, ende het heeft oock syne vrucht alsoo inden schalen, ghelijck die drooge Amandelen. Die vrucht is beter ende lustigher te eten, dan Damascenen sijn. Men maecse in een vat ghelijck by ons die Olyuen, maer sy sijn veel beter. Anders vindtmen noch eene vrucht aldaer, die is een Phedem ghelijck, alsmense op snijdet, so vintmen daer binnẽ inne, drie oft vier keernen, gelijck die druyuen hebben. Den boom is effen soo groot ghelijck eenen Quepeeren boom eñ heeft oock alsulcken bladeren. Die vrucht heet Corocapel, endé is goet tot spijsse ende tot medecijne. Oock hebbẽ sy een ander vrucht die en siet den mispelen niet onghelijck, maer sy is wit, daer en ghedenckt my niet meer af.

Sy hebben oock vruchten die sijn den cauwoorden gelijck, maer sy sijn geschicter om inne te maken, die heetet Comolanga, eñ wasset in ongebout aertrijc, ghelijck die Phedem. Dat selue velt brengt ooc een andere merckelijcke vrucht, die noemen sy Molapolanda, die wasset vander aerden, een weynich hoogher dan eens menschen lengde is, eñ brengt iiij. oft v. bladeren aen eenen steel oft tack. Dier bladeren is yegelijck alsoo groot, dat hem een mensch daer onder voor den reghen beschermen mach, middẽ in dat blat, daer verheft hem eenen schoot, gelijc eenen boonen steel, die brengt bloemen, eñ een vrucht eener spannen oft eener haluer spannen lanck, eñ alsoo dicke als een spiesse is. Alsmen die vrucht vergadert, so en wachtmen niet tot dz sy getijdich wort, maer men leset haer te voren af, wãt sy weten wel, dat sy thuys by der tijt ghetijdich ende rijp wort.

Elcken schoot oft tack brengt ouer die twee C. vruchten, eñ deen staet aen die andere gelijc die hasenotẽ. Dier vintmẽ drierley, sommige heetẽ Chianchapalon, die sijn seer wel smakende, eñ stercken dat herte seere, sy sijn goutgeel ende hebben een dunne schelle. Die andere heeten Cadelapalon, die sijn noch beter tot spijsen ende soeter. Die reste en doghen niet, maer die goet om eten sijn, sy segghen datse seer onsen vyghen ghelijck sijn. Dien seluen boom en geeft niet meer dan eenmael vruchten sijn leuen lanck, maer aen syner wortelen ontspringhen veel schoten, vijftich oft lx. die

co-

comen int ſtede vandē vader, die ſelue ſchoten planteⁿ elders waerts henen, op dat ſy vrucht draghen, want ſy draghen alle int eerſte iaer. Alſmen die ſelue vrucht vergaderen wilt, ſijn ſy dan noch groen ende hert, ſo ſchudden ſy een weynich caleʳ aen der wortelen, op dat ſy des te eer rijp worden, men vergadert deſe vrucht dat gantſche iaer met hoopen, twintich gheeftmen om eenen penninck dat is het vierendeel van eenen ſchellinck. Dat veldt gheeft ooc dat gantſche iaer bloemen roode, witte, eñ goutgeele roſen.

Vāden alder vruchtbaerſten boom die in alle der werelt is, dat xvi. Capittel.

HEt is ooc noch eenen boom aldaer, vāde welcken met rechte wel wat te ſeggē is, die alle boomen der werelt, met menichte ende goede vruchten te bouē gaet, die ſelue draecht daeyen ghelijck eenē palmen boom. Die ſelue boom, gheeft den menſchen thienderley profijt oft vruchten, want hy geeft hout tot den viere, wter maten goede noten, ſeelen daer mede men die zeylen regeert, ſchoon fijn doeck, alſmen dz ſelue verwet, ſo iſt ghelijck ſyde, het gheeft ooc colen, wijn, water, olie, ende ſuyckere, wt den tacken, als ſomtijts eenen vanden windt afgheworpen wort daer af maectmē daeken op die huyſen, die houden dat water ſeſſe maenden ſo ſterck ſijn ſy tot daeken. Het en is niet wel te gheloouen, want ick en bewijſet noch verſtandelijcker. Dien ſelue boom draecht noten, die ſijn gelijc daeyen eñ elcken boom draecht twee C. noten, daer af neemtmen die eerſte ſchale, eñ verbrant die ſelue, want het brant gheerne ghelijck hout. Die andere vrucht is ghelijck catoen, die is ghelijck ſchoon vlas, als ſy bereyt wort, wt den bloemen maectmen laken gelijc ſyden, wt den groofſten maect men cleyne ſeelen dier maken ſy dan veel te ſamen, ende maken een groot ſeel daer af, die die ſchiplieden gebruycken, van der anderen ſchalen der noten, maectmen colen. Die leſte ſchale die die note bedect, die ſo goet om eten is, die en is niet grooter dāden cleynſten vinghēr aen eens menſchen hant. By der noten waſcht ooc water, eñ dat water waſcht met der noten oppe, tot dat ſy rijp wordt. Dan ſoudemen in eener noten drie oft vier bekers vol waters vinden. Dat ſelue is wter maeten claer ende goet om drincken, ghelijck een roſen water. Men maect ooc een vette olie daer af ſo en mocht ooc die note niet lieffelijcker ſijn om eten, dan ſy en is. Nv hebt ghy ſeuenderhande profijt wt eender notē. Daer is eenen van deſen ſchoonen boomen, dien en laten ſy gheen noten draghen, ſonder ſy wonden oft quetſten den block aender middel, ende ſnijden met een mes daerin, des morgens eñ om dē middach ende ſy ſchudden een ſap daerinne. Dat ſelue ſuycht wt den boom eene andere vochticheyt, die ontfangen ſy in een ondergeſet vat. In dach ende nacht vergaderen ſy eenen beker vol des ſaps. Dien coken ſy dan byden viere, ſo langhe tot dat hy wort ghelijck een leuende waetere. Des ſeluen ruock alleene (ick ſwijghe dat drincken) is des menſchen herſenen alſo ſchadelijc, dat waer datmen hem te veel doet, ſoo maket den menſchen gantſch raſende, niet anders dant den ghenen geſchiet, die vol wijns ſijn. Ende ſy gebruycken ooc dat ſap voor wijn, ende ſy drincken hem ooc ſoo gheerne, als wy den wijn, van eenen anderen tack des ſeluen booms vergaderen ſy ſuycker, want die ongeſmaeck. Die ſeluen boom draecht altijt vrucht, nv groen dan dorre ende hy begint te draghen int vijfde iaer. Deſe boomen ſtaen alle twee mijlen van malcanderen, ende hebben eyghen heeren, die achten ſy ſo groot, dat alſt inden crijch gheſchiet, dat eener alſulcken boom af hieuwe. Dien en wordet nymmermeer vergheuen hoe wel datter vergheuinghe gheregen mocht worden, oft ſchoon eener, eenen anderen ſyne kinderen dootgheſlagen hadde. Deſe boomen dueren xxv. iaren, ende hebben gheerne eenen ſandighen gront. Sy worden geſet ghelijck die nootboomen by ons. Int ſelue lant waſcht ooc watte, daer af ſy ſeer goede olie maken.

Hoe ſy dat rijs ſaeyen. Dat xvij. Capittel.

SY eeren ende ackeren dat velt met oſſen gelijck wy, ende alſt tijt is datmen rijs ſaeyen ſal, ſoo bedrijuen ſy vruecht, met danſſen ende ſpringhen, ooc al-

alderley ſnaerſpel, die ſy tot vruechden gebruycken, ende in teeckē der grooter vruechden. Soo ruſten ſy thien menſchen toe in duyuels cleederen ende ghedaente, die loopen ook met heyrhoornen omme, gelijck al oft ſy danſten. In ſulcker feeſten bidden ſy die duyuels dat ſy dat rijs, volcomelijck willen laten waſſen.

Hoe dat hare Medecijnen die crancken beſoecken dat xviij. Capittel.

Als een Heydenſcher coopmā cranck wort, ende daer henen coemt, datmen meynt dat hy ſterft, ſoo ſijnder ſommighe daer, die ſy voor Medecijns houden, ende daer toe gheordineert. Die comen ter middernacht in des duyuels gedaente, ende beſoecken die ghene, diemen voor ſterūende menſchen achtet. Die ſelue hebben eenen brant inden mont, ende draghen ook vier inden handen, ende hebben hoolbloken aen, die ſijn wel drie voeten dicke, die ſelue maken een iammerlijck gheroep, ende gheſchrey, ende met ſommighe inſtrumenten, ende veruaren den crancken ſoo grouwelijck, dat een gheſonder die dat hoorde, moeſte verſaghen. Sulcke medecijns ſijn by hen, die die crancken alſoo beſoecken ende trooſten. Die inwooners des landts, als ſy ſomwijlen ſoo vol ſijn (want het ſijn gulſighe menſchen) alſoo dat hen die maghe wee doet. So ſtooten ſy drie gen gheber clauwen, eñ makē een ſap daer af, des ſaps drincken ſy eenen beker vol. Soo worden ſy dan in drie daghen weder gheſondt. Het is in ſomma een beeſtachtich volck.

Vanden wiſſelaren aldaer Dat xix. Capittel.

Hare wiſſelaren ende waerdeyneren, die hebbē wagen ende gewichte, dat is alſoo cleyne, dat die buſſe daerinne, het is midtſgaders dē ghewichte ende alle tgene datter toe behoort, niet een once en weecht, ende die proeue is alſo iuſte, dat ſy ook een haer van eenen hoofde weghen connen. Maer wanneer ſy ghemengt goudt, voor fijn goudt kennen willen. Soo ſtrijcken ſijt op eenen ſteen ghelijck wy, ende hebben dat meer, als ſy gout proberen willen, ſo hebben ſy eenen cloot, die is van ſommighe dinghen ghemaect, die is ghelijc was, dien drucken ſy op den ſteen, daer mede mē dat gout probeert. Soo blijuen dan goude ſtreemkens daer op ſtaen, daer aen kennen ſy dat goet gout voor het ghemengde. Eñ als dien cloot vol gouts is, ſo ſmelten ſyen int vier, ende vergaderen alſo dat gout weder, dat daer aen is blijuen hanghen. Dat wiſſelaer volck, is dat dulſte, ontſinnichſte volck datmen vint. Ende dier conſten daer ſy hen voor wt gheuen, gants onwetende. Die coopluden int coopen ende int vercoopen houden deſe maniere. Sy hebben eenē makelaer, dien ghebruycken ſy in haeren coopmanſchappen, op deſe maniere. Als die cooper ende vercooper eens ſijn geworden dat ſy met malcanderen handelen willen, ſoo ſtaen ſy neuen malcanderen. Dan ſoo neemt die makelaer eenen doeck, ende die rechte hant des vercoopers. Die bedect hy met den doeck, eñ neempt hen dan die twee vingeren diewils die alder naeſte den duyme ſtaen, eñ telt van tbegin aen tot op C. duyſent, ſtille ende int heymelijck. Dan ſoo gheeft hem die vercooper inden greep een teckē, hoe hooge dat hy ſyne ware vercoopē wille, als die makelaer aen den greep aen dz ghetal coemt, daer voor dat die vercooper ſyne ware gheuen wilt. Als dat die makeler merct, ſoo gaet hy totten cooper, eñ doet hem ſijn hant ook, ende taſt hem ſoo diewils, tot dat hy verſtaet, wat die coopman voor ſijn ware hebben wilt. Dan ſo neemt die cooper die hant des makelaers, eñ geeft hem ook te verſtaen, wat hy den vercooper voor die waere geuen wilt. Alſoo gaet die makelaer hier ende daer, ende gheeft hen te verſtane malcanderens wille, ende dat al ſtil ſwijghende. Alſo handelen ſy in hare coopmanſchappen ſwijgende, allenſlijck met aentaſtinghe der vingeren.

Als ſy ſpecerije vercoopen, ſoo hebben ſy een maete, die noemen ſy Bacchar, maer wy heetent kannen. Maer wanneer ſy laken vercoopen, ſoo ghebruycken ſy een mate die heeten ſy Carien. Int coſtelijcke ghe ſteenten ende peerlen te vercoopen, ghebruycken ſy ook een gewichte, dat noemen ſy Farazolam, dat weecht ontrent vyuentwintich pondt.

Van

Vãden boeren Poliar en-

de Hiraua genoemt, ende hoe dat sy hare kinderen op brenghen. Dat xx. Capittel.

ALs heure kinderen drye maenden oudt worden, soo stooten sy die moeders vãder borst, eñ sy geneeren haer daer nae met geytẽ melck. Als sy nw die kinderen so vol melcx vullen, soo legghen sijse henen int sandt, woest ende onghewassen, daer ligghen sy inden dach en wentelen, gelijck die wilde dieren. Ende die wijle dat sy sonder dat swert sijn, so en sijn sy den buffelen niet onghelijck, want sy sijn afgrijselijcker ende leelijcker dan die ionghe duyuelkens, wanneer die ghene oudt worden, die also opghebrocht worden, so worden sy wter maten gheschickt behendt, licht ende snel tot loopen. Sy leeren oock op dat zeel gaen ende ander guychelspel op alderley manieren.

Vanden vieruoetighe dieren, ende haer geuoghelte, dat xxj. Capittel.

En vindt veel dieren ende voghelen in desen lande, ghelijck leeuwen, wilde swijnen, herten, reehen, woluen, coeyen, buffelen, gemschen ende Oliphanten. Maer dien wassen niet aldaer, sonder men brengtse daer henen. Het sijn oock groene papegaeyen daer, ghespickelt ende menigherley van verwen. Dier sijnder soo vele, datmen wachters int veldt moet setten, die dat rijs verwaren, op dat sijs niet gheheelijck en verderuen ende al wt eten. Sy sijn wel clappende ende goeden coop, want men coopt eenen om twee penningẽ. Het sijn oock vogelen daer, die heeten Sarau, die sijn wat cleyner dã die papegaeyẽ, maer sy sijn int singhen den papegaeyen onghelijck ende beter. Anders hebben sy veelderley voghelen, die den onseren seer onghelijck sijn, die singhen des morghens ende des auonts so lustich ende soet, dat op aertrijck niet lustighers en mach ghehoort worden, soo menigherhande sanck hoortmen van sulcken soo cleynen dierkẽs, als oft die gheheele Musica met accorderinge alder stemmen gheleert hadde, dat gheeft den inwooneren eenen grooten lust. Want sy sijn ghelijck als in een paradijs, onder sulcken lieffelijcken voghelen sanck, by so veel schoonen ende wel rieckende roosen eñ blocmen, die dz gãtsche iaer bloeyen. Daer by is den hemel ende locht by hen so tamelijcken. Den winter ende somer so ghenadich, dat hen inden winter niet en vriest, eñ inden somer en hebben sy niet te heet, ende sy woonen altijt in eenen wel ghetempereerden lenten, sonder eenighe onbehoorlijcke hitte ende coude. Die landtschap heeft oock veel meircatten, dier ghelt eene, eenen schellinck, dat is vier penninck, die sy Cassen noemen. Die selue meircatten doen den armen lieden veel schadẽ, wãt sy climmen op die note boomen, ende sy storten dẽ sap daermen den wijn af maect, eñ sy breken die vaten daermen hem in vergadert.

Vãden Slanghen diemen tot Callicoeten vindt, dat xxij. Capittel.

Et sijn slanghen aldaer die worden alsoo groot, als die groo ste verckenen die by ons sijn, ende hebben groottere hoofden, dan die houwende swijnen. Sy hebben vier voeten, ende sijn vier ellenbogen lãck, ende sy wassen aen moeyerachtighe plaetsen. Die inwooners deses landts seggen, dat die slanghen gheen ghift oft venijn en hebben, want het en misdoet den menschen niet ten sy met byten. Anders sijnder drierley slanghen aldaer, die eerste sijn soo venijnich, alsoo haest als sy eenen menschen bloet laten, also haest alsser bloet wt gaet, so sterft een mensch in eenen ooghenblick. Dat heb ick dickwils ghesien, als ick daer was. Dese slanghen sijn sommige so groot ghelijck die Aspiden oft Nateren sijn, die sommighe oock grootere. Ende sy sijn in grooter menichten daer, dat maect die Coninck van Callicoeten, want hy heeft die slanghen also lief ende weert, alsoo dat hy hen hutten doet maken, die sy voor den reghen beschermen, ende voor den aenloopt den wateren, ende als eener eenen sulcken slanghen doodet, so moet hy oock steruen, ghelijck al oft hy eenen mensche ghedoodet hadde. Dat selue doetmen oock eenen die een coe doodet. Die slanghen hebben sy daeromme soo weert, dat sy segghen dattet

Digitized by Google

tet gheesten sijn die vanden hemel gecomē sijn hier benedē, dat willen sy daer wt sluyten, dat sy met eenen steeck ofte beet eenen mensche dooden connen. Ende dat maeckt dan, dat sy also ouerhant nemē, dat maect om dat die Coninck wilt, dat mense also onbeschadicht laet loopen. Die selue slangen kennen die afgodtsche, ende sijn voor hen niet veruaert. Als ick daer woonde, doen quammer een quade slanghe in een huys, die doode acht menschen, die vont men des morgens doot en geswollen daer liggē. Die slanghen sijn voor geluckighe teckenen by hen gehoudē. Want als eener reysen wilt, eñ dat hē een slange int gemoet coēt, so achtet hy dattet hem geluckelijc becomen sal, tgene dat hy voor hem heeft.

Vāden lampen die in des Coninck van Callicoeten palleys bernen. Dat xxiij. Capittel.

IN des Coninck hof tot Callicoeten sijn veel vertrecken ende slaepcameren, want alst dōker wert, so sietmen ontallijcke lichten daerinne bernen. In des Coninck sale, daer sijn thien oft twelf metalen candelaers, die sijn seer aertlijck gemaeckt, eñ sy sijn eens menschen hoochde. Elcke van dien heeft drie vaeten, die sijn twee spannen hooghe daerinne is olie. Voor int eerste vat, daerinne swemmen ca toenen wieken die bernen. Ende int middelste vat, dat heeft inder midden noch een vaetken daerinne sijn veel lichten. Int opperste cleyn vaetken daer bernen ooc veel wiecken, vanden edelsten lijnwaet diemen vint. Dese candelaer is driecantich, eñ elcken cant heeft eenen ghedraeyden duyuel, die sijn daer aen gesneden, dat sijn des Coninck dienaers, die den Coninck lichten ter maeltijt. Als den Coninck eenen van synē maechschap sterft. Als dan dat claechiaer wt is, soo beroept die Coninck alle Papen sijns rijcx. Ende als die selue comen, so bereytmen een bancket toe, daer braystmen slempt ende dempt heerlijck drie gheheele dagen lanck. Tot haerder spijsen gebruyckē sy rijs, op menigerley maniere gemaect ende bereyt. Sy eten ooc herten ende swijnen wiltbraet. Dat eten sy met grootē lust ende als die drie dagen om comen, so schēct der Coninck elcken papen, drie vier oft v. gulden, ende laetse dan thuyswaert gaen. Daer na soo scheeren alle die mannen die baerden af tot een teeken der blijschap.

Van tghene dat soo veel menschen daer henen comen, om aflaet te gecrijgen. dat xxiiij. Capittel.

IJet verre van der stadt Callicoetē leyt een kercke, rontsom int water ghelijck een eylandt, die is op die oude maniere ghebout, eñ heeft twee regelen van columnen, ghelijck S. Johans kercke ter Fonteynen te Roomē, midden inder selver kercken staet eenen steenen outaer. Daer op offert dat volck den afgoden, tusschen den columnen sietmen een scheepken twee schreden lanck, dat is vol olien. Die selue olie heeten sy Enna, rontsomme der kerckē staen veel boomen, die sijn malcāderen alle gelijc, aen die selue hangen veel bernēde lampen. Die kercke is ooc binnen vol lichten, die dz olie spijset eñ geneert. Eñ als dē xxv. dach des Christmaents by coempt, soo coemt veel volcx met hoopen daer henen, ooc ouer xv. dachreysen van daer, ende ten eersten die papen, op dat sy daer haren offer doen. Maer sy en offeren den afgoden niet, sy en sijn dan te voren gewasschen in dat water, dat om die kercke gaet. Ter selver plaetsen gaen die papen in scheepkens die sijn vol olie. Daer mede besprengen sy dat volck dat tot hen coemt, ende smeeren hen dat hooft, als dat selue geschiet is, soo beginnen sy dan neerstelijc hare offerhande, aen der eender sydē des outaers. Daer leyt een wter maten grooten ende afgrijselijcken duyuel, dien biddet dat volck aen, eñ valdt voor hem neder op der aerdē. Als dat geschiet is, so gaet een yegelijc wederō thuyswaert, die wijle men in dier handelinge is. So sijn alle laster geoorloft eñ toegelaten, ende daer en derf hemgeener aen synen vyant wreken, want daer is alle vryhz. Ic en hebbe in alle myne dagē noyt so veel volcx by dē anderē gesien, sonder eenē dach doen ic tot Mecha was. Nv wil ic beginnē alle vreesen, perijckelen, moeyte eñ arbeyt, anxt eñ noot, die my te hāden gegaen sijn, onderscheydelijcken te vertellen.

Lodowijck des Roōschen raetsheerē vanden Indiaensche dingen. Dat seste boeck.

Van

Vanden steden Caicolon/ Colon, Dat J. Capittel.

MAer als Chociazenor mijn wãder geselle mercte, dat niet aldaer te handelen en was, van wegen der oproeren eñ crijsch. Wãt die Portugaloisers, hadden dien van Callicoeten een swaren crijsch aengedaen. Dat quã daer af, dat die inwooners der stadt Callicoeten, den Mochometisten sijn te wille geworden, eñ hebben ontrent xlviij. Portugaloisers herworcht (die heb ic doot ghesien.) Daerom heeft sy die Coninck van Portugael bestreden, eñ in langduerende veeden vele ombracht, ende brengt haer noch daghelijcx om. Daerom wort die stadt qualijc gehouden, eñ sy staet schier woest inder vrede. Doen wy dat sagẽ so togen wy van daer, in een stadt die heet Caicolon, ende leyt ontrent vijftich leuken vander stadt Callicoeten.

Die Coninck Caicolon is oock een afgodtscher, eñ daer sijn wter maten veel eñ groote hanteringhen inder stadt, want het wasset veel pepers aldaer. Anders en is die Coninck niet seer rijck, eñ dat volck houdt hem in cleederen eñ manieren seer gelijck die tot Callicoeten. Aldaer vonden wy sommige Christenen van S. Thomas gelooue, dat waren cooplieden eñ ghedoopt, nae Christelijcker ordinantien. Die selue gauẽ ons te kennen, hoe dat alle drie iaren een priester daer coẽt vãCayr, op dat hy dz volc doopte, die eeren S. Thomas neerstelijck ende sy hebben Christelijcke ordinantie, sy vasten xl. dagen, eñ sy gheloouen dat Christus vander doot verresen is. Daerõ houdẽ sy den Paeschdach midtsgaders ander heyligen met ons. Die misse houden sy na der Griecxscher manieren, sy noemen hare kinderen na viere namen, Joannes Jacobus Mathias Thomas. Dese stadt heeft ghelijcke locht eñ manierẽ gelijc die stadt Callicoetẽ. Als wy iij. dagen daer warẽ geweest doen toghen wy in een ander stadt, Colon geheeten, die leyt vander voorß xx. mylen weechs. Die selue Coninck is oock afgodisch, ende een machtigher heere, want hy hout altijt twintich M. peerdẽ wel gerust. Aldaer is een schoon hauene niet verre vãder zee, maer dat veldt en draecht geen corẽ, noch tarwe, maer anders allerley vruchten, ten eersten peper gelijck tot Callicoetẽ. Dese Coninck heeft lange crijsch gheuoert teghen syne gebueren, ende hy gebruyct in den crijsch volck, dat te peerde schieten ende flitsen can. Maer die wijle die Coninck alsoo aldaer oorloochde, doen sach ons voorgoet aen, dat wy ons van daer maeckten. Daerom saten wy op die zee, eñ voeren in een stadt, die heet Cayl, die is onder dẽ seluen Coninck die alsoo oorloocht, ende dese stadt leyt tegen der anderẽ ouer, ontrẽt op l. mylen. Aldaer sagen wy hoemen die peerlen vischt ende vangt, gelijck wy oock bouen geseyt hebben, vander stadt Ormo.

Vãder Indiaensche stadt Ciromandel ghenoemt, dat ij. Capittel.

VOorder quamen wy in een ander stadt Ciromandel genoẽt, die leyt aen der zee, eñ leyt vijf dachreysen te water vander stadt Colon, dz is een seer groote stadt, doch sonder mueren, eñ sy is onder den Coninck Narsinge. Daer neuen sietmen een eylandt, dat heet Zaylon, alsmen voorby dat voorhooft Cumerim coemt, aldaer draecht dat velt wter maten veel rijs, eñ van daer is een wtuaert in veel landen. Daeromme heetet een leyder veler landẽ. In deser stadt woonen veel Mochometistecooplieden, die treckẽ hier ende daer, haerder coopmanschappen nae. Men en vindt geen specerije aldaer, maer anders allerley vruchten, gelijc tot Callicoeten. Ick vandt aldaer sommighe Christenen, die seyden hoe dat S. Thomas lichaem niet verre, dat is ontrent op xij. mylen van daer ruste, die was sommighe Christen beuolen, ende seyden daer by, hoe dat die Christenen quaelijcken aldaer getracteert werden. Na dien dat sy die Coninck van Portugael bestreden hadde, ende veel inwooners ombracht eñ verslagen hadde. Daerom seyden sy ooc hoe dat die selue Coninck den volck seer grouwelijc was. Daerom so waer dẽ Christen haer eygen leuen swaer, wantmen herworchter veel heymelijc, sonder wetens des Coninex Narsinge, die wijle dattet openbaer is, dat der Coninck Narsinge met den Coninck van Portugael vrientschap heeft. Daerom sijn die Christen den Coninck Narsinge seer lief. Het seyden oock sommighe, hoe dat voor vyuenuecrtich ja-

ren, een mirakel aldaer gheschiet was, op dese maniere, het hebben die Christen som wijlen gestreden tegen die Machometistē, eñ sijn geulodē, na diē dz een Christ in eenē arm gewont was geworde. Die liep na S. Thomas om hulpe, eñ alsoo haest als hy synen arm aenroerde die gewont was, doē wert hy van stonden aen gesont. Om dies wille is die Coninck Narsinge met den Christenen eens ghewordē, eñ beschermt dat volck tot noch toe met trouwen. Mijn wādelgesel hadde veel dincx daer te coope. Ende die wijle ter seluer tijt, die Coninck Tarnaseris oorloge hadde, doen onderstōden wy eenen tijt lanck aldaer te blijuen. Maer als wy een goede tijt daer gheweest waren, doen gingen wy in een schip, dz noemen sy Ciampanā, dat is onder seer effen eñ breet. Die selue schepen en behoeuen geē diep water, hoe sware lasten dz daerin sijn, daerinne scheepten wy ouer eenen stroō ontrent xx. leuken breet, eñ het en faelgeerde nz vele, dat wy inder seluer vaert verdrone ken waren, want het was seer quadē wech, vā steenhoopen, santhoopen, eñ ondiepten, dier vele aldaer waren. Ten lesten quamē wy aen dat eylandt aen, dat Zaylon heet, dat heeft int ronde M. mylen weechs, ghelijck die inwooners segghen.

Van dat eylandt Zaylon daermen dat edel ghesteente vindet, Dat iij. Capittel.

IN dit eylant sijn vier Coninghen, die regeeren wijdt ende breet, also verre streect hem dat eylandt wte. Van deses eylandts ghewoonten willen wy int voorgaen wat segghen. Want die wijle dat oorloge aldaer was, daerom en mochten wy niet veel vanden zeden ende manieren der menschen ende ghelegentheyt des lants vernemē, maer wat ic in luttel dagē hebbe mogen gemercken, dat wil ick hier te kennen geuen. Dat landt heeft ten eersten veel Oliphanten, ende men graeft Piropos aldaer, want op twee mylen van daer, leyt eenen seer grooten berch, aen den seluen vintmen by der wortel des berchs die Piropos, dat sijn die roode steenkens, diemen anders robynen noemt, die vintmen op dese maniere. Als die cooplieden, eñ ten eersten die voorcdopers daer henen comen om edel ghesteente te soecken. So moeten sy te voren byden Coninc gaen, eñ als sy bē comen, so coopē sy een gesette mate aertrijck, gelijck een oft meer ellenbogē wijt op alle syden int viercāt. Die mate noemen sy Molā, dz is eenē arm by hen, also veel aertrijck cost v. gulden, mz deser cōditien, waert dz sommige edele steenen daer wt gegrauē werden, die ouer die mate, dz is x. caracterē waren, dat die selue den Coninck soudē geleuert worden, maer wat cleynder steenen waren eñ de mate nz en hadden, die soudē den cooplieden oft voorcoopers blijuen, die dz aertrijck om haer gelt gecocht hadden. Niet verre van desen berch, vindtmen veel edel gesteente, daer vlietet een groot water. Daer vintmē Jacinten, Saphieren, Topasien, eñ dier gelijcke steenē. Het wassen oock die beste ende soetste vruchten aldaer die ick oyt ghegheten hebbe. Ten eersten naghelen, die en sijn den onsen niet te ghelijcken, ende Citronen appelen, die rieken wter maten wel, ende oock allerhande vruchten gelijck tot Callicoeten, noch sijn sy veel beter, dan die ghene.

Vanden Cimmāt oft Caneel boom, Dat iiij. Capittel.

DEsen Cimmant oft Caneel boom en is eenē lauwerboō nz ongelijc, ten eersten aen die bladeren. Ten eersten draecht hy corenen gelijck eenen lauwerboō, also dz eener meynt dattet vandē lauwer coēt, noch sijn de syne cleyner eñ witter Cimmant en nz anders dā die schorsen vā desen boom, die vergadertmen also, alle iij. iaren snijden sy die tacken af, eñ schellense, die selue schelle die daer af coempt die heet Cimmant. Den block en schellen sy nz, sonder alleen die tacken. Des seluē Cimmāts is wonderlijcken veel aldaer, maer het en is noch nz gants goet alsmen hem vergadert. Een Machometister coopman seyde dz mael tot mynen gesellen, hoe datter een hol bouen op den berch ware. Aldaer vergaderde dat volc om te bidden, onsen eersten vader Adā te eeren, eñ gedenckenisse, want sy seggē hoe dz Adam aldaer, mz weenen eñ vasten, syne sonden beweent heeft. Dat nemen sy daer by af, dat Adams voetstappē noch aldaer ingedruct staē, die sijn meer dan twee spannen lanck. Dat veldt,

aldaer

aldaer en draecht gheen rijs, maer die daer rijs voeren, die varen daer henen, eñ oock voorby. Die Coningen deses eylants moeten den Coninck Narsinge tribuyt geuen, want sy geuen hem alle iaer tribuyt eñ rijs, dat voeren sy met hoopen tot Narsinga. Daer is ooc wter maten goede milde locht aldaer, dz volc is wat goutgeel, eñ en hebbē noch groote hitte noch coude, wāt het is gelijc aldaer, als oft altijt inden lenten ware. Hare cleedinge is op die Gabiniſche maniere, wāt sy dragē eenē mantel daer stootē sy eenen arm doꝛe, eñ bedecken dat lijf daer mede. Sy gebruycken seer catoen eñ syden laken. Dit eylant leet onder den Equator inder Doꝛrē snoer, ondē eenen heetē hemel. Dat volck en is gants nz nut tot dē strijt, want sy en hebben geen geschut noch yser. Sy hebbē een riet, dz is hen voor eē sweert eñ spies goet. Daerom comet haer selden eener indē crijch om, want sy sijn gātsbloode eñ sonder herte. Mē vint alderley schoone bloemen aldaer. Eñ dat selue volck is veel leefachtiger dan wy, eñ sy leuen oock langer. Het begaf hē op een tijt, dat eener tot mynen ghesellen seyde, dat hy terstont coralen ende saffraen tot den Coninckbꝛengen soude, des selfden hadde mijn ghesellen vele. Doen dat een ander coopman des selfden eylāts hoorde, die was een Machometist, doen quā hy heymelijck int schijn eens goeden vrients, tot mynen gesellen, eñ waerschoude hem, dat hy by den Coninck niet gaen en soude, want hy en soude niet voor syne ware gecrijgen. Dat dede die Machometist op een bedꝛoch, op dz oft mijn gesellē wech toge, dat hy dan syne waren dies te eer eñ te dierder vercoopen mochte. Dit bedꝛoch en merete mijn ghesellē nz, eñ dachte wech te trecken. Noch so antwoorde hy des Coninck bodē, hy wilde des anderē daechs tot den Coninck comen, maer des morgēs saten wy in een schip, daer arbeydeden die schiplieden neerstelijc met haren roederē, doen quamen wy also daer van.

Vā Paleachet eener stadt in India gelegen, dat v. Capittel.

IN drien dagen quamen wy in een stadt Paleachet genoemt, die is onder den Coninck Narsinge, eñ is een beroemde coopstadt, vā velen waren, tē eerstē van alle cleynodien, die comen van Zaylon eñ van Pego daer henē. Het woonen oock veel Machometiste coopliedē aldaer, ende men vint alderhande specerije aldaer. Wy waren aldaer by eenē Machometisten herbergen. Den seluen seydē wy alle onsen handel, van waer wy quamē eñ waer henē dat wy wilden, ooc hoe veel waren dat wy mz ons brochten, Coralē eñ saffraen. Daer mede verblijden wy den Machometisten. Die voorgenoēde stadt is rijck vā alderley waren, gelijc die aert der Indiaensche steden is. Noch en wasset aldaer noch coren, noch tarwe, maer veel rijs, hare gewoontē, vsantien eñ wetten, hebben sy gelijc die tot Callicoeten. Die inwooneren sijn in crijchs handelen seer geschict, maer sy en gebruycken geen geweldich geschut. Maer die wijle dz dat volc vrede heeft, met den Coninck Tarnassari, dochte ons dz beste sijn, dz wy ons van daer maecten. Dies haluen brakē wy daer op, eñ togē tot Tarnassari, die leet op C. mylen van daer, daer henen quamen wy na xij. dachreysen te watere.

Vander stadt Tarnarsari Dat vi. Capittel.

DAer leyt een stadt in India die heetet Tarnarsari, nz vere vāder zee gelegen aen een goede plaetse, die heeft muerē eñ een heerlijcke hauene. Het vlietet ooc een schoon claer water daer voorby tegen middernacht toe. Die Coninck is een afgodtscher geweldige Vorst, hy heeft lange met den Coninck Narsinge gestredē, hy vorlocht ooc altijt met den Coninck Bangelle. Dese Coninck heeft hōdert gheruste Oliphāten tot den strijdt, grooter dan ick noyt geen en sach, anders neemt hy in syne Soudye te peerde eñ te voete ouer die C. M. mannen, die gebruycken cleyne sweerden eñ ronde schilden, die sijn van schorsen van sommige boomen gemaect. Sommige dragen Dargien, gelijc die van Callicoeten, sy gebruycken ooc gemeynlijck boghen eñ schieten met rieten. Eñ als sy indē crijch willen, so doen sy cleederen aen, die sijn met catoen geuult, hare huysen sijn ommuert gelijc die onserē, eñ ooc also gestelt eñ geordineert. In haer veldt daer wasset tarwe ende catoen, oock veel syden. Men vergadert oock menigerley varwen aldaer. Een

eerſten die varwe diemen verſijn heetet. Dat lant heeft ooc veel vruchten, ſommige die onſen appelen gelijc ſijn, ooc ſommige die onſen peiren gelijck ſijn, het waſſen ooc cauwoorden eñ citronen daer, want aldaer is wter maten een ſchoon houe werck.

Vãden wilden ende tammen dieren der ſtadt Tarnaſari. Dat vij. Capittel.

DEſe lantſchap heeft menigerley dieren, ſommige wildt, die andere tam, onder den tammen ſijn runder, ſchapen, geyten, wilde ſwijnen, herten, ende reehen. Maer die wilde, dat ſijn woluen, leeuwen, ende dier ghelijcke. Het ſijn oock catten daer die Zebeth maken. Int veldt vintmen oock veel pauwen, valcken, ende papegaeyen, dat ſijn die alder ſchoonſte voghelen van ſeuenderley verwen onderſcheydelijck gheſchildert oft ghecoloreert. Het ſijn ooc ſeer veel haſen ende veldthoẽderen aldaer, anders vintmen menigerley vogelen aldaer, die vanden roof leuen, die ſijn grooter dan die Arents, want van het opperſte haers becx maectmen hechten aẽ ſweerden. Dien ſelven beck is goutgeel eñ root onder malcãderẽ, noch onderſcheydelijckẽ gewaſſen. Dat ſiet wter matẽ ſchoone, maer dien vogel is anders geheel ſwert maer hy heeft ſommige roode eñ witte vederen daer onder loopen. Hinnen eñ capoenen ſijn aldaer alſo groot, als icſe in geenẽ lande gheſien en hebbe, daerõ was onseen luſt te ſiene, als die hanẽ alſo mz malcãderen cãpten, want die Machometiſtẽ hieldẽ alle dage alſulcke cãpen, mz haren hanẽ op der ſtratẽ, tot eenẽ luſt, wãt yegelijc heeftẽ haẽ, die hiſſen ſy op malcãderẽ eñ eener derf wel alſo C. guldẽ ondẽ ſettẽ, dz ſynẽ haẽ winnen ſal. Wy hebben wel vi. vren lãc toe geſien, hoe dz die vogelẽ cãpten, eñ dz ſy nz op en hielden tot dz ſy ſtoruen. Aldaer ſijn ooc reebockẽ, die ſijn veel grooter eñ ſchoõder dã die onſe, eñ ſo vruchtbaer, dat eener tot een mael iiij. tõgẽ worpt. Daer is ooc alſo veel vee, alſo daimẽ xij. caſtronen oft hamels voor eenen guldẽ coopt, men vint ooc caſtronen oft weerẽ aldaer, die hoornẽ hebbẽ gelijc die dãmen, grooter eñ wilder dan die onſere, hare buffels ſijn leelijcker dan die onſe. Die lantſchap is oock viſchrijck, die wordẽ alſo groot, datmender vint, daer eenen twee cãnen weecht. Sy eten aldaer allerley dierẽ, ſonder die coeyen. Als ſy etẽ ſo liggen ſy ſonder ammelaken op der aerden. Noch gebruycken ſy houten vaten, dz is werckelijc gemaect. Haren dranck is wt water eñ ſuycker gemaect. Sy hebben cameren die ſijn vander aerden verheuen, daerin hebbẽ ſy beddẽ vã catoene gemaect maer die declakenen ſijn ſyden oft coſtelijc lywaet. Mantelen dragẽ ſy daer doorſtooken ſy eenẽ arm, die ſijn ſyden oft catoenẽ. Sommighe cooplieden dragen ſyden hemden, oft vander coſtelijcſter lywaet, die ſijn ſeer ſubtijl gemaect. Sy gaen alle tſamen baruoets, ſonder die papen, die dragen ſpitzen die ſijn van ſyden gemaect, eñ hebben voor een eckele, die is gedraeyt, eñ is rontõ met goudt gemaect. Achter op den rugghe hangen ſy ij. ſyden bãden, die ſijn twee ſpãnen lanc. Sy dragen ooc geerne vorenchie ragie van peerlen eñ van edel gheſteente, maer aẽ dẽ vingeren en dragen ſy geen ringhen, van verwen ſijn ſy wat witter, want den hemel is oock wat coelder dan tot Calicoeten, hare zeden, ackerbouwe, eñ eiren houden ſy ghelijck wy.

Van eener ghewoonheyt die der Coninc heeft, als hy ſijn wijf eenen witten man gheeft om by te ſlapen, dat viij. Capittel.

ALs deſe Coninck een wijf neẽt, ſo en geeft hijſe niet den papen (gelijc die Coninck van Calicoeten doet) te beſlapen, ſonder eenen wittẽ man die een Chriſt oft Machometiſt is. Eenen afgodtſcen en geeft hy dit nz toe. Die andere inwooners des lants en beſlapen haer wijfs nz. Sy en gheerijghen te voren eenen witten man, wt wat lant dat hy ia come, die hem ſijn wijf ten eerſten te valle brengt, want ſy willen dat andere mans hare wijfs te voren ghebruycken, eer dat ſy by hen ſlapen willen. Alſo gheſchiedet ons als wy daer waren, want als wy inder ſtadt gingen, doen ontmoeteden ons drie oft vier Afgodtſche, die ſpraken mynen gheſelle op deſe maniere aen. Ghy vreemde ſijt ghy oock vrienden, doen ſeyde mijn gheſelle, iae wy. Doen vraechden ſy wanneer ſijt ghy hier comen, doen antwoorde mijn geſelle, voor iiij. dagẽ doen

Doen seyde der coopman, eener coemt met my, eñ besiet mijn huys, want wy hebbē in deser cōtreyen die vreēde gastē seer lief. Doē sy ons so vriendelijck nooden, doen gingen wy mz hen, als wy nv daer quamen, doen gafmen ons te ontbyten, eñ doen wy gegetē hadden, eñ vrolijck waren. Doen seyde die huysuader, ick soude ouer xv. daghen een wijf nemē, die moet my uwer eener die eerste nacht beslapen eñ haren maechdō nemen. Doen wy dat hoorden, dat die weert so lichtelijc syner vrouwen eere vercoopen wilde, doen schaemden wy ons. Doen keer de hē onse knecht tegen ons eñ seyde. Ghy en moet v des nz schamen, want dit is een out hercomē deses volcx in deser stadt. Doē wy dz hoorden, so vreesdē wy dz wy in groo ten schaden comen mochten, wātwy meynden, dz dat volc met ons also spottede. Dat mercte onse weert, dz wy ons schaēden, eñ vermaende ons met sulcke woorden. Sijt sonder sorge lieue vrienden, want het is also eene ghewoonheyt in deser stadt. Doen wy dat hoorden, doen ontfingen wy weder een hert. Ten eersten, die wijle dat ons een ander man tselue ooc te kennen hadde gegeuen, die met ons toch. Daerom geloefde mijn gesel, hy wilde hem te wille worden, eñ den handel onderstaen. Doen antwoorde die coopmā onse weert, ghy moet eenen tijt lanck myne gasten sijn, daer toe wil ick v eerlijcke cameren in geuen. Dat selue had de mijn geselle geerne geweygert, eñ seyde, hy en wilde sijn geselschap nz geerne verla ten. Doen badt ons die coopmā so seere eñ so dicwils, tot dat hy ons verbadt, also dat wy verwillichden by hem te blijuen. Doen haelden wy mijns gheselles pack, ende bealent den goeden weert, ende verwilchden alle tsamen by hem te blijuen, want onser waren sesse, aldaer moeste mijn gheselle wachten, tot dat die coopman een wijf nā, dat gheschiede ouer xv. dagen.

Maer als hy die selue in sijn huys voer de, doen volbrachte mijn geselle tghene dat hy geloeft hadde. Eñ sliep die eerste nacht by der bruyt, wanneer alsulck wijf, die also den eersten nacht beslapen is, voordaen aen haren man die eet breect, der eeren halven soo doodet mense van stonden aen. Daeromme wouden die vrouwen die soo luxurioes sijn, dat den eersten nacht een maent lanck ware. Maer doen die sake nv geschiet was, ende dat wijf misbruyct, daer om en liet ons onse weert so haest niet van hem, maer hy behielt ons vier of v. maenden lanck by hem in sijn huys, op syne costen. Daer boet hijt ons so wel, dat nz daer af te seggen en is, dat maecte, dat alle dinghen so goeden coop aldaer was, ende dat dat volck van natueren soo costvry ende vriendelijck is.

Hoemen dat menschen vleesch etet, dat ix. Capittel.

Als die Coninck oft een pape sterft, sō verbrantmense, ende doet dan daer na den duyuel eene offerhande, ende sy vergaederen die asschen in een houten vat oft van aerden, die sijn met salpeeter ghebunt, ende hebben bouen eenen enghen hals. Die selue grauen sy dan by hen in huys met der asschen, onder den boomen doen sy hare offerhande, ghelijck die tot Callicoeten. Als sy der menschen lichamen verbernen, so worpen sy alderley welrieckende dings int vier. Aloes hout, laserpitium, storax, wieroock, coralen, Sandal, ende dier ghelijcke welrieckende hout. Dat hout worpen sy op den hoop, eñ stekent aen met den lichame. Daer by trompetten ende pijpen sy, ende daer staen vijfthien oft twintich menschen om den vierhoopen, die sijn ghecleet ende verstelt ghelijck die duyuels, die maken Ceremonien gelijck al oft sy hen verblijden. Diens wijf, diemen verbrant, die staet daer by ende weent ende huylt, maer hy en heeft geen wijf meer by haer, ende dat doetmen ontrent der middernacht. Maer als die vijfthien daghen omme comen, nae dien dat die man ghestoruen is, soo beroept dat wijf alle die naeste vrienden, tot eenen wel leuen ende brassen. Ten eersten, die ghene den afgestoruenen alder naeste van maechschap bestaen.

Eñ wanneer dat sy nv te samen comen, so gaen sy daer henen daer der doode verbrant is gewordē, ontrent der seluer tijt der nacht, als hy verbrant is gewordē, dan soo coemt dz wijf hier voor met allerley cleynodien verchiert, die tot vrouwen chieragie behooren. Daer toe helpen alle vriendē mz haer goet. Aldaer is eene diepte ghelijck

eenen put, die is daer toe geordineert, eñ en is niet dieper dan datter essen dat wijf in mach. Den seluen put betuynen sy met riet ende decken hem met eenen syden doeck, datmen hem niet en siet, dan ontsteectmē den put, die steect vol welrieckende houts. Als dan die gasten goede chiere ghemaect hebben. So etet sy veel cruyts dz heeten sy Betolam, dies etet sy haer vol, also datmē meynt, dat sy wt haren sinne ghecomen is. Daer en tusschen staen omme dē put veel pijpers eñ trompetters midtsgaders sommige sangers met vreemden Ceremonien, die sijn in duyuels cleedere verstelt, eñ spouwen vierige vlāmen ten monde wt, wāt so doetmen een offerhande den duyuel dien sy Deumum noemen, maer dat wijf loopt hier eñ daer al waer sy ontsinnich, ende en springt niet anders, dan oft sy aen dē dans ware, eñ beuelt haer den genen, die in duyuels cleederen gaen, eñ vermaentse, dat sy den boosen duyuel bidden, dat hijse genadelijck op neme, ende onder die syne tellen wille. Somtijts sijnder veel vrouwen by, die tastē haer aen, diemē op dē viere verbrāden sal. Men en derf ock niet meynen, dz die vrouwen sulcx ongheren oft met onwillen doen, want men en can gheen grootere vruecht bewijsen, dan dat wijf en doet, ghelijck al oft sy terstont inden hemel varen soude. Maer als alle dingē volbracht was soo grijpt dat wijf eenen syden doeck, ende neempt eenen toeloop, ghelijck een ontsinnich mensch, ende springt inden bernenden put. Als dat geschiet, so stooten sy alle vrienden met stocken onder, ende bedeckense mz veel peex, op dat sy dies te eer vanden stercken viere verbrande. Waert dat dat wijf sulcx nz en dede, so waert haer eene onsprekelijcke groote schande, ende quame in allen lande tot spot, als die ghene, die haren man niet lief en hadde, ooc so herworchdē sy des afghestoruenen vrienden. Men seyt, hoe dat die Coninck selue by desen pomp sye. Want het en doent maer die opperste, ende voorneemste raedtsheeren inder stadt maer dat ander volck, en houdt sulcke manere niet.

Vander gerechticheyt die

die inwooners der stadt Tarnarsari houden. Dat x. Capittel.

Als eener eenen mensche vermoort, die moet dat met synen leuen betaelen, dat doen ock die inwooners der stadt Callicoeten. Schult ende wederschult, bewijstmen met handtschriften, oft met ghetuyghen die daer af weten, sy scrijuen op perkement, ghelijck wy, ende niet op schorssen van boomen ghelijck die tot Callicoeten. Als sy met malcanderen twistich sijn, soo gaen sy tot den richter inder stadt, die des Coninex stadthouder is, om hen recht te doen. Als een vreemder coopman aldaer sterft, die gheene kinderen en heeft, soo en mach hy geene erfghenamen sijns goets nemen, want het behoort al den Conine toe. Maer als die Coninck sterft, so eruen syne kinderen dat rijck. Dat ander volck als eener sterft, soo deylen sy sijn goet wte onder haren kinderen van ouder vsantien der stadt.

Hoemen die Machometisten inder stadt Tarnassari begraeft. Dat xi. Capittel.

Als een Machometister coopman sterft, soo saluen sy hem met veel goede welrieckende cruyden, eñ leggē hem in eene houten bare, eñ begrauen hem also, dat dat hooft tegen Mecha toe ghekeert wert, dat is aldaer tegē middernacht.

Vā menigherley Schepen

so die van Tarnassari ghebruycken. Dat xij. Capittel.

Dit volck heeft menigerley schepen, die sommige die varen op der zee met vlacken rensche pē die gheen diep water en behoeuen, sommighe varen in Galeyen, die hebben twee spitzen oft scherpten ende twee mastboomen, ende en sijn niet ghedeet. Anders hebben sy ock last schepen, daerinne sy sware lasten hier toe voerē, want het sijnder sommighe, daerinne men meer dan duysent vaeten in eenen schepe voert. Met desen grooten schepen, voeren sy sommighe cleyne schepen, ghelijck Booten, ende weydlinghen, inder stadt Melacha, ende laden aldaer specerije, ghelijck wy tot bequamen plactsen bewijsen sullen.

Van

Vander ſtadt Bangella/ ende hoe verre dat ſy van der ſtadt Tarnaſſari gheleghen is, dat xiij. Capittel.

WIſt tijt dat ick van mynen gheſellen ſegge, want wy hadden ons voorghenomen, voorder te trecken, eñ vremde landē te beſiene. Als nv mijn geſelle onſen weerdt ghenoech ghedaen hadde, om ſijn wijf te beſlapen, ende dat wy nv des handels moede waren worden van die vrouwen te beſlapen, ten eerſten ſulcken leelijcken vrouwē. Doen vercocht mijn geſel alle ſyne waere ende goeden, eñ wy togē wech. Ende wy quamen op den ſeluē wech tot eener ſtadt Bangella ghenoempt, die leet van der voorgenoemde ſtadt Tarnaſſari ſeuen hondert mijlen, daer henen quamen wy te ſchepe in elf daghen. Die ſelue ſtadt wordt voor die rijckſte ſtadt geſchat, die in der werelt is. Ende ſy heeft een onſeggelijck landt, dat daer toe behoort, die Coninck heeft altijt twee hondert duyſent Machometiſten gheruſt te peerde ende te voete, ende hy is ſoo machtich dz hy groote lanckgeduerighe oorlogen volbrengt met dē Coninc Narſinge. Dit rijc is ſo vruchtbaer aller dinghen, die tot den luſt dienen mogen, alſmē waer neemt, hoe veel vee eñ corens aldaer is, eñ ook Gengeber Suycker midtſgaders anderer ſpecerije, catoen ende ſyden, ſoo en vindtmen in der werelt geene dyer ghelijcke daerom en vindtmen ook tot gheener plaetſen ſoo rijcke ende machtige cooplieden. Men vuert alle iare vijftich ſchepen van daer, die alleenlijc mz ſyden ende catoenen lakenen geladen worden, ſulcke waren veranderen die namen, na aert ende maniere der landen Indie, dz laten wy aenſtaen op dattet gheen verdriet en brenghe, die voorghenoemde lakenen vuertmen van daer tot den Turcken in Syriam, Arabiam, Perſiam, Ethiopiam, ende Indiam. Het ſijn ooc veel makelaers aldaer, die by den inwoonderē dat edel geſteente beſtellen te grauen, ende om hen te leueren.

Van ſommigen Chriſten cooplieden die hare coopmanſchap aldaer dryuen, dat xiiij. Capittel.

ALdaer vonden wy ſommighe cooplieden die Chriſten warē, gheboren wt eener ſtadt Sarnau genoēt. Die brengē ſydene lakenen aldaer ter merckt, ende welriekende houdt, ghelijck Aloes eñ Laſer, dat is den boom daer af dat die coſtelijcke gomme coemt, datmē Laſerpitiū, maer ghemeynlijck Belzoi noempt. Dock hadde ſy Muſcus ende andere goede reuken met hen ghebracht. Sy ſeyden ook hoe datter noch veel Chriſtelijcke Vorſtē in den ſeluē rijcke waren, die alle den groten Cham tot Cathay onderdanich warē. Deſe Chriſtenen hadden vliegende cleederen, met veel vouwen, die mouwen met catoen geuoedert. Op het hooft droeghen ſy eenen ſpitſen hoet van blauw laken, die was ontrent twee ſpannen hooge. Sy ſijn wit van verwen, ende ſy bidden den dryeenigen Godt neerſtelijcken aen. Eñ als ſy Chriſten worden, ſoo beſprengtmen ſy met water op onſer manieren, ende ſy gelooven dē twelf Apoſtelē eñ dē viere Euangeliſtē.

Sy ſchrijuen achterwaerts ghelijck die Armenier, ende houden die feeſte der gheboerten, ende des lijdens eñ ſteruens onſer Heeren Chriſti onſers ſalichmakers, ook vaſten ſy veertich dagen ghelijck wy, ende houden noch andere heylighe daghen. Sy en gebruycken geene ſolen aen den voeten, maer ſy hebben wijde hoſen, van ſyden gemaeckt, die verchierē ſy met veel cleynodiē. Aen den vingeren dragen ſy ſchoone ende blinckende lichtende ſteenen, als ſy ter tafelen ſitten eñ eten willen, ſoo en gebruycken ſy geene tafele, ſonder ſy liggen op der aerden, ende eten allerley vleeſch. Sy ſeyden ook, ſy wiſten noch veel machtigher Coningen die Chriſten waren, eñ na by der Turckije woonden, die noemden ſy Rumi, doen ſy ſagen wat mijn geſelle voor coſtelijcker waerē hadde, ten eerſtē eenē grotē taeck van Coraēl, doen geloefden ſy hem vele, eñ baden hem, dat hy met hen in eene ſtadt voere, ſy ſouden te wege brenghen, dz hy alle ſyne waere aldaer vercoopē ſoude, waert dat hy robijnen daer voor nemen wilde. Soo mochtet lichtelijck comen, dat hy thien duyſent gulden gewinnē mochte, want ſy ſeyden hoe dat die ſteenen by den Turcken ſoo diere waeren, dat hyſe mocht om meer dan om hondert duyſent gulden

vercoopen. Doen seyde mijn gheselle, hy ware willich mz hen te varen, so verre dz sy haest reede sijn wilden, doen seyden die Christen, sy wilden den derdē dach daerna met een schip dwelck daerhenen wilde varen, ende wilder hem daerhenen vueren, want dat schip wilde in der stadt Pego varen, doen was mijn geselle willich met hen te varen, want hy wiste dat noch meer Persier daerhenen wilden varen. Wy hadden oock alreede beuonden die vriendelijcheyt deser Christenen. Doen wy nv alsoo met hen vrientschap ghemaeckt hadden, ende alle onse waere vercocht hadden, sonder den saffraen, ende een Italiansch purpur laken. Doen voerē wy van der stadt wech, die alle dinghen ouervloedicheyt hadde, voor andere steden.

In der seluer stadt en maecten die vrouwen geene lakenen, sy en spinnen ooc niet, want het is aldaer den mannen beuolen te spinnen. Alsoo toghen wy van daer, ende volchden den Christenen na. Ende quamen ten lesten tot eener stadt Pego ghenoempt. Die leet duysent mijlen van der stadt Bangella, ende alsmen daerhenen wil, soo moetmen ouer den middagelijcken stroom varen.

Vān der stadt Pego in India gheleghen, dat xv. Capittel.

DIe stadt Pego leet ten vasten lande, noch niet verre van der zee, op der slincker handt, dat is teghen opganck der sonnen, aen der stadt vlietet een seer schoon water, daer op vuertmen der coopliedē goedē hier ende daer. Der Conincke deser stadt is een afgodtscher, ende dat volck hout hem int gheloue, zeeden, ende anderen leuen gelijck die van Tarnasseri, noch sijn sy witter van verwē, want sy hebben eenen coelderē hemel, anders is die gelegenthz der landtschap, onseren gewesten niet ongelijck. Die stadt heeft mueren ende seer schoone huysen, wāt sy sijn vā steen eñ van calck gemaect. Die Coninck heeft eenen ontallijcken hoopen volcx gherust te peerde eñ te voete. Ock heeft hy duysent Christen in syne soudije. Die sijn van daer gheborē, dien geeft hy elcken alle maendt ses gulden, ende spijset sy in syne costen, dat veldt draecht wtermaten veel corens, ende heeft vleesch van allerley dieren, ghelijck die tot Callicoeten, het sijn luttel Oliphanten aldaer, maer andere dieren ende vogelen sijn sonder ghetal aldaer ghelijck tot Callicoetē, ten eerstē hebbē sy papegaeyen die sijn beter sprckende, dan ick sy noyt tot eeniger plaetsen ghesien hebbe, die sijn ooc schoondere dan andere. Ick en hebbe oock noyt soo schoonē hout gesien, daer af men huysen maeckt als daere, het wassen oock groote rietē aldaer, daer af datter sōmighe soo dick sijn als een vat. Men vindt oock die cattē aldaer die den Zebeth makē. Der seluen catkens geeftmē drye oft viere voor eenen guldē. Die genoemde stadt, en heeft geene waere van haer seluen, dan Robijnen, ende dyer ghelijcken cleynodien, die worden oock van elderwaert daerhenen ghebracht, ten eersten, wt eener stadt die heetet Capelan, die leet dertich dachreysen van deser stadt teghen opganck der sonnen, noch en ben ick niet daerhenē comen, maer ick hebt genoech van anderen coopliedē vernomen, daer moetmen oock weten, dat die groote Adamanten ende schoone peerlen in deser stadt costelijcker gheacht worden, ende dierder vercocht worden dan by ons, dat seyden die coopliedē oock van den smaragden. Als wy daerhenen quamen, doen was die Coninck verre van daer, ouer die vijfthien dachreysen, ende bestreet eenen anderen Coninck, dyen noemtmē den Coninck van Aua, des haluen toghen wy van daer, ende voerē in een schip dat was van eenen boom ghemaeckt, ende was meer dan vijfthien schreden lanck, ende twee schreden breet, die hebben roeders van riet gemaect, gelijck ghy hooren sult, dan aen dat deel daer dz roder int water gaet, daer wast ghespleten ende daer waren berderen met seelen aen gebonden, op dat het des te sneller op dat water voer, daerin varen sy sneller met den roederen, dan wy met onsen renschepen doē mogen. Den mastboom is vā eenē dicken riete gemaeckt, eñ siet gelijck een Haringh tonne, daer quamen wy tot een dorpken, daer vondē wy sommige coopliedē, die en mochten om der oorloghen wille niet in der stadt comen. Doen wy dat sagē, doen dochte ons goet sijn, dat wy weder in der stadt Pego togen, daer wy eerst binnen vijf dagen waren wech ghetogen. Maer die Coninck na

dat

dat hy die victorie gheeregen hadde, so quã hy met grooten vreughden eñ triumphen in der ſtadt, daeromme verworuē die Chriſten mynen gheſelle gunſte om by den Coninck te comen, den naeſten dach, na dz die Coninck weder in der ſtadt comen was.

Vã der Chieragie des Coninckes Pego, dat xvj. Capittel.

HEt en ſal oock niemant meynen, dat hem deſer Comne ſo hoomoedich hout, als der Coninck van Callicoeten doet, want hy is eenen yegelijcken alſoo vriendelijck eñ gheneycht, alſoo dat oock een kindt met hem ſprekē mochte, hoe wel dat hy die rijckſte Coninck in der werelt is, want hy wordt met ſoo veel coſtelijcker cleynodien verchiert, ten eerſtē vã Robijnen, datmen ſaechter ende lichtelijcker een groote ſtadt coopen mochte, want ſijn coſtelijcke geſteente ende peerlē, daer mede hy ghechiert is. Syne vingheren die blincken ende ſchijnen van edel gheſteente, aen den ſchenckelē draecht hy gantſe ſchenen vã louteren goude, daerin ſijn wtermaten lichtende eñ ſchijnende Robijnē geſet. In ſomma ſyne armen, handen, eñ ooren, ſijn mz onwtſprekelijckē ſchat verchiert. Alſoo dz ſyne ooren hem eener haluen ſpannen lanck af hanghen, alſoo ſijn ſy met edel geſteente beſwaert, daerom als eener den Coninck in eener donckerder nacht ſiet, ſo blinckt hy, ghelijck al oft die ſonne ſchene, daerom quamen die coopliedē tot den Coninck, ende gauen hem te kennen, hoe dat mijn geſelle vele coſtelijcke waren mz hem gebracht hadde, doen antwoorde hen die Coninck. Sy ſouden des anderen daechs weder tot hem comen, want hy wilde den ſelven dach den duyuel eē offerhande doen, doen nv den morgē quam die die Coninck beteekent hadde, doē dede hy die coopliedē voor hem beroepen, ende mynen gheſellen, eñ dat ſy niet en quamen. Sy en brochten dan hare waerē met hen, daer af hadde die Coninck eenē grooten luſt, om dat ſy den Conine te wille warē wordē, eñ het en was niet onbillich, dan onder anderen, dat wy merckelijcxt brachten, dat waren twee Coralen tacken, dyer ghelijcken noyt gheſien en waren worden. Van den ghenen die daer oyt gecomen warē in coopmanſchappen, daer af verwonderde hē die Coninck ſeere, eñ hy vraechde die Chriſtenē wat wy voor lieden waren. Doen ſeydē die coopliēden, dat wy Perſier waren, doē keerde hem der Coninck tot ſynē dolmetſen, eñ hy ſeyde tot hen. Vraecht hen oft ſy deſe waere hier vercoopen willen, doen ſeyde mijn geſelle, aller genadichſte Vorſte ende Heere, het is al te male uwe, doeter uwen wille mede. Doen ſeyde der Coninck. Ick hebbe nv twee gheheele iaren ghevorloecht tegen den Coninck van Aua, ende ick hebbe my bloot van gelde ghemaeckt, want ick hebt inden crijch verdaen. Maer wildt ghy op edel geſteēte mangelē, tē eerſtē op Robijnē. Je ſalt ſo makē, dz ghy uwes hādels geen verlies en ſult hebbē, doen ſeyde mijn geſel tot den Chriſten. Segt dē Coninck, ick en begeer anders nz, dan dz hy my eē genadiger Heere wille ſijn, daeromme mach hy wt mynen waerē nemē tgene dz hē belieft. Doen gauen die Chriſten den Coninck te kennen, dz mijn geſelle willich was alſoot den Coninck beliefde. Alſoo wilde hy met hē hādelen, om gelt oft om andere waere van edel geſteenten, doen die Coninck dat hoorde, doen ſeyde hy, hy hadde ouer lāge ghehoort, hoe dat die Perſier ſo vrygeuich waren. Maer hy en hadde noch gheenen geſien, die vrygeuiger ware gheweeſt dan deſe Perſier. Dacrom ſwoer hy by allen duyuels hoofden, hy ſoude nv verſoeken, welcke dat die vrygeueſte, onder hem den Coninck ende den Perſier waere. Ende hy riep terſtont eenen knecht, ende hiet hem een geſneden kiſtken brenghen. Dat was twee ſpannē lāck, dz was vol Robijnē, doē hy dat open dede (wāt het hadde vele laeykens eñ ſcrapraeykens, met dunnen bleckens onderſcheyden) die waren alle vol, lichtender ſchijnender Robijnen, dat kiſtken ſtelde hy den Perſier daer open. Ende hiet hem der edelen ſteenen alſoo nemen als hy wilde. Van deſer vrygeuicheyt des Vorſten, wart mijn gheſelle beweecht ende ſprack den Coninck op deſer manieren alſoo aen. Alder edelſter Heere ende Coninck, ghy hout my alſoo vriendelijck ende alſoo rijckelijck, alſoo dat ick grootelijcker noyt begaeft en ben worden, daerom ſweer ick by den heylighen hooft Machomets, ende by alle den gheloeften daerinne ick hem verbonden ben, dat ick v heden aller

mijner

mijnder waerē macht geuē,eñ ick ſchenckſe v al te ſamen, want ick en reyſe niet om ghewins wille,ſonder om luſts willen omme die werelt te beſichtighen. Doen ſeyde die Coninck. Syt ghy noch twiſtich met my, om der vrygeuicheyt willen, ende en mach ick v met mildicheyt niet verwinnen, doen hy dat gheſeet hadde, doen nam hy eene handtvol Robijnen,wt dz kiſtken, ſo vele als hyer in der handt gehouden mochte,die ſchenckte hy alle den Perſier (dyer waren twee hondert) gaet hen ſprack hy, om der vryghenicheyt willen daeromme dat ghy met my ſtrijdeſt. Die Coninck ſchencte ooc elckē Chriſtē twee Robijnē,die welcke om duyſent gulden hadden mogen vercocht worden. Maer die Robijnen die hy mynen gheſellen gheſchenct hadde, die ſchatteden ſy op hondert duyſent gulden. Dz is die alder vrygeuiſte Vorſt,die in der gantſer werelt is, want hy is ooc die rijckſte,want hy heeft alle iaer van ſynen volck thien mael hondert duyſent gulden, dat ſelue draecht allerley verwen, oock caloen ende ſyden. Maer dz goet verdoet hy ſchier al met den crijchsvolck, dit volck is ſeer moetwillich ende oncuyſch. Na ſommighe daghen verwonen my die cooplieden een gheleyde om wech te trecken. Doen ic dat ſelue gheereech,doen dede my der Coninck eene bequame herberge beſtellen, daerinne my niet en ghebrack, daerom bleef ick vijf daghen aldaer, doē quammer eenen roep, hoe dat der Coninck Daue met cenē grooten heyre quam, om den Coninck Pego te beſtrijden. Den ſeluen ontmoette die Coninck,met eenen grooten heyre, ende taſte hē aen, noch op haluen wege, daer en tuſſchen ſaghen wy ſommighe vrouwen verbarnen na der ghewoonte der ſtadt Tarnaſſari.

Vā der ſtadt Malacha ende den water Gaza, oock van der grimmicheyt der inwoonders, dat xvij. Capittel.

OP den naeſten dach daer na, ſaten wy in eē ſchip, ende ſeylden tegen eener ſtadt, die heet Malacha, die ſiet tegē nedergang der ſonnen, daer henen quamen wy in achte daghen. Niet verre, van der ſeluen ſtadt, vondē wy een heerlijc vlitende water, dat was breeder, dan wy noyt gheene gheſien en hadden, dat heet Gaza, ende het is vijuentwintich mijlen breet. Daer teghen ouer ſietmē een eylant, dat heeten ſy Sumatra, maer wy Taprobanam. Die lantſaeten ſeyden ons, hoe dz dat eylandt ouer die vijfhondert mijlen int ronde hadde, daer af ſullen wy op eene beſondere plaetſe ſpreken.

Maer als wy in der ſtadt Melacha quamen, daer ontbootmen ons terſtont voor den Soudaen. Die is een Machometiſt, ende ſijn rijcke is oock onder eenen Machometiſten,die ſtadt leet opt vaſte landt. Ende geeft den Coninck Cini tribuyt,dat coemt daerher,want ſy ſeggen,dz een Conine Cini die ſtadt voor tachtentich iaren ghebout heeft, eñ die ſtadt is om der heerlijcken hauchē wille aldaer gebouwet worden. Die is ſoo bequame alſmē nauwelijcx in alle die wijde zee vindē mochte, daeromgheloone ick,dat tot gheender plaetſen ſoo vele ſchepen aen en varen, ten eerſten met ſpeceryje ende allerley waeren, die daerhenen ghevuert worden.

Die lādtſchap en is niet ſeer vruchtbaer, noch geeft ſy terwe, vleeſch, ende een weynich houts,op den velde loopē veel vogelē gelijck tot Callicoeten,maer die papegaeyen ſijn te dyer plaetſen betere. Het waſſet ooc Sandal op dit veldt. Oock coemt van daer,ten, Oliphanten, peerden, ſchapen, coeyen,parden, buffels, pauwen ende dyer ghelijcke dieren. Sy hebben ooc ſeer weynich vruchten, ghelijck die ſtadt Zeylam. Men en can aldaer niet gecoopē, ten ſy dz eener ſpeceryje ende ſyden daer coopē wille.

Dat volck is aſſcheverwich,ende hebbē lanck vligende hayr. Inder cleedinge houden ſy hen na der maniere der ſtadt Cayr. Sy hebbē breede ſterrē oft voorhoofdē,rōde oogen,eñ ſtōpe neuſen. Aldaer en mach niemāt des ſnachs op der ſtratē gaē onbeſchadicht. Soo loeren die borgerē op malcanderen,ende herworgē malcanderē ghelijck die hondē,daerom als coopliedē daerhenen comē, ſo blyuē ſy des ſnachts in haren ſchepē, die inwoonders der ſelver ſtadt ſijn alle vā Agiauais geborē, ſoo ſy ſeggē. Die Coninc ſet aldaer eenen ſtadthouder, die dē vremden recht ſpreect, maer die borgers en ſijn niemants gehoorſaem, eñ haren wille,is haer recht,daerom gaen ſy anderen

deren lieden te bouen in booshz alsoo sijn sy in haer gemoet verwildert. Maer wanneer dz die Coninc hare grimmichz straffen wil, soo worden sy noch veel onwilliger ende booser. Ende sy dreygē den Coninck, dat sy wten lande treckē willen, eñ sy doen dat des te stoutelijcker, die wyle dat sy aen der zee liggen, eñ lichtelijck comen connen waer dat sy willen, daeromme waerschoude mijn gheselle die Christen cooplieden, dat sy niet lange aldaer blijuen en souden, daeromme dingdē wy een schip, ende seylden teghen dat eylandt Sumatra, daer henen quamen wy in vijf daghen, in eene stadt Pider genoemt, die leet op tachtentich mijlen vanden vasten lande.

Van dat eylandt Sumatra, ende vander stadt Pider daerinne gelegen, dz xviij. Capit.

BY deser stadt is die heerlijckste hauene, die in dat gheheele eylandt is, dit is dat eylandt daer wy te voren af seyden dat sy int ronde vijfhondert mijlen heeft. Ick gheloue dattet Taprobana is, dwelc oock veeler meyninghe is. In dit eylandt regeren viere gecroonde Coningen, die sijn afgodts, ende houden hen int gheloue ende anderen ghewoonten des leuens, ghelijck der Coninck Tarnassari, die wijfs laten hen vrywillich om hare mannen wille verbernen. Sy sijn van verwen wit, ende hebbē seer breede voorhoofdē, rōde gruene oogen, lanck hayr, ende stompe breede neusen. Aen der lengde sijn sy seer verachtelijck, men hout goet recht aldaer, ende hebben ghemunt goudt, siluer, ende ten, den gulden heeft op der eender syden eens duyuels hooft, ende op der anderen sydē heeft hy eenen waghen, daer trecken twee Oliphanten aen, ghelijcker wijs is dat silueren geldt oock ghemunt. Voor eenen gulden geuē sy thien siluere grossen, maer der tennen, gelden die vijuentwintich eenen guldē. Dit eylant heeft die grootste eñ sterckste Oliphanten die ick oyt sach. Ende dit volck en is gants gheen nut tot den crijch, maer stellen altijt na ghewin, ende handelen met haren coopmanschappen. So sijn sy oock wtermaten gastvry, ten eersten teghen den wtlandtschen.

Van eene andere aert des Pepers, van syden, ende Laserpitio, datmē Belzoi noemt, dz vā daer coemt, dat xix. Capittel.

DEs grootē Pepers wascht veel aldaer, den Peper noemen sy Molaga, die is veel grooter, dā die ghene die tot ons coemt, hy is oock witter, ende bijt wtermater seer, maer hy en is niet swaer, want men en vercoopt dyen Peper niet met ghewichte, sonder met der maten, ghelijck by ons die terwe vercocht wordt, des Pepers wasset also vele daer, datmē alle iaer twintich gheladene schepē van daer tot Cathay vuert, daer wort hy wel vercoeht, van wegē des couden hemels, dē boom die desen Peper draecht, die draecht oot anderen Peper die grooter is, maer deser heeft cenē dickeren block breeder eñ dickere bladerē dā die tot Callicoeten. Het wascht ooc veel syden daer gelijc by ons, dyer wasset sommige in bosschagiē op die boomē, maer het en is soo goet nz als die eerste. Men vindt ooc daer Laser boomē, die dragē eē gōme, dz heet Laserpitiū oft Belzoi, dz wascht gelijc sōmige seggē nz verre vāder zee, dz en cā ic nz voor waer seggen, wāt ick en hebs niet ghesien.

Van dryen geslachten oft natueren des Aloes booms, dat xx. Capit.

DIe wyle dat onderscheet ende veranderinghe der dinghen lust brengt, ende den lust, om nieuwe dingen te weten, eenen tot lesen beweecht, daeromme meyne ick, het en sal den leser niet onaenghenaem sijn, dat ick te kennē geuē wilde, dat ick selue gesien hebbe, daeromme sult ghy weten, dat Laserpitium ende Aloes nz vele tot ons en coemt, want men brenget wt seere verre landen, ghy sult oock weten, dat dryerley Aloes is, dat eene is seer goet ende oprecht, dat heet Calampat, dat en wascht niet int voorseyde eylandt, sonder het coemt van der stadt Sarnau. Die en leet niet verre vander stadt, daer der Aloes wascht die Calāpat heet, gelijck dan die Christen onsere wandelghesellen ons te verstaē gauen, het is ooc eē geslacht Aloes dat Lubā heet, dat coemt vā eenen water daerhenen, dat leste geslacht Aloes,

heet

heet Vochor. Die Christē seyden ons oorsake waeromme dat der Aloes niet tot ons en coemt, wāt der selue quam tot Cathay, Cini, Machini, Sarnau, eñ Grauay, die veel rijcker warē dā wy. Wāt die selue rijcken sijn vol goudts, soo sijndt ooc machtighe Vorsten van machte, want sy waren rijcker dā onsere Vorstē. Daer toe so hadden sy so grootē lust tot dē goeden reuken, int welcke sy ooc onsen Vorstē te bouē gaē. Daerō en comē die costelijcke reukē nz tot ōs, wāt in der stadt Sarnau, geeftmē voor een pont Aloes x. guldē, so diere ist aldaer.

Hoemen dat Aloes ende Laser proeuen sal, dat xxj. Capittel.

VY leerden beyden die houten ghewisselijcken kennen, Aloes eñ Laserpitij vanden voorghenoemden Christen. Want die eene hadde wat Aloes, eñ Laserpitij, Aloes hadde hy twee oncē, dwelcmen Calampat noemt, dat versochten wy alsoo. Mijn geselle hielt een weynich Aloes in syne handt beslotē, op drye miserere läck, daer na dede hy die handt oppe, doen was der Aloes nv warm wordē, eñ roock alsoo wel, alsoo dat ick in alle myne dagē noyt sulckē costelijcken reuck en ontsinck. Daer na nam eener noten groot Laserpitij, eñ nam des dat van der stadt Sarnau coemt, een half pont, eñ versocht deen tegen dandere, eñ leyde elck in een besonder vier, ende brachte dz in die slaepcameren, doen gaf dat ghene, dz eener noten groot was, meer ende costelijckeren roock, dan tgene dat eē half pondt woech, ia wanneer datter noch twee ponden waren geweest. Dese twee reuckē en cannen niet ghenoech geprijsen, dat is die oorsake, waeromme dz sy niet tot ons en comen, dese landtschap draecht oock Laccam, daer afmen roode verwe maeckt, dat wascht op eenen boom, die en is onseren nootboomen niet ongelijck. Men vindt ooc aldaer allerley dieren ghelijck by ons oock.

Van menigerley coopliēden des eylādts Sumatre, dz xxij. Capit.

IN der seluen stadt, sach ic veel schooner arbeyt, ten eersten coruen, die waren van goudt gevlochten, dyer gafmen eenen om twee gulden. Ick sach ooc in eener straten, ouer die vijfhondert wisselaers, alsoo vele sijn harer aldaer, wāt het comen ontallijcke coopliedē daerhenen, als tot der beroemster merckt. Die inwoōders gebruyckē declakēs, die sijn vā catoen, lijwaet, eñ syden gemaect. Die lātschap heeft veel houts, daer af makē sy schepē, die noemē sy Guncos. Die selue hebbē drye mastboomē, twee spitsen oft becken, ende achter eñ vore nagelen, als sy op die verturbeerde zee varen, daer sy te voren ooc geseylt hebben, also haest als hen dan eene tempeeste verheft, soo moeten sy andere seylē hebbē, eñ die eersten aflaten, den windt vatten, eñ varen met eenen anderē mastboom weder achterwaert, want sy en doruen dz schip nz omme wenden, daer toe sijnse seer geschict. Sy connen hen oock wel onder den water houdē, eñ vremde vierē makē als sy willē.

Van haren huysen ende daeken, dat xxiij. Capittel.

SY hebben steenen huysen die en sijn nz hooge. Voor tichelē gebruycken sy huyden vā visschē, die heetē Tartaruce, daer mede decken sy hare huysen. Die selue visschen comen wt der Indiantsche zee, wāt doē ick daer was, doen sach ic eene alsulcke groote huydt van eenē sulckē dier, dat hondert eñ drye pont woech. Ick hebbe ooc groote Oliphanten gebeente aldaer gesien. Van Oliphantē tanden, daer eenē dryehondert eñ xxx. pondē woech. Ick hebbe ooc onseggelijcke groote slangē daer gesiē, vele grootere dā mense tot Callicoetē vint. Maer wy moetē weder tot dē Christē coopliedē comē. Die haddē groote begeerte om wederom in haer vaderlāt te trecke tot haren huysen, daerom bevraechden sy mynē geselle, oft hy voorder trecken wilde, oft weder achterwaerts, oft dz hy noch aldaer blijuen wilde. Doē antwoorde hy, na den male dz hy aldaer gecomen waere, soo en wilde hy ooc niet van daer, hy en hadde dan allerley specerije gesien, doen seydē die Christen men en vinde nz aldaer, dz wy nz gesiē en haddē. Doē seyde mijn geselle weder tot hen. Van waer comen notē muscaten eñ nagelē. Doē seydē die Christē. Notē muscaten eñ mastiex oft foelie, comen wt eē eylāt dz leet vā daer dryehondert mijlē. Doē seyde mijn geselle. Machmē ooc seker

daer

Digitized by Google

daer henen comen, oft ſynder oock zee roe-
uers op der zee. Doen antworden die Chri-
ſtē. Men moet die brieſſchēde zee, alſo vree-
ſen, dz geē laſtſchip daer hen en mach. Doē
dz mijn geſel hoorde, doen vernā hyer neer-
ſtiger na, hoe dz hy daer ſeker comē mochte

Doen antwoordē hem die Chriſtenē, het
en conſte ſynē wille nz beter genoech geſchie
dē. Dan als dz hy een ſchip cochte dz ſy een
clocke noemen, dz ſijn handtſchepen. Doen
vraechde mijn geſelle oft mē oock ſulcke ſche
pen te coope vonde. Doen ſeyden ſy hy von
de ſchepen genoech, al wilde hyer M. coopē
Doen bewillichde mijn geſelle, datmē twee
ſchepen beſtelde, die warē terſtont bereyt, eñ
veel ſchipknechten daer by, Eñ doen ſy om
den voerloen eens warden. Dat was vier-
hondert guldē, Doen begonſte mijn geſelle
den voorß Chriſtenen vriendelijcken aen te
ſprekē mz deſe woorden. Hoe wel dat ick nz
uwe landtſman en ben. So hebbē wy noch
eenen vader gehadt Adam, eñ eene moeder
Euam, wilt ghy my dan eñ mijnen goeden
geſelle verlaten, die eens gheloofs met v is.
Doen ſeyden die Chriſtenē, hoe is deſer on
ſer geloofs, die geen Perſier en is. Doē ſey
de mijn gheſelle, voorwaer hy is een Per-
ſier, hier voortijts tōt Jheruſalem gecocht.
Doen die Chriſten cooplieden den heyligen
naeme hoorden. Doen hieuen ſy haerehan
den na den hemel op, eñ vielē op die aerde,
eñ cuſten dz artrijck drymael, daer na ſton
den ſy weder op, eñ beuraechden mijnen ge
ſelle, hoe oudt dzick waer geweeſt. Doen ick
van Jheruſalem wech gevuert ware worde
Doen antwoorde hy xvj. iaer was hy oudt.
Doen ſeydē ſy, ſoo ſoude hy ſijnes vader-
landts noch wel gedachtich ſijn. Doen ſey
de mijn geſelle, hy gedenket wel, Eñ ic heb
be dickwils mijnē luſt met hen gehadt daer
af te hooren, wanneer dz hy vertelde alle le-
den des menſchen, oock alle ſpijſen, die die
Chriſtē gebruykē. Daer toe ſeyde die Chri-
ſten, hoe wel dat wy groote begeerte om we
der thuyſwaert te keerē hebben, eñ onſe va
derlant weder te ſoeken ons voorgenomen
hebbē, daer wy wel iij. C. mijlen af ſijn. So
willen wy noch v te geualle eñ uwen wan-
delgeſelle mz v daer henē treckē waer dz v
belieft. Eñ ſeyden dz daer by, wy willē neer-
ſtichz doen, dz hy veel rijcker worden ſal, eñ
daeromme ſyner vaderlijcken gewoontē nz
verlaten en dorſt, als hy niet leuē en wil ge
lijck een perſier. Doen antwoorde mijn ge
ſel den coopliden, hy neme die vrientſchap
mz dancke ane, Soo wilde hy hen oock vol
gen, waer ſy henē trecken wildē. Maer en
conde dat nz doen, dat ſy hen voergenomen
hadden. Want ic hadde ſijns ſuſters doch-
ter tot eenē wijue genomē in Perſia, die hiet
Sonne. Daeromme iſt uwen wille, dat ick
met v een wandelgeſelle ſye, ſoo en ſult ghy
mijne ſchenke niet verachten, dat ick v doe.
Dat ſult ghy doen belieuet v, op dz my die
begonſte vrienſchap nz en rouwe. Doen ſey
dē die Chriſtē, doet ſo ghy wilt, want onſen
wille en is anders nz, dan om v vrientſchap
ende liefde te bewijſſen.

Doen alſulcke woordē, hier eñ weder ge
ſeet wardē. Doen ſchencte hy hen x. robynē,
in een teeken der liefdē, die waren elck wel
v. C. guldē weerdt, des anderē daechs warē
die ij. ſchepen bereyt om ons eñ onſe ruſtin-
ge te voeren. Den eerſten allerley vruchten,
die wy tot ons naemen, ende begonſtē te va
ren tegen een eylandt dat heet Banda.

Van dat eylandt Banda/

aldaer die noten muſchatē ende maſtix oft
foelie waſſen, dat xxiiij. Capitel.

Als wy nv op die zee voeren, daer
vonden wy meer dan xx. eylan-
den, die ſommighe bewoont, die
andere heel woeſt, noch comen
wy ten leſten ouer xv. dachrey-
ſen daer hen, ende vonden dat eylandt ſeer
woeſte, ende hadden een onruchtbaer, ſeer
effen landt, ende heeft int ronde ontrēt duy
ſent mijlen weechs. Aldaer en is geen Co-
ninck noch heere, ſonder het woont eē volck
daer inne, dat is gants boerachtich eñ beeſt
achtich, ſeer ng den wilden dieren ghelijck,
die woonen in elendighe nedere huttekens,
ſy ſijn alleenlijck met een hemdekē becleet,
anders gaē ſy baruoets ende bloots hoofts
ſy laten hen hger lang, ſy hebben breede eñ
ronde voorhoofden, van varwen wit, ende
ſeer cort van leden. Sy ſijn afgodts, ende
ſijn veel ſnooder, dan die gene dicmen tot
Callicoeten Poliar ende Hiraua noemt, ſy
ſijn ſeer onuer ſtandich eñ liedē die nergens
toe nut en ſijn, ſy leuen gelijck datvee, haer
veldt en draecht niet dan noten muſcaten,
ende ſommige vruchten.

Deſen boom daer ane die noten muſcatē
waſſen, die is eenē perſen boom gelijck, alſo

alſoo heeft hy oock bladeren, tacken, noch ſmaler bladeren. Eer dan die note rijpe is, ſo ſtaet die maſtix oft foelie rontomme die note, gelijck eene opene rooſe, eñ als ſy rijp wort, ſoo omvagt ſijſe. Die leſen dan die inwooneren tot bequamer tijt met malcanderen af, ſoo vele als ſy mogen. Want het is alle onder hen ghemeyne, ende geener en verdrijft den anderē. Deſe boomen brengē deſe vruchten van hen ſelfs, alſoo dat ſy geens bouwens noch arbijts en behoeuen.

Deſer noten geuen ſy xxvj. pondt om iij. ſchillingen, dz is eenen haluen carlyn, daer toe gebruyken ſy eene munte, gelijck die tot Callicoetē. Sy houden goede vrede mz malcanderen, eñ en behoeuē oock geener wedt. Want ſy volgē ſimpelijck der naturē nae. Doen wy daer hen comē warē. Doē vraech de mijn geſelle die Chriſtenē coopliedē, waer dat dat eylant lach, daer die nagelen wieſſen. Doen ſeyden ſy het was van daer ſeſſe dachreyſen daer hen, eñ dz eylant hiet Mo noch, aldaer vontmē die nagelen. Doen ſey de mijn geſēl: Sijn ſy oock ſoo boerachtich ende onuerſtandich, gelijck deſe die wy hier gheuonden hebben? Doen antwoorden ſy, dat ſelue volck en was deſen niet ghelijck, Maer veel onuerſtādiger eñ beeſtachtiger. Doen hy dat verſtont. Doen ſeyde hy. So wel oppe, wy willen oock daer hen, ende wy quamen in ſeuen dachreyſen daer hen.

Van dat eylant Monocht/ daer die nagelen waſſen, dat xxv. Capittel.

DAt eylandt Banda is veel wijder, dan dit is, ende die inwooners deſes eylandts ſijn vele arger dan die gene, want ſy hebben alleenlijck aen der gedaen te ende figuere een onderſcheet voor dē wilden dieren, oock anders gheenen. Sy ſijn wat witter dan die gene, want haerē hemel en is niet ſoo heet. In dit eylandt waſſen nagelen, met oock in anderen cleynē eylanden die daer ontrent ligghen, die draghen oock der ſelluen vruchten, deſen boom en is eenen palmē boom nz ongelijck, noch heeft hy bladeren gelijck der Cimmant oft Caneel maer rondere, anders is hy van ſulckē coluere, ende gelijct een lauwer blat. Als ſy rijpe worden, ſoo ſlaen die inwooners des eylandts, die naghelen vanden boomen, die vallen van bouen neder op ſommige loof, dat ſy daer te voren daer onder ſtroyen, dz aertrijc is half lymachtich eñ half ſant. Eñ het is een ſeer nederlant, want men ſiet die vij. ſterre aldaer nz. Doen wy nv dat landt ſcap beſichticht hadden, ende dat onborgerlijck volck geſien. Doen vraechde mijn ghe ſel, oft daer oock noch yet te beſiene was. Doen ſeyden die coopliedē wy willen beſiē hoe diere dat ſy die nagelen gheuen willen. Eñ op dz wy ſulex weten mochtē. Doen namen wy ons ane, dat wy coopen wilden. Doen mercten wy gelijck, dat ſy noch eens alſoo diere waren, als die noten muſcaten. Ende worden met eener maeten vercocht dan dat volck en weet van geenen gewichte te ſpreken.

Van dat eylandt Borney/ dat xxvj. Capittel.

ALs wy nv in dit gheweſte ghenoech gheſien hadden. Doen begeerden wy noch meer vremder landen te beſichtighen, in dien wy wat voorders vernamen. Daer omme ſoo ſprakē my die Chriſtene coopliedē ane, op deſe maniere. Liefſte wandelgheſel die wijle wy van godts ghenaden, tot hier toe friſch ende geſont ſijn ghecomen, willet v dan gheuallen, ſoo willen wy dat voornemelickſte eylandt der weerelt beſichtigen. Het is oock dat beroempſte ende rijcſte dat men weet. Daer ſult ghy merckelijcke dinghen ſien, dier ghelijcken ghy noyt geſien en hebt. Maer het ſal van noode ſijn, dz wy te vorē in dz eylant Borney comen. Daer moeten wy grootere ſchepen beſtellen, want wy hebben eene grouwelijckere en wallendere zee te varen, dan wy tot noch toe ghehadt hebben. Doet ſoo ghy wilt, ick gheue mijnen wille daer toe. Daerom gingen wy in eenē grooter ſchip, ende ſeylden dach ende nacht altijt tegen middach toe. Onder wegen ſoo hadden wy veel goets gheſprecks. Ende die coopliedē beuraechdē my van onſen godts dienſt. Eñ doen ick vāder beeldeniſſe Chriſti tot Roome, diemen Veronicam noempt, ende van beyden den hoofden Petri eñ Pauli ſeyde, midtſgaders anderē heylichdō. te Roome. Doen vermaendē ſy my heymelijck, wilde ick mz hen treckē, ſoo wildē ſy te wege brengē, dat ick eē groot heere worden ſoude, die wijle dz ick van ſo grootē dingē wetenſchap

droock. Maer my verscricte die groote des weechs, ende vremdtheyt der landen, want ick sorchde dz ick nymmermeer wederecomē en mochte. Daeromme en wilde ick oock nz met hen trecken. Ten lesten comen wy aen dat eylandt Bornei, dat leet van Monoch ontrent ij. hondert mijlen, eñ is oock grooter dan Monoch, noch veel nederer. Dat volck dient den afgodē, ende sijn scharpsinnige lieden, eñ eens goeden wandels, sy sijn oock wat witwarwich ende en sijn niet gheckleet gelijck die gene. Sommige gebruyckē Cottoenen hemden, eñ sommige roode hooge hoeden. Gerechticheyt houdē sy stijf. In dat eylandt becompt alle iaer veel Campher dz is een gomme eens booms, gelijc sy seggen, maer ick en geloofs nz, want ick en hebs niet gesien, maer dat bekenne ick, dat mijn geselle een handtschip om hondert gulden bestelde.

Waer op dat die schiplieden acht hebben, ende hoe dat sy hen houden, als sy in dat eylandt Gyaua reysen, dz xxvij. Capittel.

DOen wy ons nv met prouande ende andere noodtruft genoech voorsien hadden op die reyse. Doen seylden wy daer hen, teghen dat eylandt Gyaua. Ende voeren vijf daghen teghen middach, eer dan wy daer henen quamen. Doen hadde die schipregeder een busken mz eenen Magneten. Ende eene schipcaerte mz winden eñ veel lynien wtgedeilt op onse maniere met hem ghenomen. Doen mijn ghesselle sach dat die seuen sterre verborghen was, alsoo datment aldaer niet meer ghesien en mochte. Doen vraechde hy den Christen cooplieden, hoe dat sy op der zee consten geuaren, als sy dat seuen sterre nz meer en sagen, eñ na wat sterre sy hen op der zee richtē. Daer toe antwoorde der schip regeerder den Christenen cooplieden die hem vraechden. Dat die inwooners des seluen landts hadden v. sterren, ende ten eersten eene sterre, die tegen dat seuen sterre stont. Daer na richten hen die schiplieden, Ende hy seyde dat hy den Magneten daeromme gebruyte, om dat hy hem altijt na het seuē sterre richtet. Hy seyde, hoe datter volck woonde aen deene syde deses eylandts, dat voer op die zee met den sterren, die tegen het seuen sterre stonden, als die gene die haere voetē keerdē, tegē die gene die in Sarmatia (die in Europa leet) sijn. Eñ dz volck leet onder der alder Coudtste snoer by dē Polo die tegen dē Beere staet. Dat gaf bewijsinge, die wijle dat haeren dach niet meer, dan viere vren lanck en was, ende groote coude lyden als die gene die nae by den Polo (die by dē Beer en is) woonen. Daer hadde mijn geselle grooten lust daer af te hooren.

Van dat eylandt Gyaua/ oock vant gheloouе ende Ceremonien der inwooners midtsgaders veel andere dingē, dat xxvij. Capittel.

IN dien als wy alsoo op die zee omvoeren. Doen quamen wy in vijf daghen tot den genoemden eylandt, dat is wtermaten seer groot, want sy heeft oock veel Coninckrijcken. Die Coninck midtsgaders den volcke is den afgodē seer geneycht ende en hebben noch in den dienst niet eene maniere. Een deel hout hem ghelijck die tot Callicoeten tegen haere afgoden. Die andere bidden Appollinem ane, die anderē Dianam, dat is die Sonne ende morghen roode. Het synder oock sommige die bidden die coeyē ane, oft wat hen des morgēs eerst ontmoetet, dat is haeren afgodt. Sommighe bidden oock den duyuel ane, gelijck bouen gheseet is. In dat eylandt wascht sijden, ghelijt by ons, die waschet van sclue inden bosschagien. Sy hebben oock, schoone Smaragden die in der weerelt sijn. Daer by goudt ende eertz met hoopē. Dat veldt brengt ouerluoedich corens, ende allerley vruchten gelijck tot Callicoeten. Mē vindt oock aldaer allerley vleesch ghelijck by ons, dat volck hout goet gheloouе, ende sijn in verwe ende ghedaente ons seer gelijck, sonder dz sy breedervoorhoefdē hebben, groote groene ooghen, eñ seer stompe neusen, dat haer laetē sy lanck. Onder haeren hemel vindtmen veelerley voghelen, die sijn den onseren onghelijck, sonder die pauwen, craeyen, ende tortelduyuen. Sy doen groote neerstigheyt om goet recht te doene, eñ te houdē. Die inwooners gebruyckē eene sydē mantel voor eē cleet, dz is oock somtijts van cottoē gemaect, daer door stoote sy eenē arm. Sy gebruyckē luttel pantsierē, wāt sy vermidē den crijch seere. Als sy op der zee

varen, soo gebruyken sy bogen ende rieten pijlen. Sy konnē oock vergifte pijlen schieten mz den bogē, gelijckmen by ons die vogelen mz lijmen clootkens schiet, dz doodet den mensche also haest, alst hem bloedende maect. Anders en hebbē sy geene bussen want sy en connens nz smeden. Sy en hebben oock nz eenerley spijse. Sommige etē tarwen broot, die anderen eten Castroonen oft weeren vleesch. Die selue hebben haerē lust, tot wildtbraet, gelijck tot hertten ende wilde swijnen, soo sijnder die sommighe die visschen eten, ende allerley vruchten.

Vāden grouwelijcken manieren der inwooneren deses eylandts. Eñ hoe dat sy haere ouders vercoopē, oock van den menschen eters, dat xxix. Capittel.

DJe inwooners deses landts, die vleesch eten, als haere ouders, oudt eñ onvermogelijck wordē soo vueren sijse op die meret, eñ vercoopense den menschen eters, die doodetmē dan. Alsoo haest als sy verrorht wordē, eñ wordē van die sommige voor spijse verteert. Eñ als een iōger in sulker cranckheyt comt, eñ dalmē acht na raet der wysen, dat hy van dier cranckhz nz opstaē en sal, soo doodē hem syne ouders oft broeders, op dat sy dē doot doorcomē mogē. Ende als hy doot is, soo vercoopen sy hem den menschen eters, die ommenschelijcke manieren verscricten mijnen gesellen so seere, dat hy sulcke ommenschelijcke grouwelijcheyt straffen moeste, ten eersten dz die inwoonende coopluieden hem diewils seydē. O Persier, ghy en condt die sonde nymmermeer versoenen, dat ghy dz schoone vleesch den wormē te eten geeft. Dat verdroot mijnen gesellen soo seere, dat hy niet langer en wilde noch en mochte aldaer blijuen, ende sprack. Laet ons weder tot onsen schepen haestē. Come ick een mael weder daer inne ick en come niet meer aen dit landt.

Hoe dat die Sonne in dat eylandt Guaua tot middach eenen rinck maect dat xxx. Capittel.

ALs wy genoech deses volcx ommenschelijcke ende grouwelijcke manieren ghesien hadden. Doen baden die Christen coopluieden mijnen gheselle, dat wy die dingen die wy nv gesien hadden, den synen als hy weder tot huys keeren soude te kennen geuē wilde. Ende seyden, dit brengt in uwe landen, tgene dat ghy nv siet ende beuindt van desen lande ende sy seydē, siet toe. Die Sonne staedt inden middach, ende hieten ons inden hemel sien. Siet seyden sy der Sonnen rinck, op dz ghy merckē meucht hoe verde dat ghy van uwen vader landt eñ van uwen huysen sijt. Doen sach mijn gesel opwaerts bouē hen, ende hy sach dz die Sōne op die rechte hāt liep, eñ maecte eenen rinck twee spanne wijdt op die slincke handt. Daer af verwonderde hem mijne ghesellē wter maten seere. Dat geschiede so hy seyde inde Hoymaent, want ick en hadde des seluē dings geene gedachtenisse. Want die wijle ick in vremden landē was, soo dachte ick niet hoe dat die maenden hieten. Ja ick vergat oock der dagen. Dat sult ghy oock weten, dat die selue lieden gelijcke iaers tijden met ons hebben, want sy en hebben gheene grootere vorst oft hitte dan wy. Doen mijn gheselle dochte dattet tijdt was dz wy van daer togē, wāt hy mente dz hy nz sonder vreese sijns leuēs aldaer en mochte woonen, want die inwoonderen raesden alsoo tegen die vremden, want wy moesten ons neerstelijck (ten eersten by der nacht) voor den menschen eteren wachten. Doen onderstondt mijn gesellē wech te schepen. Eñ alsoo haest als hy mochte weder om na huys keeren. Op dalmael cochte mijn gesellē twee Smarachdē, om duysent gulden, ende twee ionge kinderen voor twee C. gulden, die seluewarē gelubdt, want het sijn in dz selue eylant veel coopluieden, die anders niet en coopen, dan ionge kinderen. Die lubben sy in der ionckheyt alsoo dz sy luttel anders worden dan vrouwen.

Van onser wederuaert wt dat eylandt Guaua, dat xxxj. Capittel.

ALs wy veerthiē dagen daer waren gheweest, ende ons nv die wijle verdroot, van wegen der grouwelijcken manieren, der menschen eters, ende oock die wijlen dat wy onder sulcken couden hemel ghecomen waren ghelijck bouen geseet is. Soo namen wy voor ons voorder te varen, Dat macte oock datter geen vermaert

landt

maert landt meer en was, daer wy yet hadden moghen sien. Daerom keerden wy wederom, ende dingden een schip, dat hiet Gonchium, ende voeren daer wte, vander wterster plaetsen des eylandts teghen opganck, Want die zee en tierde noch en ghebaerde aldaer alsoo niet. Ende wy seylden vijftsien dachreysen, tot dat wy ten lesten aen die stadt Melatha quamen. Daer bleuen wy oock drie dagen. Aldaer bleuen onse ghesellen, daer en can ick niet af seggen, met wat weenen ende clagen dat sy ons segenden eñ oorlof van ons namen, die Christene cooplieden. Ick moet dat vry bekennē en hadde ick noch wijf noch kindt gehadt, Soo en hadde ick die goede gesellen nymmermeer verlaten. Dat selfde seyden sy wederomme, sy en wildē ons ooc niet verlaeten, waert dz sy seker met ons trecken mochten. Dat maecten die continuele vermaninghen van mijnen ghesselle, die den Christenen dickwils die groote vreese ende perijkelē te kennē gaf, eñ hy vermaende hen, dat sy mz ons niet trecken en soudē, dat dede hy daer omme, om dat onse Vorsten van hen niet en vernamē, wat rijcdom dz dese landen eñ Coningen hadden. Als wy nv wech togen. doen bleuen sy daer, ende sy seyden dat sy weder in der stadt Sanam trecken wildē, Maer wy seylden tegen der stadt Ciromādel toe, onder wegen, soo seyde ons die schipheer, Hoe dat ontrēt Gyaua ende Sumatra, die wy taprobamā noemē, meer dan seuen duysent eylanden waren. Doen wy tot Melacham quamē, daer cochte mijn gesel soo veel specerye ende syden, oock goede reuken, alsoo dat hy ouer die vijf duysent gulden wtgaf, wy voeren vijfthien daghen, eer wy tot Ciromandel quamē, aldaer ontloedē wy onse schip, ende vertoghen aldaer xx. dagē, tot dat wy weder een ander schip bestieldē. Daer mede wy daer na in der stadt Colon quamen, aldaer vonden wy twecen twintich Christen, die waren wt Portegael gheboren. Doen ick die selue sach, dachte ick te vlieden. Maer doen ick bedachte, dat haerer weynich waren, doen hielt ick op te vlieden, daer by waren oock veel Machometisten cooplieden aldaer, die wisten dat ick tot Mecha was gheweest, ende dat lijf Machomets hadde ghesien. Daerom sorchde ick, waert dat ick vlieden wilde, dat sy denken soude, dat ict daerom dede op dz ick haere schelmerye ontdeckē wilde, noch quamē wy weder op tweelf dagē tot Callicoeten daer en tusschen voeren wy thien dagen, op een vlietende water.

Van der stadt Callicoeten/ dat xxxij. Capittel.

DAe dien dat wy verl landen ende Coninckrijcken door ghetoghen waren, ghelijck die goetwillighen leser bouen wel verstaen heeft. Doen worden wy des reysens moede, onder wijlen des straffē hemels haluē, die hem somtijts wtermaten seer hert bewees, ghelijck die wel gheuoelen connen, die in sulcken reysen sijn gheweest, ten eersten oock van wegen der grouwelijcken manieren der menschen, ende ommenschelijcker raseryen, ende wy dachten wederom te keeren, ende onse vaderlandt weder te soecken.

Maer wat my in mijner wederuaert ontmoet is, dat wil ick int corte te kennē geuē op dat veel woorden den leser niet verdrietich en maken. Want dat wy te kennen geuen willen sal den lieden seer profytelijck sijn. Want het sal menighen den lust benemen, vreemde landene te besiene. Maer ist saecke dat sy hem aen ons niet stooten en souden. Soo sullen sy noch leeren, hoe dat sy hem houden sullen, als sy die werelt besichtigen willē. Ten eersten in haestigen ende ooghenblickelijcke toe vallen, aldaer meer verstandts van noode is.

Maer als wy nv weder tot Callicoeten comen waren, doen vonden wy twee Christenen aldaer, die waren van Melanen gheboren, gelijck te voren oock geseit is. Decne heet Johannes Maria, eñ die andere Petrus Antonius, die waren voorcopers, ende vanden Coninck van Portegael geschickt om cleynodien te coopē. Wāt doē sy in die stadt quamen, doen ontliepen sy ter stont te Callicoeten. Doen ick dese sach, doen wart ick so verblijt als ick noyt lust en gheerech. Want wy ginghen oock naeckt ghelijck dat landt volck. Daerom vraechde ick hen oft sy Christen waeren. Doen antwoorde my Johannes Maria, ia hy waer een Christ. Doen seyde my Petrus, oft ick dan oock een Christ waere. Doen seyde ick van der ghenaden Gods. Doen hy dat hoorde, doen nam hy my byder handt, eñ

vuerde my vrīdelijck mz hem in sijn huys. Doen wy daer hen quamē, doen viel hy my om den hals mz weenē, eñ custe my, des en conste hy niet sat worden. Doen hadde ick schier mijn eygē sprake vergetē, eñ stammelde, gelijck eener die vier iaren in eener vremden eñ grouen sprake gewoont was, eñ hadde selden mz eenige Christen gemeynschap ghehadt. Die selue nacht ruste ick by hem maer van blijschappen en dede onser geener eenigen slaep, eñ aeten noch wenigher. Want wy waeren soo vrolijck bymalcanderen, dz yegelijck gewilt hadde, dz dien nacht drie dagē lanck ware geweest. Onder anderen dat ick van hen vraechde, hadde ick oock geerne geweten, oft sy den Coninck van Callicoeten lief waren geweest. Doen seydē sy, dat sy nz grooter by den Coninck geacht en mochten sijn, ende sy mogen tot hem comen, alrijt alst hen belieft. Doen vraechde ick wat sy hen voorgenomen hadden. Doen seyden sy, wy hadden goeden wille, weder in onse vaderlandt te comen, maer hoe dat wy dat te wegen brengen souden, dz en weten wy niet. Doen seyde ick, keert weder den wech, den welcken ghy hier ghecomen sijt. Doen antwoorden sy, dat soude mocyelijck toegaen, dan wy sijn vanden Portugaloiseren vluchtich ghworden. Soo hebben wy oock den Coninck van Callicoeten, hoewel niet eygens willens, veel gheschuts ende bussen ghegoten. Daerom en vreesen wy ons niet tevergeefs, want wy sorgen dat wy daeromme te lyden sullen hebben, ten eersten die wijle men seet, hoe dat die Portugaelsche schepen alreede op den wech sijn, ende haest hier sijn sullen. Daer toe antwoorde ick hen, waert dat my Godt dat gunnen wilde, dat ick heymelijck tot dē Portegaelschen patroone comen mochte, eñ met synen schepen in die stadt Canonor comen. Soo soude ick v vluchtigen haest, remis verworuen hebbē, vanden patroonen. Daer toe seyden sy. Sy waren so seere vermaerde ende beroemde bussen gieters, dat sy anders niet en conden wech comen, dan soo geseet is, Die wijle dat oock soo veel Coninghen groote acht op hen hadden, soo en mochten sy niet beter bekent sijn, want sy hadden meer dan vierhondert stucken bussen gegoten, groote ende cleyne. Daeromme ontsien wy die Portugaloisers al te seere, dat wy nz met der tijt daerōme gestraft en worden. Ende dat en was nz te vergeefs want sy en hadden niet alleenlijck veel bussen gegoten, der Christenheyt tot schaden, sonder sy hadden die conste den Heydenē oock geleert, hoemen die bussen laden, ende afschieten moet. Daer toe hadde die Coninck van Callicoet vijfthien mannen ghecoordineert, dien hadden sijt gheleert, tot versmaetheyt der Christenē. Want ick sach doen ick daer was, dat sy eenen Heydē een monster gauen, daer na hy bussen smeden mochte, oft gieten, dat was alsoo groot, dat tet hondert ende vijftich ponden woech.

Daer waseen Jode, die hadde een schoon schip, ende viere bussen van yser ghemaect, die selue ginck in een water, om hē te wasschen, ende verdronck aldaer, mogelijck nz sonder den wille Gods. Maer ick come weder tot den Christen, Godt weet hoe neerstelijck, dat ick die selue badt, dat sy voordaen geen sulck geschut maken en wilden, tot versmaetheyt ende schanden des Christelijcken namens. Doen ick dat seyde, doe liepen die tranen, den Petro Anthonis ouer die wanghen af, maer Johannes Maria, die was verherdert, die seyde hē en lage nz daer aen, oft hy tot Callicoet oft tot Roome storue. Godt wiste welwat hy met hem maken wilde. Des anderē daechs ginck ick weder by mijnen ghesellen, die ontfinck my met weenen ende clagen, want hy meynde dz ic in die wile gestorben was. Doen nam ick my ane, dz ick ouer nacht in eener kerkē gebleuen was, op dat ick Godt eñ den Machomet dancte, om alle weldadē, die hy my heeft beweesen. Dat verblyde mijnē gesellen seer wel, Maer op dat ick der inwooners zeeden ende vsantien te beter mercken mocht. Soo gaf ick mijnen gesellen te kennen, dat ick dien nacht oock in der kerken blijuen wilde, want ick en achtede dat tijtelijcke goet niet, ende ick sochte oock armoede. Want ick en conde sy niet beter bedrieghen, die wil ick na der vlucht stelde, Want dat ick my aenname, dat ick een Heylygher Machometist ware, maer op dat ick my een gheloue der Heylicheyt maeckte, soo en wilde ick noyt openbaerlijck vleesch eten. Maer by der nacht soo adt ick goede hinnen by den Johanne Maria. Ick onthielt my oock van dē coopliedē, ende ick nam my aene als oft ick nz lachē en conde. Des dachs was ick indē tem-

tempel, ende en quam niet daer wte, tē was dat my myn geselle riep. Die ontfermde hem ouer myn vasten, ende strafste my die wils om dat ick geen vleesch eten en wilde Doen seyde ick vleesch ende andere goede costen, die beweechde tot oncuysheyt eñ tot anderē sondē. Daerom maecte ick mz deser geuyensheyt dat men niet en meynde, dat yemandt heyligers daer waere. Want by hē en was gheene grootere begeerte, dan dat sy mijn handē eñ voetē cussen mochtē.

Van der aencoemste der Portugaloyser schepen Dat xxxiij. Capit.

Als ick op een tijt, by mynen gesellen adt. Doen badt hy ock twee Persier coopliedē te gaste, die waren wt der stadt Canonor. Die seyde sy wisten wat on gelucachtichs. Doen seyde myn ghesel wat hoor ick. Doen seyden die Persier. Het sijn tweelf Portugaloyser schepen aencomen, die hebben wy ghesien. Doen seyde myn ghesel, wat sijnt voor lieden. Doen seyden sy. Het sijn Christenen mz pantsieren ende witte wapenē. Die hebbē begonst een wier maten starck slot op te richten, in der stadt Canonor. Doen keerde hem myn gheselle tot my, ende seyde, Hoscha Lodowijck. wat sijn die Portugaloysers voor lieden. Doen seyde ick, lieuer en segt my nz van dz volc, want sy en doen niet anders dan rooueu ende moorden op der zee. Daeromme wilde ick geerne, dat sy noch by der tijt den Machometschen gheloue aennemen wilden. Doen wardt myn gesel treurich. Maer ick was verblijdt, dat sy aencomen waren.

Hoe dat ick een medecyn wardt, Dat xxxiiij. Capittel.

Het geschiede op een tijt, dat eē Machometister coopman van Callecoet geboren, met eener swarer siecten beladen wardt, ende en conste niet te stoele gaē ende die wijle dat hem myn gheselle seer lief hadde, ende dat sijne saecke van daghe te daghe arger wardt. Doen badt hy mynē geselle, om aller vrientschappe wille, wiste hy yet dat hem helpen mochte dat hy dat te kennen geuen wilde. Daerom antwoorde myn geselle hy wilde henen gaen by dē crancken, ende doen hy hem sach (want hy hadde my mz hem tot den crankē gevuert) Doen seyde hy wat is datte, hoe vinde ick alle dingē so troosteloos. Doen antwoorde die crancken. Ick lyde groote magen wee, ende ick en can niet te stoele gaen. Doen sey de myn geselle ghy sijt mogelijck te coudt. Doen seyde hy neen, hem en haddē noch nz ghuroseu noch coude ghehadt. Doen dz myn geselle hoorde, soo keerde hy hem te mywaerts ende sprack. O Lodewijck en weet ghy geene medecyne, op dat desen my nen vriendt mochte ghholpen worden. Doē seyde ick tot hem. Myn vader is wel een medecyn gheweest, van den seluen heb ick sommighe dingen door vsantie geleert, eñ van geenen leeraer. Doen seyde myn geselle. Daeromme bidde ick v lieue Lodewijck, hebt ghy in vsantie, dat die siecke te goede mach comen, soo geeftet te kennen.

Daer nae sprack ick sommighe woorden in haeren spraecken, ende ick taste den crācken sijn handt, ende hadde cht op dē pols Dat bewijst ghemeynlick die natuere der cranckheyt. Doen mercte ick dat die mēsch een strenge cortse hadde, ende ick vraechde hem, oft hem dat hooft wee dede. Doē seyde die crancke, het dede hem seer wee. Doen vraechde ick hem ock, oft hy wel natuerlijcken te stoele ginck. Doen seyde die crācke. Ick en hebbe in dreyen daghen niet te stoele gheweest. Doen seyde myn geselle. Die mage is hem mogelijck vol gallen vā te veel etens eñ drinckens. Daerom dunet my goet, datmen hem eene goede clisterie maecte, om het lijf daer mede te reynighen Doen antwoorde die siecke. Doet al dz ghy wilt, ten minste dat ick ghesont worde. Doē ick dat mercte, soo maecte ick hem terstont een clisterie, van sout eñ eyerē, daer toe nae ick sommige cruyden, die schaden hē alsoo haest als sy holpē, want het was noote boo men loof. Daermede onderstondt ick hem eenen stoelganck te maecken, ende gaf hē dat clisterie, in dach ende nacht vijfmael. Maer het was te vergeefs. Want het wart soo langer soo harter. Dat maecte die cruydē, ende ick brachte den crancken soo verre dattet my begost te berouwen, dat ick die saecke aengenomen hadde, soo qualijck bequam hem myne medecyne. Maer op dat noch den crancken te hulpe quame. Doen nam ick eene cruycke vol saps van eē cruyt daer dede ick Olie inne, sout, ende suycker

Digitized by Google

eñ ick onderstont hē dz liff daermede voor-der te weckē. Doē wardt die leste schade ar gere dā die eerste. Wāt ick gaf hē dz Cliste rie cout, eñ ick bant hem een seel aen sijnē voet, also dz hy op handē eñ voetē stont, eñ die reste des lijfs hing. Doē tooch ick hem den voet opwaerts mz den seele, eñ hielt hē alsoo eene vre lang hangende oock teghen sijnen danck. Doen dat mijn geselle sach. Doen seyde hy. O Lodowijck, doet ghy al-le v crancken alsoo, als ghy hem helpē wilt. Doen seyde ick ia, maer alleenlijck alsmen schier aen die saeke vertwifelelen wil. Doē seyde mijn gesel met lachē. Dat is waerach tich een fine medecyne, alsmen eenen dat sotteken wt den hoofde schudden wilde, dat men hem alsoo opganghe. Daer en tusschē riep die arme crancke mensche, hout oppe ick hebs ghenoech. Die ziele ontgaet my. Doen vermaende wy den crancke, dat hy die medecyne verduldelijck lieden wilde hy soude haest ghenesen. Doen begonst hy te schyten soo geweldelijck, al oft hy een Fon teyne int fondament gehadt hadde. Doen lietē wy hem terstōt af. Doē scheet hy alsul ke hoopē. Dz nz daer af te seggē en is meer dan eenē grootē nap vol. Doē wart dē crāc-kē vrolijck, dz hem dlijf weder geopēt was.

Des anderen daechs doen hem die cortse, magen wee hooftsweer vergaen was. Doē ging hy noch te stoele. Doen begonst hem des anderē daechs in die syde wee te doene. Doen hiet ick hem dz hijt mz boteren smee ren soude, eñ eenen kennepē doeck daerom me binden, eñ seyde hem daer by, wilde hy weder gesont worden, so moeste hy voor al-le dingen acht hebben, dz hy des daechs nz meer dan ij. mael en ate. Eñ dz hy des mor gens niet eer en ate. Dan hy en hadde te voren eene mijle weechs gegaen, Doē sey-de hy, en mochte ick op eenen dach, maer ij. mael eten soo moeste ick haest sterven, wāt ick hebbe tot noch toe, gewoon geweest, viij oft thien mael daechs te eten. Maer hoe swaer dattet hem was datmē hem geboet, om sijner ghesontheyt willen, soo wart hy noch ten lestē gesont, door myne hulpe.

Doen gecreech ick eenen grooten roep, eñ ick waert oock ouer al wel ghehouden, dat maecte mijne geueinsthz, also dz sy my ooc gemeynlijck eenen vriendt godts nocmdē. Die crācke gaf my voor mijne medecijne x. guldens. Maer ick en wildese nz nemē, son der maer drie guldē, gelijck ick te voren had-de die gaf ick den armen. Dat ick daerom-me met willen, op dz sy meynen souden, ick en achtede der rijcdommen niet,

Daeromme wardt ick soo groot by hen gehoudē, dz my een yeghelijck in sijn huys by hen wilde hebben. Eñ eenen dochte dat hy salich was, die mijn hādē eñ voetē cussen mochte. Eñ als my dat volck custe, so nam ick mijn groote heylicheyt ane, eñ rompelde mijn voorhooft, gelijck al oft ick wtermaeten heylich ware geweest. Op dat sy denkē mochten, dat alle tgene dat sy my deden, dz sy my dat billich ende met recht deden.

Alsulcke meyninge van my vermeerder de mijn gesellc (dyē bedrooch ick weydelijc) want hy meynde dat ick gheen vleesch en adt. Doen seyde hy eenen yeghelijcken, hoe dat hy my tot Mecha ghesien hadde, om dat lijf Machomets te besichtigen. Oock op datmen hem te meer geloofde, soo seyde hy, hoe dat hy my nv langhe ghekent had-de, eñ mijnen wandel gesien. Soo ware ick soo verre reysen met hem getogē. Daerom was hen mijne heylichz nv bekent. Dat sel ue hadde hem oorsaeke gegeuen, dat hy my sijnder suster dochter teenen wijue gegeuen hadde. Daerō wart ick van eenē yegelijckē groot gemaect eñ wtermaetē lief gehoudē.

Daer en tusschē quam ick alle nacht, tot voorgedachten Christen, van den selue ver stont ick, hoe dat tweelf Portugaloiser sche pen tot Canonor aengecomē waren. Doen ick dat hoorde, doen dochte my dat die tijt naken soude, ende oorsaeke gheuen, op dat ick een mael daer van comē mochte. Daer-om nam ick viij. dagē acht. Hoe dat ie daer van comen mochte. Doen seyde die cooplie dē het ware beter dz ick te lande wech toge. Maer ick vreesde my seere, dz my die Ma-chometisten aencomen mochten, ende oock dat my mijne witte varwe verradē mochte.

Hoe dz die Machometistē haer volck ter kerken roepen dat xxxv. Capittel.

Es anderē daechs, quamē alle Machometisten te samen, in eene kercke die sy haddē, die sel ue hebben die maniere Als sy haer volck tot dē spot dienst (dz ick niet gods dienst en segghe) beroepen. Daer toe sijnder vele geordinert dier gaē

die

die ſommige op eenen thoren in der kercker ende roepen met luyder ſtemmen (in ſtede der clocken) den volcke. Dat ſy ter kercken comen ſouden om te bidden, eñ ſtoppen die oren met een vinger, ende ſeggen op haere ſpraecke Alla vacubar, dz is Godt is groot, eñ wederom Godt is groot, compt ter kercken, compt ter kercken. Compt ende ſegget danck Godt den Heeren, compt ende danket Godt dē Heere, Godt is groot, Godt is groot, Godt was, eñ Godt wordt, Der bode Gods Machomets ſal opſtaē. Daer vuerdē ſy my in den tempel, eñ baden my dat ick wilde Godt biddē voor die Machometiſten Dat dede ick opēbaerlijck, ſoo ghy hoort ſult

Hoe dat die Machometiſten bidden dat xxxvj. Capittel.

Dit volck aenbidt. Sy hebbē dagelijcke gebeden, inden welckē ſy Godt den almachtighen vader noemē, eñ die maget Maria vol ghenaden. Want die Machometiſten ſtaen in eener ordinantien ghewaſſche, ende reyn. Ende ſy bidden den pape nae, gelijck ick dan oock dede wāt ſy bidden in ghemeyner ſpraecken. Alſoo doen dat volck daer om ſtont, doen badt ick oock alſoo op dat, ick die Chriſtelijcke manieren verborgen mochte.

Ten leſten quam ick weder tot mynen geſellen, ende nam my ane, dat ick cranck was. Want ick en hadde in achte daghen niet met alle ghegeten dattet mijn gheſelle geſien hadde. Maer by nachte quam ick by den Chriſtenē, daer adt ick mz luſt. Daer af verwonderde hem mijn geſelle ſeere, eñ hy vraechde my waer om dat ick niet eten en wilde. Doen antwoorde ick dat hooft de de my ſo wee. Doē ſeyde hy van waer comt v dz. Doen ſeyde ick, ick achte dattet my die rouwe locht doet. Doen ſprack mijn geſel, is v die locht hier te ſterck ende ongheſont ſoo trect van hier in die ſtadt Canonor, tot dat wy in Perſiam trecken. Aldaer wil ick v eenen voornemen coopman beuelen, die is mijn goede vriēdt. Die ſal v van mynent wegen eerlijck ontfanghen ende ſal v wel doen, alſoo dat ghy niet te clagen hebben en ſult. Doen ſeyde ick, ick wilde dat geerne doen, ende syne geloofte aennemen, Maer ick vreeſe voor die Chriſtē, die daer aencomen waren. Doen ſeyde hy ghy en dorſt nz vreſen. Want ghy en ſult nz wter ſtadt comen. Doen ick nv haere maniere gemerckt hadde ende haere ſchepen gheſiē, die by der ſtadt Callicoet ſtonden, met volc ende gheſchut bereyt tegen die Chriſtenen. Doen dochte my dat het tijt was, dat ick my van daer maeckte. Daer om tooch ick van daer, ende maecte my op den wech, eñ badt die Chriſten, waert dat ſy yet vernamen. Dat ſy my dat te weten deden, op dat ick noch een mael die honden wt den handen quame.

Wat geſchickelijckheyt dat ick gebruyckt hebbe. Dat ick van daer wech quam, dat xxxvij. Capittel.

Op den naeſten dach eer ick wech quam. Doen ontdecte ick alle dingē dē Chriſtē. Die wijle beſtelder mijn geſelle noch ij. Perſier ende gaf my hen oock toe voor eenen derden man. Daer beſtelden wy ons een handtſchip met malcanderen. Nv hoort in wat perykel dat ick my begaf. Aldaer woondē ontrent vier en twintich coopliedē, Perſier, Syrier, ende Turcken. Die kenden my ende haddē my ſeer lief, ende ſy verſtonden hoe ſcherpſinnich die Chriſten waren, ende in allen dinghen wt te richten geſchickt. Doen was ick tuſſchen doore eñ anghel comen (ſoo men ſeet) Want hadde ick teergelt begeert ende gheleyde om wech te trecken, ſoo hadde ick anert, dat ſy dēcken ſouden, dat ick by den Portugaloiſers vallē ſoude, tooch ick dā wech ſonder adieu ende ſonder voorloof, ſoo ſorchde ick dat ſy my veruolghen ende nae iaeghen ſouden, ende vraghen oorſaecke mijns wechs trecken. Alſoo hiel ick den wolf by den oren, dat ick niet wel en wiſte, welc dat ick doen ſoude. Doē nam ick voor my, dat ick ſulck niemandt te kennen gheuen en ſoude, dan alleenlijck mijnen gheſellen.

Daer na ging ick ter zee met ij. Perſieren mijnē vander geſellē, aen eenen donderdach dē iiij. dach des Chriſtmaendts, eñ to gē met malcanderen daer henē. Eñ eer wy eenen boghen ſchote verde in die zee comen mochten. Doen riepen vier borgers. Diemē Naeros noemt den ſchipman toe. Doē hy dat hoorde, doen haeſtede hy hem weder na dlant toe, doen wy daer hen quamē, doē vraechden ſy den ſchipman, waeromme hy

my

my wech vuerde, eñ den Coninck nz daer af seydē. Doē seyden die Persier. Dic Machometist die mz ons treck, die is eē heylich man, mz dyen willē wy in der stadt Canonor. Doē seydē sy wy wetē wel, dz die Machometist wōderlijcke tekenē doet. Maer die wijle dz hy die Portugaelse spraecke can, soo sorgē wy, dz hy ōse heymelijckheyt dē Portugaloiserē ontdeckē soude. Want hy soude hen te kennē geuē, hoe dz mē hier eene schipvustige toe gemaect heeft. Die te gē hen is. Daeromme gebodē sy dē schipmā dz hy my nz vuerē en soude. Doen wart hy gehoorsaē, eñ settede my wte, eñ verliet my aē dē oeuere. Maer die borgerē gingē, tot dē Coninck. Doē dat die Persier sagen, doen seyde der eene. Laet ons in die stadt Callicoeten gaē. Doen seyde ick, dat en doet niet Wāt ghy sout om alle v waere comē (want sy vuerdē schoon lywaet mz hen) en weet ghy nz dat ghy den Coninck den tol nz gegeuē en hebt. Doē seyde die andere Persier, heere wat sullē wy dan doē. Doen seyde ick tot hem, laet ons soo lāge lanex dē ouergaen, tot dz wy een hādtschip geerisgt. Dat lieten sy hen wel geuallē, dz wy alsoo daer van quamē. Doē maecte wy ons op dē wech eñ droegen onse packen mz ons, eñ gingen ontrēt xij. mijlē lanex den oeuere. Wat eenē moet dz ick daer hadde, eñ hoe beurceſt dz ick in dit perykel wart. Dat geue ick dē verstandigen te bedencken.

Een lestē vondē wy vā Gods genadē een schip. Daerinne voerē wy tot in die hauene der stadt Canonor, daer hen quamē wy des saterdaechs tsauonts. Soo haest als ick daer hen quā. Doē ouerleuerde ic den brief dē coopman. Dyē myn gesellē van mynent wegen geschreuen hadde, die hadde desen inhoudt. Hy soude my opnemen, tot dz myn geselle ooc quame. Eñ wat hy my die wijle goets dede, dz soude hy daer voze hebbē, al waert hem gheschiet. Soo was ick een heylich mā, eñ sijn na macschap. Doē die coopmā dyen brief las, doē leyde hy hem op sijn hooft eñ seyde. By desen hoofde, ghy sult hier secker by myn sijn, eñ gebiet, dat men hem een eerlijck auontmael toe rusten soude, eñ onder andere spijssen wardē ooc hoēderē eñ duyuen voorgebzocht. Doen dz die Persier sagen, doen seiden sy, wat doet ghy daer, hy eet gēvleesch. Doē wart daer ādere spijse gebzacht die ic adt. Doē wy nv gegetē hadden eñ versaet warē. Doē seyde die Persier tot my. Laet ons eene wijle aē der zee spacerē gaen. Dat dede wy van stonden ane, eñ quamē daer hen. Daer die Portugaloisers schepē aen den ancker en stonden. Daer bedenet ghy goetwilighr leser, wat vreuchden eñ blischap dz ick hadde doē ick die Portugaloisers sach. Maer als ick eē weynich voordaē ginck. Doē sach ick in eē elendich hutteken nj. vatē lagē. Doē merete ick dat sy die Christenen waren. Eñ als ick daerinne sach. Doen sach ick sommige Christē. Doen was ick schier tot hen inge gaen, noch soo sorchde ick, dede ick dz open baer. Ick soude die gantze stadt in onruste stellē. Eñ dz ick dan aen mijnen voornemē ooc verachtet mochte wordē, daerom nam ick acht, op die plaetse daer die Christē een slot bouwen, op dat ick den anderen dach daer hen gaen mechte,

Hoe dat ick wt der stadt Canonor ontliep tot dē Portugaloiseren dat xxxviij. Capittel.

Es anderē daechs dz was des Sondaechs. Doen stont ick vroech op, eñ nam mich ane dz ic wilde spacerē gaē. Doē seyde mijn wādelgesel, gaet waer dz ghy wilt. Ick ginck ooc daer hen, daer my mijn hart henē wees. Eñ ick quam tē lestē tot dz slot der Christen. Maer als ick van mijnē gesellen gegaē was, eñ een lutkē lāgx den ouer voorgegaē was daer ontmoetē my ij. Christen, die warē in Portugael geborē Dyen vraechde ic op Hispanich, eñ seyde lieue heerē, waer is der Portugaloisers slot. Doē seydē sy sijt ghy eē Christ, doē seyde ic ia vā Gods genadē. Doē seydē sy wederom me, vā waer comt ghy hier. Doē seyde ick, ic bē van Callicotē comē. Doē seyde deene tot synē gesellen keert ghy weder in onse huys. Wāt ic wil desen mā, tot heer Laurētzē vuerē, die was des Conincks stathouders sone.

Alsoo vuerdemē my in dat slot. Dat leet op eene halue mijle van der stadt. Ter selver tijt sadt der Vorst ter tafelē. Doen ick hem sach. Doen viel ick op der aerden. Eñ badt hem op dz aldaer vol moedelijck sie. Dz hy my hem wilde laten beuolē sijn gelijck eenē Christē eñ my alsoo vandē grouē volcke verlossen. Maer hee vroelijck dz ick aldaer wardt, dz en can ick nz genoech segē.

Maer

Maer als myne vlucht dyē in der ſtadt gheopenbaert was. Doē begonſten ſy eene groot rumoer ane. Daeromme beſchickten ſy die Herculi meeſters, eñ ruſtedē haer geſchut toe, op dat oft dz volck wt quame eñ dz ſy dz ſlot ſtormē wildē. Dat ſy bereyt eñ gewaerſchout warē. Noch wart dz rumoer inden volcke haeſt geſtilt, eñ alle dinghen warden mz vreden gehandelt. Doen dz die Gubernator der ſchepē hoorde. Doē greep hy my byder hādt eñ vuerde my in eē ſaele Eñ beuraechde my, wat die vā Callicoeten onderſtonden, ende wat ſy hen teghen die Chriſtenen voornemen. Dat duerde drye gantſe daghen lanck, dat hy my vanden dinghen met grooten luſt toe hoorde.

Maer als ick nv die Chriſtenen liefhadde, eñ begeerde, het gene dz hen tot profijte comē mochte. Daeromme ontdeete ick dē ſchip Gubernatorē, alle tgene dat ick wiſte watmen tot Callicoeten in der ſtadt tegen die Chriſten onderſtonde ende toe ruſtede, Maer als die Gubernator alle dingē wel vernomen hadde. Doē ſettede hy my in eē ſchip, ende ſchickte my tot des Coninckſ ſtadthouder tot ſijnē vader, die woōde in der ſtadt Cuchyn, die ſelue ſchepen gaf hy tot eenē regent, eenē ridder geheēt Johan Sorā. Maer doē my ſijn vader des Coninckſ ſtadthouder ſach, doē ontfinck hy my vrolick, eñ hielt my vriendelijck. Dyē gaf ick oock alle dingen te kennen, watmē te Callicoeten tegē die Chriſtē onderſtonde. Daer by ſeyde ick oock, waert datmē den Millanoiſen geleyde, eñ vrede toe ſeyde, die dē vā Callicoeten haer geſchut maeckē, ſoo ſoude ic neerſticheyt voort keerē. Dz ſy weder tot den Chriſtenē comen ſoudē op dz alder eerſte. Wāt ick weet wel, dat ſy dz vā hen ſelue nz en onderſtondē, eñ dat ſy alleēlijck op eē geleyde, op dz ſy ſōder ſchadē vry daer hen comē mochten, Doen dz die Gubernator der ſchepē hoorde. Doē wart hy luſtich eñ bewillichde deſe bede, eñ gaf hen eē opē baer ſeker geleyde. Daer toe ſoo gaf hem die ſtadthouder ſelue tot eenē borge. Alſoo geereech ick dz geleyde. Eñ binnē iij. dagen ſchicte hy my weder, tot ſijnen ſone in die ſtadt Canonor. Aē den ſelue gaf hy my brieuen ende beual hem, dat hy my ſoo veel gelts gaue als ick behoefde, op datmen beſpieders tot Callicoeten wt ſenden mochte

Alſoo voer ick vā daer wte, eñ quam weder tot Canonor, aldaer ſoo vāt ick een afgodtſchē, die gaf my wijf eñ kinderen te pāde. Dz ick hē die brieuē tot Callicoetē ſoude laten dragē, den Johanni Maria, eñ Petro Anthonio. Die ſelue brieuē hielden, dattet hen beyde vergeuen was, vā des Coninckſ ſtadthouder eñ hen was eenvry ſeker geley verworuē, alſo dz ſy ſeker weder mochtē by dē Chriſtenē comē. Dat screef ick hen op dz vijfde mael, eñ dz ſy niemant betrouwē en ſoudē, noch den hoerē noch dē knechtē. Wāt elck hielt een hoere in ſijn huys, byden ſelue hadden ſy kinderen, eñ een knechtkē.

Ten leſten ſercuē ſy my op deſe maniere Sy haddē alle hare gereet den beſpieders gegeuen, dyen wy tot hem geſchict haddē. Eñ ſy wildē met der hulpe Gods na volgē mz haerē geſinne, in dē weydſcheepkēs, die ſy dagelicx tot viſchē gebruyckē, Noch hadden wy hen geſcreuen, dat ſy alle hare hauemidtſgaders wijf kinderen eñ knechtē achter laten ſouden ende allenlijck het gereet gelt ende cleynodien met hen brengen, Eñ op dz aller eerſt tot hen comen, dan ſy hadden eenen coſtelijcken Adamāt, die woech twēdertich caractē. Eē ſonderlijck werck der natueren, dyen (meynden ſy) mochtmen vercoopen, voor xxxv. duyſent gulden,

Sy hadden oock een peerle die woech xxiiij caracten, ende noch twee duyſent robinen, dyer woeghen oock ſommighe eenen caracte, ſommighe eenen haluen. Daer by oock vierentſeſtich coſtelijcken ringē, daerinne waren coſtelijcken cleynodien verſedt Sy hadden oock duyſent ende vierhondert guldenen. Sy vuerden oock met hen ſeuē buſſen, die catkens die den zebeth maken, eñ een poleer inſtrument, daer mede men dat edel geſteente polieerden, dz wilde ſy al mede vuerē. Dat bracht die arme liedē om haer leuen. Wāt een vanden knechtē, wart gewaer, eñ merete dat die Chriſten ewech wilden. Dat gaf hy den Coninck vā Callicoeten te kennē. Doē en wildet den Conine nauwelicx gelouē, noch ſoo ſciete hy v. die voornemſte ſijns raets, die ſy Nari noemē die ſoude die ſacke vernemē. Doen mercte die knecht, dz die Conine mildelijck eñ genadelijck mz dē Chriſtē handelē wilde. Eñ hy ginc tot den regent der Machometiſtē. Dyē noemē ſy Cadi. Dyē gaf hy die ſacke te kennen, ende dat meer was die Chriſten haddē die Portegaloiſerē te kennē gegeuē

hae-

haerē heymelijckē aenslach. Doen die Cadiz vernam, doē beriep hy alle die Machometisten te samen, gelijck al oft hy raet mz hem houdē wilde, ten eerstē die cooplieden Die schotē C. guldē te samē, eñ schenetēse den Coninck Gioghi. Die doen ter tijt daer was, eñ sprakē op sulcker manierē tot hem

Edeler Vorst, ghy weet wel hoe eerlijckē dz wy v voor sommige iaren ontfingē. Als ghy tot ons quaemt. Maer waeromme dz wy v oock dat nv niet en doen, dat en weet ghy moghelijck nz. Dat hebbē die ij. Christen gemaeckt, die die grootste vyāden onsers gelouens sijn. Eñ geuen die Portugaloiseren te kennē, alle tgene datmē hier doet. Daerom bidden wy oetmoedelijck dz ghy wilt die C. gulden nemen, eñ maken, dz die Christē terstont ombracht worden.

Doen der Coninck Gioghi dat hoorde Doen maeckte hy terstont reede eñ schicte twee C. mannen, die souden die Christenē ombrenghen. Die waren den Coninck gehoorsaem eñ maecten rotten van hem alle x. by malcanderen, eñ sy quamen mz hoornen voor der Christen huysen, ghelijck al oft sy een aelmoesen, gebedē haddē. Maer doē die Christē sagen, datter soo veel volcx voor hen huysen vergaderde. Doē dachten sy dz volc socht wat anders dā aelmoessen daerom wapenden sy hem van stondē ane eñ begōstē dz volc vā daer te dryuē, eñ doē sy also vā bouē neder cāptē, doē herworchdē sy vj. mannē, eñ wondēder meer dan xl.

Maer ten lestē warpen die Gioghi ronde yseren pylen mz slingeren, na hen. Doen wardē sy beyde geraect, Joannes Maria int hoft, eñ Petrus Anthonius wart op eene heupe gewōt so swaerlijck dz sy alle beyde te valle quamen. Doen die heydenē dat sagen, doen liepen sy toe, eñ sneden hen die halsaderen af, ende ontfingen dz bloot der Christenē in haere hāden. Maer die hoere die by den Johanne mariagweest hadde, die nā haer kindt eñ ontuloet in der stadt Canonor. Dat selue kint cochte ic om viij. guldens, ende dedet doopen. Ende noemdet Laurens. Den heyligen ter eerē. Wāt het wart op sinte Laurens dach ghedoopt, noch starft eer dat iaer omme quam, aen die quade blaeyeren oft pocken.

Men sal oock weten, dz dese cranckheyt die ghehele weereld vergiftet heeft. Want ick heb veel lieden ghesien, die sy ghehadt hebben, meer dan vier hondert mijlē wechs op geen syde Callicoetē. Eñ dz selue volck noempt die cranckheyt Puam, ende seyden het was ontrent seuen thien iaren, dat die cranckheyt begonst heeft te rasen, ende sy is by hen veel grouwelijcker ende swaerder, dan by ons is.

Van der schipruſtinge der

stadt Callicoeten, eñ vandē merckelijcken strijdt der Christē eñ Machometistē. Doē die Portugaloisers, mz grooter macht die vyandē verwonnē hebbē. Daer toe dz hem die Coninck van Canonor veel ghelucks gewenscht heeft, dat xxxix. Capittel.

In den iaere na der geboorten ons heeren Jhesu Christi, M. D. eñ vj. op den xij. dach Meerte, wart ons cōt gedaen, hoe dz die genoemde Christē omgecomen warē. Op dē seluē dach voer wtecene machtiger schipruſtinge van dē stedē Callicoet, Paua, Capogot, Pandara, Tropata die hadde ouer die ij. C. schepen. Daer onder waren lxxxiij. last schepen, die anderen warē met roederē, gelijck die gaelyen.

In dyen schepen voerē ontallijke veel Machometisten, die waeren alle gecleet in purpure varwe, cleedinge, wt half lynē, eñ half cottoen, gemaect, die waren alle ghevult, gesticket, sy haddē oock scharpe hoedē mz costelijcke lywaet gevult, aē die armen haddē sy veel chiragie, ende gevulde hantschoē, eñ voor wapenen hadden sy bogē, eñ sweerden, spiessen eñ schildē. Daer by hadden sy allerley geschut ghelijck als wy.

Dese ruſtinge warden wy siende, op den xvj. dach Meerte, eñ der schepē die wy sagen warē so vele, als dz die mastboomē vā verre sagen al waert een dicke bosschagie geweest. Maer wy en twijfelden nz, Godt soude ons bystant doē, eñ die Sarrarenen die onses ghelouens die grooste vyanden sijn al te samen ombrenghen.

Daeromme was aldaer die strēge Ridder ende schepen Gubarnator, geboren vādes Conincks Indic stadthoudere. Der Edelē ende vrome heere Francisco Dalmeda, die regeerde aldaer xj. schepē, midtsgaders onsen Gubernator. Doen sy nv den grooten hoopen ende heyr der vyanden saghen Doen vermaende hy hem seluen sijner ouden manheyt ende crachten Ende hy beriep

alle

crijchsvolck te samē, ende sprack tot hen op deser manieren.

Sy souden aen Jesum Christum onsen salichmaker gedencken, eñ willichlijck den doot (waert dattet daer toe coemt) om des heyligē Christelijckē geloouens willē aennemen. Daermede noemde hyse Vorsten ende broeders, dat sy ghedencken wilden, dat die tijt nv daer ware, dat sy oock ghedachten wat Christus om onsen wille gheleden hadde, op dat wy alsoo van sonden ontladen, eeuwelijck blyuen moegen.

Eñ wederom seyde hy tot hen, lieue ghesellen, heden is den dach comen, dat ghy eeuwighe eere vercrijgen moecht, ende wat van Christo verdienen, want het wordē v uwe sonden vergeuen. En gaet niet meer dan dapperlijck aen hen, ende ontmoetet uwen vyanden met gantsen hertten, slaet sy doot ghelijck die honden, want die victorie is voorhanden, waert dat sy wildē. Soo sal oock Godt die Heere den synen bystāt doē, die dz geloue aldermeest onderhoudē moet, die en sal oock nymmermeer lijden dat hy den Heydenen tot spotte comē sal.

Daer en tusschen stont een Priester opt hoochste op eenen mastboom, eñ wees den volcke Christū aent cruys hangende. Ende hy vermaende sy, dat sy wilden die ghebooden Gods ghedachtich sijn, ende hy absolueerde se van allen sondē, in Gods stede. (Soo verre wy berouw ende leethebben daer ouer hadden) ende dat wy getrouwelijckē om Christus geloouens willen strijden wilden. Ende seyde. Och ghy lieue sonen, laet ons die vyanden dapperlijck met der hulpen Gods aentasten, daermede maecte se der Priester alle weenende. Ende Godt die Heere, gaf ons alsulcken hertte, alsoo dat een yeghelijck begeerde, in den strijdt om Christus willen te steruen.

Daer en tusschen begonstē die Machometisten haestelijck op ons toe te varen. Ende onse Gubernator haestede hem mz twee galeyen hen neerstelijck den Machometisten en teghen, ende hy quam tusschen twee die grootste schepen, die die vyanden hadden. Ende hy schoot op beyde sydē sijn geschut af, dat dede hy daerom, op dat hy versochte, wat sy indē boesem haddē. Ten eersten den hooft schepen, ghelijckt die teekenen te kennen gauen, noch en wart den seluen dach niet meer ghestreden.

Des anderē daechs tot vroeger dach tijt, doen seylden die Machometisten op ons toe. Eñ liepen der stadt Canonor toe, noch besprakē sy diewils onsen Gubernator, dat hyse wilde laten varen daer sy wilden, wāt sy en wildē nz mz den Christē strijdē. Doē antwoorde onse Gubernator. Het was hem eñ den synen wel indachtich, hoe dz sy te voren trouweloos aē hen wordē waren, eñ geen geloue gehoudē en haddē. Doen sy die Christenē ouer toegeseyden gheleye acngeuallen haddē, die van Callicoet quamen, eñ van hen seuenenveertich verslagen hadden op dē wech, eñ namen hen ouer die vier duysent guldē. Daerom en souden sy nz daerhenen comē, sy en sullē eerst gewaer worden, hoe dz die Christenen tegē hen gesinnet sijn. Doen seyden die Machometisten. So sal ons Machomet beschermen, ende die Christen ter neder leggen. Daeromme liepē sy alle op die Christen mz groo ter onsinnicheyt, ende meynden voorby te varen, ende en waren maer thiene mijlen vanden oeuere. Maer die Gubernator liet sy al willens soo na by comen, want hy begeerde voor der stadt Canonor met den vyanden te strijden. Op dat die Coninck van Canonor, der onseren manheyt een toesiender ende een ghetuyge mochte wesen. Doen wast etens tijt ghewordē, doen hiet hy die crijchslieden eten ende vrolijck sijn. Ende doen hy sach dz sy genoech gegeten hadden, doen riep hy sy te samen ende seyde. Nv lieuen broederen, het is tijt dz hem yeghelijck eenen ridderlijcken crijchsman bewyse, ende dat hy dapper ende rasch vander handt sy.

Daermede ouerviel hy twee wtermaten groote last schepen met gheweldt, daer en is niet te seggen, met wat gheruchte der trompetten dat sy teghen ons briessen ende trommelden met vele trommelen op hare maniere. Doen verachte die Gubernator syne vyanden, ende hy warp ketenen aē dz grootste last schip, op dat hy byder handt tegen die vyandē handelen mochte. Maer die Machometisten werpen die ketenē tot den derdē male weder af. Maer die Christē werpen die ketenē weder aen, eñ geweldichden dz schip, ende vielen stoutelijcken daerin, ende verwoesteden alle dingē, wāt daer waren meer dan ses hondert mannen daerinne. Doē begonster eenē grouwelijc-

Digitized by Google

ken strijdt, eñ veel menschelijcx bloet wart daer gestort, eñ het quam daer toe, dat die Machometistē al te male omquamē, alsoo dz ooc geener daer af en quam, die gene die seggē mochte, hoet inder slacht vergaē was.

Doen die Gubernator die victorie ghecreech, doen ouerviel hy eē ander lastschip, der Machometistē, dz hinc alreede aē hete nē, eñ vacht tegē eenē vā onse galeyē. Daer wart ernstelijc gecampt, eñ daerin quamen omme ouer die vijfhōdert Machometistē. Doen die lastschepen verlorē waren. Doen warden die Machometisten versaecht, eñ vielen ouer onse elue galeyē, eñ verstroydē eñ deylden sy van malcanderen mz harer menichtē, eñ alle elcke harer twintich schepen, quamē tegē eener galeyen, daer bleeck die manheyt eñ stouthz des Ridderlijcken helden, onsers Gubernators Johannes Saram. Die dede met den Machometisten wt eenen dryeroedighen schepe eenen sulcken camp, dattet ongelooffelijc is, wāt hy vacht soo Ridderlijck, dat hem vijftich schepen met gheschut wel gherust, niet en consten afghewinnen, hoe seer dat sy hen synet aennamē. Wāt Godt die Heere gaf den Christenen een soo goeden geluck, dat haer geener noyt om en quā, van allen haren heyre, hoe wel datter sommighe ghewondt warden. Doen geduerde den strijdt van smorgens aen, tot den auont toe, alsoo dat den nacht den strijdt schiede.

Die Christenē stredē mz vremder wonderlijcker oordinantiē, eñ dz was oock van noode. Wāt het begaf hem eens, dz dz renschip daer ic in voere, hem wat te verre vāden anderen schepen op die hooge zee ghedaen hadde, eñ het hadde schier eē oorsake gegeuē, dz die Christē geuāgē warē geworden, wāt het warē snel viere Machometiste schepen daer by, die omcingeldent, ende stredē so seere, dz sy den onsen grootē ouerlast deden, eñ het quam soo verre, dat vijfthiene Machometistē tot ons, in onse schip quamē, eñ dat sy die onsere achter int schip dreuen in die sekerste plaetse. Doen dz die heerlijcke Gubernator der hoopen merete. Die hiet Simon Martijn, soo verdrotet hem, dz soo veel Machometistē in dz schip comen waren, eñ hy viel int middel vā die rasende honden, eñ hy riep Jesum onsen salichmaker aen, dz hy sijn geloue wilde beschermen, eñ hy herworchde met synen sweerde ses Machometisten, dat verscriete die anderen alsoo, dz sy van selfs in die zee sprongē, eñ een yegelijc versloey hem daer hy mochte. Doen die Machometistē verstonden ende sagen, dat die Christenen die slacht gewonnen haddē. Doē schaemdē sy hen eñ schietē haestelinge noch viere galeyen den anderē te hulpe. Doē dz die regeerder des schips sach. Doē nam hy een tōne, daermē bussepoeyer inne verwaerde, eñ ley de werck van vlas daerin, alsoo dattet sach gelijck eene busse, eñ hy greep eenē brandt ende poeyer, ende hy dede gelijck al oft hijt aensteken wilde, ende af schieten, op dat hy die vyanden alsoo verscriete. Doen dat die Machometisten saghen, doen meynden sy waerachtelijck dat hy schieten wilde, ende dattet eene rechte busse was. Doen weken sy van stonden aen achterwaerts. Doē die Regent der vreesen eñ perijckel alsoo ontmoet hadde. Doen quam hy weder tot den Christen, doen drang onse hooftman weder op die vyandē, eñ dede hen merckelijcke schade, ende hy vinck seuen galeyen, die waren met allerley waeren gheladen, ende hy verderf noch thien renschepen met den gheschutte, dyer een vuerde wtermaten veel Oliphanten.

Doen nv die Machometistē sagen, die zee vol doeder Machometisten swemmen, ende dat die twee groote patroon schepen verloren waren, midtsgaders vele andere schepen. Soo begonsten sy te vlieden, deen hier ende dander dacrhenen. Maer doen onser hooftman sach, dat die onsere met den leuē daer van comē warē. Doē dancte hy Godt neerstelijck, ende hy vermaendese, dat sy die victorie oock veruolgē wilden, die wyle dat sy die vercreghen haddē. Dese vermaninghe maeckte die Christen eenen moet, ende sy liepen den vyanden na, doen en vloden die Machometistē niet anders, dan oft hen hondert schepen na geloopen haddē, dyē handel duerde, vā des smorgēs aen, tot dē auont toe, dz dē nacht dē strijdt schiedt, noch liepen die Christen den Machometisten die gantse nacht na. Also dat die gantse groote schipvustinghe te gronde ginck sonder schade der Christenen.

Onder dyen sagē die onsere eē lastschip der vyandē in der zee dolende, dyē seylden sy haestelinghe na, ende campten een tijt lāck mz malcanderē. Maer doē die onsere

die

die ouerhandt gecregē, doē brochten sy die Machometisten daer toe; dat sy alle haer geweere in die zeeworpen moesten, eñ selue ooc daerinne springhen. Doen worstelden die onsere tegen die zee, eñ herworchden die vyandē vā bouē neder mz pijlē eñ spiessen, alsoo dz die zee root van bloede wart, ende iaechdē hen altijt na tot aendē oeuer. Noch consten harer veel so wel swemmen dat sy daer van quamē, ouer die tweehondert, die constē so wel swēmē, dz sy meer dā xx. mijlen swēmē mochtē, nv bouē dwater dā ondē dwater. Dat bedrooch die Christenen diewils, dat sy meyndē dz die Machometisten om gecomen waren, so hieldē sy hen onder dwater, eñ campten met den onsen wt den water, eenen bogen schote verre van ons.

Doen wy dat saghen, doen rusteden wy onse bussen toe, eñ wilden die half doode heel wech helpē, doē doeckē sy weder onder dz water also dz wijse nz meer gesiē en mochten. Dat verwonderde ons so seer, also dat wy meynden dattet eenich gespuys oft fantasijen waren. Noch quamen sy schier ten lesten alle omme, van menigherley toeuallen, en dat last schip wert doorschoten.

Des anderen daechs schicte die gubernatoer sommige wt met renschepen, die soudē die doode lichamē ouerslaē, eñ daer wert beuōdē datter ouer die iij. M. mānen ōcomē warē, die de zee wtgeworpē hadde, eñ die in die schepen warē ligghende bleuē. So verdoruender in iij. dagen noch meer inder zee, doē hen die Christē na iaechdē tot op dz lāt.

Doen dat die Coninck van Canonor sach, eñ mercte die groote manhz der Christen, doen werden sy hem noch veel lieuere, die ghene die hy te voren lief hadde. Want soudemen die waerheyt seggen, so ben ic in veel slachten gheweest, maer ick en hebbe geen stercker ende dapperder volck noyt gesien dan die Portugaloisers en sijn.

Des anderē daechs na dz wy die victorie vercregen hadden, doen quamen wy weder tot des Coninex stadthouder, die welcke dz, dat eynde des strijdts inder stadt Cuchijn sorchfuldelijc verwachtede. Maer doen wy daer henen quamē, doen wert hy so vrolijc. Die Coninck vā Portugael ooc betoonde alsulcken vruecht van wegen der vercregē victorie, dz niet genoech daer af te segghen en is. Eñ sy maecten den hemel dauerende met grooten donder des gheschuts.

Hoe dat ick wt beuel des stadthouders weder tot Canonor gheschict ben geworden, dat xl. Capittel.

MEt wil tijt sijn, dat ic een mael die schipvustinge des Coninex vāCallicoeten verlate die welcke verdoruen is, so geseyt is, eñ dat ic weder tot mynen saken come. Daerō als iij. maendē gepasseert waren, doen beual my des Coninex stadthouder dat hoofmeester offitie onder den cooplieden, eñ dat op onderhalf iaer. Als ick nv myne offitie versien hadde, doen consenteerde hy my op een schip te gaen, eñ weder tot Canonor te varen. Daer henen voeren ooc sommige borghers van Callicoeten. Noch als sy te voren een geleyde vanden Christenen hadden, dz sy seker daer henen mochtē comen. Doen seyden die cooplieden valsche lijcken, dz sommige borgers vāCallicoeten daer woonden, eñ haren handel aldaer drueuen. Daerom hiet my mijn Vorst, ic soude so langhe daer blijuen, tot dat ick die srlue cooplieden eyghentlijck kende.

Maer daer en tusschen begaft hem, dat die Conine vā Canonor sterf. Na diē wert een ander Coninck tot Canonor, die was een groote vyant aller Christenen, want hy heeft met hulpe een rijckdom des Coninex van Callicoeten dat rijck ghecregen. Ende op dat die Coninck vā Callicoeten hem des te beter rusten mochte teghen die Christenen. Soo leende hy hem vierentwintich stucken bussen.

Daerom so wert een grouwelijcke crijch int iaer M. vijfhondert eñ vij. op den xxvij. dach des Aprils, ende duerde tot den xxvij. dach des Oogstmaents. Daer moet ghy mercken, watmen op dat Christelijck gheloue houden sal, ende wat die Portugaloisers voor lieden sijn. Doen nv die Christen na ghewoonheyt om water ghegaen waeren, doen liepen die Machometisten hier toe, ende beleyden die weghen gelijck die rouers, want sy waren onse grootste vyanden. Maer doen die onsere sagen, dat sy daer met machte ende gewelt lagen, doen weken sy weder achterwaerts, ende gingen weder in dat slot, gelijck tot haerder versekertheyt. Daerom en mochten die Machometisten op dien dach den Christenen geene schade doen noch toevoeghen.

Doen dat onſer hooftman Laurentius Brita mercte, doen vercondichde hyt haeſtelijck den ſtadthouder des Coninck, die tot Cuchijn woonde, doē ruſtede die voorgenoemde Laurentius Brita haeſtelijck eene galeye toe, eñ quamē die gene te hulpe die in noode waren. Eñ als viere dagen omme quamē, doē keerde hy weder tot der voorgedachter ſtadt, eñ hy beual dz wy tegē die raſende hondē ſtrijdē ſouden. Onſer en waren niet ouer die twee hondert, ende en haddē nz te etē dan rijs, ſuycker eñ noten. Aen watere was groot ghebreck int ſlot, daeromme was ons van noode, dz wy alle wekē twee oft dryemael na water gingen tot eener fonteynen oft putte, die ſtont op eenen bogen ſchote van der ſtadt. Ende alſoo dickwils als wy dat onderſtondē, ſoo moeſten wy ons met den Machometiſten ſlaen, ende moeſten den wech met den ſweerde maken, ſo onredelijck hielden hen die Machometiſten teghen den Chriſten, dyer waren eenen gheweldighen hoop, wāt ſy en hebben hen noyt met ons geſlaghen, harer en iſſer ouer die twintich duyſent by malcanderen gheweeſt. Maer als ſy hen tegen ons ſterckē wilden, ſoo quamē harer meer dan vijftich duyſent te ſamen, tot den ſtrijdt geruſt, eñ bereyt. Sy gebruyckē inden ſtrijdt voor gewey., ſweerden, boghen, ſpieſſen eñ ſchilden eñ ſy haddē by hen ontrēt hōdert eñ veertich groote, ſtuckē buſſē. Sy haddē ooc hare pantſierē ghelijck die borgers tot Callicoetē. Sy ſtrijdē ooc op deſe maniere. Sy en hebbē in eenē hoopē nz ouer ij. oft ij. duyſent. Ende eer ſy beginnen te campen, ſoo gebruycken ſy allerley ſnaerſpel, op dat dat volck luſtich worde, dan laten ſy voor hen heyr conſtige vremde vieren voorgaen, die ſy maken connen. Eñ ſy ſijn tot dyer ſacken alſoo veruaerlijck, dat harer drye duyſent, andere thien duyſent in angſt ende noot brenghen.

Maer die Chriſtenen, die van natūeren hantveerdich eñ dapper ſijn die ontmoetēden den vyanden, eer dz ſy tot der fonteynē quamē, ſo en quamē ſy ooc nz naerder dan op eenē ſteenworp, by dat ſlot, daer moeſtē wy ouer al goede ſorghe hebben, want die Machometiſten hadden ons omgeuen, eñ ſy hadden eene ſchipruſtinghe van tſeſtich ſchepen, die hen tot hulpe quam. Maer die Chriſtenen beweſen hen ſo mannelijck, dz ſy gheenen dach noyt wt der oordene en quamen ende af toghen, ſy en hadden dan te voren thiene, vijfthiene, oft twintich vāden Machometiſten ombracht. Ende dan hielden wy oppe van ſlaene, als die vyanden veruaert waeren, ende dat den bodem met doode lichamen bedeckt was, daeromme doen die Machometiſten vloden. Doē veruaerde hen een groot ſtuck buſſen noch meer, dat heet een nootſlanghe, doen wy dat lieten afgaen, doen quamen veel lieden daer af omme, want den cloot ſloech meer dan xviij. Machometiſten met eenen ſtreke doot. Maer teghen ons ghebruycten ſy vergeuene ſchoten want het en quam noyt mā by ons omme. Daerom meyndē ſy, dat ons der duyuel holpe, ende beſcermde ons.

Deſen crijch duerde tot op den negenen twintichſtē dach des Doghſtmaēts. Op dz mael quā eene ſchipruſtinghe wt Poortegael. Die vuerde eē ſtrenge Ridder Triſtā van Cugna, want doē wy gewaer warden, dat die ſchepen tot Canonor aen gecomen waeren. Doen gauen wy den hooftman te kennen, dat wy met ſwaren crijch behanghen waeren. Maer als die Ridderlijcke hooftman dat gewaer wardt, doen hiet hy hen dat crijchſvolck toe ruſten, die inden ſchepen waren. Ende hy ſchicte dryehondert wel gheruſte coene mannen, in handtſchepen tot den onſeren toe, doen die ſelue aenquamen, doen gheereghen wy weder een hertte. Ende en hadde die Regent niet daer teghen gheweeſt, ſoo hadden wy onderſtaen ghehadt die ſtadt Canonor te verbernen.

Daer mach een yeghelijck verſtandige Leſer wel bedencken, hoe blijde ende vrolijc dat wy werden, doen ons die hooftmā alſo te hulpe quam met synen byſtande, wāt dz crijchſvolck was heel madt worden, door den langen crijch ende arbeyt, daer by waren wy al tſamen ſchier ghewondt worden. Maer doen die Machometiſten mercten, dat Triſtan ons te hulpe ghecomen was. Doen begonſten ſy na vrede te gedencken, ende die vyandē tontſiene. Daeromme ordineerden ſy eenen wtermaten ſtercken man, die hiet Malmaricar, die ſoude vrede van ons ghecrijghen, die tradt ooc dapper tot ons. Maer wy en wilden hem geenen vrede toe ſegghen, hy en ginck dan te voren tot des Conincks ſtadthouder in die

ſtadt

ſtadt Cuchijn. Doen nam onſe hooftman den vreden aen, ende hy wilde dat den crijch een mael een eynde hadde. Daer toe beweechde hem, dat hy gheene ſchepen met ſpeceryje in Poortegael ſchicken en mochte, die wyle dz den crijch geduerde. Doē nv den vrede ghemaect was, doen quamen die cooplieden van Canonor tot my, die ick voor den crijch in vriendelijcker manieren gekent hadde, die ſprakē my op hare ſprake aen, eñ vraechden my, om ouder vrientſchappen willen, dat ick hen wyſen wilde eenen langen ſtercken man bouen alle andere, onder den Chriſtenen, die welcke alle dage hadde ouer die tweehondert Machometiſten ombracht, ende hy was altijt daer van comen, hoe wel dat wel meer dan 1. Naert, alle daghe na hem gheſchoten hadden, ghelijck na het wit van eenen doele. Doen ſeyde ick, hy was wech ghetoghen, ende was in der ſtadt Cuchijn. Maer doen ick die ſaeke beter bedachte, doen merckte ick dattet eener was gheweeſt, die bouen eenen menſche is, die den Chriſten te hulpe ghecomen was, ende die Machometiſten geſlagen. Doē ſeyde ic tot die gene, die my gheuraecht haddē, op ſulcker maniere. Syt ghy myn vriendt, doen antwoorde hy ia. Doē ſprack ic tot hem, deſer crijchſman, die hem ſoo dapperlijck ende ridderlijc gehoudē heeft, die en is geen Poortegaloiſer. Doen ſeyde hy. Vā waer is hy dan. Doen antwoorde ic. Hy is der Poortegaloiſer ende alder werelt Godt. Doen ſeyde hy. Ghy ſegt waerachtich die waerheyt, wāt ic weet wel dat die Machometiſten ſeydē. Het en is geen Poortegaloiſer, ſonder der Poortugaloiſer Godt, die die Machometiſten ſoo ſwaerlijck ombrachte. Daerom meynden ſy, dat uwe Godt veel beter ſy dan haren Godt, noch en wiſten ſy niet van hem. Daerom waſſer een ghemeyn ſeggen, dat Godt, ende niet die menſchen, die Machometiſten geſlagen haddē. Want het is een wtermaten ſimpel ſlecht volck, dwelck van elcken windt verſchrict, want doen ſy eene clocke hoorden luyden, doen verſcricten ſy alſoo, dz ſy meynden datter een mirakel gheſchiet was, ende alſt af liet te luyden, ſoo ſeyden ſy, het is haer opperſte Godt, want wanneer ſy die clocke aen rueren, ſoo ſpreeckt ſy, ende als ſyſe niet meer aen en rueren, ſoo ſwijcht ſy, wat iſt anders dan haer Godt, die is oock der aller beſte. Sy waren ooc daer by, als onſe Prieſters miſſe hielden, ende als die Prieſter dat Sacrament op hief ende het den Chriſten wijſde. Soo wees ick met eenen vinghер daer op eñ ſeyde tot hen. Dit is der Poortugaloiſer ende der gheheelder werelt Godt. Daer toe ſeydē ſy. Ghy moecht wel waer ſegghen, maer wy en weten niet daer af. Dat hebbe ick daeromme hier by gheſet, op dat ghy verſtaen moecht, dat dit volck wt grooter onwetenheyt tegē Godt ſtrijdet. Dit volck heeft wonderlijcke tooуenaers, daer mede gaen ſy continuelijck omme, ende ſy bedwinghen die ſlanghen, alſoo dat haer venijn alleenlijck van aenrueren haeſtelijcken doodet. Sy gaen ooc ſeer gheſchickelijck op die coorde, ende ſy bedryuen anders allerley ſubtijl guychelſpel, alſoo dat ick niet en meyne, datter een raſſcher lichter ende behēder volck op aerden ſye.

Van den ſtrijdt der Pannanier ende der Poortugaloiſers, dat xlj. Capittel.

METT naeckte die tijt der thuyſvaert, daer toe ſoo hadde die ſchip Gubernator, die ſchepen alreede gheladen, die hy thuyſwaert vueren wilde. Want ic hadde wtermaten groote begeerte tot mynen vaderlandt, want ick was ſchier onder die vremde heel veroudert. Als ick nv ſeuen iaer van huys gheweeſt hadde, daer toe bewechde my oock, hoe dat ick v nut mochte ſijn, want ick wiſte, als ick v te verſtaene gheuen ſoude, die dinghen, die ick daer en tuſſchen gheſien hadde, dat v daer wte niet een cleyn profijt ontſpringhen en mochte. Daerom als ick een gheleyde ende oorlof van den Coninck ghecreech, dat ick af trecken mochte. Doen onderſtont ooc ic dz ſelue opt cortſte te doen, maer eer hy my oorlof gaf om af te trecken. Doen badt hy my, met hem ſommighe dinghen te beſichtighen, die hem aenghenaem waren. Doen hiet hy hen ſijn crijchſvolck wapenen, eñ in haer harnaſch tot hem comen, die waren hem oock ghehoorſaem, ende toghen hem na. Eñ herwoechden ſchiere alle die inwooners der ſtadt Cuchijn, eñ togen doen alle vā daer.

op den dryentwintichſtē dach des Wintermaendts des ſeluen iaers, ende ouervielen die hauene der Pamanier. Als wy des anderen dachs ſmorgēs vroech, aen die ſelue plaetſe quamē. Daer ruſtede hy die hantſchepen toe, ende hy beriep die crijchſlieden tot hem, ende ſprack ſy aen, op deſe maniere. Het hadden die Portugaloiſeren noch eere te verercijghen, wanneer dz ſy die ſtadt der Pamanier beſtormden, die was noch alleene ouerbleuē ende geene meer, die den Chriſten hinderlijck mochte ſijn. Die en moeſten ſy niet achter hen laten, die ſelue was eene eenige toevlucht der Indianer, aldaerinne ſy ooc alle hare haucne gevloden hadden, gelijck aen hare ſekerſte ende ſterckſte plaetſe. Daeromme ſouden ſy alle neerſtichеyt doē, op dat ſy aldaer niet hare voorghecregene eere niet en beuleeten. Na dyen woorden begonſte die Prieſter te ſpreken, eñ vertelde wat Godt den Heere wel gheuiel, ende waer mede men dat eeuwich leuen verercijghen mochte. Daerom gaf hy te kennen, hoe dat ſy in gheenen anderen wech gheſcieter af leggen en mochten, dan dat ſy om der eeren Godts willen mannelijcken ſtreden. Daer mede bewechde hyer vele tot weenen ende dat ſy grooten luſt ghecregen dat beuel te volbrengen. Daeromme eer dan die ſonne opginck, begonſte eenen grouwelijcken ſtrijdt, met den raſenden honden, want het ſtreden ſes hondert Chriſtenen teghen acht duyſent Machometiſten. Ende die Chriſtenen haddē daer toe dat ongheluck, dz hare ſchepen nz aent landt comen en mochtē. Daerom moeſten wy alleenlijck met handtſcheepkēs te lande varen. Als wy ons met hen ſlaen wilden der doorluchtighe Vorſt Laurentius des Comincks ſtadthouders ſone, die was der eerſte aē lāt. Daer na quam des hooftmans ſchip, daerin was ick oock, maer als wy tot hen quamen, doen begonſter eenen ſwaren ſtrijdt, eñ ſoo veel meer, ſoo veel enger den wanck des waters ware, daer wy ouer moeſtē. Daer warē op beyde die ſydē die buſſen geſtelt, eñ daer vochten vierenveertich Machometiſten vandē oeuer af, die haddē voor hen genomen, dat ſy wt die voetſtappen nz wijckē en ſouden, ſy en gewonnen oft verloren die ſlacht, daer toe beweechde hen haer goet, want het waren Regenten van ſommigen ſchepē, der welcker verlies ſy voor haren oogen ſagen. Eñ hoe wel dat ſy ſeer veel buſſen op ons afſchoten, ſoo en mochtē ſy ons noch achterwaerts dryuen. Want wy liepen hen meer dan veertich buſſen af. Ende daer en quā noyt gheener vandē onſeren omme, mz der hulpē Gods, hoe wel dz meer dan hondert eñ veertich Machometiſtē omquamē. Der Vorſt Laurentius brachte ſes Machometiſtē omme voor mynē oogē, eñ hy ontſinck aldaer twee wonden, daer traden oock vele wt onſer oordene die gewont waren, alſoo angſtelijck hielt hem dē ſtrijdt. Maer doē onſere ſchepen aenquamen, doen begonſten die vyanden te vlieden. Maer doen dat altijt af nam. Soo wardt vrede by ons wtgeroepen, want het vielen ooc die Machometiſten met hoopen vā daer. Daerom verbranden wy dertich ſchepen aldaer, die wy gewonnen haddē, want wy ſorchdē, dz hen die vyanden na onſen aflocht daermede mochten behelpē. Doen die ſelue verbrant waren, doen hiet die hooftmen die knechtē op eene ſyde rucken, daer ouerſach eñ bedacht hy die manhz ſijnder Ridderſchap. Eñ hy ſloech harer vele aldaer tot Ridderen, daer wardt ic ooc vā ſijner hāt Ridder geſlagen, eñ hy nam my aen, aen eens vaders ſtede. Die ſtrenge Ridder eñ hooftmā Triſtan van Cugna. Doen hy alſoo vele Ridders daer gemaect hadde, doen vergaderde hy den hoop weder te ſamen. Eñ doē hy van daer treckē wilde. Doē hiet hy der Machometiſtē huyſen al te male af branden. Alſoo quamen wy ten leſten weder tot Canonor met vruechden ende blijſchappen want niet met gheheelen gheraele onſers volcx. Als wy daer henen quamen, ende dz onſe ſchepen gheladen waren met allerley prouande, doen onderſtonden wy, in dat lange begeerde vaderlant weder te ſeylen.

Lodewijck des Roomſchē raedtſheeren van merckelijcke dinghen Ethiopie, dat ſeuende boeck, dat eerſte Capittel.

ALle die gene die onderſtaē hiſtorien oft gheſchiedeniſſen te beſcrijuen, ende die haren dingen eē eeuwige gedenckenſſe maken willen, dien is vā noode, dz ſy indachtich ſijn, dyer dingen die ſy tot eeniger plaetſē geloeft hebbē, wāt wacr

dat

dz niet en waere, soo mochten sy mz rechte der verghetelijcheyt gestraft worden, ende onachtsaem genoemt worden. Daeromme so ben ick noch wel indachtich, wat ick int beginsel mijns boecks gheloeft hebbe, dat wil ick nv voldoen. Want ic hebbe geloeft, dat ick te kennen gheuen soude, wat daer merckelijcxt in Ethiopia is, gheleghentheyt der landtschap, ende die ghewoonten ende manieren der inwoonderen. Daerom soot nv te passe coemt, so wil ick myne ghe loefte betalen, ende dat int corte te kennen gheuen, wat ick aldaer condich ben geworden, op dat ic eenmael den boecke een eynde make, ende my seluen na veel moeyte ẽñ arbeyt, tot rusten begeuen mogen.

Vã menigerley eylanden in Ethiopia gheleghen, dat ij. Capittel.

OP den neghenden dach der Christmaent begonsten wy onse reyse op Ethiopia te seylen. Ende wy voeren ouer eenen stroom, die was ouer die vierhondert mylen breet, tot dat wy quamen aen een eylant, Mõzambrich ghenoempt, onder der dominatie ende heerlijcheyt des Coninex van Portugael. Eer dan wy daer henen quamen, soo saghen wy veel steden die alle onder den voorgenoemde Coninck sijn. Daer sietmen seer stercke sloten, ten eersten inden Melinde, ende Mombaze die hadde hier voortijts der hooftman verbrant, hy heeft oock andere sloten inden steden Monzambrich ende Zaphala. Maer wat weydelijcker daden, die vrome Vorst Christan van Cugna daer ghedaen heeft laet ick met willen aenstaen, want het behoefde veel tijts, om dat selue te kennen te gruen. Want soude ick vertellen, wat die dapper ende treffelijck man in India ghehandelt heeft, hoe dat die steden Gogiam, Pati, ende Craua, gewonnen heeft. Dock dat eylandt Sacutaram ouerweldicht, ende aldaer den Coninck sloten opgericht heeft, soude dit boeck veel grooter sijn, dan ict met den eersten aengheslaghen hadde. Ick onderlaet oock met willen, den crijch die aldaer gheuoert is. Want ick en ben niet daer by gheweest, op dat ick niet yet en schrijue, dat ick niet selue ghesien en hebbe. Ick onderlaet oock veel ander eylandẽ, die wy op der reysen ghesien hebben. Den eersten dat eylant Cumeris, ende sesse andere, daer veel gengebers, suycker ende menigherley vrucht ende vleesch is. Het wort oock verswegher des vruchtbaren eylants Pende, dat is onder den Coninck van Portugael, daer is oock overulocdicheyt aller vruchten.

Van dat eylãt Monzambrich ende vanden inwooneren aldaer, Dat ij. Capittel.

DAt eylant Monsambrich, is onder den Coninck van Portegael, ghelijc oock dz eylandt Zaphala, van daer brenghen den Coninck veel gouts, ende olie, dat comt vanden vasten lande. Aldaer vertoefden wy vijfthien daghen. Dat eylant is seer groot, ende het woonen swerte Machometisten aldaer. Noch heeftet ecne seer bequame hauene, ende dat volck heeft van alle dinghen ghebreck. Den eersten coren, dat moetmen van verre daer henen brenghen, want wy besaghen dickwils dat lant lusts wegen. Daer vonden wy een ongeschapen leelijc volc dat was swert. Ende bedeckten hare schamelheyt alleenlijck met schorssen van boomen, anders gaen sy naeet, maer die vrouwen decken hen achter ende voor met meyen oft looft. Sy laten haer hair lanck, maer sy makent crollende, ende sy hebben lippen, die sijn twee vingheren breet, wter maten breede voorhoofden, daer by groote tanden, die sijn soo wit als sneeuwe. Dit volck is wter maeten versaecht, ten eersten als sy eenen gheharnasten man sien. Daerom doen wy merceten, dattet een onweirachtich ende bloode volck was, ende daer toe seer versacht. Doch rusteden hen onser sesse met harnasch ende büssen, ende vinghen eenen, die in dat eylandt wel bekent was, ende doorsochten ende doorsaghen dat eylandt. Doen wy een dachreyse daerinne quamen, doen vonden wy veel cudden ende hoopen van Oliphanten. Doen hadde ons onse leydtsman ghewaerschout, ende geheeten, dat wy dien dieren met branden viers hen teghen oft te gemoete ginghen. Want sy hebben wt natueren vreese voor den viere, ende verschricken seere daer af. Maer het ghebuerde een mael, dat wy drie Oliphanten met viere niet verschricken noch veruaren en conste,

Digitized by Google

die hadden corts daer te voren, ionghen ge worpen, die liepen ons onuersaecht so lanˉ ghe nae, tot dat wy aen eenen berch quamē aldaer wy ons voor den dieren verborgen. Maer als wy ontrēt x. mylē aen den berch aen eener syden gheloghen waeren, doen vonden wy sommige holen. Daer hadden hen sommige swerte mannen verborghen, die spraken also vriendelijck eñ ongeschict, also dat wisse nauwelijcx verstaen en consten. Sy spraken gelijc die ezel drijuers in Cicilia den ezelen toe spreken, die legghen die tonghe onder die onderlippe, eñ maken also een ongeschicte stēme, daer mede worˉ den die ezels gemaeckt, dz sy voort gaen souden. Also spreect dz volc ooc tegen malcāde ren. Doē vraechde ons onse geleydtsman, oft wy coeyen oft ossen coopen wilden, soo wilde hy te wege brengē dz wisse goedē coop gecrijgen souden. Doen meynden wy dz hy ons mz der hulpe der inwooneren bedriegē soude, op dz sy ons beroofden eñ wy seyden dz wy geen gelt en hadden. Doen seyde hy dat volc en begeert geen gelt, want sy hebˉ ben veel meer gouts dā ghy, wāt mē gracft goudt nz verre vā hen. Doen seydē wy tot hē, wat begeerē sy dā. Doen seyde hy. Sy hebben slechte dingen lief, dwelc nz nut en is, gelijc een scherfkē, oft een doeckē, daer sy dz gout in winden, oft bellekens daer die kinderen mede spelē, eñ die sy aen hare trōˉ melen hangen. Doc hebben sy wier maten geerne schermessen. Doē seydē wy, wy willē hen sulcke dingēgeuē, by also verre dz sy ōs dz vee, aen den naesten berch drijuen soudē.

Doen seyde die gheleydtsman, sy sullen met v gaen, tot bouen op den berch, voorder en gaen sy niet. Noch moet ghy hen te voˉ ren segghen, wat ghy hen voor dat vee geˉ uen wilt. Doen seyde eener onder ons die conste bussen ghieten, hy wilde hen een scheermes ende een bellcken gheuen. Enˉ de ick op dat ic der coopmanschap deylachˉ tich mochte wesen ende mede vleesch eten mochte. So dede ick mijn hemde wt, ende seyde ic wildet hen gheuen voor vee. Doen seyde hy, wie sal so veel vee tot aen der zee drijuen. Doen seyden wy, wilde God dat sy ons so veel ossen gauen, als wy wel drijˉ uen souden. Doen seyde onse gheleytsman laet my maken, ende hy nam die dinghen, dat wy om vee gheuen wilden, ende deylde dat onder vijf oft jesse menschen, ende beˉ ghcerde daer voor dertich coeyen. Doen seyden die inwoonders (die luttel onderˉ scheet vanden vee hadden.) Sy en wilden maer xv coeyen gheuen, daer mede waren wy te vreden, ende wy vreesden noch datter eenich bedroch daer by sijn soude. Noch so hielden sy goet geloue, want van stonden aen, dreuen twee swerte mannen vijfthien coeyen daer henen, ghelijck wy des coopsˉ eens waren geworden.

Maer wy en waren nauwelijcx van haˉ ren holen ghecomen, daer sy inne ligghen, doen begonsten sy te rumoeren. Doen werˉ den wy beureest, eñ wy sorchden dat ons die Trogloditen na iagen soudē. Dacrom lieˉ ten wy die runderen, eñ sochten onse wapeˉ nen eñ geweire hier voˉre. Doen sy dat saˉ gen. Doen wenetē sy ons, dat wy niet vreeˉ sen en soudē. Doen seyde onse geleytsman. Sy rumoerden also dacrom, dat een yegeˉ lijck van hen geerne dat belleken ghehadt hadde Doen namen wy die runderen weˉ der aen, eñ quamen met hen op eenen hooˉ gen berch. Doen wy daer henen quamen, doen verlieten wy die swerte mānen, eñ wy dreuen die coeyen door eene cleyne bosschaˉ gie. Daer na ouer xv. mijlē, ontmoededē ōs die Oliphāten wederō, die ons te vorē ontˉ moet waren. Doen wisse siende worden, so verschrieten wy so seer, eñ quamen in sulˉ cken angst, dat wy dat vee verlieten eñ vloˉ den daer vā. Doen liepen die coeyen weder tot den swerten lieden, maer wy quamen weder tot onsen eylande, aldaer besorchdenˉ wy ons met prouande eñ andere noodruftˉ ende scylden na dat hooft der goeder Hoˉ pe, ende voeren voorby S. Laurensen eyˉ landt, dat leet lxxx. leuken vanden naestenˉ lande. Dat selue eylandt sal haest des Coˉ nincx van Portegael worden (soo ick hoˉ pe) want hy heeft hen alreede veel stedˉ kens verbrant eñ dat volck ontsiet sy hen wter maeten seere. Daeromme alsoo ick achten mach vanden landen die ic besocht hebbe. Een eerste India eñ Ethiopia, so sal die Coninck van Portegael haest rijˉ cker worden, dan gheen Comne en is op acˉ den, ist dz hy also met synen gelückelijckenˉ victorien voort varē wilt, eñ dz niemant, want hy ist wel weerdt, die wijle dat doorˉ syne hulpe ende raet, die eere Gods so grooˉ telijck geuoedert wort, eñ dat die bekentˉ nisse Christi inder werelt coemt. Want het

Digitized by Google

is openbaer ende kennelijck, dat alle heylighe daghen inder stadt Cuchijn, ouer die x. oft xij. afgodtsche ofte Machometisten dat Christen gheloue aen nemen.

Daeromme neemt dat gheloue aldaer van dage te dage toe, ende wort in grooter weerden gehouden. Daer is wel te bedencken, dat God die almachtich eewighen bystant doen sal, dien dat eenmael wel begonst is geworden. Ende dat hy den Cominck noch voorder ende meerder bystandicheyt ende victorie doen, ende verleenen sal teghen syne vyanden, ende hem in synē goeden voornemen stercken.

Van dz Hooft der goeder hope, dat iiij. Capittel.

WY quamen ten lesten weder op onsen wech. Ende wy voeren van dat Hooft der goeder hope, henen. Ende also haest als wy twee mylen van daer quamen, doen stonter op eē onweder ende tempeeste. Dat maecte dat eylant van S. Laurens, ende sommige andere die op der slincker syden laghen, van daer coemt gemeynlijck veel wints Maer na dien dat wy ons sesse dagen lanck in die tempeeste geleden hadden, in grootē wint ende onweder. So halp ons God een mael weder daer wt.

Maer doen wy op twee hondert leuken voort gheuaren waren, doen quam noch een onweder, dat was also grouwelijck alsō dat wy schier in der lester noot ghecomē waren. Daer werden die schepen van malcanderen verworpen, dat duerde ontrent vi, dagen lanck, ende doen die selue omme waren, soo en quamen wy noyt meer te samen, want deene voer hier der ander derwaerts wte, tot dat wy tot Vlisbona quamen. Ick was in eens Florentijners schip die hiet Bartholomeus, ende was een borgher tot Vlisbona. Ende dat schip hiet der Vincent, dat mocht wter maten grooten last voeren, want daerinne waren meer dan seuen duysent specerije vaten inne. Aē desen wech, als wy voort strecten, daer voeten wy voorby een ander eylandt, dat heet tot Sinte Helena, daer saghen wy seer groote visschen, dier waren elck wel alsoo dicke als een tamelijc huys. Als hen die selue bouen dat water heffen. Dan hebben sy dat kinnebacken open, ende laten alsulcken hooft sien dat siet ghelijck eenen gheharnaschten man, wy moesten alle onse geschut laten af gaen, dat wy die visschen verdreuen, soo verstorbeert ende grouwelijck maecten sy dat water, daer sy swommen. Corts daer nae vonden wy een ander eylāt, dz heet die Opuaert oft Hemeluaert, daer saghen wy veel voghelen, die sijn soo groot, gelijck onse eynden sijn. Die waren so simpel ende slecht, alsoo dat wisse schier met den handen gheuanghen hadden, soo vloghen sy om die schepen. Maer alsser eenen gheuangen wort, so sijn sy wter maten wildt ende grimmich, maer eer dat wisse vinghen, doen saghen sy ons aen, al oft sy versterret waren, ende al oft een wonder gesien hadden. Maer wy meynden dat die selue voghelen, noyt gheen menschen ghesien en hadden, dan die Christen, want sy verschrickten seere als wy hen toe spraken. Want in dat selue eylandt, en saghen wy niet anders dan die selue voghelen eñ veel visschen in eene geturbeerde zee.

Hier moet ick der gheenre meyninghe wederlegghen, die daer meynen datmen by den Polo Antarctico op die zee niet varen en conde, na dat seuen gesterte. Daerō ghebruycken die schiplieden die Canopos, dat is valsch, want die Portugaloisers ghebruycken, dat seuen sterre in haeren vaerden. Oft wel der Polus so hooghe wort, dat die seuen sterre ondergaet, noch richten sy hen daer nae, want der Magneet richt hem altijt na het seuen sterre.

Na sommighe daghen quaemen wy in een wter maten schoone landtschap. Daer sietmen veel eylanden, die onder den Cominck van Portugael sijn. Aldaer groeyen veel Arents, diemen Astures noemt, die eylanden hebben veel namen. Sommighe hebben hare namen van Pico Martio, die andere van Raeuen, ende sommighe van bloemen.

Het is oock S. Joris eylandt aldaer, ende een dat heetet Genaeden Rijck, oock een dat heet Feal, van daer quamen wy tot een eylandt dz heet Tertiera, daer bleuen wy twee daghen. Die voorghenoemde eylanden sijn seer vruchtbaer aen alle vruchten. Van daer quamen wy in seuen dachreysen tot Vlisbona, die heerlijcke stadt in Portugael, dier gheliycken en heb ick noyt ghesien.

Daer

Digitized by Google

Daer bedencke der goetwillighe Leser, wat vruechden ick ontfanghen hebbe, doen ick weder op dat vaste landt quam. Maer terstont als ick aen quam, doen wert ic tot den Coninck gheuoert, die en was niet in der stadt van Vlisbona, sonder in een stedeken daer teghen ouer, dat heet Almada doen ick daer henen quam, daer groete ick den Coninck eerlijcken, ende cussede hem die handen, daer ontfinck hy my vriendelijck, ende bleef by hem, tot dat ick hem alles te kennen gaf, wat ick in India vernomen ende verstaen hadde. Nae sommighe daghen, daer thoonde ick synen ghenaden eenen brief, hoe dat ick van synen stadthouder in India Ridder gheslaghen was ghewoorden, ende badt hem dat hy wilde den seluen oock confirmeren ende onderschrijuen met sijnder hant. Daer toe verwillichede hy, ende hiet my eenen nieuwen brief oprichten. Doen dat selfde gheschiede, daer nam ic oock oorlof vanden Coninck, ende tooch weder tot Roomen in mijns vaders lant, dwelck ick so langhe begheert hadde, daer henen quam ick oock met der hulpen Gods, nae veel moeyten ende arbeyt, die ick geleden hadde in mijne reysen.

Eynde des boecx Lodowijck Vartomans des Roomschen Raetsheeren.

Habet & musca splenem.

Wat is onberijsper

Niet sonder nijt.

Et formicæ sua bilis inest.

Men vintse te coope tot Antwerpen, inden Arent tseghen den Scarabeum, ende tot Amsterdam int gulden Missael.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google